

LUMINA SFINTELOR SCRIPTURI

(Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur)

Vol. I (A – I)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PETCU, LIVIU

Lumina Sfintelor Scripturi / Liviu Petcu. - Iași : Trinitas, 2007

vol.

ISBN 978-973-155-022-0

Vol. 1. - 2007. - Bibliogr. . - Index. - ISBN 978-973-155-023-7

235.3 Ioan Gură de Aur

929 Ioan Gură de Aur

Redactor: Drd. Liviu Petcu

Culegere computerizată: Drd. Liviu Petcu

Bun de tipar: 2007. Apărut: 2007

Tiparul executat la Tipografia TRINITAS

Editura TRINITAS, Cuza Vodă 51, 70038, IAȘI

Tel.: (0232)216693; Fax (0232)218324

<http://www.trinitas.ro>; E-mail: editura@trinitas.ro

E-mail: tipografia@trinitas.ro

© TRINITAS

ISBN: 978-973-155-022-0

ISBN Vol. I: 978-973-155-023-7

LUMINA SFINTELOR SCRIPTURI

(Antologie tematică din opera Sfântului Ioan Gură de Aur)

Antologie și studii introductive
Drd. Liviu Petcu

Tipărit cu binecuvântarea
P.F. Daniel,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române
Locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei

TRINITAS
IAȘI, 2007

Cuvântul autorului

Prezenta antologie se dorește a fi un instrument de lucru util atât studenților, doctoranzilor, profesorilor de Religie, preoților, dar și tuturor credincioșilor râvnitori pe calea desăvârșirii spirituale, căci cuprinde învățături de credință, explicații, îndemnuri și sfaturi deosebit de utile și de actuale ale unuia dintre cei mai mari Părinți ai Bisericii, și anume, Sfântul Ioan Gură de Aur. Se pare că și în vremea Sfântului Ioan existau unele probleme și nedumeriri pe care le întâlnim și astăzi, prin urmare, cuvântul lui este și acum, la fel de potrivit ca și atunci. Scopul nostru este de a pune pe Sfântul Ioan să *vorbească* asupra unor probleme însemnate, care preocupă și pe omul contemporan.

Pentru alcătuirea buchetului de texte alese pe care mi-am propus să-l prezint în această creștomatie hrisostomică, am citit cărțile Sfântului Ioan Gură de Aur, traduse în limba română, apoi le-am cules computerizat, le-am selectat și împărțit în capitole și subcapitole și le-am așezat mai întâi în ordinea cărților Sfintei Scripturi ce au fost comentate de Sfântul Ioan, iar restul textelor din celelalte scrieri, în ordinea pe care am considerat-o mai potrivită.

Antologia oferă avantajul de a avea grupate citate din scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur pe ansambluri de probleme și puncte de credință.

Pentru cititor, oboseala studiului nu va fi mică, mai ales că scrierile Sfântului Ioan Hrisostom nu sunt concise și expeditiv, ci explicative, lămuritoare, fulminante, însă și câștigul duhovnicesc e vrednic de jertfa depusă.

Unii dintre traducătorii operei Sfântului Ioan Gură de Aur în limba română sporesc valoarea versiunii românești prin binevenitele note explicative. De aceea, acolo unde ele există, am socotit utilă menționarea acestora în subsolul paginilor. Unde am considerat necesar, am adăugat alte note lămuritoare. Indexul tematic de la sfârșitul cărții vine și el în sprijinul cititorului.

Cartea reprezintă un îndemn și un prilej de a cunoaște cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom, căci aceste cuvinte au fost născute de una dintre cele mai înalte minți și trăite de una dintre cele mai arzătoare inimi pentru iubirea de Dumnezeu și de aproapele, pe care le-a dat Biserica Ortodoxă.

Inițiativa alcătuirii acestei antologii aparține Prea Fericitului Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Locțiitor de Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, care mi-a propus elaborarea acesteia, m-a sprijinit pe parcurs și mi-a oferit înalta binecuvântare arhierescă în vederea publicării ei. Îi aduc Prea Fericitului Părinte Patriarh Daniel mulțumiri și pe această cale.

Fie ca paginile volumului ce apare acum să contribuie la stimularea interesului pentru lectura operei Sfântului Ioan Gură de Aur și, în general, a tuturor Sfinților Părinți și scriitorilor din perioada patristică și postpatristică, spre folosul duhovnicesc al tuturor creștinilor căutători de lumină și bucurie spirituală!

Lista cărților utilizate la alcătuirea Antologiei

1. „Omiliile la Facere” (I), traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 21, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, 436 pp.
2. „Omiliile la Facere” (II), traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 22, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1989, 341 pp.
3. „Cele dintâi omilii la Facere”, Traducere din limba greacă veche și note de Adrian Tănăsescu-Vlas, Editura Biserica Ortodoxă, București, 2004, 141 pp.
4. „Omiliile la Matei”, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, în col. „Părinți și Scriitori Bisericești” (PSB), vol. 23, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994, 1006 pp.
5. „Comentar la Evanghelia de la Ioan”, Traducere din limba franceză de Diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Satu Mare, 1997, 474 pp.
6. „Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel”, Traducere de P.S. Teodosie Atanasiu, revizuită și îngrijită de Cezar Păvălașcu și Cristina Untea, Editura Christiana, București, 2005, 559 pp.
7. „Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corintheni”, Traducere din limba elină, după ediția Oxonia, 1847 de Arhim. Theodosie Athanasiu, Egumenul Mănăstirii Precista Mare din Roman, ediție revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sophia, București, 2005, 479 pp.
8. „Comentariile sau tâlcuirea Epistolei a doua către Corintheni”, traducere din limba elină, după ediția Oxonia, 1847, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1908, Ediție revizuită de Constantin Făgețean, Editura Sofia, București, 2007, 268 pp.
9. „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni”, Traducere din limba elină, după ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, Tipografia Editoare „Dacia”, Iași, 1901, 128 pp.
10. „Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni”, Traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1852, de Arhim. Theodosie Athanasiu, Tipografia „Dacia”, Iași, 1902, 253 pp.
11. „Comentariile sau explicarea Epistolei către Filipeni a Sfântului Apostol Pavel”, Edit. Icos, 1998, 285 pp.
12. „Comentariile sau explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni a Sfântului Apostol Pavel”, traducere din limba elină, după ediția de Oxonia, 1855, de Arhim. Theodosie Athanasiu, București, 1905, 343 pp.
13. „Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei a Sfântului Apostol Pavel”, Editura Nemira, București, 2005, 201 pp.
14. „Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei, Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit, Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon”, Editura Nemira, 2005, 226 pp.

15. „Comentariile sau explicarea Epistolei către Evrei”, Traducere din limba elenă, după ediția Oxonia, 1862, de Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, Tipografia Cărților bisericești, București, 1923, 395 pp.
16. „Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»”, Introducere și traducere Preot Victor Manolache, Editura Bizantină, București, 59 pp.
17. „Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei”, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2007, 405 pp.
18. „Primele patru omilii despre statui ale Sfântului Ioan Chrisostom”, Traducere din original de Stoenescu Apostol, Noua Tipografie „Profesională”, Dimitrie C. Ionescu, București, 1908, 85 pp.
19. „Predicile despre statui”, Partea a II-a, Traducere din original de Șt. Bezdechi, Editura Sfintei Episcopii a Râmnicului-Noului Severin, 1938, 227 pp.
20. „Sf. Ioan Gură de Aur - Predici la duminici și sărbători”, traduse și orânduite după Duminicile și sărbătorile anuale ale Bisericii Ortodoxe de Episcopul de Roman – Melchisedek, Ediția a II-a, Editura Bunavestire, Bacău, 1997, 304 pp.
21. „Omiliile despre pocăință”, Traducere din limba greacă de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, 185 pp.
22. „Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți”, Traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, 573 pp.
23. „Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință. Despre necazuri și biruirea tristeții”, Traducere de Pr.Prof. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2002, 255 p.
24. „Omilii la Postul Mare”, Versiune românească îmbunătățită, pornind de la ediția tradusă și îngrijită de Episcopul Roman Melchisedek (1893), în colecția „Comorile Pustiei”, vol. 19, Editura Anastasia, 1997, 181 pp.
25. „Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor”, Traducere din limba greacă și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001, 427 pp.
26. „Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență. Despre rugăciune. Despre viețuirea după Dumnezeu”, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, 377 pp.
27. „Omilii și cuvântări despre educația copiilor”, Traducere din limba greacă de Pr. Marcel Hancheș, Editura Marineasa, Timișoara, 2005, 187 pp.
28. „Despre necunoașterea lui Dumnezeu”, Traducere din limba greacă, cuvânt înainte și comentarii: Walther Alexander Prager, Editura Herald, București, 2004, 141 pp.
29. „Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii”, în vol. „Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi”, Editura Deisis, Sibiu, 2000, 139 pp.
30. „Diavolul și magia”, Traducerea din limba greacă de Zenaida Anamaria Luca, Editura Panaghia, 2002, 132 pp.
31. „Despre preoție”, Traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1998, 169 pp.
32. „Problemele vieții”, traducere de Cristian Spătărelu și Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, 379 pp.
33. „Puțul și Împărțirea de grâu – 57 de predici de Sfântul Ioan Gură de Aur”, Editura Buna Vestire, Bacău, 1995, 530 pp.

34. „Din ospățul Stăpânului”, Introducere, traducere, note și comentarii de † Irineu Slătineanu, Editura Adonai, București, 1995, 190 pp.
35. „Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență”, volum realizat de diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003, 361 pp.
36. „Cateheze baptismale”, Traducere din limba greacă veche de Pr. Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2003, 130 pp.
37. „Cateheze maritale”, Traducere din limba greacă veche de Pr. Marcel Hancheș, Editura Oastea Domnului, Sibiu, 2004, 180 pp.
38. „Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur”, Traducere de diacon Gheorghe Băbuț, Editura Pelerinul Român, Oradea, 1994, 255 pp.
39. „Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur”, în limba franceză de Jean Doublet, traduse în limba română de diacon Gheorghe Băbuț, Vol. I și II, Editura Pelerinul Român, Oradea, 2002, 645 pp.
40. „Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie. Despre tăria credinței. Despre propovăduirea Evangheliei și alte omilii”, Traducere din limba greacă veche și note de Preotul Profesor Dumitru Fecioru, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, 373 pp.

I. Viața Sfântului Ioan Gură de Aur¹

Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut la Antiohia într-o familie nobilă creștină. Nu s-a putut stabili cu exactitate anul nașterii, însă majoritatea specialiștilor îl așază în intervalul 344 și 354, în ciuda faptului că nici un alt autor patristic nu a avut mai mulți biografi, începând de la Palladius, până la sfârșitul Imperiului bizantin. Conform celei mai recente biografii, întocmită de J. N. D. Kelly, pe baza cronologiei vieții Sfântului Episcop Meletie, Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut în anul 349², în Antiohia Siriei.

Era fiul unor oameni care *au strălucit prin noblețe*³. Tatăl său, Secundus, era mare dregător militar (*magister militum Orientis*). Numele acestuia, ca și cel al surorii sale, Sabiniana, ne arată originea romană a familiei dinspre tată. Secundus a murit curând după nașterea copilului. Mama sa, Antusa, rămasă văduvă la 20 de ani, nu s-a mai recăsătorit niciodată. Ea s-a dedicat cu râvnă și perseverență educației fiului ei, care îi va purta o veșnică recunoștință, fapt evidențiat și în scrierile sale: *Mi-amintesc, scrie Sfântul Ioan, că într-o zi, pe când eram tânăr, dascălul meu a lăudat-o pe mama mea înaintea unei asistențe numeroase. A întrebat – după cum îi era obiceiul – pe cei de lângă el, cine eram eu. I s-a răspuns că eram fiul unei văduve. M-a întrebat apoi pe mine, câți ani are mama mea și de câți ani era văduvă. I-am răspuns că de patruzeci de ani și că a pierdut pe tatăl meu la douăzeci de ani. Atunci Libaniu,*

¹ Pe lângă sursele folosite și citate deja la note, în alcătuirea biografiei Sfântului Ioan Gură de Aur am mai consultat și următoarele volume: Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Sfânta Mănăstire Dervent, 2000; Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu și Preot Conf. Univ. Dr. Nicu Dumitrașcu, *Patrologie - Manual pentru Seminariile teologice*, Edit. I.B.M.B.O.R., București, 2004; Pr. Cicerone Iordăchescu, *Istoria vechii literaturi creștine*, vol. II, Edit. Moldova, Iași, 1996; Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, *Precuvântare la Comentarile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1923; J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, neuvième édition, Paris, librairie Victor Lecoffre, J. Gabalaa, Éditeur, Rue Bonaparte 90, 1927; F. Cayré, A. A., *Précis de Patrologie, Histoire et doctrine des Pères et Docteurs de l'Église*, Tome Premier, Livres I et II, Société de S. Jean L'Évangéliste, Desclée et cie, Éditeurs Pontificaux Paris –Tournai-Rome, 1927; G. Bardy, *Littérature Grecque Chrétienne*, Bibliothèque Catholique des sciences religieuses; Bruno H. Vanderberghe, *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, Les Editions de Cerf, 29, Paris, 1961; Anne-Marie Malingrey, *Jean Chrysostome. Lettre d'exil a Olympias et a tous les fidèles*, în col. *Sources Chrétienne*, N° 103, Les Editions de Cerf, 29, Paris, 1964; Berthold Altaner, *Patrologia*, traduzione italiana di A. Babolin S.I., ed. Marietti, Torino, 1977; Hubertus R. Drobner, *Patrologia*, Istituto Patristico Augustinianum; Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. II, I padri greci (secoli IV-V), (dal Concilio di Nicea a quello di Calcedonia), Traduzione italiana del Dr. Nello Beghin, Edizione 1980, Marietti; Monsig. Ubaldo Mannucci, *ISTITUZIONI DI PATROLOGIA ad uso DELLE SCUOLE TEOLOGICHE*, parte II, Epoca Post-Nicena, Roma, 1922; Bonifacio Borghini, *Introduzione*, în vol. *S. Giovanni Crisostomo. Invito a penitenza*, Edizioni Paoline, 1975; John Heston Willey, *Chrysostom: The Orator (Men of Kingdom)*, Unknown Rinding, New York, 1906; J. N. D. Kelly, *Golden Mouth – The story of John Chrysostom – Ascetic, Preacher, Bishop*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1995; Wendy Mayer and Pauline Allen, *John Chrysostom*, London, 2000.

² *Golden Mouth - the story of John Chrysostom – ascetic, preacher, bishop*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1995, p. 4; și Wendy Meyer și Pauline Allen (autorii monografiei *John Chrysostom*, Edited by Carol Harrison, University of Durham, London and New York, 2000, p. 3), când vorbesc de momentul nașterii Sfântului Ioan Gură de Aur, îl așază în anul 349.

³ Paladie, *Dialogul istoric al lui Paladie, Episcopul de Helenopolis, cu diaconul Teodor al Romei*, cap. V, trad. de Pr. Constantin Cornițescu în vol. *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor...*, Edit. I.B.M.B.O.R., București, 2001, p. 47.

surprins, a strigat, uitându-se la asistență: «Ah, ce femei au creștinii!». Atâta admirație și un elogiu ca acesta provoacă o astfel de purtare, adică refuzul unei a doua căsătorii, nu numai la noi creștinii, ci și la păgâni.⁴ În ciuda vicisitudinilor vieții, Antusa s-a dovedit o adevărată mamă creștină. Despre greutățile prin care a trecut, ea însăși spune fiului: *Grăiul nu-i în stare să zugrăvească furtuna și vișorul suferite de o fată tânără, abia ieșită din casa părintească, mistuită de treburile gospodăriei, aruncată dintr-o dată într-o durere atât de mare și silită să facă față unor griji mai presus de vârsta și de firea ei.*⁵ Alesele însușiri ale soțului ei avea să le poarte în suflet pentru tot restul vieții. Multă mângâiere îi va aduce chipul copilului, *icoana însuflețită* a tatălui său. Privind la chipul acestuia, spunea Antusa, *îl vede pe cel al tatălui.*⁶

Prin conduita și viața sa și-a câștigat binemeritatul loc de cinste alături de celelalte mame creștine: Emilia – mama Sfântului Vasile cel Mare și Grigorie al Nyssei; Nona – mama Sfântului Grigorie de Nazianz și Monica – mama Fericitului Augustin.

Primele elemente ale educației creștine, Ioan le primi de la mama sa. Aceasta va face în așa fel încât nici o piedică să poată sta în calea devenirii fiului său. *N-am cruțat nici o cheltuială, ca să pot să-ți dau o creștere aleasă și să-ți fac un nume.*⁷ Educația clasică o primi de la filosoful Andragatiu și de la retorul Libaniu. Acesta din urmă, atât de mult l-a îndrăgit pe Ioan încât la moartea sa, atunci când a fost întrebat pe cine avea să lase urmaș, a răspuns fără ezitare: *Pe Ioan, dacă nu mi l-ar fi furat creștinii.* Libaniu se mutase în capitala Siriei, fiind unul dintre cei mai vestiți promotori ai culturii păgâne din secolul al IV-lea. Cursurile lui Libaniu le urmăseră și Sfinții Grigorie de Nazianz și Vasile cel Mare la Atena⁸. Se pare că a studiat și dreptul, întrucât ar fi pledat câțva timp. Pe atunci, avocatura era considerată principala ocupație a unui tânăr cult. Pe Ioan, știința profană nu l-a subjugat, ci l-a ajutat să slujească mai bine Biserica.

După noțiunile elementare creștine pe care le primi de la mama sa, intră sub îndrumarea episcopului Meletie al Antiohiei, armean de origine, care îl și botează. Curând după aceasta, fu făcut citeț. Începu să practice ascetismul acasă, pentru a nu lăsa pe mama lui văduvă a doua oară. În același timp, a frecventat și asketerionul lui Diodor de Tars și al lui Carterios în tovărășia prietenului său, Teodor, viitorul episcop de Mopsuestia. Sigur, tânărul Ioan nu se va fi mărginit doar la audierea celor doi, ci se va fi cufundat în studierea lucrărilor marilor autori creștini de până la el, în special cei alexandrini.

În timpul studiilor, Ioan legase prietenie cu un camarad, Vasile, probabil viitor episcop de Rafaneea, cu care se angajase să meargă pe același drum în viață. Dar, la un moment dat, Sfântul Ioan își trădă prietenul pe care nu-l împiedică să accepte episcopatul, în timp ce el, Ioan, fugi de această înaltă cinste ascunzându-se. În 374, după moartea Antusei, Ioan a putut să dea curs dorinței sale arzătoare pentru asceză. A plecat în munții Antiohiei, unde timp de 4 ani a dus o viață aspră sub conducerea unui bătrân ascet. Apoi, s-a retras, singur, într-o peșteră, unde, se pare, și-a șubrezit sănătatea, îmbolnăvindându-se de stomac și rinichi, din pricina mâncării slabe și a frigului. Doi ani a petrecut Ioan acolo în asceză și rugăciune, dormind puțin și încercând să se apropie de Dumnezeu. În timpul acesta a învățat pe de rost Testamentul Domnului⁹.

În anul 380 s-a înapoiat la Antiohia, iar, în 381, bătrânul episcop Meletie l-a hirotonit diacon. Lui Meletie, Ioan îi va închina frumoase cuvinte de laudă: *Nu numai când învăța, nici numai când grăia, ci chiar numai când se arăta era în stare să însuflețască pe cei-l vedeau toată învățătura virtuții.*¹⁰

⁴ Cuvânt către o văduvă tânără, cit., în P.S.B., vol. 21, Introducere, pp. 5-6.

⁵ În vol. *Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Efreem Sirul, Despre preoție*, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Edit. I.B.M.B.O.R., București, 1998, p. 30.

⁶ *Ibidem*, p. 30.

⁷ *Ibidem*, p. 31.

⁸ Nicolae Corneanu, *Patristica mirabilia*, Edit. Polirom, Iași, 2001, p. 109.

⁹ Paladie, *op. cit.*, pp. 47-48.

¹⁰ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, Traducere din limba greacă și note de Preotul profesor Dumitru Fecioru, Edit. I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 283.

Timp de 10 ani înaintea diaconatului, el a fost preocupat de problema monahismului și a fecioriei, cărora le-a consacrat tratate mici. În cei șase ani de diaconat, probleme de ordin pastoral și apologetic au început să-l preocupe, deși nu primise încă Taina Preoției. Din această vreme datează tratatul său *Despre preoție*.

În anul 386 Ioan e hirotonit preot de episcopul Flavian și primește misiunea de predicator. Geniul și arta sa oratoria îi duc numele până departe. Timp de 12 ani, între 386 și 397, și-a împlinit ascultarea cu atât de mult zel, abilitate și succes. Vorbea neîncetat: *în fiecare duminică și sărbătoare, precum și în fiecare vineri; iar în timpul postului mare, în fiecare zi; a predicat în toate bisericile orașului și în cele din jurul orașului. Temele predicii sale erau foarte variate: făcea teologie, explicând și demonstrând cu nepuizabile dovezi scripturistice taina de răscruce a creștinismului, Sfânta Treime; polemiza cu ereticii de toate nuanțele vremii sale: manihei, marcioniști, valentinieni, arieni, anomei și alții; nici pe evrei nu i-a uitat (...)* Cu predicile și cuvântările lui, Sfântul Ioan Gură de Aur a câștigat sufletele ascultătorilor săi, sufletele tuturor cetățenilor frumoasei și măreței Antiohii¹¹.

Faima talentului său de predicator și a valorii sale personale a străbătut până departe. Există nenumărate mărturii care vorbesc despre marele impact ce l-au avut predicile lui Ioan asupra ascultătorilor acestora: *În fiecare zi mulțimile îl ascultau cu plăcere datorită folosului (duhovnicesc) pe care îl aveau și toți stăruiau în cele spuse de el*¹². (...) *Mulți care l-au auzit (vorbind) în biserică, și-au îndreptat viața spre virtute și au început să gândească la fel ca el despre Dumnezeu*¹³. Despre puterea sa persuasivă, istoricul Sozomen ne relatează: *Nu-i convingea ca să fie de acord cu el, cu vreo tehnică sau putere specială a cuvântului, ci prin faptul că exprima cu sinceritate (sensul) Sfintelor Scripturi*¹⁴.

Dărâmarea statuiilor împăratului Teodosie și ale membrilor familiei sale, în anul 387, din cauza cuantumului neobișnuit al obligațiilor fiscale, a adus locuitorilor Antiohiei amenințarea cu exterminarea totală. Era atunci un spectacol jalnic: păgânii fugeau din oraș, iar creștinii așteptau moartea îngroziți. Din prima săptămână a Postului mare, episcopul Flavian a plecat la Constantinopol spre a cere clemență împăratului, iar Sfântul Ioan a rostit, de-a lungul întregului post, 21 de omilii, numite *Omiliile despre statuii*, în care consolează și încurajează pe credincioșii îngroziți, dar face și operă morală, combătând plăcerile și arătând deșertăciunea lucrurilor de aici. Omilia a 21-a, finală, anunță rezultatul fericit al intervenției lui Flavian care aducea amnistierea celor vinovați. Succesul pe lângă Teodosie era socotit și succesul Sfântului Ioan. Numele lui era pe buzele tuturor. Secolul VI îi va da supranumele de Chrysostom – gr. Χρυσός și στόμα - Gură de Aur.

În timpul celor 12 ani de preoție la Antiohia, Sfântul Ioan a desfășurat o prodigioasă activitate misionară și predicatorială. A combătut pe eretici, îndeosebi pe anomei și pe iudeo-creștini, și s-a străduit pentru formarea morală a credincioșilor săi. Acum comentează, de pe amvon, Geneza, Evangheliile după Matei și Ioan și Scrisorile Sfântului Pavel.

La moartea patriarhului Nectarie al Constantinopolului, în septembrie 397, Ioan a fost ales patriarh al Capitalei. Nu era însă ușor ca această alegere să se și concretizeze. Cel ce avea să ducă la îndeplinire aceasta sarcină, puternicul ministru al împăratului Arcadiu, Eutropiu, știa că se va confrunta, pe de o parte, cu poporul antiohian, care n-ar fi fost de acord cu plecarea păstorului lor iubit, iar pe de altă parte, cu un eventual refuz chiar al celui în cauză, care nu era dornic de mărire și, totodată, se simțea foarte legat de orașul în care s-a născut. În plus, poziția de conducător al Bisericii din Constantinopol era râvnită de mulți, fiecare având o protecție și un sprijin în personalitățile politice sau eclesiastice ale momentului. De aceea,

¹¹ *Introducere*, în P.S.B., vol. 21, p. 11.

¹² Teodor, Episcopul Trimitundei, *Despre viața, exilul și necazurile Fericitului Ioan Gură de Aur, Arhiepiscopul Constantinopolului*, trad. Pr. C. Cornițescu, în vol. *Viața Sfântului Ioan Gură de Aur în relatările istoricilor...*, p. 162.

¹³ Sozomen, *Istoria bisericească*, trad. de Pr. C. Cornițescu, în *op. cit.*, p. 208.

¹⁴ *Ibidem*, p. 208.

Eutropiu a apelat la o stratagemă, și anume: l-a rugat pe împărat să-i trimită o scrisoare guvernatorului provinciei Antiohia prin care, acesta din urmă, trebuia să-l aducă pe Ioan la Constantinopol fără ca cineva să bănuiască ceva. Guvernatorul l-a invitat să facă un tur al mănăstirilor martirilor din afara cetății, dar, la un moment dat, l-a urcat într-o trăsură care avea poruncă să-l ducă pe Ioan în capitală. Aici, unul dintre oponenții fățiși ai lui, Teofil al Alexandriei, este obligat să-l hirotonească în 26 februarie 398.

Ajuns patriarh, Sfântul Ioan a început prin a stârpi neregulile și abuzurile mediului clerical al Capitalei. *A luat măsuri aspre împotriva clericilor care țineau în locuințele lor călugărițe, împotriva clericilor care se îmbogățeau de pe urma preoției, împotriva clericilor care duceau o viață nevrednică de preoți, care erau robi pântecelui, desfătării și desfrânării, care trăiau ca niște paraziți și lingușitori (...) a poruncit să fie ajutați săracii și văduvele (...) A zidit spitale pentru bolnavi, case de adăpost pentru bătrâni și săraci ...*¹⁵

Nectarie, patriarhul anterior, fusese un mare senior, și fastul clerului înalt ajunsese la concurență cu cel al aristocrației civile. Ei au fost foarte nemulțumiți de austeritatea și frugalitatea noului patriarh, care cerea să fie vândute obiectele de lux din Patriarhie, care refuza mesele copioase, totdeauna mânca singur și ducea, după spusa lui Paladie, *o viață de ciclop*.

În privința cheltuielilor pentru episcop a considerat că se face risipă și a poruncit ca banii care erau de prisos să fie transferați la spital. Și pentru că era nevoie, el a construit mai multe spitale pe care le-a pus sub conducerea a doi preoți cucernici. Ioan a cercetat registrele iconomului și, găsind că unele cheltuieli nu se făceau în folosul Bisericii, a cerut ca acestea să fie sistate.¹⁶

Lucrarea sa în plan social este dublată de una misionară la fel de puternică. În acest sens, amintim: convertirea goșilor la ortodoxie (le-a dat o biserică și le-a hirotonat preoți dintre ei) și trimiterea unor călugări pentru răspândirea creștinismului în Scitia, Persia și Fenicia. Deci pe scitii care locuiau împrejurul Dunării i-a luminat (adică populațiile care locuiau pe teritoriul țării noastre, pe strămoșii noștri). În timpul acesta a continuat să-și scrie și predicile și comentariile sale.

Râvna sa de reformator implacabil, tonul tăios și neiertător al predicilor sale, care critica aspru toate păcatele și pogorământele, de jos și până sus, la Eutropiu și Eudoxia, dragostea sa pentru cei săraci, pentru adevăr și dreptate, i-au făcut mulți dușmani. Patriarhul Ioan n-a fost pe placul tuturor, și de aceea a deșteptat uneori invidia, gelozia și pofta de răzbunare ale unora, deoarece biciuia fără nici o cruțare răul, ori din ce parte ar fi venit. Eutropiu stăruise pentru aducerea Sfântului Ioan la scaunul patriarhal al Constantinopolului și-l ajutase în lucrările sale de început. Dar Eutropiu era lacom și vicios. Sfântul Ioan îl critica de pe amvon. Eutropiu voise să suprima Bisericii dreptul de azil, Ioan însă i s-a opus. Când, în anul 399, acesta căzu în dizgrație și ceru azil Bisericii, Sfântul Ioan îl primi în Biserică, și îl apără de poliția imperială care venise să-l aresteze. În cele două cuvântări ținute cu acest prilej, patriarhul a arătat cât e de trecătoare slava lumii acesteia și cât de bună și de ocrotitoare este Biserica. Pentru nedreptăți de felul celor comise de Eutropiu, Sfântul Ioan muștră și pe împărăteasa Eudoxia, care după căderea lui Eutropiu ajunsese suverană absolută în imperiu. Eudoxia s-a dovedit a fi cel mai înverșunat dușman pe care l-a avut Sfântul Ioan. Conflictul s-a declanșat, se pare, în momentul în care înaltul ierarh intervenise în favoarea unei văduve căreia, la moartea soțului, împărăteasa îi confiscase toată averea. Eudoxia a considerat gestul Sfântului Ioan drept o insultă și nu-l va uita niciodată. Ea folosește toate ocaziile și mijloacele pentru a-l pedepsi, iar cel mai nimerit prilej a fost dat de venirea *fraților lungi*, socotiți origeniști, la Constantinopol, pentru a face plângere împotriva episcopului Alexandriei, Teofil, care îi izgonise din Egipt. Sfântul Ioan îi primi pe aceștia, îi așeză undeva, dar nu intră în comuniune cu ei și nu le primi vreo plângere contra lui Teofil. Aceștia se adresară împăratului, care dispuse convocarea lui Teofil în fața episcopului Capitalei. Teofil își luă măsuri, trimițând înainte pe Sfântul Epifanie de Salamina, spre a descalifica pe Sfântul Ioan ca

¹⁵ *Introducere*, în P.S.B..., vol. 21, p. 13.

¹⁶ Paladie, *op. cit.*, p. 51.

origenist. Bătrânul episcop Epifanie își dădu seama până la urmă, de cursa în care fusese atras și fugi în țara lui. Într-un pseudo-sinod ținut la Stejar, aproape de Calcedon și condus de Teofil, patriarhul Ioan este condamnat și depus. Împăratul Arcadie, un om slab, influențat de soția sa, a aprobat hotărârea luată la Stejar și a poruncit ca să fie exilat. Dar Ioan n-a ajuns decât până în Bitinia, când, datorită unei răscoale a poporului, care își iubea și respecta conducătorul spiritual, împăratul este nevoit să-l recheme și Ioan este primit în triumf.

Împăcarea n-a durat decât două luni. Cu prilejul inaugurării unei statui a împărătesei în fața senatului și a bisericii Sfânta Sofia, unde Sfântul Părinte săvârșea Sfânta Liturghie, s-au făcut serbări mari, cu muzică, dansuri și spectacole teatrale. Când Sfântul Ioan a protestat, de la amvon, împotriva zgomotului care deranja atmosfera de rugăciune din catedrală, adversarii săi au spus împărătesei că, înaltul ierarh ar fi făcut remarci destul de acide, cu directă trimitere la casa regală. Fără să verifice autenticitatea acuzelor aduse, Eudoxia, la sfatul lui Teofil, a convocat un nou sinod în care a depus a doua oară pe Ioan, sub pretextul necanonicității revenirii lui în scaunul episcopal din Constantinopol, după primul exil. Ioan a fost arestat în palat aproape de sărbătoarea Paștelui și exilat după Rusalii la 20 iunie 404. De data aceasta este trimis în surghiun la Cucuz, în Armenia. Mânia credincioșilor și prietenilor săi au condus la incendierea catedralei Sfânta Sofia și la devastarea palatului senatului. Sfântul Ioan păstra legătura cu cei apropiați prin scrisori. El arată suferințele și necazurile lui pe drumul lung și silnic al deportării, dar e mereu preocupat de scumpa sa Biserică și de răspândirea Evangheliei. După o oprire scurtă la Niceea, Sfântul Ioan a ajuns, la sfârșitul a 77 de zile, la Cucuz sau Arabissos, în Armenia Mică. Intervenția partizanilor săi la Constantinopol, așa numiții ioaniți, și moartea Eudoxiei spre sfârșitul anului 404, nu i-au schimbat situația. Ioan scrisese de la Cucuz și papei Inocențiu, dar acesta n-a putut face nimic pentru el. Dușmanii săi de la Constantinopol au reușit să-l determine pe împărat să-l transfere într-un loc mai îndepărtat, în care eventualitatea unei posibile reveniri să fie imposibilă. Locul ultimei destinații era Pityus, un orașel de pe țărmul oriental al Mării Negre. Drumul era greu și puterile sale înapoiate, fiind măcinat de boală și forțat de soldați să parcurgă pe jos calea către locul de exil. De aceea el nu mai ajunge decât până la Comana, în Pont. Peste noapte i s-a arătat fericitului Ioan Sfântul Mucenic Vasilisc, ce fusese episcop al comanilor, ale cărui moaște se aflau acolo. Sfântul Vasilisc i-a zis Sfântului Ioan : *Curaj, frate Ioane, căci mâine vom fi împreună*. Fericitul Ioan a săvârșit Sfânta Liturghie și s-a împărtășit cu Prea Curatele Taine ale Trupului și Sângelui lui Hristos. În ziua de 14 septembrie, este chemat la Domnul, cu aceste cuvinte pe buze: *Slavă lui Dumnezeu pentru toate !* Numele său a fost trecut din nou în diptice. La 27 Ianuarie 438 rămășițele sale pământești au fost aduse la Constantinopol și așezate în biserica Sfinților Apostoli. Împăratul Teodosie al II-lea, fiul lui Arcadie și al Eudoxiei, a ieșit înaintea coșciugului, s-a aplecat pe el și s-a rugat pentru părinții săi, *care din neștiință au păcătuit*.

Biserica Ortodoxă, pentru ca pomenirea Sfântului Ioan să nu fie umbrită de marea sărbătoare a *Înălțării Sfintei Cruci*, a mutat-o pe 13 noiembrie. Sfântul Ioan Gură de Aur mai are și alte zile de pomenire: 27 ianuarie, amintind de aducerea moaștelor sale în capitala Imperiului, și pe 30 ianuarie, sărbătoarea *Sfinților Trei Ierarhi*.

Câteva mărturisiri și în același timp dezvăluiri ale unor contemporani și apropiați ai săi ne-ar lămuri mai bine despre acest mare Sfânt și vorbitor de Dumnezeu. Iată ce spunea Sfântul Isidor Pelusiotul despre el: *Noaptea târziu, când grijile scaunului arhieresc nu-l mai tulburau, Sfântul Ioan se închidea în camera sa de lucru și tâlcuia epistolele Sfântului Apostol Pavel. Camera nu avea alt mobilier decât un pat modest, o masă și un scaun, iar ca podoabă sfintele icoane, între care icoana Sfântului Pavel; la această icoană își îndrepta neconținut privirile când zăbovea asupra înțelesului dumnezeieștilor cuvinte ale apostolului neamurilor. Dăduse dispoziție să nu fie tulburat de nimeni în timpul lucrului său; nimeni să nu intre la el și nici să treacă pe dinaintea ușii lui. După ce a tâlcut o parte din epistolele Sfântului Pavel, Sfântul Ioan a fost cuprins de oarecare îndoială. Oare îi va plăcea lui*

Dumnezeu tâlcuirea sa? A înțeles el bine cuvintele marelui apostol? Și s-a rugat stăruitor lui Dumnezeu să-i arate într-un chip oarecare de-i sunt plăcute explicările sale.

Între timp un curtean a căzut în dizgrația împăratului. El a cerut, printr-un cunoscut, Sfântului Ioan îngăduința de a-l primi, ca să-și spună necazul. Arhiepiscopul a încuviințat. Omul a hotărât să se ducă noaptea la casa arhiepiscopului, ca să nu fie văzut de dușmanii săi. Într-o seară, a venit și l-a rugat pe ucenicul sfântului, pe Proclu, să-l anunțe. Proclu, înainte de a intra, s-a uitat printr-o crăpătură în camera în care lucra sfântul și a văzut că arhiepiscopul nu era singur, ci în spatele lui stătea un bărbat aplecat spre el și cu gura la urechea lui. Proclu, intrigat că dascălul său este cu cineva în cameră, a căutat să audă ce spune acel bărbat, dar n-a putut înțelege nimic. Văzând că nu poate intra, s-a întors și a spus curteanului că nu-l poate anunța, pentru că altul se afla cu arhiepiscopul; să mai aștepte până va pleca acela. După câțva timp, Proclu s-a dus din nou; dar iarăși l-a văzut pe străin tot acolo; s-a dus și a treia oară dar în zadar. Nu după mult timp a tocat pentru slujba de noapte. Atunci Proclu a spus curteanului să se ducă acasă și să vină în seara următoare, că nu-l mai poate introduce, pentru că arhiepiscopul își începe rugăciunea, care durează până dimineața. Curteanul a venit și a doua seară, dar n-a putut să intre pentru aceeași pricină ca și în seara trecută. Mirarea lui Proclu era mare; cine putea fi străinul acela care intra neobservat? Și s-a hotărât să nu mănânce, să nu doarmă și să nu se dezlipească de ușă până nu va afla cine este acel bărbat. Și a făcut așa. Seara, când a venit curteanul, încredințat că nimeni n-a intrat la arhiepiscop, i-a spus că va vorbi negreșit cu el, că n-a văzut pe nimeni intrând. Totuși, ca și mai înainte, s-a uitat înăuntru și a văzut iarăși pe acel bărbat. Proclu a spus curteanului să se ducă la casa sa și să se roage singur lui Dumnezeu pentru mântuirea lui, că bărbatul care vine la arhiepiscop este trimis de Dumnezeu, că intră în cameră fără să fie văzut. A doua zi dimineața, Sfântul Ioan și-a adus aminte de curteanul care trebuia să vină la el și l-a întrebat pe Proclu de nu l-a căutat cineva. Proclu i-a răspuns că da, dar i-a povestit totodată și motivul pentru care nu l-a putut introduce. Când a terminat de vorbit, Proclu și-a aruncat ochii la icoana Sfântului Pavel și, minunat peste măsură, a spus arhiepiscopului că bărbatul care era în cameră cu el semăna cu cel zugrăvit pe icoană. Așa a aflat Sfântul Ioan Gură de Aur că Dumnezeu i-a ascultat cererea, trimițând pe însuși autorul epistolelor să-i dicteze tâlcuirea¹⁷.

Tot referitor la sfințenia vieții Sfântului Ioan Gură de Aur, literatura duhovnicească ne transmite această mărturie: *Ava Atanasie ne spunea despre Iania, sora episcopului Adelfie, care relatează: Când Ioan Gură de Aur, episcopul Constantinopolului a fost surghiunit în Cucuson, a găzduit în casa noastră. Cât a stat la noi am avut mare îndrăznire și dragoste către Dumnezeu. Fratele meu, episcopul Adelfie, mi-a spus: Când a murit Fericitul Ioan în surghiun, m-a cuprins o durere de nesuferit, că acest bărbat, dascălul întregii lumi, care a înveselit cu cuvintele sale Biserica lui Dumnezeu, n-a adormit întru Domnul pe scaunul său. Și eu m-am rugat lui Dumnezeu, cu multe lacrimi, să-mi arate în ce stare se află el. După ce m-am rugat multă vreme, într-o zi, am căzut în extaz și am văzut un bărbat frumos la chip, care m-a luat de mâna dreaptă și m-a dus într-un loc frumos și slăvit. Acolo mi-a arătat pe predicatorii credinței și pe dascălii Bisericii. Eu mă uitam de jur împrejur să văd pe cel pe care îl doream, pe marele Ioan. După ce mi-a arătat pe toți și mi-a spus numele fiecăruia, m-a apucat iarăși de mână și m-a scos afară. L-am urmat întristat că n-am văzut împreună cu Părinții pe cel întru sfinți, Ioan. La ieșire, cel ce stătea la poartă, văzându-mă trist, mi-a spus: Nici unul dintre cei care vin aici nu iese întristat! Eu i-am răspuns: Aceasta îmi este durerea, că n-am văzut cu ceilalți dascăli pe preaiubitul meu Ioan, episcopul Constantinoplei. Acela m-a întrebat iarăși: Vorbești de Ioan, dascălul pocăinței? Da!, i-am răspuns eu. Pe el, mi-a spus acela, nu-l poate vedea om în trup, pentru că el stă acolo unde este tronul Stăpânului¹⁸.*

¹⁷ Cf. † Irineu Slătineanu, *Introducere la vol. Din ospățul Stăpânului*, Edit. Adonai, 1995, pp. 5-7.

¹⁸ Ioan Moshu, *Limonariu*, cap. CXXVIII.

II. Opera

Opera Sfântului Ioan Gură de Aur este vastă, ea ocupând 18 volume (47-64) în ediția Migne.

O clasificare a operei o face Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman. Pe aceasta am preluat-o în lucrarea de față¹⁹.

Opera Sfântului Ioan se împarte în:

a) Omilii asupra Sfintei Scripturi:

- asupra cărților Vechiului Testament:

- Omilii la Geneză;
- Omilii asupra Anei, mama lui Samuil;
- Omilii asupra lui David și Saul;
- Omilii asupra Psalmilor;
- Omilii asupra obscurității profețiilor;
- Omilii la Isaia.

- asupra cărților Noului Testament:

- Omilii la Matei;
- Omilii la Ioan;
- Omilii despre săracul Lazăr;
- Omilii la Faptele Apostolilor;
- Omilii asupra Epistolelor Sfântului Apostol Pavel.

b) Opere dogmatico – polemice:

- Contra anomeilor;
- Contra iudeilor;
- Despre înviere;
- Cuvântări sau predici la sărbătorile mari al Mântuitorului;
- Cuvântări morale cu bază biblică;
- Cuvântări ocazionale.

c) Apologetice:

- Contra lui Iulian și a păgânilor;
- Despre Sfântul Vavila;
- Micul Tratat: Că Hristos este Dumnezeu.

d) Ascetice:

- Către Teodor cel căzut;
- Despre pocăință;
- Contra adversarilor vieții monahale;
- Comparația între un rege și un monah;
- Către Stagir;
- Despre feciorie.

¹⁹ Pr. Prof. Dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, Sfânta Mănăstire Dervent, 2000, pp. 135-136.

e) Educativ – morale:

- Despre slava deșartă și despre ducăția copiilor;
- Către o tânără văduvă;
- Despre nerepetarea căsătoriei;
- Nimeni nu e vătămat decât de sine însuși;
- Către cei ce sunt scandalizați din cauza nenorocirilor;
- Contra celor care au fecioare subintroduse;
- Femeile diaconițe nu trebuie să locuiască cu bărbații;
- Despre preoție.

f) Corespondența:

- Cuprinde 236 scrisori, cele mai multe din timpul celui de-al doilea exil (404-407); au caracter istoric, consolator, de recomandare și familiar.

III. Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur

Nici o carte nu poate cuprinde tot ce a făcut acest Părinte al Bisericii. Nici un Părinte bisericesc nu a lăsat o moștenire literară atât de vastă. A descrie în amănunt activitatea pastorală și literară a Sfântului Ioan Hrisostom, a acestui gigant al Bisericii, este aproape imposibil. Această greutate se vede că a simțit-o și Theodorit, de vreme ce în întâiul dialog, cum și în cuvintele sale de laudă adresate amintirii Sfântului Ioan Hrisostom, găsim între altele și aceste cuvinte: *Dă-ne nouă, Părinte, lira ta, împrumută-mi plectrul (arcușul) tău, spre lauda ta ... lira ta răsună armonios, cu darul harului, în toată lumea ... Dă-ne nouă puterea acelei limbi nemuritoare. (La Fotie, Miriob., 273)*²⁰.

Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut în Antiohia, Antiohia lui Dafne și a lui Orente. Cincisprezece alte orașe fondate de Seleucus Nicator au fost numite după tatăl acestuia, Antiochus. Locul de naștere al marelui orator a fost numit, în orice caz, de Pliny, *Regina Orientului* și a fost, în multe privințe, demnă de ilustrul ei fiu. Acesta a fost un oraș glorios pe ale cărui străzi s-a preumblat adeseori tânărul Hrisostom²¹.

Ioan a venit într-o lume care era stabilă dar și prinsă în inexorabilul moment al schimbării. Până în momentul morții sale din 14 septembrie 407, întreaga lume a antichității se schimbase irevocabil.

Sfântul Ioan s-a născut într-un oraș al cărui statut concura cu cel al celorlalte mari centre urbane din lumea romană târzie – Roma, Alexandria și Constantinopol. Cetatea Antiohiei număra ca la două sute de mii de suflete, fiind între primele trei din partea de Răsărit a Imperiului Roman. Situat în apropierea rutei de schimb dintre estul îndepărtat până la malurile estice ale Mediteranei și ruta terestră de la Egipt, prin Constantinopol până în vest, orașul s-a bucurat de bunuri și servicii ca și de disponibilitatea vizitatorilor. Conform standardelor antice, Antiohia era un oraș mare, mai mic decât Roma, dar comparabil cu Constantinopol și Alexandria²².

În *Despre statui*, cuvântul 14, Ioan evidențiază prosperitatea orașului, ca și abundența mărfurilor, multitudinea de construcții, facilitatea cu care locuitorii orașului circulă pe străzi până seara târziu, străzile cu coloane²³. Sfântul Ioan a trăit în zbucium fără să-i fie victimă, pentru că a putut să ia în orașul său natal lecții de la dascăli renumiți. Antiohia nu avea renumele Atenei, dar era totuși un bastion al înaltei culturi elenice²⁴.

²⁰ Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, *Viața și activitatea Celui între Sfinți, Părintelui nostru, Ioan Chrysostom, Arhiepiscopul Constantinopolului*, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, Tipografia Cărilor Bisericești, București, 1923, p. 20.

²¹ John Heston Willey, *Chrysostom: The Orator (Men of Kingdom)*, Unknown Rinding, New York, 1906, p. 29.

²² J. N. D. Kelly, *Golden Mouth – The story of John Chrysostom – Ascetic, Preacher, Bishop*, Cornell University Press, Ithaca, New York, 1995, p. 2.

²³ Wendy Mayer and Pauline Allen, *John Chrysostom*, London, 2000, p. 12.

²⁴ Bruno H. Vanderberghe, *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, Les Editions de Cerf, 29, Paris, 1961, p. 12.

De aproximativ un secol și jumătate înflorea în Egipt viața monahală, care s-a extins mai apoi și în Siria, astfel că până și în împrejurimile Antiohiei, în special în munți, se găseau sihaștri și schimnici în număr destul de mare, ei trăind într-o extremă austeritate, rugându-se, postind și nevoindu-se în scopul cultivării virtuților. Era reacția conștiinței evanghelice împotriva păcatelor lumești invadatoare. Sufletele nobile duceau o astfel de viață și încercau eroic să respecte și să subscrie idealurilor evanghelice; de observat este faptul că mulți Sfinți Părinți au fost monahi atât în Orient cât și în Occident.

Și Sfântul Ioan s-a entuziasmat la gândul unei astfel de vieți și, după moartea mamei, a experimentat-o timp de patru ani într-o peșteră. Însă, din cauza austerităților excesive și-a compromis sănătatea; cu toate acestea, și-a îmbogățit *comoara* spirituală. Pe tot parcursul vieții a avut un respect și o admirație deosebite pentru monahi, pe care-i menționează în repetate rânduri în predicile sale. S-a observat, însă, o diferență în aprecierile sale: dacă la început era entuziasmat, când a revenit în Antiohia și și-a dat seama de nevoile spirituale ale poporului, Hrisostom a manifestat apoi o preferință pentru preoții care se dedicau apostolatului²⁵.

Ca diacon, preot și episcop, el nu doar că a rămas monah în sufletul său, dar a continuat, atât cât îi permiteau noile circumstanțe, să-și păstreze obiceiurile de austeritate monahală – ca de exemplu, să trăiască în singurătate cât mai mult posibil. Cu toate acestea, nu a eșuat niciodată în îndatoririle sale de episcop. Și, deși înțelegea în mare măsură misiunea călugărilor, nu a fost de acord cu îndepărtarea acestora de biserică și de predicile acesteia. De aceea, a făcut tot posibilul ca și călugării să aibă aceleași idealuri ca și el. Acest lucru i-a transformat pe mulți dintre aceștia în dușmanii săi²⁶.

La 23 de ani, anumite influențe ce-și făcuseră simțită prezența încă din copilărie, au atins apogeul. Insistența moderată a mamei, exemplara integritate a lui Vasile, prietenul său din copilărie, ca și exemplul dat de Meletie, episcopul Antiohiei – toate acestea au contribuit la trezirea la viață și la maturizarea spirituală a tânărului avocat. Între aceste influențe, personalitatea episcopului nu a fost mai puțin importantă. Libaniu a fost cel care i-a *șlefuit* gândirea, rațiunea, creierul, iar Meletie – sufletul. *Libanius l-a învățat să vorbească, iar Meletie i-a insuflat extraordinare idealuri și aspirații vrednice de un orator desăvârșit. Se pare că Ioan a fost «norocos» în ceea ce privește prietenii și alianțele*²⁷. În Antiohia trăia acest cunoscut sofist Libaniu, acest oraș fiind și locul lui de naștere. A studiat la Atena iar tinerețea și-a petrecut-o la Constantinopol și în Nicomidia. Ca student în retorică și în greaca veche nu avea rival. Într-adevăr, popularitatea sa în Constantinopol ca profesor privat de retorică i-a determinat pe profesorii publici să-i planifice decăderea și a fost exmatriculat pe motive de practicarea magiei²⁸. Libaniu a fost un student credincios de-al lui Demostene, un bun analist al discursurilor marilor oratori și un iubitor înflăcărat al stilului antic attic și e drept că uneori pare mai preocupat de formă decât de substanță în lucrările sale.

Era primul retor și oratorul oficial al orașului și reprezentantul său în ocaziile speciale. Ținea mult la titulatura sa de *sofist*. Sfântul Vasile și Sfântul Grigorie de Nazianz l-au întâlnit pe Libaniu la Atena, și primul dintre ei a studiat chiar sub îndrumarea sa²⁹.

A fost contemporan cu oameni influenți. O glorioasă constelație de genii a fost cea care *lumina* perioada acelor ani în care Sfântul Ioan predica la Constantinopol. În vest erau Ambrozio, Ieronim, Augustin. În est erau cei trei Capadocieni: Vasile, Grigorie de Nazianz și Grigorie de Nyssa, educați, magnetici și de-a dreptul fascinanți. Aceștia au fost bărbații cu care Ioan a împărțit atenția lumii³⁰.

²⁵ Bonifacio Borghini, *Introduzione*, în vol. *S. Giovanni Crisostomo. Invito a penitenza*, Edizioni Paoline, 1975, pp. 11-12.

²⁶ J. N. D. Kelly, *op. cit.*, pp. 35 și 126.

²⁷ John Heston Willey, *op. cit.*, p. 40.

²⁸ *Ibidem*, p. 34.

²⁹ Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, pp. 13-14.

³⁰ John Heston Willey, *op. cit.*, pp. 159-160.

În privința aspectului fizic, Gură de Aur era mic de statură și plăpând, avea fața plăcută, dar slăbită de post și suferindă, obrații trași, fruntea înaltă, liberă și ridată, proeminentă, capul pleșuv, urechile puțin mari, un chip plat, cu barbă, ochii adânci erau ca două torțe arzând și deosebit de ageri și de pătrunzători. Stomacul îi crea des probleme și adesea febră. Era foarte sensibil la frig. La fizic nu avea nimic prin care să se impună mulțimii. Întreaga sa viață era în ochii vii și strălucitori și în voce, relativ slabă dar de o rară putere de persuasiune³¹. *Gusturile sale erau dintre cele mai simple, iar viața sa, de o austeritate continuă. Era o natură delicată, simțind cu putere lucrurile și traducându-și impresiile într-un mod tranșant. Grațios, bun, afectuos și vesel cu cei apropiați, rămânea, în relațiile sale exterioare, tot timpul rezervat și puțin rece. I-a cam lipsit simțul diplomatic și spiritul practic de combativitate. În situația sa, Atanasie și Vasile s-ar fi apărut și ar fi triumfat asupra adversarilor lor. Hrisostom atacat, calomniat, a refuzat lupta și i-a plăcut mai mult să cedeze decât să lupte. În fața dușmanilor fără conștiință, el a avut scrupule și nu și-a valorizat drepturile*³².

În ce privește opera Sfântului Ioan Hrisostom, putem spune că acesta lasă posterității o operă uriașă, inegalabilă atât ca dimensiuni, cât și prin conținut, cuprinzând 18 volume în ediția Migne (vol. 47-64), comparabilă doar cu cea a lui Origen sau a Fericitului Augustin. Dintre anticii antioheni, Sfântul Ioan este singurul ale cărui scrieri au dăinuit, în timp, aproape în întregime. Acest privilegiu este datorat personalității autorului, dar nu într-o mai mică măsură, valorii lor. Nici un scriitor oriental nu a obținut în asemenea măsură admirația și aprecierea posterității.

Întreaga operă literară a Sfântului Ioan a fost inspirată de nevoile practice legate de mântuirea sufletului. Date fiind acestea, Sfântul Ioan era decis în ce direcții urma să-și folosească energia:

- formarea în retorică, urma să-i folosească în predicile sale și să ducă la obținerea binemeritată a supranumelui de *Gură de Aur*;
- efortul susținut pentru urmarea lui Hristos și atingerea desăvârșirii, în conformitate cu învățăturile Sfintei Scripturi: *propovăduiește cuvântul, stăruiește cu timp și fără timp, muștră, ceartă, îndeamnă, cu toată îndelunga răbdare și învățătura* (2 Tim., 4, 2), ceea ce va duce, în mod inevitabil, la martiriul său;
- concretizarea unei vieți bazate pe credință, nu prin renunțarea de tip monahic la cele lumești, ci chiar prin înfruntarea problemelor cotidiene întâmpinate în *drumul* către mântuirea sufletului.³³

Scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur, dintre cele mai bogate și alese ale literaturii mondiale, s-au păstrat aproape în totalitate. Opera sa este foarte vastă, fără comparație printre părinții creștini de limbă greacă, egal fiindu-i sub acest aspect numai Fericitul Augustin, scriitor de limbă latină. Ea conține tratate, omilii, cateheze, comentarii biblice, cuvântări, epistole, precum și cărți de cult, dintre care cea mai celebră, rămâne, fără îndoială, *Slujba Sfintei Liturghii*, după care se oficiază Liturghia în cea mai mare parte a Bisericii Ortodoxe.

Majoritatea acestor scrieri sunt la origine predici susținute de Sfântul Ioan în Antiohia și Constantinopol. Unele dintre acestea nu au fost scrise propriu-zis de Ioan, ci stenografiate de tahigrafi în timp ce el le vorbea credincioșilor, iar înaintea editării acestora, erau verificate și corectate de Sfântul Ioan.

Cum majoritatea scrierilor din epocă erau elaborate prin dictare și lecturate cu voce tare, faptul că scrierile lui Ioan au la origine discursuri susținute în Biserică nu le situează mai

³¹ Cf. J. Tixeront, *Précis de Patrologie*, Paris, Librairie Victor Lecoffre, J. Gabalda, Editeur, 1927, pp. 264-266, John Heston Willey, *Chrysostom: The Orator (Men of Kingdom)*, Unknown Rinding, New York, 1906, p. 169, Bruno H. Vanderberghe, *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, Les Editions de Cerf, 29, Paris, 1961, p. 63.

³² J. Tixeront, *op. cit.*, pp. 264-266.

³³ Hubertus R. Drobner, *Patrologia*, Istituto Patristico Augustinianum, Roma, 2003, p. 438.

prejos de tratatele religioase redactate numai spre a fi citite. Astfel, *lecturarea scrierilor lui Ioan nu lasă impresia unui dogmatism pur și steril, străin vieții de credință, pe care o poate simți cititorul tratatelor teologice pure*³⁴. Frumusețea scrierilor sale rezultă nu numai din stilul liber dar și din concluziile morale și exortațiile la săvârșirea binelui, cu care încheie fiecare omilie.

Scrierile lui Ioan analizează cu limpezime și convingere probleme morale, sociale, dogmatice și interpretative, comentează practicile vieții cotidiene, interpretează cărțile Vechiului și Noului Testament, elogiază personalitatea multor personaje biblice, a sfinților, și a contemporanilor săi de seamă, se opresc asupra învățăturilor fundamentale ale Bisericii și apără învățătura genuin-creștină de asaltul ereziilor destul de numeroase în acea perioadă.

Bogăția, profunzimea și logica ideilor sale, cunoștințele lui enciclopedice, memoria sa fenomenală și precizia în citarea și interpretarea Scripturii, precum și descoperirea bogățiilor de sensuri ale scrierilor acesteia, frumusețea și atracția stilului, figurile retorice, jocul de cuvinte folosit în unele locuri, desfată sufletul cititorului constituind un adevărat festin duhovnicesc pentru acesta. Isidor Pelusiotul (*Ep.* 5, 2) laudă eleganța limbajului, iar unul dintre cei mai mari erudiți ai epocii moderne, U.V. Wilamowitz-Wallendorf, a declarat că limbajul sfântului este *expresia armonică a unui suflet elegant*³⁵.

Aproape fiecare frază din omiliile sale este certificată cu un citat din Sfânta Scriptură. Fiecare idee este imediat lămurită prin diferite exemple sau asemănări luate din fenomenele naturii, din regnul plantelor, sau al animalelor, din faptele omenești, și cu deosebire din moravurile și obiceiurile oamenilor de atunci.

Scrierile Sfântului Ioan au un caracter particular ce îți revelă imediat dacă scrierea aparține Sfântului sau nu, chiar dacă nu se cunoaște de la început numele autorului, ci se voiește a se dovedi din lectura scrierii. Căci într-adevăr, toate scrierile Sfântului Ioan, fie ele dogmatice, fie morale, fie comentarii de-ale Scripturii, poartă ca tip particular următoarea caracteristică: *nici scrierile dogmatice nu sunt curat dogmatice, nici cele morale nu sunt curat morale și lipsite de partea dogmatică, și nici explicările sau herminiile lui asupra Sfintei Scripturi, nu pot fi curat hermeneutice, fără partea dogmatică, ci toate se prezintă sub aceste trei fețe: dogmatică, hermeneutică și morală*³⁶.

Scrierile Sfântului Ioan atrag, uimesc, cuceresc într-atât încât îl cuceresc cu totul pe cititor. Operele sale literare sunt un izvor nesecat nu doar pentru teologi, ci și pentru arheologi și pentru istoricii culturii.

În teologie, Hrisostom este, înainte de toate, un moralist care extrage din învățătura curentă consecințe practice. El cunoaște, de altfel, foarte bine doctrina creștină și, în anumite discursuri de controversă, a expus-o într-un mod savant, dar nu a aprofundat-o pentru ea însăși, nici nu s-a amestecat în discuții teologice³⁷.

Putem spune că Sfântul Ioan a fost oarecum reținut în speculații despre tainele divine. Atributele lui Dumnezeu îi sunt familiare, dar el caută mai puțin să le analizeze, dorind mai mult să le trăiască și să le facă trăite. Sfântul Ioan Gură de Aur nu a avut curiozitatea de a cerceta modul în care, în Hristos, cele două firi s-au unit, iar, pe de altă parte, ca un veritabil antiohian, el a insistat cu precădere asupra umanității sfinte, a vieții, a operei și a morții lui Hristos.

În toate discursurile lui, face apel la puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu, la mila, dragostea, dreptatea și voia Sa. Cele mai frumoase pagini oratorice au fost inspirate de gândul

³⁴ Walther Alexander Prager, *Cuvânt înainte* la vol. *Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, Editura Herald, București, 2004, p. 10.

³⁵ Cf. Johannes Quasten, *Patrologia*, vol. II, I padri greci (secoli IV-V), (dal Concilio di Nicea a quello di Calcedonia), Traduzione italiana del Dr. Nello Beghin, Edizione 1980, Marietti, p. 433.

³⁶ Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, *art. cit.*, p. 20.

³⁷ J. Tixeront, *op. cit.*, pp. 264-266.

la măreția lui Dumnezeu și la fragilitatea creaturilor, mărturie stând omiliile despre căderea lui Eutropiu. Sensul vanității lucrurilor din lume, care i se revelează cu atâta forță, are ca punct de sprijin necesar înțelepciunea dumnezeiască: Dumnezeu este portul care nu cunoaște furtună, adevărata cetate, pe când în lumea aceasta noi suntem doar ca niște călători care poposesc pentru o zi într-o casă de oaspeți și apoi pleacă³⁸.

Trebuie însă subliniat faptul că la acea vreme nu erau erezii îngrijorătoare de combătut, așa cum fuseseră înainte și după el. În acest domeniu, Sfântul Ioan nu a avut mult de lucru și nici nu s-a văzut constrâns să aprofundeze grave probleme teologice, așa cum li s-a întâmplat Sfântului Atanasie, Sfântului Vasile, lui Augustin³⁹.

Este netăgăduit că Sfântul Ioan ocupă primul loc în literatura noastră bisericească, mai ales ca hermeneut neîntrecut al Sfintei Scripturi.

În exegeză, el caută mai întâi sensul literal și nu se teme să facă, atunci când se impune, considerații gramaticale și lingvistice pentru a explica un pasaj dificil, dar aceasta nu semnifică decât o pregătire pentru a desprinde sensul tipic sau învățătura morală a textului. Utilitatea pentru auditorii săi este întotdeauna unicul scop pe care și-l propune⁴⁰. *Domeniul său era cel al moralei evanghelice pe care își dorea cu ardoare s-o însuflească poporul*⁴¹.

Fidel principiilor Școlii din Antiohia, al cărei ilustru reprezentant și este, el se atașează mai ales exegezei literare. Totuși, temperează rigiditatea acestei metode fie printr-un recurs prudent și moderat la un oarecare alegorism, mereu fondat pe literă, fie prin insistența asupra învățăturii morale și a bogăției aplicațiilor practice. Opera sa ni se prezintă ca un manual complet al vieții creștine⁴².

Hrisostom era *omul unei singure Cărți*; Biblia sa nu era niciodată închisă. O știa pe de rost. O citează, o explică, o comentează și recomandă permanent citirea acesteia.

Sfânta Scriptură este, pentru Sfântul Ioan, sursa principală și unică a gândirii sale. El face din aceasta o lege pentru orice orator creștin. Biblia este pentru Sfântul Ioan Hrisostom *cartea prin excelență, care reunește lecțiile cele mai variate și cele mai practice pentru instruirea credincioșilor*⁴³. Din textele sfinte, Sfântul Ioan Hrisostom își propune să scoată întreaga profunzime. Cu imaginația sa prolifică, el își închipuie fără greutate personajele, intră fără greutate în *interiorul* sfinților, în sentimentele lor, până a și le însuși și le transmite cu o vitalitate a cărei emoție te molipsește⁴⁴.

Marele patriarh al Constantinopolului comentează cea mai mare parte a cărților Vechiului și Noului Testament, de la Facere și până la Epistola către Evrei. Sfântul Pavel este pentru dânsul obiectul unei predilecții speciale. Fără îndoială, cele mai numeroase și cele mai vii cuvântări de laudă sunt cele consacrate Sfântului Apostol Pavel. Aproape la fiecare pas pomenește cu drag numele marelui Apostol. El nu încetează să revină la epistolele Sfântului Apostol pe care le explică în detaliu auditorilor săi din Antiohia și din Constantinopol și în care găsește sfaturi admirabile.

Nimeni nu știut să folosească mai bine Scriptura inspirată pentru a desăvârși formarea duhovnicească a poporului creștin⁴⁵.

Ca predicator, Sfântul Ioan Gură de Aur a fost considerat cel dintâi. De-a lungul secolelor, elocvența a produs genii: Demostene la greci, Cicero la latini, Hrisostom la orientali.

³⁸ F. Cayré, *Précis de Patrologie. Histoire et doctrine des Pères de l'Église*, tome premier, Société de S. Jean L'Évangéliste, Desclée et Cie, Éditeurs Pontificaux, Paris-Tournai-Rome, 1927, pp. 472-473.

³⁹ Bonifacio Borghini, *op. cit.*, p. 16.

⁴⁰ J. Tixeront, *op. cit.*, pp. 264-266.

⁴¹ Bonifacio Borghini, *op. cit.*, p. 16.

⁴² F. Cayré, *op. cit.*, pp. 473-474.

⁴³ Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, p. 70.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 71.

⁴⁵ G. Bardy, *Littérature grecque chrétienne*, Librairie Bloud & Gay, 1927, pp. 113-114.

Demostene este geniul elocvenței politice. Însă, elocvența sfântă se naște cu Sfinții Părinți. Elev al marelui retor păgân Libaniu, Hrisostom a întrecut cu mult pe maestrul său. Dintre toți Sfinții Părinți greci ai Bisericii, Sfântul Ioan Hrisostom este cel mai cunoscut și cel mai popular, și din toți Sfinții Părinți greci sau latini, cel mai elocvent. Făcând o paralelă între Hrisostom și Augustin, Bardenhewer spune cam așa:

Augustin vorbea scurt, prefera silogismul; Hrisostom foarte lung, el întrebuinta adesea câte două ore fără să producă oboseală ascultătorilor, ci dimpotrivă. Augustin se adresa mai mult minții, Hrisostom sufletului întreg, pe care voia să-l vadă mișcat la fapte creștine. Augustin urma în cuvântarea sa o cale severă, logică, rece, abstractă, de multe ori chiar greoaie, Hrisostom însă vorbea cald, cursiv, figurat, se inspira de la auditoriul său sau de la împrejurări; ținea continuu încordată atenția ascultătorilor prin exemplele vii și plastice de care se servea, prin figurile de stil, care niciodată nu erau exagerate. Predica lui era un fel de exegeză. Găsim la el unele interpretări de o rară frumusețe. Despre corabia lui Noe, spune el undeva: «Aceasta avea un sens tainic, era prototip al celor viitoare; căci prin corabie era preînchipuită Biserica; prin Noe, Hristos; prin porumbel, Sfântul Duh, prin frunza de măsline, dragostea lui Dumnezeu pentru oameni»⁴⁶.

*Poate nimeni, afirmă Bardenhewer, n-a știut să interpreteze textul sfânt cu atâta temei și chibzuință, aș putea spune, atât de sobru și totuși să-l facă în același timp util pentru toate ramurile vieții lui religioase, în chip așa de adânc și multilateral, așa de gingaș și de fin*⁴⁷.

Cuvântul a fost vocația și dorința sa arzătoare și cea mai pură măreție. Contemporanilor săi le plăcea deja să spună: *Și din gura sa ieșeau cuvinte mai dulci ca mierea*. Toate secolele creștine au confirmat acest elogiu. A fost numit *Homer al oratorilor*. El cunoștea regulile artei oratorice încât nici un scriitor grec creștin nu i s-ar fi putut compara, iar aceste reguli le aplica cu cea mai mare libertate. Cu toate aceste elogii, este prea puțin cunoscut, și cu siguranță prea puțin cercetat, chiar și de cei care consideră numele său un simbol.

Pe când alții sunt doar slujitori ai regulilor școlare, Sfântul Ioan Hrisostom aplică aceste reguli oarecum fără să se gândească, fără vreun artificiu și cu un simț perfect al măsurii.

Acest stil are aceste particularități încât este propriu-zis oratoric. Nu este făcut pentru a fi citit, ci pentru a fi zis. Marea majoritate a discursurilor Sfântului Ioan a fost prinsă din zbor de către tahigrafi particulari care le-au stenografiat pentru a le încredința, a medita și a le transmite altora. Astfel, forma însăși a vorbirii Sfântului Ioan Hrisostom a putut ajunge până la noi și putem oarecum să regăsim căldura acestui cuvânt care curgea ca un râu, ce împletea cuvintele, epitetele, comparațiile, un val de gânduri bogate și emoții⁴⁸.

Sfântul Ioan Gură de Aur a fost, înainte de toate, păstor de suflete și predicator. Contemporanii săi, și alături de aceștia, generațiile următoare, nu conteneau să-l proclame *cel mai mare dintre oratorii Bisericii grecești*. Papa Pius X l-a decretat patron al predicatorilor creștini⁴⁹, căci numele său stă și astăzi pe buzele tuturor.

Caracteristica Sfântului Ioan este cu certitudine aceea a unui mare orator. Cea mai mare parte a operei sale o reprezintă predicile. Predicile reprezintă un tablou colorit al situației eclesiastice, politice, sociale și culturale în capitalele Siriei și Bizanțului și de asemenea, un izvor de extraordinară bogăție pentru teologie, istorie și arheologie.

Chiar dacă nu ne propunem să studiem elementele elocvenței sale, totuși nu este cu neputință să nu evidențiem măcar claritatea clasică a limbii și a stilului, care mai poate fi regăsită la Demostene, copia spontană, fără nici un artificiu retoric, de imagini și frumoase

⁴⁶ Otto Bardenhewer, *Geschichte der Altkirchlichen Literatur*, Dritter Band, Freiburg III, Brs. 1923, p. 355; cf. Preot Cicerone Iordăchescu, *Istoria vechii literaturi creștine*, vol. II, Editura Moldova, 1996, p. 134.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 135.

⁴⁸ Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, pp. 15, 63.

⁴⁹ Berthold Altaner, *Patrologia*, traduzione italiana di A. Babolin S.I., ed. Marietti, Torino, 1977, p. 334.

asemănări, măreția expozițiunii, mereu amplă, bogată, mereu nouă și cu toate acestea, mereu accesibilă și instructivă. Ioan știe să profite de orice ocazie și orice mișcare pentru a trage învățăminte de utilitate spirituală pentru ascultători.

Însă, în scrisorile sale, se pare că vorba sa este mai puțin *nervoasă*, mai puțin profundă, subtilă dar mai ingenioasă decât cea a lui Augustin, de o inteligență mai ascutită, mai eficace și mai pe înțelesul ascultătorilor și cititorilor pentru care oratorul are o afecțiune aparte. A fost bine spus că dacă Ipponate ilumina mințile, Hrisostom reușește să întărească voința⁵⁰. Scrisorile, care sunt circa 240 la număr, foarte scurte, aproape toate scrise în exil și pe tema Providenței, temă ce era cea mai potrivită pentru a mângâia sufletele de tulburările suferite atunci de către Biserica, tulburări care îl întristau foarte mult, mai mult decât propriile lui suferințe. În această privință, sunt deosebite cele 17 scrisori închinare văduvei Olimpiada (P. G. 52, 549-623); de mare interes istoric s-au dovedit a fi și cele două scrisori dedicate Papei Inocențiu (Ibidem, 529; 535) în care Hrisostom aproape formulează o adresare elocventă. (cf. A. Amelli, in *Xquçocτομικά*, I, pp. 47-59)⁵¹. Epistolele sunt adresate vechilor prieteni din Antiohia și Constantinopol, episcopi, preoți, călugări, funcționari, care îi luaseră partea și care din pricina acestei loialități față de el, fuseseră închiși, torturați sau exilați.

Se poate ca autorul, prizonier în deșertul său, să fi fost supus cenzurii, dar și formația sa clasică la școala lui Libanius se simte într-o măsură. Învățase să trateze corespondența ca pe un gen literar, deținând legi și reguli proprii, la care, ca un om cultivat, ținuse. Această considerație ne va explica de ce Sfântul Ioan Hrisostom, care de altfel face dovada unei veritabile stăpâniri a limbii, n-are aici aceeași ținută literară⁵².

Predica și îngrijirea sufletului deveniră, pentru Sfântul Ioan, scopul principal al vieții sale; în fapt, au fost transmise urmașilor mai mult de 700 de predici autentice, rod al celor 12 ani de misiune în Antiohia și al celor 6 ani de episcopat (până la exilarea sa) în Constantinopol.

Predicile sale erau practice. Predica pe subiecte sau teme apăsătoare – păcat, căință, credință, lucrarea pentru mântuire a lui Hristos. Multe dintre ele explică Sfânta Scriptură, sursă inepuizabilă de învățături morale și pretext de îndemnuri la sfințenie.

Obiceiul său era să ia Sfânta Scriptură, carte după carte, și astfel avem, în aceste predici, o mină de expoziții, de interpretări, de perioade glorioase. El țintește către scopuri reale și realizabile și vrea rezultate imediate. Cuvântarea, pregătită cu multă atenție era adresată urmașilor. În cuvântările sale, izbucnea uneori, avea reacții bruște și dădea dovadă de o elocvență extraordinară⁵³.

Cu un limbaj accesibil, inteligent manipulat, ca și grija deosebită pentru sufletele ascultătorilor evidențiază dorința lui Ioan de a-și sensibiliza ascultătorii săi și de a-i determina să-și schimbe modul de viață.

El considera că folosind cuvinte ce-i vor sensibiliza, determinându-i să plângă sau să aplaude, ascultătorii vor reține mai ușor conținutul predicilor sale.

Atunci când îi critică, *o face într-o manieră părintească, făcându-i să înțeleagă că disciplina este necesară*⁵⁴.

Ceea ce impresionează în discursurile Sfântului Ioan Gură de Aur sunt conținutul și expunerea oratorică eficace care îmbină cu succes spiritul creștin și frumusețea elenică a formei. Predicile sale, care durau deseori chiar și două ore, nu plictisesc, nici nu obosesc întrucât sunt însuflețite de imagini și comparații; acestea sunt, de asemenea, corelate, în

⁵⁰ Monsig. Ubaldo Mannucci, *ISTITUZIONI DI PATROLOGIA ad uso DELLE SCUOLE TEOLOGICHE*, parte II, Epoca Post-Nicena, Roma, 1922, pp. 107-108.

⁵¹ *Ibidem*, pp. 106-107.

⁵² Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, p. 187.

⁵³ John Heston Willey, *op. cit.*, pp. 171, 172, 175.

⁵⁴ Wendy Mayer and Pauline Allen, *op. cit.*, p. 44.

exordii și concluzii, cu evenimente contemporane și, uneori, îmbogățite de digresiuni în jurul unor argumente de mare interes⁵⁵.

În cuvântările sale, insistă mai cu seamă asupra principiilor moralei creștine, chiar și atunci când trebuia să critice nerespectarea ritualurilor religioase de către populație prin participarea acestora ca privitori la luptele de arenă.

Reuși astfel să obțină aprobarea entuziastă a credincioșilor, dar și pe cea unei părți din cler și a unor monahi, însă, cu timpul, și-a atras și mulți dușmani puternici⁵⁶.

În predicile sale, Sfântul Ioan este medicul sufletelor, cu un diagnostic precis, foarte înțelegător față de fragilitatea umană, sever însă în corectarea egoismului, a desfrâului, a aroganței și a viciului. *Deși unele din predicile sale sunt foarte lungi durând chiar și două ore, aplauzele care urmau demonstrează faptul că Sfântul Ioan sensibiliza sufletele ascultătorilor și știa să mențină atenția acestora asupra sa. Sinceritatea infinită de care a dat dovadă pe parcursul vieții impune respect și impresionează chiar și astăzi*⁵⁷.

Vorbea greaca, dar avea dulcele accent din Antiohia. Nu vorbea latina, o limbă din ce în ce mai puțin utilizată și pe care o pierdeau din vedere cea mai mare parte din Sfinții Părinți greci ai Bisericii.

Sfântul Ioan abordează predica în plinătatea vârstei: se apropia atunci de 40 de ani. Avea deja în spate o experiență personală foarte bogată și o reputație de scriitor. Cu o abordare puțin rece și distantă cu străinii, el se schimbă odată cu amvonul. Acolo se arată aspru, cu o ardoare veselă. Amvonul era Taborul său.

Acesta este programul său, aceasta este misiunea sa: să păstreze turma creștină și să adune oile rătăcite. Minunată muncă de preot, pe care el încearcă să o realizeze după înclinația înăscută. Căci, *dacă vreodată s-a născut un om pentru a predica, el este acela. Este gingășia, harisma, forța și martiriul său. El se răstignește prin cuvânt*⁵⁸.

Este renumit chiar de când începe. Tahigrafii notează din zbor predicile sale și apoi le publică. Trec din mână în mână. *Un singur om e de ajuns pentru a îndrepta un popor întreg, dacă e încununat de zel. (De statuis, I, 12).* Marele predicator credea în puterea cuvântului lui Dumnezeu, și în eficiența sa pentru mântuirea sufletelor. De aceea îi plăcea să predice. Cuvântul la el nu era totuna cu vidul. Când vorbea, nu se îngrijea de cuvinte și expresii frumoase, ci spunea lucrurile simplu și fără cercetare, cu primele cuvinte care îi veneau⁵⁹. Toate aceste discursuri sunt scrise într-un limbaj dulce și armonios, abundând de metafore, *uneori cam lungi, cu multe divagații, dar întotdeauna fiind adaptat auditorilor și nevoilor lor prezente, și având un șarm inexprimabil*⁶⁰.

În expunerile sale, Sfântul Ioan nu se mulțumește să arate doar aspectul negativ al vieții oamenilor. Era dotat natural pentru a galvaniza energiile, pentru a insufla curajul, și cultura sa îi aducea, în acest punct, un ajutor pe care nu l-a neglijat. Să declari că omul este superior prin rațiune celorlalte creaturi, să ai încredere în voința sa pentru a alege liber binele, să conchizi că răul este o realitate superioară căruia să știi să-i sacrifici tot în anumite momente, înseamnă să mergi pe un drum trasat de secole de meditație și experiență, însă nu în afara gândirii creștine. Detașarea de bunurile pământești, curăția conștiinței, curajul pe care Sfântul Ioan îl arată luând termeni de la Platon sau Epictet, sunt valori firești care trebuie să se concretizeze în virtuți pentru creștini. Dacă ultimul motiv în practicarea lor este dragostea pentru Hristos, ne-ar rămâne pentru toți, cel puțin, singurul mijloc de a înfrunta încercările vieții.

⁵⁵ Berthold Altaner, *op. cit.*, p. 334.

⁵⁶ Hubertus R. Drobner, *Patrologia...*, p. 440.

⁵⁷ Johannes Quasten, *op. cit.*, p. 434.

⁵⁸ Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, p. 65.

⁵⁹ *Ibidem*, pp. 15, 63, 65, 66, 76.

⁶⁰ G. Bardy, *op. cit.*, p. 113.

În discursurile sale aflăm puțină filosofie, argumente abstracte, dar găsim mai ales imagini, comparații, argumente familiare. *Nu am putea să-i reproșăm Sfântului Ioan că a scris doar fragmente, inspirat de un umanism deschis. Viața și opera sa sunt în spatele lui pentru a dovedi autenticitatea creștinismului și moartea îl așteaptă pe drum pentru a arăta că mesajul său nu conține doar vorbe goale inspirate de o retorică ușoară*⁶¹. Cunosând în profunzime viața poporului, tablourile sale moralizatoare nu au nimic artificial sau forțat. *Este ca un tată care glumește cu copiii săi și care, făcându-se că îi părăsește, îi instruieste, îi corectează, îi încurajează*. Această atmosferă se prelungește uneori mult timp⁶².

Sfântul Ioan, pentru excepționala elocvență de care a dat dovadă, a fost numit încă din secolul al V-lea și *Hrisostomul* sau *Gură de Aur*, supranume ce a înlocuit adevăratul nume al sfântului. Acest supranume reprezintă titlul său de glorie; unul asemănător a mai fost atribuit doar episcopului de Ravena, Petru Hrisologul (- *Cuvânt de Aur*, născut în anul 380 și chemat la Domnul în 450)⁶³.

Pe cât a fost de mare orator, pe atât a fost de mare **păstor sufletesc**. Tragedia vieții Sfântului Ioan ne arată ce adâncă conștiință religioasă a avut ierarhul, în fața moaștelor căruia a trebuit să se plece împăratul Teodosie al II-lea (408-450) și să îngenuncheze, cerând iertare pentru păcatele părinților săi.

În calitate de episcop, Ioan a aplanat unele conflicte între împărat și oficialii săi, în special în probleme foarte importante; a intervenit în probleme disciplinare convocând sinoade, destituind episcopi, închizând biserici non-niceene; de asemenea, a vizitat deseori mănăstirile de maici din vecinătate, pentru a instrui membrii comunității.

În tot timpul păstoririi sale, a trăit numai pentru turma sa, căreia i-a și afierosit întreaga sa viață și activitate. Când păstoriții săi progresau pe calea Evangheliei, și el sălta de bucurie, iar când dâșii erau bântuiți de vreo boală morală, și el era trist și amărât cu sufletul. Bucuria lor era considerată ca a sa proprie, iar întristarea lor provenită fie din abaterile de la legea morală, fie din altă cauză, îl atingeau și pe dânsul⁶⁴. Sfântul Ioan Gură de Aur este, prin excelență, și **apostolul milosteniei**. El și-a îndemnat ascultătorii la milostenie. A condamnat cu duritate avariția (în omiliile despre Lazăr și Bogatul rău) și s-a făcut panegiristul milosteniei. Elocința sa este inepuizabilă în a relua această temă fără încetare. A da unui sărac înseamnă a da lui Dumnezeu și Ioan a găsit, înaintea lui Bossuet, accentele magnifice pentru a celebra eminenta demnitate a săracilor. În zelul său, s-a lăsat dus până acolo încât apare ca un tribun ce discută de la înălțimea scaunului problema socială. Dar, în loc să concluzioneze ca un tribun dreptul de revoltă al săracului față de bogat, el nu are alt scop decât de a-l aduce pe cel bogat la milostenie și la practicarea într-ajutorării⁶⁵.

Făcând o foarte **sumară caracterizare** a Sfântului Ioan, putem spune că are tot ceea ce îi trebuie pentru a reuși în slujirea sa: o credință profundă, un zel devorant, *o elocință în același timp caldă și familiară, îmbogățită cu cele mai frumoase flori ale retoricii și cu cea mai exactă cunoaștere a sufletelor*⁶⁶. Acesta este unul dintre caracterele cele mai atrăgătoare care s-ar putea întâlni. *Un suflet tandru, delicat, vibrând la toate emoțiile, o inimă puternică, dur cu el însuși, nemilos cu viciile, fremătându-se în prezența răului, dar în același timp un spirit*

⁶¹ Anne-Marie Malingrey, *Jean Chrysostome. Lettre d'exil à Olympias et à tous les fidèles*, în col. *Sources Chrétiennes*, N° 103, Les Editions de Cerf, 29, Paris, 1964, pp. 32-33.

⁶² J. Tixeront, *op. cit.*, pp. 265-266.

⁶³ Hubertus R. Drobner, *op. cit.*, pp. 437-438.

⁶⁴ Theodosie Athanasiu, *Episcopul Romanului*, *art. cit.*, p. 39.

⁶⁵ F. Cayré, *op. cit.*, p. 475.

⁶⁶ G. Bardy, *op. cit.*, p. 112.

insuficient pregătit exigențelor luptei și «condamnat», prin natura sa, la o suferință continuă, suferința oamenilor loiali, care se lansează cu greu într-o luptă și nu găsesc în fața lor decât dușmani mascați în fața cărora toată sinceritatea lor este zadarnică⁶⁷. Comportamentul său față de unii și față de alții era dominat de adevăr și milostenie⁶⁸.

Dacă ne întrebăm, care a fost calitatea lui superioară, și care a fost caracteristica sa deosebită, negreșit vom răspunde, că în privința culturii filosofice și enciclopedice, nu era mai prejos de scriitorii din timpurile sale; ca hermeneut al Sfintei Scripturi a fost aproape de neîntrecut, pentru care toți hermeneuții de după dânsul, pe el l-au avut de bază în herminiile lor; în privința sfințeniei vieții lui a fost unul dintre cei mai rari bărbați ai Bisericii creștine; ca păstor și administrator al Bisericii creștine a fost de admirat. Dar cu asemenea calități îi găsim împodobiți și pe alții dintre Părinții Bisericii creștine. Aceea însă, care îl distinge pe Sfântul Ioan de toți ceilalți Părinți, dascăli și scriitori ai Bisericii creștine, aceea care-l arată a fi de neîntrecut, și în care n-a avut până acum egal pe nimeni, care și constituie slava lui particulară, este calitatea de *Hrisostom* pe care i-au acordat-o secolele de după dânsul⁶⁹.

Acesta este Sfântul Ioan din Constantinopol: *un mesager al poporului, o inimă mare, un împătimit al studiului Cărții (adică al Bibliei – n.n.) și iubitor de semeni; un om ce părea să știe intuitiv care erau nevoile oamenilor și care să distingă adevărul de fals⁷⁰*. A fost cu adevărat *gură de aur*, a fost cel mai elocvent retor al Bisericii creștine, până în ziua de astăzi. Creștinătatea întreagă, imediat după încetarea lui din viață, l-a proclamat de dascăl ecumenic, cel mai mare luminător al lumii, stâlpul Bisericii, lumina adevărului, trâmbița lui Hristos, prooroc și vorbitor al tainelor lui Dumnezeu, Theoforul Ioan, Hrisostomul Ioan, voind prin aceasta de a învedera marele lui talent oratoric⁷¹.

Suflet înflăcărat, plin de râvnă pentru tot ce era bun și frumos, cu ținuta sa independentă și degajată, cu bogăția și vioiciunea imaginației sale, cu forța dialecticii, comparațiile potrivite, eleganța, frumusețea și puritatea stilului, înălțimea și claritatea sa, cu punctele sale de vedere strict personale și mai ales cu limbajul său direct și excesiv de liber, cu nemărginita sa iubire de oameni, cu arta de a *mișca* inimile, teologia sa limpede, nevoințele sale, sfințenia sufletului său, dar, mai ales, cu înaltul său talent de a le vorbi oamenilor, a lucrat pentru Biserică toată viața sa cu o nespusă ardoare și Biserica l-a așezat nu numai printre Părinții bisericești, ci și printre Doctorii și scriitorii săi cei mai celebri. Pentru că Hrisostom a fost și un mare interpret – deși nu și sistematizator – al doctrinei creștine, biserica l-a numit *marele învățător al lumii*: τοῦ μεγάλου διδασχάλου τῆς οἰκουμένης. Sinoadele ecumenice din: Calcedon (451), Constantinopol (680) și Niceea (787), îl arată ca martor al adevăratei credințe. La fel papii Leon cel Mare și Agato.

Titlul de *Învățat (Înțelept) al Bisericii* nu se aplică decât pentru un foarte mic număr de scriitori bisericești, folosit atât în antichitatea creștină (ei sunt Părinți ai Bisericii și Învățați totodată), cât și în secolele următoare. Presupune o *aprobare specială* din partea Bisericii, și aceasta nu este dată decât autorilor care adaugă la o *înaltă înțelepciune*, adevăruri creștine, o *ortodoxie strictă* și o *viață sfântă* exemplară. Printre ei încă, unii se bucură de o autoritate excepțională. Biserica Ortodoxă are în mod special respect pentru Sfântul Vasile cel Mare,

⁶⁷ *Ibidem*, p. 111.

⁶⁸ Bruno H. Vanderberghe, *op. cit.*, p. 78.

⁶⁹ Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, *art. cit.*, p. 41.

⁷⁰ John Heston Willey, *op. cit.*, p. 180.

⁷¹ Theodosie Athanasie, Episcopul Romanului, *art. cit.*, p. 19.

Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Ioan Hrisostom, pe care îi numește *Învățați ecumenici*⁷². Hrisostom se raliază astfel pleiadei de oameni superiori, luceferi ai Bisericii, ale căror lucrări, virtuți, geniu, au exercitat atâta influență asupra creștinismului. Unii ca el, ca Sfântul Grigorie de Nazianz sau Sfântul Vasile cel Mare, nu sunt doar demni de menționat printre cei mai admirabili creștini pe care i-a cunoscut istoria, ci *sunt demni de a figura în fruntea unei liste a marilor scriitori din care omenirea își face o onoare*⁷³.

Tragedia vieții Sfântului Ioan Gură de Aur, cauzată de sinceritatea ieșită din comun și de integritatea caracterului său, au fost cele care au contribuit la creșterea faimei și a gloriei Sfântului Ioan. El rămâne cel mai cunoscut dintre Părinții greci și una din cele mai fascinante figuri ale antichității creștine.

⁷² F. Cayré, *op. cit.*, p. 3.

⁷³ G. Bardy, *op. cit.*, pp. 12-13.

ACTIVITATEA

„Nimic nu se află pe lumea aceasta care să nu se piardă prin nelucrare. Apa, dacă stă, se împute, dar dacă curge și rătăcește prin toate coclaurile, își păstrează prospețimea; fierul, dacă rămâne nefolosit, devine moale și nefolositor, mâncat fiind de multa rugină. Iar cel cu care se lucrează este mult mai folositor și mai bun, nelucind cu nimic mai puțin ca argintul. Și dacă ar privi cineva pământul nelucrat, nu ar vedea să scoată ceva bun, ci doar ierburi rele și spini și mărăcini și copaci fără rod. Iar cel lucrat este încărcat de roade bogate. Și fiecare lucru din cele ce sunt – ca să zicem într-un cuvânt – se strică din pricina nelucrării, iar prin folosirea conform cu rațiunea sa, devine mai bun.

Știind, dar, toate acestea – câtă vătămare vine din nelucrare, dar cât câștig vine din lucrare – de prima să fugim, iar de cealaltă să ne apropiem cu osârdie, încât și viața aceasta să o trăim cu bună cuviință, să hrănim din ale noastre și pe cei ce au trebuință și, făcându-ne sufletele noastre mai bune, să avem parte de bunătățile veșnice.” (*Îmbrățișați pe Priscilla și Aquila și cele următoare*, cuvântul I, în vol. *Cateheze maritale*, p. 158)

ADAM (starea primordială)

„Că toate animalele erau supuse omului, o spune Scriptura. Ascultă! *Și a adus Dumnezeu la Adam fiarele și toate necuvântătoarele, să vadă ce nume le va pune* (Fac. 2, 19). Când Adam a văzut animalele alături de el, n-a fugit, ci, ca un stăpân, care pune nume robilor de sub stăpânirea sa, așa a dat și el nume tuturor fiarelor. *Și numele pe care l-a dat Adam, acela a fost numele animalului* (Fac. 2, 19), spune Scriptura. Acesta este semnul stăpânirii. Asta e pricina că Dumnezeu vrând să-i arate lui Adam că e stăpân peste toate cele văzute, i-a dat să pună nume animalelor. Dovada aceasta e îndestulătoare să arate că la început animalele nu înfricoșau pe om. Dar mai este și o altă dovadă, nu mai neînsemnată decât aceasta, ci chiar cu mult mai puternică.

– Care este dovada?

– Vorbirea șarpelui cu femeia. Dacă șarpele l-ar fi înspăimântat pe om, femeia n-ar fi rămas locului la vederea șarpelui, n-ar fi primit sfatul lui, n-ar fi vorbit cu el cu atâta liniște, ci îndată ce l-ar fi zărit s-ar fi spăimântat și ar fi fugit. Așa, însă, vorbește și nu se teme. Nu era pe lume fricos. Dar când a intrat în lume păcatul, i s-a luat omului și cinstea și stăpânirea”. (*Omilii la Facere*, omilia IX, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 110-111)

„Ai văzut ce viețuire lipsită de nevoi și de necazuri? Ai văzut ce viață minunată? Ca un înger trăia omul pe pământ; era îmbrăcat cu trup, dar nu era supus nevoilor trupești. Ca un împărat, împodobit cu purpură și diademă, îmbrăcat în porfiră, așa se desfăta omul în rai, având cu înlesnire totul din belșug”. (*Omilii la Facere*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 153)

„Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care l-a făcut și l-a pus în raiul desfătărilor. N-a fost simplu: *În rai*, ci a adăugat: *al desfătărilor*, ca să ne arate covârșitoarea plăcere de care avea să se bucure omul datorită locuinței lui. Și după ce a spus: *L-a pus pe el în raiul desfătărilor*, a adăugat: *ca să-l lucreze și să-l păzească*. Și aceasta este semnul unei mari purtări de grijă. Dar pentru că locuirea în rai îl umplea pe Adam de toată desfătarea, pentru că era încântat de priveliștea pe care o vedea și de bucuria ce i-o dădea această desfătare, de aceea, pentru ca omul să nu alunece din pricina covârșitoarei tihne și desfătări – *Că lenevirea duce la orice păcat* (Înț. Sir., 33, 32) – Dumnezeu i-a poruncit să lucreze raiul și să-l păzească.

– Dar aş putea fi întrebat: Raiul are nevoie să fie lucrat?

– Nu spun asta! Dar Dumnezeu a vrut ca omul să aibă deocamdată puțină grijă de paza raiului și de lucrarea lui. Dacă omul ar fi fost cu totul scăpat de oboseală, îndată ar fi alunecat spre trândăvie din pricina mării lui tihne; așa, însă, împlinind o muncă lipsită de durere și de greutate, putea fi mai înțelept. La fel, cuvântul *ca să-l păzească*, n-a fost adăugat fără rost. Cuvântul acesta este cuvânt de pogorământ; s-a spus ca omul să poată ști că este supus unui Stăpân, Care, dându-i o atât de mare desfătare, i-a dat odată cu desfătarea și păzirea raiului”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, II, în col. PSB, vol. 21, p. 158)

„Ce cinste poate fi mai mare decât cinstea dată de Dumnezeu? I-a dat să locuiască în rai, să se încante de frumusețea celor văzute, să se bucure de priveliștea raiului și să culeagă mare plăcere de pe urma acestei desfătări. Gândește-te ce minunat era să vezi pomii plini de roade, felurimea florilor, varietatea, bogăția frunzelor și toate celelalte câte era firesc să fie în rai, și într-un rai sădit de Dumnezeu! De aceea dumnezeiasca Scriptură, luând-o înainte, a spus: *A răsărit încă din pământ tot pomul frumos la vedere și bun la mâncare* (Fac., 2, 9), ca să putem ști că omul, bucurându-se de atât de mare belșug, a călcat sfatul ce i s-a dat, din pricina mării lui neînfrânări și trândăvii. Gândește-mi-te, iubite, la cinstea covârșitoare cu care a fost învrednicit! I s-a dăruit în rai masă proprie și deosebită, ca să nu creadă că are și el aceeași hrană cu animalele! I s-a dăruit să locuiască în rai ca un împărat și să se desfăteze de cele de acolo și, ca un stăpân, să fie despărțit de animalele puse în slujba lui”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 160-161)

„Că după călcarea poruncii a trăit bărbatul cu femeia; până atunci trăiau în rai ca îngerii; nu erau aprinși de poftă, nu erau asaltați de alte patimi, nu erau supuși nevoilor firii, ci au fost făcuți cu totul nestricăcioși și nemuritori, că nici nu aveau nevoie de îmbrăcăminte:

Erau, spune Scriptura, *amândoi goi și nu se rușinau* (Fac., 2, 25).

Nu intrase încă păcatul și neascultarea; erau îmbrăcați cu slava cea de sus; de aceea nici nu se rușinau; după călcarea poruncii, însă, a intrat și rușinea și au cunoscut că sunt goi”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 172-173)

„Când mă gândesc la felul de viață pe care Dumnezeu l-a dăruit omului, făcându-i atât de bogate binefaceri; când mă gândesc mai întâi că, înainte de facerea lui, Dumnezeu a adus la ființă pentru el toată podoaba zidirii, că l-a făcut mai târziu să se bucure de toate cele văzute; când mă gândesc apoi că Dumnezeu a poruncit să se facă raiul, pentru că a voit ca omul să locuiască în el, că l-a despărțit de animalele necuvântătoare, că i-a dat putere asupra tuturor și i-a poruncit să le pună nume tuturor, așa cum pune nume un stăpân robilor și supușilor, când mă gândesc, apoi, că Adam singur avea nevoie de un ajutor de aceeași ființă cu el, ca să-i ție tovărășie, și că Dumnezeu nici asta n-a lăsat-o la o parte, ci a făcut-o pe femeie în chipul în care a voit și i-a încredințat-o lui și că odată cu toate acestea i-a dăruit și vrednicia profeției; când mă gândesc, apoi, că după aceste nespuse binefaceri i-a dăruit și binele cel mai mare din toate, anume că l-a scăpat de toate grijile trupului, că l-a făcut să nu aibă nevoie nici de haine, nici de vreo altă trebuință, ci că a voit, după cum spuneam mai înainte, ca omul să trăiască pe pământ ca înger pământean”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 173)

„Dumnezeu i-a dăruit omului dintru început viață îngerească, l-a umplut de mii și mii de binefaceri și pe lângă toate celelalte l-a mai învrednicit și cu har profetic. V-am spus toate acestea ca atunci când veți vedea trândăvia omului după atâtea binefaceri, să nu mai aruncați vina pe Dumnezeu, ci să puneți totul în sarcina omului. El însuși a fost luiși pricina tuturor relelor (...) el a fost pricina pierderii atâtor bunuri și a osândeii pe care a suferit-o din pricina neascultării”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 173)

„Gândește-te la covârșitoarea lor fericire! Erau mai presus de toate cele trupești; ca și cum ar fi fost în cer așa trăiau pe pământ; erau în trup, dar nu îndurau cele trupești; n-aveau nevoie nici de casă, nici de acoperiș, nici de haine; de nimic de toate acestea! Și nu fără rost,

nici în zadar ne-a spus dumnezeiasca Scriptură lucrul acesta, ci ca să cunoaștem ce viață lipsită de dureri duceau cei dintâi oameni în rai, ca să cunoaștem traiul lor fără durere și, ca să spun așa, starea lor îngerească, pentru ca atunci când vom vedea că au pierdut totul, că din atât de bogați au ajuns în neagră sărăcie, să punem totul pe seama trândăviei lor”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, I, în col. PSB, vol. 21, p. 176)

„... gândește-te, că la început nici una din fiarele făcute nu erau înfricoșătoare nici bărbatului, nici femeii, ci toate li se supuneau și-i recunoșteau stăpânia; erau blânde și supuse și fiarele sălbatice, așa cum sunt acum cele domestice”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, I, în col. PSB, vol. 21, p. 177)

„El (Dumnezeu – n.n.) a voit, dintru început, ca omul să trăiască în rai, să aibă o viață lipsită de dureri, scăpată de osteneli, să ducă o viață întru nimic inferioară îngerilor și puterilor celor netrupești, deși era îmbrăcat cu trup, și să fie mai presus de nevoile trupești.” (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 332)

„... împreună-vorbirea cu Dumnezeu, neîngrijirea vieții, izbăvirea de scârbe, de griji, de necazuri și toate celorlalte, toate acestea zic erau tainele nemuririi. Adam nu avea nevoie nici de haine, nici de casă sau de altceva de acest fel, ci el locuia mai mult cu îngerii; multe de-ale viitorului le prevedea și era plin de înțelepciune. Ceea ce Dumnezeu făcuse pe ascuns de dânsul și fără știința lui – vreau să zic despre Eva, femeia lui – aceea el a cunoscut-o îndată, căci zicea: *Aceasta este os din oasele mele și trup din trupul meu* (Fac. 2, 23). Durerea însă și necazul mai pe urmă au venit, mai pe urmă sudoarea, mai pe urmă rușinea, și frica, și lipsa de îndrăznire. La început nu era nici întristare, nici durere și nici suspin. Însă el nu a rămas în acea vrednicie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVII, p. 177)

„Căci trupul acela nu era vremelnic și supus stricăciunii, ci ca o statuie de aur ieșită proaspăt din cuptor și strălucind de-ți lua ochii; așa era trupul acela slobod de orice stricăciune, nici trudit de muncă, nici întinat de sudoare, neîmpresurat de griji și de mâhnire, nici suferind de ceva care să-i aducă stricăciune. (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, pp. 8-9)

„Adam și Eva trăiau fără căsătorie. Erau în rai ca în cer și se desfătau de prietenia lui Dumnezeu. Erau izgonite din sufletul lor dorința de împreunare, zămislire, durerile nașterii, nașterea de copii, orice fel de stricăciune. Ca un curs de apă limpede izvorâtă dintr-un izvor curat era viața lor în rai, împodobită cu fecioria.” (*Despre Feciorie*, 14, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 26)

„La început, era temut de toate animalele și fiarele sălbatice; Dumnezeu le-a adus pe toate în fața omului și nici una nu îndrăznea să-l vatăme sau să-l atace, deoarece vedea că în om strălucește chipul împărătesc al lui Dumnezeu. Dar când, prin păcat, a întunecat acele trăsături dumnezeiești, Dumnezeu l-a dat jos de pe tronul său.” (*Despre Feciorie*, 46, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 82)

„Căci după ce l-a plăsmuit pe cel întâi zidit, de îndată, chiar dintru început, l-a sălășluit în rai și l-a dăruit cu acea viață⁷⁴ fără de chinuri, lăsându-l să se înfrupte din toate cele din rai în afară de un singur pom.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 45)

⁷⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: *βίος*: viața biologică a lui Adam era și ea lipsită de efort și chinuri. (n.s. 1, p. 45)

ADAM (grădina Edenului)

„Iar cuvântul *Eden* înseamnă pământ virgin. Așa era pământul acela în care Dumnezeu sădise raiul: *A sădit Dumnezeu raiul în Eden, către răsărit* (Fac. 2, 8), ca să cunoști că raiul n-a fost lucrul mâinilor omenești. Pământul era virgin; nu intrase plugul în el, nu se deschisese în brazde, și a odrăslit numai la poruncă pomii aceia, fără să cunoască mâinile plugarului. De asta l-a numit Eden, pentru că era pământ virgin. Pământul acesta virgin a fost o închipuire a slăvitei Fecioare. După cum acest pământ ne-a odrăslit nouă raiul, fără să primească semințe în el, tot așa și Fecioara ne-a odrăslit pe Hristos, fără să primească sămânță de bărbat.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. II, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 31)

„Când dar te va întreba iudeul: *Cum a născut Fecioara?*, întreabă-1 și tu: *Cum a născut pământul cel virgin acei minunați pomi?* Că pământ virgin se traduce *Eden* în limba evreiască! Iar dacă cineva nu crede, să întrebe pe cei ce cunosc limba evreiască, și vor vedea că aceasta-i tălmăcirea cuvântului Eden.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. II, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 31)

ADAM (lucrarea lui Adam în Eden)

„Căci, înainte de păcat, când Adam se bucura de multă libertate, i s-a poruncit să se îndeletnicească cu oarecare lucrare a pământului, nu prea grea - ce-i drept - nici cerând multă trudă, dar aducând cu sine multă înțelepciune... *L-a pus pe dânsul ca să lucreze și să păzească raiul* (Facerea 2, 15).” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 157)

ADAM (primii oameni trăiau în bună pace cu animalele)

„Fiarele aveau frică și cutremur de om ca de un stăpân, și se plecau în fața lui - iar după ce am căzut din îndrăznirea către Dumnezeu și din cinste, din pricina aceasta am ajuns să avem frică noi de ele.

De unde se vede acest lucru? Dumnezeu a adus fiarele la Adam să vadă ce nume le va pune: și n-a fugit Adam, ca unul care se temea, ci le-a pus nume tuturor ca unor robi supuși. Acesta este simbol al stăpânirii: de asta și Dumnezeu, vrând să-i arate și prin aceasta care e prețul stăpânirii pe care i-o dăruise, l-a pus să dea nume fiarelor, și numele puse le-au rămas - fiindcă Scriptura spune: *Tot ce a numit Adam, acesta e numele lor* (Fac., 2, 19). Acesta e un semn că primul nu avea frică de fiare mai înainte de cădere, iar al doilea, mai limpede ca primul, este împreună-vorbirea șarpelui cu femeia, că dacă oamenii s-ar fi temut de fiare, n-ar fi rămas pe loc femeia văzând șarpele, ci s-ar fi pus pe fugă; n-ar fi primit sfatul lui, nu ar fi stat de vorbă cu atâta lipsă de frică, ci îndată s-ar fi speriat și ar fi fugit. Dar iată, stă de vorbă și nu se teme - că încă nu ființa teama aceasta ...” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al treilea, pp. 39-40)

ADAM (numele „Adam”)

„- Pentru ce, dar, l-a numit așa?

- Ca să-i arate, prin numele ce-l poartă, nimicnicia firii sale.

Ca într-un stâlp de aramă a săpat în numele său nimicnicia firii sale, ca să-i fie numele dascăl de smerenie, ca să nu-și facă o idee mai mare de valoarea sa. Noi știm bine că suntem pământ; o știm chiar din viață. Adam însă nu văzuse pe nimeni mort înaintea lui, nu văzuse pe nimeni desfăcut în pulbere. Frumusețea trupului lui era așa de mare, încât era ca a unei statui de aur ieșită acum din cuptor. Așa strălucea trupul lui! Deci, ca nu cumva frumusețea chipului

să-l facă să se trufească, i-a dat în schimb un nume în stare să-i fie dascăl de smerenie. Avea să se apropie și diavolul de el și să-i vorbească de mândrie. Avea să-i spună: *Veți fi ca niște dumnezei* (Fac., 3, 5). Deci, ca să nu-și închipuie niciodată că este egal cu Dumnezeu, - gândindu-se la numele său care-i arăta că este pământ -, de aceea Dumnezeu ocupă mai dinainte cugetul lui cu numele, pentru ca prin numele acesta să-i dea destulă tărie spre a îndepărta ispita cea viitoare a vicleanului diavol. Amintindu-i de înrudirea lui cu pământul și arătându-i toată noblețea firii sale, aproape că îi grăiește așa: *Dacă ți se va spune că vei fi ca un Dumnezeu, adu-ți aminte de numele tău, și vei lua destul îndemn ca să nu primești sfatul! Adu-ți aminte de mama ta; din înrudirea aceasta cunoaște-ți nimicnicia, nu ca să cunoști smerenia, ci ca să nu fii niciodată cuprins de mândrie!* Din această cauză și Pavel spunea: *Cel dintâi om, Adam, este din pământ, pământesc. Tălmăcindu-ne ce înseamnă Adam, a spus: este din pământ, pământesc; omul cel de-al doilea este (Domnul) din cer* (I Cor., 15, 47).” (Despre schimbarea numelor, cuv. II, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 32-33)

ADAM (pune nume animalelor, el fiind stăpânul lor)

„Află, deci, din punerea numelor animalelor, că omul era plin de multă înțelepciune. *Și le-a adus la Adam să vadă ce nume le va pune.* Dumnezeu face asta voind să ne dea dovadă de multă înțelepciune a lui Adam. Și iarăși spune: *Și numele pe care l-a pus Adam sufletului viu, acela a fost numele lui.*

Dar lucrul acesta s-a făcut nu numai pentru ca să aflăm de înțelepciunea lui Adam, ci ca să ni se arate, prin punerea numelor, că omul este stăpânul lor. Și oamenii obișnuiesc să facă la fel ca să arate că sunt stăpâni: atunci când cumpără robi, le schimbă numele. De aceea Dumnezeu îl pregătește pe Adam ca pe un stăpân, să pună nume tuturor animalelor.

Nu trece cu ușurință, iubite, pe lângă cele spuse! Gândește-te cât de mare îi era înțelepciunea lui Adam, ca să poată pune nume atâtor neamuri de păsări, de târătoare, de fiare, de dobitoace și tuturor celorlalte animale, domestice și sălbatice, celor care trăiesc în apă, celor care ies din pământ, într-un cuvânt tuturor animalelor și să pună fiecărui neam de animale numele lui propriu și potrivit. *Tot numele*, spune Scriptura, *pe care l-a pus Adam sufletului viu, acela a fost numele lui.* Ai văzut putere desăvârșită? Ai văzut autoritate de stăpân? Pe lângă toate celelalte, gândește-te și la aceea că au venit la Adam cu toată supunerea, ca la un stăpân, ca să primească nume, și leii și panterele și viperele și scorpiile și șerpii și toate celelalte fiare mai sălbatice decât acestea. Și omul nu s-a temut de nici una din ele.

Să nu osândească nimeni făpturile create de Stăpân și să-și ascută limba împotriva Creatorului, dar mai bine spus, împotriva capului lui și să spună acele netrebnice cuvinte: *Pentru ce au fost făcute fiarele sălbatice?* Punerea numelor ne arată bine că toate fiarele sălbatice, la fel ca acelea blânde, au recunoscut că omul le e stăpân și ele îi sunt roabe. Numele dat atunci animalelor dăinuiește până astăzi, iar Dumnezeu a întărit asta, ca să ne aducem aminte neconștient și de cinstea pe care a primit-o omul de la început de la Stăpânul universului, când toate animalele îi erau supuse, și să ne aducem aminte și de pierderea acestei cinste. Să ne aducem aminte de toate acestea, ca să-i atribuim omului vina că, prin păcat, și-a tăiat puterea ce-o avea asupra animalelor”. (Omilia la Facere, omilia XIV, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 163-164)

„Și ca să te încredințezi că era umplut de înțelepciune duhovnicească, auzi dovada.

A adus Dumnezeu la el fiarele ca să vadă ce nume le va pune: și cum le-a numit pe ele Adam, acesta numele lor. Gândește-te, dar, de câtă înțelepciune era umplut, că a putut să pună nume atâtor soiuri de vietăți așa de felurite și deosebite – dobitoacelor, târătoarelor, păsărilor – și încă pentru fiecare în parte: că Dumnezeu a primit punerea numelor și n-a vrut să le

șteargă, așa încât numele acelea au rămas neschimbate – ceea ce dovedește că Adam nu a greșit, fiindcă Scriptura zice: *tot, cum le-a numit Adam, acesta este numele lor.*” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaselea, p. 79)

ADAM (pomul cunoștinței binelui și răului din Eden)

„Mi se poate, însă, spune:

– Dar iată, Scriptura a numit pomul acesta pomul cunoștinței binelui și răului!

– Știu și eu! Dar dacă ai vrea să înțelegi felul în care obișnuiește să vorbească dumnezeiasca Scriptură, ai ști pentru ce a dat acest nume pomului. N-a fost numit așa pentru că avea calitatea de a da cunoștință, ci pentru că el a prilejuit călcarea poruncii și, deci, prin el a intrat în om conștiința păcatului și rușinea. Pentru asta a fost numit așa. Dumnezeiasca Scriptură obișnuiește să dea nume locurilor de la întâmplările ce s-au petrecut în acele locuri. Deci, dumnezeiasca Scriptură a numit pomul acesta pomul cunoștinței binelui și răului pentru că el avea să fie prilej al călcării sau păzirii poruncii”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 185)

„Voi vorbi mai întâi despre pomul cunoașterii binelui și răului, ca să lămurim dacă din el s-a făcut lui Adam cunoștința binelui și răului, sau dacă și mai înainte de a mânca din el știa să facă această deosebire. Deci, aș putea să zic că și mai înainte de a mânca știa să facă deosebirea asta: că dacă nu ar fi știut ce este bun și ce este rău, ar fi fost mai dobitoc decât dobitoacele, și el, stăpânul, ar fi fost mai lipsit de minte decât slugile; căci cum n-ar fi un lucru nelalocul lui ca oile și caprele să știe ce verdețuri le sunt de trebuință și care le sunt otrăvitoare și să nu dea năvală la orice le cade în față, ci să facă deosebire și să știe limpede ce le vatăcă și ce le este de folos, iar omul să fie lipsit de o asemenea pază? Păi dacă nu ar fi avut-o, n-ar fi făcut doi bani, ci mai netrebnic decât toate vietățile ar fi fost: căci ar fi fost cu mult mai de dorit pentru el să petreacă în întuneric și să i se scoată ochii și să fie lipsit de lumină decât să nu știe ce-i bine și ce-i rău, că dacă lipsești viața noastră de această cunoștință, ne-ai răpit viața cu totul și ai umplut toate de multă încurcătură - fiindcă ne deosebim de dobitoace și suntem mai buni decât fiarele prin faptul că știm ce e răutatea și ce-i virtutea, și cunoaștem ce este rău, și nu suntem în neștiință de ce e bine. Iar dacă știm asta acum - și nu doar noi, ci și sciții și ceilalți barbari - cu mult mai mult o știa omul dinainte de păcat; și nu avea cum să rămână deșert de culmea bunătăților cel cinstit cu atâtea cinstiri - cum ar fi chipul, asemănarea și celelalte binecuvântări, fiindcă nu cunosc binele și răul doar câți sunt din fire lipsiți de minte - iar Adam era umplut de înțelepciune multă, și în stare să facă deosebire între acestea două.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaselea, pp. 77-79)

„Deci, cel care știa asemenea lucruri, spune-mi, nu știa ce-i bine și ce-i rău? Dar ce noimă ar avea asta? Că dacă nu știa ce-i bine și ce-i rău înainte de a mânca din pom, ci a aflat după ce a mâncat din el, păcatul s-a făcut lui dascăl de înțelepciune, și șarpele a fost nu amăgitor, ci sfătuitor spre cele de folos, făcându-l pe om din fiară ce era. Dar nu este așa, nu - ferească Dumnezeu! Că dacă nu știa ce-i bun și ce-i rău, cum putea primi porunca? Întrucât nimeni nu dă lege celui care nu știe că este rea călcarea legii; iar Dumnezeu a dat lege, și pe cel care a călcat-o l-a pedepsit: și nu ar fi făcut nici unul din aceste lucruri de nu l-ar fi făcut dintru început cunoscător al virtuții și al răutății. Vezi cum din toate părțile ni se dovedește că nu după ce a mâncat din pom a cunoscut binele și răul, ci cunoștea acestea și mai înainte?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaselea, pp. 80-81)

„Chiar în același chip știa și Adam că este bună ascultarea și rea neascultarea; iar mai târziu a aflat și mai limpede - când, gustând din pom, a fost aruncat afară din rai și a căzut din fericirea aceea. Deci, după ce a căzut în pedeapsă pentru că a gustat din pom în ciuda opreliștii puse de Dumnezeu, pedeapsa l-a învățat mai limpede, prin cercare, cât de rău e să nu

ascuți de Dumnezeu și cât bine e să ascuți de El. De aceea se cheamă pomul *al cunoștinței binelui și răului*. Dar pentru ce se cheamă pomul *al cunoștinței binelui și răului*, dacă firea pomului nu în sine avea cunoștința binelui și răului, ci din pedeapsa pentru neascultarea săvârșită în privința pomului a învățat omul mai deslușit cum e cu binele și cu răul? Fiindcă Scriptura are obiceiul acesta: ca atunci când are loc vreun lucru să dea numire după acel lucru locurilor și timpurilor în care s-a petrecut el. Și ca să fie mai limpede ce spun, vă voi lămuri printr-o pildă. Isaac a săpat cândva puțuri; vecinii au încercat să strice puțurile acestea; s-a întâmplat acolo oarecare sfadă, și a pus numele puțului: *Vrajbă* (Fac., 26, 21) - nu fiindcă ar fi nutrit puțul vreo ură, ci fiindcă sfada s-a făcut cu privire la el. Așa și pomul se numește *al cunoștinței binelui și răului*: nu fiindcă ar fi avut el această cunoștință, ci fiindcă prin el s-a făcut întemeințarea cunoștinței binelui și a răului. Altă pildă: a săpat puț Avraam, iar Avimeleh i-a făcut necazuri; apoi s-au întâlnit, au curmat dușmănia și, schimbând între ei jurăminte, au pus puțului cu pricina numele de *Fântâna jurământului* (Fac., 21, 31) - nu fiindcă ar fi jurat puțul, ci fiindcă jurământul se făcuse cu privire la el.

Vezi că nu locurile sunt pricină lucrurilor, chiar dacă iau numele lor ?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, pp. 92-93)

„Iacov a văzut îngerii întâmpinându-l și tabăra lui Dumnezeu, și a pus locului numele de *Tabără*. Deși nu era locul tabără, totuși s-a chemat *Tabără*, fiindcă acolo a văzut Iacov tabăra. Vezi că locul și-a primit numele de la lucrul întâmplat în el? La fel și cu pomul cunoștinței binelui și răului: se cheamă astfel, nu fiindcă ar fi cuprins cunoașterea binelui și răului, ci fiindcă prin el s-a făcut dovedirea cunoașterii binelui și răului, punerea la încercare a ascultării.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, pp. 93-94)

ADAM (pomul vieții din raiul desfătării)

„Și acum, ca nu cumva să-și întindă mâna și să ia din pomul vieții și să mănânce și să trăiască în veci.

Cu alte cuvinte Dumnezeu spune așa: *Pentru că omul a dat dovadă de mare neînfrânare, călcând porunca ce i s-a dat, a ajuns muritor; de aceea, ca omul să nu mai îndrăznească iarăși să mănânce și din pomul celălalt, care îi dădea viață veșnică, și deci să păcătuiască veșnic, e mai bine pentru el să fie scos din rai*. Așadar scoaterea lui Adam din rai este mai degrabă o faptă de purtare de grijă decât de mânie”. (*Omilii la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 211)

ADAM (porunca dată de Dumnezeu primilor oameni)

„Și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului.

După ce dumnezeiasca Scriptură ne-a învățat că la porunca Stăpânului pământul a dat tot felul de pomi, frumoși la vedere și buni la mâncare, a spus: *Și pomul vieții în mijlocul raiului și pomul cunoștinței binelui și răului*.

Stăpânul cel iubitor de oameni, ca un Creator ce era, cunoștea mai dinainte vătămarea ce avea să i se nască omului în scurgerea vremii din pricina tihnei lui în rai. De aceea a pus în mijlocul raiului și pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului, pentru că Dumnezeu avea, nu după multă vreme, să-i poruncească să nu mănânce din pomul cunoștinței binelui și răului. Scopul acestei opreliști a fost ca omul să poată ști că prin harul și iubirea de oameni a lui Dumnezeu are atâta fericire și că Dumnezeu este Stăpân și Creator și al firii lui, și al tuturor celor văzute”. (*Omilii la Facere*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 153)

„Și l-a sfătuit, spune Scriptura, Domnul Dumnezeu pe Adam zicând: *Din tot pomul din rai să mănânci, dar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mâncați din el, că în ziua în*

care veți mânca din el, cu moarte veți muri. Aproape că îi spune: *Îți cer, oare, un lucru greu și împovăraător? Nu! Îți îngădui să mănânci din toți pomii; numai de acesta te sfătuiesc să nu te atingi! Îți hotărâsc, însă, și o mare pedeapsă, ca, înțelepțit de frică, să păzești sfatul ce ți-am dat.* A făcut la fel ca un stăpân darnic, care încredințează cuiva o casă mare; dar, pentru ca să-i rămână întreagă stăpânirea asupra casei, cere să i se dea un mic venit. Tot așa și Stăpânul nostru Cel iubitor de oameni, i-a îngăduit lui Adam să se bucure de toți pomii din rai, dar l-a sfătuit să nu se atingă de unul singur, ca să poată ști omul că are un stăpân de Care se cuvine să asculte și să se plece poruncilor Lui.

Cine ar putea admira după vrednicie dărnicia Stăpânului obștesc al tuturor? De câte binefaceri nu l-a învrednicit pe Adam fără să fi făcut încă ceva! Nu i-a îngăduit să mănânce numai din jumătate din pomii raiului, nici nu i-a poruncit să nu se atingă de cei mai mulți din ei și să se desfăteze cu restul, ci a voit ca Adam să mănânce din toți pomii din rai afară de unul, din care l-a sfătuit să nu mănânce. Dumnezeu a arătat cu fapta că n-a făcut asta pentru altă pricină, ci numai pentru ca omul să poată ști cine i-a făcut binefaceri atât de mari.

Pe lângă celelalte, uită-te, și cu acest prilej, la bunătatea lui Dumnezeu! Cu câtă cinste a acoperit pe femeia pe care avea s-o facă din Adam! Nu fusese încă adusă pe lume femeia și Dumnezeu poruncește, ca și cum ar vorbi amândurora: *Să nu mâncați din el și: În ziua în care veți mânca din el, cu moarte veți muri.* A arătat chiar dintru început că bărbatul și femeia una sunt, așa precum zice și Pavel: *Bărbatul este cap femeii* (Efes., 5, 23). Dumnezeu vorbește, deci, ca la doi, pentru ca mai târziu, după ce o va fi făcut pe femeie din el, bărbatul să aibă pricină a-i face și ei cunoscută porunca lui Dumnezeu”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 160-161)

„- Pentru ce Dumnezeu le-a mai dat această poruncă o dată ce știa că strămoșii noștri vor păcătui?

- Și acestea sunt tot cuvinte diavolești și născociri de gânduri necuvioase. Că Dumnezeu a avut mai mare purtare de grijă de oameni dacă a dat această poruncă decât dacă nu o dădea, se va vedea lămurit din cele ce voi spune. Să presupunem că Adam n-ar fi avut o voință atât de slabă, așa cum faptele au dovedit-o; să presupunem că n-ar fi primit nici o poruncă și ar fi rămas să trăiască desfătându-se în rai. Spune-mi, te rog, moliciunea și trândăvia de pe urma bunului trai l-ar fi dus la mai rău sau la mai bine? Își poate da seama orișicine că ar fi căzut în cele mai mari păcate, deoarece nu lua seama la el însuși. O dată ce încă nici nu era sigur că va ajunge nemuritor, ba, dimpotrivă, știa bine că această nădejde îi era încă îndepărtată, și totuși s-a înălțat la o așa de mare mândrie și nebunie, încât să nădăjduiască acest lucru, că va ajunge Dumnezeu, deși această nădejde îi era întemeiată nu pe altceva decât pe spusele diavolului care-i făgăduia îndumnezeirea, spune-mi, te rog, la ce nebunie n-ar fi ajuns dacă era sigur că este nemuritor? Ce păcate n-ar fi săvârșit? Ar mai fi ascultat oare vreodată de Dumnezeu? Aducând această acuzație lui Dumnezeu, faci același lucru ca și când ai ține de rău pe cel care oprește curvia, pentru că cei cărora le este adresată porunca au de gând să curvească. Nu sunt aceste cuvinte culmea nebuliei? Să presupunem că omul n-ar fi primit această poruncă de la Dumnezeu și că diavolul s-ar fi apropiat de el și l-ar fi sfătuit să se revolte împotriva lui Dumnezeu; și în acest caz diavolul l-ar fi convins foarte ușor pe om să o facă. Dacă, și după ce a primit porunca lui Dumnezeu, a disprețuit pe Dumnezeu, Care i-a dat-o, atunci, dacă n-ar fi primit nici o poruncă de la El, iute ar fi uitat că mai are un stăpân.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 132-133)

„Atunci de ce i-a dat Dumnezeu această poruncă lui Adam, dacă știa că o va călca? Dar tocmai faptul că i-a dat această poruncă este dovada interesului Său pentru om, interes care se arată mult mai mare decât dacă n-o dădea. Să presupunem că Adam n-ar fi primit nici o poruncă de la Dumnezeu, ci ar fi rămas în rai trăind în desfătare și bunătăți nesfârșite. Oare

moliciunea și trândăvia provenite din desfătarea aceasta l-ar fi condus la ceva mai rău sau mai bun? Este evident pentru oricine, cred, că ar fi ajuns pe crestele răutății, dacă n-ar fi avut nici o grijă și nici o limită. Căci, deși nu era încă încredințat de nemurirea lui, ajunsese la o asemenea mândrie și necumpătate, încât nădăjduia să devină Dumnezeu, cu toate că nu avea nici o dovadă că diavolul, care i-a făgăduit asta, era vrednic de crezare. Vă dați seama în ce punct de nechibzuință ar fi ajuns, dacă ar fi fost sigur de nemurirea lui? Ar fi existat păcat pe care să nu-l facă? Ar fi ascultat vreodată de vreo poruncă a lui Dumnezeu? O poruncă a primit de la Domnul și L-a nesocotit atât de mult. Dacă nu i-ar fi dat nici o poruncă, ar fi uitat degrabă că este făptura Lui.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 175)

„Pentru care lucru i-a dat Dumnezeu lui Adam porunca aceasta? Cunosându-l pe el mai înainte că va cădea în păcatul neascultării. Și pentru ce i-a dat el lui această poruncă? Era semn de mai mare grijă decât când nu i-ar fi dat poruncă.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 134)

ADAM (diavolul invidia, fericirea primilor oameni)

„Diavolul văzând că omul era în cinste și neputând suferi fericirea de care se bucura el, nu cruță nimic pentru a-l pierde.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVIII, 1, p. 232)

ADAM (ispitirea primilor oameni de către diavol)

„Și ce a făcut demonul? A găsit fiara aceasta, adică pe șarpe, care întrece în înțelepciune celelalte animale, precum mărturisește și fericitul Moise, spunând: *Iar șarpele era cel mai înțelept dintre toate fiarele cele de pământ, pe care le-a făcut Dumnezeu*. S-a folosit diavolul de șarpe, ca de o unealtă; și prin el a înșelat vasul cel fără vicleșug, cel mai slab, adică pe femeie, vorbind cu ea: *Și a zis șarpele femeii*”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, I, în col. PSB, vol. 21, p. 177)

„Ce este că a zis Dumnezeu: *Să nu mâncați din tot pomul raiului*.”

Uitați-vă, aici, cât e de măiastră viclenia diavolului! Înfățișează ca sfat și întrebare ce n-a spus Dumnezeu, ca și cum ar avea grijă de ei. Asta vrea să arate prin cuvintele: *Ce este că a zis Dumnezeu: «Să nu mâncați din tot pomul raiului»*. Cu alte cuvinte acest viclean demon spune așa: *Pentru ce v-a lipsit Dumnezeu de o atât de mare desfătare? Pentru ce n-a îngăduit să vă împărtășiți de bunătățile raiului? V-a dăruit să vă desfățați cu vederea pomilor, dar nu v-a lăsat să mâncați din ei, ca să vă fie plăcerea și mai mare!*”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 178)

„Mai mult, diavolul nu se mulțumește cu atât că rostește cuvinte potrivnice celor rostite de Dumnezeu, dar, ca invidios, hulește pe Creator, ca să-și poată strecura înșelăciunea, ca să poată sminti pe femeie, spre a-și ajunge scopul. Și spune:

Nu veți muri cu moarte. Că știa Dumnezeu că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul (Fac., 3, 4-5).

Iată momeala întreagă! A umplut paharul cu otravă, l-a dat femeii; dar femeia n-a vrut să vadă că e aducător de moarte – ar fi putut cunoaște asta chiar de la început, dacă ar fi voit –. Ea nu; când a auzit pe diavol că pentru aceasta i-a oprit Dumnezeu să mănânce din pom, pentru că *știa că vi se vor deschide ochii voștri și veți fi ca niște dumnezei, cunoscând binele și răul*, s-a îngâmfat cu nădejdea că are să ajungă egală cu Dumnezeu. Și a început, deci, să-și închipuie lucruri mari”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, III, în col. PSB, vol. 21, p. 180)

„Așa l-a alungat (diavolul - n.n.) pe primul nostru părinte din Paradis. El i-a umflat inima lui de nădejde, de o mai mare știință și de o cinste mai mare, și îl face să piardă ceea ce avea bucurându-se în pace.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 1, p. 37)

„Așa cum a făcut (diavolul – n.n.) la început cu Adam, hulind pe Dumnezeu, că e invidios, că e pizmaș. Prin cele ce-l sfătuia numai că nu-i spunea așa: *Știa Dumnezeu că vi se vor deschide ochii, știa că veți fi ca Dumnezeu; de aceea v-a și pizmuț; a invidiat cinstea voastră mare!*. Chiar dacă nu i-a spus lui Adam aceste cuvinte, totuși asta i-a dat să înțeleagă prin cele ce spunea. Uită-te la viclenia lui! După ce diavolul a surpat hotărârea lui Dumnezeu, după ce i-a spus lui Adam că va avea mari bunătăți neascultând de Dumnezeu, prin deschiderea ochilor, îndumnezeirea și o cunoaștere deplină, nu i-a spus că Dumnezeu este rău pentru că l-a oprit de a mânca din pom, ca să nu pară că grăiește ca dușman și vrăjmaș; ci ia chip de sfătuitor și purtător de grijă, pentru ca să facă bine primită reaua-i sfătuire. Fapt care s-a și întâmplat. Diavolul nimic altceva nu voia să facă prin cele ce spunea decât: *Lepădați-vă de Dumnezeu Care v-a făcut, că este rău și dușmănos! Nu vrea să aveți bunătăți mai mari!* Dar n-a spus deschis aceste cuvinte. Dacă le-ar fi spus, Adam și Eva ar fi fugit, bănuind că le e dușman. De aceea le-a lăsat pe acestea la o parte, și-a ascuns gândul și le-a dat pe ocolite sfatul acela pierzător.” (*Despre soartă și Providență*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, cuvântul II, pp. 172-173)

„Unii spun că diavolul nu i-ar fi amăgit pe primii oameni dacă nu i-ar fi îngăduit-o Dumnezeu. Ce le vom răspunde? Că, dacă nu se întâmpla aceasta, Adam n-ar fi aflat nicicând cât de mari erau bunătățile în care se desfăta, nicicând nu s-ar fi izbăvit de superficialitatea și de neștiința lui. Căci cel care se consideră pe el atât de important, încât ar putea deveni chiar Dumnezeu, spuneți-mi, ce n-ar îndrăzni un asemenea om să facă dacă n-ar fi cumințit în vreun fel?

Să ne închipuim însă că diavolul n-ar fi apărut deloc. În cazul acesta, oare, ar fi rămas Adam fără de păcat? Aproape cu neputință. Cel ce atât de ușor a fost amăgit de o femeie, degrabă ar fi căzut singur în păcat, chiar dacă n-ar fi existat diavolul. Cel ce atât de lesne a fost înșelat de altul, cu siguranță că și înainte de înșelare era neatent și naiv. Diavolul n-ar fi reușit nimic dacă Adam ar fi fost atent și înțelept.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 174-175)

„Căci acel viclean diavol, pizmuindu-l pentru viețuirea din rai, prin nădejdea unei mai mari făgăduieli, i-a răpit ceea ce avea în mână. Căci făcându-l să-și închipuie că poate fi egal cu Dumnezeu, i-a atras osânda morții. De acest fel sunt și acum momelile lui: nu numai că ne depărtează de bunătățile pe care le avem în mână, ci caută să ne azvârle și în prăpastie.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 46)

„Șarpele era atunci o creatură suplă, grațioasă, încântătoare; pe el și-l alege diavolul. Așa face el încă, așa face întotdeauna, alegând pentru a ne înșela obiectele care ne plac cel mai mult.

Care va fi primul asalt? Înainte de toate, el caută să desfacă iubirea omului față de Binefăcătorul său. Când omul va iubi mai puțin și se va desface de Dumnezeu, căderea va fi posibilă: *S-a folosit de această mașinațiune ca să-i facă pe oameni nemulțumitori*. Ca urmare a învinuirilor urâte aduse lui Dumnezeu, El își pierde prestigiul lui de Binefăcător în ochii Evei, pentru a deveni un stăpân incomod și un tiran povară: *Pentru ce v-a fi oprit Dumnezeu de la aceste fructe atât de plăcute?*...

Eva ar fi trebuit, indignată, să respingă pe ispititor; cu totul dimpotrivă, ea îi răspunde și-l încurajează ca să aducă noi încercări și să-i opună încă mai îndrăznețe minciuni. O curiozitate nesănătoasă începe să apară: bănuiala, o bănuială nebună, continuă și o agravează. *Nu veți muri*. Astfel, Dumnezeu este acuzat de minciună, cuvântul este întors cu îndrăzneală în îndoială, amenințarea lui este de nici un efect, și omul nu mai are de ce se teme de dreptatea divină. Lucrurile s-au schimbat ele după șapte mii de ani, și diavolul se folosește de alte înșelări pentru a ne adormi?

Iată că adâncul își întredeschide ultima lui adâncime, învingător în toate luptele lui anterioare, diavolul îi dă omului ultima bătălie, și ispita îngrozitoare pe care i-o prezintă lui va străbate de acum înainte toate veacurile, se va întinde printre toate generațiile, își va înmulți ravagiile ei și ne va pierde în cea mai hidoasă necredință. Este omul care se face egal cu Dumnezeu! Omul care nu-i mai recunoaște lui Dumnezeu nici o autoritate, nici o stăpânire, omul ținând în mândria lui nebună: *Cine este stăpânul nostru?*, omul strigând cu glasul deicid: *Nici Dumnezeu, nici stăpân!*, omul într-un cuvânt, făcându-se pe sine Dumnezeu pentru a-l detrona pe Dumnezeu!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 287-288)

ADAM (căderea în păcat a primilor oameni)

„Nu în zadar, nici fără de rost a adus Dumnezeu fiarele și păsările în fața lui Adam, ca să le pună nume, ci pentru cele ce aveau să se întâmple nu după multă vreme. Dumnezeu, cunoscând mai dinainte cele ce aveau să se întâmple, prin cuvintele acestea ale Scripturii ne arată marea înțelepciune pe care a dăruit-o omului creat de El, pentru ca atunci, când va călca porunca cea dată lui de Dumnezeu, să nu socotești că a călcat-o din neștiință, ci să poți ști că a căzut din pricina trândăviei”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 162-163)

„Și a pus Adam – spune Scriptura – nume tuturor dobitoacelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor pământului (Fac., 2, 20).

La auzul acestor cuvinte, uită-mi-te iubite, la libertatea voii omului, la covârșitoarea lui pricepere și nu mai spune că omul nu știa ce e binele și ce e răul! Cum să nu fie plin de toată înțelepciunea și priceperea cel ce a putut pune nume potrivite și dobitoacelor și păsărilor și fiarelor, cel ce n-a încurcat ordinea, nici n-a pus animalelor sălbatice numele ce se potrivea animalelor blânde, și nici n-a dat animalelor blânde numele potrivit celor sălbatice, ci tuturor le-a dat numele ce i s-a potrivit?” (*Omilia la Facere*, omilia XIV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 164)

„A smintit (demonul – n.n.) mai întâi pe femeie, pentru că totdeauna ea poate fi mai ușor înșelată și apoi prin ea pe cel întâi-zidit (pe Adam – n.n.)”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, II, în col. PSB, vol. 21, pp. 177-178)

„Ar fi trebuit ca femeia să înțeleagă chiar din încercarea diavolului covârșitoarea lui nebulie; ar fi trebuit să înțeleagă că diavolul intenționat spune cele ce n-au fost, că se preface că are grijă de ea, ca să poată afla ce poruncă le-a dat Dumnezeu și să-i ducă astfel la călcarea poruncii. Femeia putea, dar, să-și dea seama de înșelăciune și să-i întoarcă spatele, să nu asculte vorbele lui de prisos și să n-o pogoare la atâta smerenie, dar n-a vrut. Ar fi trebuit ca de la început să nu fi suferit să stea de vorbă cu el, ci să fi vorbit numai cu acela pentru care a fost adusă la existență, numai cu acela care era de aceeași vrednicie cu ea și căruia i s-a dat ca ajutor. Dar pentru că a fost târâtă, nu știu cum, de a stat de vorbă cu șarpele și a primit de la șarpe, ca printr-o unealtă, pierzătoarele cuvinte ale diavolului, ar fi fost firesc ca îndată ce a văzut că se contrazice cuvintele lui, că dă o altă poruncă decât Creatorul ei, și că grăiește alte cuvinte, potrivnice celor spuse de Creatorul ei, da, ar fi fost firesc să-i întoarcă spatele, să fugă de vorbele lui și să-i fie scârbă de cel ce îndrăznește să-și ascute limba împotriva poruncii date lor de Dumnezeu. Femeia, însă, din pricina mării ei neatenții, nu numai că nu i-a întors spatele, ba i-a mai și descoperit întreaga poruncă și a aruncat înaintea porcului mărgăritarele...”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 178)

„Dar, acum, după ce a fost înșelată de această fiară vicleană, spunându-i-se că nu numai că nu vor muri, ba dimpotrivă, vor ajunge egali cu Dumnezeu, atunci nădejdea făgăduinței a împins-o să mănânce din pom; n-a vrut să rămână în hotarele ei, ci a socotit mai vrednic de credință pe dușmanul și vrăjmașul mântuirii noastre decât cuvintele lui Dumnezeu; dar a aflat, prin ea însăși, nu după multă vreme, că pierzător fusese sfatul și că măncarea din pom adusese peste ei nenorocire”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, III, în col. PSB, vol. 21, p. 181)

„Ce-ai făcut, femeie? Nu numai că ai primit pierzătorul sfat, călcând legea dată de Dumnezeu și făcând de ocară porunca, nu numai că ai fost atât de neînfrântă că nu te-ai mulțumit cu atâta desfătare, ci ai îndrăznit să pui mâna și pe rodul singurului pom, de care ți-a poruncit Dumnezeu să nu te atingi! Te-ai încrezut în cuvintele șarpelui, ai socotit mai vrednic de credință sfatul lui decât porunca dată de Cel ce te-a creat! Ai fost așa de cumplit înșelată că nici iertare nu mai meriți! Oare era de același fel cu tine cel ce ți-a dat sfatul? Nu! Era unul din supușii tăi peste care aveai putere. Pentru ce te-ai făcut atâta de rușine? Ai părăsit pe cel pentru care ai fost creată, spre ajutorul căruia ai fost adusă pe lume, a cărui părtașă la vrednicie erai, cu care erai de aceeași ființă și de un glas și ai primit să stai de vorbă cu șarpele și prin animalul acesta ai primit sfatul diavolului, vădit potrivnic legiurii Creatorului! Și nici așa nu i-ai întors spatele, ci, cu nădejdea făgăduinței lui, ai îndrăznit să mănânci din pom! Fie! Te-ai prăvălit în prăpastie și ai pierdut o cinste atât de mare! Dar pentru ce ai luat tovarăș la această cumplită cădere și pe bărbatul tău, pentru ce ai fost dușman celui căruia trebuia să-i fii de ajutor, pentru ce pentru puțină mâncare ai înstrăinat bunăvoința lui Dumnezeu de la el, după ce o înstrăinaseși de la tine? Ce nebulie mare te-a dus la atâta îndrăzneală? Nu-ți era de ajuns că duceai o viață lipsită de suferințe, că aveai trup, dar nu aveai nevoie de nimic din cele trupești? Nu-ți era de ajuns că te bucurai de toate cele din rai, afară de un singur pom? Nu-ți era de ajuns că erau sub stăpânirea voastră toate cele văzute, că aveai stăpânirea peste toate?”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 181-182)

„Mai poți, oare, suferi pe cei ce vor să spună că omul a avut cunoștința binelui și răului după ce a mâncat din pom, când chiar înainte de a fi mâncat era plin de atâta înțelepciune și pe lângă înțelepciune mai era învrednicit și de har profetic? Cum mai poți gândi asta, când caprele, oile și toate animalele știu care iarbă e bună de mâncare și care e vătămătoare, când știu să se ferească, cu multă grijă, de unele ierburi și să alerge la altele, iar omul, ființă cugetătoare, să nu fi știut ce e binele și ce e răul?”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 185)

„Stăpânul cel iubitor de oameni, vrând să învețe pe om chiar de la început că are un Creator, Care a făcut și a adus la ființă pe toate cele ce se văd, Care l-a făcut și pe om, a vrut prin această mică poruncă să-i arate stăpânirea Lui. După cum un stăpân darnic dă în folosință cuiva o casă mare și minunată, dar nu vrea să ceară pentru asta adevăratul preț, ci puțin de tot, ca el să-și păstreze stăpânirea asupra casei, iar acela să știe bine că nu este stăpân pe casă, ci o folosește prin harul și dărnicia stăpânului ei, tot așa și Stăpânul nostru a încredințat omului toate cele văzute, i-a dat ca locuință raiul și toate cele din rai în folosință; dar pentru ca nu cumva încetul cu încetul să se lase târât de minte și să creadă că toate cele văzute s-au făcut de la sine și să-și închipuie lucruri mai presus de vrednicia lui, i-a poruncit să nu se atingă de un singur pom și i-a rânduit pedeapsă aspră de calcă porunca, ca să poată ști că are un Stăpân și că se bucură de celelalte bunătăți din lume datorită dărniceii Stăpânului”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 185-186)

„Pentru că omul, din pricina mării sale neluări aminte, a căzut împreună cu femeia lui în această mare prăpastie, pentru că a călcat porunca dată lui și a gustat din pom, de aceea Dumnezeu a numit pomul aceasta pom al cunoașterii binelui și răului. Deci nu l-a numit așa pentru că omul nu cunoștea ce e binele și ce e răul – că știa ne-o arată femeia în vorbirea ei cu șarpele: *A zis Dumnezeu*, spune ea, *să nu mâncați din el ca să nu muriți*; deci știa că de calcă porunca va fi pedepsită cu moartea –, ci l-a numit pom al cunoștinței binelui și răului, pentru că după ce vor fi mâncat din el aveau să fie despuiați de slava cea de sus și aveau să simtă că sunt goi, pentru că pomul aceasta avea să fie, s-ar putea spune, o încercare a ascultării sau neascultării lor”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 186)

„Dumnezeu l-a chemat chiar El pe Adam. Și a chemat Domnul Dumnezeu pe Adam și i-a zis lui: «Adame, unde ești?». Uită-te câtă putere au aceste cuvinte! Însăși faptul că Dumnezeu l-a chemat arată marea și nespusa Lui iubire de oameni; faptul că i-a dat lui Adam prilej să vorbească, lui care era plin de rușine și nici nu îndrăznea să deschidă gura și să miște limba, arată marea bunătate a lui Dumnezeu; iar faptul că l-a întrebat: *Unde ești arată, pe lângă iubirea Sa de oameni, și tăria acestei iubiri*. Aproape că îi spune: *Ce s-a întâmplat? Într-un loc te-am lăsat și în alt loc te găsesc acum; cu slavă te-am lăsat îmbrăcat și gol te găsesc acum. Unde ești? Cum ți s-a întâmplat asta? Care tâlhar, care spărgător ți-a luat așa pe neașteptate toată bogăția și te-a lăsat atât de sărac? Cum ți-ai dat seama de goliciunea ta? Cine ți-a răpit acea minunată haină cu care erai îmbrăcat? Ce înseamnă această neașteptată schimbare? Care furtună, atât de puternică, ți-a înecat iute toată încărcătura corăbiei tale? Ce s-a întâmplat, că încerci să te ascunzi de Cel ce ți-a făcut atâta bine și te-a ridicat la atât de mare cinste? De cine te temi de cauți acum să te ascunzi? Care acuzator te urmărește? Ce martori stau lângă tine? De unde a intrat în tine atâta teamă și frică?»*. (Omilia la Facere, omilia XVII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 192)

„Adam își alcătuiește aproape o apărare și-I spune lui Dumnezeu: *Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat din pom și am mâncat. Știu, spune Adam, știu că am păcătuit; dar femeia, pe care mi-ai dat-o să fie cu mine și despre care Tu ai spus: «Să-i facem lui ajutor asemenea lui»* (Fac., 2, 18), *ea a fost pricina alunecării mele! «Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine!» M-am așteptat eu, oare, să mă acopere cu această rușine tocmai ea, care a fost creată ca să-mi aducă mângâiere? Tu mi-ai dat-o! Tu ai adus-o la mine! Ea, dar, nu știu de cine îndemnată, mi-a dat din pom și am mâncat*.

Cuvintele acestea par a fi o apărare, dar sunt lipsite de orișice iertare.

– *Ce iertare meriți, îi spune Dumnezeu, când ai uitat de porunca Mea și ai socotit mai bun darul femeii decât spusa Mea? Da, femeia ți-a dat să mănânci, dar porunca mea și frica de pedeapsă erau îndestulătoare să te facă să fugi, să nu mănânci din pom! Oare nu știai asta? Oare n-o cunoșteai? Din grija ce v-o port, v-am spus-o mai înainte, tocmai ca să nu cădeți în această greșală. Deci, chiar dacă femeia ți-a slujit la călcarea poruncii, totuși nici așa nu ești lipsit de vină. S-ar fi convenit să socotești mai vrednică de credință porunca ce ți-am dat și să refuzi nu numai tu mâncarea, ci să-i fi arătat și femeii cât de mare e păcatul. Ești, doar, capul femeii, iar ea a fost adusă pe lume pentru tine; tu, însă, stricat-ai rânduiala și nu numai că n-ai îndreptat-o, dar te-ai lăsat târât și tu! Ar fi trebuit ca trupul să urmeze capul; s-a întâmplat însă contrarul: capul a luat-o după trup, așa că au ajuns cele de jos sus!»*. (Omilia la Facere, omilia XVII, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 194-195)

„Dacă n-ai fi voit, femeia nu te-ar fi putut duce pe povârnișul acesta! Te-a rugat, oare? Nu! Ți-a vorbit, oare? Nu! A căutat, oare, să te înșele? Nu! Ți-a dat, și tu îndată, cu atâta ușurință, ai mâncat, fără să-ți mai aduci aminte măcar de porunca Mea; ba dimpotrivă, ai socotit că vreau să te înșel; că de asta nu ți-am îngăduit să mănânci din pom, ca să nu ajungi mai mare! Cum poate avea temei că am căutat să te înșel, când Eu te-am încărcat cu atâtea binefaceri? Nu era, oare, acesta semnul cel mai mare al facerii de bine că ți-am spus mai dinainte să nu mănânci din pom, ca să nu cazi în nenorocirile în care ai căzut acum? Dar tu n-ai ținut seamă de nimic și iată că pe pielea ta ai aflat cât de mare ți-e păcatul! Deci nu da vina numai pe femeia ta, ci și pe trândăvia ta!” (Omilia la Facere, omilia XVII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 195)

„Ce a răspuns femeia?

Șarpele m-a amăgit și am mâncat (Fac., 3, 13).

Iată că și ea este cuprinsă de mare spaimă și caută să se dezvinovățească de greșală. După cum bărbatul socotea că prin cuvintele: *Femeia mi-a adus, mi-a dat și am mâncat*, trece

vina asupra femeii, tot așa și ea, negăsind vreo scăpare, mărturisește ce s-a întâmplat și spune: *Șarpele m-a amăgit și am mâncat*". (Omilia la Facere, omilia XVII, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 195-196)

„Ai văzut că bărbatul a spus: *Femeia pe care mi-ai dat-o să fie cu mine, ea mi-a dat și am mâncat*. Nici o silnicie, nici o violență! I-a dat să aleagă, să facă ce vrea! Femeia i-a dat numai! Nu l-a silit, nu l-a forțat. La rândul ei, femeia, când a căutat să se apere, n-a spus: *Șarpele m-a silit și am mâncat*. De ce? *Șarpele m-a amăgit*, spune ea. Dușmanul mântuirii noastre, lucrând prin fiara aceea vicleană, a înșelat-o pe femeie cu sfatul; n-a silit-o, nici n-a forțat-o, ci prin sfatul cel pierzător a prefăcut în faptă înșelăciunea, pentru că a găsit că femeia poate fi înșelată ușor cu o înșelăciune lipsită de orice iertare. *Șarpele m-a înșelat și am mâncat*.

Și bunul Stăpân se mulțumește cu aceste cuvinte ale lor și nu-i silește să vorbească mai mult. Dumnezeu nu i-a întrebat pentru că nu știa, că știa, și știa foarte bine, ci pentru ca să-și arate iubirea Sa de oameni. Se pogoară până la slăbiciunea lor și le cere să-și mărturisească păcatul. De aceea nu-i întreabă mai mult. Ar fi trebuit să afle și chipul în care au fost înșelați; dar ca să ne arate că nu din neștiință îi întreabă, se mulțumește cu spusese lor". (Omilia la Facere, omilia XVII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 196)

„Să ne fie căderea lor leac, iar trândăvia lor temei de îndreptare! Pentru că este și mai mare pedeapsa celor ce fac acum aceleași păcate, deoarece n-au vrut să se învețe minte prin pildele de mai înainte. Nici nu vor primi aceeași pedeapsă cei care vor păcătui la fel cu cei dintâi oameni!" (Omilia la Facere, omilia XVIII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 207)

„El (Dumnezeu – n.n.) nu a voit ca noi să cădem din Rai – că dacă voia aceasta, nu ar fi pus în Rai la început pe omul pe care l-a făcut, ci pricina este numai omul care nu a ascultat." (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIV, p. 364)

„N-a știut să se bucure cumpătat de fericirea lui, ci a jignit pe Binefăcătorul său, socotindu-l pe demonul înșelător mai vrednic de crezare decât pe Dumnezeu, Care îl pusese pe om la loc de cinste; așadar, omul a nădăjduit să ajungă el Dumnezeu făcându-și despre sine o idee mai înaltă decât era vrednic." (Predicile despre statui, Partea a II-a, predica a XI-a, p. 9)

„Pentru ce te-ai încrezut în cuvântul diavolului, femeie? Ce-ai văzut bun la el? Nu-ți era de ajuns că era vrednic de crezut Dumnezeu, Care ți-a dat poruncă? Dumnezeu era creatorul și făcătorul tău! Șarpele, diavol și vrăjmaș! Nu-l numesc însă diavol! Îl socoteai numai șarpe. Te întreb: se cădea să-l învrednicești pe șarpe de atâta cinste încât să-i spui porunca Stăpânului?

Vezi, dar, că era cu puțință ca Eva să-și dea seama de înșelăciune, dar n-a voit? Dumnezeu dăduse doar destule dovezi de binefacerile pe care le făcuse lor; le arătase cu fapta purtarea Lui de grijă. Plăsmuise pe om din neființă, îi insuflase suflet, îl făcuse după chipul Lui, îl făcuse stăpân peste toate cele de pe pământ, îi dăruise ajutor, îl pusese în rai, i-a îngăduit să se folosească de toți pomii și l-a oprit numai de la unul. Opreliștea aceasta chiar era spre folosul lui. Diavolul nu-i făcuse cu fapta nici un bine, mare sau mic; a îngâmfat-o pe femeie numai cu cuvântul, a îmbătat-o cu nădejdi zadarnice, și așa a înșelat-o. Cu toate acestea, femeia a socotit pe diavol mai vrednic de credință decât pe Dumnezeu, deși Dumnezeu îi arătase prin fapte dragostea Lui. Diavolul nu-i dăduse decât cuvinte, nimic altceva, și femeia l-a crezut.

Vezi deci că înșelăciunea s-a făcut numai din pricina prostiei și a trândăviei? Și ca să cunoști mai bine aceasta, ascultă cum învinuiește Scriptura pe femeie! Scriptura nu spune: *Femeia a fost înșelată*, ci *Văzând pomul că este frumos, a mâncat* (Facerea 3, 6). Prin urmare, păcatul se datorează vederii fără frâu, nu înșelăciunii diavolului. A fost învinsă de pofta sa, nu de răutatea dracului. De aceea nici n-a fost iertată; ci, când a spus: *Șarpele m-a înșelat*, atunci a și primit cea mai grea pedeapsă. Că era în puterea ei să nu cadă." (Despre mărginita putere

a diavolului, omilia a III-a, 4, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 48)

„Dar ce a făcut omul după ce a primit bunuri atât de mari și atât de însemnate?

A socotit pe vrăjmaș, pe diavol, mai vrednic de crezare decât pe Dumnezeu, Care i-a dăruit atâtea daruri; a disprețuit porunca Creatorului și a preferat înșelăciunea diavolului care s-a silit să-l nimicească definitiv și să-l scoată dintr-odată din toate bunătățile. Omul a preferat înșelăciunea diavolului nu pe temeiul unei fapte bune, mari sau mici, făcute lui, ci numai pe temeiul vorbeii. L-a dat, oare, pierzării Dumnezeu pe omul care a arătat nerecunoștință chiar de la început, de la primii pași, ca să spunem așa? Ar fi trebuit, după toată dreptatea, să-l piardă și să-l nimicească. A primit nenumărate bunătăți, dar în schimbul acestora și-a început viața cu neascultarea și nerecunoștința. Dumnezeu însă a continuat să-i facă bine și mai departe, și nu mai puțin bine decât îi făcuse mai înainte.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 118)

„Cel care a fost convins așa de ușor de femeie, ar fi căzut prin el însuși iute în păcat, chiar dacă n-ar fi fost la mijloc diavolul. Iar căderea aceasta ar fi făcut ca pedeapsa să-i fie și mai mare. De altfel, întreaga cădere nu se datorează numai diavolului; femeia a căzut în păcat și pentru că era dorită de dorința de a gusta din pom, Scriptura o arată prin cuvintele: *Și a văzut femeia că este bun pomul la mâncare și plăcut ochilor la vedere și frumos de a-l cunoaște; și luând rodul lui, a mâncat* (Facerea 3, 6). Nu spun acest lucru cu gândul de a scăpa pe diavol de învinuirile ce i se aduc, că a uneltit împotriva primilor oameni, ci cu gândul de a arăta că strămoșii noștri dacă n-ar fi dorit ei înșiși să cadă, nimeni, nici diavolul, nu i-ar fi putut face să cadă. Cel care primește cu atâta ușurință ispita altuia este el însuși, chiar înainte de ispită, un trândav și un molău.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 131-132)

ADAM (izgonirea protopărinților din Raiul desfătării)

„Dar dacă i-a scos din rai, și i-a pedepsit să trăiască în osteneli, apoi tocmai pentru, aceasta trebuie a ne închina Lui și a-L slăvi. Fiindcă desfătarea îi adusesese la trândăvie, El a tăiat veselia lor, îngrădindu-le trândăvia cu supărare și tristețe, ca astfel noi să ne reîntoarcem către dragostea Lui.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, pp. 442-443)

„Dumnezeu, trimițând Evei o nenorocire, i-a găsit o norocire mult mai mare. El a izgonit-o din rai, însă prin această izgonire ea fu adusă la cunoștința de Dumnezeu, și prin urmare a aflat mai mult decât a pierdut.” (*Cuvânt la 26 octombrie, ziua Sfântului marelui Mucenic Dimitrie*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 208)

„Dumnezeu a dat omului raiul. Când acesta s-a arătat nevrednic, l-a izgonit de acolo, pentru ca el, prin petrecerea afară și prin pedeapsă, să se îndrepte și să se facă vrednic, de a fi primit a doua oară în rai, însă în raiul ceresc. Vezi acum, că Dumnezeu a fost cu bunățate către oameni și întru aceea, că i-a izgonit din rai; căci dacă n-ar fi făcut El aceasta, ei nu s-ar fi îndreptat și nu s-ar fi făcut vrednici de rai.” (*Cuvânt la 26 octombrie, ziua Sfântului marelui Mucenic Dimitrie*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 208)

„Dacă omul ar fi rămas în cinstea din momentul creației și după ce diavolul îi făgăduise că va fi asemenea lui Dumnezeu prin călcarea poruncii (Facerea 3, 5), ar fi căzut în trei groaznice păcate. Primul, ar fi socotit că Dumnezeu este pizmuitor, înșelător și mincinos; al doilea, ar fi socotit binefăcător și prieten pe adevăratul înșelător și pe tatăl minciunii și al

invidiei; și, în sfârșit, al treilea, ar fi trăit mai departe numai păcătuiind. Scoțându-l atunci din rai, Dumnezeu l-a scăpat de aceste păcate. Tot așa fac și doctorii: dacă lasă rana așa cum este, măresc, prin înmulțirea puroiului, gravitatea bolii; dacă însă o taie, împiedică înaintarea infecției.

Ai putea însă să-mi obiectezi:

- Pentru ce spui asta? Dumnezeu nu S-a oprit numai la atât; în afară de acestea, a mai împovărat omul și cu sudoarea și cu munca; iar acestea alungă tihna atât de râvnită de firea omenească.

- Spune-mi, te rog: Dacă acum, când trebuie să asudăm și să muncim, nu încetăm să păcătuiim, ce n-am fi îndrăznit să facem dacă Dumnezeu ne-ar fi lăsat să trăim în desfătare continuă, fără să muncim deloc? Scriptura spune: *Multă răutate a învățat lenevirea*. Faptele de fiecare zi și cele petrecute pe vremea strămoșilor noștri dau dreptate cuvintelor Scripturii.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 119-120)

„Nu datul darurilor, ci chiar luarea lor este semnul unei foarte mare iubiri de oameni. Și, dacă vrei, am să vă dovedesc aceasta cu cele petrecute în rai. Dumnezeu a dat omului raiul; semn al purtării Lui de grijă. Noi ne-am arătat nevrednici de dar; semn al nerecunoștinței noastre. Dumnezeu a luat darul de la niște nevrednici. Și aceasta, semn al bunătății lui Dumnezeu.

Dar mă poate întreba cineva:

- Dar ce bunătate e aceea când iei înapoi darul?

- Așteaptă și-ai să auzi! Gândește-te ce-ar fi făcut Cain dacă ar fi trăit în rai după ce săvârșise crima! Dacă după ce căzuse din viațuirea aceea paradisiacă, dacă după ce fusese osândit la osteneală și durere și vedea atârnată deasupra lui amenințarea cu moartea, dacă atunci când avea înaintea ochilor nefericirea tatălui lui și înaintea sa încă mai erau urmele urgiei lui Dumnezeu, dacă, înconjurat fiind de atâtea necazuri, și-a îndreptat pașii spre o răutate atât de mare încât, neținând seamă de glasul sângelui, uitând părtășia la suferințe, a ucis pe cel care nu-i făcuse vreun rău, a pus mâna pe trup de frate, și-a muiat mâna în sângele lui și n-a putut să-și vină în fire cu tot îndemnul lui Dumnezeu, ci a insultat pe Creator și a necinstit pe părinți, gândește-te la ce răutate n-ar fi ajuns dacă ar fi ajuns în rai? Dacă și-a îndreptat pașii în salturi spre omor când avea atâtea frâie, în ce prăpastie nu s-ar fi prăbușit dacă aceste obstacole i-ar fi fost luate?

Vrei să afli și din viața maicii lui, a Evei, ce bine i-a adus Evei pierderea raiului? Cercetează cum era Eva înainte de cădere, și cum a ajuns după cădere. Înainte de cădere socotea pe diavolul cel înșelător, pe diavolul cel rău, mai vrednic de credință decât poruncile lui Dumnezeu și dintr-o simplă privire a pomului cunoștinței a călcat legea pusă de Dumnezeu. Uită-te acum că a ajuns mai bună și mai înțeleaptă după ce a pierdut raiul. Când a născut pe fiul ei, a spus: *Am dobândit om prin Dumnezeu* (Ecclesiasticul 33, 32). A alergat îndată la stăpânul pe Care-L disprețuise mai înainte, și n-a socotit lucrul acesta ca pe un lucru datorat firii, nici n-a atribuit nașterea legii căsătoriei, ci a cunoscut pe Stăpânul firii, și Lui îi mulțumește pentru nașterea copilului. Mai înainte de cădere îl înșelase pe bărbat; după cădere, și-a instruit copilul și i-a pus un nume care putea să-i aducă aminte de darul lui Dumnezeu. Mai mult, când a născut alt copil în locul lui Abel a spus: *Mi-a ridicat mie sămânță Dumnezeu în locul lui Abel, pe care l-a omorât Cain* (Facerea 4, 25). Femeia face pomenire de nenorocirea ce-a lovit-o, nu se mânie, ci mulțumește iarăși lui Dumnezeu; pune nume copilului după darul primit de la Dumnezeu, pentru ca numele să-i fie copilului pricină neconținută de învătătură.

După cum se vede, dar, Dumnezeu i-a dăruit mai mari bunătăți tocmai prin aceea că i-a luat darurile date mai înainte. Femeia fusese alungată din rai, dar prin alungare a ajuns la cunoașterea lui Dumnezeu. Deci a dobândit mai mult decât a pierdut.

Poate că cineva m-ar întreba:

- Dar dacă a fost de folos ca omul să fie izgonit din rai, pentru ce atunci Dumnezeu i-a mai dat la început raiul?

- A fost de folos, omule, din pricina trândăviei noastre, ca omul să fie izgonit din rai. Dacă Adam și Eva ar fi fost cu luare-aminte asupra lor, dacă ar fi cunoscut pe Stăpânul și ar fi fost înțelepți și cumpătați, ar fi rămas în cinstea dată lor de Dumnezeu. Dar pentru că au adus ocară darului ce li s-a dat, a fost de folos pentru ei să fie izgoniți din rai.

- Dar atunci, pentru ce le-a mai dat raiul?

- Întâi, ca să-și arate iubirea Sa de oameni, apoi, ca să ne urce la o cinste mai mare. Noi suntem totdeauna și în toate împrejurările pricina pedepselor și a osândei venite peste noi; că din pricina trândăviei noastre ne izgonim pe noi înșine din bunătățile ce ni le dă Dumnezeu. Dar Dumnezeu S-a purtat cu noi ca un tată iubitor. După cum un tată iubitor lasă la început pe copil să stea în casă și să se bucure de toate bunurile părintești, dar când îl vede că necinstește cinstea dată, nu-l mai pune la masă cu el, îl alungă din ochii lui și de multe ori îl izgonește chiar din casa părintească, pentru ca să ajungă mai bun prin această ocară și necinste pricinuite de izgonire și să se arate vrednic de întoarcerea în casa părintească și de primirea moștenirii părintești - , tot așa a făcut și Dumnezeu. I-a dat omului raiul. Când însă s-a arătat nevrednic de el, l-a izgonit din rai pentru ca, ajungând mai bun prin viețuirea în afară de rai și prin necinstea pricinuită de alungare, să se arate vrednic de reîntoarcerea în rai. Când deci a ajuns mai bun, îl aduce iarăși în rai și-i spune: *Azi vei fi cu Mine în Rai* (Luca 23, 43).

Ai văzut că semnul celei mai mari purtări de grijă a lui Dumnezeu față de om a fost nu darea raiului, ci chiar izgonirea din el? Că dacă n-ar fi căzut din rai, nu s-ar fi arătat iarăși vrednic de rai.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 11-14)

„Deci precum un părinte iubitor de fii lasă dintru început pe copilul său să petreacă în casă și să se îndulcească de toate cele părintești, iar dacă-l va vedea că se face rău, în atâta cinste fiind, îl depărtează de la masă și îl alungă de la fața sa, și de multe ori îl scoate și din casa părintească, ca lipsindu-se de bunătățile cele părintești și îndreptându-se cu ocările și necinstirile, să se arate iarăși vrednic de cinstea fiască și întorcându-se, să primească moștenirea părintească. Așa și Dumnezeu a făcut. A dat omului raiul. Dar arătându-se nevrednic, l-a scos afară, ca prin petrecerea de afară îndreptându-se, să se arate iarăși vrednic de întoarcere. Și fiindcă după aceea s-a făcut mai bun, iarăși îl întoarce și-i zice: *Astăzi vei fi cu Mine în rai* (Lc., 23, 43).

Vezi că nu numai a da raiul, ci și a scoate din el este semn al purtării de grijă? Că de nu ar fi căzut din rai, nu s-ar fi arătat iarăși vrednic de el.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drepti*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 18-19)

„Și ca să-i sporească durerea și să-l facă să simtă propria cădere, nu l-a alungat departe, ci l-a pus în apropierea raiului, astupându-i intrarea înăuntru, ca în fiecare ceas, văzându-se lipsit de acele bunătăți din pricina neluării aminte, să dobândească o atenție neîncetată și să fie mai temeinic față de poruncile ce urmau să-i fie date spre pază. Căci, bucurându-ne noi de cele bune, nu simțim că trebuie să lucrăm vreun fel de faptă bună; dar când suntem lipsiți de ele, dobândind o sensibilitate mai adâncă din pricina lipsei, suferim și o durere mai mare. Aceasta s-a întâmplat atunci și cu întâiul zidit.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 46)

„Dar de ar fi trăit mai multă vreme în Rai, ce rău n-ar fi făcut? Și un om ce se va mântui dintr-o primejdie rea și nu se va înțelepți, cu mult mai rău va petrece decât în răutățile cele mai dinainte.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 101)

ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat)

„Atâta vreme cât omul avea îndrăznire înaintea lui Dumnezeu, fiarele se temeau de om; dar după ce a păcătuit s-a temut el și de cea din urmă făptură. Dacă nu primești spusele mele, dovedește-mi că înainte de păcat animalele îl înfricoșează pe om. Dar n-ai să poți. Și este semn nespus de mare al iubirii de oameni a lui Dumnezeu, că a intrat frica în om după căderea lui în păcat. Dacă omul ar fi păstrat mai departe cinstea dată lui și după călcarea poruncii, nu s-ar fi sculat ușor din cădere. Dacă oamenii s-ar fi bucurat de aceeași cinste, fie de ascultau, fie de nu ascultau, s-ar fi învățat să facă și mai mult rău și nu s-ar fi depărtat repede de păcat. Dar acum când sunt amenințări, pedepse și chinuri, oamenii nu înțeleg să se înțeleptească, ce n-ar fi de ajuns de n-ar fi fost pedepsiți pentru păcatele lor? Deci Dumnezeu, purtându-ne de grijă și îngrijindu-se de noi, ne-a luat această stăpânire.

Și aici uită-mi-te, iubite, la nespusa iubire de oameni a lui Dumnezeu! Adam a nesocotit întreaga poruncă, a călcat întreaga lege; dar Dumnezeu, milostiv fiind și biruind cu bunătatea greșelile noastre, nu i-a luat cinstea, nici nu l-a scos din toată stăpânirea, ci a lăsat în afara stăpânirii lui numai acele animale care nu-i ajută mult la trebuințele vieții; pe animalele de neapărată trebuință și pe cele folositoare și care slujesc mult vieții noastre, pe acelea le-a lăsat să ne fie supuse și roabe. A lăsat cirezi de boi, ca să arăm, să brăzdăm pământul, ca să aruncăm semințele; a lăsat animalele de povară, ca să ne ajute la ducerea poverilor; ca să ne micșoreze oboseala noastră; a lăsat turmele de oi, ca să avem cu ce ne face haine; și a lăsat și alte feluri de animale, care ne dau mult ajutor. Când Dumnezeu l-a osândit pe om din pricina neascultării, a spus: *În sudoarea feței tale să-ți mănânci pâinea ta* (Fac., 3, 19); dar pentru ca să nu-i fie sudoarea asta și osteneala aceasta de nesuferit, i-a ușurat greutatea și povara sudorii cu o mulțime de animale, care stau într-ajutorul oboselilor și greutateilor noastre. Dumnezeu a făcut la fel ca un stăpân iubitor de oameni și purtător de grijă, care, după ce-și bate sluga, îi tămăduiește rănilor. Dumnezeu l-a osândit pe păcătos, dar cu orice chip vrea să-i facă această osândă mai ușoară; l-a osândit la sudoare și osteneală continuă, dar a făcut ca multe feluri de animale să-l ajute la munca lui”. (*Omilia la Facere*, omilia IX, IV-V, în col. PSB, vol. 21, pp. 111-112)

„Nu mâncarea din pom le-a deschis lor ochii – că ei vedeau pomul și înainte de a mânca – ci mâncarea din pom a fost temei de neascultare și de călcare a poruncii date lor de Dumnezeu, din care pricină li s-a luat și slava care-i înconjură, s-au făcut și pe ei înșiși nevrednici de o cinste atât de mare. De aceea Scriptura, următoare obiceiului ei, spune: *Au mâncat și li s-au deschis ochii lor și au cunoscut că erau goi*. Din pricina călcării poruncii, fiind dezgoliți de ajutorul cel de sus, au simțit că sunt cu trupul gol, ca să cunoască bine, prin rușinea ce i-a cuprins, în ce prăpastie i-a dus călcarea poruncii Stăpânului. Ei, care mai înainte se bucurau de atât de mare îndrăznire, ei, care nici nu știau că sunt goi – că nici nu erau goi, pentru că slava de sus îi acoperea mai bine decât haina – după ce au mâncat, adică după ce au călcat porunca, au ajuns la atâta înjosire, încât au căutat acoperământ că nu mai puteau suferi rușinea. Da, călcarea poruncii le-a luat îmbrăcămintea aceea nouă și nemaiauzită, adică slava și bunăvoința cea de sus, cu care erau îmbrăcați, i-a făcut să simtă goliciunea lor și i-a cuprins rușine nespusă”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, V, în col. PSB, vol. 21, p. 183)

„Deci când auzi că *li s-au deschis lor ochii*, înțelege că i-a făcut să simtă goliciunea lor și că au căzut din slava de care se bucurau înainte de mâncarea din pom. Că acesta este obiceiul Scripturii, ascultă că o spune și în altă parte. Când roaba Sarrei a fugit de la stăpâna ei și răătăcea prin pustie, a aruncat copilul alături de un brad (Fac., 21, 14-15); și de la depărtare privea moartea copilului; apoi Scriptura spune: *A deschis Dumnezeu ochii lui Agar* (Fac., 21, 19); nu pentru că nu vedea mai înainte, ci pentru că i-a deșteptat mintea ei. Vezi, dar, că acest cuvânt *a deschis* nu se referă la ochii trupești, ci la ochii minții”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, V, în col. PSB, vol. 21, p. 184)

„Din pricina trândăviei, au călcat amândoi primii oameni porunca Lui, deși îi întărise și le atrăsese luarea aminte prin amenințarea cu moartea. Nici așa, însă, Dumnezeu nu și-a oprit de la om iubirea Sa de oameni, ci a mers mai departe cu bunătatea Sa. După cum un tată iubitor, când vede pe copilul său că face din trândăvie o faptă nevrednică de bunul său nume, îl coboară din cea mai înaltă cinste la cea mai din urmă necinste; dar încălzit de dragostea părintească nu-i trece cu vederea, ci-i arată iarăși iubirea sa vrând să-l scape puțin câte puțin de necinstea în care căzuse și să-l ridice iarăși la vechea cinste; tot așa și bunul Dumnezeu: a avut milă de om, care căzuse pradă vicleniei diavolului, fiind înșelat împreună cu femeia lui și primind prin șarpe sfatul vicleanului demon. De aceea s-a apropiat îndată de om cum se apropie un doctor de un bolnav, care are nevoie de îngrijirile și mâinile doctorului”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 188)

„Pe lângă mustrarea conștiinței le-a mai arătat celor dintâi oameni și goliciunea lor, mărimea păcatului săvârșit ca și luarea slavei care-i acoperea mai înainte ca o haină strălucitoare”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 190)

„Nimic nu este mai rău, iubite, ca păcatul. Odată intrat în noi ne umple nu numai de rușine, dar ne face și nepricepuți din pricepuți și înțelepți cum eram mai înainte. Uită-mi-te cât de nepriceput a ajuns Adam, el care mai înainte era atât de înțelept, el care prin fapte ne-a arătat înțelepciunea dată lui, el care făcuse o profeție atât de mare! *Auzind glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla prin rai după amiază; s-a ascuns el și femeia lui de la fața Domnului Dumnezeu între pomii raiului.* Poate fi, oare, o prostie mai mare ca aceea să încerci să te ascunzi de Dumnezeu, Care este pretutindeni, e Creatorul, Care a adus totul din neființă la ființă, de Cel ce ști cele tănuite, de Cel ce a zidit îndeosebi inimile oamenilor (Ps., 32, 15), de Cel ce pricepe toate faptele lor, de Cel ce cercetează inimile și rărunchii (Ps., 7, 10) și știe chiar mișcările inimilor noastre? (Ps., 42, 23) Dar, nu te minuna, iubite! Așa e obiceiul celor ce păcătuiesc! Chiar de nu pot să se ascundă, totuși încearcă să se ascundă. Așa au făcut și cei dintâi oameni; neputând suferi rușinea ce i-a cuprins după păcat, dezbrăcați de slava aceea nestrăcioasă, căutau să se ascundă undeva. Și s-au ascuns în mijlocul raiului. După cum slugile rele, care primesc bătaie fără încetare, neputând să se ascundă de stăpânul lor, aleargă în toate colțurile casei, când ici, când acolo, pentru că frica le zdruncină mintea, tot așa și cei dintâi-zidiți, negăsind nici o scăpare, se învârt în casa lor, adică în rai”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 190)

„Aș putea fi întrebat:

– Dumnezeu a zis: *În ziua în care veți mânca din pom, cu moarte veți muri*; cu toate acestea noi vedem că Adam și Eva au trăit un număr mare de ani după ce au călcat porunca și au mâncat din pom.

– Într-adevăr, pentru cei care citesc superficial Scriptura, se pare că textul acesta pune oarecare greutate; dar pentru cel care o citește cu judecată, textul este clar și nu pune nici o greutate. Da, Adam și Eva au trăit încă mulți ani; dar când au auzit: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce* au și primit sentința de moarte; au ajuns muritori și se poate spune că din acea clipă au și murit. Acest lucru îl lasă și Scriptura să se înțeleagă; cuvintele: *Veți primi, deci, sentința de a fi muritori.* După cum la tribunal, când primește cineva sentința să i se taie capul este socotit ca și mort și nu se deosebește întru nimic de cei morți, deși până i se taie capul mai este aruncat în închisoare și rămâne acolo multă vreme, tot așa și Adam și Eva, din ziua în care au primit sentința osândirii la moarte, prin sentința aceea ei au și murit, cu toate că au mai trăit încă multă vreme”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, IX, în col. PSB, vol. 21, p. 205)

„După cum un tată iubitor, care are un copil frumos la chip, pe care l-a crescut cu toată grija, care s-a bucurat de toate desfătările, care a locuit într-o casă strălucită, care a fost îmbrăcat cu haine de mătase și s-a folosit în toată voia de averea și bogăția părintească, după

cum, deci, un tată cu un astfel de copil, când vede mai târziu că fiul său a alunecat dintr-o viață plină de belșug în adâncul răutății, îi ia toate acele bunătăți, îl pune sub stăpânirea lui, îl dezbracă de haina cea frumoasă și-l îmbracă cu o haină sărăcăcioasă și adeseori chiar cu una de rob, ca să nu fie cu totul gol și hidos; tot așa și iubitorul de oameni Dumnezeu, când a văzut că Adam și Eva s-au arătat nevrednici de îmbrăcăminte a ceea ce frumoasă și strălucitoare, care-i împodobește și-i făcea mai presus de orice nevoie trupească, i-a dezbrăcat de toată slava aceea și de toată fericirea pe care o aveau înainte de a cădea în acea grozavă cădere; dar și-a arătat marea Lui milă față de ei și i-a miluit în căderea lor; și văzându-i acoperiți de multă rușine că nu știau ce să facă pentru a nu mai fi goi și urâți, le-a făcut îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat”. (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 208)

„Mâncarea din pomul acesta și călcarea poruncii îi aduceau omului moartea; când omul a mâncat din el a ajuns muritor, deci supus necesităților trupului; atunci a luat început ivirea păcatului, din pricina căruia Dumnezeu a rânduit spre folos moartea.” (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 211)

„După ce a intrat în om păcatul, semnele cinstirii de care se bucura i-au fost luate; și precum între slugi cele care au trecut la stăpân sunt temute de restul slugilor, iar cele văzute cu ochi răi se tem și de slugile celelalte, așa s-a întâmplat și cu omul: căci până ce avea îndrăzneală către Dumnezeu, era temut de fiare; iar după ce s-a făcut vinovat înaintea Stăpânului a ajuns să se teamă și de cei mai de pe urmă dintre cei împreună-robi cu dânsul.

Iar dacă nu-i aceasta pricina, arată-mi că mai înainte de păcat fiarele ar fi fost temute omului, dar nu ai cum. Iar dacă după păcat a intrat frica, și aceasta e din purtarea de grijă a Stăpânului: că dacă porunca dată de Dumnezeu fiind clătinată și stricată, cinstea dată lui de Dumnezeu ar fi rămas aceeași, omul nu s-ar fi ridicat lesne: că atunci când oamenii se bucură de aceeași cinste fie că ascultă, fie că nu ascultă, se învață mai degrabă la viclenie și nu se depărtează lesne de răutate. Că dacă acum, sub spaime și pedepse și munci nu rabdă să se înțelească, cum ar fi fost dacă n-ar fi pățit nimic pentru păcatele lor grozave? Încât este învederat că Dumnezeu ne-a scos din stăpânire pentru grija ce ne-o poartă. Tu vezi-mi și de aici iubirea Lui de oameni cea negrăită: fiindcă Adam a stricat toată porunca și a călcat legea - iar Dumnezeu nu a desființat toată cinstea lui, nici nu l-a scos cu totul din stăpânire, ci a lăsat ca afară de stăpânirea lui să fie doar acele vietăți ce nu îi folosesc prea mult spre nevoile vieții, iar pe celelalte, cele de trebuință și de folos, care slujesc mult viața noastră, le-a lăsat roabe nouă. Ne-a lăsat cirezile de boi ca să tragem plugul, ca să brăzdăm pământul, ca să aruncăm semințe în brazdă, ne-a lăsat felurile de dobitoace de povară, ca să ne ajute la cărat, ne-a lăsat turmele de oi, ca să avem veșminte, și alte feluri de vietăți ne-a lăsat, aducătoare de alte foloase; căci după ce, pedepsindu-l pe om, a zis: *Întru sudoarea feței tale vei mânca pâinea ta* (Fac., 3, 19), ca sudoarea și chinul și osteneala să nu fie cu neputință de îndurat, a ușurat greutatea și povara sudorii prin mulțimea necuvântătoarelor ce ne ajută în această osteneală și în acest chin. Și precum un stăpân iubitor de oameni și grijuliu, după ce și-a biciuit sluga, pune să fie doftoricită, așa și Dumnezeu, punând pedeapsă asupra noastră, voiește să o ușureze în tot chipul, osândindu-ne la sudori și osteneli, dar pe de altă parte gătindu-ne multe feluri de necuvântătoare spre ajutorarea ostenelii noastre.

Pentru toate acestea să îi dăm mulțumită: că și faptul că ne-a dat cinstea, și că ne-a luat-o iarăși, și că nu ne-a luat-o cu totul, și că a pus asupra noastră teama de fiare, și toate câte le-a făcut cu noi sunt, dacă stai să cercetezi, pline de multă înțelepciune, de multă purtare de grijă, de multă iubire de oameni.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al treilea, pp. 40-42)

„L-a scos îndată din rangul împărătesc - sau, mai bine zis, nu l-a scos Dumnezeu, ci singur pe sine s-a scos din cinste prin neascultare, fiindcă Adam a împărățit doar din iubirea de oameni a lui Dumnezeu, că nu-i dăduse a împărăți ca plată pentru isprăvi duhovnicești, ci

și mai înainte de a fi el l-a împodobit cu cinste.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, p. 43)

„Deci, faptul că omul a primit stăpânire se datorează numai iubirii de oameni a lui Dumnezeu, iar căderea din stăpânire se datorează ușurătății lui: că precum împărații îi lipsesc de stăpânire pe cei ce nu ascultă de poruncile lor, așa a făcut și Dumnezeu cu omul, lipsindu-l de stăpânire atunci când nu a ascultat de El; iar astăzi trebuie să spunem ce altă cinste a răpit firea păcatului și câte feluri de robie a adus cu sine, încătușând firea noastră cu feluritele stăpâniri ca un tiran care se folosește de felurite lanțuri.

Este, dar, o stăpânire și o robie dintâi, potrivit căreia femeile sunt stăpânite de bărbați. După păcat a luat ființă trebuința aceasta: căci înainte de neascultare femeia era de aceeași cinste cu bărbatul - și, de altfel, când a făcut-o Dumnezeu, s-a folosit de aceleași cuvinte ca și la facerea bărbatului. Precum la facerea bărbatului nu a zis: *Să fie om*, ci a zis: *Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*, așa și la facerea femeii nu a zis: *Să fie femeie*, ci și aici a zis: *Să-i facem ajutor* - și nu doar *ajutor*, ci *asemenea lui*, arătând iarăși că cei doi erau deopotrivă în cinstire.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, pp. 44-45)

„După păcat (spune Domnul Dumnezeu femeii – n.n.): *spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni. Te-am făcut, zice, de aceeași cinste cu bărbatul. Nu te-ai folosit bine de stăpânire: schimbă-ți starea cu cea de supunere. N-ai putut duce slobozenia: primește robia. Nu știi să stăpânești (și ai cunoscut aceasta cu lucrul): fii dintre cei stăpâniți, și cunoaște-l pe bărbat drept stăpân: spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni*: și vezi aici iubirea de oameni a lui Dumnezeu - căci ca nu cumva, auzind: *el te va stăpâni*, să socoată stăpânirea bărbatului ca fiind împovărătoare, mai întâi vorbește de purtarea de grijă a acestuia, zicând: *Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta*, adică: *Scăparea ta și limanul tău și întărirea ta, el va fi; în toate spaimele ce vor veni asupra ta, pe el ți-l dau ca să te întorci spre el și să scapi la el*. Și nu doar prin aceasta, ci și cu nevoile firești i-a legat împreună ca și cu un lanț de nerupt, înfășurându-i în legătura poftelor.

Văzut-ai cum a adus păcatul supunerea, iar Iscusitul și Înțeleptul Dumnezeu și pe acestea le-a întrebuințat spre folosul nostru?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, p. 46)

„Hristos, ne-a făgăduit mai mari bunătăți decât cele din care ne-au scos cei care au păcătuit la început. *De ce te tânguiești, ia spune ? Că Adam, păcătuind, te-a scos din rai? Fă ceea ce e drept înaintea Mea și râvnește la fapta bună, și-ți voi deschide ție nu numai raiul, ci chiar cerul, și nu te voi lăsa să pătimești nimic rău din neascultarea celui întâi-zidit. Te tângui că te-a lipsit de stăpânirea asupra fiarelor? Iată, și demonii ți-i voi supune, dacă vei lua aminte la învățătura Mea* - că zice: *Călcați peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului*” (Lc., 10, 19). Nu a zis: *stăpâniți*, ca la facere, în privința fiarelor, ci: *călcați*, dând mai mare putere.

Pentru aceasta nu a zis nici Pavel: *Dumnezeu va supune pe satana sub picioarele voastre*, ci: *Dumnezeu va zdrobi pe satana sub picioarele voastre* (Rom., 16, 20). Nu ca mai înainte: *Acela va pândi capul tău, și tu vei pândi călcâiul lui* (Fac., 3, 15) - ci întreagă este izbânda, neștirbit semnul de biruință, desăvârșită nimicirea celui potrivnic, și sfârșimarea, și pieirea. *Eva te-a supus bărbatului: dar eu te fac, de vrei, nu doar de o cinste cu bărbatul, ci și cu înșiși îngerii. Ea te-a lipsit de viața de acum, iar eu ți-o dăruiesc și pe ceea ce va să vină - cea neîmbătrânitoare și fără moarte, plină de bunătăți nenumărate.*

Deci, nimeni să nu creadă că a fost păgubit din pricina înaintașilor: că și dacă vom vrea să cercetăm toate câte avea să le dea Dumnezeu, vom afla că cele pe care ni le-a dat sunt mult mai mari ca cele pe care le-am pierdut; iar din cele spuse devin limpezi și celelalte. Viață chinuită a dus Adam. Hristos a făgăduit viața de unde a fugit durerea și întristarea și suspinul și vestește că dă în dar Împărăția Cerurilor - câți zice: *Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, de*

moșteniți Împărăția cea gătită vouă de la întemeierea lumii: că flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost, și Mi-ați dat să beau; străin am fost, și M-ați primit; gol am fost, și M-ați îmbrăcat; în temniță, și ați venit la Mine (Mt., 25, 35-36).” (Cele dintâi omilii la Facere, cuvântul al cincilea, pp. 67-69)

„Nu numai că Adam nu devine asemenea lui Dumnezeu, cum l-a făcut (diavolul – n.n.) s-o nădăjduiască, ci el îl supune sub împărăția groaznică a morții; nu numai că Adam n-a învățat nimic din mâncarea din pomul oprit, ci puțin de nu și-a pierdut și această știință puțină pe care o avea pentru că a nădăjduit una mai mare; căci în această clipă el a început să roșească pentru goliciunea lui căreia i-a fost superior înainte de a păcătui. Deși cunoașterea goliciunii sale, nevoia în care a fost pus de a se îmbrăca, aceste rele și multe altele au fost o urmare a curiozității sale.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia VII, 1, p. 37*)

„Nu numai că n-am fost vătămați prin moartea și condamnarea lui Adam, ci, dacă suntem treji, atunci chiar am câștigat devenind muritori: întâi că nu păcătuim în trup nemuritor, și în al doilea rând că prin aceasta avem la îndemână mii și mii de pricini de cugetare. Într-adevăr, iubitorilor, moartea, care așteaptă pe fiecare dintre noi, ne convinge de a ne cuminti și a ne modera, de a fi cumpătați în toate acțiunile noastre și, cu un cuvânt, de a ne izbăvi de orice răutate. O dată cu acestea, sau, mai bine zis, înaintea tuturor acestora, ea a adus și alte multe bunuri. De aici sunt izvorâte cununile martirilor și răsplățile date apostolilor. De aici Abel s-a îndreptat, de aici Avraam sacrificând pe fiul său, de aici și Ioan cel ucis pentru Hristos, de aici acei trei tineri, de aici Daniel. Și dacă noi am voi, atunci nu numai moartea, ci nici diavolul însuși n-ar putea să ne vatăme. Afară de acestea, se mai poate spune că și nemurirea ne așteaptă pe noi, și înțelepțiți pentru un timp scurt, ne vom bucura în siguranță de bunurile viitoare, fiind certați în viața prezentă ca într-o școală, prin boli și neplăceri, prin ispite și sărăcie, și prin toate celelalte ce ni se par triste și neplăcute, pentru a ne face vrednici de primirea bunurilor viitoare.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia X, pp. 169-170*)

„Împreună cu moartea – zice – a intrat și mulțimea păcatelor. Când trupul a devenit muritor, a primit din necesitate la urmă și pofta, și mânia, și supărarea, și toate celelalte, care aveau nevoie de multă înțelepciune, ca nu cumva inundând să înăbușe în noi conștiința și să o afunde în adâncimea păcatului. Acestea în sine nu erau păcate, ci necumpătarea cea neînfrântă a lor a făcut ca să fie păcate. De pildă, ca să iau ca exemplu una dintre cele de mai sus, eu zic că pofta în sine nu este un păcat, însă când ea cade în exces, când ea devine fără măsură și nu voiește a sta în lăuntrul legilor căsătoriei, ci aleargă după femeii străine, atunci faptul devine preacurvie, însă nu din cauza poftii, ci din cauza exagerării ei.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XIII, pp. 226-227*)

„Dumnezeu, cumițându-l și prin fapte, îl făcu pieritor și supus stricăciunii, și totodată îl făcu rob și acestor numeroase nevoi (trupești), nu din ură, nici ca să se lepede de el, ci din grijă pentru el, ca să împiedice din fașă acea îngâmfare rea și ucigașă, nelăsând-o să meargă mai departe, ci învățându-l pe el prin însăși proba faptelor, că e muritor și vremelnic, și astfel încredințându-l să nu-și mai închipuie și să nu mai viseze niciodată asemenea lucruri. Căci diavolul zisese: *Veți fi ca și Dumnezeu*. (Geneza 3, 5), Voind, așadar, Dumnezeu să-i smulgă din rădăcină această părere, a făcut trupul lui bolnăvicios și nevoiaș, învățându-l, prin însăși firea lucrurilor, să nu zămislească vreodată în capul lui un astfel de gând. Și cum că aceasta e adevărat, se vede mai ales și din cele întâmplare cu el; căci după aceea nădejde, a fost pedepsit cu această osândă. Și dă-ți seama acum de înțelepciunea lui Dumnezeu: n-a îngăduit să moară el (Adam) întâi, ci a făcut ca fiul său (Abel) să pătimească acest lucru, pentru ca, văzând în fața ochilor trupul acestuia vestejindu-se și putrezind, să se aleagă din această priveliște cu o mare învățătură filosofică, și să plece de acolo cumițit cum se cade.

Ceea ce am spus reiese foarte limpede și din cele întâmplate, și se va desluși nu mai puțin și din cele ce voi spune de aici încolo. Căci dacă, cu toate că trupul e înlănțuit de o asemenea nevoie și toți oamenii mor, pier și putrezesc în văzul tuturor și se prefac în cenușă iar filosofii păgâni împlinesc definiția lor despre om cu această însușire (de a fi muritor), ca ceva de căpetenie (căci fiind întrebați: *Ce este omul?*, ei au răspuns: *o ființă muritoare înzestrată cu judecată*); dacă, deci, deși toți au recunoscut acest lucru, unii au cutezat să se nemurească pe sine în păreriile celor mulți, și, cu toate că moartea lor s-a întâmplat în văzul lumii, au stăruit să fie proclamați ca zei și au și fost cinstiți ca atare; dacă, așadar, nu s-ar fi ivit moartea ca să-i învețe pe toți că firea e vremelnică și supusă stricăciunii, până la ce nelegiuire nu s-ar fi coborât o mulțime de oameni?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, pp. 9-10)

„Arătându-ți faptele, și mai legându-se de felul cum au ieșit lucrurile, îți răspunde (Dumnezeu – n.n.): *Eu te chemam la o cinste mai mare, dar tu te-ai făcut nevrednic de acest dar și ai pierdut astfel raiul; nici așa nu-mi voi întoarce privirea de la tine, ci, îndepărtând greșeala ta, te voi aduce iar în cer. De aceea te-am lăsat atâta vreme ca să putrezești și să te strici, ca în mulțimea de vreme să prindă temelii trainice în tine învățătura smereniei, și să nu te mai întorci la semeția dintâi.*” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, pp. 19-20)

„Îți spun! A murit Adam și cu trupul, și cu sufletul, a murit și prin păcat, și prin fire: *În ziua în care veți mânca din pom cu moarte veți muri* (Facerea 2, 17). N-a murit Adam din fire în ziua în care a mâncat, dar a murit prin păcat. Aceasta-i moartea sufletului, cealaltă, moartea trupului.” (*Cuvânt la Înviere*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 144)

„Dar Adam și Eva n-au ascultat de porunca lui Dumnezeu (Fac., 3, 1-7); din pricina aceasta au ajuns pământ și cenușă. Au pierdut o dată cu traiul acela fericit și fecioria; o dată cu Dumnezeu a plecat și fecioria, i-a părăsit și ea. Atâta vreme cât nu fuseseră biruiți de diavol, atâta vreme cât cinsteau pe Dumnezeu, Stăpânul lor, a rămas cu ei și fecioria, împodobindu-i mai mult decât împodobesc hainele cele de aur și diadema pe împărați. Când au ajuns însă în robia diavolului, au fost dezbrăcați de această haină împărătească, li s-a luat podoaba cea cerească; au venit peste ei stricăciunea morții, blestemul, durerea și o viață grea și chinuită. O dată cu aceasta a apărut în viața omului și căsătoria, acest veșmânt muritor, această haină de rob. *Cel însurat*, spune Pavel, *se îngrijește de cele ale lumii* (I Cor., 7, 33).” (*Despre Feciorie*, 14, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 27)

„Pentru ce n-a existat căsătoria înainte de înșelăciunea omului? Pentru ce n-a trăit Adam cu Eva în rai? Pentru ce n-au existat durerile nașterii înainte de blestem? Pentru ce? Pentru că toate acestea erau pe atunci de prisos; au ajuns pe urmă de neapărată trebuință din pricina slăbiciunii noastre. Și nu numai ele, ci și toate celelalte: orașele, artele, meseriile, hainele și tot roiul de nevoi. Pe toate acestea le-a târât moartea cu ea, când a intrat în lume.” (*Despre Feciorie*, 15, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 28)

„... după cum nu este mincinoasă hotărârea lui Dumnezeu, care spune: *Să stăpânească peste toate fiarele pământului* (Fac., 1, 28), pentru că omul nu mai conduce și nu mai stăpânește toate viețuitoarele de pe pământ, ba, dimpotrivă, tremură și se teme de unele dintre ele (căci omul a pierdut puterea sa nu din pricina lui Dumnezeu, Care i-a dat această putere, ci din pricina lui, care a primit-o).” (*Despre Feciorie*, 46, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 82)

„Toate câte le-a avut omul le-a pierdut: îndrăzneala, vorbirea cu Dumnezeu, petrecerea în rai, viața cea fără greutate și ieșind din rai ca dintr-o înecare de corabie, gol s-a aflat.”

(Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor dreapți, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 13)

„Ca urmare a decăderii originale a trupurilor noastre, simțurile noastre au devenit prea adesea instrumente ale păcatului. În loc să se ridice, ele se coboară. În loc să tindă la cer și să guste acolo deliciile curate, ele se aruncă asupra materiei și-i devorează necurățiile. Ochiul nu caută decât spectacolele stricătoare sau vanitățile luxului, sau strălucirea bogățiilor. Urechea nu se pleacă decât la cuvintele lascive, la cântările urâte, la propunerile ușurative, la disprețuri și calomnii. Fiecare simț vrea pășunea lui și devine complice și cauza păcatului.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 137-138)

„Efectul grozav nu se face auzit. Imediat, dezbrăcați de har, lipsiți de nevinovăția lor, resimțind în ei revolta unei naturi de acum căzute, având rușine de ei înșiși, ei nu se mai văd decât cu groază și cu dezgust. Ei se ascund în desimea frunzișului, ei caută împotriva goliciunii lor un văl mizerabil.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 289)

ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat și eliberarea de ele)

„Să nu crezi că primii oameni te-au păgubit. Diavolul l-a scos pe Adam din rai, Hristos l-a băgat acolo pe tâlharul! Și ia aminte la deosebire. Diavolul a scos din rai pe om fără ca acesta să aibă alt păcat afară de pata unei singure neascultări; Hristos l-a băgat în rai pe un tâlhar care purta nenumărate poveri de păcate.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, p. 96)

„Dacă-ți spune cineva: *Cum ești stăpân al dobitoacelor, când tu te temi de leu?* - răspunde-i: *La început când eram binevăzut de Dumnezeu și petreceam în rai, nu stăteau astfel lucrurile; ci, după ce m-am făcut vinovat în fața Stăpânului, am ajuns acum supus sclavilor, dar nu cu desăvârșire, ci mi-a mai rămas un oarecare meșteșug prin care biruiesc fiarele. Așa se întâmplă și în multe case mari, ca fiii, deși sunt de neam, cât timp n-au trecut și putere, să se teamă de mulți dintre robi, iar când au și greșit ceva, frica lor sporește și mai mult. Aceasta se poate spune și despre șerpi, scorpionii și năpârci, care, din pricina păcatului nostru, sunt groaznice pentru noi.*” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, pp. 18-19)

ADAM (pedepsele primite de protopărinții noștri pentru păcatul lor)

„... si femeii și bărbatului le dă o pedeapsă măsurată, care este mai mult dojană decât pedeapsă...” (*Omilii la Facere*, omilia XVII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 198)

„El dorește cu tărie mântuirea noastră, iar aceasta a arătat-o dintru început, căci ascultă ce a zis când a făcut pe om: *Să facem om după chipul și după asemănarea Noastră*, și iarăși: *să-i facem ajutor potrivit pentru el* (Facerea 1, 26; 2, 18), iar când ei au păcătuit, privește iarăși cu câtă blândețe i-a certat, căci n-a zis: *O! Netrebnicule și cu totul pângăritule; tu care ai luat de la mine atâtea binefaceri, după toate acestea te-ai încrezut diavolului, și lăsând la o parte pe binefăcătorul tău, ai dat ascultare diavolului?! Ci iată ce-i spune: Cine ți-a spus că ești gol? Nu cumva ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit să nu mănânci* (Facerea 3, 11). Este întocmai după cum procedează și tatăl cu copilul său, căruia poruncindu-i să nu se atingă de cuțit, el nu ascultă, însă după ce se rănește, îi zice: *Și pentru ce te-ai rănit? Desigur, fiindcă nu m-ai ascultat*. Ai auzit cuvinte ieșite din gura prietenului, și nicidecum din a stăpânului? Din gura prietenului disprețuit, și nici așa depărtat de cel ce l-a disprețuit? Deci pe El să-L imităm, și când certăm pe cineva, să păstrăm aceeași blândețe. Și pe Eva tot cu aceeași blândețe o ceartă, și mai drept vorbind nu a fost certare, ci toate cele ce i-a zis au fost numai spre povățuire și îndreptare, și spre siguranță în viitor.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 442)

„Dacă Dumnezeu n-ar fi îngăduit, diavolul nu s-ar fi apropiat de om și nici nu l-ar fi înșelat la început pe Adam.

Da, dar în cazul acesta Adam n-ar mai fi putut să-și dea seama de fericirea avută, nici n-ar mai fi putut să fie coborât din mândria nebunească ce-l stăpânea. Ce n-ar fi îndrăznit să facă Adam dacă n-ar fi fost înțelept prin pedeapsă, el, care-și făcuse despre dânsul o idee atât de mare, încât se aștepta să ajungă dumnezeu?” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 131)

ADAM (pedepsirea Evei de către Dumnezeu)

„Eu, îi spune Dumnezeu, *aș fi vrut să ai o viață lipsită de dureri și de necazuri, lipsită de orice supărare și tristețe, plină de toate bucuriile; nici să nu simți că ești în trup. Dar pentru că nu te-ai folosit cum trebuie de atâta fericire, ci mulțimea bunătăților te-a făcut așa de nerecunoscătoare, de aceea îți pun frâu, ca să nu mai zburzi și te osândesc la necazuri și suspine. «Înmulțind voi înmulți durerile tale și suspinul tău; în dureri vei naște fii». Voi face ca temeiul unei mari bucurii și a nașterii de fii să-ți fie început de durere, ca să-ți amintești și tu neconținut, odată cu durerile fiecărei nașteri, cât de greu e păcatul ce l-ai săvârșit și cât de mare e călcarea de poruncă și ca să nu uiți, cu trecerea vremii, ce s-a întâmplat, ci să poți ști că înșelăciunea este pricina tuturor acestora...»*. (Omilia la Facere, omilia XVII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 200)

„Iubitorul de oameni, Dumnezeu, spune aceste cuvinte femeii, ca și cum s-ar scuza aproape: *Eu dintru început te-am creat de aceeași cinste cu bărbatul tău și am vrut să iei parte cu el în toate la aceeași vrednicie; ți-am încredințat și ție, ca și bărbatul tău, stăpânirea peste toate din lume; dar pentru că nu te-ai folosit cum se cuvine de cinstea ce ți-am dat, de aceea supune-te bărbatului tău. «Și către bărbatul tău întoarcerea ta și el te va stăpâni». Pentru că ai părăsit pe cel de aceeași cinste cu tine, pe cel care e de aceeași fire cu tine și pentru care ai fost creată; pentru că ai voit să stai de vorbă cu șarpele, fiara cea vicleană, și să primești sfat de la el, de aceea supune-te bărbatului tău și hotărăsc să-ți fie el stăpân, ca să cunoști stăpânia lui! Și pentru că n-ai știut să conduci, învață să fii condusă bine! «Către bărbatul tău întoarcerea ta și el te va stăpâni». E mai bine pentru tine să fii sub el, să ajungi sub stăpânirea lui, decât, slobodă și stăpână, să fii aruncată în prăpastie. E mai de folos ca un cal să aibă frâu și să meargă bine, decât să fie fără frâu și să te ducă în prăpastie. Caut, deci, folosul tău; vreau ca tu să te supui lui, să urmezi lui cum urmează trupul capului și să primești cu bucurie stăpânia lui»*. (Omilia la Facere, omilia XVII, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 202)

„De aceea a și ajuns femeia sub stăpânirea ta și ai fost rânduit stăpânul ei, ca ea să-ți urmeze ție, nu să urmeze capul picioarelor. De multe ori, însă, se vede că se întâmplă contrarul; cel care trebuie să fie capul nu ia nici locul picioarelor; iar aceea care trebuie să fie picioare ajunge cap”. (Omilia la Facere, omilia XVII, IX, în col. PSB, vol. 21, p. 203)

„Care va fi pedeapsa? Dumnezeu îi dă una, totodată aspră și milostivă, dreaptă, însă temperată. Ea își pierde o parte din puterea sa de stăpânire, din această stăpânire pe care ea n-a știut s-o folosească decât pentru ruina comună. Sceptrul ei se zdrobește după ce n-a făcut din el decât un complice pentru revolta sa.

Însă în pedepsire Dumnezeu cuprindea mai ales milă. Punând peste om povara de a stăpâni, el o lua de pe umerii femeii. Cu cât soția lui devenea mai slabă și mai dezarmată, cu atât mai mult omul trebuia s-o trateze cu delicatețe și cu blândețe, devenind ajutorul ei și făcându-i-se ca un protector, ceea ce-i va aduce ei supunerea și serviciile: *Vei fi plecată către bărbatul tău, acesta este scăparea ta, portul, ajutorul tău va fi el.*” (Din vol. *Bogațiile oratorice*, pp. 381-382)

ADAM (pedeapsa primită de Adam pentru păcatul comis)

„Pentru că ai ascultat de femeia ta, îi spune Dumnezeu, și ai mâncat din pom, pentru că ai pus înaintea poruncii Mele sfatul ei și n-ai voit să te abții numai de la acest singur pom, din care ți-am poruncit să nu mănânci – ți-am poruncit Eu, oare, să te abții de la toți pomii? Nu! De la unul singur numai, și nici atâta n-ai vrut –, ci ai uitat porunca Mea și ai ascultat de femeie, pentru aceasta vei cunoaște prin fapte cât de mare păcat ai făcut.

Să le audă cuvintele acestea bărbații! Să le audă și femeile! Unii, ca să nu primească sfaturile rele ale femeilor, celelalte, ca să nu dea astfel de sfaturi”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, IX, în col. PSB, vol. 21, p. 203)

„Uită-te la iubirea de oameni a Stăpânului! Uită-te cum a pedepsit pe șarpe și cum pedepsește pe om, pe această ființă cugetătoare! Șarpelui i-a spus: *Blestemat ești tu pe pământ* (Fac., 3, 14). Pe om nu-l pedepsește așa.

– Dar cum?

– *Blestemat să fie pământul între lucrurile tale.*

Și pe bună dreptate, că pentru om a fost adus la ființă pământul, ca să se poată bucura așa e roadele lui; că, iarăși, tot pentru om, din pricina lui, pentru că a păcătuit, a adus asupra pământului blestemul. Și pentru că blestemul pământului avea să-i ia tihna și liniștea omului, de aceea Dumnezeu spune: *blestemat să fie pământul între lucrurile tale...*

*Spini și ciulini îți va răsări. Iată semnele blestemului! Pământul va da, spune Dumnezeu, spini și ciulini, ca să lucrezi cu multă trudă și osteneală! Te voi face ca toată vremea s-o duci în necazuri, ca să-ți fie necazurile un frâu, ca să nu te crezi mai mult decât ce ești, ci să ai mereu în minte ființa ta și să nu te mai lași niciodată înșelat”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, IX, în col. PSB, vol. 21, p. 204)*

„Nu numai scoaterea din rai este semn de iubire de oameni și de bunătate, ci și așezarea în fața raiului! Ca să-l doară inima neîncetat, gândindu-se în fiecare zi de unde a căzut și în ce stare a ajuns. Dar chiar dacă vederea raiului îi pricinuia durere nespusă, totuși asta nu-i era un temei de mic folos, pentru că neconținută privire a raiului era pentru cel îndurerat o întărire pentru viitor, ca să nu mai cadă iarăși în același păcat. Așa obișnuim să facem și noi oamenii în cele mai multe cazuri. Când ne desfătăm cu multe bunătăți, nu știm să ne folosim cum trebuie de ele; când, însă, el pierdem, ne cumințim și atunci prin experiență ne dăm seama de trândăvia noastră și așa, prin schimbarea lucrurilor, învățăm ce am pierdut și în ce rele am căzut”. (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 212)

„Dar ce bine i-a făcut că l-a scos din rai? M-ar întreba cineva.

– Nu privi cu ușurință faptele, iubite, nici nu cerceta superficial cele făcute de Dumnezeu! Privește în adâncul marii Lui bunătăți și vei vedea că toate faptele lui Dumnezeu urmăresc scopul acesta. Spune-mi, în ce prăpastie nu s-ar fi prăvălit Adam, dacă și după călcarea de poruncă s-ar fi bucurat de aceleași bunătăți ca și mai înainte? Dacă după atâtea făgăduințe a putut primi înșelăciunea șarpelui, a putut primi ispita diavolului, adusă prin șarpe, prin care i-a insuflat nădejdea îndumnezeirii, și cu asta l-a dus la păcatul călcării de poruncă, n-ar fi crezut, oare, cu mult mai vrednic de credință pe vicleanul diavol decât pe Creatorul tuturor și nu și-ar fi închipuit, oare, iarăși despre sine însăși lucruri mai mari decât propria lui valoare? Așa e omul! De nu e înfrânat când păcătuiește, de e lăsat să păcătuiască în toată voia, merge mai departe cu păcatul până ce cade în prăpastie. De altfel pot dovedi și în alt chip că Dumnezeu a izgonit pe Adam din rai și l-a osândit la moarte, tocmai pentru ca să-și arate iubirea Sa față de oameni. Izgonindu-l din rai și silindu-l să locuiască în apropierea raiului, l-a făcut mai înțelept, l-a întărit pe viitor și l-a învățat să cunoască prin fapte că a fost înșelat de diavol. Pedeapsa la moarte, apoi, i-a dat-o pentru aceea ca să nu păcătuiască la nesfârșit, din pricină că prin călcarea poruncii, ajunsese supus păcatului. Nu ți se par, deci, toate acestea – și

izgonirea din rai și osândirea la moarte – semne foarte mari ale iubirii de oameni a lui Dumnezeu? Mai pot adăuga și altceva.

– Ce anume?

– Mânia lui Dumnezeu pe Adam n-a mărginit numai la Adam binefacerile mâniei Sale. Dumnezeu a vrut să înțelească și pe oamenii de mai târziu prin cele întâmplate lui Adam. Dacă deci, cu toate cele petrecute cu Adam, Cain, fiul lui, care văzuse cu ochii lui izgonirea tatălui său din rai și căderea lui din slava aceea nespusă, care cunoștea blestemul acela grozav, ce glăsuia: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Fac., 3, 19), tot nu s-a înțeleptit, ci a căzut în păcate și mai mari, la ce nebunie n-ar fi ajuns, dacă n-ar fi văzut cele întâmplate tatălui său? Și lucru minunat este acesta că Dumnezeu, pedepsind un păcătos atât de mare, care-și mânjise mâna cu acea blestemată ucidere, a unit pedeapsa cu iubirea de oameni”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVI, I, în col. PSB, vol. 21, pp. 319-320)

ADAM (pedeapsa primită de șarpe)

„Dar poate că cineva mă va întreba:

– Pentru ce șarpele a primit o pedeapsă atât de mare, când diavolul este cel ce a dat prin șarpe sfatul?

– Și aceasta este lucrarea nespusei iubiri de oameni a lui Dumnezeu. După cum un tată care-și iubește copilul, când pedepsește pe cel ce i-a ucis fiul, sfârâmă și face în mii de bucăți și sabia și cuțitul cu care a ucis, tot așa și bunul Dumnezeu, pentru că șarpele a slujit ca o unealtă vicleniei diavolului, aduce asupra lui o pedeapsă veșnică, pentru ca prin cele ce vedem să ne gândim la marea necinste în care a ajuns diavolul. Într-adevăr, ce pedeapsă trebuie să fi primit acesta, dacă șarpele, care a slujit numai de unealtă, a fost pedepsit așa?” (*Omilia la Facere*, omilia XVII, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 197-198)

„... prin pedeapsa dată înșelătorului, Dumnezeu arată cât îi sunt de dragi cei ce fuseseră înșelați”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, X, în col. PSB, vol. 21, p. 206)

„Dar către șarpe n-a zis nimic, căci el a fost urzitorul tuturor relelor, și prin urmare nu avea pe cine să arunce și el vinovăția, pentru care l-a și pedepsit foarte greu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 442)

ADAM (urmașii primei perechi de oameni)

„Dar poate că cineva mă va întreba:

– Cum a avut Cain femeie, când Scriptura nu ne vorbește nicăieri de altă femeie în afară de Eva?

– Să nu te uimească lucrul acesta, iubite! Dumnezeiasca Scriptură nu face nicăieri cu exactitate catalogul femeilor, ci tot ce-i de prisos lasă la o parte; pe bărbați îi pomenește numai în parte și nici despre ei totul, ci pe scurt, spunând: cutare a născut fii și fiice și a murit. Este firesc, deci, ca Eva să fi născut și o fată după Cain și Abel, pe care a luat-o de femeie Cain. Era la început și pentru că trebuia să se înmulțească neamul omenesc, s-a îngăduit să se înmulțească frații între ei. Aceasta e pricina că Scriptura, lăsând pe seama înțelegerii noastre urmarea faptelor, ne-a povestit numai atât, spunând: *Și a cunoscut Cain pe femeia lui; și zămislind, a născut pe Enoh*”. (*Omilia la Facere*, omilia XX, I, în col. PSB, vol. 21, p. 234)

ADEVĂRUL

„Nimic nu este mai strălucit, nimic nu este mai tare și mai puternic decât adevărul...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXIX, 1, p. 134)

„Adevărul se arată gol tuturor celor ce vor să-l privească; el nu caută să se ascundă, el nu se teme nici de pericole, nici de piedici, el nu se ambiționează după laudele mulțimii. Nimic omenesc nu stăpânește asupra lui; dar, superior tuturor curselor care i se întind, el le vede fără să se tulbure; cei ce se refugiază la sânul lui găsesc o scăpare sigură, ei sunt păziți aici ca într-o fortăreață sigură și de nepătruns; aceia este măreția puterii lui; loviturile ascunse care i se dau, el le răstoarnă; dar faptele sale le arată ochii lumii întregi; aceasta i-o spune Iisus Hristos lui Pilat când zice: *Eu am vorbit pe față lumii și nimic nu am vorbit în ascuns* (Ioan 18, 20).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXIX, 1, p. 134)

„Nimic nu este mai clar, nimic nu este mai simplu ca adevărul, când este căutat cu o inimă dreaptă și sinceră.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LII, 1, p. 252)

„... adevărul are prin el însuși destulă tărie ...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LII, 1, p. 253)

„Dar adevărul este de așa natură că el se fortifică și se întărește prin aceleași arme cu care adversarul îl combate; și că eforturile zadarnice pe care le face pentru a-l întuneca, nu slujesc decât pentru a-l face să strălucească mai mult.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVIII, 1, p. 285)

„Tăria adevărului nu are nevoie de ajutor. Dimpotrivă, chiar de ar fi mii cei porniți să stingă adevărul, adevărul nu numai că nu piere, ci se înalță și mai sus și mai strălucitor, tocmai datorită celor care încearcă să-l vatăme, și-și râde de cei ce se înfurie și se ostenesc în zadar!” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 304)

„Nimic nu-i mai puternic decât adevărul.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 308)

„- Ce-a spus el?

- A spus: Viu este Domnul! Nu va fi ploaie pe pământ decât prin gura mea (III Regi 17, 10).

Ce faci, Ilie? Ce hotărâre iei? De-ai ruga, cel puțin, pe Stăpânul ca în urma rugăciunilor tale să-ți împlinească cuvântul ce l-ai spus: *Viu este Domnul! Nu va fi ploaie pe pământ decât prin gura mea*. Unde sunt ereticii care spun că Fiul lui Dumnezeu Se roagă? Ticălosule, nenorocitul, nerușinatule! Robul poruncește, și Domnul Se roagă? Nu-I dai Domnului nici atâta cinste cât lui Ilie? Nu vrei să dăruiești Stăpânului o vrednicie egală cu aceea pe care o dăruiești robului?” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 548-549)

„Cel care vrea să afle adevărul trebuie să se curețe mai întâi de patimi; pentru că cel care se curăță de patimi scapă de înșelare și cunoaște adevărul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 358)

„Nu pune pacea și înțelegerea mai presus de adevăr.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 358)

„Omul este făcut pentru adevăr.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 161)

ADEVĂRUL (și minciuna)

„... minciuna se contrazice în toate și prin aceleași arme cu care combate adevărul, ea piere și se distruge și adevărul nu devine decât mai strălucitor și mai luminos.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVIII, 1, p. 286)

„Adevărul, dintr-un om din rândul poporului, face un personaj strălucit și mare; minciuna dimpotrivă, coboară și din om mare îl face de nimic.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVIII, 2, p. 288)

AFACERILE (necinstite)

„Atunci când, în afacerea noastră, fie cumpărând, fie vânzând, noi facem tot efortul nostru și folosim toate mijloacele și toate șmecheriile închipuite pentru a înșela și pentru a nu-i da adevărata valoare, sau pentru a reduce prețul sau pentru a-i da preț mai mare, nu este acela un furt și o răpire? Nedreptatea nu se măsoară după prețul a ceea ce ai furat, ci după voința celui ce fură.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 6, p. 303)

AGHEASMA (mare)

„Căci ziua de azi este ziua în care S-a botezat, în care a sfințit firea apelor. De aceea în sărbătoarea aceasta, la miezul nopții, toți iau apă și o duc acasă și o păstrează tot timpul anului, căci astăzi au fost sfințite toate apele; și minunea e vădită: apa aceasta nu se strică cu trecerea timpului, apa aceasta scoasă astăzi rămâne limpede și proaspătă un an, doi și deseori chiar trei ani și după atâta vreme se ia la întrecere cu apa adusă de la izvor.” (*Cuvânt la Boezul Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 36)

„În ziua în care Domnul S-a botezat a sfințit și firea apelor. Deci pentru aceea, în ziua praznicului acestuia iau toți apă din râu și o duc la casele lor și țin câte un an sau doi sau mai mulți și nu se strică.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 82)

AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor)

„Și a dat pământul iarbă verde, care să semene sămânță, după fel și după asemănare și pom roditor cu sămânță, după fel, pe pământ (Fac., 1, 12).

Gândește-mi-te aici, iubite, cum s-au făcut toate pe pământ la cuvântul Stăpânului. Nu era om care să-l lucreze, nu era plug, nu erau boi de ajutor, nu avea pământul nici o altă îngrijire, ci a auzit numai porunca și îndată a dat rodirile lui. Din aceasta să învățăm că și acum nu munca plugarilor, nici osteneala lor, nici vreo altă oboseală care se face la lucrarea pământului ne aduce nouă belșugul de roade, ci, înaintea tuturor acestora, cuvântul lui Dumnezeu, care i-a fost grăit pământului dintru început”. (*Omilii la Facere*, omilia V, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 72-73)

„Când avem pe Dumnezeu binevoitor, chiar de suntem în pustie, vom fi mai în siguranță decât cei care trăiesc în orașe. Ajutorul lui Dumnezeu este cea mai mare siguranță, este zid nebiruit. Și ca să vezi că un om ajutat de Dumnezeu este în mijlocul pustiei mai puternic și mai în siguranță decât cel care locuiește în mijlocul orașelor și se bucură de mult ajutor omenesc, uitați-vă la David și Saul! David, deși pribegea din loc în loc și trăia ca un hoinar, era întărit de mâna Cea de sus, Saul, deși trăia în mijlocul orașelor, deși avea în jurul lui atâta oștire, sutași și străji, în fiecare zi se temea și tremura de frica atacului dușmanilor. Unul era singur, n-avea pe nimeni alături de el, dar nu avea nevoie de ajutorul omenesc, celălalt avea pe cap coroană, era îmbrăcat în purpură, dar avea nevoie de ajutorul lui David. Împăratul avea nevoie de păstor, cel cu coroană pe cap avea nevoie de un om de rând.” (*Omilii la Facere*, omilia XLVI, II, în col. PSB, vol. 22, p. 142)

„Nu este om mai puternic decât cel întărit cu ajutorul Cel de sus și nu este om mai slab decât cel lipsit de ajutor, chiar de ar avea în jurul lui mii și mii de oști”. (*Omilii la Facere*, omilia XLVI, III, în col. PSB, vol. 22, p. 142)

„Nimeni nu-i mai puternic decât cel ajutat de Dumnezeu, după cum nimeni nu-i mai slab decât cel lipsit de ajutorul Lui”. (*Omilii la Facere*, omilia LII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 186)

„Când Dumnezeu e binevoitor cu noi, vom fi mai străluciți ca toți, chiar de-am fi printre străini, chiar de-am fi lipsiți de toate, chiar de-am fi necunoscuți. Nu-i om mai fericit ca omul ajutat de mâna de sus”. (*Omilii la Facere*, omilia LVI, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 229)

„Când Dumnezeu vrea să dea ajutorul Său, face pe cei slabi mai puternici decât cei puternici, pe cei puțini mai tari decât cei mulți. Ne este o fericire mai mare ca aceea de a fi ajutat de Dumnezeu.” (*Omilia la Facere*, omilia LIX, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 262)

„Când ne bucurăm de bunăvoința cea de sus, chiar de-am fi printre barbari, chiar de-am fi în țări străine, ne simțim mai bine decât cei ce stau în casele lor și au de toate; dar dacă suntem lipsiți de ajutorul Celui de sus, chiar de-am fi la casa noastră, chiar de-am părea că nu ne lipsește nimic, suntem cei mai de plâns oameni.” (*Omilia la Facere*, omilia LXI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 277)

„Nimic nu este mai slab decât cei ce sunt departe de ajutorul Duhului Sfânt.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXVI, 3, p. 341)

„De este Dumnezeu cu noi, cine este împotriva noastră? Și cine nu este împotriva noastră? Și lumea e împotriva noastră, și tiranii, și comunitățile, și neamurile, și cetățenii; și cu toate acestea, cei ce sunt contra noastră sunt atât de departe de a ne supăra sau vătăma cu ceva, încât chiar fără voia lor sunt cauza cununilor noastre și pricinuitoari a mii de bunuri, fiindcă înțelepciunea lui Dumnezeu a întors uneltirile lor spre mântuirea și slava noastră. Ai văzut cum nimeni nu este, de fapt, împotriva noastră? Căci și pe Iov aceasta l-a făcut mai strălucit, adică înarmarea diavolului contra lui, căci deși diavolul a întrebuițat toate uneltirile contra lui, și asupra lui erau și femeia, și slugile, și rănilor de pe el, și altele multe, totuși nimic n-a putut face răul contra lui, ba încă tocmai acele nenorociri aparent așa de mari – și într-adevăr au fost mari –, toate acele nenorociri, zic, s-au întors în favoarea lui. Fiindcă Dumnezeu era cu el, apoi și cele ce se credeau a fi contra lui au fost favorabile lui. Aceasta s-a petrecut și cu Apostolii, fiindcă și iudeii, și cei dintre neamuri, și frații cei mincinoși, și stăpânitorii, și comunitățile, și foamea, și sărăcia, și mii de alte rele erau contra lor, și cu toate acestea nimic n-a fost împotriva lor, adică nimic n-a putut să-i lezeze. Cele ce i-au făcut mai ales pe Apostoli ca să fie atât de străluciți și renumiți, mari și înaintea lui Dumnezeu, mari și înaintea oamenilor, tocmai acestea sunt.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, p. 291)

„Cel ce se luptă împreună cu noi este Dumnezeu. Deci să nu te surprindă deloc dacă fiind bătăuți, noi dominăm pe cei ce ne bat, dacă fiind alungați, stăpânim pe cei ce ne alungă, dacă murind, punem pe fugă pe cei ce sunt în viață. Când ai de partea ta și puterea, și dragostea lui Dumnezeu, nimic nu poate împiedica să se petreacă asemenea fapte minunate și paradoxale, și să strălucească cea mai mare biruință” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, p. 298)

„Câtă vreme suntem în mâna lui Dumnezeu, nimeni nu ne va putea răpi, căci mâna Lui este puternică; însă când suntem în afară de mâna Lui și lipsiți de ajutor, atunci suntem pierduți și gata de a fi răpiți de oricine va voi, suntem *ca un zid povârnit și ca un gard surpat* (Ps., 61, 3). Când zidul e povârnit, atunci e ușor de trecut pentru fiecare.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 117)

„Dacă ai bunăvoința Lui, nu deznădăjdui, chiar dacă ai fi aruncat într-un cuptor; dar dacă El este mâniat pe tine, să nu fii sigur, chiar de ai fi în rai.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a IV-a, p. 79)

„Când Dumnezeu ne deșteaptă și ne mângâie, necăjească-ne oamenii și de o mie de ori, ei nu pot nimic; căci când El întărește inima noastră, nimeni nu este în stare a o clăti.” (*Cuvânt la 26 Decembrie, a doua zi de Crăciun*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 232)

„Când Dumnezeu vrea să ne ajute, nimic nu-L poate împiedica. E de-ajuns atunci o armă a lui Dumnezeu, e de-ajuns un om al Lui, e de-ajuns doar un semn al Lui, pentru a fi biruiți și cei mai puternici vrăjmași. Noi să ne rugăm la Hristos, zicând: *Doamne, spune un cuvânt și*

vrăjmașii Tăi se vor împrăști. Spune un cuvânt și cetatea Ta se va izbăvi. Spune un cuvânt și poporul Tău va birui.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 17)

„Căci unele depind de noi iar altele de Dumnezeu. Dacă noi facem ceea ce depinde de noi, va face și Dumnezeu ceea ce depinde de El.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 88)

„Firește, dar și tu, dacă faci toate cele ce stau în puterea ta, vor urma negreșit și cele ce țin de Dumnezeu.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 16, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 260)

„Și, după cum când vrem să facem ceva fără El, chiar dacă ar fi ușor de făcut, aflăm poticneli și piedici și mii de alte nepotriviri în ele, tot așa, când este El de față și le potrivește, chiar dacă ar fi problemele mai încurcate decât toate, devin toate ușor de rezolvat. Prin urmare nimic, nici să nu facem, nici să grăim mai înainte de a chema pe Dumnezeu și de a-L ruga să le adune El în mâinile noastre și să le rezolve pe toate.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 67)

„Cine ne va putea lua pacea? Când lumea întreagă se va întoarce împotriva noastră, ce ne interesează? Ce ne privesc furiile oceanului, dacă Iisus Hristos este în corabie, încă chiar când El se pare că a adormit aici?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 98)

AJUTORAREA (aproapelui)

„Noi ne purtăm așa lipsiți de milă cu frații noștri și adeseori ne mai ies din gură și acele cuvinte de gheață și nesocotite: Ce legătură am eu cu el? Nu-mi pasă! N-am nimic cu el! Ce spui omule? N-ai nici o legătură cu el? Ți este frate, ești de aceeași fire cu el, aveți același Stăpân, iar de multe ori vă împărtășiți la aceeași masă, vreau să spun, la masa duhovnicească și înfricoșătoare, și spui: *N-am nici o legătură cu el și treci pe lângă el fără de milă și nu întinzi mâna celui căzut?* Iudeilor legea le porunea să nu treacă nici pe lângă vita unui dușman căzută jos (Ieș., 23, 5), iar tu vezi adeseori pe fratele tău rănit de diavol și căzut jos, nu la pământ, ci în prăpastia păcatului, și nu cauți să-l scoți cu sfatul, nici nu-l îndemni și nici nu te străduiești să mai iei și pe alții în ajutor, dacă e cu putință, ca să slobozi mădularul tău din gâtlejul fiarei și să-l reîntorci la noblețea lui pentru ca tu, dacă vei cădea vreodată – Doamne ferește! – în lațurile aceluia viclean demon, să poți avea pe cineva care să te poată ajuta și scoate din mâinile diavolului? Așa spune Pavel, vrând să-i îndemne pe galateni spre purtarea de grijă a mădularilor lor, adică a semenilor lor: *Luând seamă de tine însuși, ca să nu cazi și tu în ispită* (Gal., 6, 1). Aproape că le spune: Dacă treci fără milă și lipsit de omenie pe lângă fratele tău, va trece poate pe lângă tine așa și altul când vei cădea în vreun necaz. Deci, dacă nu vrei să fii tu trecut cu vederea în vreme de necaz, nu trece nici tu, ci arată multă dragoste și socoate nespuse de mare comoară să poți mântui pe fratele tău. Nu este virtute mai mare ca asta. Dacă te gândești că numai acesta, pe care-l treci cu vederea și-l nesocotești, a fost învrednicit de atâta cinste de Stăpânul tău, că pentru el n-a refuzat să-și verse sângele Lui – precum spune Pavel: *Și va pieri prin conștiința ta fratele tău cel slab, pentru care Hristos a murit* (I Cor., 8, 11), – cum nu te îngropi de viu în pământ? Deci dacă Hristos pentru el și-a vărsat și sângele, ce lucru mare faci de-i arăți dragoste, dacă, sfătuindu-l cu cuvântul, ridici pe cel căzut, dacă scoți din adâncul păcatului pe cel care e înecat poate cu sufletul și a ajuns sub valuri, dacă-l faci să vadă lumina virtuții, ca să nu mai meargă prin întunecimea răutății?” (*Omilia la Facere*, omilia XLIII, IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 111-112)

„Fiecare să socotească drept cel mai mare câștig folosul pe care-l aduce aproapelui său”. (*Omilia la Facere*, omilia LIX, V, în col. PSB, vol. 22, p. 263)

„... în folosul aproapelui stă folosul nostru”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, XI, în col. PSB, vol. 23, p. 216)

„Vezi că dragostea este prin ea însăși cu strălucire lăudată și încununată? (...) De pildă, un om să postească, să trăiască în castitate, să sufere mucenicia, să-i fie ars trupul; iar un altul pentru ajutorarea aproapelui să amâne mucenicia, dar nu numai să o amâne, ci chiar să fugă de mucenie. Care din aceștia doi va fi mai slăvit după plecarea de aici? Ca să răspund la această întrebare n-am nevoie de multe cuvinte, nici de îndelungată demonstrație. Fericitul Pavel hotărăște și spune: *A mă desface și a fi împreună cu Hristos este mai bine; dar a rămâne în trup, este mai de trebuință pentru voi* (Filip., 1, 23-24). Vezi, dar, că Pavel a pus ajutorarea aproapelui mai presus de plecarea la Hristos? Că a face voia lui Hristos înseamnă mai cu seamă a fi împreună cu Hristos; iar voia lui Hristos nu este alta decât a te îngriji de folosul aproapelui. Vrei să-ți dau și al patrulea caz? Hristos îl întreabă pe Petru: *Petre, Mă iubești tu oare?*; apoi îi spune: *Paște oile Mele* (Ioan 21, 15). De trei ori i-a pus această întrebare și de trei ori i-a spus că aceasta este dovada dragostei (Ioan 21, 16-17). Hristos n-a spus aceste cuvinte numai preoților, ci fiecăruia dintre noi, cărora ni s-a dat în grijă chiar o mică turmă. Să nu disprețuiești turma pentru că e mică. *Că Tatăl Meu*, spune Hristos, *a binevoit întru ei* (Luca 12, 32). Fiecare dintre noi are o oaie; să o ducă fiecare la pășunile ce-i priesc”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 882)

„Să căutăm să săvârșim acele virtuți care odată cu mântuirea noastră pot aduce mari foloase și semenilor noștri”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 883)

„Nimeni (...) nu-i atât de bun prieten al lui Dumnezeu ca acela care trăiește spre folosul celor din jurul său. De aceea ne-a dat Dumnezeu cuvânt, mâini, picioare, tărie trupească, minte și pricepere, ca toate acestea să fie spre mântuirea noastră și spre folosul aproapelui. Cuvântul nu ne este de folos numai la înălțarea de cântări și mulțumiri lui Dumnezeu, ci de folos și pentru a învăța pe alții și a-i sfătui. De-l întrebuințăm în acest scop suntem următorii lui Dumnezeu; de facem dimpotrivă, suntem următorii diavolului”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 892)

„Nimic nu mânia atât pe Dumnezeu cât disprețul ce-l arăți îndatoririlor ce le ai față de semenii tăi.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 881)

„Câte ai face fratelui tău, asupra Stăpânului se răsfrâng; și întrucât acela a avut binefaceri de la tine, pe aceeași măsură ți se va socoti răsplata.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, p. 413)

„Căci eu eram, spune el (Iov – n.n.), *ochiul orbilor, piciorul șchiopilor. Eu eram tatăl celor neputincioși. Am cercetat judecata pe care n-o știam, am zdrobit măselele celor nedrepti și am smuls prada din dinții lor. Pe cei neputincioși care aveau nevoie de ajutor nu i-am lepădat nici n-a ieșit cineva pe ușa mea cu sânul gol* (Iov, 29, 15-17; 31, 6).

Ai văzut diferitele forme ale iubirii de oameni și felurile limanuri ale milosteniei lui și pe el ajutându-i prin toate acestea pe cei nedreptățiți? L-ai văzut ușurând sărăcia, îndreptând văduvia, împotrivindu-se celor nedrepti, și fiind înfricoșător pentru cei insolenti? Căci își arăta sânguința numai asistând și venind în ajutor în lupte, lucru făcut și de cei mulți, ci și ducând lucrul până la bun sfârșit și cu multă tărie. Căci zice: *Și am zdrobit măselele celor nedrepti* opunând ambiției acelor ca pe un zid purtarea lui de grijă. Opunea grija sa nu numai insolențelor oamenilor, ci și uneltirilor firii, îndreptând greșelile ei prin covârșirea ajutorului său. Pentru că întrucât nu le putea da înapoi (Iov – n.n.) mădularele: orbilor ochii, șchiopilor picioarele, s-a făcut el în locul mădularelor lor și prin el cei care-și pierduseră ochii vedeau, iar cei cu gleznele tăiate mergeau. Ce ar putea egala această iubire de oameni a lui?” (*Scrisori*

din exil, 17 scrisori către Olimpiada, scrisoarea X, 6c,d, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 191)

„... nimeni nu va putea fi vreodată de folos celui ce nu vrea să fie treaz și să contribuie cu cele ale sale.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 12, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 253)

„Dacă vrei să bucuri pe cineva vreodată, nu pofti să slujești celor care petrec în bunăstarea și luxul acestei lumi, ci celor în necazuri, celor în împrejurări grele, celor în temnițe, celor cu totul goi și care nu au parte de nici o mângâiere. Adu-le acelora fericire, și multe vei primi. Căci dobândești mare câștig de la aceia și devii mai înțelept și lucrezi totul spre slava lui Dumnezeu. Iar dacă trebuie să ai grijă de cineva, alege-i mai bine pe orfani și pe văduve și pe cei aflați în multă sărăcie, decât pe cei ce trăiesc în slavă și strălucire. Căci El Însuși a zis: *Eu sunt tatăl orfanilor și judecătorul văduvelor* (Ps., 67, 6).” (*A aceluiași certare către cei ce pleacă de la slujbă și se duc la hipodrom și la spectacole. Asemenea și câtă grijă se cuvine să avem față de frații căsătoriți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 98)

„Iubitorul de oameni Dumnezeu nostru, fraților, a iubit și iubește să aibă toți oamenii dragoste unul către altul și prietenie adevărată și credință nedespărțită, că pentru aceea a pus nevoia și meșteșugurile și treburile lumii, ca să trebuiască să-și ajute unul altuia la slujba și binele vecinului său, că și semănătorul nu seamănă grâu numai pentru trebuința lui, ci și pentru trebuințele altora, de vreme ce socotind că fiind lipsă și neajunsul vremii va pieri și el și ceilalți. La fel, și soldatul nu merge la război și la primejdii ca să se păzească și să se mântuiască numai pe sine, ci ca să facă să stea și cetățile și orașele în pace și neprădate. Așa face și negustorul cel ce umblă pe uscat și pe mare, nu aduce negoț numai cât este pentru trebuințele lui, ci aduce și alte negoțuri multe ca să se poată cumpăra și de către alții mulți. De vreme ce ar fi fost în alt chip, adică ar fi oamenii nelipsiți, n-ar primi să ceară nimic de la vecinii lor. Drept aceea, a unit Dumnezeu lumea cu dragoste atât de minunat, pentru că dragostea nu-l lasă pe om să-și facă binele lui mai întâi, ci pe al altora, că de n-ar fi fost această iubire frățească, n-ar fi fost cu putință să se mântuiască nimeni nici trupește, nici sufletește.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 59-60)

„Ce minunată slujire reciprocă în trup! Cum fiecare membru nu lucrează decât la binele comun și nu-și găsește decât în devotamentul față de alții apărarea sa proprie. Vedem noi vreodată membrele noastre invidiindu-se unele pe altele, refuzând să-și ajute reciproc? Cu totul dimpotrivă, nu se apără ele, nu se ajută ele cu o grabă reciprocă? Piciorul este rănit de un spin, toate membrele se îndreaptă să-l ajute. Ochiul suferă? Trupul întreg suferă și rămâne în inactivitate.

Așa trebuie să fie unii pentru alții toți credincioșii, fii ai Bisericii, membre ale trupului mistic a lui Iisus Hristos. Așa trebuie să se într-ajutoreze. Nu gelozii, nu certuri. Cinstea unuia este cinstea tuturor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 183)

AJUTORAREA (reciprocă a oamenilor)

„... nu a lăsat (Dumnezeu – n.n.) ca toate să se facă pretutindeni, ca și prin aceasta să ne silească a ne amesteca unii cu alții. Așadar, așezând între noi nevoia ce avem unii de alții, prin aceasta iarăși a făcut lesnicioase legăturile dintre oameni, pentru că dacă nu ar fi fost așa, apoi lucrurile ar fi ajuns într-o altă încurcătură și nemulțămire. Dacă, de pildă, având nevoie de doftor, sau de lemnar, sau de alt meșteșugar, ar trebui ca să facă cineva o călătorie îndelungată, apoi firește că totul s-ar pierde. Deci tocmai pentru aceasta a rânduit a se zidi și cetăți, și astfel pe toți i-a adunat la un loc. Pentru ca și cu cei de departe să ne putem întâlni cu ușurință, apoi el a întins marea la mijloc și a dat iuțeală vânturilor, făcând prin aceasta ușoare

călătoriile pe mare. La început a rânduit ca toți să fie strânși într-un singur loc, și nu i-a împrăștiat mai întâi, până ce cei dintâi oameni cari primiseră darul au întrebuințat rău buna înțelegere dintre dânșii. Așadar, el ne-a adunat la un loc din toate părțile, și prin firea noastră, și prin înrudirea dintre noi, și prin limba ce o vorbim, și prin locul sau țara unde ne găsim.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 364)

„Atât de mare este trebuința de ajutorul altora, încât chiar de ar fi cineva mai bogat decât toți oamenii din lume, totuși nu va fi scutit de această legătură și de a avea nevoie de cel mai mic. Nu numai cei săraci au trebuință de cei bogați, ci și cei bogați au trebuință de cei săraci, ba încă mai multă nevoie au bogații de săraci decât săracii de bogați.

Și ca să vezi aceasta mai lămurit, să facem, dacă voiți, două cetăți, una numai din bogați, și cealaltă numai din săraci, și nici în cetatea bogaților să fie vreun sărac, nici în cea a săracilor vreun bărbat bogat, și după ce le-am privit cu amănunțime, să vedem care din amândouă va putea să fie îndestulată numai cu sine. Dacă vom afla că cea a săracilor este cea care poate fi îndestulată, apoi este sigur că mai ales bogații au trebuință de săraci. Deci în cetatea bogaților nu este nici unul meșteșugar, nici zidar, nici lemnar, nici ciubotar, nici pitar, nici lucrător de pământ, nici fierar, nici frânghier, și nici unul dintr-aceștia. Căci, în adevăr, cine dintre acei bogați ar voi să se îndeletnicească cu vreuna din aceste îndeletniciri, când mai ales este știut că chiar și cei ce odinioară se îndeletniciseră cu asemenea meșteșuguri, de îndată ce s-au înțolit nu mai pot suferi ticăloșia acestor meșteșuguri grele? Așadar, cum va sta această cetate? *Dând bani bogații, zici tu, își vor cumpăra toate acestea de la cei săraci.* Prin urmare, aceia nu sunt îndestulați numai cu dânșii, dacă au trebuință și de alții.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, pp. 365-366)

„Nimic nu-l duce pe om mai aproape de trufie și nu-l îndepărtează mai mult de ceilalți decât credința că este liber și nu are nevoie de nimeni. Dumnezeu ne-a făcut în așa fel, încât avem nevoie unul de celălalt. Chiar dacă ești înțelept, tot ai nevoie de ajutorul semenilor tăi. Crezând că nu ai nevoie de ajutor, ești cel mai nebun și mai slab dintre toți oamenii. Pentru că, dacă nu ai ajutor, nu se va găsi nimeni care să te îndrepteze atunci când greșești în mod inevitabil în această viață și, astfel, Îl vei mânia pe Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 363)

AMÂNAREA (faptelor bune și folositoare)

„Într-adevăr nimic nu tulbură atât de mult viața noastră cât amânarea și zăbovirea săvârșirii faptelor bune. Adeseori amânarea a făcut să pierdem totul.” (*Omilii la Matei*, omilia XVI, X, în col. PSB, vol. 23, p. 215)

ANATEMA

„Ce este anatema? Ascultă-l tot pe el ce spune: *Cel ce nu iubește pe Domnul, să fie anatema!* (I Corinteni 16, 22), adică despărțit și străin să fie de toate ale Domnului. După cum de lucrul consfințit lui Dumnezeu nimeni nu ar cuteza să se atingă cu mâinile oricum, și nici să se apropie, tot astfel este și cu cel despărțit de Biserică, cu cel exclus din adunările credincioșilor, căci și acesta este dat la o parte. Pe unul ca acesta, deci, Apostolul îl numește anatema, în sens cu totul contrar, și poruncește de a fugi toți de el cu groază mare.

De lucrul afierosit lui Dumnezeu nimeni n-ar îndrăzni a se apropia, pentru cinstea și respectul cuvenit Celui ce I s-a afierosit, pe când de cel rupt de Biserică toți trebuie a se despărți, în sens cu totul contrar. Așa că, deși despărțirea este una și aceeași, căci și unul și altul este înstrăinat de contactul cu cei mai mulți, totuși felul sau modul despărțirii nu este unul și același, căci acesta din urmă este cu totul contrar celui dintâi. De cel dintâi se depărtau

ca fiind afierosit lui Dumnezeu, iar de cel de-al doilea ca fiind înstrăinat de Dumnezeu și rupt de Biserica Sa.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVI, p. 304)

„Nimeni dintre voi, mult iubiților, n-a avut atâta dragoste pentru Hristos câtă a avut sfântul suflet al lui Pavel! Nimeni dintre oameni, afară numai de el, n-a fost cu îndrăznire a rosti asemenea cuvinte; îi ardea sufletul spunând: *Împlinesc lipsurile necazurilor lui Hristos, în trupul meu* (Coloseni 1, 24); și: *Că aș fi dorit eu însumi a fi anatema de la Hristos pentru frații mei* (Romani 9, 3) și, iarăși: *Cine este slab și eu să nu fiu slab?* (II Corinteni 11, 29). A avut atâta dragoste pentru Hristos! Cu toate acestea, n-a ocărât pe nimeni, n-a silit pe nimeni, n-a dat anatema pe nimeni. De-ar fi făcut acestea, n-ar fi adus lui Dumnezeu atât de multe neamuri și atâtea cetăți întregi! Dimpotrivă, făcea acestea vorbind frumos, rugând, îndemnând, deși era umilit, lovit, palmuit și luat în râs de toți.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 374)

„Rogu-vă, dar, pe voi toți, să fiți următori lui Pavel, și eu împreună cu voi. Dacă Domnul, Care cunoaște mai dinainte gândul și voința fiecăruia, Care știe mai dinainte rostul fiecăruia dintre noi, a făcut aceasta, spre a revărsa asupra noastră darurile și dărnicia Sa – căci Dumnezeu nu ne-a zidit spre rele – învrednicindu-se astfel de bunătățile cele de obște, pentru că vrea ca toți să fim următori ai Lui, pentru ce tu lucrezi împotrivă, tu, care te duci la Biserică spre a săvârși jertfa Fiului lui Dumnezeu?” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 375)

„Iată, eu îmi împlinesc slujba mea! Iată, rogu-vă, hirotonia nu dă putere de stăpân, nu înalță, nu duce la tiranie.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 375)

„Împlinindu-mi dar slujba, cu stăruință vă rog să vă depărtați de un păcat așa de mare. Cel pe care vrei să-l aduci sub blestem este sau viu și în viața aceasta muritoare, sau mort. Dacă este încă în viața de aici, păcătuiești de vrei să ții departe de Hristos pe un om care se poate întoarce, care se poate schimba din rău în bine; iar dacă e mort, păcătuiești cu mult mai mult.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 376)

„Stați departe, rogu-vă, de un păcat atât de mare! Iată, spun și mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și înaintea aleșilor Lui îngeri, că păcatul acesta are să ne fie în ziua judecății pricină de mare chin și de foc nestins. Dacă în pilda celor zece fecioare, au fost izgonite din camera cea de nuntă, din pricina împietririi inimii lor, fecioarele care duseseră o viață strălucită și plină de credință, fiindcă Stăpânul a toate văzuse faptele lor, cum vom putea fi învredniciți de mântuire noi, care trăim fără nici o grijă și ne purtăm fără milă cu aproapele nostru? De aceea, rogu-vă, să nu ascultați cu nepăsare astfel de cuvinte.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 376-377)

„Negreșit, trebuie să anatemizăm învățăturile eretice, cele potrivnice învățăturilor primite de noi, să condamnăm învățăturile lipsite de credință, dar să cruțăm cu toată grija pe oameni și să ne rugăm pentru mântuirea lor.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 377)

„Te întreb: Ce vrea să însemne cuvântul acesta pe care-l spui: *Să fie anatema!*? Știi oare ce spui? Îți dai seama ce grăiești? Cunoști puterea acestui cuvânt?

Vei găsi, într-adevăr, în Scriptura cea de Dumnezeu insuflată rostindu-se *anatema* peste Ierihon: *Și toată cetatea aceasta Îi va fi anatema* (va fi pusă deoparte) *Domnului Dumnezeului tău* (Iosua 6, 17). Și până în ziua de azi este printre noi acest obicei, să se spună: *Cutare a făcut aceasta, a făcut anatema* (ofrandă) *în acest loc*. oare aceasta să fie anatema pe care tu o rostești? Nu! Căci prin această anatema se înțelege o faptă bună, un dar făcut lui Dumnezeu.

Tu, însă, ce vrei să spui când rostești: *anatema!*? Iată ce vrei să spui!: *Să fie dat diavolului, să nu mai aibă parte de mântuire, să ajungă străin de Hristos!*

Cine ești tu de ți-ai luat această stăpânire și aceasta mare putere? La ziua judecății Fiul lui Dumnezeu va sta pe scaunul de judecată și va pune oile de-a dreapta Sa, și caprele, de-a stânga (Matei 25, 33). Pentru ce ți-ai luat o râvnă atât de mare, cu care a fost învrednicită numai ceata Apostolilor și cei care au fost, cu adevărat, după toată rânduiala, urmașii lor, plini de har și de putere? Aceștia, păzind cu toată luarea-aminte porunca lui Hristos, ca și cum și-ar fi scos ochiul cel drept (Matei 5, 29), așa alungau pe eretici din Biserică. Aceasta arată marea lor milă și durere; căci se taie un mădular de seamă. Pentru aceea l-a și numit Hristos *ochiul cel drept*, pentru a arăta mila celor care-l alungau pe cel potrivnic dreptei-credințe. De aceea Apostolii și urmașii lor au fost, și în această privință ca și în toate faptele lor, cu multă luare-aminte: condamnavă și alungau ereziile, dar nu aduceau pe nici unul dintre eretici sub blestem. Se pare că Apostolul Pavel a fost silit numai în două împrejurări să rostească *anatema*; dar n-a dat *anatei* pe cineva anume: o dată în Epistola către Corinteni, spunând: *Dacă cineva nu-L iubește pe Domnul nostru Iisus Hristos, să fie anatema!* (I Corinteni 16, 22), și altă dată în Epistola către Galateni: *Dacă cineva vă propovăduiește altceva decât ceea ce ați primit, să fie anatema!* (Galateni 1, 9).

Cu ce te-mpotrivești? Ceea ce nimeni din cei ce au primit această putere n-a făcut și nici n-a îndrăznit să facă, aceea îndrăznești să faci tu, lucrând împotriva tainei economiei întrupării și a pătimirii mântuitoare a Domnului și luând-o înaintea judecății Împăratului?

Vreți să aflați ce a grăit un sfânt, unul de mai înainte de noi, un urmaș al Apostolilor, care a fost învrednicit și de mucenicie⁷⁵? Acest sfânt, ca să arate cât de greu este cuvântul: *Să fie anatema!*, s-a folosit pentru aceasta de o pildă. *După cum un om de rând care se îmbracă în purpură împărătească — este ucis ca uzurpator, și el, și cei ce l-au ajutat, tot astfel și cei ce, slujindu-se de poruncile Domnului, aduc sub blestemul Bisericii pe un om, aduc asupra lor cea mai mare pierzanie, pentru că răpesc dreptul de judecător al Fiului. Socotiți oare că este o faptă fără însemnătate a osândi pe cineva cu o astfel de sentință, înainte de vremea judecății și înainte de Judecător? Cuvântul acesta, *anatema*, prin înțelesul pe care-l are, ne separă cu totul de Hristos.”* (*Despre anatema*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență*..., pp. 371-372)

ANIMALELE (sufletul animalelor)

„... sângele este sufletul animalului”. (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 341)

APOSTOLII (- oameni simpli și necărturari)

„Când elinii zic că apostolii au fost oameni proști, noi atunci să adăugăm că au fost necărturari, fără știință, săraci, oameni de rând, nepricepuți și neînsemnați. Acestea nu sunt spre hula apostolilor, ci spre slava lor, dacă astfel fiind ei, s-au arătat mult mai străluciți decât întreaga lume. Acești proști și necărturari s-au luptat vitejește cu puternicii și cu înțelepții, cu tiranii și cu toți cei ce se făleau în bogății, slavă și în toate cele omenești. De aici se învederează că mare este puterea crucii și că toate acestea nu s-au făcut prin putere omenească, căci toate cele petrecute nu au fost după fire, ci mai presus de fire. Și când se face ceva mai presus de fire, fiind totodată bun și folositor pentru om, atunci este cu totul învederat că ceea ce se face vine prin puterea și lucrarea Proniei. Gândește-te bine: pescarul, făcătorul de corturi, vameșul, prostul, necărturarul, toți aceștia venind din Palestina, țara aceea îndepărtată, au izgonit, așa-zicând, din propriile lor credinți pe filosofi, pe ritori, pe cei stăpâni

⁷⁵ Referire la Ignatie Teoforul.

de cuvânt, și pe toți aceștia i-au stăpânit într-un timp scurt, având a se lupta cu multe primejdii, căci năvăliseră asupra lor popoarele, împărații (ba chiar însăși firea parcă se lupta împotriva lor), obiceiurile cele învechite, dracii înarmați, diavolul tulburat și punând în mișcare totul, pe împărați, pe stăpânitori, pe neamuri, pe varvari, pe elini, pe filosofi, pe ritori, pe sofști, pe logografi, punând în mișcare legile, tribunalele, pedepsele cele de tot felul, miile de morți și feluritele cazne – și cu toate acestea, iată că totul se răsturna, totul se dădea la o parte când apostolii grăiau, întocmai ca și praful cel ușor și mărunț care nu poate să se împotrivescă vânturilor celor puternice.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia III, p. 29)

APOSTOLII (au fost împuterniciți de Hristos să propovăduiască și să facă minuni)

„Uită-mi-te cine au fost cei care au auzit aceste porunci aspre și grele! Oameni fricoși și de rând; oameni fără știință de carte și neînvățați; oameni necunoscuți; oameni care nu cunoșteau deloc legile civile; oameni care nu luaseră niciodată cuvântul în agora; pescari și vameși; oameni plini de nenumărate scăderi. Dacă suferințele acelea erau în stare să tulbure chiar pe oamenii tari și mari, cum de n-au fost în stare să doboare și să înspăimânte pe niște oameni lipsiți de experiență, pe niște oameni cărora niciodată nu le-a trecut prin minte că pot face așa ceva vreodată? Și nu i-a doborât!

Era și firesc, ar putea să-mi spună cineva; că Domnul le-a dat putere să curețe leproși, să alunge draci.

Dar îți voi spune și eu, că tocmai puterea aceasta mai cu seamă era în stare să-i înspăimânte, că ei, care înviau morți, tocmai ei, să sufere acele groaznice chinuri: tribunalele, închisorile, războiul tuturor și ura obștească a lumii, tocmai ei, să îndure niște chinuri ca acelea, ei, care făceau minuni.

Și care le era mângâierea în fața acestor suferințe?

- Puterea Celui Care i-a trimis! Aceasta e pricina că, înainte de toate, Hristos le-a dat ucenicilor această mângâiere, spunându-le: Iată, Eu vă trimit pe voi! Vă este de ajuns aceasta spre mângâierea voastră! Vă este de ajuns aceasta ca să vă dea curaj și să nu vă temeți de nimic din cele ce vor veni asupra voastră!

Ai văzut autoritate? Ai văzut stăpânire? Ai văzut putere nebiruită? Cele spuse de Hristos au acest înțeles: Să nu vă tulburați, spune Domnul ucenicilor Săi, că, trimițându-vă în mijlocul lupilor, vă poruncesc să fiți ca oile și ca porumbeii! Puteam să fac cu totul dimpotrivă, să nu vă las să suferiți ceva, nici să cădeți ca oile pradă lupilor, ci puteam să vă fac mai înfricoșători decât lei! Dar aceasta vă e mai de folos; aceasta vă face și pe voi mai străluciți și aceasta propovăduiește și puterea Mea!”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 407-408)

„Vai, cât de mare este puterea Celui Care a grăit, cât de mare filozofia celor care au ascultat! Se cuvine să te minunezi mult că ucenicii n-au luat-o la fugă îndată ce au auzit acestea! Erau doar niște oameni care se temeau și de umbra lor, care n-au mers mai departe de lacul în jurul căruia pescuiau. Cum de nu s-au gândit și nu și-au spus: Unde vom găsi scăpare? Tribunalele sunt împotriva noastră, împărații împotriva noastră, domnitorii, sinagogile iudeilor, popoarele elenilor, conducătorii și supușii! Prin cele spuse, Domnul nu le-a vorbit mai dinainte numai de Palestina și de suferințele de acolo, ci i-a lăsat să înțeleagă și luptele de pe toată fața pământului, spunându-le: Veți fi duși înaintea împăraților și domnilor, arătându-le că mai târziu are să-i trimită la predicatori și la păgâni.

Ai pornit cu război pe toată lumea împotriva noastră, puteau spune ucenicii; ai înarmat împotriva noastră pe toți locuitorii pământului, popoare, tirani, împărați! Iar cuvintele pe care ni le-ai spus mai târziu sunt mult mai înfricoșătoare, că din pricina noastră oamenii vor ajunge ucigași de frați, de copii, de părinți, că ne-ai spus: Va da frate pe frate la moarte și tată pe fiu

și se vor scula fiii asupra părinților și-i vor ucide (Matei 10, 21). Cum vor mai crede oamenii în cuvântul nostru când vor vedea că din cauza noastră copiii sunt uciși de părinți, frații de frați și toate sunt pline de sânge? Nu ne vor alunga, oare, de pretutindeni ca pe niște demoni blestemați, ca pe niște ticăloși, ca pe niște pustiitori ai întregii lumi, văzând că pământul este plin de sângele rudelor și de niște crime ca acestea? Bună va fi, oare, pacea pe care o vom da în casele în care intrăm, când le umplem de atâtea crime? Dacă am fi mai mulți, și nu doisprezece! Dacă n-am fi niște oameni simpli și fără de carte, ci niște înțelepți, niște retori, niște oameni destoinici la cuvânt! Dar, mai bine spus, dacă am fi împărați care au oștiri și bogăție de bani! Cum vom putea convinge pe cineva de adevărul învățaturii noastre, când noi aprindem războaie civile, ba chiar războaie cu mult mai cumplite decât războaiele civile? Care om va da ascultare cuvintelor noastre, chiar dacă noi nu ne-am îngrijii deloc de scăparea noastră?

Dar ucenicii nici n-au gândit așa, nici n-au grăit așa și nici nu l-au cerut Domnului socoteală de poruncile date lor, ci l-au supus, l-au ascultat. Aceasta, nu datorită numai virtuții lor, ci și înțelepciunii învățătorului. Uită-te că Domnul a împreunat cu fiecare suferință o mângâiere. Despre cei care nu-i vor primi, a spus: Mai ușor va fi pământului Sodomei și Gomorei în ziua judecății decât orașului aceuia (Matei 10, 15). Acum iarăși, după ce a spus: Veți fi duși înaintea domnilor și împăraților, a adăugat: Pentru Mine, spre mărturie lor și neamurilor. Nu mică e mângâierea de a suferi chinuri pentru Hristos și de a fi mărturie acelora! Că Dumnezeu își îndeplinește totdeauna planurile Sale, chiar dacă nici un om nu ia aminte. Cu aceste cuvinte îi mângâie Domnul pe ucenicii Săi, nu din pricină că ucenicii doreau pedepsirea altora, ci pentru ca ucenicii să fie încredințați că îl vor avea, în orice împrejurare, alături de ei pe Cel Care le-a spus și știa mai dinainte acestea; și să fie încredințați de asemenea că nu vor suferi pentru că ar fi niște răi și niște ciумаți”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 409-411)

„Nu erau îngeri din cer, ci oameni care arătau în trupul acesta omenesc virtutea puterilor celor netrupești. Nu s-au pogorât îngerii cei de sus jos, ci minunat lucru era că oamenii cei de jos s-au urcat la virtutea îngerilor de sus. Nu mergeau pe pământ cu sufletele dezbrăcate de trup, ci, rămânând în trupuri, au ajuns prin voință îngeri. Și ca să afli că nici pedeapsa de la început, când Dumnezeu a spus: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Facerea 3, 19), n-a fost pedeapsă, te-a lăsat să rămâi pe pământ, ca să se arate într-un chip mai strălucit puterea Duhului, putere ce a săvârșit astfel de fapte printr-un trup de lut. Puteai vedea limbă de lut poruncind dracilor; puteai vedea mână de lut vindecând bolile; dar, mai bine spus, nu puteai vedea numai mâna de lut, ci, ceea ce era cu mult mai minunat, puteai vedea că umbra trupurilor de lut biruia și moartea, și puterile cele netrupești, adică pe draci. Și după cum, când se arată soarele, întunericul dispare, fiarele se afundă în vizuinile lor, ucigașii, tâlharii și jefuitorii de morminte fug în vârfurile munților, tot așa și când se arăta Petru și grăia, dispărea întunericul rătăcirii, pleca diavolul, fugeau dracii, piereau suferințele trupurilor, se vindeau bolile sufletelor, se izgonea toată răutatea și se întorcea pe pământ virtutea. Și după cum, dacă ai putea scoate din vistieriile împărătești pline cu aur și pietre prețioase o singură piatră scumpă, cât de mică, din cele ce se găsesc înăuntru, te-ai îmbogăți tare fiind în posesia ei, tot așa și fiecare cuvânt care ieșea din gura Apostolilor dădea mare bogăție duhovnicească, pentru că erau vistierii împărătești gurile acelora, aveau în ele cămări de tămăduiri. Puteai vedea, într-adevăr, atunci că sunt cu mult mai dorite decât aurul și decât piatra prețioasă cuvintele Domnului (Ps., 18, 11). Ceea ce nu putea săvârși aurul, nici piatra prețioasă, aceea săvârșeau cuvintele lui Petru. Câți talanți de aur ar fi putut vindeca oare pe ologul din naștere? Dar cuvântul lui Petru a putut vindeca această slăbiciune a firii. A spus: *În numele lui Iisus Hristos, scoală-te și mergi* (Fapte, 3, 6), și cuvântul s-a făcut faptă. Ai văzut că sunt cu mult mai dorite cuvintele lui Petru decât aurul și piatra prețioasă? Ai văzut că gurile Apostolilor

erau visterii împărătești? Apostolii au fost cu adevărat doctori ai lumii, plugari ai lumii, cârmaci ai lumii. Doctori, pentru că vindeau bolile. Plugari, pentru că însămânțau cuvântul dreptei credințe. Cârmaci, pentru că au pus capăt furtunii înșelăciunii.” (*Omilia I la Rusalii*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 203-204)

„Nu vă spuneam eu la slujba de mai înainte că minunile de după răstignire au fost mai mari decât cele de dinainte de răstignire? Nu v-am dovedit asta și cu minunile Apostolilor, și cu dragostea lor de Hristos? Nu vă spuneam că Hristos, înainte de răstignire, învia morții cu porunca, iar mai târziu doar umbrele robilor Săi făceau asta? Nu vă spuneam că înainte de răstignire Hristos făcea minuni cu porunca, iar după răstignire robii Lui au făcut minuni mai mari folosind numele Lui? Nu vă spuneam că dușmanilor Apostolilor le-a fost zguduită conștiința? Nu vă spuneam că au biruit toată lumea, că au fost mai mari minunile de după răstignire decât cele de dinaintea răstignirii?” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 16)

APOSTOLII (au fost învățați de Duhul Sfânt în tot adevărul)

„Apostolii nu se coborau din munte, purtând, ca Moisi, în mâini table de piatră, ci purtând în sufletul lor Duhul cel Sfânt; erau o visterie și un izvor de învățături, de harisme și de toate bunătățile; prin harul Duhului erau, pretutindeni pe unde mergeau, cărți și legi însuflețite. Așa au atras la credință pe cele trei mii de suflete, așa pe cele cinci mii de suflete, așa popoarele lumii, pentru că prin limba lor vorbea Dumnezeu cu toți cei ce se apropiu de ei”. (*Omilia la Matei*, omilia I, I, în col. PSB, vol. 23, p. 16)

„Dușmanii îi aveau în puterea lor, iar ei erau doisprezece oameni: simpli, înlănțuiți, biciuiți, purtați de colo-colo; dar nu li s-a putut închide gura; ci după cum nu-i cu puțină să înlănțuiești raza de soare, tot așa și limba acelor. Pricina? Nu erau ei cei care vorbeau, ci puterea Duhului! Așa a învins și Pavel pe Agripa (Fapte 25, 23-26, 32) și pe Neron, care a întrecut pe toți oamenii în răutate. Domnul, spune Pavel, mi-a stat în ajutor și m-a izbăvit din gura leului (II Tim. 4, 17). Tu, însă, minunează-te de ucenicii Domnului, că îndată ce au auzit pe Domnul spunându-le: Nu vă îngrijiți, au crezut, au ascultat și nimic din cele înfricoșătoare nu i-a spăimântat. Iar dacă spui că Domnul le-a dat destulă mângâiere prin cuvintele: Duhul Tatălui nostru va fi Cel Ce grăiește, apoi, tocmai pentru aceasta mai cu seamă mă minunez de ei că nu s-au îndoit, nici n-au cerut Domnului să-i scape de chinuri și de suferințe. Și aveau să le sufere nu doi sau trei ani ci toată viața lor”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 413)

„... scriind odinioară Pavel lui Tit, iar când spun Pavel, nu spun numai Pavel, ci și Petru, și Iacov și Ioan și toată ceata Apostolilor. Căci după cum într-o liră sunt diferite coarde, dar una e cântarea, tot astfel și în ceata Apostolilor felurite sunt persoanele, dar una e învățătura, pentru că unul este și Meșterul, Duhul cel Sfânt, Care mișca sufletele acelor.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul sfințit Mucenic Ignatie, Purtătorul de Dumnezeu, care a fost arhiepiscop al Antiohiei celei Mari; a fost dus la Roma și a suferit acolo mucenicia și de acolo a fost adus iarăși în Antiohia*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 375)

APOSTOLII („a lui Hristos bună mireasmă suntem”⁷⁶)

„Cuvintele a lui Hristos bună mireasmă suntem, mi se pare că au o îndoită tâlcuire. Sau că prin aceste cuvinte se spune că, murind noi păcatului, ne-am adus ca jertfă Lui, sau că suntem bună mireasmă a jertfei lui Hristos. Este ca și cum ar zice cineva: bună mireasmă a acestei

⁷⁶ II Cor., 2, 15.

jertfe este mirosul acesta al vostru. Deci sau că aceasta învederează numele de bună mireasmă, sau, după cum am spus, că adică în fiecare zi se jertfesc pentru Hristos.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia V, p. 60)

APOSTOLII (propovăduirea lor)

„Și sigur, noi vedem cu ochii noștri această schimbare minunată: acești ucenici, care erau înainte atât de timizi și de fricoși, după ce au primit apoi Duhul Sfânt, aruncându-se în mijlocul pericolelor, al năpastelor, al fiarelor sălbatice, pe mare și expunându-se cu îndrăzneală la orice chinuri; oameni fără carte și fără studii, oameni din poporul obișnuit vorbeau cu atâta tărie și siguranță (...) Duhul Sfânt îi face de fier, îi face vulturi și nu permite ca ceva omenesc să-i răstoarne.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 5, p. 389)

„Ucenicii, înainte de a învăța ceea ce trebuiau să știe, înainte de a fi primit harul Duhului Sfânt, erau extrem de timizi; dar după aceea, au fost mai curajoși decât leii. Petru însuși, pe care singure amenințările unei slujnice au fost în stare să-l înfricoșeze, expus apoi la mii de pericole, lovit cu lovituri de bici, răstignit pe cruce cu capul în jos, nu mai păstrează tăcerea; și ca și cum le-ar fi suferit în vis aceste chinuri, el vorbește cu libertate destul de mare și cu siguranță, dar nu înainte de crucea și moartea dumnezeiescului Mântuitor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVI, 1, p. 391)

„Spre ascultarea credinței, adică: nu Apostolii erau cei ce aveau merite, ci darul care lucra prin ei și-i predispunea la aceasta. Treaba lor era ca să umble prin lumea întreagă și să predice, însă cel ce-i convingea pe ascultători și-i făcea să creadă era harul lui Dumnezeu, care lucra prin ei, precum zice și Luca: A deschis inima lor (Faptele Apostolilor 16, 14); și iarăși: Căroră s-a dat a asculta cuvântul lui Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 23)

„Să rumegăm în noi acest fapt de căpetenie, care nu este mic și de puțină însemnătate, și să le spunem totdeauna: Cum s-a putut ca cei slabi și neputincioși să covârșescă pe cei tari? Cum s-a putut ca cei doisprezece să cucerească lumea întreagă, folosindu-se nu de aceleași arme, ci fără nici o armă luptându-se cu cei înarmați? Căci, spune-mi: Dacă doisprezece bărbați, fără nici o pricepere în meșteșugul războinic, s-ar arunca într-un șir nemărginit de ostași înarmați până-n dinți și dacă cei doisprezece ar fi lipsiți nu numai de arme, ci încă și slabi cu trupul, și cu toate acestea chiar de li s-ar arunca din rândul oștirii mii de săgeți, ei n-ar pătimi nimic, și deși ar avea în trupurile lor înfipite toate săgețile, ei n-ar suferi nici o vătămare, și la urmă ar învinge și ar zdrobi cu desăvârșire întreaga oaste, fără ca dâșii să se folosească de arme, ci apărându-se numai cu mâinile, și pe unii i-ar sfâșia, iar pe alții i-ar lua în robie, fără ca vreunul din ei să fi căpătat vreo rană – oare ar putea zice cineva că ceea ce s-a petrecut aici a fost ceva omenesc? Cu toate că biruința apostolilor a fost cu mult mai minunată decât a acestora, fiindcă dacă pare lucru minunat a nu fi cineva străpuns de săgeți, deși este gol și dezarmat, apoi cu mult mai minunat este să vezi pe pescar, pe prost și necărturar covârșind pe cel învățat și plin de toată știința omenească, să-l vezi că poartă cu sine o așa de mare iscusință, încât să nu poată fi împiedicat în drumul său nici de nimicnicia lui, nici de sărăcie, nici de primejdii, nici de obiceiurile ce le avea mai înainte, nici de asprimea cea mare a poruncilor ce se dau împotriva lui, nici de miile de morți ce-i stau în față, nici de vrednicia celor ce înșelau pe alții și nici de mulțimea celor înșelați !” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia III, pp. 29-30)

„Ceea ce vameșii și pescarii au putut să facă cu harul lui Dumnezeu, aceia, filosoffii, ritorii, tiranii și întreaga lume, nici măcar n-au putut să-și închipuie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 38)

„Cum că propovăduirea este Dumnezeiască se vedește din următorul fapt: Cum le-a venit în minte celor doisprezece oameni simpli ca să săvârșească astfel de lucruri, petrecându-și timpul în pustietăți, pe eleștee și râuri, și niciodată cugetând a se duce îndată în cetate sau în târguri? Cum le-a venit lor în minte ca să se împotrivescă lumii întregi? Cum că ei erau fricoși și nerăbdători, o arată cel ce a scris despre dânșii (Luca), care nu s-a dat în lături și nici nu a putut să sufere a le ascunde cusururile lor, ceea ce și este o mare dovadă de adevăr. Deci ce spune el despre dânșii? Că Hristos, fiind dus de ostași, după atâtea minuni unii au fugit, iar cel ce a rămas pe lângă dânsul, care era și verhovnicul apostolilor, s-a lepădat de dânsul! Cum oare cei doisprezece, care chiar trăind Hristos, nu puteau suferi furia iudaicească, iar după ce el a murit, s-a înmormântat și nu a mai înviat, după cum ziceți, nici nu a mai vorbit cu dânșii și nici nu le-a insuflat curaj, cum, zic, acești oameni s-au pus de-a curmezișul lumii întregi? Oare nu și-au fi zis într-înșii: Dar ce va să zică aceasta? Pe sine nu s-a mântuit, și va putea ajuta nouă? Trăind, el nu a putut să se apere pe sine, și fiind mort, ne va întinde nouă o mână de ajutor? Fiind în viață, el nu a supus nici un neam, și noi să înduplecăm o lume întreagă numai cu numele lui? – Și cum s-ar putea nu doar să facem aceasta, dar chiar să și cugetăm? Deci de aici se vedește că dacă ei nu l-ar fi văzut înviat și n-ar fi luat dovada cea mare a puterii lui, nu s-ar fi azvârlit într-un joc atât de primejdios. Chiar de ar fi avut ei mii de prieteni, oare nu îndată i-ar fi făcut dușmani, punând în mișcare obiceiuri vechi și strămutând hotarele părintești? Dar iată că dânșii acum și-au făcut dușmani și pe ai lor, și pe cei străini. Chiar de ar fi fost ei foarte cinstiți de către cei din afară (adică de neamuri), totuși, oare nu i-ar fi disprețuit cu toții pentru că aduceau o viață nouă și nevăzută până atunci? Acum însă ei erau străini de toată lumea și era firesc ca să fie urâți și disprețuiți de toți.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 39)

„... să vedem cum le-a venit lor în minte și în ce s-ar fi bizuit să covârșească lumea, dacă nu ar fi văzut pe Hristos înviat. Nu cumva și-au ieșit din minți, ca să se gândească la așa ceva, cum s-ar întâmpla? – Fiindcă într-adevăr covârșește orice nebunie ca ei să aștepte de a săvârși un asemenea lucru fără harul Dumnezeiesc. Cum de l-au săvârșit, dacă au fost nebuni și ieșiți din minți? Și dacă au fost cu mintea întreagă – după cum au dovedit lucrurile – cum acei doisprezece oameni, fără ca să ia vreo cheazășie vrednică de crezare din ceruri, și fără ca să se bucure de ajutorul de sus, s-au azvârlit în atâtea și atâtea primejdii grozave? Cum de s-au luptat vitejește cu pământul și cu marea, spre a schimba obiceiurile întregii lumi, ce erau atât de înțepenite în trecerea timpurilor, și cum au putut ei să stea în luptă cu o așa bărbăție? Și ceea ce este mai mult încă, că ei, chemând omenirea la cer și la bunătățile de acolo, cereau pe de altă parte disprețuirea bunătăților de aici; dar atunci în ce se bizuiau ei ca să încredințeze pe ascultători? Și cel puțin dacă ar fi fost crescuți în slavă, bogăție, în stăpânii și învățătură, și poate că nici așa nu le-ar fi fost îngăduit a se încumeta la un lucru atât de greu – dar cel puțin așteptarea lor ar fi avut oarecare cuvânt – dar acum iată că unii dintr-înșii se îndeletniceau cu pescuitul pe bălți, alții cu cusutul pieilor și facerea de corturi, iar alții cu slujbe la vamă. Dar nici una din aceste îndeletniciri nu era atât de îndemânatică spre filosofie, și spre a încredința pe cineva de a-și închipui lucruri mari, și mai cu seamă când nu are pilde.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia V, p. 48)

„... dacă propovăduirea nu a fost vestită prin înțelepciunea omenească, apoi aceasta nu este o împuținare sau o micime a ei, ci încă o mare podoabă și o mare laudă. Aceasta tocmai că o arată a fi dumnezeiască și că rădăcinile ei le are de sus din ceruri.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VI, p. 56)

„... nu le-ar fi venit în minte apostolilor să propovăduiască ceea ce au propovăduit, dacă nu s-ar fi bucurat de harul Dumnezeiesc, și că fără de ajutorul harului nu numai că nu ar fi izbutit, dar chiar nici nu s-ar fi gândit la așa ceva. Haideți încă și astăzi să ne îndreptăm

cuvântul tot la aceasta și să dovedim că era cu neputință chiar a se gândi la aceasta, dacă nu ar fi avut pe Hristos cu dânșii; și nu numai din pricină că se puneau cei slabi împotriva celor tari, cei puțini împotriva celor mulți, cei săraci împotriva celor bogați, cei proști împotriva celor înțelepți, ci și pentru că se împotriveau unor mari prejudecăți care stăpâneau cu mare tărie pe oameni. Voi știți că nimic nu este atât de puternic printre oameni ca tirania unor deprinderi vechi. Încât chiar de n-ar fi fost ei numai doisprezece, și nici așa de obișnuiți ca aceștia, chiar de-ar fi fost pe atunci o altă lume, și ei ar fi avut cu dânșii mulțime nenumărată, totuși și atunci ar fi fost greu un asemenea fapt, fiindcă cu aceia era obișnuința care îi îndărătnicea (...) Nimic nu tulbură atât de mult sufletul, chiar dacă ceea ce se face este ceva folositor, ca a i se pune înaintea înnoiri și ceva cu totul străin de el, și mai cu seamă atunci când este vorba de slujba lui Dumnezeu și de slava cuvenită lui. Și cât de mare este puterea acestui fapt, eu vă voi face-o învederată spunând mai dinainte aceea că și o altă greutate se mai adaogă față de Iudei. În adevăr, cu elinii le-a fost mult mai ușor a se lupta, fiindcă în scurt timp le-au doborât și zeii, și credințele lor cele mincinoase, pe când nu tot așa s-a putut face și cu Iudeii, și nu tot așa vorbeau cu dânșii, căci pe când, pe de-o parte, multe din dogmele lor le desființau, pe de altă parte porunceau a se închina lui Dumnezeu care a legiuit acele dogme. Ziceau, cu alte cuvinte, că trebuie a cinsti pe legiuitor, și în același timp însă să nu asculte de legea pusă de dânsul, ca de pildă ținerea Sâmbetei, păzirea tăierii împrejur, aducerea jertfelor sau și celelalte de acest fel. Încât nu numai obiceiul era o piedică aici, ci și faptul că ei porunceau a se închina lui Dumnezeu, în același timp însă porunceau și a desființa multe legi date de el.

Dar chiar și printre Elini încă era mare tirania obișnuinței, căci deși după zece ani numai – și nu spun de un timp îndelungat – deși un popor mic – nu spun de lumea întreagă – totuși apostolii s-au dus în Elada, printre niște oameni stăpâniți de prejudecăți puternice, așa că și aici a fost grea întoarcerea lor la Creștinism. Căci și aici sofistii și ritorii, părinții și buncii și străbuncii lor, și cei cu mult mai înainte de aceștia, cu toții erau stăpâniți de prejudecăți și de amăgire. Așadar rătăcirea era de obște; și pământul, și marea, și munții, și văile, și toate neamurile varvarilor, și toate obștile Elinilor, și înțelepții, și proștii, și stăpânitorii, și stăpâniții, și femeile, și bărbații, și cei tineri, și cei bătrâni, și stăpânii, și robii, și muncitorii de pământ, și meșteșugarii, și cu un cuvânt toți cari locuiau prin cetăți și prin sate. Era firesc dar ca să zică catehumenii: Dar ce este aceasta? Oare toți câți locuiesc pe pământ au fost înșelați? Oare au fost înșelați și sofistii, și ritorii, și filosofii, și scriitorii cei din vremea de acum, ca și cei mai dinainte, ca cei de pe lângă Pitagora și Platon, și generalii, și consulii, și împărații, și cetățenii cei de demult ai cetăților, și locuitorii, și varvarii, și elinii? Și cei doisprezece pescari și făcători de corturi și vameși, oare sunt mai înțelepți decât toți? Și cine ar putea să sufere aceasta? Dar iată că nimeni nu a spus așa, nici s-au gândit măcar să facă astfel de întrebări, și nici că ar fi suferit să le audă, ci cu toții au cunoscut că cei doisprezece au fost mai înțelepți decât toți, pentru care pe toți i-au stăpânit.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp. 73-74)

„... dar apoi când obișnuința este și în dogme sau credințe religioase, atunci se face și mai puternică, și toate le-ar răbda cineva mai ușor, afară de cele atingătoare de religie. Și a fi rușinați de cei mai proști, precum și a se crede că ei au învățat altceva în locul celor ce știau, și încă în adânci bătrânețe, toate acestea erau de-ajuns de a-i împiedica împreună cu obiceiul.

Și pentru ce te minunezi că se întâmplă astfel de lucruri cu sufletul omului, când obișnuința are o mare putere și asupra trupului chiar? Pe timpul apostolilor era și o altă piedică cu mult mai puternică decât cele spuse, aceea că nu numai se schimbau niște obiceiuri atât de vechi și înrădăcinate, ci încă și trecerea în Creștinism era însoțită de primejdii – căci nu treceau cum s-ar întâmpla dintr-un obicei în alt obicei, ci dintr-un obicei care avea multă liniște, la niște împrejurări care amenințau primejdii la fiecare pas. Căci ce nu aștepta pe cel ce credea? De îndată averea lui trebuia a fi ridicată, el a fi alungat din patria lui și a suferi cele

mai mari rele, a fi urât de toți ca un dușman obștesc atât al casnicilor săi, cât și al străinilor. Încât chiar de ar fi fost chemați de la o înnoire la un obicei, și totuși lucrul ar fi fost greu, dar atunci când ei erau chemați de la un obicei vechi la o înnoire și când li se mai adăogau și atâtea rele, apoi poți pricepe singur câte piedici le stăteau în față. Pe lângă cele spuse, iarăși nu puțină piedică mai era și altceva, care le făcea anevoioasă trecerea lor la Creștinism. În adevăr, pe lângă obicei și pe lângă primejdii, chiar și poruncile date de apostoli erau cu mult mai grele, pe când cele de care se depărtau erau mai ușoare, și plăcute în același timp. Li se poruncea a părăsi curvia și a îmbrățișa înfrânarea, erau chemați de la beție la post aspru, de la râs la lacrimi și smerenie, de la lăcomie la lipsirea de averi, de la iubirea vieții la morți zilnice, de la liniște la primejdii, ba încă li se cerea cea mai de pe urmă strășnicie în toate aceste porunci. Și măscăriciunea, zice, și vorba nebunească să nu iasă din gura voastră (Efes. 5, 4), iar acestea le spuneau apostolii acelor cari nimic alt nu știau decât să bea, să se îmbuibă, celor ce la felurile serbări de-ale lor nu se tăvăleau decât în murdării, în râsuri și în comedii de tot felul. Încât cele vorbite lor, nu pentru că erau adevărate filosofii li se părea greu de împlinit, ci pentru că se spuneau unor oameni trăiți în dezmierdări, în vorbe nebunești, în râs și comedii.

Cine dintr-acei care viețuiau pe atunci auzind: Cea ce nu va lua crucea sa, și să vie după mine, nu este mie vrednic și: Nu am venit să pun pace, ci sabie, că am venit să despart pe om de tatăl său, și pe fiică de mama sa (Mt. 10, 38; 10, 34-35) nu ar fi amorțit? Cine auzind că: Cea ce iubește pe tată, sau pre mumă mai mult decât pre mine, nu este vrednic mie (Mt. 10, 37) nu ar fi deznădăjduit și n-ar fi șovăit a intra într-o religie atât de aspră? Și cu toate acestea nici că amorteau și nici că fugeau auzind astfel de porunci, ci încă alergau în goană, săreau pe deasupra relor și sorbeau, așa zicând, cele poruncite de apostoli. Cine auzind: Că pentru tot graiul deșert vom da răspuns (Mt. 12, 36) și Cel ce se mânie în zadar, vinovat va fi judecării (Mt. 5, 22), și: Tot cel ce caută la femeie a o pofti pre ea, iată că a preacurvit cu dânsa în inima sa (Mt. 5, 28), nu ar fi fugit; și pe cine nu ar fi îndepărtat niște astfel de porunci aspre? Și cu toate acestea, toți alergau și mulți chiar săreau pe deasupra tuturor primejdiilor ce le stăteau în cale!

Deci ce oare îi ajuta pe dânșii? Oare nu se vădește că puterea celui propovăduit? Și dacă n-ar fi fost aceasta, ci dacă ar fi fost cu totul dimpotrivă, și dacă aceia ar fi fost în locul apostolilor, iar apostolii ar fi fost în locul lor, apoi oare ar fi fost atât de ușor de a atrage pe aceia? Nu se poate spune una ca aceasta. Deci din toate acestea se vede lămurit că numai puterea Dumnezeiască a fost care a făcut totul. Cum de au convins ei pe cei seci și nestatornici de a-și lua o viață atât de grea și aspră?

Dar dacă poruncile apostolilor au fost de acest fel, să vedem dacă nu cumva dogmele lor poate era atrăgătoare. Însă tocmai aceasta era de-ajuns ca să-i alunge pe necredincioși, căci ce spuneau propovăduitorii? Că trebuie a se închina celui răstignit, și a crede drept Dumnezeu pe cel născut dintr-o femeie iudeucă. Și cine ar fi crezut aceste vorbe, dacă nu ar fi mers înainte puterea Dumnezeiască? Că el a fost răstignit și îngropat, cu toții știau, dar cum că a înviat și s-a ridicat la ceruri, afară de apostoli nimeni altul nu l-a văzut. Dar i-au stârnit, zici tu, făgăduințele date de el, și de la vuietul vorbelor au fost înșelați. Însă tocmai aceasta dovedește, fără a mai avea în vedere toate cele vorbite până acum, cum că cele ale noastre nu sunt înșelăciune, fiindcă toate cele grele și anevoioase de aici își au începutul, pe când cele plăcute și bune trebuia a fi făgăduite după înviere. Deci tocmai acest fapt, o zic din nou, arată că propovăduirea noastră este Dumnezeiască. Pentru că ce nici unul dintre cei ce au crezut nu a spus: Nu mă apropii de această credință, și nici n-o pot suferi, fiindcă aici mă ameninți cu cele grele și anevoioase, pe când pe cele bune și plăcute mi le făgăduiești după înviere. Și de unde se poate învedera că va fi înviere? Cine dintre cei duși acolo s-a întors? Cine din cei ce zac în morminte a înviat? Cine ne-a spus despre acestea după ducerea lui de aici?

Însă nimic din acestea n-au cugetat, ci își puneau chiar și sufletele lor pentru cel răstignit. Deci tocmai acest fapt ne dovedește că a fost al unei puteri mari, ca cei ce niciodată nu auziseră, fără de veste să se încredințeze pentru niște fapte atât de mari și să primească a suferi cele grele și anevoioase, iar pe cele bune să le aibă în nădejde. Dar dacă ei voiau să amăgească lumea, apoi cu totul dimpotrivă ar fi făcut, căci ar fi putut să tăgăduiască aici pe cele bune, iar de cele rele ar fi tăcut cu desăvârșire, fie ele de față, fie viitoare. Așa fac cei ce înșală și lingușesc; ei nu pun înainte nimic greu, nimic dezgustător, ci toate cele potrivnice. Aceasta este adevărata înșelăciune. Însă, zici tu, prostia a făcut pe mulți să creadă celor spuse. Ce zici? Când erau în credința Elinilor nu erau proști, iar acum, când au venit la credințele noastre, s-au făcut proști? Deși, de altfel, apostolii n-au luat și nici că au încredințat oameni dintr-o altă lume, și deși cei ce se încredințau stăpâneau cele ale Elinilor fără nici o primejdie, pe când ale noastre le primeau cu primejdii multe. Deci dacă ei stăpâneau credințele Elinilor în puterea vreunei rațiuni sănătoase, și trăind atâta timp în acele credințe, firește că nu s-ar fi îndepărtat de ele, și chiar nu fără primejdii s-ar fi putut depărta. Dar fiindcă au cunoscut din firea lucrurilor că toate ale lor erau de răs și înșelătoare, apoi chiar fiind amenințați cu morțile de tot felul, ei au fugit de cele binecunoscute și au alergat la cele noi, fiindcă dogma religiei creștine este după fire, pe când a religiei Elinilor era împotriva firii.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp. 74-76)

„Dar zici tu, cei ce au crezut erau robi, femei, doici, moașe și fameni. Da, este foarte adevărat, însă Biserica noastră nu este alcătuită numai din aceștia, și aceasta este știut de toți; dar dacă este alcătuită numai din aceștia, apoi tocmai acest fapt face propovăduirea minunată, că astfel de dogme pe care Platon și cei de pe lângă dânsul nici n-au putut măcar să le cugete în mintea lor, fără de veste le-au putut da pescarii aceia, neamul cel mai necărturar din lume, ca încredințând pe alții, aceștia să le primească. Dacă ei ar fi încredințat numai pe cei înțelepți, faptul nu ar fi fost atât de minunat – dar acum, când ei au adus la o filosofie atât de înaltă pe robi, pe doice, pe fameni și i-au făcut asemenea îngerilor, prin aceasta au dat cea mai mare dovadă de însuflare Dumnezeiască. Dacă ei ar fi poruncit niscaiva lucruri obișnuite, poate că s-ar fi putut da ca dovadă de încrederea gloatei micimea și neînsemnătatea celor spuse de dânșii; dar când ei filosofau lucruri mari și înalte, covârșind firea omenească, și care aveau nevoie de-o cugetare înaltă, apoi cu cât vei arăta mai proști pe cei ce au crezut, cu atâta vei arăta mai înțelepți și mai plini de harul Sfântului Duh pe cei ce i-au încredințat. Dar, zici tu, ei i-au încredințat prin mărimea făgăduințelor. Apoi tocmai de acest fapt tu nu te minunezi? Cum adică au putut ei încredința pe oameni să aștepte după moarte răsplată și cununi? Eu tocmai de aceasta mă minunez mai mult. Dar și aceasta, zici, vine tot din prostie. Și ce prostie este aci, spune-mi? Că sufletul este nemuritor, că după durerea noastră de aici ne vom înfățișa înaintea județului celui nemitarnic, și că vom da seama de vorbe, și de fapte, și de gânduri înaintea lui Dumnezeu, carele știe și cele ascunse, și care va pedepsi pe cei răi, iar pe cei buni îi va încununa? Toate acestea nu sunt izvorâte din prostie, ci din cea mai înaltă filosofie, iar cele potrivnice acestora sunt urmarea prostiei. A disprețui cele de aici și a crede virtutea ca ceva mare; a nu căuta răsplata faptelor aici, ci a întinde mai departe nădejdea; a avea un suflet atât de puternic și credincios, încât nimic din relele de față să nu-l poată împiedica în nădejdlile viitoare; apoi în toate acestea câtă filosofie oare nu este?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp.76-77)

„Este oare firesc ca cei slabi să fie biruiți de cei tari, sau dimpotrivă? Este oare firesc ca să fie ascultați cei ce grăiesc cele mai grele, sau cei ce grăiesc cele mai ușoare? Este oare firesc a asculta de cei ce atrag pe alții cu primejdii, sau de cei ce-i atrag cu toată îngăduința? De cei ce aduc înnoiri, sau de cei ce țin cu îndărătnicie la obiceiul vechi? De cei ce-i călăuzesc pe calea cea aspră, sau de cei ce-i călăuzesc pe calea cea ușoară și lesnicioasă? De cei ce se depărtează de cele părintești, sau de cei ce nu legiuiesc pe cele străine? De cei ce făgăduiesc

după ducerea de aici toate cele bune și plăcute, sau de cei ce lingușesc cele ale vieții de față? Este oare firesc ca cei mulți să asculte de cei puțini, sau cei puțini să se plece celor mulți? Dar, zici tu, și voi făgăduiți în viața aceasta. Și ce anume făgăduim noi? Iertarea păcatelor și baia nașterii din nou (botezul). Dar și botezul își are înrâurirea cea mai mare tot în vremurile viitoare, pentru care și strigă Pavel zicând: Că ați murit, și viața voastră este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu. Când se va arăta Hristos, viața voastră, atunci și voi cu dânsul împreună vă veți arăta întru slavă (Col. 3, 3-4). Dacă însă chiar și aici își are bunătățile sale, după cum și are, apoi chiar și acest fapt este foarte minunat, căci apostolii au putut încredința pe cei ce săvârșiseră mii de rele, ca nimeni altul, că se vor curăți de toate acele rele și nu vor mai da nici un răspuns pentru greșalele lor. Încât chiar pentru aceasta, mai cu seamă, trebuie a ne minuna, că ei au încredințat pe niște oameni varvari a primi o astfel de credință și a avea nădejdi bune pentru cele viitoare, și după ce au lepădat greutatea păcatelor ce o purtau cu dânsii mai înainte, apoi cu multă bunăvoință s-au dedat ostenețelor și necazurilor viitoare pentru săvârșirea faptelor bune. La nimic din cele simțite nu se mai gândeau, ci se făceau mai presus de toate cele trupești, primind darurile cele duhovnicești. Și Persul ca și Sarmatul, Maurul⁷⁷ ca și Indianul, cu toții au cunoscut de îndată jertfa și curățirea sufletului, puterea și iubirea de oameni cea negrăită a lui Dumnezeu, filosofia credinței, insuflarea Sfântului Duh, învierea trupurilor și dogmele vieții veșnice. Pe toate aceste neamuri varvare și pe multe altele, pescarii aceia aducându-le la tainele Creștinismului prin botez, le-au încredințat a filosofa.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp. 78-79)

„Să ne minunăm dar de puterea lui Dumnezeu, să o admirăm și să i ne închinăm. Să întrebăm pe iudei, să întrebăm pe elini, cine anume a încredințat întreaga lume de a se depărta de obiceiurile părintești și a-și schimba viața? Oare pescarul, sau făcătorul de corturi? Oare vameșul, sau cel neînvățat și prost? Și cum s-ar putea oare aceasta, dacă nu ar fi fost la mijloc puterea dumnezeiască, care toate le-a izbutit prin aceia? Dar și dacă grăiau, în ce anume îi încredințau? Botezați-vă, ziceau, în numele Celui răstignit. (...) dânsii propovăduind și spunând asemenea lucruri îi încredințau că nu sunt dumnezei, deși ascultătorii lor credeau în asemenea zei și erau predați lor de la strămoși, iar Cel răstignit, Hristos pe toți îi atrăgea la Sine. Deși, dacă poate era știut de toți că El a fost răstignit și îngropat, totuși că a înviat din morți nimeni nu știa, fără numai puțini dintre dânsii. Cu toate acestea însă, și în aceasta au încredințat pe cei ce nu văzuseră; și încă i-au încredințat nu numai că a înviat, ci că S-a înălțat și la ceruri, și că va veni să judece viii și morții.

Dar oare de unde venea încrederea în asemenea vorbe, spune-mi? De nicăieri altundeva, fără numai de la puterea lui Dumnezeu. Căci mai întâi de toate însăși înnoirea stă ca piedică tuturor - dar când încă cineva înnoiește atât de multe, apoi atunci lucrul se face și mai supărător - când răstoarnă temeliile unei vechi deprinderi, când prăbușește legi înrădăcinate. Pe lângă toate acestea, nici chiar propovăduitorii nu păreau tocmai vrednici de credință, pentru că se trăgeau dintr-un neam urât de toți și pentru că erau fricoși și necărturari.

Cum deci de au străbătut ei lumea întreagă? Cum de v-au încredințat pe voi și pe strămoșii voștri, care se părea că filosofau, și i-au biruit împreună cu zeii lor? Oare nu este vădit că de acolo, că aveau cu dânsii pe Dumnezeu? Căci toate acestea nu sunt doar izbânzi de-ale puterii omenești, ci ale puterii celei dumnezeiești și negrăite. Nu, zici tu, ci a puterii fermecătorești. Dar atunci trebuia a mai spori încă puterea dracilor și a se întinde încă mai mult închinarea idolilor. Deci dar cum de au fost răsturnate toate acestea și prăbușite, iar cele ale noastre cu totul dimpotrivă, căci au luat locul acelorora? Așa că și de aici se vedește că cele petrecute erau după voia lui Dumnezeu și că nu numai prin propovăduire, ci și prin însăși viața acelor propovăduitori. Cum de s-a răspândit pe întregul pământ o feciorie atât de întinsă?

⁷⁷ Tâlcuirea Arhim. Theodosie Athanasiu: Maurii erau vechii locuitori ai Marocului de astăzi, iar Sarmatii, vechii locuitori ai Sarmăției. (n.s. 4, p. 79)

Cum disprețul averilor, al vieții și al tuturor celorlalte? Căci fermecătorii și cei vicleni nimic din acestea nu ar fi putut face, ci cu totul dimpotrivă. Aceștia însă ne-au învățat viața îngerilor, și nu numai că ne-au învățat, ci și dâșii au lucrat-o, și în țara noastră, și în țările barbarilor, și chiar la marginile pământului. De unde se vedește că pe toate le-a săvârșit numai puterea lui Hristos, care pretutindeni strălucește și care luminează cugetele oamenilor mai iute decât orice fulger.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VIII, pp. 91-92)

„Trei lucruri a întrebuițat apostolul Pavel în predică și anume: bunăvoință fierbinte și mare curaj în primejdii, adică spirit gata de a suferi orice, pricepere și înțelepciune – căci nu era de ajuns numai de a fi disprețuitor de primejdii -, puterea duhului, și viața neprihănită.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VI, p. 57)

„Petru și Pavel au primit Duhul Sfânt și au străbătut lumea întreagă, ca să izbăvească pe păcătoși de fărădelegi, să-i îndrepte pe ologi, să-i îmbrace pe cei goi, să-i învieze pe cei morți, să-i curățească pe cei leproși, să-i scoată pe diavoli, să-i nimicească pe demoni. L-au propovăduit pe Dumnezeu, au întemeiat Biserica, au distrus templele, au ridicat altare, au înrădăcinat virtutea, au alungat răutatea, iar pe oameni i-au făcut îngeri.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 48)

„David arată apoi și chipul puterii lor (al Apostolilor – n.n.), zicând: Domnul va da cuvânt cu putere multă celor ce binevestesc (Ps., 67, 12). Apostolii n-au biruit învârtind arme, nici cheltuind bani; n-au biruit nici prin tăria trupului, nici prin mulțimea oștirilor și nici prin altceva asemănător, ci numai prin cuvânt; prin cuvântul acela ce are putere multă, facerea de minuni. Așa au biruit lumea! Predicând pe Cel răstignit și făcând minuni. De aceea zice Profetul: Domnul va da cuvânt cu putere multă celor ce binevestesc. Prin aceste cuvinte vorbește despre minuni. Putere negrăită a fost ca pescarul, vameșul și făcătorul de corturi, printr-o simplă poruncă, să învie morții, să izgonească demonul, să alunge moartea, să pună frâu limbii filosofilor, să coasă gurile retorilor, să-i biruie pe împărați, pe domnitori, pe barbari, pe eleni, să pună stăpânire pe tot neamul omenesc. Și bine a grăit Profetul! Căci pe toate acestea le-au săvârșit cu acel cuvânt și cu multă putere au schimbat pe morți în vii, pe păcătoși în drepti, pe orbi în oameni cu vedere, izgonind bolile din trup și răutățile din suflet.

De unde le-a venit lor puterea aceasta? De la Duhul Sfânt! Iar aceasta se vede din următoarele: Erau plini de Duhul (Fapte 2, 4), spune Scriptura”. (*Către iudei*, 5, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 209-210)

„-Dar cum i-au atras Apostolii pe toți aceștia?, m-ar putea întreba cineva. Cum i-au convins pe scit, pe indian, pe sarmat și pe trac, când nu știau decât o singură limbă, pe cea iudaică?

-Au luat din darul Duhului harul grăirii în multe limbi. Și aceasta în ceea ce privește neamurile; cât despre Israel, darul limbilor. Și că nici darul acesta nu i-a atras pe iudei, ascultă că o arată Profetul, zicând: În alte limbi și cu alte buze voi grăi poporului acestuia, și nici așa nu Mă vor asculta, zice Domnul (Is., 28, 11). Poți găsi cuvinte mai lămurite decât acestea?

Iudeii nu veneau să creadă, pe când neamurile aveau să alerge. Și acest lucru s-a spus mai dinainte”. (*Către iudei*, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 213)

„Apostolii au zidit totuși atâtea Biserici pe tot întinsul lumii, deși erau tăiați bucăți, înlănțuiți, prigoniți, fugăriți, lipsiți de averi, biciuiți, junghiați, arși, înecați, și ei și ucenicii lor. Și n-au zidit aceste Biserici din pietre, ci din suflete și din voințe, lucru cu mult mai anevoios decât zidirea din pietre. Nu-i același lucru să întocmești un zid și să îndupleci un suflet să se schimbe, după ce atâta vreme a fost înnebunit de diavoli, să se îndepărteze de nebunia aceea și să vină la o atât de mare curăție sufletească și trupească. Cu toate acestea, goi

fiind, neîncălțați și cu o singură haină pe ei, au putut să străbată întreaga lume”. (*Către iudei*, 14, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 232)

„Aceasta-i cea mai mare minune, cel mai mare semn, că niște oameni săraci, niște sărmani, niște oameni de disprețuit, niște neînvățați, niște oameni de rând și de nimica, doisprezece la număr, au atras la ei, fără minuni, atâtea orașe și neamuri și popoare și împărați și tirani și filosofi și retori, într-un cuvânt, întreg pământul.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citesc Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor (La începutul Faptelor apostolilor – IV)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 362)

„Vedeți, la porunca lui Iisus Hristos, acești doisprezece oameni, acești doisprezece săraci, necunoscuți, disprețuiți, bătuți cu vergi, condamnați, închiși, trași la chinuri, priviți-i împărțindu-și lumea pentru a o cucerii! Și ei au cucerit-o! Uimitoare va fi victoria a doisprezece oameni goi și fără arme (...) Dumnezeu era acolo, Dumnezeu transforma forțele lumii în slăbiciune și slăbiciunea apostolilor în forță de neînvins. Măreția Sa strălucea în această transformare minunată!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 10)

„Iisus Hristos trăiește în Biserica Sa. Și ce viață! Ce forță! Cu ce putere! Cum trăiește El în întemeietorii acestei Biserici! În cursul vieții Sale de patimă și moarte ucenicii Săi erau slabi, fricoși, ezitau. După moartea Sa, iată-i transfigurați. Atunci când totul ar fi trebuit să-i dezamăgească, să-i întristeze, să-i risipească, ei apar deodată hotărâți să întreprindă cucerirea lumii.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 52)

APOSTOLII (propovăduirea lor – greutățile întâmpinate)

„Romanii au biruit atunci nenumărate zeci de mii de iudei, dar n-au putut birui doisprezece oameni, care au luptat cu ei, goi și fără arme. Ce cuvânt ar putea înfățișa minunea aceasta?” (*Omilii la Matei*, omilia LXXV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 853)

„Apostolii nu păreau să fie vrednici de credință; nu erau nici iubiți, ci dimpotrivă urâți, că făceau pe oameni să se lepede de cele ce iubeau: de obiceiuri, de datinile strămoșești, de legi. Apoi poruncile lor erau grele, iar faptele de la care îi abăteau pe oameni, pline de plăcere. O mulțime de primejdii, nenumărate primejdii de moarte îndurau și apostolii și cei care credeau în cuvântul lor; iar în afară de asta timpul era plin de greutăți, de războaie, de răscoale, de tulburări.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 853)

„Dacă iudeii, cu toate minunile făcute, nu l-au ascultat pe Moise să părăsească o țară în care erau supuși la frământarea lutului și facerea cărămizilor și erau chinuți și omorâți în fiecare zi, ce i-a convins pe cei care au crezut în cuvintele apostolilor să se lepede de o viață lipsită de griji și să îmbrățișeze o altă viață plină de primejdii, de sângiuri, de moarte, și aceasta când cei ce predicau această viață erau iudei, străini de neamul lor și cumplit dușmăniți din toate părțile? Să nu aduci în mijlocul popoarelor, nici în mijlocul orașelor, nici în mijlocul oamenilor, ci într-o casă mică pe un om urât de toți cei din casă și să încerci cu ajutorul acestuia să abați pe tată, pe soție și pe copii de la tot ce iubesc ei, oare nu l-ai vedea sfâșiat înainte de a deschide gura? Oare nu-l vor omorî cu pietre înainte de a călca pragul casei, dacă intrarea în casă a unui astfel de om dă naștere la ceartă și bătaie între bărbat și femeie? Iar dacă acest om mai este și ușor de disprețuit, dacă mai dă și porunci grele, dacă mai și poruncește celor ce trăiesc în huzur și desfrânări să filosofeze, să trăiască adică cum-pătat, dacă în afară de acestea mai are de luptat și cu o mulțime de dușmani care îl covârșesc, nu-i așa că toți vor căuta să-l ucidă? Ei bine, ceea ce este cu neputință să se întâmple într-o singură casă, aceea Hristos a săvârșit în întreaga lume, aducând pe apostoli, pe doctorii lumii, printre prăpăstii, printre răpi, printre stânci primejdioase, în timp ce războiul cuprinsese și pământul și marea.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 854)

„... socotiți ca niște oi aduse spre junghiere, vorbind de morțile zilnice ale Apostolilor. Ai văzut bărbăție și blândețe? Precum acelea – zice – nu se împotrivesc, fiind sfâșiate, tot așa nici noi nu ne împotrivim. Dar fiindcă pe de o parte slăbiciunea minții omenеști, iar pe de alta mulțimea ispitelor sperie pe cineva, privește cum ridică iarăși pe ascultători, cum îi face înalți și curajoși, zicând:

Dar în toate acestea suntem mai mult decât biruitori, prin Acela Care ne-a iubit (8, 37).

Lucru minunat este nu numai că biruim, ci că biruim chiar prin cele ce uneltesc dușmanii asupra noastră. Și nu numai că biruim oricum, ci biruim covârșitor, mai mult decât trebuie, adică cu toată ușurința, fără sudori și osteneli. Nu biruim doar așteptând desfășurarea evenimentelor, ci pregătindu-ne numai voința sau buna intenție, și astfel noi din toate părțile câștigăm trofee de biruință contra dușmanilor.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 297-298)

„... a spune în gura mare că nu sunt zeii cari îngrijesc de oameni, ci că aceia sunt draci, că cel răstignit este Dumnezeu, voi înșivă știți câtă ură au aprins asupra lor, câtă tulburare a pricinuit și ce război au ațâțat asupra lor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 40)

„Până în ceasul de acum și flămânzim, și însetăm, și suntem goi (I Cor. 4, 11). Ai văzut că nu o zi sau două, ci întreaga viață a Creștinilor trebuie să fie așa. Nici că se încununează cineva, numai dacă a câștigat vreo biruință, și apoi iarăși a căzut. Și flămânzim – adresându-se celor ce se îmbuibau cu mâncărurile, și pătimim – vorbind către cei ce se îngâmfauf, și nu suntem așezați, căci suntem alungați, și suntem goi, adresându-se bogătaşilor, și ostenim lucrând cu mâinile noastre, zice, adresându-se de-a dreptul către apostolii cei mincinoși, cari nici nu lucrau și nici nu sufereau primejdii, ci numai cât se foloseau. Însă nu așa suntem noi, zice, ci împreună cu primejdiile din afară, și noi o ducem într-o muncă și lucrare neconținută. Și ceea ce este mai mult, că nici nu poate spune cineva că noi ne îngreuiem cu acestea, iar pe cei ce ne supără, noi le răsplătim cu binele. Căci aceasta este cu adevărat mare, nu a pătimi rele, căci acest lucru este de obște tuturor, ci ca pătimind cineva rele, să nu se împuțineze, să nu se tulbure. Noi însă, nu numai că nu ne tulburăm, ci ne și bucurăm. Dar și aceasta este dovadă că noi răsplătim cu cele potrivnice pe cei ce ne fac rău. (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIII, p. 131)

„Dacă am semănat noi vouă cele duhovnicești – căci prin zicerea am semănat nimic alta nu înțelege decât necazurile, primejdiile, cursele și, în sfârșit, arată prin aceste cuvinte relele negrăite pe care le sufereau în propovăduirea Evangheliei.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXII, p. 225)

„Războiți negreșit pe Cel propovăduit prin noi; că nu pe noi ne propovăduim. Eu sunt rob, zice, al celor care au primit propovăduirea Evangheliei, făcând toate numai pentru slava Aceluia. Așa că, războindu-mă pe mine, războiești lucrurile Aceluia.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VIII, p. 89)

„Diavolul când dă cu piciorul atunci este învins; când leagă pe servii lui Dumnezeu, atunci mai cu seamă cuvântul adevărului se răspândește. Privește cum acest fapt se petrece peste tot locul. A fost legat (Pavel), și în temniță a săvârșit asemenea lucruri. În legăturile mele (Filip., 1, 7), zice. A fost legat în Roma, și pe cei mai mulți i-a atras, și nu numai el se încuraja, ci și alții mulți prin el. A fost legat în Ierusalim, și legat vorbind regelui l-a uimit și a băgat în groază pe domnitor, care l-a și eliberat, și nu se rușina de a afla de la cel legat despre cele viitoare. Legat călătorea pe mare, și naufragiul a dezlegat, iar furtuna o a legat. În legături fiind el, vipera aceia s-a încolăcit pe mâna lui, și totuși el nu a suferit nici o vătămare. A fost legat în Roma, și legat fiind a vorbit mulțimii și mii a atras către el, producând ca argument lanțul lui.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VIII, p. 85)

„Simplitatea lor nu numai că nu a putut împiedica predica, ci încă faptul acesta a contribuit a o arăta în toată splendoarea ei. Căci ascultă ce spune Luca: Și știind că oamenii necărturari sunt și proști, se mirau (Fapte 4, 13). Legăturile nu numai că nu-i intimidau, ci tocmai aceasta-i făcea mai îndrăzneți. Nu atâta se încurajau discipolii când Pavel era dezlegat, pe cât atunci când era legat. Că mai mult cutează, zice, a grăi cuvântul lui Dumnezeu fără frică.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, pp. 122-123)

„Căci tocmai aceasta dovedește mai ales puterea lui Hristos, că prin astfel de lucruri au biruit apostolii, adică prin lanțuri, suferințe, bății și cele mai mari pătimiri.” (*Predicile despre statui, Partea a II-a, predica a XVI-a*, p. 110)

„În totul strâmtorați, dar nu striviți; lipsiți, dar nu deznădăjduiți; prigoniți, dar nu părăsiți; doborâți, dar nu pierduți (II Cor., 4, 8-9). Prin aceste cuvinte Pavel arată că erau în primejdie de moarte în fiecare zi, că umblau ca niște morți însufleteți, dați morții în fiecare zi.” (*Cuvânt despre învierea morților*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 121)

„Când vorbim cu elinii și cu iudeii cei ticăloși, este de ajuns, spre dovedirea puterii lui Dumnezeu, aceasta, că a ieșit biruitoare credința noastră, cu toate nenumăratele războaie duse împotriva ei. Lumea întreagă i se împotriva; toți au prigonit cu furie nemaîntâlnită pe acei doisprezece oameni, pe apostoli: au fost biciuiți, izgoniți, au îndurat mii și mii de rele, cu toate acestea, în scurtă vreme, au putut să biruiască cu toată covârșirea pe toți potrivnicii lor.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 393)

„Războiul era întreit: firea fiarelor, grozăvia războaielor și faptul că dușmanii nu erau străinii, ci ai tăi. Acestea îl făceau să fie și mai cumplit. Și pe bună dreptate. Dacă te atacă și-ți declară război unul din afară, îl poți birui cu ușurință; dar când boala izvorăște dinlăuntru, din trupul tău, atunci răul e tare greu de vindecat. Așa s-a întâmplat și pe vremea lui Pavel.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 394)

„Apostolii au străbătut întreaga lume în lung și în lat, deznădăcinând răcăirea idolatrică și răspândind pretutindeni adevărul evanghelic. Au descurajat orice fărădelege, au curățit murdăria păcatului și i-au învățat pe creștini să nu aibă nici o legătură cu idolii, ci să-L adore pe singurul Dumnezeu adevărat, așteptând învierea morților și împărăția cerurilor.

Toate acestea au provocat împotrivire, au pornit război, cel mai înfricoșător dintre toate războaiele. Au izbucnit tulburări peste tot, în toate regiunile, la toate popoarele, în toate orașele, în toate casele. Predica evanghelică a desființat morala veche și a adus una nouă. Astfel luptătorii tradițiilor idolatre s-au răsculat. Împărații și domnitorii au arătată severitate incredibilă, poporul se afla în tulburare, judecătorii pedepseau cu mare asprime. Vrajmașii lui Hristos au predicat război total împotriva credincioșilor Lui. Prigoane, arestări, întemnițări, exiluri, amenințări, torturi cumplite, morți dureroase (...) Lumea întreagă seamănă cu o mare furtunoasă, care provoacă naufragii repetate. Tatăl se leapădă de fiu, pentru că era creștin; frații se despărteau; stăpânii se înfuriau pe robii lor. Teamă de prieteni; teamă de străini; teamă chiar și de rude. Mare învălmășeală. Ai fi zis că natura s-a răsculat împotriva ei însăși.

Văzând, așadar, fericitul Pavel, pedagogul lumii și dascălul înțelepciunii cerești, chinurile aspre și necazurile grele, pedepsele nesuferite și morțile înfricoșătoare la care erau supuși creștinii, cu nădejdea bunătăților viitoare ala împărăției cerurilor, ce le-a spus? Căci socotesc că patimile vremii de acum nu sunt vrednice față de mărirea care ni se va descoperi.” (Romani 8, 18).” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 24-25)

„Dar ce – ar putea zice cineva –, nu mai degrabă s-ar fi manifestat harul dacă ei rămâneau totdeauna așa⁷⁸? Însă atunci ei nu deveneau atât de încercați. Căci, dacă nu aveau experiența nici unui necaz, nici a sărăciei, nici a prigoanei, nici a strâmtorării, rămâneau nelucrători și molatici. Dar acum a vrut ca nu numai harul să strălucească prin ei, ci să fie arătată și probarea celor ce I s-au supus, ca să nu zică mai pe urmă unii că aceia n-au făcut nimic din partea lor, ci totul a fost numai din partea lui Dumnezeu. Căci putea Dumnezeu până la sfârșit să-i țină cu multă îmbelșugare de har, însă nu a vrut din multe și absolut necesare pricini, pe care adeseori le-am spus dragostei voastre. Una este tocmai cea pe care am zis-o acum. O alta, nu mai mică decât cea dintâi, ca să-și cunoască măsurile. O a treia, ca să nu primească o slavă mai mare decât cea cuvenită stării lor de oameni. Din aceste pricini, ba chiar din altele mult mai multe, lăsându-i să cadă în mulțime de necazuri pe care nu le așteptau, de fapt nu a voit să-i slobozească de strictețea celei dintâi legiuri, ci a slăbit doar frâul prea întins al acelei filosofii, ca nu cumva viața în trup să le devină oarecum grea și de nesuportat dacă, adeseori fiind în lipsuri, ar fi trebuit să păzească cu strictețe acea lege.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe preoții lui Dumnezeu. Cuvântul 2*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 165-166)

„Când a fost vestită de Apostoli dumnezeiasca învățătură, ei au străbătut toată lumea, au semănat cuvântul credinței, au smuls din rădăcină rătăcirea, au nimicit legile vechi ale necredincioșilor, au izgonit toată nelegiuirea, au curățit pământul, au poruncit oamenilor să se lepede de idoli, de temple, de altare idolești și de sărbătorile și slujbele lor; să cunoască pe singurul și Unul Dumnezeu al tuturor și să aștepte nădejdlile cele ce vor să fie; le-au vorbit despre Tatăl și Fiul și Sfântul Duh, despre înviere și le-au grăit despre împărăția cerurilor. Din pricina aceasta, război cumplit s-a pornit; cel mai grozav dintre toate războaiele. Peste tot numai tulburare, frământare, răzvrătire în toate orașele, în tot poporul, în case, în tot pământul locuit și nelocuit, iar aceasta, pentru că erau zdruncinate datinile vechi, era zguduit felul de viață care dăinuise de atâta vreme, pentru că se introduceau noi învățături, despre care nu auzise nimeni niciodată. Împotriva lor împărății se sălbăticeau, boierii crâcneau, oamenii de rând se tulburau, țăranii se frământau, tribunalele se puneau în mișcare, săbiile se scoteau din teacă, armele se pregăteau, legile se înăspreau. Aceasta aducea pedepse, osânde, amenințări și tot ce pare mai groaznic oamenilor. Lumea era ca o mare înfuriată, zămislitoare de cumplite naufragii; și nu era cu nimic mai liniștită. Își tăgăduia atunci pentru credință copilul pe tată, nora se despărțea de soacră, frații se învrăjbeau între ei, stăpânii se porneau cu ură împotriva slugilor, aproape că toată omenirea era răzvrătită; și nu era numai război civil, ci război și între rude, în fiecare casă. Cuvântul propovăduirii Evangheliei, intrând în lume ca o sabie și tăind partea bolnavă din partea sănătoasă, pricinuia pretutindeni răzvrătire și împotrivire, făcea să se ridice din toate părțile împotriva credincioșilor mii și mii de vrăjmașii și lupte. Din pricina aceasta unii erau întemnițați, alții duși la tribunale, alții de-a dreptul la moarte; unora li se confiscau averile, alții își pierdeau patria, adeseori chiar viața. Nenorocirile și primejdiile cădeau în jurul credincioșilor mai dese ca fulgii de zăpadă. În casă luptă, în afară primejdie; și de la prieteni, și de la străini, și de la cei de același sânge.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar nu numai atât, ci ne și lăudăm în necazuri, știind că necazul aduce răbdare...»*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 80-81)

APOSTOLII (viața dumnezeiască a apostolilor)

„Căci sfințenia făcea viața lor strălucită, înțelepciunea lor strălucea, osteneala lor era continuă; ei disprețuiau viața prezentă, nu făceau nici un caz despre lucrurile acestei lumi; ei erau

⁷⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: În starea de a fi permanent susținuți în chip vădit de har. (n.s. 356, p. 165)

mai prejos de restul oamenilor, și ridicându-se în văzduh cu ușurința vulturului, ei se ridicau până la cer prin faptele lor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXIII, 3, pp. 112-113)

APOSTOLII (despre Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan)

„Ioan s-a odihnit cu capul la sânul lui Iisus; atunci întemeindu-se pe iubirea care i-a arătat-o Iisus, această iubire chiar i-a inspirat mai multă îndrăzneală. Căci vorbind despre Sine, EL zice: Acela era ucenicul pe care-L iubea Iisus (Ioan 19, 26). Este oare ceva egal acestei cinstiri? Dar să nu ne oprim acolo, să nu ne mulțumim de a-l înălța pe acest apostol și de a-l numi fericit; să imităm pe evanghelist și să căutăm să cunoaștem ce i-a atras lui această iubire mare a lui Iisus Hristos. Care este cauza? El l-a părăsit pe tatăl său, barca sa, și plasele sale, și l-a urmat pe Iisus Hristos; dar aceea îi era comun cu fratele său, și la fel cu Petru, și cu Andrei, și cu ceilalți apostoli. Ce era în el așa de mare, așa de strălucit pentru a merita o așa de mare iubire? Sfântul Ioan n-a spus nimic despre sine, decât că era iubit; motivul acestei iubiri, el l-a ascuns din modestie. Că era iubit foarte mult de Iisus Hristos, aceea era vizibil pentru întreaga lume. (...) Corifeul apostolilor făcându-i semn să-I pună o întrebare (Mântuitorului – n.n.), el a pus-o, căci ei se iubeau foarte mult unul pe altul. Așa se spunea despre ei care se urcau împreună la templu, că predicau împreună (Fap., 3, 1). De altfel Petru arăta adesea mai multă râvnă și fierbințeală decât ceilalți, și lui I-a zis Iisus Hristos: Petre Mă iubești tu mai mult decât aceștia? (Ioan 21, 15). Ori, cel ce iubea mai mult decât alții era desigur iubit. Dar cu privire la unul se vedea strălucind de iubirea lui pentru Iisus Hristos, cu privire la celălalt, iubirea lui Iisus părea mai evidentă. Ce a făcut deci să fie iubit Ioan cu o iubire singulară? Pentru mine, mie mi se pare că smerenia lui și blândețea lui cea mare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXIII, 1, p. 159)

APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Pavel)

„Astfel era acest suflet sfânt: avea în sine lumea întreagă și purta pe toți în cugetul său, considerându-i ca pe niște rudenii ale sale întru Dumnezeu, și îi iubea pe toți ca și cum el i-ar fi născut, ba încă le arăta o mai mare dragoste decât orice părinte! Astfel este harul Duhului: învinge toate durerile trupului și arată mai înflăcărată dorința de cel iubit! Și aceasta se poate vedea îndeosebi petrecându-se cu sufletul lui Pavel. Ca și cum ar fi devenit o pasăre înaripată de iubire, ridicată în văzduh, pe toți îi cerceta neconținut, zburând în toate părțile și neîngăduindu-și vreo zăbavă. Ca unul ce știa că Hristos zisese: *Petre, Mă iubești?* (...) *Paște oile Mele* (Ioan 21, 15), reținuse el însuși această condiție, ca pe cel mai înalt semn al dragostei, punându-l neobosit în lucrare, uneori chiar cu asupra de măsură.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Prolog, pp. 15-16)

„Dar ce? La toate neamurile, sau mai bine zis la toate popoarele a predicat Pavel? Cum că el a călătorit predicând de la Ierusalim până în Iliria, și de acolo până la marginile pământului, se învederează din cele scrise romanilor - și dacă nu a umblat prin toate țările, apoi nu se poate spune că ceea ce spune el este neadevărat, fiindcă el nu vorbește numai de el, ci și de cei doisprezece Apostoli în general, ca și de toți cei ce au vestit împreună cu ei cuvântul lui Dumnezeu. De altfel, nici n-ar putea cineva să-l acuze de ceea ce spune, dacă ar judeca după buna lui voință și zelul cel înfocat, prin care, chiar și după încetarea lui din viață, el nu conținește de a predica pretutindeni în lume.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 24)

„Oare ar putea cineva dintre voi să se laude că-și amintește, când se roagă în casa sa, de întreaga Biserică? Eu nu cred. Dar Pavel nu se apropia de Dumnezeu rugându-se numai pentru o cetate, ci pentru lumea întreagă, și nu numai o dată, nici de două sau de trei ori, ci

neconținut. A avea, însă, pe cineva în minte neconținut, aceasta nu provine decât dintr-o mare iubire; dar apoi a se și ruga neconținut lui Dumnezeu pentru el, gândește-te cât de mare este dispoziția și iubirea aceluia!” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, p. 30-31)

„... el, stâlpul Bisericii, el, cel mai tare decât piatra și fierul, el, diamantul cel duhovnicesc ce folosea mii de cetăți.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, pp. 30-36)

„Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru (Romani 8, 38-39).

Mari lucruri spune el aici! Dar noi nu le știm, fiindcă nici nu avem o astfel de dragoste. Cu toate acestea, deși sunt mari cele ce spune el, totuși voind a arăta că nu sunt nimic față de dragostea cu care am fost iubiți de Dumnezeu, după ce spune de acea dragoste, vorbește în final și de dragostea lui, ca astfel să nu se pară că spune lucruri mari de el. Ceea ce el spune, așa și este: *Ce trebuie – zice – să vorbim de cele prezente și de relele pe care le îndurăm în viața aceasta? Chiar de ar spune cineva de cele viitoare, de lucruri și puteri, ca de pildă moarte și viață, îngeri și arhangheli, și toată făptura de sus, și acestea mi se par mici față de dragostea lui Hristos. De m-ar amenința cineva chiar cu moartea cea viitoare, cu moartea cea veșnică, sau de mi-ar făgădui viața cea nesfârșită, ca să mă depărtez de Hristos, eu totuși nu aș primi. Ce trebuie să-mi vorbești de împărății de pe pământ și de consuli, sau de cutare și de cutare? De mi-ai spune chiar de îngeri, și de toate puterile de sus, și de toate ființele, de mi-ai vorbi de toate cele viitoare, totuși în fața mea sunt mici toate acestea, și cele de pe pământ, și cele din ceruri, și cele de sub pământ, ca și cele mai presus de ceruri, sunt nimic în raport cu dragostea aceea. Apoi, nemulțumit oarecum că n-a reprezentat bine acea dorință pe care o avea, mai introduce și altele, întrebându-l expresia nici altă făptură oarecare. Ceea ce spune aici, este cam așa: dacă ar mai fi și o altă făptură, tot pe atâta pe cât e cea văzută, și pe cât e cea pricepută, totuși nimic nu m-ar putea depărta de acea dragoste. Acestea le zicea Apostolul nu pentru că îngerii, sau arhangheli, sau și celelalte puteri se încercau de a-l face să se depărteze de dragostea lui Hristos – să nu fie una ca aceasta! –, ci voind a arăta dragostea lui cea nemărginită pentru Hristos. El nu iubea pe Hristos pentru cele ale lui Hristos, ci pentru El iubea cele ale Lui, și numai la El se uita, și numai de un singur lucru se temea: să nu cadă din dragostea către El. Aceasta pentru Apostol era ceva mai groaznic și decât gheena, după cum de asemenea îi era mai de dorit ca orice de a rămâne în stăpânirea dragostei.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 298-300)*

„Dar, orice ar spune cineva, totuși nimic nu va spune, căci dragostea lui Pavel era cu mult mai întinsă decât orice mare sau noian, mai iute și mai arzătoare ca orice pară sau văpaie de foc, și nici un cuvânt nu ar putea să o descrie după dreptate, ci numai cel ce a câștigat o astfel de dragoste știe și o cunoaște cu exactitate.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVI, p. 310)

„Cel ce devenise dascălul tuturor, cel ce culesese o mulțime de merite, cel ce aștepta mii de cununi, cel ce dorea pe Hristos atât de mult încât prefera dragostea Lui înaintea tuturor celorlalte, cel ce ardea pe fiecare zi pentru Dânsul, și pe toate le credea a fi secundare dragostei către Acesta, el, zic, nu se lăsa numai a fi iubit de Hristos, ci a-L și iubi pe El foarte. De aceea el numai la aceasta își avea ațintită privirea, iar pe toate celelalte le suferea cu ușurință. La un singur lucru se gândea înaintea tuturor, anume cum să-și sature această iubire curată, această dragoste nesfârșită către El.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVI, p. 310)

„Nu atât de grozav este pentru noi tunetul, pe cât de grozavă era vocea lui Pavel pentru demoni. Dacă demonii se înfricoșau și de veșmintele lui, apoi cu atât mai mult de glasul lui. Acest glas îi alunga legați; acest glas a curățit întreaga lume; acest glas a dezlegat bolile, a scos răutatea, a readus adevărul cel întru Hristos, și în Duhul lui Hristos a colindat pământul de la Răsărit la Apus. Ceea ce sunt heruvimii pentru Hristos, aceea era glasul lui Pavel, căci după cum El stă pe acele puteri cerești, tot așa ședea și pe glasul lui Pavel. Căci s-a făcut vrednic de a primi pe Hristos acel glas, grăind cele pe care Hristos le iubea, și ridicându-se până la înălțimi negărite, aidoma cu serafimii.

Într-adevăr, ce poate fi mai înalt decât acel glas care zicea: Sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus (Romani 8, 38, 39)? Câte aripi ți se pare că are acest glas? Și câți ochi? De aceea zicea: Căci gândurile lui [ale diavolului] nu ne sunt necunoscute (II Corinteni 2, 11). De aceea demonii fugeau grămadă, și nu numai când el grăia, ci chiar și numai când din depărtare îi zăreau veșmântul.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXII, p. 555)

„Și nu numai țărâna gurii, ci și aceea a inimii lui aș voi să o văd, pe care nu ar greși cineva dacă ar numi-o inima lumii întregi, izvorul miliardelor de bunătăți, izvodul și temeiul vieții noastre! Căci Duhul vieții de acolo se împărțea la toți și se comunica membrilor lui Hristos; nu era trimis prin artere, ci prin dreapta voire a faptelor celor bune. Atât de largă era inima lui, încât putea primi în ea cetăți întregi, țări și națiuni, după cum și însuși zice: *inima noastră s-a lărgit* (II Corinteni 6, 11). Cu toate acestea, acea inimă largă se strâmtora de multe ori de mâhnire, însă dragostea iarăși o lărgea, precum zice: *Căci din multă supărare și cu inima strânsă de durere, v-am scris cu multe lacrimi* (II Corinteni 2, 4). Acea inimă spulberată aș voi să o văd; acea inimă care pârjolește pe fiecare dintre cei pierduți și care vede mai presus de toate pe Dumnezeu: *Cei curați cu inima, zice, vor vedea pe Dumnezeu*. (Matei 5, 8). Acea inimă care s-a făcut jertfă, după cuvântul proorocului: *Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit* (Psalmul 50, 19), care a fost mai înaltă decât cerurile, mai largă decât lumea, mai strălucită decât văpaia soarelui, mai arzătoare decât focul, mai tare decât diamantul; acea inimă care slobozea din ea râuri de apă curată: *Râuri de apă vie, zice, vor curge din pântecul lui* (Ioan 7, 38); acea inimă, zic, în care era izvorul ce fremăta și țâșnea în sus, care adapă nu numai fața pământului, ci și sufletele oamenilor, de unde nu numai râuri, ci și fluvii de lacrimi curgeau zi și noapte; acea inimă care a trăit în viața cea nouă, iar nu în aceasta a noastră: *Nu eu mai trăiesc, zice, ci Hristos trăiește în mine* (Galateni 2, 20). Prin urmare, inima lui Hristos era inima lui Pavel, era lespedea Duhului Sfânt și cartea harului Său; era acea inimă care tremura pentru păcatele străine.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXII, pp. 556-557)

„Nici Gheena și nici Împărăția Cerurilor nu le socotea a fi ceva, și nici mii de lumi față de dragostea lui Hristos.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXII, p. 198)

„Vai! Ce suflet fericit! Nimic nu e asemenea cu sufletul lui Pavel și nici nu va fi!” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a V-a, p. 77)

„Cine va spune puterile Tale, Doamne, că nu l-ai lăsat pe Pavel să greșască și că ai arătat omenirii un astfel de bărbat? Te-au lăudat pe Tine toți îngerii într-un glas când ai făcut stelele și când ai făcut soarele, însă nu te-au lăudat atât de mult ca atunci când ai arătat omenirii pe Pavel! De aceea mai strălucit a devenit pământul decât cerul, mai luminat decât lumina soarelui, mai vii scânteierile și mai încântătoare razele ce izvorăsc din el! El ne-a adus nouă rod, nu doar grâu îngrășat, nici rodii din cele cultivate, ci rodul evlaviei, pe care l-a adus la maturitate și pe care îl ridică de jos de câte ori cădea! Soarele de pe cer nu va putea

niciodată să ajute mugurii cei putrezi ai pomilor, dar Pavel îi întorcea pe cei care aveau mii de putregaiuri - adică mii de păcate. Acela noaptea se ascunde, dar acesta în continuu îl războiește pe diavol, căci nimic nu l-a oprit, nimic nu l-a stăpânit. Acela, purtându-se pe bolta cerului, slobozește din înalt peste pământ razele sale, iar acesta, răsărind de jos, nu a umplut de lumină doar cerul și pământul ci, de îndată ce și-a deschis gura, i-a umplut de plăcere negrăită chiar și pe îngeri! Fiindcă dacă pentru un păcătos ce se pocăiește se face mare bucurie în ceruri, atunci cel care de la cea dintâi cuvântare a vânat pe mulți întru Domnul, cum să nu umple de bucurie puterile cele de sus? Dar ce spun eu? E de ajuns că Pavel să vorbească fie și cât de puțin și puterile cele cerești să se veselească și să salte de bucurie. Pentru că dacă munții săltau ca berbecii când iudeii au ieșit din Egipt, atunci când oamenii se mută de la pământ la cer, crezi că puțină bucurie este? De aceea, deci, *a rămâne în trup, mai de folos este pentru voi.*” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a V-a, pp. 78-79)

„Câtă distanță este între cel ce aleargă și cel ce zace jos, căzut în brânci, atâta este și între Pavel și noi. El murea în fiecare zi și avea biruințe în fiecare zi. Nu era timp, nu era minut în care să nu progreseze (...)” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XIII-a, p. 225)

„Petrecerea lui în ceruri este și pe cel ce aleargă către cer nu-l pot lega cele pământești și nu-l pot stăpâni. Nu vezi tu petrecându-se același lucru cu soarele? Poți să pui oricâte legături razelor sale, totuși nu-l vei putea opri din drumul său. Deci aici, pe Pavel nu-l poți opri, și încă cu atât mai mult pe el, decât pe soare, căci el a primit mai mult decât acela, fiindcă nu poartă cu el numai lumina noastră ordinară, ci lumina cea adevărată.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, p. 122)

„Dacă mi s-ar întâmpla să-l văd pe Pavel aplecându-se din cer spre pământ și slobozind glasul său, și dacă același Pavel ar grăi în temniță, eu aș prefera mai mult a-l vedea și auzi în temniță, decât în cer, pentru că atunci când Pavel este în temniță, cei din ceruri se coboară la el și vin spre a-l auzi. Legătura prediciei este legătura lui, temelia prediciei este lanțul acela pe care îl purta.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, p. 124)

„Pavel, cetățeanul cerului, cel de formă îmbrăcat cu trup, stâlpul Bisericii, îngerul cel pământesc, omul cel ceresc! Cu cât drag zăbovesc lângă Pavel contemplându-i frumusețea virtuții lui! Nu-mi veselește atât fața răsăritul soarelui și săgetarea razelor lui strălucitoare, cât îmi luminează mintea chipul lui Pavel. Soarele luminează fețele, Pavel, însă, ne urcă pe aripile lui la bolțile cerurilor; ne urcă sufletul mai sus decât soarele, mai sus decât luna.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a doua, pp. 41-42)

„A găsit pământul plin de demoni și l-a preschimbat în cer. Căci nu înțelegi cele prezente decât cugetând la acestea. Atunci era tânguital, atunci erau peste tot altare, fum, grăsimea jertfelor, desfrânări, ritualuri, demonii lui Bahus, acropolele diavolului, desfrânarea încununată, și Pavel era unul. Cum n-a fost înăbușit? Cum n-a fost sfâșiat? Cum a deschis gura? A intrat în Thebaida și a luat robi. A intrat în curțile împărătești și pe împărat l-a făcut ucenic. A intrat în sala de judecată, și judecătorul i-a zis lui: *Cu puțin de nu m-ai convins să devin și eu creștin.* Și judecătorul a devenit ucenicul lui. A intrat în temniță și l-a convertit și pe temnicer. A ajuns la insula barbarilor și pe viperă a făcut-o învățător. A ajuns la poporul romanilor și l-a smuls pe senator. A ajuns la râuri, la locurile pustii ale lumii de peste tot.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, pp. 49-51)

„- Și cine-i omul acesta mai bun decât toți oamenii?

- Cine altul decât acel făcător de corturi, dascălul lumii, cel ce străbate marea și uscatul ca și cum ar fi fost înaripat, vasul alegerii, nuntașul lui Hristos, săditorul Bisericii, zidarul cel înțelept, propovăduitorul, alergătorul, atletul, ostașul, învățătorul, cel ce a lăsat amintirile

virtuții sale în toată lumea, cel ce a fost răpit înainte de învierea cea de obște în al treilea cer, cel ce a fost dus în rai, cel ce a fost făcut de către Dumnezeu părtaș tainelor celor negrăite, cel ce a auzit acelea ce nu sunt cu putință firii omenești să le grăiască, cel ce s-a bucurat de mai mult har și și-a dat mai mare osteneală. Că s-a ostenit mai mult decât toți, ascultându-l pe el spunând: *Mai mult decât toți m-am ostenit* (I Cor., 15, 10). Iar dacă s-a ostenit mai mult decât toți este și încununat, căci *fiecare își va lua plata după osteneala lui* (I Cor., 3, 8). Iar dacă primește o cunună mai mare decât a Apostolilor - iar la fel cu Apostolii nu este nimeni, și el e mai mare ca ei -, urmează că se va bucura de cea mai înaltă cinste și de cea mai de sus ședere pe scaun”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 132)

„Toți dregătorii care au fost în vremurile de demult au fost dați uitării și nici măcar din nume nu sunt cunoscuți celei mai mari părți dintre oameni, însă numele sfântului Pavel, *cel legat în lanțuri*, e foarte cunoscut aici între noi, foarte cunoscut în ținutul barbarilor, cunoscut la sciți și indieni și chiar dacă ai ajunge la marginile pământului, vei auzi de acest nume, și oriunde ar merge cineva va vedea că numele lui Pavel e în gura tuturor. Și ce-i de mirare că e pe mare și uscat, când și în cer numele lui Pavel e foarte prețuit de îngeri, de arhangheli, de puterile cele de sus și chiar de Dumnezeu, Împăratul lor?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVI-a, pp. 105-106)

„Ce este omul, cât de mare este noblețea firii noastre și de câte virtuți mari este capabilă această făptură – omul – nimeni nu a arătat mai bine decât Apostolul Pavel. El stă acum de față cu glas mare spre a răpune pe toți pârâșii firii, spre a apăra pe alcătuitorul firii, spre a ne încuraja la fapta cea bună și spre a astupa gura cleveților care mint spunând că firea omenească nu este capabilă de nici un bine. Pavel nu a primit o altă fire decât noi, nu a dobândit alt suflet, nu a locuit în altă lume și cu toate acestea a întrecut cu mult pe ceilalți oameni.

Mai întâi acest Apostol nu s-a înspăimântat de nici o pătimire, de nici un necaz care i s-a întâmplat pentru fapta cea bună și pentru dreptate, ci cu bucurie s-a supus tuturor necazurilor și le-a numit pe acestea *vremelnice și ușoare* (II Cor., 4, 17).

Dar încă și mai vrednic de mirare este că el a făcut toate acestea fără să urmărească vreo răsplătire.

Noi niciodată nu suportăm nici un fel de osteneală și necaz fără să așteptăm răsplătire, el însă le-a luat asupra lui fără răsplată, cu bucurie și cu dragoste, și nu s-a tânguie de slăbiciunea trupească, nici de mulțimea treburilor, nici de tirania trupului, nici despre altceva.

În toate zilele el se făcea mai râvnitor și cu cât primejdiile îl împresurau mai mult, cu atât el devenea mai curajos.” (*La 29 iunie, la serbarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 288)

„El alerga spre întâmpinarea defăimării ce i se aducea pentru propovăduirea Evangheliei cu mai multă râvnă, decât alergăm noi pentru cinste, dorea moartea mai mult decât noi viața, iubea sărăcia mai mult decât noi bogăția, ostenele mai mult decât alții odihna, necazul mai mult decât alții bucuria și pentru vrăjmașii săi se ruga mai des decât îi blestemăm noi pe ai noștri. Ce deosebire între noi și Pavel? A răsturnat el oare rânduiala firii? Nu, noi răsturnăm rânduiala, Pavel însă a urmat-o așa cum era ea lăsată de Dumnezeu. Și el era om ca și noi. Așa dar nu te tângui asupra firii că ea te împiedică să fii îmbunătățit. Ia aminte la Apostolul Pavel. Pentru dânsul numai una era înfricoșată și grozavă, adică de a supăra pe Dumnezeu. Și nimica nu era pentru dânsul mai scump și nimica nu dorea el așa de mult ca a plăcea Domnului.

Nu mai vorbim de cetăți, de popoare, de împărații și de toate comorile și slava lumii, el le socotea toate deșertăciuni. Nici slavele cerului nu erau pentru el așa de scumpe ca Hristos. Această dragoste lui îi era așa de dulce, încât el nu râvnea nici chiar vrednicia îngerilor și a

arhanghelilor. Această dragoste a lui covârșea toate, și având-o el se credea cel mai fericit dintre toate făpturile. Iar această dragoste nici domnia, nici stăpânirea, nici puterea nu vor fi avut pentru el nici un folos.” (*La 29 iunie, la serbarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 289)

„Deci pe cel ce se îngrijea deopotrivă pentru toți oamenii împreună pentru popoare întregi și cetăți ca și pentru fiecare în parte, cu ce să-l asemănăm, cu fier sau cu oțel? Cum trebuie să numim sufletul lui? Trebuie oare să zicem că era ca oțelul și totodată mai nobil și mai prețios decât piatra cea scumpă. Dar ce să zic eu de aur sau de oțel? Pune într-o parte a cântarului toată lumea iar în cealaltă sufletul lui Pavel și vei vedea că acesta din urmă, este mai greu și mai de valoare” (*La 29 iunie, la serbarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 290)

„N-aș greși de-aș numi sufletul lui Pavel livadă de virtuți și rai duhovnicesc. Atât de mult înflorea prin har și atât de vrednică de har își arăta filosofia sufletului său! Pentru că a fost vasul alegerii (Fapte 9, 15) și pentru că s-a curățit bine pe sineși, cu îmbelșugare s-a revărsat peste el darul Duhului.” (*Cuvântul I la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 225)

„Ce cuvânt, dar, va fi îndestulător spre lauda isprăvilor lui Pavel? Sau ce limbă va putea să spună laudele cuvenite lui? Cum voi putea face față măreției laudelor lui, când un singur suflet are adunate, în mod covârșitor, toate virtuțile omenești, și nu numai pe cele omenești, ci și pe cele îngerești?” (*Cuvântul I la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 225)

„De unde ar fi, deci, potrivit să fac început laudelor lui? De unde din altă parte dacă nu de la această dintâi laudă, anume de la a arăta că are strânse în el virtuțile tuturor oamenilor. Profeții, patriarhii, dreptii, apostolii, mucenicii s-au distins printr-o virtute oarecum deosebită. Pavel însă are adunate în el la un loc toate virtuțile pe care fiecare dintre aceia le avea; și le are cu atâta covârșire, cum nimeni dintre ei nu le avea.” (*Cuvântul I la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 225)

„Despre care jertfă a lui Pavel vreți să vă vorbesc? Că nu-i numai una! Se jertfea în fiecare zi și aducea o îndoită jertfă: murea în fiecare zi (I Cor., 15, 31) și purta în trupul lui omorârea Domnului Hristos (II Cor., 4, 10). Se găsea neconținut în fața primejdiilor; se junghia prin voință; își omora în așa chip firea trupului, că nu era cu nimic mai prejos de jertfele junghiate, ba, dimpotrivă, cu mult superioare lor. Nu jertfea boi și oi, ci se jertfea pe sine însuși în fiecare zi, printr-o îndoită jertfă. De asta a și îndrăznit să zică: *Căci eu iată-mă și jertfesc* (II Tim., 4, 6), numind jertfă sângele lui. Nu s-a mulțumit cu aceste jertfe, ci, după ce s-a afierosit bine pe sine însuși, a adus lui Dumnezeu întreaga lume: pământul și marea, ținuturile locuite de greci și pe cele locuite de barbari, și, ca să spun într-un cuvânt, tot pământul luminat de soare. Ca un întraripat a străbătut toată lumea; n-a călătorit de dragul călătoriei, ci a smuls spinii păcatelor, a semănat cuvântul credinței, a alungat rătăcirea, a adus adevărul, a făcut îngeri din oameni, dar, mai bine spus, a făcut pe oameni din demoni, îngeri. De aceea, când a fost să plece de pe lumea aceasta, după atât de multe sudori și după atât de nenumărate biruințe, spunea mângâind pe ucenici: *Chiar dacă mă jertfesc pentru jertfa și pentru slujba credinței voastre, mă bucur; și mă bucur împreună cu voi toți; de aceea și voi bucurați-vă; și bucurați-vă împreună cu mine* (Filip., 2, 17-18). Ce jertfă ar putea egala jertfa aceasta, pe care Pavel a jertfuit-o junghiind-o cu sabia Duhului, pe care a adus-o pe jertfelnicul cel mai presus de ceruri?” (*Cuvântul I la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 226)

„Pavel n-a avut altă fire, n-a avut alt suflet, n-a locuit în altă lume; a trăit pe același pământ și în aceleași ținuturi ca și noi; a fost crescut sub aceleași legi și datini; cu toate acestea, a depășit pe toți oamenii tuturor timpurilor.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 233)

„Lucru de mirare la Pavel este nu numai acela că, datorită mării sale râvne, nici nu simțea oboselile virtuții, ci și aceea că nici nu săvârșea virtutea pentru plată. Noi, nici chiar când e vorba de răsplată, nu vrem să asudăm pentru virtute; Pavel însă îmbrățișa și iubea virtutea fără să se gândească la răsplată și sărea cu toată ușurința peste piedicile ce păreau potrivnice virtuții.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 233)

„Pavel căuta rușinarea și ocara cea pentru predicarea Evangheliei mai mult decât căutam noi cinstea; căuta moartea mai mult decât căutam noi viața; căuta sărăcia mai mult decât căutam noi bogăția; căuta ostenele mai mult decât caută alții tihna; dar nu numai mai mult, ci cu mult mai mult; căuta durerile mai mult decât caută alții bucuriile; căuta să se roage pentru dușmani mai mult decât caută alții să-i blesteme.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 234)

„De un singur lucru se temea, de un singur lucru fugea: de a supăra pe Dumnezeu; de nimic altceva; după cum nici nu dorea altceva decât de a plăcea lui Dumnezeu. Și nu spun că nu dorea nimic din cele de pe lumea aceasta, dar nici din cele viitoare. Să nu-mi vorbești mie de orașe, de popoare, de împărați, de oștiri, de arme, de averi, de stăpâniri și de puteri! Nici ca pe o pânză de păianjen nu le socotea! Vorbește-mi chiar de bunătățile și frumusețile cele cerești, și atunci vei vedea puternica dragoste a lui Pavel pentru Hristos! Din pricina dragostei acesteia Pavel nu se mai minuna nici de vrednicia îngerilor, nici de a arhanghelilor, de nimic. Avea în sufletul lui ceva mai mare decât orice, dragostea lui Hristos. Cu ea se socotea mai fericit decât toți; fără ea nu dorea să fie nici cu Domniile, nici cu Începătoriile, nici cu Stăpâniile. Cu dragostea aceasta voia să fie mai degrabă în cele mai grele munci și cu cei osândiți, decât fără ea, cu cei din frunte și cu cei în cinste. Pentru Pavel era o singură osândă: pierderea dragostei lui Hristos. Aceasta este pentru el iadul, aceasta este pedeapsa, aceasta, pricinuitoarea a mii și mii de rele. După cum nu era pentru Pavel decât o singură desfătare: dobândirea dragostei lui Hristos, aceasta era pentru el viața, aceasta lumea, aceasta îngerul, aceasta cele din lumea de aici, aceasta cele viitoare, aceasta împărăția, aceasta făgăduința, aceasta, pricinuitoarea a mii și mii de bunătăți. Tot ce nu ținea la dragostea lui Hristos nu-l socotea nici trist, nici vesel. Disprețuia pe toate cele ce se văd ca pe iarba putredă. Tiranii și popoarele înfuriate îi păreau a fi țăntări. Moartea, pedepsele și miile de chinuri, jocuri de copii. Numai să le sufere pentru Hristos! Atunci le îmbrățișa și pe acestea; și se lăuda atât cu lanțurile sale, cum nici Nero nu se lăuda cu coroana de pe cap. Locuia în temniță ca și cum ar fi locuit în cer. Primea rănirile și biciuirile cu mai multă plăcere decât cei ce primesc premii. Iubea ostenele ca pe răsplăți și socotea răsplată ostenele. De asta le și numea har. Ascultă! Răsplată era pentru Pavel a muri și a fi cu Hristos (Filip., 1, 23), pe când a rămâne în trup, luptă. Cu toate acestea, voiește mai bine să rămână în trup decât să moară, spunând că-i mai de trebuință asta (Filip., 1, 24). A fi anatema de la Hristos era pentru el luptă și durere; dar, mai bine spus, chiar mai mult decât luptă și durere. A fi cu Hristos era pentru Pavel răsplată. Cu toate acestea, pentru dragostea de Hristos, Pavel vrea mai degrabă să fie anatema. Poate însă că cineva îmi va spune că acestea toate îi erau plăcute lui Pavel din pricina lui Hristos. Asta o spun și eu, pentru că cele ce pentru noi sunt pricini de tristețe, acelea erau pentru Pavel pricini de mare bucurie.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 234-235)

„Într-adevăr, mulți oameni, când le mor copiii, capătă oarecare mângâiere dacă li se îngăduie să plângă. Dacă sunt împiedicați, suferă. Tot așa și Pavel. Plângând zi și noapte, se mângâia. Că nimeni nu și-a jelit așa de mult păcatele lui cât a jelit Pavel păcatele altora. Gândește-te ce chinuri sufletești încerca Pavel pentru iudeii care nu voiau să se mântuiască, de vreme ce se ruga să cadă din slava cea de sus numai și numai ca ei să se mântuiască. De aici se vede că pentru Pavel era cu mult mai cumplită pierderea iudeilor decât propria sa pierdere. De n-ar fi fost mai cumplită, n-ar fi făcut o astfel de rugăciune. A ales-o pentru că era mai ușoară și pentru că avea mai multă mângâiere. Dar Pavel nu numai că o voia, ci o și striga, spunând: *Întristarea îmi este mare și necurmată durerea în inima mea* (Rom., 9, 2).” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 236)

„Pavel mergea pe pământ, dar săvârșea toate faptele sale ca și cum ar fi mers împreună cu îngerii. Era îmbrăcat cu trup muritor, dar era tot atât de curat ca și îngerii; era supus tuturor nevoilor firii, dar râvnea să nu pară întru nimic mai prejos de puterile cele de sus. Ca un împărat străbătea lumea; ca unul fără de trup înfrunta durerile și primejdiile; ca unul care ar fi dobândit cerul disprețuia cele de pe pământ; ca unul care ar fi trăit împreună cu înseși puterile cerești, așa era de veghetor.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 237)

„Nu este oare minunat și străin lucru ca un cuvânt ce sare de pe o limbă de țărână să alunge moartea, să dezlege păcatele, să îndrepte o fire betegită, să prefacă pământul în cer? De asta mă înspăimânt de puterea lui Dumnezeu, de asta mă minunez de puterea lui Pavel, că a primit un atât de mare har, că s-a pregătit așa pe sineși.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 237)

„Știind deci și Pavel că dragostea este capul bunătăților, o săvârșea cu toată scumpătatea. Într-adevăr, nimeni n-a iubit atât pe dușmani, nimeni n-a făcut atâta bine hulitorilor, nimeni n-a suferit atât pentru prigonitori. Nu se uita la cele ce suferea, ci se gândea că și prigonitorii săi sunt oameni ca și el. Și cu cât se înfuriau mai mult, cu atât mai mult îi era milă de nebunia lor. Și după cum se poartă un tată cu copilul lui cuprins de nebunie - căci tatăl plânge și i se rupe inima de milă cu atât mai mult cu cât copilul bolnav îl ocărăște și îl lovește mai cumplit -, tot astfel și Pavel se purta cu mai multă dragoste.” (*Cuvântul al III-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 238-239)

„Ai văzut suflet care depășește tot pământul? Nădăjduia să înfățișeze lui Dumnezeu pe tot omul; și în ceea ce-l privește, i-a înfățișat pe toți: ca și cum ar fi născut el pe toți oamenii lumii, așa se frământa, așa alerga, așa se străduia să-i ducă pe toți în împărăția cerurilor, ajutând, făgăduind, rugându-se, cucerindu-se, înfricoșând pe draci, alungând pe stricătorii de suflete. Și toate acestea le făcea prin viu grai, prin epistole, cu cuvântul, cu fapta, prin ucenicii lui, prin el însuși, îndrepta pe cei căzuți, întărea pe cei ce stau în credință, ridica pe cei ce zăceau la pământ, mângâia pe cei cu inima zdrobită, încuraja pe cei trândavi; striga înfricoșător către vrăjmași, se uita cu asprime la dușmanul. Ca un general, sau ca un prea iscusit doctor, el era și om de corvoadă, și purtător de scut, și apărător. Era totul în tabără. Arăta multă purtare de grijă și multă râvnă nu numai în cele duhovnicești, ci și în cele trupești.” (*Cuvântul al III-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 242)

„Fiind mare în dragoste, care e capul virtuților, era mai arzător decât flacăra. Și cum fierul care cade în foc ajunge cu totul foc, tot astfel și Pavel, aprins fiind de focul dragostei, ajunge în întregime dragoste. Fiind ca un tată obștesc al întregii lumi, se purta ca un părinte trupesc; dar, mai bine spus, depășea pe toți părinții prin grija lui și de cele trupești, și de cele sufletești. Dădea pentru iubirii lui copii: banii, cuvintele, sufletul, totul.

Din pricina asta numea dragostea plinire a legii (Rom., 13, 10), legătură a desăvârșirii (Col., 3, 14), mamă a tuturor virtuților, început și sfârșit ale virtuții. (*Cuvântul al III-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 233)

„Pavel a ajuns atât de mare nu numai prin har, ci și prin sânguința sa. Și de asta a ajuns prin har, pentru că a ajuns și prin sânguință. Cu covârșire, și harul și sânguința; harul lui Dumnezeu a suflat asupra lui, iar voința era în el. Vrei să cunoști harul lui Dumnezeu? Hainele lui înfricoșau dracii! Dar nu mă minunez de asta, după cum nu mă minunez nici de aceea că umbra lui Petru alunga bolile, ci mă minunez că a făcut lucruri minunate înainte de primirea harului, chiar de la început; nici nu avea această putere, nici nu primise hirotonia și s-a aprins de un zel atât de mare pentru Hristos, încât a sculat tot poporul iudeu împotriva lui. Văzându-se înconjurat de primejdii așa de mari, că și orașul era înconjurat, a coborât printr-o fereastră a zidului și a fugit; cu toate acestea, n-a căzut în trândăveală, nici n-a fost cuprins de sfială și teamă, ba, dimpotrivă, primejdiile i-au aprins și mai tare zelul. Dând pas primejdiilor pentru economie, dar nedând pas nimănui când era vorba de învățătură, a luat crucea și urma lui Hristos, deși avea înaintea ochilor pilda lui Ștefan, deși vedea că iudeii mai mult decât toți căutau să-l ucidă și doreau să guste din carnea lui. Nu se arunca în primejdii fără nici o socoteală, dar nu ajungea mai trândav după ce scăpa de ele. Iubea tare viața de aici pentru câștigul ce-l avea din ea; dar o și disprețuia tare pentru filosofia câștigată de el de pe urma disprețuirii ei, sau pentru graba mare ce-o avea de a pleca la Iisus. Ceea ce am spus totdeauna despre Pavel nu voi înceta niciodată să spun: nici un om înconjurat de atâtea lucruri potrivnice n-a izbutit ca Pavel, să le schimbe în folosul său. Nici un om n-a dorit atât viața aceasta, nici chiar cei care țin la viață, dar nici unul n-a disprețuit-o atât, nici chiar cei care țin cu orice preț să se omoare; nu-l tulbura nici o dorință și n-avea nici o poftă pentru vreun lucru din lumea aceasta; judeca totdeauna dorința lui prin voința lui Dumnezeu.” (*Cuvântul al V-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 258)

„Nici un alt om n-a avut atâtea pricini de laudă ca Pavel, și totuși nici un alt om n-a fost așa de lipsit de mândrie ca el! Ascultă! Pavel spune: *Cunoștința semețește*. Și toți am putea-o spune împreună cu el. Și Pavel avea în el atâtea cunoștințe câtă n-a fost în nici un om de când e lumea. Cu toate acestea, cunoștința nu l-a făcut mândru, ci tocmai bogăția cunoștinței lui îl smerea.” (*Cuvântul al V-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 260-261)

„Pavel ne-a dat poruncă și lege ca să nu cruțăm pe cei care sunt nepăsători față de Dumnezeu; dimpotrivă, să le vorbim mai cu asprime, în Pavel avem măsura tuturor faptelor. Din pricina aceasta Pavel este de laudă în toate: și când făptuiește și când grăiește, și când ocărăște și când laudă, și când întoarce spatele și când mângâie, și când se înalță pe sine și când se smerește, și când se laudă și când se vaită. Pentru ce te minunezi dacă și ocara și mustrarea fac pe cineva vrednic de laudă, când chiar omorul și înșelăciunea și viclenia au făcut pe unii vrednici de laudă, atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament?

Cercetând dar temeinic toate acestea, să ne minunăm și de Pavel și să slăvim pe Dumnezeu.” (*Cuvântul al V-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 264)

„Dar când se apropiau de trupurile celor bolnavi hainele lui Pavel, toată boala era alungată.” (*Cuvântul al VII-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 273)

„Pavel, mai iute decât focul, n-a stat nici o zi liniștit: ci îndată ce a ieșit din izvorul sfințit al apelor, din apa Botezului, vâlvătai de flăcări s-au aprins în sufletul lui. Nu s-a gândit la primejdii, nu s-a gândit că iudeii au să rădă de el, că au să-l facă de rușine, că n-au să creadă în el! Nu! Nu s-a gândit la așa ceva! A luat alți ochi, pe cei ai dragostei, și o altă minte și s-a

aruncat înainte, ca un puhoi, cu multă furie! A dărmănat toate legile iudeilor și a dovedit cu Scripturile că Iisus este Hristosul. Și încă nu avea multe daruri ale harului, încă nu fusese învrednicit de atât de mare Duh! Cu toate acestea, s-a aprins îndată și făcea totul cu sufletul mort pentru lume. Și ca și cum ar fi vrut să-și răscumpere timpul trecut, așa le făcea pe toate; căuta să se ostenească aruncându-se pe sine însuși în acea parte a luptei unde erau numai primejdii, numai temeri.” (*Cuvântul al VII-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 276)

„Spunea: *Sunt legat dar cuvântul nu este legat* (II Tim., 2, 9). Îl fugăreau; și fapta asta era o prigoană; dar sfârșitul faptei, apostolie de învățător. Vrajmașii lui făceau ceea ce ar fi făcut prietenii și cunoscuții. Nu-l lăsau să se statornicească într-un loc; ci, prin uneltiri și prin fugăriri purtau pe doctor pretutindeni, ca toți să audă limba lui. L-au lăsat iarăși, dar a ajuns și mai înverșunat; au alungat pe ucenici, și i-au trimis celor ce nu aveau învățător. L-au dus în fața unui județ mai mare, și a fost de folos unei mai mari cetăți, Roma. De aceea iudeii, plângându-se, ziceau despre apostoli: *Ce să facem oamenilor acestora?* (Fapte 4, 16). *Prin ceea ce facem, răspândim și mai mult credința lor.* L-au dat pe Pavel temnicerului, ca să-l aibă în mâini și mai bune; dar temnicerul a fost legat mai bine de Pavel. L-au trimis împreună cu cei legați, ca să nu fugă; dar el a catehizat pe cei legați. L-au trimis pe mare, ca să facă, fără voia lor, să-și termine și mai iute călătoria; iar sfărâmarea corăbiei a ajuns pricină de învățătură celor ce fuseseră cu el în corabie. Amenințau cu mii și mii de munci, ca să stingă predicarea Evangheliei, dar ea creștea și mai mult.” (*Cuvântul al VII-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 279)

„Ați auzit negreșit de Neron, ajuns celebru din pricina desfrânării lui. A fost cel dintâi și singurul dintre împărați care a născocit noi chipuri de desfrânare și de necuviință. Neron a învinuit pe fericitul Pavel, care a trăit pe timpul domniei lui, de aceleași fapte de care voi îi acuzați pe acești sfinți bărbați. Fericitul Pavel câștigase pentru credința creștină pe o concubină a lui Neron, iubită foarte mult de el, și a înduplecat-o totodată să părăsească legătura sa necurată. Din pricina asta Neron l-a numit pe Pavel plagă a societății, înșelător și, în sfârșit, i-a adus și alte învinuiri, ca acelea pe care le roștiți voi acum. L-a pus mai întâi în lanțuri, dar, pentru că nu l-a înduplecat să înceteze de a mai sfătui pe față, a pus, în cele din urmă, să fie omorât. Ce a păgubit cel omorât? Ce a folosit ucigașul? Cât folos a avut Pavel cel ucis atunci, și câtă pagubă Neron ucigașul! Nu este, oare, căutat de întreaga lume ca un înger? Spun doar atât, ca să arăt numai bunătățile din lumea aceasta dobândite de Pavel. Nu este, oare, Neron hulit de toți ca o adevărată plagă a societății și ca un demon?” (*Apologia vieții monahale*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 191)

„Pavel avea o putere cu mult mai mare decât puterea cuvântului, în stare să săvârșească lucruri mai mari. Era înfricoșător dracilor numai ce se arăta, fără să scoată vreun cuvânt. De s-ar aduna la un loc toți cei din vremea noastră, cu mii și mii de rugăciuni și lacrimi, n-ar putea să facă atâta cât au făcut atunci șorțurile lui Pavel (Fapte 19, 12). Când Pavel se ruga, învia morții (Fapte 20, 7-12); și a făcut și alte minuni la fel de mari încât păgânii l-au socotit Dumnezeu (Fapte 14, 8-18); iar înainte de a se muta din viața aceasta a fost învrednicit să fie răpit până la al treilea cer și să audă cuvinte neîngăduite omului să le audă (2 Cor., 12, 2-4). Cum nu se cutremură oamenii din vremea noastră, când încearcă să se compare cu un astfel de bărbat?” (*Tratatul despre preoție*, cartea a patra, cap. 6, în vol. *Despre preoție*, pp. 113-114)

„Dacă, însă, am lăsa la o parte minunile lui și am veni la viața fericitului Pavel și i-am cerceta viețuirea lui îngerească, l-am vedea și aici, mai mult decât prin minuni, biruitor pe atletul lui Hristos. Ce poți spune de râvna lui, de bunătatea lui, de dese primejdii prin care trecea, de grijile lui, care veneau în valuri, de neconținutele lui supărări pentru Biserici, de

mila lui față de cei neputincioși, de multele lui necazuri, de nemaiauzitele lui prigoniri, de morțile care îl amenințau în fiecare zi (2 Cor., 11, 23-28)? Care este locul din întreaga lume, care este uscatul, care este marea, care să nu fi cunoscut luptele dreptului acestuia? Pe Pavel și pustiul l-a cunoscut și l-a primit adeseori, când era în primejdii (Gal., 1, 17). A îndurat tot felul de vrăjmășii, dar a și avut tot felul de biruințe! N-a încetat niciodată lupta, dar niciodată nu i-a lipsit cununa!

Dar, nu știu cum s-a făcut, că m-am pornit să ocărăsc pe marele Pavel. Într-adevăr, faptele lui depășesc orice cuvânt, iar pe al meu tot atât de mult cât mă depășesc și pe mine maeștrii în cuvânt. Dar cu toate că sunt atât de nedibaci, totuși nu mă voi opri - și fericitul Pavel va judeca cuvintele mele nu după felul cum le rostesc, ci după intenția cu care le rostesc -, nu mă voi opri de a vorbi de însușirea aceea mare a lui, care le întrece pe celelalte însușiri amintite mai sus tot atât pe cât întrecea el pe ceilalți oameni. Care este această însușire? După atât de mari fapte, după atât de multe și nenumărate cununi, se ruga să ajungă în iad și să fie dat muncii veșnice, pentru ca să se mântuiască și să vină la Hristos iudeii (Rom., 9, 3), care de atâtea ori l-au lovit cu pietre (Fapte 14, 19; 2 Cor., 11, 25) și l-ar fi omorât dacă le-ar fi stat în putere. Cine a dorit așa de mult pe Hristos ca Pavel? Dacă poate fi numit acesta dor, și nu ceva mai mult decât dor! Și ne mai comparăm noi cu Pavel după atâta har pe care l-a primit de sus, după atâta virtute pe care a arătat-o! Ce îndrăzneală poate fi mai mare ca aceasta?" (*Tratatul despre preoție*, cartea a patra, cap. 6, în vol. *Despre preoție*, pp. 114-115)

„Pavel, locuitorul cerului, stâlpul bisericilor, îngerul pământesc, omul cerurilor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 80)

„Îndeajuns ne-a ospătat mai înainte limba aceea ce vărsa aur lămurit și curat și are în gură izvoare de miere. Zic adică limba fericitului Pavel, care mai bine zis covârșește dulceața fagurului de miere prin dulceața învățaturii celei duhovnicești.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 74)

„Pavel, alergătorul în toată lumea, cel ce își avea trupul numai de formă, cel care a călcat în picioare până și trebuințele firii, cel ce alunga demonii, cel ce era cinstit în ochii credincioșilor ca un înger, cel de care s-au rușinat și fiarele, cel de care s-a sfiit marea și, ținându-l o zi și o noapte, nu l-a înecat; cetățeanul raiului, cel răpit la cer de trei ori, cel care s-a împărtășit din tainele lui Dumnezeu, cel ce s-a ostenit mai mult decât toți apostolii; vasul alegerii, cel ce a condus Biserica la Mirele Hristos; crainicul neamurilor, cel ce a străbătut marea și uscatul, cel ce a lăsat pretutindeni urmele de biruință ale bărbăției sale; cel ce s-a luptat neîncetat cu foamea și cu setea; cel ce s-a războit cu golătatea și cu frigul și a zis: *până în ceasul de acum flămânzim și însetăm, și suntem goi*; cel ce s-a făcut mort lumii; cel ce socotea lumea moartă pentru sine, locuitorul ceresc, nebunaticul îndrăgostit de Hristos, cel mai fierbinte decât focul, cel mai vajnic ca fierul și mai tare ca diamantul.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 82)

„... porunca diavolilor și învia morții, și îmbolnăvea doar prin poruncă, și putea să vindece pe cei bolnavi, ale cărui haine și umbră tămăduiau orice fel de boală.” (*Îmbrățișați pe Priscilla și Aquila și cele următoare*, cuvântul I, în vol. *Cateheze maritale*, p. 147)

„... limba întregii lumi, lumina Bisericilor, temelia credinței, stâlpul și întăritura adevărului.” (*Îmbrățișați pe Priscilla și Aquila și cele următoare*, cuvântul I, în vol. *Cateheze maritale*, p. 150)

„Și nici măcar de încălțămintele lui a ne atinge, atâta suntem de departe de mărimea lui.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 64)

„Multă bucurie am a pomeni numele bărbatului acestuia, privind frumusețea faptelor lui celor bune, că nu veselește soarele atâta fețele când răsare și dă raze luminoase, ca numele lui Pavel. Că soarele luminează numai fața, iar Pavel ne înalță tocmai în porțile cerurilor și mai înalt lucrează decât soarele și luna, că în acest fel este puterea bunătății lui, că face din oameni îngeri și pe suflet îl face de zboară la cer.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 151)

„Însă printre toți sfinții, Pavel strălucește de o strălucire de necomparat. Nu bunurile pământești sunt acestea la care renunță el pentru frații săi, nici relele de aici de jos la care se dedă el pentru mântuirea lor, ci *anatema* pe care el o înfruntă pentru frații săi. Pentru a-i scoate din adânc, el se aruncă pe sine acolo în el!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 182)

„Cuceririle lui sunt vaste ca și lumea, faptele lui sunt nenumărate, triumfurile lui fără de sfârșit, minunile lui fără de limită. Și alături de aceste slăvi ale sale să enumerăm martiriile sale, totdeauna persecutat, urât, alungat, urmărit peste oceane și mări și pământ, închis în închisoare, târât înaintea tribunalelor și a împăraților, dat lui Nero ca și o pradă unei fiare crude. Cine va spune suferințele marelui Pavel? Cine va enumera martiriile sale, ori de unde-i vine lui puterea? Pavel nu are decât o armă, nu cunoaște decât un singur izvor: rugăciunea. El se roagă neîncetat în alergările sale și în grozăvia închisorilor sale, aclamat de mulțimi sau bătut cu vergi de călăii săi.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 484)

„Poate fi un lucru mai minunat decât acesta? Lupul a ajuns păstor. Cel care bea sângele oilor nu contenește să-și verse sângele lui pentru mântuirea oilor. Vrei să vezi că bea sângele oilor, că gura lui era plină de sânge? *Iar Saul încă suflând amenințare și ucidere împotriva ucenicilor Domnului...* (Fapte 9, 1). Dar acesta, care sufla amenințare și ucidere, acesta, care vărsa sângele sfinților, acesta și-a vărsat sângele lui pentru sfinți! *Ca om*, spune el, *m-am luptat cu fiarele în Efes?* (I Cor., 15, 32). Și iarăși: *în fiecare zi mor* (I Cor., 15, 31). Și iarăși: *Socotiți am fost ca niște oi de junghiere* (Romn., 8, 36). Și spunea acestea cel ce era de față când se vărsa sângele lui Ștefan, când (el însuși) încuviința uciderea lui. Ai văzut că lupul a ajuns păstor? Oare mai înainte de asta nu vă rușinați când auzeați că Pavel a fost prigonitor, hulitor, ocărător? Ai văzut că vina de mai înainte i-a făcut lauda mai mare?” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 16)

„Vrei să vezi cât l-a schimbat, cât i l-a apropiat, cât l-a atras, și că l-a pus alături de cei dintâi prieteni ai Lui? Nici unui om n-a vrut Hristos să-i spună atâtea taine câte i-a spus lui Pavel.

De unde știm asta?

O spune însuși Pavel: *A auzit cuvinte de nespus, pe care nu se cade omului să le grăiască* (II Cor., 12, 4)? Ai văzut de câtă dragoste s-a bucurat vrăjmașul și dușmanul? De aceea, trebuie să vă spun viața lui de mai înainte, pentru că ea ne arată și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, și puterea Lui. Iubirea Lui de oameni, că a voit să mântuie și să atragă la El pe cel ce săvârșise atâtea rele; puterea, pentru că a putut ceea ce a voit. Sufletul mare al lui Pavel îl arată și faptul că nu făcea nimic din duh de ceartă, nici nu era stăpânit de slava deșartă, ca iudeii, ci aprins de râvnă; e drept, nu dreaptă, dar râvnă. Asta o și striga, însuși zicând: *Dar am fost miluit pentru că am făcut-o neștiind, în necredință* (I Tim., 1, 13). Uimit de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, spunea: *Ca în mine mai întâi să arate Hristos toată îndelunga Lui răbdare, ca pildă celor ce au să creadă în El spre viața veșnică* (I Tim., 1, 16). Iar în altă parte spunea: *Lucrarea puterii Lui a arătat-o mai cu seamă în noi cei ce credem* (Efes., 1, 19). Ai văzut că viața de mai dinainte a lui Pavel a arătat și iubirea de oameni a lui Dumnezeu,

și puterea Lui, dar a arătat și integritatea sufletului său? Astfel, în Epistola către Galateni, spre a le dovedi că nu s-a schimbat prin oameni, ci prin puterea lui Dumnezeu, a spus: *Dacă aș plăcea oamenilor, n-aș mai fi rob al lui Hristos* (Gal., 1, 10).” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 19)

„Eu, când aud de Pavel Apostolul, îmi aduc aminte îndată de omul care a trăit în necazuri, în strâmtorări, de omul care a fost lovit, care a fost înțemnițat, care a petrecut o zi și o noapte în prăpastia mării (II Cor., 11, 23-26); care a fost răpit în al treilea cer, care a auzit în rai cuvinte de nespus (II Cor., 12, 2-4), îmi aduc aminte de vasul alegerii (Fapte 9, 15), de nuntașul lui Hristos, de cel care dorea să fie anatema de la Hristos pentru frații lui (Rom., 9, 3). Ca un lanț de aur, numele lui Pavel aduce în mintea celor ce sunt cu mare luare-aminte tot șirul faptelor lui mari. Și nu este mic câștigul ce-l avem de aici!” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 67)

„Pe toți sfinții îi iubesc, dar mai ales pe fericitul Pavel, vasul alegerii, trâmbița cea cerească, nuntașul lui Hristos. Spun aceasta și dau pe față dragostea ce-o am, ca să vă fac și pe voi părtași dragostei. Cei îndrăgostiți cu dragoste trupească se rușinează, pe bună dreptate, să-și mărturisească dragostea, pentru că se fac de râș și pe ei, și vatămă și pe cei ce le aud mărturisirea; dar cei îndrăgostiți cu dragoste duhovnicească nu încetează nicicând să și-o mărturisească, pentru că frumoasa lor mărturisire le e de folos și lor, și celor ce-o aud. Dragostea cealaltă e păcat, aceasta, laudă. Aceea, patimă de ocară sufletului; aceasta, veselie sufletului, bucurie și podoabă preafrumoasă. Aceea aduce război în sufletul îndrăgostiților, aceasta izgonește războiul, de este, și aduce pace adâncă în cei îndrăgostiți. De pe urma aceleia nu-i nici un folos, ci chiar mare pagubă de bani, cheltuială fără cap, distrugere a vieții și stricare desăvârșită de case! De pe urma acesteia, mare e bogăția faptelor bune, mare e belșugul de virtute!” (*La cuvântul apostolic: «O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție!»*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 316)

„Să nu-mi spună cineva:

Acum Pavel nu-i printre noi, nu-l vedem cu ochii noștri! Cum putem iubi pe cel pe care nu-l vedem?

În calea dragostei acesteia nu stă nici o piedică. E cu puțință să-l iubești, deși a murit, să-ți fie drag, deși nu-l vezi, mai cu seamă când vedem în fiecare zi atâtea și atâtea urme ale virtuții sale: bisericile de pe fața întregului pământ, surparea necredinței, schimbarea unei rele viețuiri într-o viețuire bună, izbăvirea de înșelăciune, altarele sfărâmate, templele închise, amuțirea demonilor. Pe toate acestea, și pe cele asemenea lor, le-a doborât puterea cuvântului lui Pavel, însuflețită de harul lui Dumnezeu! Ea a aprins pretutindeni strălucitoare flacăra credinței! Avem, pe lângă faptele acestea, și epistolele lui sfinte, care zugrăvesc bine tot chipul aceluia suflet fericit. Să punem la inimă cele scrise de Pavel în scrisori cu tot atâtea drag, ca și cum Pavel ar fi în fața noastră și ar vorbi cu noi.” (*La cuvântul apostolic: «O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție!»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 317-318)

„Cine nu se va minuna de Pavel? Cine nu-l va admira? Dar, mai bine spus, cine ar putea admira și prețui după vrednicie sufletul acela mare și înalt cât cerul, că, deși legat și înțemnițat în Roma, totuși scria filipenilor de la atâtea distanță? Știți doar ce depărtare este între Macedonia și Roma! Dar nici lungimea drumului, nici scurgerea mare de timp, nici mulțimea de treburi, nici primejdia și necazurile în valuri, nimic nu i-a scos din suflet dragostea față de ucenici și amintirea lor! Îi avea mereu în minte! Nu-i erau atât de mult legate mâinile de lanțuri, cât de legat și de lipit îi era sufletul de dorul ucenicilor. Aceasta o arată și la începutul epistolei, când spune: *Pentru că vă am în inima mea, în lanțurile mele și în apărarea și*

întărirea Evangheliei (Filip., 1, 7). Întocmai ca un împărat care, suit pe tron de cum se face ziuă, stă în palatele împărătești și primește îndată de pretutindeni scrisori nenumărate, așa și Pavel stătea în temniță, ca în niște palate împărătești, și așa primea și trimitea scrisori cu mult mai multe; că neamurile toate cereau înțelepciunii lui răspuns la treburile lor. Că Pavel avea în grijă cu atât mai multe treburi decât un împărat, cu cât și stăpânirea ce i se încredințase era mai mare. Dumnezeu pusese în mâinile lui Pavel nu numai țara locuită de romani, ci și pe toți barbarii, și marea, și pământul!” (*Împotriva celor care nu folosesc cum trebuie cuvântul Apostolului care spune: «Fie din fățarie, fie întru adevăr, Hristos se propovăduiește»;* și despre smerenie, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 333-334)

APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Petru)

„Petru era înconjurat de mulțimi și umbra lui alunga bolile, îi îndepărta pe diavoli și-i învia pe morți. Acesta a înconjurat lumea, tăind buruienile necredinței și semănând semințele evlaviei cu plugul cel mai bun, plugul învățaturii. Și la cine a venit? La traci, la sciți, la inzi, la mauri, la sardinieni, la goți, la fiarele sălbatice, și i-a schimbat pe toți.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 49)

„Petru, verhovnicul cetei apostolilor, gura ucenicilor, stâlpul Bisericii, tăria credinței, temelia mărturisirii, pescarul lumii, cel a ridicat neamul nostru din adâncul rătăcirii la cer, cel ce totdeauna fremăta de însuflețire și îndrăznire, dar, mai bine spus, mai mult de dragoste decât de îndrăznire.” (Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 227)

APOSTOLII (după moartea lor au fost mai cinstiți decât împărații)

„Cei duși și purtați de colo-colo, cei disprețuiți, cei înlănțuiți, cei ce-au suferit nenumărate chinuri au ajuns după moartea lor mai cinstiți decât împărații. Și ca să afli cum, uită-te la cele ce spun. În Roma, cetatea cea prea împărătească, împărații, voievozii și generalii părăsesc totul și aleargă la mormintele pescarului și făcătorului de corturi, iar în Constantinopole cei cu coroane pe cap au socotit că este o fericire să le fie îngropate trupurile lor nu alături de apostoli, ci afară, în pridvoarele bisericii lor. Împărații au ajuns deci portari la pescari, nu le este rușine cu moartea lor; dimpotrivă, se împodobesc cu ea; și nu numai ei, ci și urmașii lor”. (*Către iudei*, 9, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 219)

ASCEZA

„Bine este și ceea ce faceți acum, adică bune sunt și postul, și culcarea jos pe pământ, și cenușa pe cap, însă când celelalte (virtuțile sufletești – n.n.) nu sunt de față, nici un folos nu aveți din acestea.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IV, p. 54)

„Pentru ca să afli că bogăția nu este nimic, nici sănătatea, nici slava, eu îți voi arăta pe mulți care puteau să se îmbogățească și totuși nu s-au îmbogățit, care puteau să fie sănătoși, și cu toate acestea și-au slăbit trupurile lor prin nevoițe, care puteau să se bucure de slavă, și totuși se străduiesc să fie disprețuiți.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia I, p. 24)

„Căci deprinderea trupească la puțin folosește (4, 8). Unii zic că aceste cuvinte sunt spuse pentru gimnastica trupească. Să nu înțelegeți aceasta! Nu pentru exercițiul trupului vorbește el aici, ci pentru al sufletului, pentru gimnastica duhovnicească. Căci dacă ar fi trupească, desigur că l-ar hrăni pe trup; dar când îl topește așa-zicând, când îl subțiază și când

îl slăbește de tot, nu mai este atunci gimnastică trupească. Așadar, el nu vorbește aici de exercițiul trupesc, ci de cel sufletească, de care avem nevoie. Gimnastica aceea nu are folos, ci doar numai că a folosit cu ceva trupului, în timp ce exercitarea în evlavie, sau după cum zice apostolul *obișnuința spre dreapta-credință* ne aduce folos și aici și în viața viitoare.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia XII, p. 125)

„... trebuie să ne deprindem în fiecare zi cu postul, cu traiul aspru, cu hrana ieftină, cu masa simplă, alungând din toată viața noastră luxul. Altfel, nu este cu putință să bineplăcem lui Dumnezeu.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 90)

ASCEZA (folosul)

„Plăcut lucru este a vedea pe acei ce-și chinuiesc trupul, îl strâmtorează și suferă mii de necazuri, fiindcă aceștia se vor învrednici de acele bunătăți.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLII, p. 457)

ATEISMUL

„... necredința care nu este urmată de pocăință este ea însăși un chin: căci a fi în afară de lumină, este în sine un mare chin.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXVIII, 1, p. 131)

„După cum a crede este dovada unui suflet înalt și înțelept, tot astfel cel ce nu crede dă dovadă de un suflet lipsit de bunul simț, irațional și coborât în rândul dobitoacelor.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, p. 140)

„Căci dacă începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu, evident că începutul nebuniei este a nu cunoaște pe Dumnezeu. Deci dacă a cunoaște pe Domnul este înțelepciune, iar a nu-L cunoaște nebunie, atunci a nu-L cunoaște provine din îngâmfare și mândrie diavolească; pentru că începutul mândriei este a nu cunoaște pe Domnul.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XX, p. 403)

„... să nu învinovățească nimeni pe Dumnezeu. Nu din partea celui ce cheamă se întâmplă a nu crede, ci din partea celor ce fug când sunt chemați. Dară, zici tu, trebuia ca și fără voia lor să-i tragă la sine. Să nu fie ! El nu silește pe nimeni, căci cine oare, chemând la cinste, la cununi, ospete și serbări, trage la sine pe cei chemați, legați și fără voia lor? Nici unul nu face așa, căci un asemenea fapt este al celui ce batjocorește. Dumnezeu trimite fără voie în gheena, însă în Împărăția Cerurilor cheamă pe cei ce vor. În focul cel veșnic el trimite pe păcătoși legați și văicărindu-se, însă când este vorba de miile de bunătăți, nu așa; fiindcă dacă firea celor buni nu este așa încât ei să alerge spre ele de bunăvoie și să cunoască harul cel mare, apoi atunci sila întrebuițată cu oamenii defaimă înseși acele bunătăți, Dar pentru ce, zici tu, nu voiesc oamenii aceste bunătăți și nu aleargă după ele? Din pricina neputinței sau, mai bine zis, din pricina slăbiciunii lor. Și pentru ce atunci nu vindecă slăbiciunea lor? Dar cum și în ce fel trebuia să vindece această slăbiciune? Oare n-a făcut el făptura întreagă, care învață pe om și-i arată puterea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu? Cerurile, zice, spun slava lui Dumnezeu (Ps. 18, 2). Oare nu a trimis și pe Proroci? Nu i-a cinstit? Nu a făcut cu dânșii minuni? Nu le-a dat lege scrisă și lege firească? Nu a trimis și pe Fiul său? Nu le-a trimis și pe apostoli? Nu a făcut cu dânșii semne? Nu i-a amenințat cu gheena? Nu le-a făgăduit Împărăția Cerurilor? Nu în fiecare zi răsare soarele său peste cei buni și peste cei răi? Oare cele ce a poruncit nu sunt atât de ușoare și lesne de împlinit, încât mulți covârșesc poruncile lui prin prisosința filosofiei lor? Ce trebuia să facă viei sale, și n-a făcut? (Is. 5, 4). Dară, zici tu, pentru ce nu ne-a insuflat în chip firesc cunoașterea și virtutea? Deci cine zice acestea, Elinul sau Creștinul? Amândoi o zic, însă nu pentru aceleași lucruri, ci unul se ceartă pentru

cunoaștere, iar celălalt pentru viață. Așadar, noi vom vorbi mai întâi către Creștin, căci nu atât îmi este vorba de mădularele dinafară, pe cât de ale noastre proprii.

Deci ce zice Creștinul? Trebuia, zice, ca să ne insuflă însăși cunoașterea virtuții. Dar ne-a insuflat această cunoaștere, căci de nu ne-ar fi insuflat-o, cum am putea cunoaște cele vrednice de făcut, cum și cele ce nu trebuia a le face? De unde atunci și pentru ce sunt legile și judecățile? Deci el ne-a insuflat această cunoaștere, sau mai bine zicând, nu atât cunoașterea, pe cât însăși fapta. Dar pentru ce atunci ar trebui ca să primești răsplata, dacă totul ar fi al lui Dumnezeu? Căci, spune-mi, rogu-te, oare Dumnezeu te pedepsește la fel cu Elinul, păcătuind? Nicidecum, căci tu ai cu tine libertatea izvorâtă din cunoaștere. Dar ce? Dacă ți-ar spune cineva acum că și tu, și Elinul vă veți învrednici acelorași bunătăți pentru cunoaștere, oare nu te-ai neliniști? Eu cred că da, căci ai zice că Elinul, putând afla cunoașterea prin sine, n-a voit totuși să o afle. Și dacă și el ar zice că Dumnezeu trebuia să insuflă în noi cunoașterea în chip firesc, oare nu ai râde și nu ai spune Dar pentru ce n-ai căutat-o? Pentru ce nu te-ai silit ca să o afli, precum am aflat-o eu? - și ai sta cu multă îndrăzneală împotriva lui, spunându-i că este cea mai de pe urmă prostie a învinovăți pe Dumnezeu că nu ne-a insuflat și cunoașterea odată cu firea. Acestea le-ai zice fiindcă tu singur cercetând, ai căpătat cunoașterea, și tot așa ai putea izbuti să capeți o viață curată, dacă nu ai ispiți și nu ai cere totul; dar fiindcă te îngreuezi spre fapta bună, pentru aceea și pui înainte astfel de vorbe prostesti. Cum ar fi putut să facă ca binele să fie silit, adică îndeplinit prin silă? Dar atunci ne-ar fi tăgăduit virtutea multe dintre dobitoacele necuvântătoare, fiindcă multe dintre ele sunt mai cumpătate în viață decât noi. Dară, zici tu, aș fi voit mai bine să fiu bun din silă și să fiu lipsit de orice plată, decât să fiu rău prin dorirea și voirea mea, și apoi să mă osândesc și să mă pedepsesc. Însă niciodată binele nu este silit, și nici că s-a auzit vreodată că sila este mama binelui. Dacă nu știi ce trebuie să faci, arată, și atunci vom spune ce trebuie; dar dacă cunoști singur că desfrânarea, de pildă, este un lucru rău, pentru ce atunci nu fugi de rău? Nu pot, zici tu. Însă te vor învinui și-ți vor închide gura alții cari au izbutit a face cele mai mari fapte. Tu poate având și femeie nu te înfrânezi, pe când un altul și fără femeie își păstrează întreaga-cugetare. Deci ce cuvânt de îndreptățire vei avea, nepăzind măsura cumpătării, pe când acela sare peste primejdie? Nu sunt așa, zici tu, din pricina firii trupului, și nu din pricina voinții. Nu ești așa fiindcă nu voiești, și nu că n-ai putea.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia II, pp. 18-19)

„Și cad din credință aceia care așteaptă totul de la cugetul lor. Căci, într-adevăr, cugetul omului naufragiază deseori, în timp ce credința lui îi servește ca o corabie sigură. Deci cei ce se depărtează de credință vor naufragia.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 62)

„Cel ce naufragiază este lipsit și pustiu de toate, căci cel ce cade din credință nu mai are nimic pe lângă sine, nu are de ce să se agațe. El nu are o viață corectă, prin care să câștige ceva de acolo, căci dacă este stricat capul, ce folos mai are restul trupului? Căci dacă nu este nimic credință fără viață, cu atât mai mult viață fără credință. Dacă Dumnezeu disprețuiește cele ale Sale pentru noi, apoi cu atât mai mult și noi trebuie să disprețuim cele ale noastre pentru El. Când cineva cade din credință, nicăieri nu stă, ci se scaldă în toate părțile până se scufundă de-a binelea.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 62)

„Precum necredința zămislește o viață stricată, tot așa și sufletul disprețuiește, când ajunge în adâncimea relor, iar disprețuind, nu primește de a crede, ca să scape de frică, după cum zice: Că au zis: nu va vedea, nici va pricepe Dumnezeul lui Iacob, și iarăși: Limba noastră o vom mări, buzele noastre la noi sunt, cine este nouă Domn? și iarăși: Pentru ce a mâniat necredinciosul pe Dumnezeu? Și iarăși: Zis-a cel nebun întru inima sa: nu este Dumnezeu, stricatu-s-au și urâți s-au făcut întru meșteșugiri, și iarăși: Nu este frica lui

Dumnezeu înaintea ochilor lui, că a viclenit înaintea lui, ca să afle fărădelegea lui și să urască (Ps., 93, 7; 11, 5; 9, 34; 13, 1; 35, 2. 3). Chiar și Hristos spune aceasta, zicând: Tot cel ce lucrează răul, urăște lumina, și nu vine la lumină (Ioan 3, 20).” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia VI, p. 114)

„Să-i întrebăm pe cei care tăgăduiesc pronia lui Dumnezeu: Este Dumnezeu? Dacă vor spune că nu este, nici să nu le mai răspundem. După cum nu merită să răspunzi nebunilor, tot așa nici celor care spun că nu este Dumnezeu.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 8, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 26)

„După cum noi câștigăm din două părți, tot așa necredinciosul este vătămat din două părți: și prin aceea că are să fie pedepsit mai târziu, din pricină că nu crede în înviere, și prin aceea că a căzut doborât de necazurile de aici, din pricină că nu așteaptă după acestea nimic bun.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul V, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 117)

„Copacul necredinței este plantat de curiozitatea cea rea a gândului, este udat de orgoliu și este îngrășat de patima ambiției.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 361)

„Să întrebăm pe cei ce vorbesc împotriva: Oare este Dumnezeu? Și de vor zice că nu este, nici să nu le răspundem. Căci precum celor nebuni nu li se cuvine a le răspunde, așa nici celor ce zic că nu este Dumnezeu.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndeșulările celor răi și pentru suferințele celor drepți*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 33-34)

„Vai de cel fără credință, că se va da la înșeri nemilostivi! Vai de cel ce nu se pocăiește că la adevărat Judecător va merge!” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 127)

„Însă ce va deveni nefericitul care disprețuiește, care-și râde, care refuză cu nerușinare să creadă? Vai! Acest nefericit este pierdut. El refuză toată mântuirea, el respinge orice nădejde, el se arată nedemn de orice iertare. Cine nu crede, este judecat. El este pierdut, chiar înainte de venirea dreptății; el este pierdut în plinul ocean de milă; el este pierdut pentru că nu vrea mântuirea pe care i-o prezintă Dumnezeu, și de la sine însuși el se aruncă într-o pierzare fără remediu.

Cum vom putea noi explica o nebulie atât de mare și să găsim cauza unei nemulțumiri atât de monstruoase?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 155)

„Ce-i trebuie necredinciosului mai învățat pentru a-l forța să primească, că adevărurile noastre de credință au o siguranță absolută? Trebuie a-i arăta lui că originea lor este divină, că Dumnezeu însuși a venit să le vestească în lume; că Iisus Hristos care le predică este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 162)

„Între dereglarea vieții și necredință există legăturile cele mai strânse. Viciul are nevoie să nu creadă în nimic. Lui nu-i trebuie nici Dumnezeu, nici suflet, nici destin veșnic, nici Providență. El nu împărățește în pace decât pe ruinele acestor dogme mari.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 163)

„Cei lipsiți de credință nu sunt într-o stare mai bună decât cei care locuiesc în întuneric; ci, după cum cei din întuneric se izbesc de pereți, se lovesc de cei cu care se întâlnesc, cad în gropi și în prăpăstii, și nu le sunt de nici un folos ochii pentru că nu au lumina care să-i îndrume, tot așa și cei lipsiți de credință se lovesc unii de alții, se izbesc de ziduri și, la urmă, se prăvălesc singuri în prăpastia pierzaniei.

Martori ai cuvintelor acestora sunt cei care se laudă cu înțelepciunea lumească, cei care se fălesc cu barba lor, cu mantaua și cu toiagul lor de filosofi. După cuvântări lungi, și adesea repetate, nu văd pietrele așezate dinaintea ochilor; că, dacă ar vedea în ele pietre, nu le-ar

socoti dumnezei! Se izbesc unii de alții și se cufundă în cea mai adâncă prăpastie a necredinței, nu din altă pricină, ci pentru că încredințează rațiunii rezolvarea tuturor problemelor. Aceasta a arătat-o Pavel prin cuvintele: Au rătăcit în cugetările lor și s-a întunecat inima lor cea neînțelegătoare; zicând că sunt înțelepți au ajuns nebuni (Rom., 1, 21-22). Apoi, ca să dovedească întunecimea și nebunia lor, a adăugat: Și au schimbat slava Dumnezeului Celui nestricăcios în asemănarea chipului omului celui stricăcios și al păsărilor și al celor cu patru picioare și al târătoarelor (Rom., 1, 23). Dar când a venit credința, ea a împrăștiat tot acest întuneric din sufletul celui ce a primit-o.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 2-3, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., pp. 268-269*)

ATEISMUL (atitudinea noastră față de cei necredincioși)

„Astăzi ni se cere și o mai mare filosofie. Pentru aceea când ucenicii cereau ca să se pogoare foc din cer, ca pe vremea lui Ilie, Hristos le zice: *Nu știți al cărui Duh sunteți voi?* (Lc. 9, 55). Pe atunci li se poruncea a urî nu numai necinstirea, ci și pe cei necinstitori, ca nu cumva prietenia cu dâșii să se facă pricină de nelegiuire pentru credincioși. Pentru aceea îi depărta pe dâșii și de rudenii, și de atingerea cu necredincioșii și îi îngrădea din toate părțile. Dar acum, când ne-a adus la o mai înaltă filosofie și ne-a făcut mai presus de o asemenea vătămare, ne poruncește a ne apropia de cei necredincioși și de a-i chema la noi, fiindcă de la dâșii nu ne poate veni vreo vătămare, ci de la noi mai ales aceia vor avea folos. *Deci ce, zici tu, oare nu trebuie a urî pe cei necinstitori?* Nu a urî, ci a milui. Dacă tu îl vei urî, cum vei putea întoarce cu ușurință pe cel rătăcit? Cum te vei ruga pentru cel necredincios? Cum că trebuie a ne ruga și pentru necredincioși, ascultă ce spune Pavel: *Rogu-te mai înainte de toate să faceți rugăciuni, cereri, făgăduințe, mulțumiri pentru toți oamenii* – și cum că nu toți erau credincioși, aceasta nu are nevoie de dovadă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 353)

AVORTUL (gravitatea)

„De ce prefaci cămara nașterii în loc de omor, iar pe femeie, care este dată spre nașterea de prunci, tu o pregătești pentru ucidere?” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXIV, p. 455)

BATJOCURA (batjocorirea altuia - gravitatea)

„Dacă o fecioară, de pildă, ar batjocori pe femeia măritată, apoi nu puțin și-ar ciunti plata ce are a lua; cel ce împrăște toate averile sale, dacă ar batjocori pe cel ce nu face așa, apoi atunci multe din ostenele lui le-a cheltuit în zadar.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXX, p. 318)

„E posibil apoi a cădea în gheenă numai din cauza insultei. *Căci cel ce zice fratelui său: nebunule, vinovat este de focul gheenei*” (Mat., 5, 22). Chiar de ar face cineva toate faptele cele bune, însă ar fi batjocoritor, nu va intra în Împărăția cerurilor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IV, p. 40)

„Cel ce batjocorește pe creștin, nu batjocorește oare prin aceasta pe Hristos?⁷⁹ Cel ce batjocorește chipul împăratului, pe cine batjocorește? Oare nu pe dânsul singur (adică pe

⁷⁹ Căci omul este făcut după chipul lui Dumnezeu – n. n.

împărat)?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia X, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 268)

„Dacă cel ce face unuia dintre cei mai mici, Lui îi face, iar care nu face unuia dintre cei mai mici, Lui nu-i face, cum să nu fie același, deopotrivă și pentru cel ce laudă ca și pentru cel ce hulește? Deci cel ce batjocorește pe fratele său, pe Dumnezeu Îl batjocorește.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, p. 54)

„Dar pentru ce îl numește el, după locul nașterii sale, *Iuda, cel zis Iscarioteanul* și pentru ce nu zice *Iuda vânzătorul*? El face aceasta pentru ca să ne îndemne a ne ține limba curată de vorbe de ocară și de aceea se stăpânește a-l numi *vânzătorul*. Să ne învățăm, deci, a nu vorbi rău despre nici unul dintre vrăjmașii noștri. Dacă Evanghelistul chiar împotriva vânzătorului Domnului nu întrebuițează nici un cuvânt aspru, cum am putea noi să aflăm iertare când hulim pe cei de aproape ai noștri? Ba încă noi batjocorim nu numai pe vrăjmașii noștri, ci și pe cei ce sunt către noi cu bune plecări. Vă conjur, să nu mai fie una ca aceasta! Ascultați numai ce zice Apostolul Pavel: *Nici un cuvânt putred să nu iasă din gura voastră* (Efes. 4, 29).” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 166)

BATJOCURA (batjocoritorul este vrednic de dispreț)

„Nimic nu-l poate face pe cineva mai de dispreț, ca batjocura, care-l necinstește mai cu seamă pe batjocoritor și nu-l lasă de a fi respectat după cum trebuie a fi.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 142)

BATJOCURA (răbdarea batjocurii)

„Greutatea pe care o produce batjocura, nu vine de la cel ce o face, ci de la cel ce o primește. Pentru ce vă necăjiți dar? Dacă pe nedrept vă batjocorește acest om, voi n-ar trebui să vă necăjiți deloc, ci mai mult să-l compătimiți. Dacă pe drept, cu atât mai mult ar trebui să stați liniștiți. Dacă fiind sărac, veți auzi că vă numește bogat, această laudă nu vă va atinge deloc, ci o veți lua mai mult ca un nimic; la fel, dacă cel ce vă înjură, zice minciuni despre voi, aceea nu vă privește deloc; voi n-ar trebui să vă emoționați nicicum.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXIII, 5, p. 440)

„Dacă vă reproșează sărăcia și nașterea voastră de jos, voi ar trebui să râdeți. Acest fel de batjocuri nu-l necinstesc pe cel ce le primește, ci pe cel ce le zice, ca neputincios să filosofeze sau să gândească.

Dar, veți zice voi, când se vorbește așa în fața mai multor persoane care nu știu adevărul, atunci rana devine de nesuportat. Este tocmai contrarul, atunci este foarte suportabil, când fiind înconjurat de un număr destul de mare de martori, toți vă laudă și vă aplaudă, hulindu-l pe cel ce n-a știut ce zice și râd de el. Persoanele cuminți nu-l laudă pe cel ce se răzbună, ci pe cel ce păstrează tăcerea. Dacă, prin cei ce sunt prezenți nu este nimeni cu minte, atunci ar trebui ca voi să vă folosiți de injurie și s-o păstrați pentru tribunalul ceresc. Acolo, toți vă vor lăuda, toți vă vor aplauda și vă vor dovedi; ori, un singur înger valorează mai mult decât tot universul. Și pentru ce să vorbim despre înger? Domnul Însuși vă va lăuda.

(...) Dacă ceea ce zice acest om despre noi este fals, să ne fie milă, fiindcă el își atrage chinul celor ce batjocoresc (Mt., 5, 22) și se face nevrednic de a citi Sfintele Scripturi, *căci Dumnezeu i-a zis păcătosului: pentru ce rostești cuvintele legământului Meu* (Ps., 49, 17) și stând vorbește împotriva fratelui tău? Și dacă ceea ce a zis el este adevărat, este încă vrednic de compătimire. Fariseul spune adevărul, vorbind despre vameș (Lc., 18, 10) și el nu-i face nici un rău; dimpotrivă, el i-a fost folositor; dar el s-a lipit însuși de cel mai mare bine și

învinuirea lui I-a făcut să se rătăcească și să se piardă. Așa, cel ce vă înjură se rănește din toate părțile, se pedepsește pe sine însuși și nu vă face nici un rău.

Voi dacă vegheați, dacă sunteți atenți asupra voastră, faceți un dublu câștig fiindcă, prin tăcerea voastră, vă faceți pe Dumnezeu favorabil și deveniți mai moderați și fiindcă ceea ce v-a zis vă folosește să vă corectați de greșelile voastre și să disprețuiți slava omenească. Acesta este pentru noi un motiv destul de mare de întristare și de durere să vedem că cea mai mare parte din oameni caută cu lăcomie slava și renumele. Dacă vrem să filosofăm, noi vom înțelege ușor și cu desăvârșire că lucrurile omenești nu sunt decât o umbră și n-au nimic real.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXIII, 5, pp. 440-441)

„Dacă își bat joc de noi, dacă ne maltratează, ne zicem atunci: *slujitorul nu este mai mare decât Stăpânul său* (Ioan 15, 20). Și să ne amintim cuvintele evreilor, atunci când acești nebuni îi ziceau divinului Învățător: *Ai demon și Tu ești un samarinean* (Ioan 8, 48); și, *Acest om alungă diavoliul cu Beelzebub*. Dacă Iisus Hristos a suferit toate acestea, a făcut-o ca noi să călcăm pe urmele Lui (I Petru 2, 21) și ca să suportăm cu curaj cuvintele înțepătoare și râsurile care au obiceiul să ne intimideze și să aprindă mânia în noi. Și nu numai divinul nostru Mântuitor a suferit toate aceste batjocuri, ci El încă a făcut tot ce a putut, pentru a-i scăpa de chinul care le era pregătit, pentru cei ce s-au făcut așa de vinovați, căci El i-a trimis pe apostoli pentru mântuirea lor. Iată pentru ce îi auzim pe apostoli spunând aceste cuvinte: *Știu că din neștiință ați făcut rău ca și mai marii voștri* (Fap., 3, 17) și prin aceste sfeli și prin această blândețe, ei i-au îndemnat să facă pocăință.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXIV, 3, p. 445)

„Și oamenii prin aceasta se aseamănă lui Dumnezeu, când ei nu suferă nimic de la cei ce îi supără, nici nu insultă fiind insultați, nici nu lovesc când sunt loviți, nici nu îi disprețuiesc pe cei ce râd de ei.

Și cum este cu puțință?, ai putea zice tu. Este cu puțință, când nu ești scârbit de cele întâmplare. *Și cum se poate să nu te scârbești?*, ai întreba tu.

Dar spune-mi, te rog, dacă te-ar batjocori copilul tău, oare ai socoti asta batjocură? Oare te-ai scârbi din această pricină? În nici un caz. Și dacă te-ai scârbi, oare nu te-ai face de râs? În același mod, dacă ne vom afla în aceeași situație față de cei de aproape ai noștri, nimic neplăcut nu vom pătimi, căci ei, dacă batjocoresc, sunt mai fără de minte decât copiii.

Și nici să cerem să nu fim batjocoriți, iar batjocoriți fiind să răbdăm, căci aceasta este adevărata cinste. Dar oare de ce? Pentru că tu ești stăpânul lui, nu altă persoană. Nu vedeți cum diamantul te zgârie când îl lovești? *Dar* – zici tu – *aceasta este de la natura lui*, însă și tu, prin voința ta, ai putea să devii ceea ce se petrece cu diamantul de la natura sa.

Dar ce, nu știi oare cum tinerii nu au ars, deși au fost aruncați în cuptorul cu foc? Nu ai auzit cum Daniil, fiind aruncat în groapa leilor, nu a pățimit nici un rău? Sunt posibile și astăzi asemenea lucruri, căci și înaintea noastră stau leii, sub chipul mâniei, poftii urâcioase și altor astfel de porniri, care au dinți îngrozitori și sfâșie pe cel căzut în ghearele lor.

Așadar, fii la fel ca acela [ca Daniil], și nu lăsa patimile să își înfigă dinții în sufletul tău.

Dar – zici tu – *ceea ce s-a petrecut cu Daniil a fost datorită harului*. Da, însă buna lui intenție, sau mai bine zis voință, a fost premergătoare harului, și oricât de flămânde ar fi acele fiare, nu se vor atinge de coasta ta, căci văzând trup de rob și s-au dat înapoi, dar când vor vedea membre ale lui Hristos – căci acestea suntem noi, credincioșii -, cum oare nu vor sta liniștite? Dacă nu se liniștesc, din cauza noastră se întâmplă, căci noi nu voim aceasta cu tot dinadinsul.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia III, p. 54)

„Judecă singur: te-a batjocorit cineva anume? Tu ești stăpân de a transforma acea batjocură în laudă adusă ție. Dacă tu îi vei răspunde tot cu batjocură, vei întinde mai mult necinstea, iar dacă vei binecuvânta pe cel ce te-a batjocorit, atunci vei vedea cum cei de față te

vor încunună și te vor aclama. Ai văzut cum, prin cei ce ne nedreptățesc, ni se face bine, dacă voim? Aceasta se poate zice și în chestiune de bani, și în bătaie, și în toate celelalte ce s-ar întâmpla. Deci, dacă noi suntem răsplătiți și pentru cele ce suferim, și pentru că facem bine celor ce ne fac rău, singuri ne împletim o îndoită cunună. Când vine cineva și-ți spune: *Cutare te-a batjocorit, și către toți cei de față te-a grăit de rău*, tu laudă-l pe acela către cel ce ți-a spus, și astfel chiar de ai voi să te aperi, vei putea să te răzbuni numai prin faptul că l-ai lăudat. Când tu faci așa, atunci cei ce te vor auzi, de ar fi cât de neștiutori, totuși pe tine te vor lăuda, iar pe acela îl vor urî ca pe o fiară, ba mai rău încă decât pe o fiară sălbatică, pentru că te-a supărat fără să-l fi nedreptățit, pe când tu, deși ai pățimit rău, totuși i-ai răsplătit cu binele, și atunci vei putea dovedi că toate cele vorbite de dânsul împotriva ta au fost spuse în zadar. Acela fiind muștrat de cuget pentru cele vorbite, dovedește prin aceasta că-i pare rău, iar tu, prin faptul că ai râs când ai auzit că te-a batjocorit, te-ai izbăvit singur de orice bănuială. Deci, gândește-te singur câte bunuri ai strâns de aici: întâi, că te-ai izbăvit singur de tulburare; în al doilea rând – deși aceasta ar putea să ocupe chiar primul loc – că chiar de vei fi avut greșeli, te-ai mântuit de ele, după cum s-a mântuit și vameșul acela, care a suferit în liniște acuzația fariseului. Pe lângă toate acestea, tu-ți faci prin această purtare sufletul înțelept și vei căpăta din partea tuturor mii de laude, iar bănuiala ce era asupra ta prin acele vorbe degrabă o vei împrăști. De voiești poate să te răzbuni pe acela, nu e nici o îndoială că, într-un fel, vei avea și aceasta cu prisosință, fiindcă Însuși Dumnezeu îl va pedepsi pentru cele vorbite; iar chiar și mai înainte de acea pedeapsă, înțelepciunea ta îi va pricinui ea însăși lovitura cea mai grea. Nimic nu poate atinge mai mult pe cei ce ne batjocoresc decât simplul fapt că noi râdem de toate batjocurile lor.

Acestea toate cugetându-le, să fugim dar, iubiților, de micimea sufletească și să alergăm spre limanul îndelungii răbdări, ca astfel și aici să aflăm odihnă sufletelor noastre, după cum a hotărât și Hristos, și să ne bucurăm și de veșnicele bunătăți.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XII, pp. 224-225)

„Poate că îți spune că ești rău, viclean și spurcat, deși tu nu ești așa? Apoi prin aceasta mai mult încă trebuie a-l căina și a-l plânge, fiindcă judecata lui este stricată; disprețuiește-i o astfel de părere, fiindcă ochii cugetului îi sunt betegiți. Și apostolii auzeau astfel de batjocuri, și râdeau de cei ce îi defăimau.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, p. 123)

„Hristos ne poruncește a suferi cu blândețe batjocurile, ca astfel și noi să filosofăm, în același timp și pe aceia mai mult să-i rușinăm. Căci nu cel ce batjocorește face vreo ispravă mare, ci tocmai cel ce tace când este batjocorit.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIII, p. 132)

„Cineva te încarcă cu cuvinte necinstite? Dacă tu disprețuiești aceste cuvinte, dacă nu le asculți chiar, dacă te pui mai presus de săgețile ce ți se aruncă, tu n-ai fost necinstit. Și după cum cu un corp de bronz noi n-am putea fi răniți, când s-ar arunca asupra noastră săgeți din toate părțile: ceea ce face rănilor nu este atât mâna de unde pleacă săgețile, cât natura corpurilor care sunt de țință; tot astfel aici, ceea ce face cinstea și ocara nu e furia acelor care batjocoresc, ci slăbiciunea acelor care sunt batjocoriți. Adevărata înțelepciune ne pune la umbra batjocurilor și ocărilor. Cineva te-a batjocorit cu cuvinte, dar tu nu le-ai dat nici o atenție, n-ai fost deloc mișcat? Tu deci n-ai fost batjocorit; ți-a dat o lovitură dar tu n-ai primit-o. De fapt, când autorul unei blasfemii vede că săgeata necinstită n-a ajuns la acel pe care avea scopul să-l necinstească, atunci el singur suferă o pedeapsă adevărată și tăcerea acelor pe care îi atacă face să se întoarcă contra lui însuși lovitura ce voia s-o dea altora.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, pp. 50-51)

„Te-a batjocorit cineva? Rabdă bărbătește; și vei răbda bărbătește dacă te vei gândi nu numai la batjocură, ci și la vrednicia și cinstea Acelui ce-ți poruncește să rabzi, și atunci vei răbda blajin.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, p. 97)

BATJOCURA (suportarea în tăcere și neosândire a acuzelor batjocoritoare ce ni se aduc)

„Când tu ai răspuns cu batjocură la batjocură, ai fost biruit, nu de oameni, ci, ceea ce este mai rușinos, ai fost biruit de patima mâniei, care stăpânește pe omul lipsit de libertate; iar dacă ai tăcut, atunci, pe lângă faptul că ai biruit, ai câștigat și trofeul fără nici o osteneală, și în același timp vei avea pe cei mulți de partea ta, care te vor încununa și vor cunoaște clar neadevărul și nedreptatea batjocorii suferite. Cel ce răspunde batjocorii, este de toți considerat că răspunde ca unul ce este atins acolo unde-l doare, și deci singur lasă a se înțelege bănuiala că are cunoștință de cele ce se vorbesc despre el, pe când dacă el râde de cele ce i se atribuie, prin răs a doborât părerea ce îi era contrară. Dar dacă voiești să ai o dovadă evidentă a celor pe care le spun, întreabă chiar pe adversar: când este el mai mult supărat? Când, fiind înfierbântat de mânie, tu îi răspunzi cu batjocuri, sau atunci când el batjocorindu-te, tu râzi de dânsul? Desigur că atunci când nu ieși în considerare insultele lui. Nu atât este el mulțumit și încântat că nu i s-a răspuns la aceste insulte, pe cât este de mâhnit că nu poate să se atingă de tine. Nu vedeți voi pe cei înfuriați de mânie cum nu fac atâta caz de rănilor lor și cum se aruncă cu cea mai mare furie asupra adversarului, căutând în tot felul, mai rău ca porcii sălbatici, să-l rănească, și cum mai mult aceasta urmăresc, decât să se apere pentru a nu pătimi ceva? Deci, când tu îl vei lipsi de aceea ce el dorește în special, atunci l-ai lipsit de totul, l-ai disprețuit cu desăvârșire, l-ai arătat că este vrednic de dispreț, că este mai mult un copil decât un bărbat destoinic. Tu atunci vei câpăta aprobarea tuturor, precum un filosof, iar pe acela îl vei arăta lumii ca o fiară sălbatică. Aceasta să o facem și când suntem loviți, anume când vrem să lovim pe adversar și să-i dăm lovitura cea mai grea; să-i întoarcem, zic, și obrazul celălalt, și atunci i-am provocat mii de răni. Căci cei ce pe tine te aplaudă atunci și te admiră, pentru el sunt mai groaznici decât cei ce l-ar bate cu pietre. Înaintea aceluia și cugetul lui îl va muștra, și-l va tortura grozav, și, ca și cum ar fi suferit cea mai mare rușine, el va pleca abătut și rușinat. Dacă poate aștepti și slava celor mulți, atunci și de aceasta te vei bucura. De altfel, noi cu toții avem simpatie față de cei ce pățimesc pe nedrept; dar dacă vedem că ei nici măcar nu se apără, ba chiar se și expun loviturilor, atunci nu numai că simțim milă față de ei, ci încă îi și admirăm.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXII, pp. 428-429)

BATJOCURA (adevărata batjocură)

„Batjocorire este numai păcatul, că de se va batjocori toată lumea, tu pe tine nu te batjocori și nu vei fi batjocorit niciodată.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 12)

BATJOCURA (fericiți sunt cei ce suferă batjocură pentru adevăr și pentru mărturisirea numelui lui Hristos)

„Dumnezeu îi cinstește mai ales pe cei care, pentru adevăr și mărturisirea numelui lui Iisus Hristos, suferă ceva rău sau ceva batjocoritor. Căci, precum este adevărată păstrarea bogățiilor pierzându-le pentru Dumnezeu și a iubi viața sa urând-o în această lume (Ioan 12, 25), la fel înseamnă a-și aduna comoara de slavă fiind aici înconjurat de batjocură.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LIX, 1, p. 290)

BĂILE PUBLICE COMUNE **(vătămarea sufletească de care sunt cuprinși cei ce merg la băile comune)**

„Că apa aceea este un ocean de desfrânare; nu învăluiește cu apă trupurile ci îneacă sufletele. Femeia își cufundă trupul gol în baie, dar tu, când o vezi, te scufunzi în adâncul desfrânării. Așa e mreaja diavolului; nu îneacă pe cei care înoată, ci mai ales pe cei care stau sus în porticele din jurul bazinului de înot; îi mai cumplit decât pe Faraon, care a fost înecat atunci cu caii și căruțele lui. Dacă ar fi cu puțință să vedeți sufletele înecate, v-aș arăta multe suflete plutind moarte la suprafața acestor ape, așa cum odinioară pluteau la suprafața Mării Roșii trupurile egiptenilor. Dar ceea ce-i mai cumplit decât toate este ca oamenii numesc o pieire ca aceasta desfătare, iar oceanul acesta al pierzaniei loc de plăcere, deși poți străbate Marea Egee și Marea Tireniană mai cu ușurință și în mai multă siguranță decât privești această. Mai întâi diavolul ține toată noaptea sufletele în așteptare; apoi după ce le-a arătat ce așteptau, le înlănțuiește și le face prizoniere. Să nu-ți închipui că ești lipsit de păcat dacă nu te-ai apropiat de o desfrânată; poftindu-o ai săvârșit totul. Că, fiind stăpânit de poftă, îți ațâți și mai mult flacăra. Iar dacă spui că aceste spectacole nu te vatămă, atunci ești vrednic de mai mare osândă pentru că, încurajând prin prezența ta astfel de spectacole, smintești și pe alții, iar ție îți faci de rușine obrazul și odată cu obrazul sufletul”. (Omilia la Matei, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 98)

„Dacă omul care se uită la o femeie spre a o pofti a și făcut desfrânare (Matei 5, 28), să nu ajungă prizonier cel care vede o femeie în pielea goală? Nu ca potopul de pe timpul lui Noe, care a ucis tot neamul omenesc, ucid cu multă rușine aceste femei, care fac baie în pielea goală, pe toți cei ce le privesc; apa potopului aceluia, da, a ucis trupul, dar a tăiat răutatea sufletului; apa aceasta, însă, face tocmai dimpotrivă: omoară sufletul, lăsând trupurile vii”. (Omilia la Matei, omilia VII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 99)

BĂNUIALA (ferirea de bănuiala cea rea)

„Pentru că nu știi pricinile unor lucruri, nu trebuie să inventezi pricini care nu sunt pricini. Mai bine e să nu știi bine decât să știi rău. Omul care nu știe pricina unui lucru va ajunge îndată să găsească adevărata pricină; dar cel care născoceste o pricină falsă, pentru că nu o știe pe cea adevărată, nu va putea ajunge cu ușurință la cea adevărată, ci va avea nevoie și de mai multă muncă și de mai multă sudoare ca să spulbere pricina falsă de mai înainte. Pe o plăcuță, dacă e curată, poți scrie cu ușurință orice vrei; dar dacă e scrisă, nu e atât de ușor; trebuie mai întâi să ștergi ce a fost scris rău. Tot așa și cu doctorii; un doctor care nu dă nici o doctorie este cu mult mai bun decât unul care dă doctorii vătămătoare; un arhitect care clădește case șubrede este mai rău decât unul care nu clădește deloc; la fel și cu pământul: este cu mult mai bun pământul care nu are nici un rod decât cel care are spini”. (Omilia la Matei, omilia LXXV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 856)

BĂRBAȚII (purtarea lor)

„Femeile pe de-o parte se rugau în biserică și prorocau cu capul descoperit – căci pe atunci femeile prorocau – iar pe de altă parte bărbații purtau părul lung, ca unii ce petreceau în filosofie, și când se rugau prin biserici sau prorocau își acopereau capul, iar amândouă aceste abateri erau din legile elinilor. Deci fiindcă pentru toate acestea el îi sfătuisese și fiind de față, și poate că unii au ascultat, iar alții nu au crezut, pentru aceea apostolul, ca un adevărat doftor, vine și prin epistola aceasta și îndreaptă păcatul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 267)

„Păi atunci când îl văd pe bărbat cu aurării, înfrumusețat, cu frizura aranjată, mirosind a parfum, îmbrăcat cu haine moi și cu mersul de femeie, luând aminte la desfătări, cum aş mai putea să-l numesc bărbat pe unul ca acesta, care şi-a trădat nobleţea firii sale şi s-a potrivit firii femeieşti? Căci dacă Pavel nu o socoteşte vrednică să se numere printre cei vii pe o femeie care face asemenea lucruri, ci o scoate din ceata celor însufleţiţi şi o aşază cu cei morţi, zicând că *cea care trăieşte în desfătări este moartă* (I Tim., 5, 6), cum mai poate un bărbat care face acestea să mai fie numărat în ceata bărbaţilor, de vreme ce şi o femeie care face aşa ceva a pierdut viaţa⁸⁰” (*Omilia aceluiaşi, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenţi la biserică şi despre uşurătatea celor care lipsesc şi despre cântare; şi că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuţii*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 77)

BĂRBAŢII (se cuvine ca bărbaţii să se roage cu capul descoperit)

„Poate ar fi cineva aici în nedumerire şi s-ar întreba în sine: Ce păcat poate fi a se ruga femeile cu capul descoperit, iar bărbaţii cu capul acoperit? Care anume păcat este, află de aici. Multe semne au fost date, atât bărbatului cât şi femeii, deosebite unele de altele, unuia semne de stăpânire, celelalte semne de supunere; pe lângă acestea, femeia să-şi acopere faţa şi capul, iar bărbatul să aibă capul descoperit. Deci dacă acestea sunt semne sau simboluri de stăpânire şi de supunere, apoi amândoi păcătuiesc dacă amestecă rolurile şi buna rânduială, trecând pe deasupra poruncii lui Dumnezeu şi călcându-şi rânduiala lor, bărbatul lăsându-se în micimea femeii, iar femeia răsculându-se asupra bărbatului prin felul de a se înfăţişa. Că dacă nu este slobod a schimba hainele, nici femeia de a îmbrăca hlamidă, şi nici bărbatul de a pune pe faţă farosul sau voalul, după cum zice: *Să nu se îmbrace femeia cu haine bărbăteşti, nici bărbatul să se îmbrace cu haine femeieşti* (Deut. 22, 5), cu atât mai vârtos nu trebuie a le schimba. Toate acestea s-au fost legiuit de oameni, deşi mai pe urmă le-a întărit şi Dumnezeu, celelalte însă – vorbesc adică de a se acoperi şi a nu se acoperi – sunt de la fire. Şi când zic fire, înţeleg pe Dumnezeu, fiindcă cel ce a făurit firea el este. Deci când răstorni hotarele acestea, priveşte câtă vătămare se face. Şi să nu-mi spui că păcatul acesta este mic, căci este mare şi prin sine însuşi, fiindcă este nesupunere şi neascultare. Dacă poate a fost mic, dar iată că acum s-a făcut mare, fiindcă este simvol a mari fapte. Cum că este mare, se vede din cele ce aduc atâta bună-rânduială în neamul nostru omenesc, poruncind în lume şi stăpânului şi celui stăpânit. Astfel că cel ce calcă aceste rânduieli toate le amestecă, şi darul lui Dumnezeu îl trădează, în acelaşi timp şi cinstea dată lui de sus o aruncă jos la pământ, nu numai bărbatul, ci şi femeia. Căci şi pentru femeie este mare cinste a-şi ţine rânduiala în care se găseşte, după cum este şi ruşine ca ea să se răzvrătească.

Pentru aceea apostolul a spus acest lucru pentru amândoi, zicând: Tot bărbatul, rugându-se, sau prorocind cu capul acoperit, ruşinează capul lui, şi toată femeia, rugându-se sau prorocind cu capul dezvelit, ruşinează capul ei, că totuna este ca şi cum ar fi rasă (1 Cor. 11, 4-5). Erau pe atunci, după cum am mai spus, şi bărbaţi care prorociau, şi femei care aveau acest har, ca de pildă fetele lui Filip, ca şi altele mai înainte ca acestea, despre care şi Prorocul zicea de la început: Şi vor proroci, zice, fiii voştri, şi ficele voastre vedenii vor vedea (Ioil 2, 28). Deci pe bărbat nu-l sileşte a fi întotdeauna cu capul descoperit, ci numai când se roagă. Tot bărbatul, zice, rugându-se sau prorocind cu capul acoperit, ruşinează capul său – pe când femeii îi porunceşte a fi cu capul acoperit întotdeauna. Pentru aceea, spunând: şi toată femeia, rugându-se sau prorocind cu capul dezvelit, ruşinează capul său – nu a stat numai aici, ci încă a şi desluşit pricina, zicând: că totuna este ca şi cum ar fi rasă. Dar dacă a se rade este

⁸⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceş: Este vorba de viaţa cea adevărată, în Hristos. (n.s. 172, p. 77)

întotdeauna rușinos lucru, apoi se vedește că și a sta cu capul descoperit este rușinos totdeauna.

Și nu s-a mulțămît numai cu aceasta, ci încă a mai adăugat, zicând: *Pentru aceea datoare este femeia să aibă învălitoare pe cap, pentru îngeri, arătând prin aceasta că ea nu numai în timpul rugăciunii trebuie a fi acoperită, ci mereu. Pentru bărbat el nu face vorbă de învălitoare sau acoperământ, ci numai de părul cel lung. A fi acoperit îl oprește numai atunci când se roagă, iar a-și lăsa părul lung îl oprește pentru totdeauna.*” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, pp. 271-272*)

„Că bărbatul nu este dator să-și acopere capul, chipul și slava lui Dumnezeu fiind (1 Cor. 11, 7). Aceasta este o altă pricină. Nu trebuie a-și acoperi capul nu numai fiindcă are de cap pe Hristos, zice, ci și pentru că stăpânește pe femeie. Stăpânitorul trebuie a avea cu sine simbolul stăpânirii când se înfățișează înaintea împăratului. Deci cum nimeni dintre stăpânitori (arhonzi) nu ar cuteza a se înfățișa înaintea celui ce poartă diademă fără cingătoare și fără hlamidă, tot așa și tu fără simbolurile stăpânirii, care sunt de a nu-ți acoperi capul și de a nu avea păr lung, să nu te rogi la Dumnezeu, ca să nu te batjocorești nici pe tine, și nici pe cel ce te-a cinstit. Același lucru s-ar putea zice și de femeie, fiindcă și dânsa se batjocorește când nu poartă cu sine simbolurile supunerii. Iar femeia, zice, este slava bărbatului. Deci stăpânirea bărbatului este firească. Apoi fiindcă a hotărât, el pune iarăși alte pricini, ducându-se până la întâia zidire și zicând astfel: *Că nu este bărbatul din femeie, ci femeia din bărbat* (1 Cor. 11, 8). Dar dacă a fi din cineva, aceasta este slava celui din care este, apoi cu atât mai mult când este icoană sau chip.

Că nu s-a zidit bărbatul pentru femeie, ci femeia pentru bărbat (1 Cor. 11, 9). Iată aici a doua întâietate a bărbatului, sau mai bine zis, și a treia, și a patra. Întâia, că Hristos este capul nostru al bărbatilor, iar noi cap femeii; a doua, că noi suntem slava lui Dumnezeu, iar femeia este slava noastră; a treia, că nu noi suntem din femeie, ci femeia din noi; a patra, că nu noi suntem făcuți pentru femeie, ci femeia pentru noi.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, p. 273*)

BĂRBĂȚIA (adevărata bărbăție)

„Să nu îmi arăți că cineva este bărbat din aceea că poartă veșminte bărbătești și centură, nici din faptul că se poartă cu autoritate și înfricoșare acasă, ci vedește-mi că este bărbat din mintea lui cea iubitoare de înțelepciune, din aceea că își ține din scurt patimile, că biruie bolile sufletului său, că își cârmuiește și este stăpân în casa lăuntrică a inimii și nu se lasă dus încoace și-ncolo de gândurile cele fără de rânduială. Acest lucru îl face mai cu seamă bărbat. Iar dacă se ține de beții și de orgii și își pierde toată ziua în ospete și jocuri și discuții la un pahar cu vin și se face, sub tirania patimii, mai moale decât orice ceară, cum mai poți să-l numești pe unul ca acesta bărbat, de vreme ce este prins cu totul și rob vândut, dedându-se la toate patimile? Pe un astfel de om cu apucături femeiești și molatic și iubitor de desfătări, călcat în picioare de toți, oare mai este cu puțință să-l pui în ceata bărbatilor? Sau nu știți că lupta și războirea noastră nu este cu oameni de o fire cu noi, ci cu puterile cele nevăzute, cu armile demonilor, după fericitul Pavel? Că zice el: *Lupta noastră nu este împotriva sângelui și a cărnii, ci împotriva începătorilor și a stăpânilor* (Efes., 6, 12).

Acest lucru ține mai cu seamă de bărbat. Însă cel ce se împodobește, dar nu e plin de elan, cel ce se înfrumusețează, dar este lipsit de bărbăție, cum să stea în ceata de bătaie? Sau cum să fie numit bărbat un om cu o dispoziție lăuntrică mai moale decât orice femeie? Tot așa, după cum pe acesta nu l-aș numi bărbat, ci mai muieratic decât o femeie, la fel și o femeie plină de bărbăție poate fi mai tare decât orice bărbat, dacă mânuie armele cele duhovnicești și îmbracă platoșa dreptății, dacă își ia coiful mântuirii și își pune în față scutul credinței, dacă

se încinge cu cingătoarea adevărului și ia sabia Duhului. Una ca aceasta, care strălucește înveșmântată cu armele, să stea în ceata de luptă. Căci este mai presus decât cerurile în cugetul ei și împrăștie oștile demonilor și nimicește tirania diavolului, alungă patimile și după ea rămân mai multe cadavre decât de pe urma războaielor, nu cadavre ale oamenilor, ci ale gândurilor necuviincioase.” (Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții, în vol. Cateheze maritale, pp. 77-78)

BĂTAIA (prin bătaie îl rănești pe cel creat după chipul lui Dumnezeu)

„Nu-i o rușine mai mare decât atunci când lovești pe cel făcut după chipul lui Dumnezeu, când te distrezi din insulta ce i-o aduci (...)”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 563)

BĂTAIA (încercarea de a-i opri pe cei ce-ți produc reciproc vătămări corporale)

„Să ne sânguim, dar, și noi să scăpăm de nenumărate rele pe cei căzuți! Să nu facem ca acum, când ne uităm cum se bat și se sfășie unii pe alții, și când, stând în jurul acestei priveliști drăcești, ne bucurăm cum se batjocoresc și se fac de râs. Poate fi, oare, o cruzime mai mare? Vezi că se ocărăsc, că se trag de păr, că-și sfășie hainele, că se pălmuiesc, și rabzi să stai liniștit! Cine-i cel care se bate? Urs, fiară sălbatică, șarpe? Nu! E om ca și tine! E fratele tău! E mădularul tău! Nu te uita cum se bat, ci desparte-i! Nu te bucura, ci împacă-i! Nu îndemna și pe alții la bătaie, ci oprește-i și desparte-i pe cei ce se bat! De astfel de priveliști nenorocite pot să se bucure numai niște oameni cărora le place să vadă case ruinate, numai niște oameni fără de judecată, niște lepădături. Vezi pe om că se face de râs și nu socotești că se face de râs? Nu intri între cei ce se încaieră? Nu împrăștii armata diavolului? Nu pui capăt atâtor nenorociri omenești?

- Dar ce? Vrei să fii lovit și eu? O astfel de poruncă îmi dai?

- Fii încredințat că n-ai să fii lovit! Dar dacă vei păți asta, atunci fapta ta este faptă de mucenic, că ai suferit pentru Dumnezeu. Dacă pregeți să primești lovituri, gândește-te că Stăpânul tău n-a pregetat să sufere crucea pentru tine. Cei încăierăți sunt beți și întunecați la minte; mânia îi stăpânește ca un tiran, ca un general; au nevoie de un om cu mintea întreagă să-i ajute; și cel vinovat și cel nevinovat; unul, ca să înceteze de a mai face rău, celălalt ca să scape de rău. Du-te la dâșii, întinde-le mâna; tu, cel treaz, celui beat! (...) Du-te, deci, și pune capăt răului! Scoate din valuri pe cei ce sunt pe cale să se înece! Coboară-te în învolburarea mării! Împrăștie priveliștea diavolului! Ia pe fiecare în deosebi și sfătuiește-i să stingă flacăra, să potolească valurile. Nu te teme dacă focul se face mai mare, iar cuptorul se încinge mai cumplit! Mulți alții vor veni alături de tine și-ți vor întinde mâna de ajutor. Fă tu numai începutul! Dar mai presus de toți îți va veni în ajutor Dumnezeuul păcii. Dacă vei fi tu primul care vei încerca să potolești flacăra, te vor urma și alții; dar tu vei primi răsplata celor săvârșite de aceia. Ascultă ce sfat le dă Hristos iudeilor, care nu se puteau ridica cu mintea mai presus de cele pământești: *De vei vedea vita dușmanului tău căzută sub povara ei, nu trece pe lângă ea, ci ridică vita căzută* (Ieș., 23, 5). Și este mai greu să ridici de jos o vită căzută cu povară decât să desparti și să împaci doi oameni care se bat. Dacă trebuie să ridici vita de povară a dușmanului tău, apoi cu atât mai mult trebuie să ridici sufletele prietenilor tăi, mai ales când căderea este mai grozavă. Că ei, neputând purta povara mâniei, nu cad într-o groapă, ci în focul gheenei. Tu, însă, vezi pe fratele tău căzut pe jos, strivit de povară, iar pe diavol, alături de el, ațâțând focul, și treci mai departe fără inimă, fără milă! E primejdios lucru să faci asta și cu un animal!”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, X, în col. PSB, vol. 23, pp. 191-193)

BĂTAIA (înving cu adevărat doar cei ce evită lupta)

„Vreau să mă adresez acum vouă celor care vă încăierăți și vă bateți în văzul lumii! Vreau să mă adresez mai cu seamă ție, care ai început cearta și care faci rău! Spune-mi tu, care rănești, care lovești, care sfășii, ești porc sălbatic, ești măgar sălbatic? Nu te rușinezi, nu roșești că ai ajuns o fiară sălbatică, că ai aruncat noblețea firii tale omenești? Spui că ești sărac? Da! Dar ești om liber! Spui că ești muncitor cu palmele? Da! Dar ești creștin! Tocmai pentru că ești sărac trebuie să fii liniștit! E treaba bogaților să se bată, nu a săracilor; că pe bogați multe pricini îi silesc să lupte. Nu ai, sărace, plăcerile bogaților, dar reușești să-ți aduni neplăcerile și necazurile lor: dușmănia, cearta, bătaia. Strângi de gât pe fratele tău, îl înăbuși, îl trănțești la pământ în văzul tuturor! Și nu te gândești că te faci de râs și de batjocură! Nu te gândești că te apucă furii de fiară sălbatică! Dar, mai bine spus, ajungi mai rău decât fiarele sălbatice. Acelea au totul în comun; trăiesc mai multe la un loc, merg împreună de la o pășune la alta. Noi dimpotrivă nu avem nimic îndeobște; toate s-au răsturnat cu susul în jos; peste tot bătaii, certuri, înjurături, dușmăanii, ocări. Nu mai respectăm nici cerul, la care cu toții îndeobște am fost chemați, nu mai respectăm nici pământul, pe care Dumnezeu l-a dat îndeobște tuturor, și nici propria noastră fire! Pe toate le-au spulberat și le-au distrus mânia și dragostea de bani”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, XI, în col. PSB, vol. 23, p. 193)

„Să ne fie, dar, rușine nouă (...) care ca lupii ne năpustim asupra dușmanilor noștri! Dacă ne purtăm ca oile, învingem; învingem, biruim, chiar dacă ne-ar înconjura haite de lupi; dar dacă ne facem lupi, suntem biruiți, că se depărtează de la noi ajutorul Păstorului. Că Păstorul nu păstorește lupi, ci oi; iar Păstorul te părăsește și pleacă de la tine că tu nu-i îngădui să-Și arate puterea Sa. Dacă suferind răul, îți arăți blândețea și birui, atribuie-I Păstorului întreaga biruință; dar dacă răspunzi cu lovituri și pumni, îi întuneci biruința”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 407)

„Nici să nu ridici brațul, nici să te ostenești! Dumnezeu îți dă această putere ca să birui, nu luându-te de piept cu cel ce-ți face rău, ci răbdând numai. Nu lua poziție de atac, și ai și biruit; nu te lua la trântă, și ai și fost încununat. Ești cu mult mai bun, cu mult mai puternic decât potrivnicul tău. Pentru ce vrei să te faci de râs? Nu-i da aceluia prilej să spună: *Ne-am luat la bătaie și l-am biruit!*, ci lasă-l pe el să se minuneze și să se crucească de purtarea ta cea pașnică și să spună tuturor că ai învins fără să te bați”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 954)

BĂTAIA (e o faptă de om înțelept a o răbda)

„Nu-i o rușine, ba, dimpotrivă, e o faptă de om înțelept și vrednică de cele mai mari laude, dacă, întâlnindu-te cineva pe drum, te-ar palmui fără motiv, fără să-l fi provocat, și te-ar trânti chiar la pământ, iar tu ai răbda toate acestea.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (II). Către Staghirie. Tristețea este mai cumplită chiar decât demonul*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 162)

BĂTAIA (remedii)

„Când cineva, lovit fiind peste obrazul drept, dă spre lovire și pe cel stâng, mai mult se răzbună pe acela decât dacă i-ar fi dat mii de lovituri; și când, fiind batjocorit, el nu numai că nu batjocorește, ci încă și binecuvintează, mai grozav l-a lovit decât dacă l-ar fi încărcat cu mii de batjocori.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XI, p. 116)

**BĂTAIA („Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău;
iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt”⁸¹)**

„După ce Domnul a rostit toate cuvintele Legii Vechi, a arătat iarăși că nu fratele nostru este cel ce ne face rău, ci diavolul. De aceea a și adăugat: *Dar Eu zic vouă: Nu vă împotriviți celui rău*. N-a spus: *Nu te împotrivi fratelui*, ci: *Celui rău*, arătând că se îndrăznesc acestea la îndemnul diavolului. Iar pentru că vina a fost pusă în sarcina diavolului, Domnul slăbește și taie mult din mânia ce o purtăm fratelui, care ne-a făcut răul.

- Ce? Nu trebuie să ne împotrivim celui rău? aş putea fi întrebat.

- Trebuie, dar nu așa, ci cum a poruncit Hristos: Să suferim de bună voie răul. Numai așa vei birui răul. Nu stingi focul cu foc, ci cu apă. Dar ca să afli că și în Legea Veche cel ce suferă răul biruie și că el este cel încununat, cercetează istoria Vechiului Testament și vei vedea că acela ajunge în fruntea celorlalți. Cel care a început răul este socotit că a scos doi ochi: și ochiul aproapelui lui și pe al lui. De aceea pe bună dreptate este urât și învinuit de toți. Dimpotrivă cel căruia pe nedrept i s-a scos ochiul este socotit nevinovat, chiar dacă plătește cu aceeași măsură. De aceea mulți îl compătimesc, pentru că îl socotesc nevinovat chiar după săvârșirea acestei fapte rele. Nenorocirea este aceeași și pentru unul și pentru altul; dar slava nu mai e aceeași nici la Dumnezeu, nici la oameni. De aceea nici nenorocirile lor nu sunt la fel.

Mai înainte Domnul spusese: *Cel care se mânie pe fratele lui în zadar și-l face nebun, vinovat va fi gheenei focului* (Matei 5, 22). Acum Hristos cere mai multă filozofie; nu poruncește numai ca cel nedreptățit să stea liniștit, ci să-i dea celuiilalt prilejul să facă și mai mare rău, întinzându-i și celălalt obraz. Hristos spune aceasta, nu pentru a legiui că trebuie să întoarcem obrazul când suntem loviți peste obraz, ci pentru a ne învăța că trebuie să suferim răul în toate celelalte împrejurări din viață.

După cum atunci când Domnul a spus: *Cel ce spune fratelui său nebun, va fi vinovat gheenei*, n-a vorbit numai de această insultă, ci de orice fel de insultă, tot astfel și aici n-a legiuit să suferim cu curaj numai palmuirile, ci să nu ne tulburăm orice rău am suferi. Pentru aceasta dincolo a dat ca pildă cea mai grea insultă, iar aici lovirea peste obraz, care pare cea mai insultătoare lovire. Prin porunca aceasta Hristos Se adresează și celui care lovește și celui lovit. Cel lovit nu se socotește lovit, dacă e pregătit să filozofeze așa - că nici nu va simți lovitură, pentru că se vede mai mult un luptător decât un om lovit -, iar cel care lovește, rușinat de purtarea celui lovit, nu mai dă a doua lovitură chiar dacă ar fi mai sălbatic ca o fiară, ci se va osândi și pentru lovitură de mai înainte. Că nimic nu oprește de la rău pe cel ce face răul atât de mult cât îl oprește cel care suferă în tăcere răul ce i se face; nu-l face numai să nu-și prelungească mai mult răul, ci-l face să se și căiască de faptele sale și să se depărteze, admirându-i bunătatea. Îl face prieten; în loc de dușman și vrăjmaș îl face rob nu numai prieten. Dacă, însă, răzbună răul ce i s-a făcut, se întâmplă tocmai contrariul; amândoi se fac de rușine, se fac mai răi, aprind mai mult mânia; adeseori se ajunge chiar la crimă, dacă răul merge mai departe. De aceea Hristos a poruncit nu numai să nu te mânie de te palmuiește cineva, ci chiar să-i dai prilejul să-și sature pofta de a te lovi, ca să nu-l faci să creadă că ai suferit prima lovitură, pentru că n-ai putut altfel. Așa mai degrabă vei putea da nerușinatului aceluia o lovitură de moarte decât dacă l-ai lovi cu palma; și vei face, dintr-un om pornit pe ceartă și bătaie, un om blând și potolit”. (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 233-234)

„Dacă iei bine aminte, este mai ușor să întorci și celălalt obraz celui ce te palmuiește decât să răspunzi cu palme. Răspunzi cu palme? Începi războiul! Întorci și celălalt obraz? Ai pus capăt războiului. În primul caz, aprinzi focul celuiilalt; în al doilea caz, ai stins și flacăra

⁸¹ Matei 5, 39.

din sufletul tău. Este clar oricui că e mai plăcut să nu te arzi decât să te arzi. Și ceea ce-i adevărat pentru trup e cu mult mai adevărat pentru suflet.

Ce e mai plăcut: a lupta sau a fi încununat? A te bate cu pumnii sau a primi premiul?”. (Omilia la Matei, omilia XXXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 471)

„Hristos n-a dat porunca aceasta pentru a pune capăt fricii, ci poruncește să-i dea și celălalt obraz, pentru a-l sătura pe acela; nici n-a spus: *Acela să rămână nepedepsit!*, ci: *Tu să nu pedepsești!*, înspăimântând în același timp și mai mult pe cel care stăruie să lovească și mângâind pe cel lovit.” (Omilia la Matei, omilia XVI, VII, în col. PSB, vol. 23, pp. 208-209)

„Căci n-a zis El (Hristos – n. n.): *Dacă te va lovi pe obrazul drept, tu rabdă cu bărbăție, și fii liniștit*”, ci a adăugat cu aceea de a-i da și celălalt obraz să-l lovească. «Întoarce-i, zice, și pe celălalt» (Matei 5, 39). Aceasta este biruință strălucită, de a-i da aceluia mai mult încă decât voiește el, și hotarele poftei lui rele a le covârși cu îmbelșugarea răbdării tale. Astfel și furia lui o vei doborî, și răsplata cel dintâi o vei lua din nou, și, într-un cuvânt, vei împrăști mânia lui.

Ai văzut însă că spre a nu pătimi rău noi înșine suntem stăpâni, și nu cei ce ne pricinuesc rău?” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XII, pp. 223-224)

BĂTRĂNEȚEA (venerabilă)

„Slăbiciunea trupului nu vatămă cu nimic tăria credinței. Podoabă a Bisericii e căruntețea gârbovă unită cu credința întraripată. De ea se bucură în mod deosebit Biserica.” (Cuvânt la Fericitul Avraam, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 559)

„Cinstea părului alb este virtutea și nimic n-o dă disprețului ca și viciul. Bătrânul este pentru tineri un exemplu și o încurajare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 343)

BEȚIA (definiția)

„Într-adevăr beția este o îndrăcire de bună voie”. (Omilia la Facere, omilia XXIX, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 371-372)

„... beția, care este mama scârbei, bucuria diavolului.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, p. 290)

„Beția nu-i altceva decât o ieșire din dreapta judecată, o înnebunire, o lipsă de sănătate sufletească”. (Către iudei, cuv. VIII, 1, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 382)

„Beția, într-adevăr, nu-i altceva decât o tulburare a gândirii firești, o rătăcire a gândurilor, o pustiire a minții, o sărăcire a înțelegerii. Iar aceasta ți se va întâmpla nu numai când ești beat de vin, ci și când ești beat de mânie și de poftele cele rușinoase. După cum când nu poți dormi te cuprind căldurile, dar te cuprind căldurile și când ești obosit, și când te întristezi, și când te doare stomacul, că pricina e deosebită, dar suferința și boala sunt una, tot așa și cu beția. Vinul te îmbată, dar te îmbată și pofta; pricina e deosebită, dar patima și boala sunt una.” (Cuvânt la Înviere, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 137)

„Beția este o înnebunire de bunăvoie, o pierdere a gândurilor. Beția este nenorocirea de care toată lumea î[și] bate joc, o boală luată în răs de toți, o îndrăcire de bunăvoie, mai grozavă ca nebunia.” (Cuvânt la Înviere, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 138)

„Căci beția nu este nimic altceva decât trădare a gândurilor și situație de ocară și boală de batjocură. Beția este libertate dată unui drac, întunecare a gândurilor, pustiire a priceperii, aprindere a patimilor trupești.” (Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și

de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți, în vol. Cateheze baptismale, p. 85)

BETIA (nașterea beției)

„Beția nu derivă din vin, ci din necumpătarea celui ce-l bea. Vinul nu ne-a fost dat pentru altceva, decât numai pentru sănătatea corpului, însă, necumpătarea împiedică și aceasta.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIX, p. 180)

BETIA (manifestarea acestei patimi)

„Vom vedea pe cel îmbătat de vin umblând pe cărare și împletecându-și picioarele în toate părțile, cu ochii deschiși, fără însă să vadă pe cineva, izbind pe cel ce-l întâlnește, bolborosind din gură cuvinte fără șir, vărsând băutura din el, gol și slujit într-un mod bestial, chiar de s-ar găsi în fața lui femeie, sau fată, sau slugă, sau orișicine s-ar nimeri. Ați râs de ajuns?” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XIII, p. 253)

„Așa este beția. Pune stăpânire pe sufletul bețivilor cum pune desfrânata pe sufletul tânărului stricat, le robește mintea, îi silește să verse fără socoteală și fără chibzuință toată bogăția gândurilor lor. Bețivul nu știe ce trebuie să spună și ce nu trebuie să spună. Bețivul nu știe să-și rânduiască vorbele lui cu judecată, nu știe să-și gospodărească bogăția minții, nu știe să-și păstreze unele gânduri, iar pe altele să le dea la iveală, ci toate le socotește și le risipește.” (Cuvânt la Înviere, I, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 138)

„Bețivul are aceleași suferințe ca și îndrăcitul. La fel umblă pe două cărări, la fel își iese din minți, la fel cade pe jos, la fel își învârtă ochii, la fel zvârle din picioare atunci când este la pământ. Scote bale la gură, aruncă cu scuipat putrezit și îi este plină gura de duhoare nesuferită. Un asemenea om este dezgustător prietenilor, de batjocură dușmanilor, ușor de disprețuit de slugi, neplăcut soției, împovărat tuturor, mai neplăcut chiar decât animalele. Animalele beau cât le este sete, li se termină pofta o dată cu trebuința. Bețivul însă, din pricina neînfrânării, depășește pofta și ajunge mai fără de judecată decât animalele. Și ceea ce e mai grozav, e că boala asta, plină de atâtea rele și de atâtea nenorociri, nici nu se socotește a fi un păcat. Dimpotrivă, la mesele bogaților oaspeții se iau la întrecere și se luptă pentru această mârșăvie, se întrec unul pe altul, cine va ajunge pildă de mare băutor, cine va înveseli mai mult masa cu băutul lui, cine-și va slăbi mai repede nervii, cine-și va slei puterea, cine va mânia mai mult pe Stăpânul tuturor. Atunci poți să vezi, la mesele bogaților, stadion și întrecere drăcească.” (Cuvânt la Înviere, II, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, pp. 138-139)

„Ia uită-mi-te la bețiv cum rabdă aceleași chinuri ca un îndrăcit, dacă nu chiar mai cumplite. După cum cel îndrăcit scoate spume din gură și cade pe jos și rămâne adesea nemișcat la pământ, nemaifiind conștient de cele din jur, ci privind cruciș, tot așa și cel beat – fiindcă o dată cu lipsa de măsură a vinului și-a vătămat și puterea de judecată a minții – este asemenea cu acela: nu numai că scoate spume din gură și zace mai rău ca un mort, ci adeseori varsă putreziciunea din gura sa. Și pentru aceasta se face și neplăcut prietenilor, și nesuferit femeii, și de batjocură copiilor, și ușor de disprețuit slugilor; într-un cuvânt, se face tuturor celor ce-l văd pildă de necuviință și prilej de chicoteală.” (Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți, în vol. Cateheze baptismale, p. 86)

BEȚIA (gravitatea)

„Cumplit lucru, iubite, cumplit lucru e beția! E în stare să betejească simțurile, să întunece mintea! Face mort și fără de putere pe omul înzestrat cu rațiune, pe omul care a primit stăpânirea peste toate, îl doboară la pământ, legându-l cu lanțuri de nedezelegat. Dar mai bine spus omul beat e mai rău decât omul mort. Omul mort nu poate face nici rău, nici bine; omul beat, însă, bine nu poate face, ci numai rău; face de răs pe toți: și pe femeie și pe copii și chiar pe slugi. Prietenii se ascund și se rușinează, gândindu-se la rușinea lui; dușmanii se bucură, își bat joc de el, îl blestemă și aproape că îi spun aceste cuvinte: *Trebuie, oare, să mai trăiască? Vita! Porcul!* Se rostesc și alte cuvinte mai grele ca acestea. Bețivii sunt într-o stare mai rea decât cei ce se întorc din bătălii cu mâinile mânjite de sânge și purtați pe sus. Probabil că pe aceia mulțimea îi laudă din pricina trofeelor, a victoriilor, a rănilor și a loviturilor de moarte primite; pe bețivi, însă, îi nefericesc, îi numesc ticăloși și-i blestemă în fel și fel de chipuri. Poate fi, oare, om mai ticălos ca bețivul, care e mereu cu capul amețit de băutură, care toarnă vin în el în fiecare zi, de-și strică judecata gândurilor? De aceea un bărbat înțelept sfătuia, zicând: *Temeiul vieții omului este pâinea și apa și haina și casa, ca să-i acopere urâtenia* (Înț. Sir., 29, 24); pentru ca omul, atunci când se îmbată, să nu se arate, să nu fie văzut de lume, ci să stea în casa lui, ca să nu ajungă de râsul tuturor și să fie temei de urâtenie”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, III, în col. PSB, vol. 21, p. 368)

„Voi, bețivilor, sunteți mai răi chiar decât animalele cele necuvântătoare; nu numai oamenii treji vă socotesc așa, ci chiar voi înșivă. Că voi înșivă vă socotiți mai răi decât câinii și măgarii se va vedea din cele ce voi spune. Pe animalele acestea nu le silești să mănânce peste măsură; iar dacă cineva te-ar întreba: *Pentru ce?*, i-ai răspunde: *Ca să nu se îmbolnăvească!* De tine însă n-ai niciodată această purtare de grijă! Vezi că te socotești a fi de mai puțin preț decât animalele acelea? N-ai nici o grijă de tine, deși ești neconținut în mijlocul furtunii. Nu te simți rău din pricina beției numai în ziua în care te-ai îmbătat, ci și a doua zi. Și după cum unui om, care scapă de friguri, îi mai rămâne în trup slăbiciunea pricinuită de friguri, tot așa și ție, după ce ți-a trecut beția, se mai învâрте în sufletul și trupul tău mahmureala pricinuită de beție”. (*Omilia la Matei*, omilia LVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 669)

„Unul ca acesta nu se deosebește de un îndrăcit: este tot atât de nerușinat, tot atât de furios. De îndrăcit ne este milă, pe acesta îl urâm, îi întoarcem spatele.

- Pentru ce?

- Pentru că de buna lui voie aduce asupra sa nebunia asta și face canaluri de hazna din gură, din ochi, din nas, într-un cuvânt, din toate măduarele sale. Dacă ai putea să te uiți acum și înăuntrul lui, ai vedea că sufletul lui e înghețat și amorțit ca în vreme de iarnă și de ger, iar din pricina furtunii prea mari cărma sufletului nu-i mai poate fi de vreun folos. Mă rușinez să spun câte rele suferă - bărbați și femei - din pricina beției și a îmbuibării; o las pe seama conștiinței acelor care cunosc, pe propria lor piele, relele acestea. Ce poate fi mai rușinos decât o femeie beată sau numai amețită? Cu cât vasul e mai slab, cu atât și naufragiul e mai mare, fie că e femeie liberă, fie că e roabă. Femeia liberă se face de răs în fața cetelor ei de roabe; roaba iarăși la fel, între roabe. Și fac - și una și alta - să fie hulite de oamenii fără de minte darurile lui Dumnezeu.” (*Omilia la Matei*, omilia LVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 670)

„Și după cum o corabie, naufragiată de furtună, după ce a trecut furtuna, rămâne cu paguba pricinuită de furtună, tot așa și cu bețivul. Și după cum corăbierii, în timpul furtunii, aruncă în mare mărfurile din corabie, așa și bețivul aruncă de la el toate faptele lui bune. De-ar fi cu trupul și cu sufletul curat, de-ar fi rușinos, priceput, blând, smerit, beția le aruncă pe toate acestea în oceanul fărădelegii. Dar după ce a fost aruncat totul afară, nu mai este nici o asemănare între corabie și bețiv. Corabia se ușurează după ce a aruncat încărcătura, dar bețivul se îngreuiază și mai mult. În locul bogăției aceleia primește nisip, apă sărată și toate

gunoaiile beției, care îneacă îndată corabia cu călător și cu cârmaci cu tot”. (*Omilia la Matei*, omilia LVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 670)

„Nu poți vedea împărăția cerurilor dacă ești bețiv. *Nu vă înșelați*, spune Pavel, *nici bețivii, nici hulitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu* (I Cor. 6, 10). Dar pentru ce vorbesc eu de împărăția cerurilor? Dacă ești bețiv nu poți vedea nici lucrurile de pe lumea asta. Beția face din zi noapte și din lumină întuneric. Bețivii au ochii deschiși, dar nu văd nici ceea ce le stă înaintea picioarelor. Grozăvia nu-i numai atâta, ci, pe lângă asta, bețivii mai îndură o altă pedeapsă și mai cumplită: sunt triști fără pricină, furioși, bolnavi, luați neconținut în râs și ocărâți. Ce iertare mai pot avea acești oameni, care își pricinuiesc singuri atâtea nenorociri? Nici una!”. (*Omilia la Matei*, omilia LVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 670)

„Unde-i beție, acolo-i diavolul”. (*Omilia la Matei*, omilia LXX, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 809)

„Un om bețiv este un mort însuflețit, o voință diavolească, o boală ce n-are iertare, ruina lipsită de scuză, rușinea neamului omenesc.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 15)

„Vrei să vezi că bețivul este mai rău ca un îndrăcit? Tuturor ne e milă de un îndrăcit, pe când pe bețiv îl urâm. Pe îndrăcit îl plângem, pe bețiv ne mâniem și ne supărăm.

- Pentru ce?

- Pentru că îndrăcitul suferă din pricina bolii, pe când bețivul, din pricina trândăveliei lui. Îndrăcitul suferă de pe urma atacului dracilor, pe când bețivul, de pe urma atacului gândurilor lui.” (*Cuvânt la Înviere*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 138)

„Bețivul este mai ticălos decât un mort. Mortul zace în nesimțire și nu poate face nici bine, nici rău; bețivul însă este destoinic pentru săvârșirea relelor. Își îngroapă sufletul în trup ca într-un mormânt și-și poartă trupul mort de ici-colo.

Ai văzut că bețivul este mai de plâns decât un îndrăcit, că este mai nesimțitor decât morții?

Vrei să-ți spun ceva mai grozav decât toate acestea? Iată! Bețivul nu poate intra în Împărăția cerurilor.” (*Cuvânt la Înviere*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 139)

„În afară de păcat, beția este cea mai mare ocară, cea mai mare nesocotire, cel mai mare dispreț aruncat cuvintelor dumnezeiești.” (*Omilie la Mucenici*, p. 474)

„Că cel care ajunge să-și treacă toată ziua în beție, în chefuri și îmbuibare este sub tirania diavolului.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 23)

„De unul îndrăcit adesea ni se face milă. Dar asupra bețivului ne oțărâm și ne mâniem. De ce? Fiindcă acolo este blestemul diavolului, aici însă este vădită delăsarea și multa neînfrânare; acolo este potrivnicia diavolului, aici potrivnicia propriei minți.” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 85)

„Căci bețivii sunt mai lipsiți de minte decât necuvântătoarele. Cum? Îți spun eu. Dobi-toacele când însetează își împlinesc pofta doar cât este nevoie și s-ar rușina să depășească trebuința. Dar oamenii cei cuvântători nu țin seama cum să-și potolească setea, ci cum să se bălăcească mai tare în vin și așa se aruncă într-o cumplită pierzanie. Căci după cum o corabie foarte încărcată se cufundă degrab, tot așa și omul care trece peste hotarul trebuinței și adaugă stomacului o povară mai mare își îneacă mintea și desfigurează gingășia sufletului.” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 87)

BETIA (urmările distrugătoare ale beției)

„Bețivii, spune Pavel, *nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu* (I Cor., 6, 10). Poate fi, oare, o mai mare ticăloșie decât aceea de a fi izgonit din pridvoarele împărăției pentru o plăcere vătămătoare și de scurtă durată?”. (*Omilia la Facere*, omilia I, II, în col. PSB, vol. 21, p. 33)

„Beția întunecă mintea mai cumplit decât îndrăcirea și lipsește pe omul beat de orice judecată. Adeseori când vedem pe un îndrăcit avem milă de el, suferim pentru el și-i arătăm multă simpatie; cu bețivul, însă, ne purtăm cu totul altfel; ne revoltă, ne supărăm, îl blestemăm în fel și chip. Pentru ce? Pentru că un om chinuit de demonul cel rău face fără voia lui ceea ce face; merită iertare fie de izbește cu picioarele, fie de-și sfășie hainele, fie de rostește cuvinte de rușine; bețivul, însă, nu merită iertare pentru ceea ce face; este învinuit cumplit și de rude și de prieteni și de vecini, de toți, pentru că de bună voie a ajuns așa de rău, pentru că de bună voie s-a dat în mâinile beției”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 371-372)

„Nimic nu hrănește mânia atât de mult ca beția. De aceea, zicând mai înainte: *nu în ospețe și în beții*, el a adăugat imediat: *nu în desfrânări și în fapte de rușine, nu în ceartă și în pizmă*, fiindcă toate acestea din urmă izvorăsc din cele de mai sus.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 449)

„Când îți voi mai aminti apoi și de vărsăturile de după beție, și de durerea capului, și de alte multe boli izvodite de aici, și de robirea sufletului, atunci ce vei putea zice?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 453)

„... zămislește mii de rele. Beția seamănă cu somnul morții, ea aduce boli, dureri de cap, uitare, și este icoana morții.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 290)

„Beția taie chiar vocea cea mai armonioasă, gângăvește și împletește limba noastră, strâmbă ochii, și în fine schimonosește totul din noi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 181)

„Beția prin sine însăși este o tortură.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XIII, p. 197)

„Bețivul nu e nefolositor numai altora ci celor ai săi și chiar statului. Privirea sa numai revoltă, mersul său, glasul, răsuflarea, totul în el este urât și nesuferit. Dar culmea răului e că beția ne închide poarta Ierusalimului ceresc; ea ne lipsește de bunurile veșnice și, după ce ne-a înjosit în această lume, ne pregătește alte chinuri, veșnice.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 15)

„Nu știi oare care e pedeapsa dată bețivilor? Sunt alungați din împărăția cerurilor, pierd bunătățile cele nespuse și sunt aruncați în focul cel veșnic!

- Cine a spus-o?

- Fericitul Pavel: *nici lacomii, nici bețivii*, spune el, *nici batjocoritorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu*. Poate fi oare o stare mai de plâns decât a bețivului care, pentru o mică plăcere, pierde desfătarea cea atât de mare din Împărăția cerurilor?” (*Omilia la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 473)

„Plăcerea stă în măsură; lipsa de măsură duce la nesimțire. Cum mai poate simți plăcerea băuturii un om care nu simte nici unde stă, unde zace, care nici nu poate vedea soarele din pricina norului des al beției? Cum mai poate avea unul ca acesta vreo bucurie? Atât de mare e întunericul lui, încât nici razele soarelui nu pot risipi întunecimea aceea.” (*Omilia la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 474)

„Așa cum, după ce trece febra, slăbiciunea rămâne, la fel și după ce trece beția, amețeaua rămâne atât în trup cât și în suflet. Trupul chinuit este ca paralizat, ca o corabie naufragiată; iar sufletul, și mai rău chinuit, de vreme ce trupul se află în această stare, iscă o nouă furtună și aprinde și mai viu dorința. Câte rele sunt provocate omului de beție, mi-e rușine să spun. Las conștiința voastră, care le cunoaște mai bine, să judece.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 150)

„Adevărat, ce este mai rău decât un bețiv care umblă împletindu-se de colo până colo și devine pentru cei neînțelepți pricină de hulire a darurilor lui Dumnezeu?” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 150)

„Câți dintre voi vă îmbătați, distrugeți foloasele vinului. Și sănătatea v-o zdruncinați, și de veselie vă lipsiți. Adevărat, ce există mai rău decât să ne pierdem echilibrul și să simțim o neplăcere negrăită, să credem că toate se învârt în jurul nostru, să ne cufundăm în întuneric adânc, să avem nevoie de ajutor și îngrijire, precum bolnavii, să fim chinuiți de atâtea și atâtea rele? Cei care se dedau beției, cu cât beau mai mult vin, cu atât le e sete mai mult. Băutura le stârnește din ce în ce mai mult setea. Iar plăcerea pe care o provoacă vinul, dispare, setea însă, deoarece devine nestăpânită, îi trage în prăpastia beției pe cei pe care îi înrobește.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 151)

„Răurile infuriate nu sapă și nu distrug malurile lor așa de ușor precum ne distruge sănătatea desfrâul și desfătarea, îmbuibarea pântecelui și beția. Căci acestea fac trupul moale, slab, bolnăvicios, iar pe suflet îl fac trândav, laș, molâu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 151)

„Căci (Pavel – n.n.) zicând: *să nu vă îmbătați cu vin*, a adăugat *întru care este pierzanie*, arătându-ne că lipsa lui de măsură ni se face pricină a toate relele. *Întru care este pierzanie* înseamnă *prin care pierdem bogăția virtuții*.

Și ca să înveți că aceasta a vrut să spună, voi încerca să vă limpezesc din înseși cuvintele folosite. Căci *pierduți* obișnuim să-i numim pe acei tineri pe care-i vedem că risipesc pe nimic averea părintească și fără nici o trebuință. Căci ei nu cunosc nici când, nici cât să cheltuiască, ci în scurt timp pierd toată averea și ajung în cea mai neagră sărăcie. Asemenea acestora sunt și cei robiți de beția vinului. Căci nici ei nu știu să-și drămuiască după trebuință bogăția minții, ci, ca și acei tineri pierduți, așa și aceștia sunt scufundați de beție. Dacă trebuie să grăiască ceva, spun necuviințe și vorbe aducătoare de multă pierzare. Căci ei spun și fac toate fără rușine; și mai rău decât pierduții aceia care-și cheltuie avuția, se aruncă pe sine în cea mai neagră sărăcie a virtuții. Adesea dând la iveală tainele minții lor, nu-și dau seama, și astfel pierd toată strânsura minții lor, devenind deodată pustii și goi de toată evlavie și priceperea.

Căci cel ce se îmbată nu știe să-și rânduiască cu judecată cuvintele, ci, precum o casă cu toate intrările deschise este ușor călcată de toți vrăjmașii, așa și mintea unuia ca acesta este răvășită și spulberată de patimile pierzătoare.” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 84-85)

„Ai văzut că și decât demonizații sunt mai de plâns unii ca aceștia? Vrei să afli după toate acestea și capul răutăților? Chiar dacă am spus atâtea, încă nu am adăugat grozăvia cea mare: bețivul este străin și de împărăția cerurilor! Ascultă-l pe fericitul Pavel, care zice: *Nu vă înșelați! Nici desfrânații, nici idolatrii, nici adulterii, nici homosexualii, nici bețivii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu* (I Cor., 6, 9-10). Dar ar putea spune cineva: *Cum, și idolatrul și adulterul și bețivul vor fi la fel scoși din împărăție?* Nu aștepta, iubite, să înveți de la mine! Căci eu doar am citit legea dumnezeiască unde așa scrie. Nu te agita să afli dacă aceeași pedeapsă va primi bețivul cu a celorlalți, ci aceasta vezi-o: că va suferi ca și aceia alungarea din împărăție. Iar cel ce este în afara acesteia, ce mângâiere mai poate avea?” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 86)

„Acest viciu care părea multora prea puțin vinovat, apostolul (Pavel – n.n.) îl pune în rândul crimelor care exclud în mod sigur din împărăția cerurilor. Și, de fapt, ce va merge să facă în ceruri această brută? Căci beția îl degradează pe om în așa hal încât el nu mai este decât o brută fără conștiință și fără rațiune. Ce zic eu? Omul coboară mai jos decât bruta. Ea cel puțin, cu setea ei potolită, se oprește. Oh! Cine ne va descrie această cădere a regelui creației? Cine ne va picta acest mare naufragiu? În aceste valuri de o bestială patimă a aruncat totul, a zdrobit totul, totul este pierdut.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 357-358)

BEȚIA (remedii)

„Când se întâmplă astfel de beții, aud pe mulți spunând: *Să nu mai fie vin*. Ce nesocotință! Ce nebunie! Învinuiești darurile lui Dumnezeu pentru că păcătuiesc alții? Aceasta însă e curată nebunie! Nu-i vinul de vină, ci neînfrânarea celor care se folosesc rău de vin. Spune, dar, *Să nu fie beție! Să nu fie îmbuibare!*; dar dacă spui: *Să nu fie vin!*, vei spune, pășind înainte puțin câte puțin: *Să nu fie cuțit!*, din pricina ucigașilor; *Să nu fie noapte!*, din pricina hoților; *Să nu fie lumină!*, din pricina clevetirilor; *Să nu fie femeie!*, din pricina desfrânărilor; și, ca să spun pe scurt, ai desființat tot ce e pe lume.

Dar să nu faci așa! Gândul acesta vine de la diavol. Nu huli vinul, ci beția! Ia pe bețiv, când este treaz; zugrăvește-i toată hidoșenia beției și spune-i: Vinul a fost dat ca să ne veselim, nu ca să ne facem de ocară; ca să râdem, nu ca să fim de râs; ca să ne însănătoșim, nu ca să ne îmbolnăvim; ca să îndreptăm slăbiciunea trupului, nu ca să surpăm tăria sufletului. Dumnezeu te-a cinstit când a dat pe pământ acest dar, vinul. Pentru ce te faci de ocară cu necumpătarea ta? Ascultă ce spune Pavel: *Folosește-te de puțin vin pentru stomacul tău și pentru deseale tale suferințe* (I Tim., 5, 23). Dacă Timotei, sfântul acela, care era bolnav și suferea de nenumărate boli, n-a băut vin până ce nu i-a îngăduit Pavel, dascălul lui, ce iertare mai putem avea noi care, sănătoși fiind, ne îmbătăm? Aceluia Pavel îi spunea: *Folosește-te de puțin vin pentru stomacul tău*; iar acehora dintre voi, care vă îmbătați, vă spune: *Folosiți-vă de puțin vin pentru desfrânările voastre, pentru deseale voastre cuvinte de rușine, pentru celelalte poftre rele, pe care de obicei le naște beția!*” (Omilia la Matei, omilia LVII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 668-669)

„... abțineți-vă cel puțin pentru rușinea și necazurile ce le aduce cu sine beția! Vinul a fost dat ca să ne veselim. *Vinul*, spune Scriptura, *veselește inima omului* (Ps., 103, 16); dar voi pângăriți și această însușire a vinului. Ce veselie poate să-ți mai facă vinul, când nu mai ești în toată firea, când te doare tot trupul, când vezi că toate se învârt în jurul tău, când te ia amețea și când te legi la cap ca bolnavii de friguri, care-și frecționează capetele cu untdelemn?

Aceste cuvinte nu le adresez tuturor; dar, mai bine spus, le adresez tuturor; nu pentru că toți vă îmbătați - *Doamne ferește!* -, ci pentru că cei care nu se îmbată n-au grijă de cei ce se îmbată. De aceea mă adresez mai degrabă vouă, celor sănătoși; pentru că și doctorul lasă pe bolnavi și vorbește cu cei care stau lângă bolnavi. (...) Animalele nu beau mai mult decât au nevoie; bețivii însă sunt mai lipsiți de judecată decât animalele, că depășesc hotarele cumpătării. Cât de superior le este măgarul? Cât de superior le este câinele? Fiecare din aceste animale și din toate celelalte animale, fie de mănâncă, fie de bea, cunoaște hotarul sațiului și nu trece dincolo de trebuință! Chiar de-ar fi nenumărați cei care le-ar sili, nu vor vrea să mănânce și să bea mai mult decât le trebuie”. (Omilia la Matei, omilia LVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 669)

„De te îmbeți și te găsești veșnic în beție, tu ascultă pe bogatul din Evanghelie zicând: *Trimite pre Lazăr să-și întingă vârful degetului său în apă și să-mi răcorească limba mea*

(Lc., 16, 24) - și atunci vei fugi de patimă.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia X, p. 107)

„Să ne îndreptăm deci de acest rău obicei, dacă avem nenorocirea de a-i fi supuși; și, urmând sfatul Apostolului, *să întrebuițăm puțin vin*. Și chiar acest puțin îl îngăduie fiindcă era chinuit din cauza slăbiciunii; numai boala l-a silit ca să admită discipolului puțin vin.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 15)

„Să ne abținem de la beție. Nu spun să ne abținem de la vin, ci să ne abținem de la beție. Nu vinul te îmbată – vinul este zidire a lui Dumnezeu, iar zidirea lui Dumnezeu nu face rău -, ci voința ta cea rea te îmbată.” (*Cuvânt la Înviere*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 137)

„Nu vă îmbățați de vin întru care este desfrânare, ci umpleți-vă de Duh (Efes., 5, 18). Aceasta-i beția cea mai bună. Îmbată-ți sufletul cu Duhul, ca să nu ți-l îmbeți cu beția. Ocupă cu Duhul mai înainte mintea ta și gândurile tale, ca să nu mai găsească loc acea nerușinată patimă. Din pricina asta Pavel n-a spus: *Împărtășiți-vă cu Duhul*, ci: *Umpleți-vă de Duhul*. Umple-ți ca pe un pahar mintea cu Duhul, ca să nu mai poată diavolul pune nimic în ea. Nu trebuie să participăm numai la Duhul, ci să ne umplem de Duhul, cu psalmi, cu inima, cu cântări duhovnicești, așa cum v-ați umplut astăzi, că voi sunteți cumpătați și înțelepți.

Noi avem un pahar bun de beție, un pahar de beție care ne întărește, nu ne slăbănogeste.

- Care-i paharul acesta?

- Paharul cel duhovnicesc, potirul cel neprihănit al Sângelui Stăpânului. Acesta nu îmbată. Acesta nu slăbănogeste. Nu slăbește puterea, ci o întărește. Acesta nu slăbește nervii, ci îi face tari. Acesta ține sufletul treaz. Acesta este sfânt îngerilor, înfricoșător dracilor, cinstit oamenilor, iubit Stăpânului. Iată ce spune David despre acest duhovnicesc pahar, care stă pe Masa aceasta: *Gătit-ai înaintea mea masă, împotriva celor ce mă necăjesc, uns-ai cu untdelemn capul meu și paharul Tău este adăpându-mă ca un puternic* (Ps., 22, 6). Dar, ca nu cumva la auzul cuvântului de *beție* să te înspăimânte și să socotești că paharul acesta slăbănogeste, a adăugat că paharul acesta este puternic și tare.

Iată un nou chip de beție! O beție care dă tărie, care face pe om cumpătat, puternic, căci a curs din piatra cea duhovnicească. Nu aduce rățacire gândurilor, ci adaos de gânduri duhovnicești.

Să ne îmbătăm cu această beție. Să fugim de cealaltă.” (*Cuvânt la Înviere*, II-III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 140)

„Ia untdelemn sfânt și unge-ți tot trupul, limba, buzele, gâtul, ochii, ca să nu mai cazi niciodată în vârtoarea beției! Că untdelemnul acesta, prin mirosul lui cel bun, îți aduce aminte de luptele mucenicilor, pune frâu desfrânării, te face răbdător, biruie bolile sufletului.” (*Omilie la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 474)

„Apropie-te de omul acesta când îl vei afla treaz și spune-i: *Vinul ne-a fost dat de Dumnezeu ca să ne veselească, nu pentru a ne purta necuviincios; pentru a râde, nu ca să ne facem de râs; pentru a ne menține sănătatea, nu ca să ne îmbolnăvim; pentru a ne întări trupul, nu ca să ne slăbim sufletul*.

Într-adevăr, puțin vin dăruiește veselie - cum spune psalmistul, *Vinul veselește inima omului* (Psalmi 103, 15) - dar și sănătate, după cum spune și apostolul Pavel, sfătuindu-l pe ucenicul său, Timotei: *Folosește puțin vin, din pricina stomacului tău și a deselor tale slăbiciuni* (I Timotei 5, 23). Fiecăruia dintre noi, desigur, Apostolul ne-ar fi spus: *Să folosești doar puțin vin, din pricina primejdiei desfrâului, a vorbelor necuviincioase și a dorințelor viclene, care de obicei sunt provocate de beție*. (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 150-151)

BETIA (nu vinul este rău, ci beția)

„Nu te opresc să bei, ci te opresc să te-îmbeți. Nu-i vinul rău, ci necumpătarea. Vinul e darul lui Dumnezeu, necumpătarea, născocirea diavolului. *Slujiți Domnului cu frică și vă bucurați de El cu cutremur.*” (Omilie la Mucenici, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 473)

BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc!”)

„*Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc.* N-a zis: *să nu vă purtați cu răutate, sau să vă răzbunați*, ci a cerut mai mult decât acestea. A nu fi cu răutate, sau a nu căuta răzbunare asupra altuia, este desigur actul unui filosof. Însă a binecuvânta pe cei ce ne prigonesc este faptul unui înger. Și după ce spune: *binecuvântați*, adaugă imediat: *și nu blestemați*, adică să nu facem și noi precum ei; să nu facem aceasta din urmă, ci numai pe cea dintâi, fiindcă cei ce ne alungă pe noi sunt pricinuitori ai plății ce ni se va da. Dacă tu priveghezi, pe lângă plata ce o vei avea, îți vei procura și o altă plată. Acela îți va procura plată prin faptul că te persecută, iar tu îți vei procura plată sie-ți pentru binecuvântarea lui, în loc de blestem; căci prin aceasta tu ai dat dovada cea mai mare de dragoste către Hristos. După cum cel ce blestemă pe persecutor arată că nu se bucură mult suferind persecuțiile pentru Hristos, tot așa și cel ce binecuvintează pe cel ce-l prigonește dă dovadă de o mare dragoste față de Hristos. Deci, tu să nu-l defaimi, ca nu cumva tocmai el, persecutorul tău, să culeagă plata cea mai mare. Mai mult încă, și pe el îl vei învăța că faptul acesta este al bunăvoinței tale, iar nu silit; că este fapt de sărbătoare și veselie, iar nicidecum de întristare. De aceea și Hristos zicea: *Fericiți veți fi voi când vă vor ocări și vă vor prigoni și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind din pricina Mea* (Matei 5, 11). De aceea și apostolii se întorceau bucurându-se, nu numai deoarece au auzit rele, ci pentru că au fost și bătuți. Dar împreună cu acestea tu vei mai câștiga și altceva nu mic, anume aceea că îi vei uimi pe persecutorii tăi, și prin fapte îi vei învăța și pe dâșii că tu călătorești spre o altă viață. Când ei te vor vedea bucurându-te și săltând pentru că suferi rele, vor cunoaște lămurit prin fapte că tu ai mai mari speranțe decât cele prezente; pe când dacă nu faci așa, ci plângi și te tânguiești, de unde vor putea ei cunoaște că tu aștepti o altă viață? Pe lângă aceasta, vei mai reuși și în altceva; anume că dacă te vor vedea că tu nu te întristezi de persecuțiile și batjocorile lor, ba încă îi și binecuvintezi, atunci vor înceta de a te mai alunga.

Privește, deci, câte bunuri se nasc de aici: și tu ai o plată mai mare, dar și ispita este mai mică; și acela va renunța de a te mai prigoni, și Dumnezeu Se va proslăvi, iar înțelepciunea ta va fi o învățătură către evlavie pentru cel rătăcit. De aceea El ne-a poruncit a răsplăti cu binele, nu numai pe cei ce ne batjocoresc, ci și pe cei ce ne prigonesc, și prin fapte ne oprimă.” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXII, pp. 420-422)

BINELE (săvârșirea binelui de dragul lui Dumnezeu)

„Dacă faci bine semenilor tăi nu de ochii lumii, ci de dragul lui Dumnezeu, atunci să nu încetezi a face bine orice ți-ar face oamenii, ca să-ți fie mai mare răsplata; dar dacă după ce ai fost bârfit încetezi de a face bine, arăți că săvârșeai o virtute ca aceea nu de dragul lui Dumnezeu, ci de dragul laudelor oamenilor”. (Omilia la Matei, omilia XXXII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 393)

BINELE (săvârșirea binelui – folosul)

„Cele bune aduse aproapelui nostru, mai întâi mulțumesc și înveselesc pe cel ce le face. Căci cel ce zămislește binele său răul asupra aproapelui, cu drept cuvânt că dânsul mai întâi

va gusta din ceia ce-i dă. Pe cum se întâmplă și cu apa ce curge din izvor, fie sărată, fie bună de băut, că ea umple și vasele, în același timp și izvorul nu-l împuținează; — tot așa și răul și binele, ori de unde ar ieși, pe acela mai întâi îl bucură sau pierde. Acestea pentru moment. Dar pe cele deacolo, fie ele bune sau rele, cine le va povesti? Nimeni.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, p. 55)

BINELE (întreaga viață trebuie să săvârșim binele)

„... întreaga noastră viață trebuie să facem binele. Neconținut trebuie să mulțumim și nu numai o dată. Cel care aleargă, dacă se oprește după ce a parcurs douăzeci și patru de stadii (δολίχουσ) în zadar a alergat. Deci și noi, dacă am început cu faptele bune, iar după aceasta ne moleșim, pe toate le-am pierdut, pe toate le-am stricat.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia I, p. 18)

BINELE (răsplătirea binelui)

„... așa este iubitorul de oameni Dumnezeu: pe cei ce au ales să facă ori să spună ceva bun Se sânguiește să-i facă biruitori prin daruri și răsplătiri.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XXIV, 8, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 329)

BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră)

„Că omul știa că păcatul e un rău, ne-a dovedit-o Adam: cum că știa că virtutea e un bine, ne-a arătat-o Abel. Căci jertfa aceea a adus-o nu pentru că l-ar fi învățat cineva, sau că ar fi auzit pe cineva cuvântând despre rânduiala pârgii de la jertfe, ci a învățat aceasta de la sine însuși, din conștiința sa. De aceea nu scobor cuvântarea încoace la timpurile noastre, ci mă opresc la vremea oamenilor celor dintâi, când nu erau nici slove, nici lege, nici prooroci sau judecători, ci numai Adam și cu copiii lui, ca să te încredințezi că cunoașterea celor bune și celor rele se află sădită, dinainte în firea lor. Căci de unde a învățat Adam că e bine să aduci jertfe, că-i bine să cinstești pe Dumnezeu și să fii mulțumitor în toate? Cum adică? O să mi se spună - oare Cain n-a adus jertfă? Da, a adus și el, dar nu la fel. Și de aici iar apare conștiința care-și dă seamă de ce e rău; căci pizmuindu-l pe cel ce se bucura de cinste (pe Abel), plănuia omorul și își ascundea gândul lui viclean. Și ce spune? *Hai să ieșim aici la câmp!* (Fac., 4, 8). Unul îi e chipul (ce se preface a fi plin de dragoste), altul îi e gândul, căci cugetă la omorârea fratelui său. Dar dacă nu știa că gândul lui era rău, de ce îl ascundea? Și după ce a făptuit omorul, fiind iarăși întrebat de Dumnezeu: *Unde e Abel, fratele tău?*, a răspuns: *Nu știu. Ce, eu sunt oare păzitorul fratelui meu?* (Fac., 4, 9). De ce tăgăduiește? Nu e limpede că astfel se osândește și mai greu pe sine însuși? După cum se ascunsese tatăl său, tot așa și el tăgăduiește.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XII-a, p. 35)

„Și cum că de la început, plăsmuindu-l Dumnezeu pe om, l-a făcut știutor al amânduror acestora, ne-o arată toți oamenii, căci toți ne rușinăm chiar de cei supuși nouă și adesea un stăpân, când se duce la o femeie destrăbălată, dacă vede pe o slugă de treabă, roșind se întoarce din acel drum necuviincios. Tot așa socotim că e o batjocură dacă cineva ne ocărăște cu o vorbă ce arată vreun păcat de-al nostru și dacă ne supărăm, dăm în judecată pe cei ce s-au purtat astfel cu noi. Astfel știm ce e viciu și ce e virtute.

Aceasta o spunea și Hristos, arătând că nu aduce vreo legiuire nouă care să treacă de puterile firii noastre, ci legiuiește ceea ce demult sădise în sufletul nostru, zicând după acele

multe (9) fericiri: *Ce vreți să vă faceți vouă oamenii, acestea să le faceți și voi lor* (Mt., 7, 12). Nu e nevoie - spune El - de legi mai întortocheate, de multe vorbe sau de o învățătură meșteșugită; voința ta să fie lege. Vrei să îți se facă binele? Fă-l și tu altuia. Vrei să ai parte de milă? Aibi și tu milă de aproapele.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIII-a, pp. 50-51)

„Căci cunoașterea virtuții a sădit-o în firea noastră, însă făptuirea și îndreptarea a încredințat-o slobodei noastre voințe. Poate că n-am vorbit deslușit; atunci voi încerca să vă vorbesc mai lămurit. Spre a ști că e bine să fim cumpătați, nu avem nevoie de îndrumări sau de învățături; cunoașterea aceasta o avem în firea noastră și nu e nevoie de străduință sau osteneală ca să colindăm și să întrebăm dacă cumpătarea e ceva bun și folositor, ci, după părerea obștească, toți mărturisim acest lucru și nimeni nu are vreo îndoială cu privire la virtute.

Tot astfel socotim și desfrâul ca un rău și nici aici n-avem nevoie de învățătură și de osteneală ca să știm cât de rău e acest păcat. Ci toți, când e vorba de o hotărâre în această privință, suntem călăuziți de firea noastră și laudăm virtutea, chiar dacă nu ne îndeletnicim cu ea, și urâm viciul, măcar că îl facem. Și acesta a fost cel mai mare merit al lui Dumnezeu, ca adică, chiar înainte de săvârșirea faptei, conștiința și sloboda voință să fie înfrățite cu virtutea și dușmani viciului. Așa că, precum am spus, cunoașterea acestor lucruri e înăscută în cugetul tuturor oamenilor și n-avem nevoie de vreun dascăl spre a învăța acest lucru; iar îndreptarea a fost încredințată voinței, râvnei și ostenelelor noastre.

Dar de ce? Pentru că, dacă firea ne-ar fi dat de la sine totul, am fi rămas neîncununați și nu ne-am fi ales cu nici o răsplată.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIII-a, pp. 51-52)

BISERICA (definiția)

„Căci Biserica este baie duhovnicească, care spală și curăță nu murdăria trupului, ci a sufletului, prin feluritele chipuri de pocăință.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XV, p. 151)

„Numele de *biserică* este nume ce înseamnă concordanță și glăsuire.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 11)

„Căci biserica este cerească, și nimic alta nu este, decât cer.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XIV, p. 200)

„... biserica este liman, liman duhovnicesc al sufletelor.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 33)

„O primă privire aruncată asupra Bisericii ne-o arată ca o societate. Societate organizată, completă, vie, lucrătoare, umplând lumea și veacurile cu multiple manifestări ale vieții ei. Însă, cum să studiezi Biserica fără să se vadă în continuu că ea nu poate fi o societate curat omenească? Divinul curge din ea. Istoria ei este o istorie a cărei explicație o dă singur dumnezeiescul. Și din toate dovezile divinității ei cea mai de neînvins este chiar originea ei, căci din Iisus Hristos, din Omul-Dumnezeu s-a născut ea. Societate perfectă, societate divină, Biserica nu poate fi decât independentă, înarmată cum este cu puterile divine și posedând în ea însăși plenitudinea autorității.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 115)

„Cine zice o societate zice un ansamblu, o coeziune între mai multe membre, o ordine, o ierarhie, organe diferite însă legate între ele printr-o acțiune comună, o autoritate, o forță, care ține corpul întreg în armonie și pace.

Așa este Biserica. Dumnezeu nu i-a lăsat pe credincioșii Săi sfărâmați și rătăciți pe fața pământului. El i-a reunit și i-a legat. El a făcut un corp din ei, o societate. Acela este sensul care-l leagă la diferitele nume cu care desemnează Biserica Sa. Este o *casă* ale cărei pietre

toate sunt cimentate în același ansamblu. Este un *staul* în care toate oile sunt menținute sub aceeași bâță ciobănească a păstorului.

Este o *împărăție* ale cărei subiecte sunt armonios unite sub o autoritate supremă și repartizate în funcții diferite spre binele comun. Este un *trup*.

Această ultimă închipuire este cea mai cuprinzătoare și cea mai luminoasă, cea mai folosită de Sfântul Pavel. Dumnezeu a făcut Biserica Sa în felul trupului omenesc. Ceea ce este trupul noi o regăsim în Biserică.

Trupul nostru este un compus din diferite membre. Biserica lui Dumnezeu, definită în accepția ei cea mai largă, îi cuprinde pe credincioșii din toate veacurile și din toate regiunile.

Patriarhii, profeții, dreptii Legii Vechi, toți oamenii care, slujind pe Dumnezeu cu adevărat în sânul barbariei și a idolatriei, au rămas credincioși legii săpate în adâncul inimii lor, sunt membre ale Bisericii, îngerii ca și oamenii fac parte din ea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 115-116)

„Biserica este casa lui Dumnezeu. Dumnezeu locuiește aici, Dumnezeu are aici în dumnezeiasca Euharistie palatul Său și tronul Său. Aici sunt, în adorație, mii de îngeri și totul este plin de măreție de temut al Regelui celui Mare. Iată însă mai mult încă. Sfintele Taine se desfășoară aici, Marea Victimă este jertfită, Sângele unui Dumnezeu curge aici, aici se împlinește jertfa Noului Testament.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 638)

BISERICA (- așezământ dumnezeiesc și largă comuniune în Hristos)

„De aceea de ai fi sclav sau liber, aceasta nici nu te avantajează, nici nu te micșorează; Biserica îți cere un singur lucru: ce gând ai și cum ți-i sufletul”. (*Omilia la Matei*, omilia III, II, în col. PSB, vol. 23, p. 40)

BISERICA (- trupul lui Hristos)

„Așa și trupul lui Hristos, care este Biserica, că precum și trupul, și capul sunt unul și același om, tot așa și pe Biserică și pe Hristos unul a spus că este. Pentru aceea a și pus el pe Hristos în locul Bisericii, numind astfel trupul lui. După cum, zice, unul este trupul nostru, deși de altfel se alcătuiește din multe mădulare, tot așa și în Biserică una, adică un trup suntem cu toții. Că dacă și ea (Biserica) este alcătuită din multe mădulare, totuși toate acele multe mădulare la un loc fac un trup.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXX, p. 313)

„Să ne facem nevoitori ai filosofiei, să alungăm curgerea acestor rele. Căci ca pe un trup mort văd pe mulțimea Bisericii aruncată acum. Și după cum la un trup mort de curând putem vedea ochi, putem vedea mâini, picioare, grumaz și cap, dar nu vedem pe nici un mădular făcând al său, tot așa și aici, toți cei de față sunt credincioși, dar credința nu este lucrătoare; fiindcă fierbințeala i-am stins-o, și trupul lui Hristos l-am făcut mort.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, pp. 243-244)

„Să ne facem odată mădulare adevărate și un singur trup. Cel lăudat lepede laudele ce i se aduc și arunce-le fratelui său, iar cel ce aude laude de altul bucure-se împreună cu cel ce laudă. Că dacă în chipul acesta ne vom purta, vom atrage spre noi și pe Cap, și dacă suntem dezbinați între noi, atunci și noi ne vom depărta de ajutorul cel de acolo - iar dacă ajutorul de acolo se depărtează de noi, atunci trupul va fi mult vătămat, nefiind ținut strâns bine de sus.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, p. 244)

„Că și Biserica este un trup. Are ochi și cap. Dacă intră un spin în călcâi, ochiul se uită la călcâi, că este mădular al trupului, și nu zice: Pentru că stau sus nu vreau să știu de mădularul de jos, ci se apleacă și-și lasă înălțimea lui. Și doar ce este mai de rând decât

călcâiul și ce-i mai nobil decât ochiul? Dar mila a șters deosebirea, iar dragostea a amestecat totul.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul VI, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 132)

„Și cum suntem astfel mădulare ale lui Hristos? Suntem, dacă am devenit ca și El. Și cum este „din carne”, știți cu toții căți vă împărtășiți de Sfintele Taine⁸². Căci din ele ne plăsmuim pe dată, iară și iară. Cum anume? Ascultă iar pe fericitul Pavel: *De vreme ce copiii sunt părtași trupului și sângelui, și El s-a împărtășit de ele* (Evr., 2, 14) însă aici, în acest din urmă verset, se spune că El S-a făcut părtaș nouă, nu noi Lui. Cum, dar, suntem din carnea Lui și din oasele Lui? Unii vorbesc de sânge și apă, dar nu e asta. Prin aceasta se arată limpede că este vorba despre altceva: după cum Acela S-a născut de la Duhul Sfânt, fără împreunare, așa și noi ne naștem în baia botezului. Ai văzut câte exemple dă ca să facă vrednică de crezut nașterea aceea din botez? O, ce nebuni sunt ereticii! Pe cel născut deja din apă – de vreme ce este născut – îl mărturisesc ca fiu adevărat⁸³. Dar că ne facem trup al Lui, asta nu primesc. Dacă nu ne facem trup al Lui, cum explicăm spusa *din carnea Lui și din oasele Lui*? Dar ia fii atent! Adam a fost plăsmuit, Hristos a fost născut. Din coasta lui Adam a intrat stricăciunea în lume, din cea a lui Hristos viața. În rai a odrăslit moartea, prin Cruce a fost nimicită. Așadar, după cum Fiul lui Dumnezeu S-a făcut părtaș firii noastre, așa și noi firii [ουσία] Lui. Și după cum Acela ne are întru Sine, așa și noi Îl avem întru noi.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 94)

„... credincioșii, fii ai Bisericii, membre ale trupului mistic al lui Iisus Hristos.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 183)

BISERICA (- comuniunea credincioșilor)

„Biserica nimic altceva nu este, decât acea clădire ridicată prin sufletele noastre, sau mai bine zis întărirea credinței prin sufletele noastre. În această clădire însă, nu vei găsi totul de aceeași valoare, ci dintre pietrele care o compun unele sunt strălucite și luminoase, altele inferioare acestora și de o culoare mai închisă, însă cu mult mai tari decât celelalte. Vei vedea aici pe mulți care țin locul aurului ce împodobește tavanul. Vei vedea pe alții mulți care contribuiesc la poboaba de pe statui. Vei vedea pe alții că stau și țin loc de coloane. Se obișnuiește a se numi și oamenii coloane sau stâlpi, nu numai prin puterea lor, ci și din cauza frumuseții lor care împodobește mult clădirea, având în același timp capetele lor suflate cu aur. Vei vedea apoi și o mulțime mare, care mai mult sau mai puțin ocupă distanța și locul cel întins de prin împrejurimi. Acea mulțime mare ține locul pietrelor celor clădite în ziduri. Dar trebuie de a reprezenta o imagine mai frumoasă. Această biserică nu a fost clădită din altfel de pietre, ci din aur și argint și din cele mai prețioase, și într-un cuvânt, aici aurul e împrăștiat peste tot locul în abundență.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia X, p. 104)

BISERICA (- spital al sufletelor)

„Da, Biserica este un spital duhovnicesc și se cade ca aceia care vin aici să primească leacuri potrivite, și să le pună pe rănilor și așa să plece acasă.” (*Omilia la Facere*, omilia I, I, în col. PSB, vol. 21, p. 32)

⁸² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Sfântul face apel la experiența credincioșilor. Împărtășirea nu este ritual, ci simțire a lui Hristos și proba că ne simțim – nu doar că știm intelectual – ca făcând parte din trupul Lui. (n.s. 208, p. 94)

⁸³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: E vorba de ereticii care primesc doar formal denumirea de fiu al lui Dumnezeu, fără a avea o experiență vie a acestei realități, care nu este posibilă decât în Tainele Bisericii. Este foarte asemănător cu situația confesiunilor neoprotestante de azi. (n.s. 209, p. 94)

„Da, iar maroc duhovnicesc este Biserica lui Dumnezeu! Este spital al sufletelor! Și trebuie, întocmai ca în iar maroc, să facem și în Biserică multe târguiești și așa să ne ducem acasă! Și iarăși, ca de la spital să plecăm și noi de-aici, încărcăți cu leacuri potrivite patimilor noastre!” (*Omiliile la Facere*, omilia XXXII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 408)

„Biserica-i spital, nu tribunal! Nu-ți dă pedeapsă pentru păcate, ci iertare de păcate!” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a treia, p. 57)

„Care port este, oare, așa de liniștit ca biserica? Care grădină este oare așa de frumoasă ca adunarea voastră? Aici nu-i șarpele, care ispitește, ci Hristos, Care ne învață de taină; nu-i Eva, care ne pune piedică, ci Biserica, cea care ne ține în picioare; nu sunt aici frunze de copac, ci rodul Duhului; nu-i aici gard de spini, ci vie plină de belșug. Dacă găsesc spin în ea, îl schimb în măslin – că cele de aici nu sunt stânjenite de sărăcia firii, ci cinstite cu libertatea de voință; dacă găsesc lup, îl fac oaie, nu schimbând firea, ci prefăcând voința. De aceea n-ai greși de-ai spune că biserica e mai mare decât corabia lui Noe. Corabia lui Noe a primit în ea animale și a păstrat în ea tot animale; biserica însă primește animale și le schimbă. Iată ce vreau să spun! A intrat în corabie uliu, a ieșit uliu; a intrat lup, a ieșit lup. În biserică însă intră uliu și iese porumbiță; intră lup, și iese oaie; intră șarpe, și iese miel. Nu se schimbă firea, ci este alungat păcatul.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a opta, pp. 155-156)

„Nu am cuțit în mâna mea acum, ci am cuvânt, pe care-l folosesc în loc de cuțit, am cuvânt care-i mai tăios ca orice cuțit, cuvânt care taie desăvârșit tot putregaiul păcatului și nu pricinuieste durere celui ce-i tăiat. Nu am foc în dreapta mea, ci învățătură mai tare ca focul; am învățătură care nu arde, dar oprește întinderea păcatului; învățătură care, în loc de dureri, pricinuieste celui scăpat de păcat multă desfătare. Aici, pentru vindecare, nu-i nevoie de timp îndelungat, de osteneli și de bani! E de ajuns numai să voiești, și am și săvârșit toată virtutea.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 225)

„Biserica este loc de vindecare, nu loc de judecată a sufletelor. Biserica nu osândește păcatele, ci oferă iertarea lor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 368)

„Nimic nu ne face viața mai frumoasă decât bucuria de a simți că facem parte din Biserică. În Biserică, oamenii curați dobândesc bucuria, cei supărați, liniștea, iar cei mârniți, bucuria. În Biserică, cei chinuți află mângâiere, iar cei obosiți află odihnă. Domnul spune: *Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi* (Matei 11, 28). Ce se află pe lumea aceasta mai dorit și mai frumos ca aceste cuvinte? Domnul te cheamă în biserică la un prânz bogat. Te ia de la chinuri la odihnă și de la necazuri la mângâiere. Te scapă de povara păcatelor tale. El vindecă supărarea și tristețea prin bucurie.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 368)

BISERICA (- mama noastră spirituală)

„Biserica este mama copiilor ei, îi primește pe aceștia.” (*La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 519)

„Biserica ne este ca o mamă.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 181)

BISERICA (Hristos e capul Bisericii iar noi trup și mădule)

„Ai văzut mărșăria cea prea înaltă a puterii către cei ce cred? Ai văzut speranța chemării? Să respectăm deci Capul nostru, Hristos, să înțelegem al cărui cap suntem noi

corpul, cap căruia totul a fost supus. După acest exemplu noi trebuie a fi mai buni decât îngerii și mai deosebiți decât arhanghelii, ca cei ce suntem preferați tuturor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 28)

„Pricepe deci, de cine șade mai cu apropiere capul tău, care e Hristos, și în dreapta cui se găsește, mai presus decât toată începătoria și stăpânirea și puterea; pe când corpul lui este călcat în picioare de demoni! Însă, să nu fie una ca aceasta! Un astfel de corp atunci nu s-ar mai numi corp. De capul tău (Hristos) se înfricoșează chiar cei mai încercați dintre servi, pe când tu supui corpul celor ce-l disprețuiesc? Și de ce osândă nu vei fi oare vrednic? Dacă cineva ar lega picioarele regelui cu un lanț și cătușe, oare nu ar fi responsabil de cea mai mare pedeapsă? Tu însă, întreg corpul îl predai fiarelor sălbatice, și pentru aceasta nu te înfricoșezi?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 29)

„Și El este Capul trupului Bisericii (Col., 1, 18). După ce a vorbit despre bunătatea Lui, mai la urmă spune și despre dragostea Lui. El este, zice, Capul trupului Bisericii. Nu zice, că El este capul plinătății, ci al trupului Bisericii, voind prin aceasta a ni-L arăta mai familiar, mai apropiat, învederând că Cel ce este atât de înalt și mai presus de toți, i-a apropiat de Dânsul pe toți cei de jos. Peste tot locul deci, El este întâiul, sus Cel dintâi, în Biserică Cel dintâi, căci este Cap, în înviere Cel dintâi.

Este de admirat cum Pavel se luptă de a-L arăta pe El cel întâi în creațiune (ca om) deși (în cartea Facerii) se spune că cel dintâi este Adam, ceea ce și este, – însă El (Hristos) este Capul Bisericii mai înainte de facerea lui Adam, mai înainte de orice om. El este Capul Bisericii, adică Cel întâi, după cum este Cel întâi în creație, și după cum este cel întâi și între oameni, întâi după trup, zic.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, p. 36)

„Iisus Hristos o posedă ca pe o mireasă a Sa; Iisus Hristos este capul ei și ea este trupul, atât de bine încât Biserica lui Iisus Hristos este ca și Iisus Hristos continuat, viu, acționând în lume, în cursul tuturor veacurilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 117)

„Cum noi am fost încorporați în Adam pentru a muri, noi suntem acum în Iisus Hristos pentru a trăi. Noi nu facem decât una cu Iisus Hristos, El este capul, noi suntem trupul, acolo unde este capul, acolo sunt și membrele.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 143)

BISERICA (originea divină a Bisericii)

„Biserica se arată de neînvins, ca divină în întemeierea ei: între alte dovezi, prin acest fapt că ea nu se odihnește pe nimic omenesc, și că din contră patimile omenești sunt acelea pe care ea le-a cucerit în împărăția ei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 122)

„Dacă Biserica este de la Dumnezeu, ea este nemuritoare, dacă o vedem nemuritoare, înseamnă că ea este de la Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 123)

BISERICA (nașterea Bisericii)

„A ieșit sânge și apă. Nu fără motiv și la întâmplare au curs aceste două izvoare din deschizătura sfântă din coasta Mântuitorului; din ele s-a format Biserica. Cei ce sunt inițiați, cei ce au primit Sfântul Botez, înțeleg bine ceea ce zic eu; ei care au fost renăscuți din apă și care sunt hrăniți cu acest sânge și din această carne. Din acest fericit izvor curg misterele și tainele noastre, ca, atunci când vă apropiați de paharul nostru cel minunat (Potirul) să veniți la el ca să beți ca și cum ați veni să puneți buzele la această coastă Sfântă.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXV, 3, p. 451)

„Ea se naște din El, din moartea Lui, din sângele Lui, ea se naște pe Golgota în timpul somnului Noului Adam.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 118)

BISERICA („plămădirea” Bisericii din coasta lui Hristos)

„A ieșit din coastă apă și sânge. Nu trece cu ușurință peste taină, iubite! Căci am să-ți spun și un înțeles tainic. Am zis că simbol al botezului și al împărtășaniei este sângele acela și apa. Din amândouă acestea s-a născut Biserica: prin baia nașterii din nou și prin reînnoirea Duhului Sfânt (Tit 3, 5), adică prin botez și prin împărtășanie. Iar simbolurile botezului și euharistiei sunt ieșite din coastă. Așadar, din coasta-I a plămădit Hristos Biserica, după cum din coasta lui Adam a făcut-o pe Eva⁸⁴.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 63)

„Că Eva a fost din coasta lui Adam, cu toții știm, și Scriptura limpede zice aceasta: A adus somn asupra lui și a luat una din coastele lui și a zidit-o pe femeie (Facere 2, 21-22). Dar că și Biserica s-a plămădit din coasta lui Hristos, oare de unde ar putea cineva să arate? Însă și acest lucru ni-l arată Scriptura. Când Hristos a fost pus pe cruce și pironit și apoi a murit, apropiindu-se, unul dintre ostași a împuns coasta Lui și a ieșit sânge și apă (In. 19, 34). Din acel sânge și apă a luat ființă toată Biserica. Chiar El însuși mărturisește, zicând: Dacă nu se va naște cineva din nou din apă și din Duh, nu poate să intre în Împărăția Cerurilor (In. 3, 5). Sângele îl numește Duh. Noi suntem născuți prin apa botezului și suntem hrăniți prin sânge. Vezi cum suntem din carnea Lui și din oasele Lui, născuți și hrăniți din sângele Aceluia și din apă? Și după cum, în timp ce Adam dormea, a plămădit-o pe femeie, așa, în timp ce Hristos era mort, a plămuit Biserica din coasta Lui.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 47)

BISERICA („Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea”)

„Și Eu îți spun: “Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea” (Matei 16, 18). Adică, pe credința în mărturisirea lui Petru (că Hristos este Fiul lui Dumnezeu – n.n.).” (*Omilia la Matei*, omilia LIV, II, în col. PSB, vol. 23, p. 623)

„... El Care a zidit Biserica pe mărturisirea lui Petru (Matei 16, 18) și așa a întărit-o încât să nu fie biruită de mii și mii de primejdii și de morți ...” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 932)

„Iisus Hristos, vorbindu-i lui Petru n-a mai adăugat nimic, ci precum credința lui era desăvârșită, el promite să-și zidească Biserica Sa pe mărturisirea lui (că Hristos este Fiul lui Dumnezeu - n.n.).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXI, 1, p. 100)

„... făgăduind a așeza temelia Bisericii pe mărturisirea făcută de el, nu după mult timp de la aceste cuvinte, zice: *Fugi înapoia Mea, Satană, că-Mi ești scandal*.⁸⁵” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, pp. 3-4)

BISERICA (temelia Bisericii)

„Dar pentru că e atât de neclătinată clădirea, pentru că e atât de nesfârșat zidul, să vedem cum i-au pus apostolii temeliile, cât de adânc au săpat ca să fie clădirea de neclintit. N-au săpat adânc! N-au avut nevoie de atâta osteneală.

⁸⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Hristos – adică Logosul – este Creatorul omului, ca și al Bisericii. (n.s. 17, p. 63)

⁸⁵ Deci Biserica nu este întemeiată pe Apostolul Petru, căci vedem că după foarte puțin timp îl numește *Satan*, ci Biserica este întemeiată pe mărturia Apostolului Petru că Hristos este Fiul lui Dumnezeu – n.n.

- De ce?

- Pentru că au găsit temelie veche, temelia proorocilor. După cum un om care vrea să-și zidească o casă foarte mare, dacă găsește în pământ o temelie veche, tare, de nesfârșit, nu strică temelia aceea, nici nu mișcă pietrele, ci lasă temelia să stea nemișcată și așază pe ea clădirea cea nouă, tot așa și apostolii, vrând să zidească această mare clădire, Biserica aceasta care-i ridicată în întreaga lume, n-au săpat adânc, ci găsind temelie veche, cea pusă de prooroci, n-au stricat-o, n-au mișcat zidirea și învățătura, ci au lăsat-o neclintită și pe ea au turnat învățătura lor, credința aceasta nouă a Bisericii. Și ca să vezi că n-au mișcat vechea temelie, ci au zidit pe ea, ascultă-l pe Pavel, zidarul cel înțelept, că ne arată cu de-amănuntul chipul zidirii. Că el este zidarul cel înțelept! Ca un înțelept zidar, spune el, am pus temelia. Dar să vedem cum a pus temelia! Am pus-o, spune el, peste altă temelie veche, pe temelia proorocilor.

- De unde știm asta?

- Nu mai sunteți străini, spune el, ci împreună cetățeni cu sfinții, deasupra fiind zidiți pe temelia apostolilor și a proorocilor. Ai văzut temelie și temelie; una a proorocilor, cealaltă a apostolilor, așezată deasupra celeilalte. Și, într-adevăr, e de mirare că n-au venit apostolii după prooroci îndată, ci după multă curgere de vreme.

- Pentru ce?

- Zidarii cei meșteri fac tot așa. După ce-au pus temelia, nu încep îndată clădirea, pentru ca nu cumva, fiind zidăria temeliei proaspătă și slabă, să nu poată ține greutatea zidurilor. De aceea lasă vreme îndelungată să se întărească pietrele temeliei; când văd că s-au întărit bine, atunci pun și greutatea zidurilor. Tot așa a făcut și Hristos: a lăsat să se întărească bine temelia proorocilor în sufletele ascultătorilor, să se întărească învățătura lor; când a văzut că dogmele cele sfinte sunt întărite ca să poată ține cugetarea cea nouă, atunci a trimis pe apostoli, care pe temelia proorocilor au ridicat zidurile Bisericii. De aceea și apostolul n-a spus: fiind zidiți pe temelia apostolilor, ci deasupra fiind zidiți, adică zidiți peste ceva.” (Omilie la titlul Faptelor apostolilor, (La începutul Faptelor Apostolilor – II), în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 313-317)

BISERICA (numele și numirile Bisericii)

„Sfânta Scriptură spune clar despre ea, că este munte nezdruncinat și neînvințit. Fiind fără stricăciune, este numită fecioară, plină de splendoare, este chemată împărăteasă, fiind rudă cu Dumnezeu i se zice fiică. Deși stearpă, este roditoare, de aceea o numește Născătoare fără sfârșit. Îi atribuie mii de numiri, ca să scoată înaintea noblețea ei. Căci, ca și Stăpânul ei, are multe nume. Acesta Se numește și Părinte și Cale și Viață și Lumină, Stâncă, Ispășitor, Temelie, Ușă, Cel fără de păcat, Domnul Dumnezeu, Fiul, Unul-Născut, Chipul și Asemănarea lui Dumnezeu. Nu este de ajuns un nume care să cuprindă totul? În nici un caz. Deci, pentru aceea sunt miile de nume, ca să aflăm ceva despre Dumnezeu, chiar și puțin.

La fel și Biserica, este numită cea cu multe nume. Se numește fecioară, dar oare nu era desfrânată înainte de aceasta? Așadar, aici este minunat Mirele, că a luat o desfrânată și a făcut-o fecioară. Oh, minunăția și paradoxul lucrurilor! Nunta, la oameni, pierde fecioria, în timp ce nunta la Dumnezeu, o înviază! La noi, oamenii, cea care era fecioară și s-a căsătorit, nu mai este fecioară. Prin Hristos, cea care era desfrânată, odată căsătorită, s-a făcut fecioară.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, pp. 35-36)

BISERICA (în Biserică se cade să existe legătura dragostei)

„Și după cum un trup, dacă nu este susținut cu multă vigoare de legăturile dintre mădulare, face viața de netrăit, tot așa și Biserica, dacă nu este susținută prin legătura foarte

puternică și de nedesfăcut a dragostei, naște mii de războaie într-însa și sporește asupra ei mânia lui Dumnezeu și devine pricină de multe ispite⁸⁶.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe preoții lui Dumnezeu. Cuvântul 2*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 179)

BISERICA (nu cunoaște deosebirea dintre stăpân și slugă)

„Biserica nu cunoaște deosebirea dintre stăpân și slugă, ci îl deosebește pe unul de altul prin fapte bune și păcate.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia I, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 201)

BISERICA (aici „paște împreună lupul cu mieii”)

„Când vezi că în biserică stă săracul alături de bogat, omul de rând alături de dregător, cel sărman alături de cel de neam bun, când vezi că cel care afară tremură în fața omului cu putere, iar înăuntru, în biserică, stă fără teamă lângă el, gândește-te la înțelesul cuvintelor: *Atunci vor paște împreună lupul cu mieii* (Isaia 11, 6). Așadar, Scriptura îl numește pe bogat lup, iar pe sărac miel.

- Dar de unde se vede că va trăi lupul cu mielul așa cum va trăi bogatul cu săracul?

- Uită-te bine la ce-ți spun. De multe ori stă bogatul alături de sărac în biserică. Vine timpul împărtășirii cu Sfintele Taine. Bogatul este îndepărtat ca nevrednic și rămâne săracul înăuntrul corturilor celor cerești, și nu se supără bogatul. Se știe pe sine că nu se poate apropia de Dumnezeu-știle Taine.

O, har dumnezeiesc! Din pricina ta, har dumnezeiesc, în biserică nu-i nici o deosebire între bogat și sărac. Sunt egali. Dar mai mult încă! Când stau împreună, de multe ori săracul întrece pe bogat în credință. Bogăția n-a folosit la nimic celui ce-o are dar nu are credință, și nici sărăcia nu l-a păgubit pe săracul care stă cu credință lângă Sfântul Jertfelnic.” (*Cuvânt la Înviere*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 141-142)

„Nu este, dar, în biserică rob sau liber. Scriptura cunoaște un singur rob, pe cel robit de păcat - căci *Cel ce face păcatul*, spune Domnul, *este rob păcatului* (Ioan 8, 34) -, și cunoaște un singur om liber, pe cel liberat de harul lui Dumnezeu.

Cu aceeași îndrăznire și cu aceeași cinste se apropie de Masa aceasta și împăratul, și săracul. Și de multe ori săracul cu mai multă cinste.” (*Cuvânt la Înviere*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 142)

BISERICA (unitatea Bisericii)

„Nimeni nu poate sfâșia trupul Bisericii atât de mult ca mândria.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXII, p. 423)

„Că nu este, nu este nimic care să poată prăpădi și strica Biserica - ba, mai mult, nu se poate face acest lucru cu ușurință din afara Bisericii - decât a nu fi legați întreolaltă, cu multă strășnicie și profunzime, ucenicii și dascălii, părinții și fiii duhovnicești, mai-marii și cei conduși de ei.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe preoții lui Dumnezeu. Cuvântul 2*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 173)

„Vrednicia Bisericii atunci strălucește, când credincioșii păstrează unitatea trupului ei.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 70)

⁸⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ispite, în interior, față de membrii săi, făcându-i pe mulți să o părăsească sau să-și răcească evlavia, și în exterior, pentru cei nebotezați, care, văzând dezbinările din ea, nu mai doresc să se unească cu dânsa. (n.s. 381, p. 179)

BISERICA (mucenicii întăresc Biserica și sfarmă uneltirile și ereziile)

„Se cuvine să-i numim pe acești mucenici și stâlpi, și stânci, și turnuri, și luminători, și tauri în același timp. Căci, ca niște stâlpi țin Biserica; ca niște turnuri o întăresc; ca niște stânci sfarmă uneltirile și fac liniște mare înlăuntrul ei; ca niște luminători au izgonit întunericul necredinței și ca niște tauri la suflet și la trup, la fel de râvnitori, au purtat jugul cel bun al lui Hristos (Matei 11, 30).” (*Omilie de laudă la Sfinții Mucenici Iuventin și Maximin care au suferit mucenicia pe timpul lui Iulian Apostatul, III, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 361*)

BISERICA (nimic nu este mai puternic decât Biserica)

„Nimic nu este mai puternic decât Biserica. Nimic nu se ridică la valoarea Bisericii. Biserica este mai înaltă decât cerul, mai întinsă decât pământul, mai luminoasă decât soarele. Câți nu au luptat cu ea și nu au reușit să o biruiască? Toți cei care au luptat împotriva ei au fost dați pierzaniei, pe când Biserica a urcat la cer. Biserica are o asemenea putere, încât atunci când se pornește război împotriva ei, ea iese biruitoare, când este vorbită de rău, ea se întărește, iar când este batjocorită, se face mai strălucitoare ca înainte. Este rănită, dar nu cade. Este lovită de valuri, dar nu se răstoarnă. Se pornește furtună împotriva ei, dar nu naufragiază. Luptă și nu este biruită. Dacă te lupți cu un om, fie vei birui, fie vei fi biruit. Dar dacă te lupți cu Biserica, este cu neputință să biruiești, pentru că Dumnezeu este mai puternic decât oricine. Dacă însuși Dumnezeu a zidit-o, cine o poate urni din loc?” (Din vol. *Problemele vieții, p. 369*)

„Pentru că ce este mai puternic decât Biserica lui Hristos? Biserica niciodată nu se învechește, nici se îmbătrânește.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 12*)

BISERICA („porțile iadului nu o vor birui”)

„Ce ne pasă, căci avem garanție sigură cuvintele: *Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui pe dânsa*. Și când zic *Biserică*, nu mă refer doar la loc, ci la felul de a viețui, nu la ziduri, ci la poruncile Bisericii. Când alergi la *Biserică*, nu te refugiezi într-un loc, ci într-o învățătură, căci aceasta nu înseamnă ziduri și etaje, ci credință și viață.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 26)

„Biserica n-are egal și nu-mi spune despre ziduri și arme, căci zidurile se învechesc în timp, Biserica însă, niciodată nu îmbătrânește. Barbarii distrug doar zidurile bisericii, și nici demonii nu pot mai mult. Și despre faptul că nu înșeală cuvintele, dau mărturie faptele. Câți n-au războit Biserica, și războind-o, au pierit?

Căci aceasta s-a arătat mai presus de ceruri, asemenea înălțimi are, și războită fiind, biruiește, vânată, se înalță la suprafață, primește răni, dar nu cade sub lovituri, este zbuciumată, dar nu se cufundă în valuri, strâmtorată, dar nu suferă naufragiu, se luptă, dar nu este învinsă, lovită, dar nu înfrântă.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 27)

„Cu toate că împotriva Bisericii tiranii s-au înarmat, oștiri s-au pornit cu armele, popoare s-au ridicat cu mai mare furie decât focul, obiceiuri i-au declarat război, cu toate că s-au sculat împotriva ei retori, sofști, bogați, oameni de rând și căpetenii, totuși cuvântul lui Hristos, venind mai puternic decât focul, a mistuit spinii, a curățat țarina și a semănat învățătura prediciei. În timp ce unii dintre credincioși zăceau în închisoare, alții erau surghiuniți peste graniță, alora li se luau averile, alții erau uciși și tăiați în bucăți, alții dați focului, alții înecați,

în timp ce credincioșii îndurau tot felul de pedepse, fiind batjocoriți, izgoniți și alungați din toate părțile ca dușmani de obște ai neamului omenesc, alții, mai mulți decât cei prizonieri, veneau la credință; nu numai că nu pregetau să creadă din pricina suferințelor îndurate de ceilalți, ci ajungeau și mai râvnitori și săreau cu mai mult foc în această frumoasă hăituială. Așa erau prinși! Nu-i silea nimeni, nu-i forța nimeni, alergau de bună voie și mulțumeau celor ce-i duceau să fie prinși. Vedeau curgând râuri de sânge din trupurile credincioșilor, și ajungeau și mai aprinși pentru credință și mai îndrăzneți. Creștea și mai mult numărul creștinilor și ajungeau și mai înfocați credincioși nu numai când frații în credință sufereau aceste chinuri, ci și când dascălii lor pătimeau la fel, unii fiind izgoniți, alții biciuiți, alții îndurând alte nenumărate chinuri”. (*Către iudei*, 13, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 230-231)

„Pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui (Matei 16, 18). Numără câți tirani s-au pornit cu război împotriva Bisericii de când Hristos a rostit aceste cuvinte, câți au dezlănțuit împotriva ei prigoane prea cumplite! Gândește-te în ce stare se afla Biserica în tot acel timp de mai înainte, când credința era de curând sădită, când mințile oamenilor erau încă fragede!

Păgâni erau împărații August, Tiberiu, Gaius, Nerva, Vespasian, Tit și toți cei de după aceia, până în vremurile fericitului Constantin împăratul! Toți aceștia au purtat război Bisericii, unii mai puțin, alții mai mult; dar toți i-au purtat. Iar dacă unii dintre împărați au părut că au dat pace Bisericii, chiar faptul că împărații aceștia erau pe față păgâni a ajuns pricină de război împotriva Bisericii, căci ceilalți păgâni, prin războiul dus de ei Bisericii, căutau să-l lingusească și să le facă plăcere. Cu toate acestea, toate uneltirile și atacurile s-au destrămat mai ușor decât pânda de păianjen, au dispărut mai repede ca fumul, au trecut mai repede ca praful ce se ridică de pe pământ. Prin uneltirile și atacurile lor au dat naștere la o mare ceată de mucenici, au lăsat Bisericii acele nemuritoare vistierii, stâlpii, turnurile acelea care, nu numai în timpul vieții lor, ci și după moartea lor, au ajuns pricină de mare folos pentru cei de mai târziu. Ai văzut tăria prezicerii: *Și porțile iadului nu o vor birui?*

Din cele trecute ai deplină încredere în cele viitoare, căci nimeni nu va putea birui Biserica lui Hristos! Dacă atunci când Biserica era alcătuită din puțini oameni, când credința părea o noutate, când învățătura era de puțin timp sădită, când erau atâtea războaie, când atâtea lupte se porneau din toate părțile, dacă atunci n-au putut face nimic, dacă atunci n-au biruit, cu mult mai mult acum, când Biserica a cuprins toată lumea, toate locurile, și munții, și vâlcelele, și dealurile. Biserica a cuprins și marea și toate neamurile cele de sub soare, pe când păgânătatea a mai rămas doar cu câțiva închinători; au dispărut capiştile, templele, idolii, toate: și sărbătorile, și slujbele păgânești, și fumul și mirosurile jertfelor, și praznicele cele blestamate. Cum ar fi fost cu putință ca, după atâtea piedici, Biserica să aibă un sfârșit așa de strălucit și o împlinire mărturisită de fapte, dacă n-ar fi fost la mijloc o putere dumnezeiască, o putere nebiruită, puterea Aceluia Care a prezis biruința și a săvârșit biruința? Nimeni nu va fi împotrivă, fie el cel mai nebun dintre nebuni, fie el ieșit din minți, fie el lipsit cu totul de judecata cea firească!”. (*Către iudei*, 14-15, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 232-233)

„Căci din ziua în care a fost rostită și până la sfârșitul veacului, profeția aceasta, că Biserica lui Hristos e nebiruită, stă trainică și neclintită. Biserica înflorește, strălucește, propășește zi de zi, crește, capătă tot mai multă putere, dă tuturor oamenilor, celor ce au fost din vremea venirii întâi a lui Hristos și vor fi până la venirea Sa cea de a doua, le dă prilej să culeagă bunătățile cele pea mari ale Bisericii și să adune folosul ei cel nespus. Au cunoscut puterea Bisericii cei care au trăit mai înainte de noi, și cei înainte de aceștia, și cei mai înainte de aceia, pentru că au văzut războaiele ce s-au pornit împotriva ei, și primejdiile, și tulburările, și frământările, și valurile, și furtunile. Oamenii aceștia au văzut că n-a fost

îneacă, n-a fost biruită, n-a fost doborâtă, n-a fost stinsă, ci, dimpotrivă, a înflorit, a crescut și s-a ridicat la o mai mare înălțime”. (*Către iudei*, 16, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 234-235)

„Dar poți să spui că Bisericele nu sunt răspândite pe toată fața pământului? Poți să spui că nu s-a uneltit împotriva Bisericii? Poți să spui că n-a biruit, că n-a înfrânt pe dușmani? Dar după cum nu este cu putință să spui că nu este soare, tot așa nu poți spune nici asta”. (*Către iudei*, 17, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 240)

„Câte războaie nu s-au pornit împotriva Bisericii! Oștiri multe au fost pregătite, arme au fost mânuite, tot felul de chinuri și pedepse au fost născocite: tigăi, butuci, căldări, cuptoare, gropi, prăpăstii, dinți de fiare sălbatice, adâncuri de apă, confiscări de averi și alte mii și mii de torturi, care nu pot fi cuprinse nici în cuvânt, dar nici îndurate cu fapta; și nu numai de la cei străini, ci chiar de la cei apropiați. Un război civil cuprinsese atunci totul; ba chiar un război mai groaznic decât războiul civil. Nu numai cetățenii porniseră cu război împotriva cetățenilor, ci rudele împotriva rudelor, cunoscuții împotriva cunoscuților, prietenii împotriva prietenilor. Cu toate acestea, nimic din toate acestea n-a putut doborî Biserica, nici n-a slăbit-o. Și lucru de mirare și străin este că toate aceste lupte s-au pornit împotriva ei când încă era în fașă. N-ar fi fost un lucru atât de minunat că n-a fost doborâtă Biserica dacă s-ar fi dat aceste atacuri atunci când predica s-a înrădăcinat, când s-a sădit pe toată fața pământului; dar ca la începutul învățaturii, când credința abia fusese aruncată și sufletul ascultătorilor era mai gingaș, să se dezlănțuie atâtea războaie, și nu numai să nu piară creștinismul, ci, dimpotrivă, să se întindă mai mult, ei bine, lucru acesta este mai mare chiar decât orice minune. Ca să nu spui că Biserica a ajuns puternică acum datorită păcii date de împărați, Dumnezeu a îngăduit să i se ducă război atunci când era mai mică, atunci când părea mai slabă, pentru ca să afli că tăria ei de acum nu se datorează păcii date de împărați, ci puterii lui Dumnezeu.

Că lucrul acesta este adevărat, gândește-te la toți filosofii eleni, câți au voit să introducă învățături noi, la toți câți au vrut să îndrepte lumea spre un nou fel de viață; de pildă: Zenon, Platon, Socrate, Diagora, Pitagora și alții nenumărați. Cu toate acestea, atât de puțin au reușit, încât marea mulțime nu-i cunoaște nici după nume. Hristos însă nu numai că a dat un nou fel de viață, dar a și sădit-o pretutindeni în lume. Câte nu se spune că a făcut Apolonie din Tiana? Dar ca să cunoști că tot ce s-a spus despre el a fost minciună, închipuire și nimic adevărat, s-a stins și a luat repede sfârșit”. (*Către iudei*, cuv. V, 2-3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 311-312)

„N-a zidit Biserica făcând-o din pietre și lemne, n-a întărit-o înconjurând-o cu șanț pe dinafară, ridicându-i ziduri și înălțându-i turnuri, ci a rostit numai două cuvinte, și acestea i-au slujit de ziduri, de turn, de șanț de întărire.

- Și care sunt cuvintele acestea care au avut atâta tărie?

- *Pe această piatră voi zidi Biserica Mea, și porțile iadului nu o vor birui* (Matei 16, 18). Acestea sunt zidul, acestea clădirea, acestea întărirea, acestea limanul și scăparea. Vezi și din aceste cuvinte cât de puternic e zidul! Hristos n-a spus că numai uneltirile oamenilor nu o vor birui, ci că nici chiar meșteșugirile iadului. *Porțile iadului*, spune El, *nu o vor birui*. N-a spus nu o vor ataca, ci: *nu o vor birui*. Da, o vor ataca, dar nu o vor birui.

Dar ce înseamnă *porțile iadului*? Poate că nu-s clare cuvintele acestea. Să vedem ce înseamnă poarta orașului, și atunci vom ști ce este și poarta iadului. Poarta orașului este un loc de intrare în oraș, deci și poarta iadului este o primejdie care duce în iad. Cu alte cuvinte, Hristos spune așa: *Biserica rămâne neclătinată, chiar dacă se vor ridica împotriva ei și o vor ataca primejdii de așa fel, încât să ne ducă chiar în iad*.

- Dar Hristos ar fi putut să nu lase să vină peste ea rele. Pentru ce-a lăsat?

- Pentru că este o faptă cu mult mai mare să îngăduie să vină încercări peste Biserică, dar să nu lase să sufere răul în urma tacului lor, decât să împiedice încercările. De aceea a lăsat să vină peste ea toate încercările! Ca s-o facă mai încercată! Că *necazul aduce răbdare, iar răbdarea încercare* (Romani 5, 3-4). Și ca să arate cu mai multă tărie puterea Lui, o smulge chiar din porțile morții. De aceea a lăsat să vină peste furtuna, dar n-a lăsat să se scufunde vasul. Tot așa, pe un căpitan de corabie îl admirăm nu când stă la cârmă pe vreme bună, nici când scapă corabia bătută de vânt în pupă, ci când marea e furioasă, când valurile sunt sălbatice, când se dezlănțuie furtuna, când el smulge corabia din mijlocul vijeliei, punând împotriva furiei vânturilor meșteșugul său. Așa și Hristos. Ca pe o corabie în mare a lăsat Hristos Biserica în lume; n-a potolit furtuna, dar a smuls-o din furtună; na liniștit marea, dar a întărit corabia. De pretutindeni se năpusteau asupra ei popoare, ca valuri sălbatice; o atacau duhurile cele rele, ca vânturi furioase; de pretutindeni se ridica furtuna, dar Hristos dădea Bisericii vreme tare frumoasă. Și lucru minunat nu-i că furtuna n-a scufundat vasul, ci că vasul a pus capăt furtunii. Prigoanele cele dese nu numai că n-au înecat Biserica, ci au fost risipite de Biserică.

- Cum, în ce chip, prin ce?

- Prin hotărârea aceasta care spune: *Porțile iadului nu o vor birui*. Câte n-au făcut păgânii ca să surpe aceste cuvânt, ca să facă neputincioasă hotărârea aceasta, dar n-au putut. Hotărârea era a lui Dumnezeu! După cum năpustindu-se dușmanii asupra unui turn făcut din diamante și legat bine cu fier, nu șubrelesc clădirea, nici nu-i slăbesc legătura, ci pleacă fără să vatame turnul, fără să-i facă vreun rău, dar își sfărâmă puterea lor, tot așa și cuvântul acesta, întărit cu strășnicie, ca un turn, în mijlocul lumii: păgânii l-au izbit din toate părțile; au văzut că turnul e puternic și, sfărâmându-și tăria, au murit. Ce n-au meșteșugit împotriva acestei hotărâri!” (*Omilie la titlul Faptelor apostolilor, (La începutul Faptelor Apostolilor – II)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 313-315)

„*Porțile iadului nu o vor birui*. Nu te uita că a fost cuvânt! Da, a fost cuvânt, dar cuvântul lui Dumnezeu. Prin cuvânt a întărit Dumnezeu cerul, prin cuvânt a întemeiat pământul pe ape, făcând ca pământul acesta des și greu să se poarte pe apele cele nesigure și curgătoare. Prin cuvânt a întărit de jur împrejur cu zid slab de nisip marea cea atât de groaznică prin furiile ei, marea cea cu atâtea valuri. De ce te minunezi, dar, dacă Cel ce prin cuvânt a întărit cerul, a întemeiat pământul, a îngrădit marea, dacă El, tot prin acest cuvânt, a întărit Biserica, mai de preț ca cerul, pământul și marea?” (*Omilie la titlul Faptelor apostolilor, (La începutul Faptelor Apostolilor – II)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 315)

„Câți împărați și tirani s-au bătut cu Biserica lui Hristos? Și câți s-au bătut cu dânsa, toți au pierit, iar ea s-a suit mai sus decât cerurile. Atâta înălțime și mărire are Biserica lui Hristos, cât bătându-se de alții, pururea biruiește, viclenindu-se se adaugă, batjocorită fiind mai luminată se arată.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 12)

„Nimic nu este ca Biserica, nu-mi aminti zidurile și armele; zidurile le distrug vremurile. Biserica adevărat nimic n-o poate distruge. Zidurile le doboară barbarii. Biserica nici diavolii n-o pot birui. Așa este măreția Bisericii, cerurile le întrece.

Numără câți tirani s-au îndreptat împotriva ei ca s-o distrugă: câte mase de persecuții s-au îndreptat împotriva ei: Augustus Tiberiu, Gaius, Nero, Vespasian, și după ei toți până la fericitul Constantin împăratul. Pe toți aceia, alții mici, alții tari, Biserica i-a învins. Cu cât s-a făcut mai mare Corul martirilor ei, cu atât i-a rămas Bisericii un tezaur mai nemuritor.

Când pacea era dată în afară, Biserica suferă asalturi mai dureroase și mai grozave lupte interioare, trădări, schisme. *Trebuie să fie erezii*. Pentru ce? Înainte de toate pentru a demonstra în cursul tuturor veacurilor, neslăbirea Bisericii.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 124)

„De fiecare dată când a fost persecutată Biserica, persecutorii învinși au fost aduși în mod providențial să mărturisească slăbiciunea lor și victoria divinului persecutat.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 340)

BISERICA (ierarhia bisericească)

„În Biserica lui Iisus Hristos sunt capi și există poporul. Există o ierarhie de puteri și sunt subiecte care sunt subordonate acesteia. Vedeți trupul omenesc. Capul domină și răspândește în restul membrilor influența vieții mișcării. Capul de este luat, totul se distruge și moare. În acest cap găsim funcții eminente, și pentru a vorbi așa, capi și demnitari: aceștia sunt ochii, urechile, limba, însărcinate cu serviciile cele mai înalte, misiunile vitale.

Sub această ierarhie de puteri, membrele inferioare, mâinile, picioarele, ceilalți slujitori subalterni, împlinesc ascultând de cap, smeritele lor slujiri, însă destul de prețioase și slujiri necesare.

Varietatea membrilor nu este în corpul omenesc și în Biserică nicidecum opusă unității, ci dimpotrivă o mențin și o folosesc. Capii ca subiecți mai mari, ca simpli preoți, laicii ca și preoții, nu au toți decât un scop, un drum, un bine suprem, un destin unic și așteptând aici jos bunuri spirituale egale.

Din ceea ce precedă noi trebuie să scoatem concluzia că Biserica ortodoxă este o societate. Ea are în sfârșit cele trei elemente și ea împlinește cele trei condiții esențiale. Ea este mulțimea. Ea se compune dintr-un număr infinit de membre pe care ea le recrutează în cursul veacurilor din toate părțile lumii. Ea este unitatea. Membrele ei diferite nu au toate decât aceeași credință, aceeași sfințire, un același destin veșnic. Este o familie reunită în casa părintească, trăind din același patrimoniu, trebuind să ia parte la aceeași moștenire. Ea este autoritate. Dumnezeu nu le-a lăsat pe membre să trăiască și să acționeze separat și după placul lor. Șefii conduc poporul; episcopii și preoții sub autoritatea Patriarhului, conduc împărăția lui Iisus Hristos.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 116-117)

BISERICA (mântuirea omului în Biserică)

„Să nu stai departe de Biserică, pentru că nimeni nu este mai puternic decât aceasta. Nădejdea, mântuirea și scăparea ta este Biserica. Aceasta este mai înaltă decât cerurile și mai lată decât pământul. Niciodată nu îmbătrânește, ci întotdeauna se află în plină glorie.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 35)

„După cum corabia (lui Noe – n.n.) mântuia în mijlocul mării pe cei ce erau înlăuntrul, tot așa și Biserica mântuiește pe cei rătăciți. Dar corabia numai i-a mântuit, pe când Biserica face cu mult mai mult. Iată ce vreau să spun: corabia a luat necuvântătoare și a mântuit necuvântătoare; Biserica a luat oameni necuvântători, și nu numai că i-a mântuit, ci i-a și schimbat; corabia a luat un corb și a dat drumul tot unui corb; corb ia și Biserica, dar îi drumul porumbiță; ia lup, și-i dă drumul oaie. Dacă intră în Biserică un om hrăpăreț și zgârcit și aude cuvintele dumnezeiești ale învățăturii, își schimbă gândul și se face oaie în loc de lup, că lupul răpește și pe cele străine, pe când oaia își dă și lâna ei.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul VI, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 140)

„Nici o imagine nu redă mai bine rolul, binefacerile, mântuirea prin Biserica universală ortodoxă ca și Corabia plutind pe apele din sânul pierzării universale (potopul). Apele mari au invadat totul, necazul și moartea planează peste o lume vinovată; o singură scăpare rămâne, o unică mântuire celor care nu vor să piară: să intre în corabia protectoare. Toți care nu sunt cuprinși în ea sunt pierduți fără de nădejde. Cine conducea corabia? Cine o susținea în

mijlocul furtunilor îngrozitoare? Cine o împiedica să se scufunde în adâncurile mari ale apelor? Capul văzut era Noe; capul adevărat, cu toate că nevăzut, era Dumnezeu. Când corabia se odihnea pe vârful munților, porumbița este trimisă. Porumbița este Duhul Sfânt mângâietor, arvuna eliberării și a mântuirii. Ramura de măslin este pacea prin Biserică, este bogăția harului, este plenitudinea darurilor cerești. Corbul este trimis, răul, păcatul urât, erezia, necredința, se separă de Biserică; porumbița singură îi va rămâne fidelă.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 126)

„Corabia mântuirii ne salvează din apele pierzării, ea ne înalță mai presus de furtunile mâniei dumnezeiești. Noi ne refugiem în ea; în ea și prin ea vom fi mântuiți.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 127)

BISERICA (altarul)

„Altarul pe care este jertfită această jertfă divină, este cu adevărat minunat (Fac., 2, 10). Din paradis ieșea un râu care se împărțea din toate părțile în fluvii de apă sensibilă; de la această masă curge un râu care răspândește fluvii de apă duhovnicească.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 4, p. 223)

BISERICA (catapeteasma)

„Dar că și catapeteasma templului despărțea Sfânta Sfintelor de Sfintele cele din afară, chiar după cum cerul desparte pe cele de deasupra ale lui de toate acestea de la noi, ascultă cum o lasă și pe aceasta să se înțeleagă numind cerul catapeteasmă. Când a vorbit despre nădejde, că o avem ca pe o ancoră tare și neclintită a sufletului, a adăugat: *Care intră în cele dinăuntru ale catapetesmei, unde înaintemergător pentru noi a intrat Iisus, mai presus de cer* (Evr., 6, 19-20). Ai văzut că a numit catapeteasma cer?” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 13-14)

BISERICA (frecventarea bisericii)

„Văzându-vă, iubiților, că veniți la Biserică în fiecare zi cu tragere de inimă, mă bucur nespus și nu încetez a slăvi pe iubitorul de oameni Dumnezeu pentru sporul vostru cel duhovnicesc. După cum foamea este semn al bunei stări trupesti, tot așa și râvna de auzirea cuvintelor dumnezeiești este dovada cea mai mare a sănătății voastre sufletești.” (*Omilii la Facere*, omilia IV, I, în col. PSB, vol. 21, p. 56)

„Dacă venim la biserică în fiecare zi, dacă ascultăm neconținut predica, dacă auzim atâtea învățături și avem și ajutorul postului, dar nu biruim aceste patimi și celelalte care ni se nasc în suflet, apoi ce iertare mai avem, ce cuvânt de apărare ne mai rămâne? Spune-mi, te rog, dacă ai vedea pe fiul tău că se duce în fiecare zi la școală, dar că n-a învățat nimic acolo, cu toată vremea scursă, ai rămâne, oare, nepăsător? N-ai bate, oare, copilul și nu l-ai ocări pe învățător? Dar apoi, dacă ai afla că învățătorul a făcut totul, că n-a lăsat nimic la o parte, ci că de vină e lenea copilului, nu ți-ai muta, oare, toată supărarea pe copil și ai lăsa în pace pe învățător? Și este drept ca și cu voi să se întâmple la fel”. (*Omilii la Facere*, omilia XI, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 131-132)

„De altfel chiar venirea voastră la biserică, într-un număr atât de mare, este o dovadă a sănătății sufletului vostru. După cum foamea este un semn de sănătate trupească, tot așa și

dorul de cuvintele dumnezeiești este cel mai mare semn de sănătate sufletească”. (*Omilii la Facere*, omilia XV, I, în col. PSB, vol. 21, p. 166)

„... vă rog, mă cuceresc, v-o cer să nu fie fără de folos venirea noastră la biserică! Ascultării cuvintelor să-i urmeze fapta, pentru că, ajutați de îndrăznirea conștiinței noastre și hrăniți de aici de pe pământ cu bune nădejdi, să putem străbate cu ușurință oceanul greutăților acestei vieți, să ajungem la limanul iubirii de oameni a lui Dumnezeu și să dobândim acele bunătăți nespuse, făgăduite de Domnul celor ce-L iubesc pe El”. (*Omilii la Facere*, omilia XVIII, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 220)

„Nimeni din cei ce vin la biserică să nu târască cu el grijile lumești, pentru ca atunci când se întoarce acasă să ia cu el răsplata vrednică de ostenenile sale”. (*Omilii la Facere*, omilia XXX, I, în col. PSB, vol. 21, p. 381)

„Care dintre voi cei de față, care ați fost încărcăți cu atâtea binefaceri, ați făcut o cale atât de lungă de dragul lui Hristos, ca barbarii aceia (magii de la Răsărit), dar mai bine spus, mai filozofi decât filozofii? Dar pentru ce vorbesc de cale lungă? Multe femei de ale noastre sunt atât de trândave încât nu merg nici o uliță ca să vadă pe Hristos în ieslea cea duhovnicească, dacă nu sunt purtate de catări! Alții, deși pot merge pe picioarele lor, totuși în loc să vină la biserică preferă afacerile și teatrele. Barbarii aceia înainte de a-L vedea, au făcut atâtă cale de dragul lui Hristos; tu, însă, nici după ce L-ai văzut n-ai răvna lor, ci-L lași pe Hristos”. (*Omilii la Matei*, omilia VII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 97)

„Și uită-te unde L-a dus Duhul! Nu L-a dus în oraș sau în piață, ci în pustie, pentru că Duhul voia ca diavolul să-L ispitească pe Iisus nu numai prin foame, ci voia ca și pustietatea locului să-i dea diavolului prilej de ispită. Că atunci mai cu seamă ne atacă diavolul când ne vede singuri, cu noi înșine. Așa a ispitit-o pe femeie la început, când era singură și nu era cu ea bărbatul. Dimpotrivă, când diavolul vede că suntem cu alții și adunați mai mulți la un loc nu are atâtă cutezanță și nici nu ne atacă. Mai cu seamă pentru aceasta trebuie să venim cât mai des la biserică, ca să nu fim prinși ușor de diavol”. (*Omilii la Matei*, omilia XIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 154)

„Și în legea Lui să umble ziua și noaptea. După cum mai sus a zis totdeauna, așa și aici ziua și noaptea. Pentru aceea mie mi-e rușine de cei ce de-abia o singură dată în curgerea anului se văd la biserică. Căci în adevăr, ce iertare vei putea avea dacă, poruncindu-ți-se a umbla ziua și noaptea în legea Lui, nu cum s-ar întâmpla, ci stăruind neconținut în citirea ei, adică cugetând, și tu nu faci aceasta nici cea mai mica parte a vieții tale?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia II, pp. 26-27)

„Bărbatul este cap femeii” (Efes., 5, 23); femeia este un ajutor al bărbatului. Capul să nu îndrăznească să pășească pragurile acestea sfinte fără trup, dar nici trupul să nu se arate fără cap! Să între aici omul în întregime, având și copiii cu el! Dacă este un lucru plăcut să vezi un pom din a cărui rădăcină se înalță un pom tânăr, apoi cu mult mai plăcut este, mai plăcut chiar decât orice măslin, să vezi că omul are lângă el în biserică, din rădăcina lui, copilul, ca un pom tânăr. Dar nu-i doar un lucru plăcut! E și aducător de câștig. Căci, după cum am spus, mare este plata celor care vin la biserică”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 179)

„Nu m-ați părăsit nici o singură duminică, ci v-ați lăsat toate treburile și ați venit la biserică. Aceasta-i cea mai mare laudă a orașului nostru, nu că are mulțime mare de oameni și suburbii, nici că are săli strălucitoare de oaspete și case cu acoperișuri de aur, ci că are locuitori râvnitori și cu mintea trează.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a treia, pp. 43-44)

„Dar ce piedică te face să nu vii la biserică? Îmi vei spune negreșit că sărăcia te împiedică să vii la această frumoasă adunare. Dar scuza asta nu-i binecuvântată. Săptămâna are șapte

zile; pe aceste șapte zile Dumnezeu le-a împărțit cu noi și n-a luat El mai multe. Iar nouă ne-a dat mai puține, sau, mai bine spus, nici nu le-a împărțit pe jumătate, n-a luat El trei și nouă ne-a dat trei, ci ție ți-a dat șase, iar Lui I-a rămas una. Dar nici în această zi nu vrei să te desparți de grijile lumești. Deci și tu, cu această zi faci ceea ce fac jefuitorii de lucruri sfinte: Îți furi această zi sfântă, rânduită pentru ascultarea cuvintelor duhovnicești, și o petreci în griji lumești. Dar pentru ce vorbesc de ziua întreagă? Fă și tu cu ceasurile acestei zile ce a făcut văduva aceea cu milostenia. A aruncat doi bănuți în cutia templului și a tras asupra ei bunăvoința lui Dumnezeu (Marcu 12, 42-44). Fă și tu așa! Dă-i lui Dumnezeu două ceasuri din zi și vei aduna în casa ta câștigul a mii de zile. Iar dacă vrei, ia aminte, să nu pierzi cumva ostenele unor ani întregi, pentru că n-ai voit să te desparți o mică parte din zi de câștigurile cele lumești. Dumnezeu obișnuiește, când e disprețuit, să risipească averile adunate, așa precum le spunea și iudeilor, amenințându-i când nu aveau grijă de templu: *Le-ați adus pe acestea în casele voastre și le-am suflat, zice Domnul* (Agheu 1, 9).

Spune-mi, te rog, ce vom putea să învățăm, din cele de trebuință, dacă tu vii la biserică o dată sau de două ori pe an? Ce vom putea să te învățăm despre suflet, despre trup, despre nemurire, despre Împărăția cerurilor, despre pedeapsă, despre iad, despre îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu, despre iertare, despre pocăință, despre botez, despre iertarea păcatelor, despre lumea de sus, despre lumea dracilor, despre lumea de jos, despre firea omenească, despre îngeri, despre răutatea dracilor, despre uneltirile diavolului, despre purtarea în viață, despre dogme, despre dreapta credință, despre ereziile cele stricătoare de suflet? Pe acestea, și mai mult decât acestea, trebuie să le știe creștinul ca să poată da răspuns celor ce-l întreabă. Dar voi nu puteți ști nici cea mai mică parte din aceste învățături, pentru că, dacă veniți la biserică o dată pe an, și atunci fără luare-aminte, veniți pentru obiceiul sărbătorii, și nu pentru evlavie sufletească. Ce bine ar fi dacă ați învăța temeinic toate aceste învățături numai dintr-o singură venire la biserică! Dar asta nu-i cu putință!” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 34-35)

„Astăzi este adunare și de îngeri și de mucenici. Iar dacă vrei să vezi și pe mucenici și pe îngeri, deschide ochii credinței și vei vedea priveliștea aceea. Că dacă văzduhul este plin de îngeri, apoi cu mult mai mult biserica.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 158)

„Cine ar putea suferi în tăcere trândăvia asta atât de mare a lor, cine ar putea să le dea iertare și cuvânt de apărare, când ei, după ce au văzut atâta vreme pe maica lor, după ce s-au bucurat de frumusețile ei, s-au depărtat de ea și n-au mai vrut să se mai întoarcă iarăși, a doua oară, nici n-au urmat porumbiței lui Noe, ci corbului? Și au făcut asta când încă mai este potop și furtună, când încă învălurarea se înalță tot mai cumplit pe fiece zi și când această corabie sfântă stă în mijloc și îi cheamă pe toți, îi atrage la sine și dă multă liniște celor ce-și caută scăparea în ea. Corabia asta nu alungă iureșul apelor și al valurilor, ci alungă neconținutele întărâtări ale patimilor celor păcătoase, stinge invidia, potolește îngâmfarea; nici bogatul nu va putea aici să disprețuiască pe sărac, căci aude din dumnezeieștile Scripturi că: *Tot trupul, iarbă, și toată slava omului ca floarea ierbii* (Isaia 40, 7) dar nici săracul nu va fi stăpânit de invidie când vede pe altul îmbogățindu-se.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 286)

„Ei bine, ce adunare de lume e mai plăcută ca asta de aici? Ce e mai plăcut decât petrecerea aceasta duhovnicească, decât adunarea fraților?” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Iulian*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 485)

„Cine poate suferi o împrăștiere ca aceasta? O dată pe săptămână ne strângem aici și nici măcar în această zi nu suferim să trecem cu vederea grijile lumești. Dacă cineva îi întreabă de acestea, îndată pun înainte sărăcia și necesitatea hranei. Și zicând că nu au timp, își urzesc o

[falsă] dezvinovățire [care de fapt este pentru ei] mai cumplită decât orice osândă. Căci ce este mai rău decât această osândă: să ni se pară orice altceva mai important și mai necesar decât lucrurile lui Dumnezeu. Gândiți-vă la grozăvie: dezvinovățirea devine osândă!” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul IV, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, pp. 58-59)

„De asemenea, trebuie să participăm la toate slujbele din biserică, dacă este cu putință. *Dar am atâtea griji și probleme!*, îmi vei spune. Tocmai de aceea să vii la biserică, pentru ca prin prezența ta acolo să atragi asupra-ți bunăvoința lui Dumnezeu, în felul acesta, vei afla ajutor în problemele tale, iar demonii și oamenii cei răi nu te vor putea birui. Participând la Sfânta Liturghie și la celelalte slujbe, vei dobândi de la Dumnezeu armele Sale, pentru ca nimeni să nu-ți mai poată face nici un rău.

Și nu-mi spune că fiind ocupat în continuu cu problemele vieții de zi cu zi, nu poți alerga mereu la biserică să te rogi. Să zicem că nu poți să te duci la biserică, însă oriunde te-ai afla, nimic nu te împiedică să ridici în sufletul tău jertfelnic Domnului. Nu te împiedică nici locul, nici ora. Și chiar dacă nu îngenunchez, nu plângi și nu-ți ridici mâinile spre cer, rugăciunea va fi desăvârșită dacă gândul tău este îndreptat cu totul spre Dumnezeu. Dacă nu poți merge la biserică, atunci când mergi pe drum, când te afli la piață, când călătorești pe mare, când ești la lucrul tău, când pregătești de mâncare, când cultivi pământul sau orice altă treabă faci, roagă-te cu stăruință și neîmprăștiere a cugetului. Lui Dumnezeu nu îi pasă de locul unde suntem. Ajunge ca inima să fie lipită de rugăciune și gândul să fie curat. Uite, Sfântul Apostol Pavel s-a rugat nu în biserică, stând în picioare sau în genunchi, ci în închisoare, întins pe spate, pentru că picioarele sale erau strânse în butuci. Dar fiindcă s-a rugat din toată inima, temeliile temniței s-au zguduit, legăturile s-au desfăcut, iar temnicerul a crezut în Dumnezeul cel adevărat, botezându-se cu întreaga sa familie (Fapte 16, 25-35).

Iezechia, care era bolnav, nu s-a rugat nici el în picioare sau în genunchi, ci întins în pat. S-a rugat ca Dumnezeu să-i dăruiască vindecarea, după ce fusese înștiințat prin proorocul Isaia că avea să moară. Dar iată că prin curăția rugăciunii sale, el a reușit să schimbe hotărârea lui Dumnezeu (4 Regi 20, 1-6). De asemenea, tâlharul s-a rugat pe cruce și a dobândit astfel raiul (Luca 23, 42-43). Daniel s-a rugat din groapa cu fiare sălbatice (Dan., 6, 16), iar Iona din burta balenei (Iona 2, 1-2). Rugându-se din toată inima lor, toți aceștia au fost ajutați de Dumnezeu, Care i-a izbăvit din nenorocirea în care se aflau.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 194-195)

„O dată pe săptămână ne adunăm aici și nici în ziua aceasta ei nu voiesc să treacă cu vederea grijile vieții acesteia. De-i vor învinovăți și muștra cineva, îndată pun înaintea sărăciei, nevoia agonisirii hranei de nevoie și alte treburi care îi silesc, aflând cu mintea lor îndreptări, care sunt mai rele decât orice dojană. Că ce poate fi mai rău decât această îndreptățire? Și cărui lucru de nevoie trebuie să-i dăm mai multă silință decât lucrurilor lui Dumnezeu?” (*Cuvânt către cei ce lasă slujbele bisericesti și se duc la petreceri. Cum că mult mai folositoare este petrecerea în biserică decât zăbava la teatre și mult mai dulce. Despre al doilea cuvânt la rugăciunea Anei; și cum că trebuie a ne ruga adeseori în tot locul, chiar de vom fi în târg, pe cale, sau în pat*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 146)

„Nimic să nu fie mai de cinste pentru voi decât a intra în biserică.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 42)

„Astăzi puțini frați au venit la biserica noastră. Oare care să fie pricina de s-au oprit și noi săvârșim pomenirea mucenicilor și nimeni n-a venit către noi? De nu cumva depărtarea căii i-a pus pe dâșii în atâta lenevie și pregetare? Dar nici aceasta nu i-a oprit să vină, ci pentru că n-au dragostea călduroasă către Dumnezeu și către ai Lui sfinți. Că în ce chip pe cel ce este sânguitor și treaz în voință nici un lucru nu poate să-l oprească, așa și pe cel leneș și șovăitor

toate pot să-l oprească. Mucenicii și-au vărsat sângele pentru adevăr, și care este Adevărul? Hristos, și tu puțină cale n-ai putut să nu o socoți? Acelora li s-au tăiat capetele pentru Hristos, Hristos pentru tine a murit și tu pentru Dânsul șovăiești.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 9)

„Dar ce zice cel fără de minte? Păcătos sunt și nu pot să vin la biserică! Și de vreme ce ești păcătos, vino la biserică, să te faci drept. Cine și care dintre oameni este fără de păcate?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 9)

„O, câtă bucurie sufletească! O, câtă veselie! O, câtă slavă lui Dumnezeu și cât folos sufletesc ar fi de am vedea în toate zilele biserica plină de creștini, cu adevărat multă bucurie am avea.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 80)

BISERICA (frecventarea bisericii - folosul)

„... să vină cu tot dragul la Biserică, pentru ca, luând învățătură de aici să poată sta cu vitejie împotriva uneltirilor diavolului.” (*Omilii la Facere*, omilia X, III, în col. PSB, vol. 21, p. 118)

„Intră aici în biserică un om sugrumat de necazuri și de împrejurări vitrege; tristețea îi înăbușă sufletul; dar intrând aici, aude îndată pe profet zicând: *Pentru ce ești mâhnit, suflete al meu, și pentru ce te turburi? Nădăjduiește în Dumnezeu, că-L voi lăuda pe El. Mântuirea feței mele, Tu ești, Dumnezeul meu* (Ps., 41, 6-7), capătă îndestulătoare mângâiere și pleacă de aici cu toată tristețea alungată din sufletul lui. Un altul este strivit de cea mai neagră sărăcie și se turbură văzând că altora le curge în valuri bogăția, că se mândresc și sunt înconjurați de mare lux. Aude și acesta pe profet zicând: *Aruncă spre Domnul grija ta și El te va hrăni* (Ps., 54, 25); și iarăși: *Să nu te temi când se îmbogățește omul sau când se înmulțește slava casei lui, că la moarte nu va lua toate* (Ps., 48, 17-18). Un altul iarăși este dușmănit și calomniat; i se pare viața un chin și nu poate găsi nicăieri ajutor omenesc. Și pe acesta îl învață fericitul profet ca, în niște împrejurări ca acestea, să nu dea fuga la ajutor omenesc, că aude și el spunându-i-se: *Ei mă cleveteau, iar eu mă rugam* (Ps., 108, 3). Ai văzut unde caută ajutorul? *Ceialți, spune unul ca acesta, urzesc viclenii, calomnii și curse; dar eu alerg la zidul cel nebiruit, la ancora cea tare, la limanul cel neînvișorât, la rugăciune, care îmi face lesnicioase și ușoare pe toate cele grele*. Un altul este iarăși nesocotit și disprețuit de oamenii care-l cinsteau mai înainte; este părăsit de prieteni și asta îi turbură și-i zdruncină mai cu seamă cugetul. Dar și acestea, dacă vrea, va auzi, venind aici, pe fericitul profet zicând: *Prietenii mei și vecinii mei în preajma mea s-au apropiat și au stătut și cei de aproape ai mei departe au stătut; și se sileau cei ce căutau sufletul meu; și cei ce căutau mie rele grăiau deșertăciuni și vicleșuguri toată ziua cugetau* (Ps., 37, 11-13)”. (*Omilii la Facere*, omilia XXIX, I, în col. PSB, vol. 21, p. 363)

„Nu pentru aceasta venim la Biserică în fiecare zi, numai ca să ne întâlnim unii cu alții și apoi ca să ne despărțim, ci ca fiecare să învățăm ceva folositor, ca să plecăm acasă după ce am primit doctoria pentru patima care ne supără. N-ar fi, oare, una din cele mai mari prostii, ca noi să cerem în fiecare zi copiilor noștri, care se duc la școală, să ne spună ce-au mai învățat și nici nu ne gândim să-i lăsăm să se ducă fără folos și degeaba la școală, dacă nu vedem că au vreun câștig, iar noi, oameni în toată firea, care venim la această școală duhovnicească, să nu fim măcar la fel de silitori ca și copiii noștri, mai ales când câștigul privește mântuirea sufletului nostru? Așadar, vă rog, ca fiecare din noi să cerceteze în fiecare zi ce a câștigat din predica de azi, ce a câștigat din predica de ieri, ca să nu părem că am venit aici în zadar și fără de folos. Eu n-am nici o vină dacă veniți în zadar aici; mi-am făcut datoria și n-am lăsat nimic din ce puteam să fac; dar voi dacă vă supărați de cele ce spun, dacă nu sunteți cu mare luare

aminte, dacă nu vreți să vă folosiți de pe urma cuvintelor mele, veți fi pricina unei mari osândelor!” (*Omilia la Facere*, omilia XXXII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 408)

„Și la acest sobor luăm parte nu doar noi, ci și Prorocii cu Apostolii dimpreună și - lucrul cel mai mare dintre toate - însuși Stăpânul tuturor Iisus, stă în mijlocul nostru, că El însuși a zis: *Unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt, în mijlocul lor* (Mt., 18, 20); iar dacă unde sunt doi sau trei adunați El în mijlocul lor este, cu mult mai mult acolo unde atâția bărbați, atâtea femei, atâția Părinți, și Apostoli, și Prooroci sunt în mijloc, de față.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaselea, p. 77)

„Dacă cineva intră în chioșcul unei parfumerii și se oprește puțin, chiar în ciuda lui, el va simți binele, va răspândi un parfum dulce și plăcut; cu atât mai mult va răspândi această mireasmă bună cel care vine la Biserică. Căci, precum din lene se naște lene, la el din muncă se naște forța și tăria sufletului. Chiar dacă ai fi încărcat cu o mulțime de păcate, ai fi necurați, nu vă depărtați pentru aceea de sfânta noastră Biserică.

Și la ce, veți zice voi îmi va folosi mie să stau aici, dacă nu mă folosesc de ceea ce se învață aici? Vai! Dacă vă recunoașteți păcătoși, dacă vă numiți nefericiți, acela nu este un câștig prea mic, aceasta nu este o frică rău plasată, nu este o frică inutilă; dacă numai veți geme că nu practicați ceea ce ați auzit, va veni o zi când veți practica. Căci este imposibil ca cel ce vorbește cu Dumnezeu și stă de vorbă cu El și-L ascultă, să nu aibă ceva folositor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LIII, 3, p. 261)

„Voi vedeți că iubirea își arată puterea ei și virtutea în rugăciuni, în participarea la Sfintele Taine și în predici. Ea este izvorul tuturor bunurilor; dacă ne atașăm de ea cu zel și cu înfocare, ne vom purta bine în viața aceasta și vom obține împărăția care ne este făgăduită.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVIII, 4, p. 410)

„Venirea ta cu trupul aici mărește turma credincioșilor, dă fraților mult curaj și tragere de inimă, iar pe dușmanii credinței îi acoperă de rușine. Dacă pășește cineva în pridvoarele acestea sfinte și vede aici, în biserică, puțină lume adunată, i se stinge și bruma de tragere de inimă ce-o mai are; se răcește, șovăie, ajunge mai trândav și pleacă; și așa încetul cu încetul, toată lumea din biserică ajunge mai nepăsătoare și mai trândavă. Dar dacă lumea aleargă la biserică, dacă se grăbește, dacă se scurge din toate părțile, atunci râvna celorlalți ajunge temei de râvnă chiar pentru omul nespus de leneș și de lăsător.

Dacă freci mereu piatră de piatră, produci scântei; și ce-i mai rece ca piatra și mai fierbinte ca focul? Cu toate acestea, frecarea neconținută a pietrei de piatră a învins răceala pietrei. Dacă se întâmplă așa cu piatra, apoi cu mult mai mult se va întâmpla astfel cu sufletele, când se întâlnesc între ele și se încălzesc de focul Duhului. N-ați auzit că pe vremea străbunicilor noștri toți credincioșii erau numai o sută douăzeci, dar, mai bine spus, înainte de cei o sută douăzeci, numai doisprezece, și nici aceștia n-au rămas toți, ci unul din ei a pierit, Iuda, și au fost de toți unsprezece? Cu toate acestea, din cei unsprezece s-au făcut o sută douăzeci, din cei o sută douăzeci, trei mii, apoi cinci mii, apoi au umplut lumea toată de cunoștința lui Dumnezeu. Pricina acestei creșteri este că niciodată nu lipseau de la slujbele bisericesti, ci erau totdeauna unii cu alții, stând toată ziua în biserică și fiind cu luare-aminte la rugăciuni și la citirile din Scripturi. De aceea au aprins focul acesta mare, de aceea niciodată nu s-au moleșit, ci au atras la ei lumea întreagă”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 177-78)

„Să alergăm aici la fiecare slujbă bisericească, la fiecare sfântă Liturghie. De te arde pofta, vei putea-o stinge cu ușurință numai la vederea acestui locaș. De te mânie iute, vei adormi fiara cu înlesnire. De te asaltează o altă patimă, vei putea potoli tot viforul, vei face vreme senină în sufletul tău și vei aduce peste el pace deplină”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 179)

„Ceea ce vă rugasem mai înainte vă rog și acum, și nu voi înceta să vă rog: Nimic nu te ajută atât la viețuire și la cugetare ca venirea aici, ca venirea la biserică. După cum un pământ înțelenit, pentru că n-are pe nimeni care să-l îngrijească și să-l ude, e plin de spini și de ciulini, pe când pământul care se bucură de mâinile pligarilor înverzește, înfrunzește și ajunge încărcat tare de rod, tot așa și sufletul; sufletul care se bucură stropirea cuvintelor celor dumnezeiești înverzește, și e încărcat tare de rodul duhului, pe când sufletul care trăiește în uscăciune, în nepăsare și în lipsă de o stropire ca aceasta, (acela) se pustiește, se sălbăticește, scoate mulți spini, păcatele. Iar unde sunt spini, acolo-s balauri, șerpi, scorpioni și toată puterea diavolului.

Venirea și șederea aici în biserică este temeiul tuturor bunătăților. Când pleacă de aici, bărbatul pare soției sale mai cinstit, iar femeia, bărbatului, mai dorită”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 193)

„Dacă ești păcătos, intră în biserică pentru a-ți mărturisi păcatele! Dacă ești drept, intră ca să nu-ți pierzi dreptatea! Pentru amândouă, biserica este port.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a patra, p. 63)

„Când un om cade, fiind cuprins și doborât de păcat, când îl mustră conștiința, amintindu-și neconținut păcatul, când este sufocat de tăria tristeții, când arde în fiecare zi și nu găsește nici o mângâiere, deși îl mângâie mulți, atunci, dacă intră în biserică, pe nesimțite se mângâie și pleacă liniștit, auzind că mulți sfinți au căzut și s-au ridicat și au ajuns din nou la cinstea de mai înainte. Ne rușinăm de multe ori să spunem oamenilor păcatele noastre; dar chiar dacă le-am spune, mângâierea lor nu ne e de mare folos; dar când ne mângâie Dumnezeu și ne atinge inima, atunci e izgonită iute toată tristețea adusă de satana.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a patra, pp. 63-64)

„Aici, în biserică, mânia nu te necăjește, pofta nu te arde, invidia nu te roade, deznădejdea nu te bântuie, dragostea de slavă deșartă nu-ți strică sufletul. Biserica potolește toate aceste fiare. Cuvintele Dumnezeieștilor Scripturi intră ca niște descântece dumnezeiești în suflet prin urechi și adorm toate aceste patimi necugetate. Cât de fericiți sunt, dar, oamenii că pot să aibă parte de o atât de mare filosofie, dar nu vin des la mama obștească a tuturor, la Biserică! Poți, oare, să-mi spui, care îndeletnicire e de mai mare trebuință decât asta? Care întâlnire e mai folositoare?” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 33-34)

„Aici se vinde și se cumpără predicarea cuvintelor dumnezeiești, rugăciunile părinților, binecuvântările preoților, înțelegerea, pacea, unirea. Duhovnicești sunt darurile, duhovnicesc e și prețul.” (*Cuvânt la Înviere*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 143)

„La nunți, după cele șapte zile, cămările de nuntă se închid; însă aici, în această cămară sfântă, de vrei, poți rămâne totdeauna. Mai mult, la nunți, după întâia sau chiar a doua lună, mireasa nu-i mai e așa de dragă mirelui; aici nu e așa, ci, cu cât trece timpul, cu atât dragostea Mirelui e mai înflăcărată, cu atât îmbrățișările sunt mai neprefăcute, cu atât împreună – viețuirea e mai duhovnicească, numai dacă ducem o viață curată, dacă suntem treji. Iarăși, prefacere se petrece și cu trupurile mirilor. După tinerețe vine bătrânețea. Aici însă în aceste cămări sfinte, după bătrânețe vine tinerețea. Iar dacă vrem, tinerețea aceasta nu are niciodată sfârșit. Mare e harul, dar va fi mai mare dacă vrem.” (*Cuvânt la Înviere*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 147)

„După cum un împărat dă ordin ca oștirile lui să se așeze în fiecare oraș, pentru ca nu cumva barbarii să pornească cu război împotriva orașelor, tot așa și Dumnezeu, pentru că și în văzduhul acesta sunt draci sălbateci și barbari, dușmani ai păcii, care pornesc totdeauna cu

război, de aceea Dumnezeu a pus împotriva lor oștirile îngerilor, ca să-i doboare de îndată ce se arată înaintea lor și să ne aducă totdeauna pacea. Și ca să vezi că sunt îngeri de pace, ascultă pe diaconi care spun totdeauna când se roagă: *Pe îngerul păcii rugați-l*. Vezi că sunt de față și îngerii și mucenicii? Pot fi oameni mai nenorociți decât cei ce lipsesc azi de la slujbă? Pot fi oameni mai fericiți ca noi, care am venit la slujbă și ne bucurăm de praznicul acesta?” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 159)

„Iubite, nu trândăvi! Stai cât mai mult aici în biserică! Te supără tristețea? Aici e alungată! Te supără grijile lumești? Aici sunt izgonite! Te supără patimile cele păcătoase? Aici se sting! Din piață, de la teatre și de la celelalte adunări lumești ducem acasă, când ne înapoiem, multe griji, multe supărări, multe boli sufletești. Dar dacă stai neconținut în biserică, vei lepăda negreșit și păcatele pe care le-ai luat din afară. Dacă însă fugi și te depărtezi, pierzi fără doar și poate și bunătățile ce le-ai dobândit din dumnezeieștile Scripturi, căci bogăția aceasta a ta se irosește încetul cu încetul din pricina adunărilor și vorbirilor lumești. Vreți să vedeți de sunt adevărate spusele mele? Duceți-vă, după ce plecați de aici, să-i vedeți pe cei ce au lipsit azi de la biserică! Veți vedea cât de mare e deosebirea dintre bucuria voastră și tristețea lor. Nu este atât de frumoasă și atât de fermecătoare o mireasă ce stă în camera ei de nuntă, cât de frumos și de slăvit este sufletul care se duce în biserică și răspândește parfumurile cele duhovnicești. Căci omul care vine aici cu credință și cu dragoste pleacă încărcat de mii și mii de vistierii; de deschide gura numai, umple îndată pe cei cu care stă de vorbă de toată buna mireasmă și de bogăție duhovnicească; de vin peste el mii și mii de rele, le suferă pe toate cu ușurință, căci ia de aici îndestulătoare învățătură, din dumnezeieștile Scripturi, de răbdare și filosofie. Și după cum cel ce stă numai pe stâncă își râde de valuri, tot astfel se întâmplă și cu cel ce ascultă mereu sfintele slujbe, cu cel ce se hrănește cu cuvintele dumnezeiești; așezându-se ca pe o stâncă a dreptei judecăți a lucrurilor, nu este stăpânit de nimic din cele omenești, căci s-a așezat pe sineși mai presus de toată năvala lucrurilor celor lumești: pleacă de la biserică, ducând acasă mii și mii de bunătăți, nu numai de la predică, ci și de la rugăciunile de la slujbă, și de la binecuvântarea arhierescă, și de la adunarea cea de obște din biserică, și de la dragostea fraților, culegând și din alte nenumărate locuri mult folos și multă povață sufletească.

Uitați-vă câtă binecuvântare veți dobândi voi astăzi și câtă pagubă vor avea aceia! Voi veți pleca luând plata mucenicilor; aceia, pe lângă faptul că vor fi lipsiți de câștigul acesta, vor mai avea și o altă pagubă, căci se vor acoperi cu mult gunoi de griji din îndeletnicirile cele nefolositoare. După cum *cel ce primește pe profet în nume de profet, plată de profet va primi, iar cel ce primește pe drept în nume de drept, plată de drept va primi*, tot astfel și cel ce primește pe mucenic în nume de mucenic, plată de mucenic va primi. Și pornești la slujba pomenirii lui, când te împărtășești cu istorisirea luptelor lui pentru credință, când te minunezi de cele săvârșite, când râvnești virtutea lui și când duci și la alții faptele lui de vitejie. Acestea sunt darurile mucenicilor. Așa primește cineva pe acești sfinți, cum i-ați primit și voi astăzi.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 287-288)

„Și tu, dar, de ești păcătos, nu lipsi de la biserică. Nu lipsi nici dacă ești drept, ca să-ți sune mereu în ureche cuvintele Scripturii și să rămâi drept, aducându-ți aminte de împărăția cerurilor și de bunătățile acelea pe care le-a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El.” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 558)

„Dacă tu iei parte la rugăciunea Episcopului, părintele nostru, și la evlavia obștească, dacă auzi cuvântul lui Dumnezeu, dacă cu chipul acesta dobândești ajutorul cerului și ieși de aici înarmat cu aceste arme, atunci nici Satana nu te va putea vătăma, nici vreunul dintre

oamenii cei înrăutățiți, a căror ocupație este de a jigni și a cleveti pe alții. Iară dacă tu fără aceste arme te duci de la casa ta la târg, lesne vei putea fi biruit de toți cei ce te pândesc. De aici vine că multe din afacerile noastre, atât private, cât și publice, nu merg după dorința noastră; de aici vine că noi nu ne îngrijim înainte de toate de suflet și de duh, ci nesocotim orânduiala, pradă treburilor celor lumești. De aici vine că toate merg așa pe dos și fără de rânduială, și domnește o confuzie așa de mare.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 128-129)

„Spune mie, poți tu oare trage din vreo afacere lumească atât de mare folos, pe câtă pagubă îți aduce lipsirea de la Biserică? Este cu neputință de a trage din vreo societate atâta folos, pe cât din această sfântă adunare. Tu gândești poate la sala judecății, la casa sfatului, sau la palatul împăralesc. Este adevărat, noi aici în Biserică nu dăm nimănui vrednicii și dregătorii, comandamente ori alte asemenea; dar noi dăm aici o vrednicie, care este mai mărită decât cea împărătească; de fapt nu noi, ci harul lui Dumnezeu dă aici această vrednicie. Dar care este acea mare vrednicie pe care o primesc cei ce vin aici? Ei se învață a birui patimile cele nebunești, a stăpâni poftele cele păcătoase, a învinge mânia, a înăbuși zavistia și a subjuga deșertăciunea. Un împărat, care șade pe tronul său împodobit cu coroană, nu este așa de mărit la care mintea șade pe scaun, domnește peste patimile cele înjosite și se împodobește cu această putere precum cu o coroană mărită. Spune-mi, ne folosesc oare porfira și hainele cele pompoase, și coroana cea înfrumusețată cu pietre scumpe, dacă sufletul este robul patimilor? Ce ne folosește nouă a fi liberi și mari, dacă partea cea mai însemnată a noastră, sufletul, suspină într-o robie înjositoare? Precum nu ne folosește nouă nimic, când trupul nostru din afară pare sănătos iară înlăuntru îl ard frigurile, așa nu ne ajută nouă stăpânirea cea pământească, ba chiar nici tronul cel împăralesc, când înlăuntru sufletul este sfâșiat de poftele cele sălbătice și duhul este răsturnat de pe tronul stăpânirii de către patimi, încât se gârbovește de silnicia lor și tremură de năpădirile lor. Deci, pentru ca să nu ni se întâmple una ca aceasta, de aceea aleargă la noi Profeții și Apostolii, din toate părțile, cu Sfintele Scripturi și cu îndemnul și sfaturile lor domolesc patimile noastre, îmblâneză sălbăticia poftelor noastre, ajutându-ne a ajunge la o domnie care este mai mărită decât o împărăție. Pentru aceasta am zis eu că cel ce se îndepărtează de la slujirea de Dumnezeu și se lipsește de aceste sfaturi, singur se rănește pe sine de moarte, vătămându-se însuși mai mult decât orice altă vătămare ar putea să fie pe pământ. Dimpotrivă, cei ce vin aici trag mai mare folos decât de oriunde de aiurea, precum am arătat în curgerea cuvântării noastre.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 130-131)

„De ești, omule, aici, (în biserică) e vreme cu cer senin și ești în port. Nu vine logofătul să te tulbure! Nu te tulbură vechilul, nu te supără sluga cu treburi lumești! Nimeni nu te necăjește! Ești liniștit, te desfătezi de auzul cuvintelor dumnezeiești. Nicăieri aici nu-s valuri, nicăieri vifor; dimpotrivă, binecuvântare și rugăciuni, cuvântare duhovnicească și mutare la cer. Iar la plecarea de aici, mai iei și arvuna Împărăției cerurilor. Pentru ce lași masa bogată de aici și te muți la lata, plină de povară? Pentru ce lași portul, pentru ce schimbi vremea bună cu furtuna?” (*Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică, (La începutul Faptelor Apostolilor – I)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 301)

„Eu nu spun: *Nu lucra șapte sau zece zile!*, ci: *Împrumută-mi din zi doar două ceasuri, și ține pentru tine restul!* Și nu-mi dați nici atât! Dar, mai bine spus, nu-mi împrumuta mie cele două ceasuri! Împrumută-ți-le ție, ca să primești mângâierea rugăciunii Părinților; ca să ieși de aici plin de binecuvântări, ca să pleci întărit din toate părțile, ca să iei armele cele duhovnicești și să ajungi nebiruit, neînfrânt de diavol. Te întreb, este ceva mai plăcut ca șederea în biserică? De-ar trebui să stăm de dimineată până seara, ce sfințenie! Este un loc mai ferit ca acesta, unde-s atâția frați, unde e Duhul Sfânt, unde e în mijloc Iisus și Tatăl Lui?

Ce altă adunare mai poți căuta? Ce alt tribunal? Ce alt sfat? Sunt atâtea bunătăți pe masă, în binecuvântări, în rugăciuni, în familia de aici, și tu te gândești la alte ocupații? Ce iertare mai aveți?” (*Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică, (La începutul Faptelor Apostolilor – I)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 302)

„... a ascultat pe prooroci și s-a împărtășit de binecuvântare și s-a bucurat de învățătură și L-a rugat pe Dumnezeu pentru păcatele sale și și-a ușurat conștiința și nimic nu-l mai osândește.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul IV, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 60)

„Cine are mai mare dulceață decât cel ce a auzit pe Prooroci, cel ce s-a împărtășit de binecuvântare, cel ce s-a îndulcit de învățătură, cel ce s-a rugat lui Dumnezeu pentru păcatele sale, ușurându-și conștiința și nemaicunoscând nici o vină de acest fel întru el?” (*Cuvânt către cei ce lasă slujbele bisericești și se duc la petreceri. Cum că mult mai folositoare este petrecerea în biserică decât zăbava la teatre și mult mai dulce. Despre al doilea cuvânt la rugăciunea Anei; și cum că trebuie a ne ruga adeseori în tot locul, chiar de vom fi în târg, pe cale, sau în pat*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 148)

„Nu risipi timpul în adunări nefolositoare și vătămătoare, ci abateți drumul către casa lui Dumnezeu, ca și trupul și sufletul să primească mult folos.” (*A aceluiași certare către cei ce pleacă de la slujbă și se duc la hipodrom și la spectacole. Asemenea și câtă grijă se cuvine să avem față de frații căsătoriți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 99)

„Mulți dintre oameni, cu ce fel de cuvinte se hrănesc, de același fel și dau afară. Dacă mergi la teatru și asculți cântece desfrânate, întru totul astfel de cuvinte vei grăi către aproapele. Dacă vii la Biserică și te vei împărtăși de auziri duhovnicești, asemenea îți vor fi și graiurile. De aceea și proorocul a zis: *revărsat-a inima mea de cuvânt bun*, arătându-ne hrana mesei de care pururea s-a împărtășit.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 6)

„Pe cei ce lipsesc azi nu încetez să-i plâng, iar pe cei ce sunt de față să-i fericesc, pentru că voi cei prezenți adunați comoară necheltuită și bogăție nerisipită și avuție nepizmuită și vă întoarceți acasă plini de multă veselie.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 71-72)

„Căci numai cei care de drag vin neîncetat la Biserică și au parte de învățătura cea duhovnicească și arată multă grijă pentru mântuirea lor pot să-și biruie și să-și înfrâneze poftele cele rele și să priceapă în adâncime cum să lucreze virtutea.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 74)

„Vino la Biserică și dobândește cuvinte bune, risipește nelegiuirile tale, curăță gândul tău, înalță mintea ta, fă-te om și înger, lasă firea cea trupească și ia pana cea ușoară a vieții, mântuiește-te pe tine de cele văzute și te atârână de cele nevăzute, suie-te la cer, joacă împreună cu îngerii, stai de față la Judecata Cea de Sus și Preaînaltă, lasă fumul și umbra și iarba și păianjenul, că nu știu ce nume cuvios voi zice la micșorarea și simplitatea lucrurilor acestei lumi. Acestea zic și nu voi înceta a le zice, vino la Biserică și fii om, ca să nu fie numirea ta mincinoasă că te chemi om.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 16)

„De ar cerceta cineva conștiința inimilor voastre, adevărat multă liniște ar afla înăuntru, pentru că acum nici mânia, nici pofta trupească nu o supără, nici zavistia nu o topește, nici

mândria nu o strică, nici deșarta mărire nu o umflă, ci toate aceste fiare sălbatice s-au smerit, pentru că le-a adormit postirea, ascultarea Sfintei Scripturi, care prin auz intrând în inimile fiecăruia din voi cu glas dumnezeiesc, toate patimile trupești le-a înfrânat. Deci pentru aceasta câtă nebulie și nepricepere și câtă osândă o să ai tu, care nu vrei să vii și să te apropii de biserică, care ne este dimpreună maica tuturor? Ce plimbare mai bună și mai de folos decât aceasta vei avea? Ce unire cu oamenii o să afli mai bună?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 80)

„De ești păcătos, aleargă la Biserică ca să-ți mărturisești păcatele și să iei iertarea. Iar de ești drept, aleargă și tu cu smerenie ca să nu cazi din dreptate, că Biserica este liman amândurora.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 147)

„*Ales-am a fi lepădat în casa lui Dumnezeu, decât a locui în locașurile păcătoșilor* (Ps., 83, 11). N-a spus: *Ales-am să locuiesc în casa lui Dumnezeu*, nici *să stau*, nici *să intru*, ci *ales-am a fi lepădat*. Mi-ar plăcea, spune psalmistul, să fiu rânduit chiar printre cei din urmă! M-aș mulțumi, de-ar fi să stau chiar în pridvoarele ei! Aș socoti cel mai mare dar dacă aș fi numărat chiar printre cei din urmă în casa Dumnezeului meu. Dragostea de Dumnezeu îl face bun al tău pe Stăpânul obștesc! Atât de puternică e dragostea! Cel care iubește nu dorește doar să-l vadă pe cel iubit, ci și casa lui, și poarta casei lui. Nu numai poarta casei lui, ci și cărarea și ulița lui. De vede haina sau încălțăminte a iubitului său, socoate că îl are lângă el chiar pe acela pe care-l iubește. Așa erau profeții. Pentru că nu vedeau pe Dumnezeu, Care-i netrupesc, vedeau casa Lui, și văzându-I casa, își imaginau că-L au în față chiar pe Dumnezeu. *Ales-am a fi lepădat în casa Dumnezeului meu mai mult decât a locui în locașurile păcătoșilor*. Orice loc, orice locaș, în comparație cu casa lui Dumnezeu, este locaș de păcătoși, fie el tribunal, fie senat, fie locuință omenească. Chiar de s-ar înălța în ele rugăciuni și cereri, totuși trebuie neapărat să fie acolo și certuri, sfadă, ocări și sfaturi cu privire la grijile lumești. Dar casa aceasta unde stăm noi acum e lipsită de toate acestea. De aceea acelea sunt locașuri de păcătoși, iar aceasta, casă a lui Dumnezeu. Și după cum portul este lipsit de vânturi și de valuri și dă adăpost corăbiilor ce ancorează-n el, tot așa și casa lui Dumnezeu smulge pe cei ce intră-n ea din grijile lumești ca dintr-o furtună și le dă prilej să stea în liniște și la adăpost, le dă prilej să asculte cuvintele dumnezeiești. Locul acesta este temei de virtute, școală de înțelepciune. Iar aceasta nu numai atunci când se face slujbă, când se citesc Scripturile, când se rostește cuvânt duhovnicesc de învățătură și când este soborul sfânt al părinților, ci totdeauna, în orice clipă! Calcă-i numai pragul, și ai lepădat îndată grijile lumești. Intră dincolo de prag, și o boare duhovnicească îți învăluie sufletul. Liniștea de aici te umple de frica (de Dumnezeu) și te învață dreapta cugetare. Îți deșteaptă gândurile și nu te mai lasă să te gândești la cele din lume. Te mută de pe pământ la cer. Dacă atunci când nu e slujbă este atât de mare folosul venirii aici, cu cât folos nu vor pleca de aici cei ce vin la biserică atunci când profeții neconținut strigă, când apostolii binevestesc, când Hristos este în mijloc, când Tatăl laudă cele făcute aici, când Duhul Sfânt dă tuturor bucuria Lui! Și câtă pagubă au aceia care lipsesc!” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 59-60)

„Ai uitat că toate treburile îți merg mai bine dacă vii să te închini lui Dumnezeu, dacă iei parte la slujba de aici? Ai grijă lumești! Tocmai pentru ele vino aici, ca să atragi, prin șederea în biserică, bunăvoința lui Dumnezeu și să pleci de aici întărit; ca să-L ai ajutor, ca să ajungi nebiruit de demoni, ajutat fiind de mâna cea de sus. Dacă te împărtășești cu rugăciunile Părinților, dacă iei parte la rugăciunea de obște, dacă ascuți cuvintele dumnezeiești, dacă atragi asupra-ți ajutorul lui Dumnezeu, dacă pleci din biserică așa, întrarmat cu aceste arme, nici chiar diavolul nu-ți poate privi în față și nici oamenii răi, care se străduiesc să-ți facă rău și să te hulească.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă*

flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...», 3, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., pp. 108-109)

„Nu poți câștiga de la o altă adunare, de la o altă întrunire, cât câștigi din slujba de aici, poți să-mi vorbești de orice tribunal, de senat, de palatul împărătesc chiar! Celor ce vin aici nu le încredințăm conducerea popoarelor și a orașelor, nici comanda oștilor! Le încredințăm altă dregătorie, mai de cinste chiar decât cea de împărat. Dar, mai bine spus, nu o încredințăm noi, ci harul Duhului.

- Și care este acea dregătorie mai de cinste decât cea de împărat, pe care o primesc cei care vin aici?

- Învăță să-și stăpânească patimile rușinoase, să împărătească peste fapta cea rea, să-și stăpânească mânia, să lepede invidia, să calce în picioare slava deșartă. Nu-i atât de cinstit împăratul, omul care stă pe tron împărătesc și cu cununa pe cap, cât este omul care a urcat dreapta lui judecată pe tronul stăpânirii patimilor rușinoase, care, prin înfrânarea lor, și-a încununat fruntea cu o cunună mai strălucitoare decât cea de împărat! Ce folos de purpură, spune-mi te rog, de haine de aur, de cunună bătută-n pietre scumpe, când sufletul îți este robit de patimi? Ce folos avem de libertate, când robește rușinos și ticălos ce-i mai de preț în noi? După cum atunci când boala mocnește în adâncul nostru și arde toate cele dinlăuntru, nu avem nici un folos că fața trupului nu arde, tot așa și cu sufletul nostru: când este sfâșiat de patimi lăuntrice, nu avem nici un folos de dregătoria noastră înaltă, nici chiar de scaunul împărătesc, când mintea este dată jos de patimi, tiranic, de pe tronul împărătesc, când se supune lor și tremură în fața răzvrătirilor acestora. Ca să nu se întâmple așa, profeții și apostolii aleargă de pretutindeni ca să ne potolească patimile, ca să izgonească din noi toată sălbăticia pornirilor nesocotite și să ne încredințeze o dregătorie cu mult mai de cinste decât cea împărătească. De aceea spuneam că cei care se lipsesc de purtarea de grijă dată de Biserică primesc lovituri de moarte și suferă pagube cât nu îndură de nicăieri din altă parte, iar cei care vin la biserică au câștiguri câte nu le pot avea nicăieri în altă parte.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...», 3, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., pp. 109-111)*

BISERICA (despre rugăciunea de acasă și cea săvârșită în biserică, cu preoții, îngerii și credincioșii)

„E adevărat, poți să te rogi și acasă, dar nu te poți ruga ca în biserică, acolo unde se află o așa mare mulțime de preoți, acolo unde urcă la Dumnezeu chemarea într-un glas. Când îl chemi pe Dumnezeu de unul singur nu ești ascultat întocmai ca atunci când te rogi împreună cu frații tăi. Aici este ceva mai mult: unirea în cuget, armonia glasurilor, legătura iubirii și rugăciunile preoților. Pentru aceasta celebrează și preoții înaintea tuturor, pentru ca rugăciunile mulțimii care sunt mai slabe să primească întărire dintr-ale lor, astfel încât să se înalțe laolaltă către cer.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea III, p.76*)

„Așa a scăpat și Petru din închisoare: *căci se făcea neconținut rugăciune către Dumnezeu pentru el, de către Biserică* (Fapt. 12, 5).

Și de vreme ce rugăciunea Bisericii i-a adus atâta folos lui Petru și l-a scos din închisoare pe acel stâlp, cum îți permiți să disprețuiești puterea acesteia, spune-mi, și ce scuză vei mai putea avea? Ascultă-l pe Dumnezeu însuși când spune că este înduplecat de mulțimea care îl cheamă cu iubire. Căci el spune, apărându-se înaintea lui Iona pentru vrejul de dovleac: *Tu ți-ai făcut necaz pentru acest vrej pentru care nu te-ai trudit și nici nu l-ai crescut, iar mie cum să nu-mi fie milă de cetatea cea mare a Ninivei, în care locuiesc mai bine de o sută douăzeci de mii de bărbați?* (Iona 4, 10-11). Nu fără rost este scoasă în evidență mulțimea, ci pentru ca

tu să pricepi că rugăciunea făcută laolaltă are mare putere.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, pp. 77-78)

„Nu numai oamenii dau glas acelei chemări pline de cea mai adâncă cutremurare, ci și îngerii cad la picioarele Stăpânului, iar arhanghelii se roagă: au și ei momentul prielnic care îi sprijină în luptă, jertfa venindu-le în ajutor.

Și după cum oamenii taie ramuri de măslini pe care le agită înaintea împăraților, folosindu-se de această plantă pentru a readuce mila și iubirea de oameni, la fel și îngerii aduc atunci înaintea în locul ramurilor de măslin însuși trupul domnesc, chemându-l pe Domnul pentru natura omenească, fiind aproape gata să rostească: *ne rugăm pentru aceștia pe care Tu Însuși i-ai socotit vrednici de a le veni înaintea cu iubirea Ta până într-atât, încât ți-ai oferit propriul Tău trup; revărsăm rugăminți pentru aceștia, pentru care Tu Însuși ți-ai vărsat sângele; Te chemăm pentru aceștia, pentru care Tu ți-ai jertfit trupul acesta.*” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, pp. 78-79)

„Așa cum am mai spus, putem să ne rugăm și acasă la noi sau în orice alt loc, dar rugăciunea aceasta nu are la fel de multă putere ca cea făcută în biserică, împreună cu frații tăi și cu preotul. Iată de ce: pentru că rugăciunea laolaltă cu ceilalți înseamnă în plus dragoste și frățietate, întărite de rugăciunile preoților. Rolul preoților este de a întări prin puterea rugăciunii lor rugăciunile slabe ale poporului, făcându-le să urce la cer.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 197)

„Și dacă pe Pavel rugăciunea mulțimii l-a izbăvit de primejdii, cum să nu nădăjduim și noi că vom dobândi foloase mari de la această apărare? Când ne rugăm singuri suntem slabi, dar când ne adunăm, ne facem mai tari, împlânzind pe Dumnezeu cu rugăciunea. De multe ori împăratul, trimițând pe cineva la moarte, nu se pleacă la unul ce se roagă pentru cel osândit, dar pentru o cetate întreagă ce se roagă se milostivește, și, pe cel ce-l ducea la locul osândirii, pentru mulțimea celor ce l-a rugat, îl răpește de la osândă și-l întoarce la viață. Așa de mare este puterea rugăciunii mulțimii. De aceea ne adunăm toți aici, ca mai mult să plecăm spre milostivire pe Dumnezeu. Căci singuri rugându-ne, suntem slabi, precum am zis, dar prin legătura dragostei înduplecăm pe Dumnezeu să ne dea ceea ce cerem.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 85)

„Totdeauna să vă sârguiți la slujbele bisericești. Și poate vei zice: *Ce, oare nu pot să mă rog acasă?* Poți cu adevărat să te rogi, dar rugăciunea aceea nu are atâta putere, precum când se face cu toate măduarele sale, adică când întreg trupul Bisericii înalță rugăciune cu un cuget și cu un glas. Vrei să știi câtă putere are rugăciunea ce se face în Biserică? Petru era legat oarecând în temniță și înfășurat cu multe lanțuri iar rugăciunea se făcea neîncetat de la Biserică pentru el (F. Ap., 12, 5) și îndată l-a izbăvit pe el din temniță. Ce poate fi mai tare decât rugăciunea aceasta, care a folosit pe stâlpii și turnurile Bisericii? Fiindcă Pavel și Petru sunt stâlpii și turnurile Bisericii. Unuia i-au dezlegat legăturile, iar celuilalt i-au deschis gura.

Și pentru ca să vă arăt îndoita putere a rugăciunii, lăsând pe cele ce s-au întâmplat atunci, să vă aduc aminte de cele ce se fac în fiecare zi și anume de rugăciunea ce se face de popor. Dacă cuiva dintre voi cei mulți i se va porunci să se roage singur pentru mântuirea episcopului, s-ar fi lepădat, zicând că această sarcină este mai presus de puterea sa, dar când auziți toți pe diacon poruncind și zicând: *Să ne rugăm pentru Episcopul, pentru bătrânețele, ajutorul și pentru ca drept să învețe cuvântul adevărului; apoi și pentru toți cei ce sunt aici și pentru cei de pretutindeni*, nu vă lepădați a împlini porunca, ci cu osârdie înălțați rugăciune, știind puterea adunării voastre. Și cele ce se zic le știu cei ce au învățat tainele, iar celor chemați nu li s-a dat voie să facă astfel de rugăciune, pentru că încă nu au ajuns la îndrăzneala aceasta. Vouă vi se poruncește să faceți rugăciune pentru lume, pentru Biserica cea întinsă

până la marginile pământului și pentru toți episcopii ce o ocârmuiesc, și ascuți cu osârdie, mărturisind cu lucru că mare este puterea rugăciunii care se înalță într-un glas de popor în Biserică.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 85-87)

„Că de vreme ce la oamenii cei vinovați pe care îi duc să-i piardă, de se va scula toată mulțimea poporului să meargă la împăratul să-i ceară pe ucigașii aceia și, biruind rugăciunea multora, îi iartă. Cu cât mai vârtos Împăratul Cel ceresc ne va dăruia nouă iertare păcatelor pentru rugăciunea multor creștini, mai vârtos ale preoților, că pentru aceasta ne-a dat Dumnezeu preoți, să ajute și să întărească rugăciunile celor slabi să se suie la cer înaintea Domnului Iisus Hristos și Dumnezeuul nostru. Că de vreme ce lui Petru, mai marele Apostolilor, i-au folosit rugăciunile Bisericii și l-au scos din legături, dar tu cum nu bagi seamă de rugăciunea celor mulți și de dezlegarea preoților? Spune-mi!” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 156)

BISERICA (să-i îndemnăm pe cei ce nu frecventează biserica, să participe la slujbele ei)

„Ce lucru mare vă cer, iubitorilor? Fiecare din voi să-mi aducă înapoi la biserică un frate, să-și dea interesul, să se ostenească, pentru ca la următoarea Sfântă Liturghie să ne întâlnim cu multă îndrăznire, aducându-i lui Dumnezeu daruri, daruri mai de preț ca toate, aducând aici sufletele celor răătăciți de la credință. De-ar trebui să fim ocărăți, să fim răniți, sau să suferim orice altceva, să facem orice ca să-i câștigăm din nou pe acești frați. Să suferim în tăcere când bolnavii aceștia dau cu picioarele, ocărăsc și insultă. Să nu ne usture ocărășii lor.

Un singur lucru numai să dorim să vedem: însănătoșirea celui care se poartă atât de urât. De multe ori bolnavul sfâșie pieptul doctorului; asta însă nu-l face pe doctor să nu-l îngrijească pe bolnav. Nu este oare absurd ca aceia care îngrijesc de trupuri să aibă atâta purtare de grijă, iar noi să trândăvim când pier atâtea suflete, noi să nu vrem să suferim deloc când frații noștri, mădularele noastre, putrezesc?” (*Către iudei*, cuv. IV, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 305)

„De vezi pe fratele tău că se pierde, de te-ar batjocuri, de te-ar ocări, de te-ar bate, de te-ar amenința că-i ești dușman, de ți-ar face orice altceva, suferă totul cu curaj, pentru ca să câștigi mântuirea lui! De ți l-ai făcut vrăjmaș, îți va fi Dumnezeu prieten și te va răsplăti cu mari bunătăți în ziua cea mare a judecății. Facă Dumnezeu ca prin rugăciunile sfinților să fie aduși la mântuire cei răătăciți, ca voi să aveți bune izbânzi la vânătoarea aceasta”. (*Către iudei*, cuv. IV, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 306)

„Însă eu adresez vorba mea nu tocmai celor absenți, ci mai vârtos vouă, care nu-i atrageți aici, nu-i opriți de la lenevirea lor și nu-i faceți să vină la această masă mântuitoare. Când slugile voiesc să săvârșească o lucrare împreună, cheamă pe toți soții lor; voi însă când aveți să săvârșiți o slujbă duhovnicească Domnului Dumnezeu, slujirea cea dumnezeiască, nu vă îngrijiți de soții voștri la slujire, ci-i lăsați a pierde acest mare câștig. Dar dacă ei nu voiesc? Va zice cineva: stăruiește asupra-le, nu-i lăsa până ce vor voi ! Dacă vor vedea că noi nu-i slăbim, ba neconținut îi zorim, vor voi și ei. Dar toate acestea sunt numai o îndoială și o dezvinovățire de nimic. Câți părinți sunt aici care n-au cu dânsii pe copiii lor? Nu poți tu oare nici pe copiii tăi să-i aduci aici? De aici înțelegem noi că mulți lipsesc din această adunare nu numai pentru lenevirea lor, ci și pentru că voi nu v-ați făcut datoria. Dacă voi până acum nu ați fost râvnitori la aceasta, trebuie să fiți cu atât mai mult de acum înainte. Fiecare să aducă, de acum, la Biserică, împreună cu dânsul, pe vreunul dintre cei de aproape ai săi: tatăl să-și aducă fiul, fiul pe tatăl său, bărbatul pe femeia sa, stăpânul pe sluga sa, frate pe frate, prietenul pe prieten; unul să încurajeze și să îndemne pe altul a se arăta toți aici. Ba nu numai pe

prietenii noștri, ci încă și pe vrăjmașii noștri să-i invităm la această comună comoară de norocire. Și când vrăjmașul va vedea această grijă a ta pentru mântuirea sufletului său, desigur îi va trece ura asupra ta.

Zii celui ce nu voiește să meargă la Biserică: nu te rușinezi tu oare de jidovi, care cu așa mare strictețe păzesc sâmbăta lor și chiar înaintea serii acelei zile se opresc de orice lucru? Vineri, când soarele se pleacă spre apus, ei curmă toate afacerile, cumpărarea și vânzarea încetează. Jidovii încă și acum păzesc legea lor atât de curat, măcar că vremea ei a trecut și măcar că ea nu le ajută, ci mai mult îi vatămă; iară tu, care de la umbră ai trecut la lumină și te-ai învrednicit a vedea soarele dreptății, tu, care ai dreptul de cetățenie al cerului, și căruia ți s-a încredințat adevărul, tu nu vei voi oare să arăți o râvnă așa de mare ca jidovii? Numai pe o mică parte a zilei te chemăm aici și tu nu vei voi nici această mică parte să o întrebuințezi spre ascultarea cuvântului lui Dumnezeu? Spune-mi, ce iertare poți tu nădăjdui? Cu ce poți tu oare să te dezvinovățești temeinic și cuviincios? Este cu neputință, așa cum este cu neputință ca cineva, fiind atât de leneș și ușuratic de minte, să dobândească iertare, chiar de ar făptui el mii de treburi și isprăvi pământești. Nu știi tu că, dacă vei veni aici și te vei ruga lui Dumnezeu, atunci treburile tale vor merge mai bine? Tu ai multe griji vremelnice ! Tocmai de aceea vino aici, pentru ca prin părțasia ta la această adunare să câștigi ajutorul lui Dumnezeu și, liniștindu-te, iarăși să te duci de aici. Tu vei câștiga atunci pe Dumnezeu întru ajutorul tău și, susținut de mâna cea cerească, nu vei mai fi biruit de duhurile cele rele.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omili la Postul Mare...*, pp. 126-128)

„... să nu veniți aici în zadar și fără roadă, ci precum eu de multe ori v-am rugat, și nu voi înceta de a vă ruga, puneți toată râvna voastră, spre a-i aduce aici pe frații voștri; îndemnați pe cei rătăciți și dați-le sfat bun, nu numai cu cuvintele, ci și cu fapta, că învățarea prin fapte este cea mai puternică. Chiar de nu ai vorbi, dar dacă la ieșirea ta din Biserică vei arăta celor ce au rămas afară, prin aerul tău, prin căutarea ta, prin glas, prin mers și prin toată ființa ta, folosul ce ai câștigat de la Biserică, chiar aceasta este de ajuns, spre a-i sfătui și îndemna și pe dâșii să vină la Biserică. Adică noi trebuie să ieșim din Biserică, așa cum am ieși din locul cel mai sfânt, așa cum am ieși chiar din cer, mai îndreptați, mai înțelepți, mai serioși și mai legiuți în toate cuvintele și faptele noastre. Când femeia pe bărbat, tatăl pe fiu, fiul pe tată, sluga pe stăpân, prietenul pe prieten și vrăjmașul pe vrăjmaș se văd astfel ieșind din Biserică, atunci toți trebuie să recunoască de ce mare folos ne-am împărtășit noi aici; ei trebuie să recunoască folosul acesta, când vor vedea că noi ne-am făcut mai blânzi, mai răbdători și mai cucernici.

Gândește numai la ce taine ai fost de față în Biserică, că tu aici ai fost în ceata Serafimilor, ai fost în rândul cetățenilor cerului, ai cântat cu Îngerii, ai vorbit cu Domnul întru rugăciune și te-ai unit cu Hristos. Dacă noi înșine suntem într-o întocmire dreaptă, nu avem nevoie de vorbe multe ca să îndemnăm a veni la Biserică pe cei ce lipsesc, ci mai vârtos ei vor pricepe, din folosul cel mare de care ne-am împărtășit, pierderea pe care ei au suferit-o, iar pe viitor se vor grăbi a veni și ei la Biserică, ca să se împărtășească la rândul lor de acest folos. Când ei chiar din cele ale voastre din afară vor vedea frumusețea sufletului vostru, ei de ar fi oricât de nesimțitori, totuși desigur se vor aprinde de dorul unei asemenea frumuseți. De aceea noi să împodobim omul nostru cel dinlăuntru, iar ceea ce am auzit aici în Biserică, în afară de ea să le punem în lucrare ! Precum luptătorul dă dovadă la săvârșirea luptei de cele ce a învățat în școala de gimnastică, așa și noi în afacerile vieții trebuie să arătăm cele ce am învățat aici în Biserică.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omili la Postul Mare...*, pp. 133-135)

„Nu știi că sunt păsări care ademenesc la sine pe altele? Așa să facem și noi, căci cum ne vom putea noi oare dezvinovăți, când animale necuvântătoare ademenesc la sine pe altele de felul lor, iară noi, care suntem înzestrați cu minte și cu judecată, să neglijăm oare o astfel de prinsoare? De aceea eu vă zic: mergeți pe la casele confrăților voștri, aduceți-i cu voi la maica

noastră cea obștească, la Biserică. Nu este de ajuns să auzim, trebuie să și facem. Ba încă ne atragem o pedeapsă mai mare, când noi măcar că de-a pururea auzim sfaturile, dar nu facem ce se zice.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 132)

„Îngrijiți-vă de frații voștri, aduceți-i încoace, chemați-i! Știu că adesea ați făcut aceasta! Dar nu este de ajuns s-o fi făcut de multe ori! Trebuie s-o faceți până ce îi veți îndupleca și îi veți aduce aici! Știu că i-ați supărat, că adeseori ați fost socotiți ca împovărători, și nu i-ați înduplecat. Și asta v-a stins zelul. Dar să vă mângâie Pavel, care spune: *Dragostea toate le nădăjduiește, toate le crede; dragostea nu cade niciodată. Tu fă-ți datoria! Vei avea de la Dumnezeu plată, chiar dacă acela nu primește vindecarea ta! Dacă arunci semințele în pământ și nu dau rod, pleci cu mâinile goale. Cu sufletul nu-i așa! Tu aruncă în suflet învățătura! Vei fi răsplătit în mod deplin, chiar dacă nu-l convingi cu spusele tale! Și vei avea atâta plată câtă ai avea de te-ar fi ascultat! Dumnezeu nu Se uită numai la sfârșitul lucrurilor, ci și la gândul cu care facem un lucru. Așa obișnuiește Dumnezeu să hotărască răsplata! Vă rog să faceți și voi ce fac aceia care se dau în vânt după cursele de cai.*

- Ce fac aceia?

- Se înțeleg între ei de cu seara ca să se întâlnească în zori la casa unuia dintre ei, hotărâsc locuri de întâlnire, se adună toți la un loc ca să se ducă cu mai multă plăcere la acea priveriște drăcească.

După cum aceia lucrează cu râvnă împotriva sufletului lor și se trag unul pe altul în jos, tot așa și voi purtați de grijă sufletelor voastre, lucrați fiecare la mântuirea celui alt. Când e zi de slujbă, du-te la casa fratelui tău, așteaptă-l afară în poartă, iar când iese din casă, pune mâna pe el. De-l cheamă mii și mii de treburi, nu-l lăsa. Nu-i îngădui să se apuce de vreo treabă înainte de a-l duce la biserică și înainte de a-l convinge să stea la toată slujba. De se încapățânează, de se împotrivește, de-ți spune că are mii și mii de treburi, nu te lăsa convins, nu te lăsa înduplecat! Spune-i, învață-l că îi vor merge mai bine și celelalte lucruri de se va îndeletnici cu ele după ce s-a terminat slujba, după ce a luat parte la rugăciunile din biserică, după ce s-a bucurat de binecuvântările părinților. Leagă-l cu aceste cuvinte, și chiar cu mult mai multe decât acestea! Du-l astfel la această sfântă Masă, ca să ai îndoită plată, atât pentru venirea ta la biserică, cât și pentru venirea lui! Dacă vom pune atâta râvnă și atâta zel pentru vânarea celor nepăsători, îi vom mântui negreșit, necontenitul nostru îndemn îi va rușina și-i va face să-și lase deoparte nepăsarea, de-ar fi ei de mii și mii de ori mai nepăsători, sălbatici și nerușinați. De-ar fi ei de mii și mii de ori mai fără de rușine, nu sunt mai răi decât judecătorul care pe Dumnezeu nu-L cunoștea și de oameni nu se rușina (Luca 18, 2-5). Și totuși, stăruința neconținută a unei văduve l-a înduplecat pe un om atât de crud și atât de sălbatic, pe un om tare ca fierul și ca diamantul. Ce iertare mai putem merita noi, dacă o văduvă a putut să înduplece și să convingă pe un judecător crud, care nici de Dumnezeu nu se temea, nici de oameni nu se rușina, să-i facă dreptate, iar noi nu putem să-i atragem pe frații noștri, care-s cu mult mai blânzi și mai măsurați decât acel judecător, când îi sfătuim spre binele lor?

Acestea vi le-am spus de multe ori, și n-am să încetez să le spun până ce nu îi voi vedea sănătoși pe cei bolnavi. În fiecare zi îi voi căuta în biserică, până ce voi putea, prin râvna voastră, să-i găsesc. Vă rog, dar, și pe voi să-i căutați pe cei nepăsători, cu aceeași durere cu care vă grăiesc acestea acum, cu aceeași mâhnire. Nu numai mie, ci și vouă v-a poruncit Pavel să vă îngrijiți de mădularele voastre. *Îndemnați-vă*, spune Pavel, *unul pe altul cu aceste cuvinte, precum o și faceți* (I Tes., 5, 11) și iarăși: *zidiți-vă unul pe altul* (I Tes., 5, 11). Că mare este răsplata celor ce se îngrijesc de frații lor, și cumplită pedeapsa celor ce stau nepăsători și disprețuiesc mântuirea fraților lor.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 62-64)

„După cum se pare, n-am folosit nimic de pe urma lungii cuvântări rostite mai înainte despre dragostea față de slujbele bisericesti; că iarăși ne e biserica goală de fii. Pentru aceasta

sunt nevoit să par iarăși împovărat și aspru, muștrând pe cei de față și învinuind pe cei absenți. Pe aceia pentru că n-au scăpat de trândăvie, iar pe voi pentru că n-ați venit în ajutorul mântuirii fraților voștri. Sunt nevoit să par așa de aspru și împovărat, însă nu mă apăr pe mine, nici averile mele, ci pe voi și mântuirea voastră, care pentru mine e mai presus de orice.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 102)

„Lumina nu luminează sieși, ci celor ce sunt în întuneric. Și tu ești lumină nu ca să te bucuri singur de lumină, ci ca să aduci la lumină pe cel rătăcit. Ce folos de lumină, dacă nu luminează celui ce stă în întuneric? Ce folos de la creștin, dacă nu câștigă pe nimeni și nu-l aduce la virtute? La fel este și cu sarea: ea nu se conservă doar pe ea singură, ci păstrează și bucatele care se strică și nu le lasă să putrezească și să piară. Tot așa și tu, pentru că te-a făcut Dumnezeu sare duhovnicească, păstrează, sarează mădulele care se strică, adică pe frații tăi cei trândavi și nepăsători, scapă-i de trândăvie, ca de puroi, și unește-i cu celălalt trup (sănătos) al Bisericii. De aceea te-a numit și aluat. Că și aluatul nu se plămădește pe el însuși, ci bucățița cea mică și neînsemnată dospește frământătura cea mare și multă. Tot așa și voi. Sunteți puțini la număr, dar mulți prin credința și râvna voastră de Dumnezeu. După cum aluatul nu-i fără putere din pricina puținătății, ci biruie datorită căldurii din el și a puterii însușirii lui, tot așa și voi, dacă voiți, puteți face pe mulți să aibă aceeași râvnă ca și voi.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 105)

„Câți părinți nu sunt aici, și nu-i au alături pe fiii lor? Le era, oare, greu să-i aducă aici pe copiii lor? Nu! Deci, este lămurit că aceia nu vin la biserică nu doar din trândăvia lor, ci și din nepăsarea voastră. Dacă nu v-ați trezit încă, treziți-vă acum! Să vină fiecare la biserică aducând câte un membru din familia lui. Tatăl să vină cu fiul lui, fiul cu tatăl, soții cu soțiile, soțiile cu soții, stăpânul cu sluga, fratele cu fratele, prietenul cu prietenul. Să se îndemne unii pe alții și să pornească împreună spre adunarea de aici. Dar, mai bine spus, chemăm la această comoară obștească de bunătăți nu numai pe prieteni, ci și pe dușmani. Dușmanul va pune în mod sigur capăt urii când va vedea că-i porți de grijă. Grăiește-i așa: *Nu-ți este rușine de iudei, nu roșești când îi vezi cu câtă grijă păzesc sâmbăta, că de cu seara încetează orice lucru? Vinerea, când văd că soarele înclină spre apus, nu mai încheie afaceri, închid prăvăliile, iar de a cumpărat ceva de la ei ziua un lucru și vine pe seară să-l plătească, nu vor să primească banii. Dar pentru ce vorbesc eu de prețul mărfurilor vândute și de încheierea de afaceri? De-ar fi vorba să câștige o comoară, preferă să piardă câștigul decât să calce legea. Iudeii păzesc Legea cu atâta sfințenie, iar aceasta, când a trecut vremea Legii, și o păzesc fără să aibă vreun folos, ba, dimpotrivă, îi și vatămă, iar tu, care ești mai presus de umbră, care ai fost învrednicit să vezi Soarele dreptății, care trebuie să duci viețuirea cea cerească, căruia ți s-a încredințat adevărul, tu nu arăți nici atâta râvnă cât ei, care stăruie încă în răutate? Ești chemat aici pentru puțin timp, și nu vrei să-l cheltuiești nici pe acesta cu ascultarea dumnezeieștilor cuvinte? Te întreb, ce iertare mai poți avea? Ce cuvânt de apărare, binecuvântat și drept poți spune? Nu poate, nu poate avea iertare un om atât de nepăsător și trândav, chiar de-ar spune că-i prins de mii și mii de griji lumești.*” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 108)

„După cum au arătat și cuvintele de mai înainte. *Nu te arăta înaintea Domnului cu mâna goală* (Ieș., 23, 15), spunea Legea. Cu alte cuvinte, să nu vii înaintea Domnului fără jertfe. Iar

dacă în casa Domnului nu trebuie să intri fără jertfe, cu atât mai mult nu trebuie să vii la biserică fără de frați.

Jertfa cea mai bună și prinosul cel mai bun este ca, atunci când vii la biserică, să aduci cu tine un suflet. Uitați-vă la porumbeii dresați cum ies și vânează alți porumbei. Așa să facem și noi. Ce scuză mai putem avea când animalele necuvântătoare pot vâna animale asemenea lor, iar noi, oamenii cinstiți cu grai și cu atâtă înțelepciune, disprețuim un astfel de vânat?” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 111)

„Deci, ca să nu venim în zadar la biserică, vă rog, așa cum v-am rugat adeseori, și nu voi înceta să vă rog, să-i aduceți aici pe frații voștri, să-i îndemnați pe cei rătăciți și să-i sfătuiți nu numai cu cuvântul, ci și cu fapta. Mai mare-i învățătura cu fapta, cu viața. De n-ai spune nimic la ieșirea din biserică, sunt de ajuns, pentru învățarea și sfătuirea celor care n-au venit la biserică, numai înfățișarea ta, privirea ta, glasul tău, mersul tău și toată purtarea ta, care arată câștigul ce l-ai luat când ai plecat de aici. Că așa trebuie să plecăm de aici, ca din niște locuri în care nu pătrund muritorii! Ca și cum am coborî chiar din ceruri, măsurați, înțelepți, cu bună rânduială în toate, și în cuvânt, și în faptă. Să ia toți cunoștință de folosul ce l-am avut în biserică. Soția, de la soțul pe care-l vede venind de la biserică, tatăl de la fiu, fiul de la tată, robul de la stăpân, prietenul de la prieten, dușmanul de la dușman. Și vor lua cunoștință dacă ne vor vedea că am ajuns mai buni, mai înțelepți, mai evlavioși. Gândește-te la ce taină ai luat parte tu, cel ce ai fost inițiat! Gândește-te cu cine ai înălțat cântarea aceea de laudă, cu cine ai strigat: *Sfinte Dumnezeu!* Învăță-i pe cei din afară că ai dăruit cu serafimii, că petreci cu poporul cel de sus, că ai fost înscris în corul îngerilor, că ai vorbit cu Stăpânul, că ai fost împreună cu Hristos. Dacă ne rânduim așa viața, la ieșirea din biserică nu mai avem nevoie de cuvânt către cei ce au lipsit de la biserică. Folosul zugrăvit pe fața voastră îi va face să simtă paguba lor și vor alerga repede să se bucure și ei de același câștig. Văzând frumusețea sufletului vostru strălucind din toate simțirile voastre, se vor îndrăgosti de frumusețea voastră, oricât ar fi de trândavi. Dacă frumusețea trupului intraripează pe privitori, apoi cu mult mai mult frumusețea sufletului poate deștepta pe cel ce o privește, și-l poate îndemna spre același zel. Să împodobim dar omul nostru cel lăuntric, aducându-ne aminte și afară de cele grăite aici. Acolo este mai cu seamă locul să-ți amintești de ele! După cum un atlet arată în stadion ce a învățat în școală, tot așa și noi trebuie să arătăm în lume ce am auzit aici.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 112-113)

BISERICA (pregătirea pentru a merge la biserică)

„Văd că mulți au un astfel de obicei în biserică; se sârguiesc să vină la biserică cu haine curate, cu mâinile spălate; dar ca să se înfățișeze cu sufletul curat înaintea lui Dumnezeu nu suflă nimeni vreun cuvânt! Și spun lucrul acesta nu ca să vă opresc să vă spălați mâinile sau gura, ci că vreau să vă spălați așa cum se cuvine, nu numai cu apă, ci, în loc de apă, cu virtuți. Gura se murdărește cu defăimări, blasfemii, ocări, cuvinte pline de mânie, cuvinte de rușine, râs și glume. Dacă te știi că nu rostești nici una din acestea, nici nu ești murdărit cu această murdărie, îndrăznește de vino la biserică; dar dacă te-ai întinat de nenumărate ori cu aceste pete, pentru ce te ostenești degeaba clătindu-ți limba cu apă, dar purtând pe ea această murdărie vătămătoare și ucigătoare?

Spune-mi, dacă ai avea în mâini murdărie omenească și noroi, ai îndrăzni, oare, să te rogi? Nicidecum! Și totuși nici una nu-i vătămătoare, pe când acelea sunt pierzătoare. Pentru ce, dar, în cele indiferente ești evlavios, iar în cele oprite, fără nici o grijă?

- Ce vrei să spui? aş putea fi întrebat. Nu trebuie să mă rog?
- Trebuie, dar nu murdar, nici cu un astfel de noroi pe tine.
- Dar dacă mă murdăresc, ce să fac?
- Curăţeşte-te!
- Cum, în ce chip?
- Plânge, suspină, dă milostenii, cere-ţi iertare de la cel pe care l-ai supărat, împacă-te cu el, curăţeşte-ţi limba, ca să nu mânii mai mult pe Dumnezeu”. (*Omilii la Matei*, omilia LI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 595)

„Într-adevăr, dacă venim cu credinţă, Îl vom vedea negreşit aşezat în iesle; căci masa aceasta ţine locul ieslei. Că şi pe aceasta se va aşeza Trupul Stăpânului, nu înfăşat ca atunci, ci înfăşurat de jur-împrejur de Duhul. Cei iniţiaţi ştiu ce vreau să spun. Magii s-au închinat numai; ție, de te apropii cu conştiinţa curată, îţi vom îngădui să-L şi iei şi să pleci acasă. Apropie-te şi tu, aducând daruri, nu ca aceia, ci daruri cu mult mai cinstite! Au adus aceia aur? Adu şi tu curăţenie sufletească şi trupească şi virtute! Au adus aceia tămâie? Adu şi tu rugăciuni curate, tămâierile cele duhovniceşti şi milostenie! Dacă te apropii cu aceste daruri, te vei bucura în toată voia de această Sfântă Masă!” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 100)

„Când intrăm în biserică, să intrăm cum se cuvine lui Dumnezeu. Să nu avem în suflet dor de răzbunare, ca nu cumva rugându-ne, când spunem: *Iartă-ne nouă, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri* (Matei 6, 12), să ne rugăm împotriva noastră. Înfricoşătoare sunt cuvintele acestea! Cel ce le rosteşte, aproape că strigă aşa lui Dumnezeu: *Am iertat, Stăpâne, iartă-mă! Am dezlegat, dezleagă-mă! Le-am lăsat, lasă-mi-le! Dacă le-am ținut, ține-mi-le! Dacă n-am iertat vecinului păcatele lui, nu mi le ierta nici Tu pe ale mele. Cu măsura cu care am măsurat, măsoară-mi şi Tu mie!*” (*Omiliile despre pocăinţă*, omilia a noua, pp. 179-180)

„Când intrăm în biserică, să intrăm cum se cuvine. Să nu avem în suflet dor de răzbunare, ca nu cumva rugându-ne când spunem: *Iartă-ne nouă, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri* (Matei VI, 12), să ne rugăm împotriva noastră. Înfricoşătoare sunt cuvintele acestea! Cel ce le rosteşte, aproape că strigă aşa lui Dumnezeu: *Am iertat, Stăpâne, iartă-mă! Am dezlegat, dezleagă-mă! Le-am lăsat, lasă-mi-le! Dacă le-am ținut, ține-mi-le! Dacă n-am iertat vecinului păcatele lui, nu mi le ierta nici Tu pe ale mele. Cu măsura cu care am măsurat, măsoară-mi şi Tu mie!*” (*Omilie despre pocăinţă şi despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie...*, în vol. *Din ospăţul stăpânului*, p. 188)

„Când venim la biserică, să venim cum îi place lui Dumnezeu, să nu avem pizmă în sufletul nostru, ca nu cumva rugându-ne să ne blestemăm pe noi, zicând: *iartă-ne nouă precum şi noi iertăm greşiţilor noştri*. Cu adevărat, înfricoşător este acest cuvânt şi ca şi cum am zice, cel ce zice acest cuvânt, aşa grăieşte către Dumnezeu: *O, Stăpânul meu, lăsat-am eu, laşi şi tu, dezlegat-am, dezleagă, iertat-am, iartă, iar de am ținut eu, ține, de n-am dezlegat greşelile vecinului meu, nici Tu să nu dezlegi greşelile mele, după măsura cu care am măsurat să mi se măsoare*. Aceasta gândiţi şi vă aduceţi aminte de ziua cea înfricoşătoare şi puneţi în mintea voastră focul acela şi muncile acelea înfricoşătoare, să ne întoarcem din calea noastră cea rătăcitoare, că vine ceasul în care se strică rânduiala acestei lumi şi nu va mai putea afla nimeni vreme să se nevoiască, nu va afla câştig după această lume.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 106)

BISERICA (despre darurile ce trebuie aduse la biserică)

„Să nu căutăm, dar, să dăruim bisericii vase sfinte de aur, ci să căutăm ca ele să fie şi din muncă cinstită. Munca aceasta cinstită, în care nu intră nici jaful, nici furtul, este mai de preţ

decât aurul din potirul dăruit! Biserica nu-i un loc unde se adună vase de aur și de argint, ci un loc de adunare a îngerilor; de aceea trebuie să aducem la biserică sufletele noastre. Dumnezeu Se apropie de darurile noastre de aur numai dacă și sufletul nostru este de aur. Nu era de argint masa aceea de la Cina cea de Taină, nici nu era de aur potirul din care a dat Hristos ucenicilor sângele Său! Dar toate erau de preț, toate înfricoșătoare, pentru că erau pline de Sfântul Duh”. (*Omilia la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 583-584)

„Dar Dumnezeu nu Se uită la natura darurilor, ci la gândul celui ce aduce darurile. Așa judecă Dumnezeu darurile. S-a uitat la Abel și apoi la darurile lui. *S-a uitat la Cain și apoi S-a întors de la jertfele lui* (Fac., 4, 5). S-a uitat la Cain, dar la jertfele lui nu S-a uitat”. (*Către iudei*, cuv. I, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 258)

„Legea lui Moise a zis: *Să nu te arăți înaintea Domnului Dumnezeului tău deșert* (Ieș. 23, 15). Deci, dacă fără de jertfă nici la templul Vechiului Testament nu se putea merge, cu atât mai mult trebuie a aduce cu sine jertfă, când cineva se adună cu frații săi la slujirea cea de Dumnezeu cea creștinească. Iară jertfa. Pe care cineva trebuie să o aducă cu sine, este mai mărită și mai nobilă decât aceea din legea veche, căci aici omul are să aducă jertfă lui Dumnezeu propriul său suflet.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 131-132)

BISERICA (atitudinea în biserică)

„Că și pentru asta vă chemăm des la biserică, nu ca să intrați numai, ci ca să și culegeți roade de pe urma venirii aici. Dacă veniți regulat, dar nu plecați de aici cu roade, nu veți avea nici un folos, nici de venirea la biserică și nici de șederea în biserică. Dacă vedem pe copiii noștri că nu învață nimic de la învățătorii la care i-am trimis, ținem de rău pe învățători și trimitem copiii la alți învățători, ce cuvânt de apărare mai putem avea când nu ne îngrijim de virtute nici atât cât ne îngrijim de cele pământești, când totdeauna ne întoarcem de la biserică cu tăblițele goale? Și totuși aici în biserică avem învățători mai mulți și mai buni! La fiecare slujbă vă dăm ca învățători pe profeți, pe apostoli, pe patriarhi și pe toți dreptii. Și nici așa nu folosiți ceva! Ci, dacă bombăniți doi sau trei psalmi, iar rugăciunile obișnuite le spuneți la întâmplare și cum se nimerește, plecați acasă socotind că asta-i de ajuns pentru mântuirea voastră. N-ați auzit pe profetul care spune, dar, mai bine spus, pe Dumnezeu, Care grăiește prin profet, ca *poporul acesta cu buzele Mă cinstește, dar inima lor este departe de Mine?* (Isaia 29, 13). Ca Dumnezeu să nu ne spună tot așa și nouă, șterge literele, dar, mai bine spus, zgârieturile, pe care diavolul le-a întipărit în sufletul tău și adă-mi mie inima ta curățită de toate grijile lumești, ca să pot înscrie pe ea cele ce vreau în toată libertatea. Acum, când mă uit în inima ta, nu văd altceva decât scrisul diavolului: jafuri, lăcomie, invidie, clevetire. De aceea când iau în mâini tăblițele sufletelor voastre, nici nu pot să le citesc, că nu găsesc pe ele cuvintele pe care duminica trecută v-am lăsat să vi le scrieți, ci altele în locul acelor, neînsemnate și urâte”. (*Omilia la Matei*, omilia XI, VII, în col. PSB, vol. 23, pp. 141-142)

„Și suntem vrednici de cea mai grea pedeapsă, dacă nu pentru alt păcat, apoi pentru nepăsarea ce-o arătăm cât stăm aici în biserică. Da, în timp ce profeții psalmodiază, apostolii cântă și Dumnezeu ne vorbește, mintea noastră umblă pe afară și aducem aici în biserică toată zarva treburilor lumești. Nu păstrăm, în timp ce se citesc legile lui Dumnezeu, nici atâta liniște, atâta tăcere, câtă tăcere păstrează spectatorii în teatre când se citesc scrisorile împăratului. În teatre, când se citesc aceste scrisori, se scoală toată lumea în picioare: consuli, prefectii, senatul și poporul; toți ascultă în liniște spusele împăratului; dacă în mijlocul acestei tăceri adânci ar sări cineva și ar începe să strige, fapta lui ar fi socotită o insultă adusă împăratului și i s-ar da cea mai cruntă pedeapsă. (...) Din pricina asta nu suntem chemați numai noi oamenii și toți cei de pe pământ să lăudăm, ci și îngerii și arhanghelii și popoarele

cerurilor, zicând cu psalmistul: *Binecuvântați pe Domnul toate lucrurile lui* (Ps. 102, 93)”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 259)

„Că și în biserică preotul dă pace; iar preotul ține locul lui Hristos și trebuie să-l primim cu toată dragostea în inima noastră, înainte de a ne împărtăși. Dacă este dureros să nu te împărtășești, apoi cu cât mai dureros este să alungi din inima ta pe cel care-ți spune: *Pace!* Pentru tine stă preotul în biserică, pentru tine stă cel ce predică, muncindu-se și trudindu-se. Ce cuvânt de apărare vei avea când nu primești nici cuvintele preotului măcar? Biserica este casa de obște a tuturor; iar noi, care ținem locul apostolilor, intrăm după ce ați intrat voi mai întâi. De aceea, după legea pusă de Hristos apostolilor, îndată ce intrăm în biserică, spunem tuturor, îndeobște: *Pace!* Nimeni, dar, să nu fie trândav, nimeni să nu se uite pe sus când intră în biserică preoții și predicatorii! Că nu le va fi mică pedeapsa pentru o purtare ca aceasta! Aș vrea mai degrabă să fiu disprețuit de nenumărate ori atunci când intru în casa unuia din voi, decât să nu fiu ascultat, aici în biserică, atunci când vorbesc. Disprețul acesta este pentru mine mai dureros decât celălalt, pentru că și casa aceasta este mai de preț”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 401)

„Primiți-mă cu dragoste cel puțin aici, când intru în biserică. Când spun *Pace vouă* și voi răspundeți: *Și duhului tău!*, să nu o spuneți numai cu glasul, ci și cu sufletul; nu numai cu gura, ci și cu inima. Dacă aici tu zici: *Pace și duhului tău*, dar afară te războiești cu mine, scuipându-mă și bârfindu-mă, acoperindu-mă pe din dos cu ocări, ce fel de pace e asta? Eu, chiar dacă te țin de rău de nenumărate ori, îți spun: *Pace*, cu inimă curată, cu gând curat și nu pot spune de tine vreodată ceva rău; am inimă de tată. Dacă, te cert uneori, o fac cu mare grijă; dar dacă tu mă muști pe ascuns și nu mă primești în casa Domnului, mă tem să nu-mi mărești iarăși tristețea; nu pentru că m-ai ocărit, nici pentru că m-ai scos din sufletul tău, ci pentru că ai îndepărtat pacea și ai atras asupra-ți acea cumplită osândă. Chiar dacă nu-mi voi scutura praful de pe picioarele mele, chiar dacă nu vă voi întoarce spatele, totuși amenințarea Domnului rămâne neclintită”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 402)

„Pe vremea apostolilor, casele erau biserici; acum biserica a ajuns casă; pe atunci nimic lumesc nu se grăia în casă; acum nimic duhovnicesc nu se grăiește în biserică; chiar aici, în biserică, ați adus piața. Dumnezeu vă grăiește, dar voi, în loc să ascultați în tăcere cele spuse, ați schimbat lucrurile și vorbiți de cu totul altceva. Și de-ați vorbi de treburile voastre! Dar nu, vorbiți și auziți cuvinte ce nu se cuvin! De asta plâng și nu voi înceta a plânge”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXII, VII, în col. PSB, vol. 23, pp. 402-403)

„Mulți oameni vin la biserică ca să se uite după femei frumoase; alții ca să vadă care copii sunt mai frumoși și mai bine făcuți la trup. Nu e de mirare, oare, că nu-i trăsnește Dumnezeu, că nu se scufundă pământul sub ei? Da, faptele acestea sunt vrednice de iad și de trăsnete; dar Dumnezeu, fiind îndelung răbdător și mult milostiv, își oprește deocamdată mânia și te cheamă să te pocăiești și să te îndrepti.

Ce faci, omule? Te uiți în biserică după femei frumoase și nu te cutremuri când aduci o ocară atât de mare casei lui Dumnezeu? Crezi că biserica este casă de desfrâu și de mai puțin preț decât piața? În piață te temi și îți este rușine să te uiți după femei, dar în biserica lui Dumnezeu, unde Dumnezeu îți vorbește și te amenință pentru aceste fapte, faci desfrânare și săvârșești adulter chiar în timpul când auzi să nu faci acestea? Și nu te cutremuri, nu te spăimântezi?” (*Omilia la Matei*, omilia LXXIII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 833-834)

„N-am batjocori atât de mult biserica dacă am aduce în ea băligar, cât o batjocorim, cu vorbele noastre, grăind unii cu alții cât suntem aici de câștiguri, de afaceri, de neguțatorii, de cele ce n-au nici o legătură cu mântuirea noastră. Ar trebui să fie aici coruri de înger, să facem din biserică cer, să nu se știe nimic altceva decât de rugăciuni necontenite, de tăcere

desăvârșită pentru ascultarea slujbei și a predicii”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 989)

„Locul acesta în care ne găsim nu-i pentru râs, nici nu ne-am adunat aici să râdem cu hohote, ci să suspinăm; și prin acest suspin să moștenim împărăția cerurilor. Când stai înaintea împăratului acestuia pământesc, nici nu îndrăznești să zâmbești; dar când stai în biserică, unde este Stăpânul îngerilor, nu stai cu cutremur, nici cu cuviință, ci râzi și de multe ori te mânii. Nu te gândești că Îl mânii prin asta mai mult decât prin celelalte păcate ale tale?” (*Omilia la Matei*, omilia VI, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 86)

„... nu este slobod nici a grăi cineva către vecinul său în biserică, fie că l-ar avea de prieten de multă vreme, ci acestea se fac afară de biserică.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 392)

„... doar Biserica nu este bărbierie, nici dugheană de mirodenii sau vreo altă prăvălie din târg, ci loc al îngerilor, loc al arhanghelilor, palatul lui Dumnezeu, însuși cerul. Deci după cum dacă cineva ți-ar deschide cerul și te-ar băga acolo, tu nu ai cuteza a grăi, fie chiar de ai vedea pe tatăl tău sau pe fratele tău, tot așa și aici nimic nu trebuie a grăi decât cele duhovnicești. Căci și cele de aici sunt cer, iar de nu crezi, privește la această masă sfântă și adu-ți aminte pentru ce s-a pus aici și din ce pricină. Gândește-te cine este cel ce stăpânește aici, cutremură-te chiar și mai înainte de vreme. Căci văzând cineva numai scaunul împăratului, se mișcă cu sufletul, așteptând ieșirea împăratului. Deci și tu, chiar și mai înainte de acel timp înfricoșat, ridică-te, și mai înainte de a vedea ridicându-se vâlul sau catapeteasma, și ceata îngerilor mergând înainte, ridică-te, zic, la cer.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 392)

„... când auzi pe Prorocul zicând: *Acestea zice Domnul*, depărtează-te de pământ, ridică-te și tu la cer, gândește-te cine este cel ce-ți grăiește prin acela. Când te găsești în teatru înaintea vreunui comedian caraghios sau a vreunei femei curve ce se slujește, și când atâta lume este de față, se dă multă băgare de seamă celor ce vorbesc, este multă liniște, deși nimeni nu poruncește a tăcea, nici vuiet nu se aude, nici strigare, și nici măcar un murmur cât de mic – iar când Dumnezeu ne grăiește din ceruri de niște lucruri atât de înfricoșate, noi ne găsim mai în nesimțire decât câinii și nu avem către Dumnezeu nici măcar atâta sfială pe câtă avem către o femeie curvă?

V-ați cutremurat poate auzind acestea? Deci cu atât mai mult să vă cutremurați făcându-le. Ceea ce Pavel a zis pentru cei ce treceau cu vederea pe cei săraci și mâncau singuri: *Au doară nu aveți casă ca să mâncați și să beți? Sau pre Biserica lui Dumnezeu defăimați, și rușinați pre cei lipsiți?* – dați-mi voie și mie a o spune despre cei ce fac vuiet aici și vorbesc: Nu aveți case unde să fleoncăniți? Sau defăimați Biserica lui Dumnezeu și stricați și pe cei ce voiesc a fi înțelepți și liniștiți? Dar este plăcut ca prietenul să vă vorbească ca unor cunoscuți? Nu împiedic aceasta, însă în casă, în piață sau la baie facă-se aceasta, căci biserica este un loc nu de voroave, ci de învățătură.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 393)

„Dar nu poți fi liniștit, nu poți tăcea? Apoi atunci ieși afară, ca nu cumva să te faci vătămător și altora. Căci un singur glas trebuie a fi în biserică, ca al unui singur trup. Pentru aceea și citețul singur grăiește, și chiar cel ce are episcopia – Episcopul – stă nemișcat și în tăcere. Și psaltul cântă singur – chiar dacă toți i-ar ține isonul – și glasul îi iese ca dintr-un singur trup, și cel ce grăiește, singur grăiește.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 394)

„Știți, de bună seamă, că adesea, pe când Dumnezeu vorbește cu noi prin gura Proorocului, noi ne întindem cu vecinul la sfat despre lucruri care nu ne privesc deloc. Dacă,

așadar, lăsând pe toate celelalte, ar vrea să ne ceară socoteală numai pentru acest păcat, ce nădejde de mântuire am avea? Și să nu-ți închipui că greșeala aceasta e mică; dacă vrei să-ți dai seama de mărimea ei, cerceteaz-o la oameni și atunci vei vedea cât de mare e păcatul. Cutează, când îți vorbește ocârmuitorul, sau dacă vrei, unul din prietenii mai de seamă, să-l lași și să agraiești pe sluga ta, și atunci vei vedea cât de mare e greșeala ce-o faci față de Dumnezeu. Dacă cel astfel jignit e vreun om mai vestit, îți va cere și socoteală pentru batjocura ce i-ai făcut; ci Dumnezeu, căruia în fiecare zi I se aduc asemenea jigniri, ba chiar și mai mari, și nu numai de către unul, doi sau trei oameni, ci aproape de către toți, suferă și e îndelung răbdător nu numai cu acestea, ci și cu altele mult mai grele.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 180-181)

„Dacă, de pildă, Dumnezeu îți va cere socoteală pentru nepăsarea sau necuviința pe care o arăți la slujbele bisericii, ce vei face? Iată, în ceasul când îți vorbește Dumnezeu, tu, în loc să te rogi, ai început cu cel de lângă tine o discuție în șoaptă, despre lucruri nefolositoare. Și chiar dacă Dumnezeu ar trece cu vederea toate celelalte păcate ale noastre, acesta e de ajuns pentru a pierde mântuirea. Să nu crezi că e o greșeală mică. Pentru a pricepe gravitatea lui, gândește-te ce se întâmplă în cazul analog al oamenilor. Să presupunem că discuți cu o persoană oficială sau cu un prieten bun de-al tău. Și în vreme ce aceea îți vorbește, tu întorci capul cu nepăsare și începi să discuți cu altcineva. Cei cu care vorbești nu va fi jignit de această necuviință a ta. Nu se va mânia? Nu-ți va cere socoteală? Dumnezeu însă, deși este jignit în fiecare zi, într-un mod mult mai rău, și nu numai de doi-trei oameni, ci aproape de noi toți, ne îngăduie cu îndelungă-răbdare.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 168-169)

„Să stăm cu frică și cu cutremur, cu ochii plecați în jos, dar cu sufletul ridicat în sus. Să suspinăm, fără să ni se audă glasul, dar cu inima să ne bucurăm. Oare nu vedeți cât de nemișcați stau cei ce sunt lângă împăratul acesta pământesc, trecător și muritor? Nu scot o vorbă, nu se clintesc, nu aruncă ochii ici și colo, ci stau înfricoșați, triști și plini de cutremur. Ia pildă de la ei, omule, și te rog să te înfățișezi înaintea lui Dumnezeu așa cum te-ai duce înaintea împăratului celui pământesc. Dar trebuie să te înfățișezi cu mult mai multă frică înaintea împăratului celui ceresc. Acestea vi le-am spus adeseori și nu voi înceta a vi le spune, până ce nu voi vedea că v-ați îndreptat.” (*Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie...*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 187-188)

„Numai acela este la Biserică, care petrece în mod vrednic cu cuvântul și gândul. Acela care are iarăși viața lui stricată și este cu cei mulți unit, deși este trupul lui aici și gândul lui afară, folos nu are.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 13)

„Eu vă conjur, eu vă rog, nu plecați de la biserică; și când sunteți aici păziți-vă de a râde. Să ne ținem noi aici cu totul timizi și cutremurați, cu ochii plecați, cu sufletul înălțat, cu gemete tăcute și cu o inimă inundată de bucurie.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 202)

BISERICA (nefrecventarea bisericii - pretexte)

„Căci dacă cineva alege ca scuză grijile, neliniștile vieții, și că ei sunt obligați să-și ocupe mult timp cu afacerile publice și casnice, mai întâi le vom răspunde, că aceasta nu este o greșeală mică, de a se lăsa înlănțuit de o așa de mare mulțime de griji și de a se lega așa de tare de lucrurile veacului, încât ei nu pot da un pic de timp, nici la acea înclinare care este mai necesară; în al doilea rând, că acestea sunt pretexte zadarnice, minciuni și scuze urâte, ceea ce dovedește în mod văzut lungă lor vorbire cu prietenii, timpul pe care-l pierde la teatre, și la spectacolele de curse de cai, la care ei își petrec adesea zile întregi, fără a motiva vreodată mulțimea grijilor. Când este vorba de aceste mizerabile amuzări, n-aveți grijă să vă scuzați și n-aveți timp de pierdut, dar dacă trebuie să vă aplecați spre lucrurile divine, ele vă par așa de

în plus și atât de disprețuite, încât considerați că ele nu valorează ca una din grijile voastre; dar oamenii care au asemenea sentimente sunt vrednici să mai respire încă sau să vadă soarele?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 1, p. 53)

„Puțini au venit azi la biserică! De ce oare? Prăznuim pomenirea mucenicilor, și nimeni n-a venit la noi. Oare lungimea drumului i-a trândăvit? Dar, mai bine spus, nu lungimea drumului, ci trândăvia lor i-a împiedicat. După cum nimic nu-l poate împiedica pe cel cu tragere de inimă și cu voința trează, tot așa, orice îl poate împiedica pe cel trândav și descurajat. Mucenicii și-au vărsat sângele lor pentru adevăr, iar tu te sperii de un drum scurt? Aceia și-au dat viața pentru Hristos, iar tu nu vrei să ieși afară din oraș pentru Stăpânul? Stăpânul a murit pentru tine, iar tu pregeți pentru El? E pomenirea mucenicilor, și tu te trândăvești, te descurajezi? Ar trebui să fii aici, ca să vezi pe demon biruit, pe mucenic biruitor, pe Dumnezeu slăvit și Biserica încununată. Dar pretextul lor e acesta:

- Sunt păcătos, spun ei, și nu pot să vin la biserică!

- Dar tocmai pentru că ești păcătos, vino, ca să nu-ți pierzi mântuirea. Spune-mi, te rog, care om e fără de păcate? Pentru asta, jertfa și Biserica, pentru asta, rugăciunile și postul, pentru că sunt multe rănilor sufletului. Pentru asta s-au descoperit împotriva lor și leacurile și s-a făcut leac potrivit pentru fiecare din rănilor sufletului. Ai Biserica! Ea aduce jertfe! Ai rugăciunile Părinților, dăruirea Sfântului Duh, pomenirile mucenicilor, adunarea sfinților și multe la fel cu acestea, care te pot ridica din păcat la dreptate. Ce iertare poți avea când nu vii să te rogi mucenicilor? Nici un necaz nu-i pe drumul ce duce la biserică, și totuși ai fost împiedicat de a te uni cu mucenicii. Vrei să spui că te împiedică grijile vieții? Păcatul e însă și mai mare. Pentru ce nu împrumuți lui Dumnezeu puțină vreme, ca să primești întreaga zi?” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 545)

„Învinovațiți vara, căci aud pe unii făcând aceasta și zicând: *Căldura acum este prea mare, zăduful este nesuferit, nu putem să ne strângem și să ne îngheșuim într-o adunare prea mare, ne umplem de sudoare și de nădușeală*; când ziceți aceasta, în adevăr mie-mi este rușine de voi, căci acestea sunt vorbe femeiești, de nimica și fără putere. Este o adevărată rușine măcar a răspunde la astfel de dezvinovățiri, dar totuși trebuie să facem aceasta; căci dacă voi nu vă roșiți a spune acestea, cu atâta mai puțin trebuie să roșim noi de a vă răspunde. Deci, ce să vă răspundem noi la aceste pricinuri? Eu vă voi aminti istoria celor trei bărbați din cuptorul cel cu foc, care în mijlocul flăcărilor ce-i înconjura din toate părțile, ce se atingeau de gura și de ochii lor și amenințau a-i înăbuși, totuși n-au încetat a aduce Domnului Dumnezeu cântarea cea sfântă a laudei, în mijlocul focului îl laudau mai veseli decât pe o drăgălașă pajiște. Pe lângă aceasta vă voi aminti de Daniil și de groapa leilor din Babilon, încă și de o altă groapă plină de noroi, care era aproape să înăbușească pe profetul Ieremia. Pe cei ce vor să dezvinovățească nevenirea lor la Biserică prin arșiță, îndată îi voi duce de la această groapă la temniță și le voi arăta cum Pavel și Sylva sunt încătușați acolo, plini de vânătăi și de răni, cu trupul sfâșiat de mulțimea loviturilor, cum ei totuși în mijlocul nopții cântau laude lui Dumnezeu și săvârșeau prea sfânta lor priveghere. Toți acești sfinți din cuptorul cel înfocat, din groapa leilor, din temniță, din cătuși și din tot felul de pătămări nespuse, niciodată nu s-au îngreuiat de toate acestea, ci le-au suportat cu o râvnă neobosită, într-o evlavie arzătoare și preamărire a lui Dumnezeu. Noi însă, care nici măcar o mică parte din pătămările acelor sfinți nu am răbdut, am vrea să ne lăsăm de îngrijirea mântuirii sufletelor noastre pentru căldură, pentru puțină arșiță și sudoare, a ne feri de adunările servirii dumnezeiești, și în locul lor să ne amestecăm în societățile cele pierzătoare, care nu au în sine nimic sănătos? Nu este aceasta o nebunie? Cuvântul lui Dumnezeu este o rouă atât de plăcută și drăgălașă, iar tu vorbești de arșiță? Hristos zicea curat: *Apa pe care Eu o dau omului, se va face într-însul izvor sălțător întru viața cea veșnică* (In. 4, 1, 4); și iarăși: *Cel ce crede întru mine, precum a zis Scriptura* –

râuri de apă vie vor curge din pântecele lui (In., 7, 38). Când ai tu izvoarele și râurile cele duhovnicești, spune-mi, te mai temi de arșița cea trupească? Când este vorba de târg, unde este așa de mare zgomot, așa de cumplită înghesuială și așa de nesilnică arșiță, nu te aperi cu căldură, și totuși nu poți zice, că în târg suflă numai vânt plăcut și răcoros, iară aici în Biserică s-a strâns tot pripecul și arșița. Mai degrabă este cu totul dimpotrivă, căci Biserica este podită cu pietre răcoroase, împotriva razelor soarelui ea este apărată prin ziduri și acoperământ și prin bolți înalte, acolo, din contră, fiecare loc este expus razelor celor arzătoare ale soarelui, pe lângă aceea, acolo domnește o înghesuială cumplită, mult fum și praf, și încă multe altele, care pricinuiesc greutate. Din aceasta vedem că astfel de pricinui și dezvinovățiri ale nevenirii la Biserică, precum le-am pomenit eu, trebuie a le însuși lenevirii și moleșirii sufletului care nu este încălzit de flacăra Sfântului Duh.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Marți*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, pp. 124-126)

„Puțini sunt aceia care vin la biserică. Care este, oare, cauza acestui fenomen? Prăznuim pomenirile sfinților și aproape nimeni nu apare în biserică. Se pare că distanța îi duce pe creștini la nesârguință; sau poate că nu distanța, ci doar nesârguința îi împiedică. Fiindcă, așa cum nimic nu-l poate împiedica pe cel care are bunăvoință și râvnă de a face ceva, la fel și nesârguința, trândăvia și amânarea, pe toate le pot împiedica.

Mucenicii și-au vărsat sângele pentru Adevăr, și tu socotești o așa mică distanță? Aceia și-au jertfit viața pentru Hristos și tu nu vrei să te ostenești deloc? Domnul a murit pentru tine și tu Îl nesocotești? Prăznuim pomenirile sfinților și ție ți-e greu să vii la biserică, preferând să stai acasă? Și totuși trebuie să vii, ca să vezi cum diavolul este biruit, cum Sfântul biruie, cum Dumnezeu este slăvit și Biserica triumfă.

Dar sunt păcătos, vei spune, *și nu îndrăznesc să mă întâlnesc cu cei sfinți*. Tocmai pentru că ești păcătos, vino aici, ca să devii drept. Sau nu cumva nu știi că și cei care stau în fața sfântului jertfelnic au săvârșit păcate? Și noi, care vă învățăm de la amvon, suntem păcătoși. Dar nu deznădăjduim, fiindcă Dumnezeu este iubitor de oameni. De aceea a economisit ca și preoții să sufere de anumite patimi, încât să înțeleagă neputința omenească și să-i ierte pe ceilalți.

Ce trist! La baluri și la distracții alergăm binevoitori. Prostiile cântecelor le ascultăm cu plăcere. Necuviințele actorilor le privim ceasuri întregi, fără să ne plictisim. Și doar atunci când vorbește Dumnezeu, prin gura proorocilor și a apostolilor, căscăm, ne scărpinăm și ne ia cu amețală. Dar și pe hipodromuri, cu toate că nu există acoperiș pentru a-i adăposti de ploaie pe privitori, mulți aleargă ca turbații, chiar și când plouă torențial, chiar și când vântul le răvășește pe toate. Nu socotesc nici vremea rea, nici gerul, nici distanța. Nimic nu-i poate ține acasă, însă când e vorba să meargă la biserică, atunci și o ploaie mărunță le devine piedică. Și dacă-i întrebi cine este Amos sau Ahab, câți prooroci și apostoli sunt, nu-și pot deschide gura. Dar despre cai și călăreți, despre sofști și oratori, despre cântăreți și actori pot să te informeze înde-amănunt. Ce situație e asta?” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 165-166)

„Cât despre cei care nu vin deloc la slujbe, aș vrea să știu unde se află în acel ceas sfânt. Dar cred că știu bine asta. Sau se ocupă cu lucruri necuvioase și zadarnice, sau sunt afundați în grijile lumești. În ambele situații însă, sunt de neiertat. Pentru primii acest lucru este vădit și nu mai are nevoie de dovezi. Dar și ultimii, care aduc ca justificare pentru absența lor treburile familiale, și aceștia sunt de neiertat, pentru că preferă pe cele pământești în locul celor cerești, pe cele trecătoare în locul celor veșnice, pe cele materiale în locul celor duhovnicești.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 169)

„Adevărat vrei să zici că este sărăcia piedică și oprește Bisericii (frecventării ei- n.n.), dar această pricină ce ai spus-o nu este cu cale pentru că în săptămână sunt șapte zile, pe care le-a împărțit Dumnezeu cu noi și nu a luat pentru El mai multă parte și nouă ne-a dat mai puțin, nici în mod egal nu le-a împărțit, încă nici trei zile n-a luat ca să ne dea nouă iarăși trei.

Și ție, creștine, ți-a dăruit șase, iar Lui și-a lăsat numai una. Iar tu nici în această zi nu ești bucuros să fii liber de grijile lumești ca să-ți fie auzul slobod și deschis, spre ascultarea Sfintei Scripturi, ci faci lucrul ce-l fac toți furii de cele Sfinte, adică cei ce fură Sfintele Odoare din biserică, de vreme ce îndrăznești să răpești și această sfântă zi, care este aleasă și dăruită spre ascultarea Sfintei Scripturi, să o cheltuiești în grijile și treburile cele deșarte? Dar ce zic eu de zile întregi? Numai ce a făcut văduva milostenia, fă și tu în vremea zilei acesteia și precum a dat ea doi fileri și multă dragoste a dobândit de la Dumnezeu, așa și tu dă împrumut lui Dumnezeu două ceasuri și El va aduce în casa ta mii de agoniseli bune. Iar de nu vrei să te lași deloc de lucrurile lumești și să cheltuiești din zi puțină vreme pentru Dumnezeu, păzește-te să nu pierzi toată osteneala ta și toată agoniseala vieții tale, pentru că știe Cunoscătorul de inimi când nu-L băgăm noi în seamă, să risipească într-o clipă de ceas câte lucruri sunt adunate în mulți ani (...) Dar o, frățiorule, ce lucruri putem să te învățăm mai înainte de câte trebuie creștinului să facă, de vreme ce numai o dată sau de două ori vii aici într-un an; pentru suflet să te învățăm, pentru trup, pentru Împărăția Cerului, pentru munca cea nesfârșită, pentru matca focului, pentru îndelungă răbdarea lui Dumnezeu, pentru iertare, pentru pocăință, pentru botez, pentru lumea cea de sus și de jos, pentru firea cea omenească, pentru cea îngerească, pentru răutatea dracilor, pentru meșteșugurile diavolilor, pentru viață, pentru porunci, pentru dreapta credință (ortodoxă), pentru eretici. Că acestea și mai multe decât atâtea se cade să le știe tot creștinul și să dea răspuns tuturor celor ce-l întreabă pentru acestea toate, dar voi nici o parte cât de mică nu puteți să învățați din acestea, pentru că veniți foarte rar la biserică și încă și atunci când veniți, nu veniți pentru vreo smerenie sufletească, ci numai pentru obiceiul praznicului, alții pentru vorbele și adunarea prietenilor, iar bogații și pentru mândrie și trufie. Iar eu zic că de ar iubi cineva să știe toate câte am zis mai sus, ar trebui să vină mai des la biserică, să asculte citirea Sfintei Scripturi și așa adevărat le-ar ști toate.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 80-81)

„Tare aș vrea să știu unde stau acum cei care n-au venit la sfânta slujbă, să știu ce i-a oprit, ce i-a îndepărtat de această masă sfântă și despre ce vorbesc! Dar, mai bine spus, o știu prea bine! Sau stau la taifas și vorbesc despre lucruri de rușine și de batjocură, sau sunt ținuiți de griji lumești. Aceste două preocupări nu pot dobândi iertare și duc la grea osândă. Despre cei dintâi nici nu trebuie să mai vorbesc, nici să dovedesc că n-au parte de nici o îndurare. Dar că nici aceia care ne spun că sunt prinși cu treburile din casă, care ne spun că sunt tare ocupați și care nu vor să le pună pe cele duhovnicești înaintea celor lumești măcar o dată pe săptămână, când îi chemăm aici; dar că nici aceia nu pot dobândi iertare, o spune Evanghelia. Cei chemați la nunta cea duhovnicească au pus înainte tot aceste scuze: unul că și-a cumpărat cinci perechi de boi, altul că și-a cumpărat o țarină, altul că s-a însurat. Totuși au fost pedepsiți. Motivele pentru care nu au venit la nuntă păreau serioase. Dar când Dumnezeu ne cheamă, nu avem cuvânt de apărare. Întâi Dumnezeu, și apoi treburile noastre, chiar cele de neapărată nevoie. Întâi să-L cinstim pe Dumnezeu, și apoi să ne îngrijim de celelalte. Spune-mi mie, care slugă se îndeletnicește cu treburile sale înainte de a-l sluji pe stăpân? Nu-i oare absurd să-i slujim cu atât respect și atâta supunere pe oameni, la care stăpânia este un simplu nume, iar pe adevăratul Stăpân, nu numai Stăpân al nostru, ci și al puterilor cerești, să nu-L învrednicim nici de slujirea ce-o dăm celor ce sunt robi ca și noi?” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 60-61)

BISERICA (nefrecventarea bisericii - gravitatea)

„Tu însă, când îți petreci timpul cu femeile de la orchestră și cu comedianții din teatru, nu pui înainte niciodată frica de căpetenii sau sila slujbei ostășești, iar când vă chemăm la biserică, atunci găsiți mii de piedici. Și ce vei spune în ziua aceea, când vei vedea flacăra și

râurile cele de foc, și legăturile cele nedelegate, și vei auzi plângerea și scrâșnirea dinților?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia V, p. 53)

„Ce apărare mai putem avea, ce iertare, când El se pogoară din ceruri pentru noi, iar noi nu venim nici de acasă până la El? Când magii, niște oameni barbari și de alt neam, aleargă din Persia ca să-L vadă așezat în iesle, ție creștine, îți este greu să mergi o mică bucată de drum, ca să te bucuri de vederea aceasta fericită?”. (Cuvântări împotriva anomeilor, cuv. VI, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 100)

„Puneți înaintea oricărei ocupații, a oricărei griji venirea la biserică. Te întreb: Câștigi atât când lipsești de la Sfânta Liturghie cât pierzi și tu și toată casa ta? De-ai câștiga, când lipsești de la biserică, o comoară întreagă plină de aur, tot pierzi mai mult decât câștigi, și cu atât mai mult cu cât cele duhovnicești sunt mai bune decât cele trupești. Acestea, de-ar fi numărate, de-ar curge de pretutindeni, totuși nu călătoresc împreună cu noi în viața cea de dincolo, nici nu se mută cu noi în cer, nici nu stau înaintea scaunului celui înfricoșător de judecată, ci, de multe ori, chiar înainte de sfârșitul nostru, se duc și ne părăsesc; dar chiar de-ar rămâne până la sfârșitul vieții noastre, moartea le pune negreșit capăt. Comoara cea duhovnicească, dimpotrivă, este o avere ce nu ne poate fi furată; merge cu noi oriunde; când călătorim din lumea aceasta dincolo, ea ne urmează și ne dă mare îndrăznire înaintea scaunului de judecată”. (Cuvântări împotriva anomeilor, cuv. XI, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 177)

„Desfrânatul, îngâmfatul sau altul, care are un alt păcat, venind des la biserică și ascultând mereu învățătura, se izbăvește de păcatul lui și-și recapătă sănătatea; dar cel care se desprinde de Biserică, cel care se depărtează încetul cu încetul de învățătura Părinților, cel care fuge de spitalul cel duhovnicesc, chiar dacă i se pare că e sănătos, va cădea totuși iute în boală”. (Către iudei, cuv. III, 2, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 276)

„Ni se pare că n-am isprăvit nimic, când ne-am dat osteneala de a vă îndemna să fiți mai osârdnici cu vizitarea adunării, unde se face slujirea cea dumnezeiască; căci iarăși Biserica este deșartă și părăsită de fiii ei. De aceea, eu iarăși trebuie să vă îngreunez și să vă fiu povară, pe de-o parte dojenind pe cei de față, pe de alta probozind pe cei ce lipsesc. Pe aceștia din urmă, pentru că rămân în lenevire și în ușurătatea minții lor, iară pe voi, pentru că nu vă îngrijiți cu râvna cuvenită pentru mântuirea confracților voștri.” (Cuvânt la Sfânta și Marea Marți, în vol. Omilii la Postul Mare..., p. 119)

„Ce gândiți voi, câte dureri simt eu, când observ că în zilele de sărbători mulțimea cea mare se aseamănă cu valurile cele nenumărate ale mării, iară acum nu se arată la slujirea de Dumnezeu nici a suta parte din acea mulțime? Unde sunt acum aceia care ne îmbulzesc în zilele de sărbători? Eu îi caut, îi jelesc acum, gândind câți dintre dânșii iarăși se duc la pieire după ce au fost mântuiți odată, cât de mulți frați văd eu lipsind, cât de mic este numărul celor ce doresc mântuirea și ce mare parte a Bisericii se aseamănă unui trup mort și nemișcat.” (Cuvânt la Sfânta și Marea Marți, în vol. Omilii la Postul Mare..., pp. 122-123)

„Aș vrea, dacă aș putea, să vă arăt sufletele celor care nu merg la biserică, care nu participă la Sfintele Taine, care nu-L ascultă pe Dumnezeu; și le-ați vedea murdare și respingătoare. Așa cum trupurile nespălate sunt pline de mizerie și duhoare, la fel și sufletele care nu se curățesc prin spovedanie, prin Sfânta Împărtășanie și prin învățatură duhovnicească, sunt pătate de păcat. Așa cum ogoarele nearate se umplu de buruieni, la fel și sufletele necultivate duhovnicește se umplu de mărăcinii răutății.

Dacă noi, care mergem la biserică, participăm la Sfintele Taine și ascultăm Evanghelia, cu greu ne înfrânăm mânia, cu greu ne izgonim invidia din inimă, cu greu ne controlăm instinctele păcătoase, cu greu ne împotrivim poftelor rele, cu greu domesticim fiarele sălbatice

ale patimilor, atunci ce se vor face cei care nu calcă aproape niciodată pe la biserică?” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 169-170)

„Iar la Dumnezeu învățându-ne prin prooroci și prin psalmi, căscăm și dormităm, iar la inimă avem vifor, iar la cap întunecare, iar la alergăturile de cai, când mergem să privim unde nu este nici un acoperământ de perete, de s-ar și întâmpla să-i lovească cu vreo vijelie în obraz, ei îngăduiesc ca niște îndrăciți și rabdă uneori gerul, alteori zăduful, după cum este vremea și depărtarea căii nu-i ostenește și nu-i obosește și nu-i oprește nici o nevoie. Dar la biserică când vrem să mergem, toate ni se fac sminteală, și ploaia și calea. Iar când ne-ar întreba cineva cine este tatăl proorocului Isaia sau Avdie sau a altui prooroc sau din Apostoli, nicidecum nu știe să răspundă. Iar pentru carele cailor, care merg la alergări, răspund cu multă socoteală despre armele știutorilor, avocaților și retorilor. Și cine să le laude și să îngăduiască acestea, spune-mi?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 9-10)

„Căci precum pământul ce nu se ară se înțelenește și se umple de mărăcini, așa și sufletul care nu aude cuvântul lui Dumnezeu și învățătura duhovnicească, răsare tot mărăcini și ciulini, adică se naște tot felul de păcat în inima noastră. Că de vreme ce noi în toate zilele auzim citania Scripturilor, a Proorocilor și a Apostolilor și de-a pururea cântăm dumnezeieștile canoane și abia cu mare nevoie fugim de patimile noastre, abia potolim mânia, abia gonim urgia, pizma, și pofta cea rea, abia contenim fiarele cele fără rușine, adică gândurile cele rele ale diavolilor, dar cei ce niciodată n-au dobândit această vindecare a învățaturii, ce nădejde a mântuirii vor avea? Căci precum cel ce iese de la adăpostire pretutindenii rătăcește, la fel și cel ce pierde lumina lui, în multe locuri se împiedică și cade.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 12-13)

„Mai poate fi oare îndurat acest lucru? Mai poate fi oare îngăduit? Pe zi ce trece vin tot mai puțini oameni la biserică. Plin este orașul de oameni, și biserica este goală! Plină piața, teatrele și locurile de plimbare, iar casa lui Dumnezeu pustie! Dar, mai bine zis, dacă e să spun adevărul, pustiu este orașul e oameni și plină biserica! Că nu trebuie să numim oameni pe cei din oraș și din piață, ci pe voi, cei din biserică! Nu pe cei trândavi, ci pe voi, cei râvnitori! Nu pe cei ce se dau în vânt după cele din lume, ci pe voi, care alegeți cele duhovnicești în locul celor pământești.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 7)

„Ce vom spune noi despre cei ce rătăcesc departe de această sfințită turmă, despre cei ce sunt departe de această casă părintească, pe ulițe și maidane, ca niște copii leneși și obraznici? Da, copiii care părăsesc casa părintească rătăcesc departe de casă, afară, pe maidane și-și pierd ziua cu jocuri de copii, de aceea astfel de copii își pierd adesea și viața și libertatea; iar dacă se întâmplă să cadă în mâinile unor ticăloși, sau ale unor hoți, adesea plătesc cu moartea lenevia lor. Acei ticăloși îi prind, le iau podoabele de aur, iar pe copii îi îneacă în râu sau îi duc în țări străine, dacă vor să se poarte cu ei mai omenește! În acest mod copiii își pierd libertatea. Tot așa pățesc și cei ce nu vin la biserică. Atunci când rătăcesc departe de casa părintească și de petrecerea de aici, dau de gurile ereticilor și de limbile dușmanilor adevărului; apoi aceștia, ca niște ticăloși și hoți, le fură podoaba de aur a credinței și-i îneacă iute; nu-i aruncă în râu, ci-i îneacă prin învățăturile lor tulburi și pline de miros urât.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 9)

„O, de v-ar fi cu puțință să intrați în cugetul celor care lipsesc de la biserică, atunci ați vedea bine de câte răni sunt plini și câți spini au! După cum un pământ care n-a fost lucrat de mâini de plugar înțelenește și se sălbăticește, tot așa și sufletul care nu se bucură de cuvântul duhovnicesc de învățătură, odrăslește spini și ciulini. Dacă noi, care îi auzim în fiecare zi pe profeți și pe apostoli, abia de ne înfrânăm mânia, abia de ne potolim pofta, abia de scoatem

din noi puroiul invidiei, dacă noi, care adormim patimile noastre cu cântecele dumnezeieștilor Scripturi, abia de domolim fiarele cele fără de rușine, spune-mi mie: ce nădejde de mântuire să mai aibă cei care niciodată nu se bucură de aceste leacuri și nici nu aud înțelepciunea cea dumnezeiască? Aș dori să pot arăta ochilor voștri sufletul lor, ca să vedeți că e murdar, întinat, negru, josnic și lipsit de îndrăznire! După cum cei care nu fac baie au trupurile pline de multă murdărie și necurățenie, tot așa și cei care nu-și scaldă sufletul cu cuvintele de învățătură duhovnicească au pe ei pete mari de păcate. Baie duhovnicească sunt cele de aici; ele curăță cu căldura Duhului toată murdăria.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. IV, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 61-62)

„De aceea ni se întâmplă toate împotriva voinței noastre, și în treburile noastre publice, și în cele particulare, că nu ne îndeletnicim întâi cu cele duhovnicești, și apoi cu cele lumești, că am stricat rânduiala. De aceea s-a stricat și șirul, ordinea firească a lucrurilor; de aceea toată viața noastră geme de tulburare.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 109)

BISERICA (neorânduiala din unele biserici)

„Pe atunci și casele erau biserici, pe când astăzi și biserica este casă, sau mai drept vorbind, chiar mai rău decât orice casă. Căci într-o casă ar putea vedea cineva și multă rânduială, fiindcă, de pildă, stăpâna casei șade pe scaun cu toată buna cuviință, și slugile ies cu toată liniștea, și fiecare dintre argați se îndeletnicește cu ceea ce i s-a poruncit. Dar aici în biserică mare este vuietul, mare este tulburarea, și cu nimic nu se deosebesc cele ale noastre de cele ce se petrec în cârciumă. Atât de mare este râsul, atât de mare vuietul, încât este tocmai ca la băi, ca cei ce strigă prin piață și care fac un vuiet grozav.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 392)

„Dar acum cu nimic nu se deosebește de piața târgului – și dacă nu ar fi cam îndrăzneț a spune, poate că nu se deosebește nici de scena teatrului – astfel că femeile ce se adună aici se împodobesc cu mai multă nerușinare decât cele desfrânate de la teatru. Din această pricină mulți din cei desfrânați sunt atrași și aici, și dacă voiește cineva a ispiți vreo femeie și a-i suci capul, nici un loc nu i se pare mai potrivit pentru aceasta ca biserica.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 391)

BISERICA (și statul)

„Ea va fi totdeauna prima *să dea Cezarului ceea ce este a Cezarului*, însă ea nu este și nu va putea fi niciodată lucrul (opera) Cezarului.

Biserica - împărăția sufletelor, societatea constituită de Dumnezeu, plasată și menținută de Dumnezeu în mijlocul lumii, depozitară a puterilor lui Dumnezeu. Biserica conduce, legiferează, sancționează legile sale, pedepsește pe cei răzvrățiți ai ei, fără ca puterile publice să aibă vreodată dreptul să răpească guvernarea ei.

Mai multă este puterea spirituală a Bisericii care devine cea mai solidă mărturie, salvarea cea mai sigură a societății civile. (...)

Dacă în societatea civilă, puterea judecătorească este cinstită și necesară, cu cât mai înalt, mai eficace este puterea spirituală care previne crima, pe când cealaltă nu poate decât s-o constate și s-o pedepsească.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 118-119)

„Oricare ar fi legislațiile omenești, voința lui Dumnezeu și legea Lui sunt de neschimbat.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 244)

BLÂNDEȚEA (definiția)

„Aceasta-i cu adevărat blândețe! Nu ești blând atunci când suferi în tăcere nedreptatea celor puternici, ci atunci când te pleci când ești nedreptățit de cei ce par mai mici ca tine. Atunci ești într-adevăr blând; în cazul celălalt se poate spune că ești blând, pentru că nu te poți împotrivi puterii celui ce-ți face nedreptate”. (*Omilii la Facere*, omilia LII, II, în col. PSB, vol. 22, p.187)

„Blândețea se cheamă nu când cineva ar avea nedreptate de la vreun puternic și asupritor și ar îngădui cu blândețe, ci când ar avea nedreptate de la oamenii mici și simpli și, fiind necăjit de aceștia, ar răbda.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 122)

BLÂNDEȚEA (- mama tuturor bunătăților)

„Învățați de la Mine, spune Domnul, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre. Blândețea este mama tuturor bunătăților”. (*Omilii la Matei*, omilia XXXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 473)

BLÂNDEȚEA (nașterea ei)

„... blândețea vine din dragoste.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVII-a, p. 190)

BLÂNDEȚEA (folosul)

„Nimic nu-i mai tare ca blândețea. După cum apa aruncată pe foc a stins de multe ori focul, tot așa și un cuvânt spus cu blândețe stinge o mânie mai aprinsă decât cuptorul. Și îndoit ne e câștigul. Câștigăm și prin aceea că ne-am purtat cu blândețe și prin aceea că slobozim de tulburare mintea fratelui nostru, punând capăt mâniei. Te întreb: nu-l ții oare, de rău, nu-l învinuiești pe fratele tău când e mâniat și te dușmănește? Pentru ce nu te străduiești să te porți tu altfel decât el? Pentru ce vrei să-l mânie și mai mult? Poți, oare, stinge cu foc? Nu! Firea focului se împotrivește. Tot așa nici cu mânia nu poți stinge mânia. Ce este apa pentru foc, aceea-i blândețea și bunătatea pentru mânie”. (*Omilii la Facere*, omilia LVIII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 254)

„Căci nimic nu este mai vrednic decât blândețea. Cu cuvântul blând frângi oasele, cu toate că ce este mai tare decât osul? Căci de va fi cineva vârtos și neînduplecat, va fi biruit cu lesnire de cel ce se poartă cu el cu blândețe.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 136-137)

BLÂNDEȚEA (nu întotdeauna este bună, ci când împrejurarea o cere)

„Nici blândețea nu e bună totdeauna, ci numai atunci când împrejurarea o cere. De aceea, dacă împrejurarea nu o cere, blândețea ajunge slăbiciune, iar mânia, nesocotință.” (*Cuvântul al VI-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 272)

BLÂNDEȚEA (și înțelepciunea)

„Aceasta e pricina că Domnul nu ne-a poruncit să fim numai blânzi, dar nici numai înțelepți, ci le-a unit pe acestea amândouă, ca ele să ajungă virtute, să ai înțelepciunea

șarpelui, ca să te ferești să nu fii lovit în ceea ce ai mai scump; dar să ai și blândețea porumbiței, ca să nu te răzbuni pe cei ce te nedreptățesc și nici să pedepsești pe cei ce uneltesc împotriva ta. Pentru că iarăși nu-i de nici un folos înțelepciunea, dacă nu-i adaugi blândețea.

- Dar poate fi o poruncă mai grea ca aceasta? Nu-i de ajuns, oare că suferim răul ce ni se face?

- Nu, răspunde Domnul. Mai mult; nu-ți îngădui nici să te revolți! Așa e porumbița!

- Dar o astfel de poruncă este ca și cum ai porunci unei trestii aruncate în cuptor să nu fie arsă de foc, ci să stingă focul.

- Să nu ne tulburăm! Ucenicii Domnului au împlinit porunca, au dus-o la bun sfârșit și au arătat prin faptele lor că au fost înțelepți ca șerpii și blânzi ca porumbeii. N-au avut altă fire, ci aceeași fire ca și noi. Să nu socotească, dar, nimeni că sunt cu neputință de îndeplinit poruncile Domnului! Domnul cunoaște mai bine decât toți firea lucrurilor; știe că sălbăticia se stinge nu cu sălbăticie, ci cu blândețea”. (*Omilii la Matei*, omilia XXXIII, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 408-409)

BLÂNDEȚEA (și mila)

„Sigur orice virtute este bună, dar virtutea și mila trecând înaintea tuturor celorlalte, ele sunt acelea care arată că suntem oameni și că noi ne deosebim de animale, ele ne fac egali cu îngerii. Iată pentru ce ne vorbește adesea Iisus Hristos despre această virtute și ne recomandă să fim blânzi și binevoitori.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXI, 1, p. 305)

BLÂNDEȚEA (și smerenia)

„Cel ce a fost învrednicit să vină sub acest jug și a putut să învețe de la Stăpânul să fie blând și smerit cu inima, va dobândi deplina odihnă a sufletului său. Acest lucru este începutul⁸⁷ mântuirii noastre. Cel ce a câștigat această virtute poate, fiind încă în trup, să se ia la întrecere cu puterile netrupești și nu mai are nici o părtășie cu cele din viața aceasta.

Cel ce imită blândețea Stăpânului nu se mânie, nu se ridică împotriva aproapelui. Chiar dacă cineva îl va lovi, îi va spune: *dacă am vorbit rău, dă mărturie pentru acest rău, dar dacă am grăit bine, de ce mă bați?* (In., 18, 23). Chiar de-l va numi demonizat, îi va răspunde: *eu demon nu am*; și nimic din cele ce vin asupra-i nu-l va putea vătăma. Unul ca acesta disprețuiește toată slava acestei vieți și nimic din cele ce se văd nu-l va atrage. Fiindcă el va dobândi alți ochi. Cel ce este smerit cu inima niciodată nu va putea privi cu ochi răi bunurile aproapelui. Unul ca acesta nu va fi răpitor, nici lacom, nici nu va pofti vreun lucru, ci va risipi chiar și cele ale sale, arătând multă compătimire față de semenul de aceeași fire. Unul ca acesta nu sapă căsnicia altuia, căci venind sub jugul lui Hristos și învățând să fie blând și smerit cu inima, va avea întreaga virtute și va păși pe urmele Stăpânului.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 35-36)

BLESTEMUL (blestemarea cuiva - gravitatea)

„Ce faci, omule? Îi ceri lui Dumnezeu să aibă milă de tine, iar tu îl blestemi pe celălalt? Nu te lăsa înșelat. Dacă nu vei ierta, nu vei fi iertat. Știi lucrul acesta. Și totuși, nu numai că nu ierți, dar Îl rogi pe Dumnezeu să nu ierte! Însă, dacă nu este iertat cel care iartă, cum va fi iertat cel care Îi cere lui Dumnezeu să nu ierte? Dacă este un lucru rău să ai dușmani, gândește-te cu cât mai rău este să-i judeci și să-i blestemi pe aceștia. Vei da socoteală pentru faptul că ai dușmani și mai îndrăznești să-i judeci pe deasupra? În ceasul în care te rogi pentru

⁸⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Literal: capul. Prin urmare, înțelesul poate fi și: *acest lucru este elementul principal al mântuirii noastre*. (n.s. 39, p. 35)

milă și pentru iertarea păcatelor, cum te va ierta Dumnezeu dacă Îi ceri să le facă rău altora?” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 201)

„Pentru aceea nu este alt suflet mai pângărit și limbă mai spurcată decât ceea ce blestemă pe fratele. Om ești? Nu borî otravă ca și scorpiile! Ești om mai cinstit decât toate faptele lui Dumnezeu? Nu te face șarpe și fiară, că pentru aceea ți-a dat Dumnezeu gura, ca să nu muști ca și câinele, ci să îndulcești pe alți frați cu cuvinte dulci.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 157)

BLESTEMUL (cei ce blestemă își fac loruși rău)

„Căci, fericitul acela (Sf. Arhidiacon Ștefan – n.n.) cu nedreptate toate le pătimea și totuși se ruga pentru ei cu căldură, în timp ce noi multe suferim după dreptate din partea dușmanilor noștri. Dar, dacă cel ce pătimea pe nedrept nu a îndrăznit a blestema și, mai bine zis, n-a îndrăznit să nu se roage lui Dumnezeu, apoi cei ce pătimesc după dreptate, nu numai că nu se roagă pentru prigonitorii lor, ci îi și blestemă – de ce osândă oare nu vor fi vrednici? Ți se pare că pe acela îl lovești, pe când adevărul este că împingi sabia în tine însuși, nelăsând pe judecător să fie blând cu păcatele tale, prin cele ce-L întărați pe El împotriva altora.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VI-a, pp. 71-72)

BLESTEMUL (cauzele blestemului)

„De altfel, dacă strâmtoarea pricinuită de încercări și de sărăcie ar fi pricina blestemelor, ar trebui ca toți cei săraci să blesteme; dar nu este așa, căci mulți oameni care trăiesc în cea mai neagră sărăcie mulțumesc neconținut lui Dumnezeu, iar alții, bogații și cheflii, nu mai conținesc cu blestemul. Prin urmare, nu firea lucrurilor, ci voința noastră face și una și alta.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 85)

„Să nu spunem, dar, că sărăcia, boala și mulțimea de nenorociri ne silesc să blestemăm. Nu sărăcia, ci nebunia; nu boala, ci nesocotința; nu mulțimea de nenorociri, ci lipsa evlaviei duce la blestem și la păcat pe cei ce nu iau aminte.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p.85)

BLESTEMUL (atitudinea bunului creștin față de blestem)

„Dacă nu poți să binecuvântezi pe cel ce te-a blestemat, taci! Fă deocamdată numai atâta! Și mergând pe calea aceasta și străduindu-te cum trebuie, vei ajunge să și binecuvântezi”. (*Omilii la Matei*, omilia LXXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 892-893)

BLESTEMUL (nu le este permis creștinilor a blestema)

„... dacă ni s-a poruncit a ne ruga cu căldură pentru aproapele, nu numai pentru credincioși, ci și pentru cei necredincioși, apoi poți pricepe cât de mare rău este să dorești răul și să blestemi pe frați. Ce spui? Acela ți-a poruncit ție de a te ruga cu căldură pentru dușmani, și tu blestemi pe fratele tău? Nu blestemi pe acela, ci pe tine; pe Dumnezeu apoi Îl mânia, grăind acele cuvinte necucernice: *dă-i lui, Doamne, fă-i lui așa precum mi-a făcut el mie, lovește-l și răsplătește-l, Doamne!* Departe asemenea cuvinte de ucenicii lui Hristos, care trebuie să fie blânzi și îngăduitori; departe de gura celui ce s-a învrednicit de astfel de taine. Nimic aspru să nu scoată din ea, nimic neplăcut să nu pronunțe limba care se atinge de trupul dumnezeiesc; să o păzim curată și să nu pronunțăm prin ea blesteme. Că dacă cei ce grăiesc răul și dacă cei ce vorbesc în batjocură, nu vor moșteni Împărăția cerurilor, cu atât mai mult

cel ce blestemă. Cel ce blestemă de necesitate va și batjocori pe cel blestemat, dar batjocura și rugăciunea stau departe una de alta. Blestemul și rugăciunea nu se cunosc; între rugăciune și acuzație este o mare prăpastie.

Te rogi lui Dumnezeu spre a-L face blând față de tine, și pe altul îl blestemi? Dacă nu ierți pe altul, nu ți se va ierta ție; și nu numai că tu nu ierți, dar și pe Dumnezeu Îl întărâți ca să nu ierte. Ai văzut ce rău exagerat? Dacă celui ce nu iartă pe altul, nici lui nu i se iartă, dar când îl întărâță și pe Dumnezeu să nu ierte, cum i se va ierta lui? Nu pe acela îl vatămă, ci pe tine, și de ce oare? Pentru că dacă tu așteptai să fii ascultat pentru păcatele tale, din această cauză niciodată nu vei fi ascultat, fiindcă rugăciunile tale sunt făcute cu o gură spurcată, care într-adevăr este necurată și spurcată, și plină de toată necurăția. Trebuie ca să tremuri pentru propriile tale păcate, și întreaga luptă să o întreprinzi pentru aceasta, iar tu te apropii întărâtând pe Dumnezeu contra fratelui? Nu te temi oare și nu te îngrijești de ale tale?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VI-a, pp. 69-70)

„Căci prin cuvintele prin care tu Îl rogi contra fratelui, prin acelea tu însuți lucrezi contra ta, nelăsând pe Dumnezeu să-ți ierte păcatele tale. Dacă tu voiești a fi un examinador exact al celor ce te-au vătămat pe tine, cum de ceri de la Dumnezeu iertarea păcatelor pe care le-ai făcut?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VI-a, p. 71)

„De-ți va veni vreo pagubă sau primejdie mare, nu blestema, că vei cădea în adâncul cel mare al pieirii și al muncii, că oare îți mai ușurezi nevoia dacă blestemi? Dar mai mult, adaugi osteneala și munca, că pentru aceasta aduce diavolul bântuierile asupra omului, ca să blesteme să-l bage în iad, iar dacă te vede că suferi vitejește bântuiala și cu cât mai mult se adaugă patima, cu atât mulțumești mai mult lui Dumnezeu, îndată fuge de la tine, de vreme ce în deșert ne trudește și în ce fel un câine dacă nu-i dau de la masa ce se ține el fuge și se duce la altă masă, așa face diavolul ca și câinele, așteaptă și păzește când ai arunca un cuvânt hulitor, iar tu dacă vei suferi cu mulțumire, îl îneci cu foamea și fuge ca un câine rău.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 104)

BLESTEMUL (remedii)

„Căci nimic este mai scârbos ca un suflet ce blestemă, și nici mai necurat ca limba ce aduce astfel de jertfe.

Om ești: nu vărsa venind de aspidă. Om ești: nu te face fiară sălbatică. Pentru aceea ți s-a dat gură, nu ca să muști, ci ranele altora să vindecî.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia V, p. 65)

„Se pornește limba de multe ori, din obișnuință, să rostească acel cuvânt rău?

- Pentru că ți se pornește limba din obișnuință, mușcă-ți tare limba înainte de-a rosti blestemul. Mai bine să curgă sânge din ea acum decât să dorească atunci o picătură de apă, și să nu poată căpăta această mângâiere. Mai bine să sufere o durere vremelnică acum decât să sufere atunci pedeapsa chinului veșnic, așa precum îi ardea atunci și limba bogatului, dar n-a căpătat nici o mângâiere. Dumnezeu ți-a poruncit să iubești pe vrăjmașii tăi (Matei 5, 44)! Și tu urăști pe Dumnezeu, Care te iubește? Dumnezeu a poruncit să vorbești de bine pe cei ce te supără și să binecuvântezi pe cei ce te ocărăsc (Luca 6, 28)!” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 84)

„Nu există nimic mai trist decât un suflet care poartă în el ură. Asemenea, nu există nimic mai necurat decât o limbă care vorbește de rău și blestemă. Ești om, nu te face fiară. Gura nu ți s-a dat ca să muști, ci ca să mângâi prin cuvintele tale.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 202)

BOGĂȚIA (definiția)

„... bogat nu se poate numi acela care a dobândit multe bogății, ci acela care nu are trebuință de nimic.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 56)

„Bogăția este un rob necredincios, care fuge de la domnul său. Totuși ar fi bine dacă numai ar fugi de la stăpânul său, dacă nu l-ar duce și pe dânsul la pieire ! În faptă însă, ea nu numai că fuge de la stăpânul său, ci adeseori și pe dânsul îl aruncă în nenorocire, făcându-se vânzătorul lui și vătămându-i mai mult tocmai pe acel stăpân care mai tare a iubit-o. așa, bogăția este un rob necredincios, un ucigaș, un vrăjmaș neîmpăcat, o fiară sălbatică, o beznă înfricoșată, prăpăstioasă, o stâncă ascuțită acoperită de valuri, o mare plină de furtuni, un stăpân aspru și despot, mai nesilnic decât un barbar, un dușman, un potrivnic neîmpăcat, care niciodată nu curmă ura sa.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 63-64)

„... acestui dușman, bogăției, acestui ucigaș de oameni, acestei fiare răpitoare? Căci așa trebuie cineva să numească lăcomia de avere și pofta cea fără de minte după comori!” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, p. 64)

„... nu-i bogat cel care are multe, ci cel care n-are nevoie de multe.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul II, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 53)

„Prietenul cel mincinos și neadevărat, pofta cea vicleană, batjocorirea cea de mulți stăpânită, înșelătorul cel mult îndrăcit, legatul cel zburător, războinicul cel mort, vântul cel zburător în lume, adică avuția care este născătoare a toată fărâdelegea, care află toată răutatea care este soață nesațiului celui stricător de suflet și vrăjmaș postirii și războinică curăției și fur tainic al tuturor bunătăților.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 34)

BOGĂȚIA (- întreruperea circuitului iubirii dumnezeiești)

„Ne-a dat Dumnezeu această lume ca o casă sigură, ne-a împărțit toate lucrurile cu egalitate; a creat un singur soare pentru a lumina lumea întreagă; a întins cerul ca pe un singur cort (Ps., 103, 3), a pregătit o singură masă, care este pământul, mult mai minunată decât aceea; dar aceasta este unică, precum o știu cei ce participă la Sfintele Taine; El ne-a dat la toți aceeași naștere duhovnicească. Noi n-avem toți decât o singură patrie care este cerul, noi toți bem aceeași băutură. Nici un avantaj pentru bogat, nici un dezavantaj și inferioritate săracului; Domnul a chemat în mod egal pe toți oamenii, și le-a împărțit la toți în mod egal bunurile trupesti și duhovnicești. De unde vine dar o așa de mare inegalitate în viață? Din lăcomie și din nerușinarea bogaților.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 3, p. 75)

„Deci, spune-mi, cum te-ai îmbogățit tu? De la cine ai luat? Cum s-a îmbogățit celălalt? De la bunic, zici tu, iar celălalt spune că are averea de la tatăl său. Așadar, vei putea tu – chiar dacă te vei ridica din multe generații din trecut – să-mi arăți că aceste averi au fost câștigate cinstit? Nu vei putea face aceasta și suntem nevoiți să admitem că începutul și baza ei a fost din nedreptate. Cum așa? Apoi Dumnezeu dintru început n-a făcut pe cel bogat, sau pe cel sărac, sau că făcându-i, aceluia i-a arătat tezaure de aur nenumărate, iar acestuia nimic, ci l-a lipsit și de căutarea aurului și i-a făcut pe amândoi deopotrivă, și pământul aparține amândurora. Și dacă pământul este obștesc, apoi cum tu ai atâtea și atâtea hectare, în timp ce vecinul tău nu are nici o palmă de pământ?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia XII, p. 130)

„Sau poate nu este al lui Dumnezeu pământul și plinirea lui? Deci, dacă cele ale noastre sunt ale Stăpânului nostru comun, apoi sunt și ale celor dimpreună cu noi, căci toate ale Stăpânului sunt comune.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XII-a, p. 131)

„Și tu privește iconomia lui Dumnezeu: a făcut ca totul să fie obștesc, ca măcar de acestea să se rușineze neamul omenesc. De pildă aerul, soarele, apa, pământul, cerul, marea, lumina, stelele, pe toate acestea le împarte tuturor deopotrivă, pe toate din pământ, toți dintr-un singur om, toți în aceeași casă. Și, cu toate acestea, nimic nu ne sfiește. A făcut și altele comune, ca, de pildă, băile, cetățile, grădinile de plimbare etc.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XII-a, p. 131)

„Pentru aceasta a îngăduit Dumnezeu ca tu să ai avere, spre a o împărți săracilor, nu ca să o cheltuiești în desfrânări, în beții, în mâncăruri și băuturi, în haine scumpe și în alte lucruri de necinste. Cel ce are avere este ca un iconom al veniturilor împărătești; dacă acesta din urmă ar cheltui banii strânși, pentru plăcerile lui, și nu i-ar împărți celor cărora i s-a poruncit, ar fi pedepsit și osândit la moarte; tot așa și acest bogat: este un administrator al banilor pe care trebuie să-i împartă săracilor; a primit poruncă să-i împartă celor nevoiași; dacă cheltuiește pentru el mai mult decât îi este de neapărată trebuință, va primi acolo, pe lumea cealaltă, cumplită pedeapsă. Că nu sunt ale lui cele ale lui, ci ale celor dimpreună robi cu el.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul II, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 62)

„Dumnezeu te-a îmbogățit ca să-i ajuți pe cei care sunt în nevoi, pentru a-ți fi iertate păcatele prin iubirea ta de oameni. Nu ți-a dat bani ca să-i păstrezi și să-i cheltuiești fără rost, ci ca să-i împărți și în felul acesta să te mântuiești.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 161-162)

BOGĂȚIA (adevărată)

„Bogat cu adevărat, cu bogăție neîmpuținată, este acela care dorește numai ce-i este de trebuință, care nu umblă după lucruri ce depășesc nevoia. Un om ca acesta nu se teme când dă de sărăcie, nu are pricini de tristețe și tulburări; calomnia nu stă în preajma lui, iar invidioșii îl lasă în pace; și, ca să spun pe scurt, este neconținut senin și se bucură de liniște și tihnă”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXVII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 49)

„Adevărata bogăție stă nu în a avea bani, ci în a nu avea trebuință ca să ai. Și dacă aceasta am putea să o izbutim, și aici vom fi mai bogați decât toți bogații, și acolo ne vom învrednici de bunătățile viitoare.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XII, p. 127)

„Căci nu este bogat cel ce are multe averi, ci cel ce nu are nevoie de multe.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XI-a, p. 116)

„Că nu a se îmbogăți cineva, ci a nu vrea să se îmbogățească, acesta este bogăție. Oare cunoscut-ați acestea ce v-am zis? Căla ce vrea să se îmbogățească are nevoie de bani și, neajungând să-și plinească toate poftele, este pururea sărac și lipsit, iar cel ce nu vrea să se îmbogățească, este pururea la noroc și bogat.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 18)

BOGĂȚIA (cu adevărat bogat nu este cel care stăpânește multe, ci cel care miluiește pe mulți)

„Acela este bogat nu care are mult, ci care dă mult. Avraam era bogat, dar nu era avar: el nu poftea casa și averile aproapelui său; ci se punea la pândă pentru ca să vadă dacă nu trecea vreun străin sau vreun sărac sau să găzduiască vreun trecător.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 42)

BOGĂȚIA (cei mai bogați dintre oameni sunt cei ce se mulțumesc cu ceea ce posedă)

„... trebuie să socotim mai bogați decât toți oamenii, chiar de-ar fi mai săraci decât toți, pe aceia care se mulțumesc cu ce au, care sunt împăcați cu soarta lor, care nu râvnesc la averi străine. Căci cel care n-are trebuință de averi străine, ci îi place să se mulțumească cu ce are, acela este mai bogat decât toți.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 53)

BOGĂȚIA (merge după cel ce o alungă și fuge de cel ce o urmărește)

„Îndrăgostește-te de altceva! Îndrăgostește-te de bogăția cea din ceruri! Cine se îndrăgostește de împărăția cerurilor disprețuiește lăcomia; cine-i rob al lui Hristos nu mai este rob al lui mamona, ci stăpân. Că bogăția obișnuiește să meargă după cel ce o alungă, dar fuge de cel ce o urmărește. Nu cinstește atât pe cel ce-o urmărește cât pe cel ce o disprețuiește. De nimeni nu-și bate atâta joc cât de cel ce o dorește; și nu numai că-și bate joc, ci-l mai și înlănțuiește cu mii și mii de lanțuri. Să rupem, dar, odată aceste îngrozitoare lanțuri! Pentru ce-ți robești sufletul tău, înzestrat cu rațiune, unei materii fără rațiune, mamă a mii și mii de răutăți?”. (*Omilii la Matei*, omilia IX, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 118)

„Lasă-Mi Mie, zice, acestea; tu te îngrijește de cele duhovnicești, ca să cunoști și puterea Mea. Fugi de jugul și de robia averilor. Până când vei fi supus lor, sărac vei fi; iar când vei disprețui averile, vei fi de două ori bogat: și că îți vor curge averi din toate părțile, și că nu vei avea nevoie de nimic din cele de care au nevoie cei mulți.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XI-a, p. 116)

„Bogăția este o fiară care dacă este ținută pleacă, iar dacă este alungată, rămâne.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 29)

„... bogăție de bani, care asemenea apelor râurilor se mută și-și schimbă vadul; acum fiind la acesta, mâine trece la celălalt; care fuge de la cei ce o au și nu vrea să rămână la cei ce o iubesc; care are nenumărați dușmani: o atacă și moliile, și tâlharii, și hulitorii, și focul, și naufragiile, și năvala dușmanilor, și răzvrătirea poporului, și viclenia slugilor, și pierderea actelor de proprietate, și adaosurile sau știrbirile ce se pot aduce înscrisurilor; și atâtea alte nenorociri, câte le pricinuieste dragostea de bogăție celor îndrăgostiți de ea.” (*Cuvânt despre viețuirea după Dumnezeu*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 264)

„Cel ce iubește să fie bogat, pururea este lipsit de avuție, iar cel ce nu poartă să se îmbogățească, pururea petrece bine și cu veselie, că nu se cheamă bogăția când vrea să se îmbogățească cineva, ci când nu vrea să se îmbogățească, aceea este avuția adevărată.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 77)

BOGĂȚIA (firea bogăției)

„Să nu te temi când se îmbogățește omul sau când se înmulțește slava casei lui! Căci când va muri nu va lua toate, nici nu se va pogori cu dânsul slava lui. Așa e firea bogăției! Nu se mută dincolo cu cei ce o au, nu pleacă împreună cu cei ce o stăpânesc, nu stă alături de cei judecați acolo și de cei ce dau socoteală de faptele lor, ci moartea face despărțire între ei și bogăție. Pe mulți însă bogăția i-a părăsit chiar înainte de moarte, necredincioasă e folosința, netemeinică desfătarea, primejdioasă stăpânirea! Virtutea însă nu-i așa, și nici milostenia! Nu,

ele sunt comoară nefurată!” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 286-287)

BOGĂȚIA (duhovnicească)

„Bogăția cea materială naște de multe ori primejdii celor ce o stăpânesc, dar chiar înainte de primejdii, după ce-i desfată puțină vreme, zboară pe neașteptate, luată fie de calomnatori, fie de tâlhari, fie de spărgători, fie de slugile care o păzesc și fug cu ea. Bogăția cea duhovnicească, însă, nu suferă unele ca acestea; nu poate fi luată, pentru că e adăpostită în visteriile minții noastre; oricare ar fi uneltirile, nimeni nu poate pune mâna pe ea, afară numai dacă noi, trândăvind-ne, dăm prilej celor ce vor să ne-o răpească”. (*Omilia la Facere*, omilia V, I, în col. PSB, vol. 21, p. 68)

„De acest fel sunt toate bogățiile cele duhovnicești; cu lucrurile materiale nu-i cu putință asta. Acolo cel ce plătește își împuținează averea, iar cel ce primește ajunge bogat; aici nu-i așa; ci și cel ce plătește își sporește cu asta mai mult bogăția, dar și cei ce primesc ajung mai bogați”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, I, în col. PSB, vol. 21, p. 166)

„Așa e natura acestei datorii duhovnicești! Cu cât o plătești cu atât îți sporește mai mult avuția. Înmulțește nespus și averea celui care-și plătește datoria, și averea celor ce-o primesc. Ai văzut ce nou fel de datorie și ce neobișnuit fel de plată a datoriei? Așa sunt cele duhovnicești! Cresc mai mult când se împart; avuția aceasta se înmulțește mai mult când e împărțită la mai mulți; cel ce plătește datoria nici nu simte că a plătit ceva, ba dimpotrivă, i se sporește bogăția, iar cei ce o primesc ajung și mai bogați”. (*Omilia la Facere*, omilia XXII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 257)

„Așa e natura bogăției duhovnicești: se aseamănă cu izvoarele apelor; dar, mai bine spus, întrece chiar belșugul de ape al izvoarelor, căci atunci e mai îmbelșugată bogăția aceasta, când sunt mulți cei care iau din ea. Nu se împarte, nici nu se micșorează când intră în suflete, ci, odată intrată, rămâne în fiecare suflet neconținut întreagă și nefurată; căci bogăția aceasta niciodată nu poate pieri.” (*Omilia la vindecarea slăbănogului coborât prin acoperiș*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 272-273)

BOGĂȚIA (materială și bogăția duhovnicească)

„Nu vedeți că fiecare din aceștia își dau toată silința ca în fiecare zi să adauge ceva la banii adunați mai înainte și nu se satură niciodată? Dimpotrivă, cu cât le crește averea, cu atât li se mărește și pofta și râvna. Deci dacă acolo unde râvna este fără folos, iar banii aduc adeseori multă vătămare mântuirii sufletului, este atâta sârguință, cum să nu avem noi mai multă siguranță aici, unde râvna e de folos, răsplata nespusă, iar câștigul nemăsurat? Dincolo, pe lângă toate cele spuse, este și multă nestatornicie: stăpânirea de bani e nesigură, nu numai pentru că banii rămân aici când vine moartea și nu mai sunt de nici un folos celui ce i-a adunat, dar i se mai cere neapărat cu multă asprime și socoteală de banii care au rămas aici. De multe ori, însă, se mai întâmplă ca, chiar înainte de moarte, după multe osteneli, după multe sudori și necazuri, împrejurările vieții ca o furtună să lovească pe cel ce a strâns avere multă și să rămână dintr-o dată mai sărac decât cei mai săraci. Și vezi că asta se întâmplă în fiecare zi. Cu bogăția duhovnicească, însă, nu te poți teme de așa ceva. Ea e sigură și statornică; aici mai cu seamă ne este de folos, iar dincolo ne dă multă mângâiere.

Așadar, cât avem timp, să arătăm, rogu-vă, pentru neguțătoria aceasta duhovnicească măcar aceeași râvnă care o au bogații pentru bani!” (*Omilia la Facere*, omilia XI, II-III, în col. PSB, vol. 21, pp. 130-131)

„Nu răpiți aurul, ci răpiți aceste bogății care vă vor învăța să priviți aurul ca și pe tină.”
(*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LIV, 4, p. 268)

„Numai acelea sunt ale noastre, pe care le vom trimite mai dinainte acolo, iar cele de aici nu sunt ale noastre, ci ale celor vii, sau, mai drept vorbind, chiar și pe cei vii îi părăsesc. Numai cele ale sufletului: milostenia și iubirea de oameni sunt ale noastre. Celelalte sunt în afara noastră, după cum zic și cei profani, fiindcă într-adevăr că sunt în afara noastră.

Să facem, deci, cele ce sunt înăuntrul nostru. Nu este cu puțință a lua cu noi averile și a pleca de aici, ci cu puțință este a pleca cu milostenia, și, mai drept vorbind, de a o trimite mai dinainte acolo, ca să ne pregătească sălaș în locașurile cele veșnice. Se numesc bani fiindcă ne folosim de ei, iar nu pentru că suntem stăpâni, întrebuintarea lor sau folosința lor o avem numai, nu însă și stăpânirea. Căci, spune-mi, te rog: fiecare proprietate în parte, și fiecare ogor, ale câtor stăpâni au fost până acum? Și ale câtor stăpâni vor mai fi de acum înainte? Se vorbește chiar și într-un proverb foarte înțelept, căci noi nu trebuie a disprețui proverbele din popor, dacă au în ele ceva înțelept: *ogorule*, zice, *al câtor stăpâni ești, și al câtor vei fi?* Aceasta să o vorbim și despre bani, și despre case. Numai virtutea obișnuiește a călători împreună cu noi acolo, numai virtutea trece în viața cea de acolo.

Deci, iubiților, să stingem din noi pofta de bani, ca astfel să aprindem pofta de cele de acolo. Nu pot ambele, aceste două iubiri, să stăpânească sufletul omului, căci: *sau pe unul va urî și pe celălalt îl va iubi, sau de unul se va lipi și pe celălalt îl va disprețui*. (Matei 6, 24).”
(*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XI-a, p. 117)

„Bogăția cea materială este supusă vicleniei hoților, gurii calomniatorilor, mâinii spărgătorilor și răutății slugilor. Iar când scapă de toate acestea, atunci atrage asupra stăpânilor ei prăpădul cel mai mare: deșteaptă ochii invidioșilor, și de aici nasc mii și mii de furtuni. Dar bogăția cea duhovnicească scapă de toate aceste primejdii: este mai presus de orice pericol; își râde de hoți, de spărgători, de invidioși și calomnatori, își râde chiar de moarte. La moarte nu se desparte de cei ce o au, ci atunci mai cu seamă, după moarte, este mai sigură stăpânirea ei; călătorește o dată cu stăpânii ei, se mută cu ei în viața viitoare, ajunge minunat apărător al celor cu care a pășit pe celălalt tărâm și-L pleacă pe Judecător spre îndurare.” (*Omilie la vindecarea slăbănogului coborât prin acoperiș*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 272)

BOGĂȚIA (pământească și bogăția cerească)

„Dacă vreunul din voi v-ați angaja să faceți o călătorie în Persia, pentru a vedea țara și să veniți imediat înapoi; și dacă v-ar sfătui în același timp să construiți case acolo, nu l-ați judeca drept nebun că vă îndeamnă la un lucru nefolositor și zadarnic? Pentru ce construiți dar pe pământ, de pe care va trebui să ieșiți după mai puține zile?

Dar, veți zice voi, aceste case pe care le construiesc eu, le voi lăsa copiilor mei. Vai! Copii voștri trebuie să vă urmeze, dacă cumva ei nu vă vor depăși; și la fel va fi cu urmașii lor și chiar în această lume, este un motiv de împovărare și de necăjire a se afla moștenitor. Dar în împărăția cerească n-aveți să vă temeți de așa ceva: moștenirea pe care o veți avea acolo, nu va suferi nici o schimbare, vă va rămâne întreagă a voastră, a fiilor voștri și a copilașilor dumneavoastră, dacă ei imită virtutea voastră. Acesta este Iisus Hristos care construiește zidul; cu un așa de priceput arhitect nu mai este nevoie de nici un inspector; este lipsit de orice nedreptate. Dumnezeu se dezbracă de totul și El se îngrijește de toate, de ce ar mai trebui să vă îngrijiți voi? El adună materialele și ridică casa. Și nu numai aceasta este minunat, ci că El o construiește după dorința voastră, și încă și mai bine ca și cum ați dori voi. Căci El este un arhitect minunat, și se pune să vă procure tot felul de comodități și de foloase. Dacă, fiind săraci, vreți să construiți această casă, nu vă mai temeți, ea nu vă va trezi invidie, nici

gelozie; invidiosul n-o vede deloc, ci numai îngerii care se bucură de fericirea voastră. Nimeni nu va putea spune dinainte care sunt limitele moștenirii voastre, fiindcă nu veți avea vecini care să fie atacați de această boală. Acolo vecinii voștri vor fi sfinții, Petru, Pavel, toți patriarhi, martirii, cetele îngerilor și ale arhanghelilor. Pentru aceasta dragii mei frați, să dăm bunurile și bogățiile noastre săracilor, ca să dobândim aceste locuințe.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVI, 3, pp. 279-280)

„Când el (Sfântul Apostol Pavel – n.n.) zice *bogățiile acestui veac*, vrea să arate că mai sunt și alte bogății, bogățiile veacului viitor: după cum era Lazăr bogat, noi suntem săraci în această viață, dar bogați în cealaltă: nu în aur și argint, nici în toate aceste obiecte pe care timpul le strică și le distruge; dar în acele averi nespuse *pe care ochiul nu le-a văzut și nici urechea n-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit* (I Cor., 2, 9). Căci adevărata bogăție constă în a ne bucura de aceste averi care nu pot primi stricare sau schimbare. Căci Lazăr nu era așa cum era bogatul, acel bogat mândru și crud, care îl disprețuia; în acest mod, el era cel mai sărac dintre muritori. Așadar, după aceasta, când fu dus în iad, nu putu obține nici o picătură de apă, atât de mare era sărăcia în care se găsea atunci.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 40)

„Cine umblă după avere are mereu nevoie de bani. Cel care nu se interesează să dobândească avere are mereu ce îi trebuie. Pentru că adevărata avere o dobândești nu atunci când te îmbogățești, ci atunci când nu vrei să te îmbogățești. Iată ce vreau să spun prin aceasta: există oameni care răpesc de la toți, după cum există bogați care dăruiesc tuturor. Primii se îmbogățesc adunând, ceilalți se îmbogățesc dând. Primii seamănă pe pământ, ceilalți seamănă în cer. Și cu cât este mai bun cerul față de pământ, cu atât mai bună este averea celui care strânge în cer față de a celui care strânge pe pământ.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 291)

BOGĂȚIA (buna ei chivernisire)

„Bogăția nu-i de vreun folos, dacă nu-i un suflet care să știe să chivernisească bogăția așa cum se cuvine”. (*Omilii la Facere*, omilia XLVIII, II, în col. PSB, vol. 22, p. 157)

„Cu ce ochi ne vom uita la Judecătorul, a Căruia poruncă, atâta de ușoară o disprețuim? Ne-a poruncit, oare, să aruncăm toate averile noastre? Nu! Folosește-te, dar, în toată voia de averile tale! Împlinește-ți cu ele nevoile tale! Dar fă de folos ceea ce-ți prisosește, ceea ce stă fără întrebuințare în casa ta! Împarte-le celor sugrumați de foame, celor înghețați de frig. Trimite-le prin mâinile acestora în patria ta, în care te vei duce nu după multă vreme. Săracii, mai cu seamă, vor putea să-ți aducă averile tale în patria ta, ca să le găsești pe toate pregătite când te vei duce acolo. Te vei bucura când vei vedea că averile tale au crescut, văzându-le înmulțite de cel ce le-a adus acolo, dar mai bine spus de iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Trebuie, oare, să te ostenești ca să faci lucrul acesta? Îți dă, oare, bătaie de cap și grijă? Nu! N-ai nevoie de animale de jug ca să-ți duci averile acolo! N-ai nevoie de paznic, nici de un altul asemenea acestuia! Pe drumul care duce acolo nu umblă nici tâlharii, nici spărgătorii, ca să fure cele ce trimiți. Averile pe care le pui în mâinile săracilor, le pui într-o vistierie sigură, în mâna lui Dumnezeu. Mâna lui Dumnezeu îți va da averile înapoi, întregi și bine păzite; iar când te vei duce în patria ta, odată cu primirea averilor tale, vei fi lăudat, vei fi încununat și pe deplin mulțumit și fericit. Să vărsăm, dar, vă rog, în pânțele săracilor tot prinosul nostru! Să semănăm cât e încă timp de semănat, ca să secerăm la vreme potrivită! Să nu pierdem prilejul de acum, ca să ne căim mai târziu fără de folos! Crezi, oare, că Stăpânul cel iubitor de oameni pentru asta ți-a dat ție mai multă bogăție, ca să o cheltuiești numai pentru trebuința ta, ia ceea ce-ți rămâne să o încui în cufere și lăzi? Nu pentru asta, ci pentru ca, după îndemnul apostolic, prisosul tău să împlinească lipsa celorlalți (II Cor., 8, 14). Poate că cheltuiești mai mult decât ai nevoie. Cheltuiești mulți bani cu petrecerile, cu hainele, cu luxul; cheltuiești mulți bani și

cu slugile și animalele. Săracul nu-ți cere să cheltuiești atâta cu el. Îți cere numai să-i potolești foamea; îți cere să-i dai atâta cât îi este de neapărată trebuință, să-i dai pâinea cea de toate zilele ca să-și țină zilele și să nu piară. Și nici atâta nu vrei să faci, nici nu te gândești că, dacă mori pe neașteptate, lași aici tot ce ai adunat, iar uneori toată averea ta trece în mâinile dușmanilor și vrăjmașilor tăi, iar tu, la plecarea de aici, ieși cu tine toate păcatele pe care le-ai făcut, adunându-ți averea”. (*Omilia la Facere*, omilia XX, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 242-243)

„Un înțelept spunea: *Bună este bogăția la cel ce nu are păcat* (Înt. Sir., 13, 29). Avraam a fost bogat, Iov a fost tot bogat; și nu numai că bogăția nu le-a adus vreo pagubă, ci dimpotrivă, i-a făcut mai străluciți.

– Pentru ce?

– Pentru că n-au folosit bogăția numai pentru folosul și desfătarea lor, ci și pentru ajutorarea celorlalți. Au ușurat sărăcia celor nevoiași, au deschis casa lor oricărui străin. Ascultă ce spune unul din ei! *N-am lăsat pe nimeni să iasă din casa mea cu sânul deșert* (Iov. 31, 35); *iar pe cei neputincioși, dacă erau în nevoi, nu i-am dezamăgit* (Iov. 31, 16). Și nu i-a ajutat numai cu bani pe cei nevoiași, ci și cu purtarea sa de grijă. *Eram, spune Iov, picior șchiopilor și ochi orbilor* (Iov. 29, 15); *dintre dinți am scos prada* (Iov. 29, 17). Iată-l pe Iov, că avea grijă și de cei nedreptățiți, dar ținea și betegilor loc mădulelor lor betejite”. (*Omilia la Facere*, omilia LXVI, IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 329-330)

„Bunurile noastre sunt ale noastre mai ales atunci când le vom agonisi pe ele nu nouă înșine, ci săracilor, și cum anume, o să vă spun îndată.

Dacă îți pune cineva banii la păstrare în dreapta săracului, nu îl primejduiește pârătorul, nu vede ochiul cel pizmaș, nu-i șterpelește hoțul, nu-i fură spărgătorul, nu fuge cu ei sluga - căci vistieria asta nu poate fi prădată; iar de îngropi banii acasă, îi supui primejdiei din partea hoțului, și spărgătorului, și pizmașului și pârătorului, și slugii, și tuturor vătămărilor. De multe ori au scăpat, îndărătul a mii de uși și de zăvoare, de primejdiile cele dinafară, dar n-au scăpat de înșiși paznicii lor, ci aceștia, luându-i, au fugit cu ei. Vezi că suntem mai stăpâni ai avuțiilor tocmai atunci când le depunem în banca sărăcimii? La ei, averile stau mai bine nu doar din pricina pazei, ci și fiindcă acolo e temei de câștig și venit mai mare: că dacă împrumuți unui om, ieși dobândă unu la sută; dar dacă dai cu împrumut lui Dumnezeu prin sărac, vei primi nu a suta parte, ci de o sută de ori mai mult. Dacă vei semăna o țarină roditoare, vei culege înzecit, de va fi un an bun; iar de vei semăna în cer, după ce că se va înmulți însutit semănătura ta, vei primi și viață veșnică și neîmbătrânitoare și fără moarte. Și aici multă e osteneala celor ce seamănă, în timp ce dincolo semănătorilor le răsare roadă fără ca ei să fi folosit plug și boi și lucrători și fără nici o altă osteneală, și ei nu au vreodată a se teme de secetă, nici de ploi, nici de rugina grâului, nici de grindină, nici de năvala lăcustelor, nici de viituri, nici de vreo altă năpastă oarecare - ci semințele semănate dincolo rămân mai presus de orice vătămare. Așadar, de vreme ce semănătorii culeg fără nici o osteneală, nici primejdie, nici temere, nici neizbândă, și încă însutit mai mult decât au semănat, și le odrăslesc lor atâtea bunătăți câte *ochiul nu a văzut, urechea nu a auzit și la inima omului nu s-au suit* (1 Cor., 2, 9), cum să nu fie o ușurătate fără seamăn a lăsa ceea ce e mai mult pentru a alerga după mai puțin și a arunca ceea ce este sigur pentru a urmări ceea ce este nestatornic și plin de primejdii și cu sorți mari de neizbândă?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul întâi, pp. 20-22)

„Dacă dorești într-adevăr bogățiile, atunci mută-le acolo unde pot rămâne întregi și nevătămate. Ce faci acum nu-i fapta unui om care iubește averile, ci a unuia care iubește robia, asuprirea, paguba și neconținută suferință.

Dacă un om ți-ar arăta pe pământ un loc neștiut de nimeni și ți-ar făgădui că acolo este cel mai sigur loc pentru păstrarea banilor, n-ai pregeta, n-ai șovăi, chiar dacă te-ar duce în pustie,

ci te-ai încrede în cuvântul lui și ți-ai pune acolo banii. Când, însă, în locul unui om îți făgăduiește Dumnezeu același lucru, propunându-ți nu pustia, ci cerul, tu faci tocmai contrariul. Chiar dacă locul acela de pe pământ ar fi fost sigur, totuși niciodată n-ai fi lipsit de griji. Dar dacă-ți pui averile tale în cer, aceste griji nu te mai frământă. Ba, ceva mai mult, nu-ți îngropi banii, ci-i răsădești”. (*Omilia la Matei*, omilia XX, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 269-270)

„... să-ți dau ca pildă bogăția cea mai dorită dintre toate bunurile pământului. S-o punem față în față cu orice virtute ai voi și atunci vei vedea cât de puțin valorează. Să luăm doi oameni - nu vorbesc de bogăția strânsă prin lăcomie, ci deocamdată de bogăția adunată pe căi cinstite - dintre acești doi oameni unul să strângă bani, să facă comerț pe mare, să cultive pământul și să nascocască și alte multe feluri de negoț, deși nu știu dacă unul, care face atâtea afaceri, poate să câștige bani numai prin muncă cinstită; dar s-o admitem și să ne închipuim că toate câștigurile sale sunt dobândite în mod cinstit și că își cumpără cu ele moșii, sclavi și altele de felul acestora; și în toate afacerile lui, nici urmă de nedreptate. Celălalt, care are o avere tot atât de mare, câștigată tot în mod cinstit, să-și vândă moșiile, să-și vândă casele și vasele cele de aur și de argint și să le dea celor nevoiași, să ajute pe cei săraci, să vindece pe cei bolnavi, să dezlege pe cei din nevoi, să scoată pe cei din lanțuri, să elibereze pe cei osândiți la muncă silnică în mine, să taie frânghiile celor ce vor să se spânzure, să dea libertate prinșilor de război. Te întreb acum: cu care dintre ei ai vrea să te asemeni? - Și n-am vorbit încă de cele viitoare, ci deocamdată de cele de aici. - Așadar, cu care dintre ei ai vrea să te asemeni? Cu acela care adună aur sau cu cel care dezleagă suferințe? Cu cel care cumpără moșii sau cu cel care se face pe el însuși liman oamenilor? Cu cel care-i îmbrăcat cu haine de aur sau cu cel care-i încununat cu laudele nesfârșite ale celor scăpați din nevoi? Nu se aseamănă unul cu un înger pogorât din cer, venit să îmbunătățească starea celorlalți oameni, iar celălalt cu nici un om nu se aseamănă, ci cu un copil care adună în zadar și fără noimă totul? Dacă unul, care adună în chip cinstit bogății peste bogății, este atât de vrednic de răs și-i un adevărat nebun, nu va fi, oare, cel mai ticălos om de pe fața pământului cel care face avere pe căi nedrepte? Dacă atât de mare e batjocura unui astfel de om, de câte lacrimi nu este vrednic - și cât trăiește și după moarte -, când vine peste el iadul și pierde împărăția cerurilor?”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 308)

„Dacă ai fi epitropul unui copil și i-ai lua toate averile lui, iar pe el l-ai lăsa în cea mai cruntă sărăcie, nu-i așa că toată lumea te-ar acuza și ai fi pedepsit de legi? Și nu socotești, oare, că n-ai să fii tras la răspundere și pedepsit când cheltuiești în zadar averile pe care le-ai luat de la Hristos?”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 562)

„... le spun celor care se bucură singuri de averea lor, dar nu dau altora, celor care-și mănâncă singuri averea moștenită de la părinți. Să se știe că nici aceștia nu sunt scutiți de vină. Spune-mi cum ai să scapi de vină, cum ai să fii fără de păcat când parazitul tău se ghidează, când câinele stă lângă masa ta, iar Hristos nu Se vede învrednicit nici cu atâtea; când unul primește de la tine atâtea bunătăți, pentru că te face să râzi, iar Hristos nu primește nici o firimitură, deși îți deschide împărăția cerurilor; când unul pleacă încărcat de bunătăți, pentru că ți-a spus o glumă, iar Hristos, Care ne-a dat niște învățături ca acestea, fără de care nu ne-am deosebi nici de câini, nu-l învrednicit de aceleași bunătăți ca celălalt? Te cutremuri când auzi cuvintele mele? Dar cutremură-te și de faptele tale! Dă afară din casa ta paraziții și cheamă pe Hristos ca să stea la masă cu tine! Dacă Hristos Se va împărtăși din mâncărurile și din masa ta, te va judeca cu blândețe în ziua cea înfricoșătoare. Hristos știe să respecte masa. Dacă știu lucrul acesta tâlharii, cu mult mai mult Stăpânul. (...) Dacă Hristos te hrănește, cu toate că tu nu faci lucrul acesta, cu mult mai mult te va răsplăti dacă îl faci! Nu te uita că săracul vine la tine murdar și în zdrențe, ci gândește-te că prin el Hristos îți trece pragul casei

și încetează cu cruzimea ta, cu cuvintele neomenoase cu care împrști pe săracii ce bat la ușa ta, numindu-i șarlatani, trândavi și cu alte cuvinte mai grele ca acestea. Când le arunci în obraz aceste cuvinte gândește-te ce fac mășcării pe care i-ai invitat la masă! Ce folos îți aduc casei tale? Îți fac plăcut ospățul? Cum pot să ți-l facă plăcut, când se lasă palmuiți de alții și spun mășcări? Nu-i o rușine mai mare decât atunci când lovești pe cel făcut după chipul lui Dumnezeu, când te distrezi din insulta ce i-o aduci, când faci din casa ta teatru, când umpli ospățul cu comedianți, când tu, om de neam bun și liber, faci ceea ce fac sclavii pe scena”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 563)

„Iov nu-și lîpea inima de avuții când le avea și nici nu le căuta când le-a pierdut! Bunurile materiale pentru aceasta se numesc bunuri, pentru ca să facem bine cu ele, nu pentru ca să le îngropăm în pământ. Fiecare meseriaș își cunoaște meseria sa; bogatul însă nu cunoaște nici o meserie; nu știe nici să bată cu ciocanul, nici să cârmuiască o corabie, nici să țeară, nici să zidească, nici vreo altă meserie asemănătoare! Să învețe, așadar, și bogatul o meserie! Să întrebuințeze cum trebuie averile sale: să miluiască pe cei nevoiași! Și va cunoaște atunci o meserie mai bună decât toate celelalte meserii.

Da, milostenia este superioară tuturor meseriilor. Atelierul acestei meserii este făurit în ceruri; uneltele ei nu sunt făcute din fier și din aramă, ci din bunătate și din voință”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 572)

„După cum tu pui un om ca să administreze averile tale, tot așa și Dumnezeu te-a pus pe tine administrator și vrea ca să cheltuiești averile cum trebuie. De aceea ți-a și lăsat averile - deși putea să ți le ia -, tocmai pentru ca să ai prilej să faci fapte bune, pentru ca, punând averile spre trebuința altora, să faci și mai călduroasă dragostea dintre oameni”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 880)

„Să nu-ți închipui că averile sunt ale tale, din pricină că Dumnezeu, din larga Lui iubire de oameni, ți-a poruncit să le dai ca din ale tale. Ți le-a dat ca să poți ajunge și tu virtuos. Nu socoti, dar, că sunt ale tale averile pe care le ai! Nu! Când îi dai săracului, îi dai averile lui. N-ai spune că împrumutând pe cineva cu bani, ca să facă vreo negustorie, că banii pe care i-ai dat cu împrumut sunt ai lui. Tot așa și cu averile tale. Ți le-a dat Dumnezeu ca să neguțătorești cerul. Nu face, dar, pricină de nerecunoștință covârșitoarea iubire de oameni a lui Dumnezeu”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 880-881)

„... aruncarea averilor. Aceasta-i fapta mare a apostolului Petru. Spui că nu poți să le arunci? Dimpotrivă, e totul cu putință! Dar dacă nu vrei, nici nu te silesc, nici nu te forțez. Un lucru însă te rog! Cheltuiește cât de cât cu cei nevoiași și nu căuta să ai pentru tine mai mult decât îți este de neapărată trebuință”. (*Omilia la Matei*, omilia XC, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 1006)

„Dacă vrei să-i lași (pe copii – n.n.) bogați și în siguranță, lasă pe Dumnezeu ca datornic al lor, și Lui încredințează-I testamentul cu această însărcinare. Dacă ei primesc banii, nu se pricep și nu știu cui să-i dea, și vor căpătuși pe mulți nerecunoscători și vicleni; dar dacă tu, preîntâmpinând răul, vei împrumuta banii lui Dumnezeu, tezaurul rămâne neprimejduit, și înapoierea lui va fi în cea mai mare siguranță. Dar apoi Dumnezeu are și mulțumire că este dator, și în același timp și păstrează tezaurul nostru, privind cu plăcere pe creditorii Săi care n-au împrumutat pe alții, și unora le este dator, iar pe ceilalți îi iubește mai mult. Nici nu se bucură mai mult creditorii având datornici, pe cât se bucură Hristos având creditori. Unora nu le datorează nimic, și de aceea și fuge de ei; iar cărora le este dator, le și vine în ajutor.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, pp. 123-124)

„Toate aceste bogății, zic, să le luăm cu noi, căci mai buni suntem noi decât zidurile casei, și mai însemnați decât locul pe care călcăm. De ce, lăsându-ne pe noi la o parte, ne concentrăm toată grija în averi, pe care ducându-ne nu le vom putea lua cu noi, ba de multe ori

chiar rămânând aici nu le putem stăpâni, pe când ne stă de față mijlocul acesta de a ne îmbogăți, și nu numai aici, ci chiar și acolo a ne arăta mai îmbelșugați? Căci cel ce poartă în sufletul său și aurul, și țarina, și casa, oriunde s-ar arăta el, se arată întovărășit de această bogăție. Și cum ar fi cu puțință aceasta? Ei bine, este cu puțință, și încă cu multă ușurință. Dacă tu strămuți toate acestea în cer prin mâinile săracilor, toate le vei strămuta și le vei depozita pentru sufletul tău, și chiar moartea de ar veni la urmă, nimeni nu va putea să ți le răpească, ci și acolo ducându-te vei fi bogat.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, pp. 284-285)

„Dacă sufletul nu este al tău, apoi banii cum pot fi ai tăi? Cum deci cheltuiești în ceea ce nu trebuie, cele ce nu sunt ale tale? Nu știi că pentru aceasta vom da răspuns, ca unii ce rău le-am întrebuințat? Deci fiindcă nu sunt ale noastre, ci ale stăpânului, trebuia ca să le cheltuim cu frații noștri, fiindcă tocmai pentru aceasta a fost învinuit și bogatul din Evanghelie, precum și cei ce nu hrănesc pe Domnul, ca unii ce n-au făcut așa. Nu spune că *Eu cheltuiesc din ale mele și din ale mele mă desfățez*, căci nu sunt din ale tale, ci din cele străine, și zic străine, fiindcă tu voiești așa, pe când Dumnezeu voiește ca cele încredințate ție să le cheltuiești pentru frații tăi. Cele străine sunt ale tale numai atunci când tu le cheltuiești cu cei săraci, iar dacă tu le cheltuiești fără cruțare numai cu tine singur, apoi atunci străine s-au făcut cele ale tale. Fiindcă le-ai întrebuințat cu cruzime, și zici că: *Este drept ca cele ale mele să le cheltuiesc numai spre mulțămirea mea*, pentru aceea eu zic că sunt străine, căci cele ale tale sunt de obște tuturor, după cum de obște este și soarele, și aerul, și pământul, precum și celelalte. După cum se petrece cu trupul nostru, că îngrijirea sau slujba nu se mărginește numai la unul din măduarele lui, ci se întinde asupra fiecărui mădular în parte, iar de nu cumva se mărginește numai la unul din mădule, apoi atunci întregul trup își pierde puterea sa – întocmai așa se petrece și cu averile.

Și pentru ca să fac mai lămurit ceea ce voiesc a zice, iată, de pildă, că hrana dată trupului pentru toate măduarele lui nu se împrășteie în chip măsurat la toate, ci numai la unul din mădule; ei bine, atunci este străină cu totul de acel mădular – și cum să nu fie străină, dacă nici nu o poate mistui și nici nu-l poate hrăni? – pe când dacă ea se împrășteie la toate de obște, atunci este a tuturor la un loc și a fiecăruia în parte. Tot așa se petrece și cu averile: dacă singur te bucuri de ele, atunci le-ai pierdut – că nu rodesc răsplata cuvenită – pe când dacă le împarți și altora, apoi atunci mai cu seamă sunt ale tale și atunci vor rodi, adică îți vor aduce folos. Nu vezi că mâinile slujesc, gura mestecă și moaie mâncărurile și pântecele le primește? Nu cumva oare zice pântecele: *Fiindcă eu le-am primit, pentru aceea trebuie a le stăpâni pe toate*? Deci nu spune astfel de vorbe nici tu în privința averilor, căci datoria celui ce primește este de a împărtași și pe alții din cele ce a primit. După cum răutatea pântecelui este de a stăpâni mâncărurile numai pentru sine și a nu le împărți în chip amăsurat tuturor mădurelor, când întregul trup se și vatămă – tot așa și răutatea celor bogați este de a stăpâni tot ceea ce au pentru dâșii, căci atunci și pe dâșii, și pe alții pierd. Ochiul de asemenea primește în sine lumina, însă pentru aceasta nu este îndreptățit a stăpâni numai pentru sine lumina, ci luminează întregul trup – căci nu este după fire a o stăpâni singur pentru sine, pe cât timp ele este ochi. Nasul iarăși simte mirosul, însă nu-l stăpânește numai pentru sine, ci-l trimite crierului, și pune pântecele în legătură cu acel miros plăcut și, în sfârșit, prin el întregul trup se simte bine. Picioarele călătoresc singure, însă nu se poartă numai pe dâșele singure, ci duc în același timp întregul trup. Tot așa și tu, orice ți s-a încredințat, nu stăpâni tu singur, fiindcă totul vei vatăma, și chiar pe tine însuși mai înainte de alții.

Dar aceste împrejurări nu se văd petrecându-se numai cu măduarele trupului, ci și în toate lucrurile omenești. Căci, de pildă, dacă fierarul n-ar voi să împărtășească nimănui meșteșugul lui, apoi atunci și pe sine, și pe celelalte meșteșuguri le va dărăpăna. De asemenea, și curelarul, și lucrătorul de pământ, și pitarul, precum și fiecare din cei ce au vreun meșteșug

sau vreo lucrare din cele trebuitoare, dacă ar voi să nu împărtășească pe altul din meșteșug, apoi nu numai pe alții, ci chiar și pe sine însuși se va pierde pe lângă ceilalți. Și ce spun eu de cei bogați? - Căci chiar și cei săraci dacă s-ar molipsi de răutatea voastră a celor lacomi și bogați, apoi atunci pe voi v-ar vătăma mai mult, fiindcă dacă, de pildă, n-ar voi să-și dea brațele lor, curând v-ar face săraci și pe voi, ba încă chiar v-ar pierde cu desăvârșire. De pildă, dacă lucrătorul de pământ nu și-ar da munca sa, dacă corăbierul nu ar voi să-și ia lucrul său pe corabie, dacă ostașul n-ar voi să se duca la război, apoi înțelegeți bine câtă vătămare ați putea avea de aici. Așa că chiar de n-ar mai fi nimic alt, cel puțin temeți-vă și rușinați-vă de aceasta și urmați înțelepciunea acelor. Nu împărtășești din avere pe nimeni? Apoi atunci este drept ca nici tu să nu te împărtășești de ajutorul cuiva. Dar dacă aceasta s-ar petrece, apoi atunci totul s-ar răsturna pe dos.

Pretutindeni deci a da și a împărtăși și pe alții din ale noastre este începutul multor bunătăți, fie cu semințele, fie cu ucenicii, fie cu meșteșugurile, fie în sfârșit cu orice. Dacă, de pildă, cineva ar voi să stăpânească meșteșugul numai pentru sine, apoi și pe sine și întreaga viață va răsturna. Dacă lucrătorul de pământ ar păstra semințele acasă îngropate, ar pricinui o foamete grozavă. Tot așa și bogatul dacă face astfel cu banii săi, mai înainte de cei săraci pe sine se va nimici, îngrămădindu-și pe capul său flacăra cea mai arzătoare a gheenei. După cum dascălii, chiar de ar avea cât de mulți ucenici, totuși pe fiecare îl împărtășește din meșteșugul lor, tot așa și tu fă ca să câștigi mulți cari au primit binefaceri de la tine, ca toți să zică de tine că *pe cutare l-a scăpat de sărăcie, pe cutare de primejdii și că cutare s-ar fi pierdut dacă, după darul lui Dumnezeu, nu s-ar fi bucurat de sprijinul lui; și că a dezlegat pe cutare de boală, pe cutare l-a izbăvit de pârâșii săi, pe altul, fiind străin, l-a primit la dânsul, pe celălalt, care era gol, l-a îmbrăcat*. Cuvintele acestea sunt mai bune decât mii de bogății și mii de comori, și pe toți îi va întoarce către tine mai mult decât hainele cele aurite, sau caii cei împodobiți, sau slugile cele nenumărate ce vin în urma ta. Acestea chiar te arată greoi tuturor, și de toți vei fi urât, ca un dușman de obște pe când acelea te vor vesti ca pe un părinte obștesc, și ceea ce este mai mult decât orice, că și bunăvoirea lui Dumnezeu îți va urma pretutindeni în faptele tale. Spună atunci cutare că *mie mi-a înzestrat copila la măritiş, un altul că mie mi-a crescut copilul și l-a făcut bărbat desăvârșit, un altul că m-a scăpat de nenorocire și celălalt că m-a izbăvit de primejdii*.

Asemenea cuvinte sunt mai bune decât cununile de aur și au mii de vestitori în cetate despre iubirea ta de oameni. Aceste glasuri sunt cu mult mai dulci și mai plăcute decât glasurile vestitorilor cari merg înaintea împăratului sau a stăpânitorilor, căci ele te vestesc drept mântuitor, binefăcător, sprijinitor și, în sfârșit, cu numele pe care le dăm lui Dumnezeu, iar nu lacom, mândru, nesățios și chițibușar. Nu, rogu-vă, să nu dorim a auzi nici unul din aceste cuvinte, ci numai din celelalte. Căci dacă și pe pământ asemenea cuvinte rostite fac pe cineva strălucit și vestit, dar încă când sunt scrise și în ceruri, și când în ziua cea de pe urmă însuși Dumnezeu le va vesti în auzul tuturor, poți pricepe singur de câtă însemnătate și de câtă strălucire te vei bucura atunci.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia X, pp. 102-104)

„Dacă tu, de pildă, îți bați joc de averi, el nu are unde să te lovească, nu are de unde să te înșface, căci ai scos rădăcina relelor, și când ai scos rădăcina, nici rod rău nu va mai ieși de acolo.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXX, p. 321)

„Deci spune-mi: Oare vom mai iubi noi un dușman atât de grozav? Nu, rogu-vă, iubitorilor, ci să fugim de dânsul fără să ne mai uităm îndărăt, și chiar de ne-ar cădea în mâni, să nu-l ținem în stăpânirea noastră, ci să-l legăm cu mâinile săracilor. Căci aceste legături pot să-l stăpânească mai mult și din jitnița acelorora niciodată nu va dispărea; și, în sfârșit, acest necredincios va rămâne credincios, îmblânzit, numai prin dreapta cea dătătoare de milostenii. Deci dacă vreodată ne-ar cădea în stăpânire niscaiva averi, să le predăm săracilor prin dreapta

cea dătătoare de milostenii, iar de nu ne-ar cădea, să nu le căutăm, nici să ne strângem de gât, și nici pe cei ce le au să-i ferim.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXV, p. 383)

„Că dacă averile, nu rămân, totuși cele din ele rămân. Și lucrul cel de mirat este că dacă sunt păzite, se pierd, iar dacă sunt împărțite, rămân pentru totdeauna!” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIX, p. 178)

„Să nu cheltuiți bogăția în cele ce nu trebuiesc, ci în acelea care aduc lui Dumnezeu multă mulțumire, fiindcă El ne-a făcut moștenitori a mari daruri și oprind pentru Dânsul pe cele mici, nouă ne-a dat pe cele mai mari.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XX, p. 183)

„Sau poate nu știți, că cu cât cineva are mai mult, dorește încă mai mult?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, p. 69)

„Cei ce au averi, să le întrebuințeze așa precum a poruncit Pavel: *Cei ce au*, zice, *să fie ca cei ce nu au și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi* (I Cor., 7, 29-31), ca astfel să ne învrednicim bunurilor făgăduite nouă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, pp. 69-70)

„Dumnezeu te-a făcut bogat: pentru ce te faci sărac? Dumnezeu te-a făcut bogat pentru ca să ajuți pe săraci și pentru a mântui păcatele tale prin dărniciile față de frații tăi. El ți-a dat bani, nu pentru ca, închiși în lăzi, să nu servească decât la pierirea ta, ci pentru ca, împărțiți prin dărnicii folositoare, să poată contribui la mântuirea ta. El ți-a dat o avere nesigură și trecătoare pentru ca să stingă focul iubirii tale de aceste lucruri pieritoare.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 47)

„Nimic nu-i atât de înșelător ca bogăția! Nimic nu-i atât de schimbător ca averea! Așadar, pentru că stăpânirea averilor este nesigură și adesea își ia zborul de la noi mai iute decât o pasăre și fuge cu mai multă nerecunoștință decât un rob, să ne folosim de ele atâta vreme cât suntem stăpâni lor, ca, în schimbul unor averi nestatornice, să luăm bunătăți statornice și să moștenim comoara cea gătită în ceruri.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 458)

„... așa se întâmplă și cu bogăția. Dacă se închide, atunci ea face zgomot și se înfurie mai rău decât leul. Iar dacă o scoți din închisoarea cea întunecoasă și o împarți la săraci, atunci această fiară sălbatică se face blândă ca o oaie, vânzătorul se face acum apărătorul și mijlocitorul tău, stânca cea primejdioasă se prefăce într-un liman sigur și furtuna într-o drăgălașă liniște.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 65)

„Ceva asemenea poți să vezi la corăbii. Dacă ele sunt prea încărcate cu mărfuri, se scufundă, iară dacă povara lor este măsurată, atunci ele aleargă cu ușurință peste valuri. Așa ni se întâmplă și nouă. De ai grămadit prea multă bogăție, se cere numai o mică furtună, sau o neizbitire neașteptată, și corabia ta se prăpădește împreună cu oamenii săi (adică împreună cu sufletul tău). Iară dacă tu strângi numai atâta avere pe cât îți este de trebuință, poate să vie și o furtună puternică, tu vei trece valurile cu ușurință. Așadar, nu dori mai mult decât ai trebuință, ca să nu pierzi totul; nu aduna mai mult decât este neapărat, ca să nu ți se ia și cele neapărate, și să nu pășești peste marginile cele cuvenite, ca să nu te lipsești de toate. Descotorosește-te mai ales de prisosință, pentru ca, cel puțin, să ai de ajuns cele de nevoie. Nu vezi tu că și vierii taie vița, pentru ca puterea ei să nu iasă prin frunze și prin curpeni, ci să rămână în rădăcină, aducând cu atâta mai bune roduri. Fă și tu asemenea. Taie frunzele și curpenii ce sunt de prisos și întoarce toată puterea la aducerea de roade. Dacă tu nu faci aceasta câtă vreme ești norocit, negreșit ai să te aștepti ca nenorocirea să vie asupra ta. Deși este încă liniște, totuși tu

trebuie să te temi de furtună.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 65-66)

„Îngroapă în cer avuțiile tale, și vei dobândi de pe urma lor rod îmbelșugat. Tot ce sădim în cer dă roade frumoase; roade mai mari, mai bune decât cele sădite în pământ, roade bogate, așa cum e și firesc să dea tot ce-și are rădăcina în ceruri. Iată bunătățile de care te vei bucura de pe urma unei astfel de fapte: mai întâi, vei dobândi viața veșnică și făgăduințele date celor ce iubesc pe Dumnezeu, făgăduințe pe care nici ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit (I Cor., 2, 9). În al doilea rând, vei locui în veci. În al treilea rând, scapi de toate grijile, temerile, primejdiile, uneltirile, dușmăniile și ura de aici de pe pământ. Câtă vreme îți vei păstra averile lângă tine se vor găsi negreșit unii care să ți le răpească. Dacă le vei muta în cer, vei duce o viață lipsită de primejdii, o viață sigură, o viață plină de liniște desăvârșită, căci credința îți va da tot ce-ți trebuie ca să trăiești. N-ar fi oare o prostie să cauți ca pământul să fie roditor, când e vorba să-ți cumperi o țarină, dar când e vorba să cumperi cer în loc de pământ, și să poți avea țarină în cer, să te mulțumești totuși cu o țarină pământească, să rămâi tot pe pământ, să înduri toate oboselile legate firesc de pământ și să înduri și păcatele acestor oboseli?” (*Către o femeie rămasă văduvă de tânără*, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 161-162)

„Bogăția atunci e bună celui care o are, când nu se folosește de ea numai pentru banchete și petreceri, nici numai pentru beții și plăceri vătămătoare, ci când se desfătează de ea cu măsură, iar ceea ce rămâne împarte ca să potolească foamea săracilor. Atunci e bună bogăția.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul VII, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 161)

„Bogăția nu e rea dacă o întrebuițăm cum trebuie.” (*Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică, (La începutul Faptelor Apostolilor – I)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 300)

„De ți-e voia să lași pe copiii tăi bogați, lasă-le pe Dumnezeu datornic, că, copiii de-ți vor lua banii nu știu cum să-i păzească sau unde îi să îi dea. Ci de vei apuca tu mai înainte și-i vei da împrumut lui Dumnezeu prin săraci, le va rămâne lor comoara avuției nefurată și va fi plata ușoară și încă îți vor mulțumi. Datornic ni se face nouă Dumnezeu și-i iubește pe aceia ce-I dau împrumut și le este dator decât pe cei cărora nu le este dator; de aceea, de ți-e voia să ai pe Dumnezeu prieten, fă-L datornic copiilor tăi, că nu se bucură atât de mult cel ce împrumută pe datornicii săi, cât se bucură Dumnezeu de oameni când le este dator și de oamenii aceia la care nu le este dator, El fuge și-i sunt urâți. Dar pentru ce să dai avuția ta celor bogați? Că iată Hristos, adică săracii stau gata și așteaptă să ia banii tăi, să-i păzească și să-i adauge și cu multă mulțumire să ți-i plătească, că din mâna lui Hristos nimeni nu poate să-i apuce. Și nu păzește numai banii câți îi dai, ci încă pentru ei te izbăvește și pe tine din nevoile trupești și sufletești ce-ți vin asupra. Pentru că oamenii cei ce iau avuția să ne-o păzească le pare că ne fac bine căci o păzesc, iar Hristos nu face așa, că nu-i mulțumești tu, ci încă El îți mulțumește și mărturisește că i-a luat de la tine. La fel cel ce-ți păzește avuția cere plată de la tine, iar Hristos mai mult îți plătește ție.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 70-71)

„Bogat te-a făcut Dumnezeu ca să ajuți pe cei săraci, ca să risipești păcatele tale cu milostenia pentru mântuirea altora. Ți-a dat Dumnezeu bani și avuție, nu ca să-i ascunzi pentru răul tău, ci ca să-i împarți pentru mântuirea sufletului tău.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 132)

„Ar putea să ne fie prețioasă această bogăție a cărei folosire zgârcenia o neglijează în mod nebunesc. Ea se face pentru a-i ajuta pe săraci, a șterge păcatul, a închide iadul, a deschide cerul, a slăvi pe Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 617)

„Bogăția nu are altă siguranță și altă rodnicie puternică, decât atunci când ea se varsă în sânul săracilor și prin sărac i se dă lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 620)

BOGĂȚIA (reaua ei chivernisire)

„Legătură grea și cătușă este bogăția, legătură grozavă pentru cei ce nu știu a o întrebuința cum se cade, tiran crud și neomenos, care poruncește totul spre vătămarea celor ce-i slujesc. Dar dacă am voi, am răsturna din scaun acest tiran, și l-am face ca să meargă după noi, iar nu să ne poruncească. Și cum s-ar putea face aceasta? Când noi vom împărți bogăția cu toții îndeolaltă. Câtă vreme bogăția se găsește singură și numai în stăpânirea unora, atunci întocmai ca și un tâlhar de codru ea toate relele le pricinuieste – dară când noi o punem la mijloc, atunci nu ne va mai stăpâni, căci noi cu toții o vom lega bine din toate părțile.

Și acestea le spun nu fiindcă bogăția ar fi un păcat prin sine însăși, ci păcat este a nu o împărți cu cei săraci și a nu o întrebuința bine, fiindcă Dumnezeu nimic nu a făcut rău, ci toate bune foarte. Astfel că și averile sunt bune, dar numai dacă nu stăpânesc pe cei ce le au și dacă se împrăștie spre a alina sărăcia aproapelui. Nici lumina nu este bună când nu împrăștie întunericul, ci încă îl mai prelungește, tot așa nici bogăția care, în loc să facă să piară sărăcia, ea dimpotrivă, o mai sporește. Cel ce se îmbogățește [cu adevărat], nu caută ca să ia de la alții, ci îngrijește de a veni în ajutorul altora; iară cel ce caută ca să ia de la alții, nicidecum se îmbogățește, ci el este cel sărac. Așadar, nu averile prin sine însele sunt un rău, ci rea este cugetarea omului care duce bogăția la sărăcie. Astfel de oameni sunt mai ticăloși decât săracii care cerșesc pe la răspântiile drumurilor, cu traista în gât și cu trupurile betegite. Niște astfel de oameni îmbrăcați în haine strălucite de mătase sunt mai ticăloși decât cei îmbrăcați în zdrențe; cei ce se plimbă cu mândrie prin târg sunt mai vrednici de jale decât cei ce stau pe la răspântiile drumurilor sau intră prin ogrăzile oamenilor, strigând și cerând de pomană. Căci aceștia cel puțin laudă pe Dumnezeu și grăiesc vorbe vrednice de milă și izvorâte dintr-o înaltă filosofie, pentru care îi și miluim, le întindem o mână de ajutor și niciodată nu-i învinovățim. Dar cei ce se îmbogățesc rău, mormăie printre dinți cuvinte de cruzime și neomenie, cuvinte de răpire și de poftă satanicească, pentru care și sunt de toți urâți și huliți. Căci, în adevăr, gândește-te bine: Ce se crede de toți oamenii a fi urâcios și necinstit? A cere de la cei bogați, sau de la cei săraci? Negreșit că a cere de la cei săraci. Și tocmai aceasta fac bogații, căci nici că ar îndrăzni a se apropia de cei mai bogați decât ei, pe când cei săraci cer celor mai bogați. Săracul nu cere de la cel sărac, ci de la cel bogat – pe când bogatul sfâșie pe cel sărac. Și iarăși, ce este mai frumos, spune-mi, a lua de la cei ce dau de bunăvoie și cu mulțămire, sau a sili și a supăra pe cei ce nu vor să dea? Negreșit că a nu supăra pe cei ce nu vor să dea. Dar cei bogați și aceasta o fac, căci săracul ia de la cel ce dă de bunăvoie și cu mulțămire, pe când bogații iau de la cei ce nu vor să dea, ceea ce este dovada celei mai mari sărăcii. Că dacă n-ar primi cineva nici la un ospăț să se ducă, când cel ce l-a chemat nu a știut să-și arate mulțămirea către el, apoi cum să fie ceva bun a lua banii altuia cu sila? Pe câinii care latră, oare nu pentru aceea îi înconjurăm și fugim de dânșii, că ne supără cu prea marea lor îndărătnicie? Aceasta fac și cei bogați. Dar aceasta este purtarea cea mai necinstită, căci cel ce face totul spre a lua de la alții, pentru ce nu s-ar face și de răs amenințând cu frica pe alții? De altfel, și de câini temându-ne, de multe ori azvârlim de la noi ceea ce avem în mâini. Și iarăși, ce poate fi mai necinstit, spune-mi, a cere cineva de pomană fiind îmbrăcat în zdrențe, sau în haine de mătase? Când cineva este bogat și îngrijește de niște bătrâni săraci pentru a le lua avutul, deși sunt poate și copii la mijloc, apoi atunci de ce iertare poate fi vrednic?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIII, pp. 137-138)

BOGĂȚIA (râvnirea bogăției)

„Dar, zici tu, cum se face că fiind cineva rău, se îmbogățește și nu pătimește nici o nenorocire? Dacă fiind bun se îmbogățește, aceasta este după dreptate, dar când este rău, ce vom zice? Că cu toată bogăția lui este de jelit, fiindcă bogăția adăogată la răutate mai mult ațâță patima. Dar cutare, zici tu, a primit bogăția de la strămoșii săi și o cheltuiește cu curvele și cu desfrânații, și totuși nu pătimește nimic. Ce spui? Curvește, și tu zici că nu pătimește nimic? Se îmbată, și crezi că el se dezmiardă în desfătări? Nu cheltuiește banii în nimic folositor, și încă zici că-l pizmuiești? Dar ce ar putea fi mai rău decât un asemenea om, care își vătăma astfel sufletul? Dacă trupul lui ar fi schilodit sau ciuntit, ai zice că este vrednic de mii de lacrimi – și când îi vezi întregul suflet schilodit, încă îl crezi și fericit? Dar nu simțeste, zici tu. Dar tocmai pentru aceasta este de jelit, ca și cei nebuni. Cel care știe că este bolnav, negreșit că va chema pe doftor și va primi doftoria cuvenită – pe când cel ce nu se cunoaște, nici a scăpa de boală nu va putea. Și pe acesta tu îl ferești, spune-mi? Nu este însă nimic de mirat, fiindcă cei mai mulți sunt certați cu adevărata filosofie. Pentru aceea vom fi pedepsiți cu cea mai grea pedeapsă, fiindcă deși suntem certați, noi totuși nici nu ne gândim a ne izbăvi de rău. Pentru aceea mânie, pentru aceea tristețe, pentru aceea tulburare întruna, fiindcă Bunul Dumnezeu arătându-ne adevărata viață fericită, adică aceea a virtuților, noi am lăsat deoparte această cale care duce la fericire și ne-am deschis o altă cale, care duce spre bogăție și averi, dar care este încărcată cu mii de rele.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 309)

„... în adevăr, oare nu este vrednic de răs, spune-mi, că noi cari așteptăm nemurirea și toate cele bune, pe carele ochiul nu le-a văzut, urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit, iată că ne certăm pentru cele care rămân aici și le credem că acestea sunt de râvnit? Că dacă încă ai trebuință a afla că bogăția nu este vreun lucru mare, că cele de aici sunt umbră și vis, că se împrăstie toate ca fumul, apoi atunci stai afară de sfânta sfințelor, stai la poartă, zic, căci încă nu te-ai făcut vrednic de intrarea în Împărăția Cerurilor. Dacă tu nu știi încă a osebi firea lor cea schimbăcioasă și veșnic în prefacere, apoi cum vei putea să le disprețuiești? Dar dacă spui că știi, apoi atunci încetează a vorbi în zadar și a descoase de ce cutare este bogat și de ce altul este sărac. Căci prin aceasta tu faci ca și cel ce, plimbându-se prin lumea întreagă, ar întreba întruna: Pentru ce oare acela este alb, celălalt negru, pentru ce unul este cu nasul turtit, celălalt cu nasul în sus. După cum acestea nu sunt defel însemnate pentru noi, de ar așa sau altminteri, tot așa nici dacă unul ar fi sărac și celălalt bogat, și cu atât mai mult altele de acest fel; ci totul vine de la felul întrebării.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 310)

„Și cum ne dorim oare pe cele de aici? Fiindcă nu le dorim pe cele cerești după cum trebuie. Dar aceasta oare de unde vine? De la trândăvie. Dar trândăvia de unde vine? De la disprețul ce avem de adevăr. Și disprețul acesta de unde vine? De la ușurința și prostia noastră de a ne lipi de cele de aici și a nu cerceta mai întâi cu scumpătate firea lucrurilor. Dar aceasta iarăși de unde vine? De la aceea că nu se ia aminte nici la citirea Sfintelor Scripturi, nici la viețuirea cu bărbați sfinți, iar adunările cu cei răi a le depărta și a fugi de ele.

Deci ca nu cumva să se întâmple așa, și valuri fără sfârșit să ne cuprindă și să ne ducă în noianul răutăților, să ne înece și să prăpădească cu totul, apoi până mai este vreme să ne ridicăm, iubitorilor, și stând pe acea piatră puternică – voiesc să zic de dogmele și cuvintele lui Dumnezeu – să putem depărta de la noi neliniștea și tulburările vieții de aici. Căci numai așa ne vom izbăvi și noi de acea neliniște, și pe alții cari poate se îneacă îi vom putea scăpa, și astfel ne vom învrednici de bunătățile viitoare.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 311)

„... cei ce doresc mai mult decât le trebuie sunt mai nenorociți decât cerșetorii, ca unii ce sunt stăpâniți de un mai mare dezgust de toate decât aceștia.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 430)

BOGĂȚIA (pofa bogatului după bogăție crește neîncetat)

„Tulbură-se și apele dar iar se aliniază, clătește-se și pământul dar se așază și se întărește, umblă și vânturile dar iar se așază. Tulbură-se fiarele toate, dar dacă se satură, se așază. Înălță-se și focul, dar dacă arde toată materia ce se află, se stinge, iar omul tulburându-se pentru bani nu încetează niciodată. Aceasta a luat și spre aceea caută, stăpânește una și spre alta se nevoiește. Și de setea iubirii de argint vânându-se, se face mai galben decât aurul pentru avuția cea multă pe care o pofteste.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 34)

BOGĂȚIA (goana după bogății)

„Dar vorbele bogaților care anume sunt? Sunt vorbele porcilor, și ale câinilor, și ale lupilor, și ale altor fiare sălbatice! Vorbele unora sunt de mese și de bucate, de mâncăruri drese cu mirodenii, de vinațuri alese, de miresme, de haine și, în sfârșit, de toate celelalte îmbuibări. Alții vorbesc de dobânzi și împrumuturi, plâsmuind înscrisuri și fluturându-le în vânt încărcate cu datorii de nesuferit, a cărora stăpânire o au de la părinți și de la străbuni, și în puterea cărora unuia îi ia casa, altuia țarina, altuia robul sau celelalte ale lui. Ce ar putea spune cineva de acele testamente scrise cu sânge în loc de cerneală? Căci sau punând de față vreo primejdie mare, sau fermecându-i cu niscaiva făgăduințe mici, acești lupi au înșelat pe cei ce aveau ceva câștigat, dezbrăcându-i și lăsându-i pieritori de foame, iar ei intrând prin furtișag în avutul lor. Toate acestea nu întrec oare până și furia și sălbăticia fiarelor din codru?

Pentru aceea vă rog ca să fugim de astfel de bogăție care este încărcată cu omoruri, să câștigăm bogăția cea duhovnicească și să căutăm averile cele din ceruri, căci cei ce au niște astfel de averi sunt cu adevărat bogați, sunt cu adevărat cuprinși, bucurându-se și de bunătățile de aici, și de cele viitoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIII, p. 138)

„Ai văzut cum aurul nu lasă pe oameni ca să fie oameni, ci îi preface în fiare sălbatice și draci? Ce ar putea fi mai de jelit ca bogatul, care în fiecare zi se roagă și dorește a fi foamete, ca astfel să câștige el aur mult? Patima lui îl duce la cele potrivnice omenirii întregi, căci nu se bucură pentru că a câștigat din belșug roade, ci tocmai de aceasta se întristează, fiindcă a câștigat mult. Deși cel ce câștigă mult ar trebui să se bucure, totuși acesta se întristează. Ai văzut că, după cum ziceam, cei bogați nu atâta plăcere simt din cele de aici, pe câtă nemulțămire îndură din cele ce încă nici nu s-au întâmplat? Cel ce a câștigat miriade de chile de grâu se întristează și oftează mai mult decât cel sărac. Acesta (săracul) având hrana trebuitoare, se încununează, saltă de bucurie și mulțamește lui Dumnezeu, pe când acela, câștigând atâta aur, se nemulțamește și crede că este pierdut.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, pp. 430-431)

„Nu bogăția este aceea care aduce omului plăcere și mulțumire, ci cugetarea cea înțeleaptă; iar dacă aceasta nu este, apoi chiar de ar avea cineva toate ale lumii, totuși se va crede mai lipsit și mai jelit decât toți. Căci și cel despre care ne este vorba acum, deși i se dăduse atâta cinste pe câtă voise, iarăși s-a întristat că nu i s-a dat mai multă, și dacă i s-ar fi dat și mai multă, el ar fi căutat alta și mai mare; și de i s-ar da la îndemână o baniță de galbeni, el chiar și atunci s-ar sfârși de întristare, ca nu cumva să fie numai o jumătate de baniță. Dacă nu chiar de la început a arătat o astfel de lăcomie, tu să nu te minunezi, fiindcă nici bețivii nu se

înfierbântă de la început, ci după ce își umplu pânțele de băutură, încă mai grozav li se aprinde pofta de băut. Tot așa și aceștia, cu cât își vor strânge mai multe bogății, cu atâta ei se găsesc parcă în mai mare sărăcie, și cei ce agonisesc mai mult, aceștia sunt mai cu seamă cei săraci.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 431)

„A voi ca să nu ai mai mult, de nicăieri nu vine, decât din prostie, din mizantropie și din mândrie.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVIII, p. 175)

„Dacă, când un om este mâniat, aurul nu ne folosește la nimic, la ce ne va folosi și care va fi puterea sa pentru a potoli mânia lui Dumnezeu, care n-are nici o trebuință de bogățiile noastre? Să ne zidim case pentru a ne face adăposturi, iar nu pentru a ne mândri. Ceea ce întrece trebuința este de prisos și nefolositor. Voi luați o încălțăminte prea mare, ea vă supără și vă împiedică de a merge; tot astfel, o casă prea mare vă împiedică de a înainta către cer. Voiți să vă zidiți locuințe mari și frumoase? Eu nu mă împotrivesc la aceasta, dar ele să nu fie pe pământ; zidiți-vă în cer corturi, unde să puteți primi și pe alții, corturi care niciodată nu pier. De unde vine această patimă de a înseta după averile trecătoare și pământești?” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 43)

„Să nu crezi că, dobândind multe, vei dobândi și adevărata plăcere. Plăcere și bucurie și pace ai atunci când nu vrei să te îmbogățești. Dacă alergi după bogăție, atunci nu vei înceta să te chinui. Căci dorința de îmbogățire nu poate fi potolită. Cu cât străbați un drum mai lung, cu atât mai mult te îndepărtezi de scopul tău final. Cu cât îți dorești mai mulți bani, cu atât vei fi mai neliniștit.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 161-162)

„... bogații nu-și conținesc nicidecum această poftă absurdă, chiar dacă ar pune stăpânire pe lumea întreagă, iar săracii se grăbesc să-i ajungă din urmă, și o turbare incurabilă, o nebunie de nestăvilit și o boală de neîndreptat cuprinde sufletele tuturor. Iar această dragoste a biruit și a scos afară din suflet orice altă dragoste. Și nu mai contează nici prietenia, nici rudenia. Și ce spun prietenia și rudenia? Nici femeia sau copiii; și ce alt lucru mai drag ar putea fi pentru bărbați? Toate sunt însă aruncate la pământ și călcate în picioare atunci când această stăpână crudă și nemiloasă cuprinde sufletele tuturor celor stăpâniți de ea. Căci ca o stăpână neomenoasă și ca un tiran nemilos, ca un barbar crud și ca o desfrânată care se dă tuturor și foarte cheltuitoare, ea rușinează, torturează și supune la mii de primejdii și pedepse pe cei care au ales să-i fie sclavi. Și deși este înfricoșătoare și neînduplecată, sălbatică și nemiloasă, având o față de barbar sau mai degrabă de fiară, și e mai sălbatică decât un lup și un leu, ea pare a fi atrăgătoare și dorită și mai dulce decât mierea pentru cei înrobiți de ea. Și deși în fiecare zi făurește sabie și arme împotriva lor, le sapă prăpăstii și îi duce în prăpăstii și în stânci împletindu-le mii de năvoade ale osândei, e crezută atât de cei cuceriti de ea că-i face amanți geloși. Și așa cum porcul își găsește plăcerea și delectarea tăvălindu-se în noroi și în mocirlă, iar scarabeii rostogolesc neconținut sferă de gunoi, tot așa și cei cuprinși de iubirea de arginți sunt mai nenorociți decât aceste animale. Fiindcă aici scârba este mai mare și noroiul mai împruțit; căci petrecând în această patimă cred ca de aici culeg multă plăcere, ceea ce nu ține de natura realității, ci de gândirea bolnavă de o asemenea lipsă de rațiune.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 6, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 245)

„Căci ce ți se pare, omule, că bogăția este demnă de căutat cu sânguință? Oare din pricina plăcerii meselor? Oare din pricina cinstirii și alaiului slujitorilor? Oare din pricina faptului că ea se poate răzbuna pe cei care o întristează și insuflă teamă tuturor? Fiindcă n-ai putea spune alte motive decât plăcerea, linguşeala, teama și pedeapsa; căci ea nu obișnuiește să facă pe nimeni nici mai înțelept, nici mai drept, nici mai priceput, nici mai bun, nici mai iubitor de oameni, nici mai presus decât mânia, decât pânțele și decât plăcerile; nu învață nici

moderația, nici reținerea, nici nu introduce sau sădește în suflet vreo altă parte a virtuții. N-ai putea spune de ce e pentru tine mai demnă de căutat și mai dorită decât acestea; fiindcă nu numai că nu știe să sădească ori cultive nimic din cele bune, ci atunci când le găsește în suflet le vatămă, le împiedică și le veștejește, iar uneori le smulge și introduce în locul lor cele contrare: o neînfrânare nemăsurată, o poftă de moarte, o mânie nedreaptă, o rătăcire a minții, o trufie și o pierdere a minții. Dar să nu mai vorbim despre acestea, căci cei cuprinși de această boală n-ar suporta să audă vorbindu-se despre virtute și răutate, fiind cu totul de partea plăcerii și din această pricină deveniți sclavii ei, fiindcă sunt învinuiți și demascați văzându-le.

Hai deci acum ca, lăsând deoparte cuvântul despre acestea, să aducem la mijloc și celelalte, și să vedem dacă bogăția are o plăcere, dacă are preț. Fiindcă eu unul văd lucrurile cu totul contrar. Dacă vreți, să cercetăm mai întâi mesele bogaților și ale săracilor și să ne întrebăm despre cei ce mănâncă la ele, cine sunt cei care strâng drept rod o plăcere curată și autentică: oare cei care zac toată ziua pe așternuturi de frunze și leagă ospețele de seară de cele de dimineață, care fac să le crape pânțele, care-și tocesc simțurile, care-și scufundă corabia sub excesiva povară apăsătoare a mâncărilor încărcând nava în exces și inundând-o ca într-un naufragiu al trupului, care născocesc piedici la picioare, la mâini și la gură, și-și leagă tot trupul cu un lanț mai greu decât unul de fier, cel al beției și lascivității care nu mai preferă un somn adevărat și curat, nici nu sunt liberi de vise înfricoșătoare, care sunt mai nenorociți decât nebunii, și-și introduc în suflet un demon arogant, care sunt expuși ca la teatru râsului slujitorilor, sau, mai bine zis, sunt o tragedie și un prilej de lacrimi pentru cei mai moderați decât ei, care nu mai cunosc nimic din cele din jurul lor, nici nu mai pot spune sau auzi ceva, ci sunt purtați pe brațe de pe frunze pe pat? Sau cei treji și veghetori și care stabilesc măsura unora ca acestea cu nevoia, care plutesc cu vânt lin și care au drept cea mai mare plăcere la hrană și băutură faptul de a mai flămânzi și înseta?” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 7, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 246-247)

„... dacă ea pare pentru voi dorită și demnă de luptat pentru ea, nu e oare pentru că hrănește în voi patimile cele mai grele, dezlănțuind în acest scop mânia, umflând la maximum bășicile nebuniei slavei, antrenând și sculând spre demență? Dar atunci deci trebuie fugit de ea fără a întoarce capul, pentru că introduce în mintea noastră sentimente sălbătice, crude și aspre, lipsindu-ne la toți oamenii de adevărata cinstire, colorând în culorile ei ceea ce este contrar ei, aducând acest lucru din urmă la cei înșelați de el și convingându-i că nu e ceea ce este cu adevărat prin natura lui, ci ceea ce pare privirilor a fi astfel. Căci așa cum frumusețile femeilor desfrânate stau în alifii și farduri care, deși ele sunt lipsite de frumusețe, fac ca vederea lor rușinoasă și urâtă să pară frumoasă și chipeșă pentru cei înșelați de ele, așa și bogăția care constrânge la linguseală o arată pe aceasta drept cinstă.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 9, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 248-249)

BOGĂȚIA (gravitatea agonisirii cu nesaț a bogăției)

„Spune-mi, care e deosebirea între noi, care clădim case mari și strălucitoare, și copiii care-și clădesc case, jucându-se? Care e deosebirea între noi care cheuim și cei care își mănâncă prânzul lor? Nici una, decât aceea că fapta noastră e însoțită de osândă. Și nu e de mirare că nu ne dăm seama de josnicia faptelor noastre; n-am ajuns încă bărbați; când vom ajunge, atunci vom cunoaște că toate acestea sunt copilării”. (*Omilia la Matei, omilia XXIII, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 307*)

„Înmulțirea averilor aprinde mai mult flacăra, îi face mai săraci pe cei bogați; că bogăția le înmulțește dorința și-i face să ducă lipsă de multe”. (*Omilii la Matei*, omilia LXIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 729)

„De ce iertare suntem vrednici, când cu multă râvnă ne îngrădim cu bogățiile, care pun zid în calea spre împărăție, când nu numai că le încuiem în sipete și lăzi, ba le mai îngropăm și în pământ, în loc să le dăm să le păzească cerul? Te asemeni cu un plugar, care în loc să-și semene grâul într-un pământ bun, lasă pământul cel bun și-și îngroapă tot grâul într-o groapă, ca să nu se bucure nici el de grâu, iar grâul să se strice.” (*Omilii la Matei*, omilia IX, V, în col. PSB, vol. 23, p. 117)

„Nu este, oare, cea mai mare nebunie să îngrămădim averi peste averi aici, unde cele adunate se pierd și se strică, iar acolo, unde rămân neatinse și se înmulțesc, să nu depunem nici cea mai mică parte, și aceasta când toată viața noastră o vom petrece pe lumea cealaltă?” (*Omilii la Matei*, omilia XII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 152)

„Isus Hristos ne-a răscumpărat și noi slujim bogățiile; deci noi proclamăm superioritatea unui alt stăpân, noi ne supunem unui alt stăpân, suntem foarte atenți la ceea ce ne poruncește el; drepturile moștenirii, drepturile, prietenia, legile, noi neglijăm totul pentru acest stăpân și-i jertfim totul lui. Nimeni nu privește cerul, nimeni nu se gândește la lucrurile viitoare. Dar, vai! Va veni vremea când aceste cuvinte și regretele noastre vor fi inutile; căci zice Scriptura: *Și în iad cine Te va lăuda?* (Ps., 6, 5). Aurul este dorit, el ne procură mari plăceri și ne atrage multă cinste, dar nu ca și cerul. Pe bogat, cei mai mulți îl urăsc și-l socotesc disprețuit; dar pe omul care este împodobit cu virtutea, toți îl cinstesc și-l respectă.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVI, 3, p. 395)

„Să nu crezi că în a se îmbogăți cineva se găsește plăcerea și mulțumirea, ci în a nu dori să se îmbogățească. Întrucât dorești a te îmbogăți, niciodată nu vei înceta a fi torturat. Pofa de bogăție este un amor nesatisfăcut niciodată, și cu cât vei înainta mai mult pe această cale, cu atât mai mult te-ai depărtat de sfârșit. Deci nu este oare aceasta o enigmă, o abrutizare și o mare nebunie?

Prin urmare, să ne depărtăm de rele, sau, mai bine zis, de cel dintâi rău, adică de bogății, și nici chiar să ne atingem de această pofă, iar de cumva ne-am atinge, să fugim categoric.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XII, p. 221)

„Căci pe păcătoși trebuie întruna a-i jeli, mai vârtos când se bucură de bogăție și multă îmbelșugare, ca și pe cei bolnavi care se îmbuibă cu mâncărurile și se îmbată.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 429)

„Căci cu cât cineva se înconjoară de mai multe, adică cu cât are mai mult, cu atât dorește și mai mult.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIII, p. 135)

„Te întreb, dacă ai vedea pe un hoț că iese la drumul mare, că atacă pe drumeți, că jefuiește satele, că îngroapă în peșteri și vizuini aur și argint, că închide acolo cirezi multe de vite, că are haine și robi mulți de pe urma jafurilor lui, te întreb, îl vei fericii oare pentru bogăția aceea sau îl vei plânge pentru osânda ce are s-o primească? Și n-a fost încă prins, nici n-a fost dat pe mâna judecătorului, nici n-a fost băgat la închisoare, nici n-a avut pârâși, nici nu s-a pronunțat sentința, ci chefuiește, petrece, se îmbată și are de toate! Cu toate acestea, nu-l fericim pentru cele ce le are și se văd, ci-l plângem pentru cele ce-au să vină și cele ce-l așteaptă. Cugetă la fel și despre bogați și zgârciți. Sunt tâlhari la drumul mare, jefuiesc averile trecătorilor, îngroapă în cămările lor, ca în peșteri și vizuini, averile altora. Să nu-i fericim, dar, pentru cele ce le au, ci să-i plângem pentru cele ce au să vină, pentru judecata aceea înfricoșătoare, pentru pedepsele de neînălțurat, pentru întunericul cel mai din afară (Matei 8, 12; 22, 13; 25, 30), în care vor fi aruncați. Tâlharii scapă de multe ori din mâinile oamenilor,

dar, cu toate că știm aceasta, nu ne dorim nici nouă, nici dușmanilor noștri viața și averea lor blestemată. Însă despre ceea ce se referă la Dumnezeu nu se poate spune aceasta; nimeni nu scapă de judecata Lui.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 49-50)

„Că acela ce iubește banul n-are vrajbă numai cu vrăjmașii lui ci și cu prietenii și mai mult pe săraci îi urăște, căci nu are prieteni ci se află tuturor ca o povară. Și nu are numai sufletul lui pierdut ci și ticălosul lui trup de multe ori îl topește cu griji și-l îmbolnăvește. Cel ce urăște argintul oprește pofta banilor, iar cel ce vrea să se îmbogățească, mai mult aprinde focul poftelor în sufletul lui, pentru că dacă dobândește zeci de mii de lei și alții încă pe atâția, mai pofteste și dacă dobândește dorește încă de două ori pe atâta și niciodată nu poate să stingă pofta cea vicleană a lăcomiei.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 28-29)

BOGĂȚIA (pofta de avuții nu se poate însoți cu dreptatea)

„Nu este cu puțință a locui împreună pofta de bani și dreptatea, fiindcă își au despărțite corturile lor. Deci nu te mai trudi a aduna la un loc cele ce nu se pot amesteca, ci alungă de la tine tiranica iubire de argint dacă voiești a lua dreptatea împărătească, căci aceasta este împărăteasa cea adevărată, care face slobozi pe cei robi; iar aceea face cu totul dimpotrivă.

Deci iubiților, cu toată graba să fugim de aceea și să îmbrățișăm pe aceasta, ca astfel să ne învrednicim și slobozeniei de aici, în același timp și împărăției cerurilor, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIX, p. 181)

BOGĂȚIA (nu bogăția în sine este rea, ci lăcomia și avariția)

„Bogățiile nu sunt oprite, dacă cineva se folosește de ele numai pentru trebuință. Căci, după cum am spus altădată că vinul nu este un rău, ci beția, tot astfel putem zice că bogăția nu este un rău, ci lăcomia și avariția.

Să nu confundăm pe bogat cu avar. Avarul nu este bogat: avarului îi lipsesc multe; ori, fiind lipsit de multe, el nu poate fi bogat niciodată.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 41)

„Bogăția nu este în sine ceva rău, ci rău este zgârcenia și lăcomia de avere. Altceva este un lacom de avere, și altceva un bogat. Așa, lacomul de avere este acela, care, deși are mult, totuși nu crede că este bogat, căci el de-a pururi tot mai mult pofteste. Dar cel ce pofteste mult, acela mai de grabă se poate numi lipsit, decât bogat și avut.” (*Cuvânt la Duminica a 3-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 66)

„Aceasta o zic nu ca să hulesc bogăția, ci hulesc pe cei ce le trebuie bogăția, nu ca pe un lucru bun, că banii buni sunt (...) Buni sunt că mângâie sărăcia, înlătură lipsa, auzi cum zice Iov: *Eu eram ca un ochi orbilor, picioare șchiopilor, eu eram tată neputincioșilor*, aceasta este și fără de nici un păcat, pentru că împreună cu bogăția, este și iubirea de săraci, *casa mea era deschisă la fiecare care voia să intre*, zice Iov. Aceasta este slujba bogăției: să fie nu numai cu numele, ci și cu fapta. Această bogăție este slugă la acea bogăție, că această bogăție pe care o au oamenii pentru dânsii numai, este nume fără de faptă, iar acea bogăție pe care o au oamenii și pentru dânsii și pentru alții este bogăție adevărată, și care este acesta? Este bogăția bunătăților, bogăția milosteniei.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 19)

BOGĂȚIA (îmbogățirea în chip nedrept și lacom)

„Căci dacă vă pare dulce a vă îmbogăți prin răpiri, amintiți-vă că Iisus Hristos vă oprește aceasta și aceea în continuu vă va deveni neplăcut și amar.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVII, 4, p. 401)

„Chiar de ai stăpâni ceva cât de mic prin nedreptate, întreaga avere ți-a dospit-o acel puțin aluat. Pentru aceea, de multe ori cele puține băgate rău, scot pe cele multe câștigate bine.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XV, p. 156)

„Vezi poate în stăpânirea bogatului cutare casa celui sărac? Plângi, însă nu pe cel răpit și lipsit de bunul său, ci pe cel a răpit, căci el nu a dat, ci a luat un rău. Pe acesta l-a lipsit de cele de aici, pe când pe sine s-a scos singur din bunătățile cele negrăite. Dacă cel ce nu dă celor săraci se duce în gheena, dar cel ce ia cele ale săracilor ce va pătimi?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVI, p. 170)

„Nici un sărac nu este silit a face atâtea rele din pricina sărăciei, pe câte fac bogații pentru ca mai mult să se îmbogățească și pe cele strânse să nu le piardă. Nu atât de mult dorește săracul cele trebuitoare, pe cât cel bogat dorește cele de prisos; nu atâtă este volnic săracul a se sluji de viclenie, pe cât poate acela. Căci dacă el și pofteste mai mult, în același timp și poate mai mult, apoi este vădit că și mai multe va face.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIII, p. 135)

„Cu toate că mulți mă strigă mereu, zicându-mi: *Te-ai legat de cei bogați*, le răspund că și aceia din totdeauna s-au legat de cei săraci. Eu m-am legat de bogați? Nu de bogați, ci de cei care folosesc bogăția în mod rău, căci mereu spun că nu pe bogat îl defaim, ci pe răpitor. Alta este bogatul și cel înstărit, și alta lacomul și hapsânul. Fă distincție între lucrurile acestea și nu le confunda pe cele neamestecate. Ești bogat? Nu te împiedic! Ești lacom? Te învinovățesc. Ai ale tale? Desfată-te! Ai luat altele străine? Nu tac! Vrei să mă ucizi cu pietre? Sunt pregătit să-mi vărs sângele meu, doar te voi împiedica de la păcat.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 29)

„Este greu de închipuit că un om care câștigă bani cu nemiluita să-și câștige averea în chip cinstit; de cele mai multe ori își mărește averea nenorocind pe alții.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 174)

„Căci unde e bogăție și răpiri, acolo eu văd lup; unde e bogăție și cruzime, acolo eu văd leu, și nu om.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul VI, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 133)

„Dacă vrei să scapi de judecata neînduplecatului Judecător, nu mai umbla după avere dobândită prin nedreptățirea celorlalți. În această viață, ești apărat de puterea banilor, de influența funcționarilor și de bunăvoința judecătorilor, însă în cealaltă viață, cine te va mai apăra? Acolo te vor însoți numai păcatele tale și strigătele celor nedreptățiți de tine, care ajung până la tronul ceresc al lui Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 232)

„Nu-mi spui frate pentru care pricină vrei să te îmbogățești din lăcomie și din răpire, sau vrei să afle alții aurul și argintul pe care l-ai strâns cu strâmbătate și tu să rămâi numai cu blestemele și anatema de la aceia ce le-ai făcut strâmbătate.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 26)

„Lăcomia este un aluat vechi și ori în ce casă va cădea o va face necurată și pustie. Și măcar cât de puțin de vei strânge cu nedreptate, toată avuția o dospește și o pierde, pentru aceea de multe ori cele puține strânse cu strâmbătate au pierdut și au stricat lucrurile cele bune agonisite.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 26)

„Cum ar fi o fiară sălbatică, ci mai vârtos nici fiarelor nu se aseamănă și face nedreptate fraților lui celor ce sunt de o credință cu dânsul și-i mănâncă pe dânsii, deci cum vei putea să dai seamă la Dumnezeu? Că nu vezi pe albină că dacă mușcă pe cineva ea moare? Învăță-te și tu de la dânsa și nu face pagubă și scârbă fratelui tău pentru că mai înainte va veni moartea la noi și numai după aceea va merge la cei ce le-am făcut strâmbătate.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 28)

„Pentru că n-ai hrănit pe cel flămând te muncește Dumnezeu, iar de ai dezbrăcat pe cel îmbrăcat, cum vei scăpa de judecata cea înfricoșătoare?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 29)

„... când vezi pe cineva îmbogățindu-se din strâmbătăți și din lăcomie, pe acel om nu-l lauda, ci să-l plângi, că bogăția adaugă munca acolo, de vreme ce adună la dânsul blesteme și urgie de la cei ce le face strâmbătate și muncile păcatelor sunt de multe feluri, după vreme și după obraji și după vrednicie și după cunoștință și necunoștință.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 40-41)

BOGĂȚIA (despre moștenirea bogăției dobândită prin nedreptate)

„Cel ce a moștenit o avere încărcată de nedreptăți, deși el nu a răpit nimic, totuși stăpânește cele ale răpitorilor, și prin urmare să știe bine că este drept a pătimi pentru aceasta. Dacă tu ai luat averea cutăruia care a furat-o, iar acel răpit de dânsul venind, ar cere averea înapoi, apoi oare ți-ar fi de-ajuns spre îndreptățire să răspunzi că nu tu l-ai furat pe el? Și ce ai răspunde, spune-mi, la o astfel de învinovățire? Că nu tu, ci altul l-a dezbrăcat? Dar tu stăpânești acum averea sau lucrul furat de la el. Că acela a răpit? Dar tu te bucuri acum de lucrul răpit. Toate acestea le prevăd chiar și legile din afară, care lăsând la o parte pe cei ce au răpit avutul altora, poruncesc a se cere de la aceia la care găsește cineva lucrul sau averea furată.

Deci de cunoști pe cei nedreptățiți, întoarce înapoi lucrul răpit și fă cu dânsii ce a făcut Zahau acela cu multă bunăvoință, iar de nu știi și nu cunoști pe aceia, eu îți voi arăta și o altă cale și nu-și voi închide calea mântuirii. Împarte toată averea ta săracilor, și astfel te vei mângâia de răul făcut.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XV, pp. 156-157)

BOGĂȚIA (- sclavă sau stăpân?)

„ - Oare Avraam, oare Iov n-au bineplăcut lui Dumnezeu, deși au fost bogați?

- Nu-mi vorbi mie de bogați ci de cei robiți de bogăție! Iov a fost bogat, dar n-a fost rob al lui mamona; nu era stăpânit de mamona, ci-l stăpânea; era stăpân, nu rob. Stăpânea toate averile lui, ca și cum ar fi fost administratorul unor averi străine; așa le stăpânea. Nu numai că nu răpea averile altora, ci chiar pe ale sale le dădea celor nevoiași. Și, ceea ce-i mai minunat, este că nici nu se bucura de averile sale; el însuși a arătat-o, spunând: *De m-aș fi bucurat de multa avuție pe care am avut-o* (Iov 31, 25). De aceea nici n-a plâns când a pierdut-o”. (*Omilii la Matei*, omilia XXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 273)

„Numai acela gustă plăcerile bogăției, numai acela este stăpân pe averile lui, care întrebuințează averile pe ceea ce trebuie; ceilalți sunt robii și prizonierii avuțiilor lor; își măresc patimile trupului și bolile sufletului. Cum poate fi plăcere și desfătare acolo unde-i împresurare de dușmani și război, unde-i furtună mai cumplită ca furtuna mării? Dacă bogăția dă peste un prost, apoi îl prosteste și mai mult; dacă dă peste un desfrânat, apoi îl face și mai desfrânat.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXXIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 944)

„Trebuie să fii stăpâni și nu robi; să le stăpânești fără ca ele să vă stăpânească; a le folosi dar a nu abuza. Bogățiile se numesc în limba greacă cu un nume care înseamnă *a sluji*, pentru a ne face să înțelegem că trebuie să le facem să slujească nevoilor noastre și nu a le închide și a le păzi. Unul este de un slujitor, și celălalt de un stăpân; a le păzi este funcția unui slujitor, a le împărți este a unui stăpân. Voi nu le-ați primit pentru a le închide în pământ, ci pentru a le împărți. Dacă Dumnezeu voia să fie păzite, El nu le-ar fi dat oamenilor, ci le-ar fi lăsat ascunse în pământ; precum vrea să le împartă, El permite ca să le avem, ca noi la fel să le împărțim. Căci dacă noi le reținem în casele noastre, nu mai suntem stăpâni.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIX, 3, p. 94)

„Avarul este păzitorul, iar nu stăpânul bogățiilor sale; el este sclavul lor, iar nu posesorul. El ar da mai curând din sângele său decât aurul pe care l-a îngropat. Căci acest aur este pentru el un depozit, pe care-l ține și îl păzește cu atâta îngrijire încât oprește pe oricine de a se atinge de el. El se folosește tot atât de puțin de averile sale ca și cum i-ar fi străine; și ele îi sunt cu adevărat străine. Căci averile din care el n-ar putea să se hotărască să împărtășească și pe alții, cu care n-ar voi să ușureze trebuințele sărăciei, cu orice pedeapsă s-ar amenința avariția sa; se poate zice că aceste averi îi aparțin?” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 41)

„Ești stăpân pe multe averi? Să nu ajungi robul acelora peste care Dumnezeu te-a făcut stăpân! Rob al lor ajungi nu când le cheltuiești cum trebuie, ci când le îngropi în pământ.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 458)

„... nu învinuiesc pe cei bogați, nici nu hulesc banii și averile, ci întrebuintarea rea a banilor, cheltuirea lor în desfrânări. De aceea se numesc *bani*, ca să ne folosim noi de ei, nu ei să se folosească de noi⁸⁸. De asta se numesc *avuții*, ca să le avem noi pe ele, nu ele să ne aibă pe noi. Pentru ce vrei ca să ai ca stăpân o slugă? Pentru ce strici rânduiala?” (*Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică*, (*La începutul Faptelor Apostolilor – I*), în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 300)

BOGĂȚIA

(punerea ei în păstrare de *stăpân* spre paguba și nenorocirea lui)

„Mulți oameni nu-și au locuința într-un singur loc și de multe ori nici nu vor sau nu pot să locuiască în altă parte, pentru că-i împiedică fie alte afaceri, fie boli trupești, dar vor să aibă pretutindeni și, ca să spun așa, în toate orașele, monumente ale lăcomiei lor, vor să aibă în toate coloane nemuritoare ale răutății lor; nu-și dau seama că-și pun pe capetele lor păcatele săvârșite cu adunarea celor averi, povară grea și cu anevoie de purtat; nu-și dau seama că desfătarea cu averi va trece altora, nu numai după ce pleacă de pe lumea asta, ci chiar și înainte de plecarea de aici. Dar chiar dacă nu li s-ar lua fără voia lor averile, totuși i le smulg, ca să spun așa, cei ai lui și le risipesc pe toate, iar lor nu le rămâne pentru desfătare nici cea mai mică parte. Dar pentru ce vorbesc eu de desfătare? Chiar de ar voi unii ca aceștia să se desfăteze cu toate averile lor, tot nu pot, că n-au decât un singur stomac pentru atâta mulțime de averi”. (*Omilii la Facere*, omilia XXII, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 269-270)

„Bogăția, a spune Domnul, nu vă vatămă numai pentru că înarmează pe noi împotriva voastră, nici numai pentru că vă întunecă desăvârșit mintea, ci și pentru că vă scoate din robia lui Dumnezeu, făcându-vă prizonieri banilor, fără suflet și vătămându-vă de două ori: o dată

⁸⁸ Tâlcuirea Pr. Dumitru Fecioru: Cuvântul *bani*, χρήμα în limba greacă, derivă dintr-un verb care are înțelesul de *a se folosi de ceva*. De aici frumosul joc de cuvinte al Sfântului Ioan Gură de Aur, intraductibil în românește. (n.s. 334, p. 300)

pentru că vă face robi banilor, peste care ar trebui să fiți voi stăpâni, și a doua oară pentru că vă scoate din robia lui Dumnezeu, Căruia mai mult decât tuturor ar trebui să-I fiți neapărat robi. După cum atunci când Domnul a vorbit de bogăție (Matei 6, 20), a arătat că este vătămă de două ori: și pentru că este depusă aici, pe pământ, unde o strică moliile și pentru că nu este depusă dincolo, în cer, unde nu poate fi furată, tot astfel și acum arată că pricinuieste o îndoită pagubă sufletească și pentru că ne depărtează de Dumnezeu, și pentru că ne supune lui mamona”. (*Omilia la Matei*, omilia XXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 272)

„Nu puteți sluji și lui Dumnezeu și lui mamona (Matei 6, 24).

Să ne cutremurăm la gândul că noi suntem aceia care L-am silit pe Hristos să spună aceste cuvinte, să pună adică aurul alături de Dumnezeu. Dacă înfricoșător este lucrul acesta, apoi mult înfricoșător este să o faci cu fapta, să preferi tirania aurului în locul fricii de Dumnezeu”. (*Omilia la Matei*, omilia XXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 273)

„Hristos nu defaimă averile, ci pe cei stăpâniți de averi. Dacă un bogat intră cu greu în împărăția cerurilor, cu mult mai greu lacomul. Dacă ești împiedicat să intri în împărăția cerurilor când nu dai averile tale, gândește-te ce foc strângi pe capul tău când iei averile altora!

- Dar pentru ce Hristos a spus ucenicilor că bogatul va intra cu greu în împărăția cerurilor, când ucenicii erau săraci și n-aveau nimic?

- Ca să-i învețe să nu se rușineze de sărăcie; își îndreptățește acum porunca ce le-o dăduse de a nu avea nici un fel de avere (Matei 10, 9-10).

Când a spus că e greu, a spus mai mult chiar, a spus că e și cu neputință; și nu simplu cu neputință, ci a spus cu tărie că e cu neputință, arătând lucrul acesta cu pilda cămillei și a acului.

Mai lesne este să intre cămila prin urechile acului, decât bogatul în împărăția cerurilor (Matei 19, 24)”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 729)

„... tu deci când îl vezi pe cel bogat că îi merge bine deși-i un ticălos și un nelegiuit, suspină și lăcrimează că bogăția aceea îi este adaos de pedeapsă. După cum cei care fac o mulțime de păcate dar nu vor să se pocăiască, își adună totuși multă urgie, tot așa și cei s-au bucurat de bună stare și n-au fost pedepsiți aici pe pământ vor suferi dincolo mai mare osândă”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXV, V, în col. PSB, vol. 23, p. 857)

BOGĂȚIA (atrage neplăceri și primejdii numeroase)

„Nu știi să fi murit cineva repede de foame; că poți găsi oricând ceva ca să scapi de răul acesta; dar din pricina banilor, din pricina bogăției, din pricina afacerilor, știu că mulți au fost uciși, unii în taină, alții în văzul mulțimii. Drumurile, tribunalele, orașele sunt pline de crime. Dar pentru ce vorbesc de drumuri, tribunale și orașe? Și marea-i plină de sângele celor omorâți din pricina bogăției. Tiranul acesta nu s-a mărginit să stăpânească numai pământul, ci a năvălit cu multă furie și asupra mării. Unul pornește pe mare de dragul banilor, iar altul, tot pe mare, ucide tot de dragul banilor; tiranul acesta a făcut pe unul negustor, iar pe altul ucigaș. Ce poate fi mai puțin credincioasă decât bogăția, când ea te pune pe drumuri, când îți primejduiește viața?”. (*Omilia la Matei*, omilia IX, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 118)

„Voi L-ați auzit pe Iisus Hristos numind adesea cu numele de spini (Mt., 13, 22), neli-niștile veacului acestuia și închipuirile bogățiilor. Și sigur, aceasta cu dreptate; precum spinii sunt șerpi, bogățiile sunt la fel; precum aceia îi sfășie pe cei ce se apropie, la fel acestea sfășie sufletul, și precum focul le arde cu ușurință, și pe care vierii nu pot să-i suferă, focul la fel va arde bogățiile acestei lumi, la fel vierul le va arunca.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXIV, 3, p. 118)

„Cel ce stăpânește averile aici pe pământ, va suferi mii de rele. Ca și un câine turbat se repede și diavolul asupra celor bogați, voind a le răpi, ca pe o bucată de plăcintă sau pâine din mâinile copilului.” (*Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 120)

„Întru nimic nu se deosebesc cei bogați de copiii cei mici supărați de căței, căci și asupra lor toți își ațâță vorba, toți îi hărțuiesc, toți îi trag de partea lor, nu numai oameni, ci și patimi barbare, ca beția, îmbuibarea pântecelui, lingușirea și toată desfrânarea.” (*Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 120)

„Ascultă ce a făcut unul dintre profani, și rușinează-te cel puțin de filosofia lui. Se zice că unul dintre aceștia, intrând într-o casă strălucită și sclipind de aurul cel mult, de frumusețea marmurei și a coloanelor, și fiindcă a văzut și pe jos așternute covoare în toate părțile, deodată a scuipat în față pe stăpânul casei. Apoi, fiind dat în judecată pentru acest fapt, el a răspuns că deoarece n-a găsit în toată casa aceea nici un loc mai murdar, s-a văzut nevoit a scuipa pe fața aceluia! Ai văzut cât de ridicol se face cel ce se împodobește pe dinafară, și cât este de disprețuit de toți cei ce au mintea doar la lucrurile exterioare?” (*Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 199)

„Bogăția ne aduce o mare rușinare, iar pe diavol îl îngâmfă mai mult împotriva noastră. Deci, de ce tu chiar înarmezi pe diavol contra ta și-l faci mai puternic? Înarmează-ți dreapta ta contra lui, făcând săracilor milostenie.” (*Omiliile la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 284)

„...nesigur lucru este bogăția. Din pricina ei nu numai casele se sparg, ci încă și morminte și sicrie. Deci ce ar putea fi mai ticălos, când nici chiar moartea nu-i poate aduce liniștea cuvenită, ci acel trup fricos, nici lipsit de viață cu este scutit de relele din viață, fiind urât de toți acei care l-au pizmuit atât de mult încât s-au grăbit de a-l război până și atunci când el era țărână și cenușă, și încă cu mai mare furie decât pe când trăia? Că pe atunci tâlharii intrând în odaia cu banii, mișcau din loc lăzile cu bani, iar de trupul lui se depărtau, și nu ar fi luat atâtea încât să-i dezbrace și trupul, dar acum nici de trupul lui nu se depărtează mâinile cele spurcate ale pângăriturilor de morminte, ci îl mișcă și-l întorc în toate părțile, și-l batjocoresc cu multă cruzime. După ce fusese predat pământului, iată că aceștia dezbrăcându-l de haine și lăsându-l gol, l-au aruncat și au fugit. Dar cine poate fi atât de dușman ca bogăția, care pe când sunt în viață le pierde sufletul, iar după ce mor, și trupul îl batjocorește, și nici măcar nu-i dă voie a se ascunde sub pământ? – ceea ce de altfel este obișnuit până și pentru cei osândiți, și pentru cei osândiți pentru fapte necinstite. Căci pentru aceștia legiuitorii cerând osânda cu moarte, nimic mai departe nu cer – pe când pentru aceia, bogăția și după moartea lor cere osândă grozavă, lăsându-i privirilor omenești goli și fără morminte, privesc triste și vrednică de milă. Într-adevăr, aceștia pătimesc cu mult mai grozav decât cei osândiți de hotărârea judecătorilor, căci aceia poate o singură zi sau și două rămânând neîngropată, la urmă sunt predați pământului, iar aceștia fiind predați pământului, sunt batjocoriți. Și dacă acești tâlhari când pleacă nu iau și sicriul, apoi aceasta mulțămire nu bogăției, ci sărăciei, fiindcă sărăcia îi apără. Dacă însă și sicriul îl vor încredința bogăției, și lăsând sicriul de piatră, vor face unul de aur, firește că și pe acesta îl vor pierde.

Atât de necredincioasă este bogăția! Căci nu atâta este a celor ce o au, pe cât a celor ce o răpesc. Astfel că este de prisos vorba aceea care încearcă a arăta că bogăția este cu anevoie a fi cucerită când cei ce o au nu pot avea siguranță nici chiar în ziua sfârșitului lor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXV, p. 382)

„Căci ce fericire este aceasta? – Afară numai de nu vei învedera că și cei ce se luptă cu fiarele sunt de râvnit, căci închizând în cuști de fier acele fiare prețioase – vorbesc de stăpânii acelor fiare – dâșii nu îndrăznesc nici măcar a se apropia, ci stau deoparte tremurând de

frică, și pun pe alții ca să se lupte cu dânsule. Cam așa pătimesc și cei ce se îmbogățesc, căci închizând în cămarile lor averile ca pe niște fiare sălbatice, primesc în fiecare zi mii de răni de la ele. Și se întâmplă cu averile pe dos decât cu fiarele, căci acestea când sunt scoase din cușcă, vatămă pe toți pe care-i întâlnesc în drum, pe când averile în vreme ce sunt închise și păzite, sunt vătămatoare și pierd pe cei ce le stăpânesc și pe cei ce le păzesc.

Dar noi, iubitorilor, pe fiara aceasta să o îmblânzim. Și o vom îmblânzi atunci când nu o vom închide, ci o vom da în mâinile tuturor celor care au trebuință. Astfel vom putea câștiga de aici și bunătățile cele mai mari și, în viața de acum viețuind cu siguranță și nădejdi bune, ne vom învrednici a sta înaintea dreptului judecător cu îndrăzneală, și a dobândi bunătățile cele veșnice.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXV, p. 383)

„Pavel, când el voia a smulge pe cei bogați din ghearele iubirii de argint nu zicea numai că bogăția este vătămatoare, ci că bagă pe cineva și în ispite. *Că cei ce voiesc a se îmbogăți, zice, cad în ispită* (1 Tim. 6, 9). Fiindcă deși s-ar părea că bogăția scapă pe cineva de ispite, totuși de fapt se petrece cu totul potrivit de ceea ce cred bogații. Unii se făleau iarăși pentru înțelepciunea de afară, ca stând neclintii în această credință; apostolul însă le-a arătat că nu numai nu folosește crucii înțelepciunea cea de afară, ci încă o și goleşte. Se făleau că se judecă de către alții, crezând nevrednic a se judeca de ai lor, ca fiind mult mai înțelepți cei de afară; apostolul însă a arătat că a se judeca de cei de afară este un fapt urâcios. Se făleau că mănâncă din jertfele idolești, ca dovedind prin aceasta cea mai desăvârșită cunoaștere, iar el le-a arătat că a nu ști ca să economisească cineva cele ale aproapelui este dovadă de cunoaștere nedesăvârșită.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 387)

„Pretutindeni deci iubirea bogăției împinge pe mulți la lăcomie în timpul vânzării.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 431)

„Dacă ai fi sprinten îmbrăcat, nu te-ai teme de nimic, nici de invidie, nici de tâlhari și nici de cei ce uneltesc viclenii asupra ta. Nu te îmbogățești atât în bani, cât te îmbogățești în griji; nu te îmbogățești atât în proprietăți și moșii pe cât te îmbogățești în primejdii și multe agonii de moarte, care toate la un loc îți aduc multe ispite și multe pofte. Acestea și altele ca acestea sufăr acei ce voiesc a stăpâni multe bogății.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIII, p. 135)

„După cum strâmtoarea pricinuiește multe rele și neajunsuri, la fel și belșugul. Mulți după ce au ajuns a avea de prisos, sau chiar din belșug, de multe ori au devenit mai leneși, nu au știut să se folosească de acea îmbelșugare, ba încă cei mai mulți dintre ei, văzându-se cu avere multă, nu au mai vrut să facă nimic.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XVI-a, p. 267)

„Nimic nu este așa de amăgitor ca bogățiile: ele sunt astăzi cu tine, mâine vor fi contra ta. Ele pricinuiesc din toate părțile invidia; sunt dușmani de casă, tovarăși periculoși. Voi sunteți martori că vorbesc adevărul, voi care îngropați și ascundeți cu atâta neliniște aurul și argintul vostru, acest aur și argint care vă expune acum la cele mai groaznice pericole. Căci vedeți că săracii sunt scutiți de griji și liberi de neliniște, în timp ce bogații suferă mii de greutate și merg căutând în toate părțile în ce loc ar putea îngropa aurul lor, în ce mâini l-ar putea încredința.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 43)

„Nimic nu este așa de expus invidiei ca un om bogat; și dacă mândria se unește la bogățiile sale, se găsește atunci așezat pe o prăpastie îndoită și toți îi declară război sângeros.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 44)

„Există o singură necinste și o singură lipsă de vază, aceea de a fi bogat. Cu adevărat, bogăția este o mare necinste. Bogăția dă cuiva numai slava de a fi nemilos, trândav, molău, îngâmfat, râvnitor de slavă deșartă, sălbatic, îmbrăcatul hainelor frumoase nu-ți dă cinste și

vază. Dimpotrivă, ai cinste, ai vază dacă te îmbraci cu fapte bune.” (*Despre slava deșartă*, 14, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 397-398)

„Te întreb, să nu te aprinzi oare într-adevăr de mânie și de urgie, să nu-ți fie necaz când vezi că altul nu are nici hrana de toate zilele, iar tu faci din argint atâtea și atâtea lucruri care nu-ți folosesc la nimic, nici măcar pentru fală? Da, nici pentru fală nu-ți vor folosi! Dimpotrivă, se vor întoarce împotriva ta! Tu îți faci lucruri din argint ca să fii strălucit și cu vază, dar se-ntâmplă contrariul. Oamenii n-au să spună că ești strălucit și cu vază, ci toți au să te acuze că ești nemilos, zgârcit și plin de cele mai grele păcate. Cât e de mare invidia tuturor, cât e de mare dușmănia și ura tuturor! Cât de mult doresc toți căderea ta! Las de o parte hula pe care astfel de bogați o născocesc împotriva lui Dumnezeu, deși acesta e cel mai mare rău din toate; iar înainte de asta, orice-ai spune, vei găsi la cei bogați un rău mai mare decât altul.” (*Despre soartă și providență*, cuvântul VI, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 203)

„... mulțimea averilor și banilor nu aduce nimic [bun] în plus celor ce le au, ci griji și lupte și frică și primejdii, să nu socotim că avem ceva mai puțin decât bogații.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul V, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 83)

„Așa cum omul este zadarnic, trecător și muritor, la fel este și bogăția. Sau poate că bogăția este și mai zadarnică, căci de multe ori nu moare odată cu omul, ci pierе înainte de el. Fiecare din voi cunoaște exemplele atâtor și atâtor bogați care au ajuns în sărăcie. Aceștia continuă să trăiască, dar averea lor a pierit. Și măcar de-ar fi pierit numai averea, fiindcă de obicei îl duce la pieire și pe deținătorul ei. N-ar greși cineva dacă ar numi bogăția slujitor necunoscător, slujitor ucigaș, care-l omoară pe stăpânul său.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 155)

„Așadar bogăția este un trădător, trădător și fugar și ucigaș. Atunci când nu te aștepti îți scapă și te părăsește și te distruge.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 155-156)

„Bogatul are multe prilejuri de a fi vătămat; se teme pentru case, pentru slugi, pentru pământuri, pentru bani, ca nu cumva cineva să-l păgubească de ceva din acestea. Iar cel ce este stăpân peste multe se face rob la acele multe.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe preoții lui Dumnezeu. Cuvântul 2*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 169)

„Nu vei greși dacă vei numi bogăția *slugă rea, slugă mîncătoare de sânge și ucigătoare, slugă care dă plată stăpânului ei junghiere și cea mai rea*, că nu numai când îl lasă pe acel stăpân bogăția îl leagă la nevoie, ci și mai înainte de a-l lăsa, îl amestecă și îl tulbură. Pentru că nu-mi căuta pe cel ce este îmbrăcat cu haină de mătase și care este uns și miroase și care este pe dinafară odihnit. Ia descoperă inima lui, dezgolește gândul lui încă bogat fiind, și vei vedea înăuntru tânguire și tulburări și înfricoșări.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 18)

„Multe patimi rele hrănește bogăția cea rea la noi și pofta ei cea rea face pe oameni să se umfle ca bășicile cele ce se fac pe apă când plouă, așa și bogăția se umflă și ridică la mai multă mândrie și neomenie pe ticălosul bogat. Pentru aceea, să fugim de bogăția cea multă pentru că fiare înveninate și sălbatice pune în sufletul nostru și ne omoară. Precum se sulemenesc desfrânatelile cele din târg, așa este și bogăția, că face cinstea necinste.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 128-129)

BOGĂȚIA (nefericirea celor bogați)

„Bogatul este mai nefericit și mai bolnav decât îndrăgostitul și bețivul. Ar putea să-și plângă și mai mult nefericirea nu numai pentru că dragostea de avuții arde în el cu mai multă

furie, dar și pentru că nu ascultă de sfatul nici unui om, dragostea lui de avuții fiind mai puternică decât dragostea de femei sau de băutură, îndrăgostiții de băutură și de femei, după satisfacerea poftelor lor, se satură, pe când cei stăpâniți de avuții, nu. Pentru acest motiv am și fost siliți să ni-i imaginăm pe iubitorii de băutură și de femei, căci în viața de toate zilele se văd mai rar oameni care să fie atât de mult stăpâniți de dragostea de băutură sau de dragostea de femei; în ce privește însă dragostea de avuții, vom putea da exemple nenumărate din viața de toate zilele.” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 214)

BOGĂȚIA (urmările păgubitoare ale posesiunii egoiste)

„După cum vedem că valurile mării acum se urcă la mare înălțime, dar pe neașteptate iarăși se micșorează, tot așa vedem și pe oamenii care neglijează și săvârșesc păcatul: acum îi vedem mândri, cu sprâncenele ridicate, uimiți de lucrurile din lumea aceasta, dar pe neașteptate îi vedem doborâți, prigoniți de neagră sărăcie! Pe aceștia ni-i arată fericitul profet David, când zice: *Nu te teme când se îmbogățește omul sau când se înmulțește slava casei lui, când va muri nu va lua nimic* (Ps., 48, 17). Bine a spus: *Nu te teme! Să nu te tulbure*, spune David, *mulțimea de averi și strălucirea slavei! Îl vei vedea pe cel bogat, pe cel slăvit, nu după multă vreme, zăcând la pământ, fără putere, mort, aruncat, hrană pentru viermi, lipsit de toate cele ce a avut, fără să poată lua ceva cu el, ci pe toate le lasă aicea*. Nu te neliniști, deci, când vezi pe cele de aici, nici nu fericii pe acela care le are, că după puțină vreme pe toate le va pierde. Așa e fericirea de aici! Așa e bogăția! Nu pleacă cu cei ce au avut-o pe pământ. Rămâne aici și fericirea și averea, iar cei ce le-au avut pleacă lipsiți și goi, îmbrăcați numai cu păcatul și cu poverile de păcate, strânse de ei cu răutatea lor.” (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, I, în col. PSB, vol. 21, pp. 272-273)

„Pentru ce, dar, iubite, te străduiești să aduni lucruri, pe care le vei lăsa când vei fi răpit de pe pământ nu după multă vreme, lucruri care nu numai că nu-ți pot fi de nici un folos, ba dimpotrivă îți îngreunează povara de păcate ce o porți pe umeri și de care ai să te căiești fără de folos? De multe ori averile adunate prin lăcomia ta vor merge în mâinile dușmanilor; tu, însă, vei da socoteală pentru ele. Poate fi, oare, mai mare nebunie ca aceea să te ostenești pentru alții și să fii osândit pentru cele ce te-ai ostenit?” (*Omilia la Facere*, omilia XLVIII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 156)

„Viața noastră nu se mărginește aici pe pământ, nici nu vom fi mereu în țara aceasta străină, ci nu după multă vreme ne vom întoarce în patria noastră. Să nu facem, dar, totul ca să nu fim săraci acolo. Ce folos avem să lăsăm în țara cea străină bogăție multă, iar în țara noastră să nu avem nici cele de necesară trebuință? Să ne grăbim, dar, vă rog, atât cât mai e timp să mutăm acolo bogățiile din țara cea străină”. (*Omilia la Facere*, omilia XLVIII, II, în col. PSB, vol. 22, p. 156)

„Spune-mi pentru ce ne înnebunim de pofta de bani, când ne stau în față împărăția cerurilor și bunătățile acelea nespuse? Pentru ce preferăm pe cele vremelnice, pe cele ce de multe ori nu ne rămân nici până seara, în locul celor veșnice, care ne rămân pururea? Poate fi, oare o nebunie mai mare ca aceasta, să ne lipsim și de bunătățile veșnice din pricina dorinței vremelnice și nici averi să nu ne putem bucura pe deplin? Spune-mi, te rog, ce folos ai de pe urma unei mari bogății? Nu știi, oare, că adaosul de avere nu aduce altceva decât haos de griji, bătaie de cap și privegheri? Nu vezi că aceștia, cei înconjurați de multe bogății, sunt mai mult decât toți oamenii, ca să spun așa, niște robi și că se tem în fiecare zi de umbre? Bogăția dă naștere la uneltiri, la vrăjmășii, la invidie cumplită și la mii și mii de rele. De multe ori poți avea pe cel care are nenumărați talanți de aur fericind pe meseriașul care-și câștigă hrana din munca mâinilor lui. Unde e bucuria, câștigul, când nu ne bucurăm nici de bogăția ce-o avem,

ba mai mult pierdem și bunătăți mai mari din dragoste de bani? Dar pentru ce vorbesc eu de bunătăți mai mari, când pe lângă relele de aici, pe lângă pierderea bunătăților de acolo, mai suntem aruncați în gheenă? Nu mai pun la socoteală miile și miile de păcate adunate o dată cu bogăția, vicleniile, calomniile, răpirile, lăcomiile.

Dar chiar dacă ai scăpa de toate aceste păcate, lucru foarte, foarte greu, dacă, însă, folosești numai pentru desfătarea ta banii și averile și nu le dai din belșug celor nevoiași, focul gheenei tot te paște”. (*Omilii la Facere*, omilia L, II, în col. PSB, vol. 22, p. 175).

„Spune-mi pentru ce-ți strângi ție atâtea poveri de spini? Nu-ți dai seama că lași copiilor tăi pricini și prilejuri de păcate? Nu știi, oare, că tinerii prin ei înșiși alunecă ușor și sunt înclinați spre păcat? Când, însă, mai au și bani, atunci căderea în păcat e și mai ușoară. După cum dacă pui lemne pe foc focul se aprinde și mai tare, tot așa și tinerii dacă au pe mâna lor bani, cum are focul lemnele, atunci se aprinde așa de mult cuptorul, încât cuprinde tot sufletul tânărului. Când va putea unul ca acesta să fie cuminte? Când va fugi de desfrânare? Când se va hotărî să se ostenească pentru virtute sau pentru vreo altă faptă duhovnicească? Niciodată!” (*Omilii la Facere*, omilia LIX, I, în col. PSB, vol. 22, p. 256)

„Nu poți vedea marea atât de frământată de valuri, cât este de frământat sufletul bogatului de gânduri și de patimi! Bogatul se poartă urât și cu ai săi și cu străinii. Dacă vreodată cineva îi răpește ceva din bogăția sa – că multe se pot întâmpla, mulți sunt uneltitori și multe sunt răutățile slugilor și violențele celor puternici! – atunci da, atunci vei vedea că viața unor asemenea oameni e cu neputință de trăit. De câte lacrimi nu sunt vrednici unii ca aceștia care se străduiesc să lucreze împotriva lor și vor să-și adune bogății spre paguba sufletelor lor?” (*Omilii la Facere*, omilia LIX, II, în col. PSB, vol. 22, p. 257)

„Când păgânii văd că ne zidim case strălucitoare, că ne facem grădini și băi, că ne cumpărăm moșii, nu vor să ne creadă când le spunem că noi creștinii ne pregătim de plecare într-un alt oraș. *Dacă ar fi așa, ne spun ei, ați vinde tot ce aveți în orașul acesta și ați depune prețul vânzării în celălalt oraș*”. (*Omilii la Matei*, omilia XII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 152)

„Că bogăția vatamă gândurile pe două căi: și prin traiul cel bun, și prin griji. Numai una din acestea este în stare singură să scufunde corabia sufletului. Gândește-te ce mare e vârtoarea când amândouă tăbărăsc asupra sufletului”. (*Omilii la Matei*, omilia XLIV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 527)

„Putrezi nu sunt numai cei care au bogății, ci chiar bogăția însăși. Hainele se strică, aurul se roade, grâul se mănâncă de viermi, iar sufletul, din pricina grijilor, este ros și mai putred decât toate cele ale lui. Dacă ai vrea să-ți pun în față sufletul unui iubitor de argint, l-ai vedea găurit peste tot de griji, putred de păcate și ros de viermi ca o haină mâncată de molii, fără nici o bucățică întreagă. Nu-i așa însă sufletul celui sărac, al săracului care de buna sa voie voiește să fie sărac. Sufletul îi strălucește ca aurul, sclipește ca mărgăritarul, înflorește ca trandafirul. Nu-l roade molia, nu-l fură hoții, nu-l tulbură grija lumii, ci-i ca îngerii; așa trăiește pe pământ”. (*Omilii la Matei*, omilia XLVII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 552)

„Unde este comoara omului, acolo e și inima lui (Matei 6, 21).

Domnul îți spune: *Dar, chiar dacă averea ta nu-i mâncată nici de molii și nu-i furată nici de hoți, paguba ta e foarte mare: ești pironit de cele de jos, schimbi libertatea cu robia, pierzi averile cele cerești, nu mai poți gândi cele înalte, ci totdeauna bani, dobânzi, împrumuturi, câștiguri și afaceri înrobitoare.*

Poate fi, oare, o ticăloșie mai mare? Un om ca acesta este într-o stare mai rea decât un rob; își pune pe umeri cea mai cumplită tiranie, își vinde cel mai mare bun al său: noblețea de om și libertatea”. (*Omilii la Matei*, omilia XX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 265)

„Bogăția e o molie, și despre cum molia totul strică, necruțând nici chiar hainele de mătase, tot astfel și bogăția.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIII, p. 133)

„Cum că a fi și cineva bogat este încărcat de necinste, eu voi încerca a o dovedi. Mai întâi bogățiile fac spiritul nerușinat; și ce poate fi mai necinstit ca aceasta? Căci spune-mi te rog: dacă trupul este frumos și pe toți ceilalți îi biruiește cu frumusețea, iar în acest timp bogăția intervenind ar unelti și ar contribui să-l facă netrebnic, în loc de sănătos să-l facă bolnav, în loc de liniștit să-l facă împătimit și să-i bage hidropica în toate membrele, să-i umfle fața și peste tot să-l acopere cu umflături, să-i umfle picioarele și să i le facă mai grele decât butucii, să-i umfle pânțele și să i le facă mai mari decât un poloboc, iar după toate acestea nici măcar să nu permită, celor ce-ar voi să-l tămăduiască, ca să se apropie, - căci așa este stăpânirea, - ba încă i-ar da atâta libertate, încât să-l respingă pe cel ce s-ar apropia de el și să-l pedepsească, oare a fi cineva bogat în acest mod, este ceva bun? Și cum ar putea fi aceasta bine, dacă face spiritul atât de nesimțitor? Așadar stăpânirea bogăției este mai uricioasă decât boala, căci dacă cel bolnav și împătimit după ea, nu se supune prescripțiilor doctorului, aceasta e mai rău decât a boli chiar.

Tocmai acest lucru îl face bogăția, din toate părțile ea contribuie a se umfla spiritual și împiedică pe doctori a se apropia de el. Așadar, din cauza stăpânirii ce exercită ea, noi să nu ferim pe cei bogați, ci să-i jelim, după cum nu putem nici ferici pe acel ce vede un hidropicat, și în loc să-l împiedice a-și încălca pânțele cu băuturi, cu cărnuri vătămătoare, el îl lasă în libertatea de a face ce voiește, deși ar avea putere să-l împiedice. Așadar stăpânirea nu poate fi pretutindeni ceva bun, precum nici cinstea, că și aceasta încarcă sufletul cu multă trufie. Dacă chiar corpul nu ar prefera să se îmbolnăvească de dragul bogăției, apoi atunci cum treci cu vederea spiritul, și-l lași să fie cucerit de această boală? Și încă nu numai atâta, ci să primească și o altă pedeapsă? Căci și el prin bogăție capătă o fierbințeală mare, și este scuturat ca de friguri, friguri care nimeni nu le poate stinge. Bogăția nu-l lasă de a judeca drept, ci cu totul din contra: defectele, el le ia ca și calități, sau invers, nu suferă pe nimeni a-l contraria, și în puterea bogăției toate îi sunt premise a le face.

Nu va găsi cineva vreun spirit atât de încărcat de poftă și absurdități, ca spiritul celor ce vor a se îmbogăți.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VII, pp. 84-85)

„Deci, să vedem care sunt pe care bogatul le face, sau mai bine zis, cel ce face o rea întrebuintă din avere; acela răpește, înșală, forțează lucrurile. Dar ce? Oare nu vei vedea născându-se din bogăție acele omoruri nebune, acele incesturi nepermise, acele șarlatanii, acele sulimanuri și mirodennii? Ai văzut că în sărăcie poate cineva mult mai în liniște decât în bogăție de a face fapta bună? Să nu-ți închipui că dacă bogații nu sunt pedepsiți aici pentru faptele lor, apoi nici nu păcătuiesc, că dacă s-ar putea cu ușurința de a fi pedepsiți aici bogații, desigur că din această cauză ai vedea închisorile pline de dâșii. Dar pe lângă altele multe bogăția mai are și acest rău, că cel ce câștigă bogăție și rămâne nepedepsit, niciodată nu va conțeni a face aceasta, ci va căpăta rane fără doctorie, și nimeni nu-i va putea pune frâu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, pp. 68-69)

„Osteneala adunării bogăției este știută, dar îndulcirea din ea nu se știe. Adeseori se întâmplă, că aceia ce noi am adunat și am agonisit cu osteneală, ajunge chiar în mâinile vrăjmașilor noștri, și după moartea ta moștenirea adeseori va fi în partea acelora care, în curgerea vieții tale, de mii de ori te-au vătămat, ți-au făcut rău. Ei au îndulcirea banilor, și tu pe seama ta nu ai decât păcatele, pe care le-ai săvârșit cu agonisirea lor.” (*Cuvânt la Duminica a 3-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, pp. 67-68)

„Ce alergi tu ca un furios după lucruri trecătoare, care la moarte te părăsesc? Nimic nu este mai înșelător, decât bogăția, astăzi ea este pentru tine, mâine împotriva ta; de-a pururi

înarmează ea ochii tuturor pizmașilor împotriva ta; ea este potrivnicul tău sub însuși acoperământul tău, și-ți face pe casnicii tăi vrăjmași ascunși.

Ce povară este bogăția, mărturisesc aceasta mulți chiar din cei bogați. Bogatul are mii de griji, umblă încoace și încolo căutând, unde să-și îngroape banii, sau caută pe aceia, la care să-i poată pune.” (*Cuvânt la Duminica a 3-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, pp. 67-68)

„Nu este, nu este o altă piedică în călătoria noastră la ceruri, ca bogăția și ca păcatele pe care le naște bogăția! Cuvântul acesta nu-i al meu! Hotărârea vine chiar de la Hristos, Care a spus: *Mai lesne este a trece cămila prin urechile acului, decât bogatul în împărăția lui Dumnezeu* (Matei 19, 24).” (*Omilia rostită când a fost hirotonit preot, către sine, către episcop și către mulțimea de popor*, în vol. *Despre preoție*, p. 163)

„Din ce motiv, omule, bogăția ți se pare lucru important? Neîndoielnic pentru că-ți plac ospețele scumpe, pentru că simți mulțumire când alții te admiră și te invidiază, pentru că poți cu banii tăi să le faci rău dușmanilor și, în fine, pentru că toți se tem de tine datorită puterii pe care ți-o dă bogăția. Da, din aceste patru motive alergi după bani: pentru plăcere, desfrâu, răzbunare și frică. Alt motiv nu există. Căci, de obicei, bogăția nu-l face pe om nici mai înțelept, nici mai cuminte, nici mai bun sau de oameni iubitor. Bogăția nu ne poate sădi în suflet nici o virtute. Ci dimpotrivă, dacă află acolo unele virtuți, le dezrădăcinează, ca să sădească în noi răutățile corespunzătoare.

Ți se pare, așadar, că bogăția este vrednică de râvnit și de dorit deoarece cultivă în sufletele noastre cele mai mari slăbiciuni, deoarece preschimbă mânia în faptă, deoarece umflă baloanele de săpun ale slavei deșarte, deoarece trezește în noi mândria? Tocmai din aceste motive trebuie să te ferești de ea, neîntorcându-ți nici măcar capul ca s-o privești. Altfel, va trimite să sălășluiască în inima ta câteva fiare sălbatice și înfricoșătoare, care vor deveni pricină de pierdere a oricărei cinstiri. Și înfățișându-ți necinstirea ca pe cinstire, va reuși să te înșele, precum desfrânatele urâte, care își înfrumusețează fața spoindu-se cu rujuri și vopsele și îi înșeală pe bărbați.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 153-154)

„Să-ți aduci aminte mereu și de spusele Domnului, care ne-a încredințat că e foarte greu ca bogatul să se mântuiască: *Cei ce au bogății, cât de greu vor intra ei în împărăția lui Dumnezeu! Că mai lesne este să treacă o cămilă prin urechile acului decât să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu!* (Luca 18, 24-25). Alături de această predică dumnezeiască pune, dacă vrei, tot aurul pământului, și vei vedea că nu poate cumpăni vătămarea pe care ți-o provoacă deținerea lui. Adică, chiar dacă ai avea pământurile și mărele tale, țările și orașele lumii, dacă ar lucra pentru tine toată omenirea, dacă izvoarele ar țâșni aur în loc de apă, și atunci aș spune că nu valorezi nici trei bănuți, de vreme ce ai pierdut împărăția cerurilor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 158)

„Bogăția este pentru iubitorul de argint ceea ce este cuțitul pentru nebun. Ba chiar mai rău, căci nebunul, odată ce și-a înfipt cuțitul în piept, scapă pentru totdeauna de nebunia sa și nu mai este rănit a doua oară, pe când iubitorul de argint primește lovituri nenumărate în fiecare zi și nu scapă niciodată de nebunia sa. Dimpotrivă, cu cât este mai rănit de bogăție, cu atât mai tare înfinge cuțitul în rana sufletului său.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 226)

„Adevărul este că atunci când aduni avere, îți îngrași două din patimile tale cele mai înfricoșătoare: slava deșartă și înclinația spre plăceri trupești.

Te fâleşti cu casele și cu servitorii tăi, făcându-i pe ceilalți să te admire și să te invidieze; te dedai plăcerilor trupești și la tot desfrâu. Iată de ce ești lacom. Iată de ce vrei să răpești avutul celorlalți. Ca să-ți îngrași patimile, nu șovăi să-ți arunci frații pe drumuri și să le pricinuești tot felul de nenorociri. Să știi că frații tăi sunt mădulare ale trupului lui Hristos și disprețuindu-i pe ei, îl disprețuiești pe Hristos.

Crezi sau nu, să știi că te așteaptă iadul cel veșnic dacă nu te pocăiești pentru păcatele tale.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 231)

BOGĂȚIA (remedii recomandate celui avar)

„Ceea ce înțeleptul sfătuiește a face cu femeia desfrânată, zicând: *Ferește-ți calea ta de ea și nu te apropia de ușa casei ei* (Pilde 5, 8), aceasta o zic și eu pentru iubitorii de averi. Dacă cumva vei cădea pe nesimțite în noianul acestei nebunii, cu greu vei putea ieși de acolo. După cum când ești prins în vârtejurile apei nu vei putea scăpa ușor, oricât te-ai strădui, tot așa, ba încă cu mult mai rău, când vei cădea în adâncimea acestei pofte nu vei putea scăpa, și te vei pierde pe tine însuși împreună cu toate ale tale.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XII, p. 221)

„Aur să nu se găsească în casele voastre, ci numai ceea ce este cu mult mai de preț decât miile de bogății, adică milostenia și iubirea de oameni, în loc de aur. Acestea ne dau nouă curaj înaintea lui Dumnezeu...” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 284)

BOGĂȚIA (sfaturi pentru cei bogați)

„Să învățăm pe copii noștri să pună virtutea mai presus de orice și să socotească bogăția o nimica. Aceasta, da, este adeseori piedică în calea virtuții, când tânărul nu știe să se folosească de bani cum trebuie. Și după cum copiii cei mici adeseori se rănesc când umblă cu cuțite sau săbii, pentru că nu știu să le folosească cum trebuie – de aceea mamele nici nu-i lasă să pună mâna pe ele – tot așa și tinerii cad în mari primejdii, când primesc moștenire de averi și nu vor să le întrebuințeze cum trebuie. Cu ele își adună povară de păcate. Din ele se nasc desfătărilor, plăcerile rușinoase și nenumărate rele. Nu vreau să spun că numai averile-s de vină, ci că de vină sunt cei care moștenesc averile și nu știu să se folosească cum trebuie de ele.” (*Omilii la Facere*, omilia LXVI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 329)

„Disprețuiește-le deci pe ale tale, și le vei lua pe cele ale lui Dumnezeu. Aceasta o voiește El. Disprețuiește pământul, și vei răpi Împărăția cerurilor. Acolo petrece-ți viața, iar nu aici; de acolo să-ți iei puterea, iar nu de aici. Căci, dacă ești întărit de acolo, nu numai oamenilor, ci și demonilor, ba chiar și diavolului le vei fi înfricoșat, iar dacă vei voi a fi stăpânit de averile acestea de aici, vei fi bun de disprețuit și de aceia, și de multe ori și de oameni. Oricât te-ai îmbogăți, în cele ale robilor te îmbogățești, iar dacă le disprețuiești, vei fi strălucit în casa împărătească. Astfel au fost apostolii, căci disprețuind casa aceasta a robilor și averile de aici, privește cum porunceau în cele din casa împărătească, în cele ceruri. *Cutare, zice, fie scăpat de boală, celălalt de demon, acela fie dezlegat, iar acesta legat*. Acestea se petreceau aici pe pământ, însă se săvârșeau în ceruri.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia X, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 119)

„Căci bogăția, nu numai că îi părăsește pe cei care o au, ci îi și ucide pe aceștia. Atunci când cineva se vindecă de aceasta, mai ales atunci este trădat. Ce-ți slujește bogăția care astăzi este la tine și mâine la altul? La ce-ți slujește aceasta, pe care niciodată nu poți s-o stăpânești? Vrei să te slujești de ea? Dorești s-o ai în stăpânire? Să nu te înmormântezi cu ea, ci dă-o în mâinile săracilor.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 29)

„Tu ești străin și călător pe pământ, patria ta este în cer. Strămută acolo toate averile tale, pentru ca să te bucuri din această lume de răsplata care-ți este păstrată în cealaltă. Căci acel care e nutrit de bune speranțe și se încrede în bunurile viitoare, gustă chiar din această viață plăcerile împărăției cerului. Nimic nu este mai potrivit pentru a vindeca sufletul și a-l face mai

bun decât a trăi în speranța bunurilor viitoare și de a strămuta în cer bogățiile sufletului tău, pentru a te ocupa cu toată grija cuvenită de partea cea mai prețioasă a ta.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 44)

„Patria ta este în cer. Așadar acolo pune capitalul tău, pentru ca să ai adevăratul folos și îndulcire de la el. Vrei să fii bogat cu adevărat, fă-ți pe Dumnezeu prieten, și vei fi cel mai bogat. Voiești să rămâi bogat, fii smerit; căci prin smerenie se slăbește pizma altora și atunci poți în tihnă să stăpânești ceea ce ai.” (*Cuvânt la Duminica a 3-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 69)

„Măcar că ești sănătos, trebuie să te gândești la boală, măcar că ești bogat și întărit, totuși trebuie să te gândești la sărăcie. Sfânta Scriptură zice lămurit: *Adu-ți aminte de foamete în vremea săturării, și de sărăcie și lipsă în zilele avuției* (Sir., 18, 25). Dacă tu vei cugeta așa, atunci te vei folosi de bogăție cu cumpătare și înfrânare, și vei suporta sărăcia cu mare statornicie. Când vine o nenorocire neașteptată, ne aruncă în confuzie, iară când vine una așteptată mai dinainte, nu ne poate zgudui și mâhni în așa mare grad. De aceea, totdeauna când vei aștepta sărăcia și nenorocirea, vei avea două foloase deodată: nu te vei semeți în norocire și în nenorocire nu te vei tulbura, nici nu te vei arunca la pământ. O nenorocire așteptată este ca și când ai fi încercat-o. Eu socotesc așa: de ești bogat, așteaptă în toate zilele să fii sărac. Pentru ce? O astfel de așteptare poate să-ți aducă cele mai mari foloase. Adică cel ce așteaptă sărăcia, nu se va îngâmfa întru bogăție, nu va fi molatic, nici dezmiertat, nici nu va pofți avere străină. Căci așteptarea unită cu frica îi slujește în loc de pedagog, îl face dibaci și cuminte, înfrânează simțirea lui, nu lasă să-i crească plantele cele rele ale lăcomiei de avere, ci le taie cu frica de nenorocire, ca și cu o secure.

Acesta este un folos neobișnuit de mare pe care îl câștigi prin așteptarea sărăciei. Nu mai mic este încă și al doilea folos, ce urmează din acesta, adică, când cu adevărat se ivește sărăcia, tu nu deznădăjduiești.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 66-67)

„Cel ce având bogăție gândește la sărăcie, acela nu va săraci lesne. Când însă frica de sărăcie nu te cumințește, atunci trebuie să vină asupra-ți sărăcia însăși, pentru ca să te aducă la dreapta socotință. Așadar, de ești bogat, așteaptă sărăcia; de te afli într-o norocire și prisosință, teme-te de foamea cea viitoare; de ești cinstit, gândește că poate și necinstea să vină asupra ta; de ești sănătos, să ai totdeauna boala înaintea ochilor.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 67-68)

„Astfel este bogăția banilor, când se risipește atunci rămâne și stă, iar când se ține și se închide pierde împreună cu ea și pe cei ce o țin și o păzesc.

Risipit-a, dat-a săracilor. Dar ascultă și cele ce urmează. *Dreptatea lui rămâne în veac*, într-o zi a risipit bogăția, dar dreptatea lui rămâne pentru totdeauna și pomenirea lui se face nemuritoare.” (*Cuvânt la cuvântul ce zice: «Și era tot pământul o gură și o limbă tuturor»* (Fac 10, 1), în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 170-171)

BOGĂȚIA (și sărăcia)

„De acea sărăcie să fugim, de sărăcia care ne aruncă în păcat, din pricina căreia și bogatul acela era sărac, din pricina căreia n-a avut nici un strop de apă, cu toate că mult se ruga. Și cine-i atât de sărac printre noi încât să nu aibă nici apă? Nimeni! Chiar cei lihniți de foame pot avea un strop de apă; și nu numai un strop, ci chiar mai multă mângâiere. Bogatul acela, nu! Atât era de sărac! Și grozăvia cea mai mare e că n-a putut nicicând căpăta stropul de apă! Pentru ce, dar, ne minunăm de bogăție, când în cer nu ne poate duce? Spune-mi, te rog, dacă un împărat ar spune că bogații nu pot fi străluciți în palatele împărătești sau că nu se pot

bucura de cinste, spune-mi, oare, nu și-ar arunca bogății cu dispreț averile? Ei bine, dacă disprețuim cu ușurință bogățiile, de știm că ele ne lipsesc de cinstea de a fi în palatele împărătești, cum nu vom arunca banii, cum nu ne vom depărta de averi când vedem că împăratul cerurilor strigă și ne spune în fiecare zi că încărcăți cu ele e greu să pășim pragul cel sfânt, să intrăm cu îndrăznire în împărăție?”. (*Omilia la Matei*, omilia IX, V, în col. PSB, vol. 23, p. 117)

„Este mult mai bine a fi cineva sărac și să viețuiască în virtute, decât a fi împărat și să viețuiască în păcate. Săracul se bucură de toată mulțumirea sufletească; el nici nu simte sărăcia exterioară, din cauza bogăției lăuntrice. Pe când împăratul, desfătându-se în cele ce nu-i sunt de nici un folos, este chinuit tocmai în cele ce-i sunt cele mai intime, adică în suflet, în gândurile și în conștiința sa, care sunt nedespărțite de ființa sa și după moarte.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, p. 65)

„Cel ce este stăpân al multor averi, acela este stăpânit și el de mai multă prostie, vreau să zic de mai multă poftă de averi, pe când cel ce are puțin, acela deja s-a izbăvit de această tiranie, și de aceea găsește mai multe ocazii de a face binele. Acesta și în închisoare pășește mai ușor, și pe cei bolnavi îi cercetează mai degrabă, și un pahar cu apă rece tot el îl dă mai lesne, pe când acela nu se înjosește de a face nimic din toate acestea, ca unul ce este înfumurat și mândru de bogăția lui.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIX, p. 392)

„... sărăcia silește pe cineva a fi înțelept, pe când bogăția de multe ori îl împinge spre rele mari.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXV, p. 380)

„... iubiților, să nu fugim de sărăcie, nici să admirăm bogăția, ci să ne deprindem sufletul a fi destoinic spre toate. Pentru că, dacă cineva își clădește casă, nu are în vedere doar ca nici ploaia să nu cadă pe dânsa, nici vreo rază a soarelui să nu o lovească – căci aceasta este peste puțință – ci se gândește cum ea să fie destoinică a purta totul. De asemenea, și cel ce face o corabie nu se gândește ca nu cumva valurile să o spargă, și nici că face ceva ca furtuna să nu se ridice pe mare – căci și aceasta este peste puțință – ci toată băgarea lui de seamă este ca pereții corăbiei să fie destoinici a înfrunta orice. Și cel ce se îngrijește de trup iarăși, nu se gândește ca să nu se întâmple vreo schimbare a aerului, ci ca trupul său să le sufere cu ușurință toate acestea. Tot așa să facem deci și cu sufletul nostru; să nu-l deprindem cum să fugă de sărăcie, sau cum să ne facem bogăți, ci cum să întrebuițăm pe fiecare din acestea spre siguranța și mulțumirea noastră.

Pentru aceea, lăsând la o parte orice, să pregătim sufletul a fi destoinic și de bogăție, și de sărăcie. Chiar de nu s-ar întâmpla nimic omenesc, ceea ce de multe ori este peste puțință, chiar și atunci cel ce nu caută bogăție este mai virtuos decât cel ce întruna se îmbogățește și știe a suferi toate cu ușurință. Pentru ce? Mai întâi că unul ca acesta de aici are siguranța, pe când acela de dinafară. Și după cum ostașul care împreună cu puterea trupului știe și meșteșugul de a război este mai bun decât cel ce se biziue numai pe puterea armelor, tot așa și cel ce este îngrădit cu virtutea este mai bun și mai destoinic decât cel ce se încrede în bani. Dar bogatul chiar de nu ar cădea în sărăcie, totuși este cu neputință a fi în totul netulburat, fiindcă bogăția are multe valuri și tulburări.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXV, p. 381)

„Pe sărac (săracul Lazăr - Luca 14 - n.n.) nu l-a împiedicat sărăcia să se bucure de împărăția lui Dumnezeu, la fel cum bogatului nemilostiv cu nimic nu i-a folosit bogăția pentru a scăpa de gheenă.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 55)

„Și ce folos ar avea cineva dacă ar câștiga lumea întreagă, dacă și-ar petrece toată viața în necazuri și în supărări, mai mult decât cel care nu are nimic? Așadar, nu averea sau sărăcia îi

face pe oameni bogați sau săraci, ci gândul cel bun (care îi călăuzește). Vrei să devii bogat, tu, care ești în sărăcie? Îți stă la îndemână și nimeni nu te împiedică: disprețuiește bogățiile lumii; consideră-le a fi nimic - cum nici nu sunt de altfel - alungă din inima ta pofta bogățiilor și atunci te vei îmbogăți! Bogat e acela care nu voiește să se îmbogățească, precum și sărac e acela care nu voiește să fie sărac. Pentru ca, așa cum bolnav este cel care se zvârcolește în deplina sănătate, iar nu cel ce suferă boala mai mult decât cel sănătos, tot așa și în cazul de față: sărac e cel ce nu poate suferi sărăcia, ci în mijlocul bogățiilor se crede mai sărac decât cei săraci, în timp ce acela care suferă sărăcia mai ușor decât cei bogați, acela este într-adevăr cel mai bogat.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 56)

„... nu sărăcia și nici bogăția în sine nu este un bine absolut, ci voința liberă cu care noi suntem înzestrați. Această voință liberă s-o punem, deci, în rânduală și să ne deprindem a cugeta cu înțelepciune. Dacă aceasta va fi bine întocmită, nici bogăția nu va putea să ne scoată din împărăția cerurilor și nici sărăcia nu ne va face să avem mai puțin; ci vom suferi în liniște sărăcia, fără a pune în primejdie dobândirea bunurilor viitoare și fără a ne pricinui aici vătămare. Ci vom fi mulțumiți și aici și ne vom învrednici de bunurile cerești.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 58)

„Nici bogăția nu ne duce în ceruri și nici sărăcia nu ne duce în iad, ci doar intenția bună sau rea. Așadar, această intenție s-o îndreptăm, pe aceasta s-o orânduim așa cum se cuvine și totul ne va fi ușor. Așa cum tâmplarul – fie că are unelte de fier, fie din aur – în același fel lucrează lemnul, ba cu cele de fier ar lucra și mai bine, la fel și în cazul de față, unde virtutea este mai ușor de dobândit prin sărăcie. Iar că așa este, ascultă-L pe Hristos spunând despre bogăție: *mai lesne este să treacă cămila prin urechile acului, decât să intre un bogat în împărăția lui Dumnezeu* (Mt., 19, 24), în timp ce nimic de acest fel n-a spus despre sărăcie, ci dimpotrivă: *Du-te, vinde averea ta, dă-o săracilor (...) după aceea vino și urmează-Mi* (Mt., 19, 21). Așa că cerul se câștigă dând averea săracilor și urmându-i Lui!

Așadar, să fugim de sărăcie, căci ea ne aduce împărăția cerurilor și de asemenea, să nu privim bogăția ca pe un lucru bun, de vreme ce-i pierde pe cei care nu sunt cu luare-aminte, ci să avem întotdeauna ochiul ațintit către Dumnezeu, să ne folosim cum se cuvine de cele pe care El ni le-a dăruit, să ne întrebuițăm cu chibzuință, zic, și de puterea trupului, și de averea noastră, și, în sfârșit, de toate celelalte.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XI-a, pp. 202-203)

„Dacă bogăția ar fi un bun, nu ar fi pus Dumnezeu pe săraci ca să stea înaintea ușilor casei Sale.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia XI, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 283)

„Cei ce n-au moștenit averi de la părinți să nu fie triști, nici mâhniți, ca fiind mai prejos de cei bogați, fiindcă mai mari vor avea, dacă vor voi. Căci cu mai multă ușurință se vor mișca spre milostenie, ca și văduva din Evanghelie, iar față de aproapele nu vor avea nici o pricină de dușmănie și va fi mai slobod decât toți ceilalți. Nimeni nu-l va putea amenința pe unul ca acesta cu confiscarea averilor, căci el este mai presus de asemenea rele. Și după cum cei ce fug dezbrăcați nimeni nu i-ar prinde degrabă, iar pe cei îmbrăcați cu multe haine și de-abia purtându-se i-ar prinde îndată, tot așa se petrece cu bogatul și săracul. Unul se împiedică în hainele sale: în miile de griji, mâhniri, mâinii și întărâtări spre mânie, chiar dacă poate n-ar fi prins; pe când celălalt, chiar de ar fi prins, totuși iute va putea scăpa și fugi, nefiind împiedicat de nimic.

Toate acestea îngroapă sufletul în pământ, așa-zicând, și încă nu numai acestea, ci și altele multe trase de bogăție. Că, de pildă, pentru a trăi cineva cu cumpătate sau în simplitate este mai greu pentru cel bogat decât pentru cel sărac, precum și a fi izbăvit de mânie este mai greu pentru acela decât pentru acesta. *Deci, zici tu, și mai mare plată va lua. Cătuși de puțin. Și de*

ce oare, dacă el izbutește de a săvârși cele grele? Fiindcă el însuși și-a creat greutatea, de vreme ce nu ni s-a poruncit să ne îmbogățim, ci încă din contră, așa că tu singur îți făurești mii de piedici. Alții aruncă de la dâșii nu numai banii și averile, ci și muncesc până și trupul, ca unii ce merg pe cărarea cea strâmtă, pe când tu nu numai că nu faci așa, ci încă îți sporești și aprinzi mai mult cuptorul patimilor și te înconjuri de altele. Și deci te duci pe drumul cel cu ușurință de cucerit. Acel drum îi primește pe astfel de oameni, pe când drumul sau calea cea strâmtă îi duce pe cei întristați, pe cei ce nu poartă cu dâșii nimic, decât numai aceste greutăți, care pot fi duse pe această cale: milostenia, filantropia, bunătatea, blândetea. Dacă le porți pe acestea cu ușurință, vei putea trece; iar dacă ai cu tine ușurătatea, trufia sufletească și sarcina cea de spini, numită bogăție, îți trebuie un drum cu mult mai larg. Și nici nu-ți este cu puțință de a intra în mulțime, ca nu cumva să-i lovești pe alții, purtând în spate sarcina ce o ai, ci trebuie a sta la mare depărtare, în timp ce acela care duce cu sine aur și argint, vorbesc adică de succesele virtuții, nu numai că toți cei de lângă dâșul nu fug, ci încă se și apropie de el și stau la un loc.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia VI, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*..., pp. 188-189)

„Nici bogăția și nici sărăcia prin sine însăși nu este ceva bun, ci aceasta se întâmplă în urma întrebuirii lor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, p. 68)

„Săracul este disprețuit și batjocorit, dar bogatul este pizmuit.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia II-a, p. 50)

„Pe câți îi aud zicând: Să nu fie sărăcie! Să-i facem, deci, să amuțească pe cei ce se supără de asemenea lucruri, căci e o hulă să spui asemenea vorbe, ci să le spunem lor: să nu fie josnicie de cuget, căci sărăcia a adus nenumărate bunuri vieții noastre și, fără de sărăcie, bogăția e nefolositoare. Să nu bârfim, deci, nici pe una, nici pe alta, căci și bogăția și sărăcia sunt arme, care, dacă vrem, ne duc - și una și cealaltă - la virtute. După cum, așadar, un ostaș viteaz, orice armă ar lua în mână, își dovedește cu ea vitejia, tot așa cel fricos și nemernic e încurcat și de una și de cealaltă. Și ca să te încredințezi că aceasta e adevărat, adu-ți aminte de Iov acela, care a fost și bogat, și sărac, a mânuit amândouă aceste arme și a biruit cu amândouă. Când era bogat, zicea: *Poarta mea a fost deschisă oricui venea* (Iov 31, 32); când a ajuns sărac, zicea: *Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat; cum lui Dumnezeu i-a plăcut, așa s-a întâmplat* (Iov 1, 21). Bogat fiind, era primitor de oaspeți; în sărăcie, a dat dovadă de multă răbdare. Drept aceea și tu, dacă ești bogat, dă de pomană; dacă ești sărac, dă dovadă de multă răbdare și îngăduință. Nici bogăția, nici sărăcia nu sunt rele în ele însele, ci ajung așa după voința aceluia ce se slujesc de ele.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, p. 90)

„Sabia nu înțepă atât de tare ca firea jurământului; cuțitul nu te ucide atât ca tăișul jurământului. Cine a jurat, deși i se pare că trăiește, a și murit, căci și-a primit lovitura de moarte. Și precum cel ce a primit frânghia (în jurul gâtului), chiar înainte de a ieși din cetate și a ajunge la locul de osândă și a vedea pe călău, a murit odată ce a ieșit pe ușile închisorii, tot așa și cel care a jurat. La acestea să ne gândim și să nu împingem pe frații noștri să jure. Ce faci, omule? Juri pe sfânta masă, unde zace Hristos jertfît? Acolo jertfești pe fratele tău? Chiar tâlharii ucid în drumul mare, iar tu ucizi pe fiu în fața mamei, făcând un omor mai blestemat decât al lui Cain? Căci acela și-a ucis fratele în pustiu și i-a dat moartea cea de aici; tu însă îți ucizi fratele în mijlocul bisericii și-i dai moartea cea viitoare, moartea cea veșnică!

Biserica, nu s-a făcut ca să jurăm pe ea, ci ca să ne rugăm în ea. Crezi că masa sfântă a fost făcută ca să jurăm pe ea? A fost făcută ca să ne dezlegăm de păcate, nu ca să ni le legăm.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, pp. 94-95)

„Bogăția este un bine, însă nu în sine, ci în mâna celui drept, de altă parte sărăcia este ceva rău, însă, nu după firea ei, ci prin gura celui necucernic, pentru că el, supărat pe ea, învinovățește și hulește pe făcătorul său.

Așadar nici bogăția să nu o învinovățim, nici sărăcia de-a dreptul să nu o prihănim, ci pe aceia, care fac o rea întrebuințare din una sau alta; căci bogăția și sărăcia singure sunt lucruri de mijloc.” (*Cuvânt la Duminica dinaintea Înălțării cinstitei Cruci*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 201)

„Dar poate că un bogat mă va întreba:

- Pentru ce Dumnezeu mi-a dat mie bogăție și pentru ce nu i-a dat la fel și săracului?

- Dumnezeu putea să dea și săracului bogăție ca și ție, dar n-a vrut pentru ca nici bogăția ta să nu fie neroditoare, și nici sărăcia aceluia fără plată. Ție, bogatului, ți-a dat bogăție ca să te îmbogățești prin milostenie și să împarți cu dreptate: *A împărțit, a dat săracilor, dreptatea lui rămâne în veac* (Ps. 111, 8)⁸⁹. Vezi că bogatul strânge de pe urma milosteniei dreptate veșnică? Vezi-l și pe sărac! Pentru că nu are bogăție, cu care să lucreze dreptate, are sărăcia, de pe urma căreia culege răbdare veșnică: *Răbdarea săracilor nu pierie în veac* (Ps. 9, 18).” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șaptea, pp. 153-154)

„... când vezi că bogatul face rău, că e zgârcit și lacom, că răpește, pentru aceea mai cu seamă plânge-l, că fiind bogat, face acestea; pedeapsa îi va fi și mai mare. Când vezi că un sărac trăiește în dreptate, cu multă purtare de grijă, pentru aceea mai cu seamă admiră-l, că e drept, deși e sărac. Dacă vei judeca așa acestea, dacă vei privi la cele viitoare, dacă vei socoti o nimica din cele de aici, dacă vei nădăjdui neconținut în cele viitoare, dacă te vei depărta de cele de aici, atunci n-ai să fii niciodată tulburat de cele ce se petrec în lume.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul V, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 196-197)

„... în cele strict necesare și care ne susțin viața săracul nu este lipsit de nimic, ba, dacă ar trebui să zic ceva minunat, este mai bogat decât cel bogat. Căci pe mulți îi vezi cuprinși de slăbiciuni ale trupului venite din desfătare și care îi țin deoparte de consumul prea mult al apei, pe când săracul în toată viața lui se bucură fără temere de aceste izvoare; și ca la niște izvoare de miere aleargă la izvoarele de apă sorbind de acolo plăcere curată și adevărată. Ce este cu firea focului? Oare nu este mai necesară decât mii de comori și decât toată bogăția omenească? Și această comoară iarăși, în mod egal, este pusă înainte și săracului și bogatului spre trebuință. Iar folosul care vine trupurilor din aer și lumina razei de soare oare sunt oferite mai îmbelșugat celor bogați și mai puțin celor săraci? Au bogații patru ochi și săracii numai doi? N-ar putea spune cineva aceasta. Și pentru bogați și pentru săraci este aceeași măsură a împărțirii de ele. Ba mai mult, și în acestea ar putea vedea cineva pe săraci mai bogați decât pe cei bogați. Cu cât sunt simțurile mai limpezite și privirea mai ascuțită, sunt și toate percepțiile mai clare și amănunțite. Pentru aceea cei care le au astfel au parte de o bucurie mai adevărată și se desfătează mai mult de vederea zidirii [lui Dumnezeu]. Și nu numai în privința acestor elemente ale naturii, ci și în celelalte care au intrat în firea noastră [după aceea]⁹⁰, se vede multă egalitate; ba mai degrabă săracii sunt în avantaj. Căci și somnul, care e mai plăcut și mai necesar decât toată desfătarea și mai de trebuință decât orice hrană, este mai ușor și mai liniștit celor săraci decât bogaților. Și nu doar mai liniștit, ci și mai curat. Căci multa desfătare și mâncatul când nu sunt flămânzi și băutul când nu le e sete și dormitul când nu e vremea, obișnuiesc să risipească bogaților plăcerea în toate. Firea lucrurilor nu este astfel, ci fiecare din cele [amintite], dacă este folosit pentru trebuința și necesitățile [firii], ne produce plăcere. Nu aduce atâta veselie băutul vinului dulce și înmiresmat, cât aduce celor însetați băutul apei, nici mâncarea [rafinată] celor sătui, cât mâncarea [simplă] celor flămânzi, nici dormitul pe

⁸⁹ Evident, cuvântul *dreptate* nu are aici un înțeles juridic. – n.tr.

⁹⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: E vorba de afectele care au intrat în om după cădere: somnul, foamea, setea, simțirea frigului și căldurii, oboseala, predispoziția spre boală etc și de obișnuințele care au intrat în viața socială a oamenilor. (n.s. 14, p. 81)

saltea moale ca dormitul când ești obosit. Iar toate acestea le au mai cu seamă săracii, iar nu bogații. Iar sănătatea trupului și orice altă bună dispoziție trupească și sufletească nu sunt comune atât săracilor cât și bogaților? Nu cumva poate cineva să zică sau să arate că numai săracii sunt bolnavi, iar bogații pururea petrec în sănătate deplină? Dimpotrivă, se poate vedea că săracii nu sunt prinși cu ușurință de boli de nevindecă, ci acestea odrăslesc tot timpul în trupurile celor bogați. Umflăturile de picioare, durerile de cap, sfârșeala, ruperile neașteptate ale mușchilor și tot felul de curgeri și excreții rele și putrede, mai cu seamă pe cei ce trăiesc în desfătări și miros a parfumuri obișnuiesc să-i îngreueze, iar nu pe cei ce se ostenesc în sudoare și care își dobândesc hrana trebuincioasă din munca de fiecare zi.

De aceea toți cei ce trăiesc în desfătare sunt mai de plâns decât cerșetorii. Iar aceasta n-o tăgăduiesc nici chiar cei ce se desfătează. Căci adeseori [vezi cum] câte un bogat, zăcând, pe așternut moale și fiind de față slugi și slujnice, are parte de multă îngrijire din partea tuturor, iar vreun sărac, [trecând pe-acolo și] auzind prin vreo crăpătură pe [bogatul bolnav] strigând și cerând pâine, lăcrimează și suspină și se roagă ca mai bine să fie așa sărac dar sănătos, decât să aibă împreună cu bogăția și boala. Și nu numai în privința sănătății, ci și în aceea a nașterii de prunci nu se vede cu nimic mai presus bogatul decât săracul. Pentru că mulțimea de copii sau lipsa de copii se vede deopotrivă și la unii și la alții. Ba și aici poate vedea cineva mai prejos pe bogat [decât săracul]. Căci săracul chiar dacă nu devine tată nu simte mare durere, pe când bogatul cu cât își vede sporind averea cu atât este mușcat și mai tare de lipsa de prunci și nu are nici o bucurie când se gândește la lipsa de moștenitor. Iar moștenirea săracului, chiar dacă pleacă de aici fără copii, din pricina puținătății ei, nu se face pricină de luptă și certuri, ci trece la prieteni și la rude. Dar cea a bogatului, atrăgând mulți ochi la sine, adesea ajunge în mâna vrăjmașilor celui mort. Și asta pe când încă trăiește acela. Iar el, știind că aceste lucruri s-au întâmplat și altora, va trăi o viață mai cumplită decât orice moarte, așteptând să i se întâmple același lucru și lui. Însă cele legate de moarte nu sunt oare comune? Nu și asupra bogaților și asupra săracilor vin morțile fără de veste, iar după moarte nu la fel se desface și trupul unora și al celorlalți și devine praf și cenușă și îl mănâncă viermii? Da, dar cele ale îngropării, ar zice careva, nu sunt la fel. Și care e câștigul? Când așezi haină strălucită, scumpă și aurită peste bogat, nimic altceva nu faci mai mult decât să sporești ura împotriva lui și să-i faci osânda și mai mare. Căci deschizi gurile tuturor împotriva celui mort și atragi mii de blesteme asupra lui și aprinzi mai tare invidia din pricina lăcomiei. Fiindcă fiecare ar sfâșia și ar sugruma și ar blestema pe cel mort că nici acum, când a murit, nu și-a lăsat la o parte nebunia după averi. Și nu numai acesta este răul, ci mai deschizi și ochii spărgătorilor de morminte. Încât pompa de la înmormântare i se face mai degrabă pricină de multă necuviință. Trupul unui sărac nu ar dori nimeni să-l dezbrace, căci sărăcia hainelor este paznic al trupului. Aici însă zăvoare și încuietore și uși și paznici. Și toate acestea sunt zadarnice, căci pofta de bani, chiar dacă [hoții] știi toate aceste [măsuri de pază], îi convinge să îndrăznească a face asemenea răutăți, așadar, cinstirea prea mare dată celui mort aduce până la urmă ocară asupra lui, pe când cel care are o înmormântare simplă are parte de cinste [după aceea]. Cel bogat însă este necinstit și dezbrăcat. Iar dacă nu se întâmplă nimic din acestea, nici așa nu are mai mult decât cel sărac, doar că oferă viermilor o masă mai bogată și putrezirea este mai mare. Spune-mi, aceste lucruri sunt vrednice de a le fericii? Și cine este atât de ticălos și nenorocit să creadă că un om poate fi invidiat din pricina acestor lucruri? Și nu numai acestea, ci și pe celelalte, dacă le luăm pe rând și le vom cerceta în amănunt, vom găsi că săracii au mult mai multe bogății.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul V, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, pp. 80-83)

„Că bucuria și siguranța și slava cea bună și sănătatea trupului și filosofia sufletului și nădejile cele bune și a nu păcătui degrabă la săraci le va găsi cineva mai degrabă decât la

bogați.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul V, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, pp. 83-84)

„Casa bogatului este avută, iar el este sărac și ticălos. Și ca să cunoașteți că slava este a casei și nu a omului din cuvintele noastre, vă dovedesc, intrați în casă. Unde sunteți? În această casă ce vedeți? Marmuri frumoase, doar nu vei zice că ai văzut om frumos, ci stâlpi minunați și ferestre minunate, nu zici că minunat este cel ce locuiește în casa aceasta, ci zici mult aur este pe acoperământ, nu zici că este milostenie (...) La fel vezi un cal cu frâie de aur și zici ce frâie bune, iată că este cinstea aurarului; frumoasa haină a țesătorului este dar osteneala, și așa rămâne stăpânul acela neîncununat și cele ce sunt împrejurul lui sunt lăudate, iar când vezi un om bun zici: bun om, frumos, blând minunat, milostiv și cu minte bună, cucernic, pururea se află în rugăciune, pururea în posturi, pururea la Biserică se odihnește și niciodată nu este despărțit de învățătură. Acestea sunt laudele omului bun. Pentru aceea, cunoaște ce este bogăția omului și ce este bogăția casei, nu te teme, de vei putea învăța să împarți avuția omului și avuția casei, de aici nu te vei mai teme. Vezi bogăția ce o socotesc de bogăție și este la tine care ești lipsit și sărac? Nu te teme când se îmbogățește omul și ca să cunoști că așa este acest lucru, măcar că aici sunt toate, vezi-l pe acesta în vremea morții lui, oare ia ceva din acelea și se duce?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 25-26)

„Dumnezeu când îi place Lui dă anumitor persoane bogății mari, precum le dă altora misiunea nobilă și grea a sărăciei. Fără îndoială și noi trebuie s-o spunem, multe din sărăcii și din bogății nu sunt de la Dumnezeu decât îngăduite. Dumnezeu nu face decât să permită prosperitatea bogatului rău; El nu face decât să permită excesele și ruina celui necăjit. Însă altădată El este Cel ce trimite bogăția direct. El îl îmbogățește pe Avraam; El îl îmbracă în mod strălucit pe Solomon; prin El au devenit afacerile acestui muncitor atât de prospere; de la El cutare familie își are bogățiile sale strălucite și mari. Cu ce scop? Ca din bunurile sale bogatul să-și facă un instrument de un interes veșnic. Fără săraci bogăția ar rămâne sterilă și zadarnică. Prin săraci ea dobândește nemurirea veacurilor veșnice.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 529)

„Pentru virtute e mai potrivită sărăcia decât bogăția!” (*Despre milostenie. Cuvânt rostit după ce a trecut prin oraș la vreme de iarnă și i-a văzut pe săraci și pe cerșetori lăsați în părăsire și aruncați în piață*, 5, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 260)

BOLILE (cauze ale bolilor)

„Când ni-i bolnav trupul, facem totul și ne zbatem ca să scăpăm de suferințe; dar când ni-i bolnav sufletul, amânăm și nu ne sinchisim. De aceea nu scăpăm nici de bolile trupești, pentru că nu sunt fără importanță cele necesare, iar cele fără importanță, necesare. Lăsăm izvorul păcatelor și curățim râurile. Că pricina bolilor trupești este păcatul cuibărit în suflet a arătat-o slăbănogul de treizeci și opt de ani (Ioan 5, 2-15), bolnavul coborât prin acoperiș (Luca 5, 18-25), iar înainte de toți Cain (Fac. 4, 8). Dovezi despre adevărul acesta găsești câte vrei și unde vrei. Să secăm, dar, izvorul păcatelor și vom opri toate pâraiele bolilor trupești. Nu vei pune capăt numai bolilor, ci și păcatului; și păcatului mai mult decât bolii, pe cât este sufletul mai bun decât trupul”. (*Omilii la Matei*, omilia XIV, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 169-170)

„Că dacă moartea, cel mai mare rău, își are rădăcina și temeiul în păcat (Rom. 5, 12), cu atât mai mult majoritatea bolilor”. (*Omilii la Matei*, omilia XXVII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 345)

„Ce oare! Veți zice voi, așa-i că toate bolile vin din păcate? Nu toate, ci cele mai multe. Sunt care-și trag originea din mândrie, necumpătate, beție, lenevie, acestea nasc bolile trupești.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 1, p. 180)

BOLILE (motivele îngăduirii lor de către Dumnezeu)

„Domnul ne trimite boli pentru a ne pedepsi pentru păcatele noastre. Noi citim în cărțile Regilor că un om a fost atacat de boală pentru păcatele sale. El ne mai trimite încă pentru a ne dovedi și a ne face mai străluciți; pentru aceasta îi zice Dumnezeu lui Iov: *Să nu crezi că Eu m-am purtat cu tine așa cu altă intenție decât ca să fac cunoscută și să vestesc dreptatea ta* (Iov 11, 3).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 1, p. 180)

„... pedepsește Dumnezeu trupul, ca să înțelească sufletul.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 4, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 15)

BOLILE (mintale)

„Hristos nu cere totdeauna credință de la cei bolnavi; de pildă nu cere credință de la cei nebuni sau de la cei care și-au pierdut conștiința din pricina vreunei boli”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 363)

BOLILE (mângâierea noastră în boli și suferință)

„Cine a fost așa de bolnav ca Iov? Cine a îndurat o boală ca aceea? Cine a primit o rană atât de cumplită sau a văzut pe altul că a primit-o? Nimeni. Boala și rănilile îi mâncau încetul cu încetul trupul; izvoare de viermi ieșeau din toate măduarele lui; foitul viermilor nu se mai termina; miros greu ieșea din tot trupul lui; iar trupul se măcina puțin câte puțin; topit de atâta putreziciune, învăluia cu duhoarea lui și mâncarea ce i se aducea – foame nouă și nemaîntâlnită –, că nici nu se putea atinge de ea. Însuși o spune: *Foșnet de viermi văd și în mâncarea mea* (Iov 6, 7). Când cazi dar bolnav, omule, adu-ți aminte de trupul lui Iov, de trupul acela sfânt. Era sfânt și curat; și totuși avea pe el atâtea răni! De slujești în armată, și apoi pe nedrept și fără vreo pricină binecuvântată ești atârnat pe lemn și-ți sunt scrijelite coastele, nu socoti asta o ocară, nici nu cădea doborât de dureri! Gândește-te la Iov!” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a III-a, 5, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 51)

BOLILE (răbdarea în boală)

„Nu e boală mai cumplită decât cea a lui Iov, chiar dac-ar fi să înșirui mii de boli. Astfel era boala lui, că nu putea trăi nici în casă și nici în mansardă (ὕποροφτόν) astfel încât toți se păzeau de cel bolnav. Dacă n-ar fi avut o boală de nevindecă, fiind într-o stare cu mult mai rea decât cei loviți de lepră, n-ar fi stat în afara cetății. Aceștia pot intra în case și pot vorbi, dar Iov ședea mereu sub cerul liber, pe o movilă de gunoi, gol cu desăvârșire, pentru că nu se putea acoperi cu nici o haină. *Trupul meu e plin de păduchi și de solzi de murdărie; pielea mea crapă și se zbârcește* (Iov 7, 5). Oare toate acestea nu-i sporeau durerile pe care le suferea? Corpul lui scotea din el viermi și puroi și acest lucru nu se întâmpla doar uneori, ci în continuu.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, pp. 158-159)

„Iar acum, mulți din oameni când le vine vreo boală sau pagubă, îndată blestemă, deși durerea și amarul acela tot îl au, iar de plata răbdării se lipsesc. Ce faci, omule? Pe făcătorul tău de bine, pe Dumnezeu îl blestemi? Nu vezi că te arunci pe tine într-o prăpastie adâncă și cazi în mare muncă? Nu știi că diavolul pentru aceasta ne aduce la răutăți pe noi, ca să ne facă

să blestemăm și să mergem în iad? Și dacă te vede că blestemi, adaugă durerea de o face mai mare ca să te mânii, iar dacă te vede că rabzi vitejește și mulțumești lui Dumnezeu, îndată fuge de tine. O omule, dar de ce hulești? Oare îți mai ușurezi durerea? Nu! Ci încă mai mult o adaugi, nu poți să dormi junghindu-te durerea. Mulțumește și dă laudă lui Dumnezeu, că dacă hulești și alungi ajutorul lui Dumnezeu de la tine, pe diavol îl faci mai tare asupra ta, iar când se pornește limba ta fiind obișnuită a huli rău, mușc-o să sângereze mai bine ea, decât să poftești tu la ziua judecății o picătură de apă, precum a pățit și bogatul acela, că mai bine este să rabzi aici puțină durere, decât să te muncești acolo în veci.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 165-166)

„Cei sănătoși să le zică altora, ca să-și aducă aminte de boala fericitului Apostol Timotei, că niciodată nu s-a odihnit de boală îndelungată. Și de vreme ce acel sfânt episcop și a toată lumea învățător, care și morți învia și alunga dracii din oameni, a răbdat multe boli în toată viața lui și încă fiind foarte bolnav dascălul lui, fericitul Pavel, i-a poruncit să bea puțin vin pentru sănătatea stomacului lui, n-a vrut nici o doftorie, numai cât a răbdat ca un viteaz acea boală amară. Dar noi pentru ce să nu răbdăm? Ce răspuns vom da lui Dumnezeu? Că de se întâmplă să ne vină vreo boală, ne mâniem și scrâșnim și alergăm încoace și încolo fără răbdare și nu ascultăm Sfânta Scriptură care grăiește, că pe cel ce îl iubește Dumnezeu îl pedepsește, și nu numai că nu răbdăm ci încă facem și vrăji și farmece drăcești și pe Dumnezeu, Care poate să ne ajute, Îl părăsim. Dar ce iertare vom avea? Cum vom răspunde lui Hristos?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 166)

BOLILE (suportarea lor cu îndelungă răbdare, rugăciune și iubire)

„Deci și tu, o, iubitule, când de multe ori ești cuprins de boală sau de friguri sau de dureri, și usturimea te silește să zici ceva de hulă – de te vei stăpâni pe tine, și vei mulțumi, și vei proslăvi pe Dumnezeu, aceeași plată vei lua (ca dreptul Iov – n.n).

Că pentru care pricină hulești – spune-mi – și cuvânt amar scoți din gură? Oare mai ușoară ți se face ție durerea? Iar mai ales și mai ușoară de s-ar fi făcut, nici așa nu trebuie să îndrăznești și să vinzi mântuirea sufletului, aflând mângâiere trupului. Dar acum nu numai nu ți se ușurează durerea, ci și mai cumplită se face. Pentru că diavolul văzând că a putut ceva și te-a adus pe tine la hulă, crește cuptorul, aprinde usturimea ca să îi împlinești lui pofta. Deci, precum am zis, deși s-ar fi ușurat durerea, nu trebuie să faci aceasta. Iar când nici nu folosești ceva, pentru care pricină te omori pe tine?

Dar nu suferi să taci? Mulțumește lui Dumnezeu! Proslăvește dar pe Cel ce te încearcă pe tine în cuptor! În loc de hulă, slavoslovie zii către Dumnezeu! Așa zicea și fericitul acela grăind: *Domnul a dat, Domnul a luat, și iarăși: De am luat cele bune de la Domnul, să nu răbdăm cele rele?* (Din *Tâlcuirea la Psalmul 127*, în vol. *Puțul și Împărțirea de grâu*, p. 119)

„Deci suferă vitejește toate cele ce se întâmplă; pentru că aceasta îți este ție mucenicie. Că nu numai a nu jertfi cele ce i se poruncește să jertfească, ci a alege a pătimi mai vârtos decât a face aceasta, face mucenicia, - ci și aceea, adică atunci când usturimea silește spre hulă, a alege a răbda întru durere și a nu grăi nici un cuvânt necuviincios, face mucenic. De vreme ce și Iov nu pentru că poruncindu-i-se să jertfească nu a jertfit, pentru aceasta s-a încununat, ci pentru că a răbdat vitejește durerile.

Încă și Pavel pentru aceasta se slăvea, pentru băătăi, pentru necazuri, pentru celelalte care răbda cu mulțumire”. (Din *Tâlcuirea la Psalmul 127*, în vol. *Puțul și Împărțirea de grâu*, p. 120)

„Căci știi, știi limpede cât de important este să suporti boala trupului cu noblețe și cu mulțumire. Acest lucru – am spus-o de multe ori – l-a încununat pe Lazăr, acest lucru l-a rușinat pe diavol în luptele cu Iov și l-a arătat mai strălucitor pe atletul acelei răbdări. Acest lucru, mai mult decât iubirea de săraci, decât disprețul banilor, decât pierderea pe neașteptate

a copiilor și miile de atacuri, i-a proclamat numele și a astupat cu multă bogăție gura nerușinată a acelui rău demon.

Socotind deci neconținut aceste lucruri, bucură-te și te veselește tu care săvârșești lupta cea mare, care porți cu blândețe capul încercărilor și slăvești pentru ele pe Iubitorul de oameni Dumnezeu Care poate să facă să dispară toate dintr-o dată, dar le lasă să fie ca să-ți fie și mai strălucitoare această bună negustorie. De aceea și noi nu încetăm să te ferim.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea XIV, 1c,d, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 222)

„Nu socoti deci că acum îți stă înaintea o luptă mică, căci spun că aceea dusă cu boala trupului e mai înaltă decât toate cele pe care le-ai răbdat. Căci pentru Lazăr – pentru că deși ți-am spus de multe ori aceasta, nimic nu mă împiedică să o spun și acum – acest lucru i-a fost de ajuns pentru mântuire și în sânurile celui ce avea casa deschisă pentru trecători, ale celui ce se strămuta neconținut din loc în loc la porunca lui Dumnezeu, care și-a junghiat fiul lui bun, unul-născut dat lui la bătrânețe, în sânurile acestuia (ale lui Avraam) este dus cel care n-a făcut nimic din acestea, doar fiindcă a suportat ușor foamea și boala și lipsa ocrotitorilor. Căci atât de mare bine este să suporti cu noblete acest lucru, încât chiar dacă ar fi găsit cineva că a făcut păcate foarte mari, scapă de povara foarte apăsătoare a păcatelor lui; și chiar dacă e virtuos și drept, i se sporește nu puțin, ci foarte mult îndrăznirea. Căci pentru cei drepti e o cunună strălucitoare și care strălucește în chip covârșitor mai presus decât soarele, iar pentru păcătoși e o curățire foarte mare.

De aceea, pe cel care a stricat căsătoria tatălui său și a spurcat patul aceluia, Pavel l-a dat spre pieirea trupului curățindu-l în acest mod. Că acest lucru s-a făcut spre curățirea acestei atât de mari întinări, ascultându-l tot pe el care spune: *Ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului nostru Iisus Hristos* (1 Cor., 5, 5). Și când învinuiește pe alții de un alt păcat foarte înfricoșător: acela de a gusta cu nevrednicie din Sfânta Masă și din acele negrăite Taine și spune că unul ca acesta *se face vinovat de Trupul și Sângele Domnului* (1 Cor., 11, 27), vezi cum spune că se curăță aceștia de această cumplită întinări, grăind așa: *De aceea mulți între voi sunt neputincioși și bolnavi* (1 Cor., 11, 30).” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea XVII, 3b,c, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 230-231)

„Că aceia care au realizat cele mari au câștigat de aici mai mult, și al lui Timotei care, deși era atât de bun și i s-a încredințat o asemenea slujire străbătând împreună cu Pavel toată lumea locuită, a bolit nu două sau trei zile, nici zece, douăzeci sau o sută, ci multe în continuu, trupul fiindu-i extrem de slăbit. Arătând acest lucru, Pavel spunea: *Folosește-te de puțin vin pentru stomacul tău și pentru dese tale neputințe* (1 Tim., 5, 23). Și deși înviase morți, nu i-a îndreptat neputința, ci l-a lăsat să stea în cuptorul bolii ca de aici să adune bogăție de îndrăznire.

Căci cele de care se bucurase el însuși de la Stăpânul și cele care fusese învățat de Acela, acestea le-a învățat și pe ucenicul său. Chiar dacă el nu căzuse în boală, dar încercările îl palmuiau nu mai puțin decât boala și-i produceau multă durere trupului, căci spune: *Mi s-a dat un ghimpe în trup, un inger al satanei, ca să mă palmuiască* (2 Cor., 12, 7), adică loviturile, legăturile, lanțurile, închisorile, ducerea de sus, sfâșierea, tortura, predarea de multe ori bicelor călailor. De aceea, nesuportând durerile produse de aici trupului său, spunea: *Pentru aceasta de trei ori L-am rugat pe Domnul – de trei ori înseamnă aici de multe ori – să fiu eliberat de acest ghimpe* (2 Cor., 12, 8). Apoi, pentru că n-a dobândit acest lucru, învățând folosul său, s-a liniștit și se bucura de cele ce i se întâmplau.

Și tu deci, chiar dacă rămâi în casă și ești ținută de pat, nu socot că duci o viață inutilă, fiindcă rabzi lucruri mai cumplite decât ale celor târați, sfâșiati, întinși și torturați de călăi pătimind lucrurile de pe urmă, pentru că ai locuind neconținut împreună cu tine un călău:

excesul acestei boli. Așadar, nici nu-ți dori moartea, nici nu-ți neglija îngrijirea, fiindcă nici acest lucru nu e sigur.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea XVII, 3c,d, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 231-232)

„Ai fost predat unei boli cumplite? Spune cuvântul Apostolului: *Cu cât omul nostru din afară strică, cu atât cel dinăuntru se înnoiește din zi în zi* (2 Cor., 4, 16).” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 4, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 241)

BOLILE (răbdarea lor cu mulțumire către Dumnezeu)

„Când cazi în boală grea, omule, să nu te mâinii, nici să blestemi. Ci-ți adu aminte de trupul cel mult pătimitor și sfânt al lui Iov, de vreme ce cu adevărat a fost sfânt și curat, că nici un om n-a putut să sufere pătimire și rană ca aceea, ca dreptul acela Iov, căci pe încet i s-a mâncat trupul de viermi și a putrezit și s-a împuțit cât nu putea să mănânce nici un fel de bucate; pentru aceea zicea: *O! Împuțiciune văd mâncarea mea!* Și mulțumea lui Dumnezeu că putea să-l vindece, că voia să se arate în toată lumea răbdarea lui ca s-o aibă oamenii pildă și mângâiere în necazurile ce li se întâmplă. Deci și tu, bolnavule, această mângâiere să o ai, căci de pățești vreun rău pentru Dumnezeu sau din băntuiala oamenilor sau din viclenia diavolilor, mulțumește și nu blestema pe nimeni. Că în ce chip cei ce se muncesc pentru Dumnezeu ori cu mucenicia, ori cu postul, sau cu curăția se încununează de la Dumnezeu, așa și tu acelorași cununi te vei învrednici, de vei răbda supărările ce-ți vin de la oameni. Și de ți se va întâmpla să-ți vină și boală sau și moarte, tu mulțumește Celui Ce poate să le oprească și nu vrea (...) că de este cineva drept și cade la muncă sau la boală sau în pagubă, nu te tulbura, ci zi că acest om bun poate că a făcut vreun rău și acum își îndeplinește canonul ca să nu meargă la iad.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 165)

BOLILE (folosul răbdării lor)

„Dacă Hristos îi aduce în mijloc pe cei care L-au dat de băut, L-au îmbrăcat și L-au hrănit, apoi cu mult mai mult îi va aduce în mijloc pe cei care au voit să îndure bolile de dragul Lui. Nu poate sta alături datul unei pâini, a unei haine cu suferitul unei boli îndelungate! E mai mare aceasta decât aceea. Și cu cât va fi mai grea boala, cu atât mai strălucitoare va fi și cununa.

Să cugetăm la acestea și când suntem sănătoși, și când suntem bolnavi și să ne grăim unii altora: *Când vedem că ne cuprinde vreodată o boală grea, să ne spunem nouă înșine așa: Dacă în urma unei învinuiri am fi duși la tribunal și aici am fi spânzurați de mâini și ni s-ar strunji coastele, oare n-ar trebui să suferim fără vreun câștig și fără vreo răsplată? Tot așa să cugetăm și când suntem bolnavi. Să suferim chinurile bolii. Suferința aceasta nu-i fără răsplată. Ni se dă răsplata răbdării, în stare să întărească sufletul nostru abătut!*

- Dar fierbințeala nu-i cumplită?

- Pune însă față în față fierbințeala ta cu focul iadului! Dacă ai să vrei să înduri cu toată răbdarea fierbințeala bolii tale, vei scăpa negreșit de focul acela! Adu-ți aminte de Apostoli. Câte au suferit! Adu-ți aminte de drepti! Au fost neconținți în strâmtorări! Adu-ți aminte de fericitul Timotei! Boala nu-i dădea răgaz o clipă; era mereu bolnav. Pavel arată asta când îi spune: *Folosește-te de puțin vin pentru stomacul tău și pentru dusele tale slăbiciuni* (1 Tim., 5, 23). Dacă dreptul și sfântul acesta, căruia i s-a încredințat apărarea lumii, care a înviat morți, a izgonit demoni, a vindecat bolile multora, deci dacă el a fost așa de bolnav, ce cuvânt de apărare vei avea tu, care te tulburi și te mâinii din pricina unor boli trecătoare? N-ai auzit

Scriptura, care spune: *Pe cine-l iubește Domnul îl ceartă, și biciuiește pe tot fiul pe care-l primește?* (Evr., 12, 6). Cât de mulți nu doresc să ia cununa de mucenic! Ei bine, răbdarea aceasta este o desăvârșită cunună de mucenic!” (*Către iudei*, cuv. VIII, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 401)

„Spune-mi, te rog, ce folos ai avea dacă n-ai fi bolnav de ducă-se pe pustii, dar ai duce o viață destrăbălată? Și, dimpotrivă: ce pagubă ai dacă, fiind bolnav de ducă-se pe pustii, viața ți-e plină de virtuți și bine întocmită?

Dar poate îți este rușine și roșești când diavolul te trânteste la pământ în fața tuturor? Dar rușinea aceasta a ta vine tot de acolo că nu judeci cele întâmplare cu rațiunea, ci prin părerea oamenilor. Nu-i cădere căderea pe care spui că o suferi; cădere este doar atunci când cazi în păcat!” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (II). Către Staghirie. Tristețea este mai cumplită chiar decât demonul*, 2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 161)

„... boala ta e o pedeapsă din pricina păcatelor tale. Spune-mi, te rog, pentru asta te întristezi? Ar trebui să te bucuri, nu să te întristezi, că datorită bolii ți se șterg păcatele și că nu ești osândit împreună cu lumea (I Corinteni 11, 32). Cel ce se întristează nu trebuie să se întristeze că este pedepsit, ci pentru că prin păcatele sale mânie pe Dumnezeu. Păcatele ne îndepărtează de Dumnezeu și ni-L fac dușman, pe când pedepsele ne împacă cu El și-L fac să fie îndurător cu noi și aproape de noi.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (III). Cuvânt către Staghirie*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 240-241)

„Oare boala este un lucru rău? Dar atunci de unde s-a încununat Lazăr?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, IV, 16, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 274)

„Când te îmbolnăvești greu, iubitule, și vin la tine prietenii și cunoscuții de te îndeamnă să te vrăjești și să porți șalvari, adică pentru sănătatea ta, să te păzești foarte pentru frica lui Dumnezeu, să nu primești sfaturi ca acestea diavolești, ci rabdă pentru Dumnezeu și-ți vei câștiga ție cununa mucenicilor, că în ce chip rabdă mucenicul ca un viteaz muncile și pedepsele și nu se închină idolilor, așa vei fi și tu mucenic cu primirea răbdării, adică dacă îi vei alunga pe vrăjitori cu ocară de la casa ta; atunci cei ce vor auzi, te vor lăuda zicând: fericite de cutare om că s-a îmbolnăvit greu și n-a suferit să se vrăjească, ci a zis *mai bine să mor decât să-mi vând curăția credinței mele*. Deci de vreme ce atâtea laude are aici omul cel drept, dar cu cât mai mult va lua cunună cu vrednicie de înger de la Dumnezeu? De vreme ce nu și-a lăsat dragostea ce a avut către Hristos, că de aduce Hristos la mijloc pe cei ce au îmbrăcat pe alții și au dat pâine și au hrănit pe cei flămânzi și-i laudă în toată lumea, dar cu cât mai vârtos va lăuda pe cei ce rabdă multă boală pentru El, și pentru că a fost durerea, și cunună va fi mai luminată.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 166)

BOLILE (sfaturi pentru cei bolnavi)

„Boala trupului să nu ne slăbească tăria sufletului...”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVIII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 361)

BOTEZUL (- nașterea spirituală a noastră)

„Precum la creație pământul a slujit de materie și Creatorul face tot restul, acum la fel, apa slujește de materie, și harul Duhului Sfânt face tot restul; atunci *omul a primit suflet și viață* (Fac., 2, 7); *Acum el este umplut de Duh viu* (1 Cor., 15, 45). Dar este o mare deosebire între un lucru și celălalt; căci sufletul nu dă viață, dar Duhul nu numai că trăiește prin El însuși, ci El le comunică viața și altora. Așa le-au dat Apostolilor viața morților. Altădată

omul n-a fost format decât după crearea lumii, acum dimpotrivă, omul nou este creat înainte de noua creație. Căci el este renăscut primul, și apoi este transformată lumea. Și precum la început, Creatorul l-a creat pe om cu totul întreg, acum la fel Duhul Sfânt Îl creează pe al doilea om cu totul întreg. Atunci Dumnezeu zice: *Să-i facem un ajutor asemenea lui* (Fac., 2, 18); dar aici nu zice nimic asemănător. În sfârșit, cel ce a primit darul Duhului Sfânt, de ce mai poate avea nevoie de ajutor? Cel ce rămâne în trupul lui Iisus Hristos, de ce ajutor mai poate avea nevoie? Atunci Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul său, acum și l-a unit cu Sine. Atunci i-a poruncit să stăpânească peste pești și peste toate animalele, acum El a ridicat puterile noastre mai presus de ceruri. Atunci ne-a dat paradisul ca să-l locuim, acum ne-a deschis porțile cerurilor. Atunci omul a fost creat în luna a șasea, fiindcă mai înainte trebuia să sfârșească crearea lumii, acum El a creat în ziua întâi, și de la început și cu lumina. Prin care toată lumea vede că tot ce s-a făcut în a doua creație privește o viață mai bună și o viață care nu se va sfârși niciodată.

Prima creație este deci pământească, și este aceea a lui Adam; apoi vine aceea a femeii, care a fost făcută din una din coastele lui Adam, și apoi Abel din Adam. Și totodată noi nu putem cunoaște nici una din aceste nașteri, nici să le explicăm prin cuvintele noastre, cu toate că ele sunt trupești și pământești. Cum ne vom putea noi pune mintea la nașterea duhovnicească pe care o lucrează botezul și care este mult mai minunată și mai sublimă? Cum vom putea cuprinde o naștere atât de minunată? Dacă îngerii s-ar afla aici, chiar nimeni nu poate explica felul cum se face prin botez această naștere minunată. Îngerii au fost de față la aceasta fără a contribui și ei, fără a face nimic, ei numai au văzut ceea ce se făcea aici.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXV, 2, p. 121)

„... lucrarea naturii noastre se face dar în cer și se formează din apă și din Duh, această apă care concepe și produce copilul. Ceea ce este pântecul mamei embrionului, apa îi este credinciosului, căci el este zămislit și născut în apă. La început Dumnezeu a zis: *Apele să scoată pești* (Fac., 1, 20). Dar după ce a intrat Mântuitorul în râul Iordan, aceștia nu mai sunt pești vii pe care-i scoate apa: ea naște suflete cugetătoare, care poartă pe Duhul Sfânt. Și ceea ce s-a spus despre soare că *El iese ca un mire din camera sa* (Ps., 18, 5); acum se poate spune despre credincioși, care răspândesc raze mai strălucitoare decât soarele. Încă trebuie vreme ca ceea ce este zămislit din pântecul mamei să se formeze și să ajungă la sfârșit; dar nu se întâmplă la fel cu apa, cu ceea ce produce ea totul se formează dintr-odată; când este vorba despre o viață stricăcioasă, rezultatul unei stricăciuni trupești, rodul întârzie să se arate la lumină, căci este în natura trupurilor de a nu veni decât puțin câte puțin la maturitate, dar nu este așa cu lucrurile duhovnicești: ele sunt desăvârșite de la început.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXVI, 1, p. 123)

„Privește câte a făcut Dumnezeu prin Botezul care îl căpătăm, că prin botez a creat din nou pe om și altele multe.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia IX, p. 113)

„Și bogații și săracii, feciori ai mei sunt, o scăldătură a botezului i-a născut pe toți.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 130)

BOTEZUL (- moarte și înviere cu Hristos)

„În botez se închipuie moartea, patima, învierea, viața lui Iisus Hristos, și aceste lucruri se fac toate deodată. Capul nostru fiind cufundat în apă ca într-un mormânt (trupul întreg), vechiul om este înmormântat și astupat cu totul; când ieșim apoi din această apă, învie noul om. Precum ne este ușor să ne afundăm în această apă și să ieșim apoi, la fel îi este ușor lui Dumnezeu să-l înmormânteze pe vechiul om și să-l creeze pe cel nou. Această repetare se face de trei ori, pentru a ne învăța că puterea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh este cea

care face toate lucrurile acestea. Dar pentru a vă face convinși că nu în zadar spunem acestea, ascultați-l pe Sfântul Pavel: *Noi ne-am îngropat cu El, cu Iisus Hristos, prin botez pentru a muri păcatului* (Rom., 6, 4); și apoi: *Omul nostru cel vechi s-a răstignit împreună cu El* (Rom., 5, 6); și încă: *Căci am crescut împreună cu El prin asemănarea morții* (Rom., 6, 5). *Voi vă veți boteza cu botezul cu care mă botez Eu, zice Iisus Hristos* (Mc., 10, 39); și altădată: *Eu trebuie să Mă botez cu un botez pe care voi nu-l cunoașteți*. Căci precum ne este ușor să ne botezăm și de a ieși din apă, la fel, Iisus Hristos fiind mort, a înviat atunci când a vrut El, sau mai bine mult mai ușor încă, ca și cum ieșim noi din apă, cu toate că printr-o înțeleaptă și tainică hotărâre El a rămas trei zile în mormânt.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXV, 2, p. 122)

„... botezul pe care l-am primit, când am murit cu păcatul de până atunci.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, p. 173)

„Însă ce înseamnă întru moartea Lui ne-am botezat? Aceea că murim și noi atunci ca și El, căci botezul este crucea pe care ne răstignim. După cum la Hristos a fost crucea și mormântul, același fapt se petrece și cu noi la botez, deși nu în același mod, căci El a murit în trup și a fost înmormântat, iar noi amândouă acestea [moartea și înmormântarea] le avem în păcat. De aceea el nu zice: *împreună odrăsliti ne-am făcut cu moartea*, ci: *Căci dacă am fost altoiți pe El, prin asemănarea morții Lui* (Romani 6, 5).

Moarte este și aceasta ca și aceea, însă nu este și același subiect, căci moartea lui Hristos a fost aceea a trupului, pe când moartea noastră este cea a păcatului. După cum moartea aceea a fost reală, tot la fel de reală este și aceasta. Însă deși este reală, totuși se cere și din partea noastră conlucrare, pentru care și zice: *Precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții*. Aici, pe lângă o viață îngrijită de care ne vorbește, ne dă de înțeles și despre învierea din morți. Cum? *Ai crezut – zice – că Hristos a murit și a înviat? Prin urmare, crede aceasta și despre tine. Fiindcă botezul a fost și pentru tine cruce și mormânt, și fiindcă acest lucru ți este potrivit Lui. Și dacă prin moarte și îngropare te-ai făcut părtaș de Dânsul, apoi cu atât mai mult te vei face prin înviere și viață. Din moment ce s-a dezlegat ceea ce era mai important – păcatul -, de ceea ce e mai mic – anularea morții – să nu te îndoiești nicidecum.”* (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, pp. 173-174)

„Sunt două morți și două mortificări, din care cea dintâi se face de Hristos în botezul pe care-l primim, iar a doua trebuie să o facem după aceea chiar noi, prin sânguința noastră proprie. A îngropa păcatele dinainte de Sfântul Botez este rezultatul darului Său, însă a rămâne după botez morți pentru păcat, aceasta este treaba noastră și a sânguinței ce o punem, deși chiar și aici noi vedem pe Dumnezeu ajutându-ne foarte mult.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 181)

„După cum trupul Lui îngropat în pământ a produs rodul cel mare – mântuirea lumii -, tot așa și trupul nostru, fiind îngropat prin botez, a produs rod: dreptatea, sfințirea, învierea și miile de bunătăți, și, după cum bine știți, ne va aduce la urmă și darul învierii din morți.

Fiindcă trupul nostru s-a îngropat în apă, iar El în pământ, și noi din cauza păcatului, pe când El pentru mântuirea noastră, de aceea n-a zis *împreună altoiți cu moartea Lui* ci *cu asemănarea morții Lui*. Moarte a fost și aceea ca și aceasta, însă nu având același subiect.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 181)

„*Căci cel care a murit curățit de păcat* (Romani 6, 7). Aceasta o zice pentru orice om, adică după cum cel ce a murit a scăpat de a mai păcătu pe viitor, găsindu-se mort păcatului, tot așa și cel ce se botează, dacă și acesta a murit odată acolo, apoi trebuie să rămână pentru totdeauna mort păcatului. *Dacă, zice, ai murit în Botez, rămâi mort, căci orice mort nu mai poate păcătu; iar dacă și după Botez păcătuiești, apoi atunci murdărești darul lui Dumnezeu.*

După ce, deci, ne cere atâta filosofie, spune și de cununa ce ne așteaptă: *Că de am muri împreună cu Hristos* – deși mai înainte de acea cunună avem și o altă cunună foarte mare, aceea adică că ne împărtășim cu stăpânul, totuși zice *îți dau și un alt premiu, și o altă cunună*. Și care e acea cunună? Viața veșnică:

Iar dacă am murit împreună cu Hristos, credem că vom și viețui împreună cu El (Romani 6, 8). Și de unde se poate vedea aceasta? *Știind că Hristos, înviat din morți, nu mai moare* (Romani 6, 9).” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 183)

„*M-am răstignit împreună cu Hristos*, face aluzie la botez, iar când zice: *viez nu eu*, dă a înțelege viața de după botez, prin care ni se mortifică toate mădulele.

Viază întru mine Hristos, adică nimic nu fac din acelea pe care Hristos nu le voiește. După cum prin cuvântul *moarte* el nu înțelege moartea comună, ci moartea de păcate, astfel și viața o înțelege ca scăpare de păcate. *Nu e posibil în alt mod a via lui Dumnezeu, decât numai mort cu păcatul. Precum Hristos a răbdât moarte corporală, așa și eu am suferit moartea păcatului*. «Omorâți deci membrele voastre cele de pe pământ, care sunt: curvia, necurăția, preacurvia» (Coloseni 3, 5), și iarăși: *Omul nostru vechi s-a răstignit* (Rom., 6, 6), ceea ce s-a făcut prin baia renașterii. După aceasta apoi dacă rămâi mort cu păcatul, ți-ai vătămat viața.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 56)

„Noi nu credem doar că a înviat, ci că și după înviere are o mare putere. De aceea și noi călătorim pe aceeași cale ca și El, adică, prin aceasta, devenim frați ai Lui; e ca și cum ar fi spus că, astfel, devenim Hristoși, ca și El! Vai! Cât de mare este însemnătatea patimilor! Noi credem că prin patimi ne facem asemenea Lui, sau după cum s-a spus undeva, credem că: *ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, (...), căci dacă am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui* (Rm., 6, 4 – 6); același lucru îl înțelegem și aici prin: *conformându-ne morții Lui*. Acolo, pe drept cuvânt a zis *prin asemănarea morții Lui*, căci nu am murit cu trupul, ci cu păcatul. Și una și cealaltă se numesc *moarte*, dar El a murit cu trupul, iar noi cu păcatul; acolo a murit omul cel din trupul nostru pe care El l-a luat și l-a ridicat, iar aici a murit omul păcatului. De aceea și spune *prin asemănarea morții Lui*.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, pp. 214-215)

„Am înviat o dată, nu de mut, din păcat; ne-am îngropat împreună cu El în Botez și am înviat împreună cu El prin Botez (Rom., 6, 4; Colos., 2, 12). Această înviere dintâi este izbăvirea de păcate, a doua înviere este învierea trupurilor. Ți-a dat pe cea mai mare, așteaptă și pe cea mai mică.” (*Cuvânt la Înviere*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 144)

„Botezul este mormânt și înviere. Căci *se îngroapă omul vechi dimpreună cu păcatul și învie cel nou, înnoit după chipul Celui Ce l-a zidit* (Col., 3, 10). Ne dezbrăcăm și ne îmbrăcăm. Dezbrăcăm vechea haină, cea întinată de mulțimea păcatelor, îmbrăcăm pe cea nouă, curățită de orice pată. Ce spun?! Îl îmbrăcăm pe însuși Hristos! Căci zice: *câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat* (Gal., 3, 37).” (*Omilia același către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 48)

BOTEZUL (diferite numiri date Botezului)

„Este numit *iluminare*, căci el ne deschide strălucirile lumii supranaturale, el ne introduce în tainele credinței, el ne duce, printr-un drum de lumină, până la destinul nostru adevărat și veșnic. Botezul este încă *afundarea, dispariția omului păcatului și reapariția omului harului*. Este *înmormântare*. Botezul nu valorează decât prin moartea și înmormântarea lui Hristos;

căci în moartea Lui suntem noi cufundați, în mormântul Lui suntem noi înmormântați. Să-i dăm de asemenea numele de *cruce* botezului nostru, căci prin Botez *noi suntem răstigniți lumii și lumea este răstignită pentru noi.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 194)

BOTEZUL (preînchipuirea Botezului în Vechiul Testament)

„Crearea primului om, formarea femeii din coastă, femeile sterpe devenite femei ale nașterii, și tot ceea ce s-a făcut prin apă și pe ape, în fântâna din care a scos Elisei fierul care a căzut acolo, semnele care s-au făcut la trecerea Mării Roșii, minunile făcute la scăldătoarea la care cobora îngerul și tulbura apa (Ioan 5, 4), și vindecarea minunată a lui Neeman Sirianul în Iordan, toate aceste lucruri, zic eu, erau ca niște chipuri și ca niște simboluri ale nașterii și ale curățirii care trebuiau să vină într-o zi, și care le vestea mai dinainte; oracolele profeților vesteau în oarecare fel această naștere nouă, ca prin exemplul acestor cuvinte: *Cerurile vor vesti dreptatea copilului ce se va naște, poporului care a fost făcut de Domnul* (Ps., 21, 34). Și aceasta: *Înnoi-va tinerețile tale ca ale vulturului* (Ps., 102, 5); *Ierusalimul va primi lumina; căci iată că Regele vostru a venit* (Is., 60, 1). Și încă: *Fericiți sunt cei ce li s-au iertat fărădelegile lor* (Ps., 31, 1).” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXVI, 2, p. 125)

„Închipuirile cele mai apropiate de adevăr, sau de vremea botezului, a patimii și a altor taine, sunt mai clare și mai luminoase decât cele mai vechi. Și precum gărzile care stau cel mai aproape de rege sunt mai înalte în vrednicie, decât cele mai îndepărtate, așa închipuirile care au venit într-un timp mai apropiat și mai vecin cu lucrurile pe care le prezicea, sunt mai clare și mai strălucite.

Căci un înger al Domnului se cobora la vreme în scăldătoare și tulbura apa (In., 5, 4), și-i dădea ei puterea să vindece pe bolnavi; ca evreii să învețe căci cu atât mai mult putea Domnul să vindece bolile sufletului. Dar precum apa acestei scăldători nu avea în sine și prin natura ei puterea de a vindeca în mod simplu bolile, căci ea atunci le-ar fi vindecat mereu și continuu, dar o dobânda prin lucrarea îngerului; la fel în noi apa nu lucrează simplu și prin propria ei putere, ci după ce a primit harul Duhului Sfânt, ea spală, ea atunci șterge toate păcatele.

În pridvoare zăcea mulțimea de bolnavi: orbi, schiopi, uscați, care așteptau mișcarea apei (In., 5, 3). Atunci boala era ea însăși o piedică pentru vindecarea bolnavului, ea îl împiedica pe cel ce dorea (să intre în scăldătoare – n.n.), dar acum fiecare are puterea să se apropie și să vină la scăldătoare. Acesta nu este un înger care mișcă apa, ci Domnul îngerilor este cel care lucrează totul, care face totul. Și noi nu putem zice: *Că până merg eu, altul se coboară înaintea mea.*” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXXVI, 1, pp. 172-173)

„Trebuia apoi ca să premerge ceva botezului, și multe ne sunt premergătoare, precum: cele din Vechiul Testament, cele de la lacul Siloamului, curățirea celui bolnav, însuși potopul și câte s-au întâmplat în ape, botezul lui Ioan, etc.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia V, p. 65)

„Din veacurile vechi Dumnezeu făcea să apară în lume ceea ce va fi botezul creștin. El ducea poporul său înaintea valurilor Mării Roșii. Valurile se deschid și se produc două efecte: Israel alesul, își găsește printre aceste valuri eliberarea sa și mântuirea sa; și Faraon, omul păcatului *omul vechi* aici se îneacă și aici piere. *Toți sunt botezați*, zice Sfântul Pavel. Toți la fel, bogați și săraci, smeriți și puternici, regi și sclavi, primesc în botez același har. *Botezați sunt în Moise*, zice încă apostolul, Moise intrând primul între valuri, aduce acolo tot poporul. Moise al nostru, Iisus Hristos, ne duce prin renașterea botezului în Patria cerurilor. Trecerea Mării Roșii este pentru Israel începutul minunilor pustiei, a apei minunate, a manei, norul. Botezul ne răpește privirilor noastre la nespusele noastre taine ale Euharistiei. În sfârșit, ieșirea minunată din Egipt printre valurile întredeschise ale Mării Roșii inaugurează pentru Israel eroismele pustiei și virtuțile Pământului Făgăduinței.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 195)

„Voi putea să-ți arăt că Vechiul Testament se înrudește cu Noul Testament și că trecerea prin Marea Roșie se înrudește cu botezul nostru. Și acolo apă, și aici apă. Aici colimvitra, iar acolo marea. Aici toți intră în apă, și acolo toți. În aceasta stă înrudirea. Vrei acum să afli și adevărul culorilor? Acolo au scăpat din Egipt prin mare, aici, de închinarea la idoli. Acolo a fost înecat Faraon, iar aici diavolul; acolo au fost îngropați egiptenii, iar aici a fost îngropat omul cel vechi cu păcatele sale. Ai văzut înrudirea chipului cu adevărul și superioritatea adevărului față de chip?” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 226)

„Dar unde este aici înrudirea dintre chip și adevăr?

- Că toți au trecut acolo, și toți trec și aici. Că acolo au trecut prin apă, și aici prin apă. Că aceia au scăpat de robie, și noi am scăpat de robie. Dar nu de aceeași robie. Ei din robia egiptenilor, iar noi, din robia demonilor; ei din robia arabilor, noi, din robia păcatului. La libertate au fost duși aceia, la libertate și noi; dar nu la aceeași libertate, ci noi la una cu mult mai strălucită. Nu te tulbura dacă ale noastre sunt mai mari, sunt superioare acelora. Tocmai aceasta-i însușirea adevărului: să fie cu mult mai presus decât chipul, să nu se împotrivescă, nici să se lupte cu el.” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 226-227)

BOTEZUL (iudaic)

„Era un botez, botezul iudaic. Acesta curăța murdăriile trupesti, nu păcatele sufletești. Nu-l izbăvea pe om de păcate, nici dacă curvea, nici dacă fura, nici dacă săvârșea vreun alt păcat de felul acestora. Dar dacă omul se atinge de oase de mort, dacă gusta vreo mâncare oprită de Lege, dacă venea de la vreo stricăciune, dacă se apropia de vreun leproș atunci se spăla; era necurat până seara, apoi era curat. *Să se spele trupul lui cu apă curată*, spune Scriptura, *și va fi necurat până seara și se va curăți* (Lev., 15, 5, 13). De fapt acestea nu erau nici păcate, nici necurății. Dar Dumnezeu a rânduit asta, ca prin astfel de curățiri cu apă să-i facă pe iudeii cei nedesăvârșiți mai cucernici și să-i facă de la început mai atenți pentru păzirea poruncilor celor mari.” (*Cuvânt la Botezul Domnului, II*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 37)

„Botez a fost și botezul evreiesc, care curăța necurățiile trupului dar nu cele sufletești, adică păcatele, pentru că nici pe cel curvar, nici pe hoț, nici pe cel ce făcea alt păcat nu-l izbăvea de păcatele lui, ci numai pe acela care se apropia de trup mort și pe cel ce mânca bucate spurcate și pe cel ce se unea cu cei stricați. Căci zice Domnul la cartea Leviților, ce se cheamă preotească prin Moise: *Spălați trupul lui cu apă curată și de va fi acel om necurat, până-n seară, tot se va curăți (...)* Deci iată că botezul cel evreiesc nu slobozea pe om de păcatele cele sufletești, ci numai de întinăciunile trupesti.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 82)

BOTEZUL (Tăierea împrejur)

„... mai târziu, Dumnezeu a îngăduit să dea iudeilor și legea tăierii împrejur, nu că le-ar putea folosi cu ceva, la mântuirea sufletului, ci ca iudeii să o poarte ca un semn și o pecete, o mărturie a recunoștinței lor față de Dumnezeu, și ca să nu se poată amesteca cu păgânii.

De aceea și fericitul Pavel numește tăierea împrejur semn, zicând: *Și le-a dat lor semn, pecete* (Rom., 4, 11). Că tăierea împrejur nu ajută cu nimic la îndreptățire, iată dreptul Noe! A ajuns atâta de virtuos, fără să i se fi dat legea tăierii împrejur. Dar ce spun eu! Însuși patriarhul

Avraam e fot îndreptătit numai prin credință, mai înainte de a primi tăierea împrejur. Înainte ca Avraam să se taie împrejur, Scriptura spune despre el: *Și a crezut Avraam în Dumnezeu și i s-a socotit spre îndreptățire* (Fac., 15, 6; Rom., 4, 3). Pentru ce te lauzi dar, iudeule, cu tăierea împrejur? Află că înainte de tăierea împrejur au fost mulți drepti. Abel, de pildă, prin credință a adus jertfă, după cum spune și Pavel: *Prin credință a adus Abel lui Dumnezeu mai bună jertfă decât Cain* (Evr., 11, 4). Enoh a fost mutat la cer, iar Noe a scăpat de potopul cel groaznic datorită mării sale dreptăți; Avraam fost lăudat din pricina credinței sale în Dumnezeu, înainte de tăierea împrejur. Astfel, dintru început, prin credință a dobândit mântuire neamului omenesc”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, II-III, în col. PSB, vol. 21, p. 336)

„Uită-te la înțelepciunea Stăpânului! Știind că va fi nedesăvârșit sufletul urmașilor lui Avraam, le-a dat ca un frâu, semnul acesta al tăierii împrejur, pentru a le tăia pornirile lor nestăpânite de a se amesteca cu alte popoare. Pentru că le cunoștea desfrânarea și știa că nu-și pot stăpâni pornirea lor necugetată, chiar dacă ar fi sfătuiți de mii și mii de ori, de aceea le-a dat, ca o legătură, semnul tăierii împrejur, ca să le fie spre amintire veșnică; le-a dat hotare și legi, să nu meargă mai departe, ci să se mărginească la poporul lor; să nu amestece cu nimeni, ci să păstreze neamestecată sămânța patriarhului, ca așa să se poată împlini făgăduințele făcute lor. Și după cum un bărbat înțelept și blând, care are o slujnică stricată, îi dă poruncă să nu iasă niciodată în fața casei, nici să se arate trecătorilor, iar uneori îi leagă și picioarele, ca să poată astfel birui marea ei stricăciune, tot așa și Stăpânul cel iubitor de oameni a pus în trupul seminției lui Avraam, ca niște lanțuri la picioare, semnul tăierii împrejur, pentru ca semnul din trupul lor să le aducă aminte că n-au nevoie să-i învețe alții.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXIX, IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 68-69)

„Dar poate că cineva ar putea întreba:

-Atât de mare este paguba tăierii împrejur, încât face nefolositoare întruparea lui Hristos?

-Da, atât este de mare paguba tăierii împrejur; dar nu din pricina naturii ei, ci din pricina învârtosării inimii. Era un timp când legea era folositoare și necesară; acum însă a încetat și nu mai este de trebuință. Dacă împlinești Legea Vechiului Testament acum, când i-a trecut vremea, îți faci nefolositor darul lui Dumnezeu. Hristos nu vă va folosi la nimic dacă nu vreți să vă apropiați de El. Să ne închipuim un om închis în temniță, vinovat de adulter și de alte fapte de rușine; și tocmai când e vorba să fie pedepsit și să i se aducă sentința de condamnare, vine scrisoarea de la împărat care îi eliberează, fără judecată și fără cercetare, pe toți cei din închisoare; dar omul nostru nu vrea să se folosească de darul împăratului, ci preferă și se ambiționează să fie mai degrabă judecat și pedepsit. Un om ca acesta nu va putea deci să se bucure de darul împăratului, pentru că, cerând el însuși judecată, sentință și cercetare, se lipsește de iertarea împărătească. Tot așa s-a întâmplat și cu iudeii. Să vă explic. Toată firea omenească era vinovată de cele mai rușinoase păcate. *Căci toți au păcătuit* (Rom., 3, 23), spune apostolul Pavel. Și erau închiși ca într-o temniță prin blestemul fărădelegii; trebuia să se pronunțe sentința împotriva lor; a venit Însuși Împăratul și i-a eliberat pe toți din legăturile păcatului, fără cercetare și fără să le ceară socoteală.

Toți cei care au alergat la Împărat se bucură de dar, fiind mântuiți prin har; dar cei care vor să se îndreptățească prin lege, vor cădea din har. Căci nici nu vor putea să se bucure de iubirea de oameni a Împăratului Hristos, pentru că, ambiționându-se să se mântuiască prin ei înșiși, vor atrage asupra lor blestemul Legii, pentru că *din faptele Legii nu se va îndreptăți (în fața Lui) nici un trup* (Rom., 3, 20). Pentru aceasta spune: *Dacă vă veți tăia împrejur, Hristos nu vă va folosi la nimic* (Gal., 5, 2). Căci cel care se ambiționează să se mântuie prin faptele Legii nu are nici o părtaşie cu harul”. (*Către iudei*, cuv. II, 1-2, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 265-266)

BOTEZUL (Tăierea împrejur și Botezul)

„Nerecunoscătorii și nesimțitorii iudei vor să păzească și acum, când a trecut timpul, tăierea împrejur, arătând cu asta că au judecată de copii. Spune-mi: pentru care pricină mai vor să se taie acum împrejur? Atunci, da, au primit porunca aceasta, ca să nu se amestece cu acele popoare nelegiuite, dar acum, când cu harul lui Dumnezeu am fost povățuiți cu toții la adevărul luminii, care mai e folosul tăierii împrejur? Ne ajută, oare, cu ceva la slobozenia sufletească tăierea unei părți din trup? Nu! N-au auzit pe Dumnezeu, spunând limpede: *Și va fi semn de legământ*, pentru că au avut nevoie de semn din pricina marii lor nerecunoștințe? Adeseori și noi oamenii facem așa. Când nu avem încredere în unii oameni, căutăm să luăm de la ei un semn, ca zălog. Tot așa și Dumnezeul universului, știindu-i ușurei la minte, le-a cerut semnul acesta; asta nu înseamnă că semnul trebuie să rămână veșnic, trebuința semnelui dispare când au luat sfârșit cele pentru care a fost dat semnul. După cum atunci când cerem de la cineva un semn, ca să avem de la el o garanție, semnul dispare când a luat sfârșit pricina pentru care am luat semnul, tot așa și acum, pentru că semnul acesta a fost dat ca să se deosebească poporul patriarhului de alte popoare, ar fi trebuit, iudeilor, să nu mai purtați în trupul vostru dovada lipsei voastre de recunoștință acum când unele din popoarele acelea pentru care a-ți primit semnul au dispărut, iar altele au alergat la lumina adevărului, ci să vă scăpați de el și să vă îndreptați în grabă spre noblețea de mai înainte.” (Omilia la Facere, omilia XXXIX, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 69)

„Și ca să vedeți bine, iubiților, ca tăierea împrejur nu-i de nici un folos la săvârșirea virtuții, pot să v-o dovedesc cu fapte. Pentru ce poruncește Dumnezeu ca pruncul să se taie împrejur a opta zi? După părerea mea acest timp a fost rânduit de iubitorul de oameni Dumnezeu pentru două pricini: întâia, ca pruncul, fiind mic, poate îndura mai ușor durerea tăierii împrejur a trupului; a doua, ca să învățăm chiar prin fapte, că tăierea împrejur nu ajută sufletul cu nimic, ci este numai un semn. Într-adevăr, ce folos sufletesc poate avea copilul de pe urma tăierii împrejur, când el nici nu știe ce i se face și nici nu are vreo cunoștință? Fapte ale sufletului sunt acelea care se fac cu știre și cu voință. Faptă a sufletului este să îmbrățișezi virtutea și să fugi de păcat; faptă a sufletului este nu numai să nu dorești mai mult, ci să dai chiar și cele ce ai săracilor; faptă a sufletului este să nu-ți lipsești inima de cele de aici, ci pe acestea să le disprețuiești și la cele viitoare să te gândești în fiecare zi. Dar un semn în trup, ce faptă sufletească poate fi? Totuși nesimțitorii și nerecunoscătorii iudei mai stau încă în umbră, când s-a arătat adevărul, mai stau încă cu ochii ațintiți la lumina de opaiț, când strălucește Soarele dreptății și sloboade pretutindeni razele luminii, se mai hrănesc încă cu lapte, când e vremea de hrană tare. Nici nu vor să audă pe fericitul Pavel, care strigă și spune despre patriarh: *Și a luat semn tăierea împrejur, ca pecete a îndreptățirii credinței celei din netăierea împrejur* (Rom., 4, 11). Iată că Pavel ne arată aici și una și alta; și că Avraam a primit tăierea împrejur ca semn, și că a primit îndreptățirea cea din credință, când era netăiat împrejur. Dar ca să nu se obraznicească iudeul și să spună: *Dar oare, nu tăierea împrejur i-a adus lui Avraam îndreptățirea?*, și de aceea fericitul Pavel, care a învățat la picioarele lui Gamaliel (Fapte 22, 3), care a învățat cu precizie legea, zice: *Să nu socotiți, iudei nerușinați, că tăierea împrejur l-a ajutat cu ceva pe Avraam să se îndreptățească*. Pe timpul când nu era tăiat împrejur, și-a arătat credința și a auzit: *A crezut Avraam lui Dumnezeu și i s-a socotit spre îndreptățire* (Rom., 4, 3). Avraam atunci primește ca semn tăierea împrejur, când a ajuns îndreptățit prin credința lui Dumnezeu. Mai întâi Dumnezeu îi adaugă o literă numelui lui și apoi îi poruncește tăierea împrejur, ca să arate că pentru marea lui virtute îl face al său pe dreptul Avraam, iar datorită lui și pe urmașii săi. Și după cum când cineva dobândește un rob, de multe ori îi schimbă și numele și îmbrăcăminte și face totul ca să fie cunoscut, așa ca prin toate să-și arate stăpânirea, tot așa și Dumnezeul universului, vrând să-l deosebească pe

Avraam de ceilalți oameni, prin adăugarea unei litere la numele lui a arătat că va fi tatăl multor neamuri, iar prin tăierea împrejur a arătat că seminția, care se va naște din el, va fi poporul lui ales, deosebit de celelalte popoare.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXIX, V, în col. PSB, vol. 22, pp. 69-70)

„După cum pe iudei semnul tăierii împrejur îi deosebea de celelalte popoare și arăta apropierea lor de Dumnezeu, tot așa și la noi, tăierea împrejur prin botez face mai precisă deosebirea și despărțirea dintre cei care cred și cei care nu cred. *În Hristos, întru Care, spune Pavel, sunteți și tăiați împrejur cu tăierea împrejur, nefăcută de mâna omenească prin dezbrăcarea de păcatele trupului.*” (*Omilia la Facere*, omilia XXXIX, V, în col. PSB, vol. 22, p. 71)

„Dar uită-mi-te iubite, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și la binefacerea nespusă ce ne-a dat-o nouă. Acolo și durere și osteneală în tot ce se făcea; și nu era alt folos de pe urma tăierii împrejur, decât acela numai, că prin semnul acesta îi făcea cunoscuți (pe iudei – n.n.) și-i despărțea de celelalte neamuri. Tăierea noastră împrejur, harul botezului adică, vindecă fără de durere, ne este pricinuitoare a mii de bunătăți și ne umple pe toți cu harul Duhului. Nu este un timp anumit când îl putem primi, ca dincolo; această tăiere împrejur nefăcută de mână omenească o putem primi și când suntem mici de tot, și când am crescut mari, și când suntem bătrâni. În această tăiere împrejur, nu-i vorba de durere, ci de lepădarea poverii de păcate, și de dobândirea iertării greșelilor săvârșite în toată viața noastră. Iubitorul de oameni Dumnezeu a văzut covârșitoarea noastră slăbiciune, a văzut că avem nevoie de doctorie puternică, pentru că bolile în care zăceam erau greu de vindecat. De aceea, rânduind cu nespusa Sa iubire de oameni mântuirea noastră, ne-a dăruit înnoirea prin baia celei de-a doua nașteri, ca lepădând pe omul cel vechi, adică faptele cele rele, și îmbrăcând pe cel nou, să mergem pe calea virtuții.” (*Omilia la Facere*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 77-78)

„În această tăiere împrejur nu lucrează mâna ca acolo, ci Duhul, nu se taie numai o pârțică a trupului, ci întregul om. Trup este acesta ca și acela, unul însă se taie în carne, celălalt duhovnicește; nu după cum se taie iudeii, nu carnea se leapădă, ci înseși păcatele. Când anume, și unde? În botez. O astfel de tăiere împrejur, el (Pavel - n.n.) o numește mormânt. *Păcatelor cărnii* zice, adică pe care le-a săvârșit în carne.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, p. 70)

BOTEZUL (lui Ioan)

„- Dar pentru ce a fost trimis să boteze?

- Tot Botezătorul ne răspunde la această întrebare, zicând: *Eu nu-L cunoșteam; dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu, botezând cu apă* (Ioan 1, 31).

Dacă asta e singura pricină, pentru ce Luca evanghelistul spune că Ioan *a venit în împrejurimea Iordanului, propovăduind botezul pocăinței spre iertarea păcatelor?* (Luca 3, 3), deși botezul lui Ioan nu era spre iertarea păcatelor, ci darul acesta era al botezului dat de Hristos mai târziu; că în acesta ne-am îngropat împreună cu Hristos, iar omul nostru cel vechi atunci a fost răstignit împreună cu Hristos; înainte de cruce nu se vede nicăieri iertare de păcate, că iertarea se dă prin sângele lui Hristos. Pavel spune: *Dar v-ați spălat, dar v-ați sfințit* nu prin botezul lui Ioan, ci *în numele Domnului nostru Iisus Hristos și în Duhul Dumnezeului nostru* (I Cor. 6, 11). Iar în altă parte spune: *Ioan a predicat botezul pocăinței* - nu spune al iertării - *ca poporul să creadă în Cel ce vine după el* (Fapte 19, 4). Cum avea să dea iertare botezul lui Ioan, când încă nu fusese adusă jertfă, nu se pogorâse Duhul, nu fusese dezlegat păcatul, nu fusese îndepărtată vrăjmășia și nici blestemul nimicit?”. (*Omilia la Matei*, omilia X, I, în col. PSB, vol. 23, p. 121)

„Așadar ce înseamnă cuvintele: *spre iertarea păcatelor*?

Iudeii erau niște oameni nesocotiți; niciodată nu-și dădeau seama că păcătuiesc; erau vinovați de cele mai mari păcate și se lăudau pe toate drumurile că sunt drepti. Asta mai cu seamă i-a pierdut și i-a depărtat de credință. (...) Așadar, pentru că aceasta era pricina păcatelor iudeilor, a venit Ioan, nu pentru altceva decât pentru a-i face să se gândească la păcatele lor. Acest lucru îl arată și chipul acestui botez, fiind botez de pocăință și de mărturisire. Același lucru îl arată și predica lui; nu spunea altceva decât: *Faceți roade vrednice de pocăință* (Luca 3, 8). Pentru că nerecunoașterea propriilor lor păcate, așa precum o arată și Pavel, i-a făcut pe iudei să se depărteze de Hristos; dar recunoașterea păcatelor le-a născut dorința de a căuta pe Răscumpărător și de a dori iertarea păcatelor. Acest lucru a venit să-l pregătească Ioan: să-i convingă să se pocăiască; nu ca să fie pedepsiți, ci, ajungând mai smeriți prin pocăință și osândindu-se pe ei înșiși, să alerge să ia iertare de păcate. Iată cât de precis o spune evanghelistul! După ce a spus: *A venit predicând botezul pocăinței în pustiul Iudeii*, a adăugat: *spre iertare* (Marcu 1, 4) ca și cum ar fi spus: *I-am convins să se mărturisească și să se pocăiască de păcate, nu ca să fie pedepsiți, ci ca să primească mai ușor mai târziu iertarea*. Că dacă nu și-ar fi recunoscut păcatele, n-ar fi cerut nici harul; și necerându-l, n-ar fi dobândit iertare. Deci Ioan, prin botezul lui, deschidea cale celui alt botez”. (*Omilia la Matei*, omilia X, II, în col. PSB, vol. 23, p. 122)

„Botezul lui Ioan era mult mai mare decât botezul iudaic, dar mai smerit decât al nostru, era ca un fel de pod între cele două botezuri, care duce de la botezul iudaic la cel creștin. Ioan nu îndemna pe oameni să țină seama de necurățiile trupesti, ci-i îndemna și-i sfătuia să se îndepărteze de acelea, să se întoarcă de la viciu la virtute, să aibă nădejde de mântuire în săvârșirea faptelor bune, nu în felul de botezuri și curățiri cu apă. Ioan Botezătorul nu spunea: *Spală-ți hainele tale și spală-ți trupul tău și vei fi curat*.

- Dar ce spunea?

- *Faceți rod vrednic de pocăință* (Matei 3, 8).

Deci, botezul lui Ioan era mai mare decât botezul iudaic, dar mai smerit decât al nostru, pentru că botezul lui Ioan nu dădea nici Duhul Sfânt, nici iertarea prin har. Porunca pocăința, dar nu avea putere să ierte păcatele. De asta și spunea Ioan: *Eu vă botez cu apă, dar Acela vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc* (Matei 3, 11).” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 37-38)

„Că botezul lui Ioan era nedesăvârșit, că nu avea nici harul Domnului și nici nu dădea iertare de păcate se mai vede și din următorul fapt: Pavel a găsit niște ucenici și i-a întrebat: *Ați primit Duhul Sfânt după ce ați crezut? Iar ei au răspuns: Dar nici n-am auzit că este Duh Sfânt. Atunci Pavel le-a pus: Deci în ce v-ați botezat? Iar ei au răspuns: Cu botezul lui Ioan. Și a spus Pavel: Ioan a botezat cu botezul pocăinței* (Fapte 19, 4-6).

Ai văzut că botezul lui Ioan era nedesăvârșit? Dar dacă ar fi fost desăvârșit, Pavel nu i-ar fi botezat din nou, nici nu și-ar fi pus mâinile peste ei. Dar așa, pentru că a spus și una și alta, a arătat superioritatea botezului apostolic și a arătat totodată că botezul lui Ioan este cu mult mai prejos de botezul creștin.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 38)

BOTEZUL (lui Ioan și botezul lui Hristos)

„... acum la Iordan a împlinit botezul iudaic, dar în același timp a deschis ușile botezului Bisericii; precum atunci la o singură masă, tot așa acum la un singur râu, a săvârșit și umbra, dar a adăugat și adevărul.

Numai botezul nostru are harul Duhului; al lui Ioan era lipsit de acest har. De aceea cu nimeni altul din cei botezați de Ioan nu s-a întâmplat minunea aceasta, ci numai cu Acela Care

a dat botezul nostru, ca să afli pe lângă cele spuse și aceea că nu curăția celui ce boteza, ci puterea Celui botezat a făcut aceasta. Atunci și cerurile s-au deschis și Duhul S-a pogorât. Deschizându-se porțile cele de sus, trimițând de acolo Duhul și chemându-ne în patria cea din ceruri, Hristos ne duce de la vechea viață la noua viață. Nu numai că ne cheamă, ci ne dă și cea mai mare vrednicie. Nu ne-a făcut îngeri și arhangheli, ci fii ai lui Dumnezeu, fii iubiți; și astfel ne dă să moștenim cerul”. (*Omilia la Matei*, omilia XII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 150)

„... a vorbit (Ioan Botezătorul – n.n.) de neînsemnătatea botezului lui; și arătând că n-are altă putere decât să-i ducă spre pocăință pe cei botezați de el – că n-a spus: *vă botez cu apă spre iertare*, ci *spre pocăință* – vorbește de botezul lui Hristos, plin de dar nespus.” (*Omilia la Matei*, omilia XI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 137)

BOTEZUL (Mântuitorului în apa Iordanului)

„- Și pentru ce a venit Iisus după treizeci de ani să se boteze? M-ar întreba cineva.

- Pentru că după botezul acesta avea să pună capăt legii vechi. Și deoarece până la vârsta de treizeci de ani omul poate săvârși toate păcatele, de aceea Hristos a rămas până la această vârstă, ca să plinească toată legea, ca să nu spună nimeni că a desființat-o, pentru că n-a putut-o împlini. Nu ne asaltează toată viața aceleași patimi; în copilărie mai cu seamă naivitatea și zburdălnicia; în tinerețe plăcerea este mai puternică, iar după tinerețe vine și pofta de bani și avere. De aceea Domnul a așteptat să treacă toate vârstele, ca în toate să împlinească legea; și așa vine la botez, adaugându-l ultimul la plinirea celorlalte porunci”. (*Omilia la Matei*, omilia X, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 120-121)

„Că nu era cu puțință ca Ioan, luându-L pe Hristos de mână, să meargă din casă în casă și să le spună: *În Acesta credeți!*, ci ca în fața și în văzul tuturor să se pogoare acel glas fericit și să se săvârșescă toate celelalte.

Din pricina asta a venit Iisus la botez. Faima Botezătorului și noutatea faptei atrăgeau și chemau la Iordan tot Ierusalimul. Malurile Iordanului ajunseseră un mare teatru. Pe cei veniți acolo Ioan îi făcea să se smerească, convingându-i să nu se mai creadă grozavi; le arăta că sunt vinovați de cele mai mari păcate și că vor putea primi pe Cel ce vine, dacă se vor pocăi, lăsând pe strămoși în pace, nemălaudându-se cu ei. Viața lui Hristos era umbrată deocamdată și se credea că ar fi fost ucis odată cu pruncii din Betleem. Chiar dacă S-a mai arătat în lume la doisprezece ani, totuși îndată a trecut iarăși în umbră. De aceea trebuia ca ieșirea Sa în lume să se facă în chip strălucit, să aibă început măreț. Aceasta e pricina că atunci, pe malurile Iordanului, au auzit iudeii ce nu auziseră nici de la profeți, nici de la alții. Ioan le propovăduia cu strălucită voce, amintindu-le de ceruri și de împărăția cea de sus, nespunându-le nimic de pământ”. (*Omilia la Matei*, omilia X, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 122-123)

„Și pentru ca atunci când îl vezi că vine la botez să nu gândești ceva rău, Ioan îl oprește zicând:

Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, și Tu vii la mine? (Matei 3, 14).

Pentru că botezul lui Ioan era un botez de pocăință, care-i făcea pe oameni să-și osândească păcatele lor și, deci, ca să nu socotești că și Hristos a venit cu un astfel de gând la Iordan, Ioan îți îndreaptă mai dinainte socotința asta, numindu-L Miel și Răscumpărătorul tuturor păcatelor din lume. Se înțelege de la sine că este fără de păcat Cel Care poate ridica păcatele întregului neam omenesc. De aceea Ioan n-a spus: *Iată pe Cel fără de păcat!*, ci ceva mai mult: *Iată pe Cel ce ridică păcatul lumii!* (Ioan 1, 29), ca să primești cu deplină încredere și una și alta - și că este fără de păcat și că ridică păcatul lumii -, iar odată ce ai primit aceasta, să înțelegi că a venit la botez pentru a răndui altele”. (*Omilia la Matei*, omilia XII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 145)

„Și după ce a fost botezat Iisus, îndată a ieșit din apă și iată I s-au deschis cerurile (Matei 3, 16).

- Pentru ce s-au deschis cerurile?

- Ca să afli că și la botezul tău s-au deschis cerurile, ca Dumnezeu să te cheme spre patria cea de sus și să te înduplece să n-ai nimic în comun cu pământul. Iar dacă n-ai văzut, nu fi necredincios! La începuturile creștinismului s-au arătat totdeauna înfățișări văzute ale lucrurilor mai presus de fire și duhovnicești precum și semne ca acestea, din pricina celor care erau mai puțin pricepuți, care aveau nevoie de înfățișări văzute și care nu puteau avea nici o înțelegere pentru cele nemateriale, ci îi uimeau numai cele văzute. S-au făcut acestea, odată și la început, pentru ca să crezi, chiar dacă mai târziu nu s-au mai făcut minuni.” (*Omilia la Matei*, omilia XII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 148)

„Este evident în sfârșit, că Cel ce este atât de curat, încât poate să spele păcatele altora, nu vine pentru a-și mărturisi păcatele Sale; ci pentru a-i da ocazie acestui minunat predicator să întipărească mai adânc în sufletul ascultătorilor săi ceea ce le-a zis mai înainte, repetându-le a doua oară, și de a mai adăuga ceva lucru.

Ioan zice: *Iată-L*, fiindcă foarte mulți Îl căutau de foarte multă vreme din cauza a ceea ce au auzit că s-a zis. El Îl arată prezent, și zice *Iată-L* pentru a le face lor să cunoască, că era Acela pe care ei Îl căutau de mult. *Acesta este Mielul*, el Îl numește Miel, aducând în sufletul evreilor profeția lui Isaia (Is., 16, 1; 53, 7), și încă mielul închipuit care se jertfea încă din timpul lui Moise, pentru a-i duce prin chip mai ușor la adevăr. Și sigur, acest miel n-a luat și n-a șters păcatul nimănui, dar Acesta a luat și a șters păcatul lumii întregi; această lume care era gata să piară, El a slobozit-o dintr-o dată din mânia lui Dumnezeu (1 Tes., 1, 10). *Aceasta este despre care eu am zis: după mine vine bărbat, Care a ajuns să fie înaintea mea, fiindcă mai înainte de mine era* (Ioan 1, 30). Nu vedeți voi aici, explicația la ce a spus Ioan mai sus? După ce L-a numit pe Iisus Miel, și a spus că El ridică păcatul lumii, el zice acum: *Mai înainte de mine era*, prin care face să se înțeleagă că acest cuvânt *înainte*, trebuie să se explice prin aceea: că El este Cel ce ridică păcatele lumii, că El este Cel ce botează cu Duhul Sfânt. Venirea mea n-a făcut nimic mai mult, decât să vă anunț pe Binefăcătorul comun a întregului univers, și să vă administrez botezul cu apă; dar venirea Lui curăță pe toți oamenii, și dă puterea Duhului Sfânt. Acesta este înainte de mine, adică El este mai mare, mai minunat decât mine, *fiindcă mai înainte de mine era*. Cei ce au primit nebunele greșeli ale lui Pavel de Samosata să roșească combătând un adevăr atât de clar și evident!

Și eu nu-L cunoșteam (Ioan 1, 31). Vedeți cum ridică orice bănuială prin această mărturie, arătând că el nu vorbește astfel din linguseală sau din prietenie; ci prin descoperirea pe care i-a făcut-o Dumnezeu. *Eu nu-L cunoșteam*, zice el, cum ești tu dar un martor vrednic de credință? Cum Îl faci tu cunoscut altora, dacă tu însuși nu-L cunoști? Ioan Botezătorul nu a zis deloc: Eu nu-L cunosc, ci *Eu nu-L cunoșteam*, ca așa să se arate foarte vrednic de credință. Cum, în sfârșit, ar fi avut el lingusire pentru Cel pe Care nu-L cunoștea? *Dar ca să fie arătat lui Israel, de aceea am venit eu botezând cu apă* (Ioan 1, 31). Iisus Hristos deci n-avea nevoie de botezul lui Ioan. Și această baie n-a fost instituită decât pentru a-i aduce pe toți ceilalți oameni la credința în Iisus Hristos. Căci Ioan Botezătorul n-a zis: *eu am venit să-i botez pentru a-i face curați pe cei ce-i voi boteza, nici pentru a-i ușura din păcatele lor; ci ca să fie arătat lui Israel*.

Dar ce! Așa-i că botezul lui Ioan, nu se putea nici predica, nici atrage poporul? Eu răspund că aceea n-ar fi fost prea ușor dacă botezul n-ar fi însoțit predica, n-ar fi alergat toți la fel, și ei n-ar fi cunoscut întâietatea unui botez față de celălalt, fără a face comparație. Dacă poporul ieșea de prin cetăți, aceasta o făcea nu pentru a merge să asculte predica lui Ioan Botezătorul. Pentru ce oare? Ci ca, mărturisindu-și păcatele lor, să fie botezați. Dar, odată sosiți, ei învățau să-L cunoască pe Iisus Hristos, și la fel, deosebirea botezurilor; botezul lui

Ioan era mai minunat decât acela al evreilor, și iată pentru ce alergau toți acolo, dar chiar acest botez era imperfect.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XVII, 1-2, pp. 82-83)

„Acum trebuie să spun pentru ce pricină S-a botezat Hristos și cu ce botez S-a botezat. Nu S-a botezat nici cu botezul iudaic, cel de mai înainte, nici cu botezul nostru cel de mai târziu, pentru că nu avea nevoie de iertarea păcatelor. Cum ar fi avut oare nevoie de iertarea păcatelor Cel ce nu are nici un păcat?” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 38)

„- Pentru care motiv, dar, S-a botezat Hristos, dacă n-a făcut asta nici pentru pocăință, nici pentru iertarea păcatelor, nici pentru harul Duhului?

- Pentru două motive. Pe unul îl spune ucenicul, iar pe celălalt îl spune lui Ioan Însuși Domnul.

- Care este, dar, motivul botezului lui Hristos după spusa lui Ioan?

- Ca să-l facă cunoscut multimilor. Așa cum spunea și Pavel, că *Ioan a botezat cu botezul pocăinței, ca să creadă în Cel ce vine după el* (Fapte 19, 4). Asta s-a săvârșit prin botezul lui Hristos. Mărturia lui Ioan ar fi fost pusă la îndoială și i-ar fi greu să meargă la casa fiecăruia cu Hristos de mână, să se apropie de ușă, să-i cheme afară și să le spună, arătându-l pe Hristos: *Acesta este Fiul lui Dumnezeu*. La fel de îndoielnică ar fi fost mărturia lui dacă L-ar fi luat și L-ar fi adus în sinagogă să-L arate. Dar când popoare întregi, din fiecare oraș, erau revărsate la Iordan și stăteau pe malurile râului, a venit și Iisus să Se boteze și să primească întărire și adeverire de sus prin glasul Tatălui și prin pogorârea Duhului în chip de porumbel, atunci mărturia lui Ioan despre El nu ar mai putea fi pusă la îndoială. Pentru aceea cuvintele lui Ioan: *Și eu nu-L cunoșteam* (Ioan 1, 31) fac mărturia lui vrednică de crezare. Ioan era rudă, după trup, cu Hristos – *Căci, iată, Elisabeta, rudenia ta a zămislit un fiu* (Luca 1, 36), spune Mariei îngerul despre mama lui Ioan, iar dacă mamele sunt rude, atunci negreșit și copiii. Deci, Ioan era rudă după trup cu Hristos, și ca să nu pară că Ioan dă mărturie despre Hristos din pricina înrudirii, harul Duhului a rânduit ca Ioan să-și petreacă în pustie vârsta lui cea de la început, ca să nu se creadă că face astfel de mărturisire de dragul prieteniei sau pentru cine știe ce scop ascuns, ci că L-a vestit așa cum a aflat de la Dumnezeu. Pentru aceea Ioan a spus: *Și eu nu-L cunoșteam*.

- Dacă nu-L cunoșteai, de unde ai aflat-o, Ioane?

- *Cel ce m-a trimis să botez cu apă*, răspunde Ioan, *Acela mi-a spus* (Ioan 1, 33).

- Ce ți-a spus?

- *Peste care vei vedea Duhul pogorându-Se ca un porumbel, și rămânând peste El, acela este Cel ce botează cu Duh Sfânt* (Ioan 1, 33).

Vezi, dar, că Duhul cel Sfânt n-a venit să Se pogoare atunci pentru întâia oară peste Hristos, ci ca să arate pe Cel propovăduit, să-L facă cunoscut tuturor prin zborul Său ca și cum L-ar arăta cu degetul. Pentru aceasta, deci, a venit Hristos la botez.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 39-40)

„A venit însă și pentru altă pricină, pe care Însuși o spune:

- Care-i aceasta?

- Când Ioan a spus: *Eu am trebuință să fiu botezat de Tine, Tu vii la Mine?* Hristos l-a răspuns, zicând: *Lasă acum, căci așa se cuvine să plinim toată dreptatea* (Matei 3, 14-15). Ai văzut înțelepciunea slugii? Ai văzut smerenia Stăpânului?

- Ce înseamnă *Să plinim dreptatea*?

- Dreptatea înseamnă împlinirea tuturor poruncilor, de pildă ca atunci când spune: *Erau amândoi dreptți, umblând fără prihană în poruncile Domnului* (Luca 1, 6). Așadar, pentru că toți oamenii trebuiau să împlinească această dreptate, și pentru că nici unul n-a împlinit-o desăvârșit și nici n-a îndeplinit-o, de aceea a venit Hristos și a împlinit această dreptate.

Dar poate că va întreba cineva:

- Ce dreptate a împlinit Hristos prin botezul Lui?

- S-a supus Proorocului, iar aceasta era o faptă de dreptate. Așa precum s-a tăiat împrejur, a adus jertfă, a păzit sâmbetele, a ținut sărbătorile iudaice, tot astfel a adăugat și ceea ce lipsea: s-a supus Proorocului care boteza. Că era voința lui Dumnezeu ca toți să se boteze atunci, ascultă ce spune Ioan: *Cel ce m-a trimis să botez cu apă* (Ioan 1, 33); dar ascultă ce spune și Hristos: *Vameșii și poporul au împlinit dreptatea lui Dumnezeu, botezându-se cu botezul lui Ioan; dar fariseii și cărturarii au lepădat voința lui Dumnezeu, pentru că nu s-au botezat de El* (Luca 7, 29-30). Prin urmare, dacă dreptatea stă în a te supune lui Dumnezeu, iar dacă Dumnezeu a trimis pe Ioan ca să boteze poporul, atunci Hristos a împlinit-o și pe aceasta împreună cu toate celelalte porunci. Să ne închipuim că poruncile Legii sunt două sute de dinari. Datoria aceasta trebuia plătită de neamul nostru. N-a plătit-o. Moartea ne stăpânea, pentru că eram vinovați. A venit Hristos și ne-a găsit stăpâniți de moarte. A plătit datoria, a împlinit ce trebuia și ne-a scos pe noi, care nu aveam cu ce plăti. Din pricina asta Hristos n-a spus: *Se cuvine să facem cutare și cutare, ci: Să plinim toată dreptatea. Mie ca stăpân, ca Unul ce am*, spune Hristos, *Mi se cuvine să dau pentru cei ce nu au*.

Pentru asta S-a botezat Hristos, ca să arate că îplinește toată Legea. Această pricină și aceea spusă mai înainte sunt motivele botezului Domnului. De asta și Duhul S-a pogorât în chip de porumbel. La corabia lui Noe a venit o porumbiță cu o ramură de măslin, semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu și al scăpării de potop: aici, la botez vine Duhul, în chip de porumbel, nu în trup de porumbel – trebuie știut bine lucrul acesta -, ca să vestească lumii mila lui Dumnezeu, dar în același timp să arate că un om duhovnicesc trebuie să fie fără viclenie, fără răutate și curat.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III-IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 40-42)

„Nu s-a botezat Mântuitorul nostru nici cu botezul evreiesc, nici cu al nostru, ci s-a botezat cu al lui Ioan. Dar pentru ce s-a botezat cu al lui Ioan și nu cu altul? Pentru ca să cunoaștem noi prin mijlocul firii botezului acestuia, cum că nu s-a botezat nici pentru iertarea păcatelor, nici pentru darul Duhului Sfânt, se cunoaște din cuvântul ce a zis Ioan, ca să nu gândească cineva că merge Hristos către Ioan pentru pocăință, cum mergeau alți oameni. Ascultă cum a arătat aceasta și Ioan, că acest Ioan ce le zicea celorlați oameni proști (simpli): *Faceți roade vrednice de pocăință*, ascultă ce zice lui Hristos: *Eu trebuie să mă botez de la Tine și Tu vii la mine?*, și aceasta a zis-o Ioan arătând că Hristos n-a mers către dânsul pentru motivul pentru care mergeau ceilalți oameni, adică pentru pocăință și pentru iertarea păcatelor. De vreme ce atâta a fost Hristos de departe de păcate, chiar și decât Botezătorul a fost mai curat, fără de nici o asemănare dar pentru ce s-a botezat? De vreme ce nici pentru pocăință, nici pentru iertarea păcatelor, nici pentru a primi Duhul Sfânt? Dar pentru alte motive S-a botezat? Adevărat, pentru alte două motive S-a botezat, unul pentru care a zis Ioan, iar altul pentru care i-a zis Hristos lui Ioan. Dar care pricină i-a zis Ioan să fie botezul lui Iisus? Pentru ca să-l cunoască toți, precum zicea și Pavel: *Iar Ioan a botezat pe oameni cu botezul pocăinței, ca să creadă în Cel ce va veni după el*, adică în Hristos, și aceasta a fost îndreptarea botezului. Că adevărat, a merge pe la casele tuturor și a bate în uși strigând și zicând pentru Hristos: *Acesta este Fiul lui Dumnezeu și credeți în El*, ar fi dat oamenilor bănuială să nu creadă mărturia lui. Iar că a mers către Iordan și s-a botezat de Ioan înaintea a toată mulțimea câți au fost pe țărmurile apei, care au văzut cu ochii lor acea taină cum s-a botezat și în ce chip s-a pogorât Duhul Sfânt asupra Lui în chip de porumbel și cu mult Îl mărturisea din cer glasul Tatălui prin venirea Duhului Sfânt, a scos mărturia lui Ioan din toată bănuiala, pentru aceea și Ioan a zis: *Că eu nu L-am știut pe El*. Adică a zis că nu-L știa, făcând vrednică mărturia lui. De vreme ce Ioan era rudă cu Hristos trupest, de aceea ca să nu se presupună că Ioan mărturisește pe Hristos pentru că îi este rudă, a tocmit darul Duhului Sfânt

de a crescut Ioan în pustie de mic și apoi ca și cum l-ar fi cunoscut cu dumnezeirea așa îl mărturisea, pentru aceea zice că *eu nu l-am cunoscut pe Dânsul*, adică nu-L cunoșteam. Dar de vreme ce nu L-ai știut, cum L-ai cunoscut? Iar el zice: *Cel ce M-a trimis să-L botez, Acela mi-a spus*. Ce ți-a spus? *Peste care vei vedea Duhul coborându-Se ca un porumbel și șezând deasupra Lui, Acela este Cel ce botează cu Duhul Sfânt și cu foc*. Deci vezi că pentru aceasta a venit Duhul Sfânt, iar nu să fi venit ca atunci când întâiul, ci ca să arate tuturor pe Cel mărturisit, zburând în chip de porumbel; pentru aceasta, dacă a venit și pentru altă pricină pentru care zice el singur, adică zicând Ioan: *Mie îmi trebuie să mă botez de la Tine și Tu vii la mine?* El răspunse zicând: *Lasă acum, pentru că așa trebuie să plinesc toată dreptatea*. Vezi dar înțelepciunea slugii? Vezi smerenia cea înțeleaptă a Stăpânului? Ce va să însemne acele cuvinte cu care zice: *Să plinim toată dreptatea?* Dreptatea se cheamă săvârșirea tuturor poruncilor, precum zice în altă parte. Adică erau amândoi dreți, umblând în poruncile Domnului fără de prihană, deci de vreme ce se cădea să plinească toți oamenii această dreptate, și Hristos, venind, o plinește. Dar va zice cineva: ce dreptate este aceea să se boteze Hristos? Adevărat dreptate a fost să se plece mărturiei Botezătorului și să se boteze, căci în ce chip s-a tăiat împrejur și jertfă s-a adus lui Dumnezeu și sâmbetele a păzit și sărbătorile evreilor le-a plinit, așa și acest sfânt botez fiind de trebuință l-a adus, ascultând pe Botezătorul și proorocul, precum a fost voia lui Dumnezeu să se boteze toți oamenii.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 83-84)

BOTEZUL (din apă și Duh)

„Eu zic așa: Dumnezeu l-a făcut pe om din pământ și apă, și l-a pus în rai. Cel făcut nu a rămas de bună treabă, ci s-a stricat: ca atare, Dumnezeu nu îl reface din pământ și apă, ci din apă și din Duh, și nu îi mai făgăduiește raiul, ci îi făgăduiește împărăția Cerurilor.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, p. 101)

„... botezul se face printr-un lucru material - apa -, dar se săvârșește ceva duhovnicesc - nașterea și reînnoirea. Dacă ai fi fost fără de trup, ți-ar fi dat daruri netrupești; dar pentru că sufletul este împletit cu trupul, ți-a dat cele spirituale în cele materiale”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 934)

„Pământul primind apă a făcut vin, și trupul schimbă în apă trupul pe care-l primește. De unde se știe că pământul produce aceste lucruri, pentru că în aceste producții, cum am spus-o, pământul produce tocmai un efect contrar? Eu nu pot s-o cuprind cu mintea, eu nu pot, și nu cunosc decât prin credință numai; ori, dacă lucrurile care se fac în toate zilele, care se petrec sub ochii noștri, sub simțurile noastre, și pe care le aducem în mâinile noastre, au nevoie de credință, cu cât mai mult vor avea nevoie de ea lucrurile tainice și duhovnicești? Căci precum pământul, care era neînsuflețit și nemișcat, a primit de la Dumnezeu, prin porunca pe care i-o dă, puterea să producă lucruri atât de minunate și de strălucite, la fel din Duh și din apă unite împreună se fac ușor aceste semne și minuni, care întrec mintea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXV, 1, p. 120)

„Era odată, pe vremea iudeilor, o scăldătoare de apă (Ioan 5, 2-4). Dar află ce putere avea scăldătoarea aceea, ca să cunoști bine sărăcia iudaică și să poți ști bogăția noastră. *Se cobora acolo un înger*, zice Scriptura, *și tulbura apa, și cel ce se cobora întâi, după tulburarea apei, se făcea sănătos* (Ioan 5, 4). S-a pogorât Stăpânul îngerilor în râul Iordan și, sfințind firea apelor, a făcut sănătoasă toată lumea. De aceea acolo, la scăldătoarea iudaică, nu se mai făcea sănătos cel care se cobora în scăldătoare după cel dintâi. Aici însă, în scăldătoarea aceasta, după cel dintâi se cobora al doilea, după al doilea, al treilea, al patrulea. De-ai arunca mii de mii, de-ai arunca lumea toată în apele acestea duhovnicești, harul nu se mai termină, harul nu

se cheltuiește, apele nu se murdăresc, iar dărnicia nu se micșorează.” (*Cuvânt la Sfintele Paști*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 155)

„Acum se dă răspuns la întrebarea pusă de mulți. Întreabă mulți dacă Apostolii fuseseră botezați cu botezul evanghelic înainte de patima Mântuitorului. Eu nu-mi spun părerea mea, nici nu încerc să răspund la această întrebare cu socotințe omenești, ci mă țin de cuvintele Scripturii. În Scriptură găsim că, înainte de patima lui Hristos, Apostolii au primit botezul lui Ioan Botezătorul. Mântuitorul, înainte de patimă, n-a dat alt botez, ca să nu desființeze predica lui Ioan și să dea prilej iudeilor potrivnici să spună că a adus un alt botez al Său ca să ocărăscă pe Ioan Botezătorul, ci a îngăduit ca apostolii să aibă arvuna apei, păstrându-le lor harul Duhului. De aceea, pentru că nu luaseră încă Duhul, le spune după înviere: *Luați Duh Sfânt!* (Ioan 20, 22). Apoi le spune: *Duceți-vă în Ierusalim și așteptați acolo făgăduința Tatălui, pe care ați auzit-o de la Mine, că Ioan a botezat cu apă, iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt nu mult după aceste zile* (Fapte 1, 4-5). Nu cu apă, căci primiseră botezul cu apă, ci cu Duhul Sfânt. Nu adaugă apă peste apă, ci împlânzește ceea ce lipsea botezului celui nedeplin. *Dar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt nu mult după aceste zile*, în loc de: *după zece zile*.

- Dar pentru ce era nevoie de acest răstimp?

- Care răstimp?

- Cele zece zile.

- Pentru ca să se exercite credința Apostolilor. Căci, potolindu-se harul și nemaiarătându-se nimeni, li se exercita credința dacă așteptau ca nemincinos pe Cel făgăduit. Le-a făgăduit și a spus: *Nu mult după aceste zile*. N-a hotărât după câte zile, ci *nu după multe zile*. Mântuitorul nu ne îngăduie să le știm pe toate, ci ne arată să avem măsura rânduiei date de El. Învăță ce auzi! Nu iscodi ce nu ți-am spus!

Iar voi veți fi botezați cu Duhul Sfânt. Când Duhul cel Sfânt S-a pogorât peste ei în ziua Cincizecimii, a umplut casa în care ședeau, ca să fie botezați cu Duhul ca și cum ar fi botezați cu apă. Împletește ceea ce se vede cu ce nu se vede, adică Duhul cu limbile. Au fost botezați cu Duhul.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XIII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 191)

„Atunci când vezi scaldătoarea⁹¹ apelor și mâna arhiereului atingând capul tău, să nu socotești că aceea este doar simplă apă, nici că singură mâna arhiereului este pusă pe capul tău. Fiindcă nu om este cel ce lucrează cele ce se săvârșesc, ci harul Duhului este cel ce sfințește firea apelor și se atinge împreună cu mâna arhiereului de capul tău. Nu bine am zis că avem nevoie de ochii credinței spre încredințarea celor ce nu se văd, ca nu cumva să ne oprim doar la cele sensibile?” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 48)

„*Din apă și din Duh. Din apă*. Cine ne va face să înțelegem taina botezului nostru? Cine ne va spune nouă ceea ce îngerii n-au înțeles ei înșiși? Dumnezeu este Cel ce lucrează; și Lui îi place să lucreze cu apă. Pentru a crea trupul nostru i-a plăcut să folosească pământ; aici el alege apa. Putem noi să pătrundem cât de puțin conveniențele alegerii divine? Apa i-a slujit de mormânt creaturii căzute încât a trebuit s-o facă în mod prealabil să piară; apa înmormântează omul păcatului. Apa apoi se întredeschide și din sânul ei se scapă, slăvită și nepătată o creatură nouă, omul nou, omul supranatural și divin. Taina Crucii, amintirea morții, a mormântului Răscumpărătorului, planează peste toată scena botezului nostru și de acolo își trage toată puterea sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 151)

⁹¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Termenul e același cu cel folosit pentru *scaldătoarea* în cazul bolnavului de la Vitezda. (n.s. 6, p. 48)

„Care sunt elementele ce constituie Botezul? *Apa* și *Duhul*. Ceea ce-i este omului sânul mamei, *Apa* îi dă viață prin *Duhul* care este omul supranatural și divin. Organele omenești vivificate prin puterea divină produc omul natural; apa cu viață prin *Duhul* lui Dumnezeu produce omul supranatural.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 193-194)

„*Apa* o alege Dumnezeu ca și curățitoare pentru suflet, ea care deja îi era trupului.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 194)

„*Apa* botezătoare face să piardă în ea omul păcatului, și în același timp ea naște pe omul harului.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 197)

BOTEZUL (apa Botezului)

„Acum spune-mi, iudeule, tu, care te întrebi cum are apa de la botez două lucrări, una care înecă, alta care dă viață, spune-mi: cum marea aceea, care avea o singură fire, unora le-a dat viață, iar pe alții i-a omorât; pe unii i-a înecat, iar altora li s-a făcut cale, și doar una era curgerea nestatornică a apelor? Cum pe unii i-a ascultat ca o roabă, iar cu alții s-a purtat ca și cu barbarii? Explică-mi asta, iudeule, tu, care nu crezi în cruce, cum aceeași apă pe unii i-a înecat, iar pe alții i-a scăpat? Una era apa, una era marea, dar unora nu le-a udat nici picioarele, iar din alții n-a lăsat nici urmă, ci i-a cuprins toți și i-a acoperit cu apă, ajungând marea mormânt obștesc întregului popor egiptean. Spune-mi, cum s-a făcut asta? Ai văzut cum umbra a mers înainte ca să fie crezut adevărul? Ai văzut cum acelea au fost umbre, iar acestea adevăr? Acelea umbre, iar acestea realitate? Ai văzut, așa precum am spus, că Dumnezeu, când vrea să facă un lucru deosebit de mare, îl preînchipuie mai întâi și-l schițează, ca să fie primit adevărul când va veni? Trebuie neapărat ca icoana să fie inferioară adevărului; dacă ar fi în totul la fel, n-ar mai fi icoană, ci adevăr. A mers înainte umbra, apoi au venit culorile cele adevărate și au arătat icoana curată.” (*Cuvânt la Fericitul Avraam, III*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 567)

BOTEZUL (îndemn la primirea Botezului)

„Ascultați acestea, voi toți care n-ați primit încă botezul! Fiți cuprinși de frică, gemeți: amenințarea pe care-o veți auzi vă va face să tremurați. Zice Iisus Hristos: *Cel ce nu se naște din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția cerurilor*, fiindcă el poartă o haină moartă, adică a blestemului și a stricăciunii, el n-a primit încă simbolul Domnului (credința și harul), el este un străin și un dușman. El n-are semnul regesc.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXV, 1, p. 119)

BOTEZUL (copiilor)

„De aceea și botezăm copiii, deși nu au păcate: ca să li se adauge sfințenia, dreptatea, înfierea, moștenirea, înfrățirea, să fie mădulare ale lui Hristos, să devină sălaș al Duhului.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 59)

BOTEZUL (pregătirea pentru primirea Botezului)

„... și cel ce se botează trebuie mai întâi a-și cunoaște păcatele sale și a le condamna⁹².” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IX, p. 149)

⁹² Aici se face referire la cel ce se botează matur fiind – n.n.

BOTEZUL (nașii de la Botez)

„Vreți să vorbim și nașilor voștri⁹³ ca și aceia să știe de ce răsplată se învrednicesc dacă arată multă preocupare față de voi, dar și ce osândă își agonisesc dacă vor fi delăsători? Ia gândește-mi-te, iubite, oare garanții unora în treburi bănești nu au mai mult chin decât datornicul care împrumută bani și pentru care ei se pun drept garanți? Căci dacă cel ce este împrumutat se arată binevoitor, ușurează povara garantului său; dar dacă este răuvoitor, îi provoacă aceluia o belea și mai mare. De aceea îndeamnă și zice acel înțelept: *dacă garantezi pentru cineva, socotește-te ca achitator al sumei* (Înt. Is. Sir., 8, 13). Dacă garanții unora pentru sume de bani se pun pe ei înșiși în situația de a achita tot bănetul, cu mult mai mult garanții în cele duhovnicești, deoarece garantează că-i învață pe alții virtutea, datori sunt să arate multă trezvie, îndemnând și sfătuind, îndreptând și având dragoste părintească.

Și să nu socotească a fi neimportant ceea ce se petrece aici, ci să știe foarte clar că, dacă prin propria lor atenționare îi vor conduce pe drumul virtuții pe cei încredințați lor, se vor împărtăși de un nume bun, iar dacă se moleșesc, multă osândă vor avea. Tocmai de aceea obișnuim să-i numim pe unii ca aceștia părinți duhovnicești, ca ei să afle din însăși realitatea faptelor⁹⁴ de câtă dragoste părintească trebuie să dea dovadă în învățătura duhovnicească ce o dau fiilor duhovnicești. Căci dacă este bine să îndrumăm spre râvnirea virtuții pe cei care nu ne-au fost încredințați, cu atât mai mult datori suntem să împlinim sarcina față de cel pe care l-am primit⁹⁵ ca fiu duhovnicesc. Învățați și voi, nașilor, că, dacă veți fi delăsători, nu mică va fi primejdia!” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 50-51)

BOTEZUL (ritualul Botezului și semnificațiile lui)

„Se pogoară Dumnezeu pe pământ, ca și în rai; și aici este goliciunea, ca și acolo, însă acolo Adam s-a văzut gol după ce a păcătuit, pe când aici Hristos Se golește, ca să împace pe om cu Dumnezeu. A fost dezbrăcat Adam atunci de slava pe care o avea, se dezbracă acum cel ce se botează, de omul cel vechi, mai înainte de a se băga în baia renașterii, și atât de ușor se dezbracă, ca și de niște haine. Se unge apoi după cum se ung și luptătorii, care se pogoară în stadion. Îndată se naște aici, după cum s-a născut cel dintâi om, nu câte puțin, ci deodată, tot așa și aici; și nu se unge după cum preoții în legea veche își ungeau numai capul numai, ci mai mult chiar. Acela își ungea capul, urechea dreaptă și mâna, ca să-l miște spre supunere și fapte bune, pe când acesta este uns peste tot. Acesta intră în luptă deodată, nu numai învățat ci și exercitat bine, și se luptă pentru premiu. El se ridică la făptura cea nouă, sau mai bine zis, aparține făpturii celei noi, căci când el mărturisește viață veșnică, a mărturisit deja o altă făptură, o altă creație. La început Dumnezeu a luat țărână din pământ, și a creat pe om; dar

⁹³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Acest fapt arată că nașii erau prezenți împreună cu catehumenii la catehizarea acestora. Prin acest fapt, cei doi aveau aceleași învățături, încât fiecare știa exact care-i sunt datoriile și drepturile. Greaca nu avea termenul propriu-zis de *naș*, ci folosea un termen juridic ce desemna garantul ce-l lua un debitor în fața creditorului său. (n.s. 11, p. 50)

⁹⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: La începutul paragrafului se spunea că lucrurile din Biserică sunt extrem de serioase. Nașii sunt datori să țină cont de această realitate adâncă (și nu convenție religioasă, cum uneori se crede), luând aminte la cele petrecute în timpul ritualului. Pentru gândirea patristică, numirea realităților duhovnicești nu este ceva convențional ori *simbolic* (în sensul denaturat în care îl înțelege societatea modernă), ci acest nume (de *părinte duhovnicesc*) este cuvânt lucrător ce angajează pe cel cărui i se adresează și îl face răspunzător de neîmplinirea lui. Numele de *părinte duhovnicesc* presupune niște realități cutremurătoare, la care vechii creștini se raportau cu maximă gravitate și luare-aminte. (n.s. 13, p. 51)

⁹⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Verbul folosit nu este al simplei primiri, ci: primesc pe cineva, făcându-mă garantul lui. (n.s. 14, p. 51)

prin baia renașterii omul nu mai este creat din țărână, ci se renaște prin Duhul Sfânt; în Acesta se formează, în Acesta se întocmește, după cum și Hristos în mitra fecioarei. Și nu zice în rai, ci în ceruri. Să nu crezi că dacă el este pe pământ, rămâne pe pământ; el s-a mutat acolo la ceruri, și acolo se găsește cu îngerii.

Dumnezeu îți ridică sufletul sus și acolo îl întocmește, și îl așază lângă tronul împărătesc. Renaște în apă și ia Duhul Sfânt. După ce el este creat așa, nu i se mai aduc animalele, ca lui Adam, ci demonii și căpetenia lor, și zice: *călcați peste șerpi și peste scorpii* (Lc., 10, 19). Nu zice aici: *să facem om după chipul și asemănarea Noastră*, dar ce? Le dă puțința de a devenii fiii lui Dumnezeu. *Ci de la Dumnezeu s-au născut* (Ioan 1, 13) zice. Apoi ca să nu ascultați de șarpe, te învață să zici: *mă lepăd de el*, în loc să zici, *nu mai ascult de el*. Și ca nu cumva să fii prins de alții, preotul îți zice să te lepezi și de toți îngerii lui, și de toată slujba lui. Așadar te-a pus nu ca să păzești raiul, ci să trăiești în ceruri. Imediat ce te-ai ridicat, preotul grăiește aceste cuvinte: *Tatăl nostru Care ești în ceruri făcă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ* (Mt., 6, 9, 10). Nu cazi pe fața pământului (adică pe pajiște), nu vezi pomul cunoștinței, nu vezi izvoare, ci imediat primești pe Stăpânul, te amesteci cu corpul Lui, te frământă cu corpul Lui cel de sus, unde nu poate diavolul să se apropie. Nu este acolo femeie, care să se apropie și să te amăgească, căci zice: *Nu este parte bărbătească, nici femeiască* (Gal., 3, 28). Dacă tu nu te vei pogori la el (diavol), nici el nu va putea să se ridice acolo unde ești: căci ești în ceruri și cerul este necălcăt de diavol. Nu ai acolo pomul cunoștinței binelui și al răului, ci numai acesta al vieții. Nu se mai plăsmuiește din coasta ta femeie, ci cu toții suntem una plăsmuiți din coasta lui Hristos. Dacă cei unși de oameni nu pătimesc nimic din cauza șerpilor, tu nu vei pătimi ceva întrucât ești uns, ca să poți stăpâni și înăduși pe șarpe, sau cum se zice, să calci peste șerpi și peste scorpii. Însă, după cum darurile sunt mari și pedepsele sunt mari. Nu a fost posibil ca odată căzuți din rai, să mai poată locui dinaintea raiului, după cum nici noi nu ne vom mai putea reîntoarce în locul de unde am căzut. Însă, ce va fi după aceasta? Gheena și viermele cel neadormit.

Să nu fie însă una ca aceasta! Să nu ne găsim vinovați de o astfel de pedeapsă, ci viețuind cu vrednicie, să căutăm de a săvârși toate cele plăcute Lui.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, pp. 73-75)

„După aceasta (după lepădările de Satana și legămintele și unirea cu Hristos – n.n.), la vremea nopții, vă dezbracă toate hainele și – ca pe unii ce urmează să intrați în cer prin isprăvile pe care le veți săvârși – vă ung⁹⁶ întreg trupul cu ulei duhovnicesc încât toate măduarele să fie întărite prin ungere și de nevătămat de către armele de atac⁹⁷ trimise de cel potrivnic.

După această ungere, vă coboară în apele sfinte și în același timp îngroapă omul vechi și înviază pe cel nou înnoit după chipul Celui Ce l-a zidit. Atunci, prin cuvintele și mâna preotului, Se coboară Duhul Sfânt și alt om se naște în locul celui alt, curățind și dezbrăcând haina veche a păcatului și îmbrăcând veșmântul împărătesc.” (*Omilia aceluiasi către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 54-55)

BOTEZUL (în numele Sfintei Treimi)

„Iată pentru ce, în Botez, se numește Treimea: căci Tatăl poate să facă totul și Fiul la fel și Duhul Sfânt la fel. În Taina Botezului se numește Sfânta Treime, ca să cunoașteți comu-

⁹⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Nici aici nu este vorba de Taina Mirungerii, ci doar de o ungere *întăritoare* pentru lupta duhovnicească ce va urma. (n.s. 25, p. 54)

⁹⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Acestea erau arme cu care se lovea la distanță: săgeți, lance, sulită etc. (n.s. 26, p. 54)

niunea și unitatea de esență și de demnitate în darul bunurilor nespuse care ni s-au făcut în comun prin cele trei Persoane.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVIII, 3, p. 407)

„Căci preotul zice: *Se botează cutare în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.*” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 55)

„Unde nu s-a rostit numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, acolo este numai botezul pocăinței, dar unde s-au rostit, este Botezul înfierii. Mântuitorul n-a desființat botezul pocăinței, ci l-a împlinit și a adăugat Botezul celui în Treime, Botezul Sfântului Duh. Ereticii, atât cât le stă în putere, au desființat Botezul cel în numele Sfintei Treimi.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XIV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 192)

BOTEZUL (săvârșirea lui prin întreită afundare)

„Căci a se boteza, adică a se afunda în apă și apoi a ridica capul în sus, este simbol al pogorării din iad și al ieșirii de acolo. Pentru care Pavel numește botezul mormânt, zicând: *Împreună cu el ne-am îngropat prin botez întru moarte* (Rom. 6, 4).” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XL, p. 436)

„De trei ori cufundând și ridicând capul, arătând prin acest tainic ritual coborârea Duhului.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 55)

„Dacă se afundă cel ce se botează, este simbolul unei înmormântări care ea însăși vestește învierea. Soarele obosit și întunecat se aruncă în ocean pentru a ieși din el nou și mai strălucitor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 194)

BOTEZUL (Duhul Sfânt Se pogoară peste fiecare din cei ce se botează)

„Atunci la botez s-a arătat și porumbelul ca să arate, ca și cum ar fi arătat cu degetul, celor de față și lui Ioan pe Fiul lui Dumnezeu. Dar nu numai pentru aceasta, ci ca să afli și tu că vine Duhul și peste tine când te botezi”. (*Omilii la Matei*, omilia XII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 148)

BOTEZUL (nu te botează preotul, ci Dumnezeu e Cel Ce-ți ține capul cu putere nevăzută)

„... atunci când te botezi, nu te botează preotul, ci Dumnezeu este Cel Care-ține capul cu putere nevăzută; și nici înger, nici arhanghel, nici altcineva nu îndrăznește să se apropie și să te atingă (...) Când Dumnezeu ne naște prin baia botezului, darul este numai al Lui. Nu vezi că aici pe pământ cei care înfiază pe cineva nu îngăduie ca slugile lor să facă acte de înfiere, ci ei înșiși se duc la tribunal? Tot așa și Dumnezeu n-a îngăduit ca îngerii să ne facă acest dar, ci El însuși este de față, poruncind și zicând: *Și tată al vostru să nu numiți pe pământ* (Matei 23, 9). Hristos n-a spus aceste cuvinte ca să disprețuiești pe părinți, ci ca, înaintea tuturor acestor să preferi pe Creatorul tău, pe Cel Ce te-a înscris printre copiii Lui”. (*Omilii la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 582-583)

„Fiindcă nu preotul singur atinge capul botezatului, ci și dreapta lui Hristos. Și acest fapt se vedește din înseși cuvintele celui ce botează. Căci nu zice: *eu botez pe cutare*, ci *se botează cutare*, arătând că el este doar slujitor al harului și oferă doar mâna sa, fiindcă pentru aceasta a fost orânduit de către Duhul. Căci Cel Ce plinește toate este Tatăl și Fiul și Duhul Sfânt,

Treimea Cea nedespărțită. Credința în Ea ne dăruiește iertarea păcatelor și mărturisirea ei ne aduce înfierea.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 55)

BOTEZUL (Hristos e Cel ce te botează; El numai împrumută gura și mâna preotului, pentru a se face auzit și văzut)

„Mare lucru este botezul, zice, însă acest lucru mare nu-l săvârșește cel ce botează, ci Cel ce este chemat la botez.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia III, pp. 25-26)

BOTEZUL (atitudinea catehumenului în timpul Botezului)

„Vedeți deci, nu cumva să ne găsim vinovați după ce am declarat: *mă lepăd de Satana, și mă împreună cu tine Hristoase*.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, p. 73)

„Iar atitudinea cu picioarele goale și mâinile ridicate ne arată altceva. După cum cei ce suferă o robie trupească arată și prin înfățișare rușinea stării în care se află, așa și aceștia, fiind prizonieri ai diavolului – fiindcă urmează să fie sloboziți de sub tirania aceluia și să intre sub jugul cel bun – mai întâi, prin înfățișare, își amintesc de starea lor de mai înainte, ca să știe de unde au scăpat și la cine aleargă și ca acest fapt să le fie prilej pentru o mai mare mulțumire și dispoziție binevoitoare.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 50)

BOTEZUL (legămintele și lepădările de la Botez)

„Ce poate fi mai grațios decât cuvintele prin care ne lepădăm de diavol, prin care apoi ne împreună cu Hristos? Ce poate fi mai grațios decât cuvintele din mărturisirea aceea dinainte de botez, ca și aceea de după botez?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia I, p. 11)

„Hai mai departe să vă vorbim despre însele Sfintele Taine și despre legămintele⁹⁸ ce se vor face între voi și Stăpân. Căci după cum în problemele vieții, când cineva vrea să-i încredințeze altcuiva lucrurile proprii, este necesar să se facă contracte între cel ce încredințează și cel căruia îi sunt încredințate, la fel și acum când urmează să vi se încredințeze din partea Stăpânului tuturor lucruri nu muritoare, stricăcioase și pieritoare, ci duhovnicești și cerești. Pentru aceasta se și vorbește de credință, fiindcă nu este nimic văzut, ci toate se pot privi cu ochii Duhului. Sunt necesare contracte nu cu cerneală și hârtie, ci întru Dumnezeu scrise cu Duhul⁹⁹. Căci cuvintele pe care le roștiți aici sunt scrise în cer și legămintele pe care le faceți cu gura rămân neșterse în fața Stăpânului.

Privește iarăși aici atitudinea de robie¹⁰⁰! Preoții care vă aduc, mai întâi vă poruncesc să plecați genunchii, să întindeți mâinile spre cer și așa să vă rugați, ca prin această înfățișare să

⁹⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ceea ce se pune în comun din partea ambilor parteneri, învoiala comună. (n.s. 15, p. 51)

⁹⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Formularea greacă permite analogia unu la unu a celor patru elemente: scrise întru hârtie, cu/prin cerneală, respectiv întru Dumnezeu, cu /prin Duhul. (n.s. 16, p. 51)

¹⁰⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Atitudinea cu picioarele desculțe și mâinile ridicate despre care s-a vorbit mai sus. (n.s. 17, p. 52)

vă aduceți aminte de unde ați fost eliberați și cui urmează să vă dăruiți. Apoi, venind preotul la fiecare, cere legământul și mărturisirea și-l pregătește să spună acele înfricoșate cuvinte, pline de cutremur: *Mă lepăd de tine, Satano!*

Plâng acum și greu mă tângui¹⁰¹! Căci mi-am adus aminte de acea zi în care și eu m-am învrednicit să rostesc aceste cuvinte, dar cugetând la povara păcatelor pe care am adunat-o de atunci până azi, mi se tulbură mintea și mă mușcă gândul văzând câtă ocară mi-am agonisit prin delăsare¹⁰². De aceea vă rog și pe voi toți, să aveți oarece mărinimie față de mine și pentru că urmează să vă întâlniți cu Împăratul – căci vă va primi cu multă dorire și vă va îmbrăca cu acea haină împărătească și vă va da oricâte daruri și pe care le vreți, numai să căutăm din cele duhovnicești – cereți har și pentru noi, ca să nu ne ceară socoteală pentru păcate, ci să ne învrednicească din partea Sa de iertare pentru cele făcute după botez. Și nu mă îndoiesc că iubitori fiind, veți face aceasta pentru dascălii voștri.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 51-52)

„În acel moment, preotul vă pregătește să ziceți: *Mă lepăd de tine, Satano, și de trufia*¹⁰³ *ta, și de slujirea ta, și de lucrurile tale*. Puține cuvinte, dar mare e puterea lor! Căci și îngerii care stau de față și puterile cerești ce se bucură de întoarcerea voastră primesc din gurile voastre cuvintele și le duc Stăpânului tuturor, și acestea sunt scrise în cărțile cele cerești.

Vedeți prin ce înscrisuri se fac legămintele? Căci după lepădarea de cel rău și de toate lucrurile ce se referă la el, iarăși preotul vă pregătește să ziceți: *Și mă unesc cu Tine, Hristoase*. Ai văzut covârșitoarea bunătate? Doar cuvintele primindu-le de la tine îți și încredințează atâta bogăție, uitând toată reaua ta voință de mai înainte și ne mai aducându-ți aminte de nimic din cele de dinainte, ci Se mulțumește cu aceste scurte cuvinte.

Apoi, după aceste legămintele și lepădări și uniri – fiindcă ai mărturisit stăpânia Lui asupra ta și te-ai unit cu Hristos prin cuvintele rostite – preotul te unge pe frunte cu mirul cel duhovnicesc¹⁰⁴, ca pe un ostaș ales pentru arena duhovnicească și, punându-ți pecetea, spune: *Se unge cutare în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*.

Căci știe¹⁰⁵ că vrăjmașul este scos din minți, și își arată colții, și dă târcoale ca un leu, răcnind și privește pe cei ce erau mai înainte sub tirania lui cum deodată au scăpat de el și s-au

¹⁰¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Această formulare nu credem că ține de un artificiu retoric, ci de o realitate duhovnicească mai accentuat resimțită de Sfântul Ioan în momentul când, vorbindu-le catehumenilor, și-a adus aminte de starea analogă în care se aflase și el cu mulți ani în urmă. Simțirea propriei păcătoșenii nu ar trebui să fie o etalare a unei false smerenii, ci o stare lăuntrică trăită sincer (într-un acord deplin al faptelor și gândurilor) și care atestă că suntem pe calea cea bună. Pentru un creștin care își simte sincer starea de păcătoșenie, singura preocupare ar trebui să fie pocăința reală, schimbarea minții reflectată în modul zilnic de a trăi și gândi nu doar proiectată în, de multe ori, *savante* discuții despre felurile lacrimilor etc. (dar care – trebuie s-o recunoaștem – în multe situații pot fi folositoare). (n.s. 18, p. 52)

¹⁰² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ușurătatea cu care a trăit după botez. (n.s. 19, p. 52)

¹⁰³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Am tradus *πομπή* cu trufie, respectând formularea din cărțile de cult. Totuși termenul grec presupune mult mai mult decât trufia. El desemna cortegiile ce se alcătuiau la sărbătorile păgâne, latura exterioară ce marca acea sărbătoare. Aceste manifestări conțineau, printre altele, spectacole, cântece, reprezentări teatrale de orice natură, alaiul și îmbulzeala felurilor categorii sociale, manifestări sportive etc. Contextul social actual nu este diferit față de cel păgân antic. Trebuie doar identificate cu *smerenie și sinceritate* formele sub care se camuflează astăzi vechile rituri necreștine. Lepădarea pe care o facem la botez ne-ar cere în acest caz renunțarea la multe distracții considerate nevinovate de către majoritatea creștinilor de azi. (n.s. 20, p. 53)

¹⁰⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Este vorba despre o ungere prebaptismală, nu de Taina Mirungerii. (n.s. 21, p. 53)

¹⁰⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Cel ce oficiază botezul trebuie să fie extrem de conștient de ce implicații ontologice au actele săvârșite în această taină a inițierii creștine. Credem că nu este vorba de o cunoaștere dobândită intelectual (verbul folosit este *οίδα*, a cărui înțeles etimologic este de fapt *a văzut*), ci de o experiență pe care însuși a avut-o în prealabil. (n.s. 22, pp. 53-54)

lepădat și au trecut de partea lui Hristos, unindu-se cu El¹⁰⁶. De aceea, vă și unge pe frunte și vă pune pecetea¹⁰⁷, ca diavolul să-și întoarcă ochii de la voi. Căci nu îndrăznește să vă privească în față când vede fulgerul ce pornește de acolo și îi orbește ochii. Fiindcă din acea clipă luptați și vă împotriviți lui și de aceea preotul, prin ungere, vă introduce ca pe niște luptători ai lui Hristos în arena duhovnicească.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 53-54)

„Fiindcă ne bucurăm de atâta dar, să arătăm multă râvnă și să ne amintim¹⁰⁸ tot timpul de legămintele ce le-am făcut cu El. Vouă vă spun acestea: și noilor inițiați și celor botezați de mai mulți ani. Cuvântul este pentru noi toți, fiindcă toți am făcut legăminte, pe care le-am scris nu cu cerneală, ci cu Duhul, nu cu peniță¹⁰⁹, ci cu limba. Căci cu această peniță sunt scrise legămintele față de Dumnezeu. De aceea și David zice: *limba mea este trestie de scriitor ce scrie iscusit* (Ps., 44, 2). Am mărturisit stăpânia Lui asupra noastră, ne-am lepădat de tirania diavolească. Acestea sunt semnaturile¹¹⁰, acestea legămintele, acestea înscrisurile!” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 64)

„Vă rog, să aveți pururea în minte pomenirea legămintelor și toate de care v-ați lepădat: adică cortegiile [πομπή] drăcești și toate celelalte meșteșugiri¹¹¹ ale vicleanului. De lepra acestora să fugiți pururea și să păziți nestricate legămintele cu Hristos ca, neîncetat împărtășindu-vă cu Sfintele Taine și întăriți fiind de această Hrană, să fiți neatinși de vicleniile diavolului.” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17)*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 81)

„Așa și cel ce se cheamă *creștin*, de nu va ține rânduielile și va călca poruncile și va face faptele neamurilor, nu se cade să se cheme *creștin*. Cunoașteți de toți iubiților, că, cu acele puține cuvinte ne-am despărțit de aceștia zicând: *Mă lepăd de Satana și de toate lucrurile lui*. Zis-ai de toate? Vezi ce ai zis, toate lucrurile lui! Dar acestea ce le faci, ale cui sunt? Socotește-te cui te făgăduiești! Nu la îngeri, nu la împărat pământesc, nu la biruitorii veacului acestuia, ci la singur Împăratul Împăraților și Biruitorul Biruitorilor; cu Acela te-ai tocmnit și

¹⁰⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Textul grec marchează limpede cele patru faze:

- a. ridicarea de sub tirania demonului
- b. lepădarea de el
- c. trecerea de partea lui Hristos
- d. unirea cu El.

Conștientizarea maximă a întregului parcurs se face în fazele 2 și 4. Azi nu mai facem atâta caz de aceste lepădări și uniri tocmai din cauza moleșelii în care ne trăim credința și a desconsiderării realității duhovnicești: prezența și acțiunea reală atât a lui Hristos, cât și a diavolului. Aceste lepădări și uniri de fapt se actualizează în fiecare clipă a vieții, căci permanent suntem puși să alegem. (n.s. 23, p. 54)

¹⁰⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Editorul francez dă și alte locuri paralele unde se comentează acest ritual: *ungerea aceasta este făcută și cu mir și cu ulei. Mir pentru a-l unge (sufletul neofitului) ca mireasă, iar ulei ca luptător*. Într-o altă cateheză se spune: *Hristos îți pune pe frunte crucea*. Deci această pecete avea forma crucii. (n.s. 24, p. 54)

¹⁰⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Nuanța textului grec sugerează, credem, următorul înțeles: să fim în stare de *anamnesis*, stare ce presupune nu doar o evocare a acelui eveniment, ci o aducere a lui în prezent, o retrăire reală a conținutului său: să actualizăm clipă de clipă lepădările și unirile de la botez. (n.s. 19, p. 64)

¹⁰⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Literal, *trestie*. În antichitate se scria cu instrumente făurite din trestie, pene de păsări etc. (n.s. 20, p. 64)

¹¹⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: În paragraful următor l-am tradus cu *zapis*, din considerente a cititorilor cu textul românesc al Scripturii. (n.s. 21, p. 64)

¹¹¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Literal, *μεθοδεῖα*: adică *metodele* prin care își face în mod subtil – adesea nebagată în seamă – prezența. (n.s. 32, p. 81)

te-ai mărturisit și ai făgăduit înaintea multor mărturii, în mâinile Lui ești.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 180)

„Să ne gândim deci la obligațiile botezului nostru, noi care am zis: *Mă lepăd de satana și de toate faptele lui și de toate necurățiile lui.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 197)

BOTEZUL (exorcismele de la botez)

„Trebuie să știți pentru ce – după învățătura primită în fiecare zi – vă conducem la cei ce exorcizează prin viu grai. Nu în zadar, nici pe degeaba se face acest lucru; ci fiindcă urmează să-L primiți locuind în voi pe Împăratul ceresc, tocmai de aceea, după dăscălirea din partea noastră, vă iau cei rânduiți pentru acest lucru și, după cum o casă în care împăratul urmează să vină este bine aranjată, așa și ei vă curăță mintea prin acele înfricoșate cuvinte, alungând toată meșteșugirea celui rău și o fac vrednică de prezența Împăratului. Căci nu e cu puțință, chiar dacă vreun demon ar fi sălbatic și crud, ca, după acele glasuri înfricoșătoare și după invocarea Stăpânului tuturor, să nu se depărteze de voi cu multă grabire. Pe lângă aceasta, exorcismul vă aduce în suflet o mare evlavie [*εὐλαβεία*] și vă pornește spre multa străpungere a inimii¹¹² [*κατανύξις*].” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 48-49)

„Mare câștig aduc cuvintele și invocațiile acelea înfricoșătoare și minunate.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 49)

BOTEZUL (efectele binefăcătoare ale Botezului)

„Ceea ce lucra acolo tăierea împrejur prin lepădarea unei părți a trupului, aceea lucrează aici botezul prin lepădarea păcatelor”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXIX,V, în col. PSB, vol. 22, p. 71)

„Acum la Iordan a împlinit botezul iudaic, dar în același timp a deschis ușile botezului Bisericii; precum atunci la o singură masă, tot așa acum la un singur râu, a săvârșit și umbra, dar a adăugat și adevărul.

Numai botezul nostru are harul Duhului; al lui Ioan era lipsit de acest har. De aceea cu nimeni altul din cei botezați de Ioan nu s-a întâmplat minunea aceasta, ci numai cu Acela Care a dat botezul nostru, ca să afli pe lângă cele spuse și aceea că nu curăția celui ce boteza, ci puterea Celui botezat a făcut aceasta. Atunci și cerurile s-au deschis și Duhul S-a pogorât. Deschizându-se porțile cele de sus, trimițând de acolo Duhul și chemându-ne în patria cea din ceruri, Hristos ne duce de la vechea viață la noua viață. Nu numai că ne cheamă, ci ne dă și cea mai mare vrednicie. Nu ne-a făcut îngeri și arhangheli, ci fii ai lui Dumnezeu, fii iubiți; și astfel ne dă să moștenim cerul”. (*Omilia la Matei*, omilia XII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 150)

„... atât este de mare și puternic harul Lui! (...) Duhul Sfânt, ca un foc căzând atunci în sufletele noastre și mistuind chipul țărânei, o reface, pentru a spune așa, și-i dă formă nouă, cerească și strălucitoare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia X, 2, pp. 50-51)

¹¹² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: *εὐλαβεία*, care a dat în românește *evlavie*, nu conține ideea unei pietăți sentimentale, ci din contră ea este starea străjerului ce stă pe meterezele cetății și a pândarului ce își așteaptă prada. Este deci o stare de maximă trezvie, stare duhovnicească asupra căreia sfântul Ioan insistă aproape obsesiv în toate cele opt cateheze. Rolul exorcismelor era și acela de a-i face pe viitorii creștini perfect conștienți de realitatea și duritatea luptei duhovnicești. În al doilea rând, starea de străpungere a inimii [*κατανύξις*] este esențială pentru o reală pocăință (în sensul adânc de *schimbare a minții*) și această stare nu ne-o putem provoca singuri (doar dorința de schimbare a minții este a noastră), ci este nevoie de o putere exterioară care să ne atace inima. Exact așa s-a întâmplat și cu convertirea celor 3.000 de oameni la Cincizecime. Sfântul Petru le-a atins prin puterea Duhului inima și doar apoi le-a spus *pocăiți-vă*. (n.s. 10, p. 49)

„Botezul ne face să ne renaștem mistic și duhovnicește, și spală păcatele pe care le-am făcut mai înainte; dar este în puterea noastră, și depinde de atenția și grija noastră, de a rămâne sfinți și curați apoi și de a nu ne mai întina.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia X, 3, p. 51)

„... păcatul șters prin botez nu mai apare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXIV, 1, p. 165)

„Botezul pe care noi trebuie să-l primim, acest botez plin de putere, care trebuie să aducă și să împartă un mare har, care trebuie să spele toate păcatele, și să redea viață celor morți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVI, 1, p. 172)

„Să facem tot ce putem ca să ne spălăm întinăciunea noastră. Mai întâi botezul o șterge, apoi, multe mijloace diferite.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXIII, 3, p. 376)

„Chiar elin de-ai fi, și chiar unul care a întrecut toată răutatea, chiar scit de-ai fi, sau barbar, sau fiară sălbatică, și încărcat de toate absurditățile, chiar de-ai purta cu tine sarcina nenumăratelor păcate, de îndată însă ce ai primit cuvântul crucii și te-ai botezat, ai șters toate acele răutăți.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, pp. 40-41)

„Botezul nu are puterea numai de a șterge păcatele de dinainte, ci te asigură încă și față de cele viitoare.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 181)

„... botezul încărcat cu mii de bunătăți și în care omul cel vechi s-a înecat.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XV, p. 154)

„Căci în fiecare botezat întru numele Domnului ea (moartea – n.n.) a fost surpată cu totul. Dacă însă vei spune de trup, atunci cele spuse de apostol au loc, că adică moartea va fi surpată la urmă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 429)

„... în baia nașterii din nou, când harul Sfântului Duh se atinge de însuși sufletul omului și păcatul dintr-însul îl scoate din rădăcină, sufletul celui iertat de împărat rămâne murdar, pe când al celui botezat, defel, ci mai curat decât razele soarelui; și ceea ce era când s-a născut la început, aceeași s-a făcut acum prin botez, ba încă cu mult mai bun. Căci se bucură de Duhul Sfânt, care din toate părțile îi încălzește și-i sporește sfințenia. Și după cum când torni fierul sau aurul, îl faci curat și frumos ca al început, tot așa și duhul Sfânt, ca într-o topitoare curățindu-l și lămurindu-l prin botez, îi curăță păcatele, făcându-l mai curat și mai strălucit decât orice aur.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XL, p. 437)

„Și tu, prin botez, te faci și împărat, și preot, și proroc; împărat te faci lepădând jos toate faptele cele rele și jertfînd păcatele; preot, aducându-te pe sineți lui Dumnezeu și jertfîndu-ți trupul și pe tine însuși. *Că de murim împreună cu Hristos, zice, împreună cu Dânsul vom și învia* (2 Tim., 2, 11); și proroc te faci aflând de cele viitoare, făcându-te insuflat și pecetluit. Că precum pe ostași se pune pecetea, adică semnul cetei din care fac parte, tot așa și Duhul însemnează pe cei credincioși, și de vei dezerta cumva, tuturor vei fi cunoscut. Iudeii aveau pecetea aceea numită tăiere împrejur, iară noi avem arvuna Duhului.

Acestea deci știindu-le, iubiților, și cugetând la vrednicia noastră, să arătăm o viață vrednică de harul Sfântului Duh, ca astfel să ne învrednicim și de viața viitoare.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia III, p. 44)

„Căci în botez se îngroapă păcatele, se șterg toate cele dinainte, omul este înviat și harul întreg este scris în inima lui ca pe o tablă.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VI, p. 69)

„Căci de îndată ce ne botezăm, sufletul strălucește mai mult decât soarele, fiind curățit de Duhul, și atunci nu numai privim către slava lui Dumnezeu, ci și de acolo primim oarecare strălucire. După cum argintul curat ce stă spre razele soarelui sloboade și el raze dintr-însul,

nu numai de la firea sa, ci și de la strălucirea razelor soarelui, tot așa și sufletul curățit și ajuns mai strălucitor decât argintul primește raze de la slava Duhului, și aceleași raze le sloboade și el dintr-însul.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 80)

„Sufletul nostru îmbătrânit și învechit în păcate, prin botez s-a reînnoit fără de veste, ca și cum s-ar fi creat din nou, pentru care și dorim viața cerească.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 126)

„Și mai întâi de toate ne-a dat drept antidot baia renașterii după care am lepădat imediat toată răutatea. Toate au fost alungate: și frigurile au încetat, și umflătura a dat înapoi, și rănila cele cu puroi au fost arse, și toate cele născute din lăcomie și din mânie, precum și toate cele rele; toate au fost alungate prin Duhul! Ochii s-au deschis, urechile s-au destupat, limba a grăit cu o voce încântătoare, sufletul s-a întărit, trupul a căpătat o așa frumusețe și strălucire că se aseamăna celei pe care o avea Fiul lui Dumnezeu născut din harul Duhului, o slavă asemănătoare cu cea a unui fiu de împărat de curând născut și îmbrăcat în porfiră împărătească. Vai, și câtă noblete nu ne-a dat!...” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, pp. 220-221)

„Botezul iudaic deci nu curăță păcatele, ci numai murdăriile trupesti. Botezul nostru nu-i așa; e cu mult mai mare și plin de mult har. Izbăvește de păcate, curăță sufletul, dă harul Duhului.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 37)

„Toate păcatele săvârșite înainte de botez se șterg cu harul și cu iubirea de oameni a puterii lui Hristos, Celui răstignit.” (*Omilia I la Rusalii*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 214)

„Astăzi au lepădat prin harul băii botezului vechea haină a păcatului, cei ce pot să se ia la întrecere cu razele soarelui.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 222)

„Că a fost hulitor, prigonitor și batjocoritor, dar păcatele acestea le-a dezlegat botezul.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 100)

„Căci îndată scoțându-i pe ei din acele ape sfinte, toți cei prezenți îi înconjoară, îi îmbrățișează, îi sărută, se veselesc și se bucură împreună cu ei, căci robii și prizonierii de mai înainte, dintr-o dată devin fii liberi și sunt chemați la masa împărătească. Pentru că după ce ies de acolo sunt aduși la înfricoșata masă cea plină de nenumărate bunătăți și gustă din trupul și sângele Stăpânului și devin sălaș al Duhului și, ca unii ce L-au îmbrăcat pe Însuși Hristos, aruncă sclipiri de jur-împrejur, ca niște îngeri pământești, strălucitori fiind din toate părțile și luminând mai tare decât razele soarelui.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 55)

„Să zicem iarăși: *Binecuvântat este Dumnezeu, singurul Care face minuni* (Ps., 72, 18), Cel Ce face toate și le preschimbă pe toate. Căci cei ce până ieri erau robiți, acum sunt liberi și cetățeni ai Bisericii. Cei ce erau mai înainte întru rușinea păcatelor, acum sunt întru îndrăzneală și dreptate. Și nu numai liberi, ci și sfinți; nu numai sfinți, ci și drepti; nu numai drepti, ci și fii; nu numai fii, ci și moștenitori; nu numai moștenitori, ci și frați ai lui Hristos; nu numai frați ai lui Hristos, ci și împreună moștenitori; nu numai împreună moștenitori, ci și mădulare ale lui Hristos; nu numai mădulare, ci și biserică; nu numai biserică, ci și instrumente ale Duhului.

Binecuvântat este Dumnezeu, singurul Care face minuni. Ai văzut câte sunt darurile botezului? Mulți cred că singurul dar este iertarea păcatelor, noi însă am numărat zece vrednicii.” (Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiti, în vol. Cateheze baptismale, p. 59)

„Căci cei ce erau ieri și alaltăieri robi ai păcatului și lipsiți de toată îndrăzneala, supuși tiraniei diavolului, adunați și încarceruiți ca niște prizonieri, iată, azi au fost primiți în rânduiala fiilor. Lepădând povara păcatelor și îmbrăcând haina împărătească, se iau la întrecere cu însăși strălucirea cerului și, împrăștiind lumină mai strălucitoare decât a acelor stele, orbesc privirile celor ce se uită la ei. Căci acelea apar doar în nopte, dar ziua nu se mai arată. Acestea însă și noaptea și ziua strălucesc la fel, căci sunt stele duhovnicești, și cu însăși lumina soarelui se întrec; ba mai mult, îl depășesc cu totul.” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, p. 69)*

„Un astfel de om, chiar dacă va păși pe pământ, va fi precum cel ce viază în cer: cugetă cele de sus, vede¹¹³ cele de sus, nu se mai înfricoșează de uneltirile potrivnice ale vicleanului diavol. Când vede diavolul asemenea schimbare, că cei ce erau mai înainte sub stăpânirea lui au fost ridicați la atâta înălțime și au fost învredniciți de atâta iubire de oameni din partea Stăpânului, vădindu-și, spre propria-i ocară, neputința, nici nu îndrăznește să-i privească în față. Căci nu suferă valurile de lumină ce se revarsă cu strălucire de pe fața lor, ci este orbit de lucire și se întoarce îndărăt.” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, p. 70)*

„Ai văzut cum zidire nouă cu adevărat este ceea ce s-a întâmplat? Căci pătrunzând harul lui Dumnezeu, a replăsmuit și a schimbat sufletele: altele le face din cum au fost nu preschimbându-le ființa, ci primenind voința liberă [*προιαρεσις*] și nelăsând mai departe ca ochii minții să aibă, ca și criteriu, o prejudecată contradictorie față de lucruri¹¹⁴, ci, curățind albeața ochilor, le-a dat să vadă cu claritate¹¹⁵ atât urâtenia și diformitatea răutății, cât și marea frumusețe și strălucire a virtuții.

Ai văzut cum Stăpânul face zi de zi o nouă creație? Cine, spune-mi, a crezut vreodată că cel ce-și pierdea adeseori întreaga existență în plăcerile vieții¹¹⁶, închinându-se pietrelor și lemnului și socotindu-le pe acestea dumnezei, s-a suit cu totul la atâta înălțime a virtuții și a disprețuit și batjocorit pe toate acelea: pietrele le-a văzut ca pietre, lemnele, ca lemne, iar Făcătorului tuturor I s-a închinat și L-a cinstit prin credință mai mult decât pe toate cele din viața aceasta.

Ai văzut cum credința în Hristos și urcușul spre virtute sunt numite *zidire nouă*?” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, p. 74)*

„Căci atâta vreme cât acel rău demon și dușman al mântuirii noastre vede haina cea duhovnicească asemeni unui fulger, nu îndrăznește nici măcar să stea aproape, atât se înspăimântă de strălucirea ei. Căci îi orbește ochii fulgerul ce țâșnește din ea.” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este*

¹¹³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Exact: *își închipuie cele de sus*. Este vorba de a-și preocupa mintea în detaliu, în adâncime cu cele de sus. (n.s. 3, p. 70)

¹¹⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Aceasta înseamnă că după botez vedem realitatea așa cum este ea, nu cum ne închipuim că este. (n.s. 12, p. 74)

¹¹⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Cu limpezime, dar și în cele mai mici detalii. (n.s. 13, p. 74)

¹¹⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Traducerea exactă ar fi: *și-a cheltuit întreaga viață duhovnicească în plăcerile vieții biologice*. (n.s. 14, p. 74)

zidire nouă. *Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi*” (I Cor., 5, 17), în vol. *Cateheze baptismale*, p. 77)

„... voi, cei ce acum ați fost învredniciți de dumnezeiasca și tainica inițiere și ați lepădat povara păcatelor și ați îmbrăcat luminatul veșmânt. Dar ce zic *luminatul veșmânt*, când L-ați îmbrăcat pe Însuși Hristos și L-ați primit pe Stăpânul tuturor înlăuntrul vostru! Arătați, așadar, o viață vrednică de Cel Ce locuiește în voi, ca să atrageți și mai mult har de sus și să râvniți a imita pe cel ce a fost mai întâi prigonitor și apoi apostol.” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 89)

„Căci nu fără importanță sunt, iubite, cele de care am fost învredniciți. Mărima darurilor întrece orice minte omenească și biruie orice cuget de-al nostru. Ia gândește-mi-te ce stăpânie¹¹⁷ și s-a încredințat și ce fel de vrednicie ai primit de la Împăratul tuturor. Cel mai înainte rob, prizonier și răzvrătit a fost ridicat la treapta de fiu. Prin urmare, nu fi ușuratic, nici nu îngădui să îți se răpească această vrednicie, nici nu te lăsa golit de această bogăție duhovnicească. Căci dacă tu nu vrei, nimeni nu poate vreodată să îți ia cele ce ți le-a dăruit Dumnezeu¹¹⁸!

Acest lucru nu este cu putință în treburile omenești. Căci atunci când cineva are vreo vrednicie din partea împăratului lumesc, pierderea ei nu stă în voia [*γνωμῆ*] proprie, ci cel care i-a dat-o, acela i-o și ia; și oricând vrea, îl văduvește de acea vrednicie și îl face dintr-o dată om simplu și îl dezleagă din funcție. Dar cu Împăratul nostru toate sunt pe dos. Căci vrednicia o dată dăruită din iubire de oameni – adică înfierea, sfințenia, harul Duhului – nimeni nu ne-o mai poate răpi vreodată, afară doar de suntem delăsători. Dar ce vorbesc eu de răpire! Căci dacă vede că avem o dispoziție binevoitoare față de cele deja încredințate ne mai adaugă și pe deasupra, și cu multă noblete sporește darurile din partea Lui.” (*Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 90-91)

„Prin Botez ne naștem din nou, nu creaturi muritoare, pământești, mici, ci creaturi cerești, ființe supranaturale, fii ai lui Dumnezeu, moștenitori nemuritori ai unei împărății nemuritoare. O viață nouă ne este dată (...) suntem făcuți fii ai lui Dumnezeu. Dumnezeu ni se comunică nouă; Duhul Sfânt face din noi locuința Lui. La ființa divină care este creată ne corespund puteri divine, cu calități, cu acte supranaturale. Această minune apare mai bine, când noi considerăm, nu numai unde ne ridică Botezul, ci adâncul din care ne scoate el.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 192-193)

„Sufletul întunecat prin păcat redevine de-un alb cerească, orice greșală este ștearsă, orice pedeapsă este iertată.

La ieșirea din apele botezului sufletul este atât de curat încât el poate fi admis în cer.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 193)

„Dintr-o creatură mică, dintr-un atom, botezul face o creatură divină, o ființă minunată, nobilă, cerească, frumoasă, cu frumusețea proprie lui Dumnezeu, destinată strălucirilor unui neam, a unei împărății cerești, luând parte la viața lui Dumnezeu și ca moștenitor al tuturor bunurilor Lui deodată.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 193)

¹¹⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Analogie cu funcțiile puterii publice. (n.s. 13, p. 90)

¹¹⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Redutabilă afirmație a Sfântului Ioan. Prin urmare, dacă vrem, chiar și această viață poate deveni un rai în comparație cu necazurile inerente ei. După botez – dar conștientizat pe deplin – întreaga responsabilitate a păcatului cade asupra omului, nu asupra diavolului. Dacă ceva ni se pare că nu se derulează bine, ar trebui să ne scrutăm mai întâi lăuntru și conștiința și apoi să încercăm remedii externe. Toți, prin starea de nepocăință și delăsare în care ne aflăm, suntem vinovați pentru fața și mersul actualei lumi. (n.s. 14, p. 91)

„Primul efect al botezului este de a șterge păcatele noastre fără a lăsa cea mai mică urmă din ele. Dumnezeu ne dă aici deplină iertare. Al doilea efect este de a ne reacheza în ordinea supranaturală de unde ne-a făcut păcatul să cădem. Așa cum o statuie a fost deformată de murdărie și de ruină și pe care cuptorul o redă în frumusețea ei de la început.

La focul divin al Duhului, nu numai că sufletul nostru se curățește de orice întinăciune, ci îi este redată strălucirea harului. Vasul a fost spart mai întâi, apoi Dumnezeu l-a refăcut și i-a redat o frumusețe mai întreagă și o strălucire mai minunată.

(...) Botezul are două efecte, el lucrează două opere în mod egal de minunate. El ne scoate din robie și din relele păcatului. El face să ne naștem la viața divină. Ori înainte de a-i da lumii un asemenea har și de a institui o atât de măreață Taină, Dumnezeu l-a arătat prin închipuiri.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 194-195)

„O Botezule, la lumina ta divină care ne inundă, recunoaștem nimicul lucrurilor pământești și prețul lucrurilor supranaturale. Dumnezeu este de acum înainte totul pentru tine. Dumnezeu este haina de sfințenie și de slavă. Dumnezeu este viața ta și alimentul acestei vieți. Dumnezeu este prietenul, tatăl, susținătorul, bucuria, nădejdea sufletului tău. Dumnezeu este supremul și unicul tău binefăcător.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 196)

„Botezul, de altfel, nu ne deschide el accesul la Tainele sfinte?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 197)

BOTEZUL (recomandări pentru neofiți)

„... ați lepădat haina cea veche, cea zdrențuită, v-ați uns cu mirul cel duhovnicesc, toți ați ajuns slobozi. Nimeni dar să nu mai intre în robia celui rău. Viața e luptă și război.” (*Omilie împotriva celor care n-au venit la biserică, (La începutul Faptelor Apostolilor – I)*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 300)

„După ce ieșiți din acele ape dumnezeiești și arătați prin această ridicare¹¹⁹ chipul [συμβολον] învierii, cereți ocrotirea¹²⁰ Lui în luptă, ca să puteți păzi cu multă trezvie cele dăruite vouă și ca să puteți a nu fi prinși în meșesugirile celui rău. Rugați-vă pentru pacea Bisericilor, implorați-L pentru cei ce încă rățăcesc, plecați genunchii pentru cei care sunt în păcate, iar pentru noi cereți să fim învredniciți de împuținarea lor¹²¹. Căci Cel Ce v-a dat atâta îndrăzneală și v-a înscris între cei dintâi prieteni ai Săi și v-a adus înfierea, vouă, celor ce ați fost mai înainte întemnițați și robi și lipsiți de îndrăzneală, nu vă va refuza cererile voastre ci pe toate vi le va plini, arătând și în aceasta bunătatea Sa.

Și prin aceasta Îl veți atrage spre o și mai mare bunăvoință.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 56-57)

„Dar voi, proaspeți oșteni ai lui Hristos, care azi ați fost înscriși în ceruri, care ați fost chemați la acest praznic duhovnicesc și urmează să vă bucurați de masa împărătească, voi arătați zel pe măsura măreției darurilor, ca și mai mare har să atrageți de sus. Căci iubitor de oameni fiind Stăpânul nostru, văzând că pentru cele încredințate vouă ați avut o dispoziție binevoitoare [ευσυνωμονας λεγμενους] și bine ați păzit mulțimea darurilor, vă va revărsa cu prisosință har și, chiar dacă Îi oferim ceva neînsemnat, El ne va cinsti cu mari daruri.”

¹¹⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Textul original oferă o imagine: drumul spre îndumnezeire este o scară a cărei primă treaptă este botezul. (n.s. 33, p. 57)

¹²⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Termenul grec arată de fapt *împreună luptarea* omului și a lui Hristos împotriva diavolului. Nu este vorba doar de o ocrotire de la distanță și intermitentă, ci o participare continuă și reală a lui Hristos la efortul creștinului. (n.s. 34, p. 57)

¹²¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Împuținarea păcatelor, rățăciilor, eresurilor etc. (n.s. 35, p. 57)

(Cateheza aceluiași către neofiți și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, p. 70)

„Legămintele pe care le-ați făcut cu Stăpânul, scriindu-le nu cu cerneală și hârtie, ci prin credință și mărturisire, să le păziți statornice și necălcate, silindu-vă să rămâneți tot timpul vieții în aceeași strălucire. Căci este cu puțință – doar dacă vrem să aducem și noi neîncetat din partea noastră ceva – nu numai să rămânem întru aceeași strălucire, ci și mai strălucitoare să facem aceste haine duhovnicești. Fiindcă și Pavel, după botez, o dată cu trecerea timpului, mult mai luminos și strălucitor devenea, harul înflorind și mai mult în el.

Așadar, și noi să ne silim să veghem zi de zi, ca nu cumva strălucirea hainei noastre să primească vreo pată sau murdărie.” (Cateheza aceluiași către neofiți și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, pp. 80-81)

„Căci dacă vom râvni ca lumina din noi, adică harul Sfântului Duh, să o facem mai strălucitoare prin lucrarea faptelor bune, încât niciodată să nu se stingă, ne vom bucura în toată vremea vieții de acest nume de cinste. Dar după cum cel cu trezvie și neadormit și care arată o viețuire vrednică este neîncetat un neofit, tot așa cel ușuratic, chiar și după o singură zi se face nevrednic de această cinste.

Fiindcă și fericitul Pavel, prin virtutea de după botez atrăgându-și mai multă bunăvoință de sus, a rămas continuu în această strălucire, sporind în sine, prin virtute, strălucirea luminii. Iar Simon Magul pocăindu-se, a alergat la darul botezului și s-a împărtășit de harul și cinstea Stăpânului, dar nu a adus o voință¹²² pe măsură, ci a arătat ușurătate. Și pe dată a rămas pustiu de atâta dar, încât a primit de la cel dintâi dintre apostoli sfat ca să vindece prin pocăință mărimea greșelii. Căci i-a spus: *Pocăiește-te de această răutate a ta, că doar ți se va ierta cugetul inimii tale.*” (Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți, în vol. Cateheze baptismale, p. 90)

„Știind, așadar, că după ce am primit harul lui Dumnezeu totul depinde de noi și de râvna noastră, să arătăm o bună dispoziție față de cele dăruite nouă ca să ne facem vrednici de daruri și mai mari. De aceea, vă rog, voi, care ați fost învredniciți acum de dumnezeiescul dar, arătați multă veghere și păziți curată și nepătată îmbrăcămintea cea duhovnicească dată vouă. Iar noi, care am dobândit acest dar mai demult, să arătăm multă schimbare în viețuire.” (Îndemnul aceluiași ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiți, în vol. Cateheze baptismale, p. 91)

„Vreau mai departe să-mi întorc cuvântul către neofiți. Neofiți îi numesc nu numai pe cei învredniciți de curând de duhovnicescul dar, ci și pe cei botezați acum un an sau mai de mult. Căci dacă ar vrea, ar putea și aceștia să se bucure neîncetat de acest nume de cinste. Această tinerețe nu cunoaște bătrânețe, nu este supusă bolii, nu se pierde prin lipsa de vlagă, nu slăbește odată cu timpul, nu poate fi cucerită prin nimic, nu este împuținată de nimic, decât numai de păcat. Căci bătrânețea ei vine prin istovirea din păcat.” (A aceluiași certare către cei ce pleacă de la slujbă și se duc la hipodrom și la spectacole. Asemenea și câtă grijă se cuvine să avem față de frații căsătoriți, în vol. Cateheze baptismale, p. 102)

„Și mai ales voi, cei nou îmbrăcați în Hristos, care ați primit coborârea Duhului, vă rog, în fiecare zi cercetați cu atenție strălucirea hainei voastre, ca să nu primească nicidecum vreo pată sau zbârcitură: nici prin vorbe nepotrivite, nici prin auzirea celor deșarte, nici prin gânduri rele, nici prin ochii ce se împiedică pur și simplu de orice le cade prima dată sub

¹²² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: sunt esențiale pentru progresul duhovnicesc nu atât puterea și capacitățile omului, cât atitudinea personală binevoitoare și dornică de a lucra pentru Dumnezeu. (n.s. 12, p. 90)

privire. Să ne străjuim pe noi înșine din toate părțile, prin pomenirea neîncetată a acelei înfricoșate zile încât¹²³, rămânând în lumina de acum și păzind haina nestricăciunii nepătată și curată, să fim învredniciți de acele negrăite daruri.” (*Urările de bun venit ale aceluiași și lauda celor care au venit din împrejurimile Antiohiei*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 130)

BOTEZUL (ferirea de păcatele de după botez)

„Vă rog, dar, pe voi, care astăzi ați fost înscriși printre fii, cei ce ați îmbrăcat haina aceasta strălucitoare, să păstrați cu toată paza strălucirea pe care o aveți acum, închideți din toate părțile intrarea diavolului, pentru ca, bucurându-vă mai din belșug de harul Duhului, să puteți aduce rod, unul treizeci, altul șaiszeci și altul o sută și să fiți învredniciți să întâmpinați cu îndrăznire pe împăratul cerurilor când are să vină.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 222)

BOTEZUL (păcatele săvârșite după Botez sunt pedepsite mai aspru)

„Dacă, după Botez ne ducem la tot felul de păcate, păcatele pe care le vom face noi atunci vor fi pedepsite mai aspru decât acelea pe care le-am făcut înainte de Botez, cu toate că și unele și altele sunt de aceeași specie și de aceeași calitate. Sfântul Pavel o arată, și dă dreptate, prin aceste cuvinte: *Cel ce a călcat legea lui Moise este ucis fără milă, prin mărturia a doi sau a trei martori. Gândiți-vă cu cât mai aspră va fi pedeapsa cuvenită celui ce a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu și a necinstit sângele Testamentului cu care s-a sfințit și a făcut de ocară Duhul harului* (Evr., 10, 28-29).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVIII, 1, p. 131)

BOTEZUL (despre al doilea botez sau despre repetarea botezului)

„Precum, deci, nu este cu puțință de a se răstigni Hristos a doua oară, căci aceasta ar fi a-L batjocori pe El; că dacă moartea nu-L va mai stăpâni, dacă a înviat, dacă prin înviere a devenit mai puternic decât moartea, dacă prin moarte a învins moartea; și dacă după toate acestea iarăși Se răstignește, toate cele spuse sunt povești și bătaie de joc. Deci, cel ce se botează a doua oară, iarăși Îl răstignește pe El. Deci ce înseamnă *a doua oară răstignind loru-și?* Adică răstignindu-L iarăși. Căci precum Hristos a murit pe cruce, tot așa și noi am murit prin botez, nu cu trupul, ci cu păcatul. Privește acum moarte și moarte; Acela a murit cu trupul, iar în noi omul cel vechi a fost înmormântat, și a înviat omul cel nou, cel ce a devenit deopotrivă chipului morții Lui (...) Botezul nimic alta nu este, decât omorârea (moartea) celui ce se botează, și învierea lui. Bine a zis el *a doua oară răstignind loru-și pe Fiul lui Dumnezeu*, căci cel ce face aceasta, ca uitând oarecum de harul cel dinainte, și astfel ducând o viață trândavă, ca și cum ar mai fi un alt botez, desigur că se înșală și astfel toate se răstoarnă pe dos. De aceea trebuie a fi cu băgare de seamă și a ne asigura (...) Nu este, deci, botezul de a doua oară, iar de cumva este, apoi este și al treilea botez, și al patrulea, căci cel de dinainte pururea este desființat de cel următor, iar acesta de altul, și tot așa la infinit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IX, pp. 150-151)

„Nu mai este o a doua baie, de aceea e nevoie de lacrimile noastre, de pocăință, de mărturisire, de milostenie, de rugăciune și de toată cealaltă evlavie. Așa că și după botez se curățesc păcatele, cu osteneală multă și cu oboseală.” (*Omilia I la Rusalii*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 214)

¹²³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ziua Judecării de Apoi. (n.s. 31, p. 130)

„Iertare este! Dar a doua iertare, prin baie nu mai este.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 65)

BOTEZUL (sângelui - martiriul)

„Ieri Stăpânul nostru s-a botezat cu apă; iar astăzi robul se botează cu sânge; ieri s-au deschis porțile cerului; astăzi au fost călcate în picioare porțile iadului.

Să nu te minunezi că am numit mucenicia *botez*; căci și aici zboară Duhul cu multă îmbelșugare, și aici pier păcatele și se face o minunată și frumoasă curățire a sufletului. Și după cum se spală cei botezați în apă, tot astfel și mucenicii se spală în sângele lor.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 288)

BUCURIA (neîncetată a celor virtuoși)

„Iar dacă unul se bucură mult, iar altul suferă mai mult, asta se datorește celui ce suferă, pentru că e mic la suflet, și nu firii lucrurilor. Dacă am vrea să ne bucurăm neconținut, avem o mulțime de prilejuri. Dacă îmbrățișăm virtutea, nimic nu va putea să ne întristeze”. (*Omilia la Matei*, omilia LIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 618)

„Dacă dorești veselie, nu căuta bani, nici sănătatea trupească, nici slava, nici puterea, nici desfătărilor, nici mesele bogate, nici veșmintele de mătase, nici ogoare costisitoare sau case arătoase și strălucitoare, sau altceva de felul acesta; ci deprinde înțelepciunea cea după voia Domnului, prinde virtutea, și nimic din cele de față sau din cele viitoare nu va mai putea să te mâhnească. Dar ce zic eu: Să te mâhnească? Ba încă, ceea ce întristează pe alții, pentru tine va fi un spor de bucurie. Căci bățile, morțile, pagubele, învinuirile, grijile și toate cele asemănătoare, când le răbdăm pentru Dumnezeu și au această rădăcină, ne aduc multă plăcere în suflet.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVIII-a, p. 151)

„Noi avem bucurii nespuse, acelea pe care numai cerul singur le poate concepe și da.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 369)

BUCURIA (adevărată bucurie)

„Aceasta este singura bucurie: numai atunci ne bucurăm, când facem binele (...).” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, p. 151)

BUCURIA („Bucurați-vă cu cei ce se bucură!”)

„Faptul de a te bucura cu cei ce se bucură necesită un suflet mai înalt decât de a plânge cu cei ce plâng. Aceasta o face însăși firea, și nimeni nu este atât de împietrit ca să nu plângă pe cel ce este în nenorociri; pe când tocmai aceia au nevoie de un suflet bărbătos, adică nu numai de a nu învidia pe cel ce prosperă în afacerile sale, ci încă de a se și bucura. De aceea și Apostolul acest fapt l-a arătat mai întâi, fiindcă nimic altceva nu întărește dragostea dintre oameni atât de mult ca faptul de a ne împărtăși bucuriile și supărările unii altora.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXII, p. 422)

„Prin faptul că te bucuri împreună cu el atunci când se bucură, adică atunci când prosperă în ale sale, tu te cureți de orice invidie și ură.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXII, pp. 422-423)

„*Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng!* (Rm., 12, 15). (...) Dacă vezi pe fratele tău că are succese, nu zice: *succesele sunt ale lui, de ce să mă bucur eu?*, căci

aceste cuvinte nu sunt cuvinte de frate, ci de dușman. De voiești, succesul aceluia nu este al său, ci al tău, tu ești stăpân a-l face mai mare, dacă nu te întristezi, ci te bucuri, dacă ești vesel și mulțumit. Și cum că lucrul este așa, se învederează de acolo, că cei ce pizmuiesc nu pizmuiesc numai pe cei ce progresează, ci și pe cei ce se bucură de progresele acelora, pentru că știu că și aceștia progresează în faptele cele bune, și că ei mai cu seamă sunt acei ce se glorifică.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XI, pp. 135-136)

„Voiești să amărăști pe diavol? Fii bucuros și mulțumit de succesele altuia. Voiești să-l mulțumești pe el? arată-te posomorât, și atunci prin supărarea ta îl vei ușura oarecum de supărarea ce i-a cauzat-o fratele tău prin biruința purtată asupra-i. Atunci tu dezbinându-te de fratele tău, te pui alături cu diavolul, și cauzezi fratelui un rău mai mare decât cum i-ar fi putut cauza el. Căci nu e tot una: de a fi dușman și a lucra ca dușman, cu a fi prieten și a lucra ca dușman, sau a te da de partea dușmanilor, căci un astfel de om este mai primejdios decât toți dușmanii din lume. Dacă fratele tău a avut succese, fie în cuvânt, fie în fapte, fă-te părtaş succesorilor sale, și arată prin aceasta că el este unul din membrele tale.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XI, p. 136)

„(Bucurându-te cu cel ce se bucură – n.n.), nu ai călcat în picioare numai invidia, ci ai mai făcut încă și altceva: acela are numai o cunună, iar tu ai două și aceste două sunt mai strălucite decât cea una. Și care sunt acele două? Una este aceea pe care ai câștigat-o contra pizmei, și a doua pe care ai dobândit-o datorită dragostei (...) Voiești a auzi și despre a treia cunună? Ei bine, pe acesta îl aplaudă oamenii de pe pământ, iar pe tine îngerii din ceruri.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XI, p. 137)

„Ne-a poruncit și Pavel, când ne-a spus să ne bucurăm cu cei ce se bucură și să plângem (Rom., 12, 15) cu cei ce plâng. E ușor însă să plângi cu cei ce plâng, dar nu atât de ușor să te bucuri cu cei ce se bucură. Mai ușor ne e să suferim împreună cu cei ce suferă decât să ne bucurăm cu cei fericiți. Într-un caz, însăși natura suferinței e în stare să aplice spre milă chiar și pietrele; în celălalt caz, invidia nu-l lasă pe omul care nu gândește ca un filosof să ia parte la bucuria celor fericiți. Căci după cum dragostea unește pe cei despărțiți, așa invidia desparte pe cei uniți. De aceea, vă rog să căutăm să ne bucurăm cu cei ce se bucură, ca să curățim din suflet invidia. Că nimic nu alungă atât această boală cumplită și greu de vindecat ca participarea noastră la bucuria celor care trăiesc în mod virtuos. Ascultă cât de desăvârșit este Pavel și într-o privință, și-n alta! *Cine este slab*, spune el, *și eu să nu fiu slab? Cine se smintește, și eu să nu ard?* (II Cor., 11, 29). N-a spus: *și eu să nu mă întristez*, ci: *eu să nu ard*, voind să arate prin acest cuvânt tăria durerii lui.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 397)

„Dacă vezi pe un altul că sporește în toate și nu-l pizmuești, ci, dimpotrivă, aduci mulțumire ca pentru propria ta bunăstare lui Dumnezeu, Care a făcut strălucit pe fratele tău, ai și primit mare răsplată pentru bucuria ta.” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 17)

BUCURIA (în Domnul)

„... fiindcă a vorbit (Apostolul Pavel – n. n.) de pace, și fiindcă atât pacea cât și bucuria pot fi și în lucruri rele, de aceea a adăugat imediat: *în Duhul Sfânt*.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVI, pp. 478-479)

„Căci lucrul de căpetenie pentru apostol era mântuirea păcătosului, însă acolo unde nimic nu vătămă mântuirea, le făcea și plăcerea lor.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IV, p. 51)

„Mai departe, frații mei, bucurați-vă întru Domnul (Flp., 3, 1). Bine spune întru Domnul, cu alte cuvinte, nu după lume, fiindcă lumea nu poate da bucurie în astfel de lucruri.” (Omilia la Epistola către Filipeni, omilia a XI-a, p. 190)

„Iubiți și mult doriți, bucuria și cununa mea, așa să stați întru Domnul, iubiții mei (Filip., 4, 1), spune Sfântul Apostol Pavel. Cine dobândește bucurie de la Dumnezeu nu o mai pierde niciodată, oricât de grea ar fi viața sa. Celelalte surse ale bucuriei sunt schimbătoare și temporare, iar bucuria izvorâtă din ele nu este atât de puternică încât să facă să dispară tristețea provenită din lucrurile neplăcute. Însă bucuria care izvorăște din evlavie, pe de o parte, ne dă sentimentul certitudinii și stabilității, iar pe de altă parte, este atât de mare, încât face să dispară tristețea, pentru că cel care are evlavie în suflet îl iubește pe Dumnezeu și se dăruiește Lui, aflând în El izvor de fericire.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 374)

BUCURIA („Bucurați-vă pururea întru Domnul !”)

„Bucurați-vă pururea întru Domnul (Flp., 4, 4). Nimic altceva nu înseamnă aceasta, decât că trebuie să ducă o astfel de viață curată, încât să se bucure în inima lor (...).

Și iarăși zic: Bucurați-vă (Flp., 4, 4). Bine a făcut că a repetat cuvântul. Fiindcă firea lucrurilor aduce întristarea, iar prin această repetare a dat de înțeles că totdeauna trebuie a ne bucura.” (Omilia la Epistola către Filipeni, omilia a XV-a, p. 253)

„El (Pavel – n.n.) nu a spus numai: *Bucurați-vă pururea*, ci a adăugat și pricina bucuriei necurmăte, când a zis: *Bucurați-vă pururea întru Domnul*. Pe cel ce se bucură întru Domnul nici o restriște nu-l poate scoate din bucuria lui. De bună seamă, toate celelalte de care ne bucurăm sunt schimbătoare, trecătoare și lesne se prefac. Și nu au numai acest neajuns, ci și pe acela că, chiar dacă dăinuiesc, nu ne hărăzesc o bucurie așa de mare, ca să poată îndepărta sau adumbri mâhnirea ce ni se ivește din altă parte. Dar teama de Dumnezeu are aceste două însușiri: e statornică și nemișcată și din ea izvorăște atâta bucurie, că nu mai simțim deloc celelalte necazuri. Cel care se teme de Dumnezeu cum se cuvine și se bizuie pe Dânsul, are parte de rădăcina plăcerii și de izvorul bucuriei. Și după cum o mică scânteie căzând în marea nesfârșită lesne se mistue, tot așa orice restriște ar cădea peste cel ce se teme de Dumnezeu, piere și se stinge ca și cum ar cădea în marea fără fund a bucuriei. Și ceea ce e de mirare e că, deși necazurile sunt de față, el, cel ce se teme de Dumnezeu, nu încetează de a se bucura. Când nu se ivește nici o supărare, nu e mare lucru să te poți veseli într-una, dar când te înconjoară atâtea lucruri ce te vâra în supărări, să fii mai presus decât ele toate, și să fii voios în mijlocul năpastei, aceasta este cu adevărat de uimire. După cum nimeni nu s-ar mira că cei trei tineri n-au ars, dacă ar fi fost ei departe de cuptorul babilonic: (ceea ce i-a mirat pe toți a fost împrejurarea că ei, deși au stat atâta timp în foc, au ieșit de acolo mai puțin vătămați decât cei care n-au fost acolo) tot așa trebuie să spunem și despre sfinți: nu ne-am mira dacă, nefiind supuși la nici o încercare, s-au bucurat fără încetare. E însă vrednic de mirare și mai presus de firea omenească, că fiind înconjurați de nesfârșite rele de peste tot, s-au simțit mai bine decât cei ce aveau parte de liniște deplină.

Cum că nu e cu puțință să găsim vreo viață din afară (lumească sau păgână) care să aibă neconținut parte de voioșie, s-a deslușit prin cele spuse mai sus; cum că, pe de altă parte, e peste puțință ca adevăratul credincios (creștinul) să nu guste o necurmătată plăcere, și aceasta iarăși voi încerca s-o dovedesc, nu numai ca să învățați, dar ca să și râvniți după această viață lipsită de supărări. Să ne închipuim un om care n-are nimic pe cuget, bizuindu-se pe o conștiință curată, cu gândul numai la viața viitoare, în așteptarea bunelor nădejdi de acolo; ce lucru ar putea - ia spune-mi - să-l împingă pe un astfel de om la mâhnire? Nu-i așa că moartea pare lucrul cel mai nesuferit de pe lume? Dar pe unul ca acesta, așteptarea morții nu numai că nu-l întristează, dar îl și desfată mai degrabă. Căci știe că odată cu moartea încetează trudele,

că ea e o goană spre cununi și spre răsplată pusă la o parte pentru cei ce au luptat pentru credință și virtute. Sau poate moartea prea timpurie a feciorilor? Dar va răbda și aceasta bărbătește, spunând vorbele lui Iov: *Dumnezeu a dat, Dumnezeu a luat; cum Domnul a binevoit, așa s-a întâmplat. Fie numele Domnului binecuvântat în veci* (Iov 1, 21). Dar dacă nu pot să-l întristeze moartea și pierderea copiilor, cu atât mai puțin paguba bănească, necinstea, pâra și bârfirea nu vor putea atinge un suflet așa de tare și viteaz, și nici durerea trupului, căci și Apostolii au fost biciuiți, dar nu și-au pierdut curajul.

Mare lucru e și acesta. Dar ceea ce e și mai mult, e că nu numai nu s-au mâhnit, dar făceau din această biciuire temei pentru o plăcere și mai mare, și se întorceau de la fața sinedriului veseli că au fost învredniciți și ei de batjocură pentru numele lui Hristos. Pe un astfel de om să presupunem că l-a ocărit sau l-a batjocorit cineva. Dar el a fost învățat de Hristos să se bucure de ocări. *Bucurați-vă și vă veseliți* - zice Evanghelistul - *de orice vorbă rea ce vor spune împotriva voastră din pricina Mea, căci plata voastră cea multă e în ceruri* (Matei 5, 11. 12).

Dar să zicem că un astfel de credincios s-a îmbolnăvit. Dar el a auzit pe altul sfătuindu-l și zicând: *La boală și la sărăcie, bizuiește-te pe Dânsul, căci precum aurul se lămurește în foc, așa și oamenii cei plăcuți Domnului, în cuptorul umilinței* (Isus Sirah 2, 4. 5).

Dacă deci, nici moartea, nici paguba de bani, nici boala trupească, nici necinstea, nici ocara, nici altceva de felul acesta nu poate să-l mâhnească, ci mai de grabă să-l bucure, atunci ce pricină de supărare poate avea? *Ce adică ? Nu se supărau sfinții?*, mă va întreba cineva. N-auzi - mi se va spune - pe Pavel zicând: *Am supărare mare și neconținută este durerea inimii mele?* (Rom. 9, 2).

Apoi tocmai asta e de mirare, că supărarea a adus câștigul și plăcerea izvorâte din jale. Căci după cum bicele le pregăteau bucurie, nu dureri, tot așa și supărarea le pregătea acele mari cununi (de mai târziu). Minunea e că în cele lumești, nu numai întristarea, dar și veselie aduce paguba cea mai mare; în cele ale Duhului tocmai dimpotrivă: nu numai veselie, dar și întristarea cuprinde în sine o mare comoară de bucurii.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVIII-a, pp. 143-146)

BUCURIA (de aici, de pe pământ, și cea din viața viitoare)

„Bucuria de aici este amestecată întotdeauna cu întristare, și niciodată nu se găsește curată și lipsită de ea. Pe când bucuria aceea este curată, fără vicleșug, neavând într-însa nimic amestecat. Acea bucurie să o simțim, pe aceea să o căutăm. De altfel, nu este cu putință de a câștiga o astfel de bucurie, decât ca aici să nu preferăm pe cele plăcute, ci pe cele folositoare, căutând a le suferi toate cu mulțumire.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XV, p. 217)

BUCURIA (căi spre agonisirea bucuriei)

„Că nici nu putem simți bucurie în suflet dacă nu socotim mai întâi ca fericire a noastră fericirea altora, dacă nu socotim binele aproapelui ca bine al nostru. Iar asta n-o poți simți dacă nu te subjugă tirania dragostei.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 221)

BUCURIA (duhovnicească – dobândirea ei)

„... dacă vrem să ne bucurăm de adevărata mulțumire, să fugim, mai întâi de toate, de răutate și viclenie. Să căutăm să facem fapte bune, fiindcă altfel nu e cu putință a ne împărtăși de aceasta, chiar de am urca până pe tronul împărătesc. De aceea și zicea Pavel: *Iar roada*

duhului este dragostea, bucuria, pacea (Galateni 5, 22). Acest fruct să-l creștem și să-l păstrăm noi, pentru ca și aici să ne bucurăm de veselia și mulțumirea sufletească, și, în același timp, să ne învrednicim de împărăția viitoare, prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 27)

BUCURIA (nelegiuitorilor)

„Nu totdeauna e bună bucuria. Se bucură și hoții când fură; se bucură și desfrânatul când strică casa altuia; se bucură și lacomul când răpește avutul altuia; se bucură și ucigașul când ucide. Nu trebuie să ne uităm dacă se bucură, ci dacă se bucură de un lucru bun și folositor. Să cercetăm dar cu atenție de nu găsim cumva în bucuria omului slăvit bucuria desfrânatului, bucuria hoțului”. (*Omilii la Matei*, omilia LVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 681)

BUNĂTATEA (exortatie la bunătate)

„Hristos nu sărută cu atâta bucurie gura profeților cu câtă bucurie sărută gura oamenilor blânzi și buni.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 894)

BUNĂTATEA (roadele bunătății)

„Bunătatea naște în noi nădejdea mântuirii și ne umple inima de bucurie.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 263)

BUNURILE

(comuniunea bunurilor în epoca primară a creștinismului)

„Când au început Apostolii să semene cuvântul credinței au venit la credință îndată trei mii (Fapte 2, 41) și apoi cinci mii (Fapte 4, 4) și sufletul și inima tuturor acestora era una (Fapte 4, 32). Iar pricina acestei înțelegeri, legătura dragostei lor, care făcea ca atâtea suflete să fie una, era disprețul de averi. *Nimeni nu spunea*, zice Scriptura, *că este ceva al său din averile lui, ci toate erau de obște* (Fapte 4, 32).

Când a fost tăiată rădăcina relelor, adică iubirea de arginți (I Tim., 6, 10), atunci au venit toate bunătățile și s-au strâns unii lângă alții, pentru că nu mai era nimic care să-i despartă. *Al meu și al tău*, aceste cuvinte de gheață, care au adus în lume războaie cu dușumii, au fost izgonite din sfântă Biserică aceea! Creștinii locuiau pe pământ ca îngerii în ceruri. Săracii nu-i pizmuiau pe cei bogați! Nici nu erau bogați! Bogații nu-i disprețuiau pe cei săraci! Nici nu erau săraci! Toate erau în comun! Nu era nici unul care să spună că era ceva al său din averile sale. Nu se întâmpla atunci ce se petrece azi. Azi, cei ce au dau celor nevoiași; atunci, nici asta nu era, ci toți se despărțiseră de averi, le puseseră la mijloc, le amestecaseră, așa încât nu se mai știa cine fusese bogat mai înainte. Disprețul de averi a stârpit chiar mândria în toți, căci toți erau egali și toate averile amestecate. Poți vedea credința lor nu numai din asta, ci și din felul în care se despărțeau de averi. *Toți câți aveau țărini și case le vindeau, aduceau prețul celor vândute și le puneau la picioarele Apostolilor*. Scriptura n-a spus că le dădeau în mâinile Apostolilor, ci *le puneau la picioarele Apostolilor* (Fapte 4, 34-35). Prin asta creștinii își arătau respectul, evlavlia și frica ce-o aveau față de Apostoli. Socoteau că iau mai mult decât dau.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Trebuie să fie și erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 239-240)

„Și, după cum cei care sunt chemați în mari dregătorii, care vor să locuiască în orașe împărătești, se mută în orașele acelea după ce își prefac în bani toată averea lor, tot așa făceau

și creștinii pe vremea Apostolilor, când au fost chemați la cer, în metropola cea de Sus, în împărăția de acolo. Știind că aceea este patria lor cea adevărată, își prefăceau în bani averile lor și le trimiteau acolo mai înainte, prin mâinile Apostolilor.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Trebuie să fie și erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 241)

CAMĂȚA (- legătura nedreptății)

„Nu vezi câtă pedeapsă stă deasupra cametei? Nu auzi că și în Vechiul Testament este oprită camăta? (Deut., 15, 7-8).

Dar care e scuza celor mai mulți cămătari?

Dacă iau dobânzi pentru banii împrumutați, o fac pentru ca să ajut pe cel sărac, mi se spune.

- Nu păcătui, omule! Dumnezeu nu vrea astfel de jertfă. Nu înșela legea lui Dumnezeu. Mai bine să nu-i dai săracului deloc decât să-i dai dintr-un astfel de câștig. Din pricina dobânzilor nedrepte faci să fie nelegiuți chiar banii adunați prin muncă dreaptă și cinstită”. (*Omilia la Matei*, omilia LVI, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 656-657)

„Aceasta este legătura nedreptății! Acestea sunt legăturile cele cu silă făcute! Cămătarul spune: Dau bani cu împrumut, nu ca să iei, ci ca să dai mai mult decât ți-am dat. Dar Dumnezeu ne poruncește să nu luăm înapoi nici banii pe care i-am dat. *Dați*, ne spune Dumnezeu, *celor de la care nu așteptați să mai luați* (Luca 6, 35). Însă ceri mai mult decât ai dat și silești pe cel pe care l-ai împrumutat să se socotească dator, să-ți pună în palmă și ce nu i-ai dat. Și crezi că prin asta îți mărești averea! În loc să ți-o mărești îți aprinzi focul cel nestins.

Așadar, ca să nu se întâmple una ca aceasta, să tăiem pânțelele cel rău care zămislește dobânzile, să stărpim odraslele cele nelegiuite, să secăm pânțelele acesta pustiitor și să urmărim numai câștigurile cele mari și adevărate.

- Dar care sunt acestea?

- Ascultă-l pe Pavel, care spune: *Mare câștig este evlavie unită cu îndestularea cu ceea ce ai* (I Tim., 6, 6).

Să ne îmbogățim, dar, numai cu această bogăție, ca să ne bucurăm și aici pe pământ de tihnă și să avem parte și de bunătățile cele viitoare”. (*Omilia la Matei*, omilia LVI, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 657-658)

CAMĂȚA (gravitatea)

„Ce poate fi mai groaznic decât să neguțătorești sărăcia altuia, decât să faci comerț cu nenorocirile fraților tăi? Ce poate fi mai groaznic decât să iei masca bunătății, și sub ea să-ți arăți toată neomenia, să întinzi mână de ajutor, și cu ea să împingi în prăpastie pe cel ce are nevoie să fie ajutat? Ce faci, omule? N-a venit la ușa ta săracul ca să-i mărești sărăcia, ci ca să-l scapi de sărăcie! Faci la fel cu cei ce preferă otrăvurile; aceia fac de nesimțit răutatea lor, amestecând otrava cu mâncarea; tu, acoperind prăpădul dobânzii cu masca bunătății, nu-i lași să simtă vătămarea pe cei ce au să bea otrava cea ucigătoare. De aceea, prilej bun este să spunem, despre cei ce dau bani cu dobândă și despre cei ce se împrumută, cuvintele spuse despre păcat.

- Dar ce s-a spus despre păcat?

- *Până la o vreme*, spune Scriptura, *îndulcește gâtulejul; dar mai târziu o vei afla mai amară ca fierea și mai ascuțită decât sabia cea cu două tăișuri* (Proverbe 5, 3-4). Așa se întâmplă și cu cei ce se împrumută. Când nevoiașul primește banii, simte o ușurare mică și

trecătoare; dar mai târziu, cu creșterea dobânzilor, când povara ajunge mai mare decât puterile lui, vede că dulceața aceea, care-i ungea gâtulejul, e mai amară ca fierea, mai tăioasă decât sabia cu două tăișuri; și se vede silit să părăsească dintr-o dată toată moștenirea părintească.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citesc Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență....*, pp. 346-347)

CAMĂTA (remedii)

„Dar tu cauți răsplata aici. Pentru ce faci aceasta? Lasă milostenia să fie milostenie, iar nu marfă de vândut. Mulți, desigur, au luat răsplata și aici, însă nu au luat-o aici astfel precum au luat-o cei ce aici nu au luat nimic - însă unii dintre aceștia au luat-o ca mai slabi, și poate că nu au fost atrași atât de mult de cele de acolo. Și după cum cei flămânzi, proști și robi ai pântecelui, fiind chemați la masa împărătească și neașteptând timpul potrivit, dâșii întocmai ca și copiii cei mici apucă mai înainte, vătămându-și astfel pofta de mâncare și săturându-se de bucatele cele mai de rând - tot așa pătimesc și cei ce caută și primesc aici răsplata milosteniei, împrumutându-și singuri plata de acolo.

Dar apoi tu, împrumutând pe altul, după trecere de vreme dorești a lua capitalul ceva mai mare, sau poate nici nu-l iei, ca astfel prin întârziere să iei mai mare camătă, iar dacă faci milostenie tu ceri răsplata îndată, deși nu ai a sta aici, ci acolo neconținut; nu ai a fi judecat aici, ci acolo, și tot acolo vei da și seamă de faptele tale. Și dacă cineva ți-ar pregăti o casă în care tu nu vei sta, firește că ai socoti faptul acesta ca o pagubă; iar acum tu voiești a te îmbogăți aici, de unde de multe ori chiar și mai înainte de asfințitul soarelui vei fi nevoit a pleca? Nu știi că noi nu avem cetate stătătoare, că ne găsim în loc străin, ca străini și pribegi? Nu știi că ne vom scoate de aici ca străini, ca unii ce nu nădăjduim nimic și nici așteptăm nimic? - Ceea ce tocmai și pătim.

Pentru aceea, tot ceea ce strângem, aici lăsăm. Că nu îngăduie Stăpânul ca, luându-le acestea, să ne ducem de aici, fie că am clădi case, sau am cumpăra țarină, sau robi, sau lucruri de gospodărie, sau altceva de acest fel. Nu numai că nu-ți îngăduie ca luându-le să pleci de aici, dar nici măcar nu ți se va da vreo plată. Căci ți-a spus dinainte să nu clădești, nici să cheltuiești cele străine ori pe cele ale tale. Deci pentru ce, lăsând pe ale tale, lucrezi și cheltuiești din cele străine, ca astfel să pierzi și munca, și plata, și să suferi încă și osânda cea mai mare?” (*Tâlcuire la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XVI, p. 158)

„Tu, însă, împrumutându-i bani cu dobândă săracului, care este semenul tău, îi pregătești o și mai mare nenorocire. Fă acest schimb, nu te împiedic, dar pentru Împărăția cerurilor. Ca răsplată a ajutorului pe care îl oferi nu lua dobândă, ci viață veșnică. De ce devii neînțelept și pierzi ceva atât de mare pentru câțiva bani, care pier? De ce-L lași pe Dumnezeu și urmărești câștig material? De ce te faci că nu-L vezi pe Domnul cel bogat și alergi după omul sărac? Domnul îți va răsplăti fiecare binefacere pe care o săvârșești, pe când omul se supără atunci când îți înapoiază ceea ce i-ai împrumutat. Acesta cu greu îți dă chiar și o sutime din datorie, pe când Acela te răsplătește însutit și pe deasupra îți dăruiește și nemurirea. Omul îți întoarce datoria cu cârteli și înjurături, pe când Acela îți răsplătește faptele bune cu laude și vorbe bune. Omul simte față de tine ură, pe când Acela îți pregătește cu iubire cununi de slavă. Omul îți dă fără tragere de inimă ceea ce-ți datorează în viața aceasta, pe când Acela îți dă cu bunăvoință și în viața de acum și în cea de dincolo bunătați pe care nu ți le datorează. Ce poate fi mai neînțelept, așadar, decât să nu știi cum să dobândești cel mai mare câștig?” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 160-161)

CAMĂȚA (sfaturi pentru cămățari)

„Iartă pe toți datornicii tăi – și pe cei ce-ți datorează bani și pe cei ce ți-au greșit – și cere apoi de la Dumnezeu răsplată pentru o măreție sufletească ca aceasta! Că atâta vreme cât aceia îți sunt datornici, nu vei avea pe Dumnezeu datornic! Dar dacă le ierți acelora datoria, vei putea trage la răspundere pe Dumnezeu și vei putea să-I ceri, cu multă tărie, răsplata unei atât de mari filosofii.” (*Omilia la Matei*, omilia XV, XI, în col. PSB, vol. 23, p. 194)

CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică)

„Cât despre catehumeni, desigur, nu este permis ca aceștia să se roage împreună cu credincioșii în biserică, pentru că nu au dobândit încă îndrăzneală dinaintea lui Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 197)

CĂRȚILE (scrierea de cărți)

„Mai mult în scriere și prin cărți rămâne cineva bogat, decât în însăși firea lucrurilor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVIII, p. 416)

CĂSĂTORIA (definiția)

„Căsătoria este purtare obștească de grijă de neamul omenesc.” (*Cuvânt de laudă la întâia Muceniță și întocmai cu Apostolii, Tecla*, în vol. *Predici la sărbători împăratești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 572)

CĂSĂTORIA („va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi cu femeia sa și vor fi amândoi un trup”)

„Pentru aceea, va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa. Nu a zis simplu: *se va uni*, ci: *se va lipi*, arătând cât de strânsă e legătura. Și vor fi amândoi un trup.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaselea, p. 80)

„Taină mare este aceasta (...) Și cum este taină? Se adună bărbatul și femeia și ambii fac unul (...) Se adună împreună și devin un corp. Dacă cei doi nu devin unul, nu fac pe cei mulți, întrucât rămân doi, iar când se unesc, atunci fac. Și ce învățăm noi de aici? Că puterea unirii este mare. Isusina lui Dumnezeu a despărțit chiar de la început pe unul în două, și voind a arăta că și după despărțire rămâne tot unul, nu a lăsat ca numai unul să fie de ajuns spre naștere. Unul singur nu este în realitate unul, ci jumătatea unului, jumătatea întregului, iar dovada este că nu poate face copii, ca și mai înainte de nuntă.

Ai văzut acum taina nunții? A făcut pe unul din celălalt, și iarăși pe acești doi i-a făcut unul, astfel că și astăzi din unul se naște omul. Bărbatul și femeia nu sunt doi oameni, ci unul singur. Aceasta se poate adevăra și astăzi, și în tot timpul (...) dacă unul este capul (bărbatul) iar cealaltă (femeia) este corpul, cum se poate zice că sunt doi?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, pp. 151-152)

„Și chiar din forma corpului ar putea vedea cineva că sunt unul, căci femeia a fost făcută din coasta bărbatului, și prin urmare amândoi sunt jumătăți a întregului. De aceea și numește pe femeie ajutor bărbatului, ca să arate că sunt una, de aceea și bărbatul preferă pe femeie înaintea tatălui și a mamei sale, ca să se arate că ei sunt un întreg. Dar și tatăl se bucură la căsătoria fiului și a fiicei sale, căci aceștia se grăbesc a se uni fiecare cu propriul său corp; și

face atâta cheltuială de bani la nuntă, și totuși nu poate suferi să vadă pe fiul său necăsătorit.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia XII, p. 152)

„Aceasta este dat Mirelui și miresei, ca să-și părăsească părinții și să se unească unul cu celălalt.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 55)

„*Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și cei doi (prin căsătorie) vor fi un trup*, un singur om (Facerea 2, 24; Efeseni 5, 31). Aici se arată că bărbatul, după ce-i părăsește pe cei care l-au născut, se lipește de femeie. De aici înainte trupul, tatăl și mama, nasc copil care se plăsmuiește din unirea semințelor lor. Încât toți trei sunt un singur trup, așa cum și noi la fel suntem un trup cu Hristos. Așadar câtă iubire ai pentru tine, atâta iubire vrea Dumnezeu să ai și pentru femeia ta. Nu vedeți că și în trupul nostru există multe lucruri nedesăvârșite și multe lipsuri? Unul are picioarele strâmbe, altul mâinile paralizate, un al treilea are vreun mădular bolnav etc. Însă nici nu se poartă rău cu mădularul acela, nici nu-l taie; dimpotrivă, îl îngrijește și-l ocrotește mai mult decât pe mădularele sănătoase, și motivul este lesne de înțeles.

Așadar, iubește-o pe femeia ta tot așa cum te iubești și pe tine. Nu numai pentru că bărbatul și femeia au aceeași fire, ci și dintr-o altă pricină, mai însemnată: Deoarece nu mai sunt două trupuri separate, ci unul singur; și bărbatul este capul, iar femeia trupul. După cum spune apostolul Pavel într-o altă epistolă de-a sa, *Hristos este capul oricărui bărbat, iar capul femeii este bărbatul, iar capul lui Hristos este Dumnezeu* (I Corinteni 11, 3). Însă așa cum spune, că *capul lui Hristos este Dumnezeu*, la fel zic și eu că, după cum noi suntem un trup, așa este și Hristos cu Tatăl. Prin urmare și Tatăl este capul nostru. Ne aduce și două exemple, imul despre trup și altul despre Hristos. De aceea și adaugă: *Taina aceasta* — adică cea care spune că bărbatul și femeia vor deveni un trup — *mare este; iar eu zic, în Hristos și în Biserică* (Efeseni 5, 32). Se referă la legătura dintre Hristos și Biserică, pentru că și Acela. L-a lăsat pe Tatăl Său, s-a arătat ca om pe pământ, s-a unit cu mireasa (Biserica), adică cu noi, și s-a făcut un duh cu ea — cu noi, căci *cel ce se lipește de Domnul este un duh cu El*, (I Corinteni 6, 17). Și este taină mare, pentru că omul pe tatăl lui, care l-a născut și l-a crescut, pe mama lui, care în dureri înfricoșătoare l-a adus pe lume, pe părinții lui, care i-au făcut atât bine și l-au ocrotit atâția ani, pe aceștia îi părăsește. Și ce face? Se lipește de o femeie care cu puțin înainte îi era. necunoscută, cu care nu avea nimic în comun. Cu adevărat, mare taină! Tar părinții nu numai că. nu regretă, că se întâmplă acest lucru, ci se și bucură și cheltuiesc cu bunăvoință bani pentru nuntă. Negrăită taină! Necercetată taină! A profețit-o și Moise în cartea *Facerii* (2, 23-25). A propovăduit-o acum cu glas tare Pavel, zicând că se referă la legătura dintre Hristos și Biserică.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 109-111)

„Și ca să ne arate nouă dumnezeiasca Scriptură tăria și intimitatea legăturii, nu a zis *se va uni cu femeia*, ci *se va lipi de femeia lui*. Ba nici aceasta nu a fost suficient, ci a adăugat și *vor fi cei doi un singur trup*. De aceea și Hristos, aducând această mărturie, a zis: *încât nu mai sunt doi, ci un singur trup* (Mt., 19, 6). Atât de mare este unirea și legătura, zice Hristos, încât cei doi sunt un singur trup. Spune-mi, ce gând omenesc poate să cerceteze acest lucru, ce minte [*dianoia*] poate să-l tâlcuiască? Nu bine a zis acest fericit dascăl al lumii că este taină? Și nu a zis pur și simplu că este taină, ci *taina aceasta mare este*.” (Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 27)

„*Va lăsa* – zice – *pe tatăl său și pe mama sa*. Iată, acesta este un exemplu din afară. Dar nu a zis după aceea: *și va locui împreună cu ea*, ci *se va lipi de ea*. Prin aceasta arată unirea strânsă [*ακριβής ενωσις*] și dragostea foarte puternică dintre ei. Și nici aceasta nu i-a fost de ajuns, ci a arătat prin ceea ce urmează că supunerea este de așa fel, încât cei doi să nu mai fie doi. Nu a zis să fie un singur duh sau un singur suflet, căci acel lucru este clar și cu puțință

oricui, ci așa să fie supunerea ca și cum sunt un singur trup¹²⁴.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 101)

CĂSĂTORIA („Taina aceasta mare este”)

„Când se vorbește de legăturile căsătoriei, în mod sigur se vorbește de un lucru sfânt și binecuvântat de Dumnezeu. Căsătoria este o *Taină mare*, originea ei este divină, misiunea ei este sublimă, faptele ei sunt mari și roditoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 227)

„*Este o taină mare*, zice apostolul. Da, cu adevărat destul de mare și destul de străină! Două ființe nu se cunosc, poate nu s-au văzut niciodată. Însă Dumnezeu le rânduiește pe unul altuia; intervine adesea o împrejurare care le apropie și la o primă privire reciprocă se aprinde flacăra tainică a iubirii. Și părinții? La ei de asemenea să admirăm o taină. Această fiică pe care grijiile lor generoase au cuprins-o atâta vreme, de care le era insuportabil să se despartă un moment, ei o dau, ei se despart de ea, ei o înzestreză cu această zestre, ei care sunt de altfel atât de avari. Și toată această purtare împotriva naturii se începe și se sfîștește cu cele mai uimitoare ușurințe. Dumnezeu este acolo. Puterea Lui și înțelepciunea Lui poruncesc și natura se desjudecă pentru a asculta de El. Și să n-o pierdem niciodată din vedere. Dumnezeu schițează astfel în căsătorie taina prin excelență, unirea Cuvântului Său cu natura omenească: *Taina aceasta mare este, iar eu zic în Hristos și în Biserică.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 248-249)

CĂSĂTORIA (este instituită de Dumnezeu și binecuvântată de El)

„Căsătoria vine de la Dumnezeu, mai întâi în instituirea sa primară apoi în înălțarea ei prin Iisus Hristos la demnitatea de Taină. Dumnezeu alegând pentru creaturile Sale drumul potrivit pentru fiecare în parte, în două stări: una mai sublimă, fecioria; cealaltă mai accesibilă mulțimii, căsătoria. Celor mai tari, El le deschide imensitatea și poruncește dezvoltarea spre stările îngerești ale cumpătării. Pentru păsăricile mai slabe el construiește cuibul căsătoriei unde ele își vor griji slăbiciunea lor.

Însă acest cuib el îl face încă sublim! El îl înconjoară cu legislația care-l înobilează și-l apără: *Dumnezeu este legiutorul așezării ei*. El o ridică până la demnitatea de Taină. Și ca ultimă și nespusă măreție, El o face imaginea cuprinzătoare a unirii Cuvântului Său cu natura omenească.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 243)

CĂSĂTORIA (familia – Biserica de acasă)

„Familia este o mică Biserică.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 102)

CĂSĂTORIA (în vechime)

„Când auzi, însă, că Iacov s-a însurat cu două surori și cu cea mare și cu cea mică, să nu te tulburi și să nu judeci vremurile de atunci cu vremurile de acum. Pe vremea aceea, pentru că era la început, se îngăduia ca un bărbat să țină două sau trei sau chiar mai multe femei, ca să se înmulțească neamul omenesc; dar acum, când cu harul lui Dumnezeu neamul omenesc s-a înmulțit și virtutea a crescut, nu se mai îngăduie. Venind Hristos a tăiat din rădăcini acest obicei rău.” (*Omilia la Facere*, omilia LVI, III, în col. PSB, vol. 22, p. 224)

¹²⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Cei doi trebuie să se armonizeze atât de fin și amănunțit, încât fiecare mișcare a inimii, a trupului, a întregii lor ființe să fie ca o singură mișcare. Aceasta se poate numi dacă se mișcă, până în cel mai mic amănunt, vorbă, gest și gând, după Hristos. (n.s. 230, p. 101)

CĂSĂTORIA (la vârstă tânără)

„...Înainte de a cunoaște tânărul desfrâul să-l căsătorească cu o fată cuminte și înțeleaptă; ea va scoate pe bărbatul ei de pe căile pline de păcate și va fi pentru el ceea ce e frâul pentru mînz. Nu au altă pricină desfrânările și adulterele decât aceea că tinerii sunt lăsați de capul lor. Dacă tânărul are însă o soție pricepută, se va îngriji și de casă și de slava sa și de bunul său nume. Îmi spui că-i tânăr? Da, o știu și eu. Dar dacă Isaac s-a însurat la vîrsta de patruzeci de ani și a trăit în feciorie pînă atunci, cu mult mai mult acum, pe vremea harului, ar trebui ca tinerii să practice această filozofie”. (*Omilia la Matei*, omilia LIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 694)

„...care e câștigul căsătoriei? Că ea păstrează trupul curat; dacă n-ar avea această parte bună căsătoria n-ar fi de nici un folos. Voi însă faceți cu totul dimpotrivă; când copiii s-au umplut de toate murdăriile, atunci îi căsătoriți, în zadar și fără de folos.

- Copilul, spun părinții, trebuie să aștepte pînă ce-și face o situație, pînă ce ajunge strălucit în treburile publice.

- Da, de lucrul acesta vorbește toată lumea! De sufletul lui însă nu spuneți nici un cuvânt, ci îl disprețuiți și-l aruncați. De aceea s-au amestecat toate; sunt toate pline de neorînduială și de tulburare, că socotim sufletul un lucru de prisos, că nu ne îngrijim de cele de neapărată trebuință, dar avem mare grijă de cele neînsemnate. Nu-ți dai, oare, seama că nimic nu-l va bucura atîta pe copil ca păstrarea lui curat de necurătenia desfrânării? Nimic nu este egal cu sufletul! Că spune Hristos: *Ce-ar folosi omul de-ar dobîndi lumea toată, dar și-ar pierde sufletul său?* (Matei 16, 26)”. (*Omilia la Matei*, omilia LIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 695)

„Câți aveți băieți tineri și voiți a-i introduce în societate, grăbiți-vă a-i băga cu un ceas mai înainte în jugul căsniciei. Și fiindcă pe tânăr îl tulbură dorința și pofta de femeie, apoi tot timpul mai înainte de căsătorie să-l povățuiești, să-l înfricoșezi, să-l sperii, să-l îndemni, și în fine să întrebuițezi toate mijloacele spre a-l convinge să se însoare. Când a sosit timpul căsătoriei, nimeni să nu o amâne. Iată că acum eu grăiesc cuvinte de pețitoare: logodiți-vă fiii voștri!” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia V, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 216)

„Iute apoi să le dăm (tinerilor – n.n.) femeii, astfel ca trupurile lor să fie curate și neatinse când vor primi pe mireasă. Aceste amoruri sunt cele mai fierbinți. Cel ce a fost înțelept și cumpătat și mai înainte de nuntă, cu atît mai mult va fi și după nuntă, pe când cel ce s-a deprins cu desfrânarea mai înainte de nuntă, va face aceasta și după nuntă. *Pentru desfrînat toată pâinea este dulce, nu va înceta pînă în sfârșit.* (Înțelepciunea lui Isus Sirah 23, 23).” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, pp. 97-98)

„Cu toții știm că la tineri pofta trupească este mai puternică și stăruitoare. Așadar dacă sunteți părinți, înainte de vremea căsătoriei să-i înfrînați pe copiii voștri cu povețe, cu făgăduieli, cu frică, cu orice mijloc posibil. Și atunci când vor crește, să nu amânați căsătoria lor. Nu lăsați anii să treacă. Chiar și înainte ca fiul vostru să meargă în armată, chiar și înainte de a se împlini profesional, îngrijiți-vă să se însoare. Căci atunci când știe că nu va întârzia să se afle împreună cu mireasa lui, flacăra trupului se va potoli. Însă dacă vede că voi faceți ca nunta să întârzie, așteptând să strângă bani, va deznădăjdui și va aluneca în desfrâu.

Of, banii ăștia! Pe nimeni nu interesează despre cum va dobîndi copilul cuminenție, înțelepciune, cumpătare, bunătate, virtute. Toți aleargă cu furie după bogății și averi. Aurul Îl dă la o parte pe Hristos...

Să vă îngrijiți, rogu-vă, mai întâi de sufletele copiilor voștri. Dacă fiul vostru se apropie neprihănit de mireasă, atunci bucuria va fi împreună cu binecuvîntarea și cu frica de Dumnezeu, atunci căsătoria va fi într-adevăr vrednică de cinste, de vreme ce va uni suflete curate și nepângărite. Atunci soții vor avea în viața lor de obște armonie, pace și înțelegere.

Însă dacă tânărul înainte de căsătoria lui a obișnuit să trăiască în necurăție și desfrâu, la fel va face și în căsnicie. Pentru o perioadă scurtă de timp va fi mulțumit de soția lui. Dar grabnic se va întoarce la lucrurile de dinainte, la vorbe porcoase, la glume viclene, la fapte de desfrâu, pe care nu-mi este îngăduit să le descriu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 38)

CĂSĂTORIA (pregătirea pentru căsătorie)

„Gândește-te câtă grijă aveau cei vechi! Când își însurau copiii nu umblau după bani, după multă bogăție, după robi, după atâtea hectare de pământ; nu căutau frumusețea din afară, frumusețea chipului fetelor, ci frumusețea sufletului și purtări frumoase”. (*Omilia la Facere*, omilia XLVIII, II, în col. PSB, vol. 22, p. 157)

„Ați văzut cum căutau cei vechi să ia femei copiilor lor? Căutau noblețe sufletească înainte de bani. Nicăieri nu era vorba de acte dotale, de învoieli și de toate acele lucruri de batjocură care se fac azi. Nicăieri ne era vorba de condițiile acelea care se înscriu în acte de căsătorie, anume ce se va întâmpla dacă soțul moare fără să lase copii, dacă se întâmplă cutare și cutare lucru. Nu, la cei vechi nu era vorba de așa ceva, ci actul dotal cel mai mare și cel mai sigur era purtarea fetei. Nu erau cântece și dansuri”. (*Omilia la Facere*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 164)

„Uită-te cât de mare era filosofia acelor oameni! A fost vorba, oare, de cete de robi? Nu! A fost, oare, vorba de acte, de învoieli, de condițiile acelea de răs, care se pun la facerea nunților: dacă se întâmplă asta, dacă se întâmplă aceea? Nu! Azi, chiar înainte de căsătorie, oamenii, care nu știu nici dacă va ține căsnicia până seara, rânduiesc în acte cele ce se vor întâmpla cu mult mai târziu; dacă n-au să aibă copii, dacă au să aibă copii și altele la fel cu acestea”. (*Omilia la Facere*, omilia LVI, III, în col. PSB, vol. 22, p. 224)”

CĂSĂTORIA (alegerea miresei/mirelui – criterii)

„Că nu averea, ci virtutea face bogată pe o femeie. Ce folos de bogăție dacă femeia e cheluitoare, dacă nu-i înțeleaptă, dacă împrăstie totul mai repede ca vântul? Ce folos de bogăție dacă femeia e desfrânată și are nenumărați amanți? Ce folos de bogăție dacă e bețivă? Nu-l va săraci iute pe bărbat?”. (*Omilia la Matei*, omilia XXVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 361)

„Aflați însă cum se căsătoreau cei vechi și faceți ca ei!
Dar cum se căsătoreau aceia?

Se interesau ce purtări are fata, ce apucături, ce însușiri sufletești.

De aceea nu aveau nevoie de contracte, nici de garanția hârtiei și cernelii. În locul tuturor acestora le era de ajuns purtarea miresei. Vă rog, dar, și pe voi, nu umblați după bani și după avere, ci după purtări, după bunătatea inimii. Caută fată evlavioasă, fată cuminte! Aceste însușiri sunt mai bune decât nenumărate comori. De cauți pe cele ale lui Dumnezeu vei avea și pe cele din lumea aceasta; dar dacă le nesocotești pe acelea și umbli după acestea, nici de acestea n-ai parte.

- Dar cutare, mi se spune, a ajuns bogat de pe urma femeii!

- Nu îți este rușine să-mi dai astfel de exemple? Am auzit pe mulți spunând: Mai bine să ajung săracul săracilor, decât să ajung bogat de pe urma femeii! Da! Ce poate fi mai neplăcut decât o astfel de bogăție? Ce poate fi mai amar decât această bună stare? Ce poate fi mai rușinos decât de a ajunge vestit pe această cale și a se spune de toți: Cutare a ajuns bogat de pe urma femeii! Nu mai vorbesc de neplăcerile dinăuntrul casei, care, vrând-nevrând, vin peste cel care s-a căsătorit așa. Nu mai vorbesc de înfumurarea femeii, de slugărnicia bărbatului, de certurile dintre soț și soție, de ocările slugilor. Slugile îi spun în obraz: Sărac, coate goale, om de nimic, născut din oameni de nimic! Ce a avut când a venit aici? Nimic!

Nu-i, oare, a stăpânei noastre toată averea? Dar nu-ți pasă de aceste cuvinte! Nu-ți pasă că nu ești om liber”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 835-836)

„Sfătuiesc a cerceta de la început și a face totul ca să ia femei potrivite de soții, pline de toate calitățile cele bune.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p.280)

„Aceasta să o căutăm mai înainte de casă, sau robi, sau bani și ogoare, și mai înainte de foloasele cetățenești sau politice – și mai mult ca orice să dorim ca aceea care șade împreună cu noi la cârma corăbiei să nu se răscoale sau să se dezbine de noi. Căci astfel și altele vor urma după dorință, iar în cele duhovnicești vom avea multă ușurință, trăgând jugul acesta al căsniciei cu întreagă împreună-glăsuire și izbăvind în toate după dorință, cu care prilej ne vom putea bucura și de bunătățile făgăduite nouă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 280)

„Mai întâi caută un bărbat pentru fecioară, însă bărbat în toată puterea cuvântului, protector al femeii, bărbat care să fie capul trupului, și căruia tu-i predai nu o slugă, ci-i încredințezi pe însăși fiica ta. Nu căuta bani, nu căuta strălucirea neamului, nu măreția patriei lui, căci toate acestea sunt prisoselnice, ci tu caută evlavie sufletului, blândețea, adevărata înțelepciune, frica de Dumnezeu, dacă voiești ca fata ta să viețuiască cu plăcere. De vei căuta bogăție, nu numai că nu o vei folosi cu nimic, ba încă o vei vătăma, căci o vei face sclava lui, în loc să fie liberă. Nu se va folosi ea atât de mult de plăcerea aurărilor, pe câtă scârbă va avea din rolul ce-l are ca sclavă. Deci nu căuta de acestea, ci caută mai ales egalitatea în cinste, și dacă nu este cu puțință aceasta, apoi atunci caută un bărbat mai sărac decât fiica ta, și nicidecum mai bogat, dacă nu voiești să-ți dai fata unui despot, ci unui adevărat bărbat. Când tu voiești ca să examinezi cu exactitate valoarea bărbatului aceluia, roagă pe Hristos ca să-ți stea de față și să-ți arate, și El nu se va rușina de aceasta, căci nunta este taina venirii Lui. Mai ales roagă-L atunci, ca să dea fetei tale un astfel de mire. Nu fi mai rea tu decât sluga lui Avraam, care fiind trimisă într-o călătorie atât de depărtată, a știut totuși în ce anume parte trebuie a se refugia, și de aceea a și reușit în totul. Când tu studiezi și cauți pe acel bărbat, roagă-te și zii către Dumnezeu: *Pe care îl voiești Tu Doamne, economisește-l!* Încredințează-l în mâna Lui acest lucru, și El fiind cinstit de tine prin această cinste, îți va răsplăti. Două lucruri trebuie a face: a încredința în mâna Lui alegerea bărbatului, și a cere ca acel bărbat să fie așa precum îl voiește El.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, pp. 155-156)

„... cercetez în mai de aproape ceea ce pare că aduce fericirea într-o casă nouă, ceea ce adeseori mulți bărbați, dar, mai bine spus, toți bărbații, doresc să aibă când se însoară. Care-i dorința lor? Să se însoare cu fete bogate. Un om sărac, un om de jos, un om din popor dorește să-și ia femeie dintr-o familie de seamă și puternică, dintr-o familie bogată. Vom vedea că o astfel de căsătorie atât de mult dorită are tot la atât de multe neazuri ca și sărăcia de care vor să scape. Și iată cum. Oamenii, prin firea lor, sunt foarte mândri, și, dintre toți, femeile sunt și mai mândre cu cât sunt și mai slabe; din pricina aceasta sunt și mai stăpânite de patima mândriei. Dacă se întâmplă ca femeia să mai aibă și niște motive din afară să se mândrească, atunci nimic nu le mai poate înfrâna; sunt ca o flacără peste care arunci materiale care se aprind ușor; se înalță, sunt nesupuse, răstoarnă ordinea firească a lucrurilor, întorc totul cu susul în jos. O femeie bogată măritată cu un bărbat sărac nu îngăduie ca el să fie capul gospodăriei; stăpânită de mândrie și de îngâmfare, îl dă jos din locul ce i se cuvine și-l așază în cel convenit ei, acela al supunerii și al ascultării. Ea ajunge capul și stăpânul casei. Poate fi o robie mai cruntă pentru bărbat? Nu mai vorbesc de ocările, insultele, disprețul cu care-l încarcă pe soț! Acestea-s mai de nesuferit dintre toate!

Se poate însă să mi se obiecteze următoarele, și am auzit, când le vorbesc așa, pe mulți făcând această obiecție: să ajungă bogat și să trăiască în belșug, că nu-i nici o greutate să învingă și să supună mândria femeii lui!

Dacă vorbește așa, apoi mai întâi nu-și dă seama ce greu e lucrul acesta. În al doilea rând, chiar dacă se mai întâmplă să o înfrângă, o face tot spre paguba lui. E mai greu și mai neplăcut pentru bărbat să i se supună femeia lui de teamă, silită și forțată, decât să o lase să-i poruncească în toată voia.

- Pentru ce?

- Pentru că această sălnicie ce-o face femeii sale alungă din căsnicia lui toată dragostea, toată plăcerea. Iată când nu-i nici o dragoste, nici plăcere, ci teamă și silnicie, ce preț mai are căsnicia?

Așa stau lucrurile în căsniciile în care femeia este bogată. Dacă se întâmplă ca ea să nu aibă nimic, iar soțul să fie bogat, atunci este slujnică în loc de soție; femeia liberă ajunge roabă; pierde toată libertatea și autoritate ce i se cuvin, nu are o situație mai fericită decât robii cumpărați cu bani. Dacă bărbatul are gust să trăiască în desfrâu, să se îmbete, să aducă în patul lui cârd de femei stricate, soția n-are ce face; trebuie sau să sufere totul și să fie mulțumită cu ce vede, sau să plece din casă. Grozăvia nu se mărginește la atâta. Dacă bărbatul este bogat, și ea săracă, atunci nu poată să poruncească cu toată libertate nici slugilor, nici slujnicilor; trăiește ca într-o casă străină, ca și cum s-ar folosi de lucrurile ce nu-i aparțin; nu trăiește sub același acoperiș cu un soț, ci cu un stăpân; este obligată să facă orice și să sufere orice. Dacă, acum, un bărbat se însoară cu o fată de seama lui, și acum egalitatea dintre soț și soție este distrusă de legea care obligă pe femeie să se supună bărbatului, cu toate că egalitate dintre averea sa și cea a bărbatului o face să se creadă egală cu el.

- Sunt, oare, toate căsniciile pline de atâtea greutăți?

- Nu, nu toate! Dar să nu-mi aduci ca pildă foarte puținele căsnicii, ușor de numărată, netulburate de astfel de greutăți. Trebuie să definim esența căsniciei, nu după cazurile extrem de rare, ci după cele întâlnite la fiecare pas. Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită marii lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 53-55, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 99-101)

„A venit vremea ca o fată să se mărite. Cea dintâi grijă: pe cine va lua de bărbat? Grijă și temere, să nu aibă parte de un bărbat de neam prost, cu numele pătat, să nu aibă parte de un om cu inimă de piatră, de un șarlatan, de un îngâmfat, de un fanfaron; se teme ca să nu fie cumva gelos, chițibușar, prost, viclean, aspru, ticălos. E drept că nu toate fetele trebuie să dea peste astfel de bărbați; dar neapărat toate se preocupă și se îngrijesc de toate acestea.

Nici nu s-a ivit în viața unei fete cel sortit să-i fie soț, și ea toată ziua se gândește și nădăjduiește să vină odată; tremură toată și se teme; o frământă și o chinuie toate aceste gânduri

Ar putea să mi se spună:

- O tânără poate însă să se bucure însă să se bucure în așteptarea unui soț bun și de treabă!

- Da, e drept! Dar de obicei pe noi nu ne mângâie atât de mult nădejdea unei fericiri viitoare, cât ne întristează așteptarea necazurilor viitoare. O bună stare viitoare numai atunci dă naștere la plăcere, când ești pe deplin încredințat că nădejdea și se va îndeplini; neplăcerile însă și necazurile îți zguduie și-ți tulbură îndată sufletul, chiar dacă bănuiești că te vor lovi. Starea sufletească a unei fete înainte de măritiş se aseamănă foarte bine cu starea sufletească a robilor duși în piață spre vânzare. După cum aceștia nu pot avea liniște sufletească, din pricină că nu știu ce fel de oameni vor fi viitorii lor stăpâni, tot astfel și o fată de măritat, în tot timpul dinainte de măritiş, este ca o corabie prinsă de furtună, deoarece părinții ei în fiecare zi pe unii tineri îi vor de gineri, iar pe alții îi resping. Astăzi, un tânăr a întrecut în calități pe

învingătorul de ieri; mâine, îl biruie și pe acesta altul. Se poate întâmpla ca, chiar în pragul nunții, cel voit ca ginere să plece cu mâinile goale, și părinții să-și dea fata după unul de care nici nu era vorba.

Cumplete griji copleșesc nu numai pe femei, ci și pe bărbați. cu atât mai mult cu cât viața bărbaților poate fi cercetată cu ușurință, pe când viața unei tinere fete cum poate fi iscodită în ce privește purtarea și educația ei, o dată ce ea a stat tot timpul închisă în casă?

Așa stau lucrurile în timpul logodnei; când vine însă ziua nunții, neliniștea miresei crește și mai mult, iar teama este mai mare decât plăcerea măritişului; se teme ca nu cumva să fie pe placul mirelui chiar în seara nunții, să nu fie mai prejos de așteptările lui. Mai merge să fie disprețuită mai târziu, după ce la început a fost lăudată; dar dacă este nesuferită din prima zi a căsătoriei, mai poate fi, oare, prețuită mai târziu? Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită marii lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 57, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 103-104)

„Cumplit lucru este să te căsătorești cu o femeie mai săracă decât tine, dar tot atât să te căsătorești și cu una mai bogată. Cea dintâi te face să duci o viață mizeră și plină de lipsuri; cealaltă răpește bărbatului și libertatea, și dreptul de a fi stăpân în casa lui.” (*Către același Teodor*, 5, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 385-386)

„Să nu simți respingere față de femeie pentru că s-a nimerit să nu fie frumoasă. Ascultă ce zice Scriptura: *Albina e mică printre zburătoare, dar rodul muncii ei întrece orice dulceață* (Înțelepciunea lui Sirah 11, 3). Făptură a lui Dumnezeu este și femeia. Prin respingerea ta n-o jighești pe ea, ci pe Ziditorul ei. Ce are ea a ei? Nu i le-a dat pe toate Domnul? Dar nici pe femeia frumoasă să n-o lauzi, să n-o admiri. Admirația pentru una și nesocotirea celeilalte arată că omul acela e desfrânat. Să cauți frumusețea sufletului și să-L imiți pe Mirele Bisericii. Frumusețea trupească, dincolo de faptul că este plină de mândrie, provoacă gelozie, și deseori chiar bănuieli neîntemeiate. Nu dăruiește însă, și plăcere? Pentru puțin, da; pentru o lună sau două, sau cel mult pentru un an; mai târziu, însă, nu. Pentru că, datorită obișnuinței, nu te mai preocupă frumusețea, care însă întreține mândria femeii. Așa ceva nu se întâmplă în cazul unei femei care nu are frumusețe exterioară, însă are frumusețe lăuntrică. Acolo este normal ca plăcerea și iubirea soțului să rămână de la început și până la sfârșit nemicșorate, întrucât provin din frumusețea sufletului, nu a trupului.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 107)

„Frumusețe trupească să nu cerem. Nu-i vezi pe atâția și atâția care și-au luat femei frumoase, cum și-au distrus viețile în chip jalnic? Și nu-i vezi pe alții, care fără să aibă femei frumoase au trăit foarte fericiți?

Însă nici femeie bogată să nu căutăm. Nimeni să nu aștepte să devină bogat prin căsătorie. Vrednică de scârbă și de nesocotire este o asemenea îmbogățire, în plus, cum spune Apostolul, *Cei ce vor să se îmbogățească, aceia cad în ispită și în cursa și în multe poște nebunești și vătămătoare, care-i cufundă pe oameni în ruină și-n pierzare* (I Timotei 6, 9).

De la femeie, deci, să nu ceri bani, ci virtuți. E cu putință să fii nepăsător față de cele importante și să te îngrijești de cele lipsite de importanță?” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 108)

„Să spun și altceva? Nimeni să nu facă greșeala să-și ia soție mai bogată ca el. Mai săracă să ia. Căci cea care este mai bogată, intrând în casă, se va purta în chip neplăcut. Cu aerul bogăției sale, va vorbi urât, va cere multe, va risipi fără rost. Iar dacă bărbatul ei va îndrăzni să-i spună câteva vorbe, îi va răspunde cu nerușinare: *Nu cheltuiesc dintr-ale tale, ci dintr-ale mele!*

Ce spui, doamnă? Ale tale? Care ale tale? Există vreun cuvânt mai necuviincios decât acesta? Acum, că te-ai măritat, nu mai ai un trup al tău, dar ai banii tăi? Prin căsătorie tu și

soțul tău ați devenit un trup, un singur om, și spui încă *ale mele*? Cuvântul acesta blestemat și mizerabil a fost adus de diavol în lume. Toate cele care sunt necesare în viață, Dumnezeu ni le-a dat la toți. Nu poți spune *lumina mea, soarele meu, apa mea*. Toate sunt obștești, să nu fie așa și cu banii? Of, iubirea asta de arginți! Să piară de o mie de ori banii; sau poate că nu banii, ci mentalitatea acelor care nu știu să mânuiască cum trebuie banii și-i prețuiesc mai presus decât toate lucrurile.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 117)

„Nu trebuie să căutăm bogată, ci să luăm tovarășă a vieții spre facerea de copii”. (Din *Cuvântul 49 la Faptele Apostolilor*, în vol. *Puțul și Împărțirea de grâu*, p. 431)

„Suflet bun să căutăm, ca să dobândim și dragoste. Aceasta este bogăția cea multă, aceasta este vistieria cea mare, acestea sunt bunătățile cele nenumărate”. (Din *Cuvântul 49 la Faptele Apostolilor*, în vol. *Puțul și Împărțirea de grâu*, p. 431)

„Cei care voiesc să se căsătorească să aibă multă grijă pentru acest lucru. Căci dacă cei ce vor să cumpere case și slujitori cercetează cu de-amănuntul și se târguiesc cu cei care vând și vor să vadă cu atenție cele spre vânzare și îndemnarea celor pe care îi vor cumpăra și starea trupului lor și înclinarea sufletului, cu atât mai mult cei care vor să-și ia soție, nu trebuie oare să arat o mult mai mare grijă? Dacă o casă este proastă se poate da iarăși înapoi, iar un slujitor ce se arată după cumpărare netrebnic, se poate da înapoi celui ce l-a vândut. Dar soția, o dată luată, nu se mai poate da înapoi celor care au dat-o, ci ești silit să o ai până la sfârșit. Chiar dacă e rea, alungând-o, cazi în adulter după legile lui Dumnezeu. Așadar, când vrei să-ți iei soție, nu lua aminte doar la legile din afară, ci înaintea acelor, uită-te la cele ale noastre. Căci după acestea și nu după acelea te va judeca Dumnezeu în Ziua aceea a Judecării. Acelea, dacă le treci cu vederea, îți aduc adesea pagubă în bunuri; acestea, dacă le neglijezi, aduc sufletului osândă neîmbunată și focul cel nestins.” (Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm, în vol. *Cateheze maritale*, p. 40)

„Vă rog și vă sfătuiesc pe cei ce urmați să vă însurați, să ieșiți în întâmpinarea lui Pavel și să citiți legiurile despre nuntă așezate de el, și să vă instruiți mai întâi ce poruncește să facem, să cercetați acea femeie dacă este rea și vicleană ori robită de beție, batjocoritoare, fără pic de minte, ori are alt scăzământ de acest fel, și abia după aceea să vorbiți despre nuntă. Dacă vezi că Pavel îți dă deplină putere să cercetezi, găsim una din aceste patimi la aceea, desparte-te de ea și ai cutezanța de a-ți lua alta, ca să fii departe de orice primejdie. Dar să-ți lepezi femeia după nuntă nu îngăduie, ci poruncește ca pe cea care are toate celelalte neputințe în afară de desfrâu, s-o iubești și s-o ții la tine, și astfel te asigură că trebuie să porți toată răutatea femeii. Iar dacă acest lucru este greu și împovărător, fă orice și preocupă-te ca să-ți iei o soție bună, îngăduitoare, vrednică de încredere, știind că altfel faci una din două: ori îți iei soție rea și îi porți povara ori – și aceasta nu-i de dorit – o alungi, și atunci cazi în adulter.” (Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm, în vol. *Cateheze maritale*, p. 42)

„Să cercetăm bine acestea înainte de nuntă și să cunoaștem aceste legiuri și să ne sânguim mult ca să ne luăm o soție care dintru început se armonizează și se potrivește cu felul nostru de a fi¹²⁵. Luându-ne o asemenea femeie nu vom avea doar această bucurie, că niciodată nu o vom părăsi, ci și că o vom iubi cu toată tăria.” (Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 42-43)

„Nu căuta bogăția averii pentru ca să-ți iei o mireasă. Căci nunta nu trebuie socotită târguială, ci comuniune de viețuire.

¹²⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanches: ἐξ ἀρχῆς εὐρυθμόν τινα καὶ συμβαίνουσιν τοῖς ἡμετέροις τρόποις γυναικῶν. Imaginea este a doi oameni care merg împreună, în aceeași cadență bine ritmată, fără dezacord în felul de a pași. (n.s. 97, pp. 42-43)

Căci pe mulți i-am auzit grăind: *cutare s-a făcut mai înstărit după nuntă, sărac fiind mai înainte, și fiindcă și-a luat femeie bogată s-a înavuțit și se desfătează acum*. Ce zici, omule?! Poftești câștig de pe urma femeii și nu te rușinezi, nici nu roșești, nici nu intri în pământ pentru că te frământă pentru asemenea chipuri de câștig? Unde sunt aceste cuvinte vrednice de un bărbat: *Un singur lucru este al femeii: să păstreze cele adunate, să păzească ceea ce intră în casă, să se îngrijească de gospodărie*? Căci și pentru aceasta ne-a dat-o Dumnezeu, ca întru acestea să ne ajute, și în toate celelalte.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 50)

„Mulți bogați luându-și femei înstărite și sporindu-și avuția, au pierdut bucuria și înțelegerea, iscând zilnic certuri la masă și întărâtări. Mulți săraci luând din cele mai sărmame, se bucură de pace și cu multă veselie privesc soarele cel văzut. Dar bogații, înconjurați din toate părțile de desfătare, adesea și-au rugat moartea din pricina femeilor și, astfel plecând din viața aceasta, nu au avut nici un folos de pe urma bunurilor, de vreme ce nu au sufletul bun.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 54)

„Să nu ne uităm la bunuri, ci la blândețea felului de trai și la curăție și la întreaga înțelepciune. Căci femeia cu mintea întreagă și îngăduitoare și cu bună măsură în toate, chiar dacă este săracă, poate să facă sărăcia mai dorită decât bogăția. Fiindcă cea stricată și destrăbălată și certăreată, și dacă s-ar afla mii de comori într-însa, le risipește mai repede ca vântul și aduce asupra bărbatului dimpreună cu sărăcia mii de alte rele. Să nu căutăm bogăția, ci soția potrivită cu starea noastră.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 54-55)

„Căci frumusețea trupului, când nu se înjugă cu virtutea sufletului, în douăzeci sau treizeci de zile poate să-l piardă pe bărbat și nu merge mai departe cu el, ci, arătându-și răutatea, distruge toată dragostea. Iar cele care strălucesc cu frumusețea sufletului, cu cât înaintează timpul și își vădesc prin cercare noblețea lor, cu atât produc soților lor dorire mai caldă și își aprind dinlăuntru dragostea cea pentru ei. Și dacă se întâmplă aceasta și se statornicește între ei dragostea cea caldă și adevărată este alungat orice chip al desfrăului și nici un gând de neînfrânare nu mai vine asupra celui ce-și iubește soția, ci rămâne neîncetat în iubirea față de ea. Și prin întreaga înțelepciune de care femeia dă dovadă îl atrage și pe Dumnezeu spre a fi binevoitor și conducător al întregii case. Așa și-au luat adevărații bărbați de odinioară neveste: căutând la noblețea sufletului soțiilor și nu la bogăția bunurilor.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 55-56)

„Și Avraam era bătrân și înaintat în zile – zice Scriptura – și i-a zis slugii celei mai bătrâne din casa sa, celei ce chivernisea toate ale lui: «Pune mâna ta sub coapsa mea și te jur pe Domnul Dumnezeuul cerului și al pământului să nu iei femeie pentru fiul meu Isaac dintre fiicele cananeenilor cu care eu locuiesc. Ci mergi în pământul unde am fost născut, la neamul meu, și de acolo ia soție pentru fiul meu». (Facere 24, 2-4). Ai văzut virtutea dreptului, câtă grijire a făcut mai dinainte pentru nuntă? Căci nu a chemat femei ușurate, cum fac cei de azi, nici care au fost măritate înainte, nici din cele mai în vârstă ca să meargă să aleagă soție pentru fiul său, ci pe casnicul său; și acestuia i-a încredințat treaba. Această faptă este cea mai mare dovadă a evlaviei patriarhului: că a însărcinat o astfel de slugă, fiindcă l-a socotit vrednic pentru a face un asemenea lucru. Apoi îi spune să caute o soție, nu avută, nici frumoasă, ci cu noblețe în felul de trai, și pentru aceasta îl trimite atâta amar de cale departe de casă. Ai văzut și bunăvoința slujitorului? Căci nu a zis: *Pentru ce faci aceasta, când sunt atâtea neamuri învecinate cu noi și atâtea fiice de oameni bogați, însemnați și cu multă slavă? Tu însă mă trimiți departe, la oameni necunoscuți. Cu cine voi vorbi? Cine mă va asculta? Dacă mă vor înșela? Dacă mă vor amăgi, căci nimic nu este mai ușor decât aceasta în situația în care mă voi afla, aceea de străin?* Nimic de acest fel nu a zis, ci, trecându-le pe

toate cu vederea, ceea ce este cel mai important a reținut: să nu zică nimic împotriva aceluia, ci să se arate ascultător și să dorească numai acest lucru – care, de altfel, trebuie căutat mai înainte de orice –, să vădească pricepere și purtare de grijă când va merge acolo.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 56-57)

„Acum dar, și tu, fiindcă urmează să-ți iei nevastă, nu fugi la ajutor omenesc, nici către femei ce se îmbogățesc din averi străine și care caută numai una: cum să dobândească vreun câștig. Ci aleargă la Dumnezeu. Nu te rușina ca El să-ți fie alegător al miresei. El Însuși a făgăduit și a zis: *Căutați mai întâi Împărăția Cerurilor și toate celelalte vi se vor adăuga vouă* (Mt., 6, 33). Și nu zi: *Cum pot să văd pe Dumnezeu și cum poate El să-mi răspundă cu vocea și să grăiască cu mine la arătare, încât eu, mergând la El, să-L rog aceasta?* Acestea sunt vorbe ale unui suflet necredincios. Căci și fără să-ți strige în gura mare, pe toate câte vrea le poate rânduî Dumnezeu.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 59-60)

„Și tu acum ești mire și îți cauți mireasă. Acestea caută-le mai întâi de celelalte: dacă este iubitoare de Dumnezeu, dacă se bucură de multă bunăvoință de Sus. Căci dacă sunt acelea, urmează și celelalte. Dar dacă nu sunt acestea, chiar dacă își țin cu multe asigurări¹²⁶ cele lumești, nu este nici un câștig.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 66)

„Căci dimpreună cu virtutea care era în suflet, și trupurile fecioarelor din vechime se împărtășeau de multă vigoare. Căci nu așa le-au crescut maicile lor, ca pe cele de acum, cu băi dese, cu alifii binemirosoare, cu încondeieri ale ochilor și farduri, în haine moi ori stricându-le în alte mii de chipuri, făcându-le mai molatice decât se cuvine, ci atunci le creșteau în toată severitatea. Pentru aceea și prospețimea trupului lor era foarte înfloritoare și nobilă, fiindcă era naturală, nu artificială ori îngrijită prin metode cosmetice. De aceea se și bucurau de o sănătate curată și frumusețea lor era nemeșteșugită și nici o slăbiciune nu le împovăra trupul, ci orice moleșală era lepădată de la ele. Căci ostenele și chinurile și a lucra toate cu mâna ta pierd toată moleșala și asigură întru totul vloga cea bună și sănătatea trupului. De aceea erau și mai dorite de bărbați și mult mai iubite. Dar nu numai trupul, ci și sufletul devine prin lucrarea acestora mai bun și având mai multă întreagă înțelepciune.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 67-68)

„Voi, taților, urmați purtarea de grijă ce a arătat-o patriarhul spre a lua o femeie fără ifose pentru fiul său, necăutând el averile ei, nici strălucirea neamului, nici frumusețea trupului și nimic altceva de acest fel, ci numai noblețea sufletului. Iar voi, mamelor, așa să vă creșteți fiicele! Voi, viitorilor miri, luați-vă soții cu multă cumințenie, fără dansuri și râsete și cuvinte rușinoase și trâmbițe și fluiere și manifestări diavolești și toate celelalte de acest fel, ci rugându-L pururea pe Dumnezeu să fie mijlocitor al tuturor celor ce trebuie făcute în acest caz. Căci dacă astfel vom rânduî cele ale noastre, nu vor fi niciodată divorțuri, nici pricini de adulter, nici motive de gelozie, nici lupte, nici certuri și ne vom bucura de multă pace și multă înțelegere [οἰκονομία]. Dacă este acest lucru, și celelalte virtuți vor urma întru totul.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 69-70)

„Nu întoarce spatele femeii dacă nu este frumoasă la înfățișare ori la trup.

¹²⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Azi aceste lucruri sunt aceleași ca și pe acea vreme, doar forma s-a schimbat: bani în bancă, asigurări la tot felul de asociații de asigurări, investiții pentru, chipurile, *zile negre*. Oare nu spune psalmistul: *Îmbătrânit-am, dar n-am văzut pe cel drept părăsit, nici pe urmașii lui cerșind pâine* (Ps., 36, 25)? Iar Mântuitorul poruncește să nu ne îngrijim de ziua de mâine. Probleme nu sunt aceste mijloace în sine, ci faptul că ne încredem în ele mai mult decât în Dumnezeu. (n.s. 142, p. 66)

Ascultă Scriptura, care zice: *Mică între zburătoare este alina, dar împărăteasa dulcilor este roada ei* (Is. Sir., 11, 3). Făptură a lui Dumnezeu este femeia și nu pe ea o batjocorești, ci pe Cel ce a făcut-o. Ce ți-a făcut femeia?

N-o lăuda pentru frumusețea ei! Căci atât lauda, cât și ura și dragostea care se ivesc din pricina frumuseții din afară țin de sufletele neînfrânate. Caută frumusețea sufletului! Urmează Mirelui Bisericii! Frumusețea din afară este plină de fală și de multă nebunie și te aruncă în gelozie și adeseori te face să bănuiești lucruri necuviincioase. Dar tu zici că dragostea aceasta îți dă plăcere? O lună sau două sau cel mult un an, și mai departe nu! Iar apoi minunea se veștejește după obișnuința îndelungată cu ea. Iar cele care au fost acoperite de frumusețe rămân: mândria, lipsa de minte, disprețul. Dar în cazul celei sufletești nu e așa. Ci dragostea [ερως] întemeiată pe frumusețea sufletească, o dată începută, rămâne cu tărie, fiindcă e vorba de frumusețea sufletului și nu a trupului.

Ce este mai frumos decât cerul, spune-mi? Ce este mai frumos decât stelele? Nici un trup nu este atât de luminat ca cerul, nici un ochi atât de strălucitor ca stelele. Și când au fost făcute acestea ți îngerii le admirau. Acum le admirăm și noi, dar nu la fel ca la început, căci ne-am obișnuit cu ele. Așa este firea obișnuinței și pentru aceea nu ne mai uimim la fel acum ca atunci. Cu atât mai mult va fi așa în cazul femeii. Căci dacă i se întâmplă vreo boală îndată pierde toată podoaba trupului ei. *Să căutăm la femeie mintea și inima binevoitoare [εὐνοια], cugetarea măsurată, blândețea.* Acestea sunt semnele frumuseții lăuntrice. Să nu căutăm frumusețea trupului, nici să nu o învinovățim pentru acele lucruri peste care nu are putere. De fapt, să nu o învinovățim deloc – că asta e o faptă a celor plini de îndrăzneală –, nici să nu o întărâtăm, nici să nu ne pornim împotriva-i. Sau nu vedeți câți locuiesc împreună cu femei frumoase și își distrug în chip jalnic viața, iar alții, viețuind cu unele nu prea arătoase, ajung cu bucurie la cea mai înaintată bătrânețe? *Să curățăm pata cea dinlăuntru, să tălmăduim zbârciturile cele lăuntrice, să pierdem necurățiile ce se pun pe suflet. S-o gătim pe femeie să fie frumoasă pentru Dumnezeu, nu pentru noi.* Să nu căutăm la ea averi, nici bunul neam, ci noblețea sufletului. Nimeni să nu aibă pretenția să se îmbogățească de pe urma femeii. Că rușinoasă și vrednică de ocară este această bogăție. Mai bine zis, în nici un chip să nu caute cineva să se îmbogățească în viața de aici. *Că cei ce vor să se îmbogățească – zice – cad în ispită și în poftă fără de minte și vătămătoare, și în curse, și în pieire și nimicire* (I Tim., 6, 9). La femeie, dar, nu căuta mulțimea averii, și atunci pe toate celelalte le vei afla cu ușurință. Cine, spune-mi, orice lucru ar face, lasă cele mai de seamă și se îngrijește de cele mai neînsemnate?” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, pp. 91-93)

„Nimeni dintre voi să nu râvnească să se însoare cu vreuna mai bogată decât el, ci mai bine cu una mai săracă. Că nu va veni atâta bucurie din averi, cât necaz din reproșuri, din faptul că ea a adus mai mult în casa ta, din ocări, din luxul și din cuvintele grele ce le vei auzi. Că îți va spune cu ifose: *N-am cheltuit nimic din ale tale, că încă am ale mele, pe care mi le-au dăruit părinții.* Ce zici tu, femeie? Că ai ale tale? Ce-ar putea fi mai mizerabil decât vorba asta? Nu mai ai trup care să fie al tău și zici că mai ai avuții care să fie ale tale? *Nu mai sunteți două trupuri după căsătorie, ci ați devenit unul singur!* Iar averile sunt două și nu una? O, vicleană iubire de avuție! Un singur om, o singură vietate ați devenit, și încă mai spui *ale mele*? Cuvântul acesta murdar de la diavol a venit. Toate cele care sunt mai de trebuință decât acestea ni le-a făcut Dumnezeu comune, iar acestea nu sunt comune? Nu poți spune: *a mea e lumina, al meu soarele, a mea este apa.* Oare toate cele mai de seamă sunt de obște, iar averile nu sunt comune? Să piară averile de mii de ori, ba mai bine zis nu averile, ci voile cele libere [προαιρεσις] care nu știu să se folosească cum se cuvine de averi, ci le cinstesc mai mult decât pe toate celelalte.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, pp. 116-117)

„Așadar, știind cu toții acestea, un singur lucru să căutăm: virtutea sufletului și noblețea chipului de viață, ca să ne bucurăm de pace, să ne desfătăm neconținut într-o înțelegere și dragoste. Căci cel care își ia femeie bogată, a luat-o mai degrabă ca stăpână decât ca soție. Căci dacă, chiar fără avere, femeile sunt pline de gânduri și ușor de abătut spre poftirea slavei, dacă mai primesc și această adăugire, cum nu vor fi povară pentru soții lor? Cel care își ia o femeie de aceeași stare cu el sau mai săracă, ia un ajutor și un împreună-luptător și își aduce toate bunătățile în casă. Căci cea strâmtorată de sărăcie stăruie cu multă îngrijire asupra bărbatului și pe toate i le face pe plac și i se supune și pierde orice pricină de ceartă și de împotrivire și de nebunie și de întărire. Și devine legătura lor a păcii, și a înțelegerii, și a dragostei, și a bunei conlucrări. Să nu căutăm aceasta, adică să avem bunuri, ci să ne bucurăm de pace și de dragoste.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 53-54)

„Cel ce va vrea să ia femeie după lege, trebuie întâi să citească pravilele, pe care le-a scris Pavel Apostolul, pentru ca să afle ce i se cade să facă. Căci când se va întâmpla ca femeia ce o va lua să fie rea, ocărătoare și bețivă și plină de fără de minte și alte răutăți să aibă și numai o răutate de aceasta de va avea, mai vârtos preacurvă să fie, trebuiește să o desparți și să iei alta, că vei avea multă cheltuială și nevoi; drept aceea, în tot chipul fă să iei femeie bună, smerită și înțeleaptă și ascultătoare.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 7)

„Iar de va lua cineva femeie săracă, este puțină răutate, iar de va lua bogată, este mare și îndoită răutatea, că una face stricăciune vieții, iar alta aduce pe bărbat la supunere și nevoită.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 7)

„În vremea cea veche nu căutau avere, bani, robi, vii și grădini! Nu căutau podoaba cea din afară și frumusețea, ci frumusețea sufletului și binecuvântarea neamului.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 8)

„Omul tânăr, dacă este înțelept, nu va avea niciodată în vedere un depozit de belșug. El nu va face din căsătoria sa un comerț al aurului. El să ia seamă. Dacă lui îi pare dulce și comod de a trăi pe belșugul adus de soția sa, va plăti această bunăstare cu cele mai dure jertfe (...) Destul de înșelat este omul care-și fixează alegerea sa în mod unic pe slabele înfățișări ale frumuseții. Această frumusețe va înflori, mai repede încă decât de obicei își va pierde farmecele. Și ce va mai rămâne dacă sub această frumusețe de o zi, se ascund defectele care vor împodobi toată viața?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 245-246)

„Ceea ce trebuie să iubească acesta sunt calitățile inteligenței și ale inimii, acestea sunt virtuțile, este purtarea înțeleaptă și prudentă, este devotamentul, este credința și sfințenia.

Ceea ce nu trebuie să țină nicidecum în seamă, este mai întâi frumusețea. Frumusețea este lucru slab, lucru trecător, lucru stricăcios. Și de altfel chiar atunci când prin imposibil, această frumusețe va dura triumfând de-a lungul anilor și a bolilor, obișnuința îi va răpi încântarea ei. Cu cât mai minunate frumuseți vom contempla noi decât cele ale naturii? Ori obișnuința ni le-a făcut nesimțite. Pe de altă parte, urâtenia nu-i poate răpi femeii încântările solide și durabile pe care i le comunică virtutea.

Să nu mai căutăm bogăția în soție. Iubirea din aurul ei este o iubire învechită, care ne amenință cu înșelări dureroase și ne va produce dureri usturătoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 250)

CĂSĂTORIA (zestrea fetelor)

„Vine peste mireasă alt necaz, când e vorba de zestrea ei; socrul nu dă cu dragă inimă zestrea făgăduită, iar ginerele se grăbește să o ia întreagă; pentru ca să și-o primească toată, este silit să se coboare la rugăminți nedemne; mireasa, umilită de tatăl ei mai mult decât în

fața unui cămătar neîndurător.” (*Despre Feciorie*, 57, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 104)

CĂSĂTORIA (încheierea căsătoriei – condiții)

„Nunta este o mare taină. Unirea dintre bărbat și femeie este închipuirea unirii dintre Hristos și Biserică. De aceea, să nu te gândești la căsătorie în mod superficial și nici să nu aștepti zestre de la celălalt. Căsătoria nu este o afacere, ci o comuniune de viață.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 364)

CĂSĂTORIA (între rudenii este nepermisă)

„Dar Dumnezeu a izvodit și un alt fel de legătură între oameni, căci împiedicând căsătoriile între rudenii, prin aceasta ne-a împins, așa zicând către cei străini de noi, și pe aceia iarăși i-a mișcat spre noi. Fiindcă numai prin înrudirea noastră cea firească nu era cu putință a-i uni pe aceia cu noi, iată că prin căsătorie iarăși i-a unit, adunând printr-o singură mireasă o mulțime de case la un loc și amestecând multe neamuri cu alte neamuri. *Omul la nici o rudenie de ale trupului său să nu se apropie, ca să-i descopere rușinea, eu Domnul* (Levitic 18, 6-19), zice Dumnezeu lui Moisi. *Să nu descoperi rușinea surorii tale, zice, nici a surorii tatălui tău, nici a altei fete care este în înrudire cu tine, și care împiedică căsătoria - înșirând acolo pe nume toate felurile unor astfel de rudenii - Îți este de ajuns, zice, pentru dragostea acelora, de a împărtăși cu dânsii aceleași dureri și necazuri, iar pentru căsătorie este bine a te apropia de altele. Pentru ce strâmtezi lărgimea dragostei? Pentru ce cheltuiești în zadar dragostea către dânsa, dacă poți avea prilej și de dragostea alteia, luându-ți femeie de afară de rudeniile tale, iar printr-însa un șir de rudenii, și tată, și mamă, și frați, și rudeniile ca și prietenii acestora? ”* (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIV, p. 364)

„Și pentru ca iubirea să nu se micșoreze, ci să se întindă la toată omenirea, n-a îngăduit ca oamenii să se căsătorească cu surori și fiice, impunându-ne despărțirea de rudele noastre. De aceea se spune: *Acela Care i-a făcut de la început, bărbat și femeie i-a făcut* (Matei 19, 4).” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 103)

„Și vrând să unească pe oameni și mai mult, nu a făcut să ne însurăm cu surorile sau fiicele noastre, ca nu cumva să ne întoarcem dragostea doar către unii și astfel să ne despărțim, în alt chip, de noi înșine¹²⁷.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 87)

CĂSĂTORIA (păstrarea castității până la căsătorie)

„Dacă mireasa este curată (fecioară), atunci și pofta va fi mai mare, și teama de Dumnezeu va fi mai mare, atunci nunta este cinstită cu adevărat, căci primește trupuri curate, atunci și copiii ce se vor naște vor fi plini de binecuvântarea lui Dumnezeu, atunci și mirele și mireasa vor urma unul pe altul și unul altuia se vor supune.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia V, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 216)

„Crezi că e de puțin folos căsătoriei ca să se însoare neprihănit cu o fecioară? Este de mare folos nu numai pentru castitatea tânărului, dar și pentru castitatea soției. Nu va fi oare

¹²⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanches: Căsătoria doar între frați ar fi dat caracter de castă închisă anumitor grupuri de oameni și ne-ar fi rupt de restul umanității și creației. Chiar și lucrul bun (în acest caz, căsătoria) folosit rău poate duce la dezbinare. (n.s. 195, p. 87)

atunci mai ales dragostea lor mai curată? Dar ceea ce este mai mult este faptul că Dumnezeu va fi cu mai multă îndurare față de această căsătorie și o va umple de nenumărate binecuvântări, când soții vor trăi așa cum El a poruncit. Dumnezeu va face ca bărbatul să aibă neconținut în inima sa dragoste de soția lui și să fie atât de stăpânit de această dragoste, încât să nu se mai uite la altă femeie.” (*Despre creșterea copiilor*, 81, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 425)

„... socoți că e puțin lucru ca în căsătorie să se unească un fecior cu o fecioară? Nu e un lucru mic și pentru cuminența femeii, nu numai pentru cea a tânărului. Oare atunci afecțiunea nu va fi mai curată? Iar – ceea ce e mai mare decât toate – oare Dumnezeu nu va fi atunci mai milostiv și nu va umple căsătoria aceea de mii de binecuvântări, atunci când ei se vor uni așa cum a poruncit El? Și fă ca în amintirea lui să aibă această dragoste [*erota*], și, dacă va ținut de această afecțiune, își va râde de orice altă femeie.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 133)

CĂSĂTORIA (așezarea cununile pe capetele mirilor)

„De aceea se pun cununi pe capul mirilor, căci sunt simbol al biruinței, și că ei fiind neînvinși, se apropie în acest fel de patul de nuntă, și că n-au fost biruiți de plăceri. Dacă este rob de plăcere, dându-se pe sine desfrâului, de ce la urmă mai are pe cap cunună când el este învins?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, p. 98)

CĂSĂTORIA (cununia religioasă)

„Ceea ce au făcut cei din Cana Galileii să facă și cei care acum își iau femei: să-L aibă pe Hristos în mijlocul lor. Și cum se poate face aceasta? Prin preoți! Căci zice: *Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește* (Mt., 10, 40).” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 8)

CĂSĂTORIA (printre cei invitați la nuntă să se numere mai ales săracii, căci odată cu ei vine și Hristos la nuntă)

„Vreți voi nunți binecuvântate de Dumnezeu? Faceți să ia parte la ele săracii. Ca mulțumirea lor îmbucurată de milosteniile voastre să facă mirilor un cortegiu a cărui pompă n-o va egala nici o strălucire. Cu El vine Hristos, la fel precum cu oaspeții voștri necurați merge diavolul. Familii cu adevărat creștine, introduceți acest obicei de a face din săraci oaspeții bucuriilor voastre din căsătorii; păziți-vă de un lux inutil pentru a vă face plăcuți prin acești prieteni ai lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 246)

„Nimeni din orchestră să nu fie de față, căci atunci este cheltuiala zadarnică și urâcioasă. Mai înainte de toți cheamă pe Hristos. Știi prin cine să-L chemi? *Întrucât ați făcut unora dintr-acești frați ai Mei mai mici, Mie ați făcut* (Matei 25, 45). Să nu-ți închipui că lucrul acesta ar fi neplăcut, de a chema pe săraci la masa de nuntă, în locul lui Hristos.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, p. 156)

CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă)

„Spuneți-mi, pentru ce îngăduiți ca de la început să se murdărească urechile fetei voastre cu cântece de rușine, cu petrecerile acelea nepotrivite? Nu știți cât de ușor alunecă tineretul? Pentru ce pângăriți taina căsătoriei? Se cuvine să alungați de la nunți toate aceste lucruri drăcești, să o învățați pe copilă de la început cu rușinea; să chemați preoții, ca prin rugăciunile și binecuvântările lor, să întărească unirea între soți, pentru ca dragostea soțului să crească, iar

cumințenia soției să se mărească. Astfel prin toate vor intra în casa aceea fapte de virtute și vor fi alungate toate uneltirile diavolului; soții vor duce o viață plină de bucurii, întăriți de ajutorul lui Dumnezeu”. (*Omilia la Facere*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 166)

„Când s-a împlinit numărul celor șapte ani, și era înaintea lui Iacov atâta vreme ca niște puține zile, pentru că o iubea pe ea, i-a zis lui Laban: Dă-mi femeia mea, că s-au împlinit zilele ca să intru la ea. Și a adunat Laban pe toți oamenii locului și a făcut nuntă. Și s-a făcut seară; și luând Laban pe Lia, fiica lui, a dus-o înăuntru la Iacov (Fac., 29, 20–23).

Ai văzut cu câtă cuviință făceau cei vechi nunțile? Auziți toți cei care vă dați în vânt după petreceri drăcești, toți care murdăriți chiar de la început sfințenia nunții! Erau oare fluieri? Erau oare chimvale? Erau oare dansuri drăcești? Nu! Spune-mi, pentru ce, aduci în casă chiar de la început o atât de mare vătămare, pentru ce chemi oameni de pe scenă și de la teatru, ca să pângărești cu o cheltuială nesăbuită cumințenia miresei și să-l faci pe mire și mai fără de rușine? Bine ar fi dacă chiar fără aceste flăcări, tinerii ar putea îndura în liniște furtuna patimilor! Dar cum să nu se înece sufletul tânărului când, și cu văzul și cu auzul, atâtea și atâtea îi aprind și mai mult flacăra și-i face cuptorul patimilor și mai învăpăiat? Pricina că se pierde și se strică totul vine de acolo că de la început se sapă la temelia cumințeniei tinerilor căsătoriți. Adeseori, din prima zi mirele primește în suflet săgeata diavolului, pentru că privește cu ochi pofticioși cele din jurul său, iar mireasa ajunge roabă și cu văzul și cu auzul; și din acea zi rănila se măresc și fac răul mai cumplit. Și mai întâi înțelegerea dintre cei doi se șubrezește, iar dragostea pălește. Când bărbatul începe să se gândească la altă femeie și-și împarte gândul și într-o parte și în alta și e asaltat de diavol, atunci casa se umple de multă rușine; iar dacă și femeia face la fel, atunci se dărâmă, ca să spun așa, totul din temelii. Se ascund unul de altul; bărbatul bănuiește pe femeie și femeia pe bărbat. Și acolo unde ar fi trebuit să fie unire și înțelegere, acolo unde ar fi trebuit să fie un trup – că *vor fi cei doi un trup* (Fac., 2, 24; Efes., 5, 31), spune Scriptura – acolo cei doi sunt așa de despărțiți unul de altul, ca și cum ar fi tăiați. Băgându-se între ei diavolul, le aduce atât de mare pagubă, încât se nasc în fiecare zi gâlceviși certuri, iar necazurile nu mai conținesc. Cine poate zugrăvi disprețul slugilor, rasetele vecinilor, nerușinarea soților? După cum atunci corăbierii se răscoală, călătorii sunt în primejdie, pentru că vasul trebuie să se scufunde, tot așa și într-o căsnicie în care este neînțelegere între bărbat și femeie, e firesc ca răul să se întindă asupra tuturor celor din casă. De aceea, vă rog, cunoscând mai dinainte toate aceste rele, nu vă supuneți obiceiului de la nunți. Știu că mulți îmi vor spune că așa e obiceiul să se facă nunțile și nici nu vor să audă spusele mele; totuși eu trebuie să vă spun cele ce vă sunt de folos și cele ce vă vor smulge din osânda ca va să fie. Pentru ce vreți să-mi pui înainte obiceiul când paguba sufletească este atât de mare? Iată că și eu vă pun înainte un obicei mai bun, pe care îl foloseau cei de la început, când nu era atât de mare cunoștința dreptei credințe. Și nu mi te gândi la dreptul Iacov, ci la Laban, care se închina la idoli și n-avea nici o cunoștință de dreapta credință, și totuși a arătat atâta filosofie. Fapta asta mare n-a fost a mirelui, ci a socrului. De asta și eu, când vorbesc acum, nu mă adresez atât mirilor, cât și părinților mirilor, tatăl mirelui și tatăl miresei. Nu este, oare, nesăbuit ca noi, care ne-am bucurat de o atât de mare iubire de oameni, care am fost învredniciți de înfricoșătoarele și nespusele taine, noi să fim mai mici în privința aceasta decât Laban care se închina la idoli?

N-auzi oare, pe Pavel spunând că nunta este taină (Efes., 5, 32), că este icoană a dragostei lui Hristos de Biserică (Efes., 5, 23–27)? Să nu facem, dar, singuri de rușine, să nu pângărim sfințenia căsătoriei. Dacă sfatul ce vi-l dau este bun și folositor, urmați-l chiar dacă nu-i consfințit de obicei. Dar dacă lucru pe care-l faceți acum la nuntă este vătămător și pierzător, îndepărtați-l, chiar dacă e consfințit de obicei. Dacă am îngădui asta, atunci și hoțul și desfrânatul și orice alt făcător de rele ar putea să ne pună înainte obiceiul; dar asta nu-i va fi de folos, nici de iertare, ba dimpotrivă de mare vină, că n-a putut să-și învingă răul obicei.

Dacă am voi să fim cu mintea trează și ne-am îngriji cum trebuie de mântuirea noastră, am putea să ne depărtăm de acest rău obicei de la nunți și să deprindem obiceiul cel bun. Făcând așa vom da prilej și altora să facă la fel cu noi și vom primi răsplată și pentru cele săvârșite de aceia. Cel care face început de drum bun, acela este pricină și pentru faptele altora și primește o îndoită plată; și pentru cele săvârșite de el și pentru că a îndrumat pe alții pe această minunată cale. Nu-mi puneți înainte acele cuvinte fără rost și de răs, spunând că acesta e un obicei legiuit și că pentru asta trebuie neapărat împlinit. Nu obiceiurile acestea de la nunți fac să fie legiuită căsnicia! Legiuită este căsnicia când se face cu cumințenie și cu cuviință după legile lui Dumnezeu, când cei căsătoriți trăiesc în înțelegere unul cu altul. Și legile civile știu asta; și poți să auzi pe cei care se ocupă cu ele spunând că nimic altceva nu este căsnicia decât înțelegerea dintre soți. Să nu călcăm, dar, legile lui Dumnezeu o dată cu legile omenești! Să nu preferăm legile diavolului și acest obicei pierzător. Obiceiul acesta de la nunți este legea diavolului, a aceluia care se bucură totdeauna de pierderea noastră.

Poate fi, oare, mai mare rușine ca aceea când în seara nunții se fac glume necuviincioase pe seama mirelui și miresei, când ei sunt batjocoriți și luați în răs de slugi și de oameni de trei parale, când nimeni nu-i ține de rău pe aceștia, când fiecare poate spune tot ce pofteste? Dacă ar încerca cineva, în altă zi, să rostească cuvinte de rușine ca în seara nunții, apoi l-ar aștepta tribunalul, carcera, primejdia; în noaptea nunții, însă, când ar trebui să fie mai multă cumințenie, multă cuviință și multă curățenie, se umplu toate de atâta rușine și ocară că e firesc să spui acolo nu-i altceva decât mâna diavolului. Dar nu vă supărați, vă rog!

Nu fără rost am ajuns să vă vorbesc așa, ci îngrijorat de mântuirea și de buna cuviință a voastră, dorind să vă schimbați și să ajungeți începătorii unui nou și bun obicei”. (*Omilia la Facere*, omilia LVI, I-II, în col. PSB, vol. 22, pp. 221-223)

„Nunta, de pildă, se crede și de noi ca și de cei de afară ca cinstită, și cu adevărat este cinstită; însă la săvârșirea nunților se petrec atâtea fapte de răs, încât te minunezi auzindu-le. Într-adevăr, cei mai mulți, stăpâniți și înșelați de datină, nici măcar nu simt necuviința lor și au trebuință de alții ca să-i învețe. Vei vedea la nunți și coruri și chimvale, și fluiere și cântece amestecate cu măscări, și beții, și ospete desfrânate, și cu un cuvânt, cele mai multe necuviințe aduse de diavolul. Și știu bine că, agățându-mă de aceste lucruri, voi părea multora de răs, și cei mai mulți vor găsi că cele spuse sunt o mare nerozie din parte-mi, atingându-mă de niște legi vechi; însă eu nu voi înceta a spune acestea, care, după cum am zis, sunt mai mult o înșelăciune a datinii. Poate, cine știe, dacă nu toți, măcar puțini vor primi cuvintele noastre și vor râde împreună cu noi, decât să râdem noi cu dâșii râsul acela care este vrednic de lacrimi, de pedeapsă și de osândă cea mai mare. Și cum să nu fie vrednice de hulă asemenea lucruri, când pe o fecioară trăită până atunci în cămara sa și învățată a se rușina încă din fragedă copilărie, deodată o silești ca să lepede de la sine orice rușine și o înveți chiar de la începutul căsătoriei nerușinarea, băgând-o în mijlocul bărbaților necinstiți și desfrânați, în mijlocul curvarilor și dezmățaților? Care rău nu se va întipări în inima miresei chiar din ziua aceea? Nerușinarea, obrăznicia, nesfiala, dragostea de slavă deșartă și altele de acest fel le va căpăta chiar din acea zi și va dori să le aibă în toate zilele vieții ei. De aici cele mai multe femei se învață a fi luxoase, cheltuitoare, de aici nerușinate, de aici miile de rele. Și să nu-mi spui că așa este obiceiul, căci dacă obiceiul este rău, niciodată să nu se facă, iar de este bun, facă-se pururea. În adevăr, spune-mi, rogu-te: Oare a curvi nu este rău? Apoi oare vom îngădui noi ca să se petreacă acest rău, fie chiar o singură dată? Nicidecum. Și pentru ce oare? Fiindcă chiar o singură dată petrecut, tot rău este. Așadar, și a se veseli mireasa în acest fel, dacă este rău, nici chiar o singură dată să nu se facă, iar dacă nu este rău, facă-se pururea.

Dar ce, zici tu, oare defaimi nunta, spune-mi? Să nu fie una ca aceasta, nu am ajuns la această necuviință – însă eu defăimesc cele ce se petrec la nuntă, deprinderile și necuviințele cele multe, și îndeobște toate necuviințele. Din acea zi chiar mulți își vor lua țititoare și vor

vieții cu ele mai înainte de vreme. *Dar, zici tu, mulți admiră frumusețea și gingășia miresei.* Și ce înseamnă aceasta? Dacă ea este cuminte, poate de-abia va putea să înlăture bănuiala cea rea, iar dacă este neîngrijitoare, degrab va cădea în cursă, având ca pricină a desfrânării ziua aceea. Și deși sunt atâtea rele, totuși când nu se petrec de acestea, cei mai mulți, care cu nimic nu sunt mai buni decât dobitoacele, numesc aceasta batjocură, fiindcă nu s-a arătat mireasa celor mulți, și socotesc ca un rău mare că nu a fost pusă în priveliștea publicului – deși mai drept vorbind, ei trebuie a socoti ca batjocură tocmai când se petrec asemenea fapte smintitoare. Și știu bine că și acum cei mai mulți vor socoti că vorbesc cu multă ușurință, însă eu voi suferi și această batjocură, numai să pot avea vreun câștig de aici. Dacă eu aș fi vrednic de a fi luat în bătaie de joc pentru că sfătuiesc a disprețui credința celor mulți, apoi atunci mai înainte de alții m-aș batjocori eu singur.

Dar apoi privește și cele ce se petrec după aceasta: Nu numai în timpul zilei, ci chiar și în timpul nopții pregătesc bărbați beți și amețiți de multă desfătare spre a-i pune în fața miresei, ca să-i privească frumusețea ei cea feciorelnică. Și nu se mulțămesc numai în casă, ci încă ies și pe străzi cu făclii aprinse și o petrec pentru pohfală în vremea nopții prin târg, ca toți să o vadă, prin care fapt nimic alta nu fac, fără numai că o sfătuiesc oarecum ca pe viitor să alunge de la ea orice rușine. Și nici nu se opresc măcar aici, ci o duc însoțiți de cuvinte și cântece urâcioase – iar aceasta este pentru cei mai mulți ca o lege – multe slugi și de cei ce pocnesc cu bicele îi întovărășesc, grăind cuvintele cele mai urâcioase pe care le-ar voi, atât la adresa miresei, cât și a mirelui. Nimic nu este cuviincios, ci toate sunt pline de necinste și de slutenie. Bună învățătură de sfială va mai avea o astfel de mireasă, văzând și auzind din capul locului astfel de lucruri! Ba încă este un fel de întrecere drăcească din partea celor ce fac astfel de neorânduiri, căci caută să se covârșescă unii pe alții prin batjocuri și necuviințe, prin care necinstesc pe miri și pe cei adunați.

Știu bine că prin aceste vorbe eu sunt greoi și neplăcut vouă, deoarece caut a tăia plăcerile și mulțămirile acestei vieți; dar tocmai pentru aceasta plâng, căci ceea ce este neplăcut, vouă vi se pare a fi plăcut. Și cum să nu fie neplăcut faptul de a fi batjocorit, de a fi defăimat, de a fi necinstit de toți împreună cu mireasa? Dacă unul din piață ți-ar zice ceva rău, tu pui în mișcare mii de lucruri și socotești viața ta de nesuferit; iar când sluțești în fața întregii cetăți împreună cu aceea care urmează a-ți fi soție, te bucuri de aceasta și te mândrești? Dar oare câtă nebunie nu este aici? *Așa este obiceiul*, zici tu. Pentru aceea și jelesc eu, căci cu adevărat că este vrednic de jelit, fiindcă diavolul a îngăduit așa zicând acest fapt în obicei. Fiindcă nunta este un lucru sfânt, care leagă neamul nostru la un loc și este pricină a multor bunătăți, pentru aceea dracul acela viclean tulburându-se, căci cunoaște că prin căsătoria prin rânduială omul se îngădește și se apără împotriva curviei, el aduce curvia în alt chip. În niște astfel de adunări, multe fecioare au fost rușinate, și dacă nu pretutinden, cel puțin diavolul se mulțamește deocamdată și cu cuvintele, sau numai cu cântecele acelea deșănțate, se mulțamește, zic, și cu faptul că se dau miresei niște pilde pe placul lui și că mirele este pus în priveliștea întregii cetăți. Apoi fiindcă asemenea neorânduiri se petrec în timpul nopții, și ca nu cumva întunericul să fie ca un fel de perdea a acestor rele, iată că necuratul a făcut să se aducă multe facile și lampioane, care nu lasă ca slutenia să se ascundă priveliștii lumii. În adevăr, ce voiește acea mulțime de lume adunată? Ce se voiește prin acele beții nebune? Ce se vrea prin acele pocnituri de bice? Oare nu este vădit, ca nici chiar cei ce sunt prin casele lor, adăpostiți și cuprinși de un somn adânc, să nu fie în necunoștință de asemenea necuviințe, ci deșteptați de pocniturele bicelor, să se suie pe garduri și să fie martori ai acestor comédii?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, pp. 124-127)

„Ce ar putea zice cineva apoi și de cântările încărcate de toată desfrânarea, de iubiri nebunești și de împrejurări nelegiuite, care pricinuiesc mii de tragedii și care pomenesc

deseori numele țiitorilor și țiitoarelor? Și ce este mai grozav, de multe ori se bagă printre acești cântăreți și fecioare, care leapădă toată rușinea în cinstea miresei, sau mai bine zis, spre batjocura ei, jertfîndu-și astfel mîntuirea lor și slujindu-se la un loc cu tinerii desfrânați prin acele cântări urâcioase, prin acele cuvinte murdare și prin acea simfonie satanicească. Și încă mai întrebi de unde vin curviile de unde preacurviile, de unde stricarea căsătoriei? *Dar, zici tu, de acestea fac nu cei de neam bun, ci oamenii de rînd.* Apoi pentru ce îți râzi de mine, punându-mi înainte un astfel de gând? Căci dacă asemenea fapte sunt bune, atunci lasă și pe celelalte [femei] să facă așa. Nu cumva, fiindcă acestea trăiesc în sărăcie, nu mai sunt fecioare și nu mai au trebuință de întreaga-cugetare? Acum fata ta joacă cu tineri desfrânați în priveliște de rînd, și nu ți se pare, spune-mi, a fi mai necinstită decât curvele?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, p. 127)

„Firește că de îndată va veni scârba și nemulțămirea, după ce s-au sfârșit petrecerile, ba de multe ori urmează și vreo pagubă mare, prin pierderea vreunor giuvaeruri de preț în mulțimea și înghesuiala aceea.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, p. 127)

„Este permis de a înveseli nunta cu altfel de lucruri, de exemplu cu mese încărcate cu mâncări, cu haine frumoase și cu altele de acest fel. Vedeți că eu nu împiedic asemenea lucruri, ca să nu par a fi prea sălbatic, deși Rebecăi îi era de ajuns numai o haină subțire. Este permis de a se înveseli la nuntă prin frumusețea hainelor, prin prezența bărbaților și a femeilorenerate.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, pp. 149-150)

„Toate trebuie să se desfășure atunci cu prudență, cu demnitate și cu cumpătate, însă eu văd cu totul din contra; văd jucând și săltând pe la nunți, ca și cămilele și asinii.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, p. 150)

„Nu cumva nunta este teatru? Nu, iubitorilor, nunta este o taină, și încă o taină de mare importanță, și dacă nu vă rușinați de această taină, cel puțin să vă rușinați de Acela al cărui tip este această taină. *Taina aceasta, zice, mare este, iar eu zic de Hristos și de Biserică* (Efes., 5, 32). Este tip al Bisericii și al lui Hristos.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, p. 151)

„*Dar, zici tu, dacă nu vor dănuți la nuntă nici fecioarele, nici femeile măritate, apoi cine să dănuiască?* Nimeni, căci ce nevoie mare este de a dănuți? Printre tainele religioase ale elinilor sunt și dansurile, însă în tainele noastre trebuie să predomină tăcerea, buna podoabă, rușinea și modestia.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, p. 151)

„Nunta este tip al prezenței lui Hristos, și tu te îmbeți? S-ar părea că cele ce se petrec pe la nunți sunt indiferente, și cu toate acestea sunt cauzele multor rele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, p. 154)

„Voiești să auzi melodii plăcute? Desigur că nu ar trebui la asemenea ocazii, însă eu consimt și la aceasta, dacă voiești; nu asculta melodii satanicești, ci de cele duhovnicești. Voiești să vezi dănuind? Privește corul îngerilor. *Și cum este cu puțință, zici, de a vedea asemenea cor?* Dacă vei alunga acestea, atunci va veni și Hristos la nuntă și când Hristos este prezent și corul îngerilor este prezent. De voiești, și astăzi se vor face minuni, ca și atunci; va prefăce și acum apa în vin, și încă cu mult mai minunat, căci va alunga cheful și pofta cea uricioasă de la masa ta, și le va înlocui cu pofta cea duhovnicească. Unde sunt muzicanți nu poate fi Hristos, dar dacă El intră, mai întâi îi scoate afară pe aceștia, și după aceea face minuni. Ce poate fi mai dezgustător ca pompa satanicească? Ce poate fi mai urâcios ca acele cântece fără înțeles, ca acele neorânduiri în totul nedemne? Și chiar de ar fi ceva cu înțeles,

totuși cuprinde în sine lucruri urâcioase și dezgustătoare.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XII, pp. 154-155)

„Să nu facem nunta fiului nostru cu lăutari, cu chitare și cu dans, căci ar fi curată nebunie să fie rușinat un astfel de mire cu astfel de lucruri. Dimpotrivă, să chemăm la nuntă pe Hristos. Mirele este vrednic de Hristos. Să chemăm pe ucenicii lui Hristos, pe preoți. Dacă vom face așa, toate îi vor merge mirelui foarte bine.” (*Despre creșterea copiilor*, 88, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 427)

„Iar nunta să o facem nu cu flaute, nu cu chitare, nici cu dansuri.” (Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 135)

„Vrei să-ți arăt cinstire care-ți aduce câștig? Cheamă cetele de săraci! Dar tu te rușinezi cu totul și roșești. Și ce este mai rău decât această nebunie, că pe de-o parte tragi pe diavol în casă și nu socotești că faci ceva de rușine, iar pe de alta roșești dacă L-ai aduce pe Hristos! Căci cum o dată cu intrarea săracilor vine de față și Hristos, așa, o dată cu desfrânații și mimii care dănțuiesc acolo, prăznuiește și diavolul în mijlocul lor. Și nu e nici câștig din acea cheltuială, ci se face și multă vătămare. Dar din cheltuiala cu săracii pe dată ieși multă plată. Însă așa ceva nu face nimeni în oraș. Dar sârguiește-te să începi tu, și să fii începătorul acestui bun obicei, ca, văzându-te, și alții să te urmeze. Dacă va râvni cineva dintre voi, dacă va urma acest obicei, copiii și urmașii vor zice celor ce întreabă: Cutare a adus cel dintâi acest bun așezământ. Căci dacă în întrecerile cele din afară, și în ospete – în aceste lucruri fără de folos – cei care sunt premiați, de mulți sunt proslăviți prin cântare, cu mult mai mult pentru slujba cea duhovnicească toți vor aduce laude și mulțumire celui care dintâi a adus această minunată începătură și aceasta îi va fi lui și cinste și câștig. Și chiar dacă acest lucru este făptuit și de alții, ție, celui care l-ai sădit cel dintâi, ți se va aduce slavă pentru roadele acelora.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 11-12)

„Iată cu cât e mai de folos rugăciunea văduvelor și a săracilor decât orice râsete și dănțuire. În acestea o singură zi ține desfătarea, în celelalte neîncetat e câștigul. Gândește-te ce mare lucru este ca mireasa să intre în casa mirelui primind pe capul ei atâta noian de binecuvântări.

De câte cununi nu sunt mai scumpe acestea, de câtă avuție nu sunt mai de folos! Pe când cele ce se fac acum la nunți sunt cea mai mare nebunie și sminteală. Căci dacă nici o pedepsire ori osândă nu pune cineva asupra celor care cu atâta necuviință fac unele ca acestea, gândește-te câtă pedepsire suferă cei care sunt loviți cu atâtea ocări, în văzul și auzul tuturor, de oameni beți și stricați la minte. Căci săracii, orice primind, binecuvântează și pentru binefăcătorul lor se roagă cu dinadinsul, cerând mii de bunătăți. Dar aceia, după ce s-au îmbătat și s-au îmbuibat, aduc asupra capului mirilor tot noroiul zeflemelelor, având unii cu alții certuri diavolești. Și ca niște potrivnici strânși laolaltă, așa și cei ce s-ar cuveni să-ți dea cinste unii altora, grăiesc ocări vrute și nevrute despre miri, ca și cum ar fi dușmani. Și întârâtarea unora față de alții, întru totul trecând hotarul, îl fac de rușine pe mire dimpreună cu mireasa lui. Spune-mi, să mai căutăm altă dovadă că diavolii sunt cei ce mișcă sufletele acelora ca să facă și să spună asemenea vorbe? Cine se va mai îndoi că diavolii sunt cei ce mișcă sufletele acelora ca să facă și să zică toate acestea? De bună seamă că nimeni. Căci de acest fel și sunt *darurile* diavolului: batjocoriri, beții, ieșirea din minți a sufletului.

Dacă ți-ar spune cineva din superstiție că a aduce pe săraci în locul acestora este semn de nenoroc, să învețe și aceasta că a nu hrăni săracii și văduvele, ci afemeiații și desfrânații, este un lucru cu totul aducător de necaz și semn a mii de rele. Căci venind desfrânați la nuntă, din

chiar acea zi și dintre cei dragi, îl apucă pe mire și îl face rob ei și stinge flacăra pentru mireasa lui, și îi răpește pe furiș bunăvoia față de aceea; și dragostea mai înainte de a se aprinde o pierde și aruncă semințele adulterului.

Chiar dacă de nimic altceva, dar măcar de aceste lucruri ar trebui să se teamă părinții, și să oprească venirea cântăreților și dansatorilor la nuntă.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 12-13)

„Toate cântecele de rușine și drăcești, toate cântările necuviincioase, cetele de tineri desfrânați, leapădă-le de la nuntă și vei putea să-ți ții mireasa întru întreaga înțelepciune. Căci de îndată va cugeta de la sine: O, ce bărbat este acesta! Cu adevărat filosof este, căci ca un nimic socotește viața aceasta și de bună seamă m-a adus în casa lui numai pentru nașterea și creșterea de copii și ca să am grijă de casă. Tu zici că aceste lucruri nu vor fi deloc pe placul miresei? Nu-i va plăcea o zi sau două. Mai mult însă nu, ci mai apoi se va bucura în sine de cea mai mare plăcere, alungând de la ea orice bănuială. Căci cel ce nu îngăduie nici fluier, nici dănțuiri, nici cântece desfrânate în vremea nunții, nu va îngădui niciodată să se grăiască sau să se facă ceva rușinos în casa lui. Apoi, după ce lepezi toate aceste necuviințe ce se petrec în vremea nunții, luând-o la tine, plăsmuiește-o bine și cu grijă, purtându-te multă vreme în toate cele cu multă cumpătate și simplitate și fără să cedezi degrabă. Și după asemenea purtare din partea ta, chiar dacă femeia ar fi lipsită de rușine, după un timp va ști să tacă și ea, sfiindu-se de bărbat și înstrăinându-se de aceste lucruri lumești. Tu însă numai nu dezlega cu repeziciune acest mod de viață cumpătată, căci bărbații neînfrânați fac aceasta, ci poartă-te așa îndelungată vreme și mare îți va fi câștigul: de la o vreme nu te va mai învinovăți, nici nu te va mai ocări pentru cele prin care tu o modelezi¹²⁸.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 110-111)

„Dacă lași deoparte pe diavol, cântecele desfrânate și mișcările mlădioase¹²⁹, și jucatul fără rânduială, și vorbele de rușine, și alaiul diavolesc, și zarva, și râsul, și toate celelalte lucruri necuviincioase și îi aduci pe sfinții robi ai lui Hristos, atunci și Hristos, prin ei, cu adevărat va fi de față, dimpreună cu Mama și cu frații Lui. Căci zice: *Cel ce face voia Tatălui Meu, acesta este fratele Meu și sora Mea și mama Mea* (Mt., 12, 50). *Și știu că anevoios lucru este pentru unii și mi se pare că și împovăraător, când îndemn acestea și tai vechiul obicei. Dar nu-mi pasă de aceasta. Căci nu mă rog să fiu plăcut înaintea voastră, ci să aveți folos. Nu caut aplauzele voastre și laudele, ci câștigul și filosofia¹³⁰. Să nu-mi zică cineva că așa-i datina. Dacă-i vorba să cutezi a păcătui, să nu-mi pomeni de datină! Ci, dacă sunt lucruri rele, chiar de este datină veche, leapădă-le. iar dacă nu sunt rele, chiar de este ceva neobișnuit, adu-le și îndăținează-le¹³¹. Și că necuviințele ce se fac azi nu sunt datină veche, ci noi sunt, adu-ți aminte cum a luat-o Isaac pe Rebeca și Iacob pe Rahila. Că Scriptura a pomenit și de nunțile lor, și zice chiar și cum miresele au fost duse în casele mirilor, dar nu pomeniște de nici un lucru de acest fel. Ci au făcut ospăț și masă mai strălucit decât se obișnuia și au chemat la nuntă pe cei ce se cuvenea. Dar fluier și surle și țimbele și dănțuiri*

¹²⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Procesul de educație este asemenea unei forme din piatră brută: el cere răbdarea și finețea artistului. (n.s. 257, p. 111)

¹²⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Literal: mădularele frânte. Mișcările lascive și unduioase ale părților corporale au în general un mesaj erotic. Acest aspect presupune o multitudine de manifestări. Nu vizează doar mișcările gimnastice, iscusit executate, ci și mișcări ale ochilor, mimica feței, timbrul vocii, etc. (n.s. 13, p. 8)

¹³⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: La Sfântul Ioan Gură de Aur filosofia desemnează trăirea vieții în acord cu Evanghelia. (n.s. 14, p. 9)

¹³¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Remarcabil spirit *modernist* al Sfântului. Acceptă orice manifestare nouă adusă, numai să nu fie potrivnică lui Hristos. Insistăm asupra faptului că pentru el criteriul de acceptare nu este înnoirea în duhul lumii (a ține pas cu moda și cu orice nouă practică), ci deosebirea duhurilor, discernarea duhurilor ce se manifestă prin noile sau vechile practici și nu deosebirea practicilor prin ele însele. (n.s. 15, p. 9)

venite din înfierbântarea vinului și toate celelalte necuviințe ce se petrec acum nu le-au primit. Iar ai noștri dănuiesc și cântă cântări Afroditei, în care se vorbește de multe adultere, de stricări de nunți, de fărâdelegi, desfrânări și împreunări nelegiuite, și multe alte cântece pline de necuviință și rușine zic în acea zi¹³² și, după ce că se îmbată și sunt într-atâta necuviință, se țin după mireasă, zicând cuvinte de rușine în auzul tuturor. Cum îi mai ceri întreagă înțelepciune, spune-mi, când tu o înveți din chiar prima zi să aibă atâta lipsă de sfială și faci ca înaintea privirilor ei să se întâmple și să se spună lucruri pe care este oprit a le auzi și sclavii cei mai de jos! Atâta vreme s-au ostenit tatăl și mama ei s-o păzească fecioară, încât nici n-a vorbit, nici n-a auzit pe altcineva să spună asemenea vorbe. Și după ce s-au îngrijit ei ca să fie ascunsă, și să stea în gineceu, și să fie păzită de străji, de uși, de încuietori, să aibă la ceas de seară însoțitori, să nu i se arate nimic din aceste deșuchieri, și încă de multe altele au avut grijă, tu vii acum și nimicești toate acelea, făcând-o să nu se sfiască de tot acel necinstit alai și vârându-i în suflet cuvinte stricate. Nu de aici se întâmplă după aceea toate relele? Nu de aici ies adulterele și geloziiile? Nu de aici dorința de a se lipsi de prunci și văduviile și lepădarea copiilor înainte de vreme? Când chemi demonii prin cântece¹³³, când împlinești pofta acelora prin cuvinte de rușine, când aduci în casă mimi¹³⁴ și desfrânați și tot teatrul, când umpli casa de desfrâu și când pregătești ca acolo să prăznuiască toată ceata dracilor, spune-mi, ce lucru bun aștepti mai departe? Pentru ce mai chemi și pe preoți, dacă în cele din urmă săvârșești unele ca acestea?” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 8-11)

CĂSĂTORIA (căsnicia fericită)

„Atunci este cu adevărat căsnicie, când cei doi soți se înțeleg nu numai atunci când le merge bine, ci și când trec prin primejdii. Prin asta se vedește dragostea adevărată!” (*Omilia la Facere*, omilia XXXII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 419)

„Cât este de frumoasă, dulce și roditoare viața celui nobil și curat, ca fiu al lui Dumnezeu! El și-a fixat inima sa; el a legat viața sa; o soție pe care-o iubește este părtaşă la bucuriile sale și la greutățile sale, îl susține și-l încântă; copiii înconjoară masa sa, și pentru ei el înfruntă munci ostenitoare și binecuvântate. Pacea locuiește în căminul lui, și bucuriile intime îndulcesc amărăciunile inevitabile ale vieții. Iată adevăratele bunuri.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 358)

CĂSĂTORIA (viața duhovnicească a familiei)

„Unde sunt cei ce spun că nu-i cu puțință să fii virtuos trăind în mijlocul orașului, ci trebuie să pleci din lume, să trăiești în munți? Unde sunt cei care spun că nu-i cu puțință să fii virtuos, când ești tată de familie, când ai soție, când trebuie să ai grijă de copii și de slugi? Să se uite la dreptul acesta! Avea soție, copii și slugi, trăia în oraș, între atâția răi și călcători de lege; și strălucea ca o scânteie în mijlocul oceanului, și nu numai că nu s-a stins ci a luminat și mai puternic”. (*Omilia la Facere*, omilia XLIII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 106)

„Unde sunt bărbat și femeie și copii întru unire de cuget și dragoste, legați cu legăturile faptei bune acolo este și Hristos în mijlocul lor - că El nu acoperișuri din aur caută, nici stâlpi strălucitori, nici marmuri arătoase, ci frumusețea sufletului, și podoabă a cugetului, și masă

¹³² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: ziua căsătoriei. (n.s. 17, p. 9)

¹³³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Cântecele este vehicolul unui duh. În general, orice formă este vehicolul unui duh. Acesta este principiul oricărei manipulări: se oferă o formă exterioară agreabilă, care ascunde în sine duhul distrugător. Este bomba învelită în ambalaj apetisant. (n.s. 20, p. 10)

¹³⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Denumire a actorilor din acea vreme. (n.s. 21, p. 10)

plină de dreptate, încărcată de roadele milosteniei.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, p. 104)

„Poate fi oare o masă mai sfântă ca aceea de la care sunt izgonite beția, lăcomia și toată nebunia și la care acestea au fost înlocuite cu întrecerea în păzirea legii lui Dumnezeu, la care bărbatul își păzește soția, iar soția pe bărbat, ca să nu cadă niciodată în adâncul călcării poruncii, căci de o va călca, pedeapsă cumplită îl așteaptă? Stăpânul nu se rușinează când e muștrat de robi, nici casnicii răi când sunt îndreptați spre calea cea bună! N-ai greși dacă ai numi o casă ca aceasta Biserica a lui Dumnezeu. Este vădit că acolo unde domnește atâta înțelepciune, încât chiar în timp de desfătare oamenii se îngrijesc de păzirea legilor dumnezeiești, unde toți cei de față luptă și se întrec unii cu alții pentru atingerea acestui scop, acolo orice demon, orice putere vicleană este alungată, fiind de față Hristos, Care Se bucură de această frumoasă întrecere a robilor Săi și le dă din belșug toată binecuvântarea Lui.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 224)

„În familia în care bărbatul, femeia și copilul merg pe drumul virtuții, acolo locuiește și Hristos.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 365)

„Să facem o lege pentru noi, pentru soțiile noastre și pentru copii: să dedicăm o zi pe săptămână în întregime ascultării cuvântului lui Dumnezeu și cugetării asupra celor auzite.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 365)

„Cât este ea de frumoasă (rugăciunea în comun – n.n.), cât de puternică este ea înaintea lui Dumnezeu, cât este de bogată această rugăciune în tot felul de binecuvântări! Împreună, de asemenea, când soții merg la biserică, luând parte la sfintele slujbe și ascultând cuvântul sfânt care se vestește aici. Aceste predici se fac după aceea obiectul convorbirilor lor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 252)

CĂSĂTORIA (armonia și buna înțelegere în familie)

„Nu pot trăi la un loc doi oameni care nu se străduiesc pentru același lucru.” (*Tratatul despre preoție*, cartea întâi, cap. 2, în vol. *Despre preoție*, p. 28)

„Un om înțelept, care a spus multe cuvinte de folos, le-a spus și pe acestea: *Femeia și bărbatul să se înțeleagă bine între ei* (Parafrază la înțelepciunea lui Sirah 25, V). De la început Dumnezeu a avut grijă ca soții să trăiască în armonie. De aceea vorbește despre amândoi ca și când ar vorbi despre unul, și spune: *Bărbat și femeie i-a făcut* (Facerea I, 27); și *nu mai este parte bărbătească și parte femeiască* (Galateni 3, 28). Pentru că nu poate exista legătură strânsă între doi bărbați așa cum este legătura dintre un bărbat și o femeie.

De aceea și David, plângând și jelind pentru moartea bunului său prieten, Ionatan, pe care-l iubea Ioane mult, nu i-a numit tată ori mamă, frate ori soră, ci a spus: *Iubirea ta îmi te-a făcut minune mai sus decât iubirile femeii* (II Regi I, 26). Și într-adevăr, această iubire este mai presus decât toate. Celelalte iubiri sunt puternice, această însă este și puternică și neofilită. Pentru că există un instinct erotic care cuibărește în natura soților și, fără să înțelegem cum, leagă cele două trupuri.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 102)

„Căci după cum dacă femeia se răzvrătește împotriva bărbatului nimic sănătos nu va fi în casă, chiar dacă toate celelalte lucruri merg strună, tot așa și dacă ea este în același gând cu el și împăciuitoare, nu va fi nimic neplăcut, chiar dacă se vor ivi mii de necazuri în fiecare zi. Și dacă așa se fac nunțile, atunci vom putea și pe copii cu mare ușurință să-i ducem spre virtute. Căci când mama este astfel împodobită cu multă cumințenie și cu întreaga înțelepciune și cu toată virtutea, va putea să-l țină pe bărbat lângă ea și să-l aibă cu totul al ei prin dorirea ce i-o insuflă pentru ea. Și ținându-l pe el cu sine, îl va avea ca ajutor plin de râvnă pentru îngrijirea

copiilor și așa îl va atrage și pe Dumnezeu spre a le purta de grijă. Iar el, sârguindu-se împreună cu soția pentru bunul mers al casei și educând prin asceză sufletele copiilor, nimic neplăcut nu se va întâmpla mai departe, ci și cele ale casei bine se vor rânduie, căci în bună rânduială se vor afla și chivernisitorii lor. Și, în acest chip, o dată cu casa, fiecare va putea împreună cu femeia lui și cu copiii, și slugile, să treacă în siguranță timpul vieții de aici și să intre în Împărăția Cerurilor.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 70)

„Căci după cum, dacă generalul este strâns unit cu oastea, nu poate intra vreo vrajbă de nicăieri, așa și aici, când și bărbatul, și femeia, și copiii, și casnicii se îngrijesc de aceleași lucruri¹³⁵, multă înțelegere [ομολογία] este în familie. Iar dacă nu e așa, adeseori este de-ajuns să fie rău numai unul de-al casei, ca să se răstoarne și să se piardă totul, și acel unul distruge și nimicește toată familia.

Prin urmare, să avem multă purtare de grijă [προνοία] și de femei, și de copii, și de slugi, știind că așa, nouă înșine ne vom face cârmuirea ușoară și vom avea parte de judecată blândă și îngăduitoare, și vom putea zice: *Iată, eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu* (Is., 8, 18). Dacă bărbatul este vrednic de admirat, adică de va fi bun capul, și restul trupului nu va avea nici o greutate și nu se va supune prin silire.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 103-104)

„Soțul nu cunoaște și nu iubește decât pe soția sa. El părăsește pentru ea pe tatăl său și pe mama sa; viața cea veche se transformă într-una nouă și el nu va mai cunoaște de acum înainte alte încântări decât cele ale soției sale, altă casă decât cea pe care o întemeiază, altă bucurie decât cea pe care o va gusta în casa sa. Rănile pe care i le fac lucrurile dinafară, amărăciunile vieții, zdrobirile muncii, vor găsi în societatea soției sale alinarea lor și suportul lor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 259-260)

CĂSĂTORIA (greutățile căsniciei)

„Ce se întâmplă oare într-o căsnicie în care bărbatul este îngăduitor, iar femeia este rea, certăreață, cicălitoare, luxoasă, boala comună tuturor femeilor, și plină de alte păcate și mai mari? Cum va suporta nenorocitul acela supărările și scârbele de fiecare zi? Cum va suporta mândria și supărarea femeii sale? Ce se va întâmpla, iarăși, într-o căsnicie în care, dimpotrivă, femeia este cuviincioasă și potolită, iar bărbatul este încrezut, disprețuitor, mânios, mândru și din pricina averii lui, și din pricina puterii care i-o dă funcția sa? Ce se va întâmpla într-o căsnicie ca aceasta, în care bărbatul o tratează pe soția lui ca pe o roabă și se poartă cu ea atât de prost ca și cu slujnicele? Cum va suporta o atât de mare silnicie și violență? Ce să facă, deci, femeia aceasta, dacă bărbatul ei îi întoarce neconținut spatele și continuă să facă mereu așa?

Apostolul Pavel spune: *Rabdă toată această robie! Numai atunci vei fi liberă, când îți va muri soțul tău! Atâta timp cât trăiește soțul, trebuie să faci una din două: sau să-l înveți cu multă râvnă, ca să se facă mai bun, sau dacă aceasta nu-i cu putință, să suporti cu bărbăție războiul acesta nepotolit și lupta aceasta neîmpăcată.*” (*Despre Feciorie*, 39, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 68)

„Într-adevăr, căsătoria este un lanț, nu numai din pricina mulțimii grijilor, nici numai din pricina supărărilor de fiecare zi, dar și din pricină că silește pe cei căsătoriți să se supună unul altuia mai cumplit de cum se supune o slugă stăpânului său. *Bărbatul să stăpânească pe femeia sa!* (Fac., 3, 16). spune Scriptura. Care est folosul acestei stăpâniri? Nici unul, căci îl

¹³⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Fiecare să facă ce ține de răspunderea sa, având toți un singur scop: unitatea duhului în familie. (n.s. 237, p. 103)

face pe bărbat la rândul lui, rob celei stăpânite de el, născocind o stranie și ciudată despăgubire a acestei robii. Soțul și soția se pot asemana cu picioarele înlănțuite ale celor condamnați la muncă silnică. După cum picioarele acestora sunt legate, și ei înșiși sunt legați unul de altul printr-un lănișor fixat de fiecare capăt de lațuri și nu pot să pășească în toată voia din pricină că sunt siliți să-și pasul cu pasul celuiilalt, tot astfel și sufletele celor căsătoriți, pe lângă propriile lor griji și necazuri, mai au și necazul ce le vine de pe urma legăturii ce-i înlănțuiește unul de altul, necaz care îi strânge mai cumplit decât orice laț și le răpește amândurora libertate, prin aceea că nu dă exclusiv unuia singur conducerea, ci împarte puterea ei și la unul, și la altul. Unde sunt aceia care erau gata să sufere orice condamnare de dragul mângâierii avute de pe urma satisfacerii poftelor trupului? Nici cea mai mică plăcere nu rămâne întreagă o dată ce cei doi soți își cheltuiesc toată vremea în certuri și ocări. Iar robia aceasta de a fi silit să suferi fără voie greutățile celuiilalt este îndestulătoare ca să pună în umbră orice plăcere. Din pricina aceasta fericitul Pavel, la începutul poruncilor sale date cu privire la căsătorie, (I Cor., 7, 2) încearcă mai pe ocolite să oprească pe creștin de a se îndrepta spre căsătorie, spunându-le că este îngăduită căsătoria de frica desfrânării, din pricina neînfrânării și din pricina aprinderii trupului; dar când a văzut că aceste cuvinte ale sale nu sunt atât de puternice spre a-i îndepărta de căsătorie, aduce un argument și mai puternic decât cele de mai înainte, anume acela care i-a silit pe ucenici să spună Domnului *Atunci nu mai este de folos a se însura* (Matei 19, 10). Iar argumentul acela este următorul: Nici un om căsătorit nu este stăpân pe el însuși. Aceste cuvinte nu sunt spuse de forma unui sfat sau unui îndemn; ele sunt constrângătoare ca o lege și ca o poruncă. Alegerea stă în fața noastră, suntem liberi să ne însurăm sau să nu ne însurăm; dar, după ce ne-am căsătorit, nu mai suntem liberi să facem ce vrem; dimpotrivă, trebuie să suportăm robia, cu voia sau fără voia noastră.

Pentru ce?

Pentru că am făcut această alegere pe deplin conștienți, pentru că știm bine obligațiile și legile căsniciei, pentru că de bună voie ne-am pus jugul pe grumaji.” (*Despre Feciorie*, 41, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 70-71)

„Atât de mare este amestecul, atât de împilătoare este tirania grijilor casei, atât de mare este mulțimea greutăților, încât, de cele mai multe ori, omul căsătorit este silit să păcătuiască și să greșească, chiar fără voia lui.

Pe timpul Legii Vechi, nu era vorba de o viețuire atât de virtuoasă, deoarece era îngăduit să te răzbuni pe cel ce ți-a făcut rău, să ocărăști pe cel ce te ocărăște, să te îngrijești de afacerile bănești; să te juri, atunci când juri pe bună dreptate, să scoți ochi pentru ochi, dă-ți urăști dușmanul; de asemenea, nu erai împiedicat să-ți satisfaci poftele simțurilor, nu erai împiedicat să te mânii și nici să-ți alungi femeia, și să iei alta în locul ei. Îngăduința Legii nu se oprea însă numai până aici, ci Legea îți permitea să trăiești deodată cu două femei sub același acoperiș. În sfârșit, și în această privință, ca și în alte privințe, Legea Veche este cât se poate de îngăduitoare. După venirea lui Hristos însă, calea vieții morale a ajuns cu mult mai îngustă; nu numai prin aceea că a luat din mâinile noastre această mare și nespusă libertate, față de toate cele spuse mai sus, dar și prin aceea că suntem obligați sau să ținem sub acoperișul casei noastre pe femeia noastră, care de cele mai multe ori ne strică bunele moravuri și ne silește să păcătuim chiar fără să vrem sau, dacă vrem s-o alungăm din casă, atunci trebuie să fie osândită pentru adulter. Nu numai din pricina aceasta săvârșim cu greu virtutea; dar chiar dacă soția noastră are o fire care o putem îndura, totuși mulțimea grijilor care se revarsă din belșug peste noi din pricina ei și a odraslelor ei, nu ne îngăduie deloc să ne ridicăm ochii spre cer, căci grijile casei ne ameteșc și ne îneacă sufletul. Să-ți explic! Bărbatul vrea să aibă o viață de om simplu, o viață fără de primejdii și netulburată de grijile lumii; când vede însă că-l înconjoară copiii, când vede că femeia lui are nevoie de atâtea cheltuieli, se aruncă împotriva voinței lui, în vârtejul treburilor politice. O dată căzută în mijlocul lor, nu

mai poți spune că nu-i silit să păcătuiască! Trebuie să se mânie, să se jure, să ocărăască, să fie fățarnic, să facă multe lucruri să fie pe placul celor mari, iar altele, tot atât de multe, cu ciudă și cu scârbă. Este, oare, cu puțință ca un om care trăiește într-o tulburare atât de mare, care mai vrea încă să și strălucească în virtute, este, deci, cu puțință să nu se murdărească amarnic din pricina păcatelor, pe care este silit să le săvârșească? Dacă ai cerceta acum să vezi ce fel de viață duce în casă, vei vedea că din pricina femeii lui, căsnicia sa este plină de aceleași greutateți, dacă nu și mai mari. Este silit să se îngrijească de o mulțime de lucruri de care nici habar n-ar fi avut dacă era singur; și această, în cazul cel mai fericit, când are o femeie înțeleghătoare și la locul ei. Dacă se întâmplă însă să aibă o femeie rea, cicălitoare, rea de gură, atunci căsătoria omului acela n-o vom mai numi trebuință, ci pedeapsă și chin. Cum va putea un astfel de bărbat să meargă pe drumul care duce la cer, o dată ce drumul care duce la cer, o dată ce drumul acesta are nevoie de suflet vioi, de suflet sprinten? Cum va putea, deci, să meargă pe drumul care duce la cer, când este strivit de povara atâtor griji, când are picioarele legate de atâtea lanțuri, când este tras neconținut de jos de un lanț atât de cumplit, anume de răutatea și viclenia femeii sale?

Dar care-i obiecția înțeleaptă a mării majorități a oamenilor față de toate cele spuse mai sus? Ei spun

Nu va fi, oare, vrednic de mai mare cinste omului care este totuși virtuos, deși trebuie să facă față atâtor nevoi?

- Pentru ce, scumpe prietene, pentru ce?

- Pentru ce? Pentru că, fiind căsătorit, ai de luptat cu mari greutateți.

- Dar cine te silește să-ți pui în spate o povară atât de mare? Dacă, căsătorindu-te, ai împlinit legea, și ai fi călcător de lege dacă nu te-ai căsătorit, obiecția ta ar fi întemeiată. Dar înaintea Dreptului Judecător n-are importanță dacă, de bunăvoie, nesilit de nimeni și stăpân pe tine însuși de a nu-ți lua asupra-ți jugul căsătoriei, voiește totuși să te supui la atât de mari greutateți, încât să-ți fie și mai împovărată lupta pentru virtute. Dreptul Judecător a poruncit să faci un sigur lucru: să birui în lupta cu diavolul, să birui în lupta cu păcatul. Pe Dreptul Judecător nu-L interesează dacă birui pe diavol și păcatul căsătorindu-te, desfătându-te și având o mulțime de griji, sau dacă îl birui trăind în nevoie pustnicești, ducând o viață de câine și neavând nici o grijă lumească.

Dreptul Judecător însă, pentru a ne ușura truda, ne-a spus că mijlocul prin care putem birui păcatul și drumul prin care putem merge la biruință este altul, anume acela de a scăpa de toate grijile vieții, de a trăi singur, fără soție și fără copii. Tu însă ești de altă părere; vrei să lupți și să te războiești înconjurat de femeie, de copii și de toate grijile pe care aceștia le târăsc odată cu ei, crezând că poți săvârși aceleași fapte de virtute ca și cei care nu sunt încurcați în niciuna dintre grijile celor căsătoriți și măgulindu-te cu ideea că tocmai pentru aceasta ai să fii mai mult răsplătit de Dreptul Judecător. Poate că acum când îți spun că nu poți ajunge pe aceeași culme ca și cei necăsătoriți, mă vei învinui că sunt un îngâmfat; la sfârșit însă, siguranța pe care ți-o dă traiul singuratic e cu mult mai bună ambiția deșartă; atunci te vei convinge mai bine să te încrezi în cuvântul lui Hristos, decât în deșertăciunea propriilor tale gânduri. Hristos a spus că nu este destul pentru virtute de a ne despărți de toate cele ale noastre; trebuie însă să ne urâm și pe noi înșine. Tu, dimpotrivă, spui că poți să birui, deși ești vârat până peste cap în toate aceste griji. Dar, după cum, am spus, atunci, la sfârșit, vei cunoaște bine ce mare piedică în calea virtuții ți-a fost femeia și grijile pe care femeia ți le-aduce pe cap.

Aș putea însă fi întrebat:

Pentru ce, dar, Dumnezeu a numit ajutor pe aceea care-i este piedică? Dumnezeu doar a spus: *Să facem lui ajutor potrivit pentru el* (Fac., 2, 18).

Pot să te întreb și eu tot atât de bine:

Ce fel de ajutor a fost femeia pentru bărbat, când ea l-a lipsit de siguranța dată lui în rai, când ea l-a izgonit din rai, din traiul acela minunat, când ea a adus pe lume toată tulburarea? O astfel de ființă, departe de a fi un ajutor, este un vrăjmaș. Tot Scriptura spune: *De la femeie începe păcatul și din pricina ei murim* (Înț. Sir., 25, 27). Iar fericitul Pavel spune: *Adam n-a fost amăgit; dar femeia, fiind amăgită, a căzut în călcare de poruncă* (I Tim., 2, 14). Ce fel de ajutor a fost femeia, dacă a omorât pe bărbat? Ce fel de ajutor a fost deci femeia, dacă prin ea au venit pe lume fiii lui Dumnezeu (Fac., 6, 2), dar, mai bine spus, toți cei care viețuiau pe vremea aceea pământul, care au pierit prin potop odată cu toate animalele, cu păsările și cu toate celelalte viețuitoare? (Fac., 7, 2) Oare, nu femeia era cât pe ce să piardă pe dreptul Iov, dacă n-ar fi fost el un bărbat tare din fire? (Iov 2, 9-10). Oare nu femeia a pierdut pe Samson? (Jud., 16, 4-22) Oare nu femeia a făcut pe tot poporul iudeu să se închine idolului Baal-Peor și să fie omorâți cei care-au slujit idolului, de mâinile rudelor lor? (Num., 25, 1-5). Cine, mai cu seamă, a dat pe mâna diavolului pe împăratul Ahab, dacă nu femeia lui? (III Regi 21, 25). Dar înainte de Ahab, cine a abătut spre alți dumnezei inima lui Solomon, un om atât de înțelept și atât de vestit, dacă nu femeia? (III Regi 11, 4). Oare, nu până și astăzi femeile fac pe bărbații lor să păcătuiască înaintea lui Dumnezeu? Oare, nu pentru această pricină spune acel bărbat înțelept, Isus, fiul lui Sirah, că *orice răutate este mică față de răutatea femeii* (Înț. Sir. 25, 21)?

Atunci pentru ce a spus Dumnezeu: *Să facem omului ajutor potrivit pentru el?* Dumnezeu niciodată nu minte.

Nici eu nu pot spune aceasta. Ferească Dumnezeu! Da, femeia a fost creată pentru un scop, pentru a fi ajutor bărbatului; dar n-a vrut să rămână în această vrednicie dată ei de Dumnezeu, după cum n-a vrut aceasta nici bărbatul ei” (*Despre Feciorie*, 43-46, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 77-82)

„Chiar dacă toți bărbații ar alerga să se căsătorească, femeile n-ar trebui deloc să dorească măritișul. Aceasta pentru motivul că tirania poftelor trupului nu este atât de puternică la femei ca la bărbați și pentru că femeile sunt cele care culeg fructele amare ale căsătoriei (...) Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită mării lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 99)

„După cum, când treci printre spini, țepii spinilor te prind de haine, și dacă te întorci să scoți un ghimpe, te prind alții și mai mulși, tot astfel și grijile și greutatea căsătoriei; dacă ai scăpat de una, ești prins de alta; dacă ai scăpat și de asta, te împiedici de alta. În general vorbind, nu-i cu puțință să găsești o căsnicie lipsită cu totul de necazuri. Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită mării lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 99)

„Dacă în căsătoriile fericite în aparență se nasc atâtea neplăceri și necazuri, ce poți spune despre căsătoriile recunoscute de toată lumea ca nefericite? Soția este cu adevărat nenorocită. Deși trebuie să moară o singură dată, totuși frica de moarte o cuprinde de mai multe ori. Deși are un singur suflet, poartă grijă de mai multe suflete; tremură pentru bărbatul ei, tremură pentru copii ei, pentru nurorile și ginerii ei, tremură pentru nepoții ei; și cu cât rădăcina își întinde mai mult ramurile, cu atât i se înmulțesc și grijile. Dacă se întâmplă vreo nenorocire unuia dintre aceștia, fie paguba de bani, fie boală, fie ceva neplăcut, ea plânge și lăcrimează tot atât cât și cei care suferă. Dacă toți ai ei pleacă de pe lumea aceasta înaintea ei, jalea e fără margini; dacă unii rămân, iar alții mor de timpuriu, nici așa nu poate avea mângâiere. Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de

otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită mării lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 56, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 101-102)

„Căsătoria nu îngăduie omului să fie pe deplin sănătos: omul căsătorit nu se găsește într-o situație mai bună decât un bolnav. Căsătoria duce pe capul lui aceeași tristețe ca și boala.” (*Despre Feciorie*, 57, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 107)

„Atunci pentru ce Pavel ne mai îngăduie să ne căsătorim, de vreme ce căsătoria ne ținutiese de grijile lumești și ne îndepărtează de cele duhovnicești?

Pavel ne spune:

Tocmai ca răspuns la această întrebare, am zis: *Așa că cei care au femeie să fie ca și cum n-ar avea* (I Cor., 7, 29); prin urmare, cei care s-au legat cu lanțurile căsătoriei sau au de gând să se lege, să caute să facă, pe altă cale, cât mai slab acest lanț. Pentru că nu-i cu putință să-l rupi, o dată ce te-ai legat de el, fă-l mai ușor de suportat! Dacă vrem, putem să tăiem din viața noastră de oameni căsătoriți tot ce este de prisos și să nu facem ca prin trândăvia noastră să adăugăm vieții noastre griji mai mari decât cele ce ni le impune însăși natura căsătoriei.

Dar dacă vrei să afli mai lămurit ce înțeles au cuvintele *să ai femeie ca și cum n-ai avea* (I Cor., 7, 29), du-te cu mintea la cei care trăiesc fără de femei, la cei care s-au răstignit pentru lume (Gal., 6, 14), la cei care au renunțat la toate cele din lume.

Ce fel de viață duc aceștia? Cum trăiesc? Nu sunt nevoiți să tocmească cârduri de slujnice; n-au nevoie de bijuterii și coliere, de atâtea și atâtea hectare de pământ. Toate aceste griji le lasă la o parte și se îngrijesc numai de hrana lor și de o haină pe care s-o îmbrace. Aceasta poate s-o facă și un om căsătorit. Poate să ajungă să aibă aceeași filosofie, aceeași concepție despre lume și viață. Cuvintele lui Pavel citate mai sus, *să nu vă lipsiți unul de altul* (I Cor., 7, 5), se referă numai la legăturile trupești dintre soț și soție.

În privința aceasta Pavel poruncește ca un soț să urmeze voinței celui alt; nu îngăduie ca unul dintre ei să fie stăpân. În ce privește însă îmbrăcămintea, felul de trai și toate celelalte ocupații, unde trebuie pusă în practică concepția creștină despre lume și viață, filosofia creștină, un soț nu mai trebuie să dea socoteală înaintea celui alt soț. Bărbatul poate, chiar împotriva voinței soției sale, să suprimă din casa sa tot luxul, toate petrecherile, toate ospetele, toate grijile și ocupațiile fără rost și zadarnice. Tot așa, nici soția nu poate fi silită de bărbatul ei, împotriva voinței ei, să se împodobească, să umble după slava deșartă și să se îngrijească de lucruri fără de rost și fără de folos. Și e foarte drept să fie așa. Și iată de ce. Legăturile trupești dintre soț și soție pornesc dintr-o dorință strâns legată de firea omenească; din pricina aceasta ele se bucură de multă îngăduință; din pricina aceasta un soț n-are dreptul să lipsească pe celălalt soț, împotriva voinței lui, de obligațiile conjugale. Toate celelalte preocupări din viața celor căsătoriți: luxul, petrecherile, mulțimea de prisos a slugilor, ocupațiile fără rost nu sunt legate de însăși firea omenească, ci se nasc datorită trândăviei și mândriei. Întemeiat pe acest adevăr, Pavel nu silește pe cei căsătoriți să se supună unul altuia când e vorba de aceste griji, așa cum poruncește această supunere când e vorba de legăturile trupești dintre soț și soție. Prin urmare, cuvintele *să ai femeie ca și cum n-ai avea* înseamnă a nu ne încărca cu griji de care izvorăsc din capriciile și din dorința de lux a soțiilor noastre; înseamnă a avea numai atâta grijă cât se cuvine unui suflet unit cu noi, unui suflet care preferă să trăiască înțelepțește și modest. Că aceasta a fost intenția lui Pavel, atunci când a rostit aceste cuvinte, se vede și din cuvintele imediat următoare: *Cei ce plâng să fie ca și cum n-ar plânge; iar cei ce se bucură de avuțiile lor să fie ca și cum nu s-ar bucura* (I Cor., 7, 30). Într-adevăr, cei care nu se bucură de avuții, nici nu se vor îngriji să strângă avuții, iar cei care nu se plâng că sunt săraci, nici nu se vor teme de sărăcie și nici nu vor fugi de cumpătare și de un trai modest. În acest sens trebuie luate cuvintele *să ai femeie ca și cum n-ai avea*; în acest sens trebuie luate și

cuvintele spuse de Pavel mai jos: *a te folosi de lume ca și cum nu te-ai folosi* (I Cor., 7, 31).” (*Despre Feciorie*, 74-75, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 125-127)

CĂSĂTORIA (complementaritatea și ajutorul reciproc al celor doi soți)

„Dumnezeu, Creatorul naturii noastre, făcând-o în așa fel ca ea să aibă nevoie de alții, și să nu-și ajungă sieși, a împărțit așa de bine lucrurile, că însoțirea reciprocă și întrunirile completează aceste neajunsuri. Pentru acestea au fost statornicite nunțile, ca unul să afle la celălalt ceea ce-i lipsește.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIX, 1, p. 92)

„... ce poate fi mai apropiat și mai familiar bărbatului ca femeia? *Că vor fi, zice, doi un trup* (Fac. 2, 24), din care pricină mare este și iubirea lor unul către altul, și fierbinte dorul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 354)

„*Să-i facem lui ajutor* (lui Adam – n.n.) (Fac. 2, 18), arătând că femeia a fost făcută spre trebuință bărbatului și prin aceasta unindu-l pe dânsul cu cea făcută pentru dânsul. Fiindcă noi ne găsim întotdeauna mai apropiați către cele făcute pentru noi. Și iarăși, ca nu cumva ea să se mândrească ca una ce i s-a dat lui de ajutor, și această legătură să o rupă, apoi Dumnezeu a făcut-o din coasta lui, arătând prin aceasta că ea este o parte a întregului trup. Și ca nici bărbatul să nu se îngâmfe pentru aceasta, apoi Dumnezeu nu l-a lăsat să fie singur pe cel ce singur a fost făcut mai înainte, ci a făcut cu totul dimpotrivă cu dânsul, așezând facerea de copii, ca prin aceasta, preferând desigur mai mult pe bărbat, totuși să nu-l lase a fi totul al său.

Ai văzut deci câte legături de dragoste a făcut Dumnezeu între bărbat și femeie? Dar aceste chezașii de bună înțelegere între dânșii el le-a așezat în însăși firea lor, fiindcă amândoi sunt de aceeași esență, și amândoi merg spre același țel. De altfel, toată vietatea iubește pe cel la fel cu dânsa – că și femeia este din bărbat, și din amândoi împreună sunt copiii lor; astfel că multe și felurite sunt chipurile care împreună-lucrează la întărirea dragostei în familie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 363)

„... pe bărbat cinstindu-l cu întâietatea, iar pe femeie înarmând-o cu pofta, și așezând înlăuntrul amândurora darul facerii de copii, la urmă a mai pus și alte legături ale dragostei. Așa, de pildă, nici bărbatului nu i-a încredințat totul, și nici femeii, ci a împărțit fiecăruia din îndatoriri; unuia i-a dat în stăpânire casa, celuilalt i-a încredințat cele dinafară de casă, adică a hrăni pe cei din casă, căci doar bărbatul lucrează pământul, pe când femeii i-a dat a îmbrăca pe cei din casă, fiindcă furca și războiul de țesut sunt ale femeii, căci el a dat femeii înțelepciune de a face pânză.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 365)

„Soții se completează unul pe altul; nici bărbatul nu este complet fără femeie, nici femeia fără de bărbat. Defectele unuia sunt compensate de calitățile celuilalt; darurile reciproce se fac echilibrul reciproc. Armonia stabilită de Dumnezeu în trupul nostru se înmulțește în familie. Capul este conducătorul, membrele slujesc și ajută și ascultă. Ori iubirea este aceea care menține totul în unire și în pace. Acela va fi rolul iubirii în căsătorie. Iubirea îi va da șefului ungerea și devotamentul; iubirea îi va da femeii și copiilor ușurința și bucuria ascultării.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 249)

CĂSĂTORIA (dragostea dintre soți)

„Când este iubire, nimic din cele neplăcute nu se va întâmpla. Căci, cum ar fi cu puțință, capul fiind unit cu trupul și nici o dezbinare fiind între ele, totuși celelalte mădulare să nu se găsească în pace? Când căpeteniile sunt în pace, cine ar putea dezbină și tulbura pacea?

Precum iarăși, dacă acelea se găsesc rău între ele, nimic sănătos nu va putea fi în casă. Deci, nimic nu poate fi mai important decât dragostea, căci ea este mai folositoare decât banii, decât noblețea, decât stăpânirea și decât toate celelalte. Și n-a zis simplu: *să fie în pace*, ci: *să-și iubească bărbații*. Când este dragoste, nimic din cele grele nu se poate infiltra, și dintru ea se nasc și celelalte bunuri.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia IV, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, pp. 162-163)

„Fii cu luare-aminte însă, la faptul că Apostolul stăruie mai mult pe iubire decât pe respect. E firesc. Căci atunci când există iubire între soți, pentru toate problemele se găsesc soluții. Bărbatul care-și iubește femeia sa, chiar dacă ea ar fi neîmblânzită, o va răbda. În căsnicie, înțelegerea fără iubire nu se poate realiza.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 112)

„Și cum îi vei arăta iubirea ta? Spunându-i, de exemplu: *N-am vrut să iau de soție o altă femeie, care poate ar fi fost mai bogată sau mai gospodină. Te-am ales pe tine pentru caracterul, cumințenia, blândețea și înțelepciunea ta. Căci am învățat să nesocotesc bogăția ca pe ceva zadarnic, ceva pe care-l dobândesc tâlharii, oamenii imorali și înșelători. Pe mine m-a atras virtutea sufletului tău, pe care o prefer în locul vreunei alte bogății. O fată înțeleaptă, care trăiește în evlavie, merită cât lumea întreagă. De aceea te -am iubit, te iubesc și te pun mai presus de viața mea. Viața de aici este deșartă. Mă rog, așadar, la Dumnezeu și fac tot ce pot ca să ne învrednicim să ne trăim viața astfel încât și în împărăția cerurilor să fim împreună. Căci viața pământească este și scurtă și provizorie, însă dacă ne vom învrednici s-o petrecem făcându-ne plăcuți lui Dumnezeu, vom fi veșnic împreună cu Hristos, desfătându-ne în fericire negrăită. Eu mai presus de toate pun iubirea pentru tine, și nimic nu-mi va fi atât de neplăcut și greu decât să mă cert vreodată cu tine. Și dacă ar trebui să le pierd pe toate și să devin sărac sau să mă aflu în primejdie sau să pățesc orice, pe toate le voi îndura cu răbdare, e de ajuns să știu că legăturile dintre noi doi sunt bune. Dar e necesar să faci și tu la fel. Dumnezeu vrea ca legătura iubirii noastre să fie reciprocă și nedespărțită. Auzi ce spune Scriptura: «Va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa se va lipi de femeia sa». Să nu avem, deci, nici o pricină de împuținare a sufletului. Piară toți banii, slujitorii și cinstirile! Eu mai presus de toate pun iubirea pe care o am pentru tine.*

Cuvintele acestea vor fi prețuite de femeie mai mult decât mulțimi de comori și de bogății! Să-i spui c-o iubești, fără să te temi că vreodată se va răsfăța sau se va folosi în chip rău de vorbele astea. Femeile necuviincioase, care se duc cu unul și cu altul, e firesc să se răsfete la auzul unor asemenea cuvinte. O fată bună, însă, nu numai că nu se va înfumura, ci se va și smeri.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 116-117)

„Căci zicând: *bărbaților, iubiți pe femeile voastre* (Efes., 5, 25), nu s-a oprit la aceasta, ci ne-a dat și măsură dragostei: *după cum și Hristos a iubit Biserica*. Și spune-mi, cât a iubit-o Hristos? Încât S-a dat pe Sine pentru ea. Așadar, chiar dacă trebuie să murim pentru soție, să nu ne dăm la o parte. Căci dacă Stăpânul tău așa a iubit pe roabă, că S-a dat pe Sine pentru ea, cu cât mai mult trebuie să o iubești la fel pe cea împreună roabă cu tine.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 43)

„Dar nu numai pentru aceasta trebuie să ne iubim femeia – fiindcă este mădularul nostru și că dintru noi își are începutul plăsmuirii –, ci și fiindcă lege ne-a pus pentru aceasta Dumnezeu, zicând așa: *Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi cei doi un singur trup* (Facere 2, 24). Căci de aceea a citat și Pavel legea aceasta, ca din toate părțile să ne îmboldească spre această dragoste [ερώς]. Ia uită-te la înțelepciunea apostolească! Căci nu pornind numai de la legile dumnezeiești, nici doar de la cele omenești, ne duce spre dragostea [αγάπη] de soții, ci, împletindu-le pe amândouă – din prima luând ceea ce este mai înalt și mai înțelept, din a doua ceea ce este neputincios și supus

firii – așa ne duce către iubire.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 47-48)

„Că nimic nu unește și întărește așa de mult viețuirea noastră ca dragostea [ερώς] dintre bărbat și femeie.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 87)

„Căci nimic nu este mai tare decât aceste lanțuri¹³⁶, mai ales între bărbat și femeie. Pe un slujitor îl poate cineva lega cu frica. Ba nici pe acela, căci degrabă o va șterge de la stăpân. Însă pe părtașa vieții tale, pe mama copiilor tăi, pe cea care este pricina a toată bucuria ta, nu trebuie s-o legi cu frica și cu amenințarea, ci cu dragostea [αγάπη] și cu dispoziția iubitoare a sufletului [διαθεσις]. Ce fel de însoțire mai e asta, când femeia tremură înaintea bărbatului? Ce bucurie va mai avea bărbatul dacă trăiește împreună cu ea ca și cu o roabă și nu ca și cu una liberă? Și chiar dacă pătimești pentru ea ceva, să nu o ocărăști. Că nici Hristos nu a făcut aceasta cu Biserica. *S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o curățe și s-o sfințească* (Efes., 5, 25-26). Prin urmare, era necurată, avea prihană, era urâtă, era de nimic. Orice femeie ți-ai fi luat, nu ți-ai luat una ca Aceasta, după cum Hristos a luat Biserica; nici nu a fost atât de departe de tine pe cât a fost Biserica de Hristos. Iar el nici n-a urât-o, nici n-a lepădat-o din pricina urâteniei ei covârșitoare. Vrei să vezi urâtenia ei? Ascultă pe Pavel, care zice: *Erați în întuneric* (Efes., 5, 8). Ai văzut negreala ei? Ce este mai negru decât bezna? Dar uită-te și la nebunia ei! Că zice: *Petrecând în răutate și pizmă* (Tit 3,3). Privește acum și necurăția ei: *ca niște necredincioși și fără de minte*. Ce zic eu? Era și pângărită și vrednică de batjocură! Iar cu toate acestea, S-a dat pe Sine pentru cea urâtă ca și cum ar fi fost frumoasă și iubită și minunată.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 89-90)

„Așa sunt datori – zice – bărbații să-și iubească femeile lor ca pe trupurile lor (Efes., 5, 28). Cum vine asta? S-a folosit de acest exemplu ca să avem o icoană mai bună și mai exactă a acestei iubiri. Dar nu numai pentru asta, ci și ca un alt model, mai apropiat și mai limpede pentru noi. Că celălalt model nu ne era prea la îndemână și nu ne obliga prea tare. Deci, ca nu cumva să zică cineva: *Bine, dar Acela era Hristos, și era Dumnezeu, și a putut să Se dea pe Sine*, ne arată altă cale. Și zicând *așa sunt datori* a arătat că această faptă nu este har, ci datorie firească. Iar apoi, spunând *ca pe trupurile lor* a adăugat *Că nimeni nu și-a urât trupul vreodată, ci îl hrănește și îl încălzește*. Asta înseamnă că se poartă față de el cu multă grijă. Și cum de este femeia trupul lui? Ascultă: *Aceasta este acum os din oasele mele și carne din carnea mea* (Facere 2, 23). Și nu numai aceasta, ci mai zice că: *vor fi amândoi un singur trup* (Facere 2, 24).” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 93)

„Așadar, câtă dragoste are cineva pentru sine, atâta voiește Dumnezeu să avem și noi către femeie. Nu numai că suntem părtași unei singuri firi, ci avem o pricină și mai mare decât aceasta să ne iubim femeia: fiindcă nu mai sunt două trupuri, ci unul singur: bărbatul cap și femeia trup. Dar cum de zice în altă parte: *Capul lui Hristos este Dumnezeu* (I Cor., 11, 3)?” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 96)

„Dumnezeu, voind să facă din iubire baza chiar a căsătoriei, a voit ca omul să iubească în soția sa propriul său trup.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 248)

„Dacă deci soțul își ura soția sa, înseamnă că el își ura propria sa carne, și când el o iubește nu face decât să urmeze impulsul naturii sale și înclinarea inimii sale.

Apoi este legea fundamentală a căsătoriei. Nu pe atâta s-o iubim pe soția noastră că este soție, pe cât este membrul nostru și își are originea din noi, căci această lege a stabilit-o

¹³⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Lanțurile dragostei, ale bunăvoinței, ale grijii, etc. (n.s. 201, p. 89)

Dumnezeu (...) Pentru ea el trebuie să părăsească pe tatăl său și pe mama sa, și să pună mai presus de cea mai adâncă, de cea mai naturală, de cea mai veche dintre iubiri, iubirea pe care el a făgăduit-o celei cu care s-a făcut *un alt el însuși*. Și această lege este dublă, având deodată rădăcina sa în Dumnezeu și în natură, vizând totodată iubirea lui Hristos pentru Biserica Sa, iubire pe care trebuie s-o reproducă căsătoria, vizând mai mult condiția naturală care face din femeie mădular chiar al omului; căci zice apostolul: *Bărbatul trebuie să-și iubească femeia sa precum se iubește pe sine*.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 248)

„Acolo unde stăpânește iubirea între soț și soție totul va fi progresist în acest interior fericit. Căci iubirea reciprocă va asigura educația bună a copilului; iubirea va face să stăpânească în această împărăție familială ordinea, armonia, puterea și rodirea în fapte. Trebuie (menținut) respectul ierarhiei, bărbatul este șeful, femeia îi datorează respect și ascultare. Însă cine mai bine decât iubirea va ști menține această superioritate de-o parte, acest respect pe de alta? Luați aminte la aceste familii patriarhale. Ce putere! Ce pace! Ce fapte! Însă de asemenea ce iubire gingașă îi unea pe Avraam și pe Sara; considerați înainte de toate iubirea cu totul divină care unește pe Hristos cu Biserica Sa.

Iubirea este necesară pentru armonia și dreapta repartizare a foloaselor și a darurilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 249)

CĂSĂTORIA (îngăduința soților unul față de celălalt)

„Așa trebuie să fie un bărbat! Să nu țină socoteală de fiecare cuvânt spus de femeia lui, ci, știind că femeia e slabă, să-și dea toată silința să fie îngăduitor cu ea, ca să-i alunge supărarea și să strângă legătura păcii și unirii. Să audă asta bărbații și să imite blândețea dreptului Avram. Să respecte și să cinstească pe femeile lor, să le cruțe ca pe niște vase mai slabe, ca să întărească legătura unirii dintre ei. Atunci e bogăție adevărată, atunci e avuția multă, când nu e dihonie între femeie și bărbat, când sunt uniți, ca un trup, unul cu altul. Că spune Scriptura: *Vor fi cei doi un trup* (Fac., 2, 24). Unii ca aceștia chiar dacă sunt săraci, chiar dacă sunt oameni de rând, sunt mai fericiți ca toți ceilalți, ei gustă adevărata plăcere, ei sunt necontenți senini; ceilalți, cei ce nu se bucură de această legătură a unirii dintre soți, care se gelozesc unul pe altul, care strică marele bun al păcii, chiar dacă sunt înconjurați de multă bogăție, chiar dacă întind mase bogate, chiar dacă au slujbe strălucite, duc o viață mai nefericită decât toți ceilalți, își nascocesc în fiecare zi furtuni și tulburări, se bănuiesc unul pe altul, nu pot avea nici o bucurie, pentru că războiul dintre ei le strică și le amărăște viața.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXVIII, V, în col. PSB, vol. 22, pp. 57-58)

„Și chiar dacă consoarta greșește cu mii de păcate față de tine, iartă-i-le toate și fii îngăduitor. Chiar dacă îți iei una cu rele obiceiuri, domolește-o cu îngăduință și blândețe, după cum și Hristos, Biserica. Căci nu a spălat numai necurăția ei, ci i-a șters și bătrânețea, dezbrăcând omul cel vechi ce era alcătuit din păcate.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 44)

„Și după cum în trupurile noastre, când este vreo boală, nu tăiem mădularul, ci împingem afară boala, așa să facem și cu femeia. Dacă e în ea oarecare răutate, nu lepăda femeia, ci scoate afară răul. Căci femeia se poate îndrepta, dar adesea un mădular vătămat nu mai este cu putință să-l vindecăm. Dar chiar dacă știm că vătămarea lui este de netălmăduit, nici așa nu-l tăiem. Fiindcă și picioare strâmbe având adesea mulți, și pulpe oloage, și mână uscată și moartă, și ochiul chiorâș, nici ochiul nu-l scot, nici mâna nu o taie. Ci, chiar văzând că nu au nici un folos pentru trup și fiind conștienți că aduc și multă rușinare celorlalte mădulare, le păstrează din pricina împreună pătimirii cu celelalte. Așadar, cum nu este lucru necuvenit ca unde nu se poate tămădui nimic și nu este nici un folos să avem atâta purtare de grijă, iar unde sunt bune nădejdi și multă schimbare să lepădăm îngrijirea? Căci cele care sunt handicapate

prin fire nu e cu putință să fie iarăși dobândite, dar voia liberă [προαιρεσις] dacă este strâmbată se poate reface. Dar și dacă ai zice că ea bolește fără nădejde de vindecare și că are trebuință de multă purtare de grijă pentru felul ei de a fi, nici așa nu poate fi lepădată. Căci nici mădularul bolnav ce nu se mai poate vindeca nu se taie. Iar ea este mădularul tău. Căci zice Scriptura: *Vor fi cei doi un singur trup.*” (Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 45-46)

„Și chiar dacă aceea nu se folosește cu nimic de învățătura noastră, vom primi de la Dumnezeu multă răsplată pentru răbdarea noastră. Căci pentru frica Aceluia am arătat atâta răbdare și am suferit cu blândețe răutatea ei și nu am lepădat mădularul nostru. Căci femeia ne este un mădular de neapărată trebuință, și de aceea trebuie mai cu seamă s-o iubim. Acest lucru l-a învățat iarăși Pavel, când a zis: *Așa sunt datori bărbații să-și iubească femeile, ca pe trupurile lor. Nimeni, vreodată, nu și-a urât trupul, ci îl hrănește și îl încălzește, după cum și Hristos. Iar noi, mădulare suntem ale trupului Lui, din carnea Lui și din oasele Lui* (Efes., 5, 28-30). După cum Eva – zice Pavel – a fost din coasta lui Adam, așa și noi suntem din coasta lui Hristos, căci aceasta înseamnă *din trupul și din oasele Lui.*” (Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 46-47)

CĂSĂTORIA (îndatoririle și sarcinile soților)

„Femeii bărbatul datornica dragoste să-i dea, așijderea și femeia bărbatului (1 Cor. 7, 3). Dar ce va să zică datornica dragoste? Femeia trupul său nu-și stăpânește (1 Cor. 7, 4), ci ea este și roaba și stăpâna bărbatului. Deci dacă tu te lepezi de acea robie cuvenită, te împotrivești lui Dumnezeu. Iar de voiești să te lepezi chiar pentru un timp scurt, fie că ar îngădui bărbatul, același lucru este. Pentru aceea apostolul a numit acest fapt datorie, ca să arate că nici unul nu este stăpân pe sine, ci unul altuia robi. Pentru aceea, când vezi că o femeie curvă te ispitește, spune-i: *Trupul nu este al meu, ci al femeii mele.* Tot așa să spună și femeia către cei ce ar voi să-i calce întreaga-cugetare: *Trupul nu este al meu, ci al bărbatului meu.* Deci dacă femeia sau bărbatul nu este stăpân pe trupul său, cu atât mai mult nu este stăpân pe averi. Auziți aceasta toți câți aveți femei și toate câte aveți bărbați: Dacă nu trebuie a avea trup deosebit, cu atât mai mult averi deosebite. Aiurea însă, atât în Legământul Nou, cât și în cel Vechi, bărbatului se dă multă stăpânire, zicând: *Către bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni* (Fac. 3, 16), iar Pavel, deslușind, scrie astfel: *Bărbaților, iubiți-vă femeile voastre, iar femeia să se teamă de bărbat* (Efes. 5, 25) – pe când aici el nu zice de mare sau mic, ci așează o singură stăpânire. De ce? Fiindcă cuvântul lui aici este despre întreaga cugetare. În celelalte toate, zice, covârșească sau stăpânească bărbatul; însă unde este vorba de întreaga cugetare, nicidecum. *Bărbatul trupul său nu-și stăpânește, ci femeia, și femeia trupul său nu-și stăpânește, ci bărbatul.* Mare este egalitatea și nu este nici o prisosință.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XIX, p. 189)

„Când fiecare se grăbește a-și împlini ale sale, apoi degrab vor urma și cele ale aproapelui. De pildă, când femeia este pregătită a suferi pe bărbat, fie el cât de aspru, când bărbatul nu batjocorește pe femeie, fie ea cât de arțăgoasă, atunci toate sunt liniștite și sălaș apărat de orice valuri. Tot așa era și pe timpul celor vechi, când fiecare își împlinea datoriile sale și nu cerea, sau mai bine zis, nu căuta la cele ale aproapelui. În adevăr, gândește-te bine: Avraam a luat cu sine pe nepotul său Lot – și femeia lui nu l-a învinovătit. A poruncit femeii sale a călători o cale lungă foarte, și ea nu s-a împotrivit, ci l-a urmat. Și iarăși tot Avraam, după multe necazuri și nădușeli făcându-se stăpân al tuturor, el totuși a dat întâietatea lui Lot. Și la toate acestea Sarra, femeia sa, nu numai că nu se nemulțumea, ba chiar nici gura nu a deschis-o vreodată, și nici nu a vorbit ceva de acest fel, precum multe dintre femeile de astăzi vorbesc, când mai cu seamă văd pe bărbații lor înjosiți în astfel de împrejurări, și mai ales

înjosiți de cei mai mici decât dânșii. Ba chiar atunci îi batjocoresc, făcând pe bărbații lor nebuni și proști, lipsiți de vlagă, trădători și tâmpi. Dar nimic din acestea nu a zis Sarra, ba nici nu a cugetat, ci primea cu plăcere tot ceea ce el făcea. Ba încă ceva mai mult: după ce Lot s-a făcut stăpân pe partea de pământ aleasă de el, iar pe cea mai rea a aruncat-o moșului său, deodată l-a împresurat o primejdie grozavă. Auzind de aceasta Patriarhul, a înarmat pe toți ai săi și singur s-a pus în fruntea lor, pregătindu-se de a ataca întreaga oaste a Perșilor, cu slugile sale. Dar nici atunci nu l-a oprit Sarra, femeia lui, nici nu i-a zis ceea ce era firesc: *Da' bine, omule, unde te duci? Cum de te arunci în prăpastie și te dai pe sineți la atâtea primejdii, pentru un bărbat care te-a batjocorit și a răpit cele ale tale? Pentru asemenea om tu să-ți verși sângele? Dacă poate disprețuiești cele ale tale, cel puțin fie-ți milă de mine, care am lăsat casă, și patrie, și prieteni, și rude, și ți-am urmat pe un drum atât de îndepărtat; fie-ți milă, zic, și nu mă lăsa văduvă, împreună cu relele văduviei!* Nimic din acestea nu a spus și nici nu a gândit, ci a suferit totul în tăcere. După acestea, rămânând stearpă, ea nu a suferit ceea ce suferă femeile și nici nu s-a bocit – el însă a plâns mult – nu către femeia sa – ci către Dumnezeu. Și privește cum fiecare își păstrează ceea ce i se cuvine, căci nici el nu a disprețuit pe Sarra ca stearpă, și nici că i-a zis ceva de acest fel, iar ea căuta să-i aducă vreo mângâiere pentru sterpiciunea sa prin roaba sa Agar, fiindcă pe acele timpuri nu erau oprite astfel de legături, precum este acum. Acum însă nu este slobod nici femeilor de a face astfel de plăceri bărbaților, și nici lor nu le este slobod a avea niște astfel de împreunări, fie cu știința, fie cu neștiința femeilor, chiar dacă de o mie de ori i-ar supăra amarul lipsei de copii, fiindcă vor auzi și dânșii: *unde viermele lor nu moare și focul nu se stinge*. Acum nu este slobod așa ceva, pe atunci însă nu era oprit. Pentru aceea și femeia făcea aceasta, și bărbatul ascultă, și aceasta o făcea nu pentru plăcere. *Dar ia vezi, zici tu, cum el a alungat pe acea roabă, poruncindu-i femeia sa, Sarra.* Și eu aceasta voiesc a arăta, adică și el asculta tot ceea ce-i zicea ea, și ea de asemenea asculta ceea ce-i zicea el. Însă tu, care grăiești așa, nu te uita numai la acestea, ci cercetează și cele de mai înainte, că adică acea roabă a batjocorit-o, că se obraznicise în fața stăpânei sale, decât care ce ar putea fi mai dureros pentru o femei slobodă și frumoasă?

Deci femeia să nu aștepte mai întâi virtutea bărbatului și numai după aceea să facă ceea ce este al său, căci aceasta nu este nimic mare, și nici iarăși bărbatul să nu aștepte mai întâi de la femeie buna rânduială, și numai după aceea să filosofeze, fiindcă atunci nu are nici o izbândă, ci fiecare – după cum am fost zis – să facă mai întâi ceea ce se cade a face.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, pp. 276-278)

„Dumnezeu a dat femeii rolul de a îngriji de casă, și bărbatului de a se îngriji de cele din afară, iar tu scobori capul la picioare, și picioarele le ridici la cap.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 180)

„De la început Dumnezeu a rânduit ca treburile unei gospodării să fie împărțite între bărbat și femeie. N-a îngăduit ca bărbații să facă totul și nici n-a lăsat ca totul din viață să depindă de ei. Dacă, femeia n-ar ajuta cu nimic la susținerea vieții, atunci ar fi putut fi cu ușurință disprețuită. Dumnezeu a prevăzut lucrul acesta. De aceea i-a dat și ei un rost tot atât de mare ca și bărbatului. Acest lucru l-a arătat Dumnezeu dintru început prin cuvintele: *Să-i facem lui ajutor* (Fac., 2, 18). Doboară deci mândria bărbatului; îi spune că n-are nici un drept să îngâmfe, nici din pricina că a fost făcut întâi, nici pricină că femeia a fost plăsmuită pentru el, deoarece treburile din viață au tot atâta nevoie de bărbat, ca și de femeie. Care sunt treburile în care femeia ne ajută în susținerea vieții? Viața noastră este alcătuită din treburi în afară de casă și din treburi dinlăuntrul casei. Pe toate acestea Dumnezeu le-a împărțit în două: pe cele din afara casei le-a întrebuințat bărbaților, iar pe cele dinlăuntrul casei, femeilor. Schimbă această rânduială, și vei vedea că totul se strică, totul se pierde. Fiecare, bărbat sau

femeie, face treabă mai bună și mai cu folos când este pus în rostul lui. Prin urmare, conducerea gospodăriei cade în sarcina priceperii femeiești; aici femeia este mai îndemânată decât bărbatul, pe cât mai îndemânată sunt meșterii în meseriile lor, față de muncitorii necalificați.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 173-174)

„În afară de acestea, bărbații au îndatorirea de a aduce în casă prin munca lor din afara gospodăriei; femeile au numai îndatorirea de a păstra și a păzi ceea ce agonisește bărbatul. Chiar dacă la prima vedere pare a fi o treabă mai grea agonisirea celor de trebuință traiului decât păzirea și păstrarea lor, totuși este zadarnică și fără folos agonisită, dacă nu-i femeia care să o păzească și să o păstreze.

Se întâmplă adeseori ca bărbatul, prin câștigurile sale mari, să nu ajute cu nimic în înflorirea gospodăriei, ba, dimpotrivă, să năruiască totul.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 174)

„Când e vorba de întreaga înțelepciune și de respect, nimic nu are bărbatul mai mult decât femeia, ci se ceartă asemenea femeii de către legile despre stricarea nunții. Și e firesc. Căci nu de aceea a venit femeia la tine, și a lăsat tată și mamă și toată casa ei, ca să fie umilită, ca să treacă peste ea pentru o slujnică de doi bani, ca să-i faci mii de necazuri. *Ai luat-o ca însoțitoare la drum, ca părtașă viețuirii tale, liberă și de aceeași cinste cu tine.* Cum nu este nebunie să primești darul ei de nuntă, să arăți toată bunăvoința față de el și nimic să nu împruținezi din acesta, iar ceea ce este mai de preț decât orice dar de nuntă – întreaga înțelepciune și respectul și trupul tău, care este avuția aceleia – să le strici și să le pângărești? Dacă împruținezi zestrea, dai socoteală socrului. Dacă strici întreaga înțelepciune, vei da socoteală lui Dumnezeu, Cel Ce a rânduit nunta și ți-a dat în grijă femeia. Și că-i adevărat acest lucru, ascultă-l pe Pavel ce zice despre adulteri: *Cel ce se leapădă, nu de om se leapădă, ci de Dumnezeu, Care v-a dat Duhul Sfânt* (I Tes., 4, 8).” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 17-18)

„Și deoarece viața noastră obișnuiește să aibă două laturi, una publică și alta privată, Dumnezeu, deosebindu-le, a hărăzit femeii cârmuirea casei, iar bărbaților toate treburile civile, cele din piață, de la tribunal, din conducere, din armată, și toate celelalte. Căci femeia nu poate să țină lancea, nici să sloboadă săgeți, dar poate să țină fusul și să țesească pânză, și toate celelalte din casă să le pună cu bună rânduială. Nu poate să-și manifeste voia în senat, dar poate să și-o manifeste în casă și adesea cele pe care le cunoaște bărbatul despre cele ale casei, ea le cunoaște mai bine. Nu poate să orânduiască bine averile obștești, dar poate să-și crească bine copiii, care sunt cea mai mare avere¹³⁷. Poate cunoaște răutățile slujnicilor, poate să se îngrijească de neprihănirea celor făcute de slugi, să ofere soțului toată cealaltă asigurare și să abată de la el toată grija de cele din casă. Ea se preocupă de camere, de lână, de

¹³⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: După cum se observă, Sfântul Ioan prezintă sfera de acțiune a bărbatului în paralelism strict cu cea a femeii, referindu-se la aceeași capacitate naturală. Femeia își exercită capacitățile de guvernare asupra copiilor, bărbatul asupra treburilor obștești. Nu există diferență între rațiunile celor două tipuri de cârmuire, ci doar între modurile lor de manifestare. Iar în ascetică (adică în efortul nostru de a ajunge de la chip la asemănare, singurul lucru cu adevărat important în viața aceasta) nu contează chipul sub care se lucrează o virtute (care ține de personalitatea fiecăruia), ci în ce măsură ea activează toate potențele chipului spre a ajunge asemenea în cele din urmă cu Hristos. Prin urmare, pentru o lume neduhovnicească (despre una desacralizată nici nu mai încap vorbe) contează aspectul exterior al lucrurilor (și de aici și aparenta inegalitate între bărbat și femeie), pentru cea duhovnicească esențialul este descoperirea rațiunilor sădite în ele de Dumnezeu. Păcatul – în sensul lui ontologic de abatere a puterilor firești de la scopul pentru care au fost create de Dumnezeu – este cel care aduce inegalitățile (nu ierarhiile, care țin de diversitatea creației și nu de raporturi juridice de subordonare). (n.s. 125, pp. 51-52)

pregătirea la timp pentru toate, de înfățișarea hainelor și de toate celelalte care nu i se potrivesc bărbatului, nici nu le poate face cu ușurință vreodată, chiar de s-ar sârgui de mii de ori. Căci și aceasta, da, și aceasta este lucrarea dărniceiei și înțelepciunii lui Dumnezeu, ca acel ce este de folos în treburile mai mari să fie inferior și de nici un folos în cele mai mici, așa încât este trebuința femeii. Căci dacă îl făcea pe bărbat să fie deprins în amândouă, ușor de disprețuit devenea neamul femeiesc. Și iarăși, dacă îngăduia femeii să se ocupe de ceea ce este mai mare și mai de folos, umplea femeile de multă nebunie [απονοια]. De aceea nu i le-a dat doar unui singur neam în îngrijire pe amândouă, ca nu cumva să fie micșorat celălalt neam și să pară că există de prisos. Nici nu le-a împărțit pe amândouă în chip egal fiecărui neam, ca nu cumva din această egalitate să iasă vreo luptă sau încrâncenare, iar femeile, răzvrătindu-se, să poftească aceeași cinste cu bărbații. Ci, cugetând mai dinainte cele egale și pașnice și păstrând pentru fiecare rânduiala cuvenită, a oșebit viața noastră în două: ceea ce este mai de trebuință și mai de folos i-a dat bărbatului, iar ceea ce este mai mic și inferior, femeii. Încât acela, din pricina slujirii lui de neapărată trebuință, să ne fie foarte dorit, iar aceea, din pricina slujirii mai mici, să nu fie coborâtă în ochii bărbatului său.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 50-53)

„Căci femeia și bărbatul se deosebesc numai în trupurile lor, femeii fiindu-i rezervat războiul de țesut și fusul și a frământa pâinea și grija căminului și dereticarea prin casă și creșterea copiilor, iar bărbatului tribunalul și conducerea cetății și afacerile și cătănia și războaiele și luptele.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 78)

CĂSĂTORIA (îndatoririle soțului)

„Să-ți fie mai prețuită și mai cinstită dragostea ei decât orice în lume. Dacă noi trebuie a purta sarcina unul altuia, apoi cu atât mai mult pe a femeii. Chiar de ar fi săracă, tu nu o bațjocori; chiar de ar fi proastă, tu nu o necinsti, ci mai vârtos îndrepteaz-o, căci este mădularul tău, și prin urmare sunteți un trup. Poate că este bârfitoare, bețivă și furioasă. Dar pentru toate acestea trebuie a te întrista, iar nu a te mânia, și a ruga pe Dumnezeu, a o sfătui întruna și a face totul ca să alunge de la dânsa patima. Dacă tu în loc de acestea o bați, apoi mai tare îi stârnești boala. Obrăznicia se moaie și se domolește cu blândețea, iar nu cu o altă obrăznicie.

Pe lângă toate acestea, apoi gândește-te și la răsplata ce o vei avea de la Dumnezeu. Căci când îți este slobod a scăpa de ea, însă nu faci aceasta pentru frica lui Dumnezeu, ci îi suferi toate cusururile, temându-te de legea care oprește a lepăda pe femeie, chiar de ar avea orice boală – apoi atunci vei lua plată nespusă – dar și mai înainte de plată tu vei câștiga foarte mult, făcând-o pe ea mai supusă, iar pe tine făcându-te mai blând. Se spune că unul dintre filosofii cei din afară¹³⁸ având femeie rea, bârfitoare și îndărătnică, către cei ce-l întrebau pentru ce suferă o astfel de femeie zicea că are școală de nevoință și loc de luptă filosofică chiar în casa sa. *Voi fi, zice, cel mai blând dintre toți, învățându-mă printr-însa în fiecare zi.* M-ați aplaudat mult auzind acestea? Dar eu sunt mahnit mult când văd că Elinii sunt mai filosofi decât noi, căroră ni s-a poruncit a urma îngerilor, sau mai bine zis, căroră ni s-a poruncit a urma lui Dumnezeu însuși în privința blândeții. Deci se spune că acel filosof, având femeie rea, nu a depărtat-o pentru aceasta, iar alții spun că tocmai din această pricină a și luat-o

¹³⁸ Tâlcuirea Arhim. Theodosie Athanasiu: Socrat, a cărui femeie, Xantipa, a fost de o răutate și încăpățănare proverbială. (n.s. 1, p. 279)

de femeie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, pp. 279-280)

„Dacă s-ar întâmpla a greși și a nu aduce în casă mireasă îngăduitoare și femeie bună, atunci firește că trebuie a râvni acestui filosof, adică a o pune în bună rânduială neconținut și nimic din cele vorbite mai sus a nu face. Fiindcă și neguțătorul, mai înainte face înscris cu tovarășul său de neguțătorie, înscris care poate să păzească pacea, și nu dă drumul corăbiei în luciul mării mai înainte de aceasta, și nici că se apucă de vreo altă neguțătorie.

Deci și noi, iubiților, toate să le facem, ca astfel pe tovarășul vieții noastre și al corăbiei acestea să-l putem avea înlăuntru cu toată pacea cuvenită.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 280)

CĂSĂTORIA (îndatoririle soției)

„Sârguiește-te cu toată recunoștința de a da bărbatului ceea ce-i datorezi. Fiindcă și cu bărbatul tău când vorbesc, eu îl sfătuiesc a te iubi și a te îngriji, și nu-l las a aduce la mijloc legea privitoare la femeie, ci îi cer ca să facă ceea ce este scris pentru dânsul. Deci și tu uită-te numai la datoriile ce te privesc, și fă-te supusă și blândă celui cu care viețuiești. Și dacă tu ești supusă bărbatului pentru Dumnezeu, apoi atunci să nu-mi spui de cele ce trebuie a se face de dânsul, ci de cele pentru care te-a făcut răspunzătoare legiuitorul, și numai acelea să le împlinești cu toată strășnicia. Aceasta mai cu seamă este a se supune cineva lui Dumnezeu, adică a suferi chiar și cele potrivnice și a nu pune în mișcare legea la fiecă pas. Pentru aceea, iubind pe cel ce te iubește, nu pare că faci vreo faptă mare, pe când iubind pe cel ce te urăște, unul ca acesta mai cu seamă este cel ce se încununază. Cam în acest fel și tu gândește-te, că dacă suferi pe bărbatul tău care este aspru, apoi atunci vei primi cunună strălucită – pe când dacă el va fi liniștit și blând cu tine, apoi pentru ce să-ți dea Dumnezeu cununa și răsplata?

Acestea le vorbesc nu ca poruncind bărbatului a îndrăzni fără măsură față de femeie, ci ca să înduplec pe femei a-și suferi bărbații, chiar când sunt prea îndrăzneți față de ele.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 276)

„Căci liman este femeia, și cea mai puternică doftorie de veselie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 279)

„Datoriile particulare ale femeii. Aceste datorii privesc soțul ei, copiii ei, interiorul ei, ca soție mamă, stăpână a casei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 254)

„Care este de acum datoria ei? Ea trebuie, când soțul intră agitat și obosit, adesea mort pentru șocurile vieții dinafară, să fie mângâietoarea lui și sfătuitoarea lui iubitoare. Și ceea ce n-ar obține de la el prietenii lui cei mai influenți, ea înarmată cu farmecele ei inspirate și din iubirea ei va ști să obțină. Prin soluția evlavioasă și credincioasă, bărbatul cel mai răzvrătit față de datoriile creștine se va găsi la sfârșit învins, convins și plecat.

Ce n-au putut asupra soților lor aceste femei minunate despre care ne vorbește Scriptura? Deboarele, luditele, Persidele, Mariile, Priscilele, și aceste împărătese atât de minunate sfătuitoare ale soților lor? Însă, de asemenea, ce nu poate femeia pentru răul fără început, fără seriozitate, fără conduită? Ce n-a putut femeia lui Abesalom, a unui Samson? Ea ar fi făcut să cadă Iov, dacă Iov n-ar fi fost de neînvins în răbdarea sa și în credința sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 254-255)

„Dumnezeu împărțind datoriile familiei și atribuind bărbatului greutățile dinafară și pretențiile vieții publice, păstrează pentru femeie conduita interiorului. Acolo este domeniul și câmpul ei de acțiune.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 255)

„... pentru femeie grijile casei unde nimic nu trebuie și nu poate s-o înlocuiască.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 255)

„Serviciul femeii este ca să împartă grija, să păstreze cele spuse, să grijească de lucrurile casei; căci spre aceasta a rânduit-o Dumnezeu, ca în aceste lucruri și în altele să ne fie de ajutor. Căci viața noastră constă din două lucruri, din lucruri private și publice; ei i-a atribuit Dumnezeu partea ei: grija femeii este să grijească de lucrurile casei, a bărbatului de negoțul public, judecățile, armata, celelalte toate. Femeii îi este orânduită conducerea interioară. Dacă ea se achită cu fidelitate de sarcina ei, familia este prosperă; dacă o neglijează, este ruina ei.

De acolo se poate judeca, cât de nebune sunt aceste teorii care-i atribuie femeii lucrurile dinafară, ostenele vieții publice. O, voi care totul răsturnați, lucrul diavolului este acesta, ca toate să se confunde și să se strice de la principiul lor începător, care a fost dat din natură de către Dumnezeu. Femeilor Dumnezeu atât le-a dat să păzească casa, bărbatilor însă grija vieții publice; tu capule te transformi în picioare și picioarele în cap.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 384-385)

CĂSĂTORIA (femeia să asculte de bărbat)

„După păcat (spune Domnul Dumnezeu femeii – n.n.): *spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni. Te-am făcut, zice, de aceeași cinste cu bărbatul. Nu te-ai folosit bine de stăpânire: schimbă-ți starea cu cea de supunere. N-ai putut duce slobozenia: primește robia. Nu știi să stăpânești (și ai cunoscut aceasta cu lucrul): fii dintre cei stăpâniți, și cunoaște-l pe bărbat drept stăpân: spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni: și vezi aici iubirea de oameni a lui Dumnezeu - căci ca nu cumva, auzind: el te va stăpâni, să socoată stăpânirea bărbatului ca fiind împovăraătoare, mai întâi vorbește de purtarea de grijă a acestuia, zicând: Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, adică: Scăparea ta și limanul tău și întărirea ta, el va fi; în toate spaimele ce vor veni asupra ta, pe el ți-l dau ca să te întorci spre el și să scapi la el. Și nu doar prin aceasta, ci și cu nevoile firești i-a legat împreună ca și cu un lanț de nerupt, înfășurându-i în legătura poței.*

Văzut-ai cum a adus păcatul supunerea, iar Iscusitul și Înțeleptul Dumnezeu și pe acestea le-a întrebuințat spre folosul nostru?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, p. 46)

„Ascultă cum și Pavel vorbește despre supunerea aceasta, ca să înveți iar împreună-glăsuirea dintre Vechiul și Noul Legământ. *Femeia, zice, întru liniște să ia învățătură, cu toată ascultarea* (1 Tim., 2, 11). Văzut-ai că și el supune bărbatului pe femeie? Dar așteaptă, și ai s-auzi pricina. De ce cu toată ascultarea? Fiindcă *femeii, zice, să învețe nu dau voie. De ce? - Fiindcă l-a învățat o dată rău pe Adam. Nici a-și stăpâni bărbatul. Dar pentru ce? - Fiindcă l-a stăpânit o dată în chip rău.* Ci să fie întru liniște. *Dar spune și pricina. Fiindcă Adam, zice, nu a fost amăgit, iar femeia, amăgindu-se, a fost întru neascultare.* De aceea a și dat-o jos de pe scaunul învățurii: *fiindcă cel care dă învățătură fiind neștiutor, zice, să ia învățătură; iar de nu vrea să ia învățătură, ci vrea să învețe pe alții, se pierde pe sine și pierde și pe ucenicii săi - ceea ce s-a întâmplat atunci și cu femeia. Dar că este supusă bărbatului și că din pricina păcatului i-a fost supusă, vedem deslușit de aici; însă vreau să aud acea spusă: Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni.*” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, pp. 46-47)

„Scriindu-le corintenilor, el grăiește: *Bărbatilor, iubiți pe femeile voastre - iată spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta; femeile să se teamă de bărbați - iată el te va stăpâni.* Văzut-ai că nu e apăsătoare stăpânirea când stăpânul e îndrăgostit nebunește de roaba sa, când frica e împreună cu dragostea? Căci astfel e înlăturată greutatea robiei.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al patrulea, p. 48)

„Am să vorbesc despre femei, ca să vezi cum fericitul Pavel, care a pus legături asupra lor, chiar el le dezleagă iarăși. *De are vreo femeie bărbat necredincios și acela va voi să viețuiască cu dânsa, să nu-l lase pe el* (I Cor., 7, 13). De ce? *Că ce știi tu, femeie, de nu-ți vei mântui bărbatul?* (16).

Dar cum poate femeia să mântuiască? Învățând, catehizând, înduplecându-l a primi cuvântul buneii cinstiri. *Păi chiar ieri, fericite Pavele, ziceai «că femeii să învețe nu dau voie»* (I Tim., 2,12). *Cum, dar, o dai acum la întors și faci femeia dascăl al bărbatului?* - *Fac asta nu tăgăduindu-mă pe mine însumi, ba chiar cu totul dimpotrivă.* Tu ascultă și pentru ce a scos-o de pe tronul învățaturii, și pentru ce o aduce iar pe el, ca să afli înțelepciunea lui Pavel. *Bărbatul să învețe,* zice. Întrebi de ce? Fiindcă nu a fost amăgit: că *Adam, zice, nu a fost amăgit* (I Tim., 2, 14). *Femeia, zice, să ia învățătură.* De ce? Fiindcă a fost amăgită: *că femeia, amăgită fiind, a fost întru călcarea poruncii* (14). Iar aici - tocmai dimpotrivă: că atunci când bărbatul este necredincios, iar femeia credincioasă, zice: *Femeia să învețe.* De ce? Fiindcă nu este amăgită, căci credincioasă este. Să ia învățătură, deci, bărbatul, căci a fost amăgit: că necredincios este. *S-a întors treaba,* zice, *în privința învățaturii: să se întoarcă, dar, și în privința stăpânirii.* Văzut-ai cum pretutindeni arată Scriptura că nu firii, ci amăgirii și păcatului urmează robia?

Deci, a venit la femeie amăgirea întru început, iar amăgirii i-a urmat supunerea: după aceea s-a mutat amăgirea la bărbat, s-a mutat și supunerea. Și precum la început a încredințat Dumnezeu bărbatului mântuirea femeii, fiindcă nu a fost amăgit, grăind astfel: *Spre bărbatul tău va fi întoarcerea ta,* așa și aici, pentru credința celei ce are bărbat necredincios, încredințează femeii mântuirea bărbatului, zicând: *Că ce știi tu, femeie, de nu-ți vei mântui bărbatul?* (I Cor., 7,16). Ce poate fi mai deslușit decât această dovedire că robia nu este dat al firii, ci urmează păcatului?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al cincilea, pp. 61-63)

„A învățat femeia odinioară pe bărbat, și totul a stricat și cu neascultarea l-a făcut vinovat de osândă. De aceea Dumnezeu a supus-o bărbatului, fiindcă la început mai mult a abuzat de egalitate.

Atrasă vei fi de bărbatul tău (Facerea, 3, 16), iar mai înainte de aceasta nu i-au mai fost spuse asemenea cuvinte. Dar cum Adam nu s-a amăgit? Așadar nici n-a călcat porunca, dacă nu s-a amăgit. Ia aminte bine, femeia a zis: *Șarpele m-a amăgit*, pe când Adam n-a zis *femeia m-a amăgit*, ci că *Ea mi-a dat mie și am mâncat*. Nu este același lucru: a lua amăgirea de la cel de același fel cu tine, sau de la o fiară, de la o vietate supusă și roabă ție; așa că aceasta este amăgire. Deci, în raport cu femeia, care a fost amăgită, de cel supus și rob, Adam n-a fost amăgit, fiindcă el a fost îndemnat de cea liberă și deopotrivă cu el.

Expresia: *a văzut că rodul este bun de mâncare* nu pentru Adam s-a zis, ci pentru femeie, că *a mâncat și a dat și bărbatului ei*, așa că Adam nu supunându-se poftii a călcat porunca, ci numai a fost convins simplu de femeie. A învățat o dată femeia și atunci a stricat totul și de aceea apostolul zice: *Nu dau voie femeii să învețe.* Și ce are de-a face cu celelalte femei dacă Eva a greșit? Foarte mult, fiindcă sexul lor este slab și ușurel. Aici, deci, apostolul vorbește de natura femeiască, căci n-a zis *iar Eva fiind amăgită ci femeia*, nume ce este comun întregului sex, iar nu numai al aceleia. Deci, ce? Oare întreaga natură a căzut în călcarea poruncii prin Eva? După cum pentru Adam a spus: *După asemănarea greșelii lui Adam, care este chip al Celui ce avea să vină*, (Romani 5, 14) așa și aici, adică, neamul femeiesc a călcat porunca, iar nu cel bărbătesc.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, pp. 94-95)

„*Să învețe de bine.* Și cu toate acestea, le împiedici pe femei de a învăța; cum deci le îngădui aici, pe când în alt loc zici: *Nu îngădui femeii să învețe pe altul* (I Timotei 2, 12)? Însă, ascultă ce a adăugat mai departe: *nici să stăpânească pe bărbat.* Bărbatului încă de la început i s-a permis a-i învăța și pe bărbați, și pe femei; femeii îi permite numai cuvântul sfătuitor în casă, însă, nicăieri nu-i îngăduie de a adresa vreo cuvântare lungă. De aceea a

adăugat: *nici să stăpânească pe bărbat.*” (Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit, omilia IV, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 162)

„*Femei, supuneți-vă bărbaților voștri ca Domnului* (Efes., 5, 22). Ce înseamnă asta? Că, dacă în unire de gând [ομοθυα] vor trăi aceștia, și copiii cresc bine, și casnicii trăiesc în bună rânduială, și vecinii se bucură de liniște, și prietenii și rudele. Dar dacă viețuiesc altfel, toate se întorc cu susu-n jos și se tulbură. Și, după cum dacă generalii sunt în pace unii cu alții toate oștirile le urmează cu bună cuviință, iar dacă sunt tulburați toate se strică, așa și aici. Pentru aceea femeile – zice – *să se supună bărbaților lor ca Domnului*. O! dar cum a zis altundeva: *Dacă nu se va despărți cineva și de bărbat și de femeie nu va putea să-Mi urmeze* (Mt., 14, 26)? Dacă trebuie să se supună bărbatului ca Domnului, cum zice să se despartă de bărbat pentru Domnul? De bună seamă, este absolut necesar să se supună bărbatului, însă particula *ca* nu are peste tot înțelesul de *egalitate*. Aici ea are acest înțeles: *ca unele care știți că slujiți Domnului*. Iar acest lucru se poate vedea și din altă parte, unde zice: *chiar dacă nu vă supuneți din pricina bărbatului, însă faceți-o mai cu seamă pentru Domnul*; sau alt înțeles: *când te supui bărbatului, fii convinsă că slujești Domnului*. Că dacă cel care se împotrivește acestor stăpânii vremelnice se împotrivește de fapt rânduiei lui Dumnezeu (Rom., 13, 2), cu cât mai mult nu se împotrivește cea care nu se supune bărbatului? Așa a vrut – zice – Dumnezeu dintru început. Să socotim deci pe bărbat că are locul capului și femeia pe cel al trupului. Iată aceasta o arată și din cuvinte precise, când zice *Bărbatul este cap al femeii, după cum și Hristos al Bisericii și Însuși este Mântuitor al trupului. Însă, precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor întru totul* (Efes., 5, 23-24). Zicând că bărbatul este cap al femeii, după cum Hristos al Bisericii, a adăugat: *și Însuși este mântuitor al trupului*. Căci capul este mântuirea trupului său. Deja mai dinainte a rânduit amândurora – și bărbatului și femeii – purtarea de grijă și temelia iubirii, fiecăruia împărțindu-i ceea ce i se cuvine: bărbatului cârmuirea și purtarea de grijă, iar femeii supunerea.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 87-88)

„După cum Biserica se supune lui Hristos – adică după cum bărbații și femeile, care sunt Biserica, se supun lui Hristos – așa și voi, femeilor, supuneți-vă bărbaților ca lui Dumnezeu. *Bărbați, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica* (Efes., 5, 25). Ai auzit ce supunere nemaiîntâlnită? L-ai laudat mai înainte și te-ai minunat de Pavel că a tocmisit așa de bine viețuirea noastră, ca un bărbat minunat și duhovnicesc ce este? Însă ascultă acum și cele care le cere de la tine. Că iarăși se folosește de un exemplu: bărbați, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica. Ai văzut măsura supunerii datorată de femeie? Ascultă și măsura dragostei ce o datorează bărbatul! Vrei să ți se supună femeia precum Biserica lui Hristos? Ai și tu grijă de ea, după cum Hristos de Biserică! Și chiar dacă trebuie ca să-ți dai sufletul pentru ea, chiar dacă trebuie să fii tăiat în mii de bucăți, chiar dacă ai suferi și ai pătimi pentru ea, să nu te dai în lături. Fiindcă de pătimești acestea n-ai făcut nimic din ce a făcut Hristos. Căci tu, fiind deja unit cu ea, faci acestea. Acela însă a făcut-o pentru cea care Îi întorcea spatele și Îl ura. Așadar, după cum El a adus-o cu multă purtare de grijă la picioarele Lui pe cea care stătea cu spatele la El și Îl ura și era lepădată și ruptă în bucăți, și nu S-a purtat cu ea cu amenințări, nici cu supărări, nici cu frică ori cu altceva de acest fel, așa să fii și tu cu femeia ta. Chiar dacă te privește de sus, chiar dacă este supărată, chiar de o vezi disprețuindu-te, poți s-o aduci la picioarele tale dacă ai multă purtare de grijă pentru ea și dragoste și bunăvoință.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. *Cateheze maritale*, p. 89)

„Cel ce-și iubește femeia, chiar dacă nu e foarte ascultătoare, o supune cu totul prin iubire. Atât poate fi de grea și de anevoioasă unirea cea de un gând [ομοθυα], dacă cei doi nu sunt legați prin tirania dragostei, încât frica nu o poate îndrepta defel. Pentru aceea stăruie

asupra iubirii, ca una ce este mai puternică decât înfricoșarea. Femeia, deși pare că este în pierdere prin aceea că a fost rânduită să se supună și să aibă frică de bărbat, de fapt este în câștig. Căci ceea ce este mai greu și mai important – iubirea – cade pe umerii bărbatului.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 98)

„Ea are locul [αρχή] doi. Dar are și ea un rol [αρχή] și aceeași cinste cu cel dintâi. Dar, în același timp, bărbatul are și ceva mai mult. Acest lucru este de fapt cea mai mare întregire a unei familii¹³⁹. A primit această sarcină, care este de fapt a lui Hristos, și nu trebuie numai s-o iubească, ci și să o conducă bine¹⁴⁰.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 101-102)

CĂSĂTORIA („iar femeia să se teamă de bărbat”)

„*Iar femeia să se teamă de bărbat*. Nu vorbește doar despre dragoste, ci și de altceva. Să se teamă de bărbat! Ea este în treapta a doua [αρχή]¹⁴¹, după bărbat. Nici ea să nu ceară cinste egală cu el, căci este rânduită sub cap. Nici el să n-o disprețuiască pe cea supusă lui, căci ea este trup. Și dacă el, capul, disprețuiește trupul, piere și el. Dar să arate față de ea dragoste, după cum și ea e datoare să asculte. Așa cum capul are treaba lui și trupul o are pe a sa¹⁴². Trupul îi dă capului spre slujire mâinile și picioarele și toate celelalte mădulare, iar capul, la rândul-i, trebuie să se îngrijească de trup și să aibă toată simțirea caldă pentru el. Nimic nu este mai bun decât această însoțire¹⁴³. Dar cum poate fi dragoste, de vreme ce este frică? Tocmai atunci este mai cu seamă dragoste. Fiindcă cea care se teme și iubește. Cea care iubește se teme ca de capul ei și îl iubește ca pe un mădular al ei, că și capul este mădular al trupului întreg¹⁴⁴. Pentru aceea l-a pus pe unul deasupra și pe unul să se supună, tocmai ca să fie pace. Dacă ar fi egalitate, nu ar mai putea fi pace. Nu se poate să fie într-o casă fiecare de capul lui, nici toți conducători, ci e nevoie de un singur conducător. Dar acestea se întâmplă în cazul oamenilor trupești, fiindcă, dacă ar fi bărbații duhovnicești, ar fi pace. Cinci mii de suflete erau și nimeni nu zicea că este ceva al său, ci se supuneau unii altora¹⁴⁵ (Fapte 2, 41-47).

¹³⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ca fiecare să-și recunoască rolul și funcția proprie și să nu defăimeze sau să tindă a înlocui atribuțiile celui alt. Tocmai în aceasta stă complementaritatea celor doi. Deci tocmai în a juca unul rolul capului și celălalt pe al trupului, cu tot ce implică aceasta, este ceea ce va salva familia și o va preface în adevărată Biserică. (n.s. 232, pp. 101-102)

¹⁴⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Προμύζειν. Să imprime femeii un ritm, să meargă împreună în același pas cadențat către Hristos. Iar ritmul viețuirii lor este dat de măsura în care Duhul locuiește în ei. Cu cât vor fi mai duhovnicești, cu atât mersul va fi mai liniștit și mai plin de încredințarea că se vor odihni împreună în Împărăția veșnică. Dar este esențial ca cei doi să aibă același puls, același ritm – ritmul lui Hristos –, altfel nu vor putea merge împreună la Hristos. Mai întâi de toate, cei doi trebuie să aibă același program duhovnicesc și strict aceleași năzuințe și dorire reală de despătimire. Nici un motiv (carieră, poziție socială, bani, poftă, nevoia de relaxare etc.) nu poate fi pus mai presus de viața duhovnicească a cuplului, căci altfel se va distruge. (n.s. 233, p. 102)

¹⁴¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Αρχή presupune și femeii o autoritate, nu o stare de robie, dar nu o autoritate ce vrea să iasă de sub conducerea soțului, ci una care se armonizează cu el prin supunerea reciprocă lui Hristos. (n.s. 218, p. 97)

¹⁴² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Nu e vorba de inegalitate, ci de funcțiuni diferite ale celor doi, și nu pot unul fără altul. (n.s. 219, p. 97)

¹⁴³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Conlucrarea și unirea dintre femeie și bărbat ar trebui să fie tot atât de tare și armonioasă ca aceea dintre cap și trup. (n.s. 220, p. 97)

¹⁴⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Femeia, prin dragoste, își depășește statutul de supusă și îl înglobează pe bărbat în sine. Ea devine cumva – de fapt fiecare din cei doi – trupul întreg, rămânând totuși supusă mădularului ei, capul. Este o taină care se experimentează, nu se explică. (n.s. 221, p. 98)

¹⁴⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Adevărata viață de familie nu se poate trăi dacă nu există o experiență eclesială ca a primilor creștini. Suntem atât de *familiști*, pe cât suntem de *liturgici*. Ca să înțelegem căsătoria trebuie să fim oameni duhovnicești, în caz contrar o transformăm într-o militarie și relație juridică, iar acestea sunt trebuincioase oamenilor trupești. (n.s. 222, p. 98)

Aceasta este o dovadă de pricepere și frică de Dumnezeu. Modelul și felul dragostei l-a arătat Pavel, dar al fricii, nu.

Ia vezi cum dezvoltă cele despre dragoste: vorbește mai întâi de Hristos, apoi de trupul propriu, iar mai pe urmă zice: *pentru aceea va lăsa omul pe mama sa și pe tatăl său*. Dar cele despre teamă nu le dezvoltă. Oare de ce? Fiindcă vrea mai bine să predominie dragostea. Căci atunci când e dragoste, toate celelalte îi urmează. Dar dacă-i frică, nu este deloc așa.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 97-98)

„Dar ce pentru să nu se teamă femeia de bărbat, ar putea zice careva? Tu iubește-o! Împlinește ce ține de tine! Chiar dacă alții nu fac ceea ce ține de ei, noi trebuie să facem tot ce suntem datori. Oare ce vreau să zic? Iată ce! Pavel zice: *Supuneți-vă unul altuia întru frica lui Hristos* (Efes., 5, 21). Pentru ce, dar, celălalt să nu se supună, ci numai unul din ei? Tu crede numai legii lui Dumnezeu și supune-te ei. Așa-i și acum! *Femeia, chiar dacă nu e iubită de bărbat, să se teamă*¹⁴⁶, *ca să nu se întâmple nimic rău din partea ei. Asemenea bărbatul, chiar dacă femeia nu se teme, s-o iubească, pentru ca să nu dea el pricină de ceva*¹⁴⁷. *Fiecare să facă ce ține de el.*” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 98-99)

„Tu, când auzi de frică, să-i ceri frica ce se cuvine unei femei libere, nu frică cum e a roabei față de stăpân. Că ea este trupul tău. Dacă faci aceasta și o socotești roabă, pe tine te ocărăști, trupul tău îl necinstești. Dar, atunci, ce fel de frică este aceea? Să aibă frică pentru ca nu cumva să îți grăiască împotriva, să se răzvrătească asupra-ți, să poftască ea întâietatea. Ajunge dacă frica rămâne numai la aceste lucruri¹⁴⁸. Dacă o iubești cum ți s-a poruncit, vei răzbi cu ea mai cu spor. Ba mai bine zis, nu vei face nimic cu înfricoșarea, ci dacă vei face ceva, numai cu dragostea vei izbândi. Neputincios cum este neamul femeiesc, are trebuință de mult ajutor, de multă îngăduință.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 100-101)

„Gândește-te la Avraam, la Sarra, la Isaac, la cele 318 slugi ale lui. Cum de toată casa era în ordine și unire? Cum de era toată familia¹⁴⁹ plină de cucernicie [εὐλαβεία]? Fiindcă Sarra plinea porunca Apostolului și se temea de bărbat¹⁵⁰. Ascultă ce zice chiar ea: *Nu mi s-a întâmplat mie până acum, iar domnul meu este bătrân* (Facere 18, 12). Iar Avraam o iubea mult, fiindcă în toate câte îi porunca avea încredere în el.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 102-103)

¹⁴⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Frica este o alternativă la dragoste, ca să nu fie defăimată taina lui Hristos. (n.s. 223, p. 99)

¹⁴⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: A pune problema altuia este ceva fals. Pe bărbat să nu-l intereseze ce face femeia, ci dacă își împlinește cu sârguință ce ține de el. Asemenea femeia. (n.s. 224, p. 99)

¹⁴⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: În rest, să domnească dragostea. (n.s. 228, p. 100)

¹⁴⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: În sens antic, familia nu desemna doar soțul, soția și copiii, ci toți locuitorii ce trăiau sub același acoperiș. Deci intrau și servitori, sclavi, rude etc. (n.s. 235, p. 102)

¹⁵⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Deși pare paradoxal dacă ne gândim la pretinsul *misoginism* al Sfinților Părinți, dar rolul femeii este absolut esențial în bunul mers al familiei. Ba ar părea, după această afirmație a Sfântului, că tocmai ea este cheia păcii în familie, deși greul cade pe umerii bărbatului, cum se vede în continuare. Întregă această ierarhie și întrepătrundere – de fapt *dependență* a unuia față de celălalt – este o mare taină ce se cuvine descoperită cu multă smerenie și frică. Tainele duhovnicești, fie că sunt ale pustnicilor, fie ale familiei, se trăiesc și se descoperă în Duhul Sfânt, nu se discută (cel mult se pot oferi indicații). Și tocmai pentru că sunt duhovnicești este cu putință ca omul duhovnicesc, chiar dacă nu este căsătorit, să poată vedea limpede problemele (dar și rezolvările) ce apar în căsnicie, iar adeseori cei căsătoriți să se învrednicească de mari experiențe duhovnicești, inaccesibile chiar monahilor, cum spune undeva cuviosul Paisie Aghioritul. Totul este sinceritatea și inima cu care ne apropiem de Hristos. (n.s. 236, p. 103)

CĂSĂTORIA (femeile să se supună bărbaților lor)

„Că dacă și este supusă nou femeia, însă este supusă ca femeie, iar nu ca roabă, ca una ce este slobodă și de aceeași cinste cu bărbatul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 269)

„Printre noi cu drept cuvânt este supusă bărbatului, fiindcă isotimia (egalitatea în cinste) aduce luptă, și nu numai pentru aceasta, ci și pentru amăgirea întâmplată la început. Pentru aceea, fiind făcută din coasta lui Adam, ea nu îndată a fost supusă bărbatului, căci nici când a dus-o Dumnezeu la Adam nu a auzit făcându-i-se așa ceva, și nici bărbatul nu a zis ei altceva, fără numai că *aceasta este os din oasele mele și carne din carnea mea* – și nicăieri nu se spune de supunere sau că i s-ar fi poruncit de Dumnezeu aceasta. Dar când ea a făcut o rea întrebuițare de puterea sa și când cea făcută de Dumnezeu ca să fie de ajutor bărbatului s-a găsit că ea era vicleană, apoi atunci a pierdut totul; atunci a și auzit cu dreptate zicându-i-se: *Către bărbatul tău întoarcerea ta*¹⁵¹. Fiindcă era firesc ca păcatul acesta să războiască neamul nostru omenesc – apoi Dumnezeu prevăzând răutatea diavolului, a îngrădit cu aceste vorbe pe femeie, și totodată a doborât prin această hotărâre și vrăjmășia viitoare ce ar fi fost între dâșii din pricina acestei viclenii, și prin pofta cea înăscută într-înșii a sfărâmat peretele cel din mijloc al vrajbei, adică ura cea ivită din păcat.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, pp. 269-270)

„Femei, plecați-vă bărbaților voștri, precum se cuvine întru Domnul! El (Apostolul Pavel – n.n.) nu vorbește aici de acea supunere despotică, sau de supunerea cea de la natură, ci de supunerea către Dumnezeu. *Bărbați iubiți-vă femeile voastre, și nu vă amărați asupra lor.*

Privește iarăși cum el îndeamnă într-un mod foarte potrivit. După cum în epistola către efeseni pune înaintea teama și iubirea, tot așa și aici pune înaintea iubirea și amărăciunea, pentru că se poate să se și amărască cineva. Ceea ce el spune, așa și este, și pare că ar zice: *nu vă certați între voi, căci nimic nu poate fi mai amar ca cearta; nimic nu poate fi mai supărător ca zănzania dintre bărbat și femeie; căci certele și luptele pe tăcute contra persoanelor iubite sunt pline de amărăciune.* Și aceasta provine din prea multă amărăciune, ca să ajungă cineva de a se răscula împotriva membrului său, contra tovarășului de căsnicie.

Datoria bărbatului este de a iubi, iar a femeii de a urma pe bărbat. Dacă fiecare își îndeplinește această datorie, toate sunt în ordine. Fiindcă dacă femeia este iubită, devine și ea iubitoare; și dacă se supune bărbatului, el devine îngăduitor și blând. Privește acum, că chiar în natură aceasta este ordinea, că unul să iubească iar celălalt să se supună. Când cel ce stăpânește iubește pe cel stăpânit, atunci totul merge bine. Nu atât se cere iubirea celui stăpânit către stăpânitor, pe cât se cere din partea acestuia către cel stăpânit, căci din partea aceluia este ascultarea și supunerea.

(...) Deci dacă femeia ta se supune, tu nu-ți lua ifos de stăpân absolut; și nici tu femeie, dacă bărbatul te iubește, să nu te înfumurezi.

Nici dragostea bărbatului să nu îngâmfe pe femeie, și nici supunerea acesteia să nu înfumureze pe bărbat. De aceea ți-a supus ție pe femeie, ca tu mai mult să o iubești, și de aceea a ordonat ca el să te iubească, pentru ca tu femeie, mai cu ușurință să suferi a te supune. Nu te teme dacă ești supusă, pentru că a te supune celui ce te iubește, nu are în sine nici o greutate.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, pp. 115-116)

„Femeile să li se supună bărbaților lor precum Domnului” (Efeseni 5, 22). De ce oare? Pentru că dacă soții conviețuiesc în bună înțelegere, atunci și copiii lor vor crește bine și vecinii se vor desfăta de mireasma vieții lor creștine și prietenii lor se vor bucura și rudele lor

¹⁵¹ Tâlcuirea Arhim. Theodosie Athanasiu: Ediția britanică are: *după bărbatul tău vor fi dorințele tale*, ceea ce exprimă mai limpede ideea din acest pasaj. S-ar fi putut zice și altminteri: *către bărbatul tău scăparea ta*. (n.s. 1, p. 269)

se vor mândri. Dar dacă se întâmplă invers, toate se vor învălmăși, toate vor fi tulburi și confuze. Se întâmplă adică și aici ce se întâmplă într-o armată: Când generalii ei au legături liniștite și conlucrează armonios, armata merge bine și poartă biruințe; însă când aceștia nu se înțeleg și se ceartă, toată armata se întoarce cu susu-n jos. Așadar de aceea spune: *Femeile să îi se supună bărbaților lor precum Domnului*. Însă cum se face că Scriptura într-un alt loc spune: *Dacă vine cineva la mine și nu urăște pe femeie și pe bărbat, nu poate fi ucenicul Meu?* (Parafrază la Matei 14, 26). Dacă femeile trebuie să îi se supună bărbaților lor precum Domnului, cum de în altă parte le cere să se lepede de ei pentru Domnul? Citind cu atenție ambele fragmente, veți constata că unul nu-l contrazice pe celălalt. Sunt valabile în paralel amândouă. Adică ce vrea să spună aici Apostolul? Sau *să vă supuneți bărbaților voștri, știind că așa îl veți sluji pe Domnul sau să-i ascultați pe bărbații voștri, considerând, ca ucenice ale lui Hristos, că faceți voia Lui*. Pentru că, dacă cel care nu se supune puterii statului și autorităților se împotrivesc ordinii pe care a așezat-o Dumnezeu, mult mai mult femeia care nu se supune bărbatului ei calcă porunca dumnezeiască.

Să considerăm deci că bărbatul este capul și femeia trupul, după cum o arată și acest pasaj apostolic: *Bărbatul este cap femeii (adică cârmuitor), așa cum și Hristos îi este cap Bisericii, El Mântuitorul trupului. Dar așa cum Biserica I se supune lui Hristos, tot astfel și femeile să le fie întru toate bărbaților lor* (Efeseni 5, 23-24).

Tu, bărbatul, îl auzi pe Pavel, care o povățuiește pe femeie să ți se supună ție, și-1 lauzi și-1 admiri. Auzi însă ce spune mai jos: *Bărbaților, iubiți pe femeile voastre așa cum și Hristos a iubit Biserica și pe Sine S-a dat pentru ea* (Efeseni 5, 25). Ai văzut mai înainte un model de supunere? Vezi acum și modelul de iubire. Vrei ca femeia să ți se supună așa cum Biserica i se supune lui Hristos? Poartă-i și tu ei de grijă, așa cum Hristos îi poartă de grijă Bisericii. Și dacă trebuie să-ți jertfești viața pentru ea, să fii făcut bucăți de o mie de ori, să le suferi și să le rabzi pe toate, nu refuza s-o faci. Căci nici măcar așa nu vei face ceva egal cu ceea ce a făcut Hristos pentru Biserică, de vreme ce tu vei suferi acestea pentru cea cu care ești unit, iar Domnul a suferit pentru cea care s-a întors împotriva. Lui și L-a nesocotii. Așadar pe când Hristos, nu cu amenințări, nu cu huliri, nu cu spaime, ci cu multă iubire și blândețe, cu grijă și jertfă a reușit, să inspire încredere celei care atâi de mult L-a necăjit, așa să faci și tu, așa să te porți cu femeia ta. Dacă nu-ți acordă atenție, dacă te înfruntă cu mândrie, dacă te nesocotește, vei putea s-o îndreptezi prin marea ta purtare de grijă, prin dragostea și bunătatea ta, nu prin mânie și înfricoșare. Doar pe un slujitor îl poți cuminți în felul acesta, sau poate că nici pe el, pentru că se va înfuria degrabă și va înceta să te mai slujească. Pe tovarăsa ta de viață, pe mama copiilor tăi, pe temelia oricărei bucurii din familie, nu trebuie s-o îndreptezi cu sălbăticie și amenințări, ci cu iubire și bune maniere.

Ce căsnicie mai e asta, când femeia tremură în fața bărbatului său? Și de ce afecțiune familială se va bucura bărbatul, când trăiește cu o femeie pe care o exploatează ca pe o roabă? Și dacă pățești ceva datorită ei, să nu i-o reproșezi. Nici Hristos n-a făcut așa ceva. *Și pe Sine S-a dai pentru ea*, zice, *ca s-o sfințească, curățind-o..* (Efeseni 5, 25-26). Prin urmare era necurată, avea slăbiciuni, era urâtă și josnică.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 103-106)

„*Dar și în ceea ce vă privește, fiecare din voi să-și iubească femeia ca pe sine însuși, iar femeia spre bărbat să se-nfioare* (Efeseni 5, 33). Nu se arată aici doar dragoste, ci și respect. Nefiind stăpân al familiei, femeia nu trebuie să ceară, aceeași cinstire cu a stăpânului, bărbatul, de vreme ce este mai jos ca el. Dar nici bărbatul nu trebuie să-și nesocotească femeia pentru că aceasta i se supune, căci ea este trupul; și dacă capul nesocotește trupul, va pieri și el împreună cu acela. De aceea bărbatul trebuie să-i ofere femeii iubirea lui ca o răsplată a supunerii ei. Și capul este necesar, și trupul. Trupul pune în slujba capului mâinile, picioarele, și toate celelalte mădulare ale sale, iar capul se îngrijește de trup și-l ocrotește. Nu există lucru mai bun precum căsnicia și conlucrarea de acest fel: respect din partea femeii, iubire din

partea bărbatului. Desigur, femeia care-l respectă pe bărbat îl și iubește, îl respectă ca pe capul ei și-l iubește ca pe un mădular, de vreme ce și capul este tot un mădular al trupului.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 111)

„Iar dacă la prima vedere poziția femeii pare dezavantajată, deoarece i-a fost poruncit să arate respect față de bărbatul ei, în realitate poziția este avantajată, căci bărbatului i s-a poruncit să fie înzestrat cu ce-i mai important, cu iubirea. Ce trebuie să se întâmple, însă, dacă femeia nu-l respectă pe bărbat? Și într-o asemenea împrejurare, acesta are datoria s-o iubească. Dacă ceilalți nu-și fac îndatoririle lor, noi trebuie să le facem. Zice, de pildă, *să vă supuneți unul altuia, întru frica lui Hristos* (Efeseni 5, 21). Porunca se referă la amândoi. Ce însemnătate are, așadar, dacă unul nu se supune? Tu să ascuți de legea lui Dumnezeu. Femeia, chiar dacă soțul său n-o iubește, este datoră să-l respecte, ca să nu încalce îndatorirea ei. Și când fiecare își duce la îndeplinire îndatorirea, atunci căsnicia lor este creștină, este duhovnicească, nu trupească.

Dar să ții seama de un lucru, bărbate, că, atunci când Apostolul a poruncit soției tale să-ți arate respect, a vorbit despre respectul care se cuvine unei femei libere, vrei să aibă respect de roabă, atunci îți necinstești trupul și te insuți pe tine însuși. Care este conținutul respectului acestuia? Să nu-ți vorbească împotriva, să nu se răzvrătească, să nu vrea să fie stăpână în casă. E de ajuns ca respectul ei să se limiteze la acestea. Dacă tu o iubești, cum ți-a poruncit Dumnezeu, vei izbuti mai multe. Căci firea femeiască este oarecum mai slabă și are nevoie de ajutor, ocrotire, blândețe, purtare de grijă. Pe toate să i le oferi, pe toate să le faci de dragul ei, chiar și la chinuri să te supui.

Femeia stă pe lângă stăpânul casei. Are și ea putere asemănătoare cu cea a bărbatului. Bărbatul, însă, are ceva mai mult, un lucru izbăvitor pentru familie. A primit rangul de a fi cap al trupului, așa cum este Hristos cap al Bisericii, nu numai de a o iubi și îngriji pe femeie, dar și s-o călăuzească spre bine, *ca s-o înfățișeze...*, zice, *sfântă și fără de prihană* (Efeseni 5, 27). Și dacă el se va îngriji ca femeia să dobândească sfințenie și neprihănire, toate celelalte vor veni de la sine. Dacă le cere pe cele dumnezeiești, cele omenești vor urma foarte ușor, și în casă vor domni ordinea, pacea, evlavie.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 112-113)

CĂSĂTORIA (câștigul căsătoriei)

„Dacă ar fi fost, iubite, căsătoria și creșterea de copii o piedică în calea virtuții, Creatorul universului n-ar fi adus pe lume căsătoria. Căsătoria nu numai că nu ne împiedică cu nimic în trăirea filosofiei celei după Dumnezeu, dacă voim să fim cu mintea trează, dar aduce în viața noastră și multă ușurare. Căsătoria potolește furiile firii noastre, nu lasă ca oceanul să se frământa, ci ne ajută să ducem totdeauna corabia în port. Pentru asta a dăruit Dumnezeu neamului omenesc căsătoria”. (*Omilia la Facere*, omilia XXI, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 251)

„Căsătoria este un post al castității pentru cei care se folosesc de căsătorie cum trebuie. Căsătoria nu dă voie firii omenești să se sălbăticească. Căsătoria pune traiul legiuit între un bărbat și o femeie ca un zid de apărare de care se sfârâmă toate valurile poftelor; prin acest trai legiuit dobândim multă liniște și o păstrăm. Sunt însă unii oameni care n-au nevoie de siguranța dată de căsătorie; în locul ei, aceștia își potolesc înverșunarea firii prin posturi, privegheri, culcări pe pământ și prin multe alte nevointe pustnicești. Pe astfel de oameni îi sfătuiesc să nu se căsătorească, dar nu-i opresc să se căsătorească. Deosebirea între sfat și oprire este tot atât de mare cât de mare este deosebirea între constrângere și liberă alegere. Cel care sfătuiește lasă celui care-l aude libertatea de a urma sau nu sfatul lui; cel care oprește îi răpește această libertate.” (*Despre Feciorie*, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 16-17)

„Vezi, nicăieri nu este prețuită căsătoria pentru ea însăși, ci, din pricina desfrânării, din pricina ispitelor, din pricina neînfrânării. Pavel a vorbit mai sus de toate aceste pricini; acum însă, pentru că făcuse aspre reproșuri, întrebuințează cuvinte mai dulci, deși în realitate spune aceleași lucruri, numind-o aprindere și foc. Dar nici cuvintele de mai sus nu l-a lăsat inima pe Pavel să le spună fără să-i înțepe pe ascultătorii săi. N-a spus: *Să se căsătorească dacă îi silește pofta trupului, dacă se abat din calea cea dreaptă, dacă nu mai pot*. N-a spus nici un astfel de cuvânt, care se potrivește unor oameni care suferă, unor oameni care merită iertare. Dar ce a spus Pavel? *Dacă nu pot să se înfrâneze*, iar cuvintele acestea se potrivesc unor oameni care nu vor să lucreze din pricina trândăviei lor. Pavel le arată că sunt în stare să se înfrâneze, dar n-ajung la nici un rezultat dacă nu vor să se ostenească. Cu toate acestea, deși stau așa lucrurile, totuși Pavel nu-i osândește, nici nu-i face vrednici de pedeapsă, îi lipsește numai de laude, mărginindu-și tăria dojenei doar la cuvinte. Nicăieri nu pomenește de nașterea de copii, pricina plăcută și sfântă a căsătoriei; dar amintește de aprindere, de înfrânare, de desfrânare, de ispita satanică: și, pentru ca să nu cadă omul în aceste păcate, Pavel îngăduie să se căsătorească.” (*Despre Feciorie*, 39, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 66-67)

CĂSĂTORIA (scopurile căsătoriei)

„Într-adevăr, căsătoria a fost lăsată de Dumnezeu pentru nașterea de copii. Dar a fost lăsată de Dumnezeu și pentru o altă pricină, cu mult mai mare, anume ca să stingă aprinderile firii noastre. Martor îmi este Pavel care spune: *Dar din cauza desfrânării, fiecare să-și aibă femeia sa* (I Cor., 7, 2). (*Despre Feciorie*, 19, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 33)

„Oamenii se căsătoresc din nouă motive: pentru a nu face păcate trupești și pentru a deveni părinți. Dar cel mai important dintre aceste două motive este acela de a nu face păcate trupești.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 364)

„Căci nunta a fost rânduită nu ca să ne destrăbălăm, nici să ne desfrânam, ci ca să dobândim întreaga înțelepciune. Auzi-l pe Pavel, care zice: *din pricina desfrâului fiecare să-și aibă femeia lui, și fiecare femeie bărbatul ei*. (Două sunt pricinile pentru care s-a rânduit nunta: *să dobândim întreaga înțelepciune și să devenim părinți*). Dintre acestea două, întâietate are întreaga înțelepciune.

Când a intrat pofta în fire, a venit și nunta ca să taie lipsa de măsură și să ne înduplece să avem o singură femeie.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 13-14)

„Încât una este pricina nunții, să nu desfrânezi, și de aceea s-a și rânduit acest leac.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 15)

„Pentru aceasta este nunta, nu ca să umplem casele de război și de lupte, nu ca să ne ținem în întărâtări și certuri, nici să ne răzvrătim unii împotriva altora și să ne facem traiul de netrăit, ci ca să ne bucurăm de într-ajutorare și să avem liman și loc de scăpare și mângâiere de relele ce sunt asupra-ne, ca să convorbim cu soția cu plăcere.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 54)

„Mai întâi învață care e pricina nunții și pentru ce a fost ea introdusă în viața noastră și nu cere nimic mai mult de la ea. Care e motivul nunții și pentru ce a dat-o Dumnezeu? Ascultă-l pe Pavel, că zice: *Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă femeia lui* (I Cor., 7, 2). Nu a zis: *ca să scapi de sărăcie* sau *ca să te înavuțești*. Dar ce? Ca să fugim de desfrânare, ca să potolim pofta, ca să trăim împreună în întreaga înțelepciune, ca să bine plăcem lui Dumnezeu,

ca să ne fie îndeajuns soția proprie. Acesta este darul nunții, acesta este rodul ei, acesta câștigul.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 55)

„Căsătoria îi este dată omului ca un leac poftei lui trupești prea învârtosate. Mare este tirania simțurilor, încât fără marea resursă a căsătoriei, marea majoritate s-ar arunca în rușinoasele și ucigașele bucurii ale desfrânării. Chiar formulând această tristă realitate este pus apostolul să zică: *Din cauza necumpătării voastre, fiecare din voi să-și aibă soția sa*. Același apostol se teme de marea invazie a simțurilor pe care el n-o vrea între soți decât pentru un moment foarte scurt prin înfrânare și cumpătare *ca să nu fiți ispitiți de satana*, zice el.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 226)

Primul este fără îndoială înmulțirea neamului omenesc. Aceea este minunata putere dată de Dumnezeu omului, creaturii sale. Atunci când Dumnezeu putea El însuși în mod direct, să dea naștere tuturor oamenilor cum a făcut-o pentru primul, nouă înșine ne încredințăm misiunea sublimă de a răspândi viața și de a continua marea familie a neamului omenesc.

Însă un alt țel este în căile lui Dumnezeu, mai mult decât primul, mai esențial, mai sublim: acesta este sfințirea. Dacă două ființe nemuritoare se unesc pentru moment pe pământ, o fac pentru a se întări reciproc în drumul lor spre destinul nemuritor.

Căsătoria este un port împotriva furtunii patimilor, un refugiu împotriva salturilor cărnii și ale păcatului. Degradarea omenească este adâncă; omul nu-și mai poate stăpâni simțurile sale. Dacă Dumnezeu nu-i dă un mijloc de a îmblânzi acest monstru, el va fi devorat de el. Acest mijloc este unirea legitimă a bărbatului cu femeia.

Că omul are soția sa; el îi arată iubirea pe care-o are în inimă; potolește în ea arderile naturii fugare; că el n-o are decât pe ea și decât cu ea și în ea se sfințește el până la rădăcinile patimilor sale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 242)

„Noi am spus-o, căsătoria ne este dată de la Dumnezeu pentru ca punând într-o soție afecțiunea inimii și odihna simțurilor, noi să nu ne dedăm la necinste și la dezordinile iubirii libere. Un altul mai nobil și mai fin este întrecerea reciprocă care ne menține în evlavie și în slujirea lui Dumnezeu: *ca să fim plăcuți lui Dumnezeu*.

Însă un al treilea motiv nu trebuie uitat. Dumnezeu îi dă bărbatului soția ca *ajutor*. Ea are calități speciale, aptitudini personale, care completează pentru binele familiei, ceea ce bărbatul va fi neputincios să dea. Bărbatul este lucrătorul din afară, femeia este grija dinăuntru. Ea nu va putea ocupa posturi în viața publică, căci ea este rânduită în mod special de Dumnezeu pentru slujirea în casă. Atunci deci când un om gândește să încheie o căsătorie, pretinde ca să arunce ochii peste aceste ajutoare multiple pentru a-și fixa alegerea sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 245)

CĂSĂTORIA (fidelitatea conjugală)

„Stăpânirea trupului lor, de acum înainte nu mai este a lor. Ei și le-au dat. Este un bun comun de care nici unul nici altul nu poate dispune pentru a-l da în afară. Când apostolul îi zice soțului: *Bărbatul este dator cu bunăvoința față de soția sa*, el nu înțelege nici o altă *bunăvoință* decât pe cea a fidelității conjugale. Dacă soțul nu poate în conștiință să risipească zestrea soției lui, cu cât mai puțin poate el să-i sustragă donația pe care i-a făcut-o el de la sine însuși? A fi necredincios, infidel, înseamnă a călca unul din cele mai sfinte înțelegeri.

Mai mult, dacă nu ar fi acest motiv atât de grav al contractului, ar rămâne simpla echitate, problema vulgară a dreptății. Ce! Această tânără curată și delicioasă copilă, ți s-a dat ție în loialitatea sufletului ei; ea s-a dat fără rezervă; pentru aceea și-a părăsit tatăl său și mama sa și s-a exilat din casa sa și din viața ei fericită de altădată. Și ca schimb, tu îi faci prin lipsa ta de purtare, cea mai crudă dintre insulte.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 250-251)

„Cu necinstea și infidelitatea soților vine ruina căminului casei. Cum să presupui pacea și unitatea acolo unde trădarea irită inima, unde din rănilor ulceroase se strică sufletul și provoacă uri veșnice și discriminări neîncetate? De altfel aceea este urmarea imediată a infidelității conjugale, vinovatul prinde un dezgust în interior. Ne mai iubind soția sa, cum va iubi el copiii săi? (...) Obsedat de vederile necurate ale iubirilor lui adultere, nefericitul nu mai are activitate și forță decât pentru a-și potoli pofa sa: *Desfrânatul totdeauna își are închipuirea stricată în mintea sa.*

Dacă el este încă sensibil, încât vinovatul se gândește la ruina cea mai de de plâns a sufletului său și a mântuirii sale. Dumnezeu care a întemeiat familia o va răzbuna asupra acelor care o întina și o distrug. Dumnezeu Care a dat legile căsătoriei nu va lăsa nepedepsită călcarea lor. Dumnezeu, Care se declară ca temeiul și răzbunătorul văduvei și al orfanului va lua în mână cauza unei soții batjocorite și a copiilor părăsiți și trădați.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 251)

CĂSĂTORIA (împreunarea trupească a soților)

„Iar Adam a cunoscut pe Eva, femeia lui.

Uită-te când s-a întâmplat asta! După călcarea poruncii, după scoaterea din rai! Atunci a luat început unirea trupească dintre Adam și Eva. Înainte de călcarea poruncii duceau viață îngerească și n-a fost vorba deloc de unire trupească. Cum putea să fie vorba de așa ceva, când nu erau supuși nici nevoilor trupești?” (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 213)

„*Să nu opriți datoria unul altuia, fără numai din bună înțelegere* (1 Cor. 7, 5). Dar ce vrea să spună el aici? *Să nu se înfrâneze femeia, zice, dacă bărbatul nu voiește, și nici bărbatul, dacă nu voiește femeia.* Și pentru ce? Fiindcă din astfel de înfrânare se nasc mari rele, căci și preacurviile, și curviile, și chiar stricarea caselor de aici se trag de multe ori. Dacă având pe femeile lor și încă curvesc, apoi cu atât mai mult vor face așa dacă sunt lipsiți de această mângâiere. Și bine a zis: *Să nu opriți datoria*, adică să nu vă lipsiți de datoria voastră conjugală. Cu alte cuvinte, el numește lipsă acum ceea ce mai sus a numit-o datornică dragoste, ca astfel să arate însemnătatea stăpânirii. A se înfrâna unul din doi fără voia celuilalt, aceasta este lipsă, aceasta înseamnă a opri datoria, pe când dacă este cu voia lui, nu se poate numi lipsă sau oprire de datorie. Deci trebuie a prefera buna-înțelegere înaintea tuturor, fiindcă este și mai însemnată decât toate. Și de voiești, să cercetăm acest fapt mai de aproape. Fie, de pildă, o femeie și un bărbat, și înfrânându-se femeia, fără ca bărbatul să voiască. Deci pentru ce te miri dacă el din această pricină curvește, sau dacă nu curvește, apoi este posomorât, veșnic tulburat, veșnic în luptă și pricinuind femeii mii de neajunsuri? Care este folosul postului și al înfrânării, dacă dragostea este sfâșiată? Nici unul. Câte batjocuri nu ies de aici, câte vorbe proaste și câtă luptă nu se desfășoară în asemenea împrejurări! Când într-o casă bărbatul și femeia sunt dezbinați, apoi acea casă nu se găsește mai bine decât corabia cea purtată de valurile mării, fiindcă și aici căpitanul vasului se află în neînțelegere cu cârmaciul.

Pentru aceea zice: *Să nu opriți datoria unul altuia, fără numai din buna înțelegere până la o vreme, ca să vă îndeletniciți în post și rugăciune* – vorbind aici de rugăciunea cea cu multă sânguință. Că dacă împiedică pe cei uniți de a se ruga împreună pentru un timp, apoi a se ruga neconținut cum s-ar putea? Deci se poate ca cineva să fie și însurat cu femeie, și în același timp să fie cu băgare de samă și la rugăciune; însă asemenea rugăciune se face mai cu amănunțime prin înfrânare. Căci nu a zis simplu *ca să vă rugați*, ci *să vă îndeletniciți cu rugăciunea*, punând aceasta ca o ocupație, iar nu ca fiind vreo necurățenie. *Și iarăși să vă împreunați, ca să nu ispitească pre voi Satana.* Ca să nu creadă că aceasta este o legiuire din

parte-i, apoi adaogă și pricina. Și care este acea pricină? *Ca să nu ispitească pre voi Satana*, zice. Și ca să afli că cele ale curviei nu le mrejește diavolul singur, a adăogat: *pentru neînfrânarea voastră.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XIX, pp. 189-190)

„Pavel spune:

Nu poruncesc celor necăsătoriți să îmbrățișeze fecioria; mă tem că fecioria este greu de îndeplinit. Nu poruncesc nici celor căsătoriți să aibă neconținut legături cu femeile lor. Nu vreau să fiu legiuitorul neînfrânării. Am spus: *Să fiți împreună*, ca să vă împiedic de a cădea într-un păcat mai mare, dar n-am avut de gând de a vă împiedica de a trăi în înfrânare chiar căsătoriți fiind.

Prin urmare, Pavel n-a avut de gând să sfătuiască pe omul căsătorit să aibă neconținut legături cu femeia sa. Nu, ci neînfrânare celor desfrânați au dat o astfel de interpretare cuvintelor lui Pavel. Dar dacă vrei să cunoști gândul lui Pavel, ascultă-l:

- *Vreau, spune el, ca toți oameni să fie ca și mine la înfrânare* (I Cor., 7, 7).

- Prin urmare, dacă vrei ca toți să trăiască în înfrânare, vrei ca să nu se mai căsătorească nici unul.

- Nicidecum! Nu-i împiedic deloc pe cei care vor să se căsătorească și nici nu-i țin de rău! Doresc însă și mă rog ca toți să fie ca mine. Căsătoria însă o îngădui, pentru ca să feresc pe oameni de adulter și desfrânare.” (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 55-56)

CĂSĂTORIA (împreunarea trupească a soților - înfrânarea la bună vreme)

„Chiar dacă *nunta e cinstită* (Evrei 13, 4), totuși căsătoria nu reușește să scape de pângărire pe cel căsătorit, adică să nu facă să cadă în desfrânare; nu stă însă în puterea căsătoriei să facă sfinți. Asta stă în puterea fecioriei. Nu numai Moise sau numai Pavel poruncește acestea, ci și alții. Ascultă ce spune Ioil: *Sfințiți postul, gătiți posturile sfinte, prăznuiți sărbătoarea ... vestiți o adunare sfântă, strângeți laolaltă pe bătrâni* (Ioil 2, 15-16). Dar poate ai să mă întrebi: Unde se vorbește aici ca să nu avem legături cu femeile noastre? Ascultă ce spune profetul mai departe: *Să iasă mirele din camera sa de culcare și mireasa din camera ei* (Ioil 2, 16). Cuvintele lui Ioil merg mai departe decât cele a lui Moise. Dacă nu trebuie să trăiască împreună în timp de post și de rugăciune, mirele și mireasa, în care dorințele sunt puternice, în care tinerețea este în floare, în care pofta este de nestăpânit, cu atât mai mult trebuie să facă asta ceilalți, care nu au atâta nevoie de împreunare. Cel care se roagă cum se cuvine, cel care postește trebuie să arunce de la el toată pofta lumească, toată grija, toată voioșia, să-și adune gândurile din împrăștiere și să se adune în sine însuși. Așa să se apropie de Dumnezeu! Pentru asta e postul, pentru că taie toate grijile sufletului, pentru că împiedică mintea de a mai trândăvi, de a mai umbla înapoi și încolo și o face să se întoarcă spre ea însăși. Această idee o strecoară cu dibăcie și Pavel, pentru a-i face pe credincioși să se abțină de la împreunare, folosindu-se de cuvinte foarte potrivite. N-a mai spus: Să nu vă lipsiți unul de altul ca să nu vă pângăriți, ci: *ca să vă îndeletniciți cu postul și cu rugăciunea*. Prin urmare, Pavel, prin aceste cuvinte arată că legătura trupească a unui bărbat cu femeia sa nu-l duce la necurăție, ci-l face să nu se mai îngrijească de cele duhovnicești.

Diavolul încearcă să ne pună piedici în timpul rugăciunii chiar când luăm atât de mari măsuri de siguranță. Ce nu va reuși să facă prin înflăcărarea ochilor minții noastre, dacă ne va găsi sufletul lenevit și slăbit de dragostea noastră pentru femeie? Ca să nu pățim aceasta și ca să nu supărăm pe Dumnezeu printr-o rugăciune atât de deșartă, mai cu seamă atunci când ne sânguim să atragem asupra noastră mila lui Dumnezeu, Pavel ne poruncește să ne depărtăm

de patul căsniciei în vremea rugăciunii.” (*Despre Feciorie*, 30-31, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 48-49)

„Vreau, exclamă bărbatul, să propășesc în virtute; vreau să zbor în înaltul cerului; vreau ca prin stăruința mea continuă, în post și rugăciune, să-mi curăț murdăria sufletului; dar dacă femeia mea nu vrea să fie de aceeași părere cu mine, sunt silit să ajung robul desfrânării ei!

Pentru ca să scape pe bărbat de a scoate astfel de exclamații de durere, Pavel spune chiar la începutul sfătuirilor sale: *Bine este pentru om să nu se atingă de femeie!* (I Cor., 7, 1). Pentru aceasta și ucenicii spuneau Domnului: *Dacă este așa pricină omului cu femeia, nu este de folos să se însoare* (Matei 19, 10). Au vorbit așa pentru că-și dădeau seama că este foarte greu să se înțeleagă soții în privința timpului hotărât postului și rugăciunii și că au să-și facă mult sânge rău din pricina acestor neînțelegeri.

Pavel repetă neconținut această idee, spre a-i convinge pe corinteni: *Fiecare să-și aibă femeia sa* (I Cor., 7, 2). *Bărbatul să-i dea femeii iubirea datorată* (I Cor., 7, 3). *Femeia nu este stăpână pe trupul său* (I Cor., 7, 4). *Să nu vă lipsiți unul pe altul* (I Cor., 7, 5). *Să fiți împreună mereu* (I Cor., 7, 5).

Nici fericiții apostoli nu au fost convinși de la primele cuvinte; (Matei 5, 27-32) numai după ce le-au auzit a doua oară și-au dat seama că porunca lui Hristos trebuie neapărat îndeplinită (Matei 19, 10). Când Hristos s-a suit pe Munte, a vorbit despre înfrânare; iar mai târziu, după mai multe învățături, le-a inspirat dragoste de înfrânare. Au mai multă tărie cuvintele spuse de mai multe ori.” (*Despre Feciorie*, 32-33, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 50-51)

„Și trebuie să spunem că vicleniile și cursele diavolului nu sunt aceleași și pentru unii, și pentru alții, și pentru cei căsătoriți, și pentru cei ce trăiesc în feciorie. După părerea mea, pe cei căsătoriți nici nu-i supără diavolul; diavolul știe bine că au alături de ei un loc de scăpare. Dacă simt că sunt atacați cu mai multă tărie, pot îndată să se refugieze în port. De astfel, fericitul Pavel nu-i lasă să se îndepărteze prea mult de țarm; îi sfătuiește să se întoarcă la țarm când obolesc, îngăduindu-le să fie iarăși împreună.” (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 52)

„Pavel îngăduie celor căsătoriți să trăiască împreună; dar ascultă cum îi ține de rău când le face acest hatâr: *Și iarăși să fiți împreună, să nu vă ispitească Satana* (I Cor., 7, 5). Dar vrând să arate că nu se datorește totul ispitei diavolului, cică cea mai mare parte de vină se datorește trândăviei noastre, Pavel a adăugat pricina principală, spunând: *Să fiți iarăși împreună, din pricina neînfrânării voastre* (I Cor., 7, 5). Cine n-ar roși la auzul acestor cuvinte? Cine nu s-ar strădui să scape de defăimarea neînfrânării? Sfatul lui Pavel nu este adresat tuturor oamenilor, ci numai celor căzuți jos de tot. Pavel spune:

Dacă ești atât de rob plăcerilor, dacă ești atât de ușuratic, încă ai nevoie mereu de femeie, încât pofta ți-i mereu trează, fii împreună cu femeia!

Îngăduința aceasta nu pornește din gura unui om care încuviințează, a unui om care laudă, ci din gura unui om care nu mai încuviințează, a unui om care osândește. Dacă n-ar fi avut de gând să atace cumplit sufletul iubitorilor de plăceri, n-ar fi întrebuințat cuvântul *neînfrânare*; cuvântul acesta este tare, este defăimător. Într-adevăr, de ce n-a spus Pavel: Din pricina slăbiciunii voastre? Pentru următorul motiv: dacă Pavel ar fi întrebuințat cuvântul *slăbiciune*, ar fi însemnat că iartă pe cei robiți plăcerilor; dar când întrebuințează cuvântul *neînfrânare*, înseamnă că arată cât este de mare trândăvia lor. Prin urmare, este un neînfrânat omul care nu poate să se depărteze de desfrânare atunci când are neconținut lângă el pe femeia lui, atunci când își poate satisface neconținut pofta de împreunare.” (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 54-55)

„Omul neînfrânat, omul ahtiat după plăceri, omul care nu se abține de la femeia sa nici în vremea postului și nici în alte vremi asemănătoare, nu-i pedepsit, dar nu-i nici lăudat (I Cor., 7, 5). Pavel a făcut pogorământul acesta atât de mare față de cei căsătoriți din pricina slăbiciunii voinței noastre, din pricina lipsei de atenție asupra noastră înșine.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 5, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 175)

CĂSĂTORIA (înfrânarea soților de la poftele trupești)

„- Ce să fac, mă poate întreba cineva, dacă bărbatul meu nu-și poate stăpâni poftele, iar eu vreau să mă înfrânerez?

- Trebuie să te pleci neapărat poftelor lui. Chiar dacă n-ai vrea să faci aceasta, dulcele lanț al căsătoriei, ce te încătușează, te târăște după poftele soțului și te trage către cel cu care dintru început te-ai legat. Dacă te împotrivești și rupi lanțul, nu numai că nu scapi de lanțuri, dar mai ești și deplin pedepsită.

Femeia care vrea să se înfrâneze fără voia bărbatului ei, nu numai că pierde răsplata înfrânării, dar va da socoteală înaintea lui Dumnezeu și de căderea lui în adulter și va fi mai vinovată decât bărbatul ei.

- Pentru ce?

- Pentru ce? Pentru că, lipsindu-l de legăturile trupești la care-i dă dreptul legea căsătoriei, l-a împins spre prăpastia desfrânării. Dacă unei soții nu-i este îngăduit să trăiască în înfrânare nici măcar scurtă vreme, fără voia bărbatului ei, poate fi, oare, iertată soția care lipsește neconținut pe soțul ei de ușurarea ce i-o dă căsătoria?

- Dacă așa stau lucrurile, atunci nu poate fi o situație mai silnică și mai împovărătoare decât aceasta!

- Da! Asta o spun și eu. Pentru ce, deci, te supui unei silnicii? Ar trebui să judeci așa înaintea de a te căsători, nu după ce te-ai căsătorit. Din pricina aceasta și Pavel, după ce a spus că lanțul căsătoriei nu se poate rupe, vorbește și despre cazul în care acest lanț s-a rupt. După ce a spus: *Ești legat cu femeie? Nu căuta dezlegare!*, a adăugat: *Ești dezlegat de femeie? Nu căuta femeie!* (I Cor., 7, 27). Pavel proceda așa, ca să îmbrățișeze cu mai multă ușurință învățătura despre traiul în feciorie, după ce mai întâi ai meditat îndeajuns asupra greutăților căsătoriei și ai aflat câtă sălnicie duce cu ea.” (*Despre Feciorie*, 47-48, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 86-87)

CĂSĂTORIA (albă)

„- Ascultă și ferește-te de gândurile lui (ale diavolului)! A poruncit Hristos prin Pavel ca femeia să nu se despartă de bărbat și să nu se lipsească unul pe altul decât prin bună înțelegere (I Cor., 7, 5). Dar unele femei, din o așa zisă dragoste de evlavie și de înfrânare, îndepărtându-se de bărbații lor, cu gândul că fac faptă de evlavie, au împins pe bărbații lor la desfrânare. Gândește-te cât de mare e răul acesta! Aceste femei se supun unei atât de mari osteneli tocmai ca să fie învinuite că au săvârșit cele mai mari păcate, ca să-și atragă asupra lor cea mai grea osândă și să împingă pe bărbații lor în prăpastia pierzării”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVI, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 970-971)

CĂSĂTORIA (sfaturi pentru o bună conviețuire a soților)

„Nici bărbatul să nu ridice împotriva femeii, ci să fie cu multă îngăduință cu ea, ca față de un vas mai slab, și nici femeia să nu se împotrivească bărbatului, ci să se ia la întrecere unul

cu altul în a purta sarcinile unul altuia (Gal., 6, 2) și să nu socotească nimic mai de preț ca pacea”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXVIII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 50)

„Să statornicim în casă pace adâncă, ca și femeia să poată să se întoarcă la bărbatul ei, dar și bărbatul să-și găsească la ea, ca într-un port, scăparea de grijile și tulburările din afară. La ea să afle bărbatul întreaga mângâiere. Că spre ajutor i-a fost dată femeia, pentru ca bărbatul, îndestulându-se cu mângâierile ei, să poată ține piept atacurilor ce vin asupra lui. Dacă femeia este cuminte și blândă aduce mângâiere bărbatului ei nu numai prin traiul lor împreună, ci-i este de mult folos și în celelalte treburi, îi ușurează munca și nu-l lasă să simtă greutatea ce se nasc în fiecare zi fie în casă, fie afară de casă; femeia ca un corăbier încercat, prin înțelepciunea ei, potolește furtuna din sufletul bărbatului, iar prin priceperea ei îi ușurează mult viața. Pe niște oameni așa uniți nimic din viața aceasta nu-i poate întrista, nici nu le poate strica bucuria. Când este înțelegere între femeie și bărbat, când este între ei pace și legătura dragostei, toate le merg din plin. Nu pot cădea pradă uneltirilor, pentru că sunt întăriți de un zid mare și puternic, adică de înțelegerea lor cea după Dumnezeu. Înțelegerea aceasta îi face mai tari ca diamantul, înțelegerea aceasta îi face mai puternici ca fierul, înțelegerea aceasta le ajută mai mult ca bogăția, înțelegerea aceasta îi ridică la cea mai înaltă strălucire; înțelegerea aceasta le pricinuieste cu îmbelșugare mare și bunăvoința cea de la Dumnezeu. Să nu socotim, deci vă rog, ceva mai de preț ca înțelegerea acesta; să facem totul, să ne străduim cât putem ca să fie liniște și pace în casele noastre”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXVIII, VII, în col. PSB, vol. 22, p. 61)

„Ca și cum ar fi fost un singur trup așa se îngrijea unul de mântuirea celuilalt; și era atâta înțelegere între ei, ca și cum ei ar fi fost un trup și un suflet. Femeile să-și iubească atâta bărbații, încât să nu pună nimic mai presus de mântuirea lor, bărbații, ca să aibă atât de multă dragoste de femeile lor încât să facă totul ca și cum ar avea amândoi un singur suflet și un singur trup. După cum niciodată trupul nu se răscoală împotriva lui însuși și nici sufletul contra lui însuși, tot așa și bărbatul și femeia nu trebuie să se scoale unul împotriva altuia, ci să fie uniți. Atunci se vor putea revărsa asupra lor nenumărate bunătăți. Unde-i atâta de mare înțelegere, acolo-i adunarea tuturor bunătăților, acolo-i pace, acolo-i vedenia cea duhovnicească; acolo nu se vede luptă, nici bătaie, nici dușmănie, nici ceartă, ci toate sunt izgonite, pentru că înțelegerea dintre soți, rădăcina tuturor bunătăților, înțelegerea adică, face să dispară toate acestea”. (*Omilia la Facere*, omilia XLV, II -III, în col. PSB, vol. 22, p. 130)

„... purtarea de grijă de femei a fost încredințată bărbaților”. (*Omilia la Matei*, omilia XXX, V, în col. PSB, vol. 23, p. 376)

„Iar dacă vrei să auzi și luptele lui (Iov – n.n.) pentru curățenia trupească și sufletească, ascultă-l pe el spunând: *Lege pus-am ochilor mei, să nu mă uit la fecioară* (Iov 31, 1). De aceea nu l-a înfrânt soția lui; o iubea și mai înainte, dar nu peste măsură, ci cum se cade să-ți iubești soția”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 416-417)

„Bărbatul când se scoală din pat, să nu caute altceva decât să facă și să spună ceea ce poate face mai credincioasă toată casa lui. Femeia iarăși să fie gospodină; dar înainte de această grijă să aibă o altă grijă mai de neapărată trebuință, anume ca întreaga ei casă să săvârșească cele cerești”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 882)

„Și se întâmplă acestea – că aleargă și după cununie după femei ușurate – tocmai pentru că înainte de căsătorie nu s-au îngrijit de întreaga înțelepciune. De aici ies luptele, batjocoririle, întoarcerea pe dos a caselor, certurile zilnice. De aici se micșorează dorirea [*ερως*] de soție și se veștejește; iar petrecerea și convorbirile cu desfrânatele îl moleșesc. Pe când, dacă ar învăța să aibă întreagă înțelepciune, și-ar socoti soția mai dorită decât toate și o

va privi cu multă dragoste [ευνοια] și va păstra mare și bună armonie [ομονοια]¹⁵² cu ea. Iar fiind pace și armonie [ομονοια], toate bunătățile vor intra în casa aceea.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, pp. 27-28)

„Dumnezeu a stabilit ca femeia să i se supună barbatului, ca să existe pace și înțelegere între ei. Căci nicăieri unde sunt mai mulți stăpâni nu există pace. Unul trebui esă fie stăpânul. Aceasta o observăm peste tot. Oricum, acolo unde există oameni duhovnicești există și pace.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 111-112)

„Așadar, Apostolul a spus că toate problemele căsniciei pot fi rezolvate, dacă bărbatul își iubește femeia și femeia își respectă bărbatul. N-a explicat însă în ce fel se vor realiza acestea. Vă voi explica eu: Nesocotind banii, năzuind la virtuțile sufletului și având frică de Dumnezeu.

Orice va făptui cineva, bun sau rău, va fi răsplătit pe măsură de Domnul (Parafrază la Efeseni 6, 8). Așadar nu de dragul ei, ci de dragul lui Hristos și ascultând de El, s-o iubească pe femeia lui. Dacă se gândește așa, ispita sau cearta nu se vor cuibări între ei. Femeia să nu creadă pe nimeni când soțul ei este vorbit de rău. Dar nici nu trebuie să urmărească bănuitoare unde intră și de unde iese tovarășul său de viață. Bărbatul, de asemenea, nu trebuie să îngăduie calomniile despre femeia sa, însă nici să nu-i nască bănuieli prin purtarea lui. De ce, omule, rătăcești de colo-colo toată ziua și te aduni acasă abia seara, fără să-i dai explicații mulțumitoare soției tale? Dacă-ți va reproșa asta, să nu-ți pară rău. Reproșurile ei dovedesc iubire, nu îndrăzneală și răceală. Și iubirea ei pentru tine o face să-i fie teamă. Îi e teamă ca nu cumva vreo alta să i te răpească, ca nu cumva să-i ia tot ce are mai de preț, ca nu cumva să-i rupă legătura căsniciei. Ești dator deci să faci tot ce poți pentru a n-o amări pe femeia ta.

Dar nici femeia nu trebuie să-l nesocotească pe bărbatul ei pentru vreun motiv, mai ales dacă este sărac. Să nu cârtească și să nu hulească, spunând, de pildă: *Lașule și fricosule, leneșule, nesârguinciosule și somnorosule! Cutare, chiar dacă se trage dintr-o familie săracă, prin multe osteneți și primejdii a făcut avere mare. Și iată, femeia lui poartă haine scumpe, umblă cu trăsura, are atâția slujitori, iar eu te-am luat pe tine, care ești măcinat de sărăcie și trăiești fără rost!* Femeia nu trebuie să-i spună bărbatului ei asemenea vorbe. Trupul nu se răzvrătește împotriva capului, ci i se supune. Însă cum va răbda sărăcia? De ia cine va afla mângâiere? Să se gândească la femeile mai sărace ca ea. Să cugete câte fete provenite din familii bune, nu numai că n-au primit nimic de la bărbații lor, ci și-au cheltuit și averea lor pentru ei. Să socotească primejdiile care însoțesc o astfel de bogăție, și va prefera atunci viața săracă dar liniștită. În general, dacă-și iubește soțul, nu va grăi nicicând cârteli sau vorbe de ocară la adresa lui. Va prefera să-l aibă lângă ea fără averi, decât să fie bogat dar ea să trăiască în nesiguranța și neliniștea care însoțesc lucrările negustorești.

Nici bărbatul însă, auzind cârtelile și ocările femeii sale, nu trebuie s-o înjure sau s-o lovească, sub pretext că are putere asupra ei. Mai bine s-o sfătuiască și s-o povățuiască liniștit, fără ca vreodată să ridice mâna asupra ei. S-o învețe filosofia cerească, creștină, care este adevărata bogăție. S-o învețe nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte, că sărăcia nu este deloc rea. S-o învețe să nesocotească slava și să iubească smerenia; și atunci ea nici cârteli n-ar mai rosti, nici bani nu și-ar mai dori. S-o învețe să nu iubească, bijuterii de aur și hainele luxoase și multele parfumuri, nici să nu-și dorească în casă mobilă scumpă și podoabe de prisos. Toate acestea vădesc zădărnici și prostie. Podoabele ei și ale casei sale să fie buna cuviință și decența. Și ea și casa în care locuiește să fie înmiresmate de mireasma înțelepciunii și a virtuții,

¹⁵² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ομονοια înseamnă etimologic *același cuget*. Cei doi trebuie să dobândească mintea lui Hristos. Această armonie este rezultatul faptului că cei doi sunt în același cuget și simțire. Dar la această subtilă și adâncă armonizare nu se poate ajunge dacă fiecare dintre ei nu are mintea întreagă, suflet și trup feciorelnic [σωφροσύνη], apoi atitudine de dăruire către celălalt și bunăvoință în sensul cel mai profund [ευνοια]. (n.s. 56, p. 28)

Așadar s-a terminat sărbătoarea nuntii? Au plecat invitații? Ai rămas numai cu mireasa, soția ta? Nu arunca imediat de pe tine seriozitatea, așa cum fac bărbații desfrânați. Păstrează-o pentru multă vreme, și mare câștig vei avea. Acum, în prima perioadă a căsniciei, înainte de a vă cunoaște bine și a căpăta libertate în relația voastră, când femeia este stăpânită de o anume rușinare și reținere, este ocazia cea mai bună s-o modelezi după tine și să-i impui, în chip delicat și cuminte, principiile tale. Căci, când femeia va prinde curaj, le va învălmăși pe toate. Bine ar fi, deci, să menții sfiala ei cât mai mult cu putință. Și cum vei face asta? Când și tu arăți că nu ai mai puțină reținere ca ea; când vorbești puțin, când ești serios și înțelept. Astfel te va asculta și va accepta, vrând-nevrând, cele pe care i le vei spune. Dar și mai binevoitor le va primi dacă-i vei arăta din belșug iubirea ta.” (Din vol. *Problemele vieții*, p.113-116)

„Rudele pricinuiesc adesea multe rele. Ele provoacă certuri și distrug armonia dintre bărbat și femeie.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 364)

„*Al meu* și *al tău* - aceste două cuvinte reci - aduc în viața noastră toate nenorocirile, pricinuind războaie și stricând orice lucru bun. *Al meu* și *al tău* - aceste două cuvinte blestemate și murdare - au intrat în lume din cauza diavolului. Acolo unde domnesc *al meu* și *al tău*, orice părere este pricină de scandal și de ceartă. Acolo unde aceste cuvinte nu există, domnesc pacea și înțelegerea.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 367)

„Nu e lucru de șagă să poți trăi bine căsătoria, căci ea se face prilej de mii de răutăți pentru cei ce nu o trăiesc cum trebuie. Căci după cum femeia poate fi ajutor, așa se poate face adesea și potrivnică sfătuitoare. Așadar, după cum liman poate fi nunta, tot așa și scufundare, nu prin firea ei, ci din pricina voii libere [γνῶμη] a celor ce rău o trăiesc. Căci cel o trăiește după legile potrivite ei află în soția și în căminul său mângâiere și puterea de a se rupe de răutățile de zi cu zi. Dar cel ce nu o ia în serios, ci ca un lucru oarecare, chiar dacă se va bucura de liniște în afara căminului, când vine acasă va vedea stânci ascuțite ce ascund pierzania. Așadar, fiindcă primejdia nu ne vine de la cele ce ni se întâmplă în afară, este de trebuință să avem multă luare-aminte la cele spuse și să ne ducem căsnicia după legiurile lui Pavel. Ba, mai mult, să facem aceasta după legile lui Hristos.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 24-25)

„Când bine a rânduit cele pentru femei, a spus cu exactitate și bărbatului ce să facă: pe ea îndemnând-o să se teamă ca de capul său, iar el s-o iubească ca pe una ce e femeia sa. Dar cum împlinesc cei doi aceasta? Că trebuie fiecare să facă ce ține de el a arătat Apostolul. Dar cum, vă voi spune eu: *dacă vom disprețui banii și lucrurile pământești, dacă vom privi doar la un singur lucru, anume la virtutea sufletului, dacă vom avea frica de Dumnezeu înaintea ochilor*¹⁵³. Ceea ce a zis și când a vorbit despre robii: *Ceea ce face fiecare, bun sau rău, aceea va lua de la Domnul* (Efes., 6, 8). Așa este și aici. Să nu-ți iubești soția atât de dragul ei, cât de dragul lui Hristos s-o iubești. Și acest lucru l-a grăit în chip ascuns, când a zis: *ca Domnului* (Efes., 5, 22). Ca și când te încrezi în Domnul și ai face toate pentru El, așa lucrează-le toate. Aceasta¹⁵⁴ este de ajuns să-ți arate și cum să te porți, și cum să ai încredere, și cum să nu lași să te sâcâie vreun gând ori vorbă sau să ai vreo îndoire în minte. *Nici un credincios să nu-l*

¹⁵³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Singurul mod în care fiecare din cei doi poate să-și facă datoria proprie este să se desprindă de lume cu toată ființa și să se lipească de Dumnezeu. Orice încercare psihologizantă de conviețuire a celor doi e sortită eșecului, căci patimile din fiecare nu-i vor da pace să-l iubească cu adevărat pe celălalt. Nu e nici o diferență, în privința lepădării de lume, între monahi și căsătoriți, cum adeseori se crede. Tocmai faptul că se vehiculează azi impresia că poți fi creștin și dacă cochetezi cu patimile lumii ne stopează în efortul de a trăi real în Hristos. Primii creștini erau și căsătoriți, dar puțin erau aceia care pactizau fie și cât de puțin cu lumea. Și de aceea deveneau mucenici. (n.s. 238, p. 104)

¹⁵⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: A face totul pentru Hristos, ca și cum Dumnezeu ar fi de față – și de fapt este –, nu pentru soție, sau copii, sau carieră, sau câștig etc. (n.s. 238, p. 104)

învinovățească pe nedrept pe bărbat din pricina femeii. Însă nici bărbatul să nu creadă orice și oricum împotriva femeii, nici femeia să nu pună la cale venituri și plecări din casă doar așa, pur și simplu. Dar nici bărbatul, nici el să nu dea vreo pricină de bănuială femeii.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, pp. 104-105)

„Bărbatul auzind acestea, cum că el este conducătorul, să n-o ocărăască, nici s-o rănească și să se poarte cu fudulie, ci să o îndemne, să o mustre, să o înduplece în repetate rânduri cu vorbă înțeleaptă, ca pe una ce este mai nedesăvârșită, însă nicidecum să nu-și tindă mâna asupra ei, ca s-o lovească. Departe să fie așa ceva de un suflet liber și demn. Așadar, fără ocări, fără josnicii, fără batjocoriri! Așa să-i dea un ritm de viață, ca uneia ce are mintea mai neputincioasă¹⁵⁵.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, p. 107)

„Pe toateându-i-le mai cu seamă în acea vreme în care sfiiala este asemenea unui frâu pentru sufletul ei și nu o lasă să bage de vină sau să te ocărăască pentru cele ce se întâmplă. Când o cuprinde cutezanța, pe toate le tulbură și le întoarce pe dos, fără nici o teamă. Când oare mai este prilej așa de potrivit să modelezi femeia ca în vremea când ea se sfințește de bărbat și mai are puțină teamă de el și își pleacă ochii înaintea lui? În vremea când încă se rușinează, dă-i toate povețele și o vei îndupleca negreșit, fie de vrea, fie de nu vrea. Dar cum poți s-o povățuiești ca să nu-i destrami sfiiala? Dacă însuși vei fi întru totul mai sfielnic decât ea și îi vei spune puține cuvinte, dar le vei zice cu greutate și putere lăuntrică. Atunci pune-i înainte toate cuvintele despre viața virtuoasă, căci le primește sufletul ei. Statornicește-o în cea mai bună dispoziție a sufletului, adică în sfiială.” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, p. 111)

„Am venit la tine pentru virtutea sufletului tău¹⁵⁶, pe care o cinstesc mai mult decât tot aurul. Căci o copilă înțeleaptă și liberă și care se îngrijește cu sârg de evlavie [εὐλαβία] este mai vrednică de dorit decât întreaga lume. Pentru aceea te și iubesc și te sărut și te îmbrățișez și mai mult decât sufletul meu te prețuiesc. Căci nimic nu este viața de aici, și mă rog și te îndemn și voi face totul ca așa să ne învrednicim să petrecem în viața aceasta încât să putem să fim fără nici o teamă împreună și în veacul ce va să fie. Că timpul acesta de acum este scurt și degrab trecător. Iar dacă vom fi învredniciți să trecem viața aceasta în chip bineplăcut lui Dumnezeu vom fi pururea cu mai multă desfătare, și împreună cu Hristos, și unul și altul. Eu prețuiesc dragostea ta mai mult decât toate și nimic nu-mi este așa de greu și anevoios ca aceea de a fi despărțit vreodată de tine. Și chiar dacă trebuie să pierd toate și să devin mai sărac decât Iruș¹⁵⁷, chiar dacă voi ajunge în cele mai rele primejdii și voi pătimi greu, toate îmi vor fi ușoare și lesne de purtat, atâta timp cât cele cu privire la tine vor fi în bună orânduire. Iar copiii atât îmi vor fi doriți, câtă vreme tu te arăți iubitoare și binevoitoare față de noi. Și te rog și pe tine să faci acestea ce le-ai auzit de la mine. Apoi, cu aceste vorbe amestecă și cuvinte de-ale apostolilor și zi: *Așa vrea Dumnezeu: să avem dragoste și unire între noi* (I Cor. 7, 3). *Ascultă Scriptura, care zice: «Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa». Să nu dăm nici un prilej mincinos micimii noastre de suflet. Să curgă banii și mulțimea sclavilor și toate cinstirile lumesti. Nimic nu-mi este mai de preț decât dragostea aceasta. Fie aur cât o fi și comori asemenea, nu-i sunt oare mai dorite aceste cuvinte femeii, decât toate acelea? Nu te teme că se va porni cândva iubita ta*

¹⁵⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Textul nu se referă la faptul că femeia este lipsită de minte, ci la aceea că este mai gingașă și mai sensibilă, nu atât de cerebrală ca bărbații, și are nevoie de multă delicatețe în comportarea soțului. Acesta este cazul general, dar pot fi și excepții, când femeia este *bărbată* (nu masculinizată, cum se întâmplă azi), iar Sfântul ține cont în asemenea cazuri de specificitatea situației (a se vedea prima predică despre Aquila și Priscilla). (n.s. 245, p. 107)

¹⁵⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur pune aceste cuvinte în gura soțului care se adresează soției – n.n.

¹⁵⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Cerșetor din poemele homerice. (n.s. 269, p. 114)

împotriva-ți, ci mărturisește-i că o iubești. Căci până și curtezanele, care se dau când unuia, când altuia, se topesc când aud asemenea cuvinte din partea iubiților lor. Oare o femeie liberă și o copilă de bun neam, cum nu s-ar topi de aceste cuvinte? Ba nu numai atât, ci mai mult se va pleca la auzul lor. *Arată-ți unirea ta cu ea, punându-te de multe ori la dispoziția ei și dorind mai bine să stai pentru ea acasă decât să te duci în piață. Și prețuiește-o mai mult decât pe toți prietenii tăi și decât pe copiii ce-i ai de la ea, și chiar și pe aceștia să-i iubești pentru că o iubești pe ea*¹⁵⁸. *Dacă face ceva bun, laud-o și te minunează de ea. Dacă face ceva nelalocul ei, și aceasta se întâmplă din pricina tinereții și a necercării ei, îndeamn-o și adu-i iar aminte. În tot chipul defaimă în fața ei banii și luxul, și dezvăluie-i frumusețea cumințeniei și a cuviinței și învaț-o neîncetat cele ce-i sunt de folos.*

Rugăciunile să le faceți în comun. Fiecare să alerge la biserică și, lăsând orice alte preocupări, să fie atent la cele spuse și citite acolo. Iar acasă, bărbatul să întrebe pe femeie și aceea pe bărbat¹⁵⁹. Iar dacă v-ar cuprinde sărăcia, aduceți-vă aminte și vorbiți de sfinții bărbați, de Petru, de Pavel, care erau mai avuți decât mulți împărați și bogați, și gândiți-vă cum își petreceau viața în foame și sete. *Învaț-o pe femeie că nimic nu este înfricoșător din cele ale vieții acesteia, decât numai a se porni împotriva lui Dumnezeu.*

Iar dacă cineva se va însura și va face așa cum am spus, nu va fi cu mult mai prejos decât monahii, nici cel căsătorit decât cei necăsătoriți. Dacă vrei să faci mese și să dai ospete, nu este ceva necuviincios, nici vrednic de ocară, numai găsește un oarecare sfânt sărac¹⁶⁰ care poate să vă binecuvânteze casa și care poate, o dată ce vă calcă pragul, să vă aducă toată binecuvântarea lui Dumnezeu. Și pe acesta cheamă-l.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 114-116)

„Dar cu multă bunăvoință învaț-o. *Fiindcă îndemnul acesta spre virtute are în sine multă întristare și mâhniciune și aceasta mai ales pentru o copilă tânără și delicată.* Când îi grăiești cuvinte despre viața virtuoasă [φιλosophia] dă-i să înțeleagă și îmbelșugatul har pe care această viețuire îl aduce și *scoate-i mai ales din suflet pe «al meu» și «al tău».* Când zice *al meu*, spune-i și tu: *Care sunt ale tale? Căci nu știu. Eu nu am nimic al meu. Așadar, cum zici tu «al meu» ca și cum toate ar fi ale tale?* Iartă-i vorba. Nu vezi că așa facem și cu copiii¹⁶¹? Iar când ia ceva din cele ce sunt ale noastre și mai vrea iar să mai răpească și altceva, să-i îngăduim și să-i spunem: *Da, ia-l, că-i al tău. Și acela.* Așa să ne purtăm cu femeia. Căci mintea ei este mai copilăroasă. Și chiar de zice: *ale mele*, tu spune-i: *Da, toate sunt ale tale, ba și eu sunt al tău.* Că acesta nu e cuvânt de lingușeală, ci mare, mare pricepere. Așa vei putea să-i dai iuțimea și să-i stingi descurajarea [αθυμία]¹⁶². Lingușire este numai atunci când cineva face ceva josnic pentru un rău oarecare. Dar aici este vorba de cea mai înaltă filosofie. Așadar, spune-i: *Și eu sunt al tău, copilașul meu. Aceasta mă sfătuiește Pavel când zice că*

¹⁵⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Este mult mai importantă iubirea celor doi decât copiii, care nu sunt decât rodul dragostei. Copiii, ca rod al dragostei, pot sau nu să fie, însă legătura duhovnicească a celor doi nu trebuie să aibă de suferit. Totul (și căsătorie și copiii) trebuie făcut cu un singur scop: a dobândi împreună împărăția veșnică. (n.s. 270, p. 115)

¹⁵⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Este un test pe care ar trebui să și-l facă soții: cât de atenți au fost în Biserică la cele auzite și să-și lămurească nedumeririle, discutând. De pildă, Evanghelia din ziua respectivă sau Sinaxarul pot fi discutate la masă sau când se fac alte treburi în comun (curățenie, pregătirea mesei pentru primirea de oaspeți etc.). Important e faptul de a nu renunța la acest obicei, ci de a-l ține, chiar dacă uneori o facem în silă. În asemenea cazuri de ariditate a cuplului, citirea în comun din Sfinții Părinți sau din alte cărți duhovnicești este de cel mai mare ajutor. (n.s. 272, p. 115)

¹⁶⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Orice sărac este sfânt (de fapt orice om), căci Hristos spune că pe El Îl primim când primim acel sărman. (n.s. 274, p. 116)

¹⁶¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Îi mustră, dar apoi îi iertăm. (n.s. 276, p. 117)

¹⁶² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Este momentul în care cel supărat nu mai dorește să continue drumul către desăvârșire. Atunci e nevoie de acel tact duhovnicesc, plin de dragoste jertfelnică, spre a-i risipi înrâncenarea și a reaprinde motoarele inimii lui. (n.s. 277, p. 117)

*bărbatul nu mai are stăpânire peste trupul lui, ci femeia (I Cor. 7, 4). Dacă nu mai am stăpânire peste trupul meu, ci tu ai, cu atât mai mult ești stăpână peste bunurile mele. Dacă îi spui acestea ai potolit-o, ai stins focul, l-ai rușinat pe diavol, ai făcut-o roaba ta mai mult decât pe una cumpărată cu bani, ai legat-o cu aceste cuvinte. Iar din cele ce îi grăiești învață-o ca niciodată să nu mai zică *al meu* și *al tău*. Și niciodată să nu o chemi pe nume pur și simplu, ci orice i-ai spune, fă-o cu dulceață, cu cinstea cuvenită, cu multă dragoste. Dă-i cinstea cuvenită și nu va avea nevoie de cinste din partea altora. Nu va avea nevoie de slavă din partea altora dacă se bucură de cinste din partea ta. Prețuiește-o mai mult decât toate și laud-o pentru toate, și pentru frumusețe, și pentru priceperea ei. Așa o vei convinge să nu mai ia aminte la nimic din cele din afară, ci să disprețuiască toate celelalte¹⁶³. Învață-o frica de Dumnezeu și toate vor curge ca dintr-un izvor și casa va fi plină de mii de bunătăți¹⁶⁴. Dacă vom căuta cele nestricăcioase, vor veni și acestea stricăcioase. Căutați – zice – mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și toate acestea vi se vor adăuga vouă (Mt., 6, 33).” (Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni, în vol. Cateheze maritale, pp. 117-118)*

CĂSĂTORIA (sfaturi pentru soț)

„Privește câtă slujbă aduce casei femeia: îngrijește de casă și de toate ale casei, se îngrijește de slugi, îmbracă pe toți cu mâinile ei, ea face ca pruncii tăi să-ți zică *tată*, ea te scutește de desfrâu, ea te ajută ca să pășești pe calea prudenței, ea, în fine, este cea care îți contenește ațâțarea cea furioasă a naturii tale omenești. Ei bine, ajut-o și tu și-i răsplătește binele ce-ți face. Cum? Întinde-i mâna de ajutor în cele duhovnicești. Când tu ai auzit ceva folositor și bun, aceea, ca și rândunelele, purtând-o în gura ta, du-o acasă, și o pune în gura mamei și a puilor ei. Și cum nu este absurd ca în toate celelalte să pretinzi întâietatea și să fii stăpân asupra ei, iar în cele duhovnicești să te dai la o parte? Stăpânitorul nu în cinste trebuie a covârși pe cel stăpânit, ci în virtuți. Aceasta este datoria celui ce stăpânește, și acesta este succesul lui, pe când al celor stăpâniți este de a asculta. (...) Ești cap femeii; prin urmare, pune în bună rânduială, tu capul, pe întregul corp. Nu vezi cum capul nu atâta întrece pe celelalte mădule ale trupului prin locul ce-l ocupă, pe cât prin îngrijirea ce o are de întregul trup, ca și un cârmaci de corabie, care îngrijește de totul? În cap sunt și ochii trupului, dar și ochii sufletului; (...) toate simțurile de acolo își au începutul și sorginea; organele vocii de acolo se trimit, prevederea, adică perspicacitatea de acolo purcede, mirosul și simțul în genere de acolo, căci obârșia nervilor și a oaselor de acolo își are ființa. Acum ai văzut că capul covârșește pe trup mai mult prin pronia lui, decât prin cinste? Tot așa și noi să stăpânim pe femei; să le covârșim nu prin aceea ca să căutăm mai multă cinste din partea lor, ci prin aceea de a li se face mai mult bine de către noi.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei II către Tesaloniceni, omilia V, în vol. Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni, pp. 341-342)

„De aceea te-a făcut Dumnezeu cap femeii, de aceea Pavel ți-a poruncit: *Dacă femeile voiesc să învețe ceva, să întrebe acasă pe bărbatul lor* (1 Cor., 14, 35), ca să le aduci, ca dascăl, tutore și apărător, la credință. Noi însă, când timpul slujbei ne cheamă la biserică, nu le sculăm dacă ele trândăvesc. Iar când le cheamă diavolul la trâmbițe, nu le opriți dacă ascultă

¹⁶³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Dacă soția va simți căldura și dragostea și respectul din partea soțului, nu va mai dori nimic din cele ale lumii, iar cei doi își vor putea face lucrarea duhovnicească fără mari tulburări. De aceea caută femeile azi împlinirea în societate, pe plan exterior, pentru că bărbații nu mai sunt cu adevărați bărbați. Iar aceasta se întâmplă fiindcă aceștia nu îl mai au cap pe Hristos. (n.s. 278, p. 118)

¹⁶⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Femeia este cheia căminului și o avem așa cum o modelăm. Vina, de cele mai multe ori, este a bărbaților că nu merg bine treburile familiei. (n.s. 279, p. 118)

grabnic glasul lui!” (*Către iudei*, cuv. II, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 270)

„Nu o nedreptăți în cele mai mari lucruri, nici nu-i da prilej de rănire. Dacă pe ea o disprețuiești, măcar teme-te de Dumnezeu, răzbunătorul unor asemenea fapte, Cel Ce pierde cu pedepse de nesuferit astfel de păcate. Căci celor ce îndrăznesc unele ca acestea, le zice: *viermele nu încetează și focul nu se stinge* (Mc., 9, 48). Dacă nu te mușcă cu putere cele din veacul viitor, să te înfricoșeze cele de aici.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 20-21)

„Așadar așa cum Domnul îngrijește, cu blândețe de Biserică, adică de noi toți, pentru că suntem mădulare ale Lui, trup al Lui și oase ale Lui - și asta o cunoaștem bine noi, cei ce participăm la Sfintele Taine - , la fel și bărbatul este dator să se îngrijească cu blândețe de soția lui, pentru că din el s-a zidit, este bucată din trupul lui.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 109)

„Arată-i că-ți place mult să stai cu ea, că preferi să rămâi acasă de dragul ei, decât să te întâlnești cu prietenii tăi. S-o cinstești mai mult decât pe prietenii tăi, mai mult chiar și decât pe copiii voștri. Și pe aceștia, de dragul ei să-i iubești. Dacă face ceva bun, s-o lauzi și s-o admiri. Dacă va cădea în vreo greșală, s-o povățuiești și s-o îndreptezi într-o manieră delicată. Să faceți rugăciuni împreună. La biserică să mergeți amândoi. Dacă se întâmplă să vă afle sărăcia, adu-i aminte soției tale că Sfinții Apostoli Petru și Pavel, care sunt mai presus de toți împărații și bogătașii, și-au petrecut viața în foame și sete. Arată-i că nici un necaz din viață nu este înfricoșător, fără doar să ne împotrivim, lui Dumnezeu și voii Sale.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 117)

„Mai presus de toate acest lucru să-l dezrădăcinezi din sufletul ei, pe *al meu* și *al tău*. Și dacă-ți va spune vreodată *ale mele*, să-i răspunzi: *Care sunt ale tale? Căci eu nu le știu. Eu n-am nimic al meu. Așadar cum pui «ale mele», de vreme ce toate sunt ale tale?* Dăruiește-i-le pe toate. Nu facem așa și cu copiii? Când iau ceva pe care-l ținem în mâini și apoi vor să mai ia și altceva, le spunem cu îngăduință: *Da, și ăsta e tot al tău, și ăla e tot al tău*. Așa să faci și în cazul femeii căci are minte copilăroasă. Ți-a spus *ale mele*? Spune-i: *Toate ale tale sunt, și eu sunt al tău*. Nu sunt cuvinte lingușitoare, ci cuvinte înțelepte. În felul acesta vei putea să-i potolești mânia și să stingi ținerea de minte a răului. Spune-i deci: *Și eu al tău sunt!* De altfel aceasta este și porunca pe care a lăsat-o apostolul Pavel: *Bărbatul nu este stăpân pe trupul său, ci femeia* (I Corinteni 7, 4). Dacă eu nu sunt stăpân pe trupul meu, ci tu, cu mult mai mult nu sunt stăpân pe bani. Spunând aceasta ai liniștit-o, ai făcut-o sluga ta, ai legat-o strâns, dar și pe diavol l-ai rușinat. Și niciodată să nu-i vorbești urâcios și cu răceală, ci în chip dulce, cu cinstire și cu multă dragoste. Dacă o cinstești tu, nu va avea nevoie de cinstirea altora. S-o pui mai presus de toți, s-o iei cu binișorul, s-o lauzi. Astfel nu va fi atentă decât la tine. Pune-i în inimă frica de Dumnezeu, și toate celelalte vor curge cu îmbelșugare ca din izvor. Casa se va umple de bunătăți nenumărate. Când le cereți pe cele nestricăcioase, vă vor veni și cele stricăcioase. *Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea vi se vor adăuga* (Matei 6, 33). Dacă trăiți în felul acesta, și copii mulți veți dobândi, și plăcuți lui Dumnezeu vă veți face, și bunătățile veșnice le veți moșteni, cu harul și iubirea de oameni ale Domnului nostru.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 118-119)

„Cât de ușor va putea bărbatul abuza de superioritatea sa și de forța sa. El se va afla poate în trei împrejurări deosebite. Sau el are această mare fericire între toți de a avea o femeie înțeleaptă, bună, blândă, prevenitoare: atunci ce nedreptate și ce cruzime va fi de a o trata fără bunăvoință și fără politețe! Sau soția lui lasă sub cele mai multe raporturi de dorit. Oh! Atunci el să cheme la sine sentimentele de evlavie creștină și de credință și ca să nu le uite niciodată nici în injurii, nici în tratările rele. De obicei soția lui va fi bună, însă fără experiență; el a luat-o ca pe o copilă, cum va putea el aștepta de la ea o înțelepciune consumată? În mod blând,

puțin câte puțin, prin învățături, unde iubirea își va arăta delicatețea și pretenția ei delicată, el va înlătura de la ea defectele pe care le-a observat și o va forma pentru virtuți de soție, de mamă, de stăpână a casei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 253)

CĂSĂTORIA (sfaturi pentru soție)

„Ea poate să se ocupe aici cu studiul înțelepciunii și să liniștească sufletul tulburat al soțului ei, atunci când se întoarce acasă; ea poate să-l îmblânzească și să risipească inutilitățile și gândurile necăjitoare care-l tulbură și să-l trimită apoi debarasat de gândurile și grijile pe care le avea dinafară, ducând cu el ceea ce a învățat bun de la femeia sa. Nimic, în sfârșit, nimic nu are mai multă putere și tărie pentru a-l ordona și a conduce pe om ca femeia lui, atunci când este evlavioasă și prudentă și pentru a-i întoarce sufletul lui unde vrea ea și cum îi place. Va afla mai puțină încredere la prietenii săi, la învățați și la fel la cei mari, decât la avizele și la sfaturile femeii sale. Căci extrema tandrețe pe care o are un soț pentru femeia sa, îl face să primească sfaturile ei cu multă plăcere. Eu v-aș putea arăta aici exemplul multor oameni grei și indisciplinați, pe care femeia lor i-a potolit și i-a civilizat. Femeia este însoțitoarea omului, la masă, la pat, în crearea copiilor; ea este păstrătoarea secretelor, a hotărârilor lui, mai știu eu a ce? Atașată cu totul de bărbatul ei, ea îi este așa de unită precum este capul cu trupul. Ea îi va face mai multe servicii bărbatului ei decât oricine, dacă este cinstită și cu bun simț.

Pentru aceia le rog pe femei să se așeze la ceea ce le zic eu și să le dea sfaturi mântuitoare și bune bărbaților lor; căci, dacă femeia este foarte capabilă să îndemne pe bărbatul ei la virtute, ea poate la fel să-l ducă la păcate. O femeie l-a pierdut pe Abesalom, o femeie l-a pierdut pe Amon; o femeie a încercat să-l piardă pe Iov; femeia lui Nabat l-a scăpat de la moarte; o femeie - Iudita a scăpat un popor întreg. Debora, Estera și multe altele, au împlinit destul de bine funcția unui general de armată. Sfântul Pavel zice: *Ce știi tu femeie de-ți vei mântui bărbatul tău?* (I Cor., 7, 16). Și Scriptura ne învață că în veacul fericit al apostolilor, Persida, Maria, Priscila (Rom., 16) s-au expus în mod curajos la luptele apostolice.

Imitați-le pe aceste femei sfinte, zidiți-i și întăriți-i pe bărbații voștri, nu numai prin cuvintele voastre, ci încă și prin exemplul vostru bun. Și cum îl veți învăța voi pe bărbatul vostru? Atunci când nu va vedea în voi nici o răutate, nici rău, nici curiozitate, nici iubire pentru podoabe sau împodobiri, nici dorință, nici gust pentru lucrurile zadarnice și dimpotrivă vă veți mulțumi simplu cu ceea ce aveți, atunci vă va asculta cu plăcere, el va primi cu bucurie sfaturile voastre; dar dacă nu sunteți înțelepte decât în cuvinte și dacă faceți contrarul a ceea ce ziceți, atunci vă va învinui de înșelătorie, dar dacă faptele voastre se potrivesc cu cuvintele voastre, dacă învățați în același timp și prin faptele voastre și prin cuvintele voastre, soțul vostru vă va asculta atunci cu plăcere și va ceda atunci în fața voastră; atunci, spre exemplu, când nu veți mai căuta deloc aurul, pietrele prețioase și măreția hainelor și în locul aceloră vă veți face o comoară de modestie, de cumpătate, de blândețe și de bunătate, atunci când vă veți prezenta în fața soțului vostru împodobite cu aceste virtuți, veți avea dreptul să le cereți să le aibă și el. Căci dacă o femeie trebuie să facă ceva lucru pentru a-i plăcea soțului ei, sufletul ei trebuie să și-l împodobească și trupul ei nu va face așa decât să-l desfigureze împodobindu-l. În sfârșit, aurul și împodobirile nu vă vor face așa de iubite de soțul vostru, ca și cumpătarea și blândețea și de a fi gata să vă dați viața voastră pentru el. Iată ceea ce câștigă inima și toată iubirea soțului. Împodobirile în plus îi sunt neplăcute: ele cer griji, produc osteneală și jenă, dar ceea ce v-am spus îl atașează pe soț femeii sale, fiindcă o voință dreaptă și bine dispusă, prietenia, atașamentul nu cer nici o grijă, nici osteneală; sau vorbind mai scurt, cu aceea se îmbogățește o casă. Împodobirile au dezgustul lor de obicei; dar împodobirile sufletului răspândesc în toate părțile o nouă strălucire în toate zilele și aprind în inimă o flacără mai curată și mai mare.

Pentru aceasta, vreți să plăceți soțului vostru? Împodobiți sufletul vostru cu curăția și cu evlavia, aveți grijă de casă. Acestea sunt lucrurile care atașează mai mult și care nu încetează niciodată să atașeze bătrânețea, nu distruge această podoabă, boala nu o veștejește. Este tocmai contrarul cu frumusețea trupului: vârsta înaintată îl veștejește, boala îl consumă și multe alte lucruri îl distrug. Dar bunurile sufletului le întrec pe cele ale trupului. Frumusețea trupului trezește invidia și gelozia, frumusețea sufletului nu este supusă nici unei boli, nici slavei deșarte. Atașându-vă așa să vă împodobiți sufletul vostru și nu trupul vostru, voi veți conduce mai ușor gospodăria din casa voastră și veniturile voastre vor fi mai abundente, dacă aurul cu care ați putea să vă împodobiți trupul vostru și măduarele voastre, îl veți folosi la lucruri necesare, ca hrană pentru robii voștri și pentru casnicii voștri, să le dați copiilor voștri educația care este necesară și la alte lucruri asemănătoare.

Căci dacă expuneți acest aur în ochii soțului vostru, atâta vreme cât inima lui este îngrijorată, ce rod, ce folos veți avea? Nu, durerea nu permite ca privirea să fie mai fermecată. Voi știți, dragii mei ascultători, sigur știți: când ai venit să întâlnești femeia cea mai împodobită și mai rafinată, nu vei mai găsi plăcere aici, dacă inima este în necaz și în tristețe. Pentru a te bucura de un lucru, trebuie să fii vesel, trebuie să ai inimă mulțumită. Ori, dacă tot aurul este folosit la împodobirea trupului femeii, jena va stăpâni la masă și soțul nu va putea găsi nici bucurie, nici plăcere. Dacă vreți să-i plăceți la al vostru, gândiți-vă să-i dați mângâiere și-i veți da dacă veți înlătura surplusul împodobirii, dacă veți înlătura orice împodobire zadarnică.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXI, 3-4, pp. 310-312)

„Nu te teme când se spune că ești datoare de a urma pe bărbat. Altmintrelea nu ar putea fi legătura. Deci ai căpetenia trebuitoare de la natură, ai și legătura aceea a dragostei.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, p. 116)

„Dar dacă voiești numaidecât să placi bărbatului, apoi ai prin ce să-i placi: prin gingășie, prin blândețe, prin onestitate. Căci crede-mă, femeie, că dacă bărbatul tău ar fi de o mie de ori aplecat spre desfrânări și nestăpânit, totuși acestea la un loc de le vei avea: blândețea, cinstea, neîngâmfarea, economia, simplitatea mai mult îl vor atrage spre tine.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 338)

„(Femeia – n.n.) va putea fi de ajutor bărbatului nu atunci când umblă după găтели și sulimanuri, nu atunci când umblă după distracții și desfătări, nu atunci când cere bărbatului bani și iar bani, nu atunci când caută luxul, nu atunci când cheltuiește fără sfârșit și fără socoteală, ci atunci va fi de ajutor bărbatului, când este mai presus decât toate lucrurile de pe pământ, când își întipărește în sufletul său o viețuire apostolică, atunci când arată în purtările ei multă blândețe, multă modestie, mult dispreț față de bani și față de avere, multă resemnare. Da, atunci va putea să mântuie pe bărbatul ei. Va fi de ajutor bărbatului ei când va spune: *Dacă avem ce mânca și cu ce ne îmbrăca, avem de toate* (I Tim., 6, 8); când va nutri astfel de gânduri chiar prin faptele sale, când va râde și nu-i va păsa de moartea trupului, când va spune că viața aceasta pământească nu prețuiește nici două parale, când va socoti, ca și profetul, toată slava lumii acesteia ca floarea ierbii (Isaia 40, 6).” (*Despre Feciorie*, 47, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 83-84)

„.... atunci contribuie femeia la mântuirea sufletului bărbatului, când prin faptele și vorbele sale arată multă înțelepciune, multă filosofie, multă răbdare, când și râde de toate greutățile căsniciei, când urmărește neconținut același scop. Dacă face altfel, dacă cere cu stăruință cele pe care de obicei le cer femeile, nu numai că nu-i este de nici un folos, dar îl și mai vatămă.” (*Despre Feciorie*, 47, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 84)

„Esența căsătoriei constă în aceea că femeia măritată iubește, se mărginește și se mulțumește cu un singur bărbat. Prin aceasta se deosebește o femeie cinstită, o femeie care se

respectă pe sine, de o desfrânată. Dacă o femeie măritată se mulțumește toată viața ei cu un singur bărbat, atunci se poate zice pe bună dreptate că femeia aceea este cu adevărat o femeie căsătorită, iar unirea dintre ea și bărbatul ei este căsătorie...” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 168)

„Ea va ști, păstrându-și demnitatea ei, s-o recunoască pe a lui ca cea mai înaltă. Nimic nu este mai potrivit delicateții procedurilor decât de a vrea să stăpânești și să te substitui soțului tău în poruncire și conducere. Sara, soția lui Avraam, este modelul soțiilor sub acest raport.

Cu cât mai mult se va abține femeia de la orice injurie și de la orice reproș, de la orice învinuire nepotrivită. Chiar dacă soțul ei merită să fie muștrat pentru indolența lui sau lipsa de aptitudine, chiar dacă lenea lui pune în pericol soarta familiei, femeia nu se va îndrepta spre nici un limbaj injurios.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 252-253)

CĂSĂTORIA („ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă”)

„Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită mării lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 57, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 104)

CĂSĂTORIA (neînțelegerea dintre soți)

„Atunci când bărbatul se ceartă cu femeia, familia lor este în aceeași situație ca un vapor aflat în mijlocul furtunii, când căpitanul se ceartă cu timonierul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 365)

CĂSĂTORIA (violența manifestată de soț asupra soției)

„Dacă cei din afară îți lovesc obrazul drept, iar tu trebuie a le da și pe cel stâng, apoi mai mult cu atât trebuie a suferi pe bărbatul tău chiar de ar fi cât de îndrăzneț. Și nu spun aceasta ca bărbatul să-și bată femeia – să nu fie una ca aceasta! – căci este cea mai de pe urmă batjocură, nu pentru cea bătută, ci pentru cel ce a bătut-o; ci chiar dacă ți s-a sortit de împrejurări, o, femeie, a împreună-vieții cu un astfel de bărbat, tu nu te neliniști, gândindu-te la răsplata ce vei avea-o pentru acestea, și la lauda ce vei câștiga-o chiar în viața de acum.

Și către voi, bărbaților, acestea zic: Nici un păcat de felul acesta să nu fie cu voi, ca să vă găsiți în nevoia de a vă lovi femeia. Și ce spun eu de femeie? Când nu este slobod bărbatului a lovi nici pe sluga din casă. Dar dacă a bate pe o roabă, și este mare necinste pentru bărbat, apoi cu atât mai mare necinste este de a întinde mâna asupra celei slobode. Aceasta ar putea-o vedea cineva și la legiuitori, cari pe o astfel de femeie ce a pățimit bătaie n-o mai silesc a vieții cu cel ce a bătut-o, ca fiind nevrednic de viețuire împreună cu dânsa. Căci în adevăr, iubiților, este cea mai de pe urmă nelegiuire, ca pe tovarășul vieții, pe cea care este legată cu tine în cele trebuitoare de însuși Dumnezeu, pe aceasta, zic, s-o necinstești ca pe o roabă. Pentru aceea, un asemenea bărbat – dacă ar mai trebui a-l numi bărbat – pare a fi asemenea cu fiarele sălbatice, cu omorătorii de tată, cu omorătorii de mumă. Dacă ni s-a poruncit de Dumnezeu a lăsa pe tată și pe mumă pentru femeie, nu îndreptățindu-i prin aceasta, ci împlinind o lege sfântă, fapt care este dorit și de născătorii noștri într-atât, încât când îi părăsim le facem mulțămire, iar ei o fac aceasta cu cea mai mare grabă – apoi cum să nu fie atunci cea mai de pe urmă nebunie de a batjocori pe aceea pentru care Dumnezeu ne-a poruncit a lăsa până și pe părinții noștri? Deci aceasta este numai nebunie? Dar rușinea,

spune-mi, cine o va suferi? Care cuvânt ar putea să o înfățișeze, când bocetele și țipetele se aud pe la răspântiile drumurilor și când drumul ce merge la casa celui ce face aceste necuviințe este înțesat cu vecini și trecători, curioși a vedea pe acel bărbat turbat întocmai ca și o fiară sălbatică? Mai bine ar fi de s-ar deschide pământul pentru un astfel de zurbagiu, decât să se mai vadă prin târg. *Dar, zici tu, femeia se obrăznicește.* Însă tu gândește-te că femeia este vasul cel slab, iar tu ești bărbat. Pentru aceea tocmai ai fost hirotonisit căpetenie și ai fost dat cap al ei, ca astfel să rabzi slăbiciunea celei stăpânite de tine. Fă deci o stăpânire strălucită, și va fi strălucită când nu vei necinsti pe cel stăpânit. După cum cel ce împărătește cu atât se arată mai vrednic de cinstire, cu cât va face pe sfetnicul său mai cinstit, iar dacă el necinstește și batjocorește mărimea acelei dregătorii, atunci nu puțin își slăbește chiar și mărirea slavei lui – tot așa și tu, dacă necinstești pe aceea ce stăpânește împreună cu tine, apoi atunci nu cum s-ar întâmpla vei vătăma cinstea stăpânirii tale.

Deci iubitele, gândindu-te la toate acestea, cumițește-te, și împreună cu cele spuse mai sus adu-ți aminte și de acea seară, când tatăl ei chemându-te, ți-a încredințat pe fiica sa ca un zălog, și tu lăsând pe toți, pe tată, pe mamă, casă și totul, ai primit în mâinile tale întreaga epitropie a ei. Gândește-te că după Dumnezeu printr-înșă ai copii și te-ai făcut tată – și deci fă-te și din această pricină blând către dânsa. Nu vezi pre lucrătorii de pământ cum lucrează în tot chipul pământul ce a primit odată semințele aruncate, chiar de ar avea mii de cusururi, fie că este pământ sec, ori cresc pe el buruieni rele, ori dacă, din multă ploaie, este primejduit prin așezarea sa firească? Aceasta tocmai fă și tu, căci numai așa te vei bucura, tu cel întâi, de roade și de liniște.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, pp. 278-279)

„Când se întâmplă ceva supărător în casă, greșind ea, mângâie-te și nu mai întinde supărarea. Chiar de ai lepăda de la sineți totul, totuși nu este așa de supărător ca a nu avea pe femeie cu tine împreună-viețuind cu dragoste. De ai spune de orice greșală, totuși nu vei spune nici de una atât de supărătoare ca aceea de a te răscula asupra ei.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 279)

CĂSĂTORIA (bănuielile de infidelitate)

„Gândește-te ce fel de viață duc aceia care își bănuiesc femeile: fără gust le este hrana, fără saț apa. Masa le pare plină de otrăvuri vătămătoare și, ca de pierzanie, așa fug de casă, părăndu-li-se plină de mii de răutăți. Nu mai au somn, nici noapte îmbucurată, nici părtaşie cu prietenii, nici măcar cu razele soarelui. Ci socotesc că sunt împovărați până și de lumina acestuia. Și acestea se întâmplă nu numai când o văd în adulter, ci și când doar o bănuiesc. Gândește-te că acestea le pătimește și femeia când aude de la altul sau când bănuiește că te-ai dat unei desfrânate. Cugetând acestea, fugi nu numai de adulter, ci și de a-i da bănuieli soției. Iar dacă te bănuiește pe nedrept, tămăduiește-o și dă-i iarăși încrederea în tine. Căci nu din dușmănie ori nebulie, ci din grijă face ea aceasta, și din teama multă pentru propria avere. Căci avere a ei este, după cum am și spus, trupul tău, și încă avere mai de preț decât toate.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 20)

CĂSĂTORIA (cartea de despărțire din Vechiul Testament)

„Era o lege veche, care nu oprea pe bărbatul care-și ura femeia să o alunge pentru orice pricină și să ia alta în locul ei. Legea poruncește ca bărbatul să facă ceva mai mult: să-i dea femeii și carte de despărțenie, ca să nu mai poată să se întoarcă la bărbatul ei. Dacă legea n-ar fi dat această poruncă, ci ar fi îngăduit bărbatului să-și lepede femeia și să ia alta, și apoi să o

aducă în casă iarăși pe cea dintâi, s-ar fi făcut mare amestec în căsnicii: bărbații ar fi luat atunci mereu femeile altora și asta ar fi fost curată desfrânare. Din pricina asta cartea de despărțenie dădea un mare ajutor căsniciilor. În afară de asta, cartea de despărțenie înlătura un alt rău cu mult mai mare. Dacă legea ar fi silit pe bărbat să țină în casă pe femeia pe care o urăște, bărbatul ar fi ucis-o. Așa de cruzi erau iudeii! Cum aveau să-și cruțe femeile lor, când nu-și cruțau proprii lor copii, când omorau pe profeți, când vărsau sângele ca apa? De aceea legea veche a îngăduit un păcat mai mic, dar a stârpit unul mai mare. La început de tot nu era legea cărții de despărțenie. Ascultă că însuși Hristos o spune: *Moise a scris acestea din pricina învârtogăniei inimii voastre* (Matei, 19, 8); a scris să-i dați drumul femeii, ca să n-o omorâți de-o țineți în casă!” (*Omilia la Matei*, omilia XVII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 223-224)

„Nici Moise nu a legiuیت aceasta fără să se gândească, ci silit fiind să se coboare la slăbiciunea celor cărora le dădea legi. Căci aceia erau gata să ucidă și își umpleau casele de sângele celor de un neam cu ei și nu erau cumpătați nici cu femeile lor, nici cu cele străine. Ca să nu-și ucidă în case femeile, pe care le-ar fi ținut fără plăcere, a poruncit să se lepede, mai mare fiind răul de a omorî și grabnica pornire spre ucidere. Și că unii erau ucigași și pângăritori, ascultă pe profeții care zic: *Aceștia sunt cei ce zidesc Sionul prin sânge și Ierusalimul prin nedreptăți*, și iarăși: *Amestecă sângele cu sânge*, și iar: *Măinile lor sunt pline de sânge*. Iar că înnebuniseră nu doar împotriva femeilor lor, ci și împotriva altora, și aceasta lămurit arătând proorocul, a zis: *Și au jertfit pe fiii lor și pe fiicele lor demonilor* (Ps., 105, 37). Cei ce nu s-au potolit față de copiii lor nu s-au potolit nici față de femei. Și ca să nu se întâmple aceasta, le-a îngăduit să se despartă. De aceea și Hristos, luându-Se la întrebări cu iudeii, aceștia I-au zis: *Cum dar Moise a îngăduit să i se dea femeii carte de despărțire?* (Mt., 19, 7). Arătând că Moise nu a scris acestea legiuind împotriva Sa, așa le zice: *Moise din pricina inimii voastre împietrite a scris, dintru început însă nu a fost așa. Ci Cel Ce i-a făcut, dintru început i-a făcut bărbat și femeie* (Mt., 19, 8). Dacă era bun acest lucru nu făcea un bărbat și o femeie, ci un bărbat și două femei, încât acela, dacă voia, pe una să o lepede și pe cealaltă să o ia.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 27-28)

CĂSĂTORIA (divorțul)

„De are cineva femeie necredincioasă și ea vrea să locuiască cu el, să n-o lase. Iar femeia dacă are bărbat necredincios și el vrea să locuiască cu ea, să nu-l lase (I Cor., 7, 12-13). Ai văzut ce mare pogorământ? Chiar dacă este păgână, spune Pavel, chiar dacă este necredincioasă și vrea să locuiască cu el, să nu o îndepărteze! Și iarăși: *Chiar dacă este păgână femeia, chiar dacă este necredincioasă, să n-o alungi, dacă vrea să locuiască cu tine. Ce știi, femeie, de-ți vei mântui bărbatul sau ce știi, bărbate, de-ți vei mântui femeia?* (I Cor., 7, 16). Ai văzut că nu oprește căsătoria cu un necredincios sau cu o necredincioasă? Ascultă-l iarăși chiar pe Hristos grăind ucenicilor Săi: *Iar eu vă zic vouă: Oricine își va lăsa femeia lui afară de pricină de desfrânare, o face să săvârșească preadesfrânare* (Matei, 5, 32). Cât de mare și covârșitoare este iubirea de oameni a lui Dumnezeu! *Chiar de este necredincioasă, spune Dumnezeu, chiar de este păgână, primește-o, ține-o! Dar dacă păcătuiește față de tine, dacă uită datoriile căsătoriei și trăiește cu alții, ți-i îngăduit să o izgonești din casă, s-o lași*”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 321)

„Cel care-și lasă pe femeia lui, spune Hristos, o face să săvârșească adulter, iar cel care ia pe cea lăsată face adulter. Bărbatul care-și lasă femeia se face pe sine însuși vinovat de păcat, chiar dacă nu ia altă femeie, tocmai pentru că a făcut-o să săvârșească adulter; iar cel care-și ia altă femeie săvârșește și el adulter. Să nu-mi spui că a lăsat-o acela! Chiar dacă a

lăsat-o, rămâne totuși femeia celui care a lăsat-o. Apoi, ca să nu facă pe femeie mai obraznică, pentru că toată vina a fost aruncată pe bărbatul care a lăsat-o, Hristos îi închide și ei ușa unei noi căsătorii, spunând: *Iar cel care ia pe cea lăsată face adulter*. Prin aceste cuvinte Hristos duce pe femeie pe drumul cel bun, chiar fără voia ei: o oprește de a se mai căsători și nu-i îngăduie să aibă vreun prilej de micime sufletească. Într-adevăr, dacă femeia știe că vrând-nevrând trebuie sau să trăiască cu bărbatul pe care l-a avut de la început, sau, dacă pleacă din casa bărbatului ei, să nu mai aibă nicăieri nici o scăpare, atunci va fi nevoită, chiar fără voia ei, să-și iubească soțul.

Să nu te miri, dar, că Hristos nu Se adresează femeii când dă aceste porunci. Femeie este mai slabă. De aceea o și lasă la o parte, dar o pune pe calea cea bună, amenințând pe bărbat. Hristos a făcut ceea ce face un tată care are un copil rău. Tatăl lasă la o parte pe copilul său și muștră pe cei care i-au stricat copilul, interzicându-le să mai aibă legături cu el, să se mai apropie de el.

Dacă ți se pare grea porunca aceasta, atunci adu-ți aminte de poruncile date de El mai înainte, în care a fericit pe ascultătorii Săi, și vei vedea că și această poruncă este cu puțință de îndeplinit, fiind ușoară. Da, cum să-ți alungi femeia din casă când ești blând, făcător de pace, smerit, milostiv? Cum să te cerți cu soția ta când tu împaci pe alții?

Nu numai prin asta, dar și în alt chip a făcut Hristos ușoară porunca aceasta. Prin Cuvintele: *în afară de cuvânt de desfrânare*, Hristos lasă bărbatului numai un singur caz când își poate lăsa femeia; că altfel s-ar fi ajuns iarăși la același lucru. Dacă i-ar fi poruncit bărbatului să o țină în casă, deși femeia lui a trăit cu mulți bărbați, atunci fapta bărbatului ar duce iarăși tot la adulter.

Vezi ce acord este între porunca aceasta și cele spuse mai sus? Bărbatul care nu se uita cu ochi desfrânați la o femeie nu săvârșește adulter; iar dacă nu săvârșesc adulter nu dă prilej unui alt bărbat să-și lase femeia lui. Pentru aceea, deci, Hristos îl strânge pe bărbat cu toată tăria, îl îngrădește cu frică, ridică asupra lui mare primejdie dacă își lasă soția; căci pe bărbat îl face răspunzător dacă femeia săvârșește adulter. Așadar, ca să nu socotești la auzul cuvintelor: *Scoate-ți ochiul tău*, că aceste cuvinte le-a spus și despre femeie, Domnul a adăugat la timp îndreptarea aceasta, îngăduindu-i bărbatului să-și lase femeia numai într-un singur caz; în altul, nicidecum”. (*Omilia la Matei*, omilia XVII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 224-225)

„*Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă*, Dacă tu, le zice Hristos, îmi spui de Moise, Eu îți spun de stăpânul lui Moise. În afară de aceasta, Mă sprijin și pe timpul când s-a legiuit căsătoria. Dumnezeu dintru început i-a făcut pe ei bărbat și femeie (Fac. 1, 27), și legea aceasta, chiar dacă pare dată acum de Mine, este mai veche decât legea lui Moise și-i foarte chibzuită, că n-o aduce numai pe femeie alături de bărbat, ci-i poruncește să lase pe tatăl și pe mama ei; și nici nu legiuiește ca bărbatul să vină la femeia sa, ci să se lipească de ea; iar prin acest cuvânt arată că unirea este de nedesfăcut. Apoi nici nu se mărginește numai la atâta, ci cere ca unirea lor să fie și mai strânsă, că spune: *Vor fi cei doi un trup*.

Apoi, după ce a citat legea aceasta veche, dată și cu fapta și cu cuvântul, după ce a arătat că este vrednică de credință pentru că Dumnezeu a dat-o, Hristos, cu autoritate, o tălmăcește și El și legiuiește, zicând: Deci nu mai sunt doi, ci un trup. După cum este o crimă să tai trupul omenesc, tot așa este o nelegiuire să desparți femeia de bărbat. Și Hristos nu S-a oprit la atâta, ci a adăugat și pe Dumnezeu, zicând: *Ceea ce a unit Dumnezeu, omul să nu despartă*. Hristos arată deci că divorțul este și împotriva firii și împotriva legii; împotriva firii, pentru că se taie trupul; împotriva legii, pentru că cei ce vor să divorțeze fac lucrul acesta împotriva lui Dumnezeu Care i-a unit și a poruncit să nu se despartă”. (*Omilia la Matei*, omilia LXII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 717)

„Femeia de bărbat să nu se despartă. Iar de se va și despărți, să nu se mărite, sau să se împace cu bărbatul său (1 Cor. 7, 10-11). Fiindcă s-au întâmplat dezbinări, zice, fie din pricina înfrânării, fie din alte pricini și micimi de suflet, pentru aceea este cu mult mai bine ca nici începutul să nu se facă, iar de cumva s-a făcut, apoi rămână femeia cu bărbatul, și chiar dacă nu mai are legături cu dânsul, cel puțin nu mai are pe alt bărbat.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XIX, p. 191)

„Iar de se desparte cel necredincios, despartă-se, (1 Cor. 7, 15). Aici faptul nu mai este curvie. Dar ce înseamnă: Iar de se desparte cel necredincios? De pildă, zice, dacă îți poruncește a jertfi și a lua parte prin căsătorie la necinstirea lui, sau a pleca din casă, apoi atunci mai bine este a strica căsătoria, și nicidecum bună cinstirea. Pentru aceea a și adăugat: Că nu este rob fratele sau sora întru unele ca acestea. Dacă în fiecare zi se ceartă și se luptă pentru aceasta, apoi mai bine este a te izbăvi de acest rău. De aceasta și face vorbire, zicând: că spre pace ne-a chemat pre noi Dumnezeu. Acela este care a dat pricină de desfacere, după cum face și cel ce curvește.

Căci ce știi, femeie, de îți vei mântui bărbatul? (1 Cor. 7, 16). Aceasta este zisă față de zicerea de mai sus: Să nu-l lase pre el. Dacă el, zice, nu se împotrivesc, rămâi pe lângă dânsul, căci ai și un câștig. Rămâi, îndeamnă, sfătuiește și încredințează-l, căci nici un dascăl nu va putea să facă ceea ce vei face tu, ca femeie. Și nici nu-i face vreo silnicie, sau să ceri de la dânsul ca numai decât să facă așa, ca nu cumva să se facă greoi în vorbă, nici nu poruncește a se lepăda de această sarcină, ci prin neștiința viitorului lasă lucrul în nehotărât, zicând: Căci ce știi, femeie, de îți vei mântui bărbatul? Sau ce știi, bărbate, de îți vei mântui femeia?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XIX, pp. 192-193)

„Dacă are cineva femeie necredincioasă, și ea va voi să locuiască cu el, să nu o lase (1 Cor., 7, 12). Dar dacă are o femeie desfrânată și adulteră, nu-l împiedică să o lase. Oricine își va lăsa femeia sa, în afară de cuvânt de desfrânare, o face să preacurvească (Matei 5, 32). Prin urmare, pentru pricină de desfrânare îi este îngăduit să o lase. Ai văzut iubirea de oameni și purtarea de grijă a lui Dumnezeu? Dacă este o păgână, spune El, să nu o lași! Dar dacă este o desfrânată, nu te opresc să faci asta! Dacă este necredincioasă Mie, spune Domnul, să nu o lași! Dar dacă te ocărăște pe tine, nimeni nu te oprește să o lași!” (Către iudei, cuv. II, 3, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, pp. 269-270)

„Pavel spune: Să nu vă lipsiți unul pe altul, decât din bună înțelegere (I Cor., 7, 5). Acum însă, după ce s-a despărțit de bărbatul ei, îi poruncește să se înfrâneze chiar dacă nu vrea: Iar dacă se desparte de bărbatul ei, să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei (I Cor., 7, 11). Vezi, deci, că o femeie măritată este amenințată din două părți de război? Sau trebuie să rabde în tăcere asalturile puternice ale trupului său, care o înjură în fiecare zi, să i se plece lui și să-i facă toate gusturile; să se lase bătută, ocărâtă, să ajungă de râsul slugilor, sau să sufere altceva de felul acesta. Într-adevăr, bărbații sunt destul de pricepuți și descoperă o mulțime de mijloace când vor să-și pedepsească femeile lor. Dacă femeia nu vrea să suporte toate aceste nedreptăți, atunci trebuie să practice o înfrânare fără rod și fără folos. O numesc fără rod și fără folos, că înfrânarea ei nu e făcută pe temeiul unei făgăduințe drepte; nu-i făcută din dorința sfințeniei, ci din pricina mâniei care i-o poartă bărbatului. Apostolul spune: Să nu se mai mărite, sau să se împace cu bărbatul ei.

- Dar dacă nu vrea să se împace?

- Mai este încă o cale ca să se întoarcă din aceste necazuri!

- Care?

- Să aștepte moartea bărbatului! După cum unei fecioare care s-a hotărât să trăiască în înfrânare, nu-i mai este îngăduit să se căsătorească, pentru că Mirele ai trăiește veșnic și este nemuritor, tot astfel și unei femei măritate numai atunci îi este îngăduit să se căsătorească a

doua oară, când îi moare bărbatul.” (*Despre Feciorie*, 39, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 68-69)

„Pentru ce iudeii au primit îngăduința de a despărți de femeile lor? (Deut., 24, 1-4).

Ca să nu se războiască între ei, ca să nu se umple casele lor de sângele celor din același neam. Spune-mi te rog cum ar fi fost mai bine: Să fie dată pe ușă afară soția urâtă, sau să fi înjunghiată în casă? Așa ar fi făcut dacă nu s-ar fi îngăduit băraților să le alunge din casă. Din pricina aceasta Legea Veche spune: *Dacă vei urî pe femeia ta, despartă-te de dânsa* (Deut., 24, 1). În Legea Nouă însă, pentru că Dumnezeu se adresează unor oameni îngăduitori, unor oameni cărora nu le este îngăduit să se mânia, le spune: *Dacă se desparte de soțul ei, să nu se mai mărite* (I Cor., 7, 11). Vezi silnicia? Vezi robia de neînălțurat? Vezi lanțul care încătușează și pe un soț, și pe celălalt?” (*Despre Feciorie*, 41, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 70)

„*Oricine-și va lăsa femeia, în afara pricinii de desfrânare, o face să săvârșească adulter* (Matei 5, 32), condamnând astfel indirect divorțul făcut din oricare altă pricină în afară de desfrâu.

Cel ce se apropie de o desfrânată devine un trup cu ea. Așadar cum îl va primi o soție credincioasă și cuminte, care este mădular al trupului lui Hristos? Cum se va uni cu cel care s-a făcut mădular al trupului unei desfrânate?

Fii cu luare aminte și la un alt lucru care este scris în Evanghelie: femeia creștină care are un soț necredincios nu este necurată, *fiindcă bărbatul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă* (I Corinteni 7, 14). Despre desfrânată, însă, vorbește cu totul altfel: *Voi lua, zice, mădulele lui Hristos ca să fac din ele mădulele unei desfrânate?* (I Corinteni 6, 15). În primul caz, în ciuda conviețuirii cu cel necredincios, harul lui Dumnezeu rămâne, pe când în al doilea caz harul se îndepărtează.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 40-41)

„Care este, așadar, legiuirea pe care ne-a dat-o Pavel? *Femeia – zice – este legată prin Lege*; prin urmare, nu trebuie să se despartă cât timp trăiește bărbatul. Nici să nu meargă la alt bărbat, nici să se unească prin o a doua nuntă. Ia vezi cu câtă precizie s-a folosit de cuvinte! Căci nu a zis *să trăiască împreună cu bărbatul* cât timp e viu, ci *femeia e legată prin Lege* câtă vreme trăiește bărbatul ei; încât, chiar dacă îi dă carte de despărțire, chiar dacă părăsește căminul, chiar dacă pleacă la altul, legată fiind prin Lege, adulteră se face una ca aceasta. Dacă bărbatul vrea să se descotorosească de femeie, ori femeia vrea să-l lase pe bărbat, să-și aducă aminte de cuvintele acestea și să cugete că Pavel stă de față și o prigonește, strigând: *femeia este legată prin Lege*. Căci, după cum robii fugari, chiar dacă părăsesc casa stăpânului, sunt împiedicată de lanțuri, așa și femeia, chiar dacă îl lasă pe bărbat, are legea împotrivindu-se ei asemenea unui lanț, osândind-o și pe adulteră și pe cei care o primesc. Cât timp mai este bărbatul, adulter se cheamă acest lucru. Și tot cel ce se însoară cu cea fugită săvârșește adulter. Și doar atunci – zice Pavel – îi este cu putință să se mărite a doua oară, când se dezleagă de lanț, când se sfârșește bărbatul.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 26)

„Roabă fiind și supusă legii, chiar dacă ar primi mii de cărți de despărțire, este înlănțuită de legea adulterului. Slugilor nu le este cu putință să-și schimbe stăpânii dacă aceștia trăiesc. Nici femeii să-și schimbe bărbatul câtă vreme trăiește. Căci acest lucru este adulter. Nu-mi zice de legile cele din afară, care poruncesc să-i dai carte de despărțire și să te rupi de ea. Căci nu după aceste legi te va judeca Dumnezeu în acea Zi a Judecării, ci după cele pe care Însuși le-a pus. Ba și legile cele din afară nu rânduiesc aceasta pur și simplu, nici fără socoteală, ci acestea pedepsesc fapta. Încât și din aceasta se arată că nu se complac cu acest păcat: doar simpla pricină de despărțire, fără implicare de bunuri, o resping. Și chiar dacă ar fi bunuri la

mijloc ca motiv de despărțire, pedepsesc fapta prin păgubire adusă averii bărbatului. Așadar, nici legile statului nu au lăudat pe cei ce fac aceasta.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 27)

„Chiar prin modul plăsmuirii lor a introdus legea¹⁶⁵ pe care eu o scriu acum. Care anume? Femeia hărăzită dintru început, pe aceasta s-o țină pururea. Această lege era mai veche decât aceea, pe cât era Adam față de Moise. Prin urmare, eu nu fac acum ceva nou, ci învăț pe acelea mai bătrâne și mai vechi decât Moise.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 28-29)

„Nu poți să spui – zice – că pe tine te-a făcut Dumnezeu și pe aceea nu Dumnezeu, ci altul mai mic decât Acela. Ci Unul și Același v-a adus pe amândoi la ființă. Încât chiar dacă pentru altceva nu, măcar pentru acest lucru sfiește-te și păstrează dragostea [αγάπη] pentru ea. Căci dacă în cazul robilor, adesea fiind ei despărțiți unul de altul, faptul că amândoi sunt legați să slujească unuia și aceluiași stăpân li se face prilej de dragoste, cu atât mai mult nu trebuie să se întâmple aceasta cu noi, când amândoi avem același Făcător și Stăpân¹⁶⁶.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 30)

„Să ne încredem în această bună legiuire și să lepădăm de la noi înșine orice rușine, și nici pe femeile noastre să nu le alungăm, nici pe cele alungate de alții să nu le primim. Cu ce ochi va privi bărbatul pe femeie, cu ce ochi se vor uita la ea prietenii și slugile? *Căci dacă moare soțul și cineva ia femeia aceluia, și dacă numai văzând chipul¹⁶⁷ celui mort, ce nu pătimește și suferă, ce fel de viață va mai avea dacă bărbatul ei trăiește? Știind cel ce o ia că este soața aceluia, cum va veni acasă, cu ce dispoziție a voinței, cu ce ochi o va privi pe soția aceluia ca fiind a sa?* Ba mai mult, nici a unuia, nici a celui alt nu va putea spune cineva că este pe drept una ca aceasta. Căci adultera este femeia nimănui. Fiindcă a călcat și legămintele cu acela și nici la tine nu a venit prin legiuirea cuvenită.

Cum dar nu e nebunie să aduci în casă un lucru plin de atâtea rele? Împuținatu-s-au oare femeile? Pentru ce, dar, fiind atâtea, nu ne este cu putință să ne luăm femeie după legea cuvenită și cu conștiință curată? Ci alergăm la cele ce ne sunt oprite, răscolind căsniciile și aducând răzmerițe între cei de același neam, făcându-ne din toate părțile dușmănie, deschizând gurile altora spre mii de osânde și făcând de rușine însăși viețuirea noastră. Și ceea ce este mai cumplit decât toate e că ne strângem pedeapsă de neînduplecat în ziua judecății. Căci ce vom spune Celui Ce ne va judeca atunci când, aducând legea în mijloc și citindu-o, va zice: *Am poruncit ca pe femeia lepădată să nu o iei, pentru că fapta este adulter. Cum, dar, ai îndrăznit să o iei printr-o nuntă oprită?* Ce vom zice și cum vom da răspuns? Căci acolo nu e de trebuință să se aducă înaintea legilor cele din afară, ci silite sunt să tacă și pe cei înfricoșați îi leapădă în focul gheenei dimpreună cu adulterii și cu cei ce au nedreptățit căsniciile altora.

¹⁶⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pasaj clar ce arată că pentru Sfântul Ioan legea nu este o convenție a lui Dumnezeu, dată exterior omului, ci însuși modul lui ontologic de ființare. Legea este însăși rațiunea pusă de Dumnezeu în el, programul după care l-a construit pe om să meargă. Hristos ne redescoperă *legile* după care am fost creați să funcționăm. (n.s. 62, p. 28)

¹⁶⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Dragostea dintre cei doi are ca suport dragostea lor pentru același Dumnezeu și o egalitate ontologică venită tot de la El. Dar această egalitate nu se înțelege în sensul ei modern, fără Hristos. Egalitatea poate să aibă loc doar în Hristos, după ce firea este restaurată. (n.s. 64, p. 30)

¹⁶⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Probabil portretul aceluia executat în timpul vieții, sau orice alt lucru ce avea legătură cu el, pe când era în viață. (n.s. 65, p. 30)

Cel ce s-a despărțit de femeie fără pricină – în afară de cea de desfrânare – și cel ce s-a însurat cu cea divorțată, trăindu-i încă bărbatul, vor fi la fel pedepsiți, dimpreună cu cea divorțată.

De aceea, mă rog și vă implor, și pun sufletul pentru voi, să nu alunge bărbații femeile, nici femeile să nu-și lase bărbații.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 30-31)

CĂSĂTORIA (a doua)

„Legile nu pedepsesc pe cei care se căsătoresc a doua oară, ba, dimpotrivă, învăluie și permit o a doua căsătorie; cu toate acestea, atât în public, cât și în particular, majoritatea oamenilor își bat joc, țin de rău și întorc spatele celor ce se căsătoresc a doua oară. Toți oamenii îi evită tot atât de mult ca și pe călcătorii de jurământ; nu mai au încredere să ți-i facă prieteni, să mai încredințeze cu dâșii vre-un contract, să le mai încredințeze ceva. Când îi văd că au scos din sufletul lor cu atâta ușurință amintirea unei atât de mari obișnuințe, iubiri și legături cu primul soț sau prima soție, îi cuprinde din pricina acestor gânduri un fel de neîncredere față de ei; nu se mai apropie de ei cu inimă deschisă, socotindu-i oameni ușuratici și nestatornici. Și nu numai din pricina aceasta le întorc spatele, ci și din pricina scârbei care o simt din pricina faptelor săvârșite după moartea soțului sau soției. Spune-mi, te rog, ce e mai trist atunci când, după mult plânset, după multă văicăreală, după multe lacrimi, după păr neîngrijit și haine de doliu, vezi dintr-o dată petreceri, camere nupțiale și zgomot cu totul contrarii celor de mai înainte, întocmai ca actorii, pe scenă, care, acum o fac pe veselii, iar puțin mai târziu pe triștii? Într-adevăr, numai pe scena teatrului poți vedea pe același om făcându-o când pe împăratul, când pe omul cel mai sărac dintre toți oamenii. Tot așa și aici: cel care cu puțin timp mai înainte se tăvălea de durere la mormânt, îl vezi dintr-o dată mire; cel care-și smulgea părul din cap, poartă, tot pe același cap, cununi; cel care era trist și îndurerat, cel care adeseori vorbea cu lacrimi și nesfârșite laude despre calitățile soției sale răposate, față de cei ce doreau să-i mângâie durerea, cel care spunea că nu mai poate trăi fără soția lui, cel care se supăra pe cei care încercau să-l facă să-și contenească plânsetele, ei bine, tocmai acesta, în fața acelorași oameni, se gătește și se împopoțonează din nou, privește cu fața îmbujorată de răs pe aceiași oameni, și cu aceiași ochi cu care mai înainte vărsa râuri de lacrimi, și complimentează și salută pe toți cu aceeași gură cu care mai înainte se lepăda cu jurământ și de petreceri și de viață. Dar mai trist decât toate este că un bărbat care se căsătorește a doua oară, o dată cu aducerea în casa sa a unei noi soții, aduce războaie între copii lui, aduce o leoaică alături de fiicele sale. Într-adevăr, totdeauna mama vitregă este o leoaică. De aici, cearta și gâlceava de fiecare zi. De aici, invidia aceea ciudată și neobișnuită împotriva soției răposate, care n-o supără cu nimic. Cei vii invidiază și sunt invidiați; dar chiar dușmanii încheie pace cu cei răposăți. În căsătoriile de a doua, lucrurile nu se petrec așa; sunt invidiate țărâna și cenușa; ură nespusă împotriva celei îngropate; insulte, batjocuri și învinuiri aduse celei prefăcute în țărână; dușmănie neîmpăcată împotriva celei care nu a supărat-o cu nimic. Poate fi oare o lipsă de judecată și o cruzime mai mare decât aceasta? Răposata n-a neîndreptățit-o cu nimic. Dar pentru ce întrebuițez cuvântul : *a neîndreptățit-o*? Dimpotrivă, soția de a doua culege roadele osteneții celeilalte, se desfătează cu bunurile aceleia și totuși nu încetează de a se lupta cu umbra ei. Nu i-a făcut niciodată nici o supărare, ba, de cele mai multe ori nici n-a văzut-o la față, și totuși în fiecare zi o batjocorește; se răzbună pe ea, care nu mai e pe pământ, răzbunându-se pe copii ei; adeseori, când nu poate să se răzbune, înarmează mâna soțului ei împotriva copiilor primei soții. Totuși oamenii socotesc toate aceste necazuri foarte ușoare și de suportat, numai ca să nu fie siliți să îndure tirania poftei trupești.” (*Despre Feciorie*, 37, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 61-63)

„... ceea ce mă uimește mai mult și mă face să fiu nedumerit este faptul că umblă după măritiş tocmai femeile care au avut de îndurat nenumărate necazuri de pe urma căsătoriei de mai înainte, tocmai femeile pe care înseși greutățile căsătoriei le-au dus la convingerea să fericească pe cele slobode de toate grijile vieții, tocmai femeile care de nenumărate ori s-au blestemat pe ele, pețitoarele și ziua în care a fost pusă la cale căsătoria. Aceasta mai cu seamă mă uimește! Aceasta mă face să fiu nedumerit. Aceasta mă face să caut pricina, să văd pentru ce aceste femei caută să se mărite, pentru ce doresc căsătoria acum, când au scăpat de ea, odată ce, pe vremea când erau căsătorite, socoteau că trebuie să scuture jugul ei. Mi-am frământat îndeajuns mintea și cred că am găsit și pricina. Mai bine spus, n-am găsit o singură pricină, nici numai două, ci mai multe. Unele văduve au uitat toate necazurile fostei lor căsnicii din pricină că a trecut multă vreme de la căsătoria lor și se uită numai la neajunsurile văduviei. Din pricina aceasta caută să se mărite a doua oară, ca să scape de greutățile văduviei. Dar îndată după ce s-au măritat, dau drumul la aceleași strigăte de durere ca și mai înainte. Alte văduve, ținute în fața lucrurilor pământești și cu inima agățată de slava lumii acesteia, socotesc văduvia o ocară; preferă să sufere toate neajunsurile și greutățile căsătoriei de dragul slavei deșarte, de dragul unei nefolositoare trufii. Alte văduve doresc să se mărite pentru alte pricini decât cele două amintite mai sus. Acestea nu-și pot stăpâni poftele trupului; se căsătoresc din nou, dar încearcă să ascundă pricina reală a recăsătoririi lor, prin pricinile amintite mai sus. Să le învinuiesc și să le osândesc că se căsătoresc, nu îndrăznesc s-o fac și nici nu sfătuiesc pe cineva să o facă. Nici fericitul Pavel, dar mai bine spus, nici Duhul Sfânt nu le-a osândit. Iată ce spune Pavel: *Femeia este legată de lege câtă vreme trăiește bărbatul ei; dar dacă îi moare bărbatul este liberă să se mărite cu cine voiește, dar numai în Domnul* (I Cor., 7, 39). A îngăduit deci văduvei să se mărite din nou dacă vrea, deși îndată continuă: *Dar este mai fericită dacă rămâne așa* (I Cor., 7, 40). Și ca să nu se creadă că spusele sale sunt o poruncă dată de el, o poruncă omenească, a adăugat: *Socot că și eu am Duhul lui Dumnezeu* (Matei 7, 1-2).” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 164-165)

„... mărturisesc că și a doua căsătorie este îngăduită de lege, dar adaug că prima este cu mult mai bună decât a doua. Să nu se creadă că o fată este rea dacă, în comparație cu alta superioară ei, este prin ea însăși mai mică. Nu compar a doua căsătorie cu prima căsătorie cu gândul de a o rândui printre faptele rele. O las între faptele îngăduite de lege, între cele libere; o prefer însă și o admir pe aceea care-i mai bună decât ea, prefer și admir prima căsătorie.

- Pentru ce?

Nu-i totuna, să fie cineva femeia unui bărbat, și, aceeași femeie, să fie apoi femeia unui al doilea bărbat. Femeia care se mulțumește cu cel dintâi bărbat a arătat astfel că nici cu acesta nu s-ar căsători la început, dacă ar fi știut bine ce înseamnă a fi căsătorită; pe când femeia care aduce al doilea mire în patul celui dintâi, dă îndestulătoare dovadă că i-i dragă lumea, că-i place viața. Prima femeie n-ar fi dat nici o atenție vreunui bărbat nici pe vremea când îi trăia bărbatul cel dintâi; a doua femeie, chiar dacă n-a păcătuit cu alții pe când îi trăia bărbatul, totuși îi plăceau alții mulți bărbați mai mult decât bărbatul ei.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 166-167)

„... după cum căsătoria dintâi este semn de mare cinste și de curăție trupească și sufletească, tot astfel căsătoria a doua, n-aș vrea să spun că-i semn de desfrânare, ferească Dumnezeu, dar arată că femeia care face această căsătorie are un suflet slab, un suflet plin de pofte, legat de pământ, un suflet care nu poate gândi niciodată ceva mare și înalt.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 167)

„Femeia măritată cu un singur bărbat a auzit cuvintele Domnului și le-a înțeles: *Pentru aceasta v-a lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia sa și vor fi amândoi un trup* (Matei 19, 5); s-a lipit într-adevăr de bărbatul ei ca de propriul ei trup; n-a uitat capul (Efes., 5, 23) cel dat o dată ei. Cealaltă, măritată a doua oară na avut ca trup propriu al ei nici pe primul bărbat, nici pe al doilea; primul bărbat a fost aruncat de al doilea, iar al doilea bărbat, de primul; nu-și mai aduce aminte bine de cel dintâi, pentru că atenția îi este îndreptată spre cel de-al doilea; dar nici pe acesta nu-l primește cu dragostea cuvenită, deoarece mintea și inima îi sunt împărțite și celui plecat. Într-o astfel de căsătorie se întâmplă și una, și alta; și primul soț, și al doilea pierde și cinstea și dragostea pe care femeia le datorează bărbatului. Să se gândească femeia care vrea să se mărite a doua oară la starea sufletească a noului ei soț! Ce socotește ea că se petrece în sufletul lui când intra în camera de nuntă a primului soț, când se urcă în patul lui, când vede că ea, femeia celuilalt, râde și se zbenguie în camera și în pat? În sufletul lui e o adevărată furtună! Nu se va mai apropia de ea cu toată dragostea. N-ar fi mai crud decât toți oamenii, totuși nu va fi atât de sălbatic încât să nu-i fie inima străpunsă de durere și de neliniște, chiar dacă ea și-ar înfrumuseța și casa și pe ea cu fel de fel de podoabe. Jalea care nu demult stăpânise casa nu-i îngăduie să se bucure din plin. După cum atunci când văruiești un perete afumat în parte foarte tare, negreala groasă a fumului iese prin var, urăște albiciunea peretelui, iar peretele capătă o înfățișare foarte urâtă, tot așa și într-o astfel de căsătorie; chiar dacă femeia și-ar bate capul să înfrumusețeze și să lustruiască totul, totuși, în mijlocul atâtei străluciri, apare umbra tristă a soțului răposat, care risipește orice veselie, orice plăcere. Servitorii, servitoarele, lucrătorii de pe moșii, străinii, rudele celui răposat, toți sunt triști din pricina celor petrecute în casă, toți suspină. Dacă se mai întâmplă ca de pe urma soțului dintâi să rămână copii și dacă sunt mici, atunci ură puternică se naște împotriva mamei lor în sufletul celor ce pricep cele ce se petrec în jurul lor; dacă sunt mai în vârstă, atunci aceștia mai mult decât orice umplu noua căsnicie de neplăceri și necazuri. Din pricina aceasta legiuitorii, cuprinzând într-o privire de ochi toate aceste neajunsuri ale căsătoriei a doua, pentru a mângâia pe cei îndurerați de mărițișul văduvei, dar pentru a se apăra și pe ei înșiși – că n-au legiuit căsătoria a doua din proprie inițiativă, ci împotriva dorinței lor și de teamă ca să nu dea naștere unui rău mai mare –, n-au îngăduit la a doua căsătorie veselie și petrecere, n-au îngăduit nici muzică, nici cântece de nuntă, nici cununi; n-au îngăduit nimic din ceea ce face podoaba și frumusețea unei nopți de nuntă. Legiuitorii au poruncit ca femeia care se mărită a doua oară să fie dezbrăcată de găteala unei mirese, iar bărbatul să fie dus neîncununat la femeia văduvă. Prin astfel de legiuiri, legiuitorii par a le striga că nunta a doua este vrednică de îngăduință, dar nicidecum nu-i vrednică de laude, de zgomote, de petrecere, de cununi. (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 168-169)

„Știm că Pavel a îngăduit ca soții să aibă dese legături între ei; n-a dat poruncă ca ei să se poarte așa, ci a îngăduit: *Aceasta o spun*, zice el, *ca îngăduință, nu ca poruncă* (I Cor., 7, 6), *din pricina neînfrânării voastre* (I Cor., 7, 5). Același lucru l-a făcut și cu văduvele. Ca să nu se nască un rău și mai mare, a rânduit ca văduvele să se căsătorească a doua oară; arată însă că aceasta este o îngăduință, un pogorământ făcut slăbiciunii firii omenești. Precizez însă că este o slăbiciune a voinței omului, și nu o slăbiciune a putinței sale.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 170-171)

„*Vreau ca văduvele tinere să se mărite, să nască copii, să-și chivernisească casa* (I Tim., 5, 14). Tot aici spune și pricina pentru care vrea aceasta.

- Care este pricina?

- *Ca să nu dea potrivnicul nici un prilej de ocară* (I Tim., 5, 14). E probabil ca pe vremea aceea multe văduve, după ce le murise soții, să fi dus o viață dezământată și nerușinată, ca și

cum ar fi scăpat de căsnicie ca dintr-o închisoare și o robie. Prin purtarea lor nerușinată își făceau un nume prost. Pavel vrea să le îndepărteze de la această libertate pierzătoare de suflet. De aceea le duce din nou tot spre jugul de mai înainte. Dacă o văduvă, spune Pavel, are de gând să trăiască în desfrânare, dacă are de gând să se facă de râs, atunci este mai bine să se mărite *ca să nu dea potrivnicului nici un prilej de ocară*. Prin urmare, Pavel a îngăduit căsătoria văduvelor, pentru ca ele să nu dea prilej de ocară și să nu ducă o viață rușinoasă și desfrânată. Ascultă cum mustră pe văduvele care trăiesc fără rânduială! *Ele ar fi trebuit, spune Pavel, să-și petreacă tot timpul în rugăciuni și cereri către Dumnezeu; dar nu; ele, fiind leneșe, învață să umble din casă în casă; nu sunt numai leneșe, ci și guralive și iscoditoare, vorbind ce nu se cuvine* (I Tim., 5, 13). Pavel nu vrea ca o văduvă să se poarte așa. Vrea ca să fie tot timpul lipsită de cele duhovnicești, căci văduva *care trăiește în desfrânare a murit de vie* (I Tim., 5, 6). (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 171-172)

„... Pavel, are perfectă dreptate atunci când le sfătuiește pe văduve să se căsătorească a doua oară, pentru că ele, în loc să-și petreacă timpul liber săvârșind poruncile evanghelice, și-l irosească în fapte zadarnice și nefolositoare, ba, chiar mai mult, își irosească întreaga lor viață în fapte de-a dreptul vătămătoare. După cum Dumnezeu n-a dat iudeilor sâmbăta ca să stea degeaba, ci ca să se îndepărteze de faptele cele rele, tot astfel și văduva, și fecioara nu și-au ales văduvia și fecioria numai pentru ca să nu aibă legături cu bărbații, ci ca să se îngrijească de cele ale Domnului și să se afierosească slujirii lui Dumnezeu.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 172)

„Pentru ce, dar, să se teamă o văduvă că din lipsa unui bărbat își duce la ruină averea și gospodăria, când ea era aceea care avea grija ei pe când trăia bărbatul?”

- Va gospodări însă mai ușor casa având alături un bărbat, mi se va obiecta. De frica bărbatului, nu o va ataca nimeni; nimeni nu-i va face greutăți. Când are un bărbat lângă ea, și servitorii, și vătafii, și logofeții, toți se fac mici de frică, toți sunt foarte supuși; nici unul nu se împotrivesc. Dar când a murit cel care băga spaima în toți, o atacă pe văduvă, se poartă cu viclenie, sunt obraznici, încurcă totul și împrăstie totul. Dacă încearcă să-i pedepsească, să-și apere drepturile, este chinuită, biciuită, băgată la închisoare, toată lumea o osândește, o ocărăște, o învinuie.

- Dar dacă văduva calcă în picioare legământul față de soțul răposat, dacă uită dragostea ce i-o purtata, dacă uită seara în care a stat pentru prima dată alături de ea, dacă uită aplauzele, orațiile de nuntă, torțele nupțiale, cele dintâi îmbrățișări, dacă uită pâinea și sarea din care s-au împărtășit amândoi atâtea vreme, dacă uită cuvintele de dragoste ale bărbatului ei care bucură atât de mult pe o femeie? Dar dacă văduva calcă în picioare toate aceste amintiri și le aruncă pe toate ca și cum n-ar fi fost, dacă deschide larg ușile casei sale unui alt bărbat, dacă-l atrage spre patul celui alt soț, pat care cunoaște toate tainele fostei sale căsnicii, spune-mi, te rog, dacă face toate acestea, nu-i nimeni s-o mustre, nu-i nimeni care s-o învinuiască, nu-i nimeni care s-o urască și să-i spună că nu și-a iubit niciodată soțul, că nu i-a fost credincioasă, că și-a călcat legământul și încă alte multe învinuiri de felul acesta?

Fericitul Pavel a îngăduit recăsătoria văduvelor. Aceasta să nu te facă să crezi că este vrednică de laude recăsători lor, să nu crezi că scapă de muștrările mulțimii. Este, într-adevăr, în afară de osândă și de pedeapsă, dar nimeni n-o laudă, nici n-o proslăvește.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 4-5, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 174-175)

„Să se gândească (văduva – n.n.) atunci că, luându-și un bărbat, nu va lua negreșit un bărbat chiar atât de destoinic, ca să-și sporească averile ei. Să presupunem că va da peste un

astfel de bărbat; și în acest caz să nu se gândească numai la mulțimea avuțiilor ei, ci și la înmulțirea păcatelor ei și față de Dumnezeu, și față de oameni. Dacă nu se va căsători cu un om cu multă putere, cu un om cu o funcție înaltă, va fi silită să sufere mult și să facă fapte potrivnice voinței ei. Și de aceea ce se teme, dacă rămâne văduvă, de aceea nu scapă acum, când e măritată. Răul nu se va mărgini la atâta; poate ajunge săracă lipită pământului. Dacă rămâne văduvă, este cu puțință să i se împuțineze cu ceva averile ei; totuși, averea rămasă este a ei, nu i-o poate lua nimeni. Dacă însă se căsătorește cu un bărbat puternic, cu un om care deține o funcție publică sau are vreo altă oarecare ocupație, își poate pierde toată averea de-l lovește vreo nenorocire pe soțul ei, căci trebuie ca și soțiile să participe la nenorocirile bărbaților lor.

Dar să admitem că nu se întâmplă nici una dintre acestea. Te rog, spune-mi, ce câștig ai că preferi robia în locul libertății? Ce folos ai de pe urma mulțimii banilor, când nu poți să-i întrebuințezi așa cum voiești? Nu-i oare cu mult mai bine să ai mai puțini bani, dar să fii stăpână pe ei, decât să ai averile lumii întregi, dar să fii supusă și tu și averile tale voinței altuia? Nu-ți mai amintesc acum de toate celelalte necazuri ce lovesc pe o femeie căsătorită: grijile, insultele și ocările bărbatului, gelozia lui, bănuielile sale neîntemeiate, durerile nașterii și încă alte și alte necazuri. Dacă aș vorbi unei fecioare, de bună seamă că i-aș vorbi și despre aceste necazuri, pentru că este neștiutoare și n-are cunoștință despre astfel de lucruri. Să-ți vorbesc însă ție, o văduvă, despre acestea, ar însemna să te plictisesc, căci însăși viața ți le-a făcut cunoscute și este de prisos să ți le mai fac eu cunoscute prin cuvânt.

Unei văduve este mai bine să-i mai spun atât numai: O femeie căsătorită fecioară va vorbi cu mai multă îndrăznire, cu mai multă libertate cu soțul ei decât o văduvă căsătorită a doua oară. Se poate ca soțul să-și iubească femeia chiar dacă a luat-o văduvă; dar iubirea lui ar fi fost mai mare dacă ar fi fost fecioară. Știe toată lumea că dragostea e mai puternică, mai fierbinte față de soțiile care n-au fost căsătorite mai înainte. Pe văduvă însă nu o va îmbrățișa, nu o va iubi din toată inima, pentru că ea a mai cunoscut înainte de el și pe alt bărbat. E în firea noastră omenească, spre a mă exprima așa, să iubim, fie din gelozie, fie din slavă deșartă, fie din altă pricină, mai cu seamă acele lucruri pesta care suntem noi primii și singurii stăpâni, asupra cărora nu împărțim cu alții nici stăpânirea, nici plăcerea. Acesta ni se întâmplă și cu hainele; nu îmbrăcăm hainele purtate de alții cu aceeași plăcere cu care îmbrăcăm niște haine noi. Tot așa și cu casele și cu mobilele. Nu ne place atât de mult casa închiriată, cum ne place casa făcută de noi înșine; mobilele noi pe care le întrebuințăm pentru prima dată, le întreținem cu multă grijă și atenție, ne sunt dragi, pe când de mobilele cumpărate de la vechituri nu ne apropiem și ne este atâta scârbă de ele, încât de cele de mai multe ori le refacem. Dacă astfel de simțăminte încercăm cu hainele, cu casele și cu mobilele, gândește ce simțăminte puternice trebuie să se trezească cu sufletul unui bărbat față de femeia sa, bunul cel mai de preț dintre toate bunurile în ochii bărbaților. Hainele, casele, mobilele le dăm celor care vor să le ia; pe femeie însă n-o dăm cu nici un preț; mai degrabă ne dăm viața, decât să ne dăm femeia.

Din cele spuse până aici urmează că bărbatul se apropie cu toată inima, cu toată puterea dragostei lui dacă a fost fecioară, pentru că este a lui și numai a lui, pentru că n-a fost a nimănui altuia înaintea lui; nu se va uita însă cu aceeași dragoste, cu aceeași bunăvoință la soția lui dacă a fost văduvă, pentru că ea a fost căsătorită mai înainte cu altul.

Să nu-mi obiectezi că sunt și unele cazuri că văduvele sunt iubite puternic de soții cu care se căsătoresc; eu nu vorbesc aici de cazuri izolate, ci de ceea ce se întâmplă în chip obișnuit.

Mai sunt și alte pricini pentru care o soție, în prima ei căsătorie, are mai multă îngăduire de la soțul ei decât o văduvă recăsătorită.

Oricând soțul de-al doilea o poate ține de rău, îi poate spune că nu-l iubește; iar dovada lipsei ei de dragoste i-o dă chiar necredința față de primul soț. Cu aceasta-i închide gura nu se mai poate dezvinovăți nici de învinuirile ce i se aduc, nici de învinuirile viitoare. Soțul

răposat, soțul a cărui dragoste a încălcat în picioare văduva, îl va convinge pe soțul de al doilea să bănuiască orice despre soția lui, chiar dacă bănuiala nu-i este întemeiată. În același chip soțul de-al doilea va ajunge o povară tot spunându-i mereu aceleași lucruri. O povară vor fi pentru văduvă și robii și roabele. Vor murmura pe ascuns, dacă nu și pe față, și o vor acoperi cu fel de fel de batjocuri.

Dar dacă se întâmplă să fi rămas copii mici de la cel răposat? Cum îi va crește? Cum îi va ocroti? Vor duce o viață mai chinuită decât copiii rămași orfani și de mamă și de tată, când vor vedea că toată averea tatălui lor, slugi, casă, moșii, dar mai cu seamă femeia, cea mai mare avere, a intrat în stăpânirea altuia. Mai pot ei să o privească pe mama lor ca pe o mamă adevărată? Cu ce inimă se va uita ea, mama, la copii ei, când este silită să roșească și să se rușineze că nu le poate da toată dragostea ei de mamă, deoarece sufletul ei este împărțit între ei și copiii celui de-al doilea soț?” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 5-6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 176-179)

„Ce poate face însă o văduvă care n-a trăit decât puțină vreme cu soțul ei?

- Dar eu nici nu mă adresez văduvelor bătrâne, ci celor tinere! Dacă o văduvă bătrână va vrea să se mărite, nici nu voi încerca să-i vorbesc. O dată ce n-a convins-o să fugă de căsătoria a doua traiul îndelungat cu primul soț, vârsta și celelalte necazuri legate în chip firesc de căsătorie, cu atât mai puțin o voi convinge eu. Cuvintele mele nu o vor convinge. Din pricina aceasta mă și adresez văduvelor tinere.

- Dar dacă este văduva foarte tânără? Să nu se mai mărite a doua oară nici dacă a trăit cu soțul ei cel dintâi numai un an?

- Pentru ce faci această diferență între o văduvă care a trăit cu soțul ei numai un an și alta care a trăit douăzeci sau treizeci de ani? Pavel spune, nu eu, că *văduva este mai fericită dacă rămâne așa* (I Cor., 7, 40). Aceasta a trăit într-adevăr multă vreme cu bărbatul ei, dar a trăit numai cu unul și același bărbat, cu cel pe care l-a avut dintru început. Cealaltă, dimpotrivă, se dă pe sine la doi bărbați, și asta în scurtă vreme.

- N-o face de voie, ci de nevoie. Dacă i-ar fi trăit cel dintâi soț, n-ar mai fi iubit pe altul în afară de el. A murit înainte de vreme. De nevoie deci se căsătorește cu al doilea.

- Care nevoie? Aceasta nu-i nevoie. Eu văd altă nevoie, mai mare decât aceea de care-mi vorbești, nevoie în stare s-o țină legată de soțul ei răposat, anume că a gustat îndeajuns din amărăciunile căsătoriei. Femeia care a trăit multă vreme cu soțul ei și a avut parte numai de bine, negreșit că se va mai căsători încă o dată, cu nădejdea că va avea aceleași bucurii ca mai înainte; dar femeia care, în prima căsătorie a încercat numai necazuri, cu ce inimă, cu ce nădejdi se mai poate apropia de niște încercări atât de cumplite? Un negustor care face comerț pe mare și i se scufundă corabia chiar la ieșirea din port, înainte de a câștiga ceva, nu mai pornește cu ușurință cu corabia pe mare. Tot așa și cu văduva. Este firesc ca și ea, care a așteptat de la căsătorie atâtea bucurii înainte de a se căsători, să nu mai dorească să se mărite după ce a văzut de câtă jale-i plină căsnicia, afară de cazul că ar fi cu totul stăpânită de patimi; dar, mai bine spus, chiar dacă ar fi cu totul neânfrântă și foarte pătimasă, totuși scârba pricinuită de prima căsătorie este îndestulătoare să-i stingă toată pofa. De obicei dorim să săvârșim mai ales acele fapte care ne pricinuesc bucurii chiar de la început; dar când de la început s-ar putea spune chiar de la primii pași, avem greutăți și necazuri, ne retragem îndată și ni se stinge dorința săvârșirii acelor fapte. Prin urmare, tocmai cele ce au rămas de tinere văduve vor fugi de căsătoria a doua, ca să nu mai pătimească ce au pățimit în prima.

Văduva care rămâne văduvă va trăi în deplină siguranță; nu se mai teme că va veni peste ea un alt doliu. Văduva căsătorită a doua oară trebuie să se mai aștepte și la această grozăvie.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 179-180)

„Ce iertare mai au cei care cutează înainte de sfârșitul bărbatului femeii să facă acestea, de vreme ce Pavel îngăduie a doua nuntă după sfârșitul soțului și spune asta cu atâta tărie? Ce apărare mai au, fie aceștia care, trăind încă soțiile lor, iau femeile acelora de neveste?” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 31-32)

„Arătând că mai bună și mai înaltă este cea a văduviei – și după ea și mai prejos, cea a nunții a doua – pe cei mai întăriți și care vor să treacă peste obstacol îi încununează, iar pe cei mai neputincioși nu-i lasă să cadă. Căci zicând *mai fericită este dacă rămâne așa* și auzind *după cugetul meu*, ca să nu socotești că aceasta este o lege omenească, adaugă: *și cred că și eu am Duhul lui Dumnezeu*. Nu poți zice că este o părere omenească, ci vădire a harului Duhului și lege dumnezeiască. Să nu socotim că Pavel zice acestea, ci Mângâietorul ni le legiuiește. Iar dacă zice *și cred*, nu o spune ca și cum nu ar avea Duhul, ci smerindu-se și micșorându-se pe sine.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 34)

„Să ne sârguim să ne fie de ajuns prima nuntă. Iar dacă o facem pe a doua, s-o facem după rânduiala și înfățișarea cuvenită și după legile lui Dumnezeu. Căci de aceea a zis: *liberă este să se mărite cu cine vrea*. Și a adăugat: *numai întru Domnul*, în același timp dându-i și libertate, dar și îngrădindu-i-o, oferindu-i și liberă stăpânie asupra sa, dar punând iarăși de pretutindenii hotar și lege acesteia. De pildă: femeia să nu aducă în casă bărbați pângăriți și stricați, sau actori, sau pe cei ce iau aminte la desfrânare. Ci întru curăție și întreagă înțelepciune și evlavie să se facă, pentru ca toate să fie spre slava lui Dumnezeu.

Și fiindcă adesea multe femei, după ce le mor bărbații dintâi, mai întâi fiind adultere, așa și-au adus bărbații din urmă și au scornit alte feluri de pângăriri, de aceea a adăugat *numai în Domnul*, ca nimic din acestea să nu aibă loc la o a doua nuntă. Căci așa se va putea scăpa de învinuire. Fiindcă mai bine decât toate este să rămână fidelă celui mort și să păzească legămintele față de acela și să aleagă înfrânarea și să rămână cu copiii hărăziți și să atragă mai multă bunăvoință din partea lui Dumnezeu. Dar dacă vrea să se mărite a doua oară, s-o facă întru curăție, întru întreagă înțelepciune și după legiurile cuvenite, căci îngăduit este și acest lucru. Oprite sunt numai desfrâul și adulterul.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 35)

„Pavel a îngăduit a doua căsătorie gândind așa: *Femeia este legată de lege câtă vreme trăiește bărbatul ei; dar dacă îi moare bărbatul este liberă să se mărite cu cine vrea, numai întru Domnul; dar mai fericită este dacă rămâne așa* (I Cor., 7, 39-40).

După cum bună este căsătoria, dar mai bună fecioria, tot așa bună este a doua căsătorie, dar mai bună căsătoria cea dintâi, o singură căsătorie. Nu oprim, deci, căsătoria a doua, nici n-o leguim, ci sfătuim: dacă cineva poate trăi în castitate, să rămână la prima căsătorie. Dăm sfatul și îndemnul acesta chiar pentru liniștea casei. De multe ori căsătoria a doua a ajuns început și pricină de luptă și de certuri zilnice. Bărbatul, adeseori, pe când stă la masă, își aduce aminte de soția cea dintâi și pe nesimțite îi curg lacrimi din ochi; femeia de-a doua îndată se sălbăticește, sare ca o fiară și-i cere socoteală pentru dragostea ce o mai păstrează celeilalte. De vrea bărbatul să laude pe cea răposată, temeul laudelor ajunge pricină de ceartă, de vrajbă. Cu dușmanii care au murit ne împăcăm, și, o dată cu viața lor, punem capăt și dușmăniei. Cu femeile acestea se întâmplă cu totul dimpotrivă. Pe aceea pe care n-a văzut-o, de care n-a auzit, care nu i-a făcut nici un rău, pe aceea o urăște și o dușmănește și nici

moartea nu-i stinge ura. Cine a mai văzut, cine a mai auzit să fii gelos pe pulbere, să duci război țărânei?

Dar grozăvia nu se mărginește doar la atât. Chiar de se nasc, chiar de nu se nasc copii din căsătoria a doua, tot e ceartă și luptă. De nu se nasc copii, femeia de a doua suferă mai mult și de aceea îi socotește pe copiii celeilalte ca pe niște dușmani care i-au făcut cele mai mari rele; viața aceloră o face să simtă și mai mult nerodnicia ei. De se nasc copii, iarăși chinul nu-i mai mic. Adeseori, bărbatul e lipit de copiii celeilalte din dragostea ce-i poartă răposatei; îi iubește și totodată îi e milă de ei pentru că sunt orfani de mamă; femeia, însă, vrea să fie iubiți numai copiii ei, iar pe copiii celeilalte nu-i vrea nici ca frați, ci ca slugi disprețuite. Acest fapt poate strica toată casa și face soțului traiul netrai.

De aceea vă îndemnăm la castitate, de e cu putință, de aceea vă îndemnăm să vă mărginiți la căsătoria cea dintâi: femeile să nu-și aducă soți în casă și nici bărbații femei, ca să nu se strice toată casa.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șaizeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 5-6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 353-354)

CĂSĂTORIA (și monahismul)

„Dacă tu cauți ceea ce este mai bun, apoi mult mai bine este a nu te însoți defel cu femeie, iar de cauți siguranță și ajutor în slăbiciunile tale, însoțește-te cu femeie prin căsătorie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIX, p. 188)

CÂNTAREA (psalmilor)

„Și după cum un șuvoi, care se revarsă, cară la vale în furia lui tot ce întâlnește în cale, tot așa și șuvoiul cel duhovnicesc, râul lui Dumnezeu, râul care veselește cetatea lui Dumnezeu s-a umplut de ape și a curățit mocirla necredinței. Nu mai este nici un desfrânat! Dar, mai bine spus, chiar dacă este vreunul, se schimbă și el! Aude cântecul de psalmi și inima bate altfel; intră în suflet melodia; necredința se schimbă în credință, iar patimile lăcomiei și zgârceniei fug. Dar chiar dacă nu fug, se ascund cum se ascund în găuri iarna fiarele sălbatice. Așa se ascund și gândurile cele desfrânate. Și după cum șerpii se afundă adânc sub pământ când gerul le îngheață trupurile, tot așa și patimile acestea, rușinoase și josnice, se ascund ca într-un adânc. Fără îndoială se rușinează chiar cei care poartă în ei patimile acestea. Le poartă, e drept, dar sunt moarte. Cântările voastre de psalmi sunt pentru ei ca iarna pentru fiarele sălbatice. Intră cântecul vostru în urechile desfrânatului și lacomului și, chiar dacă nu izgonește patima, o amortește. Intră cântecul vostru în urechile desfrânatului și ale îngâmfatului și, chiar dacă nu ucide desfrânarea și mândria, le îngroapă în adânc. Mare lucru când nu iese păcatul la iveală!” (*Omilie după cutremur*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 535)

„Iată că psalmul amestecă felurite glasuri și din ele pregătește să se înalțe la cer o singură cântare plină de armonie: și tineri, și bătrâni, și bogați, și săraci, și femei, și bărbați, și robi, și liberi, cu toții înălțăm o singură melodie. Căci dacă un chitarist, lovind cu multă dibăcie mai multe corzi deodată, reușește să facă din cele multe o singură melodie, dar corzile rămân în același timp multe, ce noutate este dacă puterea psalmului și a cântării duhovnicești lucrează exact același lucru? Ba, mai mult, nu numai pe noi, cei de față, ci și pe cel ce s-a săvârșit dintre cei vii l-a adunat în același duh. Fiindcă și acel fericit prooroc a cântat împreună cu noi. Și, deși la curțile împărătești nu este cu putință acest lucru, fiindcă cel ce poartă coroană șade și toți se desfată în tăcere de cel ce cântă, iar acestui obicei se supun chiar și cei aflați în cele mai mari vrednicii, aici nu este așa, ci proorocul glăsuiește și toți răspundem, toți laolaltă cântăm.

Și nu este osebite aici între rob și liber, nici între bogat și sărac, nici între cârmuitor și omul de rând. Ci toată această deosebire luminează se leapădă și un singur cor se încropește din toți și este adevărată egalitate între toți și pământul se face oglindă a cerului.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 75-76)

CÂNTAREA (religioasă)

„Să căutăm deci să avem neconținut în gurile noastre cântările Duhului. Asta ne face să fim superiori animalelor necuvântătoare, deși în alte privințe suntem cu mult inferiori lor.” (*Omilia la Matei*, omilia II, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 35)

„În vechime, de pildă, se adunau cu toții la un loc și cântau încet în obște. Aceasta o facem și acum, însă atunci în toți era numai un suflet și o inimă, pe când astăzi nici măcar într-un singur suflet nu ar putea vedea cineva acea împreună-glăsuire. Mai marele bisericii se roagă și astăzi pentru pacea tuturor îndeobște – ca intrând în casa părintească – însă numai numele, numai vorbă multă de această pace, căci faptul nu se vede nicăieri.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 392)

„Învăță a cânta, și vei vedea câtă plăcere vei simți, pentru că cei ce cântă cântări duhovnicești se umplu de Duhul Sânt.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 181)

„Cântând, zice, întru inimile voastre Domnului, adică nu simplu, din gură numai, ci cu băgare de seamă, căci aceasta înseamnă a cânta lui Dumnezeu, iar altminterea înseamnă a cânta aerului, unde vocea se împrăstie în zadar. *Nu cânta pentru ochii lumii*, zice, *ci chiar în târg de ești, poți să cânti în sine-ți lui Dumnezeu, fără să audă cineva, fiindcă și Moise, așa se ruga, și era auzit, căci zice: «Ce strigi către mine»* (Exod 14, 15), deși el nu striga, ci se ruga cu voce stăruitoare numai în mintea sa, pentru care numai Dumnezeu a auzit. Nimic nu te împiedică de a te ruga și preumblându-te, destul ca inima să-ți fie sus.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia IX, pp. 111-112)

„...voi, prin șederea voastră aici făcându-vă organe și instrumente muzicale duhovnicești, ați îngăduit Duhului celui Sfânt să cânte în sufletele voastre și să insuflă în inimile voastre harul Lui. De aceea a și răsunat o preafrumoasă cântare, care a înveselit nu numai pe oameni, ci și puterile cele de sus.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 23)

CÂNTECELE (ascultarea și învățarea cântecelor desfrânate)

„Spuneți-mi, vă rog, care din cei de față ar putea, dacă i-aș cere, să-mi spună un psalm sau un text din dumnezeieștile Scripturi? Nici unul! Și nu-i numai asta grozăvia. Grozăvia este alta, că suntem atât de nepăsători față de cele duhovnicești, pe cât suntem de iuți, ba mai iuți decât focul, față de cele satanice. De v-aș întreba de știți cântece de lume, cântece de dragoste, cântece desfrânate aș vedea că mulți le știu pe de rost și că le cântă cu multă plăcere. Dar ce scuză găsiți că nu știți nici un text din Scriptură?” (*Omilia la Matei*, omilia II, V, în col. PSB, vol. 23, p. 35)

„După cum murdăria și ceara din urechi astupă auzul trupului nostru, tot așa astupă auzul sufletului nostru și cântecele cele desfrânate, discuțiile despre afaceri, despre datoriile de bani, despre dobânzi și împrumuturi, mai grozave decât orice murdărie. Dar mai bine spus, nu

numai că-l astupă, ci-l și murdăresc. Iar cei care povestesc aceste lucruri bagă murdărie în urechile sufletului nostru”. (*Omilii la Matei*, omilia XXXVII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 460)

„Cei ce cântă ode satanicești se umplu de duhul cel necurat.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 181)

CÂRTIREA

„Toate să le faceți fără cârtire și fără de îndoială (Flp., 2, 14). Fiindcă diavolul nu vă poate împiedica să faceți binele, atunci alege un alt mod pentru a-și descărca ura împotriva voastră. Dacă nu iubirea de slavă deșartă, dacă nu lipsa de minte, dacă nu poate nimic din acestea, atunci pune cel puțin în sufletul celor slabi cârtirea (...)” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, p. 154)

„... a cârti este fapta celor nerecunoscători și fără de simțire.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, p. 156)

„Cârtirea aparține celor ce se ostenesc și muncesc pentru alții. Însă tu, care aduni pentru tine însuși, pentru ce cârtești? Nu-ți sporește averea? Pentru ce cârtește cel care lucrează de bună voie, iar nu silit? Mai bine i-ar fi să nu mai lucreze deloc, decât să lucreze cu cârtire, deoarece se pierde și ceea ce a făcut și până atunci. Nu vezi cum și în casele noastre facem la fel și zicem: *Mai bine nu mai făceam acest lucru decât să ajung la cârtire?* Și de multe ori preferăm mai degrabă să ne lipsim de slujba vreunora decât să le răbdăm cârtirile.

Urât lucru este cârtirea fiindcă e vecină cu blasfemia. Cârtirea este o mare nerecunoștință, de aceea cei ce sunt stăpâniți de ea sunt vrednici de pedeapsă. Cel ce cârtește este nerecunoscător față de Dumnezeu, este hulitor de Dumnezeu. Mai înainte existau neîncetate ispite, primejdii care se țineau lanț, nu era nici un fel de liniște, nici o mulțumire și din toate părțile curgeau nenorocirile; acum însă e liniște și ușurință în toate și atunci pentru ce cârtești? Că ești sărac? Dar gândește-te la Iov. Că ești bolnav? De ce te miri, fiindcă și tu ai cunoscut bunurile și reușitele lui, iar acum ești bolnav la fel ca și el. Gândește-te la el cum mult timp fiind acoperit cu bube stătea afară pe gunoi și ștergea cu un ciob puroiul din bubele sale. *Atunci nevasta lui a zis către el: te ții mereu în statornicia ta? Blestemă pe Dumnezeu și mori!* (Iov 2, 9). Sau poate a murit copilul tău. Ce dacă i-ai pierdut pe toți într-o moarte cumplită, la fel ca Iov? Știi că e o mare mângâiere pentru cel bolnav, aflat pe patul morții, să stai lângă el, să-i închizi gura și ochii, să te atingi de barba lui și să-l mângâi, și, în sfârșit, să asculți cele din urmă cuvinte ale muribundului. Dar de nimic din toate acestea n-a avut parte dreptul Iov, căci toți ai săi fii au fost deodată îngropați sub dărâmurile caselor!” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, pp. 156-157)

„Toate să le faceți, zice, fără de cârtire, și fără de îndoială (Fil., 2, 14). Cel ce face ceva cârtind, singur și-a tăiat și a pierdut plata, ca și israeliții, când și-au luat pedeapsa pentru cârtire.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIII, p. 374)

CEARTA (gravitatea)

„Nici o armă mai puternică nu poate fi pentru diavol precum cearta, lupta și războiul dintre oameni.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia II, p. 29)

„Dacă făcătorii păcii sunt fiii lui Dumnezeu, atunci răzvrătorii sunt fiii diavolului. Ce spui? Bagi intrigi și certe între alții? Și cu toate acestea, cine este atât de mișel? Zici tu. Ei bine, sunt mulți care se bucură de certurile dintre alții și sfășie trupul lui Hristos mai rău chiar decât ostașii care L-au împuns cu sulița, mai rău decât iudeii care Îi străpungeau mâinile și picioarele cu cuie. Și încă acest fapt este mai mic decât celălalt, căci aici membrele străpunse

se unesc iarăși, pe când acolo dacă se rupe unul din membrele bisericii, și nu se unește imediat, nu se va mai uni niciodată, ci va rămânea afară de trupul lui Hristos.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, p. 40)

CERȘETORIA (despre „traficantii de Hristos”)

„Chiar și dintre noi se scandalizează mulți de cerșetori, apoi cu atât mai mult cei de afară (ethnicii), care găsesc o mulțime de acuzații și pricini de nemulțumire, văzând oameni sănătoși și în stare de a munci ca să-și câștige hrana lor – cerând de pomană, și pe alții dându-le. De aceea ethnicii ne numesc pe noi creștinii negustori de Hristos, adică noi negustorim pe Hristos. De aceea, zice, se blestemă numele lui Dumnezeu (Rm., 2, 24).” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia VI, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 222)

CERTAREA (Domnului)

„Certarea ne este folositoare. Așadar certarea este împărtășirea sfințeniei, și încă foarte mult. Că dacă ea scoate din suflet trândăvia, pofta cea vicleană, sau dragostea de cele pământești, când întoarce sufletul, când îl face de a disprețui toate cele de aici (iar de felul acesta este necazul), oare atunci nu devine ea sfântă? Oare nu atrage asupra-ne harul Duhului? Să ne gândim la cei drepti, cum de au strălucit cu toții; oare nu prin necazuri și supărări?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXIX, p. 345)

CHEFURILE

„Chiar dacă ospetele n-au la temelia lor jaful și lăcomia, sunt tot așa de temute, pentru că la astfel de ospete mănânci și bei peste trebuință, iar lui Hristos nu-I dai nici cât îi trebuie, deși tu te desfătezi cu cele ale Lui”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 562)

„Acestea le spun nu doar împiedicând a vă întruni ca să ospătați împreună, ci împiedicând numai de a vă sluți și a nu umbla cu bun chip, voind adică să vă fie plăcerea plăcere, iar nu desfrâu, nu beție, nu destrăbălare, nu pierzanie și osândă.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 453)

„Și cum trebuie a ne bucura? Înălțând imnuri, făcând rugăciuni, iar în locul cântecelor acelor demonice, cântând psalmi și cântări duhovnicești. Atunci și Hristos va fi de față, și va binecuvânta întregul ospăț, când tu te vei ruga, când vei cânta cântări duhovnicești, când vei chema pe săraci să se împărtășească din bucatele puse pe masă și când în ospăț vei păzi cu grijă buna rânduială și înțeleaptă cumpătare. Atunci tu vei preface acel ospăț în biserică, căci în locul acelor strigăte zadarnice, și în locul acelor aclamări fără rost, tu dai bun temei imnului și rugăciunii către Stăpânul a toate. Să nu-mi spui că la asemenea ospete stăpânește o altă lege, ci tu îndreaptă relele pe care le vezi. Ori de mâncați, zice, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți (I Corinteni 10, 31). Fiindcă de la asemenea ospete se alimentează poftele voastre, de aici desfrânările, de aici femeile ce ies disprețuite, iar desfrânatele ajung să fie în mare cinste dinaintea voastră; de aici toate cele ale gospodăriilor s-au răsturnat, de aici miile de rele care au prăbușit totul, căci lăsând la o parte izvorul cel curat, alergați la canalul cel de scurgere a murdăriilor, dați buzna în mocirlă.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 454)

„... cheful, nu pare un rău, dar cheful duce la beție, iar beția la mii și mii de păcate.” (*Cuvânt la Înviere*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 146)

„Să nu faceți din zi noapte cu beții, cu chefuri și cu cântece de rușine!” (*Omilie la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 473)

„Aș putea arăta și în alt chip câtă pagubă, câtă neplăcere și câtă rușine atrag după sine îmbuibarea și chefurile dacă aș înșira toate bolile pe care le întipăresc în suflet chefurile. Bolile sufletului sunt cu mult mai multe și cu mult mai cumplite decât bolile trupești. Din pricina îmbuibării și a chefurilor oamenii ajung molâi, lași, obraznici, îngâmfați, desfrânați, insultători, destrăbălați, mânioși, cruzi, moșieri, lacomi, slugarnici și, ca să spun pe scurt, nu sunt buni de nici o treabă de folos și necesară. Cumpătarea are dimpotrivă, cu totul alte urmări.” (*Despre Feciorie*, 70, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 120)

CIMITIRUL (- loc de odihnă)

„Pentru asta și locul acesta se numește cimitir, ca să afli că cei care s-au săvârșit și se află aici n-au murit, ci dorm, stau culcați.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 80)

„Peste tot, în Noul Testament, moartea se numește somn; pentru asta și locul acesta se numește cimitir, adică loc de dormit.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 81)

„Când aduci aici un mort, nu plânge. Nu-l duci la moarte, ci la somn. Ți este de ajuns numele ca să-ți aline durerea. Vezi unde-l duci? În cimitir, într-un loc unde se doarme. Vezi și când îl duci? După moartea lui Hristos, când s-a tăiat puterea morții. Așa că și locul și timpul îți alină jalea și durerea. Mai cu seamă femeilor li se potrivesc cuvintele acestea, pentru că ele sunt mai slabe de inimă, pentru că ele cad ușor doborâte de durere. Dar numele locului acestuia le este leac bun durerii lor.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 81)

CIMITIRUL (- școala înțelepciunii)

„Pentru ce te mândrești, omule? Pentru ce te fălești? Ce nădăjduiești de la slava lumii și de la bogăție? Să ne ducem la morminte, vă rog, și să vedem tainele de acolo. Să vedem pe om descompus, oasele roase, trupurile putrezite. Dacă ești înțelept, privește! Dacă ești priceput, spune-mi: Cine e împăratul, cine e ostașul? Cine e stăpânul, cine e robul? Cine e înțeleptul, cine e neînțeleptul? Unde-i frumusețea tinereții? Unde-i fața cea frumoasă? Unde-s ochii cei strălucitori? Unde-i nasul cel bine întocmit? Unde-s buzele cele arzătoare? Unde-i frumusețea obrazilor? Nu-s toate praf? Nu-s toate cenușă? Nu-s toate pulbere? Nu-s toate putreziciune?

Gândindu-ne la acestea, fraților, și aducându-ne aminte de ziua noastră cea din urmă, să ne întoarcem, cât mai avem timp, de pe calea noastră cea rătăcită.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, pp. 180-181)

„Oriunde ai privi, vezi coșciuge, morminte, racle ale celor răposați! Vederea acestor morminte ne ajută mult să filosofăm. Sufletul, de este trândav, se trezește îndată când le vede; de este treaz și râvnitor, ajunge mai râvnitor; de se plânge de sărăcie, se mângâie îndată când vede mormintele acestea; de se laudă cu bogăția, se smerește și se pleacă. Vederea mormintelor ne face pe fiecare din cei ce le privim să ne gândim la sfârșitul nostru, ne silește să filosofăm fără să vrem și ne convinge să nu socotim nimic trainic din cele din lumea aceasta, nici din cele triste, nici din cele vesele. Iar cel care-i convins de asta nu cade ușor în cursa păcatului. De asta și un înțelept ne îndeamnă, zicând: *în toate cuvintele tale adu-ți aminte de cele mai de pe urmă ale tale și în veac nu vei păcătui*, iar un altul grăiește la fel cu

acesta, sfătuindu-ne așa: *Gătește pentru ieșire lucrurile tale și pregătește-te de drum*. Nu vorbește de drumul acesta de pe pământ, ci de plecarea noastră din lumea aceasta.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 497-498)

„Când ieșim afară de zidurile cetății, când venim la mormintele acestea și vedem mulțimea celor răposați, vederea celor de aici ne face, cu voia sau fără voia noastră, să avem astfel de gânduri; iar o dată cu ele, să ne înălțăm de la cele pământești și să ne desprindem de dragostea ce-o avem pentru lucrurile din lumea aceasta. Dar nu vom fi stăpâniți numai de aceste gânduri, ci ne vom și grăbi spre patria noastră cea veșnică; vom primi de aici destulă mângâiere ca să ne pregătim și să ne rânduim toate lucrurile noastre pentru plecarea pe tărâmul celălalt, știind că tot ce lăsăm din lucrurile noastre aici pe pământ le lăsăm spre paguba noastră.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 498)

CINSTEA (cinstește-te pe tine însuți!)

„Pentru ce ceri slavă de la altul? Cinstește-te pe tine însuși și nimeni nu va putea să te necinstească. Dar dacă te necinstești pe tine însuși, nu vei fi cinstit chiar de te-ar cinsti toată lumea”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 979)

CINSTEA (dorința de a fi cinstiți de oameni)

„Poate că te bucuri de cinste? Respinge-o, știind bine că aceasta te face datornic. Nimeni nu-ți dă cinste? Pentru aceasta încă trebuie a te bucura, căci Dumnezeu nu-ți va pune înainte și acest păcat pe lângă celelalte, că te-ai bucurat de cinste.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 146)

„Măcar cu atâta te vei alege, că nu vei fi răspunzător de o mai mare pedeapsă. Căci cel ce nu este cinstit în viața aceasta, ba încă este disprețuit și nu se bucură de nici o considerație, ba încă este și batjocorit, dacă nu altceva, cel puțin cu aceasta se va folosi, anume că nu va fi răspunzător pentru că a fost cinstit de cei de o potrivă cu le. Dar, apoi, și altele multe câștigă: se umilește, nu cugetă niciodată lucruri mari de el, ba nici nu le voiește, și mai mult încă este cu băgare de seamă la sine însuși. Cel ce se bucură de multă cinste, pe lângă multele datorii ce le are, cade și în ușurință, și în slavă deșartă, și la urmă devine robul oamenilor, după care, stăpânirea aceasta sporind tot mai mult, este silit a face multe pe care nu le voiește. Deci, iubitorilor, știind că este mult mai bine pentru noi de a nu umbla după slavă și cinste, nici să nu le căutăm, ci chiar dacă ni se dau, să le respingem, să le aruncăm de la noi și să înăbușim pofta aceasta. Acestea sunt spuse atât către stăpânitori cât și către cei stăpâniți. Tot sufletul care pofteste cinste și slavă, nu va vedea Împărăția cerurilor. Nu este acesta cuvântul meu și nici că grăiesc de la mine aceste vorbe, ci sunt ale Sfântului Duh. Nu vor vedea zic, chiar fapte bune de ar avea unii ca aceștia. *Și-au luat, zice, plata lor* (Matei 6, 5). Deci, cel ce își ia plata sa, cum va vedea Împărăția cerurilor?” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, pp. 146-147)

CINSTIREA (lui Dumnezeu)

„Desigur că pe Dumnezeu Îl cinstește și cel ce îndeplinește poruncile Lui, însă cu atât mai mult Îl cinstește cel ce se înțelepțește prin credință; acela a ascultat de Dumnezeu și I s-a supus, pe când acesta a luat în sufletul său credința cuvenită despre El, și prin ea mai mult L-a

slăvit și L-a admirat decât prin fapte. Lauda aceea este a celui ce a săvârșit fapte, pe când aceasta se raportează la Dumnezeu și pe El Îl slăvește, căci totul este al Său; unul ca acesta se laudă pentru că-și închipuie lucruri mari despre Dumnezeu, ceea ce se raportează la slava Lui.

De aceea zice Apostolul că credinciosul are laudă la Dumnezeu; și nu numai pentru aceasta, ci și pentru alt motiv. Credinciosul se laudă iarăși nu numai pentru că iubește cu adevărat pe Dumnezeu, ci și pentru că și el se bucură de dragoste și cinste din partea lui Dumnezeu. După cum el a iubit pe Dumnezeu prin faptul că și-a închipuit lucruri mari despre El (căci aceasta este dovadă de dragoste), tot așa și Dumnezeu l-a iubit, deși era răspunzător de mii de păcate, și nu numai că l-a scăpat de pedeapsă, ci încă l-a făcut și drept. Așadar are dreptul de a se lăuda, ca unul ce s-a învrednicit de atâta dragoste.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 127-128)

„Slava și cinstirea nu se aduc numai prin vorbe, de vreme ce și El nu ne-a făcut numai prin vorbe, ci și prin fapte. Tot așa și noi să-L cinstim prin fapte deși cinstea pe noi ne atinge, nu pe El, fiindcă El nu are nevoie de nimic din partea noastră, ci noi avem nevoie de El. Încât, dacă-l cinstim pe El, pe noi înșine ne-am cinstit. Că după cum cel ce deschide ochii spre a vedea lumina soarelui, lui singur îi folosește, admirând frumusețea acestui corp ceresc, iar soarelui nu i-a adus nici o mulțumire, fiindcă nu l-a făcut mai strălucitor decât era, tot așa, ba încă cu atât mai mult, cu Dumnezeu; căci cel ce admiră și cinstește pe Dumnezeu, pe sine se cinstește și se folosește foarte mult.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IV-a, p. 52)

CINSTIREA (aproapelui)

„Cine cinstește mai mult pe aproapele decât pe sine face ca și acela să-l cinstească, cercetându-se oarecum între ei, care va da cinstea mai întâi celuilalt.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 133)

CIRCUMCIZIUNEA

„Deși circumciziunea a fost dată de Dumnezeu, totuși fiindcă prin Evanghelie a fost desființată la timp, toate mijloacele le întrebuița Pavel spre a o dezrădăcina.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 23)

„În adevăr, faptul e cert, că cel ce se circumcide o face aceasta fiindcă se teme de lege; cel ce se teme de lege însă, nu va crede în puterea harului, iar cel ce nu crede, nu va câștiga nimic de la cel ce n-a crezut. Și însă o consideră de stăpână, apoi de ar contraveni chiar la cele mai mici ordinațiuni și pe cele mai mari le-ar păzi, el totuși cade sub blestem; supunându-se pe sine blestemului și respingând libertatea acordată de credință, cum se va putea mântui?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 98)

CITIREA (cărților sfinte)

„După cum foamea este semn al bune stări trupești, tot așa și râvna de auzirea cuvintelor dumnezeiești este dovada cea mare a sănătății voastre sufletești”. (*Omilia la Facere*, omilia IV, I, în col. PSB, vol. 21, p. 56)

„După cum pofta de mâncare este nespus de mare semn de sănătate, tot așa și pofta după învățătura cea duhovnicească este dovada cea mai puternică a sănătății sufletești”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 409)

„Cine dintre voi, vă rog, atunci când este în casa sa, ia în mâinile sale cartea creștină, cercetându-i cuvintele, citind-o și meditănd-o cu grijă? Nimeni; ci cei mai mulți, ne aflăm ca grei și stingheri la acestea; sunt cărți la puțini. Încă nici cei ce au, nu se folosesc prea mult de ele, ci le păzesc cu grijă în cabinetele lor, bine legate, sau puse în coperti, și nu sunt curioși decât pentru frumusețea copertei și pentru frumusețea literelor; căci să le citească ei nu-și fac nici cea mai mică grijă. În sfârșit, dacă ei cumpără cărți, o fac nu pentru a le citi, ci pentru a câștiga, mai ales a se mândri cu bibliotecile lor. Atât este de mare fastul pe care-l produce slava deșartă! Eu nu aud să spună nimeni că are un mare folos din citire sau vanitate, ci dimpotrivă, se slăvește citind cărțile scrise în aur.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXII, 1, p. 155)

„Precum hrana aceasta noi o pretindem în fiecare zi, tot așa pretindem ca și cuvintele credinței pururea să le cerem, pururea să ne hrănim cu ele, pururea să le rumegăm așa-zicând în noi, într-una vorbind de aceasta, pururea medităndu-le, fiindcă au în ele nu orice fel de hrană.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XII-a, p. 124)

„... cel ce vrea să dobândească această filosofie dumnezeiască, trebuie să studieze mult.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 35)

„Sunt iubitori de osteneală și iubitori de Hristos și le sunt dragi cărțile, că celui ce-i sunt dragi cărțile, adevărat i se cade să se cheme și de Hristos iubitor.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 172)

CITIREA (cărților sfinte - folosul)

„... vom putea, chiar stând acasă, și după masă și înainte de masă, să luăm în mână cărțile dumnezeiești ca să scoatem din ele folos și să dăm sufletului hrană duhovnicească. După cum trupul are nevoie de hrană, tot așa și sufletul are nevoie de hrană duhovnicească și de zilnică reîmprospătare a cuvintelor dumnezeiești, pentru ca întărindu-se să poată rezista răzvrătirilor trupului și vrăjmașului, care se năpustește neconținut asupra noastră, ca să ne robească sufletul. De aceea și fericitul profet David a numit fericit pe acela care cugetă la legea Domnului ziua și noaptea (Ps., 1, 2); iar fericitul Moise, învățând pe poporul iudeu, îl dăscălea, zicând: *Și când mănânci și când bei și când te saturezi, adu-ți aminte de Dumnezeuul tău!* (Deut., 8, 10)” (*Omilii la Facere*, omilia X, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 126)

„De ne întărim așa în fiecare zi și prin citirea dumnezeieștilor cărți și prin ascultarea predicilor și prin convorbiri duhovnicești, vom putea fi și noi de nebiruit, vom face fără putere uneltirile diavolului și vom dobândi și împărăția cerurilor, cu harul și iubirea de oameni a Domnului Iisus Hristos...” (*Omilii la Facere*, omilia X, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 127)

„Așadar să ne ocupăm mintea cu aceste dumnezeiești învățături ca și noi să câștigăm cele mai mari daruri și ca și pe acela să-l putem birui și să atragem asupra noastră și mai mult ajutorul lui Dumnezeu. Făcând așa, vom avea spor în tot ce facem; cele grele vor fi ușoare, cele ce par a fi pline de tristețe vor lua sfârșit și nimic din cele prezente nu ne va putea întrista”. (*Omilii la Facere*, omilia XIV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 165)

„Că grija de astfel de lucruri va aduce sufletului vostru un mare și mântuitor bine. Îngrijindu-ne de acestea vom putea să placem lui Dumnezeu; vom avea gurile noastre curate de ocări, de cuvinte de rușine și defăimări, pentru că cercetăm cuvinte duhovnicești; vom fi de temut și demonilor, pentru că limba este întrarmată cu astfel de cuvinte; în sfârșit vom atrage asupra noastră și mai mult harul lui Dumnezeu, pentru că privirea noastră va fi și mai pătrunzătoare. Că pentru asta ne-a dat Dumnezeu ochi, gură și auz, ca toate aceste mădulare să-I slujească Lui; să rostim cuvintele Lui, să facem poruncile Lui, să-I cântăm neîncetat

imne, să-I înălțăm mulțumiri și prin toate aceste mădulare să ne curățim conștiința. După cum trupul ajunge mai sănătos când respiră aer curat, tot astfel și sufletul ajunge mai înțelept dacă este hrănit cu niște gânduri ca acestea. Nu vezi că și ochii trupului lăcrimează mereu dacă-i ținem la fum, dar dacă stăm la aer curat, în livezi, lângă izvoare, în grădini sunt mai pătrunzători și mai sănătoși? Tot așa și cu ochiul sufletului; dacă paște în livada cuvintelor duhovnicești va fi curat, limpede și ager; dar dacă umblă în fumul grijilor lumești va scoate nenumărate lacrimi și va plânge și acum pe pământ, dar și atunci pe lumea cealaltă”. (*Omilia la Matei*, omilia II, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 33-34)

„Monahii nu cântă numai și se roagă, ci și citesc. Priveliște încântătoare pentru cei ce-i văd. După ce se termină slujba, unul ia în mâini pe Isaia și stă de vorbă cu el; altul vorbește cu apostolii; altul citește cărțile alcătuite de alții, filozofează despre Dumnezeu, despre univers, despre cele văzute, despre cele nevăzute, despre cele materiale, despre cele spirituale, despre nimicnicia vieții acesteia, despre măreția vieții viitoare.

Se hrănesc cu o hrană minunată; nu pun pe masa lor carne de vită, fiartă sau friptă, ci cuvintele lui Dumnezeu mai dulci decât mierea și fagurele (Ps., 18, 11), miere minunată și cu mult mai bună decât mierea cea veche cu care se hrănea în pustie Ioan Botezătorul. Mierea aceasta n-o adună din flori niște albine sălbatice, nici n-o depun în stupi după ce o fac bună la gust cu rouă, ci o pregătește harul Sfântului Duh, care în loc să o mai depună în căsuțe de ceară, în faguri și în stupi, o depune în sufletele sfinților, ca, acela care voiește, să o poată mânca neconținut și în toată via. Monahii, imitând și ei aceste albine, zboară în jurul fagurilor cărților sfinte și culeg din ele multă plăcere. Iar dacă vrei să cunoști dulceața mâncării lor, apropie-te de ei și vei vedea ce lucruri plăcute și bune la gust, ce lucruri de mireasmă duhovnicească ies din gurile lor”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 789)

„Când vede diavolul săpată legea lui Dumnezeu într-un suflet, și că inima este masa pe care este scrisă, el nu îndrăznește să meargă mai înainte. Atunci când edictul regelui, nesăpate pe o coloană de bronz, ci imprimate într-un suflet evlavios prin Duhul Sfânt, fac să strălucească în afară frumusețea lor și lumina lor, nu pot fi privite în față, el întoarce spatele și fuge imediat; nimic nu este așa de grozav diavolului, și nu alungă mai iute gândurile care le inspiră el, ca un suflet care meditează legea lui Dumnezeu, și care rămâne mereu aplecat asupra acestei fântâni. Nici un necaz, oricât de grav ar fi, nu va putea să-l tulbure, nici un progres nu-l va putea umfla, nici să se mândrească; ci în mijlocul furtunilor și al viforului, el se va bucura de un mare calm.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia III, 1, pp. 16-17)

„Cel ce știe cuvintele cele sănătoase, niciodată nu se îmbolnăvește.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVII-a, p. 186)

„... monahul vorbește cu profeții, că își împodobește sufletul cu înțelepciunea lui Pavel, că trece neconținut de la Moise la Isaia, de la Isaia la Ioan, de la acesta la altul (...) Și se știe că sufletul ni se formează după sufletul celor cu care stăm neconținut de vorbă. Prin urmare, monahul își formează sufletul după sufletul apostolilor și al profeților.” (*Comparație între împărat și monah*, 1, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, 2, p. 247)

„Nu te veselește beția, ci rugăciunea duhovnicească! Nu vinul, ci cuvântul de învățătură! Vinul aduce furtună, iar cuvântul, liniște: unul tulbură, altul alungă tulburarea; unul întunecă mintea, altul o luminează pe cea întunecată; unul aduce necazuri ce nu erau, altul le alungă pe cele ce sunt. Nimic nu aduce atâta bucurie și veselie precum cuvântul de învățătură, care ne îndeamnă să disprețuim lucrurile acestei lumi, să dorim cele viitoare, să nu socotim având trăinicie nimic din cele omenești, nici bogăția, nici puterea, nici onorurile, nici mulțimea slugilor.” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 10-11)

„Să ne îngrijim dar a ne dobândi dumnezeieștile Scripturi, ca să nu poată diavolul să ne rănească de moarte! Să nu adunăm aur, îngropându-l în pământ, ci să ne adunăm cărți duhovnicești. Aurul, atunci când se înmulțește, uneltește împotriva stăpânilor lui; cărțile însă, când se înmulțesc, aduc mare folos celor ce le au.

După cum au mare siguranță cei ce locuiesc într-o casă în care sunt depozitate armele împărătești, chiar de nu se folosește nimeni de ele, că nu îndrăznesc să atace casa aceia nici hoții, nici spărgătorii, nici alt răufăcător, tot așa și casa în care se găsesc cărți duhovnicești; acestea izgonesc dintr-însa toată lucrarea diavolească și sunt pentru cei ce locuiesc în ea puternic îndemn de virtute. Chiar numai vederea cărților ne face mai trândavi în a lucra păcatului.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 71-72)

„Să avem în casă cărți duhovnicești. Atunci când le citim, îndepărtăm de la noi lucrarea diavolului, suntem mângâiați sufletește și prindem curaj ca să mergem pe calea virtuții.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 364)

CLEVETIREA (îndreptată asupra celor virtuoși)

„Că nici nu-i cu putință ca toți oamenii să vorbească de bine pe cei care duc o viață virtuoasă”. (*Omilii la Matei*, omilia XV, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 182-183)

CLEVETIREA (manifestarea ei)

„Și ceea ce este culmea ridicolului la acești oameni care, lăsând la o parte treburile lor, se ocupă astfel de aproapele lor, este că, încredințând altora o taină, îi roagă și-i roagă cu stăruință, să nu spună nimănui: arătând prin aceasta că ei înșiși ar fi trebuit să tacă. Căci dacă tu rogi pe acela să nu spună nimănui, cu atât mai mult ar trebui să nu spui tu cel dintâi. E o taină pe care trebuie s-o păzești: tu o dai la lumină și-ai voi, în fine, ca să nu fie aflată. Dacă tu voiești ca nimeni altul să n-o știe, nu spune nimic tu însuși; dar când tu n-ai știut să păzești taina, în zadar voiești să faci pe alții să ție ascuns ceea ce tu îi încredințezi. Dar a vorbi de rău e plăcut, ziceți voi; din contră, e plăcut a nu vorbi de rău. Acela care clevește în continuu este neliniștit, el bănuiește, se teme, se căiește, își mușcă limba, tremurând ca nu cumva cuvintele sale să fie auzite și să aducă mare pericol pentru el.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, p. 63)

„Iubiților, să fugim de grăirea de rău, căci nu este alt păcat mai cumplit și mai ușor de făcut decât acesta. Pentru care pricină? Pentru că se face mai repede decât altă călcare de lege și răpește degrabă pe cel ce nu ia aminte. Celelalte păcate au trebuință de vreme, de cheltuială, de răbdare, de ajutători și de multe ori cu îndelungarea vremii nu se mai fac. De pildă: Voiește cineva să omoare, voiește cineva să fure, sau să nedreptățească? Dar trebuie să lucreze mult, și zăbovind, i s-a potolit mânia, s-a depărtat de la el pornirea cea rea, i s-a stricat scopul lui cel rău și n-a mai dus la sfatul lui lucrarea. La grăirea de rău nu este așa. Căci de nu vom fi foarte treji, iute ne răpește. Și ca să grăim de rău nu este nevoie nici de vreme, nici de răbdare, nici de cheltuială, nici de vreo altă lucrare, ci de ajuns este numai a voi și îndată voința s-a făcut lucrare, căci numai limba este aceea ce slujește. Și răul acesta se răspândește iute, înconjurându-ne cu lesnire, iar osânda și pedeapsa sunt cumplite.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 104)

CLEVETIREA (gravitatea)

„Nu a vătămat niciodată atât de mult cel ce a mâncat trup omenesc, pe cât a vătămat cel ce a înfipt mușcăturile lui în sufletul altuia; căci pe cât sufletul e mai respectat decât corpul, pe atât și mușcătura lui e mai grozavă. *Vedeți să nu vă nimiciți unul pe altul.* Acestea le zice, pentru că discordia și lupta sunt fapte destructive și nimicitoare atât pentru cei ce le introduc, cât și pentru cei ce le primesc; aceste fapte sfâșie totul, mai rău chiar de cum sfâșie molia hainele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 109)

„Suntem gata totdeauna de a acuza, suntem pregătiți în orice timp de a învinovăți. Chiar dacă nu ni s-ar cășuna alt rău, aceasta numai ar fi de ajuns a ne pierde și a ne duce în gheenă, aceasta ne împresoară de mii de rele. Și ca să afli că este așa, ascultă ce spune Proorocul: *Șezând împotriva fratelui tău, zice, ai clevetit* (Ps., 49, 21). *Dar nu eu, zici tu, ci acela a grăit.* Dar dacă tu nu ai fi vorbit, altul n-ar fi auzit, sau și de ar fi auzit, n-ai fi fost tu cauza păcatului. Trebuie de a dosi și a acoperi defectele aproapelui, pe când tu le trâmbezezi sub pretext de iubire de adevăr. Nu ești acuzator, ci flencănitor, bârfitor, nebun. Privește câte rele izvorăsc de aici. Mânii pe Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXI, p. 263)

„Urât obicei, într-adevăr, urât obicei să-i învinuiești numai pe frați, și să nu te îngrijești de îndreptarea lor! Să dai pe față păcatele celor păcătoși, și să nu-i vindecî.” (*Către iudei*, cuv. VIII, 4, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 391)

„Clevetirea mănâncă carnea fratelui, ea sfâșie carnea aproapelui. Și, pentru aceasta, Sfântul Pavel ne înspăimântă, zicând: *Iar dacă vă mușcați unii pe alții și vă mușcați, luați seama să nu fiți nimiciți unii de către alții* (Gal., 5, 15). Tu n-ai înfipt dinții în carne, dar clevetirea ta s-a înfipt în suflete, le-ai rănit și le-ai încărcat de mii de nenorociri, pe al tău însuși, pe al aceluia care te ascultă și multe altele: căci pe acel care te aude clevetind nu l-ai făcut mai rău după cum era? Și chiar de ar fi păcătos, el va păcătui mai ușor încă, de îndată ce și-a întâlnit tovarășul; e drept, păcatele altuia îi vor da semeție și mândrie și va căpăta o prea mare încredere în sine.

Mai mult încă, tu ai rănit toată Biserica, căci acei care te ascultă atribuie greșelile de care vorbești nu unui singur membru, ci întregului popor creștin; necredincioșii nu vor zice că unul sau altul este un nerușinat și un desfrânat, ci vor urmări cu clevetirile lor pe toți creștinii. Astfel se dă ocazie de a blestema pe Domnul: căci dacă trăim cu sfințenie, numele lui Dumnezeu este lăudat, dar dacă păcătuim, este blasfemiât și batjocorit. Tu acoperi de rușine pe acela căruia îi dai pe față păcatul și, astfel, îl faci mai nerușinat și-ți capeți un dușman. În fine, meriți să fii pedepsit, fiindcă te ocupi cu lucruri care nu te privesc deloc. Să nu-mi zici, eu sunt un vorbitor de rău, dacă mint; dar dacă spun adevărul, nu merit acest nume. Căci a vorbi de rău pe altul, chiar fără să minți, este o greșală; fariseul nu spunea decât adevărul, când arunca atâtea învinuiri asupra vameșului, și totuși aceasta nu-i folosi la nimic.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, pp. 61-62)

„În momentul de a pronunța înfricoșătoarea sentință, Dumnezeu nu va privi numai felul greșelilor noastre, ci și judecățile ce vom fi făcut asupra greșelilor fraților noștri; pentru aceasta, ne-a îndemnat, zicând: *Nu judecați ca să nu fiți judecați* (Matei 7, 1), căci ceea ce atunci va mări desigur greșelile noastre, vrednice prin ele însele de pedeapsă, va fi judecata ce am făcut-o asupra fratelui nostru. Căci după cum umanitatea, blândețea, iertarea ridică greșelilor o parte din greutatea lor, tot astfel răutatea, cruzimea, neiertarea adaugă păcatelor proprii o mai mare greutate.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, p. 64)

„... am numit muște pe cei care vorbesc de rău pe alții și am arătat că pe bună dreptate îi numesc așa, căci după cum muștele se așază pe rănilor și bubele altora, tot așa și cei ce vorbesc

de rău pe alții mușcă din păcate străine și îmbolnăvesc cu aceasta pe cei cu care vorbesc; iar pe cei care nu fac acest lucru, pe cei care nu vorbesc de rău pe alții, i-am numit albine; ei nu răspândesc boli, ci fac faguri de mare evlavie, zburând în livada virtuții sfinților.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 1, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 6)

„Oamenii aceștia, care pururea se îngrijesc de cele străine, săvârșesc însă și o altă nebulie foarte mare. Dacă iarăși au iscodit ceva, îndată o spun altuia, dar opresc pe acesta cu asprime a mai spune cuiva, și tocmai prin aceasta dau a înțelege că ei au săvârșit ceva vrednic de prihănit. Căci, dacă tu dorești ca ceva să nu se mai spună, ar fi trebuit tu însuși mai întâi de toate să nu spui. Voiești tu ca ceva să nu fie cunoscut, atunci trebuie ca tu însuși să o faci mai întâi. Dar dacă tu însuși nu poți tăcea, în zadar îndemni pe alții la tăcere.

Dar poate tu vei zice: *Este foarte dulce și plăcut a defăima pe altul*. Dimpotrivă, a nu defăima este plăcut. Cine a defăimat pe altul, cade în încurcături, se teme de urmările cele rele, se căiește, și adeseori și-ar mușca limba; și tremură, ca nu cumva ceea ce a spus să îi aducă o mare primejdie și o cumplită daună. Dimpotrivă, cine stăpânește limba sa, este liber de toată această mâhnire și trăiește într-o liniște dulce. *De ai auzit ceva – zice înțeleptul Sirah, las-o să moară în tine; fii liniștit, nu vei crăpa din aceasta* (Sir. 19, 10). Ce vrea să zică aceasta: *Las-o să moară în tine?* Aceasta vrea să zică stărpește-o, îngroap-o, fă-o să nu mai iasă afară.” (*Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, pp. 87-88)

„Cine n-a grăit de rău pe altul pe ascuns (Matei 7, 1- 5)? Și, totuși, chiar Vechiul Testament poruncește ca aceia care săvârșesc acest păcat să fie osândiți la moarte.” (*Apologia vieții monahale*, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 201-204)

„Să nu ne mușcăm și să nu ne mâncăm unii pe alții, căci cei ce mușcă cu cuvintele sunt mai răi decât cei ce mușcă cu dinții. Căci aceia cu dinții mușcă trupul, iar aceștia cu cuvintele mușcă sufletul, rănesc cinstea, făcând rana nevindecată. Și va primi pedeapsă mai mare, cu cât mai cumplită este mușcarea. Și cel ce mușcă, adică grăitorul de rău, nu va scăpa de pedeapsă, fiindcă nu are pricină, dreaptă sau nedreaptă, a răutății sale. Celelalte păcate, cu toate că au pricini necuviincioase: curvarul își împlinește pofta, hoțul își ușurează lipsa, ucigașul de oameni își potolește mânia, dar grăitorul de rău nu poate aduce nici o pricină. Căci spune-mi: ce avuție de bani dobândește? Ce poftă își împlinește? Nici una din astea, ci grăirea de rău este o fiică a zavistiei, care nu are nici o pricină, nici dreaptă, nici nedreaptă. De aceea s-a lipsit de toată iertarea.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 97-98)

CLEVETIREA (paguba sufletească a celui ce zămislește clewetirea)

„... aceasta e o cursă a diavolului; că păcatul acesta al vorbitului de rău nu are nici o plăcere, ci numai pagubă. Omul care vorbește de rău strânge în sufletul său comoară rea. Dacă omul care are în el un germen de boală se îmbolnăvește el mai întâi, cu mult mai mult cel care strânge în el însuși răutatea, care e mai amară decât orice germen de boală, va suferi cele mai grele chinuri, pentru că își bagă în suflet o cumplită boală. Și se vede aceasta din cele ce scoate pe gură. Dacă pe ceilalți îi supără atâtea vorbele lui, cu mult mai mult supără sufletul care le zămislește. Cel care vorbește de rău pe altul se pierde pe el însuși mai întâi, după cum cel care calcă pe foc se frige, cel care se izbește de oțel se vatamă, iar cel care lovește într-un cui sângerează”. (*Omiliile la Matei*, omilia XLII, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 502-503)

„Nu trebuie să se întristeze cei care sunt vorbiți de rău, ci cei care vorbesc de rău. Pentru că cei care sunt vorbiți de rău nu vor trebui să dea socoteală pentru vorbele care s-au spus despre ei. Cei ce trebuie să se neliniștească și să tremure sunt oamenii care îi vorbesc de rău pe ceilalți, căci mai devreme sau mai târziu vor fi duși fără voia lor dinaintea tronului de judecată a lui Dumnezeu, unde vor da socoteală pentru spusele lor. De asemenea, cei care vorbesc de rău trebuie să se neliniștească și pentru cât anume din ce au spus este adevărat.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 252)

CLEVETIREA (ascultarea cuvintelor clevetitoare – gravitatea)

„Și nu numai să nu grăim de rău pe alții, și nici să ascultăm pe alții când grăiesc de rău, căci și pentru aceasta este pregătită vina și osânda mare. Fiindcă zice: *Auz deșert să nu primești* (Ieș., 23, 1). Și n-a zis *auz deșert să nu crezi*, ci nici să-l primești. Astupă-ți urechile oprind intrarea grăirii de rău și arată că tu cel ce auzi nu ești un vrăjmaș și potrivnic mai mic celui ce grăiește de rău, decât cel ce se prihănește și se grăiește de rău. Urmează Proorocului care zice: *Pe cel ce clevetea în ascuns pe vecinul său, pe acela l-am izgonit* (Ps., 100, 5). Nu a zis că *nu am crezut*, sau că *nu am primit cele grăite de el*, ci *l-am izgonit* ca pe un vrăjmaș și potrivnic.” (Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 102)

CLEVETIREA (atitudinea noastră la auzul clevetirilor ce ni se aduc)

„Așadar oamenii păcătoși sunt vrednici de milă, chiar dacă nici un om nu vorbește rău de ei. Dimpotrivă, vrednici de a fi invidiați sunt oamenii virtuoși, chiar dacă lumea îi disprețuiește. Pentru că atunci când omul are conștiință curată, oricâte valuri s-ar ridica asupra sa, el va ajunge negreșit la un port liniștit. Însă atunci când are pe conștiință fapte murdare, chiar dacă toate i-ar merge din plin și chiar dacă marea ar fi liniștită, în cele din urmă se va scufunda.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 252-253)

„Dar orice ni s-ar întâmpla, să nu se pese de vorbele celorlalți, ci de dreptatea din cuvintele lor. Așadar, dacă ne acuză cu dreptate, trebuie să plângem și să ne pocăim. Iar dacă ne acuză pe nedrept, trebuie pe aceia să-i plângem, iar pe noi să ne fericim, aducându-ne aminte de cuvintele Domnului: *Feriți-vă să nu vă ocăriți și să nu vă prigoniți și să nu ziceți tot cuvântul rău împotriva voastră* (Matei 5, 11). În asemenea împrejurări să nu vă întristați, ci să vă bucurați, pentru că veți primi multă răsplată în ceruri.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 258)

„Te-a clevetit pe tine cineva, numindu-te preadesfrânat sau desfrânat? Dacă acestea sunt adevărate, îndreptează-te, iar dacă sunt minciuni, râzi. De știi că ai întru tine din cele ce s-au zis, înțelepțește-te, iar de nu știi, defaimă-te. Dar mai ales nu râde, nici defăima, ci bucură-te și saltă după cuvântul Domnului, care ne poruncește asta. Căci zice: *Când vă vor ocări și vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră mințind pentru Mine, bucurați-vă și vă veseliți, că plata voastră multă este în ceruri* (Mt., 5,11) și iarăși: *Bucurați-vă și vă veseliți când vor scoate numele voastre ca un rău din pricina Fiului Omului* (Lc., 6, 22-23). Iar dacă cele zise vor fi adevărate și tu vei suferi cuvintele cu blândețe, vei suspina cu amar și-ți vei osândi greșalele tale, iar nu vei ocări împotriva și nu vei osândi, vei lua nu mai puțină plată de la cel dintâi.” (Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 127-128)

„Nu cuvintele în sine obișnuiesc să ne sălbaticească, ci petrecerea în vrajbă și aprinderea de ea. Căci de multe ori aceleași cuvinte auzindu-le de la prieteni, care glumesc, sau de la copiii cei mici, nu numai că nu pătimim nimic rău din auzirea lor, ci râdem și ne veselim de ele. Suntem așa pentru că nu le auzim cu minte stricată, nici cu suflet cuprins de mânie. Așa și de la vrăjmași de vei auzi oarecare cuvinte, nu vor putea să te vateme de vei lepăda vrajba și vei stinge mânia.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 138)

„Ți-a zis cu vrăjmășie *preacurvar și hoț*, dar ce este aceasta? De zice adevărul, se îndreptățește pe sine, iar de zice minciună, râde și tu de dânsul, fă-te dar de acum întreg la minte și bun. Iar de nu știi nimic de cele ce te grăiește de rău, nu numai nu băga de seamă cele zise, ci te și bucură și te veselește, după cuvântul Domnului, care zice: *Când vă vor zice tot cuvântul rău, bucurați-vă, că plata voastră multă este în ceruri*, iar de te părăște cu adevărat, rabdă și tu cu smerenie cele ce se zic și să nu-i stai împotrivă, să-l suduiești, ci să suspini și să lăcrimezi cu amar pentru păcatele tale și vei afla iertăciune, pentru că ceea ce nu fac pritenii, o fac neprietenii cu răutate grăind, deși adevăruri grăiesc, că prietenii purtându-se cu momeli și nezacându-le acestea în față, spre mai mare umflătură ridică boala, iar dușmanii din vrăjmășie pornindu-se și păcatele muștrând de nevoie se pun la îndreptare și se face la noi vrajba poveste de mare folos; de aceea să nu zicem că cutare se luptă cu mine și mă îndeamnă să grăiesc cuvinte grozave și de ocară, ci noi suntem vinovați de aceste răutăți în toată vremea.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 54-55)

CLEVETIREA (să nu ne întristăm când suntem clevețiți)

„Te-a bârfit la alții? Ce-i asta, când știi că Dumnezeu este acela Care are să-ți ceară socoteală de faptele tale, și nu oamenii la care ai fost bârfit. Bârfitorul tău și-a adăugat lui și pricină de pedeapsă, ca să dea socoteală nu numai de păcatele lui, ci și de cele ce le-a spus despre tine. Pe tine te-a bârfit în fața oamenilor, el însă a fost bârfit în fața lui Dumnezeu”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 713)

„Noi, însă, deși ne împărtășim dintr-o astfel de masă, dintr-o astfel de hrană, ne înarmăm unii împotriva altora, în timp ce ar trebui să ne înarmăm împotriva diavolului, care luptă împotriva noastră a tuturor. De aceea, pe fiecare zi noi devenim tot mai slabi, pe când el tot mai tare și mai puternic. Noi nu ne îngădăm unii pe alții împotriva lui, ci cu acesta contra noastră, și sub un astfel de general noi ne aruncăm unii asupra altora, în timp ce ar trebui ca asupra lui să ne îndreptăm războiul. Acum însă, lăsându-l pe acesta, noi îndreptăm săgețile asupra fratelui nostru. *Și care săgeți?*, zici tu. Acelea țâșnite din limbă și din gură, fiindcă nu numai săgețile, ci și cuvintele ieșite din gura noastră pricinuiesc răni cu mult mai dureroase decât săgețile cele mai veninoase.

Și cum am putea să desființăm un asemenea război?, zici tu. Dacă vei pricepe că vorbind de rău pe fratele tău verși noroi din gura ta; dacă vei pricepe că tu defaimi pe cel ce este membru al lui Hristos, că sfășii trupul tău, că tribunalul acela îngrozitor și nemitarnic va fi atunci mai amar pentru tine; dacă vei pricepe, în fine, că săgețile acelea nu ucid pe cel rănit, ci pe cel ce le-a aruncat. Poate că te-a nedreptățit, pricinuindu-ți rele? Oftează în adâncul inimii, însă nu-l grăi de rău; plângi nu pentru nedreptatea ce ți-a făcut, ci pentru pierderea aceluia, precum și stăpânul tău Hristos l-a deplâns pe Iuda, nu pentru că El urma a fi răstignit, ci fiindcă acela Îl vânduse. Te-a batjocorit poate și te-a bârfit? Roagă pe Dumnezeu ca să-i fie milostiv. Este fratele tău, este membrul tău, Hristos i-a dezlegat aceleași dureri, la aceeași

masă a fost chemat și el ca și tine. Vei zice poate: *Dar atunci mai mult mă necinstește. Atunci însă și plata ta va fi mai mare.*” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 146-147)

„Când cineva aude vorbindu-se de dânsul rele, dar el nu răsplătește cu rele, ci încă laudă pe clevetitorul său și-l admiră, de sigur că nu pe acela îl laudă, ci pe dânsul singur, căci — după cum am mai spus și altădată, clevetirile aduse contra celor de aproape ai noștri mai întâi se ating de clevetitori.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, p. 55)

„Când noi vorbim mii de rele de noi, și nu ne supărăm, iar dacă auzind pe alții grăindu-ne de rău ne tulburăm, aceasta nu mai este umilință, nu mai este mărturisire, ci fanfaronadă și slavă deșartă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVII, p. 322)

„Cel care este vorbit de rău, nu numai că nu va fi nedreptățit, dar va primi și o mare răsplată. Nu acesta este vrednic de pedeapsă - bineînțeles, dacă nu a pricinuit el însuși vorbele rele care s-au iscat, despre el —, ci acela care îl vorbește de rău.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 235)

„Sau poate dușmanul tău are dreptate în ceea ce zice? Atunci vei dobândi aceeași răsplată, dacă rabzi cu smerenie cuvintele lui, dacă nu-l înjuri și nu-l jignești, ci oftezi cu amărăciune și te pocăiești din toată inima pentru păcatele tale. Căci de multe ori, mai mult bine ne fac dușmanii cu vorbele lor grele, decât prietenii noștri cu laudele lor. Căci prietenii, fie din dragoste, fie ca să ne lingusească, nu ne spun adevărul și în felul acesta, defectele noastre sporesc. Pe când dușmanii, deși sunt îndemnați de răutatea lor, atunci când ne acuză pentru greșelile noastre, ne obligă să ne îndreptăm – bineînțeles, dacă avem bunăvoință –, și în felul acesta, dușmănia lor se face pricina binelui nostru.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 244)

„Nu trebuie să ne intereseze părerea celor mulți și răi, ci a celor buni și puțini.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 373)

„Pe cât nu ne folosesc prietenii când ne laudă, pe atât ne folosesc vrăjmașii când ne grăiesc de rău. De multe ori prietenii ne linguesc, acoperindu-ne păcatele, pe când vrăjmașii ni le aduc în față. Și de vreme ce din pricina iubirii de sine nu ne vedem păcatele noastre, aceia, vrăjmășindu-ne și înfruntându-ne, de multe ori le văd mai cu de-amănuntul decât noi și astfel vrăjmășia lor ni se face pricină de mare folos. Nu numai că aceia ni le aduc aminte să le cunoaștem, ci ne caută să le și lepădăm pe urmă, că de te va ocări vrăjmașul cu un păcat, care știi că este în tine, auzindu-l, nu numai că nu trebuie să-l ocărăști, ci cu atât mai mult de nevoie este a suspina cu amar și rugându-te lui Dumnezeu, îndată vei lepăda acel păcat. Și oare ce lucru poate fi mai fericit decât acesta? Și ce este mai lesnicios decât scăparea de păcate?” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 128)

CLEVETIREA (urmările pierzătoare ale clevetirii)

„Când trâmbițezi păcatele fratelui, îl faci nu numai mai nerușinat și mai trândav de a se întoarce la virtute, dar îi faci mai trândavi și pe cei care te aud și-i împingi spre nebunească mândrie. Nu numai atât! Mai faci să fie hulit și Dumnezeu! Și știe toată lumea câtă pedeapsă vine peste cei care ajung altora pricină de poticnire”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 370)

„Dacă-i bârfești pe alții, iute vei cădea și tu în aceleași curse.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 176)

„Bârfitorul, mai întâi pe dânsul se necinstește și după aceea necinstește pe cel dușmănit, sau că poate nici n-a putut să-l necinstească, și pe când acela pleacă urât și disprețuit de toți, acesta este încă mai mult iubit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, p. 55)

„Căci cel clevetit nu a fost vătămat cu nimic. Ci cele grăite despre el de vor fi minciuni, plată va lua, iar de vor fi adevărate, nici așa nu pătimește nici o vătămare de la grăirea ta de rău. Căci Judecătorul nu va hotărî pentru el luându-se după ocara ta. Și ca să zic ceva mai minunat, de va suferi cu bucurie hula, mare folos va dobândi, precum a dobândit vameșul. Iar cel ce grăiește de rău, deși mincinoase sau adevărate de vor fi cele grăite de el, foarte mult se va păgubi. Și nu mai este trebuință de a dovedi aceasta. Și cum că deși va grăi lucruri adevărate, mai grea își face lui judecata, arătat este tuturor, căci în loc să acopere nevoile și păcatele aproapelui le descoperă și le publică la toți, făcându-se pricinuitor de sminteli. Și dacă cineva va sminti numai pe unul va lua pedeapsă mare, atunci cel ce smintește mulți cu vestea cea rea, câtă pedeapsă nu va suferi? Fariseul nu mințea, ci grăia adevărul, numind păcătos pe vameș, dar însă a fost pedepsit.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 103-104)

„Căci tu, prin clevetirea aproapelui tău, ai făcut mai rău pe cel ce te-a ascultat; de este el un păcătos, acum va fi mai îndrăzneț, căci cunoaște un tovarăș al păcatului său; de este el un drept, acum ușor se va amăgi întru mândrie și prin păcatul altora va fi împins a cugeta lucruri înalte despre sine. Tu ești vinovat încă și prin aceea că numele lui Dumnezeu se hulește; căci precum prin vederea faptelor celor bune numele lui Dumnezeu se cinstește, așa prin descoperirea păcatelor El se defăimă și se necinstește. Pe lângă aceasta, pe omul pe care îl defăim, prin defăimarea ta l-ai făcut mai fără de rușine și totodată mai învrăjmășit asupra ta. Să nu-mi zică nimeni că numai când ar vorbi cineva neadevărul despre aproapele său, atunci l-ar defăima, iară nu când vorbește adevărul. Nu, nu este așa; căci și aceea este o călcare de lege, când cineva vorbește asupra aproapelui ceva de rău, care este adevărat. Fără îndoială și fariseul acela numai adevăr a vorbit despre vameșul, și totuși aceasta nu i-a ajutat, iar toate faptele lui cele bune au fost zadarnice.” (*Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 85-86)

CLEVETIREA (remedii)

„Dacă avem o viață mai strălucitoare decât soarele, poate să ne vorbească de rău oricine pofteste; că nu ne întristăm când suntem vorbiți de rău, ci când pe bună dreptate suntem vorbiți de rău. Dacă suntem păcătoși, suntem cei mai ticăloși oameni, chiar dacă nimeni nu ne vorbește de rău; dar dacă suntem virtuoși suntem cei mai de invidiat, chiar dacă întreaga lume ne-ar vorbi de rău; și vom atrage spre noi pe toți cei care vor să se mântuiască, că aceștia nu se vor uita la defăimarea celor răi, ci la virtutea vieții noastre. De-ar fi cu zecile de mii mai bârfitori decât glasul oricărei trâmbițe, iar viața noastră curată mai luminoasă chiar decât lumina”. (*Omilii la Matei*, omilia XV, VIII, în col. PSB, vol. 23, pp. 188-189)

„... dacă suntem curați și făcători de pace, dacă nu răspundem cu ocări când suntem vorbiți de rău, ci chiar ne bucurăm, ei bine atunci, ca și cum am face minuni, vom atrage spre noi pe toți cei ce ne văd. Toți vor veni cu drag la noi, de-ar fi fiare, demoni, orice. Dacă totuși ar fi unii care să te vorbească de rău, deloc să nu te tulburi, chiar de-ai vedea că te ocărăsc în

piața publică. Nu te tulbura, cercetează-le conștiința și vei vedea că, în adâncul sufletului lor te aplaudă, te admiră și-ți împletesc nenumărate laude. Gândește-te cât de mult lăuda Nabucodonosor pe tinerii din cuptorul cel de foc, deși le era dușman și potrivnic; da, când a văzut că tinerii rămân cu fruntea sus și neînduplecați, îi laudă și-i încununează, nu pentru altă pricină, ci pentru că n-au ascultat de el și au ascultat de legea lui Dumnezeu (Dan. 3, 28-29)". (Omilia la Matei, omilia XV, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 189)

„Luminează, dar, lumea cu viața ta și nu te sinchisi de cei ce te vorbesc de rău! Nu-i cu puțință, da, nu-i cu puțință să nu aibă mulți dușmani omul care săvârșește virtutea! Dar asta nu-l supără pe omul virtuos; că unele ca acestea îl fac și mai strălucit.

Gândindu-ne, dar, la toate acestea, să urmărim un singur lucru: să ne chivernisim cu toată grija viața noastră. Făcând așa, vom duce și pe cei ce stau în întuneric la viața cea de dincolo. Atât de mare este puterea acestei lumini că. Nu luminează numai aici pe pământ, ci și dincolo, însoțind pe cei ce o urmează. Când oamenii vor vedea că disprețuim toate cele din lume și ne pregătim pentru viața viitoare, faptele noastre îi vor convinge înaintea cuvântului nostru". (Omilia la Matei, omilia XV, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 189)

„Să nu facem rău semenului nostru nici cu cuvântul, nici cu fapta. Hristos n-a spus: *Dacă-l vei vorbi de rău și-l vei duce în fata judecății*, ci atât: *Dacă-l vei vorbi de rău sau chiar în tine însuși, și atunci vei primi cea mai cumplită pedeapsă*. Chiar dacă este adevărat ceea ce spui, chiar dacă le spui fiind convinși de adevărul spuselor tale, și atunci vei fi pedepsit! Dumnezeu te va pedepsi nu pentru cele săvârșite de cel grăit de rău, ci pentru cele ce tu le-ai grăit despre el! Că *cu cuvintele tale te vei osândi*, a spus Hristos. N-ai auzit că și fariseul, când a vorbit de rău pe vameș, a spus adevărul, a vorbit de păcate cunoscute de toată lumea, n-a dat la iveală păcatele tănuite ale vameșului și totuși a primit cea mai mare pedeapsă? Dacă nu trebuie să judecăm și să osândim păcatele altora, pe care le știe toată lumea, cu mult mai mult păcatele de care nu suntem siguri". (Omilia la Matei, omilia XLII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 504)

„Dar poate voiești a-ți răzbuna asupra aceluia? Apoi iată cum a poruncit Pavel a ne răzbuna asupra celor ce ne-au supărat: *De flămânzește vrăjmașul tău, dă-i lui pâine, de însetează, adapă-l pe el* (Rom. 12, 20). Și dacă nu faci așa, ci numai cât îi întinzi curse, apoi atunci singur îți împingi sulita în tine. Pentru orice ar vorbi acela de rău, tu răsplătește-l cu laude, căci așa vei putea să-ți răzbuni și asupra lui, în același timp și pe tine te vei scăpa de multe bănuieli. Cel ce se supără când aude vorbindu-se rău de dânsul, pare că suferă aceasta de la cugetul său care-l mustră, pe când cel ce râde de cele vorbite, prin aceasta dă cea mai mare dovadă că el nimic rău nu cunoaște într-însul. Deci fiindcă prin aceasta tu nu folosești nici pe cel ce te aude, nici pe tine, și nici pe cel defăimat de tine, și singur îți împingi sulita în tine, apoi măcar prin aceasta fă-te mai înțelept. Ar fi trebuit, firește, ca să te încredințezi de la Împărăția Cerurilor și de la poruncile lui Dumnezeu, însă fiindcă stai cu nepăsare, și muști ca o fiară sălbatică, cel puțin de aici te învață, ca astfel cumințit fiind prin aceste cuvinte, să poți a-ți rândui viața numai după poruncile lui Dumnezeu, și astfel făcându-se mai presus de orice patimă, omenească, se învrednicești de bunătățile cele cerești." (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XLIV, p. 476)

„Ai auzit un om lăudat fie de bărbați, fie de femei? Alătură-te și tu la acele laude, căci cu chipul acesta și pe tine te vei lăuda. Iar dacă tu poate ai voit să dobori lauda aceea, apoi mai înainte de toate te-ai grăit pe tine de rău, căpătând ascultătorii părere rea despre tine, în același timp și pe acela l-ai ridicat încă mai mult. Când auzi că-l laudă, fă-te și tu tovarăș al acelor laude: dacă nu cu viața și cu faptele, cel puțin să te bucuri de binele aceluia. L-a lăudat cutare? Laudă-l și tu, și tot astfel te va lăuda și pe tine acesta, ca bun și blând. Să nu te temi că cu laudele altuia vei înjosi pe ale tale - căci aceasta se întâmplă numai cu prihămirile. Că iubitor de prigonire este neamul nostru omenesc, și când te aude cineva defăimând pe un altul, el

tocmai că întinde laudele și mai mult, voind prin aceasta a te lovi; iar pe cel ce defăima îl grăiește de rău atât el întru sine, cât și către alții.

Ai văzut la câte rele ne facem noi înșine pricina relelor? Cum pierdem și împrăștiem turma?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, p. 244)

„Când ai voi să grăiești de rău pe cineva, fiind tu cu purtări bune, mai întâi gândește-te la viața ta cea de dinainte, precum și la nesiguranța viitorului, și oprește-ți furia. Chiar dacă din anii cei dintâi ai copilăriei vei fi viețuit în fapte bune, totuși pe viitor ai putea face multe păcate. Iar dacă poate nu vei avea, după cum crezi, gândește-te că aceasta nu va fi din propria virtute, ci prin harul lui Dumnezeu, căi, dacă nu i-ar fi chemat pe strămoșii tăi la credință, și tu ai fi acum necredincios.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 176)

„Să punem dar ușă și zăvor gurii, căci de la flecăreli izvorăsc mii de rele, precum case stricate, prietenii rupte și alte mii de păcate. Nu cerceta deci pe aproapele tău, omule! Dar poate că ești guraliv, poate că ai acest cusur? Ei! Atunci vorbește de cele ale tale lui Dumnezeu cât de mult, și atunci cusurul tău nu se va mai numi cusur, ci o calitate bună. Vorbește de cele ale tale către prieteni, către cei mai buni prieteni ai tăi, zic: către cei buni și drepti, și aceștia se vor ruga lui Dumnezeu pentru iertarea păcatelor tale. Dacă tu spui de cele ale altora, nu te folosești cu nimic, nu câștigi nimic, ci încă pierzi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXI, p. 264)

„Căci ce iertare vom îndrăzni să nădăjduim și ce răsplată, dacă noi cercetăm cu atâta curiozitatea greșelile altuia, când noi nu ne gândim la ale noastre?” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, p. 63)

„Te sfătuiesc mai ales să nu suferi ca cineva să clevească înaintea ta; și dacă câteodată primești oarecare cuvinte clevetitoare, înghite-le, ucide-le, dă-le uitării, pentru a fi asemenea aceluia care nu le-au auzit și de a petrece astfel viața fără tulburare și fără neliniște. Dacă vorbitorii de rău știu că tu îi condamni mai mult decât victimele lor, vor pierde obiceiul lor rău, se vor îndrepta, ei îți vor mulțumi, te vor primi ca mântuitor și binefăcător: căci, după cum a vorbi de bine pe cineva, a-l lăuda, este o probă de prietenie, a vorbi de rău, a calomnia, este un izvor de dușmănie, de ură și obiectul discordiei. Noi avem atât de puțină pază pentru greșelile noastre, pentru că suntem preocupați fără încetare a căuta pe ale altora; căci vorbitorul de rău, care totdeauna pândește năravurile aproapelui, nu are timp de a se gândi la ale sale, pentru că cheltuiește toată silința sa pentru această curiozitate deșartă și la el domnește neregula. Să ne ajungă a face oarecare înaintări întrebându-l timpul ce avem liber pentru cercetarea propriilor noastre păcate! Dar dacă tu nu te gândești decât la păcatele aproapelui, când vei putea să te gândești la ale tale? Să fugim, dar, de clevetire, căci aceasta e prăpastia în fundul căreia diavolul ne întinde cursele sale. El voiește să ne facă nepăsători, ca să încarce mai mult conștiința noastră și să ne atragă în acest urât obicei; și nu numai că nu ne dăm seama de cuvintele rele spuse de noi, dar mărim greșelile noastre, lipsindu-ne de orice iertare, căci cel care cercetează cu răutate faptele altuia, acela nu va dobândi iertare pentru ale sale.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, pp. 63-64)

„Dar tocmai aceasta este pricina tuturor relelor, că noi călcările de lege ale altora le urmărim cu cea mai mare amănunțime, iar pe ale noastre le trecem cu vederea cu un pogorământ foarte mare. Și totuși noi trebuie să urmărim dimpotrivă. Noi pururea trebuie să ținem în minte păcatele noastre, iar nelegiuirile altora niciodată să nu le pomenim.” (*Cuvânt la Duminica a 5-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 79)

„Dar poate tu voiești să îmbunătățești pe fratele tău, văzându-i păcatele lui. Iată, dacă tu voiești aceasta, atunci plânge, cere de la Dumnezeu ajutorul lui, ia pe fratele tău la o parte,

sfătuiește-l îndeosebi, povățuiește-l, mângâie-l. arată păcătosului că tu îl iubești, dovedește-i că numai din îngrijire pentru dânsul și pentru că voiești binele lui, iară nu spre a-l rușina, pomenești păcatele lui. Arată-i cea mai mare dragoste și prietenie, fără să te rușinezi a face toate, dacă ținta ta este de a-l face mai bun. Așa fac adeseori doctorii, care măgulesc pe bolnavii cei nesupuși, spre a-i îndemna să primească doctoriile cele vindecătoare. Fă și tu așa și arată preotului rănila aproapelui tău. Aceasta înseamnă a te îngriji de dânsul și a te interesa de îmbunătățirea lui.

Dar sfătuirea mea nu privește numai pe aceia care vorbesc rău de alții, ci și pe aceia care aud niște asemenea vorbe. Pe aceștia din urmă îi sfătuiesc eu aș astupa urechile și a urma psalmistului, care zice: *Urât-am pe cel ce grăiește rău în ascuns despre aproapele său* (Ps., 100, 5). Voiește cineva să-ți spună ceva despre altul, zi-i: dacă voiești să lauzi pe cineva cu bucurie, voi pleca urechea mea. Iară de voiești să vorbești rău despre cineva, eu voi astupa urechile mele la vorbele tale. Căci ce-mi va folosi mie a afla că acesta sau acela este un păcătos? Mai zi defăimătorului: *Pentru noi înșine trebuie să ne îngrijim, cum am putea să dăm seamă de păcatele noastre și să întoarcă grija la cercetarea propriei noastre vieți*. Căci cu ce ne-am putea noi dezvinovăți și afla iertare, când noi nu ne îngrijim de treburile noastre proprii, dar ne ocupăm așa de mult cu cele străine? Este necuviincios când cineva trece pe lângă o casă, a se uita înăuntru cu curiozitate, iscodind ce se face acolo. Dar încă mai necuviincios și mai nemoral este a iscodi viața și purtarea altor oameni.” (*Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 86-87)

„... înainte de toate, trebuie să te ferești a asculta pe cel ce vorbește rău de aproapele tău. Iară dacă ai auzit ceva asemenea, îngroap-o, omoar-o în tine, dă-o uitării, ca să fie ca și cum nu ai fi auzit-o. atunci vei putea să petreci o viață liniștită, pașnică. Dacă defăimătorii vor vedea că disprețul nostru îi ajunge mai degrabă pe dânsii decât pe cei defăimați, atunci ei curând se vor lăsa de obiceiul lor cel rău, iar pe viitor vor grăi bine despre aproapele; iară despre noi vor spune cu laudă că suntem mântuitorii și binefăcătorii lor.” (*Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 88)

„Vorbirea de rău sau osândirea este o altă patimă înfricoșătoare. Celui care vrea să-ți vorbească despre alții să-i spui: *Dacă vrei să lauzi pe cineva, îmi voi deschide urechile. Însă dacă vrei să-l vorbești de rău, mi le închid. Primesc doar parfumuri și miresme, nu duhori și mizerie. Ce voi câștiga dacă aflu cum cutare este rău? Dimpotrivă, mă voi vătăma nespun. Să ne uităm la ale noastre, să ne interesăm de păcatele și greșelile făcute de noi. Ce răspuns vom da lui Dumnezeu și ce milostenie Îi vom cere, atâta vreme cât ne preocupăm plini de curiozitate cu lucruri străine, iar la ale noastre nici nu ne gândim? Să arătăm interes și grijă pentru viața noastră. Preocuparea cu viețile altora dovedește josnicie și necuviință. E ca și cum am trece prin fața unei case străine și am privi indiscret înlăuntru, ca să vedem ce fac stăpânii casei.*

Dacă vezi cum un om stă într-o baltă cu murdărie și mestecă în ea umplând astfel aerul cu duhoare, nu-i vei face observație? Ei, așa să faci și cu cei care îi osândesc sau bârfesc pe alții. Și să te gândești că mizeria din baltă nu lovește atât de mult în nas, cât lovește în suflet povestirile murdare despre viața altora.

Fii cu luare-aminte, deci, la cuvintele tale! Nu vorbi de rău, ca să nu te pângărești. Nu mesteca în balta cu murdării; fă cununi din trandafiri, toporași și alte flori. Nu băga în gură bălegar; gustă din licoarea dulce a florilor, ca albina, și fă miere din ea. Să fii cu toți politicoș, dulce la vorbă, blând, primitor. despre nici un om să nu-ți scape vreun cuvânt urât. În felul acesta toți te vor iubi. Dar și în ziua Judecății Domnul te va afla curat și nepătat. Căci dacă vom da socoteală pentru orice cuvânt de prisos, cu atât mai mult vom răspunde pentru vorbele noastre urâte.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 43-44)

„V-am învățat că nu se cuvine a vorbi de rău unul pe altul, și v-am dat voie la o vorbire de rău fără primejdie, adică v-am sfătuit să vorbiți de rău păcatele voastre, iar nu să iscodiți cele străine. Și v-am adus în față pe sfinți, care se prihăneau pe ei înșiși, iar nu pe ceilalți.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drepți*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 10)

„Voiești să prihănești? Îți voi da ție materie folositoare. Voiești să grăiești de rău? Grăiește de rău păcatele tale. Căci zice: *Spune tu întâi păcatele tale ca să te îndreptezi* (Is., 43, 26). Ai văzut grăire de rău îndreptătită, care aduce laudă și cunună? Și iarăși: *Dreptul singur este pârâșul său de la întâiul cuvânt* (Pilde 18, 17). Al său, nu al altuia. De te vei face pârâș și grăitor de rău al altuia, te vei pedepsi, iar de te vei face al tău, te vei încununa. Și ca să cunoști ce lucru mare și bun este a-și prihăni cineva greșelile sale, auzi că *dreptul singur este pârâșul său de la întâiul cuvânt*. Dar dacă este drept, cum este și pârâș? Și de este pârâș, cum este drept? Dreptul nu este vinovat părții și grăirii de rău, dar s-a zis așa ca să știi că, dacă cineva va fi păcătos, dar se va pârî și-și va prihăni păcatele sale, se face drept prin învinuirea sa. Dar ce înseamnă *de la întâiul cuvânt*? Ia aminte cu dinadinsul. La tribunale judecata se face în două părți, fiindcă unii trag la judecată pe alții, iar alții singuri se trag; unii pârâsc, alții se pârâsc; unii sunt vinovați, iar alții nevinovați. Și în partea cea dintâi a judecății dă cuvântul celui ce pârâște, celui ce este nevinovat. Dar aici este invers, tu cel ce ești vinovat răpește mai întâi cuvântul, ca să te faci vinovat. Nu aștepta pe pârâșul tău, dacă ești dintre cei vinovați. Ci mai înainte de a auzi de la acela pâra, prihănește tu cele greșite de tine.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 98-99)

„Să fugim de boala aceasta cu multă luare aminte. Iar răutățile altora să le acoperim și să nu le vădăm, ci să sfătuim pe cei ce greșesc, precum zice Domnul: *De-ți va greși ție fratele tău, mergi de-l mustră pe el între tine și el singur* (Mt., 18, 15), căci mustrările care se fac așa mai lesne aduc vindecarea. Să nu mușcăm sau să descoperim rănilor cele străine, asemănându-ne muștelor, ci să urmărim albinelor. Muștele se pun pe răni și mușcă, iar albinele zboară peste flori. De aceea acestea întocmesc faguri, iar acelea aduc boli trupurilor pe care stau. Acelea aduc dezgust, iar acestea sunt plăcute și laudate. Deci și noi să facem ca sufletul nostru să zboare în livada faptelor celor bune ale sfinților și adeseori să sorbim buna mireasmă a isprăvilor lor, iar rănilor celor de aproape să nu le dezvelim. Și de vom vedea pe vreunii vorbind de rău, să le astupăm gurile, punându-le înainte frica osândei și aducându-le aminte că toți suntem frați. Iar dacă nu vor lua aminte la nici una din acestea, să-i socotim ca niște muște, ca măcar această ocară să-i depărteze de la cugetarea cea rea, ca izbăvindu-se astfel de această îndeletnicire deșartă, toată osârdia lor s-o cheltuiască la cercetarea răutății lor. Făcând așa, și cei căzuți se vor scula, și cei ce cugetă adeseori la răutăți se vor lepăda de ele cu lesnire, împiedicându-i pomenirea celor greșite ale altora.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 104-105)

„Nu zice rău de altul niciodată, ca să nu te pângărești pe tine și să-ți dai sufletul muncii, nici să amesteci balebă cu tină ca să faci cărămizi, ci împletește cununi de garoafe și de alte flori mirositoare, nici nu scoate balebă din gura ta, ca gândacii, că cei ce batjocoresc și necinstesc pe alții, întâi ei dobândesc împuțiciunea și putoarea. Drept aceea, pe cel ce este batjocoritor și grăitor de cuvinte împuțite toți îl urăsc, toți se scârbesc de el ca de gândaci și ca de niște lipitori ce se hrănesc în gunoi.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 52)

COMPĂTIMIREA

„Cărei mame i se sfâșie atâta inima, când copilul ei e cuprins de friguri și zace la pat, ca inima acestui fericit apostol Pavel? Se îmbolnăvea pentru bolnavii din fiecare loc din lume și-i ardea inima de durere pentru cei ce se poticneau. Uită-mi-te ce cuvinte folosește! N-a spus: *Cine se poticnește și eu să nu mă întristez*, ci: *să nu mă ard*. Prin acest cuvânt ne arată tăria durerii; aproape că se arată pe el însuși cuprins de flăcări, arzând pe dinăuntru pentru cei care cad pradă poticnirilor”. (*Omilii la Facere*, omilia XI, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 136)

„Astfel trebuie, deci, să fim față de aproapele, astfel să plângem și să ne întristăm. Astfel de lacrimi sunt pline de o fericire nespusă iar o asemenea plângere dă naștere la o negrăită bucurie. Chiar dacă nu vom folosi cu nimic pe cei întristați, ne vom folosi totuși pe noi înșine. Cel care se întristează atât de mult și în așa măsură pentru cei străini, cu atât mai mult se va întrista pentru ale sale proprii. Cel care lăcrimează pentru greșelile altora, desigur că nici pe ale sale nu le va trece cu vederea fără să lăcrimeze, ba chiar unul ca acesta nici nu va greși atât de repede.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a XVI-a, pp. 282-283)

„Căci a compătimi cu cei ce sunt în nenorociri, aceasta ne dă multă îndrăzneală față de Dumnezeu. Gândește-te la cele ce Scriptura filosofează despre Iov, ascultă-l apoi și pe Pavel, care spune: *Plângeți cu cei ce plâng (...) lăsați-vă duși spre cele smerite* (Romani 12, 15, 16), fiindcă împărtășirea de nenorocirile celor întristați obișnuiește a ușura greutatea cea mare a tristeții. Precum se întâmplă și cu greutatea, că dacă cineva susține, ușurează povara celui ce o duce, tot așa și cu celelalte toate.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia I, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 15)

„Cel ce pătimește pentru altul, nu numai pe acela îl folosește, dar chiar și el devine mai strălucit și mai desăvârșit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IV, p. 90)

„Nimic nu bucură pe Dumnezeu mai mult decât să suferim cu multă râvnă pentru mădularele noastre¹⁶⁸.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVII-a, pp. 136-137)

COMPORTAMENTUL

„Prin mișcările trupului tău să predici filosofia cea dinlăuntrul tău. *Îmbrăcămintea bărbatului, râsul dinților și călcătura pasului vestesc cele din sufletul lui* (Înț. Sir., 19, 27).” (*Omilie la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 475)

„Față de cei mai tari și mai puternici ne purtăm cu multă blândețe, chiar dacă ne fac rău, chiar dacă ne ocărăsc, pentru că le știm de frică; pe cei de o seamă cu noi și mai mici decât noi însă îi urâm și-i dușmănim, chiar dacă nu ne-au supărat cu nimic. Acest lucru n-are altă explicație decât că ne temem mai mult de oameni decât de Hristos.” (*Despre căință (I)*, 2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 60)

„Și fiecare lucru făcut de noi să fie cu multă bună cuviință. Căci zice: *îmbrăcămintea¹⁶⁹ bărbatului și râsul dinților și umbletul piciorului arată cine este* (Is. Sir., 19, 27). Căci icoana stării sufletești este privirea senină a ochilor¹⁷⁰ și mișcarea mădularelor arată în special frumusețea ei. Iar dacă ne plimbăm prin centru, mersul nostru să fie atât de liniștit și așezat

¹⁶⁸ Prin expresia *să suferim cu râvnă pentru mădularele noastre*, Sfântul Ioan înțelege de fapt suferința pentru aproapele nostru și ajutorarea lui, căci, creștinii sunt mădulare ale Trupului lui Hristos (I Cor., 12). – n.n.

¹⁶⁹ Tălcuirea Pr. Marcel Hanceș: στολισμος nu se referă doar la hainele în sine, ci și la modul cum le așezi și care este intenția folosirii lor. Echivalentul de azi e o paradă a modei, ilustrare perfectă a lipsei de bună-cuviință, chiar dacă uneori vestmintele par sărăcăcioase sau sumare. (n.s. 27, p. 78)

¹⁷⁰ Tălcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pasajul mai poate fi tradus: *Icoana clară a stării sufletești este înfățișarea exterioară* (οψης poate fi și privirea, dar și întregul aspect exterior al trupului). (n.s. 28, p. 79)

încât să-i uimească pe cei cu care ne întâlnim. Dar nici ochii să nu fie curioși, nici picioarele să nu pășească cu neorânduială, iar limba să grăiască cu pace și blândețe. Într-un cuvânt, toate cele din afară să exprime frumusețea lăuntrică a sufletului. Să trăim de acum schimbat și neobișnuit, fiindcă noi și neobișnuite sunt cele ce s-au întâmplat cu noi, după cum și fericitul Pavel arată, zicând: *Dacă cineva este în Hristos, este zidire nouă.*

Și ca să vezi că noi și minunate sunt cele dăruite nouă, iată: cei ce mai înainte eram mai lipsiți de preț decât lutul și țărâna, curățiți fiind, am devenit mai strălucitori decât aurul și am câștigat cerul în locul pământului. De aceea și toate cele dăruite nouă sunt duhovnicești. Căci și haina noastră este duhovnicească, și hrana, și băutura. Ar mai trebui ca și faptele și orice îndeletnicire să fie duhovnicești. Căci acestea sunt roada Duhului, după cum și Pavel zice: *Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelunga-răbdare, facerea de bine, bunătatea, credința, blândețea, înfrânarea. Împotriva unora ca acestea nu este lege.* (Gal., 5, 22-23). Și bine a zis ceea ce a zis. Căci mai presus de lege sunt cei ce practică virtutea și ei nu se supun legii: *nu pentru cel drept s-a pus legea* (I Tim., 1, 9).” (*Cateheza aceluiași către neofiți și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi”* (I Cor., 5, 17), în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 78-79)

COMUNIUNEA

„Bunul Dumnezeu a rânduit așa, ca toți oamenii să trăiască la un loc, dreptii amestecați cu răii, pentru ca să se curme și răutatea celor răi și să strălucească și mai mult virtutea celor buni și pentru ca aceia care sunt răi, dacă ar voi, să aibă mare câștig din traiul la un loc cu dreptii”. (*Omilia la Facere*, omilia XXII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 258)

COMUNIUNEA (comunicarea și comuniunea)

„Că dacă atunci când avem trebuință unii de alții, și încă nevoia nici așa nu ne adună pe noi în prietenie, dar dacă am fi nelipsiți de nimic și nu am avea trebuință unul de altul, oare nu am fi fiare sălbatice?

Deci Dumnezeu ne-a rânduit a fi în legătură unul cu altul prin trebuințele ce le avem și în fiecare zi ne atingem unul de altul. Și dacă ne-ar fi luat acest frâu, oare cine atunci ar mai fi căutat dragostea și prietenia aproapelui său?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XVII, p. 164)

CONȘTIINȚA (- tribunalul lui Dumnezeu în om)

„Și acesta este un semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu făcut de neamul omenesc, că a pus în fiecare din noi conștiința, judecător drept, care știe precis ce este binele și ce este răul. Conștiința mai cu seamă ne ia orice cuvânt de apărare; pentru că noi nu cădem în păcate din neștiință, ci din trândăvia sufletului și a nepăsării față de virtute”. (*Omilia la Facere*, omilia V, II, în col. PSB, vol. 21, p. 70)

„Judecătorul cel drept, conștiința adică, deșteptată, le-a strigat cu glas tare, i-a învinuit pe primii oameni, le-a arătat fapta, ca și cum le-ar fi scris înaintea ochilor mărimea păcatului lor. Da, chiar de la început, de când a făcut pe om, Stăpânul Cel iubitor de oameni a pus în om conștiință, acuzator nelipsit din om, care nu poate greși, nici nu poate fi înșelat. Chiar de ai putea ascunde de toți oamenii păcatul săvârșit sau fapta de rușine, de acest acuzator n-o poți ascunde! Acuzatorul acesta pe care-l ai în tine te însoțește mereu, te supără, te chinuie, te biciuiește și niciodată nu se liniștește, ci se năpustește asupra ta și în piață și între lume și la masă și când dormi și când te scoli; îți cere socoteală de cele ce ai greșit, îți pune sub ochi și mărimea păcatelor și pedeapsa care urmează. Și după cum un doctor bun nu încetează de a da

doctorii unui bolnav până ce nu-l vede făcut sănătos, tot așa și conștiința nu se oprește, ci are neconținut grijă.

Lucrarea conștiinței este să ne aducă neconținut aminte de faptele noastre rele și să nu îngăduie să dăm uitării ce am săvârșit, ci să ni le pună sub ochi, ca, măcar așa, să nu mai facem ce-am făcut”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, I-II, în col. PSB, vol. 21, p. 189)

„... și cel întâi-zidit, simțind muștrările conștiinței și gândindu-se la venirea Stăpânului, s-a ascuns îndată. Spune-mi, pentru ce? Pentru că a văzut că se năpustește asupra lui acest acuzator, conștiința. Nu era un altul care să-l vădească, care să fie martor al greșelii lui, ci numai martorul acela, pe care-l purta înăuntrul lui”. (*Omilia la Facere*, omilia XVII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 190)

„Stăpânul cel iubitor de oameni a pus în noi un astfel de acuzator care nu stă liniștit nicicând, ci e în noi și neconținut strigă și cere pedeapsă pentru păcatele făcute. Și asta o poți vedea chiar din fapte. Desfrânatul, preadesfrânatul sau un alt om care a făcut un păcat asemănător nu are liniște; chiar de s-ar putea ascunde de ochii tuturor, chiar de-ar locui în singurătate, are totuși acest aspru judecător; se teme de bănuieli, tremură de umbre; îi este frică și de cei ce-i cunosc păcatul și de cei ce nu-l cunosc; are în suflet veșnică furtună și valuri peste valuri. Unuia ca acesta nici somnul nu-i este dulce, ci e plin de groază și vedenii; mâncarea nu-i face plăcere, iar statul de vorbă cu prietenii nu-i poate muta gândurile, nici nu-i depărtează chinul, care-l frământă. Ca un călău, conștiința însoțindu-l îl sfășie și-l biciuiește fără de răgaz; astfel, după săvârșirea acelei fapte nesăbuite, conștiința merge cu el și, fără să știe nimeni, îl pedepsește groaznic, fiind și pârâș și judecător”. (*Omilia la Facere*, omilia XX, III, în col. PSB, vol. 21, p. 238)

„... judecătorul cel drept, conștiința...”. (*Omilia la Facere*, omilia LII, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 190)

„În noi este pus nestrăcutul tribunal al conștiinței; acesta este un har foarte mare și un efect al bunătății Sale nespuse.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIV, 1, p. 68)

„Dumnezeu a pus chiar înăuntrul nostru o judecată nepărtinitoare, și care niciodată nu se corupe, chiar de am ajunge la răutatea cea mai de pe urmă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXIV, p. 285)

„Dumnezeu a pus în sufletul nostru un judecător neobosit și priveghetor neconținut – conștiința. Într-adevăr printre oameni nu este nici un judecător care să fie așa de treaz, precum conștiința noastră. Dintre judecătorii omenești, unii se mituiesc, alții se câștigă prin măguliri, alții se intimidă prin frică, și încă multe altele îi împiedică de la judecata cea dreaptă. Însă tribunalul conștiinței nu se biruiește prin toate acestea, ci poți să măgulești, să dai daruri, să ameninți sau să faci orice, această judecătorie pururea va rosti hotărârea cea dreaptă, chiar și asupra gândurilor tale celor păcătoase. Și tocmai cel ce a săvârșit păcatul se osândește pe sine, chiar când nu-l părăsesc alții. Și aceasta nu se întâmplă o dată sau de două ori, ci foarte adeseori, în toată viața. De ar fi trecut oricât de mult timp, conștiința niciodată nu uită cele petrecute, atât în timpul când se săvârșește păcatul, cât și înainte și după săvârșirea lui, se ridică asupra noastră ca un pârâș complet, iară mai cu seamă după isprăvirea păcatului. În timpul săvârșirii păcatului, suntem beți și nu băgăm seama la conștiință așa de bine, dar după ce păcatul s-a săvârșit și s-a isprăvit, iar pofta s-a împăcat, atunci vine boldul cel amarnic al căinței.” (*Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 73-74)

„Să gândim ce dragoste mare ne-a arătat Dumnezeu prin aceea că ne-a dat conștiință! Fiindcă El cândva are să ne tragă la răspundere pentru păcatele noastre, de aceea a pus în inima noastră acest judecător nemărit, pentru ca el chiar aici pe pământ, să ne judece pentru

păcatele noastre, să ne facă mai înțelepți și să ne mântuiască de înfricoșata judecată viitoare. Pentru aceasta zice și Pavel: *De ne-am fi judecat pe noi singuri, nu ne-am fi osândit* (I Cor. 11, 31). Deci, pentru ca să nu ne osândim acolo, ca să nu fim acolo trași la răspundere, să între fiecare în conștiința sa, să deschidă viața sa ca pe o carte, să urmărească cu amănuntul toate păcatele sale, să spună hotărârea cea de judecată a sufletului care le-a săvârșit, să pedepsească gândurile sale, să muncească și să necăjească inima sa, iar pentru nelegiuirile sale singur să se supună la pedeapsă, osândindu-se pe sine, făcând pocăință aspră cu lacrimi, mărturisind păcatele sale, postind și dând milostenie, săvârșind înfrânare și fapte de dragoste, pentru ca noi încă de aici să lepădăm păcatele noastre; și să ne putem duce în acea lume cu o veselă siguranță.” (*Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 79-80)

„Dar pentru ce, până la urmă, a pus Dumnezeu în sufletul nostru un judecător atât de treaz și atât de veghetor, conștiința? Că nu este, nu este între oameni nici un judecător atât de treaz cum e conștiința noastră! Judecătorii din lumea aceasta sunt corupți de bani, se pleacă în fața lingușelilor, cedează în fața amenințărilor; și sunt și alte multe pricini care strică dreapta hotărâre a judecătorului. Dar tribunalul conștiinței nu știe nimic din toate acestea; de i-ai da bani, de l-ai linguși, de l-ai amenința, de i-ai face orice, el va da dreaptă hotărâre împotriva gândurilor celor păcătoase; și chiar cel ce face păcatul, chiar el se osândește pe sine, de nu l-ar învinui altul. Și nu face asta o dată, de două ori, ci adeseori chiar toată viața. De-ar trece multă vreme de la săvârșirea păcatului, conștiința nu uită niciodată păcatul; ci acuză cu asprime și când se săvârșește păcatul, și înainte de a se săvârși, și după ce s-a săvârșit; dar, mai cu seamă, după ce s-a săvârșit.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 101)

„De aceea a pus Dumnezeu în noi conștiința, pentru că ea ne iubește mai mult decât un tată. Un tată, după ce a pedepsit pe copilul său o dată, de două ori, de trei ori, de zece ori, și vede că nu se îndreaptă, deznădăjduit, îl dezmoștenește, îl alungă din casă și nu-l mai recunoaște de fiu; conștiința însă nu face așa; dimpotrivă, ea ne spune o dată, de două ori, de trei ori, de mii de ori, și dacă nu ascultăm, iarăși ne înfățișează chipurile și nălucile păcatelor noastre, acasă, pe stradă, la masă, în piață, pe drum, iar adeseori chiar în vise.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 103)

„Pentru că are să ne ceară atunci cuvânt de greșalele noastre, Dumnezeu a pus în noi acest judecător drept, ca acesta, osândind aici păcatele noastre și făcându-ne mai înțelepți, să ne smulgă de la judecata ce va să fie dincolo. Acest lucru îl spune și Pavel: *Că de ne-am fi judecat noi singuri, nu am mai fi judecați de Domnul.*” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 109)

„Dumnezeu a pus în om o conștiință, care-i spune ce este bine și ce este rău. De aceea, oamenii care păcătuiesc, din simțământ de vinovăție, nu vor să audă că îi strigi cu numele faptelor pe care le-au săvârșit. Spre exemplu, dacă îl strigi: *Preacurvarule!* pe un om care preacurvește, se va supăra, deși se simte bine atunci când săvârșește păcatul. La fel, dacă îl strigi: *călcătorule de jurământ!* pe cel care a călcat jurământul dat, se va supăra, cu toate că el a săvârșit păcatul acela. Zice că păcatul său este un lucru buri, dar îl supără cuvântul care înfățișează ceea ce a făcut. Dimpotrivă, dacă îi zici unui om cuminte: *Omule cuminte!*, acela nici nu se rușinează, nici nu se supără. Dacă îl strigi pe un om drept: *Omule drept!*, nu se va simți jignit, nici nu se va supăra. Cei mult nu va primi cuvintele tale din smerenie, dar sufletul său se va simți bucuros pentru recunoașterea faptelor bune pe care le săvârșește.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 295-296)

„Un glas se ridică în interiorul sufletului omenesc, glas drept și sfânt, glas nestricat, judecător neiertător, care pronunță peste bine și peste rău sentințe ireproșabile.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 394)

CONȘTIINȚA (ne îndeamnă la bine și ne avertizează despre rău)

„Ce înger păzitor este conștiința! Ea ne avertizează despre rău cu siguranță! Ea ne arată binele și ne îndeamnă la el!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 284)

CONȘTIINȚA (legea conștiinței)

„Aname, pentru că mulți dintre Elini se pregăteau să-i stea împotrivă (Apostolului Pavel) cu vorba, zicând: *Cum va judeca Dumnezeu pe oamenii dinaintea lui Moise? Nu le-a trimis legiuitor, nu le-a dat lege, nu le-a trimis prooroc, apostol sau evanghelist. Atunci cum o să-i poată pedepsi?* Voind Pavel să le dovedească cum că aceia aveau legea firească și știau bine ce trebuie să facă și să nu facă, auzi ce le spune: *Când păgânii care n-au lege fac în chip firesc cele ce se țin de lege, aceștia, neavând lege (scrisă), își sunt lor înșiși lege, pentru că arată fapta legii scrisă în inima lor. Cum? Fără slove? Despre aceasta mărturisește cugetul lor și gândurile lor, care se învinovățesc sau se dezvinovățesc între ele în ziua în care Dumnezeu după Evanghelia mea va judeca prin Hrisios lucrurile ascunse ale oamenilor, și iarăși: Cei ce au păcătuit fără lege, fără lege vor pieri; și toți cei ce au păcătuit având lege, vor fi judecați după lege* (Rom., 2, 12. 14. 15. 16). Ce înseamnă: *vor pieri fără lege?* Nu că vor fi învinovați de vreo lege, ci de cugetul și gândurile lor. Căci dacă n-ar fi avut legea cugetului (a conștiinței), n-ar fi trebuit să piară nici ei înșiși chiar când ar fi păcătuit. Căci cum s-ar putea, dacă ei au păcătuit fără lege? Dar când spune: *Fără lege*, nu vrea să zică că n-au avut lege, ci că n-au avut lege scrisă, însă au avut legea firii (legea naturală). Și iarăși: *Slavă și cinste și pace oricui face binele, evreului întâi, și elinului* (Rom., 2, 10).” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XII-a, pp. 36-37)

CONȘTIINȚA (cercetarea conștiinței)

„Să cercetăm, dar, în fiecare zi tăria sufletului nostru și să nu încetăm nicicând de a ne examina pe noi înșine. Să ne facem o socoteală nouă înșine de ce am băgat și ce am scos din el; ce cuvânt folositor am rostit, ce cuvânt rău a ieșit din gura noastră; și iarăși, ce cuvânt folositor am băgat prin auz în sufletul nostru; și iarăși ce cuvânt, care poate să vatăme, l-am lăsat să intre înăuntru. Să punem limbii canoane și îngrădiri, ca să gândim cuvintele înainte de a le rosti; să ne instruim mintea să nu dea drumul nici unui cuvânt vătămător; dacă intră din afară un astfel de gând, să-l alungăm ca de prisos și în stare să ne vatăme, iar dacă se naște în mintea noastră, să-l izgonim iute cu gândurile binecredincioase”. (*Omilia la Facere*, omilia IV, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 64)

„Să nu trecem cu ușurință nici chiar pe lângă așa socotitele păcate mici, ci în fiecare zi să ne cercetăm cuvintele și privirile și să ne osândim singuri, ca să scăpăm de osânda de dincolo. De aceea și Pavel spune: *Dacă ne-am judeca singuri, n-am mai judecați* (I Cor., 11,31). Deci dacă ne-am osândi aici păcatele noastre săvârșite în fiecare zi, am curma strășnicia osândei de dincolo. Dar dacă ne trândăvim *suntem pedepsiți, zice Pavel pentru că suntem judecați de Domnul* (I Cor., 11, 32). Să ne osândim, dar, noi singuri mai înainte cu toată sinceritatea; să stăm, fără să știe nimeni, înaintea scaunului de judecată al conștiinței noastre; așa să ne cercetăm gândurile noastre și să pronunțăm o judecată dreaptă, pentru ca mintea, temându-se de pedeapsa gătită dincolo, să nu ne mai lase târâtă de ispite, ci să-și înfrâneze pornirea și să oprească intrarea diavolului, văzând mai dinainte ochiul cel neadormit”. (*Omilia la Facere*,

omilia LX, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 270)

„Când te scoli de la masă după ce ai cinat și te duci să te culci, judecă-ți faptele tale. Acesta-i timpul cel mai potrivit. Iar loc este patul și camera de culcare. Aceasta a poruncit-o și profetul, când a spus *Căiți-vă de cele ce ați grăit în inimile voastre în așternuturile voastre!* (Ps. 4, 4). Pedepsește-ți cumplit sufletul pentru ca să nu săvârșești păcate mari. Dacă faci lucrul acesta în fiecare zi, vei sta cu îndrăznire în fața celui înfricoșător scaun de judecată. Așa a ajuns Pavel curat. Pentru aceea și spunea: *Dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am mai fi judecați* (I Cor. 11, 31). Așa curăța Iov păcatele fiilor săi. Dacă aducea jertfă pentru păcatele lor neștiute, cu atât mai mult le cerea socoteală pentru cele știute. Dar noi nu facem așa, ci cu totul dimpotrivă. Abia ne-am băgat sub așternut că și începem să ne gândim la cele lumești. Unii bagă în sufletul lor gânduri rușinoase, alții se gândesc la banii dați cu camătă, la afaceri și la treburi vremelnice. Când avem o fată o păzim cu toată strășnicia; dar ceea ce ne este mai de preț decât fata noastră, sufletul, pe acesta îl lăsăm să se desfrâneze, să se pângărească și-l împuiem cu mii și mii de gânduri rele”. (*Omilia la Matei*, omilia XLII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 505-506)

„Dacă ai zgândări puțin de tot conștiința unui om, ai da peste grămezi de viermi, peste venin și peste duhoare nespuse, adică poftele cele desfrânate și rele care sunt mai necurate decât viermii”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 832)

„Fiecare dintre voi să intre în conștiința sa, ca să ia hotărârea de judecător, și să facă să apară în fața acestui tribunal păcatele sale. Și dacă el nu va vrea ca să fie descoperit în ziua cea grozavă, să aplice medicamentul pocăinței, cu toate că are mii de răni, fiecare poate să se vindece.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXIV, 1, p. 165)

„... fiecare să intre în conștiința sa, și socotindu-și păcatele făcute, singur să-și ceară răspundere dreaptă, ca nu cumva să fim atunci judecați cu lumea întreagă.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, p. 80)

„Deschide ușile conștiinței tale și privește pe judecătorul ce șade chiar în cugetul tău.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, p. 98)

„E necesar de a fi cercetători ai vieții noastre, și a cerceta cu scumpătate faptele ce le săvârșim zilnic, iar nu numai la suprafață. Așa bunăoară: ai făcut vreun bine? Gândește-te dacă nu cumva l-ai făcut pentru vreo slavă deșartă sau pentru că ai fost forțat, sau din antipatie către altcineva, sau din ipocrizie, sau din vreo altă cauză oarecare omenească. Precum aurul mai înainte de a fi pus în topitoare se pare a fi mai strălucit, însă numai după ce l-ai scos din foc și l-ai examinat cu exactitate se probează de e cu adevărat aur veritabil sau fals, astfel se petrece și cu faptele noastre. Când noi le vom examina cu scumpătate, numai atunci se vor descoperi în toată goliciunea lor, și ne vom vedea responsabili de multe fapte rele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, pp. 117-118)

„Așază-ți conștiința judecător pe scaunul ce nu poate fi mituit al minții; adu-i înaintea toate păcatele tale; cere socoteală cumplită păcatelor, pedepsește poftele rușinoase, din care se nasc păcatele! Să fie sfâșiate cu multă asprime! Dacă ne vom deprinde să le judecăm așa, nu vom mai fi judecați la înfricoșătoarea Judecată.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 453)

„Să chemăm conștiința noastră și să-i cerem socoteală de cuvintele, de faptele și de gândurile noastre; să cercetăm ce s-a săvârșit spre folosul nostru, și ce s-a săvârșit spre paguba noastră. Să vedem ce cuvânt s-a cheltuit rău, în ocări, în cuvinte de rușine, în insulte; să vedem ce gând a pornit ochiul spre desfrânare, ce gând a trecut la faptă spre paguba noastră, fie cu mâinile, fie cu limba, fie cu privirile chiar.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn*

de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 469)

„După cum obișnuiam, dar, să facem dimineța socoteala banilor noștri, așa să facem socoteala faptelor noastre după cină, seara, când stăm în pat, când nu ne supără nimeni, când nu ne tulbură nimeni; atunci, să ne cerem socoteală nouă înșine de tot ce-am făcut și am vorbit în timpul zilei. De vedem că am făcut vreun păcat, să ne pedepsim cugetul, să ne muștrăm sufletul, să ne sfășiem atât de tare, încât să nu mai îndrăznim, când ne sculăm, să pornim spre prăpastia aceluiași păcat, amintindu-ne de muștrarea ce ne-am făcut-o seara.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 469)

„Să chemăm conștiința noastră, ca să ne dea socoteală despre vorbele și faptele, despre gândurile și poftele noastre. Să ispitim dacă aici toate sunt curate și dacă nu s-a făcut ceva spre vătămarea noastră, să cercetăm ce cuvânt rău s-a rostit spre hulă, spre rușine și spre batjocură; să cercetăm ce gând a ademenit ochiul nostru la o privire necurată și ce plan am făcut noi spre vătămarea noastră, fie cu mâinile, fie cu limba, fie cu ochii.” (*Cuvânt la Duminica a doua a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 59)

„Când e vorba de averea noastră, noi adeseori facem socoteală, când suntem singuri și nimeni nu ne împiedică, nici nu ne tulbură. Atunci să dăm noi înșine socoteală de toate cele ce am făcut și am vorbit ziua.” (*Cuvânt la Duminica a doua a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 60)

„... nici un timp nu este mai potrivit pentru această îndeletnicire cu cercetarea conștiinței ca timpul serii. Ascultă ce zice Psalmistul: *Cele ce ziceți întru inimile voastre, întru așternuturile voastre vă umiliți* (Ps. 4, 5). Multe se întâmplă cu noi în curgerea zilei, care noi am dori să nu se fi întâmplat; prietenii noștri ne jignesc, slugile ne duc la mânie, femeia ne supără, fiul ne necăjește, vuietul grijilor și al treburilor vremelnice și lumești ne înconjoară din toate părțile. Dar când noi suntem liberi de toate acestea, seara, când suntem singuri și în liniște, atunci să ne judecăm pe noi înșine, pentru ca prin aceasta să facem pe Dumnezeu milostiv către noi. Căci precum focul repede mistuie și stârpește spinii, așa de ușor sufletul stârpește păcatele sale, când cu osârdie gândește la dânsule.” (*Cuvânt la Duminica a doua a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 60-61)

„De-am făcut vreo faptă rea, să nu așteptăm să vine peste noi nenorociri și nevoi, nici primejdii și lanțuri, ci, în fiecare ceas și în fiecare zi, să punem în mișcare în noi înșine acest tribunal și să pronunțăm sentință împotriva noastră; să încercăm în tot chipul să dobândim iertare de la Dumnezeu.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 108)

„Ca să nu fim osândiți atunci și nici să dăm seama de păcatele noastre, fiecare să-și cerceteze atent conștiința lui; și desfășurând înaintea ochilor întreaga lui viață și cercetând îndeaproape toate păcatele, să-și osândească sufletul care le-a săvârșit, să-și pedepsească gândurile, să-și zdrobească inima, să-și chinuie mintea, să-și pedepsească singur păcatele sale prin osândirea lor, prin căința adâncă, prin lacrimi, prin mărturisire, prin post, prin milostenie, prin înfrânare, prin dragoste, ca, prin orice chip, să putem ispăși aici toate păcatele și să plecăm dincolo cu multă îndrăznire.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 109)

„Adu-ți aminte ce fac boierii când își cheltuie banii lor în lucruri; îndată ce se scoală din somn își cheamă sluga (...) și-și face socoteala ce a cheltuit ieri, ce a cheltuit în zadar și ce la treburile lor și ce le-a rămas pe ziua aceea. Așa trebuie să facem și noi socoteală faptelor

noastre, să cercetăm gândul nostru ca pe o slugă, pentru cuvinte, pentru fapte și pentru cugete, care ne-au fost de treabă și care ne-au fost de stricăciune, care cuvinte grele am grăit sau am ocărat pe cineva, sau am clevetit sau cuvinte grozave am grăit și ne-am zăbovit în acelea, sau am văzut frumusețe străină și ne-am înnodat în dragoste, sau prin mâini sau prin limbă am blestemat, sau ne-am aflat cu măriri deșarte, sau de zavistie și de răs fără de vreme ne-am robit și pentru aceste răutăți ce am greșit și am pățimit vreun păcat, trebuie să fugim de dânsul și, în locul celor ce s-au cheltuit rău, să câștigăm cele bune, adică pentru cuvintele cele rele și vătămătoare pe care le-am vorbit, să facem post, milostenie și rugăciuni.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 50)

CONȘTIINȚA (curățirea conștiinței)

„Iar o conștiință devine curată dacă ascultă neîncetat și cu luare-aminte Scriptura, chiar dacă mai înainte era încărcată de mii de păcate. Că prin aceasta nici nu se adaugă la păcatele de mai înainte altele – ba și cele ce sunt se nimicesc – și nici sufletul nu mai este dispus așa de ușor să se pornească iar spre aceleași fapte rele.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 72)

CONȘTIINȚA (curată)

„Ce ți se pare plăcut în viața aceasta de pe pământ? Mesele bogate și luxoase, sănătatea trupului, slava, bogăția? Dar dacă pui față în față toate plăcerile acestea cu bucuria conștiinței, toate sunt mai amare decât orice în comparație cu ea. Nimic nu-i mai plăcut decât o conștiință bună și o nădejde tare.

Iar dacă vrei să cunoașteți mai bine adevărul spuselor mele, să ne ducem la un om pe patul de moarte sau la un bătrân. Să le aduci aminte de mesele bogate și luxoase la care s-au desfătat, de slava și cinstea de care s-au bucurat în viață și de faptele bune pe care le-a săvârșit și să-i întrebăm de care se bucură mai mult; și vom vedea că le rușine, roșesc de acelea, iar de acestea se bucură și saltă de veselie”. (*Omilia la Matei*, omilia LIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 618-619)

„Cel ce are conștiința curată – chiar de ar fi îmbrăcat sărăcăcios, chiar de s-ar lupta cu foamea zilnic – va fi cu siguranță mai voios decât cei ce se desfată mult, precum și cel ce are o conștiință pătată și rea, chiar de ar fi înconjurat de toate bogățiile lumii, totuși este mai de plâns decât toți. De aceea Pavel, deși trăia veșnic în foame și lipsuri, deși era necăjit și amărât în fiecare zi, totuși era vesel și se desfată duhovnicește mai mult decât împăratul de atunci. Ahab fiind rege, și bucurându-se de plăcerile vieții, ofta și era nemulțumit fiindcă săvârșise acel păcat, și fața lui era tristă și înainte de păcat, și după săvârșirea păcatului.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 27)

„Nimic nu este care să pregătească pe cineva în a nădăjdui la cele bune, decât conștiința curată și bună.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 154)

„Căci nimic nu poate da omului o mulțuire atât de mare precum o conștiință curată.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XII, p. 117)

„Că dacă bucuria vine de la o conștiință curată, și vă face desăvârșiți, la urmă nimic nu mai lipsește de a fi veseli și a vă mângâia. Nimic nu aduce mângâiere cuiva ca o conștiință curată, chiar de-ar năvăli asupra-i mii de ispite.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXX, p. 264)

„Cel care nu se știe cu nici un păcat pe cuget, de-ar fi așezat în rândul supușilor, este mai împărat decât toți împărații.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 311)

„... o conștiință bună este cea mai mare mângâiere în nenorocire. Pentru ce ne temem noi de moarte? Pentru că nu avem o conștiință bună. Dacă noi am avea aceasta, nu ne-ar înspăimânta nici moartea, nici foametea, nici pierderea averii, nici orice alta. Căci pe cei îmbunătățiți nu-i poate vătăma nimic din toate acestea, nici nu le poate răpi norocirea lor cea lăuntrică. Cine se nutrește cu nădejtile cele mai mărite, nimic nu-l poate întrista.” (*Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 78)

„Nimic nu ne face atâta bucurie, nimic nu ne dă atâta curaj cât conștiința că nu ne putem reproșa nimic.” (*Omilie la vindecarea slăbănogului coborât prin acoperiș*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 288)

„Cheltuieste-ți, așadar, banii, ca să rămână mereu ai tăi. Așa cum cel care este cercetat de conștiința sa din cauza săvârșirii fărădelegilor este chinuit, asemenea și cel care are conștiința curată, chiar dacă s-ar îmbrăca în zdrențe sau s-ar lupta cu foamea, este mai voios decât cei care trăiesc în ospețe.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 160)

„Că nimic nu ne poate produce o atât de mare plăcere precum o conștiință curățită.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 72)

„Ea este binefăcătoare. Cum nu va fi conștiința marea binefăcătoare a omului? Ea îi dă lui cele mai mari două bunuri ale ei, alături de care toate celelalte nu vor fi nimic. Ea îi dă pacea și cu această pace bucuriile intime ale unei dulceați inexprimabile. Ea îi dă în al doilea rând, cinstea, cinstea adevărată, intimă, adâncă. Când lumea întreagă îl va acoperi cu disprețurile ei pe nevinovatul judecat ca vinovat, ce-l interesează pe cel nevinovat pe care-l scapă conștiința lui?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 286)

CONȘTIINȚA (musturarea conștiinței)

„Gândește-te ce cumplit lucru este să fii judecat de conștiință! Acuzatorul acesta este mereu în tine, strigă la tine și-ți aduce aminte nelegiuirea!” (*Omilii la Facere*, omilia LXIII, III, în col. PSB, vol. 22, p. 303)

„Niciodată să nu punem la uitare greșelile noastre proprii, ci temându-ne și tremurând fără încetare, să ne grăbim ca să ni le amintim, pentru a nu cădea sub loviturile dreptății divine; căci nimic nu deșteaptă mai mult în noi aducerea aminte de greșelile noastre ca pedeapsa și musturarea conștiinței; frații lui Iosif ne sunt ca probă. Trecuseră treisprezece ani de când vânduseră, dar temându-se că vor fi pedepsiți pentru aceasta și tremurând pentru viața lor, și-au adus aminte de păcat și ziceau între ei: *Într-adevăr, vinovați suntem pentru fratele nostru Iosif* (Geneza 42, 21). Vedeți cum temerea le puse greșeala înaintea ochilor? În momentul în care au săvârșit-o, ei nu se gândeau la ea, dar când se văzuseră amenințați de pedeapsă, ei și-o aduseră aminte îndată.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a III-a, p. 68)

„Pârâșul acesta este cel mai amarnic, și nimeni nu cunoaște călcările de lege ale omului mai bine, decât conștiința sa.” (*Cuvânt la Duminica a dinaintea Înălțării cinstitei Cruci*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 203)

„După ce un părinte a pedepsit de multe ori pe fiul său, dar cunoaște că acela a rămas neîndreptat, atunci el public se leapădă de dânsul, îl gonește din casa sa și-l desparte de familie. Dar conștiința nu urmează așa. După ce a grăit o dată, și de două ori, și de trei ori, și

de zece mii de ori, fără ca tu s-o fi ascultat, ea totuși vorbește din nou și nu încetează până la răsuflarea cea mai de pe urmă. Acasă, pe uliță, la masă, la târg, pe cale, ba adeseori și în visuri, pune înaintea ochilor noștri icoanele păcatelor noastre.

Și socotește înțelepciunea lui Dumnezeu! Conștiința n-are trebuință să ne părăscă neconținut, căci noi n-am putea purta povara când ea ar vorbi contra noastră neîncetat. Dar Dumnezeu n-a făcut conștiința așa de slabă, încât să slăbească după întâia și a doua amintire. Dacă ea în toate zilele și în toate ceasurile ne-ar chinui cu boldul său, noi am fi înăbușiți de descurajare. Dacă din contră, după întâia sau a doua amintire ar înceta cu pâra sa, foarte puțin folos ne-ar aduce. De aceea Dumnezeu a rânduit așa, ca să ne mustre conștiința de multe ori și cu sânguință, dar totuși nu neîncetat; de multe ori, pentru ca să nu cădem în ușurătatea minții, ci până la moarte să rămânem treji; nu neîncetat și fără răgaz, ca să nu ne descurajăm, ci câteodată să ne liniștim, să ne mângâiem și să putem iarăși răsufla. Pe cât de pierzător și aducător de grosolană nesimțire ar fi dacă păcatele nu ne-ar pricinui nici o durere, tot așa de vătămător ar fi dacă ar trebui ca noi să suferim această muncă de-a pururea și peste măsură. Căci covârșirea necazului poate lipsi pe om de minte, copleșindu-i sufletul și făcându-l incapabil de orice bine. De aceea conștiința ne mustră numai din timp în timp, căci ea este destul de aspră, chinuindu-l pe păcătos mai cumplit decât strămutarea.

Pe lângă aceasta, conștiința se deșteaptă și strigă cu multă putere asupra noastră, nu numai când noi înșine păcătuim, ci și când vedem și pe alții păcătuind. Când desfrânatul, tâlharul ș.a., măcar că nu se părăște pe sine, dar aude pâra asupra altora care au săvârșit aceleași păcate, se crede pe sine însuși pedepsit, căci imputând altora păcatele sale, iarăși se înfățișează cu vioiciune și aceuia aducându-i aminte păcatele sale proprii. Acela se părăște, iar acesta, care a săvârșit aceleași păcate, nepârât de nimeni simte durerile pedepsei.

Dar tot așa se întâmplă și cu faptele cele mărite. Când alții se laudă și se încununează, se bucură toți cei ce au făcut aceleași fapte nobile, ca și cum lauda aceea iar privi pe dânșii.” (Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 75-76)

„Muștrarea conștiinței, iubitorilor, este o ancoră sfântă a sufletului, care nu ne lasă să ne cufundăm cu totul în cursa păcatului. Căci nu numai când săvârșim păcatul, ci adeseori mulți ani după aceea, conștiința iarăși ne amintește nelegiuirile noastre cele vechi.

Așa s-a întâmplat feciorilor lui Iacov. Când Iosif a zis către dânșii: *Lăsați pe unul dintre voi aici, și aduceți pe fratele vostru, iară dacă nu, veți muri. Ce ziceau ei atunci între dânșii? Noi suntem vinovați pentru fratele nostru, că nu ne-a fost milă, când se ruga de noi* (Fac. 42, 16-21). Așadar, iată, după cât de multă vreme iarăși și-au adus aminte de păcatul acela. Ei spusese tatălui lor: *O fiară sălbatică a mâncat pe Iosif* (Fac. 37, 33), și acum, când Iosif era de față și-i asculta, se înfățișează păcatul lor. Ce poate fi mai minunat decât acesta? Aici vedem noi o judecată fără jeluire, o apărare fără pâră, o dovedire fără martori, fiindcă făptuitorii singuri s-au pârât, iar cele făcute în taină le-au vădit la lumină. Cine i-a convins, cine i-a silit să atingă iarăși ceea ce săvârșiseră de un timp atât de îndelungat? Nu este oare limpede că conștiința, acest judecător nemitul și neamăgit de-a pururea, zguduia sufletele lor, umplându-și inimile lor de neliniște? Așa ni se întâmplă și nouă adeseori cu păcatele noastre cele de mai înainte. Când suntem în nenorocire, iarăși ne aducem aminte de vechile noastre călcări de lege.” (Cuvânt la Duminica a treia a Sfântului și Marelui Post, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 77-78)

„Când săvârșim păcatul, tulburați de plăcere, nu simțim atât de mult glasul conștiinței; dar după ce l-am săvârșit, după ce păcatul a luat sfârșit, atunci da, atunci mai cu seamă, când s-a stins toată plăcerea, atunci intră boldul amar al căinței, o altfel de durere decât durerile femeilor care nasc. La femei, înainte de naștere, durerea e grozavă și de nesuferit; iar durerile pătrunzătoare ale nașterii le sfășie cu înțepăturile lor; după naștere însă, ușurare, căci o dată cu

pruncul iese și durerea. Cu păcatul însă nu se petrec lucrurile așa; atâta vreme cât zămislim gândurile păcătoase, suntem veseli și ne bucurăm; dar când naștem copilul cel rău, păcatul, atunci ne chinuie durerile văzând rușinea celui născut, atunci ne zvârcolim mai cumplit decât femeile care nasc.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 101-102)

„Ia seama la înțelepciunea lui Dumnezeu! A făcut ca muștrările conștiinței noastre să nu fie neîncetate – că n-am putea îndura povara, de-am fi mereu muștrați –, dar nici n-a făcut să fie atât de slabă conștiința, încât să se descurajeze de la primul sau de la al doilea îndemn. Dacă ne-ar muștra conștiința în fiecare zi și în fiecare ceas, am cădea doborâți de tristețe; iar dacă ar înceta de a ne mai muștra, după ce ne-ar ține de rău o dată sau de două ori, n-am culege mult folos. De aceea a făcut Dumnezeu ca muștrările conștiinței să țină toată viața noastră, dar să nu fie dese; toată viața, ca să nu ne trândăvim, ci să priveghem totdeauna și până la sfârșitul nostru, aducându-ne aminte mereu de păcatele săvârșite; dar nu dese, nici unele după altele, ca să nu ne descurajăm, ci să putem răsufla, având oarecare tihnă și ușurare. După cum a pieire desăvârșită să nu suferi defel din pricina păcatelor săvârșite și să fii cu totul nesimțitor, tot astfel e vătămător să te muștre conștiința mereu și peste măsură. Căci o durere prea mare este în stare să scoată adeseori pe om din minți, să-i înece sufletul și să-l facă nefolositor spre orice bine. Pentru aceea și Dumnezeu a făcut să ne muștre conștiința la răstimpuri, fiindcă muștrările conștiinței sunt neîndurătoare și înțepă pe păcătos mai puternic decât boldul. Nu numai când păcătuim noi, ci și când alții săvârșesc păcate ca și noi, ni se deșteaptă cu tărie conștiința și strigă la noi cu multă putere. Desfrânatul, bărbatul adulter, hoțul se socotesc biciuți nu numai când sunt ei muștrați, ci și când aud că alții sunt muștrați pentru aceleași păcate, pentru că muștrarea altora le aduce aminte de păcatele lor; este muștrat altul, dar se simte lovit el, când a făcut aceleași păcate ca și acela.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 103-104)

„Muștrarea conștiinței este o ancoră sfântă care nu ne lasă să ne cufundăm desăvârșit în adâncul păcatului. Nu numai atunci, în timpul săvârșirii păcatelor, ci, adeseori, chiar după mulți ani, conștiința ne aduce aminte de păcate vechi.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 104)

„... conștiința, judecătorul care nu poate fi înșelat, care neconținut le zguduia mintea și le tulbura sufletul.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 108)

„Nu este un acuzator mai aspru decât conștiința.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a treia, cap. 14, în vol. *Despre preoție*, p. 94)

„Oricât de păcătos ar fi omul, el nu poate să închidă gura conștiinței care îl muștră. Conștiința este un lucru firesc, pe care Dumnezeu l-a pus în om încă de atunci de când l-a creat. Oricât de mult am încerca să nu o ascultăm și să luptăm cu ea, conștiința ne apare mereu dinaintea noastră și ne strigă, ne osândește și ne pedepsește.

Vă aduceți aminte cât de rău era Ahab, regele Samariei? Cu toate acestea, chiar și el, atunci când a vrut să răpească via lui Nabot, a avut parte de multă suferință. Cu toate că era stăpân absolut, cu toate că nu era nimeni care să-l muștre pentru ceea ce făcuse, totuși conștiința sa îl muștra într-atât, încât era zbuciumat, posomorât și fără nici o tragere de inimă, iar mâhnirea îi era zugrăvită pe chip (3 Regi 21, 1-29).” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 228)

„Căci fiul lui Iacob care a spus tatălui său că o fiară sălbatică rea l-a mâncat pe Iosif (Fc., 37, 32-36), care a jucat ipocrit această cumplită dramă încercând prin acest rol să țină în umbră omorul de frate, l-a înșelat atunci pe tatăl său, dar conștiința sa n-a înșelat-o, nici n-a convins-o să se liniștească, ci a continuat să se ridice împotriva lui strigând neîncetat fără să i

se fi putut astupa gura. Căci după ce a trecut mult timp, cel care tăgăduise înaintea tatălui său îndrăzneala aceea, care n-o spusese nici unui om, pe care nimeni nu-l învinuia, nimeni nu-l dădea de gol, nimeni nu-l ataca, nimeni nu-i aducea aminte de înscenarea aceea, fiind în primejdie să-și piardă libertatea și însăși viața, arătând că în tot acest lung timp glasului acuzator al conștiinței nu-i fusese astupată gura, nici nu fusese îngropat, a zis acestea cuvinte: *Da, suntem în păcate pentru fratele nostru. Când ne ruga, am trecut cu vederea necazul lui și durerea sufletului său. Iar acum se cere de la noi sângele lui* (Fc., 42, 21).” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea XIII, 2a, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 216)

CONȘTIINȚA (întunecarea ei)

„După cum tâlharii și spărgătorii de ziduri când voiesc a fura ceva de preț, fac aceasta stingând lumânarea, tot așa face și cugetul cel stricat cu cei ce păcătuiesc, căci și în noi este o lumină care arde veșnic și care se numește *cuget* sau *conștiință*. Dacă duhul răului intră cu mare grăbire înlăuntru și stinge acea flacără, de îndată a întunecat sufletul și l-a doborât, și îndată a furat tot ce se găsea înlăuntru. Când sufletul a fost cucerit de vreo poftă necurată, întocmai ca și norul sau ceața care întunecă ochii trupului, tot așa și el rămâne întunecat cu totul, cucerindu-i-se mai dinainte prevederea cugetului, și nu-l lasă a vedea mai departe, nici prăpastia ce-i stă în față, nici gheena, nici frica, ci la urmă fiind asuprit de voința acelei poftă necurate, se face ușor de cucerit de păcat, și întocmai ca un zid fără ferestre ridicat înaintea ochilor, pofta nu mai lasă a străluci lumina dreptății în cuget, fiindcă toate gândurile cele necuviincioase ale poftii l-au împresurat din toate părțile. Atunci femeia curvă i se înfățișează veșnic și înaintea ochilor, și înaintea cugetului, și înaintea gândurilor lui. Și după cum cei orbiți, chiar de ar sta sub cerul liber și într-o amiază din cele mai strălucitoare, totuși nu se pot bucura de lumină, fiindu-le închiși ochii, întocmai așa pățimesc și aceștia, căci de li s-ar trâmbița la ureche mii de vorbe mântuitoare, ei își astupă urechile la toate vorbele acelea, fiind prinși mai dinainte și robiți cu sufletul acelei patimi. Dar toate acestea le știu preabine toți cei ce au cercat asemenea lucruri jalnice. Fie însă ca voi să nu știți niciodată de asemenea încercări.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XI, pp. 110-111)

CONȘTIINȚA (chinul conștiinței)

„De altfel, chiar înainte de pedeapsa de dincolo, oamenii răi și păcătoși sunt pedepsiți aici, pe pământ. Să nu-mi spui mie că mănâncă la mese strălucite și bogate, că se îmbracă în haine de mătase, că târăsc după ei turme de robi, că merg fuduli prin oraș! Nu, ci cercetează conștiința lor, și vei vedea tulburarea din sufletul lor pricinuită de păcate, frica continuă, furtuna, tulburarea; vei vedea, ca la tribunal, că sufletul se suie la tronul cel împărătesc al conștiinței și că stă ca înaintea unui judecător; gândurile vin ca niște călăi, îl întind și-l sfășie pentru păcate; el strigă tare, nimeni nu știe, decât singur Dumnezeu, Care vede acestea. Desfrânatul, de-ar fi putred de bogat, de nu l-ar învinovăți nimeni, nu încetează de a se învinovăți pe sine în lăuntru lui. Plăcerea i-a fost trecătoare, dar chinul e veșnic; de pretutindeni, frică și cutremur, bănuială și neliniște; se teme de ulițe înguste, se sperie și de umbre; îi este frică de slugile lui, de cunoscuți, de necunoscuți, de femeia pe care a necinstit-o, de bărbatul pe care l-a batjocorit. Umblă, purtând cu el un aspru acuzator, care este conștiința lui; se osândește singur și nu poate găsi odihnă o clipă. Și în pat și la masă și în piață și acasă, și ziua și noaptea, și adesea chiar în vise, vede idolii păcatului lui. Trăiește viața lui Cain, suspinând și tremurând pe pământ (Facere 4, 12), fără să știe nimeni, având totdeauna adunat înlăuntru lui jar. Tot așa se chinuie și răpitorii și cei lacomi; tot așa și bețivii și, într-un cuvânt, toți cei ce trăiesc în păcate. Acest tribunal nu poate fi corupt! Ci chiar dacă

nu săvârșim virtutea, totuși suferim pentru că n-am săvârșit-o; iar dacă săvârșim păcatul, simțim durerea îndată ce a luat sfârșit plăcerea păcatului.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 47-48)

„Este cu neputință ca tribunalul conștiinței să fie desființat. Nu trăim în virtute? Vom suferi. Trăim în răutate? Imediat ce încetează plăcerea păcătoasă, începe durerea sufletească” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 54)

„Căci ce poate fi cândva mai apăsător decât păcatul? Fiindcă acesta, și dacă am fi de mii de ori nesimțitori și am vrea să ne ascundem de oameni, ridică împotriva noastră conștiința ca pe un judecător nemitarnic; și aceea, fără încetare, se răscoală împotriva noastră, provocându-se continuu dureri, torturându-ne precum un călău și strângându-ne cugetul prin arătarea mărimii păcatului. Așadar, zice că *pe cei îngreuiați de acesta de păcat și chinuiți ca de o povară, pe aceștia îi voi odihni, dăruindu-șe iertarea păcatelor, numai să vină la Mine*. Cine este atât de împietrit, cine este așa de tare la cerbice, încât să nu asculte de o asemenea chemare plină de iubire de oameni?” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 34)

„Ce-i folosește celui vinovat de a-și ascunde crima lui de ochii oamenilor? Conștiința lui a văzut totul, totul descoperă, și de acum înainte ea nu-l va lăsa în pace un singur moment. Unde are el oarecare aripi ca să se poată ascunde la oarecare întuneric, conștiința îl urmărește cu strigătele ei acuzatoare; ea îl acoperă de rușine și-l străpunge cu acul remușcărilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 284)

„Ea este incisivă, ea este nestricăcioasă, ea este binefăcătoare. Ea este incisivă. Se pot aplica glasului conștiinței cuvintele Sfântului Pavel: *Cuvântul este viu și eficace, mai pătrunzător ca orice sabie*. Înainte chiar ca păcatul să-și primească pedeapsa lui de la Dumnezeu, el este deja pedepsit prin chinul adus de conștiință. Străină urmare a păcatului! Înainte de a-l comite, nimic nu apărea din urâtenia lui; vinovatul este liniștit și fericit; crima comisă, conștiința atacă fără cruțare, nu-i mai pasă păcătosului un moment calmul și bucuria. Timpul care îndulcește orice rană, nu mai are nici o putere asupra conștiinței. Bogăția, plăcerile, avântul sărbătorilor, nu ajung să sufoce glasurile răzbunătoare ale remușcărilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 285)

CONȘTIINȚA (adormirea conștiinței)

„Nimic nu îngreuiază atât de mult sufletul, nimic nu betejește atât mintea, nimic nu trage sufletul atât de mult jos ca o conștiință păcătoasă ...” (*Omilii la Matei*, omilia XXXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 470-471)

„Prietenii ne supără, slugile ne sălbătesc, soția ne amărăște, copilul ne pricinuieste dureri, și o mulțime de treburi, din casă și din afară de casă, ne împresoară din toate părțile, încât nu ne mai putem da seama atunci nici cum cădem în păcat. Dar seara, când scăpăm de toate aceste supărări, când suntem cu noi înșine și avem parte de multă liniște, în pat, să adunăm tribunalul ca să-L facem pe Dumnezeu îndurător prin o astfel de judecată. Dacă păcătuim în fiecare zi și rănim în fiecare zi sufletul, ajungem să nu mai simțim păcatul; după cum cei care primesc mereu lovituri, nu mai țin seama de ele și atrag asupra lor friguri cumplite și moartea, tot așa și noi, din pricina acestei nesimțiri a păcatului, atragem asupra noastră o osândă de care nu mai putem scăpa. Știu că sunt supărătoare spusele mele, dar sunt de mult folos.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 469-470)

„Când sufletul primește o rană și cade, nu zace în nesimțire ca trupul, ci se chinuie aici, muștră de conștiința lui cea rea, iar după ce scapă de aici, este dat, la vremea judecății, pedepsei veșnice. Dacă un om nu simte rănilor făcute de diavol, chinul lui va fi mai mare din pricina nesimțirii lui. Că omul care nu simte muștrări de cuget de pe urma celei dintâi răni, primește cu ușurință o altă rană și după aceea alta. Că spurcatul diavol, când dă de un suflet nepăsător, care nesocotește rănilor de mai înainte, nu se oprește de a-l lovi până la cea din urmă suflare.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a șasea, cap. 13, în vol. *Despre preoție*, pp. 154-155)

CONTRACEPȚIA

„Că mulți oameni, din pricina dragostei de bani, nu vor să aibă copii; au mutilat firea; nu-și omoară copiii, dar opresc izvoarele nașterii”. (*Omilia la Matei*, omilia XXVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 360)

„De ce semeni acolo unde nu poți secera?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 454)

„De ce semeni acolo unde țarina încearcă a strica rodul, unde sunt multe doctorii de stărpire și unde de multe ori copilul este omorât mai înainte de naștere? Iată, deci, că și pe aceea desfrânată n-ai lăsat-o să rămână desfrânată, ci ai făcut-o și ucigașă de om! Ai văzut cum din beție izvorăște desfrânarea, iar apoi din desfrânare iese omorul? Ba chiar mai mult și decât omorul, căci nici nu am cuvinte îndeajuns pentru a numi asemenea faptă criminală, de vreme ce nu numai că pe copilul născut îl omoară, ci îl împiedică chiar de a se naște. Deci de ce îți bați joc de darul lui Dumnezeu și te lupți împotriva legilor Lui, iar ceea ce este binecuvântare tu alungi ca pe un blestem?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 455)

„După cum aceia (sodomiții – n.n.) născociseră o împreunare nerodnică, ce nu sfârșea cu facerea de copii, tot așa a făcut și Dumnezeu pedeapsa, făcând pământul nerodnic cu totul și lipsit de orice poamă.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 163)

CONVERTIREA (definiția)

„Ce înseamnă a se converti? Înseamnă a părăsi răul pentru bine, diavolul pentru Iisus Hristos, pământul pentru cer.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 78)

CONVORBIRILE (duhovnicești)

„Dar fiți atenți la acestea: mai întâi, Iisus Hristos nu descoperă totul. Ci mai întâi pune pe ascultător în suspensie în ascultare, el îl aruncă în îndoială, ca apoi după ce a început să caute sensul a ceea ce a auzit, tulburat de nesiguranță, el să primească apoi cu mai multă dorință și cu bucurie, explicarea pe care o căuta, și să-și dubleze ascultarea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXIV, 1, p. 162)

„Dacă ții numai pentru tine cele ce știi, oamenii îți vor întoarce spatele și te vor urî pentru că ești invidios și urâtor de frate, iar Dumnezeu îți va da cea mai mare pedeapsă pentru că ești rău. În afară de asta, se va duce iute de la tine harul, lăsându-te pustiu. Pentru că și grâul, dacă zace neconținut în hambar, se pierde, căci e mâncat de gărgărițe; dar dacă-i scos afară din jirnițe și pus în brazde, se înmulțește și se înnoiește iarăși. Tot așa și cuvântul cel duhovnicesc: dacă-l ții neconținut încuiat înăuntrul tău, se stinge iute, pentru că sufletul se strică și se macină de invidie, de trândăveală și de lăncezeală. Dar dacă îl semeni în sufletele fraților ca într-o brazdă mănoasă, vistieria cea duhovnicească se înmulțește și în cei care o primesc, și

în tine, care o dai. Și după cum o fântână are apă mai curată și izvor mai bogat dacă adeseori se scoate dintr-însa toată apa, iar dacă nu se scoate, seacă; tot astfel și harisma cea duhovnicească și cuvântul cel învățătoresc, dacă este scos tot mereu din suflet și dat să fie sorbit de cei ce vor să-l primească, izvorăște și mai mult; dar dacă-i acoperit de zavistie, de invidie, se micșorează și se stinge desăvârșit”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. X, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 151-152)

COPIII (creșterea copiilor)

„Nu se poate spune că Dumnezeu nu dă mare atenție copiilor. Dumnezeu se îngrijește mult de creșterea lor. Din pricina asta Dumnezeu a sădit în firea omenească o dragoste atât de mare de copii, încât părinții să fie constrânși, ca de o lege peste care nu pot trece, să se îngrijească de creșterea copiilor lor.” (*Apologia vieții monahale*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 247-252)

COPIII (neamul dăinuie prin copii)

„Căci de la început era dorire de copii fiindcă tot omul își lăsa prin ei urmași și pomenire vieții sale. Și fiindcă nu era nicidecât nădejde de înviere, ci moartea stăpânea, iar după viața de aici cei ce se săvârșeau socoteau că pier cu totul, Dumnezeu a dat mângâierea cea din copii, ca ei să rămână chipuri însuflețite ale celor duși, și neamul nostru să dăinuie și să se desăvârșească prin cei ce vin după, și urmașii aceluia să fie cea mai mare mângâiere pentru cei ce i-au îngrijit.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 14-15)

COPIII (iubirea părinților față de copiii lor)

„Mulți oameni au cinci sau șase fii sau fiice, iar de se îmbolnăvește unul dintre ei, tatăl înconjoară patul, sărută ochii copilului, îi strânge mâinile, socotește ziua noapte, iar lumina întuneric, nu că s-ar fi schimbat stihiiile, ci pentru că nu se mai poate bucura de ele de durerea tristeții. Paturile-s așternute cu așternuturi noi, doctorii stau alături, mulți, în jurul bolnavului, iar tatăl se topește din picioare. De-ar fi bogat tare, bogăția îi e de nesuferit, de-ar avea mii și mii de treburi, pe toate le lasă, nu se poate apuca de ele, e amețit de durere. Pentru el toată lumea nu poate fi vindecată de rău. La fel și mama, se plimbă în jurul bolnavului, bătându-se în piept, toată aprinsă și cuprinsă de flăcări, caută putere ca să ia asupra-și o parte din chinul copilului ei, dar, mai bine spus, și-ar lua asupra-și tot chinul numai ca să scape de boală pe copilul bolnav, nu mai are nici un preț viața ei, nici zilele pe care le mai are de trăit; mai de preț ca toate e să treacă boala de la copil la ea. Nu am cum zugrăvi durerea asta.” (*Cuvânt la Fericitul Avraam*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 563)

„... nepurtarea de grijă de copii este un păcat care întrece pe toate celelalte și merge chiar până la culmea răutății.” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 246)

„Dumnezeu apoi poruncește și părinților cum trebuie să se poarte cu copiii, cinstindu-i pe copiii buni și pedepsindu-i pe cei răi. Scopul acestor porunci este tot acela de a face pe părinți să-și iubească și mai mult copiii.” (*Apologia vieții monahale*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 253)

COPIII („copii ascultați de părinții voștri întru Domnul”)

„Trebuie să fim supuși părinților noștri, atunci când nu ne împiedică să ne îndeplinim datoriile noastre față de Dumnezeu și când nu ne pun piedici; este foarte periculos de a nu urma această regulă; dar când cer ceva lucru nepotrivit, și ne jenează în lucrurile duhovnicești, nu este atunci nici bine, nici înțelept să ne supunem lor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXI, 2, p. 102)

„Dar dacă părinții poruncesc lucruri absurde?, zici tu. Părintele nu poruncește niciodată lucruri absurde, chiar de ar fi el absurd; apostolul s-a asigurat și în această privință căci zice: *întru Domnul*, adică ascultați-i în cele ce nu se împotrivesc lui Dumnezeu; dacă însă ar fi părintele elen, sau eretic, nu trebuie a da ascultare deloc, căci porunca lui atunci nu este întru Domnul.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXI, p. 213)

„Fiilor, ascultați de părinți întru toate că aceasta este bine plăcută întru Domnul. Iarăși pune aici *întru Domnul*, și în același timp stabilește și legăturile ascultării și ale sfielii și umilinței lor către părinți. Că aceasta, zice, este bine plăcută întru Domnul. Privește cum El voiește a le face toate nu numai de la natură, sau împinși înseși de firea lucrurilor, ci pentru că sunt și plăcute lui Dumnezeu, și că, făcându-le, vom avea plată de la Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, p. 116)

„Când părinții trupești nu împiedică cu nimic, nici nu se pun de-a curmezișul vreunui din lucrurile cele după Dumnezeu, suntem datori și este de neapărată trebuință să-i ascultăm. Iar a nu face aceasta este primejdie mare. Dar când cer ceva nepotrivit și împiedică ceva din cele duhovnicești, nu trebuie să-i ascultăm nicidecum.” (*Nunta din Cana Galileii*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 122)

COPIII (sunt datori să-și asculte și să-și iubească părinții)

„Dar și tu, fiule, să asculți de părinții care te-au născut. Pentru cele pe care ți le-au oferit, cu nimic nu-i poți răsplăti, nici să-i naști, nici să trudești pentru ei, cum au făcut aceștia pentru tine.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 126)

COPIII (neascultarea părinților trupești, când aceștia sunt piedică pentru virtute)

„Noi nu trebuie nici măcar să-i recunoaștem pe tatăl și pe mama noastră atunci când ne dăunează în lucruri duhovnicești și când ne împiedică să înaintăm în virtute...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXV, 2, p. 450)

COPIII („tu îl bați pe feciorul tău cu toiagul, dar scapi sufletul lui de împărăța morții”)

„Părintele iubitor care are un copil obraznic nu îl cicălește tot timpul, dar nici nu-l lasă cu totul nepedepsit. Însă îl pedepsește cu măsură, ca să nu-l stârnească și mai tare.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 365)

COPIII (pedepsirea copiilor pentru păcatele părinților)

„Și a zis (Noe – n.n.): *Blestemat să fie Canaan copilul; să fie slugă fraților lui.*

Nu fără rost, nici la întâmplare a pomenit Scriptura de Canaan (fiul lui Ham – n.n.), ci pentru o pricină ascunsă. Noe n-a vrut să-l mustre pe Ham pentru păcatul săvârșit și pentru

ocara pe care i-a adus-o, ca să nu fie vătămată binecuvântarea lui Dumnezeu. Că *Dumnezeu, spune Scriptura, a binecuvântat pe Noe când a ieșit din corabie și pe fiii lui* (Fac., 9, 1).

Deci, Noe, ca să nu pară că blestemă pe cel care primise odată binecuvântarea lui Dumnezeu blestemă pe fiul aceluia.

- Da, mi se poate spune răspunsul acesta, arată că nu l-a blestemat pe Ham, pentru că acesta fusese binecuvântat de Dumnezeu! Dar pentru ce ai pedepsit fiul pentru păcatul tatălui?

- Nici asta nu s-a făcut fără rost. Ham n-a fost pedepsit mai puțin decât fiul lui, nici n-a simțit mai puțin durerea pedepsei. Știți doar, știți că adeseori părinții se roagă să fie pedepsiți ei în locul fiilor lor, știți că părinții sunt pedepsiți mai greu, când văd pe copiii lor pedepsiți decât atunci când ar fi ei înșiși pedepsiți. Deci a fost pedepsit copilul lui Ham, ca tatăl să sufere mai mare durere din pricina dragostei sale părintești pentru copil, ca binecuvântarea lui Dumnezeu să rămână întreagă și ca fiul, care a fost blestemat să ispășească prin asta propriile lui păcate. Da, acum este blestemat pentru păcatul tatălui său, totuși se înțelege că pedeapsa aceasta este și pentru păcatele lui proprii. Nu a fost blestemat numai pentru păcatul tatălui său, ci și pentru ca prin el să primească tatăl său o mai mare pedeapsă. Că nici părinții nu sunt pedepsiți pentru păcatele copiilor, nici copiii pentru păcatele părinților, ci fiecare răspunde pentru păcatele lui, aceasta o spun profeții în multe locuri. De pildă când spun: *Celui ce a mâncat aguridă i se vor strepezi dinții* (Ier., 31, 30); și: *Sufletul celui ce păcătuiește, acela va muri* (Iez., 18, 20); și iarăși: *Să nu fie omorâți părinții pentru copii, nici copiii pentru părinți* (Deut., 24, 16). Vă rog, dar, ca nimeni din voi când nu cunoaște scopul Dumnezeieștii Scripturi, să nu îndrăznească să hulească cele scrise în ea, ci să primească cu suflet înțelegător cele spuse, să se minuneze de preciziunea celor scrise în Dumnezeiasca Scriptură și să se gândească ce rău mare e păcatul.” (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 374)

„Mă jur pe Mine Însumi, că nu se va auzi spunându-se această pildă: *părinții au mâncat aguridă și copiilor li s-a sterpezit dinții* (Iez., 18, 3, 44). Moise zice la fel: *Nu vei ucide pe tatăl pentru copil* (Deut., 24, 16). Mai mult, Scriptura zice de un rege, că el nu i-a ucis pe copii pentru părinți, ca să se conformeze legii lui Moise.

Că dacă îmi face cineva această obiecție: pentru ce zice Scriptura *Dumnezeu pedepsește păcatele părinților asupra copiilor, până în al treilea sau al patrulea neam* (Ieș., 20, 5; Deut., 5, 9), vom răspunde că această hotărâre nu este generală și că ea este pronunțată împotriva unora din evreii care au ieșit din Egipt. Și iată sensul: Cum cei pe care i-am scos Eu din robia egipteană au devenit, chiar după ce au văzut atâtea semne și minuni, mai răi ca și părinții lor, care totodată n-au văzut nimic așa de mare și atât de minunat, ei vor fi pedepsiți la fel ca și ei, zice Domnul, fiindcă au făcut aceleași păcate. Și dacă se examinează acest pasaj cu grijă și cu atenție, se va cunoaște că așa trebuie să-l înțelegem.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVI, 1, p. 275)

„Află acum și bunătatea Celui răstignit! Iudeii spuneau: *Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri* (Matei 27, 25); Hristos însă n-a făcut așa, ci Îl roagă pe Tatăl zicând: *Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!* (Luca 23, 34). Dacă ar fi fost sângele Lui asupra lor și asupra copiilor lor, n-ar fi ajuns dintre copiii lor apostoli. N-ar fi crezut trei mii (Faptele Apostolilor 2, 41), nici cinci mii (Faptele Apostolilor 4, 4). Uită-te că iudeii au fost cruzi și nemiloși cu copiii lor, n-au vrut să știe de glasul sângelui! Dumnezeu însă a fost mai bun decât toți tații, mai iubitor decât toate mamele! Da, a fost sângele Lui peste ei și peste copiii lor; dar nu peste toți copiii, ci numai peste aceia care au urmat necredinței și fărâdelegii părintești; au fost vinovați de păcatul săvârșit nu cei care au fost fiii lor după succesiunea naturală, ci după nebunia voinței. Vezi-mi, însă, și din altă parte bunătatea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citesc Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV)*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 365)

COPIII („De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor”¹⁷¹)

„Copilul este străin de invidie, de slava deșartă, de dragostea de întâietate și are cea mai mare virtute, nevinovăția, curăția, smerenia. Nu e nevoie numai de bărbăție și de pricepere, ci și de această virtute, de smerenie și de nevinovăție. De-am avea cele mai mari virtuți, dacă ne lipsesc virtuțile acestea, mântuirea noastră șchioapătă. Un copil dacă e ocărat și lovit nu se supără, nici nu prinde pică; iar dacă e prețuit și slăvit, nu se îngâmă. (...)

După părerea mea Hristos a pus în mijloc un copil, un copil foarte mic, lipsit de toate patimile cele rele. Un astfel de copil nu-i mândru, nu umblă după slavă, nu-i invidios, nu-i certăreț; este lipsit de toate patimile de acest fel și are multe virtuți: nevinovăția, smerenia; nu-l interesează câștigurile bănești, nu-i lăudăros. Este stăpânul unei îndoite filozofii: are aceste virtuți și nu se laudă cu ele. De aceea Domnul l-a dat ca pildă și l-a așezat în mijloc.

Dar nu Și-a oprit cuvântul Său la atâta, ci duce mai departe sfatul acesta, zicând:

Cine va primi pe un copil ca acesta în numele Meu, pe Mine Mă primește (Matei, 17, 5). Nu veți primi, le spune Hristos, numai mare răsplată dacă veți fi ca niște copii, ci și dacă veți cinsti, pentru Mine, pe alții care se aseamănă cu copiii; vă dau ca răsplată împărăția cerurilor pentru cinstea dată acestora. Dar, mai bine spus, le dă o răsplată cu mult mai mare, că Hristos spune: *Pe Mine Mă primește*. Atât de tare îmi este de dragă smerenia și nevinovăția!

Hristos numește aici *copil* pe oamenii curați la inimă și smeriți, pe cei neluați în seamă și disprețuiți de mulțime”. (*Omilia la Matei*, omilia LVIII, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 675-676)

COPIII (purtarea de grijă pentru mântuirea părinților răi)

„Nu e lucru de osândă să ai tată necredincios, ci să urmezi necredinței tatălui; și vină foarte mare este nu când avem părinți răi, ci când nu ne îngrijim de ei și nu facem tot ce ține de noi ca să îi slobozim din această răutate; iar atunci când noi arătăm toată purtarea de grijă pentru sufletul lor, iar ei stăruie în răutatea lor, suntem slobozi de toată mustrarea și vina.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, p. 136)

COPIII (pot practica virtutea, chiar dacă părinții lor trupești nu o cultivă)

„Răutatea și virtutea țin nu de fire, ci de sloboda alegere. Că de ar fi ținut de fire, negreșit că cei răi ar fi născut odrasle rele și cei buni unii la fel ca ei; dar întrucât ține de sloboda alegere a fi ticălos ori râvnitor, drept aceea și unor părinți răi li s-au născut fii buni, și fii ușuratici au odrăslit din părinți râvnitori, ca să nu punem răutatea și bunătatea pe seama firii, ci pe cea a voii.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, p. 137)

COPIII (responsabilitatea copiilor cât privește cele făptuite de ei)

„... trebuie să luptăm tot timpul vieții noastre, iar lupta aceasta începe chiar din copilărie, de la vârsta de zece ani. (Într-adevăr, de la vârsta de zece ani începem să dăm socoteală pentru păcatele ce le săvârșim, și asta o arată lămurit copiii mâncați de urși, pedepsiți astfel pentru că și-au bătut joc de profetul Elisei) (IV Regi 2, 24-24).” (*Apologia vieții monahale*, 17-18, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 304-305)

¹⁷¹ Matei, 18, 3.

CORECTITUDINEA

„Că era Avraam vestit în ochii locuitorilor Cananeii, ascultă ce spun fiii lui Het despre el! *Împărat de la Dumnezeu ești tu între noi, în mormintele noastre cele alese, îngroapă-ți mortul tău. Nici unul dintre noi nu te va opri să-ți îngropi mortul tău* (Fac., 23, 6). Dar uită-te la dreptul Avraam! Îi învață și pe fiii lui Het cu faptele lui filozofia sa, că nu voiește să primească mormântul până ce nu le plătește prețul cuvenit. Chiar dacă voi sunteți atât de binevoitori față de mine, le spune el, totuși nu vreau să vă iau mormântul fără să-l plătesc. Și le-a dat argintul și a luat mormântul (Fac., 23, 13)”. (*Omilii la Facere*, omilia XLVIII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 155)

CREAREA LUMII

„Iată că strălucește firea dumnezeiască chiar din felul în care a fost creată lumea. Dumnezeu a făcut lumea într-un chip cu totul contrar de cum obișnuiește să lucreze omul; a întins mai întâi cerul și apoi a zidit pământul; mai întâi acoperișul și apoi temelia. Cine a mai văzut, cine a mai auzit așa ceva? Niciodată nu s-ar putea face așa o clădire omenească! Dar când Dumnezeu poruncește, toate se pleacă, toate se supun voinței Lui. Să nu iscodim, dar, operele lui Dumnezeu cu mintea noastră omenească, ci, povățuiți de operele Sale, să-L admirăm pe Meșter”. (*Omilii la Facere*, omilia II, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 42-43)

„Pământul este mama și hrănitoarea noastră; din el am fost făcuți și din el ne hrănim; el ne este și patrie și mormânt de obște; în el ne întorcem iarăși, după ce ne-am îndulcit din el cu mii și mii de bunătăți; de aceea Dumnezeu a arătat pământul netocmit și fără de formă, ca nu cumva oamenii, din pricina nevoii ce o au de el, să-l cinstească mai mult decât merită, ca nu cumva să socotească binefacerile pământului datorate naturii pământului și nu datorită Celui ce l-a adus din neființă la ființă. De asta a spus: *Iar pământul era nevăzut și netocmit*”. (*Omilii la Facere*, omilia II, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 43-44)

„Ce vrea să spună prin aceste cuvinte: *Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apelor?*

– După părerea mea, aceste cuvinte arată că în ape era o energie plină de viață; nu era simplu o apă stătătoare și nemișcătoare, ci mișcătoare, care avea putere de viață în ea. Că ceea ce-i nemișcător este negreșit nefolositor, pe când ceea ce se mișcă este capabil să facă multe.

Deci, ca să ne arate că apa aceasta, multă și nespus de-ntinsă, avea o putere plină de viață, Moise a spus: *Și Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apei*. Nu fără rost o spune mai dinainte asta dumnezeiasca Scriptură, ci pentru că avea să ne spună mai târziu că prin porunca Creatorului universului au fost și animalele aduse la ființă din aceste ape. De aceea ne învață chiar de pe acum că apa aceasta nu era o simplă apă, ci una care era în mișcare, care se frământa și cuprindea totul”. (*Omilii la Facere*, omilia III, I-II, în col. PSB, vol. 21, pp. 47-48)

„Auzi că *la început a făcut Dumnezeu cerul și pământul* și că a făcut pe cele ce sunt din cele ce nu sunt și mai spui că a preexistat materia? Care om cu mintea întreagă ar îndura una ca aceasta? Este, oare, om Creatorul, ca să aibă nevoie de o materie preexistentă, pentru a-și arăta arta Sa? Este Dumnezeu! Lui I se pleacă toate; creează cu cuvântul și cu porunca. Iată! A spus numai și a și fost adusă la ființă lumina și a și plecat întunericul.” (*Omilii la Facere*, omilia III, II, în col. PSB, vol. 21, p. 48)

„*Și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric* (Fac., 1, 4)

– Ce înseamnă *a despărțit*?

– A dat fiecăruia un loc propriu, a rânduit fiecăruia un timp potrivit.

Și când a făcut aceasta, atunci a pus fiecăruia numele ce i se potrivea:

Și a numit Dumnezeu lumina zi și întunericul l-a numit noapte (Fac., 1, 5).

Ai văzut împărțire destul de bună, creație minunată, care depășește orice înțelegere, făcută

numai prin cuvânt și prin poruncă? Ai văzut de cât pogorământ s-a folosit acest fericit proroc, dar, mai bine spus, iubitorul de oameni Dumnezeu, prin gura profetului, ca să învețe neamul omenesc să cunoască ordinea celor create, să cunoască cine este Creatorul universului, să știe cum a fost adus la ființă fiecare?

Pe atunci, pe timpul lui Moise, oamenii erau încă nedesăvârșiți și nu puteau să se ridice la înțelegerea lucrurilor celor mai înalte; de aceea Duhul cel Sfânt a istorisit așa pe toate acestea, coborând limba profetului la puterea de înțelegere a ascultătorilor”. (*Omilia la Facere*, omilia III, II, în col. PSB, vol. 21, pp. 48-49)

„După cum oamenii, după ce fac un lucru oarecare cu multă luare aminte, când ajung la capătul muncii lor și pun la probă lucrul făcut, laudă ce au săvârșit, tot așa și dumnezeiasca Scriptură pogorându-se la slăbiciunea înțelegerii noastre spus întâi: *Și a văzut Dumnezeu că lumina este frumoasă*, apoi a adăugat: *Și a despărțit Dumnezeu lumina de întuneric; și a numit Dumnezeu lumina zi și întunericul l-a numit noapte*. A împărțit fiecăruia locul său propriu, fixându-le de la început unele hotare, pe care să le păzească mereu neîmpiedicat. Și orice om cu judecată poate vedea că de atunci și până acum nici lumina n-a depășit propriile ei hotare și nici întunericul n-a călcat rânduiala sa, făcând amestec și turburare”. (*Omilia la Facere*, omilia III, III, în col. PSB, vol. 21, p. 50)

„*Și a fost seară și a fost dimineață, zi una* (Fac., 1, 5).

A numit o zi sfârșitul zilei și sfârșitul nopții, ca să fie o ordine și un șir în cele văzute, și ca să nu fie nici un amestec.” (*Omilia la Facere*, omilia III, III, în col. PSB, vol. 21, p. 50)

„După ce s-a făcut tăria, Dumnezeu – spune Moise – a poruncit ca o parte din ape să se poarte sub tărie, iar altă parte să fie pe spatele tăriei.

Dar ar putea să mă întrebe cineva:

– Ce este tăria? Este, oare, apa condensată, aer concentrat sau altă substanță?

– Orice om care gândește bine n-ar putea susține una sau alta. De aceea se cuvine ca, plini de pricepere, să primim cele spuse de Sfânta Scriptură și, nedepășind hotarele firii noastre, să nu cercetăm cele mai presus de noi, ci numai aceasta să știm și să reținem că la porunca Stăpânului a fost adusă la ființă tăria, care face despărțire între ape, așa că unele sunt jos, iar altele sus”. (*Omilia la Facere*, omilia IV, III, în col. PSB, vol. 21, p. 59)

„Ce poate fi mai ticălos și mai nesocotit decât a încerca să spui și să susții că toate cele ce există s-au făcut de la sine și, gândind așa, să lipsești creația de purtarea de grijă a lui Dumnezeu? Spune-mi, cum se poate susține că atâta podoabă și atâtea stihii pot fi conduse fără un conducător, care le ține pe toate? Corabia n-ar putea nicicând străbate valurile mării fără un cârmaci, nici soldatul n-ar putea săvârși o faptă de vitejie fără un general, nici o casă nu s-ar putea înălța fără un arhitect, iar lumea aceasta mare și podoaba acestor stihii au putut veni, oare, de la sine și de la întâmplare, fără să fie cineva care să le conducă pe toate și care, potrivit înțelepciunii lui, să țină și să păstreze pe toate cele ce se văd? Dar pentru ce să ne mai încăpățânăm să dovedim acestor oameni acelea pe care, după cum spune proverbul, le vede și un orb? Totuși să nu încetăm a le pune înainte învățăturile Scripturii și a ne da toată silința ca să-i scăpăm de înșelăciune și să-i readucem la adevăr”. (*Omilia la Facere*, omilia III, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 51)

„*Și a numit Dumnezeu tăria cer și a văzut Dumnezeu că este frumos* (Fac., 1, 8).

Uită-te cât de mare este pogorământul cuvintelor din pricina slăbiciunii omenești! După cum la facerea lumii a spus: *Și a văzut Dumnezeu că lumina este frumoasă* (Fac., 1, 4), tot așa și acum la facerea cerului, adică a tăriei, a spus: *Și a văzut Dumnezeu că este frumos*, ca să ne arate prin aceste cuvinte nemeșteșugita frumusețe a cerului. Cine nu se va mira, cine nu se va minuna, că în atâta scurgere de vreme cerul și-a păstrat în floare frumusețea lui și cu cât trece vremea cu atât se continuă și frumusețea lui? Ce poate fi mai frumos decât ceea ce a fost

lăudat de Creator? Dacă noi la vederea unui lucru desăvârșit, făcut de un om, îi admirăm forma, așezarea, frumusețea, analogia, ritmul și toate celelalte însușiri, cine poate lăuda după vrednicie un lucru creat de Dumnezeu și mai ales când Însuși Stăpânul l-a lăudat? Scriptura a grăit așa pe măsura înțelegerii noastre; și vei vedea că Moise la fiecare din cele create a grăit așa, tăind mai dinainte îndrăzneala celor ce mai târziu aveau să-și ascute limba împotriva creației lui Dumnezeu și aveau să zică: *Pentru ce a fost făcut cutare sau cutare lucru?* Luându-l, dar, înaintea celor ce vor încerca aceasta, Moise a spus: *Și a văzut Dumnezeu că este frumos.* Iar când auzi că Dumnezeu a văzut și a lăudat, înțelege cuvintele acestea într-un chip vrednic de Dumnezeu, așa cum se potrivește cu Dumnezeu. Cel Care a creat cerul cunoștea, înainte de a-l crea, frumusețea creaturii Sale; dar pentru că noi suntem oameni și nu putem, din pricina slăbiciunii noastre, înțelege altfel, de aceea Dumnezeu a pregătit limba fericitului profet să se folosească de aceste cuvinte grosolane pentru învățătura neamului omenesc”. (*Omilii la Facere*, omilia IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 61-62)

„*Și a fost seară și a fost dimineață, ziua a doua* (Fac., 1, 8)

Ai văzut că ne învață precis că Dumnezeu a numit sfârșitul luminii seară, iar sfârșitul nopții, dimineață; și pe amândouă le-a numit zi, ca să nu ne înșelăm, nici să socotim că seara este sfârșit zilei, ci să știm bine că lungimea amândurora face o zi? Se poate dar spune, pe bună dreptate, că seara, sfârșitul luminii, și dimineața, sfârșitul nopții, fac o zi deplină. Asta vrea să arate dumnezeiasca Scriptură prin cuvintele: *Și a fost seară și a fost dimineață, ziua a doua*”. (*Omilii la Facere*, omilia IV, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 63-64)

„*Și adunările apelor le-a numit mări* (Fac., 1, 10).

Iată că și apele au primit un nume. Precum un meșter mare, când are de făcut un obiect oarecare cu știința lui, nu dă nume acestui obiect până ce nu-l termină de făcut, tot așa și Stăpânul cel iubitor de oameni n-a dat nume stihilor până ce prin porunca Lui n-a primit fiecare locul său. Astfel și-a primit pământul numele lui și și-a căpătat forma lui, iar apele s-au strâns și au fost învrednicite și ele de un nume”. (*Omilii la Facere*, omilia V, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 71-72)

„*Și a văzut Dumnezeu că este frumos* (Fac., 1, 10).

Pentru că firea omenească este slabă și nu poate lăuda după vrednicie faptele lui Dumnezeu, de aceea dumnezeiasca Scriptură, luând-o înainte, ne arată lauda dată de Însuși Creatorul fapturilor Sale.

Când, deci, auzi că Însuși Creatorului I-au apărut frumoase faptele, mirarea îți va fi și mai mare și nici nu vei putea găsi un cuvânt mai mare de laudă și de admirație ca acesta. Ai un Stăpân care face astfel de lucruri, care nici nu pot fi lăudate după cuviință! Într-adevăr, cum ar putea omul lăuda sau cânta, după vrednicie, operele lui Dumnezeu?” (*Omilii la Facere*, omilia V, III-IV, în col. PSB, vol. 21, p. 72)

„... la fiecare zi spune așa: *Și a fost seară și a fost dimineață, ziua a treia*, nu în zadar, nici fără rost, ci ca să nu confundăm ordinea, nici să socotim că odată cu venirea serii s-a terminat ziua, ci ca să vedem că seara este sfârșit al luminii și începutul nopții, iar dimineața, sfârșit al nopții și plinirea zilei. Asta vrea să ne învețe fericitul Moise prin cuvintele: *Și a fost seară și a fost dimineață, ziua a treia*”. (*Omilii la Facere*, omilia V, V, în col. PSB, vol. 21, p. 74)

„Dumnezeu a creat soarele în ziua a patra, ca să nu socotești că datorită lui aveam ziua. Ce am spus despre seminte, aceea voi spune și despre zi, că fuseseră trei zile înainte de crearea soarelui. Dar a voit Stăpânul să facă cu ajutorul acestei stihii și mai strălucitoare lumina zilei. Același lucru putem să-l spunem și de luminătorul cel mai mic, de lună; fuseseră trei nopți înainte de facerea ei. Da și luna, adusă la ființă, ne dă folosul ei, că împrăștie întunericul nopții; și aproape că putem spune că, împreună cu soarele, împlinește același rost față de toate celelalte fapături”. (*Omilii la Facere*, omilia VI, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 82-83)

„Da, între semințe și între pomi, pământul n-a dat numai pomi roditori, ci și neroditori; n-a dat numai ierburi folositoare, ci și ierburi al căror folos nu-l știm, ba de multe ori chiar vătămătoare. Dar pentru asta cine va îndrăzni să blameze cele făcute? Nimic nu s-a făcut în zadar, nimic nu s-a făcut fără rost! N-ar fi fost lăudate de Creator, dacă n-ar fi fost create spre oarecare trebuință! După cum copacii nu sunt toți roditori, ci mulți sunt neroditori, și cu toate acestea nu mai puțin decât cei roditori ne sunt de o minunată trebuință, fie că ne slujesc la odihna noastră, fie la facerea caselor, fie că facem din ei multe alte lucruri pentru înlesnirea noastră; și, în general vorbind, nu este creat nimic fără vreun scop oarecare, chiar dacă noi oamenii nu suntem în stare să cunoaștem cu precizie scopul fiecărei creaturi, așadar după cum cu copacii, tot așa și cu animalele; unele sunt bune de mâncare, altele ne slujesc, tot așa și cu fiarele și cu târătoarele; nu ne sunt de puțină trebuință. Iar dacă ai vrea să cercetezi cu mintea luminată, ai vedea că, chiar acum când ni s-a luat stăpânirea ce-o aveam peste ele din pricina neascultării celui întâi-zidit, chiar acum ne sunt de mare folos. Doctorii folosesc multe fiare și târătoare pentru facerea de doctorii, care pot contribui la sănătatea trupurilor noastre”. (*Omilia la Facere*, omilia VII, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 93-94)

„Iar dacă nu ajungeți sau nu puteți pricepe rațiunea tuturor creaturilor, asta nu vă fie vouă temei de necredință, ci pricină de slavoslovie. Când gândul rămâne neputincios și mintea nu mai poate cuprinde, du-te cu mintea la măreția Stăpânului tău și tocmai de aici conchide că atât de mare e puterea Lui, că noi nu putem ști precis nici rațiunea celor făcute de El”. (*Omilia la Facere*, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 95)

„Ați aflat, apoi, pentru ce a făcut cerul desăvârșit, iar pământul fără formă și netocmit. Și v-am spus atunci că pentru două pricini: una, ca să nu punem la îndoială puterea Stăpânului, socotind că din pricina slăbiciunii Sale a făcut pământul așa, odată ce cunoaștem din creația stihiei celei mai bune, a cerului adică, puterea Sa; a doua este aceasta: pământul ne este și mamă și hrănitor; din el ne hrănim, din el avem celelalte desfătări și în el ne întoarcem iarăși; pământul ne este și patrie și mormânt; deci, ca nu cumva trebuința mare ce-o avem de la el să ne facă să gândim lucruri mari despre pământ, Dumnezeu ne-a arătat la început pământul fără formă, ca să ne învățăm și prin fapte, că nu firii pământului se datoresc toate cele spuse mai sus, ci puterii Celui Ce l-a adus la ființă.” (*Omilia la Facere*, omilia IX, II, în col. PSB, vol. 21, p. 108)

„Pentru că Dumnezeu spusese la fiecare la cele create de El: *Și a văzut Dumnezeu că sunt frumoase*, acum când le-a terminat pe toate și au luat sfârșit și cele din ziua a șasea, când a fost adus la ființă și cel care avea să se desfăteze de toate creaturile, a spus: *Și a văzut Dumnezeu toate câte a făcut; și iată că erau bune foarte*. Vezi că strângând toate creaturile în cuvântul acesta *toate*, Dumnezeu a lăudat pe toate cele create de El! Nu s-a mulțumit numai cu cuvântul *toate*, ci a adăugat: *câte a făcut*; și nu s-a oprit aici, ci a mai spus: *și iată erau bune, și bune toate*”. (*Omilia la Facere*, omilia X, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 122)

„Și a sădit Dumnezeu rai în Eden către răsărit și a pus acolo pe omul care l-a făcut.

Fericitul Moise a lăsat în scris și numele locului, ca să nu poată înșela mințile oamenilor simpli, cei ce voiesc să flecărească zadarnic și să spună că raiul nu a fost creat pe pământ, ci în cer, și să viseze și alte basme la fel cu acestea”. (*Omilia la Facere*, omilia XIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 151)

„Întru început a făcut Dumnezeu cerurile și pământul. Cum adică? La început cerul, și apoi pământul? Întâi acoperișul, și apoi podeaua? Dumnezeu nu-i supus vreunei trebuințe¹⁷² a firii, nici nu e rob rânduiei vreunui meșteșug: fiindcă voia lui Dumnezeu e făcător și meșteșugar și al firii și al meșteșugului, și al tuturor celor ce sunt.

¹⁷² Tâlcuirea D-lui Adrian Tănăsescu-Vlas: Vreunui imperativ (n.s. 10, p. 18)

Iar pământul era nevăzut și netocmit. De ce pe cer ni-l arată Moisi adus la ființă gata desăvârșit, iar despre pământ ne spune cum l-a meșterit Dumnezeu treptat? Ca aflând puterea lui din cele săvârșite cu stihia mai de soi să te încredințezi că și pe pământ putea să-l aducă Dumnezeu la ființă gata desăvârșit: dar pentru tine și pentru mântuirea ta nu a făcut așa. Cum pentru mine și pentru mântuirea mea? Masă și patrie și hrănitoare și maică¹⁷³ de obște a tuturor este pământul, și cetate, și mormânt de obște: fiindcă din el își au obârșia și trupurile noastre, și hrana noastră, și locuim pe el, și traiul pe el ni-l ducem, și după moarte într-însul ne întoarcem iarăși. Deci, ca nu cumva datorită faptului că pământul îți este atât de trebuincios să te încânți de el peste măsură și mulțimea facerilor de bine să îți fie spre poticnire ca să cazi în păgânătate, ți-l arată, mai înainte de a fi el, fără chip și netocmit, încât văzându-i neputința să te minunezi de Cel Ce l-a adus la ființă și a pus în el toată puterea de care am vorbit - ca să-L slăvești pe Cel Care atâtea a gătit ca să ne facă nouă înlesnire.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul întâi, pp. 18-20)

„De ce crezi tu că a făcut Dumnezeu tot ce vedem? Oare nu din bunătatea Lui? Nu din iubirea Lui de oameni? Dacă vei întreba pentru ce a făcut aceasta, sau aceea, peste tot vei afla drept cauză bunătatea Lui.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a V-a, pp. 90-91)

„Cum că tot ce vedem în univers nu s-a produs automat, ne probează gheena, ne-a probat-o potopul lui Noe, înecarea armatelor egiptene în marea Roșie, cele petrecute cu israeliții în pustie, focul Sodomei și Gomorei, și altele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, p. 65)

„Iar acest cer plin de frumusețe, mare, strălucitor, stabil, durabil și care ființează de atâta timp a fost făcut de Dumnezeu însuși cu o ușurință asemănătoare celei cu care cineva își construiește în joacă o colibă.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, p. 45)

CREAREA LUMII (cauza și motivul creației)

„Chiar de-ar plesni de necaz păgânii de mii și mii de ori, eu am să strig cu voce tare că toate acestea au fost create pentru om, pentru că Creatorul nu avea nevoie de nici una din ele, că este desăvârșit; dar, ca să-și arate dragostea Sa față de noi, le-a adus pe lume pe toate acestea ca să arate cât de mult cinstește Dumnezeu neamul omenesc și ca, povățuiți de aceste creaturi, să-I dăm lui Dumnezeu închinăciunea cuvenită”. (*Omilii la Facere*, omilia VI, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 85)

„Da, Dumnezeu n-a creat pe toate cele de pe lume numai pentru trebuința noastră, ci și datorită marii Lui dărnicii: unele fapte au fost aduse pe lume pentru trebuința noastră, altele ca să predice puterea Creatorului”. (*Omilii la Facere*, omilia VII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 92)

„Dumnezeu n-a creat pe toate numai pentru trebuința noastră, ci și pentru dărnicia Lui, pentru ca noi, văzând bogăția nespusă a fapturilor Lui, să ne uimim de puterea Creatorului și să putem ști că toate acestea au fost aduse la ființă cu o înțelepciune și bunătate nespusă, spre cinstirea omului ce avea să fie făcut”. (*Omilii la Facere*, omilia VII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 93)

„Să știm și să fim încredințați că toate cele din lume au fost aduse la ființă prin cuvântul și prin iubirea Sa de oameni și că nu-i nimic făcut la întâmplare și fără rost; ci chiar dacă noi, din pricina neputinței gândurilor noastre, nu cunoaștem trebuința celor făcute, să fim încredințați că El le-a adus la ființă pe toate potrivit înțelepciunii Lui și potrivit marii Sale iubiri de oameni”. (*Omilii la Facere*, omilia X, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 123)

¹⁷³ Tâlcuirea D-lui Adrian Tănăsescu-Vlas: În greacă (și, în general, în limbile indo-europene vechi), pământul este de genul feminin (n.s. 11, p. 19)

CREAREA OMULUI

„ - Dar pentru ce, dacă este mai de preț decât toate, pentru ce a fost făcut pe urmă?

- Pentru o pricină foarte dreaptă. După cum atunci are să vină un împărat într-un oraș este nevoie să meargă înainte însoțitorii și toți ceilalți, ca să pregătească palatul împărătesc și așa intră împăratul în palat, în același chip și acum. Vrând Dumnezeu să-l pună pe om peste toate cele de pe pământ ca împărat și stăpânitor, i-a zidit mai întâi această locuință frumoasă, lumea. Și numai după ce a fost gata totul l-a adus pe om, ca să o stăpânească. Ne arată Dumnezeu, chiar prin fapte, cât de mult prețuiește această ființă.” (*Omilia la Facere*, omilia VIII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 100)

„Dar să întrebăm pe iudeu și să vedem ce spune! Cui au fost adresate cuvintele: *Să facem om după chipul nostru*? Scrierea, în care se găsesc cuvintele acestea, este a lui Moise, în care iudeii spun că cred, dar nu cred; precum zice și Hristos: *Dacă ați crede în Moise, ați crede și în Mine*. (Ioan, 5, 46). Da, ei au scrierile lui Moise, dar noi avem înțelesul lor. Cui au fost adresate cuvintele: *Să facem om*? Cu cine se sfătuiește Stăpânul? Nu pentru că are nevoie de sfat și de gânduri – Doamne ferește! – ci pentru că vrea, sub înfățișarea cuvintelor, să arate cinstea covârșitoare ce o dă omului pe care avea să-l creeze. Ce spun, dar, iudeii, care au încă voal pe inimile lor și nu vor să înțeleagă nimic din cele scrise în Scriptură? Ei spun că aceste cuvinte au fost adresate îngerului sau arhanghelului. Ce nebunie! Ce mare nerușinare! Cum poți gândi, omule, ca Stăpânul să se sfătuiască cu îngerul, Creatorul cu creatura? Nu le este îngăduit îngerilor să stea la sfat cu Dumnezeu; datoria lor este să stea drept înaintea lui Dumnezeu și să-L slujească. Și, ca să afli asta, ascultă pe marele glăsuitor Isaia, care spune despre cele mai înalte puteri îngerești: *Am văzut heruvimii stând în dreapta lui Dumnezeu și serafimii; și-și acopereau fețele lor și picioarele cu aripile* (Isaia, 6, 2). Își acopereau fețele, pentru că nu puteau îndura lumina fulgerătoare a lui Dumnezeu; și stăteau înaintea Lui cu multă frică și cu cutremur. Creaturile lucrul acesta trebuie să-l facă, să stea drept înaintea Stăpânului.

Dar iudeii nu înțeleg nimic din cuvintele Scripturii și grăiesc ce le trece prin minte.

Deci după ce am spulberat pălăvrăgeala lor, să cuvine să învățăm pe fiii Bisericii adevărul spuselor Scripturii.

Cine este, dar, Acela, Căruia Dumnezeu I-a zis: *Să facem om*? Cine altul decât *Îngerul de mare sfat, Sfetnicul minunat, Domn puternic, Domnul păcii, Părintele veacului ce va să fie* (Isaia 9, 6), Unul-Născut Fiul lui Dumnezeu, Cel de o ființă cu Tatăl, prin Care s-au adus toate la ființă? Lui I-a spus: *Să facem om după chipul nostru și după asemănare*. Cuvintele acestea dau o lovitură de moarte și celor care gândesc ca Arie. N-a spus poruncitor: *Fă*, ca unui inferior, sau ca unuia mai mic după ființă, ci ca unuia care este de aceeași cinste: *Să facem*. Și cuvintele celelalte arată identitatea de ființă: *Să facem*, spune Dumnezeu, *om după chipul Nostru și după asemănare*”. (*Omilia la Facere*, omilia VIII, II, în col. PSB, vol. 21, pp. 100-101)

„Spunând cuvintele *Să facem om*, Creatorul universului ne-a înfățișat un fel de sfătuire, ca să spunem așa, un fel de deliberare, arătându-ne sub această formă cinstea celui ce avea să fie creat; ne-a învățat, chiar înainte de a-l crea, măreția dregătoriei ce avea s-o încredințeze omului.” (*Omilia la Facere*, omilia X, III, în col. PSB, vol. 21, p. 119)

„Și a făcut Dumnezeu pe om; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el; bărbat și femeie i-a făcut pe ei. Vezi câtă precizie în cuvinte? Vorbește de același lucru de două ori, ca să poată fixa bine în mintea ascultătorilor săi cele ce le spune”. (*Omilia la Facere*, omilia X, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 119)

„A făcut pe om luând țărână din pământ?

- Da, ne răspunde dumnezeiasca Scriptură. Și n-a spus simplu *pământ*, ci *țărână*, ca și

cum ai spune partea cea mai proastă și de mai puțin preț din pământ”. (*Omilia la Facere*, omilia XII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 143)

„Și a făcut Dumnezeu pe om, luând țărână din pământ. Nu mici sunt gândurile ce ni le trezesc în minte cuvintele acestea cu privire la smerenie, dacă suntem cu mintea trează. Când ne gândim de unde-și are început făptura noastră, învățăm îndată să ne smerim, să ne umilim, chiar de-am ridica sprâncenele de mii și mii de ori. De aceea și Dumnezeu, îngrijindu-se de mântuirea noastră, a condus așa limba acestui fericit profet. La început dumnezeiasca Scriptură spusesse: *Și a făcut Dumnezeu pe om; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut pe el* (Fac., 1, 27) și i-a dat stăpânire peste toate cele văzute; de aceea, ca nu cumva omul, neștiind din ce e alcătuit, să-și închipuie despre el lucruri mari și să depășească hotarele sale, dumnezeiasca Scriptură mai vorbește încă o dată de facerea omului și ne arată chipul alcătuirii lui, începutul nașterii sale; ne spune din ce a fost făcut cel dintâi om și cum a fost adus pe lumea asta”. (*Omilia la Facere*, omilia XII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 144)

„Gândește-mi-te la rangul creației omului! Gândește-mi-te ce era cel plăsmuit înainte de a sufla Stăpânul în fața lui, înainte de a avea în el suflarea aceea care i-a fost suflare de viață și a ajuns suflet viu! Ce era omul? Un singur corp neînsuflător, nelucrător și la nimic folositor. Ceea ce i-a dat totul și l-a ridicat la o atât de mare cinste a fost suflarea aceea a lui Dumnezeu. Și ca să vezi aceasta nu numai din cele făcute atunci, ci și din cele ce se întâmplă acum în fiecare zi gândește-mi-te la trupul din care a ieșit sufletul! Cât de urât și de neplăcut! Dar pentru ce spun eu urât și neplăcut? Gândește-mi-te cât de urât și de dezgustător, plin de miros urât și lipsit de orice frumusețe cel care mai înainte, când avea sufletul, care-l conducea, era frumos, plăcut, plin de grație, plin de pricepere și destoinic spre lucrarea faptelor bune.

Având, dar, în minte acestea toate și gândindu-ne la noblețea sufletului nostru, să nu facem nici o faptă nevrednică de el, să nu-l coborâm, supunându-l trupului! Să nu ne purtăm fără inimă și fără judecată cu sufletul nostru atât de nobil și învrednicit cu un rang atât de mare”. (*Omilia la Facere*, omilia XII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 145)

„Și a zis Dumnezeu să se facă lumină, și s-a făcut lumină (Fac., 1,3); Să se facă tărie (Fac., 1, 6); Să se adune apele (Fac., 1,9); Să se facă luminători (Fac., 1, 14); Să răsară pământul iarba verde (Fac., 1, 11); Să scoată apele târâtoare cu suflete vii (Fac., 1, 20); Să scoată pământul suflet viu (Fac., 1, 24). Ai văzut că le-a creat pe toate cu cuvântul? Dar să vedem acum ce spune și de crearea omului. *Și a făcut Dumnezeu pe om*. Vezi că prin cuvintele acestea de pogorământ, de care se folosește Scriptura din pricina slăbiciunii noastre, ne arată în același timp și felul creării omului și chipul deosebit în care a fost creat; și, ca să vorbesc omenește, Scriptura aproape că ne arată că omul a fost făcut cu mâinile lui Dumnezeu, precum spune și un alt profet: *Mâinile Tale m-au făcut și m-au zidit* (Iov., 10, 8). Spune-mi, te rog, dacă Dumnezeu ar fi poruncit doar atât ca omul să se facă din pământ, oare nu s-ar fi făcut ce poruncise? Negreșit că da! Dar pentru ca, prin felul prin care am fost creați, să ne statornicească în suflet învățătura de a nu ne închipui noi lucruri mai mari decât ne e firea, dea aceea istorisește pe toate în chip precis și spune: *A făcut Dumnezeu om, luând țărână din pământ*.

Vezi și în aceste cuvinte cinstea dată omului. N-a luat pământ, ci țărână – ai putea spune cel mai prost pământ – și în această țărână, luată din pământ, a prefăcut-o prin porunca Lui în trup. După cum Dumnezeu adusese pământul din neființă, tot așa și acum, când a voit, a prefăcut în trup țărâna, din pământ. Bine este acum să strig cu fericitul David: *Cine va grăi puterile Domnului, cine va face auzite toate laudele Lui?* (Ps., 105, 2). Prin toate își arată Dumnezeu iubirea Sa de oameni! Și a făcut din țărână o ființă ca aceasta și că l-a ridicat la atâta cinste și că l-a încărcat chiar de la început cu atâtea binefaceri!”. (*Omilia la Facere*, omilia XIII, I-II, în col. PSB, vol. 21, pp. 148-149)

„A suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu.

– Ce înseamnă a suflat suflare de viață?

– Dumnezeu a voit și a poruncit ca trupul creat de El să aibă putere de viață, care s-a făcut în el în suflet viu, adică activ, care poate prin mișcarea mădurelor să-și arate măiestria sa.

Uită-te câtă deosebire este între crearea acestei minunate ființe raționale și crearea animalelor! Când a creat animalele, Dumnezeu a spus: *Să scoată apele târătoare cu suflete vii* (Fac., 1, 20) și îndată au ieșit din ape animale însuflețite. La fel și pământului i-a spus: *Să scoată pământul suflet viu* (Fac., 1, 24). Când a făcut pe om n-a mai grăit așa, ci mai întâi i-a creat trupul din țărână și după aceasta i-a dat putere de viață, adică sufletul”. (*Omilia la Facere*, omilia XIII, II-III, în col. PSB, vol. 21, p. 150)

„Uită-te câtă cinste i-a dat îndată omului! L-a creat în afara raiului; dar îndată l-a băgat în rai, ca să simtă prin cele făcute binefacerea și să cunoască prin fapte cinstea ce i-a dat, când l-a adus în rai. *Și a pus acolo pe omul care l-a făcut*. Cuvântul *l-a pus* trebuie să înțelegem iarăși că a fost spus în locul cuvântului: *a poruncit să locuiască acolo*; pentru ca și vederea raiului și petrecerea acolo să-i pricinuiască multă plăcere și să-l îndemne să-I mulțumească lui Dumnezeu și să-I fie recunoscător, gândindu-se cât bine a primit fără să fi făcut încă ceva care să-l merite”. (*Omilia la Facere*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 152)

„... ca să afle Adam că ființa ce va fi făcută este de aceeași cinste cu el, Dumnezeu găsește la fel ca și la crearea lui. După cum atunci spusese: *Să facem*, tot așa și acum spune: *Să-i facem lui ajutor asemenea lui*. Amândouă cuvintele au multă greutate; și cuvântul *ajutor*, și cuvântul *asemenea lui*. Nu vreau ca omul să fie singur, spune Dumnezeu, *ci vreau să aibă oarecare mângâiere din această împreună viețuire; și nu vreau numai atâta, ci trebuie să-i dau și ajutor asemenea lui*, vorbind de femeie. De aceea a spus: *Să-i facem lui ajutor* și a adăugat: *asemenea lui*, ca nu cumva când vezi că sunt aduse îndată la existență fiarele și toate păsările cerului (Fac., 2, 19), să socotești că e vorba de una din acestea. Chiar dacă multe din animalele necuvântătoare îl ajută pe om la muncile lui, dar nici una la fel cu femeia, înzestrată cu rațiune”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 162)

„Ceea ce a adus asupra lui Adam n-a fost nici numai somn adânc, nici somn obișnuit. Dar pentru că înțeleptul și meșterul Creator al firii noastre avea să-i scoată una din coastele lui Adam, de aceea, ca să-l facă pe Adam să nu simtă durere, ca nu cumva, aducându-și aminte de ființa aceea care i-a produs durere, să se uite cu dușmănie la cea plăsmuită din coasta lui și să o urască, Dumnezeu a adus peste Adam atâta somn, un somn adânc, poruncind să fie cuprins ca de un fel de amortire, ca să nu simtă deloc ce se întâmplă cu el. Și astfel Dumnezeu, ca un meșter prea minunat, a luat ce-a hotărât să ia, a completat lipsa și din ce a luat a făcut femeia, potrivit propriei Sale iubiri de oameni.

A adus, spune Scriptura, *asupra lui Adam somn adânc și a adormit. Și a luat una din coastele lui și a împlinit cu carne locul ei*, ca să nu cumva Adam, după scularea din somn, să simtă din ceea ce-i lipsește ce s-a întâmplat cu el. Avea negreșit să afle mai târziu, deși n-a știut nimic în timpul luării coastei. Deci, ca să nu simtă Adam nici durere în timpul ce i se lua coasta și nici mai pe urmă să nu-l întristeze lipsa, Dumnezeu a rânduit bine pe amândouă; i-a luat coasta fără durere și a plinit lipsa; cu asta Adam nici n-a simțit ce s-a întâmplat cu el”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, II, în col. PSB, vol. 21, p. 169)

„Și luând această coastă, spune Scriptura, *Domnul Dumnezeu a făcut pe femeie*.

Minunate sunt cuvintele acestea și biruie cu multă covârșire mintea noastră! Așa sunt toate cele făcute de Stăpânul! Nu e mai puțin minunată facerea femeii ca facerea omului din țărână. Și uite-te la pogorământul dumnezeieștii Scripturi, de ce cuvinte se slujește pentru slăbiciunea noastră. *Și a luat*, spune Scriptura, *una din coastele lui*. Să nu judeci în chip omenesc cuvintele acestea. Grosolănia cuvintelor pune-o pe seama slăbiciunii de înțelegere a

minții noastre. Dacă Scriptura nu s-ar fi folosit de aceste cuvinte, cum am fi putut afla aceste taine nespuse? Să nu ne oprim, dar, la cuvinte, ci toate cuvintele acestea să le înțelegem dumnezeiește, așa cum se potrivește cu Dumnezeu. Cuvântul *a luat* și toate cele asemenea, au fost spuse din pricina slăbiciunii noastre de înțelegere”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, II, în col. PSB, vol. 21, pp. 169-170)

„După crearea universului, după aducerea pe lume a animalelor, unele bune de mâncare, altele bune de muncă, omul avea nevoie de cineva cu care să vorbească, de cineva de aceeași ființă cu el, care să-i poată aduce multă mângâiere. De aceea Dumnezeu a creat din coasta lui Adam această ființă cugetătoare; și, cu marea Lui înțelepciune, a făcut-o desăvârșită și întreagă, întru totul asemenea omului, adică rațională, în care să-i dea omului ajutor în împrejurări grele, în nevoi și în cele ce mențin viața. Că era Dumnezeu, Cel care a rânduit pe toate cu înțelepciune! Chiar dacă noi nu putem înțelege felul în care au fost făcute cele de pe lume, din pricina slăbiciunii gândirii noastre, totuși credem că toate se pleacă voii Lui și vine pe lume tot ce poruncește El”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, III, în col. PSB, vol. 21, p. 171)

„Și a zis Adam: *Iată acum os din oasele mele și trup din trupul meu* (Fac., 2, 23).

Cată la aceste cuvinte, iubite! Iată că Adam a fost învrednicit și cu darul profeției în afară de înțelepciunea aceea nespusă dată lui de Dumnezeu, de care a dat dovadă când a pus nume atâtor neamuri de animale necuvântătoare! Dar, pentru aceea Moise, acest fericit profet, ne-a spus în cele de mai sus că a luat o coastă din Adam după ce Adam a adormit și a căzut într-un somn adânc și că n-a știut de loc ce s-a petrecut cu el, pentru ca acum, când află că Adam, după ce a văzut pe femeie, vestește cu precizie tot ce s-a întâmplat, să fii încredințat pe deplin că rostește aceste cuvinte printr-un har profetic, fiind inspirat de învățătura Sfântului Duh. Fără să știe ceva de cele întâmplate, Adam spune că i-a fost adusă femeia: *Iată acum os din oasele mele și trup din trupul meu*. Un alt traducător al Sfintei Scripturi în loc de *acum* zice: *iată o dată*¹⁷⁴, pentru a arăta că lucrul acesta s-a petrecut numai o singură dată, că pe viitor nu se va mai face așa femeia. Acum, spune el, femeia s-a făcut din bărbat; dar mai târziu nu va mai fi așa, ci din femeie bărbatul; dar mai bine spus, nu din femeie, ci din împreună-lucrarea amândurora ...

Și ca să vezi cât de precisă e profeția și că spusele lui Adam au putere până acum și vor avea putere până la sfârșitul lumii, ascultă cele spuse mai departe de Scriptură:

Aceasta se va numi femeie, că din bărbatul ei s-a luat ea. Pentru aceasta va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi de femeia lui și vor fi cei doi un trup (Fac., 2, 23-24)”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, III-IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 171-172)

„Și a zis Dumnezeu: *Să facem om după chipul și asemănarea Noastră*. Primul lucru ce se cuvine tâlcuit aici este de ce atunci când a luat ființă cerul nu se spune nicăieri: *Să facem, ci: Să fie cer, Să fie lumină*, și tot așa pentru fiecare din părțile zidirii; iar aici nu este folosită decât spusa: *Să facem*, care arată o sfătuire cu cineva de aceeași cinste. Deci, cine este cel ce urma să fie făcut și care se bucură de atâta cinste? Omul, viețuitoarea cea mare și minunată și mai scumpă înaintea lui Dumnezeu decât toată zidirea, pentru care sunt cerul și pământul și marea și tot restul trupului¹⁷⁵ zidirii, omul, de a cărui mântuire Dumnezeu S-a îndrăgostit până-ntr-atât că nici pe Cel Unul-Născut nu L-a cruțat pentru el: că nu a conținut, toate făcându-le și lucrându-le, până ce, înălțându-l, nu l-a așezat de-a dreapta Sa. Și strigă Pavel zicând: *Și împreună cu Dânsul ne-a sculat și ne-a așezat de-a dreapta Sa întru cele cerești întru Hristos Iisus* (Ef., 2, 6).

¹⁷⁴ Tâlcuirea Pr. D. Fecioru: În nota din MG (122) se spune: «Nu numai un tâlmăcitor, ci doi traduc așa: *Iată o dată*, anume Simah și Teodoțian» (n.s. 12, p. 172)

¹⁷⁵ Tâlcuirea D-lui Adrian Tănăsescu-Vlas: Ansamblului (n. s. 13, p. 28)

Sfătuirea este nu fiindcă Dumnezeu ar avea nevoie să Se sfătuiască - să nu fie! - ci pentru a se arăta prin felul vorbirii cinstea ce ni s-a dat. *Și de ce, întreabă unii, dacă e mai de preț decât toată lumea, a fost adus la ființă în urma lumii?* Tocmai de asta, că este mai de preț decât toată lumea: că precum, având împăratul a merge într-o cetate oarecare, căpeteniile de oaste și dregătorii și păzitorii și robii toți merg înainte ca, pregătind locuința împărătească și toată slujirea cea de trebuință, să primească pe împărat cu multă cinste: întocmai la fel și aici. Înaintea omului, ca înaintea unui împărat, a mers soarele, a mers cerul, a mers lumina, toate s-au făcut și s-au împodobit: și apoi a fost adus el, cu multă cinste. *Să facem om după chipul.* Să audă iudeul. Către cine grăiește Dumnezeu: *Să facem om?* Moisi a scris asta - Moisi, pe care spun, mințind, că îl cred. Și ca să te încredințezi că mint și nu cred, ascultă cum îi mustră Hristos și zice: *De ați fi crezut lui Moisi, ați fi crezut și Mie* (In., 5, 46).” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al doilea, pp. 27-29)

„Către cine, spune-mi, a zis: *Să facem om?*

Către un înger sau către un arhanghel, zice iudeul. Precum robii vrednici de bice care sunt trași la socoteală de stăpân și, neavând nici o îndreptățire adevărată de răspuns, toarnă tot ce le trăsnește prin cap, așa și voi grăiți: *Către înger și arhanghel a zis.* Care înger? Care arhanghel? Că nu este al îngerilor să zidească, nici al arhanghelilor să cugete acestea. Dar pentru ce, atunci când a făcut cerul n-a poruncit îngerului și arhanghelului, ci însuși l-a adus la ființă, iar atunci când a adus la ființă viețuitoarea mai de cinste decât cerul și decât toată lumea - omul - îi ia pe robii ca părtași ai facerii ?

Nu este așa, nu: că îngerilor li se cuvine a sta de față, nu a zidi; arhanghelilor se cuvine să slujească, nu să ia parte la cugetul și sfatul Dumnezeirii. Ascultă ce zice Isaia despre puterile serafimilor, care sunt mai presus decât arhanghelii: *Văzut-am pe Domnul pe scaun înalt și preînălțat (...) și serafimi stăteau împrejurul Lui, șase aripi la unul și șase aripi la altul: și cu două își acopereau fețele* - adică își acopereau vederile pentru că nu puteau îndura strălucirea care pornea din tronul Lui. Ce spui? Serafimii stăteau împrejurul Lui cu atâta minunare și mirare, și asta văzând un pogorământ al lui Dumnezeu, iar niște îngeri sunt părtași și la cugetul, și la sfătuirea Lui? Dar ce noimă ar avea aceasta?

Și atunci, cine este cel către care spune: *Să facem om?* Sfetnicul minunat, Stăpânitor, Dumnezeu Cel Tare, Domnul păcii, Părintele veacului ce va să vină: Însuși Fiul lui Dumnezeu Cel Unul-Născut. Deci, către Acesta zice: *Să facem om după chipul și asemănarea Noastră* - că nu a zis: *după chipul Meu și al Tău*, sau: *al Tău și al Nostru*, ci: *după chipul Nostru*, arătând prin aceasta că este vorba de același chip și de aceeași asemănare: iar Dumnezeu și îngerii nu au același chip, nici aceeași asemănare. Căci cum ar putea Stăpânul și slujitorii să aibă același chip și aceeași asemănare? Așadar, oricum o luăm se fac de rușine spusele voastre. Și aici, de altfel, se are în vedere chipul stăpânirii, precum ne arată urmarea stihului - căci zicând: *după chipul și asemănarea*, adaugă: *și să stăpânească peștii mării*; iar stăpânirea lui Dumnezeu nu este una cu stăpânirea îngerilor: întrucât cum ar putea avea aceeași stăpânire robii și Stăpânul, slujitorii și Cel Care poruncește ?” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al doilea, pp. 29-31)

„Dumnezeu, iubiților, neavând nevoie de nimic din partea noastră, ne-a făcut pe noi. Cum că n-a avut nevoie de nimic, a dovedit-o din aceea că după aceasta ne-a făcut pe noi, iar dacă ar fi avut nevoie, desigur că ne-ar fi făcut din toată veșnicia. Dar dacă și fără noi El a fost, și noi am fost făcuți în timpurile de după aceasta, nu doar având nevoie de noi ne-a făcut.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia III, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 224)

„Voind Dumnezeu să-l plăsmuiască pe om, a zis: *Să facem om după chipul și asemănarea Noastră* (Fac., 1, 26). Cu cine vorbea? Negreșit, cu Cel Unul-Născut al Lui. N-a spus: *Fă*, ca

să nu socoți această poruncă drept una dată unui rob, ci: *Să facem*, ca să vădească prin chipul sfătuirii că este de aceeași cinste cu El. Uneori se spune în Scriptură că Dumnezeu are sfătuitor, alteori că nu are; nu pentru că e luptă între cuvintele Scripturii, ci pentru că, prin aceste două feluri de vorbire, Scriptura ne descoperă dogme tainice. Când vrea să ne arate că Dumnezeu nu are nevoie de nimic, spune că nu are sfătuitor; dar când vrea să ne arate că Cel Unul-Născut este de aceeași cinste cu El, Îl numește sfătuitor pe Fiul lui Dumnezeu.

Și ca să afli și una, și alta, că adică profeții Îl numesc sfetnic pe Fiul nu pentru că Tatăl are nevoie de sfat, ci ca să aflăm cinstea Celui Unul-Născut, și că nu are nevoie de sfat, auzi-l pe Pavel, care spune: *O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu! Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de negăsit urma căilor Lui! Căci cine a cunoscut gândul Domnului sau cine l-a fost Lui sfetnic?* (Rom., 11, 33-34). Pavel, dar, a arătat că Dumnezeu nu are lipsă de nimic. Isaia, la rândul lui, vorbind despre Cel Unul-Născut al lui Dumnezeu, grăiește așa: *Și ar fi voit, chiar de ar fi fost arși în foc. Căci Prunc S-a născut nouă, Fiul, și S-a dat nouă ... și se cheamă numele Lui Înger de mare sfat, Sfetnic minunat* (Is., 9, 5-6).

- Dar dacă este Sfetnic minunat, pentru ce spune Pavel: *Cine a cunoscut gândul Domnului sau cine l-a fost Lui sfetnic?*

- Pentru că, după cum am spus înainte, Pavel vrea să arate că Dumnezeu nu are lipsă de nimic, pe când profetul vrea să arate că Cel Unul-Născut este de aceeași cinste cu Tatăl”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 172-173)

„Căci Dumnezeu nu l-a făcut nemuritor, ci a îngăduit să fie nemuritor, dar l-a făcut (pe suflet supus uitării, neștiinței, mahnirii și grijilor: și a făcut acest lucru, ca nu cumva sufletul, privind la propria sa noblețe, să-și facă despre sine o părere mai mândră decât se cuvine. Căci dacă, lucrurile fiind astfel, unii au cutezat să spună că el - sufletul - e o parte din ființa lui Dumnezeu, la ce grad de nebunie n-ar fi ajuns aceștia dacă sufletul ar fi fost slobod de patimi? Decât, ceea ce spuneam despre facerea lumii, același lucru spun și despre trup, că eu, adică, admir deopotrivă pe Dumnezeu și pentru una și pentru cealaltă, anume că a făcut trupul supus stricăciunii și că în această stricăciune și-a dovedit înțelepciunea și virtutea Lui. Că putea să-i facă dintr-o materie mai bună, a dovedit-o prin facerea corpurilor cerești și a soarelui. Căci cel care le-a făcut așa cum sunt, putea să facă și trupul omului la fel, dacă ar fi vrut; însă pricina stricăciunii e aceea arătată mai sus. Deci acest lucru, nu numai că nu știrbește minunata putere a Ziditorului, ci o și sporește. Într-adevăr reaua calitate a materialului ne arată și mai mult îndemânarea și istețimea meșteșugului, pentru că într-o făptură din lut și cenușă Creatorul a știut să pună atâta rânduială, și niște simțiri atât de felurite și totuși destoinice să priceapă astfel de lucruri.

Astfel, cu cât învinuiești șubrezenia materiei, cu atât mai mult minunează-te de măreția meșteșugului. Nu mă mir atât de sculptorul ce face o statuie frumoasă din aur, cât de cel care din lutul sfărâmicios poate, prin bogăția meșteșugului său, să ne arate frumusețea minunată și neînchipuită a plăsmuirii sale. Pe cel dintâi îl ajută și materialul; la cel de-al doilea e vorba de dovedirea meșteșugului său curat.

Tu însă, dacă vrei să-ți dai seama de înțelepciunea Aceluia Care ne-a zidit, gândește-te ce se face din lut: ce altceva decât cărămizi și oale? Și totuși marele acesta meșter, Dumnezeu, din materia aceasta din care se fac numai oale și cărămizi, a putut să facă ochiul tău frumos, ca să se minuneze toți cei ce-l văd; a putut apoi să-i dea atâta putere ca să vadă înălțimea nesfârșită a văzduhului, și, cu ajutorul acestei mici luminițe (a pupilei) să cuprindă atâtea trupuri, și munți și păduri și coline și mări și cerul însuși. Să nu-mi vorbești de lacrimi și de urdori, căci acestea s-au ivit din pricina păcatului tău, ci gândește-te mai de grabă la frumusețea lui și la puterea lui de a vedea, și în ce chip, străbătând o atât de mare lungime a văzduhului, nu se obosește și nu suferă; căci picioarele, după ce au făcut o bucată de drum, se

obosesc istovindu-se, iar ochiul, după ce străbate atâta înălțime și lățime, nu suferă nici o slăbire. Căci, deoarece mădularul acesta ne este nouă cel mai trebuincios din toate, n-a îngăduit ca el să sufere de oboseală, ca să-și poată face slujba lesne și să ne fie totdeauna la îndemână. Dar cine ar putea povesti cu vorbe toată puterea acestui mădular? Și ce vorbesc eu de lumina ochiului și de puterea de a vedea? Dacă ai cerceta numai genele, - și ce parte a trupului pare a fi mai neînsemnată ca aceasta? - și într-acestea vei vedea marea înțelepciune a lui Dumnezeu. Căci precum la spice, firișoarele acelea (barba spicului) ca niște sulii întinse înainte îndepărtează păsările, nelăsându-le să se așeze pe rod și să frângă paiul care e destul de șubred, tot astfel și la ochi perișorii genelor, întinși înainte ca firișoarele spicelor sau ca niște sulii, îndepărtează de la ochi pulberea și gunoaiile, nelăsând genele să fie bântuite (de necurățenii). Vei vedea apoi altă înțelepciune nu mai prejos decât acestea, dacă cercetezi și sprâncenele. Cine nu s-ar minuna de așezarea lor? Ele nu ies nici în afară peste măsură, ca să întunece ochii, nici nu-s așezate mai înăuntru decât trebuie, ci ies în afară ca o streășină a casei, oprind sudoarea ce se scurge de pe frunte, și împiedicând-o de a vătăma ochii. Căci, vă întreb, din ce pricină perii capului cresc și sunt tunși, iar ai sprincenelor nicidecum? Și lucrul acesta nu s-a făcut la întâmplare și fără rost, ci pentru ca nu cumva căzând să întunece ochii, cum se întâmplă cu cei bătrâni de tot. Și cine ar putea slăvi cum trebuie înțelepciunea pusă în creierul omului?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, pp. 11-14)

„Minunează-te de înțelepciunea și de prevederea Sa; de înțelepciunea Sa, pentru că într-un trup atât de supus stricăciunii a putut pune atâta rânduială; și de prevederea Lui, pentru că l-a făcut supus stricăciunii spre folosul sufletului ca să-i domolească îngâmfarea și să-i mustreze semeția.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, p. 19)

„Unul dintre motivele pentru care Dumnezeu l-a făcut pe om din trup și suflet, adică dintr-un element material și unul duhovnicesc, este acesta: atunci când este stăpânit de mândrie, omul să se smerească prin neputința și lipsa de valoare a trupului său, iar atunci când îi vin în minte gânduri de înjosire a firii sale omenești, să prindă curaj, gândindu-se la valoarea sufletului său nemuritor. De aceea, este bine să cugetăm la originea noastră, să ne amintim din ce suntem făcuți și de ce Dumnezeu a pus în noi multe puteri, dar și multe neputințe. Prin puterile care ni s-au dat se slăvește înțelepciunea Creatorului, iar prin neputințe se pune stăvilă mândriei noastre. Ne-a dat, spre exemplu, limbă ca să vorbim și să-L slăvim pe Dumnezeul Universului, să grăim despre frumusețile zidirii, să discutăm despre cele cerești și cele pământești, despre cele veșnice și cele vremelnice. Și toate acestea le înfăptuiește o bucatică de carne, care nu măsoară nici două degete. Dar ca să nu creadă că este ceva important și să se mândrească, cu voia lui Dumnezeu, uneori limba se rănește sau se umflă, în felul acesta, află că deși poate vorbi despre lucruri veșnice, ea însăși este stricăcioasă; că Dumnezeu, despre Care vorbește, este atotputernic, iar ea este slabă.

Asemenea, Creatorul nostru ne-a dăruit ochiul, acest glob mic, cu care putem să privim întreaga zidire. Dar ca să nu se mândrească pentru faptul că vede atâtea frumuseți, de multe ori, ochiul este vătămat de diferite boli, care scad sau duc la pierderea vederii, în felul acesta, ochiul află ce este cu adevărat și că se cade să-L slăvească pe Ziditor prin zidirea cea văzută.

Gândește-te puțin, dacă omul, cu toate că poartă cu sine atâtea neputințe, adesea uită de starea jalnică în care se află și se răscoală cu nerușinare împotriva Binefăcătorului său, până unde ar ajunge trufia sa dacă ar fi cu totul izbăvit de aceste neputințe...” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 209-210)

„Și trebuie să fie admirat și închinat nu numai pentru că ne-a făcut, nu pentru că ne-a dat un suflet netrupesc și rațional, nu pentru că ne-a făcut mai buni decât toate celelalte, nu pentru că ne-a dăruit împărăția peste cele văzute și ne-a îngăduit stăpânirea ei, ci pentru că N-are nevoie de nimic din ale noastre. Fiindcă lucrul minunat al bunătății Lui e că ne-a adus la

existență fără să aibă cu nimic nevoie de slujirea noastră. Căci El Își avea slava și fericirea Sa înainte de a fi fost făcuți noi, îngerii și puterile de sus; numai din iubire de oameni ne-a adus la existență și pentru noi a făcut toate acestea și încă mult mai multe decât acestea.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VII, 39, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 286)

„Și Adam cel dintâi zidit, când l-a zidit Dumnezeu, el n-a cunoscut că s-a zidit din pământ, de vreme ce a făcut Dumnezeu sufletul mai pe urmă după ce a făcut trupul, ca să nu vadă Adam fapta lui Dumnezeu.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 115)

„Pentru aceea ne-a făcut Dumnezeu din două firi, adică din trup și din duh, ca atunci când va cădea omul în mândrie și se va înălța cu mintea, să se smerească pentru micșorarea trupului, atunci să zică împreună cu proorocul: *Ce este omul? Cu deșertăciunea s-a asemănat*. Iar când vei gândi ceva nevrednic cinstei ce ți s-a dat ție de la Dumnezeu, mută-te către râvna cereștilor puteri.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 120)

„Dumnezeu făcând pe om și puteri mari și smeriri multe a pus la zidirea sa, pentru ca prin puterea ce are să se laude darul meșterului Dumnezeu, iar prin smerenie socoteala omenească să se vestejească.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 120)

„Dumnezeu a creat omul. Și această creațiune era un act al bunătății absolut gratuite. În ce avea Dumnezeu nevoie de om? Ce fericire vom putea noi adăuga la fericirea infinită pe care o află cele Trei Persoane în ele Însele, în viața lor intimă? Ce slavă îi revenea lui Dumnezeu din micimea noastră și din neantul nostru? Și iată că acest Dumnezeu care află în Sine însuși propria Sa fericire, ne tratează ca și cum noi Lui i-am fi necesari și utili!

Împrejurările creării noastre Îi arată încă prețul. Precum mama pregătește mai înainte de nașterea copilului său, patul moale, locuința bogată, scutecele care trebuie să-l primească, așa a construit Dumnezeu pentru om un univers splendid. În acest univers totul se unește pentru mine, totul se armonizează cu nevoile mele. Îmi trebuie odihnă? Dumnezeu închide toată natura în noaptea tăcută, liniștită. Este timpul lucrului meu? Soarele se ridică și totul se trezește la strălucirea sa. Hrana îmi este necesară. Iată că pe pământ se întinde o masă bogată și delicat servită. Oceanul se va pune în serviciul meu pentru a face să-mi vină produsele din cele mai îndepărtate regiuni. Privitor la palatul pe care mi l-a construit Dumnezeu, nu este el splendid cu domul său de azur, cu aștrii săi care strălucesc aici, cu florile, cu podoabele de tot felul, cu minunile sale nenumărate?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 15)

CREAREA OMULUI (Dumnezeu a suflat în fața lui suflare de viață)

„Iubirea de oameni a lui Dumnezeu a voit ca omul acesta făcut din pământ să aibă suflet rațional, ca să fie astfel o ființă întreagă și desăvârșită. *Și a suflat*, spune Scriptura, *în fața lui suflare de viață*. Prin această suflare a dăruit celui făcut din pământ putere de viață; suflarea aceasta constituie ființa sufletului. Și Scriptura a adăugat: *Și s-a făcut omul cu suflet viu*. Cel care a fost făcut, cel din țărână, odată ce a primit prin suflarea lui Dumnezeu suflare de viață, *s-a făcut cu suflet viu*.

– Ce înseamnă *cu suflet viu*?

– Înseamnă lucrător, care are, prin lucrările lui, în slujba sa mădulele trupului, care urmează voinței lui”. (*Omilia la Facere*, omilia XII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 145)

CREAȚIA

„Unii, de pildă, au admirat lumea mai mult decât era vrednică, încât o credeau a fi Dumnezeu, iar alții atât de mult i-au nesocotit frumusețea, încât o credeau nevrednică de

făurirea de către Dumnezeu, și deci puneau totul în seama unei materii viclene. Deși Dumnezeu a făcut atât cerul cât și soarele frumoase și mari, ca astfel să nu se creadă a fi vreunul din ele străine de înțelepciunea lui Dumnezeu, a fi lipsiți și nedestoinici prin sine însuși, ca nu cumva omul să le creadă a fi Dumnezeu; dar cu toate acestea, cei betegiți din pricina propriilor silogisme și cugetări au căzut în cea potrivnică: unii pe alții înfruntându-se și acuzându-se, s-au rătăcit în cugetările prin care tocmai căutau a îndreptăți înțelepciunea lui Dumnezeu.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXI, pp. 192-193)

„... și în diferite feluri de viață ori în animale, și la arbori, se poate vedea această felurime, și adesea poți băga de seamă cum cel mai de nimic întrece pe cel mai de soi, și că nu toate însușirile sunt în fiecare, tocmai pentru ca să avem nevoie de toate aceste soiuri și să cunoaștem puterea felurită a Domnului.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XI-a, p. 19)

„Admiră pe Stăpânul tău de la făpturile Lui. Dacă vreunul din lucrurile văzute întrece mintea ta și nu-i poți găsi rostul, slăvește pentru aceea pe Ziditor, pentru că înțelepciunea lucrărilor Sale biruie cugetul tău. Nu zice: *De ce acest lucru? La ce bun celălalt?* căci toate sunt folositoare, chiar dacă noi nu le cunoaștem rostul. Precum, dacă intri în casa unui doctor, și vezi puse la iveală o mulțime de instrumente, te miri de felurimea lor, măcar că nu le știi întrebuințarea, tot așa fă și față de zidirea lui Dumnezeu: chiar dacă vezi multe lighioane, ierburi, buruieni și alte lucruri al căror folos nu-l știi, minunează-te de felurimea lor și slăvește pe Dumnezeu, Făcătorul și prea Îndemânatecul lor Făuritor, și pentru aceea că nu le-a făcut nici pe toate cunoscute de tine, nici pe toate necunoscute. Anume nu le-a făcut pe toate necunoscute de tine, ca să nu zici că în lume nu e o pronie; pe de altă parte nici n-a îngăduit să-ți fie ție toate cunoscute, ca nu cumva mulțimea științei tale să te ducă la sminteala semeției. Căci și pe cel dintâi om, demonul cel rău l-a doborât, momindu-l prin nădejdea unei științe mai mari, și sărăcindu-l de aceea pe care o avea mai înainte.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XII-a, p. 30)

„... a făcut zidirea și bună și mare și minunată, iar apoi, și că, prin multe dovediri, a arătat celor ce o privesc slăbiciunea ei. Una [minunăția ei] este pentru ca să fie admirată pentru înțelepciunea [Celui ce a făcut-o] și să-i atragă pe cei ce o privesc către închinarea Lui, iar alta [slăbiciunea ei] pentru ca nu cumva cei ce o contemplă să-L lase deoparte pe Făcător, pentru frumusețea și măreția ei și în locul Aceluia să se închine celor văzute. Căci slăbiciunea [zidirii] poate să vindece o astfel de înșelare.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 9)

„Nu iscodi deci cu indiscreție și gânduri de curiozitate cele create când ai o asemenea mărturie a bunătății lor. Căci dacă nu te vei mulțumi cu acest cuvânt, ci vei voi să vii la cercetarea celor create aruncându-te singur în vârtoarea gândurilor și în valurile care nasc o mare furtună, îți vei produce un cumplit naufragiu ție însuși. Deoarece nu numai că nu vei putea găsi toate rațiunile fiecărei creaturi, dar dacă te folosești de o gândire nechibzuită vei defăima și multe din cele care acum ți se par bune.

Fiindcă rațiunea oamenilor e atât de slabă încât de multe ori se lasă târâtă spre lucruri contrare și în opinia lor despre creație mulți se află între ei pe poziții diametral opuse; admirând-o spre cuviință și întrecând măsura uceniciei elinilor au socotit că e un zeu, maniheii și alți eretici au spus unii că nu e opera unui Dumnezeu bun, iar alții tăind din ea o parte au atribuit-o unei materii care se mișcă de la sine și au judecat că e nedemnă de acțiunea creatoare a lui Dumnezeu. Astfel, cum spuneam, dacă cineva s-ar folosi de raționamente și de o gândire nechibzuită, defaimă multe din cele ce par a fi bune.

Căci nu ți se pare a fi mai frumos decât soarele? Și totuși acest astru strălucitor și dulce vatămă ochii bolnavi și aruncându-și razele mai fierbinți arde pământul, naște incendii, usucă

de multe ori recolta și o face inutilă, face ca pomii să fie lipsiți de rod și o parte a lumii nelocuită pentru noi. Ce deci?, spune-mi! V-om defăima oare pentru aceasta soarele? Să nu fie! Ci lăsând gândurile și tulburarea lor să se liniștească, să ne lipsim de piatra acea care e cuvântul care spune: *Și a văzut Dumnezeu câte a făcut, și iată erau bune foarte* (Fc., 1, 31), fiindcă și cele pe care le-am enumerat acum sunt foarte bune și folositoare. Dar, cum spuneam mai sus, trebuie să revenim mereu la acest cuvânt și să spunem: *Iată toate câte a făcut Dumnezeu sunt foarte bune.*” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, IV, 10-14, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 272-273)

„Căci această minunată și preaarmonioasă creație n-a făcut-o pentru nimeni altul decât pentru tine; pentru tine a făcut-o așa de frumoasă, așa de mare, felurită, bogată, suficientă, utilă și un câștig în toate privințele în stare atât de hrănire a trupului, cât și de a întreține iubirea de înțelepciune a sufletului și de a fi o cale spre cunoașterea lui Dumnezeu.

Fiindcă îngerii nu aveau nevoie de ea; și cum ar fi avut nevoie ei care erau înainte de a fi făcută ea? Că erau mult mai bătrâni decât ea, ascultă ce spune Dumnezeu vorbind cu Iov: *Când am făcut stelele, lăudatu-M-au toți îngerii Mei și Mi-au cântat imne cu glas mare* (Iov, 38, 7), uimiți fiind de mulțimea, frumusețea, poziția, utilitatea, strălucirea, claritatea, armonia și toate celelalte pe care aceea le vedeau mai exact decât noi.

Dar el n-a înfrumusețat cerul numai cu stele, ci l-a împodobit cu soare și lună, oferindu-ți în orice timp multă plăcere și mult folos. Căci ce e mai frumos decât cerul fie când e luminat de razele soarelui, fie când scânteiază pământul cu mulțimea nesfârșită a stelelor ca prin privirile unor ochi și dă astfel marinarilor și călătorilor niște călăuze care-i iau și duc ca de mână?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VII, 2-4, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 279)

„Și cum să numeri minunile de pe acest pământ, când descrierea și studiul unei singure graminee epuizează timpul și forța savantului care vrea s-o facă cunoscută?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 8)

„Dumnezeu este mare fie că El transformă. A crea este prima manifestare a măreției lui Dumnezeu: a transforma este a doua. Nimic nu arată atât această acțiune divină pe cât această putere de a schimba, de a transforma la rândul său toate substanțele. Omul acceptă, fără a putea să se abată niciodată de la marile legi care împărătesc asupra creației; Dumnezeu singur se abate cu aceeași mare ușurință și chiar cu aceeași putere cu care El le-a făcut să fie stabilite.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 9)

„Mai întâi ceea ce ne izbește în opera divină, acestea sunt măreția sa, frumusețea sa, durata sa neschimbată. Apoi, când ne apropiem mai de-aproape de mulțimea ființelor create, noi rămânem într-o stupefacție profundă văzând varietatea lor inepuizabilă și infinită.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 23)

„Noi am putea crede că Dumnezeu a limitat măreția Sa și perfecțiunea Sa la ființele superioare, la scenele mărețe ale naturii. Să ne deschidem ochii. Minunățiile puterii Sale strălucesc mai mult poate în cele mai infime și mai urâte dintre creaturi. Ce este o imperceptibilă insectă? Ce este aripa unei musculițe? Ce este iarba câmpurilor? Ce este crinul care se taie și se aruncă în cuptor? Însă Dumnezeu a tratat aceste ființe mici cu cea mai regească măreție. El a îmbrăcat crinul cum niciodată nu s-a îmbrăcat Solomon în slava sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 26)

„Universul a fost și rămâne totdeauna marea carte deschisă în care omul trebuie să citească și să învețe să se închine și să-L slăvească pe Creatorul său.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 28)

„În această împărăție a lui Dumnezeu asupra creației vom descoperi trei caractere: o forță irezistibilă, taine adânci și de nepătruns, o binefacere ineputabilă.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 10-11)

CREAȚIA („Toate sunt de la El, prin El și în El”)

„Ai văzut pe fii diavolului cum rostesc cuvinte din izvorul tatălui lor, diavolul, susținând că toată creația nu este opera lui Dumnezeu, cu toate că Ioan strigă că Hristos *întru ale Sale a venit* (Ioan 1, 11) și că *lumea prin El s-a făcut* (Ioan 1, 10)?” (*Omilia la Matei*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 206)

CREAȚIA (contemplarea creației)

„Această contemplare a lucrurilor create să ne instruiască pe noi. Dacă Oceanul își calmează furia sa, pentru ce eu însumi, la porunca dumnezeiască, nu-mi voi potoli mânia mea? Când eu văd murind și renăscând niște plante, de unde mai vine necredința mea în dogma învierii? Toate ființele, natura întreagă lucrează: cine îmi permite lenea și inactivitatea?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 10)

„Creația va fi pentru noi o carte din care învățăm datoriile noastre.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 22)

„Măreția, frumusețea, durata neschimbată a creației. – Ce admirație nu ne va împodobi pe noi dacă ne întindem privirea noastră de la o margine la alta a creației? Ce imensitate în oceanele noastre, deșerturile noastre, pământul nostru întreg! Însă ce este acest glob dacă nu un nesimțit grăunte de pulbere în mijlocul mulțimii infinite de aștri care populează cerul? Cine va spune numărul acestor aștri? Cine va calcula distanțele îngrozitoare? Cine va descrie uriașele evoluții? Și nu numai singură măreția creației ne ține în admirație, ci cu ea mulțimea infinită de ființe. Toate exclamă *Cât de minunate sunt lucrurile Tale Doamne!*

Dacă numărul și măreția ființelor ne face să scoatem acest strigăt, ce nu vom resimți noi contemplând frumusețea lor? Din cer pe pământ, din curata lumină a astrilor la cele mai mici și cele mai fragede creații, ce de haruri răspândite, ce delicatețe se vede, ce splendori se risipesc, ce frumusețe se imprimă peste tot!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 23)

„Într-o ultimă contemplare a naturii învățăm o ultimă virtute, cea mai grea, cea mai esențială dintre toate: supunerea față de Dumnezeu Stăpânul nostru Suprem. Cu câtă promptitudine și cu ce elan se supune creația lui Dumnezeu, oricare ar fi voințele asupra ei, oricât de opuse ar fi poruncile Sale! *Mari sunt lucrurile Domnului și în toate se vede voința Lui*. După porunca primită la crearea lor, apa este limpede totdeauna, focul mistuie, animalul sfâșie, distruge prada sa, monstrul marin înghite și mănâncă victima sa, pământul este tare și poartă pe locuitorii săi. Însă când de la toate creaturile Dumnezeu vrea contrariul, priviți cum apa devine tare sub pașii lui Iisus și ai lui Petru; cum focul răcorește pe tinerii evrei în cuptor, cum leii îl ocolesc pe Daniel și monstrul păzește pe Iona, cum înghite pământul pe Datan și Abiron. În toate se face voința lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 30)

CREAȚIA (contemplând creația cunoaștem pe Creator)

„Din mărimea și frumusețea făpturilor, după socoteală¹⁷⁶ se cunoaște Făcătorul lor (Înt. Sol., 13, 5); cu cât vom cerceta mai mult mărimea și frumusețea făpturilor, cu atât ne vom apropia mai mult de Făcător.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul întâi, p. 9)

¹⁷⁶ Tâlcuirea D-lui Adrian Tănăsescu-Vlas: În original ὁ ἀναλόγος (n.s. 3, p. 9)

„De-ar fi știut manihei să filosofeze bine despre zidire, n-ar fi cinstit-o pe aceasta, care este adusă din nefființă, stricăcioasă, schimbătoare, cu întâietățile nenașterii. Dacă ar fi știut elinii să filosofeze bine despre făptură, nu s-ar fi rătăcit de la adevăr, n-ar fi cinstit făptura și nu s-ar fi închinat ei în locul Făcătorului. Bun este cerul, însă a fost făcut ca să te închini Făcătorului; strălucitor e soarele, dar ca să îl slujești pe Cel Ce l-a lucrat; iar dacă vei rămâne la minunea zidirii și te vei opri la frumusețea lucrurilor, lumina ta s-a făcut întuneric, sau mai bine zis, te-ai folosit de lumină spre a te întuneric.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul întâi, pp. 9-10)

CREAȚIA (în creație vedem meșteșugul lui Dumnezeu, dar și slăbiciunea firii ei)

„Și precum mai mult ne minunăm de sculptorul de statui atunci când face una frumoasă din aur, decât atunci când va face din lut chipul desăvârșit și bine întocmit, așa și de Dumnezeu ne minunăm și-L slăvim că în cenușă și în lut, adică în trupurile noastre, a pus frumusețe negrăită și înțelepciune nespusă. Și nu numai în trupurile noastre a făcut aceasta, ci în toată zidirea. Peste tot creând făpturi simple a amestecat în ele semnul cel luminat al meșteșugului Său cu slăbiciunea, ca privind meșteșugul și frumusețea, să te minunezi de Ziditorul, iar privind slăbiciunea firii, să nu te închini celor create.

Soarele este luminos când strălucește și luminează toată lumea, dar când vine noaptea lipsește, căci zice: *Ce este mai luminos decât soarele? Dar și acesta lipsește* (Înț. Sir., 17, 26). Și nu a lipsit numai noaptea, ci și ziua de multe ori, ca să te minunezi de Ziditorul pentru aceasta și să nu te închini celui zidit pentru slăbiciunea sa.

Vezi cerul acesta cât este de mare? Cât de frumos și cât de strălucitor este? Mult mai plăcut la vedere decât trupurile noastre, dar este neînsuflețit. Privește în el și meșteșugul, dar și slăbiciunea. Și le-a unit pe amândouă numai pentru întărirea ta. Ca să nu defaimi pe Ziditorul ca pe un slab, a făcut făpturi frumoase, iar ca să nu te închini lor ca unor dumnezei, le-a făcut și cu lipsă.

Să vă aduceți aminte de acestea totdeauna.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 93-94)

CREAȚIA (raționalitatea creației)

„...fiecare lucru din lume s-a făcut cu o rațiune oarecare.” (*Omilii la Facere*, omilia XI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 130)

CREAȚIA („făptura a fost supusă deșertăciunii”)

„Căci făptura a fost supusă deșertăciunii – nu de voia ei, ci din cauza aceluia care a supus-o. Dar ce înseamnă făptura a fost supusă deșertăciunii? Adică s-a făcut stricăcioasă. Din ce cauză și pentru ce? Pentru tine, omule. Fiindcă ai luat trup muritor și supus prefacerii; de aceea și pământul a primit blestemul și a produs spini și pălămidă. Cum că și cerul împreună cu pământul se zbugiumă spre a trece la o condiție mai bună, ascultă-l pe profetul care grăiește: *Dintru început Tu, Doamne, pământul l-ai întemeiat și lucrul mâinilor Tale sunt cerurile. Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne, și toți ca o haină se vor învechi și ca un veșmânt îi vei schimba și se vor schimba. Dar Tu același ești și anii Tăi nu se vor împușina* (Psalmul 10 26-28). Ai văzut cum a slujit făptura deșertăciunii, și cum se va elibera din această stricăciune?” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, pp. 267-268)

CREAȚIA („făptura împreună suspină și împreună suferă până acum”)

„*Creatura până acum suspină*. – Mai mult încă, aceste *gemete* ale universului ne arată clar că păcatul a deformat opera primară și că creația, ca urmare a păcatului și a decăderii regelui său, este condamnată acum ca și el la ispășire. Această ispășire, fără îndoială, omul o suportă în cea mai mare parte.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 28)

„Ca să-i ridice la înțelegerea măreției bunurilor acelea, le dă ca pildă chiar zidirea, care suferă și suspină din pricina relelor din veacul acesta, și le dorește cu tărie pe cele viitoare, singurele lucruri bune cu adevărat, grăind așa: *Că și făptura împreună suspină și împreună suferă până acum* (Rom., 8, 22).

Dar pentru ce suspină? Pentru ce suferă?

- Pentru că așteaptă bunătățile cele viitoare și dorește schimbarea în mai bine. *Că și ea, făptura însăși*, spune Pavel, *se va elibera din robia stricăciunii, spre libertatea slavei fiilor lui Dumnezeu* (Rom., 8, 21).

Când auzi că făptura suspină și suferă, să nu socotești că este înzestrată cu rațiune! Ci află din Scriptură înțelesul acestor cuvinte! Când Dumnezeu vrea să vestească oamenilor prin profeți ceva mare și de folos, face ca înseși cele neînsuflețite să simtă măreția minunilor ce au să se facă. Nu vreau să spun prin aceasta că făptura ar avea simțire. Nu, ci Scriptura grăiește așa ca să poată înfățișa oamenilor, prin cele ce se întâmplă, măreția minunilor. Și noi obișnuim să grăim așa! Când se întâmplă ceva neașteptat, spunem că s-a întristat orașul, că s-a posomorât pământul. La fel grăim și când este vorba despre oameni ce răspândesc groaza, despre oameni care au mânie de fiară sălbatică! Spunem că au făcut să se cutremure temeliiile pământului, că pietrele însele s-au cutremurat. Nu că pietrele însele s-ar fi cutremurat cu adevărat! Nu! Dar spunem așa, ca să putem înfățișa sălbăcia și mânia lor grozavă.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar nu numai atât, ci ne și lăudăm în neazuri, știind că neazul aduce răbdare...»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 83)

„Aceasta e pricina pentru care fericitul Pavel ne spune că făptura suspină și suferă, ca să ne poată înfățișa măreția darurilor pe care ni le va da Dumnezeu după plecarea din viața aceasta.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar nu numai atât, ci ne și lăudăm în neazuri, știind că neazul aduce răbdare...»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 84)

CREAȚIA (transfigurarea creației)

„Cerul și pământul și întreaga făptură se va prefăce în nestricăciune, împreună cu corpurile noastre”. (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 126)

CREDINȚA (definiția)

„Credința este un bine mare; da, sigur, credința este un bine destul de mare și izvorul tuturor bunurilor; prin ea pot face oamenii lucrurile lui Dumnezeu în numele ei.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 3, p. 323)

„Când noi primim cele ce prin raționamente nu le putem afla defel, atunci este credință.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VI, p. 58)

„Credința este sănătatea sufletului.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 357)

„Temelia bunei cinstiri de Dumnezeu¹⁷⁷ este credința.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 31)

„Acest fapt este credința: a lua aminte la cele ce nu se văd ca la cele văzute. Căci zice: *credința este ființa celor nădăjduite, dovedirea celor ce nu se văd* (Evr., 11, 1).” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 47-48)

„Căci aceasta este credința, când cineva pe cele făgăduite de dumnezeu – chiar dacă nu sunt văzute cu acești ochi trupești – le socotește mai vrednice de crezare decât cele văzute, ce zac sub ochii noștri materiali.” (*Urările de bun venit ale aceluiași și lauda celor care au venit din împrejurimile Antiohiei*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 122)

„Se numește credință, credința care face semne și minuni. Dar se numește credință și ceea ce ne duce la cunoașterea lui Dumnezeu, potrivit căreia fiecare din noi este credincios; de pildă, cum spune Pavel în Epistola către Romani: *Mulțumesc Dumnezeului meu, prin Iisus Hristos, căci credința voastră se vestește în toată lumea* (Rom., 1, 8), sau în Epistola către Tesaloniceni: *Că de la voi a răsunat cuvântul Domnului nu numai în Macedonia și în Ahaia, ci în tot locul a pătruns credința voastră în Dumnezeu* (I Tes., 1, 8).” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 271)

CREDINȚA (- faptă de virtute, dar și un dar al Duhului)

„Pentru ce Pavel numește credința *duh al credinței* (II Cor. 4, 13)?

Pentru că vrea să arate că la început credința este o faptă a gândului nostru celui bun, este o ascultare a unei chemări; mai târziu însă, după ce credința a fost întemeiată în sufletul nostru, avem nevoie de ajutorul Duhului, ca să rămână credința neclintită și nestrămutată. Nici Dumnezeu, nici harul Duhului n-o ia înaintea voinței noastre, ci ne cheamă și așteaptă ca noi de bunăvoie și din propriul nostru imbold să ne apropiem; apoi, după ce ne-am apropiat, ne dă și Dumnezeu tot ajutorul Lui. Și pentru că diavolul, după ce ne-am apropiat de credință, vine îndată, voind să smulgă această bună rădăcină și grăbindu-se să semene neghină și să pângărească semințele cele bune și curate (Matei 13, 24-25), de aceea avem atunci nevoie de ajutorul Duhului, pentru ca Duhul, ca un plugar vrednic, să apere cu multă grijă și dragoste rodul de curând sădit al credinței. De aceea Pavel spunea, scriind tesalonicenilor: *Duhul să nu-l stingeți* (I Tes., 5, 19). Cu aceste cuvinte a vrut să arate că, după ce a venit în ajutorul nostru harul Duhului, nu mai putem fi biruiți de demon și dejucăm toate vicleniile lui. Că, dacă nimeni nu poate spune *Domn este Iisus, decât în Duhul* (I Cor., 12, 3), apoi cu mult mai mult nimeni nu poate avea credință tare și înrădăcinată decât în Duhul Sfânt.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit... »*, 5, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 272-273)

CREDINȚA (- vederea cu ochii minții a celor ce nu se văd)

„Atunci avem credință, când nu ne mărginim numai la ochii trupului, ci vedem cu ochii minții cele ce nu se văd. Mai cu seamă pe acelea pe care le vedem cu ochii minții trebuie să la

¹⁷⁷ Tălcuirea Pr. Marcel Hanceș: *Buna cinstire de Dumnezeu* redă pe εὐσεβεία (dreapta credință, la nota 4) pentru a nu se repeta de două ori cuvântul credință. Din acest pasaj se vede clar că nu există o identitate absolută între πίστις și εὐσεβεία. (n.s. 27, p. 31)

socotim mai vrednice de credință de cât pe cele pe care le vedem cu ochii trupului”. (*Omilia la Facere*, omilia LXIII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 298)

CREDINȚA (- dar adresat de Dumnezeu libertății sufletului)

„Pavel spune: *Să nu socotiți că e un dar al lui Dumnezeu numai apostolia sau predicarea cuvântului sau învățătura. Nu! Însăși credința mea este un dar al milei lui Dumnezeu revărsate asupra mea. Am fost învrednicit de credință, nu pentru că am fost vrednic, ci numai pentru că am fost miluit de Dumnezeu. Și mila este o urmare a harului, și nu a meritului. Prin urmare, dacă Dumnezeu nu ar fi fost mult milostiv față de mine, n-aș fi putut ajunge niciodată nu numai apostol, dar nici chiar credincios.*

Ai văzut cât de recunoscător este slujitorul lui Dumnezeu, Pavel? Ai văzut ce inimă zdrobită are? Nu-și atribuie nici un merit mai mare decât al celorlalți credincioși. Dimpotrivă, ceea ce le era comun și lui, și ucenicilor săi, credința, spune că nu o are datorită unor merite personale, ci datorită milei și darului lui Dumnezeu.” (*Despre Feciorie*, 42, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 75)

CREDINȚA (desăvârșită)

„Să ne fie atât de puternică credința noastră, ca și cum am și vedea înaintea noastră împlinite făgăduințele.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXIV, V, în col. PSB, vol. 22, p. 11)

„A mers Ilie tot drumul și a ajuns în Sarepta Sidonului și a văzut o femeie aducând lemne. Uită-te la filosofia și credința lui Ilie. A urmat un alt noian de virtute. N-a spus lui Dumnezeu: *La cine mă trimiți? Mă faci să îndur atâtea primejdii ca să mă trimiți la o văduvă unde bântuie foametea cea mai cumplită? Nu se găseau oare mulți oameni mai bogați în stare să-mi ușureze sărăcia mea? Am bătut atât pământ ca să vin la o văduvă, la nenorocirea nenorocirilor? Și nu-i numai văduvă, ci și săracă. Gândește-te că slujitorul lui Dumnezeu n-a grăit așa. Avea încredere în Stăpânul lui, Care face cu puțință cele cu neputință.*” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 552)

CREDINȚA (puterea credinței)

„... nimic mai puternic decât credința.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilia și cuvântări despre educația copiilor...*, cuvântul II, p. 29)

CREDINȚA (îndoiala în credință)

„Atunci când această întrebare îndoielnică și periculoasă: *Cum intră în sufletul omului, necredința intră atunci cu ea în el.*” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 2, p. 221)

„Căci de aceea am fost numiți credincioși, pentru ca fără clătinare să credem celor spuse, pentru ca deloc să nu ne îndoim.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia I, p. 20)

CREDINȚA (mărturisire de credință)

„Că este înviere, este răsplată, că sunt multe bunuri, că Hristos este Dumnezeu, că credința este dreaptă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia VII, p. 126)

CREDINȚA (să o păstrăm și să o păzim)

„... să vedem ce fel de înțelepciune cere aici Domnul, *înțelepciunea șarpei*, ne spune Hristos. *După cum șarpele sacrifică totul și nu se împotrivesc, chiar de-ar trebui să i se taie trupul, numai ca să-i rămână teafăr capul, tot așa și tu, de-ar trebui să dai averile, trupul și chiar sufletul, dă totul, afară de credință. Credința este cap și rădăcină; dacă-ți păstrezi credința, chiar de-ai pierde totul, pe toate le dobândești iarăși, cu mai multă strălucire*”. (Omilia la Matei, omilia XXXIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 408)

CREDINȚA (apologia credinței)

„... să ne învățăm cum trebuie să stăm de vorbă cu Elinii, ca să nu fim ca vitele și dobitoacele ce pasc pe câmp, ci să fim pregătiți de nădejdea ce o avem în noi.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia III, p. 29)

„Îi vom putea răpune pe Elini și astfel ne vom putea lupta cu dânșii, iar mai înainte de vorbe să-i uimim cu viața. Aceasta este lupta cea mare, acesta este silogismul cel necontrazis, vreau să zic dovada prin fapte. Oricât de multe am filosofa noi prin vorbe, nu vom putea avea nici un folos dacă nu vom arăta acelora o viață mai bună decât a lor, căci ei nu iau seama la cele vorbite, ci cercetează cu cea mai mare băgare de seamă faptele pe care le facem, și-ți zic: *Tu cel întâi încredințează-te și fă cele ce grăiești, și după aceea sfătuiește și pe alții. De mi-ai vorbi de mii de bunătăți din viața viitoare, însă în faptele tale mi-ai arăta ca și cum n-ar exista acele bunătăți, fiind cu totul alipit de cele de aici, apoi atunci faptele tale îmi sunt mai de crezut decât vorbele. Când te văd pe tine răpind cele ale altora, bocindu-te fără măsură pentru cei încetați din viață și făcând multe alte rele, cum am să te cred că va fi înviere? Și chiar de nu ar grăi așa, totuși vor cugeta așa, și în cugetele lor îți vor pune aceste întrebări.*

Aceasta este ceea ce împiedică pe necredincioși de a se face Creștini. Deci să-i atragem prin viața noastră. Mulți bărbați simpli și proști, în chipul acesta au uimit cugetele filosofilor, căci prin faptele lor au arătat o mai mare filosofie decât aceia; căci din viața și din faptele lor iese un glas mai puternic și mai strălucit decât orice trâmbiță. Purtarea deci și viața curată este mai puternică decât limba celor mai străluciți ritori. Când eu spun, de pildă, că nu trebuie a dușmăni pe altul și uneltesc mii de rele împotriva Elinului, cum voi putea să-l atrag prin vorbe, când prin fapte eu l-am depărtat?

Deci numai prin purtarea și viața noastră vom putea să-i vânam și să clădim Biserica lui Hristos prin sufletele lor; această bogăție dar să o strângem.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia III, p. 30)

„...voi să nu lăsați vreodată să fie pângărite învățăturile credinței.” (Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea II, p. 38)

CREDINȚA (dreaptă)

„Ca să fim sănătoși, zice, în credință. Prin urmare. Aceasta este sănătatea: de a nu introduce în credință nimic fals, nimic străin.” (Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit, omilia III, în vol. Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei..., p. 154)

CREDINȚA (dreaptă și viețuirea neîntinată)

„... ce folos vom avea dacă în credință suntem evlavioși, iar în viață ne găsim în păcat?” (Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei, omilia a VII-a, p. 77)

„Căci, precum și o pasăre, deși nu este prinsă din toate părțile, ci numai dintr-una – vreau să zic de picior – totuși se găsește sub stăpânirea celui ce i-a întins cursa, tot așa și noi, chiar de n-am fi stăpâniți din toate părțile, adică și din credință, și din viață, ci numai din viață, suntem sub puterea diavolului, căci: Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne va intra în Împărăția cerurilor.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia VI, p. 68)

„Credința pretinde integritatea moravurilor. Ea mărturisește cu ușurință și bucurie adevărurile divine, cel care are conștiința curată și viața nepătată.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 163)

„Că nu avem nici un folos de învățături drepte dacă viața ne este stricată; după cum n-avem nici un folos de viață virtuoasă dacă credința nu ne este sănătoasă.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și împotriva maniheilor...*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 291)

CREDINȚA (dreaptă - mărturisirea dreptei credințe)

„Voi ați învățat pe ceilalți oameni să se despartă mai degrabă de suflet decât de dreapta credință.” (*Omilia rostită când a fost hirotonit preot, către sine, către episcop și către mulțimea de popor*, în vol. *Despre preoție*, p. 162)

CREDINȚA (dreaptă – prigonirea ei)

„Dumnezeu îngăduie în multe împrejurări să se ducă război credinței Lui adevărate și apostolice; dar lasă totodată ca ereziile și elinismul să se bucure de liniște și tihnă.

- Pentru ce?

- Ca să afli și slăbiciunea dușmanilor acelora, că se distrug de la sine, fără să le facă cineva vreun rău, dar ca să cunoști și tăria credinței prigonite, ca să vezi că se răspândește chiar prin cei care o împiedică.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 391)

„Adesea, Dumnezeu îngăduie să fie prigonită adevărata credință, pe când ereziile, înșelăciunile și idolatria să aibă parte de liniște. Din ce motiv? Ca să vezi slăbiciunea ereziilor, care cu toate că sunt lăsate libere, mai devreme sau mai târziu dispar, și pe de altă parte, să se vădească faptul că, deși prigonită, credința adevărată sporește și se întărește.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 358)

CREDINȚA (se arată prin fapte)

„Da, atunci mai cu seamă crezi, când nu cauți să afli pricina celor ce ți se poruncesc, ci simplu împlinești poruncile”. (*Omilia la Matei*, omilia VIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 102)

„Dacă tu crezi, toate suferă-le, iar dacă nu suferi, este dovada că nu crezi. Nu oare acestea sunt cele făgăduite, ca cel ce crede să sufere chiar și mii de morți, mii de necazuri, dacă s-ar cere? Este vorba de Împărăția cerurilor, de nemurire și de viața veșnică. Deci, cel ce crede, toate le suferă. Așadar, credința se arată prin fapte. Cu drept cuvânt deci ar putea cineva zice că nu în mod simplu se probează, ci prin fapte pipăite, prin modul de viață, prin voință statornică.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia I, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 161)

CREDINȚA (ce o ajută?)

„Da, credința are nevoie de ajutorul și prezența Duhului ca să rămână neclintită; iar ajutorul Duhului rămâne în noi dacă ducem o viață curată și dacă facem fapte bune. Prin urmare, dacă vrem să ne fie credința bine înrădăcinată în suflet trebuie să avem o viață curată, care să înduplece Duhul să rămână în noi și să întrețină puterea credinței. Nu se poate, nu se poate ca un om care nu are viață curată să nu se clatine în credință!” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «<Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 9, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 279*)

„Ceea ce este hrana pentru trup, aceea e viața (virtuoasă) pentru credință. Și după cum trupul nostru nu poate trăi fără bani, tot așa nici credința, fără fapte bune, căci: *fără fapte, credința este moartă* (Iac., 2, 20).” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 10, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 280*)

CREDINȚA (necesitatea credinței)

„Ce devine întreaga noastră viață fără de credință? Ce devine familia? Oare nu printr-un act de credință îi știm noi pe fiii strămoșilor noștri? Ce devine societatea? Faceți pentru moment să înceteze credința în tranzacții, credința în simpla monedă, credința în cuvântul dat și semnătura scrisă: ce tulburare și ce haos! Cum se inițiază copilul în științe, dacă nu dând mai întâi credința sa în afirmațiile învățătorilor săi? Ce devine studiul istoriei fără acte continui de credință în cuvântul istoricilor și a tradițiilor popoarelor? Studiul însuși al naturii nu ne arată decât exteriorul, fenomenul, însă ne descoperă secretele interioare. Ce este substanța? Ce este viața? Cum se unește spiritul cu materia? Taine pe care rațiunea nu le va pătrunde niciodată, și pe care sub pedeapsa de nebunie, noi trebuie să le acceptăm fără a le înțelege.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 161-162)

„Istoria filosofiei separată de credință nu este de loc decât o istorie a îndoielii, a nesiguranței, a contradicțiilor adesea a extravaganțelor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 162)

CREDINȚA (folosul credinței)

„Peste tot, fraților, pretutindeni credința ne este necesară, această credință care este izvorul tuturor bunurilor, care lucrează mântuirea, fără de care nu putem înțelege dogmele, nici marile adevăruri ale religiei noastre; fără credință suntem asemenea oamenilor care încearcă să treacă marea fără corabie; ei plutesc puțină vreme cu mâinile lor și cu picioarele lor, valuri îi acoperă; la fel cei ce se dau propriilor lor sentimente, naufragiază înainte de a câștiga nimic, cum o spune Sfântul Pavel: *Ei s-au rătăcit în credință* (I Tim., 1, 19). Pentru noi, de teamă ca să nu ni se întâmple și nouă un asemenea rău, să ne legăm tare cu această ancoră sfântă.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXIII, 1, pp. 155-156)

„Credința ne face filozofi și arată că suntem cu adevărat creștini; ea ne descoperă micimea naturii omenești, și aruncând toate gândurile zadarnice, ea se ridică la lucrurile cerului și le contemplă, sau mai sigur, ceea ce nu poate înțelege înțelepciunea omenească, ea o înțelege și o pune în practică în mod ușor. Să ne atașăm ei deci, acestei credințe, și să nu ne spunem mântuirea noastră în gândiri.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 3, p. 324)

„Nici chiar cel ce are pe cap diademă împărătească nu poate avea ceea ce are credinciosul. Contra împăratului de multe ori sunt înarmați și barbarii, și cei din garda

împărătească, și cetățenii iarăși de multe ori sunt răsculați, și altele multe; pe când contra credinciosului, care respectă poruncile lui Dumnezeu, nici omul, nici demonul și nici altcineva nu va putea să stea. Dacă îi vei răpi banii, i-ai pricinuit lui motiv de plată; dacă ai vorbit ceva rău de el, prin defăimare tu l-ai făcut mai strălucit înaintea lui Dumnezeu; de l-ai adus în sărăcie, mai mare îi va fi slava și răsplata; și dacă l-ai predat chiar morții – ceea ce se crede a fi mai rău decât orice –, tu i-ai împletit cununa muceniciei. Deci ce ar putea fi egal cu o astfel de viață, când nimic nu poate fi împotriva ei, ba chiar cei ce par că uneltesc rele îi folosesc nu mai puțin decât cei ce-i fac bine? De aceea zice Apostolul, cu drept cuvânt: *De este Dumnezeu cu noi, cine este împotriva noastră?*” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 291-192)

„Deci dreptul să nu se teamă nici de ispite, căci Dumnezeu este pentru noi ceea ce ne-a arătat din câte a făcut cu noi; nici de bârfele iudeilor, fiindcă ne-a și ales pe noi, și ne-a și îndreptat, ba încă ceea ce e mai minunat, ne-a îndreptătit prin jertfa Fiului Său. Deci cine ne va condamna pe noi, când Dumnezeu ne încununează, când Fiul Său Se jertfește pentru noi, și nu numai că Se jertfește, ci după aceasta se și roagă pentru noi?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 293-294)

„Multe raționamente ard sufletul nostru, multă nesiguranță și multe contrarietăți, dar toate acestea credința cu adevărat că le temperează. Multe introduce diavolul în sufletul nostru înflăcărându-l și punându-l în îndoială la fiecă pas, precum de pildă când zic unii: oare este înviere? Oare este judecată? Oare este răsplata faptelor? Ei bine, în toate acestea dacă este credința la mijloc, ea va stinge toate săgețile diavolului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXIV, p. 245)

„Așadar, dacă raționamente greșite războiesc cugetul nostru, noi să punem înaintea credinței; dacă fapte absurde ne muncesc, de credință să facem uz; și în definitiv dacă durerile și scârbele se grămădesc asupra noastră, numai pe credință ne putem repauza. Ea este cu drept cuvânt păzitoarea și apărătoarea tuturor celorlalte arme, și dacă nu o posedăm, apoi și acelea toate se frâng.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXIV, pp. 245-246)

„... credința liniștește cugetul.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia I, p. 18)

„... cei ce se țin de credință, se sprijină de o ancoră puternică.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XII-a, p. 121)

„Două minuni izvorăsc din credință: că și săvârșește lucruri mari, în același timp și pătimește mari.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVII, p. 317)

„După cum toiagul nu lasă să alunece și să cadă măduarele noastre tremurătoare și slăbite de bătrânețe, pentru că le sprijină, tot așa și credința sprijină mai bine decât un toiag sufletul nostru slăbănogit și abătut de slăbiciunea gândurilor. Prin purtarea propriei ei tării, îi dă sufletului odihnă, îl sprijină cu putere și nu-l lasă să alunece niciodată; căci credința, cu marea ei putere, întărește slăbiciunea gândurilor, alungă întunericul și, cu propria ei lumină, luminează sufletul care stă în învălmășeala gândurilor ca într-o locuință întunecoasă.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 2, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 268)*

„Și după cum o corabie, clătinată de furia vânturilor și umplută de apa valurilor care se ridică în jurul ei, stă nemișcată îndată ce este ancorată și prinde rădăcini în mijlocul oceanului, tot așa și mintea noastră, clătinată de gândurile ce o izbesc din afară, scapă de naufragiu când pătrunde în ea credința, care-i mai puternică decât o ancoră; și credința duce corabia minții în siguranța conștiinței ca într-un port liniștit. Și asta a arătat-o Pavel când a spus: *Pentru asta a dat Dumnezeu pe Apostoli ... spre desăvârșirea sfinților, ... până ce vom ajunge toți la*

unitatea credinței și la cunoașterea Fiului lui Dumnezeu ..., ca să nu mai fim prunci aruncați de valuri și purtați de orice vânt (Efes., 4, 11-14). Vezi puterea credinței? Ca o ancoră tare, așa îndepărtează tulburarea! Tot Pavel le scrie evreilor iarăși, la fel, spunând așa despre credință: ... pe care o avem ca pe o ancoră tare și sigură a sufletului, care intră în cele mai dinlăuntru ale catapetesmei (Evr., 6, 19).” (La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 3, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 269)

„Credința înalță la cer sufletul nostru; nu-l lasă să fie înjosit de nici una din greutatea cele de aici, căci îi ușurează ostenele cu nădejdea celor viitoare. Cel care caută la cele viitoare, cel care nădăjduiește spre cele cerești și-și mută ochii minții acolo, nici nu simte durerea greutăților din lumea aceasta, după cum nici Pavel nu o simțea. Și pricina acestei cugetări ne-a spus-o prin cuvintele: *Căci necazul nostru de acum, trecător și ușor, ne aduce nouă, mai presus de orice măsură, covârșitoare slavă veșnică* (II Cor., 4, 17).

- Cum? în ce chip?

- *Pentru că nu privim la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd* (II Cor., 4, 18), prin ochii credinței.” (La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...», 4, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 270)

CREDINȚA (roadele credinței)

„... să primim cu bucurie și cu dragoste pe mama tuturor bunătăților, credința, ca astfel, ca și cum am sosit într-un liman fericit și liniștit, să putem păstra dogmele cele drepte, și viața noastră să o ducem în siguranță, pentru a ne învrednici bunătăților celor veșnice.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, p. 45)

CREDINȚA (și raționamentele omenești)

„... astfel este credința, căci ea mai mult convinge pe cineva decât raționamentele omenești; este cu mult mai clară decât dovezile ieșite din judecata noastră, și nici o altă gândire sau idee falsă nu o mai poate zgudui vreodată. Cel ce se încrede cu ușurință în raționamentele omenești poate să-și schimbe părerea, pe când cel adevărat prin credință stă neclintit, căci el și-a îngrădit, așa-zicând, auzul de toate vorbele cele vătămătoare.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 139-140)

„... prin credință vine cunoștința și, prin urmare, nu e cu puțință a-L cunoaște pe El fără credință. Cum așa? Prin credință noi trebuie să cunoaștem puterea învierii Lui din morți, fiindcă altfel, prin ce raționament am putea-o înțelege? Prin nici unul, ci numai prin credință. Dar dacă învierea lui Hristos este cunoscută prin credință, atunci cum vom înțelege prin raționamente nașterea lui Dumnezeu Cuvântul, când învierea este un fapt mai mic decât această naștere? Pentru că exemple despre înviere sunt multe, dar din cea de-a doua nici unul. Înainte de Hristos mulți morți au înviat, cu toate că după aceea au murit din nou, dar nimeni nu s-a născut vreodată din fecioară fără de bărbat. Dacă ceea ce e cu mult mai mic decât nașterea cea după trup trebuie să fie apropiată de minte numai prin credință, atunci ceea ce e mai mare și chiar incomparabil mai mare, cum s-ar putea înțelege prin raționamente? Tocmai acest lucru îl arată dreptatea cea prin credință și tocmai acest lucru trebuie crezut că a fost cu puțință. Dar cum a fost cu puțință, nu poate fi înțeles.

Din credință vine apoi și împărțirea de patimile lui Hristos. Cum așa? Dacă n-am fi crezut, n-am fi pățimit. Dacă n-am fi crezut că pătimind împreună cu El, vom și împărți

împreună cu El, n-am fi suferit ceea ce am suferit. Așadar, și nașterea Lui, și învierea, numai prin credință pot fi înțelese.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, pp. 212-213)

„Dacă Bunul Dumnezeu ne-a acordat ceva mai bun și mai mare decât raționamentul omenesc, atunci cu adevărat că aceasta este credința care a infiltrat-o în noi. Nu e posibil ca cel tare în credință să ceară raționamente omenești. Căci iată că cele mai însemnate ale noastre sunt lipsite de raționamente omenești și se sprijină numai pe credință. Nicăieri nu este Dumnezeu, și cu toate acestea El este pretutindeni. Ce poate fi mai nelogic decât aceasta?

Fiecare lucru observat în parte te lasă în mare nedumerire. Desigur, Dumnezeu nu este în spațiu sau în loc dar nu este un loc în care să nu fie. Nu s-a făcut El pe sine, și nici nu a început a fi. Acum, ce raționament omenesc primește acestea, dacă nu ar fi credința? Sau oare, nu s-ar părea ridicol, și mai mult, o enigmă fără sfârșit? (...) Vezi acum ce confuziune și întunecime mare? Și pricepi de ce este nevoie de credință peste tot.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, pp. 61-62)

„Ai văzut deci, că a ispiți cele sfinte prin raționamente omenești este o blasfemie? Și cu drept cuvânt, fiindcă ce poate avea în comun raționamentul omenesc cu cele sfinte?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 62)

„Nimic nu poate fi mai rău decât atunci când cineva, stăpânit fiind de raționamente omenești, judecă și măsoară lucrurile cele dumnezeiești; fiindcă în chipul acesta se va izbi de piatra aceea cu putere și va fi lipsit de lumină. Căci, dacă cel ce voiește a pune stăpânire pe lumina soarelui cu ochii cei omenești, nu numai că nu va reuși sau nu se va putea împotrivi razelor lui, ci, pe lângă acest eșec, va suferi și multă vătămare, cu atât mai mult cel ce voiește a-și îndrepta privirea către acea lumină și a vedea prin raționamentele sale, nu numai că va cădea, ci încă și batjocorește harul lui Dumnezeu.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia II, p. 19)

„Credința este totul; dacă ea va întări pe cineva, inima lui va sta în siguranță. Așadar credința întărește, în timp ce raționamentele clatină.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIII, p. 379)

„Că rațiunea se poate ridica până la Dumnezeu, să-și dea seama de existența Lui, de perfecțiunile Lui, de Providența Sa, de hotărârile Lui pe care le dă pentru bine și pentru rău: acolo nu este nici totul, nici chiar principalul pentru om. El știe că Dumnezeu există: fie, însă ce este Dumnezeu în Sine Însuși? Ce este esența divină? Care este viața intimă a lui Dumnezeu? Și apoi, care sunt gândurile Lui, planurile Lui, voințele Sale? Cum să-L cinstești? Cum se îndreaptă mânia Lui? Cum să potolești mânia Lui? Ce cult I se cuvine? Ce destin îi dă El omului, creaturii Sale?

Rațiunea rămâne mută; privirea omenească se sfarmă de nepătrunsele obscurități. Trebuie deci o a doua privire mai pătrunzătoare și la luminile rațiunii vor trebui să se adauge cele ale credinței. Și a pretinde să se ridice la esența divină și la tainele lui Dumnezeu prin singure forțele naturale este o rătăcire.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 158)

„Nebunie este să judece omenește despre lucrurile divine, și să înlocuiască în lume supranaturalul și divinul cu rațiunea în locul credinței.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 160)

CREDINȚA (și cunoașterea)

„A crede că Cel răstignit și îngropat a înviat din morți și că șade de-a dreapta Tatălui, aceasta nu are nevoie de înțelepciune, ci de credință. Fiindcă și apostolii nu s-au apropiat prin înțelepciune, ci prin credință, și printr-însa s-au făcut mai înțelepți decât înțelepții, mai presus de toți cărturarii și învățații lumii, și cu atât mai vârtos cu cât mai mare este a primi prin

credință cele ale lui Dumnezeu, decât a pune în mișcare silogisme și raționamentele omenești fără vreun folos, căci toate acestea sunt mai presus de mintea omenească.

Dar cum a pierdut oare înțelepciunea înțelepților? Prin Pavel și prin ceilalți apostoli făcându-se cunoscut nouă, a arătat că înțelepciunea omenească este de prisos. Pentru a primi propovăduirea Evangheliei nici cel înțelept nu se folosește cu ceva din înțelepciunea lui, nici cel prost nu se vatămă de neînvățătura lui, ba încă, dacă s-ar putea spune, și ceva de admirat este, că mai îndemânatică este și mai ușor primește simplitatea și neînvățătura decât înțelepciunea. Păstorul și omul simplu mai degrabă va primi, căci el micșorându-și deodată cugetul și raționamentele sale, se predă pe sine Stăpânului fără vorbă.

Astfel deci Dumnezeu a pierdut înțelepciunea înțelepților, și fiindcă dintru început a doborât-o, apoi la urmă nu mai este bună de nimic. Când ea putea și trebuia să-și arate puterea și să cunoască pe stăpân din lucrurile sale, nu a voit. Pentru aceea acum chiar de ar voi să se bage singură în aceste fapte, totuși nu poate, fiindcă nici faptele nu sunt la fel – de vreme ce calea cunoașterii lui Dumnezeu este cu mult mai ușoară prin credință decât prin înțelepciune. Pentru aceea prin credință este trebuitoare simplitatea, și pe aceasta a o căuta totdeauna și pretutindeni, și a o prefera înțelepciunii lumești.

Au nu a făcut nebună Dumnezeu înțelepciunea lumii acesteia? Și ce va să zică: a făcut nebună înțelepciunea lumii acesteia? Adică a arătat-o ca nebună pentru primirea credinței. Fiindcă așa-zișii înțelepți își închipuiau lucruri mari de dânsii, pentru aceea apostolul grabnic a înfruntat înțelepciunea lor. Ce fel de înțelepciune poate fi aceasta, zice, când bunul cel mai de căpetenie ea nu-l află? Singură s-a arătat nebună și ea cea dintâi singură s-a defăimat. Că dacă atunci când trebuia să afle adevărul prin raționamente, ea nu a aflat și nici nu a arătat nimic, apoi acum, când împrejurările se arată mai mari, cum ar putea să izbutească cu ceva, când este nevoie numai de credință și nicidecum de agerimea minții? Deci nebună a făcut-o Dumnezeu, adică astfel a arătat-o și a binevoit ca prin nebunia propovăduirii să mântuie pe cei ce cred – adică nebunie numai părută înaintea acelor înțelepți, și nicidecum că era așa. Faptul măreț acesta este, că Dumnezeu nu a pus la mijloc o altă înțelepciune mai mare decât a acelor, ci acea nebunie părută, care a și biruit – căci a scos și pe Platon, nu prin vreun alt filosof mai înțelept decât acela, ci prin niște pescari proști și neînvățați. Astfel și biruința a fost mai mare și mai strălucită.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia IV, pp. 35-36)

„Cei simpli și proști mai curând s-au încredințat și au crezut, fiindcă nu aveau cu dânsii prostia cea mai de pe urmă, de a se crede pe dânsii înțelepți, pe când nebunii aceștia își închipuiau că pot să afle prin gândiri omenești ceea ce nu se poate afla decât prin credință. Când fierarul, în loc să tragă cu cleștele fierul înroșit în foc, s-ar încăpățâna să-l tragă cu mâna, noi cu toții vom spune că aceasta este cea mai de pe urmă nebunie; întocmai așa se petrece și cu filosofii aceștia, căci și ei încăpățânându-se a afla totul printr-înșii, au necinstit credința. Pentru aceea nici n-au aflat nimic.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia V, p. 44)

CREDINȚA (și fapta)

„Nu-i de ajuns numai să crezi, pentru că și dracii tremură de Dumnezeu (Iacov 2, 19) și totuși vor fi pedepsiți. De aceea trebuie să fim cu multă luare aminte asupra vieții noastre.” (Omilia la Matei, omilia XI, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 141)

„Căci sfânta învățătură nu aduce nici un folos fără fapte bune. Când vom avea credința cea mai curată, și o desăvârșită înțelegere a Sfintelor Scripturi, dacă sfințenia obiceiurilor noastre și a vieții noastre nu ne însoțește și nu ne apără, nimic nu va împiedica, ca noi să nu fim aruncați în flăcările iadului, și veșnic arși în aceste flăcări care nu se sting niciodată.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia VI, 1, p. 36)

„Chiar când se va crede cu desăvârșire în Tatăl, și în Fiul, și în Duhul Sfânt, dacă nu se trăiește bine, credința singură nu va folosi la nimic pentru mântuire. Atunci când zice Iisus Hristos: *Viața veșnică este să te cunoască pe Tine ca singurul și adevăratul Dumnezeu* (Ioan 18, 3); să nu credem că această credință ne este îndeajuns pentru mântuire, ci mai avem nevoie încă de o viață bună și de o purtare ordonată.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXI, 1, p. 144)

„Acela crede că a înviat Hristos, care se dă pe sine primejdiilor, care se împărtășește de patimile Lui, fiindcă acela care e părtaș Celui Înviat este părtaș Celui Viu.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, p. 213)

„Mărturisire nu doar prin credință, ci și prin fapte, fiindcă dacă nu este și aceasta adăugată [celelalte prin credință] ne primejduim să fim pedepsiți împreună cu cei care L-au tăgăduit. Căci nu unul singur este chipul tăgăduirii, ci multe și felurite, la care și Pavel se referea când zice: *Ei mărturisesc că-L cunosc pe Dumnezeu, dar prin faptele lor Îl tăgăduiesc* (Tit. 1, 16). Și iarăși: *Dacă cineva dintre ai lor, și mai ales dintre casnici, nu le poartă de grijă au tăgăduit credința și sunt mai răi decât necredincioșii* (1 Tim. 5, 8). Și iar: *Fugiți de lăcomie, care este închinare la idoli* (Col. 3, 5). Prin urmare, fiindcă sunt atâtea tăgăduiri, este limpede că sunt tot pe atâtea mărturisiri, ba chiar mai multe¹⁷⁸. Pe acestea toate să ne sârguim să le mărturisim, ca și noi să ne bucurăm de cinstea din ceruri.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, cuvântul III, p. 57)

„Să ne sârguim să ducem o viață plină de fapte bune, pentru ca răsplata să ne fie îndoită: una, cea gătită pentru răsplătirea faptelor noastre, alta, cea gătită pentru tăria credinței noastre.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 280)

CREDINȚA (și faptele rele)

„Dar dacă cineva poate că are credință, însă face rele, apoi desigur că se îndoiește de credința ce are, și-și bate joc de învățătura ei.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IX, p. 148)

CREȘTINISMUL (despre religia creștină)

„Slujba aceasta a propovăduirii Evangheliei lui Hristos este cu mult superioară cultului ebraic și elin, căci religia elină era și trupească, și eronată, iar cea iudaică, deși era adevărată, cu toate acestea și aceasta era trupească, astfel că religia creștină era opusul celei eline și cu mult superioară celei iudaice. În slujba religiei noastre creștine nu avem nevoie nici de oi, nici de viței, nici de grăsimi sau fum din sacrificii, ci numai de suflet înduhovnicit, ceea ce și zice Hristos: *Duh este Dumnezeu și cei ce I se închină trebuie să I se închine în duh și în adevăr* (Ioan 4, 24).” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, p. 32)

CREȘTINISMUL (dăinuie prin propria-i putere)

„Credința noastră creștină dăinuiește prin propria ei putere și atunci mai cu seamă i se vădește puterea când este atacată. Este ca un ostaș. Acesta este prețuit și respectat și în timp de pace, dar ajunge și mai respectat, și mai strălucitor atunci când luptă.” (*Apologia vieții*

¹⁷⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanches: Capacitatea de diversificare a răului, deși uluitoare, nu este nici pe departe la fel de prolifică ca cea a binelui. Oricât de inventiv este dracul, Dumnezeu îl întrece în perspicacitate. Se vede aceasta din surprinzătoarele și inventivele modalități de practicare a virtuții pe care le făceau sfinții. (n.s. 25, p. 57)

monahale, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 232)

CREȘTINISMUL (îndeosebi iubirea și pacea caracterizează creștinismul)

„Multe sunt în adevăr care caracterizează creștinismul, dar mai mult decât toate este dragostea și pacea către alții.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXI, p. 357)

„Multe sunt lucrurile care îi caracterizează pe creștini, dar mai presus de toate sunt pacea și iubirea.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 352)

CREȘTINISMUL (numele de „creștin”)

„Acum noi nu avem decât un singur nume; dar este un nume care este mai mare decât toate acelea, pentru că noi suntem numiți creștini și fii ai lui Dumnezeu, și prieteni ai lui Dumnezeu și trupul Său. Acest nume ne îndeamnă și ne încurajează mai mult decât toate celelalte; el ne face mai atenți și mai înțelepți să facem virtutea. Să nu facem deci nimic care să fie nevrednic de un așa de mare nume și atât de cinstit: să ne gândim la incomparabila cinste pe care o avem noi de a purta numele lui Iisus Hristos; căci din acest nume ne numește Sfântul Pavel creștini. Să contemplăm și să admirăm măreția acestui nume. Dacă cel ce este numit fiul unui căpitan mare sau a unui personaj strălucit, primește sentimente înalte când aude că el aparține sau la acela sau la acesta, își face o cinste foarte mare de a purta acest nume, și nu cruță nimic ca să nu-l necinstească prin lașitate, noi care ne tragem numele nu de la căpitan, nu de la un prinț pământesc, nu de la un înger, sau de la un arhanghel, sau de la un serafim, ci de la Regele lor, nu ne vom expune noi viața noastră, nu o vom pierde noi mai bine decât a necinsti pe Cel ce ne-a cinstit cu acest nume al Său? Nu cunoașteți voi casa împăratului, gărzile lui, soldații săi înarmați cu lănci, slujitorii săi care-l păzesc? Nu știți voi de ce cinste și de ce privilegiu se bucură ei? Așa noi care ne apropiem mult mai mult de Regele nostru, și care suntem pe atât de aproape pe cât este capul de trup, noi trebuie să facem totul și să punem totul în faptă pentru a imita pe Iisus Hristos.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIX, 3, p. 94)

„După cum semănătorii n-au nici un folos dacă aruncă semințele pe cale, tot așa și noi n-avem vreun folos de pe urma numelui de creștin dacă faptele noastre nu sunt pe măsura numelui.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, p. 176)

„Spune-mi, te rog, este de vreun folos soldatul care stă în armată, dar nu-i vrednic de armată și nu luptă pentru împăratul care îl hrănește? Ar fi, poate, mai bine să nu stea în armată decât să batjocorească cinstea împăratului. Așa și cu creștinul. Nu merită, oare, să fie pedepsiți când nu luptă pentru împăratul lor? Dar pentru ce spun: când nu luptă pentru împăratul lor? Facă Dumnezeu să lupte pentru sufletele lor!” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, p. 177)

CREȘTINISMUL (cine sunt creștinii?)

„Creștinul nu are patrie pe pământ, ci Ierusalimul cel de sus. *Ierusalimul cel de sus*, spune Scriptura, *este slobod; el este mama noastră* (Gal., 4, 26). Creștinul nu are îndeletnicire pământească, ci viețuire cerească. *Căci viețuirea noastră este în ceruri* (Filip., 3, 20) spune Scriptura. Creștinul are rude și împreună-cetățeni pe toți sfinții. *Căci suntem împreună-cetățeni cu sfinții*, spune Scriptura, *și apropiați ai lui Dumnezeu* (Efes., 2, 19).” (*Cuvânt de*

laudă la Sfântul Mucenic Lucian, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 291)

„... noi, creștinii, partea cea iubită a lui Dumnezeu.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 157)

„Creștinul este fiul veșniciei, cuvântul lui este despre cer, viața lui este sfântă ca și Dumnezeu pe care-L slujește și-L slăvește.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 329)

„Creștinul este omul refăcut prin har, restabilit prin răscumpărare în slava sa primară, înălțat chiar la o culme de merit și de putere necunoscută în prima lui stare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 332)

„(Creștinul – n.n.) nu este oare imitatorul, copia vie a lui Iisus Hristos? Viața lui nu este oare chiar viața lui Hristos extinsă și prelungită?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 636)

CREȘTINISMUL (creștinii – luminătorii lumii)

„Dumnezeu vrea ca un creștin să fie învățătorul întregului univers, aluatul, lumina, sarea. Ce este lumina? Este o viață strălucită, pe care n-o întunecă un nor. Lumina nu-și este folositoare sieși, sarea sau aluatul cu atât mai mult, dar aceste lucruri le sunt folositoare altora; la fel se cere de la noi, nu numai ce este în interesul nostru, ci încă ceea ce este în interesul altora. Căci dacă nu sarează, ea nu mai este bună la nimic și nu mai este sare (Mt., 5, 13; Mc., 9, 49); prin aceea nouă ni se mai descoperă încă un adevăr: este că, dacă trăim bine, alții la fel, vor trăi bine. Astfel, nu le putem fi folositori altora prin nimic ca prin viața noastră bună (Mt., 25, 11). Să le zicem la revedere nebuniilor, vanităților, căci așa sunt lucrurile din lume, așa sunt cerințele veacului. Fecioarele sunt numite nebune, fiindcă se ocupau de afacerile nebune ale veacului: ele adunau aici și nu trimiteau ceea ce au adunat acolo unde trebuia să le trimită.

Să ne temem de ceea ce li s-a întâmplat lor, să nu ni se întâmple și nouă la fel.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LII, 4, p. 257)

CREȘTINISMUL (creștinii – ostași al lui Hristos)

„Suferă împreună cu mine, ca un bun ostaș al lui Hristos Iisus. Vai! Cât de mare este demnitatea aceasta, de a fi ostaș al lui Hristos! Gândește-te la împărății pământești și cum cei din oastea lor consideră această slujire drept ceva mare și însemnat. Deci, dacă datoria ostașului este de a pătimi pentru împărat, apoi a nu pătimi nu este faptul unui ostaș. Așa că nu trebuie a se neliniști când el pătimește, căci aceasta este datoria ostașului, ci să se neliniștească atunci când el n-ar pătimi.

Nici un ostaș nu se încurcă cu treburile vieții, ca să fie pe plac celui care strânge oastea.” (Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei, omilia IV, p. 43)

CREȘTINISMUL (creștinii – locuitori ai cerului)

„Oriunde ai locui, trebuie să te simți ca un străin, pentru că noi suntem locuitori ai cerului.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 69)

CREȘTINISMUL (creștinilor Dumnezeu le-a încredințat taine mari)

„Căci suntem numiți credincioși nu numai pentru că noi credem, ci și pentru că ni s-a încredințat de Dumnezeu taine, pe care nici îngerii nu le-au știut mai înainte de noi.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia I, p. 6)

CREȘTINISMUL (viața virtuoasă a creștinilor)

„Ce fel de oameni sunt creștinii! Câtă filozofie arată viața lor! Cum disprețuiesc cele lumești! Pe toate le socotesc umbră și vis și nu se alătură de nimic din cele văzute, ci, ca și cum ar locui într-o țară străină, așa-și chivernisesc viața, grăbindu-se în fiecare zi pentru plecarea de aici!” (*Omilii la Facere*, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 96-97)

CREȘTINISMUL (purtarea creștinilor)

„Se cuvine ca un creștin să strălucească nu numai prin cele ce au luat de la Dumnezeu, ci și prin cele ce aduce el lui Dumnezeu. Totul să-l arate creștin: mersul, privirea, îmbrăcăminte, glasul. Vă spun acestea, nu pentru a ne lăuda că suntem creștini, ci pentru a ne pune viața în rânduală spre folosul celor ce ne văd”. (*Omilii la Matei*, omilia IV, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 58)

„Spune-mi dar după care fapte să te cunosc că ești creștin, când totul te arată necreștin? Dar pentru ce spun: creștin? Nu pot ști bine nici dacă ești om. Când te văd că arunci cu picioarele ca un măgar, că sari ca un taur, că nechezi după femei ca un armăsar, că ești lacom la mâncare ca un urs, că-ți îngrași trupul ca un catâr, că ești ranchiunos ca o cămilă, că răpești ca un lup, că te mânii ca un șarpe, că rănești ca o scorpie, că ești șiret ca o vulpe, că ții în tine veninul răutății ca o aspidă și viperă, că lupți împotriva fraților tăi ca demonul cel rău, cum voi putea să te număr cu oamenii când nu văd în tine caracteristicile firii omenești? Căutând să fac deosebirea între un necredincios și un credincios, mi-e teamă că nu voi găsi nici deosebirea dintre un om și o fiară”. (*Omilii la Matei*, omilia IV, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 58)

„...marea plată a creștinului este a plăcea neconținut lui Hristos, și cea mai mare răsplătire este a se primejdui pentru dânsul chiar și fără plată.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XL, p. 439)

„Și sărăcia în lume e batjocoritoare, pentru noi, însă, e o mândrie; de asemenea, și a fi cineva înjosit, multora se pare de râs, noi, însă, ne fălim cu aceasta.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 124)

„Căci cel necredincios dacă te va vedea purtându-te cu obraznicie pentru credința ce o ai, va blestema de multe ori credința, ca ceea ce ațâță spre împotrivire, pe când dacă te vede supus și ascultător, mai mult se va convinge, și va da crezământ și ascultare celor spuse de tine. De altfel, și credința Evangheliei și numele lui Dumnezeu vor fi hulite.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVI-a, p. 180)

„Se slăvește credința din purtarea voastră.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia IV, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 164)

„De aceea ne-a și numit Hristos vulturi, zicând: *Unde va fi stârvul, acolo se vor aduna și vulturii* (Luca 17, 37), ca să ne urcăm la cer, pentru ca, ușurându-ne, să zburăm sus, sus de tot, pe aripile Duhului.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 43)

„Precum n-au folos semănătorii când leapădă sămânța pe drum, așa și noi nu avem nici un folos că ne numim creștini de nu vom avea și lucrul care să urmeze numelui.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 105)

„Priviți creștinii, cum se iubesc unii pe alții! Acela era strigătul păgânismului la vederea Bisericii ce se năștea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 183)

„Ce mă interesează lucrurile timpului, pe mine care sunt nemuritor? Ce mă interesează pământul, când mă așteaptă splendorile cerului? Și mai ales ce-mi face mie judecata oamenilor,

când eu îmi știu măreția mea divină, slava mea de necomparat? Ah! Lumea mă disprețuiește, mă batjocorește, mă înjură? Eu sunt pentru ea un prost mizerabil? Cum mă vor putea atinge aceste injurii, venite de la străinii care nu mă cunosc și nu știu să mă aprecieze? Și dacă aceste injurii îmi vin de la creștini ca și mine eu îi voi ierta, sunt frații mei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 334)

„Creștinul nu se lasă dus la lașitățile unei vieți senzuale. Alții la ceasurile lungi de somn leneș adaugă paturilor voluptuoase odihnele prelungite chiar în mijlocul strălucirii zilei. Altoră, mesele somptuoase, interminabilele mâncăruri urmate de distracții sau de jocuri. Creștinul nu ia odihnă și hrană decât ceea ce-i este necesar vieții. El nu trăiește pentru a mânca, nici pentru a dormi, el doarme și mănâncă pentru a trăi.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 337)

CREȘTINISMUL (pilda vieții creștine)

„Să facem din pământ cer! Să arătăm păgânilor, aici pe pământ, de câte bunătăți sunt lipsiți ei! Când vor vedea că noi ducem o viață virtuoasă, vor avea în față chipul împărăției cerurilor. Când vor vedea că suntem blânzi, fără mânie, fără poftă urâte, neînvidioși, nelacom, când vor vedea că săvârșim numai fapte bune, vor spune: Dacă aici pe pământ creștinii au ajuns îngeri, ce vor fi după ce vor pleca după lumea aceasta? Dacă aici pe pământ, unde locuiesc ca niște străini, sunt atât de strălucitori, cum vor fi când vor ajunge în patria lor? Așa și păgânii se vor face mai buni, iar cuvântul credinței se va întinde nu mai puțin decât pe timpul apostolilor. Dacă apostolii au fost numai doisprezece și au întors la credință orașe și țări întregi, gândește-te la ce înălțime va ajunge credința noastră, dacă toți am fi dascăli prin viața noastră virtuoasă! Nu îl atrage pe un păgân la credință atât de mult un mort înviat cât un om care filozofează, un om virtuos. De un mort înviat se minunează, dar de la un om ca acesta câștigă. Minunea a fost și a trecut; viața virtuoasă rămâne și lucrează continuu în sufletul lui. Să avem, dar, grijă de noi înșine, ca să câștigăm și pe păgâni”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 517)

CREȘTINISMUL (împotrivorii învățaturii creștine)

„Dacă numele de creștin (împăratul apostat Iulian) îl socotea o mârșăvie și un lucru plin de multă rușine, pentru ce nu dorea să ne rușineze cu el, ci cu un nume străin? Dar știa bine că este mare podoabă nu numai oamenilor, ci și îngerilor și puterilor celor de sus a se numi cu numele care are înrudire cu Hristos. Din pricina asta făcea totul ca să ne fure această podoabă și să pună capăt predicării Evangheliei. Dar asta, ticălosule și nenorocitul, era cu neputință, după cum cu neputință este să surpi cerurile, să stingi soarele, să clatini și să dărâmi temeliiile pământului. Și asta a spus-o mai dinainte Hristos, grăind așa: *Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece* (Matei 24, 35). Nu primești cuvântul lui Hristos? Primește atunci glasul faptelor! Eu, care am fost învrednicit să știu ce este cuvântul lui Dumnezeu, că este puternic și de nebiruit, cred că este mai vrednic de credință cuvântul Lui și decât legile firii, și decât faptele ce se petrec sub ochii noștri.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul sfințit Mucenic Vavila*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 294-295)

„Hristos a spus că mai ușor este să piară cerul și pământul decât să piară unul dintre cuvintele Lui. Împăratul Iulian se împotriva acestor cuvinte și a amenințat că are să nimicească învățăturile lui Hristos.

Unde este împăratul care-a făcut această amenințare? A pierit, s-a dus; acum este în iad și suferă chinul acela de care nu poate scăpa. Unde este Hristos, Care a spus acele cuvinte? În ceruri, de-a dreapta Tatălui; stă pe tronul cel preaînalt al slavei. Unde sunt cuvintele cele hulitoare ale împăratului și limba lui cea neînfrânată? Cenușă s-au făcut, pulbere și hrană

viermilor! Unde este cuvântul lui Hristos? Strălucește prin însuși adevărul faptelor, strălucind prin îndeplinirea cu fapta a cuvântului Lui, ca și cum ar fi așezat pe un stâlp de aur.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul sfințit Mucenic Vavila*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 295)

CREȘTINISMUL (dezbinarea dintre creștini)

„Căci în Biserică trebuie a trăi ca și într-o casă, adică trebuie a ne găsi cu toții ca și cum am fi un singur trup, după cum și botezul este unul, și masa este una, și izvorul este unul, și zidire este una, și Tată este unul.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XVIII, p. 172)

„Suntem atât de mult dezbinați unii de alții, încât este nevoie a imita legătura dintr-un trup omenesc, căci numai așa va putea chiar și cel mai mare a se folosi din întâlnirea cu cel mai mic. Dacă Moise a aflat ceva din cele de folos de la socrul său, ceea ce el nu știa, apoi cu atât mai mult ar putea fi aceasta în Biserică. Și ce poate fi dacă ceea ce a știut necredinciosul nu a știut cel duhovnicesc?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XVIII, p. 172)

CREȘTINISMUL (pângărirea religiei noastre)

„Nimic nu vatămă și nu pângărește atât religia noastră ca prilejurile de atac pe care le dăm noi necredincioșilor”. (*Omilii la Facere*, omilia VII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 88)

CREȘTINISMUL (sfaturi pentru creștini)

„După cum semănătorii n-au nici un folos dacă aruncă semințele pe cale, tot așa și noi n-avem vreun folos de pe urma numelui de creștin, dacă faptele noastre nu sunt pe măsura numelui. Iar dacă vreți, am să vă aduc martor de credință pe Iacov, fratele Domnului, care zice: *Credința fără fapte este moartă* (Iacov II, 17). Este deci nevoie de fapte; fără de ele nici numele de creștin nu ne poate fi de folos. Să nu te minunezi! Spune-mi, te rog, este de vreun folos soldatul care stă în armată, dar nu-i vrednic de armată și nu luptă pentru împăratul, care îl hrănește? Ar fi poate mai bine să nu stea în armată decât să batjocorească cinstea împăratului. Așa și cu creștinii. Nu merită oare să fie pedepsiți când nu luptă pentru împăratul lor? Dar pentru ce spun: când nu luptă pentru împăratul lor? Dare-ar Dumnezeu să lupte pentru sufletele lor!” (*Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie...*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 185)

CRUCEA (definiții ale Crucii)

„Crucea este trofeu ridicat împotriva dracilor. Este sabie împotriva păcatului. Este sabia cu care Hristos a străpuns șarpele. Crucea este voința Tatălui, slava Unuia-Născut, veselia Duhului, podoaba îngerilor, întărirea Bisericii, lauda lui Pavel (Gal., 6, 14), cetatea sfinților, lumina lumii întregi. După cum izgonești întunericul dintr-o casă cuprinsă de întuneric când aprinzi o făclie și o ții dreaptă în sus, tot așa și Hristos a pus capăt la tot întunericul ce cuprinsese toată lumea, când a aprins ca o făclie Crucea și a ținut-o dreaptă în sus. Și după cum făclia are lumina sus în vârf, tot așa și Crucea avea sus în vârf pe Soarele dreptății strălucind. S-a cutremurat lumea când L-a văzut pironit, s-a clătinat pământul, s-au despicat pietrele (Matei 27, 51).” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 84)

„Crucea este sărbătoare și praznic duhovnicesc. Mai înainte Crucea era nume de ocară, dar acum, lucru de cinste. Mai înainte era semn de osândă, dar acum, temei de mântuire.”

(*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 87)

„Crucea este pieirea dușmăniei. Crucea este trăinicia păcii.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 87)

„Crucea este zidul cel nedoborât, arma cea nebiruită, trăinicia celor bogați, bogăția celor săraci, zid împotriva celor ce ne viclenesc, armă împotriva celor ce ne duc război, nimicire a patimilor, dobândire a virtuții, semnul cel minunat și nemaîntâlnit. *Semn caută neamul acesta; și semn nu i se va da decât semnul lui Iona* (Matei 12, 39).” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 251)

CRUCEA (- capul tuturor bunătăților)

„Nu te rușina (...) de cruce! Ea este cinstea noastră! Ea este taina noastră! Cu acest dar să ne împodobim, cu el să ne gătim! De aș spune că Dumnezeu a întins cerul, că a făcut marea și uscatul, că a trimis profeți și îngeri, nu voi spune nimic egal crucii. Crucea este capul tuturor bunătăților, că Dumnezeu L-a cruciat pe Fiul Său pentru mântuirea slugilor Sale, înstrăinate de El”. (*Omiliile la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, p. 583)

„Nu știi cât de mare este puterea crucii, câte fapte a săvârșit și mai săvârșește încă și câtă siguranță aduce vieții? Prin cruce se săvârșesc toate : botezul prin cruce se săvârșește, spre a primi pecetea harului; hirotonia prin cruce se săvârșește.” (*Omiliile la Epistola către Filipeni*, omilia a XIV-a, p. 238)

„Acest semn de moarte - căci nu voi conțeni de a spune mereu asta - a ajuns pricină de binecuvântare multă, zid de tărie și de liniște de tot felul, lovitură de moarte diavolului, frâu demonilor, botniță puterii celor potrivnici. Crucea a surpat moartea, crucea a doborât porțile cele de aramă ale iadului, crucea a sfărâmat zăvoarele cele de fier, a dărâmat cetățuia diavolului, a curmat tăria păcatului, a smuls toată lumea care zăcea sub osândă, a îndepărtat bătaia lui Dumnezeu cea pornită împotriva firii noastre. Ce spun? Ceea ce n-a putut marea despicată în două, pietrele desfăcute, văzduhul schimbat, mana împărțită la atâtea mii de oameni vreme de patruzeci de ani, legea și alte minuni săvârșite și în pustie, în Palestina, aceea a putut crucea, nu într-un singur neam, ci în toată lumea, aceea a putut crucea, semnul cel blestemat, semnul cel de care fugeau toți, semnul cel urât, semnul cel ocărât! Crucea a putut să le săvârșească pe toate cu ușurință după ce a murit Cel răstignit”. (*Către iudei*, 10, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 222)

„Crucea ne este cauză a mii și mii de bunătăți. Crucea ne-a scăpat de rătăcire. Crucea a luminat pe cei ce stăteau în întuneric (Matei 4, 16). Crucea ne-a împăcat cu Dumnezeu pe noi, care-I duceam război. Crucea ne-a făcut pe noi ai Săi, care-I eram străini. Crucea ne-a adus pe aproape de El, care eram departe.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 87)

„Datorită Crucii nu mai rătăcim în pustietăți, că am cunoscut adevărata cale; nu mai trăim în afara palatelor împărătești, că am găsit ușa; nu ne mai temem de săgețile cele aprinse ale diavolului, că am văzut izvorul. Datorită Crucii nu mai suntem în văduvie, că am primit pe Mirele; nu ne mai temem de lup, că avem pe Păstorul cel bun. *Eu sunt Păstorul cel bun, spune Domnul* (Ioan 10, 11). Datorită Crucii nu mai tremurăm în fața tiranului, că mergem alături de Împărat.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 87)

„Vrei să afli și altă faptă a Crucii? Astăzi ne-a deschis raiul, încuiat de mai bine de cinci mii de ani. Da, în această zi, în acest ceas, l-a adus Dumnezeu pe tâlhar în rai, săvârșind două fapte mari. Una, că a deschis raiul, alta, că l-a lăsat pe tâlhar în rai. Astăzi ne-a dat nouă iarăși patria cea veche, astăzi ne-a dus din nou în orașul cel strămoșesc, astăzi a hărăzit locaș întregii firi omenești.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 89)

„Pe Cruce a zguduit și toată zidirea și a despicat și pietrele (Matei 27, 51), dar a atras la El și a cinstit și sufletul tâlharului, mai nesimțitor ca piatra. *Astăzi vei fi cu Mine în rai*, i-a spus Domnul.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 89-90)

„Crucea mai înainte era nume de pedeapsă și osândă, dar acum este lucru de preț, lucru de dorit. Crucea mai înainte era pricină de chin și de rușine, dar acum, pricină de cinste, pricină de slavă. Căci Crucea este slavă, ascultați-L pe Hristos: *Slăvește-Mă. Părinte*, a spus Domnul, *cu slava pe Care am avut-o la Tine, mai înainte de a fi lumea* (Ioan 17, 5). Numește deci Crucea – slavă.

Crucea este capul mântuirii noastre. Crucea este pricină a mii și mii de bunătăți. Datorită Crucii am fost primiți acum în rândul fiilor, noi, cei necinstiți și lepădați mai înainte. Datorită Crucii nu mai rătăcim, am cunoscut acum pe Făcătorul tuturor, noi, cei ce ne închinam mai înainte la lemne și la pietre. Datorită Crucii am fost urcați la libertatea dreptății, noi, robii păcatului. În sfârșit, datorită Crucii pământul a ajuns la cer. Crucea ne-a scăpat de rătăcire. Crucea ne-a povățuit spre adevăr. Crucea a făcut împăcarea lui Dumnezeu cu oamenii. Crucea ne-a smuls din adâncul răutății și ne-a urcat în vârful virtuții. Crucea a stins rătăcirea cea drăcească. Crucea a doborât înșelăciunea. Datorită Crucii nu se mai răspândește fum și miros de grăsime arsă de la jertfe, nici nu se mai varsă sânge de necuvântătoare ci, pretutindeni, slujbe duhovnicești, cântări și rugăciuni. Datorită Crucii, dracii fug. Datorită Crucii diavolul se izgonește. Datorită Crucii, dracii fug. Datorită Crucii, diavolul se izgonește. Datorită Crucii, firea omenească se ia la întrecere cu firea îngerească. De când Domnul S-a născut din Fecioară, firea omenească a cunoscut calea acestei virtuți. Crucea a luminat pe cei ce ședeau în întuneric (Matei 4, 16). Crucea ne-a împăcat cu Dumnezeu pe noi, care-I duceam război. Crucea ne-a adus aproape de El pe noi, care eram departe. Crucea ne-a făcut ai Săi pe noi, Care-I eram înstrăinați. Crucea ne-a făcut locuitori ai cerului pe noi, care eram străini. Crucea este pieirea războaielor. Crucea este trăinicia păcii. Datorită crucii nu ne mai temem de săgețile cele aprinse ale diavolului, că am găsit Izvorul vieții. Datorită Crucii nu mai suntem în văduvie, că am primit Mirele. Datorită Crucii nu ne mai temem de lup, că am cunoscut Păstorul cel bun. *Eu sunt Păstorul cel bun* (Ioan 10, 11), zice Domnul. Datorită Crucii nu mai tremurăm în fața tiranului, că mergem aproape de Împărat.

Ai văzut câte bunătăți ne pricinuieste Crucea?” (*Omilia a II-a la Cruce și la tâlhar*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 100-101)

„Da, crucea a desființat vrajba lui Dumnezeu cu oamenii, a adus împăcarea, a făcut din pământ cer, a amestecat pe oameni cu îngerii, a doborât împărăția morții, a tăiat puterea diavolului, a nimicit puterea păcatului, a scăpat lumea de rătăcire, a adus iarăși adevărul, a alungat pe demoni, a dărâmat templele, a sfărâmat capiştele, a împrăștiat fumul jertfelor, a sădit virtutea, a pus rădăcini Bisericii.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu putință...”*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 251)

„Căci crucea lui Hristos, care a îndreptat lumea, care a desființat rătăcirea, care a făcut pământul cer, care a tăiat tendoanele morții, care a făcut iadul inutil, care a surpat cetățuia diavolului, care a surpat gura demonilor, care i-a făcut pe oameni îngeri, care a desființat altarele și a răsturnat templele, care a sădit pe pământ această nouă și străină iubire de înțelepciune,

care a lucrat zeci de mii de lucruri bune, înfricoșătoare, mari și înalte (...)” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XV, 1, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 312)

„... crucea a stârpit mânia lui Dumnezeu asupra oamenilor, a lucrat împăcarea, a prefăcut pământul în cer, a unit pe oameni cu îngerii, a dărâmat tăria morții, a surpat puterea diavolului, a stârpit puterea păcatului, a eliberat lumea din rătăcire, a reîntors adevărul, a speriat duhurile cele rele, a dărâmat capiștele idolești, a răsturnat jertfelnicele lor, a mânat fumul jertfelor, a sădit fapta cea bună și a întemeiat bisericile. Crucea este voința Tatălui, cinstea Fiului, bucuria Sfântului Duh, dar și mărirea Sfântului Pavel, care zice: *Să nu fie mie a mă lăuda, fără numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos* (Gal. 6, 14). Crucea este mai luminoasă decât soarele și mai strălucită decât razele soarelui. Chiar de s-ar întuneca soarele, crucea totuși strălucește; și soarele se întunecă, pentru că se covârșește de sclipirea crucii. Crucea a rupt zapisul ce era asupra noastră (Col. 2, 14), a nimicit temnița morții și ne-a dat cea mai desăvârșită dragoste a lui Dumnezeu: *Căci așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Unul-Născut Fiul său L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară* (In. 3, 16). Și Pavel zice: *Fiind noi vrăjmași, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său* (Rom. 5, 10). Crucea este o tărie nebiruită, o pavază neînvinsă, siguranța bogaților, norocirea săracilor, ocrotirea celor prigonți, înarmarea celor năpădiți, liberarea de patimi, temelia faptei celei bune, semnul cel mărit și minunat. Crucea iarăși a deschis raiul, a vârat într-însul pe tâlharul și a introdus în cer neamul omenesc, care era aproape să se prăpădească, nici măcar de pământ nefiind vrednic. Așa de multe bunătăți ni s-au împărtășit și ni se vor împărtăși prin cruce” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Vineri*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 149-150)

„Limbii omenești îi este imposibil să traducă rușinea ei înainte ca ea să fi fost purtată de *Marea Victimă*. Limba omenească este neputincioasă să descrie istoria strălucirilor ei minunate după drama Golgotei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 64)

„Căci crucea singură ne duce de la mizeriile și nedreptățile acestei lumi la strălucirile Împărăției veșnice.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 67)

CRUCEA (- apărătoarea și sprijinitoarea noastră și armă asupra diavolului)

„Chiar în stradă de am fi, chiar în casă, sau oriunde altundeva, crucea este un bun, o armă mânuitoare, pavază neînvinsă împotriva diavolului.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a XIV-a, pp. 238-239)

„Aceștia (demonii – n.n.) răniți de cruce.” (*Cuvântul al II-lea de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 410)

CRUCEA (- semn al Împărăției)

„Ai văzut că Crucea este semn al Împărăției? Vrei să vezi asta și în alt chip? N-a lăsat-o pe pământ, ci a luat-o cu El și a urcat-o la cer.

- De unde știm asta?

- De acolo că are să vină cu ea la a doua și slăvita Lui venire (Matei 24, 30). De asta a numit-o și slavă, pentru că Crucea este un lucru de cinste.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 94)

CRUCEA (- semn mântuitor)

„Poate oare să fie ceva mai mântuitor decât Sfânta Cruce?” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 44)

CRUCEA (- lemnul cel de viață făcător)

„Dar ca să nu umplu de tristețe predica mea, vorbind tot mereu de păcatul ce l-a cuprins pe om în urma mâncării din pom și a neascultării, haide, dacă vreți, să mutăm cuvântul de la acest pom la alt pom, de la pomul acesta la lemnul crucii, ca să vedem ce rele a adus unul și ce bunătați celălalt; dar mai bine spus, nu pomul a adus relele, ci voința liberă a omului, trândăvia și disprețul pe care l-a arătat omul poruncii Stăpânului. Unul a adus moartea – că după călcarea poruncii a intrat moartea în lume – celălalt ne-a dăruit nemurirea; unul ne-a scos din rai, celălalt ne-a ridicat la ceruri; unul, din pricina unei călcări de poruncă, a fost supus unei atât de mari osânde, celălalt ne-a șters mii și mii de poveri de păcate și ne-a dăruit îndrăznirea înaintea Stăpânului. Ați văzut deosebirea între unul și altul? Ați văzut viclenia diavolului, trândăvia omului și iubirea de oameni a Stăpânului?

Să ne înțărăm, dar, iubitorilor, cu arma acestui lemn de viață făcător și să omorâm cu puterea lui patimile cele stricătoare de suflet, după cum spune și apostolul: *Iar cei ce sunt ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele* (Gal., 5, 24). Cu alte cuvinte, apostolul spune așa: *Cei care s-au afierosit cu totul lui Hristos au omorât orice poftă rușinoasă care se naște în trup și vatămă toate lucrările sufletului*”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 186-187)

CRUCEA (- dovada mării iubiri a lui Dumnezeu pentru noi)

„Crucea pentru noi este semnul negrăitei Lui iubiri de oameni, este simbolul mării Lui purtări de grijă pentru noi.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, p. 40)

„Crucea este dovada dragostei lui Dumnezeu: *Așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său cel Unul-Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în El să nu piară* (Ioan 3, 16). Și, iarăși, Pavel: *Că dacă vrăjmași fiind ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului Său...* (Romani 5, 10).” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu putință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 251)

„Mare și mântuitor bun este, așadar, Crucea și dovada vădită a iubirii de oameni a lui Dumnezeu.” (*Omilia a II-a la Cruce și la tâlhar*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 109)

CRUCEA (Hristos, în cer, este nedespărțit de Cruce)

„El (Hristos) nu s-a păzit să lase trofeul său cel mare al luptelor Sale și a biruințelor Sale, în mijlocul Îngerilor și celor Aleși; în sânul cetății cerești crucea este înălțată, crucea strălucește.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 65)

CRUCEA (preînchipuirea Sfintei Cruci în Vechiul Testament)

„A întins Moise toiagul pe care-l avea în mână, a lovit apa, și curgerea cea nestatornică a apelor s-a despartit uitându-și însușirea ei (Ieș., 14, 21). Când poruncește Dumnezeu, și un element ca acesta își uită însușirile lui. Ca o slugă înțeleaptă, marea, când a văzut pe robul Stăpânului, s-a supus și a ascultat. A ascultat nu pentru că respecta lemnul cel uscat, ci din

pricina Celui ce avea să fie răstignit pe lemn. A văzut marea chipul crucii, a înțeles îndată adevărul și s-a dat înapoi. *Treci tu, îi spune marea lui Moise, tu și tot poporul lui Israel. Și a trecut Moise și tot poporul lui Israel.*” (*Cuvânt la Fericitul Avraam*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 567)

„Pentru jertfa de pe cruce proorocii au fost trimiși mai dinainte, patriarhii au prezis, iar crucea a fost preînchipuită și prin cuvânt, și cu fapta. Junghierea lui Isaac ne-a arătat crucea (Facere 22, 1-14); de aceea și spunea Domnul: *Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă slava Mea; și a văzut-o și s-a bucurat* (Ioan 8, 56). Deci patriarhul s-a bucurat văzând icoana crucii, iar El a voit să fugă de cruce? Moise învingea pe Amalec atunci când arăta semnul crucii (Ieșire 17, 8-13). Și poți găsi în Vechiul Testament mii și mii de fapte care preînchipuie crucea.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 252-253)

„Pustia pe care o străbate poporul evreu înainte de a ajunge la pământul făgăduit este viața prezentă, viața aridă și de continuă suferință, de osteneală și de pericole. În cursul acestei călătorii prin pustie, Israelii, ca și noi în cursul vieții prezente sunt în revoltă împotriva lui Dumnezeu și-și atrag pedepse aspre. Șerpii îi acoperă cu mușcături de moarte. Noi suntem mușcați și mai violent prin pofta trupească, uciși prin păcatele noastre. De unde-i va veni mântuirea lui Israel? Moise la porunca lui Dumnezeu, face și atârână pe o cruce un șarpe de aramă și cei ce mureau, de-și ridicau ochii aici cu credință și încredere erau vindecați. Minunată închipuire! Șarpele de aramă nu avea decât asemănarea șarpelui veninos fără a avea veninul. Iisus Hristos, atârnat pe Cruce, înălțat de pe pământ, apărea privirilor neamului omenesc întreg. Privirea îndreptată spre El singur decide la viață sau la moarte. A-L vedea și a crede în El: iată viața. A-L disprețui și întoarce de la El ochii Săi de la crucea Sa: iată moartea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 62)

CRUCEA (cinstirea lemnului crucii pe care a fost răstignit Domnul)

„Se dau în vânt toți după lemnul acela pe care a fost pus și a fost răstignit Trupul cel Sfânt (...) mulți iau o bucatică din lemnul acela, o ferecă în aur, și bărbați și femei, și-o atârână de gât, împodobindu-se cu ea”. (*Către iudei*, 10, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 221)

CRUCEA (mântuirea ne-a venit prin cruce)

„Crucea aceasta a mântuit lumea, a întors lumea la Dumnezeu, a alungat rătăcirea, a adus din nou pe lume adevărul, a prefăcut pământul în cer și a făcut pe oameni îngeri. Din pricina crucii demonii nu mai sunt înfricoșători, ci ușor de disprețuit. Nici moartea nu mai este moarte, ci somn. Din pricina crucii toate puterile care ne purtau război au fost aruncate la pământ și călcate în picioare. Dacă cineva te va întreba: *Te închini Celui răstignit?*, răspunde-i cu glas plin de bucurie și cu fața veselă: *Da, mă închin și nu voi înceta vreodată de a mă închina!* Dacă râde de tine, plânge-l, pentru că e nebun!”. (*Omilii la Matei*, omilia LIV, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 628-629)

„Elinii iarăși cer de la noi elocvență în cuvinte și putere în sofisme; dar noi și acestora le propovăduim crucea; și ceea ce Iudeilor li se pare că este slăbiciune, aceasta Elinii o numesc nebunie. Deci când noi nu numai că nu împlinim cerințele lor, ci încă facem chiar cele potrivnice celor ce dâșii cer – căci crucea nu numai că nu se arată a fi un semn, cercetată după logică, ci chiar desființarea semnului; nu numai că nu pare o dovadă a puterii, ci chiar o dovadă de slăbiciune; nu numai că nu pare o dovadă de înțelepciune, ci chiar o dovadă de nebunie – când deci cei ce cer de la noi semne și înțelepciune, nu numai că nu iau de la noi

ceea ce cer, ci încă aud de la noi lucruri potrivnice, și după aceea prin cele potrivnice ei se încredințează și cred, apoi cum să nu fie negrăită puterea celui propovăduit? Este întocmai ca și cum unui naufragiat care dorește un liman de scăpare i-ai arăta, în loc de liman, vreun loc al mării cu mult mai sălbatic, și l-ai putea încredința să urmeze sfatului și să facă aceasta cu mulțumire. Este întocmai ca și cum celui rănit grozav și care dorește a se vindeca prin leacuri, doftorul i-ar spune că-l va însănătoși nu prin leacuri, ci prin foc, iar el ar primi părerea doftorului. Dar asemenea fapte sunt dovada unei mari puteri, care a putut încredința pe aceștia ca să se supună de bunăvoie celor spuse.

Tot așa și apostolii Domnului, nu numai prin semne și minuni au covârșit, ci și prin ceea ce se părea a fi cu totul potrivit. Tot așa a făcut și Hristos cu orbul din naștere, căci voind a-i tămădui orbirea, a biruit acea boală printr-un lucru care prelungește orbirea, a pus pe ochii lui tină. Deci după cum prin tină a vindecat pe cel orb, tot așa și prin cruce a atras la dânsul lumea întreagă – ceea ce era un adaos la sminteală, și nu desființarea smintelii. Tot așa a făcut și cu zidirea lumii, căci pe cele potrivnice le-a pregătit prin cele potrivnice. De pildă, a îngrădit marea cu nisip; cu alte cuvinte, a înfrânat puterea celui tare cu cel slab. A pus pământul pe ape; cu alte cuvinte, așezat pe cel greu și îndesat pe cel puhav, pe cel rar și curgător.

Tot așa deci și prin cruce a atras lumea, și după cum apa poartă pe ea pământul întreg, tot așa crucea poartă pe ea lumea întreagă. Deci încredințarea prin cele potrivnice este dovadă de mare putere și de mare înțelepciune. Și crucea pare a fi un lucru de sminteală, și cu toate acestea, nu numai că nu smintește, ci încă și atrage spre ea. Toate acestea deci cugetându-le Pavel și minunându-se, a zis: *Că ce este nebun al lui Dumnezeu, mai înțelept decât oamenii este*, vorbind acestea de cruce: nu că doar ea ar fi ceva slab și nebun, ci că așa li se pare lor; răspunde prin urmarea părerii ce dâșii își formaseră despre cruce. Ceea ce filosofii n-au putut să facă cu silogisme lor, aceasta a făcut-o păruta nebulie. Cine este cel mai înțelept? Cel care a încredințat pe cei mulți, sau pe cei puțini, sau mai bine zis, pe nimeni? Cel ce încredințează pentru lucruri mari, sau cel ce se căznește a încredința pentru cele ce nici nu sunt? Cât nu s-a ostenit Platon și cei din școala lui pentru linie, și unghi, și punct, pentru numere întregi și fracții, pentru cele egale între dânsule și neegale? Cât nu a vorbit el despre astfel de nimicuri ce se aseamănă cu pâza păianjenului. Și iată că el nu a folosit pe nimeni, nici mare, nici mic, ci și-a pierdut viața în zadar. Cât nu s-a trudit ca să dovedească că sufletul este nemuritor, și după ce nu a spus nimic limpede, și nu a încredințat pe nimeni din cei ce-l ascultau, aplecat de aici fără nici o ispravă.

Dar iată că crucea a încredințat prin cei proști și a atras la sine întreaga lume, și nu vorbind despre lucruri zadarnice, ci despre Dumnezeu, despre bună-cinstirea cea după adevăr, despre viața evanghelică, despre judecata viitoare, și pe toți i-a făcut filosofi, și pe cei proști, și pe cei neînvățați.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, pp. 36-37)

„Ce oare nu a adus crucea? Cuvântul pentru nemurirea sufletului, pentru învierea trupurilor, pentru disprețuirea celor de aici, pentru dorirea celor viitoare. Crucea a făcut pe oameni Îngeri, toți pretutindenea filosofează și arată toată bărbăția.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 38)

„... crucea, care se părea lor ceva de batjocoră, s-a făcut pricina a mii de bunătăți, pricina slavei celei negrăite și temeliei vieții creștinești.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia X, p. 98)

„Crucea este mântuirea lumii și slava Lui (a Domnului Hristos – n.n.).” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VIII, p. 89)

„Crucea a pierdut păcatul, a curățit lumea, a pus capăt unei vechi dușmăanii, a deschis porțile cerului, i-a făcut prieteni pe cei urâți, a înălțat iarăși la cer firea noastră și a așezat-o de-a dreapta Tatălui”. (*Către iudei*, cuv. III, 4, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 282)

„Multe sunt semnele pe care le are trofeul biruinței, Crucea! Prăzile de război sunt atârinate sus în vârful crucii. După cum un împărat viteaz, după ce a biruit într-un război foarte greu, pune în vârful trofeului platoșa, scutul și armele tiranului, și ale ostașilor biruiți, tot așa și Hristos, după ce a biruit în război cu diavolul, a atârnat în vârful Crucii, ca într-un trofeu, toate armele diavolului: moartea, blestemul, ca toți să vadă trofeul: puterile cele de sus, cele ce sunt în ceruri, oamenii cei de jos, cei ce sunt pe pământ, și chiar și dracii cei răi, care au fost biruiți.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 86)

„Da, crucea, voința Tatălui, slava Fiului, bucuria Duhului, lauda lui Pavel: *Mie să nu-mi fie*, spune Pavel, *a mă lăuda decât în crucea Domnului nostru Iisus Hristos* (Galateni 6, 14). Crucea, mai frumoasă ca soarele, mai strălucitoare ca raza soarelui. Când soarele s-a întunecat (Luca 23, 45), atunci crucea a luminat; soarele nu s-a întunecat atunci pentru că a dispărut, ci pentru că a fost biruit de strălucirea crucii. Crucea a șters zapisul nostru (Coloseni, 2, 14), a făcut fără folos închisoarea morții.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 251)

„Crucea a deschis raiul, l-a dus pe tâlhar în rai, a povățuit neamul omenesc, care era pe cale de pieire și nu era vrednic nici de pământ, spre Împărăția cerurilor. S-au făcut și se fac prin cruce atâtea bunătăți.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 252)

„Crucea lucrează opera cea mai minunată de împăcare. Mânia Celui Prea Înalt cade, învârtoșarea omului este biruită, zidul de despărțire se dărâmă, rușinea este stinsă; la Cruce Dumnezeu și omul se leagă cu o iubire nespusă. Crucea îl eliberează pe om din toate relele sale deodată. Păcatul este șters. Diavolul este dezarmat. Moartea cedează împărăția și dă pe victimele sale prin nădejtile învierii. Crucea devine izvorul tuturor bunurilor deodată. Cerul este deschis și neamul omenesc își are intrare liberă aici. Harul curge peste suflete cu abundență de nespus. Mântuirea devine pentru toți la fel de ușoară pe cât este de sigură.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 71)

CRUCEA (însemnarea cu Sfânta Cruce)

„Nimeni (...) să nu se rușineze de cruce, simbolul sfânt al mântuirii noastre, capul bunătăților, pentru care trăim și pentru care suntem! Ca pe o cunună așa să purtăm crucea lui Hristos! Prin cruce se săvârșesc toate cele ale noastre. Dacă trebuie să te naști din nou, crucea este alături! Dacă trebuie să te hrănești cu hrana aceea tainică, dacă trebuie să te hirotonești, dacă trebuie să faci orice, pretutindeni este alături de noi crucea, semnul biruinței! De aceea o scriem cu multă râvnă și pe case și pe ziduri și pe ferestre și pe frunte și în cugetul nostru. Crucea este semnul mântuirii noastre, al libertății noastre obștești, al blândeții Stăpânului nostru, că *S-a adus ca o oaie spre junghiere* (Fapte 8, 32; Isaia 53, 7). Când îți faci semnul crucii, gândește-te atunci la tot ce s-a petrecut pe cruce și stinge mânia și toate celelalte patimi. Când îți faci semnul crucii umple-ți fruntea cu multă îndrăznire, fă-ți liber sufletul. Știi, doar, care sunt acelea care-ți dau libertatea! Pentru aceasta și Pavel, îndemnându-se la asta, adică la libertatea ce nu se cuvine nouă, așa ne-a îndemnat; amintind de cruce și de sângele Stăpânului a spus: *Ați fost cumpărați cu preț! Nu fiți robi oamenilor!* (I Cor. 7, 23). *Gândește-te*, ne spune Pavel, *la prețul dat de Domnul pentru tine și nu fi rob nici unui om!*

Pavel numește crucea preț. Nici nu trebuie să o facem așa de mântuială cu degetele, ci mai întâi să o facem cu inima cu multă credință. Dacă-ți faci așa cruce pe față, nu va putea sta alături de tine nici unul din demonii cei necurați, că vede sabia care i-a dat lovitura, vede sabia cu care a fost lovit de moarte. Dacă noi ne cutremurăm când vedem locurile în care sunt executați condamnații la moarte, gândește-te ce trebuie să sufere diavolul când vede arma prin care Hristos i-a doborât toată puterea lui și a tăiat capul balaurului.

Să nu te rușinezi, dar, de un atât de mare bine, ca să nu se rușineze Hristos de tine când va veni cu slava Lui, când înaintea Lui se va vedea crucea strălucind mai mult decât razele soarelui. Și va veni atunci crucea slobozind glas, cu chipul ei, vorbind întregii lumi pentru Stăpân, arătând că n-a lăsat nimic din ceea ce trebuia făcut pentru mântuirea oamenilor. Crucea, semnul acesta, și pe timpul înaintașilor noștri și acum, a deschis ușile cele încuiate, crucea a făcut fără de putere otrăvurile; crucea a luat puterea cucutei; crucea a vindecat mușcăturile cele veninoase ale fiarelor; dacă crucea a deschis porțile iadului, dacă a dat la o parte bolțile cerului, dacă a redeschis intrarea în rai și a tăiat puterea diavolului, ce e de mirare că are putere asupra otrăvurilor, asupra fiarelor sălbatice, asupra celorlalte de acest fel.

Întipărește-ți deci în inima ta crucea, strânge în brațe crucea, semnul mântuirii sufletelor noastre!” (*Omilii la Matei*, omilia LIV, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 628-629)

„De vezi că inima ți se mândrește, pecetluiește-ți pieptul făcând semnul crucii”. (*Omilii la Matei*, omilia LXXXVII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 976)

„... chiar din vârsta cea dintâi îngrădiți pe copii cu armele cele duhovnicești și învățați-i a-și pecetlui cu mâna fruntea, și mai înainte de a putea ei să facă aceasta cu mâna, voi înșivă însemnați-le pe frunte semnul sfintei cruci.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, pp. 128-129)

„Și pentru că-l urăști pe acesta (pe diavolul – n.n.), porți crucea, nu doar pecetluindu-te de formă, ci suferind chiar cele ale crucii Hristos. Chiar Hristos obișnuia să numească pătimirile cruce, zicând: *să-și ia crucea sa și să-Mi urmeze Mie* (Mt., 16, 24), adică să fie pregătiți de moarte.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a XIV-a, p. 239)

„Ești creștină și credincioasă? Fă semnul Sfintei Cruci și zi: această armă am numai, aceasta îmi este doctrina, altceva nu știu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 101)

„Va fi rădăcina lui Iesei, iar Cel ce a înviat va domni peste neamuri; în El neamurile vor nădăjdui, și va fi odihna Lui, cinste (Is., 11, 10). Ca și cum ai fi spus: Chipul acesta de moarte este mai de preț decât coroana împărătească. Împărații vor da jos de pe capetele lor coroanele și vor lua crucea, semnul morții Lui. Pe porfirile împărătești, crucea; pe coroanele împăraților, cucea; în timpul rugăciunilor, crucea; pe arme, crucea; pe Sfânta Masă, crucea; pretutindeni, pe toată fața pământului, crucea strălucește mai mult decât soarele. Și va fi odihna Lui, cinste”. (*Către iudei*, 8, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 218)

„Spune Scriptura: *Blestemat este tot cel spânzurat pe lemn* (Deut., 21, 23). Cu toate acestea, semnul acesta blestemat, semnul acesta de care fug ei cu groază, semnul acesta al celei mai cumplite osânde, semnul acesta a ajuns acum dorit și prea iubit. Coroana împărătească nu împodobește atât de frumos capul precum crucea, care este mai de preț decât toată lumea. Și semnul acesta, de care mai înainte toți se cutremurau, a ajuns acum atât de râvnit de toți, că se găsește pretutindeni, la căpetenii, la supuși, la femei, la bărbați, la fecioare, la căsătorite, la robi, la slobozi. Și toți, necontenit, îl însemnează pe cel mai de seamă mădular din măduarele noastre și-l poartă în fiecare zi întipărit pe frunte ca pe un stâlp”. (*Către iudei*, 9, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 220)

„Fă-ți semnul crucii, și îndată va fugi puterea cea rea”. (*Către iudei*, cuv. VIII, 8, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 403)

„... peste tot ceea ce spune și face să pună pecetea [semnul crucii].” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 109)

„Vrei să știi cum să intri fără primejdie în sinagogă? Însemnează-ți fața cu semnul crucii și pe dată, puterea cea vicleană ce locuiește în sinagogă se va depărta de la tine.

Dacă nu-ți închini fața, atunci încă din fața porții ți-ai lepădat armele, și vicleanul, văzându-te descoperit și lipsit de apărare, te va da nesfârșitelor rele.” (*Împotriva Iudeilor VIII*, PG 48, 940, în vol. *Diavolul și magia*, p. 123)

„Însemnându-ne cu semnul crucii să ne aducem în minte ceea ce cuprinde ea prin mărețele amintiri și tot ceea ce prescrie ea ca datorie.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 68)

„Noi putem concepe că în acest semn sfințit sunt cuprinse comorile sfințeniei. Binevoiască Dumnezeu ca noi să ni-l imprimăm totdeauna cu credință, cu respect și cu devotament! Să dea Dumnezeu ca ușurătatea, obișnuința, repezeala, să nu facă din ea un simulacru ridicol, fără har, fără demnitate, fără semnificație!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 69)

„Înainte de a-i aprecia foloasele, să cunoaștem de cât folos universal a fost ea în Biserică.

Înainte fiecărei fapte, înainte fiecărei alergări, primii creștini se însemnau cu ea. Ei se însemnau pe frunte, pe cele mai nobile părți ale trupului, și toți fără deosebire prinți și supuși, stăpâni sau sclavi, bogați și săraci, păzeau acest obicei. Semnul crucii începea mâncarea, și chiar însemnându-se cu el primeau creștinii Dumnezeiasca Euharistie.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 71-72)

„Când te însemnezi cu semnul Crucii gândește-te la tot argumentul. Mai întâi este Răscumpărarea întreagă, iubirea, devotamentul, venirea, viața, faptele, suferințele lui Hristos, pe care ni le aduc suferințele crucii în minte. Apoi este triumful Omului-Dumnezeu, cucerirea lumii, stăpânirea popoarelor, strălucitele victorii purtate asupra Puterilor pământului și ale iadului, pe care ni le arată Crucea. Apoi este strălucirea celei de-a doua veniri pe care acest semn al Fiului Omului ne-o prevestește. Apoi este nespusa onoare de a fi creștin, ucenic al Dumnezeului Răstignit, pe care semnul Crucii trebuie să ni-l pună înaintea ochilor.

Ia în seamă cât este de puternic semnul Crucii. Enumeră diademele cele mai bune. Și chiar diadema împodobește capul; Crucea însă păzește mintea, ea îi înlătură pe diavoli; ea este diadema care înlătură bolile sufletului, ea este arma de neînvins, care nu numai barbarilor, năvălitorilor lor și a incursiunilor lor, ci chiar și împotriva diavolilor stă ea și-i biruie.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 72)

„Singurul semn al crucii îi pune (pe diavoli – n.n.) pe fugă. Cum să acuzi mai clar slăbiciunea lor de neîndreptat? Un cuvânt, un semn, vederea unui crucifix, amintirea Patimii divine, reduc la nimic îndrăzneala lor măreață. Vederea crucii le aduce în minte drama Golgotei, și rana de nevindecă care le-a fost făcută prin arma cu care a fost înarmat Iisus Hristos pentru lupta supremă. Se cutremură în fața vederii unui cimitir; ei sunt îngroziți în fața amintirilor Golgotei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 294)

CRUCEA (cinstirea Sfintei Cruci)

„Ce era crucea înainte de Iisus Hristos? Cel mai sinistru și cel mai disprețuit instrument. Singur sclavul putea să moară pe lemnul crucii. Abia a murit Răscumpărătorul lumii pe ea și ea este schimbată, se luminează, se îmbracă cu nespuse străluciri; pământul întreg o aclamă, mulțimile o poartă în triumf, neamurile o arborează ca drapelul lor, regii o poartă pe coroanele lor, ea strălucește pe pieptul celor viteji, peste tot ea este sinonimul slavei. De la Domnul s-a

făcut aceasta! De nu ar fi fost decât această singură minune la baza creștinismului, ar fi suficientă pentru a-i demonstra divinitatea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 63)

„Crucea strălucește pe coroanele regilor; ea este înălțată pe monumente; ea este pusă pe drumuri și în piețe, ea apare pretutindeni, pretutindeni obiect de admirație și de iubire. Oare înaintea cărei statui a vreunui demnitar se închină atâția ca și câți se închină în fața crucii, și care slavă în această lume este comparabilă cu cea a crucii? Slava viitoare. La a doua venire crucea va apărea pe cer, ca semn al puterii, stindard a victoriei, armă de neînvins cu care Dumnezeu - Omul va veni să-i biruie pe dușmanii Săi definitiv și biruind veșnic.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 269-270)

CRUCEA (creștinii trebuie să poarte cu ei sfânta cruce)

„Dacă tâlharii nu îndrăznesc să se apropie când văd semnele cele împărătești, ci fug fără să se întoarcă, cu mult mai mult fug bolile și dracii când văd semnul acela, Crucea! Pavel purta Crucea nu ca să o poarte numai el, ci ca să-i facă pe toți la fel cu el și să-i învețe pe toți să o poarte.” (*Cuvântul al VII-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 273-274)

CRUCEA (semnul Sfintei Cruci)

„Atunci se va arăta semnul Fiului Omului pe cer (Matei, 24, 30).

Adică crucea, care va fi mai strălucitoare decât soarele; soarele se va întuneca și se va ascunde, iar crucea se va vedea; și nu s-ar vedea dacă n-ar fi cu mult mai strălucitoare decât razele soarelui!

- Dar pentru ce se arată semnul acesta?

- Ca să închidă cu covârșire gura cea nerușinată a iudeilor, Hristos vine cu crucea la judecată, pentru că ea îi este cea mai mare îndreptățire; își arată nu numai rănilor, ci și moartea Lui cea de ocară.

Atunci vor plânge semințiile (Matei, 24, 30).

Când vor vedea crucea nu va mai fi nevoie de învinuire. Vor plânge semințiile iudaice pentru că moartea Lui nu le-a folosit la nimic, pentru că au răstignit pe Acela Căruia trebuiau să I se închine”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVI, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 865-866)

CRUCEA („cuvântul crucii, celor pieritori nebunie este...”)

„Cuvântul crucii, zice, celor ce pier nebunie este (I Cor. 1, 18). Fiindcă era firesc ca credincioșii să se tulbure și să se neliniștească pentru cele ce vorbeau Elinii despre cruce, de care-și băteau joc și o războiau cu așa-zisa lor înțelepciune, pentru aceea vine Pavel și-i mângâie, zicându-le: *Să nu vă închipuiți că aceasta este ceva străin și paradox, căci lucrul este firesc ca puterea crucii să nu se cunoască de cei ce pier, fiindcă sunt smintiți și nebuni. Pentru aceea și batjocoresc, și doftoriile cele mântuitoare ei le privesc cu dezgust. Dar ce spui, omule? Hristos s-a făcut rob pentru tine, a luat chip de rob, s-a răstignit și a înviat, iar pentru că a înviat tu trebuie a i te închina lui și a-i admira iubirea de oameni, fiindcă nici ceea ce nu a făcut pentru tine nici tatăl tău, nici prietenul și nici chiar fiul tău, aceasta a făcut-o Stăpânul pentru tine, care îi erai dușman și-l disprețuiai. Trebuia dar să-l admiri pentru aceasta, și tu numești nebunie faptul unei înțelepciuni atât de mari? Însă nu este nimic de mirat, căci cei ce pier nu pot cunoaște cele ce duc spre mântuire. Deci, zice apostolul, nu vă tulburați, căci ceea ce dâștii fac nu este ceva străin și împotriva așteptărilor, ca faptele cele mari și minunate să fie luate în bătaie de joc de cei smintiți și nebuni. Pe cei ce sunt în acest hal nu e cu puțință a-i încredința prin înțelepciunea omenească, și chiar de ai voi să-i încredințezi în acest chip, totuși vei face ceva dimpotrivă. Ceea ce covârșește mintea omenească*

are nevoie numai de credință, și nu de gândiri omenești. Dacă noi, de pildă, am voi să convingem pe cineva prin silogisme omenești, cum Dumnezeu s-a făcut om, cum a intrat în pântece de fecioară și celelalte, și dacă faptul nu-l ducem la credință, apoi acela mai mult va râde de noi. Prin urmare, cei ce caută dezlegarea acestor taine în gândiri omenești, aceia sunt cei ce pier.

Și ce vorbesc eu de Dumnezeu? Chiar și pentru celelalte zidiri de vom face așa, ne vom face de râs. Fie, de pildă, un om care vrea să afle totul prin gândiri omenești, și încerci a-l încredința cu rațiunea *cum vedem noi lumina*. Deci încredințează-l tu prin raționamente. Dar nu vei putea, căci când vei spune că este de ajuns a deschide ochii spre a vedea lumina, tu nu ai spus felul cum vede, ci faptul petrecut. *Pentru ce – îți va răspunde el – nu vedem cu urechea? Și pentru ce nu auzim cu ochii? Pentru ce nu auzim cu nasul și nu mirosim cu urechea?* Deci dacă el este în nedumerire despre aceasta, iar noi nu putem să arătăm rațiunea pentru care nu suntem așa, ci altminteri, apoi atunci va râde de noi sau, mai bine zis, ne vom râde pe noi înșine. Dacă aceste organe își au începutul lor în același cap și sunt vecine unele cu altele, apoi pentru ce nu pot să facă cu toate același lucru? Pentru ce nu pot toate să vadă, să audă și să miroasă? Dar nu vom putea spune pricina, nici chipul lucrării lor celei felurite și negrăite, și dacă am încerca să facem aceasta, firește că ne vom face de râs. Tocmai pentru aceea, dându-ne la o parte înaintea puterii și a înțelepciunii celei negrăite și nemărginite a lui Dumnezeu, vom tăcea.

Deci tot așa va fi și când am voi să înfățișăm cele ale lui Dumnezeu prin înțelepciunea noastră omenească, căci și atunci va fi mare râsul, nu din pricina neputinței sau a slăbiciunilor faptelor în sine, ci din pricina prostiei oamenilor. Gândește-te bine la ceea ce spun: Când eu zic: *S-a răstignit*, Elinul răspunde: *Dar ce rațiune poate fi aici? Când cel răstignit nu s-a putut ajuta pe sine singur în timpul când se găsea pe cruce, apoi cum a putut învia după aceasta și a ajutat încă și pe alții? Dacă putea să facă aceasta, trebuia să o facă înainte de moarte – ceea ce ziceau și Iudeii – și dacă nu s-a putut ajuta pe sine, cum a putut ajuta pe alții? Aceasta nu are rațiune*. Apoi, omule, crucea este mai presus de rațiune, este a unei puteri negrăite!

A se găsi cineva în niște împrejurări minunate, și după ce se luptă să iasă biruitor, și să se arate ca mai presus de acele împrejurări, aceasta nu poate fi decât a unei puteri suprafirești și nemărginite. După cum, de pildă, mai minunat a fost faptul că cei trei Coconi, fiind aruncați în cuptorul cel de foc, au călcat în picioare flacăra cea arzătoare, decât dacă n-ar fi putut fi aruncați în acel cuptor; precum și cu Iona, mai minunat s-a arătat faptul că, după ce a fost înghițit de chit, nu a suferit nimic de la acea fiară, decât dacă n-ar fi fost înghițit – tot așa și cu Hristos, mai minunat s-a arătat faptul că, după ce a murit, a înviat și zdrobit puterea morții, decât dacă n-ar fi murit. Pentru aceea nu zice: *Pentru ce nu s-a apărat pe sine când era pe cruce?* - căci el se grăbea a se lupta cu moartea. Nu s-a pogorât de pe cruce nu pentru că nu putea, ci fiindcă nu a voit. Căci pe cel ce nu l-a putut stăpâni tirania morții, cum l-ar fi putut stăpâni piroanele crucii?" (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, pp. 32-34)

CRUCEA (străjuiește la căpătâiul celor adormiți)

„Singurul mormânt care i se potrivește creștinului, este acela, care este străjuit de crucea lui Iisus Hristos.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 271)

CRUCEA

(„mie să nu-mi fie a mă lăuda decât în Crucea Domnului Hristos”)

„Crucea Domnului e pentru noi o laudă mare. Și nu zice (Pavel – n.n.) *eu nu mă laud*, sau *nu voiesc a mă lăuda*, ci *mie să nu-mi fie*, ca și cum pare că ar alunga una din absurdități, și a

cerut ajutorul lui Dumnezeu ca să reușească. Dar ce anume este lauda crucii? Că adică Hristos a luat pentru mine chip de rob, și a pățimit toate pentru mine robul, dușmanul și nerecunoscătorul; însă, atâta m-a iubit, încât a primit a Se preda pe Sine blestemului. S-ar putea oare egala ceva cu acest act măreț? Căci dacă servitorii gândesc de dâșii lucruri mari, când sunt lăudați de stăpânii lor, cum trebuie a ne lăuda noi, când Stăpânul și Dumnezeul Cel adevărat nu se rușinează a fi crucificat pentru noi? Deci nici noi nu ne rușinăm de îngrijirea Lui cea nespusă pentru noi. El nu s-a rușinat de a Se crucifica pentru tine, și tu te rușinezi de îngrijirea Lui cea nemărginită? Dar aceasta e cea mai mare nebunie; tocmai pentru aceasta ar trebui a te mândri mai des.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, pp. 124-125)

CRUCEA („a-ți lua crucea”)

„Să-și ia crucea. Nefericiți suntem noi dacă înaintăm fără cruce în luptele vieții! Crucea este arma noastră. Cum vom suferi fără de ea trăsăturile dușmanului? Crucea este arma noastră ofensivă, de atac, cum să speri fără ea să biruiești față de cei ce ne asaltează?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 68-69)

CRUCEA (este slavă și cinste)

„Crucea este slavă și cinste, după cum chiar și El o numește așa, zicând: *a venit ceasul ca să se proslăvească Fiul Omului*, (Ioan, 11, 4). Deci, dacă el numește cele ale robilor slavă, cu atât mai mult tu trebuie a numi slavă cele ale Stăpânului. Ai văzut cât de mare este rodul crucii? Să nu te înspăimânți dar de dânsa, că dacă ți se pare ceva posomorât, totuși naște mii de bunuri.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IV, p. 88)

CRUCEA (ubiquitatea Sfintei Cruci în lume)

„Crucea pe Sfânta Masă, crucea la hirotoniile preoților, crucea strălucește iarăși alături de Trupul lui Hristos la Cina cea de Taină. O vezi pretutindeni dându-ți: în case, în piețe, în pustietăți, pe drumuri, pe munți, pe câmpii, pe dealuri, pe mare, în corăbii, în insule, pe paturi, pe haine, pe arme, în cămări, la banchete, pe vase țărănești, pe vase de aur, pe mărgăritare, în picturile de pe ziduri, pe trupurile dobitoacelor greu bolnave, pe trupurile celor chinuți de demoni, în războaie, în timp de pace, ziua, noaptea, în cetele celor ce se desfătează și în frățiile celor care duc viață aspră. Astfel, acest dar minunat, acest dar negrăit a ajuns râvnit de toți. Nimeni nu se rușinează, nici nu-și acoperă fața când se gândește că acesta este semnul unei morți blestemate, ci, dimpotrivă, toți se împodobesc cu crucea mai mult decât cu o cunună, decât cu covoare împărătești, decât cu mulțime de coliere de mărgăritare. Astfel, nu numai că nu fuge nimeni de semnul acesta, ci, dimpotrivă, este dorit și iubit și prea râvnit de toți. Strălucește pretutindeni și este răspândit pretutindeni: și pe zidurile caselor, și pe acoperișuri, și pe cărți, și în orașe și în sate, și în ținuturile locuite și în cele nelocuite. Cu plăcere l-aș întreba acum pe elen: semnul acestei morți blestemate și al acestei osânde ar fi ajuns el dorit și prea râvnit de toți dacă n-ar fi fost mare puterea Celui răstignit?” (*Către iudei*, 9, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 220-221)

„Nu numai că unealta sclavilor este reabilitată în cinste, ci, imediat după Golgota, biruințele sale nu mai au limite, cum ele n-au nici sfârșit. Crucea este pretutindeni, pretutindeni ea creează și ea triumfă. Ea este peste tot în lucrurile sfinte. Rugăciunea se înarmează cu ea. Sfânta Taină o înmulțește peste măsură. Ea prezidează la Taine. Ea este podoaba obligatorie a sanctuarului (Altarele); este săpată pe obiectele de cult. Ea este peste tot în viața creștinului. În continuu ea o însemnează. Înainte de faptele sale, în cursul rugăciunilor sale, în fața pericolelor sale, el se însemnează pe fața lui cu ea. Casa sa este plină cu aceste

reprezentări împărătești. Ea este peste tot în lume. Ea încoronează fruntea clădirilor. Ea străjuiește drumurile. Peste tot este găsită; peste tot cinstită și este închinată în amintirea lui Dumnezeu Care a socotit demn de a muri pe ea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 64-65)

„Urmăriți în Biserică, ceremoniile cultului, împlinirea Tainelor dumnezeiești, facerea tainelor. Pretutindeni e semnul și invocarea crucii Mântuitorului. Străbateți lumea creștină. Nu veți vedea voi aici fără întrerupere crucea? Locuințele, faptele personale, actele publice, clădirile, străzile, piețele nu sunt ele în cea mai mare parte din timp sfințite prin cruce?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 68)

„Ea este pretutindeni, ea intervine în toate, se înalță pe clădirile publice, împodobește drapelele Imperiului, este prinsă în coroana regilor. Creștinul o poartă cu încredere, căci semnul Crucii este prin excelență semnul său de cinste; Biserica folosește acest semn în fiecare din tainele sale. Totul se sfințește și se lucrează prin semnul Crucii.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 70-71)

„Semnul crucii se înalță peste tot, în casele particulare, în forum, în mijlocul pustiurilor, în drumurile mari, pe munți, în văi, în mijlocul pădurilor. Oceanul însuși o contemplă sculptată pe prora navelor, și lacurile îndepărtate o au în viziune fericită. Poporul creștin o află peste tot; el o imprimă pe veșmintele sale, pe armele sale; nașterea sa este sfințită prin semnul crucii; Crucea împodobește vasele sale de aur și de argint, ea strălucește pe diamantele prețioase, ea se arată măreață în fresce. Smeritul țaran își apără oile sale; cei stăpâniți sunt eliberați prin acest semn. Acest semn o reclamă chiar în mijlocul bucuriilor publice, și aroma Crucii trebuie să însănătoșească și să sfințească până și sărbătorile profane.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 72)

CUMPĂTAREA (folosul cumpătărilor)

„După cum Pavel a numit iubirea de argint rădăcină a tuturor relelor (I Tim., 6, 10), tot așa n-ai greși dacă ai numi izvor al tuturor relelor lipsa de măsură și dorința de a avea din fiecare lucru mai mult decât trebuie? Dacă am voi să nu dorim mai mult nici hrană, nici în îmbrăcăminte, nici în locuințe, nici în celelalte trebuințe trupești, ci am căuta numai necesarul, de multe rele ar scăpa neamul omenesc”. (*Omilii la Facere*, omilia XXXVII, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 47)

CUNOAȘTEREA (de sine)

„... nimic nu ne face atâta să nu ne cunoaștem pe noi înșine cât lipirea inimilor de lucrurile din lumea aceasta; și iarăși, nimic nu ne face să ne lipim inima de lucrurile din lumea aceasta cât necunoașterea noastră înșine; ele se condiționează una pe alta. După cum omul care-i îndrăgostit de slava cea din afară și care socotește de mare preț lucrurile de aici nu poate, oricât s-ar strădui, să se cunoască pe el însuși, tot așa cel ce le disprețuiește, cu ușurință se cunoaște pe sine; iar cel ce se cunoaște pe sine însuși pășește spre săvârșirea celorlalte virtuți”. (*Omilii la Matei*, omilia XXV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 327)

„Cine nu se cunoaște pe sine însuși este un om mândru.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 362)

CURAJUL (definiția)

„... curaj și bărbăție sunt atunci când cei ce nădăjduiesc în Dumnezeu înfruntă primejdii de moarte, fără a lua în seamă prietenia sau disprețul altora.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VI-a, p. 103)

CURĂȚIA (definiția)

„... curăția este o înfrânare, o victorie peste poftă, câștigată în urma luptei.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVI, 2, p. 174)

CURĂȚIA (necurăția)

„Nu în unirea trupurilor stă necurățenia, ci în cugete și în voia omului.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIX, p. 192)

CURĂȚIA (sufletească și trupească)

„Știu că lupta pentru curăție sufletească este foarte grea. Pentru a ne învinge poftele trupești, este nevoie de multă bărbăție și de hotărâre. Dar un asemenea lucru nu este lipsit de primejdii, pentru că omul care vrea să dobândească liniștirea trupului trebuie să pășească pe cărbuni încinși și să nu se ardă, și pe sabie și să nu se taie. Dacă nu suntem pregătiți corespunzător, astfel încât să nu cedăm dinaintea poftelor trupești, ne autodistrugem repede. Astfel, avem nevoie de gând curat, de ochi atenți, de răbdare neînfrântă, de ținerea poruncilor lui Dumnezeu, de post, de priveghere și mai presus de toate, de harul Duhului Sfânt, în ce condiții atragem acest har asupra noastră? Făcând tot ce ne este nouă în putință și nepierzându-ne nicicând curajul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 366)

CURCUBEUL (- legământul lui Dumnezeu cu oamenii)

„Ai primit, îi spune Dumnezeu lui Noe, *semnul pe care L-am dat între mine și tot trupul, care este pe pământ. Să nu ți se mai turbure, dar, mintea, nici să ți se mai învălmășească gândurile ci să ai bune nădejdi, uitându-te la semnul acesta! Semnul acesta să mângâie pe toți cei ce vor veni după tine; vederea semnului să le dea încredere, că un potop ca acela nu va mai cuprinde lumea. Da, oamenii vor continua să facă păcate mai departe, dar Eu voi împlini ce-am făgăduit și nu mă voi mai mânia așa de tare pe toți cei din lume.*

Ați văzut ce covârșitoare bunătate? Ați văzut ce mare pogorământ? Ați văzut ce întinsă purtare de grijă? Ați văzut ce darnică făgăduință? Nu și-a întins binefacerea Lui până la două, trei sau zece generații, ci a făgăduit să o întindă cât va ține lumea ca să ne înțelepțim din două; și din aceea că oamenii dinainte de potop au primit o pedeapsă atât de mare, din pricina mulțimii păcatelor lor și din aceea că noi am fost învredniciți de o astfel de făgăduință, din pricina nespusei Lui iubiri de oameni.” (*Omilii la Facere*, omilia XXVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 355)

„Acesta este semnul legământului pe care îl fac între Mine și tine și cu tot sufletul viu, care este cu voi în generații veșnice (Fac., 9, 12).

Ai văzut că a dat viețuitoarelor un semn, care se va întinde generații de generații? Semnul n-a fost dat numai pentru cei ce viețuiau pe vremea aceea, ci semnul acesta este neîntrerupt și ține cât va ține lumea.

– Dar care-i semnul acesta?

Pun curcubeul Meu în nori și va fi semnul legământului între Mine și pământ (Fac., 9, 13).

Iată, spune Dumnezeu, pe lângă făgăduința cu cuvântul, dau și acest semn, curcubeul adică – despre care unii spun că îl fac razele soarelui străbătând norii. Dacă nu ți-i de ajuns cuvântul Meu, spune mai departe Dumnezeu, iată că îți dau și un semn că n-am să mai aduc pe pământ o astfel de pedeapsă. Privind semnul acesta, veți scăpa de orice teamă”. (Omilii la Facere, omilia XXVIII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 353)

CUVÂNTUL (pentru orice cuvânt deșert vom da seamă în ziua judecării¹⁷⁹)

„Dar vă zic vouă că pentru orice cuvânt deșert, pe care îl vor rosti oamenii, vor da seamă în ziua judecării (Matei, 12, 36).

Prin *cuvânt deșert* se înțelege cuvântul care nu corespunde faptelor: minciuna, calomnia. Unii tâlcuitori spun că prin *cuvânt deșert* se înțelege un cuvânt grăit fără rost, de pildă cuvintele care dau naștere la râs nesăbuit sau cuvintele de rușine, nerușinate și nepotrivite.

Că din cuvintele tale te vei îndrepta și din cuvintele tale te vei osândi (Matei, 12, 37).

Ai văzut că tribunalul nu e aspru? Că pedepsele sunt ușoare? Judecătorul nu-ți va hotărî osânda întemeiat pe cuvintele pe care altul le-a spus despre tine, ci pe cuvintele pe care tu însuși le-ai grăit. Iar aceasta este cea mai desăvârșită dreptate. Tu ești stăpân și să le spui și să nu le spui.

Așadar, nu trebuie să se neliniștească și să tremure cei vorbiți de rău, ci cei care vorbesc de rău. Nu sunt siliți să se dezvinovățească cei vorbiți de rău de cuvintele rele pe care le-au auzit, ci cei care vorbesc de rău, pentru cuvintele pe care le-au vorbit. Pe aceștia îi amenință toată primejdia”. (*Omilia la Matei*, omilia XLII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 502)

CUVÂNTUL (și fapta)

„... nu numai auzirea, dar chiar și învățătura nu va putea adăuga ceva celui ce învață, dacă nu și face ceea ce zice; și nu numai că nu adaugă, ci îi va aduce și o mai mare pedeapsă.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VI, p. 87)

„Cel ce învață pe alții cele ale filosofiei trebuie ca mai întâi să se învețe pe sine însuși, și atunci va fi plăcut celor ce-l ascultă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 41)

„Cugeti lucruri mari, zice, pentru grăirea frumoasă sau pentru limbuția ta? Dacă lupta și timpul sunt ale ritorilor, poate că cugeti bine, dar dacă sunt ale apostolilor cari propovăduiesc adevărul și-l adevăresc cu semne și minuni, atunci pentru ce te trufești pentru niște lucruri care nu înseamnă nimic și care nu pot ajuta cu nimic la cele de aici? Căci, în adevăr, ce paradă de vorbe ar putea ajuta la învierea unui mort, sau la alungarea vreunui demon, sau la altă minune de felul acestora?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, p. 142)

„Când cineva învață pe alții și cu cuvântul, și cu fapta, acela este mai mare decât toți.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 333)

„Țeseți împreună cu curățenia învățăturilor și înțelepciunea viețuirii”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 193)

CUVÂNTUL (și viața)

„Viața voastră să fie pe măsura învățăturilor, iar învățăturile să predice viața, căci *credința fără fapte este moartă* (Iacov, 2, 26), iar faptele fără credință sunt tot moarte. De avem învățături sănătoase, dar viața ticăloasă, de nici un folos nu ne sunt învățăturile; și iarăși, dacă avem viață curată, dar șchiopătăm în ce privește învățăturile, nici așa nu avem vreun câștig. De aceea trebuie ca din amândouă părțile să întărim această zidire duhovnicească. *Tot cel ce aude aceste cuvinte ale Mele*, spune Hristos, *și le face pe ele, se va asemăna bărbatului înțelept* (Matei, 7, 24). Vezi, dar, că Hristos vrea ca noi să nu auzim numai, ci să și facem și să

¹⁷⁹ Matei, 12, 36.

ne arătăm prin fapte ascultarea”. (*Omilii la Facere*, omilia II, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 44-45)

„Fiecare din voi, iubiților, dacă voiește, poate să fie dascăl, dacă nu al altuia, cel puțin al său. De aceea mai întâi învață-te pe tine însuși. Dacă vei învăța toate câte a poruncit (Domnul – n.n.), prin aceasta vei câștiga mulți imitatori. După cum lumânarea când este aprinsă poate să aprindă mii de mii de lumânări, iar când este stinsă, nici sie-și nu poate să-și procure lumină, și nici pe altele nu le poate să le aprindă, tot așa este și cu viața curată; dacă lumina din noi este strălucitoare, atunci vom putea face mii de discipoli și de dascăli, căci noi stăm în fața lor ca un arhetip, ca un model demn de imitat, adică pildă vie de fapte bune. Niciodată nu vor putea folosi pe auditori atât de mult cuvintele noastre, pe cât le vor folosi viața noastră cea neprihănită.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei II către Tesaloniceni*, omilia V, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 340)

DANSURILE (consecințele nefaste ale dansurilor rușinoase)

„- Să dea Dumnezeu să nu plâng niciodată, ci să-mi facă parte de răs și de joacă toată viața.

- Poate fi un gând mai copilăresc decât acesta? Că nu Dumnezeu îți face parte să joci, ci diavolul! Ascultă ce-au pățit cei ce au jucat! *A șezut poporul*, spune Scriptura, *a mâncat și a băut și s-a sculat să joace* (Ieș., 32, 6). Așa au făcut și sodomienii, așa au făcut și cei de pe vremea potopului. Că și despre ei spune Scriptura că *erau mândri, aveau de toate și se răsfățau de belșugul pâinii* (Ieș., 16, 49). Iar cei de pe timpul lui Noe vedeau că de atâția ani se lucra la facerea corăbiei și totuși o duceau numai în petreceri ca niște nesimțiți, fără să se gândească la cele ce aveau să se întâmple. De aceea, când a venit potopul pe toți aceștia i-a măturat, iar năvala apelor a înecat atunci întreaga lume. Nu cere, deci, de la Dumnezeu acelea pe care le primești de la diavol. Dumnezeu dă inimă zdrobită, smerită, trează, curată, frântă, pocăită și pătrunsă de durere. Acestea sunt darurile Lui, pentru că de ele mai cu seamă avem noi nevoie. În fața noastră stă un război cumplit; lupta noastră este împotriva puterilor nevăzute; bătlia noastră, împotriva duhurilor răutății; războiul nostru, împotriva începătorilor, împotriva stăpâniilor (Efes., 6, 12). Ar fi de dorit ca să ne sârguim să fim treji, să ne deșteptăm ca să putem face față acelei oștiri sălbatice. Dar dacă râdem și jucăm, dacă stăm toată vremea nepăsători, vom cădea, chiar înainte de a ne ajuta diavolul, din pricina propriei noastre nepăsări. Nu e al nostru să râdem neîncetat, să ne îmbuibăm și să petrecem, ci a celor de pe scenă, a femeilor stricate, a bărbaților desfrânați, a paraziților și a lingușitorilor; nu a celor chemați la cer, a celor înscriși în cetatea cea de sus, a celor care au în mâini armele cele duhovnicești, ci a celor ce fac voile diavolului. Diavolul, diavolul este acela care a făcut din răs și din joc o artă, ca să atragă la el pe ostașii lui Hristos, ca să le moaie tăria râvnei lor”. (*Omilii la Matei*, omilia VI, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 86-87)

„...din pricina dansului mulți tineri ajung niște desfrânați și-și pierd sufletele! ... Ajung robi din cauza plăcerii! Sunt purtați ca o cireadă de vite oriunde îi târăște lupul!” (*Omilii la Matei*, omilia XLVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 558)

„Unde-i dans, acolo-i și diavolul! Nu pentru asta ne-a dat Dumnezeu picioare, ci ca să mergem cu bună rânduială; nu ca să ne schimonosim, nu ca să sărim ca și cămilele - că și cămilele sunt neplăcute când dansează, cu atât mai puțin femeile -, ci ca să dănuim împreună cu îngerii. Dacă trupul capătă o înfățișare plină de urătenie, când se schimonosește așa, apoi cu mult mai mult sufletul! Dracii dănuiesc așa! Slugile dracilor se pocesc așa!” (*Omilii la Matei*, omilia XLVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 559)

„Dansatoarele de astăzi nu cer pe tipsie capul, ci sufletele comesenilor. Când îi fac sclavi, când le înfierbântă sufletele cu amoruri nelegiuite, când îi înconjură cu femei desfrânate, nu le

taie capetele, ci le junghie sufletele, făcând din ei adulteri, stricați și desfrânați. Să nu-mi spui mie că nu ți se vatămă cu nimic sufletul dacă bei vin, dacă te îmbeți, dacă te uiți la o femeie care dansează și cântă cântece de rușine! Să nu-mi spui că, biruit de plăcere, nu cazi în desfrânare! Și tu săvârșești păcatul acela înfricoșător, pentru că faci mădularele lui Hristos mădulare ale unei desfrânate (I Cor., 6, 15). Chiar dacă nu-i de față fata Irodiadei, dar este de față diavolul, care a dansat atunci prin ea; și diavolul dănțuiește acum prin desfrânatele acestea și pleacă ducând cu el roabe sufletele tuturor oaspeților”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 561-562)

„Vederea unor astfel de dansuri (destrăbălate – n.n.) îl împinge adeseori și pe cel ce vrea să stea cuminte, fără să vrea, să imite schimonoseala aceasta, mai ales când și diavolul e de față; și e de față și te invită cu cântecele cele desfrânate, cu cuvintele cele de rușine, cu alaiul acela drăcesc. Tu, însă, în ziua aceea a botezului, când ai fost învrednicit de Sfintele Taine, te-ai lepădat de toată această slujire și te-ai unit cu Hristos, ca să-i slujești Lui. Adu-ți aminte de cuvintele pe care le-ai spus atunci și de legământul făcut și fugi! Fugi, ca să nu-ți încalci jurământul!” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Iulian*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 485)

„Ai văzut ce fac horele și jocurile? Că au putut până într-atât încât au și ucis pe acest sfânt mare, pe Ioan Botezătorul.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 100)

DARURILE (primite de noi de la Dumnezeu)

„Dumnezeu așteaptă de la noi să-I dăm prilejul ca să-și reverse bunătatea Sa. Să nu ne lipsim, dar, de darurile Sale din pricina trândăviei noastre!” (*Omilia la Facere*, omilia XXV, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 315)

„Cel care a primit de la Dumnezeu darul cuvântului și al învățaturii spre a fi de folos semenilor săi, dar nu se folosește de el, pierde darul, și, dimpotrivă, cel ce se sârguiește să fie de folos semenilor cu darul acesta, capătă și mai mult dar, după cum celălalt pierde și ce a primit”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 891)

„Ai primit darul cuvântului? Nu te trufi, nici te îngâmfa, căci darul nu este al tău. Nu fi nemulțumitor pentru darurile stăpânului, ci împarte-le în chip drept cu tovarășii tăi, și să nu te mândrești cu ele, ca și cum ar fi ale tale, nici să le cruți pentru tine numai, și pe alții să nu-i împărtășești din ele. Chiar copii de ai avea, sunt ai lui Dumnezeu. Dacă tu le socotești așa, apoi și avându-le, vei fi mulțumit, și luându-ți-se, nu te vei întrista, ci vei zice ca și Iov: *Domnul a dat, Domnul a luat* (Iov 1, 21).

Tot ceea ce avem este a lui Hristos, și chiar ființarea de la Dânsul și printr-însul o avem; și dreptul de a trăi, de a răsufla, și lumina, și aerul, și pământul, toate sunt ale Lui, și dacă ne-ar lipsi de una din acestea, ne pierdem și ne nimicim, căci noi suntem aici trecători și nemernici. Așadar, a zice mereu că *aceasta este a mea, cealaltă este a ta* nu sunt decât vorbe goale, căci în fapt nu este așa. Și când tu zici că te găsești în casa ta, nu este altceva decât o vorbă goală lipsită de adevărul lucrului, fiindcă și aerul, și pământul, și materia casei sunt ale Ziditorului – și chiar și tu, care ai clădit-o, precum și toate celelalte sunt ale lui. Dacă poate întrebuițarea casei este a ta, apoi și aceasta este nesigur, nu numai din pricina morții, ci chiar și mai înainte de moarte, din pricina nestatorniciei lucrurilor omenești.

Acestea deci întipărim-le în mintea noastră, neconținut să filosofăm cu ele, și de aici vom câștiga două bunuri mari: vom fi și totdeauna mulțumiți, fie că le-am avea în stăpânire, fie că ni s-ar lua, și nici nu vom mai sluji celor trecătoare, care nici nu sunt ale noastre. Chiar averile dacă ți le-a luat, pe ale Sale le-a luat; chiar cinstea și slava, chiar trupul, și chiar însuși sufletul de ți l-a luat, al Său l-a luat; chiar copilul dacă ți l-a luat, apoi nu a luat pe fiul tău, ci

pe sluga lui, fiindcă nu tu l-ai plăzmit, ci El l-a făcut; tu ai slujit în aceasta numai ca loc de trecere, dar totul El l-a făcut. Deci să-i mulțumim Lui că ne-am învrednicit a sluji în lucrarea Sa. Dar ce? Ai fi voit poate ca pentru totdeauna să ai acel dar? Apoi aceasta iarăși este fapta unui nemulțumitor și a unuia care nu știe că are un lucru străin, și nu pe al său. După cum cei ce de bunăvoie lor, depărtându-se de asemenea lucruri trecătoare, știu bine că ceea ce au nu este a lor, tot așa și cei ce se întristează la pierderea lor, sfitarisesc sau își însușesc lucrurile stăpânului. Căci dacă noi chiar nu suntem ai noștri, apoi cum acele lucruri pot fi ale noastre?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia X, pp. 101-102)

„A lăsat (Dumnezeu – n.n.) și bani pentru a-i întrebuința bine, a lăsat și putere, pentru a o întrebuința spre bine. Ne-a dăruit meșteșugurile și artele frumoase pentru ca astfel viața să ne fie mai plăcută, prin traiul laolaltă, iar nu ca să ne depărtăm de cele duhovnicești și unii de alții și nu să ne doborâm unii pe alții. Casa ne-a lăsat-o pentru a ne apăra de ploaie și de schimbările vremii, iar nu pentru altceva, nu pentru a o împodobi tu cu aur și săracul să moară de foame. Ne-a dat și haine pentru ca să ne acoperim trupurile, iar nu pentru a ieși în evidență, nu pentru ca acele haine să fie împodobite cu aur mult, iar Hristos să se prăpădească gol și flămând. A dat omului un acoperământ nu pentru a-l avea numai pentru el, ci pentru a-l oferi și altora. A dat pământul, nu pentru ca tu să te folosești mai mult decât alții și să ai de unde cheltui bunurile lui Dumnezeu cu desfrânatele și cu acțiunile, cu cele ce cântă din chitară sau cu cei ce cântă din flaut, ci cu cei flămânzi și aflați la nevoie. Marea a lăsat-o nu pentru a-i răscoli tu adâncurile după perle și alte asemenea lucruri, ci pentru a pluti pe ea și pentru a nu te obosi în vreo călătorie lungă.” (Omilia la Epistola către Filipeni, omilia a XI-a, p. 204)

„Așa sunt sufletele sfinților. ***Se bucură mai mult de Dumnezeu Cel Care a dat decât de darurile [primite]. Căci ei nu-L iubesc pentru darurile Lui, ci pe acelea le iubesc din pricina Lui.***” (Cinci cuvântări despre Ana și Samuel, cuvântul V, în vol. Omilii și cuvântări despre educația copiilor..., p. 77)

DEFĂIMAREA (definiția)

„... să fugim, iubiților, de defăimări, și să recunoaștem că patima defăimării este o cursă a Satanei și o groapă plină de răutate și de pândituri.” (Cuvânt la Duminica a patra a Sfântului și Marelui Post, în vol. Omilii la Postul Mare..., p. 88)

DEFĂIMAREA (aproapelui – gravitatea)

„Cel ce defăimează, nu defăimează un om, ci pe Dumnezeu (I Tes., 4,8), adică, dacă ai pronunțat vreun cuvânt insultător, dacă ai atacat pe fratele tău, nu pe el l-ai atacat, ci pe Duhul Sfânt, pe Care L-ai întristat. Apoi adaugă și binefacerea căpătată de la El, pentru ca astfel mai mare să le fie și acuzația. ***Și să nu întristați pre Duhul Cel Sfânt***, zice, ***întru Care v-ați pecetluit spre ziua răscumpărării.*** Acest Duh ne-a arătat pe noi turmă împărătească; acest Duh ne-a depărtat pe toți de la faptele cele dinainte; acest Duh este Cel Care nu ne-a părăsit a fi împreună cu cei căzuți în urgia lui Dumnezeu, și tu încă Îl întristezi? Ai văzut cum acolo el exprimă cea mai mare frică, zicând: ***cel ce defăimează, nu pe om defăimează, ci pe Dumnezeu***, pe când aici el se pronunță într-un mod îndemnător: ***Să nu întristați pre Duhul Cel Sfânt al lui Dumnezeu, întru Care v-ați pecetluit.***” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIV, p. 143)

DEFĂIMAREA (consecințele dăunătoare ce se resfrâng atât asupra celui defăimat, cât și a defăimătorului)

„Este abia necesar de a vorbi despre victima însăși a defăimării voastre. Ce efect produceți voi asupra ei în mod negreșit? O aruncați în tristețe; o împingeți spre ură și mânie,

poate faceți din ea un dușman de necorectat. În sfârșit, voi înșivă, voi vinovații, voi defăimătorii vă gândiți să evitați muștrările multe și dureroase? Voi sunteți osândiți mai întâi de către Legea divină. Nimic în Evanghelie nu apar așa de aspre ca pedepsele date defăimătorilor, celor mai răi călcători ai iubirii. Apoi vine o pedeapsă naturală și imediată. Defăimătorul trăiește în continuu neliniștit. El știe răul care l-a produs prin propriile sale batjocuri, descoperirile lui neloiale, calomniile lui nedrepte; și în fiecare ceas el așteaptă să fie demascat, urmărit, pedepsit. În sfârșit, prima victimă a defăimărilor lui, este sufletul său. El îl neglijează în aceeași măsură în care se ocupă printr-o întâmplare neplăcută și răutăcioasă de ale altora (...) Diavolul, îndemnându-ne la defăimare, urmărește împotriva sufletului nostru un alt scop: el vrea să agraveze osândirea pe care-o merită deja prin ele însele păcatele noastre: *Păcatele noastre le facem atât de grave, încât sunt lipsite de orice scuză.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 612-613)

DEFĂIMAREA (lepădarea defăimării)

„Să fie gata la orice lucru bun, zice, să nu defaime pe nimeni, adică oricine ar fi, pe nimeni, fără excepție. Să ascultăm de această povață. *Pe nimeni, zice, să nu defaime*, adică să ne fie gura curată de defăimări, căci chiar adevărate de ar fi acele judecăți, totuși nu este al nostru de a le grăi, ci ale Judecătorului, după cum zice: *Dar tu, de ce judeci pe fratele tău?* (Romani 14, 10), chiar de ar fi adevărate.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 175)

„Și apoi, a pretinde că a necinsti pe fratele tău prin defăimare este a purta grijă de sufletul lui și de binele lui duhovnicesc, ce este aceasta decât un lucru, decât o rațiune ciudată, dacă nu o ipocrizie rafinată? Aveți în inimă binele fratelui vostru? Sunt mii de feluri de a i-l face lui, mii de feluri sfinte, adevărate și eficace. Rugați-vă pentru el, plângeți în mod sincer pentru păcatele lui, muștrați-l singur, arătați-i iubirea voastră pentru sufletul lui, rugați-l să se recunoască și să se îndrepte. Arată iubirea față de faptele păcătosului, convingeți-l pe acesta, cuprinde-i picioarele, roagă-l, îndeamnă-l dacă vrei să-l vindecii cu adevărat și să-l faci viu. Aceasta face și înțelepciunea medicului.

Ce leac este pentru defăimare? Cel defăimător să se considere pe sine însuși pentru a înțelege ce rău își face el. Cel defăimător trebuie să ia în seamă pe Dumnezeu pentru a învăța cu ce îngăduință și cu ce bunătate trebuie să fie scoase cuvintele sale.

Vorbești împotriva fratelui tău. Ce este aceea ? Ceea ce-ți iese din gură. Și cum vom putea scăpa de acest război? Dacă vei cugeta că atunci când vorbești împotriva fratelui tău, din gura ta scoți lut; dacă vei cugeta că-l hulești pe un mădular al lui Iisus Hristos, că îți batjocorești carnea ta, cât va fi de grozav și de necorect acel tribunal la care te dai, căci nu acela va fi vinovatul, ci tu însuși te-ai ucis pe tine.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 613-614)

DEPRIMAREA (definiția)

„... deprimarea e o cumplită cameră de tortură a sufletelor, o durere nespusă și o pedeapsă mai amară decât orice pedeapsă. Pentru că ea imită un vierme veninos care atacă nu numai trupul, ci și însuși sufletul, și o molie care roade nu numai oasele, ci și gândirea, și un călău perpetuu care nu sfășie doar coastele, ci vatamă și puterea sufletului, o noapte neconținută și un întuneric neluminos, o furtună și o vijelie, un incendiu nevăzut care arde mai năprasnic decât orice flacăra, un război fără armistițiu, o boală care umbrește pentru mulți cele văzute; fiindcă pentru cei aflați într-o asemenea dispoziție soarele și natura transparentă a aerului par a-i tulbura și imita în miezul zilei o noapte adâncă.

De aceea și minunatul prooroc arătând aceasta spune: *Soarele va apune pentru ei în miezul zilei* (Am., 8, 9), nu fiindcă astrul ar dispărea și și-ar întrerupe alergarea obișnuită, ci

pentru că sufletul deprimat își închipuie că e noapte în însuși momentul cel mai luminos al zilei. Fiindcă întunericul nopții nu e așa cum e noaptea deplină care vine nu potrivit legii firii, ci se încheagă potrivit întunecării gândurilor. Este înfricoșătoare și insuportabilă, are fața amară, mai crudă decât orice tiran, nu cedează repede celor ce încearcă să o destrame, ci de multe ori ține sufletul cucerit de ea mai puternic decât e amantul, atunci când el nu e deprins în multă iubire și înțelepciune (filozofie).” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea X, 2b-c, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 185)

„... deprimarea e cea mai cumplită dintre toate pătimirile, pentru că este culmea și capul lucrurilor cumplite.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea X, 6a, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 190)

DEPRIMAREA (remedii)

„Dar cu cât mai năprasnică e furtuna, cu atât mai mare e și premiul, dacă o vei suporta neconținut cu mulțumire și cu curajul cuvenit, cum o și suportați. Fiindcă atunci când suflă un vânt puternic, dacă ridică pânzele peste măsură, cârmacii răstoarnă barca; dar dacă o fac cu măsură și cum se cuvine, conduc cu multă siguranță.

Știind deci acestea, stăpâna mea preaiubită de Dumnezeu, nu te preda demonului preamăririi, ci domină cu rațiunea furtuna, fiindcă poți, și hula valului nu e mai mare decât meșteșugul tău.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea III, Ia-b, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 137)

„Când auzi că din biserici, una s-a prăbușit, alta se clatină, alta e cuprinsă de valuri puternice, alta a suferit lucruri incurabile; una primind un lup în loc de păstor, alta un pirat în loc de cârmaci, iar alta un călău în loc de medic, când auzi deci aceasta suferă – căci nu se cade a suporta fără durere unele ca acestea –, dar suferă punând o măsură întristării tale.

Căci dacă pentru greșelile pe care le-am făcut noi înșine și pentru cele pentru care vom da socoteală, nu e un lucru necesar, nici sigur, ci foarte ruinător și vătămător a suferi cu multă tărie, cu atât mai mult e un lucru de prisos și zadarnic și, pe lângă acestea, satanic și pierzător de suflet a te înmuia și frânge pentru greșelile făcute de alții.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea VIII, 1d-e, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 152-153)

DEPRIMAREA (suportarea ei cu noblețe – folosul)

„... deprimarea e mai apăsătoare decât toate, dar cu cât e mai apăsătoare, cu atât mai mari răsplătiri are (...).

Și Lazăr acela care căzuse în neputința firii – iar acest lucru nu era o pătimire pentru Dumnezeu – știi de ce cununi s-a bucurat fiindcă a pățit și a răbdat și a suportat cu noblețe lipsa îngrijitorilor, deprimarea produsă de rănit, de foame, de dispreț și cruzimea bogatului. Deși nu găsim să spunem nici o virtute a lui, nici că a miluit pe săraci, nici că a ajutat pe cei nedreptățiți, nici că ar fi lucrat vreun lucru bun, ci doar că zăcea la poarta bogatului, boala lui, limbile câinilor și disprețul față de el al bogatului, care toate țineau de pătimirea celor rele. Și deși n-a făcut nimic nobil, numai pentru că a suportat cu noblețe deprimarea venită de aici a avut aceeași soartă ca și patriarhul care a realizat virtuți.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea X, 7e, 8b, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 193)

DEPRINDEREA (puterea deprinderii)

„...de la reușita unui lucru căpătăm înclinarea de a voi și mai mult acel lucru. Pentru că așa cum a face ceva provine din deprinderea de a face, la fel și nu a face provine din deprinderea de a nu face. Ai făcut milostenie? Ți-ai întărit și mai mult dorința de a face milostenie. Nu ai făcut? Mai mult te vei întări în deprinderea de a nu da. Ai fost serios într-o zi? Parcă și a doua zi ești îndemnat să faci la fel. Te-ai trândăvit? Ai sporit prin aceasta trândăvia. *Când vine cel nelegiuit, vine și defăimarea o dată cu rușinea și batjocura* (Pr., 18, 3). Precum când ajunge în adâncul greutăților nu bagă de seamă și disprețuiește totul, tot așa și când ajunge în adâncul bunătăților el se silește și încearcă să înainteze și mai mult în bine. După cum acela, împietrindu-se, devine și mai trândav, la fel și acesta, înțelegând mulțimea bunătăților devine și mai serios, de teamă ca nu cumva să piardă totul.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, pp. 153-154)

DESĂVÂRȘIREA (definiția)

„Noi numim desăvârșit pe acela care odată cu credința are și viața curată.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IX, p. 148)

DESĂVÂRȘIREA (atingerea desăvârșirii)

„Cel ce crede că deja a ajuns la desăvârșire și nimic nu-i mai lipsește pentru fapta bună, încetează de a mai alerga, gândind că a ajuns la țintă. Dar cel care crede că încă se află departe de capăt, nu va înceta niciodată din alergarea sa. Să nu uităm a medita neîncetat la aceasta, chiar de am fi făcut mii de bunătăți. Pentru că dacă Pavel, după mii de suferințe și după atâtea primejdii, judecă astfel, atunci noi cu atât mai mult! *Nu numai că n-am căzut, zice, din cauza neputinței de a alerga atâta și nu doar că n-am deznădăjduit, ci încă mai și alerg și mă lupt cu curaj, și singurul scop pe care-l am este ca să progrez.*” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XIII-a, pp. 224-225)

DESCÂNTECELE

„Așadar, ce este și mai de râs, de care voiesc a vă vorbi? Ceva ce pare a fi nimic, dar de care eu suspin, pentru că este începutul celei mai de pe urmă nebunii și a celei mai de pe urmă prostii. Femei, slugi și doici iau tină din baie, își ung degetul și fac semn pe fruntea copilului. Și dacă le-ar întreba cineva ce voiesc a face cu tina aceea, îți răspund că acea tină are putere de a alunga ochiul rău și viclean, deochiul și pizma altora. Vai, câtă putere mai are tina și noroiul, de vreme ce tot asaltul diavolului îl oprește! Și nu vă acoperiți obrazul de rușine? Nu veți cunoaște oare, fie și mai târziu, cursa diavolului, și cum el aduce asupra încă din fragedă copilărie uneltirile lui cele drăcești? Dacă cu adevărat tina face această minune, pentru ce atunci nu faci și tu așa pe fruntea ta, tu care ești bărbat și care ai poate mai mulți dușmani decât copilul, care te pizmuiesc? Pentru ce nu-ți bagi întregul trup în tină? Căci dacă tina are atâta putere pusă în frunte, pentru ce atunci nu te-ai băga cu totul în ea? Toate acestea sunt râs și comedii satanicești, care duc nu numai în batjocură pe cei amăgiți, ci și în gheenă.

Și dacă astfel de fapte se petrec printre Elini, nu este vreun lucru de mirare, dar când se petrec și printre cei ce se închină Crucii și se împărtășesc Tainelor celor negrăite, când, zic, se petrec asemenea fapte urâcioase chiar și printre cei ce filosofează ca creștini, apoi atunci este vrednic de jale. Dumnezeu te-a cinstit pe tine a te unge cu mirul cel duhovnicesc, și tu spurci copilul ungându-l cu tină? Dumnezeu te-a cinstit, iar tu te necinstești singur? Tu ar trebui ca să însemni pe fruntea copilului crucea, care aduce întărire nebiruită, iară acum, lăsând aceasta,

te arunci în asemenea nebunie satanicească? Și dacă aceste lucruri li se par unora a fi mici și nebăgate în seamă, apoi afle că acestea sunt pricina celor mai mari rele și că nici Pavel nu a trecut cu vederea cele părăute ca mici. În adevăr, ce poate fi mai mic lucru ca a-și acoperi omul capul? Dar privește câtă vorbă face și cu câtă asprime oprește acest lucru, spunând pe lângă toate celelalte că cel ce-și acoperă capul său, singur și-l necinstește¹⁸⁰. Deci dacă cel ce își acoperă capul și-l necinstește, dar încă cel ce îl unge cu tină, cum de nu spurcă pe copil? Deci cum îl dai în mâinile preotului, spune-mi? Cum de ceri ca să se pună de preot pe fruntea copilului pecetea harului, când tu ai uns acea frunte cu tină?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, p. 128)

„Ei bine, iată o spun și vă previn pe toate, că dacă se va mai descoperi cineva făcând acestea, fie că ar lega hârtiuțe de gâtul bolnavului, fie că ar descânta, fie în fine orișice din meșteșugul cel murdar, nu voi mai cruța deloc. *Dar ce*, zici tu, *să moară copilul*? Dacă el trăiește în urma acestora, atunci el a murit; dar dacă fără de acele descânțete a murit, atunci trăiește. Acum când tu vezi pe fiul tău ducându-se la desfrânate, dorești ca să-l înghită pământul de viu, și zici: *Ce folos dacă trăiește?*, și când îl vezi că se primejduiește în mântuirea lui, voiești să-l vezi încă viu? Nu ai auzit pe Hristos Care zice: *Cine-și va pierde sufletul său ... îl va afla pe el, și cine va vrea să-l mântuiască, pierde-l-va pe el* (Mt., 16, 25)?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 101)

„Aceasta este judecată satanicească, aceasta este meșteșugire diavolească, ca să astupe rățacirea, și doctoria cea otrăvitoare să o dea ca miere. Diavolul, fiindcă nu poate să momească pe altă cale, a apucat pe calea aceasta a cântecelor și a ațișoarelor atârinate la gât. Cu chipul acesta crucea se necinstește, iar zgardele și cântecele sunt cinstite; Hristos este defăimat iar în locu-I este introdusă o babă beată și năroadă, taina noastră creștinească este călcată în picioare, iar rățacirea și înșelăciunea diavolului dănțuiesc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 102)

„*Copilul a fost deocheat*, zici. Cu adevărat că este de răs și rușinos acest lucru. Dar până când oare cu asemenea copilării? Până când, cu asemenea drăcii? Cum să nu râdă de noi elinii? Cum să nu ne ia în bătaie de joc, când le spunem, că puterea crucii este mare? Cum au să creadă ei, când ne văd întrebuițând asemenea mijloace, de care dâșii râd? Pentru aceea a lăsat Dumnezeu doctori și doctorii? *Dar ce? Să las copilul să moară*, zici, *dacă ei nu-l pot vindeca*? Dar unde se duce copilul tău, nenorocitul? La ce tiran se duce? Spre care demoni pleacă de aici? Oare nu se duce la cer? Oare nu se duce la Stăpânul său? De ce plângi? De ce te vaiți? De ce ești nemulțumitor? Iubești darul mai mult decât pe cel ce l-a dăruit? *Dar sunt slab*, zici, *și mi se zguduie cele dinăuntru ale mele*. Pune însă în fața acestor contrarietăți, frica de Dumnezeu, pentru că dacă în relele tale ceea ce este mai puternic scoate și astupă ce este mai slab — ca de exemplu antidotul care scoate și astupă efectele otrăvii — cu atât mai mult în relele spiritului frica de Dumnezeu alungă frica și supărarea.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 103)

„Dar mi-am adus aminte și de alți frați ucigași, precum de exemplu de Abesalom, care a ucis pe fratele său cel dintâi, Amnon (Cart. II, Împ., cap 13), iar David împăratul, care iubea pe copil, s-a îmbrăcat în sac și și-a pus cenușă în cap, dar n-a chemat nici vrăjitori, nici descântători, deși erau și pe atunci — după cum o dovedește Saul, — ci a rugat călduros pe Dumnezeu. Aceasta fă și tu; ceea ce a făcut dreptul acela fă și tu!” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 104)

„Ai căzut poate într-o boală grea și mulți vin ca să te îndatoreze cu de-a sila, unii cu descânțete, alții cu hârtiuțe atârinate la gât, iar alții încercând a te mângâia cu altele de acest

¹⁸⁰ A se vedea 1 Cor., cap. 11.

fel? Ei bine, suferit-ai tu boala cu bărbăție și fără să te abați din calea cea dreaptă? Preferat-ai de a pătimi orice, numai ca să nu faci nimic din cele ale idololatriilor? Aceasta-ți va aduce ție cununa muceniciei. De aceasta să nu te îndoiești deloc, iar dacă dorești să afli cum și în ce fel, eu îți voi spune. Într-adevăr, că după cum martirul suferă cu bărbăție durerile muncilor cu care este torturat, numai ca să nu se închine idolilor, tot așa și tu suferi durerile cauzate de boală cu mai multă mulțumire, decât să alergi la vreun ajutor al descântătorilor, sau să faci ceva din ceea ce-ți poruncesc să faci. Sunt grozave durerile ce le suferă martirul? Dar și durerile bolnavului sunt mai îndelungate, așa că la același sfârșit ajung, și de multe ori sunt mai grozave decât ale celui dintâi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni, omilia III, în vol. Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni, p. 193*)

„Porți nu numai talismane, dar te duci și la descântători și aduci în casă tot felul de babe băute și nebune.

Nu ți se face rușine și nu roșești, după atâta învățătură, să te aduni cu unele ca ele? Partea cea mai înspăimântătoare a înșelăciunii este că, sfătuindu-te și cercetându-ți noi să te îndepărtezi de ele, crezând că te aperi, zici: *Femeia aceasta nu face decât să spună descânțetece și este creștină, pentru că nu rostește altceva decât numele lui Dumnezeu*. Uite, pentru asta o urăsc în primul rând și mă întorc cu scârbă de la ea, fiindcă se folosește de numele lui Dumnezeu ca să-L hulească. Spunând că e creștină face ce fac și idolatrii.

Dar demonii înșiși rosteau numele lui Dumnezeu, și erau demoni; deși spuneau despre Hristos: *Te știm cine ești: Sfântul lui Dumnezeu* (Marcu 1, 24), Domnul i-a certat și i-a izgonit.

Vă rog, dar, să rămâneți curați și neatinși de înșelăciune și cuvântul meu să-l aveți drept toiag (...) Odată cu cuvintele acestea să-ți închini fruntea și ai să vezi că nu numai omul care ți-a ieșit în cale, dar nici diavolul însuși nu te va putea vătăma, văzându-te pretutindeni apărat de aceste arme...” (Cateheză I PGB 30, PG 570-576, în vol. *Diavolul și magia*, p. 110)

„Aștepți, poate, să te tămăduiască demonii? Când Hristos le-a îngăduit să intre în porci, nici n-au așteptat și i-au și împins să se arunce în mare fără să le pese câtuși de puțin de ei. Le va păsa, crezi, de trupurile oamenilor? Bine ar fi măcar de nu i-ar mai omorî pe oameni și de nu le-ar mai voi răul.

Te-au scos din rai, ți-au răpit cinstea pe care o aveai în ceruri și vrei acum să-ți vindece trupul? Sunt lucruri de răs și basme. Demonii știu să facă numai rău și să aducă numai vătămare, nu și să vindece.

Nu le e lor milă de suflet și, spune-mi, le va fi milă de trup? Ei nu se străduiesc decât să-l îndepărteze pe om de împărăția lui Dumnezeu și tu crezi că ar voi să-l izbăvească de boli? Nu l-ai auzit pe profet, sau, mai bine zis, pe Dumnezeu, Care grăiește prin profet, spunând că nu pot face nici rău nici bine? Și chiar dacă ar putea și ar voi să tămăduiască, lucru cu neputință, tu oricum păzește-te să primești în schimbul unui câștig mic și vremelnic, osânda veșnică. Îți tămăduiește trupul ca să-ți pierzi sufletul? Nu e un târg bun. L-ai mâniat pe Dumnezeu, Făcătorul trupului și îl chemi să te vindece pe diavol, care-ți vrea doar răul? Cum, atunci, să nu te momească lesne, cu știința lui vindecătoare, orice idolatru și cum să nu te facă să crezi și să slujești dumnezeieștilor neamurilor?

Vracii, cu meșteșugul lor, pe mulți i-au tămăduit de boli și pe mulți ce erau bolnavi i-au făcut sănătoși. Numai că pentru aceasta trebuie să fii părtaș la necinstirea lui Dumnezeu.

Departa de noi asemenea gând! Ascultă ce spune Moise iudeilor: *De se va ridica în mijlocul tău prooroc sau văzător de vise și va face înaintea ta semn și minune. Și se va împlini semnul sau minunea aceea, de care ți-a grăit el, și-ți va zice atunci: să mergem după alți dumnezei, pe care tu nu-i știi și să le slujim aceloră. Să nu ascuți cuvintele proorocului aceuia sau ale celui văzător de vise...* (Deuteronom 13, 1-3).

Aceasta înseamnă că dacă vreun prooroc se va arăta, va face semne, va învia morții, va curăța leproșii sau va vindeca schilozii și te va chema, arătându-ți aceste minuni, să nu mai crezi în Dumnezeuul tău și să te lepezi de El, să nu crezi în puterea lui. Domnul Dumnezeuul tău te încercă ca să vadă dacă-L iubești din toată inima ta și din tot sufletul tău.

Este limpede, dar, că demonii nu vindecă. Dacă totuși Dumnezeu le îngăduie cândva să tămăduiască vreo boală, așa cum fac oamenii, este ca să te încerce și nu pentru că Dumnezeu n-ar ști, ci ca să înveți să nu-i suferi pe demoni nici dacă tămăduiesc.

Dar ce vorbesc eu de tămăduirea trupului? Dacă cineva te sperie cu gheena ca să te lepezi de Hristos, să nu primești.

Dacă-ți făgăduiește cineva împărăție cerându-ți în schimb să te îndepărtezi de Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu, să te întorci de la el, să-l urăști și să fii ucenicul lui Pavel și cu râvnă să repeți cuvintele pe care le-a vestit fericitul și viteazu-i suflet: *căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile. Nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru* (Romani 8, 38).

Pe el nu-l despart de iubirea lui Hristos nici îngerii, nici puterile, nici cele prezente, nici cele viitoare și nici vreo făptură, iar pe tine te îndepărtează de El vindecarea trupului?

Ce iertare vom putea noi primi? De Hristos trebuie să ne temem mai tare decât de gheena și pe El trebuie să-L dorim mai aprins decât orice împărăție.

Dacă se întâmplă și ne îmbolnăvim, e mai bine să rămânem bolnavi, decât să fim tămăduiți de niște demoni și să ne lepădăm de Dumnezeuul nostru.

Pentru că, deși, ne tămăduiesc, în fapt, mai mult ne vatămă decât ne sunt de folos.

Ei sunt de folos trupului, care oricum are să moară și să putrezească nu peste mult timp, dar vatămă, în schimb, foarte tare sufletul, care este nemuritor.

Și, așa cum fac negustorii de sclavi, momind copii cu bunătați (dulciuri, năut prăjit, sau multe altele), răpindu-le libertatea și chiar și viața, tot așa fac și demonii, făgăduind vindecarea unui mădular al trupului, dar făcându-ne să pierdem mântuirea sufletului.

Noi, iubitorilor, să nu îngăduim una ca asta. Să avem grijă și să ne păzim cu orice chip de necredință și de a ne lepăda de Dumnezeuul nostru.

Oare Iov n-ar fi putut să creadă cuvintele femeii sale și să-L blesteme pe Dumnezeu și să scape de nenorocirea care dăduse peste el? Căci spunea: *Blesteamă pe Dumnezeu și mori!* (Iov 2, 9). Iov, însă, a preferat să rabde, să se topească pe picioare și să sufere plaga pe care nimeni altul n-ar fi putut-o îndura, decât să scape de cumplitele chinuri și de nenorociri, blestemându-L pe Dumnezeu.

Pe el să-l imiți. Chiar dacă diavolul îți promite să te scape de necazurile care te copleșesc, nu-i crede lui și nu-i ceda. Fă și tu așa cum a făcut dreptul Iov, care nu s-a lăsat convins de vorbele nevastei sale, ci a ales să rabde boala mai bine decât să-și piardă credința și mântuirea sufletului.

Dumnezeu nu te părăsește atunci când îngăduie să te îmbolnăvești și să suferi cele mai grele boli, ci voiește să te facă și mai plin de slavă și mai strălucit. Rabdă, dar, cu tărie ca să auzi și tu: *Nu crezi că de aceea am făcut ce am făcut, ca să Mă arăt drept?* (Iov).” (*Împotriva Iudeilor* I, PGB 34, 132-138. PG 48, 854-855, în vol. *Diavolul și magia*, pp. 110-113)

„Am spus aceste lucruri pentru laudăroșii care strigă că demonii tămăduiesc. Ca să cunoști că nu este adevărat, ascultă ce spune Domnul Hristos despre diavol: *El, de la început a fost ucigător de oameni...* (Ioan 8, 44).

Dumnezeu îl numește *ucigător de oameni* și tu alergi la el ca la doctor? Cum te vei apăra, spune-mi, când vei fi învinuit că ai socotit mai vrednice vrăjile decât ce a lăsat Domnul Hristos?

Când Dumnezeu îl numește *ucigător de oameni*, tu primești vrăjile și descântecele celor ce strigă lucruri împotriva dumnezeieștilor rânduiești și spun că diavolul poate vindeca boli și neputințe?

Nu arăți că mai mult te încrezi în ele decât în Dumnezeu, chiar dacă nu o spui în cuvinte? Și dacă diavolul este ucigaș de oameni este limpede că și demonii care-l slujesc sunt la fel.

Domnul Hristos te-a învățat că așa este, prin faptele și lucrările Sale. Atunci când le-a îngăduit demonilor să intre în turma de porci, au aruncat toată turma în mare (Matei 8, 28-32), ca să înveți că și oamenilor le-ar fi putut face același lucru, dacă Dumnezeu le-ar fi îngăduit.

Dumnezeu, însă, i-a oprit și nu i-a lăsat. Demonii au arătat ce sunt în stare să facă cu puterea pe care au căpătat-o asupra porcilor. Au arătat că, nefiindu-le milă de ei, cu atât mai mult nu s-ar fi dat în lături să ne facă același lucru și nouă.” (*Împotriva Iudeilor VII*, PG 48, 940, în vol. *Diavolul și magia*, pp. 122-123)

DESFĂTAREA (cea mântuitoare și desfătarea cea vătămătoare)

„Și totuși sunt oameni așa de nesocotiți și de proști, că urmăresc neconținut numai pe cele de aici și rostesc aceste cuvinte de batjocură: *Să mă desfățez deocamdată de toate cele ce văd și apoi mă voi gândi la cele pe care nu le văd! Îmi voi sătura pânțele, voi robi plăcerilor, mă voi folosi de viața de aici! Dă-mi mie ziua de astăzi și ia-ți ție pe cea de mâine! Ce cumplită nebulie! Cu ce se deosebesc de țapi și de porci cei care rostesc cuvintele acestea? Dacă profetul nu îngăduie să fie socotiți oameni cei care nechează după femeia aproapelui (Ier. 5, 8), cine mă va ține de rău de numesc țapi și porci și mai lipsiți de minte decât măgarii pe cei ce socotesc nesigure pe cele ce sunt mai sigure decât cele ce se văd?” (*Omilia la Matei*, omilia XIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 161)*

DESFĂTAREA (cea vătămătoare din lumea aceasta)

„Pavel se laudă pentru lanțurile pe care le purta pentru Hristos, iar tu te lauzi și te îngâmfi în bogăția ta? Apostolii se bucurau că s-au învrednicit de a fi biciuiți pentru Hristos, iar tu cauți liniștea și desfătarea? Deci cum voiești ca să te bucuri de aceeași bunătate ca dânsii, când tu călătorești pe un drum cu totul contrar lor?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VIII, p. 84)

„Dar a vieții în delectări, a râde și a fi în plăceri e un lucru bun? Nu! Ascultându-l pe Solomon, care a trecut prin orice fel de desfătare, și care spune: *Mai bine este să mergi într-o casă în doliu decât să mergi într-o casă de băutură* (Sol., 7, 2).” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, IV, 15, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 273)

„Iar în legătură cu desfătările lumii acesteia, nu numai că sunt trecătoare și curgătoare, ci ne pricinuiesc și multe alte necazuri. În frecușul cu vâltoarea lor se tocește și puterea trupului și se slăbește¹⁸¹ și bărbăția sufletului¹⁸². Și nu obișnuiesc revărsările râurilor să sfarme și să mănânce așa de mult din maluri și să le niveleze, cum surpă desfătarea și comoditățile cu atâta

¹⁸¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: „Literal: este abătută de la calea dreaptă, este pervertită, i se denaturează sensul și capacitățile naturale. Asta și face lumea în care trăim: ne schilodește, ne face neoameni, refuză rațiunile pentru care au fost toate create.” (n.s. 308, p. 136)

¹⁸² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: „Acesta este efectul contactului zilnic cu agitația și poftele lumii: incapacitatea de a mai lupta cu noi înșine, cu puterile demonice, slăbirea voinței și a încordării trupesti. Devenim fleșcăiți și fără nici cea mai mică dorință și aprindere în lupta duhovnicească. Pentru aceea suntem datori să ne ferim cu orice preț de toată agitația.” (n.s. 309, p. 136)

ușurință și pe ascuns toate eforturile noastre de a ne menține sănătatea. Iar dacă vei merge la vreun spital și vei întreba, o să afli că mai toate pricinile bolilor din aceste desfătări ale lumii se trag.” (*Ce este Mie și ție femeie? Nu a venit încă ceasul Meu*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 136-137)

„Să fugim de beție și de desfătare, nu numai de cea de la mese, ci și de oricare alta, ce se află în lucrurile lumești. Și în locul acelei desfătări să dobândim plăcerea celor duhovnicești și să ne desfătăm de Domnul, cum zice proorocul – *Desfătează-te în Domnul și îți va da ție cererile inimii tale* (Ps., 36, 4) – ca să ne bucurăm și de bunătățile de aici și de cele viitoare.” (*Ce este Mie și ție femeie? Nu a venit încă ceasul Meu*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 139)

DESFĂTAREA (despre petrecerea întru desfătarea lumii)

„Astfel, de pildă, dezmiardarea a abătut din calea cea dreaptă un popor întreg, după cum zice: *Îngroșatu-s-a, îngrășatu-s-a, lățitu-s-a, săturatu-s-a, și a dat cu piciorul, cel iubit* (Deut. 32, 15). Și sodomitenilor tot de la dezmiardare le-au venit asupra capului acele trăsnete din cer, ceea ce arătând Prorocul Iezechiil, zicea: *Însă fărădelegea Sodomei a fost mândria întru săturare de pâine, și întru prisosință cu desfătări se răsfăță* (Iez., 16, 48). Pentru aceea și Pavel zicea: *Iar ceea ce se petrece întru desfătare, de vie este moartă* (1 Tim., 5, 6). Și pentru ce oare? Fiindcă și trupul celui ce se desfătează este ca și un mormânt, deoarece poartă în sine o mulțime de rele. Deci dacă trupul se pierde astfel, apoi cum va sta oare sufletul? De câtă tulburare nu va fi însoțit, de cât vuiet, de câte valuri? Pentru aceea tocmai se face nefolositor la orice și nu va putea să facă cu înlesnire nimic din cele trebuitoare, ba nici să audă sau să cugete ceva, ci ca și un căpitan de corabie care – făcându-se furtuna stăpână pe meșteșugul lui – se face și el scufundat în apă împreună cu corabia și cu călătorii dintr-însa – tot așa și sufletul se scufundă împreună cu trupul în adâncul cel cumplit al nesimțirii.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 433)

DESFRÂNAREA (definiția)

„A curvi nu este rezultatul vreunei pofte naturale, ci e o insultă contra naturii.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 106)

DESFRÂNAREA (cu privirea)

„Stăpânul nostru Cel iubitor de oameni, însă, cunoscând că firea noastră cade iute în ispită și că viclenia diavolului este iscusită și felurită, a căutat să ne întărească bine; și voină să ne facă să nu cădem în cursele diavolului, ne-a dat această lege spunând: *Oricine caută la o femeie, spre a o pofti, a și făcut preadesfrânare cu ea în inima lui* (Matei, 5, 28).” (*Omiliile la Facere*, omilia VI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 79)

„– Ce dar? Să învinuim ochii că s-au uitat?

– Deloc! Nu este de vină ochiul că a ajuns pricina alunecării, ci trândăvia voinței și neînfrânarea poftei. Ochiul pentru asta a fost creat, ca prin el să vedem creaturile lui Dumnezeu și să slăvim pe Făcătorul lor. Lucrul ochiului este să vadă; dar văzul rău vine de la gândul care conduce pe om. Stăpânul a creat mădulele ca să ne folosească la săvârșirea faptelor bune; conducerea mădulelor însă a dat-o în seamă sufletului. Când sufletul se trândăvește și slăbește frâurile, pățește ca un vizitiu care, neputând stăpâni săriturile fără rânduială ale cailor, scapă frâurile și caii se prăvălesc în prăpastie târând cu ei și trăsura și vizitiul; tot așa și cu voința noastră: când nu știe să întrebuințeze cum trebuie mădulele, se înecă, plecându-se în fața poftei rușinoase. Ce aceea Stăpânul nostru Hristos, știind că firea

noastră se ispitește ușor și că voința ne e trândavă, a pus lege, care îngrădește și oprește privitul cu curiozitate, ca să stingă de departe flacăra care se naște în noi. El spune: *Cel care se uită la femeie ca să o poftască, a și făcut preadesfrânare cu ea în inima lui* (Matei, 5, 28). Cu alte cuvinte Hristos spune: *Opresc privirea desfrânată, ca să vă scap de fapta rușinoasă. Să nu socotești că numai împreunarea face păcatul! Nu! Gândul este acela care aduce osânda!*” (Omilia la Facere, omilia XXII, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 262-263)

„Ascultă ce zice Hristos: *Cel care se uită la o femeie spre a o pofti, a și făcut preadesfrânare cu ea în inima lui* (Matei, 5, 28). Vezi aici iarăși că osânda vine din pricina gândului rău, că din pricina privirii pofticioase pedeapsa este dată ca și cum ar fi fost săvârșite fapte?” (Omilia la Facere, omilia XXVII, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 337-338)

„Este mai bine să-ți pui pe ochi glod și țărână decât să privești o nelegiuire ca aceasta. Nu-i atât de vătămător glodul pentru ochi cât de vătămătoare este privirea pofticioasă și vederea unei femei goale. Ascultă cine a adus pe lume întâia oară umbletul în pielea goală și teme-te de temeiul unei nerușinări ca aceasta!

- Dar cine a adus pe lume umbletul în pielea goală?

- Neascultarea și ispita diavolului. Astfel, chiar de la început, obiceiul acesta se datorește diavolului. Primii oameni s-au rușinat când s-au văzut goi; voi, însă, vă și lăudați cu asta și după spusele apostolului *slava voastră e în nerușinarea voastră* (Filip., 3, 19)”. (Omilia la Matei, omilia VI, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 88)

„*Cel care se uită la o femeie spre a o pofti a și făcut adulter cu ea*, adică cel ce-și face de lucru pentru a se uita cu curiozitate la trupurile strălucitoare, pentru a căuta cu privirea chipurile frumoase, pentru a hrăni sufletul cu vederea lor (...) Că omul care caută să vadă chipuri frumoase, acela mai cu seamă aprinde cuptorul patimii, își robește sufletul și pornește iute și spre faptă. De aceea Hristos n-a spus: *Cel care pofteste să facă adulter*, ci: *Cel care se uită la o femeie spre a o pofti*”. (Omilia la Matei, omilia XVII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 219)

„Că nu s-a mărginit să spună *Cel care va pofti* - pentru că poate pofti și cel ce șade în munți -, ci *Cel care se va uita spre a pofti*, adică omul care adună în el însuși pofta, care, fără să-l silească cineva își bagă fiara în mintea lui potolită. O astfel de poftă nu pornește datorită firii, ci trândăvirii. De altfel și Vechiul Testament o interzicea, spunând: *Nu te uita la frumusețe străină* (Înt. Sir., 9, 8). Apoi, ca să nu spui: *Ce păcat fac dacă mă uit la o femeie, dar nu cad?* Hristos pedepsește chiar privirea, pentru ca nu cumva, prin aceasta îngăduință, să prinzi curaj și să cazi în păcat.

- Dar ce păcat fac dacă mă uit? O poftesc, dar nu săvârșesc nici o faptă rea!

- Și așa ești rânduit împreună cu cei ce fac adulter! Legiutorul a hotărât și nu trebuie să iscodești mai mult. Se poate ca, uitându-te așa, să poți să te stăpânești o dată, de două ori, de trei ori! Dar dacă vei continua să faci asta, dacă vei aprinde cuptorul, de bună seamă vei cădea, că nu ești în afara firii omenești. După cum noi când vedem un copil cu cuțitul în mână, îl batem și-i luăm cuțitul din mână, deși nu l-am văzut rănit, tot așa și Dumnezeu oprește privirea pofticioasă, chiar înainte de păcat, tocmai pentru a nu cădea în păcat. Că omul, care și-a aprins o dată flacăra, își plăsmuiește neconținut chipuri de lucruri rușinoase, chiar în lipsa femeii văzute, și de la ele ajunge adesea la faptă. Aceasta e pricina că Hristos oprește chiar împreunările făcute în inimă.

(...) fericitul Iov și-a pus dintru început această lege de a nu se uita la fecioare (Iov 31, 1). Lupta e mai mare după ce te-ai uitat cu poftă la o femeie dar n-ai trăit cu ea. Că nu gustăm atâta plăcere de pe urma uitatului cu poftă la o femeie, câtă suferință avem de pe urma creșterii poftei; imputernicim pe potrivnic, facem loc larg diavolului și nu mai suntem în stare să-l îndepărtăm, după ce l-am băgat în gândurile noastre cele mai intime, după ce i-am deschis lui mintea. De aceea Hristos spune: *Nu fi desfrânat cu ochii și nu vei fi desfrânat cu mintea!*

Este un alt fel de a te uita la o femeie, așa cum se uită cei cu inima curată. De aceea Hristos n-a oprit uitatul, ci uitatul cu poftă. Dacă n-ar fi vrut asta, ar fi spus: *Cel care se uită la o femeie*; dar n-a spus așa, ci: *Cel care se uită spre a o pofti*, ca să facă plăcere ochilor. Dumnezeu nu ți-a făcut ochii ca prin ei să-ți bagi în suflet desfrânarea, ci ca văzând faptele Lui să admiri pe Creator. După cum este o mânie fără rost, tot astfel este și un uitat fără rost, când faci aceasta de dragul poftei. Dacă vrei să te și uiți și să ai și plăcere, uită-te la femeia ta, iubește-o pe ea neîncetat! Nici o lege nu te oprește! Dar dacă vrei să te uiți cu nesaț la frumuseți străine, atunci nedreptățești și pe femeia ta, rotindu-ți ochii pretutindenea, și nedreptățești și pe aceea la care te uiți, că o atingi cu ochi nelegiuți. Chiar dacă n-ai atins-o cu mâna, o atingi cu ochii. De aceea și asta se socotește desfrânare și aduce asupra ta chinurile din iad, că-ți umple sufletul de neliniște și tulburare. Mare este amețea, nespun de cumplită durerea! Cel cuprins de această patimă este mai nefericit decât prinșii de război, decât cei înlănțuiți. Adesea, aceea care a aruncat săgeata a plecat, dar rana a rămas. Mai bine spus n-a aruncat aceea săgeata, ci tu te-ai rănit de moarte uitându-te cu poftă”. (*Omilia la Matei*, omilia XVII, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 219-221)

„De câte ori, după ce am zărit o femeie, am avut de tras atâtea și atâtea necazuri, și apoi, întorși acasă cu sămânța dorului în suflet, ne-a chinuit durerea atâta amar de zile? Dar tot nu ne îndreptăm, ci nici n-am apucat să ne vindecăm bine de rana de mai înainte, că iarăși cădem și ne aprindem în aceleași curse, și pentru o scurtă plăcere a ochilor, trebuie să îndurăm o durere lungă, necurmată. Dar dacă ne învățăm să ne spunem nouă înșine mereu zicala aceasta, ne vom feri de toate relele. Cel mai grozav laț e frumusețea femeii; mai bine zis, nu frumusețea femeii, ci privirea cea desfrânată (cu care o privim noi). Căci să nu bârfim lucrurile, ci pe noi și lenevia noastră.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, p. 89)

„Cel ce se uită prea lung după nevestele frumoase ale altora, chiar dacă nu păcătuiește cu ele, de vreme ce le dorește, a și devenit, după cum spune Hristos, un păcătos; adesea e dus el însă de poftă și la săvârșirea păcatului. Să ne ținem, deci, departe de greșeli. Vrei să fii cumpătat? Nu fugi numai de păcatul cu femeia altuia, ci și de privirea desfrânată.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, p. 92)

„După cum este cu neputință să te atingi de foc și să nu te arzi, tot așa uitatul la chipurile frumoase arde sufletul, ce caută cu poftă, mai iute decât focul. Că trupurile frumoase sunt pentru ochii desfrânaților ca o materie ce aprinde lesne. De aceea trebuie să nu dăm prilej focului poftei să vadă frumuseți străine, ci să înăbușim prin orice mijloc focul, să-l stingem cu gânduri cucernice, să stăvilim incendiul ca să nu se întindă mai departe, să nu-i îngăduim să-i surpe tăria sufletului nostru.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Varlaam*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 489)

„Oare n-ai auzit pe Hristos zicând: *Că oricine se uită la femeie poftind-o a și preadesfrânat cu ea?* (Mt., 5, 28). Și dacă voi privi fără să o poftesc? Vei zice. Dacă nu ți-ai înfrânat privirea, ci ai pus atâta osârdie pentru aceasta, cum vei putea rămâne neîntinată după ce ai privit? Oare trupul tău este piatră, sau fier? Ești îmbrăcat cu trup, cu trup omenesc care se aprinde de poftă mai repede ca fânul.” (*Cuvânt Către cei ce au lăsat biserica și s-au dus la alergările de cai și la teatre*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 110-111)

DESFRÂNAREA (cu gândul)

„Nu în unirea trupurilor stă necurătenia, ci în cugete și în voia omului.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIX, p. 192)

DESFRÂNAREA (în inimă)

„Să nu spui: Ce mare lucru este dacă mă uit cu curiozitate la o femeie? Dacă săvârșești desfrânarea cu inima, repede o vei îndrăzni și cu trupul”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 972)

„Iar rădăcina desfrânării este pofta desfrânată. De aceea Dumnezeu pedepsește nu numai desfrânarea, ci și pofta, mama desfrânării. Așa fac și doctorii. Nu vindecă numai bolile, ci și cauzele bolilor. Când vindecă pe cei bolnavi de ochi, îndepărtează tumoarea cea rea, care-i mai sus de ochi, din tâmplă. Hristos face la fel. Desfrânarea este o boală rea de ochi; nu a ochilor trupului, ci a ochilor sufletului mai întâi. De asta Domnul îndepărtează din suflet tumoarea desfrânării cu frica de Lege; de asta a pedepsit nu numai desfrânarea, ci și pofta: (...) *a și făcut desfrânare cu ea în inima lui*. Când inima ți-e stricată, ce folos de restul trupului? Ca și cu plantele și cu arborii: când vedem că măduva le e putredă, restul e de aruncat. Tot așa și cu omul: când inima e pierdută, în zadar e sănătos restul trupului. Când vizitiul a pierit, căzând de pe capră, în zadar mai aleargă caii.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șasea, p. 102)

DESFRÂNAREA (adulterul)

„Bărbatul să dea femeii cinstea cuvenită (I Cor., 7, 3). Ce cinste-i dai când o insulti în ce are ea mai scump și dai desfrânatelor trupul tău, care-i al ei? Știi doar că trupul tău este al ei! Ce cinste-i dai când aduci în casă gâlceavă și război? Ce cinste-i dai când faci în oraș fapte pe care povestindu-le acasă fac să roșească soția care te ascultă, fiica ta care-i de față; dar înainte de ele te faci tu însuși de rușine. Trebuie neapărat sau să taci sau să te faci în așa hal de răs povestind niște necuviințe, pentru care de le-ar povesti slugile tale, ai avea tot dreptul să le biciuiești”. (*Omilia la Matei*, omilia VII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 100)

„În sfârșit, nici o iertare nu este pentru cel care, având mângâierea de a avea o femeie, își îndreaptă pofta lui spre alta; căci acela este un adulter. Căci dacă credincioșii care se dedau la post și rugăciune se abțin de la femeile lor (I Cor., 17, 5), cel care, nemulțumindu-se cu a sa, ia alta, ce foc nu se pregătește pentru el? Dacă nu i se permite celui ce a alungat pe femeia sa, să se apropie de alta (Mt., 5, 23) (*Căci acela este adulter*), ce păcat nu face cel care păzindu-și femeia sa, ia alta? Nu neglijați deci nimic, toți să alungați acest viciu din inima voastră, din suflet, smulgeți-l până la rădăcină. Cel ce cade într-o așa destrăbălare își face mai mult necaz lui decât soției sale. Acest păcat este așa de mare și așa de nevrednic de iertare, încât Dumnezeu o pedepsește pe femeia care se desparte de bărbatul ei în ciuda lui, ca și cum ea ar fi idolatră; și dimpotrivă El nu pedepsește pe cea care se desparte de un bărbat adulter. Vedeți grozăvia acestui rău? Sfântul Pavel zice: *Dacă o femeie credincioasă are un bărbat necredincios și dacă el consimte să rămână cu ea, ea să nu se despartă de el* (I Cor., 7, 13). Dar Iisus vorbește așa despre femeia adulteră; și ce zice El? *Oricine își va lăsa femeia sa, afară de motiv de adulter, o face să păcătuiască* (Mt., 5, 32). Dacă, căsătoria a două trupuri nu face decât unul (Mt., 19, 5), de acolo urmează că cel ce se leagă de o destrăbălată, este același trup cu ea (I Cor., 6, 16). Cum deci o femeie virtuoasă și modestă, care este un mădular al lui Iisus Hristos, va permite unui soț adulter să se apropie de ea? Cum se va uni ea cu un membru desfrânat? Vedeți fraților, cât de uimitor este aceasta: femeia credincioasă care rămâne cu un soț necredincios nu devine necurată, căci apostolul zice: *soțul necredincios se sfințește prin femeia credincioasă* (I Cor., 7, 14). El nu vorbește la fel despre femeia stricată, ci zice: *Voi lua eu oare mădulele lui Iisus Hristos și le voi face mădulele unei desfrânate?* (I Cor., 6, 15). În sfârșit, că un soț necredincios locuiește cu o femeie credincioasă, sfințenia rămâne și nu se pierde, dar conlocuirea cu adulterul o distruge; deci, adulterul este un rău

foarte mare și un rău care aduce un chin veșnic. În această viață el vă atrage multe rele, vă face să duceți o viață nenorocită, care nu se deosebește de aceea a celor nefericiți care sunt condamnați la chinuri, atunci când pentru a face păcatul, încerci să intri pe ascuns într-o casă străină și că om liber sau rob, toată lumea vă este bănuitoare și suspectă.

Pentru aceasta vă îndemn, ca să puneți toată grija ca să vă scăpați de această boală străină. Dacă n-o faceți, să n-aveți îndrăzneală să intrați în biserica lui Dumnezeu. Nu trebuie ca oile răioase și bolnave să se amestece cu cele sănătoase și tari, ci trebuie ca ele să fie separate de turmă până la vindecarea lor. Noi suntem mădulare ale lui Iisus Hristos, să nu devenim deci, mădulare ale unei desfrânate. Acest loc nu este o casă de desfrânate, ci este biserică; dacă sunteți mădulare ale unei desfrânate, să nu mai veniți aici să necinstiți acest loc sfânt. Chiar când n-ar fi deloc iad nici chin, după această consimțire reciprocă pe care v-ați dat-o solemn, după ce flacăra nunții a fost aprinsă, după ce ați încheiat o căsătorie legitimă, ați trăit împreună, dați zile copiilor, cum veți îndrăzni să vă bucurați de o altă femeie? Cum nu vă îngroziți de acest păcat, cum nu roșiți oare? Nu știți voi, că cei care, după moartea soției lor, se căsătoresc cu alta, sunt huliți de mulți oameni, cu toate că nu este nici greutate, nici pedeapsă legată de a doua nuntă? Și voi, până este vie soția voastră luați alta; mare este necumpătarea voastră! Ascultați ce zice Sfânta Scriptura despre acest fel de libertini: *Viermele lor nu moare, nici focul nu se stinge* (Mc., 9, 45). Căci aceste amenințări trebuie să vă umple de groază, temeți-vă de acest loc de chin. Pofta pe care o simțiți voi acum nu este atât de mare pe cât chinul la care veți fi supuși. Dar ferească-vă Dumnezeu de a vă expune la un asemenea rău!” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 4, pp. 325-326)

„Plăcerea lui (a adulterinului – n.n.) a fost scurtă de tot, pe când durerea și scârba urmate după ea sunt fără sfârșit, fiindcă și seara, și noaptea, și în oraș, și în pustietate, și, în sfârșit, pretutindeni îl însoțește acel nemilos pârâș, arătându-se ca o sabie ascuțită de amândouă părțile, mistuindu-l de frică și de groază și fiind muncit de cele mai înfricoșate munci.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXII, p. 233)

„Dacă cineva își iubește femeia după cum trebuie a o iubi, apoi chiar de ar fi cât de stricat, totuși pentru dragostea ei nu va dori a vedea pe o alta. *Tare este ca moartea dragostea* (Cânt. 8, 6), zice înțeleptul, astfel că a fi desfrânat de nicăieri nu vine, fără numai din a nu iubi.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 357)

„Dacă crezi că îți este permis de a uza de femei pierdute și a transforma casa ta într-un local de curvie, tăvălindu-te ca și porcii în noroi, ei bine, rușinea și dezgustul, izvorâte de aici, vor fi cu mult mai mari decât orice plăcere.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia I, p. 15)

„Fie că ai avut relații trupești cu împărăteasa, fie cu sluga ta din casă, păcatul este același. De ce? Pentru că prin asemenea faptă nu ai nedreptățit atâta pe acea femeie, pe cât te-ai nedreptățit pe tine însuși. Tu ești care te-ai murdărit singur, tu în același timp ai defăimat și pe Dumnezeu. Pentru că având relații cu femei străine, fie ele măritate, fie nemăritate, pentru tine este preacurvie (...) De aceea Dumnezeu pedepsește fiindcă L-ai defăimat, căci nu atâta disprețuiești pe acea femeie, pe cât disprețuiești pe Dumnezeu, care vede totul. Căci spune-mi: dacă cineva s-ar învrednici a câștiga de la împăratul porfiră împărătească, și alte nenumărate onoruri, și i s-ar porunci a trăi cinstit, iar el ieșind din palatul împărătesc s-ar duce să corupă o femeie oarecare, - pe cine a defăimat el atunci? Pe femeie, sau pe împărat? A defăimat desigur și pe acea femeie, însă nu atâta ca pe împărat.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia V, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 214)

„Nimeni iubind o femeie măritată, nu poate fi om bun.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 339)

„Desfrânata nu știe să iubească, ci-ți vrea numai răul; sărutarea ei are viermi, iar gura ei otravă primejdioasă. Dacă acestea nu se ivesc de la început, cu atât mai mult trebuie să fugi de dânsa, pentru că învăluie pieirea și ascunde moartea, și nu o lasă ca să se ivească de la început. Astfel, dacă cineva vrea să aibă bucurie adevărată și o viață plină de plăceri, să fugă de tovarășia muierilor stricate: căci ele umplu de războaie nenumărate și de tulburare sufletele celor îndrăgostiți de ele, și stârnesc fără încetare certuri și turburare, prin cuvinte și prin toată fapta lor. Și precum fac cei mai înverșunați dintre dușmani, tot așa fac și-și dau osteneala și acestea, ca ei - îndrăgostiții lor - să ajungă de ocară, în sărăcie și să dea de cele mai mari nenorociri. După cum vânătorii se căznesc să mâne lighioanele în lațurile întinse, ca apoi să le sugrume, tot așa și acestea: după ce au întins în toate părțile cursele destrăbălării, prin ochii, prin apucăturile și prin vorbele lor, apoi aruncă în ele pe îndrăgostiții lor și îi leagă, nelăsându-se până le beau și sângele, batjocorindu-i apoi, dojenindu-i pentru negliobia lor și făcându-și mult râs de ei. Căci un astfel de om nu e vrednic să afle milă, ci ca să fie batjocorit și luat în râs, de vreme ce se arată mai negliob ca o femeie, ba chiar ca o femeie stricată. De aceea iarăși ne învață înțeleptul acela care zice: *Bea apă din vasele tale* și iarăși: *Drăgălașă ca o cerboaică și fermecătoare ca o căprioară să-fi fie ea* (Prov., 5, 15), vorbind astfel de soția care locuiește cu tine pe temeiul legii căsătoriei. De ce părăsești pe ajutătoarea ta și alegi pe aceea care îți vrea răul? De ce fugi de tovarășia vieții tale și te iei după aceea care îți surpă viața? Aceasta din urmă e ca o sabie cu două ascuțituri; cea dintâi e mădularul și trupul tău. De aceea, iubiților, fugiți de stricăciune atât din pricina pagubelor, pe care vi le aduce acum, cât și din pricina pedepsei viitoare.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIV-a, pp. 70-71)

„Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită marii lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 98)

„Cu totul neîndreptățit este cel care are atâta neînfrânare încât ajunge adulter. Dacă există atâția bărbați care, în timpul postului și rugăciunii, nu se apropie nici de soția lor, ce să spunem despre cel care vrea și femeie străină ca să-și satisfacă poftele trupești? Greu și urât păcat! De altfel tocmai de aceea Evanghelia îi îngăduie femeii să se despartă de soțul ei dacă acesta săvârșește adulter, pe când nu-i îngăduie să se despartă fără voia lui, dacă el este necredincios.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 40)

„Înfricoșător, deci, este păcatul desfrânării și încă mai înfricoșător cel al adulterului. Amândouă duc la iadul veșnic. De aceea, rogu-vă, aveți grijă să vă feriți de asemenea boală sufletească. Altfel nu veți avea un loc în spațiul sfânt al Bisericii. Oile bolnave trebuie să fie despărțite de cele sănătoase, până ce se vor vindeca. Suntem mădulare ale lui Hristos. Să nu devenim mădularele unei desfrânate. Aici nu este casa păcatului, ci biserica lui Dumnezeu. Dacă ai devenit mădular al desfrânatei, nu sta în biserică, ca să nu pângărești locul. Însă dacă te pocăiești și te îndreptezi, Domnul te va primi în lăcașurile Sale cerești.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 41)

„Dacă cineva cade, de exemplu, în păcatul adulterului, oricât de bogat ar fi, chiar dacă n-ar fi nimeni care să-l învinovățească, nu poate scăpa de părerile de rău. Plăcerea lui a fost trecătoare, dar durerea sa va fi veșnică. De pretutindeni îl înconjoară temeri și bănuieli. Îi e frică de ulițele strâmte, este bănuitor cu slujitorii lui, tremură chiar și de umbra sa, se cutremură de tulburare ca nu cumva păcatul lui să se facă cunoscut soției înșelate. Oriunde s-ar duce, poartă cu el, ca pe un osânditor necruțător, conștiința. Se îneacă în cugetele de vinovăție, nu mai poate respira. În pat și la masă, la piață și acasă, zi și noapte, chiar și în visele lui,

păcatul pe care l-a făcut stă în fața ochilor lui. Trăiește viața lui Cain, suspinând și tremurând, la fel ca acela. Poartă în el un foc, fără ca cineva să știe asta.

Așa sunt chinuiți și hoții, și jefuitorii, și criminalii, și bețivii și alții, în general, cei care trăiesc în păcat.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 53-54)

„Iar dacă și după nuntă petreci în desfrâu, degeaba te-ai însoțit, de prisos și în zadar. Ba, mai mult, nu numai în zadar, ci și spre vătămare. Că nu este același lucru ca, neavând femeie, să desfrânezi, iar după nuntă să faci la fel. Nici desfrânare nu mai este după, un asemenea lucru, ci adulter. Și chiar dacă ciudat ți se pare ceea ce am spus, e adevărat.

Știm că mulți socotesc că este adulter numai când cineva strică o femeie măritată. Dar eu spun că este adulter și dacă cel ce are femeie se poartă¹⁸³ netrebnic și neînfrânat fie cu o desfrânată de obște, fie cu o slujnică, fie cu orice altă femeie care nu are bărbat. Căci vina adulterului nu este doar a celor cu care se păcătuiește, ci și a celor care păcătuiesc.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 15-16)

„Mulți dintre cei ce iau aminte la desfrânate, cumplit sunt pierduți și aici, răbdând vicleniile desfrânatelor. Căci acelea sunt geloase pe consoarta lui și îl rup de apropiata sa și îl înlănțuie cu totul prin dragostea [ερως] lor. Și fac farmece și întrebuintează filtre și urzesc multe descântece. Și așa, îl aruncă într-o slăbiciune cumplită și îl predau stricăciunii și unei epuizări totale, și mai aduc asupra-i mii de alte rele, ca să-l piardă din viața aceasta. Dacă nu te temi de gheenă, omule, teme-te de vrăjitoriile lor.

Când prin această destrăbălare te faci gol de prieteșugul lui Dumnezeu și te despoi de ajutorul cel de sus și fără nici o teamă te ia în primire desfrânata și își cheamă dracii și coase plăcuțe de metal și face sfătuiri potrivnice și, prin acestea, cu multă ușurință îți îngreșează mântuirea. Și te face de ocară și de răs înaintea tuturor locuitorilor cetății, încât nici de milă nu mai ai parte pătimind aceste rele. Pe lângă acestea, mai pune și paguba bunurilor, bănuielile de fiecare zi, înfumurarea, ieșirea din minți, păcatul ce se abate din partea desfrânatelor asupra celor fără de minte, care toate sunt mai amare decât mii de morți. Și nu te-ai dăruit femeii tale, care, adesea, nici măcar un cuvânt greu nu ți-a zis, iar desfrânatei, care te lovește, te închini. Și nu ți-e rușine, nici nu roșești, nici nu te rogi să te mai țină pământul. Cum mai poți să intri în Biserică și să-ți întinzi mâinile la cer? Cu ce gură Îl chemi pe Dumnezeu? Cu cea cu care ai sărutat-o pe desfrânată? Și nu te înspăimânți, nici nu te înfricoșezi, spune-mi, că un fulger venit de sus îți va aprinde nerușinatul cap? Chiar dacă te ascunzi de femeia-ți pe care o nedreptățești, de ochiul cel neadormit nu te poți ascunde cândva. Fiindcă și adulterului acela care zice: *Întuneric am împrejurul meu și ziduri, pentru ce să mă tem*, înțeleptul îi răspunde: *Că ochii Domnului sunt de mii de ori mai strălucitori decât soarele, privind la faptele oamenilor.*” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 21-22)

„Miere iese din buzele femeii desfrânate, care pentru o vreme îți va îndulci gâtlejul, dar mai apoi, mai amară decât fierea o vei afla și mai spintecătoare decât sabia cu două tăișuri. Venin are sărutarea desfrânatei, venin ascuns și dosit. Pentru ce te repezi după plăcerea care te face de ocară, care odrăslește pierzania, care aduce rană fără de vindecare, când poți să te bucuri și să nu pătimești nimic înfricoșător? Căci împreună cu femeia ta liberă ai și plăcere, și siguranță, și îngăduință, și cinste, și frumusețe, și conștiință bună. Acolo însă e multă amăreală, multă vătămare, osândă necurmată. Căci și dacă nimeni dintre oameni nu te vede,

¹⁸³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanches: „Nu se referă doar la raporturile sexuale, ci la orice avansuri, gesturi, vorbe (după cuvântul Mântuitorului chiar gânduri și sentimente lăuntrice) etc. pe care cel căsătorit le face unei alte femei și care ar putea rupe relația cu soția sa.” (n.s. 31, p. 15)

conștiința nu încetează vreodată să te osândească. Ci oriunde te vei duce, acest judecător te va urma, osândindu-te și urlând lucruri mari împotriva-ți.

Dacă cineva este mai plecat spre plăcere, mai abitir să fugă de vorbirea împreună cu desfrânatele. Căci nimic nu este mai amar decât acest obicei, nimic mai neplăcut decât întâlnirea cu ele și nici o abatere mai pângăritoare. *Căprioara iubirii și puiul bucuriilor tale să vorbească tainic cu tine. Izvorul apei tale să fie numai al tău* (Pilde 5, 15-18). Având izvor de apă curată, pentru ce alergi la băltoaca plină de mocirlă, plină de putoarea gheenei? Ce iertare, ce apărare vei mai avea înaintea pedepsei negrăite? Căci dacă cei ce înainte de nuntă, luând aminte la desfrâu, se pedepsesc și dau socoteală, după cum a dat și acela îmbrăcat cu haine murdare (Mt., 22, 11-13), cu cât mai mult cei care s-au căsătorit? Căci de două ori, ba de trei ori, sunt vinovați. Că bucurându-se de mângâiere, au sărit în destrăbălarea aceea și acest lucru nu este numai desfrâu, ci și adulter, care este mai cumplit decât orice păcat. Acestea repetându-vi-le și vouă înșivă și femeilor voastre, așa să le și împlinim! De aceea, la acestea îmi și întrerup cuvintele: *Din pricina desfrânării, fiecare să-și aibă femeia lui și fiecare femeie bărbatul ei. Femeii să-i dea bărbatul bunăvoirea datorată, asemenea și femeia bărbatului. Femeia nu are stăpânie peste trupul ei, ci bărbatul. Asemenea și bărbatul nu are stăpânie peste trupul lui, ci femeia.* Cu multă scumpătate păzind aceste cuvinte, și în piață și acasă, și ziua și seara, și la masă și în patul conjugal, și în tot locul, și noi să le cugetăm îndelung, *să le deprindem și pe femeile noastre, și să le grăiască spre noi, și să le audă de la noi*, ca, petrecând cu întreagă înțelepciune viața aceasta, să avem parte și de Împărăția Cerurilor.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 22-23)

„Să fugim și de acest fel de adulter! Căci ce vom spune, ce vom aduce înaintea, dacă, după ce cutezăm unele ca acestea, vom veni de față cu o pricină bine ticluită: pofta firii? Însă se va porni împotriva-ne femeia dată nouă, lipsindu-ne de această apărare. De aceea s-a rânduit nunta, ca să nu desfrânezi. Ba, mai mult, nu numai femeia, ci și mulți alții, părtași aceleași firi cu noi, ne lipsesc de această iertare. Căci atunci când cel împreună rob cu tine, având același trup și aceeași poftă, îmboldit de aceeași silă, nu se uită la altă femeie, ci rămâne în dragoste doar cu femeia sa, ce apărare vei mai avea punând înaintea ca motiv pofta? Dar ce voi spune de cei care au femei? Ia gândește-mi-te la cei care trăiesc pururea în feciorie și care nu se împărtășesc deloc de nuntă, ci arată multă întreagă înțelepciune. Când alții, care sunt în afara nunții, au întreaga înțelepciune, ce iertare vei mai avea tu dacă după nuntă desfrânezi? Acestea și bărbații și femeile să le audă, și văduvele și cele căsătorite!” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 32-33)

DESFRÂNAREA (homosexualitatea)

„Pentru aceea, Dumnezeu i-a dat unor patimi de ocară, căci și femeile lor au schimbat fireasca rânduială cu cea împotriva firii; asemenea și bărbații, lăsând rânduiala cea după fire a părții femeiești, s-au aprins în pofta lor unii pentru alții (Romani 1, 26-27).

Toate patimile omenești sunt necinstite, dar mai ales pofta nebună după bărbați; căci sufletul mai mult pătimește și se necinstește în păcate decât trupul în boli. Bagă de seamă cum și aici, ca și în cazul dogmelor, îi lipsește de orice iertare. Despre femei zice: *au schimbat fireasca rânduială*. Prin urmare, nu se poate spune că au fost împiedicate de ceva în relațiile firești, nici că nu au avut cu cine să-și împlinească trebuința și au fost silite să se arunce în această cumplită nebunie. Căci *a schimba* presupune a avea ce schimba, după cum atunci când vorbea de credință zicea că *au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună* (1, 25). Bărbaților iarăși le reproșează același lucru, spunând: *lăsând rânduiala cea după fire a părții*

femeiești. Astfel și pe femei ca și pe bărbați îi lipsește de orice iertare, învinovățindu-i deopotrivă, pentru că nu numai că au avut prilejul de a-și împlini plăcerile, și lăsând la o parte ceea ce aveau, au ajuns la asemenea absurdități, dar încă și că necinstind ceea ce este firesc, au alergat la ceea ce este potrivnic firii. Or, cele potrivnice firii sunt și mai grele, iar în același timp și mai dezgustătoare, astfel încât nici nu le-ar putea numi cineva plăcere, fiindcă adevărata plăcere este cea conformă cu natura.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, p. 56)

„Și de întrebi, poate, de unde oare s-a iscat și s-a lătit această senzualitate în afara firii, răspunsul este: de la părăsirea lui Dumnezeu. Dar părăsirea lui Dumnezeu de unde vine? De la nelegiuirea celor ce L-au părăsit.

Bărbați cu bărbați, săvârșind rușinea, zice mai departe. Să nu-ți închipui, zice, dacă ai auzit spunând că *s-au aprins*, că boala aceasta provine numai din dorință, ci mai mult din trândăvia lor, care a și atârșat focul dorinței. De aceea nici nu zice *fiind târâți*, sau *căzând*, după cum zice în alte părți, ci *lucrând*, adică faptul că acționaseră în păcat, și nu oarecum, ci cu o voință determinată. Și nu zice *dorința*, ci *rușinea săvârșind*, fiindcă au făcut de râs firea și au încălcat legile rânduite de Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, p. 58)

„Vorbind de gheenă și de pedeapsă, și fiindcă celor neevlavioși și care preferau a trăi în astfel de plăceri nu li se păreau acestea demne de credință, ci mai degrabă ridicole, Apostolul arată că pedeapsa se găsește în chiar această plăcere smintită. Dacă însă unii ca aceștia nu simt pedeapsa, ba încă resimt mare plăcere în asemenea fapte murdare, să nu te uimească, căci și nebunii și cei ce sunt stăpâniți de vreo boală mintală, deși de multe ori se nedreptătesc ei singuri, cauzându-și rele, ei totuși nu-și dau seama de aceasta, ci râd și benchetuiesc în fapte ca acelea, pe care cei sănătoși le plâng și le detestă, însă prin aceasta nu voim a spune că aceia scapă de osândă, ca și nebunii, ci tocmai în acest fapt murdar pedeapsa le va fi mai grozavă, fiindcă nici măcar nu vor a cunoaște prăpastia relor în care se găsesc. De altfel, nu trebuie a ne da cu părerea din faptele celor bolnavi [mental], ci din ale celor sănătoși.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, pp. 59-60)

„Ceea ce pătimesc femeile desfrânate, aceleași le pătimesc și aceștia, ba încă mai grav decât ele, fiindcă, deși contrar legii, cel puțin ele-și doresc împreunarea firească, pe când pederăștii doresc ceva cu totul contrar și legii, și firii.

Chiar dacă nu ar fi iadul, și nici amenințarea pedepsei, totuși acest fapt în sine este mai grozav decât orice osândă. Dacă ei simt plăcere în aceasta, după cum zici, ei bine, atunci îmi spui mai mult de îngreuierea pedepsei lor. Când eu văd pe cineva alergând pe stradă gol și cu tot trupul plin de noroi, iar acela, în loc să se acopere, încă se și mândrește, atunci nu numai că nu-l laud pentru aceasta, ci chiar îl deplâng, fiindcă nu simte, sărmanul, că singur se face de râs.

Dar pentru a arăta mai clar batjocura aceasta, dați-mi voie să aduc și alt exemplu. Dacă cineva ar pedepsi o fecioară care ar fi avut relații cu animale necuvântătoare, și ea în loc să se rușineze, încă s-ar mândri de acea faptă, oare nu ar fi, pentru aceasta, vrednică de plâns, fiindcă, deși ar fi putut să scape de această boală, dacă ar fi voit, totuși ea nici măcar nu o simte ca boală? Desigur că ar fi vrednică de lacrimi. Deci, dacă faptul acela este cumplit, nici faptul pederăștilor nu este mai prejos. Fiindcă a fi cineva batjocorit de ai săi este cu mult mai de plâns decât dacă ar fi batjocorit de străini. Pe unii ca aceștia eu îi consider mai răi decât ucigașii: fiindcă e cu mult mai bine a muri decât a trăi defăimat astfel de o lume întreagă. Ucigașul desparte sufletul de trup, iar aceștia împreună cu trupul pierd și sufletul. Orice păcat mi-ai spune, nu poate fi egal cu această grozavă nelegiuire. Și dacă cei ce pătimesc de această

boală ar simți gravitatea faptului pe care-l săvârșesc, desigur că ar prefera o mie de morți mai bine decât a face asemenea fapte.

Nimic nu este atât de cumplit decât această batjocură. Dacă Pavel, vorbind de păcatul desfrânării, zicea: *Orice păcat pe care-l va săvârși omul este în afară de trup. Cine se dedă însă desfrânării păcătuiește în însuși trupul său* (I Corinteni 6, 18), apoi ce am putea spune de această nebunie, care este cu atât mai rea decât desfrânarea, încât nici nu poate fi exprimată? Nu zic numai că prin acest păcat tu nu ai devenit femeie, dar că ai și pierdut și dreptul de a fi bărbat; căci nici nu te-ai schimbat în natura femeii, și nici nu ai păstrat natura bărbătească, ci amândurora te-ai făcut deopotrivă trădător, vrednic de a fi alungat și bătut cu pietre și de femei, ca și de bărbați, deoarece ai nedreptățit și necinstit amândouă genurile. Și ca să afli cât de mișelesc e faptul acesta, spune-mi, te rog: dacă, venind la tine un om, ți-ar spune în gura mare că tu ești câine, oare nu ai fugi de el ca de un om obraznic? Dar iată că tu, care faci parte dintre oameni, nu numai câine te-ai făcut pe tine însuși, ci chiar mai prejos și mai de necinste decât acest animal; căci câinele cel puțin este folositor omului, pe când cel desfrânat nu este folositor la nimic. Și iarăși: dacă cineva, amenințându-te, ți-ar porunci să naști copii și să lehuzești, oare nu te-ai umple de mânie împotriva lui? Dar iată acum că cei înnebuniți după astfel de păcate singuri își făuresc relele cele mai grozave. Căci grozavă sminteală este a te schimba în natura femeiască și a continua să rămâi și bărbat în același timp, sau, mai bine zis, a nu fi nici femeie, nici bărbat.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, pp. 60-62)

„Însă nimic nu poate fi mai inutil decât un desfrânat și un pederast. Nu numai sufletul, ci și trupul pederastului este necinstit și vrednic de a fi alungat de pretutindeni. Și de câte gheene sunt oare vrednici aceștia? Dar dacă poate răzi auzind de iad, și nu crezi în focul cel veșnic, atunci adu-ți aminte de Sodoma, fiindcă prin acea nenorocire icoana iadului ne stă în față chiar în viața prezentă. Fiind mulți care și astăzi, ca și atunci, nu cred în învierea cea de apoi, și nici în cele ce vor urma după înviere, și care râd când aud spunându-li-se de focul cel nestins, Dumnezeu ne-a luminat prin chiar întâmplările din viața prezentă. O astfel de întâmplare este arderea Sodomei și toată urgia de acolo. Cei ce au fost acolo știu, căci singuri au văzut cu ochii lor acea calamitate trimisă de Dumnezeu, și urmările fulgerelor și tunetelor de sus. Tu judecă acum singur cât de mare a fost păcatul lor, dacă Dumnezeu a fost nevoit a le arăta gheena mai înainte de timp! Deoarece mulți Îi disprețuiau cuvintele, și atunci ca și acum, Dumnezeu le-a arătat neașteptat icoana gheenei, și încă într-un mod unic în istoria omenirii. Într-adevăr, ciudat a fost norul acela care a plouat foc în loc de apă, după cum și păcatul pe care ei îl săvârșiseră – pederastia cea potrivnică naturii; și [ploaia de foc] a ars pământul acela, după cum și pofa trupeză făcuse același lucru cu sufletele lor. De aceea și acea ploaie a fost opusul unei ploii obișnuite: nu numai că n-a deschis pântecul pământului, ca să-l facă a da naștere roadelor, ci încă l-a făcut netrebnic chiar pentru primirea semințelor ce ar fi aruncate în el. Astfel era și împreunarea bărbaților din Sodoma, căci acea nelegiuire făcuse trupurile lor mai netrebnice decât pământul cel ars al Sodomei.

Ce poate fi mai odios decât un bărbat tăvălindu-se în desfrânare? Ce poate fi mai greșos? O, ce nebunie! O, ce smintire! Dar de unde și cum a pătruns în sufletul omului această poftă nebună, care a adus firea în halul celor ce se războiesc, ba încă cu atât mai rău decât acelea, pe cât și sufletul e mai înalt și mai bun decât trupul? Vai nouă, dacă ajungem a fi mai fără de minte decât animalele necuvântătoare, mai fără de rușine decât câinii! Căci nicăieri printre acestea nu vei găsi o astfel de împreunare, ci firea își cunoaște hotarele sale. Voi însă, care săvârșiți acest păcat, ați făcut neamul nostru omenesc mai necinstit decât dobitoacele, căci îl batjocoriți prin asemenea fapte, batjocorindu-vă și voi înșivă.

Însă de unde și cum, oare, s-a născut acest rău? Dintr-o viață ușuratică și din necunoaștința de Dumnezeu. Când unii scot din sufletul lor teama de Dumnezeu, atunci toate cele bune fug de la dânșii.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, pp. 62-63)

DESFRÂNAREA (pedofilia)

„A pătruns în societatea noastră, cu o furie de bețiv, o dragoste ciudată și nelegiuită; s-a abătut asupra capetelor noastre o boală cumplită și de nevindecă; s-a năpustit o ciumă mai grozavă decât orice ciumă; s-a născocit o nelegiuire nouă și cu neputință de suferit; sunt călcate în picioare nu numai legile scrise, ci și legile firii. Curvia e puțin lucru față de această nouă desfrânare. După cum, când ne doare ceva, durerea aceasta dispare dacă vine peste noi o durere mai puternică decât cea dintâi, tot astfel și acum: grozăvia acestui păcat face să nu mai fie atât de grozav celălalt păcat: curvia. Oamenii care săvârșesc acest grozav păcat doresc în aparență să scape de lațurile și farmecele femeilor; în realitate însă, sunt mai desfrânați decât curvarii, căci amenință să facă de prisos femeile, deoarece tinerii îndeplinesc rolul de femei în locul femeilor. Și grozăvia nu se reduce numai la atât, se merge și mai departe, căci se săvârșește o atât de mare ticăloșie, cu cea mai mare libertate și cu conștiința că nu se săvârșește nici un păcat, încât nelegiuirea a ajuns lege. Nimeni nu se teme, nimeni nu tremură, nimeni nu se rușinează, nimeni nu roșește săvârșind acest cumplit păcat; mai mult încă, se laudă cu această batjocură și, în ochii acestor păcătoși, cei caști par niște nebuni, iar cei care-i dojenesc pentru păcatele lor par niște oameni ce spun prostii. Dacă se întâmplă ca aceia ce-i muștră să fie mai slabi la trup decât ei, sunt stâlciți în băți; dacă sunt mai tari, sunt batjocoriți, sunt luați în răs, sunt scăldați cu o ploaie de zeflemele. Tribunalele, legile, pedagogii, părinții, însoțitorii și profesorii copiilor nu sunt de nici un folos. Unii pedagogi sunt corupți prin bani, alții nu se gândesc cum să-i crească pe copii sănătoși la suflet și la trup, ci se gândesc doar la cum să-și primească leafa; dintre cei care sunt mal înțelepți și care se îngrijesc de mântuirea copiilor încredințați lor, unii se lasă furați cu ușurință și înșelați de argumentele cu care se justifică acest grozav păcat, iar alții se tem de puterea pe care o au cei ce săvârșesc păcatul. Într-adevăr, mai ușor ai putea scăpa din mâinile autorității de stat, dacă ai cădea sub bănuiala că ai pus la cale un complot, decât din mâinile nerușinaților acelora, dacă ai încerca să îndepărtezi de lângă ei pe copiii cu care își satisfac poftele lor rușinoase, în acest chip. În mijlocul orașelor, bărbații trăiesc cu bărbați, ca și cum ar trăi într-o pustie unde nu s-ar vedea picior de femeie. Tineri care au scăpat de lațurile întinse de acești bărbați vor scăpa cu greu de faima proastă a celorlalți tineri, care au suferit în trupul lor astfel de ocări; mai întâi, pentru că sunt foarte puțini și se pierd în mulțimea celor pângăriți; al doilea, pentru că înșiși cei care săvârșesc acest grozav păcat, acei demoni blestemați, spre a se răzbuna pe ei pentru refuzul lor și pentru disprețul ce li s-a aruncat în obraz, nu găsesc alt mijloc de răzbunare decât de a-i huli că și aceștia le-au servit acelorași scopuri. Și pentru că n-au reușit să le dea lovitura mortală, pentru că n-au putut să-i facă să săvârșească același păcat și nici să se atingă de sufletul lor, încearcă prin calomnii să vatăme curăția lor trupească și să nimicească bunul lor nume.

Din pricina grozăviei acestui păcat, am auzit pe mulți minunându-se că nu s-a pogorât încă și peste noi o altă ploaie de foc, că n-a suferit orașul nostru pedeapsa venită asupra Sodomei, deși este vrednic de o pedeapsă cu atât mai cumplită cu cât nici cetățenii orașului nostru nu s-au înțelepțit prin pățania sodomenilor (Fac., 19, 1-28). Dar cu toate că Sodoma strigă întregii omeniri de două mii de ani, prin înfățișarea ei actuală, mai puternic decât ar striga cu vocea, ca oamenii să nu mai îndrăznească săvârșirea unui astfel de păcat, totuși nu numai că n-au ajuns să se lase de păcat, ci, dimpotrivă, au ajuns să-l săvârșească cu mai multă îndrăzneală, luându-se oarecum la luptă cu Dumnezeu și dându-și silința să arate prin fapte că vor săvârși păcatul cu atât mai multă înverșunare, cu cât Dumnezeu îi va amenința mai mult.

Pentru ce, dar, nu cade peste noi foc din cer? Pentru ce, dar, nu vine peste cetățenii orașului nostru pedeapsa trimisă sodomenilor, o dată ce îndrăznesc să săvârșească același păcat? Pentru ce? Pentru că îi așteaptă un foc mai cumplit și o pedeapsă fără de sfârșit. Oamenii de după potop au săvârșit păcate mai mari și cu mult mai grele decât cei de dinainte

de potop; totuși Dumnezeu n-a trimis peste lume un al doilea potop. Pentru ce n-a trimis Dumnezeu peste ei un al doilea potop? Pentru aceeași pricină: ca să-i pedepsească mai cumplit. Pentru ce, dar, sodomenii au primit o atât de mare pedeapsă pentru păcatul lor săvârșit într-un timp când nu erau nici tribunale, nici nu atârna deasupra lor frica de conducători, nici nu erau pedepsele date de legi, nici nu era ceata profeților care să le fi dat porunci cum să-și orânduiască viața, nici nu așteptau pedepsele gheenei, nici nu aveau nădejdea Împărăției Cerurilor, nici nu erau răspândite celelalte învățături creștine, nici nu se făcuseră minunile care aveau puterea să învie și pietrele; pentru ce, dar, sodomenii, care nu s-au bucurat de nici unul dintre aceste daruri, au primit o atât de mare pedeapsă pentru păcatul lor, iar cetățenii orașului nostru, care au avut parte de toate aceste învățături și de toate aceste bunătăți, care trăiesc cu frică din pricina pedepselor ce pot veni asupra lor atât din partea tribunalelor omenești, cât și a celui dumnezeiesc, n-au primit încă aceeași pedeapsă ca și sodomenii, deși sunt vrednici de o pedeapsă mai cumplită tocmai pentru pricinile amintite mai sus? Nu este, oare, și la mintea unui copil că nu sunt pedepsiți acum pentru că sunt păstrați pentru o pedeapsă mai grea? Dacă noi ne mâniem și ne supărăm atâta din pricina acestui păcat, oare Dumnezeu va suferi să rămână nepedepsite aceste grozave păcate. El, Care are grijă de întreg neamul omenesc. El, Care-Și întoarce fața cu dezgust dinaintea păcatului și urăște păcatul? Nu se poate! Nu se poate asta! Va aduce negreșit peste ei mâna Sa cea puternică, va aduce peste ei o pedeapsă cu neputință de suferit și chinuri a căror durere va fi atât de cumplită, încât suferințele sodomenilor, în comparație cu suferințele lor, vor fi socotite neînsemnate. Pe care barbari, pe care fiare și animale nu i-au întrecut ei prin această împreunare nerușinată? Unele animale au în firea lor o puternică dorință de împreunare și o poftă fără hotar, care nu se deosebește întru nimic de nebunie; totuși, în înversunarea lor după împreunare, nu cunosc această dragoste păcătoasă a concetățenilor noștri; stau înlăuntrul hotarelor firii; oricât de mare ar fi clocotul patimii în aceste necuvântătoare, legile firii nu sunt răsturnate. Oamenii însă, așa-zisele ființe cuvântătoare și raționale, care se bucură de învățătura dumnezeiască, oamenii, care poruncesc altora ce trebuie făcut și ce nu, oamenii, care au auzit cuvintele scrierilor descoperite de Dumnezeu, nu săvârșesc cu atâta ușurință și libertate păcatul cu femeile stricate pe cât îl săvârșesc cu tinerii. Îndrăznesc totul și săvârșesc acest păcat cu atâta nebunie, ca și cum n-ar mai fi oameni care să-i vadă, ca și cum n-ar mai fi purtarea de grijă a lui Dumnezeu care să judece faptele lor, ci ca și cum întunericul ar fi cuprins totul și n-ar mai fi nimeni care să vadă faptele lor rușinoase și nici să audă de ele. Părinții copiilor care cad pradă acestei ocări suferă totul în tăcere; nu se îngroapă pe ei înșiși împreună cu copiii lor, dar nici nu caută să găsească vreun leac împotriva acestui rău. N-ar trebui, oare, să-i ducă pe fiii lor departe de această țară, n-ar trebui să-i ducă pe mare, pe insule, pe pământ neumblat și nelocuit de oameni, n-ar trebui să facă tot ce le stă în putință, să sufere durerea despărțirii numai ca să nu se întâmple aceste murdării și ticăloșii și să scape pe copiii lor de această boală? Părinții nu duc, oare, pe fiii lor din locurile molipsite de boală și din locurile ciumate, chiar dacă șederea lor în acele locuri le aduce mult câștig, chiar dacă sunt foarte sănătoși? De ce nu fac și acum tot așa? Dar nu, acum, când o pierdere atât de grozavă a cuprins totul, acum, nu numai că ei înșiși îi târăsc spre această prăpastie, dar și prigonesc, ca pe niște ciumați, pe cei care vor să-i scape de pierzare. De câte pedepse, de câte trăsnete n-ar fi vrednici părinții care își dau toată silința să curățească graiul fiilor lor cu ajutorul înțelepciunii scriitorilor profani, dar sufletul lor, înămolit în mocirla desfrânării și pe cale de a putrezi complet, nu numai că îl trec cu vederea, ba încă îl împiedică, atunci când vrea, să iasă din mocirlă.” (*Apologia vieții monahale*, 8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 265-270)

DESFRÂNAREA (nașterea ei)

„Unii spun că pofta trupului se naște din creier; alții spun că din coapse. Eu însă aș spune că nu se naște din altă parte decât dintr-o voință desfrânată și dintr-o minte nesupravegheată. Dacă sufletul ne este curat, nu ne vatămă deloc mișcările trupului”. (*Omilia la Matei*, omilia LXII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 721)

„Din această boală rea (vanitatea – n.n.) se nasc și omoruri absurde, căci pe cei mai mulți i-a împins la preacurvie nu privirea, nici pofta de relație sexuală, ci dorința de a se mândri spunând cu fală că *am amăgit pe cutare femeie*.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVII, p. 343)

„Vă rog, fugiți de desfrânare și de mama acesteia – beția!” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 454)

„Curvia vine din dezmiardare și necumpătare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVII, p. 172)

„... acest rău (curvia – n.n.) tot de acolo se naște, adică din lăcomia pânteceleului.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 241)

„Boala aceasta nu vine de la frumusețea trupului îndeobște, sau de la frumusețea feței, ci numai de la un suflet trândăvit și rătăcit.

De multe ori s-au văzut bărbați care, trecând cu vederea femeii frumoase și încântătoare, s-au dat pe sine unor femei urâte și spurcate. De unde se vedește că a se îndrăgosti de o femeie nu vine de la frumusețea feței sale, fiindcă dacă ar fi așa, apoi asemenea femeii ar fi robit pe cei căzuți mai înainte de cele urăcioase.

Deci care este pricina? Că dacă a dori nu vine de la frumusețea feței, apoi de unde își are începutul și obârșia? Poate că de la dracul cel viclean? Desigur că își are și de acolo, însă nu aceasta este ceea ce se caută, ci să vedem de nu cumva și noi suntem pricina. Nu numai de la draci vine cuiva aceasta, ci împreună cu dânșii vine mai întâi de la noi. De nicăieri nu se naște această boală cumplită, fără numai de la obicei, de la graiuri lingușitoare, de la lene și nelucrare, de la a nu avea nimic de făcut.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 84)

„Privirea curioasă este rădăcina preacurviei.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 112)

DESFRÂNAREA (manifestarea acestei patimi)

„După cum tâlharii și spărgătorii de ziduri când voiesc a fura ceva de preț, fac aceasta stingând lumânarea, tot așa face și cugetul cel stricat cu cei ce păcătuiesc, căci și în noi este o lumină care arde veșnic și care se numește *cuget* sau *conștiință*. Dacă duhul răului intră cu mare grăbire înlăuntru și stinge acea flacără, de îndată a întunecat sufletul și l-a doborât, și îndată a furat tot ce se găsea înlăuntru. Când sufletul a fost cucerit de vreo poftă necurată, întocmai ca și norul sau ceața care întunecă ochii trupului, tot așa și el rămâne întunecat cu totul, cucerindu-i-se mai dinainte prevederea cugetului, și nu-l lasă a vedea mai departe, nici prăpastia ce-i stă în față, nici gheena, nici frica, ci la urmă fiind asuprit de voința acelei poftă necurate, se face ușor de cucerit de păcat, și întocmai ca un zid fără ferestre ridicat înaintea ochilor, pofta nu mai lasă a străluci lumina dreptății în cuget, fiindcă toate gândurile cele necuviincioase ale poftăi l-au împresurat din toate părțile. Atunci femeia desfrânată i se înfățișează veșnic și înaintea ochilor, și înaintea cugetului, și înaintea gândurilor lui. Și după cum cei orbiți, chiar de ar sta sub cerul liber și într-o amiază din cele mai strălucitoare, totuși nu se pot bucura de lumină, fiindu-le închiși ochii, întocmai așa pățimesc și aceștia, căci de li

s-ar trâmbița la ureche mii de vorbe mântuitoare, ei își astupă urechile la toate vorbele acelea, fiind prinși mai dinainte și robiți cu sufletul acelei patimi. Dar toate acestea le știu prea bine toți cei ce au cercat asemenea lucruri jalnice. Fie însă ca voi să nu știți niciodată de asemenea încercări.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XI, pp. 110-111)

„Pe cine oare va prețui mai mult desfrânata, spune-mi, pe cel ce-i slujește și-i este ca rob, sau pe cel care zboară pe deasupra mrejelor ei, pe deasupra undițelor ei? Nici nu mai încape vorbă că pe acest din urmă. Așadar, pentru cine se va înflăcăra ea mai tare? Pentru cel căzut sau pentru cel ce nu cade defel? Firește că pentru că acesta. Deci cine-i va fi mai dorit? Cel ce îi este supus sau cel ce încă nu s-a lăsat a fi cucerit? Firește că acest din urmă, iar dacă nu credeți, eu vă voi da dovadă din cele ale voastre.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, pp. 399-400)

„Dar împreunarea are în sine oarecare plăcere – cel puțin aceasta veșnic o trâmbițează; pe când cel cumpătat suferă întruna, luptându-se cu tirania firii. Și cu toate acestea se întâmplă tocmai dimpotrivă, căci năvala și tulburarea aceasta mai mult la cel curvar se găsește. Căci și zguduitura în trup îi este foarte mare, din care pricină se găsește mai rău decât orice mare furtunoasă, niciodată neputând sta împotriva poftei, ci veșnic este însăgetat de dânsa, ca și cei îndrăciți, care întruna sunt tulburați de duhuri rele. Dar cel cumpătat, ca și un luptător viteaz, întruna aruncând de la sine acea plăcere, câștigă la urmă cea mai bună și cea mai plăcută plăcere dintre miile de plăceri, împodobindu-se întruna cu biruința aceasta, cu cugetul împăcat și cu cele mai strălucite trofee. Acela dacă după împreunare se odihnește puțin, nimic nu înseamnă, căci iarăși a venit furtuna peste dânsul, iarăși valurile de dinainte, pe când cel ce filosofează nu lasă ca nici măcar început să-și ia o astfel de tulburare, nici a se înfuria marea, nici a urla fiara sălbatică. Dar dacă ar și suferi vreo silă sau vreo tulburare stăpânindu-și o astfel de apucătură, totuși fiind întruna hărțuit și atacat, el nu se pleacă defel, și se aseamănă cu cel care ține în frâu un cal sălbatic și înfuriat și-l stăpânește cu toată băgarea de seamă, pe când cel ce se pleacă ca să scape de osteneală va fi tras de cal și purtat în toate părțile.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, pp. 400-401)

„Patima aceasta este mai puternică și decât mânia, fiindcă a se mânia cineva nu se poate dacă nu este nimeni care să întărească; pe când a pofti este ceva silnic, chiar și dacă nu este de față persoana care stârnește această patimă. Pentru aceea, apostolul nu a tăiat-o cu totul, ci a adăugat *până la o vreme*. El nu a desființat pofta în sine, ci numai pe aceea nedreaptă. Iar pentru pofte, zice: *fiecare să-și aibă femeia sa* (1 Cor., 7, 2).” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXIII, p. 212)

DESFRÂNAREA (gravitatea)

„Dumnezeu ți-a plăsmuit trupul, a pus în tine suflet, te-a cinstit cu rațiune și cu grai numai pe tine din toate viețuitoarele de pe pământ; ți-a dat să te folosești de toate cele ce vezi; ți-a dăruit cunoașterea Lui; a dat pe Fiul Lui pentru tine, ți-a dăruit botezul, plin de atâtea bunătăți; a împărțășanie; ți-a făgăduit împărăția cerurilor și bunătățile cele negrăite”. (*Omilia la Matei*, omilia LXVI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 768)

„Am să iau un păcat, de pildă desfrânarea și ai să vezi câte feluri de pedepse voi găsi pentru acest păcat. Nu pedepse născocite de mine, ci din dumnezeieștile Scripturi.

A făcut cineva desfrânare înainte de darea legii? Altfel este pedepsit. Și aceasta o arată Pavel: *Câți au păcătuit fără lege, fără lege vor și pieri* (Rom., 2, 12). A făcut cineva desfrânare după ce s-a dat legea? Va fi pedepsit mai greu. *Câți au păcătuit în lege*, spune Pavel, *prin lege vor fi judecați* (Rom., 2, 12). A făcut cineva desfrânare, preot fiind? Din pricina vredniciei lui preoțești primește adaos foarte mare la pedeapsă. De aceea fetele

celorlalți oameni erau ucise de făceau desfrânare, pe când fetele preoților erau arse de vii (Lev. 21, 9). Prin porunca aceasta legiuitorul arată, cu putere, cât de mare pedeapsă așteaptă pe un preot care săvârșește acest păcat. Dacă fata preotului este pedepsită mai greu, pentru că-i fiică de preot, apoi mult mai mult preotul. A fost silită o femeie să facă desfrânare? Nu-i pedepsită! A făcut desfrânare o femeie bogată și o sărmană? Pedeapsa este felurită”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXV, V, în col. PSB, vol. 23, p. 857)

„Întru nimic nu se deosebește de îndrăcit desfrânatul, care umblă numai după femei; ca și îndrăcitul, umblă gol; e îmbrăcat cu haine, dar e lipsit de îmbrăcăminte cea adevărată, e dezbrăcat de slava cuvenită lui; nu se taie cu pietre, ci cu păcate mai cumplite decât pietrele. Cine poate să lege pe un om ca acesta? Cine poate să potolească pe cel ce se pocește singur, pe cel cuprins de furii, pe cel ce nu stă niciodată acasă, ci colindă mormintele, adică locuințele desfrânatelor, locuințe pline de groaznic miros și multă putreziciune?” (*Omilia la Matei*, omilia XXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 359)

„Prin curvie întregul trup se face spurcat – ca și cum căzând cineva într-un lac de murdărie, s-ar afunda peste tot în acea mocirlă – adică întregul trup s-a mânjit cu acea necurăție. De altfel, așa este și obiceiul nostru, căci de la lăcomie și răpire nu s-ar gândi cineva ca să se ducă la baie să se spele, ci cu nepăsare el se duce la casa sa, pe când după împreunarea cu desfrânată, fiindcă întregul trup i s-a făcut necurat, se duce la baie ca să se curețe, ceea ce dovedește urâcioasa socotință ce o are cineva în cugetul său de acest păcat. Amândouă aceste păcate – lăcomia și curvia – sunt păcate grele și amândouă bagă pe om în gheena, dar fiindcă Pavel totul face cu economie și înțelepciune, pentru aceea a mărit aici păcatul curviei mai mult decât celelalte.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVIII, p. 181)

„Că dacă cineva ar cerceta acestea cu toată băgarea de seamă și ar putea să adune la un loc toate batjocurile lor, toate nelegiuirile, toate iuțimile cele dese izvorâte fie din suflet, fie din dezmiardările lor, toate dezgusturile și toate celelalte pe care le știu numai cei ce le pătimesc, va găsi firește că orice război are mai multe răgazuri decât viața lor cea ticăloasă. Și de care plăcere îmi vorbești, spune-mi, de cea izvorâtă din împreunare, care este atât de scurtă? Dar îndată această plăcere este cuprinsă de alt război, și valuri și tulburare, în sfârșit, iarăși de aceeași nebulie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, p. 400)

„Un profet, învinovățind pe iudei, spune: *Ați adăpat pe cei sfinți cu vin* (Am., 2, 12). De ce pedeapsă va fi vrednic cel care varsă în sufletele celor simpli, în sufletele celor curați, băutură tulbură și vătămătoare, dacă primește pedeapsă atât de mare cel care adapă cu vin pe nazarei, pe sfinții lui Dumnezeu? Ce pedeapsă va suferi cel care terfelește toată sfințenia fecioriei dacă este pedepsit cel care nu îndeplinește o mică parte din lege?” (*Despre Feciorie*, 21, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 35)

„Cum mai poți intra în Biserică după ce te-ai înhăităt cu desfrânatele? Cum îți mai întinzi către cer mâinile cu care ai îmbrățișat desfrânată? Cum îți mai miști limba și te mai rogi cu această gură cu care ai sărutat-o pe desfrânată? Cu cei ochi vei privi pe cei mai curați dintre prieteni? Dar ce vorbesc de prieteni? Căci și dacă nu ar ști nimeni, tu însuși, fără să vrei, te vei roși și vei fi rușinat înaintea tuturor și, mai mult decât orice altceva, trupul tău va fi respingător.” (*Femeia este legată prin Lege câtă vreme îi trăiește bărbatul; iar dacă moare, liberă este, dacă vrea, să se mărite, numai întru Domnul. Mai fericită este însă dacă rămâne așa*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 36)

DESFRÂNAREA (urmările pierzătoare)

„... după cum în afaceri oamenii de obicei pierd dacă au boala dragostei de câștig - sunt de multe ori înșelați, iar câștigurile mici le aduc pagube mari, după cum spune și proverbul -, tot așa și pentru desfrânat, patima lui este o piedică în simțirea plăcerii. Pe oamenii dedați cu totul plăcerilor, pe afemeiați, femeile îi plimbă de colo până colo ca pe niște robi. Nu se poartă cu ei cum s-ar purta cu niște bărbați, ci îi pălmuiesc, îi scuipă, îi duc oriunde vor, își râd de ei, dându-le tot felul de porunci”. (*Omilia la Matei*, omilia LXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 725)

„... este imposibil ca desfrânatul să intre în împărăția cerurilor...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 4, p. 325)

„Ce ai putea să-mi spui despre desfrânați, care pentru o plăcere scurtă suferă o robie nedemnă, cheltuială de bani, frică necurmată, și, într-un cuvânt, duc viața lui Cain, ba chiar mai groaznică decât a aceluia, căci se tem de cele prezente, iar de cele viitoare tremură, și bănuiesc ca dușmani ai lor pe prieteni ca și pe neprieteni, pe cei ce știu ca și pe cei ce nu știu! Și încă nu stau numai aici, spre a se izbăvi de această agonie, ci cugetul lor le născoceste multe visuri pline de groază și-i sperie cu cele ce s-ar putea întâmpla.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XII, p. 219)

„Să aducem la mijloc un om ce se găsește în astfel de stare, adică iubește o desfrânată și este stăpânit de acea poftă nebună, și după aceasta vom vedea răsul acesta. În adevăr, ce ar putea fi mai urâcios și mai de ocară precum a sta dinaintea ușilor unei desfrânate și a fi pălmuit de o femeie curvă, a plânge și a se scânci, și a-și necinsti singur slava sa? Iar de voiești a ști și paguba de aci, apoi gândește-te la cheltuielile de bani, la primejdiile cele mai de pe urmă, la războiul împotriva celorlalți îndrăgitori ai ei, cum și la rănile câștigate în aceste hărțuiri.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, p. 399)

„Iată că această răutate face de răs, sărăcește, aruncă disprețul asupra celui ce o are și se descarcă asupra lui ca asupra unui dușman; ba de multe ori chiar îl aruncă pe nenorocit în boli și primejdii. Sunt mulți dintre aceștia, care se bat pentru curvie, se rănesc și mor. Dacă deci curvia pricinuieste atâtea rele, atunci preacurvia și mai mult.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XV-a, p. 258)

„Preacurvarul, de pildă, fie el de o mie de ori bogat, și nepârât de nimeni, totuși nu încetează a se pârlă launtric el însuși pe sine. Plăcerea durează numai un timp scurt, iar durerea rămâne, împreună cu frica și tremurul, bănuiala și supărarea. El tremură de toată umbra, chiar de slugile sale, de aceea care știu sau nu păcatele sale, de femeia, pe care el a necinstit-o, și de bărbatul, pe care el l-a batjocorit. Poate să se ducă unde voiește, el pururi poartă cu sine conștiința sa, ca un pârâș amar, se osândește însuși pe sine, și nici un moment nu poate afla repaus; căci în pat, la masă, la târg, în casă, ziua și noaptea și chiar în visuri păcatele sale îi fâlfâie pe dinaintea ochilor, el trăiește pe pământ, ca și Cain, tânguindu-se și tremurând, și fără ca cineva să vadă, el poartă în inima sa un foc arzător.” (*Cuvânt la Duminica a 22-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 166)

„Măcar de nu te-ar vedea nimeni din oameni, dar conștiința te mustră și-ți urăști și trupul și ți-e scârbă de el, că de n-ar fi aceasta, n-ar alerga curvarii la băi, că mai necurat se socotește pe sine decât toată putoarea și împuțiciunea.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 47)

DESFRÂNAREA (lupta împotriva ei)

„Oamenii sunt chinuți cel mai mult de desfrânare și de lăcomie.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 359)

DESFRÂNAREA (remediile și eliberarea de desfrânare)

„Trândavul și desfrânatul, îndrăgostitul în toată voia de frumusețile trupurilor, să pună frâu gândului, să-și înscrie pe latul inimii lui legea lui Hristos, care spune: *Oricine caută la femeie spre a o pofti, a și făcut desfrânare cu ea în inima lui* (Matei, 5, 27); să alunge patima desfrânării și să se cumințească”. (*Omilii la Facere*, omilia XV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 174)

„Să facem tot ce ne stă în putință ca tinerii să fugă de pornirile rușinoase. Stăpânul nostru obștesc, văzând slăbiciunea firii omenești, a legiuit căsătoria, ca să ne îndepărteze de desfrânare. Să nu lăsăm tinerii de capul lor, ci cunoscând vâpaia cuptorului, să ne străduim să-i căsătorim potrivit legii lui Dumnezeu, înainte de a se tăvăli în desfrânări, ca să-și păstreze castitatea și să nu se pângărească de desfrânare. Căsătoria să le dea îndestulător ajutor, ca să-și poată potoli și săltările trupului și să scape și de osândă”. (*Omilii la Facere*, omilia LIX, III, în col. PSB, vol. 22, p. 260)

„Iar dacă vrei să auzi și luptele lui (Iov – n.n.) pentru curățenia trupească și sufletească, ascultă-l pe el spunând: *Lege pus-am ochilor mei, să nu mă uit la fecioară* (Iov 31, 1). De aceea nu l-a înfrânt soția lui; o iubea și mai înainte, dar nu peste măsură, ci cum se cade să-ți iubești soția”. (*Omilii la Matei*, omilia XXXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 416-417)

„Cel păcătos să nu se deznădăduiască, pentru că poate să lase în urmă chiar pe cei dintâi. Ascultă ce spune Dumnezeu Ierusalimului: *Și am zis după ce ea a făcut toate aceste desfrânări: întoarce-te la Mine și nu s-a întors* (Ier. 3, 7). Când ne întoarcem la dragostea cea mare de Dumnezeu, Dumnezeu nu-Și mai aduce aminte de faptele noastre cele de mai înainte. Dumnezeu nu-i ca omul; nu ne ocărăște pentru cele din trecut și nici nu ne spune dacă ne pocăim: *De ce ai stat atâta vreme departe de Mine?* ci ne iubește când ne ducem la El; numai să ne apropiem cum trebuie. Să ne lipim strâns de El și să ne ținim inimile noastre cu frica de Dumnezeu. Niște lucruri ca acestea s-au petrecut nu numai pe vremea Noului Testament, ci și pe vremea Vechiului Testament. Cine a fost mai rău ca Manase? Dar a putut să-L plece pe Dumnezeu spre milă (IV Regi 21, 9-18). Cine a fost mai fericit ca Solomon? Dar a căzut când a dormitat (III Regi 11, 4). Dar, mai bine spus, se poate vedea și una și alta la același om la tatăl lui Solomon, la David, care a fost și bun și rău. Cine a fost mai fericit ca Iuda? Dar a ajuns vânzător (Matei 26, 14-15). Cine a fost mai păcătos ca Matei? Dar a ajuns evanghelist (Matei 9, 9). Cine a fost mai rău ca Pavel? (Fapte 8, 1-3; 9, 1-2). Dar a ajuns apostol (Fapte 9, 3-9). Cine fost mai zelos decât Simon Magul? (Fapte 8, 13). Dar a ajuns mai ticălos decât toți (Fapte 8, 18-24). Poți vedea astfel de schimbări, oricâte vrei, și în trecut și acum, în fiecare zi. De aceea spun: nici cel de pe scenă să nu deznădăduiască, nici cel din Biserică să nu se încreadă”. (*Omilii la Matei*, omilia LXVII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 776-777)

„Când tu vezi o femeie frumoasă, nu te gândești de îndată cum ai putea să te bucuri de plăcerea ei, ci cum să te izbăvești de acea plăcere.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 82)

„Dar, zici tu, pentru ce îmi împletești silogisme de acestea? Că eu mă cunosc singur că voiesc a alunga patima și nu pot; ci îmi stă înainte, mă apasă și simt dureri grozave. Dar, omule, voiești poate s-o alungi, însă nu faci ceea ce fac cei ce alungă ceva, ci tu pătimești același lucru, pe care, de pildă, îl pătimește cel bolnav de friguri, care, umplându-și pântecul de apă rece, ar zice: *Cât mă gândesc ca să sting frigurile, și deși voiesc, totuși nu pot, ci încă mai mult mi se aprinde flacăra.*” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 82)

„Mare este într-adevăr, mare este tirania obișnuinței, și atât de mare încât se mută în nevoie a firii. Dar dacă obișnuința zămislește această patimă, învederat este că tot ea o și poate stinge. Mulți dorind în acest fel, au încetat de a mai dori, nemaivăzând pe cele pe care le doreau. Aceasta firește că se pare pentru un timp scurt foarte dureros și foarte dezgustător, dar

cu timpul se face plăcut, și la urmă patima se face cu neputință chiar celor ce ar voi.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 84)

„Cum că îndeletnicirea și grija pot de la cel întâi atac să alunge răul, aceasta este vădit din mai multe părți. Când tu, de pildă, vezi vreo femeie frumoasă, și simți ceva pentru dânsa, să n-o mai vezi defel, și atunci ai scăpat. *Și cum am să pot a nu o mai vedea*, zici tu, *fiind tras de pofta de a o vedea*? Predă-te pe sineți altor îndeletniciri, de pildă, cărților folositoare, îngrijirilor de cele necesare, epitropisirii și îngrijirii de orfani, ajutorării celor nedreptățiți, rugăciunilor, filosofiei pentru cele viitoare; cu de-acestea ocupă-ți sufletul. În chipul acesta vei putea îndrepta nu numai o rană proaspătă, ci chiar și pe cea învechită și înțepenită, cu ușurință o vei alunga. Că dacă batjocura face, pe cel ce dorește, a desface dorirea, după cum spune și proverbul, apoi cu cât mai mult aceste îndeletniciri duhovnicești nu ne vor depărta de rele, dacă am voi a ne depărta? Dar dacă noi pururea stăm de vorbă și ne petrecem timpul cu niște astfel de săgeți ce întruna ne însăgetează, vorbind și auzind cele ale lor, prin aceasta noi întreținem boala. Dar cum vei putea spune că stingi focul, dacă în fiecă clipă tu îl aprinzi din nou?

Aceste rele izvorâte din obișnuință să se spună celor tineri, iar celor ajunși de acum bărbați și în stare a filosofa să li se spună ceea ce este mai mare decât toate, adică frica de Dumnezeu, aducerea aminte de gheenă și dorința de Împărăția Cerurilor - căci toate acestea sunt de-ajuns spre a stinge focul.

Pe lângă toate acestea, mai gândește-te și la aceea, că adică ceea ce vezi, nimic alta nu este, fără numai flegmă, și sânge, și suc al unei hrane trecute în putrezire. *Dar*, zici tu, *floarea este încântătoare la vedere*. Dar, iubitule, nimic nu este mai încântător ca florile ce ies din pământ, și cu toate acestea și ele putrezesc și se vestejesc. Deci nici aici nu te uita numai la frumusețea ei, ci pogoară-te mai afund cu gândirea, și atunci, dezvelind cu cugetul acea pieleță frumoasă, privește cu amănunțime cele ce sunt sub dânsa. Fiindcă și trupurile celor ce pătimesc de idropică strălucesc frumos și în afară nu au nimic urât; dar dacă cu cugetarea ne-am atinge de sucurile ce zac înlăuntrul acelor trupuri, noi nu am putea iubi astfel de oameni. Dar poate că ochiul acelei femei este gingaș, și zburdalnic în privire, sprâncenele sunt frumos întinse și genele bat în vânt, și fecioara este blândă, și căutătura liniștită. Privește bine și aici, și vei vedea că nimic nu este, fără numai nervi, și vine, și pielețe, și artere. Însă tu închipuie-ți ochiul acesta îmbolnăvit, îmbătrânit, veștejit de tristețe, umflat de mânie, cât de grețos este, cât de iute se nimicește și cum pierе mai repede decât cele scrise.

De la acestea apoi strămută-ți mintea la frumusețea cea adevărată. *Dar*, zici tu, *nu vād frumusețea sufletului*. De vei voi, o vei vedea, căci după cum te poți minuna de cei ce lipsesc și nu-i poți vedea cu ochii trupești, ci numai cu cugetul, tot așa este cu puțință a vedea și frumusețea sufletului fără ochii aceștia trupești. Nu ai istorisit de multe ori despre vreun chip sau vreo față frumoasă? Și ai pățimit ceva în zugrăvirea acelei frumuseți? Întipărește-ți și de astă dată frumusețea sufletului și dezmiardă-te cu frumusețea lui!” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, pp. 84-85)

„Chiar dacă pofta este tiranică, zice, totuși de o vei îngrădi cu frica lui Dumnezeu, ai doborât furia ei.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIII, p. 133)

„Care este această doctorie și care este dezlegarea de răul menționat (desfrânarea – n.n.), decât numai de a vieții după spirit?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 109)

„Când ești cuprins de pofta trupească, gândește-te la focul cel veșnic, gândește-te la pofta păcatului că nu este vrednică de nimic bun, și că păcatul nu are nici o plăcere. Dacă frica legilor pământești are atâta putere asupra noastră, încât ne oprește de la fapta cea rea, apoi cu atât mai mult amintirea celor viitoare, pedeapsa cea veșnică, osânda cea nesfârșită. Dacă frica

de împăratul pământesc ne oprește de la atâtea rele, cu cât mai mult încă frica de Împăratul ceresc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei II către Tesaloniceni*, omilia II, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 301)

„Căci dacă poate îl supără pofta trupească mai mult (pe tânăr- n.n.) decât pe cel bătrân, totuși are multe mijloace la îndemână, prin care ar putea face mai mult decât bătrânul, ca să îmblânzească acea fiară sălbatică. Și care sunt acele mijloace? Osteneli, citiri, privegheri, posturi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia VII, p. 131)

„Și tu, dar, când vezi o femeie frumoasă la chip și minunat îmbrăcată, când vezi că pofta te ațâță, ridică ochii la cununa ce ți-e gătită sus, ca să treci cu vederea peste un astfel de chip!... Copiii, când sunt însoțiți de pedagog, nu aleargă de colo-colo, nu stau pe drum cu gurile căscate, nici nu se minunează de orice; cu atât mai mult tu n-ai să faci asta când vezi că Hristos este alături de gândurile tale! *Cel care se uită la o femeie ca să o poftască a și făcut desfrânare cu ea în inima lui.*” (*Omiliile despre pocăință*, omilia VI, p. 104)

„Să ardem aici desfrânarea cu cuvântul învățaturii, ca să nu fim siliți să o ardem acolo cu focul gheenei.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia VI, p. 104)

„Mierea, prin natura ei, este dulce și foarte plăcută; celor bolnavi însă le este amară și neplăcută, nu din pricina naturii mierii, ci din pricina bolii acestora. Tot așa și cu porunca aceasta! Dacă pare a fi împovăraătoare, apoi nu-i din pricina naturii ei, ci din pricina trândăviei noastre. Și nu mi-e mare oboseala să arăt că porunca asta se îndeplinește ușor. Ca să o facă grea Hristos ar fi trebuit să grăiască altfel. Așa însă a spus: *Fugi din fața femeii! Depărtează-te de desfrânare!* Deci, ca să o facă grea, ar fi trebuit să spună cu totul altfel: *Uită-te la femei! Iscodește frumusețile cele străine! Și, totuși, caută de-ți înfrânge pofta!* De n-ar fi dat o astfel de poruncă, porunca asta ar fi fost grea! Dar când ne spune: *Fugi de cuptor, depărtează-te de foc, nu te apropia de văpaie, ca să rămâi nevătămat!*, atunci porunca e tare ușoară. Că porunca este potrivită firii.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia VI, pp. 114-115)

„Să ne închipuim un tăietor de lemne. Vrea să taie un stejar. Își ia toporul și dă cu el la rădăcină. Dacă-i dă o lovitură și nu cade copacul cel fără roade, nu-i dă, oare, altă lovitură, a patra, a cincea, a zecea? Fă și tu la fel! Stejar este desfrânarea, e copac fără roade; face ghindă, hrană pentru porci. De multă vreme e înrădăcinată desfrânarea în sufletul tău! A acoperit conștiința ta cu coajă de copaci. Cuvântul meu e toporul. L-ai auzit într-o singură zi! Cum să fie doborâtă desfrânarea dintr-o dată, când e înrădăcinată în tine de atâtea vreme? Să nu te minunezi de-mi vei auzi cuvântul de două ori, de trei ori, de o sută de ori, chiar de zeci de mii de ori! Caută numai să tai lucrul cel rău și vânjos, adică obișnuința cea rea.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia VIII, p. 159)

„Frumusețea trupului nu-i făcută din altceva decât din flegmă, sânge, scurgeri, fiere și hrană amestecată cu sucuri. Ochii, obrații și toate celelalte mădule ale trupului cu ele se hrănesc; dacă n-ar primi în fiecare zi hrana aceea care le vine din stomac și din ficat, atunci pielea s-ar zbârci, ochii s-ar duce în fundul capului și îndată toată frumusețea chipului ar zbura. Așadar, dacă te-ai gândi ce-i în lăuntru ochilor frumoși, ce-i în lăuntru unui nas statuar, ce-i în lăuntru gurii și obrazilor, ai spune că toată frumusețea trupului nu-i altceva decât un mormânt văruit și plin pe dinăuntru de atât de multă murdărie. Dacă ai vedea o bucată din aceste materii din care-i alcătuit trupul, de pildă o bucată de flegmă sau de scuipat, n-ai putea să o atingi nici cu vârful degetelor și nici n-ai suferi s-o vezi. Acum spune-mi, poți să cazi de uimire în fața unui depozit care ține în lăuntru atâtea murdărie?” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 114, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 355)

„... pe cei ce au soție cuviincioasă și cumpătată și liberă, fiind aprinși foarte de dragul ei, chiar dacă nu este ea de față, atunci când îi ațâță vreo desfrânată sau strică, dorul pentru soție le ține mai dinainte cu tărie mintea și nu le îngăduie să intre vreo altă iubire.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, Cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 7)

„... pe cei ce au soție cuviincioasă și cumpătată și liberă, fiind aprinși foarte de dragul ei, chiar dacă nu este ea de față, atunci când îi ațâță vreo desfrânată sau strică, dorul pentru soție le ține mai dinainte cu tărie mintea și nu le îngăduie să intre vreo altă iubire.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, Cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 7)

„Ți se par dulci, tinere, desfătărilor femeii păcătoase? Îmi dau și eu seama de asta. O spune și Scriptura: *Din buzele femeii desfrânate picură miere* (Proverbe 5, 3). Te previn însă, să nu guști din ea, căci degrabă va deveni otravă. Cum spune iarăși Scriptura? Că această miere *până la o vreme îți îndulcește gâttelejul, dar mai târziu o vei găsi mai amară decât fierea și mai ascuțită decât sabia cu două tășuri* (Proverbe 5, 3-4).

Le-am spus părinților tăi că trebuie să te conducă cât mai repede la căsătorie, deoarece au răspundere pentru păstrarea curăției tale. Dar nici tu nu ești lipsit de răspundere. Dacă te tăvălești prin păcat să nu-mi spui că de vină e vârsta ta tânără. Întrucât, dacă ar fi așa, ar trebui ca toți tinerii să facă la fel. Tu ești cel care te împingi singur în foc.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 39)

„Când vei vedea o femeie frumoasă, având ochi luminoși și veseli, cu obrazul strălucind și cu chipul de o neasemănată frumusețe, care îți va aprinde gândul și-ți va crește pofta, pune-ți în minte că este pământ și cenușă și sufletul tău va înceta să se mai turbeze. Descoperă pielea feții ei și atunci vei vedea care este frumusețea. Nu privi numai fața cea de deasupra, ci treci cu gândul înăuntru și nu vei afla altceva fără numai oase și vene și flegmă. Și de nu sunt de ajuns acestea gândește-te că ea se schimbă, îmbătrânește, se îmbolnăvește, i se afundă ochii, obrazul i se îngălbenesc și toată floarea aceea se strică. Gândește-te de ce te minunezi și rușinează-te de judecata ta, că te miri de lut și de cenușă și te aprinzi de praf și spuză. Și zic acestea nu prihănind firea. Să nu fie! Nici ocărând-o și defăimând-o, ci pregătind doctorii celor bolnavi. Și pentru aceasta a făcut-o Dumnezeu în acest fel, ca să-Și arate și puterea Sa și purtarea Sa de grijă față de noi, căci cu prostimea firii ne îndeamnă la smerenie și ne potolește orice poftă, și să-Și arate și înțelepciunea Sa, făcând din lut atâta frumusețe. De aceea atunci când micșorăm firea, descoperim meșteșugul Ziditorului.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 93)

„Trupul bărbatului nu mai este al bărbatului, ci al femeii. Să păzească, așadar, ce-i al ei întreg și să nu-l împrăști nimeni să-l prăpădească¹⁸⁴.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 16)

„Femeia nu are stăpânire peste trupul său, ci bărbatul. Asemenea și bărbatul nu are stăpânire peste trupul său, ci femeia. Când vezi vreo desfrânată amăgind, uneltind împotriva, cătând la trupul tău, spune-i: *Nu este al meu trupul, ci al femeii mele. Nu îndrăznesc să-l folosesc rău, nici să-l dau altei femei*. La fel să facă și femeia.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina desfrâului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 16)

¹⁸⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanches: „Trupul soțului este al soției. Prin urmare, soțul (la fel este și pentru soție) trebuie să păzească avuția altuia (trupul care nu mai este al său, ci al soției). Este dragostea care se dăruiește cu totul, care nu face nimic pentru sine, ci doar pentru celălalt. Dar mai întâi, cei doi trebuie să realizeze că nu-și mai aparțin lor, ci fiecare celuilalt.” (n.s. 34, p. 16)

„Ca pe niște pietre socotește-le pe celelalte femei, știind bine că după ce te-ai căsătorit, chiar numai să privești cu ochi neînfrânați altă femeie – măritată sau nu –, te faci vinovat de osânda adulterului. Repetă-ți aceste cuvinte în fiecare zi. Și de vezi că se ridică în tine pofta către altă femeie, și de aici soția ta îți pare că nu te mai desfată, intră în camera ta, și deschizând Scriptura și luându-l pe Pavel mijlocitor¹⁸⁵, și cugetând adânc¹⁸⁶ și neîncetat la aceste cuvinte, stinge văpaia. Și așa femeia ta îți va fi și mai dorită, nici o poftă nemaitrăgând *pe furiș* bunăvoirea ta față de ea¹⁸⁷. Și nu numai că femeia îți va fi mai dorită, ci și tu vei ajunge mult mai venerabil și mai liber. Căci nu este, nu este nimic mai de rușine decât un om desfrânându-se după căsătorie. Căci nu numai pe socru și pe prieteni, și pe cei dragi, ci și pe slugi le face să roșească. Și acest lucru nu este singurul înfricoșător, ci și că o va privi pe propria soție mai cumplită decât orice înlănțuire și, cătând la cea care l-a aprins, neconținut va avea în închipuirile sale acea desfrânată.” (*La cuvintele apostolești: «Din pricina defrăului fiecare să-și aibă nevasta lui»*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 19-20)

„Când vezi femeie frumoasă și adaugi pofta ta mai mult decât a ei, socotește că pământul este și cenușă și se va potoli tulburarea poftei, sau pune în gândul tău cum va schimba frumusețea ei bătrânețile sau boala și vei vedea cum i se adâncesc ochii, cum i se zbârcesc fețele obrazului și toată se strică floarea aceea a frumuseții și a tinereții. Lut lauzi și cenușă și țărână, care nu este altceva decât mormânt vărut, frumusețea trupului. Și de ai vedea cele dinăuntrul trupului, este plin de necurății și de putoare multă. Și de multe ori și înfățișarea frumoasă murind și după o zi s-a aflat groapa ei plină de viermi și de împuțiciune multă. Vezi omule ce frumusețe râvnești și săruți? Drept aceea a oprit Hristos să nu râvnești la frumusețea cuiva și zice: *Cel ce caută la femeie pentru a o pofti pe ea, iată, a preacurvit cu ea!* Pentru aceasta, când vei vedea fața vreuneia și vei păți vreo stricăciune sufletească, nicidecum a doua oară să nu o mai vezi și te vei izbăvi. Căci și cei ce sunt bolnavi de hidropică și de splină au fețele lor luminoase, iar când cunoști hidropica în pânțele lor, îi urăști. Așa și frumusețea străină să o urâm, și femeia rea.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 7)

„De ai război de către pofta curviei, adu-ți aminte de focul muncii și se va stinge acea poftă vicleană.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 38)

„Drept aceea, să nu ne rușinăm de viața noastră, nici să ne pângărim trupul cu curvia și cu necurăția, de vreme ce este Biserica lui Dumnezeu, precum zice apostolul, căci nu vei putea să intri în biserică după ce vorbești cu curvele și cu curvarii. Cum vei ridica mâinile la cer să te rogi lui Dumnezeu, (mâini) cu care te-ai împletit cu desfrânata și cu desfrânatul?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 47)

„Dacă oceanul își zdrobește valurile sale nestăpânite de mal, să-ți zdrobești, și tu poftitorule, de malul poruncii divine, arderile cărnii tale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 29)

DESFRÂNAREA (și înfrânarea)

„... când vedem pe cineva întorcându-se plin de sânge după ce a sfâșiat pofta, încă mai mult îl admirăm și ne facem părtași luptei și biruinței lui, iar către cei ce iubesc poftele și plăcerile trupesti zicem: *Arătați-ne plăcerea ce o aveți din poftele voastre; cel cumpătat o are*

¹⁸⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: „Pavel oferă prin cuvintele sale cheia rezolvării problemei. Dar aceasta nu exclude și rugăciunea îndreptată către marele Apostol. Metoda aceasta, ca prin rugăciune și meditare la cuvintele unui sfânt să primim rezolvarea unei probleme, este o constantă în Tradiția Bisericii.” (n.s. 45, p. 19)

¹⁸⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: „Același cuvânt ca și în nota 44. Deși pare învechit, Părinții – conform uzului antic – recomandă citirea cu glas tare și ritmat, acest fapt modelând și schimbând încet-încet mintea.” (n.s. 46, p. 19)

¹⁸⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: „Relația dintre cei doi crește dacă vor medita zilnic Scriptura și nu se vor dezlipi de Hristosul euharistic și de rugăciunea împreună.” (n.s. 47, p. 20)

de la lupta și biruința sa, iar tu de nicăieri. Dacă îmi veți spune de plăcerea cea din împreunare, eu vă voi dovedi că plăcerea ce o simte cel înfrânat este mai lămurită, mai îndelungată. Tu ai o plăcere câștigată în urma unei mulțămiri scurte și care aproape nici nu s-a arătat, pe când acela o are de la conștiința sa, și mai mare, și mai îndelungată, mai dulce. Nici împreunarea cu femeie nu poate să țină sufletul netulburat și să-l întraripeze ca filosofia celui înfrânat, fiindcă acesta, după cum am zis, ne arată lămurit plăcerea sa, pe când la tine văd numai dezgustul ce-l ai în urma învingerii ce ai suferit, și de așa voi să îți văd plăcerea, nu așa găsi-o nicăieri. Căci care timp voiești a-ți fi de mulțămire și plăcere? Cel dinainte de împreunare? Dar acel timp este mai mult de nebunie, de smintire, căci a scrâșni din dinți și a-ți pierde dreapta judecată nu vine de la plăcere, fiindcă dacă ar fi fost din plăcere, nu ți-ar fi pricinuit din acelea pe care suferă cei ce au dureri. Căci și cei ce se luptă cu pumnul în stadion, și cei loviți scrâșnesc din dinți, și femeile ce sunt în facere sfârșindu-se de dureri același lucru îl fac. Astfel că aceasta nu este plăcere, ci mai mult un fel de ieșire din sine, o smintire, mai mult tulburare. Dar poate timpul de după împreunare? Nici acesta nu este de plăcere, fiindcă nici de femeia ce a născut nu zicem că este în plăcere, ci că s-a izbăvit de dureri. Aceasta deci nu este plăcere, ci mai degrabă boală și moleșire, sau cel mult este mijlocia acestor două. Deci care este timpul plăcerii? Nu este nici unul sau, deși este, apoi este atât de scurt încât mai că nici nu este. Deși ne-am silit mult ca să găsim acel timp și să punem stăpânire pe el, totuși nu am putut. Nu așa este și cu timpul celui înfrânat, căci acesta este întins și tuturor învederat, sau mai bine zis, întreaga lui viață este în plăcere, conștiința lui fiind liniștită, valurile fiindu-i alinate și de nicăieri neavând nici o tulburare. Deci fiindcă mai ales acesta este în plăcere, pe când iubitorul de plăcere este veșnic în tulburare și tristețe, apoi să fugim de desfrânare și să iubim cumpătarea, ca astfel să ne învrednicim și bunătăților viitoare, cărora fie ca toți să ne învrednicim.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, pp. 401-402)

DESTINUL

„Diavolul a mai adus pe lume și o altă învățătură rea! A deschis drum învățaturii despre soartă și destin, ca să pângărească libertatea dată nouă de Dumnezeu, ca să ne convingă că natura este rea; iar cu asta a mai semănat și alte învățături rele, deși nu pe față. Așa sunt otrăvile diavolului”. (*Omilii la Matei*, omilia LXII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 721)

„Dar atunci de ce vei avea nevoie de rugăciuni? De ce mai voiești a te face creștin, dacă totul este sortit de la naștere? Fiindcă vei fi sub păcat. De unde sunt meșteșugurile? Sunt oare destinate de la naștere? *Da, zici tu. Dar a fost ursit unuia să devină înțelept prin osteneli.* Arată-mi însă unul care să fi învățat meșteșug fără osteneli. Astfel, meșteșugul se capătă nu de la naștere, ci cu multe osteneli. *Dar de unde, zici tu, că cineva fiind om rău este bogat, și un altul, fiind viclean, a căpătat moștenire de la tatăl său? Pe când un altul, deși muncește mult, totuși este sărac?* Acestea într-una le pun înainte; toate numai cu privire la bogăție și sărăcie, și nimic de virtute și răutate. Dar tu nimic n-ai spus până acum; arată-mi dacă cineva sârguindu-se a devenit rău, sau dacă cineva trândăvindu-se a devenit bun. Căci dacă soarta are vreo putere, atunci trebuie să-și arate puterea în cele mai mari: adică în virtute și răutate, și nicidecum în bogăție și sărăcie.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia I, pp. 21-22)

„Cine sunt cei care vorbesc de rău pe Dumnezeu? Sunt cei care aduc împotriva înțelepciunii proniei lui Dumnezeu neorânduiala și necesitatea soartei! Deloc nu-i de mirare că suferă de boala aceasta păgânii, cei care cad în admirare și slujesc lemnelor și pietrelor; dar grozăvia cea mai mare, vrednică într-adevăr de lacrimi și plânsete multe, e aceea că sunt trași ca un șuvoi spre tulburare – gândul și nebunia aceea, cei ce s-au învrednicit să scape de rătăcirea și slujirea idolească și să cunoască pe Dumnezeul tuturor, pe Dumnezeul cel

adevărat, cu adevărat Dumnezeu. Lucru de mirare foarte este când gândesc așa oameni care spun că se închină lui Hristos, care au fost învredniciți de Taine atât de mari, care-au luat parte la învățături nespuse și la înțelepciunea ce ne-a fost din ceruri dată, oameni care, după ce au primit de la Dumnezeu atâtea cinste, se aruncă singuri în prăpastie de bună voia lor, care îndepărtează de la ei, cu multă negheobie, libertatea pe care Dumnezeu le-a dăruit-o, care vin singuri la robie prea cumplită și născocesc cu gândurile lor o stăpânire tiranică foarte, dar înșelătoare, aruncând din suflet orice nădejde bună și încercând să curme tăria celor ce se străduiesc pentru virtute.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 171)

„Pentru aceasta diavolul a născocit asemenea otrava și licorile cele aducătoare de moarte ale învățaturii despre soartă, pentru ca să aducă pe negândite, după cum am spus, toată învățătura lui, ca să ne arate deșartă toată gândirea noastră, fără temei toată credința noastră, ca să convingă pe oameni să aibă gânduri rele despre Dumnezeu.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 172)

„Nu poate, nu poate dobândi cerul acela care crede-n soartă, dar, mai bine spus, unul ca acesta nu poate scăpa de iad și de pedeapsă. Credința în soartă ne poruncește să ne împotrivim învățăturilor lui Dumnezeu, Care spune: *Și de veți vrea și Mă veți asculta, bunătățile pământului veți mânca. Dar dacă nu veți vrea și nici nu Mă veți asculta, de sabie veți fi mâncați; căci gura domnului a grăit acestea!* (Isaia 1, 19-20).

Ai văzut cum grăiește Dumnezeu și ce legi așază? Ascultă și cum vorbește soarta și ce legi potrivnice aduce, și astfel cunoaște că cele dintâi sunt spuse de Duhul dumnezeiesc, iar cele de pe urmă, de vicleanul demon, de fiara cea neîmblânzită. Dumnezeu spune: *De veți vrea și De nu veți vrea*, prin aceste cuvinte făcându-ne pe noi stăpânii faptelor noastre bune sau rele, stăpânii voinței noastre.

- Dar diavolul ce cuvânt aduce (împotriva)?

- Diavolul spune că nu putem scăpa de soartă, oricare ne-ar fi voia. Dumnezeu spune: *De veți vrea, bunătățile pământului veți mânca*. Soarta spune: *Chiar de veți vrea, dacă nu vă este dat, voința nu vă e de vreun folos!* Dumnezeu spune: *Dacă nu veți vrea să luați aminte la cuvintele Mele, de sabie veți fi mâncați*. Soarta spune: *Chiar dacă nu veți vrea, dacă vă este dat, veți fi negreșit mântuiți!*. Nu spune așa soarta? Poate fi o luptă mai lămurită ca aceasta? Poate fi un război mai vădit ca acesta, pe care demonii, dascălii răutății, îl duc cu nerușinare cuvintelor dumnezeiești? Dar, după cum am spus, nu-i deloc de mirare că demonii, adică păgânii, sunt conduși de asta; ci grozăvia grozăviilor este că voi, care aveți o învățătură atât de dumnezeiască și atât de mântuitoare, o necinstiți și alergați la acele învățături lipsite cu totul de judecată, care vă pierd sufletul.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 171)

„Să nu socotiți că învățătura despre soartă face parte din învățăturile îngăduite, numai că sunt unii oameni care cred în soartă. Se săvârșesc și crime, cu toate că sunt interzise de legi; se fac și desfrânări și răpiri, chiar de mulți oameni, cu toate că sunt oprite. Că a crede în soartă este interzis, ca și omorul, chiar de legile păgâne, se poate vedea din următorul fapt. Dacă unul care a făcut desfrânare cu femeia altuia, și a fost dat în judecată, ar spune: *Eu nu-s de vină, ci soarta! Eu am vrut să fiu cuminte; dar soarta m-a împins, ea m-a dus la fapta asta!*, oare n-ar fi tocmai pentru aceasta osândit mai cumplit, că s-a apărat așa de nepotrivit? Va fi oare iertat? Deloc! Și după învățătura celor ce se încred în soartă ar trebui iertat. Dacă toate se întâmplă din pricina soartei, și nu a voinței, atunci nu poate avea acela o altă apărare mai mare decât soarta. Iar dacă voința e stăpână și mai puternică decât soarta, atunci soarta nu există; că dacă există soartă, atunci trebuie neapărat, în ciuda tuturor eforturilor noastre, să se împlinească poruncile ei și, prin urmare, zadarnic este pedepsit acela, zadarnic nu-i iertat. Dar nici un om nu va vrea să

audă de o astfel de apărare, nici de dobândirea iertării, într-atât este de osândită o astfel de apărare de toți oamenii, și socotită basm și vorbărie.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 178-179)

„Cum se face deci că oamenii care cred în soartă o necinstesc prin aceea că nu iartă pe cei care au făcut fapte rele sub silnicia ei? Atât de mult îi conving și adevărul, și conștiința că această credință în unire este basm. Aceștia când cad în păcate grele mai adaugă încă un păcat, ca să scape astfel de pedeapsa ce le e gătită, dar nu se gândesc că au să fie pedepsiți mai greu. Nu-i o nenorocire atât de mare să păcătuiești, cât să fii un nerușinat după ce ai păcătuit și să învinovățești pe Dumnezeu de propriile tale păcate. Acesta e un rău mai mare decât păcatul. Pentru aceea s-a străduit și diavolul, ca nu numai să ne facă trândavi spre faptă bună și grabnici spre păcat și să învinuim pe Dumnezeu de toate faptele noastre, dar, după ce ne-am umplut sufletul și limba de hulă, sub cuvânt de apărare, să-L învinuim pe Dumnezeu, scăpându-ne de vina faptelor noastre și aruncând-o pe altul nevinovat. Și de-ai face asta unui om, ar fi de ajuns să te ducă la pieire, căci ești pedepsit ca un făcător de rele când defăimezi pe cineva fără să fi făcut nimic. Ai văzut câte rele a adus diavolul pe lume prin credința în soartă? Întâi, dispreț față de virtute. Într-adevăr, oricât de râvnitor ai fi în nevoința ta pentru virtute, ți se slăbește sufletul când ajungi să crezi că nici una din faptele tale nu e o faptă rea. Când știi că nu-i o crimă să faci desfrânare, sau să ucizi, sau să spargi ziduri ca să furi, împins de năvala firii, ca și cum te-ai prăvăli la vale, nu te vei opri de a huli pronia dumnezeiască și de a învinovăți pe Dumnezeu. Spune-mi, rogu-te, poate fi oare un păcat mai mare?” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul III, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 179-180)

„Diavolul convingându-i pe unii oameni să nu se îngrijească de curăția trupeză și sufletească, de bunătate și de alte virtuți, prin asta i-a făcut să trăiască în trândăvie și cu o conștiință rea; i-a făcut să arunce vina păcatelor lor pe alții. Și ar fi trebuit să-și schimbe răutatea lor. Dar n-au făcut asta, ci au plăsmuit o învățătură rea, plină de mii și mii de rele, învățătura despre soartă.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 186)

„Nu este, într-adevăr, preaiubite, învățătură mai rea și mai plină de puroi de nevindecă ca învățătura despre soartă, despre ursită. Nu numai că pune în sufletul celor rătăciți de această credință (în soartă) o învățătură hulitoare, necredincioasă și pierzătoare, ci le și înduplecă să grăiască despre Dumnezeu cele care nici despre demoni nu s-ar putea spune; mai tulbură și viața noastră și umple totul de neliniște și de multă frământare. Învățătura despre soartă surpă, distruge și arată ca de prisos tot ce ne-a fost dat de Dumnezeu și de fire, prin prooroci și prin sfinți, spre învățătura și spre îndreptarea noastră. Învățătura despre soartă face ceea ce ar face de pildă un om bolnav care ar avea nevoie de doctorii, dar care nu s-ar lăsa convins să folosească leacurile făcute de doctorii ce stau în jurul lui și nici n-ar vrea să scape de boală, ci ar sta nepăsător și trândav, așteptând o ticăloasă moarte. Învățătura despre soartă nu ne învață oare tot aceleași? Să nu dea nimeni un sfat folositor, să nu asculte nimeni sfatul altuia! În zadar sunt legile și judecătorii! În zadar amenințările și sfaturile! În zadar frica de pedeapsă, în zadar pentru cei buni cinstirile, premiile și răsplățile! Nici dacă te străduiești n-ai vreun folos, nici dacă te trândăvești nu ești păgubit. Omul, când e copil, să nu se ducă la școală, când e bărbat, să nu asculte de legi, să nu ia aminte la sfaturi și îndemnuri de folos. Ce poate să aducă munca și osteneala? Ca o corabie fără leș, fără corăbieri și fără căpitan, care a dat cârma minții furiei furtunii, așa să umble omul!” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul V, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 190-191)

„Dacă trebuie neapărat să se întâmple fiecăruia după cum îi e scris, și celor ce trudes, și celor ce dorm, atunci lucrătorul pământului să nu mai înjuge boii, să nu mai scoată plugul, să

nu mai taie brazda, să nu mai arunce sămânța, să nu mai aștepte timpul potrivit al anului, să nu mai îndure frigul, ploaia ce nu conținește, greutatea și ostenețile anotimpurilor, să nu mai ascuță seceră, să nu mai secere holdele, să nu mai bată grâul, să nu mai sădească, să nu mai cultive plante! Într-un cuvânt, să lase deoparte toată grija lucrării pământului, să stea acasă și să doarmă tot timpul. Și, negreșit, dacă îi e scris și-i ursorit spre bine, bunătățile îi vor veni de la sine în casă. Iar dacă ursitoarea Cloto l-a ursit astfel, de s-ar istovi muncind, ostenețile și sudorile lui îi vor fără de folos. De credeți, într-adevăr, în soartă, pentru ce nu sfătuiți lumea să facă așa? Pentru ce nu-i dați sfatul acesta, ca să învățați din fapte binele soartei? Vrei să-mi arăți ce-ai primit de la soartă? Pune capăt lucrării pământului, desființează navigația, distruge toate meseriile; să nu mai lucreze nici un meșteșugar, nici zidarul, nici fierarul, nici țesătorul, nici un altul care cu meseria lui întreține viața noastră, și atunci vei vedea bine care sunt răsplățile sorții, atunci vei simți într-adevăr, atunci vei vedea ce preț are scrisul sorții!” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul V, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 192)

„Dacă soarta face pe oameni răi și buni, pentru ce sfătuiești pe copilul tău, pentru ce-l îndemni? Toate-s de prisos și în zadar! Dacă soarta face bogați și săraci, nu-ți mai trimite copilul la învățătură, nu-i mai da bani, nu mai face nimic din cele ce-i pot înmulți averea!, ci lasă în seama sorții viitorul lui. Dar n-ai să vrei! Iată, pentru ce în lucrurile mici n-ai încredere în puterea sorții, iar în cele mari te încrezi? Dacă este într-adevăr soartă, lasă-ți copilul să se întâlnească și cu oameni răi și să se vatăme cu stricații! Dacă e sortit și ursorit să fie bun, îți va fi bun copilul!” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul V, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 192)

„Iată dar că învățătura despre soartă n-a fost născocită din altă pricină decât din trândăvie, din nepăsare, din dorința de a scăpa de ostenețile pentru virtute. Dacă este soartă, nu este judecată; dacă este soartă, nu este credință; dacă este soartă, nu este Dumnezeu; dacă este soartă, nu este virtute, nu este păcat; dacă este soartă, muncim în zadar. Nu este laudă, nu este blam, nu este respect, nu este rușine, nu sunt legi, nu sunt tribunale.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul V, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 194-195)

„Cei care flecăresc despre soartă, și pun la îndoială învățătura mântuitoare despre înviere, au căzut în această prăpastie a necredinței din pricina cugetului lor rău și a faptelor lor păcătoase. Și după cum bolnavii de friguri, în dorința de a scăpa de fierbințeală, se aruncă adesea în apă rece, ușurându-și boala pentru scurtă vreme, dar mai târziu își aprind și mai amarnic flacăra, tot așa și cei cu conștiința rea: căutând să găsească o ușurare cugetului lor și nevoind să-și spele păcatele prin pocăință, cred în tirania sorții și nu mai cred în înviere. Cu astfel de gânduri netrebnice își ușurează aici, pentru scurtă vreme, cugetul; dar își aprind și mai tare flacăra gheenei, pentru că ajung și mai păcătoși; iar când vor pleca dincolo, vor vedea că sunt pedepsiți pentru fiecare păcat.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 279)

DEZNĂDEJDEA (- bucuria diavolilor)

„Nici o armă a diavolului nu-i atât de tare ca deznădejdea. Diavolul nu se bucură atâta când păcătuim, cât e bucură când deznădăjduim.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia întâi, p. 14)

„Nici o săgeată a Satanei nu este așa de tare și primejdioasă ca deznădăjduirea, și când noi deznădăjduim, îi facem chiar mai multă bucurie decât când păcătuim.” (*Cuvânt la Duminica Fiului Risipitor*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, p. 13)

„Nici o armă nu este mai eficientă în mâna diavolului ca deznădejdea. Tocmai de aceea el nu este atât de mulțumit când păcătuim, ca atunci când deznădăjduim.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 340)

DEZNĂDEJDEA (nașterea ei)

„Care este rădăcina și mama deznădejdiei? Trândăvia! Dar mai bine n-am numi-o numai rădăcină, ci și hrănitoare și mamă. După cum putreziciunea dă naștere moliilor în lână, iar moliile, la rândul lor, măresc putreziciunea, tot astfel și aici, trândăvia dă naștere deznădejdiei, și la rândul ei, deznădejdea hrănește trândăvia; făcând acest schimb blestemat între ele, măresc puterea de distrugere, dacă vei stăvili și vei tăia pe una din ele, vei putea cu ușurință să birui și pe cealaltă. Niciodată omul harnic nu va cădea în deznădejde, și nici cel care are bune nădejdi de mântuire și nu dezamăgește nu va putea cădea în trândăvie. Desfă această cârdășie și sfărâmă jugul, adică gândul cel cu multe fețe și împovărător. Gândul care unește deznădejdea cu trândăvia nu este de un singur fel, ci are mai multe și felurite fețe. Care este acest gând? De pildă: un om care s-a pocăit săvârșește multe și mari fapte de virtute; între timp poate să păcătuiască iarăși în așa fel, încât păcatul său să atârne tot atât de greu ca și faptele lui bune; un asemenea gând mai cu seamă este îndestulător să-l ducă la deznădejde, gândindu-se că a dăruit tot ce a clădit și că s-a ostenit în zadar și fără nici un folos cu săvârșirea acelor fapte bune care. Trebuie să îndepărtăm din mintea noastră această idee și să ne gândim la aceea că, dacă n-am fi ajuns să săvârșim fapte bune care să atârne tot atât de greu ca și păcatele făcute mai târziu, nimic nu ne-ar fi împiedicat să ne înecăm cu desăvârșire.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 19, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 372-373)

DEZNĂDEJDEA (gravitatea)

„Nimic nu este mai rău ca și un om în deznădejde.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LV, 2, p. 272)

DEZNĂDEJDEA (urmările pierzătoare ale deznădejdiei)

„Deznădăjduirea ne împiedică de a ne scula din căderea în păcate, (...) nu ne lasă a ne elibera de relele de sub care noi suspinăm, (...) deznădăjduirea ne aruncă în beznă răutății. Dacă noi însă nu deznădăjduim, putem curând să scăpăm de această beznă.” (*Cuvânt la Duminica Fiului Risipitor*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 11)

„Deznădejdea nu are numai răul că ne închide porțile cetății cerești, nu numai că ne face mai trândavi și mai disprețuitori, dar are și răul că sădește în sufletul nostru mândrie nebunească. Diavolul a ajuns așa cum a ajuns din pricina deznădejdiei; mai întâi și-a pierdut orice deznădejde; în urma, din deznădejde a căzut în mândrie. Un suflet care și-a pierdut odată nădejdea mântuirii lui nu-și mai dă seama cum se prăbușește; vorbește și lucrează după bunul plac și fără judecată împotriva propriei sale mântuirii. După cum nebunii, o dată ce și-au pierdut mințile, nu se mai tem și nu se mai rușinează de nimic, ci săvârșesc fără frică cele mai nesăbuite fapte, se aruncă în foc, în apă sau în prăpastie. Tot astfel și cei stăpâniți de nebunia deznădejdiei nu mai pot fi opriți; săvârșesc tot felul de păcate, iar dacă nu vine moartea să-i împiedice de la nebunia și furia lor, își pricinuesc o mulțime de rele.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 16, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 364)

DEZNĂDEJDEA (de pe urma păcatelor – remedii)

„Că nu ne pierde atât de mult păcatul cât deznădejdea. Dacă cel care a făcut un păcat se trezește, își îndreaptă prin pocăință repede păcatul săvârșit; dar cel care se deznădăjduiește și nu se pocăiește nu se îndreaptă, pentru că n-a folosit leacurile pocăinței.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 970)

„Iar cei ce avem un suflet murdar, să nu deznădăjduim, după cum și zice: *De vor fi păcatele voastre cum e cârmăzul, ca zăpada le voi albi, și de vor fi ca purpura, ca lâna albă le voi face* (Isaia 1, 18). Când Dumnezeu făgăduiește ceva, tu nu te îndoie deloc, ci fă toate acelea prin care ai putea apuca și atrage la sine-ți acele făgăduințe.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVIII, p. 365)

„Iubiților, să nu deznădăjduim, ci chiar bârfitor de ai fi, sau lacom, sau orice, tu cugetă la Pavel, care mai înainte a fost hulitor, prigonitor, batjocoritor și, în sfârșit, cel întâi între păcătoși, și cum cu toate acestea, deodată s-a ridicat până la cea mai înaltă virtute și cele dinainte nu i-au fost lui nici o piedică – deși, de altfel, nimeni nu a fost stăpânit de atâta înverșunare răutăcioasă ca dânsul, care a dus un război înverșunat asupra Bisericii. Căci și-ar fi dat atunci până și sufletul pentru nimicirea Bisericii și era amărât până în suflet că nu avea mai multe mâini spre a prinde cu toate pe Ștefan¹⁸⁸. Și cu toate acestea, a găsit el mijlocul de a-l prinde cu mai multe mâini, adică cu acele ale mărturiilor mincinoase, ale căror haine le ținea el. Dar apoi când intra prin casele Creștinilor, alerga ca o fiară sălbatică, târând după dânsul pe bărbați și pe femei și băgând în toți groaza și tulburarea și mii de alte rele. Atât de înfricoșat era, încât apostolii, chiar și după prefacerea lui și intrarea în Creștinism, nu îndrăzneau a se apropia de el. Și cu toate acestea, după atâtea rele, s-a făcut așa precum a fost după aceea! Nimic cred că nu mai trebuie a spune.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXII, pp. 231-232)

„Știind dar că Dumnezeu nu numai că nu-și întoarce fața de la cei ce se întorc la El, ci că-i primește tot așa de bine ca și pe cei virtuoși, că nu numai că nu-i pedepsește, ci că merge în căutarea celor rătăciți și că Se bucură de găsirea acestora mai mult decât de cei care nu s-au rătăcit, să nu deznădăjduim când ne simțim încărcăți de păcate.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia întâi, p. 24)

„Să nu deznădăjduim, ci să avem bune nădejdi în Stăpânul nostru, gândindu-ne la noianul bunătății Lui.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia întâi, p. 25)

„- Dar pentru ce ai dat ninivitenilor un răgaz așa de scurt? (trei zile)

- Ca să afli și virtutea barbarilor, adică a ninivitenilor, care au putut, în trei zile, să pună capăt unei urgii atât de mari venite asupra-le din pricina păcatelor lor, dar ca să te și minunezi de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, Care s-a mulțumit cu o pocăință de trei zile pentru un noian atât de mare de păcate și, în sfârșit, ca tu să nu cazi în deznădejde, chiar de-ai păcătuit de mii de ori. După cum cel cu suflet trândav și nepăsător nu face mare lucru chiar dacă ar avea mult timp de pocăință și nici nu se împacă cu Dumnezeu, din pricina trândăviei lui, tot așa cel cu minte trează și cu râvnă clocotitoare, cel ce se pocăiește cu mult zel poate șterge într-o clipită păcatele a ani întregi. Nu s-a lepădat Petru de trei ori? Nu cu jurământ, a treia oară? Nu s-a temut el de cuvintele unei slujnice de rând? Și ce s-a întâmplat? A avut nevoie de mulți ani pentru pocăință? Deloc, ci în aceeași noapte a și alunecat și s-a ridicat; a primit și lovitura, și primit și leacul; s-a și îmbolnăvit, și s-a și vindecat!” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a cincea, pp. 82-83)

¹⁸⁸ A se vedea cap. 6 și 7 din Faptele Apostolilor.

„Auzi-le pe acestea, iubite, și să nu deznădăjduiești niciodată. Gândește-te la măreția nespusă a iubirii de oameni a lui Dumnezeu și grăbește-te de-ți șterge păcatele. Dacă tâlharul, pe cruce fiind a fost învrednicit de o atât de largă dărnicie din partea lui Dumnezeu, cu mult mai mult ne va învrednici pe noi iubirea Lui de oameni, de voim să ne mărturisim păcatele noastre.” (*Omilia a II-a la Cruce și la tâlhar*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 108)

„Când vezi că oameni atât de mari au păcătuit, dar au avut parte de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, pentru că nu s-au deznădăjduit, să ai și tu mai mare nădejde de mântuire, dacă păcătuiești.” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 553-554)

„Atunci când păcătuiești să nu pierdeți nădejdea mântuirii, știind că și dreptii au păcătuit, dar prin pocăință nu și-au micșorat deloc cinstea lor.” (*Cuvânt la Petru Apostolul și Ilie Proorocul*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 558)

„Dacă L-ai supărat cu păcatele tale, nu deznădăjdui. Atunci când superi un om, dar imediat după aceea te duci și dimineața și la amiază și seara la el și îi ceri iertare, nu-i vei muia, oare, inima? Cu atât mai mult vei muia inima lui Dumnezeu, Care nu cunoaște răutate, dacă dimineața, la amiază și seara și în fiecare ceas Îi vei cere să Se milostivească asupra ta.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 189)

DEZNĂDEJDEA (să nu deznădăjduim de mântuirea noastră)

„Nu numai că l-a băgat pe tâlhar în rai, ci l-a băgat înainte de întreaga lume și înainte de Apostoli, ca, văzând pe cel plin de răutăți fără număr cum petrece în curțile împărătești, nimeni dintre cei de mai apoi să nu deznădăjduiască de intrarea în rai, nici să nu dispere de mântuirea sa.

Dar să vedem dacă nu cumva tâlharul a arătat și ostenele, și isprăvi, și roade. Nici asta nu se poate spune: ci pe temeiul unui cuvântel, pe temeiul credinței singure a ajuns dintr-un salt în rai, ca să înveți că nu atât înțelepciunea lui a făcut totul, cât iubirea de oameni a Stăpânului. Că ce a zis tâlharul? Ce a făcut? A postit? A plâns? Și-a frânt inima? A vădit pocăință vreme îndelungată? Nicidecum: ci chiar pe cruce, după ce a primit osândă de la oameni, s-a învrednicit de mântuire.

Vezi ce repeziciune? De pe cruce în cer, de la osândă la mântuire. Care sunt, dar, cuvintele acelea? Ce putere au de i-au adus tâlharului asemenea bunătăți? *Pomenește-mă întru împărăția Ta*. Și ce dacă? A cerut să primească bunătăți, n-a arătat osârdia cea prin fapte. Dar Cel Ce cunoștea inima lui n-a luat aminte la cuvinte, ci la așezarea cugetului - că cei ce se bucuraseră de învățături proorocești, cei ce văzuseră semne, cei ce priviseră minuni ziceau despre Hristos că *are drac* (In., 7, 20; 8, 48, 52) și *rătăcește mulțimea* (In., 7, 12); iar tâlharul, care nu auzise pe prooroci și nu văzuse minuni, văzându-L pironit pe cruce n-a luat aminte la necinste, nici nu a căutat la lipsa de slavă, ci, căutând la Dumnezeirea Lui, a zis: *Pomenește-mă întru Împărăția Ta*.

Iată un lucru nou și nemaipomenit. Vezi cruce, și pomenești de împărăție? Ce lucru vrednic de împărăție ai văzut? Un om răstignit, bătut, batjocorit, defăimat, scuipat, biciuit: astea sunt lucruri vrednice de împărăție, spune-mi? Vezi tu, el privea cu ochii credinței și nu se uita la cele văzute: drept aceea, nici Dumnezeu nu S-a uitat doar la vorbe, ci precum tâlharul căutase la Dumnezeire, așa și El a privit în inima tâlharului și a zis: *Astăzi vei fi cu Mine în rai*.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, pp. 96-98)

„Vina noastră cea mai mare este că noi deznădăjduim de mântuirea noastră, pe când diavolul nu pierde niciodată nădejdea pieirii noastre”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 417)

„Chiar de nu ai fi cel mai vrednic, totuși să nu te deznădăjduiești, căci ai drept cel mai mare apărător al tău dragostea Celui ce te judecă!” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 155)

„Cel care-și pierde nădejdea, chiar dacă de-ar avea tărie și râvnă destulă, în zadar le are. Cum va putea face vreo faptă bună, mai mică sau mai mare, o dată ce și-a închis ușa pocăinței, o dată ce și-a astupat intrarea în arenă și a rămas afară? Aste e pricina pentru care diavolul viclean uneltește totul ca să sădească în noi gândul deznădejdiei. Când a reușit, nu-i mai trebuie sudori și osteneți ca să ne biruiască. De ce să-i trebuiască, de vreme ce căzuții, cei de jos, nici nu vor să i se împotrivescă? Omul care poate scăpa de lațul deznădejdiei își recapătă tăria și nu încetează de a se lupta cu diavolul până la ultima suflare; chiar dacă ar cădea în mii de păcate, se scoală din nou și taie pe vrăjmaș. Dar cel ce rămâne înlănțuit cu gândul deznădejdiei, cel căruia i-a slăbit tăria, cum va putea să i se împotrivescă, cum va putea să biruie pe diavol, când o ia la fugă îndată ce îl vede?” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 327)

„Să nu-mi spui mie că se pot ridica de jos numai cei ce au greșit puțin! Poate să fie unul plin de toată răutatea, să fi săvârșit tot felul de păcate ce ar trebui să-i închidă împărăția cea de sus. Mai mult! Să fie nu un necredincios, ci un credincios, unul dintre cei ce mai înainte bineplăceau lui Dumnezeu, dar care mai pe urmă a ajuns desfrânat, ticălos, afemeiat, hoț, bețiv, sodomit și hulitor, unul care să fi săvârșit și alte păcate la fel ca acestea! Nici unui ca acesta nu-i este îngăduit să cadă în deznădejde, chiar de ar fi ajuns la adânci bătrâneți încărcat cu păcate așa de mari și de grele. Dacă mânia lui Dumnezeu ar fi pătimășă, da, atunci ar fi drept să cadă în deznădejde, căci n-ar putea stinge flacăra aprinsă de-atât de mari păcate! Dar când Dumnezeu este lipsit de patimă, și când pedepsește, și când osândește, și pentru că nu osândește cu mânie, ci cu multă grijă și cu multă bunătate, atunci se cuvine să avem mare îndrăznire și încredere tare în puterea pocăinței.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 327-328)

„Atât este de mare dragostea de oameni a lui Dumnezeu. Niciodată Dumnezeu nu-Și întoarce fața de la o pocăință făcută din inima curată. Chiar de-ai ajunge un mare păcătos, dar ai vrea să te întorci iar pe calea virtuții, Hristos te primește, te trage lângă El, și face totul ca să te aducă la starea cea dintâi.

Dar iubirea de oameni a lui Dumnezeu e încă și mai mare. Chiar de n-ai arătat deplină pocăință, totuși Hristos nu respinge nici o pocăință scurtă și puțină, ci-i dă și ei răsplată. Asta se vede din cele spuse de profetul Isaia poporului iudeu: *Din pricina păcatului l-am întristat puțin; l-am bătut, Mi-am întors de la el fața; iată că s-a întristat și a umblat mâhnit; atunci l-am vindecat și l-am mângâiat* (Isaia 57, 17-18).

Să ne dea mărturie Ahab, împăratul cel lipsit cu totul de credință, împins la păcat de femeia sa (III Regi 21, 1-15)! Numai pentru că a plâns, pentru că s-a îmbrăcat cu sac și și-a osândit păcatul, a atras atât de mult pe Dumnezeu spre milă, că a scăpat de toate nenorocirile ce-l amenințau. Dumnezeu îi spune lui Ilie: *Ai văzut cum s-a smerit Ahab în fața Mea? Nu voi aduce nenorocire în zilele lui, pentru că a plâns în fața Mea* (III Regi 21, 29).

Să-ți mai dau o pildă: pe Manase. Pe toți i-a întrecut în nebunie și în tiranie. A înlăturat slujirea și închinarea lui Dumnezeu făcută după lege, a închis templul, a făcut să înflorească rătăcirea idolească și a ajuns mai nelegiuit decât toți împărații de dinaintea lui (II Par. 33, 1-9). Dar mai târziu, când s-a pocăit (II Par., 33, 12), Dumnezeu l-a așezat între prietenii Săi (II Par., 33, 13). Dar Manase s-ar fi uitat la mărirea nelegiuirii lui, dacă și-ar fi pierdut nădejdea că se mai poate întoarce și schimba, ar fi pierdut toate bunătățile dobândite mai târziu. Așa însă, în loc să se uite la grozăvia păcatelor lui, s-a uitat la noianul milei lui Dumnezeu. Și, rupând legăturile diavolului, s-a ridicat, a luptat și a săvârșit drumul cel bun.

Dar nu numai prin cele întâmplate acestor împărați Dumnezeu ne curmă gândul deznădejdiei, ci și prin cuvintele spuse de profet: *Azi, de-Mi vei auzi glasul, să nu vă învățoșați inimile voastre, ca în vremea răzvrătirii* (Ps., 94, 8-9). Cuvântul *azi* se poate spune pentru toată viața, iar dacă vrei, chiar pentru bătrânețe.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 332-334)

„Că deși ne vom pogori chiar în prăpăstiile răutății, este cu putință să ne ridicăm și să ne îndreptăm, lepădând toată răutatea.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 141)

DEZNĂDEJDEA (vindecarea de deznădejde)

„Și cu toate acestea, când vedem pe Dumnezeu rugându-se, și oamenii rugându-se pentru oameni în locul lui Hristos, noi nu înțelegem de aici nimic înjositor și nedemn de acea mărire și splendoare, ci un singur lucru desprindem de aici: întinderea și mărimea dragostei Lui.

Dacă și Duhul se roagă cu suspine negrăite; dacă și Hristos a murit pentru noi, și se și roagă pentru noi; dacă și Tatăl n-a cruțat chiar pe Fiul Său pentru tine, și te-a ales și te-a îndreptat, apoi de ce te mai sfiești? De ce tremuri, dacă te bucuri de o astfel de dragoste și de o astfel de îngrijire?” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, p. 295)

„Niciodată să nu disprețuim pe cele mici, ca nu cumva să nu cădem în cele mari; dar dacă cumva le-am disprețuit și la urmă am ajunge la fundul tuturor relelor, nici atunci să nu ne deznădăjduim, ca nu cumva să cădem în buimăceală, căci din adâncimea aceea a relelor este foarte greu de a ieși cel care nu priveghează, nu numai din pricina adâncimii, ci și din pricina așezării ei. În adevăr, iubiților, că păcatul este o adâncime mare, și afundând pe cineva acolo îl sfârâmă. Și după cum cei ce cad într-un puț nu pot cu lesnire a ieși, ci au trebuință de alții cari să-i scoată de acolo, tot așa și cei ce au venit întru adâncul păcatelor. Să coborâm deci funii către aceștia, și-i vom scoate afară; sau mai bine zis, nu numai pe aceia a-i ridica, ci chiar și pe noi înșine, și să ne ridicăm nu numai pe atâta pe cât ne-am pogorât, ci mult mai mult, de vom voi. Pentru că și Dumnezeu ajută, că nu voiește moartea păcătosului, ci *să se întoarcă și să fie viu* (Iez. 18, 23). Deci nimenea deznădăjduiască, nimenea pătimească patima celor necinstitori, fiindcă al acelora este păcatul acesta. *Când vine necinstitorul întru adâncul răutăților, defaimă și nu bagă samă* (Pilde 18, 3), zice. Pentru aceea, nu mulțimea păcatelor aduce deznădăjduirea, ci socotința celui necinstitor. Chiar de ai întrece toată răutatea, zi către tine: Iubitor de oameni este Dumnezeu și dorește mântuirea noastră, după cum și zice: *Că de vor fi păcatele voastre ca mohorâciunea, ca zăpada le voi albi* (Is. 1, 18), și apoi îndată fugi de păcat.

Deci să nu deznădăjduim, fiindcă nu a cădea este atât de cumplit, pe cât a zăcea jos după ce am căzut; nici a se răni este atât de greu, pe cât a nu te căuta, rănit fiind. *Cine se va putea lăuda că are inimă curată, zice, sau cine va cuteza a zice că este fără păcat?* (Pilde 20, 9). Acestea zic nu ca să vă fac pe voi mai leneși, ci ca să vă împiedec a cădea în deznădăjduire.

Voiești poate a afla cât de bun este Stăpânul nostru? Ascultă. S-a suit la biserică vameșul acela încărcat de păcate, și zicând: *Dumnezeule, milostiv fii mie, păcătosului* (Lc. 18, 13), iată că s-a întors la casa sa îndreptat numai cu aceste cuvinte. Încă și prin Prorocul zice Dumnezeu: *Pentru păcat, puțin am întristat pre el, și am văzut că s-a întristat și a umblat posomorât, și am vindecat căile lui* (Is. 57, 17-18). Ce poate fi întocmai cu această iubire de oameni? *Ca să nu mai fie posomorât, zice, i-am iertat păcatele și l-am vindecat.*” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VIII, pp. 86-87)

„Satana a fost la început un înger bun, dar fiindcă din capul locului a fost ușuratic la minte și apoi a fost deznădăjduit, de aceea a căzut așa de adânc, încât niciodată nu se va mai scula. Cum că el la început a fost un înger bun, învățăm din cuvintele Sfintei Scripturi, unde se zice: *Văzut-am pe Satana ca un fulger din cer căzând* (Lc. 10, 18). Această asemănare cu fulgerul ne arată atât strălucirea cea dinainte a Satanei, cât și repeziciunea căderii sale. Pavel a fost la început un hulitor al lui Iisus Hristos, prigonitor și vrăjmaș al credincioșilor. Dar pentru că nu a deznădăjduit după ce a cunoscut rătăcirea sa cea grozavă, de aceea el s-a făcut asemenea îngerilor. Iuda dimpotrivă, dintru început a fost Apostol, dar pentru că era ușuratic la minte, s-a lăsat smintit de păcat, și s-a făcut vânzător al Domnului. Însă tâlharul cel de pe cruce, măcar că săvârșise așa de multe păcate, nu a deznădăjduit și de aceea a intrat în rai. Fariseul, ușuratic fiind la minte, s-a bizuit prea mult pe faptele sale cele bune, și de aceea a căzut în pieire; vameșul, dimpotrivă, nu a deznădăjduit, și de aceea s-a înălțat așa, întrecându-i pe alții.

Trebuie oare să vă mai arăt că aceasta s-a întâmplat și unei cetăți întregi? Toată cetatea cea mare Ninive s-a mântuit, pentru că nu a deznădăjduit, măcar că hotărârea cea dumnezeiască îi luase toată nădejdea. Adică proorocul nu zisese: *Dacă vă veți pocăi, vă veți mântui*; ci el zisese de-a dreptul: *Încă 40 de zile și Ninive se va prăpădi* (Iona 3, 4). Însă cu toate că Dumnezeu îi amenințase, cu toate că proorocul le vestise aceasta, iar cuvintele lui nu cuprindeau nici amânare, nici condiții, ei totuși nu au deznădăjduit, nu au părăsit încrederea. Dumnezeu nu le pusese condiții, iar proorocul nu le zisese: *Dacă vă veți pocăi, vă veți mântui*; și el n-a făcut aceasta pentru ca și noi, când auzim asemenea hotărâre a lui Dumnezeu, să nu ne îndoim și să nu părăsim nădejdea, ci să privim la exemplul Ninivei.” (*Cuvânt la Duminica Fiului Risipitor*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 11-13)

„...să nu deznădăjduim, ci să avem nădejde tare la Dumnezeu, să gândim la noianul cel nemăsurat al harului Său și al iubirii de oameni, să ne scăpăm de conștiința cea rea și, cu toată râvna și osârdia, să ne sânguim la fapta cea bună, făcând pocăință sinceră și serioasă.” (*Cuvânt la Duminica Fiului Risipitor*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 17)

„...să cunoști fapta cea bună a ninivitenilor, care în așa de puține zile s-au pocăit de așa de multe păcate și le-au stârpit. Totodată, trebuie să te minunezi de îndurarea lui Dumnezeu, căreia i-a fost de ajuns o pocăință atât de scurtă pentru atât de multe păcate; de aceea tu nu trebuie să cazi în deznădăjduire, măcar de ai fi săvârșit mii de păcate.” (*Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de brânză*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 29)

„Nu deznădăjdui deci, iubitul meu prieten, de schimbarea ta în bine! Dacă diavolul a avut atâta putere, încât să te coboare din piscul acela, de pe culmile virtuții, la cel mai rușinos păcat, apoi, cu mult mai mult, Dumnezeu va putea să se tragă iarăși la îndrăzneala cea dintâi. Mai mult! Va putea să te facă și mai fericit decât erai înainte. Numai să nu te simți desăvârșit căzut, să nu-ți tai bunele nădejdi și nici să nu faci ce fac cei lipsiți de credință. Da, nu mulțimea de păcate ne duce de obicei la deznădejde, ci lipsa credinței din suflet. Din pricina asta Solomon n-a spus: tot omul care ajunge în adâncul păcatelor se deznădăjduiește, ci: *Cel lipsit de credință de deznădăjduiește* (Pilde 18, 3). Numai cel lipsit de credință își pierde nădejdea când ajung în adâncul păcatelor. Necredința nu-i lasă să se uite în sus la Dumnezeu și să se întoarcă acolo de unde au căzut.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 323-324)

„... vicleanul când simte că sufletul ne este îngreuiat de conștiința faptelor noastre rele, atunci mai vine și el și ne atacă prin gândul deznădejdiei, care este mai greu decât plumbul. Dacă începem să deznădăjduim, deznădejdea ne strivește îndată sub povara ei; că, desprinși de lanțul nădejdiei, cădem în adâncul relelor...” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 325)

„Nu-i lucru cumplit să cazi, cumplit lucru e să rămâi jos, să nu te mai ridici, să nu mai ai voință, să fii slăbănog și să-ți ascunzi slăbiciunea voii cu gândul deznădejdiei. Pe unii ca aceștia îi mustră și profetul: *Au doară cel care cade nu se mai ridică și cel ce se abate nu se mai întoarce?* (Ier., 8, 4). Dacă m-ai întreba cine sunt oamenii care au căzut din nou după ce căzuseră, îți voi răspunde: toate cuvintele acestea despre ei s-au spus.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 6-7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 334)

„Oaia, care s-a despărțit de turmă, de cele nouăzeci și nouă, și a fost adusă iar în staul (Matei 18, 12-13), ne arată tocmai căderea și întoarcerea celor credincioși. Și oaia nu era din altă turmă, ci din numărul mioarelor turmei, mai înainte păstorul o păștea; și s-a rătăcit cu rătăcire mare! S-a rătăcit în munți, în văgăuni, adică pe o cale depărtată, depărtată mult de calea cea dreaptă. A lăsat-o oare păstorul rătăcită? Deloc! A adus-o în staul din nou! N-a izgonit-o, n-a bătut-o; dimpotrivă a adus-o pe umeri. După cum doctorii cei iscușiți îngrijesc cu luare-aminte pe cei ce zac de o boală veche, și-i vindecă nu numai cu doctorii, ci uneori și din purtarea lor frumoasă cu bolnavii. Tot așa și Dumnezeu nu-i aduce la virtute cu asprime mare pe cei căzuți în cumplită slăbiciune sufletească, ci cu blândețe și încetul cu încetul; îi sprijină necontenit, ca stricăciunea să nu li se mărească, și rătăcirea să nu ajungă mai cumplită.

Asta o vedem nu numai în pilda oii celei pierdute, ci și în pilda fiului risipitor (Luca 15, 11-32). Acesta nu era un străin; era fiu și fratele fiului care-și îndeplinea cu grijă toate îndatoririle de fiu. N-a căzut într-un păcat obișnuit, ci, am putea spune, în adâncuri de păcate: din bogat, liber și de bun neam a ajuns mai ticălos ca slugile, străinii și năimiții. Și totuși s-a întors la starea cea dintâi și și-a căpătat slava cea mai înainte. Dacă și-ar fi pierdut nădejdea că mai poate trăi, dacă și-ar fi pierdut curajul din pricina celor întâmplare, dacă ar fi rămas în pământ străin, n-ar fi dobândit ce a și dobândit, ci, sleit de foame, ar fi murit de cea mai ticăloasă moarte. Dar pentru că s-a pocăit și n-a deznădăjduit, din o ticăloșie atât de mare ajunge din nou la strălucirea lui de altădată: cea mai frumoasă haină o pune pe el și se bucură de daruri mai mari decât fratele care nu a căzut niciodată. *Iată de atâția ani îți slujesc*, a zis fratele cel mare, *și niciodată n-am călcat porunca ta; și mie niciodată nu mi-ai dat măcar un ied ca să mă veselesc cu prietenii mei. Dar când a venit acest fiu al tău, care și-a mâncat averea cu desfrânatele, i-ai înjunghiat vițelul cel gras!* (Luca 15, 29-30). Atât de mare este puterea pocăinței!

Având dar atâtea pilde, să nu rămânem în păcate, nici să pierdem nădejdea putinței unei împăcări cu Dumnezeu! Să facem și noi ca fiul cel risipitor: *Voi merge la Tatăl meu!* (Luca 15, 18), și să ne apropiem de Dumnezeu! Dumnezeu niciodată nu ne îndepărtează; noi ne depărtăm de El. *Eu sunt Dumnezeu Care este aproape, zice Domnul, și nu Dumnezeu care este depărtat* (Ier., 23, 23). Iar printr-un alt profet, ne ține iarăși de rău, zicându-ne: *Oare nu păcatele voastre stau între voi și mine?* (Is., 59, 2). Deci, dacă păcatele sunt acelea care ne depărtează de Dumnezeu, să ridicăm această stavilă cumplită! Atunci nimic nu ne va mai împiedica să fim aproape de Dumnezeu.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 7-8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 334-336)

„În Corint era un bărbat cu vază; acesta săvârșise un păcat atât de mare cât nici între păgâni nu se mai pomenea (I Cor., 5, 1). Era credincios, era de-ai lui Hristos; unii spun că era chiar cleric. Și ce? L-a tăiat oare Pavel din numărul celor care aveau să se mântuiască? Deloc! Ba, tocmai Pavel învinuiește cumplit pe corinteni că nu l-au adus la pocăință. Și voind să ne arate că nu este păcat care să nu poată fi iertat, vorbește iarăși despre cel ce păcătuisese mai greu decât păgânii: *Dați pe unul ca acesta satanei, spre pieirea trupului său, ca duhul lui să i se mântuiască în ziua Domnului Iisus Hristos* (I Cor., 5, 5). Așa le grăia Pavel înainte de a se pocăi acela. Dar după ce s-a pocăit, Apostolul le spune: *Destul este pentru unul ca acesta de*

la cei mai mulți (II Cor., 2, 6). Și le scria să mângâie din nou, să-i primească pocăința, ca să nu-i înghită satana cu lăcomia sa (II Cor., 2, 11).

La fel, cu galatenii. Întreg poporul galatean, după ce crezuse, după ce făcuse minuni, după ce îndurase o mulțime de încercări pentru credința lui Hristos, a căzut, dar s-a sculat din nou.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 336-337)

„Tâlharul de pe cruce, cu toate că a făcut, atâtea răutăți, nu a deznădăjduit și, astfel, a intrat primul în rai.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 339)

„Cu toate că hotărârea lui Dumnezeu era: *Patruzeci de zile mai sunt, și Ninive va fi distrusă!* (Iona 3, 4), oamenii nu și-au pierdut nădejdea și îndrăzneala. Și aceasta, cu toate că Dumnezeu nu le-a spus că se vor mântui dacă se pocăiesc. Să luăm și noi exemplul de la acești oameni, și chiar și atunci când auzim de la Dumnezeu cuvinte de osândă, să nu ne pierdem nădejdea, ci să ne pocăim.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 340)

„Știind că Părintele ceresc, Care este Păstorul cel bun, nu numai că nu ne disprețuiește când ne întoarcem la El, dar ne primește înapoi cu multă dragoste – cu mai multă dragoste decât cea pe care o arată oamenilor sporiți în virtute –, știind nu numai că nu-i pedepsește pe cei răătăciți, dar Se duce chiar să-i caute, ca să-i aducă din nou în turmă și Se bucură mai mult pentru ei decât pentru cei drepti, atunci când suntem căzuți în păcat, nu trebuie să deznădăjduim, după cum atunci când facem vreun lucru, bun, nu trebuie să aveam o prea mare îndrăzneală.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 345-346)

„Cel care are în inima sa dragostea pentru cele înalte și se hrănește cu nădejdea bunătăților veșnice nu este răpus de nici o încercare și de nici o supărare din această viață.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 370)

„Învierea viitoare oprește pe toate buzele învinuirea hulitoare, și în orice suflet deznădejdea și dezolarea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 145)

DEZNĂDEJDEA (și nepăsarea)

„În viața creștinului, deznădejdea și nepăsarea sunt distrugătoare. Pe cel care a căzut în păcat, deznădejdea nu-l lasă să se ridice, iar pe cel care este în picioare, nepăsarea îl face să cadă. Deznădejdea îl lipsește pe om de bunătățile pe care le-a dobândit, iar nepăsarea nu-l lasă să scape de relele care îl apasă. Nepăsarea îl coboară din ceruri, pe când deznădejdea îl coboară de tot în prăpastia răutății. Iată cât de mare este puterea celor două patimi.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 339)

DIAVOLUL (- răul dus la extrem)

„Rău este diavolul, o mărturisesc și eu; dar rău luiși, nu nouă, dacă priveghem. Așa e natura răului: este pierzătoare numai pentru cei ce-l au.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a III-a, 1, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 39)

„Au întâmpinat pe Hristos doi îndrăciți, care petreceau prin morminte, iar diavolii văzând că vor fi scoși din cei doi, Îl rugau pe Iisus să le dea voie să intre în turma de porci care păștea alături. Și le-a dat voie și intrând în ei, i-a prăpăstuit îndată pe toți. Iată așa ocârmuiesc diavolii. Și cu porcii nu au nimic, dar cu tine au de-a pururea război și luptă neîncetată și vrajbă necurmată. Dacă pe aceia, cu care nu aveau nimic, nici o clipă nu i-a suferit, ce nu ne-ar fi făcut nouă dacă ne-ar fi avut sub stăpânirea lor, care le suntem vrăjmași și totdeauna îi întărâtăm.

Ce rane nevindecate nu ne-ar fi făcut? Dumnezeu pentru aceasta i-a lăsat să intre în turma de porci, ca să cunoști răutatea lor chiar cu trupurile dobitoacelor. Și cum că și celor îndrăciți tot așa li s-ar fi făcut ca și porcilor, arătat este tuturor, de nu ar fi dobândit chiar în chinul această purtare de grijă a lui Dumnezeu.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 26)

„Voiești și o altă pildă din care să vezi iarăși cum ocârmuiește diavolul, când îi dă voie Dumnezeu să-și pună în lucrare puterea sa? Amintește-ti de cirezile și turmele lui Iov, cum într-o clipă toate le-a mistuit, de moartea cea ticăloasă a fiilor lui, de rana care a fost adusă peste tot trupul lui și vei vedea cruzimea, asprimea și nemilostivirea diavolilor.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 27)

DIAVOLUL (- biruit de Domnul Hristos)

„Diavolul este un învins mizerabil. Că el era puternic după victoria din raiul pământesc! El ținea lumea înlănțuită; el strica generațiile pe măsură ce apăreau ele pe pământ; păcatul îi slujea de cauză lui: moartea, pedeapsa păcatului, era ajutorul lui fidel; iadul era plin de învinșii pe care-i ducea el acolo fără încetare; acolo erau închise aceste *comori nevăzute* de care vorbește Profetul.

Însă că totul se schimbă de când apare Iisus Hristos. Iisus Hristos suferă și moare; prin moartea lui el expiază, el răscumpără, el îi smulge dreptății divine decretul de amnistie și prin urmare osândirea diavolului. Iisus Hristos pătrunde ca învingător în împărăția Satanei; El sfarmă *porțile de aramă* ale închisorii noastre seculare; El ia diavolului comorile adunate *tezaurul ascuns*, natura omenească cu totul întreagă, pentru a o da harului, slavei, cerului, lui Dumnezeu.

De acum totul este răsturnat, totul este transformat. Victoriilor le urmează pentru diavol uriașa dezbrăcare. Pentru noi, reversurile noastre sângeroase sunt schimbate cu triumfurile strălucite. Pentru un rai pământesc pe care ni l-a răpit diavolul, Iisus Hristos ne dă cerul. Dacă diavolul ne-a făcut să fim osândiți la moarte, Iisus Hristos ne aduce nemurirea. Dacă învinși, noi suntem reduși la neputință, biruitori în Iisus Hristos noi aruncăm la picioare pe dușmanii noi mândri: *Vă dau putere să călcați peste șerpi și peste scorpii*.

Semnele evidente din înfrângerea lui. Totul ne arată în diavol un învins. Evanghelia înregistrează grozăviile lui. Creștinismul îl ține captiv. Copiii și femeile slabe și-au făcut din el o jucărie.

Iată-l în Evanghelie. Arătarea lui Iisus îl îngrozește; poruncile Lui îi sunt așa de tari încât îl zdrobesc. El înalță spre învingătorul lui strigate plângătoare și-I adresează rugăminți lamentabile. Dumnezeu îl forțează la mărturisiri care-i sunt lui un chin.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 293-294)

DIAVOLUL (numele „diavol”)

„Chiar numele pe care le poartă diavolul ne arată că nu e rău prin fire. Numele de diavol, διάβολος, vine de la cuvântul διαβάλλειν care înseamnă a pârî.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a II-a, 1-2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 30-31)

DIAVOLUL (diferite numiri ale diavolului)

„Spirite viclene și rele se numesc în general mulțimea cea mare a dracilor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 111)

„Când Sfânta Scriptură vrea să exprime lăcomia lui, zice: *umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită* (I Petru), iar când vrea să arate veninul lui cel ucigător îl numește *șarpe și scorpie: Iată, v-am dat putere să călcați peste șerpi și peste scorpii, și peste toată puterea vrăjmașului* (Lc., 10, 19); iar când vrea să arate puterea și veninul lui deodată, îl numește *balaur*, după cum spune: *Balaurul acesta pe care l-ai zidit ca să se joace în ea* (Ps., 103, 27); în sfârșit, pretutindeni îl numește *balaur, șarpe viclean și aspidă*.” (*Omiliile la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, pp. 118-119)

„Demonilor, dușmanii și pustiitorii mântuirii noastre.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 399)

„Spurcate și preaspurcate diavole.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 402)

„Vreți să vă spun și alt nume al diavolului? Veți vedea că și acela nu-i un nume care să indice firea sau substanța diavolului. Se numește *cel-rău*; iar răutatea nu ține de fire, ci de voință, că și răutatea este o faptă care uneori se întâmplă, iar alteori dispare. Să nu-mi spui mie că răutatea e permanentă la diavol! La început diavolul nu era rău, ci mai târziu și-a adăugat răutatea; de aceea se și numește apostat. Și deși sunt mulți oameni răi, numai diavolul este prin excelență rău.

- Dar pentru ce se numește *cel-rău*?

- Pentru că diavolul, fără să fi suferit vreun rău de la noi, fără să poată să ne aducă vreo vină, mică sau mare, când vede că omul este cinstit de Dumnezeu, îi pizmuiește îndată fericirea lui. Și poate fi oare o răutate mai mare ca aceasta, să dușmănești și să te pornești cu război împotriva cuiva fără nici o pricină binecuvântată?” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a II-a, 2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 31-32)

„Pe diavoli i-a numit *stăpânitori ai lumii*, ca să arate că cerul nu este deschis pentru ei, ci neapropiat, și că stăpânirea lor tiranică se întinde numai în această lume.” (*Despre Cel Nepătruns IV*, PGB 35, 122.PG 48, 730, în vol. *Diavolul și magia*, p. 9)

„Pe om Scriptura îl numește doar *rău*, dar atunci când vorbește de diavol, îl numește *cel viclean*. De ce, la urma urmei? Pentru că diavolul s-a făcut părintele răutății și, de aceea, este numit *cel viclean* prin excelență. Și s-a socotit că este de ajuns să fie numit doar cu acest adjectiv și să nu i se mai rostească și numele propriu din pricina vicleniei sale fără de seamăn, pe care, însă, n-o are din fire, ci pe care a dobândit-o mai târziu.” (*Cuvântul la Psalmul 139* PGB 7, 254. PG 55, 422, în vol. *Diavolul și magia*, p. 12)

DIAVOLUL (căderea dintru început a diavolului)

„Diavolul la început a fost bun; trândăvinduse și deznădăjduind a ajuns atât de rău, că nu s-a mai putut ridica din răutatea lui. Că a fost bun, ascultă ce spune Hristos: *Văzut-am pe satana ca un fulger căzând din cer* (Luca 10, 18). Comparația cu fulgerul arată și viețuirea lui strălucită de mai înainte, și iuțea căderii sale. (*Omiliile despre pocăință*, omilia întâi, p. 13)

DIAVOLUL (- „stăpânitorul” lumii acesteia)

„Dar de ce l-a numit oare pe diavol *domnul și stăpânitorul lumii acesteia*? De aceea tocmai pentru că aproape întreaga natură omenească s-a predat lui, și toți servesc lui de bunăvoie și cu asentimentul lor. Lui Hristos, Care a promis mii de bunătăți, nu-i dă nimeni vreo atenție; pe când diavolului, care nimic nu a promis din acelea, ci încă duce și în gheenă, toți i se supun. Dar dacă el stăpânește în veacul acesta, și are sub stăpânirea sa mai mulți decât are chiar Dumnezeu, și de dânsul ascultă mai mult decât de Dumnezeu – afară de puține excepțiuni, - apoi aceasta provine din cauza trândăviei noastre.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IV, p. 35)

„Numește (Apostolul Pavel – n.n.) pe diavoli *stăpânitori ai lumii*, nu ca și cum ar stăpâni ei lumea, ci ca cei ce sunt cauza faptelor rele, căci Scriptura obișnuiește a numi și faptele cele rele *lume*, precum acolo unde Hristos zice: *Voi nu sunteți din lumea aceasta, precum nici Eu din lume nu sunt* – Dar ce? Nu erau ei din lume? Nu erau îmbrăcați cu corp? Nu erau ei născuți și crescuți de cei din lume? Și iarăși în alt loc zice: *Lumea Mă urăște pe mine, iară pe voi nu poate să vă urască* (Ioan 17, 14, 7,7), unde vorbește tot de faptele cele rele. Așadar sub vorba *lume* el înțelege aici pe oamenii cei răi, iar demonii pe aceștia mai cu seamă-i stăpânesc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXII, p. 227)

DIAVOLUL (este josnic și spurcat)

„Nimic nu e mai spurcat ca diavolul.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 50)

DIAVOLUL (motivele pentru care a îngăduit Hristos diavolilor să intre în porci¹⁸⁹)

„Dacă cineva m-ar întreba: *Pentru ce Hristos a făcut ce au cerut demonii, îngăduindu-le să intre în turma porcilor?*, voi răspunde așa: Hristos a făcut lucrul acesta nu pentru ca să dea ascultare demonilor, ci pentru ca să rănduiască multe. Întâi, să învețe pe cei izbăviți de tiranii aceia cumpliti cât de multă vătămare le aduceau acești dușmani; apoi, ca să cunoască toți că demonii nici în porci nu îndrăznesc să intre dacă Hristos nu le-ar îngădui; în al treilea rând, ca să se știe că demonii ar fi făcut oamenilor acelora mai mult rău decât porcilor, dacă, în marea lor nenorocire, nu s-ar fi bucurat de purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Știe, doar, toată lumea că demonii ne urăsc pe noi mai mult decât pe animale. Deci dacă demonii n-au cruțat porcii, ci într-o clipă i-au aruncat în mare, cu mult mai mult ar fi făcut aceasta cu acei oameni pe care-i aveau în puterea lor; i-ar fi dus și târât în pustietăți dacă n-ar fi avut alături de ei, chiar atunci când demonii îi munceau, multa purtare de grijă a lui Dumnezeu, care-i înfrâna și-i oprea pe demoni de a merge mai departe.

De aici se vede că nu este om care să nu se bucure de purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dacă nu se bucură toți la fel și nici în același chip, apoi și aceasta este cea mai bună cale a purtării de grijă a lui Dumnezeu. Că Dumnezeu își arată purtarea Sa de grijă după trebuința deosebită a fiecăruia. Pe lângă cele spuse, mai învățăm de aici și altceva, că Dumnezeu poartă de grijă nu numai de toți îndeobște, ci de fiecare om în parte. Asta a arătat-o și ucenicilor Săi, spunând: *Iar vouă și perii capului vă sunt numărați* (Matei 10, 30). Și poți vedea aceasta lămurit chiar la îndrăciții aceștia; de mult ar fi fost înecați dacă nu s-ar fi bucurat de marea purtare de grijă a lui Dumnezeu.

Domnul a îngăduit demonilor să intre în turma de porci, ca să afle și locuitorii ținuturilor acelora puterea Lui. Unde era cunoscut numele Lui, Hristos nu căuta să se arate; dar unde nu-L

¹⁸⁹ Matei 8, 31.

cunoștea nimeni, unde oamenii nu-L știau încă, făcea să strălucească minunile Sale, ca să atragă și pe aceștia la cunoașterea Dumnezeirii Sale. Că locuitorii orașului aceluia nu-L cunoșteau, o arată sfârșitul. Ar fi trebuit să I se închine Lui și să se minuneze de puterea Lui. Dar ei au trimis la El.

Și L-au rugat să plece din hotarele lor (Matei 8, 34).

- Dar pentru ce demonii au omorât porcii?

- Demonii totdeauna se străduiesc să aducă supărări pe capetele oamenilor și totdeauna se bucură de pieirea lor. Aceasta a făcut-o diavolul și cu Iov, deși acolo Dumnezeu a îngăduit. Dar nici acolo Dumnezeu n-a făcut pe placul diavolului, ci, vrând să-l arate mai strălucit pe slujitorul Său, a pus capăt obrăzniciei diavolului și a întors asupra capului lui tot ce pusese la cale împotriva dreptului. Și acum, cu vindecarea celor doi îndrăciți, s-a întâmplat contrariul de ce voiau demonii: puterea lui Hristos a fost strălucit vestită; răutatea demonilor, de care i-a izbăvit Hristos pe cei munciți de ei, a fost arătată și mai lămurit și s-a dovedit că demonii nici de porci nu se pot atinge, dacă nu le îngăduie Dumnezeu universului”. (*Omilia la Matei, omilia XXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 357-358*)

DIAVOLUL (puterea limitată a diavolului)

„Nici pe diavol să nu-l creadă nimeni că-i în stare să împiedice pe cineva a merge pe calea virtuții! Da, diavolul poate înșela, poate pune piedici celor trândavi, dar nu poate opri, nu poate sili! Și lucrul acesta însăși viața ni-l arată! Când vrem să fim cu luare aminte asupra noastră înșine, suntem atât de tari, că, chiar de-ar fi mulți care să ne îndemne pe calea păcatului, nu le luăm în seamă sfatul, ne astupăm urechile când ne învață rele și ajungem mai tari decât diamantul; dar când suntem trândavi, ne îndreptăm spre rău noi singuri, fără să ne sfătuiască cineva”. (*Omilia la Facere, omilia XXIII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 282*)

„De vrei să fii bun, nimeni nu te împiedică! Dar, mai bine spus, este cine să te împiedice: diavolul! Nu poate, însă, dacă ai ales calea faptelor bune și atragi prin ele ajutorul lui Dumnezeu.” (*Omilia la Matei, omilia XXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 288*)

„Și acum privește câtă ticăloșie, cât răs, că cel ce a fost lăsat pentru a-l călca în picioare, noi îl îngăduim deasupra capului nostru! Cum de se întâmplă astfel? Prin noi înșine: dacă voim el este mare și puternic, dar dacă voim el devine mic. Dacă suntem cu luare-aminte la noi înșine și rămânem împreună cu Împăratul nostru, el se teme și devine mai neputincios decât un copil în lupta contra noastră. Când ne depărtăm de el găfăie din cauza mâniei pe care ne-o poartă, mugește, scrâșnește din dinți pentru că se vede lipsit de tovarășia noastră, fiindcă el nu se apropie dacă Dumnezeu nu-i va da voie. Dacă n-a cutezat să intre în turma de porci fără voia lui Dumnezeu, cu atât mai mult nu va intra în sufletele oamenilor.” (*Omilia la Epistola către Filipeni, omilia a VII-a, p. 119*)

„*Eu fac vara, zice (Dumnezeu – n.n.), Eu fac negura, Eu împlutesc tunetul, Eu mișc vântul, eu am făcut marea și pe dragonul ce se desfată în ea – adică pe diavolul. Dar nici pe tine nu te-am lipsit de această putere. Desfată-te și tu dacă voiești cu el, căci poți să-l legi ca pe o pasăre.*” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei, omilia a XV-a, p. 175*)

„Dacă diavolul este ucigător de oameni, negreșit sunt ucigători de oameni și duhurile cele rele care-l slujesc. Hristos ți-a arătat asta cu fapta. Când i-a lăsat să se ducă în turma de porci, demonii au înecat în adânc toată turma aceea, ca să cunoști că, dacă Dumnezeu le-ar îngădui, ar face și oamenilor aceasta, i-ar îneca îndată. Dar așa, Dumnezeu îi ține, îi împiedică și nu-i lasă să facă asta. Acest lucru l-au arătat când au căpătat putere împotriva porcilor. Dacă pe porci nu i-a cruțat (înșelătorul), cu mult mai mult pe noi nu ne va cruța. Așadar, iubite, nu te

lăsa târât de înșelăciunile aceloră, ci fii întărit de frica de Dumnezeu”. (*Către iudei*, cuv. VIII, 8, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 403)

„Nici chiar pe îndrăciți Dumnezeu nu i-a dat cu totul în stăpânirea dracilor, pentru că, dacă i-ar fi dat, ar suferi mai cumplit decât suferă acum.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 6, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 21)

„... nu te teme de Satana, căci el este căzut și slab. Dimpotrivă, nimeni nu este mai tare decât omul care are o îmbucurătoare încredere în Dumnezeu.” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 49)

„Oamenii păcătuiesc de buna lor voie, din propria lor pornire, nu sunt siliți, nici constrânși de diavol. Și aceasta au arătat-o toți cei ce au biruit uneltirile lui.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 55)

„Domnul i-a spus lui Petru: *Iată Satana v-a cerut ca să vă cearnă ca pe grâu; iar Eu M-am rugat pentru tine, ca să nu piară credința ta* (Luca 22, 31-32). Ce înseamnă *a cerne*? Înseamnă *să vă ducă, să vă poarte, să vă zguduie, să vă miște, să vă scuture, să vă chinuie, așa cum se întâmplă cu cele pe care le cerni*. Dar Eu, spune Hristos, l-am oprit, știind că nu puteți îndura încercarea. Cuvintele *ca să nu piară credința ta* arată că Petru și-ar fi pierdut credința dacă Hristos îngăduia Satanei să-l cearnă. Dacă Petru, care-L iubea cu înfocare pe Hristos, care și-a pus de nenumărate ori sufletul pentru El, care sărea totdeauna înaintea cetei apostolilor, care a fost fericit ca Dascăl (Matei 16, 17) și tocmai de aceea a fost numit Petru (Matei 16, 18), pentru că avea neclintită și nestrămutată credința, dacă Petru ar fi fost doborât și și-ar fi pierdut credința de ar fi îngăduit Hristos diavolului să-l încerce cât voia, cine altul ar fi putut rămâne în picioare fără ajutorul Lui? De asta și spune Pavel: *Credincios este Dumnezeu, Care nu va îngădui să fiți încercați peste puterile voastre, ci va aduce, o dată cu încercarea, și scăparea, ca să puteți răbda* (I Corinteni 10, 13).” (*Omilie la vindecarea slăbănogului coborât prin acoperiș*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 276)

„Moartea mucenicilor arată neputința demonilor și mărturisește despre tăria lor.” (*La Sfântul Mare Mucenic Drosida*, PGB 37, 322. PG 50, 686-687, în vol. *Diavolul și magia*, p. 52)

„La fel spunem și noi acum: *De n-ar fi fost Domnul cu noi (...) de vii ne-ar fi înghițit pe noi*. (Psalmul 123, 1-3).

Ce n-ar fi putut face vrăjmașul nostru, diavolul, de nu era Domnul cu noi? Ascultă ce îi spune Hristos lui Simon Petru: *Și a zis Domnul: Simone, Simone, iată satana v-a cerut să vă cearnă ca pe grâu. Iar Eu M-am rugat pentru tine să nu piară credința ta*. (Luca 22, 31). Pentru că fiara e rea și nesătulă și, dacă n-ar fi strunită, mereu pe toate le-ar răsturna și le-ar întoarce pe dos.

Dacă lui Iov, cu îngăduință de la Dumnezeu, i-a distrus casa din temelii, pe el l-a umplut de răni, a abătut asupra lui încercări năprasnice, i-a risipit averea, pe fiii și pe ficele lui i-a dus la groapă, i-a umplut carnea de viermi, pe nevastă a întors-o împotriva lui, pe prieteni i-a prefăcut în dușmani, iar pe slugi le-a făcut să-i arunce cuvinte grele, de n-ar fi fost strunit de Dumnezeu, pe toți i-ar fi pierdut.” (*Cuvântul la Psalmul 131*, PGB 6, 664-666 PG 55, 353, în vol. *Diavolul și magia*, pp. 65-66)

„Nu te teme de diavol, chiar dacă e netrupesc, pentru că nu poate face rău oricum și oricât ar vrea.

Nimic nu e mai slab decât acela a cărui putere e îngrădită, așa cum nimic nu e mai puternic decât cel ce are îndurare chiar dacă are trup muritor.

Am spus toate acestea nu ca să-l dezvinovățesc pe diavol, ci ca să vă scap de trândăvie.” (*Cuvânt pentru cei ce nu înțeleg de ce diavolul n-a fost scos*, PG 49, 262, în vol. *Diavolul și magia*, p. 101)

„De nu ar opri Dumnezeu pe diavol, toate cele bune ale lumii le-ar strica, și chiar și lumea toată, pentru că vicleană fiară și nesățioasă este diavolul și drept aceea nu i-a dat Dumnezeu putere asupra tuturor, căci este din fire bun și iubitor de oameni, a Căruia este slava, în vecii vecilor. Amin!” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 32)

„De vom vrea să ne păzim, nici diavolul nu va putea să ne pornească spre urgie și spre mânie.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 55)

DIAVOLUL (se împotrivește lucrurilor lui Dumnezeu)

„Diavolul nu face bine celor care îl ocărăsc, ba dimpotrivă, chiar când nu-i ocărit, vatămă pe cei care-i slujesc și-l cinstesc; Hristos, însă, face dimpotrivă; după ce fariseii L-au ocărit și L-au batjocorit, *străbătea toate orașele și satele, învățând în sinagogile lor și predicând Evanghelia împărăției și vindecând toată boala și toată neputința* (Matei 9, 35)”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 392)

DIAVOLUL (lucrarea diavolilor)

„Lucrarea diavolilor este un lanț împovărător al răului, mai puternic decât cel mai strașnic lanț de fier.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 96)

„... lucrarea diavolilor este la fel de neîndurătoare ca focul și pârjolul.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 98)

DIAVOLUL (îngăduința lui Dumnezeu pentru existența și lucrarea demonilor)

„Să ne gândim că Dumnezeu l-a lăsat pe diavol tocmai pentru ca noi, cuprinși de frică, în așteptarea atacului dușmanului, să fim mereu cu multă luare aminte și cu mintea trează și pentru ca să ne ușurăm ostenele pentru virtute cu nădejdea plății viitoare și cu răsplata bunătăților celor veșnice. Pentru ce te minunezi că Dumnezeu l-a lăsat pe diavol purtător de grijă al mântuirii noastre? L-a lăsat tocmai pentru ca să ne trezească din trândăvia noastră, să ne fie temei de cununi. Însuși iadul pentru acesta l-a pregătit, ca frica de pedeapsă și grozăvia chinurilor să ne împingă spre împărăție. Ai văzut cât de iscusită e iubirea de oameni a Stăpânului? Face și iscodește totul, nu numai ca să mântuie pe cei creați de El, ci și ca să-i învrednicească de bunătățile cele nespuse. De asta ne-a dăruit și voință liberă, de asta a sădit în firea și în conștiința noastră cunoștința păcatului și virtuții, de asta a îngăduit să existe diavol și ne-a amenințat cu iadul, pentru ca să nu facem cunoștință cu iadul și să dobândim împărăția”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 283)

„Iar Dumnezeu îi dă voie sau pentru a ne certa, sau pentru a ne pedepsi, sau pentru a ne face mai încercați, ca de exemplu pe Iov. Nu vezi că nu se apropie de Iov, că nu cutează a veni lângă el, ci stă la o parte, înspăimântat și tremurând? Dar ce vorbesc eu de Iov? A năvălit asupra lui Iuda și încă n-a cutezat a-l lua sub stăpânirea sa până ce nu l-a scos Hristos din ceata sfântă a apostolilor. Mai înainte îl cucerise pe dinafară, dar a intra înăuntru nu îndrăznea; când însă l-a văzut îndepărtat din ceata sfântă a apostolilor, s-a repezit asupra lui mai grozav decât un lup flămând și nici că l-a lăsat până ce nu l-a nimicit cu o moarte îndoită.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, pp. 119-120)

„Atleții care au încredere în forțele lor se prezintă cu curaj în fața adversarilor și le dau toate foloasele ce pot să dorească, pentru ca victoria să fie mai glorioasă; tot astfel și Dumnezeu lasă în mâinile diavolului întreaga persoană a dreptului, pentru ca acest drept, doborând pe vrăjmașul său, cu toate foloasele ce avea asupra sa, coroana să fie cu atât mai strălucitoare. Este un aur curat, aruncă-l în cuptorul cel mai fierbinte, încearcă-l în orice fel îți va plăcea, tu nu-i vei găsi nici o necurătenie.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 22)

„Dacă vrei să știi, și diavolul ne este de folos dacă ne folosim de el cum trebuie; ne aduce mari foloase și câștigăm nu neînsemnate lucruri.

V-am dovedit aceasta printre altele și cu viața lui Iov. O pot dovedi însă și cu fapte din viața lui Pavel.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a II-a, 4, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 34-35)

„De aceea l-a lăsat Dumnezeu (pe diavol – n.n.) aici, ca să te facă mai puternic, ca să facă mai strălucit pe atlet, ca să fie mai mărețe luptele.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a III-a, 2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 41)

„Dumnezeu a avut un scop când n-a nimicit pe diavol: a îngăduit acelora care mai înainte fuseseră doborâți de el, să-l doboare pe diavol. Iar hotărârea aceasta a lui Dumnezeu este pentru diavol mai mult decât o pedeapsă, și este destul de puternică să-i aducă cea mai cumplită osândă.

Mi s-ar mai putea pune o întrebare:

- Toți oamenii îl vor birui pe diavol?

- Dar ce legătură are această întrebare cu cele spuse mai sus? Este cu mult mai drept ca cei curajoși să aibă prilejuri de a-și arăta voința și râvna lor, iar cei lipsiți de voință și râvnă să fie pedepsiți pentru trândăvia lor, decât să fie sacrificați cei dintâi din pricina celor din urmă. În cazul de acum, dacă leneșul este biruit, apoi înfrângerea sa nu se datorează vrăjmașului său, diavolul, ci propriei sale trândăvii.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Stăghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 126-127)

„Diavolul își face luiși rău și nu nouă. Noi, dacă am voi, vom putea culege multe roade bune chiar prin el, împotriva dorinței și voinței lui. Aceasta-i lucru minunat în ochii noștri și prin aceasta se vedește și mai mult nespusa lui iubire de oameni a lui Dumnezeu. Îl ustură pe diavol desăvârșirea în virtute a oamenilor și-l îndurează cu totul, dar când vede că ajungem mai buni chiar cu ajutorul lui, atunci nenorocirea ce cade pe capul lui n-o mai poate suporta.

- Dar în ce chip ne dă ajutor diavolul să ajungem mai buni?

- Temându-ne de cruzimea lui, de necontenitele sale viclenii și de repetatele sale uneltiri, ne face să nu dormim mult, să priveghem, să ne aducem aminte mereu de Domnul.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Stăghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 128)

„Dacă diavolul ar fi pierit și ar fi dispărut de la început, mulți oameni poate că ar fi socotit basme toate relele săvârșite de el înainte ca Dumnezeu să-l fi nimicit, anume că a înșelat pe om, că l-a scos din bunătățile cele multe; dimpotrivă, s-ar fi spus că Dumnezeu a făcut asta, a pierdut pe diavol, mânat de invidie și de răutate. Nu sunt și acum oameni care îndrăznesc să susțină asta, deși au îndestulătoare dovezi că diavolul nu urmărește altceva decât să înșele? Ce n-ar îndrăzni însă oamenii să spună, ce n-ar îndrăzni oamenii să rostească dacă ar fi fost nimicit diavolul, dacă deci n-ar cunoaște pe propria lor piele răutatea lui?” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Stăghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 129)

„Dumnezeu n-a nimicit pe Satana pentru ca să te facă pe tine mai tare, pentru ca mai mult să preamărească pe luptător și să-i dea mai multe prilejuri de a arăta vitejia sa. Așadar, când cineva întreabă pentru ce n-a stârpit Dumnezeu pe diavolul, răspunde-i că celor priveghetori și păzitori de sine, Satana nu numai că nu le face vătămare, dar le folosește; nu pentru că aceasta ar fi propria lui voință, căci el este rău, ci folosul acesta decurge din vitejia celor priveghetori, care răutatea lui o întorc în folosul lor. Așa s-a luptat cu cucernicul Iov, deși nu pentru a-l face mai mărit, ci pentru a-l răsturna. Acest scop și acest plan l-a avut el, pentru că este rău și voiește a pierde pe oameni. Cu toate acestea el n-a putut să vatăme pe cel drept; mai vârtos acesta a tras folos din luptă. Diavolul a arătat numai răutatea sa, iară cel cucernic vitejia sa. Dar totuși Satana biruiește pe mulți, vei zice tu. Negreșit, însă nu tăria lui, ci slăbiciunea acelora este vinovată de aceasta.

În sfârșit, Satana trebuie să ne chinuiască pentru ca să ne facem mai buni. Cum că Satana poate să folosească oamenilor, putem încă să învățăm de la Apostolul Pavel, când el scrie așa despre amestecătorul de sânge de la Corint: *Dați-l pre unul ca acela Satanei, spre chinuirea trupului, pentru ca duhul să se mântuiască* (I Cor. 5, 5). Iată, aici Satana este pricină de mântuire, negreșit nu după voia lui, ci prin înțelepciunea Apostolului. Precum adeseori doctorii fac leacuri din lucrurile cele vătămătoare, din plante otrăvitoare, așa a făcut și Apostolul. El a luat de la Satana ceea ce este la el folositor, adică îndemânarea lui de a pedepsi pe cineva. El adeseori s-a slujit cu Satana ca un călău sau slugă la schingiuire. Însă călăii schingiuesc pe făcătorii de rele nu cum voiesc ei, sau după propria lor părere, ci după cum poruncesc judecătorii. Căci călăul la îndeplinirea pedepsei trebuie să se conducă după voia celui ce a rostit hotărârea. Vezi cât de mare este vrednicia și însemnătatea Apostolului? El, o ființă trupească, se slujea de alta fără de trup ca de un rob. Și precum Domnul Dumnezeu a poruncit diavolului pentru Iov: *Atinge-te de trupul lui, iară de sufletul lui să te ferești* (Iov 2, 6), ca să-i pună margine și hotar, pe care Satana, această fiară sălbatică, să nu le poată trece, așa urmează și Apostolul. Când a dat Satanei pe amestecătorul de sânge, a zis: *Spre pieirea trupului* (I Cor. 5, 5), adică sufletul lui nu trebuie să-l piardă Satana. Vezi câtă putere are robul lui Dumnezeu?” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post, în vol. Omilii la Postul Mare...*, pp. 47-49)

„Dumnezeu l-a lăsat să existe ca să te facă pe tine mai puternic, ca să te arăți un luptător mai strălucit și luptele tale să fie și mai pline de vrednicie.

De te întreabă cineva de ce l-a lăsat Dumnezeu pe diavol (pe pământ), așa să-i răspunzi: pentru că pe cei treji și veghetori nu numai că nu i-a vătămat vreodată, ba chiar le-a fost de folos, nu voind el, desigur, fiindcă e viclean, ci datorită curajului lor, pentru că s-au folosit cum trebuie de viclenia lui. Și asupra lui Iov s-a năpustit, dar nu ca să-l facă mai plin de slavă, ci ca să-l biruie. E viclean, fiindcă viclene îi sunt planurile și voia. Deloc nu l-a vătămat pe dreptul Iov, ba, dimpotrivă, lupta i-a fost de folos precum am arătat mai înainte. Diavolul și-a arătat viclenia, iar dreptul și-a arătat bărbăția și vrednicia.

Pe mulți, vei spune, îi biruie. Îi biruie, desigur, dar numai din pricina propriei lor slăbiciuni și nu prin puterea sa.” (*Că din trândăvie răutatea...* PGB 31, 104. PG 49, 266, în vol. *Diavolul și magia*, pp. 16-17)

„Răul pe care-l face diavolul hrănește și întetește strălucirea virtuții, pentru că Dumnezeu îl întoarce în bine pentru noi, ca să ne folosească, și face ca cele ale noastre să fie și mai pline de slavă. Astfel că pricinuind un rău, diavolul îi face și mai străluciți pe cei ce-l rabdă.” (*Cuvântul III la Fapte*, PG 60, 377, în vol. *Diavolul și magia*, p. 59)

„Din ce cauză Dumnezeu nu-l nimicește pe vrăjmașul oamenilor, diavolul, care i-a înșelat pe Adam și Eva și continuă să ne războiască sălbatic pe toți? Este o întrebare și totodată un reproș al multora.

Reproșul aceasta ar fi fost just dacă diavolul ne-ar fi cucerit prin forță. Dar de vreme ce nu are nici o putere să ne tragă cu forța în păcat, de vreme ce numai prin conlucrarea noastră își poate izbuti scopurile, de vreme ce de noi depinde dacă facem voia lui, atunci de ce vrem să piară pricina izbânzii noastre în lupta împotriva lui, condiția triumfului și a încununării noastre?

Chiar și în cazul fantastic că diavolul ar putea să-i biruie pe toți oamenii și să-i ducă la pieire, iarăși n-ar trebui să ne întrebăm de ce Dumnezeu l-a lăsat să săvârșească în chip liber lucrarea sa distrugătoare. Căci de noi depinde biruința lui și stăpânirea pe care o are peste noi. Cu voia noastră devenim sclavii lui, nu forțat. Asta o dovedesc cei care l-au biruit până astăzi. Și nu sunt puțini. Dar și în viitor vor exista mulți care-l vor învinge. Desigur, nu toți. Însă tocmai de aceea, este foarte corect și drept ca luptătorii viteji să găsească ocazii prin care să-și arate buna lor intenție iar trândavii să fie pedepsiți, decât să fie vătămați primii de dragul celor din urmă. Molăul și nepăsătorul nu este vătămat de adversarul lui, ci de trândăvia sa. Așadar de ce să-l nimicească Dumnezeu pe diavol, lipsindu-i astfel pe viteji, de dragul celor vicioși, de puțința de a săvârși fapte de bărbăție?

Cugetând în felul acesta, am putea acuza și ochii, deoarece prin ei mulți poftesc la trupuri străine și cad în desfrânare, dar și gura, întrucât cu ea unii hulesc și spun vorbe rele. Așadar nu cumva oamenii ar fi trebuit să fie făcuți fără ochi și limbă? Dar atunci să ne tăiem și mâinile, care făptuiesc atâtea crime, și picioarele, care aleargă la păcat. Să ne tăiem și urechile, care ascultă povestiri viclene și-i transmit sufletului mizeria gândurilor. Însă după ce se întâmplă toate acestea, va trebui să dispară și hrana și băuturile și cerul și pământul și marea și întregul univers. Adevărat, de ce mai e nevoie de lucrurile materiale, când omul, pentru care Dumnezeu le-a creat pe toate, se va fi ciopârțit atât de jalnic? Vezi la ce concluzii comice și fără rost conduce acest șir de cugete?

Diavolul este rău pentru el însuși, nu pentru noi. Pentru că noi, dacă vrem, multe avem de câștigat de la el, desigur fără voia lui. Astfel, minunea devine și mai mare și dovedește nemărginita iubire de oameni a lui Dumnezeu, căci, când noi ne îmbunătățim, diavolul se întristează și suferă; iar când îmbunătățirea noastră se datorează chiar lui, atunci nu mai poate îndura nenorocirea în care a căzut și se înăbușea în răutatea lui.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 173)

„Dar unde sunt acestea vrednice de iertare? Dar pentru care motiv a lăsat Dumnezeu pe diavolul, un duh ca acela pângărit și necurat, să ne împiedice și să ne arunce de multe ori în păcate? Lăsatu-l-a pe acesta ca de frica vrăjmașului acestuia și de vătămarea ce așteptăm să ne vie de la el, să avem multă și mare pază și pururea să ne păzim cu privegherea. Dar ce te miri că a lăsat pe diavolul? Aceasta a făcut-o pentru că grijește și se nevoiește pentru mântuirea noastră și deșteptându-ne din somnul lenei și gătindu-ne pricină de cununi. Pentru aceasta a făcut și matca focului, adică Iadul, ca temerea muncilor și nesuferirea Iadului să ne ducă pe noi la Împărăția Cerurilor.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 136)

DIAVOLUL (manifestă ură față de Dumnezeu, față de noi și față de întreaga creație)

„Diavolul ne vatămă pe noi; dar originea acestei vătămări nu se datorește urii pe care diavolul ne-o poartă nouă, ci urii pe care o poartă lui Dumnezeu. De aici se vede, dar, că Dumnezeu ne iubește pe noi mai mult decât ne iubim noi pe noi înșine”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 538)

„Dacă dracii n-au putut suferi nici o clipită pe porci, cu care n-au nimic comun, ce nu ne-ar face nouă dacă ne-ar avea în mâna lor, nouă, care le suntem dușmani și care neconțin în mușcăm! Ne-ar pricinui nenorociri nemaiauzite! De aceea Dumnezeu i-a lăsat să intre în

turma porcilor, ca să cunoaștem răutatea lor în trupurile necuvântătoare.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 6, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 20)

DIAVOLUL (pervertește, schimbă și răstoarnă totul)

„Întâi au fost profeții, apoi profeții mincinoși; întâi apostolii, apoi apostolii mincinoși; întâi Hristos, apoi antihrist. Dacă diavolul n-ar vedea ce să imite sau pe cineva împotriva căruia să uneltească, nici n-ar întreprinde nimic și nici n-ar ști ce să facă”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 537)

DIAVOLUL (patria lui Satan)

„Bunul Dumnezeu a pregătit și acest lucru, ca diavolul să nu ne poată teroriza când se apropie de noi. Fiindcă nimeni n-ar putea să se împotrivescă puterii lui. De aceea, Dumnezeu i-a destinat pustiuul ca locuință, și l-a închis acolo ca pe un tâlhar și tiran; și dacă n-ar putea înșfăca și băga în închisoarea lui pe vreun nenorocit, gol și dezbrăcat de harul Sfântului Duh, desigur că n-ar îndrăzni să iasă de acolo. Dacă nu ne-ar vedea călătorind prin pustiu, el n-ar cuteza să se apropie de noi. Pustiul și locul de ședere al diavolului nu este nimic altceva decât păcatul. Deci contra lui avem noi nevoie de pavăza credinței, de coiful mântuirii și de sabia Duhului. Iar aceasta nu numai ca să nu pătimim rele din partea lui, ci chiar să-i tăiem și capul, când el ar voi să fugă.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 141-142)

DIAVOLUL (spațiul unde bântuie și ispitește diavolul)

„După stăpânirea, zice, a duhului văzduhului. Aceasta o zice iarăși ca să arate că diavolul are loc de ședere sub cer, și că spiritele din aer sunt puteri necorporale.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IV, p. 35)

„În afara bisericii stă diavolul; în acest sfânt staul nu îndrăznește să intre. Unde e turma lui Hristos, lupul nu se arată. Stă afară, se teme de Păstor.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 456)

„Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpâniilor acestei lumi și ai acestui veac al întinericului (Ef., 6, 12)... Căci avem pe de-o parte începătoriile și stăpâniile din ceruri (îngerii buni – n.n.), iar pe de altă parte începătoriile și stăpâniile de sub cer (îngerii răi – n.n.). De aceea le și numește *stăpânitori ai acestei lumi*, pentru a arăta că cerul este de neatins pentru ele și că întreaga lor putere și-o manifestă numai în lumea actuală.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 89)

„Că nu este lupta noastră împotriva sângelui și a cărnii, ci către începătorii, către puteri, către duhurile viclene ce sunt în văzduhul cerului.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 158)

DIAVOLUL (uneltirile diavolului)

„Multe sunt uneltirile lui, multe căile lui, prin care încearcă să pună piedică celor mai trândavi! De aceea trebuie să cunoaștem bine uneltirile lui ca să scăpăm de lațurile lui și să nu-i lăsăm nici o porțiță de intrare. Să ne păzim bine limba, să punem strajă ochilor, să ne curățim mintea și să fim totdeauna gata de luptă, ca și cum ar năvăli asupra noastră o fiară sălbatică ce încearcă să ne vatăme”. (*Omilia la Facere*, omilia III, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 53-54)

„Cu cât ne crește bogăția cea duhovnicească cu atât să ni se mărească și grija! Să stăvilim din toate părțile atacurile diavolului. Să ducem viață curată, ca să atragem asupra-ne bunăvoința lui Dumnezeu și prin asta să ajungem mai presus de săgețile vicleanului. Rea este fiara, iar vicleniile ei meșteșugite. Când nu ne poate târî direct spre păcat, ne momește prin înșelăciune. Nu ne forțează, nici nu ne silește – Doamne ferește! – ci numai ne înșală; iar când vede că ne trândăvim, ne pune piedică. În sfârșit, când nu ne poate vătăma pe față prin păcate mântuirea noastră, ne-o vatămă de mai multe ori chiar prin faptele de virtute pe care le facem; ne strecoară pe nesimțite momeala și ne fură toată bogăția (insuflându-ne gândul slavei deșarte – n.n.).” (*Omilia la Facere*, omilia XXXI, I, în col. PSB, vol. 21, pp. 394-395)

„... gândește-te cum sunt chinuiți demonii care se gândesc să spună și să facă totul spre vătămarea noastră! Că n-ai să-mi răspunzi la cele ce-ți spun, că demonii nu fac totul ca să ne mărească trândăvia, să ne alunge din suflet frica de iad și să ne facă să nu mai credem în judecata de apoi! Deși voiesc aceasta, totuși cu strigăte și vaiete propovăduiesc chinurile iadului.

Cum se face că demonii spun acestea, dar rostesc alte cuvinte decât cele pe care le voiesc? Nu pentru altceva decât că sunt siliți să asculte de o putere mai mare decât ei. Că de bună voie n-ar vrea să mărturisească nici că sânt chinuiți de oameni morți, nici că suferă ceva groaznic.

Dar pentru ce spun toate acestea? Le spun, pentru că demonii mărturisesc că este iad, ei care vor să nu credem în iad”. (*Omilia la Matei*, omilia XIII, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 161-162)

„Dacă cumva am ști că vreun șarpe s-a cuibărit lângă patul nostru, cu cea mai mare grabă am încerca să-l ucidem, iar pe diavolul avându-l cuibărit în sufletul nostru, credem că nimic nu pătimim, și ne lăsăm alene în somn. Cauza este că noi nu-l vedem cu ochii aceștia trupești, și de aceea este nevoie a priveghea și a fi mai mult treji. De dușmanul văzut s-ar putea păzi cineva mai simplu, pe când de cel nevăzut nu vom putea să fugim ușor, dacă nu vom fi veșnic înarmați, mai ales că el nu știe a se lupta pe calea cea dreaptă, căci atunci repede te-ar cuceri; ci de multe ori, sub forma prieteniei, își varsă tot veninul sălbăticiiei lui. Așa de pildă, el a pregătit în acest chip pe femeia lui Iov îmbrăcată sub masca iubirii, și a făcut-o să dea bărbatului său acel sfat viclean. Astfel și cu Adam vorbind necuratul, și prefăcându-se că-i poartă de grijă și-i voiește binele, zicea: *În ziua în care veți mânca din pom, vi se vor deschide ochii* (Facere 3, 5). Astfel l-a făcut și pe Ieftae (Judecătorii 11) să sacrifice pe fiica sa sub forma evlaviei și să aducă lui Dumnezeu acea jertfă nelegiuită.

Ai văzut cât de meșteșugite sunt cursele lui? Ai văzut cât de felurit îi este războiul? Păzește-te, deci, și din toate părțile întărește-te cu armele duhovnicești, și află cu exactitate uneltirile lui, ca astfel să nu poți fi cucerit, ci lesne să-l zdrobești. Și Pavel însuși tot astfel a fost față de el, căci i-a aflat toate vicleniile, drept care și zicea: *Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute* (II Corinteni 2, 11).

Deci și noi să aflăm și să fugim de vicleniile lui, ca astfel să dobândim biruința, atât în viața prezentă, cât și în cea viitoare.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, pp. 179-180)

„Dar noi ne-am predat cu totul celor prezente, și nu înțelegem vicleșugul diavolului, care prin cele mici ne răpește cele mari, care ne dă țărână spre a ne răpi aurul, sau, mai bine zis, spre a ne răpi cerul și a ne arăta umbra, ca să ne scoată din adevăr, și ne prezintă totul nu în realitatea lucrurilor, ci în vise și în fantazii – și aceasta este bogăția prezentă –, ca astfel făcându-se ziuă, să ne arate mai săraci decât toți!” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, pp. 283-284)

„... diavolul nu lucrează de-a dreptul, ca să nu fie descoperit, ci punându-și o mască străină, meșteșugește cu totul altele, și după cum vrăjmașul cel viclean, atacând cetatea și zidurile ei, le sapă pe dedesubt, ca să nu se prindă de veste, pentru ca astfel să fie greu de păzit

și să izbândească în planurile sale, așa face și necuratul. Pentru aceea, pururea minunatul și marele Pavel descoperind uneltirile și rupând cursele lui cele viclene, zicea: *Că nu este să nu știm amăgirile lui* (2 Cor. 2, 11). Chiar și aici el descoperă întreaga lui viclenie, și dă pe față toate uneltirile, și, în sfârșit, toate câte necuratul voiește a pregăti, el le pune la mijloc și le răstoarnă pe toate cu cea mai mare amănunțime.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVIII, p. 404)

„Poate că ar voi cineva să audă cum diavolul lucrează. Când va afla o minte nedumnezeiască, când va găsi un cuget necurat, atunci se cuibărește bine, ca într-un suflet pustiu. Când omul nu-și aduce aminte de poruncile lui Dumnezeu, nici păzește dreptățile Lui, atunci diavolul, luându-l rob, pleacă cu dânsul împreună.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia II, p. 28)

„Și nu este de mirare că însuși Satana se preface în înger de lumină; nu este dar lucru mare dacă se preface și slujitorii lui ca slujitori dreptății (2 Cor., 11, 14-15) - așa că dacă trebuie a te minuna, apoi de aceasta minunează-te, iar nicidecum de aceea. Când dascălul lor toate le cutează, nimic nu poate fi de mirare de a-l urma și ucenicii. Dar ce va să zică oare înger de lumină? Adică se preface în înger care are îndrăzneală, care stă înaintea lui Dumnezeu. Sunt însă și îngeri ai întunericului; aceștia sunt ai diavolului, îngeri întunecați și sălbatici. Pe mulți a înșelat diavolul în chipul acesta, prefăcându-se, însă nefiind cu adevărat îngerul luminii.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXIV, p. 214)

„Mie mi se pare că a devenit stăpânitor sub cer după greșala strămoșilor noștri. *Celui ce lucrează acum*, zice, *întru fiii neascultării*. Vezi așadar, că nu cu de-a sila, nici în mod tiranic sunt atrași, ci cu binele? A zis neascultare, ca și cum ar zice cineva înșelăciune, căci cu înșelăciunea și cu momeala pe toți îi atrage.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IV, p. 35)

„...această fiară este foarte vicleană și are mare putere, căci toate le uneltește, toate le mișcă, toate le întoarce pe dos, numai pentru a-și atinge scopul. *Însă nu vă temeți*, spune, *nu vă împuținați, privegheați numai și atunci va fi fricos ca un struț*. *Veți călca peste șerpi și peste scorpii* (Lc., 10, 19), zice. Așadar, a fost făcut pentru ca picioarele noastre să calce peste el, dacă noi vom voi.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 119)

„Diavolul toate le uneltește, toate le mrejește, pe toți îi încurcă în mrejele lui și scrâșnește din dinți.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia IX, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 259)

„Dumnezeu ne-a dat să cunoaștem meșteșugirile lui, ca să-l urâm mai mult și, urându-l mai mult, să-l biruim mai ușor. Că este cu puțință să-i cunoaștem meșteșugirile lui, o spune Pavel. Ascultă ce spune el despre desfrânatul din Corint. Scriindu-le corintenilor, le grăiește așa: *întăriți față de el dragostea, ca nu cumva să fim covârșiți de Satana; că nu ne sunt necunoscute gândurile lui* (II Cor., 2, 11).” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman, II*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 398)

„Era un obicei la neamuri să-i socotească pe oameni dumnezei. De aceea, când te întreabă cineva de unde vine închinarea la idoli, să știi care a fost începutul.

Chiar și pe apostoli, deși erau oameni, îi socoteau dumnezei (Fapte 14, 11).

În același chip, și diavolul s-a străduit, la început, din rășputeri, să le zdruncine oamenilor cucernicia, căci a zis: *Veți fi ca Dumnezeu* (Fac., 3, 5). Pentru că n-a reușit, a încercat s-o facă mai târziu, străduindu-se mereu să-i determine pe oameni să creadă în zei.” (La Daniil, cap. II PGB 8, 564 PG 56, 209, în vol. *Diavolul și magia*, p. 36)

„Să ne amintim acum și de cei trei tineri. În cazul lor diavolul și-a luat lecția sa obișnuită, prin care niciodată nu se învață minte. Ce i se întâmplă? Mijloacele pe care le folosește pentru

a-i război pe credincioși, în cele din urmă se întorc și-l lovesc chiar pe el, zădărnicipându-i puterile. Asta, bineînțeles, nu se face pentru că o vrea el, ci întrucât Preaînțeleptul Dumnezeu conduce lucrurile astfel încât uneltirile și armele lui să se întoarcă împotriva sa.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 13)

„Că nu este lupta noastră împotriva sângelui și a cărnii, ci către începătorii, către puteri, către duhurile viclene ce sunt în văzduhul cerului. Vedeți, fraților, ce vrăjmași avem? Vedeți cu ce războinici ne luptăm? Că adevărat mult sunt vicleni și fără de rușine; pentru aceasta spre toate păcatele ne îndeamnă să le facem, ca să avem întocmai cu ei iadul și munca și de se vor scăpa de acea greșală ca să nu o facem, vin cu alta; iar de nu nimeresc nici cu aceea, se mută spre alta și în scurt, dintr-un păcat în altul schimbându-se, nu se lasă până nu fac pe voia lor și pe unul îl îndeamnă spre curvie, pe altul la preacurvie, pe altul spre viclenie și pe altul să răpească de la altul, să fure pe vecinul lui sau pe altcineva. La fel pe altul în îndeamnă spre lăcomie și nesaț, pe altul spre pizmă și zavistie, iar pe altul spre ucidere și sudalmă, pe altul spre clevetire și năpăstuire la alții, iarăși spre nesațiul pântecelui și sodomie, pe alți spre furtișag de cele sfinte și obrăznicie și pe unii îi îndeamnă spre mărirea deșartă și plăcerea oamenilor, pe alții spre neomenie și nemilostivire, pe alții spre jurământ și lepădare de cele bune și spre mânie și urgie și ceartă și pe alții la camăta banilor, iar pe alții spre necurăție și a huli pe Dumnezeu și pe unii îi întăresc să nu facă milostenie la săraci, iar pe alții să strice hotarul vecinului lor; alții opresc simbria argaților, care lucru este mai rău decât toate; alții dezbracă săracii și supără pe văduve și pe unii nu-i lasă să intre în biserică, iar pe alții îi face de se leapădă de Hristos și pe alții în mii de patimi îi aruncă, care n-au număr, că de așa sta să le povestesc, nu mi-ar ajunge toată vremea vieții mele.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 158-159)

„Păcat de necunoștința ce-o avem, că așteptăm bunătăți ca acestea (efemere – n.n.) și încă ne mai trudim cu cele trecătoare și nu cunoaștem răutatea și înșelăciunea diavolului, că pentru lucruri mici și stricate ne lipsește chiar și de cele veșnice, ne dă lut ca să ne înstrăineze de cer, ne arată umbră ca să ne scoată din adevăr și ne nălucește prin vise ca să ne îndemnă la păcate.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 131)

„Fiecăruia diavolul i se prezintă cu aceleași arme, aceleași insinuări perfide, aceleași fascinații ucigătoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 290)

„Satana ne urăște cu cruzime, și nu sunt mașinații și piedici de care el să nu se folosească împotriva noastră ca să ne facă victimele lui. De altă parte Dumnezeu vrea de la noi această luptă.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 295)

„Înainte de toate diavolul caută să ne înșele prin învățături false. Când diavolul vrea să invadeze sufletele orbește mintea și întunecă cugetarea și rațiunea...”

Apoi diavolul se străduiește să ne țină departe de Dumnezeu. Știind că dacă, cu curaj și cu pocăință mergem la Dumnezeu, noi vom fi primiți în mod negreșit, el ispitește totul pentru a ne ține depărtați.

Însă înainte de toate el încearcă de a ne opri de la rugăciune.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 296)

„Mare e și răutatea diavolului, și mare și viclenia slujitorilor lui.” (*Împotriva celor care nu folosesc cum trebuie cuvântul Apostolului care spune: «Fie din fățărnicie, fie întru adevăr, Hristos se propovăduiește»; și despre smerenie*, 10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 343)

DIAVOLUL (fără vrăjmaș nu există luptă, fără luptă nu există cunună)

„Dacă potrivnicul continuă să existe, cei trândavi nu-s păgubiți din pricina celor vrednici, ci din pricina trândăviei lor; dar dacă dispare potrivnicul, cei vrednici vor fi păgubiți din pricina celor trândavi; nu-și vor mai putea arăta puterea lor și nici n-ar mai dobândi cunună.

Poate că n-ați înțeles încă ce v-am spus. E de neapărată trebuință, dar, să vă grăiesc mai pe înțeles. Să ne închipuim că avem în față un potrivnic. Cu el trebuie să lupte doi atleți. Dintre aceștia, unul, din pricina lăcomiei la mâncare, e fără vlagă, prăpădit, slăbănogit, molău; celălalt, sânguincios, viguros; toată ziua e în arenă, antrenându-se neconținut, neavând altă grijă decât să se întărească în vederea luptei. Dacă ai face să dispară potrivnicul din fața lor, pe care din cei doi l-ai păgubit? Oare pe cel trândav și nepăsător sau pe cel sânguincios, care a muncit atâta? Evident că pe cel sânguincios! Acesta-i păgubit dacă potrivnicul este îndepărtat din pricina celui trândav; cel trândav însă, chiar rămânând potrivnicul, nu este păgubit din pricina celui vrednic; că el cade din pricina propriei trândăvii.

Dar să dăm și o altă dezlegare acestei probleme, ca să vezi că nu diavolul aduce pagubă oamenilor, ci totdeauna propria lor trândăvie doboară pe cei ce nu sunt cu luare-aminte asupra lor.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a II-a, 1-2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 30)

„Dacă suntem mereu cu luare aminte și atenți iubitorilor, diavolul ne și ajută să sporim duhovnicește. Cu ce l-au vătămat pe Iov atâtea șirete uneltiri cu care s-a ostenit să-l piardă? Nu spune, te rog, că pe Iov l-a vătămat, căci numai un duh slab se vatămă. Dar unul ca acesta se smintește și dacă nu există diavol. Totuși, spune Scriptura, mai tare se vatămă prin lucrarea aceluia. Dar și pedeapsa-i este mai ușoară când păcătuiește îndemnat de diavol, pentru că pedepsele nu sunt aceleași pentru toate păcatele.

Să nu ne amăgim noi înșine. Nu diavolul ne vatămă, dacă priveghem și suntem treji. El ne trezește și mai mult, el ne deșteaptă și ne silește să ne păzim.

Să lămurim mai întâi un lucru: să zicem că nu existau fiare și nici tulburările care ne macină sufletul, nici boală, nici durere, nici supărare, nici altceva asemenea. Ce-ar fi fost omul? Socotesc că mai mult porc decât om, mâncând și îmbătându-se, nestânjenit de nici una din aceste suferințe. Acum, însă, grijile și teama îi sunt prilej de exersare în virtute, de deprindere a celei mai bune învățături și îi sunt școală de cucernicie și de dreaptă-credință.” (*Cuvântul XLIV la Fapte* PGB 16B, 268-270 PG 60, 377, în vol. *Diavolul și magia*, pp. 17-18)

DIAVOLUL (războiul purtat de el împotriva noastră)

„Ne trebuie deci rugăciuni neconținute, ca astfel să-l zdrobim sub picioarele noastre. Spurcat și nerușinat este diavolul. Și deși el se luptă găsindu-se cu mult mai prejos decât noi, totuși și în acest mod el ne biruiește. Cauza nu poate fi alta decât faptul că noi nu încercăm să ne aflăm întotdeauna mai sus de săgețile ce le aruncă asupra noastră; căci atunci n-ar putea să se ridice până la noi, ci s-ar retrage jos. Tipul diavolului este șarpele. Și dacă dintru început chiar așa l-a rânduit Dumnezeu, apoi cu atât mai mult astăzi.

Însă dacă tu nu știi ce vrea să însemne a se lupta de jos, eu voi încerca să-ți explic modul acestui război. Deci ce vrea să însemne a se lupta de jos? Adică a se lupta în lucrurile cele de jos, ca de pildă plăcerea, bogăția și toate cele pământești. Dacă însă el ar vedea pe cineva înălțându-se spre cer, mai întâi că nici nu ar putea să se înalțe într-atât, iar apoi, chiar de ar încerca, de îndată ar cădea înapoi; căci el n-are picioare – să nu te temi! – și n-are nici aripi – să nu te înspăimânți! Pe pământ se târăște, și în cele pământești.

Deci, să nu ai nimic în comun cu pământul, și atunci nu vei avea nici o greutate în a-l birui. El nici nu știe o altfel de luptă, ci ca și șarpele se ascunde în spini, cuibărindu-se într-una în înșelăciune. De vei tăia atunci spinii, iute va fugi de acolo, fiindcă ar fi văzut; și dacă știi a-l descânta cu anumite *descânțete* divine, fiindcă avem și noi *descânțete* duhovnicești, cum sunt numele Domnului nostru Iisus Hristos și puterea Crucii Sale, de îndată îl vei zdrobi. Un astfel de descânțec are nu numai puterea de a-l scoate pe șarpe din locurile sale ascunse și a-l arunca în foc, ci și de a vindeca rănilor provocate de el. Dacă poate mulți, spunându-le pe acestea, totuși nu s-au vindecat, aceasta nu a fost din cauza Celui invocat, ci din cauza puținii lor credințe. Fiindcă și pe Iisus mulți Îl atingeau și-L înghesuiau, și totuși nimic nu câștigau; pe când femeia cea cu scurgere de sânge, deși nici de trupul Lui nu s-a atins, ci numai de poalele hainei, cu toate acestea la un moment i-a încetat curgerea sângelui, pe care o avea de mulți ani.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 142-143)

„Că precum săgeata aruncată de om lovește pasărea, sau zidul, sau lemnul, sau haina, sau că taie aerul, tot așa și săgeata diavolului trebuie numaidecât de a lovi, iar dacă nu lovește pe cel ochit, atunci fără îndoială că lovește pe cel ce a aruncat-o. Cum că dacă noi nu suntem răniți, iar diavolul fără îndoială este rănit, o putem afla din multe locuri ale Sfintei Scripturi. De pildă, a uneltit contra lui Iov, nu l-a rănit însă, ci s-a rănit pe sine singur. A uneltit contra lui Pavel, însă nu l-a putut răni, ci s-a rănit singur. Peste tot se întâmplă așa, peste tot se poate vedea aceasta, dacă suntem cu băgare de samă. Când el (diavolul) va lovi, se va lovi singur; cu atât mai mult încă atunci când întărindu-ne și înarmându-ne contra lui cu pavăza credinței, ne vom găsi în siguranță, ca să devenim neînvinși.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXII, p. 273)

„Demonii nu doresc altceva mai mult decât pieirea oamenilor, se bucură și-și fac o cinste din ceea ce strică viața noastră și din ceea ce smulge din rădăcini toate cele bune.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, XIII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 329)

„Dar dacă ai vrea să cercetezi și felul în care luptă diavolul cu oamenii, ai vedea că lupta lui este cu mult mai crâncenă și cu mult mai felurită. Nimeni nu știe atâtea feluri de hoții și de viclenii câte știe spurcatul acela. Asta îi dă și mai mare putere. Nici nu poate avea cineva o vrăjmășie mai neîmpăcată față de cel mai mare dușman al său, câtă are vicleanul acesta față de om.

Iar dacă ai cerceta și înverșunarea cu care luptă diavolul cu oamenii, ai vedea că e de răs să comparăm înverșunarea oamenilor cu înverșunarea diavolului. Dacă ai alege pe cele mai înfricoșătoare și mai sălbătice fiare și ai vrea să pui față în față furia lor cu furia diavolului, ai vedea, prin comparație, că fiarele acestea sunt cele mai blânde și cele mai pașnice animale. Atâta mânie suflă diavolul când se năpustește asupra sufletelor noastre !

Pe câmpul de bătălie, lupta dintre oameni ține puțină vreme; și chiar în acest scurt timp, de multe ori, lupta se oprește. Venirea nopții, oboseala măcelului, timpul de hrană și multe alte pricini dau puțină ostașilor să se odihnească, să lepede armele, să răsuflă puțin, să se întremeze cu mâncare și băutură și să-și redobândească puterea de mai înainte și în alte multe chipuri. Dar în lupta cu vicleanul diavol nu poți pune niciodată armele jos, nici nu poți da somn ochilor tăi, de vrei să rămâi nerănit. Aici trebuie să se întâmple una din două: sau să cazi și să pieri, dacă lepezi armele din mâini, sau să stai mereu înarmat și să fii totdeauna treaz. Că și diavolul cu oastea lui stă totdeauna înarmat, pândind trândăvia noastră. Și pune diavolul mai multă râvnă pentru pierderea noastră decât punem noi pentru mântuirea noastră. Pentru că războiul acesta este nevăzut și izbucnește pe neașteptate - și asta e pricina a nenumărate nenorociri; de aceea războiul acesta este, pentru cei ce nu priveghează necontenit, cu mult mai

periculos decât celălalt război.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a șasea, cap. 13, în vol. *Despre preoție*, p. 155)

„Mult și tare se împotrivesc diavolul, din toate părțile năpustindu-se asupra mântuirii noastre. Trebuie, dar, să fim treji și cu priveghere și să înălțăm ziduri în toate părțile în fața asaltului său. Căci dacă va prinde un prilej cât de mic, o dată aflat, își va pregăti și restul intrării și își va introduce câte puțin în cetatea noastră întreaga sa putere. *Dacă ne pasă într-adevăr de mântuirea noastră, nici în cele mici să nu-i îngăduim să aibă de a face cu noi, ca nu cumva să pregătim astfel, mai dinainte, cale pentru cele mari.* Căci este cea din urmă nebunie ca diavolul să arate atâta sânguință spre a ne pierde sufletul, iar noi, pentru însăși mântuirea noastră, să nu facem nici măcar cât el.” (*Acest început al minunilor l-a făcut Iisus în Cana Galileii*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 140)

„Pe cei treji la minte nimic nu-i poate vătăma. Poate fi cineva mai rău și mai viclean ca diavolul? Ei bine, nici diavolul, care e rău, viclean și cu multă putere, cu toate uneltirile lui împotriva lui Iov, cu toate că și-a golit toată tolba lui cu săgeți asupra casei și trupului celui drept, nu numai că nu l-a doborât, ci, dimpotrivă, l-a făcut și mai strălucit. Iov, deci, n-a putut fi vătămat nici de diavol; Iuda, însă, pentru că era nepăsător și trândav, n-a câștigat nimic nici din viețuirea lui lângă Hristos, ci a ajuns din trândav vânzător, cu toate învățăturile și sfaturile Domnului. Pricina este că Dumnezeu nu silește, nu forțează pe cel care nu vrea, după cum nu l-a silit Hristos nici pe Iuda. Așa că nici pe noi diavolul nu ne poate vătăma dacă suntem cu luare-aminte; dar, dacă nu suntem cu luare-aminte, dacă ne trândăvim, nu putem câștiga nici de la cei ce ne pot ajuta! Mai mult chiar, suferim și cumplită pagubă!” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Trebuie să fie și erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 237)

DIAVOLUL (lansează ispite și tentații, însă multe din ele au drept cauză nepăsarea noastră)

„Ar fi trebuit, atunci, zice, ca toți cei ce sunt ispitiți de diavol să fie biruitori, sau, dacă pricina răului se află în noi, ar trebui să mergem spre pierzare și fără diavol.

Acest lucru se și întâmplă, fiindcă mulți sunt duși la pierzanie și fără a-i ispiti diavolul. Aceasta întrucât, cu siguranță, nu el este pricina tuturor relelor.

Multe din ele se întâmplă din cauza nepăsării noastre. Dacă pentru unele, el este vinovatul, aceasta se datorează faptului că noi am făcut începutul.

Spune-mi rogu-te, când l-a biruit diavolul pe Iuda? Atunci când, zice Evanghelia, a intrat în el. Ascultă care e adevărata pricină: ... *era fur și, având punga, lua din ce se pune în ea* (Ioan 12, 6). Dar Iuda însuși l-a lăsat să intre și să sălășluiască în el, fără nici o împotrivire. Prin urmare, nu diavolul face începutul, ci noi îl primim și-l chemăm.” (*Cuvântul LIV la Fapte* PGB 16B, 266-268. PG 60, 377, în vol. *Diavolul și magia*, p. 60)

DIAVOLUL („desfătarea” diavolului)

„Se bucură și simte mulțumire și plăcere când ne mâniem, când ne păruim și ne înfruntăm între noi.” (*Cuvântul XLIII la Epistola I către Corinteni* PGB 18A, 730. PG 61, 371, în vol. *Diavolul și magia*, p. 35)

DIAVOLUL (despre cum se poate apăra omul de diavoli)

„Diavolul face toate eforturile sale pentru a ne ispiti, el ne încearcă de aproape și ne întinde din toate părțile piedici și curse pentru ca să ne piardă. Trebuie deci să priveghem și să-i închidem porțile; dacă el află cea mai mică intrare, imediat o face și mai mare, și, puțin

câte puțin, el va face să treacă toate forțele lui. Dacă avem ceva virtute pentru mântuire, să nu-l lăsăm să se apropie nici în cele mai mici lucruri, pentru a ne scăpa și în cele mai mari. Va fi în sfârșit de-o extremă nebie, știind cât este el de veghetor și atent pentru a pierde sufletul nostru, de a nu fi la fel de veghetori și a pune o grijă egală pentru mântuirea noastră.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXIII, 1, p. 108)

„Iar pentru a respinge atacul lui împotriva noastră, nu este un zid de apărare mai bun decât rugăciunea și implorarea stăruitoare.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 98)

„Diavolul dă târcoale furios ca un leu. Dar, chiar dacă ar încerca să-i lovească pe cei ce-L au pe Hristos, semnul crucii pe frunte, focul Duhului Sfânt și candela veșnic aprinsă, tot n-ar reuși, fiindcă nici măcar privirea nu și-ar putea-o îndrepta spre ei, ci pe dată le-ar întoarce spatele și ar fugi, a doua oară ne mai îndrăznind să se întoarcă.

Ca să te convingă că toate acestea nu sunt doar vorbe, fii atent, te rog, la ce spunea Pavel. Și el a fost om, dar leul acesta se temea atât de tare de el, încât nici hainele lui și nici de umbra-i nu cuteza a se apropia. Lucru foarte firesc, dat fiind că nu suferea mirosul de bună mireasmă al lui Hristos ce ieșea dintr-însul și nici măcar privirea nu și-o putea ridica spre acea candelă a virtuții.” (*Cuvânt la Psalmul 7*, PGB 5,294. PGB 55, 84, în vol. *Diavolul și magia*, p. 12)

„Că alta nimica nu alungă pornirea dracilor ca rugăciunea ce se face din tot sufletul.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 107)

„Să veghem asupra gândurilor noastre, a cuvintelor noastre, a actelor noastre. Să nu-i lăsăm nici o ieșire diavolului. Însă să ne exersăm, mai ales în practicarea virtuților. Și printre diferitele virtuți să ne atașăm de iubire. Nimic nu ne va face puternici împotriva diavolului ca practicarea virtuții iubirii și a milosteniei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 295)

DIAVOLUL (dușmanii diavolului: lucrările luminii și virtutea)

„Așa cum liliicii nu iubesc soarele și lumina, ci le socotesc dușmani, iubind, însă, noaptea și întunericul, tot așa și demonii, împreună cu aceia pe care-i poartă în rățacire, iubesc viclenia și toate nelegiuirile, socotindu-le potrivite cu firea lor, iar dușmanii lor sunt virtutea și lucrările luminii.

Când acestea strălucesc, celelalte se întunecă, încât cel ce-și petrece viața în virtute nu mai are trebuință a se nevoi, de vreme ce e de ajuns să apară virtutea și toată răutatea va dispărea și se va desființa.” (*La Isaia*, cap. II PGB 8, 294. PG 56, 39), în vol. *Diavolul și magia*, p. 58)

DIAVOLUL (când se lasă biruit diavolul?)

„Când diavolul va vedea o schimbare atât de mare și va vedea că aceia care mai înainte se aflau sub stăpânirea lui s-au ridicat atât de sus și s-au învrednicit de necuprinsa iubire de oameni a Domnului, se depărtează prearușinat și preasmerit și nici privirea nu mai cutează a o ridica asupra lor. Aceasta pentru că nu rabdă strălucirea și lumina care iese din ei și care-l orbește. Atunci le întoarce spatele luând-o la fugă.” (*Cateheze IV* PGB 30, 404, în vol. *Diavolul și magia*, p. 51)

DIAVOLUL (foloasele pe care ni le aduce lupta cu diavolul)

„Sufletul e ca un scut. Dacă-l lovește lancea și e moale, îl străpunge, dar, dimpotrivă, dacă e tare, nu-i pricinuieste nici o stricăciune, ci cade alături, cu vârful îndoit. Dacă săgețile pe care le aruncă diavolul asupra unui suflet îl găsesc slăbit și lipsit de voință, atunci îl pătrund

până de adânc, dar dacă îl găsec întărit și puternic, diavolul însuși se depărtează neputincios, fără a-i pricinui nici cel mai mic rău. Ba, mai mult, de aici se nasc și două mari foloase, chiar trei: diavolul nu l-a vătămat, ci l-a lăsat mai puternic decât l-a găsit, și el însuși, de pe urma acestui fapt, a devenit mai slab.” (*Cuvântul la Psalmul 9*, PGB 5,454 PG 55, 125, în vol. *Diavolul și magia*, p. 18)

DIAVOLUL (Pronia divină întoarce în contra diavolului meșteșugurile acestuia pregătite spre căderea noastră)

„Diavolul răstoarnă propria sa putere prin aceleași arme de care se servește contra servilor lui Dumnezeu, nu fiindcă voiește, ci Înțelepciunea și Providența divină întoarce în contra capului său armele și meșteșugurile sale.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a IV-a, p. 76)

„Este obiceiul lui Dumnezeu, de demult și dintru început, de a întoarce asupra capului diavolului și de a prefăce în temei de mântuire tot ce urzește diavolul împotriva noastră. Iată! A scos diavolul pe om din rai, dar Dumnezeu i-a deschis cerul; l-a alungat diavolul din împărăția cea de pe pământ, dar Dumnezeu i-a dat împărăția cerurilor și a înscăunat firea noastră pe tronul cel împărătesc. Astfel, Dumnezeu ne dă mai mari bunătăți decât acelea de care încearcă diavolul să ne lipsească. Prin asta Dumnezeu caută să-l facă pe diavol mai puțin zelos în uneltirile lui împotriva noastră, iar pe noi să ne învețe să nu ne temem de uneltirile lui.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 401)

DIAVOLUL (atitudinea noastră față de diavol)

„Continuăm să-i blestemăm pe demoni și să-i urâm.” (*Către iudei*, cuv. VI, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 358)

DIAVOLUL (nu avem nimic în comun cu diavolul)

„Numai cu diavolul singur noi n-avem nimic în comun.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 31)

DIAVOLUL (Satana)

„Sub numele de *Satan*, în limba ebraică se înțelege potrivnicul, vrăjmasul, războinicul. Așa, de pildă, în Cartea a 3-a a Împăraților, Scriptura numește *Satan* pe împotrivor, zicând: *Că nu este Satan (împotrivor) acum, nu este întâmpinarea* (3 Împ., 5, 4) – povestind împrejurările cu Solomon, adică nu este împotrivor, războinic, potrivnic cel ce supără.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVI, p. 231)

„Că asta înseamnă cuvântul *satana* în limba ebraică; Satana înseamnă potrivnic.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 392)

DIAVOLUL (scoaterea diavolilor din oamenii posedați de ei)

„... scoaterea demonilor din om este lucrarea unei puteri foarte mari și nu a unui har oarecare”. (*Omilii la Matei*, omilia XLI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 493)

„Poate că împăratul a pus pe supușii săi sub stăpânirea căpeteniilor pe unul, de pildă, a-l dezlega, iară pe altul a-l lega; iar oasele sfinților nu au această putere josnică și vrednică de

milă, ci pe aceea cu mult mai mare și mai însemnată, aceea care pe draci îi aduce de față și-i muncește, iar pe cei legați de dânșii îi dezleagă de legăturile cele grozave.

Și ce poate fi mai înfricoșat ca Divanul acesta? Că deși nevăzându-se nimeni și negăsindu-se nimeni lângă coastele dracilor, totuși se aud glasuri, și suspine, și bătăi, și cazne, și limbi aprinse - fiindcă dracul nu poate suferi acea putere minunată. Și iată cum cei ce au purtat trupuri stăpânesc pe puterile cele fără de trupuri; țărâna, și cenușa, și oasele acelea covârșesc firile celor nevăzute¹⁹⁰.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVI, p. 237)

DISCERNĂMÂNTUL

„Atunci când sufletul este stăpânit de dorința trupească, îi scade discernământul. De aceea, nu vede ce se află dinaintea sa, fie prăpastie, fie iad, fie primejdie, fiind robit de păcat.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 366)

DISCERNĂMÂNTUL (avem în firea noastră un criteriu natural prin care deosebim binele de rău)

„... însuși sufletul omenesc are în el puterea de a deosebi binele de rău...” (*Apologia vieții monahale*, 21, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 317)

„Dumnezeu a pus legile în firea omenească să aleagă ce-i rău și ce-i bine; întreabă pe singură petrecerea noastră să cunoști, că toți cei ce fac lucrurile rele, fug de ocară și de numele cel rău, adică de vei zice curvarului *curvar* se mânie și se rușinează. Ia zi jurătorului cel strâmb: *O! Jurător mincinos!* să vezi, nu va lua acel nume spre ocară și spre necinste? La fel și din celelalte păcate din faptele lor se rușinează. Iar de vreme ce este bine să faci păcatul, de ce fugi de frica ponosului păcatului? Ia zi-i curatului *curat* și celui feciorelnic *feciorelnic*, să vezi, nu se bucură de fapta bunătății lui? Zi dreptului *drept* și milostivului *milostiv*, că cu lucrul se încununează și cu numirea se luminează, că deși se leapădă de lauda numelui pentru smerenie, iar în suflet tot primește lauda (...) Ascultă mincinosul, nu mărturisește că este minciună, ci se fățărește și se face că grăiește adevărat și înșeală și pe judecător. La fel și vicleanul nu-și arată viclenia lui, ci se face la arătare cu chip de prietenie și-și ascunde viclenia lui. La fel și asupritorul, când merge la judecată nu mărturisește cine este, ci pune mărturii în chip de adevăr minciuni și arată mărturia răutății, că și sufletul nostru dacă se unește cu răutățile, numele cel bun se răpește de la el, pentru că mulți puternici de multe ori nu le mai stă mintea numai la lăcomie și roagă unii să nu-i facă săracului nedreptate sau să-i ierte datoria ce o are la el și să nu se răzbune asupra celor ce l-au scârbit pe el, iar de vine vreun puternic viclean să se roage, nu începe a spune adevărat ceea ce este, ci adaugă numele bunătății și zice cum că este om drept și făcător de bine și se laudă cu faptele cele bune pe care le face la mulți. Vezi că răutatea se biruiește de lauda faptei celei bune? Pentru aceea, nici un om rău nu vrea să audă că este rău, că firea pururea iubește al său, chiar deși voiește voința răutatea, pentru aceea să nu zicem că cutare din fire este bun și cutare din fire este rău, că de ar fi omul din fire bun, n-ar putea să se facă niciodată rău. La fel, de ar fi iarăși din fire rău, n-ar putea să se facă niciodată bun, că de n-ar fi fost în voința noastră să se facă cei răi buni, nici iubitorul de oameni Dumnezeu nu ne-ar fi făcut înclinați spre sine și am fi toți răi împreunându-ne cu firea sau am fi toți buni și drești, dar noi cu lenea noastră ne pierdem

¹⁹⁰ Tâlcuirea Arhim. Theodosie Athanasiu: Obiceiul era ca cei îndrăciți să fie aduși pe la mormintele sfinților, unde, după ce le citeau cuvenitele rugăciuni, acei bolnavi se vindeau, iar dracii erau alungați de puterea minunată a sfințelor moaște – după cum se petrece și astăzi. (n.s. 1, p. 237)

mântuirea sufletului nostru și ne facem pe noi pustii de dragostea cea dumnezeiască.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 97-98)

„Că tot omul știe să deosebească binele de rău, viciul de virtute, noi avem ca garanție omenirea întreagă și istoria tuturor veacurilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 285)

DISPREȚUIREA (aproapelui - gravitatea)

„Pe cel iubit de Hristos și atât de important înaintea Lui, tu îl crezi atât de disprețuit? Pe cel pe care El l-a iubit, tu îl disprețuiești?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVI, p. 477)

„Disprețuiești pe un om credincios, pe care Hristos nu l-a disprețuit? Și ce zic eu că nu l-a disprețuit? Când El nu numai că l-a iubit, deși îi era dușman, și spurcat, ci chiar a și murit pentru el! Hristos l-a iubit pe acela, cu toate răutățile lui, și a făcut atâtea pentru el, și tu acum, când el a devenit frumos și admirat, îl disprețuiești? Acum, când el este mădularul lui Hristos? Nu înțelegi ce spune aici? Nu simți îndrăzneala cea mare ce o ai? El are cap pe Hristos; Hristos este pentru acesta și masă, și haină, și viață, și lumină, și mire, și totul. Și tu îndrăznești a zice că îl disprețuiești? Ba încă zici că pe lângă acesta disprețuiești și pe alții?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, pp. 498-499)

„Dacă cel ce dă mai mult (milostenie – n.n.) ar disprețui pe cel ce dă mai puțin, apoi firește că pe sine s-a vătămat mai mult.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXX, p. 318)

„Să nu ne disprețuim deci unii pe alții, ca să nu ne învățăm a-L disprețui și pe Dumnezeu. Cel obraznic cu oamenii va fi obraznic și cu Dumnezeu. Să ne cinstim unii pe alții, ca să ne învățăm a-l cinsti și pe Dumnezeu.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia VII, p. 78)

„Hristos pedepsește nu numai pe cei care caută să se răzbune, dar și pe cei care disprețuiesc pe frații care-i dușmănesc, deși în sufletele lor nu le mai poartă ură.” (*Despre căință (I)*, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 62)

„Ia, așadar, aminte, tu, care ești cu nasul pe sus și nu catadicești nici să-ți privești aproapele, că acela este ca și tine și merită la fel de multă cinstire ca cea de care ai parte tu însuși. Acela este sărac, iar tu bogat? El este neșcolit, iar tu învățat? El este neînsemnat, iar tu persoană importantă? Dar ce valoare crezi că au toate aceste lucruri vremelnice și zadarnice? Oare semenul tău nu este și el chipul lui Dumnezeu? Atunci de ce îl disprețuiești? Nu înțelegi că disprețuindu-l pe el, îl disprețuiești pe însuși Dumnezeu? De ce nu îl slujești? De ce nu te îngrijești de el? De ce nu îl cinstești? Știu de ce: pentru că îl socotești mai prejos decât tine. Și te întreb: cu cât mai prejos erau apostolii față de Hristos? Apostolii erau oameni, pe când Hristos era Dumnezeu. Și totuși, Domnul a primit să le spele picioarele. Nu ar trebui să faci și tu măcar atât pentru semenii tăi? Dar tu nici nu vrei să auzi de așa ceva.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 210-211)

DISPREȚUIREA (aproapelui - gravitatea și remediile)

„Căci și cei ce au venit la lucru în ceasul al unsprezecelea, ei cei întâi au luat plată; de asemenea oaia cea pierdută a făcut pe păstor ca, lăsând pe cele nouăzeci și nouă, să alerge după dânsa și, ridicând-o pe umeri, să o aducă înapoi la turmă; și fiul cel pierdut s-a bucurat de mai multă cinste decât cel cinstit și lăudat de tatăl său; și tâlharul a fost încununat și proslăvit mai înainte de apostoli. Dar și în pilda cu talanții ar putea vedea cineva petrecându-se aceasta, fiindcă și cel ce a primit cinci talanți, și cel ce a primit doi s-au învrednicit de aceeași

plată, ba încă acesta din urmă s-a bucurat de o mai mare îngrijire, fiindcă dacă i s-ar fi încredințat cei cinci, neputând a-i întrebuința, ar fi pierdut totul, pe când acum primind numai pe cei doi, el și-a îndeplinit și datoria sa, în același timp s-a învrednicit și de plata celui cu cinci și, prin urmare, cu atât mai mult l-a întrecut pe acesta, cu cât și ostenele a pus mai puține, și s-a învrednicit și acelorași cununi. Deși om era și el ca și cel ce primise cinci, cu toate acestea stăpânul nu-l întreabă cu amănunțime, nici îl silește a se trudi la fel cu celălalt și nici îi zice *De ce nu poți ca să iei și să întrebuințezi cinci talanți?* – căci cu dreptate i-ar fi zis; ci l-a încununat și pe acesta.

Acestea știindu-le, voi cei mari nu disprețuiți pe cei mai mici și mai prejos de voi, ca nu cumva mai înainte de dânsii pe voi înșivă să vă vătămați, căci dezbinându-se ei, întregul trup se pierde. Fiindcă ce altceva este trupul, decât că mai multe mădulare sunt unite la un loc? După cum și apostolul zice: *Că și trupul nu este un mădular, ci multe.* Deci dacă aceasta este trup, apoi atunci să ne îngrijim ca cele multe să rămână multe, căci dacă nu se face așa, apoi vătămarea se face spre moarte. Pentru aceasta și apostolul nu numai aceasta cere, adică a nu ne dezbină unii de alții, ci încă a ne și uni puternic. Zicând deci *ca să nu fie dezbinare în trup*, el nu s-a mulțămît numai cu atât, ci a adăogat îndată: *ci să se îngrijească mădularele între sine, asemenea unul de altul*, punând aici și o altă pricină, pentru ca cel mai mic să se bucure de o mai mare îngrijire și cinste. Dumnezeu a iconomisit așa nu numai ca să nu se dezbină unul de altul, ci ca între dânsule să fie și dragoste multă, și bună-înțelegere. Deci dacă ființarea fiecăruia stă în mântuirea aproapelui, apoi să nu-mi spui de mare sau mic, mai presus sau mai prejos, căci aici nu este mare și mic. Rămânând în trup, este cu puțință a vedea și judeca deosebirea dintre ele; pierzându-se însă, nu mai este cu puțință – și se pierde negreșit, când cele mici nu stau în locul lor.

Deci dacă și cele mari se pierd – din pricină că cele mici s-au dezbinat – apoi atunci sunt datoare și acestea a îngriji de cele mici, de vreme ce în mântuirea acestora stă și mântuirea lor. Așa că de vei spune de mii de ori că acel mădular este necinstit și mai prejos și dacă nu vei îngriji deopotrivă de dânsul ca și de tine, ci-l vei lăsa în părăsire ca mai mic, vătămarea se va răsfrânge asupra ta.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, pp. 325-326)

DISPREȚUIREA (îndemn la prețuirea aproapelui)

„Și pe făcătorul de corturi, ca și pe cel purtat în cară prin târg, și cu o mulțime de slugi după el – îl vei socoti de frate, ba încă mai mult pe acela decât pe acesta. Căci acela se numește după dreptate frate, care seamănă mai mult. Deci cine seamănă mai mult cu pescarii? Cel care se hrănește în fiecare zi din rodul ostenelelor sale, care n-are nici o slugă, nici un adăpost, ci veșnic se află în necazuri – sau cel împresurat de atâta trufie, încât tot ce face este împotriva legilor Dumnezeiești?”

Deci iubitele, nu disprețui pe fratele tău, căci icoana (chipul) acestuia este foarte mult aproape de cea apostolică. *Dar, zici tu, nu de bunăvoie este sărac, ci fiind silit de împrejurări, nu o face aceasta din principiu.* Dar cum aceasta? Nu ai auzit ce zice Mântuitorul: *Nu vă judecați, ca să nu vă judecați* (Mt. 7, 1)? Pentru ca să afli că nu silit faci aceasta, apropie-te și dă-i mii de talanți, și vei vedea cum el îi leapădă. Așa că, deși nu a moștenit bogăție de la strămoși, și totuși, când poate lua, nici nu se apropie măcar, apoi aceasta este dovada cea mai mare de disprețuire a bogățiilor. Fiindcă și Ioan a fost fiul lui Zevedeu cel sărac, și pentru aceasta nu zicem că sărăcia lui a fost silită. Deci când vezi lemnarul, sau fierarul, sau hornarul (măturător de hodge), să nu-i disprețuiești din această pricină, ci pentru aceasta încă mai mult să-i admiri, fiindcă și Petru se încingea, avea mreajă, și pescuia în mare după învierea Stăpânului. Și ce spun eu de Petru? Însuși Pavel chiar, cu toate luptele sale nenumărate, și cu atâtea minuni, sta și cosea piei pentru facerea corturilor, și cu toate acestea Îngerii se sfiau de

dânsul, și dracii tremurau, și nici că-i era rușine a zice: *Singuri voi știți că trebuințelor mele și celor ce sunt cu mine au slujit mâinile acestea* (Fap. 20, 34). Și ce spun eu că nu se rușina? Ba încă chiar se mândrea pentru aceasta. *Dar, zici tu, cine este acum atât de virtuos ca Pavel?* Știu și eu că nimeni, însă nu pentru aceasta sunt de disprețuit cei de acum. Când tu cinstești pe altul pentru Hristos, chiar de ar fi cel de pe urmă, însă credincios, cu dreptate va fi cinstit. Când, de pildă, tu deschizi casa ta generalului și ostașului, amândoi fiind prietenii împăratului, prin cine crezi că cinstești mai mult pe împăratul? Firește că prin ostaș, fiindcă generalul are și fără prietenia împăratului multe alte însușiri, care sunt de ajuns a face pe alții ca să-i dea cinstea cuvenită, pe când ostașul nimic alta n-are decât prietenia împăratului.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XX, pp. 209-210)

DISPREȚUIREA (mângâiere pentru cei disprețuiți)

„Chiar de te-ar disprețui vreun om, totuși nici o vătămare nu vei avea, dacă Dumnezeu nu te va disprețui.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia V, p. 62)

DISTRAȚIILE

„Nu te împiedic să te căsătorești, nici nu te opresc să te distrezi, dar vreau să faci asta cu cinste, nu cu rușine, nu cu osândă, nu cu mii și mii de păcate”. (*Omilii la Matei*, omilia VII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 99)

„Nu teatrul e de vină când oamenii sunt siliți să cheltuiască o groază de bani pentru dansul acela drăcesc de pe scenă? De unde desfrâul și nenumăratele păcate? Vezi, dar, că tu distrugi viața când susții teatrele, iar eu o mențin și o întăresc atunci când le dărâm! Să dărâmam, dar, teatrele? aș putea fi întrebat.

- O, dacă s-ar putea să fie dărâmate! Dar, mai bine spus, dacă vreți, din partea mea teatrul este dărâmat și desființat. Totuși nu vă poruncesc să dărâmați teatrele. Lăsați-le să existe, dar faceți să fie goale!¹⁹¹ O faptă ca aceasta este de mai mare laudă decât dărâmarea lor. Dacă nu vreți să imitați pe altcineva, atunci imitați-i pe barbari. Ei nu cunosc astfel de spectacole. Ce cuvânt de apărare mai putem avea când noi, cetățenii cerului, împreună dănțuitori cu heruvimii și părtași cu îngerii, suntem în această privință mai răi decât barbarii? Și aceasta când putem găsi alte mii de distracții cu mult mai bune decât distracțiile de la teatru. Dacă vrei să te distrezi, du-te în grădini, pe malul râului și al lacurilor, plimbă-te pe câmpii, ascultă cântecul greierilor, du-te deseori la mormintele mucenicilor, unde-i sănătate trupului și folos sufletului, unde nu-i vătămare, nici căință după plăcere, ca la teatru. Ai soție, ai copii! Ce plăcere o poate egala? Ai casă, ai prieteni! Acestea-s cele ce desfătează și ne dau și câștig, pe lângă curățenie trupească și sufletească. Spune-mi, ce este mai dulce decât copiii? Ce este mai dulce decât soția pentru un bărbat care vrea să trăiască curat la trup și la suflet? Se spune că barbarii au rostit cândva un cuvânt plin de înțelepciune. Auzind de aceste teatre nelegiuite și de distracția aceasta plină de păcate, au spus: Romanii au născocit aceste distracții ca și cum n-ar avea copii și soții. Prin aceste cuvinte au vrut să arate că nimic nu-i mai dulce decât copiii și soția, dacă vrei să duci o viață curată”. (*Omilii la Matei*, omilia XXXVII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 463)

¹⁹¹ În secolul al IV-lea, Sf. Ioan Gură de Aur a atacat cu multă vehemență, hotărâre și energie teatrul păgân, chiar din primii ani ai propovăduirii sale la Antiohia, dorind a-l interzice cu desăvârșire. Dintre cauze amintim: vulgarizarea crescândă a scenei, imoralitatea actorilor, aceștia reprezentau pe scenă cele mai josnice aspecte ale vieții, primejdindu astfel puritatea morală a celor ce îi priveau, faptul că teatrul antic era strâns legat de cultul păgân etc. – n.n.

DOGMELE (păstrarea dogmelor stabilite de Sfinții Părinți)

„Cât ne privește pe noi, să nu ieșim din vechile limite pe care le-au pus Părinții noștri, și să fim supuși întru totul legii pe care ne-a arătat-o Duhul Sfânt.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 1, p. 38)

„Nu în toate și peste tot locul noi trebuie să interpretăm în favoarea noastră pasajul *fiecare să fie deplin încredințat în mintea lui*, căutând a ne apăra cu el când e vorba de dogme; ascultă-l tot pe Pavel ce spune: *Dacă vă propovăduiește cineva altceva decât ați primit – să fie anatema!* (Galateni 1, 9), și: *Mă tem ca nu cumva, precum șarpele a amăgit pe Eva în viclenia lui, tot așa să se abată și gândurile voastre* (II Corinteni 11, 3); iar filipenilor le zicea: *Păziți-vă de câini! Păziți-vă de lucrătorii cei răi! Păziți-vă de tăierea împrejur* (Filipeni 3, 2). Dar romanilor, fiindcă nu era încă timpul de a îndrepta astfel de lucruri, le zice: *Fiecare să fie deplin încredințat în mintea lui.*” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, pp. 462-463)

DOGMELE (cunoașterea dogmelor Bisericii)

„Noi vrem ca voi să arătați o foarte mare rigoare față de dogmele Bisericii și să le aveți bine fixate în mintea voastră.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 33)

DOGMELE (înalte – pătrunderea lor cu mintea)

„... viața necurată împiedică dogmele cele înalte și nu lasă a se arăta pătrunderea și agerimea cugetului. Deci după cum nu se poate ca cel ce se găsește în rătăcire – însă cu o viață curată – să rămână pentru totdeauna în rătăcire, tot așa și cel ce trăiește în răutate, nu cu ușurință va putea să privească la înălțimea dogmelor, ci tot cel ce voiește a cuceri adevărul trebuie a se curăți degrab de toate patimile.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VIII, p. 82)

DOGMELE (explicarea dogmelor prin diferite raționamente)

„Cei care se află în afara Bisericii, slujind patimile și propriile lor idei, nu pot să primească nici un adevăr al lui Dumnezeu care este mai presus de mintea omenească.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 356-357)

DOGMELE (să nu ne tulbure nimeni dogmele drepte cu invențiile propriilor gânduri)

„Să nu ne tulbure cineva introducând pe deasupra, în dogmele Bisericii, invențiile propriilor gânduri și vrând astfel să tulbure dogmele cele drepte și sănătoase, ci fugi de însoțirea cu unii ca aceștia ca de otrăvurile vătămătoare. Căci aceștia sunt mai cumpliți decât acelea. Fiindcă acelea provoacă doar vătămarea trupului, pe când aceștia ruinează însăși mântuirea sufletului.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 32-33)

„... să nu credem că gândurile noastre au mai multă autoritate decât dogmele spuse de Duhul Sfânt.” (*Despre căință (II)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 96)

DOGMELE (nimic nu este mai puternic decât adevărul dogmelor)

„Așa cum lumina nu se prefăce niciodată în întuneric dacă rămâne lumină, așa și adevărul dogmelor credinței noastre nu va fi rușinat niciodată, tocmai pentru că dogmele nu mint, ci sunt adevărate, și nimic nu este mai puternic decât adevărul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 358)

DOGMELE (și viața duhovnicească)

„Să ne străduim să punem în sufletele noastre învățăturile cele sănătoase și odată cu asta să aducem și viață curată, pentru ca și viața să dea mărturie de dogmele noastre, dar și dogmele să ne arate viața vrednică de credință. Nu avem nici un folos dacă dogmele ne sunt drepte, dar viața stricată; și iarăși nu putem câștiga ceva de folos pentru mântuirea noastră dacă avem viață curată, dar nu ținem seama de dogme. Se cuvine, dar, să ne împodobim cu amândouă, și cu învățături drepte și cu viață curată, dacă vrem să scăpăm de iad și să dobândim împărăția. Spune-mi, ce folos ai de un copac care se întinde mult în sus, e plin de frunze, dar e gol de fructe? Tot așa și creștinului nu-i sunt de nici un folos dogmele drepte, dacă viața lui e stricată”. (*Omilia la Facere*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 154)

„Chiar de vom păzi dogmele cele drepte, lipsind îmbunătățirea cea din fapte, vom cădea cu totul din viața veșnică – martor fiind Domnul, Care zice: *Nu tot cel ce îmi zice Mie: «Doamne, Doamne» va intra în Împărăția Cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu, Care este în ceruri* (Mt., 7, 21).” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al doilea, p. 33)

„Viața bună nu folosește la nimic fără învățătura dreaptă, precum învățătura bună nu folosește la nimic fără viața curată.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXVI, 3, p. 341)

„Să avem mereu credință dreaptă și să ducem viață îmbunătățită, pentru că din toate părțile Cuvântul ne-a arătat că nu ne sunt de vreun folos învățăturile drepte fără o viață plină de virtute.

Facă Dumnezeu, cu rugăciunile sfinților Săi și ale tuturor înțâistătorilor Săi¹⁹², să păzim neștirbite învățăturile cele drepte pe care le-am primit dintru început și de la strămoși, alăturându-le și o viață asemenea lor, ca să dobândim bunătățile cele făgăduite.” (*La cuvântul apostolic: »Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut«*, 6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 233)

DOGMELE (rele)

„... o viață stricată totdeauna naște credințe rele.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XL, p. 440)

DORUL (de Dumnezeu)

„Când ești străpuns de dragostea de Dumnezeu, când ai îndreptat spre Dumnezeu dorul, nu vezi nimic din cele văzute ci te gândești neconținut la Cel dorit, noaptea și ziua, când dormi și când ești treaz.” (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 276)

„Neconținut să avem statornicit în sufletul nostru dorul de Hristos. Așa, vom râde de toate cele din viața aceasta; vom locui pe pământ ca și cum am locui în cer”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXIV, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 14)

¹⁹² Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Ale episcopilor. (n.s. 36, p. 233)

„... să ne gândim la primii creștini, care au aruncat banii, moșiile și orice preocupare și grijă lumească și s-au afierosit cu totul lui Dumnezeu, stăruind ziua și noaptea în învățătura cuvântului. Așa e focul cel duhovnicesc! Nu îngăduie să dorim cele de pe pământ, ci ne mută spre o altă dragoste. Din pricina aceasta cel îndrăgostit de astfel de lucruri face cu ușurință totul chiar de-ar trebui să-și părăsească averile, luxul și desfătarea, chiar de-ar trebui să disprețuiască slava, chiar de-ar trebui să-și dea sufletul. Odată intrată în suflet căldura acelui foc, izgonește toată trândăvia și-l face pe cel cuprins de ea mai ușor ca pana. Disprețuind pe toate cele văzute, unul ca acesta se căiește neîncetat, varsă mereu izvoare de lacrimi și culege de pe urma lor mare plăcere.” (*Omilii la Matei*, omilia VI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 84)

DRAGOSTEA (- rădăcina tuturor bunătăților)

„Dragostea este rădăcina și izvorul și mama tuturor bunătăților.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, VI, p. 72)

„*Roada Duhului*, zice el, *este dragoste, bucurie, pace* (Gal., 5, 22). Uită-te cât de bine sunt alese cuvintele și ce bine e rânduită învățătura. A pus mai întâi dragostea și apoi a amintit de bucurie și de pace. A pus mai întâi rădăcina și apoi a arătat rodul. A așezat întâi temelia și apoi a ridicat casa. A început de la izvor și apoi a venit la râuri.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 221)

„Dragostea este rădăcina, izvorul și mama tuturor bunătăților. Dragostea, ca o rădăcină, odrăslește miile și miile de ramuri ale virtuții, ca un izvor izvorăște multe curgeri de ape, și ca o mamă strânge la sânul ei pe cei ce aleargă la ea. Fericitul Pavel a cunoscut asta, de aceea a numit-o roadă a Duhului. În alt loc, i-a dăruit dragostei o cinste atât de mare, că a numit-o chiar plinire a Legii. *Dragostea*, zice el, *este împlinirea Legii* (Rom., 3, 10).” (*Omilia a II-a la Rusalii*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 221)

„Gândește, însă, că dragostea este rădăcina, izvorul și muma a tot binele.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 139)

DRAGOSTEA (- dascăl desăvârșit)

„Ce ar putea cineva ordona unuia, care are pe lângă sine totul, când are un dascăl atât de desăvârșit în filozofie ca dragostea?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 114)

DRAGOSTEA (- calea care le întrece pe toate)

„Ascultă ce spune Hristos vorbind cu ucenicii: *Dintru aceasta vor cunoaște toți că sunieți ucenici ai Mei, de veți avea dragoste între voi* (Ioan 13, 35). Apoi arătând în ce anume, n-a spus de minuni, ci *de veți avea dragoste între voi*. Și iarăși atunci când se roagă Tatălui, zice: *Întru aceasta vor cunoaște că Tu M-ai trimis* (Ibid., 17, 21). Dar și către ucenici zicea: *Poruncă nouă dau vouă, ca să vă iubiți unul pe altul* (Ibid., 13, 34). Deci acest dar - dragostea - este cu mult mai însemnat și mai strălucit decât acela de a învia morții și cu drept cuvânt, căci a învia morții este darul lui Dumnezeu numai, în timp ce a avea dragoste este și al nostru, adică depinde și de sânguința noastră.

Aceasta este caracteristica creștinului; aceasta arată pe ucenicul lui Hristos, Cel răstignit, Cel ce n-a avut nimic de comun pe pământ, și lipsind aceasta, nici mucenia nu poate folosi pe cineva. Și ca să cunoști, privește lucrul acesta lămurit în persoana lui Pavel. Fericitul Pavel a luat două din virtuțile, sau darurile principale, sau mai bine zis, trei: cele ce sunt în semne, cele în cunoștință, cele în viață, și totuși nimic nu sunt acestea fără de dragoste zice el. *Și cum*

poate fi așa zice, iată că eu vă spun: că de aș împărți toată avuția mea, iar dragoste nu am, nimic nu sunt (Ibid., 13, 3). Se poate ca să-și împartă cineva averile, și totuși să nu fie iubitor, adică să nu aibă dragoste. Dar despre aceasta ni se spun îndeajuns la locul unde vorbește despre dragoste, și deci trimitem acolo pe cel ce dorește a cunoaște, deocamdată, precum am fost spus, să râvnim darul acesta, să ne iubim unii pre alții, și atunci nu vom avea trebuință de nimic spre a săvârși virtutea, ci toate ne vor fi ușoare și fără sudori și toate le vom reuși cu cea mai mare grabă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia III, pp. 83-84)

„Aceasta să râvnim, și atunci cu nimic nu vom fi mai prejos de Pavel sau Petru care au înviat morții, chiar dacă n-am putea alunga poate nici frigurile; iar fără de dragoste chiar de am face semne și minuni mai mari decât ale apostolilor, chiar dacă ne-am arunca pe noi înșine în mii de primejdii pentru credință, nici un folos nu vom avea.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia III, p. 84)

„Fără de noi ați domnit; dar este de folos ca voi să domniți, ca să domnim și noi împreună cu voi (I Cor., 4, 8). Și iarăși: Acum trăim, dacă voi stați tari în Domnul (I Tes., 3, 8). Vezi cât de mult dorea el fericirea fraților, că nici nu socotea că trăiește dacă nu se mântuiesc aceia? Omul care a fost răpit până la al treilea cer, care a fost dus în rai și a auzit taine negrăite (II Cor., 12, 2-4), omul care s-a bucurat de atâta favoare înaintea lui Dumnezeu, n-ar fi avut nici o bucurie de acele bunătăți dacă n-ar fi văzut și pe frații lui mântuiți împreună cu el (Rom., 9, 3). Pavel știa, știa bine că, nimic nu este mai mare ca dragostea, nici nu are seamăn cu ea, nici chiar mucenicia, capul tuturor bunătăților. Și ascultă cum. Dragostea chiar fără mucenicie face ucenici ai lui Hristos, dar mucenicia fără dragoste nu poate săvârși aceasta.

- De unde știm asta?

- Chiar din cuvintele lui Hristos! El le-a spus ucenicilor Săi: *Din aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei dacă vă veți iubi unii pe alții* (Ioan 13, 35). Iată, dragostea face ucenici fără mucenicie! Să-ți arăt acum că mucenicia fără dragoste nu numai că nu face ucenici, dar nici nu-i de folos celui ce suferă. Ascultă pe Pavel, care spune: *De aș da trupul meu să-l ard, dar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește* (I Cor., 13, 3).” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Roman*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 397-398)

„Dacă iubirea este prezentă, celui ce a dobândit-o nu îi lipsește nici o parte din filosofie, ci deține întreaga virtute, desăvârșită și perfectă, în timp ce fără iubire omul este lipsit de orice bine. De aceea și Pavel o înalță și o slăvește prin cuvântul său; ba s-ar putea spune că nici măcar laudele sale nu ajung să fie pe măsura înălțimii propriei iubirii.

Căci ce ar putea să-i fie egal, câtă vreme iubirea cuprinde laolaltă profeții și întreaga Lege și fără de care nici credința, nici cunoașterea, nici știința misteriiilor și nici chiar martiriul sau orice altceva nu-l va putea mântui pe cel care le va fi dobândit? Și pentru că *de aș da trupul meu ca să fie ars, iar dragostea nu am, nimic nu-mi folosește*. (I Cor. 13, 3).

Și altundeva iarăși, urmărind să dea de înțeles că dragostea este mai mare decât orice și că este cel mai de seamă bine, [același] a spus: *Cât despre prorocii – vor dispărea, darul limbilor va înceta, cât despre cunoaștere – va dispărea; rămân însă acestea trei: credința, nădejdea și dragostea, iar mai mare decât toate este dragostea*. (I Cor. 13, 8 și 13).

Nu este o simplă întâmplare că cercetarea noastră s-a oprit și asupra acestui cuvânt despre iubire. Nu-i greu de înțeles că profețiile vor dispărea și darul limbilor va înceta.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, p. 17)

„Știi cât e de mare puterea dragostei? Hristos a lăsat la o parte toate minunile pe care aveau să le facă apostolii și a spus: *Întru aceasta vor cunoaște oamenii că sunteți ucenicii Mei, dacă vă veți iubi unii pe alții* (Ioan 13, 35). Iar Pavel a spus că dragostea este plinirea legii

(Rom., 13, 10) și, dacă lipsește dragostea (1 Cor., 13, 1-2), harismele¹⁹³ nu sunt de nici un folos.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a doua, cap. 6, în vol. *Despre preoție*, p. 55)

„Da, știa bine Pavel că nimic n-are seamăn dragostei și că cel mai mare semn de prețuire este semnul iubirii.” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 222)

DRAGOSTEA (- temelia și culmea virtuților)

„Începutul și sfârșitul virtuții este dragostea, și orice virtute pe ea o are ca rădăcină, și scop, și vârf al tuturor bunurilor. Și dacă ea este și începutul și sfârșitul bunurilor, apoi ce poate fi deopotrivă cu ea?” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 440)

„Căci începutul și sfârșitul a toată virtutea este dragostea”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. X, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 168)

„Dragostea este cea mai mare între faptele cele bune” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 140)

DRAGOSTEA (- plinirea tuturor poruncilor lui Dumnezeu)

„Dragostea, fiind plinirea tuturor poruncilor lui Dumnezeu, are două avantaje, evitarea răului și săvârșirea binelui. Și este numită plinire a tuturor poruncilor lui Dumnezeu nu numai pentru că ea constituie suma tuturor îndatoririlor noastre creștine, ci și pentru că înlesnește plinirea lor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 135)

DRAGOSTEA (- semnul de recunoaștere al ucenicilor lui Hristos)

„Stăpânul tuturor nu ne-a dat alt semn îndestulător și vrednic de credință pentru a fi recunoscuți ca ucenici ai Lui decât semnul dragostei, spunându-ne: *După aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, dacă veți avea dragoste între voi* (Ioan 13, 35). De aceea, vă rog să alergăm cu toții la dragoste, de ea să ne lipim, cu ea să primim sărbătoarea aceasta.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 221)

„Iubirea este chipul propriu pe care îl poartă ucenicii Domnului, pecetea robilor lui Dumnezeu, semnul după care sunt recunoscuți apostolii: *Întru aceasta vor recunoaște toți că sunteți ucenicii Mei*. Întru ce? A vorbit cumva despre minunea învierii morților, despre vindecarea leproșilor ori despre alungarea demonilor? Nicidecum, căci el spune, lăsându-le deoparte pe acelea: *Întru aceasta vor recunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții* (In., 13, 35).

Căci unele ca acelea sunt numai daruri ale harului venit de sus, pe când iubirea este izbânda străduinței omenești. Și, îndeobște, noblețea cuiva nu iese la iveală prin darurile

¹⁹³ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Harismele sunt niște daruri supranaturale date de Dumnezeu unora dintre creștinii epocii apostolice și imediat apostolice pentru întărirea și sporul duhovnicesc al comunității primare creștine. O enumerarea a acestor harisme o dă Sfântul Apostol Pavel în *Epistola întâi către corinteni*, 12, 8-10. Aceste harisme sunt: 1. *Înțelepciunea*, o înțelepciune superioară înțelepciunii firești; 2. *Cunoaștința*, cunoașterea unor lucruri inaccesibile prin puterile naturale ale omului; 3. *Credința*, credința aceea care poate muta munții din loc; 4. *Vindecarea bolilor*, fără ajutorul științei medicale; 5. *Facerea de minuni*; 6. *Proorocia*; 7. *Deosebirea duhurilor*; 8. *Vorbirea în limbi sau glosolalia*, darul de a vorbi și alte limbi decât cele știute; 9. *Tălmăcirea limbilor*, darul de a face cunoscute cele grăite de glosolali. (n.s. 2, p. 55)

primite de sus, cât mai degrabă prin izbânzile obținute cu propriile sale eforturi. Pentru aceasta a spus Hristos că ucenicii săi nu sunt recunoscuți după minunile înfăptuite, ci după dragoste.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, pp. 16-17)

„Și fără să amintească ele minunile pe care le vor săvârși în numele și cu puterea Lui, a spus că iubirea este aceea care-i va deosebi și-i va face ucenici ai Săi. Ciudat! De ce nu minunile, ci iubirea? Deoarece iubirea este însușirea principală a sfinților și temelia virtuții. Prin aceasta ne mântuim toți, ea naște lucrători ai lui Hristos, ea încântă sufletele, ea aduce oile pierdute în staulul Bisericii.

Și minunile pe care le vor face Apostolii, nu vor vădi că sunt ucenici ai Lui? Deloc.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 141)

„Și să nu spunem vreodată că iubim pentru că avem prieteni, unul mai mulți, altul mai puțini. Aceasta nu este iubire adevărată, iubire creștinească, iubire după voia lui Dumnezeu. Cel ce are iubirea plăcută lui Dumnezeu nu-i iubește doar pe prietenii lui, care-l iubesc la rândul lor, ci pe toți oamenii, chiar și pe dușmanii săi, care-l urăsc și-l nedreptățesc.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 142-143)

DRAGOSTEA (elogiu dragostei)

„Dar ceea ce este minunat pentru dragoste este că pe când celelalte bunătăți au unite cu dânsule și rele – că, de pildă, cel lipsit de averi de multe ori se trufește pentru aceasta, cel ce știe a vorbi de multe ori suferă de doxomanie, și chiar cel smerit de multe ori cugetă lucruri mari despre sine în cugetul său, iată că singura dragostea este lipsită de orice boală de acest fel, căci în fața celui iubit nu s-ar înfumura cineva niciodată. Și să nu-mi spui numai de unul care iubește, ci de toți cari iubesc astfel, și numai atunci vei vedea prețul dragostei; și mai vârtos, dacă voiești, spune întâi de cel ce este iubit și de cel ce iubește, și iubește așa precum este vrednic a iubi. Un astfel de om, zic, de ar locui pe pământ sau în cer, el pretutindeni se bucură de liniște sufletească și-și împletește singur luiși mii de cununi. Un astfel de om este lipsit de orice pizmă, mânie, zavistie, ușurință, slavă deșartă, de poftă rea, de orice iubire necuviincios, și de orice boală de acest fel, și-și va păstra curat sufletul său. După cum nu ar face luiși nici un rău, tot așa nu va face nici aproapelui său. Astfel fiind, negreșit că cu dânsul va călători pe pământ Arhanghelul Gavriil. Deci astfel este cel ce are dragoste, pe când cel ce face semne și minuni și are cunoaștere desăvârșită, dacă este lipsit de dragoste, apoi chiar de ar învia mii de morți, totuși nimic mare nu va folosi, fiindcă este de toți depărtat, că nu primește a se amesteca cu nimeni dintre cei de un fel cu dânsul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 340)

„Celelalte virtuți au pe lângă dânsule de multe ori legate necazuri și supărări, ca de pildă: postul este legat cu zavistia; înfrânarea și cumpătarea se leagă cu pofta, trezvia sau privegherea este legată cu disprețul – pe când dragostea, pe lângă folosul cel mare, are cu sine și multa plăcere, și nici un necaz, și întocmai ca și drăgălașa albină, adună de pretutindeni cele bune – precum aceea adună de pretutindenea mierea – și le învistierește în sufletul celui ce iubește. Chiar de slujește cel ce are dragostea cu dânsul, totuși i se pare slujba mai plăcută și decât libertatea, fiindcă cel ce iubește nu atât se bucură poruncind, pe cât poruncindu-i-se. deși a porunci altora este un lucru plăcut, totuși dragostea schimbă însăși firea lucrurilor și toate câte are în mâini se fac bune. Ea este mai blândă decât orice maică, mai îmbelșugată ca orice comoară, ea face și pe cele grele și anevoioase, ușoare și sprintene; virtutea ne-o arată totdeauna ușoară, iar răutatea amară și hădă. Gândește-te bine: a cheltui sau a împrăștiia avutul pare un lucru supărăcios, dar iată că dragostea acest lucru îl face plăcut; a lua sau a răpi bunurile altora pare plăcut lucru, și totuși dragostea nu lasă a părea plăcut, ci încă face pe om a fugi de acest păcat ca de un lucru urăcios. Și iarăși, a grăi de rău pe alții pare multora un

lucru plăcut, dar dragostea învederează acest fapt ca amar și dezgustător, iar a grăi de bine îl arată plăcut, fiindcă nimic nu ne este mai plăcut ca a grăi de bine pe cel iubit de noi. Și iarăși, mânia are oarecare plăcere, aici însă nicidecum, ci toate vinele ei, așa zicând, sunt rupte, căci și chiar de ar supăra cel iubit pe cel ce-l iubește, totuși mânia nu se vede pe fața acestuia, ci numai lacrimi și rugăminți – atât de departe este dragostea de dorința de a supăra. De l-ar vedea păcătuind, jalește și plânge, dar și plânsul acesta poartă cu sine plăcere, fiindcă chiar lacrimile dragostei sau întristarea ei sunt mai plăcute decât orice veselie sau bucurie. Nu atâta se simt ușurați cei veseli, ca cei cari plâng pentru prietenii lor, sau mai bine zis, pentru cei iubiți ai lor; și dacă poate nu crezi, apoi oprește-ți lacrimile, și se vor întrista și nemulțami, ca și cum ar fi pățimit cele mai grozave rele.

Dar, zici tu, a iubi are cu sine și o plăcere necuviincioasă. Să nu fie una ca aceasta, și astupă-ți gura, omule! – Fiindcă nimic nu poate fi mai curat de o astfel de plăcere ca dragostea adevărată. Deci să nu-mi vorbești de acea dragoste grosolană și prostească, care este mai mult o boală decât dragoste; ci de acea dragoste pe care o cere Pavel, care caută la folosul celor iubiți, și atunci vei vedea pe unii ca aceștia mai iubitori decât orice părinți. Și după cum cei ce iubesc averile nu ar voi să cheltuiască din bani, ci mai cu plăcere ar suferi să se găsească în orice strâmtoare decât să-și vadă banii împruținați, tot așa și cel ce simte dragostea către cineva, mai curând ar voi să pătimească mii de nenorociri decât să vadă vătămat cu ceva pe cel iubit. Dar, zici tu, cum Egipteanca a voit să vatăme pe Iosif, deși îl iubea? Pentru că ea iubea pe Iosif cu dragostea aceea drăcească, în vreme ce Iosif nu cu aceasta o iubea, ci cu acea dragoste pe care o cere și Pavel. Gândește-te câtă dragoste izvorăște din cuvintele și din faptele lui Iosif.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, pp. 341-342)

„... ceea ce mai ales este de mirare, dragostea izbutește în cele bune fără ostenele și ia premiul fără luptă. Ea nu lasă să se căznească mult cel ce o are, pentru ca să ia astfel cununa, ci fără de osteneală îi dă premiul cuvenit. Căci unde nu este nici o patimă care să războiască o minte sănătoasă, ce osteneală ar putea fi?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIII, p. 348)

„Ceea ce este minunat cu dragostea este că nu numai că nu lasă pe cel batjocorit a se întrista și amărî, ci încă îl face a se și bucura. Pentru aceea și Ionatan, după toate cele suferite de la tatăl său, în loc să se întristeze, el se mândrea cu dragostea către David, ca și cum ar fi fost încununat. Dragostea nu știe ce este rușinarea sau defăimarea, și pentru aceea ea încă pune în sânguință pe om pentru lucruri de acelea pe care alții caută să le acopere. Rușinare este acolo unde nu se știe ce este dragostea, iar nu acolo unde este vorba de a se primejdui pentru cel iubit și de a suferi toate pentru el.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIII, p. 349)

„Și acum rămâne credința, nădejdea, dragostea, aceste trei; iar mai mare decât acestea trei este dragostea (1 Cor. 13, 13). Credința și nădejdea, de îndată ce s-au împlinit bunătățile crezute și nădăjduite, încetează a mai fi credință și nădejde, ceea ce și Pavel, învederând, zicea: *Nădejdea care se vede nu este nădejde, că ceea ce vede cineva, pentru ce o și nădăjduiește?* (Rom. 8, 24) și iarăși: *Iar credința este adevărare a celor nădăjduite, dovedire a lucrurilor celor nevăzute* (Evr. 11, 1). Așa că, arătându-se toate cele crezute și nădăjduite, amândouă acestea încetează, în vreme ce dragostea atunci mai cu seamă se înalță și se face mai înfierbântată. Aici deci se aduce o altă laudă dragostei: el nu se mulțamește cu cele de mai înainte, ci râvnește a mai găsi încă ceva. În adevăr, gândește-te bine: a zis că dragostea este un mare har și calea tuturor harurilor în chipul cel mai înalt; a zis că fără dragoste nimic nu folosesc celelalte haruri; i-a zugrăvit icoana prin multe pilde; dar aici voiește iarăși a o ridica și din altă parte și a o arăta mare și prin faptul că ea rămâne. Pentru care și zicea: *Și*

acum rămâne credința, nădejdea, dragostea, aceste trei; iar mai mare decât acestea este dragostea. Și cum este mai mare dragostea? Fiindcă trece dincolo, fiindcă rămâne în veci. Deci dacă atât de mare este puterea dragostei, apoi cu mare dreptate adaogă apostolul zicând: *Urmați dragostea.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIV, pp. 361-362)

„Dumnezeu chiar de la început a făcut mii de încercări spre a o împlânta în noi. Așa, de pildă, tuturor a dat un singur cap, pe Adam. Pentru ce nu suntem toți făcuți din pământ? Pentru ce nu suntem toți desăvârșiți ca dânsul? Pentru că și copiii, și crescătorele de copii, și faptul de a se naște între dâșii să ne unească unii cu alții. Pentru aceea nici pe femeie nu a făcut-o din pământ. Fiindcă nu era de ajuns a ne îndupleca spre bună înțelegere numai singur faptul că suntem cu toții de aceeași esență, dacă nu vom avea cu toții același strămoș – apoi și aceasta a făcut-o Dumnezeu. Dacă astăzi, despărțindu-ne poate numai locurile, și încă ne socotim între noi ca străini unii de alții, apoi cu atât mai mult ar fi fost aceasta dacă neamul nostru omenesc ar fi avut două începuturi. Tocmai pentru aceea a legat ca de la un singur cap întregul trup al neamului omenesc. Și fiindcă la început se credeau a fi doi, apoi privește cum iarăși îi unește unul cu altul prin căsătorie. Pentru aceea, zice, *va lăsa omul pre tatăl său și pe muma sa, și se va lipi de femeia sa, și vor fi amândoi un trup* (Fac. 2, 24). Și nu a zis *femeia*, ci *omul*, fiindcă mai mare este pofta în acela. Iar pofta lui pentru aceea a făcut-o mai mare decât a femeii, pentru ca pe cel mai mare să-l plece prin tirania dragostei și să-l supună celui mai mic și mai slab. Fiindcă trebuia a așeza și căsătoria, apoi pe cel născut din femeie l-a făcut bărbat femeii. Căci la Dumnezeu toate sunt mai prejos de dragoste.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIV, pp. 362-363)

DRAGOSTEA (Imnul dragostei)

„Mai întâi el pune înainte tocmai aceea ce se credea de dâșii mare și de admirat, adică de la harul limbilor, și aducând la mijloc acest har, el nu a spus atâta pe cât aveau ei, ci încă mai mult. Căci nu a zis *dacă vorbesc în limbi, ci De aș grăi în limbi omenești și îngerești* (1 Cor. 13, 1). Și ce înseamnă oare *omenești*? Adică în limbilor tuturor neamurilor de pe fața pământului. Și nu s-a mulțămît numai cu această iperbolă, ci încă a mai adăogat una și mai mare, zicând: *și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m-am aramă sunătoare, și chimval răsunător*. Ai văzut unde s-a ridicat harul, și cum apoi l-a doborât și l-a sfâșiat? Nici nu a zis măcar simplu: *că nu sunt nimic, ci făcutu-m-am aramă sunătoare*, adică ceva fără simțire și fără suflet. Cum deci aramă sunătoare? Adică slobozesc glas din mine, însă în zadar și fără folos, și de nimic bun. Cum s-ar zice, eu nu fac nimic, ci mai mult supăr, ba chiar mă fac greoi și de nesuferit la cei mai mulți. Ai văzut cum cel lipsit de dragoste se aseamănă cu lucrurile neînsuflețite și fără simțire? Sub nume de *limbi îngerești* el înțelege aici nu îmbrăcați cu trup îngeresc, ci *chiar de aș vorbi cum este obiceiul îngerilor a vorbi între sine, totuși fără dragoste nu sunt nimic, ba încă mă fac greoi și de nesuferit*. de asemenea și aiurea, unde zice că: *Lui se pleacă tot genunchiul, al celor cerești, al celor pământești și al celor dedesubt* (Flp. 2, 10) nu spune acestea ca și cum îngerii ar fi îmbrăcați cu trup, cu genunchi și oase – să nu fie! – ci voiește a da să se înțeleagă închinarea lor cea mai adâncă întrebuintând chipul obișnuit printre noi. Tot așa și aici el a numit limbi îngerești nu cu scopul de a învedera acest organ al trupului, ci voind a arăta vorbirea dintre îngeri în felul cunoscut de noi.

Apoi pentru ca vorba să fie bine primită, el nu a stat numai până aici, ci a pășit și la alte haruri, pe care doborându-le pe toate din pricina lipsei de dragoste, la urmă face icoana dragostei. Și fiindcă își pune înainte a face creștere în cuvânt, apoi el începând cu harurile cele mai mici, se urcă treptat la cele mai mari. Atunci când le-a așezat după rânduiala lor, a pus darurile limbilor tocmai la urma tuturor, iar de astă dată acest har l-a pus chiar la început, ca

astfel, după cum am spus, câte puțin să se ridice la cele mai mari. Într-adevăr, după ce vorbește de limbi, îndată pășește la harul prorociei, zicând: *Și de așa avea proorocie* (1 Cor. 13, 2), vorbind și de acest har iarăși în chip preainălțat. Fiindcă după cum atunci când vorbește de limbi nu a spus simplu, ci *în limbi omenești*, adică în limbile tuturor oamenilor, și trecând mai departe, *și în limbi îngerești*, și nu numai după aceasta a arătat că fără dragoste aceste haruri nu înseamnă nimic, tot așa și aici, el nu pune numai prorocia în chip simplu, ci chiar și cea mai înaltă prorocie, căci zicând: *Și de așa avea prorocie*, a adăogat: *și de așa ști toate tainele și toată cunoașterea*, adică și pe acest har el îl pune prin întindere, prin creștere.

Mai departe el pășește și la celelalte haruri, însă ca nu cumva vorbind de fiecare în parte să se pară supărător, el pune pe muma și izvorul tuturor, dar și pe acest har iarăși îl trece în chip exagerat, căci zicând: *Și de așa avea toată credința* – și nu se mărginește numai aici, ci aceea ce a zis și Hristos, aceasta a adăogat-o și apostolul aici, zicând: *încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimica nu sunt*. Dar oare cum Hristos a zis că cea mai mică parte de credință are puțința de a strămuta munții? – Și cum că a vorbit de cea mai mică parte, ascultă ce spune: *De veți avea credință, zice, cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te, și se va muta* (Mt. 17, 20) – pe când Pavel aici arată că aceasta este *toată credința*. Ce am putea spune aici? Fiindcă aceasta este mare lucru, a strămuta munții, apoi pentru aceea a și pomenit de acest fapt, nu că doară toată credința numai atâta poate face, ci fiindcă acest fapt se părea a fi mai mare în ochii celor simpli, pentru mărimea lui; pentru aceea deci și apostolul a pus de față această pildă. Ceea ce spune el aceasta înseamnă: *De așa avea toată credința și de așa putea strămuta și munții, însă dragoste nu am, nimica sunt*.

Și de așa împărți toată averea mea, și dacă trupul meu așa da să-l arză, iar dragoste nu am, nimic îmi folosește (1 Cor. 13, 3). Vai, câtă măreție! Căci și aceasta o pune cu un alt adaos, de vreme ce nu a zis simplu: *De așa da săracilor jumătate din averile mele, sau două, sau trei părți*, ci *de așa împărți toată averea mea!* Și nu zice *de așa da*, ci *de așa împărți*, ca și cum ar fi drept aceasta, ca împreună cu împărțirea lor să mă afierosesc slujbei celei mai sânguitoare. *Și dacă trupul meu așa da să-l ardă*, nu a zis *ca să fiu omorât*, ci și aceasta o pune tot prin exagerare, căci a pus la mijloc cea mai grozavă moarte dintre toate morțile, adică a fi ars de viu, și cu toate acestea, chiar și o asemenea moarte, dacă este lipsită de dragoste, nu este vreun lucru mare, ceea ce a și adăogat, zicând: *nimic îmi folosește*. Dar niciodată nu așa putea arăta mai bine toată măreția faptului, pe câtă vreme nu așa aduce la mijloc mărturiile lui Hristos cu privire la milostenie și moarte. Și care sunt acele mărturii? Când zice bogatului: *De voiești să fii desăvârșit, vinde averile tale, și le dă săracilor (...) și vino de urmează mie* (Mt. 19, 21), și atunci când vorbea de dragostea cea către aproapele, zicea: *Mai mare dragoste decât aceasta nimeni are, ca cineva sufletul său să-și pună pentru prietenii săi* (In. 15, 13). De unde se vede că și fiind vorba de Dumnezeu, dragostea este cea mai mare virtute. *Dar eu spun*, zice Pavel, *că chiar de ne-am da sufletul pentru Dumnezeu, și dacă l-am da să fie ars chiar, căci aceasta înseamnă cuvintele: și dacă trupul meu așa da să-l ardă, totuși nu vom avea nici un folos dacă nu iubim pe aproapele*. Deci a spune că harurile nu folosesc nimic dacă lipsește dragostea nu este de mirare, fiindcă harurile sunt pe al doilea loc față de cu viață. În adevăr, iubiților, că mulți din cei ce au avut cu dânșii haruri, fiindcă s-au făcut răi, au fost pedepsiți, ca de pildă cei cari prorociau întru numele lui Hristos, scoteau mulți draci și făceau multe semne și minuni, ca de pildă și Iuda vânzătorul; pe când alți credincioși, având o viață curată, nu au mai avut nevoie de nici un ajutor altul spre a se mântui. Așadar, dacă harurile au trebuință de dragoste – după cum am spus – nu este nimic de mirat dar, ca și o viață după rânduială să nu poată nimic fără ea. Tocmai aceasta ne pune în mirare și învederează măreția faptului.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, pp. 335-338)

„... arătându-le câte bunătăți vor avea de la dragoste, a zugrăvit roadele dragostei, iar prin laudele aduse ei a înfrânat patimile acelor, fiindcă fiecare din vorbele spuse era ca o doftorie

îndeajuns de puternică spre a le vindeca rănilile. Pentru aceea zice: *Dragostea îndelung rabdă*, adresându-se aici către cei ce se certau între dâșii. *Dragostea se milostivește*, zicând acestea împotriva celor fățarnici și dezbinați. *Nu pizmuiește*, grăind către cei ce erau geloși sau pizmuiau pe cei mai presus de ei. *Nu se semețește*, grăind celor ce se despărțeau de ceilalți. *Nu se trufește*, zice împotriva celor ce se îngâmfauf de dâșii. *Nu se poartă cu necuviință*, vorbe adresate celor ce credeau că nu sunt datori a fi cu îngăduință față de alții. *Nu caută ale sale*, grăind către cei ce priveau de sus pe ceilalți. *Nu se întărită, nu gândește răul* – către ceilalți batjocoriți și necinstiți de alții. *Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr* – adresându-se iarăși către cei pizmătareți. *Toate le suferă* – vorbe adresate de-a dreptul către cei pizmuți. *Toate le nădăjduiește* – către cei descurajați. *Toate le rabdă, dragostea niciodată nu cade* – către cei ce cu ușurință s-au dezbinat de ceilalți.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIV, p. 359)

DRAGOSTEA (unde dragoste nu e, nimic nu e)

„Dacă lipsește dragostea, toate celelalte nu sunt de nici un folos, și iute se descompun. Pe toate celelalte numai dragostea le cimentează; dar dacă lipsește dragostea, orice bun ai voi să spui, nu este nimic, căci totul se prăbușește. Se petrece aici, ceea ce se petrece cu corabia, căci oricât de mari ar fi uneltele ei, dacă nu va avea în același timp și legătura cerută (υποζώματα), nu va fi de nici un folos. Tot așa este și cu casa, căci dacă în trupul ei nu vor fi paiante, oricât de mari vor fi pereții, la nimic nu folosesc, fiindcă lipsesc legăturile necesare. Orișice calități bune ar avea cineva, toate sunt nefolositoare dacă lipsește dragostea. Apostolul nu a zis că dragostea este vârful sau începutul și sfârșitul tuturor, ci numai că ea este mai mare decât toate celelalte, că este legătura care le cimentează pe celelalte, și că ea este mai necesară decât acelea. Vârful sau capătul unui lucru, sau creștetul așa zicând, în sens figurativ, înseamnă intensitatea perfecțiunii morale, pe când legătura dragostei este cea care unește și ține strânsi pe cei ce tind spre perfecțiune, precum ține strâns și rădăcina trunchiul și ramurile copacului.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia VIII, p. 94)

DRAGOSTEA („ținta poruncii este dragostea”)

„Sfârșitul tămăduirii este sănătatea, așa că, fiind sănătate, nu este nevoie de multă căutare; tot așa, și dragoste când este nu trebuie multă poruncă. Și de care dragoste vorbește? De cea sinceră, iar nu de cea care se mărginește numai în vorbe; de cea izvorâtă din voință și din compătimire, din participarea la durere.” (Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei, omilia a II-a, p. 26)

DRAGOSTEA („toate cu dragoste să fie”)

„Dar oare ce va să zică: *toate cu dragoste să fie*? (1 Cor. 16, 14) – Adică chiar de ceartă cineva, zice, sau de stăpânește, sau este stăpânit, sau învață, sau se învață, toate cu dragoste să se facă. Și dacă dragostea nu ar fi fost băgată în seamă, nu s-ar fi trufit, nici nu ar fi zis între dâșii: *Eu sunt al lui Pavel, eu al lui Apollo*. Dacă ar fi fost acestea, nu s-ar fi judecat la judecățile păgânilor, sau mai bine zis, nici nu s-ar fi judecat. Dacă ar fi fost aceasta, acel curvar nu ar fi luat pe femeia tatălui său, nu ar fi disprețuit pe frații cei neputincioși, nu ar fi fost eresuri printre dâșii, nu ar fi fost stăpâniți de slavă deșartă pentru harurile ce le aveau. Pentru aceea deci zice Pavel: *Toate ale voastre cu dragoste să fie*.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XLIV, p. 469)

DRAGOSTEA (nașterea ei în sufletul omului)

„Cum se naște însă dragostea în sufletul omului? Dragostea este rodul virtuții. Dar și iubirea, la rândul ei, dă naștere virtuții. Și iată cum se întâmplă asta: Cel virtuos nu alege banii în locul iubirii aproapelui său. Nu ține minte răul. Nu este nedrept. Nu vorbește de rău. Pe toate le rabdă cu vitejie sufltească. Din acestea provine iubirea. Faptul că din virtute se naște dragostea este arătat de cuvintele Domnului: *Din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci* (Matei 24, 12). Și iarăși, faptul că din iubire se naște virtutea, îl arată cuvintele apostolului Pavel: *Cel ce iubește pe altul a plinit legea* (Romani 13, 8). Așadar una din două se cere, dragostea sau virtutea. Cel ce o are pe una, o deține negreșit și pe cealaltă. Și invers: cel care nu iubește și răul îl va săvârși; și cel ce face răul nu iubește. Să ne străduim deci să dobândim iubirea, pentru că ea este o fortăreață care ne apără de tot răul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p.133)

DRAGOSTEA (trezirea dragostei în aproapele nostru)

„Nimic nu face să fie cineva iubit mai mult decât cinstea și îngrijirea pe care le arată către alții.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, p. 412)

DRAGOSTEA (manifestarea ei)

„... este nevoie și de viață neprihănită, de aceea să dovedim o râvnă vrednică de un asemenea dar; și o vom arăta cu adevărat numai dacă vom păstra cu multă râvnă pe mama tuturor bunurilor, adică dragostea. Dragoste nu prin cuvinte seci, sau salutări simple, ci cu sprijin văzut și cu dovadă în fapte. De pildă: a potoli foamea săracului, a veni în ajutorul celor bolnavi, a scăpa pe cineva din primejdii, a plânge cu cei ce plâng, a te veseli cu cei ce sunt veseli, căci și aceasta este dragoste, deși s-ar părea că a te veseli cu cei veseli e un fapt neimportant. Cu toate acestea acest fapt este mare în sine însuși, și este rezultatul unei minți de filosof, căci pe mulți am putea să-i găsim că îl săvârșesc cu amărăciune, iar alții fără nici o tragere de inimă, ci numai de ochii lumii.

Mulți plâng cu cei ce plâng, însă nicidecum nu se bucură cu cei ce sunt veseli, ci se întristează și plâng în timp ce aceștia sunt veseli, din ură și pizmă. Nu este un fapt neînsemnat să fii vesel când fratele tău este vesel, ci chiar important, și poate mai important nu numai decât a plânge cu cei ce plâng, ci și decât faptul de a veni în sprijinul celor aflați în primejdii, însă se mâhnesc când alții progresează, căci atât de mare este tirania pizmei și a urii.

Deși a se pune cineva în pericol pentru fratele său este un fapt greu, căci e însoțit de osteneți și sudori multe, pe când a te bucura izvorăște numai dintr-o bună intenție, cu toate acestea mulți nu se grăbesc a face ceea ce e mai ușor, ci își iau asupra lor ceea ce e mai greu, căci se tocesc de ciudă când văd pe alții progresând și întregii Biserici fiind de folos, fie prin cuvânt, fie prin alt mod!” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, pp. 113-114)

„*Dragostea să fie nefățarnică* (12, 9).

Dacă o ai pe aceasta, nu vei simți risipa banilor, nici oboseala trupului, nici greutatea cuvintelor, nici sudoarea slujbei, ci toate le vei purta cu bărbăție, fie că ar trebui să ajuți pe cineva cu trupul, sau cu banii, sau prin cuvântul, sau cu altceva.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, p. 410)

„Astfel sunt cei ce iubesc: când chiar făcând binele și nu sunt iubiți, ei totuși merg mai departe cu iubirea, devin înflăcărați și chiar amenință nu că voiesc aceasta, ci sunt mișcați de dragostea lor, ca măcar cu chipul acesta să poată atrage către ei pe cei ce-i disprețuiesc. Deși o astfel de dragoste este din silă, cu toate acestea ei se mângâie de fapt, fiindcă iubesc înflăcărat,

așa că și pedeapsa pe care o aplică, tot din dragoste o aplică. Cei ce nu simt nimic, și nici nu se scârbesc când sunt urâți, desigur că nici nu se vor încerca să îl pedepsească.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, pp. 444-445)

„Cel ce iubește pe cel iubit nu vrea nicicând să fie lipsit de iubire, și nici nu poate suferi vreo piedică pusă iubirii.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 42)

„E un obicei al celor ce iubesc să fie mai mândri de suferințele îndurate pentru cei iubiți, decât de binefacerile primite de la aceștia.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVI-a, p. 104)

„Căci puterea iubirii e atât de mare, încât face pe cei ce nu gustă ceea ce au gustat alții, să se veselească deopotrivă cu cei ce au gustat, învățându-ne să socotim bunurile aproapelui ca fiind îndeobște ale noastre.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 157)

„Așa e dragostea! Nu te lasă să dormi, te umple de îngrijorare. Cei ce iubesc nu-i au numai în suflet pe cei iubiți, ci țin minte făgăduințele făcute, mai bine decât cei care vor primi cele făgăduite. Tot așa și o mamă iubitoare de copii: păstrează pentru copiii ei resturile de la masă; copiii le pot uita; ea nu le uită, ci le păstrează cu toată grija și le pune înaintea copiilor ei și-i hrănește când flămânez.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și împotriva maniheilor...*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 281)

„Așa e dragostea! Înlătură inegalitatea, nu știe de rang și vrednicie! De-ar fi cineva mai înalt decât toți, dragostea îl face mai smerit ca toți.” (*Împotriva celor care nu folosesc cum trebuie cuvântul Apostolului care spune: «Fie din fățarie, fie într-un adevăr, Hristos se propovăduiește»; și despre smerenie*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 338)

DRAGOSTEA (felurile ei)

„Sunt multe cauze, care nasc prietenia sau dragostea. Dragostea cea uricioasă o vom trece cu vederea, căci nimeni dintre noi nu va spune că nu este dintre cele murdare, dar, de voiți, vom pune la mijloc dragostele acele naturale și vitale, sau relative la viața noastră. Dragostele vitale sunt de acestea: a câștigat cineva un prieten, care a fost prieten și al părinților săi, a luat parte la masa sau la călătoria sa, este megieșul său, sau a avut vreun bine de la el, — sunt frumoase și acestea; sau că este de aceeași meserie cu el, deși o astfel de dragoste nu este sinceră, căci conține în ea oarecare invidie și gelozie. Dragostele naturale sunt: dragostea tatălui către fiu, a fiului către tată, a fratelui către frate, a bunicului către nepot, a mamei către copii, și de voiți, și a femeii către bărbat, căci și acestea sunt vitale și pământești. Acestea din urmă se pare că sunt mai aprinse decât celelalte, și zic că se pare, că de multe ori sunt învinse de cele dintâi. Într-adevăr, câteodată prietenii s-au arătat mai sinceri decât frații, decât fiii și decât părinții, câteodată cel născut n-a ajutat pe născătorul său, pe când poate cel ce nici nu l-a cunoscut măcar, l-a ajutat.

Dragostea cea duhovnicească însă, este mai presus de toate celelalte, căci ea ca și o regină stăpânește pe celelalte, și are o față strălucită. Nimic din cele pământești nu o naște pe ea, după cum pe celelalte; nici obiceiul, nici binefacerea, nici natura, nici timpul, ci se pogoară de sus din cer. Și de ce te miri, dacă ea nu are trebuință, dacă chiar și când este atacată ea nu se dă în lături? Cum că această dragoste este cu mult mai mare decât celelalte, ascultă pe Pavel când zice: *Aș fi poftit eu însumi să fiu anatema de la Hristos pentru frații mei* (Romani, 9, 3). Care părinte ar pofti aceasta, ca să fie dat anatemei și să se găsească în rele?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia I, pp. 8-9)

DRAGOSTEA (adevărată)

„Așa face adevărata dragoste: că dragostea nu caută ale sale, ci mai înainte de ale sale caută ale aproapelui, ca prin acelea să vadă de ale sale.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, p. 125)

„Dragostea să nu fie oricum, ci nefățarnică, fiindcă numai aceasta este adevărata dragoste, și când aceasta este, apoi toate celelalte vin de la sine. Cel ce miluiește având dragoste nefățarnică, miluiește cu bunăvoință, căci el știe că milostenia lui și-o dă; cel ce cârmuiește, cu sânguință cârmuiește, căci știe că pe el se cârmuiește; cel ce dăruiește, face aceasta cu îmbelșugare, căci știe că lui își dăruiește.

Apoi, fiindcă dragostea poate fi de multe ori chiar și în faptele cele rele, precum de pildă este dragostea celor corupți, dragostea celor ce sunt de acord în răpiri și furtișaguri de averi străine, dragostea celor de prin ospete și beții, de aceea Apostolul scoțând dragostea adevărată din rândul celor de mai sus, zice: *Urâți răul, alipiți-vă de bine.*” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, pp. 410-411)

„*Iar Dumnezeuul răbdării și al mângâierii să vă dea vouă a gândi la fel unii pentru alții, după Iisus Hristos* (15, 5).

Fiindcă mai sus a spus despre cele ale lui Hristos, aducându-L drept exemplu, a adăugat apoi și mărturia din Scripturi, arătând că împreună cu Scripturile tot Hristos este iarăși Care dă și răbdarea. De aceea a și zis: *Iar Dumnezeuul răbdării și al mângâierii să vă dea aceeași să gândiți între voi, despre Hristos*, căci aceasta este adevărata dragoste, că ceea ce gândește sau cugetă cineva de El, aceeași să gândească și de altul. Apoi, arătând că el nu cere dragostea oricum, a adăugat: *După Hristos Iisus*, ceea ce în tot locul face, fiindcă este și altă dragoste, care nu e după Hristos.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, p. 494)

„*Nu se întărită, zice, nu gândește răul*. Privește iarăși cum ea nu numai că nu stăpânește răul, dar încă nici nu-l lasă de a-și lua început, căci nu a zis: *se întărită, dar nu biruiește*, ci nici nu se întărită; și nici nu a zis: *nu face răul*, ci nici nu gândește răul, adică nu numai că nu face nici un rău împotriva celui iubit, dar nici nu își închipuie măcar așa ceva. Cum deci ar putea face răul, sau cum s-ar întărită ea, care nu se înjosește nici măcar de a-și închipui vreun rău? – de unde și este izvorul mâniei.

Nu se bucură de nedreptate, adică nu-i pare bine de cei ce pătimesc rele, și nu numai aceasta, ci încă și ceea ce este mai mult, că *se bucură de adevăr*, adică îi pare bine de cei ce propășesc, ceea ce spune Pavel și aiurea: *A se bucura cu cei ce se bucură și a plânge cu cei ce plâng* (Rom. 12, 15). Prin urmare, dragostea nu pizmuiește, nu se semețește, căci bunătățile străine le socotește ca pe ale sale. Ai văzut acum că dragostea încetul cu încetul face înger pe cel hrănit și crescut de dânsa? Când tu ești fără întăritare, sau fără mânie în sufletul tău, când ești curat de zavistie și slobod de orice patimă tiranică, apoi cugetă singur că te-ai izbăvit în sfârșit de firea omenească și că te-ai făcut asemeni îngerilor prin aceasta. Dar apostolul nu se mulțamește numai cu aceasta, ci are încă și mai mult ceva a spune – fiindcă pe cele mai puternice el le pune la urmă.

Pentru aceea adaogă: *Toate le suferă* (1 Cor. 13, 7). Când este îndelungă-răbdare, când este milostivire, apoi chiar dacă ar veni asupra ei lucruri grele, de nesuferit, sau batjocori, sau răni, sau moarte, sau orice, dragostea pe toate le suferă.” (*Comentariile sau Tălcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, pp. 351-352)

„*Toate le nădăjduiește, zice, toate le crede, toate le rabdă, și ce va să zică toate le nădăjduiește?* Adică toate cele bune. *Nu se leapădă de cel iubit, zice, ci de ar fi cât de netrebnic, ea stăruie îndreptându-l, îngrijindu-se de el și cercetându-l îndeaproape. Toate le*

crede, adică nu numai că nădăjduiește cum s-ar întâmpla, ci și crede, fiindcă îl iubește foarte mult. Chiar dacă poate nu s-ar desfășura lucrurile după nădejdea ce o are și acela ar deveni încă și mai greoi, totuși ea și pe acestea le suferă, căci dragostea, zice, *toate le rabdă*.

Dragostea niciodinioară nu cade (1 Cor. 13, 8). Ai văzut unde a pus el sfârșitul dragostei, ceea ce mai ales este însușirea cea mai minunată a acestui dar? Dar ce va să zică *nu cade*? Adică nu se destramă, nu se nimicește, nu se întrerupe niciodată în a răbda, fiindcă ea toate le suferă, toate le rabdă. Cel ce iubește niciodată nu poate urî, chiar de ar fi orice împrejurare, și acesta tocmai este cel mai mare bun al dragostei.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 352)

„Nu se poartă cu necuviință (1 Cor. 13, 5). Ce spun eu că nu se trufește, zice, când ea este atât de departe de patimă, încât chiar de ar pătimi cele mai necinstite și mai grozave lovituri pentru cel iubit, totuși și acest fapt nu-l crede necuviincios. Nu a zis apoi că se poartă necuviincios, însă rabdă cu bărbăție necinstea, ci că nici nu simte vreo necinste. Dacă iubitorii de bani, suferind toate ocările pentru cămătăria lor, nu numai că nu se plâng din această pricină, ci încă se și fălesc, apoi cu atât mai mult cel ce are această dragoste lăudată nu se va în lături pentru orice, numai ca să încredințeze pe cei iubiți, și nu numai că nu se va da în lături, dar chiar pătimind nu se rușinează.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 348)

„Singur acela este care iubește adevărat, care caută la folosul celui iubit; iar dacă nu caută acest bun, apoi chiar de ar spune de mii de ori că iubește, în fapt este mai dușman decât toți ceilalți dușmani.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 349)

„Spunând (Pavel – n.n.) mai înainte că nu se poartă cu necuviință, aici arată și felul cum nu se poartă cu necuviință. Și care anume este felul acesta? *Că nu caută ale sale*, zice. Căci pe cel iubit dragostea îl vede în toate, și numai atunci se poartă cu necuviință – dacă s-ar putea zice așa – când nu poate schimba sau preface pe cel ce se poartă necuviincios; adică dacă ar fi cu puțință ca prin purtarea sa necuviincioasă să poată folosi pe cel iubit, apoi atunci ea nici nu socotește aceasta ca necuviință, căci pentru dânsa acela este totul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 350)

„Aceasta este adevărată dragoste, de a nu vedea în cel iubit și în cel ce iubește două ființe despărțite, ci un singur om – ceea ce de nicăieri nu vine fără numai din dragoste.

Așadar, nu căuta ale tale ca să afli ale tale, căci cel ce caută ale sale nu află ale sale.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 350)

„Dacă tu iubești pe X, iar pe Z nu-l iubești (deși poate nici nu-l urăști), apoi aceasta este dragoste după om, și nu după Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia IV, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 205)

„Iar dragostea cea adevărată se arată nu numai prin aceea, că cineva dă unui om mâncare și băutură, vorbește cu el și-i arată prietenie, ci prin aceea o pune în vileag, când cineva se îngrijește de adevărata norocire și de mântuirea sufletească a aproapelui, când iarăși ridică pe cel căzut, când întinde mâna de ajutor celui răsturnat la pământ, care nu se poate îngriji de mântuirea sa, când cineva preferă binele aproapelui folosului său propriu. Așa lucrează dragostea cea adevărată; căci *dragostea nu caută ale sale* (I Cor., XIII. 5).” (*Cuvânt la Duminica a 18-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 141)

DRAGOSTEA (pătimasă)

„...nu că doară iubea (Egipteanca – n.n.) pe Iosif, ci pentru că voia cu orice preț să-și împlinească pofta cea nebună, iar aceasta se învederează din cele ce a făcut mai pe urmă. Căci și judecată s-a făcut, și învinovățire a adus, și cele mincinoase le mărturisește, și pe cel ce nu a făcut nici un rău l-a predat fiarei cele sălbatice (bărbatul), care îl și bagă în temniță, sau mai bine zis, dacă ar fi fost după plăcerea ei, ar fi trebuit chiar să-l omoare. Astfel a înarmat ea pe judecător.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 343)

„... chiar atunci când se găsea în nevoie a spune pricina pentru care era băgat în temniță, el nu a spus drama petrecută între dânsul și acea femeie, ci zice pe scurt: *Pentru că furat sunt din pământul Evreilor, și aici nu am făcut nimic* (Fac. 40, 15), și nicăieri nu pomenește de acea femeie desfrânată, nici nu se mândrește de acest fapt – ceea ce ar fi putut pătimi fiecare – ca să nu se pară că a fost băgat în acea casă cu gânduri rele. Dacă oamenii chiar păcătuiind, și totuși nici atunci nu se stăpânesc a nu învinovăți pe altul, deși faptul poate că este rușinos, apoi cum să nu fie vrednic de admirat Iosif, care fiind cu totul curat, nu a spus nici un cuvânt de iubirea acelei femei, nici nu a dat în vileag păcatul, și nici după ce a ajuns pe scaun și voievod al întregului Egipt nu a grăit de rău pe acea femeie și nici nu a căutat pedepsirea ei?

Ai văzut cum el cu adevărat că o iubea și se îngrijea de dânsa, pe când ea nu-l iubea, ci era muncită de o poftă nebună? Ea nu iubea pe Iosif, ci voia să-și împlinească pofta cea desfrânată. Chiar vorbele ei, dacă cineva le-ar cerceta în amănunțime, le-ar găsi pline de mânie și de omor precugetat. *A intrat la mine sluga cea de Evreu, pe care l-ai băgat în noi, să mă batjocorească* (1 Cor. 39, 17), zice, luând în derâdere binefacerea bărbatului și arătându-i hainele, ea ajunsese mai sălbatică decât orice fiară. Nu tot așa însă s-a purtat și Iosif. Și ce spun eu de iubirea către dânsa, când el chiar către frații săi cără îl vânduseră s-a arătat tot așa, și când nici de dânsii nu a grăit nimic neplăcut, nici în sine, și nici către alții?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, pp. 343-344)

DRAGOSTEA (duhovnicească)

„... dragostea duhovnicească e atât de puternică încât niciodată nu vrea să uite, ci pururea îl poartă în suflet pe cel iubit, dorindu-l neconținut și neîngăduind să se atingă de suflet vreo supărare sau vreo durere. Căci precum cuptorul Babilonului, când s-a înălțat acea mare văpaie, o rouă răcoritoare i-a împresurat pe cei trei tineri, la fel și dragostea celui care iubește și este plăcut lui Dumnezeu, stăpânindu-i sufletul, îndepărtează orice flacără a patimilor, răcorindu-l cu acea rouă minunată.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a II-a, p. 31)

„Nimic nu e atât de puternic ca legătura dragostei duhovnicești. Cel ce devine prieten cuiva în urma unei suferințe îndurate, dacă acea suferință nu este într-una, va deveni dușman; cel ce este nedezipit de altul din obicei, când obiceiul va conțeni, se va stinge și prietenia lui. Femeia iarăși, dacă a survenit vreo ceartă, și-a lăsat bărbatul și a rupt legătura dragostei, de asemenea și fiul dacă vede că părintele său trăiește timp îndelungat și nu-l poate moșteni mai curând, se îngreuiază.

Ei bine nimic din acestea nu se întâmplă unde este dragoste duhovnicească; nimic din acestea nu o nimicește, fiindcă nimic din ele nu o nasc. Nici timpul, nici distanța, nici suferința, nici auzirea clevetirilor, nici mânia, nici insulta și nimic în fine nu se poate furișa, unde este această dragoste, și nici nu o poate nimici. Și ca să afli că este așa, vă voi spune despre Moise, că deși era înșelat de cei de un sânge cu el, totuși dânsul se ruga lui Dumnezeu pentru ei. Care tată ar fi făcut acestea pentru fiul mișel, și oare nu l-ar fi înșelat și el la rândul său?

Deci, iubitorilor, să căutăm a avea dragoste duhovnicească, căci aceasta este puternică și nu se nimicește.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia I, pp. 9-10)

DRAGOSTEA (minunile dragostei)

„Aceasta a mântuit lumea, aceasta a doborât pe războinicul cel de demult, aceasta a unit cerul cu pământul, aceasta a făcut pe oameni îngerii. Aceasta deci să o îmbrățișăm și noi, adică pe dragostea evanghelică, care este maică a mii de bunătăți. Prin aceasta ne-am mântuit, prin aceasta am câștigat toate bunătățile cele nepovestite.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXX, p. 264)

DRAGOSTEA (unde este dragoste, toate relele sunt alungate)

„După cum focul ce cade pe materii arzătoare totul nimicește, tot așa și căldura dragostei, oriunde ar pătrunde, pe toate cele ce vatămă cuvântul lui Dumnezeu le nimicește, și așa face pământul curat și prielnic pentru primirea semințelor. Unde este dragoste, toate relele sunt alungate. Acolo nu mai este iubire de arginți, care e rădăcina tuturor relelor; nu mai este iubirea de sine, nu mai este mândria; căci, de ce s-ar mândri cineva înaintea prietenului său? Nimic nu-l face pe om atât de umil ca dragostea, căci îi servim pe prieteni ca slugi și nu ne rușinăm, ci încă suntem chiar mulțumiți de această slujbă. Bani nu-i cruțăm, ba de multe ori nici trupurile, căci de multe ori se și primejduiește cineva pentru cel iubit.

Unde este adevărata dragoste, invidie nu poate fi, nici grăirea de rău, fiindcă nu numai că nu-i defăimăm pe prieteni, ci încă și când sunt defăimați îi apărăm, închizând gura defăimătorilor. Toate sunt în liniște, toate în pace și nici măcar urmă de ceartă sau luptă nu se vede, căci toate sunt încărcate de pace.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia VII, pp. 81-82)

„Presupuneți la un om știința și limbajul îngerilor, puterea vindecării, forța invincibilă a martiriului; dacă, prin ipoteză, voi îl faceți pe om lipsit de iubire, el nu mai este nimic înaintea lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 176)

DRAGOSTEA (adună la un loc pe cei ce sunt la mari depărtări)

„O astfel de putere are dragostea! Cuprinde în brațe, strânge la un loc nu numai pe cei de față, pe cei de alături de noi, pe cei care-i vedem, ci și pe cei de departe. Nici timpul, nici spațiul nu pot întrerupe, nu pot tăia dragostea.” (*Către o femeie rămasă văduvă de tânără*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 152)

„Așa e puterea dragostei! Adună la un loc și leagă pe cei ce sunt la mari depărtări! Dacă iubim pe cineva, îl avem înaintea ochilor în fiecare zi, chiar de-ar trăi în țări străine și ne-ar despărți oceane întinse; după cum, dacă nu ne este drag cineva, adesea părem că nici nu-l vedem, chiar de-ar sta alături de noi! Când e dragoste, nici o vătămare de pe urma depărtării; când nu e dragoste, nici un folos de pe urma apropierii. Nu de mult, când am rostit cuvânt de laudă în cinstea fericitului Pavel, așa săltați de bucurie, ca și cum l-ați fi văzut pe Pavel alături de voi, deși trupul lui se află în Roma, cetatea cea împărătească, iar sufletul lui, în mâinile lui Dumnezeu. Căci *sufletele dreptilor sunt în mâna lui Dumnezeu și chinul nu se va atinge de ele* (Înțelepciunea lui Solomon 3, 31). Cu toate acestea, puterea dragostei l-a pus pe Pavel înaintea ochilor voștri.” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 7)

DRAGOSTEA (puterea dragostei)

„Și ca să aflați câtă putere are dragostea, să o zugrăvim cu cuvântul, fiindcă în fapte nu o vedem aieva, și vom înțelege cam câte bunătăți ar fi pe pământ dacă ea ar fi cu împlinire răspândită. Atunci nu ar mai fi nevoie nici de legi, nici de tribunale, nici de pedepse, nici de

osânde, și nici de altceva de acest fel, căci dacă toți ar iubi și ar fi iubiți, nimeni nu ar nedreptăți pe altul cu ceva, ci și uciderile, și luptele, și războaiele, și răzmerițele, și răpirile, și furtisagurile, și lăcomiile, și, în sfârșit, toate relele ar fi scoase dintre oameni și răul ar fi cunoscut numai din nume. Dar semnele și minunile nu ar putea face aceasta, ci încă de multe ori duc și la slavă deșartă pe cei ce nu bagă seamă, și chiar în ușurință deplină.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 340)

„Mai degrabă ar putea răbda paiele para focului decât diavolul para cea arzătoare a dragostei! Dragostea este mai puternică decât zidurile cetăților, ea este mai vârtoasă decât diamantul, și chiar de ai vorbi de o altă materie mai puternică decât diamantul, totuși vârtoșia dragostei pe toate le covârșește. Pe dragoste nu o învinge nici bogăția, nici sărăcia, sau mai drept vorbind, dacă ar fi dragoste, apoi nu ar mai fi nici sărăcie, și nici bogăție nemăsurată, ci numai bunătățile ce ar izvorî din fiecare din ele. Din una am scoate bunăoară nepizmuirea, iar din cealaltă neîngrijirea, și atunci nu am mai suferi nici grijile bogăției și nici nevoile sărăciei. Și ce spun eu de foloasele ce am trage din ele? Chiar numai faptul de a îndrăgi, gândește-te cât de mare este prin sine însuși, câtă mulțămire sufletească poartă în sine, în câtă plăcere ține sufletul omului, ceea ce mai cu seamă este al dragostei cu osebite.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 341)

„... nimic nu poate să atragă atât de mult ca dragostea. Pentru acelea – vorbesc de semne și minuni – de multe ori te vor și pizmui, pe când pentru dragoste te vor admira și iubi.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 355)

„Și de voiești să afli puterea dragostei, apoi adu-mi aici un bărbat fricos și sperios, și temându-se până și de umbra lui, sau unul neînfrânat și iute la mânie, mai mult fiară decât om, desfrânat și nerușinat, și, în sfârșit, având cu sine toată răutatea, și predă-l în mâinile dragostei, adu-l, zic, în nevoia ei, și degrab vei vedea pe acel fricos și neîndrăzneț făcându-se bărbătos, mare de suflet și cu ușurință îndrăznind spre toate. Și ceea ce este minunat, că acestea se petrec nu doar schimbându-se sau prefăcându-se firea lui, ci dragostea își arată puterea chiar în acel suflet timid, și se petrece același lucru ca și cum cineva ar face o sabie de plumb să taie ca și una de fier, fără însă a o face din fier, ci rămânând în firea ei de plumb. Gândește-te bine: Iacov, de pildă, era fără violență, stând în casă fără nici o grijă și fără primejdie, viețuind în liniște și libertate, întocmai ca și o fecioară în odaia casei părintești; așa și el, zic, șezând înlăuntrul casei, era silit a sta fără treabă mai toată vremea, fiind scutit de târg și de cele ale târgului, căci întotdeauna se găsea în pace și liniște adâncă. Dar ce? Iată că deodată acest om neprefăcut, fiindcă l-a aprins flacăra dragostei atât de mult, el care ședea întruna în casă, privește-l, zic, cum dragostea l-a făcut stăruitor și iubitor de muncă.

Acestea nu sunt zise de mine, ci ascultă ce spune chiar acest patriarh. Învinuind pe socrul său, el îi zicea: *De douăzeci de ani de când sunt cu tine* (Fac. 31, 38). Și cum ai petrecut acei douăzeci de ani? *Ziua mă ardea căldura, iar noaptea sufeream gerul, zice, și somnul se depărta de la ochii mei* (Fac. 31, 40). Acestea le spunea acel bărbat fără vicleșug, care ședea în casă și trăia o viață liniștită. Cum că el era și fricos, aceasta se vede de acolo că numai cât se gândea a da ochii cu fratele său Isav, și murea de frică. Dar apoi privește cum acest fricos, fiind stăpânit de dragoste, s-a făcut mai îndrăzneț decât leul. Căci punându-se pe sine înaintea tuturor ca un scut, era gata a se azvârli el cel întâi împotriva celui sălbatic care mugea de răzbunare, după cum credea el, și în trupul său își pusese siguranța celor două femei ale sale; și cu cel de care mai înainte se temea chiar de a-l vedea, acum dorea a da piept cu el – căci mai puternică era dragostea femeilor lui decât această frică. Ai văzut cum, fiind fricos, s-a făcut fără de veste îndrăzneț, nu că doară i s-a schimbat firea, ci fiind stăpânit de dragoste?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 356)

„Cum că dragostea face blând pe cel îndrăzneț și înțelept pe cel desfrânat nu mai este nevoie de nici o pildă, fiindcă tuturor este cunoscut. De ar fi cineva mai sălbatic decât orice fiară, totuși prin dragoste se face mai blând ca o oaie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 357)

„...fiindcă dragostea este făuritoare a toată virtutea, pentru aceea să o sădim cu toată strășnicia în sufletele noastre, ca să ne aducă multe bunătăți și veșnic să avem rodul ei îmbelșugat, veșnic înverzit și niciodată veștejit.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 357)

DRAGOSTEA (epectaza dragostei)

„Că dragostea nu știe de sațiu, ci cu cât se desfătează mai mult de chipul celor dragi, cu atât îi crește mai mare văpaia.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 222)

DRAGOSTEA (folosul)

„Să avem cu noi acel semn, cu mult mai mare decât toate celelalte, adică dragostea. Căci unde se găsește acest mare bun, de îndată acolo stă de față Fiul împreună cu Tatăl, iar harul Sfântului Duh ne adumbrește.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, p. 144)

„Vei deveni nesuferit diavolului, dacă din toate părțile vei avea cu tine văpaia duhului și a dragostei.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, p. 413)

„Unde-i dragoste, păcatele sufletului sunt nelucrătoare; unde-i dragoste, încetează săltările nejudicate ale minții: *Dragostea*, spune Pavel, *nu se semețește, nu se trufește, nu se poartă cu necuviință* (I Cor., 13, 4-5). Dragostea nu face rău aproapelui. Acolo unde împărătește pacea, acolo nu-i Cain, care să-și ucidă fratele. Seacă izvorul invidiei, și ai secat râul tuturor păcatelor. Taie rădăcina, și ai tăiat totodată și rodul.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 221-222)

DRAGOSTEA (roadele ei)

„Unde este dragostea, acolo nu poate fi nici iuțime, nici mânie, nici hulă, ci toate sunt alungate.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 163)

„Nu este nici un bun care să nu vină de la dragoste.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XIX, p. 245)

DRAGOSTEA (și credința)

„Nici un folos nu este de dragoste, dacă nu e credința, sau mai drept vorbind, nici că poate fi dragoste în alt mod.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXIV, p. 250)

DREAPTA SOCOTEALĂ

„...lipsa măsurii este întru totul neplăcută și de nesuportat, în timp ce dreapta măsură ne este plăcută, folositoare și necesară.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 106)

DREPTATEA („Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate”¹⁹⁴)

„... *Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate*. S-a folosit de aceste cuvinte ca să căutăm dreptatea, nu de mântuială, ci cu toată dorința inimii noastre. Și pentru că semnul caracteristic al lăcomiei este dorința – și nu atât dorința de mâncăruri și băuturi cât dorința de a stăpâni mai mult și de a avea mai multe bogății în jurul nostru -, de aceea Domnul a poruncit să mutăm dorința aceasta a noastră spre dreptate, pentru a nu mai fi lacomi”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 179)

DREPTATEA (nedreptatea – gravele urmări ale săvârșirii ei)

„Dar așa e nedreptatea! Nedreptatea zguduie conștiința în fiecare zi, chiar când tace cel nedreptățit. Cei care fac nedreptate, așteptându-se la pedeapsă, trăiesc în fiecare zi cu frica în sân și aproape că-și iau singuri plată păcatelor lor”. (*Omilia la Facere*, omilia LII, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 190)

DREPTATEA (nedreptatea – suferirea nedreptății)

„... a ne mâhni mai mult pentru cei ce ne-au necăjit pe noi, decât pentru noi înșine, fiindcă vătămarea la aceia trece. După cum cei ce dau cu piciorul în cuie sau piroane, cugetând lucruri mari, mai vârtos sunt vrednici de milă și de plâns din pricina acestei turbări, tot așa și cei ce nedreptătesc pe cei ce nu le fac nici un rău, sunt vrednici de multe lacrimi, iar nu de blesteme, ca unii ce-și vatămă sufletele lor.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia V, p. 65)

„Dacă noi pătimim ceva rău din partea oamenilor, nu puțin vom scădea din datoria noastră, dacă vom suferi cu bărbăție cele petrecute. Deci nu suntem nedreptățiți, fiindcă supărarea aceasta Dumnezeu o socotește în folosul nostru, nu după dreptate, ci după socotința iubirii de oameni și în schimbul celor ce am pățimit și nu ne-am răzbunat. *Și de unde se învederează aceasta?*, zici tu. Au pățimit iudeii rău din partea vavilonenilor, și Dumnezeu nu a împiedicat, ci bărbății, copiii și femeile erau târați în robie, însă această robie, după măsura păcatelor lor, le-a fost spre mângâiere. Pentru aceea zice Isaia: *Mângâiați, mângâiați pe norodul meu, preoți, grațiți către inima Ierusalimului, că a luat din mâna Domnului îndoite păcatele sale* (Is., 40, 1-2), și iarăși: *Doamne Dumnezeul nostru, pace dă nouă, că toate ai dat nouă* (Is., 26, 12). Dar și David zice: *Vezi pe vrăjmașii mei, că s-au înmulțit, și iartă toate păcatele mele* (Ps., 24, 19 și 18). Iar când îi adusese înaintea pe Semei, care-l blestema, el a zis: *Lăsați-l pre el să blesteme, că va vedea Domnul smerenia mea și-mi va întoarce mie bine pentru blestemul lui în ziua de astăzi* (2 Împ., 16, 11-12). Căci când nu ne răzbunăm asupra celor ce ne nedreptătesc, atunci mai cu seamă noi ne folosim - că se socotesc acestea spre iertarea păcatelor noastre, dacă suferim cu mulțumire nedreptățile ce ni se aduc.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXIII, pp. 210-211)

„Aceasta este biruință strălucită, acesta este semnul biruinței Bisericii, așa surpat diavolul, când noi pătimim rele. Când noi pătimim relele ce ni se aduc, atunci diavolul este prins în curse și pătimește rău când voiește a ne face nouă rele. Ceea ce se petrecea și cu Pavel, căci cu cât mai mult grămădea primejdii asupra sa, cu atât mai mult și diavolul ieșea biruit.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXV, p. 225)

„Dacă noi vom răsplăti nedreptatea cu blândețea, le-am domolit toată iuțimea lor, am așezat chiar înăuntrul lor un tribunal, care ne va da nouă votul, adică ne va ierta, iar pe dâșii

¹⁹⁴ Matei, 5, 6.

îi va pedepsi mai grozav, decât cum i-am pedepsi noi chiar. Singuri ei se vor osândi și se vor dezaproba, căutând orice ocazie, prin care să-și plătească datoria lor cu o mai mare măsură, știind bine că a răsplăti în mod egal, e tot una cu a rămânea mai pe jos, și de aceea vor lua exemplul de la noi purtându-se cu blândețe.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVI, pp. 158-159)

„.... cel care nedreptățește pe altul în realitate nu nedreptățește, ci singur se nedreptățește (...)” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XV-a, p. 261)

„Să ne doară sufletul pentru cei care ne fac rău, mai mult decât ne doare pentru noi înșine; căci rana pe care vor să ne-o facă nouă, o primesc, de fapt, ei. Așa cum cei care dau cu piciorul în cuie și se laudă cu aceasta sunt vrednici de plâns, la fel și cei care îi nedreptățesc pe alții sunt vrednici de mila noastră, deoarece își rănesc propriile lor suflete.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 352)

„.... nimeni nu ne poate face vreo nedreptate, nici vătămă dacă nu ne-am preda lor noi înșine.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătămă pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 2, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență*..., p. 237)

DREPTATEA (nedreptatea – folosul câștigat prin suferirea ei)

„Orice nedreptatea, pe care o suferim de la cineva, este socotită de Dumnezeu fie pentru izbăvire de păcate, fie pentru răsplătire”. (*Omilia la Matei*, omilia IX, II, în col. PSB, vol. 23, p. 111)

„David a văzut pe Semei că îl atacă, că se bucură de nenorocirea lui și că îl umple de ocări; când generalii săi au vrut să-l omoare pe Semei, David i-a împiedicat zicând: *Lăsați-l să blesteme, ca să vadă Domnul smerenia mea; și-mi va răsplăti mie cu bine pentru blestemul acesta în ziua aceasta* (II Regi 16, 11-12); iar în Psalmi, cântând, spunea: *Vezi pe vrăjmașii mei, că s-au înmulțit și cu ură nedreaptă m-au urât, și-mi iartă toate păcatele mele* (Ps., 24, 20, 19). Iar săracul Lazăr a avut parte de odihnă, tocmai pentru că a suferit nenumărate necazuri în viața aceasta. Așadar nu sunt nedreptățiți cei care suferă nedreptăți dacă îndură cu curaj tot ceea ce suferă, ci câștigă chiar mai mult fie că sunt încercați de Dumnezeu, fie că sunt biciuiți de diavol”. (*Omilia la Matei*, omilia IX, II, în col. PSB, vol. 23, p. 111)

„Acela care suferă o nedreptate și o suportă cu bărbăție dobândește prin asta mai mare înfrățire înaintea lui Dumnezeu”. (*Omilia la Matei*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 489)

„Cel care știe să sufere cu curaj nedreptatea este oțel, cui și foc, pe când cel care pune la cale și săvârșește nedreptatea este mai slab decât lutul. Așadar nu e rău să fii nedreptățit, ci e rău să nedreptățești și să nu știi să înduri nedreptatea. Câte nedreptăți n-a îndurat David? Câte nedreptăți n-a făcut Saul? Și cine a ajuns mai puternic și mai fericit? Cine a ajuns mai de plâns și mai de jeliț? Nu, oare, Saul, cel care a nedreptățit? Uită-te! Saul i-a făgăduit lui David că dacă va răpune pe Goliat îl va face ginere și-i va da cu dragă inimă pe fiica sa de soție. David a răpus pe Goliat, dar Saul nu s-a ținut de cuvânt; nu numai că nu i-a dat pe fiica lui, dar căuta să-l și omoare. Și cine a ajuns mai strălucit?”. (*Omilia la Matei*, omilia XLII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 503)

„Și care este câștigul, zici, când eu pătimesc rău? Mare este câștigul, iubitul; căci Dumnezeu nu a pus răsplata celui ce ți-a făcut rău în pedeapsa lui, fiindcă atunci n-ar fi vreun mare lucru. În adevăr, ce folos când eu pătimesc rele și când și acela pătimește rele? – deși știu pe mulți cari cred că a fi o mare mângâiere pentru dânsii când văd pe prigonitorul lor pedepsit, fiindcă atunci cred că au luat înapoi de la acela tot ce li se răpise. Însă Dumnezeu nu

a pus răsplata în acestea. Voiești poate a ști câte bunătăți vei moșteni? Îți deschide cerul întreg, te face împreună cetățean cu sfinții, te pregătește a sta împreună cu ei în aceeași ceată, te izbăvește de păcate, te încununează cu dreptatea. Dacă cei ce iartă pe cei ce le greșesc iau iertarea păcatelor, dar încă cei ce nu numai că iartă, ci chiar mai dau și altele cu îmbelșugare, de ce binecuvântare nu se vor învrednici? Deci să nu suferi lipsit de curaj, ci încă te și roagă pentru cel ce te-a nedreptățit, căci și aceasta o faci tot pentru tine. Ți-a luat averea? Dar în același timp a luat și păcate, ceea ce s-a petrecut și cu Ghiezi și Neeman¹⁹⁵. Câtă avere nu ai da ca să ți se ierte păcatele? Dar tocmai aceasta se petrece acum cu tine, căci dacă suferi cu bărbăție și nu blestemi pe prigonitorul tău, ți-ai pus pe cap o cunună strălucită. Și cuvântul acesta nu este al meu, ci al lui Hristos, care zice: *Rugați-vă pentru cei ce vă supără*, după care îndată pune și răsplătirea și o arată cât de mare este, căci zice: *Ca să fiți fii deopotrivă Tatălui vostru celui din ceruri* (Mt. 5, 44-45). Astfel că tu cu nimic nu ai fost lipsit, ba încă ai și câștigat, nu ai fost nedreptățit, ci încă te-ai și încununat, făcându-ți sufletul mai filosof și făcându-se deopotrivă cu Dumnezeu, izbăvind-te de grija banilor și câștigând Împărăția Cerurilor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVI, pp. 170-171)

„Cel care pățește pe nedrept vreun rău și rabdă cu bărbăție nedreptatea dobândește mare îndrăzneală la Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 184)

„Adu-ți aminte de două împrejurări când ai fost vorbit de rău sau nedreptățit: una când ai dat frâu liber mâniei tale și una când ai rămas liniștit. Spune-mi: când ai fost mai mulțumit și când te-ai folosit? Atunci când ai fost biruit de mânie sau când ai biruit mânia? De multe ori, am ajuns să ne blestemăm pe noi înșine, pentru că mânia ne-a împins să spunem vorbe rele. Dimpotrivă, când am fost deasupra mâniei, am scăpat de multe rele și am fost mulțumiți, ca atunci când ne-am biruit dușmanul. Când ne apărăm prin mânie, nu biruim, ci suferim cea mai mare înfrângere. Biruiești doar atunci când întâmpini răul cu blândețe. Cei nebuni, desigur, spun că este tocmai invers. Dar tu să nu ceri părerea oamenilor nebuni, ci a celor cu minte. Sau mai bine, îndreaptă privirea ta spre Dumnezeu, pentru ca El să te cinstească. Cine are cinstirea lui Dumnezeu, nu are nevoie de altă cinstire.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 260-261)

„Te nedreptățește cineva? Nu te certa cu el, ci cu diavolul, care îl îndeamnă la rău. De omul care păcătuiește să-ți pară rău. Să te gândești că dacă nu se pocăiește, va fi pedepsit în iad pe vecie. În felul acesta, nu numai că nu te vei mânia, dar îți și va părea rău pentru el.

Așa cum îți este milă de un bolnav care este cuprins de febră, la fel să îți fie milă și de fratele tău care te nedreptățește. Și acesta este bolnav. Vrei să te aperi de nedreptate? Atunci smerește-te și taci. În felul acesta, îl vei răni pe dușmanul tău, diavolul. Altfel, dacă te mâni și te răzbuni, îți vei face rău atât ție, cât și fratelui tău, care este deja rănit de diavol și nu mai are nevoie de încă o rană, ci de compătimire, rugăciune și de ajutorul tău. Dacă nu cazi, poți chiar să-l ajuți. Dar dacă și tu cazi sub săgeata mâniei aruncată de diavol, cine vă va ridica pe amândoi? Nici tu nu-l mai poți ajuta pe el, nici ei pe tine.

De aceea, să ne purtăm mereu în așa fel, încât să ajutăm la vindecarea rănilor fraților noștri. Să nu le facem și alte răni și să nu le adâncim pe cele pe care le-a făcut diavolul.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 261)

„Nenorocirea nu este să fii nedreptățit, ci să nedreptățești. Dumnezeu nu este nedrept. De aceea, fie în această viață, fie în cealaltă, nedreptatea se plătește, la fel cum este răsplătită și virtutea.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 294)

„Dacă te vei hotărî să suporti nedreptatea, primele uouă-trei ori îți va fi greu să învingi ținerea de minte a răului, care se naște spontan în orice suflet plin ele patimi, împotriva celor care au făcut rău. Dar după aceea, te vei obișnui să-i ierți pe semenii tăi. Astfel, atunci când

¹⁹⁵ A se vedea cartea a IV-a a Împăraților, cap. 5.

vei fi nedreptătit, nu te vei mai supăra prea tare și nu vei mai cere răsplătirea răului cu rău. Dimpotrivă, te vei bucura și vei îndura răul fără să cârtești, la fel ca Hristos sau ca sfinții, te vei ruga pentru vrășmașii tăi și vei mulțumi lui Dumnezeu pentru chinul tău. Prin această purtare a ta lipsită de răutate, vei primi cinstirea și dragostea oamenilor, dar cel mai important, în cer vei moșteni bunătățile gătite de Domnul pentru cei care Îi urmează Lui.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 321)

DREPTATEA (nedreptățile făcute lui Dumnezeu – răzbunarea lor)

„Când Domnul era pălmuit, n-a făcut rău celui ce-L pălmuia; dar când era să fie nedreptătit robul lui Dumnezeu, a pedepsit pe împărat, ca să te învețe să răzbuni nedreptățile făcute lui Dumnezeu, dar să nu ții seamă de nedreptățile făcute ție de alții. Dumnezeu îți spune: *După cum Eu nu țin seamă că sunt nedreptătit, dar răzbun nedreptățile pe care ți le-au făcut alții, tot așa și tu: răzbună nedreptățile ce Mi se fac Mie, dar nu ține seama de nedreptățile făcute ție de alții!*” (La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 518)

DUMINICA (păzirea sâmbetei de către iudei)

„Sâmbăta a fost făcută pentru om, și nu omul pentru sâmbătă (Ps., 24, 20, 19).

- Dar atunci pentru ce a fost pedepsit cel ce a adunat lemne sâmbăta? (Num. 15, 32-36).

- Pentru că dacă ar fi fost disprețuite legile chiar de la început, cu greu ar mai fi fost păzite mai târziu. Că multe și mari foloase a adus sâmbăta la început; de pildă, i-a făcut pe iudei să fie blânzi și iubitori de oameni față de cei ai lor; i-a învățat că Dumnezeu este Creatorul și purtătorul de grijă, după cum zice Iezechiel (Iez., 20, 12, 20), i-a învățat să se depărteze încetul cu încetul de păcat și i-a făcut să fie cu luare aminte la cele duhovnicești. Dacă atunci când le-a dat legea despre păzirea sâmbetei, Dumnezeu ar fi spus: *Sâmbăta faceți fapte bune, dar nu faceți fapte rele!*, iudeii n-ar fi păzit porunca. Dumnezeu însă a interzis fără deosebire orice fel de faptă și a spus: *Sâmbăta să nu faceți nimic!* Și nici așa n-au ascultat. Când Domnul a dat poruncile pentru păzirea sâmbetei a lăsat să se înțeleagă că vrea atât numai, ca iudeii să se depărteze de păcat. Că spune Dumnezeu: *Nimic să nu faceți sâmbăta în afară de cele ce trebuie făcute pentru suflet* (Ieș., 12, 16). În templu sâmbăta se lucra; și se lucra cu zor și de două ori mai mult decât în zilele de lucru. Astfel Domnul, prin umbră, îi face să întrezărească adevărul”. (Omilia la Matei, omilia XXXIX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 478)

DUMINICA (înlocuirea sabatului cu Duminica)

„Uită-mi-te însă cât de felurite și de potrivite dovezi aduce Domnul pentru desființarea sâmbetei. Când a făcut tină și a vindecat pe orbul din naștere într-o sâmbătă nici nu-Și îndreptățește fapta Sa (Ioan, 9, 1-41), deși L-au învinuit fariseii și atunci; era însă de ajuns chipul în care a creat ochii orbului, ca să arate că El este Stăpânul legii. Când a vindecat pe slăbănogul de la Vitezda, când slăbănogul și-a luat patul (Ioan, 5, 1-18) și când fariseii L-au învinuit, Domnul își justifică fapta și ca om și ca Dumnezeu; ca om, când spune: *Dacă omul primește tăiere împrejur sâmbăta, ca să nu se strice legea* - și n-a spus ca să se folosească omul -, *pe Mine vă mâniați că am făcut sâmbăta pe un om întreg și sănătos* (Ioan, 7, 23); ca Dumnezeu, când spune: *Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez* (Ioan, 5, 17). Când fariseii i-au învinuit pe ucenici că nu păzesc sâmbăta, le-a spus: *N-ați citit ce a făcut David când a flămânzit, el și cei dimpreună cu el? Cum a intrat în casa lui Dumnezeu și a mâncat*

pâinile punerii înainte? (Matei, 12, 3-4), și le-a adus ca martori și pe preoți (Matei, 12, 4). Și acum iarăși îi întreabă: *Este îngăduit sâmbăta a face bine sau a face rău?* (Marcu 3, 4); și *Care dintre voi, de-ar avea o oaie...?* (Matei, 12, 11). Domnul cunoștea dragostea lor de bani; știa că sunt mai mult iubitori de bani decât iubitori de oameni”. (*Omilii la Matei*, omilia XL, I, în col. PSB, vol. 23, p. 483)

DUMINICA (serbarea Duminicii)

„În ziua aceasta orice muncă încetează; sufletul e mai lipsit de griji din pricina tihnei; iar ceea ce-i mai mare decât toate, e că în ziua aceasta ne bucurăm de mii și mii de bunătăți. În ziua aceasta a fost surpată moartea, a fost stins blestemul, păcatul a pierit, porțile iadului s-au sfărâmat, diavolul s-a legat, războiul de veacuri a încetat și împăcarea lui Dumnezeu cu oamenii s-a săvârșit, neamul nostru s-a întors la noblețea de mai înainte, dar, mai bine spus, la o noblețe și mai mare. Soarele a văzut priveliștea aceea minunată și nemaivăzută, a văzut pe om ajuns nemuritor.” (*Despre milostenie. Cuvânt rostit după ce a trecut prin oraș la vreme de iarnă și i-a văzut pe săraci și pe cerșetori lăsați în părăsire și aruncați în piață*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 253)

„Adu-ți aminte, omule, de cât de multe și de cât de mari bunătăți ai avut parte în ziua aceasta! De câte rele ai scăpat! Ce erai mai înainte și ce-ai ajuns pe urmă! Dacă oamenii își serbează cu mult fast zilele lor de naștere, iar mulți robi în zilele în care au fost eliberați dau ospete, iar cei liberi fac și daruri, și cu toții cinstesc mult ziua, apoi cu mult mai mult trebuie să cinstim noi ziua aceasta, pe care n-ai greși de-ai numi-o zi de naștere a întregii omeniri! Eram pierduți, și-am fost găsiți, eram morți, și-am înviat; eram vrăjmași, și ne-am împăcat. De aceea se și cuvine să o cinstim cu duhovnicească cinste, nu cu ospete, nu cu vin, nu cu beții și dansuri, ci făcând să fie îndestulați și frații noștri mai săraci. Nu spun acestea ca să mă lăudați, ci ca să mă și urmați!” (*Despre milostenie. Cuvânt rostit după ce a trecut prin oraș la vreme de iarnă și i-a văzut pe săraci și pe cerșetori lăsați în părăsire și aruncați în piață*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 254)

DUMNEZEU (despre Dumnezeu)

„Și a spus Domnul Dumnezeu socotindu-Se (Fac., 8, 20-21). Cuvintele acestea sunt spuse iarăși în chip omenesc, pe măsura de înțelegere a firii noastre.” (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 338)

„Divinitatea este mai presus de număr, de timp și de veacuri.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia II, 3, p. 13)

„Acela cu Care nimic nu se poate compara, pe care nimic nu-L poate egala, înaintea Căruia neamurile toate laolaltă nu înseamnă nimic.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 120)

„Măreția Lui nu are hotare, înțelepciunea Lui nu are număr, judecățile Lui sunt fără fund, iar căile Lui necercetate. Acesta este *Cel mai mare și mai puternic*, dacă și aceasta este sigur să spunem. Dar ce pățimesc? Om sunt și omenește vorbesc. Cer iertare Stăpânului că am limbă din țărână. Căci nu cu obraznicie mă folosesc de aceste cuvinte, ci din greutatea neputinței și a firii limbii noastre.

Milostiv să-mi fii mie, Stăpâne, că nu din îndrăzneală mă folosesc de aceste cuvinte, ci pentru că nu am altele; căci nu rămân la slăbiciunea cuvântului, ci urc pe aripa înțeleșului.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 40)

„Dumnezeu, Cel nespus, Cel nestricăcios, Cel mai presus de minte, Cel nevăzut, Cel neînțeles, în a Căruia mână sunt marginile pământului (Psalmi 94, 4), Cel ce caută spre pământ și-l face de se cutremură, Cel ce se atinge de munți și fumegă (Psalmi 103, 33), a căruia pogorâre nici heruvimii n-au putut s-o îndure, ci-și acopereau fețele cu aripile lor, Dumnezeu care covârșește orice minte, Care biruie orice gând, Care lasă în urmă pe îngeri, pe arhangheli și toate puterile cele de sus.” (Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu putință...”, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 254)

„Dumnezeu, atât de mare, atât de inaccesibil în El Însuși, a socotit demn să ni se arate nouă sub vălul lucrurilor create, și dacă măreția Sa cea intimă ne scapă, măreția pe care o îmbracă lucrurile Sale ni-L fac cunoscut în mod minunat.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 4)

„Este un Dumnezeu, este Ființa infinit bogată și puternică, Cel căruia Îi aparține la propriu slava și fericirea veșnică, Cel care împărătește în cerurile prea înalte, este El Care consideră demn să se ocupe de noi, să fixeze viitorul nostru, să conducă viața noastră prezentă și să umple de cele mai mărețe promisiuni viața noastră viitoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 366)

„Pentru Dumnezeu întinericul viitorului nu există; Dumnezeu citește în viitor ca și în trecut și în prezent. Pentru Dumnezeu legile naturii se îndoiesc de greutatea Lui; universul I se recunoaște ca vasalul Său, și forțele naturale, care-i opun omului bariere de netrecut, nu au pentru Dumnezeu nici o rezistență. Pentru Dumnezeu stăpânirea nu cunoaște nici o limită: Dumnezeu împărătește acolo unde vrea El să împărătească, fără ca nici o voință, nici inteligența, nici inima, să-I poată opune vreo revoltă sau rezistență.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 45)

DUMNEZEU (frumusețea lui Dumnezeu)

„Frumusețea răpește inima noastră. În Dumnezeu ea este de necomparat; sau mai curând, Dumnezeu este Frumusețe primordială și unică, centrul din care pornesc toate razele frumuseții care iluminează creaturile. Orice frumusețe vă încântă? Este cel puțin un reflex, cel puțin un gust, cel puțin o sclipire după Frumusețea divină și veșnică. În cer, Îngerii și Sfinții intră în extaz când contemplează frumusețea lui Dumnezeu. Pe pământ mulțimile urmau, însetate și răpite *pe cel mai frumos dintre fiii oamenilor*, atunci când El nu lăsa să apară decât un reflex puțin cunoscut din frumusețea Sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 21-22)

„Frumusețea Sa (a lui Hristos – n.n.) răpește inimile, *cel mai frumos dintre fiii oamenilor* va fi în mod veșnic cel mai iubit, mai frumoși sunt ochii Lui decât vinul.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 62)

„Când, în creaturi, vedem trăsături de frumusețe și încât această frumusețe ne încântă și ne răpește, ce este aceasta dacă nu un gust din acest ocean de frumusețe care este Dumnezeu? O rază din această frumusețe supremă cade peste o creatură și imediat inima noastră se emoționează. Ce este aceasta oare dacă nu focarul de unde s-a desprins această rază? Atunci când ne înșeală frumusețile pământești, să ne gândim că Dumnezeu singur este toată frumusețea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 172)

DUMNEZEU (când vrea să spună ceva despre El, Se folosește de imagini omenesti, pe măsura slăbiciunii ascultătorilor)

„Și Dumnezeu râvnește? Da, dar nu din patimă, ci din iubire și gelozie.

Căci vă râvnesc pe voi cu râvna lui Dumnezeu! Îți spun cum *râvnește*. A văzut pământul distrus de demoni și L-a dat pe Fiul Său, căci cuvintele spuse despre Dumnezeu, n-au putere.

Se zice: Dumnezeu este gelos, Dumnezeu Se mânie, Dumnezeu Se căiește, Dumnezeu urăște. Cuvintele acestea sunt omenești, dar sensurile divine, vrednice de Dumnezeu.

Cum râvnește Dumnezeu? *Căci vă râvnesc pe voi cu râvna lui Dumnezeu.* Se mânie Dumnezeu? *Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine!* Dumnezeu oare, chiar și doarme? *Scoală-te, Doamne, de ce dormi?* Dumnezeu Se căiește? *M-am căit că l-am făcut pe om.* Dumnezeu urăște? *Sărbătorile voastre și lunile noi le urăște sufletul Meu.*

Dar nu lua seama la neputința cuvintelor, ci la sensurile vrednice de dumnezeire. Dumnezeu este gelos pentru că iubește. Se mânie, nu suferă, ci pedepsește și chinuiește. Dumnezeu doarme, nu întinzându-se, ci îndelung răbdând. A ales cuvintele. Astfel, și când auzi că Dumnezeu naște, să nu crezi că S-a împărțit, ci este de aceeași ființă. Căci cuvintele acestea multe, Dumnezeu le-a folosit pentru noi și despre El, ca să luăm aminte.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, pp. 36-37)

„Fiindcă oamenilor le grăiește, Se folosește și de imagini omenești, pe măsura slăbiciunii ascultătorilor, înfățișări care nu sunt suficiente să reprezinte ce s-a spus, nici n-au puterea să conducă la toată deplinătatea măsurii, să pătrundă miezul ei.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 40)

„Așa cum nu apare ceea ce este, cel care-L privește, poate să-L vadă; astfel, apare când ca bătrân, când ca tânăr, când în foc, când în adiere, când în apă, când în războaie, neschimbându-și firea, dar făcându-Se la vedere după felurimea celor pe care-i are înaintea.

Astfel, și când vrea să spună ceva despre El, se folosește de imagini omenești. Deci, ce să grăiesc? S-a urcat pe munte și *S-a schimbat la față înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca lumina și hainele Lui s-au făcut albe ca zăpada.* S-a deschis, zic, puțin din dumnezeire, le-a arătat lor pe Dumnezeul care sălășluia în El, *S-a schimbat înaintea lor.* Luați aminte cu mare atenție la cuvinte. Zice: *Și S-a schimbat la față înaintea lor, și au strălucit veșmintele Lui ca lumina și înfățișarea Lui ca soarele.* De vreme ce ziceam: *cel mai mare și mai puternic, și mai spuneam: Milostiv fii mie, Stăpâne!* (căci nu rămân la cuvânt, ci mă uluiesc și nu am altă slovă potrivită), vreau să te înștiințez că din Scriptura aceasta m-am adăpat. Evanghelistul n-a putut să arate strălucirea Lui și zice *a strălucit.* Cum a strălucit? Spune-mi! Cu putere. Și cum zici *ca soarele?* Zici că a strălucit ca soarele? Da! De ce? Pentru că nu am altă stea mai puternică. Și era alb *ca zăpada.* De ce ca zăpada? Pentru că nu am altă materie mai strălucitoare. Că nu a strălucit așa, se arată din ceea ce urmează: *Și ucenicii au căzut cu fața la pământ.* Dacă ar fi strălucit ca soarele, ucenicii n-ar fi căzut cu fața la pământ, căci în fiecare zi vedeau soarele și nu cădeau. Dar pentru că strălucea mai presus decât soarele și decât zăpada, de aceea, nesuportând strălucirea, au căzut cu fața la pământ.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, pp. 41-42)

DUMNEZEU („Deșteaptă-Te, pentru ce dormi, Doamne?”)

„Scripturile spun că Dumnezeu doarme, grăind așa: *Deșteaptă-Te, pentru ce dormi, Doamne?* (Ps., 43, 25). Nu s-a spus asta ca să bănuim că Dumnezeu doarme, ar fi cea mai mare prostie! Nu! Prin cuvântul somn Scriptura ne arată îndelunga-răbdare și îngăduință a lui Dumnezeu. Alt profet spune: *Fi-vei oare ca un om ce doarme?* (Ier., 14, 9).” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 127)

„Într-un loc al Scripturii se spune că Dumnezeu doarme, în altul că nu doarme. Amândouă aceste locuri sunt adevărate, dacă dai cuvintelor înțelesul ce se cuvine. Cel care spune că Dumnezeu doarme arată prelungirea îndelungii răbdări a lui Dumnezeu, iar cel care

spune că nu doarme ne vădește firea Sa nemuritoare”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 128)

DUMNEZEU (aducerea aminte de Dumnezeu)

„Toate ni se par cu anevoie de purtat, atunci când amintirea de Dumnezeu nu o avem precum trebuie a o avea, când nu-L avem într-una în cugetul nostru, și atunci cu dreptate ar putea să ne spună: *M-ai uitat tu, te voi uita și Eu pe tine*, și iată că răul este îndoit, căci dacă Îl uităm noi, ne uită și El pe noi. Acestea două sunt legate între dânsule, și două sunt în realitate. Mare bine ne aduce nouă amintirea de Dumnezeu, mare încă și atunci când noi Îl avem pururea în cuget, căci aceasta ne face de a prefera pe cele bune.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVI, pp. 308-309)

DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu)

„*De unde știi că este Dumnezeu?* Din cele ce se văd, zici, din buna orânduială ce se vede în toată firea, din aceea că faptul este vădit tuturor.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, p. 96)

„Prin aceea ne deosebim de necredincioși, că avem o altfel de judecată despre lucruri. Necredinciosul vede cerul și se închină cerului, socotindu-l Dumnezeu. Vede pământul și-i slujește și rămâne uimit în fața celor materiale. Noi nu facem așa. Vedem cerul, și admirăm pe Creatorul lui; nu-l socotim Dumnezeu, ci lucrarea lui Dumnezeu. Văd toată zidirea, și prin ea sunt călăuzit spre Cel ce a creat-o.” (*Omiliile la săracul Lazăr*, cuvântul V, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 115)

DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu – argumentul cosmologic)

„Să nu ne oprim de a contempla aceste minunății. Creația este veșmântul de slavă al lui Dumnezeu, căci parcurgând minunățiile creației noi trebuie să descoperim Necreatul. Să contemplăm acest cer strălucitor și imens, cine l-a creat dacă nu Dumnezeu? Acest pământ împodobit atât de minunat cu florile sale, atât de bogat cu veșnica sa rodire, atât de plin de minunății de tot felul, cine l-a scos din neființă dacă nu cuvântul celui Prea Înalt?

Să ne înălțăm la aceste gânduri înalte: să ne absorbim în aceste mărețe spectacole. Iată cine este demn de noi.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 8-9)

„Dacă Dumnezeu ne este invizibil în El însuși, nu ni se arată El nouă prin operele Sale? Universul cu incomparabilele sale minunății nu ne descoperă el desăvârșirile nevăzute ale lui Dumnezeu?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 21)

„Frumusețile Universului ne sunt destinate să ne vorbească în continuu despre Dumnezeu; să ne descopere nu numai existența Sa, ci de asemenea și perfecțiunile Sale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 22)

DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu - argumentul teleologic)

„Încântările, folosul, gingășiile materne pe care le găsim pregătite peste tot nu ne spun ele despre bunătatea Creatorului? Înțelepciunea Sa infinită nu apare ea în ordinea minunată care împărățește în acest vast imperiu? În splendorile și frumusețile naturii, nu vedem noi un reflex al Veșnicei Frumuseți?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 27)

„Și această privire, care se poartă de jur împrejur asupra minunilor și asupra perfecțiunilor operei divine, ne face prin două demonstrații opuse, să scoatem concluzia despre acea

cârmuire a lui Dumnezeu peste toate lucrurile create. Universul este minunat în structura sa, legile sale, în permanența sa neschimbată; el nu poate fi decât după rațiunea unei Providențe care după ce l-a creat, îl menține în primitiva sa perfecțiune.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 30-31)

DUMNEZEU (atribute divine)

„Dumnezeu – deși de altfel răzbunător al răului – cum că este milostiv, îndelung-răbdător, bogat în milă și îndurări, apoi de aceasta în multe locuri din Sfânta Scriptură se spune; dar că este pedepsitor, o singură dată sau de două ori, sau în sfârșit foarte rar se spune în Sfânta Scriptură, și chiar și atunci dacă pricina este din cele mai însemnate.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, p. 143)

„Cunoaște pe Stăpânul cel milostiv, Cel iubitor de oameni, Cel bun, Cel care vindecă, Cel care iartă, Cel care Se îmblânzește iute, Cel care-Și pleacă ușor urechea la rugăciunea noastră.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 187)

„... Cel fără de început, Cel neschimbător, Cel fără de trup, Cel nesupus distrugerii, Cel atotprezent, Cel ce este deasupra tuturor și Cel care este mai presus de întreaga creație.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, p. 44)

„Dar Cel iscodit de tine în chip indiscret e nepieritor, neschimbabil, pururea fiind și la fel fiind, fără de început și fără de sfârșit, neînțeles, depășind mintea, biruind gândul, inexprimabil, negrăit, necuprins nu numai pentru mine și tine, pentru prooroci și apostoli, dar și pentru puterile de sus cele curate, nevăzute, netrupești și care petrec neconținut în cer.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, II, 18, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 268-269)

DUMNEZEU (atribute - aseitatea)

„...este vădit că Dumnezeu este o ființă nenăscută.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 121)

DUMNEZEU (atribute – atotprezența)

„Și au auzit glasul Domnului Dumnezeu, Care umbla în rai după amiază; și s-au ascuns. Ce spui? Oare Dumnezeu umblă? Să-I atribuim, oare, lui Dumnezeu picioare? Să nu înțelegem, oare, din aceste cuvinte nimic înalt? Dumnezeu nu umblă! Doamne ferește! Cum ar umbla El, Care este pretutindeni și umple totul? Este cuprins, oare, într-o grădină, El, al Cărui tron e cerul și al Cărui așternut al picioarelor e pământul? (Isaia, 66, 1).” (*Omilii la Facere*, omilia XVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 189)

„Iată ce zic eu: Dumnezeu se zice că este în ceruri. De ce oare ? Nu doară că El este mărginit în loc - să nu fie una ca aceasta! - și nici că a lăsat pământul lipsit de prezența Sa, ci o zicem aceasta în raport cu îngerii ce stau înaintea Sa.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVI, p. 221)

DUMNEZEU (atribute – preștiința)

„Hristos a zis: *Trebuie să vină smintelile*, însă prin aceste vorbe nu a vătămat întru nimic libertatea cugetării și nici nu a adus vreo silnicie în viață, ci numai că a prevăzut ceea ce va

urma numaidecât, din pricina relei voiri a oamenilor, ceea ce trebuia să se întâmple nu din pricină că el le-a prezis, ci din pricina celor ce aveau cugetarea și voia de nevindecat. Nu fiindcă a prezis el s-au întâmplat acestea, ci fiindcă trebuiau negreșit a se întâmpla le-a prezis. Fiindcă dacă smintelile ar fi urmarea vreunei trebuințe sau vreunei siliri, iar nu a voii și a cugetării celor ce le aduc, apoi atunci degeaba a zis: *Vai omului acelaia prin care vine sminteala* (Mt. 18, 7).” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 283)

DUMNEZEU (atribute - neschimbabilitatea)

„*M-am tulburat întru părerea Mea de rău* (Osea 11, 8).

- Cum? Se tulbură Dumnezeu?

- Doamne ferește! Dumnezeu nu se tulbură, dar, după cum am spus, Dumnezeu se folosește de cuvintele de care ne folosim noi.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a opta, p. 174)

DUMNEZEU (atribute – veșnicia)

„Căci dacă este un Dumnezeu, precum și este singur Unul, nu este nimic înainte de El; dacă El este Creatorul tuturor lucrurilor, El este înaintea tuturor lucrurilor; dacă El este Domnul și Stăpânul tuturor ființelor, nimic nu vine decât după El, și creaturile și veacurile.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia II, 4, p. 15)

„Vreți să cunoașteți veșnicia Lui? Ascultați ce spune Moise despre Tatăl. Dacă egiptenii voiesc să știe, întreabă el, cine este Cel ce m-a trimis, ce le voi răspunde? El a primit poruncă să răspundă: *CEL CE ESTE* m-a trimis. Acest cuvânt *CEL CE ESTE*, înseamnă că Dumnezeu este totdeauna, că El este fără de început, că El este cu adevărat și în mod propriu. El înseamnă încă aici: *El era de la început*, și arată că El este totdeauna *că El este Cel veșnic*. Aici Sfântul Ioan s-a folosit de o expresie care face să se vadă că Fiul este veșnic și fără început și din toată veșnicia în sânul Tatălui Său. Dar ca potrivirea numelor să nu ne ducă să credem că Fiul este din numărul celor care sunt prin har, el pune articolul care-l deosebește de aceștia.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 2, pp. 73-74)

DUMNEZEU (atribute - unitatea)

„Dumnezeu este unul. Nu este și nu poate fi decât un singur Dumnezeu. Cum se vor concepe doi infiniți? Însă dacă Dumnezeu este unul, dacă Natura divină este una și nu poate fi decât una, această unitate de natură nu exclude pluralitatea Persoanelor. Nu există decât un singur Dumnezeu; pot să fie în Dumnezeu mai multe persoane distincte neformând în unitatea de natură decât un Dumnezeu.

Dumnezeu este așa. Dumnezeu nu este singur (solitar) în infinitul slavei Sale. Dacă El a compus pe pământ familia, El a compus-o ca o umbră, o imagine, un reflex a ceea ce este în Sine însuși.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 6)

„Se vede că în Treime nu este nimic împărțit. Când zice despre Duhul Sfânt Scriptura, despre Tatăl zice, și chiar în același timp despre Fiul.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 7)

DUMNEZEU (lucrarea lui Dumnezeu în lume)

„Dumnezeu nu obișnuiește să spună sau să facă ceva la întâmplare și fără de rost, ci fiecare lucru, cu înțelepciunea potrivită lui.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. II, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 26)

„Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor care-L iubesc.” (*La cuvântul Apostolului, care spune: «Știm că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine»; și despre răbdare...*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 100)

DUMNEZEU (binefacerile Lui revărsate asupra noastră)

„Atâtea și atâtea binefaceri a făcut Dumnezeu omului pe care l-a creat! Mai întâi l-a adus de la neființă la ființă; apoi l-a învrednicit de i-a făcut trup din țărână; apoi, ceea ce e mai însemnat, prin suflare i-a dăruit suflet; apoi a poruncit să se facă raiul și a rânduit ca omul să locuiască acolo; după aceasta iarăși, ca un Tată iubitor îi dă omului, ca să nu alunece, ca unui copil tânăr care se bucură de toate libertățile și înlesnirile, și o mică și neînsemnată grijă; îi poruncește Stăpânul Dumnezeu lui Adam să lucreze și să păzească raiul, ca împreună cu desfătarea mare pe care o avea, împreună cu multă libertate și tihnă, să aibă și aceste două mici griji care să-l împiedice să meargă mai departe. Acestea sunt deocamdată binefacerile date de Dumnezeu omului ce fusese creat; cele date mai pe urmă, ne arată iarăși covârșitoarea Lui iubire de oameni și pogorământul arătat omului, datorită tot bunătății lui Dumnezeu.” (*Omilii la Facere*, omilia XIV, III, în col. PSB, vol. 21, p. 159)

„Să nu uităm niciodată binefacerile făcute nouă de Dumnezeu, ci să le avem neconținut în minte, ca mânați de amintirea lor să-I mulțumim pururi, chiar dacă sunt atât de multe încât mintea noastră nici nu poate socoti darurile făcute de Dumnezeu nouă. Da, cine ar putea socoti binefacerile făcute nouă până acum, pe cele pe care ni le-a făgăduit și pe cele pe care le primim în fiecare zi?” (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 332)

„După cum nu putem număra valurile mării, oricât ne-am sili, tot așa nu putem număra nici felurile binefaceri ale lui Dumnezeu, pe care le-a făcut neamului omenesc.” (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 333)

„Dumnezeu e darnic când dăruiește și (...) depășește în daruri gândurile noastre”. (*Omilii la Facere*, omilia LIV, V, în col. PSB, vol. 22, p. 211)

„Nici mintea nu-i îndestulătoare, nici cuvântul nu poate enumera celelalte binefaceri ale lui Dumnezeu. Oricâte aş spune, mai rămân atât de multe, încât covârșirea lor biruie pe cele ce le-aş spune”. (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 334)

„Da, amintirea binefacerilor lui Dumnezeu este în stare să ne îndemne la ostenele cele pentru virtute, este în stare să ne facă să disprețuim pe toate cele din lumea aceasta și să dorim cu înfocare pe Cel Care ne-a făcut atâtea binefaceri, ca Să-l iubim în fiecare zi din ce în ce mai mult”. (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 334)

„Oricât ne vom gândi, nu vom putea spune nici cea mai mică parte din binefacerile date nouă de Dumnezeu, fie cele date până acum, fie cele ce ni le dă în fiecare zi, fie cele gătite nouă. Numai să voim să împlinim poruncile Lui!” (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 349)

„Dumnezeu e darnic când dăruiește și (...) depășește în daruri gândurile noastre”. (*Omilii la Facere*, omilia LIV, V, în col. PSB, vol. 22, p. 211)

„... vorbind mai întâi de binefacerile făcute nouă de Dumnezeu.

- Care sunt aceste binefaceri?

- Ne-a creat din nimic; a făcut pentru noi toate cele pe care le vedem: cerul, marea, pământul, aerul, pe toate cele din ele: animalele, plantele, semințele. Trebuie să vorbesc pe scurt, din pricina noianului nemărginit de opere făcute de Dumnezeu. Dintre toate ființele de pe pământ numai nouă oamenilor ne-a dat un astfel de suflet. Pentru om a sădit raiul, i-a dat un ajutor, l-a pus stăpân peste toate ființele necuvântătoare, cu slavă și cu cinste l-a încununat.

După acestea, cu toate că a fost nerecunoscător față de Binefăcătorul său, a fost totuși învrednicit de daruri și mai mari.

Nu te uita numai la aceea că l-a scos afară din rai, ci uită-te și la câștigul pe care l-a avut din izgonirea din rai. După ce l-a izgonit din rai, după ce i-a dat acele nenumărate bunătăți și după ce i-a făcut felurite binefaceri, a trimis și pe Fiul Său la cei cărora le-a făcut bine și totuși îl urăsc: ne-a deschis cerul, ne-a deschis largi porțile raiului și ne-a făcut fii pe noi cei nerecunoscători, pe noi dușmanii Lui. De aceea bun prilej este și acum să zicem: *O, adâncul bogăției și al înțelepciunii și al științei lui Dumnezeu!* (Rom., 11, 33). Ne-a dat și botezul iertării păcatelor, izbăvirea de pedeapsă, moștenirea împărăției cerurilor; a făgăduit mii de bunătăți celor care fac binele; ne-a întins mâna, a revărsat Duhul Sfânt în inimile noastre.

Dar ce s-a întâmplat? Cum ar fi trebuit să ne purtăm după ce ne-a dat atât de multe și de mari bunătăți? Oare, dacă am fi murit în fiecare zi pentru Cel Ce ne iubește atâta, am fi putut plăti noi după vrednicie aceste binefaceri, sau mai bine spus am fi putut plăti noi cea mai mică parte din datorie? Nicidecum! Că și plata aceasta s-ar fi întors tot spre folosul nostru.

Cum ne purtăm, dar, noi care suntem datori să murim în fiecare zi pentru El? Cum? Îi călcăm în fiecare zi legile Lui!”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 706)

„Dumnezeu ți-a plăsmuit trupul, a pus în tine suflet, te-a cinstit cu rațiune și cu grai numai pe tine din toate viețuitoarele de pe pământ; ți-a dat să te folosești de toate cele ce vezi; ți-a dăruit cunoașterea Lui; a dat pe Fiul Lui pentru tine, ți-a dăruit botezul, plin de atâtea bunătăți; ți-a dat sfânta împărtașanie; ți-a făgăduit împărăția cerurilor și bunătățile cele negrăite”. (*Omilia la Matei*, omilia LXVI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 768)

„Lucrurile lui Dumnezeu sunt de așa natură, și binefacerile Sale sunt așa de mari și atât de sublime încât, nu numai nici o limbă, ci chiar nici puterea îngerească nu poate să le spună exact.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 2, p. 55)

„El este însuși începutul și izvorul tuturor bunurilor; El este Viața însăși; Lumina însăși, Adevărul însăși; El nu oprește în Sine comorile Sale, ci le revărsă asupra tuturor celorlalți; și după ce le-a revărsat, El rămâne tot plin; după ce le-a dat altora, El n-are cu nimic mai puțin; dar le arată bunurile Sale, mereu le răspândește, și revărsându-le cu îmbelșugare peste alții, El rămâne în aceeași desăvârșire, în aceeași plinătate.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIV, 1, p. 66)

„Căci dacă beți din mare o gură de apă, atunci ați micșorat-o, cu toate că această micșorare este nevăzută de ochi. Ori, nu se poate spune același lucru despre acest izvor; oricâtă cantitate de apă ați bea voi, el rămâne cu toate acestea întreg și nu suferă nici o micșorare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIV, 1, p. 66)

„Ne-a izbăvit de păcate, ne-a dăruit putere spre lucrarea virtuții, ne-a dat înclinația spre faptele bune și pentru răbdare, în sfârșit, prin botez ne-a dăruit Duhul Sfânt.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, p. 219)

„Cele dăruite nouă sunt de așa natură, încât ne-a făcut puternici nu numai pentru că ne-a dat, ci pentru că ne-a împuternicit de a și primi. Aceasta o arată el prin expresia *celui ce ne-a învrednicit*. De exemplu: dacă ar ajunge cineva și împărat, ar putea da cui voiește stăpânirea pe o provincie, dar atât poate el da, adică poate să dea demnitatea de guvernator, însă nu va putea niciodată a-l face pe acest guvernator apt pentru postul său, ba de multe ori onoarea ce i-a conferit-o îl face ridicol. Dar când dă și demnitatea, și îl face și demn de acea cinste, îl face și destoinic la treaba încuviințată lui, atunci desigur că faptul este măreț.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia II, p. 23)

„Noi trebuie a ne aminti într-una că ne-am bucurat de astfel de binefaceri, și veșnic să rumegăm în noi înșine despre darul lui Dumnezeu, adică de ce anume ne-am izbăvit și ce am

câștigat, căci numai așa ne vom arăta recunoscători, și numai cu chipul acesta vom face a crește dragostea noastră către Dânsul.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia II, p. 26)

„Atât de mari sunt binefacerile lui Dumnezeu, și covârșesc orice așteptare și credință omenească, încât de multe ori nu-i vine omului a crede. Căci cele ce n-am gândit și n-am așteptat, pe acelea ni le-a hărăzit Dumnezeu...” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IV-a, p. 47)

„Nici nu putem gândi atâtea câte Dumnezeu Se pregătește să ne dea.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 237)

„Este foarte folositor să ne aducem aminte de binefacerile lui Dumnezeu asupra oamenilor. Este ca atunci când ne aducem aminte de binele pe care ni l-a făcut vreun prieten: dragostea noastră față de el sporește. De aceea, să ne amintim mereu de primejdiile din care ne-a izbăvit Dumnezeu, iar evlavia noastră față de El va crește și ne vom strădui mai mult să-I plăcem și să dobândim virtuțile sfinte.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 255)

„O binefacere inepuizabilă! Oh! Dulce și binefăcătoare împărăție a lui Dumnezeu! El ne conduce, însă pentru ce, dacă nu pentru binele nostru? Și ce urmare neîntreruptă de haruri! El ne ridică când ne află zdrobiți și căzuți. El ne vindecă în multiplele noastre boli; El ne învie chiar în morții noștri. La strigătul nostru, *dă-ne nouă pâinea noastră*, El răspunde prin continui și nenumărate binefaceri.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 13)

„Dacă meditarea bunătății lui Dumnezeu trebuie să fie neîntreruptă, cea privitoare la datoriile pe care ni le impune această bunătate nu trebuie să fie mai puțină.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 14)

„Să derulăm imensul, interminabilul fir al binefacerilor lui Dumnezeu. Binefaceri generale, binefaceri personale fiecăruia; binefaceri temporale, binefaceri ale veșniciei (...) *Cu ce voi răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie? Cum se plătește iubirea dacă nu prin iubire?*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 22)

„Este actul creator care ne scoate din neființă și ne dă în stăpânire un univers splendid. Este întruparea, răscumpărarea, sfințirea, slăvirea, cu cortegiul lor de minuni.

După aceste binefaceri generale readuceți în mintea voastră sau mai curând în inima voastră binefacerile repartizate fiecăruia, prieten sau dușman. Ce străduință din partea lui Dumnezeu pentru aleșii Săi! *Nici un păr din capul lor nu cade, nici un cot nu li se adaugă la statura lor (...)* De mii de ori mai mult decât păsările, mai mult decât crinii câmpului, Dumnezeu conduce, hrănește, păzește pe aleșii Săi; El îi cunoaște, îi urmează *El numără până și părul de pe capul lor.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 168)

„Atunci când noi încă eram nimic, și când Dumnezeu nu ne datora nimic, El s-a hotărât să ne creeze. Pentru noi El a creat cerul și pământul, dându-ne ca locuință regală acest Univers, pe care El l-a umplut de atâtea măreții și frumuseți. Și acest paradis pământesc pe care ni l-a dat El, aceste bunuri naturale cu care ne-a umplut El, nu erau încă în planul dărniciei Sale decât o lungime palidă a strălucirilor veșnice pe care El ni le păstra. Noi încă nu-I dădusem nici o mărturie despre fidelitatea noastră și de iubire, însă El deja ne trata cu o generozitate atât de extraordinară.

Și chiar în ființa noastră însăși, câte străluciri, câte urme ale puterii și ale bunătății lui Dumnezeu se pot vedea! Noi am fost creați cu facultatea nobilă întru toate de a intra în contact și în convorbire cu Dumnezeu, cu acest privilegiu unic printre toate ființele din acest Univers, de a conversa cu Cel Prea înalt. La acest privilegiu Dumnezeu a adăugat un altul la fel de minunat: acela de a fi nemuritor. Și la această nemurire El adăugă fericirea. Nu numai

că noi ne bucurăm de veșnicie, ci această veșnicie Dumnezeu o face fericită (...) Și acest dar făcut tuturor, cum nu va fi el făcut mai măreț încă, față de cei care vor fi meritat prin viața lor sfântă favorurile speciale ale lui Dumnezeu!

Însă iată-ne în fața unei mărturii și mai înseninate încă a Bunătății. Atunci când revoltați, stricați, noi nu merităm decât mânia și disprețurile, Dumnezeu, departe de a ne părăsi în fața Dreptății sale, ne-a dat deplinei Sale milostiviri. El a jertfit pentru noi pe Fiul său Unic, Care a fost victima propriilor noastre stricăciuni. Și cu ce inimă, cu ce nesățioasă iubire vine acest Fiu la noi, ne-a înfiat ca și frați ai Săi, ne-a tratat ca pe niște prieteni ai Săi, ne-a dotat ca pe niște copii ai Săi. Nouă dacă Îl vrem, atât cât Îl vrem noi, ne-a dat prietenia unui Dumnezeu! El o vrea, o cere, o pretinde rugându-ne.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 376-377)

„Pe Fiul, spune Pavel, pe Cel Unul-Născut, pe Cel adevărat, pe Cel iubit, pe Acesta Dumnezeu L-a dat pentru noi, slugile cele nerecunoscătoare. Și nu numai că ne-a slobozit de păcate, pe noi, cei îngreunați cu mii și mii de păcate, striviți cu atâtea poveri de păcate, dar ne-a făcut și drepti. Nu ne-a dat porunci grele și împovărătoare! A cerut de la noi numai credință și ne-a făcut drepti și sfinți, ne-a făcut fii ai lui Dumnezeu, ne-a arătat moștenitori ai împărăției; ne-a făcut împreună-moștenitori cu Unul-Născut; ne-a făgăduit învierea și nestricăciunea trupurilor; ne-a făgăduit aceeași soartă cu îngerii, soartă care depășește tot cuvântul și mintea, viețuirea în ceruri și șederea față către față cu Dumnezeu; a revărsat pe pământ harul Sfântului Duh; ne-a izbăvit de demoni, a nimicit păcatul, a desființat blestemul, a sfărâmat porțile iadului, a deschis raiul. N-a trimis pentru mântuirea noastră înger sau arhanghel, ci pe Fiul Său Unul-Născut, așa cum spune prin profetul: *Nici sol, nici înger, ci însuși Domnul ne-a mântuit* (Is., 63, 9). Oare nu este mai strălucitor decât mii și mii de cununi faptul că am fost sfințiți și îndreptați prin credință? Că Fiul Unul-Născut al lui Dumnezeu S-a pogorât din cer pentru noi? Că Tatăl L-a dat pentru noi pe Fiul Său Cel iubit? Că am primit Duhul Sfânt? Și încă cu toată ușurința! Că ne-am bucurat de har și dar nespus?” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar nu numai atât, ci ne și lăudăm în necazuri, știind că necazul aduce răbdare...»*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 85-86)

„Am fost sfințiți și îndreptați prin Unul-Născut, că ne-am bucurat de har, de pace, de dar, de iertarea păcatelor, de părtășia Sfântului Duh, cu toată ușurința, fără osteneți, fără sudori, numai prin credință, că a trimis Dumnezeu pe Fiul Său Unul-Născut, că unele bunătăți ne-au și fost date, iar altele ni le-a făgăduit, de pildă, slavă nespusă, nestricăciune, învierea trupurilor, soartă îngerească, petrecere cu Hristos și locuire în Ceruri. Pe toate acestea Pavel le-a înfățișat prin cuvintele: *Și ne lăudăm întru nădejdea slavei lui Dumnezeu.*” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar nu numai atât, ci ne și lăudăm în necazuri, știind că necazul aduce răbdare...»*, 3, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 86-87)

DUMNEZEU (contemplarea lui Dumnezeu)

„Când înalți, deci, privirea și privești frumusețea, măreția și folosul cerului, urcă-te atunci de la cer la Creator – așa precum spunea un înțelept: *Din măreția și frumusețea făpturilor se cunoaște în chip asemănător Făcătorul* (Înt. Sol., 13, 5) – și vezi și din crearea acestor stihii cât e de mare puterea Stăpânului tău! Un om cu suflet ales, dacă ar vrea să cerceteze pe fiecare din cele văzute – dar pentru ce spun eu pe fiecare din cele văzute? – dacă ar vrea să cerceteze bine trupul lui, va vedea chiar în cele mai mici organe ale trupului lui puterea nespusă și nepovestită a lui Dumnezeu. Dacă aceste lucruri văzute sunt îndestulătoare să ne arate măreția puterii Creatorului, ei bine, dacă te-ai urca la puterile cele nevăzute, dacă ai înălța gândul nostru la oștile îngerilor, ale arhanghelilor, ale puterilor celor de sus, ale tronurilor, ale domniilor, ale începătorilor, ale stăpâniilor, ale heruvimilor, ale serafimilor,

care minte, care cuvânt ar fi în stare să ne spună măreția Lui nepovestită?”. (*Omilii la Facere*, omilia IV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 62)

„Ai văzut că Scriptura spune că Dumnezeu, la fiecare creație, a lăudat ceea ce a creat? Aceasta, pentru că mai târziu omenirea, instruită de aceste cuvinte, să se urce cu mintea de la creaturi la Creator. Dacă faptele lui Dumnezeu sunt de așa fel încât depășesc firea omenească și nimeni nu le poate lăuda după vrednicie, ce mai poți spune de Creatorul lor?”. (*Omilii la Facere*, omilia V, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 73-74)

„Privind cerul, te minunezi de frumusețea lui, de felurimea stelelor, de covârșitoarea lui strălucire! Dar nu te opri aici, ci du-te cu mintea la Creatorul lor! Te uimește iarăși lumina soarelui, te minunezi când vezi cât ți-i de folos și-i admiri frumusețea lui când vezi că razele lui îți luminează fața? Dar nu te opri aici ci gândește-te că, dacă făptura aceasta este atât de frumoasă și de minunată, încât depășește orice minte omenească, apoi cât de frumos și de minunat trebuie să fie Cel ce a adus-o la ființă numai prin poruncă și cuvânt! La fel gândește și despre pământ. Când îl vezi împodobit cu flori, ca și cum ar fi împodobit cu o haină înflorată, când vezi că se așterne pe toată fața lui covorul de verdeață, nu te gândești că prin puterea pământului s-au născut din el acestea, nici la ajutorul soarelui sau a lunii, ci gândește cu cap și judecată că, chiar înainte de crearea acestora, a spus Dumnezeu atât: *Să răsară pământul iarbă verde* (Fac., 1, 11) și îndată s-a împodobit fața pământului”. (*Omilii la Facere*, omilia VI, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 85-86)

„Să-L contemplăm pe Dumnezeu în lucrările Sale. Acolo de asemenea puterea, înțelepciunea, bunătatea divină apar în mod măreț. Dumnezeu este minunat fie că El creează ființele, fie că le transformă, fie că le stăpânește.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 7)

„David profetul sfânt meditează, nu asupra naturii lui Dumnezeu, ci asupra unui singur atribut al lui Dumnezeu. În fața Lui se deschide un abis înspăimântător și de nepătruns. El dă înapoi și interzice și-și mărturisește neputința Sa în fața *teribilei Măreții* a Celui Prea înalt. Marele Pavel meditează, nu asupra esenței divine, nici chiar ansamblului ei de conducere, ci asupra unui punct izolat din providența Sa. Incapabil de a concepe ideea divină, el strigă: *Cât de nepătrunse sunt judecățile Tale!* Isaia sfidează orice creatură la a înțelege nașterea Cuvântului. - însă cel! În cer chiar îngerii nu vor putea fără o lumină mai înaltă decât natura lor să-l contemple pe Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 158-159)

DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu)

„Și după zile, Cain a adus Domnului jertfă din rodurile pământului (Fac., 4, 3).

Vezi cum Creatorul firii a pus în conștiința omului cunoștința de Dumnezeu! Spune-mi, cine l-a dus pe Cain la această idee? Nimeni altul decât cunoștința de Dumnezeu din conștiința lui. *A adus Domnului jertfă din rodurile pământului*. Știa și cunoștea că se cuvenea să-I aducă, ca unui Stăpân, ceva din cele ce avea. Nu pentru că Dumnezeu avea nevoie de ele, ci ca să-și arate recunoștința sa pentru niște binefaceri ca acelea de care se bucurase. Da, Dumnezeu n-are nevoie de nimic și nu-I trebuie nici unul din lucrurile noastre; dar pentru nespusa Lui iubire de oameni, coborându-se până la noi, primește pentru mântuirea noastră să-I aducem jertfe, pentru ca să ne fie cunoașterea lui Dumnezeu o școală de virtute”. (*Omilii la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 214-215)

„Despre Dumnezeu vă vorbim noi, a cărui natură nu se poate închipui în mod vrednic nici în cuvinte, nici în gânduri. Iată pentru ce sfântul Ioan nu se folosește aici de numele de substanță, fiindcă nimeni nu poate spune ceea ce este Dumnezeu după substanța Sa; ci pretutindeni El ne face s-o cunoaștem după lucrurile Sale.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia II, 4, p. 14)

„Dar de teamă ca să nu ni se întâmple și nouă la fel, fraților, să fim supuși lui Dumnezeu, și să păzim poruncile Lui; să nu căutăm în mod curios să adâncim mai mult, pentru ca să nu ne pierdem ca și ei (protopărinții noștri - n.n.) harurile care le-am primit.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 1, p. 38)

„Învățați despre aceste adevăruri, să fim bucuroși de a reține ceea ce ne-au învățat despre Cuvântul aceia care, de la început, l-au văzut cu proprii lor ochi, și i-au fost slujitori; și să n-avem curiozitatea de a căuta mai mult să știm. Această boală produce două mari rele în cel care-l infectează: una, că el se îmbată în mod zadarnic să cerceteze ceea ce nu se poate. Alta, că el irită mânia lui Dumnezeu, străduindu-se să răstoarne limitele pe care i le-au pus el însuși. Dar până unde pornește aceia mânia lui Dumnezeu, nu este nevoie să v-o spun, pentru că o știți voi toți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 2, pp. 38-39)

„Dumnezeu la început a pus în om cunoștința de Sine. Însă oamenii această cunoștință au atribuit-o lemnelor și pietrelor, nedreptățind adevărul, bineînțeles aceasta numai din partea oamenilor, căci adevărul în sine rămâne neschimbat, și are cu sine slava sa nestrămutată.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia III, p. 48)

„... prin lucrurile Sale, prin care El voia să fie cunoscut. Căci pentru aceea le-a făcut, pentru ca din cele văzute să se admire Făcătorul lor după cuviință. Este cerul mare și pământul nemărginit? Admiră deci pe Făcătorul lor! Căci aceste fapte mari nu numai că de Dânsul sunt făcute, ci încă și cu ușurință sunt făcute. Pentru aceea și zice Scriptura despre cer: *Lucrurile mâinilor Tale sunt cerurile*, (Ps. 101, 26; 8, 4) iar despre pământ zice: *Cel ce a făcut pământul ca un nimic*, (Is. 40, 23). Fiindcă prin această înțelepciune omul nu a voit să cunoască pe Dumnezeu, pentru aceea l-a încredințat prin păruta nebunie a propovăduirii, și nu prin silogisme, ci prin credință.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, pp. 34-35)

„Nimic nu este atât de nefolositor și împiedecător adevăratei cunoașteri de Dumnezeu ca lipsa de minte și alipirea de avere, fiindcă acestea două pregătesc pe om de a admira cele de aici, de a nu face nici o vorbă de cele viitoare și de a-și astupa urechile cu mulțimea grijilor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia V, p. 44)

„Dar dacă noi niciodată nu putem să avem cunoașterea deplină a ceva, apoi cum de au ajuns unii al atâta nebunie, încât să zică că cunosc pe Dumnezeu cu toată strășnicia? Chiar de am avea cunoașterea deplină a tuturor celorlalte, nici așa încă nu am putea avea cunoașterea de Dumnezeu deplină, căci câtă depărtare este între dânsul și toate celelalte nici nu se poate spune.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XX, p. 201)

„Noi (...) știm că Dumnezeu este pretutindeni, însă cum și în ce fel, nu știm; știm de asemenea că toate ființele le-a făcut din ceea ce nu erau, adică din nimic, însă felul nu-l cunoaștem; știm de asemenea că s-a născut din fecioară, însă cum, nu știm. Atunci însă vom ști ceva mai mult și mai lămurit despre acestea.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 359)

„Nu doară că pre Tatăl l-a văzut cineva, fără numai acela ce este de la Dumnezeu, acela a văzut pre Tatăl (In. 6, 46), numind **vederea lui Dumnezeu** cunoaștere lămurită și desăvârșită. Deci cum cel ce știe esența nu va ști și iconomiile? – fiindcă cunoașterea esenței Lui este mai mare decât iconomiile Lui. *Așadar, zici tu, nu știm pe Dumnezeu?* Să nu fie una ca aceasta; dară cum că Dumnezeu este, noi știm; care însă este esența lui, aceasta n-o știm nicidecum.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 361)

„Cel ce a aflat pe Dumnezeu și l-a cunoscut, niciodată nu se va îndoii de ceva; el nu va zice: *acesta e imposibil, celălalt e posibil*, sau *cum s-a făcut aceasta?* Dacă vom cunoaște, și dacă-L vom cunoaște de la cel ce trebuie a cunoaște, adică de la Însuși Duhul Sfânt, nici că ne

vom îndoi vreodată de ceva. De aceea zice: *Spre cunoștință deplină a lui, și ochi luminați minții voastre.* Cel ce a aflat ce este Dumnezeu, nu se va îndoi de promisiunile date, nu va fi necredincios asupra faptelor deja întâmplate.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 25)

„A cunoaște pe Hristos constă și în a viețui cu dreptate, căci cel ce viețuiește cu viclenie și cu răutate, nu cunoaște pe Dumnezeu, și nu este cunoscut nici el de Dumnezeu. Ascultă pe apostol ce spune în alt loc: *Mărturisesc ei că pe Dumnezeu Îl știu, iar cu faptele Îl tăgăduiesc* (Tit., 1, 16).” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIII, p. 129)

„Însă voi mult vă depărtați de măreția lui Dumnezeu dacă vă închipuiți că pe Dumnezeu Îl puteți cunoaște la fel cum Se cunoaște El pe Sine însuși.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, p. 138)

„Multe cugetări de Dumnezeu, pe care însă nu le putem exprima, sau că multe exprimăm, dacă nu putem a le și cugeta, precum de pildă când zicem că Dumnezeu este pretutindeni; dar cum aceasta? Noi nu putem pricepe. Cum că Dumnezeu este netrupesc, adică putere nematerială, cauza tuturor celor bune, o știm, dar cum este, nu știm. Iată dar că grăim, că exprimăm cu graiul, dacă nu pricepem. Am zis că este pretutindeni, dar nu pricep; am zis că este fără început, dar nu pricep; am spus că S-a făcut prin Sine singur, și iarăși nu pot pricepe. Deci, este ceva, pe care nu pot nici exprima; mintea pare că ar cugeta ceva, dar nu poate spune, nu poate exprima exact ceea ce cugetă!” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, p. 58)

„Căutați, zice, și veți afla. (Matei 7,7). Și cum oare am putea afla pe Domnul? Gândește-te cu câtă greutate se găsește aurul. *În ziua necazului meu pe Domnul am căutat*, zice, *cu mâinile mele noaptea înaintea Lui, și nu m-am amăgit* (Ps., 76, 2), adică că precum căutăm lucrul pierdut. Așa să căutăm pe Dumnezeu. Oare nu avem mintea ațintită spre ceea ce căutăm ? Oare nu întrebăm pe toți? Oare nu facem călătorii îndelungate? Oare nu făgăduim bani? De pildă, fie pierdut un copil al nostru; ei bine, ce nu am face? Câte țări și mări oare nu am scotoci căutându-l? Oare nu am a pune pe al doilea plan banii, sau casele, sau totul în fine, în schimbul aflării lui? Iar dacă îl găsim, îl îmbrățișăm și nu-l mai părăsim. Când noi căutăm ceva, facem totul spre a afla lucrul dorit. Apoi cu cât mai mult trebuie a face aceasta, fiind vorba de Dumnezeu? După cum căutăm ceva din cele trebuitoare, tot așa dacă nu și mai mult - trebuie a căuta pe Dumnezeu.

Decât, fiindcă suntem slabi și neputincioși, caută pe Dumnezeu măcar pe atâta, pe cât cauți pe copilul sau banii tăi. Oare nu faci călătorii pentru aceasta? Oare n-ai călătorit niciodată pentru bani? Și n-ai făcut totul pentru a-ți ajunge scopul? Oare nu te-ai încurajat când i-ai găsit? *Căutați, zice, și veți afla.* Cele căutate au nevoie de multă grijă, mai ales când e vorba de Dumnezeu, căci mari sunt piedicile, multe sunt cele ce întunecă; multe sunt și cele ce acopăr, așa zicând, simțirea noastră. Că precum soarele este văzut, și stă în mijlocul tuturor celor de față, și nu avem nevoie de a-l căuta, iar dacă ne îngropăm într-o prăpastie adâncă, avem nevoie de multă osteneală spre a-l vedea, fie chiar că am face totul; tot așa și aici, când ne-am afunda în prăpastia poftelor celor rele, când ne îngropăm și ne afundăm în întunericul patimilor și a faptelor lumești, de-abia putem privi, de-abia putem ridica privirea, de-abia zărim. Cel ce este afundat într-o groapă adâncă, cu cât privește în sus, cu atâta se apropie de soare.

Să lepădăm deci de la noi pulberea ce ne împresoară, să împrăștiem negura ce ne acoperă, căci este deasă și nu ne lasă de a vedea înainte. *Dar cum se împrășteie*, zice, *această negură?* Dacă vom atrage spre noi razele soarelui dreptății.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXII, pp. 271-272)

„Numai prin credință poate fi pricepută această ființă veșnică și fericită.” (*Cuvânt la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, p. 178)

„Tot astfel, a înfățișat și Pavel trei comparații: prima este aceea cu pruncul, când spune: *când eram ca un prunc, simțeam ca un prunc*, a doua este cea cu oglinda, iar a treia este cea cu ghicitura. După ce a spus: *când eram prunc*, a adăugat: *căci vedem acum ca prin oglindă, în ghicitură* (I Cor. 13, 12).

Iată-o și pe cea de-a doua comparație făcută în privința slăbiciunii prezente și a nedeșăvârșirii cunoașterii, cea de-a treia fiind oferită de expresia *în ghicitură*. Căci și copilașul vede, aude și exprimă multe, însă nu vede, nu aude, nici nu exprimă limpede vreun lucru; gândește, însă nu în chip logic.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, p. 21)

„... *astăzi cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște așa cum eu însumi sunt cunoscut*” (I Cor., 13, 12).

Și nu spune *în parte* fiindcă ar cunoaște numai o parte a esenței, iar pe alta nu – căci Dumnezeu este fără părți – ci fiindcă știe că Dumnezeu este, dar ce este în esența lui nu cunoaște; fiindcă are știința faptului că Dumnezeu este înțelept, dar cât de înțelept este nu cunoaște; fiindcă nu-i este necunoscut că Dumnezeu este mare, dar cum și în ce fel este măreția sa, aceasta nu o știe; fiindcă are știința de atotprezența Sa, dar știința modului în care se realizează aceasta nu o are; fiindcă nu îi este necunoscut faptul că Dumnezeu le prevede, le susține și le stăpânește pe toate în amănunțime, dar modul în care face toate acestea nu-l cunoaște. Iată, de aceea spune: *în parte cunoaștem și în parte profeșim*”. (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, pp. 27-28)

„... pe Dumnezeu de negrăit, Cel care nu poate fi gândit, nici văzut și nici înțeles; pe Cel care înfrânge puterea limbii omenești, Cel care este dincolo de înțelegerea cugetului muritor, pe Cel nedeșvăluit îngerilor, Cel pe care serafimii nu Îl pot contempla, heruvimii nu Îl pot pricepe, Cel care rămâne nevăzut începătorilor, stăpâniilor, puterilor și, într-un cuvânt, întregii făpturi create, fiindu-le cunoscut numai Fiului și Duhului.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, p. 63)

„Că nici începătoriile, nici stăpâniile, nici domniile și nici o altă putere creată din cele care există nu posedă o înțelegere precisă a lui Dumnezeu.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 86)

„... esența lui Dumnezeu este necunoscută pentru întreaga ființă creată.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 95)

„... lipsa cunoașterii nu înseamnă a nu ști care este esența lui Dumnezeu, dimpotrivă, tocmai pretenția de a ști acest lucru înseamnă a fi lipsit de cunoașterea lui Dumnezeu.

Dacă s-ar întâmpla ca doi oameni să se certe între ei cu privire la cunoașterea întinderii cerului, unul susținând că nu poate fi cuprinsă cu ochiul omenesc, iar celălalt pretinzând că este cu puțință și, pentru a realiza acest lucru, se angajează să o măsoare în întregime folosind pentru aceasta palma, răspunde-mi acum, despre care dintre cei doi vom spune că deține cunoașterea întinderii cerului – cel care pretinde că știe câte palme măsoară ori cel care își recunoaște neștiința? Iar dacă în privința cerului, cel care îi cunoaște întinderea este mai degrabă omul care se retrage înaintea acesteia, cum să nu avem nevoie, când este vorba de Dumnezeu, de o asemenea sfială? Și cum să nu fie atinsă, de nu se întâmplă astfel, culmea rătăcirii?” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 122)

„Vei găsi însă puțini credincioși care să se intereseze de dreapta credință și de o bună viețuire; cei mai mulți iscodesc și caută acelea care nu pot fi găsite; și mânia pe Dumnezeu de le caută. Dacă ne silim să aflăm pe acelea pe care Dumnezeu n-a vrut să le aflăm, nici nu le vom afla - căci cum e cu puțință, dacă Dumnezeu nu vrea ? -, și singura urmare a acestor

iscodiri este că ne primejduim.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a patra, cap. 5, în vol. *Despre preoție*, p. 112)

„Dumnezeul păcii și al Universului depășește cu mult puterea noastră de înțelegere. De aceea, trebuie să primim cele legate de Dumnezeu cu credință și evlavie. Iar când limba nu are putere să spună cu exactitate ceea ce trebuie despre Dumnezeu, atunci să Îl slăvim, pentru că este atât de mare, încât nu poate fi cuprins de gândirea și de rațiunea noastră.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 371)

„Numai cu credință se primesc aceste taine (dumnezeiești).” (*Cuvânt că de folos este să fie neluminate proorociile cele pentru Hristos, pentru neamuri și căderea iudeilor*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 54)

„Deci când vezi serafimii care zboară în jurul tronului acela înalt și sublim, cu întinderea aripilor apărându-și fețele, acoperindu-și picioarele, spatele și fața, și scoțând un strigăt plin de uimire, nu socoți că ei au pene, aripi și picioare; nu, fiindcă acele puteri sunt nevăzute, ci prin aceste imagini gândește-te la inaccesibilitatea și necuprinsul Celui ce șade pe tron. Fiindcă El este necuprins și inaccesibil și pentru ele, deși primește să se coboare până la noi; pentru că El nu era ceea ce S-a arătat oarecând, deoarece Dumnezeu nu șade, nici nu are tron, nici nu e cuprins într-un loc. Deși era așezat și stătea pe un tron și era înconjurat de ei – care toate arată că Se pogoară nu că șade –, aceștia nu puteau să-L vadă, ci, nesuportând fulgerarea tășnită de acolo, cu întinderea aripilor își apărau fețele și doar doxologieau, doar cântau cu mult tremur acea cântare tainică de sfințire (Is., 6, 1-2). Oare nu te vei ascunde sub pământ tu care vrei să iscodești cu atâta aroganță Pronia unui Dumnezeu a Căruia putere e negrăită și inexprimabilă și pentru puterile de sus?

Fiindcă toate cele ale Lui sunt clare cu exactitate doar pentru Fiul și Duhul Sfânt, pentru nimeni altul.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, III, 1-6, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 269)

„Neînvățarea este o boală foarte grea, fără învățătură nu este cu putință să cunoască careva pe Dumnezeu, numai Îl cunoaște cum Îl cunosc și cele fără de cuvânt dobitoace.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 6)

„Dumnezeu este mare! Dumnezeu este atât de înfinit de înalt mai presus decât orice inteligență creată pe care niciodată, nici în cer nici pe pământ, nici un altul decât Dumnezeu nu va pătrunde în mod adecvat acea Esență divină. – Dumnezeu, atunci, ne va rămâne complet necunoscut? Viața Sa intimă ne va fi ea un mister neaccesibil? Nu. Fără să ne dea de la sine însuși o cunoaștere adecvată, Dumnezeu a socotit demn ca să ne descopere taina vieții Sale interioare.

Nici o ființă creată nu va cuprinde deplin pe Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 4-5)

„De nepătruns întregii naturi create, Esența divină, gândurile Sale, voințele Sale, viața Sa intimă vor rămâne pentru totdeauna închise, atâta vreme cât Dumnezeu Însuși nu va avea bunăvoința să ridice vălul și să ne descopere taina.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 6)

„Ne-a fost dat să aruncăm o privire asupra Ființei infinite a lui Dumnezeu. Să-L binecuvântăm pentru această revelație sublimă; însă să ne închinăm cu cutremur tainei pe care această privire nu este de ajuns s-o pătrundă. Să înțelegem că Dumnezeu este atât de înfinit în măreție încât nici-o inteligență creată nu este suficientă să-L îmbrățișeze.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 7)

„În fața lui Dumnezeu noi suntem în situația de copii în fața științei. Ca și copil noi nu-l înțelegem pe Dumnezeu decât puțin, o parte; în parte cunoaștem zice apostolul, însă privitor

la a ne înălța până la cunoașterea și contemplarea esenței divine cu ajutorul rațiunii noastre singure, nici să nu ne gândim la aceasta.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 158)

„Nebunie și crimă de a pretinde să pătrunzi natura divină, să întrebi cu nerușinare pe Dumnezeu despre voințele Lui supreme, de a supune imbecilei noastre rațiuni hotărârile Sale, de a pune la îndoială afirmațiile Lui, de a contesta tainele Lui, de a se împotrivi cuvântului Lui, și de a refuza aderența noastră imediată și completă la ceea ce socotește El demn să ne reveleze.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 159)

„Pentru om Dumnezeu va rămâne totdeauna în Sine Însuși, în faptele Sale, în guvernarea Lui și în Providența Sa, un adânc de nepătruns.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 164)

DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu în viața viitoare)

„Care să fie, așadar, lucrul gândit de Pavel în legătură cu ce spune: *cunoașterea va dispărea*?”

El nu spune aceasta despre cunoașterea totală, ci despre cea parțială, vorbind despre apariția unui moment de oprire a înaintării către o stare mai bună, în așa fel încât cunoașterea parțială o dată dispărută să nu mai fie parțială, ci deplină. După cum vârsta copilăriei sfârșește fără ca ființa să treacă în neant, ci prin creșterea în vârstă și atingerea stării de bărbat desăvârșit, tot astfel se petrec lucrurile și în privința cunoașterii. Pavel vrea de fapt să spună că această cunoaștere mică nu va mai fi mică îndată ce va deveni mare. Acesta este înțelesul cuvântului *a dispărea* și în continuare ni-l va înfățișa mai precis. Pentru a se înțelege că dispariția nu înseamnă pieire totală, ci sporirea și creșterea cunoașterii către un bine mai mare, după ce a spus *va dispărea*, adaugă: *pentru că în parte cunoaștem și în parte profețim; dar când va veni desăvârșirea, atunci ceea ce este în parte va dispărea* (I Cor. 13, 9-10), astfel încât să nu mai fie în parte, ci desăvârșit. Dispare, așadar, nedesăvârșirea cunoașterii pentru a nu mai fi nedesăvârșită, ci desăvârșită. Dispariția este de fapt împlinire și avansare către o stare mai bună.

Și să cerceteze laolaltă cu mine înțelepciunea lui Pavel. Nu spune cunoaștem o parte, ci *cunoaștem în parte*, adică deținem o parte a unei părți.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, pp. 18-19)

„Ei, bine, cât de mare este distanța dintre cunoașterea care urmează să ne fie dată și cea prezentă acum? Pe cât de mare este deosebirea dintre bărbatul ajuns la deplină maturitate și pruncii hrăniți la sân. Da, la fel de mare este și superioritatea cunoașterii viitoare față de cea prezentă. Că acesta-i adevărul și că pe atât este de mare cunoașterea aceea față de cea prezentă ne-o spune iarăși Pavel însuși. Deoarece, după ce a spus *cunoaștem în parte*, dorind să explice și în cât de mare parte cunoaștem și că acum deținem cât se poate de puțin, a adăugat: *când eram prunc, vorbeam ca un prunc, simțeam ca un prunc, judecam ca un prunc; dar când m-am făcut bărbat am lepădat cele ale pruncului*. (I Cor. 13, 11).

Compară, așadar, cunoașterea prezentă cu starea de prunc, iar cunoașterea viitoare cu starea de bărbat desăvârșit. Și nu a spus *când eram copil* – deoarece i se spune copil și celui de doisprezece ani – , a spus *când eram prunc*, arătându-ne că este vorba despre copilul hrănit încă la sân cu lapte.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, pp. 19-20)

DUMNEZEU (vederea lui Dumnezeu)

„Și s-a arătat Domnul Dumnezeu lui Avram.

Acum întâlnim pentru întâia oară în Scriptură cuvântul *s-a arătat*. Dumnezeiasca Scriptură n-a folosit acest cuvânt nici cu Adam, nici cu Abel, nici cu Noe, nici cu altcineva. Ce înseamnă, dar, aceste cuvinte: *și s-a arătat*? Pentru ce atunci Scriptura spune în altă parte: *Nimeni nu va vedea pe Dumnezeu și va trăi*? (Ieș., 12, 7). Ce putem gândi, dar, de aceste

cuvinte ale Scripturii, care spun că Dumnezeu *S-a arătat*? Cum s-a arătat dreptului Avram? Oare a văzut Avram ființa lui Dumnezeu? Nu! Doamne ferește!

- Dar ce?

- Dumnezeu S-a arătat așa cum numai El singur știe și atât cât putea Avram să vadă. Isusit este înțeleptul și bunul nostru Stăpân! Se pogoară spre firea omenească și se înfățișează celor care se pregătesc în chip vrednic. Și asta o arată prin profetul Osie, când spune: *Eu am înmulțit vedeniile și în mâinile proorocilor m-am asemănat* (Osie, 33, 20). Isaia l-a văzut șezând pe scaun (Isaia, 6, 1); dar cuvintele acestea sunt nevrednice de Dumnezeu, că Dumnezeu nu șade. Cum ar putea șede pe scaun firea cea netrupească și nepieritoare? Daniil iarăși L-a văzut ca vechi de zile (Dan., 7, 22). Zaharia apoi L-a văzut într-un fel, iar Iezechiil în alt fel. De asta Dumnezeu a spus: *Eu am înmulțit vedeniile*, în loc de: *M-am arătat așa, după vrednicia fiecăruia.*” (*Omilii la Facere*, omilia XXXII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 410)

„Dar dacă vrem, vom vedea și noi pe Hristos. Nu așa cum L-au văzut aceia atunci în munte, ci cu mult mai strălucitor. În ziua cea din urmă, nu va veni așa; atunci pe Tabor, pentru a-i cruța pe ucenici, a dat drumul numai la atâta strălucire cât puteau ei suferi; în ziua cea din urmă însă va veni cu însăși slava Tatălui; și nu numai cu Moise și Ilie, ci cu oștire nenumărată de îngeri, cu arhangheli, cu heruvimi, cu popoarele acelea nenumărate de puteri cerești; nu va avea un nor deasupra capului Lui, ci cu cerul înfășurat. După cum atunci când se face judecată înaintea poporului se dau la o parte perdelele, iar judecătorii sunt văzuți de toți cei de față, tot așa și atunci, în ziua cea mare a judecății lumii, toți îl vor vedea pe Hristos stând pe scaunul de judecată; toți oamenii vor sta înaintea Lui; și El, cu gura Lui, va grăi oamenilor”. (*Omilii la Matei*, omilia LVI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 653)

„Ce vom răspunde noi lui Isaia care-și ridică așa de sus glasul, zicând: *Văzut-am pe Domnul așezat pe un tron minunat și înalt* (Is., 6, 1)? Lui Ioan care-i dă această mărturie că *el a spus aceste cuvinte atunci când a văzut slava Lui*? (Ioan 12, 41). Lui Ezechiel căci L-a văzut la fel pe Domnul așezat pe Heruvimi (Ezech., 1). Lui Daniel, care zice că *cel vechi de zile a șezut*? (Dan., 7, 9). Și lui Moise însuși, care vorbește așa despre Dumnezeu: *Arată-mi mie fața Ta ca însuși cunoscut să Te văd* (Ieș., 33, 13; 70)? Iacob, pentru că l-a văzut pe Dumnezeu, a fost numit Israel (Fac., 32, 28), căci Israel înseamnă un om care vede pe Dumnezeu; și alții L-au văzut.

Pentru ce zice Sfântul Ioan: *Pe Dumnezeu nu L-a văzut nimeni niciodată*? Aceasta o zice pentru a ne face să cunoaștem că Dumnezeu în aceste arătări își tempera strălucirea Sa, acomodându-Se slăbiciunii omenești, și că El nu S-a făcut cunoscut niciodată în substanța Sa curată. Dacă oamenii L-au văzut chiar în natura Sa, ei nu L-ar fi văzut în atâtea moduri diferite, pentru că El este simplu, fără închipuire, fără compoziție, fără limite, că El nu este nici așezat, nici în picioare și nici nu merge. Acestea sunt acolo lucruri proprii trupului. Dar ceea ce este, El singur o știe. Și ceea ce spun, Dumnezeu Tatăl o arată prin gura unuia dintre profeții Săi: *Eu am vorbit către prooroci și le-am înmulțit vedeniile și tot prin prooroci am grăit în pilde* (Os., 12, 11), adică, Eu m-am potrivit după slăbiciunea lor, Eu nu m-am arătat lor așa cum sunt.

Precum El trebuia să vină la noi în trup adevărat, de multă vreme pregătea El oamenii să vadă substanța lui Dumnezeu, atâta cât o puteau ei vedea. În sfârșit, ceea ce este Dumnezeu, nu numai profeții, ci chiar îngerii și arhanghelii n-o văd. Să-i întrebăm, ei nu vă vor răspunde nimic asupra substanței, ci numai vor cânta: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace între oameni bună voie!* (Lc., 2, 14). Dacă vreți să învățați ceva lucruri de la heruvimi și serafimi, ei vă vor răspunde prin aceste cântece mistice de sfințire: *Cerurile și pământul s-au umplut de slava Lui* (Is., 6, 3). Dacă vă adresați puterilor cerești, nu veți învăța alt lucru decât că toată slujba lor este de a lăuda pe Dumnezeu: *Lăudați-L pe El toți îngerii Lui, lăudați-L pe*

El toate puterile Lui (Ps., 142, 2). Este sigur deci că singur Fiul îl vede, și la fel Duhul Sfânt. Căci cum va putea ființa creată să vadă ființa necreată? Căci dacă nu putem vedea nici o ființă netrupească, cu toate că ea este creată (îngerii) putem mai puțin vedea natura netrupească și necreată; pentru aceasta zice Sfântul Pavel așa: *Nimeni dintre oameni nu L-a văzut, și nu poate să-L vadă* (1 Tim., 6, 16).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 1, p. 72)

„Căci dacă zice El altădată: *Dumnezeu s-a arătat în trup* (1 Tim., 3, 16), nu vă mirați: arătarea prin trup nu este o arătare după substanță.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 1, p. 72)

„... zice Iisus Hristos: *Să nu disprețuiți pe unul din acești prea mici. Căci vă spun vouă că îngerii lor în ceruri pururea văd fața Tatălui Meu* (Mt., 18, 10). Și ce! Dumnezeu are o față, este El închis în ceruri? Să nu fie nimeni așa de nebun s-o spună. Ce înțelege Iisus Hristos prin aceste cuvinte? Ceea ce înțelege atunci când zice: *Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt., 5, 8). El vorbește de această vedere duhovnicească care ne este posibilă din partea lui Dumnezeu; la fel noi trebuie să spunem despre îngeri, că fiind creaturi curate și priveghetoare, îl au pe Dumnezeu pururea prezent și nu se gândesc decât la El. Pentru aceasta, spune El Însuși: *Nimeni nu cunoaște pe Tatăl fără numai Fiul* (Mt., 11, 27). Ce oare! Suntem noi toți în necunoaștere? Ferească Dumnezeu! Dar nimeni nu-L cunoaște ca și Fiul. Precum deci mulți L-au văzut pe atât cât poate sufletul omului să ajungă la această vedere, și că nimeni n-a văzut substanța Lui, acum la fel noi Îl cunoaștem toți pe Dumnezeu, dar nimeni nu cunoaște natura Sa și substanța Sa, decât Cel ce este născut din El. Căci, prin cuvântul de cunoaștere, Sfântul Ioan înțelege aici o vedere și o înțelegere sigură, *deplină și întreagă*, și aceea pe care a dat-o Tatăl Fiului. *Precum Mă cunoaște pe mine Tatăl tot așa cunosc și Eu pe Tatăl* (Ioan 10, 15).

Pentru aceasta, priviți și vedeți, cu ce siguranță și tărie se pronunță Evanghelistul zicând: *Nimeni n-a văzut vreodată pe Dumnezeu*, el n-a adăugat: Fiul care L-a văzut ne-a dat cunoașterea; ci a spus ceva cuvinte mai mult decât vederea, prin aceste cuvinte: *Fiul cel Unul-născut, Care, este în sânul Tatălui*. Și în sfârșit, a fi în sânul Tatălui, este mai mult decât a-L vedea. Cel ce nu mai vede nu are o cunoaștere deplină și desăvârșită a obiectului pe care îl vede, dar cel ce locuiește în sân nu ignoră nimic. Atunci când auziți aceste cuvinte: *nimeni nu cunoaște pe Tatăl fără numai Fiul*, nu ziceți: Dacă Fiul îl cunoaște pe Tatăl mai mult decât ceilalți, totodată El nu-L cunoaște în plinătatea Lui; căci pentru a preveni această obiecție ne-a făcut Evanghelistul să remarcăm că Fiul rămâne în sânul Tatălui, și că Iisus Hristos zice că El Îl cunoaște atât pe Tatăl pe cât Îl cunoaște Tatăl pe Fiul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 2, p. 73)

„Apoi iată ce vrea să zică Iisus Hristos: Dacă voi ați cunoaște esența și demnitatea Mea, ați cunoaște și pe cea a Tatălui Meu. *Acum Îl cunoașteți și L-ați și văzut*; adică: *voi L-ați văzut*, voi îl vedeți prin Mine, văzându-Mă pe Mine.

Iisus Hristos numește aici vedere cunoașterea interioară și duhovnicească a sufletului, căci ceea ce se vede *în mod exterior*, noi putem să le vedem în același timp și să nu le cunoaștem, dar ceea ce se cunoaște, noi nu putem să le cunoaștem și să nu știm ceea ce sunt ele. Pentru aceea zice Mântuitorul: *Îl cunoașteți*, precum, zice El, El a fost văzut de îngeri chiar; dar nimeni n-a văzut propria Lui substanță, și cu toate acestea, Iisus Hristos zice că ucenicii Săi au văzut-o; ascultați, după măsura cu care puteau ei înțelege. El a vorbit așa pentru vă învăța că cel ce L-a văzut, cunoaște la fel pe Tatăl. Într-un cuvânt, ucenicii Îl vedeau, nu cu adevărat în substanța lui simplă și curată, ci îmbrăcat în trup. Altădată numește Iisus Hristos vederea cunoaștere, ca atunci când zice: *Fericiți cei curați cu inima că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Mt., 5, 8). Ori, Mântuitorul numește curați, nu numai pe cei ce se abțin

de la desfrânare, ci pe cei ce se abțin de la orice fel de păcat, fiindcă orice păcat întină sufletul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXIII, 2, p. 376)

„Și în anul morții regelui Ozia, am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt și măreț; serafimii stăteau în jurul lui și fiecare avea câte șase aripi: cu două își acopereau fețele, iar cu două picioarele (Is. 6, 1-2).

Care să fie pricina pentru care își acoperă fețele, punându-și înaintea aripile, răspunde-mi? Și care altă pricină să fie decât aceea că ei nu puteau îndura străfulgerarea plină de strălucire și acele raze de lumină care veneau dinspre tron? Aceasta, cu toate că ei nu vedeau lumina însăși în puritatea ei, nici esența lui Dumnezeu lipsită de acoperire, ci le stătea înaintea chipul coborârii către cele văzute. Dar ce este coborârea? Este modul prin care Dumnezeu nu se arată așa cum este, ci se arată pe el însuși după cum poate fi văzut de către cel ce este în stare să-l contemple, potrivindu-și chipul în care apare pe măsura slăbiciunii celor care îl privesc.

Faptul că avea loc o coborâre apare evident chiar din cuvintele profetului: *L-am văzut pe Domnul stând pe un scaun înalt și măreț*, dar Dumnezeu nu se așază, acesta fiind modul în care nu pot apărea decât ființele corporale. Iar cât privește cuvintele *pe un scaun*, Dumnezeu nu poate fi cuprins într-un scaun, câtă vreme divinitatea nu poate fi circumscrisă vreunui lucru. Dar serafimii nu puteau îndura nici măcar o asemenea coborâre, cu toate că i se aflau în preajmă: *serafimii stăteau în jurul Lui*. Prin urmare, faptul că se aflau în preajmă era mai degrabă pricina pentru care nu puteau să-l vadă. Fiindcă nu se vorbește despre un loc anumit, ci Duhul Sfânt dorește să arate că, deși [serafimii] se află mai aproape de esența divină decât noi, tot nu o pot contempla. De aceea și spune: *serafimii stăteau în jurul Lui*, nu pentru a ne induce ideea unui loc anumit, ci dezvăluind prin apropierea locului faptul că ființa lor este mai apropiată de Dumnezeu decât este a noastră.

Noi nu întrezărim caracterul incomprehensibil al lui Dumnezeu așa cum o fac acele puteri, ca unele care sunt mai pure, mai înțelepte și mai străvăzătoare decât îi stă în putere naturii umane. Întocmai cum neputința de a înfrunta razele soarelui nu este aceeași pentru orb și pentru cel ce vede, la fel, neputința de a-l cunoaște pe Dumnezeu nu este pentru noi la fel de mare cum este pentru aceia. Iar distanța care îl separă pe cel orb de cel ce vede este la fel de mare precum deosebirea dintre noi și aceia. De aceea, când îl auzi pe profet că spune: *L-am văzut pe Dumnezeu*, să nu îți închipui că el a văzut acea esență, ci numai chipul coborârii, ba încă și pe acesta mai nedeslușit decât puterile de sus, deoarece nu a avut puterea să vadă precum heruvimii.

Dar ce vorbesc eu despre acea preafericită substanță, câtă vreme omul nu poate privi fără teamă ființa îngerului?” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, pp. 67-69)

„Răspunde-mi, Ioane, ce vrei să spui? *Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată*. Dar ce ne vom face cu profeții care spun că l-au văzut pe Dumnezeu? Căci Isaia spune: *L-am văzut pe Dumnezeu stând pe un scaun înalt și măreț* (Is. 6, 1). La rândul-i, Daniel: *Am privit până când au fost așezate scaune și s-a așezat Cel vechi de zile* (Dan. 7, 9). Iar Miheia: *L-am văzut pe Domnul Dumnezeul lui Israel stând pe tronul său*” (III Reg. 22, 19) și la fel un alt profet: *L-am văzut pe Dumnezeu stând deasupra altarului de jertfă și mi-a spus: Lovește locul de ispășire* (Amos 9, 1). Și pot fi adunate multe asemenea mărturii. Așadar, cum de spune Ioan că: *Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată*? O spune pentru ca tu să pricepi că există o înțelegere precisă a lui și o cunoaștere clară a esenței divine. Faptul că toate acele viziuni surprindeau chipul coborârii lui Dumnezeu și nici unul din acei profeți nu a văzut esența pură reiese în chip vădit din deosebirile dintre viziuni. Căci Dumnezeu este simplu, fără părți și fără formă, pe când toți aceștia vedeau diferite forme.

De altminteri, El ne arată chiar acest lucru, din nou prin intermediul unui alt profet, și, pentru a-i convinge pe aceștia că nu au văzut în chip limpede esența, spunea: *Am înmulțit vedeniile profeților și am dat asemănarea mea pe mâinile lor* (Os. 12, 11). Nu mi-am arătat

însăși esența mea, a vrut El să spună, ci chipul coborârii mele, potrivit cu slăbiciunea privitorilor. Cu siguranță, Ioan nu s-a referit numai la oameni când a spus: *Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată*. Căci acesta era un lucru evident atât din cuvântul profetic pe care îl amintesc iarăși: *Am înmulțit vedeniile profeților și am dat asemănarea mea pe mâinile lor*, cât și din dezvăluirea făcută lui Moise. Fiindcă acela dorea să îl vadă pe Dumnezeu înaintea ochilor săi, El îi spune: *Nimeni nu va putea vedea fața mea și să trăiască* (Ex. 33, 20).

Astfel, aceasta este un lucru vădit pentru noi și bine cunoscut. Prin urmare, cuvintele *Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată* nu au fost rostite de Ioan numai în privința naturii noastre, ci și în privința puterilor de sus. Din acest motiv îl și prezintă pe Fiul cel Unul-Născut ca pe acela care a dat această învățătură. Pentru a nu se găsi unul care să spună: *De unde reiese limpede că este așa?*, a adăugat: *Fiul cel Unul-Născut, cel care este în sânul Tatălui, acesta a fost cunoscut*, prezentând, astfel, o mărturie și un dascăl demn de crezare al acestei învățături. Căci, dacă ar fi vrut să ne arate că avem de-a face cu același lucru pe care l-a rostit și Moise, nu ar mai fi avut rost să precizeze că Fiul cel Unul-Născut a făcut cunoscută învățătura. Fiindcă nu o dată cu precizarea *Însuși Cel Unul-Născut a făcut cunoscut*, ci și mai înainte ca Ioan să spună că a învățat de la cel Unul-Născut, profetul ne arătase limpede că a învățat de la Dumnezeu. Numai pentru că urmarea să ne dezvăluie ceva mai mult decât cele spuse atunci de Moise, anume, faptul că nici puterile de sus nu îl văd pe Dumnezeu, de aceea l-a prezentat pe Cel Unul-Născut ca dascăl al învățaturii.

Iar în acest loc să înțelegi că vedere înseamnă cunoaștere. Bineînțeles, nu se cuvine să gândești că puterile netrupești au parte de pupile, ochi și gene, ci, așa cum este vederea pentru noi, la fel este cunoașterea pentru acelea. Astfel, când auzi că *Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut vreodată*, socotește că ți-a fost dat să auzi că nimeni nu l-a cunoscut pe Dumnezeu în esența sa cu deplină claritate. La fel, când auzi despre serafimi că și-au plecat ochii și și-au pus o pavăză înaintea privirii, și când auzi că heruvimii au făcut același lucru, să nu socotești că este vorba despre ochi sau despre gene – fiindcă acesta este un comportament specific corpului –, ci să crezi că acestea sunt modalitățile prin care profetul a vorbit acoperit despre cunoașterea cu care sunt înzestrați.

Prin urmare, când profetul spune că aceștia nu pot îndura să privească chipul coborârii lui Dumnezeu, nu vrea să spună altceva decât că ei nu pot îndura să dețină o cunoaștere deplină și o înțelegere precisă cu privire la Dumnezeu, și că nu îndrăznesc să privească direct la esența divină în puritatea și plinătatea acesteia și nici măcar la chipul coborârii lui Dumnezeu. Iar a privi direct înseamnă a cunoaște.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, pp. 90-92)

„Și precum auzim că împărații au hlamidă și coroană și haine de fir și scaunul cel împărătesc și ne minunăm cu adevărat, cu atât mai mult ne minunăm, când trăgându-se perdelele, Îl vom vedea pe Domnul șezând pe scaun înalt. Când se vor trage perdelele cerului și Împăratul îngerilor pogorându-se, înconjurat de mulțimile cerești, atunci, prin vedere, mai mult ne minunăm. Pune-ți în minte, ce minune mai mare este să vezi firea noastră purtându-se peste heruvimi și toata puterea îngerească revărsată împrejurul ei.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 15)

DUMNEZEU (lumina dumnezeiască)

„*Eu sunt lumina*. Dar care este, vă rog această lumină? Ea nu este sensibilă, ci este duhovnicească și aceasta este care luminează sufletul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia V, 3, p. 31)

„Nici moartea, nici greșeala n-au putut să supraviețuiască, nici s-o învingă pe acea lumină, și dimpotrivă ea iluminează totul, și strălucește prin propria Sa putere; iată pentru ce zice evanghelistul: *și întunericul nu a cuprins-o*. Căci această lumină este de neînvins, și ea nu locuiește în mod voluntar în sufletele care nu voiesc să fie luminate.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia V, 3, p. 32)

„Precum nu te poți bucura bine de lumina soarelui, dacă nu sunt deschiși ochii, la fel, nu se participă în mod deplin la această lumină minunată, dacă nu se deschid ochii sufletului, și dacă nu sunt puși în stare s-o primească și s-o vadă din toate părțile. Dar cum se poate? Curățindu-se de toate păcatele sale.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia V, 4, p. 32)

„Eu zic deci: dacă Fiul îl luminează pe tot omul venind în lumea aceasta, cum sunt dar atâția oameni care nu sunt luminați? Căci nu toți cred în Iisus Hristos, nu toți îi dau Lui închinarea care I se cuvine. Cum luminează El deci pe tot omul? El îl luminează pe atât cât este în el. Dar dacă unii își închid în plină amiază ochii sufletului lor, pentru a nu primi razele acestei lumini, și rămân în întuneric, nu trebuie să ne legăm de natura luminii, ci de răutatea celor ce se lipsesc în mod voit de acest dar; căci harul este răspândit în toți: el nu-l respinge nici pe evreu, nici pe păgân, nici pe barbar, nici pe scit, nici pe liber, nici pe sclav (Col., 3,2), nici pe om, nici pe femeie, nici pe bătrân, nici pe tânăr, ci el îi primește pe toți în mod egal, și îi cheamă pe toți fără deosebire. Pentru aceasta cei ce vor să profite de un așa de mare bine, nu trebuie să-și impute orbirea lor decât loruși; poarta este deschisă întregii lumi, nimănui nu-i închide intrarea; dacă deci unii se hotărăsc să rămână afară, ei numai prin propria lor greșală pier.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VIII, 1, p. 40)

DUMNEZEU („Dumnezeu este iubire”)

„Cea mai sublimă definiție a lui Dumnezeu este că El e iubire. Toate desăvârșirile lui Dumnezeu se rezumă în iubire. Viața Sa intimă este iubire. Acțiunile Lui în afară sunt iubire.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 203)

DUMNEZEU (iubirea lui Dumnezeu pentru noi)

„Se cuvine, dar, să cunoști covârșitoarea iubire de oameni a Stăpânului tuturor, pe care a arătat-o neamului nostru! A întins cerul, a așternut pământul, a creat țaria, ca un zid despărțitor între ape; a poruncit apoi să se adune apele; apele le-a numit mări, iar uscatul, pământ; a împodobit pământul cu semințe și cu celelalte ierburi; a trecut apoi la crearea celor doi mari luminători și a feluritelor stele, ca să împodobească cu ele cerul; a adus apoi la ființă din ape viețuitoare însuflețite și păsările zburătoare pe pământ sub țaria cerului. A împlinit astfel numărul celor cinci zile. Și pentru că trebuia să fie create din pământ animale, a poruncit Dumnezeu să fie aduse și acestea la ființă; unele pentru hrana noastră, altele bune să ne slujească; au mai fost create și fiarele și târătoarele. Deci, după ce a împodobit totul, după ce a pus în toate cele văzute cuvenita rânduială și frumusețe, după ce a pregătit masă scumpă plină cu fel de fel de mâncăruri, îmbelșugată și bogată, după ce a înfrumusețat în fel și chip cele de sus și cele de jos, și a făcut, ca să spun așa, palat împărătesc, strălucitor peste tot, ei bine atunci a creat pe cel ce avea să se bucure de toate aceste frumuseți. I-a dat stăpânire peste toate cele văzute și arată cu cât este mai de preț decât toate cele ce fuseseră create cel ce avea să fie plăsmuit, de vreme ce poruncește ca toate cele făcute să fie sub stăpânirea și conducerea lui”. (*Omilii la Facere*, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 94-95)

„Vă rog, dar, să nu trândăvim, ci fiecare din voi să se gândească în fiecă clipă, de e cu putință, nu numai la binefacerea ce a făcut-o Dumnezeu cu tot neamul omenesc, ci și la binefacerile făcute cu fiecare din noi; nu numai la cele mărturisite și știute de toți, ci și la cele

personale și tănuite celorlalți oameni. Așa vei putea mulțumi neconținut Stăpânului. Aceasta-i cea mai mare jertfă, cea mai desăvârșită ofrandă; aceasta ne este pricină de îndrăznire înaintea lui Dumnezeu. Și cum? Am să vă spun eu! Cel care frământă neconținut în mintea lui aceste gânduri, cel care-și cunoaște bine nimicnicia sa, cel care se gândește la nespusa și covârșitoarea iubire de oameni a lui Dumnezeu, Care rânduiește viața noastră nu după cum merită păcatele noastre, ci după bunătatea Lui, ei bine, un om ca acesta își pleacă gândirea, își zdrobește cugetul, își micșorează toată mândria și îngâmfarea, învață să fie smerit, să disprețuiască slava acestei vieți, să-și rădă de toate cele văzute, să se gândească la bunătățile cele viitoare, la viața cea veșnică și fără sfârșit. Un om cu un astfel de suflet aduce lui Dumnezeu jertfă adevărată și bine plăcută, după cum spune profetul: *Jertfa lui Dumnezeu duh umilit; inimă înfrântă și smerită, Dumnezeu nu va urgisi* (Ps., 50, 18). Pe slugile cele cu judecată sănătoasă nu-i îndreaptă atât pedepsele și osânde, cât binefacerile și conștiința că nu sunt pedepsiți după cât merită pentru păcatele lor”. (*Omilia la Facere*, omilia IX, V, în col. PSB, vol. 21, pp. 112-113)

„Dacă ai vrea să privești cu judecată și cu cap pe toate care se săvârșesc după felul lor în fiecare zi de Creatorul universului spre binele nostru, vei găsi adânc de iubire de oameni. Care gând sau care minte va putea să atingă bunătatea lui nespusă, pe care o arată neamului omenesc, răsărind soarele peste răi și buni, plouând peste drepti și nedrepti și dăruind și cealaltă îndestulare?” (*Omilia la Facere*, omilia X, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 125)

„Mare și nespusă este iubirea de oameni a Stăpânului universului față de neamul omenesc! De mult pogorământ s-a folosit pentru mântuirea noastră, de multă cinste a învrednicit această ființă, adică pe om, arătând și cu fapta și cu cuvântul că de om poartă de grijă mai mult decât de toate cele ce se văd.” (*Omilia la Facere*, omilia XIII, I, în col. PSB, vol. 21, p. 148)

„Când mă gândesc la felul de viață pe care Dumnezeu l-a dăruit omului, făcându-i atât de bogate binefaceri; când mă gândesc mai întâi că, înainte de facerea lui, Dumnezeu a adus la ființă pentru el toată podoaba zidirii, că l-a făcut mai târziu să se bucure de toate cele văzute; când mă gândesc apoi că Dumnezeu a poruncit să se facă raiul, pentru că a voit ca omul să locuiască în el, că l-a despărțit de animalele necuvântătoare, că i-a dat putere asupra tuturor și i-a poruncit să le pună nume tuturor, așa cum pune nume un stăpân robilor și supușilor, când mă gândesc, apoi, că Adam singur avea nevoie de un ajutor de aceeași ființă cu el, ca să-i ție tovărășie, și că Dumnezeu nici asta n-a lăsat-o la o parte, ci a făcut-o pe femeie în chipul în care a voit și i-a încredințat-o lui și că odată cu toate acestea i-a dăruit și vrednicia profeției; când mă gândesc, apoi, că după aceste nespuse binefaceri i-a dăruit și binele cel mai mare din toate, anume că l-a scăpat de toate grijile trupului, că l-a făcut să nu aibă nevoie nici de haine, nici de vreo altă trebuință, ci că a voit, după cum spuneam mai înainte, ca omul să trăiască pe pământ ca înger pământean; deci, când mă gândesc la toate acestea, mă minunez de iubirea de oameni a Stăpânului față de neamul nostru, de trândăvia omului și de invidia diavolului, că nu suferea vicleanul demon să vadă pe om că duce viață îngerească în trup omenesc”. (*Omilia la Facere*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 173)

„Fiecare din faptele săvârșite de Stăpânul nostru obștesc este temei de iubire de oameni și fiecare fel de pedeapsă este plin de multă bunătate”. (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 212)

„Pavel spune: *Trăiesc prin credința Fiului lui Dumnezeu, Care m-a iubit pe mine și S-a dat pe Sine pentru mine*. Uită-te cât e de covârșitoare recunoștința lui!

- Ce spui, fericite Pavel? Puțin mai înainte spuneai: *Care n-a cruțat pe Fiul Lui, ci L-a dat pentru noi toți* (Rom., 8, 32), iar acum spui: *Care m-a iubit pe mine*. Faci din binefacerea, care cuprinde toată lumea, o binefacere personală!

- Da, răspunse Pavel. Chiar dacă jertfa a fost adusă de El pentru tot neamul omenesc, totuși din pricina dragostei ce-I port, socot că jertfa a făcut-o special pentru mine. Așa obișnuiesc să facă și profeții și să spună: Dumnezeu, Dumnezeul meu (Ps., 21, 1; 143, 1) , deși este Dumnezeul lumii. Dragostea are însușirea de a personaliza cele comune: Prin credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit.

- Ce spui? Numai pe tine te-a iubit?

- Nu! răspunse Pavel. Dumnezeu iubește pe toți oamenii; dar eu Îi sunt dator cu atâta recunoștință, ca și cum numai eu aș fi iubit de El. Și S-a dat pe Sine pentru mine.

- Ce? Numai pentru tine S-a răstignit? N-a spus El: Când mă voi înălța, voi trage pe toți la Mine (Ioan, 12, 32)? Apoi, n-ai spus tu însuși: S-a dat pe Sine pentru noi toți?

- Da, răspunse Pavel. Nu mă contrazic, când spun acestea, ci-mi mângâi dorul.” (Omilii la Facere, omilia XXXIV, VI, în col. PSB, vol. 22, pp. 13-14)

„Ce dragoste vrednică vom putea, deci, arăta noi Celui Ce ne-a iubit atâta de mult? Chiar dacă ne-am da sufletul pentru legile Lui și pentru păzirea poruncilor date de El, nici așa nu vom putea ajunge la măsura dragostei pe care ne-a arătat-o El nouă! El, Dumnezeu fiind a primit să moară pentru oameni; El, Stăpân fiind, a primit să moară pentru robi; și nu pentru niște simpli robi, ci pentru niște robi nerecunoscători, care-I purtau neîmpăcată vrăjmășie; El luându-o înainte, ne-a făcut atâtea binefaceri nouă, unor oameni nevrednici, unor oameni căzuți în mii și mii de păcate; iar noi, chiar dacă am face tot ce putem, nu facem mare lucru când ne străduim să-I răsplătim pentru binefaceri așa de mari. Toate faptele noastre bune, dacă le facem, sunt o răsplată și o datorie; iar tot ce face El pentru noi este har, binefacere, dar măreț”. (Omilii la Facere, omilia XXXIV, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 14)

„Dumnezeul universului ne face bine totdeauna chiar când noi suntem nerecunoscători. Dumnezeu Își întinde ajutorul Său, fără să țină seama de nerecunoștința noastră. În toate Dumnezeu merge pe urmele iubirii Sale de oameni...”. (Omilii la Facere, omilia LVI, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 230)

„Vezi că Dumnezeu pentru tine a întins cerul, a aprins soarele, a revărsat mărilor, a răspândit aerul, a rânduit lunii drumuri, a pus legi nemișcătoare anotimpurilor anului și la semnul Lui toate celelalte își urmează neabătut drumul rânduit lor. Că și oamenii și animalele, care se târăsc, care merg, care zboară și care înoată, animalele din lacuri, din izvoare, din râuri, din munți, din câmpii, din case, din aer, din șesuri, plantele, semințele și arborii, sălbatici și domestici, roditori și neroditori, într-un cuvânt, toată făptura care se mișcă de mâna cea neobosită a lui Dumnezeu, totul servește la întreținerea vieții noastre și Dumnezeu ne dă nu numai cele de trebuință, ci mai mult decât ne trebuie”. (Omilii la Matei, omilia XIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 164)

„Hristos, Care a grăit nenumărate cuvinte despre dragoste, dă aceste legi tocmai ca să cunoști din aceste două feluri de legi marea Lui purtare de grijă, ca să cunoști că El caută prin toate numai folosul tău”. (Omilii la Matei, omilia XVII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 223)

„Pe voi, cărora Dumnezeu v-a dat suflet, cărora v-a plăsmuit trup, pentru care a făcut toate cele văzute, pentru care a trimis profeți, a dat legea și a făcut nenumărate faceri de bine, pentru care a dat pe Fiul Său cel Unul-Născut”. (Omilii la Matei, omilia XXII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 280)

„Dar-ar Dumnezeu să ne aprindem și noi tot atât de mult de dragoste de Dumnezeu cât de mult e aprinsă inima lui Dumnezeu de dragoste de noi! Focul dragostei lui Dumnezeu caută numai prilejul; dacă-i dai prilej să scânteieze puțin, aprinzi întreaga flacără a binefăcătoarei Sale dragoste”. (Omilii la Matei, omilia XXII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 290)

„Dumnezeu, care are o iubire suprafirească”. (*Omilia la Matei*, omilia XXII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 290)

„...Dumnezeu, Care ne iubește atât demult încât dragostea Lui biruiește dragostea părinților noștri; și atât demult o biruie, pe cât de mult biruie binele pe rău.

Dacă voi, răi fiind, știți să dați daruri bune fiilor voștri, cu cât mai vărtos Tatăl vostru Cel ceresc (Matei 7, 11).

Domnul n-a spus aceste cuvinte pentru a huli firea omenească, nici pentru a osândi neamul omenesc, ci în comparație cu bunătatea Lui numește răutate dragostea părintească. Atât de mare este iubirea Sa de oameni”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 299)

„...*Pe Mine m-ai disprețuit, Care te-am adus de La neîntință la ființă, Care ți-am dat suflet, Care te-am pus stăpân peste toate cele de pe pământ, Care am făcut pentru tine pământul, cerul, marea, văzduhul și toate câte sunt! Pe Mine M-ai disprețuit și M-ai socotit mai prejos de diavol! Și totuși nici așa, nu M-am depărtat de tine, ci, după acestea, ți-am făcut și alte nenumărate binefaceri; M-am făcut de bunăvoie rob, am fost pălmuit, am fost scuipat, am fost junghiat, am murit de moartea cea mai rușinoasă; pentru tine M-am înălțat la cer, ți-am dăruit Duhul cel Sfânt, te-am făcut vrednic de împărăția cerurilor; ți-am făcut mari și alese făgăduințe; am vrut să fiu capul tău, să-ți fiu mire, haină, casă, rădăcină, hrană, băutură, păstor, împărat, frate; te-am luat moștenitor și împreună-moștenitor; te-am ridicat din întuneric în împărăția luminii!*”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 306)

„Ce poate fi egal cu întruparea Fiului lui Dumnezeu? Dumnezeu ne-a dat nouă, dușmanilor Săi, ceea ce avea El mai de preț din toate, pe Unul-Născut Fiul Său. Și nu numai că L-a dat, dar, după ce ni L-a dat, ni L-a oferit spre mâncare. A făcut totul pentru noi”. (*Omilia la Matei*, omilia XXV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 325)

„Diavolul ne vatămă pe noi; dar originea acestei vătămări nu se datorește urii pe care diavolul ne-o poartă nouă, ci urii pe care o poartă lui Dumnezeu. De aici se vede, dar, că Dumnezeu ne iubește pe noi mai mult decât ne iubim noi pe noi înșine”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 538)

„Oare nu pe dreptate Își întoarce Dumnezeu față de la noi și ne pedepsește, când El ni Se dă nouă cu totul, iar noi Îl îmbrâncim? Negreșit! Dumnezeu îți spune: De vrei să te împodobești, împodobește-te cu podoaba Mea! De vrei, înarmează-te cu armele Mele! De vrei să te îmbraci, îmbracă-te cu haina Mea! De vrei să te hrănești, hrănește-te la masa Mea! De vrei să vii să călătorești, călătorește pe calea Mea! De vrei să moștenești, moștenește moștenirea Mea! De vrei să te duci în patrie, intră în cetatea al cărei meșter și ziditor Eu sunt! (Evr., 11, 10). De vrei să-ți zidești casă, zidește-ți casă în corturile Mele! Eu nu-ți cer plată pentru cele ce-ți dau, ci-ți mai datorez și răsplată de vrei să te folosești de toate cele ale Mele! Ce dărnicie o poate egala pe aceasta? Eu îți sunt tată, îți spune Hristos, Eu îți sunt frate, Eu îți sunt Mire, Eu îți sunt casă, Eu îți sunt hrană, Eu îți sunt haină, Eu îți sunt rădăcină, Eu îți sunt temelie, sunt tot ce vrei! Ca să n-ai nevoie de nimic, Eu îți voi și sluji! Că am venit să slujesc, nu să Mi se slujească! (Matei 20, 28). Eu îți sunt prieten și mădular și cap și frate și soră și mamă! Eu sunt totul! Un singur lucru îți cer numai: să-mi fii apropiat Mie! Eu sunt sărac pentru tine, cerșetor pentru tine, pe cruce pentru tine, în mormânt pentru tine. Sus, pentru tine mijlocesc; jos, pentru tine solitor am venit de la Tatăl. Tu ești totul pentru mine; și frate și împreună moștenitor și prieten și mădular! Ce vrei mai mult? Pentru ce întorci spatele Celui Ce te iubește? Pentru ce te ostenești pentru lume? Pentru ce torni apă într-un vas găurit? Că aceasta faci când te ostenești pentru viața aceasta pământească. Pentru ce-ți bagi mâna în foc? Pentru ce dai cu pumnii în aer? Pentru ce alergi în zadar? Nu are, oare, orice meserie un scop?

Negreșit! Arată-mi și tu scopul strădaniei tale lumești! Dar nu poți! Că *Deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni!* (Ecl., 1, 2)”. (*Omilii la Matei*, omilia LXXVI, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 868-869)

„Hristos le arată cât de veche e dragostea Lui pentru ei: *Veniți*, le spune El, *binecuvântații Părintelui meu, de moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii*. Câte bunătăți nu prețuiește acest nume de a fi binecuvântat; și mai ales de a fi binecuvântat de Tatăl!”. (*Omilii la Matei*, omilia LXXIX, II, în col. PSB, vol. 23, p. 898)

„Gândiți-vă ce preț mare a dat Hristos pentru noi! Și-a vărsat sângele Lui! S-a dat pe Sine Însuși!” (*Omilii la Matei*, omilia XC, III, în col. PSB, vol. 23, p. 1003)

„Considerați ce iubire are El pentru voi; pentru aceasta a venit El, pentru voi și-a dat viața Sa.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XX, 3, p. 99)

„Dumnezeu, Nemuritorul, Cel ce este fără început, care are o mare infinitate de slavă, i-a iubit pe oamenii formați din pământ și din cenușă (țărână), încărcăți cu o mulțime de păcate, care nu încetau de a-L supăra, niște nemulțumiți; da, zic eu, iată cine sunt cei pe care-i iubea. Cuvintele care urmează sunt destul de puternice, căci El adaugă: *încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat*, nu pe unul din slujitorii Săi, nici un înger, nici pe un arhanghel. Dar nimeni nu a arătat niciodată o asemenea iubire, atâta iubire pentru Fiul Său unic, câtă a avut Dumnezeu pentru acești slujitori nemulțumiți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVII, 2, p. 129)

„Vai! Cât de mare putere a avut dragostea lui Dumnezeu! Noi, care eram dușmani și disprețuiți, deodată am devenit sfinți și fii ai Celui Preaînalt! Când noi Îl numim Tată, El ne-a declarat fii, iar când zice fii, ne-a și descoperit întreaga vistierie a bunătăților!” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 26)

„Aceasta este cauza pentru care eu plâng și jelesc, căci ce nu a făcut Dumnezeu ca să fie iubit de noi? Ce mijloc n-a întrebuințat? Ce n-a trecut cu vederea? L-am batjocorit fără ca El să ne nedreptățească cu ceva, ci din contră, bine făcându-ne și încărcându-ne cu mii de bunătăți; am fugit de El, îndemnându-ne și ispitindu-ne în toate părțile, și nici așa încă nu ne-a pedepsit, ci a alergat însuși El, și ne-a prins fugind, dar noi ne-am smucit din brațele Sale și am trecut în acelea ale diavolului; și nici așa El nu S-a depărtat cu totul de noi, ci a trimis ca să ne roage mulțime de prooroci, de îngeri și de patriarhi, dar noi nu numai că nu am primit solia, dar am și batjocorit pe trimiși. Dar El nici pentru aceasta nu ne-a urât, ci ca pe niște iubiți disprețuitori, pe toți ne-a ocolit, stând de vorbă cu Ieremia și Miheia, în cer și pe pământ, nu ca să ne aducă vreo supărare, ci pentru ca să arate motivul celor făcute de El, și împreună cu proorocii chiar El să Se apropie de cei ce-L disprețuiau, gata de a le da lor răspuns, și cerând de a sta pe-ndelete de vorbă cu toți și cu fiecare în parte, ca să poată atrage la El, prin vorbă, chiar și pe cei surzi. *Poporul Meu! Ce ți-am făcut și cu ce te-am împovărat? Răspunde-Mi!* (Miheia 6, 3) - și după toate acestea, vai nouă, am ucis pe prooroci, i-am bătut cu pietre și am făcut alte și alte nenumărate rele!

Dar ce face El și după toate acestea? N-a mai trimis nici prooroci, nici îngeri, nici patriarhi, ci ni L-a trimis pe Însuși Fiul Său!

Venind Fiul Său, a fost și El omorât; dar nici așa nu I s-a stins dragostea de noi, ci încă mai mult I s-a aprins, căci stăruie neconținut a-i chema pe toți la El, și se roagă, și face totul, chiar și după uciderea Fiului Său, numai ca să-i apropie de El.

Pavel strigă, zicând: *În numele lui Hristos, așadar, ne înfățișăm ca mijlocitori, ca și cum Însuși Dumnezeu v-ar îndemna prin noi. Vă rugăm, în numele lui Iisus Hristos, împăcați-vă cu Dumnezeu!* (II Corinteni 5, 6), dar nimic din acestea nu ne-au împăcat.

Lucru minunat că nici așa nu ne-a părăsit, ci stăruie mereu amenințându-ne chiar cu gheena, dar și făgăduindu-ne împărăția cerurilor, ca măcar cu acest mod să poată atrage la El, și noi încă suntem nepăsători. Dar ce poate fi mai rău decât această sălbăticie? Dacă ar face un om ceea ce face Dumnezeu, oare nu am fi devenit demult robii lui? Și pe Dumnezeu, Care face așa, Îl disprețuim?!” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, pp. 82-83)

„Să ne gândim mai întâi de câte ori Îl batjocorim chiar după miile de bunătăți, și cum El încă ne mângâie, de câte ori fugim de El, și totuși nu ne trece cu vederea, ci ne apucă și ne atrage la El. Dacă toate acestea le gândim, vom putea desigur să aprindem în noi acea pofță și acea dragoste către El. Dacă un om de rând ar iubi astfel pe împărat, oare acesta nu s-ar îmblânzi și umili de măreția dragostei? Eu cred că da, și încă foarte mult. Când însă aici se petrece din contră, căci frumusețea, slava și bogăția celui iubit este nemăsurată și neștiută, iar din partea noastră îi dăm numai dispreț, cum nu vom fi vrednici de cea mai grea pedeapsă, de vreme ce fiind atât de înjositori și netrebniți, și totuși iubiți de marele și minunatul Mântuitor, noi disprețuim iubirea Lui? El nu are nevoie de dragostea noastră, și totuși nici așa nu încetează de a ne iubi; în schimb noi avem mare nevoie de dragostea Lui, dar cu toate astea preferăm banii, prietenia oamenilor, liniștea trupească, slava și stăpânirea, în locul Lui, Care nimic n-a preferat în locul nostru. Un singur Fiul a avut, pe Unul-Născut al Său, și nici pe Acesta nu L-a cruțat pentru noi, iar noi multe preferăm înaintea Lui.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, pp. 84-85)

„Acelea ce au venit de la Hristos sunt numeroase, variate și felurite, fiindcă a și murit pentru noi, ne-a împăcat și apropiat de Dumnezeu, și ne-a dat chiar pe cele de negrăit.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 152)

„Căci Hristos, încă fiind noi neputincioși, la timpul hotărât a murit pentru cei necredincioși. Căci cu greu va muri cineva pentru un drept; dar pentru cel bun poate se hotărâște cineva să moară. Dar Dumnezeu Își arată dragostea Lui față de noi prin aceea că, pentru noi, Hristos a murit când noi eram încă păcătoși (5, 6-8).

Ceea ce spune aici, așa este; că dacă cineva pentru un bărbat virtuos nu ar prefera îndată să moară, apoi înțelege dragostea Stăpânului, când El nu pentru cei virtuoși, ci pentru cei păcătoși și pentru dușmani a primit moartea.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 156)

„Ce n-a făcut Dumnezeu pentru noi? A făcut pentru noi lumea aceasta stricăcioasă, nestricăcioasă; a îngăduit a fi batjocoriți proorocii pentru noi, i-a trimis în robie pentru noi, i-a lăsat să cadă în cuptorul cel cu foc și să sufere mii de rele. Și pe prooroci pentru noi i-a făcut, și pe apostoli tot pentru noi, și pe Unul Născut Fiul Său pentru noi L-a dat, și pe diavol pentru noi îl pedepsește. Ne-a pus de-a dreapta Lui, iar El a fost batjocorit pentru noi, după cum zice: *Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine au căzut asupra mea* (Psalmul 68, 11). Dar, deși ne-am depărtat de El atât de mult, totuși nu ne-a părăsit, ci ne cheamă iarăși la El, și pune și pe alții să se roage și să stăruie pentru noi, tot cu scopul de a ne face bine, ceea ce s-a petrecut și cu Moise, căci și lui îi zicea: *Lasă-Mă dar să-i pierd pe ei* (Ieșirea 32, 10), ca astfel să-l atragă spre rugăciune pentru dânșii.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, pp. 275-276)

„...cel mai mare semn al dragostei lui Dumnezeu către noi, adică jertfa Fiului Său. Nu numai că ne-a îndreptățit, zice, nu numai că ne-a slăvit și ne-a făcut asemenea chipului Său, dar nici pe Fiul Său nu L-a cruțat pentru tine. De aceea a și adăugat: El, Care pe Însuși Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții, pentru noi toți, cum nu ne va da, oare, toate împreună cu El (8, 32)?

Și privește câtă măreție și câtă căldură întrebuițează în vorbe, spre a ne arăta dragostea cea mare a lui Dumnezeu către noi! Cum ne va părăsi pe noi, pentru care n-a cruțat nici chiar pe Fiul Său, ci pentru noi toți L-a dat pe El? Gândește-te câtă bunătate din partea Lui, dacă n-a cruțat nici chiar pe Fiul Său, ci L-a dat, și încă L-a dat pentru toți laolaltă: și pentru mișei, și pentru cei nerecunoscători, și pentru dușmani, și pentru cei ce-L blestemau pe El.

Cum nu ne va da, oare, toate împreună cu El? Ceea ce el spune aici, așa și este. Dacă Dumnezeu a dat și pe Fiul Său, și încă nu L-a dat oricum, ci L-a dat spre jertfă, de ce te mai îndoiești de celelalte, când ai primit pe Stăpânul a toate? De ce stai la îndoială asupra stăpânirii bunurilor, când ai cu tine pe Stăpânul acelor bunuri? Cel ce a dat dușmanilor ceea ce este mai mare și mai important, cum nu va da prietenilor ceea ce e mai mic și de mai puțin preț?” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 292-293)

„Nu se dă în lături chiar de la vorbele cele mai josnice, și nu consideră ca înjosire de a-i atribui nume dintre patimile omenești, numindu-se pe sine gelos: *Că Dumnezeu zelos (gelos) sunt Eu* (Ieșirea 20, 5), zice, ca de aici tu să afli întinderea dragostei Lui.

Deci, iubiților, să-L iubim pe El, după cum voiește, căci aceasta El o consideră ca un lucru de mare preț. Chiar dacă noi Îl disprețuim, El totuși rămâne iubindu-ne și chemându-ne la El, și chiar de nu ne întoarcem la El, totuși pentru cine iubește îl pedepsește din dragoste numai, și nicidecum nu caută în tot chipul a ne pedepsi. Iată ce spune la proorocul Iezechiel despre cetatea cea iubită de El, dar care-L disprețuia: *Iată, Eu voi atâta împotriva ta pe amanții tăi de care s-a dezgustat sufletul tău și-i voi aduce împotriva ta din toate părțile* (Iezechiel 23, 22 și urm). Ce ar putea zice mai mult un iubit înflăcărat disprețuit de iubita sa, și după aceasta iarăși arzând de dorul ei? Căci Dumnezeu totul face ca să fie iubit de noi, și de aceea n-a cruțat nici chiar pe Fiul Său.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 445)

„... nu bani, ci sângele Său l-a dat pentru noi, și de aceea nu ar suferi ca să fim disprețuiți noi, pentru care a vărsat sângele Său și a pregătit atâta cinste.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, p. 464)

„De acum nu mai zic vouă robi, ci am zis vouă prieteni, că toate câte am auzit de la Tatăl meu cunoscute le-am făcut vouă (In. 15, 15), adică le-am încredințat vouă, mi-a pus încrederea și nădejdea în voi. Dar, dacă chiar numai a-și pune nădejdea și încrederea în noi, și este cea mai mare dovadă de prietenie a lui, dar încă atunci când se arată nu numai prin vorbe încredințându-ne tainele lui cele negrăite, ci înseși acele taine dându-ni-le prin fapte, apoi poți singur pricepe câtă dragoste este din partea lui în acest fapt. De aceasta deci să ne rușinăm, și chiar de nu ar fi vorba de gheena, totuși nerecunoștința noastră către un astfel de prieten și binefăcător să ne fie mai înfricoșată decât gheena. Să facem aceasta nu ca argați năimiți, ci ca fii slobozi și iubiți, pentru dragostea tatălui, și să încetăm odată a ne mai pironi la cele lumești.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, p. 72)

„...El te-a făcut și te cruță mai mult decât orice, și pe tine mai mult te iubește decât orice.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XII, p. 123)

„Căci fiind Împăratul tuturor fapturilor și al acelei fericite firi, totuși pe oameni, pe cari el i-a făcut din ceea ce nu erau, și pe cari i-a hărăzit cu mii de binefaceri, pe oameni, zic, cari îl batjocoreau și necinsteau, nu i-a disprețuit, ci încă s-a făcut și el om pentru dânșii, și a cinat împreună cu curvele și cu vameșii, și pe morții lor i-a înviat, pe cei îndrăciți i-a vindecat, și cerul le-a făgăduit. Și după toate acestea, punând mâna pe dânsul, l-au lovit, l-au legat, l-au bătut, și-au râs de dânsul, și la urmă l-au și răstignit. Dar nici așa el nu-i disprețuia, ci chiar pe cruce fiind, zicea: *Părinte, iartă-le păcatul acesta* (Lc. 23, 34), ba încă și pe tâlharul care mai înainte îl batjocorise l-a băgat în Rai, și pe gonaciul de altădată – Pavel – l-a făcut apostol,

deși pe ucenicii și pe prietenii lui îi predase spre moarte Iudeilor care-l răstigniseră și pe dânsul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 345)

„Că mare este covârșirea dragostei Lui, că a și murit pentru lumea întreagă și că, găsindu-se această lume în asemenea stare nenorocită, El a primit a muri.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XI, p. 110)

„Pentru că Dumnezeu era împăcând lumea Luiși în Hristos, nesocotind lor, greșalele lor (2 Cor., 5, 19). Ai văzut dragoste care covârșește toată mintea, toată judecata? Căci cine era cel batjocorit? El. Cine apoi a venit mai întâi la împăcare? El. *Dar, zici tu, a trimis pe Fiul, și nu a venit El.* Pe Fiul a trimis, firește, dară nu numai Fiul ruga, ci împreună cu Dânsul și printr-însul și Însuși Tatăl. Pentru care și zicea că Dumnezeu era în Hristos împăcând Luiși lumea, adică prin Hristos. Fiindcă a zis: *Care a dat nouă slujba împăcării*, apoi îndreptează vorba, zicând: *Să nu credeți că noi suntem stăpâni ai faptului acestuia; noi suntem slujitori, iar cel ce lucrează totul este Dumnezeu, Cel ce a împăcat lumea cu Sine prin Unul-născut Fiul Său.* Și cum i-a împăcat cu Sine? Aceasta este minunea cea mare, că nu numai s-a făcut prietenul lor, ci încă s-a făcut prieten în chipul acesta. Cum? Lăsându-le păcatele, căci altfel nu era cu putință. Pentru care a și adăugat: *nesocotind lor greșalele.*

Că dacă ar fi voit să ceară socoteală de păcate, toți am fi pierit. Dar cu toate acestea, atât de mari fiind păcatele lor, nu numai că nu a căutat să-i pedepsească, ci încă să-i și împace cu Dânsul; nu numai că le-a iertat păcatele, dar încă nici le-a mai socotit.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XO, p. 113)

„*Rugămu-vă în locul lui Hristos*, adică pentru Hristos, căci noi am luat lucrul în locul Lui. Iar dacă ți se pare că acest lucru este mare, apoi ascultă și cele ce urmează, prin care se arată că nu numai în locul lui Hristos, ci noi facem aceasta și în locul Tatălui. Pentru care a și adăugat: *Ca și cum Dumnezeu s-ar ruga prin noi. Nu numai prin Fiul se roagă, ci și prin noi care am luat solia în locul Lui. Să nu credeți, zice, că noi vă rugăm ca din partea noastră, ci însuși Hristos vă roagă, însuși Tatăl lui Hristos prin noi.* Și ce ar putea fi deopotrivă cu măreția faptului? A fost batjocorit, mii de bunătăți făcând lor, și așa batjocorit nu numai că nu a căutat răzbunare, ci încă și pe Fiul său l-a dat, ca printr-Însul să ne împăcăm. Dar cei ce L-au primit, nu numai că nu s-au împăcat, ci încă L-au și ucis. Iarăși a trimis pe alți soli ca să-i roage, și aceștia fiind trimiși, el singur este care cere și se roagă. Și ce anume cere? *Împăca-ți-vă cu Dumnezeu.* Și nu a zis *împăcați pe Dumnezeu cu voi*, căci nu El este care dușmănește, ci voi, fiindcă Dumnezeu niciodată nu dușmănește. Și apărându-l ca pe un sol trimis, zice:

Că pe Acela ce nu a cunoscut păcat, pentru noi păcat L-a făcut (2 Cor. 5, 21). Nu spun cele mai dinainte, că, de pildă, ați batjocorit, că cu nimic nu v-a nedreptățit, că v-a făcut bine, că nu a căutat răzbunare, că El Cel dintâi vă roagă, deși El Cel dintâi a fost batjocorit; nimic din acestea să nu le mai avem în vedere acum. Dar oare nu ar fi drept a vă împăca cu Dânsul, cel puțin pentru cele ce a făcut cu voi acum? Și ce a făcut? *Că pe Cel Ce nu a cunoscut păcat, pentru noi păcat L-a făcut.* Că dacă nimic alta nu ar mai fi făcut, fără numai aceasta, apoi poți pricepe cât de mare este faptul de-a da pe Fiul Său pentru noi, care L-am batjocorit. (...) *Pe cel ce nu au cunoscut păcat*, zice, pe Cel ce este însuși dreptatea, *păcat L-a făcut*, adică L-a lăsat a fi pedepsit ca un păcătos și a muri ca un blestemat. *Blestemat*, zice, *este cel spânzurat pre lemn* (Gal., 3, 13). Că a muri astfel este cu mult mai mare și mai însemnat decât a muri în chip obișnuit, ceea ce și dând a înțelege, zicea: *Ascultător făcându-Se până la moarte, iară moarte de cruce* (Flp., 2, 8). Căci faptul acesta nu era în sine numai osândă și pedeapsă, ci și necinste. Și acum gândește-te singur câte ți-a dăruit. Mare lucru este, desigur, ca și păcătos fiind, să moară pentru cineva; dar când încă este și drept cel ce pătimește aceasta, și moare pentru păcătoși, și nu numai că moare, ci încă ca și un blestemat, și nu numai ca blestemat, ci încă și dăruindu-ne prin aceasta mari bunătăți pe care niciodată nu le-am așteptat - *ca să ne*

facem dreptate a lui Dumnezeu întru Dânsul, zice - apoi ce cuvânt și ce minte ar putea să înfățișeze acestea? Că pe cel drept, zice, l-a făcut păcătos, ca pe cei păcătoși să-i facă drepti. Sau mai bine zis, nici numai aceasta nu a spus, ci ceva cu mult mai mare, căci nu a pus numai starea lucrului, ci însăși însușirea. Căci nu a zis: l-a făcut păcătos, ci l-a făcut păcat, și nu numai pe cel ce nu a păcătuit, ci chiar pe cel ce nu a cunoscut păcatul, ca și noi să ne facem nu numai dreptate, ci dreptatea lui Dumnezeu.” (Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni, omilia XI, p. 114)

„Mai întâi că El ne-a iubit pe noi care Îl uram, și deci, fiind vrăjmași, ne-a împăcat cu Dânsul, iar după aceea voiește a ne iubi pe noi care-L iubim. Să rămânem deci iubindu-L pe Dânsul, ca și noi să fim iubiți de Dânsul. Că dacă, noi fiind iubiți de oamenii puternici, suntem temuți de toți, apoi cu atât mai mult fiind iubiți de Dumnezeu.” (Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni, omilia XXX, p. 267)

„Fiecare dintre noi datorăm atâta recunoștință și mulțumire lui Hristos, cât ar datora dacă ar fi venit numai pentru el. Nu s-ar fi dat în lături de a arăta chiar pentru unul o astfel de economie, pentru că într-atâta iubește el pe fiecare om, ca și cum iubește lumea întreagă.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni, p. 64)

„Nu numai că a dat pe Fiul Său Cel iubit, ci în așa mod, încât să fie și sacrificat. Privește bogăția iubirii Sale către om: pe Fiul Său Cel iubit L-a dat pentru cei vrednici de ură. De aici poți vedea cât ne prețuiește. Dacă, pe când noi Îl uram și eram dușmanii Lui și a dat totuși pe Fiul Său Cel iubit, ce nu va face la urmă, când ne facem prieteni cu El?” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia I, p. 11)

„Pentru dragostea Lui cea mare, cu care ne-a iubit pe noi. Dar cum ne-a iubit pe noi? Căci faptele săvârșite nu sunt demne de iubire, ci de urgie și de cea mai grozavă pedeapsă. Deci și aceasta e rezultatul milei Lui celei mari.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia IV, p. 36)

„Multe fapte probează iubirea lui Dumnezeu. Mai întâi că prin sine a mântuit neamul omenesc, al doilea că în ce stare fiind omenirea o a salvat, și al treilea că unde a ridicat-o.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia V, p. 44)

„Dragostea lui Dumnezeu a unit ceriul cu pământul. Dragostea lui Dumnezeu a pus pe om pe tronul lui Dumnezeu. Dragostea lui Dumnezeu a arătat pe pământ de Dumnezeu. Dragostea lui Dumnezeu pe Stăpânul a toate l-a făcut serv. Dragostea lui Dumnezeu a făcut ca să fie predat Fiul Său Cel iubit pentru mântuirea dușmanilor. Și nu s-a mărginit numai aici, ci încă ne-a chemat la bunătăți mai mari. Nu numai că ne-a izbăvit de relele de dinainte, ci încă a făgăduit că ne va da și alte bunuri cu mult mai mari. Pentru toate acestea mulțumind lui Dumnezeu, să practicăm toată fapta bună, și cu deosebire să practicăm dragostea, ca să ne învrednicim de bunurile făgăduite.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia IX, p. 99)

„Să-I mulțumim din tot sufletul nostru, pentru că El ne iubește mai mult decât născătorii noștri, și pe cât de mare este deosebirea între bunătate și răutate, pe atât de mare e deosebirea între iubirea lui Dumnezeu și cea a născătorilor noștri.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIX, p. 183)

„... tocmai când L-am nedreptățit atât de mult, El a predat pe Fiul Său pentru noi, iar noi, chiar și după ce ne-am învrednicit de atâtea bunătăți, după ce am devenit prietenii Săi, după ce, în fine, ne-am învrednicit prin El de atâtea bunuri, nu L-am iubit nici măcar ca pe un prieten.” (Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei, omilia a III-a, p. 43)

„S-a jertfit pe Sine pentru dușmani, pentru cei ce-L urau, pentru cei ce-L disprețuiau. Ceea ce n-ar face cineva nici pentru prieteni, sau pentru fii, sau pentru frați, a făcut Stăpânul pentru slugi, și încă Stăpân nu așa precum sunt slugile, ci Dumnezeu pentru oameni, care nici măcar n-au avut măcar puține merite.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VII-a, p. 81)

„Pentru tine am fost scuipat, zice (Dumnezeu – n.n.), pentru tine am fost lovit, am fost lipsit de slavă, pe Părintele Meu L-am lăsat și am venit la tine, care Mă urai și Mă disprețuiai, ba încă nici nu voiai să auzi de numele Meu. Te-am urmărit și am alergat după tine ca să te am în stăpânirea Mea. (...) Acestea știindu-le, iubiților, și cunoscând marea Lui iubire către noi, să facem tot ce ar putea să ne arate pe noi vrednici de darurile sale cele mari.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XV-a, p. 176)

„Care stăpân și-a dat vreodată pe fiul său pentru slugă? Nimeni, ci cu toții încă ar prefera să dea slugi pentru copii. Pe când cu Dumnezeu se petrec lucrurile cu totul altfel. Pe propriul Său Fiu nu L-a cruțat, ci L-a dat pentru noi toți, pentru noi, dușmanii Lui care îl urâm.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVI-a, p. 182)

„Nimic nu constituie o mai mare dovadă a iubirii Sale de oameni – de ai pune în considerare cerul sau marea, sau pământul, sau chiar toate cele făcute din nimic – decât crucea Lui. Pentru aceasta și Pavel se laudă cu ea, zicând: *Iar mie să nu-mi fie a mă lăuda decât numai cu crucea Domnului nostru Iisus Hristos* (Galateni 6, 14).” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia II, p. 20)

„Nimeni dintre noi nu ne cruță mai mult ca Dânsul, Care ne-a adus la viață din ceea ce eram, Care ră sare soarele, Care plouă, Care entuziasmează sufletul, Care L-a dat pe Fiul Său pentru noi.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 215)

„A plătit (Hristos - n.n.) prețul răscumpărării pentru noi, atât cât cineva n-ar fi plătit nici pentru fiul său: Și-a vărsat sângele Său. Deci, dacă am avea mii de suflete și le-am depune pe toate, oare i-am răsplăti deopotrivă? Deloc! Și de ce? pentru că El a făcut aceasta nu ca și cum ar fi fost dator, ci totul a făcut din har, iar noi facem pentru că suntem datori. El fiind Dumnezeu, S-a făcut rob pentru noi, și nefiind sub stăpânirea morții, a devenit sub stăpânirea morții găsindu-se în trup, iar noi chiar de n-am pune sufletele noastre pentru Dânsul, totuși le vom da după legea naturii, și fără de voie ne vom despărți de dânsule după puțin timp.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 216)

„Deci, iubiților, să ne rușinăm de o atât de mare dragoste a lui Hristos către noi și să ne înfierbântăm și noi de dragostea Lui. Chiar de ar fi cineva smerit sau om de rând, să audă că El ne iubește pe noi, și atunci mai mult decât toți ne vom înfierbânta către Dânsul și-L vom avea în cinste mare, și-L vom iubi. Stăpânul nostru ne iubește atât de mult, și noi nu ne mișcăm?” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 217)

„Ce mare bunătate! Ce nemăsurată iubire de oameni! A flămânzit *Cel ce dă hrană la tot trupul* (Ps., 135, 25), *Cel ce deschide mâinile și satură pe tot cel viu de bunăvoință* (Ps., 144, 16)!

Am flămânzit, și Mi-ați dat să mănânc.

Nu I se micșorează vrednicia sa, ci iubirea Sa de oameni cheazășuiește pentru săraci.

Am însetat, și Mi-ați dat să beau.

- Cine-i Cel ce rostește aceste cuvinte?

- Cel ce varsă apele în lacuri, râuri și izvoare; Cel ce a spus în Evanghelie: *Din pântecel celui ce va crede în Mine râuri de apă vie vor curge, precum a zis Scriptura* (Ioan 7, 38); Cel

ce a spus: *De însetează cineva, să vină la Mine și să bea* (Ioan 7, 37).” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șaptea, p. 150)

„Iubirea lui Dumnezeu nu are hotar, nici bunătatea Lui nu se poate tălmăci cu cuvântul.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a opta, p. 157)

„Cum a aplecat cerurile și S-a pogorât pe pământ? Cum Cel ce umple toată zidirea vine la mine și S-a făcut ca mine, pentru mine? Cum a luat ca ucenic tocmai pe acela pe care-l știa că are să fie vânzător? Cum a poruncit, ca unui prieten, vrăjmașului să-L urmeze? Cum nu S-a îngrijit de vânzare, ci de mântuirea vânzătorului?” (*Cuvânt la vânzarea lui Iuda*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 75)

„Stăpânul nu ne iubește așa cum îl iubim noi pe El, ci ne iubește atât de mult, încât nici un cuvânt nu ne poate înfățișa dragostea Lui.” (*Cuvântul al II-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 237-238)

„Dumnezeu S-a purtat totdeauna față de neamul omenesc cu atâta bunătate, că a făcut mai mult bine dușmanilor Lui decât au făcut rău demonii prietenilor lor.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 302)

„Dar nu este timpul acum să vorbesc de toată iubirea Lui de oameni! Dar chiar de-aș vorbi despre ea veacuri întregi și de-aș avea atâta putere câtă au negreșit puterile cele netrupești, tot nu aș putea vorbi după vrednicie. Numai El Însuși știe cât este de bun, pentru că, la drept vorbind, numai El este bun.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 303)

„Dumnezeu, când răsplătește faptele noastre bune, răplata Lui depășește măsura faptelor noastre; când păcătuim însă, mânat de dragostea ce ne-o poartă, ne muștră totdeauna, dar pedeapsa pe care ne-o dă e mai mică decât păcatele noastre.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 455)

„Avem un Stăpân blând. Vrea numai să-i dăm noi prilej ca să-și arate îndată toată bunătatea Lui.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 470)

„... ne-a dăruit viață veșnică, deși ne era dator cu osândă și pedeapsă.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Iulian*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 476)

„... după cum trupurile unse cu untdelemn scapă din mâinile noastre și alunecă ușor, de le-am ține cu mii de mâini, tot așa și iubirea de oameni a lui Dumnezeu: oricâte nume i-am da, nu o putem cuprinde; măreția ei întrece cu mult, cu foarte mult, slăbiciunea cuvintelor noastre. De asta și-a dat seama și Pavel. De aceea, văzând învinsă puterea cuvintelor de măreția iubirii de oameni a lui Dumnezeu, a spus numai un singur cuvânt și s-a oprit.

- Care-i cuvântul?

- *Mulțumire lui Dumnezeu pentru darul Lui care nu se poate povesti* (II Corinteni 9, 15). Nimic nu poate înfățișa purtarea de grijă a lui Dumnezeu! Nici cuvântul, nici mintea! De aceea aici Pavel spune că dragostea Lui de oameni nu se poate povesti. În altă parte, spune că depășește mintea noastră, grăind așa: *Pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, va păzi inimile noastre* (Filipeni 4, 7).” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 10-11)

„Chiar dacă am muri de nenumărate ori pentru Dumnezeu, chiar dacă am săvârși toată virtutea, totuși aceste fapte ale noastre nu sunt nici pe departe în înălțimea cinstirilor cu care ne-a cinstit pe noi Dumnezeu. Gândește-te la cele ce-ți spun! Dumnezeu n-are nevoie de nimic de la noi, ci Își este de ajuns Luiși; ne-a adus din neființă la ființă, ne-a dat suflet, cum nu are nimeni pe pământ, a sădit raiul, a întins cerul, a întărit pământul, a aprins luminători strălucitori, a împodobit pământul cu lacuri, cu izvoare, cu râuri, cu flori și cu pomi, a presărat cerul cu puzderie de stele, a făcut ca noaptea să ne fie tot atât de folositoare ca și ziua pentru odihna și tăria ce ne vin de pe urma somnului.” (*Despre căință (II)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 102)

„Și dacă ai încerca să vorbești despre toate bunurile și frumusețile date de Dumnezeu omului, ar trebui să povestești nespuse de mult, fără a ajunge însă vreodată să le spui pe toate.” (*Despre căință (II)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 103-104)

„... nu este cu puțință să cunoaștem sau să înfățișăm toată bunătatea Domnului față de noi. Din cele ce știu, voi spune ce este mai însemnat.

După o atât de mare neascultare, după atât de mari păcate, atunci când tirania păcatului a cuprins pe toată lumea, când lumea trebuia deci să fie pedepsită în chipul cel mai greu, să piară desăvârșit și să nu se mai audă de neamul omenesc, atunci a arătat Dumnezeu față de noi cea mai mare binefacere, jertfind pe Unul-Născut pentru dușmanii Lui, pentru cei ce-L urau și-L dușmăneau; iar prin jertfa Unuia-Născut ne-a împăcat cu El și a făgăduit că ne va da împărăția cerurilor, viața veșnică și nenumărate bunătăți, pe care nici ochiul nu le-a văzut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-a suit (I Corinteni 2, 9). Ce poate egala această purtare de grijă, această iubire de oameni și această bunătate a lui Dumnezeu?” (*Despre neazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 134)

„Despre dragostea lui Dumnezeu față de oameni s-au mai spus și aceste cuvinte, al căror înțeles îl pricepem atât cât putem: cine are cunoștința nemărginită și bunătatea nemărginită, negreșit va avea nemărginită și iubirea de oameni. Chiar dacă nu descoperim această iubire de oameni în fiecare din întâmplările ce se petrec în lume, apoi chiar această neștiință a noastră este tot un semn, tot o dovadă a dragostei Sale nemărginite de lume. Dumnezeu face în fiecare zi multe și mari lucruri pentru mântuirea noastră; iar acestea sunt cunoscute numai de El. Dumnezeu face bine neamului nostru omenesc numai în virtutea bunătății Sale, iar din cauză că nu are nevoie să fie slăvit de noi, nici să-L răsplătim în vreun chip oarecare, de aceea face ca cele mai multe binefaceri ale Sale să ne rămână ascunse nouă; iar dacă uneori ni le descoperă, apoi o face tot din cauza noastră, pentru ca prin recunoștința ce I-o arătăm să atragem asupra noastră și mai mult ajutor.” (*Despre neazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 135-136)

„Eu am venit să slujesc, nu să Mi se slujească zice Hristos (Mt. 20, 28). Eu sunt prietenul tău, capul tău, sunt fratele tău, soră, mamă, toate, și nu voiesc alta decât să fii și tu prietenul Meu. Eu am fost sărac pentru tine, cerșetor pentru tine, am fost răstignit pentru tine, în cer mă rog Tatălui pentru tine și am venit pe pământ ca mijlocitor pentru tine la Tatăl. Tu ești Mie totul, frate împreună moștenitor, prieten, membru. Ce dorești mai mult? Pentru ce te tragi îndărăt de la Acel ce atât de mult te iubește? Pentru ce lucrezi tu numai pentru lumea aceasta? Pentru ce torni tu apă într-un vas fără fund? Căci aceea face cel ce lucrează pentru lumea cea de acum. Pentru ce voiești tu să apuci focul și să abați aerul? Pentru ce alergi în zadar? Toate au sfârșitul lor; arată-mi, deci, și sfârșitul râvnei tale pentru lume. Dar tu nu poți aceasta. Toate sunt deșertăciune. Să mergem la morminte; arată-mi pe tatăl tău, arată-mi pe nevasta ta cea moartă. Unde este cel ce purta haine împletite cu aur, cel ce ședea în trăsură pompoasă,

cel ce avea putere pe viață și pe moarte? Eu nu văd nimic alta decât oase și viermi. Toate acele sunt pulberi și vis și umbră, un chip sec, ba nici măcar un chip. Și dea Dumnezeu ca la sfârșit numai acesta să fie răul. Cîntea, traiul cel bun și bogăția sunt, negreșit, aici numai o umbră, dar cele ce au fost legate cu ele, cele ce au urmat din ele: zgârcenia, desfrânarea, acestea nu sunt umbre, ci sunt scrise în cer, fie cuvinte, fie fapte.” (*Cuvântare despre Evanghelia de la Matei*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, pp. 115-116)

„Ar trebui să avem nenumărate limbi, ba chiar putere îngerească, spre a mulțumi lui Dumnezeu cum se cuvine pentru purtarea de grijă ce o are pentru noi; dar, mai bine spus, nici atunci n-ar fi cu putință să-I mulțumim cum trebuie.” (*Despre Feciorie*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 8)

„Nimeni, nici un îndrăgostit de trupuri, oricât de înnebunit ar fi de dragul lor, nu arde atât de mult de dorul iubitei lui, cât de mult dorește Dumnezeu mântuirea sufletelor noastre. Aceasta se poate vedea și din viața de toate zilele, dar și din dumnezeieștile Scripturi. De pildă, în primele capitole ale proorociei lui Ieremia și în multe alte locuri din profeții, Dumnezeu este disprețuit și trecut cu vederea, dar El nu încetează a alerga și a căuta prietenia celor care Îi întorc spatele. Însuși Domnul arată lămurit aceasta când spune: *Ierusalime, Ierusalime, cel ce omori pe profeți și ucizi cu pietre pe cei trimiși la tine, de câte ori am voit să adun pe fii tăi, cum adună găina puii săi sub aripi, și n-ai voit!* (Matei 23, 37). iar Pavel, scriindu-le corintenilor, spune: *Pentru că Dumnezeu era în Hristos, a împăcat lumea cu El Însuși, fără să țină seama de păcatele lor, punând în noi cuvântul împăcării. Așadar, în numele lui Hristos, vă rugăm, ca și cum Dumnezeu s-ar ruga prin noi, în numele lui Hristos vă rugăm, împăcați-vă cu Dumnezeu!* (II Cor., 5, 19-20).” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 13, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 354-355)

„Nu te gândești la cele făcute ție de Dumnezeu și la cele făcute ție de demon, că Unul atîta te-a iubit, că și Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat pentru tine (Ioan 3, 16) – și Tatăl nu avea ceva mai de preț ca El –, și încă te iubește, că te cheamă și prin apostoli numai ca să te mântuiești, iar celălalt atîta te-a urât și te urăște, încât îți poartă război prin tot ce poate și nu numai că nu-ți dă nimic bun, ci încearcă să-ți ia și ceea ce ai primit de la Dumnezeu. Dumnezeu a vrut să te facă deopotrivă cu îngerii, iar demonul te-a făcut să ajungi mai fără cînte și decât animalele, îndemnându-te să te închini lor. Dumnezeu te călăuzește la împărăția cerurilor și la alte cînstiri, iar demonul a pizmuit și locuința dată ție aici și nu s-a lăsat până nu te-a scos din ea.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 174-175)

„Cât este de mare covârșirea iubirii de oameni a lui Dumnezeu! Cât este de mare covârșirea dărnicii Lui! Care cuvânt va fi îndestulător pentru a-I mulțumi Celui ce ne izvorăște nouă atîtea bunătăți?” (*Cuvânt despre viețuirea după Dumnezeu*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 265)

„Rămân fără glas de uimire când mă gândesc la mulțimea iubirii de oameni a lui Hristos.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 318)

„Cugetă încă și la înțelepciunea lui Pavel, care caută multe denumiri, ca să arate iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Că nu a zis numai *darul*, nici numai *bogăția*, ci *covârșitoarea bogăție a harului Sau, prin bunătate*. Dar și așa, n-a putut să arate, căci precum corpurile alunecăcioase, deși s-ar ține de nenumărate mâini, tot scapă alunecând lesne, așa și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ori cu câte nume am numi-o, tot nu putem să o definim. Mărima ei covârșește cu mult și întrece slăbiciunea cuvintelor noastre. Lucru pe care și Pavel îl arată, că puterea cuvintelor este biruită de mărima iubirii lui Dumnezeu. Și care sunt acelea? *Iar lui*

Dumnezeu mulțumită pentru darul Său cel negrăit (II Cor., 9, 15). Căci nici un cuvânt și nici o minte nu va putea arăta purtarea de grijă a lui Dumnezeu. De aceea aici se spune că este negrăită, iar în altă parte se spune că ea covârșește mintea noastră, căci zice: *Pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea va păzi sufletele voastre.*” (Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drepti, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 15-16)

„... dragostea lui năvalnică față de noi. Fiindcă El nu proniază pur și simplu, ci o face îndrăgindu-ne [eron] și îndrăgindu-ne cu o dragoste curată, o dragoste nepătimașă [erota apathe], dar foarte fierbinte și foarte intensă, autentică, de nedestrămat și care nu poate fi stinsă.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VI, 1, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 275)

„A adus drept exemplu tatăl, mama, mirele, distanța dintre cer și pământ, dintre răsărituri și apusuri, grădinarul care se ostenește pentru legume, constructorul unor edificii viitoare, îndrăgostitul năvalnic tulburat dacă a întristat chiar și cu un cuvânt persoana îndrăgită, și prin toate acestea a arătat că bunătatea lui Dumnezeu întrece toate, tot atât cât întrece bunătatea răutatea.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VI, 22, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 278-279)

„Căci această minunată și preaarmonioasă creație n-a făcut-o pentru nimeni altul decât pentru tine; pentru tine a făcut-o așa de frumoasă, așa de mare, felurită, bogată, suficientă, utilă și un câștig în toate privințele în stare atât de hrănire a trupului, cât și de a întreține iubirea de înțelepciune a sufletului și de a fi o cale spre cunoașterea lui Dumnezeu.

Fiindcă îngerii nu aveau nevoie de ea; și cum ar fi avut nevoie ei care erau înainte de a fi făcută ea? Că erau mult mai bătrâni decât ea, ascultă ce spune Dumnezeu vorbind cu Iov: *Când am făcut stelele, lăudatu-M-au toți îngerii Mei și Mi-au cântat imne cu glas mare* (Iov, 38, 7), uimiți fiind de mulțimea, frumusețea, poziția, utilitatea, strălucirea, claritatea, armonia și toate celelalte pe care aceea le vedeau mai exact decât noi.

Dar el n-a înfrumusețat cerul numai cu stele, ci l-a împodobit cu soare și lună, oferindu-ți în orice timp multă plăcere și mult folos. Căci ce e mai frumos decât cerul fie când e luminat de razele soarelui, fie când scânteiază pământul cu mulțimea nesfârșită a stelelor ca prin privirile unor ochi și dă astfel marinarilor și călătorilor niște călăuze care-i iau și duc ca de mână?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VII, 2-4, p. 279)

„Și trebuie să fie admirat și închinat nu numai pentru că ne-a făcut, nu pentru că ne-a dat un suflet netrupesc și rațional, nu pentru că ne-a făcut mai buni decât toate celelalte, nu pentru că ne-a dăruit împărăția peste cele văzute și ne-a îngăduit stăpânirea ei, ci pentru că N-are nevoie de nimic din ale noastre. Fiindcă lucrul minunat al bunătății Lui e că ne-a adus la existență fără să aibă cu nimic nevoie de slujirea noastră. Căci El Își avea slava și fericirea Sa înainte de a fi fost făcuți noi, îngerii și puterile de sus; numai din iubire de oameni ne-a adus la existență și pentru noi a făcut toate acestea și încă mult mai multe decât acestea.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VII, 39, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 286)

„Și Cel care e de aceeași fire cu El devine ceea ce sunt eu și umblând pe pământ a viețuit împreună cu oamenii printre care a făcut minuni, printre care a făcut făgăduințe și printre care le-a împlinit. Căci pe unele le-a dat încă de aici, iar pe altele le-a rezervat pentru viitor. Că le

va împlini a făcut arătat prin minunile pe care le-a lucrat încă fiind pe pământ și prin deznodământul tuturor celor pe care le-a spus mai dinainte după acestea: *Cine va grăi puterile Domnului și va face auzite toate laudele Lui?* (Ps., 105, 2). Cine nu și-ar ieși din sine, cine n-ar fremăta înaintea nespusei Sale purtări de grijă gândindu-se cum pentru noi, slugile Lui nerecunoscătoare, L-a dat pe Fiul Său Unul-Născut la moarte, și la o moarte blestemată, ocărâtă, moartea unor condamnați?

A fost spânzurat de un stâlp înalt, a fost scuipat, palmuit, lovit peste cap, luat în răs, îngropat de milă, iar pe mormântul lui s-au pus peceti; și toate acestea le-a suportat pentru tine și de grija ta, ca să desființeze tirania păcatului, ca să surpe cetățuia diavolului, ca să taie legăturile morții, ca să mi se deschidă porțile cerului, ca să piară blestemul, ca să se desființeze întâia osândă, ca să înveți răbdarea, ca să fi învățat tăria, ca nimic din viața de față să nu te întristeze, nici moartea, nici insulta, nici ocările, nici batjocurile, nici bicele, nici uneltirile vrăjmașilor, nici calomniile, nici atacurile, nici defăimările, nici bănuielile rele, nici orice altceva din unele ca acestea.

Pentru că El Însuși a trecut prin toate acestea, s-a împărtășit de toate acestea împreună cu tine și a răbdat cu tărie covârșitoare toate învățându-te și deprinzându-te ca nimic din unele ca acestea să nu te sperie. Dar nu S-a mulțumit numai cu acestea, ci înălțându-Se la ceruri a dăruit harul negrăit al Duhului Sfânt, și pe cei ce aveau să slujească pentru aceasta i-a trimis apostoli. Și văzându-i pe acești vestitori ai vieții pătimind mii de rele, biciuiți, ocărâți, aruncați în mare, chinuiți de foame și de sete, cuprinși în fiecare zi de spaimă, trăind zilnic în primejdii de moarte, a suferit acest lucru pentru tine și de grija ta. Pentru tine, omule, a pregătit și Împărăția, pentru tine a pregătit bunătățile negrăite, acel sfârșit în ceruri, sălașurile cele diferite și felurite, fericirea pe care nici un cuvânt n-o poate tâlcui.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VIII, 6-9, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 287-288)

„Având, așadar, atât de mari dovezi ale proniei Lui, pe cele din Noul și din Vechiul Testament, pe cele din viața de față și din cea viitoare, pe cele făcute și pe cele ce se săvârșesc în fiecare zi, pe cele de la început, pe cele de la mijloc și pe cele de la sfârșit, cele ce se fac neconținut, pe cele din trup și din suflet, și văzând venind din toate părțile nori de dovezi care proclamă pronia Lui, te mai îndoiești? Nu te îndoii, ci crede că proniază și convinge-te de asta! Deci nu mai iscodi indiscret, știind că ai un Stăpân mai afectuos decât un părinte și mai grijuliu decât o mamă, mai îndrăgostit decât un mire și o mireasă, care socotește că odihna Lui e mântuirea ta și se bucură mai mult decât tine de izbăvirea de primejdii și de moarte – ceea ce am arătat prin Iona – și care arată orice fel de iubire: cea care o are un părinte pentru copii, o mamă pentru rodul pântecului ei, agricultorul pentru via sa, constructorul pentru meșteșugul său, mirele pentru mireasă, tânărul pentru o tânără, o iubire care vrea să îndepărteze de la tine cele rele tot atât pe cât e de departe răsăritul de apus, pe cât e mai înalt cerul față de pământ – căci am arătat și aceasta –, sau mai bine zis nu numai atât, cu mult mai mult, cum am arătat punând în mișcare cuvântul despre acestea și îndemnându-te să nu te oprești la imagini, ci să le depășești prin raționamente. Căci pronia lui Dumnezeu e de netâlcuit, purtarea Lui de grijă e necuprinsă, bunătatea Lui e negrăită, iar iubirea Lui de oameni cu neputință de adulmecat.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VIII, 10-12, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 288-289)

„Ce minte, ce înțelegere, ce gând poate să cuprindă covârșitoarea iubire de oameni a lui Dumnezeu și mărețiile negrăitelor daruri ce le-a dat firii omenești?!” (*Cateheza aceluiași*

către neofiți și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. Cateheze baptismale, p. 69)

„Domnul nostru Iisus Hristos a alergat și s-a ostenit să ne întoarcă din surparea diavolului, atâta cât nici de Dânsul nu-i fu milă, ci se dă dădu pe Sine morții.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 42)

„Nimeni nu ne-a iubit pe noi ca Cel ce ne-a făcut pe noi, Dumnezeu, nici tată, nici mamă, nici prieteni, nici altul nimeni, că pentru noi a dat pe Fiul Său la moarte, ca să ne mântuiască pe noi.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 46)

„... Dumnezeu, a Căruia atât de mare îi este iubirea de oameni, cât nu numai mintea noastră cea omenească o covârșește, ci și a îngerilor Lui.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 89)

„Scripturile noastre sunt minunate să picteze această iubire necuprinsă a lui Dumnezeu pentru om. Ce iubire este mai vehementă și mai tandră decât iubirea maternă? Însă Dumnezeu ne iubește cum nu știe să ne iubească o mamă chiar. Cine este mai nobil erou decât un tată consumându-se în iubire pentru ai săi? Dumnezeu îi întrece cu toată distanța infinită. Pentru a picta întinderea gingășiei Sale, Dumnezeu o măsoară prin imensitățile despre care ochiul nostru are experiență: *Pe cât sunt de înalte cerurile de la pământ (...) Precum este răsăritul de apus.* (...) Vrem noi alte elemente ale iubirii? Iată iubirea arhitectului pentru opera sa: Dumnezeu ne iubește precum își iubește artistul capodopera sa, a geniului său și a degetelor sale: *Întrebați pe fiii mei și de lucrurile mâinilor mele.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 15-16)

„Fără încetare iubirea Sa ne urmărește; reproșurile Sale fine ne cheamă: chiar pedepsele Sale însele nu au alt scop decât să ne aducă în brațele Sale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 17)

„Mai înțelept decât orice medic, mai gingaș decât orice părinte, mai veghetor decât orice agricultor, Dumnezeu ne conduce prin singurele căi care ne sunt nouă favorabile.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 36)

„Ce nu face Dumnezeu pentru a ne câștiga la El? Respins, El ne urmărește, disprețuit, El ne caută, supărat, El ne iartă. El acționează spre noi ca cel mai împătimit dintre amanți. El ne trimite pe profeții Săi să ne spună, cât ne iubește El pe noi și ce bogăție de slavă ne păstrează: noi îi ucidem pe profeții Săi. El ne trimite pe Fiul Său unic; noi Îl omorâm pe o cruce! În loc să ne zdrobească ca pe niște insecte răufăcătoare, Dumnezeu departe de a ne respinge, reîncepe în fiecare suflet marele act al răscumpărării.

Este posibil ca noi să ne opunem și să rezistăm cu nesimțire? Convertirea sufletelor noastre și a inimilor noastre nu se impune ea nouă în mod imperios? Iubirea nu cere ea iubire? Iubiți cum suntem noi de Dumnezeu, rămânem noi ca de gheață, fără întoarcere, fără afecțiune, fără inimă? Petru după ce s-a lepădat de El, nu se convertește el la iubirea lui Hristos? David în extazul iubirii sale nu a cântat el: *Ce am dorit eu în cer și pe pământ decât pe Tine, O, Dumnezeul meu!* Iată iubirea, iată convertirea, iată adevărata viață creștină.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 322)

„Ce n-a suferit El pentru a cuceri iubirea noastră! Ce minune nu continuă El să lucreze pentru a menține și a dezvolta în lume iubirea credincioșilor Săi?

(...) La rândul nostru să iubim. Să facem din iubirea divină centrul întregii noastre sfințiri, punctul de plecare al oricăreia din activitățile noastre; totdeauna iubirea, totul pentru a o face să se nască, a o dezvolta, a o apăra, a o proteja. Și această sfântă și suavă iubire s-o folosim în toate împrejurările vieții. Suntem noi persecutați? Iubirea lui Hristos să ne facă blânzi în a-L imita pe Iisus Hristos! Ne strânge durerea? Să găsim pacea în iubirea sfântă, împotriva lumii, împotriva diavolului, împotriva noastră înșine, să ne înarmăm cu puterile și energiile iubirii.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 323-324)

DUMNEZEU (e propriu lui Dumnezeu a face bine)

„Elinii cei necurați și necredincioși nu oare atribuie soarelui totul, cum și idolilor lor? Dar ce? Nu oare El (Dumnezeu) le face bine și acestora? Nu oare e rezultatul aceleiași pronii că aceia trăiesc, sunt sănătoși, fac copii, și celelalte? Dar așa numiții Marcioniști? Nu și aceștia hulesc pe Dumnezeu ca și Manicheii? Și cu toate acestea nu și lor le face bine pe fiecare zi? Dacă înse El face bine și acestora, care nu-L cunosc, cu atât mai mult nouă. Ce altă îndeletnicire e mai demnă de Dumnezeu, decât de a face bine neamului omenesc, fie prin pedeapsă, fie prin iertare?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 183)

DUMNEZEU (mila lui Dumnezeu)

„Pe cât de ușor ne este nouă să mișcăm limba cântarului, tot pe atât de ușor îi este lui Dumnezeu să le piardă pe toate și să le creeze din nou. Așadar, dacă El, Care are atâta putere asupra noastră, ne vede păcătuind în fiecare zi și totuși nu ne pedepsește, oare nu e limpede din aceasta că El este vistierul milei? Noi vedem însă că și animalele există tot prin mila Lui: *Oameni și dobitoace vei izbăvi, Doamne* (Ps., 35, 7). S-a uitat pe pământ și l-a umplut de ființe vii: pentru cine? Pentru tine! Dar pe tine de ce te-a creat? Din bunătatea Lui!

Nimic nu e mai de preț ca mila; ea este cauza luminii de aici și tot ea este și pricina luminii de acolo. “ (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a V-a, pp. 89-90)

„Unde este mila lui Dumnezeu, acolo sunt toate bunătățile.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 155)

DUMNEZEU (pedagogia divină)

„Așa de felurit și așa de deosebit lucrează cu măiestrie Dumnezeu, fără să Se schimbe, ci împărțind cu folos darurile bunătății Lui. Și cum, ascultă! Dacă Dumnezeu ar înfricoșa pe cel păcătos, pe cel ce cade în păcate, i-ar împinge la deznădejde; dacă l-ar fericii pe omul drept, i-ar slăbi tăria virtuții lui, l-ar face să nu mai fie atât de sânguincios odată ce se și vede fericit de Dumnezeu. De aceea, pe păcătos îl miluiește, iar pe cel drept îl înfricoșează. *Înfricoșător este pentru toți cei din jurul Lui* (Ps., 88, 8) și: *Bun este Domnul cu toți* (Ps., 144, 9). A spus: *Înfricoșător este pentru toți cei din jurul Lui*. Și cine sunt aceia decât sfinții? David spune: *Dumnezeu cel Preaslăvit în sfatul sfinților, mare și înfricoșător este pentru toți cei din jurul Lui* (Ps., 88, 8). Dacă vede pe cineva căzând, Dumnezeu îi întinde mâna iubirii de oameni; dacă îl vede pe altul stând îi bagă frica în oase. Aceasta este o faptă de dreptate și de dreaptă judecată. Pe omul drept îl întărește prin frică, iar e cel păcătos îl ridică prin iubire de oameni.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șaptea, pp. 125-126)

„Unde este o conducere silnică, Dumnezeu pune frica de Împărăția Lui; unde este smerenia nimicniciei, dă leacul iubirii Sale de oameni. Că acest Dumnezeu mare este Împăratul împăraților și Domnul domnilor. Dar tot El coborându-Se din slava Lui, este, după cu spune Sfânta Scriptură, Tatăl orfanilor și Judecătorul văduvelor. Vezi marea bogăție a iubirii Lui de oameni? Vezi frica de Dumnezeu, folositoare și omului credincios și omului cu stăpânire? Acolo unde vede că stăpânirea e de ajuns spre mângâiere, a pus frica spre folos; acolo unde vede că orfanul se pierde din pricina nimicniciei sale, iar văduva din pricina sărăciei, adaugă iubirea Sa de oameni spre mângâiere. Eu sunt Tatăl orfanilor! Prin asta face două lucruri: își arată iubirea Sa de oameni, și pedepsește și împlinirea. Se numește Tatăl orfanilor, ca să și mângâie pe cei sărmani, dar să și lovească pe cei ce împilează, spre a nu mai face rău orfanilor și văduvelor.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șaptea, pp. 129-130)

DUMNEZEU (judecățile lui Dumnezeu – neînțelegerea lor de către noi)

„Pavel, omul acesta atât de mare și atât de valoros, a spus că judecățile Lui, adică rânduieșile și conducerea Lui, sunt cu neputință de cercetat, și n-a spus neînțelese, ci cu neputință de cercetat, că nu primește nici cercetare să fie, iar urma căilor Lui spune el că este de negăsit – că numește căi hotărârile și poruncile Lui...” (*Omilii la Facere*, omilia IV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 63)

„Când lucrează Dumnezeu ceva, nu încerca, iubite, să cercetezi cu mintea ta omenească cele făcute de El! Faptele Lui depășesc înțelegerea noastră, iar mintea omenească nicicând nu va putea să le cuprindă sau să înțeleagă pricina celor create de El”. (*Omilii la Facere*, omilia XXV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 310)

„... noi nu trebuie să ne neliniștim, nici să pătrundem cu curiozitate mai încolo decât îi place Lui să ne descopere.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVIII, 2, p. 472)

„Nu este Dumnezeu atât de sărac încât să facă numai de acelea pe care le poți tu cuprinde cu judecata ta cea slabă. Dacă tu de multe ori nu pricepi treaba meșterului, apoi cu atât mai mult nu vei pricepe pe a lui Dumnezeu, care este meșterul cel mai strălucit.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVII, p. 176)

„Nu ne împotrivism deloc când un doctor ne prescrie de multe ori rețete ce par potrivnice însănătoșirii noastre, când ne poruncește, de pildă, să ne băgăm picioarele sau mâinile degerate în izvoare reci ca gheața, sau când ne spune să facem alte lucruri tot atât de ciudate; ba, dimpotrivă, pentru că suntem convinși mai dinainte că doctorul prescrie aceste rețete întemeiat pe știința sa medicală, îl ascultăm cu dragă inimă, deși de multe ori se înșală. Iscodim însă faptele lui Dumnezeu, cu toate că El ne este superior nouă, cu toate că este Însăși Înțelepciunea, cu toate că nu se înșală niciodată în hotărârile Sale! Îl credem fără să spunem vreun cuvânt pe doctor, pe care ar trebui să-l întrebăm de ce face așa, și nu altfel, iar pe Cel pe Care ar trebui să-L credem cu adevărat, pe Dumnezeu, pe El îl întrebăm pentru ce și cu ce scop săvârșește faptele Sale și ne supărăm dacă nu putem cunoaște cauzele lor! Poți spune că o astfel de purtare pornește dintr-un suflet credincios? Nu! Ci mă rog, fierbinte mă rog, să nu cădem într-o nebunie atât de grozavă! În fața tuturor întâmplărilor ce vin peste noi, înaintea cărora suntem nedumeriți, să spunem și noi cuvintele Scripturii: *Judecățile Tale sunt foarte adânci* (Psalmi, 35, 6). Tot înțelepciunea lui Dumnezeu este și aceasta, ca noi să nu cunoaștem bine cauza tuturor celor ce ni se întâmplă.

Răsplata noastră n-ar fi mare și nici n-ar fi o dovadă de credință dacă am asculta de Dumnezeu pentru că am ști cauzele tuturor celor ce ni se întâmplă; dar foarte mare folos sufletesc avem când, fără să cunoaștem vreuna din pricinile necazurilor ce vin peste noi, ne dăm totuși silința să ne supunem tuturor poruncilor Lui, să-l ascultăm cu adevărat și să credem în El din toată inima. De un singur lucru trebuie să fim convinși, anume că toate pe care Dumnezeu le aduce peste noi sunt spre folosul nostru. Să nu căutăm să aflăm cauza lor și nici să nu ne supărăm sau să ne întristăm dacă n-o cunoaștem. Nu ne este nici cu puțință, nici folositor s-o știm, pe de o parte, pentru că suntem muritori, iar pe de altă parte, pentru că am cădea îndată în nebunească mândrie. Pe copiii noștri îi punem să facă multe treburi ce li se par vătămătoare și întru nimic folositoare; copiii nu cer să le afle pricina și nici noi nu-i punem la lucru după ce mai întâi i-am convins că treburile pe care le fac sunt spre folosul lor; dimpotrivă, îi învățăm să asculte de poruncile părinților lor și să nu caute să afle mai mult. Dacă noi, pe când suntem copii, ne purtăm astfel față de părinții noștri, care au aceeași fire ca și noi, și nu ne răzvrătim, ne vom supăra oare pe Dumnezeu, de Care ne deosebim atât de mult cât se deosebește Dumnezeu de oameni, pentru că nu cunoaștem toate pricinile celor ce ni se întâmplă? Ce poate egala această necredință?” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către*

Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire, în vol. Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință..., pp. 144-145)

„Când vezi că un doctor îți taie uneori rana, alteori ți-o arde, iar alteori aceeași rană o și taie, o și arde, nu-l iscodești pe doctor de ce face așa și nu altfel, cu toate că de multe ori nici tăietura, nici arderea și nici amândouă la un loc nu te vindecă. Pe doctor, deci, tu nu-l iscodești; dar, om fiind, Îl iscodești pe Dumnezeu, Care nu greșește niciodată, Care-ți rânduiește toate treburile tale într-un chip vrednic de înțelepciunea Sa, și-I cere să-ți dea socoteală de ce dă o poruncă sau alta și nu te pleci nemărginitei Sale înțelepciuni. Nu-i aceasta, oare, cea mai cumplită nebunie?” (*Despre Feciorie, 17, în vol. Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor..., p. 31*)

„Apostolul Pavel, care a cunoscut atâtea taine negăite și a urcat la al treilea cer, în vreme ce cerceta voile și judecățile lui Dumnezeu, a simțit o amețală, ca și când ar fi privit într-un abis. Străduindu-se să caute adâncimea înțelepciunii lui Dumnezeu, s-a tulburat. S-a tulburat și a încetat imediat cercetarea, spunând: *Căci cine a cunoscut gândul Domnului sau cine a fost sfetnicul Lui?* (Romani 11; 34).

Dacă Apostolul a întâmpinat în felul acesta voile lui Dumnezeu, noi de ce ne străduim în zadar să le cercetăm și să le pătrundem pe cele nepătrunse? Să nu ajungem, rogu-vă, la un asemenea nivel de nebunie. Ci la fiecare nelămurire a noastră să ne aducem aminte și să repetăm cuvântul psalmistului: *Adânc nepătruns sunt judecățile Tale*” (Psalm 35, 6). (Din vol. *Problemele vieții, p. 9*)

„Vedem un tăietor de lemne făcându-și treaba și nu-i cerem socoteală pentru asta. Vedem un doctor arzând răni, tăind mădule, chinuind cu regim istovitor vreun bolnav, și nu-l întrebăm de ce face toate acestea. Tăietorului de lemne, doctorului și altor oameni le arătăm încredere și primim tăcut, fără să cercetăm și fără să cântim ceea ce fac ei. Însă nemuritorului și preaînțeleptului Dumnezeu nu-I arătăm încredere și vrem să-I punem la îndoială minunatele Sale lucrări, de multe ori îndrăznind chiar să-L acuzăm de nedreptate! Iar să dăm bani săracilor sau să-i apărăm pe cei nedreptățiți nu ne hotărâm ușor, cercetăm însă cu stăruință — și din păcate, aproape mereu cu dispoziție de rea-credință — de ce Dumnezeu îngăduie ca unul să fie bogat, altul sărac, iar altul sărac lipit pământului. Nu ne plecăm mai bine capetele, nu ne osândim pe noi înșine, nu punem frâu limbii noastre, nu ne adunăm mintea și nu ne întoarcem curiozitatea asupra vieții și lucrărilor noastre? Să cercetăm cu atenție faptele noastre și să ne preocupăm de păcatele pe care le-am săvârșit. Dacă suntem cercetători și puși pe fapte mari, să cerem de la sinele nostru socoteală pentru câte rele am spus și am făcut, însă în loc să facem așa, îl așezăm pe Dumnezeu în scaunul acuzațiilor și-L judecăm, adăugând astfel și un alt păcat mulțimii de păcate pe care le-am săvârșit și pregătindu-ne osândirea veșnică, de care mă rog să fim izbăviți.” (Din vol. *Problemele vieții, pp. 180-181*)

„Dacă ceva din cele ce se petrec, covârșesc mintea noastră, să nu socotim, din aceasta, că suntem lipsiți de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ci, înțelegând pe cele neînțelese, să le lăsăm înțelepciunii Lui celei neurmă. Și dacă meșteșugul omenesc nu este cu puțință omului neiscusit să-l înțeleagă, cu atât mai mult va fi cu neputință minții omenești să înțeleagă nemărginirea purtării de grijă a lui Dumnezeu (Rm., 11, 33). Căci neînțelese sunt judecățile Lui și neurmă căile Lui. Dar însă luminându-ne din aceste puține cuvinte, să mulțumim Domnului pentru toate cele ce se fac. Putem și în alt fel să mulțumim lui Dumnezeu pentru purtarea Sa de grijă, căruia nimeni nu-I va putea grați împotrivă.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavoli ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești, în vol. Din ospățul stăpânului, p. 33*)

„Cât de cu neputință de cercetat sunt judecățile Lui și cât de neadulmecate sunt căile Lui (Rm., 11, 33). N-a spus numai necuprinse, ci și *cu neputință de cercetat judecățile Lui*. Fiindcă nu numai că le poate cuprinde cineva, dar nu poate nici măcar să facă începutul cercetării, astfel încât nu numai că nu va putea veni cineva la capătul ei, dar nu va putea adulmeca nici măcar începutul economiilor Lui.

Iar după ce a spus: *Cât de cu neputință de cercetat sunt judecățile Lui și cât de neadulmecate sunt căile Lui* minunându-se și uimindu-se a încetat cuvântul printr-o doxologie adăugând și spunând așa: *Cine a cunoscut minunea Domnului sau cine a fost sfătuitorul Lui? Sau cine l-a dat Lui mai înainte și va lua înapoi de la El? pentru că de la El și prin El și pentru El sunt toate. A Lui fie slava în veci. Amin.* (Rm., 11, 33-36).” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, II, 7-8, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 266)

„Nu spune, așadar: *De ce asta? Pentru ce asta?*, ci în cazul economiilor și creaturilor lui Dumnezeu oferă și tu lui Dumnezeu Care te-a creat tăcerea pe care o oferă olarul lutului.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, IV, 17, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 274)

„Știind deci toate acestea, atât cele prin care S-a arătat, cât și cele pe care le-a făcut și cele pe care le va face, nu iscodi nimic cu curiozitate și indiscreție, nici nu spune: *De ce aceasta? Pentru ce aceasta?* Căci cum nu e un lucru foarte nebunesc și plin de ultima demență și nebunie atunci când nu iscodim niciodată cu indiscreție un medic care taie, arde, aplică leacuri amare, chiar dacă ar fi un simplu slujitor, iar stăpânul zace tăcut pătîmind acestea și-i este recunoscător pentru ardere, tăiere și leacuri, și acestea în fața unui viitor neclar – căci mulți doctori au omorât pe mulți făcând acestea – și-i cedează cu multă supunere când face acestea, și la fel face și cu marinarul și cu constructorul și cu cei pricepuți în celelalte îndeletniciri.

Iar dacă e ridicol a crede că un om simplu și priceput poate cere meșterului să-i spună cauzele tuturor celor făcute de el, e la fel de ridicol și a iscodi indiscret acea înțelepciune negrăită, inexprimabilă și necuprinsă și a căuta de ce s-a făcut aceasta și aceea știind bine că această înțelepciune nu greșește, că bunătatea Lui e multă, că pronia Sa este negrăită, că toate cele făcute de El pentru noi trimit spre un sfârșit bun, cu condiția să nu se interpună cele ale noastre, fiindcă El nu vrea să piardă pe nimeni, ci să mântuiască. Cum nu este atunci o nebunie covârșitoare a iscodi indiscret de la început și numai decât pe Cel ce vrea și poate să mântuiască pe toți, și a nu aștepta sfârșitul celor făcute?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VIII, 13-14, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 289-290)

„... iar dacă ești atât de curios și indiscret, așteaptă sfârșitul și observă unde duc acestea și nu te frământa, nici nu te tulbura de la început. Pentru că un om nepriceput când îl vede la început pe topitorul de aur topind aurul și amestecându-l cu cenușă și paie, dacă nu așteaptă sfârșitul, va socoti că aurul este pierdut; iar cineva născut și crescut pe mare, mutat dintr-o dată pe uscat fără să fi auzit vreodată nimic de cultivarea pământului, dacă vede grâul depozitat și păzit sub zăvoare și ferit de umiditate, scos afară de țăran și risipit, aruncat și pus în brazde în văzul trecătorilor și nu numai ferit de umiditate, dar predat lutului și nămolului și neavând nici o pază, nu va crede oare că grâul e pierdut și nu-l va condamna oare pe țăranul care a făcut acestea? Dar această condamnare nu ține de natura locului, ci le lipsa de experiență și de prostia celui ce nu judecă bine, care formulează de la început o judecată

pripită. Căci dacă ar aștepta vara, ar vedea holdele unduind, secera ascuțită și grâul odinioară risipit și rămas fără pază, putrezit și stricat, predat lutului, acum înălțat și înmulțit, arătând mai frumos, dezbrăcat de vechimea lui și îndreptat cu multă vigoare, având alai și pază, înălțându-și tulpina în sus și încântând pe privitor, hrănindu-l și aducându-i mult câștig, și atunci va fi și mai uimit pentru că trecând prin unele ca acestea rodul a fost adus la o asemenea înflorire și strălucire.

Așadar, și tu, omule, nu-L iscodi indiscret pe Stăpânul comun, al nostru al tuturor; iar dacă ești atât de ambițios și îndrăzneț să boalești de această nebunie, așteaptă și sfârșitul celor ce se fac. Căci dacă țăranul așteaptă toată iarna uitându-se nu la cele ce le pătimește grâul în anotimpul rece, ci spre cele de care are să se desfăteze mai încolo, cu atât mai mult e drept să aștepti și tu sfârșitul când este vorba de Cel care cultivă tot pământul și sufletele noastre; și numesc sfârșit nu numai pe cel din viața de față – căci de multe ori aceasta va fi încă de aici –, ci și pe cel din viața viitoare. Pentru că economia ambelor noastre vieți privește spre un singur sfârșit: mântuirea și slava noastră. Chiar dacă este divizată în timp, unit în scop; așa cum acum e iarnă, acum primăvară, dar mișcarea fiecărui anotimp privește spre un singur lucru: coacerea roadelor, așa și cu lucrurile noastre.

Deci când vezi Biserica risipită, pătimind cele de pe urmă, pe cei ce strălucesc în ea alungați, bătuți, pe întâistătătorul ei dus foarte departe, nu te uita doar la acestea, ci și la cele ce vor ieși din acestea: răsplătirile, recompensele și premiile; *căci cel ce va răbda până la sfârșit, acesta se va mântui* (Mt., 10, 22). Fiindcă în Vechiul Testament, când cuvântul învierii nu era cunoscut încă, ambele se făceau în viața de față; dar în Noul Testament nu este peste tot acest lucru, ci uneori aici sunt cele întristătoare, iar cele bune așteaptă plecarea noastră de aici.

Dar chiar și dacă cele bune din această viață s-ar realiza pentru ei în viața de față, vrednici de admirație ar fi și cei care nu s-au bucurat de ele, pentru că, neștiind lămurit cuvântul despre înviere și văzând întâmplându-se cele contrare făgăduințelor lui Dumnezeu, n-au fost scandalizați, nu s-au agitat, nu s-au tulburat, ci s-au lăsat în seama proniei Lui neînțelese, nelăsându-se smintiți de nimic din cele întâmplare în mod contrar, ci cunoscând bogăția mijloacelor și iscusința înțelepciunii Lui așteptau sfârșitul și înainte de acest sfârșit suportau cu mulțumire tot ce se îndrăznea împotriva lor slăvind pe Dumnezeu Care îngăduia să se facă acestea.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, IX, 1-7, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 290-291)

„Căci dreptii de odinioară nu căutau să afle cum și în ce mod vor fi acestea, chiar atunci când vedeau că după raționamentul omenesc toate mergeau spre disperare, nici nu se frământau, nici nu se tulburau, ci suportau toate cu noblețe, având drept dovada cea mai mare a bunătăților viitoare puterea Celui ce le-a făgăduit și necăzând în disperare pentru că lucrurile se făceau în chip contrar. Căci știau limpede că El este iscusit și înțelept și va putea, chiar și după ce aceste lucruri au fost interzise, să le redobândească mai mult decât înainte și să adauge cu multă ușurință sfârșitul lor la cele făgăduite.

Așadar, și tu, iubite, în cazul în care cele triste își primesc dezlegarea încă în viața de față, dă slavă lui Dumnezeu; iar în cazul în care se ajunge la cele mai rele, mulțumește și atunci și nu te scandaliza cunoscând lămurit Pronia nesfârșită a lui Dumnezeu cu neputință de tâlcuit și că negreșit toate își vor primi sfârșitul cuvenit fie în viața de față, fie în cea viitoare. Iar dacă auzind cineva vorbindu-se de viitor s-ar grăbi din lașitate să-l vadă realizat aici, vom spune că adevărata viață și lucrurile sigure și cu neputință de mișcat din loc ne așteaptă atunci. Fiindcă acestea de acum sunt o cale, dar acelea sunt patria; cele de aici se aseamănă unor flori de primăvară, dar acelea unor stânci neclintite: acolo vor fi cununile și răsplătirile care n-au sfârșit, acolo vor fi premiile și recompensele, și tot acolo și pedepsele, chinurile insuportabile

ale celor ce au făcut astfel de rele.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XI, 1-3, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 301-302)

„Pe doctor când doftorește pe bolnavi, unora le taie carnea, pe alții îi arde și le lasă sânge, iar pe alții îi închide în locuri întunecoase și îi chinuiește cu foame și cu sete, și noi acestea văzând făcându-le, nu cercetăm să zicem pentru ce face acestea, ci numai tăcem; iar înțelepciunea lui Dumnezeu cea nespusă o iscodim și o cercetăm. Iar de va vrea cineva să facă milostenie pentru cei săraci și cei ce se află în nevoie, cercetăm cu amănuntul și zicem: pentru ce este cutare sărac și lipsit? Sau cutare bogat? Dar nu te pleci jos să te cunoști pe tine însuși cine ești? Și să pui legătură limbii tale și să-ți oprești mintea să nu cercetezi fără de lucru, ci numai îți socotește mulțimea păcatelor tale și de ești cercetător, cere-ți întâi ție pedeapsă pentru cercetarea și pentru cuvintele cele rele ce ai zis, că se cade să te cercetezi pe tine iar nu pe Dumnezeu; de ce adaugi spre păcatele tale și altele mai grele?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 137)

DUMNEZEU (iconomia lui Dumnezeu)

„Și dacă poate nu știi modul economiei lui Dumnezeu, să nu te neliniștești, căci aceasta este mai ales treaba credinței; adică, chiar neștiind modul economiei Lui, să primească fără rezervă ideea acestei economii.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia II, p. 37)

„...mari lucruri a voit Dumnezeu să ne dea, însă raționamentele noastre pământești nu primesc măreția economiilor Lui. Prin urmare, acestea trebuie a veni prin credință, ceea ce este doctrina cea mai mare a sufletelor.” (*Tâlcuri la Epistola întâi către Timotei*, omilia I, p. 19)

DUMNEZEU (amenințările venite din partea lui Dumnezeu către noi)

„Așa e Stăpânul nostru! Adeseori amenință, nu ca să prefacă amenințarea în faptă, ci ca, îndreptându-i pe cei amenințați, să nu-i mai pedepsească. Dacă ar vrea să-i pedepsească, ce rost ar mai avea să le-o spună mai dinainte? Dar nu vrea! De aceea tot amână, zăbovește, spune mai dinainte, tocmai pentru a le da prilej păcătoșilor să fugă de păcat, să îmbrățișeze virtutea și să scape astfel de pedeapsă”. (*Omilii la Facere*, omilia XXII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 264)

„... așa fac și părinții care-și iubesc copiii; când îi văd pe copii că pleacă de lângă ei și se duc să se joace cu alți copii, pun slugile s-o facă pe sperietorii, pentru ca, fiind cuprinși de frică, să alerge copiii la sânul mamei lor. Tot așa și Dumnezeu; trimite de multe ori asupra noastră amenințări, nu ca să aducă amenințarea, ci ca să ne atragă la El. Iar când ne întoarcem la El, Dumnezeu stinge îndată amenințarea. Că de ne-am purta la fel și în încercări și în zile de liniște n-am mai avea nevoie de încercări. Dar pentru ce vorbesc despre noi? Chiar sfinții s-au înțeleptit mult din aceasta”. (*Omilii la Matei*, omilia X, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 129)

DUMNEZEU (făgăduințele lui Dumnezeu)

„Să ne învățăm să nu punem niciodată la îndoială făgăduințele lui Dumnezeu, nici să ne neliniștim când se amână împlinirea lor, ci când Stăpânul universului făgăduiește să avem mai multă încredere în cele ce nu se văd decât în cele ce se văd și le avem în mâini. Să fim încredințați, apoi, că e cu neputință ca făgăduințele lui Dumnezeu să nu se îplinească. Chiar dacă vreme îndelungată faptele ar fi împotriva făgăduințelor lui Dumnezeu, nici atunci să nu

ni se clatine gândul, ci să știm că iscusința Celui Ce făgăduiește este de nebiruit; să știm că toate se pleacă înaintea Lui, când vrea să aducă la îndeplinire cele hotărâte de El. Pentru că este Domn al firii și Creator, poate dăruî și pe cele mai presus de fire. Nu cumva, gândindu-ne la slăbiciunile firii noastre, să iscodim cele făcute de Dumnezeu, nici să ne sfărâmăm mintea căutând la rânduiala firii, ci, ca niște slugi recunoscătoare, să credem în făgăduințele Lui, știind că puterea Stăpânului nostru e covârșitoare; să depășim slăbiciunea firii noastre, ca să dobândim cele făgăduite, să ne bucurăm de bunăvoința Lui și să cinstim și pe Dumnezeu după puterea noastră. Nespun de mare cinste Îi dăm lui Dumnezeu, când avem încredere în puterea Lui, chiar de sunt potrivnice spusele Lui celor ce le vedem cu ochii trupului. Și de ce te minunezi că dai nespun de mare cinste lui Dumnezeu când nu pui la îndoială spusele Lui? Asta se întâmplă și între oameni, dacă nu ne îndoim când cineva ne făgăduiește unul din lucrurile acestea stricătore și trecătoare, ci avem încredere în cel ce ne-a făgăduit, oricine socotește că-i dăm celui ce ne-a făgăduit nespun de mare cinste, tocmai pentru că nu punem la îndoială spusele lui, ci avem încredere în făgăduințele lui. Dacă, deci, se întâmplă lucrul acesta între oameni care adesea sau se schimbă sau nu pot îndeplini ce-au făgăduit din pricina neputinței lor, apoi cu atât mai mult, când e vorba de Dumnezeu, suntem datori să avem încredere în făgăduințele Lui, chiar dacă până la împlinirea lor trece multă vreme.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXIX, I, în col. PSB, vol. 22, pp. 62-63)

„Căci chiar dacă ar fi mii de piedici, nu se poate ca în vreun fel să nu mai stea vreodată în picioare cele făgăduite de Dumnezeu. Fiindcă, după cum El Însuși este neabătut și neschimbat, rămânând neîncetat și pururea Același, tot așa și făgăduințele Lui nu pot cădea și sunt nemișcate, în afară de cazul când sunt oprite să vină de faptele noastre. Dar în lucrurile omenești se întâmplă contrariul. Căci după cum stricătore și muritoare este firea omenească, așa și darurile din partea oamenilor sunt stricătore și veștejite. Și-i firesc. Căci stricătore suntem noi, toți oamenii, iar firea darurilor omenești urmează firea noastră. Dar cu făgăduințele dumnezeiești nimic de acest fel nu se întâmplă vreodată, ci doar acelea singure au statornicie, și nemișcare, și fixitate, și tărie.” (*Urările de bun venit ale aceluiași și lauda celor care au venit din împrejurimile Antiohiei*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 125)

DUMNEZEU (jurământul lui Dumnezeu)

„– Dar ce? Dumnezeu s-a jurat? mă poate întreba cineva. Dar pe ce s-a putut jura Dumnezeu?
– Ia seama, însă, că tot ce spune Dumnezeu aici e pogorământ. Dumnezeu numește jurământ întărirea făgăduinței Sale: *Îmi voi ține jurământul cu care M-am jurat lui Avraam, tatăl tău.*

Apoi îi spune ce a făgăduit și pentru ce s-a jurat:

Și voi înmulți seminția ta ca stelele cerului (Fac., 26,4). Asta i-o spune și patriarhului:

Atât de mare va fi seminția ta încât va fi egală cu stelele și cu nisipul (Fac., 13, 17)”. (*Omilia la Facere*, omilia LI, II, în col. PSB, vol. 22, p. 180)

DUMNEZEU (sălășluirea lui Dumnezeu în noi)

„Să ne împodobim frumusețea sufletului cu tot ce putem, ca, făcându-i strălucitoare și luminoasă frumusețea lui, să atragem lângă noi pe Stăpânul cerurilor, ca să ne socotească vrednici a-și face sălaş în noi. Că se coboară îndată acolo unde vede frumusețe sufletească. El doar a spus: *Spre cine voi căuta, oare, dacă nu spre cel blând, spre cel liniștit, spre cel smerit, spre cel care tremură de cuvintele Mele?* (Isaia, 66, 2). Ai văzut că ne-a vorbit de toate culorile duhovnicești, care pot face strălucitoare frumusețea sufletului?” (*Omilia la Facere*, omilia LV, V, în col. PSB, vol. 22, p. 220)

„Când un om are cugetul curat, când n-are în el murdărie, atunci va putea locui în el Stăpânul universului”. (*Omilia la Facere*, omilia LX, III, în col. PSB, vol. 22, p. 269)

„*Fericiți cei curați cu inima*, spune Hristos, *că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei, 5, 8). Iar când ai ajuns învrednicit să locuiești Dumnezeu în tine, așa te simți ca și cum trupul ți-ar fi în zadar și de prisos și disprețuiești cu totul pe cele omenești. Toate cele ce se văd ți se par umbră și vis; ca și cum ai locui în cer, așa nu poțezi nimic din cele de aici. Un om ca acesta era Pavel, dascălul lumii. De aceea și striga zicând: *Sau căutați probă a lui Hristos, Care locuiește în mine?* (II Cor., 13, 3). Și iarăși: *Trăiesc, dar nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine* (Gal., 2, 20). Și iarăși: *Iar de trăiesc acum în trup, prin credință trăiesc* (Gal., 2, 20). Ai văzut un om îmbrăcat cu trup, că grăiește așa ca și cum ar fi fără de trup?” (*Omilia la Facere*, omilia LX, III, în col. PSB, vol. 22, p. 269)

„... și mai mult se veselește El locuind în om decât în cer.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 285)

„Eu am Dumnezeu și fac totul ca să-L pot avea în mine, și m-aș crede în cea mai mare fericire, nu când îmi va vizita casa mea numai, ci când eu aș putea să-l atrag în inima mea.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XII, p. 122)

„Ceea ce a dăruit puterilor celor de sus, tot aceea a hărăzit și firii noastre omenești. Dumnezeu stă pe Heruvimi, după cum spune și psalmistul: *S-a suit pe Heruvimi și a zburat* (Ps., 17, 12), și iarăși: *Cel ce șade pe Heruvimi și privește adâncurile* (Cântarea celor trei tineri, 31). Această cinste ne-a dat-o și nouă. Cel ce stă pe Heruvimi locuiește în noi: *Voi locui în voi și voi umbla între voi* (Lev., 26, 12; II Cor., 6, 16). Heruvimii au ajuns care ale lui Dumnezeu! Noi să ajungem Biserica a lui Dumnezeu. Ai văzut ce înrudită e cinstea? Ai văzut cum a împăcat pe cele de sus cu cele de jos? De aceea, stă în puterea noastră să nu ne deosebim deloc de îngeri.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 448)

„Căci aici nu este această prezență generală a lui Dumnezeu, de care se bucură fără deosebire chiar ființele inferioare; este una cu totul specială, casa tainică a lui Dumnezeu din interiorul nostru. Creați după asemănarea Lui, Dumnezeu află în sufletul nostru drept sanctuarul tainic pregătit pentru a-L primi aici. El aici locuiește, aici se așează, pentru a zice așa, adică El lucrează dintr-odată asupra ființei noastre întregi; asupra inteligenței noastre pentru a o lumina, asupra inimii noastre pentru a o curăți și înmuia, asupra voinței noastre pentru a o face suplă și supusă, chiar asupra simțurilor noastre, pentru a stinge în ele focurile necurate ale poftelor trupesti.

Fericit, fericit de mii de ori e sufletul omului drept, în care locuiește Dumnezeu, în care Iisus Hristos își face retragerea Sa, pe care-L umple Duhul Sfânt cu luminile Sale și cu ungerea Sa! Când se roagă dreptul, Dumnezeu este acolo. Când el acționează, Dumnezeu îl ajută la aceasta; când el suferă, Dumnezeu îl mângâie; când se schimbă, Dumnezeu îi întinde mâna pentru a-l susține. Dreptul, zice Sfântul Pavel *poartă pe Dumnezeu în inima sa*, așa suntem noi *temple ale viului Dumnezeu*. Și dacă atât de mari taine încurcă rațiunea noastră încât ochii noștri orbiți nu pot să-I suporte strălucirea, Duhul Sfânt ne este dat ca un Stăpân, ca un Învățător Care va ști să ne învețe: *Duhul Sfânt pe care Tatăl Îl va trimite în numele Meu, Acela vă va învăța pe voi.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 96-97)

„Dumnezeu nu este numai pentru noi, Dumnezeu este în noi. Având pe Dumnezeu în noi de ce ne-am putea teme noi și va putea, tulburându-ne, să ne ia pacea?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 97)

DUMNEZEU (vorbierea despre Dumnezeu)

„Atât de mare rău este să descoperi orișicui și la întâmplare tainele cele dumnezeiești. Să audă asta cei care vorbesc tuturor oamenilor fără deosebire. Că Hristos nu ne vorbește acolo de porci (Matei 7, 6), ci de oamenii care seamănă cu porcii, care, asemenea acestor animale, se tăvălesc în mocirla păcatului pentru a ne învăța să știm să facem deosebire între persoane și să căutăm oameni cu viață curată, când trebuie să descoperim ceva din cuvintele dumnezeiești, ca să nu-i vătămăm și pe aceia și pe noi. Unii ca aceștia nu numai că nu câștigă nimic din cele spuse, dar târăsc adeseori odată cu ei în prăpastia pierzării și pe cei care le-au pus înainte, fără cercetare, aceste bune mărgăritare”. (*Omilia la Facere*, omilia XVI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 179)

„Pretutindeni este nevoie de o cugetare dreaptă, dar mai cu samă când grăim sau auzim grăindu-se de Dumnezeu, căci nici limba nu poate grăi ceva, și nici urechea nu poate auzi, sau mai bine zis nici una nici alta nu sunt în stare de a grăi, sau a asculta cu toată demnitatea măreția lui Dumnezeu. Și ce spun eu de limbă și ureche? Când nici chiar mintea, care e mult superioară acestora, nu poate cuprinde exact, nu poate exprima exact ceea ce voim a grăi de Dumnezeu. Că dacă pacea lui Dumnezeu covârșește toată mintea, și cele pregătite celor ce-L iubesc pe Dânsul, la inima omului nu s-au suit, apoi cu atât mai mult însuși El, Dumnezeul păcii și Ziditorul tuturor, covârșește mai mult măsura cugetării noastre. Deci, trebuie de a primi totul cu credință și evlavie, iar când rațiunea se obosește și nu poate reprezenta cu exactitate cele vorbite, atunci mai ales să slăvim pe Dumnezeu, că avem un astfel de Dumnezeu, care covârșește și mintea, și cugetarea noastră.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, pp. 57-58)

„De multe ori pricepem ceva, dar nu putem exprima.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, p. 62)

„Bogăție, vistierie și izvoare de viață veșnică ne sunt nouă faptele Mântuitorului. Doresc să le spun, mă grăbesc să le predic, dar nu pot să le grăiesc după vrednicie. Sunt stăpânit de dor, dar îmi mărturisesc neputința. De aceea alerg ca să-mi găsesc scăpare la cuvintele profetului, ca la un port neînvolverat: *Cine va grăi puterile lui Dumnezeu, cine va face auzite toate laudele Lui?* (Ps., 105, 2). Dacă acest mare profet, căruia Dumnezeu i-a făcut cunoscute tainele și ascunzișurile înțelepciunii Lui, cel ce a fost învrednicit să fie numit Tatăl lui Hristos, fericitul David, mare între profeți, slăvitul între împărați, prietenul lui Dumnezeu, a cărui inimă era prețuită de Dumnezeu, că Însuși Dumnezeu a spus: *Am găsit pe David, fiul lui Iesei, bărbat după inima Mea* (Fapte 13, 22; I Regi 16, 22); dacă limbile profeților și ale apostolilor care au revărsat atâtea izvoare, prin care s-a umplut tot pământul de știința lui Dumnezeu, ca să-l acopere cum acoperă apa multă mările; dacă atât de mari râuri curgătoare, care au dat naștere la oceanul bunei credințe, își mărturisesc înfrângerea, ca să arate puterea Celui predicat, unde se va mai vedea picătura cuvântului meu cel foarte scurt, când îmi stă în față noian așa de mare de înțelepciune? Dar nu trebuie să-mi amorțească glasul pentru că văd cât de mare este teologia, ci să îndrăznesc să mă uit la gândul lui Dumnezeu. Că Dumnezeu nu răsplătește după vrednicia celor spuse, ci după dorința celor ce predică și după dragostea celor care ascultă. Și după cum părinții cei iubitori, când văd pe copii lor că gângăvesc și pocesc cuvintele, nu se uită la graiul lor cel nedesăvârșit, ci la dorința lor de a grăi și le e mai plăcută gângurirea copiilor decât vorbirea frumoasă a oratorilor și gândirea înaltă a filosofilor, tot așa și Dumnezeu nu se uită la limba mea, care gângăvește despre teologie, ci la dorința și la dragostea mea, că predic cu credință și-l proslăvesc cu dragoste. Limba omenească nu poate grăi limpede, ci, oricâte grăim despre Dumnezeu, le grăim gângăvind. Pentru ce? Pentru că și Pavel strigă: *Pentru că în parte cunoaștem și în parte proorocim* (I Cor., 13, 9).” (*Cuvânt la*

Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 170)

„... de fiecare dată când s-ar vorbi despre Tatăl, nu ar fi exclus nici Fiul, [tot astfel] când se vorbește despre Fiul, nu este lăsat deoparte Duhul.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 107)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (Treimea cea de o ființă și în trei Ipostasuri)

„Noi vom crede ceea ce zice Iisus Hristos: *Tatăl este în Mine și Eu în Tatăl* (38). Căci, zice El, Eu nu sunt nimic alt lucru, decât ceea ce este Tatăl Meu, totuși rămânând Fiul; și Tatăl nu este nimic alt lucru, decât ceea ce este Fiul, totuși rămânând Tată și El știe ceea ce este Fiul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXI, 3, p. 309)

„În lupta pe care o ai de dus cu acești eretici trebuie să știi să te ferești și de nelegiuitul amestec făcut de Sabelie între persoanele Dumnezeirii, dar să fugi și de nebuneasca deosebire făcută de Arie în ființa Dumnezeirii; să mărturisești că una este Dumnezeirea Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, dar să adaugi totodată că această unică Dumnezeire are trei ipostase. Așa vom putea respinge atacurile celor două erezii.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a patra, cap. 4, în vol. *Despre preoție*, p. 111)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (expunere de credință în Sfânta Treime)

„Acei care s-au înscris în această oaste duhovnicească (prin Botez – n.n.) să creadă în Dumnezeul tuturor, Tată al Domnului nostru Iisus Hristos, cauza a toate, negrăit și de necuprins cu mintea, Care nu poate fi tâlcuit nici cu cuvântul, nici cu mintea, și a alcătuit¹⁹⁶ toate cu iubire de oameni și bunătate.

Și în Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul Lui Cel Unul-Născut, Care întru toate este asemănător și egal cu Tatăl și având neschimbată asemănare cu El, de o ființă cu Tatăl și cunoscut propriu-I ipostas, Care se naște din El în chip negrăit și este înaintea timpului [*ἄνωτερον χρόνων*], Făcătorul tuturor veacurilor [*ἀπαντων αἰώνων*], Care în vremurile [*ὑστεροις καιροῖς*] din urmă, pentru mântuirea noastră, a luat chip de rob și S-a făcut om și a trăit împreună cu firea omenească¹⁹⁷ și a fost răstignit și a treia zi a înviat.

Căci voi trebuie să aveți fixate în minte cu maximă acuratețe acestea, ca să nu fiți pradă ușoară înșelăciunilor diavolești, ci, dacă adepții lui Arie vor să vă pună piedici, să știți cu exactitate că trebuie să vă protejați auzul de vorbele lor și să le răspundeți cu îndrăzneală, arătându-le că Fiul este asemenea¹⁹⁸ după ființă cu Tatăl. Căci El însuși este Cel Care a zis:

¹⁹⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Verbul grec este *συνιστημι* și conține deopotrivă ideea instituirii (creației) și a menținerii în interdependență, într-o strânsă unire. (n.s. 28, p. 31)

¹⁹⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Sintagma grecească poate avea două sensuri:

a) a parcurs toate etapele creșterii firești omului

b) a conviețuit împreună cu oamenii.

Întruparea le presupune pe amândouă. (n.s. 29, p. 31)

¹⁹⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: *ὁμοιον κατα την ουσιαν οντα τω Πατρι*. Deși o conștiință dogmatică rigidă (nu riguroasă! cum e cea despre care se vorbește în paragraful 25) ar putea fi scandalizată de o astfel de formulare semi-ariană (prezentă și în paragraful 21), totuși Sfântul Ioan nu este deloc semi-arian, căci imediat, mai jos, spune: *una este ființa Tatălui și Fiului și Sfântului Duh*. Acest fapt ne arată că Părinții – fiind oameni duhovnicești – nu se legau de formule, ci de modul în care erau înțelese. Asupra exactității înțelegerii nu se permitea însă nici un compromis (după cum se va vedea în paragraful 24). Iar posibilitatea de a interpreta eronat o afirmație scripturistică, dogmatică etc. se diminuează pe măsură ce creștem în adevărata viață duhovnicească a lui Hristos, ale cărei semne sunt smerenia și dragostea duhovnicească. (n.s. 30, pp. 31-32)

după cum Tatăl scoală morții si-i face vii, tot așa și Fiul îi face vii pe cei care vrea (In., 5, 21); și prin toate arată că are o putere egală cu Tatăl. Dacă din alt flanc Sabelie vrea să strice dogmele cele sănătoase, confundând ipostasurile, închide-ți auzul și față de acela, iubite, învățându-l că una este ființa Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, trei însă ipostasurile.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 31-32)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (Ființa și energiile divine)

„Cum că este Dumnezeu, aceasta o știm, dar care este esența Lui nu o știm defel.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia V, p. 59)

„Ce înseamnă energia Lui? Căci ființa Lui are energie.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, p. 62)

„Nici că e cu puțință de a găsi un nume propriu al acelei ființe. Și ce este de mirare că nu putem găsi un nume propriu ființei lui Dumnezeu, când nici chiar pentru înger nu putem găsi care să exprime esența sau ființa lui?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia II, p. 62)

„Ființa era neprihănită, nepieritoare, firea nestricăcioasă, neînțeleasă, nevăzută, necuprinsă, totdeauna fiind și aceeași fiind, mai presus de îngeri, mai înaltă decât puterile cele de sus, biruind gândul, depășind cugetul, fără puțință de a fi văzută, ci doar crezută.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 39)

„... și eu știu multe, însă nu cunosc modul lor de a fi. Știu că Dumnezeu este peste tot și că este în întregime peste tot, dar nu știu cum; că este fără de început și nevăzut, dar nu știu cum. Căci rațiunea refuză să priceapă cum se poate ca ceva să fie o substanță (*ousia*) fără să aibă ființă nici de la sine, nici de la altul. Știu că l-a născut pe Fiul, dar nu cunosc cum. Știu că Duhul este de la El, dar cum este de la El nu cunosc. Mănânc, dar nu cunosc cum se împarte hrana spre a deveni umoare, sânge, limfă, ori bilă. Câtă vreme nu cunoaștem [nici măcar] lucrul acesta, deși, de fiecare dată când mâncăm, avem zi de zi hrana înaintea ochilor, cum de îndrăznim să iscodim esența lui Dumnezeu?” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, p. 21)

„... vă îndemn să vă feriți de nebunia lor, căci, mărturisesc, este cu adevărat cea mai mare nebunie disputa legată de faptul de a ști ceea ce este Dumnezeu în esența sa. Și pentru a pricepe că aceasta este cea mai mare nebunie, vă voi face limpede acest lucru prin cuvintele celor inspirați de Dumnezeu. Cei inspirați nu numai că se arată lipsiți de cunoașterea referitoare la ceea ce este esența lui Dumnezeu, dar nu știu nici măcar cât de mare este înțelepciunea lui; aceasta, cu toate că nu esența provine din înțelepciune, ci înțelepciunea din esență. De vreme ce acești oameni inspirați de Dumnezeu nu pot înțelege în chip precis înțelepciunea lui Dumnezeu, cât să fie de mare nebunia celor care își închipuie că le poate sta la dispoziție spre folosință însăși esența lui, pe care o concep prin intermediul propriilor raționamente? Vom asculta, așadar, ce spune profetul în această privință: *Minunată este pentru mine știința ta*. (Ps. 138, 6). Dar să ducem mai departe cuvântul său: *Te voi binecuvânta, fiindcă mă minunez înaintea ta plin de teamă* (Ps. 138, 14).

Ce înseamnă *plin de teamă*? De multe lucruri numai ne minunăm, fără să fim cuprinși de teamă, așa cum ne minunăm de frumusețea coloanelor, a frescelor, ori de trupurile aflate în floarea tinereții. Iarăși, ne minunăm, de întinderea mării și de adâncimea sa nemărginită, dar ne cuprinde teama când ne îndreptăm privirea către adâncurile ei. În același chip, profetul și-a îndreptat privirea către întinderea nemărginită și atotcuprinzătoare a înțelepciunii lui Dumnezeu și, cutremurându-se, s-a minunat cuprins de mare teamă, pentru ca apoi, revenindu-și în

fire, să prindă a exclama cuvintele: *Te voi binecuvânta, fiindcă mă minunez înaintea ta plin de teamă: minunate sunt lucrările tale.* (Ps. 138, 14). (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea I, pp. 22-23*)

„Judecățile Lui sunt de necercetat, căile Lui de nepătruns, pacea depășește orice minte, darul este negrăit, cele pe care Dumnezeu le-a pregătit celor ce-L iubesc nu s-au suit la inima omului, înțelepciunea Lui este nemăsurată, toate acestea sunt, așadar, cu neputință de înțeles, iar El însuși să rămână singurul lucru care poate fi înțeles? Și cum ar fi cu putință să afirmi așa ceva fără să ajungi la culmea nebuniei?” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea I, pp. 26-27*)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (aproprierea)

„... tot ceea ce este al Tatălui este și al Fiului și tot ceea ce este al Fiului este și al Tatălui.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXXI, 1, p. 422*)

„Lucrurile care se par că sunt proprii Tatălui și-i aparțin Lui în mod unic, aparțin în mod egal și Fiului și Duhului Sfânt (Ioan 6, 44). Cum nimeni nu vine deci la Fiul dacă nu-l atrage Tatăl? Dar această putere se arată la fel și în Fiul, căci zice: *Eu sunt Calea, nimeni nu vine la Tatăl decât prin Mine* (Ioan 14, 6). Vedeți că este la fel și pentru Duhul Sfânt. Apostolul zice: *Nimeni nu poate mărturisi pe Iisus Domnul, decât numai în Duhul Sfânt.* Și iarăși, darul pe care l-a făcut Dumnezeu Bisericii Apostolilor Săi, Scriptura îl atribuie pe atât Tatălui, pe atât Fiului, pe atât și Duhului Sfânt...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXXVI, 3, p. 461*)

„Tatăl a voit și Fiul a lucrat, a activat. Dar nici Fiul n-a fost lipsit de voință, fiindcă Tatăl a voit, și nici Tatăl nu a fost lipsit de activitate, fiindcă Fiul a activat, a lucrat, ci toate sunt comune Tatălui și Fiului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia I, p. 13*)

„Nu cumva să-ți închipui că totul este al Tatălui (...) de aceea atribuie (Apostolul Pavel – n.n.) totul Fiului, precum, iarăși atribuie totul Tatălui.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, omilia II, p. 25*)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (una și aceeași este voința Tatălui și a Fiului)

„Una și aceeași este voința Tatălui și a Fiului, apoi ceea ce a voit Fiul, aceasta și Tatăl a voit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni, p. 13*)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea Fiului cu Tatăl)

„Dar Fiul nu este nici mai mic decât Tatăl, nici inferior Lui în esență, în substanță.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia V, 3, p. 30*)

„*Tatăl Meu lucrează și Eu lucrez?* Era același lucru cu a se face egal cu Dumnezeu. Iisus Hristos nu arată nici o diferență între aceste cuvinte. El n-a zis: El lucrează, și Eu Îl slujesc, Îl ajut; ci: precum lucrează El, la fel lucrez și Eu Însumi; și El face să se vadă o egalitate destul de mare.

Căci dacă, Iisus Hristos n-ar fi vrut să arate această egalitate, și dacă evreii o bănuiau zadarnic, El n-ar fi permis să se păstreze această idee falsă despre El, ci ar fi corectat-o. Și evanghelistul n-ar fi trecut cu tăcerea, ci ar fi arătat în mod public că evreii o bănuiau aceasta și că Iisus Hristos nu s-a făcut egal cu Tatăl Său; așa face El în altă parte, atunci când vede că ceva a fost spus într-un sens și este luat în altul; spre exemplu privitor la această frază: *Dărâmați acest templu și în trei zile Îl vi ridică* (Ioan 2, 9), care se referea la trupul său. Dar

evreii, neînțelegând ce a zis Iisus Hristos și crezând că El vorbea despre templul lor, ziceau: *În patruzeci și șase de ani s-a zidit acest templu, și tu îl vei ridica în trei zile?* (Ioan 2, 20). Cum deci Iisus Hristos a zis un lucru, și evreii se gândeau la altul, că ceea ce a zis despre trupul Său, ei au înțeles-o despre templul lor, evanghelistul face să se vadă, și pentru a corecta această greșeală a adaugă: *Iar El vorbea despre templul trupului Său* (Mt., 2, 21). La fel, dacă în acest loc Iisus Hristos nu s-ar fi făcut egal cu Tatăl Său, sigur că evanghelistul ar fi îndreptat gândirea evreilor care o credeau, și el ar fi zis: Evreii se gândeau că Iisus Hristos se făcea egal cu Dumnezeu, dar El nu vorbește de această egalitate. Și nu numai evanghelistul nostru face așa în locul pe care l-am arătat, ci un altul face tot la fel. Iisus Hristos zicându-le ucenicilor Săi: *Feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor*, și ucenicii zicând între ei: *N-am luat pâine* (Mt., 16, 6); cum Mântuitorul vroia să zică un lucru, numind aluatul învățătura lor, și ucenicii înțeleg altul, gândindu-se că Iisus vorbea despre pâini, El corectează acest gând; și chiar aici nu este evanghelistul, ci Iisus Hristos Însuși care corectează, zicând: *Cum nu înțelegeți că nu despre pâini v-am vorbit?* (Mt., 16, 11). Dar despre pasajul asupra căruia este vorba nu se vede nici o corectare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 3, p. 183)

„Și de teamă că auzind aceste cuvinte, care arată că Tatăl este începutul Fiului, voi să nu vă gândiți că este o inegalitate de substanță între unul și celălalt, și o mai mică demnitate în aceasta, El vine Însuși să vă judece, pentru a arăta egalitatea Sa. Căci cel ce are puterea să pedepsească și să răsplătească pe cei ce vrea, poate să facă același lucru ca Tatăl. În sfârșit, dacă El n-avea o putere egală, dacă El n-ar fi primit această cinste decât după aceea, după ce a fost născut, care ar fi fost originea acestei ridicări? Prin ce treaptă ar fi venit El apoi la o așa de înaltă demnitate?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIX, 1, p. 187)

„El a zis: *Tatăl Meu și Eu lucrez*; și prin aceia arată că El este egal Tatălui Său și că trebuie să fie cinstit în mod egal” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIX, 1, p. 187)

„Dacă El ar fi vorbit totdeauna într-un fel demn de vrednicia Sa, evreii n-ar fi primit cuvântul Lui, pentru că chiar adesea, pentru câteva cuvinte vrednice de măreția Sa, ei Îl persecutau și aruncau cu pietre în El. Căci dacă, în văzul lor, El ar fi zis întotdeauna lucruri de jos și smerite, cei mai mulți apoi, s-ar fi scandalizat, și aceea ar fi fost dăunător mântuirii lor; deci pentru acest motiv amestecă Mântuitorul în învățătura Sa măreția și simplitatea; simplu cum am spus-o, pentru a le impune tăcere evreilor; mărețul, pentru a descoperi demnitatea persoanei Sale și a scoate din ideea de jos pe care-o aveau despre El, pe cei care aveau minte și simț, făcând să se cunoască destul că lucrurile omenești și îngroșate pe care le spunea El, nu-I plăceau deloc, căci a fi trimis arată o trecere dintr-un loc în altul. Și DUMNEZEU ESTE PRETUTINDENEA.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIX, 2, p. 189)

„În cuvintele următoare, El arată că este egal cu Dumnezeu. Aceste cuvinte: *Că precum Tatăl scoală morții și le dă viață, tot așa și Fiul pe care voiește îi înviază* (Ioan 5, 21) și: *Ca toți să cinstească pe Fiul precum cinstesc pe Tatăl* (Ibid., 23) și: *Căci cele ce le face Tatăl, acelea le face și Fiul întocmai* (Ibid., 19). Toate lucrurile acestea, zic eu, stabilesc și confirmă egalitatea Sa.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLIX, 2, p. 240)

„*Mie Mi se cade să fac, până este ziuă, lucrurile Celui Care M-a trimis pe Mine; căci vine noaptea când nimeni nu poate să lucreze* (4); adică, trebuie ca să Mă fac cunoscut Eu Însumi, și ca să fac tot ceea ce este capabil să dovedească cum că Eu fac aceleași lucruri ca și Tatăl Meu, nu asemănătoare, ci aceleași; ceea ce arată o și mai mare egalitate, și nu se poate spune decât de aceia care n-au între ei nici cea mai mică inegalitate. Cine va îndrăzni deci să combată acum această egalitate a Fiului, văzând că El este capabil de aceleași lucruri ca și Tatăl, Care are puterea să le facă?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVI, 2, p. 277)

„Dacă Iisus Hristos era mai mic decât Tatăl Său, de o altă substanță, nu ar fi făcut El orice lucru, pentru ca să nu-L creadă egal și de aceeași substanță; dar vedem acum că face tocmai contrarul, pentru că zice: *Dacă Eu nu fac lucrurile Tatălui Meu, să nu credeți în Mine* (Ioan 10, 37). Și iarăși, atunci când zice: *Tatăl Meu este în Mine și Eu în Tatăl Meu* (Ibid. 38), El ne arată că este egal cu Tatăl. Ori, ar fi trebuit ca Iisus Hristos să combată cu putere și să distrugă această părere de egalitate, dacă era mai mic decât Tatăl, și să nu zică: *Eu sunt în Tatăl Meu, și Tatăl Meu este în Mine* și: *Noi suntem una; Cel ce Mă vede pe Mine, vede pe Tatăl Meu* (Ioan 14, 9). Căci atunci când vorbea despre puterea care era în El zicea: *Căci precum Tatăl înviază morții și le dă viață, tot așa și Fiul îi dă viață cui voiește* (Id. 5, 21), ceea ce n-ar fi putut face, dacă El ar fi fost de altă substanță.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIV, 1, p. 328)

„... a bănuî pe Fiul de slab și mai prejos este dovadă de cea mai de pe urmă nelegiuire.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 427)

„Căci cum ar putea fi împreună-șezător pe scaun (σύνθρονος)? Cum ar putea învia pe care ar voi, după cum învie și Tatăl? Cum cele ale Tatălui sunt toate ale sale, și ale sale sunt ale Tatălui? Toate acestea deci ne arată că Fiul are puterea deopotrivă cu Tatăl.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 427)

„Și gurile ereticilor le astupă când zice: *Prin Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl. Dacă Pavel ar fi menționat numai de Tatăl*. Dacă Pavel ar fi menționat numai de Tatăl prin acea particulă *prin*, poate că ei ar fi născocit sofisme, zicând că acel *prin*, se potrivește Tatălui, la care se raportează acțiunea Fiului; dar acum el menționând de Fiul și de Tatăl la un loc, și întrebuintând cuvântul în comun, o astfel de supoziție nu-și mai are locul de a fi. Acum el face aceasta nu ca și cum ar atribui tatălui toate acțiunile Fiului, ci arată că acest cuvânt nu introduce nici o deosebire esențială. Ce vor zice acei ce-și închipuie oarecare împuținare, când la Botez se pronunță acele cuvinte: *În numele tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, se botează* etc.? Căci dacă prin faptul că Fiul se pune după Tatăl ar presupune inferioritatea Fiului, iată aici Apostolul începe cu Fiul și apoi vine la Tatăl? Ce am putea zice deci? Dar să nu pronunțăm nimic defăimător.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 8)

„Căci mulți dintre oameni obișnuiesc a da o atenție nu cuvintelor care prezintă măreția lui Dumnezeu, ci acelor care arată binefacerea Lui către oameni. Pentru aceea deci, trecând acelea cu vederea, vorbește despre binefacerea făcută nouă. Dar ereticii dau asalt nefolositor când zic: *iată că Tatăl înviază din morți pe Fiul*. După ce dâșșii au fost îmbolnăviți o dată, cu voia lor asurzesc, când e vorba de cele mai înalte dintre dogme; iar când e vorba de cele înjosite, care sunt zise în Scriptură astfel, fie cu privire la corp, fie pentru respectul către Tatăl, fie pentru altă oarecare economie, ei acestea le preferă: pe care examinându-le prin ele înseși, vom vedea că tocmai pe dâșșii îi vatămă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, pp. 9-10)

„Este oare Fiul mai mic în slavă decât Tatăl? Dar acesta nu ar zice-o nimeni, și nici chiar un nebun.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 24)

„... este mărturisită chiar și egalitatea Lui cu Tatăl, după cum spune și Ioan că întru nimic nu este mai mic decât Tatăl. *N-a socotit a fi știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu*, zice. Care poate fi sensul acestor cuvinte? Păi cu toate acestea cuvintele arată tocmai contrariul, spui tu, pentru că dacă era Dumnezeu, cum mai putea fi vorba de *știrbire*? A spus că în chipul lui Dumnezeu fiind, nu a știrbit demnitatea de a fi egal cu Dumnezeu (...)” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 109)

„Dumnezeu, Unul Născut, Care este chipul lui Dumnezeu, Care cu nimic nu este inferior Tatălui, Care este egal cu El.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, p. 128)

„S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce (Flp., 2, 8). Iată deci S-a făcut ascultător prin voința Sa și nu era egal cu Cel Căruia I S-a supus, zic necredincioșii. O, nerecunoscătorilor și ușuraticilor la minte, acest lucru nu-L micșorează, fiindcă și noi ascultăm uneori de prieteni, fără ca această ascultare să ne micșoreze. A ascultat după cum ascultă Fiul de Tată, dar nu a căzut în vreo slujbă de rob, și chiar în aceasta a păstrat minunea demnității Lui înaintea Tatălui cu multă cinste. A cinstit pe Tatăl nu pentru ca tu să-L necinstești pe El, ci pentru ca să-L slăvești și mai mult și ca să afli aici că era Fiu adevărat, fiindcă El, mai mult decât toți, a cinstit pe Tatăl. Nimeni n-a cinstit atât de mult pe Dumnezeu. Pe cât de mare înălțime avea, pe atât de mare umilință a suferit. Așa cum este mai mare decât toți și nimeni nu este egal cu El, tot așa, și prin cinstea pe care I-a adus-o Tatălui i-a covârșit pe toți, nu silit și fără voia Sa, ci din buna Lui voință.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, pp. 135-136)

„Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu Tatăl (Flp., 2, 11), adică toți să zică așa, fiindcă aceasta este slava Tatălui. Ai văzut deci cum, oriunde este slăvit Tatăl este slăvit și Fiul? Tot astfel și când este necinstit Fiul este necinstit și Tatăl. Dacă aceasta se întâmplă chiar și printre oameni, unde deosebirea dintre tată și fiu este mare, cu atât mai mult se va întâmpla când va fi vorba de Dumnezeu, unde nu e nici o deosebire: asupra Lui se va răsfrânge și cinstea și necinstea. Slava Tatălui este ca lumea să se supună Fiului. Așadar și când spunem că Fiul este perfect, fără de nici o lipsă și că nu este inferior Tatălui, aceasta este slava lui Dumnezeu, că a născut un astfel de fiu. Aceasta este și cea mai de seamă dovadă a puterii, a bunătății și înțelepciunii Lui, că a născut un Fiu cu nimic inferior Lui, nici cu înțelepciunea, nici cu bunătatea. Când spun că este la fel de înțelept ca și Tatăl și că nu-I este cu nimic inferior, e o dovadă a marii înțelepciuni a Tatălui; când spun că este la fel de puternic ca și Tatăl, e o dovadă a puterii Tatălui; când spun că este la fel de bun ca și Tatăl, aceasta e o dovadă a bunătății Lui celei mari, că a dat naștere la un astfel de Fiu, cu nimic mai prejos decât El și nici având vreo lipsă. Când spun că nimic nu e inferior după natură, ci egal, și nici nu e de vreo altă natură, și în aceasta eu slăvesc pe Dumnezeu Tatăl și bunătatea Lui, și puterea și înțelepciunea Lui, că ne-a arătat nouă un alt El Însuși, la fel întru totul, numai faptul de a fi Tată. Astfel că orice lucruri mari și minunate aș spune despre Fiul, toate se vor raporta la Tatăl. Fiindcă dacă acest fapt mic și nebăgat în seamă – pentru că a-L cinsti și a I se închina întreaga lume e un fapt cu adevărat mic față de slava lui Dumnezeu – dacă, zic, și acest fapt mic se săvârșește spre slava lui Dumnezeu, atunci cu atât mai mult celelalte multe?” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, pp. 139-140)

„Și să așteptăm, zice, fericita nădejde și arătarea slavei marelui Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Unde sunt acum cei ce zic că Fiul este inferior Tatălui? Marelui Dumnezeu și Mântuitorului. Marelui Dumnezeu, zice. Când el Îi zice mare lui Dumnezeu, nu o spune ca mare în raport cu ceva, ci absolut mare, după care nu ar fi mare, fiind pus în raport cu ceva, căci atunci prin comparație ar fi mare, iar nu prin natura sa, pe când acum El este mare fără vreo asemănare.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, pp. 174-175)

„Care sunt dar pricinile că și El, și Apostolii au spus despre El multe lucruri smerite?

Cea dintâi pricină și cea mai mare este că S-a îmbrăcat cu trup și că a voit să-i încredințeze pe toți, și pe cei de atunci și pe cei de mai târziu, că nu este o umbră, nici nu este o închipuire trupul Lui văzut, ci adevăr. Dacă atâtea lucruri smerite și omenești au fost spuse despre El, și de către Apostoli și de către El însuși, și totuși diavolul a fost în stare să înduplece pe niște oameni ticăloși și de nimic să tăgăduiască întruparea Cuvântului, să îndrăznească să spună că n-a luat trup și să facă să dispară tot temeiul iubirii de oameni a lui Dumnezeu, în ce prăpastie n-ar fi căzut de nu s-ar fi spus acestea?

Nu auzi încă și acum că Marcian, Manes, Valentin și mulți alții tăgăduiesc întruparea? Pentru aceasta s-au grăit despre Domnul multe lucruri omenești și smerite, mai prejos de ființa cea nespusă a dumnezeirii Sale, ca să ne încredințeze de adevărul întrupării. Și multă silință și-a dat diavolul ca să facă să dispară această credință dintre oameni! Știa doar că, dacă face să dispară credința în întruparea Domnului, se va prăbuși cea mai mare parte a credinței noastre.

În afară de pricina aceasta mai este și o alta: slăbiciunea și neputința ascultătorilor, care Îl vedeau atunci pentru întâia oară și Îl auzeau atunci pentru întâia oară, de a primi dogme mai înalte”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 110)

„Te întreb: Cum ar fi trebuit să grăiască Domnul cu niște oameni care nu înțelegeau și nu sufereau gândurile cele înalte? Deci nu este deloc de mirare că nu a spus despre El lucruri mari și înalte unor oameni care se târau pe jos și care erau așa slabi la minte”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 112-113)

„Pentru aceasta, adeseori a grăit multe ca un om, totuși nu ca un om, ci cu cuviință dumnezeiască, (cuvinte) vrednice de înălțimea Lui, pentru a face pogorământ slăbiciunii ascultătorilor și pentru a purta de grijă de curăția învățăturilor. Dar ca să nu vătăm pe oameni de mai târziu pogorământul făcut continuu părerii despre vrednicia Lui, n-a trecut cu vederea de a vorbi și despre cele mari și înalte ale Lui. Deși știa mai dinainte că nu-L vor asculta, ba, dimpotrivă, Îl vor ocări și vor sări, totuși a vorbit și despre acestea, grăind cele amintite mai sus și arătând și pricina pentru care a amestecat între ele și cuvintele smerite”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 113)

„Așadar, când Îl vezi grăind cele smerite nu socoti că pogorământul acesta este o urmare a smereniei ființei Lui, ci o urmare a slăbiciunii minții ascultătorilor”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 114)

„Domnul a grăit și a făcut multe lucruri smerite nu numai din pricina îmbrăcămînții trupului, nici numai din pricina slăbiciunii ascultătorilor, ci și din pricină că a voit să-I învețe pe ascultătorii Lui smerenia”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 114)

„Și nu numai acestea sunt pricinile pentru care Domnul a grăit lucruri smerite despre Sine, ci și aceea ca nimeni să nu creadă că El este ipostasul¹⁹⁹, ipostastul cel dintâi și nenăscut, și nimeni să nu-L socotească mai mare decât Tatăl”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 115)

„Egalitatea cu Tatăl nu I-a fost adusă din afară, nici nu I-a fost dată prin răpire, nici nu-I este străină și necuvenită Lui, ci (este) firească și adevărată. De aceea a luat chip de rob, pentru că știa bine și era convins că acest lucru nu-L va putea vătăma cu nimic. Așadar, nu L-a vătămat, ci și în chip de rob a continuat să aibă aceeași slavă. Vezi că și luarea trupului nostru este o dovadă că Fiul este egal cu Cel ce L-a născut, că egalitatea aceasta nu-i adusă din afară, nici adăugată, nici îndepărtată, ci statornică și trainică, așa cum este egalitatea dintre fiu și tată?” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. X, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 165-166)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea Persoanelor Sfintei Treimi)

„Când îl vei vedea că el (Apostolul Pavel – n. n.) pomenește numai de Tatăl și de Fiul, sau numai de Tatăl singur, tu să nu împruținezi nici pe Fiul și nici pe Duhul Sfânt.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXX, p. 524)

¹⁹⁹ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Am acceptat lectura din Savillius, *ipostas*, nu pe cea a lui Montfaucon, de ființă. (n. s. 33, p. 115).

„Că dacă noi admirăm pe Fiul că a fost ascultător Tatălui până la moarte, iar moartea de cruce, apoi trebuie a admira și pe Tatăl că a născut un astfel de Fiu, nu supus ca un rob, ci ca slobod supunându-se și fiind împreună chibzuitor cu Tatăl, adică sfetnic – fiindcă sfetnicul nu este rob. Și când auzi zicându-se sfetnic, iarăși să nu-ți închipui că Tatăl este lipsit de ceva, ci să te gândești numai la *omotimia*, adică la egalitatea în vrednicie a Fiului către Născătorul său.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 269)

„*Slujba ta, zice, fă-o deplin* (2 Tim. 4, 5) și *slujba mea o slăvesc* (Rom. 11, 13). Și lui Timotei scriindu-i, zicea: *Pentru care pricină aducu-ți aminte să aprinzi harul lui Dumnezeu, carele este întru tine* (2 Tim. 1, 6). (...) Ai văzut că nu arată nici o deosebire între harurile Tatălui, și ale Fiului, și ale Sfântului Duh? Prin aceasta însă el nu contopește ipostasurile Sfintei Treimi – să nu fie! – ci numai cât învederează egalitatea acestor ipostasuri. *Ceea ce Duhul hărăzește, zice, aceasta și Tatăl lucrează, aceasta și Fiul poruncește*. Deși, dacă acesta ar fi mai mic decât Tatăl, nu ar fi scris așa.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, pp. 304-305)

„Mai sus arată ca împărțitor al harurilor și pe Duhul, și pe Fiul, și pe Tatăl, iar aici (1 Cor. 12, 11) s-a mulțămît să spună numai de Duhul, pentru ca să afli și de aici că în Treimi este una și aceeași vrednicie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, p. 305)

„Că dacă Duhul este mai prejos decât Tatăl și de o altă ființă, apoi atunci mângâierea cu nimic nu a folosit și nici cuvintele *același Duh* (1 Cor. 12, 11) nu-și aveau rost aici. Cel ce primește dar de la împăratul, de aici are o mare mângâiere, că adică darul i s-a dat chiar de împărat, iar cel ce primește dar din partea slugii, atunci mai ales se întristează când i se dă acest dar. Așa că și de aici se vedește că Duhul Sfânt este deopotrivă cu Tatăl și că în împărțirea harurilor el are rol împărătesc, iar nu de slugă. Deci precum i-a mângâiat, zicând: *Osebiri slujbelor sunt, iar același Domn, și osebiri lucrărilor, iar același Dumnezeu este*, tot așa și mai sus, zicând: *osebiri darurilor sunt, dar același Duh* și după aceasta iarăși zicând: *Toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind deosebi fiecăruia precum voiește*.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, p. 307)

„*Întuneric era deasupra adâncului. Și a zis Dumnezeu: să se facă lumină, și s-a făcut lumină* (Fac. 1, 2-3). Dar atunci a zis: *Să se facă*, și s-a făcut; acum însă nu a zis, ci Însuși El S-a făcut nouă lumină. Nu a mai spus apostolul că și acum a zis să se facă lumină, ci că chiar El a strălucit. Pentru aceea strălucind lumina aceea, noi nu vedem numai lucruri simțite, ci pe însuși Dumnezeu prin Hristos. Ai văzut egalitate desăvârșită în Treime? Căci fiind vorba de Duhul, apostolul zice: *Iară noi toți, cu fața descoperită, slava Domnului ca prin oglindă privind, spre același chip ne preschimbăm din slavă în slavă ca de la Duhul Domnului*, iară pentru Fiul: *ca să nu lumineze lor lumina Evangheliei slavei lui Hristos, Care este chipul lui Dumnezeu Cel nefăcut*, pe când pentru Tatăl zice: *Cel ce a zis să lumineze dintru întuneric lumina, Acela a strălucit întru inimile noastre, spre luminarea cunoștinței slavei lui Dumnezeu în fața lui Iisus Hristos*.

Că precum când a zis: *Evangheliei slavei lui Hristos*, a adăugat îndată: *Care este chipul lui Dumnezeu*, arătând prin aceasta că dâșii s-au lipsit și de slava Lui - tot așa și când a spus: *cunoștinței slavei lui Dumnezeu* - a adăugat îndată: *în fața lui Iisus Hristos*, arătând că printr-Însul cunoaștem pe Tatăl, precum și că prin Duhul ne apropiem de Dânsul.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VIII, p. 90)

„Autoritatea Fiului și a Sfântului Duh este una și aceeași.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 7)

„Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez (Ioan 5, 17). Ai văzut putere? Dacă ar fi mai jos și mai mic decât Tatăl, cuvintele acestea nu l-ar fi apărare, ci osândă mai mare, învinuire mai cumplită. Când face cineva o faptă pe care numai unuia mai mare îi este îngăduit să o facă, iar apoi, când este luat la rost și învinuit, el se apără spunând: *Pentru că a făcut-o cel mai mare, de aceea am făcut-o și eu*, prin acest fel de apărare nu numai că nu se dezvinovățește, ci-și atrage și mai mare mustrare și mai mare învinuire. Căci e semn de îngâmfare să te apuci de lucruri mai mari decât meriți.

Așadar, dacă Hristos ar fi fost mai jos decât Tatăl, apărarea Lui n-ar fi fost apărare, ci mai mare osândă. Dar pentru că este egal cu Tatăl, de aceasta nu este osândă. Și dacă vrei, să lămuresc spusele mele cu o pildă. Numai împăratului îi este îngăduit să poarte porfiră și coroană pe cap, în rest, nimănui. Dacă s-ar arăta un om din mulțime îmbrăcat așa, și, dus înaintea judecății, ar spune: *M-am îmbrăcat așa pentru că și împăratul se îmbracă astfel*, nu numai că n-ar fi găsit fără de vreo vină, ci dimpotrivă, ar fi osândit și pedepsit și mai mult tocmai din pricina acestui fel de apărare.

O altă pildă. Slobozirea de osândă și de pedeapsă a răufăcătorilor, a ucigașilor, a hoților, a spărgătorilor de morminte și a acelor ce îndrăznesc altele ca acestea țin numai de bunătatea împărătească. Dacă un judecător l-ar slobodi pe un osândit fără poruncă împărătească și s-ar apăra și el când este învinuit, tot așa: *Pentru că împăratul slobozește, slobozesc și eu*, nu numai că n-ar scăpa de vină prin această apărare, ci dimpotrivă, ar aprinde împotriva lui și mai mult mânia. Și pe bună dreptate. Nici la beție nu au dreptul slujbașii mai mici să facă fapte pe care numai cei mari au puterea să le facă, și să se apere că au făcut asta din pricina beției, pentru că și apărarea aceasta este o ocară mai mare adusă celor ce le-au dat slujba. Din pricina asta, cine este mai mic să nu se apere niciodată așa! Dar dacă este împărat, și de aceeași vrednicie, poate face asta în toată voia. După cum una e dregătoria cea mai înaltă, e drept ca una să fie și stăpânirea. Prin urmare, dacă se arată cineva apărându-se astfel, neapărat trebuie să fie de aceeași vrednicie cu acela a cărui stăpânire a citat-o pentru sineși.

Deci, pentru că și Hristos S-a apărat așa în fața iudeilor, ne-a dovedit, neîndoielnic, că este de aceeași vrednicie cu Tatăl”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 191-192)

„Încă și aceasta trebuie să se fixeze în mintea voastră, că Duhul Sfânt este de aceeași vrednicie cu Tatăl și cu Fiul, după cum chiar Hristos a zis ucenicilor: *Mergând, învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt* (Mt., 29, 19)” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 32)

„Domnului nostru Iisus Hristos, împreună cu Care Tatălui și Duhului Sfânt slavă, putere și cinste.” (*Urările de bun venit ale aceluiași și lauda celor care au venit din împrejurimile Antiohiei*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 130)

„În Dumnezeu Persoanele sunt distincte însă fără ca această distincție să implice vreo inferioritate (...) când se zice Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, unul este darul, una este și puterea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 6-7)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (dumnezeirea Persoanelor Sfintei Treimi)

„Și a sfătuit Domnul Dumnezeu pe Adam (Fac., 2, 16).

Iată că și aici Scriptura folosește aceleași cuvinte ca mai sus: *Domnul Dumnezeu*, pentru ca prin repetarea acestor cuvinte să primim o învățătură precisă și să nu suferim pe cei care îndrăznesc să împartă aceste două nume: unul să-l dea Tatălui, iar pe celălalt Fiului. Pentru că ființa amândurora este una, de aceea și dumnezeiasca Scriptură dă, fără deosebire, același nume când Tatălui, când Fiului”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, III, în col. PSB, vol. 21, p. 159)

„Ai văzut cum descoperă Tatăl pe Fiul? Ai cum văzut cum descoperă Fiul pe Tatăl? Că *Nimeni nu cunoaște pe Tatăl decât Fiul și căruia va voi Fiul să-i descopere* (Matei 11, 27). Deci nu poți cunoaște de la altul pe Fiul decât de la Tatăl, nici nu poți cunoaște de la altul pe Tatăl decât de la Fiul. Și din aceasta se vede deci că Fiul este de aceeași cinste și deoființă cu Tatăl”. (*Omilia la Matei*, omilia LIV, II, în col. PSB, vol. 23, p. 623)

„Tare mi-ar place să întreb pe cei care vor să micșoreze vrednicia Fiului: Care daruri sunt mai mari: cele pe care i le-a dat Tatăl lui Petru sau cele pe care i le-a dat Fiul? Tatăl i-a dăruit lui Petru descoperirea Fiului; Fiul însă i-a dăruit puterea de a semăna pretutindeni în lume descoperirea Tatălui și descoperirea Fiului; i-a încredințat lui, unui om muritor, stăpânire peste toate cele din ceruri, dându-i cheile Cel Ce a întins Biserica peste toată fața pământului și a spus că Biserica este mai puternică decât cerul: *Cerul și pământul vor trece*, a spus El, *dar cuvintele Mele nu vor trece* (Matei, 24, 35). Cum, dar, poate fi mai mic Fiul, Care a dat astfel de daruri, Care a săvârșit astfel de lucruri? Când spun asta nu împart faptele Tatălui și ale Fiului, că *Toate prin El s-au făcut și fără de El nimic nu s-a făcut* (Ioan, 1, 3), ci ca să fac să amuțească limba nerușinată a acelor care îndrăznesc unele ca acestea”. (*Omilia la Matei*, omilia LIV, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 624-625)

„*Acesta este Fiul Meu cel iubit*, a spus Tatăl. Iar - dacă este iubit, nu te teme! Nimeni nu părăsește pe cel pe care-l iubește. Așadar nu te tulbura. De L-ai iubi pe Hristos de mii de ori, nu-L iubești cum îl iubește Tatăl Său, *întru Care a binevoit*. Îl iubește nu numai pentru că L-a născut, ci și pentru că este în totul egal cu El și de același gând cu El. Deci dragostea este îndoită, dar, mai bine spus, chiar întreită: pentru că este Fiu, pentru că este iubit, pentru că în El a binevoit.

- Ce înțeles au cuvintele: *întru Care am binevoit*?

- Ca și cum ar spune: *întru Care Mă odihnesc; întru Care îmi găsesc plăcerea*. Pentru că este în totul egal cu Tatăl, pentru că este o voință și în El și în Tatăl, pentru că, rămânând Fiu, este una în totul cu Cel ce L-a născut”. (*Omilia la Matei*, omilia LIV, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 624-625)

„... Tatăl și Fiul sunt de aceeași ființă”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 792)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (deoființimea Persoanelor Sfinte Treimi)

„Hristos n-a spus că va veni cu o slavă asemănătoare slavei Tatălui, ca să nu presupui iarăși deosebire între Tatăl și Fiul, ci a arătat precis că va veni *întru slava Tatălui Său*, ca să credem că au una și aceeași ființă”. (*Omilia la Matei*, omilia LV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 638)

„Căci Fiul este strălucirea! Ori, strălucirea este cuprinsă și închisă în aceeași natură a cărei strălucire este ea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 2, p. 38)

„Întrebați-i dar pe contrazicători: Tatăl îl cunoaște pe Fiul? Dacă ei nu sunt nebuni, vor răspunde: da. Să mergem mai înainte, să-i punem această întrebare: Fiul îl cunoaște pe Tatăl printr-o exactă și o cunoaștere desăvârșită, și cunoaște El deplin ceea ce este El? El vă va dovedi încă. Înțelegeți dar că cunoașterea Fiului față de Tatăl este exactă, deplină și întreagă. Căci a zis El Însuși: *Precum Mă cunoaște pe Mine Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl*. Și altădată: *Nimeni nu L-a văzut pe Dumnezeu fără numai Cel ce este de la Dumnezeu*. Iată pentru ce, cum am spus-o, Evanghelistul amintește despre sân, făcându-ne să cunoaștem îndată, prin acest cuvânt singur, că este între Tatăl și Fiul o legătură strânsă, unitate de substanță, desăvârșită egalitate de cunoaștere și de putere. Tatăl nu ar avea în sânul Său pe unul care ar fi de altă substanță și Fiul n-ar îndrăzni să rămână în sânul Tatălui, dacă El n-ar fi decât un

slujitor și primul venit. Aceea nu-i aparține decât Fiului, Care trăiește în mod familiar cu Tatăl, și n-are nimic mai puțin decât El.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 2, p. 73)

„Că dacă capul femeii este bărbatul, apoi acest cap este deoființă (οὐμοούσιος) cu trupul și, prin urmare, și capul lui Hristos fiind Dumnezeu, se vedește că Fiul este deoființă (οὐμοούσιος) cu Tatăl.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 268)

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh, cu voi cu toți. Amin (2 Cor. 13, 13). Unde sunt acum cei ce spun că deoarece Sfântul Duh nu este trecut în începutul epistolei, nu este de aceeași ființă cu Tatăl? Iată că aici L-a pus împreună cu Tatăl și cu Fiul. Pe lângă acestea apoi se mai poate spune că și colosenilor scriindu-le și zicând: *Har vouă și pace de la Dumnezeu Tatăl nostru*, a tăcut pentru Fiul și nu a mai spus ca în toate celelalte epistole: *și de la Domnul Iisus Hristos*. Așadar, nici Fiul nu este de-o ființă cu Tatăl din această pricină? Aceasta însă ar fi cea mai de pe urmă nebunie. Că tocmai aceasta îl arată pe El a fi de aceeași ființă cu Tatăl, deoarece Pavel îi întrebuințează numele fără osebite. Și cum că ceea ce eu spun nu este cătuși de puțin numai o cugetare a mea, ascultă cum el pomenește de Fiul și de Duhul Sfânt, iară de Tatăl nu spune nimic. Corintenilor, de pildă, scriindu-le, zice: *Ci v-ați spălat, v-ați sfințit, v-ați îndreptățit întru numele Domnului Iisus, și întru Duhul Dumnezeului nostru* (1 Cor., 6, 11). Dar ce, spune-mi, oare aceștia nu s-au botezat și în numele Tatălui? Apoi atunci nici nu au fost spălați, nici nu au fost sfințiți. Dar dacă s-au botezat - după cum s-au și botezat - apoi atunci pentru ce apostolul nu a spus că *v-ați spălat în numele Tatălui*? Pentru că pentru el totuna este a pomeni acum de una, altădată de alta din ipostasele Treimii. Și acest obicei l-ai putea găsi în multe locuri în epistolele sale.

Căci romanilor scriindu-le, zice: *Vă rog pre voi, prin îndurările lui Dumnezeu* - deși îndurările sunt ale Fiului - și *vă rog pre voi prin dragostea Duhului* (cap. 12, 1-15, 30) - deși dragostea este a Tatălui. Pentru ce deci nu a pomenit pe Fiul, vorbind de îndurările Fiului, și nici de dragostea Tatălui, vorbind în locu-i de Duhul? Fiindcă erau acestea învederate și în totul mărturisite, și de aceea le-a tăcut. Tot aceste cuvinte se vor găsi puse invers. De pildă, aici zice: *Harul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh*, pe când aiurea spune de împărtășirea Fiului și dragostea Duhului. *Vă rog pe voi*, zice, *prin dragostea Duhului*, iar în Epistola întâi către Corinteni zice: *Credincios este Dumnezeu, prin care ați fost chemați la împărtășirea Fiului Său* (cap. 1, 9). Astfel că cele ale Sfintei Treimi sunt neîmpărțite; și împărtășirea Sfântului Duh, cuvenită și aparținând Duhului, s-a găsit pusă în seama Fiului, precum și harul Fiului s-a pus în seamă și Tatălui și Sfântului Duh. *Har vouă*, zice, *de la Dumnezeu Tatăl*. Și, iarăși punând în seama harului multe feluri de lucrări, adaugă: *Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind deosebi fiecareia precum voiește* (1 Cor., 12, 11), și acestea le spun nu unind la un loc sau contopind ipostasele - să nu fie una ca aceasta! - ci cunoscând și ceea ce este propriu, cum și ceea ce este împărțit din ale lor, și unitatea ființei.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXX, pp. 265-266)

„... dacă Fiul nu se împărtășește de natura Tatălui, atunci El nu mai este mijlocitor, ci S-a despărțit și S-a depărtat de El. Că precum El s-a împărtășit de natura oamenilor, fiindcă la oameni a venit, tot așa Se împărtășește și de natura Tatălui, fiindcă de la Tatăl a venit. Deci, fiindcă El a fost mijlocitor a două naturi, trebuie să se afle alături de aceste două naturi. Că precum El a fost om, astfel a fost și Dumnezeu. (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VII-a, p. 79)

„Fiul este de aceeași putere, de aceeași stăpânire și de aceeași ființă cu Tatăl”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 107)

„Cine nu va râde de mine că încerc să demonstrez și să dovedesc niște adevăruri atât de evidente? Și cum să nu fiu vrednic de osândă când caut să arăt că Fiul este de-o-ființă cu Tatăl? Căci această rătăcire a ereticilor, că Fiul nu-i de-o-ființă cu Tatăl, este potrivnică nu numai Scripturilor, ci și părerii de obște a tuturor oamenilor și firii lucrurilor. Poți vedea că cel născut este de-o-ființă cu cel ce l-a născut nu numai la oameni, ci și la toate animalele și la copaci. Nu e oare absurd să crezi că această lege rămâne neschimbată la plante, la oameni și animale, și nu numai la Dumnezeu nu rămâne, numai la El trebuie să fie răsturnată?” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 107)

„Când vrea să arate, identitatea ființei Lui cu ființa Celui ce L-a născut, zice: *Cel ce M-a văzut pe Mine L-a văzut pe Tatăl* (Ioan 14, 9). Când vrea să arate unitatea puterii, zice: *Eu și Tatăl una suntem* (Ioan 10, 30). Când vrea să arate că au aceeași stăpânire, zice: *Precum Tatăl scoală morții și-i înviază, așa și Fiul, pe care voiește, îi înviază* (Ioan 5, 21). Când vrea să arate identitatea de adorare, zice: *Ca toți să cinstească pe Fiul, precum cinstesc pe Tatăl* (Ioan 5, 23). Când vrea să arate autoritatea de a schimba legile, spune: *Tatăl Meu lucrează; și Eu lucrez* (Ioan 5, 17)”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 108-109)

„Căci nici Tatăl nu ar fi îngăduit să-l aibă în sânul său pe Fiul, dacă nu ar fi fost de o aceeași ființă, și nici Fiul, dacă natura sa ar fi fost inferioară, nu ar fi suportat sălășluirea în sânul Tatălui.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 94)

„Pavel strigă, zicând: *Pe toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind îndeosebi fiecăruia după cum voiește* (I Cor., 12, 11). Pavel spune *după cum voiește*, nu după cum i se poruncește. Duhul împarte, nu Se împarte; stăpânește, nu este supus stăpânirii. Pavel arată că Sfântul Duh are aceeași putere pe care a mărturisit-o și despre Tatăl. Și după cum despre Tatăl spunea: *Iar Dumnezeu este Cel ce lucrează toate în toți* (I Cor., 12, 6) tot așa și despre Sfântul Duh: *Pe toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind îndeosebi fiecăruia după cum singur voiește*. Ai văzut putere desăvârșită? Este clar că cei care au o singură ființă, au și o singură stăpânire, iar cei care au o vrednicie de aceeași cinste, aceia au o singură putere și o singură stăpânire.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 217)

„Ca să arate măreția puterii Duhului și că este de aceeași ființă cu Tatăl și cu Fiul, spune: *Căci Duhul pe toate le cercetează, și adâncurile lui Dumnezeu* (I Cor., 2, 10). Ai văzut învățătură desăvârșită? După cum nu poate ști pe cele din cugetul omului, spune Pavel, altcineva, ci fiecare le știe pe cele ale lui, tot așa și pe cele ale lui Dumnezeu nimeni nu le știe decât numai Duhul lui Dumnezeu (I Cor., 2, 11). Pilda aceasta este foarte mare și destul de puternică să arate vrednicia Duhului. Pavel a dat pilda aceasta.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 219)

„Și ca să înveți și de aici (din rânduiala Botezului – n.n.) că una este ființa Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, astfel este și predania botezului.” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 55)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (din Tatăl Se naște Fiul și purcede Duhul Sfânt)

„Tatăl naște pe Fiul, Care este Chipul Său, *Strălucirea Ființei Sale*, Preaiubitul veșnic din inima Sa. Căci Dumnezeu îl iubește în mod infinit pe acest alt El însuși, pe acest fiu pe care-l naște *mai înainte de luceafăr*, în mod veșnic. Această iubire infinită este substanțială, existând ca Persoană divină, Duhul Sfânt purcezând numai de la Tatăl.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 7)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (nașterea Fiului din Tatăl)

„Acest Cuvânt este născut din El, și că El este născut din El nepătimaș, adică fără patimă, nici stricare, nici micșorare, nici schimbare din partea Tatălui Care naște, nici din partea Fiului Care este născut.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia II, 4, p. 14)

„Dacă Dumnezeu l-ar fi născut pe Fiul său cum nasc oamenii, ar fi fost oarecare spațiu de timp între cel care naște și cel ce este născut; dar cum El L-a născut într-un mod de nespus, propriu și potrivit unui Dumnezeu, să încetăm de a ne folosi de aceste expresii: *Înainte* și *După*, căci acestea sunt nume care aparțin timpului; dar Fiul este Creatorul chiar a tuturor veacurilor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VII, 1, p. 38)

„Dar, Fiul este născut din nespusa substanță a Tatălui.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIX, 3, p. 191)

„El este născut din Tatăl, Fiu adevărat, adică din esența, din ființa Sa.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IV, p. 91)

„Când te întreabă un eretic una ca asta și-ți spune: *Cum a născut Tatăl? Care este chipul nașterii celei dumnezeiești?* Tu răspunde-i cu cuvintele Stăpânului: *NU este al vostru a ști anii sau timpurile*. Nu este al vostru a cunoaște nașterea și ființa lui Dumnezeu; și nu numai că nu-i al vostru, dar nici al Îngerilor, nici al Arhanghelilor, a nici unei puteri create.

- Atunci al cui este a o cunoaște?

- *Nimeni nu cunoaște pe Tatăl decât Fiul, nici pe Fiul nu-L cunoaște cineva decât numai Tatăl* (Matei 11, 27), nici adâncurile lui Dumnezeu, decât Duhul lui Dumnezeu. *Nu este al vostru a ști anii sau timpurile*. Nu te rușinează măsura pusă Apostolilor? Celor ce au petrecut împreună cu Mântuitorul, celor ce li S-a arătat, celor ce au fost luminați de El, acelor nu li s-a îngăduit să știe, ci au fost învățați să nu depășească măsura, și au auzit: *nu este al vostru a ști anii sau timpurile*, iar tu iscodești?” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XIV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 193)

„Căci nimeni nu l-a văzut pe Tatăl, în afară de cel care este de la Tatăl; acesta l-a văzut pe Tatăl (In. 6, 46). Iar el a rostit aici că îl cunoaște cu temeinicie și a arătat în același timp și cauza pentru care deține această cunoaștere. Care este, așadar, această cauză? Este aceea că își are ființa de la El. Iar faptul de a avea ființă de la El demonstrează, la rândul-i, faptul că îl cunoaște cu temeinicie. Tocmai de aceea îl cunoaște limpede, fiindcă este de la El, iar semn al faptului de a fi de la El este faptul că îl cunoaște cu precizie. Căci dacă o substanță ar fi superioară altei substanțe nu ar mai putea fi cunoscută bine de către cea din urmă, oricât de mică ar fi distanța dintre ele.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 116)

„Că Fiul s-a născut din Tatăl, știu. Iar cum, nu știu. Și cum că S-a născut din Fecioară, știu. Dar cum, nu știu. Și nici aici nu înțeleg chipul nașterii. Nașterea celor două firi se adevărează, însă chipul lor se tace. Și precum nașterea din Fecioară este necunoscută, cu toate că mărturisesc că S-a născut și nu tăgăduiesc din pricina neștiinței chipului, așa fă și tu la Tatăl. Deși nu știi cum S-a născut, mărturisește că S-a născut. Și de-ți va zice ție ereticul, cum S-a născut Fiul din Tatăl, trage-i mintea la pământ și zi către el: *coboară-te din cer și dovedește-mi cum S-a născut din Fecioară* și după aceea întreabă-l despre aceea.” (*Cuvânt că de folos este să fie neluminate proorociile cele pentru Hristos, pentru neamuri și căderea iudeilor*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 53-54)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (nașterea Fiului din Tatăl din veșnicie)

„... ai auzit numindu-se Fiu; dar nici aici să iei toate înțelesurile legate de ideea de fiu, și nici pe toate să le scoți ci să primești numai câte sunt vrednice de Dumnezeu, că adică este

deoființă cu Tatăl, că dintr-însul s-a născut mai înainte de toți vecii, iar necuviințele care vin din slăbiciunea omenească lasă-le pe pământ.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 270)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (trimiterea Duhului Sfânt în lume de către Fiul)

„Când păcatul este șters și când ucenicii separându-se pentru a porni la luptă, trebuiau să fie expuși la pericole mari, El a trebuit să le trimită pe Duhul Sfânt pentru a-i încuraja și a-i însuflă la lupte. Și de ce n-a coborât El imediat după înviere? Aceasta ca, chiar prin faptul întârzierii, ucenicii având o dorință mai mare, să-L primească cu mai mult belșug și cu mai mare roadă de har. Atât cât a rămas Iisus Hristos cu ei, ei n-au simțit nici o greutate, nici un necaz; dar imediat ce se retrage El, această despărțire îi aruncă într-o frică și într-o groază destul de mare, aprinzând în ei iubirea lor și trezind în ei o dorință mare să dorească primirea Duhului Mângâietor.

Că rămâne la voi și va fi în voi; adică, El nu se retrage chiar după moarte. Dar, de teamă ca ucenicii, auzind vorbindu-se de un mângâietor, să nu se gândească la o nouă întrupare și să nu se gândească cum Îl vor vedea cu ochii trupești, Mântuitorul îi întoarce de la această gândire îngroșată, zicând: *Pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede*. Duhul Sfânt nu va rămâne cu voi ca și Mine, ci El va locui în sufletele voastre; aceasta înseamnă acest cuvânt: *Va fi în voi*. Iisus Hristos îl numește Duhul Adevărului și prin acest chip, El descoperă vechile chipuri ale legii vechi. *Că rămâne la voi*; ce vrea să spună aceea: *Cu voi*? Ceea ce zice El însuși: *Eu sunt cu voi*. Și mai introduce acestea aici: El nu va mai avea de suferit ceea ce sufăr Eu și El nu se va despărți niciodată de voi. *Pe care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede*. Ce oare? Așa-i că Duhul Sfânt este din numărul lucrurilor văzute? Nicidecum. Ci aici Iisus Hristos prin cuvântul vedere, înțelege cunoașterea, căci El adăugă: *Nici nu-L cunoaște*. Și adaugă, fiindcă El are obiceiul de a numi vedere cunoașterea exactă. Cum, din toate simțurile, ochiul este cel care face să se cunoască cel mai bine lucrurile, tot la fel Iisus Hristos, prin acest simț, arată cunoașterea exactă. Apoi, Mântuitorul numește aici lume pe cei răi și El îi mângâie pe ucenicii Săi, făcându-i să cunoască cum le aduce un dar minunat.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 1, p. 384)

„Dar de ce n-a venit Duhul Sfânt înainte ca să fi plecat Iisus Hristos? Fiindcă, atâta vreme cât rămânea blestemul și păcatul nu era distrus și oamenii erau condamnați și rânduți la chinuri, Duhul Sfânt nu putea să vină. Trebuie deci, zice El, ca să fie distrusă neprietenia și ca noi să fim împăcați cu Dumnezeu (Efes., 2, 14-16), pentru ca să putem primi acest dar. Și pentru ce zice Mântuitorul: *Eu Îl voi trimite*? Este ca și cum ar zice: *Eu vă voi pregăti ca să-L puteți primi*. Căci cum ar fi putut fi trimis Cel ce este pretutindeni? Dar mai mult, zicând aceea, Iisus Hristos arată distincția persoanelor, iată pentru ce vorbește El așa. Și cum Duhul Sfânt și Fiul nu se pot despărți, Mântuitorul îi convinge pe ucenicii Săi să se atașeze de El, să-L cinstească și să I se închine. El putea să facă însuși toate lucrurile acestea, dar îi lasă Lui să facă minunile, ca ei să cunoască demnitatea Lui. Precum Tatăl a putut să dea naștere la tot ce există și Fiul a creat la fel, pentru a ne arăta puterea Sa; Duhul Sfânt a venit la fel pentru a Se face cunoscut.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVIII, 3, p. 407)

„... *că dragostea lui Dumnezeu ...* - și țineți seama că nu zice *s-a dat*, ci *s-a vărsat în inimile noastre*, ceea ce arată belșugul acestui dar. Darul cel mai mare, pe acela ni l-a dat. Nu ne-a dat cerul, și pământul, și marea, ci ceea ce este mai cinstit decât toate acestea, ceea ce din oameni ne-a făcut îngeri, fii ai lui Dumnezeu și frați ai lui Hristos. Și ce este aceasta? *Duhul cel Sfânt*, zice. Dacă nu voia El ca după necazuri și osteneli să ne dăruiască cununi mari și neveștejite, nu ne-ar fi dat atâtea bunuri mai înainte de osteneli.

Acum, însă, dragostea cea fierbinte de aici se vede, că nu ne-a cinstit doar începutul și ne-a dăruit câte puțin, ci fără veste și deodată a vărsat asupra noastră izvorul bunătăților, și aceasta mai înainte de lupte.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 155)

„- Dar, spune-mi, pentru ce nu s-a dat Duhul înainte de răstignire?

- Pentru că omenirea era în păcat, în greșală, în vrăjmășie, în necinste. Pentru că nu Se jertfise Mielul Cel ce ridică păcatul lumii (Ioan 1, 29).

Așadar, pentru că nu Se răstignise încă Hristos, nu se făcuse nici împăcarea; iar odată ce nu se făcuse împăcarea, pe bună dreptate nu s-a trimis nici Duhul, pentru că trimiterea Duhului era dovada împăcării. De asta și Hristos zice: *Mai de folos vă este vouă ca Eu să Mă duc, că de nu Mă voi duce Eu, Acela nu va veni* (Ioan 16, 7). *Dacă nu Mă voi duce*, spune Domnul, *și nu voi împăca pe Tatăl Meu, nu vă voi trimite pe Mângâietorul.*” (*Omilia I la Rusalii*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 205-206)

„De aceea ne-a și fost trimis Duhul Sfânt, pentru că este de ființa cea mai împărătească.” (*Omilia I la Rusalii*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 211)

„Trebuia deci ca Iisus Hristos să se retragă pentru ca să ne vie Duhul Sfânt? Da, și aceea pentru trei motive. Înainte de toate trebuia ca crima pământului să fie distrusă, lumea curățită, omenirea păcătoasă pusă în starea ei de nevinovăție primară: atunci numai Duhul Sfințeniei putea să-și facă în noi locuința Sa.

(...) atunci a venit Duhul Sfânt, când a fost înlăturat păcatul. Mai mult, era convenabil ca *Mângâietorul* să vină în momentul durerilor supreme, și Duhul puterii în momentul marilor lupte. Aceste lupte uriașe ale apostolilor și ale Bisericii împotriva iadului și a lumii începură imediat după Înălțarea lui Iisus Hristos; era drept ca această Înălțare să fie urmată de aproape de Cinzecime. A treia rațiune, motiv, este mai atîngător. Iisus Hristos dispărut, ce gol! Ce deznădejde! Ce dezolare! Însă, zice El, vă va veni *Alt Mângâietor*. Eu am fost Eu însumi în cursul petrecerii Mele trecătoare văzute pe acest pământ, acum când Mă retrag, Duhul Sfânt va împlini același rol în suflete.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 95-96)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (împreuna lucrare a Persoanelor Sfintei Treimi)

„A zis Domnul Dumnezeu, spune Scriptura: *Nu este bine să fie omul singur. Să-i facem lui ajutor asemenea lui* (Fac., 1, 18).

Iată iarăși și aici: *Să facem*. Precum la început la facerea omului, spusese: *Să facem om după chipul Nostru și după asemănare* (Fac., 1, 26), tot așa și acum, când avea să facă pe femeie, se folosește de același cuvânt și spune: *Să facem*. Cu cine vorbește? Nu vorbește cu vreo putere creată, ci cu Cel născut din El, cu Sfetnicul Cel minunat, Cel tare, Domnul păcii (Isaia, 9, 6), Fiul Lui cel Unul-Născut”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 162)

„...cuvintele: *Nu grăiesc de la Mine* (Ioan 14, 10) nu înseamnă desființarea puterii lui Hristos, ci dovada unimii, a conlucrării dintre puterea Lui și a Tatălui.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 253-254)

„Dacă distincția persoanelor divine nu distruge în nimic perfecta unitate a naturii, lucrările vor fi în mod necesar comune.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 7)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI **(însușirile, calitățile și proprietățile Persoanelor)**

„Într-adevăr, dintre numele folosite unele sunt comune, iar altele proprii. Cele comune sunt folosite pentru a arăta că substanța nu este diferită, pe când cele proprii sunt menite să deosebească caracterul propriu al fiecărui hypostas. Astfel, denumirile de *Tată* și *Fiu* sunt proprii fiecărui hypostas, iar cele de *Dumnezeu* și *Domn* sunt comune. Așadar, fiindcă a folosit numele comun *un singur Dumnezeu*, Pavel a adăugat și denumirea specifică, pentru ca tu să știi despre cine vorbește și, astfel, să nu cădem în nebunia lui Sabellie.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 109)

„Căci nici Tatăl nu poate fi numit Fiu, nici Fiul Tată, nici Duhul Sfânt cu alt nume decât acesta, ci fiecare, rămânând în propriu-I ipostas, are o putere egală.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 32)

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (sălășluirea Sfintei Treimi în noi)

„Cel ce are Duhul nu numai că se numește al lui Hristos, dar chiar are pe Hristos în el, fiindcă nu se poate ca Duhul să fie de față și Hristos să nu fie. Unde este un ipostas al Treimii, acolo este de față Treimea întreagă, fiindcă Treimea este nedespărțită în Sine și unită în mod desăvârșit.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Omilia XIII, p. 247)

„Ai văzut câte rele sunt, când cineva nu are Duhul Sfânt? Moarte, dușmănie către Dumnezeu, a nu putea fi mulțumit de legile lui Dumnezeu, a nu fi al lui Hristos precum trebuie, a nu-L avea pe El în sine. Acum gândește-te și la bunurile ce sunt, când cineva are în sine Duhul; că el este al lui Hristos, că are în sine pe Însuși Hristos, că luptă ca să întrecă pe îngeri în viață curată.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, p. 247)

„Iar când vorbesc de Hristos, înțeleg și pe Tatăl și pe Duhul Sfânt. Căci Însuși ne-a făgăduit, zicând: *dacă Mă iubește cineva și va păzi poruncile Mele, Eu și Tatăl vom veni și ne vom face sălaş la el* (In., 14, 23).” (*Cateheza aceluiași către neofiti și tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi”* (I Cor., 5, 17), în vol. *Cateheze baptismale*, p. 70)

„Duhul Sfânt ne este un protector și un mângâietor totdeauna eficace. Iisus Hristos Însuși ne rămâne fără încetare prezent; și El, Tatăl Său și Duhul dumnezeiesc fac din sufletele noastre locuința lor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 98)

DUMNEZEU FIUL (numele „Iisus”)

„Numele *Iisus* nu este un nume elinesc, ci ebraic, care tâlcuit în limba greacă înseamnă [Sotir], adică Mântuitor; și se numește *Mântuitor*, pentru că a mântuit pe poporul Său.” (*Omilia la Matei*, omilia II, II, în col. PSB, vol. 23, p. 30)

„Numele de *Iisus* și de *Mântuitor* erau foarte cunoscute la iudei. Și pentru că faptele viitoare ale Domnului Iisus aveau să fie neobișnuite, de aceea numele acesta a fost purtat și de altul, de Iisus al lui Navi, preînchipuire a Domnului Iisus, ca de la început să se înlăture orice tulburare ce ar fi putut fi provocată de un nume nou. În Scriptură se spune că Iisus al lui Navi, urmând lui Moise, a dus pe poporul iudeu în pământul făgăduinței. Aceasta e preînchipuire. Iată acum și faptul! Iisus al lui Navi a dus poporul iudeu în pământul făgăduinței; Domnul Iisus a dus pe poporul Său în cer și la bunătățile cele cerești. Iisus al lui Navi, după moartea lui Moise, Domnul Iisus, după încetarea legii. Acela, conducător de popor, acesta, împărat.

Dar ca nu cumva când auzi numele Iisus să te rătăcești din pricina acestui nume, evanghelistul Matei a adăugat: *Iisus Hristos, Fiul lui David*. Celălalt Iisus nu era din seminția lui David, ci din altă seminție.” (*Omilii la Matei*, omilia II, III, în col. PSB, vol. 23, p. 30)

„Numele de *Iisus* l-a adus îngerul din ceruri, când S-a născut Mântuitorul.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 18)

DUMNEZEU FIUL (numele „Hristos”)

„Hristos se numește de la χρισθῆναι (a fi uns) (...) *Dar cu ce untdelemn a fost uns?*, ai putea întreba. Nu a fost uns cu untdelemn, ci a fost uns în Duhul Sfânt, căci Scriptura obișnuiește a-i numi unși pe aceștia. Ceea ce premerge ungerii este Duhul Sfânt, și pe El îl primește și untdelemnul. Dar unde numește oare Scriptura unși pe cei neunși cu untdelemn? *Nu vă atingeți de unșii Mei și nu vicleniți împotriva profeților Mei* (Psalmi 104, 15), fiindcă pe atunci nu era instituită ungerea cu untdelemn pentru toți, ci numai pentru preoți, regi și profeți.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 18)

„Denumirea de *Hristos* înseamnă ungerea Sfântului Duh.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 12)

DUMNEZEU FIUL (puterea numelui „Hristos”)

„Numele acesta este înfricoșător și demonilor, și patimilor, și bolilor. Cu acest nume, deci, să ne împodobim, cu el să ne îngrădăm în toată vremea.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, p. 143)

„Dacă tu pronunți numele Lui cu credință, vei alunga și bolile, și pe demoni. Dar dacă poate nu se aruncă boala, apoi aceasta nu vine din neputință sau din slăbiciunea puterii Sale, ci mai mult din interesul celui bolnav. *După numele Tău Dumnezeu, așa și lauda Ta* (Ps., 47, 9). Prin numele acesta lumea s-a întors la credința cea adevărată, tirania a fost desființată, diavolul a fost călcat în picioare, cerurile s-au deschis, iar noi ne-am renăscut prin acest nume.

Dacă avem în noi acest nume, apoi vom străluci. Numele acesta face și mucenici, și mărturisitori. Acest nume deci să-l avem și să-l stăpânim ca pe un mare dar, ca astfel să vițuim întru slavă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia IX, p. 113)

DUMNEZEU FIUL (numirile atribuite Domnului Hristos)

„De ce a fost numit Cale? Ca să înveți că prin El ne ridicăm la Tatăl. De ce a fost numit Piatră? Ca să pricepi lucrurile neîndoielnice și nezdruincate ale credinței. De ce a fost numit Temelie? Ca să afli că pe toate le ține. De ce a fost numit Rădăcină? Ca să știi că în Acesta înflorim. De ce a fost numit Păstor? Pentru că pe noi ne păstorește. De ce S-a numit Oaie? Pentru că pentru noi S-a adus jertfă de ispășire. De ce a fost numit Viață? Pentru că ne-a înviat pe noi, cei morți. De ce a fost numit Lumină? Pentru că ne-a izbăvit de întuneric. De ce a fost numit Tărie? Pentru că este de aceeași ființă cu Tatăl. De ce a fost numit Logos? Că S-a născut din Tatăl.

Căci așa cum cuvântul meu se naște din suflet, la fel și Fiul S-a născut din Tatăl. De ce a fost numit Veșmânt? Pentru ca eu, botezându-mă, să mă îmbrac cu Acesta. De ce a fost numit Masă? Pentru că Îl mănânc pe El, desfătându-mă cu Sfintele Taine. De ce a fost numit Lăcaș? Pentru că mă sălășluiesc în El. De ce Sălășluitor? Pentru că ne-am făcut templul Lui. De ce a fost numit Cap? Pentru că eu sunt mădularul Lui. De ce S-a chemat Mire? Pentru că m-a găsit potrivit să-I fiu mireasă. De ce a fost numit neprihănit? Pentru că m-a făcut feciorelnic. De ce

a fost numit Stăpân? Pentru că eu sunt roaba Lui.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 38)

DUMNEZEU FIUL (Hristos - Dumnezeu adevărat și om adevărat)

„Să se rușineze Marcion²⁰⁰, să se rușineze Pavel din Samosata²⁰¹, care nu vor să vadă ce-au văzut magii, strămoșii Bisericii!²⁰² Nu mi-i rușine să-i numesc strămoși ai Bisericii! Să se rușineze Marcion, când vede că Dumnezeu este închinat în trup! Să se rușineze Pavel, când vede că nu este închinat numai ca simplu om! Că este Dumnezeu în trup o arată scutecele și ieslea; iar că magii nu I s-au închinat ca unui simplu om arată darurile acelea atât de bogate aduse de ei lui Hristos, pe când era încă Prunc, daruri care de obicei se aduc numai lui Dumnezeu. Să se rușineze și iudeii împreună cu Marcion și Pavel, când văd că le-o iau înainte barbarii și magii și când nici după aceștia nu înțeleg să vină să se închine lui Hristos! Că tot ce s-a făcut atunci a fost o preînchipuire a celor viitoare! Chiar de la început, de la nașterea lui Hristos, s-a arătat că neamurile păgâne o vor lua-o înaintea poporului iudeu”. (*Omilia la Matei*, omilia VII, IV în col. PSB, vol. 23, pp. 95-96)

„După ce, prin minunile pe care le-au făcut, ucenicii au luat dovada puterii Lui, nu când L-au văzut făcând minuni, ci când ei înșiși au putut face atâtea minuni în numele Lui”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXVIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 468)

„... iarăși S-a suit în corabie, deși putea să treacă marea cu piciorul; că nu voia să facă totdeauna minuni, ca să nu se creadă că e numai Dumnezeu, și nu și om deplin”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 362)

„Prin aceste fapte ale Sale, Hristos n-a împlinit numai profețiile, nici n-a sădit numai dogmele adevărului, ci ne-a îndreptat și viața, dându-ne reguli pentru cele de neapărată trebuință, ca prin toate să desăvârșească viața noastră. De aceea când a fost să Se nască, n-a căutat casă strălucită, nici mamă bogată și de neam bun, ci săracă, logodită cu un dulgher; S-a născut într-o colibă și a fost așezat într-o iesle; nu Și-a ales ca ucenici retori și înțelepți, nici bogați și nobili, ci săraci, născuți din familii sărace și neînsemnate; când întindea masa, uneori pune pe masă pâini de orz, alteori, la vremea mesei, trimitea pe ucenici și cumpere de-ale mâncării din piață (Ioan 4, 8), când Își făcea patul, Și-L făcea din fân; când Se îmbrăca, Se îmbrăca cu haine ieftine, întru nimic deosebite de ale majorității oamenilor; casă nu avea. Dacă trebuia, de la un loc la altul mergea cu piciorul; și călătorea atât de mult pe jos că și obosea (Ioan 4, 6). Când stătea jos n-avea nevoie de scaun, nici de pernă la picioare, ci stătea pe pământul gol, fie pe munte, fie lângă o fântână; iar la fântână n-a stat pentru altă pricină, ci numai ca să vorbească cu samarineanca (Ioan 4, 7). Pune apoi măsuri supărării; când trebuia să plângă, lacrima potolit (Ioan 11, 35); pune, după cum am spus, reguli și hotare până unde trebuie să mergi, și nu mai departe. Pentru aceea și acum, pentru că se întâmpla ca unii oameni mai slabi să aibă nevoie de animale, și aici a pus o măsură, arătând că nu trebuie să fie purtați de cai, nici de catări înhamăți, ci să se folosească de asin; să nu se meargă mai departe, ci totdeauna să se mărginească la ceea ce au nevoie”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 763)

²⁰⁰ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Marcion, eretic din secolul al doilea, predica antiteza dintre dreptate și har, lege și Evanghelie, iudaism și creștinism. După el totul își are originea în două principii veșnice și necreate: un Dumnezeu bun și un Dumnezeu drept, dar rău, creatorul lumii materiale și autorul Vechiului Testament (n. s. 22, p. 95).

²⁰¹ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Pavel din Samosata, episcop al Antiohiei, eretic din sec. III, condamnat de trei sinoade ținute în Antiohia între 264 și 268, tăgăduia Dumnezeirea lui Hristos (n. s. 23, p. 95).

²⁰² Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Sf. Ioan Gură de Aur numește pe magi strămoși ai Bisericii, pentru că, înainte de întemeierea Bisericii, magii au propovăduit pe Hristos (n. s. 23, p. 95).

„Căci El voia să se creadă deodată și în smerenia Lui și în întruparea Lui și în vrednicia și în măreția divinității Sale. Iată pentru ce se apără El acum ca Dumnezeu. În sfârșit, dacă El le-ar fi vorbit totdeauna omenește, ei totdeauna ar fi avut despre El sentimente de jos și groase; deci pentru a-i scoate din părerea lor și pentru a-i lumina, Îl numește El pe Tatăl Său.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 3, p. 182)

„Că dacă Iisus Hristos folosește de câteva ori expresii cu totul omenești, nu vă mirați. Precum evreii, pentru că au auzit vorbindu-se în termeni prea înalți, Îl persecutau și Îl luau drept al lui Dumnezeu, El începe să se exprime puțin mai jos și mai îngroșat, numai după expresii; apoi se ridică, vorbește într-un fel mult mai sublim, apoi iar coboară, reducând tonul; modificând așa vorbirea Sa și învățăturile Sale, ca cei mai învățoși să poată crede ușor în El. Vedeți, după ce a zis: *Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez*, și S-a arătat egal cu Dumnezeu, El zice încă: *Fiul nu poate face nimic de la Sine, dacă nu va vedea pe Tatăl făcând*. Atunci se pronunță în cuvinte mai înalte, și zice: *Căci cele ce le face Acela, acestea le face și Fiul întocmai*. După care, El Se coboară din nou: *Căci Tatăl iubește pe Fiul și-I arată toate câte face și lucruri mai mari decât acestea îi va arăta, ca voi să vă mirați* (20). Se poate vedea o mai mare coborâre? Nu, desigur ...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 4, p. 185)

„Când zice: *El n-avea putere*, El vorbea despre Iisus ca despre un om care face mai multe lucruri într-un mod omenesc; dar atunci când spune că fiind în mijlocul lor, nimeni n-a îndrăznit să pună mâna pe El ca să-L prindă, El arată puterea divinității Sale. Căci se retrăgea ca un om, apărea ca Dumnezeu, reprezentând una și alta în mod adevărat. În sfârșit, atunci când fiind în mijlocul celor care întindeau curse pentru a-L prinde, nu este prins, El face să se cunoască atunci puterea Sa de neînvins, dar atunci când se retrăgea, El statornicea adevărul întrupării Sale, ca nici Pavel de Samosata, nici Marcion, nici cei ce sunt atacați de boala lor, să nu poată să contrazică. Prin această purtare El închide gura tuturor ereticilor acestora.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVIII, 1, p. 233)

„... ce înseamnă *făcându-Se asemenea oamenilor* (Flp., 2, 7)? Multe a avut El comune cu noi, dar au fost multe și necomune, ca de pildă: El nu S-a născut din unirea bărbatului cu femeia, a fost fără păcat și altele. Acestea, care nu aparțin oamenilor, Îi aparțineau Lui. El nu a fost numai în aparență, ci și în realitate Dumnezeu. S-a arătat în chip de om, însă în multe nu a fost la fel cu omul, deși ca realitate a trupului a fost la fel. Apostolul spune, pentru a arăta că nu a fost un simplu om: *făcându-Se asemenea oamenilor* (Flp., 2, 7). Noi suntem din trup și suflet, Acela însă e Dumnezeu, suflet și trup; de aceea zice: *făcându-Se asemenea oamenilor*. Și ca nu cumva, auzind că S-a deșertat pe Sine, să-ți închipui vreo prefacere oarecare sau vreo schimbare, el adaugă aici că *rămânând ceea ce era, a luat ceea ce nu era, și făcându-Se trup, a rămas Dumnezeu, fiind Cuvânt*. Așa că sub acest raport El a fost asemenea oamenilor și de aceea zice Apostolul *și la înfățișare aflându-se ca un om* (Flp., 2, 7). Nu că natura lui s-ar fi schimbat, sau că s-ar fi produs vreo contopire, ci *la înfățișare aflându-se ca un om*. Zicând că a luat chip de rob a avut curajul să spună și acest lucru, pentru ca astfel să astupe gurile tuturor. De altfel și când spune *întru asemănarea trupului păcatului* (Rom., 8, 3) nu vrea să spună că nu avea trup, ci că acel trup nu păcătuisese, deși era la fel cu al păcătosului. În ce constă, deci, egalitatea? În natura trupului și nicidecum în păcat. Precum acolo se spune *întru asemănarea*, deși nu era egal întru totul, la fel și aici se spune *asemenea* deși nu e întru totul egal (de exemplu: că S-a născut fără sămânță bărbătească, sau că a fost fără de păcat, sau că n-a fost om simplu). De altfel, bine a zis: *ca un om* (Flp., 2, 7), fiindcă nu a fost unul dintre cei mulți, ci ca unul dintre cei mulți. Dumnezeu Cuvântul nu S-a prefăcut în om și nici natura Lui nu s-a schimbat, ci ni S-a descoperit ca om, nu pentru a ni se arăta ca o nălucă, ci pentru a ne da pildă de smerenie. Deci când spune *ca un om* acest lucru trebuie să-l înțelegem. La fel îl

numește *om* și în altă parte, când spune: *Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: omul Hristos Iisus* (1 Tim., 2, 5).” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, pp. 133-135)

„Uneori Domnul lasă trupul Său singur și lipsit de lucrarea Sa ca, arătându-i slăbiciunea să dea încredințare că este om; alteori Își ascunde firea omenească pentru ca să cunoști că nu era numai om. Deci, dacă totdeauna ar fi arătat cele omenești, s-ar fi crezut că este om; iar dacă totdeauna ar fi săvârșit cele ale Dumnezeirii, nu ar fi fost crezută învățătura despre întruparea Lui. Din cauza acesta învârstează și amestecă cuvintele și faptele, ca să nu dea prilej nici bolii nebuniei și ereziei lui Pavel al Samosatei, nici celor ale lui Marcion și Manes. Pentru aceasta Domnul le prezice pe cele viitoare ca Dumnezeu și șovăie ca om”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 122-123)

„Dacă Iisus Hristos nu este decât om, El nu ne este decât un obiect de admirație, un binefăcător însemnat de umanitate, foarte presus față de ceilalți fără îndoială, dar nestrăbătând frontierele neantului omenesc. Dacă Iisus Hristos nu este decât Dumnezeu, El n-a putut trăi ca noi, să devină *frate în mijlocul fraților Săi*; El n-a putut să-și dea lacrimile Sale și sângele Său pentru mântuirea lumii. El rămâne Dumnezeu în îndepărtatul infinit al măreției Sale supreme. Noi nu mai avem mijlocitor între Dumnezeu și noi.

De asemenea chiar cu aceeași grijă și cu aceeași stăruință cu care El făcea să apară deodată dumnezeirea Sa, Iisus Hristos își arăta și făcea simțită realitatea naturii Sale omenești.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 53)

„Este, într-o persoană divină, unică, unirea naturii Dumnezeiești și a naturii omenești. Este Dumnezeu și omul în mod ipostatic unit împreună, *Este un Dumnezeu-Om*, este *Cuvântul făcut trup*. O belșug! O nespusă minune! Dumnezeul Care împărățește în cer, în fața Căruia lumile nu sunt decât ca și un bob de rouă, înaintea Căruia natura omenească nu este decât neant, acest Dumnezeu vine la om, se amestecă cu creaturile Sale, devine ca una din ele! Acesta se întrupează în carnea omenească, se face *Fiul Omului*, - mai mult! – primește nu numai carnea nevinovată și plină de lumină așa cum era ea la începuturi ieșită din mâinile Creatorului ei, ci o carne pătimitoare și muritoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 54)

„Venit în această lume la plinirea vremii, Iisus Hristos își înmulțește dovezile realității naturii Sale omenești. El este conceput în mod minunat dintr-o fecioară, însă El se naște ca ceilalți oameni; El petrece ca ceilalți câteva luni de formare și de creștere în pântecul mamei. Născut, El parcurge toate gradele copilăriei și ale adolescenței. El se supune la toate condițiile vieții omenești; El suportă ca și noi toate pretențiile alimentației și ale somnului. Ca și noi, El își asumă toate greutățile naturii umane decăzute, asprimea timpului, lipsurile sărăciei, tristețile sufletului, zdrobirea oboselii. El trece prin toate pretențiile unei cărni posibile și ale unui suflet omenesc în starea ispășirii. Însă, dovada ultimă a realității naturii omenești în Iisus Hristos este suferința și moartea. Însăpământătoarele chinuri care precedă răstignirea, suferința supremă, moartea, înmormântarea, pun ultima pecete pe dogma Întrupării.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 55)

DUMNEZEU FIUL (lucrarea dumnezeiască și cea omenească în Hristos)

„Dar lucrând în același timp ca un om, El nu lăsa ca Divinitatea să stea ascunsă în El.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXI, 1, p. 145)

DUMNEZEU FIUL („Fiul lui Dumnezeu este și fără tată și fără mamă”)

„După ce a zis *avem mult de vorbit și lucruri grele de tâlcuit*, a spus: *Căci acest Melchisedec (...) împăratul dreptății, apoi și împăratul Salemului, adică împăratul păcii, fără*

tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții, ci, asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu, rămâne preot pururea (Evrei 7, 1, 2-3). Oare nu s-au tulburat auzurile voastre, auzind despre un om că este fără tată, fără mamă? Cred că da, căci nedumerirea aceasta se referă și la Hristos. Dacă este fără de tată, cum este Fiu și încă Unul Născut? Fiul trebuie să aibă tată, altfel nu va fi fiu. Dar Fiul lui Dumnezeu este și fără tată și fără mamă. Cum? Fără tată după nașterea cea de jos, iar fără de mamă, după cea de sus. Căci n-a avut tată pe pământ, nici mamă în cer. *Fără spiță de neam.*

Să audă cei ce iscodesc ființa Lui.” (Cuvânt că de folos este să fie neluminate proorociile cele pentru Hristos, pentru neamuri și căderea iudeilor, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 52)

„Despre aceasta de jos Isaia zice: *Și neamul Lui cine-l va spune* (Is., 53, 8). Dar poate vei zice că El n-a zis pentru nașterea de sus. Dar ce vom avea de zis către Pavel, care după ce a spus despre amândouă nașterile, pe urmă a spus *fără spiță de neam*? După ce a zis *fără tată, fără mamă*, a spus *fără spiță de neam*. Nu numai după nașterea de sus în care este fără mamă, să crezi că este fără spiță de neam, ci și după cea de jos, după care este fără tată. Deci, după ce a zis despre amândouă nașterile, a zis și fără spiță de neam. Și dacă nașterea de jos fiind neînțeleasă, cum vom îndrăzni să cercetăm pe cea de sus? Dacă pridvoarele Bisericii sunt atât de mărețe și pricinuitoare de frică sfântă, cum va îndrăzni să intre cineva în cele neumblate?” (Cuvânt că de folos este să fie neluminate proorociile cele pentru Hristos, pentru neamuri și căderea iudeilor, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 53)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – nașterea din Fecioară)

„Nașterea Lui, însă, e superioară nașterii noastre, pentru că s-a născut fără căsătorie. Nașterea este o naștere omenească, îi spune îngerul Fecioarei, pentru că ai să ai în pântece; dar nașterea aceasta este mai cinstită decât o naștere omenească, pentru că se face fără împreunare. Îți spun asta ca să cunoști în ce se aseamănă și în ce se deosebește nașterea ta de celelalte nașteri.

Uită-te cu câtă înțelepciune au fost făcute toate! Superioritatea nașterii Fecioarei n-a dus la pierderea asemănării și înrudirii cu celelalte nașteri, dar nici asemănarea n-a pus în umbră superioritatea, ci prin fapte s-a arătat și una și alta. Pe de o parte se aseamănă întru totul cu nașterea noastră, iar pe de altă parte se deosebește întru totul”. (Omilia la Facere, omilia XLIX, II, în col. PSB, vol. 22, p. 170)

„Nu merge (...) mai departe cu iscoditul! Nu căuta mai mult decât spun cuvintele evanghelistului! Nu te întreba: cum a lucrat Duhul Cel Sfânt această zămislire din Fecioară? Dacă nu ne putem explica chipul în care se plăsmuiește copilul când se naște în chip firesc, cum putem să ne explicăm, oare, o naștere săvârșită prin minunea Sfântului Duh? Ca să nu mai hărțuiești pe evanghelist, ca să nu te mai necăjești punând mereu aceste întrebări, scapă de orice nedumerire spunând: Dumnezeu a făcut minunea! Chiar evanghelistul spune așa: *Nu știu nimic mai mult; atât știu, că ceea ce s-a făcut, s-a făcut de la Duhul Sfânt.*

Să se rușineze dar cei care caută să pătrundă cu mintea lor nașterea cea de sus a Fiului! Dacă nimeni nu poate explica nașterea aceasta în timp din Fecioară, naștere cu nenumărați martori, prezisă cu atâția ani înainte, văzută și pipăită, cât de mare trebuie să fie nebunia acelor care iscodesc și încearcă să pătrundă cu mintea nașterea cea nespusă a Fiului din Tatăl? Nici arhanghelul Gavriil, nici Matei n-au putut să spună ceva mai mult, ci atât doar că S-a născut de la Duhul Sfânt; dar cum de la Duhul și în ce chip, nici unul din ei nu ne-a explicat. Nici nu era cu putință”. (Omilia la Matei, omilia IV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 50)

„Se cădea să fie netulburat pântecele acela în care a pășit Creatorul universului! Se cădea să fie lipsit de orice frământare sufletească sufletul care a fost învrednicit să slujească unor taine atât de mare! Aceasta este pricina pentru care îngerul o vestește pe Fecioară înainte de

zămislire, iar pe Iosif, atunci când avea să nască”. (*Omilia la Matei*, omilia IV, V, în col. PSB, vol. 23, p. 54)

„Apoi magii nu numai că I s-au închinat, ci, deschizând vistierile lor, I-au adus daruri; și daruri nu ca unui om, ci ca unui Dumnezeu. Că tămâia și smirna sunt simboluri ale lui Dumnezeu. Ce i-a făcut, dar, pe magi să se închine Lui?

- Aceea ce i-a făcut să plece din țara lor și să facă un drum atât de lung, anume: steaua și lumina pusă de Dumnezeu în sufletul lor; ele i-au călăuzit treptat spre o cunoaștere mai desăvârșită a lucrurilor. De n-ar fi fost asta, nici nu I-ar fi arătat Pruncului o cinste atât de mare, când toate cele din jurul Lui erau sărăcicioase. Nimic din cele văzute de ei nu era strălucitor și mare, ci o iesle, o colibă și o Mamă săracă, ca să vezi descoperită filozofia magilor, ca să cunoști că n-au venit la El ca la simplul om, ci ca la Dumnezeu și binefăcător. De aceea nu i-a smintit nimic din cele văzute, ci I s-au închinat și I-au adus daruri, lipsite de toată greutatea legii iudaice; că nu I-au jertfit oi și viței, ci daruri care erau aproape de filozofia Bisericii noastre, adică: credință, ascultare și dragoste”. (*Omilia la Matei*, omilia VIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 101)

„Cum deci, poate zice cineva, este născut trupul Domnului? El este născut nu numai din Duh, ci încă și din trup, ceea ce ne învață Sfântul Pavel prin aceste cuvinte: *Născut din femeie, născut sub lege* (Gal., 4, 4). Duhul Sfânt L-a crescut în așa fel, dar nu L-a scos din neființă, la ce ar fi fost nevoie de sânul unei mame? Duhul L-a format din trupul unei fecioare, dar cum? Eu nu pot s-o explic. Apoi, Iisus Hristos este născut dintr-o femeie, de teamă ca să nu se creadă că El nu avea nimic comun cu natura noastră. Dacă atunci așa s-au petrecut lucrurile, se află oameni care totuși nu cred această naștere, la ce rău n-ar fi ajuns ei, susținând că acest trup n-ar fi fost scos din acela al unei fecioare?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVI, I, p. 123)

„Noi spunem aceea că Hristos a luat din pânțec fecioresc trup curat, sfânt, neprihănit și necălcăt de nici un păcat.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 19)

„Se naște dintr-o Fecioară care nu știa de nuntă. Ea nici n-a ajutat la ce s-a întâmplat, nici n-a luat parte la ce s-a făcut. A fost numai o unealtă a tainicei puteri a lui Dumnezeu; atâta știa, numai cât aflase de la înger, când l-a întrebat: *Cum va fi mie asta, că nu știu de bărbat?* (Luca 1, 34). Și îngerul i-a spus: *Vrei să știi? Duhul Sfânt se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri* (Luca 1, 35).

- Dar în ce chip a fost cu Ea și puțin mai târziu din Ea?

- După cum un meșter face un vas prea bun și prea frumos când găsește un material foarte bun, tot astfel și Hristos, când a găsit sfânt, și trupul, și sufletul Fecioarei, Și-a făcut Lui Templu însuflețit, plămuid Omul din Fecioară, în chipul în care a voit și îmbrăcându-Se cu el astăzi, S-a născut, fără să Se rușineze de urâciunea firii omenești. Nu I-a adus ocară îmbrăcarea cu făptura mâinilor Sale, dar făptura mâinilor Sale a cules nespun de mare slavă, ajungând îmbrăcăminte Plăsmuitorului.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 26)

„Se naște, dar, astăzi din Fecioara, biruind firea și depășind căsătoria. Se cuvine Cărmuitorului sfințeniei să Se nască dintr-o naștere curată și sfântă. Căci El este Cel ce odinioară a plăsmuit pe Adam din pământul feciorelnic, făcând din Adam pe femeie, fără de femeie. După cum Adam a adus pe lume pe femeie, fără de femeie, tot astfel astăzi Fecioara a născut bărbat, fără de bărbat.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 27)

„De s-ar fi născut dintr-o căsătorie obișnuită, cum m-am născut eu, minciună s-ar fi socotit de mulți Dumnezeuia Lui. Acum însă, pentru asta se naște din Fecioară, iar prin naștere păstrează neschimbat pântecul Fecioarei, păstrează și fecioria nepăgubită, pentru ca felul străin al nașterii să-mi fie pricinuitor de mare credință. De aceea, de mă va întreba cineva, fie elen, fie iudeu, cum Hristos, Dumnezeu fiind după fire, S-a făcut, mai presus de fire, om, voi spune: da, aducând ca mărturie a cuvintelor mele pecetea fără pată a fecioriei: în acest chip este Dumnezeu, pentru că a biruit rânduiala firii, în acest chip este plăsmuitor al pântecului și descoperitor al fecioriei, pentru că felul nașterii I-a fost nepângărit și Și-a zidit Luiși negrăit templu, în chipul în care a voit.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 28)

„- Dar pentru ce Se naște din fecioară? Pentru ce păzește nevătămată fecioria?

- Pentru că altădată diavolul a înșelat pe Eva pe când era fecioară; de aceea, fiind fecioară Maria, Gavriil i-a binevestit. Înșelată fiind Eva, a născut cuvânt pricinuitor de moarte, iar Maria, binevestită fiind, a născut pe Cuvântul în trup, de viață veșnică pricinuitor nouă.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 31)

DUMNEZEU FIUL (nașterea după trup a Domnului Hristos)

„Și S-a aflat în iesle Cel ce ține universul, și S-a înfășat în scutece, Cel Care Se îngrijește totdeauna de toți.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 43)

„Ceea ce patriarhii cu mare dor au așteptat, proorocii au prezis, dreptii au dorit să vadă, s-a împlinit în ziua de astăzi: Dumnezeu s-a arătat în trup pe pământ și a locuit între oameni. De aceia să ne bucurăm și să ne veselim iubiților” (*Cuvânt la Nașterea Domnului, 25 decembrie*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 213)

„Este Dumnezeu și Se face om, fără să înceteze de a fi Dumnezeu.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 23)

„Când S-a născut, iudeii tăgăduiau străina Sa naștere, fariseii tălmăceau strâmb Dumnezeuieștile Scripturi, iar cărturarii grăiau cele potrivnice legii. Irod căuta pe Cel născut, nu ca să-L cinstească, ci ca să-L piardă. Astăzi, însă, au văzut că toate-s împotriva. Căci după cum zice Psalmistul: *Nu s-a ascuns de la fiii lor din neam în neam* (Ps., 77, 4).

Venit-au împărații, care s-au minunat de Cerescul Împărat, cum a venit pe pământ fără îngeri, fără arhangheli, fără tronuri, fără domnii, fără puteri, fără stăpânii, ci, mergând pe o cale străină și neumblată, a ieșit dintr-un pântec nepângărit, fără să lase pe îngeri lipsiți de ocârmuirea Lui și fără să iasă din Dumnezeuia Sa prin întrupare. Venit-au împărații ca să se închine Împăratului ceresc al slavei. Venit-au ostașii ca să slujească Arhistrategului puterii. Venit-au femeile ca să vadă pe Cel născut din femeie și să prefacă în bucurie întristările femeii. Venit-au fecioarele ca să-L vadă pe Fiul Fecioarei, minunându-se că Făcătorul laptelui și al sânuirilor, Cel ce face să curgă de la Sine izvoarele sânuirilor, a primit hrană de copil de la Mama fecioară. Venit-au pruncii ca să vadă pe Cel făcut prunc spre a culege laudă din gura pruncilor și a celor ce sug (Matei 21, 16; Ps., 8, 2). Venit-au copii ca să vadă pe Copilul care a făcut mucenici din pricina nebuniei lui Irod (Matei 2, 16-18). Venit-au bărbații ca să vadă pe Cel ce S-a făcut om, pe Cel ce a tămăduit păcatele robilor. Venit-au păstori ca să vadă pe Păstorul cel bun, Care Și-a pus sufletul pentru oi (Ioan 10, 11). Venit-au preoți ca să vadă pe cel făcut arhieru după rânduiala lui Melchisedec (Evrei 7, 17; Ps., 109, 4). Venit-au robii ca să vadă pe Cel ce a luat chip de rob (Filipeni 2, 7) spre a cinsti cu libertate robia noastră.

Venit-au pescarii ca să vadă pe Cel ce a făcut din pescari vânători de oameni (Matei 4, 19). Venit-au vameșii ca să vadă pe Cel ce a arătat pe evanghelist dintre vameși (Matei 9, 9). Venit-au femeile păcătoase ca să vadă pe cel ce a întins picioarele Sale spre a fi spălate cu lacrimi de femeile păcătoase (Luca 7, 36-50). Și, ca să spun pe scurt, venit-au toți păcătoșii ca să vadă pe Mielul lui Dumnezeu care ridică păcatele lumii (Ioan 1, 29), magii daruri aducând, păstorii binecuvântând, vameșii evanghelizând, femeile păcătoase miruri purtând, samari-teanca de izvorul apei însetând (Ioan 4, 15), cananeanca credință neîndoielnică având.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 23-24)

„Nu se îngăduia din fire o astfel de naștere, dar ca Stăpân al firii a adus un chip străin de naștere, ca să arate că El, când se face om, nu Se naște ca un om, ci Se naște ca un Dumnezeu.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 27)

„Dar ce să spun, ce să grăiesc? Văd pe teslar și ieslea, văd pe prunc și scutecele, văd nașterea Fecioarei lipsită de cele de trebuință. Toate încărcate de sărăcie, toate pline de lipsă. Iată, bogăție în mare sărăcie! Cum a săracit pentru noi, când era bogat? Cum n-a avut nici pat, nici așternut, ci a fost aruncat în ieslea goală? O, sărăcie, izvor de bogăție! O bogăție nemăsurată, ce ai chip de sărăcie! În iesle stă, și zguduie lumea! În scutece se înfășoară, și va sfârâma legăturile păcatului. Încă n-a rostit cuvânt deslușit, și a și-nvățat pe magi, i-a și-ntors la credință.

Ce să spun, ce să grăiesc? Iată pruncul este înfășat în scutece și stă în iesle. De față-i și Maria, Fecioară și Mamă. De față-i și Iosif, așa numitul tată. El bărbat se zice, și Ea femeie se numește. Nume legiuite, dar goale de împreună-viețuire. Gândește-le până la cuvinte, și nu până la lucruri. El s-a logodit numai, dar Duhul Sfânt a umbrat.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 31)

„Înainte de a apărea Iisus Hristos nouă, El își arată Dumnezeirea Sa în Minunata Zămislire. El Se naște dintr-o Fecioară. Legile naturii sunt răsturnate: ordinea lucrurilor este distrusă. Singur din omenirea întreagă Iisus Hristos inaugurează o lume nouă care nu mai are nimic comun cu nașterile obișnuite.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 44)

DUMNEZEU FIUL (Nașterea după trup a Domnului Hristos – despre bucuria de la Nașterea Domnului)

„Nu fluieră o cântare lipsită de noimă, ci ei cântă cântare îngerească. Îngerii cântă, Arhanghelii psalmodiază, Heruvimii înalță imne, Serafimii doxologesc. Toți prăznuiesc văzând pe Dumnezeu pe pământ și pe om în ceruri, pe Cel de sus, jos, din pricina tainei Întrupării, pe cel de jos, sus, din pricina iubirii de oameni.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 23)

DUMNEZEU FIUL (nașterea din Fecioară – despre cele ce s-au petrecut la nașterea Domnului)

„Cu toate că El a venit și s-a arătat sub o formă mică și de jos, totodată în această smerenie și sub forma unui slujitor, creatura L-a cunoscut ca pe Domnul ei. Cum? Steaua din înaltul cerului, i-a chemat pe magi să vină să i se închine; o ceată de îngeri, răspândiți peste tot Îl slujeau ca pe Stăpânul lor și îi cântau imne spre lauda Lui; de altă parte s-au întâlnit mulți care s-au unit și au vestit Întruparea Lui; îngeri L-au vestit păstorilor; păstorii,

locuitorilor oraşului; Gavriil, Mariei şi Elisabetei, Anei şi lui Simeon ce erau în templu. Şi nu numai bărbaţii şi femeile s-au bucurat mult, ci şi fiul care nu era încă ieşit din pântele maicii sale (Ioan Botezătorul); eu vorbesc de acest locuitor al pustiei care, purtând acelaşi nume ca şi Evanghelistul nostru, a săltat în sânul mamei (Lc., 1, 41); toţi suspinau în nădejdea naşterii care trebuia să sosească. Iată ce s-a petrecut în vremea venirii.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XII, 2, pp. 57-58)

DUMNEZEU FIUL (naşterea din Fecioară – despre steaua care s-a arătat la naştere)

„...haide să dezlegăm problemele puse de cuvintele Evangheliei, începând cu dezlegarea problemelor puse de steaua de la naştere. Dacă vom afla ce stea a fost, de unde a fost, dacă a fost o stea din multe stele sau alta decât celelalte, dacă a fost o stea adevărată sau numai una aparentă, atunci vom înţelege cu uşurinţă şi pe toate celelalte.

- De unde vom căpăta răspuns la aceste întrebări?

- Chiar din cele scrise în Evanghelia. Că n-a fost una din stelele cele multe, dar, mai bine spus, după părerea mea, n-a fost nici stea, ci o putere nevăzută, care a luat chip de stea, se vede în primul loc din mersul ei. Nu este, nu este vreo stea care să meargă pe cer cum a mers steaua aceasta; noi vedem că şi soarele şi luna şi toate celelalte stele merg de la răsărit la apus; steaua aceasta, însă, mergea de la miazănoapte la miazăzi, că aşa se află Palestina faţă de Persia. În al doilea loc, şi din timpul în care s-a arătat putem vedea că steaua aceasta n-a fost una din multe stele. Nu se vedea noaptea, ci ziua nămiea mare pe când strălucea soarele; putere pe care n-o au nici stelele, nici luna; că luna depăşeşte în strălucire pe toate celelalte stele, dar când se ivesc razele soarelui, se ascunde îndată şi dispăre. Steaua aceasta, însă, prin mărimea strălucirii sale, a biruit şi razele soarelui; strălucea mai tare decât ele; lumina mai puternică, deşi era atât de lumină.

În al treilea rând, se vede că nu era una din celelalte stele, pentru că apărea şi apoi iarăşi dispărea. Pe drumul până în Palestina steaua se arăta conducând pe magi; când au ajuns în Ierusalim s-a ascuns; apoi iarăşi, când magii au părăsit pe Irod, după ce-i spusese pricina pentru care veniseră şi au plecat, steaua iar s-a arătat; şi acest lucru nu poate fi mişcarea firească a unei stele, ci a unei puteri înzestrate cu o raţiune deosebită. Nici nu avea un drum propriu; mergea când magii trebuiau să meargă; când stăteau ei, stătea şi ea; sluja tuturor celor de trebuinţă (Ieş., 13, 21 – 22). Era ca stâlpu cel de nor din pustie: oprea şi scula tabăra iudeilor atunci când trebuia. În al patrulea rând, se vede bine că nu era o stea precum celelalte din chipul în care a arătat locul unde s-a născut Pruncul. Că n-a arătat locul rămânând sus pe cer - de altfel nici nu putea să le arate locul de rămănea sus -, ci l-a arătat pogorându-se jos. Ştiţi doar că locul era atât de mic cât putea încăpea o colibă, dar mai bine spus, cât putea încăpea trupul unui prunc; iar o stea obişnuită nu putea să arate un astfel de loc pentru că o stea stă la o înălţime foarte mare şi nu poate să arate un loc atât de mic, nici să-l facă cunoscut celor care vor să-l găsească. De lucrul acesta poţi să te încredinţezi uitându-te la lună; deşi este cu mult mai mare decât stelele, totuşi pare că este aproape de toţi locuitorii lumii răspândiţi pe o întindere atât de mare de pământ. Spune-mi, te rog, cum ar fi putut steaua să arate locul aşa de îngust al ieslei şi al colibei de n-ar fi părăsit înălţimea aceea, de nu s-ar fi pogorât jos şi n-ar fi stat chiar deasupra capului Pruncului? Acest lucru îl lasă evanghelistul să se înţeleagă când spune: *Şi iată steaua mergea înaintea lor, până a venit şi a stat deasupra unde era Pruncul* (Matei 2, 9).

Iată, dar, câte pricini ne arată că steaua aceasta nu era una din multe stele ale cerului şi că ea nu s-a arătat potrivit legilor care guvernează creaţia văzută.

Aş putea fi întrebat:

Dar pentru care pricină s-a arătat steaua?

- Ca să mustre nesimțirea iudeilor și să le ia orice cuvânt de apărare pentru nerecunoștința lor”. (*Omilia la Matei*, omilia VI, II în col. PSB, vol. 23, pp. 78-79)

„- Dar pentru ce Dumnezeu, mi s-ar putea spune, i-a adus pe magi prin arătarea stelei?

- Și ce-ar fi trebuit să facă? Să le trimită profeți? Magii n-ar fi primit mărturia profeților! Să le trimită glas din cer? Nu l-ar fi luat în seamă! Să le fi trimis înger? Dar și pe acesta l-ar fi trecut cu vederea! De aceea Dumnezeu lasă la o parte toate aceste mărturii și, făcând mare pogorământ, îi cheamă pe o cale obișnuită: le arată o stea mare și deosebită de celelalte stele, ca să-i minuneze și prin mărimea și prin frumusețea înfățișării ei, dar și prin felul mersului ei. Pavel a făcut la fel: elinilor le vorbește pornind de la altarul de pe Aeropag (Fapte 17, 22-31), aducând ca mărturie pe poeții lor; iar iudeilor, care trăiau după lege, le vorbește pornind de la tăierea împrejur și de la jertfe. Pentru că fiecare om iubește acelea cu care este obișnuit, de aceea atât Dumnezeu cât și oamenii trimiși de El pentru mântuirea lumii se folosesc de ideile și de faptele cu care lumea era obișnuită. (...) Așa a făcut și cu magii; a vrut să-i cheme prin arătarea unei stele, ca să-i înalțe cu mintea mai sus de propria lor gândire. Pentru că, după ce i-a condus și i-a călăuzit și după ce i-a adus lângă iesle, nu le mai vorbește prin stea, ci prin înger. Așa au ajuns cu încetul mai buni”. (*Omilia la Matei*, omilia VI, III în col. PSB, vol. 23, pp. 80-81)

„Când steaua a ajuns deasupra Pruncului, steaua s-a oprit. Iar ca o stea, când să se ascundă, când să se arate și în sfârșit să se oprească după ce iar s-a arătat, înseamnă că era o stea cu o putere mai mare decât a unei stele obișnuite. Asta a întărit și mai mult credința magilor. De aceea s-au și bucurat. S-au bucurat că au găsit ce căutau; s-au bucurat că au ajuns vestitorii adevărului; s-au bucurat că n-au făcut în zadar atâta cale. Atât de mare le era dorul de Hristos! Și venind steaua s-a oprit chiar deasupra capului Pruncului, arătând că dumnezeiesc este Pruncul. Oprindu-se, steaua i-a făcut să se închine Pruncului, nu ca niște simpli barbari, ci ca unii din cei mai înțelepți dintre barbari. Vezi ce rost mare a avut steaua? În afară de profeție și de interpretarea arhierilor și cărturarilor magii au dat atenție și stelei”. (*Omilia la Matei*, omilia VII, IV în col. PSB, vol. 23, p. 95)

DUMNEZEU FIUL

(Nașterea *de sus* din Tatăl și nașterea *de jos* din Fecioară)

„Astăzi, Cel născut din Tatăl mai presus de minte și de cuvânt, pentru mine Se naște din Fecioară, tot mai presus de minte și de cuvânt. Atunci S-a născut din Tatăl după fire mai presus de veci, după cum știe Cel ce L-a născut. Astăzi se naște iarăși mai presus de fire, după cum știe harul Duhului cel Sfânt. Nașterea lui de sus adevărată este, iar nașterea de jos, fără de minciună. Cu adevărat din Dumnezeu, Dumnezeu S-a născut și cu adevărat Același, din Fecioară, om S-a născut. Sus, Singurul Unul-Născut din Cel Nenăscut, jos, Singurul Același Unul-Născut din singură Fecioara. Și după cum necucernic lucru este să te gândești la mamă, la nașterea de sus, tot astfel de hulă lucru este să te gândești la tată, la nașterea de jos. Tatăl a născut fără curgere, iar fecioara a născut fără stricăciune. Nici Dumnezeu n-a suferit curgere născând, căci a născut prin Duhul. Din această cauză nici nașterea Lui de sus nu este tâlcuită, nici nașterea Lui în vremurile din urmă nu rabdă iscodire.

Că a născut Fecioara astăzi, o știi! Că a născut Dumnezeu mai presus de timp, o cred! Dar chipul nașterii am învățat să-l cinstesc în tăcere și am primit ca prin cuvinte să nu iscodesc. Când e vorba de Dumnezeu, nu trebuie să căutăm la firea lucrurilor, ci să credem în puterea Celui ce le săvârșește. Legea firii este ca să nască femeia măritată, dar lucru mai presus de fire este ca să nască fecioară ce nu știa de nuntă și să rămână fecioară. Să se cerceteze, dar, cele după fire, iar cele mai presus de fire să se cinstească în tăcere. Nu ca pe un lucru tainic și vrednic de cinstit prin tăcere.

Iertați-mă, vă rog, că vreau să pun capăt cuvântului cu începutul. Sunt neîndemânatic pentru o cercetare mai adâncă și nu știu în ce chip și încotro să-ntorc cârma cuvintelor.

Ce să spun, ce să grăiesc? Văd pe Acea ce a născut, văd pe Cel născut, dar nu văd și chipul nașterii. Se biruiește firea, se biruiește și hotarul rânduiei, acolo unde voiește Dumnezeu. Nu s-a săvârșit un lucru după fire, ci o minune mai presus de fire. Firea și-a încetat lucrarea ei și a lucrat voința Stăpânului. O, har netălcuit!” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 25-26)

„Pentru că nici păgânii, nici iudeii, nici ereticii nu credeau că Dumnezeu a născut pe Cuvântul fără sămânță și fără pătimire, de asta, când Se naște azi din trup pătimitor, a păstrat nepătimitor trupul cel pătimitor, ca să arate că, după cum atunci când S-a născut din fecioară, n-a stricat fecioria, tot astfel și Dumnezeu a născut Dumnezeiește ca Dumnezeu pe Dumnezeu-Cuvântul, rămânând neîmpuținată și neschimbată Sfânta Lui ființă.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 32)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea – Taina Întrupării)

„Priviți această taină grozavă și de nepătruns. Cuvântul rămâne mereu în această casă; El s-a îmbrăcat cu natura noastră nu pentru a o părăsi, ci pentru a locui totdeauna în ea. Dacă n-ar fi voit s-o păstreze mereu, El nu i-ar fi făcut cinstea de a o pune pe tronul regesc, și purtând-o cu El, nu ar fi făcut-o să fie închinată de toată oastea cerească: prin Îngeri, prin Arhangheli, de către Tronuri, de către Domnii, de către Începătorii, de către Puteri. Ce duh, ce limbă va putea să arate cinstea nespusă pe care Dumnezeu i-a făcut-o naturii noastre, această cinste care este grozavă și în același timp supranaturală? Ce înger? Ce arhanghel? Nu desigur, nimeni, ori în cer ori pe pământ, n-o va putea niciodată.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 2, p. 55)

„Gândește-te cum el (Sfântul Apostol Pavel – n.n.), pretutindeni, iconomia lui Dumnezeu cu omul o numește taină, și cu drept cuvânt, căci nu este învederată tuturor oamenilor, și mai mult încă, nici îngerilor nu era știută; cum atunci să nu fie mare ceea ce s-a arătat prin Biserică? De aceea zice: *Cu adevărat mare este*. Și cu adevărat că este mare: căci omul a devenit Dumnezeu, și Dumnezeu om; omul s-a văzut fără de păcat, omul s-a înălțat, s-a propovăduit în lume, și împreună cu noi, l-au văzut pe el îngerii.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XI-a, p. 114)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos)

„Dar când a binevoit să ia chip de rob, să primească pârga noastră, n-a luat închipuire de trup, nici aparență de trup, ci trup adevărat. De aceea a primit să vină cu toate cele ale noastre; să se nască din femeie, să fie prunc, să fie înfășat, să fie hrănit cu lapte și să sufere de toate celelalte, ca să se creadă adevărul întrupării și să se coasă gurile ereticilor. Pentru aceea a dormit în corabie, a călătorit, a ostenit, a îndurat toate cele omenești, ca prin fapte să poată fi încredințați toți oamenii. Pentru aceea a stat înaintea scaunului de judecată, a fost răstignit, a suferit, moartea cea plină de rușine și a fost pus în mormânt, ca prin toate să se învedereze întruparea Sa. Dacă n-a luat cu adevărat trupul nostru, atunci nici n-a fost răstignit, nici n-a murit, nici n-a fost îngropat, nici n-a înviat.” (*Omilii la Facere*, omilia LVIII, III, în col. PSB, vol. 22, pp. 250-251)

„Da, este un lucru cu totul neobișnuit că Dumnezeul Cel negrăit, Cel netălmăcit, Cel neînțeles, Cel asemenea Tatălui, a primit să vină pe pământ din pânțe fecioresc, a primit să

Se nască din femeie și să aibă strămoși pe David și pe Avraam. Dar pentru ce spun pe David și pe Avraam? Lucru plin cu totul de spaimă și uimire este că a avut strămoși pe acele femei păcătoase despre care am vorbit mai înainte. Când auzi acestea, ridică capul sus! Nu te gânde la ceva umilitor. Dimpotrivă, minunează-te că, fiind Fiu al Dumnezeului celui fără de început și adevărat Fiu, a primit să audă spunându-I-se Fiu al lui David, pentru ca pe tine să te facă fiu al lui Dumnezeu! A primit să Se facă rob Tatălui, pentru ca ție, robului, să-ți facă Tată pe Stăpânul”. (*Omilia la Matei*, omilia II, II, în col. PSB, vol. 23, p. 29)

„Cuvântul S-a îmbrăcat cu carnea noastră, de teamă că, venind la noi în măreția Sa și în toată strălucirea divinității Sale, să nu ne piardă pe toți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VI, 1, p. 35)

„De unde a venit El Cel ce a umplut toate, Cel ce este prezent peste tot? Ce loc a părăsit El Cel care ține și cuprinde totul în mâna Sa? Cu adevărat n-a părăsit nici un loc, și cum ar fi putut-o face? Dar se pare că El a părăsit unul coborându-Se la noi. Precum fiind în lume, El nu părea că este aici, fiindcă nu era cunoscut încă aici; El s-a făcut apoi cunoscut însuși atunci când a binevoit să se îmbrace cu trupul nostru. Și această arătare și coborâre o numește Scriptura venirea Sa.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia X, 2, p. 50)

„Pentru acesta, când veți auzi aceste cuvinte: *Cuvântul s-a făcut trup* nu vă tulburați deloc, nu vă smintiți. Substanța divină n-a fost schimbată deloc în trup, va fi o necredință de a avea o așa cugetare, ci Dumnezeu rămânând ceea ce era, a luat chipul robului.

Dar pentru ce Sfântul Ioan s-a slujit de acest cuvânt: *S-a făcut*? Aceasta o face pentru a le închide gura ereticilor (docheților); căci sunt care pretind că, Cuvântul nu S-a făcut în mod real om, și că tot ceea ce privește Taina Întrupării nu este decât aparență, asemănare, închipuire. Sfântul Evanghelist s-a folosit dar de acest cuvânt *S-a făcut* pentru a înlătura această hulă, nu vrea prin aceia să arate o schimbare de substanță, ci să arate că El a luat în mod real și cu adevărat un trup. Atunci dar când zice Sfântul Pavel: *Iisus Hristos ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-se El însuși blestem pentru noi* (Gal., 3, 13). El nu vrea să spună că substanța Lui a fost separată și lipsită de slavă, și că ea a căzut în blestem. Căci nici chiar demonii, nici cei mai nebuni și mai destrăbălați dintre oameni, nu sunt capabili de un așa sentiment atât de urât pe cât de necredincios! Deci nu aceasta o înțelege Sfântul Apostol, ci că Iisus Hristos luând asupra Sa blestemul pe care noi l-am pricinuit, nu permite ca noi să i ne supunem mai mult și ne eliberează de el. La fel, în acest loc Sfântul Ioan zice că *Cuvântul trup S-a făcut*, nu schimbându-și substanța Sa în trup, ci rămânând ceea ce era mai înainte, după ce a luat trupul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 1-2, p. 54)

„Cel ce este atât de mare, Cel ce este strălucirea slovei, Cel ce este chipul ipostasului Lui, Cel ce a făcut veacurile, Cel ce șade de-a dreapta Tatălui, Acela a voit și S-a silit, de a fi fratele nostru în toate și de aceea a lăsat pe îngeri și puterile cele de sus și la noi a venit și pe noi ne-a luat.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia V, p. 101)

„De aceea, nu a luat de la început chip de om de vârstă matură, ci a primit să Se zămislească, să Se nască, cu lapte să Se hrănească, să trăiască pe pământ atâta timp, ca să dea încredințare că este om cu adevărat, și prin toate celelalte. Adeseori și îngerii s-au arătat pe pământ în chip de om, și chiar Dumnezeu, dar arătarea nu era trup adevărat, ci pogorământ. Deci, ca să nu socotești că această venire a Lui este așa cum au fost acele arătări, ci ca să fii încredințat cu adevărat, S-a zămislit, S-a și născut, S-a și hrănit, a stat în iesle, nu într-o căsuță, ci într-un loc larg, mulțime nenumărată fiind de față, ca să se facă nașterea Lui cunoscută. De aceea și profețiile au grăit de demult acestea: nu doar că va fi om, ci că va fi și zămislit, Se va și naște și va fi hrănit după legea pruncilor. Și așa striga și Isaia, zicând: *Iată, Fecioara în pîntece va lua și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel; unt și miere va mânca* (Is., 7, 14), și iarăși: *Prunc S-a născut noui, Fiul, și ni S-a dat nouă* (Is., 9, 5).

Ai văzut că a fost vestită mai dinainte și vârsta copilăriei Lui?” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 121)

„Acelea pe care altădată patriarhii le doreau cu înfocare, profeții le preziceau, iar dreptii poșteau să le vadă (Matei 13, 17), acelea s-au împlinit și au luat astăzi sfârșit. Dumnezeu pe pământ S-a arătat în trup și cu oamenii a petrecut (Baruh 3, 38). Să ne bucurăm, dar, și să ne veselim, iubiților.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 7-8)

„Nu te întreba cum, căci unde va vrea Dumnezeu se biruieste rânduiala firii. A voit, a putut; S-a pogorât, a mântuit. La Dumnezeu toate merg mână-n mână. Astăzi Cel ce este Se naște, Cel ce este Se face ce nu era.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 23)

„Nu S-a făcut om îndepărtându-se de Dumnezeire, și nici nu S-a făcut din om Dumnezeu încetul cu încetul, ci, Cuvânt fiind, datorită nepătimirii Sale, S-a făcut trup, rămânându-l neschimbată firea.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 23)

„Era întotdeauna ca Dumnezeu, ocărmuind lumea, dar astăzi a venit ca și om, și ca Dumnezeu: ca om, păstorind poporul, iar ca Dumnezeu, mântuind lumea.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 29)

„Dumnezeu pe pământ a venit și omul în cer s-a suit. Toate s-au împreunat. A venit pe pământ, întreg fiind în ceruri. Dumnezeu fiind, S-a făcut om, fără să-nceteze a fi Dumnezeu. Cuvânt nepătimitor fiind, S-a făcut trup.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 29)

„Această covârșire a iubirii Sale de oameni și mărirea pogorării Sale erau înspăimântătoare, cerându-se multe dovezi pentru ca ele să fie socotite adevărate. Căci gândește, numai, ce va să zică că a auzi și a afla că Dumnezeu cel negrăit și netrecător, care nu se poate cuprinde cu mintea, nu se poate vedea cu ochii și nu se poate pipăi, Acela în mâna căruia sunt marginile pământului (Ps. 94, 4), care caută spre pământ și-l face a se cutremura, Cel ce se atinge de munți și ei fumegă (Ps. 103, 32), a cărui strălucire, chiar când ei se pogoară, nu o pot suporta heruvimii, ci își acoperă fețele cu aripile lor, că Acesta care este cu mult mai înalt decât toate gândurile, întrecându-i pe Îngeri, pe Arhangheli și pe toate puterile cerești, să voiască a se face om și să primească trupul cel format din pulbere, să intre în pânțele fecioarei și să petreacă acolo nouă luni, a se adăpa la pieptul ei și a suferi toate întâmplările omenești – nu este oare aceasta de cea mai mare mirare? Iară pentru că ceea ce avea să facă era atât de miraculos și neobișnuit, încât mulți n-ar fi putut crede, de aceea Dumnezeu a trimis mai întâi pe profeți ca să prevestească acestea; și a profețit încă Patriarhul Iacov, când a zis: *Din vârstare fiul meu te-ai înălțat, te-ai culcat și ai adormit ca un leu* (Fac. 49, 9). Încă și Isaia a zis despre Dânsul: *Iată fecioara va zămisi și va naște fiu, și se va chema numele lui Emamoil* (Is. 7, 14). Și în alt loc zice el: *Văzutu-l-am ca un prunc și ca o rădăcină pe pământ însetat* (Is. 53, 2). Încă și David a vorbit despre venirea Lui în trup prin cuvintele: *Pogorî-se-va ca ploaia pe lână și ca picătura ce cade pe pământ* (Ps. 72, 6), pentru că El a intrat în pânțele mamei sale fără a fi fost băgat în seamă și fără vuiet.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Vineri*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, pp. 153-154)

„... ca să nu se creadă că nălucire este întruparea Sa, încredințează pe oameni despre întrupare nu numai prin vederea trupului Său, ci și prin aceea că a stat printre oameni multă

vreme și a trecut prin toate cele omenești. N-a venit pe pământ sub chip de bărbat desăvârșit și deplin, ci a stat și în pânțele fecioresc, ca să îndure și zămisirea, și nașterea, și hrănirea cu lapte, și creșterea, pentru ca să dea adevăr de întruparea Sa și prin lungimea timpului, dar și prin schimbările proprii vârstei. Și n-a mărginit dovada întrupării Sale numai la atât, ci, după ce S-a îmbrăcat cu trup, îngăduie ca trupul Său să sufere toate scăderile firii: să flămânzească (Matei 4, 2), să înseteze (Ioan 19, 28), să doarmă (Matei 8, 24), să ostenească (Ioan 4, 6).” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 255-256)

„Nu ne-a chemat pe noi sus, ci Însuși a venit la noi. Iar când auzi că *a lăsat*, să nu socotești că Și-a schimbat locul²⁰³, ci că S-a împreună pogorât. Căci și împreună cu noi fiind, era și împreună cu Tatăl.” (*Laudă lui Maxim și despre ce fel de soție trebuie să ne luăm*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 49-50)

„Priviți la Cuvântul făcut Trup, Dumnezeu Însuși luând natura noastră fără să-și piardă nimic din divinitatea Sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 70)

„Fiul lui Dumnezeu! Acela este *darul de nespus*, Acela este taina de nespus. Fiul lui Dumnezeu S-a făcut Fiul Omului. Veșnic în sânul Tatălui, Fiul S-a întrupat în sânul Fecioarei Maria. Acela este un mister mai adânc și mai înalt decât nașterea noastră duhovnicească. Este prin excelență taina credinței.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 153)

„Fiul lui Dumnezeu a coborât din cer pe pământ, Cuvântul S-a făcut trup și a locuit printre noi. Și ce este această întrupare a Fiului lui Dumnezeu, dacă nu nunțile Lui tainice cu natura omenească? Or, noi asistăm la aceste nunți divine, banchetul de nuntă ne strânge, bucuria creștină dă peste maluri în comunitatea creștină, de unde trebuie să fie alungate tristețile vechi ale neamului omenesc vinovat și osândit.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 328-329)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea – „la plinirea vremii”)

„Când elinii întreabă, de ce Hristos a venit tocmai acum, noi să nu-i lăsăm a spune ei aceasta, ci să-i întrebăm dacă Hristos n-a reușit în lucrul Său pentru care a venit. După cum dacă ar fi venit mai demult și nu ar fi reușit, nu ar fi putut fi suficient timpul pentru justificarea noastră, tot așa și după ce El a reușit, nu vom putea fi considerați ca drepti și să scăpăm de răspundere din cauza timpului, pentru că nici pe medic nu-l învinovățește cineva din cauza timpului, după ce a fost scăpat de boală și însănătoșit bolnavul, și nici nu dă vina pe medicamente, după cum nici pe un general învingător nu îl cercetează cineva, de ce a învins în timpul acela și nu altădată, și în locul acesta sau altul. Astfel de întrebări se fac când el nu a reușit, dar după ce a reușit trebuie a primi cu mulțumire și a-L aproba. Căci, spune-mi, ce este mai demn de crezut? Raționamentul tău și clevetirea sau sfârșitul unui fapt în perfecțiune? A învins El, sau n-a învins, aceasta arată-mi! A stăpânit, sau nu? A dus la un sfârșit bun lucrul început, sau nu?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia IV, pp. 49-50)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea - cauzele și scopul întrupării)

„În cele din urmă, Dumnezeu a văzut că chiar după atâta purtare de grijă, oamenii tot mai au nevoie de multa și nespusa Lui iubire de oameni; am văzut că n-au avut nici o putere, nici patriarhii, nici profeții, nici minunile acelea nemaiîntâlnite, nici pedepsele, nici îndemnul adresate fiecărui om, nici acele repetate robii; de aceea, îndurându-se de neamul nostru, a rânduit, să se nască din Fecioară și să ia chip de rob (Filip., 2, 7), Doctorul trupurilor și al

²⁰³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Că ar fi trecut dintr-o stare în alta, în cea nouă nemaiaivând ceva comun cu cea dinainte. (n.s. 116, p. 50)

sufletelor, Fiul Lui Cel Unul Născut, sculându-L ca să spun așa, din sânurile părintești, a rânduit să petreacă împreună cu noi și să sufere toate slăbiciunile noastre, pentru ca să poată ridica de la pământ la cer firea noastră care zăcea jos undeva din pricina mulțimii păcatelor. Fiul tunetului, minunându-se de lucrul acesta și înțelegând covârșitoarea dragoste a lui Dumnezeu, arătată neamului omenesc, striga și spunea: *Așa a iubit Dumnezeu lumea* (Ioan, 3, 16). Uită-te cât de mare minune cuprind aceste cuvinte! Spune *Așa*, gândindu-se la măreția celor ce vrea să ne spună.

De aceea își începe așa cuvântul său!

- Spune-ne, Fericite Ioane, cum *Așa*? Spune-ne măsura, spune-ne măreția, învață-ne covârșirea cuvintelor pe care vrei să ni le spui!

- *Așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Lui Cel Unul Născut L-a dat, ca tot cel ce crede în el să nu piară, ci să aibă viață veșnică.*

Ai văzut că aceasta e pricina venirii Fiului? A venit ca să găsească mântuire prin credința în El, cei care sunt pe calea pieririi.” (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, I, în col. PSB, vol. 21, pp. 333-334)

„Că Fiul lui Dumnezeu nu S-ar fi smerit în zadar și în deșert atât de mult dacă n-ar fi vrut să ne înalțe pe noi. S-a născut după trup, ca tu să te naști după Duh; S-a născut din femeie, ca tu să încetezi de a mai fi fiu al femeii. Pentru aceasta Fiul lui Dumnezeu a avut o îndoită naștere: una asemenea nouă, și alta mai presus de noi. Pentru că S-a născut din femeie, Se aseamănă cu noi; dar pentru că nu S-a născut nici din sânge, nici din voința trupului sau a bărbatului ci de la Duhul Sfânt, ne arată nașterea cea mai presus de noi, nașterea cea viitoare, pe care ne-o va dăruia nouă de la Duhul”. (*Omilii la Matei*, omilia II, II, în col. PSB, vol. 23, p. 29)

„Dumnezeu, cum am spus-o, n-are nevoie de nimic; ci El a venit pentru a-Și revărsa harurile Sale și binefacerile Sale peste ai Săi.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia X, 1, p. 49)

„Fiind cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, El s-a făcut om, pentru a-i face pe oameni fii ai lui Dumnezeu.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 1, p. 54)

„Când profeții nimic nu au izbutit, când îngerii și arhanghelii, când întreaga natură văzută și nevăzută cu nimic nu puteau să ajute, atunci și el a iconomisit prezența lui printre oameni, arătând prin aceasta, că faptul salvării omului avea nevoie de puterea dumnezeiască.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 26)

„Nu a trimis pe altul, nici că ne-a vestit acestea prin altul, ci El prin Sine. Nu a trimis înger, nici arhanghel, pentru că spre a îndrepta atâtea rele nu era posibil nimănui, ci a fost nevoie de prezența Sa, de a corecta.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VI, p. 52)

„Hristos numește venirea Lui cu drept cuvânt ieșire, căci și noi eram afară (departe) de Dumnezeu. Și precum se întâmplă în împărății cu cei legați și potrivnici împăratului că sunt afară de palatul împărătesc, iar cel ce voiește a-i împăca cu împăratul, nu-i bagă pe aceia înăuntru, ci el singur ieșind afară, stă de vorbă cu dâșii, până ce îi va face vrednici de fața împăratului, spre a-i prezenta, tot așa a făcut și Hristos. Că ieșind și venind la noi, adică luând trup, și grăind cele din partea Împăratului, ne-a introdus înăuntru, după ce ne-a curățit și ne-a împăcat. De aceea venirea lui o numește ieșire.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia III, p. 70)

„De aceea a luat trupul nostru, zice, numai din filantropie, ca să ne miluiască pe noi. Nici nu este vreo altă pricină a economiei mântuirii noastre, decât aceasta numai că ne-a văzut aruncați jos la pământ, pierduți, tiranisiți de moarte și I-a fost milă de noi. *Ca să curățească*

păcatele norodului, zice; ca să fie milostiv și credincios Arhiereu!” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia V, p. 101)

„Cel Unul-Născut, mai înainte de veci, Cel nepipăit, Cel curat, Cel netrupesc, a intrat în trupul meu cel văzut și stricacios. Pentru ce? Pentru ca fiind văzut să mă învețe, și învățându-mă să mă povățuiască spre ceea ce nu se vede. Pentru că oamenii dau mai multă crezare ochiului decât auzului, pentru că pun la îndoială ceea ce nu văd, pentru aceasta a îndurat ca să-L vedem cu trupul, ca să risipească îndoiala.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 26)

„Dar ce să spun, ce să grăiesc? Minunea mă înspăimântă. Cel Bătrân în zile S-a făcut prunc. Cel ce stă pe scaun înalt și prea înălțat, este așezat în iesle. Cel nepipăit, Cel curat, Cel nealcătuit, cel netrupesc este cuprins de mâini omenești; Cel ce a rupt legăturile păcatului este înfățișat în scutece, pentru că vrea asta. Vrea să prefacă necinstea în cinste, vrea să îmbrace cu slavă pe cel neslăvit, vrea să arate chip de virtute pe cel supus ocării. De asta ia trupul meu, ca eu să-i fac în mine loc Cuvântului Lui. Îmi ia trupul meu, ca să-și dea Duhul Lui. Îmi dă și-mi ia, ca să-mi dea visticie de viață. Îmi ia trupul meu, ca să mă sfințească. Îmi dă Duhul Lui, ca să mă mântuiască.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 26-27)

„S-a făcut trup pentru ca să Se sălășluiască întru noi. Dumnezeu nu S-a făcut, ci era. De asta S-a făcut trup, ca să-L primească ieslea pe Cel pe Care nu-L încăpea cerul, de asta S-a așezat în iesle, ca să primească hrană de copil de la Maica-Fecioară, Cel ce hrănește lumea. De asta Părintele veacului ce va să fie (Isaia 19, 5) este ținut ca prunc la sân în brațe feciorești, tocmai pentru ca și magii să se poată apropia de El.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 29-30)

„Pentru că oamenii au părăsit pe Dumnezeu și au cioplit dumnezei în chip de om, cărora le slujeau spre ocara Ziditorului, pentru aceasta Cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu fiind, S-a arătat în chip de om, ca să strice și minciuna și să-i facă pe nesimțite să-i slujească Lui.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 32)

„Pentru asta S-a pogorât Fiul lui Dumnezeu, ca să împace firea noastră cu Stăpânul.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 57)

„A luat pentru mine toate cele cuvenite firii mele.” (*Cuvânt la vânzarea lui Iuda*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 76)

„Dumnezeu făcut om pentru a ne face pe noi dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 42)

„Dacă El S-a făcut om, a făcut-o pentru a ne face pe noi dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 98)

„Acest Fiu al lui Dumnezeu, venit la noi pentru a ne ridica până la Dumnezeu (...) a murit pentru a distruge moartea noastră și să ne transmită propria Sa viață.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 154)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos - eveniment uimitor și neasemuit pentru umanitate)

„Trebuie să ne minunăm și să ne înspăimântăm de măreția Întrupării care depășește orice înțelegere. Gândește-te ce lucru mare ar fi să vezi că se coboară soarele de pe cer, că aleargă pe pământ și că trimite razele sale tuturor celor de aici. Iar dacă s-ar întâmpla aceasta cu luminătorul acesta ceresc, toți s-ar înspăimânta văzând o astfel de minune. Gândește-te și

socotește acum ce lucru mare este să vezi că Soarele dreptății sloboade din trupul nostru razele Sale și luminează sufletele noastre.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, I, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 8)

„Marele și unicul eveniment pe care trebuia să-l admire cerul și a cărui teatru trebuia să fie pământul, este în mod sigur venirea Cuvântului lui Dumnezeu în trupul omului. Cuvântul se aprinde pentru natura omenească de o iubire tainică; El o face fiica Lui, ea devine soția Lui. El este capul, ea este trupul Său, sunt doi într-un singur trup: ea este *os din oasele sale și carne din carnea sa*. Pentru ea El părăsește strălucirile cerului, El îl lasă pe *Tatăl Său*, El vine la soția Sa și această unire a devenit de nedespărțit, ea este veșnică. Cuvântul îi dă propriei sale soții bogățiile Sale; El i se dă El Însuși întreg și totul. Ba mai mult! El se devotază pentru ea. Pentru ea El este în durere și în lacrimi; El trăiește în sărăcie și în muncă; El moare în chinul Crucii. Și când, prin moartea Sa, El a curățit-o pe această soție, El o înalță la dreapta puterii lui Dumnezeu, pe tronul veșnic pe care Tatăl Său i l-a pregătit.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 243)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea – efectele Întrupării asupra omului și a creației)

„După venirea lui Hristos, cei ce locuiesc pământul au ajuns din fiare, oameni, dar, mai bine spus, toți aceia care pășesc cu adevărat pe urmele Lui au ajuns din oameni, îngeri.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, II, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 500)

DUMNEZEU FIUL (unirea celor două firi în Hristos)

„... prin alipire și unire, Cuvântul lui Dumnezeu și trupul sunt una și aceeași Persoană; nu că ar fi confuzie, nici amestecare a substanței, ci în virtutea unei nespuse și cuprinse uniri.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 2, p. 55)

„Prin învierea lui Lazăr prefigurează învierea Sa cea de a treia zi, că prin această înviere vrea să-i mângâie pe ucenicii Săi slabi la suflet pentru timpul scurt al petrecerii Lui sub pământ; vrea ca înainte de Patimile Sale pe cruce să slăbească teama ucenicilor Săi, să le arate că-I va fi ușor să-Și dăruiască Lui ce a dăruit El altuia, să-i încredințeze prin fapte pe cei îndoielnici, în chipul acesta a dat glas faptelor și aproape că le grăia așa prin ceea ce făcea: *N-am lăsat nici o clipă firea omenească pe care am luat-o, lipsită de lucrarea dumnezeiască, ci Eu am lucrat când ca om, când ca Dumnezeu; într-un caz am arătat firea Mea dumnezeiască, în celălalt caz, firea omenească; învăț prin aceasta că faptele Mele cele smerite trebuie atribuite firii Mele omenești; iar cele mărețe și înalte dumnezeirii; prin această unire inegală de fapte tălmăcesc unirea Firilor celor neegale; prin puterea pe care o am asupra patimilor arăt că patimile Mele sunt de bună voie. Ca Dumnezeu, am supus firea, prelungind postul vreme de patruzeci de zile* (Matei 4, 2). *Mai târziu, am flămânzit* (Matei 4, 2) *și am obosit* (Ioan, 4, 6) *ca un om, dar, ca Dumnezeu, am potolit marea înfuriată* (Matei 8, 24). *Ca om, am fost ispitit de diavol* (Matei 8, 31-32), *dar ca Dumnezeu am izgonit cu porunca pe draci. Vreau să pățimesc pentru oameni, ca om. Dar ca să nu socoți ceea ce se va face ca un semn de slăbiciune, înainte de a merge la moarte, rechem la viață pe cel ținut de moarte. După ce vă voi fi arătat mai dinainte lucrarea Dumnezeirii, numai atunci voi plăti datoria cea veche a omenirii. După ce voi fi dezlegat legăturile, numai atunci Mă voi lega. Voi arăta prin fapte că putere am să-Mi pun sufletul Meu, și putere am iarăși să-l iau. Asta-i învățătura prin fapte a*

Mântuitorului.” (*Cuvântul la Lazăr cel de patru zile mort*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 444)

DUMNEZEU FIUL (Întruparea – roadele Întrupării Domnului Hristos)

„Sublimul, apropiindu-se de ceea ce se este smerit și de jos, îl ridică fără a-și întuneca cu nimic propria slavă; și iată ce s-a făcut în persoana lui Iisus Hristos. În sfârșit, El nu și-a micșorat cu nimic natura printr-o coborâre așa de mare, de adâncă, și ne-a ridicat la o slavă nespusă pe noi care eram rămași în întuneric și în dispreț; așa ca un rege care vorbește cu iubire și cu bunătate unui sărac și cerșetor, care nu se necinstește, nu face nimic rău, și-l face pe acest cerșetor strălucit, îl acoperă cu slavă înaintea lumii întregi. Căci dacă atunci când este vorba de aceste demnități omenești care sunt împrumutate, cel ce este îmbrăcat în ele poate să-și facă rău, să se alipească de cel inferior; cu atât mai mult, același lucru este vrednic de această substanță nemuritoare și fericită, care n-are nimic de împrumutat, nimic întâmplător sau trecător, ci ale cărei atribute sunt neschimbate sau veșnice.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XI, 1, p. 54)

„... între dogmele Bisericii, aceea a Întrupării nu este mai puțin importantă, sau mai scurt, ea este principală; pentru că Întruparea este originea și începutul mântuirii noastre, pentru că prin ea s-a făcut totul, căci totul s-a împlinit. Ea a distrus moartea, a ridicat păcatul, ea a anulat blestemul, ne-a adus o mulțime de haruri. Iată de ce voia Iisus Hristos ca să se creadă mai ales în întrupare, care a fost pentru noi rădăcina și izvorul tuturor bunurilor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXI, 2, p. 145)

„Dumnezeu Și-a făcut Lui și templu sfânt și prin acela a adus în viața noastră viețuirea cerurilor.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 19)

„... dacă soarele acesta, care este un corp stricăcios, își trimite razele pretutindeni și, cu toate că se împreună și cu noroaie și cu spurcăciuni și cu multe alte lucruri de acest fel, nu-și vatămă cu nimic curăția lui prin împreunarea aceasta, ci, dimpotrivă, după ce a împărtășit propria lui putere tuturor corpurilor ce l-au primit, își trage la sine razele sale tot curate, fără să ia ceva din mirosul greu și din murdăria lor, cu mult mai vârtos Soarele dreptății, Stăpânul puterilor celor netrupești, nu numai că nu S-a pângărit când a venit în trup curat, dar l-a făcut și pe acesta și mai curat, și mai sfânt.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 20)

„Dar ce să spun, ce să grăiesc? *Iată Fecioara va avea în pântece* (Isaia 7, 14)! Acum nu mai este vorba de ce e vorba să se întâmple. Acum ne minunăm de ce s-a întâmplat. Printre iudei s-a întâmplat, printre ei era vorba de asta, dar de noi creștinii aceasta se crede, de noi, printre care nici vorbă nu era. *Iată Fecioara va avea în pântece*. Litera este a sinagogii, dar averea a Bisericii. Sinagoga a găsit scoica, iar Biserica a descoperit mărgăritarul. Sinagoga a vopsit lâna, iar Biserica a îmbrăcat porfira. O Evreică L-a născut, dar L-a primit întreaga lume. Sinagoga L-a hrănit și L-a alăptat, dar Biserica L-a avut și s-a bucurat de El. La aceea, mlădița viței, iar la mine, strugurele adevărului. Aceea a cules strugurele, dar neamurile beau băutura cea tainică. Aceea a semănat bobul de grâu în Iudeea, dar neamurile, cu secera credinței, au secerat spicul. Neamurile au tăiat cu cucernicie trandafirul, iar iudeilor le-a rămas spinul necredinței. Pasărea a zburat, iar nebunii stau lângă cuib. Iudeii tălmăcesc filada

literei, iar neamurile culeg roada Duhului.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 27)

„Veniți să sărbătorim! Veniți să prăznuim! Străin e chipul sărbătorii, căci preaslăvit este cuvântul nașterii. Astăzi legătura cea veche s-a dezlegat, diavolul s-a rușinat, dracii au fugit, moartea s-a zdrobit, raiul s-a deschis, blestemul s-a pierdut, păcatul s-a alungat, înșelăciunea s-a izgonit, adevărul a venit, credința pretutindeni s-a răspândit și s-a lătit. Viețuirea celor de sus pe pământ s-a sădit, îngerii cu oamenii împreună viețuiesc, oamenii cu îngerii fără de teamă vorbesc.” (*Cuvânt la Nașterea Mântuitorului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Predici la sărbători împărățești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 29)

„După ce Cuvântul a luat natura umană, El a unit-o apoi cu fiecare dintre noi. În fiecare din noi El reînnoiește minunea iubirii prin Întruparea Sa. Noi suntem trupul Său mistic, noi suntem membrele Sale, *noi nu mai facem decât un singur trup cu El*. Cine nu vede de acolo urmări? Noi îi datorăm cinstea mortificării și a martiriului.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 57)

DUMNEZEU FIUL (chipul strălucitor și frumos al Domnului Hristos)

„După cum pe Munte mulțimile au stat lângă Hristos nu numai când vorbea, ci L-au urmat și după ce a terminat cuvântarea Sa, tot așa și acum; L-au înconjurat nu numai când făcea minuni, ci și după ce a terminat. Aveau mare folos chiar numai uitându-se la chipul Domnului. Gândește-te cât trebuie să fi strălucit chipul Stăpânului nostru obștesc atunci, dacă Moise avea fața plină de slavă (Ieș., 34, 30), iar Ștefan arăta ca un înger? (Fapte, 6, 15). Poate că mulți s-au aprins acum de dorința de a vedea chipul Domnului; dar dacă voim, vom vedea un chip cu mult mai frumos decât cel de atunci. Dacă vom duce viața aceasta cu îndrăznire, îl vom primi pe Domnul pe nori, întâmpinându-L într-un trup nemuritor și nescricios (I Tes., 4, 17)”. (*Omilia la Matei*, omilia XXVII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 346)

„Nu era minunat numai când făcea minuni, ci chiar când se arăta era plin de farmec. Lucrul acesta a vrut să-l spună profetul prin cuvintele: *Împodobit cu frumusețe, mai mult decât fiii oamenilor* (Ps. 44, 3); iar când Isaia spune că *n-avea chip, nici frumusețe* (Isaia 53, 2), Isaia spune cuvintele acestea sau pentru că pune în comparație frumusețea Lui omenească cu frumusețea și slava nespusă și negrăită a Dumnezeirii Sale sau pentru că istorisește cele ce se vor petrece în timpul patimilor, necinstea suferită în vremea răstignirii și smerenia arătată în toate împrejurările de-a lungul întregii Sale vieți.” (*Omilia la Matei*, omilia XXVII, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 345-346)

„Hristos nu S-a sfârșit spre bătrânețe, ci astfel era de frumos, încât nici nu se poate grăi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 92)

DUMNEZEU FIUL (despre Cuvântul lui Dumnezeu)

„Cât despre voi fraților, atunci când veți auzi numindu-se *Cuvântul*, nu-i suferiți pe cei ce Îl numesc creatură, nici pe cei ce-și închipuie că El este un simplu cuvânt, căci sunt mai multe cuvinte, mai multe porunci ale lui Dumnezeu, la care înșiși îngerii se supun, dar nici unul din aceste cuvinte nu este Dumnezeu, ele sunt toate profeții și porunci, și așa are obiceiul Scriptura să numească legile, prescripțiile și poruncile care le dă Dumnezeu. Iată pentru ce a zis ea despre îngeri: *Cei tari în virtute, care faceți cuvântul Lui și auziți cuvintele Lui* (Ps., 102, 20); dar acest Cuvânt este o substanță într-un ipostas, *sau o persoană* care iese de la Tatăl în mod nepătimitor. Iată, deja am spus-o, ceea ce vrea să arate Sfântul Ioan prin numele de CUVÂNT.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia IV, 1, p. 23)

DUMNEZEU FIUL (puterea și stăpânirea Domnului Hristos)

„Iată cum exercită El (puterea și stăpânirea Sa – n.n.) chiar asupra ființelor neînsuflețite, lipsite de rațiune. Steaua apare la ieslea Sa, soarele se întunecă la moartea Sa, pietrele se despică, catapeteasma Templului se rupe în două. La glasul Său marea se liniștește: sub pașii Săi ea se închiagă, în mâna Sa grăunțul de grâu se face ineputabil.

Cum o arată El din cer pe pământ! Îngerii Îl Slujesc, oamenii I se atașează Lui prin legături de neînvins, universul se așază să-L slujească; Biserica se întinde pentru a-și întinde stăpânirea și pentru a întemeia peste tot iubirea Lui; fiecare secol Îi aduce un cult și un nou devotament. Prin El cerul se deschide și iadul se închide. Prin El diavolii sunt legați și învinși. Prin El moartea își pierde împărăția sa. Prin El, prin Biserica Sa, viciile sunt distruse și virtuți extraordinare își stabilesc împărăția lor. Iisus Hristos a transformat totul, totul a creat, totul a curățat, totul a sfințit în lume. El s-a împodobit cu inteligențele, El stăpânește ca un suveran peste inimi, El îndreaptă voințele, El îndeamnă la eroisme. Priviți pământul acoperit de bisericile Sale, de mănăstirile Sale, împărțit între ai Săi: ce sunt toate acelea, dacă nu împărăția lui Iisus Hristos al cărei Stăpân absolut este El?

Nu numai că Iisus Hristos împărățește prin El însuși, ci El comunică cui îi place Lui puterea Sa de a stăpâni. Cine este mai mare ca și Biserica? Cine este mai stăpânitor ca Petru? Cine este mai mare rege ca și Pavel? Cu ce putere să compari puterea apostolilor, a preoților lui Iisus Hristos?

Însă ce! Chiar până la instrumentele patimii Sale și a morții Sale, Iisus Hristos le comunică puterea Sa supremă. Contemplați împărăția universală a crucii: omagiile pe care le primește Ea, minunile pe care le lucrează Ea, lucrurile care s-au întemeiat sub acest dumnezeiesc stindard, nenumăratele mulțimi pe care Ea le-a pus în mișcare, cuceririle, victoriile, împărățiile a căror îndemn a fost Ea. Și dacă Iisus Hristos împărățește așa în timp, ce va fi aceasta pentru împărăția Sa în secolul viitor? Ce va fi aceasta când, la a doua venire a Sa, *El va împărăți în strălucirea Sfinților Săi!*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 49-50)

DUMNEZEU FIUL („Hristos ieri și azi și în veci e Același”)

„Iisus Hristos ieri și astăzi, Același, și în veci. La învățături străine și de multe feluri să nu vă mutați, că bine este cu darul să vă întăriți inimile, iar nu cu mâncările, dintru care nu s-au folosit, cei ce au umblat întru dănsule. (Vers. 8, 9). Expresia *Iisus Hristos ieri și astăzi, și în veci*, arată timpul cel nemărginit, trecutul, prezentul și viitorul cel fără sfârșit. Adică ați auzit că El este Arhiereu, însă nu un Arhiereu Care are sfârșit, căci El același este în veci. Fiindcă se găseau și de aceia care ziceau că nu este, și că va veni de acum înainte, apoi el (Apostolul Pavel) zice că Hristos ieri și astăzi, și același în veci. Încă și astăzi iudeii spun că alt Hristos va veni, și deci lipsindu-se de Cel ce este cu adevărat, au căzut în așteptarea lui antihrist.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIII, p. 376)

DUMNEZEU FIUL („Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”²⁰⁴)

„Eu sunt Adevărul și Viața arată că tot ce a prezis El se va întâmpla fără îndoială. Dacă Eu sunt Adevărul, nu va ieși nici o minciună din gura Mea; dacă Eu sunt Viața, chiar nici moartea nu vă va împiedica să intrați în casa Tatălui Meu. Dar mai mult, *dacă Eu sunt Calea*, voi nu mai aveți nevoie de conducător; dacă Eu sunt Adevărul, Eu nu zic nimic fals; dacă Eu sunt Viața, chiar când veți muri, veți avea toate bunurile pe care vi le făgăduiesc Eu. Ceea ce zice Iisus despre cale, ucenicii au înțeles-o și au mărturisit-o; dar celelalte lucruri, ei nu le înțelegeau deloc; deși ei nu-i cereau Lui explicația, cu toate acestea ei au primit destulă

²⁰⁴ Ioan, 14, 6.

mângâiere din înțelegerea acestui cuvânt: *Eu sunt Calea*. Apoi, fiindcă este în puterea Mea să duc la Tatăl, în mod sigur voi veți veni la El; căci nu este altă cale care poată să vă ducă la El.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXIII, 2, p. 376)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Viața noastră)

„Ci îmbrăcați-vă în Domnul Iisus Hristos (13, 14).

Cel ce este îmbrăcat cu Hristos, are cu sine întreaga virtute. Când el zice: *îmbrăcați-vă*, ne poruncește a ne înveșmânta cu totul în Hristos, după cum zice și în altă parte: *Iar dacă Hristos este în voi* (Romani 8, 10); și iarăși: *Și Hristos să Se sălășluiască, prin credință, în inimile voastre* (Efeseni 3, 17). Căci el voiește ca sufletele noastre să fie casă a lui Hristos, și El să ne înfășoare ca și cu haină, ca astfel El să fie totul pentru noi, atât înlăuntru, cât și pe dinafară; căci El este plinătatea noastră, după cum zice în alt loc: *plinirea Celui ce se plinește toate întru toți* (Efeseni 1, 23); El este și Calea, și Mirele, după cum zice către corinteni: *pentru că v-am logodit unui singur bărbat, ca să vă înfățișez lui Hristos fecioară neprihănită* (II Corinteni 11, 2); El este și rădăcina, și băutura, și hrana, și viața noastră: *și nu eu mai trăiesc, zice, ci Hristos trăiește în mine* (Galateni 2, 20); El este și apostol, și arhiereu, și dascăl, și tată, și frate, și împreună-moștenitor, și părtaş al mormântului și al crucii, căci zice: *ne-am îngropat cu El, în moarte, prin botez, ... și am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui* (Romani 6, 4, 5); El este și rugător, după cum zice: *vă rugăm, în numele lui Hristos* (II Corinteni 5, 20); El este mijlocitor pentru noi către Dumnezeu Tatăl, precum zice: *Care și este de-a dreapta lui Dumnezeu, Care mijlocește pentru noi* (Romani 8, 34); El este casă și cel ce locuiește în ea, după cum și zice: *Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el* (Ioan 6, 56); și tot El este și prieten: *Voi sunteți prietenii Mei* (Ioan 15, 14), și temelie, și piatra cea din capul unghiului, precum și noi suntem mădularele Lui, și țarină, și clădire, și viță, și împreună lucrători. Și ce nu voiește a fi El pentru noi, apropiindu-ne și unindu-ne cu El ? Dar toate acestea sunt dovada vie a iubirii Lui către noi.” (Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXIV, pp. 449-450)

„Hristos spune: *Eu sunt părintele tău, Eu sunt fratele tău, Eu sunt mirele sufletului tău, Eu simt scăparea ta, eu sunt hrana Ta, Eu sunt îmbrăcăminte ta, eu sunt rădăcina ta, Eu sunt sprijinul tău, Eu sunt tot ce-ți dorești tu. Când Mă ai pe Mine, nu-ți lipsește nimic. Eu sunt slujitorul tău, pentru că am venit să slujesc, nu să fiu slujit. Eu sunt prietenul tău și mădular al trupului tău și capul tău și fratele tău și sora ta și mama ta. Eu sunt toate pentru tine. Nu trebuie decât să stai lângă Mine. Pentru tine, Eu M-am făcut sărac și pribeag, pentru tine am ridicat, crucea și am coborât în mormânt, am venit pe pământ pentru tine, trimis de Tatăl, iar în cer Mă rog pentru tine Părintelui Meu. Tu ești totul pentru Mine, și frate și împreună-moștenitor și prieten și mădular al Trupului Meu. Ce vrei mai mult decât atât? De ce Îl disprețuiești pe Cel care te iubește atât de mult?* (Din vol. Problemele vieții, pp. 353-354)

DUMNEZEU FIUL („Eu sunt vița și voi sunteți mlădițele”)

„*Eu sunt vița și voi sunteți mlădițele*. Ce vrea să ne facă Mântuitorul să înțelegem prin această parabolă? Că cel ce nu ascultă cuvântul Lui nu poate să trăiască și că prin tăria și puterea Sa se lucrează minunile și semnele care trebuiau să se împlinească.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXVI, 1, p. 392)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Binefăcătorul nostru)

„*Ascultă fiică și vezi*. Ce să văd? Pe cei morți înviați, pe cei leproși curățiți, marea neînvolverată, paralizicul ținându-se pe picioare, paradisul deschis, pâinile înmulțindu-se, pe păcătoși dezlegați, pe ologi săltând, pe tâlhar făcându-se cetățean Raiului, pe vameșul devenit

evangelhist, pe desfrânată devenită fecioara cea mai smerită.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 55)

DUMNEZEU FIUL („Nu vă mai numesc robi, ci prieteni”)

„El ne dă dulcele nume de prieteni: *prietenii Mei*, nume aproape mai gingaș decât cel de *tată*. Între prieteni ce încredere este! Ce părsire! Ce gingașe și delicioase înțelegeri! Iată ce a voit și realizat Dumnezeu care ne iubește și care vrea ca noi să-L iubim și în El pe toți cei care-L iubesc, adică pe semenii noștri. Prietenul, are el ceva secret pentru prieten? A fi numai *servitor* înseamnă a fi ținut la distanță, a nu ști nimic din secretele familiei; a fi prieten înseamnă a cunoaște totul și a fi inițiat în cele mai secrete hotărâri. Și acela a fost pentru noi dumnezeiescul *prieten*. Mai multe secrete sunt între noi, Iisus Hristos ne-a învățat totul, totul a descoperit, și Duhul Lui, Duhul Sfânt, continuă să ne facă să pătrundem în adâncurile gândirii divine: *am pătruns adâncimile lui Dumnezeu*. (...) Iată un minunat semn al iubirii!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 101)

DUMNEZEU FIUL (Hristos - Pedagogul nostru)

„Prin venirea Sa, Hristos a voit să învețe pe oameni toată virtutea. Iar cel care învață, nu învață numai prin cuvânt, ci și cu fapta, aceasta fiind cea mai bună învățătură a unui dascăl. Căpitanul unei corăbii, stând lângă ucenic, îi arată nu numai prin cuvânt cum să țină cârma corăbiei, ci adaugă cuvântului și fapte; nici nu vorbește numai, nici nu lucrează numai. Tot așa și zidarul, stând lângă cel pe care are să-l învețe cum să țeasă zidul, îl învață și cu fapte, dar îl învață și prin cuvânt. La fel și țesătorul, cel ce brodează, argintarul, fierarul. Orice meserie se învață și prin cuvânt, și cu fapta. Deci, pentru că și Hristos venise ca să ne învețe toată virtutea, de aceea și spune ceea ce trebuie să facem, dar și face. *Cel ce va face și va învăța*, spune El, *acela mare se va chema în Împărăția cerurilor* (Matei 5, 19). De pildă: A poruncit să fim smeriți și blânzi, și ne-a învățat prin cuvânt. Dar iată că ne învață și cu fapta. După ce a spus: *Fericiți cei săraci cu duhul* (Matei 5, 3), *fericiți cei blânzi* (Matei 5, 5), ne arată și cum trebuie să împlinim aceste porunci.

- Cum ne-a arătat?

- A luat un ștergar, S-a încins cu el și a spălat picioarele ucenicilor (Matei 13, 4-5). Ce smerenie poate fi deopotrivă cu această smerenie? Nu ne-a învățat smerenia numai prin cuvânt, ci și cu fapta. Tot cu fapte ne învață și blândețea și îngăduința.

- Cum anume?

- A fost pălmuit de sluga arhiereului, și-I spune: *Dacă am vorbit rău, mărturisește despre rău! Dar dacă am vorbit bine, de ce Mă bați?* (Ioan 18, 23).

A poruncit să ne rugăm pentru dușmani (Matei 5, 44). Iarăși, și asta ne-a învățat cu fapta. Pe când era răstignit sus pe cruce, spune: *Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac!* (Luca 23, 34). După cum ne-a poruncit să ne rugăm pentru vrăjmași, tot așa S-a rugat și El de Tatăl Său, cu toate că Însuși avea puterea să ierte; dar a făcut-o tocmai ca să te învețe pe tine. Iarăși, a poruncit să facem bine celor ce ne urăsc pe noi și celor ce ne vatămă, ne prigonesc (Matei 5, 44). Porunca aceasta a împlinit-o și cu fapta: a scos demonii din iudeii care-L numeau îndrăcit (Ioan 7, 20), a făcut bine celor care-L prigoneau, a hrănit pe cei care unelteau împotriva Lui, a făcut să intre în Împărăția cerurilor pe cei care voiau să-L răstignească.

Iarăși, le spunea ucenicilor Săi: *Să nu aveți aur, nici argint, nici bani de aramă în cingătoarele voastre* (Matei 10, 9), ca să-i îndemne spre sărăcia de bună voie. Porunca aceasta a arătat-o și cu fapta: *Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi; iar Fiul Omului nu are*

unde să-și plece capul (Matei 8, 20). Nu avea masă, nu avea casă, nimic din toate acestea. Nu pentru că nu avea de unde, ci pentru că învăța pe oameni să meargă pe această cale.

În același chip i-a învățat și cum să se roage. Ucenicii I-au spus: *Învăță-ne să ne rugăm!* (Luca 11, 1). Pentru aceea Se și ruga; ca să învețe ucenicii să se roage. Nu numai că S-a rugat, dar a trebuit să-i învețe și cum să se roage.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 257-258)

„Așadar, precum voia să-i învețe să se roage, așa S-a rugat și el ca om, nu ca Dumnezeu, că Dumnezeirea este nepătimitoare. S-a rugat ca să ne învețe pe noi să ne rugăm.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 259)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Învățătorul nostru suprem)

„Este exemplul nostru și regula vieții noastre. Nu ne era suficient de a ne dovedi realitatea naturii Sale omenești, și în aceea de a da credinței noastre în Întrupare baza de nezdruccinat; Iisus Hristos - capul nostru, introducătorul nostru în sfințenia prezentă și slava viitoare, a vrut încă să ne croiască drumul, să ne lumineze calea, să devină modelul nostru în fiecare din stările diferite din care se compune viața omenească. Ca fiecare artist care-și formează ucenicii săi deodată prin cuvânt și prin exemplu, care le formulează lor reguli și le aplică sub ochii lor, așa a vrut să facă Iisus Hristos. În același timp când învăța legile vieții Sale sfinte, El le împlineste dinaintea noastră, și prin acțiunea Sa Sî desăvârșește în a ne da certitudinea naturii Sale omenești. El ne învață smerenia; El Însuși ia ultimul loc, și noi îl găsim smerit la picioarele apostolilor Săi. El ne învață răbdarea dulce, căci cu o inalterabilă blândețe primește o palmă mârșavă de la un slujitor. El ne zice: *Fericiți cei săraci!*; El n-are unde să-și plece capul Său. El ne recomandă să ne rugăm fără încetare; El însuși este în rugăciune fără întrerupere. Cum să te rogi? Cerând lui Dumnezeu ca El să ia seama la dorințele noastre, însă rămânând supuși la voința supremă a sa. *Părinte... treacă de la Mine paharul acesta; însă nu voința Mea, ci voința Ta să se facă.*

Așa, fiindcă El a fost om ca noi, Iisus Hristos a putut să ne dea învățătură.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 55-56)

DUMNEZEU FIUL

(„Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”)

„*Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului* (Ioan 5, 22). Dacă are toată judecata, urmează că hotărârii Lui nu-i scapă nimic. Căci Cel ce are toată judecata este stăpân să și pedepsească și să și încununeze. Iar cuvântul acesta: *a dat*, să nu-l înțelegi omenește, iubitu! Că nu l-a dat Fiului ca unuia ce nu avea, nici n-a născut un Fiu nedesăvârșit, nici că I s-a adăugat pe urmă Lui, ci cuvântul *a dat* înseamnă că L-a născut pe Fiul așa, desăvârșit, deplin. Se folosește de cuvântul acesta ca să nu socotești doi dumnezei născuți, ci ca să cunoști și rădăcina și fructul, și nu ca să socotești că I s-a adăugat pe urmă puterea de a judeca. Altădată, când a fost întrebat: *Au doară Împărat ești Tu?* (Ioan 18, 37), n-a răspuns: *am luat împărăția*, n-a spus că I s-a adăugat Lui împărăția, ci: *Eu pentru aceasta M-am născut* (Ioan 18, 37). Dacă S-a născut Împăratul desăvârșit, urmează că e și Judecător. Căci însușirea împăratului este și de a judeca, și de a hotărî, și de a cinsti, și de a pedepsi”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 131)

DUMNEZEU FIUL (în cuvântări și, în general, în vorbire, Mântuitorul S-a coborât la puterea de înțelegere a ascultătorilor Săi)

„Iisus Hristos atunci când vrea să vorbească despre lucrurile înalte și sublime, se coboară la puterea ascultătorilor Săi, și nu se folosește de cuvinte vrednice de slava Sa, ci de cele mai simple și de mai jos. Dacă a vorbit odată despre lucruri divine în termeni proprii, nu mai avea nevoie să se repete pentru a ne învăța, pe cât este posibil; dar nu este la fel cu cuvintele simple de care se folosește El, prin care se cobora la puterea ascultătorilor Săi; dacă ele n-ar fi fost repetate în mod frecvent, cum era vorba despre lucrurile divine, ele n-ar fi mișcat, nici n-ar fi aprins inima ascultătorilor Săi care se târau pe pământ. Iată de ce a spus Iisus Hristos mai multe cuvinte simple decât ridicate; dar, de teamă ca acelea să nu le fie grele ucenicilor Săi, El nu-i lasă tot timpul curbați spre pământ, nu zice numai aceste cuvinte simple, nu se folosește de aceste comparații groase, fără a arăta pentru ce motiv face așa. Vorbind despre botez și despre această naștere care-o lucrează harul, voind să vorbească apoi despre nașterea Sa nespus de tainică, El întrerupe vorbirea Sa și arată cauza. Care este ea? Este micimea și slăbiciunea ascultătorilor Săi; El a arătat apoi după aceste cuvinte: *Dacă v-am spus cele pământești și nu credeți, cum veți crede de vă voi spune cele cerești?* Pentru aceasta când Iisus Hristos zice ceva lucru simplu și de jos, trebuie să-i atribuim motivul slăbiciunii și micimii ascultătorilor Săi.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVII, 1, p. 127)

DUMNEZEU FIUL (despre viața pământească a Fiului Omului)

„*Fiul Omului, zice, n-are unde să-și plece capul* (Luca 9, 58). Aceasta fă-o și tu. Trebuia să mănânce, și cu toate acestea se hrănea cu fire de grâu strânse de pe ogoare. Trebuia să călătorească, și de nicăieri nu avea nici cai, nici boi, ci călătorea pe jos până ostenea. Trebuia să doarmă, și în loc de pernă avea sub cap prora corabiei. Trebuia să se culce spre a se odihni, și atunci se culca pe iarbă. Și hainele Lui erau simple, și de cele mai multe ori petrecea singur, fără să ia pe cineva cu El.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 456)

DUMNEZEU FIUL (despre rugăciunea Domnului Hristos)

„Că precum dascălul auzind pe copil gângăvind și silabisind literele, nu zici că el nu știe dacă întreabă pe copii, unde este sau ce este litera aceasta, căci tu știi foarte bine că nu-l întreabă pentru că nu știe, ci voiește să-l învețe pe nesimțite. Tot așa și Hristos se ruga, nu doar pentru că avea nevoie, ci voind a te învăța pe tine pe nesimțite, ca într-una să fii cu băgare de seamă la rugăciune, ca într-una să priveghezi, și cu cea mai mare stăruință să o faci.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVII, p. 320)

DUMNEZEU FIUL (îmbrăcăminte Mântuitorului)

„Iisus Hristos mergea pe străzi îmbrăcat așa de simplu și de săracăcios, încât femeile Samariei, femeile rele, vameșii, toți îndrăzneau în mod liber și cu ușurință să se apropie de El și să-I vorbească.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIII, 2, p. 63)

„El trăia ca toată lumea și hainele Lui nu aveau nimic deosebit.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XVI, 1, p. 77)

DUMNEZEU FIUL (slava Domnului Hristos)

„Domnul nostru Iisus Hristos a venit pentru a ne face să vedem nu numai slava Lui pământească, ci și slava cea cerească. Iată pentru ce zice: *voiesc ca unde sunt Eu, să fie*

împreună cu Mine și aceia pe care Mi i-ai dat, ca să vadă slava Mea pe care Mi-ai dat-o (Ioan 17, 24). Căci dacă slava care a avut-o El pe pământ a fost atât de strălucitoare și așa de luminoasă, ce vom gândi noi, ce vom spune noi despre cea pe care o are în cer? Căci nu o vom vedea într-un pământ cuprins de stricăciune; ea nu ni se va arăta nouă atunci când vom fi în trupuri slabe și stricăcioase; ci atunci când vom deveni creaturi nemuritoare și nestricăcioase; și ea se va face văzută într-o așa de mare strălucire, încât nici un cuvânt nu poate s-o exprime. Fericiți dar, și de mii de ori fericiți cei ce vor avea cinstea să vadă această slavă, căci despre ea vorbește profetul când zice: *Căci cei necredincioși vor fi luați, ca să nu vadă slava Domnului* (Is. 24, 10, 70).” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XII, 3, p. 59)

DUMNEZEU FIUL („Lumea nu L-a cunoscut”)

„Dar lumea nu la cunoscut (10). Evanghelistul numește aici lumea această mulțime de oameni stricați care n-are gust și simțire decât pentru lucrurile pământești, mulțime nebună, popor fără minte; căci prietenii lui Dumnezeu, oamenii mari, l-au cunoscut toți, înainte chiar de întruparea Lui. Iisus Hristos o spune cu numele despre marele patriarh Avraam: *Avraam tatăl vostru, zice el, a dorit cu râvnă să vadă ziua Mea; el a văzut-o, și s-a umplut de bucurie* (Ioan 8, 56). Și la fel despre David, vorbind contra evreilor: *Cum, zice El, îl numește David pe El în duh pe Domnul său prin aceste cuvinte: zis-a Domnul Domnului Meu, șezi de-a dreapta Mea?* (Mt. 22, 43). Adesea, combătându-i, îl numește pe Moise; apostolul Petru o spune despre ceilalți profeți ai săi că ei ne asigură că toți ceilalți profeți de la Samuil, l-au cunoscut pe Iisus Hristos, și au prezis venirea Lui cu mult înainte: *Toți profeții, zice el, care au venit din timp în timp de la Samuil, au prezis ce s-a întâmplat în aceste zile* (Fp., 3, 24). El s-a făcut văzut, și a vorbit lui Iacov și tatălui său, și chiar bunicului lui (I Cor., 15, 5-8), El le-a făcut lor multe și mari făgăduințe, și le-a împlinit întocmai.

Pentru ce, replicați voi, zice el însuși: *Mulți profeți au dorit să vadă ceea ce vedeți voi și n-au văzut-o, și să audă ceea ce auziți voi și n-au auzit?* (Lc., 10, 24). Așa-i că ei n-au avut cunoștință? Ei au avut-o în mod sigur, și voi încerca să demonstrez prin același loc prin care unii cred că pot afla contrarul. Iisus Hristos spune: *Mulți au dorit să vadă ceea ce vedeți voi.* Ei au cunoscut deci că El trebuia să vină printre oameni, și să îplinească ceea ce a promis cu adevărat și a împlinit, căci ei dacă nu ar fi avut deloc această cunoștință, nu și-ar fi format această dorință. Nimeni, în sfârșit, nu poate să dorească să vadă aceea despre care el nu poate să aibă nici o cunoștință, nici o idee. Pentru aceea au cunoscut ei pe Fiul lui Dumnezeu, și au știut că El trebuie să vină printre oameni.

Care sunt deci aceste lucruri pe care ei nu le-au cunoscut, pe care nu le-au auzit? Acestea sunt acelea pe care le vedeți și le auziți acum. Profeții au auzit glasul Lui și L-au văzut; dar nu l-au văzut întrupat, vorbind cu oamenii, vorbind în mod familiar cu ei; iată ceea ce arată însuși Iisus Hristos, căci El n-a spus în mod simplu: *Ei au dorit să Mă vadă.* Dar ce a zis El? *Ei au dorit să vadă ceea ce vedeți voi.* El nu a zis: *Ei au dorit să Mă audă;* ci: *Ei au dorit să audă ceea ce ați auzit voi.* Pentru aceasta, dacă n-au văzut venirea Lui în trup, ei mai puțin au cunoscut pe Cel pe care doreau să-L vadă că va veni într-o zi în lume, și au crezut în El, cu toate că nu l-au văzut deloc întrupat.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia VIII, 1, p. 41)

„Lumea nu L-a cunoscut, adică, acești oameni care sunt atașați în mod unic și n-au iubire decât pentru ea. Și așa are Iisus Hristos obiceiul de a-i numi, ca atunci când zice: *Părinte sfinte, lumea nu te-a cunoscut* (Ioan 17, 25). Prin care este vizibil cum v-am făcut s-o vedeți, că nu numai pe Fiul nu L-a cunoscut lumea, ci chiar pe Tatăl. Nimic nu tulbură și nu întunecă atâta sufletul ca dorința fierbinte după lucrurile prezente.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia VIII, 2, p. 42)

DUMNEZEU FIUL (Hristos și vestiții înțelepți, eroi și împărați ai lumii)

„Când noi vorbim cu elinii, nu punem în fața ochilor cerul, ci pe oameni, care, deși se găseau mai rău decât fiarele sălbatice, totuși El i-a îmblânzit și i-a făcut asemenea îngerilor. Și când noi le vorbim de această prefăcere a omului, le închidem gura. Căci omul este cu mult superior cerului și poate câștiga, sau, mai bine zis, își poate face sufletul mai strălucit decât frumusețea cerului.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVIII, p. 364)

„Te întreb: Pentru ce despre doi din cei trei, care au fost răstigniți în același loc, în același timp, de aceeași judecători, nu se mai spune nimic, și numai Acestuia I se închină lumea?

Te întreb iarăși: Pentru ce nu se mai cunoaște nici numele acelor mulți filosofi care au căutat să aducă în lume o nouă învățătură și o nouă viață, care au avut ucenici, iar Acesta este slujit de toată lumea? Prin comparație se pun în evidență lucrurile. Compară dar, iudeule, și află covârșirea adevărului! Care înșelător a dobândit atâția credincioși pe tot întinsul lumii? Care înșelător și-a întins cultul lui de la o margine la alta a lumii? Care înșelător îi are pe toți oamenii supuși, și asta când i s-au pus atâtea piedici? Nimeni! Deci e evident că Hristos n-a fost înșelător, ci mântuitor, binefăcător, purtător de grijă și apărător al vieții noastre”. (*Către iudei*, cuv. V, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 314)

„Dar minunile din timpul nostru nu sunt oare cu mult mai minunate? Nu se predică crucea, și lumea aleargă la ea? Nu se vestește moartea care este de ocară, și toți o înfruntă? N-au mai fost în afară de Hristos răstigniți și alte mii și mii de oameni? N-au fost oare spânzurați pe lemn o dată cu Hristos și doi tâlhari? N-au fost oare mulți înțelepți? N-au fost oare mulți puternici? Numele căruia dintre ei a pus atâtea stăpânire? Dar pentru ce vorbesc eu de înțelepți și de puternici? N-au fost oare împărați slăviți? Care împărat a cuprins lumea într-un timp așa de scurt? Să nu-mi vorbești de ereziile cele multe și felurite! Toate, toate propovăduiesc pe același Hristos, deși nu-L propovăduiesc drept; dar toate se închină Celui răstignit în Palestina pe timpul lui Ponțiu Pilat. Toate acestea nu ți se pare că sunt o dovadă mai puternică decât vocea coborâtă din cer? Pentru ce nici un împărat n-a cuprins lumea așa cum a cuprins-o Hristos, deși I-au stat în cale mii și mii de piedici? Că împărații I-au dus război lui Hristos, tiranii au ieșit la luptă cu El, popoare s-au răsculat împotriva Lui! Dar creștinismul nu s-a împușinat, ci, dimpotrivă, mai mult a strălucit.

Spuneți-mi, vă rog, de unde puterea aceasta?

Spuneți că Hristos a fost un mag, un vrăjitor? Dar numai un mag a fost pe pământ? Ați auzit, cred, că printre perși și indieni au fost mulți magi și mai sunt încă și acum! Dar nimeni nu știe de numele lor.

Îmi spuneți apoi că Apoloniu din Tyana a strălucit și el, deși a fost un înșelător și un vrăjitor? Dar unde și când? Într-o mică parte a lumii și scurtă vreme. Apoi s-a stins repede și a pierit. N-a lăsat în urma sa nici Biserică, nici popor, nimic.

Dar pentru ce vorbesc eu de magii și înșelătorii care au pierit? Spuneți-mi, care e pricina că a încetat toată slujirea la idoli? Pentru ce tac și s-a închis gura oracolului de la Dodona și de la Claros și toate aceste locașuri pline de răutate? Pentru ce demonii tremură nu numai de Cel răstignit, dar chiar și de oasele celor junghiați pentru El? Pentru ce o iau la fugă chiar când aud cuvântul *cruce*? Ar trebui să-și rădă de ea! Este oare crucea un lucru strălucitor și vestit? Nu! Dimpotrivă, un lucru de rușine și de ocară: este moarte pentru osândit, este cea mai josnică moarte pentru făcătorii de rele; blestem pentru iudei, grozăvie pentru greci. Pentru ce, dar, demonii se tem de ea? Oare nu din pricina puterii Celui răstignit? Dacă zeii se tem de cruce numai pentru că e cruce, atunci tocmai lucrul acesta e ocară pentru zei. Mulți au fost răstigniți și înainte de Hristos și după Hristos! Iar cu El, doi! Te întreb: fuge demonul la auzul

numelui tâlharului răstignit sau al cutăruia sau cutăruia alt răstignit? Deloc! Dimpotrivă, chiar râde! Dar dacă rostești numele lui Iisus Nazarineanul, demonii fug ca de foc. Ce-mi poți răspunde? De unde această putere?” (*Cuvântul al IV-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 248-249)

„Nu fi, dar, fără judecată! Judecă fiecare fapt și închină-te puterii Celui Răstignit! Spune-mi, te rog, de ai vedea pe unul că ridică cetăți, că le înconjoară cu șanțuri, că aduce pe ziduri mașini de război, că făurește arme, că strânge oștire, că are bani cu nemiluita, dar, cu toate acestea, nu poate cuceri un oraș; iar pe un altul, că se aruncă în luptă cu trupul gol, că se slujește numai de mâinile lui și că nu cucerește numai un oraș sau două sau douăzeci, ci mii și mii de orașe cu locuitori cu tot, în iureșul lui de-a lungul lumii, spune-mi, te rog, puterea acestui om este o putere omenească? Tot astfel și aici! Pentru asta a îngăduit Dumnezeu să fie răstigniți alături de El și tâlhari pe cruce și să se arate înaintea de El și unii înșelători, ca, prin punerea față în față să se arate chiar celor foarte nesimțitori covârșirea adevărului, iar tu să cunoști că Hristos nu este unul dintre aceia și că este o deosebire neînchipuit de mare între El și aceia. Nimic n-a putut să-I umbrească slava Lui! Nici că a suferit aceleași patimi ca și ei, nici că au trăit în același timp. Dacă s-ar spune că demonii se tem de cruce, și nu de puterea Celui Răstignit pe cruce, atunci cei doi tâlhari, răstigniți și ei, ar închide gura celor ce spun asta.” (*Cuvântul al IV-lea la Sfântul Apostol Pavel*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 252)

„Dacă toți înțelepții reuniți nu ar fi putut schimba ideile, credințele, moravurile unui sătuc, nu putea decât un Dumnezeu să fie Cel ce a schimbat fața lumii întregi.

Precum Profeții, precum Apostolii, precum toți marii slujitori ai lui Dumnezeu, Iisus Hristos își întinde peste oameni și peste lucruri o împărăție biruitoare, însă o diferență esențială Îl separă de ceilalți toți. Ei nu au decât o putere de delegație de trimis; ei își exercită stăpânirea lor în numele lui Dumnezeu: Iisus Hristos nu are puterea Sa de stăpânire decât de la Sine însuși. *Puterile se ascund de El, Stăpânirea este în El.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 49)

„Alexandru sau Cezar și Napoleon, o dată morți și dispăruți de pe scena lumii, nu au putut lăsa decât răceala și neputința vieții de a supraviețui. Amintirea lor este neputincioasă, nu mai mișcă voințele, nici inimile, nemaitrezind nici ură nici iubire nemaifăcând să se nască nici devotament nici eroism, nemaîntemeind nici o operă, nu mai îndeamnă la nici o întreprindere, nu mai dă viață nici unei instituții.

Iisus Hristos singur este viu, căci Iisus Hristos singur face faptele vieții. Ce! Iisus Hristos n-a fost niciodată mai puternic decât după moartea Sa pe cruce? Nu numai că El trăiește, ci El le comunică apostolilor Săi, preoților Sale, sfinților Săi, minunile unei vieți nestricăcioase. Slava Sa strălucește în lumea întreagă. Slava apostolilor Săi și a martirilor Săi întrece slava oricărui monarh strălucit. Mormântul celor mai mulți eroi rămâne necunoscut chiar din elita savanților; cel al sfinților și al martirilor este pentru mulțimi nenumărate un loc de pelerinaj.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 51)

DUMNEZEU FIUL (dumnezeirea lui Hristos)

„Cum ne face El pe noi dumnezei și fii ai lui Dumnezeu, nefiind adevărat Dumnezeu?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 2, p. 417)

„Însă de unde se poate deduce că Acesta Care S-a întrupat din sămânța lui David este Însuși Fiul lui Dumnezeu? Mai întâi de la proorocii din Sfintele Scripturi, ceea ce reprezintă o dovadă nu puțin însemnată. Apoi din modul nașterii Lui, ceea ce însuși Apostolul a arătat: *Din sămânța lui David după trup*, căci el a dezlegat legea firii. În al treilea rând, de la

minunile pe care le-a săvârșit, dând dovadă de o mare putere, căci aceasta înseamnă expresia *întru putere*. În al patrulea rând, de la Duhul pe care-L dă celor ce credeau în El, și prin Care pe toți îi făcea sfinți, pentru care și Apostolul zice: *după Duhul sfințeniei* – însă asemenea daruri numai lui Dumnezeu Îi sunt cu putință a acorda. În al cincilea rând, de la învierea Lui, căci El este primul și singurul Care S-a ridicat pe Sine din morți, ceea ce Însuși a spus, că acesta este un semn îndeajuns să închidă gurile celor necuviincioși: *Stricați acest Templu, și în trei zile îl voi ridica* (Ioan 2, 19); și iarăși: *Când veți înălța pe Fiul Omului, atunci veți cunoaște că Eu sunt* (Ioan 8, 28); și iarăși: *Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Iona proorocul* (Matei 12, 39).

Dar oare ce vrea să zică prin cuvintele: *Care s-a hotărât*. Adică Cel ce S-a arătat, Acela a fost hotărât, a fost mărturisit de toți și de toate: de prooroci, de nașterea Lui cea minunată după trup, de puterea și de semnele pe care le făcea, de Duhul prin Care dă sfințenie tuturor celor credincioși, de la învierea Lui cea mai presus de fire, prin care a desființat tirania morții.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 22)

„Când zicem că *unul este Domnul* vorbind de Fiul, prin aceasta noi nu îndepărtăm pe Tatăl de la numele de Domn, după cum este Domn și Fiul, tot așa nu îndepărtăm nici pe Fiul de la numele de Dumnezeu, după cum Dumnezeu este Tatăl.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XX, p. 204)

„Căci a zice: *la început era Cuvântul și că în chipul lui Dumnezeu era, și a se face egal cu Dumnezeu*, și altele de acest fel, arătau desigur dumnezeirea Cuvântului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 7)

„*Iar împăratul veacurilor, Celui nescricăcios, nevăzutului, singurului Dumnezeu fie cinste și slavă în vecii veacurilor. Amin!* (1, 17). Pentru toate acestea, zice, nu numai pe Fiul să Îl slăvim, ci și pe Tatăl.

Dar acum noi am zice ereticilor: iată că apostolul a spus aici *unuia singurului Dumnezeu*; așadar Fiul nu este Dumnezeu? Și *Celui nescricăcios*, așadar Fiul nu este nescricăcios? Și ceea ce Tatăl ne dă după aceasta, Fiul nu are? *Da!* zic ei; *Fiul este și Dumnezeu și nescricăcios, însă nu în așa fel ca Tatăl*. Dar ce spui? Nu este la fel? *Este de o ființă mai mică, inferioară*, zic ei. Așadar, și de o nescricăciune inferioară. Dar ce înseamnă nescricăciune mai mare sau mai mică, fiindcă nescricăciune nu înseamnă altceva decât *a nu se strica, a nu se corupe*.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IV-a, p. 51)

„Dacă mă va întreba elenul: *De unde se vede că Hristos este Dumnezeu?* (trebuie să ne închipuim că aceasta ne va întreba mai întâi, căci toate celelalte decurg din aceasta), nu-i voi aduce dovada din cer, nici din altele ca acestea. Într-adevăr, dacă îi voi spune că Hristos a zidit cerul, pământul, marea, n-are să primească spusa mea. Dacă îi voi spune că a înviat morți, că a vindecat orbi, că a izgonit demoni, nici pe asta n-are s-o primească. Dacă îi voi spune că a făgăduit împărăția cerurilor și bunătați negrăite, dacă îi voi vorbi despre înviere, nu numai că nu-mi va asculta cuvintele, ci va râde de mine. De unde dar să-l îndrumez, mai ales dacă este un om fără carte și neînvățat? De unde din altă parte dacă nu din cele recunoscute îndeobște și fără împotrivire și de mine, și de el, din acelea despre care n-are nici cea mai mică îndoială. Căci, după cum am spus, nu are să se lase ușor convins dacă îi voi pune ca temei al dumnezeirii Sale facerea cerului și celelalte.

Care este dar lucrul despre care mărturisește și elenul că l-a făcut Hristos și pe care nu-l poate tăgădui deloc? Care? Că Hristos a sădit neamul creștinilor! Într-adevăr, nu va tăgădui că Hristos a întemeiat Bisericele de pe toată fața pământului. Pe temeiul acestora vom face dovada puterii Lui și vom arăta că El este Dumnezeu; vom spune că nu stă în firea unui simplu om să cucerească într-un timp scurt atât de multă omenire, să cuprindă pământul și marea și să cheme pe oameni la astfel de lucruri, mai ales că ei erau stăpâniți de datini și

obișnuințe nesocotite, dar, mai bine spus, stăpâniți de o răutate atât de mare. Și totuși, a avut tăria să elibereze neamul omenesc de toate acestea; nu numai pe romani, ci și pe perși, și, într-un cuvânt, toate neamurile barbare. A săvârșit acestea fără să Se folosească de arme, fără să cheltuiască bani, fără să pornească oștiri, fără să dezlănțuie războaie, ci numai cu unsprezece oameni la început, oameni fără vază, de jos, neînvățați, de rând, săraci, goi, flămânzi, neîncălțați, cu o singură haină. Dar pentru ce spun eu: a săvârșit? A putut să convingă atâtea seminții de oameni să cugete nu numai la cele din lumea aceasta, ci și la cele viitoare, să rupă legile strămoșești, să smulgă din rădăcină datinile cele vechi, înrădăcinate, să smulgă din rădăcină cele vechi, înrădăcinate de atâta amar de vreme, și să sădească în locul lor altele, să-i abată de la niște reguli ușoare și să-i îndrepte spre niște dreptare grele, cele ale Lui; și să facă acestea, cu toate că toți îi declarau război, cu toate că a fost batjocurit să sufere crucea și o moarte plină de ocară. Nu va putea tăgădui elenul că n-a fost răstignit de iudei, că n-a îndurat de la ei nenumărate patimi, dar că în fiecare zi s-a răspândit tot mai mult predica. Și minunea stă nu numai aici, ci și acolo că Hristos înflorește până și la perși, cu toate că încă și acum perșii îi poartă război. Și sunt printre perși și azi popoare multe de mucenici; iar cei ce erau mai sălbatici chiar decât lupii, când au primit predica, au ajuns mai blânzi decât oile și cugetă la cele înalte despre nenurire, despre înviere și despre bunătățile cele negrăite.

Aceste fapte mari s-au săvârșit nu numai în orașe, ci și în pustie, în sate, la țară, în porturi și limanuri. S-au supus Celui răstignit cu multă credință nu numai oameni de rând, sau numai căpeteniile, ci chiar cei ce au fruntea încununată cu coroană”. (*Către iudei*, 1-2, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 197-199)

„Mai înainte v-am vorbit despre dogme și slava Unuia-Născut Fiul lui Dumnezeu și am închis gura acelor care-L lipsesc de vrednicia de Fiul al lui Dumnezeu și-L înstrăinează de Tatăl.” (*Cuvânt despre învierea morților*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 116)

„Minunat fiind din pricina minunilor, iar din pricina poruncilor nu mai puțin decât a minunilor, pe bună dreptate este închinat de toți și crezut Dumnezeu.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 302)

„Nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte să-L slăvim pe Dumnezeu neconținut, împreună cu Hristos, Dumnezeul nostru, că Lui se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.” (*Cuvânt la calendă*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 22)

„Împăratului veacurilor, celui nestricăcios, nevăzutului, Dumnezeului singur înțelept fie cinste și slavă în veci. Amin! (I Tim. 1, 17)

Face Pavel aceasta numai în privința Tatălui, iar în privința Fiului nu? Ascultă cum a făcut același lucru și în privința Unului Născut. Deoarece, când a spus: *Căci așa fi dorit să fiu anatema de la Hristos pentru frații mei, cei de neam cu mine, după trup*, a adăugat după aceea: *ale căroră sunt înfierea și legămintele și Legea și închinarea și făgăduințele; din care după trup este Hristos, cel ce este peste toate Dumnezeu, binecuvântat în veci. Amin!* (Rom. 9, 4-5). Ca și Tatălui, la fel îi oferă și Unului Născut doxologia, mai înainte de a duce mai departe cursul cuvântării. Fiindcă Pavel l-a ascultat pe Hristos care rostește: *Ca toți să cinstească pe Fiul, precum cinstesc pe Tatăl.* (Ioan 5, 23).” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea III*, p. 65)

„Urmărește aceasta: *Este un singur Dumnezeu, Tatăl, din care sunt toate, și un singur Domn, Fiul, prin care sunt toate* (I Cor. 8, 6). Astfel, dacă Tatăl ar fi fost numit ca unic Dumnezeu, atunci ar fi fost înlăturat Fiul de la dumnezeire, iar dacă Fiul ar fi fost numit ca unic domn, atunci ar fi fost exclus Tatăl de la domnie. Însă, prin afirmația *un singur Domn*,

Iisus Hristos, Tatăl nu este exclus de la domnie. Așadar, nici Fiul nu este înlăturat de la dumnezeire când se spune că este un singur Dumnezeu, Tatăl.

Iar dacă s-ar găsi, din nou, unii care să susțină că Tatăl este numi Dumnezeu deoarece, chiar dacă și Fiul este Dumnezeu, nu este Dumnezeu în aceeași măsură în care este Tatăl, pentru a da rostirii așa ceva, se urmează premisele pe care ei înșiși le-au instituit – pe care noi nici măcar nu am îndrăzni să le rostim –, anume, că Fiul este numit singurul Domn, deoarece Tatăl nu este Domn în aceeași măsură în care Fiul este Domn. Iar dacă această ultimă afirmație este lipsită de evlavie, nici cea dintâi nu ar putea să aibă sens. Dar, așa cum denumirea *un singur Domn* nu îl exclude pe Tatăl de la deținerea unei domnii desăvârșite și nici nu este o denumire atribuită numai Fiului, nici sintagma *un singur Dumnezeu* nu îl îndepărtează pe Fiul de la o adevărată și autentică dumnezeire și nici nu este proclamată numai în privința Tatălui.

Faptul că Fiul este Dumnezeu și că este Dumnezeu în aceeași măsură în care este Tatăl, rămânând, cu toate acestea, Fiu, reiese limpede din însăși atribuirea numelui de Tată. Căci, dacă acest nume de Dumnezeu ar fi aparținut numai Tatălui și nu ne-ar fi indicat un alt hypostas în afara primului hypostas al celui nenăscut, ca și cum ar fi propriu numai acestuia și i-ar fi fost numele prin care este recunoscut, atunci ar fi fost inutilă specificarea denumirii de Tată. Ar fi fost de ajuns să spună *un singur Dumnezeu*, și noi am fi recunoscut despre cine este vorba; însă, tocmai pentru că numele de Dumnezeu este comun Tatălui și Fiului deopotrivă, dacă Pavel ar fi spus numai *un singur Dumnezeu* nu ar fi arătat despre cine este vorba. Din acest motiv a fost adăugat numele de Tată, pentru a lămuri că se vorbește despre primul hypostas, al celui nenăscut, pe care nu ar fi fost suficient să îl indice prin folosirea denumirii de *Dumnezeu*, câtă vreme aceasta este comună în aceeași măsură și pentru Fiul.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, pp. 108-109)

„De altfel, așa cum voi arăta în cele ce urmează, nici numele de *Dumnezeu* nu este mai important decât cel de *Domn* și nici numele de *Domn* nu este mai puțin important decât acela de *Dumnezeu*. Pe tot parcursul Vechiului Testament, Tatălui i se spune fără întrerupere Domn: *Domnul Dumnezeuul tău* (Deut. 6, 4) și, mai apoi: *Domnului Dumnezeului tău să i te închini și numai lui să-i slujești* (Deut. 6, 13); iarăși: *Mare este Domnul nostru și mare este tăria Lui și priceperea Lui nu are hotar* (Ps. 146, 5) și din nou *Să cunoască ei că numele Tău este Domnul. Tu singur ești Cel Preaînalt peste tot pământul* (Ps. 82, 19). Dacă, într-adevăr, atributul de Domn ar fi fost inferior celui de Dumnezeu și nevrednic de substanța aceluia, nu trebuia să se spună: *Să cunoască ei că numele Tău este Domnul*. Din nou, dacă faptul de a fi Dumnezeu ar fi superior celui de a fi Domn, și mai vrednic de cinstire decât acesta, nu trebuia ca Fiul, după acei oameni, fiind inferior, să fie invocat cu un nume care îi aparține Tatălui, și chiar unul care ar fi propriu numai aceluia. Dar lucrurile nu stau așa, nu, nicidecum, întrucât nici Fiul nu este inferior față de Tatăl, nici numele de Domn nu este mai prejos decât cel de Dumnezeu. Acesta este și motivul pentru care Scriptura se folosește de asemenea denumiri fără deosebire, aplicându-le deopotrivă și Tatălui, și Fiului.

Și, așa ați auzit că Tatăl este numit Domn, hai să vă arătăm acum și cum este numit Fiul Dumnezeu. *Iată, Fecioara va lua în pânțe și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu* (Mat. 1, 23; cf. Is. 7, 14). Vezi cum, pe de-o parte, numele de Domn este folosit pentru Tatăl, iar pe de altă parte, numele de Dumnezeu este folosit pentru Fiul? Căci, așa cum acolo se spunea că *Să cunoască ei că numele Tău este Domnul*, în același chip se spune aici *vor chema numele lui Emanuel*. Și iarăși: *Prunc s-a născut nouă, un Fiu s-a dat nouă și se cheamă numele Lui: Înger de mare sfat, Dumnezeu tare, biruitor* (Is. 9, 5). Și ia aminte laolaltă cu mine la înțelegerea de care dau dovadă profeții și la înțelepciunea lor spirituală.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, pp. 110-111)

„Cât despre cele jertfite idolilor, știm că toți avem cunoștință. Cunoștința însă semețește, iar iubirea zidește. Iar despre mâncarea celor jertfite idolilor, știm că idolul nu este nimic în lume și că nu este alt Dumnezeu decât Unul singur (1 Cor. 8, 1-4). Pricepi acum că Pavel rostește aceste lucruri adresându-se acelor care socoteau că există mai mulți dumnezei? Căci, deși sunt numiți mulți dumnezei, fie în cer, fie pe pământ, – iarăși se luptă Pavel împotriva acelor – ca și cum ar exista într-adevăr mai mulți dumnezei și mai mulți domni – adică, vrea să spună că sunt dumnezei numai cu numele – totuși, pentru noi, este un singur Dumnezeu, Tatăl, din care sunt toate, și un singur Domn, Iisus Hristos, prin care sunt toate (1 Cor. 8, 5-6).

De aceea a și adăugat un singur, ca ei să nu creadă că se reintroduce politeismul. Astfel, Tatăl nu a fost numit Dumnezeu unic pentru a-l înlătura pe Fiul de la dumnezeire, după cum nici Fiul nu a fost numit unic Domn pentru a-l înlătura pe Tatăl de la domnie; i-a numit în acest fel numai pentru a vindeca slăbiciunea acelor și dorind să nu le ofere nici un prilej de reîntoarcere la politeism. Acesta este, de asemenea, și motivul pentru care Fiul lui Dumnezeu nu este făcut cunoscut iudeilor prin profeți în mod precis și clar, ci în chip acoperit și numai arareori. Căci, dacă ar fi auzit iarăși despre un Dumnezeu și un Dumnezeu, cu siguranță că în loc să renunțe la eroarea politeistă, boala aceasta le-ar fi revenit. De aceea, profeții spun fără încetare de la un capăt la altul că: *Nu există decât un singur Dumnezeu și nici un altul în afară de El*, nu pentru a-l respinge pe Fiul, nicidecum, ci din dorința de a vindeca slăbiciunea acelor și, în același timp, pentru a-i convinge să renunțe la credința lor în mai mulți dumnezei lipsiți de existență.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, pp. 114-115)

DUMNEZEU FIUL (Hristos nu e simplă creatură)

„Când se spune ceva înjositor fiind El îmbrăcat în trup, atunci ceea ce se vorbește nu este spre înjosirea dumnezeirii, ci spre arătarea iconomiei.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 268)

„Dacă El este creatură, cum de este chipul Creatorului (I Cor., 1, 15)? Căci nici calul nu este chipul omului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, p. 33)

„Ereticii voind să arate că Fiul este mai mic decât Tatăl, cercetează Scripturile căutând nume străine, și despre cuvintele din Scriptură: *Dumnezeu* și *Domn* spun că Tatăl este Dumnezeu, iar Fiul este Domn; împart aceste nume și atribuie cuvântul *Dumnezeu* Tatălui, iar Fiului, cuvântul *Domn*, ca și cum ar fi împărțitori și moștenitori ai Dumnezeirii.

Spune Scriptura numai despre Fiul cuvântul *Domn*? N-au auzit psalmul azi, că vorbește de o singură persoană: *Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu lui Dumnezeu m-am rugat*? Deci, pe aceeași persoană o numește și *Domn*, și *Dumnezeu*. Cine vrei să fie Dumnezeu? Fiul sau Tatăl? Negreșit vei spune că Tatălui I se potrivește acest nume. Deci, aici Dumnezeu este Fiul, și Domn este Tatăl? Pentru ce împărți numele? Pentru ce acolo îl adaugi, iar aici îl împărți?

- Dar Pavel spune - să dea Dumnezeu să-l auzi pe Pavel și să Fii fericit! - *Dar pentru noi este un singur Dumnezeu, Tatăl, din Care sunt toate, și un singur Domn, Iisus Hristos, prin Care sunt toate* (I Cor., 8, 6). A numit pe Fiul Dumnezeu? Nu!

- Dar ce?

- Domn!

- Dar spune-mi, te rog, pentru ce numele de *Dumnezeu* e mai cinstit decât numele de *Domn*, și numele de *Domn* mai mic decât cel de *Dumnezeu*?

Fiți, vă rog, cu luare-aminte! Dacă voi dovedi că aceeași însemnare are și numele de *Domn*, și numele de *Dumnezeu*, ce vei spune? Spui că numele de Dumnezeu e mai mare, iar numele de Domn e mai mic? Ascultă pe proorocul care spune: *Acesta este Domnul, Care a făcut cerul. Acesta este Dumnezeu, Care a întocmit pământul* (Isaia 45, 18). Domnul a făcut

cerul, iar *Dumnezeu*, pământul. Proorocul acesta a atribuit aceleiași persoane și numele de *Domn*, și numele de *Dumnezeu*. Și iarăși: *Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul tău este un singur Domn* (Deut., 6, 4). De două ori numele de *Domn*, și o dată cel de *Dumnezeu*. Mai întâi numele de *Domn*, apoi cel de *Dumnezeu* și iarăși cel de *Domn*. Dacă numele de *Domn* ar fi mai mic, iar cel de *Dumnezeu* mai mare, proorocul n-ar fi dat Marii Ființe mai întâi numele mai mic înaintea celui mare, ci s-ar fi mulțumit să spună pe cel mai mare și nu l-ar mai fi adăugat pe cel mai mic.

Ați înțeles oare ce am spus? Vă mai spun o dată învățătura asta! Că ceea ce fac nu-i privește spre lăudăroșenie, ci învățatură spre pocăință, ca să plecați de aici înarmați, nu neînarmați.

Spui, eretice, că numele de *Dumnezeu* e mai mare, iar cel de *Domn* mai mic? Ți-am arătat că profetul spune: *Domnul a făcut cerul, Dumnezeu a întocmit pământul, îți arăt iarăși pe Moise, când spune: Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeuul tău este un singur Domn*. Cum este unul, dacă sunt două nume: unul, al unei ființe mai mici, altul, al unei ființe mai mari? Ființa nu poate fi mai mare și mai mică decât ea însăși, ci egală și unită. *Domnul Dumnezeuul tău este un singur Domn*. Cu aceste cuvinte îți aduc dovada că numele de *Domn* este identic cu cel de *Dumnezeu*. Într-un cuvânt, dacă numele de *Domn* este mai mic, iar numele de *Dumnezeu* este mai mare, care nume ar trebui să fie numele Lui? Numele de *Domn*, care e mai mic, sau numele de *Dumnezeu*, care e mai mare? Dacă ereticul spune: *Care e numele Lui?*, răspunde-i: *Ce spui, eretice? Spui că numele de Domn e mai potrivit Fiului, iar cel de Dumnezeu, Tatălui? Dar dacă-ți voi dovedi că numele cel mic, cel de Domn, este propriu să facă cunoscut pe Tatăl, ce vei face? «Să cunoască ei că numele Tău este Domnul!»* (Ps., 82, 17), spune proorocul. N-a spus: *Dumnezeu*. Și totuși, dacă numele de *Dumnezeu* e mai mare, pentru ce proorocul n-a spus: *Să cunoască ei că numele Tău este Dumnezeu?*

Dacă numele de *Dumnezeu* este propriu și specific Lui, iar numele de *Domn* îi e străin, pentru că e un nume mai mic, pentru ce proorocul a spus: *Să cunoască ei că numele Tău este Domnul*, pentru ce a întrebuițat numele cel mic, cel mai mic, cel inferior în ce privește vrednicia, și nu a întrebuițat numele cel mare și înalt, vrednic de Ființa Sa? Dar ca să cunoști că numele de *Domn* nu este mic, nici inferior, ci are aceeași putere, a spus: *Să cunoască ei că numele Tău este Domnul. Tu singur ești Cel Prea Înalt peste tot pământul* (Ps., 82, 17).” (*La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”, III, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 522*)

„Dar nu părăsești încă lupta, eretice, ci spui din nou că numele de *Dumnezeu* e mai mare, iar cel de *Domn* mai mic. Dar ce vei spune dacă-ți voi arăta că Fiul e numit cu numele cel mai mare? Te vei da bătut? Vei pune capăt cerții? Vei recunoaște mântuirea? Te vei elibera de nebunie?

Ai înțeles ce-am spus? Ereticii dau Fiului numele de *Domn*, iar Tatălui numele de *Dumnezeu*, ca fiind mai mare acest nume. Dar se termină lupta dacă-ți voi dovedi că Fiul este numit cu numele de *Dumnezeu*, cu numele cel mai mare. Te birui cu armele tale și te întrec cu aripile tale. Tu ai spus că numele de *Dumnezeu* e un nume mai mare, iar numele de *Domn*, un nume mai mic. Vreau să-ți dovedesc că numele mai mic nu s-ar potrivi Tatălui, dacă Tatăl ar fi mai mare, iar numele mai mare nu s-ar potrivi Fiului, dacă Fiul ar fi mai mic. Ascultă pe profetul care spune: *Acesta este Dumnezeuul nostru și nu se va socoti altul lângă El; aflat-a toată calea științei, după aceasta pe pământ S-a arătat și cu oamenii a petrecut* (Baruh 3, 36-38). Ce spui de asta? Te împotrivești acestor cuvinte? Dar nu poți! Rămâne adevărul care-și revarsă strălucirea și orbește vederile ereticilor, care nu vor să creadă în adevăr.” (*La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul*

meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 523)

DUMNEZEU FIUL („frații” Domnului)

„Și se vor închina ție fiii tatălui tău (Fac., 27, 29).

Scriptura obișnuiește să numească orice grad de rubedenie fii; așa și aici zice: *fiii tatălui tău*, ca și cum ar spune: cei ce se vor naște din sămânța lui Isav. Că Isaac nici n-a avut alt copil, ci numai pe aceștia doi”. (*Omilii la Facere*, omilia LIII, III, în col. PSB, vol. 22, p. 198)

DUMNEZEU FIUL (minunile Domnului Hristos)

„De obicei Dumnezeu face minuni totdeauna atunci când se întâmplă ceva nou și neobișnuit și când vrea să aducă un nou fel de viață; minunile fiind niște garanții ale puterii Sale date celor ce aveau să-I primească legile.” (*Omilii la Matei*, omilia XIV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 168)

„De câte ori face Iisus câte o minune vorbește și de împărăția cerurilor și caută să ne atragă pe toți spre ea. Chiar pe cei pe care-i amenință că are să-i alunge din împărăția cerurilor, nu-i amenință ca să-i alunge, ci ca să-i înfricoșeze cu aceste cuvinte, spre a-i atrage la împărăția cerurilor. Iar dacă nu se folosesc nici de pe urma acestei amenințări, apoi toată vina e a lor și a tuturor celor ce suferă de aceeași boală.” (*Omilii la Matei*, omilia XXVI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 337)

„Domnul, când avea să facă o minune, făcea mai înainte alte multe fapte, care deșteptau mintea, ca nu cumva, cu trecerea timpului, să se uite minunea. Tot așa și Moise; mai întâi s-a speriat de șarpe; și nu s-a speriat așa ușor, ci spaimă de moarte l-a cuprins; și atunci a văzut minunea, că șarpele s-a prefăcut în toiag (Ieș. 4, 1-5). Tot așa și apostolii; când se așteptau să piară (când s-a pornit furtuna pe mare și s-au ridicat valuri înspăimântătoare – Matei 8, 23-25 – n.n.), atunci au fost mântuiți. Ca să-și poată da seama de măreția minunii, trebuia să simtă primejdia.” (*Omilii la Matei*, omilia XXVIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 353)

„Văzându-se demonii fugind și cedând locul din toate părțile; diavolul retrăgându-se cuprins de rușine; chiar moartea, moartea mai întâi învinsă, apoi doborâtă și cu totul distrusă: tot felul de boli erau vindecate, mormintele dădeau pe morții lor (Mt., 27, 52), diavolii îi lăsau liniștiți pe cei ce-i stăpâneau, bolile părăseau pe bolnavi. Atunci s-au văzut toate aceste semne și minuni pe care profeții au dorit să le vadă ca de la un drept, și nu au văzut; atunci s-au văzut ochi alcătuindu-se și primind lumina și Iisus Hristos făcându-i să vadă toți într-o clipă și în cea mai importantă parte a corpului, (...) Mai mult, s-au văzut membre pe care paralizia le-a uscat și care erau ca tăiate de la trup, dintr-odată refăcute și reunite cu celelalte; mâini moarte primindu-și mișcarea, picioare tăiate săltând deodată, urechile închise auzind, și o limbă, înainte mută, vorbind dintr-odată cu mare zgomot. Căci așa precum un arhitect priceput rezidește o casă dărâmată, Iisus Hristos a reparat natura umană; piesele care erau stricate, El le-a înlocuit; cele ce erau lipsite, le-a completat; le-a ridicat pe cele care erau cu totul căzute.

Și ce vom spune despre refacerea sufletului, lucrare încă mai minunată decât vindecarea trupurilor? Singur, sănătatea trupului este ceva lucru mare și considerabil dar cea a sufletului îi este superioară; precum pentru această vindecare, că este corpul din natură făcut să se miște, după cum îi place Creatorului, și de a merge fără opunere peste tot unde vrea să meargă, pe atât sufletul care este liber, și care are puterea de a lucra și libertatea, nu se supune întru totul lui Dumnezeu dacă nu vrea. Căci Dumnezeu nu vrea să-l facă frumos și virtuos în ciuda lui, prin forță și prin constrângere, pentru că aceasta n-ar mai fi virtute; ci vrea să-l convingă în

mod liber și voit să devină virtuos și frumos, ceea ce este mult mai dificil decât cealaltă vindecare. Iată ce a făcut Iisus Hristos. Tot felul de dureri și de rele au fost distruse. La fel precum, prin grijile pe care i le-a dat trupului, El nu numai l-a vindecat, ci l-a întărit într-o sănătate desăvârșită, așa nu numai că a scos sufletul din adânc și din răutatea stricăciunii, ci l-a ridicat la înălțimea virtuții. Dintr-un vameș a făcut apostol, dintr-un persecutor, dintr-un hulitor necredincios, învățătorul lumii; magii au fost învățătorii evreilor, tâlharul a devenit cetățeanul cerului, o desfrânată a strălucit prin credința ei cea mare; din două femei, cana-neanca și samariteanca, aceasta din urmă femeie stricată ca și cea dintâi; una merge să-i convertească pe concetățenii săi și aduce la Iisus Hristos pe toți locuitorii orașului, ca prinși într-o plasă; cealaltă prin credința și stăruința ei, alungă duhul necurat din sufletul ei; altele mai rele decât acestea, trec cu totul în rândul ucenicilor. Într-un cuvânt, totul se transformă, neputințele trupului, bolile sufletelor; toate își dobândeau sănătatea și ajung la cea mai înaltă virtute. Acestea nu erau numai două, sau trei, sau cinci, sau zece, sau douăzeci, sau o sută de persoane care-și schimbau viața și se converteau, ci orașe și ținuturi întregi.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XII, 2, pp. 58-59)

„Nu trebuie să ne atașăm Lui atât din cauza minunilor, pe cât din cauza învățaturii. Domnul lucrează minunile, nu pentru credincioși, ci pentru necredincioși și pentru oamenii cei mai îngroșați (la minte – n.n.).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXV, 2, p. 169)

„El a făcut adevărate minuni al căror adevăr nu poate fi contestat, El i-a atras pe toți oamenii la Dumnezeu, El a confirmat prezicerile Sale prin împlinirea lucrurilor pe care le-a prezis.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLI, 2, p. 202)

„... din desfășurarea împrejurărilor celor vorbite de El se învederează că și minunile, precum și cele făgăduite de Dânsul sunt adevărate. Și pentru ca cele vorbite de mine acum să fie mai lămurite, voi dovedi aceasta cu înseși acele împrejurări.

A înviat pe Lazăr numai cu cuvântul, și l-a arătat ca viețuind după aceea în trup. A spus iarăși despre Biserica întemeiată de dânsul că *porțile iadului nu o vor birui* (Mt. 16, 18) și că *Cel ce va lăsa pre tată și pe mamă pentru mine, însutit va lua în veacul acesta, și viață vecinică va moșteni* (Mt. 19, 29). Prin urmare, aici este o singură minune, învierea lui Lazăr, iar prorocii sunt două: una arătată aci, în viața de acum, și cealaltă în viața viitoare. Și acum, tu gândește-te cum toate acestea se dovedesc una prin celelalte. Dacă de pildă cineva nu ar crede că Lazăr a înviat, apoi din prorocirea cea spusă pentru Biserică să creadă în minune, căci ceea ce el a spus cu atâta timp mai înainte, s-a petrecut și a luat sfârșit, fiindcă porțile iadului nu au biruit Biserica. Deci Cel ce a spus adevărul în proorocie, este vădit că și minunea a săvârșit-o; iară Cel ce a săvârșit minunea, și ceea ce a proorocit a dus la bun sfârșit, este vădit că spune adevărul și în prorocia cu privire la cele viitoare – că cel ce disprețuiește cele de aici va lua însutit și va moșteni viața veșnică. Cele deja spuse și petrecute sunt o cheazășie puternică că și cele viitoare se vor petrece întocmai așa cum au fost prevestite.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp. 77-78)

„Așa erau minunile lui Hristos: erau cu mult mai frumoase și mai bune decât cele săvârșite în chip firesc²⁰⁵. Așa s-a petrecut și cu altele, de pildă când îndrepta vreun mădular bolnav al trupului și îl făcea mai bun decât cele sănătoase.” (*Ce este Mie și ție femeie? Nu a venit încă ceasul Meu*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 134)

„Două lucruri trebuie să fie acceptate cu tărie de către lume: că Iisus Hristos era Dumnezeu, că profețiile Sale erau veridice și promisiunile Sale erau sigure. Minunea vine să le confirme și pe unele și pe altele. Astfel totul se leagă, totul se ține în Iisus Hristos:

²⁰⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Hristos nu restaura doar firea (în acest caz nu a făcut doar vin), ci îi dădea și cea mai bună calitate (aici, cel mai bun vin). (n.s. 303, p. 134).

minunile, profețiile, vestirile viitoare și promisiunile se sudează împreună într-o unitate indisolubilă. El profețește, El face veșnice și divine promisiuni lumii. Totul este adevărat? Este aceasta real? Este aceasta sigur? Vine minunea care pronunță ca un ultim resort și interzice orice neîncredere.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 40)

„Minunile lui Iisus Hristos. Ele sunt nenumărate și Evanghelia declară că nu consemnează decât puține. Ele sunt strălucitoare: Iisus Hristos Se arată în totul ca Stăpânitor al naturii, Stăpân al spiritelor și al trupurilor, Învingătorul demonilor, Arbitrul vieții, Principiul învierii. Totul îi cedează Lui, păcatul se risipește, moartea fuge dându-i pe captivii ei, soarele se întunecă, marea se liniștește sau se încheagă sub picioarele Sale. Viața Sa întreagă este o minune, moartea este mai mult strălucitoare.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 41)

„Dacă se vorbește de *minuni* ale științei omenești, de semne ale puterii și ale geniului omului, niciodată însă nu se vor străbate limitele supreme ale posibilului omenesc. Nu sunt răsturnate legile mari ale naturii. Însă pentru Iisus Hristos aceste limite nu mai există: legile nu mai sunt de neatins. Iisus Hristos poruncește ca stăpân al naturii întregi, și El tulbură după bunul plac legile cele mai inflexibile.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 47)

„La trecerea, la glasul, în contact cu Omul-Dumnezeu, toate mizeriile omenești se găseau vindecate, bolile făceau loc deplinei sănătăți, orbii vedeau, surzii auzeau, cei schilozi primeau înapoi după credința lor integritatea robustă a membrilor lor. Mai formidabil decât boala și neputința, moartea însăși dădea la viață victimele sale. Diavolul părăsea trupurile pe care le tulbura, totul din cer pe pământ, de pe pământ la iad, asculta de Mântuitorul Omul-Dumnezeu...” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 48)

DUMNEZEU FIUL (minunile care I se atribuie Mântuitorului în timpul copilăriei Sale)

„Dacă ar fi făcut minuni din pruncie, n-ar mai fi fost socotit om. Pentru același motiv nici templul trupului Său n-a fost plăsmuit necondiționat de nimic, ci au loc zămislirea, purtarea în pânțe nouă luni, durerile nașterii, nașterea, hrănirea cu lapte, tăcere în tot timpul copilăriei, așteptarea vârstei cuvenite bărbatilor, pentru ca prin toate să fie primită taina întrupării.

- Atunci, ar întreba cineva, pentru ce s-au făcut la nașterea Sa minunile care s-au făcut?

- S-au făcut pentru Mama Lui, pentru Iosif, pentru Simeon, care avea să plece de pe lumea asta, pentru păstori, pentru magi, pentru iudei. Că dacă iudeii ar fi privit cu multă luare-aminte la cele petrecute, ar fi cules mare folos din ele pentru cele viitoare”. (*Omilia la Matei*, omilia VIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 105)

„Este evident dar că minunile care I se atribuie lui Iisus Hristos în copilăria Sa sunt false, și că ele au fost inventate și închipuite. Dacă Iisus a făcut minuni din copilăria Sa, Ioan ar fi cunoscut-o, și tot poporul n-ar fi avut nevoie de un învățător ca să-l învețe. Ori, Ioan zice că El dacă a venit, era ca Iisus Hristos să fie cunoscut lui Israel, și pentru aceea zicea: *Eu am trebuință să fiu botezat de Tine*. Apoi, cum Îl cunoștea mai bine, el Îl vestește poporului, zicând: *Acesta este despre care eu am zis: După mine vine bărbat, Care a ajuns să fie înaintea mea, și Care m-a trimis să botez cu apă*. El l-a trimis pe Ioan pentru a se face cunoscut lui Israel, și El Însuși I s-a descoperit lui Ioan înainte de coborârea Duhului Sfânt. Iată pentru ce acesta spunea înainte ca Iisus să fi venit la el: *Cel ce este înaintea mea vine după mine*. Ioan nu-l cunoștea deci înainte să vină la Iordan, și când boteza tot poporul, ci Îl cunoaște când vine El să se boteze. Tatăl I l-a descoperit El Însuși profetului și Sfântul Duh L-a făcut cunoscut evreilor în timp ce se boteza.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XVII, 3, pp. 84-85)

„Dacă Iisus ar fi făcut minuni în copilăria Sa, israeliții n-ar fi avut nevoie de nimeni pentru ca să-L facă cunoscut lor. Cel care venise la o vârstă tânără, se făcuse minunat prin minunile Sale, nu numai în Iudeea, ci încă și în Siria și mai departe, și aceia numai în timp de trei ani, sau mai scurt care nu avea nevoie de trei ani pentru a se face cunoscut și a-și face faimă, pentru că din prima zi, numele Lui s-a răspândit peste tot; Acela zic eu, Care, prin numărul minunilor Sale, a făcut ca numele Lui să strălucească până a fi cunoscut de toată lumea, Acela n-ar fi putut, cu atât mai mult, să rămână ascuns și necunoscut, dacă ar fi făcut ceva minuni, în copilăria Sa; minunile pe care le face un copil fac mai mult zgomot și produc mai multă admirație; și de altfel, El ar fi avut de două ori sau de trei ori ocazia să se arate.

Dar Iisus în copilăria Sa n-a făcut mai mult decât ceea ce spune Luca, atunci când la vârsta de doisprezece ani S-a pus în templu în mijlocul învățătorilor legii, ascultându-i și învățându-i (Lc., 2, 46-47), și când prin întrebările pe care le-a pus lor, S-a făcut vrednic de admirație. De altfel, se înțelege că n-a făcut minuni din copilăria Sa. Evreii le-ar fi privit ca pe niște simple închipuiri. Dacă, fiind deja om, El a fost bănuît de așa ceva, cu atât mai mult l-ar fi bănuît ei dacă ar fi făcut în copilăria Lui. Mai mult, invidia de care erau cuprinși evreii, i-ar fi făcut să-L răstignească imediat și înainte de timpul hotărât, și așa opera de răscumpărare ar fi fost trecut în bănuială.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXI, 2, p. 101)

„Dacă Cel Ce a strălucit cu mulțimea minunilor în așa scurt timp Și-a făcut tuturor cunoscut numele, cu cât mai mult, dacă făcea minuni din cea dintâi vârstă, nu putea să fie uitat numai în atâta vreme! Căci întâmplările ce par nemaiauzite și care s-au petrecut cu un copil, timpul le face de două ori mai vestite și de trei ori, ba chiar de mult mai multe ori. Însă nimic nu a făcut pe când era copil, ci numai acest lucru îl mărturisește Luca, că fiind de doisprezece ani a șezut împreună cu dascălii templului și prin întrebările pe care le puneă părea un copil minunat (Lc., 2, 46). Dar și pentru altă pricină, de astă dată rațională, nu a început să facă minuni din cea dintâi vârstă: fiindcă iudeii socoteau că lucrul acesta este închipuire [φαντασία]. Căci dacă mulți erau bănuitori față de un om în puterea vârstei, dacă făcea aceasta, cu atât mai mult dacă un băiețuș făcea minuni, mistuiți cum erau de invidie, l-ar fi pironit pe cruce mai înainte de vremea cuvenită.” (*Nunta din Cana Galileii*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 120)

DUMNEZEU FIUL (proorociile Mântuitorului)

„...din desfășurarea împrejurărilor celor vorbite de El se învederează că și minunile, precum și cele făgăduite de Dânsul sunt adevărate. Și pentru ca cele vorbite de mine acum să fie mai lămurite, voi dovedi aceasta cu înseși acele împrejurări.

A înviat pe Lazăr numai cu cuvântul, și l-a arătat ca viețuind după aceea în trup. A spus iarăși despre Biserica întemeiată de dânsul că *porțile iadului nu o vor birui* (Mt. 16, 18) și că *Cel ce va lăsa pre tată și pe mumă pentru mine, însutit va lua în veacul acesta, și viață vecinică va moșteni* (Mt. 19, 29). Prin urmare, aici este o singură minune, învierea lui Lazăr, iar prorocii sunt două: una arătată aci, în viața de acum, și cealaltă în viața viitoare. Și acum, tu gândește-te cum toate acestea se dovedesc una prin celelalte. Dacă de pildă cineva nu ar crede că Lazăr a înviat, apoi din prorocirea cea spusă pentru Biserică să creadă în minune, căci ceea ce el a spus cu atâta timp mai înainte, s-a petrecut și a luat sfârșit, fiindcă porțile iadului nu au biruit Biserica. Deci Cel a spus adevărul în prorocie, este vădit că și minunea a săvârșit-o; iară Cel ce a săvârșit minunea, și ceea ce a prorocit a dus la bun sfârșit, este vădit că spune adevărul și în prorocia cu privire la cele viitoare – că cel ce disprețuiește cele de aici va lua însutit și va moșteni viața veșnică. Cele deja spuse și petrecute sunt o cheazășie puternică că și cele viitoare se vor petrece întocmai așa cum au fost prevestite.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VII, pp. 77-78)

DUMNEZEU FIUL (proorociile și minunile Mântuitorului)

„Venind Hristos pe pământ și lucrând mântuirea oamenilor, a lucrat în felurite chipuri și mântuirea acelor care trăiau pe vremea aceea, și a acelor de mai târziu. Și iată ce face! Face minuni și prezice unele lucruri ce aveau să se înfăptuiască mai târziu, după îndelungată vreme. Prin minunile săvârșite atunci, Hristos dă ascultătorilor Săi garanție că într-adevăr au să se înfăptuiască și prezicerile Lui; prin înfăptuirea celor prezise, dă dovada celor de mai târziu că sunt vrednice de credință și minunile săvârșite de El pe când era pe pământ; iar prin aceste două dovezi face vrednice de credință și spusele Sale despre Împărăția cerurilor.

Prezicerile lui Hristos au fost de două feluri: unele aveau să se înfăptuiască în viața aceasta, altele, după sfârșitul lumii”. (*Către iudei*, 11-12, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 226)

„Ce a spus Hristos și ce a prezis când aproape toată lumea era stăpânită de păgânătate? *Pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile iadului nu o vor birui* (Matei 16, 18).

Cercetează cuvintele acestea cum vrei, și vei vedea strălucind adevărul lor. Lucru minunat nu-i numai acela că a zidit Biserica în toată lumea, ci că a făcut-o de nebiruit; de nebiruit, deși s-au pornit împotriva ei atâtea și atâtea războaie; căci cuvintele *porțile iadului nu o vor birui* arată primejdiile care au încercat să o pogoare la iad. Ai văzut adevărul prezicerii? Ai văzut tăria fapturii? Ai văzut cuvinte ce strălucesc în fapte? Ai văzut putere de nebiruit, care face totul cu ușurință? Să nu treci repede pe deasupra cuvintelor acestora: *Voi zidi Biserica Mea*, pentru că sunt scurte! Cercetează-le adânc cu mintea! Gândește-te ce lucru mare este ca într-un timp atât de scurt să umple tot pământul de sub soare cu atâtea Biserici, să întoarcă la credință atâtea neamuri, să înduplece popoare, să pună capăt datinilor strămoșești; să smulgă obiceiuri înrădăcinate, să izgonească tirania plăcerii și tăria păcatului ca pe un colb, să ducă la pieire temple, idoli, slujbe, sărbători blestemate și jertfele cele necurate ca pe un fum, și, pretutindeni, să ridice altare, în țara romanilor, în țara perșilor, în țara sciților, în țara maurilor, în țara indienilor! Ce spun? Pe toată fața pământului nostru! Căci și insulele britanice și insulele de dincolo de marea aceasta, chiar și insulele din ocean, au simțit puterea cuvântului acestuia. Căci și acolo s-au întemeiat Biserici și altare.

Cuvântul acesta, pe care l-a rostit Hristos atunci, este sădit în sufletele tuturor, stă pe buzele tuturor. Și, după cum am spus, tot pământul, plin de spini fiind, a fost curățat, a ajuns o țarină curată, care a primit semințele credinței”. (*Către iudei*, 12, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 226-227)

DUMNEZEU FIUL

(suferințele provocate Binefăcătorului nostru de furia iudeilor)

„Că a îndurat atunci cele mai mari ocări. Nu l-a fost batjocorit numai un mădular, ci tot trupul. Capul, cu cunună de spini, cu trestie, cu palmuiri; fața, cu scuipări; obrazii, cu palme; tot trupul cu biciuiri, cu îmbrăcare cu hlamidă și închinăciuni fățarnice; mâna, cu trestia pe care l-au dat-o să o țină în loc de sceptru; în sfârșit, cu datul oțetului. Poate fi oare ceva mai cumplit decât acestea? Poate fi, oare, o ocară mai mare? Cele săvârșite atunci depășesc orice cuvânt. Ca și cum s-ar fi temut să nu lase ceva nefăcut din îndrăzneța lor faptă, iudeii săvârșesc totul; pe profeți i-au omorât cu mâinile lor, iar pe Hristos, pe temeiul hotărârii judecătorului; ajung ucigași și osândesc pe Hristos; Îl osândesc și cu gura lor și cu gura lui Pilat, spunând: *Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri* (Matei 27, 25). Tăbărăsc asupra Lui și-L ocărăsc; Îl leagă și-L târăsc; ei sunt vinovați că ostașii Îl ocărăsc; Îl pironesc, Îl înjură, își bat joc de El, Îl batjocoresc. Pilat n-a hotărât aceasta; dar ei fac toate acestea de la ei; ei sunt totul: și acuzatori și judecători și călăi.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 974)

DUMNEZEU FIUL (pătimirile și răstignirea lui Hristos pe cruce)

„Dat-au spre mâncarea Mea fiere și spre setea Mea M-au adăpat cu oțet (Ps. 68, 25). Dar nici evanghelistul Ioan nu spune că a băut; că nu-i nici o deosebire între a gusta și a bea; amândouă cuvintele arată unul și același lucru.

Și totuși nebunia lor nu s-a oprit aici, ci, după ce L-au dezbrăcat, după ce L-au răstignit și după ce I-au dat oțet, merg mai departe; chiar când Îl văd atârnat pe cruce Îl ocărăsc și ei și cei ce treceau. Dar ceea ce era mai cumplit decât toate era că Hristos pătimea acestea sub învinuirea de amăgitor și înșelător, de îngâmfat, de om care s-a lăudat în zadar cu cele ce spunea. De aceea L-au și răstignit în fața întregului popor, ca să-L facă de râs înaintea tuturor celor ce-L vedeau; de aceea s-au slujit de mâinile ostașilor, ca furia lor să crească și prin această judecată publică.

Ce inimă n-ar fi muiat mulțimea care-L urma pe Iisus și plângea? Această mulțime, da, dar nu pe aceste fiare! De aceea și Domnul pe aceia îi învrednicește de răspuns, dar pe aceștia, nu!” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVII, I-II, în col. PSB, vol. 23, p. 975)

„Diavolul a vrut deci să întunece triumful lui Iisus Hristos, dar n-a putut; din trei care au fost răstigniți în același timp, singur Iisus strălucea, pentru a vă învăța că virtutea a făcut totul. Trei au fost răstigniți, s-au făcut minuni, dar nici una din aceste minuni nu i-a fost atribuită decât numai lui Iisus; atât erau de slabe cursele diavolului și încercările lui, care s-au întors cu totul spre rușinea și spre disprețul lui; pentru că unul din cei ce au fost răstigniți cu Iisus Hristos a dobândit mântuirea! Deci, nu numai că răstignirea acestor tâlhari n-a micșorat slava lui Iisus răstignit cu ei, ci dimpotrivă, ea n-a putut să contribuie decât s-o înalțe. Nu era nici mai puțin mare nici mai puțin admirabil de a converti un tâlhar, fiind spânzurat pe cruce și de a-l face să intre în Paradis, decât de a face să tremure pământul și să se despică pietrele.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXV, 1, p. 448)

„Pentru voi, frații mei, considerați vă rog, barbaria și netrebnicia celor ce sunt în jurul lui Iisus Hristos. Noi, oricât de mare număr de dușmani am avea, orice rău și batjocură ne-ar face să suferim, dacă vedem că-i omoară, noi îi plângem și-i văităm; dar pe acești nenorociți, nimic nu a putut să-i miște; durerile, chinurile pe care le suferă Iisus Hristos nimic n-a putut să-i atingă; dimpotrivă, mereu mai cruzi, mai furioși, ei inventează noi batjocuri, ei umplu un burete cu oțet și îl duc la gura Lui, ei Îi dau să bea, ca și cum o făceau pentru cei ce erau condamnați la moarte, căci pentru aceia i-au prezentat trestia cu oțetul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXV, 2, p. 451)

„De ce S-a răstignit? Zice; desigur că nu din cauza păcatelor Lui, și dovada se desprinde din învierea Lui. Pentru că dacă ar fi fost păcătos, cum ar fi putut să învieze?! Dar dacă a înviat, e vizibil că nu a avut păcat; și dacă n-a fost păcătos, pentru ce a fost răstignit? Pentru alții; și dacă a fost răstignit pentru alții, desigur că a înviat.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, p. 150)

„În adevăr, iubiților, mare mângâiere ne aduc patimile lui Hristos, și ale apostolilor Lui, fiindcă în chipul acesta cugetând neconținut la ele, ni se va părea mai bună calea virtuții.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 330)

„- Pentru care pricină a fost jertfit? Pentru ce?

- Ca să împace cerul cu pământul, ca să te facă prieten cu îngerii, ca să te împace cu Dumnezeu tuturor, ca să te facă prieten cu El, pe tine, care-I erai vrăjmaș și potrivnic.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 57)

„Pentru că Paștile nostru, Hristos, pentru noi S-a jertfit (I Cor., 5, 7).

- Spune-mi, unde S-a jertfit?

- În vârful Crucii. Nou este jertfelnicul acestei jertfe, pentru că și jertfa este nouă și plină de mirare. Același a fost, și jertfă, și preot. Jertfă, după trup, iar preot, după duh. Același a și adus, dar S-a și dus, după trup. Ascultă că pe amândouă acestea le-a arătat Pavel: *Orice arhiereu*, spune el, *luat dintre oameni, este pus de oameni* (Evr., 5, 1). De aceea, trebuie să aibă și el ceva de adus. Iată, El se aduce pe Sine. Iar în alt loc zice că *Hristos S-a adus o dată jertfă, ca să ridice păcatele multora* (Evr., 9, 28). *Se va arăta celor ce-L așteaptă spre mântuire*. Iată aici Pavel spune că a fost adus, iar dincolo spune că S-a adus pe Sine. Ai văzut că a fost și jertfă, și preot, iar Crucea a fost jertfelnic?

- Dar pentru ce nu s-a adus jertfa aceasta în templu, ci în afară de oraș și de ziduri?

- Ca să se împlinescă acele cuvinte care spun: *Cu cei fără de lege s-a socotit* (Isaia 53, 12).

- Dar pentru ce a fost jertfit pe vârful Crucii, și nu sub un acoperiș?

- Ca să curățească și văzduhul. Pentru asta a fost jertfit în vârful Crucii. Nu sub bolta acoperișului, ci sub bolta cerului. Când Oaia era jertfită în vârful crucii, atunci văzduhul se curăța, dar se curăță și pământul, căci Sângele din coasta Lui se picura pe el. Mai mult din această cauză nu S-a jertfit sub acoperiș, de asta nu s-a jertfit în templul iudaic, ca nu cumva evreii să tragă în folosul lor jertfa și nici să nu creadă că jertfa s-a adus numai pentru poporul acela. De asta S-a jertfit în afară de oraș și de ziduri, ca să afli că jertfa este universală, că jertfa este pentru tot pământul, ca să afli că jertfa aceasta este o curățire universală, nu una parțială, ca pe vremea iudeilor. Dumnezeu poruncise iudeilor să lase la o parte tot pământul și să aducă jertfă și să se roage numai într-un singur loc, tocmai pentru că tot pământul era necurat, din pricina fumului, a grăsimii arse și a tuturor celorlalte întinăciuni de la jertfele elenilor, aduse pe pământ.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 88-89)

„- Spune-mi, tâlhare, de unde ți-a venit gândul să pomenești de împărăție? N-ai văzut decât piroane, cruce, învinuiri, batjocuri, ocări.

- Da, așa e, răspunde tâlharul. Dar însăși Crucea este pentru mine semn al Împărăției.” (*Omilia a II-a la Cruce și la tâlhar*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 108)

„- Pomenești, tâlhare, Împărăția cerurilor, te întreb, ce ai văzut? N-ai văzut decât piroane și cruce.

- Da, răspunde tâlharul, dar Crucea este semn al Împărăției. De asta îl numesc Împărat, pentru că Îl văd răstignit. Este de datoria unui împărat să moară pentru supușii lui. El Însuși a spus: *Păstorul cel bun sufletul Lui Își pune pentru oi* (Ioan 10, 11). Așadar, și împăratul cel bun își pune sufletul pentru supușii Lui. Din această cauză Îl numesc Împărat, pentru că Și-a pus sufletul Lui.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 93)

„Poți vedea nespusa iubire de oameni a lui Hristos nu numai de la Cruce, ci și din cuvintele rostite pe Cruce. Era pironit pe cruce, batjocorit, luat în răs și scuipat, dar zicea: *Tată, iartă-le lor păcatul, că nu știu ce fac* (Luca 23, 34). Cel răstignit Se roagă pentru cei ce-L răstignesc. Și doar ei grăiau împotriva, zicând: *De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-Te de pe cruce, și vom crede în Tine* (Matei 27, 40-42). Dar tocmai pentru asta nu Se pogora de pe Cruce, pentru că este Fiul lui Dumnezeu, căci pentru asta a venit, ca să Se răstignească pentru noi.

Pogoară-Te de pe cruce, și vom crede în Tine. Acestea sunt cuvinte și pretext de necredință. Învierea lui Lazăr, aflat într-un mormânt acoperit cu piatră, era o faptă mai mare decât pogorârea de pe cruce. Într-adevăr, era o faptă mult mai mare să scoată din mormânt pe Lazăr mort după patru zile și legat cu fâșii decât să Se pogore de pe cruce.

Iudeii ziceau: *De ești Fiul lui Dumnezeu, mântuiește-te pe Tine Însuși!* (Matei 27, 40), iar El făcea totul ca să-i mântuiască pe cei ce-L acuzau, zicând: *Iartă-le lor păcatul, că nu știu ce*

fac (Luca 23, 34).” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 96)

„Răstignirea este în ea însăși un lucru de ocară, dar Hristos o numește slavă, pentru că s-a făcut pentru cei iubiți.” (*Omilia I la Rusalii*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 205)

„.... Crucea a suferit-o în mijlocul orașului, în mijlocul praznicului, în mijlocul poporului iudeilor, în fața ambelor tribunale, al iudeilor și al romanilor, când sărbătoarea i-a adunat pe toți, în mijlocul zilei, în văzul comun al lumii întregi. Și pentru că numai cei prezenți vedeau ceea ce se făcea a poruncit soarelui care s-a ascuns să vestească în toată lumea îndrăzneala lor.” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărâdelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XVII, 9-10, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 316)

„O! Mare minune! Judecătorul vine la judecată, viața gustă moartea, Ziditorul se lovește cu palma de zidire, Cel Nevăzut de Serafimi se scuipe de slugă, oțet și fiere gustă, cu sulita Se împunge și în groapă Se pune.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 106-107)

„Au ieșit noaptea cu felinare și cu făclii ca să-L prindă (Ioan 18, 3). Socoteau că năvălesc asupra unui simplu om. Voind dar să le arate puterea Lui, să le arate că este Dumnezeu și lovesc cu piciorul în bolduri, le zice: *Pe cine căutați?* (Ioan 18, 4). Stăteau înaintea Lui, alături de El, și nu-L vedeau; ci însuși Cel căutat îi sfătuia cum să-L găsească, pentru a cunoaște iudeii că de bunăvoie vine la patimă, că, dacă n-ar fi voit, n-ar fi fost prins. Cum ar fi putut-o face, când nici nu-L puteau găsi? Dar pentru ce spun eu că nu-L puteau găsi? Nici să-L vadă nu puteau, deși le stătea în față. Și nu numai că nu puteau să-L vadă, deși le era în față, ci chiar când au răspuns la întrebarea Lui, nici atunci nu știau cine era Cel din fața lor. Atât de tare le erau ochii orbiți! Și nu numai atât, ci i-a aruncat și la pământ cu glasul Lui. Când a spus: *Pe cine căutați?*, s-au întors toți înapoi din pricina glasului acestuia.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. III, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 54-55)

DUMNEZEU FIUL (preînchipuirea Jertfei lui Hristos pe cruce)

„Trebuie apoi a adevăra că Dumnezeu va preda pe Fiul Său Cel Unul născut, iar minunea aceasta o a preînchipuit mai înainte un om, Avraam patriarhul, în jertfa unicului său fiu Isaac.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, p. 66)

DUMNEZEU FIUL (pătimirile Domnului – meditarea noastră la acestea)

„Dar noi, frații mei, să nu ne mulțumim să cinstim istoria patimilor Mântuitorului; ci s-o purtăm continuu în sufletul nostru și în inima noastră; să avem în fața ochilor noștri cununa de spini, hlamida, trestia, scuiările, lovirile care I s-au dat peste ochi, bătăile, derăderile și bătaia de joc.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXIV, 3, p. 445)

DUMNEZEU FIUL („Părinte, de este cu putință, să treacă de la Mine acest pahar, dar nu precum Eu voiesc, ci precum voiești Tu”)

„Acum sufletul Meu este tulburat, și ce voi zice? Părinte, izbăvește-Mă pe Mine de ceasul acesta. Dar pentru aceasta am venit în ceasul acesta. (27) Dar acesta nu este limbajul celui ce trebuia să convingă că El mergea la moarte în mod voluntar? Acela este, dimpotrivă, sensul acestor cuvinte. Mântuitorul, ca să nu se zică, că fiind lipsit de durerile omenești, Lui îi era ușor să filosofeze asupra morții, și că El îi îndemna pe alții la aceasta, neavând de suferit

nimic El însuși, face să se vadă aici că cu toate că se temea, totuși n-a refuzat-o, fiindcă ea trebuia să ne fie foarte folositoare și utilă. Într-un cuvânt, aceste cuvinte îi aparțin trupului pe care l-a luat El și nu dumnezeirii Sale. Iată pentru ce zice El: *Acum sufletul Meu este tulburat*. Dacă El nu era așa, ce urmare ar mai fi fost între aceste cuvinte și cele următoare: *Părinte, izbăvește-Mă pe Mine de ceasul acesta?* Dumnezeiescul Mântuitor este atât de tulburat, încât îi cere Tatălui său să-L scape de moarte, dacă ar putea s-o evite.

Aceste cuvinte arată slăbiciunea naturii omenești. Dar, *Eu nu pot alege nimic*, zice El, *pentru a cere să fiu scăpat de moarte, căci pentru aceasta am venit în ceasul acesta*; este ca și cum ar zice: *oricât de mare ar putea fi tulburarea și întristarea noastră, să nu fugim de moarte; oricât aș fi Eu de tulburat, tot nu voi fugi de moarte*. Trebuie să suferim ceea ce ni se întâmplă; dar: *Părinte, preaslăvește numele Tău* (28). *Cu toate că tulburarea în care Mă găsesc, Mă face să pronunț aceste cuvinte, Eu spun contrarul: Preaslăvește numele Tău*, adică: *du-Mă la cruce*, ceea ce arată o slăbiciune omenească și neputința firii care nu vrea să moară și face să se vadă că Iisus Hristos nu era lipsit de sentimente omenești. Precum nu se socotește ca păcat când ne este foame, sau de a dori să dormim, de asemenea nu este o dorință viața prezentă. Ori, Iisus Hristos era lipsit de orice păcat, dar nu de instinctele naturale, altfel trupul Lui n-ar fi fost un trup adevărat. Prin aceste cuvinte, Dumnezeiescul Mântuitor ne-a mai învățat un lucru. Și care? Că dacă ni se întâmplă să fim înecați și în frică, nu trebuie să ne lăsăm pentru aceea întristați și să ne schimbăm hotărârea.

Părintele Meu, preaslăvește numele Tău. Iisus Hristos face să se vadă că El moare pentru adevăr, ceea ce numește El slava lui Dumnezeu, și aceea s-a întâmplat după moartea Sa.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXVII, 1-2, p. 344)

„-Pentru ce spune în această rugăciune: ... *dacă este cu puțință?*

-Prin aceste cuvinte ne arată slăbiciunea firii omenești, care nu vrea cu una cu două să fie smulsă din viața aceasta, ci pregetă, șovăie din pricina dragostei pentru viața aceasta sădită de la început de Dumnezeu într-însa”. (Cuvântări împotriva anomeilor, cuv. VII, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 120)

„-Pentru ce zice: *Nu este cum voiesc Eu, ci precum voiești Tu?*

-Și de ce te minunezi că-Și dă atâta silință înainte de răstignire ca să ne încredințeze de slăbiciunea trupului Său, când și după înviere văzând că ucenicul se îndoiește, nu S-a ferit să-i arate și rănilor, și semnele cuielor, să supună rănilor atingerii mâinii și să zică: *Cercetează și vezi, că duhul nu are carne și oase* (Luca 24, 39; Ioan 20, 27)”. (Cuvântări împotriva anomeilor, cuv. VII, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 121)

„Nu-i o vină că trupul nu vrea să moară. Doar este o însușire a firii; iar Domnul a arătat în El toate însușirile firii, afară de păcat, și chiar cu multă prisosință, ca să închidă gurile ereticilor. Când Domnul spune: *De este cu puțință, să treacă de la Mine paharul acesta și: Dar nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu*, nimic altceva nu arată decât că a îmbrăcat cu adevărat trup care se temea de moarte. Aceasta înseamnă a se teme de moarte, a șovăi, a fi neliniștit, a avea trup”. (Cuvântări împotriva anomeilor, cuv. VII, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 122)

„... nu s-a înfățișat El deodată ca un om crescut, ci s-a născut și s-a nutrit de mumă-Sa, a crescut și a sporit, pentru ca prin toate acestea să fie crezută omenirea Lui cea adevărată. Ba încă nu s-a oprit la această dovadă, ci a suferit cu trupul Său toate slăbiciunile firii omenești, a însetat și a flămânzit, a dormit și a ostenit, ba a mers și la cruce și a pățimit atât de mult, pe cât poate vreun om pătimi. De aceea a căzut de pe fața Lui sudoarea ca picăturile de sânge, precum aceea s-a întristat și s-a descurajat. Deci, precum El flămânzea și ostenea, dormea și mânca și bea, tot așa și pregeta a muri, și prin aceasta a arătat adevărata Sa omenire; căci

dragostea către viață este sădită în firea omenească. Așadar, spre a arăta că trupul, pe care El l-a luat, nu este nălucire, nici părere, de aceea El a pus la iveală înaintea noastră patimile Sale.

Acesta este un temei. Afară de aceasta, pot să vă mai aduc și un altul, care este tot așa de însemnat; care este acesta? Hristos a voit să învețe pe oameni toate faptele cele bune. Iară cine voiește să dea învățătură dreaptă, trebuie să învețe nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte. Aceasta este învățarea cea mai bună. Când cârmaciul stă lângă învățacelul său, arătându-i cum să țină cârma, unește vorba cu exemplul; el nu numai vorbește, nici numai lucrează, ci le unește amândouă. La fel face și zidarul. Pune pe învățacelul său lângă sine și îi arată, prin cuvânt și prin faptă, cum trebuie să zidească. Tot așa fac și ceilalți meșteri. Învățarea și exemplul sunt pretutindeni legate la un loc. Deci, fiindcă Hristos a venit ca să ne învețe toate faptele cele bune, de aceea El învață ce trebuie a face, și totodată și El însuși făcea; căci El zice așa: *Cine va face și va învăța așa, acela mare se va chema întru împărăția cerului* (Mt. 5, 19). Iată, El voia ca noi să fim smeriți și blânzi, și a învățat aceasta cu cuvintele. Însă El a învățat aceasta și prin faptele Sale, căci după ce a zis: *Fericiți cei săraci cu duhul, fericiți cei blânzi* (Mt. 5, 3-4), a arătat prin faptele Sale cum trebuie a împlini această datorie. El a luat fota, s-a încins cu dânsa și a spălat picioarele ucenicilor Săi (In. 13, 4-5). Ce a putu să fie asemenea acestei smerenii? Așadar, El a învățat această faptă bună nu numai cu cuvântul, ci și cu fapta. Tot așa a arătat El cu fapta blândețea și păciuirea Sa. Cum? El a fost lovit peste față de sluga arhierelui, dar a zis numai atâta: *De am grăit rău, mărturisește de rău, iară de am grăit de bine, de ce Mă bați?* (In. 18, 23). El a poruncit a ne ruga pentru vrăjmași, dar iarăși ne-a învățat aceasta prin faptele sale. Căci când spânzura pe cruce, a zis: *Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac* (Lc. 23, 34). Așadar, precum El ne-a poruncit nouă să ne rugăm pentru vrăjmași, așa s-a rugat și El însuși, măcar că și fără de aceasta El putea să-i ierte, prin propria Sa putere. Iarăși a poruncit El să facem bine celor ce ne urăsc, să binecuvântăm pe cei ce ne clevesc. Și aceasta a făcut-o cu fapta, izgonind demonii din iudei, măcar că ei Îl huleau, ca și cum ar fi El însuși cuprins de demon. El grămădea binefacerile asupra prigonitorilor Săi și a introdus în împărăția cerului pe cei ce au voit să-L răstignească. Mai departe zice: *Să nu purtați la brânele voastre nici aur, nici argint, nici aramă* (Mt. 10, 9); și El a împlinit și aceasta, precum singur zice despre Sine: *Vulpile au vizuini și păsările cerului cuiburi, iară Fiul Omului nu are unde să-și plece capul* (Mt. 8, 20). El ne-a învățat și cum să ne rugăm. Apostolii au zis către Dânsul: *Doamne, învață-ne să ne rugăm* (Lc. 11, 1); și de aceea El însuși se ruga, pentru ca ei să învețe de la Dânsul a se ruga. El însă trebuia să le arate lor nu numai că trebuia a se ruga, ci încă și cum să se roage. De aceea, El le-a dat și formula rugăciunii: *Tatăl nostru, carele ești în ceruri* și celelalte. Fiindcă El ne-a poruncit a ne ruga: *și nu ne duce în ispită*, adică în primejdie, ne învață aceasta însuși și cu fapta, când zice: *Părinte de este cu puțință, treacă de la mine paharul acesta*, prin care învață pe toți credincioșii a nu se arunca singuri în primejdii, ci a aștepta năpădirea vrăjmașilor, iar atunci a arăta toată bărbăția. Ei nu trebuie a se grăbi înșiși și a se expune primejdiei.

Așadar, fiindcă El voia să învețe pe ucenicii Săi a se ruga, se roagă El însuși, după firea Sa cea omenească, nu însă după cea dumnezeiască. Iară ca om s-a rugat El, pentru ca să ne învețe că trebuie să ne rugăm pentru izbăvirea noastră din primejdii. Iară dacă izbăvirea noastră va fi cu neputință, atunci să respectăm hotărârea cea dumnezeiască. De aceea a zis El: *Însă nu precum voiesc Eu, ci precum voiești Tu*. Aceasta nu trebuie a se înțelege ca și cum El ar avea altă voință decât Tatăl; și cuvintele acestea trebuie să fie învățătură pentru oameni, ca ei, chiar când sunt în necaz și în primejdie, când tremură și nu le place a muri, totuși trebuie să supună voința lor voinței lui Dumnezeu. Pavel știa aceasta și a împlinit-o. El a rugat pe Domnul ca să depărteze ispitele de la dânsul și a zis: *De trei ori pe Domnul am rugat* (II Cor. 12, 8), dar fiindcă aceasta nu era voia Domnului, el a adăugat: *de aceea binevoiesc întru neputință, în nevoi și în prigonire* (II Cor. 12, 10).

Așadar, Hristos amândouă acestea ne-a învățat prin rugăciunea Sa, să nu ne aruncăm înșine în primejdii, ci să ne rugăm pentru depărtarea primejdiei. Dacă ea totuși ne-a ajuns, să o întâmpinăm cu bărbăție și cu răbdare și să supunem voința noastră voinței lui Dumnezeu. Deci, știind noi acestea, să ne rugăm, ca să nu cădem în ispită; iară dacă am căzut în ea, să cerem de la Dumnezeu răbdare și putere și totdeauna să supunem voința noastră voinței Lui.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Vineri*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 154-159)

„De aceea, după cum a flămânzit, după cum a dormit, după cum a ostenit, după cum a mâncat, după cum a însetat, tot așa fuge și de moarte, ca să arate că este om; iar slăbiciunea firii omenești nu îngăduia să Se despartă de viața aceasta fără durere. Dacă Hristos n-ar fi spus nici un cuvânt cu privire la teama de moarte, ne-am fi putut întreba: Dacă era om, nu trebuia oare să sufere cele ale omului?

- Care sunt acelea?

- Cel ce avea să fie răstignit se teme, este cuprins de neliniște, nu se desparte fără durere de viața de aici. În fire e sădită dragostea de cele din lumea aceasta. De aceea, vrând să arate că îmbrăcăminte trupului Lui era adevărată, vrând să dea încredințare despre întruparea Sa, lasă să iasă la iveală patimile Sale cu multă putere de dovedire.

Aceasta-i o pricină pentru care a rostit Hristos acele cuvinte.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 256)

„Pentru aceea a și spus: *Dar nu cum voiesc Eu, ci cum voiești Tu* (Matei 26, 39). Nu pentru că una e voința Lui și alta voința Tatălui, ci ca să-i învețe pe oameni că, și dacă îi cuprinde spaima, și dacă tremură, și dacă e vorba să vină peste ei primejdii, și dacă e vorba să fie smulși din viața aceasta, să pună înaintea voinței lor voința lui Dumnezeu.” (*Cuvânt la ceea ce s-a spus: „Părinte, dacă este cu puțință...”*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 259)

DUMNEZEU FIUL (moartea lui Hristos pe Cruce)

„El n-ar fi mers la moarte forțat în ciuda Sa; că această moarte Lui nu-i face nici un rău, și prin ea câștigă mântuirea tuturor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVII, 2, p. 128)

„Nu merge la moarte în ciuda voinței sale, căci dacă nu murea în mod voluntar și fiindcă El voia aceasta, cum va fi moartea Sa o legătură a dragostei?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 1, p. 298)

„Părinte, a venit ceasul! Preaslăvește pe Fiul Tău, ca și Fiul să Te preaslăvească. Prin aceste cuvinte, dumnezeiescul Mântuitor ne arată încă și că El nu merge la moarte în ciuda Sa. Cum va merge El la moarte în ciuda Sa și involuntar, El care o cere și I se roagă pentru aceea, El care o numește slavă, nu numai a Celui care este răstignit, ci și a Tatălui Său? Căci aceea s-a întâmplat: nu numai Fiul a fost slăvit, ci și Tatăl. Înainte de cruce, evreii nu cunoșteau nici pe Tatăl: *Israel nu M-a cunoscut* (Is., 1, 3); dar după cruce, tot universul a alergat la El.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 1, p. 416)

„... despre moartea lui Hristos – Care nici nu ar fi murit dacă nu urma să ne îndrepteze...” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, p. 163)

„... nu Hristos era răspunzător, ci a murit pentru păcatele noastre, ca păcatul să-l desființeze, să-i taie venele și întreaga putere, și cu un cuvânt să-l nimicească cu totul, pentru aceasta a murit El.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 184)

„El prin moartea Sa a omorât moartea ...” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, p. 465)

„... moartea suferită de El a fost cea mai necinstită, cea mai plină de batjocură, cea mai blestemată. Căci *Blestemat este cel spânzurat pe lemn* (Gal., 3, 13). De aceea s-au hotărât iudeii să-L răstignească pe lemn, pentru ca astfel să-L facă de batjocură. De aceea au fost răstignit cu El și doi tâlhari, pentru ca astfel să se facă părtaș lor și să se plinească ceea ce s-a zis: *și cu cei făcători de rele a fost numărat* (Is., 53, 12). Dar cu atât mai mult strălucește adevărul și cu atât mai mult devine luminat! Când atâtea uneltiri se fac dușmani slavei Lui, atunci minunea și mai mult strălucește și se arată mai mare. Ei nu considerau lucru urât a-L ucide, ci a-L ucide într-un asemenea mod pentru a-L arăta mai vrednic de dispreț decât toți, la aceasta se gândeau; însă, cu toate acestea, nimic n-au făcut. Astfel, deși amândoi tâlharii erau niște pângăriți – deși mai la urmă unul dintre ei s-a schimbat – ei chiar de pe cruce își băteau joc de El și nici conștiința propriilor lor păcate, nici faptul că erau și ei în aceeași situație și nici că pătimeau la fel ca și El nu le-au oprit răutatea; lucru, de altfel, recunoscut și de unul dintre ei când a grăit celuilalt pentru a-l face să tacă: *Nu te temi tu de Dumnezeu, că ești în aceeași osândă?* (Lc., 23, 40), ceea ce dovedește marea lor răutate.

Pentru aceasta, și Dumnezeu L-a preînălțat la și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume (Flp., 2, 9).” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VIII-a, pp. 136-137)

„În ele însele, moartea, închisoarea și lanțurile sunt vrednice de rușine și de batjocură; însă dacă cineva ar adăuga și cauza lor și ar cunoaște bine taina, ar găsi pe fiecare dintre acestea încărcată de multă laudă și cinste. Căci moartea aceea a mântuit lumea cea pierdută; că moartea aceea a unit pământul cu cerul; că moartea aceea a nimicit tirania diavolului, iar pe oameni i-a făcut îngeri și fii ai lui Dumnezeu. Moartea aceea a ridicat firea noastră în tronul cel împărătesc, iar lanțurile acelea pe mulți i-au întors de la rătăcire.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia II, p. 20)

„*Ca prin moarte, zice, să surpe pe acela ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul*. Aici arată ceea ce este minunat, că adică prin aceea ce diavolul a stăpânit, prin aceea a fost biruit, și arma cea puternică ce o avea cu sine, adică moartea, prin aceasta chiar l-a rănit Hristos, ceea ce învederează marea putere a învingătorului. Ai văzut cât bine a făcut moartea?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IV, p. 92)

„(Hristos – n.n.) a ales moartea cea necinstită. Căci fie! A murit. Dar de ce a murit cu o moarte necinstită? Pentru nimic alta, decât ca să ne învețe pe noi de a nu băga în seamă slava oamenilor. De aceea, nu ca fiind supus păcatului și-a ales această moarte, ci învățându-ne pe noi de a fi cu îndrăzneală contra ei, și a nu o băga în samă de loc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 327)

„Moartea lui Hristos a numit-o moarte, ca să te încredințezi de patimile Sale. Moartea noastră a numit-o adormire, ca să ne ușureze durerea. Acolo unde a avut loc învierea, moartea o numește curajos moarte; dar acolo unde învierea e în nădejde, o numește adormire, prin acest nume mângâindu-ne și dându-ne bune nădejdi.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul V, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 112)

„Patima și moartea sunt pentru Iisus Hristos dovedirea cea mai izbitoare a dumnezeirii Sale. Pentru a spune așa noi recunoaștem în faptele vieții Sale mai mult și mărturisim pe Fiul lui Dumnezeu.

Pentru omul care nu este decât om, ceasul morții este decisiv. Este ora dispariției și a ruinii. Pentru Iisus Hristos această oră este a puterii, a triumfului, a vieții. Victoriile pe care El n-a mai putut să le poarte în timpul vieții, El le aduce în mod măreț prin moartea Sa. Calvarul Său este câmpul Său de triumf, crucea Sa este tronul Său regesc; biruință asupra cerului, biruință asupra lumii, biruință asupra iadului.

Biruință asupra cerului. El prin cruce, prin patima Sa și moartea Sa dezarmează dreptatea dumnezeiască și câștigă mântuirea noastră. Și pentru ca triumful Lui să fie și mai văzut, mai

strălucit, El vrea să triumfe prin tot ceea ce a cauzat înfrângerea și ruina. Spune modul biruinței și atunci te vei mira mai mult. Prin ce a învins diavolul, prin aceea îl biruiește Iisus Hristos, și a acceptat aceleași arme, prin care el ne-a biruit atunci (...) Și când auzi, *Fecioara, lemnul și moartea*, acelea au fost simbolul. Lemnul era copacul, pomul. Moartea era asupra lui Adam. Așteaptă adevărul. Înălțată este fecioara, și lemnul și moartea simbolizate, au fost simbolul învingerii noastre. Căci în locul Evei este Maria; în locul lemnului cunoștinței binelui și a răului este lemnul crucii; în locul morții lui Adam, moartea lui Hristos (...) din muritori în nemuritori am fost făcuți; acestea sunt binefacerile minunate ale crucii.

Căci prin cruce triumfă Iisus Hristos asupra iadului. Biruitor asupra cerului prin moartea Sa, biruitor asupra iadului, Iisus Hristos este al lumii. Cine-și va refuza aici să-I aclame dumnezeirea? Care este omul, eroul, personajul minunat, care odată mort, nu intră într-o tăcere de uitare, în regiunea rece a indiferenței? Care om mare mai mișcă încă lumea din fundul mormântului său? Trebuie să fie Dumnezeu pentru ca moartea să devină mai vie decât chiar decât n-a fost viața. Ori așa este cu Iisus Hristos singur. Puterea Sa s-a desprins chiar din mormântul Său. Mort, El a învins mai mult, mai mult cucerește lumea decât în cursul vieții Sale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 50-51)

„Și chiar moartea Sa devine forța Sa și triumful Său. Viu, El rămâne ascuns și fără prestigiu; mort, El cucerește lumea, întemeiază o împărăție de nedistrus, primește omagiile tuturor generațiilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 70)

„Iisus Hristos zicea: *Nu este iubire mai mare decât aceasta ca cineva să-și dea viața pentru prietenul său* și El a murit, El a murit liber, în mod voluntar; El putea să aleagă pentru mântuirea lumii acel mijloc care-i plăcea Voinței sale Supreme; El a ales moartea, și moartea pe cruce. Această moarte El o dorea cu fierbințeală; această cruce El o iubea ca pe o comoară a Sa. A fi răstignit, era pentru El *a fi slăvit*; a muri însemna *a fi botezat* în slavă și în iubire. Crucea, într-un cuvânt, trebuia să ne dea nouă cea mai înaltă, cea mai de neînvins arătare a Iubirii dumnezeiești.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 71)

DUMNEZEU FIUL (motivele acceptării morții Sale pe Cruce)

„Dacă Iisus Hristos a fost răstignit, aceasta s-a făcut nu fiindcă El a fost cel mai slab și evreii mai tari; trupul Său a fost spânzurat pe Cruce, fiindcă a iubit Dumnezeu lumea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVII, 2, p. 128)

„Că precum doctorul neavând nevoie de a gusta din mâncările cele pregătite pentru bolnav, și totuși pentru grija ce o are de acela, el însuși gustă mai întâi, ca să convingă pe bolnav de a se încuraja să guste din mâncare, tot așa și Hristos a făcut cu omul. Fiindcă toți oamenii se temeau de moarte, El deși nu avea nevoie, totuși a gustat moartea ca să-i convingă și pe dâșii de a fi cu îndrăzneală față de ea.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia IV, p. 89)

DUMNEZEU FIUL

(minunile ce s-au întâmplat la moartea Domnului Hristos pe Cruce)

„Pietrele s-au despicat, iar învârtoșarea inimii iudeilor nu s-a despicat. S-a rupt catapeteasma (Matei 27, 51; Marcu 15, 38; Luca 23, 45), dar nu s-a rupt înțelegerea cea vicleană a iudeilor.

- Dar pentru ce s-a rupt catapeteasma?

- Pentru că templul nu putea vedea răstignit pe Stăpânul. Ruperea catapetesmei templului aproape că ne îndeamnă, zicând: *De acum înainte poate să calce oricine vrea în Sfânta Sfintelor. La ce-mi mai folosește Sfânta Sfintelor, când s-a adus afară o astfel de jertfă? La*

ce-mi mai folosește Testamentul Vechi? La ce-mi mai folosește Legea? Degeaba, în zadar i-am învățat pe iudei atâta amar de vreme.

Asta o strigă și profetul prin cuvintele: *Pentru ce s-au întărit neamurile și popoarele au cugetat cele deșarte?* (Ps., 2, 1), au cugetat atâta amar de vreme la această profeție, dar când profeția s-a împlinit, n-au crezut. Ai văzut că au cugetat în deșert? Pentru asta s-a rupt catapeteasma templului, pentru ca să arate mai dinainte pustiirea continuă ce va fi mai târziu.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 84)

„Am vorbit de multe ori despre sângele ieșit din coastă. Era semn foarte mare să vezi curgând sânge dintr-un corp mort.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 189)

DUMNEZEU FIUL (Hristos - Biruitorul morții)

„Iisus Hristos atacând moartea prin moartea Sa, a învins-o așa de bine, încât a scos și a eliberat din împărăția ei pe cei ce erau ținuți în legăturile ei.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia V, 3, p. 32)

„El a distrus Moartea, i-a luat tot ceea ce avea amar și rău, și l-a renăscut pe om și a făcut un om nou.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXIX, 1, p. 411)

„Moartea a străpuns pe Hristos, însă așa rănit cum era, Hristos a răpus-o la urmă. Ceea ce se credea a fi nemuritor, s-a sfârșit într-un corp mort, și aceasta a văzut-o lumea întreagă. Și ceea ce este cu adevărat minunat, e că El n-a dat voie altuia să facă aceasta, ci singur a făcut-o.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, p. 73)

„Astăzi Stăpânul nostru a străbătut iadul. Astăzi a sfărâmat porțile cele de aramă (Ps., 106, 16; Isaia 45, 2). Astăzi a frânt zăvoarele cele de fier (Ps., 106, 16; Isaia 45, 2). Uită-te cât de precise sunt cuvintele! N-a spus: *A deschis ușile cele de aramă*, ci: *A sfărâmat porțile cele de aramă*, ca să nu mai poată fi întrebuințată închisoare. N-a spus: *A tras zăvoarele*, ci: *A frânt zăvoarele*, ca să piară toată puterea închisorii. De intri într-o închisoare fără uși și fără zăvoare, închisoarea nu te poate ține. Iar când Hristos a sfărâmat porțile, mai poate altul să le facă la loc? *Cine va îndrepta*, spune Scriptura, *ceea ce va scrie Dumnezeu?* (Eccl., 7, 13). Împărații, când vor să elibereze pe cei închiși, nu fac așa, ci lasă întregi porțile și păstrează și paznicii. Cu asta arată că au să intre neapărat în închisoare iarăși, sau cei eliberați, sau alții în locul acestora. Hristos n-a făcut așa, ci, voind, să arate că moartea are sfârșit, a sfărâmat porțile ei cele de aramă. Le-a numit de aramă, nu pentru că porțile ar fi de aramă, ci pentru ca să arate tăria și neînduplecarea morții. Și ca să vezi că arama și fierul arată tăria și neînduplecarea, ascultă ce spune Scriptura despre omul neînduplecat: *Nervul tău este de fier, iar grumazul tău și fruntea ta, de armă* (Isaia 48, 4). N-a spus asta pentru că nervul lui ar fi de aramă, ci pentru că avea privirea aspră, nerușinată, crudă.

Vrei să afli că moartea era aspră, neînduplecată și tare ca diamantul? În decursul atâtor veacuri nimeni n-a putut-o îndupleca să elibereze prin vreunul din cei ținuți de ea, până când a silit-o Stăpânul îngerilor, când S-a pogorât în iad. A legat mai întâi pe cel puternic, după aceea i-a răpit vasele lui. De asta a și adăugat Scriptura: *Vistierii întunecate, nevăzute* (Isaia 45, 3).” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 81-82)

„Binecuvântat fie Dumnezeu! Și femeile își bat joc de moarte, și copilele își râd de moarte, și fecioarele cu totul tinere și neispitite de nuntă sar chiar în boldurile iadului și nu suferă defel! - Toate aceste bunătăți ne-au fost date nouă din pricina lui Hristos născut din Fecioară. După fericita Lui naștere, după nașterea cea mai presus de fire, s-a dus tăria morții,

s-a surpat puterea diavolului! Așa că moartea a ajuns ușor de disprețuit nu numai de bărbați, ci și de femei; și nu numai de femei, ci și de copile. După cum un păstor curajos prinzând un leu care îi speria oile și-i vătăma întreaga turmă, îl face ușor de disprețuit și de batjocură și-l dă copiilor și fetelor ciobanilor să se joace cu el, după ce-i scoate dinții, îi taie ghearele și-i tunde coama, tot astfel și Hristos, prinzând moartea, care era înfricoșătoare firii noastre și speria tot neamul nostru, i-a dat drumul după ce a pus capăt fricii de ea.” (*Omilie de laudă la Sfânta Muceniță Pelaghia cea din Antiohia*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 362)

„Cunoaște, dar, cât era de mare frica de moarte dinainte de învierea lui Hristos, pentru ca, văzând cât e de disprețuită acum, să te minunezi de Dumnezeu, pricina acestei schimbări. Cunoaște, dar, cât era de mare puterea ei mai înainte, pentru ca, văzându-i slăbiciunea ei de acum, să mulțumești lui Hristos, Care i-a luat puterea; nimic mai înainte nu era, iubite, mai tare ca moartea și nimic nu era mai slab ca noi. Acum, însă, nimic nu-i mai slab ca moartea și nimic nu-i mai tare ca noi. Ai văzut ce minunată schimbare s-a făcut? Ai văzut cum a făcut Dumnezeu pe cele tari, slabe, și pe cele slabe, tari?” (*Cuvântul de laudă la Sfintele Mucenice Veronica, Prosdoca și Domnina, mama lor*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 426-427)

„Să ne minunăm dar de Stăpânul că a făcut ca moartea, care era înfricoșătoare profeților, să fie disprețuită de femei. Ilie a fugit de moarte, femeile nu au fugit, ci au fugit la moarte. Acela se ferea din calea morții, acestea căutau moartea. Ai văzut cât de mare schimbare s-a făcut dintr-odată? Avraam și Ilie erau cuprinși de neliniște în fața sfârșitului; femeile au călcat în picioare moartea ca pe glod. Dar să nu învinuim nici pe acei sfinți, nu e vina lor; era slăbiciunea firii, nu vina voinței. Dumnezeu a vrut atunci ca moartea să fie înfricoșătoare, ca să se arate mai târziu măreția harului lui Dumnezeu. Că moartea era osândă. Nu voia să înceteze amenințarea osândei, ca să nu ajungă oamenii după asta mai trândavi, *Să rămână*, a spus Dumnezeu, *sentința care-i înfricoșează și-i înțelepțește! Că va veni timpul când vor scăpa de spaima aceasta!* Lucru care s-a și întâmplat. Că Dumnezeu ne-a scăpat de spaima aceasta o arată mucenicele acestea; dar mai înainte de mucenice ne-o arată Pavel. Ai auzit în Vechiul Testament pe Avraam spunând: *Pe tine te vor cruța, dar pe mine mă vor omori* (Fac., 12, 12). Ai auzit pe Iacov spunând: *Scoate-mă, Doamne, din mâna fratelui meu, că mă tem de el!* (Fac., 32, 11). Ai văzut pe Ilie fugind de amenințarea unei femei, fiindu-i frică de moarte! Ascultă-l pe Pavel, ca să vezi ce spune despre moarte. O socotește el, oare, înfricoșătoare ca și ceilalți? Se întristează, se teme de apropierea ei? Dimpotrivă, socotește moartea un lucru dorit. Pentru asta spune: *Dar a mă despărți de trup și a fi cu Hristos este cu mult mai bine* (Filip., 1, 23). Pentru aceia moartea era înfricoșătoare, pentru acesta, mai bună decât viața. Pentru aceia neplăcută, pentru acesta, dulce. Și pe bună dreptate, pentru că mai înainte moartea cobora pe oameni în iad, dar acum îi trimite lui Iisus. De asta Iacov spunea: *Veți pogori bătrânețile mele cu întristare în iad* (Fac., 42, 38), pe când Pavel spune: *Dar a mă despărți de trup și a fi cu Hristos este cu mult mai bine*. Pavel nu grăia așa ca să osândească viața de aici - Doamne, ferește! Să ne ferim de a da ereticilor prilejuri de atac! -, nici nu fugea de viață pentru că e rea, ci pentru că dorea viața viitoare, care-i mai bună decât cea de aici. Că n-a spus atât: *Este bine a mă despărți de trup și a fi cu Hristos*, ci: *Este mai bine*. Iar mai bine arată ceva mai bun decât un bun oarecare.” (*Cuvântul de laudă la Sfintele Mucenice Veronica, Prosdoca și Domnina, mama lor*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 431)

„Diavolul a adus peste noi moartea ca să ne piardă; a adus-o pe pământ ca să ne taie orice nădejde de mântuire. Hristos însă, murind, a schimbat-o, și prin moarte ne-a urcat iarăși în

rai.” (*Cuvânt de laudă la toți Sfinții din toată lumea care au suferit mucenicia*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 526)

„Apare Hristos și Simon cântă cu bucurie imnul despărțirii, Pavel își aruncă disprețul asupra morții, martirii se reped spre ea, sfinții o doresc, orice credincios adevărat îi primește vestea fără să tremure. Domnul a înviat, nu mai este groaznică moartea credincioșilor. Nu vă mai temeți, a venit Răsăritul cel de sus.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 148-149)

„Iisus Hristos intră în mormânt ca un triumfător și biruitor; El zdrobește porțile groaznice, îi alungă pe demonii care împărăteau peste Adam, peste neamul lui, El îi smulge morții victimele sale, și în locul unui mormânt noi n-avem decât un dormitor dulce.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 262)

„Ce a fost ea înainte de Iisus Hristos? O frică, o groază chiar pentru cei drepti, chiar pentru sfinți. Toți tremură, nici unul nu nădăduiește. Dar Iisus Hristos moare; dezarmată în El, moartea se face biruitoare, slăvită. Moartea veche este învinsă, căci este biruit păcatul care singur o susținea și-i menținea împărăția. Este învins diavolul care împărătea prin moarte. La cruce salutați-L pe învingătorul morții vechi a neamului omenesc. Iisus Hristos pătrunde în împărăția ei, distruge porțile întunecoasei închisori, unde ea le oprea pe victimele ei, îi scoate pe cei prinși, și dimpotrivă îl leagă pe demon și închide iadul. Tot ce a slujit la pierderea noastră, El face să slujească la biruința noastră. Biruință cu adevărat slăvită! Ea ne vine fără greutate, fără pericol. Noi nu avem de luptat și suntem învingători; sângele nostru n-a curs și iată că ne sosește dintr-o dată slava și siguranța. Iisus Hristos a murit, și pe noi ne îmbogățește biruința și ne încoronează.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 269)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Stăpânitor asupra vieții și a morții)

„Ca să afle ucenicii că are stăpânire asupra morții și vieții, că stăpânește pe cele de sus și pe cele de jos. De aceea aduce pe muntele Taborului și pe Moise, care murise, și pe Ilie, care nu murise”. (*Omilia la Matei*, omilia LVI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 647)

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Răscumpărătorul nostru)

„Pentru noi și mântuirea noastră, Cel Ce este în sânul Tatălui a primit să ia chip de rob, să îndure toate celelalte suferințe trupești, să se nască din femeie, să se nască din Fecioară, să stea nouă luni în pânțe, să fie înfășat, să fie socotit Iosif, logodnicul Mariei, tată al Său, să crească trupește puțin câte puțin, să se taie împrejur, să aducă jertfă, să flămânzească, să înseteze, să obosească și în sfârșit să sufere moartea, și nu o moarte oarecare, ci una socotită de ocară, adică moarte pe cruce; și pe toate acestea pentru noi și pentru mântuirea noastră le-a primit Creatorul universului, Cel neschimbat, Cel Ce a adus pe toate de la neființă la ființă, Cel Ce se uită pe pământ și-l face pe el de se cutremură (Ps., 103, 33), strălucirea salvei Căruia nici heruvimii, puterile acelea netrupești, nu pot s-o vadă, ci-și acoperă cu aripile fețele, arătându-ne minunea, pe Care Îl laudă neconținut îngerii, arhanghelii și miile de mii de îngeri; Acesta, pentru noi și mântuirea noastră, a primit să Se facă om, ne-a deschis calea unei îmbunătățite vieți și ne-a dat o învățătură îndestulătoare prin tot ce a făcut în trupul pe care l-a luat. Ce cuvânt de apărare ne mai rămâne, deci, când după ce s-au făcut atâtea pentru mântuirea noastră, noi ne pierdem vremea cu lucruri de nimic, trădându-ne mântuirea prin trândăvia noastră?” (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, VI, în col. PSB, vol. 21, pp. 283-284)

„Dușmanul mântuirii noastre, deci, împins de invidie, a meșteșugit ca cel întâi-zidit, care era nemuritor, să fie osândit la moarte; dar Stăpânul cel purtător de grijă și iubitor de oameni, prin moartea Sa, ne-a dăruit iarăși nemurirea și am dobândit bunătăți mai mari decât am pierdut. Diavolul ne-a izgonit din rai, dar Stăpânul ne-a urcat la cer, diavolul a făcut să fim

osândiți la moarte, dar Stăpânul ne-a dăruit nemurirea; diavolul ne-a lipsit de desfătarea paradisiului, dar Stăpânul ne-a pregătit împărăția cerurilor. Ai văzut că iscusința Stăpânului a întors împotriva capului diavolului armele făurite de invidia lui împotriva mântuirii noastre? Nu numai că ne-a învrednicit de mai mari bunătăți, dar ni l-a dat și pe diavol în mâinile noastre, spunându-ne: *Iată v-am dat vouă putere să călcați peste șerpi și peste scorpii* (Luca, 10, 19)”. (*Omilii la Facere*, omilia XLVI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 144)

„Ți-am văzut, îi spune Dumnezeu lui Avraam cugetul tău iubitor de Dumnezeu, și iată ți-am gătit ce-ai spus mai înainte copilului tău. *Și l-a luat și l-a adus jertfă în locul lui Isaac fiul său*. Ai văzut iubirea de oameni a lui Dumnezeu? Jertfa a fost adusă; patriarhul și-a arătat cugetul său iubitor de Dumnezeu, i s-a încununat voința, luând pe Isaac au plecat încununați cu nenumărate cununi. Toate acestea au fost închipuirea crucii. De aceea și Hristos spunea iudeilor: *Avraam, părintele vostru, a fost bucuros să vadă ziua mea; și a văzut-o și s-a bucurat* (Ioan, 8, 56).

– Cum a văzut-o când a trăit cu atâția ani înainte?

– Prin tip, prin umbră. După cum aici a fost adusă jertfă oaia în locul lui Isaac, tot așa și Mielul cel cuvântător a fost adus jertfă în locul lumii. Trebuia ca prin umbră să fie preînchipuit adevărul.

Vezi-mi iubite, că toate au fost preînchipuite prin umbră. Unul-născut acolo, unul-născut aici. Fiu iubit și adevărat acolo, fiu iubit și adevărat aici. *Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am binevoit* (Matei, 3, 17). De tată a fost adus Isaac jertfă, pe Acesta Tatăl L-a dat. și strigă Pavel zicând: *El, Care n-a cruțat pe Fiul Lui, ci L-a dat pentru noi toți, cum nu ne va dăruia toate împreună cu El?* (Rom., 8, 32).

La atât se mărginește umbra. Adevărul este, însă, mult superior. Da, Mielul Acesta cuvântător s-a jertfit pentru întreaga lume, Mielul Acesta a curățit întreaga lume! El a scăpat pe oameni de rățacire și i-a readus la adevăr; El a făcut pământul cer, nu schimbând firea stihilor, ci făcând pe oamenii de pe pământ să aibă viețuirea cea din ceruri. Prin El a pierit toată slujirea idolilor, prin El oamenii nu se mai închină la pietre și la lemne, nici nu se mai pleacă cei cinstiți cu rațiune în fața lucrurilor celor fără de simțire, ci toată înșelăciunea a fost alungată, iar lumina adevărului a luminat lumea. Ai văzut superioritatea adevărului? Ai văzut ce este umbra și ce este adevărul?” (*Omilii la Facere*, omilia XLVII, III- IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 151-152)

„Iosif, însă va fi și un tip al celor viitoare; a arătat mai dinainte, în umbră, realitatea de mai târziu. Și după cum Iosif s-a dus la frații săi ca să-i cerceteze, iar ei n-au ținut seamă că le e frate, nu s-au uitat nici la pricina pentru care a venit, ci mai întâi s-au sfătuit să-l ucidă, dar mai pe urmă l-au vândut barbarilor, tot așa și Stăpânul nostru, mergând pe urmele iubirii Sale de oameni a venit să cerceteze neamul omenesc; a luat trupul nostru, primind să fie fratele nostru; și a venit. Pavel striga, zicând: *Că nu pe îngeri a luat, ci sămânța lui Avraam; de aceea trebuia să se asemene întru toate fraților Săi* (Evr., 2, 16-17). Dar iudeii cei nerecunoscători au căutat să ucidă pe Doctorul trupurilor și al sufletelor, pe Cel Ce a făcut nenumărate minuni în fiecare zi; și-au adus la împlinire ucigașul lor gând și au răstignit pe Cel Ce a primit să ia chip de rob pentru mântuirea noastră. Iudeii au căutat să-L ucidă și L-au ucis răstignindu-L pe cruce; frații lui Iosif, însă, s-au sfătuit să-l ucidă, dar nu au dus la îndeplinire sfatul lor. Că trebuia ca tipul să fie mai mic decât realitatea; de n-ar fi așa, Iosif n-ar mai fi tip celor ce aveau să fie mai târziu. De aceea el este o umbră premergătoare a celor ce aveau să se întâmple în viitor. Și gândește-te la minunea petrecută cu Iosif! Nu l-au ucis, ci l-au vândut; apoi au mânjit haina cu sângele unui ied și au dus-o tatălui, vrând să-l convingă că Iosif a fost ucis. Vezi că toate acestea s-au făcut pentru ca totul să fie ca într-o umbră, numai iconă a celor ce se vor întâmpla, dar să se păstreze realitatea?” (*Omilii la Facere*, omilia LXI, III, în col. PSB, vol. 22, pp. 274-275)

„*Ci nu precum greșala, așa și harul* (Rom., 5, 15) - nu a dăruit Dumnezeu pe cât a greșit omul; nu este câștigul cât și paguba; nu este sfărâmarea de corabie cât dobânda negoțului, ci bunătățile sunt mai mari ca relele. Și e firesc să fie așa: că răutățile au venit prin rob, încât au fost mai mici, iar bunătățile sunt dăruite de Stăpânul, pentru care și sunt mai mari.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, p. 95)

„... prin moarte, biruită moartea; prin blestem, blestemul nimicit; iar prin armele prin care diavolul biruia, prin acelea i s-a surpat tirania lui.” (*Omilii la Matei*, omilia II, I, în col. PSB, vol. 23, p. 28)

„*Ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică* (15). Nu vedeți voi cauza morții și mântuirea pe care-o aduce ea? Nu vedeți potrivirea chipului cu adevărul? Atunci evreii au scăpat de moarte, dar de o moarte temporală; acum credincioșii sunt scăpați de viața veșnică. Acolo șarpele înălțat în aer vindeca mușcăturile șerpilor, Iisus răstignit vindecă rănila pe care le face dragonul duhovnicesc (diavolul). Acolo, cel ce privea cu ochii trupului era vindecat; aici, cel ce vede cu ochii sufletului se ușurează de toate păcatele sale. Acolo spânzura un chip de aramă care reprezenta un șarpe, aici trupul Domnului pe care L-a format Duhul Sfânt. *Acolo, un șarpe mușca și un șarpe vindeca; aici moartea dă la moarte și moartea a dăruit viață*. Șarpele care ucide avea otravă, Cel ce dă viață nu avea otravă. Aici este același lucru: moartea care dădea moarte păcătuiuse, precum șarpele avea veninul; dar moartea Domnului era lipsită de orice păcat, precum șarpele de aramă era lipsit de orice venin, *căci El n-a făcut nici un păcat, și din gura Lui n-a ieșit nici un cuvânt rău* (1 Petru 2, 22). Acea a spus-o Sfântul Pavel prin aceste cuvinte: *El a dezbrăcat domniile și puterile și le-a dat pe față cu hotărâre, biruind asupra lor prin cruce* (Col., 2, 15). La fel ca și un atlet curajos, care, ridicându-l foarte sus pe dușmanul său, îl aruncă la pământ, purtând o strălucită victorie, așa Iisus Hristos, în fața lumii întregi, le-a zdrobit puterile care ne erau dușmane, și, după ce i-a vindecat pe cei ce erau răniți în pustiu, El i-a eliberat prin răstignirea Sa de toate fiarele; Iisus Hristos, de asemenea, n-a zis: *Trebuie ca Fiul Omului să fie spânzurat pe Cruce*, ci a zis: *Trebuie să fie înălțat*; ca în acest fel să nu-i stânjenească pe cei ce-L ascultau și să se apropie de chip.

Căci Dumnezeu așa de mult a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul Născut L-a dat, ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică (16). Adică: Nu vă mirați că Eu voi fi ridicat, ca voi să fiți mântuiți; așa a hotărât Tatăl Meu, și Tatăl Meu așa v-a iubit, încât El L-a dat pe Fiul Său pentru slujitorii Săi și pentru niște slujitori nemulțumiți, pe când nimeni n-ar face atâtea pentru prietenul său. Sfântul Pavel zice la fel: *Căci cu greu va muri cineva pentru un drept* (Rom., 5, 7). Apostolul era întemeiat pe iubirea lui Dumnezeu, fiindcă el le vorbea credincioșilor; Iisus Hristos îi exprimă aici cu mai multă grijă fiindcă El îi vorbea lui Nicodim; (...) căci aceste cuvinte: *Așa a iubit*, și această compunere: *Dumnezeu, lumea*, arată o neasemănată iubire.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXVII, 2, p. 129)

„Altarele, ceremoniile și jertfele legii vechi erau închipuirea care ne vestește nouă acest sânge prețios. Iată prețul răscumpărării întregii lumi; iată cu ce a câștigat Iisus Hristos Biserica Sa, prin acest sânge El o împodobește și o înfrumusețează cu totul. La fel ca și cel ce cumpără robi, dă aur și haine din stofă de aur, dacă vrea să-i împodobească, și să-i pregătească, așa ne-a cumpărat pe noi Iisus Hristos și ne-a împodobit cu sângele Său.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 4, p. 223)

„*Și a ieșit la locul Căpățânii*. Unii zic că acolo a murit Adam și că acolo se odihnește, și că Iisus Hristos a ridicat un trofeu chiar pe locul în care a împărășit moartea și și-a exercitat împărăția ei; căci Iisus Hristos își purta crucea Sa ca pe un trofeu împotriva stăpânirii morții. La fel precum învingătorul poartă semnele biruinței sale, așa purta Mântuitorul pe umerii Săi simbolul biruinței Sale.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXV, 1, p. 448)

„Și ce aduce darul nu seamănă cu ce a adus acel unul care a păcătuit; căci judecata dintr-unul duce la osândire, iar harul din multe greșeli duce la îndreptare (5, 16).

Însă ce este aici, și ce vrea să spună el? Aceea că un singur păcat numai a avut puterea de a introduce în lume moartea și pedeapsa, pe când harul nu numai acel singur păcat a desființat, ci și pe cele introduse după acela. Apoi, ca nu cumva prin expresiile *precum* și *astfel* din versetul 15, să introduci măsura bunurilor față de rele, și ca să nu crezi că, auzind de Adam, se vorbește numai de desființarea păcatului făcut de acesta, zice că desființarea aceasta a fost a multor păcate. Și de unde se învederează aceasta? Din aceea că, după nenumăratele păcate săvârșite în urma celui din rai, faptul s-a terminat în îndreptare. Însă unde este îndreptarea, acolo cu necesitate este și viață, și după aceea numaidecât trebuie să urmeze și miile de bunătăți; precum și acolo unde este păcatul, cu necesitate că este și moartea. Dreptatea este superioară vieții, fiindcă ea este rădăcina și obârșia ei. Cum că s-au acordat mai multe bunuri, și că n-a fost desființat numai păcatul acela, ci și toate cele de după, aceasta a arătat-o zicând: *iar harul din multe greșeli duce la îndreptare*. Astfel urmează, cu necesitate, că împreună cu celelalte și moartea a fost desființată din rădăcină, însă aceasta va trebui să o dezvolte mai jos. Mai înainte a spus că printr-un om a intrat păcatul în lume, și că, dacă păcatul acela, intrat printr-un om, a omorât pe toți oamenii, cu atât mai mult darul unuia va putea mântui. După aceasta a arătat că nu numai păcatul acela a fost desființat prin har, ci și toate celelalte, și nu numai că toate păcatele au fost desființate, ci încă s-a dat și îndreptarea; și, în fine, că Hristos a folosit nu numai într-atât pe cât a vătămat Adam, ci cu mult mai mult. Și arătând Apostolul toate acestea, din nou vine și dezvoltă subiectul. Însă cum îl dezvoltă?

Căci, dacă prin greșeala unuia moartea a împărățit printr-unul, cu mult mai mult cei ce primesc prisosința harului și a darului dreptății vor împărați în viață prin Unul Iisus Hristos (5, 17).

Ceea ce el spune, așa și este. *Ce anume a înarmat moartea contra omenirii? Zice. Aceea că un singur om a mâncat din pomul cunoștinței. Deci, dacă moartea a avut atâta putere printr-un singur păcat, atunci, când unii se vor găsi că au primit har și dreptate cu mult mai mari decât păcatul acela, cum vor putea să mai fie răspunzători cu moartea?* De aceea nici n-a zis el aici simplu har, ci *prisosința harului*, fiindcă n-am luat din har numai atât pe cât ne trebuia spre desființarea păcatului, ci încă mai mult, de vreme ce ne-am izbăvit și de osândă, și orice răutate am alungat-o, am renăscut de sus și am înviat o dată cu îngroparea omului cel vechi, ne-am răscumpărat și ne-am îndreptat, am fost duși la înviere și ne-am sfințit, am devenit frați ai Unuia-Născut Fiului lui Dumnezeu și împreună moștenitori ne găsim în trupul Lui; și după cum trupul este unit cu capul, așa și noi suntem uniți cu El. Toate acestea Pavel le-a numit *prisosința harului*, arătând că nu am luat un medicament care doar să vindece rana, ci am luat în același timp și sănătate, și înfrumusețare, și cinste, și slavă, și vrednicii care întrec și covârșesc firea noastră omenească. Fiecare dintre acestea era de ajuns prin sine ca să dezlege moartea; însă când sunt și toate la un loc, atunci nici urmă din ea nu mai rămâne, nici umbra ei nu se mai vede, ci a dispărut cu totul. După cum cineva ar băga la închisoare pe un altul care i-ar datora zece bani, și nu numai pe acela, ci și pe femeia și copiii lui și pe toți casnicii lui, iar venind un altul să-l răscumpere ar plăti nu numai cei zece bani, ci ar mai da și mii de talanți de aur, și pe cel închis l-ar băga în curțile împărătești, și l-ar ridica pe tronul celei mai înalte stăpânii, și l-ar face părtaș de cinstea cea mai mare, și la urmă nu și-ar mai aduce aminte de cei zece bani împrumutați, întocmai așa s-a petrecut și cu noi. Mai mult decât datoram a plătit Hristos pentru noi, atât de mult pe cât de întinsă și nemărginită este marea față de o picătură de apă.

Deci nu te îndoi, omule, ca unul ce vezi atâta bogăție de bunătăți, și nici nu căuta cu mirare cum s-a dezlegat scânteia aceea a morții și a păcatului, de vreme ce o mare atât de întinsă de haruri s-a revărsat asupra lor și i-a copleșit. Aceasta și Pavel a lăsat bine să se

înțeleagă, zicând că: *cei ce primesc prisosința harului și a darului dreptății, vor împărăți în viață.*” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, pp. 166-168)

„De aceea a venit Unul Născut al lui Dumnezeu, și nici că s-a depărtat până ce mai întâi nu ne-a izbăvit de acea greutate. Și ceea ce e mai important e însuși modul biruinței Lui. Fiindcă El n-a luat alt trup, ci chiar acel trup omenesc obosit și zdrobit. După cum cineva, văzând în piață o femeie obișnuită lovită și maltrată de un moșnic, ar veni în ajutorul acelei femei, spunând că el este fiul ei, deși este fiul împăratului, și astfel ar scăpa pe acea femeie din ghearele dușmanilor ei, tocmai așa a făcut Hristos, fiindcă, luându-ne apărarea și mărturisind că El este Fiul Omului, S-a pus în dreptul nostru și a osândit păcatul. După aceea păcatul n-a mai îndrăznit să lovească în om. Ba mai mult, El – Fiul lui Dumnezeu – a lovit păcatul cu o lovitură de moarte; însă prin aceasta n-a fost osândit trupul cel lovit, ci păcatul care lovea a fost zdrobit și înfrânt, ceea ce este mai minunat decât orice.

Căci dacă biruința nu era în trup, nu ar fi fost atât de minunat lucru, fiindcă și Legea făcea aceasta; faptul minunat este că împreună cu trupul au stat și trofee, iar el [trupul], care de mii de ori a fost zdrobit de păcat, a repurtat o biruință strălucită asupra păcatului. Privește câte fapte minunate s-au petrecut aici: întâi, că păcatul n-a biruit trupul; al doilea, că a fost biruit păcatul, și încă de trup, căci nu este totuna a nu fi învins cu a birui pe cel ce veșnic te atacă; al treilea, că nu numai că a biruit, ci l-a și osândit. Nu a fost învins păcatul, ca să nu mai păcătuiască, însă ca trupul, care era mai înainte atât de disprețuit, să biruiască păcatul și să-l osândească prin moarte, puțină în care se și arată bunătatea firească a trupului.

Astfel, s-a dezlegat și puterea păcatului, iar în același timp a ucis și moartea ce era introdusă de păcat.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, pp. 237-238)

„A se împotrivi și a se lupta pentru noi, aceasta a fost fapta Lui; a noastră însă este de a ne bucura de biruință.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, p. 239)

„A-ți da ție cununa cea neveștejită, aceasta aparține Lui, însă a stăpâni lucrul dat, aceasta este treaba ta.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, p. 240)

„... a introdus și neamurile în creștinism, și le-a amestecat cu cei din Legea veche care au săvârșit fapte plăcute; cum a mântuit pe cei deznădăjduiți, cum i-a ridicat la ceruri pe cei ce nu erau vrednici nici de pământ, cum le-a oferit viața veșnică și negrăită celor căzuți și din viața prezentă, și cum pe cei ce erau călcați în picioare de demoni el i-a făcut deopotrivă cu îngerii, le-a deschis raiul, relele cele vechi pe toate le-a dezlegat, și cum toate acestea le-a făcut într-un timp scurt, pe calea cea mai ușoară – când, zic, vei cugeta la toate acestea, atunci vei cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu; când vei vedea că ceea ce n-au știut nici îngerii, nici Arhanghelii, aceasta fără de veste le-a fost dat să afle celor dintre neamuri învățați prin Iisus; atunci vei cunoaște înțelepciunea lui Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, p. 490)

„Legea nu numai că nu ne-a scăpat, ci ne-a și condamnat, pe de o parte scoțând mai în evidență păcatul, iar pe de altă parte neputând a ne elibera sau a înceta urgia lui Dumnezeu. Fiul lui Dumnezeu însă, chiar și acest imposibil l-a făcut posibil, dezlegând păcatele, pe dușmani punându-i în rândul prietenilor și dăruindu-ne și alte mii de bunătăți.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 13)

„A nu cruța nici pe Fiul Său, acesta e cu mult mai mare și decât înfierea, și de cât toate celelalte daruri. Mare lucru este a ni se ierta păcatele, dar mai mare încă, că am câștigat-o prin sângele Stăpânului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia I, p. 11)

„Două lucruri mari a săvârșit; și El a ajuns la cea mai de pe urmă umilință, și pe om l-a ridicat până la cea mai mare înălțime, și l-a mântuit prin sângele Lui. Mai întâi a zis aceea, că adică s-a umilit până la atâta pe Dânsul; apoi spune și ceea ce este mai puternic încă, faptul acela cu adevărat mare și principal. Deși nu am fost vrednici de nimic, El totuși ne-a ajutat; deci dacă ne-am făcut vrednici și fără aceasta, era de ajuns faptul și fără a fi sacrificat; dar când și ambele (nevrednicia și sacrificiul) au fost, cum să nu ne uimească?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 28)

„*Prin cruce omorând vrajba întru sine*. Nimic nu e mai propriu și mai expresiv ca aceste cuvinte: *Moartea Lui*, zice, *a omorât vrajba*, adică *a rănit-o și a nimicit-o*, nu că doar a poruncit altuia să facă aceasta și nici că numai a lucrat pentru aceasta, ci a și suferit. Nu a zis: dezlegând-o, sau desființând-o, ci tocmai ce e mai grozav *omorând-o*, ca astfel să nu se mai ridice, să nu mai învie niciodată. Cum deci învie ea? Din cauza prea marii răutăți ce ne stăpânește.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia V, p. 49)

„Și boala noastră a fost grea, și frigurile noastre au fost grozave, dar noi nu zăceam pe pat, ci pe răutatea însăși, aruncați ca pe o grămadă de gunoi, răniți, mirosind urât, nespălați, chinuiți de boală și mai mult schelete, decât oameni. În acest timp mulți demoni ne-au înconjurat și râzând de noi și disprețuindu-ne, și chiar stăpânitorul lumii acesteia. A venit Fiul lui Dumnezeu Unul Născut, luminându-ne cu strălucitoarele raze ale venirii Lui și întunericul s-a împrăștiat numaidecât! A venit la noi Împăratul, Cel care stă pe tronul părintesc, lăsând de bună voie acel tron; când spun *lăsând*, să nu-ți închipui vreo mutare din loc – fiindcă El umple și cerul, și pământul, și universul întreg -, ci înțeleg prin aceasta iconomia Lui pentru mântuirea neamului omenesc. A venit la dușmanul său care-L ura și-L disprețuia, care nu putea suferi nici măcar să-L vadă și care, în sfârșit, Îl defăima în fiecare zi; l-a văzut pe cel care ședea pe grămada de gunoi, cu rănile pline de viermi, cuprins de friguri, pe cel suferind de tot felul de boli. Frigurile care-l torturau nu erau altceva decât pofta cea rea; umflăturile pe care le avea nu erau decât ignoranța; pe lângă acestea, foamea cumplită care îl stăpânea nu era altceva decât lăcomia iar rănile pline de puroi care-i acopereau trupul nu erau altceva decât curvia; boala ochilor era idolatria; surzenia urechilor și guta nu erau altceva decât închinarea la pietre, la lemne și la toate celelalte; iar duhoarea aceea cumplită era răutatea, boală foarte grea și cu totul dezgustătoare. Ai văzut cum noi, mai răi chiar decât nebunii, numeam lemnele și pietrele *Dumnezeu*? Ne-a găsit într-o așa de mare răutate, și totuși nu S-a scârbit de noi, nu S-a îngreșat, nu ne-a respins, nu ne-a urât, fiindcă era Stăpânul nostru și nu putea să urască propria Sa creație.

Așadar ce face? Ca și un doctor iscusit prepară medicamente de mult preț, El gustă cel dintâi din ele, fiindcă El, mai înaintea noastră, a dat dovadă de bărbăție și abia apoi ne-a dat-o și nouă.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XII-a, pp. 219-220)

„Nu numai că ne-a scăpat de întuneric, ceea ce de altfel este un fapt destul de mare, dar și mai mare este însă că ne-a introdus în împărăția cerurilor, cu care ocazie a arătat filantropia Sa. Si privește cât de variat este darul care ni l-a făcut, căci întâi ne-a scapat de întunericul răutăților, al doilea că ne-a și mutat în împărăția cerurilor. *Care ne-a izbăvit pe noi*, adică nu numai că ne-a scăpat, ci încă ne-a și izbăvit, ne-a mântuit, arătând prin aceasta marea ticăloșie în care ne găseam, pe de o parte, iar pe de alta învederând robirea diavolului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia II, p. 24)

„*Pace făcând prin El, prin sângele crucii Sale* (Col. 1, 20). Pe de o parte împăcarea aceasta arată dușmănia ce era, iar pe de alta încetarea războiului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, p. 37)

„Dar oare ce înseamnă: *cele din cer*? Cele de pe pământ cu drept cuvânt le-a împăcat, deoarece eram plini de dușmănie și în multe feluri ne depărtasem de Dânsul, și fiecare din noi

se răscula nu numai contra celorlalți, ci și contra sa însuși ; dar cele din ceruri, cum le-a împăcat? Ce? Oare era și acolo luptă? Oare era și acolo război? Dar atunci cum de ne rugăm noi: *facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ* (Mt., 6, 10)? Deci ce înseamnă aceasta? Se despărțise pământul de cer; îngerii deveniseră războitori ai oamenilor, fiindcă vedeau pe Stăpânul lor insultat de om. *Toate cele din ceruri și cele de pe pământ, să fie iarăși adunate întru Hristos* (Efes., 1, 10). Însă cum? Cele din ceruri astfel: a strămutat acolo pe om, a ridicat în ceruri pe dușman, pe cel ce-l ura și era urât. Nu ca să rămână pe pământ a făcut El împăcarea, ci l-a ridicat în ceruri pe el, dușmanul și războinicul. Și aceasta este pacea profundă. Îngerii iarăși se arată pe pământ, fiindcă și omul s-a arătat în ceruri. Mi se pare că răpirea lui Pavel la cer din cauza aceasta fost, ca să i s e arate că și Fiul acolo a fost înălțat. Pacea de pe pământ a fost îndoită, căci a avut drept consecință împăcarea cu cele cerești, împăcarea și a celor pământești, însă în ceruri a fost simplă. Pentru că dacă pentru un singur păcătos ce se pocăiește se face mare bucurie în ceruri, dar încă pentru atâția? Toate acestea numai puterea lui Dumnezeu le-a săvârșit, zice; apoi de ce atunci vă puneți nădejdea în îngeri? Căci atât de departe sunt ei de a vă aduce înaintea lui Dumnezeu, încât și războinici ai voștri deveniseră, și a trebuit ca însuși Dumnezeu să vă împace cu dâșii.

De ce alergați la îngeri?, zice. Voiești să afli poate ura ce îngerii aveau către noi, și cum ei ne disprețuiau de-a pururea? Pe timpul israeliților, pe timpul lui David, pe timpul sodomitenilor și în valea plângerii, îngerii au fost trimiși spre pedepsirea oamenilor. Astăzi nu este așa, ci din contră, căci pe pământ ei cântă de bucurie mare, și pe dâșii El i-a coborât la noi, dar și pe noi oamenii ne-a ridicat acolo. Și privește încă minune: pe dâșii i-a coborât mai întâi aici, și numai după aceasta a ridicat pe om spre dâșii; pământul a devenit cer, fiindcă cerul urma a primi cele de pe pământ. De aceea și noi mulțumindu-I, zicem: *Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu, și pe pământ pace, întru oameni bună voire* (Luc. 2, 14). Și acum iată că și oamenii s-au arătat mulțumindu-I. Ce înseamnă *bună voire*? Adică împăcare, adică cerul nu mai este peretele din mijloc al vrajbei.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, pp. 38-39)

„Nu a pătimit El numai ca să ne scape de rele, ci ca să ne readucă la starea dintâi, după cum ar elibera El pe un acuzat nu numai de vinovăția lui, ci încă l-ar reabilita și în cinstea ce o avea mai înainte, și l-ar așeza printre cei ce nu au greșit cu nimic, și încă nu numai printre cei ce nu au greșit, ci chiar alături de cei ce au avut succese mari. Și ceea ce este mai mult, e că încă i-a dat sfîntenie înaintea Sa și nevinovăție.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia IV, p. 45)

„După cum cineva ar lua un câine prăpădit de foame și de râie, urăcios și împutit, și care nici n-ar putea să se miște de jos, și deodată l-ar face om și l-ar pune pe tronul împărătesc, tot așa a făcut și El cu omenirea. Se închinau pietrelor și pământului; credeau că cerul și soarele sunt superioare, și că întregul univers le servea lor, însă erau prizonieri, legați ai diavolului, care deodată s-a ridicat deasupra pe capul omenirii, și îi poruncea și o tiraniza. Fiind ei prizonieri și sclavi ai demonilor, deodată s-au făcut corpul Stăpânului îngerilor și al arhanghelilor. Nu știau ce este Dumnezeu, și totuși deodată au devenit părtași ai tronului lui Dumnezeu. Voiești a vedea acum miile de trepte pe care ei le-au trecut în curgerea timpului? Mai întâi trebuia ca să cunoască că pietrele nu sunt dumnezei; că nu numai că nu sunt dumnezei, ci chiar inferioare omului, al treilea, că sunt inferioare animalelor necuvântătoare; al patrulea, că sunt mult mai inferioare și decât plantele; al cincilea, că extremitățile în fine se reuniau în același cuvânt, că nu sunt nici măcar pământ, nici vietăți, nici plante, nici om, nici cer; sau iarăși de la început, că nici pietrele nici vietățile, nici plantele, nici elementele naturii, nici cele de sus, nici cele de jos, nici omul, nici demonii, nici îngerii, nici arhanghelii, și nici vreo alta din puterile acelea nu trebuia a fi închinată de om, sau a fi adorată de el.

Scoși ca dintr-un adânc înfricoșat, îi trebuia a afla că numai Stăpânul a toate este Dumnezeu adevărat, că numai pe El trebuie a-L servi, că viața corectă este frumoasă și admirată, că moartea de acum nu este moarte adevărată, că viața nu este viață, că corpul învie, că devine nestricăcios, că în ceruri se ridică, că se bucură de nemurire, că stă cu îngerii, și că, în fine, se strămută de aici acolo. Deci pe cel ce ședea aici jos, și care a sărit peste toate aceste scări l-a pus pe tron, și l-a făcut pe dânsul, care era mai prejos de pietre, mai însemnat decât îngerii și arhanghelii, decât tronurile și decât stăpâniiile (...) ca și cum ar lua cineva un nebun, și l-ar face filosof, tot așa a făcut El cu noi. Însă orice ar spune cineva, nimic nu ar putea spune după cum trebuie.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, p. 56)

„Dezbrăcând începătoriile și domniile, numind prin această expresie, puterile drăcești (...) fie că natura omenească era îmbrăcată cu acele puteri, fie că devenind om a dezbrăcat pe diavol de motivul care stăpânea pe om. Dar ce vrea să zică: *l-a vădit pe față*? De altfel, bine a zis, căci niciodată diavolul nu s-a arătat mai urăcios ca atunci. Așteptându-se ca să aibă în stăpânire pe om, el a pierdut și ceea ce avea, căci trupul lui Hristos fiind pironit pe cruce, morții deja înviau. Acolo a primit diavolul rana cea grozavă, în corpul cel mort a primit cea de pe urmă lovitură, căci după cum luptătorul, crezând pe adversarul său doborât, primește lovitura mortală de la acesta, tot așa a pățimit și diavolul.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, p. 71)

„Căci faptul minunat acesta este, căci lumea a văzut șarpele sfâșiat sus pe cruce.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VI, p. 72)

„Nu ne-a mântuit din război, acum, și nici că ne-a dat pământul și bunurile lui, ci pierderea diavolului, împărăția cerurilor, viața cea veșnică.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia III, p. 78)

„Gândește-te apoi și câte bunuri a făcut: moartea a legat-o, pe noi ne-a scos din tirania diavolului, de robie ne-a izbăvit, frate cu noi făcându-se, ne-a cinstit; și nu numai prin frăție ne-a cinstit pe noi, ci și prin altele multe, căci și Arhiereul nostru a voit a fi către Tatăl, pentru care a și adaos: *ca să fie milostiv și credincios Arhiereu întru cele ce sunt către Dumnezeu*.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia V, p. 101)

„Pentru toți a murit, desigur, ca toți să se mântuiască - ca din partea Sa - căci moartea Lui a fost în locul morții tuturor, și pentru păcatele tuturor, însă dacă n-a ridicat păcatele tuturor, este că nu toți au voit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVII, p. 227)

„Înainte de a lua Domnul trup și a Se smeri, toate piereau și se stricau; dar când S-a smerit pe sine, pe toate le-a ridicat la înălțime; a prăpădit blestemul, a stins moartea, a deschis raiul, a omorât păcatul, a deschis bolțile cerului, a urcat la cer începătură nouă, a umplut lumea de bună-credință, a alungat rătăcirea, a adus adevărul, a ridicat pe tronul împărătesc începătura noastră, a lucrat mii și mii de bunățăți, pe care nici eu, nici toți oamenii nu le-ar putea înfățișa prin cuvânt. Înainte de a Se smeri pe Sine, numai îngerii Îl cunoșteau; dar când S-a smerit pe Sine, toată firea omenească L-a cunoscut. Vezi că smerenia nu L-a micșorat, ci a adus mii și mii de câștiguri, a lucrat mii și mii de fapte mari și a făcut ca slava Lui să strălucească și mai mult?”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 140)

„Cel ce a dezlegat sufletul din legăturile morții, Cel ce a sfărâmat porțile iadului, Cel ce a zdrobit porțile cele de aramă și încuietorile cele de fier și sufletul l-a slobozit din legăturile morții”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. IX, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 149)

„Jertfa obștească pentru toată lumea, care a curățit sufletele noastre, a pus capăt păcatului, a stins moartea, a deschis cerurile, ne-a arătat multe și mari nădejdi și le-a făcut pe toate celelalte”. (Către iudei, cuv. VII, 2, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 366-367)

„Mult iubitor de oameni este Dumnezeu! Nu Și-a cruțat pe Fiul Său, ca să cruțe pe rob! A dat pe cel Unul-Născut, ca să răscumpere niște robi nerecunoscători! A dat Sângele cel scump al Fiului Lui! O iubire de oameni a Stăpânului! (Ioan 3, 16; Romani 8, 32)” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a opta, p. 163)

„Am fost cumpărați cu Sânge scump (I Petru 1, 18-19). Pentru aceasta Dumnezeu pe pământ S-a arătat (Baruh 3, 38). Pentru tine, omule, Dumnezeu pe pământ S-a arătat și nu avea unde să-și plece capul (Luca 9, 58). Vai, ce minune! Judecătorul vine să fie judecat pentru cei vinovați! Viața gustă moartea! Creatorul este pălmuit de creatură! Cel ce nu poate fi privit de Serafimi este scuipat de rob, gustă oțet și fiere, este împuns cu sulita, este pus în mormânt! Și tu, spune-mi, te trândăvești, dormi, dai din umeri cu dispreț, omule?

Nu știi că, de ți-ai vărsa sângele tău pentru El, nici așa n-ai făcut ce erai dator să faci. Că altul e sângele Stăpânului, și altul sângele robului! Pocăiește-te și întoarce-te înainte de ieșirea sufletului, ca nu cumva să vină moartea și tot leacul pocăinței să fie fără de folos. Că aici, pe pământ, are putere pocăința; și numai aici, în iad n-are nici o putere. Să căutăm pe Domnul, cât avem timp!” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, pp. 181-182)

„Ai văzut biruința minunată? Ai văzut faptele mari ale Crucii? Să-ți spun și ceva mai minunat? Când ai să afli chipul biruinței, atunci ai să te minunezi și mai mult. Prin acelea prin care diavolul a biruit pe om, prin acelea l-a biruit și Hristos pe diavol. Ascultă cum! Semnele înfrângerii noastre au fost: fecioria, lemnul și moartea. Fecioara a fost Eva, - nu cunoscuse încă pe bărbat -, lemn a fost pomul, și moartea a fost pedeapsa dată lui Adam. Și iată, iarăși, Fecioara, lemn și moarte, aceste semne ale înfrângerii, au ajuns semne ale biruinței. În locul Evei, Maria; în locul pomului cunoștinței binelui și răului, lemnul Crucii; în locul morții lui Adam, moartea lui Hristos. Ai văzut că diavolul a fost biruit prin acelea prin care biruise? Prin pom l-a biruit diavolul pe Adam; prin Cruce l-a biruit Hristos diavol. Lemn și într-o parte, și lemn și în alta: unul a trimis în iad, iar celălalt a chemat din iad pe cei plecați acolo. Și iarăși lemn într-o parte, și lemn și în alta: unul a ascuns gol pe cel făcut rob, iar celălalt a arătat tuturor gol pe Biruitor, din înălțimea Crucii. Moarte și într-o parte, moarte și în alta: una a osândit pe cei de după Adam, iar cealaltă a înviat pe cei ce muriseră înainte de moartea lui Hristos. *Cine va grăi puterile Domnului?* (Ps., 105, 2). Din muritori au ajuns nemuritori. Acestea-s faptele mari ale Crucii. Ai aflat biruința! Ai aflat chipul biruinței!

Află acum că biruința aceasta s-a săvârșit fără ca noi să ne obosim. N-am înmuiat noi armele în sânge. N-am stat noi pe câmpul de bătălie. N-am primit noi rănilor, n-am văzut noi războiul, dar noi am câștigat biruința. Stăpânul a luptat și noi ne-am încununat.” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 83)

„A păcătuit Adam și a murit; dar n-a păcătuit Hristos, și a murit. Nou și străin lucru este acesta. Acela a păcătuit și a murit, Acesta n-a păcătuit, și a murit.

- Pentru ce?

- Pentru ca acela ce a păcătuit și a murit să poată lepăda legăturile morții prin Cel ce n-a păcătuit, dar a murit. Așa se întâmplă și în afacerile bănești. Cineva datorează niște bani, nu are cu ce plăti și este ținut în lanțuri; un altul nu datorează nimic, dar poate plăti; plătește și scapă pe datornic. Tot așa s-a întâmplat și cu Adam. Adam avea de plătit o datorie; era ținut de diavol și nu putea să plătească datoria. Hristos nu datora nimic, nici nu era ținut de diavol, dar putea să plătească datoria. A venit și a murit pentru cel ținut de diavol, ca să-l slobozească pe acela.” (*Cuvânt la Înviere*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 143)

„Din muritori am ajuns nemuritori. Am fost doborâți și am înviat. Am fost biruiți și am ajuns biruitori.” (*Cuvânt la Sfintele Paști*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 150)

„Închipuie-ți doi oameni care se urăsc între ei și nu vor să se împace; vine un altul, se pune la mijloc între ei și pune capăt vrăjmașiei. Tot așa a făcut și Hristos. Dumnezeu era mâniat pe noi, iar noi uram pe Dumnezeu, pe Stăpânul Cel iubitor de oameni. S-a așezat la mijloc și a împăcat cele două firi.

- Și cum S-a așezat la mijloc?

- A primit El de la Tatăl pedeapsa ce ni se cuvenea nouă, a suferit și pedeapsa de la Dumnezeu, și ocările de la oameni.

Vrei să vezi că le-a primit pe amândouă? *Hristos*, spune Scriptura, *ne-a răscumpărat din blestemul legii, făcându-Se pentru noi blestem* (Gal., 3, 13). Ai văzut cum a primit pedeapsa primită de sus, de la Dumnezeu. Vrei să vezi că a suferit și ocările cele venite de jos, de la oameni? *Ocările celor ce Te ocărăsc pe Tine*, spune Scriptura, *au căzut asupra Mea* (Ps., 68, 11).

Ai văzut cum a pus capăt vrajbei? Ai văzut cum nu S-a oprit de a face, de a suferi și de a lucra totul până ce nu l-a adus pe dușman și pe vrăjmaș la Dumnezeu, până ce nu l-a făcut prieten?” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 161)

„Acela (Dumnezeu – n.n.) cu toate că știa mai dinainte că vom pierde darul, totuși l-a dat, iar cei ce s-au învrednicit de El și nu l-au păzit, răi s-au făcut (protopărinții noștri Adam și Eva – n.n.). Deci am arătat că nu Dumnezeu ne-a depărtat de darul Său, ci noi l-am pierdut. Și cu toate că l-am pierdut, mai pe urmă mai mari daruri am luat decât cele ce am pierdut. Că în loc de osteneli vremelnice, Dumnezeu ne-a cinstit cu viața veșnică, iar în loc de mărcini și ciulini, a făcut să odrăslească în sufletele noastre roada Duhului. Nimic nu era mai defăimat decât omul, iar acum nimic nu este mai cinstit decât el. El era partea cea mai de pe urmă a firii cuvântătoare, dar picioarele s-au făcut cap și au fost duse sus la Scaunul cel împărătesc, prin pârgă. Și precum un om darnic și împărțitor de mari daruri, văzând pe cineva că a scăpat din naufragiu numai cu trupul gol, îl primește cu mâinile întinse, îl îmbracă cu haine strălucite și-l așează la loc de cinste, așa și Dumnezeu a făcut cu firea noastră. Toate câte le-a avut omul le-a pierdut: îndrăzneala, vorbirea cu Dumnezeu, petrecerea în rai, viața cea fără greutate și ieșind din rai ca dintr-o înecare de corabie, gol s-a aflat. Iar Dumnezeu primindu-l, îndată l-a îmbrăcat și povățuindu-l puțin câte puțin, l-a suit la cer, cu toate că greșeala lui nu era vrednică de iertare. Că nu din pricina silei vânturilor s-a întâmplat scufundarea aceasta, ci din lenevirea lui. Dar n-a căutat Dumnezeu la aceasta, ci a miluit ticăloșia noastră și cu dragoste ne-a primit, ca și cum am fi suferit necazul în mijlocul noianului. Că fiind în rai și a cădea în păcat este ca și cum ți s-ar întâmpla înecare de corabie la mal. Pentru care pricină? Pentru că s-a împiedicat și a căzut când nu era mahnire, nici grijă, nici osteneli, nici trude și încă nu năpădise asupra firii noastre valurile cele nenumărate ale poftelor. Și precum pirații cu un fier mic găuresc corabia jefuită și astfel scufundă corabia, așa și atunci diavolul văzând corabia lui Adam, adică sufletul lui plin de multe bunătăți, cu un glas subțire, ca și cu un fier mic, apropiindu-se și găurindu-l, a jefuit toată bogăția lui, iar corabia a afundat-o. Dar Dumnezeu a făcut câștigul mai mare decât paguba, căci firea noastră a suit-o la Scaunul cel împărătesc.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drepti*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 13-14)

„... mai multe daruri și mari bunătăți decât cele pierdute ni s-au dat.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se*

smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drepti, în vol. Din ospățul stăpânului, p. 16)

„Ai pierdut raiul, dar El ți-a dat cerul. Vezi că mai mare este câștigul decât paguba? Și mai multă este bogăția? Ți-a dat cerul ca să-Și arate atât iubirea Sa de oameni cât și să rănească pe diavolul, arătând că deși el va aduce multe primejdii neamului omenesc, cu nimic nu se va folosi, fiindcă Dumnezeu pururea spre mai mare cinste ne ridică.

Ai pierdut raiul, Dumnezeu ți-a deschis cerul. Ai fost blestemat cu osteneală vremelnică, dar te-ai cinstit cu viața cea veșnică. A poruncit pământului să scoată mărăcini și ciulini, dar sufletul tău a odrăslit roada Duhului.

Cugetă la iubirea de oameni a lui Dumnezeu până unde s-a pogorât. De vom pierde unii dintre noi oarecare lucruri, deși vom lua altele mai scumpe, totuși le căutăm tot pe cele pierdute și nu ne liniștim până ce nu le vom avea din nou. La fel și aici: tu ai pierdut raiul, dar nu numai cerul ți s-a dat, ci și raiul, căci zice: *Astăzi vei fi cu mine în rai* (Lc., 23, 33). Ca nu numai cu dăruirea celor mai mari să mângâie sufletul, ci și cu dobândirea celor pierdute.” (*Cuvânt la neluminarea scripturii celei vechi, la iubirea de oameni a lui Dumnezeu și cum că nu se cuvine a ne învinui unii pe alții*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 82-83)

„Am fost cumpărați cu sânge scump (I Petru I, 18-19). Pentru aceasta Dumnezeu pe pământ s-a arătat (Baruh III, 38). Pentru tine, omule, Dumnezeu pe pământ s-a arătat și nu avea unde să-și plece capul (Luca IX, 58). Vai, ce minune! Judecătorul vine să fie judecat pentru cei vinovați! Viața gustă moarte! Creatorul este pălmuit de creatură! Cel ce nu poate fi privit de serafimi, este scuipat de rob, gustă oțet și fiere, este împuns cu sulita, este pus în mormânt! Și tu, spune-mi, te trândăvești, dormi, dai din umeri cu dispreț, omule? Nu știi că chiar dacă ți-ai vărsa sângele tău pentru El, nici așa n-ai făcut ce erai dator să faci? Că altul e sângele Stăpânului și altul sângele robului! Pocăiește-te și întoarce-te înainte de ieșirea sufletului, ca nu cumva să vină moartea și tot leacul pocăinței să fie fără de folos.” (*Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie...*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 190)

„Și Cel care e de aceeași fire cu El devine ceea ce sunt eu și umblând pe pământ a viețuit împreună cu oamenii printre care a făcut minuni, printre care a făcut făgăduințe și printre care le-a împlinit. Căci pe unele le-a dat încă de aici, iar pe altele le-a rezervat pentru viitor. Că le va împlini a făcut arătat prin minunile pe care le-a lucrat încă fiind pe pământ și prin deznodământul tuturor celor pe care le-a spus mai dinainte după acestea: *Cine va grăi puterile Domnului și va face auzite toate laudele Lui?* (Ps., 105, 2). Cine nu și-ar ieși din sine, cine n-ar fremăta înaintea nespusei Sale purtări de grijă gândindu-se cum pentru noi, slugile Lui nerecunoscătoare, L-a dat pe Fiul Său Unul-Născut la moarte, și la o moarte blestemată, ocărâtă, moartea unor condamnați?

A fost spânzurat de un stâlp înalt, a fost scuipat, pălmuit, lovit peste cap, luat în răs, îngropat de milă, iar pe mormântul lui s-au pus pecete; și toate acestea le-a suportat pentru tine și de grija ta, ca să desființeze tirania păcatului, ca să surpe cetățuia diavolului, ca să taie legăturile morții, ca să mi se deschidă porțile cerului, ca să piară blestemul, ca să se desființeze întâia osândă, ca să înveți răbdarea, ca să fi învățat tăria, ca nimic din viața de față să nu te întristeze, nici moartea, nici insulta, nici ocările, nici batjocurile, nici bicele, nici uneltirile vrăjmașilor, nici calomniile, nici atacurile, nici defăimările, nici bănuielile rele, nici orice altceva din unele ca acestea.

Pentru că El Însuși a trecut prin toate acestea, s-a împărtășit de toate acestea împreună cu tine și a răbdat cu tărie covârșitoare toate învățându-te și deprinzându-te ca nimic din unele ca acestea să nu te sperie. Dar nu S-a mulțumit numai cu acestea, ci înălțându-Se la ceruri a dăruit harul negrăit al Duhului Sfânt, și pe cei ce aveau să slujească pentru aceasta i-a trimis apostoli. Și văzându-i pe acești vestitori ai vieții pătimind mii de rele, biciuiri, ocărâți,

aruncați în mare, chinuiți de foame și de sete, cuprinși în fiecare zi de spaimă, trăind zilnic în primejdii de moarte, a suferit acest lucru pentru tine și de grija ta. Pentru tine, omule, a pregătit și Împărăția, pentru tine a pregătit bunătățile negrăite, acel sfârșit în ceruri, sălașurile cele diferite și felurite, fericirea pe care nici un cuvânt n-o poate tâlcui.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărâdelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VIII, 6-9, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 287-288)

„Dumnezeul iubirii de oameni nu a trecut cu vederea neamul omenesc, ci, demonstrându-i diavolului că toate câte le-a făcut sunt fără folos, iar omului arătându-i câtă purtare de grijă are pentru el, i-a dăruit prin moarte nemurirea. Poftim? Diavolul l-a scos din rai, iar Stăpânul l-a dus în cer!? Mai mare este câștigul decât paguba!” (*Omilia aceluiași către cei ce urmează a fi luminați și lămurire clară a celor săvârșite în chip simbolic și închipuite în dumnezeiescul botez*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 46)

„O dată a venit Hristos și a găsit zapisul părintesc, cel iscălit de Adam. Acela a pus început datoriei, noi am sporit-o cu păcatele de după²⁰⁶. Blestem era acolo²⁰⁷, și păcat, și moarte, și osândire din partea legii. Pe toate le-a distrus Hristos și ne-a iertat²⁰⁸. Și Pavel strigă, zicând: *Zapisul păcatelor noastre, ce ne era potrivnic, l-a luat din mijloc și l-a pironit pe cruce* (Col., 2, 14). Nu a zis *l-a șters* sau *l-a ștampilat*²⁰⁹, ci *l-a pironit pe cruce*, ca să nu mai rămână nici o urmă a lui. De aceea nu l-a șters, ci l-a rupt. Căci cuiele crucii l-au rupt și l-au distrus, ca să nu mai aibă nici un folos mai departe.

Și nu într-un colț ascuns, ci în mijlocul lumii l-a rupt, stând la etajul cel mai înalt: să privească îngerii, să privească arhanghelii, să privească puterile de sus, să privească și demonii cei răi și însuși diavolul, care ne-au supus datoriei. Rupe zapisul, ca ei să nu ne mai împiedice după aceasta.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiiți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 65)

„Iudeii au văzut minuni. Și tu vei vedea acum! Mai mari și mult mai luminate decât atunci evreii, când au ieșit din Egipt. Nu l-ai văzut pe faraon înecat cu toată oastea, ci l-ai văzut pe diavol scufundat cu toată armia lui. Aceia au trecut prin mare, tu ai trecut prin moarte. Aceia au scăpat de egipteni, tu ai fost eliberat de demoni. Ei au lepădat robia barbară, tu pe cea cu mult mai cumplită a păcatului.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiiți*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 66)

„Vine apoi momentul când Iisus Hristos prin El însuși, prin operele Sale minunate, atestă dumnezeirea Sa. El îi apărea lumii ca și stăpânul suprem al lumii. El se apropie de om în nevinovăție și integritate. El îl află pătat și rănit în mod mizerabil de păcat. El îl apropie, îl atinge, îl curăță, îl reface. *Precum arhitectul construiește cea mai bună casă a sa, așa Acela restaurează natura umană: părțile frânte le separă, cele risipite și aruncate le adună, cele slabe le face să crească*. Era sigur de contemplant, un spectacol atât de divin și de sublim.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 48)

„Hristos este Dumnezeu; cerul și pământul I se închină și Îl laudă. Însă Hristos este luptător: El vine pentru a-i da răului cea mai grozavă luptă; El zdrobește păcatul, El răstoarnă

²⁰⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Responsabilitatea morții și stricăciunii o avem cu toții, prin păcatele săvârșite. O aplicare concretă a acestui principiu ce perpetuează – amplificând sau reducând – de-a lungul generațiilor păcatele strămoșilor este moștenirea de către copii ale unor predispoziții ale înaintașilor. (n.s. 22, p. 65)

²⁰⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: În acea datorie. (n.s. 23, p. 65)

²⁰⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Imaginea este aceea a unui loc plin de gunoaie (păcat, moarte, blestem etc.). Hristos le ia de acolo și oferă spațiu pentru a viețui. (n.s. 24, p. 65)

²⁰⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Ștampilă ce ar fi anulat vechea semnătură, care totuși ar fi rămas pe hârtie ca mărturie a stării de fapt care a trecut. (n.s. 25, p. 65)

împărăția diavolului, El formează o împărăție de nebiruit. *Mâinile tale vor fi în ceața dușmanilor tăi.* Este Triumfătorul, El este Cel Tare, este *Leul din Iuda*, biruitorul leului.

Însă cum se va duce această luptă uriașă? De ce arme se va folosi Hristos pentru a birui păcatul, moartea, iadul? Arma Sa este crucea; biruința Sa este moartea Sa: somnul morții Sale a fost grozav pentru toți vrăjmașii Săi deodată. În Cruce este forța Sa; din somnul Său țâșnește puterea Sa, împărăția Sa se inaugurează la mormânt. Înviat, aduce neamurile în împărăția Sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 61)

„Și dacă eliberarea este minunată în ea însăși, ea nu este mai puțin minunată în maniera în care a fost făcută. Dumnezeu se folosește pentru a o împlini chiar de mijloacele folosite spre ruina noastră. O femeie ne pierde, o femeie ne dă pe Autorul răscumpărării noastre. Un arbore ne oferă fructul care a dus la căderea noastră, un arbore ne oferă fructul divin din care noi ne vom scoate mântuirea noastră. Diavolul ne ține sub împărăția morții, prin moartea Sa Iisus Hristos ne eliberează de vechiul blestem: *Cu moarte vei muri.* Dacă crucea ne este o eliberare, ea ne este de asemenea o lumină victorioasă.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 66)

„Și acest Fiu odată făcut trup, Se face al nostru, jertfit pentru noi, devenit Mântuitor, Împăciuitor, Mijlocitor, Capul nostru, Șeful nostru, Viața noastră, ne-a comunicat viața Lui divină, ne-a înfiat cu acest har cu totul extraordinar prin care noi devenim *fi ai lui Dumnezeu, creaturi cerești, alți Iisus Hristos.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 149)

„El s-a făcut *păcat* pentru a șterge orice păcat din noi. El a devenit jertfă și victimă pentru a ne vindeca de infirmitățile noastre prezente și a ne reda forțele vii ale unei sănătăți veșnice.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 154)

„La darurile Sale, Dumnezeu se adaugă pe Sine. Iată-L că El coboară din ceruri, Se face semenul nostru, fratele nostru, prețul nostru de răscumpărare, hrana noastră, viața noastră: *Eu sunt mâna, capul, fratele, sora, mama, Eu sunt totul.* Pe cruce El ne răscumpără din pierzare, în cer la dreapta lui Dumnezeu El mijlocește; pe pământ, El ne cheamă la slava Sa, El ne dă comorile veșniciei Sale.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 441)

„Prin Răscumpărare, prin încorporarea noastră în Iisus Hristos, ființa noastră întreagă este sfințită. Totul în noi este sfânt, totul a îmbrăcat o demnitate divină; noi suntem separați pentru totdeauna de păgâni, de evrei, de necredincioși și de cei lumești, care nu se supun decât la instinctele lor naturale care sunt stricate. Limba noastră pe care se odihnește dumnezeiasca împărtășanie, inima noastră unde șade Dumnezeu, voința noastră pe care El o consideră demnă s-o miște, totul în noi trebuie să se ridice până la frumusețile sublime ale Legii Evanghelice.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 585)

DUMNEZEU FIUL („În El trăim, ne mișcăm și suntem”)

„El este sufletului ceea ce este temelia pentru casă, seva pentru plantă, capul pentru trup, drumul pentru călător, locuitorul pentru casă. Prin El singur trăim noi, noi posedăm, noi moștenim. El singur îi dă vieții noastre prezente meritul, vieții viitoare slava și fericirea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 52-53)

DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți)

„Iar dacă Hristos nu s-au sculat, zadarnică este credința voastră (1 Cor. 15, 17). Neconținut el pune învierea lui Hristos împreună cu ceea ce este lămurit și mărturisit de toți, făcând prin aceasta puternic și lămurit ceea ce se părea a fi îndoielnic și neputincios, *încă sunteți în păcatele voastre*, zice. Că dacă nu s-a sculat, atunci nici nu a murit; iar dacă nu a murit, nici păcatul nu l-a dezlegat – căci moartea lui a fost dezlegarea de păcate. *Iată, zice,*

mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii (In. 1, 29). Dar cum îl ridică? Prin moarte. Pentru aceea l-a și numit miel, ca cel ce urma a fi omorât. *Dar dacă nu a înviat, apoi nici nu a fost omorât și nici păcatul nu s-a dezlegat, iar dacă nu s-a dezlegat, atunci este în ființă încă, și dacă încă ființează, apoi atunci în zadar am propovăduit; dar dacă în zadar am propovăduit, atunci și voi în zadar ați crezut că v-ați izbăvit de păcat.* De altminteri, dacă el nu a înviat, apoi moartea rămâne nemuritoare. Dacă și el a fost stăpânit de moarte și nu i-a dezlegat durerile, atunci cum a putut izbăvi pe alții, în vreme ce el era stăpânit de moarte?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIX, p. 420)

„A înviat Hristos, și cu El a înviat întreaga lume. El a înviat sfărâmând legăturile morții.” (Cuvânt la Înviere, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 143)

DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți; arătările după Înviere)

„*Le-a arătat lor mâinile și coasta Sa* (Ioan 20, 20). După cum un general, după ce se întoarce din război împodobit cu răni purtătoare de biruință, nu se rușinează de răni, căci ele sunt mai strălucitoare decât cununile, tot așa și Mântuitorul, după ce a primit răni pentru adevăr și pentru neamul cel de obște, nu ascunde Patimile, ci le descoperă ca să-Și arate biruința Lui. A arătat mâinile în care era semnul cuielor, a arătat și coasta din care ne-a izvorât nouă izvorul tainelor. A arătat mâinile, ca să-i încredințeze de înviere, ca să-i încredințeze pe cei ce se îndoiau că a înviat cu adevărat Cel ce a pătimit, că a înviat cu adevărat Trupul care a murit și a fost îngropat.

„*Și s-au bucurat ucenicii, văzând pe Domnul* (Ioan 20, 20). A fost dată pacea, s-a terminat frica, a înflorit harul.” (Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos, III-IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 174-175)

„*Fiți vă rog cu luare aminte! Prin multe semne doveditoare arătându-li-Se lor timp de patruzeci de zile și grăind despre Împărăția lui Dumnezeu.* În cele patruzeci de zile nu S-a arătat ucenicilor în fiecare zi. După înviere a dat trupului Său multă putere de convingere, pentru ca nu cumva deasa lui vedere să irosească măreția puterii Sale. Trebuie, deci, ca după înviere să se arate cu semne dumnezeiești, nu printr-o arătare obișnuită. De asta și spune Luca: *Prin multe semne doveditoare timp de patruzeci de zile.* Nu era, dar, o arătare obișnuită, ci erau probe că El este. Se arată lor cu alt chip, cu alt glas, cu altă înfățișare. S-a dus de multe ori la ucenici și nu a fost cunoscut. S-a dus la Petru și la pescarii care erau cu Petru și le-a zis: *Fiilor, aveți ceva de mâncare?* (Ioan 21,5). Și nu i-au cunoscut nici chipul, nici glasul. Și le-a zis Iisus: *Aruncați mreaja în partea dreaptă a corabiei și veți găsi* (Ioan 21, 6). Și aruncând mreaja au prins mult pește (Ioan 21, 6). Nu L-au cunoscut după înfățișare, dar L-au cunoscut după semnul puterii Sale. De aceea și Evanghelistul Ioan zice lui Petru: *Domnul este!* (Ioan 21,7). Nu l-a convins chipul pe care l-a văzut, ci semnul puterii. De asta strigă Luca: *Printre multe semne doveditoare arătându-li-Se lor, timp de patruzeci de zile, și grăind.*

Hristos nu era văzut așa ca oricare dintre noi, ci Se arăta din când în când. Dacă citim cu atenție Evanghelia, găsim că Mântuitorul, după înviere, s-a arătat de unsprezece ori Sfinților Apostoli și apoi S-a înălțat la Tatăl.

- De ce S-a arătat de unsprezece ori?

- Pentru că a avut unsprezece ucenici, după ce Iuda s-a scos din ceata Apostolilor, după ce și-a pierdut locul și vrednicia din pricina vânzării celei rele pe care a săvârșit-o. S-a arătat de unsprezece ori Apostolilor, dar nu tuturor de fiecare dată, ci felurit; uneori unora, alteori altora.” (Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos, X, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 184-185)

„Dacă Hristos ar fi nădăjduit că ei prin aceasta s-ar fi întors la credință, negreșit El n-ar fi pregetat, după învierea Sa, a se arăta tuturor.

Cum că ei n-ar fi crezut nici când El li S-ar fi arătat după Învierea Sa, o dovedește învierea lui Lazăr. Acesta murise de patru zile, așa că putea și trecuse în putreziciune. Dar Hristos l-a rechemat la viață înaintea ochilor iudeilor, și iarăși i-a deșteptat; însă cu toate acestea, El n-a putut a-i aduce la credință; dimpotrivă, i-a făcut mai mari vrăjmași ai Săi. Căci ei au venit și voiau pentru aceasta a-l omorî. Dacă ei n-au crezut în El când a sculat din moarte pe un altul, nu s-ar fi înfuriat ei oare asupra Lui mai tare, când El li S-ar fi arătat iarăși ca înviat? Ei prin aceea negreșit nu s-ar fi îndreptat, ci necucernicia și osânda lor ar fi sporit. Așadar pentru ca El să-i scape de o tulburare de prisos, nu S-a arătat lor, ci numai ucenicilor Săi; căci El i-ar fi expus la o mai mare pedeapsă, dacă după răstignire S-ar mai fi arătat lor.

Așadar, El S-a retras de la ochii lor, pentru ca să-i cruțe, dar S-a arătat lor prin minunile Apostolilor Săi.” (*Cuvânt la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, pp. 173-174)

DUMNEZEU FIUL (Învierea Domnului Hristos din morți; îndoiala lui Toma)

„Iar Toma, unul din cei doisprezece, care se zice Geamăn, nu era cu ei (Ioan 20, 24).

A fost rânduiala lui Hristos ca să lipsească Toma, pentru ca îndoiala lui să facă și mai vădită învierea. Dacă Toma n-ar fi lipsit și nu s-ar fi îndoit de înviere, Mântuitorul nu ar fi risipit îndoiala, și minunea învierii ar fi smintit încă pe mulți. Dar îndoiala lui Toma a ajuns leac pentru toți îndoielnicii.

Când a venit Toma, ceilalți ucenici i-au spus: *Am văzut pe Domnul!* (Ioan 20, 25). Ei se lăudau cu ce văzuseră, iar el, stăpânit de neîncredere, dar nu de necredință (atât de puternică îi era îndoiala), dorea să se încredințeze. De aceea n-a zis: nu-i cu puțință asta. Fiți cu mare luare-aminte la cuvintele mele. Toma n-a tăgăduit învierea, n-a spus: *Grăiți lucruri care sunt cu neputință de înfăptuit. Îmi vestiți un lucru ce nu se poate*, ci a căutat să se încredințeze de înviere, zicând: *De nu voi vedea și eu în mâinile Lui semnul cuielor, de nu voi pune mâna mea în coasta Lui, nu voi crede* (Ioan 20, 25).

Și după opt zile ... (Ioan 20, 26).

Vezi că a venit în cealaltă duminică. De la o duminică la alta sunt opt zile.

Și după opt zile de la înviere, a venit iarăși Iisus, ușile fiind încuiate, a stat în mijloc și a zis: Pace vouă! (Ioan 20, 26). Pentru că și duminica cealaltă Domnul spusese de două ori: *Pace vouă!* (Ioan 20, 19-21), acum spune o singură dată ca întreg darul păcii să fie de la Sfânta Treime.

Pace vouă! Apoi a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace!

Uită-te, te rog! Mântuitorul nu așteaptă să afle de la ucenici de îndoiala lui Toma. N-a fost mai întâi înștiințat și apoi a învățat. Ci, ca să-l convingă pe Toma că era de față, chiar când nu era văzut, și ca să-l facă să-și cerceteze singur îndoiala, îi spune: *Adu degetul tău încoace, după cum ai spus, și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea și nu fi necredincios, ci credincios* (Ioan 20, 27). Domnul arată că nu-i credincios cel ce caută să se încredințeze, ci cel ce slujește credinței este credincios.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 177-178)

„Totuși să mulțumim bunătății și îngăduinței lui Dumnezeu, că degetul lui Toma a ajuns condeiul dreptei credințe, care a rupt lațurile ereticilor și a astupat gurile celor ce îndrăznesc să spună că Domnul în aparență s-a îmbrăcat cu trup și în aparență a murit. Degetul lui Toma a pus capăt îndoielilor ereticilor, ca și degetul acela față de care n-au avut nici o putere magii egipteni, zicând: *Degetul lui Dumnezeu este acesta* (Ieș., 8, 19).” (*Cuvânt la Înălțarea*

Domnului nostru Iisus Hristos, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 178)

„Așadar, pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut (Ioan 20, 29). Unul a fost ținut de rău, și noi toți am fost fericiți. Fericirea aceasta a trecut la noi toți și cei ce vor fi după noi. Am ajuns părtași acestei mari și slăvite fericiți, pentru că primim cu credință minunile, deși nu le-am văzut cu ochii.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 179)

DUMNEZEU FIUL (Învieria lui Hristos din morți – argumente și mărturii)

„Îndrăznirea fericitului Petru este cea mai grăitoare dovadă a învierii! Ce dovadă mai mare decât aceasta poți să ai, când cel care înainte de răstignire nu putea îndura amenințarea unei slujnice (Ioan, 18, 17), iar acum el singur se ridică cu atâta îndrăznire împotriva întregului popor iudeu? Și, în fața unei atât de mari mulțimi înfuriate, le grăiește cuvinte, care le putea ațâța și mai mult mânia”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVIII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 360)

„Că precum Iona, le spune Hristos, a fost în pânțelele chitului trei zile și trei nopți, tot așa va fi și Fiul Omului în inima pământului, trei zile și trei nopți (Matei 12, 40).

Nu le-a spus pe față că va învia. Ar fi râs de El. A lăsat să se înțeleagă asta, pentru ca ei să creadă că Domnul știa mai înainte de învierea Sa. Că fariseii știau într-adevăr că Domnul va învia se vede de acolo că au spus lui Pilat: *Amăgitorul Acela a spus încă pe când era viu: După trei zile voi învia* (Matei 27, 3), cu toate că ucenicii nu cunoșteau aceasta; că ei, înainte de înviere, erau mai nepricepuți decât fariseii; de aceea fariseii s-au și osândit pe ei înșiși.

Vezi cât de precis vorbește Domnul de învierea Sa, deși face numai aluzie la ea? N-a spus: *în pământ*, ci: *în inima pământului*, ca să arate și mormântul și ca nimeni să nu spună că moartea a fost aparentă. A îngăduit să stea trei zile în mormânt, ca să dea adevărită că a murit. Moartea Lui nu este adevărită numai prin răstignirea pe cruce, nici numai prin faptul că toți au văzut că Și-a dat duhul, ci și prin timpul zilelor cât a stat în mormânt. Despre înviere aveau să dea mărturie toate evenimentele de mai târziu; dar moartea Sa pe cruce ar fi fost pusă la îndoială dacă n-ar fi fost atunci multe semne și minuni care să dea mărturie; iar dacă ar fi fost pusă la îndoială moartea pe cruce, s-ar fi pus la îndoială și învierea. Din pricina aceasta Domnul numește moartea Sa: *semn*. Dacă n-ar fi fost răstignit, n-ar fi fost dat semnul. De aceea citează simbolul, pe Iona, ca să fie crezut adevărul. Spune-mi, închipuire a fost șederea lui Iona în pânțelele chitului? N-o poți spune! Prin urmare n-a fost închipuire nici șederea lui Hristos în inima pământului. Că nu e cu puțință ca simbolul să fie adevăr, iar adevărul, închipuire”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 510)

„Atât de mare este puterea Celui răstignit, că după atâta bătaie de joc, după atâta batjocură, sutașul și mulțimile s-au pocăit. Unii spun că sutașul acesta, întărindu-se mai pe urmă în credință, a murit mucenic²¹⁰.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 984)

„Trebuia să se creadă că Hristos a murit, că a fost îngropat și că a înviat. Și despre toate acestea dușmanii Lui ne fac dovada. Uită-te că înseși cuvintele lor ne dau mărturie de toate acestea. Ei spun: *Ne-am adus aminte că amăgitorul acela, încă fiind viu; deci a murit; După trei zile Mă voi scula. Poruncește dar să se întărească mormântul; deci a fost înmormântat; Ca nu cumva să vină ucenicii Lui să-L fure; deci, dacă va fi întărit mormântul, nu se va putea face nici o viclenie. Nici una. Prin urmare dovada învierii a ajuns de necontestat tocmai prin*

²¹⁰ Tălcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Numele lui este Longhin, prăznuit la Biserică la 16 octombrie. (n.s. 23, p. 984).

cele propuse de voi, nu s-a făcut nici o viclenie, pentru că mormântul a fost pecetluit. Iar dacă nu s-a făcut nici o viclenie și s-a găsit mormântul gol, atunci negreșit a înviat. Ai văzut cum arhieriei și bătrânii poporului, chiar fără voia lor, au luptat pentru dovedirea adevărului?

Tu însă uită-mi-te la dragostea de adevăr a ucenicilor! Nu ascund nimic din cele spuse de dușmani, chiar dacă spun lucruri de ocară. Iată Îl numesc pe Hristos *amăgitor* și nu o trec sub tăcere.

Cuvintele spuse de arhieriei și de farisei lui Pilat arată și cruzimea lor, că nici la moartea Lui n-au pus capăt mâniei, dar și curățenia și dragostea de adevăr a ucenicilor.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 990)

„- *Aveți strajă! Întăriți cum știți! Și pecetluind mormântul, l-au întărit cu strajă* (Matei 27, 65-66).

Pilat n-a lăsat pe ostași să pecetluiască ei singuri mormântul; aflase ce e cu Hristos și nu voia să le dea vreun ajutor; dar, ca să scape de ei, le-a îngăduit și aceasta, spunându-le: *Pecetluiți voi mormântul cum voiți, ca să nu puteți învinui pe alții*. Dacă ostașii ar fi pecetluit ei singuri mormântul, arhieriei și cărturarii ar fi putut spune - chiar dacă ar fi fost spusele lor neadevărate și mincinoase; și cum nu le-a fost rușine să spună altele, ar fi putut spune și asta - că ostașii, îngăduind să fie furat trupul, ar fi dat prilej ucenicilor să plăsmuiască cuvântul despre înviere. Așa însă, întărind ei înșiși mormântul, nu mai puteau să spună asta.

Ai văzut cum se sârguiesc arhieriei și fariseii să pună fără voia lor în lumină adevărul? Ei s-au dus la Pilat, ei i-au cerut, ei au întărit mormântul cu strajă, ca să fie unii altora și învinuitori și martori ai adevărului. Când l-au furat ucenicii? Sâmbăta? Dar cum, când nu le era îngăduit să se apropie sâmbăta de mormânt? Dar chiar dacă ar fi făcut-o călcând legea, cum ar fi îndrăznit să se apropie când ei erau atât de fricoși? Cum ar fi putut convinge poporul? Ce-ar fi trebuit să spună? Ce-ar fi trebuit să facă? Cu ce tragere de inimă ar fi putut lua apărarea unui mort? Ce răsplată ar fi așteptat? Pe când trăia, au fugit îndată ce l-au văzut prins. Ar fi avut, oare, curajul să vorbească despre El după moartea Lui, dacă n-ar fi înviat? Cum s-ar putea susține așa ceva? Se vede de aici că ucenicii nici n-ar fi voit, nici n-ar fi putut să plăsmuiască învierea, dacă Hristos n-ar fi înviat. Hristos le vorbise ucenicilor mult despre înviere, le vorbise adeseori, până într-atâta, că chiar iudeii au zis că Hristos spusese: *După trei zile voi învia*. Deci dacă n-ar fi înviat, ucenicii s-ar fi socotit negreșit înșelați; și văzându-se atacați din pricina Lui de tot poporul și ajunși fără de casă și fără de masă, l-ar fi întors spatele și n-ar fi voit să-l încununeze fruntea cu o astfel de slavă, pentru că fuseseră înșelați și aruncați, din pricina Lui, în cele mai mari primejdii. Nici nu mai este de dovedit! Dacă n-ar fi fost adevărată învierea, nici n-ar fi putut s-o plăsmuiască. Pe ce s-ar fi întemeiat? Pe talentul lor oratoric? Dar erau niște oameni neînvățați! Pe mulțimea banilor? Dar nu aveau nici toiag, nici încălțăminte. Pe faima neamului? Dar erau oameni de jos și din oameni de jos. Pe măreția locului lor de naștere? Dar erau niște sate neînsemnate. Pe mulțimea numărului lor? Dar nu erau mai mult de unsprezece oameni și aceștia împrăștiați. Pe făgăduielile învățătorului? Care făgăduieli? Dar dacă n-a înviat, nici făgăduielile nu mai puteau fi vrednice de credință. Cum ar fi putut înfrunta un popor înfuriat? Dacă duhovnicul apostolilor n-a putut înfrunta cuvintele unei femei care stătea la poartă, și dacă toți ceilalți ucenici s-au împrăștiat când l-au văzut legat, cum s-ar mai fi gândit să meargă până la marginile lumii și să sădească o învățătură plăsmuită despre înviere? Dacă Petru n-a putut înfrunta amenințarea unei femei, iar ceilalți ucenici au fugit la vederea lanțurilor, cum ar fi putut înfrunta pe împărați, pe dregători și popoare, care aveau și săbii și grătare și cuptoare aprinse și-i amenințau cu mii și mii de primejdii de moarte în fiecare zi, dacă nu s-ar fi putut bucura de puterea și ajutorul Celui înviat? Minuni asemănătoare făcuse Domnul; înviase atâția morți; dar nici una din aceste minuni nu i-a făcut pe iudei să se rușineze, ci au răstignit pe Săvârșitorul lor. Aveau, oare, să creadă popoarele în învierea lui Hristos numai pe spusele ucenicilor? Nu! Lucrul acesta nu se

poate, nu se poate! Că pe toate le-a lucrat puterea Celui înviat!”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIX, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 991-992)

„Uită-te la răutatea vrednică de răs a arhierilor și fariseilor! *Ne-am adus aminte*, spun ei, *că amăgitorul Acela a zis încă pe când trăia: După trei zile voi învia*. Dacă era un amăgitor și un lăudăros mincinos, pentru ce vă temeți, pentru ce alergați de colo-colo, pentru ce atâta râvnă? *Ne temem*, spun ei, *ca să nu-l fure cumva ucenicii și să înșele mulțimea*. Și s-a arătat, doar, că asta n-ar fi fost deloc o dovadă; dar răutatea este chițibușară și nerușinată; face lucruri nechibzuite. Au poruncit să întărescă mormântul trei zile, ca și cum ar fi luptat pentru apărarea învățăturilor lui Hristos.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIX, II, în col. PSB, vol. 23, p. 992)

„Și Hristos a înviat mai devreme, ca să nu poată spune arhierii că nu Și-a împlinit cuvântul și că a fost furat. N-a fost un lucru lipsit de valoare că a înviat mai devreme; dar dacă învia mai târziu, ar fi fost pusă la îndoială învierea. Ce n-ar fi putut să zică și să răszeacă, deși pe nedrept, dacă Hristos n-ar fi înviat atunci când ostașii stăteau la mormânt și păzeau mormântul, ci după trei zile, după plecarea ostașilor? Pentru aceea deci Hristos a înviat înainte de împlinirea celor trei zile. Trebuia să în-vieze atunci când ostașii erau acolo, când păzeau mormântul; trebuia deci să învieze chiar înăuntrul celor trei zile. Dacă ar fi înviat după trecerea celor trei zile și după plecarea ostașilor, învierea ar fi putut fi pusă la îndoială. De aceea a și îngăduit să se pecetluiască mormântul așa cum voiau și să pună de pază și ostași. Și nu le-a păsat arhierilor și fariseilor că fac asta sâmbăta, că lucrează; ei aveau ochii îndreptați numai într-o singură parte: să-și îplinească răutatea lor. Nădăjduiau că prin asta vor birui. Dar fapta aceasta a lor era semnul celei mai mari nechibzuințe. Semn că erau zguduiți de o puternică frică. Cei care L-au prins când era viu se tem de El când e mort. Și ar fi trebuit, dacă Hristos era un simplu om, să prindă curaj, acum când e mort. Dar ca să afle arhierii și fariseii că cele ce a pățit Hristos, pe când trăia, le-a pățit de bună voie, iată că Domnul îngăduie să I se pună pecete, piatră și strajă; dar n-au putut să-L țină în mormânt. Un singur lucru reușesc să facă: să facă cunoscut mormântul și să fie crezută prin aceasta învierea”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIX, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 992-993)

„Când ostașii au venit și au vestit pe arhierii - adevărul strălucește mai mult când e propovăduit de potrivnici -, le-au dat arginți ca spună că *ucenicii Lui au venit noaptea și L-au furat*.

Cum L-au furat, o, nechibzuiților! Adevărul învierii era prea strălucitor și prea mareț ca să poată fi plăsmuit! Spusa aceasta că L-au furat era de necrezut și nici chip de minciună nu avea. Spune-mi, cum L-au furat ucenicii, când ei erau niște oameni sărmani și din popor, care nici nu îndrăzneau să se arate? Nu era, oare, pusă pecete pe mormânt? Nu erau, oare, lângă mormânt atâția paznici, atâția ostași și iudei? Nu se gândeau, oare, și ei la asta, nu se îngrijeau, nu privegheau, nu aveau grijă să nu fie furat? Dar, în sfârșit, pentru ce să-L fure ucenicii, ca să născocescă dogma învierii? Dar cum le-ar fi trecut prin minte să născocescă așa ceva unor oameni cărora le plăcea să trăiască ascunși de lume? Cum ar fi ridicat piatra care era atât de păzită? Cum ar fi putut să se ascundă de atâția oameni? Chiar dacă nu s-ar fi temut de moarte totuși n-ar fi încercat, în zadar și fără rost, să săvârșească fapta asta, când erau atâția paznici. Că ucenicii mai erau și niște fricoși o arată cele petrecute mai înainte. Când L-au văzut prins, toți au fugit. Dacă n-au avut curajul să rămână lângă El atunci când îl vedeau viu, cum nu s-ar fi temut acum când era mort și înconjurat de o mulțime atât de mare de ostași? Aveau, oare, de deschis o ușă? Trebuia să se ascundă numai de un singur om? Nu! Pe mormânt era pusă o piatră mare care avea nevoie de multe mâini. Aveau dreptate arhierii să spună: *Și va fi rătăcirea cea din urmă mai rea decât cea dintâi!* Împotriva lor au rostit aceste cuvinte! Ar fi trebuit ca, după atâta furie, să se căiască de faptele lor; dar ei se silesc să

le întreacă pe cele de mai înainte născocind minciuni vrednice de răs; când era viu, I-au cumpărat sângele; după ce a fost răstignit și a înviat, încearcă tot cu bani să facă să piară cuvântul despre înviere. Tu însă uită-mi-te că sunt prinși tocmai prin cele ce au făcut. Dacă nu s-ar fi dus la Pilat și n-ar fi cerut strajă la mormânt ar fi putut să-și răspândească minciunile lor cu mai mult nerușinare; dar așa, nu! Așa au lucrat totul ca și cum s-ar fi străduit să-și coasă propriile lor guri. În ce privește pe ucenici, dacă n-au putut să privegheze cu El mai cu seamă când au fost ținuti rău de El, cum ar fi putut îndrăzni să-L fure? De ce nu L-au furat mai înainte, mai înainte de a fi pus voi, arhierilor, pază la mormânt? Dacă ucenicii ar fi voit să-L fure, ar fi putut face asta în prima noapte, când mormântul nu era păzit, când nu era nici o primejdie, când puteau lucra fără frică. Că arhierii s-au dus sâmbătă la Pilat și i-au cerut strajă ca să-L păzească (Matei 27, 62-66). În cea dintâi noapte nu era nimeni din ei la mormânt.

Ce ne spun apoi giulgiurile care fuseseră muiate în smirnă? Și Petru a văzut giulgiurile acestea în mormânt (Ioan 20, 5). Dacă ucenicii ar fi voit să-L fure nu l-ar fi furat trupul gol; nu numai ca să nu-L facă de ocară, ci și ca să nu mai piardă vremea cu dezbrăcatul și așa să-i scoale pe străjeri și să pună mâna pe ei; mai cu seamă că Domnul fusese uns cu smirnă, o materie care se lipește tare de trup și intră în haine; de aceea nu era ușor să se desprindă giulgiurile de pe trup; iar cei care ar fi făcut aceasta aveau nevoie de multă vreme. Prin urmare și de aici se vede că este de necrezut furtul trupului. Nu cunoșteau, apoi, ucenicii mânia iudaică? Nu știau că-și atrag urgia lor? Dar, în sfârșit, ce-ar fi câștigat din fapta lor dacă Hristos n-ar fi înviat? Dar arhierii și bătrânii, știind că au născocit furtul, au dat arginți și au spus: *Spuneți că L-au furat și noi vom îndupleca pe dregător*. Voiau să se răspândească zvonul acesta, dar au izbit în zadar cu pumnii în adevăr; iar prin cele prin care au încercat să umbrească adevărul, prin acelea l-au făcut, fără voia lor, să strălucească. Chiar spusa arhierilor și bătrânilor, că ucenicii L-au furat, întărește învierea. Ei înșiși mărturisesc: că nu era trupul în mormânt. Când înșiși arhierii și bătrânii mărturisesc că trupul Lui nu era acolo, iar șederea paznicilor lângă mormânt, giulgiurile și frica ucenicilor arată ca mincinos și neadevărat furtul, urmează că dovada învierii este de nezdruccinat”. (*Omilia la Matei*, omilia XC, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 999-1001)

„Oamenii care Îl luaseră în răs pe Hristos pe când trăia, după moartea Lui atât de mult au fost zguduți, încât au fost în stare să și moară pentru El cu dragă inimă. Aceasta mai cu seamă arată puterea învierii Lui. Acesta a fost și motivul pentru care au fost păstrate pentru mai târziu faptele cele mai strălucite ale lui Hristos, pentru ca dovada scoasă din ele să fie mai presus de orice îndoială. Dacă noi uităm, după ce-au murit, pe cei pe care i-am admirat pe când erau în viață, te întreb cum au putut mai târziu cei care-și bătuseră joc de Hristos pe când trăia să-L socotească Dumnezeu, dacă Hristos ar fi fost un om ca toți oamenii? Cum au putut primi chiar să moară pentru El, dacă n-ar fi avut dovada clară a învierii Lui?” (*Omilia la Matei*, omilia V, III, în col. PSB, vol. 23, p. 71)

„Căci nu era nici așa de minunat, nici așa de uimitor, că fiind în viață El făcea minuni, ca de a-i vedea pe ucenicii Lui după moartea Sa, făcând minuni mai mari în numele Său; aceea era o dovadă de netăgăduit a învierii Sale. Dacă Iisus înviat S-ar fi arătat tuturor, nu s-ar fi crezut așa de bine în învierea Sa, s-ar fi putut spune: aceasta este o fantomă. Dar cel care, după moartea Sa, vedea lucrând singur numele Lui mai mari minuni ca atunci când trăia El și rămânea printre oameni, nu putea refuza să creadă, dacă nu era complet nebun.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 3, pp. 323-324)

„După moartea Sa, putând face lucruri mult mai mari ca înainte de moarte, cum nu va fi aceasta o slavă atât de mare? În sfârșit, ca popoarele să creadă în înviere, ucenicii și predicatorii învierii au făcut minuni mult mai mari. Spuneți: dacă Iisus Hristos nu ar fi înviat,

dacă nu ar fi trăit după moartea Sa, dacă n-ar fi fost Dumnezeu, cum ar fi făcut ucenicii în numele Lui atât de mari lucruri și atât de mari minuni?

Dacă Dumnezeu a fost preaslăvit întru El și Dumnezeu Îl va preaslăvi pe El și îndată Îl va preaslăvi (32). Ce vrea să spună aceea: *Dumnezeu Îl va preaslăvi pe El*? Adică: El Îl va slăvi El însuși și nu prin altul; Îl va slăvi imediat, El Îl va slăvi în același timp cu crucea. Nu, El nu va întârzia și nu mult după învierea Lui va face să strălucească această slavă a Sa; ci chiar atunci când va fi spânzurat pe cruce, vor apărea semne și minuni strălucite și în cer și pe pământ. Se văd aceste semne și aceste străluciri: soarele a fost întunecat, pietrele s-au despicat, catapeteasma templului s-a rupt în două, cele mai multe trupuri ale sfinților care erau adormiți, erau morți, au înviat (Lc., 26, 45) (Mt., 27, 51-51); evreii, pentru a fi siguri pe mormânt, au sigilat piatra și au pus gărzi acolo; și cu toate că a fost închis cu o piatră uriașă mormântul unde era pus trupul, acest trup a înviat și a ieșit din mormânt. Patruzeci de zile după aceea, apostolii au primit Duhul Sfânt, și imediat ei L-au vestit pe Iisus înviat. Iată ce înseamnă acest cuvânt: *Dumnezeu Îl va preaslăvi pe El*; și Îl va slăvi în continuu, nu prin îngeri, nici prin îngeri, nici prin vreo altă putere, ci prin El însuși.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXII, 2, p. 369)

„Dacă ar fi luat trupul, nu l-ar fi dezbrăcat mai înainte; și dacă l-ar fi dezbrăcat, nu și-ar fi făcut nici o grijă să ia giulgiul, să-l strângă și să-l pună într-un colț, ci l-ar fi luat așa cum era. Pentru aceasta Evanghelistul n-are atâta grijă să arate că trupul a fost înmormântat cu multă smirnă, substanță care lipește și leagă giulgiul de trup ca un plumb, decât că giulgiurile erau strânse într-un loc aparte; voi să nu-i ascultați pe cei ce zic că trupul a fost furat. Un hoț n-ar fi fost așa nebun pentru a folosi atâta timp la lucruri inutile. Pentru ce motiv ar fi lăsat el acest giulgiu? Cum s-ar fi pus el să le desprindă de către trup, fără ca să fie zărit? Trebuia pentru aceea destulă vreme, și dacă ar fi întârziat așa, el n-ar fi fost lipsit ca să fie prins asupra faptului. Dar pentru ce erau puse giulgiurile acolo puse separat și mahrama într-un loc aparte? Pentru a vă arăta că aceea nu s-a făcut la întâmplare și cu grabă, pentru că giulgiul și mahrama erau separate și strânse separat; într-un cuvânt, aceea se face așa, ca ucenicii să creadă în înviere. Pentru aceasta li se arată Iisus Hristos apoi, ca fiind deja convinși de înviere prin ceea ce au văzut.

Priviți aici, vă rog, frații mei, cât este de departe evanghelistul de fast și de vanitate; cercetați să vedeți câtă grijă are el să arate că Petru a făcut o cercetare exactă, fiind sosit primul la mormânt și văzând giulgiurile care erau acolo, el n-a căutat nimic mai mult și s-a retras. Dar Petru, care era vioi și iute, a intrat în mormânt, a cercetat totul cu atenție și face o nouă descoperire; atunci el l-a chemat pe Ioan ca să vină să vadă. Ioan deci intrând după Petru, vede astfel giulgiurile care au servit la îngroparea trupului, separate și puse la o parte. Ori, aceste giulgiuri așa separate, strânse și puse într-un loc aparte, dovedesc în mod arătat că cel ce le-a aranjat în acest fel nu era nici constrâns, nici grăbit, nici tulburat, ci că era atent și liniștit la ceea ce făcea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Omilia LXXXV, 4, pp. 453-454)

„Cum că propovăduirea este dumnezeiască se vedește din următorul fapt: Cum le-a venit în minte celor doisprezece oameni simpli ca să săvârșească astfel de lucruri, petrecându-și timpul în pustietăți, pe eleștee și râuri, și niciodată cugetând a se duce îndată în cetate sau în târguri? Cum le-a venit lor în minte ca să se împotrivescă lumii întregi? Cum că ei erau fricoși și nerăbdători, o arată cel ce a scris despre dânșii (Luca), care nu s-a dat în lături și nici nu a putu să sufere a le ascunde cusururile lor, ceea ce și este o mare dovadă de adevăr. Deci ce spune el despre dânșii? Că Hristos, fiind dus de ostași, după atâtea minuni unii au fugit, iar cel ce a rămas pe lângă dânșul, care era și verhovnicul apostolilor, s-a lepădat de dânșul! Cum oare cei doisprezece, cari chiar trăind Hristos, nu puteau suferi furia iudaicească, iar după ce el a murit, s-a înmormântat și nu a mai înviat, după cum ziceți, nici nu a mai vorbit cu dânșii și nici nu le-a insuflat curaj, cum, zic, acești oameni s-au pus de-a curmezișul lumii întregi?

Oare nu și-au fi zis într-înșii: *Dar ce va să zică aceasta? Pe sine nu s-a mântuit, și va putea ajuta nouă? Trăind, el nu a putut să se apere pe sine, și fiind mort, ne va întinde nouă o mână de ajutor? Fiind în viață, el nu a supus nici un neam, și noi să înduplecăm o lume întreagă numai cu numele lui? – Și cum s-ar putea nu doar să facem aceasta, dar chiar să și cugetăm?* Deci de aici se vedește că dacă ei nu l-ar fi văzut înviat și n-ar fi luat dovada cea mare a puterii lui, nu s-ar fi azvârlit într-un joc atât de primejdios. Chiar de ar fi avut ei mii de prieteni, oare nu îndată i-ar fi făcut dușmani, punând în mișcare obiceiuri vechi și strămutând hotarele părintești? Dar iată că dânșii acum și-au făcut dușmani și pe ai lor, și pe cei străini. Chiar de ar fi fost ei foarte cinstiți de către cei din afară (adică de neamuri), totuși, oare nu i-ar fi disprețuit cu toții pentru că aduceau o viață nouă și nevăzută până atunci? Acum însă ei erau străini de toată lumea și era firesc ca să fie urâți și disprețuiți de toți.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 39)

„Să vedem cum le-a venit lor în minte și în ce s-ar fi bizuit să covârșească lumea, dacă nu ar fi văzut pe Hristos înviat. Nu cumva și-au ieșit din minți, ca să se gândească la așa ceva, cum s-ar întâmpla? – Fiindcă într-adevăr covârșește orice nebunie ca ei să aștepte de a săvârși un asemenea lucru fără harul Dumnezeiesc. Cum de l-au săvârșit, dacă au fost nebuni și ieșiți din minți? Și dacă au fost cu mintea întreagă – după cum au dovedit lucrurile – cum acei doisprezece oameni, fără ca să ia vreo cheazăie vrednică de crezare din ceruri, și fără ca să se bucure de ajutorul de sus, s-au azvârlit în atâtea și atâtea primejdii grozave? Cum de s-au luptat vitejește cu pământul și cu marea, spre a schimba obiceiurile întregii lumi, ce erau atât de înțepenite în trecerea timpurilor, și cum au putut ei să stea în luptă cu o așa bărbăție? Și ceea ce este mai mult încă, că ei, chemând omenirea la cer și la bunătățile de acolo, cereau pe de altă parte disprețuirea bunătăților de aici; dar atunci în ce se biziiau ei ca să încredințeze pe ascultători? Și cel puțin dacă ar fi fost crescuți în slavă, bogăție, în stăpânii și învățătură, și poate că nici așa nu le-ar fi fost îngăduit a se încumeta la un lucru atât de greu – dar cel puțin așteptarea lor ar fi avut oarecare cuvânt – dar acum iată că unii dintr-înșii se îndeletniceau cu pescuitul pe bălți, alții cu cusutul pieilor și facerea de corturi, iar alții cu slujbe la vamă. Dar nici una din aceste îndeletniciri nu era atât de îndemânatică spre filosofie, și spre a încredința pe cineva de a-și închipui lucruri mari, și mai cu seamă când nu are pilde.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia V, p. 48)

„Dar chiar dacă ei nădăjduiau că vor covârși lumea, cu ce nădejde și-au luat asupra-și atâtea primejdii, dacă nu aveau privirea ațintită în viitor? Să zicem că ei nădăjduiau a covârși lumea; dar atunci ce așteptau ei să câștige prin faptul că au atras pe toți către cel ce nu a înviat – după cum spuneți? Dacă chiar astăzi oameni cari au crezut în Împărăția Cerurilor și în miile de bunătăți de acolo, și totuși cu greu ar primi să se arunce în primejdii, apoi cum aceia ar fi suferit atâtea în zadar, ba încă pentru ceva rău? Căci dacă nu au fost aievea cele petrecute cu Hristos, dacă Hristos nu s-a înălțat la ceruri, și dacă ei ar fi născocit toate acestea cu scop de a convinge pe alții, apoi negreșit că și-ar fi bătut joc de Dumnezeu și și-ar fi atras de sus mii de trăsnete asupra capului lor. De altminteri, chiar de ar fi avut ei o asemenea bunăvoință pe cât timp trăia Hristos, totuși murind el li s-ar fi stins orice râvnă, căci dacă nu învia, li s-ar fi părut că el a fost numai un înșelător și viclean. Nu știți că oștirile, trăind generalul sau împăratul, fie chiar de ar fi cât de slabe, totuși sunt unite sub aceeași căpetenie, pe când dacă lipsește capul, chiar de ar fi oricât de puternice, se împrăștie?”

Cu care cuvinte înduplecătoare s-au întrarmat ei, spune-mi, voind a începe propovăduirea Evangheliei și a se împrăștia în lumea întreagă? Și cum de nu s-au oprit în fața atâtor piedici? Dacă ei erau niște nebuni ieșiți din minți – și nu voi conțeni a spune lucrul acesta – ar fi trebuit să nu poată face nimic, fiindcă nimeni nu se încredința de la niște nebuni; dar dacă ei au izbutit în lucrarea lor, după cum și este și după cum arată sfârșitul acelei lucrări, apoi aceasta ne dovedește că dânșii au fost mai înțelepți decât toți. Și dacă au fost mai înțelepți

decât toți, apoi este vădit lucru că nu în zadar s-ar fi apucat ei de propovăduire, căci dacă nu ar fi văzut pe Hristos înviat, ce ar fi fost în stare să-i azvârle pe dânșii în asemenea război? Ce anume nu i-ar fi îndepărtat de la o asemenea hotărâre? Le-a spus lor că *După trei zile voi învia* și le-a făgăduit cele ale împărăției cerurilor; le-a spus că vor stăpâni lumea întreagă, luând Duh Sfânt, și multe altele pe lângă acestea, care covârșesc întreaga fire. Dar dacă nu s-ar fi împlinit nimic cu aceste făgăduințe, deși trăind credeau făgăduințele, totuși după moartea lui n-ar mai fi crezut defel dacă nu l-ar fi văzut înviat din morți. Fiindcă și-ar fi zis: *Spunea că: Peste trei zile voi învia*, și nu a înviat; ne-a făgăduit că ne va da Duh Sfânt, și nu ni l-a trimis; apoi cum vom crede noi cele viitoare, când cele de aici l-au dezmințit? Pentru ce, dacă nu a înviat, ei au propovăduit că a înviat? *Fiindcă îl iubeau*, zici tu. Și cu toate acestea mai firesc era ca să-l urască ca pe un înșelător și trădător, fiindcă stărnindu-i cu mii de nădejdi, și smulgându-i din casele lor, de la părinții și rudele lor, și pe întregul neam iudaicesc făcându-l să-i războiască din toate puterile, la urmă i-a trădat. Și dacă aceasta s-ar fi petrecut din pricina slăbiciunii și a neputinței sale, poate că ar fi trecut cu vederea, dar acum faptul acesta s-ar fi crezut de cea mai mare înșelăciune. Ar fi trebuit ca el să spună adevărul, iar nu să făgăduiască cerul, el care a fost om muritor, după cum spuneți voi. Așa că era mai firesc ca ei să propovăduiască înșelăciunea lui, să-l arate lumii ca pe un înșelător și fermecător, și astfel și dânșii ar fi scăpat de primejdii, în același timp și războiul l-ar fi înlăturat. Dacă Iudeii au dat arginți ostașilor ca să spună că ucenicii lui i-au furat trupul, și dacă și dânșii s-ar fi înfățișat înaintea lor și ar fi zis: *Da, noi l-am furat ! – și Hristos nu a înviat*, apoi de câtă cinste nu s-ar fi bucurat? Încât atârna de dânșii ca să fie și cinstiți, să fie și încununăți.

Deci din ce pricină au înlocuit ei toate acestea prin batjocura și primejdiile cele mai mari, dacă nu ar fi fost la mijloc o putere Dumnezeiască, care să-i încredințeze și care era mai puternică decât toate primejdiile prin care au trecut? Dacă poate nici cu acestea nu ne putem încredința, apoi gândește-te și la următorul fapt: că dacă n-ar fi fost așa, chiar de s-ar fi pregătit ei cât de mult, totuși n-ar fi propovăduit în numele lui, ci s-ar fi depărtat de dânsul, pentru ceea ce spun. Voi știți că noi nici nu putem suferi măcar ca să auzim de numele celor ce ne-au înșelat cu de-acestea. Apoi atunci cum de propovăduiau numele lui, așteptând a stăpâni lumea printr-însul? Pe când trebuia a aștepta cu totul dimpotrivă, adică chiar de ar fi stăpânit-o, totuși s-ar fi pierdut punând la mijloc numele înșelătorului. Deci dacă voiau să astupe cele mai dinainte, trebuia să tacă, fiindcă a se azvârli în luptă își aprindeau asupra-le și un război mai mare, și un dispreț mai mare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia V, pp. 49-50)

„Dacă chiar atunci pe când nu aveau nici o frică, și ei uitau, și multe nici nu pricepeau, după cum spune și evanghelistul, dar încă când i-a stăpânit și o frică așa de mare, cum de nu a zburat din mintea lor totul? Și ce spun eu de cuvinte, când chiar și dorința lor către dascăl se veștejea pe nesimțite prin frica celor viitoare, din care pricină îi și dojenea. Iată, de pildă, că încă pe când ei atârnavă de dânsul, adeseori îl întrebau: *Unde mergi?*, iar mai pe urmă, când le-a tâlcuit acele povețe lungi, istorisindu-le cele ce se vor întâmpla la moartea lui pe cruce și relele ce-i vor înăbuși după aceasta, ei cuprinși de groază rămăseseră ca prostiți, căci ascultau cele ce le zicea: *Nimeni dintre voi nu mă întreabă: Unde mergi? Dar fiindcă acestea am grăit vouă, întristarea a umplut inima voastră* (In. 16, 5-6). Deci dacă ei în vremea când așteptau să moară și să învieze, și încă se împutinaseră și se întristaseră atât de mult – dar dacă nu l-ar fi văzut înviat cum nu ar fi pierit? Cum nu ar fi căutat să se pogoare chiar de vii în pământ, fiind cuprinși de ciuda înșelăciunii în care au căzut și de groaza celor ce-i așteptau pe viitor?

De unde apoi acele dogme înalte la dânșii? Iară pe cele mai înalte le-a spus că pe urmă le vor auzi. *Încă multe am a zice vouă, zice, ci nu puteți a le purta acum* (In. 16, 12), așa că cele de după aceasta au fost mai înalte. Unul dintre ucenici nici nu voia să meargă cu dânsul în

Iudeea, fiindcă auzise de primejdii, ci zicea: *Să mergem și noi ca să murim cu el* (In. 11, 16), fiind oarecum îngreuiat, sau mai bine zis nemulțămît fiindcă a așteptat atît de mult ca să moară. Deci dacă acest ucenic, fiind cu dînsul împreună, și încă aștepta să moară, din care pricină era chiar și nemulțămît – dar încă fără dînsul și fără ceilalți ucenici ce n-ar fi putut aștepta să pătimească, cînd mai ales și musturarea cugetului era mai mare din pricina necinstei lui? Și ce aveau de spus ei împrăștiindu-se în lume? Căci moartea și patimile lui le știa întreaga lume, de vreme ce a fost spînzurat pe un loc înalt, în miezul zilei, în cetatea de scaun, la o sărbătoare mare, cînd nici nu era slobod a se scăpa ceva din vedere – dar învierea lui nu a văzut-o nimeni dintre cei de afară, ceea ce nu era pentru ei o piedică mică în a încredința pe alții. Cînd el a fost înmormîntat, cu toții au împrăștiat vestea, și cum că ucenicii i-au furat trupul noaptea, aceasta o spuneau ostașii cu toți Iudeii; dar cum că a înviat, nimeni din cei de afară nu știa. Deci în ce nădăjduiau ei ca să încredințeze lumea?

Dacă făcîndu-se și minuni, și totuși ostașii s-au înduplecat să mărturisească cu totul potrivnic, dar ei cum de nădăjduiau ca să propovăduiască și fără minuni? Ei, cari nu câștigaseră nici un ban de la nimeni, cum, zic, se încumetau ca să încredințeze marea și uscatul despre învierea lui din morți? Dacă ar fi făcut aceasta împinși de iubirea de slavă, apoi cu atît mai mult ar fi trebuit ca fiecare să-și laude dogmele și isprăvile sale, și nicidecum ale celui mort. Dar poate că atunci nu i-ar fi crezut oamenii? Și pentru cine auzind spunîndu-se, ar fi crezut mai degrabă? Pentru cel prins și răstignit, sau pentru dînșii cari fugeau și scăpau din mâinile Iudeilor? Pentru ce, spune-mi, dacă ei urmau a face aceasta, n-au lăsat de îndată Iudeea și nu s-au dus prin cetățile de afară, ci se învârteau înlăuntrul Iudeii? Cum de credeau oamenii, dacă ei nu făceau minuni? Dacă nu făceau minuni, apoi faptul petrecut era al puterii lui Dumnezeu, iar dacă nu făceau, și cu toate acestea stăpîneau lumea, apoi atunci faptul era cu mult mai minunat. Nu cunoșteau ei pe Iudei, spune-mi? Nu știau deprinderea lor cea rea, precum și sufletul lor cel plin de zavistii? Căci ei au aruncat cu pietre chiar și în Moise după ce au trecut Marea Roșie ca pe uscat, după biruința și trofeecele minunate, după ce fără vărsare de sânge, ci prin mâinile lui au stat cu bărbăție împotriva Egiptenilor cari îi robiseră, după ce le-a dat mana în pustie, după sfărîmarea pietrelor din munți și curgerea apei din ele, după miile de minuni făcute cu ei în Egipt, la Marea Roșie și în pustie. Tot ei au aruncat și pe Ieremia într-un lac, și pe mulți din Proroci au ucis. Ascultă ce spune Ilie după foametea aceea grozavă, după norul cel minunat și după focul pe care l-a pogorât din cer, precum și după jertfecele cele uimitoare, ascultă-l, zic, ce spune el, fiind alungat de dînșii departe mult de țară: *Doamne, pre Prorocii tăi au ucis, altarele tale au surpat, și am rămas eu singur, și caută sufletul meu ca să-l ia pre el* (III Împ. 19, 14).

Deci cum s-ar fi putut ei apăra împotriva Iudeilor, spune-mi, mai ales că nici nu făceau nimic din cele legiuite? Cum s-ar fi putut apăra, cînd ei erau mai neînsemnați și mai disprețuiți decît toți ceilalți și cînd aduseseră atâtea înnoiri, pentru care au și răstignit pe dascălul lor? De altminteri, nici nu li s-ar fi părut Iudeilor atît de grozav dacă asemenea lucruri le-ar fi spus Hristos, fiindcă ar fi crezut cel puțin că el face acestea spre a câștiga slavă, pe cînd acum pe dînșii mai mult îi urau, ca pe unii ce se războiau pentru un altul. Dar poate că-i ajutau legile Romanilor? Însă tocmai acele legi îi împiedeau mai mult, căci ziceau: *Tot cel ce se face pe sine împărat nu este prieten Cesarului* (In. 19, 12). Încît numai aceasta erau de-ajuns pentru a-i împiedica, că erau adică ucenici ai celui crezut împărat și că voiau a covârși poruncile lui. Așadar, ce anume le-a stîrnit rîvna atît de mult, încît să se arunce în astfel de primejdii? Ce spuneau ei despre Hristos și ce anume cuvinte se păreau adevărate? Că s-a răstignit? Că s-a născut dintr-o femeie Iudee săracă și logodită cu un tîmplar Iudeu? Că era dintr-un neam urâtă de toată lumea? Dar toate acestea erau de-ajuns nu numai ca să nu atragă pe ascultători, ci chiar să-i întărească pe toți, și mai ales fiind spuse de un făcător de corturi, de un pescar sau și de un vameș. Oare ucenicii nu le-au judecat toate acestea în capul

lor? – Mai ales că firile fricoase mai multe își închipuiesc chiar și decât ce este aievea, și astfel de firi erau ale ucenicilor lui.

Deci în ce nădăjduiau ei ca să izbândească în planul lor? Sau mai drept vorbind, nici nu ar mai fi nădăjduit în altceva, mii de împrejurări căutând a-i îndepărta de asemenea lucrare, dacă nu ar fi înviat Hristos. Nu este, prin urmare, învederat chiar și pentru cei mai tâmpi, că dacă ei nu s-ar fi bucurat de un har mare și îmbelșugat, și dacă n-ar fi avut dovada învierii lui, nu numai că nu ar fi încercat să facă aceasta, dar încă nici nu s-ar fi gândit? Că dacă erau atâtea piedici cari li se împotriveau în voința – și nu zic în lucrarea lor – și cu toate acestea au voit și au ieșit la lucru, ba încă au făcut lucruri care au covârșit toată așteptarea omenească, apoi este vădit lucru că ei au făcut toate acestea nu cu puterea omenească, ci cu harul Dumnezeiesc.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia V, pp. 50-52)

„Și vei îndrăzni, spune-mi, a zice că Stăpânul lor este mort, ale Cărui slugi sunt sprijinitori ai împăraților lumii? Și aceasta ar putea-o vedea cineva nu numai în Roma, ci chiar și în Constantinopole.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVI, p. 236)

„Fie, Stăpâne, ai mâncat și ai stat la masă cu ucenicii înainte de Patimi, dar pentru ce petreci cu ei după înviere?

- Ca să-i încredințez și pe ei și pe Toma de înviere, răspunde Domnul.

- Într-adevăr, dacă după ce a făcut Domnul asta, mai sunt încă și acum unii care nu cred în Învierea Domnului, ai mai fi putut, oare, convinge gurile cele neînfrânate ale acelor care îndrăznesc să grăiască cu ușurință orice despre viața Mântuitorului, de n-ar fi asta, de n-ar fi mâncat și n-ar fi băut cu ei? De aici învățăm să cinstim Masa cea Dumnezeiască și Tainică.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 187)

„Cu adevărat, cea mai mare dovadă a învierii este aceea că Hristos cel înjunghiat a arătat după moarte atâta putere încât i-a convins pe oameni să disprețuiască, pentru credința în El, și patria, și casa, și prietenii, și rude, și chiar viața și să dorească în locul plăcerilor din lumea aceasta biciuirile, primejdiile, moartea. Acestea nu erau isprăvile unui mort oarecare, nici ale unuia care a rămas în mormânt, ci ale Unuia ce a înviat și trăiește. Cum se poate explica astfel fapta aceasta, că, pe când Domnul trăia, au părăsit pe Dascălul lor și au luat-o la fugă toți Apostolii care erau cu El, pentru că frica le luase puterea, dar după ce au murit nu numai Petru și Pavel, ci și Ignatie, care nu L-a văzut niciodată pe Domnul și nici nu s-a bucurat de împreună-viețuirea cu El, i-au arătat atâta dragoste, că și-au și dat sufletul pentru El?” (*Cuvânt de laudă la Sfântul sfințit Mucenic Ignatie, Purtătorul de Dumnezeu, care a fost arhiepiscop al Antiohiei celei Mari; a fost dus la Roma și a suferit acolo mucenicia și de acolo a fost adus iarăși în Antiohia*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 382)

„Când elinii pornesc război și luptă împotriva noastră privitor la dogme și ne hulesc credința, printre alte argumente să le aducem și argumentul acesta, adică moartea mucenicilor, spunându-le: *Cine i-a înduplecat pe mucenici să disprețuiască viața de aici? Dacă Hristos a murit și nu a înviat, cine a săvârșit aceste lucruri mai presus de fire? Că nu este în stare o putere omenească să înduplece vreme de atâția ani atâtea zeci de mii de oameni - și nu numai bărbați, ci și femei, fecioare ce nu știau de nuntă și copii mici - să disprețuiască viața aceasta, să se arunce cu îndrăznire în gura fiarelor sălbatice, să râdă de foc, să disprețuiască orice fel de chin și de pedeapsă și să se grăbească spre viața cea viitoare.* Spunându-le acestea, nu vor mai avea nevoie de alte argumente, ci se vor gândi singuri și vor avea în cele ce le-am spus argumentul cel mai puternic.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 499-500)

„Era totuna, ori să fi văzut pe cel Înviat, ori să fi auzit pe Petru grăind slăbănogului: *În numele lui Iisus Hristos, scoală-te și umblă* (F.A. 3, 6). În adevăr, aceste minuni ale Apostolilor, săvârșite în numele lui Hristos, erau dovada cea mai puternică despre Învierea Domnului, convingând despre Învierea Sa mai mult decât arătarea Sa personală. Aceasta se adevărește din următoarele: Hristos a înviat și S-a arătat ucenicilor Săi, dar totuși și între aceștia s-a găsit unul, care nu voia să creadă în Învierea Domnului, adică Toma. El dorea chiar ca, înainte de a crede, să pună degetul său pe semnele rănilor și cu mâna sa să poată pipăi coasta Domnului. Acest ucenic petrecuse cu Domnul în curgere de trei ani, mâncase cu Domnul de-a pururea la o masă, văzuse cele mai mari semne și minuni, auzise pe însuși Domnul vorbind, iar și acum, când el a văzut pe Domnul înviat, nu voia să creadă, până ce mai întâi nu a văzut semnele cuielor și rana cea pricinuită de suliță! (...)

Dar noi putem încă și din o altă împrejurare a dovedi că minunile Apostolilor ne conving despre Învierea lui Hristos mai puternic decât privirea însuși a Înviatului. Când poporul a auzit cum a zis Petru către slăbănog *În numele lui Iisus Hristos, scoală-te și umblă*, au crezut mai multe mii (F.A. 4, 4). Acel Apostol, Toma, a văzut pe Cel înviat, și totuși nu voia să creadă; dar acești vrăjmași ai lui Hristos au văzut minunea lui Petru, și pentru ea au primit credința. Așadar, această minune a trebuit să-i fi convins despre Înviere mai lămurit și mai puternic decât însăși privirea. De aceea minunile și semnele Apostolilor sunt dovada cea mai puternică despre Învierea Domnului. De aceea zice El însuși: *Adevăr, adevăr zic vouă, cel ce crede în Mine va face aceleași lucruri, pe care Eu le fac, ba încă și mai mari va face* (In. 14, 12). Căci fiindcă între acestea urmase răstignirea și mulți prin aceea se scandalizaseră, de aceea acum era trebuință de minuni mai mari.” (*Cuvânt la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 174-175)

„Hristos, în cursul petrecerii Sale pe pământ, a săvârșit semne și minuni, a sculat morți, a vindecat leproși, a alungat duhurile cele rele, după aceea a fost răstignit și, după cum afirmă iudeii, nu a mai înviat. Ce trebuie să răspundem noi acum iudeilor? Noi trebuie să le zicem: Dacă Hristos nu a înviat, cum oare după răstignirea Lui au putut să se facă în numele Lui încă mai mari minuni decât alea pe care le-a făcut El însuși? Niciodată n-a făcut cineva după moartea Sa lucruri mai mari decât în viața sa; însă după moartea lui Hristos, numele Său a lucrat minuni care, după fel și însușire și în tot chipul au fost mai mari, căci niciodată în timpul vieții Domnului umbra Sa n-a sculat morți, dar umbra Apostolilor, prin puterea lui Hristos, a făcut aceasta de mai multe ori. Și iarăși minunile după Înviere au fost mai mari, căci la minunile cele de mai înainte era însuși poruncitorul, iară după răstignirea Sa, chiar slugile Lui numai cu numele Lui au făcut minuni încă și mai mari și mai înalte, așa că prin aceasta puterea Sa a strălucit și mai tare și mai slăvit. Căci aceea, că un altul numai prin chemarea numelui lui Hristos a făcut minuni, este mult mai mare decât când El singur ar fi săvârșit minunile. Vedeți, iubiților, că minunile Apostolilor după Învierea Domnului au fost mai mari decât minunile lui Iisus Hristos însuși? Nu este oare aceasta o îndestulătoare dovadă despre înviere? Căci precum am și zis, mai adeverez o dată: dacă Hristos a murit și nu a înviat iarăși, atunci ar fi trebuit să înceteze și minunile Lui; dar în fapt ele nu numai n-au încetat, ci au urmat încă și mai mari și mai slăvite, adică acele săvârșite prin Apostoli. Iară dacă Hristos nu ar fi înviat, atunci nici Apostolii nu ar fi putut săvârși în numele Lui astfel de minuni; căci era una și aceeași putere a Domnului, care lucra minunile atât înainte, cât și după răstignire, unele prin însuși Domnul, altele prin Apostoli. Dar pentru ca dovada Învierii să fie cu atât mai clară și mai adevărată, de aceea a trebuit ca minunile cele de după Înviere să fie mai presus decât cele dinainte.

Dar de unde știm noi, întreabă cel necredincios, că Apostolii au săvârșit astfel de minuni în numele lui Iisus? Din Sfânta Scriptură, răspund eu. Dar tu nu voiești a primi această dovadă și tăgăduiești că Apostolii au făcut minuni; atunci recunoști tu într-înșii o putere a lui

Dumnezeu încă mai mare, căci ei atunci fără minuni ar fi întors tot globul cel mare al pământului la cunoștința dumnezeieștilor adevăruri. În adevăr, aceasta ar fi fost cea mai mare și mai extraordinară minune, ca niște oameni săraci, neînsemnați, neînvățați și nevoiași, în număr numai de doisprezece, să facă următori ai lor, fără minuni, așa de multe cetăți și popoare, așa de numeroase provincii, principii și domnitori, învățați și oratori, ba mai tot globul pământului !

Dar poate tu ai dori să vezi și astăzi săvârșindu-se minuni? Ei bine, eu îți voi arăta niște lucruri asemenea, ba încă și mai mari decât cele de mai înainte, nu numai un înviat, nu numai un orb făcut să vadă, ci tot pământul, care s-a eliberat din întunericul amăgirii. Îți voi arăta nu numai un lepros care s-a curățit, ci atâtea popoare întregi care s-au curățit de lepra păcatului, prin baia renașterii. Ce minune mai mare dorești, tu, omule, când vezi o schimbare atât de mare și așa de repede urmată?” (*Cuvânt la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 176-178)

„Voiești tu să mai ai încă o dovadă despre Înviere? Prefacerea cea mare, care s-a săvârșit în duhurile Apostolilor după Înviere, această prefacere este o dovadă pentru Învierea Domnului, încă mai mare decât faptele cele minunate ale Apostolilor. Este îndeobște constatat că chiar omul care în cursul vieții sale a fost iubit, după moartea sa adeseori nu se mai pomenește. Dar când cineva nu a fost cu destulă inimă bună către un om în viață și încă l-a și părăsit, cu atât mai sigur îl va uita după moarte. De acolo vine că nu este nimeni care în curgerea vieții părăsind pe prietenul sau pe învățătorul său, după moarte lui să-l prefere la orice alta și să-l pună mai presus de toate, și mai cu seamă când ar vedea că din această dedare și din această râvnă a sa ar ridica asupra-și mii de primejdii. Dar vezi că aceea ce aiurea niciodată nu se face, s-a făcut la Hristos și la Apostoli. Ei, pe când El mai trăia, s-au lepădat de El și L-au părăsit, la prinderea Lui ei au fugit și s-au depărtat, iar acum, după ce El a suferit nenumărate batjocuri și defăimări, ba chiar și moartea pe cruce, acum ei Îl prețuiesc și-L înalță mai presus de toate, încât pentru mărturisirea numelui Lui ei cu bucurie jertfesc însăși viața lor. Însă, dacă Hristos după moartea Sa nu ar fi înviat, cum ar fi fost cu puțință ca aceia, care în timpul viețuirii Lui fugiseră de primejdie, acum, după moartea Lui, de la sine să se arunce în primejdii nenumărate? Toți odinioară fugiseră, iar Petru se lepădase de Domnul de trei ori, chiar cu jurământ. Și acest ucenic, care în timpul viețuirii lui Hristos se temea de o biată slujnică; încât de trei ori se lepădase de Domnul său, la urmă chiar prin jurământ, acum, după Învierea Domnului, așa de neobișnuit s-a schimbat, încât el nu se înspăimântă nici de toată lumea, ci public, în mijlocul a tot poporul, predica, despre Cel răstignit și îngropat, că a înviat a treia zi din morți și s-a înălțat la cer. Aceasta o face el acum fără de nici o frică și această schimbare a sa ne dovedește nouă, în faptă, că într-adevăr el a văzut pe Cel înviat. De unde a dobândit Petru această bărbăție? De unde decât de acolo că el era deplin convins despre învierea lui Hristos? Că el L-a văzut, a vorbit cu El și L-a auzit vorbind de cele viitoare, de aceea înfruntă el acum toate ostenele; știind că este vorba despre un Mântuitor viu, a dobândit acum un curaj mai mare și o putere mai tare, încât chiar a și murit pentru Hristos, și de voia sa a lăsat a se răstigni cu capul întors spre pământ.

Așadar, când vezi tu că, după moartea lui Hristos, încă mai mari minuni se fac în numele Lui decât mai înainte și că ucenicii Lui acum îi sunt mult mai devotați decât înainte, că ei acum îndeobște vădesc o mai mare siguranță și în toate ocaziile se arată o schimbare atât de măreață și așa de admirabilă, fă singur încheierea din aceste fapte și întâmplări, că prin moartea lui Hristos n-a fost totul isprăvit, că mai vârtos El a înviat, trăiește, și că El, Cel răstignit, pururea rămâne Dumnezeu cel viu și nemuritor. Căci dacă El n-ar fi înviat, ucenicii Lui n-ar fi putut, după moartea Sa, să facă minuni încă mai mari decât înainte. Cândva îl părăsiseră chiar Apostolii Lui, iar acum toată lumea aleargă la El, nu numai Petru, ci mii și mii de alții, care au viețuit mai târziu și nu au văzut ei înșiși pe Cel înviat, și-au dat viața lor

pentru Dânsul, au fost decapitați și au suferit nenumărate patimi, spre a rămâne statornici în mărturisirea credinței lor întru Dânsul și a putea muri întru ea. Dar cum putea Acela, care după socotința ta, o, necredinciosule, a rămas în mormânt și nu a mai înviat, cum putea acest mort a Se arăta așa de tare și așa de puternic în următorii Săi, îndemnându-i să-l adore, și mai bucuș și a suferi și a răbda toate decât a lăsa credință întru El? Vezi tu cum toate acestea dovedesc nesmintit învierea Lui? Minunile, care după moartea Lui s-au săvârșit și încă astăzi se săvârșesc, dăruirea cea mare a ucenicilor, pe care au arătat-o ei atunci și pe care o arată și astăzi, primejdiile cărora s-au supus credincioșii, toate acestea sunt dovezi despre Învierea Domnului.” (*Cuvânt la Învierea Domnului nostru Iisus Hristos*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 178-181)

„... dovada învierii sunt minunile apostolilor.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citește Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 357)

„Nu L-ai văzut cu ochii pe Hristos înviat, dar Îl vezi cu ochii credinței înviat! Nu L-ai văzut cu privirile acestea pe El înviat, dar Îl vezi înviat, prin minunile apostolilor. Arătarea minunilor te duce la privirea prin credință a lui Hristos înviat. De aceea, cu mult mai mare și mai puternică dovadă despre învierea Lui au fost minunile făcute în numele Lui decât arătarea Lui înviat. Vrei să vezi că minunile ne încredințează mai mult de învierea Lui decât dacă S-ar fi arătat tuturor? Ascultați cu luare-aminte! Mulți se întreabă și spun: *Pentru ce după înviere nu S-a arătat îndată iudeilor?* Întrebarea aceasta însă e de prisos și zadarnică! Dacă avea să-i atragă prin asta la credință, apoi Hristos S-ar fi arătat după înviere tuturor. Dar Lazăr e dovada că nu i-ar fi atras dacă li S-ar fi arătat după înviere. L-a înviat pe Lazăr cel mort de patru zile; Lazăr mirosea, putrezise, era legat cu feșe, și a făcut să iasă din mormânt în văzul tuturor; cu toate acestea, nu numai că nu i-a atras la credință, ci chiar i-a și supărat. Da, au venit și au voit chiar să-L omoare pentru asta (Ioan 11, 47-53). Dacă a înviat pe altul, și nu au crezut, oare nu s-ar fi pornit iarăși cu furie împotriva Lui dacă li S-ar fi arătat după înviere? Negreșit iudeii nu l-ar fi putut face nimic, totuși prin încercarea aceea a lor și-ar fi arătat toată necredința. Pentru aceea Hristos S-a ascuns, voind să-i scutească de o furie zadarnică; i-ar fi făcut încă și mai vinovați de pedeapsă dacă li S-ar fi arătat după înviere. De aceea, pentru ca să-i cruțe, S-a ascuns de ochii lor, dar S-a arătat prin minunile apostolilor. Să auzi pe Petru spunând: *În numele lui Iisus Hristos Nazarineanul, scoală-te și umblă!* (Faptele Apostolilor 3, 6), nu era mai puțin decât să-L vezi pe El înviat. Minunea aceasta e cea mai mare dovadă a învierii; atrage mai ușor la credință decât învierea însăși. Că minunile săvârșite în numele Lui au putut convinge pe oameni mai mult decât vederea lui Hristos înviat se vede de aici: Hristos a înviat și S-a arătat ucenicilor Săi; cu toate acestea, s-a găsit un necredincios și între aceia: Toma cel numit Geamănul; a avut nevoie să-și pună mâinile în semnul cuielor; a avut nevoie să vadă coasta Lui (Ioan 20, 24-28). Dacă ucenicul acela, care a stat cu El trei ani, care a stat la masă cu Stăpânul, care a văzut semne și minuni mari, care a auzit cuvintele Stăpânului și L-a văzut înviat, dacă el nu a crezut mai înainte, până ce n-a văzut semnele cuielor și rănila sulitei, te întreb, cum avea să creadă lumea dacă-L vedea pe El înviat? Cine ar putea spune asta? Dar vă voi da și o altă dovadă în afară de aceasta, că minunile au mai multă putere de convingere decât arătarea Lui înviat. Când a auzit tot poporul spunând ologului: *În numele lui Iisus Hristos, scoală-te și umblă!*, au crezut în Hristos trei mii, chiar cinci mii de bărbați, pe când ucenicul n-a crezut, cu toate că L-a văzut înviat. Vezi că minunea asta te face să crezi mai ușor în înviere? De vederea lui Hristos înviat s-a îndoit chiar ucenicul Lui, pe când la vederea minunii vindecării ologului au crezut chiar dușmanii Lui. Așa că dovada minunii e mai puternică decât dovada arătării. I-a atras mai mult pe iudei și i-a convins de învierea lui Hristos.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citește Faptele Apostolilor în timpul*

Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV), în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., pp. 357-359)

„Și ca să vezi bine că de aceea a spus: *Aveți ceva de mâncare aici?*, ca să nu socotească ucenicii că este o nălucă, un duh, o vedenie, ci înviere adevărată și reală, ascultă că și Petru se slujește tot de această dovadă ca să adeverească învierea după ce a spus: *Pe Acesta Dumnezeu L-a înviat a treia zi și I-a dat să Se facă arătat, ...nouă martorilor celor mai dinainte rânduți* (Faptele Apostolilor 10, 40-41), a dat și dovada învierii, zicând: *care am mâncat și am băut împreună cu El, după ce a înviat din morți* (Faptele Apostolilor 10, 41). De asta și în altă parte Hristos, după ce a înviat pe cea moartă, ca să adeverească învierea, a spus: *Dați-i să mănânce!* (Marcu 5, 43). Când dar auzi că a stat cu ei patruzeci de zile, arătându-li-Se lor și petrecând cu ei, cunoaște pricina mesei! N-a mâncat pentru că avea nevoie de mâncare, ci pentru că vroia să îndrepte slăbiciunea ucenicilor. De aici se vede că cea mai mare dovadă a învierii erau minunile și semnele apostolilor. De aceea și spune El: Amin, amin zic vouă: cel ce crede în Mine va face și el lucrurile pe care le fac Eu; și mai mari decât acestea va face (Ioan 14, 12). Era nevoie de semne și mai mari, pentru că între timp fusese crucea, care smintise pe mulți. Dacă Hristos după ce s-a săvârșit ar fi rămas mort și în mormânt și n-ar fi înviat, după cum spun iudeii, nici nu S-ar fi înălțat la ceruri, nu numai că n-ar fi trebuit să se facă minuni mai mari după răstignirea Lui, dar ar fi trebuit să se stingă și cele săvârșite mai înainte. Uitați-vă cu luare-aminte la ceea ce am să spun. Spusele mele sunt o dovadă neîndoielnică a învierii, de asta le și spun iarăși.

Înainte de răstignire Hristos a făcut minuni; a înviat morți, a curățit leproși, a alungat demoni. Apoi a fost răstignit și, după cum spun nelegiuții iudei, n-a înviat din morți. Ce le vom spune? Îi vom întreba așa: Dacă n-a înviat, cum atunci s-au făcut după răstignirea Lui minuni mai mari în numele Lui? Nici un om mort n-a făcut după moartea lui minuni mai mari; aici însă vedem că după moartea Lui s-au făcut minuni mai mari, și prin natura lor, și prin felul lor. Minunile săvârșite de apostoli au fost mai mari prin natura lor: niciodată umbra lui Hristos n-a înviat din morți, pe când umbrele apostolilor au făcut multe minuni (Faptele Apostolilor 5, 15). Și prin felul lor minunile au fost mai mari: înainte de răstignire făcea minuni poruncind El însuși; după înviere însă, robii Lui, slujindu-se de cinstitul și sfântul Lui nume, făceau minuni mai mari și mai strălucite, așa că puterea Lui strălucea mai tare și mai slăvit. Într-adevăr, era cu mult mai mare lucru să facă minuni un altul folosindu-se de numele lui Hristos decât să facă El prin porunca Sa. Ai văzut, preaiubite, că și prin natura lor și prin felul lor au fost mai mari minunile apostolilor după învierea lui Hristos? Deci este neîndoielnică dovada învierii. Spun din nou ce spusesem mai înainte: Dacă Hristos ar fi murit și n-ar fi înviat, ar fi trebuit să se fi terminat și minunile și să se fi stins; dar așa, nu numai că nu s-au stins după moartea Lui, ci au fost și mai mari și mai slăvite. Dacă Hristos n-ar fi înviat, n-ar fi făcut alții minuni ca acelea în numele Lui. Dar aceeași putere făcea minuni și înainte de răstignire, și după răstignire. Înainte, Hristos Însuși; mai pe urmă, prin ucenicii Săi. Și s-au făcut după răstignire minuni mai mari și mai strălucite, ca să fie mai vădită și mai plină de slavă dovada învierii.” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citeșc Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV), în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., pp. 360-361)*

„Vrei să-ți mai dau și altă dovadă a învierii lui Hristos? Sufletul ucenicilor! După înviere sufletul lor a fost mai mare, mai curajos.

Este recunoscut în toată lumea că de abia dacă-ți mai amintești după moartea lui de un om cu care ai avut, pe când trăia, legături de prietenie; dar pe un om cu care n-ai avut legături în timpul vieții lui și pe care l-ai părăsit când trăia, pe acela îl uiți de tot. De aceea, nici un om care și-a lăsat și și-a părăsit prietenul sau dascălul, pe când trăia acesta, n-are să-l prețuiască nici după moartea lui, mai ales când vede că dragostea și râvna ce-i arată îi aduc primejdii

nenumărate. Dar iată că lucrul acesta, care nu se întâmplă cu nici un om, s-a întâmplat cu Hristos și cu apostolii. Pe când Hristos trăia, apostolii s-au lepădat de El și L-au părăsit; iar când a fost prins, L-au lăsat și au fugit. Dar după ocările acelea nenumărate și după răstignire, atât de mult L-au prețuit, că și-au dat și viața pentru mărturisirea Lui și a credinței în El. Dacă Hristos a murit și nu a înviat, cum se face că apostolii, care au fugit pe când trăia din pricina primejdiei care-i amenința, înfruntau după moartea Lui, pentru El, primejdii nenumărate? Ceilalți apostoli au fugit toți; Petru însă s-a lepădat chiar de trei ori cu jurământ, care s-a temut de o slujnică netrebnică, el, după ce Hristos a murit, voind să ne convingă prin fapte chiar că L-a văzut pe Hristos înviat, atât de mult s-a schimbat, că n-a mai ținut seama nici de un popor întreg, a sărit în mijlocul mulțimii de iudei și a spus că Cel răstignit și îngropat a înviat din morți a treia zi și S-a înălțat la ceruri. Nu i-a mai fost teamă de nimic. De unde i-a venit curajul? De unde din altă parte decât din încredințarea învierii lui Hristos! Pentru că L-a văzut și a vorbit cu El, pentru că L-a auzit vorbind despre cele viitoare, pentru aceea, ca și cum ar înfrunta primejdii pentru un om viu, așa s-a aruncat în toate primejdiile. Asta, pentru că dobândise mai multă putere și mai mult curaj să moară pentru El și să fie răstignit pe cruce cu capul în jos. Când vezi deci că se fac minuni mai mari, că ucenicii care-L părăsiseră mai înainte au mai multă dragoste pentru El, au mai multă îndrăznire, când vezi că lucrurile se schimbă și ajung pretutindeni mai strălucite, că toate sporesc spre o stare strălucită și plină de îndrăznire, află din aceste lucruri că viața lui Hristos nu s-a terminat cu moartea, ci a urmat învierea, află că Cel răstignit trăiește și rămâne veșnic Dumnezeu neschimbat. Dacă n-ar fi înviat și n-ar trăi, ucenicii n-ar fi făcut mai târziu minuni mai mari decât cele dinainte de răstignire. Înainte de răstignire, L-au părăsit și ucenicii, acum însă, aleargă la El lumea întreagă, nu numai Petru, ci și alții, mii și mii și cu mult mai mulți, după Petru, oameni care nu L-au văzut și-au dat viața pentru El, li s-au tăiat capetele, au suferit nenumărate chinuri, ca să plece din lumea aceasta având întreagă și desăvârșită mărturisirea Lui. Cum s-a făcut, o, iudeule, că Cel mort, Care a rămas în mormânt, după cum spui tu, a arătat atâta tărie și putere în cei de după apostoli, încât i-a convins să I se închine numai Lui și să voiască mai bine să sufere și să îndure orice decât să piardă credința în El?!

Iată, toate dau dovadă puternică de învierea lui Hristos; minunile din vremea apostolilor, minunile cele de acum; dragostea celor de atunci, dragostea celor de acum; primejdiile prin care au trecut cei credincioși. Vrei să vezi că și dușmanii se tem de tăria și puterea lui Hristos, că sunt cuprinși de tramă cu mult mai mult după răstignire? Ascultă cu luare-aminte și asta!: *Văzând iudeii îndrăznirea lui Petru și a lui Ioan, spune Scriptura, și știind că sunt oameni fără carte și simpli, se mirau* (Faptele Apostolilor 4, 13). Și erau cuprinși de neliniște nu pentru că (aceștia) erau neînvățați, ci pentru că îi biruiau pe toți înțelepții, cu toate că erau neînvățați, și *văzând cu ei pe omul care fusese tămăduit, n-aveau de zis nimic împotriva* (Faptele Apostolilor 4, 14), cu toate că mai înainte de răstignire se împotriveau când vedeau minunile.

- Dar acum, pentru ce nu s-au împotrivit?

- Puterea nevăzută a Celui răstignit le-a legat limba. El le-a închis gura lor; El le-a potolit îndrăznirea; de asta stăteau fără să aibă ceva de spus împotriva. Iar când vorbesc, uită-te cum își mărturisesc spaima. *Vreți, le spun ei, să aduceți asupra noastră sângele Omului Acestuia?* (Faptele Apostolilor 5, 28). Dar pentru ce temi de sângele Lui dacă-i simplu om? Câți profeți n-ai ucis, câți drepti n-ai înjunghiat, o, iudeule, și de sângele nici unuia nu te-ai temut! Pentru ce te temi acum? Da, cu adevărat, Cel răstignit a zguduit conștiința lor; nemaiputându-și ascunde teama pe care o aveau, și-au mărturisit, fără voia lor, înaintea dușmanilor lor slăbiciunea. Când L-au răstignit, strigau zicând: *Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri* (Matei 27, 25). Atâta disprețuiau sângele Lui! După răstignire, văzând că strălucește puterea Lui, se tem, sunt neliniștiți și spun: *Vreți să aduceți asupra noastră sângele Omului Acestuia?* Dacă Hristos a fost un înșelător, un potrivnic al lui Dumnezeu, după cum spuneți,

iudei nelegiuți, pentru ce vă temeți de sângele Lui? Dacă ar fi fost așa cum spuneți voi, ar trebui, dimpotrivă, să vă împăunați că L-ați ucis! Dar pentru că n-a fost așa, iată că tremurați!” (*Cuvânt despre pricina pentru care se citește Faptele Apostolilor în timpul Rusaliilor, (La începutul Faptelor apostolilor – IV)*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 362-365)

„Și Petru este dovada vădită a Învierii. Că și Petru s-a lepădat de El mai înainte, și s-a lepădat cu jurământ, totuși mai pe urmă L-a mărturisit și și-a dat sufletul lui pentru El. Dacă Hristos n-ar fi înviat, Petru care se lepadase de El pe când trăia, n-ar fi îndurat mii de primejdii de moarte ca să nu se lepede de El după ce murise! De aceea și Petru este o dovadă vădită a învierii. Totuși, cei nerușinați ar fi putut spune că Petru a propovăduit învierea lui Hristos tocmai pentru că a fost ucenicul Lui, pentru că a stat cu El la masă, că a fost împreună cu El vreme de trei ani, pentru că s-a bucurat de învățătura Lui. Dar când vezi că Pavel, care nu L-a văzut, care nu L-a auzit, care nu a luat parte la învățătura Lui, care l-a purtat război după răstignirea Lui, care a ucis pe cei ce credeau în El, care amesteca și tulbura totul, când vezi că acesta s-a schimbat pe neașteptate, când vezi că acesta, prin ostenele lui pentru predicarea Evangheliei, a întrecut pe toți prietenii lui Hristos, te întreb: ce pretext mai fără de rușine ai să nu crezi în învierea lui Hristos? Dacă n-a înviat Hristos, te întreb, cine l-a atras, cine l-a adus la Hristos pe omul acesta așa de crud și neomenos, pe omul acesta așa de înverșunat și de sălbatic? Spune-mi, iudeule, cine l-a convins pe Pavel să vină la Hristos? Petru? sau Iacov? sau Ioan? Dar toți aceștia se temeau de Pavel, se cutremurau de el! Nu numai înainte, ci și când le era prieten, când Barnaba l-a luat de mână și l-a dus în Ierusalim (Fapte 9, 27), și atunci încă se mai temeau să se apropie de el. Războiul se terminase, dar frica stăruia în Apostoli. Ar fi îndrăznit oare Apostolii să-l convingă pe Pavel pe când le era potrivnic și dușman, când ei se temeau de el și după ce se împăcase cu ei? Ar fi îndrăznit ei, oare, să se ducă la el, să stea înaintea lui, să-i vorbească, într-un cuvânt, să se arate lui? Nu, asta-i cu neputință! Schimbarea lui Pavel nu-i faptă omenească, ci faptă a harului dumnezeiesc! Dacă Hristos a rămas mort, după cum spuneți voi, iudeilor și dacă venind ucenicii L-au furat, pentru ce atunci s-au făcut minuni mai mari după răstignirea Lui? Pentru ce s-a arătat mai mare puterea Lui? Nu numai că a schimbat pe dușman, pe căpetenia luptei voastre - deși, chiar dacă ar fi făcut numai asta, și aceasta, adică să ia rob pe dușman și pe vrăjmaș, ar fi fost semn foarte mare al puterii Lui, nu numai că a făcut așa, ci și altceva mai mult decât aceasta. Nu numai că l-a schimbat, dar l-a făcut așa de mult al Său, așa de mult l-a atras spre dragostea Sa, că i-a încredințat toate lucrurile Bisericii - *Vas ales îmi este acesta*, spune El, *ca să-Mi poarte numele Meu înaintea neamurilor și a regilor* (Fapte 9, 15) - că l-a înduplecat să se ostenească mai mult decât Apostolii pentru Biserica împotriva căreia luptase mai înainte.” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. I, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 18)

DUMNEZEU FIUL (pogorârea Domnului Hristos la Iad)

„Și lucru minunat este Însuși Împăratul; S-a dus în iad, cu toate că nici un împărat n-ar vrea să facă vreodată asta, ci ar porunci, prin scrisori, slujitorilor săi să elibereze pe cei legați și nu l-a fost rușine nici de temniță, nici de întemnițare. Cum avea să-i fie rușine de cele pe care le-a făcut?” (*Cuvânt la Crucea Domnului*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 82-83)

DUMNEZEU FIUL (trupul lui Hristos după înviere)

„Că după înviere Hristos nu va mai avea trup pătimitor, ci nemuritor, deci și nestricăcios, care nu va avea nevoie de hrană. Deci Hristos după înviere nici n-a mâncat, nici n-a băut,

pentru că n-a avut nevoie - că trupul Lui nu avea nevoie de mâncare și de băutură -, ci a băut și a mâncat pentru a-i încredința pe ucenici de învierea Sa”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 929)

DUMNEZEU FIUL (Învierea și Înălțarea la cer)

„... trupul domnesc înviat nu s-a întors în pământ, ci s-a înălțat la cer și a distrus întreaga tiranie a morții și împreună cu el a înviat laolaltă lumea întreagă, iar el s-a așezat pe tronul împărătesc.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, p. 54)

DUMNEZEU FIUL (Înălțarea Domnului Hristos la cer)

„A șezut de-a dreapta Sa; și care cuvânt ar putea reprezenta aceasta? Pe cel de pe pământ, pe cel mai fără de glas decât peștii, pe cel ce a fost jucăria demonilor, privește unde l-a ridicat. Cu adevărat că aceasta e măreția cea prea înaltă a puterii Lui. Și privește încă unde l-a ridicat: *în ceruri*, zice, și l-a făcut superior întregii naturii create, *mai presus decât toată începătoria și stăpânirea*. Cu adevărat că pentru cunoștința sa exactă, noi avem nevoie de ajutorul Duhului și de o judecată înțeleaptă, cu adevărat că e necesitate de Revelație. Înțelegi, câtă depărtare e între natura omului și cea a lui Dumnezeu și cum din această înjosire l-a ridicat la acea cinste. Nu a zis în mod simplu sus, ci *mai pre sus*, adică nu a întrecut numai cu o treaptă, sau două, sau trei. Decât puterile de sus Dumnezeu este mai presus, altfel că l-a ridicat acolo pe cel dintre noi; din cel mai înjosit loc l-a ridicat la cea mai înaltă stăpânire, de unde nu mai este altă cinste mai mare. *Decât toată începătoria*, zice, adică nu acestora numai, sau numai aceluia, ci decât *toată începătoria și stăpânirea, și pururea, și domnia, și decât tot numele ce se numește*, adică orice în ceruri, decât toate e mai presus.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 26)

„Nu pe îngeri a luat cândva Dumnezeu după cum zice în epistola către Evrei, *ci sămânța lui Abraam* (Evr., 2, 16). Nu a luat nici începătoriile, nici stăpâniriile, nici domniile și nici vreo altă putere oarecare, ci natura noastră a luat-o, și a așezat-o de-a dreapta lui. Și ce zic, a așezat-o? Așternut i-a făcut lui, și toate a supus sub picioarele Lui.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 28)

„Căci cu adevărat mare și minunat și plin de uimire este acest fapt, ca trupul cel luat de noi să șadă sus de-a dreapta lui Dumnezeu, și să fie închinat de îngeri, de arhangheli, de Serafimi și de Heruvimi. Aceasta de multe ori având-o eu în minte, rămân uimit și mari lucruri îmi închipuiesc de neamul omenesc, căci mari și strălucite văd începutul și osârdia lui Dumnezeu pentru natura noastră.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia V, p. 100)

„A adus Stăpânul pârga firii noastre, așa cum a luat-o. Hristos a făcut ceea ce face un plugar cu ogoarele sale încărcate de spice. După cum acesta ia câteva spice, le face snop și le aduce lui Dumnezeu, și prin aceste câteva spice binecuvintează tot lanul, tot așa și Hristos, a făcut să fie binecuvântat tot neamul nostru prin acel singur Trup al Lui, prin acea pârgă.

Dar pentru ce n-a adus toată firea?

Pentru că nu înseamnă că aduci pârga dacă aduci întregul, ci dacă aduci puțin, iar prin acest puțin faci să se binecuvinteze întregul.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 161-162)

„A adus, deci, Tatălui pârga firii noastre. Și așa de mult S-a minunat Tatăl de acest dar, și din pricina vredniciei Celui ce l-a adus și din pricina neprihănirii darului adus, că L-a primit cu mâinile Lui, a pus alături de El darul și a zis: *Șezi de-a dreapta Mea* (Ps., 109, 1).

- Cărei firi a zis Dumnezeu: *Șezi de-a dreapta Mea*?

- Aceleia care a auzit: *Pământ ești și în pământ te vei întoarce* (Facere 3, 19).

- Dar nu era de ajuns că a depășit cerurile? Nu era de ajuns că stă cu îngerii? Nu era nespusă și această cinste?

- Nu. Ci a depășit Îngerii, a lăsat în urmă pe Arhanghelii, a trecut dincolo de Heruvimi, s-a suit mai sus de Serafimi, a trecut de Începătorii și nu s-a oprit până nu s-a așezat în tronul cel dumnezeiesc. Nu vezi câtă depărtare este de la cer la pământ? Dar, mai bine spus, să o luăm mai de jos. Nu vezi cât de mare este depărtarea de la iad la pământ? De la pământ la cer? De la cer, la cerul cel mai de deasupra? De la acela până la Îngeri, până la Arhangheli, până la Puterile cele de sus, până la Tronul cel împărătesc? Și Stăpânul a urcat firea noastră la toată această depărtare, la această înălțime. Uită-te unde stătea jos și unde a fost urcată! Nici nu se putea urca mai sus de unde a urcat Domnul. Aceasta a vrut să arate Pavel în cuvintele: *Cel ce S-a pogorât este Acela Care S-a și suit* (Efes., 4, 10).

- Și unde S-a pogorât?

- *În cele mai de jos ale pământului* (Efes., 4, 9) și S-a suit *mai presus de toate cerurile* (Efes., 4, 10).

Află cine s-a urcat sau ce fire s-a urcat și cum era această fire înainte de urcare.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 162-163)

„Oare ucenicii n-aveau ochi? Oare nu vedeau ce se petrece? Oare n-a spus Evanghelistul că S-a înălțat în văzul lor? Pentru ce, dar, au mai venit îngerii ca să-i învețe că S-a înălțat la cer?

- Pentru două motive. Unul, pentru că ucenicii se întristau totdeauna când se despărteau de Hristos. Că se întristau, o știm din cuvintele lui Hristos. Ascultă ce le spune: *Nimeni dintre voi nu Mă întreabă: Unde te duci? Dar pentru că am spus acestea, întristarea a umplut inima voastră* (Ioan 16, 5-6). Dacă e greu să ne despărțim de prietenii și rudele noastre, cum oare să nu se fi întristat ucenicii când au văzut că se despart de Mântuitorul, de dascălul Cel purtător de grijă, Cel iubitor de oameni, Cel blând, Cel bun? Cum nu s-ar fi mâhnit? Îngerii au stat deci ca să-i mângâie pe ucenici de durerea pricinuită de înălțarea Lui cu venirea Lui din nou. *Acest Iisus*, spune îngerul, *care S-a înălțat de la cer, așa va veni. V-ați întristat*, le spune, *că S-a înălțat? Dar nu vă mai întristați! Va veni iarăși*. Ca să nu facă ucenicii ceea ce a făcut Elisei când a văzut că se înalță dascălul lui, sfâșiindu-și haina (IV Regi 2, 12), - că nici nu avea pe cineva lângă el care să-i spună că Ilie va veni iarăși -, deci, ca să nu facă și ei ceea ce a făcut Elisei, de aceea au venit îngerii, ca să le mângâie tristețea. Aceasta este cea dintâi cauză a venirii îngerilor. A doua cauză, nu mai mică decât cea dintâi, este aceea pentru care îngerul a adăugat cuvintele: *Care S-a înălțat*.

- Care este, dar, cauza aceasta?

- Înălțarea la cer. Distanța era mare și puterea privirii noastre nu este în stare să urmărească un trup care se înalță până la ceruri. După cum o pasăre care zboară în înălțime se ascunde privirii noastre cu atât mai mult cu cât se înalță mai sus, tot astfel și trupul Acela, cu cât Se înalță mai sus, cu atât mai mult se ascundea, din pricină că slăbiciunea ochilor nu-l putea urmări până la o distanță așa de mare. Deci, îngerii au stat ca să-i învețe pe ucenici despre Înălțarea la cer, ca nu cumva să creadă că S-a înălțat la cer Ilie. Dar pentru că S-a înălțat cu adevărat la ceruri, de aceea îngerii au spus: *Cel ce S-a înălțat de la voi la cer*. Îngerii n-au adăugat aceste cuvinte fără rost. Ilie s-a înălțat la cer, deși era rob; Iisus S-a înălțat la cer, căci era Stăpân. Ilie în căruța de foc; Iisus pe un nor. Când trebuia să cheme pe rob, a fost trimis tron împărătesc. Dar nu numai tron împărătesc, ci chiar tronul cel părintesc. Că și despre Tatăl a spus Isaia: *Iată, Domnul stă pe nor ușor* (Isaia 19, 1). Așadar, pentru că Tatăl stă pe nor, pentru aceea a trimis și Fiului norul. Ilie, când s-a înălțat, a lăsat cojocul pe Elisei; iar când Iisus S-a înălțat, a lăsat peste ucenici daruri; n-a făcut numai un profet, ci mii de

Elisei; dar, mai bine spus, cu mult mai mari și mai străluciți decât Elisei.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 167-168)

„Mântuitorul a venit, și venind a adus Sfântul Duh, iar înălțându-Se a dus sus Trup sfânt, ca să dea lumii garanție de mântuire puterea Duhului Sfânt. Iarăși, să spună creștinul că Sfântul Trup este însăși lumii arvună de mântuire.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XVI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 195)

„Mai înainte, când mă uitam la cer și mă gândeam la puterile cele fără de trupuri, vedeam mai bine nimicnicia noastră din comparația cu puterile cele de sus; acum însă, când voim să ne vedem noblețea noastră, ne uităm sus în cer, chiar la Tronul cel împărătesc, căci acolo șade pârga noastră.” (*Omilia I la Rusalii*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 212)

„... auzind de tron și de locul de la dreapta, nu înțelegi că ar fi vorba de vreun tron ori de înscrierea într-un spațiu anume, ci, din denumirea de tron și din relația existentă prin ocuparea locului din dreapta, ajungi să înțelegi lipsa unei deosebiri și egalitatea în privința slavei.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea IV, p. 94)

„Această natură omenească atât de mică, dacă nimic nu-i prin ea însăși, iat-o prin Iisus Hristos dusă până la cele mai înalte ceruri, de mii de ori mai presus de Îngeri și mai presus decât orice creatură pe care i-ar plăcea lui Dumnezeu s-o scoată din neființă. Ea șade de-a dreapta lui Dumnezeu, și-i vor fi aduse onoruri incomparabile în mod veșnic. Și acestea nu sunt numai onorurile supreme pe care le primește natura omenească, ci iat-o înzestrată cu o stăpânire supremă. În Iisus Hristos ea împărătește în cer și pe pământ; toate puterile îi sunt supuse; ea judecă, ea este dominatoare; de ea depind toate destinele tuturor ființelor și *nimic din ceea ce s-a făcut nu s-a făcut fără de Ea*. Aceasta este totul? Nu încă. În urma sa această Împărăteasă atrage toată părințimea sa săracă și mizerabilă, pentru a o înnobila și a o înzestra în mod măreț. Iisus Hristos este acolo *cap Bisericii*; *Biserica este trupul Său*; El a umplut-o cu Dumnezeirea Sa; El a făcut-o să fie vie din viața Sa divină; El a făcut-o una cu Sine însuși.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 53-54)

„Să cinstim Sfânta Umanitate a Cuvântului Întrupat în slava Sa. Noi am spus-o, printr-un sfat nespus al lui Dumnezeu, mica și frageda natură a devenit mai mult decât însoțitoare, mai mult decât veșmântul Dumnezeirii: iat-o unită cu Fiul lui Dumnezeu nemaiputând face decât o singură Persoană dumnezeiască. A luat natura noastră și a dus-o să șadă deasupra. Și cine zice că a fost dusă să șadă? Și-a făcut-o veșmântul Său; nu la aceasta singură, la picioarele acesteia, se supun toate? (...) Umanitatea sfântă însăși este încoronată în mod măreț în cele mai presus de ceruri. Ea este regină, ea este stăpânitoare, din cer și pe pământ totul i se supune ei, totul o cinsteste, totul i se închină cu cutremur. Îngerii înșiși și Arhanghelii o cinstesc și toate puterile acelea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 56-57)

DUMNEZEU FIUL („Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima”)

„*Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Cele de mai înainte nu l-au convins pe om; cele de mai târziu și cele petrecute nu de mult nu l-au înduplecat. Precum mai înainte, așa și acum, a mișcat zidirea, dar a întărit-o iarăși, fiindu-i milă de ea. *Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Nu are în mână toiag cu care să lovească, ci fire care tămăduiește.

Veniți, vedeți bunătatea nespusă! Cine nu iubește pe un stăpân care nu bate? Cine nu admiră pe un judecător care roagă pe condamnat?

Te miră smerenia cuvintelor?, ne întreabă Domnul. Dar sunt Creator și iubesc lucrarea Mea! Sunt Plăsmuitor și cruț ce am plăsmuit. Dacă M-aș folosi de drepturile Mele, n-aș mântui omenirea căzută. Dacă nu i-aș da leacurile potrivite, nu s-ar vindeca omenirea bolnavă de boală de nevindecă. Dacă n-aș mângâia-o, ar muri. Dacă numai aș amenința-o, ar pieri. Pentru asta pun pe omenirea care zace la pământ plasturele bunătății. Mă plec cu multă milă asupra ei, ca să o ridic, că e căzută. Cel ce stă în picioare n-ar ridica pe cel căzut dacă nu și-ar apleca spre el mâna. *Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Nu Mă laud cu cuvintele. V-am arătat fapte, ca să vă încredințați că *sunt blând și smerit cu inima*. Uitați-vă de unde am venit. Uitați-vă la chipul Meu, înțelegeți vrednicia Mea și închinați-vă pogorământului Meu făcut pentru voi! Gândește-te de unde am venit, și unde vorbesc cu tine! Cerul Mi-e tronul, și stau pe pământ și vorbesc cu tine. Sunt slăvit sus, și ca un îndelung-răbdător nu Mă mâni, că *sunt blând și smerit cu inima*. Dacă n-aș fi fost blând Eu, Fiul împăratului, n-aș fi ales ca mamă o roabă. Dacă n-aș fi fost blând Eu, Creatorul lumii văzute și nevăzute, n-aș fi venit la voi. Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi fost înfășat în scutece (Luca 2, 7, 12), Eu, Părintele veacurilor. Dacă n-aș fi fost smerit, n-aș fi primit sărăcia unei iesle (Luca 2, 7, 12, 16), Eu, Care sunt Stăpânul bogăției întregii zidiri. Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi trăit împreună cu cele necuvântătoare, Eu, Care nu pot fi privit nici de Heruvimi. Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi fost scuipat de buze nelegiuite (Matei 26, 67; 27, 30; Marcu 14, 65; 15, 19), Eu, Care, prin scuipare, am dat lumină orbilor (Ioan 9, 6). Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi îndurat palmuirea dată Mie de robi, Eu, Care am slobozit pe robi. Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi dat spatele Meu spre bătaie (Matei 26, 67; Marcu 14, 65; Ioan 18, 22; 19, 3) pentru cei robiți. Dar pentru ce nu spun ceea ce e mai mare? Dacă n-aș fi fost blând, n-aș fi plătit Eu, Care nu eram dator cu nimic, datoria morții pentru cei care erau datori să sufere moartea. Am plătit Eu datoria, ca să scap de pedeapsa osândirii și pe cei ținuți jos în iad. Că nu sunt numai Împăratul celor vii, ci și Stăpânul morților. Pentru aceea am venit, lucrând pe două căi mântuirea lumii. M-am arătat ca om și am ajuns pentru puțină vreme mort, ca să împart harul nestricăciunii Mele tuturor, și celor de sub pământ. *Veniți învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Smerenia acestor cuvinte nu ține de firea Mea, ci de voia Mea. Am o fire neapropiată, dar voia Mea se apropie de toți. *Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*, nu cu vrednicia. Sunt smerit cu voința, nu cu puterea. Datorită puterii sunt înfricoșător pentru îngeri, datorită voii sunt smerit pentru oameni. *Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Nu grăiesc potrivit obârșiei Mele, ci potrivit milei Mele. Iubesc bunătatea mai mult decât puterea. Eu, Care-ți vorbesc așa, sunt Împărat. Mare-Mi este puterea, dar nu vreau să înspăimânt slăbiciunea ta cu puterea pe care o am. Nu spun: *Veniți, învățați de la Mine, că sunt Stăpân, sunt Domnul zidirii. Cel ce caută spre pământ și-l face pe el de se cutremură* (Ps. 103, 33). *Cel ce măsoară cerul cu palma și ține pământul cu mâna* (Isaia 40, 12), ci: «*Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*». Atât sunt de blând, că tu ai păcătuit, și Eu am fost bătut! Atât sunt de smerit, de buna Mea voie, că Eu, Stăpânul, am venit să eliberez pe cei robiți, iar ei, cei robiți, M-au palmuit și M-au răstignit pe Mine, eliberatorul lor. Și cu toate acestea, spuneam Tatălui Meu, rugându-Mă pentru ei: *Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac* (Luca 23, 34). *Veniți, dar, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Veniți, mult Mă rog, nu Mă rușinez să vă rog. Voiesc mai bine să rog pe robii Mei, ca să nu fiu silit să-i pedepsesc. Veniți, învățați de la Mine blândețea Mea, înainte de a vedea cât sunt de înfricoșător. Veniți acum, ca să vă vindec; peste puțin vă voi cere socoteală; acum sunt îndurător, peste puțin dau sentința, - acum sunt iubitor de oameni, peste puțin Mă voi arăta Judecător drept. *Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima*. Sau prețuiți blândețea Mea, sau temeți-vă de puterea Mea. Veniți, Întâmpinați-Mi fața Mea întru mărturisire (Ps. 94, 2)! Pentru cât mai este timp, s-a rânduit de Mine o astfel de smerenie.” (*Cuvânt la Sfântul Mucenic Vasu, II, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 541-543)

DUMNEZEU FIUL (a doua venire a Domnului Hristos)

„După cum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, așa va fi și venirea Fiului Omului. Că unde va fi stârvul, acolo și vulturii.

- Cum se arată fulgerul?

- Fulgerul n-are nevoie de vestitor, n-are nevoie de predicator, ci se arată într-o clipită de ochi și celor ce stau în case și celor din cămări, pe fața întregului pământ. Așa va fi și venirea lui Hristos: se va arăta dintr-o dată pretutindeni prin strălucirea slavei Sale.

Vorbește apoi și de un alt semn: *Unde va fi stârvul, acolo și vulturii*. Prin aceste cuvinte arată mulțimea îngerilor, a mucenicilor, a tuturor sfinților.” (Omilia la Matei, omilia LXXVI, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 864-865)

„Domnul va veni cu putere și slavă multă. Aduce crucea, ca păcatul iudeilor să se osândească prin el însuși. O aduce întocmai ca un om care fiind lovit cu o piatră arată piatra sau haina însângerată.

Va veni pe nori, așa cum S-a înălțat; și semințiile văzând aceasta vor plânge. Nenorocirea lor însă nu se va mărgini numai la plânsete, ci plânsul va fi ca să-și pronunțe ele însele sentința, ca să se osândească singure.” (Omilia la Matei, omilia LXXVI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 866)

„Căci sunt două venituri ale lui Iisus Hristos: una a avut loc deja, cealaltă trebuie să vină, dar nu sunt amândouă pentru aceeași cauză și pentru același sfârșit; Iisus Hristos a venit mai întâi, nu pentru a judeca păcatele, ci pentru a le ierta; a doua oară El va veni, nu pentru a le ierta, ci pentru a le judeca. Iată pentru ce zice divinusul Mântuitor la prima venire a Sa: *N-am venit ca să judec lumea, ci s-o mântuiesc*. Dar pentru a doua zice: *Când va veni Fiul Omului în slava Tatălui Său, El va pune oile de-a dreapta Sa și caprele de-a stânga; și atunci aceia vor merge la viața veșnică, și aceștia la chin veșnic* (Mt., 25, 31).” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXVIII, I, p. 131)

„Să ne schimbăm viața dar, să trăim în frică de Dumnezeu. Căci în vremea când vom avea noi mai mare încredere, atunci când ne vom gândi mai puțin și când nu ne vom aștepta, atunci brusc va veni Domnul. Iată de ce ne face atenți Iisus Hristos zicând: *Căci precum în zilele lui Noe și a lui Lot mâncau, beau și se însurau și așa a venit sfârșitul* (Mt., 24, 37). Pavel ne prezice la fel: *Atunci când vom zice iată-ne în pace și în siguranță, ei vor fi surprinși dintr-o dată, atunci va veni peste ei pieirea, ca și durerile peste cea însărcinată?* (I Tes., 5, 3). Ce este aceea veți zice voi, durerile unei femei gata să nască? Adesea femeile care sunt gata să nască când se bucură și mănâncă, sunt în baie, se plimbă prin piața publică, negândindu-se la ceea ce li se întâmplă, sunt cuprinse subit de puterile nașterii; apoi dacă suntem amenințați ca să fim noi surprinși, să fim mereu gata.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia XXXIV, I, pp. 165-166)

„El va veni iarăși la noi, și ne va trage și pe noi acolo, va pleca luându-se cu El. Însă și acest fapt este o dovadă de mare cinste. Dacă El a venit pe când noi eram dușmani, atunci cu atât mai mult va veni când suntem prieteni ai Săi. Și nu va permite aceasta nici îngerilor, nici slujitorilor Lui, ci va veni El însuși și ne va chema la moștenirea împărăției Sale. Iar atunci, cei care L-au cinstit, vor fi cinstiți de El și vor fi ridicați în nori. *Iar noi, spune el, vom fi răpiți în nori și astfel pururea cu Domnul vom fi.*” (Omilia la Epistola către Filipeni, omilia a XIV-a, pp. 246-247)

„Că precum iese fulgerul de la răsărituri, și se arată până la apusuri, așa va fi și venirea Fiului Omului, căci și fulgerul nu se ascunde în vreun colț oarecare, ci strălucește peste tot orizontul; deci venirea lui nu are nevoie de vestitori, și va fi tot atât de strălucită, după cum este și venirea fulgerului, care n-a avut nevoie de vestitori.” (Comentariile sau Explicarea

Epistolei II către Tesaloniceni, omilia I, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 289)

„Domnul a spus: *De vor spune: Iată în cămări este Hristos, iată în pustie, să nu vă duceți.* Aceste cuvinte le-a spus despre a doua și slăvita Lui venire, despre hristoșii cei mincinoși, despre profeții cei mincinoși și despre antihrist, ca să nu fie cineva înșelat de acela și să cadă. Pentru că înainte de Hristos va veni antihrist și pentru ca nu cumva, căutând pe Păstor, să cazi în gura lupului, de aceea îți spune semnele venirii Păstorului. A dat acest semn ca să nu socotești că și a doua Lui venire va fi pe neștiute, pentru că venirea cea dintâi a fost așa. Și pe bună dreptate a fost pe neștiute venirea Lui cea dintâi, pentru că a venit să caute pe cel pierdut (Luca 19, 10). Dar a doua Lui venire nu va fi așa.

- Dar spune-mi: cum?

- *După cum fulgerul iese de la răsărit și se arată până la apus, tot așa va fi și venirea Fiului Omului* (Matei 24, 27). Vor vedea toți deodată venirea Lui. Nimeni nu va trebui să întrebe: Unde este Hristos? Aici? Acolo? După cum, când fulgeră nu avem nevoie să întrebăm dacă a fulgerat, tot așa și când va veni Hristos nu vom avea nevoie să întrebăm dacă a venit Hristos.

Întrebarea însă este dacă vine cu Crucea, că nu trebuie să-mi uit făgăduința.

Ascultă, dar, ce spune Domnul mai departe: *Atunci* (Matei 24, 30), spune Domnul.

- Când *atunci*?

- *Când va veni Fiul Omului, soarele se va întuneca și luna nu-și va mai da lumina sa* (Matei 24, 29). Atât de mare va fi lumina atunci, că și cele mai strălucitoare stele nu se vor mai vedea. *Atunci și stelele vor cădea; atunci se va arăta semnul Fiului Omului pe cer* (Matei 24, 29-30).” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 94-95)

„- Dar pentru ce se va arăta atunci Crucea și pentru ce Judecătorul va veni cu ea?

- Ca să-și cunoască nebunia lor cei care l-au răstignit. Pentru asta le arată acest semn al nerușinării lor. Și că din această cauză vine cu Crucea, ascultă pe profetul Zaharia, care spune: *Atunci vor plânge semințiile pământului* (Zah., 12, 12; Matei 24, 30), căci vor vedea pe Cel ce le va învinui și cunoaște păcatele lor.

Și de ce te miri că va veni cu Crucea, când El își va arăta atunci și rănilile? *Vedea-vor pe Care L-au împuns* (Zah., 12, 10; Ioan 19, 37), spune profetul. Va face cum a făcut Toma. Voind să-i îndrepte necredința lui, i-a arătat după Înviere semnul cuielor și rănilile, zicându-i: *Pune mâna ta și vezi, că duhul nu are carne și oase* (Ioan 20,27; Luca 24, 39); tot așa și atunci, va arăta rănilile și Crucea ca să arate că El este Acela Care a fost răstignit.” (*Omilia I la Cruce și la tâlhar*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 95)

„Să ne ridicăm, dar, iubitorilor, și să ne uităm la venirea aceea din nou. Că și Pavel spune: *Însuși Domnul Se va pogori din cer într-o poruncă, la glasul arhanghelului, iar noi cei vii vom fi răpiți în nori, într-o întâmpinare a Domnului în văzduh, dar nu toți* (I Tes., 4, 15-16). Nu vom fi răpiți toți, ci unii vor rămâne, iar alții vor fi răpiți. Ascultă, că o spune Însuși Hristos: *Atunci, de se vor găsi două măcinând la moară, una se va lua și una se va lăsa; și de vor fi doi pe un pat, unul se va lua și unul se va lăsa* (Luca 17, 34-35).

- Ce vor să spună cuvintele acestea enigmatice?

- Prin *moară* ne-a arătat pe toți cei săraci și necăjiți, iar prin *pat și odihnă*, pe cei bogați și puternici. Și pentru că a voit să arate că unii săraci se vor mântui, iar alții vor pieri, a spus că din cele ce vor fi să moară una se va lua și alta se va lăsa, iar din cei ce vor fi în pat unul se va lua și altul se va lăsa; prin aceasta arată că păcătoșii vor rămâne aici și vor aștepta pedeapsa, pe când dreptii vor fi răpiți în nori. După cum la intrarea unui împărat în oraș dregătorii și

căpeteniile, care au multă considerație față de împărat, îi ies întru întâmpinare la porțile orașului, iar osândiții și vinovații sunt păziți în oraș, așteptând acolo hotărârea împăratului, tot așa și la venirea Domnului, cei ce sunt drepti Îl vor întâmpina în văzduh, iar osândiții și cei ce se știu pe cuget cu multe păcate Îl vor aștepta aici pe Judecător.” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 168-169)

„El descrie cum va veni iarăși, prin cuvintele: *precum iese fulgerul de la răsărit ...* Așadar, El nu va întrebuița, nici un trimis, nici un vestitor, ci într-o clipă Se va arăta El tuturor, în toată lumea. El zice: *Unde este stârvul, acolo și vulturii*; aceasta însemnează că Îngerii, Mucenicii și Sfinții îl vor înconjura. Mai departe pomenește de semnele cele înfricoșătoare.

Îndată după necazul zilelor acelea, soarele se va întuneca. Prin zilele necazului înțelege el pe cele ale lui Antichrist și ale profeților lui mincinoși, când mare necaz este de a fi mulți amăgiți. Dar acest necaz nu va dura îndelung. Căci, dacă pentru cei aleși s-a scurtat și războiul iudaic, cu atât mai vârtos se va scurta pentru dânșii și acest necaz. De aceea zice el *îndată*, căci mai toate se vor întâmpla deodată. Abia va sosi Antichrist și profeții săi, și Hristos se va arăta. *Soarele se va întuneca* aceasta nu va să zică se va desființa, ci va covârșit de strălucirea venirii Sale; *și stelele din cer vor cădea*, căci ele atunci nu vor mai fi trebuincioase, nemai-fiind noapte. *Și puterile cerului se vor clăti* pe bună dreptate, când ele vor vedea o așa de mare schimbare. Căci dacă Îngerii, precum zice Iov (Iov 38, 7), s-au uimit și-au lăudat pe Dumnezeu când s-au făcut stelele, mai vârtos se vor uimi ei când vor vedea o așa de mare prefacere; și vor privi toată lumea înaintea scaunului judecății lui Dumnezeu și, împreună cu slujitorii lor, pe acei oameni supuși pedepsei. *Atunci se va arăta semnul Fiului Omului pe cer*, adică crucea mai strălucită decât soarele. Soarele se va întuneca, iară crucea va străluci, căci ea este mai luminoasă decât razele soarelui. Și acest semn se va arăta spre a rușina cu totul nerușinarea iudeilor. *Și toate semințiile lui Israel vor plânge*, când vor vedea crucea, căci ele nu au tras nici un folos din moartea lui Hristos și au răstignit pe Acela căruia ar fi trebuit să i se închine. Iar după ce a amintit crucea, adaugă: *Și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului, cu putere și cu slavă multă*. El va să zică: pentru că ai auzit de cruce, să nu crezi că a doua venire a lui Hristos va fi ceva trist, ci mai vârtos El va veni cu putere și cu slavă multă. Iară crucea o poartă El, pentru ca prin ea păcatele acelor de sine să se osândească, așa precum un bătut cu pietre ar arăta pietrele și petele de sânge de pe haine. Și vine pe nor, precum s-a înălțat la cer pe nor. Văzând acestea, semințiile vor plânge, pentru că înșiși își rostesc hotărârea, înșiși se osândesc.” (*Cuvântare despre Evanghelia de la Matei*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 112-114)

„Căci în Ziua aceea înfricoșătoare și cutremurătoare când va veni arătându-Și slava Sa, când va veni în slava Tatălui Său, când va fi acel înfricoșător tribunal în care se va înfățișa toată firea oamenilor, când vor clocoti râuri de foc, când popoarele de îngeri și ale puterilor de sus se vor revărsa jos împreună cu El, când vor fi acele zeci de mii de premii, când dreptii vor străluci unii ca soarele, iar alții ca niște stele, când vor fi aduse în mijloc cete de ucenici, coruri de apostoli, pâlcuri de prooroci și adunări de bărbați nobili, atunci în acea strălucire, în acea slavă va veni El purtând crucea care revarsă raze strălucitoare; căci spune: *Atunci se va arăta pe cer semnul Fiului Omului, soarele se va întuneca, luna nu-și va mai da lumina și se va arăta semnul crucii* (Mt., 24, 20). O, strălucire a Patimii! O, lumină a crucii! Soarele se întunecă și stelele cad ca niște frunze, dar crucea strălucește mai luminos decât toate acelea ocupând tot cerul. Vezi cum se gătește cu ea Domnul? Vezi cum se declară *slavă* a Lui acest lucru atunci când în acea Zi o va arăta întregii lumi cu atâta strălucire?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărâdelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XVII, 11-13, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 316-317)

„Vine Domnul nostru Iisus Hristos din cer, vine să judece morții și viii. Vine Cel Ce cercetează inimile și răunchii, vine, dar cine poate să scape din mâinile Lui? Vine șezând pe scaun de heruvimi și căutând în adânc. Vine Dumnezeu dumnezeilor și Domnul domnilor. Vine Biruitorul biruitorilor și Judecătorul judecătorilor. Vine Împăratul împăraților, Cel ce vădește și arată toată răutatea și taina cea ascunsă a greșelilor, Cel ce vădește poftetele și cugetele cele rele ale tuturor. Vine ochiul cel negreșit și neadormit, Judecătorul cel nefățarnic și Cercetătorul cel nemitarnic, care arde toate poftetele și faptele cele spurcate și în matca focului le trimite. Vine Cel Ce iubește pacea și urăște orice fel de cuvânt viclean și toată răpirea și păcatul și pe cei ce fac smintelile, mai mult la biserica ortodoxă a Domnului, pe care îi va munci în veci. Vine Cel Ce de la fața Lui fuge pământul, marea seacă, cerul se strânge ca un sul de hârtie, stelele cad, văzduhul se cutremură, soarele se întunecă și luna nu-și mai dă lumina ei, puterile cerurilor se clătesc, heruvimii tremură, serafimii se spăimântează, îngerii se îngrozesc, arhanghelii se cutremură. Și cele de sus și cele de jos, toate se cutremură. Vine Cel ce nu primește față omenească, nici miluiește săracul la judecată. Vine Cel ce dă tuturor după faptele lor, Cel ce vădește și arată sfaturile și mișcările a toată dihania, vine Cel ce miluiește pe cei milostivi, Cel groaznic în sfaturi pentru fiii oamenilor. Vine Cel ce face de se pleacă tot genunchiul celor cerești și a celor pământești și a celor de sub pământ. Vine pe drepti să-i mântuiască și să-i slăvească, iar pe cei păcătoși să-i muncească și să-i pedepsească, al Cărui scaun este pară de foc și roatele Lui foc arzând. Vine să ferească pe cei însetați, iar pe cei sătui să-i necăjească și să-i mustre. Vine să cinstească pe cei ce s-au nevoit și au privegheat în rugăciuni și în cântări și în mulțumiri și în răbdare, iar pe cei leneși și negrijulii să-i trimită în munci, vine spre cei păcătoși groaznic, iar spre cei drepti, lin și blând.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 161)

„Gândesc și de ziua cea de apoi și de graba aceea a sfârșitului și de ceasul acela în care va da seama fiecare pentru faptele lui și de Judecătorul cel ce nu ia mită, și de groaznica aceea stare, cum se pogoară Judecătorul de la ceruri ca un fulger, cum aleargă puterile cele cerești înaintea Lui cu tulburare mare, cum se gătește scaunul cel înfricoșător. Cum se învăluiește cerul ca o hârtie, cum vor arde stihiiile de tot și se vor topi de frică, cum se va cutremura tot pământul așteptând venirea Judecătorului, cum vor striga și vor glăsuși trâmbițele, cum se vor deschide mormintele, cum se vor scutura gropile, cum vor sări morții ca din somn, cum lutul cât clipeala ochiului va veni în starea cea dintâi, cum se vor întoarce sufletele iar în trupurile lor, cum vor alergeră dreptii în întâmpinare, cum va veni Mirele la vreme de miazănoapte, cum cei ce vor fi gata, vor intra în casa Mirelui.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 168)

„Însă cât va fi de diferită această venire a doua față de prima? Atunci la prima a venit smerit și sărac, El a coborât precum coboară noaptea picurul de rouă în tăcerea nopții. Când El va reveni pe pământ, aceasta o va face cu pompă și cu măreție. Profeții și-au epuizat măreția descrierilor pentru a picta slava și puterea celei de-a doua veniri.

Veacurile sunt împlinite, timpul s-a închis, veșnicia se inaugurează. Ea se începe prin cea mai măreață scenă. Universul se transformă, neamul omenesc este înălțat cu totul întreg pentru judecata universală, învierea trupurilor s-a împlinit, îngerii au făcut împărțirea celor aleși și a celor respinși. Atunci din înaltul norilor, înconjurat de curtea cerească apare Iisus Hristos.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 371)

DUMNEZEU FIUL („Iar despre ziua și ceasul acela nimeni nu știe ... nici Fiul, ci numai Tatăl”)

„Spune-mi, te rog, sunt, oare, cuvintele acestea ale unui om care nu știe? Dacă spui că nu știe ziua parusiei Lui, pentru că a spus: *Nici Fiul nu o știe*, ce ai să spui când acum a spus:

Cine este oare? (Matei 24, 45 – n.n.). Sau spui că și aceste cuvinte le-a spus tot pentru că nu știa? Departe cu astfel de gânduri! Nici un ieșit din minți n-ar susține asta; deși dincolo ar putea spune pricina, dar aici nici atât. Când îl întreabă Hristos pe Petru: *Petre, Mă iubești?* (Ioan 21, 15), îl întreabă, oare, pentru că nu știa? Sau când întreabă: *Unde l-ați pus?* (Ioan 11, 34), întreabă pentru că nu știa? Veți găsi în Scriptură că și Tatăl grăiește așa; că El zice: *Adam, unde ești?* (Fac. 3, 9); și: *Strigarea Sodomiei și Gomorei s-a înmulțit spre Mine; coborându-Mă voi vedea de fac după strigarea care vine la Mine; iar de nu, să știu* (Fac. 18, 20-21); iar în altă parte zice: *Dacă ar auzi, dacă ar înțelege!* (Iez. 2, 5); în sfârșit, în Evanghelie spune: *Poate se vor rușina de Fiul Meu* (Matei 21, 37). Sunt, oare, toate aceste cuvinte, cuvinte de neștiință? Tatăl nu le-a spus pentru că nu știa, ci pentru a rândui cele ce erau cu cuviință. Cu Adam, ca să-l facă să-și spună păcatul; cu sodomienii, ca să ne învețe să nu osândim niciodată înainte de a cerceta lucrurile; cu profetul, ca să nu creadă oamenii fără judecată că o prezicere duce neapărat la săvârșirea păcatului prezis; cu pilda din Evanghelie, ca să arate că ar trebui să facă asta, să se rușineze de Fiul. Aici, în cazul nostru, a spus-o și ca ucenicii să nu mai iscodească, să nu mai caute să afle, dar și ca să arate că o astfel de cunoștință e o cunoștință rară și de mult preț.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXVII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 876-877)

DUMNEZEU FIUL (eternitatea lui Dumnezeu – Cuvântul)

„Tot ceea ce a fost făcut, a fost făcut în timp și în vreme, dar Fiul lui Dumnezeu nu este numai înainte de vreme; el este chiar înainte de toate veacurile pentru că el este Creatorul. Căci Scriptura spune despre El: *Prin care El a făcut și veacurile* (Evr., 1, 2). Ori creatorul este anterior creaturilor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia III, 2, p. 18)

„Eu zic că acest Cuvânt: *Era*, fiind spus despre Cuvântul, nu arată alt lucru decât o existență veșnică, căci Evanghelistul spune: *La început era Cuvântul*; și al doilea *era* care vine după aceea, înseamnă că Cuvântul era cu cineva. Precum este cel mai special atribut al lui Dumnezeu de a fi veșnic și fără de început, de aceea l-a pus evanghelistul aici și l-a întărit.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia III, 3, p. 19)

„Precum deci acest cuvânt: *La început era Cuvântul* arată veșnicia, la fel acesta: *Cuvântul era la început de la Dumnezeu*, arată coeternitatea (Aceeși veșnicie). De teamă că auzind aceste cuvinte: *La început era Cuvântul*, toți înțelegând că Fiul este veșnic, să nu amestecați, să nu vă închipuiți că Tatăl este mai bătrân decât El, că El este mai înainte de El cu oarecare interval, prin urmare, voi nu-i atribuiți un început unic Fiului lui Dumnezeu, Evanghelistul adaugă: *El era la început la Dumnezeu*; astfel, Fiul este veșnic ca și Tatăl, căci Tatăl n-a fost niciodată fără Cuvântul său, ci Cuvântul a fost totdeauna Dumnezeu cu El, în propriul ipostas.

Cum spuneți voi, dacă El era la Dumnezeu, a adăugat Ioan: *În lume era?* Aceasta căci fiind Dumnezeu, El era la Dumnezeu. Și în lume: fie Tatăl, fie Fiul, nici unul nici altul nu este închis în limite. În sfârșit, *dacă slava Lui nu are margini* (Ps., 144, 5), este vizibil că substanța Sa nu are un început temporar. Ați auzit voi aceste cuvinte: *La început Dumnezeu a făcut cerul și pământul?* Ce spuneți voi despre acest început? Desigur că și unul și altul au fost făcute înaintea lucrurilor văzute; la fel, atunci când auziți spunându-se despre Fiul unic: *La început era*, trebuie să înțelegeți că El este înaintea tuturor ființelor inteligibile, și înaintea veacurilor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia IV, 1, p. 23)

„Spune-mi deci: raza soarelui iese din substanța soarelui, sau din vreun alt corp? Dacă nu ne-am pierdut simțirea și mintea, vom spune în mod necesar că iese din substanța lui; și pe când, cu toate că raza emană din soare, nu vom spune niciodată că ea este mai puțin bătrână decât substanța soarelui, pentru că nu s-a văzut niciodată soare fără rază; căci dacă, printre ființele văzute și simțite, se află care, fiind printr-un altul, nu sunt mai puțin vechi decât cel

prin care sunt ele, pentru ce nu credeți despre natura nevăzută și nespusă? Este același lucru aici, pe cât privește și suportă natura divină.

Chiar pentru acest motiv îl numește Sfântul Pavel pe același Fiu cu un singur nume, prin care arată totodată, și că El iese din Tatăl, și că El îi este Lui coetern (Evr., 1, 3). Ce oare! Oare nu prin El s-au făcut toate veacurile și timpul? Trebuie fiecare om care n-a ajuns nebun, s-o mărturisească. Nu este deci nici un spațiu de timp între Fiul și Tatăl. Dacă nu este niciunul, Fiul nu este deci mai tânăr, El e coetern, căci *înainte* și *după* sunt termeni care arată timpul, care este între ei. Ori, Dumnezeu este mai presus de timpuri și de veacuri.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia IV, 4, pp. 23-24)

„Dar cum, fiind El Viața, ar fi fost un timp în care El nu ar fi fost? Nu este nimeni care nu spune și nu mărturisește că viața este totdeauna, căci ea nu are nici început nici sfârșit, și prin urmare, Fiul este viața; dar dacă a fost o zi în care El nu era, cum într-o zi cel ce nu era deloc este viața altora? Pentru ce dar, spun ereticii, Ioan i-a dat Lui un început, spunând: *La început era*? Ce! Vă opriți la acest cuvânt *La început* și la acest *Era*, și nu vă duceți cu atenția până la acest *Cuvântul era*? Ce veți răspunde voi la ceea ce spune profetul despre Tatăl: *Tu ești din veac și până în veac* (Ps., 89, 2). Așa-i oare că prin aceste cuvinte îi pune margini? Nicidecum, ci arată și vestește veșnicia Lui. Gândiți-vă la fel pentru acest loc al sfântului Ioan, acesta n-a fost pentru a-L închide în hotare că a spus acești temeni, căci el n-a spus: El a fost la început, ci: *La început era*, ducându-vă să gândiți prin aceste cuvinte: *Era*, că Fiul este fără de început.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia IV, 3, p. 25)

„Gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu (Flp., 2, 5 – 6) și iată că au căzut și Pavel de Samosata, și Marcel, și Sabelie! Dumnezeu fiind în chip, zice, și atunci cum de spui tu, necuratule, că și-a luat începutul din Maria și că înainte de aceasta nu exista?” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 108)

DUMNEZEU FIUL („Eu voi fi cu voi până la sfârșitul veacurilor”²¹¹)

„Voi cunoașteți că Eu sunt cu voi, fiindcă veți vedea în toate zilele propovăduirea înflorind și că toată lumea se va supune la sfânta și evlavioasă învățătură pe care o veți vesti voi.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 2, p. 385)

DUMNEZEU FIUL (sălășluirea Domnului Hristos în noi)

„Că unde e Hristos, acolo sunt și îngerii; iar unde sunt Hristos și îngerii, acolo-i și cerul, acolo-i lumină mai strălucitoare decât lumina soarelui acestuia pământesc”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVIII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 564)

„Ce suntem noi, dacă suntem lipsiți de prezența Mântuitorului, dacă nu trebuie să-L vedem? Dacă cei ce nu văd lumina soarelui duc o viață mai rea ca moartea, ce credeți voi, ce credeți voi că suferă cei ce sunt lipsiți de o așa mare lumină?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XII, 3, p. 59)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (I se cuvine aceeași cinstire adusă Tatălui și Fiului)

„Dacă Duhul Sfânt ar fi îndepărtat de Tatăl și de Fiul, apoi cu atât mai mult la botez nu ar trebui să se amintească de el, la botez zic, unde mai cu seamă se vede vrednicia Dumnezeirii

²¹¹ Mt., 28, 20.

și unde se hărăzesc daruri de acela care se cuvine numai lui Dumnezeu a le da (...) să-mi spui pentru ce la botez se vorbește de dânsul? Dar nu vei găsi altă pricină a-mi spune fără numai că Duhul Sfânt este de aceeași cinste cu Tatăl și cu Fiul. Când apostolul nu are nici o pricină de acest fel, privește cum alătură pe Sfântul Duh pe lângă Tatăl și pe lângă Fiul, zicând de pildă: *Harul Domnului nostru Iisus Hristos, și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl, și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți* (2 Cor. 13, 13), și iarăși: *Și sunt osebiri darurilor, dar același Duh, și osebiri slujbelor sunt, dar același Domn, și osebiri lucrărilor sunt, dar același Dumnezeu, care lucrează toate întru toți* (1 Cor. 12, 4-6).” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XX, pp. 204-205)

„Slova omoară, iar Duhul face viu, și iarăși scrisă nu cu cerneală, ci cu Duhul lui Dumnezeu celui viu, oare le spunea pentru Dumnezeu, sau pentru Duhul? Învădat este că pentru Duhul, căci către Duhul îi chema el de la slovă. Apoi ca nu cumva, auzind cineva cuvântul *Duhul*, să se gândească că dacă Moisi s-a întors către Domnul, iar el (Apostolul Pavel – n.n.) către Duhul, prin aceasta să-și închipuie că Duhul este mai mic decât Fiul, iată că, îndreptând o astfel de bănuială, zice: *Iar Domnul Duhul este, adică și Duhul este Domn*, zice.

Și ca să afli că vorba lui este despre Mângâietorul, a adăugat: *și unde este Duhul Domnului, acolo este slobozenia*.” (Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni, omilia VII, p. 79)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dumnezeirea Duhului Sfânt)

„Hristos zice: *robul nu știe ce face domnul său* (In., 15, 15), în vreme ce Duhul știe cele ale lui Dumnezeu, precum omul știe cele ale sale, neînvățat de cineva (...) Dar și a lucra precum voiește arată puterea și stăpânirea Lui.” (Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni, omilia VII, p. 80)

„Unde-mi este acum Macedonie, cel ce luptă împotriva Mângâietorului, Dătătorul harismei vorbirii în limbi? Că nu mint când atribui dumnezeirii Mângâietorului darul vorbirii în limbi, îmi este martor fericitul Pavel, care adineauri vă spunea vouă, celor ce mă ascultați cu atâta plăcere: *Pe toate acestea le lucrează unul și același Duh, fiecare după cum voiește* (I Cor., 12, 11). A spus cum voiește, după cum i s-a poruncit. Dar să trecem mai departe, ca să nu vă îngreunez memoria cu mulțimea digresiunilor, și să ținem minte acest cuvânt puternic al lui Pavel despre Mângâietorul. Să ne lăudăm în fața ereticilor cu această învățătură, să fim îngăduitori cu ei că sunt rătăciți și să ne închinăm dumnezeirii Mângâietorului.” (Cuvântul al II-lea de laudă la Sfântul Mucenic Roman, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 407-408)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (nu e creatură)

„(Duhul Sfânt – n.n.) nu face parte dintre ființele create.” (Despre necunoașterea lui Dumnezeu, cuvântarea V, p. 107)

„Cine ar putea plânge și jeli după cum merită pe cei ce încearcă să hulească vrednicia Duhului, pe aceia care, ca niște turbați, nu vor să se îndepărteze de nesocotința lor nici pentru măreția facerilor de bine ale Duhului, ci îndrăznesc să facă orice împotriva mântuirii lor, înstrăinându-L, atât cât atârnă de ei, de vrednicia Lui domnească, și încearcă să-L pogoare în rândul creaturilor? Pe aceștia aș vrea să-i întreb: Pentru ce porniți, o, iubiților, atâta război împotriva vredniciei Duhului? Dar, mai bine spus împotriva mântuirii voastre, și nici nu vreți să luați aminte la cele spuse de Mântuitorul ucenicilor Lui? El a spus: *Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh* (Matei 28, 19). Ai văzut că vrednicia este de aceeași cinste? Ai văzut înțelegere desăvârșită? Ai văzut că

Treimea este nedespărțită? Este oare vreo deosebire sau vreo schimbare sau vreo micșorare? Pentru ce, dar, îndrăzniți voi să adăugați altele la cuvintele Stăpânului? Sau nu știți că și în treburile omenești, dacă cineva încearcă sau merge cu îndrăzneala până acolo să adauge sau să șteargă ceva din legile omenești, suferă cea mai mare pedeapsă și nimic nu-l poate scăpa de osândă? Așadar, dacă primejdia e atât de mare când faci asta cu niște legi făcute de oameni, te întreb, mai poate fi iertare pentru cei ce sunt atât de mândri că încearcă să strice cuvintele Mântuitorului nostru obștesc, pentru cei ce nu vor să asculte nici pe Pavel, care are pe Hristos vorbind în el (II Cor., 13, 3)?, pe Pavel care strigă și spune cu strălucită voce: *Pe acelea pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit, și la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El* (I Cor., 2, 9).” (Omilia a II-a la Rusalii, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 218)

„Nu știu pentru care pricină nu se lasă înduplecați cei care, din pricina părerilor lor și împotriva mântuirii lor, duc un război atât de înverșunat împotriva vredniciei Duhului, Îl înstrăinează, atât cât atârna de ei, de vrednicia Lui și-L pogoară în rândul creaturilor. Încăpățânează-se cât vor vrea, împotrivescă-se cât vor pofti spuselor Dumnezeieștii Scripturi. Noi primim învățăturile dumnezeiești ca descoperiri pogorâte de sus și dăm Duhului Sfânt cuvenita doxologie, arătând odată cu dreapta credință și deplinătatea adevărului.” (Omilia a II-a la Rusalii, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 219)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („Luați Duh Sfânt...”)

„A suflat asupra lor și le-a zis: *Luați Duh Sfânt; căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate și căroră le veți ține, vor fi ținute*. La fel precum un rege îi trimite pe ofițerii săi și pe soldați și pe generali, dându-le puterea să închidă în închisoare și să-i slobozească pe vinovați, așa Iisus Hristos, trimițându-i pe apostolii săi, le-a dat aceeași autoritate și aceeași putere.

Cum deci Iisus Hristos după ce a zis: *Dacă nu Mă voi duce Eu, Duhul Sfânt nu va veni la voi* (Ioan 16, 17) acum le dă El Duh Sfânt? Răspund că El nu le-a dat Duh Sfânt, și că, suflând peste ei, El numai i-a pregătit să-L primească. Dacă arătarea unui înger l-a lovit pe Daniel și l-a făcut să cadă cu fața la pământ (Dan., 8, 17), ce li s-ar fi întâmplat apostolilor, primind un dar așa de mare fără ca Mântuitorul să-i fi pregătit mai înainte, pe ei care nu erau încă decât ucenici? Pentru aceasta n-a zis El: *voi ați primit*, ci: *Luați Duh Sfânt*. Cu toate acestea, n-ar fi o greșală a spune că ei au primit atunci o putere duhovnicească sigură și un har; un har, nu destul de puternic, într-adevăr, pentru a învia morții și a lucra minuni, ci capabil de a ierta păcatele; căci este deosebire între darurile Duhului Sfânt, pentru aceasta adaugă Domnul: *căroră le veți ierta păcatele, le vor fi iertate*, făcându-i să cunoască natura darului pe care-l dă lor.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXXVI, 3, pp. 460-461)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi cu toți!”)

„*Harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi!* Arma cea mai puternică, zidul cel nebiruit, turnul ce nu se clatină, acesta este harul Domnului Iisus Hristos; și le-a amintit de acest har, spre a-i face mai cu bunăvoință și mai ageri în lupte.” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXXII, p. 552)

„*Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi toți. Amin!* (16, 24). Ai văzut de unde se cuvine a începe și unde se cuvine a sfârși în toate și pretutindeni? Căci iată că Apostolul de aici, anume de la harul Domnului Iisus Hristos, a pus temelie epistolei sale, și de aici i-a pus

și acoperământ, invocând și dorindu-le lor pe mama tuturor darurilor și a toată binefacerea.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXII, p. 553)

„Fără harul Duhului, niciodată n-ar fi Trupul și Sângele cel de taină. N-am avea preoți. Căci nici nu s-ar putea face aceste hirotonii fără pogorârea harului.” (*Cuvânt despre învierea morților*, VIII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 135)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dobândirea harului Duhului Sfânt)

„Așa e Stăpânul nostru! Când vede că un suflet se apropie cu mare dor și cu înflăcărată râvnă de cele duhovnicești, îi dă cu îmbelșugare harul și-i dăruiește și bogatele lui daruri.” (*Omilii la Facere*, omilia IV, I, în col. PSB, vol. 21, p. 56)

„Harul lui Dumnezeu e gata și caută pe cei ce vor să-l primească din belșug. Așa e Stăpânul nostru: când vede că sufletul ni-i treaz și dorul clocotitor, ne dă cu îmbelșugare bogăția Lui, depășind prin dărnicia Lui cererea ce I-o facem.” (*Omilii la Facere*, omilia IX, I, în col. PSB, vol. 21, p. 108)

„Harul este gata să caute pe cei ce-l primesc cu inima deschisă”. (*Omilii la Facere*, omilia XVI, I, în col. PSB, vol. 21, p. 176)

„Acolo unde este curățenie trupească și sufletească, unde este cumințenie, unde sunt și celelalte virtuți, acolo se pogoară cu îmbelșugare și harul Duhului.” (*Omilii la Facere*, omilia XLIV, VI, în col. PSB, vol. 22, p. 126)

„Sfântul Ioan vrea să învețe că chiar harul nu se răspândește în mod indiferent peste orice persoane, ci numai peste oamenii cu voință bună. Acestora li s-a dat putere să se facă fii ai lui Dumnezeu. Căci dacă ei nu vor, acest har nu vine, și efectul este nul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia X, 2, p. 51)

„Să atragem asupra noastră, frații mei, harul de neînvins și atotputernicia Duhului Sfânt. Îl vom atrage în noi prin păzirea poruncilor, și nu le vom fi cu nimic inferior îngerilor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 5, p. 390)

„Adevăratul har și adevărata pace este numai de la Dumnezeu. Cel ce are harul lui Dumnezeu nu se teme de nimeni, chiar de ar suferi mii de rele, și nu zic numai de la oameni, dar chiar și de la diavolul; pe când cel ce este disprețuit de harul lui Dumnezeu, pe toți bănuiește, chiar de s-ar părea că este în cea mai mare siguranță. Căci nestatornic este neamul omenesc; nu numai prietenii sau frații, ci chiar și părinții se schimbă de multe ori dintr-o mică pricină, și-i vezi cum alungă pe copilul ce l-au născut mai rău ca pe dușman, precum și copiii alungând pe părinți. Gândește-te bine:

David avea har de la Dumnezeu, iară Avesalom, fiul său, avea har de la oameni; dară ce fel de sfârșit a avut fiecare dintre ei și care a fost mai mult lăudat, voi știți cu toții. Avraam de asemenea avea har de la Dumnezeu – pe când Faraon avea har de la oameni – cari pentru ca să le facă pe plac, i-au dat pe femeia dreptului Avraam (Fac. 12). Dară cine din aceștia doi s-a făcut mai strălucit și mai fericit? Firește că Avraam. Și ce spun eu de dreptul Avraam? Aveau har Israilitenii de la Dumnezeu, pe când de Egipteni erau urâți și disprețuiți – și cu toate acestea, voi știți cu câtă însemnătate au stăpânit ei pe Egiptenii cari îi urau și-i disprețuiau pe dânșii.

Deci iubiților, aceasta să o căutăm cu toții. Chiar rob de ar fi cineva, aceasta să o dorească, adică să capete har de la Dumnezeu înainte de harul stăpânului său; chiar femeie de ar fi, să ceară harul lui Dumnezeu înainte de harul bărbatului; chiar ostaș de ar fi, să ceară cea de sus bunăvoință, mai înainte de harul împăratului sau al stăpânitorului său, și atunci va fi plăcut și înaintea oamenilor. Și cum ar putea cineva să capete har de la Dumnezeu? Cum, zic,

în alt chip, fără numai prin smerita cugetare? *Dumnezeu, zice, celor mândri le stă împotriva, iară celor smeriți le dă har* (Pilde 3, 34), și *Jertfa lui Dumnezeu duhul zdrobit, inimă zdrobită și smerită Dumnezeu nu va defăima* (Ps. 50, 19). Dacă chiar înaintea oamenilor smerenia este atât de plăcută, apoi cu cât mai vărtos înaintea lui Dumnezeu.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia I, pp. 10-11)

„... dacă s-a ostenit (Pavel – n.n.) mai mult, și harul a fost mai mare, iar harul i-a fost mai mare fiindcă a dat dovadă de mai multă râvnă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVIII, p. 412)

„... ei (filipenii – n.n.), prin stăruința neclintită în lucrarea faptelor bune, au atras asupra lor harul lui Dumnezeu ca să conlucreze cu ei spre a birui natura omenească.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a II-a, p. 30)

„Precum focul are nevoie de lemne, tot așa și harul are nevoie de buna noastră voință, ca pururi să fie nestins.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia I, p. 10)

„Cum este cu puțință a atrage spre noi harul? Făcând cele plăcute lui Dumnezeu și întru totul supunându-ne Lui. Oare nu până și în casele cele mari noi le considerăm nu pe acele slugi ca având har, care nu îngrijesc de ale lor, ci de cele ale stăpânilor, cu tot sufletul și bunăvoință, și nu numai pentru asprimea stăpânului, ci și pentru bunăvoință, și pentru dragostea lor, toate făcându-le în regulă?” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia X, pp. 118-119)

„Iubiților, să nu respingem acest har, căci în noi stă și ele a-l păstra, adecă de a rămânea în noi, și de a-l îndepărta. Îl vom păstra când vom cugeta la cele cerești, și-l vom îndepărta când ne vom gândi la cele pământești.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIV, p. 388)

„Nici un om trupesc nu va putea primi vreodată harul Duhului.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIV, p. 390)

„Mare era Pavel când s-a botezat, dar cu mult mai mare a ajuns după botez, când predica și uimea pe iudei; cu mult mai mare a ajuns după botez, când a fost răpit în rai și s-a suit în al treilea cer (II Cor., 12, 2). Prin urmare, putem și noi, dacă voim, să creștem, să mărim harul dat nouă prin botez. Iar harul crește prin fapte bune; așa ajunge mai strălucit și ne dă o lumină mai strălucitoare.” (*Cuvânt la Înviere*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 147)

„Nici firea, nici vârsta, nici altceva nu ne pot împiedica atunci când zelul și râvna sunt vii; când credința e arzătoare și când prin toate acestea atragem asupra noastră harul lui Dumnezeu.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 502)

„... harul cere întâi ca noi să avem fapte, de aceea, la unii oameni harul urmează faptelor și rămâne, de la alții fuge, iar de ceilalți nici nu se atinge.” (*Despre căință (I)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 82-83)

„Nimeni nu poate spori în virtute dacă nu este plin de harul Duhului Sfânt. Dar Duhul Sfânt nu locuiește în suflete căldicele. Ca să dobândim har, trebuie ca sufletul nostru să aibă râvnă spre orice lucrare a lui Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 356)

„Și printr-o viețuire înaltă să atrageți atâta har, încât și voi să fiți neînvinși și Biserica lui Dumnezeu să salte și să se veselească pentru sporirea voastră, și Stăpânul tuturor să fie slăvit și noi toți să fim învredniciți de împărăția cerurilor.” (*Cateheza aceluiași către neofiti și*

tâlcuire la cuvântul Apostolului că „dacă cineva e în Hristos este zidire nouă. Cele vechi au trecut, iată, toate sunt noi” (I Cor., 5, 17), în vol. *Cateheze baptismale*, p. 81)

„Este pusă o condiție pentru coborârea harurilor pe care trebuie să le atragă rugăciunea peste noi. Această condiție este iubirea, precum condiția iubirii este supunerea filială față de porunci.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 95)

„Dar cum vom putea atrage ajutorul Duhului și cum îl vom face să rămână în noi?

- Prin fapte bune și viețuire curată! După cum lumina candelii se întreține cu untdelemn, și când se termină untdelemnul, se stinge și flacăra, tot așa, când facem fapte bune și când sufletul nostru este plin de fapte de milostenie, harul Duhului rămâne în noi cum rămâne flacăra întreținută de untdelemn.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 273)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul Duhului Sfânt nu se micșorează din cauza mulțimii celor ce-l primesc)

„Când ar veni întreaga lume aici, harul nu se sfârșește, nici puterea lui; el rămâne același. Și așa cum razele soarelui strălucesc în toate zilele lumea întreagă fără să se termine și nepierzând nimic din lumina lor pentru că se răspândesc în mai multe locuri pe pământ; așa cu atât mai mult, harul Duhului Sfânt nu se micșorează din cauza mulțimii celor ce-l primesc.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVI, 1, p. 173)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul se împarte și nu se desparte, nici nu se sfârșește)

„Se împarte și nu se desparte; se împarte și nu se sfârșește. Află despre darul Duhului.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 48)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul – Dumnezeu oprește harul Duhului când este supărat pe noi)

„Dumnezeu oprește harul Duhului când este supărat pe noi. Am să vă fac mai întâi dovada aceasta, ca să vă conving că absența Duhului Sfânt arată că Dumnezeu e mâniat, și ca să cunoașteți că S-a împăcat cu noi când vedeți că trimite din nou Duhul; că dacă nu S-ar fi împăcat, n-ar fi trimis Duhul Sfânt.” (*Omilia I la Rusalii*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 204)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Dumnezeu nu este cu noi dacă lipsește harul Duhului Sfânt)

„Dumnezeu nu este cu noi dacă lipsește harul Duhului Sfânt, căci, dacă am fi părăsiți de acel har, cum ar putea fi cu noi?” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia X, p. 118)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (unde este harul, acolo este bucuria)²¹²

„Se roagă ca harul lui Dumnezeu să fie cu ei, adică să fie bine plăcuți Lui, și împreună cu darul să aibă și umbrirea Sfântului Duh, căci, când este aceasta, nimic trist nu poate fi. Căci

²¹² În greacă veche χάρις, ἀποχ se traduce prin *har*, iar χαρά, ἄς se traduce prin *bucurie*, deci numai unde e harul, e bucuria adevărată. – n.n.

precum cel care-l vede pe împărat și se bucură de har din partea lui nu va simți nimic supărător, tot așa și noi, fie că ne-am despărțit de prieteni, fie că am cădea în unele rele, nimic nu vom simți, când este acel har care ne îngrădește pe noi”. (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia X, p. 118)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (lucrarea harului Duhului Sfânt)

„Scriptura numește harul Duhului Sfânt pe atât un foc, pe atât o apă; făcând să se vadă că aceste nume arată, nu substanța, ci lucrarea. Căci Duhul Sfânt nu poate fi compus din diferite substanțe, pentru că El este nevăzut, și dintr-o singură natură. Ioan Botezătorul arată unul din aceste lucruri atunci când zice: *Acela vă va boteza cu Duh Sfânt și cu foc* (Mt., 3, 11). Celălalt este desemnat chiar de Iisus Hristos: *Râuri de apă vie vor curge din pântecele celui care crede în Mine* (Ioan 7, 38). Pentru aceasta, în vorbirea pe care o are cu samariteanca, El îl numește apă, pe Duhul Sfânt: *Acela ce va bea, zice El, din apa pe care I-o voi da Eu, nu va mai înseta niciodată*. Scriptura numește Duhul Sfânt și foc, pentru a arăta puterea și căldura harului, și distrugerea păcatului; ea îl numește apă, pentru a arăta că ea curăță și răcorește sufletul celor ce o primesc. Și cu dreptate: căci așa cum este o grădină plantată cu pomi și plină de roade, și mereu verde, așa este un suflet veghetor și bucuros pe care-l îmbrobodește Duhul Sfânt cu harul său. El nu permite ca tristețea și durerea, nici răutățile și șmecheriile satanei să-l poată atinge chiar puțin, El vindecă ușor toate rănilor produse de duhul cel rău.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXII, 1, p. 151)

„Așa este harul Duhului Sfânt: aceea este forța și eficacitatea Lui. Dacă află într-o inimă tristețe, El o risipește; dacă află acolo dorințele rele, le distruge și le stinge. El alungă orice copilărie și nu suferă ca noi să fim stăpâniți de cea mai mică frică, ci ne ridică până la cer, pentru a spune așa, făcându-le pe toate lucrurile cerești prezente privirii noastre.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 5, pp. 389-390)

„Când Duhul este de față, toate valurile se liniștesc, toate patimile se ascund, și nimic nu ne mai poate vătăma, sau împotrivi.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 259)

„Aceasta este pricina tuturor bunurilor, de a rămâne pururea în noi harul Duhului, căci acesta ne povățuiește spre tot lucrul bun, iar când se depărtează de noi, ne pierdem și rămânem pustii.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIV, p. 388)

„Când firea nu mai putea, atunci harul dăruia.” (*Cuvânt la Fericitul Avraam*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 560)

„Ați văzut schimbare deplină?²¹³ Ați văzut cum harul Duhului i-a preschimbat sufletul, cum i-a transformat voința [*γνομή*], cum – asemeni focului ce cade pe spini – intrând harul înlăuntrul său i-a ars spinii păcatelor și l-a făcut mai tare decât diamantul²¹⁴.” (*Îndemnul aceluiasi ca să ne depărtăm de desfătări, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 89)

„Viața Sa în noi ne va rămâne ascunsă totdeauna, inaccesibilă: *Lumea nu-L vede. Pe Care lumea nu poate să-L primească pentru că nu-L vede*. Lumea totdeauna nebună, fiindcă ea nu-L va vedea cu ochii trupului, nu va crede aceasta și se va pune prin această necredință grosolană în imposibilitatea de a-L primi.

²¹³ Este vorba de Sf. Apostol Pavel – n.n.

²¹⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pentru un creștin este esențială experiența lăuntrică a harului, ca încredințare a dispariției păcatului și a urmărilor sale. (n.s. 10, p. 89)

Însă sufletele credincioase Îl vor primi. El va fi aici *Mângâietorul* în mizeriile nenumărate ale vieții prezente. El va fi aici *Duhul Adevărului* în mijlocul întunecimilor și a rătăcirilor care ne înconjoară din toate părțile. Noi nu-L vom vedea, însă cu toate acestea *Îl vom cunoaște*, vom deosebi acțiunea Lui în noi, suavele și puternicele Sale inspirații, darurile Sale atât de bogate, atingerile Sale atât de delicate, eliberările Sale atât de minunate.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 96)

„Iar cel care a găsit har înaintea lui Dumnezeu nu simte nici o greutate; acela, cu harul lui Dumnezeu, va putea trece aici cu ușurință toate greutatea, iar dincolo va scăpa de pedepsele găsite celor păcătoși, căci harul lui Dumnezeu merge totdeauna înaintea lui și-i face toate lesnicioase.” (*Despre schimbarea numelor*, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, cuv. IV, p. 77)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („Duhul să nu-l stingeți!”)

„*Duhul să nu-l stingeți* (I Tes., 5, 19), adică harul, căci așa obișnuiește Apostolul de a numi harul Duhului. Pe acest har îl stinge o viață necurată. După cum cineva aruncând deasupra unei candelă țărână sau și apă, sau dacă îi varsă untdelemnul îi stinge focul, tot așa este și cu harul Duhului. Dacă arunci asupra lui ceva pământesc, i-ai stins focul. Dacă poate n-ai făcut nimic de acest fel, însă vine vreo ispită din vreo parte, și-l lovește cu tărie, ca și un vânt puternic, și dacă lumina harului nu este mare, sau dacă nu are untdelemn de-ajuns, sau n-ai astupat bine lumina cu palma în timpul vântului, sau n-ai închis bine ușa, desigur că lumina se va stinge și atunci totul ai pierdut. Și care este acea deschizătură sau ușă, pe unde poate străbate vântul și stinge lumina harului? Această ușă este ochiul și urechea. Deci nu lăsa ca să lovească în ele vântul cel tare al răutății, fiindcă va stinge lumina, ci astupă-le bine cu frica de Dumnezeu. Și gura este o ușă; de aceea închide-o bine, ca astfel și lumina să strălucească, în același timp să și împiedice vântul de a pătrunde înăuntru. De pildă, te-a insultat cineva? Te-a bârfit? Închide bine gura, căci dacă o vei deschide, vei ațâța vântul, și imediat va stinge lumina.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia V, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 275)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (retragerea temporară și pedagogică a harului Duhului Sfânt dăruit nouă)

„Căci când ne vede că suntem plecați spre nepăsare și că ne îndepărtăm de prietenia Lui, nemaiținând socoteală de cele ale Duhului, ne părăsește puținel, pentru ca în acest fel cumițindu-ne, să ne întoarcem iarăși la El.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIV-a, pp. 58-59)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Duhul Sfânt – Izvorul bunătăților ce duc la mântuire)

„*Dar v-ați sfințit, dar v-ați îndreptat în numele Domnului Iisus și în Duhul Dumnezeului nostru* (I Cor., 6, 11). Ai văzut că Duhul cel Sfânt a șters toate păcatele acelea?

Unde sunt acum cei ce hulesc vrednicia Duhului? Că dacă nu iartă păcatele, în zadar Îl primim la botez. Iar dacă iartă păcatele, în zadar este hulit de eretici. Dacă n-ar fi Duhul Sfânt, noi n-am putea spune Domnul Iisus. *Nimeni nu poate să spună Domn este Iisus decât în Duhul cel Sfânt* (I Cor., 12, 3). Dacă n-ar fi Duhul Sfânt, noi, credincioșii n-am putea chema pe Dumnezeu, căci spunem: *Tatăl nostru, Care ești în ceruri* (Matei, 6, 9). Așadar, după cum n-am putea chema pe Domnul, n-am putea chema nici pe Dumnezeu, Tată.

- De unde știm asta?

- De la același Apostol care spune: *Dar pentru că sunteți fii, a trimis Dumnezeu Duhul Fiului Lui în inimile noastre, strigând: «Ava Părinte»* (Gal., 4, 6). Deci, când chemi pe Tatăl, adu-ți aminte că ți-a mișcat sufletul. Dacă n-ar fi Duhul, n-ar fi în Biserică cuvântul înțelepciunii și al cunoștinței. *Unuia se dă prin Duhul cuvântul înțelepciunii, iar altuia cuvântul cunoștinței.* Dacă n-ar fi Duhul Sfânt, n-ar fi în Biserică păstori și învățători. Că și aceștia prin Duhul se fac, după cum și Pavel spune: *În care v-a pus Duhul cel Sfânt păstori și episcopi* (I Cor., 12, 8). Vezi că și aceasta vine tot prin Duhul? Dacă n-ar fi Duhul Sfânt în acest părinte și învățător obștesc al nostru (adică episcopul), nu i-ați fi răspuns cu toții într-un suflet: *Și duhului tău.*” (*Omilia I la Rusalii, IV, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, pp. 207-208*)

„Te întreb, care bunătate din cele ce alcătuiesc mântuirea noastră nu s-a înfăptuit prin Duhul Sfânt? Prin Sfântul Duh ne-am izbăvit de robie, am fost chemați la libertate, am fost urcați la înfiere, am fost plăsmuiți din nou, de sus, ca să spun așa, și am lepădat povara grea și urât mirositoare a păcatelor. Prin Duhul Sfânt avem soboare de preoți, avem cete de învățători. Din izvorul acesta avem și darurile descoperirilor și harurile vindecărilor. De aici își au obârșia și toate celelalte cu câte se împodobește Biserica lui Dumnezeu.” (*Omilia a II-a la Rusalii, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, pp. 216-217*)

„Prin Sfântul Duh am dobândit dezlegarea de păcate; prin Sfântul Duh ne-am spălat de orice întinăciune; prin darul Sfântului Duh, noi, care am alergat la har, am ajuns din oameni îngeri; nu ne-am schimbat firea, ci, ceea ce este cu mult mai minunat, am rămas cu firea omenească, dar ducem viață îngerească. Atât de mare este puterea Sfântului Duh! Și după cum focul acesta material, când primește în el lutul cel moale, face din el oale tari, tot așa și focul Duhului, când primește un suflet credincios, îl face mai tare decât fierul, chiar de-ar fi mai moale ca lutul, iar pe cel care cu puțin mai înainte era întinat de noroiul păcatelor îl arată dintr-o dată mai strălucitor ca soarele.” (*Omilia a II-a la Rusalii, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 217*)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT **(Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli în limbi ca de foc)**

„În tot timpul cât a fost Domnul cu ei, ucenicii s-au bucurat de mii și mii de bunătăți; petrecerea împreună cu El i-a făcut să fie foarte fericiți. Toți cei ce locuiau în Palestina se uitau la ei ca la niște luminători, pentru că înviaseră morți, curățiseră leproși, alungaseră draci, vindecaseră boli și făcuseră alte multe minuni. Deci, pentru că ajunseseră atât de slăviți și de vestiți, Domnul a îngăduit să-i despartă pe ei puțină vreme de puterea care le sta într-ajutor, pentru ca, lipsiți de ea, să cunoască ei cât de mult le dăruia lor prezența bunătății lui Hristos și, ajungând la cunoașterea bunătăților trecute, să primească cu mai multă râvnă și darul Duhului, al Mângâietorului. Ucenicii erau amărâți, și Duhul i-a mângâiat; suspinau din pricina despărțirii de Învățătorul, erau cuprinși de tristețe, și Duhul i-a luminat cu lumina Lui; aproape zăceau la pământ, și Duhul i-a ridicat, a împrăștiat norul tristeții lor și a pus capăt nedumeririi. Când au auzit pe Domnul spunându-le: *Mergeți și învățați toate neamurile* (Matei 28, 19), erau nedumeriți și nu știau unde să se îndrepte fiecare și în care parte a lumii trebuie să predice cuvântul. De aceea a venit Duhul cel Sfânt în chip de limbi și a împărțit fiecăruia părțile lumii unde trebuiau să învețe. Prin limbile date, Duhul a făcut cunoscut fiecăruia, ca printr-o scrisoare, și puterea dată, și hotarele în care aveau să predice. Pentru asta S-a pogorât Duhul în chip de limbi.

Dar nu numai pentru asta, ci și pentru ca să ne aducă aminte de o veche întâmplare. În vechime, oamenii, cuprinși de nebunie, au vrut să facă un turn care să ajungă până la cer; Dumnezeu, prin împărțirea limbilor, a stricat unirea lor cea rea (Facerea 11, 1-9). Acum

Duhul cel Sfânt S-a pogorât peste ei în chip de limbi de foc, ca prin asta să unească lumea împărțită. Și s-a făcut un lucru nou și nemaîntâlnit. După cum atunci, în vechime, limbile au împărțit lumea și înțelegerea cea rea a dus la despărțire, tot astfel și acum limbile au unit lumea și au adus la înțelegere pe cei ce erau despărțiți. Pentru asta, *în chip de limbi. Ca de foc*, pentru că spinul păcatului crescuse în noi cât o pădure de mare. După cum pământul când e bun și gras, dar nu-i lucrat, odrăslește mulți spini, tot așa și firea noastră era bună din pricina Celui Care a adus-o la viață și în stare să dea rod de virtute, dar a odrăslit păcatul întocmai ca pe niște spini și alte buruieni netrebnice, din pricină că nu primise plugul dreptei credințe, nici sămânța cunoștinței de Dumnezeu. Și după cum adeseori nu se vede fața pământului din pricina mulțimii spinilor și a buruienilor, tot așa și noblețea și curăția firii noastre nu s-au arătat până n-a venit Plugarul firii omenești, până ce n-a pogorât focul Duhului, până ce n-a curățit-o și până ce n-a făcut-o în stare să primească sămânța cea cerească.

Atât de mari și mai mari decât acestea sunt bunătățile ce le avem noi datorită zilei de azi.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 220-221)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt)

„Harul Duhului Sfânt este nespus, darurile Lui sunt de mai multe feluri, Înțelepciunea lui Dumnezeu a rânduit așa pentru a vă învăța că darurile Tatălui, ale Fiului și ale Duhului Sfânt, sunt unul și același dar, și puterea lor una singură și aceeași putere.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVI, 3, p. 461)

„După cum este Duh al înțelepciunii, după care cei înțelepți deveneau neînțelepți (și se vede aceasta din învățătura Noului Testament), după cum este Duh al puterii, după care cei slabi sculau pe cei morți și alungau pe demoni, după cum este Duhul profeției, al vindecării bolilor, al limbilor multe, tot așa este și Duh al înfierii. Și după cum noi cunoaștem Duhul profeției din aceea că cel ce are asemenea Duh prezice cele viitoare, nu grăind din propriul său cuget, ci fiind mișcat de har, tot așa și cel ce are Duhul înfierii, nu de la sine numește *Tată* pe Dumnezeu, ci mișcat de Duhul.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 262)

„Dumnezeu acorda celor ce se botezau diferite haruri, care se numeau și duhuri, după cum și zice: *Și duhurile proorocilor se supun proorocilor* (I Corinteni 14, 32). Unul de pildă avea duhul proorociei, prin care prezicea cele viitoare; altul duhul înțelepciunii, prin care învăța pe cei mulți; altul avea duhul vindecărilor și însănătoșea pe cei bolnavi; un altul duhul puterilor, prin care învia pe cei morți; altul avea duhul limbilor, și vorbea în felurite limbi. Pe lângă toate aceste duhuri mai era și harul rugăciunii, care și el se numea duh, și cel ce avea un asemenea duh se ruga pentru întreaga mulțime a credincioșilor.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 274)

„El nu se roagă ca și cum Dumnezeu n-ar ști, sau ca și cum l-ar învăța ce să facă, ci ca să aflăm noi, ca să ne rugăm numai pentru cele ce trebuie a ne ruga, și să cerem de la Dumnezeu numai cele ce crede El că ne sunt de folos, căci acest lucru vrea să însemne expresia după Dumnezeu. Astfel, deci, harul acesta se dădea atât pentru mângâierea celor ce intrau în creștinism, cât și pentru cea mai bună învățătură. Însă, cel ce acordă asemenea haruri, și mii de alte bunuri, era Mângâietorul, după cum și zice în altă parte: *Și toate acestea le lucrează unul și același Duh* (I Corinteni 12, 11). Aceasta se face și pentru învățătura noastră, și pentru a se arăta dragostea Duhului, care se pleacă până la atâta în favorul nostru. Deci, aceasta se făcea ca să audă cel ce se roagă, ca rugăciunea sa să se facă după Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 275)

„Și sunt osebiri darurilor, dar același Duh (1 Cor. 12, 4), prin care mângâie pe cei ce aveau mai puține haruri, din care pricină erau triști. Pentru ce, zice, ești trist? Că nu ai luat pe cât a luat celălalt? Dar gândește-te că sunt daruri, și nu cade din datorie, și-ți vei mângâia întristarea. Pentru aceea de la început el a zis astfel: Sunt osebiri darurilor. Și nu a zis osebiri semnelor, minunilor, ci, darurilor, convingând pe ascultător cu numele darului nu numai a nu se întrista, ci încă să fie mulțumit. Pe lângă acestea, mai gândește-te și la aceea, zice, că deși prin măsura dăătorului și s-au împuținat darurile față de celălalt, totuși, fiindcă te-ai învrednicit a le lua tot de acolo de unde a luat și cel cu mai multe, apoi ai aceeași cinste. Nici nu poți spune că acelaia i-a dat Duhul, iar ție ți-a dat îngerul, fiindcă și ție, ca și acelaia, ți-a dat Duhul. Pentru aceea a și adăogat: dar același Duh, astfel că, deși este deosebire în dare, totuși în cel ce le-a dat, adică în dăător nu este nici o deosebire, fiindcă și tu, ca și acela, ai luat din același izvor.

Și osebiri slujbelor sunt, dar același Domn (1 Cor. 12, 5). Pregătind deci încurajarea și mângâierea lor, adaogă și pe Fiul și pe Tatăl. Numește harurile acestea cu un alt nume, voind prin aceasta a le da o mai mare mângâiere, pentru care a zis astfel: Și osebiri slujbelor sunt, dar același Domn. Cel ce a auzit de haruri și a primit mai puține, poate că s-ar supăra, pe când nu tot așa și cel ce primește o slujbă, căci lucrul acesta dovedește osteneală și durere. Pentru ce te întristezi, zice, dacă acelaia i s-a poruncit a se osteni mai mult, tu fiind cruțat?

Și osebiri lucrărilor sunt, dar același Dumnezeu este care lucrează toate întru toți. Ci fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos (1 Cor. 12, 6. 7). Și ce este lucrarea, zice, ce este harul? Ce este slujba? Numai în nume este deosebire, fiindcă lucrurile sunt aceleași. Ceea ce este harul, aceea este și slujba, aceea este și lucrarea.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 304)

„Slujba ta, zice, fă-o deplin (2 Tim. 4, 5) și slujba mea o slăvesc (Rom. 11, 13). Și lui Timothei scriindu-i, zicea: Pentru carea pricină adu-ți aminte să aprinzi harul lui Dumnezeu, carele este întru tine (2 Tim. 1, 6). Și galatenilor iarăși, scriindu-le, zicea: Căci cel ce au lucrat în Petru spre apostolie, au lucrat și mie întru neamuri (Gal. 2, 8). Ai văzut că nu arată nici o deosebire între harurile Tatălui, și ale Fiului, și ale Sfântului Duh? Prin aceasta însă el nu contopește ipostasurile Sfintei Treimi – să nu fie! – ci numai cât învederează egalitatea acestor ipostasuri. Ceea ce Duhul hărăzește, zice, aceasta și Tatăl lucrează, aceasta și Fiul poruncește. Deși, dacă acesta ar fi mai mic decât Tatăl, nu ar fi scris așa.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, pp. 304-305)

„... ceea ce i s-a dat de sus este în folosul său, deși poate că este mai mic decât harul dat altora. Căci spunând același Duh, același Domn, același Dumnezeu, împuternicind din nou prin aceasta pe cel trist, adaogă iarăși o altă mângâiere, zicând astfel: Ci fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos (1 Cor. 12, 7). Ca să nu zică cineva: Și ce dacă același Domn, același Duh și același Dumnezeu, când eu am luat mai puțin? Pentru că așa este spre folos, zice. Sub nume de arătarea Duhului apostolul înțelege semnele, și cu drept cuvânt. Pentru mine credinciosul, zice, se vedește că cel ce are Duhul îl are de când s-a botezat, iar pentru cel necredincios aceasta nu va fi învederat de nicăieri, fără numai de la semne – încât și de aici nu este o mică mângâiere, căci și dacă harurile sunt deosebite, totuși dovada este una și aceeași: dacă ai mult sau puțin, ești deopotrivă învederat. Așa că dacă voiești să arăți că ai Duhul, ai o dovadă sigură. Deci când și cel ce dă este unul și același, când și harul este unul, și arătarea harului tot de acolo se face, și când mai cu seamă aceasta este spre folosul tău, apoi atunci nu te întrista ca un disprețuitor. Căci nu a făcut aceasta ca să te arate mai prejos de altul sau să te necinstească, ci ca să te cruțe, având în vedere numai folosul tău. A lua mai mult decât pot duce puterile tale, aceasta nici nu ar fi spre folosul tău, ba încă ți-ar fi vătămător și vrednic de întristare.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 305)

„Că unuia prin Duhul se dă cuvântul înțelepciunii, iar altuia cuvântul cunoașterii, întru același Duh. Și unuia credința întru același Duh, iar altuia darurile tămăduirilor întru același Duh (1 Cor. 12, 8-9). Ai văzut cum el pretutindeni face același adaos, zicând: întru același Duh? Pentru că el știa foarte bine cât de mare mângâiere este de aici. *Unuia lucrarea puterilor, iar altuia prorocie; unuia osebirea Duhurilor, iar altuia feluri de limbi, iar altuia tălmăcirea limbilor* (1 Cor. 12, 10). Și fiindcă mai ales în acest de pe urmă har ei se încumetau și cugetau lucruri mari de dânsii, pentru aceea apostolul l-a trecut la urma tuturor, și a adăugat: *Și toate acestea le lucrează unul și același Duh, împărțind deosebi fiecăruia precum voiește* (1 Cor. 12, 11). Aceasta este doftoria universală a mângâierii, adică a primi toți din aceeași rădăcină, din aceleași comori, din aceleași izvoare. Pentru aceea apostolul într-una întrebuițează cuvintele întru același Duh, mângâindu-i și făcând să piară păruta nepotrivire.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 305)

„Dar ce va să zică: *cuvântul înțelepciunii*? Adică acela pe care l-a avut Pavel, pe care l-a avut Ioan, fiul tunetului. Și ce va să zică *cuvântul cunoașterii*? acela adică, pe care îl aveau mulți dintre credincioși, cari aveau cunoaștere, însă nu puteau a învăța pe alții și nici nu puteau cu ușurință să arate altora ceea ce știau. *Unuia, zice, credința*, spunând aici nu de credința dogmelor, ci de credința minunilor și a semnelor, despre care zice Mântuitorul: *De veți avea credință cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici acolo, și se va muta* (Mt. 17, 20). Și apostolii cereau de la dânsul o astfel de credință zicând: *Adaoge nouă credință* (Lc. 17, 5). Această credință este muma semnelor. Lucrările puterilor și darurile tămăduirilor nu sunt același lucru, căci cel ce avea darul tămăduirilor numai cât vindeca pe cei bolnavi, pe când cel ce avea lucrările puterilor, și pedepsea în același timp, fiindcă puterea era nu numai de a vindeca, ci și de a pedepsi, după cum a făcut Pavel și Petru. *Unuia proorocie, iar altuia osebirea duhurilor*. Și ce va să zică *osebirea duhurilor*? Adică a cunoaște cine este anume cel duhovnicesc și cine nu, cine este proroc și cine este amăgitor, ceea ce spunea și tesalonicenilor, zicând: *Proorociile să nu le defăimați, toate să le ispitiți, ce este bun să țineți* (1 Tes. 5, 20-21). – Fiindcă mare era pe atunci droaia de proroci mincinoși, de vreme ce diavolul lucra pe capete de a da ființă minciunii și de a o face deopotrivă cu adevărul. *Unuia feluri de limbi, iar altuia tălmăcirea limbilor*, adică unul, de pildă, știa ce spunea el, dar n-o putea lămuri și altora, iar celălalt le putea pe amândouă deodată. Se credea că acest har este mare, fiindcă și apostolii încă de la început l-au primit, și printre corinteni cei mai mulți îl aveau, pe când nu tot așa și cu cuvântul învățături. Pentru aceea harul acesta îl pune întâi, iar harul limbilor îl pune tocmai la urmă, fiindcă și acesta vine de la cel dintâi, ca și toate celelalte, și proorociile, și lucrările puterilor, și felurile de limbi, și tălmăcirea limbilor. Nici unul din toate acestea nu este asemeni cu cel dintâi, pentru care și zice apostolul în altă parte: *Preoții cei ce își țin bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească, mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt și în învățătură* (1 Tim. 5, 17). Dar și lui Timotei îi scria, zicând: *Până ce voi veni, păzește citirea, și mângâierea, și învățătura. Nu fii nebăgător de seamă de harul ce este întru tine* (1 Tim. 4, 13-14). Ai văzut că și învățătura el o numește har?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 306)

„Deci iubiților, să nu ne împrăștiăm cu sufletul și nici să ne întristăm și să zicem: Pentru ce unul a luat și altul nu a luat? Și nici să învinovățim pentru aceasta pe Duhul Sfânt. Că dacă știi că din dragoste ți-a hărăzit ceea ce ai, atunci poți înțelege că tot din aceeași dragoste a hotărât și măsura cu care ți s-a dat și te vei bucura pentru cele ce ai primit. Deci nu te neliniști pentru cele ce nu le-ai primit, ci încă să-i mulțamești că nu ai primit mai mult decât puterile tale.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIX, p. 308)

„... toată zavistia să o lepădăm de la noi, și nici să nu pizmuim pe cei ce au mai mari haruri decât noi, nici să disprețuim pe cei ce au daruri mai mici decât noi, căci așa a voi Dumnezeu.

Iar de te tulburi încă, apoi gândește-te că de multe ori cel crezut mai presus de tine nu poate face sau nu poate împlini rolul tău. Încât chiar dacă ai fi mai prejos decât el, în aceasta tu îl întreci; și chiar mai presus de tine de ar fi, în aceasta îți este mai prejos, și prin aceasta este egalitate. Căci se pare că și în trupul omului cele mici nu puțin ajută în funcționarea organismului, fiindcă de multe ori vătămă chiar și pe cele crezute mari când nu-și îndeplinesc rolul lor. În adevăr, iubitorilor, ce poate fi mai disprețuit și mai nebăgat în seamă din trupul omenesc ca firele de păr? Dar iată că dacă vei smulge aceste firisoare de păr disprețuite de la sprâncenele și genele de deasupra ochilor, ai făcut ca să piară frumusețea feței și chiar ochiul nu se mai pare a fi frumos și sănătos. Deși paguba a fost întâmplătoare, însă chiar și așa s-a stricat orice frumusețe, și nu numai frumusețea, ci și ochii sunt vătămați în lucrarea lor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXX, p. 317)

„Că dacă harul poate este mai mic, este cu toate acestea foarte trebuitor, și după cum în trup nefiind acel mădular mai nebăgat în seamă, multe sunt împiedicate în mersul lor firesc, tot așa și fără cel cu harul mai mic șchiopătează toată plinătatea Bisericii.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 322)

„... și darurile cel mici sunt de râvnit ca și cele mari, prin faptul că nu au fost date tuturor cum s-ar întâmpla. Pentru ce ești scârbit, zice, că nu ai poate harul tămăduirilor? Apoi gândește-te că ceea ce ai tu, chiar de ar fi mic, totuși de multe ori cel ce are pe cele mai mari nu-l are pe acesta. Pentru aceea zice: *Au doară toți în limbi grăiesc? Au doară toți tâlmăcesc?* După cum pe cele mari nu le-a hărăzit Dumnezeu pe toate deodată la toți, ci unora pe unele, altora pe altele, tot așa a făcut și cu cele mici, căci nu le-a dat pe toate la toți. Iar aceasta a făcut-o iconomisind o mare împreună-glăsuire și dragoste între dânsule, ca astfel fiecare simțind nevoie de aproapele, să se alipească pe lângă fratele său. Aceasta a iconomisit-o Dumnezeu și între meșteșuguri, și între stihiiile firii, și între plante, și între mădulele noastre și, în sfârșit, între toate și în toate, fără vorbă multă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, p. 334)

„Ci să râvniți, zice, darurile cele mai bune, și încă mai înaltă cale arăt vouă (1 Cor. 12, 31). Aceasta spunându-le, pe nesimțite dă a înțelege că ei sunt pricina că au primit haruri mici, și stăpâni sunt, de vor voi, ca să ia și pe cele mai mari. Căci când zice: *să râvniți*, prin aceasta cere de la dânsii sânguința și pofta cea pentru cele duhovnicești. Și nu a zis *cele mai mari*, ci *cele mai bune*, adică cele mai folositoare. Ceea ce el spune aici aceasta înseamnă: *stăruieți în a dori haruri, și vă voi arăta izvorul harurilor*. Și nici nu a zis *haruri*, ci *cale*, ca prin aceasta încă mai mult să-i înalțe spre cele ce urmează a le spune. Eu, zice, nu vă arăt numai un har, sau două, sau trei, ci o cale sigură care duce la toate harurile, și încă nu o cale cum s-ar întâmpla, ci mult mai înaltă, și care stă înaintea tuturor, și este de obște pentru toți. Și nu este ca harurile, care unele sunt ale acelora, altele ale acestora, și care nu sunt date toate tuturor, ci ceea ce eu spun, zice, este dar, este har universal.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXII, pp. 334-335)

„Dacă aceste haruri s-au fost dat pentru întărirea credinței, apoi câtă credință va fi împrăștiată pretutindeni, negreșit că întrebuițarea acestor haruri va fi de prisos.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIV, p. 359)

„De multe ori din cauza vieții necurate sau și trândave, mulți n-au luat daruri. Ba câteodată chiar și având o viață bună și curată și totuși n-au luat. De ce oare? Ca nu cumva să-și iasă din drumul împărătesc, ca să nu se trufească, ca nu cumva să se facă mai molatici, ca nu cumva să se îngâmfe mai mult. Că dacă chiar și fără daruri și totuși conștiința vieții curate este de-ajuns de a îngâmfa pe cineva, apoi cu atât mai mult când se adauge și harul. Așa că harul se dă celor umiliți și celor sinceri și mai ales celor sinceri (...) Omul umilit și care nu-și închipuie lucruri mari de dânsul, devine mai harnic când primește darurile, ca câștigate cu

merit, deși nu se judecă singur pe sine ca vrednic, pe când cel ce le-a câștigat fără merit, consideră faptul acesta ca o datorie și se îngâmfa. Astfel că Dumnezeu economisește lucrul acesta în interesul omului chiar, ceea ce poate vedea cineva și în biserică petrecându-se. Unul de pildă are dar în vorbă potrivit la învățătură, pe când un altul nici nu poate deschide gura.

Nimeni, deci, să nu se mâhnească pentru aceasta, căci *fiecăruia se dă arătarea duhului spre folos*. Că dacă stăpânul casei știe ce trebuie a încredința fiecăruia, apoi cu atât mai mult Dumnezeu, care știe cugetul omului, care știe totul chiar mai înainte de a fi făcute de om.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia III, p. 80)

„Să nu zici: *De ce n-aș fi avut darul de a fi învățător, că dacă aș fi avut acest dar, pe mulți i-aș fi învățat*, căci nu știi, că dacă poate îl aveai, ar fi fost spre osânda ta, că poate ascundeai talantul, sau că poate îl întrebuințați spre intrigă, spre invidie. Acum tu însă ai scăpat de toate acestea...” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia III, pp. 80-81)

„Nu ai poate talentul de vorbă frumoasă? Nu ai în cap o îmbelșugare de cugetări? Cu toate acestea știi cele obștești. Ai copii, ai vecini, ai prieteni, ai frate, ai neamuri, și dacă nu poți să îi în biserică cuvânt lung, poți totuși ca pe aceștia să-i sfătuești. Aici nu este nevoie de retorică, și nici de vorbă lungă, și deci arată cu această ocazie că dacă ai avea talantul vorbirii, nu ai neglija. Că dacă în cele mici nu te încerci, cum te-aș putea crede în cele mari?” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia III, p. 81)

„Dacă ai avea harul, de multe ori te-ai îngâmfa, și de multe ori te-ai abate din calea cea dreaptă, căci nu te știi tu pe sine-ți atât de bine, precum te știe Dumnezeu. Să nu zicem: *De ce aceasta, și pentru ce?* Când Dumnezeu economisește lucrurile, să nu-I cerem socoteală, fiindcă aceasta este cea mai de pe urmă neevlavie și nebunie. Robi suntem, și încă robi care stăm departe mult de Stăpânul, neștiind nici chiar cele de la picioarele noastre.

Deci, să nu cernem voința lui Dumnezeu, ci pe cât ni-a dat, să păstrăm pe cât timp trăim, chiar mic de ar fi, sau nebăgat în seamă, și vom reuși în totul; și mai bine zis, nici mic nu se poate numi ceea ce este din darurile lui Dumnezeu. Ești scârbit că nu ai darul învățaturii? Spune-mi însă, care ți se pare mai mare: darul învățaturii sau al tămăduirii bolilor? Desigur că acesta. Dar ce? Nu ți se pare că a da vedere orbilor este cu mult mai mare decât a vindeca bolile? Nu ți se pare că a învia morții este un dar mai mare? Dar ce? A învia morții numai cu umbra și cu sudariile (= basma de șters sudoarea) nu ți se pare a fi mai mare decât a-i învia cu cuvântul? Deci, ce voiești? Voiești să înviezi morții cu umbra și cu sudorile, sau ca să ai darul învățaturii? Desigur că darul acela de a învia morții numai cu umbra și cu sudariile.

Dar dacă ți-aș arăta că cu mult mai mare decât aceasta este alt dar, care-ți este cu puțință de a-l lua, dacă nu-l ai, și de care cu dreptate ai fost lipsit; - ce vei spune? Și apoi acest dar nu numai unuia sau la doi este îngăduit de a-l primi, ci tuturor. Știu că ați rămas ca prostiți și în uimire, auzind că vă este cu puțință de a avea un mai mare dar decât a învia morții, și a da vedere orbilor, și a face cele de pe timpul apostolilor, - ba încă poate că vi se pare de necrezut. Deci, care este acel dar? Dragostea. Dar credeți-mă că nu este aceasta vorba mea, ci a lui Hristos, spusă prin Pavel. Ce spune el? *Să râvniți*, zice, *darurile cele mai bune, și încă mai înaltă cale vă arăt vouă* (I Cor., 12, 31).” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia III, p. 82)

„Așa sunt darurile Stăpânului. Nu împarte împărțirea după rang, ci după voință și gând.” (Cuvânt la Înviere, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 1341)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harismele Duhului Sfânt)

„Din pântecel celui care crede-n Mine vor curge râuri de apă vie, precum a zis Scriptura (Ioan 7, 38). Ai văzut că nu curg numai patru râuri din izvorul acesta, ci nenumărate?

Izvorul acesta e minunat nu numai prin mulțimea râurilor, ci și prin natura lui. În el nu-s scurgeri de apă, ci harismele Duhului. Izvorul acesta se împarte în sufletul fiecărui credincios, și nu se împuținează; se împarte, și nu se termină; se îmbucătățește, dar nu se micșorează; în toți întreg, în fiecare întreg. Așa sunt harismele Duhului.” (*Cuvânt despre folosul citirii Scripturii, (La începutul Faptelor apostolilor – III)*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 330-331)

„Așa e natura harismelor: nu au nici cununi, nici răsplată. Darul nu-i o faptă a celor ce l-au primit, ci un har al bunăvoinței celui ce a dat darul. De aceea și Hristos a poruncit ucenicilor să nu se bucure că izgonesc demoni; iar pe cei care profeteau în numele Lui și făceau multe minuni i-a scos din împărăția cerurilor, pentru că aceștia voiau să se mântuiască numai prin harismele lor, fără să aibă vreo îndrăznire prin propriile lor fapte (Matei 7, 21).” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 271-272)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dacă n-ar fi Duhul, n-ar fi Biserica)

„Dacă n-ar fi Duhul, n-ar fi Biserica, iar dacă este Biserica, atunci evident că este și Duhul.” (*Omilia I la Rusalii, IV*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 208)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Pronia dumnezeiască)

„Dumnezeu face totul și săvârșește totul spre folosul nostru; și tot spre folosul nostru a dăruit omului și desfătarea și tihna. Dacă Dumnezeu, din pricina covârșitoarei Lui iubiri de oameni, ne-a pregătit, înainte de a fi neamul nostru, acele bunătăți negrăite, precum Însuși spune: *Veniți binecuvântații Părintelui Meu de moșteniți împărăția cea pregătită vouă înainte de întemeierea lumii* (Matei, 25, 34), apoi cu mult mai mult ne va da din belșug toate cele de pe lumea asta”. (*Omilii la Facere, omilia XIV, II*, în col. PSB, vol. 21, p. 158)

„...înțeleptul Dumnezeu, Cel ce rânduește viața noastră după înțelepciunea Lui...” (*Omilii la Facere, omilia XVII, II*, în col. PSB, vol. 21, p. 191)

„Când ne bucurăm de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, putem scăpa nu numai de uneltirile oamenilor răi, ci chiar de-am cădea între fiare sălbatice nu vom păți nimic. Că Stăpânul, arătându-și bogăția puterii Lui, schimbă chiar firea fiarelor și le prefăce în oi; nu că le-ar face să-și piardă cumva sălbăticia firii lor, ci le face blânde ca oile, cu toate că-și păstrează firea. Când Dumnezeu vrea stihiiile își uită propria lor lucrare; focul nu mai e foc. Și aceasta o poți vedea cu cei trei tineri (Dan., 3, 8-28) și cu Daniel (Dan., 6, 16-24). Daniel, înconjurat de lei, ca și cum ar fi avut oi împrejurul lui, n-a pățit nimic, ajutorul celui de sus a înfrânat sălbăticia leilor. Fiarele au rămas fiare, dar nu și-au vădit firea lor sălbatică; și au cunoscut asta și cei care erau mai sălbatici ca fiarele.

S-a întâmplat aceasta pentru o mai mare învinuire a acelor care au depășit pe fiare în cruzime, cu toate că erau înzestrați cu rațiune. Au cunoscut chiar fapte că, datorită purtării de grijă a Stăpânului, fiarele nu s-au atins de dreptul Daniel, n-au îndrăznit să-i sfâșie trupul; dar cei care l-au aruncat pe Daniel la fiare au fost mai răi decât fiarele. Și ca să nu se creadă că totul a fost o nălucire, acei au cunoscut adevărul din cele petrecute cu cei ce au fost aruncați în groapă; cu Daniel fiarele au fost blânde ca oile, își uitaseră firea, dar cu cei ce fuseseră aruncați după Daniel în groapă, fiarele și-au arătat sălbăticia lor. Tot așa s-a întâmplat și cu focul din cuptorul cel din Babilon. Focul a cruțat pe cei din cuptor, pe cei din mijlocul focului; nu și-a arătat tăria sa, ci, ca și cum i-ar fi fost înlănțuită lucrarea focului, așa a lăsat

nevătămate trupurile celor trei tineri; nici părul lor n-a îndrăznit să se atingă, ca și cum o poruncă ar fi împiedicat focul să-și arate lucrarea sa; dar i-a mistuit pe cei ce ședea lângă cuptor. Prin aceste două lucruri Dumnezeu și-a vădit puterea Sa cea mare; și prin aceea că a păzit nevătămați pe cei din cuptor și prin aceea că a mistuit pe cei de lângă cuptor. Deci, când ne bucurăm de ajutorul celui de sus, nu numai că scăpăm de uneltirile vrăjmașilor noștri, dar nu pășim nimic nici chiar de-am cădea în mijlocul fiarelor. Mâna lui Dumnezeu e mai puternică decât orice; în toate împrejurările ne dă tărie și ne face să fim nebiruiți”. (*Omilia la Facere*, omilia LVII, IV, în col. PSB, vol. 22, pp. 238-239)

„*Iată Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârșitul veacului* (Matei 28, 20).

Ai văzut iarăși autoritatea cu care le-a vorbit? Ai văzut că și aceste cuvinte au fost spuse pe măsura înțelegerii ucenicilor? N-a spus că are să fie numai cu ei, ci cu toți credincioșii de mai târziu - că n-aveau să trăiască apostolii până la sfârșitul veacului -, ci le-a vorbit ca unora ce fac un singur corp cu toți credincioșii de mai târziu. Domnul le-a spus: Să nu-mi vorbiți de greutatea însărcinării. Eu, Care fac toate ușoare, sunt cu voi! Aceasta o spunea adesea și profeților în Vechiul Testament: și lui Ieremia, care punea înainte tinerețea lui, și lui Moise și lui Iezechiel, care șovăiau: *Eu sunt cu voi!* Același lucru îl spune acum și ucenicilor Săi”. (*Omilia la Matei*, omilia XC, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 1001-1002)

„Dacă Dumnezeu arată o atât de mare purtare de grijă de niște flori de rând, nevrednice de cuvânt și de un folos întâmplător, cum nu va purta grijă de tine, făptura cea mai necesară din toate?” (*Omilia la Matei*, omilia XXII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 281)

„Cum lucrează El dar? El conduce și păstrează lucrurile Sale prin Providența Sa. Atunci când vedeți ridicarea soarelui, mersul lunii, izvoarele, fântânile, fluviile, ploile și mișcările naturii, fie în semințe, fi în trupurile noastre, fie în acela al animalelor și a tuturor celorlalte lucruri care alcătuiesc lumea aceasta, recunoașteți aici lucrarea continuă a Tatălui: *Care face să strălucească soarele atât peste cei buni cât și peste cei răi* (Mt., 5, 45). Și încă: *Dacă Dumnezeu astfel o îmbracă iarba câmpului, care astăzi este și mâine se aruncă în foc* (Mt., 6, 30). Și apoi despre păsări: *Tatăl vostru Cel ceresc le hrănește* (Mt., 6, 93).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 2, p. 182)

„Nimic din cele ce alcătuiesc lumea nu poate fi lipsit de pronia, adică purtarea de grijă a lui Dumnezeu.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XV, p. 145)

„La spune-mi, te rog, oare atâtea bunătăți, ce le vedem, ar putea să se desfășoare în mod automat? Lumina de toate zilele, ordinea și pronia, drumul stelelor, succedarea regulată a zilelor și a nopților, continuitatea naturii în plante, în vietăți și în oameni, de unde vin acestea? Cine, spune-mi, este, care guvernează toate acestea? Dar dacă nu se interesează nimeni, ci totul se mișcă automatic, apoi cine învărtind această cămară frumousă și mare, - voi să zic cerul, - a așezat-o deasupra pământului, sau și pe ape? Cine dă timpurile cele fertile și trimite ploile cele îmbelșugate? Cine a așezat în semințe și în plante atâta putere creatoare? Căci tot ceea ce vine automatic, e fără rânduială pe când ordinea și buna orânduială se face numai cu artă. Dar spune-mi, oare în lucrurile de pe lângă noi, care se fac așa zicând automatic, nu vedem noi multă neorânduială, mult vuet și tulburare? Și nu zic de acel fapt întâmplat automatic, ci de un lucru făcut de cineva, însă fără vreo artă. De exemplu: fie bunăoară lemne și pietre, fie și var grămadite toate la un loc; apoi apucându-se un om fără experiență de clădire, clădească el, zic, și ridice casa. Ei bine, nu ar strica el totul? Fie, apoi, o corabie și să aibă toate cele trebuitoare, afară de căpitanul care să o cârmuiască; ei bine acea corabie – bine lucrată de altfel - va putea ea oare pluti singură? Dar apoi pământul acesta atât de mare, cum de stă el pe ape, și cum de s-a învărtoșat în trecerea timpului, fără de vreo putere care să-l combine și să-l întărească în așa fel? Care ar fi explicarea la toate acestea? Dar dacă pământul sprijină și cerul, iată și o altă greutate asupra lui, pe când dacă cerul ar fi pus pe ape, iată și o

altă nedumerie. În adevăr că nedumerirea aceasta încetează din moment ce noi vom vedea aici rezultatul proniei divine.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, pp. 184-185)

„În general vorbind, dacă am voi a cerceta cu amănunțime și am scărmana cuvântul **de ce** și **pentru ce**, asupra proniei divine, ei bine secole întregi nu ne-ar ajunge.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 185)

„De ce a făcut pe om atât de mic, și atât de departe de cer, încât mai că se îndoiește spre fenomenele de sus? Spune-mi, de ce în timpul iernii noptea e mai mare, și în timpul verii e mai mică decât ziua? Pentru ce atâta frig, atâta fierbințeală? Pentru ce corpul e muritor? Și alte mii de întrebări îți fac, și dacă voiești, nu voi înceta a te întreba, și tu nu vei ști ce să răspunzi nimic, astfel că chiar din faptul acesta, că nu ne sunt cunoscute cuvintele **de ce** și **pentru ce**, noi putem vedea rezultatul proniei divine.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 186)

„Cum că totul se guvernează de providența divină și că nimic nu scapă îngrijirii sale, putem și noi a o judeca din faptele noastre; pentru că și popoarele și animalele și totul în fine au nevoie de stăpânire și îngrijire.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia V, p. 65)

„Toate se bucură de purtarea Lui de grijă! Fie îngeri, fie arhangheli, fie puterile cele de sus, într-un cuvânt toate cele văzute și nevăzute. De sunt lipsite de lucrarea, purtării Lui de grijă, se duc, se pierd, pier”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 193)

„Domnul cel atât de bun, îndurat și atât de îngrijitor pentru noi, care este mai înțelept decât orice doctor, mai plin de iubire decât oricare tată, și care întrebuințează mai multă sânguință și îngrijire pentru sufletele noastre, decât poate întrebuința un lucrător de pământ pentru țarina sa” (*Cuvânt la 26 octombrie, ziua Sfântului marelui Mucenic Dimitrie*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 209)

„Dacă un om nepriceput nu poate înțelege meșteșugul altui om, cu atât mai mult nu poate mintea omenească să înțeleagă nemărginirea proniei lui Dumnezeu. *Cât sunt de necercetate judecățile Lui și cât de nepătrunse căile Lui!*” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia I, 8, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 26)

„Mai mult încă, Dumnezeu nu părăsește pe oameni nici atunci când nu voiesc să se facă mai buni și să cunoască adevărul, cu toate că oamenii se bucură de o atât de mare purtare de grijă. Pentru că de bunăvoia lor s-au lipsit de viețuirea cerească din rai, Dumnezeu le dă aici, pe pământ, în această viață, toate bunătățile: face să răsară soarele Său și peste cei răi, și peste cei buni, plouă peste cei dreπți și peste cei nedreπți (Matei 5, 45) și le dă oamenilor toate cele de trebuință pentru menținerea vieții acesteia. Dacă Dumnezeu poartă atât de mult grijă de dușmanii Săi, cum se poate spune că va trece cu vederea vreodată pe cei care cred în El și pe cei care-L slujesc după putere? Nu-i cu puțință aceasta, nu-i cu puțință, ci Se îngrijește de ei mai mult decât de tot ce există.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 136-137)

„Ar trebui să avem nenumărate limbi, ba chiar putere îngerească, spre a mulțumi lui Dumnezeu cum se cuvine pentru purtarea de grijă ce o are pentru noi; dar, mai bine spus, nici atunci n-ar fi cu puțință să-I mulțumim cum trebuie.” (*Despre Feciorie, 2*, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 8)

„Căpitanul corăbiei își face datoria lui și salvează corabia de la înec, dar călătorii de pe corabie nu pot vedea cât de desăvârșită este știința lui în a conduce vasul din pricina tulburării lor, din pricina fricii ce-l cuprinde și din pricina neliniștii nenorocirilor ce stau deasupra capetelor lor. Tot astfel și cu lumea: Dumnezeu conduce lumea și poartă grijă de ea, dar majoritatea oamenilor nu vede degetul lui Dumnezeu în lume din pricina furtunii vieții și din pricina tulburării pe care acești netrebnici și nenorociți, mai mult decât toți, o aduc asupra lumii.” (*Apologia vieții monahale*, 10, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 276)

„Deseori, și desigur sufletelor evlavioase, Dumnezeu economisește lucrurile astfel încât evenimentele nefericite să aibă un final fericit.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 10)

„Dumnezeu găsește soluții la probleme de nerezolvat și ieșiri la lucruri care păreau fără ieșire.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 13)

„Dumnezeu Își arată puterea Sa îndeosebi atunci când vrăjmașii credincioșilor Lui robi se înmulțesc.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 14)

„Dumnezeu obișnuiește să acționeze în felul acesta în împrejurări deosebite. Când relele se înmulțesc, când fărâdelegea se întinde, când robii Lui sunt chinuiți, atunci își arată marea Sa putere.

Nu voi uita să amintesc și de o altă înțeleaptă dar obișnuită pedagogie a lui Dumnezeu: Când întâmpinăm viclenii și greutăți, nu intervine îndată pentru a ne ajuta, ci mai întâi ne lasă să ne chinuim un timp și mai târziu săvârșește minunea. De ce face așa? Ca să ne ferească de necunoaștință și nemulțumire. De obicei noi, oamenii, imediat ce ieșim din necazuri, uităm și de amărăciunea lor și de Dumnezeu Care ne izbăvește de ele. De multe ori, iarăși, credem că singuri am reușit să scăpăm de nenorocirile care au dat peste noi. Așadar de aceea Dumnezeu îngăduie ca mai întâi să ne lovească încercările și mai târziu vine să ne salveze.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 15)

„Să fim siguri, deci, că toate sunt economisite de Dumnezeu numai spre binele nostru, însă felul în care sunt economisite să nu-l căutăm. Nici să ne supărăm și să ne necăjim că nu-l cunoaștem. Nu e posibil să știm astfel de lucruri, și nici nu ne e de vreun folos să le cunoaștem, atât pentru că suntem muritori, cât și pentru că vom ajunge repede la nebunie. Dumnezeu vrea să se pocăiască și să se mântuiască și cei care nu cred în Dânsul. El însuși o spune: *N-am venit să-i chem pe cei dreپți la pocăință, ci pe cei păcătoși* (Matei 9, 13). Dar chiar și când nu vor să se îndrepteze și să cunoască adevărul, nici atunci nu-i părăsește. Deși cu voia lor se lipsesc de viața veșnică, Dumnezeu le oferă toate cele necesare pentru viața pământească, răsărind soarele Lui și peste cei buni și peste cei răi, trimițând ploaie și celor dreپți și celor nedreپți și, în general, dându-le tuturor cele de trebuință pentru a trăi. Așadar dacă Domnul arată atâta grijă pentru vrăjmașii Lui, cum îi va trece cu vederea pe cei care-L iubesc și-L urmează?

Astfel, când vedem dezordine și tulburare și așa-zise nedreپți, să nu cârtim împotriva lui Dumnezeu, căci în viața de aici nimic nu se face fără pronia Lui. În realitate, lipsa de orânduială și tulburarea se află nu în evenimentele exterioare, ci în cugetul nostru. Atâta vreme cât cugetul rămâne tulburat de patimi, nicăieri nu va vedea ordine și armonie. Așa cum ochii, când sunt bolnavi, și în miezul zilei văd totul întunecat, iar când sunt sănătoși chiar și noaptea călăuzesc bine trupul, la fel și mintea noastră, când este sănătoasă pe toate le vede bine, dar când este bolnavă, chiar în cer dac-ai înălța-o, și acolo găsește dezordine și tulburare.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 177-178)

„Dacă o corabie nu poate pluti pe mare fără cârmaci, pentru că va naufragia, e cu putință ca lumea întreagă să rămână necârmuită din clipa zidirii ei? Lasă o corabie pe mare doar

pentru o zi fără căpitan și echipaj, și-o vei vedea scufundându-se. Lasă neîngrijită doar pentru două zile o colibă mică, pe care-ai construit-o în via ta pentru nevoile culesului, și-o vei vedea năruindu-se. Corabia deci nu poate călători fără cârmaci. Coliba nu poate sta în picioare fără îngrijire. O zidire atât de mare, atât de complexă și atât de vrednică de admirat cum este universul, cum ar fi rămas întreagă și cum ar fi funcționat mii de ani fără pronie? Privește nemărginirea cerului cu nenumăratele stele, privește frumusețea pământului cu toate animalele și plantele lui, și strigă din inimă: *Cât de mărite sunt lucrurile Tale, Doamne, pe toate-ntru înțelepciune le-ai făcut* (Psalmi 103, 24)” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 179-180)

„De atâția ani soarele îl vedem că are rânduială bună și călătorește în toate zilele, mulțimea stelelor cea de multe feluri își păzește rânduiala lor, drumurile lumii sunt fără oprire, noaptea și ziua urmează una după alta cu neîncetată schimbare, toate sunt în armonie și cele de sus și cele de jos, mișcându-se ca într-un dans, și mai precis, că fiecare își păzesc locul său și nu ies din rânduiala pe care Dumnezeu a hotărât-o.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 28)

„Și dacă o corabie care are puțini corăbieri și călători, nici o stadie nu poate merge fără cel ce o cârmuiește, cu mult mai mult lumea aceasta atât de mare, care are în ea atâtea suflete, alcătuite din deosebite stihii, nu ar fi ținut atâta vreme, dacă nu ar fi fost pronia divină, care să întărească și să ție lumea aceasta totdeauna.” (*Cuvânt către cei ce cred că diavolii ocârmuiesc cele omenești și se necăjesc pentru pedepsele lui Dumnezeu, și se smintesc pentru îndestulările celor răi și pentru suferințele celor drești*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 34)

„Că dragostea și purtarea Lui de grijă față de noi covârșește pe cea a oricărui stăpân, purtător de grijă, sau a oricărui tată iubitor de fii, sau maică iubitoare de prunci. *Oare va uita mama pe pruncul său? Sau nu-i va fi milă de fiii pântecelui său? Că de va și uita femeia pe aceștia, dar Eu nu te voi uita pe tine*, zice Domnul (Is., 49, 15).

Credincioasă cu adevărat este făgăduința și nu mai are nevoie de dovadă, căci este a lui Dumnezeu. Dar totuși veniți să dovedim aceasta și prin lucruri.” (*Cuvânt la Serafim*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 44-45)

„Ce deci? – spun ei – nu vrei ca eu să știu lămurit și să cred că Dumnezeu proniază toate? Firește că vreau, o doresc și ți-o urez mult, dar nu să iscodești Pronia cu curiozitate și indiscreție. Căci dacă știi și te-ai convins, nu mai căuta; iar dacă te îndoiești, întreabă atunci pământul, cerul, soarele, luna, întreabă feluritele specii de necuvântătoare, semințele, plantele, peștii fără glas, stâncile, munții, văile, dealurile, ziua, noaptea.

Fiindcă Pronia lui Dumnezeu e mai evidentă decât soarele și raza lui, și în fiecare timp și în fiecare loc, și în pustie și în lumea locuită și în cea nelocuită, și pe pământ și pe mare, și oriunde ai merge, vei vedea aduceri-aminte limpezi și suficiente, vechi și noi, ale acestei Pronii, glasuri mai clare decât glasul nostru rațional purtate din toate părțile și învățându-l pe cel ce vrea generozitatea Lui.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, V, 1-2, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 274)

„Unora care erau odinioară îndurerați și se tânguiau zicând: *Domnul m-a părăsit, Dumnezeul lui Israel m-a uitat*, proorocul adaugă zicând unele ca acestea: *Oare femeia va uita pe pruncul ei și nu-i va fi milă de rodul pântecului ei?* (Is., 49, 14-15), vrând să spună că așa cum aceea n-ar putea uita de pruncii ei, așa nici Dumnezeu n-ar putea uita de neamul oamenilor.

Apoi, ca să afli că proorocul a adus această imagine nu vrând să arate că măsura iubirii lui Dumnezeu e ca a maicii față de rodul pântecului ei, ci pentru că socotea cunoscut că măsura

acestei iubiri e mai mare decât a celorlalte iubiri – pentru că afecțiunea lui Dumnezeu e mult mai mare decât aceea – a adăugat. *Chiar dacă femeia și-ar uita pruncii, Eu nu te voi uita, zice Domnul* (Is., 49, 14-15). Vezi cum a trecut măsura iubiri de mamă?” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VI, 3-5, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 275)

„... câtă distanță este între lumină și întuneric, între bunătate și răutate, atâta este între măsura bunătații și a proniei lui Dumnezeu și afecțiunea părintească; ascultă ce spune: *Cine dintre voi, dacă fiul său îi cere pâine, îi va da oare piatră? Sau dacă-i cere pește, îi va da oare șarpe? Deci dacă voi, răi fiind, știți să faceți daruri bune copiilor voștri, cu cât mai mult Tatăl vostru Cel din ceruri va da cele bune celor care le cer de la El* (Mt., 7, 9-11) arătând că, pe cât de mare e distanța între răutate și bunătate, pe atât e mai înaltă bunătatea lui Dumnezeu față de grija părintească.” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VI, 6-7, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 276)

„... Pronia Lui prin lucrurile Lui. Căci a o înfățișa întreagă sau măcar o parte a ei nu e lucru ușor, așa este de nemărginită și negrăită strălucind atât prin cele mici, cât și prin cele mari, atât prin cele văzute. Dar să facă dovada plecând de la cele văzute.” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VII, 1, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 279)

„Având, așadar, atât de mari dovezi ale proniei Lui, pe cele din Noul și din Vechiul Testament, pe cele din viața de față și din cea viitoare, pe cele făcute și pe cele ce se săvârșesc în fiecare zi, pe cele de la început, pe cele de la mijloc și pe cele de la sfârșit, cele ce se fac neconținut, pe cele din trup și din suflet, și văzând venind din toate părțile nori de dovezi care proclamă pronia Lui, te mai îndoiiești? Nu te îndoi, ci crede că proniază și convinge-te de asta! Deci nu mai iscodi indiscret, știind că ai un Stăpân mai afectuos decât un părinte și mai grijuliu decât o mamă, mai îndrăgostit decât un mire și o mireasă, care socotește că odihna Lui e mântuirea ta și se bucură mai mult decât tine de izbăvirea de primejdii și de moarte – ceea ce am arătat prin Iona – și care arată orice fel de iubire: cea care o are un părinte pentru copii, o mamă pentru rodul pântecului ei, agricultorul pentru via sa, constructorul pentru meșteșugul său, mirele pentru mireasă, tânărul pentru o tânără, o iubire care vrea să îndepărteze de la tine cele rele tot atât pe cât e de departe răsăritul de apus, pe cât e mai înalt cerul față de pământ – căci am arătat și aceasta –, sau mai bine zis nu numai atât, cu mult mai mult, cum am arătat punând în mișcare cuvântul despre acestea și îndemnându-te să nu te oprești la imagini, ci să le depășești prin raționamente. Căci pronia lui Dumnezeu e de netălcuit, purtarea Lui de grijă e necuprinsă, bunătatea Lui e negrăită, iar iubirea Lui de oameni cu neputință de adúlmeceat.” (*Scrisori din exil. Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, VIII, 10-12, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 288-289)

„Noi nu grijim atâta pentru mântuirea noastră, pe cât grijește Făcătorul nostru, Dumnezeu, nici nu ne este nouă atâta grijă să nu pățim vreun rău, cât îi este lui Dumnezeu, Care ne-a dăruit sufletul nostru; iar Dumnezeu pe oameni nici la primejdii nu-i lasă să cadă pururea, ca să nu se strice și să nu piară de întristare, nici la noroc și la patimi bune nu-i lasă pururea, ca să nu se lenevească pentru mântuirea lor, ci cu schimbările acestea mântuirea lor în multe feluri tocmind-o o lucrează, pentru că o corabie, de nu va avea cârmaci, nu va putea să stea, ci prea lesne se va scufunda. Dar această lume cum ar fi putut să stea atâția ani, de n-ar avea cine

o îngrijii? Și pentru ca să nu mai zic alta, socotește tu această lume ce este pe pământ cum ar fi o corabie și cerul vetrila, corăbierii oamenii și luciul mării să fie bezna cea fără fund. Cum dar în atâția ani nu s-a întâmplat înecare și pierire niciodată acestei corăbii a toată lumea? Ia lasă o corabie într-o zi fără corăbier și fără cârmaci, că îndată o vei vedea înecată. Dar această lume are șase mii de ani și mai mulți și nici una ca aceasta nu a pățit. Și încă ce zic eu corabie sau luntre, o colibă de face cineva în via lui și dacă culege via și o lasă pustie, de multe ori nici două zile nu stă, ci îndată se strică și cade. Și de vreme ce o colibă nu poate să stea neîngrijind nimeni de ea, dar zidirea cerului și a pământului fiind atât de bună și de minunată, cum ar fi putut să stea atâția ani nestricată, fără de grija și chiverniseala cuiva? Ar fi fără puțință. Ia socotește podoaba și frumusețea cerului câți ani are și nu s-a mai înnegrit! Cunoaște și puterea pământului, cum nu i-a slăbit pânțele în atâția ani născând atâtea feluri de semănături? La fel și izvoarele și fântânile cum izvorăsc totdeauna și nu mai seacă. Socotește și marea câte râuri primește iar peste măsura ei nu crește niciodată. Pentru aceasta se cade dar la fiecare faptă din câte sunt numite și făcute de Dumnezeu să zicem: *Cât s-au mărit lucrurile Tale Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut!*" (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 136-137)

„Ce nebunie va fi de a nega că universul ar fi condus de către o Inteligență superioară! Nimic nu este în siguranță, nimic nu subzistă decât ceea ce este condus și stăpânit. Fără supraveghere edificiul se dărâmă, nava se pierde, trupul nostru însuși nu-și păstrează multă vreme forțele sale și sănătatea sa. Și acest corp imens, acest Univers atât de vast, atât de complicat, compus din părți atât de diverse, din rotițe atât de delicate, dus la mișcări atât de impetuoase, cum va rămâne el fără direcție, fără conducere?" (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 11-12)

„Veșnica obiecție împotriva Providenței și a conducerii dumnezeiești este inegala repartitie a bunelor și a relelor; prosperitatea unora, durerea care se atașează de preferință la virtute. Ce să zici? Ce să răspunzi? Cum să aperi o Providență dumnezeiască în sânul acestor manifestări dezordonate?

Să presupunem mai întâi că totul ar fi taină în conducere și că distribuirea bunelor și a relelor ne rămâne o indescifrabilă și dureroasă enigmă. Cu ce drept ne vom ridica noi împotriva acestei întunecimi particulare, atunci când atâția alții disprețuiesc cercetările noastre și proclamă, cu măreția infinită a lui Dumnezeu, neputința noastră de a o îmbrățișa. O omule, incapabil de a înțelege încolțirea unui grăunte de grâu, obligat de a accepta misterul care ți se oferă din toate părțile, cu ce drept negi tu Providența sub pretextul că n-o poți înțelege? Providența rămâne pentru tine un adânc de nepătruns? Însă chiar aceea este în mod precis semnul lui Dumnezeu, semnul prezenței Sale și a acțiunii Sale. A ști că trebuie să ignori: iată cea mai sigură și cea mai adâncă dintre științe. A crede, când totul aici contrazice, că poți pătrunde totul, este toată ignoranța cea mai completă și cea mai ridicolă.

Însă, în al doilea rând, oare este adevărat că acțiunea providențială ne-ar fi în totul și totdeauna un adânc din care noi nu putem coborî cel puțin câteva trepte? Este oare adevărat că în inegala distribuire a bunurilor și a relelor, totul ne-ar fi confuz și haos? (...) Viața este o trecere rapidă spre o limită veșnică. Limita este totul: condițiile în care se efectuează trecerea sunt secundare. De altfel cu ce drept îi atribuim noi lui Dumnezeu ceea ce este opera libertății omenești? Nu suntem noi înșine oare cei care de o sută de ori ne săpăm groapa în prăpastia în care cădem, adâncul mizeriei și al durerii unde gemem noi apoi? Însă, îi atribuim direct lui Dumnezeu aceste nereușite ale soartei în care sunt chinuite victime nevinovate. Ce face Dumnezeu? Înțelegeți-L aruncând ochii asupra lui Iov, cea mai torturată din aceste victime; aruncați ochii asupra dreptilor, asupra sfinților din toate secolele. Dumnezeu îi încearcă, îi înalță în durere. Pe de altă parte, voi vă smintiți de ceea ce numiți voi *fericirea celor răi*. Fericire? Numiți-o mai curând nefericire și dezvoltarea acestei prosperități; numiți-o

pedeapsă: plângeți pentru aceste suflete rănite, mutilate, muribunde. Însă, voi insistați. Acest păcătos binecuvântat de soartă și influent este sminteala poporului creștin, pentru ce-l lasă Dumnezeu în soarta sa, în creditul său și în perversitatea sa? Mai întâi acest păcătos este folosit de Dumnezeu pentru sfințirea aleșilor Săi. Dacă el îi persecută este triumful lor. Dacă îi ispitește, este o luptă nobilă care le pregătește prețul credincioșiei lor. Însă Dumnezeu nu este măreț numai în a-i încununa pe aleșii Săi, El este încă milostiv în a aștepta pe păcătoși și înțelept să scoată din răul actual un bine viitor. Cine zice că în familia acestui păcătos nu vor ieși sfinți mari? Câți drepti ar condamna Dumnezeu la neant dacă El ar nimici pe cel stricat!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 12-13)

„Să parcurgem acum toate regnurile naturii (...) Aștrii se mișcă în imensitate pe drumuri infinite pe care le parcurg fără a devia vreodată. Oceanele abundă fără a trece frontierele lor, marile fluvii împlinesc misiunea lor roditoare a pământurilor producând recoltele lor, arborii se acoperă cu fructele lor, fiecare plantă își dă florile sale, fiecare graminee se supune în existența sa fragilă la niște legi precise care stăpânesc nașterea sa, dezvoltarea sa și sfârșitul său. Mai minunată încă este viața animalelor, insectele, misiunea pe care o împlinesc ele lucrarea determinată pentru care sunt făcute ele. Nimic în vastul imperiu nu este lăsat la întâmplare; nimic care nu are rațiunea sa de a fi și legea sa.

În fața acestui măreț spectacol, să raționăm. Cum s-ar fi stabilit aceste legi fără o inteligență directoare? Cum s-ar menține ele fără o continuă acțiune a aceleiași inteligențe? Cum ceea ce va fi pentru noi și nouă imposibil și absurd, va fi el când este vorba de imensul univers, înțelept și posibil? Iată nava în mijlocul oceanului, lăsați-o o zi fără echipaj pentru a o conduce, și negreșit ea se pierde. Lipsiți o casă de locuitorii ei, părăsiți-o pe ea și lăsați-o; într-un timp foarte scurt și ea se ruinează, părțile sale se descompun, ea cade bucată cu bucată. Să lăsăm, aceasta să nu fie decât un moment, trupul nostru fără conducerea sufletului nostru, ca el să rămână fără de grijă, fără de hrană, fără nici una din condițiile existenței sale; acesta nu va mai fi în curând decât un cadavru în descompunere. Și noi vrem ca acest corp imens care este Universul ale cărui organe sunt atât de multiple și atât de complicate să subziste fără o inteligență care prezidează funcțiile sale și care menține viața sa? Așa ca o uriașă navă, având pământul ca și carenă, cerurile ca vetrile, ca ocean imensitatea, acest Univers călătorește la întâmplare fără pilot, fără echipaj, fără direcție? Această lume vastă care este ca o casă, noi credem că ea s-a construit fără arhitect, fără posesor ea se menține? În adevăr a crede aceasta înseamnă a crede în absurd, și negând o Providență conducătoare a lumii, înseamnă a nega evidența însăși.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 31-32)

„Că negatorul Providenței are plăcerea să ne facă să remarcăm umbrele, defecțiunile ființelor, defectuositățile în lucrarea dumnezeiască; noi nu-l vom lăsa în mod voluntar să se întindă la acestea: noi vom exagera chiar observațiile sale căci ele ne slujesc în mod minunat să întemeiem înțelepciunea divină conducând ansamblul lucrurilor.

Ce voia Dumnezeu în splendorile creației? Să-i arate omului puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu Creatorul. Însă omul este nebun și nemulțumitor, și în perfecțiunea și în frumusețea operei el caută cu ce să nege lucrătorul, și din lume el face un Dumnezeu. Cum va fi el dezabuzat? Prin imperfecțiunile și lipsurile pe care Dumnezeu le lasă în opera sa. Fiecare ființă este neputincioasă luată în parte și nici o parte din Univers nu-și este suficient sieși, căci toate trebuie să arate că Dumnezeu singur, având deplinătatea ființei își este suficient sieși. Căci *cerurile vor pieri*, chiar dacă cerurile spun slava lui Dumnezeu. Astfel și prin perfecțiunea lor și prin imperfecțiunea lor lucrurile create demonstrează acțiunea divină de unde vin ele și care le conduce. Pământul este o inepuizabilă sursă de viață: însă fără ajutorul luminii și a apelor pământul nu mai este decât un mormânt pentru mort. Ce este mai frumos decât soarele? Însă el este supus de răsăritul și apusul său, el nu se naște decât pentru a muri, el nu apare decât pentru a dispărea în umbrele apusului. Strălucirea sa este incomparabilă: și

cel mai mic nor, zic cea mai mică barieră este de-ajuns ca să distrugă razele sale și să-i învingă puterea sa.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 32-33)

„Pretenția de a înțelege Providența în toate purtările Sale este cu atât mai nebunească pe cât înaintea secretelor, chiar ale naturii, noi rămânem în cea mai mare parte a timpului muți și neputincioși. Noi nu știm aproape nimic despre acest domeniu de care ne ocupăm. Tot ceea ce ne înconjoară, din cer până în adâncurile pământului, este plin pentru noi de nepătrunse secrete, și noi pretindem să ne ridicăm până la ideea divină? Noi vrem s-o scrutăm? Ne irităm pentru vălurile cu care se apără ea și de întunecimile pe care le opune ea mândrelor și îndrăznețelor noastre investigații! A nega universul pentru că noi nu cunoaștem legile lui va fi o nebunie; a nega acțiunea divină în lumea spirituală sub pretextul că purtările sale ne sunt ascunse, va fi o nebunie tot pe atât de arătată.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 34-35)

„Dumnezeu acționează cu noi ca un tată bun și înțelept. El păstrează întunecimi pentru a opri căutările noastre pline de mândrie ale rațiunii noastre și pentru a ne lăsa meritele unei credințe docile și pline de încredere, însă mai adesea ne face să zărim țintele pe care le urmărește El și intențiile care-L conduc.

Ori în mod precis această idee divină, acest plan divin trebuie să-l avem fără încetare înaintea ochilor, dacă vrem să înțelegem acțiunea providențială. A se mărgini la bunurile și relele adevărate, a ignora misiunea unora și a altora în viața dreptului și în cea a păcătosului, înseamnă a se închide față de orice acces la sfaturile și la acțiunile Providenței.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 35)

„Când psalmistul vrea să desprindă adâncimile binefacerilor Providenței divine, el ne arată sub imaginea unui fluviu abundent care coboară din înălțimi, din sânul lui Dumnezeu, străbate regiuni întregi, se întinde pe pământuri, străbătând văile, împărțindu-se la infinit pentru a iriga câmpiile și pentru a purta peste tot rodirea și viața. Acela este binele dumnezeieștii Providențe care se răspândește peste toate ființele noastre, în cursul vieții noastre întregi, bunuri de tot felul, bogății de tot numele. Să parcurgem anii noștri scurși de la leagănul nostru, să numărăm dacă este posibil, binefacerile care au însemnat fiecare din zilele noastre, fiecare din ceasurile noastre. *Fluvii nesfârșite*. La bunurile Sale, Providența adaugă pe cel mai dulce din toate, acesta este pacea, siguranța, și prin urmare bucuria nespusă pe care ne-o dă protecția, conducerea lui Dumnezeu.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 37-38)

„Dacă pământul ar putea geme și să plângă, el s-ar plânge fără îndoială de gerurile care-l împietresc, de ploile care-l inundă, de furtunile care-l tulbură. Și totuși cine nu știe că aceste calamități aparente îi pregătesc rodirea sa și sunt necesare bogățiilor viitorului său seceriș? Așa e cu noi. Când împotrivirea ne scoate lacrimi, și cu aceste lacrimi murmure nedrepte împotriva Providenței, noi nu vedem decât după aceea ce cuprindea această taină a durerii care este o binecuvântare. Ce necaz când Avraam a primit poruncă să-l jertfească pe Isaac! Ce urmare de nenorociri când Iosif vândut de frații săi gemea în închisorile din Egipt! Ce făcea Dumnezeu în aceste purtări tainice ale providenței Sale? Două lucruri la fel de minunate: slăvirea puterii Sale și slăvirea sfinților Săi. Lazăr ros de chinurile și bubele lui își pregătea mărețul lui triumf în sânul lui Avraam. Toți sfinții pe care ni-i descoperă Scriptura nășteau în durerile încercării strălucirea lor cea veșnică.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 168-169)

„Dumnezeu toate le lucrează spre binele celor care-L iubesc.” (*La cuvântul Apostolului, care spune: «Știm că celor ce-L iubesc pe Dumnezeu toate li se lucrează spre bine»; și despre răbdare...*, 4, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 100)

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (sălășluirea Duhului Sfânt în noi)

„Cel ce viețuiește în Duhul, este mai presus și de frică, și de supărare, și de primejdii, și de orice schimbare, și nu numai că nu suferă nimic, ci mai mult încă, căci chiar căzând pe

capul lui astfel de nenorociri, el le disprețuiește. Și cum va fi aceasta? Dacă Duhul locuiește pururea în noi. El n-a spus ca să locuiască pe un timp scurt în noi, ci neconținut. De aceea n-a zis *Duhul ce a locuit, ci cel ce locuiește*, arătând prin aceasta rămânerea lui veșnic în noi. Prin urmare, cel ce viețuiește, aceasta mai cu seamă este mort pentru viața de aici.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, p. 250)

„*Ci vă umpleți de Duhul*, zice. Așadar, e în noi acest Duh? Negreșit că este în noi sau că mai drept vorbind poate fi în noi căci dacă alungăm orice minciună de la noi, dacă îndepărtăm amărăciunea, și mânia, și iuțimea, curvia și toată necurăția; când în fine devenim buni, milostivi, și iertăm unul altuia; când măscărăciunea și glumele proaste nu sunt cu noi; când noi înșine ne pregătim de a fi vrednici, apoi ce poate împedeca pe Duhul Sfânt de a nu se pogori asupra noastră? Și nu se pogoară încă, cum s-ar întâmpla, ci umple inimile noastre. Când interiorul nostru are atâta lumină, la urmă nici nu ni se pare a fi atât de grea practicarea virtuții, ci lesnicioasă și ușoară.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 182)

„Sufletul întărit de Duhul, este superior tuturor valurilor vieții, iar calea ce duce la ceruri o brânzează mai puternic ca corabia, ca cel ce nu de vânt este împins, ci de însuși Duhul, - având și toate pânzele curate complete, - care scoate și împrăștie din cugetul nostru orice este înjosit, și sec. Că precum vântul când bate într-o pânză de la o corabie spartă sau găurită, nu poate lucra cum se cade, tot așa și Duhul nu poate rămâne într-un suflet puhav, într-un suflet așa zicând găurit de păcate, ci trebuie multă silință, multă încordare de putere, încât cugetul să ne fie înfierbântat, și pretutindeni faptele noastre să fie împuternicite.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXIV, p. 389)

DUPLICITATEA (ferirea de această patimă execrabilă și demascarea ei)

„*Păziți-vă de profeții mincinoși, că vor veni la voi în haine de oi, dar pe dinăuntru sunt lupi răpitori* (Matei 7, 15).

Iată, în afară de câini și porci, altfel de dușmani, mai cumpliți decât aceia. Pe câini și pe porci îi recunoaște și-i vede toată lumea, dar pe aceștia nu. Sunt ascunși. De aceea ne-a poruncit să ne ținem departe de câini și de porci, dar pe profeții mincinoși să-i cercetăm cu deosebită grijă, pentru că nu-i cu puțină să-i cunoaștem de la primul lor atac. De aceea a și spus: *Păziți-vă*, tocmai pentru a-i cunoaște mai bine”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 302)

„Domnul înțelege aici prin: *profeți mincinoși* nu pe eretici, ci pe oamenii cu viața stricată, care-și pun masca virtuții și pe care majoritatea oamenilor obișnuiesc să-i numească oameni falși. De aceea a și adăugat, zicând:

După roadele lor îi veți cunoaște (Matei 7, 16).

De multe ori găsești între eretici și oameni cu viață curată; dar printre profeții mincinoși, niciodată.

- Dar dacă și printre eretici sunt fățarnici?

Pot fi demascați cu ușurință. Calea pe care ne-a poruncit Hristos să mergem este grea și obositoare prin natura ei; fățarnicii, însă, nu vor să se obosească, ci vor numai să arate lumii că se osebesc. De aceea pot fi ușor demascați. (...)

Uită-te la blândețea lui Hristos! N-a spus: *Pedepsiți-i*, ci: *Căutați să nu fiți vătămați de ei, ca nu cumva să cădeți din neluare aminte în mâinile lor*.

Apoi, ca să nu spui că nu-ți este cu puțină să-i recunoști pe unii ca aceștia, Domnul îți dă iarăși o pildă din viața de toate zilele, grăind așa:

Oare se culeg struguri din spini sau smochine din ciulini? Astfel orice pom bun face roade bune, iar pomul rău face roade rele. Nu poate pomul bun să facă roade rele, nici pomul rău să facă roade bune (Matei 7, 16-18).

Cu alte cuvinte Hristos spune așa: *În astfel de oameni nu găsești nici blândețe, nici dulceață; sunt oi numai la piele; de aceea și pot fi recunoscuți ușor*". (Omilii la Matei, omilia XXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 303-304)

„Nici o minciună să nu fie în noi, nu una să zicem, și alta să cugetăm, căci aceasta este minciună, și nici să nu ne împuținăm cu sufletul, căci aceasta nu poate fi al unei inimi adevărate.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia XIX, p. 241)

DUȘMĂNIA (- bucuria diavolului)

„Că de n-ar fi fost vrajba între noi, nu s-ar bucura diavolul niciodată (...) Ne luptăm unul cu altul și întărim pe vrăjmașul nostru diavolul, iar pe noi ne slăbim luptându-ne unul cu altul, în toate zilele și împreună cu diavolul ne sculăm unii asupra altora și pe el îl luăm ajutor și războinic.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 56)

DUȘMĂNIA (manifestarea ei)

„Când dușmănia te stăpânește în ziua întâi, și în cea de a doua, de multe ori apoi o vei întinde chiar pentru ani îndelungați, și astfel ea singură va crește fără de ajutorul cuiva. Chiar cuvinte vorbite cu altă intenție, în alt mod vor fi interpretate; chiar mișcările celui dușmănit, și în fine orice ar face el, totul contribuie de a înfuria încă mai mult și de a prefăce în fiară sălbatecă pe adversari, cum și de a-l face mai rău și chiar de cât cei nebuni. Nici chiar numele lui nu voește a-l pronunța, și nici nu suferă de a-l auzi măcar, ci tot ce iese din gura lui este izvorât din răutate și din deprinderea de a batjocuri.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIV, p. 140)

„Nu numai că nu-i iubim pe vrăjmași, dar încă dușmănim și urâm chiar pe cei ce ne iubesc. Uitătura urâtă, invidia, nimicirea prin fapte și vorbe a cinstei și a numelui bun a altora nu au altă explicație decât ura și dușmănia înverșunată. Astfel, nu numai că nu ne deosebim întru nimic de păgâni, dar suntem în privința aceasta cu mult mai răi decât ei.” (Despre căință (I), 4, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 66-67)

DUȘMĂNIA (pricinulește rău mai ales celui ce o îmbrățișează)

„... află că nu faci dușmanului tău atâta rău cât ție”. (Omilii la Matei, omilia XVI, X, în col. PSB, vol. 23, p. 215)

DUȘMĂNIA (gravitatea)

„Niciodată și nicăieri diavolul nu găsește un loc mai propriu și mai potrivit ca în dușmănie. De aici se și nasc miile de rele ce bântuie omenirea.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIV, p. 139)

„Când e vorba de cel ce ține mânie, în fiecare zi se încearcă același păcat. La ce iertare - ia spune-mi — ne putem atunci aștepta, dacă, de bunăvoie, ne-am supus unei fiare așa de crunte (păcatul)? Cum vei ruga pe Dumnezeu să fie blând și blajin cu tine, când tu, pentru tovarășul tău de robie, ești așa de hapsân și neîndurător ? O să-mi spui că te-a batjocorit. Dar și tu batjocorești pe Dumnezeu adesea. Și unde se potrivește tovarășul de robie cu Stăpânul? Și apoi el - tovarășul tău de robie - poate că te-a batjocorit fiind nedreptățit, și tu te-ai oțărît: ci

tu batjocorești pe Stăpânul tău, nu fiind nedreptățit sau asuprit de El, ci primind binefaceri de la El în fiecare zi. Gândește-te că dacă Dumnezeu ar vrea cu de-amănuntul să cerceteze greșelile ce le-am făcut față de El, n-am trăi nici măcar o singură zi. *Dacă ai ține seama, Doamne, Doamne, de păcatele noastre*, zice psalmistul, *cine ar putea să fie găsit bun?* (Ps., 129, 3). Și ca să las la o parte toate celelalte, pe care le știe cugetul fiecăruia din acei ce păcătuiesc și la care nu are de martori pe oameni, ci numai pe singur Dumnezeu, dacă ni s-ar cere socoteală numai de păcatele acestea fățișe și mărturisite, ce iertare am putea avea pentru acestea?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 178-179)

DUȘMĂNIA (consecințele nimicitoare de suflet ale acesteia)

„Ce poate fi mai nenorocit decât un om mâniat fără încetare? După cum nebunii nu se pot niciodată bucura de liniștea (cugetului), tot așa și cel care ține mânia și are dușman, niciodată nu va avea parte de pace, fierbând într-una și sporind în fiecare zi furtuna gândurilor lui, când își aduce aminte de vorbele și faptele aceluia, umflându-se de dușmănie chiar numai la auzul numelui celui care l-a supărat, iar când îl vede tremurând și se teme, ca și cum ar fi supus la cel mai greu chin. E destul să vadă vreun lucru de-al lui: un veșmânt, casa sau strada lui, ca să se chinuiască: și, după cum hainele, fața, încălțăminte, casa ba chiar și strada celor scumpi și dragi obișnuiesc să ne umple de voie bună, orice vine de la oamenii dușmani și urâți, sluga, prietenul, casa, strada sau orice alt lucru de la ei, dacă ne iese înaintea, ne roade sufletul și cu fiecare lucru văzut, ne face altă rană.

Dar la ce avem nevoie de această împresurare, de acest chin și pedeapsă a sufletului? Chiar dacă gheena nu i-ar amenința pe cei ce sunt munciți de ură, dar măcar numai din pricina caznelor ce le pricinuește ura, ar trebui să iertăm păcatele aproapelui nostru. Dar când ne așteaptă pedeapsa veșnică, ce lucru poate fi mai neghiob decât să te chinuiești și aici și acolo, închipuindu-ți că pedepsești pe dușman?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 183)

„Nimic nu umple atât cugetul de necurăție, ca mânia ce stăruie neîncetat în suflet. Acolo unde e mânie sau supărare, zboară duhul blândeții. Și dacă omul e gol de Duhul Sfânt, ce nădejde de mântuire va avea? Când va ști să pășească drept? Drept aceea, iubitele, caută ca nu cumva, când vrei să-ți răzbuni pe dușman, să aluneci în prăpastie și să te pustiești de ocrotirea lui Dumnezeu. Mai ales că, chiar dacă lucrul ar fi foarte greu, mărimea pedepsei (ce ne așteaptă pe cea lume) izvorâte din neascultare ar fi în stare să ridice chiar și pe cel mai căzut și mai netrebnic, înduplecându-l să rabde orice trudă.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 198-199)

„Dacă vei continua cu dușmănia și te surprinde moartea cu vrăjmășie-n suflet, trebuie neapărat să fii pedepsit acolo. La fel se întâmplă cu oamenii care sunt în proces unii cu alții. Dacă se împacă înainte de a intra la judecată, scapă și de pagubă, și de frică, și de primejdii multe, că pun capăt procesului după cum vor ei; dar dacă lasă în seama judecătorului judecarea lor, suferă și pedeapsă, și pierdere de bani, iar dușmănia dintre ei nu mai are sfârșit. Tot așa și aici; dacă ne împăcăm cu dușmanii noștri în viața de aici, scăpăm de orice pedeapsă; dar dacă ne ducem cu dușmănia în suflet înaintea acelui tribunal înfricoșător, vom fi pedepsiți cumplit la judecata Dreptului Judecător. Vom fi pedepsiți neîndurător și noi, și dușmanii noștri: cei care s-au mâniat pe nedrept, pentru că s-au mâniat fără să aibă dreptate, iar cei care s-au mâniat pe bună dreptate, pentru că pe bună dreptate au purtat în suflet dor de răzbunare.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 123)

DUȘMĂNIA (remedii)

„Să arătăm dușmanilor noștri dragostea poruncită de Hristos, ca să fim asemenea Tatălui nostru celui din ceruri! Și-i vom pune capăt, dacă ne aducem aminte de propriile păcate, dacă cercetăm cu toată luarea aminte de propriile noastre păcate.” (*Omilia la Matei*, omilia XIX, IX, în col. PSB, vol. 23, pp. 258-259)

„Dar cum să împlânzim oare mânia? Cum să stingem flacăra? Dacă vom înțelege și vom simți propriile nostre greșeli, și cât suntem de răspunzători înaintea lui Dumnezeu; dacă vom înțelege că nu ne răzbunăm asupra dușmanului, ci asupra noastră; dacă vom înțelege că noi prin dușmănie mulțumim pe diavol, pe cel ce cu adevărat este dușmanul nostru, și că odată căzuți în cursele lui noi nu facem altceva, decât că pe de o parte nedreptățim pe aproapele, care este unul din mădularele noastre, iar pe de-altă parte că pe dânsul (diavolul) îl cinstim și îl preamărim. Voiești numaidecât să fii răzbunător și dușman? Fii și dușman, însă al diavolului, iar nu al mădularului, al fratelui tău.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIV, p. 140)

„Când dușmanul tău te-a vătămat, dacă ești treaz, și nu doar că nu te răzbuni pe cei deopotrivă cu tine, dar le mai faci și bine, vei înțelege că tocmai prin aceasta el ți-a făcut bine. Dar rana este adâncă, spui tu. Dar înțelege că binele nu i-l faci dușmanului tău, căci pe dânsul îl pedepsești, ci ție însuși îți faci bine, pentru că iute vei dobândi înclinarea de a face binele.

Dar cum? Trebuie oare ca binele să fie făcut cu scop? Desigur că nu, însă când inima nu va putea suporta nedreptatea venită de la aproapele, tu sfătuiește-o și grabnic o vei convinge ca să lase dușmănia, iar apoi vei face bine dușmanului tău ca unui prieten și de bunătățile viitoare te vei învrednici.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XV-a, p. 262)

„Când voiești a război pe fratele tău, înțelege că te războiești împotriva membrilor lui Hristos, și contenește cu mânia.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia III, p. 41)

„Doresc să aud că cineva întâlnind în cale pe dușmanul său i-a apucat amândouă mâinile în mâinile sale, l-a prins în brațe, l-a sărutat și a lăcrimat. Atunci acela chiar de ar fi fiară sălbatică, chiar de ar fi piatră, sau orice, se va împlânzi în urma unei asemenea dragoste și prietenii arătate.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia IV, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 210)

„Rugămintea ce v-am făcut-o mai înainte v-o fac și acum. Rogu-vă, îndepliniți-o! Să stingem vrăjmășiile pe care le avem unii cu alții! Nimeni să nu poarte vrajbă semenului său mai mult de o zi. Înainte de pogorârea nopții, stinge și mânia, pentru ca nu cumva, rămânând singur cu gândurile tale, să aduni cu scumpătate toate cele făptuite și spuse de vrajbă și să faci mai împovăraător sfârșitul și mai grea împăcarea.

E la fel ca atunci când ni se scrântesc oasele mădularelor noastre și ies de la locul lor. Dacă le îndreptăm îndată, le punem la locul lor fără multă durere; dar dacă le lăsăm multă vreme în afara căsuțelor lor, cu anevoie le întoarcem să le punem la locul lor; iar după ce le-am pus, e nevoie de multe zile ca să se potrivească bine, să se întărească și să rămână la locul lor.

Tot așa și cu vrajba. Dacă ne împăcăm îndată cu vrăjmașii noștri și o facem cu dragă inimă, n-avem nevoie de multă silință ca să ne reîntoarcem la vechea prietenie; dar dacă lăsăm să curgă multă vreme, ca și cum am fi orbiți de vrajbă, ne roșim la față, ne rușinăm; avem nevoie de alți oameni, nu numai de aceia care să ne pună față în față cu cei cu care suntem învrăjbiți, dar și de oameni care să ne și stăpânească bine după ce ne-am întors, până ce ajungem la prietenia de mai înainte”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. X, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 166)

„Dacă prindem dușmănie pe cineva, să ne împăcăm cu el în aceeași zi. Dacă rămâne dușmănia și a doua zi și a treia zi, atunci ziua a treia ajunge repede a patra, aceasta a cincea, iar a cincea va da naștere la mai multe zile de dușmănie. Cu cât zăbovim mai mult, cu atât ne este mai rușine să ne împăcăm.

Spui că este o rușine să te duci la dușmanul tău, să te împaci cu cel ce ți-a făcut rău?

Dar tocmai aceasta-i laudă, aceasta-i cunună, acesta-i cuvânt de laudă, acesta-i câștig și visterie cu mii și mii de bunătăți. Însuși dușmanul te va lăuda și te vor lăuda toți cei de față! Iar dacă unii oameni te vor judeca, află că Dumnezeu negreșit te va încununa. Dacă însă aștepti ca dușmanul tău să vină mai întâi la tine și să-ți ceară iertare, nu vei avea atâta câștig; căci el, luându-ți-o înainte, ți-a răpit răsplata și a mutat asupra lui toată binecuvântarea; dar dacă alergi înainte de-a alerga el, nu te-ai micșorat, ci ai biruit mânia, ai biruit patima, ai arătat multă filosofie ascultând de Dumnezeu, ți-ai făcut viața mai plăcută, ai scăpat de griji și de tulburare. Este greu și primejdios lucru să ai mulți dușmani, nu numai după hotărârea lui Dumnezeu, dar și după judecata omenească. Dar pentru ce vorbesc de mulți dușmani? E primejdios lucru să ai chiar numai un singur dușman, după cum liniștitor și mântuitor lucru este să îi ai pe toți semenii prieten”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. X, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 167-168)

„Când cei vinovați de nelegiuirile acestea (dărâmarea statuiilor) erau târați în judecată, când focul (la flacăra căruia erau canoniți) ardea înăuntru, iar călăii îi înconjurau și le sfășiau coastele, dacă cineva stând acolo într-o parte i-ar fi grăit astfel: *Dacă aveți dușmani, uitați mânia voastră și atunci puteți să scăpați de acest chin*, oare nu s-ar fi rostogolit la picioarele aceluia să le sărute? Dar ce vorbesc de picioare? Dacă i-ar fi poftit să se învoiască a fi robi de aici încolo, ar fi primit și această condiție. Apoi dacă o pedeapsă omenească, ce are un sfârșit, biruie orice supărări, cu atât mai mult pedeapsa veșnică, dacă gândul la ea ar stăpâni mereu cugetul nostru, ar alunga din suflet nu numai mânia, dar și orice gânduri rele. Căci ce e mai ușor decât să nu mai ții mânia împotriva omului ce te-a vătămat? Pentru asta nu e nevoie de mari călătorii, de cheltuieli de bani, de mijlocirea altora; e de ajuns ca să vrei, și virtutea aceasta și-a și împlinit lucrarea ei. Atunci de ce pedeapsă nu suntem noi vrednici, dacă din pricina unor treburi lumești ne supunem la îndatoriri vrednice de robi și facem servicii mai prejos de mândria noastră, cheltuim bani, stăm de vorbă cu portarii, ca să ne gudurăm pe lângă niște nelegiuiri, și într-un cuvânt, suntem gata la orice numai ca să ne ajungem scopul, iar când e vorba de o lege dumnezeiască, nu numai că pregetăm de a-l îmbia noi la împăcaciune pe fratele ce ne-a mâhnit, dar încă socotim o rușine să alergăm noi mai întâi spre dânsul?

Oare socotești ca o rușine, ca să te alegi tu mai întâi cu un câștig? Ba ar trebui să-ți fie rușine de a stăruie în această patimă (a mâniei), așteptând să vie la tine pentru împăcare cel care te-a supărat: aceasta e rușine, ocară și cea mai mare pagubă. Căci cel care vine întâi, acela se alege cu câștigul. Dacă te lepezi de mânia ta, rugat fiind de altul, atunci acestuia i se pune în socoteală fapta asta bună; căci nu din supunere către Dumnezeu, ci ca să-i faci aceluia pe plac, ai împlinit legea; dacă însă, fără să mijlocească nimeni, fără să vie nici acela care te-a jignit, ca să te roage (de împăcare), ci tu, lăsând la o parte orice rușine și codeală, alergi la cel ce te-a jignit, să te împaci cu el, atunci toată isprava e numai a ta și tu vei primi toată răsplata.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 184-185)

„Dacă ți-aș spune: *Postește!*, îmi pui înainte slăbiciunea trupului; dacă-ți spun: *Dă săracilor!* o să-mi vorbești de lipsa ta de mijloace și de îndatorirea de a-ți crește copiii; dacă-ți spun: *Du-te mai des la biserică!*, vorbești de grijile tale lumești; dacă-ți spun: *Du-te la sobor și caută să înțelegi adâncimea învățăturilor (creștine)*, vorbești de nepriceperea ta. Dacă-ți spun: *îndreaptă pe altul!*, răspunzi că acela nu ascultă de sfaturile tale, căci adesea, când vorbeai, nu te-a luat în seamă. Scuzele astea sunt cam slabe, dar totuși sunt scuze. Dar dacă îți voi spune: *Uită-ți supărarea și împacă-te!*, atunci la ce pretext mai alergi? N-o să-mi poți

vorbi nici de slăbiciunea trupului, nici de sărăcie, nici de nepricepere, nici de treburi: de aceea păcatul acesta e mai de neiertat ca oricare altul.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 185-186)

„Cum vei putea întinde mâna spre cer sau să-ți miști limba sau să ceri iertare? Căci chiar dacă Dumnezeu ar vrea să-ți ierte păcatele, tu nu-I îngădui, de vreme ce ții mânia în suflet împotriva tovarășului de robie al tău. O să-mi spui că acesta e hain și sălbatic, lacom de pedeapsă și de răzbunare. Dar tocmai de aceea să-i ierți păcatele. Ai răbdat multe asupriri, ți s-au hrăpit multe, ai auzit multe ocări, ai suferit pagubă în treburile cele mai de seamă, și dorești să-ți vezi dușmanul pedepsit. Și în aceasta ți-e ție de folos să ierți.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 186)

„Căci adesea mulți fiind muștrați de noi pentru că nu s-au înduplecat să se împace cu dușmanii când au fost îmbiați la aceasta, au găsit de cuviință să se dezvinovățească de răutatea lor în acest fel: *Nu vreau să mă împac, ca să nu-l fac mai rău, mai hain, și să nu mă disprețuiască după aceea și mai mult.* Și pe lângă aceasta mai spun și aceea: *Mulți oameni cred că din slăbiciune mă duc eu mai întâi să mă împac și să-mi îmbii dușmanul.* Toate acestea sunt deșertăciuni. Ochiul cel neadormit a văzut cugetul tău; de aceea nu trebuie să ții deloc seamă de tovarășii tăi de robie, când e vorba să îndupleci pe Judecătorul ce are să te judece. Iar dacă stai pe gânduri de teamă ca dușmanul să nu se facă și mai rău din pricina omeniei tale, apoi află că nu așa se face mai rău, ci mai rău se face, dacă nu te împaci cu el. Chiar dacă ar fi omul cel mai păcătos, și chiar dacă nu ar spune și n-ar vesti-o, chiar tăcând, el va încuviința felul tău de purtare, și în cugetul lui va cinsti blândețea ta; dacă, însă, cu toate măgulirile și cu toată omenia va stăruî în aceeași răutate, va avea ca pedepsitor foarte crunt pe Dumnezeu.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 187-188)

„Cel care vânează slava cea lumească, și care de aceea se împacă, acela e oprit de la câștigul provenit din răsplată; acela însă care știe bine că mulți îl vor și batjocori și-l vor ocări, și care totuși chiar așa mai încearcă să se împace, va avea parte de o cunună îndoită și întreită. Și acesta e cu adevărat cel ce face aceasta pentru Dumnezeu.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 189)

„Ni s-a poruncit să avem un singur dușman: diavolul. Cu el să nu te împaci niciodată, iar fratelui să nu-i porți niciodată ură în inimă, ci chiar de se iscă vreo neînțelegere, aceasta să țină doar o zi, și să nu treacă de lungimea unei zile. *Soarele* - zice Apostolul - *să nu apună peste mânia voastră* (Efes., 4, 26).

Dacă te împaci înainte de seară, capeți o oarecare iertare de la Dumnezeu; dacă stăruî să rămâi dușman și mai departe, ura nu mai e fiica mâniei sau a supărării care te-au scos din fire, ci a răutății și a unui suflet păcătos care nu uneltește decât rele. Răul nu e numai că te lipsești de iertare, dar și îndreptarea se face din ce în ce mai greu; dacă trece o zi, rușinea se face mai mare, iar dacă trece și a doua, sporește iarăși.

Dacă se va adăuga și a treia și a patra, se va adăuga și a cincea. Și iarăși din cinci se fac zece, din zece douăzeci, din douăzeci o sută și în cele din urmă rana nu mai are leac; și cu cât se adaugă mai mult timp, cu atât ne depărtăm mai mult (de împăcaciune).” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 191)

„Dacă ai fost nedreptățit de aproapele tău, adu-ți aminte de David. Gândește-te la blândețea și la lipsa de răutate a acestui prooroc și mânia care îți arde sufletul va dispărea.

Spune-mi: din ce pricină ți-e dușman fratele tău? Poate te-a înjurat? Poate a furat de la tine? Poate te-a nedreptățit? Orice ți-ar fi făcut, să nu întârzii să tai frânghia care te ține legat de dușmănie. Dacă nu faci lucrul acesta astăzi, mâine va fi mai greu. Poimâine, și mai greu. Cu fiecare zi ce trece, rușinea ta va crește și odată cu ea, dușmănia va prinde rădăcini puternice în inima ta.

Umple-mă de bucurie spunându-mi că ai fost la dușmanul tău, l-ai prins în brațe, l-ai strâns cu iubire și l-ai sărutat cu lacrimi în ochi. Chiar și fiară dacă ar fi, purtarea ta îi va muia inima și se va îmblânzi. În felul acesta, scapi de păcat, iar pe el îl câștigi, făcându-l să-și prefacă ura în prietenie și dragoste.

Să nu-mi zici: *Este un om sucit, rău și de neîndreptat și de aceea nu aș putea niciodată să mi-l fac prieten*. Oricum ar fi, nu poate fi mai rău decât Saul, care, deși, a fost salvat de multe ori de la moarte de David, s-a întors împotriva acestuia. Dar cu toate că Saul s-a purtat astfel, David l-a ajutat din nou, însă Saul nu s-a potolit și a căutat să-l omoare iar și iar.

Ce poți să mai zici despre dușmanul tău? Că ți-a intrat fără drept pe ogor? Că ți-a furat animalele? Că și-a bătut joc de tine? Că te-a înșelat? Cu toate acestea, nu a încercat să-ți ia viața, așa cum a încercat în repetate rânduri Saul cu David. Și chiar dacă ar încerca să-ți ia viața, tot David este mai presus de tine, căci cu toate că a trăit în vremea legii mozaice, care nu era desăvârșită și care învăța: *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte* (Ieș., 21, 24), a ajuns la înălțimea înțelepciunii legii evanghelice: *iubiți pe vrăjmașii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi* (Luca 6, 27). Pe când tu, de multe ori, te umfli de răutate, înfuriat de ceea ce ți-a făcut dușmanul tău în trecut, David, neținând cont de ce avea să-i facă Saul în viitor, nu înceta să-l ajute și să-l salveze din orice primejdie. Pe cine salva mereu? Pe cel care căuta cu tot dinadinsul să-l omoare.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 241-242).

EDUCAȚIA (copiilor)

„Vă rog, să întindeți mână de ajutor copiilor voștri, ca să nu fim pedepsiți și pentru păcatele săvârșite de ei. Nu știți, oare, ce a pățit preotul Eli, că n-a îndreptat cum se cuvine păcatele copiilor lui? (I Regi, 4, 18-19). După cum un doctor nu vindecă o rană dacă întrebuințează plasture în loc de cuțit, când rana are nevoie de cuțit, tot așa și preotul acela a primit aceeași pedeapsă ca și copiii lui, pentru că s-a purtat cu ei cu multă blândețe, în loc să-i pedepsească pe măsura păcatelor lor.

Să ne temem, vă rog, de această pildă! Iar dacă avem copii să ne îngrijim de creșterea lor.” (*Omilia la Facere*, omilia LIX, V, în col. PSB, vol. 22, p. 263)

„Să nu ne străduim, dar, să adunăm bani, ca să-i lăsăm copiilor noștri, ci să-i învățăm virtutea și să chemăm peste ei binecuvântarea lui Dumnezeu. Acesta, acestea e cea mai mare bogăție, aceasta e bogăția cea nespusă, cea necheltuită, care sporește în fiecare zi bogăția noastră. Nimic nu-i egal cu virtutea, nimic nu-i mai puternic decât ea. Chiar de mi-ai vorbi de demnitate de împărat, de cel cu coroana pe cap! Dacă nu e virtuos, va fi mai ticălos decât un om îmbrăcat în zdrențe. La ce poate folosi diadema sau porfira dacă-i lipsit de virtute? Crezi, oare, că Stăpânul se uită la deosebirea de dregătorii? Crezi, oare, că ține seamă de strălucirea persoanelor? Nu! Cel care n-a dobândit aici pe pământ îndrăznire către El, nu va avea parte nici pe lumea cealaltă de cinste și de îndrăznire.

Lucrul acesta să-l urmărim cu toții. Să învățăm pe copii noștri să pună virtutea mai presus de orice și să socotească bogăția o nimic. Aceasta, da, aceasta este adeseori piedică în calea virtuții, când tânărul nu știe să se folosească de bani cum trebuie. Și după cum copiii cei mici adeseori se rănesc când umblă cu cuțite sau săbii, pentru că nu știu să le folosească cum trebuie – de aceea mamele nici nu-i lasă să pună mâna pe ele – tot așa și tinerii cad în mari primejdii, când primesc moștenire de averi și nu vor să le întrebuințeze așa cum trebuie. Cu ele își adună povară de păcate. Din ele se nasc desfătărilor, plăcerile rușinoase și nenumărate rele. Nu vreau să spun că averile-s de vină, ci că de vină sunt cei care moștenesc averile și nu știu cum să se folosească cum trebuie de ele”. (*Omilia la Facere*, omilia LXVI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 329)

„Ascultă cum se îngrijea Iov de creșterea copiilor lui! Nu-i răsfăța peste măsură, așa cum facem noi, ci le cerea să aibă viață desăvârșită. Dacă aducea jertfe pentru păcatele neștiute ale copiilor lui (Iov 1, 5), gândește-te ce judecător aspru era al faptelor lor știute!” (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 416)

„Un tânăr, de a cărui educație nu te ocupi este ca un pământ înțelenit pe care cresc mulți spini. Să aruncăm, dar, asupra tinerilor focul Duhului Sfânt, să ardem dorințele lor rele, să întoarcem brazdele ogorului sufletului lor și să-i facem gata de a primi sămânța. Să arătăm lumii pe tinerii noștri mai cuminți și mai înțelepți decât bătrânii păgânilor”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIX, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 576-577)

„Și doar nu este o artă mai mare ca aceasta. Care artă poate fi egală cu arta de a educa sufletul copilului, de a-i forma mintea tânărului? Cel care practică această artă trebuie să fie mai priceput și mai talentat decât un pictor și decât un sculptor”. (*Omilia la Matei*, omilia LIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 695)

„Cea dintâi mare este marea vârstei copilăriei, care e tare agitată din pricina neștiinței, a ușurătății și a nestatorniciei. De aceea punem copiilor și dascăli, ca aceștia, prin purtarea lor de grijă, să dea firii ceea ce-i lipsește, întocmai ca pe mare, prin meșteșugul conducerii corăbiei.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 924)

„În mod principal această vârstă are nevoie de învățăturile noastre: cum ea este fragedă, învățăturile care i se dau intră ușor în sufletul lor, și se imprimă ca și sigiliul pe ceară în sufletul lor; este momentul critic de care depinde viața lor întreagă să aleagă viciul sau virtutea. Dacă deci de la început și din primii ani, sunt întorși copiii de la păcat, și sunt puși pe calea cea dreaptă, li se va imprima lor obicei bun care va rămâne în ei ca o a doua natură; ei nu vor fi duși ușor de la sine la rău, obiceiul îi va reține și-i va antrena la bine. Prin aceea, noi îi vom face mult mai folositori pentru stat chiar decât bătrânii și le vom insufla din tinerețe, virtuțile maturității.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia III, 1, p. 16)

„Să nu ne gândim dar cum să lăsăm pe copii bogați, ci cum să-i lăsăm virtuoși. Dacă ei au avere în care se încurajează, nu se vor mai îndeletnici cu nimic, fiindcă prin averea lor cea multă vor astupa, așa zicând, relele ce-i stăpânesc, pe când dacă se vor vedea goi și lipsiți de mângâiere, vor face totul ca prin virtutea lor să găsească mângâiere în sărăcie. Deci să nu le lași avere, ca să le lași virtutea.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 123)

„Tinerețea este sălbatică, având nevoie de mulți purtători de grijă, dascăli, pedagogi, îngrijitori, de mulți hrănitori. Este de dorit, deci, ca după atâtea necazuri, să poată fi stăpânită. Tinerețea este ca un cal sălbatic, ca și o fiară sălbatică, și dacă de la început și din cea mai fragedă vârstă a copilăriei îi vom pune niște hotare bune, după aceea nu vom avea anevoie de multe osteneli, ci obișnuința va deveni lege. Să nu-i dăm să facă ceva din cele plăcute și vătămătoare și nici ca unor copii să le facem totdeauna pe placul lor, ci mai cu seamă să-i ținem în întreaga înțelepciune și cumpătare, fiindcă abuzul de acestea pierde tinerețea mai mult decât orice.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, p. 97)

„Mare depozit avem noi în copiii noștri. Să ne îngrijim de ei, iar aceasta să o facem ca nu cumva vicleanul diavol să ne piardă chiar pe noi. Acum, însă, toate sunt contrare pentru noi. Pentru ca să putem avea țarina bună și rodnică, toate le facem: și ca să o încredințăm unui bărbat credincios, și să căutăm a avea un îngrijitor de măgari, un altul pentru catări, un iconom, și un logofăt deștept; iar tocmai ceea ce este mai de preț pentru noi, să ne îngrijim de a încredința pe copilul nostru unuia care ar putea să-i păstreze neatinsă întreaga ui înțelepciune, la aceasta nu ne gândim, deși aceasta este proprietatea noastră cea mai de preț, iar

celelalte prin el vin. Ne îngrijim de proprietățile ce le vom da lor, și nu ne îngrijim de ei. Ai văzut câtă lipsă de judecată?

Cercetează sufletul copilului, și la urmă vor veni și acelea; iar dacă acest bun nu este, nici un folos nu va avea el din averi, pe când dacă va câștiga acest bun, nici o vătămare nu va avea de la sărăcie. Voiești a-l lăsa pe el bogat? Învăță-l să fie om bun și cinstit, fiindcă astfel va putea și averile să și le stăpânească și dacă nu va putea câștiga altele din nou, cel puțin nu va fi mai prejos decât cele deja câștigate. Iar dacă copilul este rău, chiar de i-ai lăsa lui nenumărată avere, dacă nu i-ai lăsat păzitor, l-ai făcut mai rău decât cei ce ajung la cea mai de pe urmă sărăcie. Copiilor celor care nu sunt bine crescuți le este mai bună sărăcia decât bogăția. Sărăcia ține pe cineva în virtute chiar și fără voia lui, pe când bogăția nici pe cei ce voiesc nu-i lasă să fie înțelepți, ci îl scoate pe om, îl zdrobește și îl bagă în mii de rele.

Mamelor! Îngrijiți-vă mai ales de fetele voastre, căci este mai ușoară pentru voi o astfel de îngrijire; luați seama bine, ca să se deprindă să stea în casă, iar mai cu seamă învățați-le să fie evlavioase, demne a disprețui averile, să fie simple și fără pretenții în îmbrăcăminte și în felul acesta dați-le în căsătorie. Cu chipul acesta nu numai pe ele, ci și pe bărbatul pe care îl vor avea l-ați mântuit și l-ați scăpat din neajunsuri; și nu numai pe bărbat, ci și pe copii, și nu numai pe copii, ci și pe nepoți. Că dacă rădăcina este bună, ramurile se vor întinde tot mai bine, iar pentru toate acestea veți lua plată. Noi facem toate astfel încât să folosim nu numai unui suflet, ci printr-un suflet să folosim multora. Fata ta, astfel trebuie a ieși din casa părintească la căsătorie, precum iese un luptător din locul de antrenament, având toată știința, cu cea mai mare exactitate, ca și un aluat care trebuie a dospa întreaga frământătură și a o preface în pâine bună. Și băieții trebuie să fie așa de sfioși, prin demnitatea și întreaga înțelepciune, încât să aibă laudă și de la oameni, și de la Dumnezeu. Să se învețe a-și păzi pântele, a fugi de lux, a fi economi, iubitori, să învețe să fie cumpătați. Căci numai așa vor putea și părinților a le pricinui o mai multă plată și cu chipul acesta toate vor fi spre slava lui Dumnezeu, și spre a noastră mântuire.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, pp. 97-98)

„Acesta, Eli, este unul dintre cei care au păcătuit din pricina răutății copiilor lui, dar, mai bine spus, din pricina trândăviei lui. N-a fost pedepsit pentru că avea copii răi, ci pentru că-i cruța mai mult decât trebuie și n-a apărut legile lui Dumnezeu când copiii lui le călcau în picioare (I Regi 2, 13-18; 23-26).” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (III). Cuvânt către Staghirie*, 6, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 214)

„Când cineva ne face stăpâni peste unul dintre semenii noștri, ne face o cinste deosebită, dar cinstea aceasta ne silește foarte mult să purtăm grijă de el; dacă nu ne obligă altceva, apoi faptul că soarta aceluia stă în mâinile noastre este destul de puternic să ne înduplece la aceasta și n-am admite să trădăm cu ușurință pe cel încredințat nouă. Obligația aceasta însă crește și mai mult când știm că cel care ne-a dat cinstea de a fi stăpâni peste cineva se supără, se mânie, mai mult decât cel de sub stăpânirea noastră, și ne pedepsește cumplit când nu ne facem datoria. Tot așa a procedat și Dumnezeu.

Pentru ca părinții să nu disprețuiască poruncile lui Dumnezeu prin care li se poruncește să-și crească copiii, El le-a sădit în suflet o necesitate firească, dragostea de copii. Dar pentru ca nu cumva dragostea de copii să slăbească și să se frângă din pricina purtării urâte a acestora față de părinți, Dumnezeu a rânduit pedepse pentru copii, date atât de El, cât și de părinți, ca astfel copiii să se supună părinților cu toată luarea-aminte, iar părinții să capete, prin această rânduială, o și mai mare dragoste de copii.

Dumnezeu nu numai că pedepsește pe copii când se poartă urât cu părinții, și îi cinstește și îi laudă când sunt buni, dar se poartă la fel și cu părinții, îi pedepsește amar când nu se îngrijesc de creșterea copiilor, și-i cinstește și-i laudă când le dă o bună creștere.” (*Apologia*

vieții monahale, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 253-254)

„... să-i chemăm acasă pe fiii noștri doar când vor fi puternici, când vor fi de folos și altora. Să-i scoatem din mănăstire numai atunci când lumina vieții lor va putea lumina pe toți, când lumina lor poate fi pusă în sfeșnic (Matei 5, 14-16). Atunci veți vedea ce fii aveți voi și ce fii au ceilalți părinți, care și-au lăsat copiii în lume și pe care voi îi fericeați.” (*Apologia vieții monahale*, 18, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 309)

„Așa ar trebui să procedeze și cei care dau legi societății omenești, dacă vor să aibă vreun folos de pe urma legiurii lor. N-ar trebui să aplice pedepsele cuvenite tinerilor atunci când ajung bărbați, ci să-i formeze și să-i educe atunci când sunt copii. Dacă ar proceda așa, n-ar mai avea nevoie mai târziu de pedepse. În starea de azi a lucrurilor, legiuitorii se aseamănă cu un doctor care, în fața unui om cuprins de o boală ușoară, n-ar spune nimic, nu i-ar arăta cum să scape de boală, dar i-ar prescrie nenumărate rețete medicale atunci când boala l-a doborât și nu mai poate fi vindecat. Tot astfel și cei care fac legi, atunci încearcă să ne facă educația, când ne-am stricat cu totul.

Pavel însă nu gândește așa, dimpotrivă, cere ca tinerii să aibă de la început și din copilărie lângă ei dascăli ai virtuții. Prin această poruncă Pavel împiedică strecurarea viciului în sufletele lor. Aceasta-i învățătura cea mai bună.

Nu-i bună deloc aceea care mai întâi îngăduie ca răutatea să pună stăpânire pe sufletele tinerilor, iar apoi caută s-o alunge. Noi să procedăm altfel. Să ne dăm toată silința, să nu preocupăm nimic spre a face ca răutatea să nu se strecoare în sufletul copiilor noștri.

Pentru aceea vă sfătuiesc:

Nu împiedicați pe alți oameni care vor să învețe pe fiii voștri virtutea. Veniți-le voi în ajutor, ca să salvați de la înec corabia sufletului copiilor voștri. Puneți-le totul la îndemână, astfel ca fiii voștri să traverseze cu bine marea acestei vieți.

Dacă toți am gândi așa despre creșterea copiilor noștri, dacă toți am căuta să-i povățuim mai mult spre virtute decât spre toate celelalte bunuri ale lumii, încredințați fiind că virtutea este adevăratul bun, iar celelalte sunt bunuri de puțină însemnătate, fiii noștri s-ar împodobi cu bunătăți atât de mari, încât amintindu-le ar părea că aiurez.” (*Apologia vieții monahale*, 18, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 309-310)

„Iar pricina tuturor relelor din lume provine din principiul pe care îl punem la temelia educației copiilor noștri. Și vă voi explica acest lucru în cele ce urmează.” (*Despre creșterea copiilor*, 15, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 398)

„Dacă o fată este crescută în casa părintească în dragostea și patima după podoabe femeiești, când va pleca din casa părinților va fi de nesuferit soțului ei și greu de mulțumit și mai împovăraătoare decât cei care strâng impozitele. V-am mai spus și altădată că răul nu poate fi îndreptat din lume din pricină că nici un om nu are grijă de copii, nimeni nu le vorbește despre feciorie, nimeni nu le spune despre curăția trupească și sufletească, nimeni nu-i învață să disprețuiască averile și măririle, nimeni nu le vorbește despre poruncile vestite în Scripturi.

Ce se va întâmpla cu copiii noștri dacă n-au, chiar din prima vârstă, educatori? Dacă oamenii care au fost educați chiar de când s-au născut și au fost instruiți până la bătrânețe nu reușesc totuși să ajungă oameni desăvârșiți, cât rău nu vor săvârși cei care de la începutul vieții lor au fost obișnuiți să audă vorbindu-li-se numai despre lucrurile pământești? În vremea noastră fiecare părinte își dă toată silința să instruiască pe copiii lui în meserii, în arte, în știință, în oratorie, dar nici unul nu se interesează cât de puțin să educe sufletul lor.

Nu încetez de a vă ruga, de a vă ruga cu lacrimi și a vă cere ca, înainte de toate celelalte, să dați copiilor voștri o bună educație. Dacă-ți iubești copilul, arat-o prin educația ce i-o dai. De altfel, ai și răsplată. Ascultă ce spune Pavel: ...*dacă vor stărui, cu înțelepciune, în credință, în dragoste și în sfințenie* (I Tim., 2, 5). Dacă ai nenumărate păcate adunate în conștiința ta, atunci născocеște o iertare a păcatelor tale, și anume: crește un atlet pentru Hristos. Prin aceste cuvinte nu-ți spun: *Nu-l lăsa să se căsătorească. Trimite-l în pustie. Pregătește-l să îmbrățișeze viața monahilor!* Nu-ți spun asta! Aș vrea negreșit și aș dori ca toți să îmbrățișeze viața monahală, dar nu silesc pe nimeni, pentru că o astfel de viață pare prea greu de purtat. Crește un atlet pentru Hristos! Învață-ți copilul din prima vârstă să trăiască cu evlavie în lume!” (*Despre creșterea copiilor*, 17-19, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 399-400)

„Dacă vei întipări în sufletul lui încă fraged învățăturile cele bune, nimeni nu va putea să i le desprindă; ele se întăresc ca și sigiliul aplicat pe ceară. Copilul, când e mic, tremură, se teme și are respect și de chipul tău, și de cuvintele tale, și de tot ce faci. Întrebuințează cum trebuie superioritatea ta. Tu ești cel dintâi care te vei bucura de bunătăți dacă ai un copil bun, și apoi Dumnezeu. Prin educarea copilului tău lucrezi pentru tine însuși.” (*Despre creșterea copiilor*, 20, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 400)

„Pune deci numaidecât copilului lege ca să nu ocărase pe nimeni, să nu hulească pe nimeni, să nu se jure, să nu înjure, să nu se bată. Când îl vezi că-ți calcă legea, pedepsește-l, uneori printr-o căutătură aspră și severă, alteori prin cuvinte usturătoare, iar alteori, prin cuvinte de mustrare; deșteaptă-i uneori ambiția prin cuvinte măgulitoare de a fi mai bun decât alții, alteori făgăduiește-i răsplată pentru o purtare bună. Nu-l bate mereu și fără socoteală, ca să nu-l obișnuiești să fie crescut prin bătaie. Dacă se va obișnui să fie educat numai prin bătaie, va învăța să disprețuiască bătaia. Iar dacă a învățat să disprețuiască bătaia, ai stricat totul. Dimpotrivă, să se teamă de bătaie, dar să n-o primească. Să fie mișcat biciul, dar să nu cadă pe spatele copilului. Amenințările să nu meargă până la faptă. Dar să nu creadă că se reduc numai la amenințări cuvintele tale. Amenințarea atunci este bună, când este crezut că se va traduce în faptă. Căci dacă cel ce a greșit îți află gândul, va disprețui și amenințarea, și bătaia. Dimpotrivă, să se aștepte să fie pedepsit, dar să nu-l pedepsești, ca să nu se stingă teama de pedeapsă, ci teama să rămână ca un foc plin de putere ce arde de peste tot toți spinii, sau ca o cazma ascuțită ce sapă până în adânc. Când vei vedea că teama are bune rezultate, fii blând. Firea omenească are nevoie și de blândețe.

Învăță pe copil să fie îngăduitor și bun cu oamenii. Dacă-l vei vedea că înjură și insultă pe servitor, nu trece cu vederea acest lucru, ci pedepsește-l pe copil. Dacă știe că nu-i este îngăduit să înjure și să insulte sluga, cu atât mai mult nu va înjura și insulta pe ceilalți oameni, închide-i gura la orice cuvânt rău și urât. Dacă-l vei vedea că hulește pe cineva, astupă-i gura și îndreaptă-i limba spre propriile sale greșeli și scăderi.

Sfătuiește și pe mamă să-i dea copilului astfel de învățături; tot așa și pe pedagog, ca și pe servitorul ce-l însoțește la plimbare, pentru ca toți la un loc să-i fie paznici și să observe ca nu cumva să iasă din gura copilului, prin ușile cele de aur, acele cuvinte urâte și rele.

Să nu crezi că-ți trebuie mult timp ca să ajungi la bune rezultate, îți sunt de-ajuns două luni și ai reușit în totul dacă de la început îl observi, îl ameninți și pui atât de mulți supraveghetori. Buna lui deprindere se preface într-o a doua natură.

Așadar, această poartă va ajunge o poartă vrednică de a intra prin ea Domnul numai dacă nu se vor rosti nici cuvinte de rușine, nici cuvinte necugetate și nici un alt cuvânt rău, ci numai cele ce se cuvin Stăpânului. Dacă cei care instruiesc pe copiii lor pentru a fi buni ostași, îi iau de mici și-i învață să tragă cu arcul, să se îmbrace cu haine ostășești, să călărească, fără ca vârsta copiilor să le fie o piedică, cu cât mai mult trebuie ca aceia care se pregătesc pentru

oastea cerească să se îmbrace cu toată această podoabă împărătească! Să fie învățat deci copilul să cânte psalmi lui Dumnezeu, spre a nu-și petrece vremea cu cântece de rușine și povestiri nefolositoare.” (*Despre creșterea copiilor*, 30-34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 404-405)

„Dacă poveștile băbești pun atâta stăpânire pe sufletul copilului, încât își închipuie că sunt adevărate cele povestite, cum oare n-ar pune stăpânire pe sufletul lui și nu l-ar umple de multă teamă, când i s-ar spune istorisiri cu totul adevărate?” (*Despre creșterea copiilor*, 44, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 411)

„Să nu duci niciodată copilul la teatru, ca să nu se pângărească în întregime prin cele ce aude și vede. În piețe, mai cu seamă când trece prin înghesuială de lume, pedagogul să țină seamă de această lege și să vorbească cu el în așa chip, încât să nu se pângărească ochii copilului.

Sunt multe mijloace prin care poți face pe copil să nu-și închipuie că merită să fie văzut și admirat: dezbracă-l de prea multa podoabă; tunde-i părul de pe cap, așa cum se cade să fie un copil. Dacă se supără copilul că este lipsit de podoabe, învață-l în primul rând că el este cea mai mare podoabă.

Astfel, pentru a face pe copil să nu se uite cu plăcere la lucrurile care i-ar vătăma sufletul, servește-te de povestirile acelea, destul de bune pentru a-l feri, în care se vorbește despre păcatele săvârșite de fiii lui Dumnezeu cu fiicele oamenilor (Fac., 6, 4; Mt. 34, 37-39; Lc. 17, 27), despre cele întâmplate sodomiților (Fac., 19, 1-28), despre gheenă și încă multe altele.

În privința educației ochilor, pedagogul și însoțitorul copilului trebuie să aibă multă grijă. Arată-i alte frumuseți și întoarce-i privirile, de la priveliștile de rușine, spre cer, soare, stele, florile pământului, livezi, spre pozele frumoase din cărți. Cu astfel de frumuseți să-i încanți vederea. Și sunt încă alte multe lucruri frumoase care nu sunt vătămătoare.

Greu de păzit este această poartă. Foc zace înlăuntrul ochilor; focul este legat de însăși natura ochilor și ai putea spune că este chiar constrângător. Să învețe copilul cântece dumnezeiești. Dacă în lăuntrul sufletului său nu se deșteaptă nici o poftă, apoi nu dorește să vadă nici în afară. Să nu facă baie cu femeile (rău e obiceiul acesta), nici să nu fie trimis unde sunt adunate mai multe femei la un loc.

Să audă neconținut întreaga istorie a vieții lui Iosif. Să afle învățăturile despre împărăția cerurilor și ce mare răsplată se dă celor ce trăiesc în castitate. Făgăduiește-i că ai să-i dai o mireasă frumoasă și ai să-l faci moștenitorul averii tale. Amenință-l în toate chipurile. Amenință-l în toate chipurile dacă vezi că face altceva decât dorești și grăiește-i așa:

Nu vom reuși, fiule, să-ți găsim o soție virtuoasă dacă nu vei arăta multă grijă de tine, dacă nu vei dori să trăiești virtuos. Dar dacă te vei sili să trăiești așa, te voi însura curând.

Dacă va fi învățat copilul să nu rostească mai ales cuvinte de rușine, atunci să sădești de sus, de la Dumnezeu, în sufletul lui evlavie. Vorbește-i despre frumusețea sufletului. Fă să se nască în sufletul lui gânduri și sentimente curate față de femei. Spune-i: *Cel care se lasă disprețuit de o servitoare este el însuși un servitor.* Spune-i că tânărul trebuie să aibă foarte multă grijă de el însuși. Să aibă grijă mai mult de ochi decât de limbă: cuvintele sunt auzite îndată de oameni, pe când privirile nu sunt observate de toți. Simțul văzului merge iute; poate ademeni, chiar între mulți oameni, fără să fie observat, cu aruncăturile ochilor orice față ar vrea. Tânărul să nu aibă legătură cu nici o femeie afară de mama lui. Nu-i da bani pe mână. Să nu se găsească ceva rușinos în preajma lui. Învață-l să disprețuiască distracțiile și altele asemenea acestora.

Să nu obișnuim trupul copilului cu haine moi și nici să nu-i îngăduim să se apropie de alte trupuri. Să căutăm să facem rezistent trupul copilului. Trebuie să ne gândim că noi creștem un atlet pentru Dumnezeu. Să nu întrebuițeze deci nici așternut moale și nici haine moi. În acest

chip să dăm legi simțului tactil.” (*Despre creșterea copiilor*, 56-63, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 415-417)

„Prin urmare, o lege de netrecut să fie pentru copil: să nu se răzbune niciodată când este insultat el sau când suferă vreo nedreptate sau ceva rău; dar niciodată să nu treacă cu vederea pe altul care suferă pe nedrept.

Dacă tatăl învață aceste lucruri pe copiii lui și-i crește așa, atunci și el va fi cu mult mai bun. Și va căuta să fie cu mult mai bun dacă nu pentru alt motiv, cel puțin din obligația de a nu-și prejudicia învățătura prin exemplul său.

Să fie învățat copilul să rabde disprețul și lipsa de considerație. Să nu ceară de la servitori să-i facă servicii pentru simplul fapt că este fiul stăpânului. Să se servească singur, în acelea numai să fie slujit de servitori în care nu poate să se servească singur, spre exemplu a face de mâncare, îndatorire ce nu-i de căderea unui om liber. Într-adevăr, copilul nu trebuie să neglijeze treburile ce sunt de căderea omului liber, iar în schimb să se ocupe cu lucrurile ce trebuie făcute de sclavi. Când trebuie spălat pe picioare, să nu-l spele servitorul, ci să se spele copilul însuși. Dacă se poartă așa, el ajunge iubit și respectat de servitori. Să nu-l îmbrace nimeni cu hainele și nici să nu aștepte în baie ca să fie servit de cineva, ci el însuși să le facă pe toate. Dacă va face așa, va ajunge sănătos, lipsit de mândrie și plăcut celorlalți oameni.

Învață-l pe copil că toți oamenii sunt egali prin fire; spune-i ce este un rob și ce este un om liber.

Vorbește-i așa:

În vechime, fiule, pe vremea strămoșilor noștri, nu erau robi. Păcatul a adus pe pământ robia. Odinioară, la început, un fiu a insultat pe tatăl său și a fost pedepsit ca să fie rob fraților săi (Fac., 9, 20-25).

Bagă de seamă deci să nu fii rob robilor. Dacă te vei mânia și te vei supăra ca robii și vei face aceleași fapte ca și ei, atunci nu ești întru nimic mai presus de ei în ceea ce privește virtutea și nici nu vei mai avea vrednicia de om liber. Sârguiește-te dar să fii stăpânul for; și să fii stăpân nu prin faptul că ești stăpân, ci prin felul tău de a te purta; să fii stăpânul pornirilor tale, ca nu cumva să fii găsit rob al lor, deși ești liber. Oare nu vezi câți părinți au dezmoștenit pe copiii lor și i-au făcut moștenitori în locul lor pe sclavi? Ai grijă deci să nu se întâmple așa ceva. Din partea mea nici n-o vreau, nici n-o doresc; tu ești stăpân și pe una, și pe alta.

Potolește-i în acest chip mânia. Poruncește-i să se poarte cu slugile cum se poartă cu frații. Învață-I că toți oamenii sunt egali prin fire...” (*Despre creșterea copiilor*, 69-72, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 419-420)

„Spune deci copilului:

Dacă vei vedea că un servitor ți-a pierdut creionul, sau ți-a stricat pana de scris, nu te mânia, nici nu insulta și nici nu înjura; dimpotrivă, fii iertător, potolește-te repede. Dacă te vei învăța să suporti fără supărări pagube mici, vei suporta și pe cele mari, când ai să pierzi cureaua de la tăbliță sau lăntișorul de aramă.

Copiii sunt tare supărăcioși când pierd astfel de mărunțișuri și și-ar da mai degrabă viața decât să lase nepedepsite asemenea pierderi. Atunci este timpul să înmoui asprimea mâniei lui. Fii încredințat că dacă va fi liniștit și blând față de aceste pagube, când va fi bărbat va suporta cu ușurință orice pagubă. Dacă va avea copilul plăcuța lucrată frumos din lemn foarte curată și fără nici o pată, iar lângă ea lăntișoare de aramă și creioane strălucitoare ca și argintul și alte obiecte de acestea copilărești și dacă le va pierde sau le va strica servitorul care-l însoțește, iar copilul nu se va supăra, nici nu se va mânia, a dat dovadă de cea mai mare înțelepciune. Să nu-i cumperi îndată lucrurile pierdute sau stricate, ca nu cumva să se stingă dorința prin înlocuirea obiectelor. Dimpotrivă, atunci să-i înlocuiești ceea ce l-a supărat, când vei vedea că nu le mai dorește și nici nu mai suferă din pricina lor.

Nu este vorba aici de lucruri mici, ci sunt lucruri care țin de orânduirea întregii lumi. Învăță-l să dea precădere fratelui mai mic, dacă are; de nu are frate, servitorului. Și acesta este un semn de cea mai mare înțelegere.

Înmuiiați prin aceste mijloace mânia copilului, ca să dea naștere la gânduri potolite și blânde. Dacă nu simte dezgust de nimeni, dacă suportă paguba, dacă n-are nevoie să fie servit, dacă nu se revoltă când altul este cinstit și prețuit, cum poate să se mai mânie?” (*Despre creșterea copiilor*, 73-75, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 421-422)

„Învăță-ți copilul să nu pună nici un preț pe bani, nici pe slava omenească, nici numai pe viața de aici. Dacă va avea astfel de gânduri, va fi un înțelept.” (*Despre creșterea copiilor*, 87, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 427)

„Dacă vrea să se facă militar, dacă vrea să se facă avocat sau orice altceva, învâță-l să nu-și câștige existența în chip rușinos.

Mama să caute să-și crească fiica în același chip, să îndepărteze de fața ei luxul, podoaba și toate celelalte lucruri cu care se împodobesc femeile stricate. În afară de aceasta, să stabilești o lege generală ca să îndepărtezi, atât pe tânăr, cât și pe față, de lux și de beție. Și acest lucru este de mare ajutor pentru păzirea castității. Pe tineri îi ispitește pofta trupească, iar pe fete, dragostea de podoabe și ușurătatea. Să căutăm să stărpim toate aceste porniri.

Crescând astfel de atleți, vom putea să plăcem lui Dumnezeu ca să putem și noi, și copiii noștri, să dobândim bunătățile făgăduite celor ce-L iubesc pe El...” (*Despre creșterea copiilor*, 89-90, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 427)

„Ca un sculptor minunat, care face o statuie de aur și o lucrează cu foarte mare grijă, așa lucra și Iov sufletul copiilor, formându-l și împodobindu-l. și ca un plugar vrednic, care udă, apără și împrejmuiește trunchiurile finicilor sau ale măslinilor și-i îngrijește în tot chipul, așa și Iov nu lasă nimic la o parte pentru a crește, ca pe un măslin plin de rod, sufletul fiecărui copil cu un spor mai mare de virtute.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul V, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 121)

„Că adeseori când o slujnică aprinde sfeșnicul, îi poruncim să nu-l ducă unde este vreo trestie sau iarbă uscată sau ceva de acest fel, ca nu cumva uitând noi de el, să cadă vreo scânteie și, pornind de la acea uscătură, să se aprindă toată casa. Această purtare de grijă să o avem și pentru copii și să nu le ducem privirile unde sunt slujnice desfrânate²¹⁵, fete destrăbălate ori roabe neînfrânate, ci să poruncim cu tărie ca, și dacă avem o asemenea slujnică, sau vecină, sau pur și simplu orice fată care este astfel²¹⁶, să nu vină nici sub privirile, nici să nu aibă convorbiri cu cei tineri, ca nu cumva căzând din acelea vreo scânteie, să aprindă întreg sufletul copilului și nefericirea să devină nemângâiată. Și nu numai de imagini, ci și de auziri dulci și desfrânate să-i ferim²¹⁷ ca să nu li se vrăjească²¹⁸ prin acestea sufletul. Nici la spectacole să nu-i ducem, nici la ospete și beții, ci mai degrabă tinerii să fie

²¹⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Părinții sunt cei care îngăduie copiilor să privească poftele lumii, tocmai pentru că ei înșiși le doresc și nu au discernământ să le cântărească nocivitatea. (n.s. 47, p. 25)

²¹⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Chiar rude să fie, dacă sunt oameni cu duh lumesc, nu trebuie să îngăduim sub nici un chip să transmită copiilor starea lor. (n.s. 48, p. 25)

²¹⁷ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Este limpede că muzica de azi este cea de care trebuie feriți copiii. În limba greacă, gama acoperită este mult mai largă: în categoria acestor *cuvinte dulci și desfrânate* intră orice vorbă deșănțată, orice înjurătură, orice râsete sau sunete cu tentă sexuală, orice flirt etc. (n.s. 49, p. 26)

²¹⁸ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: O componentă care ne este foarte greu s-o acceptăm, căci ni se pare ridicolă. Totuși să nu uităm că întreaga vrăjitorie se bazează pe jonglarea cu imaginarul, iar muzica, pe lângă imagistică, avea un rol fundamental în vrăjitorie. De altfel este incredibil de mare numărul pieselor muzicale, al video-clipurilor ori desenelor animate care reactivează vechi simboluri și puteri păgâne. De pildă, puțini mai știu azi că starurile sexy aduc perfect cu vechile înfățișări ale vrăjitoarelor și desfrânatelor. (n.s. 50, p. 26)

păziți mai tare decât fecioarele în cămările lor²¹⁹. **Că nimic nu împodobește așa de mult vârsta lor precum cununa întregii înțelepciuni** [σωφροσύνη] **și a veni la nuntă curat de toată desfrânarea**²²⁰. Iar dacă sufletul nu a cugetat mai înainte [προμελεταω] la desfrâu²²¹, nici nu s-a stricat, ci tânărul a cunoscut doar pe femeia cu care s-a unit prin nuntă, atunci și soțiile le vor deveni dorite. Când tinerii vor pași spre căsătorie cu o asemenea pază, atunci și pornirile drăgăstoase [ερωτες] vor fi mai calde și dragostea [ευνια] mai adevărată și prietenia [φιλια] lor mai adâncă și mai strânsă. Iar cele ce se întâmplă acum nu sunt nuntă, ci pur și simplu înavuțire și negoț. Căci atunci când tânărul este stricat dinainte de nuntă, iar după nuntă iarăși se uită la altă femeie, care mai este folosul nunții, spune-mi?” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, pp. 25-27)

„... să-i creștem (pe copii – n.n.) cu multă sânguință [în legea lui Dumnezeu] și să îndepărtăm pe cei tineri de **orice răutate**, mai cu seamă de neînfrânare și împrăștiere²²². Cumplit este acest război și nimic nu primejduiește atât de mult vârsta copilăriei și tinereții ca această patimă. Din toate părțile să-i îngrădim și să-i ocrotim cu sfaturi, cu îndemnuri, cu înfricoșări, cu amenințări²²³. Dacă ei vor birui această poftă, nu vor fi biruiți degrabă de vreo alta, ci vor fi și mai tari decât banii, se vor înfrâna și de la beție, și chefurile și întâlnirile stricate le vor îndepărta cu toată râvna, le vor fi mai iubiți și părinților, vor fi mai respectați și de toți oamenii.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul I, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, cuvântul II, p. 42)

„... ca să fie respectați și de oameni și să fie doriți și lui Dumnezeu copiii [noștri], să împodobim sufletele lor și să-i aducem către nuntă cu [zestrea] întregii înțelepciuni [σωφροσύνη]²²⁴. Căci astfel se vor revărsa asupra lor ca din niște izvoare și toate cele ale veacului de acum și Îl vor avea milostiv și pe Dumnezeu. Se vor bucura și de slava de acum și de cea viitoare²²⁵.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul II, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 43)

²¹⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pe vremea sfântului, fecioarele erau păzite cu străji și uși ferecate. Cămările lor se numeau talamusuri (sau ginecee pentru femeile căsătorite). Unde duce *libertatea* (dacă aceasta se poate numi libertate) oferită copiilor încă din primii ani de viață se vede limpede peste tot. Noi trebuie să fim atenți și să nu primim conținutul cuvintelor în sensul pe care îl dă lumea. De pildă libertatea înseamnă pentru lume a-ți face de cap, a da frâu liber poftelor. Creștinul trebuie să regândească fiecare cuvânt și să nu accepte nimic, chiar cea mai mică deformare în înțelesurile cuvintelor. Dar pentru a sesiza și a recupera înțelesul lor real trebuie curățită mintea prin pocăință. Libertatea pentru creștin are alt înțeles și sens. (n.s. 51, p. 26)

²²⁰ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pregătirea pentru căsătorie se face din copilărie. Copilul trebuie păstrat curat de orice poftă și părere pătimășă a lumii, oricât ar fi de mică, pentru a avea mai târziu o căsătorie și o viață de familie cu adevărat creștină, în curăție și duh evanghelic. (n.s. 52, p. 26)

²²¹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pentru o adevărată căsătorie, nici măcar mintea mirilor nu trebuie să fi poftit vreodată și să fi cugetat pătimășă sau cu dorință la desfrânare. De desfrâu cu fapta nici nu poate fi vorba. Grea luptă au în căsnicie cei care au avut experiențe sau poște de desfrâu – cât de mică – înainte de căsătorie. Dar și aceste neajunsuri se depășesc tot prin pocăință. Poate acum înțelegem mai mult de ce mirii de la a doua căsătorie erau opriți de la împărțășanie o perioadă mai îndelungată. (n.s. 53, p. 26)

²²² Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Am redat prin amândouă cuvintele aspecte ale grecescului *ασελγεια*, care are multe conotații: desfrâu, agitație, neastâmpărare, necuviință, imoralitate, deșănțare, efeminare etc. Este de fapt o patimă globală care dă frâu liber oricărei impulsivități și imbolduri tinerești sau copilărești de orice natură ar fi acestea. Această patimă ia amploare în urma lipsei unei educații riguroase și a unui program de viață, a unui mod ordonat de a fi. Medicamentul ar fi tocmai viețuirea ordonată, conștiincioasă, fără compromisuri și refuzul constant de a se lăsa în brațele oricărui impuls lăuntric. (n.s. 20, p. 42)

²²³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: De observat că sfântul nu propune doar metode pașnice, ci și mai aspre. (n.s. 21, p. 42)

²²⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Pregătirea pentru căsătorie se face din copilărie și chiar de la zămislire ori și mai dinainte. (n.s. 23, p. 43)

²²⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Viața creștină asigură prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu și necesitățile pentru veacul de acum. Prea mult ne îngrijim de cariera și situația copiilor noștri, când eforturile cele mai multe s-ar cuveni să fie orientate spre a le da o educație prin poruncile lui Hristos. (n.s. 24, p. 43)

„Ascultă-l pe Pavel zicând: [*femeia se va mântui prin naștere de prunci*] *dacă ei [copiii] stăruie în credință, în iubire și sfințenie cu cumințenie [en pistei, en agape, en hagioasmo meta sophrosynes, 1 Timotei 2, 15]*. Chiar dacă știi de mii de rele în tine însuși, gândește-te că ai totuși o mângâiere pentru relele tale. Crește un atlet pentru Hristos! Nu-ți spun: întoarce-l de la căsătorie, trimite-l în pustie, pregătește-l să-și aleagă viața monahilor! Nu-ți spun aceasta. Desigur, vreau acest lucru și aș dori ca toți să-l îmbrățișeze, dar fiindcă el pare să fie o povară, nu vă silesc. Crește un atlet pentru Hristos și, fiind în lume, învață-l evlavie din fragedă vârstă.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 107-108)

„Dacă în sufletul încă fraged se întipăresc învățăturile bune, nimeni nu le va mai putea șterge atunci când se vor face tari ca o întipărire, precum ceara. Îl ai încă tremurând înfricoșat și temător la orice privire, la orice cuvânt și oricare alt lucru; să te folosești de începutul [vieții lui] spre ceea ce se cuvine. De vei avea un fiu bun, tu cel dintâi te vei bucura de cele bune, apoi și Dumnezeu; pentru tine însuși lucrezi.

Se spune că atunci când sunt pescuite, mărgăritarele sunt apă. Iar dacă pescarul e iscusit, punând pe mână picătura aceea și rotind-o în palmă cu mâna cealaltă o face rotundă și-i dă formă perfect sferică. Dar după ce i s-a întipărit forma, nu mai poate fi modificată. Fiindcă tot ce este fraged poate primi orice neavând încă forma lui proprie fixă, drept pentru care e trasă ușor spre oricare formă; dar ceea ce este tare, dat fiind că a dobândit ca stare duritatea nu iese ușor din ea, nici nu trece ușor într-o altă stare.

Așadar, fiecare dintre voi, părinți și mame, așa cum îi vedem pe pictori făcându-și tablourile și statuile cu multă luare-aminte, tot așa să ne îngrijim și de aceste minunate statui [care sunt copiii]. Căci pictorii, punându-și în fiecare zi tabloul înaintea lor, întind culorile cum se cuvine. Iar sculptorii în piatră fac și ei același lucru, îndepărtând ce e de prisos și adăugând ce lipsește. Așa și voi, ca niște făcători de statui, să aveți spre aceasta toată zăbava făcând statui minunate lui Dumnezeu; suprimați ce e de prisos și adăugați ce lipsește; și priviți la ele în fiecare zi [să vedeți] ce înzestrare prisositoare au din fire, ca să o sporiti, și ce deficiență din fire, ca să o suprimați. Și cu multă luare-aminte alungați de la ei prilejul desfrânării, căci această dragoste [*eros*] este foarte vătămătoare pentru sufletele tinerilor. Ci mai înainte de a ajunge la experiența ei învață-l să fie treaz și veghetor.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 108-109)

„Și dacă-l vezi călcând legea, pedepsește-l, uneori cu o privire severă, alteori cu cuvinte mușcătoare, uneori cu reproșuri, alteori răsfăță-l și fă-i făgăduințe. Nu-l lovi încontinuu, nici nu-l obișnuie să fie pedepsit așa, căci dacă se învață să fie pedepsit încontinuu, se va învăța să le disprețuiască, iar învățând să le disprețuiască, s-ar răsturna toate. Ci să se teamă mereu de lovituri, dar să nu le primească; biciul să pocnească, dar să nu lovească. Iar amenințările să nu fie transpuse în faptă. Să nu se vadă însă că vorbele sunt doar simple amenințări, fiindcă doar atunci este bună amenințarea când se crede că va fi transpusă în faptă, căci dacă cel ce a greșit află îngăduință, o va disprețui. Ci să se aștepte să fie pedepsit, ca să nu se stingă frica, ci să rămână ca un foc care crește și smulge toți spinii de peste tot și ca o sapă ascuțită care sapă adânc. Dar când vezi că frica îi este de folos, ușurează-l, căci firea noastră are nevoie și de ușurare.

Învață-l să fie îngăduitor și iubitor de oameni. Și dacă vezi că-și ocărăște servitorul însoțitor, nu trece cu vederea faptul și pedepsește-l pe el, cel liber. Căci cel ce știe că nu-i este îngăduit să ocărăască pe sluga sa, cu atât mai mult nu va defăima, nici nu va huli pe cel liber și egal în cinstire cu el. Coase-i gura de la răutate. Dacă-l vezi defăimând pe cineva, închide-i gura și mută-i limba împotriva greșelilor lui. Îndeamnă și pe mama lui, precum și pe pedagogul și servitorul lui însoțitor să-i spună acestea, ca toți să-i fie străjeri și să observe ca nici

unul din acele gânduri să nu scape din gura acelui copil și din ușile de aur. Și să nu socotești că lucrul are nevoie de mult timp. Dacă poruncești și ameninți sever de la început așezi atâția străjeri, sunt de ajuns două luni și totul se va îndrepta și lucrul va dobândi tăria sigură a firii.

Și această poartă se va putea face vrednică de Dumnezeu atunci când el nu va rosti nici o obrăznicie, nici o glumă, nimic lipsit de minte și nimic altceva, ci toate vor fi cum se cuvin Stăpânului. Căci dacă cel care învață meseria militară trupească își învață de devreme copiii să fie soldați și să mânuiască armele, să îmbrace mantaua militară și să urce pe cal, și vârsta lor nu este pentru ei nici o piedică, cu atât mai mult cei ce vor să fie soldați sus [în cer] trebuie să îmbrace toată găteala împărătească. Să învețe deci să cânte psalmi lui Dumnezeu ca să nu-și petreacă timpul în cântări rușinoase și povești nelalocul lor. Așa să fie asigurată poarta aceasta și cetățenii aceia să fie înscriși în liste, iar pe ceilalți să-i omorâm înăuntru, cum omoară albinele viespile nelăsându-le să iasă afară, nici să bâzâie.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 112-113)

„... copiii să nu audă nimic nelalocul lui nici de la alți copii, nici de la pedagog, nici de la doici. Ci așa cum plantele au nevoie de cea mai mare îngrijire atunci când sunt fragede, tot așa și copiii. Să purtăm astfel de grijă să aibă doici bune, pentru ca să li se pună de la bază o temelie bună și să nu primească încă de la început nimic rău. Prin urmare, să nu audă povești [mythous] flecare și băbești [cf. *1 Timotei 4, 7*]: *Cutare a iubit pe cutare. Fiul împăratului și fiica sa mai mică au făcut acestea*. Să nu audă nimic din acestea, ci să audă altele fără nici un ocoliș cu toată simplitatea.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 114)

„Prin urmare, să nu audă astfel de basme [mythois]. Ci atunci când se relaxează de ostenelile studiilor — fiindcă îi plac povestirile din vechime — vorbește-i depărtându-l de la orice copilărie, căci crești un filosof, un atlet și un cetățean al cerurilor. Spune-i, așadar, și p0ovesște-te-i: *Erau la început doi copii ai unui tată, doi frați* [cf. *Facere 4, 1 sq.*]. după care, oprindu-te, reia: *Și care au ieșit din același sân. Unul era mai mare, iar altul mai mic. Primul era plugar, iar celălalt păstor. Și acela își scotea oile în văi și la iazuri. Și îndulcește cele povestite, ca să aibă copilul o desfătare și să nu-l părăsească însuflețirea. Unul semăna și sădea. Și i s-a părut potrivit odată să cinstească prin acestea pe Dumnezeu. Iar păstorul i-a adus lui Dumnezeu întâi-născuții turmelor sale*. Nu este oare cu mult mai bine ca în loc de oi cu lâna de aur și de basmul acela* să-i povestești acestea? După cate ține-i trează atenția — căci povestirea are cea de acest fel — neadăugând nimic mincinos, ci doar pe cel din Scriptură. *Iar atunci când a adus lui Dumnezeu întâi-născuții* [turmelor sale], *de îndată s-a pogorât foc din cer și a răpit toate la jertfelnicul de sus. Dar cel mai mare nu a făcut așa, ci s-a dus și, punându-și deoparte pentru sine primele roade, i-a adus lui Dumnezeu pe cele de pe urmă. Și Dumnezeu n-a luat seamă la ele, ci S-a întors de la ele și le-a lăsat să rămână pe pământ; dar pe acelea* [ale celui mai mic] *le-a primit la Sine. Așa cum se întâmplă și cu cei ce stau la țară: pe unul din cei ce-i aduc daruri stăpânul îl cinstești și-l primește înăuntru, dar pe altul îl lasă să stea afară. Așa s-a întâmplat și atunci. Dar ce s-a petrecut după aceasta? Fratele mai mare s-a întristat că a fost lipsit de cinste și a fost trecut cu vederea în ce privește bunăvoința, și era mâhnit. Îi spune lui atunci Dumnezeu: «Pentru ce te-ai întristat? Nu știi că lui Dumnezeu i-ai adus jertfă? Pentru ce m-ai supărat? Ce ai de reclamat? Pentru ce mi-ai adus roadele de pe urmă?». Iar dacă ți se pare potrivit să folosești un limbaj mai simplu, vei spune: «Și acela, neavând ce să spună, a rămas liniștit», sau mai degrabă a tăcut. După care,*

* Aluzie la mitul expediției Argonauților în căutarea lânii de aur. O critică a mitologiei inspirată din Platon, *Republica* 378a-b [n. tr.]

văzându-l pe fratele său mai mic, îi spune: <Să ieșim la câmp>. Și luându-l cu viclenie, fratele mai mare l-a omorât. Și credea că lucrul rămâne ascuns de Dumnezeu. Dar vine la el Dumnezeu și-i spune: «Unde e fratele tău?». Și acela spune: «Nu știu. Oare nu cumva sunt eu păzitorul fratelui meu?». Și îi zice atunci Dumnezeu: «Iată, sângele fratelui tău strigă la Mine din pământ».

Dar și mama să stea alături atunci când sufletul copilului se plămădește astfel prin asemenea povestiri, ca să ajute și ea și să laude cele zise.

Deci ce s-a întâmplat după aceasta? Pe acela Dumnezeu l-a primit în cer și, sfârșindu-și viața, e acum sus [în cer]. Fiindcă prin asemenea povestiri copilul primește cuvântul despre înviere. Căci dacă în basme se povestesc lucruri de necrezut, spunându-se că *aceasta a făcut-o semizeu* iar copilul crede aceasta și, chiar dacă nu știe ce este un *semizeu*, știe că e ceva mai mare ca omul și, auzind aceasta, se minunează, cu atât mai mult când aude vorbindu-se despre înviere și că sufletul acestuia a urcat la cer. *Deci pe acela l-a luat numaidecât sus, dar acesta, care l-a omorât, a trăit încă mulți ani rău pătimind, trăind cu frică și cutremur, și a suferit de 400 de mii de lucruri cumplite fiind pedepsit în fiecare zi.* Și vorbește-i de pedeapsă cu seriozitate, nu spune pur și simplu: *Au auzit de la Dumnezeu: «Suspinând și tremurând să fii pe pământ»*, căci nu știe copilul ce este aceasta; ci spune-i: *Așa cum tu stai în picioare în fața învățătorului neliniștit dacă vei fi biciuit sau nu, și tremuri și te înspăimântezi, tot așa și acela a trăit mereu ca unul care l-a supărat pe Dumnezeu.*

Îi este de ajuns să-i povestești până aici, și spune-i această povestire într-o seară la cină. Iar mama să-i spună iarăși aceleași lucruri. Apoi, după ce le-a auzit de mai multe ori, cere-i și lui: *Spune-mi povestea*, ca să se și ambiționeze. Și când va fi reținut povestirea, atunci să-i spui și folosul. Căci sufletul său, care a primit în el povestirea, știe să aducă roade chiar și înainte de sfârșitul muncii tale. După care spune-i și tu: *Vezi cât de rea este lăcomia pântecelui? Cât de rău este să-ți omori fratele? Vezi cât de rău este să crezi că te poți ascunde de Dumnezeu? Fiindcă El le vede pe toate, chiar și pe cele făcute în ascuns.* Dacă și numai această învățătură o vei fi însămânțat în copilul tău, nu vei mai avea nevoie de pedagog, această frică de Dumnezeu păzind copilul mai mult decât orice frică și zguduindu-i sufletul. Dar nu numai aceasta. Ci du-l de mână și la biserică sârguindu-te să-l duci mai cu seamă [în prima săptămână din Postul Mare] atunci când se citește această povestire. Fiindcă îl vei vedea strălucind de bucurie, săltând și bucurându-se, pentru că știe ceea ce toți nu știu, luând-o înaintea citirii, recunoscând-o și folosindu-se mult. Și de acum lucrul e bine așezat în amintirea sa - dar sunt și alte foloase ce pot fi scoase din povestire. Să învețe de la tine că nu trebuie să se îndurereze atunci când suferă rele; Dumnezeu i-a arătat aici aceasta încă de la început, pentru că pe cel care i-a fost bine-plăcut l-a luat prin moarte sus, la cer.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 114-117)

„...când va fi crescut, spune-i și povestiri mai înfricoșătoare. Câtă vreme gândirea sa e fragedă, să nu o împovărezi peste măsură, ca să nu se sperie. Dar când se va face de cincisprezece ani sau mai mult, să audă cele despre gheenă, iar când va fi de zece, de opt sau chiar mai puțini ani, să audă cele despre potop, cele despre Sodoma, cele făcute împotriva Egiptului, toate lucruri care sunt pline de pedepse, și să le audă foarte pe larg. Iar când va crește mai mult, să audă și cele ale Noului Testament, cele ale harului, cele ale gheenei. Cu aceste povestiri și cu multele altele împrejmuiește-i auzul oferindu-i și exemple de acasă*.

Iar dacă cineva povestește lucruri îndoielnice, nicidecum să nu lăsăm, cum spuneam, să ajungă la el. Dacă vezi un servitor vorbind lucruri de rușine în fața lui, pedepsește-l îndată și cercetează cu severitate și asprime greșelile făcute. Dacă vezi o fată, mai bine să nu se apropie

* Adică de la creștini, respectiv din Vechiul și Noul Testament [n.tr.].

de el acea fată ca să nu se aprindă focul, afară numai dacă e o femeie bătrână și care n-are nimic care să poată atrage un tânăr; dar de o femeie tânără să se ferească mai mult ca de foc. Căci așa nici nu va spune ceva nelalocul lui, dacă nu va auzi nimic nelalocul lui, ci va fi crescut în acestea.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 122)

„... să îndepărtezi excesul de eleganță tăindu-i părul care-i cade de sus pentru a-i da o înfățișare serioasă. Iar dacă copilului îi va veni greu să fie lipsit de podoabă, să învețe mai întâi că aceasta e cea mai frumoasă podoabă. Iar ca să nu vadă [lucruri indecente], vor fi de ajuns pentru pază povestirile privitoare la fiii lui Dumnezeu care au alunecat spre fiicele oamenilor [*Facere* 6, 1-4], la sodomeni [*Facere* 19, 1-29], gheenă și toate celelalte.

Aici mai ales pedagogul și servitorul însoțitor trebuie să aibă mare grijă. Arată-i însă alte lucruri frumoase și abate-i ochii spre cer, spre soare, spre stele, spre florile pământului, spre pajiști, spre frumusețile [ilustrațiilor] cărților; spre acestea întoarce-i privirile. Și sunt multele altele care nu aduc vătămare. Căci această poartă e cu anevoie de păzit fiindcă are focul înăuntrul ei, precum și o necesitate, cum ar spune cineva, naturală. Să învețe cântările dumnezeiești [psalmii]. Dacă nu e trezită înăuntru, el nu vrea nici să vadă în afară. Să nu facă baie cu femei, căci e un obicei rău, nici să nu fie trimis în mulțime de femei.

Să audă neconținut toate cele privitoare la Iosif^{*}; să învețe apoi cele privitoare la Împărăția cerurilor, care e plata pusă deoparte celor cuminți. Făgăduiește-i că-i vei aduce o mireasă frumoasă și-l vei face moștenitor și urmaș. Amenință-l cu de toate, dacă vezi lucruri contrare, și spune-i: *Nu-ți vom găsi copile, o femeie virtuoasă, dacă nu vei arăta multă pază și dăruire în virtute; dar de cum te vei stăpâni, de îndată te voi aduce la nuntă.* Mai cu seamă dacă e educat să nu grăiască lucruri rușinoase, el are evlavie din tinerețe. Vorbește-i despre frumusețea sufletului. Fă să se nască în el un gând înțelept față de femei. Spune-i că a fi disprețuit de slugi e un lucru vrednic de o slugă și că mai cu seamă tânărul are nevoie de multă sânguință. Căci cel ce grăiește ceva nelalocul său va fi vădit, dar cel ce privește nu va fi vădit – pentru că acest simț e repede – și chiar șezând între mulți o poate seduce prin aruncături ale ochilor pe cea pe care o vrea. Să nu aibă nimic comun cu vreo femeie. Afară de mama sa să nu mai vadă nici o femeie. Nu-i da bani. Nimic rușinos să nu pătrundă în el. Să disprețuiască bogăția și celelalte asemenea ei.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 123-125)

„Creștem un atlet, să ne gândim la asta.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 125)

„Să venim, așadar, la puterea tiranică: irascibilitatea [*thymos*]. Ea nu trebuie nici retezată cu desăvârșire în tânăr, nici nu trebuie îngăduit ca el să se folosească pretutindeni de ea, ci să-i educăm de la cea mai fragedă vârstă ca atunci când suferă o nedreptate, să o suporte, iar dacă văd pe cineva suferind o nedreptate, să meargă cu vitejie și să ia cu cuvenită măsură apărarea celui ce suferă. Dar aceasta cum va fi? Dacă se antrenează cu cei ai casei lor și suportă să fie disprețuiți și să nu se înfurie când nu sunt ascultați, ci își cercetează cu exactitate cele pe care le greșesc față de alții. Peste tot în unele ca acestea tatăl va fi stăpân, fiind aspru și neînduplecat când legile sunt călcate, dar blând și binevoitor și dăruind copilului multe răsplăți atunci când sunt respectate. Căci tot așa guvernează și Dumnezeu lumea prin frica de gheenă și prin făgăduința Împărăției. Și tot așa să fim și noi față de copiii noștri.

Mulți de pretutindenea să fie cei care îi îmboldesc pentru a-i antrena și deprinde între ai săi să suporte suferința. Și așa cum înainte de concursuri atleții se antrenează pe terenuri între ei, ca, izbândind între ei, să fie nebiruiți de adversarii lor, tot așa să fie educat acasă și copilul. Și adeseori tatăl sau fratele lui să fie cel care-l provoacă; și toți să se sânguiască pentru

* Aluzie la episodul tentativei de seducție a lui Iosif de către femeia lui Putifar; *Facere* 39 [n.tr.]

biruința lui, cineva fie apărându-se, fie împotrivindu-i-se în luptă ca prin aceasta să se antreneze. Tot așa și servitorii să-l înțepe neconținut și pe drept și pe nedrept, ca să învețe să-și stăpânească pretutindeni suferința. Căci dacă tatăl îl va înțepe, nu e lucru mare, pentru că numele tatălui, stăpânind dinainte peste sufletul său, nu-l lasă să se revolte. Ci să facă aceasta cei de-o vârstă cu el, slugi sau liberi, ca să învețe între aceștia îngăduința.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 126-127)

„Când se înfurie, adu-i aminte pătimirile proprii, când se enervează pe un servitor, adu-i aminte dacă nu cumva i-a greșit și el și cum s-ar purta el însuși în asemenea împrejurări. Dacă-l vezi lovind un servitor, pedepsește-l pentru asta, iar dacă-l vezi ocărându-l, pedepsește-l și pentru aceasta. Să nu fie nici moale, nici sălbatic, ca să fie și bărbat și îngăduitor. Căci adeseori va avea nevoie de ajutorul irascibilității, ca, de exemplu, dacă va avea cândva copii și el sau va fi stăpân peste slugi. Irascibilitatea e folositoare pretutindeni; e nefolositoare însă atunci când ne apărăm pe noi înșine. De aceea și Pavel nu se folosește nicicând de ea pentru el însuși, ci numai pentru cei care au suferit o nedreptate. Și Moise văzând un frate nedreptățit s-a folosit de irascibilitate și încă foarte vitejește [*Ieșire* 2, 11-15], el care era și mai blând dintre toți oamenii [*Numeri* 12, 3]; dar când a fost ocărât, nu s-a apărut, ci a fugit.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 127)

„Să aibă această singură lege; să nu se apere niciodată când e ocărât sau suferă cele rele și să nu rabde nicicând văzând pe un altul suferind aceasta.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 127)

„Înmoaie-i, așadar, irascibilitatea astfel încât să nu dea naștere unor gânduri îngăduitoare; căci atunci când nu mai e atașat pasional de nimic, când suportă paguba, când nu cere îngrijire, când nu e agasat atunci când e cinstit un altul, din ce pricină s-ar mai înfuria?” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 130)

„Medicii spun că această poftă [sexuală – n.n.] îi cuprinde cu vigoare pe copii după cincisprezece ani [vârsta pubertății]. Deci cum vom lega această fiară? Ce vom face? Ce frâu îi vom pune? Nu știu altul decât pe cel al gheenei. Mai întâi să-l abatem de la priveliști și auziri rușinoase și un copil liber să nu calce niciodată în teatru. Dacă totuși caută desfătarea de acolo, de vom găsi, să-i arătăm pe alții de o vârstă cu el care se rețin [să meargă acolo], ca să se rețină și el din emulație [*zelo*]; căci nimic nu îndreaptă așa de bine ca emulația, nimic. Și așa să lucrăm în toate, mai ales dacă e sensibil la emulație [*zelotypos*], fiindcă aceasta are o putere mult mai mare decât frica, promisiunile și decât toate.

După care să ne gândim la desfătări nevătămătoare pentru ei. Să-i ducem la bărbați sfinți. Să-i oferim o ușurare. Să-l cinstim cu multe daruri, ca sufletul lui să suporte necinstirea care-i vine de aici [adică de la faptul că nu merge la teatru]. Și în loc de spectacolele acelea, introdu povestiri desfătătoare, pajiști și edificii strălucitoare. După care să le dăm jos pe acelea prin cuvânt, spunând către el: *O, copile, acele spectacole unde se văd femei dezbrăcate și se grăiesc lucruri rușinoase sunt pentru sclavii neliberi. Făgăduiește că nu vei auzi, nici nu vei spune nimic necuviincios, și du-te. Dar nu e cu puțință să nu auzi acolo nimic rușinos. Cele ce se petrec acolo sunt nedemne de ochii tăi.* Spunând acestea să-l sărutăm cu drag și să-l cuprindem și să-l strângem cu mâinile ca să-i arătăm afecțiunea noastră. Și prin toate acestea îl vom înmuia.

Dar ce? Am spus deja ca nicicând o fată tânără să nu se apropie de el, nici să-i slujească, ci doar o slujnică deja înaintată în vârstă, o femeie bătrână. Și cuvântul să aducă vorba de Împărăție [a cerurilor] și de cei ce au strălucit odinioară în curăție și dintre cei din afară

[păgâni] și dintre cei ai noștri [creștini]; și neconținut să-i umplem urechea cu aceștia. Iar dacă avem servitori [*oiketes*] înfrânați și cuminți, să dăm exemple și dintre aceștia spunându-i că e foarte nelalocul lui ca servitorul să fie atât de cuminț, iar omul liber [*eleutheros*] să fie mai rău decât acela.

Dar mai există un alt leac. Care e acesta? Să fie învățat și să postească, dacă nu mereu, măcar de două ori pe săptămână: miercurea și vinerea. Și să meargă la biserică. Și luându-l seara, când se termină spectacolele, tatăl să-i arate pe cei ce ies de acolo și să râdă de bătrâni, pentru că s-au făcut mai lipsiți de minte decât tinerii, și de tineri, pentru că ard [de patimi]. Și să întrebe pe copil: *Ce au câștigat toți aceștia? Nimic altceva decât rușine, ocară și batjocură.* Căci nu e lucru puțin pentru cumințenie să se abțină de la toate acele priveliști și auziri.

Dar mai e ceva: să fie învățat să se roage cu multă râvnă și străpungere [a inimii]. Și să nu-mi spui că un copilaș n-ar accepta cândva acestea, fiindcă mai cu seamă copilul acceptă acestea având privire ageră și fiind treaz. Căci vedem multe astfel de exemple la cei din vechime, ca, de pildă, pe Daniel și pe Iosif. Să nu-mi spui că Iosif avea șaptesprezece ani [*Facere* 37, 2], ci cugetă la aceasta: de unde vine că el l-a atras pe tatăl său mai mult decât frații săi mai mari? Iar Iacob nu era mai mic? Dar Ieremia? Iar Daniel nu avea doisprezece ani? Și Solomon n-avea și el doisprezece ani când s-a rugat cu acea minunată rugăciune? Iar Samuel nu l-a povățuit, tânăr fiind, pe învățătorul său? Așa încât să nu deznădăjduim; căci dacă cineva nu acceptă acestea e fiindcă e prea tânăr la suflet, nu la vârstă. Să fie educat, așadar, să se roage cu multă străpungere [a inimii] și să privegheze după putință și să se pună asupra copilului întipărirea unui bărbat sfânt. Căci cel care sânguiește nici să jure, nici să ocărăscă atunci când e ocărat, nici să defaimă, nici să urască, ci postește și se roagă, are din acestea îndemn îndeajuns spre cumințenie [*sophrosyne*].” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 130-132)

„Există și o altă pază a cumințeniei: să vadă neconținut pe întâi-stătătorul Bisericii [pe episcop sau preot] și să audă de la acela multe laude, iar tatăl să se mândrească pentru aceasta față de toți. Văzându-l, fetele să se umple de respect. Și astfel povestirile [biblice], frica de tatăl său și făgăduințele, și după acestea răsplata de la Dumnezeu și lucrurile bune de care se desfată cei cuminți îi vor aduce multă siguranță. Adaugă la aceasta și favorurile din armată și în treburile publice. Pe lângă acestea, să ai neconținut un cuvânt de dispreț împotriva desfrânării și multe laude la adresa cumințeniei. Acestea toate sunt de ajuns pentru a reține sufletul copilului. Și așa se vor naște în el gânduri cuviincioase.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 134)

„Să-i aducem aminte cuvintele de îndemn: *Copile, numai de Dumnezeu să te temi și afară de El să nu te temi de altcineva.* Plecând de aici va fi bărbat priceput și plăcut, căci nimic nu-l fac pe om atât de lipsit de minte ca aceste patimi. Frica de Dumnezeu e de ajuns pentru înțelepciune și pentru a avea în lucrurile omenești judecata pe care se cuvine să o avem. Căci culmea înțelepciunii aceasta este: a nu fi pasionat de cele copilărești. Să fie educat să socotească drept nimic banii, drept nimic slava omenească, drept nimic puterea, drept nimic moartea, drept nimic viața de față; și așa va fi chibzuit. Dacă după un astfel de antrenament [*askeseos*] îl vom duce la nuntă, gândește-te ce mare dar va fi pentru mireasă.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, pp. 134-135)

„Să-l facem să se apropie după putere și de treburile publice [*pragmaton politikon*] care nu au păcate. Iar dacă servește ca militar, să învețe să nu umble după câștig rușinos; la fel și dacă [e avocat și] ia apărarea celor nedreptățiți sau dacă face orice altceva de acest fel.”

(*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 135)

„Iar mama să învețe să-și educe și ea fata în acestea și să o abată de la lux și podoabe, și de la toate celelalte lucruri care sunt ale femeilor desfrânate. Toate să le facă după legea aceasta și atât tânărul, cât și fata să se abțină de la plăcere și beție. Căci acesta este un lucru mare pentru cumințenie, fiindcă pe tineri îi tulbură pofta sexuală, iar pe femei dragostea de podoabe și fleacuri.” (*Cuvânt despre cum se cade să-și crească părinții copiii*, în vol. *Sfaturi pentru o educație ortodoxă a copiilor de azi...*, p. 135)

„Dacă copilul tău este demonizat, alergi pe la toți Sfinții și asceții și-i rogi să ți-l izbăvească; însă dacă păcătuiește - și asta e mai grav - ești nepăsător. Adevărat, ce lucru bizar! Pentru că atunci când copilul tău este chinuit de demon nu-i așa de înfricoșător, căci în felul acesta poate scăpa de iad; dimpotrivă, din această încercare cineva se poate mântui și încununa, dacă o rabdă cu nădejde. Însă cel care trăiește în păcat, este imposibil să se mântuiască. Astfel, și în viața aceasta este rușinat, și după moarte va fi pedepsit veșnic.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 122)

„De aceea, precum caii care aleargă necugetat către prăpastie, și îi ținem în frâu și îi pedepsim lovindu-i - și pedeapsa aceasta este spre izbăvirea lor —, așa și pe copii trebuie să-i ținem în frâu, să-i strunim și să-i pedepsim pentru greșelile lor. Pentru că, dacă nu-i pedepsim noi, îi așteaptă alte pedepse, pedepse veșnice, ca și pe noi.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 125)

„Dar se cade să socotească părinții și tatăl și mama nu cum să facă pe fiul lor cu bani și cu avuție de galbeni, ci cum să-i poată să-i facă mai avuți la smerenie și omenie și la învățătură și la bunătate și la înțelepciune mai multă decât toate, să nu le trebuiască multe ca să nu fie dați la pofte și la lucrurile cele lumești ale tinereții, ci să fie plecați, să fie învățați, să fie înțelepți. Cade-se ca voi, părinți, să cercetați, adică să vedeți ieșirile și intrările lor, umbletele lor cu amănuntul și cu grijă mare să vedeți umbletele lor și cu cine se unesc, pentru că atunci când vă leneviți de toate acestea nu aveți nici o iertare de la Dumnezeu.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 3)

„Căci sufletul copiilor este ca pânza albă care în orice fel se va vopsi întâi așa va fi până la sfârșit. Chiar de ar vrea cineva să o vopsească cu altă culoare, pururea se arată vopseala cea dintâi. Așa și copiii cei mici, când se obișnuiesc la bine, cu anevoie se întorc la rău.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 5)

„Deci să nu gândim cum să-i lăsăm pe copiii noștri bogați, ci cum să-i pedepsim și să-i lăsăm înțelepți, pentru că de ar avea nădejdea lor la avuție, n-au grijă să facă alte bunătăți decât să acopere cu bogăție faptele lor cele rele. Deci să nu ne apucăm de alt lucru până ce vom îndrepta sufletele copiilor noștri.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 6)

„Acest lucru i se cuvine în mod deosebit femeii. Două prime motive sunt cunoscute. Mai întâi este aptitudinea minunată dată de Dumnezeu femeii privind opera educației. Apoi ușurința pe care i-o procură viața liniștită și tăcută pe care o duce ea în casă, departe de luptele și de tulburările vieții publice. Mai este încă o a treia rațiune pe care ne-o arată Pavel. Educația bună a copiilor este pentru femeie răscumpărarea unei greșeli vechi. Ea a fost sedusă, l-a sedus pe bărbat; să lucreze acum la mântuirea celor pe care i-a pierdut prin păcatul ei în Paradisul pământesc. *Femeia se va mântui prin nașterea de fii, dacă-i va educa.*” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 257)

„Să nu fim, dar, nepăsători, știind că cei care se poartă după voia lui Dumnezeu cu părinții lor vor fi slăviți și străluciți și în viața aceasta. Pe cel virtuos și blând îl respectă și-l cinstesc toți, de-ar fi el mai sărac decât toți, după cum pe cel rău și vicios îl urăsc și-i întorc spatele

toți, de-ar avea el mare bogăție. (Cel virtuos) va fi respectat nu numai de ceilalți oameni, dar îți va fi mai drag și ție, tatăl lui, că vei avea și alt temei de dragoste, nu mai mic decât glasul sângelui, virtutea. Și-ți va fi nu numai drag, ci și mai de folos, că te va cinsti, te va sluji și te va îngriji la bătrânețe. După cum cei nerecunoscători față de Dumnezeu sunt disprețuitori și față de părinți, tot așa cei care-L cinstesc pe Făcător cinstesc mult și pe cei ce i-au născut. Așadar, ca să-ți fie copilul slăvit și de Dumnezeu, și de oameni, să-ți faci și ție viața plăcută și să scapi și tu de osânda ce va să fie, ai grijă mare de creșterea lui.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șaiszeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 8, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 357-358)

EDUCAȚIA (lipsirea copiilor de o educație aleasă - gravitatea)

„Dacă baza și temeliile începutului lor vor fi bune, mare le va fi plata; iar dacă vor neglija aceasta, mare le va fi osânda. Fiindcă și Eli s-a pierdut din cauza fiilor săi, căci trebuia a-i povățui. Îi povățuia el, dar nu precum trebuia, ci, nevoind a-i întrista, iată că și pe ei, și pe el s-a pierdut.

Auțiți acestea, voi, părinților, creșteți pe copiii voștri întru învățătura și certarea Domnului, cu multă băgare de seamă.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a IX-a, p. 97)

„... nepurtarea de grijă de copii este un păcat care întrece pe toate celelalte și merge chiar până la culmea răutății.” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 246)

„Părinții care nu se îngrijesc de buna creștere a copiilor lor sunt mai răi chiar decât ucigașii de prunci; pentru că primii omoară sufletul nepieritor, iar ultimii doar trupul muritor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 125)

„Iar când se pedepsește fiul tău de la diavolul și-l apucă nevoia, să alergi la toți sfinții, să izbăvească pe fiul tău din chinul diavolului. Și când se află în păcat și răutate, care păcat este mai rău decât orice chin diavolesc, care vezi că-l bântuiește în toate zilele, nu pui în mintea ta? Măcar bine de se bântuiește fiul tău de diavolul să-l apuce să-l arunce jos, nu este nimic legat nicidecât pentru că nu poate demonul care-l apucă să-l lege la iad legat nicidecum. Mai mult, din aceasta poate să se izbăvească cineva și să se încununeze când poartă patima aceasta cu îngăduință și cu mulțumire. Dar cel ce se află înăuntru în păcat nu este cu puțință să se izbăvească niciodată, ci i se cuvine și aici să fie cu totul ocărât și necinstit, și dacă va merge și acolo la viața ce va să fie, să se muncască în veci. Și ce răspuns vei da lui Dumnezeu, tu care te lenevești a certa pe fiul tău? N-a fost copilul locuitor cu tine, va zice Dumnezeu către tine cel ce ești tată, nu te-am făcut învățător și stăpân și purtător de grijă asupra copilului tău? Nu ți-am dat toată puterea în mâinile tale? Nu ți-am poruncit să-l înveți și încă să-l prefaci când este tinerel? Deci ce iertare o să ai de vei lăsa pe copilul tău să crească și să rămână neînvățat și ce vei zice? Că este copilul tău slab la minte și nu primește cuvântul? Ți s-a căzut când era încă copilul tău mic să-l înveți și să-l obișnuiești la cele ce se cuvin. Să cerți mișcările sufletului lui și să te aibă de frică de mic, când este ușoară lucrarea; atunci se cuvine ca un plugar bun să tai mărăcinii, adică obiceiurile lui cele rele. Deci care răspuns și ce cuvinte avem să zicem lui Dumnezeu când copiii noștri hulesc?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 4)

„Nu este mai întâi o cruzime față de copilul a cărui educație rea compromite grav mântuirea veșnică? Nu este ea un dispreț formal față de Dumnezeu, care prin atâtea dovezi și în atâtea feluri S-a arătat ca protector și și-a arătat providența față de copil? Nu este ea

trădarea celei mai esențiale dintre datorii, pentru că prima misiune și indispensabilă a părinților este de a-i înălța spre bine pe copiii lor?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 395)

„Sunt diferite grade în crima cruzimii față de aproapele. Ori dintre toate gradele acestea, gradul suprem, cruzimea cea mai vinovată, este cea care constă în a falsifica educația copiilor. Mai mult decât străinul, mai mult decât slujitorul, mai mult decât prietenul, mai mult decât aproapele, copilul are dreptul la toate binefacerile și la grijile părinților săi. Și cu cât este mai mare sufletul decât trupul, cu atâta le depășește educația pe grijile materiale. A-i refuza educația bună este mai crud încă decât tratarea rea și maltratarea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 396)

„Priviți la marele preot Eli, pătrundeți istoria tragică a acestui bun și sfânt personaj. Circumstanțele atenuante sunt multe și mari; evlavia sa și virtuțile sale sunt remarcabile; el a dat pe lângă altele această muștrare moleșită fiilor săi vinovați (...) Dumnezeu îl lovește cu o asprime implacabilă. Va cruța El pe părinții vinovați de aceeași cruzime față de fiii lor? Să n-o credem. Experiența de altfel este zilnică; fără încetare, noi vedem nefericiți părinți înconjurați de rele fără de număr, urmare amară a neglijenței lor de a-i învăța binele pe fiii lor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 396)

„Mamele care nu-și cresc așa copiii în evlavie sunt mai degrabă ucigașe de copii decât mame. Aceasta o spun nu numai femeilor, ci și bărbaților. Da, adesea mulți părinți fac totul și se interesează să aibă copilul lor cel frumos casă strălucită, moșie mare, dar nu spun nici un cuvânt ca să-i fie sufletul frumos și voința plină de credință. Acest lucru strică lumea întreagă, pentru că nu purtăm grijă de copiii noștri; ne îngrijim de moșiile lor, dar le disprețuim sufletele lor. Săvârșim curată nebunie. De-ar fi ele, moșiile, multe și întinse, dar dacă nu-i om cel ce trebuie să le administreze cu virtute, toate se pierd și se duc o dată cu el, ba mai aduc stăpânului și pagubă nespusă; dacă este, însă, virtuos și vrednic, de n-ar avea nimic, va putea chivernisi în voie tot ce-i dai pe mână. Nu trebuie, dar, să urmărim să ne fie copiii bogați în aur și argint și-n altele asemenea, ci să ne fie mai bogați ca toți în evlavie, în înțelepciune, în virtute, să nu aibă nevoie de multe, să nu se dea în vânt după cele lumești, după poftă tinerești. Să observăm cu luare-aminte ieșirile și intrările lor, să vedem unde se duc, cu cine se întâlnesc știind că nu vom avea nici o iertare înaintea lui Dumnezeu de nu ne îngrijim de ei.

Dacă ni se va cere socoteală de grija ce-o purtăm față de alții - *Nimeni*, spune Pavel, *să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale apropiatului* (I Cor., 10, 24) -, apoi cu mult mai mult față de copii! Dumnezeu îți va spune: Nu ți l-am pus în casă cu tine de la început? Nu te-am pus pe tine să-i fii dascăl, apărător, purtător de grijă și stăpân? N-am pus în mâinile tale toată puterea? Când era fraged, ți-am poruncit să-l formezi și să-l călăuzești! Ce iertare mai poți avea de l-ai lăsat în voie când zburda? Ce poți să spui? Că-i greu de stăpânit și îndărătnic? Dar trebuia de la început să prevezi aceasta, când îl puteai ușor struni, când era tânăr, când puteai să-l înfrânezi bine, să-l obișnuiești cu cele ce se cuvin, să-l povățuiești și să-i tămăduiești bolile sufletești. Când lucrul era mai ușor, atunci trebuia să tai spinii! Când e la vârstă fragedă, e mai ușor să-i smulgi! Că n-ar fi crescut patimile și n-ar fi ajuns greu de înlăturat de n-ar fi fost neluate în seamă! De aceea spune Scriptura: *Pleacă din pruncie grumazul lui* (Is. Sir., 7, 24), când educarea lui e mai ușoară.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șaiszeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 356-357)

„Am să-ți spun o istorie veche ca să vezi că cei care nu se îngrijesc de creșterea copiilor lor vor fi pedepsiți cu cea mai grea pedeapsă pentru acest păcat, chiar dacă în celelalte sunt blânzi și cumpătați.

Era un preot la iudei, blând în celelalte și măsurat, cu numele Eli. Acest Eli avea doi copii, care însă ajunseseră tare păcătoși. Eli nu i-a înfrânat, nici nu i-a oprit; dar, mai bine

spus, i-a înfrânat și i-a oprit, dar nu cu chibzuință și asprimea cuvenite. În loc să-i biciuiască, să-i alunge din casa părintească, să întrebuințeze orice mijloc pentru a-i îndrepta, îi îndemna numai și-i sfătuia, grăindu-le așa: *Nu, copii, nu faceți așa, că nu sunt bune vorbele ce le aud despre voi* (I Regi, 2, 24).

- Ce spui? Copiii tăi au ocărât pe Dumnezeu, și-i mai numești fii? N-au vrut să mai știe de Făcătorul lor, și tu îi mai recunoști de fii?

Pentru aceea spune Scriptura că Eli nu-i îndruma. Că nu-i îndrumăm pe copii când îi sfătuim numai, ci când le vorbim mai aspru și mai hotărât, și-i batem atât de tare cât cere mărimea greșelii. Deci, nu-i de ajuns numai să spui, nici doar să sfătuiești, ci trebuie să pui în jurul lor și multă frică, pentru ca să tai trândăvia tinereții. Pentru că Eli i-a sfătuit, dar nu i-a sfătuit cum trebuia, i-a dat în mâinile dușmanilor; când s-a început lupta, au căzut pe câmpul de luptă, iar Eli, neputând suferi vestea, a căzut jos, s-a zdrobit și a murit.

Vezi că pe bună dreptate am spus că sunt adevărați ucigași de copii părinții care nu se poartă cu asprime cu copiii când sunt răi, nici nu le cer să fie cu evlavie față de Dumnezeu? Așa a ajuns Eli ucigaș de copii. Da, dușmanii i-au ucis copiii, dar el a fost pricina uciderii lor; neîngrijindu-se de creșterea lor, a îndepărtat de la ei ajutorul lui Dumnezeu, și a făcut să fie goi și fără apărare în fața celor ce au voit să-i ucidă. Nu i-a pierdut numai pe ei, ci s-a pierdut și pe sine.

Așa pătesc și azi mulți părinți. Pentru că n-au vrut să-i bată, nici să-i țină de rău, nici să-i supere pe copiii lor, care duceau o viață vicioasă și nelegiuită, i-au văzut adesea prinși în fărâdelegi, duși la tribunale și cu capetele tăiate de călăi. Când tu nu dai o creștere bună copiilor tăi, când tu nu-i înțelepțești, când tu însuși te amesteci cu oameni răi și stricați și iei parte la răutatea lor, atunci ei cad sub puterea legilor obștești și sunt pedepsiți în văzul tuturor. Pe lângă nenorocire, mai mare e și rușinea. După osândirea la moarte a copilului, toți îl arată cu degetul pe tată, de nu mai poate ieși în piață. Cu ce ochi va mai putea să se uite la cei pe care-i întâlnește, după o rușinare atât de mare a fiului său, după o astfel de nenorocire?

De aceea mă rog, stăruitor mă rog, să aveți mare grijă de creșterea copiilor voștri și să urmăriți totdeauna mântuirea sufletului lor. Ești învățătorul întregii tale case! Ție îți trimite mereu Dumnezeu și pe femeia ta, și pe copii.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șizeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 8-9, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 358-359)

„Pe copiii pe care nu-i învață părinții, pe aceia îi învață legile.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șizeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 362)

„Spune-mi, mai îndrăznești încă să te numești tată, când îți trădezi așa fiul, când nu-l faci să dea roade de neapărată trebuință, când îl lași să-l strice toate păcatele? De-ai vedea pe un rob fugar că-ți lovește fiul, te-ai revolta, te-ai mânia, te-ai supăra, ai sări mai cumplit ca o fiară asupra celui ce ți-a lovit copilul. Dar când vezi că diavolul îți lovește în fiecare zi copilul, că demonii îl duc la păcate, dormi, nu te mânie și nici nu-ți smulgi fiul din ghearele acestei prea cumplite fiare! Iarăși, dacă e chinuit de demon, alergi la toți sfinții, superi pe cei ce locuiesc în vârfurile munților, ca să-ți scape copilul de boala aceea cumplită, dar dacă îl chinuie neconținut păcatul, care-i mai cumplit ca demonul, nici nu te miști! Nu-i lucru cumplit să fii chinuit de demon! Demonul nu poate să arunce în gheenă; dimpotrivă, dacă priveghem, încercarea aceasta ne va aduce cununi frumoase și strălucite de suferim cu mulțumire astfel de încercări. Dar e cu neputință să se mântuiască unul care trăiește în păcat! Trebuie neapărat să fie și aici acoperit de rușine, iar după moarte să fie chinuit fără de sfârșit! Și cu toate că știm aceasta, ne dăm în vânt pentru lucruri de mică însemnătate, pe când pentru lucruri mari nici nu vrem să ne mișcăm. Când vedem pe cineva chinuit de demon, plângem; dar când vedem că un copil e un păcătos, nici măcar nu ne doare inima. Și tocmai atunci ar trebui să ne văităm și

să plângem! Dar, mai bine spus, n-ar trebui numai să plângem, ci să-l oprim, să-l înfrânăm, să-l sfătuim, să-l îndemnăm, să-l înfricoșăm, să-l muștram, să izgonim, prin orice chip de îngrijire, boala aceea.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șaizeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 11, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 362-363)

EDUCAȚIA (religioasă a copiilor)

„Vezi deci, că existând cele spirituale, vin după ele și cele corporale? Voești să fie copilul tău ascultător? De la început chiar crește-l întru învățătura și certarea Domnului. Să nu-ți închipui că ar fi de prisos de a pune pe copilul tău ca să asculte și să învețe Sfintele Scripturi, pentru că acolo va auzi mai întâi spunându-se: *Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta*, încât aceasta se face pentru tine.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXI, p. 214)

„Să nu crezi că numai monahilor sunt trebuitoare învățămintele din Sfânta Scriptură, căci astfel de învățăminte sunt trebuitoare mai cu seamă copiilor care intră în lume. Corabia care stă neconținut în port, nu are atâta nevoie de o confecționare deosebită, nu are nevoie de căpitan, și nici de marinari, după cum are nevoie aceea care veșnic plutește pe mări. Tot așa este cu omul din lume și cu monahul. Unul stă nemișcat, ca corabia din port, trăiește o viață fără griji și ocupații grele, scutit, așa zicând, de orice furtună; celălalt însă e veșnic pe mare, și veșnic plutește în mijlocul ei luptându-se cu multe valuri și furtuni. Chiar de nu ar avea el nevoie de cunoașterea Sfintelor Scripturi, totuși e necesar de a fi pregătit, ca la ocazie să poată astupa gurile altora, așa că oricât de fericit ar deveni în viața prezentă, el cu atât mai mult are nevoie de învățătura Sfintelor Scripturi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXI, p. 216)

„Când trupul copilului tău este bolnav, nu te dai în lături de a trimite pe cineva după un doctor, fie cât de departe, spre a-l însănătoși, în timp ce sufletul lui fiind bolnav, nimeni nu face vorbă de aceasta, ci toți stăm cu nepăsare, toți suntem căzuți în trândăvie, toți ne îngrijim prea puțin.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 182)

„Spune-mi, iubitule, să presupunem, că tu vezi pe fiul tău aproape a muri de foame, l-ai putea tu trece cu vederea, sau mai vârtos, nu ai face și nu ai răbda tu toate, ca să-l scapi de a muri de foame? Deci, dacă tu nu treci cu vederea pe cel ce se chinuiește de foame trupească, cum ai putea tu să rămâi liniștit, când fiul tău este amenințat să piară de foamea învățăturii celei dumnezeiești? Meriți tu oare numele de tată? Această foame duhovnicească este mai primejdioasă, decât cea trupească, căci moartea, cu care ea se sfârșește, este mai grozavă. De aceea tu trebuie cu mult mai mult să gândești la liniștirea acestei foame. Apostolul zice: *Creșteți pe fiii voștri întru învățătura și certarea Domnului* (Efes., VI, 4). Aceasta este cea mai frumoasă îngrijire pentru un părinte, acestea sunt cele mai nobile osteneli pentru copiii săi, și din aceasta cunosc eu înrudirea firii, când părinții tocmai la binele cel duhovnicesc pentru ai săi, au cea mai mare grijă.” (*Cuvânt la Duminica a 14-a după cincizecime*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 136)

„Când a instituit sărbătorile, (Dumnezeu - n.n.) a poruncit părinților să arate copiilor care este rostul și originea acelor sărbători. După ce a vorbit despre sărbătoarea Paștilor, a adăugat: *Și vei vesti fiului tău în ziua aceea, zicând: Pentru aceasta a așezat Dumnezeu sărbătoarea aceasta pentru mine, pentru că am ieșit din Egipt* (Ieș., 3, 8). În Lege dă aceeași poruncă. După ce a vorbit despre întâii-născuți adaugă iarăși: *Dacă te va întreba fiul tău după acestea, zicând: Pentru ce se face aceasta? ii vei spune. Cu mână tare ne-a scos Domnul din Egipt*,

din casa robiei. Iar când s-a îndărătnicit Faraon și n-a vrut să ne lase să plecăm, a ucis în Egipt pe toți întâii-născuți, de la întâii-născuți ai oamenilor până la întâii-născuți ai dobitoacelor. Pentru aceea jertfesc Domnului toată partea bărbătească ce deschide pântecul (Ieș., 13, 14-15).

Dumnezeu poruncește deci părinților să ducă pe copiii lor, prin toate mijloacele, la cunoașterea lui Dumnezeu.” (*Apologia vieții monahale*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 252-253)

„Nu este oare absurd ca, atunci când e vorba să introduci pe fiul tău printre curtenii Curții domnești și printre ostașii împăratului, să faci tot ce poți, să-ți dai toată silința, ba să-l îndupleci și pe fiul tău să facă la fel, numai să reușești să stea alături de împărat, și faci asta fără să te mai gândești la cheltuieli, la primejdii și nici chiar la moarte, iar, când e vorba ca fiul tău să intre în oastea cerului, să nu te doară deloc inima dacă ar lua cel din urmă loc și ar fi ultimul dintre ostașii cerului?” (*Apologia vieții monahale*, 5, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 256-257)

„Când e vorba să dăm pe copiii noștri să învețe carte, nu numai că îndepărtăm din calea lor tot ce le-ar putea împiedica instrucția, dar ne folosim de toate mijloacele care le înlesnesc învățătura: le tocmim pedagogi și profesori, cheltuim bani, nu-i punem să facă alte treburi, strigăm la ei de mai multe ori decât instructorii de la jocurile olimpice, arătându-le că neștiința de carte aduce cu sine sărăcia, iar învățătura, bogăția. În sfârșit, facem și spunem tot ce ne stă în putință atât noi, cât și alții spre a-i duce la capătul râvnei ce ne-am propus și, cu toate acestea, adeseori nu ne ajungem scopul. Dar când e vorba să facem pe fiii noștri să aibă purtări bune și să aibă o viață desăvârșită, putem noi oare crede că aceasta o putem dobândi de la sine, fără nici o oboseală, mai cu seama când sunt atât de multe piedici care stau în cale? N-ar fi oare cea mai mare nerozie să crezi că un lucru atât de ușor cum este instrucția să aibă nevoie de atât de multă sârguință, să fie atât de prețuită, să crezi că fără această deosebită atenție nu se poate ajunge niciodată la vreun rezultat, iar ceea ce este cu mult mai greu, educarea sufletului copilului, se poate face fără nici o osteneală, dormind, ca una din treburile neînsemnate și de nimic? Educarea sufletului este mai grea, mai anevoioasă decât instrucția, după cum este mai greu a face decât a vorbi, mai anevoioase faptele decât vorbele.” (*Apologia vieții monahale*, 8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 270-271)

„Cel care învață să meargă pe sârmă, cel care învață echilibristica pleacă pentru multă vreme din casa părinților săi, iar noi îi închidem în casă, împreună cu părinții, pe cei care vor să învețe să zboare de pe pământ la cer? Poate fi o nesocotință mai mare decât aceasta? Nu vedeți că plugarii nu aduc acasă de pe ogoare recolta lor, înainte de coacere chiar dacă mari nevoi i-ar sili să culeagă fructul ostanelilor?

Să facem și noi ca și plugarii. Să nu aducem acasă înainte de vreme pe fiii noștri din pustie. Să-i lăsăm acolo atât cât trebuie pentru ca învățăturile ce le primesc în mănăstire să se fixeze în sufletele lor, iar plantele virtuților sădite în ei să se înrădăcineze. Să nu ne tulburăm și nici să nu ne supăram, chiar dacă ar trebui să stea zece sau douăzeci de ani în mănăstire. Cu cât vor sta mai mult în această școală a virtuții, cu atât vor dobândi mai multă putere. Mai mult chiar, sunt de părere că nici nu trebuie să hotărâm cât timp să stea în mănăstire; să hotărâm să rămână acolo până se vor coace roadele învățăturilor sădite în ei. Când s-au copt roadele, atunci să se întoarcă din pustie, înainte în nici un caz. Nu vom avea nici un folos dacă ne grăbim să-i aducem prea devreme acasă, dimpotrivă, vom opri coacerea învățăturilor sădite în sufletele lor. Fructul care a fost lipsit de hrana pe care și-o scoate din rădăcină nu va fi de nici un folos. Ca să nu ni se întâmple și nouă asta, să îndurăm despărțirea de copii. Nu numai să nu ne grăbim să-i aducem înainte de vreme acasă, dar chiar să-i oprim dacă ar voi să se

întoarce. Dacă se întorc acasă desăvârșiți la suflet, vor fi un câștig obștesc și pentru tatăl lor, și pentru mama lor, și pentru casa lor și pentru neamul lor...” (*Apologia vieții monahale*, 18, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 307-308)

„Dacă un om este cinstit cu mare cinste dacă crește pentru orașul său atleți, dacă instruieste ostași pentru împăratul său, ce mare cinste urmează să primim noi, care creștem pentru Dumnezeu bărbați atât de vrednici și de mari, dar, mai bine spus, nu bărbați, ci îngeri? Să facem totul spre a lăsa copiilor noștri bogăția credinței, singura bogăție care dăinuiește, care călătorește neconținut cu ei, care poate să le folosească foarte mult nu numai aici, ci și dincolo. Bogăția cea pământească nu numai că nu se mută cu noi de aici dincolo, dar chiar aici pe pământ pierde înaintea noastră și adeseori nimicește pe cei care o au.” (*Apologia vieții monahale*, 21, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 317)

„Ceea ce este fraged și încă n-a căpătat o formă tare poate lua orice formă, pentru că este ușor de schimbat în altă formă; cui este tare însă, și a primit tăria în natura sa, nu-i este ușor să iasă din natura sa și să se schimbe în altă formă.

După cum pictorii lucrează cu multă grijă și exactitate tablourile, iar sculptorii statuile, tot astfel și fiecare tată și mamă trebuie să-și dea silința pentru desăvârșirea acestor tablouri, acestor icoane minunate ale lui Dumnezeu. Pictorii, în fiecare zi, pun în fața lor tabloul și-i dau culorile trebuitoare, sculptorii fac la fel: dau jos ce este de prisos și adaugă ce trebuie. Tot așa și voi, ca niște sculptori, întrebuințați tot timpul vostru liber spre a sculpta statui minunate Lui Dumnezeu; îndepărtați ce este de prisos, adăugați ce trebuie și uitați-vă cu grijă la ele în fiecare zi: care este darul natural al copiilor, spre a-l dezvolta, care este defectul, spre a-l îndepărta. Cu multă grijă, în primul rând, alungați din sufletul lor desfrânarea, căci mai cu seamă dragostea trupească tulbură sufletele tinerilor. Dar mai ales, înainte de a gusta din acest fel de dragoste, învață-l să fie cumpătat, să privegheze, să se roage cu stăruință și să-și facă semnul crucii când spune sau face ceva.

Închipuie-ți că ești un împărat care are sub conducerea sa un oraș: sufletul copilului. Căci, într-adevăr, sufletul este un oraș. După cum în oraș unii fură, alții fac fapte de dreptate, unii muncesc cum trebuie, iar alții fac toate de mântuială și la întâmplare, tot astfel și în suflet sunt gânduri și gânduri. Unele se luptă împotriva pornirilor neîndreptățite ale sufletului, cum sunt soldații în oraș; altele se îngrijesc de buna stare a întregii locuințe a trupului, cum sunt oamenii de stat dintr-un oraș; altele poruncesc, cum sunt conducătorii orașului; altele povestesc lucruri de rușine și desfrânate, cum sunt destrăbălații din oraș; altele povestesc lucruri cuviincioase, cum sunt oamenii cumpătați și înțelepți din oraș; altele iubesc o viață plină de moleșală, ca femeile de la noi; altele spun prostii, ca și copiii; unora li se poruncește ca unor sclavi, cum sunt servitorii în oraș; altele sunt nobile, cum sunt oamenii liberi din oraș.

Avem deci nevoie de legi ca să alunge gândurile rele, să le aprobe pe cele bune și să nu îngăduie ca gândurile rele să pună stăpânire pe cele bune. Dacă într-un oraș n-ar fi legi care să îngreuească libertatea hoților, viața în oraș ar fi grozav de tulburată; dacă soldații n-ar face uz cum trebuie de puterea lor, s-ar distruge totul; dacă flecare cetățean și-ar părăsi starea și funcția sa și ar urmări-o pe a altuia, s-ar nimici buna rânduială din pricina lăcomiei; tot așa este și cu sufletul copilului.

Sufletul unui copil este deci un oraș: oraș de curând zidit și întemeiat, oraș care are cetățeni străini ce n-au încă experiența nici unui lucru (astfel de cetățeni sunt mai cu seamă ușor de format). Cei care au fost crescuți într-un fel rău de viațuire, cum sunt bătrânii, sunt greu de schimbat, deși nu cu neputință, căci dacă vor, pot și ei să se schimbe. Cei tineri însă, care n-au încă experiența vieții, vor primi cu ușurință legile toate.

Dă așadar legi acestui oraș, legi înfricoșătoare și aspre pentru cetățenii orașului. Fii apărătorul legilor ce se calcă, nu-i de nici un folos să dai legi dacă nu cauți ca aceste legi să fie puse în aplicare.

Dă deci legi! Ai multă grijă de ele. Legiuirea noastră este pentru bunul mers al întregii lumi. Astăzi construim un oraș. Cele patru simțuri să fie meterezele și porțile orașului, iar întreg trupul să fie ca un zid. Porțile lui sunt: ochii, limba, auzul, mirosul și, dacă vrei, pipăitul. Prin aceste porți intră și ies cetățenii acestui oraș, cu alte cuvinte, prin aceste porți gândurile corup sau desăvârșesc sufletul copilului.” (*Despre creșterea copiilor*, 21-27, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 400-402)

„Să învățăm pe copii să aibă neconținut pe buze cuvintele lui Dumnezeu, chiar și când merg, să nu le aibă în chip silit, nici superficial și nici rar, ci continuu.” (*Despre creșterea copiilor*, 28, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 403)

„După cum plantele când sunt mici și plâpânde au nevoie de mai multă îngrijire, tot astfel și copiii. Să ne îngrijim să le luăm pedagogi buni ca să le punem o bună temelie chiar de la început și să nu primească din fragedă vârstă ceva rău.

Să n-audă copilul basme prostești și băbești, lată ce se spune în astfel de basme: *Cutare s-a îndrăgostit de cutare*. Sau: *Fiul împăratului și fiica cea mai mică au făcut cutare și cutare lucru*. Asemenea povestiri să nu audă copiii. Dimpotrivă, să audă alte povestiri, fără aluzii urâte, ci pline de multă simplitate și curăție. Se poate să le audă din gura servitorilor și din gura celor ce-l însoțesc pe copil la plimbare, dar nu din gura tuturor, căci nu-i îngăduit tuturor servitorilor să se amestece în educația copilului. Cei care ne ajută în opera noastră trebuie să fie oameni pricepuți, ca unii ce au să se apropie de statuia pe care o facem pentru Dumnezeu. Dacă am fi constructori și am zidi o casă pentru un om de seamă, n-am îngădui servitorilor să se apropie fără nici un rost de construcție. Oare n-ar fi absurd ca acum, când zidim un oraș și creștem cetățeni pentru împăratul ceresc, să îngăduim tuturor, fără deosebire, să se amestece în lucrul nostru? Să ne luăm deci în ajutor numai pe acei servitori care sunt pricepuți și de folos. Dacă nu avem nici unul, să tocmim unul cu leafă, bărbat virtuos, și să-i dăm mână liberă spre a ne ajuta în opera noastră.

Să nu audă deci copilul basme prostești și băbești. Când este plictisit din pricina lecțiilor, povestește-i istorisiri sfinte - căci sufletului îi place să audă povestiri din vechime. Povestește-i, făcându-l să-și uite de joacă; doar tu crești un filosof, un atlet și un cetățean al cerurilor.

Povestește-i așa:

La început un tată avea doi copii; ei erau frați.

Oprește-te puțin, apoi adaugă:

Amândoi aveau aceeași mamă. Unul era mai în vârstă, celălalt mai tânăr. Cel mai în vârstă era plugar, iar cel mai tânăr era păstor. Cel mai tânăr își ducea turmele sale la păscut pe câmpii și pe malurile mării.

Îndulcește povestirile ca să fie plăcute copilului, spre a nu-i obosi sufletul:

Celălalt frate semăna ogoarele și planta pomi. O dată s-au gândit să cinstească prin rodul ostinelilor lor pe Dumnezeu. Păstorul a luat ce-a avut mai bun în turma lui și l-a jertfit lui Dumnezeu.

Nu-i cu mult mai bine să povestești aceste lucruri în locul povestirii neadevărate despre oile cu lâna de aur? Apoi deșteaptă interesul copilului. Poți s-o faci prin povestire. Să nu adaugi de la tine nimic neadevărat, ci numai ceea ce-i scris în Scriptură:

Când l-a adus lui Dumnezeu jertfă ce a avut mai bun în turmele sale, îndată s-a pogorât foc din cer, a răpit toată jertfa și a dus-o la jertfelnicul cel de sus. Fratele cel mai mare n-a făcut așa. S-a dus, și-a oprit pe cele mai bune din roadele sale pentru sine și a jertfit lui Dumnezeu fructe mai puțin bune. Dumnezeu nici nu s-a uitat la ele, s-a întors și le-a lăsat să

rămână pe pământ. Jertfa celuilalt frate însă a primit-o sus, la El. Așa se întâmplă și cu administratorii moșiilor: stăpânul cinstește pe cel care-i aduce roadele moșiei și-l poartă în casă, iar pe altul, de care nu e mulțumit, îl lasă afară. Tot așa s-a întâmplat și aici. Ce a urmat după aceasta? Fratele mai mare s-a întristat, ca unul ce fusese disprețuit și dezaprobat de Dumnezeu, și era mâhnit. Și Dumnezeu i-a spus lui: "Pentru ce ești trist? nu știai că aduci lui Dumnezeu darurile tale? Pentru ce M-ai insultat? Pentru ce Mi-ai jertfit roade mai puțin bune?"

Dacă vrei să vorbești mai simplu, spune:

Acela neavând ce răspunde, a stat liniștit.

Sau, mai bine:

A tăcut.

După aceasta, văzând pe fratele său mai mic i-a spus: Hai să ieșim la câmp! Fratele cel mai mare, prinzând cu viclenie pe cel mai mic, l-a omorât. Și credea că poate să se ascundă de Dumnezeu. Dar Dumnezeu a venit la el și i-a spus: Unde este fratele tău? – Nu știu, a răspuns el, Nu sunt păzitorul fratelui meu! Atunci Dumnezeu i-a spus: Iată, sângele fratelui tău strigă către Mine!

Să stea alături și mama când sufletul copilului este format cu astfel de povestiri; ca să-ți ajute și ea și să laude cele spuse de tine.

Ce s-a întâmplat apoi? Dumnezeu a primit în cer pe fratele ucis; deși a murit, el trăiește sus în cer.

Copilul primește această învățătură despre înviere. Copilul crede, chiar dacă i se spun lucruri imposibile, ca de exemplu: *Și l-a făcut semizeu*. Copilul nu știe ce este un semizeu, dar pricepe că trebuie să fie ceva mai mare decât omul și îndată se minunează. Cu atât mai mult când va auzi despre înviere și că sufletul lui s-a suit în cer.

Și a luat Dumnezeu pe fratele cel mai tânăr, sus; celălalt însă a trăit mulți ani, dar neconținut în suferință, cu frică și cu cutremur; a suferit nenumărate chinuri și era pedepsit în fiecare zi (Fac., 4, 1-12).

Vorbește-i cu tărie despre pedeapsa dată lui de Dumnezeu; nu-i spune numai: *că va fi gemând și tremurând pe pământ*. Copilul nu poate pricepe ce valoare au aceste cuvinte, așa că trebuie să-i spui:

După cum tu, când stai înaintea învățătorului, ești cuprins de spaimă, tremuri și te temi dacă e vorba să fii bătut, tot așa a trăit toată viața lui și fratele mai vârstnic, pentru că a păcătuit înaintea lui Dumnezeu.

E destul atât pentru copil. Spune-i această povestire seara, în timpul cinei. Mama să-i povestească aceeași istorisire din nou. Apoi, după ce a auzit-o de mai multe ori, cere-i-o s-o povestească și el: *Spune-mi povestirea*, ca să se simtă și el onorat de a o povesti. Când va stăpâni povestirea îi vei spune și folosul ce-l putem scoate din ea. Cu toate că sufletul copilului, care a auzit povestirea, știe să scoată prin propriile sale puteri folosul și învățătura din ea înainte de a i le spune tu, totuși spune-i și tu.

Vezi cât de mare rău este lăcomia, cât de mare rău este să invidiezi pe fratele tău? Vezi cât de mare rău este să-ți închipui că poți să te ascunzi de Dumnezeu? El vede totul, chiar pe cele săvârșite întru ascuns.

Numai dacă această învățătură ai sădi în sufletul copilului, ai făcut mult, și nu mai ai nevoie de pedagog. Frica de Dumnezeu va sta neconținut lângă copil și negreșit îl va zgudui mai mult decât frica de orice alt pedagog.

Nu te mărgini la atât numai, ci ia-l de mână și du-l la biserică! Caută să-l duci mai cu seamă atunci când se citește această povestire, îl vei vedea cum se bucură, cum sare în sus și se veselește că știe ceea ce toți ceilalți nu știu încă.

O ia înaintea celui ce citește povestirea, recunoaște cele citite și-i folosește mult. În felul acesta povestirea se întipărește în mintea sa.

Se mai pot scoate și alte învățături folositoare din această povestire. Învăță-l deci:

Nu trebuie să fim triști când suferim ceva nedrept. Dumnezeu ne arată aceasta, chiar de la început, prin acest frate nedreptățit. Pentru că a făcut fapte plăcute înaintea lui Dumnezeu, Dumnezeu l-a luat, când a murit, sus în cer.” (Despre creșterea copiilor, 37-42, în vol. Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor..., pp. 406-410)

„Când este de cincisprezece ani, și chiar mai mult, să audă relatări despre gheenă. Dar mai bine, când este de zece, opt ani și mai puțin chiar, să audă în toată amănunțimea istoria potopului, a Sodomei, istorisirile despre cele petrecute în Egipt, toate câte sunt pline cu pedepse trimise de Dumnezeu pentru oameni. Când crește mai mare, să audă istorisiri din Noul Testament, din timpul harului, istorisiri despre gheenă, îngrădește-i auzul cu aceste relatări și cu altele nenumărate pe care le ai din propria ta experiență.

Să nu-i îngăduim, să nu mai lăsăm să se apropie de el un om care i-ar povesti lucruri nepotrivite. Am spus lucrul acesta și mai sus. Dacă vei vedea pe un servitor că spune copilului cuvinte de rușine, pedepsește-l îndată și fii judecător aspru și fără milă al celor greșite. Dacă vei vedea că o fată se apropie de el, păzește-l; dar mai bine este să nu se apropie de copil nici o fată, ca să nu se aprindă în el focul, afară de o femeie bătrână, care nu poate cu nimic să atragă pe tânăr. Păzește-l de o fată tânără mai mult ca de foc. Copilul nu va rosti nici un cuvânt nepotrivit dacă nu va auzi cuvinte nepotrivite și dacă va fi hrănit cu cuvinte cuviincioase.” (Despre creșterea copiilor, 52-53, în vol. Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor..., p. 414)

„Nici nu trebuie să tăiem complet din tânăr mânia, dar nici nu trebuie să-i îngăduim să o folosească totdeauna. Din prima vârstă să învățăm pe copii să rabde chiar când ei înșiși sunt nedreptățiti; iar dacă ar vedea pe cineva că este nedreptățit, să pășească curajos și să ia apărarea celui năpăstuit, cu măsura cuvenită.

Cum vom putea sădi în sufletul copilului aceste legi? Prin exerciții în raporturile lui cu servitorii: dacă rabdă când nu li se dă atenție, dacă își stăpânesc mânia și nu se supără când nu le sunt îndeplinite dorințele și cererile și dacă își recunosc greșelile săvârșite față de alți oameni, în toate aceste exerciții tatăl este stăpân: să fie aspru și amenințător când sunt călcate legile, dar dulce și prietenos când legile sunt îndeplinite, dăruind copilului multe răsplăți. Tot astfel guvernează și Dumnezeu lumea: prin frica de iad și prin făgăduința împărăției. Așa să ne purtăm și noi cu fiii noștri.

Să fie mulți care să-l facă pe copil să se mânie, cu scopul de a-l pregăti și a-l obișnui să rabde când este mâniat de cei din jurul lui. și după cum atleții, înainte de începerea luptelor, fac exerciții cu prietenii lor pe locurile de antrenament, pentru a fi nebiruiți de rivalii lor, tot așa și copilul să fie instruit în casă; iar cel care să-l pună la încercare să fie tatăl, sau, mai mult decât toți, fratele lui. Dar toți cei din casă să se silească să facă pe copil să iasă biruitor, fie răzbunându-se pe el, fie împotrivindu-i-se spre a dobândi tăria caracterului. Și servitorii să-l mânie adeseori pe drept sau pe nedrept, pentru a-l deprinde prin orice mijloc să-și stăpânească mânia. Dacă tatăl său îl face să se mânie, nu e mare lucru, căci numele de tată pune stăpânire mai dinainte pe sufletul copilului și nu-l lasă să se revolte. Dar dacă fac acest lucru copiii de aceeași vârstă cu el, robi și liberi, prin ei se va deprinde să fie blând.

Mai este și un alt mijloc. Care-i acela? Când se manie, adu-i aminte de scene și învățăminte din propria sa viață. Când se supără pe un servitor care i-a greșit cu ceva, întreabă-l dacă el n-a greșit cu nimic și ce-ar simți el însuși dacă ar fi în locul servitorului. Dacă-l vezi că bate un servitor, pedepsește-l. Dacă-l insultă și-l înjură, pedepsește-l din nou. Copilul nu trebuie să fie nici bleg, nici sălbatic, ci să fie și puternic, și blând. De multe ori are nevoie să fie ajutat de mânie, atunci când el însuși are să aibă copii sau are să fie stăpân peste servitori.” (Despre creșterea copiilor, 66-69, în vol. Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor..., pp. 418-419)

„... să-l îndepărtăm pe copil de vederea și auzirea a ceva rușinos, niciodată un copil să nu se ducă la teatru. Dacă cere să se ducă la teatru, atunci să găsim copii de vârsta lui care nu se duc la teatru ca, prin puterea exemplului, să-l îndepărtăm de teatru, nimic nu produce rezultate atât de importante ca emulația. S-o aplicăm în toate încercările noastre, dacă este ambițios copilul. Emulația are mai multă putere decât frica, decât făgăduința și decât orice altceva.

Să-i procurăm apoi alte distracții nevătămătoare. Să-l ducem să viziteze pe oamenii sfinți, pe monahi, să-i dăm puțină să se odihnească, să-l cinstim cu felurite daruri, pentru ca sufletul să poată suporta lipsa spectacolelor obscene din teatre. În locul acelor spectacole, dă-i să citească povestiri plăcute, arată-i livezi, câmpii și clădiri frumoase. După ce i-ai dovedit frumusețea acestora, spune-i:

O, fiule, spectacolele acelea de teatru nu sunt pentru oamenii liberi, să vadă femei goale și să audă cuvinte de rușine. Făgăduiește-mi că n-ai să ascuți niciodată vreun cuvânt urât și nici n-ai să vezi ceva ce nu se cade. Dacă-mi faci această făgăduință, du-te la teatru. Totuși, îți spun, nu-i cu puțină să nu auzi acolo ceva de rușine. Cele ce se petrec la teatru nu sunt vrednice de privit.

Spunând aceste cuvinte, să-l sărutăm, să-l luăm în brațe, să-l strângem la piept ca să-i arătăm dragostea noastră. Prin toate acestea îl înmuiem.

Ce alte mijloace să mai întrebuițăm? După cum am spus mai sus, să nu se apropie de nici o fată și nici să-l servească vreo fată, ci o servitoare înaintată în vârstă, o femeie bătrână. Vorbește-i de împărăția cerurilor. Dă-i exemple de oameni, atât dintre păgâni, cât și dintre creștini, care au strălucit prin castitate. Uplete-i neconținut urechile cu astfel de exemple. Iar dacă avem și servitori care trăiesc în castitate, să-i dam și pe ei de exemplu. Pentru că-i rușinos ca un servitor să fie cast, iar fiul stăpânului, nu.

Mai avem încă un leac. Care? Să-l deprindem să postească; dacă nu totdeauna, cel puțin de două ori pe săptămână: miercurea și vinerea. Să se ducă la biserică. Iar seara, când iese lumea de la teatru, tatăl să-și ia copilul de mână și să-i arate pe cei ce ies din teatru; să deplângă pe bătrânii ce vin la teatru, că sunt mai lipsiți de înțelepciune decât tinerii, și să aducă mustrare și tinerilor, că s-au dus acolo ca să se aprindă. Și să întrebe pe copil: *Ce-au câștigat toți aceștia? Nimic altceva decât rușine, insultă și dispreț.* Nu este puțin lucru pentru păstrarea castității copilului îndepărtarea lui de la auzirea și vederea acestor spectacole rușinoase.

Mai este încă și alt mijloc de a păstra cast pe copil. Să fie învățat să se roage cu multă râvnă și umilință. Copilul va primi aceste povești pentru că prin firea sa el este pătrunzător și are sufletul treaz. În istoria Vechiului Testament găsim multe exemple de genul acesta, spre exemplu: Daniel, Iosif. Să nu-mi spui că Iosif avea șaptesprezece ani când se ruga (Fac., 37, 2), ci gândește-te că mult mai înainte și mai mult decât frații săi a cucerit inima tatălui prin cuvântul său (Fac., 37, 3). Iacov nu era fratele cel mai tânăr (Fac., 38, 11-22)? Dar Ieremia (Ier., 1, 6-7)? Dar Daniel, nu era de doisprezece ani (Dan., 1, 4-7)? Dar Solomon, nu era și el de doisprezece ani când a îndreptat spre Dumnezeu acea minunată rugăciune (III Regi 3, 6-7)? Dar Samuel, nu l-a învățat când era tânăr pe propriul lui dascăl (I Regi 3, 1-20)? Prin urmare, să nu deznădăjduiți. Dacă are cineva un suflet lipsit de maturitate, nu acceptă rugăciunea; vârsta copilăriei, însă, o primește pe aceasta. Să fie învățat deci copilul să se roage cu multă umilință și să ia parte la privegherile de noapte atât cât poate, în general, îndemnăm să se formeze în copil caracterul unui bărbat sfânt. Într-adevăr, cel care nu se jură, cel care nu se silește să ocărăscă atunci când este ocărit, cel care nu insultă, care nu dușmănește, cel care postește și se roagă, cel care are atâtea calități, acela are destule ajutoare pentru a păzi fecioria.” (*Despre creșterea copiilor*, 77-80, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 422-424)

„Este și un alt mijloc de a păzi castitatea. Să vadă des pe înainte-stătătorul Bisericii și să audă din gura lui laude, iar tatăl să-și arate bucuria când fiul lui este lăudat înaintea multor oameni. Fetele să se rușineze și să aibă respect față de el când îl văd.

Prin urmare, îi vor da lui mult ajutor pentru păstrarea castității: povestirile folositoare, frica și făgăduințele tatălui, iar, pe lângă acestea, răsplata ce o are de la Dumnezeu și marile bunătăți de care se vor bucura cei ce au trăit în castitate.

Vorbește-i încă și despre bunul nume pe care poate să-l aibă în armată și în societate. Mai presus de toate, vorbește-i neconținut cu dispreț de desfrânare și laudă mult castitatea. Toate acestea sunt îndestulătoare ca să pună stăpânire pe sufletul copilului. Cu astfel de învățături sufletul lui va da naștere gândurilor curate.

Ne-a mai rămas încă ceva. Să mergem la stăpânul tuturor cetățenilor noștri, la cel care îi conduce pe toți. Care este acesta? Înțelepciunea. Aici e nevoie de multă osteneală spre a-l face pe copil înțelept și a alunga din sufletul lui orice necunoștință. Mai ales aceasta este partea cea mai înseninată și cea mai minunată a filosofiei, de a cunoaște dogmele despre Dumnezeu, despre toate bunurile ce sunt depozitate în acestea, despre gheenă, despre împărăția cerurilor, *Începutul înțelepciunii este frica de Domnul* (Pilde 1, 7).

Să sădim deci în sufletul copilului această înțelepciune și să i-o întărim ca să cunoască bine valoarea lucrurilor omenești: ce este bogăția, slava, puterea, ca să ajungă în stare să le disprețuiască și să dorească bunurile cele mai mari. Să-i amintim mereu cuvintele acestea sfătuitoare: *Fiule, teme-te de Dumnezeu și de nimeni altul!*

Întemeiat pe aceste învățături, copilul va ajunge un bărbat înțelept și plin de har.” (*Despre creșterea copiilor*, 83-87, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 426)

„Trebuie așadar, ca părinții să se îngrijească nu de cum vor dobândi bani copiii lor, ci de cum vor dobândi evlavie și bogăție sufletească. Trebuie să-i educe astfel încât să nu aibă nevoie de multe lucruri, să nu se dedea dorințelor vremurilor de astăzi. Trebuie încă să cerceteze cu atenție când ies copiii lor din casă și când se întorc, unde se duc și cu cine se întovărășesc. Dacă nesocotesc aceste îndatoriri ale lor, vor da răspuns la Dumnezeu. Dacă ni se cere socoteală pentru cât ne-am îngrijit de alții – căci spune Scriptura că *Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale celuiilalt* (I Corinteni 10, 24) –, cu atât mai mult ni se va cere răspuns pentru cum am avut grijă de copiii noștri.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 120-121)

„Ne putem dezvinovăți atunci când Dumnezeu îi pedepsește aspru pe copiii care înjură pe tatăl sau pe mama lor, iar noi îi auzim pe copiii noștri cum Îl hulesc pe Însuși Dumnezeu, și îngăduim asta?

Să ne străduim, așadar, să le dăm copiilor noștri educație creștină, cu încredințarea că, atunci când vor avea evlavie și iubire de Dumnezeu, se vor deosebi și în viața pământească prin virtuțile lor.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 122-123)

„Așa cum nu ne vom putea dezvinovăți de păcatele noastre personale, la fel nici de păcatele copiilor noștri. Și e ceva logic. Pentru că dacă răutatea ar fi fost din fire, am fi avut justificare. E știut însă, că prin voia noastră urmăm fie calea păcatului, fie pe cea a virtuții. Cum se va dezvinovăți așadar părintele care a lăsat-o pe cea mai iubită ființă a lui, pe copilul său, să apuce pe drumul cel rău?

Dacă copiii sunt educați în bunele năravuri, greu își vor schimba purtarea când vor crește. Căci sufletul de copil este ca pânza albă și curată care, dacă o vopsim în vreo culoare, se vopsește atât de bine încât, ori de câte ori vom vrea s-o re vopsim, mereu se va observa culoarea de la început. Așa sunt și copiii. Când se obișnuiesc cu binele, greu se mai schimbă.

Apostolul Pavel ne spune un proverb pe care l-a împrumutat de la poetul Menandru: *Tovărășiile rele strică obiceiurile bune* (I Corinteni 15, 33). Să nu ne mirăm că unii devin hoți

sau desfrânați sau hulitori. Copiii care de mici sunt lipsiți de educația creștină se obișnuiesc să trăiască în rău și la prima ocazie se abat de la calea dreaptă.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 124)

„Dacă-l educi cum trebuie pe copilul tău și-l faci să aibă evlavie și iubire, dacă și el va face la fel cu copiii săi etc., se va alcătui un lanț binecuvântat datorită ție, care ai devenit rădăcina întregului bine.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 125)

„Dar și părinții, o spun din nou, sunt datori să-și educe cum trebuie copiii, străduindu-se pentru dezvoltarea echilibrată a trupului și a duhului lor. Să-i învețe evlavie și virtutea. Dacă nu fac așa, nu trebuie să se numească părinți.

Așa cum chemați doctorul când copilul vostru se îmbolnăvește trupest, la fel să faceți și când el suferă sufletește. Sufletul este bolnav când păcătuiește, când se desfrânează, când fură, când face ceea ce Dumnezeu interzice.

Dar și neșcolirea, needucarea, este o boală a sufletului, și desigur mare, pentru că din pricina ei se întâmplă atâtea și atâtea rele. Trebuie deci să-i și educăm pe copiii noștri, căci astfel vor putea să-L cunoască mai bine pe Dumnezeu? Fără învățătură vor fi ca animalele, care sunt lipsite de cuget. Omul, care a fost înzestrat cu cuget, trebuie să fie și înțelept, așa cum l-a făcut dintru început Dumnezeu. Fără înțelepciune el este o piatră prețioasă afundată în mocirlă, este corabie fără cârmă și fără echipaj, care înaintează pe marea vieții necărmuită, la întâmplare. De aceea un înțelept a spus: *Omul neșcolit privește, dar nu vede*. I se pare că vede, dar este orb, fiindcă nu are cunoaștere, și îndeosebi cunoașterea adevărurilor și a dogmelor credinței - ce este sufletul, cerul, Dumnezeu Cel în trei ipostasuri, învierea, botezul, îngerii, Sfânta Liturghie, preoția etc.

Proorocul David spune: *Luați învățătură, ca nu cumva să se mânie Domnul* (Psalmi 2, 12). Educați-vă creștinește copiii. Aceasta este datoria voastră. Dacă veți fi nepăsători, veți merge în iad, chiar dacă aveți alte virtuți. Să-i învățați tainele Bisericii, dreptatea, înțelepciunea, vitejia sufletească. Să-i ajutați să se cunoască pe ei, căci prin cunoașterea de sine vor fi conduși și la cunoașterea de Dumnezeu. Dacă nu-L cunosc pe Dumnezeu, la ce le va fi de folos toate celelalte? Nu-L auziți pe Domnul, Care spune în Sfânta Evanghelie că, dacă omul ar câștiga lumea întreagă dar și-ar pierde sufletul său, nu i-ar folosi la nimic?

Educați-i, așadar, duhovnicește pe copiii voștri. Educați-vă și pe voi. În felul acesta vă veți mântui și veți intra în împărăția cerurilor, cu harul lui Hristos.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 128-130)

„Mai întâi disciplina, ascultarea, formarea moravurilor. Să se evite moleșeala, luxul, excesele bunăstării, ca el să fie curat totdeauna. Curăția la copil, la omul tânăr, iată marele obiect al pretențiilor părinților la care sunt avizați. Totul se pierde, prezentul și viitorul, dacă omul tânăr este stricat. Omul tânăr desfrânat va fi mai târziu soțul infidel. Să fie format astfel la o viață frugală și ostenitoare.

Însă nimic nu folosește fără principiile religioase. *Educați pe aceștia în disciplina și ascultarea de Dumnezeu*, zice Pavel. Nimic nu va folosi fără de religie; cu ea totul se întoarce spre folos și spre bogăție. Vedeți pe Ana soția lui Fanuel, ea îl dă lui Dumnezeu pe fiul ei și acest fiu ajunge minunatul profet Samuel. Ca copilul să știe să gândească, ca și creștin, această înțelepciune îi va folosi mai mult decât toate celelalte. În loc să aspire la bogăție, el va avea sufletul destul de înalt pentru a disprețui bogăția. În loc de a urmări slava și onorurile lumii acesteia, el se va încununa cu splendorile veșnice. În loc de a se ambiționa spre o viață mai lungă, el va aspira la o viață divină fără de sfârșit. În loc de a fi abil să vorbească frumos, el va avea elocvența faptelor, prestigiul pe care-l dă virtutea. Să ne gândim la eroii străluciți pe care i-a produs religia în cursul veacurilor.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 256-257)

„Fă ca fericitul Iov! Se temea și de păcatele săvârșite în gând de feciorii săi! De aceea, aducea jertfe pentru ei și avea mare grijă de ei. Fă ca Avraam! Și acesta nu se îngrijea de bani

și de moșii, ci de legile dumnezeiești, pentru ca urmașii lui să le păstreze cu sfințenie. Și despre virtutea aceasta a lui dă mărturie Dumnezeu, grăind așa: *Că știu că Avraam va învăța pe copiii lui judecățile și dreptățile Mele* (Fac., 18, 19). Iar David, pe patul de moarte, a chemat pe fiul său și, în loc de mare moștenire, îi dădea aceste porunci și-i spunea: *De vrei, copilul meu, să trăiești după legile lui Dumnezeu, nu vei fi doborât de necazurile ce-ți vin pe negândite, că toate-ți vor merge după voie și te vei bucura de multă liniște; dar dacă pierzi ajutorul lui Dumnezeu, nu ți-e de nici un folos împărăția și multa ei putere*. Acestea și altele ca acestea îi spune, deși nu cu aceste vorbe.

Așa să grăim și noi copiilor noștri, și cât trăim, și la moartea noastră. Să-i convingem că bogăție mare, moștenire desăvârșită, comoară nefurată este frica de Dumnezeu. Să nu ne străduim să le lăsăm averi care se pierd, ci dreapta credință, care rămâne și nu se pierde. Când nu-i dreaptă credință, pier cu primejdie și mare rușine și averile pe care le ai; dar când ai dreapta credință, câștigi averi pe care nu le ai. Dacă-ți crești bine copilul, și-l crește așa și el pe fiul lui, și acela pe al său, se va prelungi fapta ta ca un lanț de bună-viețuire, care a luat de la tine început și rădăcină, și tu vei culege roadele purtării de grijă de urmași. Dacă părinții și-ar crește bine copiii lor, n-ar mai fi nevoie de legi, de tribunale, de osânde și pedepse, de execuții publice. *Legea nu este pusă pentru cel drept*, spune Scriptura (I Timotei, 1, 9). Dar pentru că nu ne îngrijim de ei, pentru aceasta aducem asupra lor mai mari nenorociri, îi dăm pe mâinile călăilor și-i împingem mereu în prăpastie. *Cel care-i moale cu fiul său*, spune Scriptura, *va lega rânile lui* (Is. Sir., 30. 7).

- Ce înseamnă cuvintele: *Cel care-i moale*?

- Cel care are milă de copil, care-l lingusește, care-l alintă peste măsură. Copilul are nevoie de o purtare de grijă mai aspră, trebuie să știe de frică!

Nu spun asta ca să fiți foarte aspri cu copiii voștri, ci ca să nu ajungeți să nu vă mai ia în seamă. Dacă femeia trebuie să se teamă de bărbat, apoi cu mult mai mult fiul de tată. Nu-mi spune mie că e cu neputință să supui tinerețea. Dacă Pavel cere unei văduve să aibă grijă de creșterea copiilor, apoi cu mult mai mult bărbaților. Dacă ar fi fost cu neputință, n-ar fi poruncit-o. Trândăvia noastră e de vină dacă ajung niște răi copiii noștri; pentru că nu le sădăm dintru început, din fragedă vârstă, credința în suflet. Ne străduim să învețe toată știința profană, să slujească în armată; și pentru aceasta cheltuim bani, ne rugăm de prieteni, umblăm la unul și la altul; dar ca să ajungă slăvit în fața Împăratului îngerilor, nu spunem cuvânt! Îl lăsăm să se ducă des la teatru, dar nu-l silim niciodată să vină la biserică. De vine o dată sau de două ori copilul la biserică, apoi vine aici de mântuială, la întâmplare și în zadar, ca să se distreze. N-ar trebui să fie așa. Ci, după cum le cerem socoteală de lecții când îi trimitem la școală, tot așa și când îi trimitem la biserică, dar, mai bine zis, când îi ducem la biserică. N-ar trebui să punem pe alții să-i ducă la biserică, ci noi înșine să-i luăm de mână și să-i aducem aici și să le cerem să țină minte predica și învățătura ce o aud. Așa, da, așa ne va fi mai ușoară îndreptarea copiilor noștri. Că dacă ar auzi în casă vorbindu-li-se mereu de credință, dacă i-am sfătui ce trebuie să facă, iar la acestea ar fi adăugate și învățăturile de aici, ar da repede roadă frumoasă aceste bune semințe. Dar nimic din toate acestea nu facem! Socotim de mică însemnătate cele de neapărată trebuință. De le dăm aceste sfaturi, îi apucă îndată râsul. De aceea au ajuns toate cu susul în jos.” (*La cuvintele: «Văduva să nu fie înscrisă dacă are mai puțin de șaiszeci de ani»; și despre creșterea copiilor; și despre milostenie*, 9-10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 360-362)

EDUCAȚIA (lipsa educației religioase a copiilor - gravitatea)

„Să știți că, dacă toate faptele noastre ar fi bine rânduite cu privire la sufletul nostru, însă nu ne vom îngriji de mântuirea copiilor, vom fi pedepsiți cu pedeapsa cea mai mare. Vă voi da o dovadă, nu a mea, ci una care se află în Sfintele Scripturi.

Era un preot la iudei, om cumpătat și îngăduitor, care se numea Eli. Acest Eli era tatăl a doi copii. Deși vedea că fiii lui merg pe căi greșite, totuși nu-i dojenea, nici nu-i împiedica. Mai bine spus îi muștra, dar nu făcea asta cu toată tăria. Păcatele acestor copii erau: desfrânarea și lăcomia. Scriptura spune că mâncau cărnurile sfinte înainte de a fi sfințite și înainte de a fi aduse ca jertfă lui Dumnezeu (I Regi 2, 16- 17). Cu toate că tatăl lor știa asta, nu i-a pedepsit, încerca să-i întoarcă de la păcatul lor prin sfaturi, spunându-le neconținut astfel de cuvinte: *Nu, copiii mei, nu faceți așa, că nu-i bun auzul pe care-l aud despre voi că faceți poporul să nu mai slujească Domnului. Dacă va păcătui om față de om, se vor ruga pentru el Domnului; dar dacă va păcătui omul față de Dumnezeu, cine se va ruga pentru el?* (I Regi 2, 24-25). Greutatea acestor cuvinte era mare și rușinea îndestulătoare ca să aducă la simțiri pe un om cu minte. Cuvintele tatălui au scos la iveală păcatul lor, au arătat cât este de înfricoșător și le-au făcut cunoscut cât de greu de suferit și cât de înspăimântătoare este pedeapsa ce-i amenință. Dar pentru că Eli n-a arătat față de fiii săi toată asprimea trebuitoare, a pierit și el împreună cu aceștia. Eli nu trebuia să se mărginească numai la amenințări. Trebuia să-i îndepărteze de la fața lui, să-i biciuiască. Trebuia să fie cu ei cu mult mai neîndurător și mai aspru. Dar pentru că n-a făcut asta, Eli a atârnat pe Dumnezeu la luptă și împotriva lui, și împotriva fiilor lui. Pentru că și-a cruțat fără socoteală fiii, a pierdut, o dată cu mântuirea copiilor lui, și propria sa mântuire. Ascultă ce-i spune Dumnezeu lui Eli! Dar, mai bine-zis, nu-i spune lui. Nu l-a mai socotit vrednic să-i spună vreun cuvânt. S-a purtat cu el ca și cu o slugă care a greșit foarte mult în fața stăpânului său și căreia îi face cunoscute prin altă persoană nenorocirile ce vor veni peste el. Atât de mare era atunci mânia lui Dumnezeu pe Eli. Ascultă deci ce spune Dumnezeu lui Samuel, ucenicul lui Eli, despre dascălul său. Dumnezeu vorbea mai mult cu ucenicul lui Eli și cu celălalt profet și cu alți oameni decât cu Eli despre pedepsele ce vor veni peste el. Așa l-a nimicit Dumnezeu pe Eli pe vecie! Dar ce spune Dumnezeu lui Samuel? *A știut că fiii lui au hulit pe Dumnezeu, și nu i-a certat* (I Regi 3, 13). Eli i-a certat, dar nu cum trebuia. I-a certat, dar Dumnezeu spune că certarea făcută fiilor săi n-a fost certare. Prin urmare, Dumnezeu a osândit certarea făcută de Eli, pentru că nu era făcută cu asprime și cu tărie. Din cele spuse urmează că putem să avem grijă de copii, dar dacă nu ne îngrijim de ei cum trebuie, înseamnă că nu avem grijă de ei, după cum nici certarea făcută de Eli nu era certare. După ce Dumnezeu a spus care e păcatul lui Eli și al fiilor lui, a pronunțat cu multă mânie pedeapsa: *Pentru aceea mi-am jurat casei lui Eli că păcatul casei lui Eli nu se va ierta până în veac, nici prin tămâiere, nici prin jertfe* (I Regi 3, 14).

Ai văzut cât de mare este înverșunarea lui Dumnezeu și cât de neiertată pedeapsa? Dumnezeu spune: *Fără îndoială, trebuie să piară nu numai el, nici numai copiii lui, ci toată casa lui; nu va fi leac care să vindece rana aceasta.* Și totuși, în afară de negrija sa față de creșterea copiilor. Dumnezeu n-a mai putut să-l învinovătească de alt păcat pe bătrânul acela. Eli era, într-adevăr, un bărbat minunat în toate faptele lui. Înțelepciunea și curăția vieții lui se pot vedea nu numai din faptele lui, ci și din felul în care a primit pedeapsa lui Dumnezeu. Mai întâi, când a auzit hotărârea lui Dumnezeu și a văzut că-l așteaptă cea mai cumplită pedeapsă, nu s-a îndărătnicit, nu s-a supărat, nici n-a spus cuvintele pe care poate mulți le-ar fi spus: *Sunt eu stăpân pe voința altora? Sunt răspunzător de propriile mele păcate! Fiii mei sunt în vârstă și ar fi drept ca numai ei să fie pedepsiți.* Eli însă n-a spus și nici n-a gândit așa! Ca o slugă înțeleaptă, care știe numai un singur lucru, să primească cu inima ușoară toate hotărârile stăpânului, chiar dacă sunt neplăcute și dureroase, tot astfel și Eli a rostit cuvinte pline de multă înțelepciune: *Însuși Domnul va face ce va fi plăcut înaintea Lui* (I Regi 3, 18). Virtutea lui se poate vedea nu numai de aici, ci și din altă parte. Când iudeii erau în război, i s-a adus la cunoștință înfrângerea armatei iudaice și că fiii lui au fost omorâți în luptă într-un chip rușinos și vrednic de milă. Eli a rămas netulburat la auzul acestei știri (I Regi 4, 13-18). Dar când i s-a mai spus că în măcelul acela a fost răpit de dușmani și chivotul legii, da, atunci bătrânul,

întunecat de durere, a căzut din scaun pe spate înspre ușă și și-a rupt spinarea, că era bătrân și greoi (I Regi 4, 17). A fost un om slăvit care a judecat pe Israel patruzeci de ani (I Regi 4, 18).

Dacă pe preotul, pe bătrânul, pe slăvitul, pe cel care a stat fără prihană în fruntea poporului evreu patruzeci de ani, care a condus poporul în niște vremuri care cereau multă grijă și băgare de seamă, nimic din acestea n-a putut să-l scape de pedeapsă, ci a pierit năprasnic și mizerabil pentru că nu s-a ocupat de copiii lui cu toată grija, iar păcatul acestei nepurtări de grijă pentru creșterea copiilor a înecat, ca un val furios și mare, toate acele fapte și a ascuns toate faptele lui bune; dacă, deci, un om atât de mare a suferit o astfel de pedeapsă, ce pedeapsă vom suferi noi, care trăim în timpuri care cer de la noi mai multă înțelepciune și înțelegere a lucrurilor, noi, care suntem mai prejos de virtutea aceluia...” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 247-250)

„Să nu mi se spună că mulți oameni au avut mai puțină grijă de copiii lor decât Eli, și totuși n-au primit pedeapsa lui Eli. Asta nu-i adevărat! Din pricina acestui păcat mulți oameni au suferit adeseori pedepse mai cumplite chiar decât pedeapsa lui Eli. De unde vine moartea copiilor înainte de vreme? De unde bolile cumplite și fără de sfârșit și peste noi, și peste copiii noștri? De unde pagubele, de unde accidentele, de unde neajunsurile, de unde nenumăratele nenorociri? De acolo că nu avem nici o grijă de copiii noștri când sunt răi. Spusele mele nu sunt o simplă presupunere, întâmplarea bătrânului Eli este îndestulătoare să ne convingă. Dar vă voi mai cita și cuvintele unui bărbat înțelept. Vorbind despre copii, spune așa: *Nu te bucura de fiii necredincioși; dacă nu au frică de Dumnezeu, să nu ai încredere în viața lor.* Vei suspina din pricina doliului înainte de vreme și vei cunoaște moartea lor neașteptată. Mulți, după cum am spus mai sus, au suferit aceste pierderi. Alții au scăpat, dar până la sfârșit nu vor scăpa nici ei. Pedeapsa va cădea pe capul lor. Când vor pleca dincolo, vor fi pedepsiți și mai strașnic.” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 251)

„Pe bătrânul Eli, deși era strălucit în toate celelalte fapte, l-a pedepsit numai din pricina acestei lipse de grijă față de creșterea copiilor lui; pe patriarhul Avraam l-a cinstit atât pentru celelalte virtuți ale lui, cât și pentru această purtare de grijă pentru copii. Vorbind despre acele multe și mari daruri pe care a făgăduit că i le va da, Dumnezeu a arătat și pricina acestor daruri: *Știam, spune Domnul că Avraam va da poruncă fiilor lui și casei lui după el și vor păzi căile Domnului Dumnezeu, ca să facă dreptate și judecată* (Fac., 18, 19). Am citat acum aceste cuvinte, ca să cunoaștem că Dumnezeu se va purta cu asprime față de cei care nu se îngrijesc de niște fapte atât de dragi Lui și atât de prețuite de El. Căci nu se poate ca Dumnezeu să se îngrijească atât de mult de mântuirea copiilor, iar noi să nu le purtăm deloc de grijă, disprețuindu-i.

Prin urmare, Dumnezeu nu rămâne nepăsător față de purtarea noastră, dimpotrivă, se supără și se mânie cumplit, după cum de altfel și faptele ne arată. Pentru asta și Fericitul Pavel ne îndeamnă adesea, zicând: *Părinților, creșteți pe copiii voștri în învățătura și certarea Domnului* (Efes., 6, 4).

Dacă noi am primit poruncă să veghem asupra sufletului copiilor pentru că vom da socoteală, cu mult mai mult a primit această poruncă tatăl care i-a născut, care i-a crescut, care trăiește neconținut împreună cu ei. După cum nu putem să avem vreun cuvânt de apărare sau de iertare pentru păcatele noastre, tot astfel nu putem fi iertați nici pentru păcatele copiilor. Acest lucru a fost pus în lumină de Fericitul Pavel. Legiuind ce fel de oameni trebuie să fie cei care sunt însărcinați cu conducerea altora, Pavel, pe lângă toate celelalte îndatoriri de neapărată trebuință, cere să fi îndeplinit și îndatorirea de a-și fi crescut bine copiii, (I Tim., 3, 4) pentru că nu vom fi iertați dacă aceștia ajung niște răi și niște stricați. Și pe bună dreptate. Dacă am fi prin fire răi, poate că am avea un cuvânt de apărare, dar pentru că ajungem răi sau

buni prin libertatea voii noastre, ce scuză potrivită ar putea invoca tatăl care va lăsa să se piardă și să ajungă om rău ființa cea mai iubită și mai scumpă dintre toate ființele de pe pământ, copilul? Că nu vrea tatăl său să-l facă bun? Dar care părinte ar putea spune asta? Însăși firea lui îl silește și-l mână să-și facă bun copilul. Că nu a putut? Tatăl nu poate spune nici asta. Faptul că a avut copilul în mâinile sale de când era fraged, că este cel dintâi și singurul căruia i s-a încredințat puterea asupra copilului, că îl are în casă, sub ochii săi, neconținut, îi face lesnicioasă și cu totul ușoară supravegherea copilului.

Sunt conștient că proasta creștere a copiilor și înrăirea lor nu se datorează altui fapt decât dragostei pătimase ce o avem pentru bunurile materiale ale acestei lumi. Grija de cele lumești și preferința părinților numai pentru bunurile pământului, îi silesc să nu se îngrijească de copii și, o dată cu asta, să nu se îngrijească nici de sufletele lor. Acești părinți (să nu se creadă că vorbesc cu patimă) sunt mai răi decât asasinii de copii. Aceștia despart sufletul de trup, ceilalți, părinții, prin purtarea lor, aruncă în focul gheenei sufletul lor, o dată cu trupul lor. E necesar și e în firea lucrurilor ca trupul lor să moară, dar moartea sufletului lor ar fi putut fi înlăturată dacă lipsa de purtare de grijă a părinților n-ar fi adus-o asupra copiilor lor. Mai mult încă, învierea cea de obște va face să dispară moartea trupului, pierderea sufletului însă este ireparabilă; un suflet pierdut nu se mai mântuie, este chinuit veșnic.

Prin urmare, pe bună dreptate am spus că părinții care nu se îngrijesc de mântuirea copiilor lor sunt mai răi decât ucigașii de copii. Nu-i atât de groaznic să-ți ascuți sabia, să-ți înarmezi mâna, s-o împlânți în gâtul copilului, pe cât de groaznic este a pierde și a strica sufletul lui. Nimic nu o poate egala.” (*Apologia vieții monahale*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 254-256)

„Poți spune cu mâna pe inimă că te-a auzit fiul tău sfătuindu-l vreodată, sau știe el prin el însuși că jurământul, chiar jurământul drept, este un păcat înaintea lui Dumnezeu (Matei 5, 33-37)? I-ai spus tu vreodată că nu poate să se mântuiască cel care ține minte răul și e ranchiunos? Scriptura spune: *Căile celor ce țin minte răul duc spre moarte* (Pilde 12, 29). I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu disprețuiește așa de mult pe bârfitor, încât i-a interzis citirea cuvintelor dumnezeiești (Înț. Sol., 1, 11)? I-ai spus tu vreodată fiului tău că Dumnezeu aruncă din ceruri pe omul îngâmfat și pe ocărător și-l dă focului gheenei (Is., 13, 11)?

I-ai spus tu vreodată fiului tău că cel care se uită la vreo femeie cu ochi desfrânați este privit ca un om care a și săvârșit păcatul și este pedepsit ca desfrânat (Matei 5, 27-28)? L-ai sfătuit vreodată să fugă de păcatul săvârșit în fiecare clipă, judecarea aproapelui, care atrage după sine o pedeapsă cumplită (Matei 7, 1-5)? I-ai citit tu vreodată legile puse de Hristos pentru aceste păcate? Sau poate nici tu nu știi că există astfel de legi. Cum deci va putea fiul tău să săvârșească poruncile lui Hristos, când nici tu, tatăl lui, care trebuie să-l înveți aceste porunci, nu le știi?

Dacă această grozăvie s-ar mărgini numai la atât, de a nu le da nici un sfat folositor, grozăvia n-ar fi atât de mare; dar voi îi împingeți să săvârșească fapte potrivnice poruncilor lui Hristos. Când părinții își îndeamnă copiii să studieze elocința, nu-i poți auzi spunându-le altceva decât aceste cuvinte: *Cutare, om de proastă condiție socială și din părinți de jos, pentru că a studiat elocința și știe să vorbească bine, a ajuns mare demnitar, și-a făcut avere mare, și-a luat femeie bogată, și-a zidit casă luxoasă, este temut și slăvit de toți. Altul apoi, cutare, pentru că a învățat limba latină, are o funcție înaltă la curtea domnească și conduce și rânduiește treburile curții*. Un alt tată dă de exemplu pe alții; dar toți părinții dau fiilor lor de exemplu numai pe oamenii străluciți și renumiți pe pământ. Nimeni, niciodată, nu pomenește de cei străluciți și renumiți în ceruri, ba dimpotrivă, dacă ar încerca cineva să-i pomenească și să-i dea de exemplu, l-ar alunga ca pe unul care distruge rânduiala lumii.

Așadar, dacă de la început îi încântați cu astfel de cuvinte, apoi nu-i învățați altceva decât temelia tuturor relelor, căci le sădiți în suflet două patimi foarte puternice: dragostea de bani și

dragostea de slava deșartă, cea din urmă mai rea decât cea dintâi. Fiecare dintre aceste patimi, luată separat, este îndestulătoare să distrugă sufletul unui copil; dar când sunt unite și cad împreună pe sufletul lui fraged, ca niște șiroaie de munte unite împreună, distrug toate însușirile bune ale copilului, pentru că târasc cu ele peste sufletul lui atâția spini, atâta nisip, atât de mult bolovăniș, încât sufletul lui nu mai poate să odrăslească, nici să rodească vreuna dintre însușirile lui bune. Despre adevărul spuselor mele ne dau mărturie și înțelepții păgâni. Un înțelept numește fiecare dintre aceste patimi, luate separat, nu unite, acropolă a răutăților, iar alt înțelept, cap al răutăților. Dacă fiecare din aceste patimi, luată separat, este acropolă și cap și dacă dragostea de avuții i se mai alătură și cealaltă, mult mai cumplită și mai tiranică, adică dragostea nebună după slavă, și la un loc se năpustesc asupra sufletului tânărului, se înrădăcinează în el și-l ocupă de timpuriu, cine va mai putea urni din suflet această boală, mai ales când și părinții nu numai că nu-și dau nici o silință ca aceste lăstare de răutate să fie smulse, ci, dimpotrivă, fac totul și cu fapta, și cu cuvântul ca ele să prindă și mai adânc rădăcină. Mai este cineva atât de lipsit de judecată încât să nu se deznădăjduiască de mântuirea unui copil care a primit o astfel de creștere? Ar fi de dorit ca un suflet care are fericirea să se bucure de alte învățături decât cele de mai sus să evite răul, dar ce nădejde de mântuire mai poate fi când pretutindeni premiile se dau în bani și când bărbați blestemați sunt dați copiilor ca pilde de urmat? Oamenii care iubesc banii și averile ajung în chip neîndoios invidioși, stricați, gata oricând să jure, sperjuri, obraznici, insultători, hoți, nerușinați, îndrăzneți, nerecunoscători și făcători a tot felul de răutăți. Martor vrednic de credință al acestor adevăruri este Fericitul Pavel, care spune că rădăcina tuturor relelor din viață este iubirea de arginți (I Tim., 6, 10). Mai înainte de el, Hristos a arătat același lucru și a spus că nu este cu puțință să slujească lui Dumnezeu cel care slujește patimii iubirii de arginți (Matei 6, 24).

Prin urmare, dacă pașii tânărului sunt conduși chiar de la început spre această robie, când va putea ajunge liber, când va putea scoate capul din valurile care-l învăluie, o dată ce toți îl împing, toți îl dau la fund și aduc peste el primejdia înecului? N-ar fi de dorit să nu-l necăjească nimeni, să poată să se ridice, cu ajutorul multor oameni care i-ar întinde mână de ajutor, să poată vedea, dar să stea și deasupra valului sărat al răutății?” (*Apologia vieții monahale*, 5-6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 257-260)

„De unde deci să ia vreun sfat bun? De la el? Prin propriile sale eforturi? Tânărul însă nu poate prin el însuși, fără ajutorul cuiva, să săvârșească virtutea. Chiar dacă ar voi să săvârșească o faptă de virtute, gândul lui cel bun se va îneca înainte de a odrăsi din pricina potopului cuvintelor tale. După cum trupul care nu se hrănește cu mâncăruri sănatoase, ci cu mâncăruri vătămătoare, nu poate trăi nici câțiva vreme, tot astfel și sufletul hrănit cu învățăturile și sfaturile pe care i le dai nu poate să dea naștere vreunui gând sau vreunei fapte mari și virtuozitate! Dimpotrivă, este necesar ca un astfel de suflet să slăbească și să se moleșească, fiind neconținut stăpânit de răul care-l slăbește treptat, iar mai târziu, să se prăvălească în gheea și în pierzarea cea de acolo.

Iar dacă ai pretenția că spusele mele nu sunt drepte, dacă susții că fiul tău poate săvârși toate faptele de virtute trăind în mijlocul lumii, dacă susții aceasta în serios, și nu în glumă, nu șovăi de a mă învăța și pe mine această nouă și minunată învățătură! Într-adevăr, nu vreau ca lucruri atât de mari să-mi rămână necunoscute și nici nu doresc să-mi fie străine niște învățături atât de bune!

Această minunată învățătură însă nu o voi putea afla din gura voastră; voi înșivă nu mă lăsați, prin vorbele și prin faptele voastre contraziceți susținerea voastră și învățați contrariul. Porunciți copiilor voștri să facă fapte ce nu pot mântui, le dați astfel de porunci ca și cum singurul vostru gând și toată silința voastră ar avea ca scop pierderea fiilor voștri.

Uită-te și vezi dacă îndeplinești următoarele porunci date nouă de Mântuitorul.

Hristos a spus: *Vai de cei ce râd* (Luca 6, 25), voi însă dați fiilor voștri multe prilejuri de râs. *Vai de cei bogați* (Luca 6, 24), a spus Domnul, voi însă faceți tot ce vă stă în putință ca fiii voștri să se ocupe cu afaceri bănești. Hristos a spus: *Vai de voi când toți oamenii vă vor vorbi de bine!* (Luca 6, 26), a spus Domnul iarăși; voi însă de cele mai multe ori vă cheltuiți toată averea numai spre a fi lăudați de oameni. *Cel ce ocărăște pe fratele lui este vinovat gheenei* (Matei 5, 22), voi însă socotiți slabi și lași pe cei ce suferă în tăcere ocările altora. Hristos poruncește să ne ferim de ceartă și de judecată (Matei 5, 25), voi însă creșteți pe copiii voștri numai în ceartă și numai în judecăți. Hristos poruncește să ne scoatem adeseori ochiul dacă ne vatămă (Matei 5, 29), voi însă faceți prieteni mai cu seamă pe acei oameni care pot să vă dea bani, chiar dacă vă învață să faceți cele mai mari rele. Hristos nu ne-a îngăduit să ne despărțim de soție, afară de pricină de desfrânare (Matei 5, 32), voi însă porunciți fiilor voștri să calce în picioare această poruncă, dacă pot să dobândească mai multă avere printr-o nouă căsătorie. Hristos a oprit cu desăvârșire jurământul (Matei 5, 34), voi însă vă bateți joc de cei care păzesc această poruncă. Hristos a spus. *Cel ce-și iubește sufletul său, și-l va pierde* (Ioan 12, 25), voi însă, prin toate mijloacele, aprindeți în copiii voștri această dragoste. Hristos a spus: *Dacă nu veți ierta oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru Cel ceresc nu vă va ierta greșelile voastre* (Matei 6, 15); voi însă ocărâți chiar pe fiii voștri când nu vor să se răzbune pe cei ce i-au nedreptățit și vă grăbiți să-i faceți să se răzbune cât mai iute pe vrăjmașii lor. Hristos a hotărât că postul, rugăciunea și milostenia n-au nici un preț dacă sunt făcute din dorința de slavă, din dorința de a fi lăudate de oameni aceste fapte (Matei 6, 1-18); voi însă faceți toate faptele voastre numai pentru a fi lăudați de oameni.

Mai e nevoie, oare, să mai amintesc de toate păcatele voastre? Sunt îndestulătoare și cele pomenite până acum să pregătească, pentru un suflet încărcat cu ele, nenumărate gheene, și nu toate aceste păcate strânse la un loc, ci chiar fiecare în parte. Voi însă pentru că îngrămădiți pe spatele fiilor voștri deodată toate aceste păcate și pentru că puneți peste ei poveri de păcate, cu neputință de purtat, îi trimiteți în acest chip în râul cel de foc. Vor putea ei oare să se mântuiască vreodată dacă dau focului gheenei atât de multă hrană care să întrețină neconținut focul?” (*Apologia vieții monahale*, 6-7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 261-263)

„Lucrul cel mai cumplit nu-i numai că le dați sfaturi potrivnice poruncilor lui Hristos, ci mai ales că înveșmântați viciul cu nume strălucitoare, anume: numiți cultură și civilizație mergerea neconținută la cursele de cai și la spectacolele teatrale; spuneți că un om este liber dacă este bogat; numiți mărinimie sufletească dărnicia făcută din dragostea de slavă și de dragul laudelor mulțimii; numiți îndrăzneală semeția prostească; numiți dragoste de oameni mesele întinse însoțite de chefuri și desfrânare; numiți om de curaj pe cel ce săvârșește nedreptăți și face rău. Apoi, ca și cum n-ar fi de-ajuns această înșelăciune, dați virtuților nume contrarii lor: înțelepciunii îi spuneți mojicie, blândeții – stânjeneală, dreptății – lașitate, smereniei – slugărnice, renunțării la drepturile tale de dragul liniștii și al păcii, slăbiciune. Dați virtuților aceste nume ca și cum v-ați teme ca nu cumva să scape de pieire copiii voștri dacă ar auzi de la alții adevăratul lor nume.” (*Apologia vieții monahale*, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 263-264)

„Vă dați toată osteneala ca fiul vostru să aibă servitor, să aibă cal, să fie îmbrăcat cât mai frumos, dar nu suferiți să vă gândiți cum să ajungă bun fiul vostru, întindeți râvna voastră pentru strângerea de averi, - care nu-s decât pietre și lemne -, cât puteți de mult, dar nu învredniciți sufletul copilului vostru nici cu cea mai mică parte din această râvnă, îndurați toate ostenele și toate cheltuielile ca să așezați în casa voastră o statuie minunat lucrată și să faceți din aur acoperișul caselor voastre, darn u vreți nici să vă gândiți măcar să faceți de aur sufletul copilului vostru, statuia cea mai de preț dintre toate statuile.” (*Apologia vieții*

monahale, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 265)

„Dar mi se poate obiecta:

- La ce le folosește copiilor noștri educarea sufletului? La ce le folosește viețuirea morală desăvârșită?

- Ei bine, acest gând este cel care strică totul, anume că lucrul cel cu adevărat de neapărată trebuință, cel care menține viața noastră, este socotit de prisos, pare secundar.

Dacă ar vedea cineva pe fiul său bolind cu trupul, negreșit că n-ar spune: *Ce folos are să se facă sănătos?* Dimpotrivă, și-ar da toată silința să-I facă atât de sănătos, încât să nu i se mai întoarcă boala. Când însă sufletul copilului e bolnav, părinții spun că n-are nevoie de nici o îngrijire. Și îndrăznesc să se mai numească părinți după ce rostesc astfel de cuvinte!” (*Apologia vieții monahale*, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 271)

EREDITATEA

„Dar dacă suntem cu mintea trează, nu ne pot vătăma cu nimic nenorocirile venite peste noi din pricina păcatelor strămoșilor noștri. Ele rămân doar niște nume. Cel dintâi-zidit din pricina călcării de poruncă, a adus pe pământ moartea și o viață chinuită și plină de dureri; Ham a adus robia. După venirea Stăpânului Hristos, însă, putem, dacă vrem să facem ca aceste rele să fie numai niște simple nume.” (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 375)

„Vezi-mi iarăși și din aceste cuvinte că păcatele înaintașilor noștri nu aduc nici o vătămare firii noastre. Ninevitenii aceștia, care, prin pocăința lor, au atras asupra-le iubirea de oameni a lui Dumnezeu și au schimbat hotărârea Stăpânului, aceștia au avut mai întâi strămoș pe Ham, cel care a batjocorit pe tatăl său, apoi au avut strămoș pe Nevrod, om tiran și mândru, care a avut de urmaș pe Asur. Se spune că au fost poate printre și alții răi și stricați, care au dus o viață urâtă și păcătoasă, care s-au dedat de beții, la râs, la petreceri și vorbe pline de rușine; dar pentru că ninevitenii s-au hotărât să se pocăiască cu adevărat, păcatele strămoșilor nu i-au vătămat cu nimic, dimpotrivă, au atras asupra lor atât de mult ajutorul cel de sus, că până azi se cântă fapta pocăinței lor.

Să mergem, dar și noi pe urmele ninevitenilor. Să știm că nici păcatele strămoșilor nu ne vatămă dacă voim să fim cu mintea trează, dar nici virtutea lor nu ne poate fi de folos, dacă ne trândăvim; să ne străduim mult să facem fapte de virtute și să avem voință, plină de înțelepciune, ca să ne bucurăm de binecuvântarea lui Sim și Iafet și să scăpăm de blestemul și robia venită peste Ham. Să fim liberi, să nu ajungem robii păcatului; să dobândim adevărata libertate, ca să avem parte de bunătățile cele nespuse.” (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 379)

„Ai văzut că virtutea sau păcatul nu stă în firea noastră, ci în voința noastră? Iată, în ce privește firea și patriarhul Avram și Nahor erau frați, dar în ceea ce privește voința lor nu erau frați. Nahor a rămas tot în rătăcire, deși fratele său ajunsese la o atât de mare virtute; Avram, însă, prin faptele lui, arăta tuturor că sporește zi de zi în virtutea după Dumnezeu.” (*Omilia la Facere*, omilia XXXI, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 405)

„Un om care caută virtutea nu va putea fi vătămat cu nimic, chiar dacă strămoșul lui a fost de alt neam, chiar dacă a fost desfrânat, chiar dacă a avut alte păcate. Dacă pe un stricat, întors pe calea cea dreaptă, nu poate să-l facă de râs viața lui de mai înainte, cu atât mai mult nu va putea face de rușine păcătoșenia părinților pe un om virtuos, născut dintr-un desfrânat și o adulteră”. (*Omilia la Matei*, omilia III, II, în col. PSB, vol. 23, p. 39)

„Nu-i cu putință, da, nu-i cu putință să te socoți virtuos sau păcătos, strălucit sau neînsemnat, pe temeiul virtuții sau viciului strămoșilor tăi; iar dacă e nevoie, am să spun ceva și mai ciudat: acela-i mai strălucit care ajunge bun fără să aibă strămoși străluciți”. (*Omilia la Matei*, omilia III, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 42)

ERETICII (cine sunt ei?)

„... el, (Pavel – n.n.), numește *câini* pe cei ce amăgeau pe credincioși, zicând: *Păziți-vă de câini* (Flp. 3, 2), iar altă dată îi numește *îngerii satanei*, și *cu conștiința înfierată*.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 283)

ERETICII (diferite numiri date ereticilor)

„Trebuie să-i vădese din Sfintele Scripturi pe aceștia ca pe niște vrăjmași ai lui Hristos, pentru aceea și de către prooroci cu cale s-au numit *lupi* și de singur Domnul Iisus Hristos și de Sfinții Apostoli și nu numai *lupi* s-au numit, ci și *stricători* și *păgâni* și *potrivnici* și *vrăjmași* și *vicleni* și *hulitori* și *fățarnici* și *furi* și *tâlhari* și *urâți* și *prooroci mincinoși* și *dascăli mincinoși* și *povățuitori orbi* și *înșelători* și *vicleni* și *antihriști* și *învrăjbitori* și *fiii celui viclean* și *nebuni* și *fără de Dumnezeu* și *luptători de duh*, care au hulit Duhul Darului, cărora nu li se va ierta nici în veacul cel de acum, nici în cel viitor, pentru care se hulește calea adevărului, încă spre acestea și *fiii celui viclean* se cheamă, ai diavolului, precum a zis către ei Domnul, că voi sunteți de la tatăl vostru, diavolul, iar Ioan Evanghelistul zice adesea că sunt copiii diavolului.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 173-174)

ERETICII (manifestarea lor)

„De pildă, maniheii, câinii, nebunii și turbații, arată chip blând, dar înăuntru au turbarea cea primejdioasă a câinilor, și ascund sub pielea de oaie lupul - dar tu nu privi cele dinafară, ci uită-te la fiara ascunsă înăuntru.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al șaptelea, p. 98)

ERETICII (răstălmăcesc Scriptura și caută mereu argumente împotriva mântuirii lor)

„Dar ereticii, răstălmăcind Scripturile împotriva capetelor lor și căutând mereu argumente împotriva mântuirii lor nu-și dau seama că se îmbrâncesc singuri în prăpastia pierzării. Că pe Fiul lui Dumnezeu nici lauda nu-L face mai slăvit, nici hula nu-L vatămă. Nu are nevoie Ființa cea necorporală de lauda noastră. Ci, după cum cel ce spune de soare că e strălucitor nu-i adaugă lumină la lumina lui, nici cel care spune că soarele e întunecos nu-i micșorează strălucirea, ci cuvintele lui sunt dovada propriei orbiri, tot așa și cel ce spune că Fiul lui Dumnezeu e creatură, și nu Fiu, dă dovadă de nebunia lui, iar cel care cunoaște ființa Lui, își arată propria-i înțelepciune. Și nici acesta nu Îi este de folos, nici acela nu-L vatămă, ci unul luptă împotriva mântuirii lui, iar celălalt pentru mântuirea lui. Dar, după cum am spus, ereticii, răstălmăcind Scripturile, trec cu vederea unele texte din Scriptură și caută doar, doar, vor găsi un text care ar părea de acord cu rătăcirea lor. Să nu-mi spui mie că Scriptura e de vină. Nu-i de vină Scriptura, ci nesocotința lor. Și mierea e dulce, dar bolnavul o socotește amară. Nu mierea e de vină, ci boala. Tot așa și nebunii care nu văd lucrurile așa cum sunt ele, dar nu-s de vină lucrurile, ci mintea stricăta a celui nebun. Dumnezeu a făcut cerul ca să-i vedem creația și să ne închinăm Creatorului. Păgânii, însă, au îndumnezeit creația lui Dumnezeu. Nu e de vină creația, ci nesocotința acelor. După cum omul nesocotit nu are folos de nicăieri, tot așa și omul cu judecată singur își este de folos. Poate fi cineva egal cu Hristos?

Nu! Dar Iuda nu s-a folosit. Poate fi cineva mai rău ca diavolul? Nu! Și Iov a fost încununat. Nici Hristos nu i-a fost de folos lui Iuda, pentru că Iuda era nesocotit, nici diavolul nu l-a vătămat pe Iov, pentru că Iov era un om cu judecată. Spun acestea pentru ca nimeni să nu hulească Scripturile, ci nesocotința acelor care tălmăcesc rău cele bine spuse. Nu Scriptura e de vină, ci mintea care tălmăcește rău cele bine spuse.” (*La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”, III, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, pp. 520-521*)

ERETICII (ferirea de comuniunea lor)

„Dacă ați face studiul vostru și meditația Sfintelor Scripturi, dacă v-ați pregăti în fiecare zi la luptă, eu nu m-aș mai feri să caut să vă abat de la lupta cu ei; dimpotrivă, eu vă voi sfătui să mergeți la luptă, fiindcă adevărul este tare și puternic, dar cum nu știți să vă folosiți de Scripturi, mă tem de luptă, mă tem că voi aflându-vă fără de arme și fără apărare, ei să nu vă doboare.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXVI, 3, p. 341*)

„Și ce să le facem celor dedați la astfel de fapte rele? Dar iată că Apostolul nu ne răspunde: *Aruncați-vă asupra lor, apucați-vă la ceartă cu ei și bateți-i cu pumnii, ci Depărtați-vă de ei.* Dacă ei făceau aceasta din neștiință, sau din amăgire, ar fi trebuit să se îndrepte; dar fiindcă de bunăvoie păcătuiesc, atunci fugiți de ei, zice. Și în alt loc Apostolul spune aceasta: *Să vă feriți de orice frate care umblă fără de rânduială* (II Tesaloniceni 3, 6), iar lui Timotei, vorbindu-i de Alexandru făurarul, îi dă același sfat: *Păzește-te și tu de el* (II Timotei 4, 15). Apoi, luând și în bătaie de joc pe cei ce îndrăzneau unele ca acestea, arată și pricina smintelii lor: *Căci unii ca aceia nu slujesc Domnului nostru Iisus Hristos, ci pântecelui lor.* Și filipenilor scriindu-le, zicea: *Pântecele este dumnezeul lor* (Filipeni 3, 19).” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXXII, pp. 550-551*)

„Ai îndrăzni oare să te apropii și să vorbești cu unii care au fost prinși și condamnați pentru că au încercat să pună mâna pe putere? Eu nu cred. Nu-i oare absurd să fugi cu atâta grabă de oameni care fac rău unui om, dar să ți-i faci prieteni pe cei ce au ocărât pe Dumnezeu și să prăznuiești tu, care te închini Celui răstignit, cu cei ce L-au răstignit (se referă la iudei – n.n.)? Aceasta nu-i numai prostie, ci cumplită nebunie!” (*Către iudei, cuv. I, 5, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 252*)

„Ce mare prostie, ce mare nebunie este să sărbătorești împreună cu cei pe care Dumnezeu i-a necinstit, cu cei pe care Dumnezeu i-a părăsit, cu cei care au mâniat pe Stăpânul! Ai suferi oare să-l vezi pe omul care l-a ucis pe fiul tău? Ai suferi oare să-i auzi numele? N-ai fugi oare de el ca de dracu, ca de diavol? Au ucis pe Fiul Stăpânului tău, mai îndrăznești să te întâlnești cu el în același loc? Cel ucis atât de mult te-a cinstit, că te-a făcut fratele Lui și împreună-moștenitor cu El; tu însă atât Îl necinstești, că-i cinstești pe ucigașii și răstignitorii Lui, că le slujești lor luând parte la sărbătorile lor, că te întâlnești în locurile lor spurcate, că pășești pragurile cele necurate, că te împărtășești de la masa demonilor. Căci nu pot numi altfel postul iudeilor după ce au ucis pe Dumnezeu! Nu slujesc oare demonilor cei care lucrează împotriva lui Dumnezeu?” (*Către iudei, cuv. I, 7, în vol. Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei, p. 259*)

„Adună-ți învățătura sănătoasă din Sfintele Scripturi. De vine la tine un altul să-ți spună altceva, astupă-ți urechile, fugi îndată, nu zăbovi. Dacă s-ar pune la cale un complot împotriva împăratului, n-ai vrea, negreșit, să iei parte la astfel de adunare, ca nu cumva să te primejduiești numai prin simpla ta participare, chiar dacă n-ai fost de acord, iar când se grăiește împotriva lui Dumnezeu, când învățătura lui este tăgăduită, nu fugi, nu urăști limba hulitoare, nu astupi gurile cele fără de Dumnezeu? Cum vei putea să te rogi lui Dumnezeu cu

îndrăznire, când iei parte la hulele aduse Lui? Nu, vă rog, nu faceți așa! Nu spun asta către cei de față; dar, mai bine spus, și către cei de față. Chiar dacă voi nu aveți pe cuget un astfel de păcat, totuși voi să spuneți aceste cuvinte și altele mai multe celor pe care-i știți bolnavi de boala aceasta, ca să smulgeți din rădăcină răul.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 177)

„Dar, dacă se întâmplă să fie vreunul mai slab, să fugă din tovărășia lor și să se ferească de a intra în vorbă cu ei, ca nu cumva, sub pretextul prieteniei, să se nască pricina lipsei de evlavie.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, p. 57)

„Dacă medicul ajunge la bolnav îi este adesea de folos atât bolnavului, cât și medicului însuși. În schimb, dacă unul mai slab stă laolaltă cu cei bolnavi, îi este dăunător și lui însuși, și celui suferind; căci nici acelui nu îi va putea fi de vreun folos, iar el însuși își va lua mult rău asupra sa de pe urma bolii. Și după cum cei care îi privesc pe suferinzii cu ochii pătimesc, fiind atinși întrucâtva de acea boală, la fel se petrece și cu cei care îndură tovărășia acestor blasfemiatori - dacă sunt mai slabi își atrag asupra lor o mare parte din lipsa de evlavie.

Așadar, spre a nu pătimi noi înșine relele cele mai mari, să fugim de tovărășiile lor, rămânând numai a-l ruga și a-l implora pe Dumnezeu iubitor de oameni, cel care dorește ca toți oamenii să se mântuiască și să ajungă la cunoașterea adevărului, să-l rugăm să îi izbăvească de eroare și de cursa diavolului, întorcându-i către lumina cunoașterii, către Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos împreună cu de viață dătătorul și preasfântul Duh, Căruia să-i fie slava și puterea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, p. 58)

„Să te ferești de momelile ereticilor. Află că sub pielea de oaie se ascund lupii, care cu tine se poartă cu dulceață și blândețe, însă cu Domnul luptă ca niște fiare turbate. Fugi departe de răutățile lor și rămâi credincios Tradiției Părinților, adică învățaturii și credinței care izvorăsc din Sfintele Scripturi.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 357)

„Se cuvine ca de la început să fugiți de asemenea convorbiri cu ei și mai ales, pe cât puteți, dacă timpul îngăduie, fiind întăriți cu mărturiile Scripturii ca și cu niște arme duhovnicești, închideți gura lor cea nerușinată.” (*Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 33)

„Să ne păzim noi de cei ne înșeală cu pielea oilor și dedesubt ascund lupul și înșală pe cei mai leneși.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 174)

„Ascultați răspuns de dosădire voi care vă împrieteniți și mâncați cu ereticii, că sunteți vrăjmași ai lui Hristos, că nici cel ce se împrietește cu vrăjmașii împăratului nu poate să-i fie lui prieten, că încă nici a trăi nu e vrednic, ci împreună cu vrăjmașii îl vor pierde.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 176)

„Deci ascultați cei ce vă împrieteniți cu ei, că la cei spurcați nimic nu le este curat, ca să scăpați de urgia ce vine asupra lor. Dar câți vă pângăriți cu ei la desfătări, cum îndrăzniți de vă împărtășiți cu dumnezeieștile Taine ale lui Hristos? Sau n-auziți pe fericitul Pavel strigând că nu puteți să mâncați și din masa Domnului și din masa dracilor? Ieșiți din mijlocul lor, zice proorocul, și de necurat nu vă atingeți! Oare ascultați de acestea ce le zicem? Oare vă plecați spre aceasta? Sau în zadar grăim și ostenim? Însă pentru cei ce vor și se nevoiesc să audă cuvântul și să-l facă, nu mă voi mânia, nici nu voi înceta a zice cuvintele lui Pavel. *Nu faceți, îndoindu-vă, în alt chip ca cei necredincioși, pentru că ce unire are întunericul cu lumina?*” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 176)

„Auziți, ortodocșilor, și nu vă amestecați cu ereticii! Ascultați păstorilor și vă cutremurați și nu tăceți, ci mărturisiți vicleșugul păgânătății lor. Nu dați loc diavolului, nu lăsați ușă lupilor!” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 177)

ERETICII (atitudinea noastră față de eretici)

„Mai vârtos să-ți fie urât (ereticul – n. n.) pentru că față de tine, cel împreună-rob cu dânsul, se arată plăcut și blând, iar față de Stăpânul Cel de obște al nostru, al tuturor, e mai sălbatic decât câinii turbați, căutând să arate că în cer este război necruțător și luptă neîmpăcată, și că în cumpănă cu Dumnezeu deopotrivă trage oarecare putere potrivnică. Fugi de otrava vicleniei, să urăști leacurile cele pierzătoare; și dacă ai primit moștenire de la părinți credința și învățătura cea din Dumnezeieștile Scripturi, pe aceasta să o păzești nestrictă.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul întâi, p. 18)

„Da, sunt încă stăpâniți de înșelăciune, dar sunt frații noștri și se cuvine să avem mare purtare de grijă de ei; să nu stăm nicicând nepăsători, ci cu multă luare aminte, să facem tot ceea ce stă în puterea noastră, să le dăm leacul potrivit, ca odată și odată să se întoarcă la învățătura cea sănătoasă!” (*Omilii la Facere*, omilia III, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 51)

„Noi să ne plinim datoria noastră și să le întindem mână de ajutor, vorbindu-le cu multă blândețe. Și fericitul Pavel ne îndeamnă la fel, zicând: *Să povățuim cu blândețe pe cei ce stau împotriva, că doar le va da Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului și se vor trezi din cursa diavolului, prinși fiind de el, pentru a-i face voia* (II Tim., 2, 25-26), vezi că îi arată cu cuvântul că sunt prinși ca într-o beție? Cuvântul *se vor trezi* arată că stăteau cufundați jos undeva. Și iarăși, prin cuvintele: *prinși fiind de diavol*, aproape că vrea să spună că sunt prinși în mreaja diavolului. Ne trebuie multă blândețe și îndelungată răbdare ca să-i putem smulge din cursele diavolului. Să le spunem: *Treziți-vă puțin, uitați-vă la lumina dreptății, gândiți-vă la înțelesul adevărat al cuvintelor!*” (*Omilii la Facere*, omilia VIII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 102)

„Dar ce, zici tu, *dacă vrăjmașii noștri sunt și elinii (păgâni)*, apoi nu trebuie a-i urî? A urî, da, însă nu pe dânsii, ci credința lor; nu pe om, ci fapta lui cea rea, părerea lui cea stricată. Omul este lucrul lui Dumnezeu, pe când rățacirea este lucrul diavolului. Așadar, să nu amesteci cele ale lui Dumnezeu cu cele ale diavolului. De altfel, și Iudeii erau hulitori, prigonitori și batjocoritori, și grăiau mii de rele de Hristos; dar oare pentru aceasta îi ura Pavel, el care iubea pe Hristos mai mult decât toți? Cătuși de puțin, ba încă îi și iubea, și toate le făcea pentru dânsii.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 353)

„... astăzi ni se cere și o mai mare filosofie. Pentru aceea când ucenicii cereau ca să se pogoare foc din cer, ca pe vremea lui Ilie, Hristos le zice: *Nu știți al cărui Duh sunteți voi?* (Lc. 9, 55). Pe atunci li se poruncea a urî nu numai necinstirea, ci și pe cei necinstitori, ca nu cumva prietenia cu dânsii să se facă pricină de nelegiuire pentru credincioși. Pentru aceea îi depărta pe dânsii și de rudenii, și de atingerea cu necredincioșii și îi îngrădea din toate părțile. Dar acum, când ne-a adus la o mai înaltă filosofie și ne-a făcut mai presus de o asemenea vătămare, ne poruncește a ne apropia de cei necredincioși și de a-i chema la noi, fiindcă de la dânsii nu ne poate veni vreo vătămare, ci de la noi mai ales aceia vor avea folos. *Deci ce, zici tu, oare nu trebuie a urî pe cei necinstitori?* Nu a urî, ci a milui. Dacă tu îl vei urî, cum vei putea întoarce cu ușurință pe cel rățacit? Cum te vei ruga pentru cel necredincios? Cum că trebuie a ne ruga și pentru necredincioși, ascultă ce spune Pavel: *Rogu-te mai înainte de toate să faceți rugăciuni, cereri, făgăduințe, mulțămiri pentru toți oamenii* – și cum că nu toți erau credincioși, aceasta nu are nevoie de dovadă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, p. 353)

„Căci lucrul diavolului este a ne dezbină între noi, și pentru aceea mult și-a bătut capul a nimici dragostea dintre oameni, ca astfel să taie orice cale de îndreptare, și pe acela, de pildă, să-l țină în rățacire, iar pe tine să te țină în scârbă față de el, și astfel să se îngrădească din toate părțile orice drum spre mântuire a aceluia. Când și doftorul urăște pe cel bolnav și fuge

de el, iar cel bolnav disprețuiește pe doftor, apoi atunci când se va ridica din pat cel bolnav, dacă nici acesta nu cheamă la sine pe acela, și nici acela nu se duce la acesta? Pentru ce, spune-mi, îl disprețuiești și fugi de el? Că este necinstitor? Apoi tocmai de aceasta trebuie a te apropia și a-l vindeca, ca astfel să ridici pe cel ce se găsea bolnav. Dar dacă poate are o boală care nu se poate vindeca, tu cu toate acestea fă din parte-ți ceea ce ți s-a poruncit să faci, fiindcă și Iuda era bolnav de o boală de nevindecat, și totuși Dumnezeu nu a încetat de a-l îngriji. Deci nici tu să nu încetezi a te îngriji de el. Chiar dacă poate ai încercat multe, și totuși nu ai putut să-l izbăvești de necinstire, și să primești plata celui izbăvit, totuși îl vei pregăti pe acela de a admira blândețea ta, și atunci întreaga ta slavă va trece de-a dreptul la Dumnezeu. Chiar dacă ai face minuni, chiar de ai învia morții, sau orice de acest fel, totuși niciodată nu te vor admira atât de mult Elinii, ca atunci când te vor vedea blând, liniștit și purtându-te cu dulceață către dâșii. Nu mică este această virtute, fiindcă mulți se vor izbăvi cu desăvârșire de rele.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIII, pp. 354-355)

„Dar dacă nu de îndată se face credincios, tu nu te minuna, nici te grăbi, nici nu cere toate deodată, ci lasă-l până ce te va lăuda, până ce te va iubi, și în trecerea timpului va ajunge și la aceasta. Și ca să afli cât de însemnat este acest fapt, ascultă pe Pavel cum se îndreptățește înaintea unui judecător necredincios: *Mă socotesc, zice, fericit a fi, vrând să răspund înaintea ta astăzi* (Fap. 26, 2). Dar acestea le spunea el nu pentru a-l linguși – să nu fie una ca aceasta! – ci voind ca prin blândețea sa să câștige pe acel judecător necredincios. Și dintr-o parte l-a câștigat, el care până acum era socotit ca învinuit, și biruința o mărturisește cu glas mare cel prins în cursă, zicând în auzul tuturor celor de aici: *Întru puțin mă pleci a mă face creștin*. Dar Pavel ce i-a răspuns? Încă mai mult a întins mreaja (cursa) zicându-i: *Aș pofti de la Dumnezeu și întru puțin și întru mult, nu numai tu, ci și toți cei ce mă aud pre mine astăzi să se facă într-acest fel precum și eu sunt, afară de legăturile acestea*, (Fap. 26, 28-29). Dar ce spui, Pavele? *Fără legături*? Și ce îndrăzneală vei mai avea la urmă, dacă tu te rușinezi și fugi de legături, și încă în fața unui public atât de numeros? Oare nu pretutindeni în Epistolele tale te mândrești pentru aceste legături și te numești *legatul lui Hristos*, iar lanțul acela ni-l porți în toate părțile ca pe o diademă împărătească? Deci ce s-a întâmplat acum că te aperi de acele legături? *Nu eu mă apăr de dâșele, zice, căci nici nu sunt ele atât de încăpătoare spre a primi lauda mea; însă am aflat de la stăpânul meu că nu este bine a pune petec nou pe haină veche*²²⁶ și pentru aceea am spus așa. Căci până acum ei defăimau credința noastră Creștinească, și stăteau cu dușmănie împotriva crucii, așa că aș mai spune și de legături, apoi firește că ura lor s-ar face și mai mare. A fi legat, lor li se pare a fi ceva rușinos, fiindcă nu au gustat încă din slava noastră. Deci se cuvine a fi către dâșii cu îngăduință, și când ei se vor învăța a filosofa, atunci firește că vor ști și frumusețea acestui fier, cum și mândria ce o avem noi din pricina legăturilor. Când el vorbește către alții de legături, apoi atunci numește acest fapt har zicând: *Că pentru Hristos s-a dăruit vouă nu numai în el a crede, ci și pentru dâșul a pătimi* (Flp. 1, 29). Atunci lucrul plăcut era ca cei ce azeau vorbindu-se de cruce să nu se rușineze, și pentru aceea el pășește cu timpul în dezvelirea tainelor. Nici în palatul împărătesc când aducem pe cineva, nu silim pe cel adus a vedea pe cele dinlăuntru mai înainte de a privi vestibulul sau intrarea în palat, căci numai așa, când se va vedea înlăuntru și va privi cele de acolo, i se vor părea minunate.

Deci așa dojenim noi pe fiii elinilor: cu îngăduință, cu dragoste, căci dragostea este un mare dascăl, în stare a întoarce pe cineva din rătăcire, a-i preface viața, a-l călăuzi spre filosofie, și din piatră a-l face om.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXIII, pp. 355-356)

²²⁶ A se vedea Mt. 9, 16.

„Sub numele de eretic apostolul îl înțelege pe cel neîndreptat sau, mai bine zis, pe cel ce nu dă speranță de îndreptare. Căci, după cum a-l trece cu vederea pe cel ce dă speranță de schimbare este rezultatul trândăviei, tot așa și a umbla cu lingușiri și cu binele pe lângă cei ce nu dau semne de îndreptare este semn de cea mai de pe urmă prostie și tâmpire, fiindcă prin aceasta noi îi facem mai cutezători.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia VI, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 186)

„Să nu fim, așadar, cuprinși de furie împotriva lor, nici să nu ne revărsăm mânia, dimpotrivă, să le vorbim cu îngăduință, deoarece nimic nu este mai puternic decât îngăduința și blândețea. De aceea și Pavel a cerut stăruitor să fie urmată o asemenea purtare, spunând: *un slujitor al Domnului nu trebuie să se certe, ci să fie blând față de toți*” (II Tim. 2, 24). Nu a spus *numai de frați*, ci *față de toți*. Și iarăși: *Îngăduința voastră să se facă știut, nu a spus fraților, ci tuturor oamenilor* (II Filip., 4, 9).” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, p.30)

„... cu cât sunt ei mai lipsiți de evlavie, cu atât mai mult este nevoie să ne rugăm pentru ei ca într-o bună zi să renunțe la nebunia lor. Iar prin aceasta vom face să se vadă chipul Dumnezeului nostru Mântuitor *care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină* (1 Tim. 2, 4).

Să nu încetăm, așadar, să aducem rugăciuni de îndurare în favoarea lor.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea V, p. 124)

ERETICII (gravitatea ereziilor acestora)

„Dacă Petru, corifeul apostolilor, făcând asta înainte de a cunoaște toate tainele lui Hristos, a fost numit satană, ce iertare mai pot avea cei care tăgăduiesc taina întrupării Fiului lui Dumnezeu după ce au atâtea dovezi? Când omul care a fost fericit de Hristos, când omul care a făcut o mărturisire ca aceea a auzit astfel de cuvinte, gândește-te ce vor păți cei care se leapădă după înviere de taina crucii. Hristos n-a spus: Satana a grăit prin gura ta, ci: *Mergi înapoia Mea, satano!* (Matei 16, 23)”. (*Omilia la Matei*, omilia LIV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 627)

„Că altă temelie nimenea poate să puie, afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Hristos (1 Cor. 3, 11). În câtă vreme este mai mare-meșter sau arhitect, nu poate pune altă temelie, iar dacă pune, apoi atunci nu mai este mai mare-meșter. Privește cum el chiar și de la cugetările cele mai obișnuite alcătuiește minunat subiectul acestui stih. Ceea ce spune el, aceasta înseamnă: *Am vestit vouă pe Hristos, v-am încredințat temelia, gândiți-vă bine cum zidiți; gândiți-vă ca nu cumva să trageți pe ucenici spre oameni și spre slavă deșartă. Deci să nu vă uitați la eresuri și dezbinări, că altă temelie nimenea poate să puie, afară de ceea ce este pusă, care este Iisus Hristos.*” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VIII, p. 85)

„Întreabă dar pe eretic: *Dumnezeu se teme, șovăie, pregetă, se întristează?*, și dacă-ți va răspunde: *Da!*, fugi de el și așază-l jos cu diavolul, dar, mai bine spus, mai jos decât diavolul! Nici diavolul nu va îndrăzni să răspundă așa!” (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 121)

„Vai de voi, ereticilor! Sunteți mai nenorociți chiar decât păgânii! Pe păgâni îi așteaptă negreșit dincolo chinurile iadului; dar cel puțin au aici, pe pământ, o oarecare plăcere: că se căsătoresc, că se bucură de averile lor și de toată tihna și desfătarea date de viața aceasta pământească. Voi însă vă chinuiți și suferiți și aici, și dincolo: aici, pe pământ, cu voia voastră, dincolo, pe lumea cealaltă, fără voia voastră. Păgânii nu vor primi nici răsplată, nici pedeapsă pentru post și feciorie; voi însă, pentru faptele de pe urma cărora așteptați

nenumărate laude, tocmai pentru acelea veți primi cea mai cumplită pedeapsă și, printre altele veți auzi: *Duceți-vă de la Mine în focul cel veșnic, pregătit diavolului și îngerilor lui* (Matei 25, 41), *că ați postit și ați trăit în feciorie!*” (*Despre Feciorie*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 8)

„Păgânii nici n-au răsplătă dacă le săvârșesc, deoarece nu postesc și nici nu trăiesc în feciorie de frică de Dumnezeu. Voi însă, care luptați împotriva lui Dumnezeu, care huliți creaturile lui Dumnezeu, spunând că sunt rele, voi nu numai că sunteți răsplătiți pentru postul și fecioria voastră, dar mai sunteți încă și pedepsiți. Din pricina învățăturilor voastre greșite, sunteți rânduiți în același loc cu păgânii, pentru că, la fel ca ei, ați lepădat pe adevăratul Dumnezeu și ați introdus politeismul, credința în mai mulți dumnezei. Din pricina viețuirii voastre însă, starea vă e mai rea decât a păgânilor; paguba păgânilor se mărginește la aceea că nu primesc nici un bine pentru postul și fecioria lor; paguba voastră însă este mai grozavă, că sunteți și pedepsiți pentru postul și fecioria voastră. Păgânii pot să se bucure de toate desfătărilor vieții de pe pământ; voi însă v-ați lipsit și de desfătărilor de pe pământ, și de cele din viața cealaltă.

Poate fi, oare, o pedeapsă mai cumplită decât aceea de a fi pedepsit, în loc să fii răsplătit, pentru osteneli și sudori? Desfrânatul, lacomul, cel care se desfătează cu bunurile altora, cel care răpește averea semenului său au oarecare mângâiere de pe urma faptelor lor; mică, e drept, dar o au; negreșit, vor fi pedepsiți pe lumea cealaltă, dar cel puțin cât au trăit pe pământ s-au bucurat de toate. Dar nu se poate spune cât de mare va fi durerea omului care, împotriva tuturor așteptărilor, se vede chinuit, omul care a trăit pe pământ în sărăcie, ca să fie bogat pe lumea cealaltă, omul care a îndurat pe pământ toate nevoințele fecioriei, ca să dănuiască pe lumea cealaltă cu îngerii; nu se poate spune deci cât de mare va fi durerea acestuia când se va vedea deodată și pe neașteptate pedepsit din pricina faptelor pentru care nădăjduia să se bucure de nenumărate bunătăți. Socotesc că va fi chinuit atât de conștiința lui, cât și de foc, când va vedea că cei care au îndurat aceleași nevoințe ca și el trăiesc împreună cu Hristos, iar el este pedepsit cumplit pentru aceleași fapte pentru care ceilalți se desfătează cu bunătăți nespuse, când va vedea că el, care a trăit ca un sfânt, este chinuit mai mult decât desfrânații și stricații.

Castitatea ereticilor e mai rea decât desfrânarea altora. Desfrânarea altora nedreptățește și face rău numai oamenilor; castitatea ereticilor însă se ia la luptă cu Dumnezeu, insultă covârșitoarea Lui înțelepciune. Astfel de curse întinde diavolul slujitorilor lui! Nu e ideea mea că fecioria ereticilor este curat o născocire a vicleniei diavolului. Ideea asta nu-i a mea, ci a lui Dumnezeu, Care cunoaște toate gândurile diavolului. Ce spune El? Iată ce spune: *Duhul grăiește lămurit că în vremurile cele de apoi vor cădea unii de la credință, luând aminte la duhurile cele înșelătoare și la învățăturile demonilor, ale celor care întru fărădelege grăiesc minciuni, mincinoși și fățarnici, înfierați în însuși cugetul lor, care opresc de la căsătorie, îndepărtează de la mâncările pe care Dumnezeu le-a făcut ca să ne hrănim cu ele* (I Tim., 4, 1-3). Mai poate fi fecioară aceea care a căzut din credință, aceea care ia aminte la duhurile cele înșelătoare, aceea care ascultă la draci, aceea care cinstește minciuna? Mai poate fi fecioară aceea a cărei conștiință îi este înfierată? O fecioară nu trebuie să fie curată numai la trup, ci și la suflet, dacă vrea să primească pe Mirele cel Sfânt. Mai poate fi curată la suflet aceea al cărei suflet este însemnat cu fier roșu? Dacă trebuie îndepărtată din camera de nuntă a Mirelui toată grija cea lumească, deoarece nu-i cu putință să fii cu înfățișare cuviincioasă când ești cuprins de grija cea lumească, te întreb, mai poate fi păstrată de frumusețea fecioriei când, înlăuntrul sufletului, gânduri de necredință se plimbă în toată voia lor?

Rămâne, într-adevăr, neatins trupul fecioarei eretice, dar ce folos, dacă i se strică, gândurile sufletului! Ce folos că rămân în picioare zidurile curții bisericii, dar este dărâmată

biserica!” (*Despre Feciorie*, 4-6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 10-12)

ERETICII (gravitatea și urmările pierzătoare ale ereziilor acestora)

„Nu vedeți acum fraților, în ce abis de curaj și de nerușinare i-a aruncat pe acești eretici mintea fiindcă s-au depărtat odată de la adevăr?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia IV, 2, p. 24)

ERETICII (în ereziile lor, nu au parte de iertare de la Dumnezeu)

„Aceștia însă nu introduc ceva mic, când zic că Fiul lui Dumnezeu este creatură. Nu ai auzit că și în Vechiul Testament se scrie, că cel ce adună lemne în ziua sâmbetei este pedepsit, deși nu se calcă decât una din porunci, și încă nu din cele mari? Nu ai auzit cum Oza, pe când sprijinea chivotul legii, ce urma a cădea, a murit imediat, pentru că s-a atins de el, fapt ce nu aparținea serviciului lui? Apoi dacă călcarea sâmbetei și atingerea de chivotul ce dădea la pământ a adus pe Dumnezeu într-atâta indignare, că nici măcar de cea mai mică iertare nu a învrednicit pe cutezător, oare cel ce vatămă dogmele cele înfricoșate și nespuse, se va bucura de iertare sau justificare? Desigur că nu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 21)

ERETICII (condamnarea ereziilor acestora)

„Negreșit, trebuie să anatemizăm învățăturile eretice, cele potrivnice învățăturilor primite de noi, să condamnăm învățăturile lipsite de credință, dar să cruțăm cu toată grija pe oameni și să ne rugăm pentru mântuirea lor.” (*Despre anatema*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 377)

ERETICII (combaterea ereziilor acestora)

„Dar noi nici așa să nu deznădăjduim de mântuirea lor, ci să facem tot ce stă în puterea noastră, să vorbim cu ei cu tot dragul și îndelungă răbdare, arătându-le și cât de nebunească le e credința lor și cât de mare le e vătămarea. Niciodată să nu pierdem nădejdea mântuirii lor. Poate că se vor încredința cu trecerea timpului, mai ales dacă noi ducem o astfel de viață, că nu le dăm nicicând prilej de a ne ataca credința. Da, mulți din aceștia când văd că unii din noi se numesc creștini doar cu cuvântul și cu numele, dar la fel cu ceilalți oameni, răpesc, se lăcomesc, pizmuiesc, uneltesc, urzesc violenții, că fac și celelalte fapte urâte, o duc în petreceri și mâncăruri cu nemiluia, nici nu mai iau în seamă sfaturile noastre cu cuvântul; socotesc înșelăciune credința noastră și cred că toți creștinii sunt la fel cu ei.” (*Omilii la Facere*, omilia VII, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 96)

„Noi avem de a-i combate pe dușmanii adevărului, pe cei ce fac tot efortul lor pentru a răsturna slava Fiului lui Dumnezeu sau mai bine spus pe a lor proprie; căci slava Fiului lui Dumnezeu nu primește nici o schimbare; ea este mereu aceeași, limbile disprețuitoare nu pot s-o slăbească; dar ei se studiază atunci și se forțează să-i înstrăineze pe aceia care îl cinstesc pe El (la ceea ce zic ei) ei se acoperă de dispreț și-și pedepsesc sufletul la chinuri.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia III, 2, p. 17)

„... pe cei neclintii și statornici nimic din acele eresuri nu-i vatămă, ci îi arată încă și mai străluciți.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 283)

„Cel ce voiește a zgudui și a mișca din loc slava cea înțepenită și a o întoarce în chip cu totul potrivit nu trebuie de la început a spune cele potrivnice, fiindcă se va face de răs celor

stăpâniți de alte păreri. Ceea ce multora pare uimitor nu chiar de la început este bine primit de ascultător, ci trebuie mai întâi a surpa bine credințele cele greșite prin altele, și numai după aceea a întoarce vorba la cele potrivnice.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, pp. 387-388)

„Nu trebuie a ne revolta certându-ne cu dânșii pentru adevăr, ci chiar de s-ar înfuria ei de mii de ori, este totuși necesar ca noi să păzim măsurile evlaviei.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 8)

„Precum sabia ascuțită pe amândouă muchiile, oriunde ar cădea, chiar și în rânduri multe și dese, le taie și le nimicește cu ușurință pentru că este ascuțită peste tot și nimic nu poate sta împotriva tăișului ei, tot așa și cuvintele Duhului. Prin aceste cuvinte deci și ucenicii lui Arie din Alexandria, și cei ai lui Pavel de Samosata, și cei ai lui Marcel al Galatiei, și ai lui Sabelie Libianul, și ai lui Marcion Ponticul, și ai lui Valentin, și ai lui Manes, și ai lui Apolinarie din Laodiceea, și ai lui Fotinos și Sofronie, și, într-un cuvânt, toate ereziile au fost răsturnate. Deci, văzând voi o astfel de priveriște și atâtea rânduri de eretici răniți cu o singură tăietură de sabie, ridicați-vă pentru a privi, ca nu cumva terminându-se defilarea să fiți lipsiți de bucuria acestei priveriști. Fiindcă dacă la hipodrom, unde sunt întrecerile de cai, nimic nu este atât de plăcut ca atunci când un cal, izbindu-se de alții, îi trânteste la pământ cu tot cu vizitii lor, iar el aleargă singur mai departe către punctul hotărât și, prin urmare, către sfârșitul luptei, în timp ce privitorii aplaudă și strigătele lor se ridică înspre cer; dacă, într-un cuvânt, întregul stadion (loc de luptă, dar și publicul considerat laolaltă) participă la această alergare a cailor, asemenea unei păsări ce sare de pe o creangă pe alta de bucurie, atunci cu atât mai mare va fi în cazul nostru bucuria, când toate ereziile și toate acele meșteșuguri drăcești vor fi răsturnate la pământ împreună cu vizitii (erezii) lor, cu ajutorul și cu harul lui Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, pp. 106-107)

„Dacă este nevoie de a discuta cu elinul, nu de aici trebuie să începi discuția, ci de acolo, că sau Hristos este Dumnezeu, și Fiul lui Dumnezeu, sau demonii lor sunt dumnezei. Când tu dezlegi mai dinainte aceasta, toate celelalte vin de la sine. Însă mai dinainte de a stabili acest principiu, este în zadar de a discuta despre responsabilitate și recompense.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia II, p. 30)

„Se lipește de tine un elin²²⁷, și devine prietenul tău? Ei bine, nimic să nu discuți cu dânșul despre credința religioasă, până ce îl vei avea prieten apropiat, și apoi când vine vorba de credință, vorbește liniștit. Privește pe Pavel cât de liniștit vorbește atenienilor, când a fost dus înaintea areopagului; el nu le-a zis: *O! smintiților și nebunilor!*, ci: *Bărbați atenieni, întru toate vă văd pe voi ca cei mai cucernici* (Fapte 16, 22). Dar și când trebuie de a înfrunta, apoi nu se da în lături, ci cu cea mai mare putere atacă pe dușman, ca atunci când zicea lui Elima: *O! plinule de toată viclenia și de toată răutatea, fiul diavolului, vrăjmaș a toată dreptatea!* (Fapte 13, 10). După cum a înfrunta pe aceia ar fi fost dovadă de lipsă de minte, tot așa și a nu înfrunta pe acesta ar fi fost dovada unei mari slăbiciuni.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia XI, pp. 133-134)

„Acele dispute sau certuri cu ereticii, nu iese din ele nici un folos, căci sfârșitul lor este nimic. Când cineva este bolnav și când orice s-ar face este cu neputință a-i schimba părerea, apoi de ce să te mai obosești în zadar, semănând sămânță pe piatră? Asemenea osteneală ar trebui să întrebuințezi către ai tăi, vorbindu-le de milostenie și de alte virtuți.

Dar atunci cum de zice în alt loc: *ca doar le va da Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului* (II Timotei 2, 25), pe când aici: *De omul eretic, după întâia și a doua muștrare, depărtează-te, știind că unul ca acesta s-a abătut și a căzut în păcat, fiind singur de sine*

²²⁷ În acea vreme, mulți elini erau păgâni – n.n.

osândit? Apoi, acolo el spune de cei ce dau oarecare nădejde de îndreptare, și pentru cei ce se împotrivesc la împlinire; dar când îndărătnicia lor este învederată tuturor, de ce te mai muncești în zadar? De ce bați în zadar văzduhul? Ce vrea să zică: *fiind singur de sine osândit*? Adică *nu poate spune că nimeni nu i-a dat de veste, că nimeni nu l-a sfătuit*. Când deci și după sfătuire el rămâne același, devine de sine osândit.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia VI, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 184)

„Cel care nu se satură de a-L iubi pe Hristos nu se satură niciodată de a lupta împotriva celor ce-L urăsc pe El”. (*Către iudei*, cuv. VII, 1, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 362)

„Căci nici nu este îngăduit creștinilor să stârpească rătăcirea cu sila și cu constrângerea, ci să lucreze la mântuirea oamenilor cu convingerea, cu cuvântul, cu bunătatea.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 305)

„Psalmul citit azi (Ps. 141 – n.n.) ne duce la luptă cu ereticii, nu ca să-i doborâm că stau în picioare, ci ca să-i ridicăm, că zac la pământ. Așa e lupta noastră! Nu face din vii morți, ci din morți, vii! E plină de bunătăți, de multă blândețe! Nu prigonesc cu fapta, ci cu cuvântul! Nu pe eretic, ci erezia. Nu urăsc pe om, ci rătăcirea, și vreau să o nimicesc, nu lupt cu omul, că omul e lucrarea lui Dumnezeu, ci cu gândirea pe care a stricat-o diavolul, și vreau s-o îndrept. Așa și doctorul vindecă bolnavul. Nu se luptă cu trupul bolnavului, ci stârpește răutatea trupului. Și eu, dar, dacă mă lupt cu ereticii, nu mă lupt cu oamenii înșiși! Vreau să scot din ei rătăcirea, să curăț puroiul.” (*La Sfântul sfințitul Mucenic Foca și împotriva ereticilor, și la cuvintele din Psalmul 141: „Cu glasul meu către Domnul am strigat, cu glasul meu la Dumnezeu m-am rugat”*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 516)

„Dacă este necurată nunta, apoi sunt necurate toate faptele care se nasc prin căsătorie și, prin urmare, sunteți necurate și voi, ca să nu spun că-i necurată însăși firea omenească. Mai poate fi fecioară, oare, aceea care nu-i curată? Ați născocit un al doilea, sau, mai bine spus, un al treilea chip de necurătenie, de pângărire. Voi, care fugiți de căsătorie ca de ceva blestemat, prin însăși fuga voastră ați ajuns mai blestemate decât orice pe lume, pentru că ați făcut fecioria să ajungă mai necurată decât desfrânarea. Alături de cine să vă pun? Alături de iudei? Dar ei nu vă primesc. Iudeii cinstesc nunta și admiră creația lui Dumnezeu. Alături de noi, ortodocșii? Dar voi înșivă nu voiți să ascultați cuvintele lui Hristos, grăite de Pavel: *Cinstită este nunta și patul neîntinat*. Nu-mi rămâne decât să vă pun alături de păgâni. Dar vă resping și ei, căci sunteți mai lipsite de credință chiar decât păgânii. Platon spune că Cel care a făcut întreaga lume este bun; mai spune apoi că binele nu pizmăiește pe nimeni. Tu însă Îl numești pe Dumnezeu rău și creator de lucruri rele.

Nu te teme însă că n-am lângă cine să te pun! Am lângă cine. Alături de diavol și de draci, care mărturisesc aceleași învățături ca și tine. Dar, mai bine spus, locul tău nu-i nici alături de diavol și de dacă! Să nu socotești că ei gândesc despre Dumnezeu și despre creația Lui ce gândești tu, pentru că te-au convins să crezi astfel de nebunii. Dracii știu că Dumnezeu este bun. Ascultă-i cum strigă! Uneori spun: *Te știm cine ești! Sfântul lui Dumnezeu!* (Marcu 1, 24), iar alteleori: *Acești oameni sunt robi ai Dumnezeului celui Preaînalt, care vă vestesc vouă calea mântuirii* (Fapte 16, 17). După aceste cuvinte mai puteți vorbi despre feciorie? Vă mai puteți lăuda cu fecioria? N-ar trebui, oare, să vă duceți să vă plângeți pe voi înșivă și să jeliți din pricina nebiei prin care diavolul, legându-vă ca pe niște prinși de război, v-a târât în focul iadului?” (*Despre Feciorie*, 8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 14-15)

„Vă îndemn pe voi toți să încercați pe cât puteți să-i vindecați ca pe unii atinși de boala nebuniei și ca pe unii ce și-au pierdut judecata, vorbindu-le cu blândețe și îngăduință. Căci învățătura aceasta li s-a născut din pierderea minții și din rana sângerândă a cugetului lor. Rănilor inflamate nu suportă să fie tratate cu mâna și nici nu îndură o atingere brutală. De aceea, medicii înțelepți șterg rănilor de acest fel cu un burete foarte fin. Câtă vreme și aceștia poartă în suflet o rană inflamată, la fel cum se toarnă peste rană a apă curată și binefăcătoare cu un burete fin, la fel și noi, revărsându-ne asupra lor toate cuvintele noastre, să încercăm să ne îngrijim de rana acestora și să-i curățăm cu totul de inflamarea orgoliului lor.

Frate iubit, chiar dacă te-ar jigni, dacă te-ar lovi cu piciorul, dacă te-ar scuipa și orice altceva de ți-ar face, tu nu înceta să le porți de grijă. Cei care se îngrijesc de un om lovit de nebunie au de îndurat multe asemenea porniri. Dar, cu toate acestea, ei bine, nu trebuie să încetezi a-i îngriji; dimpotrivă, este motivul pentru care trebuie în și mai mare măsură să-i compătimești și să le deplângi soarta, fiindcă aceste porniri sunt semnele suferinței lor.

Rostesc aceste cuvinte pentru cei mai tari dintre voi, pentru cei care nu pot fi influențați și pentru cei puternici, adică pentru toți cei care nu pot fi păgubiți de pe urma prezenței lor.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea II, pp. 56-57)

„Țăranii harnici, când văd un copac sălbatic lipsit de roade, care le îngreunează munca și dăunează plantelor cultivate din pricina rădăcinilor puternice și a desimii umbrei, se grăbesc foarte tare să-l doboare. Deseori se întâmplă să se pornească vântul și să se alătore lor la tăierea copacului: năpustindu-se asupra frunzișului copacului și zguduindu-l cu multă putere, frânge copacul întreg și îl culcă la pământ, scutindu-i în acest fel de multă trudă. Cum și noi urmărim să doborâm un copac îndărătnic și sălbatic, erezia anomeenilor, să îl rugăm pe Dumnezeu să ne trimită harul Duhului său, pentru ca un vânt, de orice fel ar fi acesta, să se năpustească și să smulgă erezia din rădăcină, scutindu-ne astfel de multă trudă.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, p. 61)

„Avem nevoie de flacăra Duhului pentru a reuși nu numai să smulgem această rădăcină a răului, ci și spre a o mistui în foc. Îl vom chema, așadar, pe Dumnezeu hulit de ei și lăudat de noi și îl vom ruga să ne călăuzească pe mai departe limba în cursa ei și să ne deschidă cugetul către o înțelegere mai clară a celor rostite.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, p. 62)

„Dar oamenii care sunt într-atât de păcătoși, ce-și spun? *Acela este un eretic*, spun ei, *în el și are sălaş diavolul, grăiește nedreptate împotriva lui Dumnezeu, iar prin cuvintele lui ademenitoare și prin înșelăciunea lui deșartă a dus pe mulți în prăpastia pierzaniei. Pentru aceasta a fost izgonit de Sfinții Părinți dascălul lui, care a tăiat din trupul Bisericii, înțelegând prin aceasta fie pe Paulin²²⁸, fie pe Apolinarie²²⁹.*

Apostolul spune: *Să dea învățătură, certând cu blândețe pe cei ce stau împotriva, ca doar le va da lor Dumnezeu pocăință spre cunoașterea adevărului, și ei să scape din cursa diavolului, de care sunt prinși pentru a-i face voia* (II Timotei 2, 25-26). Întinde mreaja dragostei, nu ca să cadă cel neputincios, ci, dimpotrivă, ca să se vindece! Arată că din toată inima ta vrei să faci ca binele (pe care l-ai primit tu) să fie binele tuturor! Aruncă undița cea plăcută a dragostei, și astfel, cercetând cu ea cele ascunse, scoate din prăpastia pierzării pe cel pe care îl îneacă gândurile sale. Păruta lui învățătură bună vine sau din prejudecată, sau din neștiință. Arată-i că învățătura lui e străină de învățătura încredințată de Hristos Sfinților Apostoli. Iar dacă omul care s-a abătut din calea cea dreaptă va voi să primească sfatul tău, el, după cuvântul proorocului, cu viață va viețui (Iezechiel 3, 21), iar tu îți vei izbăvi sufletul tău. Dar dacă nu vrea, ci stăruie în îndărătnicia lui, tu, ca să nu te acoperi de vină, mărturisește-ți

²²⁸ În text: Paulian.

²²⁹ PG 48, 949, nota a.

numai credința ta, cu îndelungă răbdare și bunătate, ca să nu-ți ceară Judecătorul din mâna ta sufletul lui. Nu fi cu ură, nu-i întoarce spatele, nu-l prigoni! Dimpotrivă, arată-i dragoste curată și adevărată. Câștigă-i dragostea! De n-ai avea alt folos, acesta este marele folos, acesta-i marele câștig, că vă iubiți unul pe altul, că ați învățat să fiți ucenici ai lui Hristos. Căci spune Hristos: *Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, de veți avea dragoste unii față de alții* (Ioan 13, 35).” (*Despre anatema*, în vol. *Omiliile la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 373-374)

„Cuvintele noastre ortodoxe sunt ca armele care apără pe ai noștri și îi lovesc pe eretici. Aceste cuvinte nu îi lovesc pentru a-i doborî, ci pentru a-i ridica după ce au căzut. Acesta este scopul luptei noastre: să îi ajutăm și pe vrăjmașii noștri să se mântuiască.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 353)

„Ține-l, înconjoară-l și nu-l lăsa să sară, nici să alerge în labirintul silogismelor. Ține-l și sugrumă-l, nu cu mâna, ci cu cuvântul. Nu-i da timp și ieșiri. Ei ne pricinuesc tulburări, pentru că le urmăim cuvântului lor și nu-i aducem sub legile dumnezeieștilor Scripturi. Deci pune împrejurul lui zid, din toate părțile, mărturiile cele din Scripturi și nu va mai putea să deschidă gura.” (*Cuvânt că de folos este să fie neluminate proorociile cele pentru Hristos, pentru neamuri și căderea iudeilor*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 54)

„Iubitorul de oameni Dumnezeu, Care voiește să se mântuiască toți oamenii și să vină la cunoștința adevărului, Cel Ce este aproape tuturor celor ce-L cheamă pe El întru adevăr, n-a trecut cu auzul, nici n-a lepădat rugăciunile sfinților, ci a plecat cerurile și S-a pogorât și toate le-a tocmnit spre mântuirea neamului nostru și pe toate le-a arătat, făcând și învățând, apoi vrând să arate că toți câți vor să fie mai mari bisericilor, așa trebuie să-i alunge pe eretici. A făcut bici de ștreang și a intrat și i-a scos pe toți din biserică și i-a alungat, zicând: *Casa Mea casă de rugăciune se va chema și voi ați făcut din ea peșteră de tâlhari!* Ascultați, mai marii bisericilor, că pentru voi a arătat pildă bună ca să urmați după El și să vă păziți de lupi din toate părțile și să-i alungați și să păziți turma din toate părțile nevătămată. Și dacă i-a scos pe toți afară, adică pe cei ce cugetau împotrivă, apoi a spus și pustiirea lor și stingerea ce le va veni din neam în neam celor ce cugetă cele împotrivă, zicând: *Iată! Se lasă casa voastră pustie!* Vezi câte s-au făcut, că vrăjmașii și viclenii Bisericii, adică ereticii din toate neamurile, se dau pieririi, după cuvântul Domnului, Ce a zis: *Că tot ce nu a sădit Tatăl Meu, va smulge*, precum a și făcut, că El a făcut aceasta întâi și a arătat-o, iar după Înălțarea Lui la Ceruri, s-au luptat cu ei fericiții Apostoli. Și după aceștia, dumnezeieștile lor cuvinte și dascălii Bisericii și sinoadele cele după vremi care s-au ținut, pe aceștia dezrădăcinându-i, adică pe cei ce nu s-au pocăit, i-au dat spre pierzare după cum este scris: *Că vei pierde pe toți cei ce grăiesc minciună!*” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 177-178)

ERETICII (întoarcerea de la erezie la învățătura cea dreaptă)

„Cel ce se izbăvește de patimi grabnic se va izbăvi și de rătăcire și se va învrednici de adevăr.

Să nu crezi că-ți este de ajuns la aceasta numai să nu fii lacom sau să nu curvești, ci trebuie a împreună-lucra toate cu cel ce caută adevărul. Pentru aceea și zice Petru: *Cu adevărat cunosc că Dumnezeu nu este alegător de față, ci în tot neamul, cela ce se teme de el și lucrează dreptate, primit este la dânsul* (Fap. 10, 34-35), adică îl cheamă și-l trage spre adevăr. Nu vezi pe Pavel, că era mai grozav decât toți în a război și a alunga pe creștini? Însă cu toate acestea, fiindcă avea o viață neprihănită și nu făcea aceasta din vreo patimă omenească, apoi a și primit Creștinismul, ba încă pe toți i-a întrecut. Dar dacă ar zice cineva: *Apoi cum cutare Elin, deși este bun, cinstit și iubitor de oameni, totuși stă în rătăcire?* - noi am putea răspunde că el are vreo altă patimă, ca de

pildă slava deșartă, trândăvia sufletului, sau că nu se îngrijește de mântuirea sa, ci se învârtă de azi pe mâine fără țință și cum s-ar întâmpla. Pentru aceea și zice Pavel că cel ce face dreptate este fără ponos. Tot aceasta o spune Pavel când zice: *După dreptatea cea din lege făcându-mă fără prihană* (Flp. 3, 6) și *Mulțumesc lui Dumnezeu, căruia slujesc de la strămoși, întru curată cunoștința cugetului* (2 Tim. 1, 3). *Dar, zici tu, cum de cei necurați s-au învrednicit de propovăduire?* Fiindcă au voit și au dorit. Pe unii, chiar rătăciți, propovăduirea chiar îi atrăgea și se curățau de patimi, iar pe cei ce se apropiau de la sine nu-i lepăda, iar cei mai mulți primiseră bună-cinstirea de la strămoșii lor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia VIII, pp. 82-83)

EREZIILE (definiția)

„Ce este erezia? Nimic n-o va defini mai bine ca și parabola noastră. *Dușmanul a venit și a semănat neghină în mijlocul grâului bun*; neghină, grâu rău, sec, stricătoare grâului și care i se aseamănă. Erezia, ca și diavolul tatăl ei, arată Adevărul. Ea nu-l răstoarnă cu o lovitură ca și necredința; ea se mulțumește de a amesteca cu el rătăcirile, așa cum a fost amestecată neghina cu grâul curat. La fiecare învățătură universală erezia a venit să-i amestece stricăciuni care, fără a distruge deodată, le strică, le denaturează.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 111-112)

EREZIILE (nașterea lor)

„Dacă ar fi primit cu inima curată învățăturile dumnezeieștii Scripturi și n-ar fi pus în ele gândurile lor n-ar fi căzut într-o nebunie atât de mare.” (*Omilia la Facere*, omilia IV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 63)

„Elenii pentru asta au rătăcit, că au îngăduit totul minții lor și n-au voit să știe că mintea omenească e slabă; au gândit la lucruri mai presus de puterile lor, au depășit măsura propriilor lor hotare și au căzut din vrednicia cuvenită lor.” (*Omilia la Facere*, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 95)

„Aceasta mai cu seamă este răsturnarea Bisericii: a se face dezbinări. Aceasta este arma diavolului; aceasta răstoarnă totul pe dos. Întrucât trupul Bisericii este unit, diavolul nu poate găsi loc de intrare; dar făcându-se dezbinări, el se furișează pe nesimțite, pătrunde înăuntru, și pe urmă vin smintelile. Astfel, dar, smintelile vin din dezbinări. Dar dezbinarea de unde vine? De la dogmele sau credințele ce sunt contra învățaturii apostolilor. Dar acele credințe false de unde vin? De la a sluji cineva pântecelui și celorlalte patimi. *Căci unii ca aceștia, zice, nu slujesc Domnului, ci pântecelui lor.* Așadar nu ar fi sminteli, nu ar fi dezbinare, dacă nu s-ar plăsmui nici o credință împotriva învățaturii apostolice, ceea ce și aici arătând-o, Apostolul zicea: *împotriva învățaturii.*” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXII, p. 550)

„... o viață strică totdeauna naște credințe rele.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XL, p. 440)

„... și cu drept cuvânt, când este o viață deșănțată și depărtată de buna știință, atunci și credința se strică și devine la fel cu viața (...)” (*Tâlcuirea la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 61)

„Aceasta este viclenia fără seamăn a diavolului. Se străduiește să-și răspândească învățăturile pierzătoare fie adăugând ceva, fie scoțând ceva, fie denaturând, fie interpretând greșit textul Scripturii.” (*Cuvânt la «Doamne, nu a omului este calea lui?»*, PGB 8A, 482. PG 57, 210-211, în vol. *Diavolul și magia*, p. 36)

„Aceasta înseamnă, aceasta arată, că ne-am umplut de multă ușurătate și nu mai scrutăm cu râvnire întreaga Scriptură, ci pe cele pe care le socotim mai clare, pe acestea le alegem, iar cu celelalte nu ne batem defel capul. Acest lucru a adus și eresurile: faptul că nu vrem să ne avântăm către tot conținutul Scripturii și socotim că există lucruri de prisos și peste care se poate trece. De aceea toate celelalte ni se par nu numai de prisos, ci și nefolositoare și chiar vătămătoare.” (*Îmbrățișați pe Priscilla și Aquila și cele următoare*, cuvântul I, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 144-145)

„Cei fără Dumnezeu eretici, care curg ca un lac mare strâns de multă ploaie (...) de unde s-a întâmplat aceasta (rătăcirea lor – n.n.)? Adesea este că din necunoștința și din neînvățătura celor mai mari, că unde sunt păstorii neînvățați, acolo se strâng lupii și prăpădesc oile.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 173)

„În ce moment apare erezia? Numai atunci când adevărul a fost semănat în suflete și când ele îl primesc aici. După profeții falși, după apostoli ereziarhi, după dogmele alterate iese o erezie corespunzătoare.

De unde vine erezia? Ea se ridică chiar din sânul Bisericii; ereticul este aproape totdeauna un renegat, de care se folosește diavolul pentru a pierde în suflete depozitul sfânt al adevărilor dumnezeiești.

Și cine-o introduce în câmpul Bisericii? *Somnul* celor care au în pază Revelația. Să parcurgem istoria, acest fapt ne va părea cuceritor. În orice epocă în care vegherea păstorilor s-a delăsat, sau fermitatea lor s-a moleșit și munca lor s-a oprit își fac apariția câteva erezii devastatoare într-o zi.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 112)

„După cum învățăturile rele aduc după ele viață stricăță, tot așa și viața stricăță naște de multe ori învățături rele.” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 233)

„Asemănatu-s-a împărăția cerurilor omului care a semănat sămânță bună în țarina sa. Dar pe când dormeau oamenii a venit vrăjmașul și a semănat neghină. Vezi că ereziile au venit pentru că au dormit oamenii, pentru că au trândăvit, pentru că n-au fost cu mare luare-aminte la cele spuse? Dar, ca să nu spui: *Pentru ce a îngăduit Hristos?*, îți răspunde Pavel: *Îngăduința asta nu te vatămă cu nimic! Dacă ești vrednic, te vei arăta și mai vrednic!*” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Trebuie să fie și erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați»*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 236)

EREZIILE (aderarea la diverse erezii a celor slabi în credință)

„Nu-i totuna să rămâi în dreapta credință când nu-i nimeni care să te împiedice și să te înșele, și să rămâi neclintit și neclătinat când se sparg în tine mii și mii de valuri. După cum copacii care-s bine înrădăcinați ajung și mai puternici când sunt loviți din toate părțile de vânturi, tot așa și cu sufletele înfipite bine în temelia dreptei credințe: oricâte rătăcirii le-ar lovi, nu se clatină, ci ajung și mai puternice.

- Dar ce spui de sufletele slabe, care se clatină și se împiedică ușor?

Nici ele nu suferă aceasta din pricina atacurilor ereziilor, ci din pricina propriei lor slăbiciuni. Nu vorbesc de slăbiciunea firii, ci de slăbiciunea voinței! Că ea merită să fie certată, ea stă sub osândă și pedeapsă și pe ea suntem în stare să o înduplecăm. Aceasta este și pricina pentru care suntem lăudați când îndreptăm slăbiciunea voinței noastre, fiind pedepsiți când n-o îndreptăm.” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Trebuie să fie și erezii între voi, ca să se vădească între voi cei încercați»*, 1, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 236-237)

EREZIILE (ferirea de învățăturile eretice, ucigătoare de suflet)

„Să fugim de învățăturile care vatămă, ca niște otrăvuri, sănătatea sufletului nostru. De toate învățăturile de acest fel să ne depărtăm! Mult mai mare e vătămarea asta și cu atât mai mare cu cât e mai bun sufletul nostru decât trupul. Otrăvurile aduc moartea aceasta trupească, dar otrăvurile care vatămă sănătatea sufletului aduc moarte veșnică”. (*Omilia la Facere*, omilia V, V, în col. PSB, vol. 21, p. 74)

EREZIILE (urmările distrugătoare ale ereziilor)

„Deseori, îndată ce pământul este lăsat în paragină și încetează să mai fie folosit de mâinile agricultorilor, este năpădit de buruieni, mărăcini și de copaci sălbatici care cresc singuri. În același chip este pustiit și sufletul anomeenilor, câtă vreme nu este cultivat de cercetarea Scripturilor, ci pornind de la sine s-a lăsat pe el însuși să fie năpădit de această erezie potrivnică și sălbatică. (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, p. 61)

EREZIILE (slăbiciunea lor întemeiată pe minciună le face să dispară)

„Dumnezeu îngăduie în multe împrejurări să se ducă război credinței Lui adevărate și apostolice; dar lasă totodată ca ereziile și elinismul să se bucure de liniște și tihnă.

- Pentru ce?

- Ca să afli și slăbiciunea dușmanilor acelora, că se distrug de la sine, fără să le facă cineva vreun rău, dar ca să cunoști și tăria credinței prigonite, ca să vezi că se răspândește chiar prin cei care o împiedică.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 391)

„Oare nu s-au prăpădit toți după fărădelegea lor? Că unde sunt cei ce se luptau atunci cu Biserica, împărați și puternici și înțelepți? Sau nu s-au risipit și au pierit ca și cum nu ar fi fost? Unde este înfierbântarea și semeția evreilor? Unde este Simon ereticul, fermecătorul cel mare, ucenicul diavolului și înaintemergătorul lui Antihrist? Unde este cel rău născut de el, Mundan și necurăția lui, scornitorul hulii, mai marele răutăților, cu cele două preacurve și altele ale lor câte se grăiesc urâte și scârbite și necurate fapte, care nu se cade să se arate? Pentru care zicea și Apostolul Petru că cele ascunse ce se fac de dânșii rușine este a le și grăi la altare. Unde este Marcion, unde Valie? Unde Manent? Unde este Vasilid? Unde este Neron? Unde este Iulian, unde Arie, unde e Nestorie, unde sunt toți cei ce se luptau cu Biserica, cum le zice și David: *Înconjuratu-m-au câini mulți!* Oare n-au pierit toți și s-au risipit pentru hula lor și au fost izgoniți ca niște lupi? Pentru că și-au aflat luptători și împotriviți viteji pe războinicii păstori, pe mai-marii Bisericilor care au fost în vremile acelea, pe fericiii bărbați.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 178)

„Adesea, Dumnezeu îngăduie să fie prigonită adevărata credință, pe când ereziile, înșelăciunile și idolatria să aibă parte de liniște. Din ce motiv? Ca să vezi slăbiciunea ereziilor, care cu toate că sunt lăsate libere, mai devreme sau mai târziu dispar, și pe de altă parte, să se vădească faptul că deși prigonită, credința adevărată sporește și se întărește.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 358)

ETERODOCȘII

„Plânge-i pe cei necredincioși, plânge-i pe cei care prin nimic nu se deosebesc de ei, adică pe cei care au murit fără a fi luminați de Sfântul Botez, fără a fi pecetluiți cu harul Sfântului Duh. Aceștia sunt cei cu adevărat vrednici de suspine, pentru că se găsesc în afară de

împărăție, laolaltă cu cei condamnați. *Adevărat, adevărat, zic ție: de nu se va naște cineva din apă și din duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu* (In., 3, 5).” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IV-a, p. 71)

EUHARISTIA (- Trupul și Sângele lui Hristos)

„Gândește-te, omule, de ce jertfă ai să te atingi și de ce masă ai să te apropii. Adu-ți aminte că, deși ești pământ și cenușă, te împărtășești cu trupul și Sângele lui Hristos.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VII, în vol. *Predici la sărbători împărtășești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 21)

„... și de fiecare dată când ne împărtășim, mâncând Trupul și Sângele Său.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 69)

„Cine ne asigură că semnul semnelor s-a împlinit? Că Dumnezeu este acolo? Că Iisus Hristos este prezent pe altar, de când au fost pronunțate cuvintele de sfințire? Că în loc de pâine, este Trupul sfințit al Mântuitorului? Că în loc de vin este *Sângele Legii celei noi*? Că în momentul sfințirii o minune transformă, schimbă pâinea în Trup și vinul în Sânge, în așa fel încât neavând nici pâine nici vin, Iisus Hristos singur este acolo. Iisus Hristos cu totul întreg, Trupul Lui, Sângele Lui, sufletul Lui, dumnezeirea Sa. Cine ne afirmă aceste lucruri? Cine ne vine ca garant? Cine ne dă siguranța absolută?

Dumnezeu Însuși.

Cuvântul lui Dumnezeu, afirmația lui Dumnezeu. Realitatea acestui cuvânt nu va fi pusă la îndoială, atât sunt de clare pasajele Evangheliei care le cuprind.

Privitor la eficacitatea cuvântului lui Dumnezeu cine va îndrăzni să-i pună lui limite? Au existat ele când El făcea să iasă universul din neființă? Cine a zis: *Acesta este Trupul Meu*? Este un om? Este preotul pe care noi îl avem sub ochi? Ferească Dumnezeu! Căci precum atunci acel glas *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul* de atunci toate se produc, toate la timpul lor chiar natura noastră de atunci se creează; chiar acest glas auzit în Biserică și la o singură masă, de atunci în fiecare zi și până la a doua venire a Lui face aceeași jertfă perfectă.

Dumnezeu singur acționează, Dumnezeu singur vorbește, Dumnezeu singur lucrează această minune, cea mai mare din toate minunile Sale, încoronarea, consumarea tuturor faptelor Sale, marea și divină realitate pe care Legea Veche n-o cuprindea decât în închipuiri. Priviți la profetul Ilie în fața victimelor lui, a jertfei primitive. El ridică ochii la cer, el zice un cuvânt, focul coboară și consumă victimele. Imaginea este solemnă fără îndoială, scena este sublimă: însă ce este aceea față de prețul minunilor la care este martor altarul ortodox? Însă cu ce condiții și cu ce preț ne vom bucura noi de aceste minuni? Condiția expresă este ca noi să avem încredere absolută în cuvântul lui Dumnezeu. El a zis: *Acesta este Trupul Meu*, deci este cu adevărat trupul Lui. (...) Căci unde este cea mai mare certitudine, în simțurile noastre care adesea ne înșală sau în cuvântul Lui Dumnezeu care nu ne înșală și nu poate să ne înșele niciodată?

Când deci, o creștine, Dumnezeul tău ți-a zis: *Acesta este Trupul Meu* bucură-te de o plăcere atât de delicioasă, îmbogățește-te cu o atât de imensă binefacere, îmbată-te de o atât de suavă dulceață. Nu mai zice: Oh! cât aș vrea să-L văd, să-L ating, să respir parfumurile Lui divine!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 198-199)

EUHARISTIA (- masa cea dumnezeiască)

„Care păstor hrănește oile sale cu mădularele lui? Dar pentru ce vorbesc de păstor? Sunt mame care, după ce au născut, dau de multe ori pe copiii lor să fie hrăniți de alte mame.

Hristos însă n-a îndurat lucrul acesta, ci însuși ne hrănește cu propriul Lui sânge și prin toate Se unește strâns cu noi. Uită-te, te rog, S-a născut din ființa noastră!

- Dar aceasta n-are legătură cu toți oamenii.

- Are totuși legătură cu toți oamenii. Dacă Dumnezeu a venit la firea noastră, atunci negreșit a venit la toți oamenii; iar dacă a venit la toți oamenii, atunci a venit și la fiecare”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, p.935)

„Vedeți cum S-a unit Hristos cu mireasa Sa? Vedeți cu ce fel de hrană ne crește pe toți? Din aceeași plămadă din care am fost făcuți ne și hrănim. Căci precum femeia își hrănește pruncul cu sângele și laptele ei, așa și Hristos, pe care i-a născut, Însuși îi hrănește neconținut cu sângele Său.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 64)

EUHARISTIA (- pâinea cea spre ființă)

„Cu înseși ființa sa (a omului – n.n.) se amestecă sângele, făcându-l voinic și curat, și ducându-l spre cea mai neexplicată frumusețe.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVI, p. 220)

„Să nu socotești că este pâine, nici că este vin ceea ce vezi! Că nu se dau afară ca celelalte mâncăruri. Ferească Dumnezeu! Să nu gândești așa! Ci, după cum ceara unindu-se cu focul nu pierde nimic și nimic nu prisosește, tot așa socotește și aici! Sfintele Taine intră în ființa trupului.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, p. 178)

„Să nu socotești că este pâine, nici că este vin ceea ce vezi! Că nu se dau afară ca celelalte mâncări. Ferească Dumnezeu! Să nu gândești așa! Ci, după cum ceara unindu-se cu focul nu pierde nimic și nimic nu prisosește, tot așa socotește și aici! Sfintele Taine intră în ființa trupului.” (*Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie...*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 187)

„Nu zic că este pâine, nici să gândești că este vin, pentru că nu merge în jos ca celelalte bucate. Să nu dea Dumnezeu să fie acestea, nici să cugeți acest lucru niciodată, că precum la ceară focul nu are nici o prisoseală, așa gândește și pentru dumnezeieștile taine, că se împart în ființa trupului.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 105-106)

EUHARISTIA (- leac mântuitor)

„Sfintele Taine din fața noastră sunt leac mântuitor al rănilor noastre, sunt bogăție neîmpuținată, pricinuitoare a împărăției cerurilor.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 21-22)

EUHARISTIA (- doctoria nemuririi)

„Nu ne dă Hristos apă de izvor, ci sânge viu, care nu-i simbol al morții, ci pricină a vieții”. (*Omilia la Matei*, omilia VII, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 98)

EUHARISTIA (- Sfânta Mulțumire)

„Că și înfricoșătoarele taine, pline de nespusă mântuire, săvârșite la fiecare slujbă, se numesc *euharistie*, adică mulțumire, pentru că sunt o aducere aminte de multe binefaceri ale lui Dumnezeu față de noi, pentru că ne arată capul purtării de grijă a lui Dumnezeu și pentru

ca prin toate ne pregătesc să-I mulțumim lui Dumnezeu”. (*Omilia la Matei*, omilia XXV, III, în col. PSB, vol. 23, p. 324)

„*Paharul binecuvântării carele binecuvântăm, au nu este împărtășirea sângelui lui Hristos?* (1 Cor. 10, 16). Dar ce spui, fericite Pavele? Voind a ațâța pe ascultător și amin-tindu-i de Tainele cele înfricoșate, numești paharul acela înfricoșat și spăimântător paharul binecuvântării? *Da, zice el, căci ceea ce eu vorbesc nu este puțin lucru. Binecuvântare când zic eu, înțeleg euharistie, iar când zic euharistie, înțeleg întreaga comoară a binefacerii dumnezeiești și amintesc de darurile cele mari și minunate. Căci și noi vorbind de paharul binecuvântării înțelegem binefacerile lui Dumnezeu cele negrăite, și de câte ne-am bucurat; ne apropiem astfel de dânsul și ne împărtășim, mulțămindu-i că a izbăvit neamul omenesc din rătăcire, că fiind depărtați de dânsul, ne-a apropiat, că neavând nici o nădejde și fiind fără Dumnezei în lume, el ne-a făcut frații săi și împreună-moștenitori. Pentru acestea și pentru altele de acest fel, mulțămindu-i ne apropiem de dânsul. Deci cum de voi faceți cele potrivnice, o, corintenilor: binecuvântând pe Dumnezeu că v-a scăpat de idoli și în același timp alergând la mesele lor?*

Paharul binecuvântării carele binecuvântăm, au nu este împărtășirea sângelui lui Hristos? A vorbit foarte drept și înfricoșat. Ceea ce el spune aici aceasta înseamnă: că ceea ce este în pahar este chiar sângele cel curs din coasta lui și din acel sânge ne împărtășim. L-a numit paharul binecuvântării, fiindcă avându-l în mână, noi laudăm pe Dumnezeu, îl admirăm și suntem uimiți de darul său cel nespus, binecuvântându-l că și-a vărsat și sângele său ca să nu rămânem în rătăcire, și nu numai că l-a vărsat, ci încă ne-a și împărtășit pe noi toți dintr-însul. *Așa că dacă dorești sânge, apoi nu sângele dobitoacelor ucise la capiștea idolilor, ci chiar cu sângele meu te împărtășește.* Și ce poate fi mai înfricoșat ca aceasta? Ce poate fi și mai drag totdeodată? Aceasta o fac și cei ce iubesc, adică atunci când văd că cei iubiți de dânsii sunt alipiți de alții străini, iar ei sunt disprețuiți, apoi le dau cele ale lor și-i înduplecă a se depărta de aceia. Cei ce iubesc cu dragoste omenească își arată aceasta prin bani, sau haine, sau moșii, niciodată însă nu și-a arătat cineva dragostea prin sânge. Hristos însă și-a arătat dragostea lui cea fierbinte către noi și în aceasta. În legea veche, fiindcă se găseau mai nedesăvârșiți, suferea și le primea sângele ce-l jertfeau la altar, ca astfel să se depărteze singuri de jertfele idolești, ceea ce iarăși venea din dragostea lui cea negrăită către neamul omenesc; aici însă a preschimbât ierurgia într-un chip cu mult mai înfricoșat și mai măreț, și chiar însăși jertfa preschimbându-o, a poruncit ca în locul jertfirii dobitoacelor să se pună înainte pe sine însuși.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 249-250)

EUHARISTIA (- unirea cu Hristos)

„*Noi nu suntem toți decât un singur trup*, zice Scriptura, *și mădulare ale trupului Lui și ale oaselor Lui*. Căci cei ce sunt învățați în tainele noastre sfinte să asculte cu atenție ceea ce voi spune.

Ca noi să devenim așa nu numai prin iubire, ci încă și real, să ne unim cu această carne divină. Este efectul pe care-l produce alimentul pe care Mântuitorul ni l-a dat pentru a face să cunoaștem căldura și excesul iubirii Sale. Iată pentru ce a unit El, a amestecat trupul Lui cu al nostru, ca noi să fim toți un singur trup, legat de un singur cap. În sfârșit, acela este semnul unei iubiri fierbinți. Iov arată acest adevăr, când spune despre slujitorii săi că el îi iubea atât de mult, încât ei ar fi dorit să-l mănânce. Căci pentru a arăta atașamentul lui viu și frumos ei ziceau: *Unde s-ar fi găsit unul care să nu se fi săturat la masa lui?* (Iov 31, 33). Iată ce a făcut Iisus Hristos pentru noi; El ne-a dat carnea Sa să o mâncăm pentru ne a angaja ca să avem pentru El o iubire din cele mai mari și a ne-o arăta pe cea pe care o are El pentru noi; El

nu s-a făcut numai văzut celor ce doreau să-L contemple, ci S-a lăsat atins, S-a dat să fie mâncat, să fie înfipti dinții în El, absorbind în așa fel încât să mulțumească cea mai fierbinte iubire.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 2-3, p. 222)

„*Pâinea care frângem, au nu împărtășirea trupului lui Hristos este?* Dar pentru ce oare nu a întrebuințat apostolul cuvântul μετοχή, ci κοινωνία? Pentru că a voit prin cuvântul κοινωνία (împărtășire), să arate ceva mai mult decât se înțelege prin cuvântul μετοχή, deși amândouă cuvintele au multă asemănare; au voit adică să arate că nu numai ne împărtășim, ci și că împărtășindu-ne ne unim cu dânsul. Căci după cum trupul acela s-a fost unit cu Hristos, tot așa și noi prin pâinea aceasta ne unim cu dânsul. Dar pentru ce oare a adăogat *care frângem*? Aceasta se întâmplă numai în euharistie, și numai aici se poate vedea, nu însă și atunci când era pe cruce, și când s-a petrecut cu totul dimpotrivă, după cum zice: *Os nu se va zdrobi dintr-însul* (In. 19, 36). Dar ceea ce nu a pățit pe cruce, aceasta o pătimește în punerea înaintea pentru tine, și primește a se frânge pentru ca pe toți să-i sature.

Apoi fiindcă s-a zis *împărtășirea trupului*, iar ceea ce se dă spre împărtășire este altceva decât aceea cu care ne împărtășim, iată că apostolul a nimicit și această mică deosebire, căci spunând *împărtășirea trupului* a căutat iarăși a spune ceva mai apropiat, pentru care a și adăogat: *Căci o pâine, un trup cei mulți suntem* (1 Cor. 10, 17). *Ce spun eu împărtășire, zice, căci noi suntem una cu trupul acela. Ce este pâinea din punerea înaintea? Trupul lui Hristos. Deci ce devin cei ce se împărtășesc din ea? Trupul lui Hristos, și nu mai multe trupuri, ci un trup.* După cum pâinea fiind alcătuită din multe boabe de grâu, este unită într-un singur întreg, fără să se vadă undeva boabele de grâu – deși ele ființează – astfel și noi ne unim unii cu alții și cu Hristos. Nu că tu te hrănești din alt trup, iar acela din altul, ci din același ne hrănim cu toții. Pentru aceea a și adăogat: *Căci toți dintr-o pâine ne împărtășim.*” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 250-251)

„... multe și felurite sunt luptele dintre noi toți, și ne găsim față de alții, care sunt mădulare ale trupului lui Hristos, mai grozav decât fiarele sălbatice. Hristos te-a unit cu El (prin Sf. Euharistie – n.n.) – deși tu erai atât de învrăjbit cu dânsul – pe când tu nu te cobori a te uni nici măcar cu fratele tău după cum se cuvine, ci te desparți de dânsul, deși te-ai bucurat de atâta dragoste și viață din partea Stăpânului. Și nici măcar nu și-a dat trupul său în chip simplu, ci fiindcă firea cea dinainte a trupului celui plăzmit din pământ ajunsese din pricina păcatului a fi moartă și lipsită de viață, apoi a adus, cum s-ar zice, o altă frământătură, un alt aluat, adică însăși trupul său, de la fire fiind același, însă lipsit de păcat și plin de viață.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, p. 251)

„Devenim un singur trup cu Hristos prin Împărtășire.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 95)

EUHARISTIA (- inhabitarea reciprocă a lui Hristos în noi și a noastră în El)

„*Cel că mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne în Mine și Eu în el* (56) pentru a arăta că el se încorporează în El.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVII, 1, p. 225)

„*Te-am unit și M-am lipit de tine. Mănâncă trupul Meu, am zis, și bea sângele Meu, ca să te am și Sus dar și jos să Mă unesc în totul cu tine. Nu-ți este de ajuns că pârga ta o am Sus? Oare nu te mângâie acest fapt? Și iarăși m-am pogorât, și nu oricum Mă împreunez cu tine, ci mă amestec, sunt mâncat, sunt fărâmat în părți mici, ca astfel unirea să se facă întru totul, căci cele unite stau pentru totdeauna unite; astfel că eu sunt întru totul legat de tine. Nu vreau câtuși de puțin să fie între noi vreo rupere cât de mică, ci doresc să fim împreună unul și același.*” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XV-a, p. 176)

EUHARISTIA (când săvârșim Sfânta Euharistie, vestim moartea și învierea Lui)

„De câte ori veți face aceasta, moartea Domnului veți vesti (I Cor., 11, 26), adică faceți amintire de mântuirea voastră, de binefacerea Lui către voi.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia III, p. 30)

EUHARISTIA („Cel ce aduci și Cel ce Te aduci, Hristoase...”)

„... acea masă (Cina cea de Taină – n.n.) nu avea nimic mai mult decât cea de după aceea, căci și astăzi tot El este Care lucrează și Care Se dă pe Sine, ca și atunci.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, pp. 286-287)

EUHARISTIA (anamneza)

„După cum noi pomenim mai ales acele cuvinte rostite în ceasul de pe urmă de către cei ce se duc de la noi și le spunem moștenitorilor acelora, ca atunci când ar cuteza să calce acele porunci, să-i rușinăm zicându-le: *Gândiți-vă că tatăl vostru aceste cuvinte le-a rostit l-a urmă către voi, și până în seara în care a adormit, tot aceasta a poruncit* - tot așa și Pavel voind a-și face de aici vorba mai înfricoșată, numai cât nu le zice: *Aduceți-vă aminte că această taină v-a predanisit-o la urmă, și chiar în acea noapte în care urma a fi omorât pentru voi, v-a poruncit acestea la acea cină sfântă, după care nimic nu a mai adăogat.*

Apoi povestește până și împrejurările petrecute atunci, zicând că: *Au luat pâine, și mulțumind au frânt, și au zis: Luați, mâncați, acesta este trupul meu, carele se frânge pentru voi.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, p. 287)

„... vorbind (Pavel – n.n.) de acea cină, când cu toții au stat pe același așternut²³⁰ și de la însuși Hristos au primit jertfa aceasta, tot așa și astăzi se găsesc, pentru care și zice: *Că de câte ori veți mânca pâinea aceasta, și paharul acesta veți bea, moartea Domnului vestiți până când va veni* (I Cor. 11, 26). După cum și Hristos, zicând: *Aceasta să faceți întru pomenirea mea*, a acoperit de noi pricina predării acestei taine, și împreună cu celelalte spunând că și aceasta este de-ajuns a ne sluji de pricină a evlaviei noastre – fiindcă atunci când vei cugeta ce a pătimit pentru tine Stăpânul, vei fi mai cu băgare de seamă și mai filosof – tot așa și Pavel iarăși zice: *Că de câte ori veți mânca pâinea aceasta, moartea Domnului vestiți*, căci și aceasta este tot aceeași cină. Apoi arătând că această cină rămâne până la sfârșitul lumii, aceeași zice: *până când va veni.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, pp. 287-288)

EUHARISTIA (caracterul sobornicesc al Euharistiei)

„O singură masă ne stă tuturor înaintea; un singur Tată ne-a născut; cu toți am ieșit din același pântec; aceeași băutură ni s-a dat tuturor; dar, mai bine spus, nu numai aceeași băutură, ci ni s-a dat să bem și dintr-un singur potir. Că Tatăl, vrând să ne facă să ne iubim unii pe alții, a meșteșugit și aceea ca să bem toți dintr-un singur potir, semn de foarte puternică dragoste a unora cu alții”. (Omilia la Matei, omilia XXXII, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 403)

²³⁰ Tâlcuirea Arhim. Theodosie Athanasiu: *Επ' αὐτῆς κείμενοι τῆς στιβάδος, stând pe același așternut.* Obiceiul Evreilor era de a sta la masă culcați jos pe pământ, sau chiar și pe pat, când negreșit că aveau sub dânșii un așternut, fie pentru a nu-și murdări hainele, fie pentru a sta pe ceva moale. Deci expresia de aici *pe același așternut* în acest înțeles este pusă. (n.s. 1, p. 287)

EUHARISTIA („Acesta este trupul Meu”²³¹)

„Să nu ne uităm numai la materia ce ne stă înaintea ochilor, ci să avem în minte permanent cuvintele Domnului. Cuvântul Lui nu înșală niciodată, pe când simțurile ne înșală ușor. Cuvântul Lui n-a fost niciodată dezmințit, pe când simțurile noastre de foarte multe ori greșesc. Când cuvântul Lui spune: *Acesta este trupul Meu*, să ascultăm și să credem și să vedem trupul Lui cu ochii sufletului. Hristos nu ne-a dat nouă ceva material, ci, în lucrurile materiale, toate sunt duhovnicești”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 934)

EUHARISTIA (aducerea Jertfei nesângeroase)

„Că noi proaducem pururea ca jertfă pe același Miel, nu acum unul, mâine un altul, ci în veci pe același, așa că o singură jertfă este. *Dar fiind vorba de aceasta*, zici tu, *fiindcă se proaduce în multe locuri, apoi sunt și mai mulți Hristoși?* Nicidecum, ci unul și același Hristos este pretutindeni, un trup, care este același și acolo și aici. Deci, precum este un trup, deși se proaduce în multe părți, și nu mai multe trupuri, așa și o singură jertfă. Arhiereul nostru este chiar El, Care a proadus Jertfa ce ne curățește pe noi. Acea jertfă o proaducem și astăzi, acea proadusă și atunci.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVII, p. 230)

EUHARISTIA (prefacerea darurilor)

„Tainele din fața noastră nu sunt fapte ale puterii omenești. Domnul, Care le-a săvârșit atunci la cina aceea, Același le săvârșește și pe acestea acum. Noi preoții nu suntem decât slujitorii; El este Cel ce le sfîntește și le prefăce”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 935)

„Hristos e de față. Acela Care a pregătit atunci masa aceea, Același o pregătește pe aceasta și acum. Cel care face ca cele puse înainte să ajungă Trup și Sânge ale lui Hristos nu este un om, ci este Însuși Iisus Hristos Cel răstignit pentru noi. Preotul stă împlinind forma și rostind cuvintele acelea, dar sunt puterea și harul lui Dumnezeu. El a spus: *Acesta este Trupul Meu*. Aceste cuvinte prefăc pe cele puse înainte. Și după cum cuvintele acelea care au spus: *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul* (Fac., 1, 28) s-au rostit o singură dată, dar se împlinesc cu fapta de-a lungul vremurilor, pentru că acele cuvinte au întărit firea noastră pentru facerea de copii, tot astfel și cuvintele acestea, rostite o dată, fac desăvârșită jertfa în fiecare zi în biserici, de atunci și până astăzi și până la venirea Lui.” (*Omilia I la Vînzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 56)

„Cel ce este în fața Sfintei Mese nu face nimic de la el și nici darurile puse înainte nu sunt fapte ale firii omenești, ci harul Domnului este de față, deasupra lor, și se pogoară peste toți, și săvârșește acea Jertfă tainică. Om este, e drept, cel ce stă în fața Sfintei Mese, dar Dumnezeu este Cel ce lucrează prin el. Nu te uita, dar, la firea celui pe care îl vezi, ci gândește-te la harul cel nevăzut. Nimic nu este omenesc din cele ce se întâmplă pe această Sfântă Masă.” (*Omilia I la Rusalii*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 208)

EUHARISTIA (Hristos Se aduce jertfă și Se împarte credincioșilor)

„Credeți, dar, că și acum este Cina cea de Taină la care Domnul a mâncat. Întru nimic nu se deosebește aceea de aceasta. Pe aceasta n-o săvârșește un om, iar pe cealaltă Hristos, ci El

²³¹ Matei 26, 26.

o săvârșește și pe aceasta și pe aceea. Când îl vezi pe preot că-ți dă trupul și sângele Lui nu socoti că preotul face asta, ci că mâna lui Hristos se întinde spre tine”. (*Omilia la Matei*, omilia L, II, în col. PSB, vol. 23, p. 582)

„Cel Ce a dat ceea ce-i mai mult, adică pe El însuși, cu mult mai mult nu va refuza să-ți dea și trupul Său.

Să auzim, dar, și preoți și credincioși, de ce am fost învredniciți! Să auzim și să ne cutremurăm! Ne-a dat să ne săturăm cu sfântul Lui trup! S-a dat pe El însuși jertfă! Ce cuvânt de apărare mai avem când fiind hrăniți așa păcătuim atâta! Când mâncând Mielul, suntem lupi! Când fiind hrăniți cu Oaia, răpim ca lei!” (*Omilia la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, p. 583)

„Câți oameni nu spun azi: Aș fi voit să-I văd chipul Lui, statura Lui, încălțăminte Lui! Iată îl vezi, te atingi de El, îl mănânci! Dorești să-I vezi hainele Lui? Dar El Se dă pe El însuși ție nu numai să-L vezi, ci chiar să te atingi de El, să-L mănânci, să-L primești înăuntrul tău”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 934)

„Prin Sfintele Taine ale Sfintei Euharistii El Se unește cu fiecare din credincioși; pe cei pe care i-a născut îi hrănește cu trupul Lui; nu-i dă altuia să-i hrănească, ca să te convingi iarăși, și prin aceasta, că a luat trupul tău”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 935)

EUHARISTIA (Hristos Se împarte, nu Se desparte și niciodată nu Se sfârșește)

„Să presupunem un foc de unde se aprind mii de focuri, două mii, trei mii de flăcări, și mai multe încă; acest foc, după ce și-a dat lumina sa și puterea sa la toate aceste mii de flăcări, nu rămâne el cu totul deplin același? Nimeni n-o tăgăduiește. Căci dacă printre lucruri, lucruri nevăzute și neîmpărțite, pe care împărțirea le micșorează, sunt care nu pot da din ele altora, fără să sufere micșorarea, cu cât mai tare va fi pentru Ființa netrupească și nestricăcioasă? Căci dacă nu este în mod necesar împărțire când lucrul comunicat este o substanță trupească, atunci când se vorbește despre o putere, și despre o putere provenind dintr-o substanță netrupească, nu este mai vizibil că ea nu trebuie să sufere nici o împărțire? Iată pentru ce zice Sfântul Ioan: *Și din plinătatea Lui noi toți am luat*, și adaugă mărturia sa la cea a lui Ioan Botezătorul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XIV, 1, p. 66)

EUHARISTIA (primirea ei)

„Câți oameni nu spun azi: Aș fi voit să-I văd chipul Lui, statura Lui, încălțăminte Lui! Iată îl vezi, te atingi de El, îl mănânci! Dorești să-I vezi hainele Lui? Dar El Se dă pe El însuși ție nu numai să-L vezi, ci chiar să te atingi de El, să-L mănânci, să-L primești înăuntrul tău”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 934)

EUHARISTIA (primirea Sfintei Euharistii numai după ce ne-am spovedit păcatele)

„Este timp de pocăință și pentru catehumeni și pentru cei botezați; unii, pocăindu-se, să aibă parte de sfânta taină a Botezului, iar ceilalți, spălându-și prin mărturisire păcatele săvârșite după botez, să se apropie cu conștiința curată de Sfânta Masă.” (*Omilia la Matei*, omilia X, V, în col. PSB, vol. 23, p. 127)

„Cunoscând, dar, mijloacele de vindecare a rănilor noastre, (căile pocăinței), să le întrebuințăm neconținut ca, făcându-ne cu adevărat sănătoși, să ne împărțăm cu îndrăznire cu

Sfintele Taine, să întâmpinăm cu multă slavă pe Împăratul slavei, Hristos.” (*Despre mărginita putere a diavolului*, omilia a II-a, 5, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 38)

„Nu dați cele sfinte câinilor, nici nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor (Matei 7, 6). Hristos ne-a dat aceste învățături tot ca niște porunci; noi însă, din pricina slavei deșarte, a umblatului după lauda lumii și a ambiției necugetate, am călcat în picioare și această poruncă, îngăduind, fără nici o socoteală și fără o cercetare amănunțită, să ia parte la Sfintele Taine oameni desfrânați, necredincioși și plini de nenumărate păcate; înainte de a cerceta temeinic sufletul lor, le descoperim toată învățătura credinței noastre și îi conducem dintr-o dată în sfânta sfintelor, fără să le mai dăm puțină să vadă și cele ce sunt înainte de sfânta sfintelor. Din această cauză unii dintre cei care au fost inițiați în Sfintele Taine cu atâta grabă, au fugit îndată și au săvârșit nenumărate rele. Și nu numai când e vorba despre alți oameni, dar chiar când e vorba de noi înșine, trebuie să mărturisim că nesocotim această prea înfricoșătoare poruncă, atunci când ne împărtășim cu nemuritoarele Taine, făcând aceasta plini de necurăție și cu nesocotință.” (*Despre căință (I)*, 6, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 72)

EUHARISTIA (este necesar a se ține post înainte de primirea Sfintei Împărtășanii)

„Mai înainte de a te împărtăși, postești, ca să te arăți oarecum vrednic de împărtășire.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 289)

EUHARISTIA (primirea ei „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”)

„Tuturor deci a dat acest trup spre împărtășire, ca astfel hrănindu-ne cu dânsul și lepădând de la noi moartea cea dinainte, să ne amestecăm cu dânsul prin această masă sfântă și să intrăm în viața veșnică și nemuritoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, p. 251)

EUHARISTIA (primirea ei înaintea morții)

„Un altul mi-a spus - n-o aflate de la altul, ci el însuși fusese învrednicit să vadă și să audă - că dacă cei care pleacă de pe lumea aceasta s-au împărtășit cu Sfintele Taine cu conștiința curată, când își dau sufletul, sunt însoțiți de aici de îngeri, din pricina sfintei Împărtășanii pe care au luat-o.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a șasea, cap. 4, în vol. *Despre preoție*, p. 138)

EUHARISTIA (deasa ori rara împărtășire?)

„Mulți dintre voi se împărtășesc din jertfa aceasta o singură dată în cursul anului, alții de două, iar alții mai de multe ori. Deci, cuvântul nostru este îndreptat către toți, nu numai către cei de față, ci și către cei ce stau prin pustii, căci aceia mai cu seamă o singură dată în an se împărtășesc, de multe ori și la doi ani. Deci ce? Pe care oare vom aproba noi? Pe cei ce se împărtășesc o dată, sau pe cei de mai multe ori, ori pe cei de mai puține ori? Nici pe cei de o dată, nici pe cei de multe ori, nici pe cei de puține ori, ci pe cei cu cuget curat, pe cei cu inima curată, pe cei cu viața fără de prihană. Unii ca aceștia, apropie-se pururea, iar de nu sunt așa, să nu se apropie niciodată. De ce? Fiindcă își iau cu sine judecată, și osândă, și pedeapsă nespusă. (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVII, p. 231)

„Nu sărbătoarea și prăznuirea este pricină de împărtășire, ci conștiința curată și viața lipsită de păcate. După cum cel care nu se știe cu nici un păcat pe cuget trebuie să se împărtășească în fiecare zi cu Sfintele Taine, tot astfel cel încurcat în păcate și nepocăit nu trebuie să se apropie de Sfânta Împărtășanie nici la sărbătoare”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 103)

„Apropierea cea mai bună de Sfintele Taine nu se judecă prin ținerea timpurilor sărbătorilor, ci prin conștiința curată”. (*Către iudei*, cuv. III, 5, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 282)

„Există însă și o altă chestiune: mulți se împărtășesc, o dată pe an, alții de două ori, alții de mai multe ori. Pe care dintre ei îi vom ferici mai mult? Pe cei care se împărtășesc o dată, pe cei care se împărtășesc de câteva ori sau pe cei care se împărtășesc de mai multe ori? Nici pe unii nici pe alții, ci pe cei care se apropie de sfântul, potir cu conștiința curată, cu inima neprihănită, cu trăire lipsită de reproșuri. Aceștia se pot împărtăși mereu. Ceilalți însă, păcătoșii nepocăiți, să stea departe de Preacuratele Taine, căci altfel își pregătesc lor răutate și osândă.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 170)

„Mulți oameni se împărtășesc cu Sfintele Taine ale lui Hristos într-un an o dată, alții de multe ori într-un an. Oare pe care din aceștia îi vom lăuda sau îi vom ferici? Pe cei ce se împărtășesc o dată, sau pe cei ce se împărtășesc de multe ori, sau pe cei ce de puține ori? Eu zic că nici pe cei ce se împărtășesc din an în an, nici pe cei ce se împărtășesc de multe ori, nici de puține ori, ci numai pe cei ce se împărtășesc cu gând curat și cu inimă curată, pe cei ce au viață nehulită, pe cei ce sunt nepomenitori de rele și nepizmuitori și care poftesc pacea. Unii ca aceștia la toate praznicile domnești să se împărtășească. Iar cei ce sunt necunoscători și necurați de tot felul de păcate, nici o dată în an să nu fie vrednici a se împărtăși. Că mulți bolnavi și slabi mor împărtășindu-se cu nevrednicie și merg la iad.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 13)

„Vremea Cuminecăturii este nu sărbătoarea și praznicul, ci curăția conștiinței și viața cea nevinovată. Că în ce fel cel ce n-are la el nici o împiedicare de păcate poate să se cuminece în toate zilele, așa și cel ce cade în păcat și nu se pocăiește, nici într-o sărbătoare nu poate să se cuminece, că nu ne ușurează pe noi aceasta de păcate de ne vom cumineca o dată în an ci, mai mult, aceasta ne osândește mai rău, că numai o dată ne cuminecăm și nici atunci curat.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 251-252)

EUHARISTIA (primirea ei – condiții)

„A ne apropia cu credință nu înseamnă numai a primi sfintele Taine ce stau înaintea noastră, ci și a le și atinge cu inimă curată și a fi însuflețiți de aceleași gânduri și simțăminte ca și cum ne-am apropia de însuși Hristos. Ce dacă nu-I auzi glasul? Dar îl vezi așezat pe Sfânta Masă! Dar, mai bine spus, îi auzi și glasul! Îți grăiește prin evangheliști”. (*Omilii la Matei*, omilia L, II, în col. PSB, vol. 23, p. 582)

„Taina aceasta a sfintei Împărtășanii ne poruncește să fim totdeauna curați nu numai de jaf și de răpire, dar chiar de cea mai mică dușmănie”. (*Omilii la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, p. 583)

„Nici un Iuda să nu se apropie de această masă, nici un Simon Magul! Că și unul și altul au pierit din pricina iubirii de argint! Să fugim de această prăpastie; nici să socotim că ne este de ajuns spre mântuire dacă facem dar acestei sfinte mese un potir de aur bătut în pietre scumpe dezbrăcând pe văduvă și orfani. Dacă vrei să cinstești jertfa adu-I sufletul pentru care Hristos S-a jertfit. Sufletul fă-ți-l de aur. Care ți-i câștigul dacă sufletul ți-i mai rău decât

plumbul și lutul, iar potirul dăruit, de aur?”. (*Omilia la Matei*, omilia L, III, în col. PSB, vol. 23, p. 583)

„Nimeni să nu se apropie cu scârbă, nimeni să nu se apropie cu pași șovăitori. Toți să fim înflăcărați, toți să fim cu sufletele clocotitoare, toți să fim cu mințile treze. Dacă iudeii mâncau cu zel paștele stând în picioare, cu încălțăminte în picioare și cu toiegele în mâini, cu mult mai mult noi trebuie să fim veghetori. Ei trebuiau să meargă în Palestina; tu însă trebuie să mergi în cer.

De aceea trebuie să fim totdeauna veghetori. Nu e mică pedeapsa pentru cei ce se împărtășesc cu nevrednicie. Adu-ți aminte cât te-ai revoltat împotriva vânzătorului, împotriva răstignitorilor. Caută, dar, să nu te faci și tu vinovat de trupul și sângele lui Hristos! Iudeii au junghiat prea sfântul trup, dar tu îl primești într-un suflet murdar, după ce ai primit atâtea binefaceri. Domnul nu S-a mulțumit numai să Se facă om, să fie pălmuit și junghiat, ci să Se și unească cu noi; ne-a făcut trup al Lui nu numai prin credință, ci chiar în realitate. Decât cine trebuie să fie mai curat cel ce se împărtășește cu această jertfă? Nu trebuie să fie, oare, mai curată decât raza soarelui mâna celui care taie acest trup, gura care se umple de focul cel duhovnicesc, limba care se înroșește cu sângele cel prea înfricoșător? Gândește-te la cinstea cu care ai fost cinstit! Gândește-te la ce fel de masă iei parte! Ne hrănim și ne unim cu Acela de Care îngerii se cutremură văzându-L, pe Care nici nu îndrăznesc să-L privească fără frică din pricina străfulgerării Lui; ajungem trup și sânge al lui Hristos. *Cine va grăi puterile Domnului? Cine va face auzite toate laudele Lui?*”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 934-935)

„Așadar să nu ne trândăvim de vreme ce suntem învredniciți de o atât de mare dragoste și cinste. Nu vedeți pe copii cu câtă grabă se îndreaptă spre sânul mamei lor, cu câtă râvnă își înfig buzele în sân? Tot cu atâta grabă să ne apropiem și noi de masa aceasta, de sânul potirului cel duhovnicesc; dar, mai bine spus, să sugem harul Duhului cu mai multă râvnă decât copiii de lapte. O singură durere să simțim, aceea de a nu ne împărtăși cu această hrană”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 935)

„Nici un Iuda să nu fie aici! Nici un iubitor de argint! Dacă nu ești ucenic pleacă! Masa aceasta nu-i primește pe unii ca aceștia. *Cu ucenicii Mei vreau să fac Paștele!* (Matei 26, 18), a spus Domnul. Masa aceasta este masa aceea de la Cina cea de Taină, întru nimic mai prejos. N-a făcut-o pe aceea Hristos, iar pe aceasta un om. Nu, ci și pe aceasta tot El. Acesta este foisorul acela unde era El cu ucenicii Lui atunci (Luca 22, 12). De acolo a plecat la Muntele Măslinilor (Matei 26, 30). Să plecăm și noi de aici spre mâinile săracilor. Munte al Măslinilor este locul unde sunt săracii. (...) Nici un om cu inimă de piatră să nu se apropie de sfintele Taine, nici unul care-i crud și nemilos, nici unul care-i cu totul necurat.

Cuvintele acestea vi le spun și vouă care vă împărtășiți și vouă celor ce împărtășiți. Este de neapărată trebuință să vi se spună și vouă, ca să împărțiți aceste daruri cu multă băgare de seamă. Nu mică vă va fi osânda dacă îngăduiți să se împărtășească de la această masă cineva pe care-l știți cu vreun păcat. Sângele lui Hristos din mâinile voastre se va cere. De-ar fi general, de-ar fi mare dregător, de-ar fi chiar cel cu diadema pe cap, oprește-l dacă se apropie cu nevrednicie! Tu ai mai multă putere decât el. Dacă ți s-ar fi încredințat să ai grijă de curățenia apei unui izvor din care bea o turmă și ai vedea că vine la apă o oaie plină toată de noroi la gură, n-ai lăsa-o să se aplece să bea, ca să nu tulbure izvorul; aici însă nu ți s-a încredințat izvorul unei ape, ci izvorul sângelui și al Duhului”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 935-936)

„Când îi vezi pe unii că se apropie, deși au păcate mai murdare decât pământul și noroiul, nu te revolți și nu-i oprești? Ce iertare mai poți avea? Pentru aceasta v-a cinstit Dumnezeu pe voi, preoților, cu această cinste, ca să-i deosebiți pe unii de alții. Aceasta e vrednicia voastră;

aceasta-i trăinicia voastră, aceasta-i toată cununa voastră, nu ca să umblați într-o haină albă și strălucitoare.

- Dar de unde știu eu pe cutare și pe cutare?

- Nu vorbesc de cei pe care nu-i cunoști, ci de cei pe care-i cunoști. Vrei să-ți spun ceva mai înfricoșător? Nu e atât de mare grozăvia să spunem că au călcat în picioare pe Hristos, că au socotit ceva de rând sângele Testamentului și au batjocorit harul Duhului (Evr., 10, 29). Cel care păcătuiește și se apropie de sfintele Taine este mai rău decât un îndrăcit: îndrăciții, pentru că sunt stăpâniți de demoni, nu sunt pedepsiți; aceștia însă pentru că se apropie cu nevrednicie sunt dați osândeii veșnice. Așadar nu numai pe aceștia să-i alungăm, ci pe toți pe care-i vedem că se apropie cu nevrednicie. Nimeni să nu se împărtășească, dacă nu-i ucenic! Nici un Iuda să nu se împărtășească, ca să nu pătească ce-a pățit Iuda. Trup al lui Hristos este și mulțimea aceasta. Vezi, dar, ca tu, care împărtășești cu sfintele Taine, să nu mănii pe Stăpân dacă nu cureți trupul acesta! Vezi să nu-i dai sabie în loc de hrană! Dacă un om nevrednic vine din neștiință să se împărtășească, oprește-l, nu te teme! Teme-te de Dumnezeu, nu de om! Dacă te temi de om, vei fi disprețuit de om. Dar dacă te temi de Dumnezeu, vei fi respectat și de om. Dacă nu îndrăznești să oprești de la sfânta Împărtășanie pe unul nevrednic, adu-l la mine. Nu-i voi îngădui o astfel de îndrăzneală. Mai degrabă mă voi despărți de suflet decât să împărtășesc cu sângele Stăpânului pe un nevrednic; mai degrabă îmi voi răspândi sângele meu decât să împărtășesc cu sângele acesta atât de înfricoșător pe unul care nu merită. Nu ai nici o vină dacă nu cunoști pe cel nevrednic, deși l-ai cercetat cu de-amănuntul. Cele ce ți le-am spus, le-am spus de cei pe care-i cunoști. Dacă vom îndrepta pe cei pe care-i cunoaștem, Dumnezeu ni-i va face cunoscuți repede și pe cei pe care nu-i cunoaștem. Dar dacă îngădui să se împărtășească cei pe care-i cunoaștem că sunt păcătoși, pentru ce să ne mai facă Dumnezeu cunoscuți pe cei pe care nu-i cunoaștem? Nu spun cuvintele acestea ca să oprim de la împărtășire pe oameni, nici să-i alungăm din biserică, ci ca să-i aducem la Sfânta împărtășire după ce s-au îndreptat, ca să ne dăm silința să-i îndreptăm. Așa vom face îndurător și pe Dumnezeu. Vom găsi mulți oameni care să se împărtășească cu vrednicie și vom primi și mare răsplată și pentru râvna noastră și pentru grija ce o purtăm de alții”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXII, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 936-937)

„Care dintre voi n-ar vrea (...) să cuprindă picioarele lui Iisus? Puteți și acum, toți câți vreți! Puteți să-I cuprindeți nu numai picioarele, ci și mâinile, și capul acela sfânt, împărtășindu-vă, cu cuget curat, cu înfricoșătoarele taine”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXIX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 995)

„Este timp de pocăință și pentru catehumeni și pentru cei botezați; unii, pocăindu-se, să aibă parte de sfânta taină a botezului, iar ceilalți, spălându-și prin mărturisire păcatele săvârșite după botez, să se apropie cu conștiința curată de Sfânta Masă.” (*Omilia la Matei*, omilia X, V, în col. PSB, vol. 23, p. 127)

„Iubiților, să ne îngrijim de frați și să păstrăm unirea cea către dâșii. Fiindcă spre aceasta ne îndeamnă jertfa cea înfricoșată. Poruncindu-ne a ne apropia de dâșii mai cu seamă cu dragoste fierbinte și cu bună-înțelegere, ca astfel făcându-ne vulturi, să putem zbura de-a dreptul la cer, ba încă și mai presus de ceruri. *Că unde va fi stârvul, acolo se vor aduna vulturii* (Mt. 24, 28), zice, numind aici stârv trupul Domnului, pentru moartea ce a suferit. Dacă el nu ar fi căzut, noi nu ne-am fi ridicat. Numește vulturi pe cei ce se apropie de dâșii, arătând prin aceasta că cel ce se apropie de acest trup trebuie a sta sus și a nu avea nimic de obște cu pământul și nici a se târî jos pe pământ, ci a zbura întruna în sus, a avea privirea ațintită numai spre Soarele Dreptății și a avea totodată și ochiul cugetului ager ca al vulturului, căci masa aceasta este masa vulturilor, iar nicidecum a coțofenelor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 253-254)

„Curăță-ți bine sufletul, pregătește-ți cugetul pentru primirea acestor Taine, fiindcă dacă ți s-ar încredința de a purta cu sineți un copil împărătesc împreună cu podoabele sale, cu porfira și diadema împărătească, negreșit că ai arunca de la sineți orice ai avea pământesc. Acum tu primind cu tine nu un copil de împărat pământesc, ci pe unul-născut Fiul lui Dumnezeu, nu te înfricoșezi, spune-mi, nu arunci de la tine orice dragoste de cele lumești, și nu te împodobești numai cu podoaba aceea cuvenită, ci încă te uiți la pământ, încă iubești banii și te sperii de aur? Și ce iertare ai putea avea? Ce îndreptățire? Nu știi că Stăpânul nostru îți leapădă orice lux pământesc? Oare nu pentru aceea a primit el a se naște în peșteră și a avea mumă săracă? Nu pentru aceea oare zicea către cel ce se gândea la precupeție: *Iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul* (Mt. 8, 20)? Dar ucenicii lui? Oare nu și ei au păzit aceeași lege, ducându-se în casele celor săraci, și unul cerea adăpost la un dubălar, altul la un făcător de corturi, iar altul la o vânzătoare de porfiră? – Fiindcă și dânșii nu căutau însemnătatea caselor în care intrau, ci virtuțile sufletești ale celor ce locuiau în ele. Deci pe aceștia să-i urmăm și noi, iubitorilor! Frumusețea stâlpilor și a marmurilor să le trecem cu vederea și să căutăm numai la sălașurile cele de sus, să călcăm în picioare orice trufie, împreună cu pofta de bani, și să avem cugetul către cele de sus. Dacă noi suntem cu băgare de seamă, apoi chiar nici lumea întreagă nu este vrednică de noi, darămite stâlpii sau grădinile caselor. Pentru aceea vă rog ca să împodobim sufletul nostru; această casă să o pregătim precum trebuie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 256-257)

„... căci cum să nu fie cu nevrednicie, când cineva trece cu vederea pe cel sărac? Cel ce nu dă săracului, apoi îl mai și rușinează, cum să nu fie nevrednic? Că dacă a nu da săracilor scoate pe cineva din Împărăția Cerurilor, chiar de ar fi cineva și întru feciorie, apoi cu atât mai mult când nu dă cu îmbelșugare – fiindcă și fecioarele acelea aveau untdelemn, însă nu aveau din belșug – dar încă cel ce face atâtea necuviințe, poți cugeta singur cât de vinovat este. *Dar, zici tu, care necuviințe?* Ce spui, care necuviințe? Te împărtășești dintr-o astfel de masă, și ești dator a fi mai blând decât toți oamenii, și deopotrivă cu îngerii, și cu toate acestea te-ai făcut cel mai crud dintre toți; te-ai împărtășit din sângele Stăpânului, și pe fratele tău nici măcar așa nu-l cunoști; și atunci de care iertare vei fi vrednic? Deși poate că nu l-ai știut mai înainte de acestea, totuși trebuia să-l știi de la acea masă, dar acum tu necinstești chiar și acea masă și pe cel ce te-a învrednicit a fi părtaș îl găsești că nu este vrednic de mâncărurile tale. Nu ai auzit ce a pățimit cel ce a cerut cei o sută de dinari? Nu te gândești ce ai fost și ce ai ajuns? Nu-ți aduci aminte că erai cu mult mai sărac în săvârșiri bune decât este acest sărac în bogății – fiind plin de păcate? Și cu toate acestea, Dumnezeu te-a izbăvit de toate cele rele și te-a învrednicit unei astfel de mese, dar tu nici așa nu te-ai făcut mai iubitor de oameni. Așadar, nimic nu-ți mai lipsește, fără numai a te da muncitorilor.

Aceste graiuri, iubitorilor, să le auzim și noi cu toții, câți ne apropiem aici împreună cu cei săraci la această sfântă masă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 288)

„... nici nu s-a mai mulțumit cu cele spuse mai înainte, ci a mai adăogat și acestea, zicând: *Ci să se ispitească omul pre sine*, ceea ce spune și în a doua Epistolă: *Pre voi înșivă vă ispitiți...pre voi înșivă vă cercați* (2 Cor. 13, 5), și nu după cum facem noi acum, când ne apropiem mai ales în anumite vremi, adică avem în vedere mai mult vremea decât cugetul curat. Fiindcă nu ne gândim ca să ne apropiem de aceste Taine pregătiți și curățiți de relele noastre, în același timp și plini de umilință, ci să ne apropiem în sărbători, și încă atunci când ar fi toți de față.

Nu însă așa a poruncit Pavel, ci un singur timp știa el pentru apropiere și împărtășire, adică curățenia conștiinței. Că dacă noi nu ne-am împărtăși niciodată dintr-o masă lumească fiind bolnavi de friguri și plini de venin și de sucuri rele și vătămătoare, ca să nu ne prăpădim, apoi cu atât mai mult nu ne este iertat a ne atinge de aceste taine având cu noi pofta

necuviincioase, care sunt cu mult mai rele decât frigurile. Când eu zic poftă necuviincioasă, înțeleg și poftele trupului, și ale averilor, și ale mâniei, și ale pizmei, și îndeobște toate necuviințele omenești. Pentru aceea trebuie ca cel ce se apropie de sfintele Taine să scoată din sine toate acestea și astfel a se atinge de cea jertfă curată cu cugetul împăcat. Și nici să stea de față cu lene, nepăsare și obrăznicie – fiind silit a se apropia din pricina sărbătorii – și nici iarăși dacă el este pregătit mai dinainte și pătruns de umilință, să fie împiedicat a se apropia pentru că nu este sărbătoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVIII, pp. 291-292)

„Să se ispitească omul pre sine, și numai după aceea să se apropie. Și nu poruncește altuia de a ispiti pe altul, ci fiecare pe sine însuși, făcând judecata în taină, iar nu între alții, și certarea fără martor.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVIII, p. 292)

„Deci, dar, frații mei, când vă adunați să mâncați, unul pre altul să așteptați (1 Cor. 11, 33) (...) voiește iarăși a aduce vorba și îndemnarea pentru cei săraci, pentru care a și spus toate cele de mai înainte, arătând că dacă ei nu fac aceasta, apoi cu nevrednicie se vor împărtăși. Dacă a nu împărtăși pe săraci din averile sale îl depărtează pe cineva de masa aceea, apoi cu atât mai mult când el răpește avutul altora. Și nu a zis: *când vă adunați, dați celor ce au trebuință*, ci ceea ce este mai însemnat: *unul pre altul să așteptați*, căci prin aceste cuvinte el mrejește și lasă a se înțelege și aceea, și totodată aduce sfatul sub o formă potrivită. După aceea, la urmă el vorbește cu un ton înțepător, zicând: *Iar de flămânzește cineva, acasă să mănânce* (1 Cor. 11, 34). Așadar, pe unul ca acesta el îl scoate din biserică și îl trimite acasă, atingându-se prin aceasta cu putere de dânsii și luându-i în bătaie de joc, ca pe niște robi ai pântecelui, cari nu se pot stăpâni. Nici nu a zis: *Dacă cineva trece cu vederea pe cei săraci, ci dacă flămânzește cineva*, vorbind parcă cu niște copii bosumflați, cu niște necuvântătoare care slujesc pântecelui. Căci în adevăr, mare era disprețul dacă, flămânzind, trebuia să mănânce acasă. Dar nici nu s-a mulțămît numai cu atâta, ci a mai adăugat și altceva mai înfricoșător, zicând: *ca să nu vă adunați spre osândă*, adică *ca nu cumva să vă adunați spre pedeapsă, batjocorind biserica și rușinând pe frate, fiindcă voi vă adunați pentru aceasta, zice, ca să vă îngăduiți, ca să vă iubiți unul pe altul, ca să vă folosiți și ca să folosiți; iar dacă se întâmplă cu totul dimpotrivă, apoi atunci mai bine este ca să mâncați acasă*. Acestea le zicea ca mai mult să-i tragă. Pentru aceea a arătat și vătămarea ce vine de aici, și judecata ce-și atrăgea, nu mică, și în sfârșit, i-a înfricoșat din toate părțile *de la Tainele cele sfinte, de la cei slabi, de la cei adormiți și de la toate cele spuse mai înainte*.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVIII, pp. 293-294)

„Văd pe mulți împărtășindu-se cu trupul lui Hristos cum s-ar întâmpla, mai mult ca obicei și ca lege, decât ca impus de cuget. *Când va sosi, zice, timpul Sfântului Mare Post, sau când va sosi ziua Arătării Domnului (Epifania) mă voi împărtăși cu Sfintele Taine*, deși timpul de câștig nu este epifania, nici postul mare, ci sinceritatea și curățenia sufletului. Cu acestea apropie-te, fără acestea însă niciodată.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, p. 30)

„Înțelegi, cum cei ce sacrificau în Legea veche se purtau cu atâta sfială în timpul sacrificiului, căci ce nu făceau ei pentru curățirea lor? Neconținut se curățeau; iar tu, apropiindu-te de jertfă, de care se înfricoșează și îngerii, hotărăști perioade de timpuri pentru aceasta? Și cum te vei prezenta înaintea tronului lui Hristos cu mâinile murdare, și cu buze necurate? Vei îndrăzni oare a te atinge de corpul Lui? Tu nu ai îndrăzni câtuși de puțin de a săruta pe Rege cu gura împruțată; iar pe Împăratul cerului îndrăznești a-L săruta cu sufletul fiind împruțat? Dar aceasta e o mare insultă. Spune-mi, oare ai prefera să nu te atingi de jertfă cu mâinile nespălate? Eu nu cred, și chiar sunt sigur că nici ai primi a te apropia, decât să te

atingi cu mâinele murdare. Deci dacă ești evlavios la asemenea fapte mici, având sufletul murdar te apropii, și îndrăznești a te atinge? Deși Sfintele Taine pentru puțin timp le ai în mâni, pe când în suflet ele se descompun în totalitatea lor. Dar ce? Nu vezi sfintele vase acoperite asfeli, și strălucind asfel? Apoi sufletele noastre trebuie a fi mai curate și mai strălucite decât acestea, mai sfinte decât acestea. Pentru ce oare? Pentru că acestea sunt făcute pentru noi, și ele nu se împărtășesc cu Cel ce este, nu simțesc, pe când noi da, simțim că ne împărtășim cu Sfintele Taine dintr-însele. Acum, tu nu ai primi a te apropia cu haina murdară, iar cu sufletul necurat te apropii? Văd aici o mare anomalie. În alte timpuri chiar de sunteți curați, nu vă apropiați, iar în ziua de Paști, ca și cum ar fi îngăduit vouă, vă apropiați. O, ce obicei! O, ce prejudiciu!” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia III, pp. 30-31)

„Și apoi, când tu te apropii de hrana aceasta prețioasă, îți speli gura; și când voiești a te apropia de hrana cea duhovnicească nu-ți speli sufletul, ci te apropii plin de necurăție?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 66)

„El (preotul – n.n.) zice: *Sfintele Sfinților!*, aceasta spune, adică dacă cineva nu este sfânt, să nu se apropie. Și nu cum s-ar întâmpla zice ca să fie curat de păcate, ci sfânt, căci pe sfânt îl face nu numai izbăvirea de păcate, ci și prezența Duhului și bogăția faptelor bune. *Voiesc*, zice, *nu numai ca să vă spălați de murdărie, ci încă să deveniți chiar albi și frumoși*. Că dacă împăratul Babilonului alegând, după luarea în robie, pe tinerii cei mai frumoși la față și mai bine făcuți, cu atât mai mult noi cei ce stăm de față la masa împărătească trebuie a fi frumoși la față, bine formați, având podoabe aurite, îmbrăcăminte curată, încălțăminte împărătească, fața sufletului frumoasă, înfășurându-l în podoabe de aur, și încingându-l cu cureaua adevărului. Unul ca acesta, deci, apropie-se, și atingă-se de paharul împărătesc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XVII, p. 233)

„Nu știți că masa acesta este plină de foc duhovnicesc și, după cum izvoarele izvorăsc apă, tot astfel și masa aceasta are o flacără ce nu poate fi spusă în cuvinte?

Nu te apropia, dar, având trestie, nici lemne, nici iarbă, ca să faci vâlvătaia mai mare și să arzi sufletul care se împărtășește! Ci apropie-te având pietre scumpe, aur, argint, ca să faci mai curată materia, ca să pleci cu mult câștig. De ai ceva pe cuget, izgonește-l, alungă-l din sufletul tău! Ai vreun dușman care ți-a făcut mari rele? Pune capăt dușmăniei, potolește-ți inima răvășită, umflată, ca să nu mai fie nici o tulburare, nici o neliniște. Ai să-L primești pe Împărat prin Împărtășanie, dar când Împăratul pășește în sufletul tău, trebuie să fie multă seninătate, multă liniște și pace adâncă a gândurilor”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 104)

„De aceea am postit postul de patruzeci de zile, și ne-am adunat de atâtea ori aici ascultând rugăciunile și predica, pentru ca, prin această râvnă, ștergând păcatele ce s-au lipit de noi în orice chip anul acesta, cu duhovnicească încredere să ne împărtășim în chip evlavios din acea jertfă fără sânge; dacă nu va fi așa, zadarnic și fără nici un folos ne-am necăjit cu acest post. De aceea fiecare să se socotească, ce păcat și-a îndreptat, ce virtute a dobândit, de ce nărav s-a scăpat, ce pată de pe el și-a spălat-o, și întru ce s-a făcut mai bun. Și dacă va descoperi că de pe urma postului s-a ales cu acest frumos câștig și e încredințat că și-a îngrijit rănile cu cea mai mare luare aminte, să se apropie. Dacă, nesocotind acestea, nu se va putea lăuda decât cu postul, și nu va putea dovedi că în alte privințe s-a făcut mai bun, să rămână afară și să intre numai atunci când se va fi curățat de toate păcatele. Să nu se bizuie numai pe post acela care a stăruit în rele fără să se îndrepte.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 176-177)

„Căci precum cel care curvește și hulește nu se poate împărtăși din Sfânta Masă, tot așa cel care are un dușman și-i păstrează mânie neîncetat, nu poate primi Sfânta Împărtășanie.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 178)

„Iată vă spun și vă iau ca mărturie și strig cu glas mare: *Cine are vreun dușman să nu se apropie de Sfânta Masă spre a primi trupul Domnului. Nimeni din cei care se apropie să nu aibă vreun vrăjmaș. Ai un dușman? Nu te apropia. Vrei să te apropii? Împacă-te și apoi vino și atinge jertfa sfântă.*” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 190)

„Spune Pavel: *Fiecare să se cerceteze pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar.* Nu-ți spune să descoperi tuturor rana, nu te pune să te învinuiești în sobor de oameni, nu-ți cere să chemi în jur martori ai păcatelor tale, ci înăuntrul, în conștiința ta, fără să fie nimeni de față, afară de Dumnezeu, care le vede pe toate, judecă-te, cercetează-ți păcatele, treci prin fața minții toată viața ta și du-ți păcatele în fața Scaunului de Judecată. Depărtează-ți greșelile, și așa, cu conștiința curată, apropie-te de Sfânta Masă și împărtășește-te cu Sfânta Jertfă.

Având acestea în cuget, să ne aducem aminte de cele spuse despre neînfrânare, să ne aducem aminte de pedeapsa mare ce stă înaintea celor ce se uită din curiozitate și cu poftă la chipurile femeilor, să avem înaintea ochilor, înainte de gheenă, frică și dragoste de Dumnezeu, să ne curățim în toate privințele și așa să ne apropiem de Sfintele Taine, ca să ne împărtășim cu aceste mântuitoare Taine nu spre judecată și osândă, ci spre mântuirea și sănătatea sufletului și spre îndrăznire neîntreruptă în Hristos Iisus Domnul nostru.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șasea, pp. 118-119)

„Cu ce îndrăznire, deci, te mai apropii de Sfintele Taine? Ai îndrăzni, oare, să pui mâna pe pulpana hainei împăratului pământesc dacă ți-ar fi mâna plină de murdărie? Nicidecum!” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a noua, p. 178)

„Când aveți să vă apropiați de această înfricoșătoare și dumnezeiască masă și de Sfânta Împărtășanie, faceți aceasta cu frică și cu cutremur, cu conștiința curată, cu post și cu rugăciune. Nu faceți zgomot, nu tropăiți din picioare, nu împingeți pe cei de lângă voi. Căci e cea mai mare nebunie și dispreț, nu din acela de neluat în seamă.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 21)

„Știut că mulți dintre noi ne apropiem acum de această Sfântă Masă, pentru că este obiceiul ca la această sărbătoare să ne împărtășim. Ar trebui însă, așa precum v-am spus de multe ori și mai înainte, să nu ținem seama de sărbătoare când avem să ne împărtășim, ci să ne curățim cugetul, și atunci să ne apropiem de Sfânta Jertfă. Cel pângărit și necurat nici în sărbători nu are dreptul să se împărtășească cu acest Trup sfânt și înfricoșător; cel curat însă, cel care și-a șters bine, prin pocăință, păcatele, acela are dreptul, și în sărbători, și oricând, să se împărtășească cu Dumnezeieștile Taine, acela merită să se bucure de darurile lui Dumnezeu. Dar nu știu cum se face că unii nu țin seama de lucrul acesta, și mulți creștini, plini de mii și mii de păcate, când văd că vine sărbătoarea, ca și cum ar fi împinși chiar de sărbătoare, se apropie de Sfintele Taine pe care niște oameni ca aceștia nici n-au dreptul să le vadă; pe cei care-i cunoaștem îi oprim, iar pe cei pe care nu-i cunoaștem îi lăsăm în seama lui Dumnezeu, Cel ce știe ascunzișurile inimii fiecăruia.” (*Cuvânt la Botezul Domnului*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 42-43)

„Când un împărat vă cheamă la ospăț, cu frică vă așezați la masă și mâncați din bucatele puse înainte cu sfială și cu liniște, dar când Dumnezeu vă cheamă la masa Lui, când Îl pune înaintea voastră pe Fiul Lui, când stau de față cu frică și cu cutremur puterile îngerești, când

Heruvimii își acoperă fețele, iar Serafimii strigă cu cutremur: *Sfânt, Sfânt, Sfânt Domnul!*, tu spune-mi te rog, tu strigi și faci zgomot la ospățul duhovnicesc? Nu știi, oare, că sufletul trebuie să fie plin de liniște în acel timp? De liniște multă și de pace e nevoie atunci, nu de zgomot, de mânie și de tulburare. Acestea fac necurat sufletul care se apropie de Sfintele Taine. Ce iertare mai putem avea noi dacă după atâtea păcate nu ne curățim de aceste patimi nici când ne apropiem de Sfânta Împărtășanie? Este oare ceva mai de preț decât Sfintele Taine care ne stau în față? Atunci ce ne tulbură ca să ne grăbim? Ce ne tulbură ca să părăsim pe cele duhovnicești și să alergăm la cele trupești?” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o*, VII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 21)

„Nimeni, dar, să nu aibă înlăuntru gânduri rele. Să ne curățim sufletul și mintea, căci ne apropiem de o jertfă curată. Să ne facem sfânt sufletul. Putem să facem asta chiar într-o singură zi.

- Cum, în ce chip?

- Ai ceva împotriva dușmanului tău? Smulge din suflet ura și mânia. Tămăduiește-ți rana, pune capăt dușmăniei, ca să te tămăduiască Masa. Gândește-te! Te apropii de o jertfă înfricoșătoare, de o jertfă sfântă. Înfricoșează-te de Cel Ce-ți stă înaintea. Înaintea ta stă Hristos jertfit.” (*Omilia I la Vînzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 56-57)

„Mulți dintre ascultători, neputând îndura povara spuselor mele, după terminarea slujbei au venit la mine și mi s-au plâns revoltați: *Ne-ai îndepărtat*, spuneau ei, *de Sfânta Masă! Ne alungi de la Sfânta Împărtășanie!*. Am fost silit să vă spun asta, ca să vedeți că nu vă îndepărtez de Sfânta Masă, ci mai mult vă apropii. Nu vă alung, nici nu vă opresc prin muștrările mele, ci mai mult vă atrag. Frica de pedeapsă de care vorbeam stă ca focul pe ceară. După cum focul topește ceara, tot așa și frica de această pedeapsă, când cade pe conștiința noastră, a păcătoșilor, topește și pierde păcatele; când stăruie în conștiința noastră, frica aceasta ne face sufletul curat și strălucitor și ne dă mai multă îndrăznire; iar îndrăznirea aceasta ne face să avem mai multă râvnă de a ne împărtăși des cu negrăitele și înfricoșătoarele Taine. Și după cum doctorul care dă doctorii amare bolnavilor, care și-au pierdut pofta de mâncare, elimină cu ele din stomac sucurile rele și deșteaptă pofta de mâncare, iar prin asta îi face pe bolnavi să se apropie cu mai mult drag de mâncărurile obișnuite, tot așa și predicatorul care rostește cuvinte amare, curățește cu ele sufletul de gânduri rele și-l scapă de povara grea a păcatelor, iar prin asta liniștește conștiința și o face să guste cu multă plăcere Trupul Stăpânului. Nu trebuie, dar, să vă necăjiți de cele ce am spus! Dimpotrivă, să le primiți și să le lăudați.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 461-462)

„Noi avem de gând a ne apropia de masa cea sfântă, care umple pe fiecare de o sfială cucernică. Să ne apropiem dară de ea cu o conștiință curată. Să nu fie aici vreun Iuda, care poartă în inimă înșelăciunea împotriva aproapelui său, să nu fie vreun înrăutățit, care ascunde în sufletul său otrava prianei.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, p. 137)

„... să curățim sufletele noastre, și să facem aceasta curând. Cum și în ce chip? – întrebi tu. Iată cum: dacă tu ai ceva împotriva vrăjmașului tău, stărpește mânia și curmă dușmănia, pentru ca la această masă să dobândești iertarea păcatelor tale. Tu te apropii de jertfa cea prea sfântă, cea înaltă. Hristos este aici Cel jertfit. Socotește, deci, pentru ce Hristos S-a adus pe

Sine jertfă? El a primit de bună voie, pentru ca să surpe zidul ce era între Dumnezeu și oameni, să împace cerul și pământul, iar pe tine, din vrăjmaș lui Dumnezeu, să te facă iarăși soț al Îngerilor. Hristos a dat viața Sa pentru tine, iară tu nu voiești să curmi vrăjmășia contra aproapelui tău? Cum poți tu așa să te apropii de masa păcii? Domnul nu a pregetat pentru tine a răbda toate patimile, iar tu pregeți a te lepăda de mânia ta!” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 138-139)

„Ascultă, numai, ce zice Domnul: *Când aduci darul tău la altar, și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva asupra ta, lasă darul tău înaintea altarului și mergi de te împacă mai întâi cu fratele tău; apoi, venind, adu darul tău* (Mt. 5, 23-24). Ce zici? Trebuie oare eu să las darul și jertfa? Desigur, aceasta este jertfa păcii, iar dacă tu nu năzuiești la pace, părtășia ta la jertfă nu-ți aduce nici un folos. Așadar, dobândește mai întâi pacea, apoi vei putea să tragi și folosul de la jertfă. Pentru pace este întemeiată această jertfă, căci pentru aceasta a venit în lume Fiul lui Dumnezeu, pentru ca iarăși să împace neamul omenesc cu Tatăl, precum zice Pavel: *Acum El a împăcat toate și a nimicit vrajba pe cruce* (Col. 1. 22; Efes. 2, 16). Și El însuși nu numai că a venit să întemeieze pacea, ci ne și fericește pe noi, dacă vom face și noi la fel, când zice: *Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema* (Mt. 5, 9).” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 140)

„... să ne împărtășim de înfricoșatele taine ale Sfintei Cine cu blândețe și cu bunătate, să ne apropiem de masa cea sfântă cu umilință, cu smerenie, cu frică și cu lacrimi pentru păcatele noastre, pentru ca înduratul Dumnezeu, privind din cer simțămintele noastre cele pașnice, dragostea noastră cea nefățarnică și conglăsuirea noastră cea frățească, să ne facă părtași tuturor bunătăților cele făgăduite.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 142-143)

„Gura ta primește acum trupul Domnului. De aceea păstrează limba ta curată de vorbele cele de rușine și semețe, de batjocură și de hulire; căci este foarte pierzător de a întrebuița la ocară și batjocură și la vorba nebunești limba care a fost părtaşă acestor prea Sfinte Taine. Nu pângări cinstea pe care Dumnezeu ne-a dat-o în Cina cea Sfântă, ca ea să nu se facă pentru tine o mai mare răspundere și păcat. Dar tu primești Taina cea Sfântă nu numai cu gura, ci și cu inima; de aceea, să nu gândești rele și violențe asupra aproapelui tău, ci ține sufletul tău curat de toată răutatea.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 141)

„Și când va veni vremea Sfintei Împărtășanii gândește-te, ce greșală ai îndreptat, ce virtute ai izbutit, ce păcat ai șters prin spovedanie, în ce ai devenit mai bun? Dacă conștiința te înștiințează că te-ai străduit îndeajuns pentru vindecarea rănilor tale sufletești, dacă ai făcut ceva mai mult decât postul, împărtășește-te cu frică de Dumnezeu. Altfel, stai departe de Preacuratele Taine. Și când te vei curăța de toate păcatele tale, atunci să te apropii.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 168)

„Precum sfârșitul luptelor olimpice, este cununa, așa și sfârșitul postului este împărtășirea cea curată. De aceea de nu vom săvârși aceasta, în zadar ne-am chinuit, căci atât neîncununăți cât și fără de nici un dar ne ducem de la nevoința postului. Pentru aceasta părinții au întins vremea cea de nevoință a postului, dându-ne timp de pocăință, ca spălându-ne și curățindu-ne, curați să ne apropiem de Împărtășanie. Și eu, iată, de acum strig cu glas luminat și mărturisesc, rog și poftesc, ca să nu vă apropiați la aceasta Sfântă Masă cu întinăciune sau cu conștiința încărcată. Că astfel de apropiere nu poate fi împărtășire, cu toate că de nenumărate ori ne vom atinge de acest Sfânt Trup, ci osândă și chin și adăugire de pedeapsă. Nimeni fiind păcătos să nu se apropie. Dar n-am zis bine nimeni păcătos, căci și pe mine întâi mă opresc de la dumnezeiasca Masă, ci nimeni rămânând păcătos să nu se apropie.” (*Cuvânt la Serafim*, în vol. *Din ospașul stăpânului*, p. 43)

„Deci când vrei să te apropii de Sfânta Masă, vezi că este acolo de față împăratul tuturor. Și este de față cu adevărat și cunoaște mintea fiecăruia, văzând cine se apropie cu sfințenia cuvenită și cine cu conștiința rea, cu gânduri necurate și întinate și cu fapte spurcate. Și de va afla pe vreunul în acest fel, mai întâi îl dă la judecata conștiinței lui, care îl bate cu gândurile, și de-l va îndrepta, îl primește iarăși. Iar de va rămânea neîndreptat, atunci va cădea în mâinile Lui, ca un nemulțumitor și necunoscător. Ce înseamnă aceasta, ascultă pe Pavel, care zice: *înfricoșător lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu* (Evrei, 10, 31).” (*Cuvânt la Serafim*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 45-46)

„Dacă în lada în care păstrezi hainele cele scumpe și cu fir o slugă de a ta va pune o haină plină de întinăciune și cu mulți păduchi, oare vei suferi această ocară cu blândețe? Spune-mi! Sau dacă într-un vas de aur în care de obicei păstrezi miruri, ar fi turnat cineva noroi, oare nu l-ai fi bătut pe cel ce a făcut aceasta? Și în cel ce s-a turnat mirul cel dumnezeiesc (adică în om – n.n.), cum vom putea oare pune întinăciuni diavolești, cuvinte satanicești și cântece pline de desfrânare? Cum va suferi Dumnezeu acestea, spune-mi? Mai ales că deosebirea între darul cel duhovnicesc și între această lucrare rea este mai mare ca cea dintre hainele cele de fir și între cele întinate și decât cea dintre mir și noroi.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 121)

„Pentru aceea, se cade ca fiecare să chibzuiască cu gândul său, oare care greșală și păcătuire a împlânzit-o și care bunătate a câștigat-o din îndreptare, care păcat a lăsat sau la măsură de bunătate a ajuns și de s-a făcut mai bun de cum era (...) de s-a făcut leneș la celelalte bunătăți și are numai postirea singură s-o arate, iar din celelalte bunătăți nici una nu a făcut, afară să rămână. Iar după ce toate păcatele și le va fi curățit cum se cuvine, atunci să vină înăuntru și să se împărtășească cu Sfintele Taine ale lui Hristos.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 11)

„Că nu se cade să păzească numai sărbătorile când vor să se împărtășească, ci să-și curățească conștiința cea dinăuntru și atunci să se apropie de această Sfântă Masă, de vreme ce cel ce este spurcat și cu inima necurată nu numai în cealaltă vreme, ci nici în ziua praznicului nu este vrednic să dobândească Sfântul și înfricoșătorul Trup al Domnului. La fel și cel curat care desăvârșit și-a spălat păcatele lui prin pocăința cea adevărată, nu numai acum ci pururea și în toată vremea este vrednic să dobândească aceste dumnezeiești și de Dumnezeu dăruite Taine. Însă pentru acest lucru nu știu ce voi să zic și cum se vor păzi cei mai mulți care sunt plini de răutăți, adică ei dacă văd ziua sărbătorii că vine, ei aleargă toți ca și cum i-ar îndemna cineva și se împărtășesc cu Preacuratele Taine, pe care nici cu ochii lor nu sunt vrednici să le vadă; pentru care și noi pe câți îi cunoaștem dintre cei nevrednici îi vom opri ca să nu se împărtășească, fiind nevrednici iar pe câți nu-i vom cunoaște îi vom lăsa la mila lui Dumnezeu, care cunoaște cele ascunse ale gândurilor tuturor oamenilor.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 85)

„Vă rog pe toți să nu veniți la dumnezeieștile Taine pentru motivul sărbătorii, ci când veți vrea să vă cuminecați, se cade să vă curățiți cu multe zile mai înainte prin pocăință și rugăciune și prin milostenie și osteneală pentru cele sufletești, și să nu vă întoarceți iar la cele dintâi ca și câinele la borătură, că Masa aceasta a Domnului este plină de foc sufletească și precum fântânile firește izvorăsc apa, așa și aceasta are o pară oarecare, negrăită. Deci de vei ține trestie, lemne, iarbă, nu te apropia ca să nu aprinzi mai rău și să nu ardă pe sufletul care se cuminecă.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 252)

EUHARISTIA (cum să ne apropiem de Sfânta și înfricoșata Masă)

„... să ne apropiem de el cu frică și cu toată curățenia. Și când îl vezi stând în față, zi în sineți: *Pentru trupul acesta eu nu mai sunt țărană și cenușă, nu mai sunt rob, ci slobod; pentru acest trup eu nădăjduiesc la ceruri și la câpătarea bunătăților de acolo, viața veșnică, soarta îngerilor, petrecerea împreună cu Hristos; trupul acesta fiind pironit și batjocorit, moartea nu l-a putut lua în a sa stăpânire; pe acest trup văzându-l soarele răstignit pe cruce, și-a întors razele sale; pentru aceea și catapeteasma Bisericii s-a rumpt în două atunci, și pietrele s-au despicat, și întregul pământ s-a cutremurat. Acest trup este cel plin de sânge, cel împuns cu sulița, cel a izvorât din el izvoare de mântuire, izvorul sângelui și al apei în lumea întreagă.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIV, p. 254)

„... să ne apropiem de Dânsul cu căldură și cu dragoste aprinsă, ca astfel să nu suferim o pedeapsă mai grozavă, fiindcă cu cât am primit mai mari binefaceri, cu atâta ne vom pedepsi mai mult când ne vom arăta nevrednici de acele binefaceri. Acest trup a fost cinstit și de Magi, pe când încă se găsea în iesle, și bărbați varvari și fără bună cinstire, părăsindu-și patria și casa lor, au făcut cale îndelungată, și după ce au sosit, s-au închinat lui cu frică și tremur.

Să urmărim deci și noi măcar pe acești varvari, noi, zic, cari suntem cetățeni ai cerului. Aceia văzându-l în iesle și în peștera dobitoacelor, și nevăzând nimic din cele ce ai văzut tu acum, s-au apropiat totuși cu multă frică, pe când tu nu-l vezi în iesle, ci în jertfelnic, nu femeie care îl ține în brațe, ci preot șezând de față, și Duhul Sfânt zburând deasupra celor puse înaintea. Nu cum s-ar întâmpla vezi acest trup, după cum aceia, ci știi puterea lui și întreaga iconomie, și nimic nu-ți este necunoscut din cele ce se săvârșesc, de vreme ce ai fost catehizat în toate acestea. Deci să ne deșteptăm și să ne înfricoșăm, iubitorilor, și să arătăm mai multă evlavie decât acei varvari, ca nu cumva apropiindu-ne de el cum s-ar întâmpla, să grămadim foc asupra capului nostru.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXIV, pp. 255-256)

„Gândește-te la vremea în care te apropii de sfintele Taine și întinzând o masă văzută, îndreaptă-ți cugetul spre acea masă, voi să zic spre Cina Domnului, spre privegherea Ucenicilor din acea noapte sfântă. Și mai drept vorbind, dacă ar cerceta cineva cu de-amănuntul, ar vedea că toate cele de aici sunt noapte, și încă noapte adâncă.

Deci să priveghem împreună cu Stăpânul și să ne umilim împreună cu ucenicii. Vremea de față este pentru rugăciuni.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, pp. 289-290)

„Când vă apropiați de această înfricoșată și Sfântă masă, de Sfintele Taine, faceți aceasta cu frică și cu cutremur, cu conștiința curată, cu post și cu rugăciune. Socotește o omule ce jertfă ai să primești, de ce masă te apropii! Gândește că tu cel ce ești praf și cenușă ai să primești Trupul și Sângele lui Hristos! Când un împărat vă cheamă la masa sa, voi stați acolo cu respect și luați cu înfrânare din bucatele cele puse pe masă. Aici însă Dumnezeu vă invită la masa sa, și v-a dat pe propriul său Fiu, și îngerii stau împrejur cu frică și cu cutremur, și heruvimii își acoperă fețele și serafimii strigă cuprinși de spaimă: *Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul*. Ceea ce ni se dă la această masă este vindecarea rănilor sufletului nostru, o visterie neîmpuținată, care ne agonisește împărăția Cerurilor. Așa dar să ne apropiem plini de o spaimă sfântă și plini de mulțumire să cădem mărturisind păcatele noastre, plângând de întristare pentru relele ce am făcut, întinzând mâinile la rugăciunea către Dumnezeu, așa curățindu-ne să ne apropiem cu toată liniștea și rânduiala către împăratul cerului. Ca o sărutare duhovnicească să primim, jertfa cea curată și sfântă, să ne ațintim ochii noștri cu râvnă spre dânsa și să ne înflăcăram inimile noastre ca să nu ne adunăm aici spre osândire, ci spre împăcarea cu Dumnezeu, spre o pace adâncă, spre câștigarea nenumăratelor bunătăți,

pentru ca noi înșine să ne sfințim și să zidim pe aproapele nostru.” (*Cuvânt la Nașterea Domnului, 25 decembrie, în vol. Predici la duminici și sărbători..., p. 222*)

„Când ne apropiem să ne împărtășim, să nu socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din mâna unui om, ci să socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din cleștele de foc al Serafimilor, pe care l-a văzut Isaia (Is., 6, 6-7); iar cu dumnezeiescul Sânge așa să ne împărtășim, ca și cum am atinge cu buzele dumnezeiasca și preacurata coastă a lui Hristos.” (*Omiliile despre pocăință, omilia a noua, pp. 178-179*)

„Să ne cutremurăm când ne apropiem, să mulțumim, să cădem cu fața la pământ, mărturisindu-ne păcatele noastre, să vărsăm lacrimi, bocind răutățile noastre, să ridicăm lui Dumnezeu rugăciuni stăruitoare. Și așa, curățați, să ne apropiem în liniște și cu rânduiala cuvenită, ca unii ce ne apropiem de Împăratul cerurilor. Iar când primim Jertfa cea fără de prihană și sfântă, să o sărutăm cu ochii, să o îmbrățișăm, să ne împărțim sufletul nostru, ca să nu venim la judecată sau spre osândă, spre împăcarea cu Dumnezeu, spre pacea trainică, spre pricina a nenumărate bunătăți, ca să ne sfințim și pe noi înșine și să zidim și pe aproapele.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o, VII, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 22*)

„... arătând toată silința, toată podoaba și netulburarea sufletului, să ne apropiem de Sfintele Taine cu rugăciune și cu inimă zdrobită, ca și prin acestea, împlânzind pe Stăpânul nostru Iisus Hristos, să putem avea parte de bunătățile făgăduite nouă.” (*Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu puțini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o, VII, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 22*)

„Sfânta Jertfă se numește Taină și este taină. Iar acolo unde este taină, trebuie multă tăcere. Așadar, cu multă tăcere, cu multă ordine, cu evlavie cuvenită să ne apropiem de această sfințită Jertfă, ca să atragem mai mult bunăvoința lui Dumnezeu, ca să ne curățim sufletul și să avem parte de bunătățile cele veșnice.” (*Cuvânt la Botezul Domnului, IV, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 44*)

„Când ne apropiem să ne împărtășim, să nu socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din mâna unui om, ci să socotim că ne împărtășim cu dumnezeiescul Trup ca din cleștele de foc al serafimilor, pe care l-a văzut Isaia (Isaia VI, 6-7); iar cu dumnezeiescul sânge așa să ne împărtășim ca și cum am atinge cu buzele dumnezeiasca și preacurata coastă a lui Hristos.” (*Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie..., în vol. Din ospățul stăpânului, p. 187*)

„Adică să gândim în acel ceas, când mergem la Sfânta Împărtășanie, că suntem pe pământ și să nu ne gândim că în acel ceas suntem în dans cu îngerii?” (*Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 86*)

„Când te apropii, să nu te gândești că te împărtășești de la om, ci de la singuri Serafimi, cu lingura cea de foc pe care a văzut-o Isaia. Cugetă că te împărtășești cu Dumnezeiescul Trup și în ce fel atingi buzele tale de Precurata Coastă, așa să te împărtășești și cu Dumnezeiescul Sânge.” (*Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 106*)

„Noi trebuie să ne apropiem de altar, de Masa Sfântă, cu credință, cu frică, cu curăție, cu respect, cu iubire.” (*Din vol. Bogățiile oratorice, p. 199*)

EUHARISTIA (necesitatea primirii Sfintei Euharistii)

„Căci după cum a se apropia cineva cum s-ar întâmpla este primejdios, tot așa și a nu se împărtăși din cina cea de taină este primejdios, este foame, este moarte veșnică.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, p. 256)

EUHARISTIA (primirea ei - folosul)

„Să ne atingem și noi de poalele hainei Lui! Dar, mai bine spus, dacă vrem putem să-L avem pe Hristos în întregime. Și acum trupul Lui stă în fața noastră; nu numai haina Lui, ci și trupul Lui. Nu numai ca să ne atingem de El, ci să-L și mâncăm și să ne și saturăm. Să ne apropiem deci de El, cu credință, fiecare cu boala lui! Dacă ei care s-au atins de poalele hainei Lui au atras o atât de mare putere, cu mult mai mult noi, care-L ținem în întregime!”. (*Omilia la Matei*, omilia L, II, în col. PSB, vol. 23, p. 582)

„Să ieșim deci de la această masă, frații mei, ca niște lei umpluți de căldură și de foc, grozavi pentru demoni, plini de amintirea Capului nostru, și de această iubire fierbinte despre care El ne-a dat semne așa de vizibile. Adesea părinții își încredințează părinții la o doică; Eu, dimpotrivă îi hrănesc cu trupul Meu, Mă dau Eu Însumi spre mâncare. Eu vreau ca pe toți să vă înnobilez și să vă dau la toți o nădejde mai bună pentru bunurile viitoare. Cel ce s-a dat pentru voi în lumea aceasta vă va face în cealaltă mult mai bine. Eu am vrut să fiu fratele vostru din iubire față de voi, Eu am luat trupul și sângele vostru ca și unul și altul să fie comun între noi: Eu vă dau acest trup și acest sânge, prin care Eu am devenit de aceeași natură cu voi. Acest sânge formează în voi o imagine strălucită și regească, el produce o frumusețe necrezută, el nu lasă să se strice noblețea sufletului, atunci când este udat adesea și hrănit. Alimentele nu se transformă mai întâi în sânge, ci înainte se transformă în alt lucru. Dar acest sânge se răspândește în suflet imediat ce este băut, el îl adapă și îl hrănește. Acest sânge când este primit cu vrednicie, îi pune pe fugă pe diavoli, îi face și-i cheamă să vină la noi pe îngeri, și chiar pe Domnul îngerilor Îl face să vină la noi. Căci imediat ce văd diavolii sângele Domnului, ei fug, dar îngerii vin. Acest sânge, prin vărsarea lui a spălat și a curățit lumea întreagă.

Sfântul Pavel, în Epistola către Evrei, zice despre acest sânge lucruri care sunt pline de o minunată înțelepciune. Acest sânge a curățit interiorul templului și Sfânta Sfintelor (Evr., 9). Căci dacă simbolul acestui sânge, și în templul evreilor, și în capitala Egiptului, numai aruncat prin stropire pe ușorii de la uși, a avut atâta putere și atâta virtute, cel adevărat are cu mult mai mare și mai eficace. Acest sânge a sfințit altarul de aur: arhiereul nu îndrăznește să intre în jertfelnic până nu-l stropea înainte și se curăța. Cu acest sânge se făcea sfințirea preoților; acest sânge preînchipuit spăla păcatele; dacă deci închipuirea a avut atâta putere și virtute, dacă moartea se temea așa de mult de umbră, cu atât mai mult se va teme ea de adevăr? Acest sânge este sfințirea și mântuirea sufletului. Acesta îl spală, îl curăță, îl împodobește, îl lărgeste; el face inteligența noastră mai strălucită decât focul, sufletul nostru mai strălucit decât aurul. Acest sânge fiind vărsat a deschis cerul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 3, pp. 222-223)

„Ceii ce iau parte la acest sânge trăiesc cu îngerii, cu arhanghelii și cu aceste puteri cerești; ei sunt îmbrăcați cu haina regească a lui Iisus Hristos și echipați cu arme duhovnicești. Dar este prea puțin spus; ei sunt îmbrăcați chiar cu Regele Însuși.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 4, p. 223)

„Ascultați ceea ce zice Iisus Hristos: *Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi.* Mai înainte evreii au zis că aceea era imposibil; divinul Mântuitor le arată că nu numai aceea nu este imposibil, ci

și că este foarte necesar. Pentru aceasta adaugă: *Cel care mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, are viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi.* Cum zicea: *Dacă cineva mănâncă din pâinea aceasta nu va muri în veac* și că era vizibil că ei s-au smintit la fel ca mai înainte atunci când a făcut să se arate sminteala lor prin aceste cuvinte. *Avraam a murit de asemenea și proorocii și Tu zici: nu va gusta moartea niciodată* (Ioan 8, 52). El le prezintă învierea, prin care rezolvă dificultatea și îi face să vadă că cel ce mănâncă din această pâine nu va muri niciodată.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVII, 1, p. 225)

„Te-ai împreunat cu Hristos, și care este sfârșitul? Mare și minunat: învierea viitoare, întrutot-slăvită și care covârșește orice cuvânt.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XVII, p. 174)

„Voiești poate ca și din altă parte să afli de puterea trupului său? Întreabă pe femeia ce era în scurgerea sângelui, care nu de dânsul, ci de-abia de haina lui s-a atins, și încă nici de haina lui întreagă, ci de marginea hainei. Întreabă pe însuși diavolul și zi-i: *De unde ai primit rana cea nevindecată? Cum de nu mai ai nici o putere? Cum de ai fost înfrânt? De cine ai fost prins, fugind?* – Și toate acestea nimeni altul nu ți le va spune, fără numai trupul cel răstignit. Printr-însul boldul tiranului s-a frânt. Printr-însul capul lui s-a sfărâmat. Printr-însul stăpâniile și puterile întunericului s-au vădit: *Dezbrăcând, zice, începătoriile și domniile, le-a vădit, de față arătându-le, biruind pre dânsule întru ea* (Col. 2, 15). Întreabă și pe moarte și spune-i: *Cum de ți s-a sfărâmat boldul? Cum de ți s-a doborât biruința? Cum de ți s-a tăiat puterea? Cum de ai ajuns acum de râsul copiilor, tu care mai înainte de aceasta erai înfricoșată tuturor tiranilor și dreptilor?* – Și la toate acestea va arăta ca pricină pe acest trup. Căci când acest trup s-a răstignit, morții au înviat; atunci acea temniță s-a spart și porțile cele de aramă s-au sfărâmat, morții s-au aruncat afară și portarii iadului toți au rămas înmărmuriți de frică. Dacă acest trup ar fi fost unul din cele multe, trebuia a se petrece cu totul dimpotrivă, moartea fiind mai puternică. Însă nu s-a petrecut așa, fiindcă nici el nu a fost unul din cei mulți. Pentru aceea moartea a fost moleșită și slăbănogită cu desăvârșire. Și după cum cei ce primesc o hrană pe care nu sunt în stare a o mistui, varsă chiar și ceea ce aveau mai înainte în stomac, tot așa s-a întâmplat și cu moartea, căci primind într-însa trupul acesta pe care nu a fost în stare să-l mistuiască, a vărsat din ea chiar și ceea ce avea mai înainte. Căci durerile facerii o cuprinseseră și s-a zbuciumat mult până ce l-a vărsat afară. Pentru aceea și zice apostolul: *Pre care Dumnezeu l-a înviat, stricând durerile morții* (Fap. 2, 24). Nici o femeie nu a avut așa dureri când a născut copilul, precum a avut moartea, care, având într-însa trupul Stăpânului, s-a spintecat zbuciumându-se. Și ceea ce s-a întâmplat cu dragonul din Vavilon, că primind mâncare a crăpat în două, aceasta s-a întâmplat și cu moartea. Căci Hristos nu a mai ieșit prin gura morții, ci spintecând pânțele dragonului și spărgându-l, a ieșit din ea cu cea mai mare strălucire și slobozind raze nu numai până la cerul ce-l vedem, ci chiar până la scaunul cel de sus, căci acolo s-a și suit.

Acest trup ne-a dat nouă putere de a-l stăpâni și a-l și mânca, ceea ce izvorăște din dragostea lui cea nemărginită, fiindcă și noi de multe ori mușcăm pe cei ce iubim. Pentru aceea și Iov, arătând dragostea pe care i-o purtau slugile sale, zicea: *Cine ne-ar da nouă din cărnurile lui să ne săturăm?* (Iov 31, 31). Tot așa și Hristos și-a dat cărnurile sale spre saț nouă, trăgându-ne prin aceasta la o dragoste mai mare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 254-255)

„Această masă sfântă este puterea noastră, este legătura cugetului, pricină de încurajare, nădejdea, mântuirea, lumina și viața noastră. Împreună cu această jertfă ducându-ne acolo, vom călca pragurile acelea sfinte în cea mai mare curățenie și îndrăzneală, fiind îngrădiți din toate părțile ca și cu niște arme aurite. Dar ce zic eu de cele viitoare? Chiar aici aceste Taine au puterea de a preface pământul în cer. Deci deschide porțile cerului și pleacă-te spre a vedea

bine, sau mai bine zis, nu ale cerului, ci ale cerului cerurilor, și atunci vei vedea cele spuse, căci ceea ce este acolo mai de preț, aceea îți voi arăta că se găsește pe pământ. După cum în palatele împărătești ceea ce este mai de preț nu sunt pereții, și nici tavanul cel aurit, ci trupul împărătesc ce șade pe scaun, tot asemenea și trupul împăratului în ceruri. Dar aceasta îți este slobod a vedea aici pe pământ, căci nu-ți voi arăta îngeri, nici arhangheli, nici ceruri și cerurile cerurilor, ci chiar pe însuși Stăpânul acestora.

Ai priceput cum tu vezi aici pe pământ ceea ce este mai de preț decât orice? Și nu numai că vezi, ci și pipăi, și nu numai că pipăi, ci și mănânci, și luându-l cu tine pleci acasă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, p. 256)

„... de-a pururea să vă aduce-ți aminte de această sfântă unire, pe care o săvârșim noi acum, la masa Domnului ! Aici sufletele noastre se curățesc și toți ne facem mădulare ale lui Hristos; căci aici este un trup căruia toți ne facem părtași. Așa, prin aceasta, noi ne facem un trup, ca sfânta dragoste cea întru Hristos să lege toate sufletele noastre. Dacă vom face aceasta, atunci putem să gustăm hrana cea sfântă cu o siguranță îmbucurătoare și ne vom face locașuri ale păcii celei agonisite de Hristos.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 141-142)

„Vrei să vezi tăria acestui sânge? Să ne întoarcem la preînchipuirea lui, la vechile întâmplări din Egipt. Dumnezeu se pregătea să aducă peste egipteni a zecea plagă. Căci vroia să-i piardă pe cei întâi-născuți ai lor, fiindcă nu dădeau drumul poporului Său întâi-născut. Așadar, ce a făcut ca să nu-i amestece pe iudei cu egiptenii, căci erau în același loc? Ia aminte la puterea preînchipuirii, ca să cunoști și tăria adevărului! Bătaie trimisă de Dumnezeu urma să vină de sus și îngerul nimicitor târcolea în jurul caselor.

Ce a făcut Moise? *Jertfiți un miel neprihănit și ungeți cu sângele lui ușile!* Ce zici!? Ai văzut tu sânge de necuvântător să mântuie oameni cuvântători? Da! – zice; nu fiindcă este sânge, ci fiindcă este preînchipuirea sângelui Stăpânului²³². Căci precum statuile împăraților fiind neînsuflețite și nesimțitoare, îi scapă pe oamenii simțitori și însuflețiți ce fug sub protecția lor, nu fiindcă sunt de aramă, ci fiindcă sunt chipuri ale împăratului, așa și acel sânge, nesimțitor și neînsuflețit, a mântuit pe oamenii ce aveau suflet, nu fiindcă era sânge, ci fiindcă era preînchipuirea acestui sânge²³³.

Atunci îngerul nimicitor a văzut sângele cu care s-au uns ușile și nu a îndrăznit să intre. Acum diavolul vede nu sângele preînchipuirii întins pe uși, ci gura credincioșilor unsă cu sângele Adevărului – ușă a bisericii²³⁴ purtătorului de Hristos. Oare nu cu mult mai mult îl va opri acest sânge? Căci dacă îngerul, văzând preînchipuirea, s-a înfricoșat, nu cu mult mai mult diavolul, văzând adevărul, va fugi?

Vrei să afli și din altă parte tăria acestui sânge? Uită-te de unde curge dintru început și de unde își are izvorul? De sus, de pe cruce, din coasta Stăpânului. Căci murind Hristos și fiind încă pe cruce, soldatul s-a apropiat și a împuns coasta cu sulita și a ieșit apă și sânge²³⁵ (In., 19, 33-34). Acest fapt era și simbol al botezului și al Sfintelor Taine²³⁶.” (*Omilia a III-a a aceluiasi rostită către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 62-63)

²³² Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: Puterea simbolului vine din puterea celui pe care îl reprezintă. El vehiculează puterea acestuia din urmă. (n.s. 10, p. 62)

²³³ Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: Puterea vechilor preînchipuiri vine din realitatea întrupării lui Hristos. (n.s. 11, p. 62)

²³⁴ Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: Trupul nostru este biserica lui Hristos, iar gura, ușa ei. (n.s. 12, p. 62)

²³⁵ Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: În manuscrisul utilizat de Sfântul Ioan ordinea e probabil cea spusă de el. Ediția greacă-latină a lui Nestle-Aland, dimpotrivă, nu oferă nici o variantă de manuscris care să respecte această ordine, ci sângele mai întâi și apoi apa. Prin aceasta se arată că în Biserică criteriul principal de interpretare al Scripturii nu este probitatea lingvistică, științifică, istorico-arheologică etc. (deși acestea folosite duhovnicește pot fi extrem de utile), ci ceea ce poate să-l înalțe pe om spre dumnezeire. (n.s. 13, p. 63)

²³⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hancheș: Termenul desemnează Euharistia. (n.s. 14, p. 63)

„Și cine ne va spune puterea dumnezeieștii Taine și efectele minunate pe care le produce ea asupra noastră, asupra diavolului, asupra lumii, asupra tuturor dușmanilor? Ce nu va lucra Trupul lui Hristos? Ce putere nu va ieși din El? Ce minune nu va ieși din simpla atingere de ele? La cruce acest trup zdrobit nu răsturna pietrele și natura întreagă? Demonii nu fugeau ei înspăimântați? Moartea însăși nu era ea în groază?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 199)

„Sunteți voi încă pe pământ? Oare nu-i așa că Euharistia vă plasează cu totul dimpotrivă în cer?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 201)

EUHARISTIA **(atitudinea bunului creștin după primirea Sfintei Euharistii)**

„Când tu mănânci ceva bun și plăcut, te păzești pe sineți, ca nu cumva prin vreo altă mâncare să vatâmi pe cea dinainte, iar când te împărtășești cu Duhul Sfânt, tu aduci dezmiardări satanicești. Gândește-te, ce făceau apostolii când se împărtășeau din acele cine sfinte? Oare nu stăruiau în rugăciuni și cântări? Oare nu în privegheri sfinte? Oare nu în acea învățătură lungă și plină de multă filosofie? Fiindcă în adevăr faptele acele mari și preaslăvite atunci le-a povestit lor Iisus și le-a poruncit, când Iuda ieșise spre a chema pe cei ce urmau a-l răstigni. Nu ai auzit că și acei trei mii din început, după ce se bucurau de sfânta împărtășire, stăruiau întruna în rugăciuni și în învățătură, iar nu în beții și petreceri?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 289)

„... după ce te împărtășești, în loc să întinzi mai departe întreaga cugetare, tu toate le dezlegi. Deși nu este totuna a fi treaz înainte de împărtășire, cu a fi treaz după împărtășire: în adevăr, iubiților, că trebuie a fi cineva cu întreagă cugetare în amândouă – dar mai vârtos după ce a primit pe mire – mai înainte de împărtășire, pentru ca să fie vrednic de a-l primi, iar după împărtășire, pentru ca să nu se arate nevrednic de sfintele ce a primit. Dar ce? Oare trebuie a posti după împărtășire? Eu nu spun aceasta și nici nu silesc pe nimeni. Este bine a face și aceasta, însă eu nu silesc pe nimeni, ci sfătuiesc a nu se dezmiarda cineva cu îmbuibările. Cum că niciodată nu trebuie cineva a se desfăta, a arătat-o și Pavel, zicând că: *Ceea ce petrece întru desfătare, de vie este moartă* (1 Tim. 5, 6). Apoi cu atât mai mult atunci va muri. Că dacă desfătarea este moarte pentru femeie, cu atât mai vârtos pentru bărbat, și dacă aceasta făcându-se în orice vreme îl pierde pe cineva, apoi cu atât mai vârtos după împărtășirea cu sfintele taine. Tu primind pâinea vieții, faci lucrul morții, și nu te înfricoșezi? Nu știi câte rele vin omului prin desfătare? Râs nelalocul lui, grăiri fără rânduială, glume pline de pierzare, bârfeală zadarnică și celelalte multe, pe care nici a le spune nu este bine. Și acestea le faci bucurându-te de cina lui Hristos și în acea zi când te-ai învrednicit a te atinge cu limba de trupul lui! *Dar, zici tu, ce să fac pentru ca să nu se întâmple acestea?* Cercetează-ți cu luare aminte mâna dreaptă, limba, buzele care s-au făcut porți de intrare ale lui Hristos.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 289)

„Pentru aceea, ca nu cumva spre judecată și osândă să facem aceasta, rogu-vă să-l hrănim pe Hristos, să-l adăpăm și să-l îmbrăcăm. Acestea sunt vrednice de această masă sfântă. Ai auzit cântări sfinte? Ai văzut nuntă duhovnicească? Te-ai îndulcit de masă împărătească? Te-ai umplut de Duh Sfânt? Ai dănuțit împreună cu Serafimii? Te-ai făcut părtaș Puterilor celor de sus? Apoi atunci nu lepăda o bucurie ca aceasta, nu vărsa comoara.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 290)

„... beat fiind, nu ai dori ca să te afli împreună cu un prieten al tău; iar pe Hristos avându-l înlăuntrul tău, îndrăznești, spune-mi, a-l înăbuși cu atâta beție? Dar poate că iubești desfătarea? Apoi pentru aceasta contenește cu beția, fiindcă eu voiesc a te desfăta cu adevărata desfătare, care niciodată se veștejește. Deci care este adevărata desfătare care într-una

înflorește? Cheamă la ospățul tău pe Hristos, dă-i lui cele ale tale, sau mai drept vorbind, cele ale lui; aceasta are cu sine plăcerea cea nemărginită și care înflorește într-una. Nu tot așa însă sunt și cele pământești, ci abia de se arată, că și pier, iar cel ce se desfătează nu se găsește mai bine decât cel ce nu se desfătează, sau mai drept vorbind, chiar mai rău. Unul se găsește ca într-un liman, iar celălalt ca într-un puhoi și fiind împresurat de boli. Deci ca nu cumva să nu se întâmple una ca aceasta, să vânăm cumpănirea, căci numai așa vom fi bine și cu trupul, în sufletul îl vom avea în neprimejduire, și ne vom izbăvi de relele cele de acum ca și de cele viitoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVII, p. 290)

EUHARISTIA (primirea ei cu nevrednicie - gravitatea)

„Vezi să nu fii ca Irod și să spui: *Că venind, să mă închin Lui* și venind să vrei să-L ucizi! Că lui Irod se aseamănă toți cei care se împărtășesc cu nevrednicie cu Sfintele Taine! *Unul ca acesta*, spune Pavel, *va fi vinovat față de trupul și sângele Domnului!* (I Cor. 11, 27), pentru că au ei înșiși pe mamona, pe tiranul pe care-l supără împărăția lui Hristos, tiranul mai nelegiuit decât Irod. Mamona vrea să stăpânească și trimite pe cei ai lui să se închine lui Hristos numai de formă, dar Îl junghie când I se închină. Să ne temem, dar, ca nu cumva să avem chip de rugători și de închinători, dar cu fapta să facem cele potrivnice.” (*Omilia la Matei*, omilia VII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 97)

„Ori, precum este acolo ceva lucru mare și minunat, dacă vă apropiați de această masă cu adevărată curăție a inimii, vă apropiați de mântuire; dar dacă conștiința voastră este necurată, voi vă aruncați la chinuri și ați atras asupra voastră răzbunarea Domnului; căci, zice Sfântul Pavel: *Cel care mănâncă și bea cu nevrednicie, osândă își mănâncă și bea, nesocotind trupul Domnului* (I Cor., 11, 29). Dacă este adevărat că cei ce întină purpura regală sunt pedepsiți ca și cum ar fi rupt-o, trebuie să ne mirăm că cei care primesc trupul Domnului Iisus Hristos cu un suflet necurat, sunt condamnați la aceleași chinuri ca și cei ce L-au străpuns cu cuie? Vedeți cât este de grozavă pedeapsa pe care o pune Apostolul înaintea ochilor noștri? *Cine a călcat Legea lui Moise, este ucis fără milă, zice el, pe cuvântul a doi sau trei martori; gândiți-vă cu cât este mai aspră pedeapsa celui ce a călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, și i-a necinstit sângele Testamentului cu care s-a sfințit, și a făcut de ocară Duhul harului* (Evr., 10, 28-29).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVI, 4, pp. 223-224)

„Și atunci când luăm parte cu nevrednicie la Sfintele Taine cădem în același adânc, în care s-au aruncat cei ce L-au omorât pe Iisus Hristos.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVII, 4, p. 231)

„Cei ce se împărtășesc acum cu vrednicie din trupul lui, precum și cei ce se împărtășesc cu nevrednicie vor suferi muncile cele mai de pe urmă. Dacă cineva nu l-ar primi nici pe împăratul pământesc oricum s-ar întâmpla – și ce spun eu de împăratul, că nici de haina împărătească nu s-ar putea atinge cum s-ar întâmpla, sau cu mâinile nespălate, chiar de ar fi în pustie, sau singur, și nu ar mai fi nimeni de față (deși acea haină nu este nimic alta decât tort și pânză pentru hrana viermilor și a moliilor, dar dacă poate îi admiri boiaua sau colorarea acelei haine, apoi și aceasta este din sângele peștelui omorât), și cu toate acestea nu ar îndrăzni, zic, a se atinge de ea cu mâinile murdare: Deci dacă nu ar cuteza cineva a se atinge cum s-ar întâmpla de o haină omenească, apoi cum atunci vom cuteza a ne atinge de trupul Dumnezeului a toate, care este fără de prihană și curat, care s-a împreunat cu acea fire dumnezeiască, prin care suntem și viem, prin care porțile morții s-au rumpt și bolțile cerului ni s-au deschis – cum vom cuteza, zic, a ne atinge de acest trup și a-l primi cu atâta nepăsare și batjocură?

Nu, rogu-vă, să nu ne sfâșiem cu asemenea nerușinare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, p. 254)

„Drept aceea, oricine va mânca pâinea aceasta, sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi trupului și sângelui Domnului (1 Cor. 11, 27). De ce? Pentru că a vărsat acel sânge și a preschimbat faptul în omor, iar nu în jertfă. Că după cum și atunci cei ce l-au împuns în coastă, nu ca să-i bea sângele l-au împuns, ci ca să-l verse, tot așa și cel ce cu nevrednicie se împărtășește, fiindcă cu nimic nu se folosește de aici. Ai văzut cât de înfricoșată a făcut aici vorba și cu câtă putere s-a atins de dânșii, arătând că dacă vor bea astfel sângele Lui, apoi cu nevrednicie se împărtășesc din aceste Taine sfinte?” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVII, p. 288)

„Că cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, judecată lui își mănâncă și bea (1 Cor. 11, 29). Ce spui fericite Pavel? Că dacă cina aceasta este pricina bunătăților și izvorul vieții, apoi atunci cum se face judecată? *Nu prin firea sa, zice, ci prin voia celui ce s-a apropiat. După cum venirea lui printre noi – care ne-a adus acele bunătăți mari și negrăite – pe cei ce nu au primit-o încă mai mult i-a judecat, tot așa și Tainele se fac hrană de pedeapsă mai mare pentru cei ce se împărtășesc cu nevrednicie.* Și pentru ce oare judecată lui își mănâncă și bea? Nesocotind, zice, trupul Domnului, adică, necercetând, neînțelegând precum trebuie măreția acestor taine, nesocotind mărima darului dat. Că dacă tu ai afla cu de-amănuntul cine este cel ce îți stă de față, și cine fiind, pentru cine s-a dat pe sine, apoi nu ai mai avea nevoie de nici un cuvânt, ci îți va ajunge numai aceasta spre trezvia ta, de nu cumva vei fi căzut cu desăvârșire.

Pentru aceasta între voi mulți sunt neputincioși și bolnavi, și adorm mulți (1 Cor. 11, 30). Aici el nu mai aduce pildele de la alții, după cum a făcut cu jertfele idolești, povestind de istorii vechi și de ranele din pustie, ci le ia chiar de la înșiși corintenii aceștia, ceea ce face cuvântul încă și mai atingător. Fiindcă a spus că: *Judecată lui își mănâncă și bea și că vinovat este,* apoi ca să nu se pară că el spune numai vorbe, arată și fapte, și-i ia de martori chiar pe dânșii, ceea ce mai cu seamă ajunge a-i speria și a le arăta că amenințarea s-a făcut faptă. Și nu s-a mulțumit numai cu acestea, ci de aici a adus și a adeverit vorba despre gheena, înfricoșându-i din amândouă părțile și dezlegând o pricină dezbătută de toți. Fiindcă mulți se întrebau în sine: De unde și cum vin morțile cele de năprasună? De unde bolile cele lungi și grele? – Iată că el răspunde că multe din aceste nenorociri neașteptate își au, sau mai bine zic își trag pricina din păcatele făcute. *Dar ce, zici tu, oare cei ce sunt sănătoși întruna și ajung la bătrânețe unse nu păcătuiesc? Și cine ar putea spune aceasta? Apoi atunci pentru ce nu sunt pedepsiți?* Fiindcă vor fi pedepsiți acolo mai grozav. Noi însă, dacă am voi, nu am fi pedepsiți nici aici, și nici acolo.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVIII, p. 292)

„Precum mâncarea ce prin natura sa este hrănitore, cade într-un stomac bolnav și bicisnic, și vatămă totul și strică, devenind cauza bolilor, întocmai așa se petrece și cu împărtășirea Sfintelor și Dumnezeieștilor Taine. (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei, omilia XVII, p. 231)

„Desigur este cea mai mare disprețuire de Dumnezeu, când cineva se apropie aici fiind întinat de păcat. Ascultă ce zice despre aceasta Apostolul: *De va păngări cineva casa lui Dumnezeu, strica-l-va pe el Dumnezeu.*” (Cuvânt la Nașterea Domnului, 25 decembrie, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, pp. 222-223)

„Iar apropierea de Dumnezeu (a omului – n.n.) plin fiind de întinăciune, este cel mai groaznic dispreț.” (Cuvânt la ziua Nașterii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, care era necunoscută atunci, dar a fost făcută cunoscută cu pușini ani înainte, de către unii care au venit din Apus și au vestit-o, VII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 22)

„Nimeni, dar, să nu fie prefăcut, nimeni să nu fie plin de răutate, nimeni să nu aibă venin în cuget, ca să nu se împărtășească spre osândă. Căci și atunci diavolul a intrat în Iuda după ce s-a împărtășit; diavolul n-a disprețuit Trupul Stăpânului, a disprețuit pe Iuda, pentru nerușinarea lui, ca să afli că în aceia care se împărtășesc cu nevrednicie cu Dumnezeieștile Taine, în aceia, mai cu seamă, intră mereu diavolul, ca și în Iuda atunci. Cinstea este de folos celor vrednici, dar cei care se bucură cu vrednicie de cinste își atrag mai mare osândă. Nu vă spun acestea ca să vă înfricoșez, ci ca să vă întăresc.

Nimeni, dar, să nu fie Iuda, nimeni când vine să se împărtășească să nu aibă venin de răutate. Sfânta Jertfă este o hrană duhovnicească. Și după cum atunci când hrana cea trupească ajunge într-un stomac bolnav, care are sucuri rele, hrana mărește și mai mult boala, nu din pricina ei, ci din pricina bolii stomacului, tot astfel se întâmplă și cu Tainele cele duhovnicești: și ele, când intră într-un suflet plin de răutăți, îl strică și mai mult îl pierd, nu din pricina lor, ci din pricina bolii sufletului care a primit Tainele.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 56)

„Celor care se împărtășeau cu nevrednicie cu Sfintele Taine le grăia așa: *Cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie va fi vinovat față de Trupul și Sângele Domnului* (I Cor., 11, 27). Cu alte cuvinte, spune așa: *Vor fi pedepsiți la fel și cei care se împărtășesc cu nevrednicie cu Sfintele Taine, ca și cei care L-au răstignit*. Să nu osândească nimeni asprimea cuvântului meu. Sângele Stăpânului este o haină împărătească. Aduce ocară împăratului și cel care rupe haina lui de purpură, ca și cel care o murdărește cu mâinile necurate. De aceea sunt pedepsiți la fel. Așa se întâmplă și cu Trupul lui Hristos. Iudeii L-au sfâșiat cu piroanele pe cruce. Tu, trăiești în păcate, Îi sfâșii trupul cu limba ta cea necurată și mintea ta cea necurată. De aceea și Pavel a atârnat aceeași pedeapsă deasupra capului tău și a adăugat: *Pentru aceasta sunt între voi mulți neputincioși și bolnavi și mor destui* (I Cor., 11, 30).” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 453-454)

„Va fi vinovat de Trupul și Sângele Domnului; adică vor primi aceeași pedeapsă pe care o vor primi și răstignitorii lui Hristos. După cum ucigașii aceia, vă spuneam eu, au fost vinovați de Sângele lui Hristos, tot așa și cei ce se împărtășesc cu nevrednicie cu Sfintele Taine; că asta înseamnă: *Va fi vinovat de Trupul și Sângele Domnului*. S-a părut însă multora că spusele acestea ale mele sunt o exagerare și că amenințarea e cumplită. V-am dat atunci și o explicație a celor spuse, servindu-mă de un exemplu foarte potrivit; iată exemplul: *După cum cineva aduce ocară împăratului dacă sfâșie porfira împăratului sau dacă o murdărește de noroi, tot așa și aici, necinstesc la fel haina cea împărătească a lui Hristos și cei care au ucis Trupul Domnului, ca și cei care îl primesc cu suflet necurat. Iudeii l-au sfâșiat Trupul pe cruce; cei care îl primesc cu suflet necurat îl murdăresc; deci ocară e aceeași, deși nelegiuirea e deosebită.*” (*E pri-mejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 459-460)

„... să nu fie părtaș la această sfântă masă nici un fățarnic, nici un înrăutățit, nici un răpitor, nici un hulitor, nici un învrăjbit, nici un zgârcit, nici un bețiv, nici un lacom de avere, nici un desfrânat, nici un pizmăreț, nici un fur, nici unul cu răutatea ascunsă în inimă, ca nu cumva el însuși să-și atragă judecata, adică hotărârea osândirii. Iată, Iuda s-a împărtășit cu nevrednicie din Cina cea tainică, și apoi de acolo s-a dus și a vândut pe Domnul. De aici tu trebuie să vezi că diavolul tocmai asupra aceluia are stăpânire, care cu nevrednicie se împărtășesc din această Sfântă Taină, și că ei înșiși se aruncă într-o osândă încă mai mare. Eu aceasta o zic nu pentru a vă înspăimânta de această sfântă masă, ci pentru a vă face mai cu luare aminte. Adică, precum hrana cea trupească, intrând într-un stomac bolnav, mai mult sporește boala, așa hrana cea sufletească, gustându-se cu nevrednicie, mai mult mărește

răspunderea și osânda. De aceea vă conjur să nu ascundem în sufletul nostru nici un gând păcătos, ci să curățim inima noastră, căci noi suntem Biserica lui Dumnezeu, dacă facem aceasta!” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 138)

„Numai cel ce are conștiința curată să se împărtășească din Cina cea Sfântă; nici un Iuda necredincios, nici un înrăutățit, nici unul care are otravă în inima sa, să nu cuteze a se apropia de masa cea sfântă; căci Apostolul Pavel zice: *Oricare va mânca pâinea aceasta, sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi trupului și sângelui Domnului!* (I Cor. 11, 27), de care grea vinovăție să ne păzească harul lui Dumnezeu totdeauna! Amin.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 171)

„Sfântul Apostol spune: *Oricine va mânca pâinea sau va bea paharul Domnului cu nevrednicie, vinovat va fi față de Trupul și de Sângele Domnului (...) și osândă își mănâncă și bea*” (I Corinteni 11; 27, 29), Adică va fi pedepsit la fel de aspru ca și cei ce L-au răstignit pe Hristos, căci și ei s-au făcut vinovați față de Trupul Său.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 170-171)

„Pentru că zice dumnezeiescul Apostol: cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, vinovat este Trupului și Sângelui Domnului nostru Iisus Hristos, adică, câtă muncă vor lua evreii ce au răstignit pe Iisus Hristos, atâta va lua și acela. Că precum acei ucigași sunt vinovați sângelui, așa și cei ce nevrednici se împărtășesc cu Sângele și Tainele lui Hristos. Ca și cum cineva ar sparge sau ar întina haina împăratului, pe împăratul batjocorește; așa și la Sfintele Taine, este ca și când ar omorî Trupul Domnului nostru Iisus Hristos, cei ce-L primesc cu suflet și cu gând necurat, încât atâta sunt de multe cele ale nelegiuirii, pe cât sunt cele ale batjocoririi.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 14)

„Dacă noi cinstim trupul Mântuitorului împărtășindu-ne în mod demn, noi îi facem cea mai înspăimântătoare injurie împărtășindu-ne în stare de păcat de moarte. Ce! Noi nu vom asista la nici un banchet cu mâinile întinate de noroi, și cu un suflet întinat de noroi vom asista la banchetul marelui Rege? Câtă grijă nu se pune pentru vasele sfinte care sunt în proprietate? Însă adevăratul vas sfințit nu este sufletul celui ce se împărtășește? Voi sunteți nevrednici de a vă împărtăși? Luați seama ca în același timp să nu fiți nevrednici de a intra chiar în Biserică.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 58)

„Ce profanare și ce crimă de a îndrăzni să atingi trupul sfânt al Fiului lui Dumnezeu când păcatul te face urât și disprețuit! Ce îndrăzneț va încerca să atingă cu mâinile întinate haina regală? Însă ce este haina unui prinț al pământului față de prețul cărnii înviate și slăvite a lui Iisus Hristos? Ce urâtă profanare au comis călăii acoperind cu pământ, cu blasfemii și lovituri și cu sânge această carne divină! Oare va fi mai mică aceasta de a atinge cu necurăție aceeași carne, atunci când ea este îmbrăcată cu slavă?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 200-201)

EUHARISTIA (să-i oprim pe cei ce vor să se împărtășească, nevrednici fiind)

„De vei vedea pe cineva curvind și va vrea să se împărtășească așa nevrednic, spune preotului în taină că cutare om este nevrednic și vrea să se împărtășească și oprește pe necuratul. Iar de vei acoperi, ești părtaș la păcatul acela.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 14)

EUHARISTIA (cuvânt împotriva celor ce se apropie foarte rar de Sfintele Taine)

„Fiindcă preoții nu știu pe cei păcătoși și nevrednici de a se împărtăși de sfintele Taine, Dumnezeu face aceasta de multe ori, căci îi predă pe aceia Satanei. Când se întâmplă boli, sau

curse, sau alte nenorociri de felul acestora, pentru aceasta se întâmplă. Aceasta o și spune Pavel, zicând: *De aceea mulți dintre voi sunt neputincioși și bolnavi, și mulți au murit* (I Corinteni, 11, 30). *Și cum se întâmplă aceasta*, zici tu, *dacă noi ne apropiem de Sfintele Taine o singură dată în cursul anului?* Apoi acesta este răul cel mare, că tu hotărăști vrednicia apropierii de Sfintele Taine, nu după curăția cugetului, ci după intervalul de timp, și crezi că aceasta este evlavie, de a nu te apropia de multe ori în cursul anului de Sfânta Împărtășire, neștiind că, dacă te apropii cu nevrednicie, fie chiar numai o dată, aceasta îți pătează și înfierează sufletul; iar dacă te-ai apropiat cu vrednicie, fie chiar și numai o dată, ți l-ai mântuit.

Îndrăzneală nu este a te apropia de multe ori în cursul anului, ci a te apropia cu nevrednicie chiar și o singură dată în timpul anului.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, pp. 64-65)

„Timp de apropiere să ne fie nouă curăția cugetului.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a V-a, p. 65)

FAPTELE („Iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor”²³⁷)

„Săvârșește tu mai întâi fapte bune și așa treci la purtarea de grijă a celorlalți! Pentru asta a pus Domnul săvârșirea faptelor bune înaintea învățării pe alții, arătând că așa mai cu seamă vei putea învăța și pe alții; altfel nicidecum, ci vei auzi: *Doctore, vindecă-te pe tine însuși!* (Luca 4, 23). Că mulți îl vor batjocori pe cel ce nu poate să se învețe pe sine, dar încearcă să îndrepte pe alții; dar, mai bine spus, unul ca acesta nici nu va putea să învețe, că faptele vor vorbi împotriva. Dacă împlinește, însă, desăvârșit și pe una și pe alta, mare se va chema în împărăția cerurilor”. (*Omiliile la Matei*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 202)

„*Cel ce va face și va învăța* zice Iisus Hristos, *acela mare se va chema în Împărăția Cerurilor* (Mt., 5, 19) și pe bună dreptate. Este ușor a filosofa în cuvinte, dar a pune în practică regulile înțelepciunii, aceea este mare și demn de un suflet tare și generos.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 1, p. 415)

FAPTELE (săvârșirea lor după voia lui Dumnezeu)

„O faptă săvârșită după voia lui Dumnezeu, chiar dacă pare rea, este cea mai bună faptă dintre toate; și, dimpotrivă, o faptă săvârșită împotriva voii lui Dumnezeu și împotriva hotărârii Lui, chiar dacă pare a fi bună, este cea mai rea și cea mai nelegiuită dintre toate faptele”. (*Către iudei*, cuv. IV, 1, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 290)

„Tot astfel judecă-l și pe omul care postește! Dacă-l vezi că postește pentru Dumnezeu, laudă-i fapta! Dar dacă-l vezi că face asta împotriva voinței lui Dumnezeu, fugi de el și urăște-l mai mult decât pe cei bețivi și pe cei stricați”. (*Către iudei*, cuv. IV, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 293)

FAPTELE (spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea noastră să le săvârșim)

„Pentru că, după cum toate cele făcute de Stăpânul s-au creat cu o rațiune oarecare și împlinesc un rost de neapărată trebuință, așa cum cuvântul ne-a arătat și mărturia faptelor ne învață, tot așa se cuvine ca și cele făcute de noi să nu fie făcute în zadar și fără rost, ci spre folosul

²³⁷ Matei 5, 18.

și câștigul mântuirii noastre”. (*Omilia la Facere*, omilia XI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 130)

„Dacă cel ce va da de băut numai un pahar cu apă rece pentru Dumnezeu, moștenește Împărăția cerurilor (Matei 10, 42), gândește-te ce mare răsplată va primi cel ce le face pe toate pentru Dumnezeu!

Poți și merge pentru Dumnezeu, și poți și vedea pentru Dumnezeu.

– Cum pot vedea pentru Dumnezeu și merge pentru Dumnezeu?

– Când nu alergi spre păcat, când nu te uiți cu jind după frumuseți străine, când la vederea unei femei pe care o întâlnești îți înfrânezi ochii, îți îngrădești privirea cu frica de Dumnezeu, atunci ai făcut aceasta pentru Dumnezeu. Tot pentru Dumnezeu facem aceasta și când nu ne îmbrăcăm cu haine scumpe, care ne fac molatici, ci numai cu cele ce pot să ne acopere.” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 18)

„Nu-mi spune mie că nu poți face toate faptele tale pentru Dumnezeu! Când pot fi făcute pentru Dumnezeu încălțăminte, aranjatul părului, hainele, mersul, privirea, cuvintele, adunările de oameni, ieșirile în oraș, întoarcerile acasă, glumele, laudele, muștrările, cuvintele de laudă, prietenii, vrăjmășiile, ce mai rămâne care să nu poată fi făcut pentru Dumnezeu, dacă am vrea?” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 19)

„Ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de faceți, toate spre slava lui Dumnezeu să le faceți (1 Corinteni 10, 31). De ne rugăm, de postim, de învinovățim, de iertăm, de lăudă, de muștrăm, de venim acasă, de plecăm de acasă, de vindem, de cumpărăm, de tăcem, de stăm de vorbă, de facem orice altceva, toate să le facem spre slava lui Dumnezeu. Dacă nu se face aceasta spre slava lui Dumnezeu, nici altceva să nu se mai facă, nici să nu se mai grăiască de către noi. În loc de toiag tare, în loc de armă și întărire, în loc de vistierii nespuse, să purtăm cu noi oriunde-am fi graiul acesta, întipărim-l în mintea noastră, pentru ca făcând, spunând și neguțătorind totul spre slava lui Dumnezeu, să dobândim de la El slavă și aici (în lumea aceasta), și după plecarea noastră de aici. Că spune Scriptura: *Pe cei ce Mă preaslăvesc pe Mine îi voi slăvi* (1 Regi 2, 30).” (*Cuvânt la calende*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 21-22)

„Faptele trebuie făcute pentru Dumnezeu, cu nădejdea dobândirii împărăției cerești. Pentru cine te nevoiești, dacă nu pentru Cel care are să-ți dea toate darurile?” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 217)

„Când o lucrare, oricât de duhovnicească ar fi ea, nu se face pentru Dumnezeu, îl vatămă pe cel care o săvârșește”. (Din vol. *Problemele vieții*, p. 363)

FAPTELE (săvârșirea unei fapte bune ne îmboldește la alte fapte bune)

„Se întâmplă cu virtutea ceea ce se întâmplă și cu banii. După cum cel ce câștigă două monezi de aur capătă mai mare dorință să adune și să strângă zece și douăzeci de monezi, tot astfel și cel care face și săvârșește o faptă bună capătă chiar prin săvârșirea acestei fapte sfat și imbold ca să facă și alte fapte”. (*Către iudei*, cuv. VII, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 380)

FAPTELE (scopul săvârșirii lor)

„... că Dumnezeu cere totdeauna scopul faptelor noastre”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 248)

FAPTELE (să conștientizăm că Dumnezeu știe și vede toate și atunci nu vom greși)

„Când mănânci, închipuiește-ți-L pe Dumnezeu înaintea ta, pentru că într-adevăr chiar este de față! Când voiești să te culci, când te înfurii, când te desfătezi, când răpești lucrul altuia, când în sfârșit faci pe orice dintre acestea, închipuiește-ți-L pe Dumnezeu de față și niciodată nu te vei face de râs, niciodată nu te vei aprinde de mânie. Dacă neîncetat ai în cugetul tău acest lucru, neîncetat vei fi cu frică și cu groază de păcat, ca unul ce te afli alături de Împăratul a toate.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, p. 151)

FAPTELE (starea sufletească, intenția și gândul cu care se săvârșesc faptele)

„... fiindcă faptele întotdeauna se judecă de la intenția celui ce le săvârșește.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, Omilia VII, p. 115)

FAPTELE (efortul omului și ajutorul lui Dumnezeu în săvârșirea faptelor bune)

„Când vede că vrem să facem cele ce trebuie și că avem gânduri curate, Dumnezeu ne întinde mâna, ne răsplătește înainte de a ne osteni, ca să ne mărească cu asta și mai mult râvna. Și vei vedea că asta se întâmplă cu toți dreptii”. (*Omilia la Facere*, omilia XLII, III, în col. PSB, vol. 22, p. 95)

„Când noi facem tot ce trebuie făcut, Dumnezeu ne ajută cu prisosință. Ca să nu ne trândăvim și nici să stăm cu mâinile în sân, Dumnezeu vrea să facem și noi ceva, ca așa să ne dea ajutorul Său – că nu săvârșește totul cu ajutorul celui de sus, ci este nevoie și de conlucrarea noastră; și iarăși, nici Dumnezeu nu ne cere ca noi să facem totul, că știe slăbiciunea noastră, ci mergând pe urmele iubirii Sale de oameni, vrea să-I dăm și noi pricină pentru a-și arăta dărnicia Sa. Așteaptă și de la noi participarea noastră”. (*Omilia la Facere*, omilia LIII,II, în col. PSB, vol. 22, pp. 195- 196)

„Tot așa și noi să fim convinși, că de ne-am strădui de mii de ori, niciodată nu vom putea săvârși ceva, dacă nu ne bucurăm de ajutorul cel de sus. Și după cum nu putem face nimic din cele ce trebuie făcute, dacă nu ne străduim și noi, nu vom putea fi învredniciți de ajutorul cel de sus. De aceea să ne străduim să facem și noi cât ne stă în putință și să atragem ajutorul cel de sus, ca și datorită strădaniei noastre și iubirii de oameni a lui Dumnezeu să sporească zi de zi faptele noastre de virtute și să ne bucurăm de mult har de sus...”. (*Omilia la Facere*, omilia LVIII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 254)

„Dacă vom avea fapte bune, vom avea cu noi pe Duhul Sfânt; și când avem cu noi pe Duhul Sfânt, vom avea și fapte bune. Și din contră: dacă nu avem fapte bune, Duhul Sfânt pleacă de la noi, iar dacă rămânem pustii de Duhul Sfânt, atunci și în fapte vom șchiopăta.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVIII, p. 502)

„Firește, dar și tu, dacă faci toate cele ce stau în puterea ta, vor urma negreșit și cele ce țin de Dumnezeu.” (*Scrisori din exil, Către toți credincioșii, că nimeni nu va putea vătăma pe cel care nu se nedreptățește pe sine însuși*, 16, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 260)

„Când îi chemi să se boteze, când îi îndemni să-și schimbe viața și să facă fapte bune, pentru că nu vor s-o facă și o tot amână, răspund: *Dacă va vrea Dumnezeu, mă va îndupleca și m-oi schimba!* Nu-i țin de rău pentru răspunsul lor! Dimpotrivă, chiar îi laud mult că aleargă la voia lui Dumnezeu. Dar doresc să facă și ei ce le stă în putință, și apoi să spună:

Dacă va vrea Dumnezeu! Că dacă dormi și trândăvești, dacă nu te străduiești să faci fapte bune, ci pui înainte numai voia lui Dumnezeu, niciodată nu vei avea cele de care ai nevoie. După cum am spus: Dumnezeu nu atrage la Sine pe nimeni cu sila, cu forța.” (Despre schimbarea numelor, cuv. III, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 57)

FAPTELE (săvârșirea faptelor bune)

„Fiecare să caute să adauge alte fapte bune la cele săvârșite până acum și niciodată să nu pună capăt acestei frumoase lucrări”. (*Omilii la Facere*, omilia XXIV, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 301)

„Stăpânul încununează totdeauna gândul cu care săvârșești fapta cea bună”. (*Omilii la Facere*, omilia XXXIV, II, în col. PSB, vol. 22, p. 6)

„Dacă vrei să-l îmblânziți pe Domnul și să vi-l faceți favorabil, faceți fapte; informați-vă despre nenorocirea și despre numărul nenorociților, aveți ochi iubitori pentru cei ce sunt goi, pentru cei ce-i mistuie foamea, pentru cei disprețuiți și batjocoriți; Domnul vă va da multe mijloace să arătați omenia.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXII, 3, p. 431)

„Creștinul nu va avea nici un folos de la credința lui și de la harul câștigat prin botez, dacă nu are fapte bune, și este expus tuturor patimilor; ba încă și batjocora îi va fi mai mare, și rușinea mai multă. După cum acela care este îmbrăcat cu porfiră și are diademă pe cap, nu numai că nu câștigă nimic de la aceste podoabe, nu numai că nu i se adaugă nimic în cinste, ci încă prin necinstea și nerușinarea sa singur se batjocorește, tot așa și credinciosul care viețuiește în păcat, nu numai că nu va fi respectat dar chiar va fi mai mult batjocorit.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, pp. 192-193)

„Chiar de nu am săvârși fapta bună, noi totuși trebuie a lăuda fapta bună; chiar de nu am fugi de răutate, noi totuși trebuie a înfrunța și a biciui răutatea, ca astfel hotărârea noastră să fie nepărtinitoare. Pe această cale pășind, noi vom putea în decursul timpului să ne dedăm și faptelor celor bune.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XX, p. 400)

„Nimic nu poate aprinde un suflet mare și înțelept spre săvârșirea faptelor bune, ca atunci când află că prin aceasta se aseamănă cu Dumnezeu. Ce se poate măsura cu aceasta? Nimic.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 106)

„Cel mai greu lucru e să pui începutul dorinței celei bune; odată începutul făcut, săvârșirea faptei bune nu mai întâmpină atâta greutate.” (*Despre Feciorie*, 49, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 91)

„Nu te uita numai la oboseală, uită-te și la răsplată! Multe fapte bune ni se par foarte grele pentru că ne uităm numai la osteneli și la sudori, și nu ne gândim la răsplătire gătită nouă pentru aceste fapte bune. Nu trebuie să facem așa! Să ne gândim în același timp la toate, și la oboseli, și la răsplăți. Făcând așa, toate ni se vor părea ușoare, precum și sunt. Luptătorul care ajunge vestit prin faptele sale de arme, ajunge vestit pentru că nu se gândește numai la răni, la căderi, la moarte, ci și la trofee, la victorii și la toate celelalte. Plugarul, apoi, nu se gândește numai la oboseala aratului și a prășitului, ci-și pune înaintea ochilor aria și teascurile, și cu aceste nădejdi se apucă de arat și de prășit.” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 181)

„Înainte de a începe un lucru, chiar de-ar fi ușor și lesnicios, lucrul acela pare greu și anevoios. Dar când ne apucăm de el, când îndrăznim să-l săvârșim, cea mai mare parte de teamă ne dispare; încrederea ia locul fricii și al deznădejdi; se micșorează teama, crește

ușurința, iar nădejdea izbânzii ajunge din ce în ce mai tare” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 339)

FAPTELE (îndemn la săvârșirea faptelor bune)

„Să nu aștepte toți ca cei nevoiași să vină la dâșii, ci dâșii să se ocupe de ajutorul celor nevoiași, căci cel ce se îngrijește, astfel trebuie a se îngriji.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia VI, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 186)

„Cunoscând, dar, că Dumnezeu face totul ca să ne scape de osândă și pedeapsă, să căutăm să-I dăm și noi multe prilejuri ca să ne scape: să ne mărturisim, să ne pocăim, să vărsăm lacrimi, să ne rugăm, să lăsăm ura ce-o avem pe aproapele nostru, să ușurăm sărăcia celor din jurul nostru, să priveghem în rugăciune, să fim smeriți, să avem în minte mereu păcatele noastre.” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 471)

FAPTELE (bune – săvârșirea lor cu osteneală)

„Sporind întru lucrul Domnului pururea, adică în viața cea curată. Și nu zis lucrând binele, ci sporind, adică să-l facem cu prisosință și să trecem pe deasupra tuturor primejdiilor. Știind că și osteneala noastră nu este deșartă întru Domnul. Ce spui? Iarăși osteneală? Dar având cu sine cununi și pentru ceruri. Osteneala cea de dinainte, adică aceea de după pierderea Raiului, era osânda celor păcătuiți, pe când cea de acum este pricina cununilor viitoare, încât nici nu mai este osteneală dacă ne bucurăm de ajutorul cel mare a lui Dumnezeu – pentru care a și adăogat: *întru Domnul*. Osteneala de dinainte era ca să fim pedepsiți, iar aceasta de acum, ca să ne învrednicim de bunătățile viitoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLII, p. 457)

„... noi când voim a face ceva măreț și nobil, să nu ne gândim numai la osteneala ce-o vom avea, ci și la câștigul ce-l vom trage de acolo.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLIII, p. 463)

„Multă răsplată așteaptă pe cei care au făcut fapte bune, iar răsplata este și mai mare când cei care au săvârșit faptele cele bune au trecut prin primejdii și au suferit ocări și necinste de la oameni. Dacă doi oameni săvârșesc aceeași faptă bună, unul însă o săvârșește fără nici o osteneală, iar altul cu multă osteneală, apoi și cinstea și cununile unuia și ale altuia sunt deosebite.” (*Apologia vieții monahale*, 2, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 191)

„Voi spune după acestea și un alt lucru care poate părea uimitor, dar e adevărat. Chiar dacă va lucra cineva un lucru mare și nobil, dar nu cu osteneală, primejdie și pătimiri, nu va primi o răsplată mai mare: *căci fiecare își va primi plata după osteneala lui* (1 Cor., 3, 8), nu după mărimea virtuții, ci după ponderea pătimirii. De aceea și Pavel când se laudă nu se laudă numai pentru că a făcut vreun lucru nobil, ci și pentru că a pătimit cele rele. Fiindcă atunci când spune: *Sunt ei slujitori ai lui Hristos? – nebunește vorbesc –: eu sunt slujitor mai presus de ei!* (2 Cor., 11, 23) și sugerează superioritatea printr-o comparație, n-a spus: *Am povăduit la atâția și atâția*, ci lăsând deoparte cele pe care le-a făcut, enumerând relele pe care le-a pătimit spunând așa: *În prisos de osteneli, în lovituri în exces, în prisos de închisori, în primejdii de moarte de multe ori. De cinci ori am primit de la iudei patruzeci de lovituri fără una, de trei ori am fost bătut cu toițe, o dată am fost lovit cu pietre, de trei ori am*

naufragiat, am petrecut o noapte și o zi în adânc; în călătorii adeseori, în primejdii de râuri, în primejdii de tâlhari, în primejdii de la neamul meu, în primejdii de la păgâni, în primejdii în oraș, în primejdii în pustie, în primejdii pe mare, în primejdii de la frații mincinoși, în osteneală, în trudă, în privegheri adeseori, în foame, în sete și în goliciune, care sunt, fără a mai pomeni de celelalte, stăruința mea de fiecare zi (2 Cor., 11, 23-28).” (Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada, scrisoarea X, 8c, în vol. Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență..., pp. 193-194)

FAPTELE (bune – săvârșirea lor cu smerenie și în ascuns)

„Vistierie sigură a faptelor bune este uitarea faptelor bune! Faptele bune sunt ca lucrurile de preț. Dacă am pune în piață în văzul tuturor hainele noastre scumpe și aurul nostru, am atrage asupra noastră tâlharii; dar dacă le ținem în casă și le ascundem, le punem în deplină siguranță. Tot așa și cu faptele bune: dacă ni le aducem mereu aminte, mâniem pe Stăpân, înțărăm pe dușman, pe diavol, și-l chemăm să ni le fure; dar dacă nu le știe nimeni, ci numai Cel Care trebuie să le știe, le-am pus la loc sigur”. (*Omilia la Matei*, omilia III, V, în col. PSB, vol. 23, p. 43)

FAPTELE (scopul săvârșirii faptelor bune)

„... că săvârșim faptele cele bune și că avem milă de toți, fără deosebire, pentru că vor cunoaște atunci că le facem pentru a-L imita pe Acela pe care-L numim Învățătorul nostru.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia I, p. 19)

„Este vorba să faci o faptă bine plăcută lui Dumnezeu, și te oprești să întrebi dacă ți se dă răsplată? N-ar trebui, oare, să nu faci o faptă dacă prin săvârșirea ei cazi în gheena? N-ar trebui oare, dimpotrivă, să săvârșești cu multă râvnă numai faptele cele bune? Faci o faptă iubită de Dumnezeu, și mai ceri încă altă răsplată? Într-adevăr, nu știi ce mare fericire este a plăcea lui Dumnezeu! Dacă ai ști, n-ai mai gândi că poate exista vreo altă răsplată asemenea acesteia! Nu știi oare că atunci ți se mărește răsplata, când îți îndeplinești îndatoririle fără să nădăjduiești răsplată? Nu observi că și oamenii îi cinstesc mai cu seamă pe aceia pe care-i văd că nu urmăresc atât răsplata, cât împlinirea îndatoririlor lor, pe aceia care-și dau mai multă silință în a plăcea decât în a primi vreo cinstire? Când oamenii se poartă cu atâta noblețe față de semenii lor, tu, care ai primit atâtea binefaceri de la Dumnezeu, care nădăjduiești să mai primești încă atâtea bunătăți, când e vorba să săvârșești o faptă care duce la mântuirea ta, te mai interesezi de răsplată înainte de a o săvârși?” (*Despre căință (II)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 106-107)

FAPTELE (bune – săvârșirea lor spre slava lui Dumnezeu)

„O, ce trândăvie! O, ce nerecunoștință! Noi care veșnic trăim în viclenii și păcate, chiar de am face vreodată un bine cât de mic, apoi ca și slugile cele nerecunoscătoare examinăm cu cea mai mare atenție, și cernem fapta săvârșită ca să vedem dacă are vreo plată. Și cu toate acestea plata este mare, dacă nu o săvârșești cu speranța de plată, ci ca o slugă ce nu caută recunoștință. Noi trebuie să facem totul pentru Hristos, nu pentru plată, ci pentru El, căci de aceea ne-a amenințat cu gheena, de aceea ne-a și făgăduit împărăția cerurilor, ca El să fie iubit de către noi.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, p. 83)

FAPTELE (pilda faptelor bune)

„Evanghelistul spune: *Deschizându-și gura, îi învață pe ei.*

- Dar pentru ce evanghelistul a mai adăugat cuvintele: *Deschizându-și gura?*
- Ca să afli că Hristos învăța și când tăcea, nu numai când grăia; uneori deschidea gura, alteori glăsuia prin fapte”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, I, în col. PSB, vol. 23, p. 173)

FAPTELE (despre destăinuirea faptelor noastre bune)

„Atunci este de folos a spune cineva facerile sale de bine numai când se urmărește folosul aproapelui. Iar când le va arăta cineva și le va propovădui neavând nici o nevoie, nu va fi mai bun decât cei ce ocărăsc. Dar când va face aceasta voind să încredințeze pe cel păcătos de care are o părere rea, este purtător de grijă și făcător de bine.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 140)

„Pentru că aceștia (apostolii mincinoși din Corint – n.n.) născociau o mulțime de hule împotriva lui și-i vătămau pe ucenici, convingându-i să nu-i acorde lui slava ce i se cuvenea, Pavel se vede silit să vorbească despre faptele lui demne de laudă. Nici nu era cu cale să mai tacă. Și pentru că Pavel avea de gând să ne vorbească de luptele lui, de descoperirile pe care le-a văzut, de ostenele ce le-a îndurat, de aceea, vrând să arate tuturor că face aceasta silit și fără voia lui, că se vede împins de nevoie, numește fapta asta neînțelepciune grăind așa: *O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție! Vreau*, spune el, *să fac un lucru prostesc: să mă fălesc și să mă laud. Dar nu-s de vină eu, ci aceia care mă silesc la aceasta. De aceea, vă rog să mi-o îngăduiți, și vina să o aruncați asupra lor.*” (*La cuvântul apostolic: «O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție!», 3*, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 320)

„Pavel, dar, dădea în vileag păcatele sale în fiecare zi în epistolele sale; le înfiera și le făcea cunoscute nu numai oamenilor de atunci, ci și celor ce aveau să vină după aceea; el însă pregeta și șovăia să-și spună laudele sale, chiar când se vedea silit. Acest lucru îl cunoaștem și de acolo că o faptă ca aceasta a numit-o de nenumărate ori neînțelepciune, dar și de acolo că a trecut sub tăcere vreme îndelungată descoperirea aceea minunată și dumnezeiască. Că n-a avut acea descoperire cu doi sau trei ani mai înainte, ci cu mult mai mulți ani. Aceasta e pricina pentru care arată și timpul, grăind așa: *Cunosc un om care acum paisprezece ani ... a fost răpit până la al treilea cer* (II Cor., 12, 2), ca să afli că nici atunci n-ar fi vorbit despre ea dacă nu s-ar fi văzut silit mult de tot. Dacă-i era în gând să se laude, ar fi vorbit de ea îndată când a văzut descoperirea, sau în primul, al doilea sau al treilea an; dar așa, a ținut-o în el paisprezece ani; a tănuț-o și n-a spus-o nimănui, ci numai corintenilor. Și când? Când a văzut că apostolii cei mincinoși își înalță capul. Aceasta arată că n-ar fi vorbit despre ea nici atunci dacă n-ar fi văzut câtă stricăciune era între ucenici. Noi însă nu facem așa, ci cu totul dimpotrivă! Nici măcar într-o zi nu facem pomenire de păcate! Dimpotrivă, când auzim că alții ni le pomenesc, ne revoltăm, ne supărăm, socotim ocară fapta lor și-i umplem de sudalme mii și mii. Dar dacă facem o faptă bună, cât de mică, despre fapta aceea vorbim neîncetat; mulțumim celor ce vorbesc de ea și-i socotim prieteni pe unii ca aceștia. Și doar Hristos ne-a dat o altă poruncă, cu totul dimpotrivă: să uităm faptele noastre bune și să ne aducem aminte numai de păcate. Și porunca aceasta ne-a făcut-o cunoscută și prin sfatul dat ucenicilor Lui, spunând: *Când veți face toate cele poruncite vouă, spuneți: Slugi netrebnice suntem* (Luca 17, 10), dar și prin pilda fariseului, punând pe vameș mai presus de el (Luca 18, 9-14). După cum pe vameș pomenirea păcatelor l-a mântuit, așa pe fariseu l-a pierdut pomenirea faptelor lui bune.” (*La cuvântul apostolic: «O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție!», 6*, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 323-324)

„Ai văzut că sfinții au obiceiul să nu-și spună faptele lor mari decât dacă sunt siliți? De aceea și Pavel, căutând la aceștia și învățând bine de la ei că este urât și supărător să te lauzi singur, spunea: *O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție* (II Cor., 11, 1)! Nu multă, ci puțină. Nici când este silit, Pavel nu se gândește să vorbească pe larg despre faptele sale de laudă, ci le spune în puține cuvinte. Și face aceasta pentru ei și pentru mântuirea lor. După cum este cea mai mare nerozie să vorbești de faptele tale de laudă când nu te silește nimeni, tot așa este o trădare să taci asupra faptelor tale când ești silit, forțat. Cu toate acestea Pavel, chiar când se vedea silit, pregeta și numea fapta neînțelepție, ca să vezi priceperea lui, înțelepciunea lui și marea lui purtare de grijă. Că, după ce a spus: *Ceea ce grăiesc, nu după Domnul grăiesc*, a adăugat: *în această stare de lăudăroșenie* (II Cor., 11, 17). Să nu socotești, zice el, că eu spun asta despre tot ce grăiesc eu!

Pentru aceasta mai cu seamă îl laud deci, îl admir și-l numesc *prea înțelept* pe Pavel, pentru că numește neînțelept pe omul care se fălește și se laudă pe sine. Dacă Pavel numea o faptă ca aceasta neînțelepție, când se vedea silit s-o facă, de ce iertare mai sunt vrednici, ce cuvânt de apărare mai pot avea cei care, fără să-i silească nimeni, spun despre ei lucruri mari sau silesc pe alții să le spună? Știindu-le dar pe toate acestea, să nu lăudăm numai cele spuse, ci să le și urmăm, să le râvnim. Să dăm uitării faptele noastre aducătoare de laudă și să ne aducem aminte totdeauna de păcatele noastre.” (*La cuvântul apostolic: «O, de mi-ați îngădui puțină neînțelepție!»*, 10, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 329-330)

FAPTELE (să nu socotim faptele noastre ca fiind mărețe și să nu cerem Domnului răsplată pentru ele)

„Așadar, dacă vrei să înfăptuiești lucruri mari, să nu le socotești mari și nici să nu ceri răsplată pentru ele. Mereu să mărturisești că toate s-au făcut prin harul lui Dumnezeu. În felul acesta, adică prin faptele tale, prin recunoștința de care dai dovadă, dar și prin smerenie și cumpătare, îl faci pe Domnul datornicul tău și, în același timp, câștigi dragostea și bunăvoința oamenilor, pentru că nimeni nu este mai iubit între oameni decât cel smerit.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 214)

FAPTELE (împotrivorii săvârșirii faptelor bune)

„Omul care se împotrivește faptelor bune prin atitudinea lui falsă și nedreaptă, pe lângă aceea că-și vatămă propria-i persoană mai face cunoscut și altora sufletul său rău și stricat.” (*Despre Feciorie*, 20, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 34)

„... omul care bârfește fapte vrednice de laude și de cununi, pentru că el nu le poate dobândi, pe bună dreptate este urât de toți ca dușman și vrăjmaș al virtuții, ca unul ce ajuns mai nenorocit ca un nebun. Cei care nu știu ce fac, nici nu suferă pe deplin conștiinți cele ce le pătesc. Din pricina aceasta nebunii nu numai că nu sunt pedepsiți când offensează pe înalții demnitari ai statului, ba, dimpotrivă, mai sunt și compătimiți de cei ofensați. Dar dacă un altul, deplin conștient, ar aduce offensele pricinuite de ceilalți în chip inconștient, atunci pe bună dreptate toată lumea ar fi de acord că unul ca acesta merită să fie pedepsit ca dușman al oamenilor.” (*Despre Feciorie*, 20, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 34)

„Va fi pedepsit nu numai *cel care șade împotriva fratelui său și clevețește și smintește pe fiul maicii sale* (Ps., 49, 21), ci și cel care hulește faptele hotărâte ca bune de Dumnezeu. Ascultă ce spune un alt profet, care vorbește despre același lucru! *Vai de cel ce spune că răul*

este bine și binele, rău; de cel care face din lumină, întuneric, și din întuneric, lumină; de cel care face din dulce, amar, și din amar, dulce (Is., 5, 20).” (Despre Feciorie, 21, în vol. Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor..., pp. 34-35)

„Evreii, întorși dintr-o lungă robie, au avut de gând să zidească templul din Ierusalim dărâmat la pământ de mulți ani (I Ezdra 1-4), dar niște oameni barbari și cruzi, fără frică de Dumnezeu în cinstea Căruia iudeii voiau să înalte templul, fără milă de nenorocirea suferită de poporul iudeu, de care abia scăpase după îndelungată vreme, fără teamă de pedeapsa dată de Dumnezeu celor ce îndrăznesc să săvârșească astfel de fapte, fără sprijinul nimănui, au încercat la început să împiedice zidirea templului. Cum însă încercările lor au fost zadarnice, au trimis scrisori împăratului perșilor; în aceste scrisori acuzau pe locuitorii Ierusalimului că sunt răzvrătitori, doritori de noi orânduiuri sociale, războinici; și l-au convins pe împărat să le îngăduie ca, în numele lui, să împiedice zidirea templului. Luând de la împărat această împuternicire, au năvălit cu mulți călăreți împotriva iudeilor și au întrerupt lucrările de zidire a templului. Se făceau cu victoria lor, pentru care ar fi trebuit să plângă, și socoteau că viclenia lor și-a ajuns scopul (I Ezdra 4, 1-24). Și totuși această așa-zisă victorie nu era să fie decât începutul și pricina nenorocirilor ce aveau să cadă pe capul lor nu după multă vreme. Lucrările pentru zidirea templului au continuat și au avut un sfârșit strălucit. Acei oameni vicleni și cruzi au învățat, și, prin ei, toți, că orice om, fie Mitridate, cum a fost cazul atunci, fie oricare altul, care ar voi să lupte împotriva celor ce au de gând să facă un lucru bun, nu luptă împotriva oamenilor, ci împotriva Dumnezeului cinstit de săvârșitorii faptelor bune. Niciodată nu poate să aibă un sfârșit bun omul care se luptă cu Dumnezeu. Se poate întâmpla ca la începutul cutezanței lui să nu pătească nimic. Dacă nu este pedepsit îndată, apoi aceasta se datorește faptului că Dumnezeu îl cheamă la pocăință și-i dă răgaz să se deștepte, ca dintr-o beție. Dacă însă stăruie în cutezanța sa, el nu mai are nici un câștig dintr-o atât de îndelungată răbdare a lui Dumnezeu; vor folosi însă alții foarte mult, căci vor învăța din pedeapsa dată lui că niciodată nu trebuie să declari război lui Dumnezeu, din a Cărui mână nebiruită nu poți scăpa. Și într-adevăr, nu după multă vreme, au venit, peste cei care opriseră pe evrei să zidească templul, nenorociri așa de mari, încât toate celelalte nenorociri păleau în fața grozăviei tragediei lor. Mâinile iudeilor împiedicați de a-și îndeplini gândul lor au ucis și au junghiat mulțime de dușmani; pământul se înmuiase până la o mare adâncime de sângele celor uciși; de atâta sânge se prefăcuse pământul în noroi; trupurile cailor și ale oamenilor stăteau grămadă unele peste altele; din trupurile și rănilor deschise ieșeau o mulțime de viermi; pământul era acoperit de cadavre, iar acestea, la rândul lor, acoperite de viermi. Puteai spune, uitându-te pe acel câmp de bătălie, că nu se găseau trupuri de oameni morți sub viermi, ci izvoare de viermi; izvoarele acestea de viermi scoteau din toate părțile la iveală neamul acela de viețuitoare, așa Că din putreziciunea aceea viermii creșteau mai repede decât stuful, nenorocirea aceasta n-a ținut zece sau douăzeci de zile, ci vreme îndelungată. A fost pedeapsă dată aici pe pământ acelor oameni ce au luptat împotriva lui Dumnezeu, dar pedeapsa pe care o vor primi dincolo, pe lumea cealaltă, va fi cu mult mai cumplită decât aceasta.” (*Apologia vieții monahale*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 183-185)

FAPTELE („ca văzând faptele voastre bune, să slăvească pe Dumnezeu din ceruri”)

„Și slăveau pe Dumnezeu în mine. Judecă și în acest loc regula lui de umilință, cum o păzește cu exactitate; căci nu zice: că mă admirau, mă lăudau, sau se minunau, ci totul atribuie harului lui Dumnezeu. *Slăveau*, zice, *pe Dumnezeu în oameni.*” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 40)

FAPTELE (bune - folosul săvârșirii lor)

„Dacă ai multe fapte bune, poți ușor să-ți acoperi cu ele păcatele; dar dacă ești gol de fapte bune, fiecare păcat îți face o rană de moarte.

Ca să nu se întâmple asta, să ne înarmăm cu fapte bune”. (*Omilia la Matei*, omilia XXVI, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 342)

„Toate rămân pe pământ și numai faptele noastre bune călătoresc împreună cu noi. Pentru acelea vom da socoteală; pentru acelea vom primi plată.” (*Omilia la Matei*, omilia LIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 618)

„Căci fapta bună nu aduce atâta folos celor ce o primesc, pe cât celor ce o fac, fiindcă le dă curaj față de Dumnezeu” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia VI, p. 186)

„Dacă încercările, boala, neputința sau pieirea trupului, pe care le suferim fără voia noastră, că nu le facem noi, ni se socotesc pentru ștergerea păcatelor, cu mult mai mult faptele bune, pe care le facem cu voia și râvna noastră.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 235)

FAPTELE (răsplătirea faptelor bune)

„Dacă tu pretinzi ca să ți se dea totul aici, atunci ți-ai pierdut osteneala prin care te-ai umplut de lumină.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, p. 272)

„Fiecare va lua plata sa după osteneală, nu după sfârșitul sau rezultatul lucrului, ci după osteneală. Căci ce sunt eu vinovat dacă nu sunt cu băgare de seamă cei ce mă ascultă?” (*Comentariile sau Tălcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IX, p. 93)

„Gândește-te: ai semănat milostenie, te așteaptă în ceruri tezaure neprețuite și slavă veșnică; ai semănat înțelepciune, vei primi cinste și recompensă, laude din partea îngerilor și cununi neveștejite din partea Celui ce recompensează.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 121)

„Să urmărim virtutea și bucuria pe care le aduce săvârșirea faptelor bune.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 50)

„Dacă vei face vreun bine și nu vei lua pentru el plata aici, nu-ți pară rău, nici nu te tulbura, că după moarte, în veacul cel viitor, te așteaptă plata cea multă cu dobândă și Împărăția lui Dumnezeu cea veșnică.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 136)

FAPTELE (trupului și faptele sufletului)

„Pe cât e mai bun sufletul decât trupul, pe atât sunt mai presus și faptele unuia față de ale celuilalt.” (*Omilie după cutremur*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 533)

FAPTELE (faptele rele - remedii)

„Căci dacă frica de oameni poate să vă rețină și să vă întoarcă de la faptele rele, cu cât mai mult trebuie să împărătească iubirea lui Iisus Hristos în voi?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVII, 4, p. 401)

FAPTELE (faptele rele chinuie conștiința omului)

„... înainte de a ne arunca în iad, fac chin conștiinței noastre.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVIII, 3, p. 473)

FAPTELE (după faptă și răsplată)

„Fiecare faptă are plata sa, fiecare faptă, răsplata sa. Un ucigaș, un om rău, un zgârcit, dacă face o faptă bună, i se răsplătește binele făcut; nu rămâne nerăsplătit din pricina faptelor rele pe care le-a făcut. Și iarăși, unui om care a făcut mii de fapte bune, dar a făcut și o faptă rea, i se plătește acea faptă rea. Țineți minte acestea, păstrați-le bine, să nu le uitați! Nu este om bun care să nu aibă păcat, nu este om păcătos care să nu aibă vreo faptă bună.” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul VI, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 148)

FAPTELE (fapta și cuvântul)

„Dumnezeu nu vrea ca un creștin să se mulțumească numai cu mântuirea lui, ci să zidească și pe alții, nu numai prin învățătură, ci și prin viața și purtarea sa. Nimic nu îndeamnă pe cineva pe calea adevărului ca viața curată. Oamenii nu se uită atât la ce spunem noi, cât la ce facem noi. Și ca să vezi că lucrurile stau așa, iată! Chiar dacă am filosofa noi de nenumărate ori cu cuvântul și am vorbi despre supunerea la voia lui Dumnezeu, dar dacă atunci când se ivește prilejul nu arătăm prin fapte ce am spus, nu folosește atât cuvântul nostru, cât vatămă fapta; dar dacă și înainte de a vorbiși după ce am vorbit arătăm prin faptă că ne supunem voii lui Dumnezeu, suntem crezuți când dăm sfatul, pentru că împlinim cu fapta ce sfătuim, Hristos pe aceștia i-a fericit, spunând: *Fericit cel ce face și învață* (Matei, 5, 19). Uită-te că întâi a pus fapta, apoi învățătura. Când fapta merge înainte, chiar dacă nu urmează învățătura, fapta e de ajuns să învețe mai puternic decât glasul pe cei ce o văd”. (*Omilii la Facere*, omilia VIII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 104)

„Învățătura cu fapta este mai bună și cu mult mai vrednică de credință decât învățătura cu cuvântul. Un om ca acesta poate să învețe chiar când tace, chiar când nu e văzut: pe unii prin înfățișarea sa, pe alții prin auz; se va bucura de multă bunăvoință de la Dumnezeu, pentru că face să fie slăvit Stăpânul său nu numai prin viața sa, ci prin viața celor ce se uită la el. Un om ca acesta va înălța mulțumiri și laude Dumnezeului universului prin mii de limbi și prin mii de guri. Se vor minuna de el și de Stăpânul lui nu numai cei ce-l cunosc și cei care sunt martorii vieții lui, ci și cei care nu-l cunosc, dar au aflat de la alții viața lui, cei care locuiesc departe, în țări depărtate. Vor respecta covârșitoarea lui virtute nu numai prietenii lui, ci și dușmanii. Atât de mare este puterea virtuții că închide gurile și leagă limbile chiar ale acelor oameni care duc război virtuții. După cum cei bolnavi de ochi nu îndrăznesc să privească la soare, tot așa nici păcatul nu poate privi la virtute, ci se retrage, întoarce spatele și-și mărturisește înfrângerea”. (*Omilii la Facere*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 21, p. 154)

„Cel ce vorbește multe, nu face nimic, pe când cel ce lucrează mult, nu vorbește nimic fără timp și fără rost.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 188)

„Mulți predicatori, cu toate că au predicat multora despre virtute, n-au nici o roadă, pe când alții, cu toate că nu predică, săvârșesc minuni datorită vieții lor îmbunătățite.” (*Cuvânt la Sfinții Mucenici*, I, în vol. *Predici la sărbători împăratești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 450)

FĂȚĂRNICIA

„... câți care poartă masca evlaviei, care au o blândețe plăsmuită, câți care cred că sunt niște oameni mari, fără să fie însă, n-au fost oare demascați în vremea de față iar cele ale amăgirilor s-au scurs și ei s-au arătat cum erau, nu cum se pretindeau și amăgeau printre fățarnici.” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XIX, 13, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 320)

FECIORIA (definiția)

„Fecioara este un vas sfânt, o porfiră care nu i se cuvine nimănui altuia decât împăratului tuturor, este o mireasă care are totdeauna nunta feciorelnică. Cât de fericită e nunta în care așternutul este feciorelnic! Pentru astfel de nuntă fericita noastră muceniță a înfruntat primejdii. A văzut frumusețea Mirelui și nu s-a despărțit de chipul Lui.” (*Cuvânt de laudă la întâia Muceniță și întocmai cu Apostolii, Tecla*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 572)

„Fecioria constă în a avea sfânt și trupul și sufletul.” (*Despre Feciorie*, 6, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 12)

FECIORIA (elogiu fecioriei)

„Dacă Pavel se teme să despartă pe cei căsătoriți unul de altul pentru multă vreme, pentru ca diavolul să nu găsească prilej de a nu se strecura pe ascuns în sufletul lor, de câte cununi nu sunt vrednice fecioarele, care dintru început n-au nevoie de ajutorul căsătoriei pentru a nu cădea în desfrânare, fecioarele care rămân nebiruite până la sfârșitul vieții? (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 52)

„Sărăcia n-o poate vătăma pe fecioară, așa cum se întâmplă la nunțile din lume; dimpotrivă, o face mult mai dorită de Mire, mai ales când trăiește de bunăvoie în sărăcie, n-o vătăma nici faptul că se trage din părinți sărmani și de jos, nici că nu este frumoasă; nimic din toate acestea. Dar de ce să mă mărginesc la atâta? Chiar dacă-i roabă, n-are nici o însemnătate; robia nu-i poate strica logodna; atât îi trebuie numai: să aibă un suflet frumos, să stea în primele rânduri ale virtuții. Fecioara n-are cum să se teamă de gelozie; n-are cum să fie invidioasă pe altă femeie, că aceasta are un bărbat mai frumos decât ea. De ce? Pentru că nici un mire nu este asemenea și nici egal Mirelui ei; nici pe departe nu se aseamănă unul cu altul.” (*Despre Feciorie*, 60, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 109)

„Dacă este urâtă la chip, podoaba fecioriei îi schimbă îndată urâtenia chipului, căci o gătește cu o frumusețe nemeșugită; dacă este frumoasă și luminoasă la chip, podoaba fecioriei o face și mai strălucitoare și mai frumoasă. Pe fecioară n-o împodobesc pietrele prețioase, bijuteriile, hainele luxoase și scumpe, hainele împestrițate cu tot felul de culori și flori, nici altceva asemănător; nimic din cele pieritoare; în locul acestora, pe fecioară o împodobesc posturile, sfintele privegheri, blândețea, modestia, sărăcia, bărbăția, smerenia, răbdarea; în general, disprețuirea tuturor lucrurilor din viața de aici. Ochii îi sunt atât de buni și de cuviincioși, încât se îndrăgostesc de ei nu atât oamenii, cât puterile cele netrupești și Stăpânul acestor puteri; îi sunt atât de curați și de pătrunzători, încât poate privi frumusețile netrupești în locul celor trupești; îi sunt atât de blânzi și de liniștiți, încât nu se tulbură și nu se aprind împotriva celor ce-i fac rău și neconținut o supără; mai mult încă, tocmai la aceștia se uită blând și prietenos. Podoaba fecioriei așterne pe chipul și înfățișarea ei atâta cuminenie,

încât chiar desfrânații, când se uită la ea, se rușinează, roșesc și-și înfrânează furia poftelor lor. După cum slujnica ce slujește pe o femeie cuminte trebuie să fie, chiar împotriva voinței ei, tot atât de cuminte ca și stăpâna ei, tot astfel și trupul care slujește unui suflet închinat unei atât de înalte înțelepciuni și filosofii, trebuie să-și potrivească pornirile lui după mișcările sufletului. Ochii, gura, îmbrăcămintea, umbletul, pe scurt toată făptura ei, capătă chipul bunei rânduiei a sufletului. După cum un parfum puternic, chiar închis într-un vas, îmbălsămează cu mirosul său plăcut aerul și desfătează nu numai pe cei ce stau aproape de vasul cu parfum, dar chiar și pe cei care stau mai departe de el, tot astfel și parfumul curat al sufletului fecioresc, curgând prin simțuri, scoate la iveală virtutea sa ascunsă; pune tuturor simțurilor frâiele de aur ale bunei cuviințe, face ca zburdălnicia simțurilor să păstreze bună rânduială; nu lasă limba să rostească ceva neplăcut și nepotrivit; nu lasă ochiul să se uite nerușinat și bănuitor în jur și la cei din jur; nu lasă auzul să prindă vreo cântare ce nu se cuvine a fi auzită. Cuminenția o face să aibă grijă și de picioarele ei, să nu pășească necuviincios, ci să aibă un mers firesc și măsurat. O dată ce cuminenția a îndepărtat de la ea podoaba hainelor, dă sfaturi fetei să nu izbucnească în râs, să nu zâmbească cu nesocotință, dimpotrivă, să-i fie totdeauna serioasă și austeră; gata oricând spre lacrimi, nu spre râs nesocotit.

Când auzi de lacrimi, să nu bănuiești cumva că lacrimile sunt pricinuite de tristețe. Lacrimile fecioarei izvorăsc dintr-o plăcere și o bucurie atât de mari, cât nu are râsul din lumea aceasta. Iar dacă nu mă crezi, ascultă pe Luca Evanghelistul, care spune că, după ce apostolii fuseseră biciuiți, au plecat cu bucurie din fața sinedriului (Fapte 5, 40-41). Știm doar că biciuirea nu are această urmare; nu produce plăcere și bucurie, ci durere și chin. Da, așa e natura biciuirii; totuși credința în Hristos este atât de puternică, încât schimba însăși firea lucrurilor. Prin urmare, dacă biciuirile dădeau naștere la plăcere, din pricina credinței în Hristos, pentru ce să fie ciudat dacă și lacrimile produc tot plăcere din pricina credinței în El? Din pricina aceasta, Hristos numește jug bun și sarcina ușoară (Matei 11, 30) tocmai calea numită de El îngustă și strâmtă (Matei 7, 30).” (*Despre Feciorie*, 63, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 111-113)

„Ca într-un port liniștit, tăcerea, liniștea și pacea sufletească stăpânesc sufletul fecioarei. Pacea aceasta se pogoară în sufletul ei pentru că fecioara nu se îndeletnicește cu cele omenești; stă neconținut de vorbă cu Dumnezeu și-și are mereu ațintiți ochii spre El. Cine poate măsura această plăcere? Care cuvânt ar putea înfățișa fericirea unui suflet care se găsește într-o astfel de stare? Nimeni și nici un cuvânt! Numai cei care se bucură de Domnul cunosc cât de mare este această bucurie și plăcere, care nu suferă asemuire.” (*Despre Feciorie*, 68, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 116)

„Cel neînsurat se îngrijește de cele ale Domnului; iar cel însurat de cele ale lumii (I Cor., 7, 32-33). Lumea trece, pe când Dumnezeu rămâne. Nu este, oare, îndestulător acest argument pentru a dovedi superioritatea traiului în feciorie?” (*Despre Feciorie*, 74, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 125)

„Spune-mi, te rog, în ce se deosebeau de îngeri Ilie, Elisei, Ioan Botezătorul, acești iubitori sinceri ai fecioriei? Întru nimic altceva decât că erau uniți cu trupul; în celelalte privințe, dacă ai cerceta bine, nu-i vei găsi întru nimic mai prejos de îngeri. Dar tocmai faptul acesta, care pare o scădere, tocmai aceasta îi ridică mai mult și este pentru ei pricină de laudă. Într-adevăr, de câtă bărbăție, de câtă filosofie n-au avut nevoie spre a putea ajunge asemenea îngerilor, ei, care trăiau pe pământ, care erau supuși tuturor nevoilor firii omenești? Cine le-a dat această putere? Fecioria! Ea i-a făcut așa! Și aceasta se vede din faptul că, dacă ar fi avut femeie și copii, n-ar fi putut locui cu ușurință în pustie, n-ar fi putut să părăsească casele, nici celelalte îndeletniciri ale vieții. Așa însă, datorită fecioriei, au fost sloboziți din toate aceste

legături și trăiau pe pământ ca și cum ar fi trăit în ceruri. N-aveau nevoie de ziduri, de acoperiș, de pat, de masă; de nimic din toate acestea; în loc de acoperiș aveau cerul; în loc de pat, pământul, în loc de masă, pustia. Și, lucru minunat, tocmai pustia neroditoare, pricină de foamete pentru ceilalți oameni, pentru acești sfinți era masă îmbelșugată, n-aveau trebuință de vii, nici de teascuri, nici de semănături, nici de holde de secerat. Băutură plăcută și îmbelșugată le dădeau izvoarele, râurile și lacurile. Lui Ilie un înger îi pregătea masă minunată și neobișnuită, masă superioară celei obișnuite printre oameni. Iată ce spune Scriptura despre el: *o pâine ajungea să-l hrănească timp de patruzeci de zile* (III Regi 19, 6-8). Pe Elisei harul Duhului îl hrănea adeseori în chip minunat; nu-l hrănea numai pe el, ci și pe alții prin el (IV Regi 4, 40). Iar Ioan Botezătorul, care a fost mai mult decât un profet, căci mai mare decât el nu s-a ridicat nimeni dintre cei născuți din femeie (Matei 11, 11), nici n-a avut nevoie de hrană făcută de mână omenească. Nu-i întrețineau viața trupului pâinea, vinul și untdelemnul, ci lăcustele și mierea sălbatică (Matei 3, 4). Ai văzut îngeri pe pământ? Ai văzut puterea fecioriei? Fecioria i-a făcut pe cei alcătuiți din sânge și trup, pe cei ce mergeau pe pământ, pe cei supuși nevoilor firii omenești muritoare, fecioria i-a făcut pe aceștia să se poarte în toate împrejurările vieții ca și cum ar fi fost fără de trupuri, ca și cum ar fi și dobândit cerul, ca și cum ar fi fost nemuritori.

Lui Ilie, Elisei și Ioan Botezătorul toate le erau de prisos. Le erau de prisos nu numai cele care sunt în adevăr de prisos, cum e, de pildă, luxul, traiul bun, bogăția, puterea, slava și tot cortegiul acestor visări, ci și cele care par necesare și de folos, cum sunt casele, orașele, meseriile. A trăi așa înseamnă *a fi cu bună cuviință și a fi alipit stăruitor de Domnul* (I Cor., 7, 35), în aceasta constă virtutea fecioriei.” (*Despre Feciorie*, 79-80, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 135-137)

„... fecioria i-a făcut pe acei bărbați minunați, pe Ilie, Elisei și Ioan, să meargă pe drumul cel minunat; fecioria le-a tăiat din jurul lor toate legăturile, ea le-a îngăduit să zboare cu picioarele libere și ușoare spre cer ca niște păsări. Când n-ai de purtat de grijă de nevestă, când n-ai de îngrijit copii, poți trăi cu foarte multă ușurință în sărăcie; iar sărăcia ne apropie de ceruri și ne scapă nu numai de frică, de griji, de primejdii, ci de toate greutățile pe care le pune pe umerii noștri viața pământească.

Omul care nu are nici un fel de avere, dar se socotește pe sine ca și cum ar avea tot ce-i trebuiește, disprețuiește totul și are multă îndrăznire și față de înalții demnitari, și față de puternicii zilei, și chiar față de cel ce are pe cap diademă, față de împărat. Omul care disprețuiește averile, procedând metodic, va disprețui cu ușurință și moartea. Ajungând mai presus de tot ce-i omenesc, va vorbi cu îndrăznire înaintea orișicui, fără să se teamă de cineva, fără să tremure înaintea cuiva.” (*Despre Feciorie*, 80-81, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 137-138)

„Între viața îngerilor din cer și a cea a fecioarelor pe pământ paralela va fi la fel de dreaptă, pe cât de cuprinzătoare, îngerii n-au carne, n-au trupuri în nici un fel; sufletul fecioarelor se desprinde în mod eroic de trupuri și nu suferă nici o întinăciune. Ba mai mult, fecioarele nu cunosc nici legăturile legitime. Și dacă le vedem tributare față de toate condițiile vieții trupesti, și că în ciuda acelora ele rămân cu totul spirituale și cu totul cerești, înseamnă că vedem în ele niște ființe superioare chiar îngerilor.

Ce fac îngerii? Care este rolul lor? Cum se scurge pentru ei veșnicia? Ei sunt fără încetare înaintea lui Dumnezeu, în extaz în fața frumuseții Lui supreme, în adorare în fața Măreției Lui supreme. Ori ce fac fecioarele noastre în chiliile lor tăcute, sau în sânul tumultului faptelor lor de iubire și de apostolat? Ce fac ele decât să slujească lui Dumnezeu, să se închine lui Dumnezeu, să iubească pe Dumnezeu, să se jertfească spre slava lui Dumnezeu? Îngerii slujesc continuu ca slujitori ai lui Dumnezeu; la fel și fecioarele.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 223-224)

„Bun lucru e fecioria! E o faptă mai presus de fire!” (*La cuvântul apostolic ce spune: «Dar având același duh al credinței, precum este scris»; și la «Crezut-am, pentru aceea am grăit...»*, 6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 274)

FECIORIA (măreția fecioriei)

„La început și dintru început a stăpânit fecioria; dar când a intrat, prin trândăvie, neascultarea și și-a făcut intrare păcatul, fecioria a zburat, pentru că cei dintâi oameni s-au făcut nevrednici de măreția unui atât de mare bun, și a intrat, deci, în lumea legii unirii trupești. Gândește-mi-te, dar, iubite, cât de mare este vrednicia fecioriei! Gândește-te ce bun înalt și mare este! Gândește-te că depășește firea omenească, că are nevoie de harul cel de sus. Ascultă-L pe Hristos spunând saducheilor că cei care au ales de bună voie fecioria arată în trup viețuirea puterilor celor fără de trup. Saducheii voiau să li se dea răspuns despre înviere și L-au întrebat: *Învățătorule, erau la noi șapte frați; și cel dintâi însurându-se, a murit neavând copii și a lăsat pe femeia lui fratelui său; și a murit și al doilea și, neavând copii, a lăsat pe femeia lui fratelui său; asemenea și al treilea și al patrulea și al cincilea și al șaselea și al șaptelea. Așadar la înviere a cărui dintre cei șapte frați va fi femeia, că toți au avut-o?* Ce le-a răspuns Hristos? *Rătăciți, neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu. La înviere nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii* (Matei, 22, 25-30). Ai văzut că cei care au îmbrățișat fecioria de dorul lui Hristos imită viața îngerească, deși merg pe pământ și trăiesc în trup? Cu cât este mai mare și mai înălțătoare fapta, cu atât mai mari, dar mai bine spus, cu mult mai mari sunt cununile, răsplățile și bunătățile făgăduite celor care împreună cu fecioria fac și fapte bune”. (*Omilia la Facere*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 21, pp. 213-214)

„Ce este mai plăcut, mai frumos, mai strălucitor decât fecioria? Strălucește mai frumos decât razele soarelui. Ne îndepărtează decât toate grijile lumești și ne face să ne uităm țință la Soarele dreptății.” (*Despre Feciorie*, 21, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 35)

FECIORIA (valoarea ei)

„Postul și fecioria, în ele însele, nu sunt nici bune, nici rele; ajung bune sau rele prin voința celor care le practică, prin gândul pus la temelia postului sau a fecioriei.” (*Despre Feciorie*, 4, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 10)

FECIORIA (în Vechiul Testament)

„Vechiul Testament nu vorbea despre feciorie. Nu numai iudeii de rând, dar nici leviții. Și nici arhieriei, și nici chiar marele arhieru nu se interesau de altceva decât de căsătorie. De feciorie, nici vorbă!” (*Despre Feciorie*, 12, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 22)

FECIORIA (în creștinism și în alte religii)

„Iudeii privesc cu dezgust frumusețea fecioriei și nu e de mirare, o dată ce n-au cinstit nici pe Hristos, născut din Fecioară. Păgânii o admiră și se minunează de ea. Dar numai Biserica lui Dumnezeu, numai creștinii o pun în practică și o râvnesc.

Au și ereticii fecioare, dar n-aș putea să le numesc fecioare. Mai întâi pentru că nu sunt curate, căci nu sunt logodite cu un singur bărbat, așa cum vrea fericitul nuntaș al lui Hristos, Pavel, când zice: *V-am logodit cu un singur bărbat, ca să vă înfățișez fecioară curată lui*

Hristos (II Cor., 11, 2). Deși cuvintele lui Pavel sunt spuse despre Biserică luată în întregime, totuși ele se adresează și fecioarelor.

Pot fi, oare, curate fecioarele acestea ale ereticilor, o dată ce nu iubesc pe singurul bărbat vrednic de iubire, pe Hristos, ci îl înlocuiesc cu altul, care nu-i Dumnezeu? Aceasta este prima pricină pentru care nu putem să le numim fecioare. A doua pricină e următoarea: au renunțat la căsătorie pentru că socotesc un lucru rău căsătoria. Iar o dată ce au legiuit că este rea căsătoria, s-au lipsit prin însăși această legiuire de cununiile fecioriei. Cei care se abțin de la rău n-au dreptul la cununi; singurul lor drept este de a nu fi pedepsiți. Așa privesc lucrurile atât legile creștine, cât și legile civile. Legea poruncește: *Ucigașul să fie omorât*, dar nu adaugă: *Să fie cinstit cel care nu ucide*. Legea poruncește: *Hoțul să fie pedepsit*, dar nu poruncește să i se facă daruri celui care nu se atinge de bunurile altuia.” (*Despre Feciorie*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 5)

FECIORIA (ereticilor)

„Mi s-ar putea spune:

- Fața fecioarelor ereticilor este palidă, mâinile și picioarele uscate, îmbrăcămintea aspră și de proastă calitate, privirea ochilor potolită.

- Ei și? Ce folos, când privirea lăuntrică este obraznică și îndrăzneată? Poate fi ceva mai obraznic și mai îndrăzneț decât privirea aceea lăuntrică a sufletului, care convinge și privirea ochilor trupului să socotească rele faptele lui Dumnezeu? *Toată slava fiicei împăratului vine din lăuntru*, spune David. Fecioara ereticilor a călcat în picioare aceste cuvinte profetice; este înconjurată pe dinafară cu slava unei fecioare, dar pe dinăuntru este plină de necinste. Aceasta-i grozăvia, că față de oameni arată multă bunătate și bună-cuviință, iar față de Dumnezeu, Creatorul ei, se poartă ca o nebună. Nu îndrăznește să se uite în fața omului – dacă mai sunt astfel de fecioare printreeretici –, dar se uită cu ochi nerușinată în fața Stăpânului oamenilor și grăiește cuvinte nelegiuite împotriva măreției lui Dumnezeu. Într-adevăr, fața lor e galbenă ca lemnul de merișor și seamănă cu fața unui mort. Dar sunt vrednice de lacrimi și de mult plânsset nu numai pentru că-și chinuiesc și-și istovesc în zadar trupurile lor cu postul și cu fecioria, dar și pentru că fac acestea spre propria lor pierzare.

Îmbrăcămintea lor e aspră și de proastă calitate? Fecioria însă nu stă în îmbrăcămintă și în culoarea hainelor! Fecioria stă în trup și în suflet! N-ar fi o prostie să numești pe cineva filosof după barbă și păr, după bastonul de filosof ce-l are în mâini și după mantia de filosof aruncată pe umeri, și nu după purtările sale, după sufletul său? N-ar fi o prostie să numești pe cineva ostaș după hlamidă și după centură, și nu după vigoarea trupului și după curajul său? Tot așa și cu fecioara. N-ar fi, oare, o prostie să dăm cuiva iute și degrabă numele de fecioară – nume atât de minunat ce depășește tot ce-i omenesc – pentru că are părul neîngrijit și fața mohorâtă, pentru că poartă haine cernite, fără a-i cerceta cu de-amănuntul sufletul, fără a cunoaște bine starea sufletului ei? Pavel care a rânduit legile acestei mari nevoițe, legile fecioriei, nu ne îngăduie să procedăm așa. Pavel ne poruncește să recunoaștem pe cei care intră în această luptă după credința lor, după sufletul lor, și nu după haine. Pavel spune: *Oricine se luptă se înfrânează de la toate* (I Cor., 9, 25), adică toate care vatămă sănătatea sufletului; iar în altă parte spune: *Nimeni nu se încununează dacă nu se luptă după regulă* (II Tim., 2, 5).” (*Despre Feciorie*, 6-7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 12-13)

„Nu te-ai căsătorit? Dar nu pot din pricina aceasta să te numesc fecioară! Pe aceea o numesc fecioară, care poate să se căsătorească, dar nu se căsătorește. Când însă spui că este oprită căsătoria pentru că este rea, nu mai este voința ta care te face să nu te căsătorești, ci legea care te silește la aceasta! Pe perși, când nu se căsătoresc cu propriile lor mame, îi

admirăm, pe când pe romani, nu. Pentru ce? Pentru că la romani o astfel de căsătorie e o rușine, iar la perși este îngăduită căsătoria între fiu și mamă. Pentru aceasta sunt de laudat perșii care nu fac o astfel de căsătorie. Așa trebuie judecată și căsătoria lăsată de Dumnezeu. Noi, ortodocșii, cu toții avem dreptul și putem să ne căsătorim; pentru aceea și admirăm pe cei care nu se căsătoresc. Voi, ereticii, însă, pentru că ați azvârlit căsătoria în rândul lucrurilor rele, nu mai aveți nici un drept la laude pentru fecioria voastră. Nu ți-e sufletul curajos și puternic când te abții de la cele ce-ți sunt oprite. Nu ești un om cu adevărat virtuos când nu săvârșești o faptă socotită rea de toată lumea. Atunci ești cu adevărat virtuos și strălucit, când săvârșești o faptă bună, o faptă care nu acoperă de rușine pe cei ce o săvârșesc, o faptă pe care dacă vrei să o faci și să o împlinești, nu numai că te scapă de prostul nume al celor răi, ci te și rânduiește în ceata celor buni. După cum eunucii nu merită laudă pentru că trăiesc în feciorie și pentru că nu se căsătoresc, tot astfel nici voi nu meritați nici o laudă. Pe eunuci o necesitate firească îi silește să trăiască în feciorie și să nu se căsătorească; tot așa și pe voi vă silește la aceasta prejudecata unei conștiințe rele. După cum tăierea unei părți a trupului a lipsit pe eunuci de lauda fecioriei, tot așa și diavolul v-a tăiat gândurile cele bune, deși firea v-a rămas întreagă și v-a impus să nu vă căsătoriți; prin aceasta vă mărește și nevoințele, și vă lipsește și de cinstea de a vă numi fecioare.” (*Despre Feciorie*, 8, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 15-16)

FECIORIA (îndemn la trăirea în feciorie)

„Dar dacă corintenii nu l-ar fi întrebat despre feciorie, Pavel n-ar mai fi așteptat dorința lor, ci, luându-le-o înaintea, le-ar fi vorbit el; nu le-ar fi impus fecioria ca lege, nici ca poruncă, ci ca sfat și îndemn. Pavel însă n-a vrut să fie el inițiatorul unui asemenea sfat, deoarece știa că fecioria are nevoie de multe sudori, de multă bunăvoință.

Și aici Pavel a imitat pe Stăpânul nostru obștesc. Mântuitorul a vorbit despre feciorie atunci când l-au întrebat ucenicii. Ucenicii au spus: *Dacă așa este pricina omului cu femeia, îi este mai de folos să nu se însoare*, iar Hristos a răspuns: *Sunt oameni care s-au făcut pe ei înșiși fameni pentru Împărăția cerurilor*.

Când o faptă ce trebuie săvârșită este deosebit de mare și nu poți obliga pe nimeni, prin constrângerea unei porunci, să o îndeplinească, trebuie să aștepti ca să-și exprime dorința cei care vor să o facă; iar pentru a le deștepta râvna, trebuie să pregătești voința și dorința lor în alt chip, fără a da naștere la bănuieli.

Așa a făcut și Hristos. N-a deșteptat în sufletul apostolilor dorința de feciorie vorbindu-le despre feciorie; dimpotrivă, le-a vorbit numai despre căsătorie și le-a arătat greutatea căsătoriei. Și și-a oprit aici cuvântul său. Hristos a lucrat cu atâta înțelepciune, încât apostolii, care nu auziseră din gura lui Hristos nici un cuvânt despre necăsătorie, spun ei înșiși că *este mai de folos omului să nu se mai însoare* (I Cor., 7, 7).

Tot pentru acest motiv și Pavel, imitatorul lui Hristos, spunea: *Despre cele ce mi-ați scris, bine este pentru om ca să nu se atingă de femeie*.

Prin aceste cuvinte Pavel pare a se scuza și spune: Nu îndrăzneam să vă urc pe o culme atât de înaltă, din pricină că fecioria este un lucru foarte greu de îndeplinit. Dar pentru că voi mi-ați scris din propria inițiativă, îmi iau îndrăzneala să vă sfătuiesc.

Pentru care pricină Pavel n-a adăugat niciodată cuvintele *despre cele ce mi-ați scris* în alte răspunsuri date corintenilor la multele lor întrebări?

Pentru următoarea pricină: Pavel amintește de cele scrise de ei, de întrebările puse lui, pentru ca sfatul său să nu supere pe nimeni.

Chiar după ce corintenii i-au dat prilejul să vorbească despre feciorie, Pavel nu-i sfătuiește cu asprime, ci cu multă bunățate. Și aici imită pe Hristos. Și Hristos după ce a spus tot ce era de spus despre feciorie, a adăugat: *Cel care poate să o primească, să o primească*

(Matei 19, 12). Pavel ce spune? *Despre cele ce mi-ați scris, bine este pentru om să nu se atingă de femeie* (I Cor., 7, 1).

Dar aş putea fi întrebat:

- Dacă nu e bine pentru om să se atingă de femeie, pentru ce a mai lăsat Dumnezeu căsătoria? Ce trebuință mai avem de femei, dacă nu ne sunt de folos nici pentru căsătorie, nici pentru naștere de copii? Cine va putea împiedica pieirea întregului neam omenesc, dacă moartea paște și taie în fiecare zi pe cei din viață, și nu se mai pot ridica alții în locul celor căzuți? Dacă toți am îmbrățișa acest bine, fecioria, dacă nu ne-am mai atinge de femei, toate se vor prăbuși: orașe, case și ogoare, meserii și arte, plante și animale. După cum atunci când cade generalul pe câmpul de bătălie, se strică buna rânduială a trupelor, tot astfel, dacă dispare, datorită desființării căsătoriei, omul, împăratul tuturor celor de pe pământ, nu va mai rămâne în picioare și în bună rânduială nimic din tot ce se vede pe pământ. Prin urmare, acest sfat bun al tău va umple lumea de nenumărate nenorociri.

Dacă aceste cuvinte ar fi rostite numai de dușmanii creștinismului și de necredincioși, nici n-aș ține seamă de ele. Sunt însă mulți oameni care în aparență aparțin Bisericii și care rostesc aceleași cuvinte; din pricina slăbiciunii voinței au părăsit sudorile și ostenele pentru păzirea fecioriei; osândesc fecioria, declară că e de prisos, cu intenția de a-și acoperi propria lor trândăvie, pentru a apărea în ochii lumii că nu îndepărtează de la ei aceste nevoițe din pricina nepăsării lor, ci din pricina unei drepte judecăți.

Să lăsăm deci la o parte pe dușmanii declarați ai creștinismului – căci *omul firesc nu primește cele ale Duhului, căci sunt nebunie pentru el* (I Cor., 2, 14) – și să-i învățăm pe cei care în aparență sunt alături de noi două lucruri: întâi, că fecioria nu este de prisos, ci, dimpotrivă, este foarte folositoare și foarte necesară; al doilea, că învinuirea ce-o aduc fecioriei este spre paguba lor și aduce pe capetele lor tot atâtea primejdii câtă răsplată și laudă aduce celor ce trăiesc în feciorie.” (*Despre Feciorie*, 13-14, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 23-25)

„Pentru care pricină, deci, Pavel, atunci când dă sfaturi celor necăsătoriți, se dă pe el ca pildă?

N-o face fără rost și nici la întâmplare. Pavel își dădea seama că va spori și mai mult râvna corintenilor pentru săvârșirea faptelor bune, dacă vor avea în fața ochilor lor pilda dascălului lor. După cum cel care învață numai cu cuvântul, fără să învețe prin faptă, nu-i este de mare folos celor care-i învață, tot astfel cel care pune în practică mai întâi el sfaturile ce le dă, reușește, tocmai prin pilda sa, mai mult decât prin orice altceva, să înduplece pe ascultători să-i urmeze sfaturile. În afară de aceasta, Pavel arată prin cuvintele sale că-i sunt străine sufletului atâtea invidie, cât și mândria. El vrea ca această virtute extraordinară, fecioria, să fie îmbrățișată de toți ucenicii săi; nu pretinde că el are ceva mai mult decât ei, ba, dimpotrivă, vrea ca toți să fie în toate la fel ca el. Pot să mai adaug și o a treia pricină pentru care Pavel a rostit acele cuvinte. Care-i aceasta? Traiul în feciorie părea un lucru greu; nu părea un lucru ușor pentru majoritatea credincioșilor. Voind însă să arate că traiul în feciorie este un lucru ușor, dă ca pildă pe un om care pune în practică această virtute, pentru ca nu cumva credincioșii să socotească fecioria un lucru foarte împovărat și pentru ca ei să depășească cu curaj aceeași cale, uitându-se la cel care merge înaintea lor.” (*Despre Feciorie*, 35, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 57)

„... se dă pildă pe sine, pentru a scoate din sufletul credincioșilor săi ideea că este cu neputință traiul în feciorie.

Pavel spune: *Dar fiecare om are harul său, unul așa, iar altul într-alt fel* (I Cor., 7, 7). După cum vezi smerenia apostolică a lui Pavel, departe de a se pierde, strălucește pe deplin în toate împrejurimile! Pavel numește virtutea fecioriei săvârșită de el har al lui Dumnezeu; virtutea pentru care a stors atâtea sudoare o atribuie în întregime lui Dumnezeu.” (*Despre*

Feciorie, 35-36, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 58)

„În Epistola către Romani spune: *Având haruri diferite, potrivit harului dat nouă* (Rom., 12, 6). Prin aceste cuvinte, Pavel merge și mai departe și enumeră printre aceste haruri sprijinul dat credincioșilor, milosteniile sale, dărnicia lui. Oricine știe însă că aceste fapte nu sunt haruri de la Dumnezeu, ci fapte săvârșite prin propria efortare. Am zis acestea ca nu cumva, când auzi pe Pavel grăind: *Fiecare are harul său de la Dumnezeu* (I Cor., 7, 7), să-ți pierzi curajul și să zici în sinea ta: *Înfrânarea, fecioria nu o pot săvârși prin propria mea efortare. Pavel însă a numit-o un har de la Dumnezeu!* Dar Pavel vorbește așa nu cu intenția de a așeza fecioria în rândul harurilor de la Dumnezeu, ci pentru că vrea să se smerească pe sine. Pavel n-ar fi putut să se găsească într-o contradicție atât de mare nici cu el însuși, nici cu Hristos. N-ar fi putut contradice pe Hristos, care spune: *Sunt fameni care s-au făcut pe ei înșiși fameni pentru împărăția cerurilor*, adăugând: *Cel care poate să o primească, să o primească* (Matei 19, 12). N-ar fi putut să se contradică nici pe el, căci însuși osândește pe femeile care au ales să trăiască în văduvie, dar care mai pe urmă nu mai vroiau să trăiască în văduvie. Dacă înfrânarea este un dar de la Dumnezeu, atunci de ce Pavel le mai amenință prin cuvintele: *Având osândă, pentru că au călcat credința cea dintâi* (I Tim., 5, 12). Niciodată Hristos nu a osândit pe cei care nu au numit haruri de la Dumnezeu; dar totdeauna Hristos a osândit pe oamenii care nu duc o viață dreaptă și virtuoasă.” (*Despre Feciorie*, 36, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 59-60)

„Pavel însuși, enumera faptele de virtute săvârșite de el, a pomenit, printre aceste fapte de virtute, și înfrânarea. După ce a spus: *În multă răbdare, în neazuri, în nevoi, în strâmtorări, în bătăi, în întemnițări, în osteneli, în tulburări, în privegheri, în posturi*, a adăugat: *în curăție* (II Cor., 6, 4-6). Dacă ar fi fost un har de la Dumnezeu curăția trupească, apoi Pavel n-ar fi rânduit-o prin aceste fapte de virtute. Mai mult încă! Pentru ce-i mustră Pavel pe cei care nu trăiesc în curăție, numindu-i neînfrânați? (I Cor., 6, 13). Pentru ce spune că face mai bine tatăl care nu-și căsătorește fata? (I Cor., 7, 38). Pentru ce pricină spune că este mai fericită văduva care trăiește mai departe în văduvie? (I Cor., 7, 40). Prin urmare, fericirile sunt adresate nu oamenilor care au săvârșit minuni, ci oamenilor care au făcut fapte de virtute. Același lucru, și cu pedepsele. Întreb încă o dată: Petru ce Pavel ne sfătuiește neconținut să trăim în feciorie, în înfrânare, dacă lucrul acesta n-ar atârna de noi și nici n-am avea nevoie de vre-o efortare după ce am primit ajutorul de la Dumnezeu? După ce Pavel a spus cuvintele: *Vreau ca toți oamenii să fie ca și mine în înfrânare* (I Cor., 7, 7), adaugă îndată: *Spun celor necăsătoriți și văduvelor: Bine este pentru ei, dacă vor rămâne ca și mine* (I Cor., 7, 6). Se dă din nou pe sine de exemplu, pentru aceeași pricină. Creștinii aveau în fața lor pilda unei astfel de trăiri în înfrânare, iar această pildă le era cunoscută; de aceea puteau cu atât mai mult să aibă îndrăzneală de a lua asupra lor ostenelile fecioriei. Să nu te minunezi dacă nu adaugă pricina care i-a îndemnat să se dea pe sine ca exemplu nici când spune: *Vreau ca toți să fie ca și mine*, și nici când spune: *Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca și mine*. Pavel nu spune aceste cuvinte spre a se lăuda; dimpotrivă, socotește o pricină îndestulătoare propriei lor păreri, potrivit căreia a săvârșit virtutea înfrânării.” (*Despre Feciorie*, 36, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 60-61)

„Pavel pare a spune: *Ți se pare grea și anevoioasă fecioria? O astfel de părere este însă greșită, și din pricina aceasta declar că trebuie să îmbrățișezi fecioria, pentru că este atât de ușoară, încât ne prilejuiește cu mult mai mici griji decât căsătoria. Vreau să te cruț! Nu vreau să ai neazuri în viață! Și pentru aceasta vreau să nu te căsătorești!*” (*Despre Feciorie*, 49, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 93)

„Cel însurat se îngrijește de cele ale lumii (I Cor., 7, 33), iar cel neînsurat se îngrijește de cele ale Domnului (I Cor., 7, 32). Și într-un caz și în altul, Pavel vorbește de grijă, în primul caz, grija omului însurat este fără folos și zadarnică, dar, mai bine spus, este însoțită de durere și necaz, căci *unii ca aceștia vor avea necaz în trup* (I Cor., 7, 29); în al doilea caz însă, grija este îndreptată spre bunătați cu neputință de zugrăvit prin cuvinte.

Pentru ce, dar, să nu alegem mai degrabă grija de cele duhovnicești, nu atât pentru motivul că atrage după sine atâtea și atâtea răsplăți, cât pentru motivul că, prin natura ei, este mai ușoară decât grija de cele lumești?

De ce se îngrijește o fată care nu se mărită? Se îngrijește, oare, de chivernisirea averilor și a banilor, de supravegherea slugilor, de ținerea din scurt a administratorilor moșiilor și de celelalte treburi? Supraveghează, oare, bucătarii, țesătorii și pe ceilalți oameni de serviciu? Doamne ferește! Nu-și bate capul cu nici una dintre aceste griji. De un singur lucru se îngrijește: să-și zidească sufletul ei, să împodobească acel templu sfânt, nu cu împletiturile părului, nu cu aur și mărgăritare, nu cu vopsele și farduri, costisitoare și greu de găsit, ci cu sfințenia trupului și a duhului.

Femeia măritată, spune Pavel, *se îngrijește cum să placă bărbatului ei* (I Cor., 7, 34). Pavel a procedat foarte înțelept n-a cercetat în amănunțime toată viața unei femei căsătorite, nici n-a arătat tot ce suferă o femeie cu trupul și cu sufletul, pentru ca să placă bărbatului ei; n-a spus cum își chinuie și-și supune trupul la felurite munci, cum își terfelește sufletul cu slugărnicii, cu lingușeli, cu fățarnicii, cu temeri, cu griji fără rost și zadarnice. Dimpotrivă, printr-un singur cuvânt, le-a cuprins pe toate acestea și a lăsat pe seama conștiinței fiecăruia dintre ascultătorii săi sarcina de a medita asupra lor.

A arătat astfel cât e de superioară fecioria, a ridicat-o până la cer (...)” (*Despre Feciorie*, 75, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 127-128)

FECIORIA (îmbrățișarea fecioriei)

„Pavel spune: *Ai auzit de feciorie, nume plin de multe osteneți și de multe sudori! Nu te teme! Fecioria nu-i o poruncă, nici nu aduce cu sine constrângerea poruncii. Pe cei care îmbrățișează de bună voie și prin propria lor alegere fecioria, pe aceea îi răsplătește cu bunătațile ei, punându-le pe cap o cunună strălucitoare și plină de flori; iar pe cei care o resping și nu vor să o îmbrățișeze, nici nu-i pedepsește, nici nu-i silește să trăiască în feciorie.*” (*Despre Feciorie*, 41, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 74)

FECIORIA (îmbrățișarea ei prin silă și constrângere - gravitatea)

„Pentru ce Pavel rostește acum aceste cuvinte: *Și aceasta nu v-o spun ca să vă pun cursă*, o dată ce mai sus numește fecioria eliberare de legături, o dată ce ne spune că sfaturile date de a trăi în feciorie sunt spre folosul nostru, și anume spre a nu avea necazuri, spre a fi scutiți de griji, spre a ne cruța? Pentru ce a mai rostit aceste cuvinte de vreme ce a arătat, prin cele spuse de el mai sus, că traiul în feciorie este lesnicios și ușor de dus?

- Ce a vrut să spună Pavel prin aceste cuvinte?

- Pavel n-a numit fecioria o cursă. Doamne ferește! Atunci ajunge o cursă, când îmbrățișezi fecioria silit și constrâns de cineva. Și într-adevăr lucrurile așa stau. Când faci ceva silit de cineva și împotriva voinței tale, lucrul acela, oricât ar fi de ușor, ajunge mai greu decât orice alt lucru și ne înăbușă sufletul mai groaznic decât ștreangul. Pentru aceasta a spus: "Nu ca să vă pun cursă".

Cu alte cuvinte, Pavel spune așa:

V-am spus și v-am arătat cât de multe avantaje și foloase are fecioria; cu toate acestea, vă las toată libertatea de a alege sau nu traiul în feciorie; pe cei care nu vor, nu-i atrag, nici nu-i silesc să îmbrățișeze această virtute, și v-am dat aceste sfaturi cu gândul de a vă necăji, ci pentru că doresc ca stăruința voastră bună în credință să nu fie tulburată de grijile lumești.

Vezi, și cu acest prilej, cu câtă înțelepciune procedează Pavel! Îndeamnă, rugându-se! Îngăduie căsătoria, sfătuind pentru feciorie! Prin cuvintele spuse mai sus: *Nu silesc, ci îndemn* (I Cor., 7, 25) și prin cele adăugate acum: *spre a trăi în bunăcuviință și a vă alipi cu sânguință de Domnul* (I Cor., 7, 35), a arătat cât de măreț e traiul în feciorie și cât de mult câștig avem în urma acestei viețuiri după Dumnezeu.” (*Despre Feciorie*, 73, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 129-130)

FECIORIA (îmbrățișarea fecioriei - împotrivorii)

„... nu-ți este îngăduit, nici când ești silit, să-ți împiedici fata de a trăi în feciorie, dacă ea vrea asta; dimpotrivă, trebuie să te opui cu dârzenie tuturor piedicilor care se ridică împotriva unei dorințe atât de bune. Ascultă ce spune Hristos: *Cel care-și iubește pe tatăl său și pe mama sa mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine* (Matei 10, 37). Când căutăm să îndeplinim o faptă care e pe placul lui Dumnezeu, trebuie să ne fie dușman și inamic orice om care ne pune piedici, chiar de ne-ar fi tată, chiar de ne-ar fi mamă; oricine ar fi.” (*Despre Feciorie*, 78, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 134)

FECIORIA (ar dispărea neamul omenesc dacă ar trăi toți în feciorie?)

„Spune-mi, te rog, Adam a fost născut prin căsătorie? Eva a fost născută prin durerile de naștere ale unei alte femei? Nu poți să-mi spui! Atunci pentru ce tremuri, pentru ce te temi degeaba că va dispărea neamul omenesc, dacă dispăre căsătoria? Milioane de milioane de îngeri slujesc lui Dumnezeu, mii de mii de Arhangheli stau înaintea Lui; și nici unul dintre ei nu există datorită căsătoriei, nașterilor, durerilor nașterii și zămislirii. Prin urmare, Dumnezeu ar fi înmulțit cu atât mai mult pe oameni, fără să fi fost nevoie de căsătorie, așa cum a făcut și pe cei dintâi oameni, din care se trag toți oamenii.

În vremea noastră chiar, nu puterea căsătoriei menține neamul omenesc, ci cuvântul Domnului spus la început: *Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul* (Fac., 1, 28).

Spune-mi, te rog, i-a fost de vreun folos lui Avraam căsătoria pentru nașterea de copii? Nu! A fost căsătorit atât amar de ani, și la urmă a strigat către Dumnezeu: *Ce vei face cu mine, Stăpâne, Doamne? Iată, mor și n-am copii!* (Fac., 15, 12). După cum atunci, cu Avraam, Dumnezeu a făcut ca niște trupuri moarte să ajungă rădăcina și pricina nașterii unui popor atât de numeros ca poporul evreu, tot astfel și la începutul lumii, Dumnezeu ar fi găsit o cale prin care să se înmulțească neamul omenesc, dacă Adam și Eva ar fi ascultat de poruncile Lui și nu i-ar fi biruit dorința de a mânca din pomul cunoștinței binelui și răului. Când nu vrea Dumnezeu, căsătoria nu poate înmulți numărul existent al oamenilor, dar nici fecioria nu poate împuțina numărul lor când Dumnezeu voiește ca numărul oamenilor să fie mare.” (*Despre Feciorie*, 14-15, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 27-28)

„Toți oamenii aveau să vină pe pământ așa cum au venit primii oameni?

- Nu pot să spun dacă așa sau în alt chip. Răspunsul la întrebarea aceasta e următorul: Dumnezeu n-avea nevoie de căsătorie ca să se înmulțească oamenii pe pământ.

Potopul de pe timpul lui Noe, care a făcut să dispară de pe fața pământului oameni și animale și, într-un cuvânt, toate viețuitoarele (Fac., 7, 17-23), ne-a dovedit că păcatul, împreunările rușinoase, și nu fecioria, au dus la pieirea neamului omenesc. Pustiirea aceea

grozavă n-ar fi venit peste oameni dacă fiii lui Dumnezeu ar fi pus frâu poftelor lor rușinoase, dacă ar fi păzit fecioria și dacă nu s-ar fi uitat cu priviri pofticioase la fiicele oamenilor (Fac., 6, 1-5). Să nu-ți închipui că spun că din pricină că se căsătoreau oamenii a venit peste ei nenorocirea aceea. Nu spun aceasta; deocamdată spun atât, că a pierit și a dispărut atunci neamul omenesc din pricina păcatului, și nu din pricina fecioriei.” (*Despre Feciorie*, 17-18, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 32)

FECIORIA (despre fecioarele cuviincioase)

„... semnul osebitor al unei fecioare este a se îngriji numai de cele ale lui Dumnezeu și a fi statornică în credință.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVI, p. 391)

FECIORIA (viețuirea virtuoasă a feciorelnicilor)

„Minunat lucru și vrednic de multe cununi este biruirea furiei poftelor și stăpânirea înverșunării firii! Dar cu adevărat minunat lucru este atunci când fecioria este unită cu o astfel de viață. Fecioria în ea însăși și numai ea este neputincioasă și nu-i în stare să mântuie pe cei care o practică. Pentru aceasta ne pot da mărturie toți câți practică și azi fecioria. Sunt atât de departe de Ilie, Elisei și Ioan Botezătorul cât e de departe pământul de cer. După cum, dacă lipsești fecioria de *bună-cuviință și de alipirea stăruitoare de Domnul*, ai tăiat înseși arterele fecioriei, tot astfel, când practici fecioria, dar o dată cu ea duci și o viață virtuoasă în toate privințele, ai în sufletul tău și rădăcina, și temelia tuturor faptelor bune. O viețuire virtuoasă hrănește roadele fecioriei, așa cum hrănește un pământ gras și roditor rădăcina plantelor. Mai bine spus însă, viața unui om care s-a răstignit pentru lume și pentru poftele lumii este și rădăcină a fecioriei, dar și rod al fecioriei.” (*Despre Feciorie*, 80, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 137)

FECIORIA (purtarea fecioarelor)

„Dar dacă și fecioara se îndeletnicește cu multe și este prinsă de griji lumești?

O fecioară nu trebuie să fie așa! Pe o astfel de fecioară ai scos-o din ceata fecioarelor. Nu-i de ajuns ca cineva să nu se căsătorească, spre a fi rânduită printre fecioare. Trebuie să aibă și curăție sufletească. Când spun curăție sufletească, nu spun numai că trebuie să fie slobodă de poftes urâte și rușinoase, să nu dorească podoabele și luxul, ci să nu aibă nici o preocupare și nici o grijă lumească. Dacă nu-i așa, la ce bun curăția trupească? După cum nu poate fi ceva mai rușinos pentru un ostaș decât atunci când își aruncă armele și-și pierde timpul prin crâșme, tot astfel nu poate fi ceva mai rușinos pentru o fecioară decât atunci când este legată cu griji lumești. Cele cinci fecioare neînțelepte din parabola Domnului aveau candelă, trăiau în feciorie; toate acestea nu le-au fost de nici un folos; ușile s-au închis, au rămas pe dinafară și au pierit (Matei 25, 1-12). Fecioria tocmai pentru aceea este superioară căsătoriei, pentru că taie orice prilej grijilor de prisos și dă puțință celor care au îmbrățișat fecioria să-și afierosească tot timpul lor faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. Dacă o fecioară nu face asta, apoi este cu mult mai prejos decât o femeie căsătorită; își acoperă sufletul cu spini și înăbușă sămânța curată, sămânța cerească.” (*Despre Feciorie*, 77, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 130-131)

„Când a vorbit despre feciorie, Pavel a spus că virtutea fecioarei nu trebuie să se mărginească numai la curăția trupului; Pavel vrea ca fecioara să-și afierosească tot timpul liber slujirii lui Dumnezeu: *Acest lucru vi-l spun nu ca să vă întind cursa, ci spre bună știință și alipire stăruitoare de Domnul* (I Cor., 7, 35). Pavel vrea ca fecioara să nu se împartă în fele

de fel de treburi, ci toată ființa ei să fie îndreptată spre cele duhovnicești și cele cerești și să se îngrijească de cele ale Domnului (I Cor., 7, 34).” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 172)

FECIORIA (lupta și nevoințele celor ce voiesc a trăi în feciorie)

„- Pentru care pricină, Pavele, îi îngădui acestui om să nu se atingă de femeie?

Din cauza desfrânării, răspunse Pavel. Mi-e teamă, continuă Pavel a spune, ca nu cumva urcându-te pe culmile fecioriei, să nu cazi în prăpastia desfrânării. Nu-ți sunt atât de ușoare aripile, ca să te înalți până la acea înălțime.

Pentru ce te temi, pentru ce tremuri, fericite Pavele? Doar ei au ales aceste lupte, ei de buna lor voie s-au îndreptat cu deosebită râvnă spre frumusețea fecioriei.

Da, mi-ar răspunde Pavel, aceștia au această râvnă pentru că nu cunosc câte greutateți sunt pe calea fecioriei. Dar eu, care cunosc aceste greutateți, care am adus această luptă, preget atunci când e vorba să sfătuiesc pe alții să îmbrățișeze nevoințele fecioriei.

Cunosc cât e de grea fecioria: cunosc tăria acestor lupte; cunosc greutatea războiului. Ca să poți da lupta, ai nevoie de un suflet căruia îi place lupte, de un suflet tare, de un suflet care să se lupte până la sânge împotriva poftelor. Trebuie să mergi pe cărbuni, și să nu te arzi; să calci pe săbii, și să nu te tai. Pofta este tot atât de cumplită și de primejdioasă ca și focul și sabia. Un suflet care nu-i pregătit să țină piept chinurilor poftelor, iute este biruit. Trebuie să avem inimă de oțel, ochi neadormit, răbdare mare, ziduri puternice, alte ziduri care să le împrejmuiească pe acestea și zăvoare puternice; trebuie să avem paznici treji și viteji, dar mai presus de toate trebuie să avem ajutor de sus, ajutorul lui Dumnezeu. *De n-ar păzi Domnul cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o păzește* (Ps., 126, 1).

- Cum vom atrage asupra noastră acest ajutor ceresc?

Dacă vom pune în slujba nevoințelor fecioriei tot ce stă în puterea noastră: gândurile sănătoase, posturi și privegheri îndelungate, păzirea poruncilor, dar mai presus de toate dacă nu ne încredem niciodată în propriile noastre puteri. Chiar dacă am săvârșit cele mai mari fapte de virtute, e de neapărată trebuință să ne opunem neconținut: *De n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc* (Ps., 126, 1). *Pentru că nu avem de luptat împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânitorilor întinericului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății din văzduhuri* (Efes., 6, 12). Gândurile noastre trebuie să stea ziua și noaptea gata de luptă, să fie înfricoșătoare poftelor celor nerușinate. Puțin dacă ar slăbi paza, diavolul e gata, e lângă noi, cu focul în mână, ca să-l azvârle asupra noastră și să aprindă templul lui Dumnezeu. Prin urmare, trebuie să ne întărim prin toate mijloacele. Lupta noastră este împotriva strigătelor nepotolite ale trupului. Zelul nostru este după o viețuire cerească. Drumul nostru este drumul puterilor celor fără de trupuri. Pământul și cenușa râvnesc să egaleze pe cei ce locuiesc în ceruri, stricăciunea se ia la întrecere cu nestricăciunea.” (*Despre Feciorie*, 26-27, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 41-43)

„Fecioria nu s-a speriat de asalturile poftelor trupesti, nici n-a fugit dinaintea luptei care pare atât de grea pentru marea mulțime; dimpotrivă, fecioria se împotrivesc cu curaj și dă luptă cu pornirile trupului. Nu merită, oare, fecioara să fie admirată, atunci când ceilalți oameni au nevoie să se căsătorească a doua oară ca să nu ardă, iar ea, care nu și-a pus pe cap nici prima cununie, este neconținut sfântă și neîntinată? Pentru aceste pricini și, înainte de aceste pricini, pentru răsplățile pregătite în ceruri celor care trăiesc în văduvie, Pavel, care avea pe Hristos grăind în el, spunea: *Bine este pentru ei dacă vor rămâne ca și mine* (I Cor., 7, 8). (*Despre Feciorie*, 37, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 63)

„Negreșit și viața aceasta a fecioriei are necazuri; dar când punem față în față necazurile fecioriei cu necazurile căsătoriei, nici n-ar trebui să mai numim necazurile fecioriei necazuri.” (*Despre Feciorie*, 64, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 113)

„Fecioria însă este nevoită să călătorească toată viața pe marea ispitelor, să călătorească pe o mare fără porturi. Nici dacă s-ar ridica cea mai cumplită furtună, fecioarei nu-i este îngăduie să ancoreze corabia și să se odihnească. Pirații nu atacă pe corăbieri când corabia lor se află în apropierea unui oraș, sau a unui loc bun de ancorat, sau a unui port, că s-ar primejdui zadarnic; dar dacă prind corabia în mijlocul mării, li se mărește îndrăzneala, pentru că nu-i nimeni în apropiere să sară în ajutorul corăbierilor; pun totul în mișcare, fac tot ce pot și nu se opresc până ce nu omoară pe toți călătorii de pe corabie sau până ce nu sunt ei omorâți. Tot astfel și diavolul, acest groaznic pirat, pornește asupra fecioarei furtună mare, tulburare cumplită și vijelii cu neputință de îndurat; o zguduie din temelii pentru pa prin silă și forță, să-i distrugă corabia. Diavolul știe că fecioara nu poate să trăiască cu un bărbat (I Cor., 7, 5), știe că trebuie să lupte neconținut, că trebuie să se războiască cu duhurile răutății (Efes., 6, 12) tot timpul, până ce va debarca în portul cel neînvălmurat al vieții veșnice. Pavel a lăsat pe fecioară, ca pe un ostaș viteaz, în afara zidurilor cetății; nu îngăduie să i se deschidă porțile chiar dacă vrăjmașul o atacă sălbatic, chiar dacă, prin însuși acest fapt, diavolul ajunge mai înverșunat, deoarece n-are nici o putere să încheie pace. Dar nu numai diavolul supără mai cumplit pe cei necăsătoriți, ci și tăunul poștei. Aceasta o știe toată lumea. Poștele pe care ni le satisfacem nu ne mai stăpânesc; libertatea de a ne satisface poștele potolește furtunile sufletului. Adevărul acesta este mărturisit și de un proverb; un proverb popular, e drept, dar adevărat. Iată ce spune proverbul: Nu poftim ce putem dobândi cu ușurință. Dacă însă suntem împiedicați vreodată să săvârșim faptele pe care altă dată le săvârșeam în toată voia, atunci se întâmplă contrariul: cele disprețuite din pricina stăpânirii pe care o avem asupra lor, ne ațâță și mai mult pofta când nu mai avem nici o putere asupra lor. Prin urmare, astfel judecate lucrurile, cei căsătoriți se bucură, în primul rând de o mai mare liniște; în al doilea rând, chiar dacă flacăra poștei tinde vreodată să se urce la înălțime, traiul împreună dintre bărbat și femeie potolește iute această flăcără. Fecioara însă nu are cum să-și stingă focul; se uită cum se ridică, cum se urcă la înălțime; de stins nu-l poate stinge. Încearcă un singur lucru: să nu se ardă în timpul focului. Este, oare, o situație mai groaznică decât aceasta de a purta înăuntrul sufletului tău toată vâlvătaia, și a te feri să nu te ardă? De a îngrămădi focul în vistieriile sufletului, și a păstra mintea neatinsă? Nimeni nu-i îngăduie fecioarei să arunce afară acești cărbuni. Fecioara se silește să sufere cu sufletul acele încercări pe care, după spusele lui Solomon, trupul nu le poate suferi. Dar ce spune Solomon? *Va călca, oare, cineva pe cărbuni aprinși, și nu-și va arde picioarele?* (Pilde 6, 20). Dar, iată, fecioara calcă și îndură chinul. *Va băga, oare, cineva, foc în sân și nu-și va arde hainele?* (Pilde 6, 27). Fecioara însă își bagă foc înăuntrul sufletului său, nu în sân; și-i foc sălbatic, foc vestit; și totuși suportă, își acoperă flăcără, ca să n-o vadă lumea.

Spune-mi acum, te rog, va mai îndrăzni cineva să mai compare căsătoria cu fecioria? Sau, ca să spun într-un cuvânt, va mai îndrăzni cineva să o privească în față? Fericitul Pavel nu îngăduie aceasta. Pentru el, este o mare deosebire între o femeie măritată și o fecioară. Fecioara, spune Pavel, se îngrijește de cele ale Domnului, pe când femeia măritată, de cele ale lumii (I Cor., 7, 34).” (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 53-54)

„Față de cei căsătoriți Pavel se poartă cu multă îngăduință, sfătuindu-i să nu se lipsească unul de altul, chiar dacă unul din ei ar voi să o facă, și nici să prelungească multă vreme această lipsire, chiar atunci când se face prin bună înțelegere. Mai mult încă, le îngăduie, când moare unul dintre soți, să se căsătorească a doua oară, dacă vor, ca să nu ardă. Față de

fecioare însă nu arată o astfel de îngăduință. Pe cei căsătoriți îi pune din când în când să se înfrâneze, după ce-i lasă să-și potolească simțurile vreme îndelungată în limanul vieții conjugale; pe fecioară însă nu o lasă însă nici să răsuflă nici o clipă; o pune să stea neconținut pe câmpul de bătlăie, să fie asaltată neconținut de poftele trupului, și nu-i îngăduie să lase armele din mâini nici o clipă. Pentru ce n-a spus Pavel și fecioarei, ca văduvelor: *Dacă nu se poate înfrâna, să se căsătorească* (I Cor., 7, 9)? Pentru ce? Pentru că nimeni nu spune unui atlet, după ce a aruncat după el hainele, după ce și-a făcut toate pregătirile pentru luptă, după ce a intrat în arenă, nimeni nu-i mai spune: Pleacă din arenă, fugi din fața celui cu care ai să te lupti, fugi din fața dușmanului! Nu! Trebuie să se întâmple una din două: sau să plece din arenă cu laurii victoriei, sau să fie învins și rușinat. Atâta vreme cât se exercită și se antrenează în locuri de exercițiu cu cunoscuții și se luptă cu prietenii ca și cum ar fi niște potrivnici, este liber să lupte sau să nu lupte, să se ostenească, sau să nu; dar când s-a înscris la concurs, când stadionul este plin de lume, când a venit arbitrul, când spectatorii și-au ocupat locurile lor, când a venit în arenă și potrivnicul său și s-au așezat unul în fața celuilalt, atunci nu mai este timp să se facă ce vrea, ci trebuie să se supună legilor luptei. Tot așa și cu fecioara; atâta vreme cât chibzuiește dacă să se căsătorească sau nu, căsătoria nu reprezintă pentru ea o primejdie; dar o dată ce a făcut alegerea și s-a înscris în ceata fecioarelor, a intrat în arenă. Cine, deci, va îndrăzni să intre în arenă atunci când spectacolul a început, când îngerii privesc de sus, când Hristos însuși este arbitrul luptelor, iar diavolul infuriat scoate strigăte suierătoare, încheștat în luptă și prins de mijloc, cine, deci, va îndrăzni să intre în arenă și să spună fecioarei: fugi de dușman, nu te mai supune cu atâta oboseli! Ferește-ți partea slabă! Nu trânti, nici nu pune piedici dușmanului! Lasă-l să biruie!” (*Despre Feciorie*, 38, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 64-65)

FECIORIA (mucenicia fecioriei)

„Fecioria este muceniecie înainte de muceniecie. Da, pentru că plăcerile sunt niște călăi cumpliți ai trupului, dar, mai bine spus, plăcerile sunt chiar mai cumplite decât călăii; ne strâng cu lanțuri de mâini, ne rănesc sufletul cu privirile, duc, prin auz, voinței satanice flacăra dorului după plăceri, biciuiesc cu bici usturător sufletul, ne tulbură cu atacuri pornite valuri, valuri asupra noastră. Dacă poruncim ochilor să rămână orbi în fața frumuseților trupurilor, atunci plăcerile întredeschid ce a fost închis și fac loc în suflet, prin urechi, cântecelor desfrânate; dacă se întâmplă ca urechile să fie închise cântecelor desfrânate, atunci plăcerile împodobite desfrânat ne atacă gândurile; și, ca să spun pe scurt, dacă biruim prin toate mijloacele plăcerile când suntem treji, apoi plăcerile pornesc luptă cu noi prin umbrele visurilor, când adormim. Această încercuire a luptei duse împotriva noastră de plăceri continuă nu se ridică o dată cu soarele și nu se liniștește o dată cu noaptea. Dacă plăcerile mai au în ajutor și tinerețea, atunci lupta este între foc și foc; se ia la luptă cuptorul cu paie. Tinerețea se aprinde ușor de plăceri; după cum tinerețea se aprinde mai ușor decât untdelemnul, tot așa cuminenția este mai tare în fața ostenețelor. Toate acestea au făcut din fecioria fericitei fecioare o lungă muceniecie. A luptat cu plăcerile ca un mucenic cu fiarele; s-a războit cu gândurile, ca un mucenic cu chinurile; s-a luat la trântă cu gândurile doritoare de plăceri, ca un mucenic cu răutatea călăilor; dar a biruit în lupta care se dădea în sufletul și în trupul ei. În ea focul voinței a fost mai înflăcărat decât focul firii, a fost sfânt. Firea a fost biruită de această copilă; în alții firea e tiranică și-i înfierbântă spre împreunare; în Tecla însă, firea practica fecioria.” (*Cuvânt de laudă la întâia Muceniță și întocmai cu Apostolii, Tecla*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 570-571)

FECIORIA (folosul fecioriei)

„De pe acum fecioara se bucură de bunătațile cele viitoare, de pe acum trăiește sfințenia învierii. Că spune Domnul: *La înviere nici nu se însoară, nici nu se mărită*. De asta pierderea unui asemenea bun este foarte mare, pentru că și bunul este mare; de asta desfrânarea celei ce s-a hotărât să trăiască în feciorie este mai spurcată decât desfrânarea desfrânatei.” (*Cuvânt de laudă la întâia Muceniță și întocmai cu Apostolii, Tecla*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 572)

FECIORIA (răsplata primită de cei feciorelnici de la Hristos)

„Pavel își dădea perfect de bine seama că pe oamenii care nu se pot ridica cu mintea la cele de sus, pe oamenii care se târăsc pe pământ, pe oamenii care își au privire ațintite spre pământ, nu-i poți atrage spre feciorie, nu-i poți îndemna să trăiască în feciorie decât numai cu ajutorul celor pământești. Spune-mi, te rog, pentru care pricină mulți oameni necugetați și fără cap se jură, și se jură chiar strâmb, fără nici o teamă, pe Dumnezeu, și pentru lucruri mici, și pentru lucruri mari, dar nu vor deloc să se jure pe capul copiilor lor. Se îngrijesc mai mult de al doilea jurământ decât de primul. Tot astfel, atunci când e vorba de ajutorarea săracilor, nu-i mișcă pe oameni spre milostenie atât de mult învățăturile despre dobândirea împărăției cerurilor, deși le izbesc neconținut auzul, cât nădejdea că de pe urma milosteniilor lor vor dobândi vreun bine pe lumea aceasta fie pentru ei, fie pentru copiii lor.” (*Despre Feciorie*, 49, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 90-91)

„Fecioara are altfel de bucurii decât femeia măritată; pleacă de pe lumea asta cu mare câștig.” (*Despre Feciorie*, 58, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 108)

„Fecioara nu-i silită să se intereseze de mirele cu care se va căsători; nu se teme că va fi înșelată. Dumnezeu nu-i om; e Stăpân, nu rob ca unul dintre noi. Atât de mare este deosebirea între Mirele fecioarei și mirii celor care se mărită! Iată acum și darurile de nuntă potrivite unei fecioare. Darurile acestei mirese sunt cerurile și bunătațile cerești; nu un sclav, nici hectare de pământ, nici atâția și atâția galbeni de aur. Mai mult! Cea măritată tremură de frica morții pentru o mulțime de motive; dar și pentru aceea că moartea o desparte de soțul ei; fecioara însă chiar își dorește sfârșitul, este sătulă de viață; se grăbește să vadă Mirele față către față și să se desfăteze de slava cerească.” (*Despre Feciorie*, 59, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 108-109)

FECIORIA (sfaturi pentru fecioare)

„Audă deci fecioarele, că nu în aceasta stă fecioria, căci cea care se îngrijește de cele ale lumii nici nu mai este fecioară, și nici nu mai este cu bună cuviință. Căci zicând: *Se deosebește femeia și fecioara* (1 Cor. 7, 34), a pus această deosebire între ele, cum și prin ce anume se depărtează una de alta. Și dând o definiție amănunțită fecioarei, cum și femeii măritate, el nu a spus de nuntă, nici de înfrânare, ci de liniște și de prea multă îndeletnicire.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIX, p. 197)

FECIORIA (încălcarea făgăduinței fecioriei – gravitatea)

„.... fecioara care și-a călcat făgăduința fecioriei a săvârșit un păcat mai mare decât adulterul...” (*Despre căsătoria a doua a văduvelor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 171)

FECIORIA (și căsătoria)

„... sunt convins că fecioria este o treaptă superioară a căsătoriei. Spunând aceasta nu osândesc căsătoria, n-o pun între faptele rele, dimpotrivă, o prețuiesc nespus de mult.” (*Despre Feciorie*, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 16)

„Tu (ereticule n.n.) însă hulești căsătoria, spui că este rea; iei rolul de legiuitor, și nu de sfătuitor, și, ca atare, urăști pe cei pe care nu-i convingi. Eu nu-i urăsc; admir pe cei care se înscriu la această luptă a fecioriei, dar nu osândesc pe cei care rămân în afara luptei. Atunci aş avea dreptul să osândesc pe cineva, când alunecă spre un rău recunoscut de toți ca rău. Dar n-am nici un drept să osândesc pe un om care se mulțumește cu un bine mai mic pentru că nu poate atinge un bine mai mare; el singur se lipsește de lauda și de admirația cuvenită celui care a îmbrățișat binele cel mare, fecioria! Cum poți să-mi spui că opresc căsătoria, când nu osândesc pe cei căsătoriți? Opresc desfrânarea, adulterul, dar nu căsătoria. Osândesc pe desfrânați, pe adulteri și-i alung din sânul Bisericii; dar nu încetez de a lăuda pe cei căsătoriți, dacă trăiesc cu înțelepciune.

Prin urmare, din concepția noastră asupra căsătoriei rezultă două câștiguri: unul, că nu hulim creația lui Dumnezeu; al doilea, că nu înjosim fecioria, ci, dimpotrivă, o facem cu mult mai sfântă.

Cel care hulește căsătoria răpește și slava fecioriei. Cel care laudă căsătoria pune în lumină și mai mult minunăția fecioriei și o face mai strălucită.” (*Despre Feciorie*, 9-10, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 17)

„Căsătoria este bună; și tocmai pentru aceasta este minunată fecioria, pentru că e mai bună decât ce este bun și este cu atât mai bună cu cât este mai bun căpitanul unei corăbii decât corăbierii, generalul decât soldații.” (*Despre Feciorie*, 10, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 18)

„Bun lucru este fecioria; sunt de acord și eu. E mai bună decât căsătoria; mărturisesc și asta. Dacă vrei, pot adăuga că este cu atât mai bună decât căsătoria pe cât este mai bun cerul decât pământul, îngerii, decât oamenii. Pot merge încă și mai departe și să spun ceva mai mult, anume că fecioria este superioară stării îngerești. Îngerii într-adevăr nu se însoară, nici nu se mărită (Matei 22, 30), dar nu sunt alcătuiți din trup și sânge, nu locuiesc pe pământ, nu țin piept unei mulțimi de patimi, n-au nevoie de mâncare și băutură; nu-i pot încânta și moleși cântecele plăcute, nu-i poate atrage frumusețea oamenilor, nu-i poate vrăji nimic. Cum este cerul de curat într-o amiază liniștită, netulburată de nici un nor, tot așa sunt și îngerii; nu-i tulbură nici o dorință; de aceea e și firesc să rămână neconținut luminați și strălucitori.

Oamenii, deși inferiori prin firea lor fericirilor îngeri, își dau toate silințele și stăruie după puterea râvnei lor să-i egaleze pe îngeri.

- Cum îi pot egala?

- Îngerii nu se însoară, nici nu se mărită (Matei 22, 30). Fecioara face la fel. Îngerii stau neconținut înaintea lui Dumnezeu și slujesc lui Dumnezeu (Evr., 1, 14). Fecioara face la fel. Din pricina aceasta Pavel a scutit pe fecioare de orice grijă lumească (I Cor., 7, 34), pentru a fi sânguitoare și cu mintea totdeauna la Dumnezeu. E drept, nu pot încă să se înalțe ca îngerii la ceruri, fiind legate prin trup de pământ; au însă o mare mângâiere, căci primesc pe Însuși Stăpânul cerurilor, dacă sunt sfinte și cu trupul, și cu duhul.

Ai văzut vrednicia și frumusețea fecioriei? Ai văzut că face pe cei trăitori pe pământ să ducă aceeași viață ca și locuitorii cerului? Sunt îmbrăcați cu trup, dar nu rămân mai prejos de puterile cele fără de trup. Sunt oameni, dar au aceeași râvnă ca și îngerii.” (*Despre Feciorie*, 10-11, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 18-19)

„Ai văzut de unde-și are început căsătoria? Ai văzut din ce pricină a ajuns necesară? Din pricina încălcării poruncii, din pricina blestemului, din pricina morții. Unde e moarte, acolo e și căsătorie; dacă nu există moarte, nu urmează nici căsătorie. Fecioria nu are ceste urmări; e totdeauna folositoare, totdeauna bună, totdeauna fericită; și înainte de moarte, și după moarte; și înainte de a exista pe lume căsătorie, și după ce a venit pe lume căsătorie.” (*Despre Feciorie*, 14, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 27)

„Nu prefera deci în locul fecioriei căsătoria, îngăduită de Dumnezeu din pricina slăbiciunii tale, nici nu le pune pe picior de egalitate! Dacă ai judeca așa, ar trebui să speri că e mai bine să ai două femei decât să te mulțumești cu una, deoarece legea lui Moise îngăduie să ții două femei (Deut., 21, 15). Mai mult, urmând acestui chip de gândire, ar trebui să preferi bogăția în locul sărăciei de bunăvoie, chefurile și mesele bogate, în locul unei mese cumpătate, răzbunarea în locul răbdării cu curaj a nedreptății.

- Dar, atunci, le osândești pe toate acestea?

- Nu le osândesc deloc! Dumnezeu le-a îngăduit și au fost de folos la timpul lor. Afirm însă că sunt locuri de puțină însemnătate, mai degrabă fapte de copii decât de oameni mari. Hristos, voind să ne facă desăvârșiți, a poruncit să le lepădăm pe toate acestea, ca pe niște haine de copil care nu sunt în stare să îmbrace pe un om desăvârșit și nici să împodobească vârsta omului duhovnicesc dorit de Hristos. (*Despre Feciorie*, 15-16, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 28-29)

„Dumnezeu s-a purtat cu omenirea cum se poartă păsările cu puii lor. Când mama le aduce de mâncare îi face să iasă din cuib; dacă vede că puii ei sunt plăpânzi că nu se pot ține pe picioare și mai au încă nevoie să stea în cuib, îi lasă înăuntru mai multe zile; nu face asta de cu gândul de a-i lăsa pe vecie în cuib, ci ca să li se întărească bine aripile, să se înzdrăvenească, spre a-și putea lua zborul fără primejdie. Așa a făcut și Dumnezeu cu noi. Dintru început ne-a atras spre cer și ne-a arătat calea care duce acolo; Dumnezeu știa, știa foarte bine că nu vom avea destulă putere să ne luăm zborul spre cer; a vrut însă să ne arate că prăbușirea noastră se datorește doar propriei noastre slăbiciuni, și nu voinței Lui. După ce ne-a făcut această dovadă, ne-a lăsat multă vreme, ca într-un cuib, în lumea aceasta, ca să ne căsătorim. Dar după ce ne-au crescut aripile virtuții în această mare scurgere de vreme, a venit Domnul, ne-a scos cu binișorul și încetul cu încetul din locuința aceasta de aici și ne-a învățat să zburăm spre înălțime.

Oamenii care sunt și acum mai trândavi, oamenii care dorm adânc, stau încă cu plăcere în cuib, lipiți de lucrurile din lumea aceasta; dar cei cu adevărat viteji, îndrăgostiți de lumină, părăsesc cuibul cu ușurință, zboară spre înălțime, ajung în ceruri, părăsind toate cele de pe pământ: nunta, averile, grijile, într-un cuvânt toate cele câte de obicei ne atrag spre pământ.

Să nu socotim, deci, îngăduința dată la început omenirii de a se căsători drept o necesitate și pentru vremurile de mai târziu, necesitate care ne împiedică de a trăi necăsătoriți. Hristos dorește îndepărtarea noastră de căsătorie. Ascultă ce spune: *Cel care poate să o primească, să o primească* (Matei 19, 12).” (*Despre Feciorie*, 17, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 29-30)

„*Despre cele ce mi-ai scris*, spune el, *bine este pentru om să nu se atingă de femeie* (I Cor., 7, 1).

Să se rușineze de cuvintele lui Pavel și cei ce osândesc căsătoria, dar și cei care o înalță mai mult decât merită. Pavel închide gura și unora, și altora, și prin aceste cuvinte, și prin cele ce urmează:

Bună este căsătoria, pentru că-l face pe om să păzească curăția și nu-l lasă să cadă în desfrânare și să moară. Nu defăima, deci, căsătoria! Este de mare folos. Nu lăsa ca măduarele

lui Hristos să ajungă măduarele unei desfrânate și nici nu îngăduie ca templul cel sfânt să ajungă pângărit și necurat (I Cor., 6, 19). Pentru aceasta e bună căsătoria, pentru că sprijină și îndreaptă pe cel care e pe cale să cadă.

Te întreb acum: Este căsătoria de vreun folos omului care poate să se țină pe picioarele lui, omul care n-are nevoie de ajutorul ei? Pentru un astfel de om, căsătoria nu-i nici foloșitoare, nici necesară; este mai degrabă o piedică în fața virtuții. Nu numai că pune virtuții o mulțime de piedici, dar o lipsește de cea mai mare parte de laude.

Omul care încarcă cu arme pe cel care poate să biruie luptând fără arme, nu-i dă nici un ajutor, ba, dimpotrivă, îi face o mare nedreptate acestui om; îl lipsește de admirația lumii și de strălucirea cununii. Nu-l lasă să-și arate toată tăria lui, nici nu-i îngăduie să aibă o biruință răsunătoare. Căsătorind un om care poate să se țină singur pe picioarele lui, îi pricinuiști o pagubă și mai mare. Îl lipsești nu numai de slava dată de oameni, dar și de răsplățile pregătite celor ce trăiesc în feciorie. Pentru această pricină *este bine pentru om să nu se atingă de femeie.*” (*Despre Feciorie*, 24-26, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 40-41)

„Spune-mi acum, te rog, mai poți acum să compari căsătoria și plăcerile căsătoriei cu fecioria, un lucru atât de mare? N-ai face, oare, cea mai mare prostie?”

La toate aceste lucruri s-a gândit Pavel când spunea: *Fiecare să-și aibă femeia lui* (I Cor., 7, 2). Din pricina aceasta pregeta, din pricina aceasta nu îndrăznea Pavel să le vorbească de la început corintenilor despre feciorie; le vorbește mai întâi de căsătorie. Având intenția de a-i desprinde încetul cu încetul de căsătorie, le mai strecoară, ici și colo, și câte un cuvânt despre înfrânare, pentru că nu vrea să le supere auzul dându-le de la început niște sfaturi prea aspre. Cel care-și alcătuiește cuvântul său cu cuvinte grele la auz este împovărat pentru ascultători și silește de cele mai multe ori sufletele lor, să nu-i primească cu dragă inimă spusele, neputând suporta greutatea lor. Pe când omul care-și face variat cuvântul său, omul care face ca în cuvântul său ideile ușoare să fie mai multe decât cele grele, omul acesta face să dispară greutatea cuvântului său, odihnește sufletele ascultătorilor, convinge și familiarizează cu tema cuvântării sale. Așa a făcut și fericitul Pavel. Când a spus: *Bine este omului să nu se atingă de femeie*, a adăugat îndată: *Dar fiecare să-și aibă femeia sa*. Dă sfaturi și porunci cu privire la căsătorie. Adaugă și pricina pentru care recomandă căsătoria: *Din cauza desfrânării* (I Cor., 7, 2). Prin aceste cuvinte Pavel justifică în aparență îngăduința căsătoriei, dar în realitate și pe ascuns, cu prilejul sfaturilor date celor căsătoriți, aduce laude înfrânării; n-o descoperă cu totul prin cuvânt, dar o lasă la înțelegerea conștiinței ascultătorilor.” (*Despre Feciorie*, 27, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 43)

„Pavel declară: *Aceasta o spun ca îngăduință, iar nu ca poruncă* (I Cor., 7, 6); iar acolo unde este îngăduință, nu mai poate avea loc laudă. Dar când vorbește despre căsătorie, spune *Poruncă a Domnului nu am* (I Cor., 7, 25). Nu cumva, oare, Pavel cu aceste cuvinte a pus pe aceeași treaptă căsătoria cu fecioria? Ferească Dumnezeu! Fecioarelor le dă sfat (I Cor., 7, 25), iar pe când celor căsătoriți îngăduință (I Cor., 7, 6). Nu poruncește nici unora, nici altora. Dar nu din aceeași pricină; celor căsătoriți nu le poruncește să trăiască tot timpul cu femeile lor, pentru ca nu cumva cel care vrea să trăiască ceva timp în înfrânare să fie împiedicat, deoarece este legat de necesitatea poruncii; de asemenea, nu poruncește nici celor necăsătoriți să nu se căsătorească, pentru ca nu cumva cel care nu poate să trăiască în feciorie să se osândească pe sine ca un călcător de poruncă.” (*Despre Feciorie*, 34, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 55)

„*Dacă te-ai însurat, n-ai păcătuit; dacă fecioara s-a măritat, n-a păcătuit* (I Cor., 7, 28). Iată ce ispravă mare faci dacă te căsătorești! N-ajungi un păcătos, dar n-ajungi nici să fii admirat și prețuit! Admirația, prețuirea și cununile se cuvin celui ce trăiește în feciorie; cel

căsătorit să se mulțumească că aude că nu păcătuiește!” (*Despre Feciorie*, 48, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 87-88)

„Tu însă, dacă vrei să afli superioritatea fecioriei, ascultă pe Hristos, care spune: *Nici nu se însoară, nici nu se mărită, ci sunt ca îngerii în ceruri* (Matei 22, 30). Iată deosebirea între o fecioară și o femeie măritată! Fecioria, când este într-adevăr feciorie, face să dispară dintr-o dată tot ce este muritor în om!” (*Despre Feciorie*, 78, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 135)

FECIORIA (și milostenia)

„... Pavel, definind fecioria, n-a numit-o fecioară pe cea care n-a făcut experiența căsătoriei și e liberă de conviețuirea cu un bărbat, ci pe cea care se îngrijește de cele ale Domnului (1 Cor., 7, 34). Și Însuși Hristos, arătând cât de superioară e fecioriei milostenia (Mt., 25, 1-11), al cărei sceptor îl ții și a cărei cunună ți-ai împletit-o de mult, El Însuși a scos afară o jumătate din acel cor (Mt., 15, 12-13), fiindcă au intrat la el fără această (milostenie), sau mai bine zis fiindcă nu și-a agonisit-o din belșug, fiindcă avea untdelemn, dar nu destul. Dar pe cei care au intrat fără feciorie, fiindcă erau îmbrăcați în aceasta (milostenie), i-a primit cu multă cinste numindu-i *binecuvântații Părintelui Său* (Mt., 25, 34), chemându-i la El, dăruindu-le moștenire Împărăției și proclamându-i astfel în mijlocul întregii lumi; și n-a refuzat să spună în fața îngerilor și a întregii creații că sunt hrănitorii și găzduitorii Lui (Mt., 25, 35).” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea VIII, 4a, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 156-157)

FEMEILE („bărbatul tău te va stăpâni”²³⁸)

„S-a întâmplat la început și cu femeia. Era de aceeași cinste cu bărbatul; dar pentru că nu s-a folosit bine de cinstea dată, de aceea i s-a luat puterea și a auzit: *Către bărbatul tău întoarcerea ta și el te va stăpâni* (Fac., 3, 16). *Pentru că n-ai știut să te folosești bine de conducerea ce ți-am dat-o, îi spune Dumnezeu, învață să fii condusă bine decât să conduci rău*”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIX, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 376)

FEMEILE („femeia în biserică să tacă”²³⁹)

„Zicând că: *Femeile voastre în biserică să tacă și că nu li s-a dat voie lor să grăiască, ci să fie plecate*, a adăogat: *precum și legea zice*. Și unde anume zice legea? *Și către bărbatul tău va fi întoarcerea ta, și el te va stăpâni* (Fac. 3, 16).

Ai văzut înțelepciunea lui Pavel, de unde aduce el mărturie, și nu numai că le poruncește a tăcea, ci a tăcea cu frică, ba încă cu atâta frică cu câtă trebuie a se liniști sluga? Pentru aceea și el zicând că nu li s-a dat voie să vorbească, nu a zis *să tacă*, ci în loc de tăcere el a pus ceva mai mult, zicând: *Să fie plecate*. Dar dacă aceasta trebuie să fie purtarea femeilor față de bărbații lor, apoi cu atât mai mult față de dascăli și părinți, și de adunarea obștească a Bisericii. *Dar, zici tu, dacă ele nu grăiesc nimic și nici nu întreabă, apoi pentru ce mai stau de față?* Ca să asculte cele ce trebuie, iar de cele îndoielnice să afle de la bărbații lor. Pentru aceea a și adăogat: *Iar de voiesc să se învețe ceva, acasă să întrebe pre bărbații lor* (1 Cor. 14, 35). Nu numai că nu li se îngăduie a vorbi, dar nici a întreba ceva în biserică. Și dacă nu li se îngăduie a întreba, cu atât mai mult a grăi nu le este slobod. Dar oare pentru ce le-a pus

²³⁸ Fac., 3, 16.

²³⁹ I Cor., 14, 34.

apostolul într-o astfel de supunere? Pentru că femeia este mai slabă, ea ușor alunecă și este ușoară de minte. Pentru aceea apostolul le-a pus ca dascăli pe bărbații lor, folosind prin aceasta pe amândouă părțile, căci și pe acelea le-a făcut mai cumpătate, și pe aceștia mai băgători de seamă de cele ce se petrec în biserică, ca unii cari vor încredința femeilor lor cu toată amănunțimea ceea ce au auzit.

Mai departe apoi, fiindcă femeile socoteau ca o mândrie și podoabă a lor a vorbi în biserică, iată că apostolul aduce vorba cu totul dimpotrivă, zicând: *Că rușine este femeilor să grăiască în biserică*. Mai întâi el a dovedit aceasta cu legea lui Dumnezeu, iar după aceea cu gândul obștesc și cu obiceiul, după cum le vorbea și mai înainte despre păr, zicându-le: *Dar nu însăși firea vă învață pre voi?* – și, în sfârșit, pretutindeni vei găsi această uneltire la dansul, căci nu îndeamnă pe ascultători numai cu pilde din sfintele Scripturi, ci și cu de-acelea din obiceiul de obște.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, pp. 396-397)

FEMEILE (purtarea lor)

„Femeile priveau cele ce se petreceau (pătimirile și răstignirea Domnului – n.n.); femeile care suferiseră alături de El, care plânseseră pentru El. Uită-te cât de mare e stăruința lor! I-au urmat slujindu-L și au fost de față și în mijlocul primejdiilor. De aceea au și văzut totul: cum a strigat, cum Și-a dat sufletul, cum s-au despicat pietrele și pe toate celelalte. Și ele au fost cele dintâi care L-au văzut pe Iisus înviat; și neamul acesta femeiesc osândit, neamul acesta, el s-a bucurat cel dintâi de vederea bunătăților; neamul acesta femeiesc a arătat bărbăție; ucenicii au fugit, dar femeile au rămas.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 985)

„Ai văzut curajul femeilor? Ai văzut dragostea lor? Ai văzut măreția sufletului lor și în fața banilor și în fața morții?

Să imităm, dar, bărbaților, pe femei! Să nu lăsăm pe Iisus în necazuri și nevoi! Femeile acelea au cheltuit atâția bani și și-au pus viața în primejdie chiar când Iisus era mort; noi însă – iarăși vă voi grăi de aceleași lucruri –, noi nu-L hrănim când Îl vedem flămând, nici nu-L îmbrăcăm când Îl vedem gol, ci trecem pe lângă El când vedem că ne întinde mâna.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 986)

„Femeile pe de-o parte se rugau în biserică și prorocau cu capul descoperit – căci pe atunci femeile prorocau – iar pe de altă parte bărbații purtau părul lung, ca unii ce petreceau în filosofie, și când se rugau prin biserici sau prorocau își acopereau capul, iar amândouă aceste abateri erau din legile elinilor. Deci fiindcă pentru toate acestea el îi sfătuisese și fiind de față, și poate că unii au ascultat, iar alții nu au crezut, pentru aceea apostolul, ca un adevărat doftor, vine și prin epistola aceasta și îndreaptă păcatul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXVI, p. 267)

„Să fie, zice, în îmbrăcăminte cuviincioasă, făcându-și lor podoabă din sfială, nu din păr împletit și din aur, sau din mărgăritare, sau din veșminte de mult preț, ci din fapte bune (2, 9 – 10). Și ce vrea să zică: să se împodobească pe sine cu înțelepciune? Adică hainele să fie bine potrivite pe trup, din toate părțile, cu rânduială, iar nu cu meșteșuguri spre a atrage curiozitatea. Aceea este podoaba adevărată, pe când aceasta este podoabă falsă.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VIII-a, p. 87)

„Plină de vigoare și de dăruire este femeia: dacă înclină către răutate, lucrează mari rele, iar dacă se apucă de virtute, mai degrabă și-ar da sufletul decât să renunțe la râvna și dăruirea lăuntrică [*προθεσις*].” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul IV, în vol. *Omilia și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 63)

FEMEILE (purtarea acoperământului capilar)

„Poate ar fi cineva aici în nedumerire și s-ar întreba în sine: Ce păcat poate fi a se ruga femeile cu capul descoperit, iar bărbații cu capul acoperit? Care anume păcat este, află de aici. Multe semne au fost date, atât bărbatului cât și femeii, deosebite unele de altele, unuia semne de stăpânire, celelalte semne de supunere; pe lângă acestea, femeia să-și acopere fața și capul, iar bărbatul să aibă capul descoperit. Deci dacă acestea sunt semne sau simboluri de stăpânire și de supunere, apoi amândoi păcătuiesc dacă amestecă rolurile și buna rânduială, trecând pe deasupra poruncii lui Dumnezeu și călcându-și rânduiala lor, bărbatul lăsându-se în micimea femeii, iar femeia răsculându-se asupra bărbatului prin felul de a se înfățișa. Că dacă nu este slobod a schimba hainele, nici femeia de a îmbrăca hlamidă, și nici bărbatul de a pune pe față farosul sau voalul, după cum zice: *Să nu se îmbrace femeia cu haine bărbătești, nici bărbatul să se îmbrace cu haine femeiești* (Deut. 22, 5), cu atât mai vârtos nu trebuie a le schimba. Toate acestea s-au fost legiuite de oameni, deși mai pe urmă le-a întărit și Dumnezeu, celelalte însă – vorbesc adică de a se acoperi și a nu se acoperi – sunt de la fire. Și când zic fire, înțeleg pe Dumnezeu, fiindcă cel ce a făurit firea el este. Deci când răstorni hotarele acestea, privește câtă vătămare se face. Și să nu-mi spui că păcatul acesta este mic, căci este mare și prin sine însuși, fiindcă este nesupunere și neascultare. Dacă poate a fost mic, dar iată că acum s-a făcut mare, fiindcă este simbol a mari fapte. Cum că este mare, se vede din cele ce aduc atâta bună-rânduială în neamul nostru omenesc, poruncind în lume și stăpânului și celui stăpânit. Astfel că cel ce calcă aceste rânduieli toate le amestecă, și darul lui Dumnezeu îl trădează, în același timp și cinstea dată lui de sus o aruncă jos la pământ, nu numai bărbatul, ci și femeia. Căci și pentru femeie este mare cinste a-și ține rânduiala în care se găsește, după cum este și rușine ca ea să se răzvrătească.

Pentru aceea apostolul a spus acest lucru pentru amândoi, zicând: *Tot bărbatul, rugându-se, sau prorocind cu capul acoperit, rușinează capul lui, și toată femeia, rugându-se sau prorocind cu capul dezvelit, rușinează capul ei, că totuna este ca și cum ar fi rasă* (1 Cor. 11, 4-5). Erau pe atunci, după cum am mai spus, și bărbați care prorocau, și femei care aveau acest har, ca de pildă fetele lui Filip, ca și altele mai înainte ca acestea, despre care și Prorocul zicea de la început: *Și vor proroci, zice, fiii voștri, și fiicele voastre vedenii vor vedea* (Ioil 2, 28). Deci pe bărbat nu-l silește a fi întotdeauna cu capul descoperit, ci numai când se roagă. *Tot bărbatul, zice, rugându-se sau prorocind cu capul acoperit, rușinează capul său* – pe când femeii îi poruncește a fi cu capul acoperit întotdeauna. Pentru aceea, spunând: *și toată femeia, rugându-se sau prorocind cu capul dezvelit, rușinează capul său* – nu a stat numai aici, ci încă a și deslușit pricina, zicând: *că totuna este ca și cum ar fi rasă*. Dar dacă a se rade este întotdeauna rușinos lucru, apoi se vădește că și a sta cu capul descoperit este rușinos totdeauna.

Și nu s-a mulțămît numai cu aceasta, ci încă a mai adăugat, zicând: *Pentru aceea datare este femeia să aibă învălitoare pe cap, pentru ingeri, arătând prin aceasta că ea nu numai în timpul rugăciunii trebuie a fi acoperită, ci mereu. Pentru bărbat el nu face vorbă de învălitoare sau acoperământ, ci numai de părul cel lung. A fi acoperit îl oprește numai atunci când se roagă, iar a-și lăsa părul lung îl oprește pentru totdeauna.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, pp. 271-272)

„Că de nu se învelește femeia, să se și tundă; iar de este lucru de rușine femeii a se tunde sau a se rade, învelescă-se (1 Cor. 11, 6). În începutul cuvântului cere ca femeia să nu aibă capul gol, iar mai departe el dă a înțelege că aceasta s-o facă într-una, zicând: *că totuna este ca și cum ar fi rasă*, și încă o cere aceasta cu toată îngrijirea și cu toată sânguința. Și nici nu a întrebuițat măcar zicerea obișnuită *καλύπτεισθαι* = a se acoperi, ci *κατακαλύπτεισθαι* = a se înveli peste tot, a se ascunde de tot, încât să nu se mai vadă pe nicăiri. Apoi atingându-se cu

putere de acea femeie care nu ascultă, zice: *Că de nu se învelește femeia, să se și tundă*, adică: *Dacă arunci acoperământul cel așezat de legea lui Dumnezeu, apoi atunci, zice, aruncă și pe cel de la fire.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, p. 272)

„Așadar, a se acoperi este semn al supunerii și al stăpânirii. Deci apostolul pregătește pe femeie de a căuta în jos, de a se sfii și de a-și ține însușirea sa femeiască. Însușirea și cinstea celui stăpânit este de a rămâne în supunere. Bărbatul nu este silit a face aceasta, fiindcă el este icoana Stăpânului, pe când femeia cu drept cuvânt trebuie a face așa.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, p. 274)

„Dar, zici tu, dacă părul îi este dat spre acoperământ, pentru ce atunci trebuie a-și mai adăuga și altă învelitoare? Pentru aceea că ea trebuie a-și mărturisi supunerea nu numai prin simbol de la fire, ci și prin simbol de la voie, adică de la voia slobodă. Cum că trebuie a le acoperi, zice, chiar firea, apucând înainte, a legiuit așa. Deci adaogă și cele de la tine, ca să nu se pară că tu răstorni legile firii, ceea ce este dovadă de mare obrăznicie, fiindcă ne luptăm nu numai cu noi înșine, ci și cu firea.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, p. 275)

„... a se împotrivi cineva acestora, adică a grăi împotriva, este a fi iubitor de ceartă și nicidecum om cu cugetare sănătoasă.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, p. 275)

„Dar mă tem ca nu cumva unele dintre femei, primind acoperământul sau vâlul poruncit de apostol, să se găsească în fapte că sunt necinstite și dezvelite în alt fel. Pentru aceea și lui Timotei scriindu-i, nu s-a mulțămît numai cu acestea Pavel, ci a mai adăogat și altele, zicând: *Întru podoabă de cinste, cu sfială și cu întreagă cugetare să se împodobească pre sine* (1 Tim. 2, 9), că dacă nu este slobod a avea capul descoperit, ci să poarte cu sine pretutindeni simbolul supunerii, apoi cu atât mai mult trebuie a arăta această supunere prin fapte. Astfel, de pildă, cele dintâi femei numeau domni pe bărbații lor, și le dădeau întâietate.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVI, pp. 275-276)

FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute)

„... mulți și fără să îndure nenorociri s-au prăbușit numai prin sfaturile femeilor.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXVIII, p. 298)

FERICIREA (definiția)

„Oamenii care caută să definească fericirea prin desfătare, bogăție, slavă și prin bunuri din lumea aceasta, nu sunt oameni care cugetă la virtutea lor, ci oameni care au ajuns cai și asini.” (Despre soartă și Providență, cuvântul I, în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., p. 169)

FERICIREA (fericiți sunt cei...)

„Care om poate fi mai fericit decât acela care trăiește în așa fel că oamenii se minunează de el și spun: *Slavă Ție, Dumnezeule!*” (Omilii la Facere, omilia VII, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 96)

„Eu socotesc fericit nu pe acela care este încărcat de bogății, ci pe acela care este încoronat cu virtute deși suferă nenumărate nenorociri.” (Primele patru omilii despre statui, omilia I, p. 24)

„Dacă vezi un om gras, căruia îi merge tare bine cu sănătatea, înalt și întrecându-i pe ceilalți cu statura, să nu îl lauzi până ce mai întâi n-ai aflat ce fel de suflet are. Să fericim pe oameni, nu (numai) după frumusețea din afară, ci și după frumusețea cugetului lor.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVII-a, p. 135)

„Chiar dacă se mârșește cineva după voia lui Dumnezeu, se alege cu mare folos din aceasta. Deoarece, așadar, cei biciuiți sunt mai fericiți decât cei ce biciuesc, și cei care la noi se mârșesc sunt mai fericiți decât cei care la cei de afară (la păgâni) huzuresc, și cei ce-s îndurerați, decât cei ce se bucură; ce prilej vom mai avea de supărare? De aceea nu trebuie să socotim fericit decât pe cel ce trăiește după voia lui Dumnezeu. Și Scriptura numai pe aceștia îi socoate fericiți, căci zice: *Fericit bărbatul care nu umblă în sfatul celor necredincioși* (Psalm 1, 1). *Ferice de cel pe care-l îndrepti și îl înveți legea Ta* (Psalm 93, 12). *Fericiți cei neprihăniți în cale* (Psalm 118, 1). *Fericiți toți cei ce se încred în El* (Psalm 2, 11). *Ferice de poporul al cărui Dumnezeu e Domnul* (Psalm 143, 15). Și iarăși așa spune Hristos: *Ferice de cei ce plâng, fericiți cei umiliți, fericiți cei blânzi, fericiți cei împăciuitori, fericiți cei ce sufăr prigoană din pricina dreptății* (Matei 5, 3-10). Vezi cum Scripturile dumnezeiești nu fericesc nicăieri pe vreun bogat, pe vreunul de neam mare, sau pe cel ce a avut parte de slavă, ci numai pe cel ce a dobândit virtutea?” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVIII-a, pp. 149-150)

„Numai acela e fericit care se teme de Dumnezeu.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVIII-a, p. 151)

„Atunci când vedeți în viața aceasta pe unul că o duce în petreceri și are o viață tihnită, dar are să fie osândit dincolo, să nu-l fericiți pe acesta pentru viața de petreceri de aici, ci plângeți-l pentru viața de chin de dincolo. Și iarăși, când vedeți pe unul din cei care au să se bucure de multă cinste dincolo că este în viața aceasta trecătoare necăjit, strâmtorat și înconjurat de mii și mii de rele, nu-l plângeți din pricina necazurilor de aici, ci fericiți-l și socotiți-l pildă de urmat pentru cununile gătite lui în acele veacuri fără de sfârșit.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Iulian*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 478)

„... să nu fericim pe cei bogați, ci pe cei virtuoși, să nu plângem pe cei săraci, ci pe cei păcătoși.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 50)

FERICIREA (dobândirea fericirii)

„Hristos nu dă aceste învățături ca sfaturi și porunci, ci ca fericiri, pentru a face plăcut la auz cuvântul Său și pentru a deschide tuturor oamenilor ușa învățăturii Sale. N-a spus: *Cutare și cutare este fericit*, ci: *Toți cei ce faceți acestea sunteți fericiți*. Deci, fie că ești rob, fie că ești sărac; fie că ești nevoiaș fie că ești străin, fie că ești om de rând nimic nu te împiedică să fii fericit”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, II, în col. PSB, vol. 23, p. 176)

„Așadar, dacă voiești să fii fericit, să trăiești liniștit și în bucurie, nu căuta nici liniștea, nici bucuria, ci înarmează sufletul tău cu răbdare și curaj; fără acestea, nu numai că vei cădea în fața ispitei, dar liniștea te va pierde și te va doborî mai mult.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia a IV-a, p. 72)

„Pe noi nimeni nu ne poate face nenorociți, decât noi înșine, după cum nici fericiți nu ne poate face altul decât noi înșine, după harul lui Dumnezeu.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVIII-a, p. 151)

FERICIREA (în ce constă fericirea?)

„... fericirea, slava desăvârșită constă în a contempla pe Fiul lui Dumnezeu, și aceea face strălucit și fericit...” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXXII, 3, p. 429)

FERICIREA (aparenta fericire a celor bogați)

„Și grăiește-i așa celui ce-a spus cele de mai înainte: *Pentru ce-i fericit acesta? Pentru că are un cal minunat și frâu de aur? Pentru că are multe slugi și-i îmbrăcat cu haine frumoase? Pentru că se ține de beții și benchetuiește în fiecare zi? Dar tocmai pentru asta-i un ticălos și un nenorocit, vrednic de mii și mii de lacrimi! Văd prea bine că nu puteți să-l lăudați pe el, ci toate cele din afara lui: calul, frâul, hainele, care nu fac parte din el. Spune-mi, rogu-te, poate fi o mai mare nenorocire decât să audă că i se laudă calul, frâul calului, frumusețea hainelor, vigoarea trupească a slugilor, dar că despre el nu se spune nici un cuvânt de laudă? Poate fi un om mai sărac decât acesta, care n-are nici un ban al său și nici un lucru pe care să-l poată lua cu sine de aici (din lumea aceasta), ci se împodobește numai cu bunuri străine? Podoaba și bogăția noastră nu sunt slugile, hainele și caii, ci virtutea sufletului, bogăția faptelor bune și îndrăznirea către Dumnezeu.*

De asemenea, dacă vezi că cei ce stau alături de tine nefericesc pe un om sărman, neluat în seamă, disprețuit, sărac, dar virtuos, laudă-l pe acesta din urmă și, astfel, a și ajuns lauda celui ce a trecut pe dinaintea prăvăliei sfat și îndemn de bună viețuire. Dacă ei spun că e un necăjit și un amărât, la rândul tău spune-le că săracul acesta este cel mai fericit dintre toți oamenii, pentru că are pe Dumnezeu prieten, pentru că este virtuos, pentru că are o bogăție ce nu se împuținează niciodată, pentru că are cugetul curat. Ce pagubă are el de pe urma lipsei de avere, când are să moștenească cerul și bunătățile din cer?

Deci, dacă vei cugeta și tu așa și vei învăța și pe alții să cugete astfel, vei primi mare răsplată și pentru muștrare și pentru laudă, pentru că și una și alta ai făcut-o spre slava lui Dumnezeu.” (Cuvânt la calende, în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., p. 15)

„Nu muștra pe cel pe care Dumnezeu îl laudă! Că Dumnezeu laudă pe cel ce viețuiește drept, chiar de este sărac. Nu lauda pe cel de care e scârbit Dumnezeu! Că Dumnezeu e scârbit de cel ce trăiește în păcate, chiar de-ar fi înconjurat de multă bogăție.” (Cuvânt la calende, în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., p. 15)

„Te frământă, te necăjești ești plin tot de tulburare pentru că un oarecare se îmbogățește pe nedrept și-l lingusește mulțimea? Dar nu auzi pe psalmist că spune: *Să nu te temi când se îmbogățește omul, că la moarte el nu va lua nimic, nici nu se va coborî cu dansul slava lui?* (Ps., 48, 17-18). Nu auzi pe proorocul care strigă cu glas mare: *Tot trupul e iarbă, și toată slava omului, ca floarea ierbii?* (Isaia 40, 6). Nu vezi că însuși adevărul lucrurilor dă dreptate celor spuse de prooroci? Nu vezi că viața și sfârșitul lucrurilor întăresc cele spuse, că omul *la moarte el nu va lua nimic?* Ascultă-l pe Iov grăind același lucru: *Gol am ieșit din pântecul maicii mele, gol mă voi întoarce* (Iov 1, 21), *pentru că omul la moarte nu va lua nimic* (Psalmi 48, 18). Ascultă-l pe Pavel cugetând la fel: *Nimic n-am adus pe lume; învederat e că nici nu putem lua* (1 Timotei 6, 7). Și tu ferești pe omul care nu poate lua de aici nimic ca să-l poată apăra dincolo în ziua judecății! Spune-mi, poate fi oare o mai mare ticăloșie și nefericire decât să pleci de aici mai necinstit ca toți, după ce ai trăit pe pământ în multă desfătare? Dacă ai vedea pe unul dintre oamenii bogați și îngâmfați din oraș, care se bucură de multă cinste într-o țară străină, înconjurat de paraziți și lingușitori, deci, dacă ai vedea pe unul dintre aceștia că trebuie să se întoarcă în patria lui, dar că nu i se îngăduie să ia ceva cu el, ci că trebuie să plece gol, lipsit de cinste, la înfățișare mai sărac și mai sărman ca cerșetorii,

spune-mi, l-ai socoti pe acesta de invidiat?; oare nu tocmai pentru aceasta l-ai neferici și ți-ar fi milă de el? Gândește astfel și despre cei bogați.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul IV, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 184-185)

FILOSOFIA (definiția)

„Că aceasta este definiția filozofiei: să fii cu pricepere curat la suflet”. (*Omilia la Matei*, omilia LI, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 597)

FILOSOFIA

„Omului îi aparține în mod natural puterea de a se ridica să filosofeze.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia II, 2, p. 12)

„În adevăr, iubiților, ceea ce este însemnat pentru noi este virtutea și filosofia. Dar fiindcă virtutea este departe de noi, și atât ea, cât și filosofia se găsesc cu totul străine nouă, apoi pentru aceea este tulburare mare în cugetele noastre, pentru aceea cele mai multe valuri năvălesc asupra-ne, pentru aceea amețeala ce ne cuprinde.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, p. 310)

„Care este caracteristica filosofului adevărat? Nu oare de a disprețui averile și slava, și în definitiv de a fi mai presus de orice invidie și patimă?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXI, p. 219)

FILOSOFIA (philosophia antiqua și philosophia christiana)

„Evangheliștii și-au scris Evangheliile lor nu ca Platon²⁴⁰, care a scris acea lucrare numită *Republica* sau ca Zenon²⁴¹ sau ca altcineva care a dat reguli de purtare în viață și a alcătuit legi. Toți aceștia au arătat prin scrierile lor că au fost inspirați de un duh rău, un demon sălbatic, care duce război oamenilor, un dușman al creștinătății, un vrăjmaș al buneii rânduiei, un demon care răstoarnă totul. Poți spune altceva, când ei, în scrierile lor, cer ca femeile să fie comune bărbaților, când aduc pe fecioare goale în arene în văzul bărbaților, când îngăduie concubinajul, când amestecă și răstoarnă totul și calcă în picioare legile firii? Toate cele spuse de ei sunt născociri ale demonilor și împotriva firii. Despre acestea însăși firea ne poate da mărturie, că ea însăși nu îngăduie astfel de lucruri. Și acești filosofi au scris cărțile lor fără să fie prizonieri, fără să fie în primejdie, fără să li se ducă război, ci în toată liniștea și în toată libertatea, într-o limbă frumoasă și aleasă; pescarii, însă, au scris Evangheliile fiind prizonieri, biciuiți și mereu în primejdie de moarte; cu toate acestea, scrierile lor au fost primite cu toată dragostea de învățați și de învățați, de robi și de liberi, de împărați și de ostași, de barbari și de eleni.

Nu poți spune că Evangheliile au fost primite de toți pentru că sunt scurte și simple. Nu, pentru că sunt cu mult superioare scrierilor amintite mai sus. Nici prin vis nu s-au gândit filosofi aceia la feciorie, și nici la numele ei, la sărăcia de bună voie, la post sau la ceva asemănător tot atât de înalt. Pescarii noștri, însă, n-au izgonit numai pofta, nici n-au pedepsit numai fapta, ci și privirea desfrânată, insultele, râsul dezmățat, îmbrăcămintea nepotrivită, mersul necuviincios, strigătul, mergând cu purtarea de grijă până la cele mai mici fapte din

²⁴⁰ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Platon, filosof grec (428-348 î.d.Hr.), discipolul lui Socrate și dascălul lui Aristotel. Autorul a numeroase lucrări filosofice, scrise în formă de dialog: *Criton*, *Fedon*, *Gorgias*, *Banchetul*, *Republica* și altele. Filosofia sa are ca metodă dialectica și ca încoronare teoria ideilor. (n.s. 8, p. 21).

²⁴¹ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Zenon din Cilium, filosof grec (336-264 î.d.Hr.), întemeietorul stoicismului. (n.s. 9, p. 21).

viața omului. Au umplut toată lumea cu sadul fecioriei. Au convins pe oameni să filosofeze despre Dumnezeu și despre cele din ceruri așa cum nimeni dintre filosofi n-a filosofat vreodată. Cum ar fi putut filosofa așa, când ei au îndumnezeit chipurile animalelor sălbătice, ale fiarelor, ale târâtoarelor și ale altor animale mult mai nevrednice? Și iată, învățăturile înalte ale pescarilor sunt primite și crezute, înfloresc și se răspândesc în fiecare zi, pe când învățăturile filosofilor se duc, pier, dispar mai iute ca pânda de păianjen. Și pe bună dreptate, pentru că demonii le-au propovăduit. Din pricina aceasta sunt pline de desfrânare, pline de multă întunecime și de mai multă nerozie.” (*Omilia la Matei*, omilia I, IV-V, în col. PSB, vol. 23, pp. 21-22)

„Poate fi, oare, ceva mai de râs decât o lucrare ca *Republica* lui Platon, în care filosoful, în afară de cele spuse mai sus, ca să poată arăta ce este dreptatea, a scris pagini întregi pline de neclaritate? Chiar dacă spusele sale ar avea vreun folos, totuși sunt cu totul netrebuincioase pentru viața oamenilor. Dacă un plugar, un fierar, un zidar, un corăbier, într-un cuvânt un meseriaș, care se hrănește din lucrul mâinilor sale, și-ar părăsi meseria și munca sa cinstită și și-ar cheltui atâția și atâția ani ca să învețe din scrierile unui filosof ce este dreptatea, ar ajunge să moară de foame înainte de a o învăța și ar pleca de pe lumea aceasta sfârșindu-și viața în chip silnic, fără să ajungă să învețe ceva practic. Învățăturile noastre creștine nu sunt așa. Hristos ne-a învățat dreptatea, cuviința, folosul, într-un cuvânt virtutea, în cuvinte puține și lămurite. Uneori spune: *În aceste două porunci se cuprind toată legea și profeții* (Matei 22, 39), adică în dragostea de Dumnezeu și dragostea de aproapele; iar alte ori: *Toate câte voiți să vă faceți vouă oamenii faceți și voi lor, că aceasta este legea și profeții* (Matei 7, 12). Toate aceste învățături sunt ușor de înțeles și le poate învăța cu ușurință și plugarul și sluga și văduva și copilul și chiar omul care pare redus cu totul la minte. Așa este natura adevărului. Și o mărturisește sfârșitul lucrurilor. Toți oamenii au aflat ce trebuie să facă; și nu numai că au aflat, dar s-au și străduit să trăiască aceste învățături. Și este trăită învățătura creștină nu numai în orașe, ci și pe vârfurile munților. Da, acolo, pe vârfurile munților vei vedea cete de îngeri strălucind în chip de trup omenesc, vei întâlni pe pământ viețuire cerească. Că reguli de viețuire ne-au dat nouă pescarii! Nu ne-au dat porunci, așa cum fac filosofii, să studiem din copilărie, nici n-au legiuit că, pentru a pune în practică virtutea, trebuie să avem atâția și atâția ani. Nu, pescarii s-au adresat oricărei vârste fără deosebire. Învățăturile filosofilor, jocuri de copii; ale evangheliștilor, adevărul lucrurilor. Acestei viețuiri i-au dat ca loc cerul; meșterul ei este Dumnezeu și tot Dumnezeu este legiuitorul legilor de acolo. Așa și trebuia. Răsplățile unei astfel de viețuiri nu sunt frunze de dafin, nici de măslin, nici întreținere pe seama statului, nici statui de aramă, lucruri lipsite de căldură și valoare, ci viață fără de sfârșit; ajungem copii ai lui Dumnezeu, dănuim împreună cu îngerii, stăm alături de tronul împărătesc, suntem neconținut cu Hristos.” (*Omilia la Matei*, omilia I, V, în col. PSB, vol. 23, p. 22)

„Cine cunoaște vechiul Egipt, Egiptul cel înnebunit, cel ce lupta împotriva lui Dumnezeu, Egiptul care se închina pisicilor și se temea și tremura în fața unei cepe, acela își dă seama bine de puterea lui Hristos; dar mai bine spus, nici n-avem nevoie de aceste vechi istorii, că se văd și acum rămășițele rătăcirii de odinioară, dovada nebuniei lor de mai înainte. Și totuși locuitorii Egiptului, care ajunseseră în vechime la o atât de mare nebunie, astăzi toți filosofează despre cer și despre lucrurile cele mai presus de cer, râd de obiceiurile strămoșești, îi caină pe străbuni și nu pun nici un preț pe filosofi. Însăși viața i-a învățat că înțelepciunea vechilor filozofi nu era altceva decât o născocire de babe bețive și că adevărata filosofie, vrednică de ceruri, este filosofia propovăduită de pescari. De aceea locuitorii Egiptului, pe lângă curăția dogmelor, arată mare râvnă și pentru viața creștină.” (*Omilia la Matei*, omilia VIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 107)

„Unde-mi sunt acum filosofii greci, care în zadar și fără de rost imitau nerușinata filosofie cinică²⁴² - căci ce folos aveau că ședeau într-un butoi²⁴³ și se apucau apoi de fel de fel de blestemății – care se împodobeau cu inele, pietre prețioase și aveau în casele lor slugi și slujnice și alte multe lucruri netrebnice, căzând dintr-o extremă în alta? Ioan Botezătorul n-a fost ca unul ca aceștia, ci locuia în pustie ca în cer, arătând prin viața lui mare filosofie. Când s-a pogorât din pustie în orașe era ca un înger din cer: luptător al buneii credințe, încununat al lumii, filosof al unei filosofii vrednice de ceruri. Și era așa când încă nu se pusese capăt păcatului, când încă nu încetase legea, când încă nu fuseseră sfărâmate porțile cele de aramă, ci când stăpâna încă vechea viețuire. Așa-i un suflet curajos și treaz! Merge înainte mereu și depășește piedicile puse, ca și Pavel pe timpul noii viețuiri!” (*Omilia la Matei*, omilia X, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 125-126)

„Unde-i acum Platon? Unde-i Pitagora?²⁴⁴ Unde-i mulțimea de filosofi stoici?²⁴⁵ Platon s-a bucurat de multă cinste; dar a fost demascat și vândut ca sclav; n-a reușit să înfăptuiască nici una din ideile sale, nici chiar cu ajutorul unui tiran; mai mult, și-a trădat ucenicii și și-a sfârșit ticălos viața; iar gunoaiile filosofiei cinice, toate, ca umbra și visul, au pierit! Și n-au avut de luptat filosofii greci cu greutățile cu care au luptat ucenicii Domnului! Păreau străluciți pentru filosofia lor – atenienii au afișat chiar scrisorile lui Platon, pe care Dion²⁴⁶ le trimisese lor –, au trăit în belșug și tihnă toată viața și aveau nu puține bogății. Astfel Aristip²⁴⁷ își cumpăra metrese scumpe; altul lasă prin testament mari moșteniri; iar altul pășea pe spatele ucenicilor săi, care făceau pod din spatele lor; despre Diogene din Sinope se spune că se schimonosea în piața publică. Acestea sunt faptele cele mari ale filosofilor! Nimic asemănător nu găsim în viața ucenicilor Domnului, ci mare curățenie sufletească și trupească, desăvârșită bună-cuviință, război cu toată lumea pentru adevăr și credință, junghieri în fiecare zi, iar după acestea, trofeele cele strălucite.” (*Omilia la Matei*, omilia XXXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 412)

„Filosofia este un bun destul de mare. Eu vorbesc despre a noastră căci, în ce privește învățătura neamurilor, aceasta nu este decât cuvinte și povești și încă povești care n-au nimic filosofic în ele. În sfârșit, printre ei totul se face din mândrie și din vanitate. Filosofia este deci un bine destul de mare, pentru că, chiar în această viață ea ne răsplătește. Spre exemplu, cel ce disprețuiește bogățiile, simte deja, de acum, tot folosul acestui dispreț, el este lipsit de orice grijă în plus și fără de folos. Cel ce calcă în picioare slava, primește de aici jos răsplata sa, pentru că el nu este rob nimănui, fiindcă se bucură de adevărata libertate. Cel ce dorește bunurile cerului, primește în această viață răsplata sa, pentru că el nu face nici un caz de lucrurile prezente și trece cu ușurință peste toate greutățile și necazurile acestei vieți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 1, pp. 320-321)

²⁴² Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Întemeietorul filosofiei cinice este Antistene (444-365 î.Hr.), discipolul lui Socrate. Antistene sustinea că știința este inutilă, că sănătatea, bogățiile, dregătoriile nu sunt adevăratul bine, de aceea trebuie disprețuite; omul are datoria să se silească să ajungă liber, înfrângându-și poftetele; virtutea este binele suveran. (n.s. 24, p. 125)

²⁴³ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Cum făcea filosoful cinic Diogene (413-327 î.Hr.), ucenicul lui Antistene. (n.s. 25, p. 125)

²⁴⁴ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Pitagora s-a născut în insula Samos pe la 585 î.d.Hr. și a murit pe la 500 î.d.Hr., în Italia de Sud, unde și-a desfășurat activitatea sa de om politic, filosof și matematician. Este întemeietorul filosofiei ce-i poartă numele. (n.s. 20, p. 412)

²⁴⁵ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Adepții filosofului Zenon din Citium (c. 336 – c. 264 î.d.Hr.), întemeietorul filosofiei stoice. (n.s. 21, p. 412)

²⁴⁶ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Dion de Siracuza, om de stat siracuzian, născut în 409, mort în 354 î.d.Hr., prieten cu filosoful Platon. (n.s. 23, p. 412)

²⁴⁷ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Aristip de Cirena, născut pe la 430 î.d.Hr., filosof grec, întemeietorul școlii filosofice hedoniste. (n.s. 24, p. 412)

„Spuneți-mi, vă rog, pentru ce n-au putut înțelege neamurile deloc? Nu erau ele pline de toată înțelepciunea omenească și de cunoaștere? Pentru ce n-au putut ele să-i depășească pe pescari, pe făcătorii de corturi, pe oamenii fără inteligență? Nu-i așa că fiindcă ele se întemeiau pe propriile lor iluminări, fiindcă ei voiau să-i scoată pe toți din mintea lor cea slabă și că dimpotrivă aceștia lăsa totul pe seama credinței și nu voiau să fie luminați decât de ea? Iată pentru ce apostolii i-au întrecut cu mult pe Platon, pe Pitagora și pe mulți alți visători; iată pentru ce i-au întrecut pe astronomi, pe matematicieni, pe geometri, pe aritmeticieni și pe toți ceilalți savanți, ori cu ce știință ar fi fost împodobiți? (...) Remarcați, în sfârșit, că apostolii au învățat că sufletul este nemuritor și nu numai că au făcut cunoscută nemurirea, ci încă au și dovedit-o. Dar filosofii n-au cunoscut mai întâi ceea ce este sufletul și după ce i-au făcut descoperită diferența și l-au deosebit de trup, ei s-au dezbinat între ei; unii zicând că este netrupesc, alții că este trupesc și că el se risipește și pierie odată cu trupul; filosofii au spus și că cerul este însuflețit și că el este un Dumnezeu; dar pescarii au învățat că Dumnezeu a creat cerul și i-a convins pe oameni.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIII, 3, p. 324)

„Să le fie deci rușine păgânilor cu filosofii lor și cu înțelepciunea lor mai păcătoasă decât orice nebunie; să se dea la o parte și să se ascundă. La ei, filosofii, în tot timpul vieții lor, abia câtorva ucenici au putut să le împărtășească ideile lor și la cea mai mică primejdie i-au pierdut și pe aceștia; dar ucenicii lui Hristos, pescari, vameși și lucrători de corturi, în puțini ani au adus toată lumea la credința lor, și, cu toate că se iveau primejdii nenumărate, propovăduirea lor nu numai că nu s-a stins, dar înfloarește și sporește mereu, și ei au învățat înțelepciunea pe niște oameni simpli, plugari sau ciobani.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 161)

„Elinismul, păgânismul, se întinsese pe tot pământul și pusese stăpânire pe sufletele tuturor oamenilor; cu toate acestea după ce ajunsese la o atât de mare putere și răspândire, a fost doborât de puterea lui Hristos.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 305)

„După cum oamenii șugubeți ar râde, iar cei cu judecată ar plânge cu lacrimi de unul care s-ar apuca să săgeteze cerul ca să-l despice, sau ar încerca să sece oceanul cu pumnii, tot astfel e bine ca și noi să râdem de elini și să-i plângem când vorbesc împotriva noastră, încearcă lucruri cu mult mai grele decât cel care nădăjduiește să găurească cerul și să golească oceanul. Nici lumina nu va fi vreodată întuneric atâta vreme cât e lumină, nici adevărul minunilor și învățăturilor noastre nu va fi răsturnat.” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 307-308)

FILOSOFII (păgâni)

„Căci dacă acești înțelepți falși caută să-și arate în afară înțelepciunea lor și gravitatea, n-ar trebui să vă mirați, ci ar trebui să râdeți văzându-i urmând învățători falși și fără de minte; căci învățătorii lor n-au știut să gândească nimic mare, adevărat, nici cu privire la Dumnezeu, nici cu privire la creatură; ceea ce la noi știe cea mai mică dintre femei, pe care Pitagora n-a cunoscut-o, că sufletul este duhovnicesc și nemuritor. Căci acești filozofi zic în mod fastuos că sufletul este schimbat în muscă, în pește, în fânțar. Nu vă aplecați urechea la ei, vă rog (...) Ei sunt aici personaje destul de mari, ei lasă să le crească părul, îl taie, îl ajustează și se îmbracă cu o manta; iată în ce constă toată filozofia lor. Dacă îi priviți mai de aproape, ei nu sunt decât cenușă și țărână, nu este nimic sănătos la ei, ci *gâttelejul lor este mormânt deschis* (Ps., 5, 11); în ei totul este murdărie și stricăciune, și învățăturile lor așa ca un leu putrezit, mâncat de viermi.

Primul dintre filozofii lor a învățat că Dumnezeu este apă, cel care a venit după el a zis că era focul, un altul că era aerul, și toți n-au avut despre Dumnezeu decât idei stricate și trupești.

Nu admirați dar, vă rog pe acești învățători care n-au știut să se ridice la cunoașterea unui Dumnezeu netrupesc. Căci dacă au avut ceva cunoaștere, ei o datorează vorbirilor pe care le-au avut în Egipt cu ai noștri. Dar, pentru a nu produce aici prea multă dezordine, să terminăm vorbirea noastră. Dacă ne-am ostenit să vă expunem învățătura lor, ceea ce au zis ei despre Dumnezeu, despre materie, despre suflet și despre trup, nu ați putea apoi să nu izbucniți în râs. De altminteri nu merită nici măcar să fie respinși, căci ei se distrug în mod reciproc pe ei înșiși.

Filozoful care a scris împotriva noastră cartea despre materie, se defaimă pe sineși. Astfel deci, pentru a nu vă ocupa fără folos timpul vostru, și pentru a nu ne pune să vorbim fără sfârșit, să le lăsăm toate lucrurile acestea, și să spunem că trebuie să ne aplecăm la lectura Sfintei Scripturi, în loc să ne punem la vorbiri fără sens din care nu scoatem nici un folos. Acest aviz i-l dă Sfântul Pavel lui Timotei, acestui ucenic iubit care este plin de înțelepciune, și care a primit darul Duhului Sfânt și al minunilor. Să urmărim deci sfatul marelui apostol, să fugim să respingem aceste povești și copilării (I Tim., 4, 7; 6, 20; 2 Tim., 2, 3); să punem mâna la lucru; vreau să spun, să ne obișnuim cu faptele iubirii spre frații noștri, cu primirea de străini, și să ne lipim cu toată puterea noastră de milostenie, ca să putem dobândi bunurile pe care ni le-a făgăduit Dumnezeu.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXVI, 3, pp. 341-342)

„Filosofii păgâni nu se arată întru nimic mai buni ca mimii²⁴⁸ sau ca acei ce se îndeletnicesc cu jocul de teatru, care nu pot să se laude decât cu mantia, barba și cu toiagul lor.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 158)

„Într-adevăr unii din filosofi spun că nu e nici o Pronie pe lume, că lumea nu e făcută de Dumnezeu, că virtutea nu își este sieși de ajuns, ci că (pentru întregirea virtuții) avem nevoie de bani, de neam mare și de strălucirea din afară și de altele încă mai de râs decât acestea!” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 159)

„Și cu ce folos se aleg păgânii de pe urma studiului vorbirii frumoase, dacă cugetul le este gol de gânduri? Asta e ca și cum cineva ar purta o sabie cu mânerul de aur, însă cu o lamă mai proastă decât orice plumb. Tot astfel și limba acestor (vorbitori cu meșteșug) e împodobită cu vorbe și cu nume, mintea însă le e plină de multă slăbiciune și la nimic trebuincioasă.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIX-a, p. 160)

„Aș vrea să vă vorbesc și de minciunile, deșertăciunea și nerușinarea celorlalți filosofi elini. Spune-mi, te rog, la ce este de folos să mănânci sămânță omenească așa cum făcea Stagiritul (Aristotel)? Ce folos este să trăiești cu mamele și surorile, așa cum legiuia filosoful Stoiei (Zenon)? Aș putea arăta că întemeietorul Academiei și dascălul lui și alții mai minunați încă decât aceștia sunt mai nerușinați decât cei numiți mai sus, că au legiuit sodomia, despre care spuneau că este o parte sfântă a filosofiei; aș putea dezvălui toată alegoria lor, dacă nu s-ar lungi prea mult cuvântul meu, și dacă n-ar fi îndeajuns ca prin unul singur să vădesc caraghioslăcul tuturor filosofilor.

Când filosoful lor cel mai mare, cel care pare a avea o filosofie mai înaltă și, din pricina îndrăznirii gândirii sale și din pricina înfrânării, se arată atât de nerușinat, atât de prost și atât de fără rost - căci spunea că nu e nimic de mănânci carne de om -, ce vom mai spune despre ceilalți filosofi, dacă cel ce strălucește mai mult decât alții, prin înălțimea îndeletnicirii sale, este atât de caraghios, atât de copilăros și atât de prost?” (*Cuvânt la Fericitul Vavila, și împotriva lui Iulian, și către elini*, IX, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 318)

²⁴⁸Tălcuirea D-lui Prof. Ștefan Bezdechi: Actori care joacă numai cu gestul, fără cuvinte, ca la cinematograful mut. (n.s. 2, p. 158)

FRĂȚI (creștinii ortodocși sunt frați în Hristos - Fratele lor)

„Botezul și împărtășirea cu sfintele Taine ne fac frați”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 897)

„Nu toți de aici ne sunt rude, ci numai cei ce sunt deopotrivă cu noi în modul viețuirii, și nici nu numim frați pe toți care au îndurat aceleași scârbe ca și noi, ci numai pe aceia care au arătat același zel ca și noi. Astfel, pe unii ca aceștia Hristos îi numește fiii lui Dumnezeu, iar pe cei ce nu fac acestea fiii diavolului, fiii necredinței, fiii gheenei și ai pierzării. Tot astfel și Timotei, pentru virtutea lui, era numit de Pavel fiu, pe când pe fiul surorii sale nici după nume nu-l știm. Căci deși acesta îi era rudă de sânge, totuși nici un folos nu-i aducea, pe când cel ce și de la natură și prin locul nașterii era străin (căci Timotei era cetățean al Listrei), pe acela, zic, îl consideră ca fiind cel mai aproape de el.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIX, pp. 390-391)

„Căci ce anume face frăția? Baia renașterii, care și poate face pe cineva de a numi tată pe Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXV, p. 300)

„După cum oamenii neînruțiți între ei, pe cei ce nu se știu unul pe altul de unde sunt, îi unește o legătură de căsătorie, și când se căsătorește o fată cu un băiat, cele două neamuri ajung un neam și dau naștere la nepoți și la unchi, tot așa când Hristos a luat Trup, prin acest trup, toată Biserica a ajuns rudă a lui Hristos: Pavel rudă cu Hristos, Petru rudă cu Hristos, orice credincios, noi toți, orice dreptcredincios. Pentru asta spune Pavel: *Fiind, dar, neamul lui Dumnezeu* (Fapte 17, 29).” (*Cuvânt la Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos*, XVI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 195-196)

„Dar o, preadoriții mei frați – de aș putea să vă numesc pe voi frați! Căci am avut parte de aceleași dureri ale nașterii ca și voi, dar prin delăsarea de după aceea am pierdut înrudirea²⁴⁹ cea adevărată și nobilă. Dar lăsați-mă să vă numesc frați din pricina marii dragoste.” (*Omilia a III-a a aceluiași rostită către neofîți*, în vol. *Cateheze baptismale*, pp. 59-60)

FRICA (cea bună și mântuitoare)

„Celor de după el, Sfântul Mucenic Iulian dându-le prin cele ce a pățit îndemnul să stăruiască în credință, să nu se teamă de nimic altceva decât de păcat și de lepădarea de Hristos.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 292)

FRICA (de Dumnezeu)

– Ce înseamnă: *Și spre cel care tremură de cuvintele Mele?*
– Înseamnă a te supune cu fapta poruncilor lui Dumnezeu, așa cum spune și în altă parte: *Fericit este acela care se teme de toate pentru evlavie* (Prov., 28, 14). Dacă noi ne purtăm cu

²⁴⁹ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: Singurul lucru care ne desparte pe noi creștinii unii de alții este păcatul. În cazul înrudirii omenești, legătura este menținută de conștiința că suntem dintr-un singur sânge. Actele grave provoacă renegarea, excluderea din familie. Asemănătoare este și rudenia duhovnicească. Legătura este cu atât mai strânsă cu cât avem conștiința (pentru care trebuie să ne ostenim ca să o experimentăm cu adevărat în Liturghie și să o transpunem și în afara ei) că suntem cu toții din sângele lui Hristos. Păcatul este cel care ne desparte de împărtășirea cu simțire din sângele lui Hristos (chiar dacă formal ne împărtășim cu Sfintele Taine, poate adesea din conveniență). De aceea spunea Sfântul că a pierdut înrudirea cea adevărată (η αληθινή συγγενεία, literal, *înrudirea profundă*, simțită în cele mai lăuntrice cute ale inimii), fiindcă păcatul nepocăit a reușit să pervertească acea legătură tainică între măduarele Bisericii, transformând-o într-una adesea formală. (n.s. 4, pp. 59-60)

multă dragoste și bunăvoință cu sluga noastră când o vedem că împlinește cu multa sânguință și teamă poruncile noastre, apoi cu mult mai mult va face așa bunul Stăpân cu noi. De aceea, deci, a spus: *Voi căuta spre cel blând, spre cel liniștit spre cel care tremură de cuvintele Mele.*

Să tremurăm, dar, vă rog, și cu multă frică să împlinim cuvintele Lui. Poruncile date de El nouă sunt cuvintele Lui! Când știm ce-I place și ce dorește, să-I împlinim dorința și să ne silim să fim așa cum vrea”. (*Omilii la Facere*, omilia LV V, în col. PSB, vol. 22, p. 220)

„Să avem totdeauna înaintea ochilor noștri frica de Dumnezeu. Nimic nu-l pierde atât de mult pe om ca atunci când cade de pe această ancoră, după cum nimic nu-l poate salva mai mult decât aceasta, dacă el își are ochii neconținut ațintiți spre ea. Dacă noi, având înaintea ochilor pe un om, ne sfiim totuși a face păcate, și de multe ori ne rușinăm până și de slugile cele mai liniștite, nefăcând nimic absurd prin aceasta, de aici poți înțelege câtă siguranță am avea dacă veșnic ne-am gândi, cu frică, la Dumnezeu. Când ne vom găsi astfel, atunci diavolul nu se va putea arunca asupra noastră, de vreme ce s-ar trudi în zadar...” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IV, pp. 63-64)

„Deci iubiților, nu de gheenă să ne temem atât de mult, pe cât a nu disprețui pe Dumnezeu, căci aceasta este cu mult mai grozav decât aceea. Când El, fiind întărit, își întoarce fața de la tine, aceasta este mai rău decât orice, este mai greoi decât orice.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XI, p. 116)

„Aceasta este avere mare, acesta este neprețuitul tezaur! Dacă avem frică de Dumnezeu, nimic nu ne mai trebuie, dar dacă nu, atunci chiar de am avea și împărăție, vom fi mai săraci decât toți oamenii. Nimic nu este asemenea cu cel care se teme de Domnul. *Frica Domnului toate le covârșește.* (Sir., 25, 14). Aceasta să o câștigăm, iar pentru a o câștiga să facem orice. Chiar de ni s-ar cere să ne dăm și sufletul, chiar de trupul ni s-ar cere pentru a fi supus la chinuri, nimic să nu lăsăm, ci totul să facem pentru a dobândi frica de Dumnezeu. Căci numai așa vom fi mai bogați decât toți și ne vom învrednici de bunurile viitoare (...)” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IV-a, pp. 73-74)

„Dacă în cele pământești reușita nu este posibilă fără de frică, atunci cu cât mai mult nu va fi aceasta în cele duhovnicești? Pentru că, spunem: cine a învățat vreodată carte fără de frică? Cine a ajuns meșter desăvârșit fără de frică? Deci, dacă acolo unde nu pânzește diavolul, ci numai lenea, e nevoie de frică pentru a o birui, atunci aici, unde e nevoie de atâta luptă, unde sunt atâtea piedici, cum să fie cu puțință a ne mântui lipsiți fiind de frică?

Cum și în cel fel este această frică? Dacă vom avea în minte că Dumnezeu este de față, că pe toate le aude, pe toate le vede, nu doar pe cele săvârșite sau vorbite, ci și pe cele din inimă și din adâncul cugetului nostru – fiindcă *destoinic este Dumnezeu să judece simțurile și cugetările inimii* (Evr., 4, 12), atunci nimic rău nu vom face, nimic rău nu vom vorbi, și chiar nimic rău nu vom cugeta. Spune-mi, te rog, dacă ai fi veșnic lângă rege, oare nu ai sta cu frică? Atunci cum de ștezi lungit în fața lui Dumnezeu și râzi și nu te rușinezi și nici nu tremuri? Nu disprețui răbdarea Lui, pentru că El rabdă îndelung pentru a te aduce la pocăință.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a IX-a, pp. 150-151)

„Aceasta înseamnă a se teme cineva de Dumnezeu, când chiar de nu vede nimeni, el totuși face ceea ce este bine, iar nu ceea ce este rău. Dacă noi facem bine numai de ochii oamenilor, atunci înseamnă că ne temem de oameni și nu de Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia X, p. 118)

„Înfricoșător și grozav este cuvântul, dar este nevoie a-l grăi, pentru ca cugetul vostru să se miște și să se zguduie, arătând că noi ne temem mai mult de oameni, decât de Dumnezeu, și că-i cinstim mai mult pe oameni decât pe Dumnezeu. Gândește-te bine: cel ce preacurvește

știe că Dumnezeu îl vede, și totuși, Îl disprețuiește pe Dumnezeu, iar dacă îl vede un om, își stăpânește pofta. Prin aceasta oare nu-i preferă pe oameni lui Dumnezeu? Oare nu-L batjocorește pe Dumnezeu? Dar încă ce este cu mult mai grozav e că de oameni se teme, iar pe Dumnezeu Îl disprețuiește. Când îi vede pe oameni, își stăpânește focul poftelor sau mai bine zis care foc? Nu este foc, ci batjocură, căci, dacă nu este slobod de a se folosi de acea femeie, desigur că faptul este un foc, acum însă este batjocură și cutezătoare necinstire; când îi vede pe oameni, zic, se oprește din nebunia lui, iar de îndelunga-răbdare a lui Dumnezeu prea puțin se îngrijește.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia I, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 202)

„Nimic nu este mai puternic decât frica de Dumnezeu.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 289)

„Nu este, nu este nimic mai puternic decât omul care are înrădăcinat în sufletul lui cu multă râvnă frica de Dumnezeu. De l-ar amenința focul, sabia, fiarele sau altceva, le disprețuiește pe toate cu multă ușurință.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, IV, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 503)

„Ne-a arătat (Pavel – n.n.) că cei ce au frica de Dumnezeu sunt mai străluciți decât toți, chiar dacă sunt cuprinși de cea mai neagră sărăcie. Pe Priscilla și pe Aquila, făcători de corturi și meșteșugari fiind, și viețuind în sărăcie, i-a fericit acum mai mult decât pe împărați. Cei aflați în vrednicii și la conducere în lumea aceasta au fost dați uitării, iar făcătorul de corturi, împreună cu soția lui, sunt lăudați pretutindeni în lume. Iar dacă aici se bucură de atâta slavă, ia gândește-te de câtă răsplată și cununi vor fi învredniciți în Ziua aceea a judecății. Și chiar înainte de acea zi, nu mici le-au fost desfătarea și folosul, și slava în vremea de acum, căci au viețuit împreună cu Pavel atâta timp.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe proștii lui Dumnezeu*. Cuvântul 2, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 159-160)

„Nu este altă răutate mai rea ce duce pe om la iad ca și când nu se teme cineva de Dumnezeu, pentru că zice: începutul înțelepciunii este frica Domnului. Dacă n-are omul frică de Dumnezeu, orice răutate îi este în voință face.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 48)

FRICA (de păcat)

„Nu mi-e frică de nici un vicleșug, numai de un lucru mi-e frică, de păcat și să nu mă mustre cineva că am păcătuț, iar afară de aceasta, măcar toată lumea să-mi fie împotrivă, nu mă tem.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 130)

FRICA (remedii)

„Ce este înspăimântător? Moartea? Nu este ea înfricoșătoare! Căci cu repejune ne duce la limanul neînviforât. Dar oprirea bunurilor? *Gol am ieșit din pânțele mele și gol mă voi întoarce*. Dar exilurile? *Al Domnului este pământul și plinirea Lui*. Dar cuvintele de batjocură? *Bucurați-vă și vă veseliți, când vor spune tot cuvântul rău împotriva voastră, mințind pentru Mine, căci plata voastră multă este în ceruri*.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, pp. 27-28)

FRUMUSEȚEA (trupească și frumusețea sufletească)

„Pe femeie o face plăcută și dorită nu frumusețea trupului, ci virtutea sufletului, nu sulimanurile și fardurile, nici aurul și hainele cele scumpe, ci cumințenia, bunătatea și frica tainică de Dumnezeu. Iar frumusețea cea nematerială nu o poți deprinde cum trebuie în altă parte, ci numai în acest loc minunat și dumnezeiesc (în biserică – n.n.), unde Apostolii și Profeții ne șterg, ne răzuiesc bătrânețea păcatului, ne împodobesc, ne aduc din nou vigoarea tinereții, scot din sufletul nostru toată murdăria, toată zbârcitura, toată pata. Să ne sânguim dar, și bărbați, și femei, ca să sălășluiască în noi această frumusețe. Frumusețea trupului, și boala o vestejește, și trecerea timpului o strică, și bătrânețea o stinge, și moartea, când vine, o pierde de tot; dar frumusețea sufletului n-o poate poci nici vremea, nici boala, nici bătrânețea, nici moartea, nici altceva din unele ca acestea, ci continuă să fie veșnic în floare. Frumusețea trupului adeseori cheamă la desfrânare pe cei ce o privesc, pecând frumusețea sufletului atrage chiar pe Dumnezeu spre dragostea cea potrivită Lui, precum și Proorocul spune, grăind către Biserică: *Ascultă, fiică, și vezi și pleacă urechea ta și uită poporul tău și casa părintelui tău, că a poftit Împăratul frumusețea ta* (Ps., 44, 12-13).

Așadar, iubiților, ca să ajungem prieteni cu Dumnezeu, să căutăm să deprindem în fiecare zi această frumusețe, ștergându-ne toată murdăria cu citirea Scripturilor, cu rugăciunile, cu milosteniile, cu buna înțelegere a unuia cu altul, pentru ca Împăratul, îndrăgostindu-Se de frumusețea sufletului nostru, să ne învrednicească de Împărăția cerurilor”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. XII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 194)

FRUMUSEȚEA (trupului)

„Că așa e frumusețea trupului! Floare cu puțină dăinuire. Se ivește puțin în primăvara tinereții, și după puțină vreme o strică bătrânețea. Iar dacă ai vrea să cercetezi și alcătuirea trupului, atunci cu atât mai mult l-ai disprețui. Trupul nu-i altceva decât flegmă, sânge, scurgeri și sucuri provenite din hrana mistuită. Cu acestea sunt udați ochii, obrații, nasul, sprâncenele, buzele și tot trupul. Dacă piere seva aceasta, piere o dată cu ea și frumusețea obrazului.” (*Cuvânt despre viețuirea după Dumnezeu*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 263-264)

„Ce devine ea? Un accident o zdrobește, cel mai mic rău o alterează, câțiva ani sunt suficienți ca s-o facă să se vestejească. Apoi în sfârșit, cum sfârșește ea? Cum sfârșește cea mai răpitoare frumusețe? Deschideți acest mormânt, întrebați acest sicriu: aceasta eu n-o știu, ce urâtă și fără formă, iată frumusețea care vă fascinează atât de puține zile!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 359)

„Primăvara nu este mai rapidă, frumusețile naturii care cel puțin se renasc, nu sunt atât de curând vestejite, pe cât sunt de alterate și de pierdute frumusețile fețelor celor mai răpitoare.

Ce este oare frumusețea trupului dacă nu pulbere și lut? Când se va lua masca de pe fața aceasta atunci te vei arăta ceea ce ești. Aceasta însă cu adevărat înainte de moarte. Când năvălește peste bătrân boala, atunci vei vedea ce este.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 629)

„Când mai sus am știut de prima frumusețea, cauză obișnuită a iubirii dezordonate și nelegitimă, arătându-i fragilitatea și rapiditatea decadenței, noi nu vom înțelege nicidecum să-i luăm acestei opere a lui Dumnezeu ceea ce are ea ca suav, măreț, puternic. Niciodată Dumnezeu nu s-a arătat atât de Dumnezeu ca făcând să se nască dintr-o materie josnică și fragedă aceste minuni de har și de frumusețe.

În fața unei frumuseți pământești noi suntem deci în fața unei opere mai minunate a lui Dumnezeu. Însă, ce face iubirea respinsă de Dumnezeu dacă nu să necinstească și să întine opera sa, să abuzeze împotriva lui însuși pentru darul lui eminent? Ce pedeapsă suportă și merită cel

care întină în mod nedemn portretul regelui? Dumnezeu dă frumusețea pentru a aprinde în unirea bărbatului cu femeia focul curat și sfânt al iubirii conjugale. Este o violare sacrilegă de a o face să slujească la iubirile adultere.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 630-631)

FRUMUSEȚEA (sufletului)

„Frumusețea sufletului, niciodată nu se vestejește, și chiar la bătrânețe are mulți îndrăgitori și întruna înflorește.

Deci ca și noi să câștigăm această frumusețe, să râvnim pe cei ce o au și să ne facem îndrăgostiți de dâșii. Căci numai așa vom putea și noi ca, luând această frumusețe, să ne bucurăm de bunătațile veșnice.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia VII, p. 85)

„Frumusețea sufletului? Înțelepciune, îngăduință, milostenie, iubire, dragoste de frați, dorință de iubire, ascultare de Dumnezeu, plinirea legii, dreptate, cuget smerit. Acestea sunt frumusețile sufletului. Prin urmare, acestea nu sunt de la fire, ci din voința liberă. Și cel ce nu le are, poate să le primească, iar cel care le are, dar se trândăvește, le-a și pierdut. Că frumusețea sufletului vine din ascultarea de Dumnezeu și că dacă urmezi Acestuia, sufletul urât leapadă urâtenia și devine frumos.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 55)

„Dumnezeu a închis frumusețea trupului în lăuntrul hotarelor firii, pe când frumusețea sufletului a lăsat-o șlobodă de constrângerea și sclavia unor asemenea hotare, pentru că și e cu mult mai de preț. În puterea noastră și în ajutorul lui Dumnezeu stă puțința înfrumusețării sufletului nostru. Stăpânul nostru, iubitor de oameni fiind, mai cu seamă prin aceasta a cinstit neamul omenesc, că a lăsat ca cele de puțină valoare, cele care nu ne sunt de mare folos, cele ale căror pierdere ne lasă reci să fie supuse legilor constrângătoare ale firii, dar ne-a făcut stăpâni peste cele cu adevărat bune. Căci, dacă Dumnezeu ar fi lăsat să fim stăpâni peste frumusețea trupului, să-l putem face mai frumos, atunci am fi avut griji zadarnice, ne-am fi cheltuit toată vremea cu îndeletniciri nefolositoare, și nu ne-am fi îngrijit deloc de suflet. Ne-am mai fi ocupat oare de suflet și de lucruri de seamă dacă am fi putut schimba cu adevărat înfățișarea trupului nostru? Dacă acum, când nu ne stă asta în putere, când nu ne putem schimba fața, ne dăm toată silința, silim natura ca să ne dăm o frumusețe falsă, cu ajutorul culorilor și vopselelor, cu ajutorul pieptănături și a împletiturii părului, cu ajutorul hainelor, cu ajutorul încondeierii ochilor și cu alte meșteșuguri de înfrumusețare; deci, dacă ar fi stat în puterea noastră schimbarea înfățișării trupului nostru, poate că nu ne-am fi ocupat cu altceva, ci tot timpul l-am fi cheltuit cu asta. Am fi înfrumusețat cu mii de podoabe sluga, adică trupul, iar pe stăpânul lui, adică sufletul, l-am fi lăsat să zacă neconținut, lipsit de frumusețe și părăsit mai rău decât un rob. Pentru acest motiv Dumnezeu ne-a șlobozit de această rea îndeletnicire și ne-a dat o ocupație mai bună. Astfel omul, care nu poate să-și înfrumusețeze urâtenia trupului, va putea să-și înalțe sufletul la suprema frumusețe, chiar dacă ar fi fost coborât în cea mai groaznică urâtenie, poate să-și facă sufletul atât de iubit și de dorit, încât să-l dorească nu numai oamenii buni, dar însuși Dumnezeu și Împăratul tuturor, așa cum zice și Psalmistul, vorbind de această frumusețe: *Și va dori Împăratul frumusețea ta* (Ps., 44, 13).” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 13, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 352-353)

„Există o frumusețe, o strălucire adevărată, cea a sufletului, cea pe care o dă harul și care pregătește cerul.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 347-348)

FRUMUSEȚEA (de aici, de pe pământ și cea din viața viitoare)

„Căci frumusețea de aici se vatămă de toate și în toate împrejurările, și chiar dacă nu ar atinge-o nici o boală sau grijă, ceea ce este peste puțință, nu rămâne întreagă nici douăzeci de ani, pe când frumusețea cea de acolo pururea înflorește, pururea strălucește. Nu ai a te terne

de schimbare sau prefacere acolo, și nici că venind bătrânețea îți va aduce vreo zbârcitură, sau că ar vesteji-o vreo boală, sau vreo tristețe ar vătăma-o, ci va fi mai presus de toate acestea. Frumusețea de aici chiar înainte de a se arăta, a dispărut, și dispărută nu are mulți admiratori. Că oamenii lumești nu admiră, iar cei ce admiră, cu desfrânare admiră.

Deci, nu frumusețea aceasta să o căutăm, ci pe cea de acolo, după aceea să umblăm, ca astfel cu făclii strălucitoare să intrăm în camera de nuntă.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 339)

FUNCȚIILE (înalte)

„Funcțiile înalte împing de multe ori la fapte care nu-s pe placul lui Dumnezeu. Trebuie să ai suflet tare, ca să împlinești o funcție înaltă așa cum trebuie. Cel care nu are o astfel de funcție filosofează vrând-nevrând; cel care are o funcție înaltă însă pățește ceea ce ar păți un bărbat care ar trăi la un loc cu o fată plăcută la chip și frumoasă, dar care ar fi primit poruncă să nu se uite la ea, fără a fi pedepsit. Așa e și puterea.” (*Omilii la Matei*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 489)

„Cum bogățiile au obiceiul de a-i pierde pe oameni fără ca ei să se gândească, demnitățile la fel compromis mântuirea lor; acelea îi fac lacomi, acestea nerușinați.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXVI, 1, p. 336)

„... iubiților, să rămânem în harul lui Dumnezeu, arătând o purtare vrednică de acest har și ducând neconținut în noi și între noi pacea și sfințenia. Acestea sunt adevăratele demnități, pe când toate celelalte sunt trecătoare, momentane, se sfârșesc o dată cu viața din lumea aceasta, și de cele mai multe ori se cumpără cu bani, pentru care nici nu ar putea fi considerate demnități, ci mai mult nume seci, având puterea și tăria lor în îmbrăcămintea hainelor și în lingușirea celor ce-i înconjoară, însă demnitatea dată de Dumnezeu, acel dar al sfințeniei și al înfierii, nu încetează nici după moarte; îi face străluciți și aici pe cei ce-l au, și-i însoțește și dincolo, în viața viitoare” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, pp. 26-27)

„Cel ce păstrează în sine darul înfierii și păzește cu strășnicie sfințenia se va arăta cu mult mai strălucit chiar decât cel ce poartă pe cap coroană și este îmbrăcat în porfiră împărătească; ba chiar în viața prezentă se va bucura de liniște și veselie sufletească, căci cel ce se hrănește cu bune nădejdi nu are motive de tulburare și e însoțit pretutindeni și pururea de mulțumirea sufletească. Mulțumirea și bucuria sufletească nu stau în mărimea întâietății, nici în mulțimea banilor, nici în importanța funcției, nici în puterea fizică, nici în luxul mesei, nici în podoaba hainelor și nici în altele de acest fel, care, toate la un loc, sunt lucruri omenesti, ci numai în succesele duhovnicești și în conștiința bună și curată.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia I, p. 27)

„Căci în sfârșit, ce sunt aceste onoruri, această soartă, această strălucire? Ce sunt ele dacă nu o vanitate, pentru că ele dispar atât de rapid? Un pericol grozav, pentru că ele sting orice viață naturală și aprind jocul tuturor patimilor. Un sclavaj, pentru că ne înălțuie în continuu, supraîncărcându-ne de datorii, ne înalță în noi înșine, ne fac tributarii lumii și greșelilor ei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 190)

„Ce să facem când demnitățile vin la noi? Să împărțim ca și când n-am împărăți. Să comandăm ca fiind niște slujitori ai fraților noștri.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 365-366)

FUNCȚIILE (iubirea de onoruri și funcții lumești)

„Dorința după posturi de cinste - dintre toate patimile dorința aceasta duce cel mai mult la pieirea sufletului omenesc.” (*Tratatul despre preoție*, cartea a treia, cap. 9, în vol. *Despre preoție*, p. 71)

GÂNDURILE (curate)

„Vă rog, dar, să ne străduim totdeauna să fim însuflețiți de gânduri curate. Gândul curat este pricina tuturor bunătăților. Bunul Stăpân nu se uită atât la ceea ce facem cât la ceea ce avem înăuntru, în mintea noastră, de acolo de unde pornesc faptele noastre; și, uitându-se la gândurile noastre lăuntrice, primește faptele noastre sau își întoarce spatele. Fie de ne rugăm, fie de postim, fie de facem milostenie – că acestea sunt jertfele noastre cele duhovnicești –, fie de facem o altă faptă duhovnicească, să o facem mânați de gânduri curate, ca să primim cunună vrednică de osteneți. N-am face, oare, cea mai mare prostie să îndurăm ostenețile, dar să fim lipsiți de răsplată, din pricină că n-am făcut faptele de virtute după cum cer legile date de Dumnezeu? Da, este cu putință, este cu putință datorită nespusei iubiri de oameni a lui Dumnezeu, să primim cunună chiar pentru o faptă nesăvârșită, numai pe temeiul gândului”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, III, în col. PSB, vol. 21, p. 337)

GÂNDURILE (păcătoase – eliberarea de ele)

„După cum fiarele fug la ieșirea soarelui și se înfundă în vizuina lor, tot așa se afundă și gândurile noastre cele cu păcat la ivirea luminii mucenicilor în sufletele noastre și se aprinde în noi flacăra cea strălucitoare a filosofiei.” (*Omilie la Mucenici*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 473)

GÂNDURILE (paza gândurilor)

„Dar cum poți supune un gând sălbatic? m-ar întreba cineva.

– Ce spui, omule? Supunem leii, le îmblânzim sufletele lor și te îndoiști dacă putem îmblânzi sălbăcia unui gând?” (*Omilia la Facere*, omilia IX, III, în col. PSB, vol. 21, p. 110)

„Să ne aducem aminte pururea de cuvintele lui Iosif, care a spus: *Cum voi face cuvântul acesta rău, ca să păcătuiesc înaintea lui Dumnezeu?* (Fac., 39, 9). Când ne tulbură un gând, să ne aducem aminte de cuvintele acestea ale lui Iosif și îndată va fugi orice poftă rușinoasă.” (*Omilia la Facere*, omilia LXII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 289)

„Dar cum poate birui cineva sălbăcia gândului? Zic unii. Ce spui tu, omule? Îi biruim pe lei și sufletele lor le îmblânzim, și te mai îndoiști că sălbăcia gândului poate fi preschimbată în blândețe? Și asta cu toate că leul are în fire sălbăcia, iar blândețea e împotriva firii lui; în vreme ce cu tine e dimpotrivă, bunătatea fiindu-ți în fire, iar sălbăcia - împotriva firii. Deci, cel ce scoate ceea ce este după fire din sufletul fiarei și pune acolo ceea ce este împotriva firii ei, oare nu va putea păstra în sufletul său ceea ce-i este după fire? Oare câtă nepăsare n-ar dovedi nefăcând aceasta? De altfel, cu sufletul leilor mai e și altă greutate: fiindcă sufletul fiarei este lipsit de cugetare. Ci totuși, ați văzut adesea duși prin piață lei mai blânzi ca oile, și mulți din cei aflați în prăvălii deseori aruncau bani stăpânului, ca plată pentru meșteșugul și înțelepciunea cu care a îmblânzit fiara. Iar în sufletul tău este și cugetare, și frică de Dumnezeu, și mult ajutor din toate părțile. Deci, nu îmi veni mie cu dezvinovățiri și îndreptățiri ...” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al treilea, pp. 37-38)

„Nicăieri n-a spus (Dumnezeu) că trupul este de vină pentru săvârșirea păcatelor, ci neconținut a spus că de vină este gândul nostru cel rău. Nu este de vină ochiul care vede, ci mintea și cugetul. Adeseori când mintea ne e îndreptată în altă parte, ochiul nu vede pe cei din față. Prin urmare, vederea nu se datorește în întregime ochiului”. (*Omilia la Matei*, omilia XVII, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 221-222)

GELOZIA

„Nu este nimic mai rău decât invidia și gelozia.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXV, 1, p. 166)

„Spune-mi, te rog, care om este mai vrednic de milă decât omul gelos sau omul cuprins de gelozie fără temei? Imaginea exactă a unei astfel de căsnicii o putem avea dacă o comparăm cu războiul sau cu furtuna: numai jale, numai bănuieli, numai dihonie, numai certuri și discuții. Gelosul nu-i mai fericit decât îndrăcitul sau nebunul; neconținut se frământă, sare, se ceartă cu toată lumea, se mânie pe oricine, vinovat sau nevinovat, pe slugă, pe copil, pe oricine îi iese în cale. Toată plăcerea căsătoriei s-a dus; toată viața îi este plină de amărăciune, de jale și de scârbă. Chinul geloziei îi urmărește pretutindeni, fie de rămâne în casă, fie de iese în oraș, fie de pleacă în călătorie; îi chinuie mai groaznic decât boldul; îi întărește sufletul și nu-i lasă nici o clipă de tihnă, căci boala aceasta nu dă naștere numai la tristețe, ci și la mânie cumplită. Tristețea singură, sau numai mânia, îl poate pierde pe om dacă pune stăpânire pe sufletul lui. Dacă însă îl asaltează și tristețea și mânia, strivindu-l neconținut, fără să-l lase să-și tragă puțin sufletul, starea lui sufletească este mai groaznică decât moartea. Nu poți compara gelozia nici cu sărăcia lucie, nici cu bolile de nevindecă, nici cu focul, nici cu sabia. Numai cei care au suferit pe propria lor piele chinurile geloziei îi cunosc amarul. Cuvântul nu poate zugrăvi grozăvia bolii. Nimeni și nimic nu poate mângâia sufletul unui soț răvășit de gelozie, al unui soț silit să bănuiască neconținut cinstea aceleia pe care o iubește ca pe ochii din cap, pentru care și-ar da cu plăcere viața. Chin groaznic îl cuprinde și când se îndreaptă spre pat, și când se așează la masă să mănânce și să bea; masa îi pare plină mai degrabă cu otrăvuri decât cu mâncăruri, iar patul, de nesuferit; nu poate sta în el nici câteva clipe; se frământă și se răsucesce ca și cum ar sta pe jăratec. Nu-l poți smulge din cumplita răvășire a sufletului său nici întâlnirile cu prietenii, nici grija de afaceri, nici teama de primejdii, nici cele mai puternice plăceri, nimica. Furtuna aceasta pune stăpânire pe sufletul lui mai tiranic decât orice altă bucurie, decât orice altă supărare. La acest chin sufletească se gândea Solomon când a spus: *Nemiloasă ca iadul este gelozia* (Cânt. Cânt., 8, 6); iar, în altă parte: *Din pricina geloziei bărbatul ei este plin de mânie; este fără milă în ziua răzbunării, nici un preț de răscumpărare nu va putea să-i potolească ura, nici dacă-i vei face nenumărate daruri* (Pilde 34, 35). Atât de mare este furia geloziei, încât nici pedepsirea celui care i-a stricat casa nu potolește durerea gelosului. Adesea mulți i-au omorât pe oamenii care le-au necinstit casa, dar n-au putut să-și omoare mânia și tristețea. Alții au rămas la fel de mistuiți de focul geloziei, dacă nu mai mult, chiar după ce și-au înjunghiat soțiile. Soțul gelos trăiește toate chinurile geloziei chiar dacă gelozia sa nu-i deloc întemeiată, iar nenorocita și nefericita lui soție suferă mai cumplit decât bărbatul ei. Unde să-și îndrepte privirea, la cine să fugă, când vede că bărbatul ei o urăște mai mult decât pe vrăjmașii ei, când vede că s-a prefăcut în fiară sălbatică cel care trebuia să-i fie mângâiere în necazuri, acela de la care trebuia să aștepte apărare? În ce parte a lumii să scape de chinurile ei o dată ce portul vieții ei, căsnicia, e închis și plin de nenumărate stânci? Slugile și slujnicele îi râd în obraz, sunt mai obraznice cu ea decât soțul ei. De felul lor servitorii sunt bănuitori și nerecunoscători; când însă li se mai dă și libertatea să se mai poarte cum le este felul, când văd că a intrat dihonie între stăpânii lor, atunci cearta dintre soți e cel mai nimerit prilej ca să-și dea pe fața toată purtarea lor urâtă. Atunci pot să născocescă și să plâsmuiască tot ce vor, în toată voia și să întărească și mai mult bănuiala soțului. Gelosul crede totul cu ușurință; pleacă urechea la tot ce se spune; nu poate face diferența între calomnatori și oamenii vrednici de crezare. Și sunt mai crezuți cei care măresc bănuiala soțului decât cei care vor să o spulbere. Pentru aceasta, soția bănuită pe nedrept este silită să se teamă și să tremure de frica slugilor bârfitoare și a nevestelor lor tot atât de mult ca și de frica bărbatului; este silită să cedeze slugilor locul

căvenit ei în casă, și să ia ea locul lor. Poate trăi o clipă fără să verse lacrimi? Ce nopți, ce zi, ce sărbătoare este lipsită de gemete, de vaiete, de lacrimi? Neconținut amenințări și ocări; unele de la bărbatul ei, rănit fără temei în suflet, altele, de la slugile cele ticăloase. Se păzește, își controlează vorbele și faptele; toată viața îi e plină de temă și de cutremur. E iscodită nu numai când iese din casă și când vine acasă, ci îi sunt cercetate cu de-amănuntul și vorbele, și privirile, și suspinele; este silită să stea mai nemișcată ca o stâncă, să sufere totul în tăcere, să stea închisă neconținut în camera ei, mai rău decât un înțemnițat; dacă vrea să spună ceva, să se tânguie, să iasă din casă, trebuie să dea socoteală și explicații acelor judecători ticăloși, adică slujnicilor și mulțimii servitorilor. Dacă vrei, închipuie-ți că toate aceste chinuri sufletești le are o familie nespun de bogată, care întinde mese îmbelșugate și luxoase, care are o mulțime de slugi; o familie de neam strălucit, familia unui înalt demnitar, înconjurat de slavă multă și de faima strămoșilor. Să nu lași nimic dintre cele care parcă fac de învidiat viața acelei familii. Strânge totul cu grijă, și compară totul cu tristețea și chinul geloziei ce stăpânesc acea familie. Vei vedea că, în sânul acelei familii atât de bogate și de slăvite, plăcerea nu o găsești nicăieri. A dispărut, s-a stins așa cum se stinge o mică scânteie ce cade pe întinsul nesfârșit al oceanului.

Acestea se întâmplă când e gelos bărbatul.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 95-98)

„Dar dacă femeia e geloasă (lucru destul de des), atunci bărbatul suferă mai puțin decât femeia, și cea mai mare parte a durerii cade tot pe acea nenorocită, căci nu va putea să se folosească de aceleași arme, ca un bărbat, față de soțul ei bănuț de adulter. Care bărbat va suferi să stea neconținut acasă, la porunca soției lui? Care slugă va îndrăzni să-l spioneze pe stăpânul său, fără să nu fie în dată pedepsită? Femeia geloasă nu poate să-și mângâie durerea cu mijloacele de care se folosește un bărbat gelos și nici nu-și poate exprima prin cuvinte mânia ei. Bărbatul va suferi poate o dată, de două ori plânsetele și vaietele ei; dacă însă continuă să-l învinovățească, o învață iute că e mai bine să sufere și să se mistuie în tăcere.

Toate acestea se întâmplă și pentru soț, și pentru soție, când gelozia se întemeiază pe simple bănuțeli. Dacă se întâmplă ca gelozia să fie întemeiată, atunci tot femeia este cea care suferă cel mai cumplit.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 98)

„Se poate întâmpla, într-adevăr ca o femeie căsătorită să nu fie înșelată de soțul ei și să nu ajungă geloasă, dar totdeauna este cu frica în sân că i se poate întâmpla asta. Este cu neputință ca femeia care vrea să se mărite cu un bărbat să nu se gândească la toate acestea, să nu se teamă de toate aceste chinuri după ce s-a căsătorit.

- Îți repet, iarăși, că nu se întâmplă asta în toate căsniciile!

- Nici eu nu susțin. Dar dacă vine peste o căsnicie furtuna geloziei, vin și alte furtuni. Dacă poți scăpa de unele, apoi nu poți scăpa de toate. Sunt multe cazuri când femeile care strică casele altora nici n-au mai avut nevoie de farmece sau de otrăvuri, căci rivalele lor au fost răpite mai înainte din viață, datorită marii lor supărări.” (*Despre Feciorie*, 52, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 99)

GENEALOGIA

„Iar dacă vrem să facem genealogia cuiva, apoi să n-o facem vorbind de părinții, de bunicii și de străbunicii aceluia, ci să dăm la iveală virtutea lui. Acesta-i cel mai minunat chip de genealogie! Ce folos de-i sunt părinții străluciți și virtuoși, dacă el n-are viață plină de fapte bune? Și iarăși, ce pagubă are de-i sunt părinții și strămoșii de neam prost și fără vază, dacă el e încărcat cu mii de virtuți? Dreptul Noe nu se trăgea din părinți cu vază, dar a ajuns om virtuos și a atras asupra lui dragostea lui Dumnezeu. Dumnezeuiasca Scriptură nu ne spune de

părinții lui Noe că au fost virtuoși și totuși Noe a putut să se urce pe culmile virtuții, deși au fost atâtea piedici și era împiedicat de atâția. Ca să afli că nimic nu-l poate împiedica pe cel care priveghează, pe cel care e cu mintea trează, pe cel care are multă grijă de mântuirea lui”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 282)

„Dacă avem strămoși virtuoși, să le imităm virtutea; dacă dimpotrivă avem strămoși păcătoși, să nu socotim că răutatea lor ne vatămă cu ceva, ci să ne pregătim de ostenele cele pentru virtute. Să fim încredințați că nu ne poate vătăma deloc răutatea lor. Fiecare este încununat sau osândit după cele ce-a făcut; așa precum spune fericitul Pavel: *Ca să ia fiecare după cele ce a făcut prin trup, fie bine, fie rău* (II Cor., 5, 10) și iarăși: *Care va da fiecăruia după faptele lui* (Rom., 2,6)”. (*Omilia la Facere*, omilia XLIII, II, în col. PSB, vol. 22, p. 107)

GHICIREA VIITORULUI

„Noapte adâncă nu este numai printre eretici și printre elini, ci și printre mulți de-ai noștri, din pricina vieții și a credinței lor. Fiindcă sunt mulți cari nu cred în înviere, mulți cari țin zilele, mulți cari se folosesc de descântece, de vrăji, de semne și de ghiciri în zborul păsărilor, mulți cari cred în puterea hârtiuțelor atârinate la gâtul bolnavilor și în alte nimicuri de felul acestora.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IV, p. 41)

„Ascultă deci pe Platon când spune astfel: *După cum hrismodii (ghicitorii sau prorocii cari dau hrismoasele sau răspunsurile oracolului) și theomanții vorbesc multe și bune, și nu știu nimic din cele ce vorbesc (...)*

Toate acestea ne dovedesc sila cu care slujesc dracii fiind stăpâniți, cum și sila pe care o rabdă cei ce s-au predat o dată lor și care își ies din minți. Dar și Pithia – sunt silit a biciui acum și o altă slujenie a lor, pe care ar fi fost bine a o trece cu vederea, spre a nu vă vorbi de aceste lucruri netrebnice – însă pentru ca mai lămurit să cunoașteți acea necinste, este trebuitor a spune acestea, pentru ca și de aici să aflați nebunia și disprețul cel mare la care se expuneau cei ce întrebuițau ghicitori sau theomanți de aceștia. Se spune deci că această Pithie, fiind femeie, ședea pe tripodul lui Apollon cu picioarele rășchirate, și că stând așa, deodată îi intra pe dedesubt, prin organele genitale, duhul cel necurat, umplând pe femeie de furie, care după ce își despletea părul cădea în extaz, ieșindu-i spume pe gură, și astfel făcându-se într-un fel de nebunie, grăia cuvinte fără rost.

Știu că vi s-a înroșit obrazul de rușine auzind acestea, însă aceia încă cugetă lucruri mari și pentru slujenia ca și pentru nebunia aceasta.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, p. 302)

„De ce te duci la acel mag sau vrăjitor? De ce-l întrebi? De îndată ce te-ai dus, de îndată ce l-ai întrebat, te-ai pus sub robia lui, căci îl întrebi ca unul ce crezi. *Nu, zici tu; nu-l întreba și cum aș crede că tot ce va spune se va adevăra, ci ispitindu-l.* Dar chiar de s-ar adevăra, nu este fapta unui om care este încredințat că acela spune minciuni, ci a unuia care se îndoiește. Deci, de ce întrebi ce va fi? Căci dacă el ar zice: *aceasta va fi, fă aceasta și vei scăpa*, chiar nici așa n-ar trebui să slujești idolilor; dar totuși nu atât de mare este nebunia. Când însă prevestesc cele viitoare, apoi cel ce vrea să știe, nimic altceva nu-i procură, decât o tristețe zadarnică. Faptul nu se întâmplă, pe când tristețea rămâne și-l topește. Dacă aceasta ar fi fost în interesul nostru, nu s-ar fi ferit Dumnezeu de a ni le împărtăși, nu ne-ar fi pizmuit și nu ne-ar fi ascuns aceasta, El care a zis: *Câte am auzit de la Tatăl, am arătat vouă, și: de acum nu vă mai zic slugi, ci prieteni; voi sunteți prietenii Mei* (Ioan 15, 14-15). De ce, dar, nu ni le-a arătat și pe acestea? Pentru că voiește ca noi să nu facem nici o vorbă de ele. Acestea le spunea celor din legea veche, le spunea despre asin și despre altele de acest fel, fiindcă erau prunci; pe când nouă, fiindcă voiește a nu face nici o vorbă de ele, n-a pus nici o grijă de a ni le face cunoscute.

Însă, ce anume aflăm? Ceea ce n-au aflat aceia, că toate ale lor erau mici, pe când cele ce am aflat noi sunt acestea: că vom învia, că vom fi nemuritori, că vom deveni nestricăcioși, că viața aceea nu va avea sfârșit, că toate vor trece, că vom fi răpiți în nori, că toți cei răi vor fi pedepsiți și multe altele pe lângă acestea, și nici o minciună.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei*, omilia VIII, p. 98)

GLOSOLALIA

„Când cineva se boteza, de îndată vorbea în limbi străine, și nu numai că vorbea limbi străine, ci mulți și proroceau, iar unii arătau și alte multe semne și minuni. Fiindcă aceia se apropiu de la idoli, și nu știau nimic lămurit, ba nici nu erau crescuți în vechile Scripturi, când se botezau, îndată luau Duhul Sfânt; dar fiindcă pe acest Duh nu-l vedeau – fiindcă este nevăzut – apoi harul le dădea un semn văzut de lucrarea sa, și unul, de pildă, vorbea îndată limba Perșilor, altul a Romanilor, iar altul pe cea a Indienilor, iar un altul vreo altă limbă, și prin aceasta se învedera în ochii păgânilor că Duhul este cel ce grăia prin acela. Pentru aceea și zice mai jos (1 Cor. 12, 7): *că fiecăruia se dă arătarea Duhului spre folos*, numind harurile, *arătarea Duhului*. Fiindcă și apostolii acest semn îl luau la început, și cei ce credeau luau semnul grăirii în limbi străine, și nu numai acest semn, ci și multe altele, fiindcă mulți dintr-înșii și morții înviau, și dracii alungau, și multe de-aceste minuni săvârșeau, și cu un cuvânt, aveau darurile cu dânsii, unii mai puțin, iar alții mai mult. Dar mai mult dintre toate printre dânsii era harul vorbirii în limbi, iar aceasta a și fost pricina schismei dintre dânsii, nu doar prin firea sa, ci din pricina nrecunoștinței celor ce primiseră acest har. Cei ce aveau mai mari haruri se mândreau către cei ce aveau mai mici, iar aceștia la rândul lor se supărau și pizmuiau pe cei ce aveau mai mari. Harul cel mai însemnat – după cum am zis – era printre dânsii acela al limbilor. Aceasta chiar însuși Pavel o arată cu trecerea timpului.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIX, pp. 300-301)

„Că cel ce grăiește în limbă nu oamenilor grăiește, ci lui Dumnezeu, că nimenea îl aude, ci cu Duhul grăiește taine. Dar cela ce prorocește, oamenilor grăiește zidire și îndemnare, și mângâiere (1 Cor. 14, 2-3). Deci aici el face o asemuire între haruri, și doboară harul limbilor, arătându-l nici cu totul netrebuitor, nici iarăși foarte folositor prin sine; și aceasta fiindcă dânsii foarte mult se trufeau cu acest har și fiindcă harul limbilor se credea de dânsii a fi unul din harurile cele mai mari. Și se credea a fi mare pentru că acest har l-au primit apostolii mai întâi, și încă cu atâta pompă, însă nu pentru aceasta era mai preferat ca celelalte. Dar de ce au luat apostolii acest har mai înainte de toate celelalte? Fiindcă urmau a se duce prin toate țările din lume, și după cum în timpul zidirii turnului din Vavilon o singură limbă a fost împărțită în multe, asemenea și atunci multe limbi se dădeau unui singur om, și același grăia în mai multe limbi străine, în limba Perșilor, de pildă, și a Romanilor, și a Indienilor, căci duhul îl învăța pe dânsul toate acele limbi. Acest har se numea harul limbilor, fiindcă unul singur putea să vorbească fără de veste mai multe limbi. Dar tu privește cum el și doboară harul limbilor, și îl înalță, căci când zice: *Căci cel ce grăiește în limbă nu oamenilor grăiește, ci lui Dumnezeu, că nimenea îl aude*, el a doborât acest har, arătându-l ca nefiind mult trebuitor, iar când adaogă că: *cu Duhul grăiește taine*, iarăși l-a înălțat, ca să nu se pară că este de prisos și nefolositor, și că este dat în zadar.

Iar cel ce proorocește, oamenilor grăiește zidire și îndemnare și mângâiere. Ai văzut de unde a arătat el însemnătatea acestui har – adică de la folosul obștesc – și cum pretutindeni el preferă acest har ca fiind dat spre folosința celor mulți? Dar oare cei ce grăiesc limbi nu oamenilor grăiesc, spune-mi? Însă nu au ca roadă o astfel de zidire și îndemnare și mângâiere. Astfel că a fi stăpâniți de Duhul amândurora era de obște, însă cel ce prorocea era mai presus de celălalt și, prin urmare, mai trebuitor celor ce-l ascultau, pe când pe cel ce grăia limbi nu-l

ascultau cei ce nu aveau har. Deci ce? Oare pe nimeni nu zideau aceia? *Da, ce, se zideau pe ei înșiși.* Pentru aceea a și adăogat: *Cela ce grăiește în limbă pre sine singur zidește.* (1 Cor. 14, 4). Și cum, dacă nu știe cele ce grăiește? Dar până acum apostolul vorbește de cei ce știau cele ce grăiau, adică știau numai pentru dâșii, însă nu puteau să tâlcuiască altora. *Iar cel ce proroceste, zice, Biserica zidește.* Câtă deosebire este între acela și Biserică, pe atâta deosebire este între cel ce grăiește limbi și cel ce proroceste.

Ai văzut înțelepciunea lui, cum nu a micșorat harul limbilor le cave de nimic, ci îl arată ca având oarecare folos, mic firește, însă pe cât trebuie celui ce-l are! Apoi ca nu cumva să creadă că el pizmuindu-i doboară harul limbilor – căci cei mai mulți din corintenii aceștia aveau harul limbilor – oarecum îndreptând bănuiala aceasta a lor, zice: *Și voiesc ca voi toți să grăiți în limbi, iar mai vărtos să prorociți. Că mai mare este cel ce proroceste, decât cel ce grăiește în limbi, fără numai de va tălmăci, ca Biserica zidire să ia* (1 Cor. 14, 5). Însă mare și mic de aici nu stă în potrivnicia acestor haruri, ci în întâietatea unuia din ele. Așadar și de aici se învederează că el nu defăima harul, ci îi duce pe dâșii spre cele mai bune și mai mari, arătând prin aceasta îngrijirea lui de dâșii, în același timp și măreția sufletului lui apărât de orice pizmă. Nu a zis doar *doi sau trei*, ci *voi toți voiesc să grăiți în limbi* – și nu numai aceasta, ci *mai vărtos să prorociți*, adică mai mult aceasta decât aceea, fiindcă *mai mare este cel ce proroceste* (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXV, pp. 371-373)

„... căci un singur lucru, adică un singur rol îl au limbile, acela adică de a uimi pe ascultător, de a-l înfricoșa numai.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXVI, p. 386)

„... limbile, dacă le aud cei necredincioși și proști, nu numai că nu se folosesc cu nimic, dar încă și râd de cei ce le vorbesc, ca de niște nebuni. Căci acestea sunt numai spre semn, adică spre a uimi, spre a înfricoșa. Cei ce au minte se și folosesc – căci spre aceasta a și fost dat acest semn – fiindcă atunci când s-au pogorât limbile asupra apostolilor nu au fost numai aceia cari îi învinovăteau de beție, ci mulți se și minunau și-i admirau, ca pe unii ce povesteau minunile lui Dumnezeu. Așa că cei ce râdeau erau cei proști. Pentru aceea nu a zis simplu: *au nu ar zice că sunteți nebuni*, ci a adăogat încă *cei neînvățați (proști) și necredincioși.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXVI, p. 386)

„Pe mulți îi aud punând des și mereu această întrebare: Pentru ce, atunci, toți cei botezați vorbeau în limbi, iar acum, nu?

Să vedem mai întâi ce era vorbirea în limbi, și după asta voi spune de ce acum nu mai vorbesc în limbi cei botezați.

- Ce era, dar, vorbirea în limbi?

- Cel botezat grăia îndată în limba indiană, în limba egipteană, în limba persană, în limba scită, în limba tracă, și un om primea harul grăirii în multe limbi. Pe aceștia de acum, dacă s-ar fi botezat atunci, i-ar fi auzit și pe ei grăind în felurite limbi. Scriptura spune că Pavel a găsit pe unii botezați cu botezul lui Ioan și i-a întrebat: *Ați primit Duhul Sfânt după ce ați crezut? Ei i-au răspuns: Dar nici n-am auzit că este Duh Sfânt* (Fapte, 19, 2). Și a poruncit îndată să se boteze. *Și punându-și Pavel mâinile peste ei, a venit peste ei Duhul cel Sfânt și grăiau toți în limbi* (Fapte, 19, 6).

- Pentru care pricină, dar, a fost retras și luat dintre oameni harul acesta acum?

- N-a fost luat pentru că Dumnezeu nu ne mai cinstește acum, dimpotrivă, pentru că ne cinstește foarte mult.

- Cum?

- Am să-ți spun. Pe vremea aceea oamenii erau mai nepricepuți. Abia fuseseră izbăviți de închinarea la idoli. Mintea lor era mai greoaie, nu așa de sprintenă. Erau încântați și atrași de

cele trupești. Nu aveau încă idee de darurile cele netrupești, nici nu știau ce este un har spiritual, privit numai cu credința. Pentru asta se făceau minuni. Unele haruri duhovnicești sunt nevăzute și se înțeleg numai cu credința, altele se arată prin semne văzute, pentru încredințarea celor necredincioși. De pildă, iertarea păcatelor este o faptă spirituală, un har nevăzut. Nu vedem cu ochii trupului cum se curăță păcatele noastre.

- Pentru ce?

- Pentru că cel ce se curăță este sufletul, iar sufletul nu se vede cu ochii trupului.

Așadar, curățirea păcatelor este un dar spiritual, care nu poate fi văzut cu ochii trupului. Vorbirea în limbi este și ea o lucrare spirituală a Duhului, dar are un semn văzut, ușor de priceput chiar de cei necredincioși. Căci limba care se aude este o vădire și o dovadă a lucrării petrecute înlăuntru, în suflet, adică a lucrării nevăzute. De asta și Pavel spune: *Iar fiecăruia i se dă arătarea Duhului spre folos* (I Cor., 12, 7). Eu, acum, n-am nevoie de semne, de minuni.

- Pentru ce?

- Pentru că am fost învățat să cred în Stăpânul și fără să-mi dea semn. Cel care nu crede are nevoie de o garanție, dar eu, care cred, n-am nevoie nici de garanție, nici de semn. Știu că am fost curățit de păcate, chiar dacă nu grăiesc în limbi. Cei de pe vremea Apostolilor n-ar fi crezut dacă n-ar fi primit semn. De asta li se dădeau lor semne, ca o garanție a credinței în care credeau.

Prin urmare nu ca unor credincioși, ci ca unor necredincioși li se dădeau semne, se făceau minuni, ca să ajungă credincioși. Așa spune și Pavel: *Semnele nu sunt pentru cei credincioși, ci pentru cei necredincioși* (I Cor., 14, 22).” (*Omilia I la Rusalii, IV, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, pp. 208-210*)

„În vremea de demult, cel ce se boteza și credea grăia îndată în diferite limbi pentru vădirea Duhului primit la botez. Pentru că cei din vremea aceea mai erau încă slabi și nu puteau vedea cu ochii trupului harismele cele duhovnicești, li se dădea o harismă materială, care să facă vădită harisma cea duhovnicească; astfel, cel botezat grăia îndată și în limba noastră, și în limba perșilor, și în limba indienilor, și în limba sciților, ca să afle și necredincioșii că au fost învredniciți de harul Duhului Sfânt. Semnul, adică glasul, era material și îl auzeau cu urechile trupului; iar acest semn material făcea cunoscut tuturor harul duhovnicesc și nevăzut al Duhului. Acest semn se chema glosolalie. Omul care cunoștea prin naștere o singură limbă, acela grăia prin har felurite și deosebite limbi. Puteai vedea un singur om la număr, dar mai mulți prin harismele lui; puteai vedea de parcă are diferite guri și felurite limbi.” (*Cuvânt despre folosul citirii Scripturii, (La începutul Faptelor apostolilor – III), în vol. Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență..., pp. 337-338*)

GLUMELE (ce nu se cuvîin)

„Timpul prezent nu ne este dat pentru petreceri, ci e timp de jale, de necazuri și de dureri, și tu încă vorbești glume proaste? Dar care luptător intrând în stadiu (locul luptelor olimpice) își părăsește lupta începută cu antagonistul lui, și se dedă la glume? Diavolul stă în față, el se învertește răcnind prim-mprejurul tău ca să te răpească, toate le mișcă și toate le întoarce asupra capului tău, întrebuintează toate mijlocele ca să te scoată din templu, scrâșnește cu dinții, mugește, scoate din nările lui foc și pară contra mântuirii tale, și tu încă mai stai pe loc vorbind glume, și vorbe nebunești și cu un cuvânt vorbe de acele ce nu se cuvîine a le vorbi? Dar atunci el te va putea lua în stăpânire cu multă ușurință. Ne jucăm, iubiților. ” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XVII, p. 165*)

„Te joci și te desfătezi, vorbești caraghiozități, cu care provoci râsul altora, și crezi că lucrul acesta e o nimica? Câte jurăminte false nu vin de la glume, câte pagube, câte vorbe

murdare nu ies de acolo?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 166)

„Cel ce vorbește glume, nu poate fi cuvios, nu poate fi sfânt; chiar elen de ar fi, unul ca acesta este ridicol, căci numai celor de pe scena teatrului li se îngăduie aceasta. Unde este gluma, acolo este și măscărațiunea, unde este răs fără timp, acolo este și vorba murdară. Ascultă pe profetul de zice: *Slujiți Domnului cu frică, și vă bucurați Lui cu cutremur* (Ps., 2, 11). Vorba murdară face sufletul ușurel și trândav; ea de multe ori a născut insultele, și tot din cauza ei se întâmplă lupte între indivizi și chiar războaie între popoare. Dar ce? Încă nu ai ajuns cu totul în vârsta bărbătească? Dacă ai ajuns, apoi leapădă-te de cele ale copiilor. Tu nu voești ca servitorul tău să vorbească în piață cuvinte fără vreun folos, și cu toate acestea tu, care spui că ești servitorul lui Dumnezeu, vorbești glume și caraghioslăcuri în piață? E plăcut lucru a nu se înșela un spirit privighetor; pe când pe un spirit ușurel și neprevăzător cine nu-l va putea vâna și prinde în cursă? El însuși se va slăbi cu totul, și nu va mai fi nevoie de cursa și de siluirea diavolului. Pentru ca să cunoști, apoi privește și chiar numele ce se dă unui astfel de om. Glumeț înseamnă un om nestatornic, un om lesne schimbăcios, ușurel, și care se face de toate; însă o astfel de purtare departe fie de cei ce se numesc creștini. Un astfel de om iute se schimbă în ideile lui, iute sare din una în alta. El trebuie ca să-și schimbe neconținut și schimele (gesturile), și vorbele, și râsul, și umbletul și în fine totul imită, și gândul său e preocupat veșnic cum ar putea să inventeze mai multe comicării, căci de ele are nevoie. Prin forța lucrurilor, el își atrage multe dușmăanii din partea celor luați în răs de dânsul, fie că au fost față și au văzut, fie că dacă nu au fost de față, au auzit de la alții. Deci, departe de creștin de a-și bate joc de cineva. Dacă lucrul acesta e bun, de ce simțiți un fel de repulsie către mimici? Te faci mimic (imitator al altora) și nu te rușinezi? Pentru ce nu permițezi femeilor voastre de a face aceasta? Oare nu e aceasta un obicei nedemn, și un fapt nepotrivit unui om cuminte? Într-un spirit glumeț multe și mari rele locuiesc, mare ușurință și un pustiu complet de idei sănătoase. Într-un astfel de spirit s-a slăbit armonia generală, a devenit șubredă întreaga clădire, frica de Dumnezeu a fost alungată, evlavia a fost depărtată. Limba o ai nu ca să te momitărești și să batjocorești pe altul ci ca să mulțumești lui Dumnezeu. Nu vezi pe bufoni și pe șarlatani, sau scamatori? Aceștia sunt așa-zișii glumeți. Alungați, vă rog, din sufletele voastre o astfel de patimă respingătoare, pentru că este fapt de paraziți, fapt al mimicilor, al paiatilor și al femeilor desfrânate. Departe fie de spiritele femeilor măritate, departe de spiritele nobile, sau și ale sclavilor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, pp. 166-167)

„După cum pofta treptat și câte puțin duce la curvie, tot așa și cu glumele. La început se par a fi plăcute, dar mai apoi nimic nu e mai urâcios ca ele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 167)

„Omul glumeț iute devine și ocărător al altora, dar ca batjocoritor și bărfitor al altora el îți îngrămădește asupra capului mii de rele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 169)

GRIJA (de cele duhovnicești)

„Pe cât de mare este deosebirea dintre Dumnezeu și lume pe atât mai mare și mai bună este grija de cele duhovnicești decât grija de cele lumești.” (*Despre Feciorie*, 74, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 125)

GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (definiția)

„Sub numele de beție eu nu înțeleg numai beția de vin, ci și acea îmbătare venită din bunurile lumești.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIV, p. 453)

GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (gravitatea)

„Cel ce are nevoie de multe lucruri este rob a multe lucruri, cu toate că el se pare că este mai presus de ele...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 3, p. 419)

„Spuneți-mi, vă rog, ce-i deosebește pe îngeri de noi, dacă nu că ei nu sunt constrânși de nevoi comune ca și noi? Așa, cu cât avem mai puțină apropiere de starea lor, cu atât suntem mai depărtați de ei și adânciți în această viață nenorocită. Și pentru a ști dacă eu spun adevărul, întrebați-i pe bătrâni, întrebați-i care perioadă din viața lor o cinstesc mai mult, sau pe aceea în care au fost robi nebuni ai tuturor nevoilor acestora sau pe aceea în care ei s-au desprins de ele? Întrebați-i pe cei care suferă de febră, întrebați-i când se simt fericiți, dacă aceasta este când se simt rău și beau mult, atunci când au nevoie de multe lucruri, sau atunci când reprimindu-și sănătatea, ei nu mai au aceste nevoi constrângătoare? Nu vedeți că în orice stare ar fi, înseamnă să fii rău având nevoie de multe și că robia nenorocită și pofta nesățioasă ne depărtează foarte mult de adevărata filosofie a virtuții?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 3, p. 419)

„Hristos a mai poruncit: *Nu vă îngrijiți de ziua de mâine* (Matei 6, 34). Știu precis că nici un om nu vrea să asculte această poruncă, nici să se lase convins de adevărul ei, din pricina puținătății credinței noastre în Hristos. De aceea, acoperindu-mi fața din pricina rușinii, voi lăsa la o parte această poruncă. Ar trebui să credem pe Hristos numai pe cuvânt; noi însă nu-L credem nici când ne dovedește adevărul spuselor Sale cu dovezi de nezdruccinat, nici când ne dă exemple despre temeinicia spuselor Lui, cum sunt cele cu păsările cerului (Matei 6, 26) și cu iarba câmpului (Matei 6, 30); ba, dimpotrivă, ne frământă grija zilei de mâine ca și pe păgâni, ba poate și mai mult, și, cu toate că ni s-a poruncit că nici nu trebuie să ne rugăm pentru cele de mâine, noi ne cheltuim toată râvna noastră cu astfel de rugăciuni.” (*Despre căință* (I), 5, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 69-70)

GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (urmările păgubitoare)

„Dar dacă vrem să ne ocupăm de averile noastre, dacă vrem să trăim în lux și chef, dacă vrem să avem grija femeilor și a tuturor lucrurilor din lume, vom mai avea, oare, timp să ne purtăm ca niște bărbați, vom mai avea timp să trăim în Duhul (Rom., 8, 4), vom mai avea timp să ne îngrijim de cele ale Domnului (I Cor., 7, 32)? Vom avea timp când vom pleca de pe lumea aceasta. Dar atunci nu mai este timpul ostinelilor și al luptelor, ci al cununilor și al pedepselor.” (*Despre Feciorie*, 84, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 144)

„Nimic nu-l îndepărtează pe om mai mult de sine însuși decât grijile de zi cu zi. Și nimic nu-l face mai prins de grijile de zi cu zi decât neglijarea sufletului său.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 362)

GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (remedii)

„Dacă ne îngrijim de cele ale lui Dumnezeu, atunci și Dumnezeu se va îngriji de cele ale noastre și vom străbate în toată liniștea oceanul vieții acesteia”. (*Omilia la Facere*, omilia XIV, V, în col. PSB, vol. 21, p. 165)

„*Nu vă îngrijiți pentru sufletul vostru ce veți mânca*. Nu că sufletul ar avea nevoie de mâncare - că este imaterial - ci pentru că așa obișnuim să vorbim. Dar chiar dacă sufletul n-are nevoie de hrană, totuși nu poate rămâne în trup, dacă trupul nu-i hrănit.

Și după ce a spus aceasta, nu s-a mărginit numai la atât, ci și întărește spusele Sale, fie prin pilde luate din alcătuirea ființei noastre, fie prin pilde luate din afară de noi. Prin pilde

luate din alcătuirea ființei noastre grăind așa: *Nu este oare sufletul mai mare decât hrana și trupul decât haina?* Cel ce a dat ceea ce este mai mult, nu va da oare ceea ce este mai puțin? Cel ce a plăsmuit trupul, care trebuie să fie hrănit, nu va da, oare, hrană? De aceea n-a spus atât: *Nu vă îngrijiți ce veți mânca și cu ce vă veți îmbrăca*, ci: *pentru trupul vostru și: pentru sufletul vostru.*” (*Omilia la Matei*, omilia XXI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 275)

„*Uitați-vă la păsările cerului* (Matei 6, 26).

Ca să nu spui că trebuie să ne îngrijim de hrană, Domnul ne îndeamnă și cu pilde mai puternice și cu pilde mai slabe. Pilde mai puternice: sufletul și trupul; pilde mai slabe: păsările cerului. *Cum nu vă va da vouă Dumnezeu hrană*, spune Domnul, *când El Se îngrijește atât de mult de ființe cu mult inferioare vouă?* (...)

De aceea se cuvine să admirăm mai ales înțelepciunea Legiuitorului nostru, că deși putea da exemple de oameni, putea să numească pe Ilie, Moise, pe Ioan Botezătorul sau pe alții ca aceștia, care nu s-au îngrijit de hrană, totuși dă ca pildă păsările ca să convingă și mai mult pe ascultătorii Săi. Dacă Hristos ar fi dat ca pildă pe acești drepti, ascultătorii Săi ar fi putut spune: *N-am ajuns încă la virtutea acelor!* Așa, însă, Domnul îi trece pe aceștia sub tăcere și dă ca pildă păsările cerului, tăindu-le orice scuză. Domnul, prin această pildă, imită legea veche. Ca și Vechiul Testament ne trimite la albină (Prov., 6, 8), la furnică (Prov., 6, 6), la turturică și la rândunică (Ier., 8, 7). Nu mic semn de cinste este și acesta, că putem săvârși, prin voința noastră liberă, ceea ce animalele fac prin fire. Deci dacă Dumnezeu are atât de mare grijă de cele ce au fost făcute pentru noi, cu atât mai mult de noi; dacă are grijă de cei ce ne slujesc, cu atât mai mult de noi, stăpânii acelor. De aceea spune: *Uitați-vă la păsările cerului!*, n-a spus: *Nu precupețesc, nici nu fac negoț*, ci:

Nici nu seamănă, nici nu seceră (Matei 6, 26).

- Ce? Nu trebuie să semănăm?

- Hristos n-a spus că nu trebuie să semănăm, ci că nu trebuie să ne îngrijim; n-a spus nici că nu trebuie să muncim, ci că nu trebuie să fim fricoși, să fim chinuți de griji. Ne-a poruncit să ne hrănim, dar să nu ne îngrijim de hrană. Același lucru l-a spus mai înainte David, în chip ascuns, grăind așa: *Deschizi Tu mâna Ta și sature pe tot cel viu de buna voință* și iarăși: *Cel ce dă dobitoacelor hrană și puilor de corb, care îl cheamă pe El*”. (*Omilia la Matei*, omilia XXI, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 275-276)

„Nu râvna noastră, ci purtarea de grijă a lui Dumnezeu săvârșește totul, chiar în acelea în care ni se pare că noi lucrăm. Că dacă Dumnezeu ne părăsește, nu ne-ar fi de nici un folos nici grija, nici munca, nici altceva din altele ca acestea, ci toate s-ar pierde”. (*Omilia la Matei*, omilia XXI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 277)

„După cum bețivul nu poate crede ușor că există om care să nu bea nici apă, deși sunt printre noi mulți monahi care au făcut aceasta, iar desfrânatul, care a trăit cu nenumărate femei, nu poate crede că este ușor să trăiești în feciorie, și nici cel care răpește averile străine nu poate crede că altul își dă cu ușurință și averile lui, tot așa nici cei măcinați, în fiecare zi, de nenumărate griji nu vor admite cu ușurință că pot exista oameni care trăiesc fără să se îngrijească de hrană și de îmbrăcăminte. Că sunt mulți oameni care trăiesc așa, ne-o pot arăta, chiar în zilele noastre, cei ce filozofează²⁵⁰”. (*Omilia la Matei*, omilia XXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 278)

„*Nu vă îngrijiți de ziua de mâine, că ziua de mâine va îngriji de ale sale. Ajunge zilei răutatea ei.*

Adică chinul și zbuciumul de fiecare zi. Nu-ți ajunge că-ți mănânci pâinea în sudoarea feței ?” (*Omilia la Matei*, omilia XXI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 286)

²⁵⁰ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Adică monahii. (n. s. 25, p. 278).

„Vă dau această poruncă, spune Domnul, nu cu alt scop decât ca să vă scap de grijile cele de prisos. Dacă azi te îngrijești de ziua de mâine și apoi mâine te vei îngriji tot de ziua de mâine, nu înseamnă că faci o muncă de prisos? Pentru ce silești ziua de azi să aibă mai mult necaz decât necazul sortit ei, adăugând la propriile ei osteneli și povara zilei de mâine? Nu ușurezi cu nimic ziua de mâine cu adaosul grijilor zilei de azi, ci o încarci cu oboseli și frământări zadarnice”. (Omilia la Matei, omilia XXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 287)

„Noi ne îngrijim de cele de pe pământ, iar de cele din ceruri deloc. Am răsturnat rânduiala. Luptăm pe două căi împotriva poruncilor lui Hristos. Și iată cum! Hristos ne spune: Nu căutați deloc cele de aici!, dar noi pe acestea le căutăm neîncetat. Hristos spune: Căutați pe cele cerești, dar noi nu le căutăm nici o clipă, ci pe cât de mare ne e grija pentru cele lumești, tot pe atât de mare ne e nepăsarea pentru cele duhovnicești, dar, mai bine spus, chiar cu mult mai mare.” (Omilia la Matei, omilia XXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 287)

„Și cum să nu ne dăruiască Dumnezeu toate bunătățile, când El S-a grăbit atâta ca să-Și dea Fiul Său spre junghiere? - Că jertfa nu se împlinise încă, dar o spune Pavel, grăind așa: *El, Care n-a cruțat pe Fiul Său, cum să nu ne și dăruiască toate împreună cu El?* (Rom. 8, 32).” (Omilia la Matei, omilia XXIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 300)

„Hristos a spus: *Căutați împărăția lui Dumnezeu și toate acestea se vor adăuga vouă* (Matei 6, 33). Dacă suntem fără de grijă când vedem că alții își neglijează treburile lor și se ocupă de ale noastre, cu mult mai fără de grijă vom fi când Dumnezeu Se îngrijește de treburile noastre și poartă grijă de ele. Nu te îngriji, dar, de treburile tale, ci lasă-le în grija lui Dumnezeu! Dacă te îngrijești tu de ele, te îngrijești ca om; dar dacă Dumnezeu poartă grijă de ele, poartă grijă de ele ca Dumnezeu. Nu te îngriji de ele, neglijând treburile de mai mare însemnătate, pentru că atunci nici Dumnezeu nu va purta multă grijă de treburile tale. Ca să aibă multă grijă de ele lasă-I-le pe toate în seama Lui! Dacă neglijezi însă pe cele duhovnicești și te îndeletnicești cu treburile tale, Dumnezeu nu va purta multă grijă de treburile tale. Deci, dacă vrei să-ți meargă bine treburile tale și să scapi de orice grijă, îndeletnicește-te cu cele duhovnicești, disprețuiește pe cele lumești!

Făcând așa, vei avea și pământul odată cu cerurile și vei dobândi și bunătățile cele viitoare, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos.” (Omilia la Matei, omilia XLVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 790)

„Cine pune, oare, într-o tabără de luptă temelii? Cine zidește, oare, casa pe care are s-o părăsească puțin mai târziu? Nimeni! Dimpotrivă, dacă ar încerca cineva să facă așa ceva ar fi ucis ca trădător. Cine cumpără într-o tabără de luptă hectare de pământ? Cine încheie afaceri? Nimeni! Și pe bună dreptate. Ai venit ca să lupți, i se poate spune, nu să faci negoț! Pentru ce te ostenești într-un loc pe care-l vei părăsi peste câțva vreme? Fă aceasta când ne vom întoarce în țară! Aceste cuvinte ți le spun și eu acum: Fă aceasta când ne vom duce în cetatea cea de sus. Dar, mai bine spus, acolo nu trebuie să te ostenești; împăratul cel ceresc va face totul pentru tine. (...) Așa ar trebui să trăiască creștinii. Să trăiască întocmai ca niște călători pe pământ, războindu-se cu diavolul, dezlegând pe cei ținuți robi de el; să se scape de toate grijile lumești”. (Omilia la Matei, omilia LXIX, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 797-798)

„Avem noi de umplut mai mult decât un pântec? Trebuie să întreținem noi mai mult decât un trup? Pentru ce atâta grijă și atâta tumult? Acest suflet, pe care ni l-a dat Domnul, pentru ce-l împărțim noi așa, pentru ce îl risipim între atâtea slujiri și oficii, creându-ne nouă înșine slujiri crude?” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXX, 3, p. 419)

„A nu avea nevoie decât de puține lucruri, aceea este libertatea de care se bucură îngerii și cei ce îi imită pe ei. Gândiți-vă cât este de lăudabil a-și dobândi această libertate într-un trup muritor.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia LXXX, 3, p. 420)

„... nu vedeți poate ce depărtare este de la cer până la pământ, și ce fel de război avem a purta, cum omul este aplecat spre păcat, cum păcatul lesne ne împresoară, și câte curse sunt la mijloc? Deci pentru ce să tragem după noi atâtea griji, afară de cele firești, și să ne aducem prin aceasta mai multe osteneli și necazuri, și mai mare să ne facem sarcina? Nu ajunge oare a ne îngriji numai de pântece, de haine și de case? Nu ajunge grija celor trebuitoare? – Deși chiar și de aceasta ne-a oprit Hristos, zicând: *Nu vă îngrijiți cu sufletul vostru ce veți mânca, și ce veți bea, nici cu trupul vostru cu ce vă veți îmbrăca* (Mt. 6, 25). Deci dacă nu trebuie a ne îngriji nici chiar de hrana trebuitoare și de haine, nici de ziua de mâine, apoi cei ce pun în trebuințele lor zilnice atâtea mâncăruri, prin care singuri se îngroapă în pământ, cum vor putea să se ridice la ceruri?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLII, p. 457)

„Astfel este Dumnezeu: când vede că noi nu suntem pironiți așa zicând de cele pământești, atunci ne dă și acestea. Când ne vede că preferăm cele duhovnicești, atunci ne dă și cele trupești; mai înainte nu ni le dă, ca nu cumva să smulgem pe cele duhovnicești. Cruțându-ne pe noi, nu ne dă cele trupești, ca și fără de voia noastră să ne depărteze de ele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XX, p. 255)

„La ce este bun a ne atașa bunurilor pământești, când Dumnezeu, acest Dumnezeu care *îmbracă crinii câmpului* și pregătește *mâncarea păsărilor*, acest Dumnezeu se oferă să poarte grijă de toate bunurile noastre?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 132)

HRANA (consumul cărnii)

„*Tot ce se mișcă și viază să vă fie hrană. Ca pe iarba verde pe toate vi le-am dat.* Prin aceste cuvinte Dumnezeu pune început mâncării de carne; nu face asta ca să-i împingă pe oameni la lăcomie, ci ca oamenii să-I aducă Stăpânului jertfe și mulțumiri din cărnuri și ca oamenii să nu se gândească că sunt opriți de a mânca carne jertfită, Dumnezeu le dăruiește puterea de a mânca din carnea jertfelor, dându-le multă libertate: *Ca pe iarba verde pe toate vi le-am dat.* Apoi, după cum lui Adam i-a dat voie să mănânce din toți pomii, dar i-a poruncit să nu mănânce dintr-un singur pom, tot așa și acum lui Noe, după ce-i dă voie să mănânce fără teamă orice fel de carne, îi zice: *Numai carne în sângele sufletului să nu mâncați.*

– Ce vor să spună aceste cuvinte? Ce înseamnă *carne în sângele sufletului*?

– Înseamnă carne de animale sufocate. Că sângele este sufletul animalului.

Pentru că oamenii aveau să aducă animale ca jertfă, Dumnezeu, prin această poruncă, aproape că le spune așa: *Sângele dați-Mi-l Mie, iar carnea vouă.* A făcut asta, ca să înăbușe dinainte pornirea oamenilor spre uciderea de oameni”. (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, IV, în col. PSB, vol. 21, pp. 340-341)

„Unii spun că nu trebuie să mâncăm sânge de animale, pentru că sângele lor e greu, asemănător pământului și aducător de boli. Dar noi trebuie să ne păzim de a mânca sânge de animale nu pentru această pricină iscodită cu măiestrie de mintea omenească, ci pentru porunca Stăpânului”. (*Omilii la Facere*, omilia XXVII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 342)

HRANA (cumpătarea în mâncări)

„Nu mâncarea e un rău, – Doamne ferește! – vătămătoare e îmbuibarea și mâncatul peste trebuință de-ți plesnește pântecele. Îmbuibarea te face să pierzi și plăcerea mâncării, după cum nu e un rău să bei cu cumpătare vin, ci să te îmbeți, și prin lipsa de măsură să-ți strici mințile”. (*Omilii la Facere*, omilia X, I, în col. PSB, vol. 21, p. 116)

„Dacă mâncăm cu măsură să nu ne rușinăm niciodată; că Stăpânul ne-a făcut cu un astfel de trup că nu-l putem menține altfel decât dacă mâncăm; numai să ne depărtăm de lipsa de

măsură; mâncarea cumpătată ajută nespuse de mult și la sănătatea noastră și la buna noastră stare”. (*Omilia la Facere*, omilia X, II, în col. PSB, vol. 21, p. 117)

„Și în aceasta mărginim noi mulțumirea cu cele de trebuință sau mulțumirea cu puțin. Cel ce poate a se mulțumi cu stridii și a fi sănătos, nimic mai mult să nu caute; iar cel mai slab și mai neputincios, și care are trebuință pe deasupra de îndulcirea lui cu verdețuri, să nu fie împiedicat. Iar dacă cineva ar fi mai neputincios și decât acesta și ar avea trebuință poate de un ajutor cumpătat din cărnuri, nici de la acestea nu-l împiedicăm. Căci nu pentru a ucide sau a vătăma pe oameni sfătuim noi prin acestea, ci ca pe cele prisoselnice să le tăiem. Iar prisoselnic este tot ceea ce este mai mult decât trebuința. Căci când noi și fără acestea am putea trăi cu sănătate și plăcut, tot ceea ce este adaos este cu desăvârșire prisoselnic.

Acestea le spunem noi și de haine, și de masă, și de casă, și de toate celelalte, și pretutindeni căutăm trebuința numai, căci prisosul este și nefolositor.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XIX, pp. 179-180)

„Un pahar mic de vin și o pâine e de ajuns spre a umple pântecul omului. Dumnezeu a făcut pe om mai cumpătat decât toate celelalte vietăți pe care el le stăpânește.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIX, p. 181)

HRANA („mâncăm ca să trăim, nu trăim ca să mâncăm”)

„Să ne obișnuim a mânca atât cât să trăim, nu cât să nu putem duce și să ne îngreunăm. Că nu ne-am născut și nu trăim ca să mâncăm și să bem, ci mâncăm ca să trăim. Nu s-a făcut la început viața pentru mâncare, ci mâncarea pentru viață. Noi însă așa ne cheltuim toată viața, ca și cum pentru asta am fi venit în lume.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul I, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p.41)

HULA (împotriva Duhului Sfânt)

„Orice păcat și defăimare se va ierta oamenilor; dar defăimarea Duhului nu se va ierta lor. Și celui care va zice cuvânt împotriva Fiului Omului i se va ierta lui; dar celui care va zice cuvânt împotriva Duhului Sfânt nu i se va ierta lui nici în veacul acesta, nici în cel ce va să fie (Matei 12, 31-32).

- Ce vrea să spună Domnul prin aceste cuvinte?

- Multe ați spus împotriva Mea! zice El. Că sunt un înșelător, că sunt împotriva lui Dumnezeu. Vă iert acestea, dacă vă pocăiți, și nu vă pedepsesc. Dar defăimarea Duhului nu se va ierta nici aceluia care se pocăiește.

- Cum e cu puțină asta? Că a fost iertat și acest păcat celor ce s-au pocăit. Mulți din cei care au defăimat au crezut mai târziu și toate păcatele li s-au iertat. Ce înțeles au, dar, cele spuse? Că dintre toate păcatele acesta singur nu se poate ierta? Pentru ce oare?

- Pentru că despre Hristos iudeii nu știau cine este, dar despre Duhul aflaseră de multă vreme. Tot ce-au grăit profeții au grăit prin Duhul Sfânt; toți cei din Vechiul Testament aveau o idee foarte clară despre Duhul Sfânt.

Înțelesul cuvintelor lui Hristos este deci acesta: *Fie!* spune El. *Puteți păcătui față de Mine, din pricina trupului cu care sunt îmbrăcat; dar nu puteți spune și de Duhul Sfânt: Nu-L cunoaștem!.* De aceea defăimarea voastră nu vă va fi iertată și veți fi pedepsiți și aici și dincolo. - Mulți au fost pedepsiți numai aici; de pildă, desfrânatul din Corint (I Cor., 2, 6) și corintenii care s-au împărtășit cu nevrădnicie cu dumnezeieștile taine (I Cor., 11, 18-32) - *Dar voi, continua Hristos, veți fi pedepsiți și pe lumea aceasta și pe cealaltă. Vă iert toată defăimarea adusă Mie înainte de răstignire! Vă iert chiar răstignirea! Numai pentru necredința voastră nu veți fi pedepsiți!* - Că nici cei care au crezut înainte de răstignire nu

aveau o credință totdeauna deplină. Înainte de patimi Hristos poruncea să nu-L facă nimănui cunoscut; iar în timpul răstignirii a spus că le-a iertat lor păcatul acesta - *Dar cele ce ați spus despre Duhul Sfânt, acelea nu vor avea iertare!*

Că Domnul S-a gândit la defăimările aduse Lui înainte de răstignire se vede din cuvintele pe care le-a adăugat: *Celui care va zice cuvânt împotriva Fiului Omului, se va ierta lui; dar celui care va zice cuvânt împotriva Sfântului Duh, nu i se va ierta lui.*

- Pentru ce?

- *Pentru că Duhul Sfânt vă este cunoscut, spune Hristos, pentru că ați păcătuit față de fapte evidente. Chiar dacă spuneți că pe Mine nu Mă cunoașteți, dar nu puteți spune că nu cunoașteți pe Sfântul Duh, că scoaterea demonilor și tămăduirile sunt lucrarea Sfântului Duh. Deci nu M-ați ocărât numai pe Mine, ci și pe Duhul cel Sfânt. De aceea osânda voastră este de neînlăturat și aici și dincolo.* (Omilii la Matei, omilia XLI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 496-497)

HULA (împotriva lui Dumnezeu)

„... cei ce trăiesc rău sunt pricină de hulă împotriva Lui.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LVII, 2, p. 284)

„Sfântul nume al lui Dumnezeu nu este atâta hulit prin stricăciunea neamurilor pe cât este prin stricăciunea creștinilor. Pentru aceasta vă îndemn, dragii mei frați, să facem tot posibilul ca Dumnezeu să fie slăvit în mod infinit. Căci zice: Vai slujitorului prin care se hulește numele lui Dumnezeu! Ori, zicând Dumnezeu: *Vai*, El arată că cel împotriva căruia pronunță acest cuvânt, va fi condamnat la chinuri și la pedepsele cele mai aspre.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXVII, 3, p. 346)

„Căci dacă omul însuși, filosofând în fel și chip, nu suferă nimic din cauza defăimărilor, cu atât mai mult Dumnezeu, prin natura Sa neschimbată și nestricăcioasă, sau prin slava Sa cea neîmpușinată și neschimbată.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia III, p. 53)

„Dacă noi, batjocorind pe Împăratul a toate, în loc să fim pedepsiți, am fost cinstiți prin marea Lui iubire de oameni, îți poți închipui câtă nerecunoștință am avea față de El, batjocorindu-L și după aceasta! Atunci desigur că vom fi pedepsiți cu cea mai mare pedeapsă pentru asemenea nerecunoștință, ba încă mai aspră decât cea dintâi. Batjocora dinainte nu ne-ar arăta atât de nerecunoscători pe cât ne arată cea de după cinstea și marea Lui purtare de grijă față de noi.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVIII, p. 363)

„Fiindcă toți cei ce trăiesc defăimând pe Dumnezeu, nevrednici sunt de a privi soarele. Nevrednici sunt cei ce-L defaimă de a se bucura de făpturile care-L slăvesc, precum și fiul care defaimă pe tatăl său este nevrednic de a se bucura de slujba servitorilor merituosi.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XVIII, p. 365)

„Nu este, nu este păcat mai mare ca acesta, dar nici deopotrivă; ci este adaos de păcate. Păcatul acesta amestecă totul; i se cuvine pedeapsă de neiertat, osândă neîndurată.” (*Despre soartă și Providență*, cuvântul II, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, pp. 170-171)

„Căci **pentru cel ce are minte** este mai înfricoșat decât orice iad să-L jignească pe Dumnezeu.” (*Cinci cuvântări despre Ana și Samuel*, cuvântul V, în vol. *Omilii și cuvântări despre educația copiilor...*, p. 77)

„Hulitorii de Dumnezeu sunt aceia despre care cineva a spus: *Cel care aruncă o piatră în sus, în capul lui a aruncat-o* (Sir. 27, 25). Cel ce aruncă o piatră în sus nu va putea să despică bolta cerească, nici măcar să o atingă, dimpotrivă, piatra rămasă în aer îl va izbi în creștetul capului pe însuși aruncătorul ei. La fel se întâmplă și cu cel care hulește acea Ființă preafericită, aceea pe care nimic nu ar putea-o păgubi, fiind cu mult prea mare și prea înaltă, încât să mai poată primi vreo lovitură: el ascute sabia care îi va pătrunde în suflet, ca urmare a nerecunoștinței arătate față de binefăcătorul său.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea III, pp. 62-63)

„La urma urmei, cel care suferă, chiar dacă mai rostește câte-o vorbă rea în durerea lui, este vrednic de iertare, însă cel care, fără să sufere, îl hulește pe Dumnezeu și-și pierde sufletul, ce iertare mai așteaptă?” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 152)

HULA (împotriva lui Dumnezeu; pedepsirea hulitorului)

„Și pentru că noi vorbim acum de blasfemii, singura recunoștință, singura mulțumire ce vă cer pentru această osteneală a mea este de a dojeni în public pe blasfemiatori: când întâlnești în oraș unul din acești îndrăzneți și dacă în auzi blasfemiind cu îndrăzneală, fă-i cele mai aspre muștrări, și chiar, dacă trebuie, disprețuiește-l lovindu-l peste față; tu nu poți întrebuința mâna la un lucru mai sfânt ca acesta. Dacă te va trage înaintea judecății, înfățișându-te cu curaj, spune drept toată apărarea că tu ai răzbunat pe regele îngerilor, al cărui sfânt nume era blasfemiât. Căci dacă se pedepsesc acei care blasfemiază numele regelui pământesc, cu atât mai mult trebuie a pedepsi pe acel care merge până la același abuz față de Dumnezeu.

Aceasta e o crimă publică, este o nedreptate comună contra căreia noi trebuie să ne ridicăm totdeauna. Iudeii și păgânii să știe că creștinii sunt mântuitorii, protectorii, ocârmuitorii și profesorii cetății: oamenii nelegiuți și perversi să știe că trebuie să se teamă de servii lui Dumnezeu: pentru că dacă voiesc să pronunțe blasfemii, să fie mai atenți și mai timizi, să se teamă ca un creștin să nu-i audă și să nu pedepsească pe loc nelegiuirea lor. Nu vă aduceți aminte de curajul sfântului Ioan? El văzu un om tiran care călca legile căsătoriei și cu îndrăzneală el spune în public: *Nu ți se cuvine ție să ai pe femeia fratelui tău* (Mc., 4, 18).

Eu te sfătuiesc a dojeni nu un rege, nici un judecător; eu însuflețesc zelul tău nu pentru a răzbuna disprețul sfințeniei căsătoriei, nici insultele făcute unuia din semenii tăi; ceea ce îți cer este mai puțin greu: eu te îndemn a îndrepta unul din semenii tăi, care insultă pe Domnul.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, pp. 30-31)

„Cel puțin îndreaptă pe egalul tău și dacă va trebui să pieri, să nu te retragi: aleargă cu bucurie la acest fel de martir: pentru că sfântul Ioan a fost martir. Nu se cerea de la el ca să sacrifice, nici să adore idoli; dar neputând păzi tăcerea când vedea legile sfinte insultate, el sacrifică capul său; așadar, și tu poți lupta ca și el pentru dreptate până la moarte și Domnul îți va ajuta.” (*Primele patru omilii despre statui*, omilia I, p. 31)

HULA (împotriva lui Dumnezeu – lepădarea ei)

„Hula nu-I pricinuieste nici o vătămare lui Dumnezeu; ci, dimpotrivă, cel ce-L hulește, acela se rănește. Nu te mânia pe hulitor! Suspină pentru el, plânge-l! Fapta lui e vrednică de plâns. Pe un om rănit nimic nu-l poate vindeca așa de bine ca blândețea. Blândețea e mai puternică decât forța. Iată ce grăiește Dumnezeu, Cel hulit de noi, atât Vechiul cât și în Noul Testament; în Vechiul Testament: *Poporul Meu, ce ți-am făcut?* (Mih., 6, 3); iar în Noul Testament: *Saule, Saule, pentru ce Mă prigonești?* (Fapte 9, 4). Pavel ne poruncește să povățuim cu blândețe pe cei ce ne stau împotriva (II Tim., 2, 25); iar Domnul a certat cu

asprime pe ucenici când s-au apropiat de El și I-au cerut să pogoare foc din cer, spunându-le: *Nu știți ai cărui Duh sunteți* (Luca 9, 54-55). Și acum, când cărturarii L-au hulit, Domnul nu le-a spus: *O, spurcaților și înșelătorilor! O, pizmașilor și dușmanii mântuirii oamenilor!, ci: Pentru ce cugetați cele rele în inimile voastre?* (Matei 9, 4).

Trebuie, dar, să stârpim cu blândețea boala. Omul care se îndreaptă datorită fricii se întoarce iute iarăși la răutatea lui. De aceea a poruncit Domnul să se lase și neghina (Matei 13, 30), ca să se dea vreme de pocăință. Mulți din aceștia s-au pocăit și au ajuns oameni vrednici, deși mai înainte erau păcătoși și răi”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 367)

HULA (hulirea aproapelui)

„Dacă cel care spune fratelui său: *Nebunule* este vrednic de cea mai grea pedeapsă, cât de mult foc al gheenei va aduna pe capul lui cel care hulește pe fratele său numindu-l răufăcător, pizmăreț, om fără conștiință, râvnitor de slavă deșartă și mai știu eu cum?” (*Despre căință (I)*, 2, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință....*, p. 58)

„Dar pentru ce îl numește el, după locul nașterii sale, *Iuda, cel zis Iscarioteanul* și pentru ce nu zice *Iuda vânzătorul*? El face aceasta pentru ca să ne îndemne a ne ține limba curată de vorbe de ocară și de aceea se stăpânește a-l numi *vânzătorul*. Să ne învățăm, deci, a nu vorbi rău despre nici unul dintre vrăjmașii noștri. Dacă Evanghelistul chiar împotriva vânzătorului Domnului nu întrebuințează nici un cuvânt aspru, cum am putea noi să aflăm iertare când hulim pe cei de aproape ai noștri? Ba încă noi batjocorim nu numai pe vrăjmașii noștri, ci și pe cei ce sunt către noi cu bune plecări. Vă conjur, să nu mai fie una ca aceasta ! Ascultați numai ce zice Apostolul Pavel: *Nici un cuvânt putred să nu iasă din gura voastră* (Efes. 4, 29).” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilia la Postul Mare....*, p. 166)

IADUL

„Iadul nu trebuie să ne înfricoșeze și să ne sperie din pricina focului nestins, din pricina cumplitelor pedepse și din pricina chinurilor fără de sfârșit, ci din pricină că L-am supărat pe Stăpânul cel așa de bun și din pricină că ne aflăm în afara bunei Lui voințe”. (*Omilia la Facere*, omilia XXIII, V, în col. PSB, vol. 21, p. 281)

„Dacă nu ne apucăm acum, cât mai suntem încă în arenă, de ostenele virtuții, dacă nu fugim acum de mrejele păcatului, mai târziu degeaba ne învinuim, când pocăința nu mai este de folos. Câtă vreme mai suntem în viața de aici, este cu putință să avem câștig de pe urma pocăinței, să ne curățim păcatele de mai înainte și să ne învrednicim de iubirea de oameni a Stăpânului; dar dacă lăsăm să treacă timpul acesta și suntem smulși dintr-o dată de aici, nici un folos nu vom avea de ne vom căi atunci. Și ca să vezi că așa este, ascultă pe profetul care spune: *În iad cine se va mărturisi Ție?* (Ps., 6, 5); și iarăși: *Fratele nu izbăvește, izbăvi-vă, oare, omul?* (Ps., 48, 7). Nu este nimeni acolo, spune profetul, nici frate, nici tată, nici mamă, care să scoată din munci pe cel pe care trândăvia lui l-a aruncat acolo. Dar pentru ce vorbesc eu de frate, de tată sau de mamă? Nici chiar dreptii, care au multă îndrăznire înaintea lui Dumnezeu, nu ne vor putea ajuta cu ceva atunci, dacă ne trândăvim acum. *Chiar dacă vor veni Noe, Iov și Daniil, nu vor mântui pe fiii și fiicele lor* (Iez., 14, 20). Uită-te cât de grozavă e amenințarea și de ce drepti vorbește profetul! Aceștia, pe vremea lor, au mai mântuit pe alții. Noe a mântuit pe femeia și pe fii lui, când potopul acela înfricoșător a venit pe lume, Iov la fel a fost și el pricina mântuirii altora, iar Daniil a smuls pe mulți de la moarte, când barbarul acela, dorind lucruri mai presus de firea omenească, a încercat să ucidă pe caldeii, pe magi și pe gazarieni. Ca să nu socotim cumva că în veacul ce va să fie vor mai fi unele ca acestea, că

cei virtuoși adică și cei care au îndrăznire înaintea lui Dumnezeu vor putea scăpa de pedepsele de acolo pe cei dragi lor care au dus aici pe pământ o viață păcătoasă”. (*Omilia la Facere*, omilia XLIII, I, în col. PSB, vol. 22, pp. 106-107)

„Dumnezeu ne-a amenințat cu iadul, nu ca să ne arunce în el, ci ca să ne înduplece să fugim de această cumplită tiranie. Noi, însă, facem cu totul dimpotrivă și alergăm în fiecare zi pe drumul ce duce spre iad”. (*Omilia la Matei*, omilia I, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 25)

„Și prin aceasta îți arată dragostea Lui și-ți descoperă dorul ce-l are de tine. Că nu spune: *Duceți-vă în focul cel pregătit vouă!*, ci: *În focul cel pregătit diavolului!* Iar mai înainte de a pronunța această sentință, le spune celor trimiși în foc păcatele săvârșite; și nu le spune pe toate, ci câteva. Iar înainte de păcătoși îi cheamă pe cei ce au făcut fapte bune, ca să le arate păcătoșilor, și prin aceasta, că pe bună dreptate îi învinuiește. Nu sunt, oare, cuvintele spuse de Hristos păcătoșilor mai chinuitoare chiar decât chinul iadului? Nimeni n-ar lăsa pe binefăcătorul său să plece cu mâna goală dacă l-ar vedea flămând; iar dacă-l lasă, atunci de rușine ar dori mai degrabă să se ascundă în pământ decât să audă doi sau trei prieteni de purtarea lui. Ce va fi, oare, în sufletul nostru, când vom auzi spunându-ni-se, înaintea întregii lumi, nemilostivirea noastră față de Binefăcătorul nostru? N-ar fi vorbit Domnul nicicând de lucrul acesta, dacă n-ar fi urmărit să arate pentru ce ne pedepsește așa. Din nespusele Sale faceri de bine se vede că nu pentru a ocări, ci pentru a Se apăra și a arăta că nu în zadar, nici fără temei, a spus păcătoșilor: *Duceți-vă de la Mine!* Dacă ar fi vrut să-i ocărască, le-ar fi pus în față toate păcatele lor; dar așa, le spune numai ce a suferit de pe urma nemilosteniei lor”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, VIII, în col. PSB, vol. 23, pp. 306-307)

„Cunosc mulți oameni care se tem numai de iad; eu, însă, spun că mult mai amară decât chinul iadului este pierderea slavei din împărăția cerurilor. Nu e deloc de mirare că nu se poate înfățișa asta cu cuvântul. Că nici nu știm fericirea acelor bunătăți, ca să ne dăm seama bine de nenorocirea pricinuită de pierderea lor. Pavel a cunoscut bine fericirea bunătăților cerești (II Cor., 12, 2-4); el știa că cea mai mare nenorocire este să pierzi slava lui Hristos. Și aceasta o vom ști atunci când noi înșine o vom pierde.

Dar să nu suferim asta, o Unule-Născut, Fiule al lui Dumnezeu, nici să încercăm groaznicele chinuri ale iadului!

Cât de mare rău este pierderea acelor bunătăți nu se poate spune lămurit; dar, pe cât voi putea, mă voi sili să v-o fac cât de puțin cunoscută. Să presupunem că este un copil minunat, care este și virtuos și are și stăpânirea întregii lumi; că este atât de virtuos, încât toți supușii lui îl iubesc, ca și cum ar fi propriul lor copil. Gândiți-vă acum ce n-ar îndura tatăl acestui copil numai și numai să nu piardă prilejul de a sta neconținut alături de el? Ce necaz, mare sau mic, n-ar accepta, numai să-l poată vedea și să se poată bucura de chipul lui? Aceasta să o gândim și despre slava din ceruri. Nu este atât de dorit și de iubit de tatăl lui acest copil, chiar de ar fi de nenumărate ori virtuos, cât de iubită și de dorită este dobândirea bunătăților cerești, adică desfacerea de legăturile trupului și trăirea cu Hristos (Filip., 1, 23). Nesuferit este iadul și chinul de acolo; dar chiar de-ai spune că sunt mii și mii de iaduri, nici atunci nu vei putea spune că chinul celui căzut în atâtea iaduri este la fel cu chinul celui care pierde slava aceea fericită, a cerurilor, de a fi adică urât de Hristos și de a auzi: *Nu vă știu pe voi* (Matei 25, 12), de a fi învinuit că ai văzut pe cel flămând și nu l-ai hrănit (Matei 25, 42). Am suferi mai degrabă mii de trăsnete, decât să vedem că Hristos își întoarce de la noi blânda Sa față, că nu vrea să Se uite la noi cu dulcii Săi ochi. Dacă atunci când Îi eram dușmani, când Îl uram, când Îi întorceam spatele, Hristos ne-a iubit atât de mult, încât nu S-a cruțat nici pe Sineși, ci S-a dat spre moarte, cu ce ochi, dar, ne vom mai uita la El, când după toate aceste binefaceri, nu L-am învrednicit nici de o bucată de pâine când era flămând”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, VII, în col. PSB, vol. 23, pp. 305-306)

„Unde sunt, deci, cei care nu cred în existența iadului? Dacă cei care au trăit înainte de venirea lui Hristos, care n-au auzit nici din nume de iad și nici de înviere, vor fi pedepsiți pe lumea cealaltă, după ce au fost pedepsiți și aici, apoi cu mult mai mult noi, care am fost născuți și crescuți cu cuvintele filozofiei! Aș putea fi, însă, întrebat:

- Dar e drept să fie aruncați în iad cei care nici n-au auzit de iad? Vor spune: Dacă ne amenințai cu iadul, ne-am fi temut și ne-am fi înțelepțit!

- Nu cred! Că și noi, cei de astăzi, auzim în fiecare zi vorbindu-ni-se de iad și totuși nu ne sinchisim deloc. În afară de asta, trebuie să mai spun și aceea că acela care nu se teme de pedepsele care îi stau în față, cu mult mai mult nu se va teme de pedepsele de pe lumea cealaltă. Că pe oamenii mai puțin ascuțiți la minte și mai legați de pământ îi cumінтesc de obicei mai repede pedepsele imediate decât cele de mai târziu.

- Deasupra noastră, însă, stă o frică mai mare, iadul, mi se poate spune. Cei dinainte de venirea lui Hristos n-o aveau, așa că li se face nedreptate când sunt pedepsiți.

- Deloc! Mai întâi, în fața lor nu stăteau aceleași lupte ca în fața noastră. Ale noastre sunt cu mult mai mari. Iar cei ce se ostenesc mai mult au nevoie și de ajutor mai mare. Și nu mic ajutor ne este nouă creșterea fricii. Dacă noi avem avantajul față de cei de dinainte de venirea Domnului, să știm pedepsele de pe lumea cealaltă, ei au față de noi avantajul că erau pedepsiți cumplit îndată. Dar mulți mai fac încă o obiecție:

- Unde mai este dreptatea lui Dumnezeu, spun aceștia, dacă păcătuiind ești pedepsit și pe lumea aceasta și pe lumea cealaltă?

- Vreți să vă aduc aminte chiar de cuvintele voastre, ca să nu-mi faceți greutate, ci ca voi înșivă să dați răspuns întrebării voastre? Am auzit pe mulți oameni de-ai noștri revoltându-se și grăind așa când află că unui ucigaș i s-a tăiat capul în temniță: *Ticălosul și blestematul acela a ucis treizeci de oameni și chiar cu mult mai mulți și îndură numai o singură moarte! Unde este dreptatea?* Deci voi înșivă mărturisiți că nu-i de ajuns o singură moarte pentru pedepsirea lui. Cum se face, însă, că atunci când e vorba de pedepsele de pe lumea cealaltă sunteți de altă părere? Sunteți de altă părere pentru că nu judecați pe alții, ci pe voi înșivă. Atât de mare piedică e dragostea de sine pentru vederea dreptății!”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXVI, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 449-450)

„Să nu supărăm pe Hristos. Lucrul acesta e mai cumplit și mai groaznic decât orice. Chiar dacă multora li se pare iadul înfricoșător, eu nu voi înceta de a striga mereu, că a supăra pe Hristos este mai cumplit și mai înfricoșător decât gheena. Și vă rog ca și voi să gândiți la fel. Așa vom scăpa și de iad și ne vom bucura de slava lui Hristos”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXVI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 450)

„Dacă focul acesta material de pe pământ s-a năpustit ca o fiară din cuptorul Babilonului și i-a ars pe cei ce ședeau afară, ce nu va face focul celălalt, nematerial, celor peste care se va năpusti? Ascultă ce spun profeții despre ziua aceea: *Ziua Domnului este nelipsită de mânie și plină de urgie* (Isaia 13, 9). Nu va fi nimeni care să ne apere; nimeni care să ne scape; nicăieri chipul cel blând și liniștit al lui Hristos. Ci, după cum cei osândiți în mine, la muncă silnică, sunt dați pe mâna unor oameni fără de inimă și nu văd pe nici unul din cunoscuții lor, ci numai pe cei care-i păzesc, tot așa va fi și atunci; dar, mai bine spus, nu așa, ci chiar cu mult mai cumplit. Aici pe pământ mai poți să faci o cerere de grație împăratului, îl mai poți ruga să-ți ridice osânda; dar acolo nu. Cei ce au intrat acolo nu mai scapă, ci rămân acolo, se pârlălesc și simt atâta durere cât nu se poate spune cu cuvântul. Dacă nimeni nu poate să înfățișeze prin cuvinte durerile cumplite ale celor arși în foc, cu mult mai mult suferințele pricinuite de focul de acolo. Aici pe pământ se termină totul într-o scurtă scurgere de timp; dincolo însă focul arde mereu și nu se mistuie ce se arde”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 515-516)

„Dar pentru ce trebuie să vorbesc de chinurile din iad? Gândește-te la cei care suferă de podagră. Când îi chinuie cuțitele durerii, poți să le arăți mii de bolnavi cu suferințe mai mari decât ale lor, nici nu te bagă în seamă! Durerea lor e atât de puternică încât nu îngăduie minții să aibă o clipă de răgaz să se mai gândească și la alții și să se mângâie. Să nu ne hrănim, dar, cu aceste nădejdi zadarnice! Te poți mângâia cu nenorocirile altora când e vorba de suferințele mici; dar când durerea e covârșitoare, când toate cele dinăuntrul tău sunt pline de tulburare, când sufletul nu mai poate să-și dea seama nici de el însuși, de unde mai poți culege mângâiere?

Deci sunt de răs și de batjocură toate aceste cuvinte; sunt basme de adormit copiii. Mângâierea de care-mi vorbești poți s-o capeți când ai o supărare, o supărare mică, atunci când auzim că și cutare a pățit la fel. Dar sunt cazuri când nici supărarea nu ne-o mângâie. Dacă deci suferințele altora n-au nici în aceste mici supărări vreo putere, cu mult mai mult nu vor avea vreo putere când e vorba de dureri și chinuri nespuse, care atrag după ele scrâșnetul dinților. Știu că vă supăr și vă întristez cu aceste cuvinte. Dar ce să fac? N-aș vrea să grăiesc așa! Aș vrea ca și eu și voi toți să îndrăgiți virtutea. Dar pentru că cei mai mulți dintre noi trăim în păcate, aș vrea să-mi dea cineva atâta putere ca să vă întristez cu adevărat și să ating sufletul ascultătorilor mei. (...) Dacă o slugă disprețuiește amenințarea stăpânului său, negreșit sluga nu rămâne nepedepsită, pentru că disprețul arătat stăpânului este o pricină de și mai mare pedeapsă.

De aceea vă rog să ne zdrobim inimile când auzim vorbindu-se de iad. Într-adevăr, nimic nu este mai plăcut decât de a vorbi de iad, pentru că nimic nu-i mai amar decât chinurile din iad.

- *Dar cum poate fi plăcut să aud vorbindu-mi-se de iad?* m-ar putea întreba cineva.

- *Pentru că este neplăcut să ajungi în iad!* Pentru că aceste cuvinte, supărătoare în aparență, îndepărtează iadul de la noi și în locul lui ne dau o altă plăcere: ne schimbă sufletele, ne fac mai evlavioși, ne înalță mintea, ne înaripează gândul, alungă atacul cel rău al poftelor, sunt doctorie. De aceea îngăduiți-mi ca, vorbindu-vă de iad, să vă vorbesc și de rușinea din iad. Că după cum ninivitenii vor osândi atunci pe iudei, tot așa și pe noi ne vor osândi mulți din cei care par acum cu mult mai prejos de noi. Să ne gândim, dar, cât de mare va fi batjocura, cât de mare osânda. Să ne gândim, cel puțin acum, să punem început și ușă de pocăință”. (*Omilia la Matei*, omilia XLIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 516-517)

„Pentru noi, spun monahii, a supăra pe Stăpân e mai groaznic decât a fi aruncați în iad”. (*Omilia la Matei*, omilia LV, I, în col. PSB, vol. 23, p. 634)

„Hristos, vrând să ne descrie chinul din iad, ni l-a zugrăvit sub chipul unui om care nu-și poate satisface dorința; ne-a dat ca pildă pe bogatul care se pârjolea de sete; dorea o picătură de apă și n-o putea avea; așa se chinuia (Luca 16, 24)”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 731)

„Când a vorbit despre împărăție, după ce a spus: *Veniți de moșteniți împărăția*, a adăugat: *cea pregătită vouă de la întemeierea lumii*; dar când a vorbit de foc, n-a mai grăit așa, ci: *cel pregătit diavolului*. «Eu, le spune Hristos păcătoșilor, v-am pregătit împărăția; focul nu-i pregătit vouă, ci diavolului și îngerilor lui; dar pentru că voi înșivă v-ați aruncat în el, vina e a voastră».

Hristos își îndreptățește hotărârea Lui nu numai prin cele spuse mai înainte, ci și prin cele ce le mai spune, arătând pricinile osândirii lor: *Am flămânzit și nu Mi-ați dat să mănânc*. De-ar fi fost chiar un dușman cel ce întindea mâna, oare, suferințele lui, foamea lui, frigul lui, lanțurile lui, goliciunea lui, boala lui, umbletul lui de ici-colo sub cerul liber n-ar fi fost în stare să înmoaie și să înduplece chiar pe cel mai nemilos om? Aceste suferințe sunt în stare să pună capăt și dușmăniei. Dar voi n-ați făcut aceasta nici prietenului vostru, care vă e prieten și

binefăcător și stăpân. De vedem un câine flămând, ni se face milă de el; o sălbăticiune de-o vedem înflămânzită, ni se moaie inima; dar ție nu ți se înmoaie inima când vezi pe Stăpân flămând? Poți să mai aperi o astfel de purtare?”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 898-899)

„- Ar trebui însă, mi s-ar mai putea spune, să vină pe lume numai cei buni, atunci n-ar mai fi fost nevoie de iad, nici de osândă, nici de pedeapsă și n-ar mai fi fost nici urmă de răutate; cei răi ar fi trebuit sau să nu se nască sau să moară îndată ce s-au născut.

- Se cuvine să-ți spun mai întâi cuvintele apostolice: *Dar tu, omule, tu cine ești care răspunzi înaintea lui Dumnezeu? Oare făptura va zice Celui Ce a făcut-o: Pentru ce m-ai făcut așa?* (Rom., 9, 20). Iar dacă vrei și argumente, îți voi spune că sunt mai mult admirați cei buni când se găsesc printre cei răi; atunci se vedește mai ales bunătatea și multa lor filozofie. Dar tu, spunând acestea, nimicești temeiul luptelor și al strădaniilor.

- Dar ce? Ca să se arate aceștia buni, trebuie să fi pedepsiți alții?

- Doamne ferește! Ei nu sunt pedepsiți ca să se arate ceilalți buni, ci sunt pedepsiți pentru răutatea lor; nici n-au ajuns răi pentru că au fost aduși așa pe lume, ci pentru răutatea lor; nici n-au ajuns răi pentru că au fost aduși așa pe lume, ci pentru că sunt trândavi. De aceea și sunt pedepsiți. Și cum să nu fie vrednici de pedeapsă, când au avut atâția dascăli de virtute și n-au câștigat nimic. După cum cei buni și virtuoși sunt vrednici de îndoită cinste și pentru că au ajuns de folos și pentru că n-au fost vătămați cu nimic de cei răi, tot așa și cei răi sunt vrednici de îndoită pedeapsă și pentru că au ajuns răi, când puteau să ajungă buni - dovadă cei care au ajuns buni - și pentru că n-au câștigat nimic de la cei buni”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 918)

„Două lucruri a spus Ioan despre Hristos: unul, că va boteza cu Duh Sfânt și altul, că va arde pe cei necredincioși. Dacă unul e vrednic de credință, atunci negreșit și celălalt. De aceea Ioan a făcut două proorocii despre Hristos, pentru ca pe temeiul celei care s-a împlinit să crezi și în aceea care nu s-a împlinit încă. Hristos face la fel; adeseori despre aceleași lucruri sau despre lucruri contrare, face două proorocii, una care se împlinește pe pământ, alta pe care o făgăduiește că se va împlini pe lumea cealaltă. Face asta pentru ca oamenii, cărora le place să discute mult, să creadă pe temeiul profeției împlinite și profeția care nu s-a împlinit încă. Hristos a făgăduit că va da în viața aceasta însutit celor care au părăsit tot ce-au avut, iar în veacul viitor viață veșnică (Marcu 10, 30); și a făcut vrednice de credință și darurile viitoare prin împlinirea darurilor date pe pământ. Așa și Ioan Botezătorul; a făcut două profeții: una că Hristos va boteza cu Duh Sfânt, alta că va arde pe cei păcătoși în focul cel nestins.

Deci dacă Hristos n-ar fi botezat cu Duhul Sfânt pe apostoli și în fiecare zi pe cei ce voiesc, ai putea pune la îndoială și pe celelalte, adică pedeapsa veșnică și focul cel nestins; dar dacă s-a săvârșit și se săvârșește în fiecare zi ceea ce este mai mare și mai greu, ceea ce depășește orice cuvânt – botezul cu Duh Sfânt –, cum poți spune că nu-i adevărat ceea ce-i ușor, ceea ce-i potrivit minții omenești, adică pedeapsa veșnică și focul nestins?” (*Omilia la Matei*, omilia XI, V-VI, în col. PSB, vol. 23, p. 139)

„... pe cel care spune fratelui său: *nebunule*, îl pedepsește cu gheena focului. Acum, pentru prima dată, Hristos pomenește de gheenă. Mai înainte, vorbise mult de împărăția cerurilor; dar abia acum vorbește de gheenă, arătând cu asta că împărăția cerurilor se datorește iubirii Sale de oameni și voinței Sale, pe când iadul se datorește vieții noastre păcătoase.” (*Omilia la Matei*, omilia XVI, VIII, în col. PSB, vol. 23, pp. 210-211)

„... să nu învinovățească nimeni pe Dumnezeu. Nu din partea celui ce cheamă se întâmplă a nu crede, ci din partea celor ce fug când sunt chemați. *Dară, zici tu, trebuia ca și fără voia lor să-i tragă la sine.* Să nu fie ! El nu silește pe nimeni, căci cine oare, chemând la cinste, la cununi, ospete și serbări, trage la sine pe cei chemați, legați și fără voia lor? Nici

unul nu face așa, căci un asemenea fapt este al celui ce batjocorește. Dumnezeu trimite fără voie în gheena, însă în Împărăția Cerurilor cheamă pe cei ce vor. În focul cel veșnic el trimite pe păcătoși legați și văicărindu-se, însă când este vorba de miile de bunătăți, nu așa; fiindcă dacă firea celor buni nu este așa încât ei să alerge spre ele de bunăvoie și să cunoască harul cel mare, apoi atunci sila întrebuintată cu oamenii defaimă înseși acele bunătăți, *Dar pentru ce, zici tu, nu voiesc oamenii aceste bunătăți și nu aleargă după ele?* Din pricina neputinței sau, mai bine zis, din pricina slăbiciunii lor. *Și pentru ce atunci nu vindecă slăbiciunea lor?* Dar cum și în ce fel trebuia să vindecă această slăbiciune? Oare n-a făcut el făptura întreagă, care învață pe om și-i arată puterea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu? *Cerurile, zice, spun slava lui Dumnezeu* (Ps. 18, 2). Oare nu a trimis și pe Proroci? Nu i-a cinstit? Nu a făcut cu dânșii minuni? Nu le-a dat lege scrisă și lege firească? Nu a trimis și pe Fiul său? Nu le-a trimis și pe apostoli? Nu a făcut cu dânșii semne? Nu i-a amenințat cu gheena? Nu le-a făgăduit Împărăția Cerurilor? Nu în fiecare zi răsare soarele său peste cei buni și peste cei răi? Oare cele ce a poruncit nu sunt atât de ușoare și lesne de împlinit, încât mulți covârșesc poruncile lui prin prisosința filosofiei lor? *Ce trebuia să facă viei sale, și n-a făcut?* (Is. 5, 4). *Dară, zici tu, pentru ce nu ne-a insuflat în chip firesc cunoașterea și virtutea?* Deci cine zice acestea, Elinul sau Creștinul? Amândoi o zic, însă nu pentru aceleași lucruri, ci unul se ceartă pentru cunoaștere, iar celălalt pentru viață. Așadar, noi vom vorbi mai întâi către Creștin, căci nu atât îmi este vorba de mădularele dinafară, pe cât de ale noastre proprii.

Deci ce zice Creștinul? *Trebuia, zice, ca să ne insuflă însăși cunoașterea virtuții.* Dar ne-a insuflat această cunoaștere, căci de nu ne-ar fi insuflat-o, cum am putea cunoaște cele vrednice de făcut, cum și cele ce nu trebuia a le face? De unde atunci și pentru ce sunt legile și judecățile? Deci el ne-a insuflat această cunoaștere, sau mai bine zicând, nu atât cunoașterea, pe cât însăși fapta. Dar pentru ce atunci ar trebui ca să primești răsplata, dacă totul ar fi al lui Dumnezeu? Căci, spune-mi, rogu-te, oare Dumnezeu te pedepsește la fel cu Elinul, păcătuind? Nicidecum, căci tu ai cu tine libertatea izvorâtă din cunoaștere. Dar ce? Dacă ți-ar spune cineva acum că și tu, și Elinul vă veți învrednici acelorași bunătăți pentru cunoaștere, oare nu te-ai neliniști? Eu cred că da, căci ai zice că Elinul, putând afla cunoașterea prin sine, n-a voit totuși să o afle. Și dacă și el ar zice că Dumnezeu trebuia să insuflă în noi cunoașterea în chip firesc, oare nu ai râde și nu ai spune *Dar pentru ce n-ai căutat-o? Pentru ce nu te-ai silit ca să o afli, precum am aflat-o eu?* - și ai sta cu multă îndrăzneală împotriva lui, spunându-i că este cea mai de pe urmă prostie a învinovați pe Dumnezeu că nu ne-a insuflat și cunoașterea odată cu firea. Acestea le-ai zice fiindcă tu singur cercetând, ai căpătat cunoașterea, și tot așa ai putea izbuti să capeți o viață curată, dacă nu ai ispiti și nu ai cere totul; dar fiindcă te îngreuiezi spre fapta bună, pentru aceea și pui înainte astfel de vorbe prostești. Cum ar fi putut să facă ca binele să fie silit, adică îndeplinit prin silă? Dar atunci ne-ar fi tăgăduit virtutea multe dintre dobitoacele necuvântătoare, fiindcă multe dintre ele sunt mai cumpătate în viață decât noi. *Dară, zici tu, aș fi voit mai bine să fiu bun din silă și să fiu lipsit de orice plată, decât să fiu rău prin dorirea și voirea mea, și apoi să mă osândesc și să mă pedepsesc.* Însă niciodată binele nu este silit, și nici că s-a auzit vreodată că sila este mama binelui. Dacă nu știi ce trebuie să faci, arată, și atunci vom spune ce trebuie; dar dacă cunoști singur că desfrânarea, de pildă, este un lucru rău, pentru ce atunci nu fugi de rău? *Nu pot, zici tu.* Însă te vor învinui și-ți vor închide gura alții cari au izbutit a face cele mai mari fapte. Tu poate având și femeie nu te înfrânezi, pe când un altul și fără femeie își păstrează întreaga-cugetare. Deci ce cuvânt de îndreptățire vei avea, nepăzind măsura cumpătării, pe când acela sare peste primejdie? *Nu sunt așa, zici tu, din pricina firii trupului, și nu din pricina voinții.* Nu ești așa fiindcă nu voiești, și nu că n-ai putea.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia II, pp. 18-19)

„Fiindcă ai auzit de foc, să nu-ți închipui că cei arși acolo vor fi aduși la neființă, sau că vor pieri cu totul.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IX, p. 93)

„Că de ar rămâne sufletul de mii de ori nemuritor, zice – după cum chiar și este – totuși fără de trup nu se va putea învrednici de acele bunătăți negrăite, după cum nici nu va putea fi pedepsit.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIX, p. 420)

„Căci este cea mai de pe urmă ticăloșie, și mai grozavă decât însăși gheena, ca după ce Dânsul ne-a arătat atâta dragoste, să se găsească unii care nu au lucrat nimic chiar după o astfel de îngrijire din parte-I.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XI, p. 110)

„Împărăția a gătit-o oamenilor, dar gheena, spune Domnul, n-a gătit-o oamenilor, ci a pregătit-o diavolului și îngerilor lui. Dacă voi duceți o astfel de viață încât sunteți vrednici de osândă și de pedeapsă, în sarcina voastră e drept să cadă vina”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 129)

„Să ne gândim apoi, fără a mai ține seamă de chinurile iadului, cât de mare rău este pierderea împărăției cerurilor. Căci chiar dacă nu ne-ar amenința focul iadului, nici nu ne-ar aștepta chinuri veșnice, numai gândul de a fi înstrăinați de Hristos cel blând și iubitor de oameni, Care S-a dat pe Sine la moarte pentru noi, Care a suferit toate ca să ne scoată din chinurile iadului și să ne împace cu Tatăl pe noi, cei care Îi eram dușmani din pricina păcatelor noastre, prin urmare, numai gândul acesta, de a putea pierde acele bunătăți negrăite și nemuritoare care ne așteaptă, ar trebui să fie mai puternic decât chinul iadului și îndestulător ca să ne deștepte sufletele și să ne înduplece să fim totdeauna treji.” (*Despre căință (I)*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 86)

„Chiar iubirea face iadul! Este iubirea respinsă, disprețuită, mâniată, care sfârșește prin a părăsi pentru totdeauna pe mizerabilul care s-a jucat cu ea în mod ostentativ.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 303)

„Căci în sfârșit, dacă noi ne plângem de o disproporție între crimele noastre și pedepsirea noastră, această disproporție era cu mult mai mare încă între infinitul răsplăților noastre și puținul pe care Dumnezeu îl cerea de la noi pentru dobândirea lor. Nu! Dacă iadul este grozav, el este pe atât de drept, pe cât de grozav.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 303)

IADUL (Dumnezeu ne amenință cu iadul pentru a ne scăpa de iad)

„Precum deci pedepsele îi atrag pe oameni mai mult la datoria lor decât binefacerile, Iisus Hristos ne-a făcut amenințări grozave, ca teama să ne aducă să-L cinstim.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIX, 1, p. 187)

„Și cum atunci, zici tu, *el care ne iubește ne-a amenințat cu gheena, cu osânda și pedeapsa?* Tocmai de aceea, fiindcă te iubește. Căci scoțându-ți din rădăcină răutatea ta, și stăpânindu-te cu frică, ca și cu un frâu, totul face și toate le lucrează ca să nu pășești pe calea răului, și atât prin cele plăcute, cât și prin cele neplăcute, te împiedică de a da năvală la cele de jos; voiește, cu un cuvânt, a te ridica la El, izbăvindu-te de răutate, care este mai grozavă decât gheena.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, pp. 158-159)

„A fugi de osândă are cea mai mare putere asupra cuiva; că dacă paguba s-ar mărgini la a nu câștiga cele bune, negreșit că cei mai mulți ar suferi aceasta, însă când ajunge până și la a suferi rele, apoi atunci nu ar mai putea răbda. Trebuia ca pierderea împărăției cerurilor să fie socotită de dânșii ceva de nesuferit, însă pentru neputința celor mulți aceasta pare cu mult mai grozavă; nu atât dăruirea celor bune mișcă pe ascultătorul cel încăpățânat, pe cât amenințarea cu pedepsele.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia X, p. 105)

„De aceea auzim vorbindu-se de gheenă, ca astfel mult folos să tragem din amenințarea și din frica ei. Dacă ar fi urmat ca să-i arunce într-însa pe cei ce păcătuiesc, fără ca dinainte să vestească amenințarea de ea, desigur că mulți ar cădea într-însa. Dacă și acum, când ni se cutremură sufletul de frică, și încă sunt unii care păcătuiesc cu ușurință, ca și cum nici nu ar fi gheenă, dar dacă nici nu s-ar fi spus mai dinainte și nici nu ne-ar fi amenințat, ce rele n-ar face? Astfel că – cum am spus deseori – gheena ne arată nouă îngrijirea părintească a lui Dumnezeu nu mai puțin decât Împărăția cerurilor. Căci gheena conlucrând împreună cu Împărăția cerurilor pe mulți oameni prin frică îi împinge în Împărăția cerurilor. Așadar, să nu luăm faptul acesta ca o asprime sau cruzime din parte-I, ci ca o milă și filantropie mare, ca o îngrijire părintească și dragoste către noi. Dacă n-ar fi amenințat pe niniviteni pe timpul lui Iona, desigur că n-ar mai fi rămas cetatea lor. Dacă n-ar fi amenințat cu gheena, cu toții ar fi căzut în gheenă. Dacă n-ar fi amenințat cu foc, nimeni n-ar fi scăpat de foc. El voiește a face cu totul contrare celor ce grăiește, ca tu să faci ceea ce voiește. Nu voiește moartea păcătosului, ca nu cumva să cazi în acea moarte. N-a spus numai prin cuvinte, ci a arătat și faptul ca astfel să fugim.” (*Tâlcuri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XV-a, p. 171)

„Bune sunt, Stăpâne, făgăduințele Tale, bună este și Împărăția Ta, pe care o așteptăm, dar și gheena, cu care ne ameninți! Una ne îndeamnă, cealaltă ne înfricoșează: Împărăția ne îndeamnă spre bine, gheena ne înfricoșează cu folos.

Dumnezeu ne amenință cu iadul, nu ca să ne arunce în iad, ci ca să ne scape de iad. Dacă ar fi vrut să ne pedepsească, nu ne-ar fi amenințat mai înainte, pentru ca, întăriți, să fugim de cele ce ne amenință. Ne amenință cu pedeapsa, ca să scăpăm de pedeapsă. Ne înfricoșează cu cuvântul, ca să nu ne pedepsească cu fapta.” (*Omiliile despre pocăință*, omilia a șaptea, pp. 152-153)

„Te înfricoșează spunându-ți dinainte ce te așteaptă, ca să te ferească de a da ochii cu primejdia.” (*Cuvânt la Sfântul Mucenic Vasu*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 544)

„Chiar amenințarea cu focul gheenei ne înfățișează tot atât de bine iubirea Lui de oameni, ca și făgăduința împărăției cerurilor. Dacă nu ne-ar amenința cu iadul, n-am dobândi atât de iute bunătățile cerești. Dacă frica de pedepse n-ar împinge pe cei mai trândavi, făgăduința bunătăților ar fi neîndestulătoare spre a îndemna la virtute.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 121)

„Pentru aceea Dumnezeu ne-a amenințat și cu iadul, pentru ca să nu ne arunce în iad. El zice către noi cam așa: *Teme-te de cuvintele Mele, și nu vei tremura de faptele mele*”. (*Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de brânză*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, p. 29)

„Dar chiar și focul gheenei l-a făcut Dumnezeu pentru mântuirea noastră, ca să ne dea motiv de luptă și pricină de încununare, ca să ne atragă în Împărăția cerurilor prin frica chinurilor veșnice și prin străduința evitării lor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 178)

„Pentru aceasta, Dumnezeu adesea ne aduce aminte de înfricoșătoarea muncă, ca să ne folosim din frica muncii, pentru că de nu le-ar fi spus mai dinainte de înfricoșătoarea muncă, mulți ar fi căzut în ea, pentru că acum de ni se cutremură sufletele de frică și încă tot sunt unii fără de omenie și fac păcate ca și cum n-ar fi muncă, că de nu ne-ar învăța și înfricoșătoarea muncă, ce rău n-am face noi?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 39)

„... spune Dumnezeu mai înainte cele ce va face, pentru ca să nu facem noi lucrurile rele de la care ne oprește, pentru aceea ne înfricoșează cu matca focului, ca să nu intrăm în ea și ne sperie cu cuvântul, iar nu ne scârbește cu fapta, bune-ți sunt o, Stăpâne, făgăduințele, bună-ți este și împărăția pe care o așteptăm să ne-o dai și înfricoșarea gheenei, că împărăția cerului îndeamnă pe oameni, iar iadul înfricoșează pe păcătoși ca să-i facă buni, pentru că Dumnezeu

înfricoșează pe păcătoși nu ca să-i pună în matca focului, ci ca să-i izbăvească din matcă, îi înfricoșează cu cuvântul, ca să nu-i muncească cu fapta, pentru că cel ce nu așteaptă nici înviere, nici muncă pentru păcatele lui, îi pare că numai aici va să viețuiască, iar nu și în cealaltă lume, pentru aceea nici bine nu face, nici de păcat nu se lasă, dar nici munca lui sfârșit nu are. Iar cel ce se teme de muncă și înfricoșătoarea judecată, și de răspunsul cel groaznic, face în tot felul ca să poată scăpa de curvie, de malahie, de viclenie și de tot felul de păcate, și se face blând și întreg la minte, smerit, milostiv și iubit de toți și de singur Dumnezeu, pentru că cuvântul nu poate să facă până întru atâta cât face frica.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 41-42)

„Înfricoșarea muncii ne-a gătit nouă atâtea bunătăți și odihnă, pentru ca să ne ajute și frica și nădejdea din două părți, frica să ne împiedice de la lucrurile cele rele, iar nădejdea să ne îndemne să facem cele bune.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 90)

IADUL (iadul nu a fost făcut pentru oameni, ci pentru diavoli)

„Când a vorbit despre împărăție, după ce a spus: *Veniți de moșteniți împărăția*, a adăugat: *cea pregătită vouă de la întemeierea lumii*; dar când a vorbit de foc, n-a mai grăit așa, ci: *cel pregătit diavolului*. «Eu, le spune Hristos păcătoșilor, v-am pregătit împărăția; focul nu-i pregătit vouă, ci diavolului și îngerilor lui; dar pentru că voi înșivă v-ați aruncat în el, vina e a voastră».” (Omilia la Matei, omilia LXXIX, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 898-899)

„Împărăția a gătit-o oamenilor, dar gheena, spune Domnul, n-a gătit-o oamenilor, ci a pregătit-o diavolului și îngerilor lui. Dacă voi duceți o astfel de viață încât sunteți vrednici de osândă și de pedeapsă, în sarcina voastră e drept să cadă vina”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VIII, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 129)

„Că pentru asta ne-a zidit Dumnezeu și ne-a adus la viață, ca să ne facă părtași veșnicilor bunătăți, ca să ne dea împărăția cerurilor, nu ca să ne arunce în iad și să ne dea focului! Iadul n-a fost făcut pentru noi, ci pentru diavol.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 9, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 337)

IADUL (deasa cugetare la chinurile din iad)

„... nu lasă a cădea în gheenă pe cel ce își aduce aminte des de gheenă.” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXXI, p. 547)

„Dacă ne-am gândi într-una la gheenă, nu am cădea iute în ea.

De aceea Dumnezeu ne-a amenințat cu osânda. Dacă nu am avea nici un folos gândindu-ne la ea, nu ne-ar fi amenințat Dumnezeu, însă fiindcă amintirea ei ne poate face mult bine, de aceea, ca pe o doctorie mântuitoare a așezat-o în noi, adică în sufletele noastre. Așadar, să nu disprețuim folosul ce-l putem câștiga de aici, și ideea gheenei să o avem în continuu cu noi, fie în oștețe, fie la cină.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei II către Tesaloniceni*, omilia II, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 301)

„Nimeni din cei ce au înaintea ochilor gheena nu va cădea în gheenă, nu va scăpa de gheenă. Precum se întâmplă chiar printre noi, că cei ce se tem de tribunale, nu vor fi pedepsiți de tribunale, pe când cei ce disprețuiesc tribunalele, tocmai aceia sunt care suferă pedeapsa tribunalelor, întocmai așa este și în cazul de față. Dacă ninivitenii nu ar fi avut teamă de nimicirea lor, s-ar fi nimicit, dar fiindcă s-au temut, de aceea nu s-au nimicit. Dacă cei de pe timpul lui Noe s-ar fi temut de potop, nu s-ar fi prăpădit de potop. Tot așa și sodomitenii dacă s-ar fi temut de pedeapsă, nu ar fi pierit prin foc.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei II*

IADUL (existența iadului)

„Să ne aducem aminte neconținut de judecata cea înfricoșată, de râul cel de foc, de legăturile cele nedezlegate, de întinericul cel mai din afară, de scrâșnirea dinților, de viermele cel neadormit.

Dar – zici tu – Dumnezeu este iubitor de oameni. Însă acestea sunt vorbe, iar dacă ar fi după părerea ta, atunci nici bogatul acela care a trecut cu vederea pe Lazăr nu este pedepsit; nici fecioarele cele bune nu sunt scoase din camera de nuntă; nici cei ce nu hrănesc pe Hristos nu se duc în focul cel pregătit diavolului; nici cel îmbrăcat în haine necuviincioase nu se pierde, legat de mâni și de picioare; nici cel ce a pretins de la datornicul său o sută de dinari nu va fi predat muncilor; atunci nu este adevărat nici ceea ce zice pentru preacurvari: *Unde viermele lor nu moare și focul nu se stinge* (Marcu 9, 44), ci toate acestea sunt numai simple amenințări. *Da! Zici tu.* Și cum de îndrăznești de a pronunța astfel de vorbă, și de la sine îți dai o așa hotărâre? Eu, atât din cele spuse de Hristos, cât și din cele ce a făcut, voi putea să-ți dovedesc că este cu totul din contră. Dacă tu nu crezi în cele viitoare, cel puțin crede din cele petrecute, căci cele petrecute deja și îndeplinite nu mai sunt vorbe și amenințări. Cine a trimis peste întreaga lume potopul și a făcut înecarea aceea înfricoșată? Cine a adus prăpădirea aceea grozavă a întregului neam omenesc? Cine după aceasta a slobozit din cer fulgerele și trăsnetele acelea asupra pământului Sodomei? Cine a cufundat în mare întreaga armată egipteană? Cine a nimicit în pustiu cele șase sute de mii? Cine a ars de tot adunarea lui Abiram? Cine a poruncit pământului să-și deschidă gura și să înghită de vii pe cei ai lui Core și Datan? Cine, pe timpul lui David, a nimicit cât ai clipi din ochi șaptezeci de mii de oameni? Să mai spun oare și de cei pedepsiți în parte? Ce veți zice de Cain, care a fost predat unei pedepse neîncetate? Dar de Harmi (fiul lui) cel lapidat cu tot neamul lui? Dar de cel ce a pățimit tot aceasta, pentru că adunase lemne în ziua Sâmbetei? Să mai spun și de cei patruzeci de copii sfâșiați de fiarele sălbatice, și care nu s-au bucurat de iertare, deși erau prunci fără de minte?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, pp. 468-469)

„Dar încă nenorocirile zilnice nu le vezi? Nu vezi pe cei ce se topesc și acum de foame? Nu vezi pe cei ce sunt cucerți de lepră și de schimonosirea trupului? Pe cei ce încontinuu trăiesc în sărăcie, și pe cei ce pătimesc mii de rele? Și cum s-ar putea, sau mai bine zis, ce rațiune ar fi ca unii să fie pedepsiți, iar alții să nu fie? Dacă Dumnezeu nu este nedrept – după cum nu este –, apoi nu mai încapă vorbă că și tu vei da seamă de păcatele tale; iar dacă El nu pedepsește fiindcă este iubitor de oameni – după cum zici tu –, apoi atunci nici pe aceștia nu trebuia să-i pedepsească. Acum însă, tocmai pentru niște astfel de cuvinte pe care voi le roștiți, Dumnezeu pedepsește chiar și aici pe mulți, pentru ca atunci când voi nu veți crede cuvintele amenințătoare, cel puțin prin pedepsirea faptelor imediat să credeți. Și fiindcă nu credeți și nici nu vă înspăimântă atât de mult cele petrecute în Legea veche, cel puțin cele petrecute cu generațiile ce se succed în timp vor putea îndrepta pe cei trândavi.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, p. 470)

„Dar cum vom fi pedepsiți acolo pentru vecie, zici tu, când noi aici pe pământ am păcătuit pe un timp scurt? Cum se poate ca un om care a săvârșit un omor cât ai clipi din ochi, să fie pedepsit la osândă veșnică? Dar Dumnezeu nu face aceasta! Zici tu. Însă pe paralizicul acela cum de l-a ținut treizeci și opt de ani într-o așa osândă grea? Cum că l-a pedepsit pentru păcatele lui, ascultă ce-i zice Hristos: *Iată te-ai făcut sănătos, dar de acum să nu mai greșești* (Ioan 5, 14). *Dar – zici tu – a luat dezlegare.* Da, însă acolo nu se vor petrece tot așa lucrurile; și cum acolo pedeapsa nu va avea sfârșit niciodată, ascultă-L ce zice: *Unde*

viermele lor nu moare și focul nu se stinge (Marcu 9, 44), și iarăși: *Și vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică* (Matei 25, 46). Deci, dacă este viață veșnică, este în același timp și osândă veșnică. Nu vezi cu câte a amenințat pe iudei? Și oare s-au îndeplinit toate acele amenințări, sau au rămas numai vorbe goale? *Nu va rămâne, zice El, piatră pe piatră*, și oare a rămas ceva? *Căci va fi atunci strâmtorare mare, cum nu a fost de la începutul lumii* (Matei 24, 21), și oare n-a fost acel necaz? Citește istoria lui Iosif, și atunci nu vei putea nici să mai râsuflă auzind câte nenorociri au îndurat iudeii!

Acestea le spun nu ca să vă întristez, ci ca să vă pun în siguranță; le spun ca nu cumva amăgindu-vă cu cele zadarnice, să vă fac de a suferi pedepsele cele mai grele. De ce nu crezi tu că e drept de a fi pedepsit după ce ai păcătuit? Nu ți-a spus el mai înainte toate? Nu te-a amenințat? Nu te-a ajutat? Nu a făcut pentru mântuirea ta mii de fapte? Nu ți-a dăruit baia renașterii, și toate cele mai dinainte ți le-a iertat? Dar și după botez oare nu ți-a dat ajutor de a te întoarce la El iarăși prin pocăință?” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, pp. 471-472)

„Dacă și după toate acestea, poate că nu voiești a te convinge că este pedeapsă și osândă, apoi atunci nici diavolul nu va fi pedepsit. *Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui!* (Matei 25, 41). Dacă nu este gheena, apoi nici diavolul nu va fi pedepsit, iar dacă el este pedepsit, apoi este arătat faptul că și noi vom fi pedepsiți, fiindcă și noi am călcat poruncile lui Dumnezeu, deși nu la fel ca diavolul. Și cum nu te sfiești grăind cu atâta îndrăzneală? Căci tu zici că El nu pedepsește pentru că este iubitor de oameni, lași a se înțelege, că dacă pedepsește nu mai este iubitor de oameni. Vedeți ce fel de cuvinte vă pune în gură diavolul? Dar ce? Oare monahii, care viețuiesc prin munți și dau dovadă de o nevoință grea, se vor duce acolo neîncununați? Dacă cei răi nu vor fi pedepsiți, și nici nu va fi vreo răsplată, ar putea să zică cineva cu drept cuvânt, că nici cei buni nu vor fi încununați. *Da! zici tu; aceasta este demn de Dumnezeu, ca să fie numai împărăția cerurilor, și nicidecum gheena*. Așadar, după părerea ta, și cel ce curvește, și cel preacurvar, și cel ce a făcut mii de rele, se vor bucura tot de aceleași bunuri ca și cei ce au arătat o viață neprihănită și sfântă; atunci Pavel și cu Nero vor sta alături, sau mai bine zis, și diavolul va sta alături cu Pavel. Dacă nu este gheena, iar înviere este, apoi atunci și cei răi se vor bucura de aceleași bunuri ca și cei buni. Dar cine ar putea să spună grozăviile acestea, fie chiar dintre cei mai smintiți oameni? Mai mult încă: cine chiar dintre demoni ar putea să spună așa? Căci și demonii mărturisesc că este gheenă, pentru care și strigau zicând: *Ai venit aici mai înainte de vreme ca să ne chinuiești* (Matei 8, 29). Apoi, dacă și demonii mărturisesc acest lucru, cum de tu nu te temi și nu tremuri tăgăduind? Cum de nu vezi aici pe dascălul tuturor acestor rele credințe? Căci diavolul, care a înșelat pe om dintru început și cu speranța de bunuri mai mari i-a luat bunurile pe care deja le avea în mână, tot el este care îndeamnă pe om și acum de a grăi și a cugeta de-acestea, și astfel îi atâță pe unii să se arate disprețuitori și să spună că nu este gheena, ca tocmai așa să-i bage în gheenă. Dar Dumnezeu face cu totul din contră; El a pregătit gheena, și ne-a amenințat cu ea, ca astfel să ne ferească de a cădea în ea. Dacă fiind gheena și diavolul te amăgește, apoi nefiind, cum ar fi mărturisit de existența ei demonii, al căror interes este tocmai de a lucra ca noi nici să nu bănuim așa ceva, ca astfel să devenim mai leneși în fapta bună și să cădem cu ei în focul cel nestins? *Dar cum de au mărturisit atunci existența gheenei?* Zici tu. Pentru că silirea la care erau supuși atunci era pentru ei foarte grea.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, pp. 472-474)

„Deci nu vă mai amăgiți pe voi înșivă, încrezându-vă diavolului, căci toate cugetările acestea ale lui sunt. Gândește-te tu, care te vrei iscoditor, dacă și judecătorii, și stăpânii, și dascălii, și barbarii, deopotrivă și dintotdeauna, cinstesc pe cei buni și pedepsesc pe cei răi, atunci cum s-ar putea cu Dumnezeu să se petreacă tocmai dimpotrivă și dinaintea Lui să se învrednicească acelorași bunuri și cei răi ca și cei buni?!

Dar atunci cei răi când oare se vor izbăvi de rele? Astăzi, când dânșii așteaptă pedeapsă, când se găsesc printre atâtea primejdii, ca de pildă frica de judecători și de legi, și cu toate acestea încă nu se depărtează de rele, dar încă ducându-se de aici fără de această frică, și cu credință că nu numai nu vor cădea în gheena, ci chiar se vor învrednici de împărăția cerurilor deopotrivă cu cei buni? Așadar, când oare vor conțeni aceștia de a face rele? Aceasta, spune-mi, este iubire de oameni, să stăruie cineva în rele, să pună premiu pe săvârșirea răului, să pretindă ca și cel ce se îngrijește de o viață curată să se bucure de aceleași bunuri ca și cel ce trăiește în desfrânare, iar cel credincios să stea pe-o treaptă cu cel necredincios, Pavel la fel cu diavolul?!

Dar oare până când vom tot vorbi de acestea? De aceea vă rog, iubiților, ca izbăvind-vă voi de această nebulă și venindu-vă deplin în simțiri, să înduplecați sufletul vostru de a se sfii și a se cutremura, pentru ca astfel să vă izbăviți și de gheena viitoare, viețuind aici cu toată grijă, iar în același timp să vă învredniciți și de nădăjduitele bunuri făgăduite nouă din belșugul iubirii dumnezeiești.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXV, pp. 474-475)

„Unde sunt acum, deci, aceia care nici după o așa de mare exactitate din partea lui Dumnezeu nu vor să creadă că există iadul? Că dacă toți dreptii nu se vor bucura de aceleași bunuri, chiar de ar întrece cât de puțin pe ceilalți – *Stea de stea se deosebește, zice, în slavă* –, apoi atunci cum cei păcătoși vor fi în aceleași bunuri cu cei drepti? O astfel de nedreptate nu ar face nici omul, cu atât mai puțin Dumnezeu.” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXI, p. 544)

„De ce te joci cu ceea ce nu trebuie să te joci? De ce te amăgești singur și delirezi? De ce te lupți cu iubirea de oameni a lui Dumnezeu? Tocmai de aceea a pregătit iadul și ne-a amenințat cu el, pentru ca să nu cădem în el, pentru ca de frica lui să ne facem mai buni. Astfel dar, cel ce răstoarnă ideea de pedepse ale iadului, nimic alta nu face decât că se împinge singur în el prin asemenea amăgire. Nu moleși mâinile celor ce se ostenesc pentru fapta bună, nici nu întinde mai departe lenea celor ce dorm. Dacă ar crede cei mulți că nu este iad, apoi cum s-ar mai depărta de la rele? Unde apoi se va mai arăta și dreptatea?” (*Omilii la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXI, p. 548)

„Într-adevăr, orice ar fi ei, elini, iudei, eretici sau creștini, cu toții mărturisesc acest lucru: că *Dumnezeu este drept*. Dar în această lume sunt mulți păcătoși care pleacă dincolo nepedepsiți, la fel cum și mulți virtuoși pleacă după ce au pățit aici multe rele. Deci, dacă Dumnezeu este drept, atunci unde-i va recompensa cu bune pe cei buni și cu rele pe cei răi, dacă gheenă nu există și nu va fi nici învierea morților? Acest cuvânt repetat fără încetare și aceluia, și nouă, nu ne va lăsa să ne îndoim despre înviere.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 126)

„Nu am să-mi torturez eu spiritul, zici, cu așteptarea gheenei; chiar de-ar fi gheenă, eu îl voi convinge că nu este, zici, mă voi ocupa aici cu plăcerile și dezmierdările. Apoi, de ce adaugi păcate peste păcate? Dacă ai păcătuț și crezi că este gheenă, vei da seama numai de acestea, dar dacă vei mai adauga și o asemenea impietate, vei da seama și de aceste raționamente greșite, așa că mângâierea ce o ai avut de timp scurt, va fi cauză de o pedeapsă continuă. Dar fie; ai păcătuț. Atunci de ce îndemni și pe alții să păcătuiască, spunând că nu este gheenă? De ce înșeli pe cei mai simpli? (...) În partea ta, totul s-a rasturnat pe dos, nici cei însemnați nu vor deveni mai însemnați, ci leneși, și nici cei răi nu se vor depărta de rele, ci încă mai răi vor fi. Nu cumva de vom corupe pe alții, vom avea iertarea păcatelor? Nu ai văzut pe diavolul cum a încercat să-l prăbușească pe Adam? O astfel de purtare este motiv de o mai mare pedeapsă, căci un astfel de om va fi pedepsit nu numai pentru propriile sale

păcate, ci și pentru păcatele străine.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia II, p. 29)

„Cel ce adună lemne în ziua Sâmbetei este bătut cu pietre, deși porunca aceasta este cu mult mai mică și mai nebagată în seamă decât tăierea împrejur, - și cum zic – acela este bătut cu pietre, dar cei ce săvârșesc de multe ori fapte cu mult mai nelegiuite, oare vor trece nepedepsiți? Dacă nu este gheena, apoi unde este dreptatea lui Dumnezeu?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia VIII, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 246)

„Numără pe toți cei pedepsiți dinaintea ta, gândește-te că Dumnezeu nu este părtinitor, și mai gândește-te că și tu care ai făcut multe rele, nu ai pățit nimic din cele arătate, și atunci vei avea ideea gheenei completă. De altfel, chiar Dumnezeu a împlântat în noi ideea de gheena, ca astfel să nu fim în necunoștință de ea. Și poezii, și filosofii, și mitologii, și, cu un cuvânt, toți oamenii au filosofat în privința răsplății de acolo.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei I către Tesaloniceni*, omilia VIII, în vol. *Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni, I și II Tesaloniceni*, p. 248)

„Ca să nu creadă cineva că faptul gheenei este o amenințare, ci că gheena există cu adevărat, aceasta, zice, este învederată din faptele întâmplare aici. Sau nu ți se pare că potopul este simbol al gheenei, potopul, zic, care a nimicit totul prin apă ?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XV-a, p. 171)

„Așa, însuși Domnul ne îngrozește cu iadul. De aceea să nu ne îndoim de existența iadului, ca să nu ajungem într-însul. Căci cine nu crede că este iad, pururea va fi ușuratic la minte și leneș, iară cel ce va fi așa, desigur va ajunge în iad. De aceea să nu ne îndoim de iad, ci foarte mult să vorbim despre dânsul, ca astfel cu atât mai puțin să păcătuim.” (*Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de carne*, în vol. *Omiliile la Postul Mare...*, p. 27)

„Unii, însă, spun: *Dumnezeu este iubitor de oameni, nu va face asta. Și îi întrebăm: Prin urmare acestea s-au scris în zadar? Nu*, răspund ei, *ci pentru ca să ne înspăimântăm și să fim buni. Adică dacă nu devenim buni, dacă rămânem răi până la sfârșit, nu ne va trimite în iad? Și nu-i va răsplăti pe oamenii virtuoși? Da, îi va răsplăti. Dumnezeu ne răsplătește chiar mai mult decât o merităm. Bine, dar cum cele referitoare la o răsplată sunt adevărate și se vor realiza negreșit iar cele privitoare la iad nu?*

Cât de uneltitor este diavolul! Cât de lipsit de iubire de oameni este! Acesta ne bagă în minte astfel de cugete, care ne conduc la nesânguință și trândăvie. Știe, vicleanul, că frica de iad este ca un câpăstru care ne strânge sufletul și-l înfrânează de la rele. Se străduiește deci în toate felurile să ni-l scoată, ca să ne arunce lesne la răpă.

Orice cuvinte pe care le luăm din Scriptură despre iad, spun că sunt doar amenințări și că nu se vor împlini. Bine, să acceptăm – chiar dacă asta dovedește necuviință – că așa ar fi cu privire la cele viitoare. Însă cu privire la cele ce s-au întâmplat, pentru cele ce s-au făcut deja, ce ne vor spune?

Îi întrebăm: Ați auzit de marea nenorocire, de acea distrugere a lumii care s-a petrecut în vremea lui Noe? Nu cumva și aceea a fost spusă doar ca o amenințare? Nu s-a întâmplat, nu s-a împlinit? N-o mărturisesc chiar și munții Armeniei, unde s-a oprit corabia pentru a aduce aminte de întâmplare? Și atunci mulți ziceau că nu se va întâmpla nimic rău. O sută de ani a construit corabia bietul Noe, o sută de ani a strigat, dar nimeni nu l-a crezut. Și pe când nu credeau în cuvintele amenințătoare, i-a aflat pedeapsa adevărată. Așadar Cel Care i-a pedepsit atât de aspru, nu ne va pedepsi mult mai aspru pe noi? Căci fărădelegile timpurilor noastre nu sunt deloc mai mici ca cele din vremea aceea.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 48-49)

„În Sodoma exista atunci un păcat trupesc înfricoșător. Doar unul. Și pentru acesta au fost pedepsiți. În țara noastră astăzi se săvârșesc nenumărate păcate, și ca acela al sodomiților și chiar mai rele decât acela. Vă întreb deci: Dumnezeu, Care a lăsat atunci mânia Lui să izbucnească și n-a ținut seamă nici de implorările lui Avraam, nici de jertfa de sine a lui Lot, care chiar și pe fiicele sale era gata să le ofere sodomiților desfânați ca să salveze cinstea trimișilor Lui, cum va îndura acum atâtea păcate ale noastre? Glume, îndelungă vorbire, rătăcire și amăgire a diavolului sunt toate cuvintele despre inexistența iadului.

Vrei să-ți aduc și alt exemplu? Amintește-ți cum l-a pedepsit Dumnezeu pe Faraon al Egiptului, care i-a fugărit armata lui pe israeliți, înecându-i în Marea Roșie și pe el și oastea lui, și toate carele lor. Poate îmi vei spune că acela fusese foarte necredincios. Și într-avedăr așa a fost. Dar îți voi arăta cum au fost pedepsiți alții, care credeau și se aflau aproape de Dumnezeu.

Auzi ce spune Pavel: *Să nu ne desfrânăm, cum s-au desfrânat unii israeliți și într-o singură zi au căzut douăzeci și trei de mii; nici să-L ispitim pe Domnul, așa cum L-au ispitit unii din ei și au pierit de șerpi; nici să cârțiți, așa cum au cârtit unii din ei, și au fost nimiciți de către pierzătorul* (I Corinteni 10, 8-10). Așadar dacă desfrânarea și cârtirea au o asemenea urmare nimicitoare, ce urmare vor avea păcatele noastre?

Și să nu te amăgești, văzând că acum Dumnezeu nu pedepsește imediat. Aceia au fost pedepsiți atunci în același ceas pentru că nu știau nimic despre iad. Tu însă vei plăti acolo păcatele pe care le faci aici. Apoi gândește-te și la următorul lucru: Dacă pe israeliți, care se aflau într-o stare duhovnicească de prunc, i-a pedepsit Dumnezeu atât de aspru, cum se va milostivi de noi? Așa ceva ar fi lipsit de judecată. Noi, chiar și pentru aceleași păcate ca ale lor, avem o vină mai mare. De ce? Fiindcă ne-am învrednicit să primim har mai mare, harul lui Hristos, harul Sfântului Duh.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 50-51)

„Nu vezi ce se întâmplă în societatea noastră? Unii s-au înecat în suferințe pe când alții trăiesc în beșug. Unii ucigași sunt osândiți, iar alții scapă de pedeapsă. Unii răufăcători sunt întemnițați, iar alții rămân liberi. Câți tâlhari, câți hoți, câți înșelători nu umblă printre noi nepedepsiți? Așadar când vezi oameni care au făcut păcate asemănătoare sau poate și mai mari, rămânând nepedepsiți, vrând-nevrând ești nevoit să admiți că există iad, pentru că firește, Dumnezeu nu este nedrept și nu face deosebiri. Ar fi nedrept dacă i-ar lăsa pe atâția păcătoși nepedepsiți și pe atâția virtuoși în suferință, dacă n-ar fi pregătit și pentru unii și pentru alții o altă stare, viitoare.

Chiar și filosofii idolatri, scriitori sau poeți, dar în general și toți oamenii care au trăit înainte de Hristos, și-au pus probleme în legătură cu răsplata viitoare și au vorbit despre pedepsele care vor fi date în iad. N-au putut, desigur, să descrie cu precizie câte se întâmplă în viața de după moarte, căci nu aveau decât idei confuze și *frânturi* ale dogmelor noastre adevărate. Cu toate acestea însă alcătuiseră o oarecare imagine a judecății și a osândirii păcătoșilor. Astfel, vorbesc despre râuri de foc, despre tartar, care se află la o depărtare egală cu cea a pământului de cer, și de alte feluri de iaduri.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 55-56)

„Să credem așadar în iad, ca să nu-l cunoaștem. Cel ce nu crede nu se nevoiește duhovnicește; și cel ce nu se nevoiește, va ajunge negreșit în iad.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 62)

„Dar de nu va pedepsi pe unii ca aceștia, precum zici, nu este iubitor de oameni. (...) Nu ți le-a spus mai înainte toate? Nu te-au înfricoșat? Nu ți-a ajutat la nevoile tale și în scârbele tale? N-a făcut mii de chivernisiri pentru tine? Nu S-a răstignit pentru mântuirea ta? Dar de nu se vor munci oamenii cei răi, furii și tâlharii, nici oamenii cei buni și sfinți nu se vor încununa! Dar unde este iubirea de oameni și judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu? Pentru aceea, o oamenilor, nu vă rătăciți ascultând pe diavolul, pentru că acestea toate sunt

meșteșugirile lui și vicleniile lui. Că de vreme ce judecătorii pe oamenii cei buni îi iubesc chiar și legiuitorii îi cinstesc, iar pe cei răi îi muncesc și-i omoară, dar Dumnezeu cum este să nu facă unele ca acestea?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 36-37)

„Nu numai noi le zicem acestea, ci și mulți filosofi și poeți ai elinilor mult au filosofat pentru munca ce va să fie și au zis că în iad se muncesc oamenii cei răi și vicleni, că de n-au și putut ei să zică și să vădească adevărul ca și noi, dar tot au cunoscut că este judecată și răsplătire și cum au fost ei de au auzit plânsete și râuri de foc și tânguiuri și răceală și gheață și tartar și alte multe locuri de muncă, au zis că sunt sub pământ. Și iar au zis că sunt niște locuri bune și ostroave a celor blânzi și grădini cu flori înflorite și cu multe mirosuri și cete de sfinți se află acolo în veșminte luminate îmbrăcați și cântă cântece minunate. Pentru aceasta, să nu ne arătăm necredincioși zicând că nu este muncă, ca să nu cădem într-însa.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 37)

„Nu crezi, omule, în pedepsele cele ce vor fi pentru că nu se văd, pentru că n-au venit, pentru că nu stau sub ochii noștri? Dar poți, oare, să nu crezi în cele ce au fost și au luat sfârșit? Gândește-mi-te la Sodoma și Gomora! Orașele acelea n-au fost pedepsite pentru un alt păcat decât pentru că locuitorii lor au adus între ei împreunări nelegiuite, dragoste neîngăduită, pentru că au răsturnat din temelii legile firii. Ar putea fi cu cale, oare, ca Dumnezeu, Care e Același și atunci și acum, pe păcătoșii de atunci să-i pedepsească fără de cruțare, iar pe tine - care ai păcătuit în urma lor și care ești vrednic de mult mai mare pedeapsă și osândă, pentru că ai avut parte de mai mare har, dar nu te-ai cumințit pedepsele lor - să nu te pedepsească?” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 2, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 221)

„Iar dacă sunt unii care nu cred în pedepsele viitoare, să-i facem prin cele trecute să se îngrijească de virtute, povestindu-le de sodomii, vorbindu-le de potop, amintindu-le de pedepsele date egiptenilor, pentru ca, înțeleptându-se cu pedepsirea altora și ducând viață curată, să primească și învățătura despre iad și înviere. Pentru că și acum toți câți nu cred în judecata viitoare nu au altă pricină de a nu crede decât aceea că au o viață stricată și o conștiință rea. Prin urmare, dacă ne curățim de păcate și dacă ne învață minte frica pricinuită de pedepsele trecute, vom fi înduplecați să primim și învățătura despre pedepsele cele viitoare.” (*La cuvântul apostolic: «Nu vreau să nu știți, fraților, că părinții noștri toți au fost sub nor și toți prin mare au trecut»*, 6, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 233)

IADUL (să nu căutăm unde este iadul, ci să ne păzim pentru a nu ajunge în el)

„Dacă ar voi să se îndeletnicească cu fapte bune, apoi repede s-ar convinge și de existența iadului, și nu s-ar mai îndoii. Și unde – zici tu –, în care anume loc va fi iadul? Dar ce-ți pasă ție? Problema care se pune este de a ști că iadul există, iar nu a ști în care anume loc se găsește. Sunt unii care, vorbind basme băbești, spun că este în valea lui Iosafat. Ceea ce se spune despre un război trecut, ei îl raportează la iad, sau, mai bine zis, târăsc iadul în acel loc. Dar Scriptura nu spune aceasta. Dar în ce loc va fi? Zici tu. Undeva afară – după cum cred și eu – de lumea întreagă. După cum închisorile împărătești și minele de metale stau departe de palatul imperial, tot așa și iadul va fi departe și în afară de această lume. Deci să nu căutăm unde este, ci să ne păzim de-a nu ajunge în el! Dacă Dumnezeu nu pedepsește aici pe toți după faptele lor, noi să credem în pedepsele viitoare, chiar dacă Dumnezeu este iubitor de oameni și îndelung-răbdător.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXI, pp. 546-547)

IADUL (frica de chinurile iadului)

„Dar astăzi noi stăm așa de rău încât, dacă nu am avea frică de gheena, nici nu ne-am sinchisi să facem binele. De aceea dacă nu de altceva, adică cel puțin de teama gheenei, să ne fie frică mai mult de ea, decât nu de Hristos. Nu așa însă cu Pavel, ci dimpotrivă, căci el iubea pe Hristos. Fiindcă noi facem altfel, de aceea suntem și pedepsiți cu gheena. Dacă am iubi pe Hristos, precum ar trebui să-L iubim, am ști că este mai rău decât gheena de a supăra pe Cel iubit, și fiindcă nu-L iubim, de aceea nici nu știm mărimea pedepsei.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, pp. 81-82)

„Ce-i mai grozav ca gheena? Dar nimic nu e mai folositor decât frica de ea; căci teama de gheena ne aduce cununa domniei.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, pp. 81-82)

„O, dacă nu ne-am aduce noi înșine asupra noastră chinurile! Dumnezeu vrea să fie gol iadul, vrea să închidă temnița întunericului, vrea să păstreze mânia Lui numai pentru diavol, vrea să stea Judecător nu ca să pedepsească pe unii, ci ca să-i încununeze pe toți.” (*Cuvânt la Sfântul Mucenic Vasu*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 544)

„Cele pe care vi le-am spus despre iad, nu le-am spus pentru a vă obosi și a vă înfricoșa sufletele, ci pentru a ni le odihni și cuminți.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 62)

„Dacă vă veți aduce aminte de cele pe care vi le-am spus despre iad, va fi ca și când ați folosi un leac amar, foarte amar dar și foarte lucrător, care vă va aduna sufletul, va izgoni dorințele viclene și vă va curăți de toată răutatea.

Să folosim, așadar, acest leac, aducerea aminte de iad, pentru curățirea inimii noastre, pentru mântuirea sufletului nostru, pentru desfătarea cu bunătățile *pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inima omului nu s-au suit* (I Corinteni 2, 9).” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 62-63)

IADUL (chinurile diferite ale păcătoșilor din iad)

„Dacă sunt doi oameni la fel de răi, care aici pe pământ nu au aceeași stare materială, unul e bogat și altul e sărac, apoi dincolo pe lumea cealaltă nu vor fi pedepsiți la fel, ci bogatul mai cumplit.

Vezi, dar, că bogatul este pedepsit mai cumplit, pentru că a primit pe lumea asta averi!” (*Omilia la Matei*, omilia LXXV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 856)

„Nu primesc aceleași pedepse toți păcătoșii, ci pedepsele sunt multe și felurite; se ține seamă și de timpul când au fost săvârșite și de persoane și de funcții și de priceperea fiecăruia și de altele multe.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXV, V, în col. PSB, vol. 23, p. 857)

„Cei ce fac păcate vor cădea în iad, într-un râu de foc, într-o groapă plină de jăratec și vor pierde împărăția cerurilor, ceea ce este mai mare și mai grozav decât toate relele.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 4, p. 300)

„Dar atunci când se va deschide iadul sub picioarele noastre, cum vom putea suferi acest vierme care nu moare niciodată? Acest foc care nu se stinge, această scrâșnire a dinților?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXX, 3, p. 418)

„Dreptul Judecător, șezând pe tronul cel înfricoșat, va porunci ca unii să fie aruncați în cuptorul cel arzător, alții în întunericul cel mai din afară și în pedepsele cele mai cumplite și mai insuportabile.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia III, p. 47)

„Cauzele acelor viermi sunt viermii de aici (viermii păcatelor – n.n.), ba încă nu numai cauze, ci sunt chiar părinții și născocitorii acelor viermi care niciodată nu mai mor, după cum

și zice: *unde viermele lor nu moare și focul nu se stinge* (Marcu 9, 44). Aceștia singuri aprind gheena, care niciodată nu se stinge.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, p. 194)

„... cele ce-l așteaptă în lumea cealaltă: căderea din împărăția cerurilor, durerea pricinuită de gheena, legăturile cele neîntrerupte, întunericul cel mai din afară, viermele cel neadormit, scrâșnirea dinților, scârba și năcazul, râurile cele de foc, cuptoarele cele ce niciodată nu se sting.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIII, p. 256)

„Gândește-te bine: a păcătuit Adam, a păcătuit și Eva; amândoi au călcat porunca dată, însă nu tot deopotrivă au păcătuit; așadar nici tot deopotrivă au fost pedepsiți. Atâta deosebire a fost, încât chiar și Pavel a zis: *Și nu Adam a fost amăgit, ci femeia, amăgită fiind, s-a făcut călcătoare de poruncă* (I Timotei 2, 14). Deși amăgirea a fost una și aceeași, cu toate acestea examinarea cea precisă a lui Dumnezeu a arătat o așa de mare deosebire.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXXI, p. 545)

„Cum că trupurile înviază, a arătat-o cu grâul, dar cum că nu în aceeași slavă se vor găsi toate, o dovedește de aici. După cum a nu crede în înviere îi face trândavi și îngâmfați, tot așa și a crede că toți se vor învrednici de aceleași bunătăți îi face leneși și nepăsători. Pentru aceea amândouă aceste rele sunt îndreptate; unele sunt amănunțite și îndreptate în stihurile de dinainte, iar pe celelalte începe acum a le îndrepta. Deci făcând două cete din cei înviați – dreptii și păcătoșii – și la urmă chiar acestea două împărțindu-le în multe alte cete, arată că nici dreptii, și nici păcătoșii nu se vor învrednici de aceleași, că nici dreptii nu vor fi deopotrivă cu toți dreptii, și nici păcătoșii la fel cu toții. Așadar, el face mai întâi o singură împărțire a dreptilor și a păcătoșilor, zicând: *Trupuri cerești, și trupuri pământești*, prin trupuri pământești lăsând a se înțelege aceștia din urmă, iar prin trupuri cerești cei dintâi. După aceea apoi așează deosebirea dintre păcătoși față de alți păcătoși, zicând: *Nu tot trupul este același trup, ci altul este trupul peștilor, altul al păsărilor, altul al dobitoacelor*. Deși toate sunt trupuri, însă unele sunt în mai mare înjosire, altele în mai mică. Tot așa și în viața lor, și chiar în alcătuirea lor.

Și după ce spune acestea, se ridică iarăși la cer, zicând: *Și alta este slava soarelui, și alta a lunii*. După cum între trupurile pământești este deosebire, tot așa și între cele cerești, și încă deosebire nu cum s-ar brodi, ci până la cele mai de pe urmă. Căci deosebirea nu este numai între soare și lună, sau numai între lună și stele, ci încă și între stele față de alte stele, căci deși sunt toate în cer, totuși unele se împărtășesc de o mai mare, altele de o mai mică slavă. Deci ce învățăm bunătăți, precum și dacă toți păcătoșii se vor găsi în gheena, nu însă cu toții vor suferi aceleași noi de aici? Că deși toți dreptii vor fi în împărăția lui Dumnezeu, nu toți însă se vor bucura de aceleași pedepse.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLI, pp. 447-448)

„A adeverit (Apostolul Pavel – n.n.) și cuvântul despre învierea trupurilor. *Nu se poate, zice, ca acela ce a slujit și unuia și altuia să rămână afară de toată răsplata, ci împreună cu sufletul cele rele vor fi pedepsite, iar cele bune vor fi încununate*.

Dar unii dintre eretici zic că alt trup va învia. Cum, spune-mi? Adică altul a păcătuit și altul se pedepsește? Altul a avut virtuți, și altul se încununează?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia X, p. 105)

„Căci chiar de nu ar fi gheena, totuși a fi lepădat de la acea strălucire și a se depărta necinstit, câtă osândă nu este? Că dacă chiar acum, trecând împăratul și cei împreună cu dânsul, și fiecare știindu-și lipsa lui, nu atâta simțim plăcere din privirea strălucirii, pe câtă neplăcere dacă nu ne împărtășim cu nimic din pohfala ce se desfășoară primprejurul lui - apoi ce va fi atunci? Sau poate crezi că este mică pedeapsa de a nu face parte în rândurile acelei cete, de a nu se învrednici de slava cea negrăită, de a fi aruncat departe de frumusețea aceea și

de bunătățile cele nepovestite? Când apoi și întuneric va fi, și scrâșnirea dinților, și legături nedezlegate, și viermele cel neadormit, și foc nestins, și scârbă, și amărăciune, și limbi fripte din pricina aceluia foc, precum, de pildă, a aceluia bogat din Evanghelie; când ne vom tângui și nimeni nu ne va auzi, când vom suspina și vom răzni din pricina rănilor, și nimeni nu ne va avea în băgare de seamă, și peste tot locul vedem că nimeni nu este care să ne mângâie - apoi cum vom socoti pe cei ce se găsesc astfel? Dar ce ar putea fi mai ticălos ca acele suflete? Ce ar putea fi mai de jelit?

Că dacă, intrând într-o temniță și văzând pe unii nespălați, pe alții legați și topiți de foame, pe unii închiși la întuneric, ne cutremurăm și ni se împuținează inima de frică și apoi facem toate spre a nu cădea și noi acolo; dar când vom fi trași și băgați în temnițele gheenei, în acele locuri de munci, ce ne vom face oare? Căci legăturile acelea nu sunt de fier, ci de foc care nu se stinge niciodată. Și nici cei ce vor fi atunci de față nu vor fi de o cinste cu noi - pe care trebuia a-i îmblânzi de multe ori - ci îngeri, la care nu ne-ar fi slobod nici măcar a ne uita, fiind grozav de înfuriați pentru cele cu care noi am batjocorit pe Stăpânul. Acolo nu este ca aici, unde vedem pe unii punând vorbe de rugămintă, pe alții dând bani, pe alții altele, și astfel aducând o mângâiere oarecare celor osândiți.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia X, pp. 106-107)

„Dar, zici tu, dacă fac chiar numai un păcat, în loc de miile de păcate, pe care le face un altul, și totuși pentru acel păcat sunt scos afară și cad din împărăție, de ce atunci să nu fac încălțea toate păcatele? Cuvânt ieșit din gura servului nerecunoscător! Totuși noi vom dezlega și acest cuvânt. (...) Din împărăție cu toții vom cădea poate, dar în gheenă nu vom suferi aceeași osândă, ci unul mai mare, altul mai ușoră. De exemplu: și tu și acela ați disprețuit, fie pe aproapele, fie vreo poruncă a Bisericii; în asemenea caz și unul și altul veți cădea din împărăția cerurilor. Dar dacă nu ați disprețuit deopotrivă, ci unul mai mult, iar altul mai puțin, apoi în gheenă veți simți deosebirea.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IV, pp. 41-42)

„Pentru că în adevăr, a se arde și a nu se consuma, și a fi veșnic ros de vierme, fără să fie nimicit, este o stricăciune nestricăcioasă, precum s-a întâmplat cu fericitul Iov, care se strica, se deteriora corporalmente în trecerea unui timp îndelungat, și el totuși nu se prăpădea, ci într-una muia bulgării pământului rezemându-se pe puroi (Iov, 7, 5). Așa ceva va suferi și sufletul atunci când viermii vor sta pe lângă el și-l vor roade, nu în timp de doi ani, nici trei, nici zece, nici o sută și nici mii de ani, ci fără de sfârșit. Unde viermele lor nu moare, și focul nu se stinge, zice (Mc., 9, 44). (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXIV, p. 252)

„... cei pierduți auzind acestea se bucură, căci nu sunt numai ei pierduți, ci suferă împreună cu cei mulți. Și ce fel de bucurie este aceasta? Căci chiar și pentru această bucurie vor da seamă. Să nu-ți închipui că precum aici a avea tovarăși la nenorociri îți aduce oarecare mângâiere, tot așa va fi și acolo. Și de unde se vede aceasta? Eu voi arăta. Căci, spune-mi, te rog: dacă cineva ar fi condamnat a fi ars de viu, și ar vedea și pe fiul său arzând împreună cu el, și ieșindu-i fum din cărnuri, oare atunci n-ar muri? Dacă cei sănătoși, văzând acestea petrecându-se, li se încrețește pielea de pe ei și se moleșesc cu totul, cu atât mai mult vor pătimi acestea cei ce sunt în suferințe. Să nu te minunezi auzind acestea, căci ascultă ce spune un înțelept: *și tu ești slab ca noi și te asemeni nouă* (Isaia 14, 10), că este oarecum simpatie și compătimire printre noi oamenii, fiindcă ne mișcăm și avem milă de nenorocirile altora. Oare tatăl, când vede pe fiul său stând în aceeași osândă, va simți el mângâiere, sau un adaos la durerile sale? Dar bărbatul când vede pe femeia sa? Dar oamenii când văd pe un om? Oare atunci nu ne vom mișca încă mai mult? Da, desigur, însă acolo nu vor fi suferințe ca acestea, ci cu totul altele: plângere va fi și scrâșnirea dinților, văzându-ne unii pe alții, văitându-ne cu

toții. Cei ce sunt în sărăcie, oare vor simți ei vreo mângâiere în relele lor, din împărtășirea altora la sărăcia aceea?

Și ce va fi atunci, când și fiul, și tatăl, și femeia, și nepoții vor lua aceeași osândă? Dar când noi vom vedea prieteni, vom mai simți oare vreo mângâiere? Nu vom mai avea, iubiților, nici una, ci încă mai mult ni se vor mări relele ce le vom suferi. Pe lângă acestea, sunt și rele care nu pot avea nici o mângâiere din împărtășirea și a altora din ele, prin mărimea lor. De pildă, cineva se găsește în foc, și tot în același foc se găsește și un altul, ei bine cum se vor mângâia ei unul pe altul? Spune-mi, te rog: dacă vreodată am căzut în friguri grozave, oare nu ne-a lipsit nouă orice mângâiere atunci?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a X-a, pp. 108-109)

„Râul de foc curge în clocote, para îl ațâță într-una.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XV-a, p. 172)

„Relele de care se spune pe față, arătându-ni-se numele lor: foc, zice, este acolo, și întuneric, și legături, și viermele cel neadormit; dar nu numai acestea ce ni s-a spus stau de față, ci încă și altele mai grozave. Și ca să afli, gândește-te mai întâi bine. Că spune-mi: dacă este foc, cum de este și întuneric? Ai văzut că aceasta este mai grozav decât aceea? Că nu mai este nici lumină. Și dacă este foc, cum de mai arde într-una? Ai văzut că aceasta este mai grozav decât aceea?

Că nu se mai stinge niciodată, pentru care se și numește nestins. Să ne gândim deci cât de mare rău este de a arde într-una și de a fi în întuneric, de a se văicări și a scrâșni din dinți, și de a nu fi auzit de nimeni. Dacă cineva dintre cei de bun neam fiind pus în temniță, numai cât că se găsește în putoare, în întuneric și legat împreună cu omorătorii de oameni, și o crede mai grozav decât moartea, apoi gândește-te ce va fi când vom fi arși la un loc cu omorătorii lumii, nici văzând și nici fiind văzuți, ci într-o așa mulțime crezându-ne singuri. Acolo întunericul și bezna aceea grozavă nu ne lasă de a vedea nici pe cei de lângă noi, ci fiecare se va găsi așa, ca și cum ar fi singur. Deci dacă întunericul singur prin sine-și ne tulbură și înfricoșează sufletul, apoi ce va fi dacă pe lângă întuneric vor mai fi și arderi și dureri înfricoșate?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, pp. 55-56)

„Căci cu ce ai voi să comparăm relele cele de acolo? Ce am putea pune față de acel foc nestins, de acel vierme fără sfârșit? Ce am putea găsi aici egal cu scrâșnirea dinților de acolo, cu legăturile, cu întunericul cel mai dinafară, cuurgia, cu scârba și cu strâmtorarea de acolo? Ce am putea spune față de timpul de acolo? Ce sunt miile de ani față de secolele cele nesfârșite? Nu oare ca o picătură de apă față de noianul cel fără fund?” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 332)

„... de a viețui în acel foc și a fi ars într-una.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXVIII, p. 332)

„Focul acela este nestins, el are nevoie de trupuri care nu sunt mistuite de foc niciodată. Pentru asta spune și Pavel: *Numai de vom fi găsiți îmbrăcați, nu goi*. Important nu este numai să înviem, și să ne îmbrăcăm cu nemurirea, ci să nu fim găsiți goi de slavă și de îndrăznirea cea către Dumnezeu, ca să nu fim dați focului. De aceea spune: *Numai de vom fi găsiți îmbrăcați, nu goi*.” (*Cuvânt despre învierea morților*, VIII, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 133)

„Nu vă înșelați: Nici desfrânații, nici închinătorii la idoli, nici preacurvarii, nici malahiștii, nici sodomiiții, nici hoții, nici lacomii, nici bețivii, nici bârfitorii, nici răpitorii nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu (I Cor., 6, 9-10). Ai auzit în ce ceată l-a pus? Cu stricații, cu desfrânații, cu închinătorii la idoli, cu preacurvarii, cu bârfitorii, cu lacomii, cu răpitorii.

- Dar pentru ce? E tot una bețivul cu desfrânatul? E tot una bețivul cu închinătorii la idoli?

- Nu grăi așa, omule! Nu mă întreba: de ce?, când îți citesc legile lui Dumnezeu. Întreabă-l pe Pavel, și-ți va răspunde. Eu nu pot să-ți spun dacă este sau nu rânduit cu ei la aceeași persoană pedeapsa. Dar că și bețivul cade din împărăția cerurilor, ca și închinătorul la idoli, de asta sunt pe deplin încredințat. Când este știut asta, pentru ce mă mai întrebi de mărimea păcatului? Când rămâne afară, în fața ușilor, când cade din împărăția cerurilor, când pierde mântuirea, când este trimis în munca veșnică, pentru ce mai vorbești de măsurarea păcatelor, de cântar și de balanță?” (*Cuvânt la Înviere*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 139)

„Chiar dacă n-ar fi iad, totuși ar fi o pedeapsă grozavă de a fi scos afară din mărirea aceea negrăită. Sau credeți voi că ar fi un chin mic acesta de a nu fi cineva în partea acelor fericiți și a nu se învrednici de acea mărire negrăită, a fi scos din acea ceată mărită și din acele bucurii nesfârșite? Dar dacă la acestea se mai adaugă încă întunericul, încă scrâșnirea dinților, încă lanțurile cele nedezlegate, viermele care nu moare niciodată, focul cel nestins, spaima și chinurile de tot felul; dacă limba arde ca la îmbuibatul cel bogat, de pildă; dacă noi țipăm fără a fi auziți de cineva și suspinăm de durere fără a fi băgați în seamă, nefiind nimeni care să ne mângâie – nu suntem noi oare atunci cei mai nenorociți și mai nevrednici de plâns dintre toate făpturile?

Când noi vizităm o temniță și vedem pe cei nenorociți, pe unii legați cu lanțuri de fier, pe alții zăcând în camere întunecoase, ne înfiorăm și ne străduim să facem totul ca să nu ajungem și noi într-o asemenea ticăloșie. Dacă la o astfel de privire noi ne cutremurăm, ce se va întâmpla oare cu noi atunci când, încătușați, ne vom arunca în prăpastia iadului? Lanțurile de acolo nu sunt de fier, ci de foc, care niciodată nu se stinge, iar căpeteniile temniței nu sunt din neamul nostru, că poate li s-ar insufla compătimire și milă de noi, ci sunt duhurile cele rele, înfricoșate și nemilostive, care ne muncesc și ne chinuiesc pentru păcatele noastre. La ele nu folosesc cu nimic banii și darurile și toate mituirile; încă sunt zadarnice toate rugămintele și vorbele cele prietenești, neputând aduce nici o ușurare. Aici nu este iertare, nici pogorământ.” (*Cuvânt la Duminica Lăsatului sec de carne*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 21-22)

„Noi, care trăim acum în legea Evangheliei, dacă vom săvârși aceleași păcate ca și cei care nu cunosc Evanghelia, nu vom primi aceleași pedepse ca ei, ci cu mult mai cumplite, pentru că ne-am bucurat de un dar mai mare, pentru că participăm la o învățătură mai desăvârșită, pentru că am fost cinstiți cu o cinste mai mare. Prin urmare, dacă păcatul acesta este așa de mare și prin natura sa, și prin trup, gândește-te ce mare vâlvătaie va aduce pe capul celor care îndrăznesc să-l săvârșescă!” (*Apologia vieții monahale*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 247)

„Pentru că ai auzit de foc, să nu socoți că focul cel din iad este la fel ca cel de pe pământ! Focul de aici arde și nimicește tot ce apucă, apoi se potolește. Dar focul de dincolo nu are sfârșit și arde neîncetat pe cei odată prinși. De asta se și numește foc nestins (Marcu 9, 43, 44, 45, 46, 48). Într-adevăr, și păcătoșii trebuie să se îmbrace în nestrăcăciune. Dar nu spre cinste, ci pentru că nestrăcăciunea să le fie agonisită fără de sfârșit pentru pedeapsa cea din iad. Cât este de cumplit focul acela, prin cuvânt nu-l poți înfățișa nicicând. Din experiența lucrurilor mici putem să ne facem o mică idee despre lucrurile mari. Dar ai intrat vreodată într-o baie încălzită mai mult decât trebuie, atunci fă-ți o idee de focul din gheenă, și iarăși, dacă ai fost vreodată cuprins de friguri mari de tot, du-te cu mintea la flacăra aceea, și atunci vei putea face bine deosebirea între focul de aici și focul din gheenă. Dacă baia și frigurile ne chinuiesc atât și ne pricinuiesc atât de mari dureri, cum ne vom simți când vom cădea în râul cel de foc, în râul care curge prin fața înfricoșatului județ? Din pricina acelor chinuri de nesuferit, vom scrâșni din dinți, dar nimeni nu ne va întinde o mână de ajutor. Vom plânge cu glas tare când se va năpusti spre noi mai puternic para de foc, dar nu vom vedea pe nimeni în afară de cei

munciți cu noi și de pustietate mare. Cine ar putea descrie frica ce ne-o va băga în suflet întunericul de acolo? După cum focul din iad nu se va stinge niciodată, tot așa nici nu luminează. Astfel n-ar fi întuneric! Numai acel timp va fi în stare să ne înfățișeze tulburarea, frica, descurajarea și cumplita groază ce ne vor cuprinde atunci. Multe și felurite sunt muncile din iad: de pretutindeni valuri de pedepse se vor năpusti asupra sufletului nostru. Iar dacă cineva ar spune: Cum va putea sufletul să țină piept la o mulțime atât de mare de pedepse, cum va putea dăinui, fiind chinuit veacuri nesfârșite?, acela să se gândească la cele ce se petrec aici pe pământ, cum mulți oameni țin adesea piept unei boli cumplite și îndelungate. Iar dacă și mor de pe urma bolii, apoi nu mor din pricină că li s-a stins sufletul, ci pentru că trupul și-a luat rămas bun de la viață; că, dacă n-ar fi pierit trupul, sufletul ar fi fost chinuit de boală mai departe. Când însă trupul se va îmbrăca în nestrăcăciune, când nu se va mai putea desface, atunci nu va mai fi nici o piedică pentru ca sufletul să se chinuie fără de sfârșit. Aici, pe pământ, nu e cu putință să meargă mână în mână tăria chinurilor cu veșnicia lor, ci amândouă se luptă între ele, pentru că trupul, fiind pieritor, cade biruit de chinuri. Dar când va ajunge trupul nepieritor, atunci nu va mai fi luptă între chin și veșnicie, căci chinurile vor fi veșnice, ca și veșnicia. Să nu ne închipuim apoi că grozăvia și mărimea chinurilor vor nimici sufletul! Nici trupul nu va fi nimicit atunci, ci va rămâne să fie chinuit cu sufletul în veci; a doua oară nu va mai muri.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 10, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 341-343)

„Mulți oameni dintre cei cu puțină judecată doresc să scape numai de iad. Eu însă spun că pedeapsă mult mai cumplită decât iadul este să nu iei parte la slava vieții veșnice. Socotesc că cel care n-a dobândit slava aceea nu trebuie să se plângă atât din pricina chinurilor din iad, cât din pricina căderii din Împărăția cerurilor. Că acesta într-adevăr este chinul cel mai mare.” (*Cuvânt de sfătuire către Teodor cel căzut*, 12, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 347)

„Dar și chinurile trecătoare, oricât de înfricoșătoare ar fi – fie cu foc, sau cu vergele ori cu fiare sălbatice sau cu orice altceva – sunt ca niște umbre în fața chinurilor viitoare. De primele scăpăm ușor, căci trupul nu poate rezista multă vreme unor suferințe foarte mari. De ultimele, însă, nu putem scăpa, căci nu sunt doar foarte mari, ci și veșnice. În iad *viermele lor nu moare și focul nu se stinge* (Marcu 9, 44). Și auzind despre foc, să nu crezi că e vorba de un foc asemănător celui material. Căci focul material îl arde și-l nimicește pe om, care, după aceea, murind, încetează să mai simtă arsurile. Focul iadului, însă, pe cei care-i cuprinde, îi va arde neîncetat, veșnic. De aceea se și numește *focul cel nestins* (Marcu 9, 43).

În viața viitoare și păcătoșii vor fi nestrăcăcioși, însă nu pentru a fi slăviți împreună cu Hristos, ci spre a fi chinuiți pururea împreună cu diavolul (...) Cuvântul nu are putere de a arăta cât de înfricoșătoare este această stare, cu toate acestea însă putem culege o mică idee din câteva exemple.

Dacă vreodată ai intrat într-o baie și ți s-a întâmplat să te dogoare mai mult decât trebuie, gândește-te cum va fi focul iadului. Și dacă vreodată te-ai îmbolnăvit și ai avut febră foarte mare, închipuie-ți cum va fi flacăra care nu se sting niciodată. Băile fierbinți te chinuiesc? Febra mare te face să suferi? Ce vei face când te vei afla în râul de foc, râu care va curge în ziua înfricoșătoarei judecăți a lui Hristos?

Auzi cum vorbesc proorocii despre ziua judecății: *Ziua Domnului vine fără putință de scăpare, zi de mânie și de urgie* (Isaia 13, 9). Niciunde nu vei vedea fața blândă și linistită a lui Hristos. Nu va fi nimeni care să te ajute. Dar, așa cum cei care sunt osândiți să muncească în mină sunt supuși poruncilor aspre și nu le mai văd pe nici una din rudele lor, ci doar pe acei oameni duri, la fel se va întâmpla atunci și cu noi – sau poate că se va întâmpla ceva mult mai rău. Căci aici e posibil ca împăratul, dacă-l rugăm, să se îndure de osândit și să-l scape de pedeapsă, acolo însă nu există o asemenea posibilitate. Acolo nu există iertare. Fiecare osândit

arde veacuri nesfârșite și are dureri a căror pătrunzime nu poate fi exprimată în cuvinte, dureri care nu pot fi comparate cu cele trupești. În cele din urmă, aici omul suferă pentru puțin și după aceea moare, acolo însă arde fără să se strice și fără să se topească.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 58-59)

„Mare amăgire este ca cineva să se mângâie cu gândul că ceilalți vor merge împreună cu el, spunând: *Mă duc și eu acolo, ca toți ceilalți*. Însă de ce să mă refer la iadul viitor? Gândiți-vă la cei care suferă aici de dureri puternice și se vaită de ne stârnesc mila. Dacă le veți arăta pe alții, car esuferă mai mult ca ei, nu vor da nici o atenție. Durerea lor nesfârșită nu-i lasă să cugete la cei care se găsesc într-o stare și mai rea și nu-și găsesc mângâierea în asta.

Așadar să nu ne facem nădejdi înșelătoare. Cineva se poate mângâia văzând nefericirea semenului său, atunci când suferința lui nu este serioasă. Însă când îl află o nenorocire mai mare, când durerea sa este negrăită, când mintea lui este întristată și sufletul plin de întristare, atunci nimic nu-l poate mângâia.

Groaza iadului nu poate fi descrisă. Acolo este întuneric adânc, scrâșnetul dinților, viermele neadormit, lanțuri încătușate, foc nestins, suferință, întristare și flăcări care provoacă durere crâncenă, după cum citim în parabola bogatului și a săracului Lazăr. Vom plânge, dar nimănui nu-i va fi milă de noi. Vom jeli, dar nimeni nu va căuta să ne împace. Vom suspina, dar nimeni nu ne va da atenție. Vom privi în jur cu neliniște, dar de nicăieri nu vom află amângâiere. În ce stare mai mizerabilă și mai vrednică de milă ar putea să se afle sufletele noastre?

Dacă vizităm vreodată o temniță și-i vedem acolo pe osândiții palizi și neputincioși, închiși în celule întunecate sau încătușați în lanțuri de fier – cum se întâmplă cu cei mai periculoși criminali -, nu numai că ne emoționăm și simțim durere în suflete, dar facem totul pentru a nu încerca și noi o asemenea suferință și chin.

Ce vom face însă când vom fi conduși legați spre suferințele iadului? Legăturile acelea nu vor fi făcute din fier, ci din foc, foc nestins. Iar temnicherii nu vor fi oameni ca noi, care uneori se îmbunează și arată compătimire, ci îngeri severi și înfricoșători, pe care nimeni nu-i poate nici măcar privi, îngeri plini de urgie pentru nenorocirea pe care a arătat-o Domnului și sfințelor Lui porunci. Și nici un om bun nu vine acolo, cum se întâmplă aici, ca să ofere bano sau să aducă hrană sau să spună două vorbe de mângâiere celor osândiți. Acolo nu există mângâiere, nu există îndurare.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 60-61)

„... cuptoarele cu neputință de suportat...” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea VIII, 10a, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 166)

„Dar ce zic eu foc și muncă și alte pedepse, când numai despărțirea lui Dumnezeu este cea mai rea din toate pedepsele, când nu ne vor lăsa să vedem pe Hristos, mai rea muncă decât aceasta care este? Nu este alta mai rea decât despărțirea de lumina dumnezeiască. Dar de ce iubim să trăim și să fim în lume? Că de intră vreun om mare la închisoare și zace în putoarea temniței și la întuneric și să fie legat într-un loc cu tâlharii și cu ucigașii de oameni, îi pare că este mai rea aceasta decât toate morțile, dar dacă ne vor duce acolo în temnița iadului să ardem într-un loc cu ucigașii lumii și nici să vedem pe nimeni, nici să ne vadă nimeni nu poate, ci în atâta mulțime de oameni muncindu-se iarăși ne aflăm singuri și pustii fără de mângâierea nimănui, pentru că cei ce se află acolo de întuneric mult ce este nu pot să vadă nici pe cei ce sunt lângă dânșii sau să-i recunoască, ci numai singur fiecare se muncește și deși se cheamă foc și pară, dar este întunecoasă și numai ce arde, dar nu luminează, nici se vede, nici se stinge. Și nu numai atâta, dar sunt și dureri multe care pedepsesc sufletele noastre. Că focul acela care-i cuprinde îi arde pururea, pentru aceea se cheamă foc nestins. Și se îmbracă păcătoșii nu cu cînste, ci cu pedepse să fie pururea în iad și să sufere muncile amare de acolo,

că scăparea bunătăților are atâta durere și atâta plângere și atâta nevoie și greutate, încât nici o pedeapsă, nici o muncă nu este în toată lumea precum au în iad păcătoșii care nu se pocăiesc aici, în lume, până sunt vii, și în ce chip intră cineva în temniță și vede pe unii mârșavi, pe alții galbeni ca și cum ar fi morți și pe alții cu lanțuri și cu fiare în grumajii lor și pe alții cu butuci în picioare și pe alții închiși în temnița împrăștiată și întunecată, oare nu ne cutremurăm și nu ne îngrozim și facem în tot felul să nu cădem în scârbă și în nevoie ca aceasta? Dar când vom merge noi legați în legăturile iadului, ce vom face atunci, amar și vai de noi! Că legăturile acelea nu sunt de fier, ci sunt de foc care nu se stinge niciodată, iar și cei ce ne muncesc pe noi nu sunt oameni, să le fie milă unul de altul, precum ne este nouă, ci sunt îngeri înfricoșători și nemilostivi, asupra cărora nu poate nici să caute nimeni, mare și rea mânie au asupra noastră, căci am hulit pe Stăpânul lor cu faptele noastre cele rele și temnițele acelea nu sunt ca ale noastre, să le ducă la cei din temniță haine și bani.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 38)

„De ți se va fi întâmplat să mergi într-o baie înfierbântată sau de te-au prins vreodată frigurile cu căldură mare, atunci să-ți aduci aminte de para muncii și de atunci te vei scula și vei fugi de păcat; cel ce are lucruri și bune și rele tot are oarecare mângâiere puțină de muncă, pentru că iată că îți zic păcătosule să nu te lași să cazi în deznădăjduire și să zici, lasă să fac toate păcatele de vreme ce am să merg în iad. Ești curvar, nu te face și sodomit; ești fur, nu te face și ucigaș, și tot vei avea mai puțină muncă, iar cel ce este pustiu de tot felul de bunătăți nu poate să zică câte rele va petrece dacă se va duce în munca cea fără de moarte, pentru că acolo va fi mare cercetare lucrurilor celor rele.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 39-40)

„Mulți fără de minte grăiesc cuvinte proaste, că de se vor munci și alții să mă muncesc și eu, ia socotește tu care zici acestea cu mintea ta câți oameni zac de podagră și au multe dureri și iuți și de le-ai arăta lor mii de alți bolnavi să aibă dureri și mai rele, ei nimic nu cunosc de-i doare și mai rău, pentru că de durerea lor prea multă nu se pot mângâia cu durerea altuia. Pentru aceea nu se cade să dăm nădejdi reci ca să ne mângâiem unul pe altul, căci când este durere nici singur sufletul nu are mângâiere de la nimeni.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 42)

„Atunci limbile clevetitorilor se vor arde neîncetat și nu va fi cine să le răcorească. Atunci dinții grăitorilor de rău, de îngeri vor fi zdrobiți. Atunci gurile mincinoșilor cu foc se vor astupa, atunci mâinile iubitorilor de argint spânzurate vor tremura și zgâriindu-se se vor chinui, atunci ochii cei ce fac semne se vor scoate.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 126)

„Revelația divină ne vorbește despre chinul focului. Chin grozav, grozavă cauză de dureri. Să ne facem ceva idee despre el, dacă este posibil, reprezentându-ne focul de cărbuni aprinși sau înfierbântările noastre mari ale febrei. Și ce sunt acestea în comparație cu arderile veșnice?

Căci focul iadului este veșnic. În opoziție cu focul nostru pământesc, care se consumă la un moment și distruge victimele sale, focul iadului face chinul nemuritor.

Însă chinul focului nu este nici singurul, nici cel mai grozav. În singurătatea sa infinită, în părăsirea definitivă, în apăsătoarele și nepătrunsele întunecimi, condamnatul este dat la tristeți nesfârșite, la deznădejdi îngrozitoare, la chinuri și înspăimântări pe care răceala noastră pământească nu și le va putea închipui niciodată. Să zicem mai bine. Sufletul osânditului este locul de plimbare al tuturor durerilor; toate îl inundă deodată și aici rămân, fără moarte, cu o intensitate absolută.

Se va întreba cum va fi posibil atâta suferință? Fără îndoială asemenea dureri, în starea noastră prezentă ne-ar fi lipsit repede de orice sentiment și de orice viață. Însă, dincolo de

această lume, nu este așa. Nemurirea trupului adăugată la cea a sufletului face nemuritoare pedeapsa ca și răsplata, durerile ca și bucuriile.

Ce să faci, ce să conchizi în fața unei asemenea revelații? Cum să ne purtăm în fața unui asemenea viitor? Mai întâi este înțelept, de a pune în paralelă pentru un moment, bucuriile vinovate cu o veșnicie de chinuri? Vom consimți noi la un somn plăcut de o noapte prin care trebuie să pierdem farmecul printr-o viață întreagă de suferință? Ce să concludem încă? Că trebuie cu orice preț să ne împăcăm cu Dumnezeu în timpul vremii de milă și de har care ne este acum acordat.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 262-263)

„Ce chinuri se suferă în iad? Chinul este îndoit: este pedeapsa simțurilor, este pedeapsa lipsei, a pagubei.

Pedeapsa simțurilor. Cât de grozavă! Cât de netolerat! Este focul, agentul cel mai activ, cel mai pătrunzător al durerii. Să ne gândim, dacă vrem, la oarecare idee îndepărtată despre focul iadului, să ne gândim la focurile noastre de aici de jos, să ne aruncăm prin gândire într-un oarecare jar. Ce suferințe grozave! Ele nu sunt nimic totuși nici în intensitate, nici în durată față de prețul celor din iad. În iad focul chinuie victima fără ca ea, nici să slăbească, nici să-și piardă vreodată prima ei senzație de durere.

Dacă aceste dureri grozave încă și-ar primi oarecare îndulcire din oarecare mângâiere... Însă osânditul suferă într-o singurătate și o părăsire completă, și nimeni în mod veșnic nu se va mai ocupa de suferințele sale. Dacă alții se apropie de el, aceștia sunt diavolii care nu vin la el decât pentru a-l chinui mai mult.

Întunecimile adânci, nepătrunse, unde este adâncit osânditul, adaugă la chinul lui înspăimântările și grozăviile. Cine nu știe efectele grozave ale frigii? În iad frica ia toate formele și ajunge la niște stări de nedescris,

Chinul focului nu este unicul chin. Iadul este mai curând reunirea tuturor durerilor. Fiecare simț le are pe ale lui, și nici o parte din ființa sa nu este în osândit fără chinul ei propriu.

Și această ispășire e veșnică! Nici o perspectivă de eliberare, nici o ieșire, nici o nădejde. Totdeauna! Totdeauna! Totdeauna!

Este pedeapsa lipsirii, a părăsirii. Este pierderea lui Dumnezeu, a lui Iisus Hristos, a slavei veșnice, a plăcerilor cerului. Regret de nepovestit, viermele care roade, schimonosirile de durere pe care celelalte chinuri le ruinează.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, pp. 282-283)

„Și ce este el acest iad? Dumnezeu ne-a făcut în linii mari, descrierea lui formidabilă. Chinul trupului în nestinsele flăcări; chinul sufletului în plângerile și scrâșnirile dinților, în inexprimabilele dureri, în urile grozave, în remușcările și regretele care rod inima ca și un vierme, care-l sfâșie ca și cele mai veninoase dintre târătoare, șerpini; deznădejdi fără sfârșit, dureri fără ușurare, chinuri pentru fiecare din simțiri, întunecimi oribile, călăi nenumărați, închisoare veșnică, blestem fără sfârșit.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 303)

IADUL (starea păcătoșilor din iad)

„Noi căutăm să dovedim că păcătoșii se căiesc în iad de păcatele lor, se schimbă și ajung mai buni din pricina iadului, dar nu câștigă nimic ca să li se ușureze vâpaia. *Părinte*, îi spune bogatul lui Avraam, *trimite pe Lazăr în casa mea ca să dea mărturie rudelor mele, și să nu vină în locul acesta*), nereușind să dobândească pentru el o binefacere, se îngrijește acum să mântuiască pe alții. Ai văzut cât de crud era mai înainte și cât de bun a ajuns mai târziu? Atunci când era în viață nu-l vedea pe Lazăr, deși-l avea înaintea ochilor; acum se îngrijește de rudele sale, chiar nefiind de față! Atunci când era bogat, nu-l pleca spre milă vederea săracului, dar acum, când suferă și e în niște nevoi de neînlăturat, se îngrijește de rude și cere să fie trimis Lazăr ca să le vestească suferințele lui. Ai văzut cât de iubitor de oameni, cât de bun și cât de milos a ajuns? Și ce folos i-a adus?” (*E primejdios lucru și pentru predicator, și*

pentru ascultători ca predicatorul să predice pe placul ascultătorilor. Folositor lucru și semn de foarte mare dreptate e osândirea propriilor păcate, I, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 465)

„De vreme ce noi, ori aici, ori în viața cea viitoare, neapărat trebuie să ne întristăm pentru păcatele noastre, apoi este mai bine ca noi să facem aceasta aici decât în acea lume. De unde reiese aceasta? Din cuvintele Psalmistului, precum și din Evanghelie. Adică Psalmistul zice: *Cine în iad se va mărturisi ție?* (Ps. 6, 6). El cu aceasta voiește să spună că cineva nu se va putea mărturisi Domnului în iad, ci că această mărturisire acolo nu va putea ajuta la nimic. Același lucru ne-a învățat Hristos într-o pildă (Lc. 16, 19 și urm.).” (*Cuvânt la Duminica a doua a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 53)

IADUL (veșnicia chinurilor iadului)

„... focul acela este foc nestins.

- Dar cum poate să fie foc nestins? aș putea fi întrebat.

- Nu vezi că soarele acesta arde neconținut și niciodată nu se stinge? N-ai auzit de rugul ce ardea și nu se mistuia de flăcări? (Ieș. 3, 2) Deci și tu, dacă vrei să scapi de flăcără, fă milostenie și nu vei face cunoștință cu focul acela. Dacă aici pe pământ vei crede celor spuse, nu vei vedea cuptorul acela, când vei pleca acolo; dar dacă nu crezi în cuptor aici pe pământ, dincolo îl vei cunoaște bine pe propria-ți ta piele, când nici nu-i cu putință să te scapi de el.” (*Omilii la Matei*, omilia XI, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 141)

„Să se arate aici deci cei ce zic: în timp de o oră eu am omorât, într-o clipă eu am făcut adulter. Ce, pentru un păcat așa de scurt, eu voi suferi o veșnicie de chinuri? Dar iată un om al cărui păcat n-a ținut așa de mult pe cât pedeapsa (Ioan V) și care a petrecut o viață întreagă în pedeapsă pentru păcatul său. În sfârșit, păcatele nu sunt măsurate de timp, ci prin natura însăși a păcatului.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXVIII, 1, p. 179)

„Lucrul ce ne stă de față nu este mic și nebăgat în seamă, ba încă chiar este dintre cele mai însemnate, și pentru care toți oamenii vorbesc, adică dacă focul gheenii are sfârșit. Cum că nu are, a spus-o lămurit Hristos, zicând: *Că focul lor nu se va stinge, și viermele lor nu se va sfârși (nu va muri)* (cf. Mc. 9, 44). Și știu bine că, auzind acestea, cădeți într-un fel de piroteală, sau mai bine zis, vă lasă nesimțitori, însă ce să fac? Dumnezeu poruncește a spune acestea neconținut, zicând: *Spune lămurit norodului acestuia* (Ieș. 19, 10)” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IX, p. 89)

„Cum că focul gheenei nu va avea sfârșit, aceasta a arătat-o și Hristos, după cum am zis; însă și Pavel, arătând veșnicia osândei, spune că păcătoșii vor lua muncă – pieirea veșnică de la fața Domnului (2 Tes. 1, 9); și iarăși: *Nu vă amăgiți: nici curvarii, nici preacurvarii, nici malahii, nici sodomnenii împărăția lui Dumnezeu nu vor moșteni* (1 Cor.6, 9-10). Dară și Evreilor zicea: *Pacea să urmați cu toții, și sfințenia, fără de cari nimenea va vedea pe Domnul* (Evr. 12, 14). Încă și Hristos, răspunzând celor ce vor zice lui în ziua aceea: *Au nu în numele tău am prorocit, și cu numele tău multe puteri am făcut?*, le va zice: *Duceți-vă de la mine, nu vă cunosc pre voi* (Mt. 7, 22-23). Și fecioarele rămase afară n-au mai intrat în cămara de nuntă, și pentru cei ce nu-l hrănesc pe el zice că se vor duce în focul cel veșnic. Și nu-mi spune: *Apoi dacă osânda nu are sfârșit, unde este rațiunea de dreptate?* Că Dumnezeu când face ceva, supune-te hotărârii sale și nu mai băga la mijloc gândiri omenești. De altminteri, cum nu ar fi drept ca cel ce de la început primind mii de bunătăți, iar în schimb făcând mii de răutăți vrednice de osândă, să nu fie pedepsit, dacă el nici cu binefacerile căpătate și nici după amenințări nu s-a făcut mai bun? Dacă tu ai cerceta dreptatea, apoi chiar de la început trebuia să ne pierdem, după logica de drept și dreptate, sau mai bine zis, nici chiar atunci numai după

logica de drept, căci el a avut și iubire de oameni față de noi, deși am săvârșit rele. Când cineva batjocorește pe cel ce nu l-a îndreptățit cu nimic, după principiul de drept este pedepsit, dar când cineva batjocorește pe binefăcătorul său, pe cel ce nu i-a făcut nici un rău mai înainte, ci dimpotrivă, i-a dăruit mii de bunătăți, pe cel ce singur a fost pricina ființării lui, și care este Dumnezeu, pe cel ce i-a insuflat duh de viață, pe cel ce voiește a-l ridica la ceruri, pe acela, zic, care nu numai că-l batjocorește, ci încă în fiecă zi îl amărăște prin câte face, cum nu-l va pedepsi? De care iertare ar fi vrednic oare? Nu vezi cum pe Adam l-a pedepsit numai pentru un singur păcat? *Da, zici tu, fiindcă acelaia i-a dat Raiul și se bucura de multe bunătăți* - deși nu este același lucru: a se bucura în liniște și a păcătui, cu a păcătui găsindu-te în mare scârbă. Răul cel mare tocmai acesta este, că tu păcătuiești nu găsindu-te în Rai, ci în miile de greutăți de aici, și nu te înțelepțești nici măcar când te gândești în ticăloșie, după cum ar face un om legat, care s-ar deda la răutăți.

Dar ție ți-a făgăduit ceva mai mult decât Raiul, și până acum încă nu ți-a dat, ca nu cumva să te moleșești în vremea luptelor, dar nici nu a tăcut, ca nu cumva să te apese cu ostenele și necazurile. Adam un singur păcat a făcut și și-a atras o moarte deplină, pe când noi facem mii de păcate în fiecare zi. Deci dacă Adam, pentru un singur păcat, și și-a atras un rău atât de mare și a băgat moartea în lume, dară noi cari viețuind ne găsim veșnic în păcate, ce nu vom pătimi, noi cari în locul Raiului așteptăm cerul? Greoaie este vorba aceasta și întristează pe ascultători, și dintre toți însumi eu sufăr, o știu bine, căci inima mea se tulbură și se zbate, și cu cât aș vedea apropiindu-se vorba de gheena, cu atât mai mult tremur și mă prăpădesc de frică! Dar este nevoie a spune acestea, spre a nu cădea în gheena.

Nu ai luat tu Raiul, nici pomii și verdeța de acolo, ci cerul și bunătățile din ceruri. Dar dacă cel ce a luat mai puțin și a fost pedepsit, și nici un cuvânt nu l-a putut scăpa, apoi cu atât mai mult noi, cari am luat mai mult și suntem chemați la mai mari bunătăți, și cari păcătuim în fiecare zi, cu atât mai mult noi, zic, vom suferi cele mai grozave pedepse. Gândește-te bine, cât timp este de când neamul omenesc stă în osândă și moarte pentru un singur păcat. Au trecut cinci mii și mai bine de ani, și totuși pentru un singur păcat moartea nicidecum nu s-a dezlegat. Și nu avem a zice că Adam a auzit pe Proroci, nici că a văzut mai înainte de dânsul pe alții pedepsiți pentru păcate, că aceasta ar fi putut să-l înfricoșeze de a păcătui, și că o asemenea pildă l-ar fi putut cuminți, căci el a fost cel dintâi om – și cu toate acestea a fost pedepsit. Tu însă nimic din acestea nu ai a pune înainte, tu, care după atâtea pilde încă mai rău te-ai făcut, tu, care te-ai învrednicit de Duhul Sfânt, și cu toate acestea nu un păcat numai, sau două și trei, ci mii de păcate tragi după tine; tu, zic, cum nu te vei pedepsi? Să nu cugeți că dacă păcatul se face în clipeala ochiului, apoi și osânda va fi tot în clipeala ochiului. Nu vezi pe unii oameni că pentru o singură tâlhărie, sau pentru o singură curvie făcută în clipeala ochiului, își pierd toată viața în temnițe și în ocne, luptându-se cu foamea și cu miile de morți? Și nimeni dintre dânșii nu a scăpat, și nici nu a zis că dacă păcatul l-a făcut în clipeala ochiului, apoi trebuie ca și osânda să și-o facă tot atâta cât a făcut și păcatul.

Dar, zici tu, cei ce fac așa sunt oameni, pe când Dumnezeu este iubitor de oameni. Dar nici oamenii nu fac de acestea poate din cruzime, și Dumnezeu care este iubitor de oameni astfel și lucrează cu păcătoșii, după cum și zice Scriptura: *Că după mila lui, mare este și certarea lui* (Sirah 16, 12). Când tu spui că Dumnezeu este iubitor de oameni, atunci îmi spui pricina unei mari osânde, că noi păcătuim față de dânsul care este iubitor de oameni. Pentru aceea și Pavel zicea: *Înfricoșat lucru este a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu* (Evr. 10, 31). Suferiți, rogu-vă, vorbele noastre despre gheena și focul cel nestins, că poate veți căpăta vreo mângâiere de aici. Cine dintre oameni poate să pedepsească astfel precum a pedepsit Dumnezeu, carele a dat potopul și a pricinuit nimicirea de obște a neamului nostru omenesc, și după puțină vreme iarăși a plouat de sus foc, și pe toți cei de acolo i-a nimicit? Ce pedeapsă dată de oameni poate să fie atât de grozavă? Nu vezi cum osânda aceea este aproape nemuritoare? Au trecut patru mii de ani, și totuși pedeapsa Sodomitenilor stă încă în ființă.

Deci după cum iubirea de oameni a lui este mare, tot așa și pedeapsa ce o dă păcătoșilor este mare. Și dacă ar fi poruncit lucruri mari și cu neputință a fi împlinite, poate că ai avea cuvânt de apărare greutatea celor poruncite – dar când încă sunt foarte ușoare și lesnicioase de împlinit, apoi ce am putea spune?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia IX, pp. 89-91)

„Căci pedepsele de acolo nu vor fi ca cele de aici, care se și sfârșesc tot aici, ci vor fi veșnice. Precum pedepsele de aici se sfârșesc în viața de acum, tot așa și cele de acolo vor rămâne pentru vecie.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 242)

„Muncile de aici sunt de acest fel, dar cele de acolo care cuvânt le poate înfățișa? Acele cuptoare nestinse, acele râuri de foc, dinții care scrâșnesc, legăturile cele nedelegate, viermele cel neadormit, întunericul cel mai din afară, relele ce niciodată nu vor avea sfârșit?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 246)

„Lucrul dureros pentru om este veșnicia osândeii și neiertarea păcatelor.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, p. 96)

„Gândește-te la bogatul acela din Evanghelie și la Lazăr, cum unul s-a bucurat de cele de acum, iar altul de cele viitoare. Apoi oare ți se pare că este unul și același lucru, a fi pedepsit în toată vremea, și a fi sărac o vreme scurtă? Este tot una a fi bolnav cu trupul cel stricăcios, și a fi pârjolit veșnic într-un suflet nemuritor? A se încununa și a se dezmiarda întruna după aceea boală scurtă, și a fi muncit veșnic după scurta mulțumire a acelor de acum? Și cine ar putea spune aceasta?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, p. 98)

„Pune înainte, de voiești, foc, și fier, și fiare sălbătice, ba chiar și mai grozave, și totuși, față de muncile acelea nu sunt nici măcar ca o umbră. Căci când acestea năvălesc cu putere asupra omului, se fac chiar ușoare, fiindcă fac mai grabnică scăparea din munci, trupul nefiind în stare a se lupta și cu mărimea și cu îndelungarea muncilor - pe când nu tot așa se petrece și cu cele viitoare, ci amândouă acestea, adică îndelungarea și covârșirea merg împreună, atât în cele bune, cât și în cele mahnicioase.

Deci pe cât mai este vreme, să întâmpinăm fața Lui întru mărturisire (Ps., 104, 2), ca astfel să-L vedem atunci pe Dânsul blând și liniștit și ca să scăpăm de acele puteri amenințătoare. Nu vezi pe ostașii care slujesc aici pe cei ce stăpânesc, cum târăsc, cum leagă, cum bat, cum sparg coastele, cum pe lângă celelalte munci mai adaugă și lumânări aprinse, cum taie mădularele? Dar toate acestea sunt jucării și de râs față de acele pedepse. Fiindcă aceste pedepse sunt vremelnice, iar acolo nici viermele nu se sfârșește, nici focul nu se stinge, căci atunci și trupul va fi nestrăbătut.

Dar să nu fie, iubitorilor, ca noi să cunoaștem acestea din cercare, ci acele grozăvii să ne fie de-ajuns numai a le grăi, și nici să fim dați muncitorilor aceluia, ci aici să ne cumințim.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, p. 100)

„Cele de față oricum ar fi, se pot răbda și au un sfârșit; însă caznele de dincolo sunt veșnice și nu poți scăpa de ele.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XVII-a, p. 137)

„Muncile cele fără de moarte însoțite de groaznice scrâșniri de dinți.” (*Cuvânt de laudă la Sfânta mare Muceniță Drosida și despre aducerea aminte de moarte*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 508)

„Nici pedeapsa, nici cinstea nu vor avea sfârșit. Hristos a dat această hotărâre, spunând că, după cum este viață veșnică, tot astfel este și pedeapsă veșnică. Când a lăudat pe cei de-a dreapta și a osândit pe cei de-a stânga, a adăugat: *Vor merge aceștia la osândă veșnică, iar dreptii la viață veșnică* (Matei 25, 46).” (*Despre Feciorie*, 84, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 145)

„Trupurile lor, însuflețite, vor fi supuse la chinuri și dureri, cu neputință de spus prin cuvinte, nu o mie de ani, nici zece mii, nici de două ori sau de trei ori pe atâta, ci veșnic.” (*Apologia vieții monahale*, 1, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 185)

„Nu-i nici o nădejde că se va sfârși chinul celui dat focului de Hristos.” (*Către același Teodor*, 3, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 382-383)

IADUL (de după Judecata Universală)

„Să priveghem deopotrivă, să fim sobri, să ostenim, să facem tot efortul nostru pentru a dobândi aceste bunuri și a scăpa de acest râu de foc, care curge cu mare zgomot înaintea grozavului și minunatului tribunal. Cel ce va cădea odată aici, va rămâne acolo veșnic, nimeni nu va putea să-l scoată din chin, nici tatăl său, nici mama sa, nici fratele său.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XII, 3, p. 60),

IADUL (după judecata universală sfinții nu-i vor putea să-i mângâie sau să-i ajute pe cei din iad, chiar rude de-ar fi)

„Chiar și sfinții – dreptul Noe, mult-încercatul Iov, proorocul Daniel și alții- dacă au rude printre cei din iad, nu vor putea să-i mângâie ori să-i ajute. Căci atunci nu va mai exista compătimirea firească, care caracterizează legăturile pământești dintre oameni. Se va întâmpla ca părinții virtuoși care se vor mântui să aibă copii păcătoși, care vor intra în iad, și invers. Răul, vedeți nu se datoarează naturii sau rudeniei, ci intenției fiecăruia. Așadar pentru ca cei virtuoși să se desfete neîmpiedicat cu bunătățile raiului și să nu fie tulburați de compătimirea față de cei din iad, Dumnezeu îi va lipsi de simțământul compătimirii. Astfel se va pierde chiar și cel mai profund sentiment părintesc. Dacă chiar și în viața aceasta unii părinți, văzând cum copiii lor aleg calea păcatului și a crimei îi alungă și se îndepărtează de ei, cu mult mai mult se va întâmpla așa în viața de dincolo.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 61)

IADUL (Dumnezeu, celor din Rai care au rude ce se chinuie în iad, le va stinge mila față de aceștia din urmă)

„Măcar și Noe de s-ar ruga sau Iacob sau Avraam sau Daniel pentru oamenii lor văzându-i muncindu-se, nimic nu folosesc și nu cutează nici mâinile să-și întindă să-i scoată din muncă, pentru că în vremea aceea a judecății pierе firea cea milostivă și cu cale este, pentru că oamenii cei dreپți atunci au copii păcătoși și iarăși copiii cei sfinți au părinți păcătoși și nu le este milă de dânșii, pentru că sfinților așa se cade, să nu aibă nici o scârbă, de vreme ce se învrednicesc de iau bunătățile cele cerești. Deci pentru aceasta zic că se stinge mila, de vreme ce și ei împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos sunt scârbiți asupra păcătoșilor. Pentru acest lucru, nimeni să nu nădăjduiască că va afla bine nefăcând lucruri bune, măcar de ar și ar avea părinții dreپți, căci vremea care ni s-a dat am petrecut-o cu lucruri rele.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 38-39)

ICOANELE (cinstirea sfintelor icoane)

„Dar nu numai față de numele lui ați simțit o atât de mare dragoste, ci și față de chipul trupului lui. Ceea ce ați făcut cu numele lui, aceea ați făcut cu icoana chipului lui. Că mulți au săpat icoana aceea sfântă în montura inelelor, pe peceti, pe sticle, pe pereții caselor, pretutindeni, pentru ca nu numai să audă numele acela, ci ca să și vadă pretutindeni chipul

trupului lui și să aibă îndoită mângâiere a plecării lui²⁵¹.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți Părintele nostru Meletie, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari, și despre râvna celor ce s-au adunat la această prăznuire*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 280)

„Noi dobândim vederea sfinților, citind viețile și lucrurile lor cele bune, nu doar având noi icoanele trupurilor lor, ci ale sufletului lor, că ceea ce au învățat ei sunt icoanele sufletelor lor.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 108)

IDOLATRIA (felurile actuale de idolatrie)

„... multe și variate sunt felurile de idolatrie; de exemplu, unul îl ține de stăpân pe Mamona, altul își ia pântecele drept Dumnezeu, iar altul e stăpânit de cine știe ce altă poftă păcătoasă.

Că tu nu jertfești acestora viței, ca elinii? Însă faci cu mult mai rău decât aceia, căci îți jertfești propriul tău suflet. Poate că, într-adevăr, nu pleci genunchii și nu te închini lor. Însă cu mai multă supunere faci tot ceea ce-ți poruncește fie pântecele, fie aurul, fie tirania altor felurite pofte. Or, elinii tocmai prin aceasta sunt dezgustători, că au ridicat la rang divin patimile noastre omenești, pofta personificând-o în Afrodita, mânia în Marte, beția în Dionysos. Dar dacă poate nu cioplești idoli în piatră, ca aceia, totuși tu cu și mai multă râvnire te pleci patimilor pierzătoare, căci membrele lui Hristos le faci membre ale desfrânării, și te tăvăleşti și în alte felurite nelegiuiri.

De aceea vă rog ca, înțelegând mărirea nebuniei, să fugim de o asemenea idolatrie – căci așa numește Pavel lăcomia. Să fugim deci nu numai de lăcomia după bani, ci și de pofta cea rea, fie ea în privința hainelor, fie ea în privința meselor, fie în privința oricăror păcate de felul acestora; căci pedeapsa pe care o vom lua dacă nu vom asculta de legile lui Dumnezeu este cu mult mai aspră decât a elinilor, după cum zice: *Iar sluga ceea care a știut voia stăpânului și nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult* (Luca 12, 47).” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VI, p. 101)

„Pântecele este dumnezeul lor (Flp., 3, 19), zice el. Și tocmai de aceea spune altundeva: *Să bem și să mâncăm* (1 Cor., 15, 32). Ai văzut câtă răutate are în sine plăcerea ? Dumnezeu unora este banul, iar al altora pântecele. Oare nu sunt și aceștia idolatri, ba încă și mai răi decât idolatri?” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XIV-a, p. 240)

„Nici un cuvânt nu poate fi mai șfichiuitor și mai rușinos decât vorbele acestea ale Apostolului: *Pântecele este dumnezeul lor, iar mărirea lor întru rușinea lor* (Flp., 3, 19). Și cine sunt aceștia? Aceia, spune el, *care au în gând cele pământești* (Flp., 3,19). Clădim case, însă unde? Pe pământ. Cumpărăm moșii, unde însă? Tot pe pământ. Dobândim vreo stăpânire, vreo funcție de conducere, însă unde? Pe pământ. Ne bucurăm de slavă tot pe pământ. Ne îmbogățim tot aici. Ei bine, aceștia sunt cei al căror Dumnezeu este pântecele. Aceia care nimic duhovnicesc nu cugetă, ci își agonisesc totul pentru această viață, doar la acestea gândindu-se, pe drept cuvânt că au pântecele ca Dumnezeu și de aceea spun: *Să mâncăm și să bem, căci mâine vom muri*.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XIV-a, p. 241)

IERTAREA APROAPELUI

„Să imităm pe Stăpânul nostru! Să nu luăm în seamă când greșesc alții față de noi, să

²⁵¹ Tâlcuirea Pr. Prof. Dumitru Fecioru: Textul acesta, de la ... de la început și până la: *mângâiere a plecării lui*, a fost citat de Sf. Ioan Damaschin ca text din Părinți pentru primirea cinstirii sfintelor icoane; cf. Sf. Ioan Damaschin, *Cultul sfintelor icoane*, traducere de Dumitru Fecioru, București, 1937, p. 94. (n.s. 21, p. 281)

iertăm pe cei ce ne greșesc! Dar când păcatul se întinde la Dumnezeu, atunci să pedepsim! Dar nu știu cum se face că noi facem cu totul dimpotrivă! Nu ne străduim de loc să pedepsim păcatele săvârșite împotriva lui Dumnezeu, dar dacă se întâmplă să păcătuiască cineva față de noi, îl muștrăm și-l osândim cu asprime; nu ne dăm seama că pornim cu asta și mai mult cu mânie asupra noastră pe Iubitorul de oameni Dumnezeu. Că Dumnezeu obișnuiește adeseori să nu țină seama de păcatele ce le săvârșim față de El, dar pedepsește cu multă asprime păcatele ce le săvârșim față de semenii noștri...”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVI, II, în col. PSB, vol. 21, p. 321)

„Pilda aceasta (Matei 18) n-a spus-o Domnul despre talanți și despre dinari, ci de mulțimea păcatelor și greșelilor noastre, ca să aflăm că noi, deși suntem datori Stăpânului cu zeci de mii de păcate, totuși, pentru nespusa Lui iubire de oameni, primim iertare de la El. Dar dacă suntem cruzi și nemiloși față de semenii noștri, față de cei de aceeași fire cu noi, dacă nu le iertăm greșelile ce ni le greșesc nouă, ci le purtăm ură și dușmănie pentru aceste păcate neînsemnate – căci câtă deosebire este între o sută de dinari și zece mii de talanți tot atât de mare deosebire este între păcatele ce le facem noi lui Dumnezeu și păcatele ce ni le fac nouă semenii noștri – atunci, vom atrage asupra noastră mânia Stăpânului și stăpânul va porunci să fim trași la răspundere și pedepsiți și pentru păcatele pentru care primisem iertare mai înainte.”(*Omilia la Facere*, omilia XXVII, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 346)

„Așa și Tatăl vostru Cel ceresc vă face vouă, dacă nu iertați fiecare fratelui său din inimile voastre păcatele lor (Matei, 18, 35). Mare este câștigul pildei, numai dacă voim să fim cu luare aminte. Ce? Putem ierta noi, oare, atâta cât ne iartă Stăpânul? Nu! Și chiar dacă am voi să facem lucrul acesta, apoi noi iertăm unor robi ca și noi, pe când noi primim iertarea de la Stăpân! Și uită-te cât de precise sunt cuvintele Stăpânului! N-a spus atât: *Dacă nu iertați oamenilor greșelile*.

– Dar ce?

– *Dacă nu iertați fiecare fratelui său din inimile voastre păcatele lor*. Uită-te, că vrea ca inima noastră să ajungă liniștită și potolită, cugetul nostru netulburat și slobod de orice patină; vrea să arătăm multă bunătate semenilor noștri. Și în altă parte Îl putem auzi pe Hristos spunând iarăși: *Dacă veți ierta oamenilor greșelile lor, vă va ierta și vouă Tatăl vostru Cel ceresc* (Matei, 6, 14). Să nu socotim că facem bine altuia, atunci când iertăm cuiva păcatele sau că-i facem aceluia mare har! Nu! Noi suntem cei care ne bucurăm de binefacere și mult folos ne pricinuieste nouă fapta aceasta; și iarăși, după cum dacă nu-i iertăm pe cei ce ne greșesc, pe aceia cu nimic nu-i putem păgubi, dar nouă înșine ne pregătim mai dinainte osânda de nesuferit a gheenei. De aceea, rogu-vă, socotind toate acestea, să nu căutăm nicicând să ne răzbunăm pe cei care ne supără sau care ne fac în alt chip vreun rău sau care se poartă cu dușmănie față de noi; dimpotrivă, gândindu-ne de câtă binefacere ne suntem nouă înșine pricinuitori dacă iubim pe dușmanii noștri și câtă îndrăznire dobândim înaintea Stăpânului, dar mai înainte de toate gândindu-ne că împăcarea cu cei care suntem certați șterge păcatele noastre, să ne sârguim și să ne silim să iubim pe dușmanii noștri. Gândindu-ne, dar, la câștigul ce-l avem din această purtare, să arătăm celor ce ne urăsc tot atât de mare dragoste ca și cum ne-ar fi cu adevărat prieteni. Dacă ne gândim bine, nu ne pot fi de atât folos prietenii și cei care caută să ne ajute în orice chip, cât ne poate fi de folos dragostea pe care o arătăm celor ce ne dușmănesc și ne fac rău! Dragostea aceasta ne face vrednici de bunăvoința cea de sus și ne ușurează povara păcatelor”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, VII, în col. PSB, vol. 21, pp. 346-347)

„De va și cădea vreun om. Iarăși arată dezvinovățire pentru păcătos într-un alt temei de iertare: neputința firii, pe care o dă de înțeles prin numele de *om*; fiindcă precum marele Iov, vrând să-și atragă iertarea lui Dumnezeu, grăia: *Ce este omul că-l socotești pe el și ai făcut*

cercetarea păcatelor lui? (v. Iov 7, 17-18), așa facem și noi atunci când cerem iertare pentru cineva care a greșit, spunând într-una: *Om este*, și amintind de fire, și prin aceasta trăgând spre milă pe cel mâniat. De asta și Pavel arată dezvinovățire în fire și nimicnicia ei, zicând: *De va și cădea vreun om în vreo greșală.*” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, p. 121)

„Nu voiești, zice, să-l miluiești pe fratele? Nu vrei să-i dai iertare, că este om și el? Nu vrei, ca om duhovnicesc ce ești, să-i întinzi mâna? Ia seama la lucrurile tale și nu vei avea nevoie să fii sfătuit pentru a-l ajuta pe cel ce zace, ci singur îndeamnă-te. Cum și în ce chip? Păzindu-te pe tine, ca să nu fii și tu ispitit. N-a zis: că negreșit ai să păcătuiești și tu, ca să nu faci prea apăsător cuvântul. Dar cum? *Ca să nu cazi și tu în ispită.* Poate că vei păcătui, poate nu. Deci, viitorul nefiind cunoscut, învistiertește-ți dinainte taina iubirii de oameni prin facerile de bine către aproapele: de vei cădea vreodată, vei afla comoară mare de milă pusă deoparte” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, pp. 122-123)

„Dacă îți aduci darul tău la altar și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă darul tău înaintea altarului și du-te de te împacă cu fratele tău și apoi vino și adu-ți darul tău (Matei 5, 93-94).

Ce bunătate! Ce iubire de oameni covârșitoare! Pentru dragostea noastră de aproapele Dumnezeu renunță la cinstea și slujirea ce trebuie să I-o aducem. (...)

Ce cuvinte ar putea fi mai blânde decât acestea? *Să fie întreruptă închinăciunea ce Mi-o aduci*, ne spune Hristos, *ca să rămână dragostea ta! Pentru că și împăcarea cu fratele tău este tot o jertfă!* De aceea n-a spus: *După ce îmi vei aduce darul sau: înainte de a-l aduce*, ci îl trimite să se împace cu fratele său după ce darul este dus la altar și jertfa începuse. Îi poruncește, deci, să alerge, chiar în mijlocul slujbei; nici după ce s-a sfârșit slujba, nici înainte de a începe.

- Pentru ce ne poruncește să facem așa? Care e pricina?

- După părerea mea, prin o astfel de poruncă, Domnul vrea să ne arate și să ne dovedească două lucruri. Unul, de care am vorbit mai sus, pentru a ne arăta că prețuiește mult dragostea, că o socotește a fi cea mai mare jertfă și că fără dragoste nu este primită nici slujba și nici închinăciunea adusă lui Dumnezeu; al doilea, pentru a ne constrânge să ne împăcăm cu fratele nostru. Cel care a primit porunca de a nu aduce închinăciune lui Dumnezeu înainte de a se împăca cu cel certat, se va grăbi să alerge la cel supărat, ca să pună capăt vrajbei, dacă nu din dragostea de aproapele, cel puțin să nu-i rămână jertfa nesăvârșită. Domnul a folosit aceste cuvinte tari, tocmai pentru a înfricoșa și a deștepta. După ce a spus: *Lasă darul tău*, nu s-a oprit la atâta, ci a adăugat: *înaintea altarului* - iarăși ca să înfricoșeze și cu locul – *și pleacă.* Și n-a spus numai: *pleacă*, ci a adăugat: *Mai întâi și apoi venind adu darul tău.* Prin toate aceste cuvinte a arătat că această sfântă masă a altarului nu primește pe cei care trăiesc în dușmănie unii cu alții.

Să audă aceste cuvinte cei inițiați²⁵², toți câți se apropie de sfânta masă cu dușmănie în suflet! Să le audă și cei neinițiați²⁵³, că și către ei sunt adresate cuvintele acestea! Aduc și ei jertfă și dar, adică rugăciune și milostenie. Și rugăciunea e jertfă. Ascultă ce spune profetul: *Jertfa de laudă Mă va slăvi* (Ps., 29, 24); și iarăși: *Jertfește lui Dumnezeu jertfă de laudă!* (Ps., 49, 15); și: *Ridicarea mâinilor mele, jertfă de seară* (Ps., 140, 2). Deci dacă-ți faci rugăciunea fără să fii împăcat cu fratele tău, e mai bine să lași rugăciunea, să te duci să te împaci cu fratele tău și apoi să te rogi.

Toate s-au făcut pentru a fi pace între oameni. Pentru asta chiar Dumnezeu S-a făcut om, a făcut toate acele lucruri mari, ca să ne aducă pace. Prin porunca aceasta Hristos trimite pe

²⁵² Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Cei ce au primit Sfântul Botez. (n.s. 98, 213)

²⁵³ Tâlcuirea Pr. Prof. D. Fecioru: Cei încă nebotezați. (n.s. 99, 213)

cel ce a făcut răul la cel căruia i-a făcut rău; în Rugăciunea Domnească trimite pentru împăcare pe cel năpăstuit la făptaș. În Rugăciunea Domnească spune: *Iertați oameni lor greșalele lor* (Matei 6, 14); aici zice: *Dacă are ceva împotriva ta, du-te la el*. Dar, mai bine spus, mi se pare că și aici trimite Domnul tot pe cel năpăstuit la făptaș, că n-a spus: împacă pe fratele tău, ci: *împacă-te!*; spusa pare a fi pentru cel ce a săvârșit răul, dar toate cuvintele sunt zise pentru cel năpăstuit. *Dacă te împaci cu el*, îi spune Hristos, *prin dragostea arătată aceluia Mă vei avea și pe Mine milostiv și vei putea aduce jertfa cu multă îndrăznire. Dacă mai urăști încă, gândește-te că și Eu renunț cu plăcere la cele ce Mi se cuvin, numai ca voi să fiți prieteni. Să-ți fie aceasta mângâiere mâniei tale!* Hristos n-a spus Când ți-a făcut un mare rău, atunci împacă-te, ci: *Dacă are ceva cât de mic împotriva ta*. Și n-a adăugat: Dacă pe drept sau pe nedrept, ci a spus numai atât: *Dacă are ceva împotriva ta*. Chiar dacă te-ar urî pe bună dreptate, nici așa nu trebuie să întinzi mai departe ura. Că și Hristos avea toată dreptatea să fie supărat pe noi, și totuși S-a dat pe Sine însuși spre junghiere, fără să țină seamă de acele greșeli ale noastre.

De aceea și Pavel, în alt chip, ne silește să ne împăcăm, spunându-ne: *Soarele să nu apună peste mânia voastră* (Efes., 4, 26). După cum a luat ca pricină a împăcării jertfa, tot așa și Pavel, în același scop, a luat ziua. Se temea ca nu cumva noaptea, cel mânios rămânând singur, să nu i se mărească și mai mult mânia. Ziua întâlnește o mulțime de oameni, aceștia îi pot risipi mânia și-i pot abate gândurile; dar noaptea, când omul este singur și stă și se socotește în el însuși, valurile mâniei cresc și furia ajunge mai mare. De aceea, dar, Pavel o ia înainte; vrea să-l predea nopții împăcat, pentru ca diavolul să nu mai aibă vreun prilej, datorită singurătății, să aprindă cuptorul mâniei și s-o facă mai cumplită. Tot așa și Hristos nu îngăduie nici cea mai mică amânare, pentru ca nu cumva, odată jertfa împlinită, cel cu mânia în suflet să se trândăvească, să amâne împăcarea de pe o zi pe alta. Hristos știe că dușmănia trebuie scoasă iute din suflet; și, ca un doctor iscusit, nu dă numai doctorii ce ne pot feri de boli, ci și doctorii care tămăduiesc bolile”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, IX, în col. PSB, vol. 23, pp. 212-214)

„... porunca de a ne împăca cu dușmanii noștri este o poruncă ce distruge toate păcatele zămislite de dușmănie”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, X, în col. PSB, vol. 23, p. 214)

„Ce înseamnă a se împăca? Înseamnă sau: Primește mai bine să ți se facă nedreptate, sau: Așa judecă pricina ta, ca și cum ar judeca-o celălalt, ca nu cumva, din pricina egoismului tău, să strici dreptatea; și, dimpotrivă, când judeci pricina altuia, judecă-o ca și cum ar fi vorba de pricina ta și așa pronunță sentința. Dacă e greu, nu trebuie să te minunezi; că pentru asta a dat Hristos mai înainte toate acele fericiri, ca, prin șlefuirea și pregătirea mai dinainte a sufletului ascultătorului, să-l facă mai destoinic pentru primirea întregii Sale legiuri”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, X, în col. PSB, vol. 23, p. 215)

„După ce Domnul a rostit toate cuvintele Legii Vechi, a arătat iarăși că nu fratele nostru este cel ce ne face rău, ci diavolul. De aceea a și adăugat: *Dar Eu zic vouă: Nu vă împotriviți celui rău*. N-a spus: *Nu te împotrivi fratelui*, ci: *Celui rău*, arătând că se îndrăznesc acestea la îndemnul diavolului. Iar pentru că vina a fost pusă în sarcina diavolului, Domnul slăbește și taie mult din mânia ce o purtăm fratelui, care ne-a făcut răul.

- Ce? Nu trebuie să ne împotrivim celui rău? așa putea fi întrebare.

- Trebuie, dar nu așa, ci cum a poruncit Hristos: Să suferim de bună voie răul. Numai așa vei birui răul. Nu stingi focul cu foc, ci cu apă. Dar ca să afli că și în Legea Veche cel ce suferă răul biruie și că el este cel încununat, cercetează istoria Vechiului Testament și vei vedea că acela ajunge în fruntea celorlalți. Cel care a început răul este socotit că a scos doi ochi: și ochiul aproapelui lui și pe al lui. De aceea pe bună dreptate este urât și învinuit de toți. Dimpotrivă cel căruia pe nedrept i s-a scos ochiul este socotit nevinovat, chiar dacă plătește

cu aceeași măsură. De aceea mulți îl compătimesc, pentru că îl socotesc nevinovat chiar după săvârșirea acestei fapte rele. Nenorocirea este aceeași și pentru unul și pentru altul; dar slava nu mai e aceeași nici la Dumnezeu, nici la oameni. De aceea nici nenorocirile lor nu sunt la fel.

Mai înainte Domnul spusese: *Cel care se mânie pe fratele lui în zadar și-l face nebun, vinovat va fi gheenei focului* (Matei 5, 22). Acum Hristos cere mai multă filozofie; nu poruncește numai ca cel nedreptățit să stea liniștit, ci să-i dea celuiilalt prilejul să facă și mai mare rău, întinzându-i și celălalt obraz. Hristos spune aceasta, nu pentru a legiui că trebuie să întoarcem obrazul când suntem loviți peste obraz, ci pentru a ne învăța că trebuie să suferim răul în toate celelalte împrejurări din viață.

După cum atunci când Domnul a spus: *Cel ce spune fratelui său nebun, va fi vinovat gheenei*, n-a vorbit numai de această insultă, ci de orice fel de insultă, tot astfel și aici n-a legiuit să suferim cu curaj numai palmuirile, ci să nu ne tulburăm orice rău am suferi. Pentru aceasta dincolo a dat ca pildă cea mai grea insultă, iar aici lovirea peste obraz, care pare cea mai insultătoare lovire. Prin porunca aceasta Hristos Se adresează și celui care lovește și celui lovit. Cel lovit nu se socotește lovit, dacă e pregătit să filozofeze așa - că nici nu va simți lovitura, pentru că se vede mai mult un luptător decât un om lovit -, iar cel care lovește, rușinat de purtarea celui lovit, nu mai dă a doua lovitură chiar dacă ar fi mai sălbatic ca o fiară, ci se va osândi și pentru lovitura de mai înainte. Că nimic nu oprește de la rău pe cel ce face răul atât de mult cât îl oprește cel care suferă în tăcere răul ce i se face; nu-l face numai să nu-și prelungească mai mult răul, ci-l face să se și căiască de faptele sale și să se depărteze, admirându-i bunătatea. Îl face prieten; în loc de dușman și vrăjmaș îl face rob nu numai prieten. Dacă, însă, răzbună răul ce i s-a făcut, se întâmplă tocmai contrariul; amândoi se fac de rușine, se fac mai răi, aprind mai mult mânia; adeseori se ajunge chiar la crimă, dacă răul merge mai departe. De aceea Hristos a poruncit nu numai să nu te mânii de te palmuiește cineva, ci chiar să-i dai prilejul să-și sature pofa de a te lovi, ca să nu-l faci să creadă că ai suferit prima lovitură, pentru că n-ai putut altfel. Așa mai degrabă vei putea da nerușinatului aceluia o lovitură de moarte decât dacă l-ai lovi cu palma; și vei face, dintr-un om pornit pe ceartă și bătaie, un om blând și potolit”. (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 233-234)

„*Celui care vrea să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i lui și cămașa*. Hristos vrea să ai aceeași răbdare nu numai când e vorba de lovituri, ci și când e vorba de bani și de averi. De aceea dă o pildă tot atât de convingătoare ca și cea de mai înainte. După cum atunci ne poruncise să învingem prin suferirea răului, tot așa și acum ne poruncește să învingem pe lacom și hrăpăreț prin a-i da mai mult decât se aștepta să ia. Poruncii acesteia îi dă Hristos și un adaos; că n-a spus: *Dă-i haina ce ți-o cere!*, ci: *Celui care vrea să se judece cu tine*, adică dacă vrea să te dea în judecată și să-ți ia bunurile tale. (...)

- Ce? Să umblu gol?

- Nu vom umbla goi, dacă vom îndeplini cu scumpătate poruncile lui Hristos, ci vom fi îmbrăcați mai mult decât toți oamenii! Mai întâi nimeni nu va tăbări asupra noastră dacă avem astfel de gânduri; în al doilea rând, chiar dacă ar fi cineva atât de sălbatic și de neomenos încât să meargă până acolo să ne ia ceea ce-i dăm de bună voie, se vor găsi cu mult mai mulți oameni care ne vor îmbrăca pe noi, care filozofăm așa, nu numai cu haine, dar, de-ar fi cu puțință, chiar cu propriul lor trup”. (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 234)

„Și mai cu seamă acesta-i lucru minunat, că Hristos, convingându-ne să suferim răul, îi învață să filozofeze și pe cei ce fac răul. Când hrăpărețul socotește mare lucru că ia lucrurile tale, dar tu îi arăți că-ți este ușor să-i dai și ce nu-ți cere, când îi pui față în față sărăcia lui cu dărnicia ta, filozofia ta cu lăcomia lui, gândește-te ce mare dascăl îi ești, învățându-l nu cu cuvântul, ci cu fapta, să disprețuiască viciul și să îndrăgească virtutea. Dumnezeu vrea să nu

ne fim de folos numai nouă, ci tuturor semenilor noștri. Dacă dai numai ca să nu mai ajungi în fața judecății, ai urmărit doar interesul tău; dar dacă dai mai mult decât vrea să-ți ia, urmărești și interesul lui, că te desparți de el după ce l-ai făcut bun.

Putere ca aceasta are sarea (Matei 5, 13) - iar Hristos vrea ca aceia ce-L urmează să fie ca sarea - că sarea se păstrează și pe ea, dar păstrează și alimentele peste care se presară. Aceeași putere o are și lumina: se luminează și pe ea și luminează și pe alții. Deci, pentru că Hristos te-a pus printre oameni sare și lumină, fii de folos și celui ce șade în întuneric; învață-l că nici mai înainte, când a luat de la tine, n-a luat cu forța; convinge-l că nu ți-a făcut rău! Dacă îi arăți că i-ai dăruit și nu te-a jefuit, vei fi mai respectat, mai prețuit. Prefă, dar, cu blândețea ta, păcatul lui în dărnicia ta". (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 235)

„- Mă mai întrebi încă și te mai îndoiești cum e cu puțință să ierți pe dușmanii tăi când vezi că pentru tine Dumnezeu S-a făcut om, S-a înjosit atât de mult și a pățimit atâtea? Nu-L auzi spunând pe cruce: *Iartă-le lor, că nu știu ce fac!* (Luca 23, 34). Nu-L auzi pe Pavel spunând: *Cel Care S-a suit și șade în dreapta lui Dumnezeu și Se roagă pentru noi?* (Rom., 8, 34). Nu vezi că, după o răstignire și înălțare, a trimis pe apostolii Săi la iudeii care L-au omorât, spre a le aduce mii de bunătăți, deși apostolii aveau să sufere nenumărate rele de la ei? Ți-a făcut dușmanul tău un mare rău? Ce suferință e aceasta față de suferința Stăpânului tău, Care a fost legat, biciuit, palmuit, scuipat de slugi, dat morții, și morții celei mai rușinoase din toate morțile, după ce făcuse iudeilor nenumărate binefaceri? Atunci mai cu seamă fă bine dușmanului tău când ți-a făcut mai mare rău, ca să-ți îndeplinești mai strălucitoare cunună, scăpându-l pe fratele tău de cea mai cumplită boală! Doctorii când sunt loviți și insultați de bolnavii de nervi, atunci le e mai milă de ei și se pregătesc să-i îngrijească, pentru că știu că insultele sunt urmări ale cumplitei lor boli! Și tu, dar, gândește la fel la cel ce te urăște, poartă-te la fel cu cel ce-ți face rău! El este cel bolnav, el suferă toată silnicia! Scapă-l, deci, de această asuprire, dă-i prilejul să-și lase mânia, liberează-l de demonul cel cumplit, mânia! Când vedem pe îndrăciți, plângem și nu ne silim să ne îndrăcim și noi! Așa să facem și cu cei mânioși! Mânioșii se aseamănă cu îndrăciții; dar mai bine spus, mânioșii sunt mai de plâns decât îndrăciții pentru că sunt conștienți de nebunia lor. De aceea le este și de neiertat.

Nu tăbărî, dar, asupra celui căzut la pământ, ci ai milă de el! Dacă vedem pe cineva bolnav de fiere, cuprins de amețeli, silindu-se să verse sucul acela rău, îi întindem mâna, îl sprijinim pe cel zguduit de boală; chiar dacă ne murdărim hainele, nu ne îngrețoșăm, ci urmărim un singur lucru, să-l scăpăm pe bolnav de acest chin cumplit. Așa să facem și noi cu dușmanul nostru. Să-l sprijinim, deși debordează și se frământă; să nu-l părăsim până ce nu-și varsă toată amărăciunea. Atunci acela va ști să-ți aducă mari mulțumiri; când se va potoli își va da seama bine de ce grozavă tulburare l-ai scăpat. Dar pentru ce vorbesc de mulțumirea lui? Dumnezeu te va încununa îndată și te va răsplăti cu nenumărate bunătăți pentru că ai scăpat pe fratele tău de o boală cumplită; iar cel mântuit de boală te va cinsti ca pe stăpânul lui, respectându-te necontenit pentru bunătatea ta". (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 238-239)

„Apoi, vrând (...) să arate că-Și întoarce spatele și urăște mai mult decât orice dușmănia dintre oameni și că iubește mai mult decât orice virtutea potrivnică acestui păcat, îndată, după Rugăciunea Domnească, (Domnul) amintește iarăși de această virtute, îndemnându-ne să ne supunem acestei porunci, fie de frica pedepsei ce ne așteaptă, fie pentru cinstea ce ni-i hotărâtă.

Că de veți ierta oamenilor greșelile lor, vi le va ierta și vouă Tatăl vostru Cel ceresc; dar dacă nu veți ierta, nici El nu vi le va ierta (Matei 6, 14-15).

Amintește iarăși de ceruri și de Tatăl, pentru ca să ne facă să ne rușinăm, dacă, fiind copiii unui astfel de Tată, ne purtăm ca fiarele și dacă, fiind chemați să fim locuitori ai cerului, avem gânduri pământești și lumești. Că trebuie să fim copiii Lui nu numai prin har, ci și prin fapte!

Nimic nu ne face atât asemenea cu Dumnezeu cât iertarea celor ce ne-au făcut rău și ne-au nedreptățit, așa precum ne-a învățat mai înainte, când a spus că Tatăl răsare soarele și peste răi și peste buni (Matei 5, 45). Tot în acest scop, Domnul, în fiecare din cererile Rugăciunii Domnești, ne poruncește să facem în comun rugăciunile, spunând: *Tatăl nostru; și: facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ; și: Dă-ne nouă pâinea; și: Iartă-ne nouă greșelile noastre; și: Și nu ne duce pe noi în ispită; și: Și ne izbăvește*. Peste tot, poruncind acestea, Domnul folosește pluralul pentru ca rugându-ne să nu avem nici o urmă de ură împotriva fratelui nostru.

De ce pedeapsă n-am fi vrednici dacă, după toate aceste îndemnuri, nu numai că nu iertăm pe dușmanii noștri, ci mai și rugăm pe Dumnezeu să-i pedepsească? Și călcăm această poruncă ca și cum am vrea să facem în ciuda lui Dumnezeu, deși Dumnezeu face totul și nu precupește nimic numai și numai să nu ne dușmănim unii cu alții. Și pentru că rădăcina tuturor bunătăților este dragostea, Domnul stârpește tot ce o vatămă, ca să ne apropie și să ne unească pe unii cu alții”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 256)

„Nu este, nu este nimeni, fie tată, fie mamă, fie prieten, oricine ar fi, care să ne iubească atât ca Dumnezeu, Cel ce ne-a făcut! Și asta se vede și din binefacerile pe care ni le face zilnic și din poruncile pe care ni le dă”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 256)

„Într-adevăr, ce oboseală este să ierți pe cel ce te-a supărat? Oboseală este să nu ierți, ci să ții mai departe ura și dușmănia! Alungă din sufletul tău mânia ce o ai împotriva dușmanului tău și vei vedea câtă liniște ți se pogoară în suflet! Este foarte ușor; de ajuns numai să vrei”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, VII, în col. PSB, vol. 23, p. 257)

„Oricât de mare rău ne-ar face nouă oamenii, noi să ne gândim la cele ale noastre și la răsplata împlinirii acestei porunci; să punem capăt mâniei, să potolim valurile, ca să străbatem netulburați viața aceasta, pentru ca, ajungând dincolo, să dăm de un Stăpân Care să se poarte cu noi așa cum ne-am purtat și noi cu semenii noștri. Dacă drumul spre împărăția cerurilor este greu și înfricoșător, să-l facem ușor și de dorit, deschizând ușile cele strălucitoare ale îndrăznirii către Dumnezeu. Și ceea ce n-am putut reuși din pricină că păcatele noastre ne țineau departe, să o reușim prin blândețea ce o arătăm celor ce ne-au greșit, că nu-i nici greu, nici împovărat! Dacă facem bine dușmanilor noștri vom atrage asupra noastră multă milă! Așa și în viața aceasta ne vor iubi toți, dar, înainte de toți ceilalți, Dumnezeu universului ne va și iubi și ne va și încununa și ne va învrednici de toate bunătățile cele viitoare”. (*Omilia la Matei*, omilia XIX, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 260)

„Cine iartă pe aproapele său se izbăvește mai întâi pe el, fără oboseală, de păcatele lui; cine cercetează cu milă și cu duh de iertare păcatele altora, atrage, prin hotărârea sa, asupra lui multă iertare”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 294)

„Aceași poruncă a dat-o și în cuvântarea de pe Munte. Atunci a dus pe cel care a supărat la cel pe care l-a supărat, spunând: *Dacă îți vei aduce darul tău la altar și acolo îți vei aduce aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, du-te și împacă-te cu fratele tău* (Matei 5, 23); a mai poruncit ca acela care a suferit o nedreptate să ierte pe semenul său, zicând: *Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelilor noștri* (Matei 6, 12). Acum ne mai arată și o altă cale. Nu mai poruncește ca acela care a supărat să se ducă la cel pe care l-a supărat, ci cel care a fost supărat să se ducă la cel care l-a supărat. Îl pune pe acesta să se ducă la celălalt, pentru că acela care a făcut greșeala îi e mai greu să se ducă să-și ceară iertare, îi e rușine, roșește. Și nu-i poruncește să se ducă așa de ochii lumii, ci ca să îndrepte ce s-a făcut. Nu spune: *Învinuește-l!*, nici: *Ceartă-l cu asprime!*, nici: *Cere-i socoteală, pedepsește-l*, ci: *Mustră-l*. Acela e cuprins de mânie și de rușine cum e cuprins de un somn adânc un om care s-a îmbătat; trebuie ca tu, care ești sănătos, să te duci la cel bolnav, să te judeci cu el fără martori, pentru ca leacul să fie primit cu ușurință. Când Domnul spune: *Mustră-l*, nu spune

altceva decât: Adu-i aminte de greșeala lui; spune-i ce ai pățit din pricina lui. Cuvintele acestea, dacă sunt spuse cum trebuie, alcătuiesc o parte a apărării lui și-l duc foarte repede la împăcare.

- Ce să fac dacă nu mă ascultă și este încăpăținat?

- *Ia cu tine încă unul sau doi, ca prin gura a doi martori să stea tot cuvântul* (Matei 18, 16).

Cu cât este el mai obraznic și mai încăpăținat, cu atât trebuie să ne dăm mai multă silință să-l vindecăm, nu să-l mâniem și să-l înfuriem. Și doctorul nu se oprește, nici nu se necăjește, când vede că o boală se vindecă greu, ci atunci mai cu seamă își dă toată silința. Același lucru ne poruncește și Hristos să facem: *Pentru că ai fost slab singur, mai ia încă doi, ca să fii mai puternic; sunt de ajuns cei doi ca să-l îndrepte pe cel ce a greșit.*

Vezi, dar, că Domnul nu caută numai folosul celui care a fost supărat, ci și al celui care a supărat? La drept vorbind, cel stăpânit de mânie este cel ce suferă. El boalește, el este neputincios. De aceea de multe ori Hristos poruncește să se ducă cel care a fost supărat la cel care l-a supărat, când singur, când împreună cu alții. Dacă stăruie în greșeala sa, să ia cu el și Biserica:

Spune-l Bisericii! (Matei 18, 17).

Dacă Hristos ar fi urmărit numai folosul celui care a fost supărat, n-ar fi poruncit să iertăm de șaptezeci de ori câte șapte pe cel ce se pocăiește (Matei 18, 22), n-ar fi poruncit să căutăm să îndreptăm de atâtea ori greșeala fratelui nostru, ci ar fi poruncit să-l lăsăm, dacă de la prima vorbire cu el rămâne neîndreptat; așa însă ne poruncește să încercăm o dată, de două ori și de trei ori, ca să-l vindecăm: întâia oară singuri; a doua oară cu doi martori, iar a treia oară cu mai mulți”. (*Omilia la Matei*, omilia LX, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 697-698)

„Dar pentru ce poruncește Hristos ca acela care a fost supărat să mustre pe cel care l-a supărat, și nu altul?

- Pentru că cel vinovat îl suferă mai ușor pe cel nedreptățit, pe cel supărat, pe cel amărât. N-ar suferi cu aceeași inimă mustrarea altuia cum suferă mustrarea aceluia, mai cu seamă că îl mustră între patru ochi. Nu-l va pleca, oare, mai ușor spre împăcare decât oricare alt om, când cel care trebuia să-l pedepsească pentru ocara adusă tocmai el îi arată că se îngrijește de mântuirea lui? Vezi, dar, că Hristos a dat porunca aceasta nu ca să pedepsim pe cel care ne ocărăște și ne greșește, ci ca să-l îndreptăm?”. (*Omilia la Matei*, omilia LX, II, în col. PSB, vol. 23, p. 699)

„Atunci apropiindu-se de El Petru a zis: Doamne; de câte ori îmi va greși fratele meu și-l voi ierta? Până la șapte ori? Zisu-i-a lui Iisus: Nu-ți zic de șapte ori, ci de șaptezeci de ori câte șapte (Matei 18, 21-22).

Petru a socotit că-I spune lui Hristos mare lucru; de aceea a adăugat cu încredere: *Până la șapte ori?* Cu alte cuvinte Petru îl întreabă pe Iisus: De câte ori să fac ceea ce ai poruncit să fac? Dacă fratele meu îmi greșește mereu, dar se căiește când îl mustru, de câte ori poruncești să-l tot iert? Cu cel ce nu se căiește de greșeala făcută și nici nu se recunoaște vinovat, mi-ai spus s-o curm cu el, zicând: *Să-ți fie fie ca un păgân și vameș* (Matei 18, 17). Cu acesta însă nu mi-ai dat o astfel de poruncă, ci mi-ai poruncit să mi-l apropii. De câte ori, dar, trebuie să-l iert dacă se pocăiește, după ce îl mustru? E destul de șapte ori?

- Ce-i răspunde lui Petru, Hristos, bunul și iubitorul de oameni Dumnezeu?

- *Nu-ți spun de șapte ori, ci de șaptezeci de ori câte șapte!* Aceste cuvinte ale lui Hristos nu arată un număr precis, ci un număr nesfârșit; e vorba să iertăm pururea și necontenit”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 704)

„Punând față în față iubirea ta de oameni cu iubirea Lui, să cunoști că chiar dacă ai ierta de șaptezeci de ori câte șapte, chiar dacă ai ierta necontenit pe toți cei ce-ți greșesc, iubirea ta de oameni față de bunătatea lui Dumnezeu cea nemărginită - de care ai să ai atâta nevoie când

ai să fii judecat și ai să dai seamă de faptele tale - e ca o picătură de apă față de un ocean nemărginit; dar, mai bine spus, chiar cu mult mai mult. De aceea a și adăugat zicând:

Asemănatu-s-a împărăția cerurilor cu un împărat care a vrut să se socotească cu slugile sale. Și începând să se socotească cu ele, i s-a adus un datornic cu zece mii de talanți. Neavând el cu ce să plătească, a poruncit să-l vândă pe el, pe femeia lui, pe copiii lui și toate câte avea (Matei 18, 23-25).

Acest datornic însă, după ce s-a bucurat de iubirea de oameni a stăpânului său, s-a dus și a sugrumat pe tovarășul lui care-i datora o sută de dinari. Stăpânul mâniat a poruncit să-l bage iarăși la închisoare până ce va plăti tot.

Ai văzut cât de mare este deosebirea dintre păcatele ce le facem față de oameni și cele pe care le facem față de Dumnezeu? Este atâta deosebire câtă este între zece mii de talanți și o sută de dinari; dar, mai bine spus, chiar cu mult mai mult”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 704-705)

„Că toată datoria ce o avem noi față de Dumnezeu n-o putem plăti oricât ne-am strădui. De aceea Dumnezeu ne-a dat o cale ușoară și lesnicioasă pentru plata datoriei, în stare să șteargă toate datoriile noastre, iar această cale este aceea a iertării greșelilor celor ce ne greșesc, a neținerii de minte a răului ce ni l-au făcut alții”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 709)

„Dacă-ți este atât de greu să fii prieten cu cel ce te-a supărat, apoi cu mult mai greu este să caz în iad; iar dacă ai pune față în față una cu alta, ai vedea că e mult mai ușor să te împaci cu cel ce te-a supărat decât să cazi în iad”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 711)

„Să nu iertăm numai cu gura, ci din inimă, ca nu cumva, răzbunându-ne pe cei ce ne-au greșit, să împlântăm sabia în noi înșine. Te-a supărat, oare, atât de mult cel ce ți-a greșit câtă supărare îți pricinuiеști ție însuți când ții mereu viu în minte răul ce ți l-a făcut acela și mai atragi asupra ta și pedeapsa lui Dumnezeu? Dar dacă ești treaz și filozofezi, răul se va întoarce pe capul aceluia și el va suferi. Dacă te superi și te necăjești, atunci tu te vatămi singur, nu celălalt. Nu spune dar: M-a ocărât, m-a calomniat, mi-a făcut numai rău! Cu cât vei spune că ți-a făcut mai mult rău, cu atât arăți mai mult că el este binefăcătorul tău. Îți dă prilejul să-ți speli păcatele. Deci cu cât îți face mai mult rău, cu atât acela ajunge mai mare pricină de iertare a păcatelor tale. Dacă vrem, nimeni nu ne poate face vreun rău, ci chiar dușmanii ne pot fi de foarte mare folos. Dar pentru ce vorbesc eu de oameni? Este, oare, cineva mai rău decât diavolul? Ei bine și diavolul poate să ne fie mare pricină de laude și de cununi. O arată Iov. Deci pentru ce te mai temi de omul care te dușmănește, când chiar diavolul îți este pricină de încununare? Vrei să-ți spun câte câștigi de înduri cu față senină relele ce ți le fac dușmanii? Cel dintâi și cel mai mare câștig este scăparea de păcate. Al doilea câștig, tăria sufletească și răbdarea. Al treilea câștig, blândețea și iubirea de oameni. Da, omul care știe să nu se mânie pe cei care-l supără va fi cu mult mai blând cu prietenii. Al patrulea câștig, că nu se mânie niciodată; iar aceasta nu are egal. Că omul care nu se mânie scapă și de tristețea pricinuită de mânie și nici nu-și cheltuiește viața în supărări și dureri zadarnice; omul care nu știe ce-i ura nu știe nici ce-i supărarea, ci se bucură de mulțumire sufletească și nenumărate bunătăți.

Deci, dacă urâm pe alții ne pedepsim pe noi înșine, după cum dacă iubim pe alții ne facem nouă înșine bine. În afară de aceasta ești respectat de toți, chiar de dușmani, fie ei chiar demoni; dar, mai bine spus, dacă nu urăști, nici nu vei avea dușmani. Iar cel mai mare și cel dintâi bine este că dobândești iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Dacă ai făcut păcate, vei dobândi iertare; dacă ai făcut fapte bune, vei căpăta mai multă îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu.

Să căutăm, dar, să nu urâm pe nimeni, ca și Dumnezeu să ne iubească pe noi, să Se milostivească și să ne miluiască, chiar dacă păcatele noastre ar fi de zece mii de talanți.

Îmi spui că cineva ți-a făcut rău? Miluiește-l, nu-l urî! Plângi și jalește-l, nu-i întoarce spatele! Că n-ai supărat tu pe Dumnezeu, ci el! Pe tine Dumnezeu te laudă dacă suferi fără gând de răzbunare răul ce ți s-a făcut. Gândește-te că Hristos, când avea să fie răstignit pe cruce, Se bucura pentru El, dar plângea pentru răstignitorii Săi. Tot așa trebuie să facem și noi. Cu cât ni se face mai mult rău, cu atât mai mult trebuie să plângem pe cei care ne fac rău. De aici, pentru noi mari bunătăți, pentru aceia, chinuri și pedepse”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 712-713)

„Ți s-au răsplătit cu rău binefacerile? Plângi și jalește mai ales pe cel ce ți-a făcut rău, iar de tine bucură-te că ai ajuns asemenea lui Dumnezeu, Care răsare soarele peste răi și peste buni (Matei 5, 45). Dar dacă imitarea lui Dumnezeu te depășește - deși nu-i greu pentru mintea trează -, dacă totuși ți se pare asta peste puterile tale, haide să te duc la niște oameni ca și tine, la Iosif, care a suferit o mulțime de rele de la frații lui și totuși le-a făcut bine (Fac., 45, 1-15), la Moise, care s-a rugat pentru cei care uneltiseră de atâtea ori împotriva lui (Ieș., 32, 32), la Pavel, care se ruga să fie anatema pentru iudei (Rom., 9, 3), deși nu putea să numere suferințele îndurate de la ei, la Ștefan, care fiind bătut cu pietre, s-a rugat să li se ierte lor păcatul acela (Fapte 7, 60).

Gândindu-ne la toate acestea, să scoatem din sufletul nostru toată mânia, ca și Dumnezeu să ne ierte și nouă toate păcatele”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 713-714)

„Gândește-te de cât de multe păcate ești vinovat! De te gândești la ele, atunci nu numai că nu vei amâna să ierți pe cei ce ți-au făcut rău, ci chiar vei alerga la cei ce te-au supărat, ca să ai prilej de a ți se ierta păcatele. Păgânii nu așteptau răsplată și cu toate acestea de multe ori trăiau această filozofie, adică iertau pe cei ce le făceau rău; iar tu, care ai nădejdi atât de mari, tu amâni de pe o zi pe alta, pregeți să ierți pe cei ce ți-au făcut rău? Pentru ce nu vrei să faci înainte de timp, de dragul legii lui Dumnezeu, ceea ce va face timpul de la sine? Vrei să ți se stingă dușmănia, fără de răsplată în loc să ai răsplată? Nu vei avea nici o răsplată dacă timpul îți potolește dușmănia, ci, dimpotrivă, mare pedeapsă, pentru că legea lui Dumnezeu nu te-a înduplecat să faci ceea ce timpul a făcut. Iar dacă spui că te apucă furiile când îți aduci aminte de ce ți-a făcut dușmanul tău, adu-ți aminte și de binele ce ți l-a făcut cândva, ca și de relele pe care tu le-ai făcut altora. Te-a vorbit de rău și te-a batjocorit? Gândește-te că și tu ai vorbit de rău pe alții. Cum vrei să fii iertat când tu nu ierți pe alții? Îmi spui că n-ai vorbit pe nimeni de rău? Dar ai auzit pe cei ce vorbeau de rău pe alții și ai încuviințat. Nici fapta asta nu-i fără de păcat.

Vrei să vezi ce mare bine este să nu te răzbuni pe cel ce ți-a făcut rău și că asta mai cu seamă bucură pe Dumnezeu? Iată ce-ți spun! Dumnezeu pedepsește pe cei care se bucură când unii sunt pedepsiți pe bună dreptate. Da, sunt pedepsiți pe bună dreptate, dar tu nu trebuia să te bucuri. Profetul i-a ținut de rău pe aceștia și-a adăugat zicând: *N-au suferit deloc din pricina durerii adânci a lui Iosif* (Amos 6, 6), și iarăși: *N-a ieșit cel ce locuiește în Enan să plângă casa care este lipită de ea* (Mih., 1, 11). Cu toate că și Iosif, adică semințiile ieșite din el, și vecinii lor au fost pedepsiți cu voia lui Dumnezeu, totuși Dumnezeu vrea ca noi să luăm parte la suferințele și durerile acelor. Dacă noi, răi fiind, ne mâniem mai mult când vedem că o slugă râde atunci când pedepsim pe o altă slugă, și o pedepsim și pe aceea, cu mult mai mult Dumnezeu va pedepsi pe cel ce se bucură de pedeapsa altora”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 902)

„După cum în haina împărătească cele mai de preț dintre flori și culori sunt cele care slujesc la facerea hlamidei, tot așa și aici cele mai de preț fapte bune sunt cele care întăresc și țin dragostea. Nimic nu păstrează dragostea ca uitarea greșelilor celor ce ne-au greșit.

- Cum? Dumnezeu nu zice nimic de cel care ne greșește nouă și ne face rău?

- Cum să nu spună? Nu duce, oare, Dumnezeu pe cel ce face rău la cel căruia i-a făcut rău? Nu-l trimite la el chiar în fața altarului și-l cheamă la sfânta masă abia după ce s-a împăcat cu el (Matei 5, 23-24)? Dar pentru că Dumnezeu i-a dat o astfel de poruncă, nu înseamnă ca tu să aștepti să vină el la tine, pentru că atunci ai pierdut totul. De aceea mai cu seamă Dumnezeu îți hotărăște răsplata nespusă, ca să o iei tu înaintea aceluia; că dacă te împaci la rugămintea lui, împăcarea nu s-a făcut de dragul poruncii lui Dumnezeu, ci datorită stăruinței celui alt. De aceea și pleci fără cunună; cununa o ia el.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, V, în col. PSB, vol. 23, pp. 902-903)

„Precum vom fi noi față de frații noștri, așa va fi Domnul față de noi.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 4, p. 301)

„Să-i iertăm aproapei noastre greșelile și jignirile lui, sau mai bine să răspundem la aceste ofense prin binefaceri, ca să dobândim mila lui Dumnezeu.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXI, 3, p. 364)

„Rușinați-vă, rogu-vă, și sfiți-vă de această sfântă masă, din care cu toții ne împărtășim; sfiți-vă, zic, de Hristos cel jertfit pentru noi, de jertfa ce stă aici în fața noastră. Chiar tâlharii, când se împărtășesc din aceeași pâine și din aceeași sare, nu mai sunt tâlhari față de cei ce se împărtășesc cu ei, căci acea masă schimbă înclinațiile lor, și pe cei ce sunt mai sălbatici decât fiarele îi face mai blânzi.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, p. 146)

„Tocmai de aceea drept este ca tu să dai la o parte mânia, fiindcă el a primit o rană adâncă, căci diavolul l-a rănit. Deci nu-l mai lovi și tu, ca să nu cazi împreună cu el. Pe cât timp tu te stăpânești, este cu puțință încă a se mântui și acela; însă dacă te arunci asupra lui ocărându-l la fel, apoi cine vă va mai ridica de jos? El este cel rănit? Însă atunci nu va putea să stea, și tu ești care cazi o dată cu el. Cum? Nu-ți ajunge ție că ai ocazia de a întinde mâna în ajutor altuia? Deci stai bărbătește, și tu cel dintâi azvârle arcul la o parte, și trage de pe câmpul de luptă pe fratele tău, cel mort deja, prin îndelunga ta răbdare ce ai avut-o față de el. L-a rănit pe el mânia? Nu-l mai răni și tu, ci scoate-i tu cel dintâi săgeata. Dacă noi ne purtăm astfel unii cu alții, de îndată vom fi cu toții sănătoși, iar dacă ne înarmăm unii împotriva altora, atunci nu mai este nevoie nici de prezența diavolului, căci pierderea noastră este desăvârșită.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VIII, pp. 147-148)

„Pe Dumnezeu mai cu seamă aceasta Îl slăvește, ca noi să ne îngrădim unii pe alții cu dragoste. Astfel, deci, când tu ești învrăjbit cu fratele tău, chiar dacă te-a mâhnit cu ceva, și dacă în sine-ți cugeti că alungând mânia, tu prin aceasta slăvești pe Stăpânul nostru, apoi atunci te vei împăca blând cu El; și dacă nu o faci aceasta pentru fratele tău, fă-o cel puțin pentru Dumnezeu, sau, mai bine zis, pentru El să o faci mai întâi, căci și Hristos a făcut totul pentru unirea și buna înțelegere dintre noi.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, p. 494)

„Soarele să nu apună întru mânia voastră. Voiești a te lăsa să fii stăpânit de mânie? Fă-o, însă-ți ajunge un ceas, două sau trei; soarele să nu vă părăsească pe voi în dușmănie. A răsărit din bunătate, să nu plece de la voi strălucind și luminând pe cei nevrednici. Căci dacă stăpânul l-a trimis pe dânsul din bunătatea cea mare, și ți-a iertat greșalele tale, iar tu nu ierți pe ale aproapei, gândește-te singur cât de mare este răul. Dar pe lângă aceasta mai este și altceva. Fericitul Pavel s-a temut, ca nu cumva noaptea să găsească pe cel nedreptățit încă cuprins de mânie, și de aici să se reaprindă focul. Întrucât timp multe se petrec la lumină și în timpul zilei, îți este ore-cum scuzabil de a te lăsa sub stăpânirea mâniei; dar când vine seara împacă-te cu dușmanul, și stinge răul din capul locului, căci de te va apuca noaptea așa, nu va fi suficientă

ziua următoare de a stinge răul mărit deja în cursul nopții, ci chiar de ai putea să tai o parte din el, totuși nu vei putea să-l tai cu totul, iar în noaptea următoare, fiind încă cuprins de mânie, vei aprinde focul mai mare. Căci după cum se întâmplă cu soarele câteodată, când el neputând a dovedi că cerul cel des și încărcat cu nori în timpul nopții să-l subțieze și să poată împrăștia în timpul zilei căldura, iar în noaptea următoare aerul se mai îndesește încă prin alte neguri și evaporațiuni, ceea ce ne arată în mod cert stricarea timpului, - tot așa se întâmplă și cu mânia.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XIV, pp. 138-139)

„Cel ce iartă datornicului datoria bănească ce o are la dânsul, face desigur un lucru frumos și admirabil, însă darul acesta se mărginește numai în corp deși el își atribuie o răsplată în cele duhovnicești și în acordarea darurilor spirituale; însă cel ce iartă greșalele altuia, folosește și sufletul său, cum și sufletului celui ce a primit iertarea. Cu modul acesta, el a făcut mai blând și mai îngăduitor nu numai sufletul său, ci și al aceluia. Nu aruncându-ne cu furie asupra celor ce ne-au nedreptățit, noi vom putea vreodată a-i îmblânzi și a-i umili atâtea, pe cât le atingem sufletele lor iertându-i.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVI, p. 158)

„Când tu ierți fratelui tău, prin aceasta imiți pe Dumnezeu și te asemeni Lui. Trebuie a ierta fratelui tău greșalele, mai mult decât i-ai ierta datoria bănească, pentru că dacă i-ai iertat datoria bănească nu ai urmat pe Dumnezeu, pe când dacă i-ai iertat greșalele, pe Dânsul L-ai imitat.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 163)

„.... să iertăm tuturor, căci nouă ne iertăm. Când noi îi iertăm pe alții și Dumnezeu va ierta păcatele noastre și astfel ne vom învrednici de bunurile viitoare.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a V-a, p. 91)

„Este posibil a ierta, fără însă a și iubi, trebuie a și iubi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Coloseni*, omilia VIII, p. 93)

„Chiar dacă poate n-ai fi vinovat de multe păcate, dar dacă Dumnezeu ți-ar porunci să ierți, oare nu ar trebui să ierți? Acum însă fiind și atât de vinovat, tu nu-l ierți pe cel ce ți-a greșit?

Și acestea ți le cere el, din acelea pe care tu le ai. Dacă noi ne-am duce la un datornic al nostru, iar acela, aflând, ne primește, ne cinstește și ne ospătează, ba încă ne arată toată dragostea cu prisosință – fără a se crede prin aceasta dezlegat de plata datoriei ce o are – apoi prin toate acestea el încearcă a ne face îngăduitori în privința cererii acelei datorii; iar tu, datorând atâtea lui Dumnezeu și poruncindu-ți-se a ierta, pentru ca iarăși să iei, nu ierți? Și cât de ușoară este virtutea! Aici nu este nevoie nici de puterea trupului, nici de avere, nici de bani, nici de stăpânire, nici de prietenie, nici de altceva de acest fel, ci este de ajuns numai a voi, și totul se face, lucru ce are mare folosință.

Te-a supărat poate cutare, te-a bârfit și batjocorit? Gândește-te că și tu multe de acestea faci altora, ba însuși Stăpânului, și deci iartă și treci cu vederea. Gândește-te că zici: *Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri* (Matei 6, 12), gândește-te că, dacă nu ierți, nu vei putea zice aceste cuvinte cu curaj, iar dacă ierți, apoi tu ceri un lucru ce ți se datorește, nu prin natura lucrului, ci prin filantropia celui ce dă. Și ce egalitate poate fi între cele ce ierți tu celor deopotrivă cu tine, și cel ce ai păcătuit către Stăpânul și pentru care ceri iertare? Și cu toate acestea ne învrednicim de o astfel de filantropie, fiindcă bogat este El în milă și îndurări! Și ca să-ți arăt că și fără de acestea, și fără de iertare, de la a ierta numai tu singur te folosești, gândește-te câți prieteni ai tu, câte laude de pretutindeni ți se aduc, zicând toți: *Bun om, lesne de împăcat, nu știe a se răzbuna, de îndată ce a fost rănit, s-a și vindecat*. Pe un astfel de om căzut în vreo împrejurare nenorocită, cine nu l-ar milui? Cine nu l-ar ierta greșind? Cine nu i-ar îndeplini cererea ce ar face-o pentru alții? Cine n-ar voi să fie prieten și

rob unui astfel de suflet bun?” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia I, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, pp. 204-205)

„Nu-ți va face dușmanul atâta rău cât îți faci ție însuși de nu te împaci cu el, călcând în picioare legile lui Dumnezeu! Te-a ocărât acela? De aceea dar Îl ocărăști și tu pe Dumnezeu? Spune-mi! Să nu te împaci cu cel care te-a ocărât nu înseamnă atât a te răzbuna pe el, cât a ocărî pe Dumnezeu, Care a legiuit să te împaci cu dușmanul tău. Nu te uita dar la cel care-i rob ca și tine, nici la mărimea nedreptăților pe care ți le-a făcut! Uită-te la Dumnezeu, vârandu-ți în minte frica de Dumnezeu! Gândește-te la aceea că, cu cât vei suferi mai mare silnicie sufletească atunci când te silești să te împaci dușmanul tău, după ce ți-a făcut mii și mii de rele cu atât te vei bucura de mai mare cinste de la Dumnezeu Care ți-a poruncit să te împaci! După cum tu îl primești pe dușman cu multă cinste aici, tot așa și Dumnezeu te va primi cu multă slavă dincolo, dându-ți în schimbul acestei ascultări înmiite răsplăți”. (*Cuvântări împotriva anomeilor*, cuv. VI, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 104)

„Nici unul să nu-și aducă aminte în inima lui de răutatea fratelui său (Zah., 7, 10) și Nimeni să nu ție socoteală de răutatea aproapelui său (Zah., 8, 17). Nu a zis numai: *Iartă-l*, ci: *Nici să n-o ai în cuget, nici să ții seama de ea (de greșeala aproapelui)*, *înlătură-ți cu totul mânia, nimicește această rană*. Vrând să-l pedepsești pe acela, te chinuești pe tine însuși, de parcă ți-ai pune mânia ca gâde și ți-ai sfâșia singur măruntaiele.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 182)

„Nu-mi spune: *Mi-a făcut cutare și cutare neajuns*. Chiar dacă s-ar fi dovedit față de tine vinovat de toate răutățile omenesti, și așa Dumnezeu ți-ar fi poruncit să-i ierți totul.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 189-190)

„Și nu eu spun acestea, ci mai de grabă Stăpânul Care S-a răstignit pentru noi. Pentru a te împăca cu Tatăl tău, El n-a șovăit de a Se lăsa ucis, vărsându-și sângele. Și tu, ca să te împaci cu tovarășul tău de robie, nu vrei să scoți măcar o vorbă și nici să alergi cel dintâi. Ascultă ce spune Evanghelia despre astfel de oameni: *Dacă, aducând darul tău la altar, îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta* (Mt., 5, 23); nu a zis: *Așteaptă ca acela să vină la tine*, și nici: *Vorbește-i printr-un mijlocitor*! Nici: *Cheamă pe altcineva*! Ci: *Tu însuși du-te la acela*: *Du-te*, zice, *și împacă-te mai întâi cu fratele tău* (Mt., 5, 24). O, faptă de necrezut! El nu socoate că e o rușine, ca să lași darul acolo, și tu socoți că e o rușine să alergi mai întâi și să te împaci?! Și cum poate fi o asemenea purtare vrednică de iertare? Dacă vezi un mădular de-al tău tăiat, nu faci totul ca să-l lipești iar de trup? Fă așa și cu frații tăi: când îi vezi tăiați de la prietenia cu tine, aleargă în grabă de-i îmbrățișează, neașteptând să vină aceia mai întâi, ci tu zorește-te să iei mai întâi premiul.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 190)

„Preîntâmpină-l pe fratele tău și ține-l, ca să nu dea înapoi, chiar de ar fi nevoie în ziua aceea să colinzi tot orașul, chiar dacă ar trebui să ieși afară din oraș, chiar de ar trebui să faci un drum foarte lung; lasă toate la o parte și îngrijește-te de un singur lucru: să te împaci cu fratele tău. Dacă e un lucru greu, gândește-te că rabzi toate acestea pentru Dumnezeu și vei avea o mângâiere deplină; atâta sufletul care caută să dea înapoi, care se teme, care roșește și descântă-l mereu așa: *Ce zăbovești? Ce te codești și te dai îndărăt? Nu e vorba de alte lucruri trecătoare, nici de bani, ci de mântuirea noastră. Dumnezeu ne sfătuește să facem așa, prin urmare în fața poruncilor Lui să lăsăm totul la o parte*.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, p. 192)

„Chiar dacă ne-ar batjocori din nou, chiar de ne-ar bate sau ne-ar face ceva și mai rău, să răbdăm totul bărbătește, întrucât facem aceasta, nu atât de hatârul lui, ci de al nostru; mai înainte de toate celelalte virtuți, de aceasta ni se va ține nouă socoteală în ziua aceea (a

judecății). În multe am greșit, cu multe am păcătuit și am întăritat pe Stăpânul nostru Care, din îndurarea Sa, ne-a dat acest drum de împăcare; să nu părăsim, așadar, această scumpă comoară. Crezi că n-a fost în puterea Lui ca doar să ne poruncească a ne împăca, fără să ne dea nici o răsplată? Nu e nimeni să-I stea împotriva cu vorba sau să-I îndrepte poruncile Lui. Totuși, din marea Lui bunătate, ne-a făgăduit răsplată mare și nespusă, și pe care mai mult dorim a o dobândi: iertarea păcatelor, dându-ne totodată puțința ca să I ne supunem foarte ușor întru aceasta.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 192-193)

„Atunci de ce iertare vom avea parte, dacă, fiind vorba să căpătăm așa mare simbrie, nici chiar în acest fel nu ascultăm de Legiutor, ci stăruim în disprețul nostru? Și că aceasta înseamnă dispreț, se vede de aici: dacă împăratul ar fi făcut o lege, ca toți dușmanii să se împăce, căci altfel li se va tăia capul, nu s-ar grăbi toți să se împăce între ei? Eu așa cred. Atunci cum vom avea parte de iertare, când nici atât respect n-avem față de Dumnezeu cât avem față de tovarășii noștri de robie? De aceea ni s-a poruncit să spunem: *Iartă-ne nouă greșalele noastre precum și noi iertăm greșiților noștri* (Mt., 6, 12).

Ce poate fi mai blând, mai blajin ca această învățătură? Te-a făcut pe tine judecător, când e vorba de iertarea păcatelor tale; dacă ierți puține, puține ți se iartă; dacă ierți multe, multe ți se iartă; dacă ierți din inimă și cu suflet curat, în același fel îți iartă și Dumnezeu ție; dacă pe lângă iertarea dată, îl mai ai (pe vechiul dușman) și ca prieten, așa se va purta și Dumnezeu cu tine: așa că, cu cât va greși cineva mai mult față de tine, cu atât trebuie să te grăbești mai mult să te împaci cu el, de vreme ce el e pricina care face să ni se ierte greșeli mai mari.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 193-194)

„Dacă iertați oamenii greșelile lor și Tatăl vostru Cel ceresc vă va ierta vouă greșelile voastre (Mt., 6, 14). Câtă depărtare e între o sută de dinari (lei) și zece mii de talanți (douăsprezece milioane lei aur), atâta este și între datoriile acelor și ale noastre față de Dumnezeu). De ce pedeapsă n-ai fi vrednic, tu care, fiind vorba să primești zece mii de talanți în loc de o sută de dinari, nici așa nu vrei să ierți această mică datorie și întorci împotriva ta această rugăciune? Căci când spui: *Iartă-ne nouă, precum și noi iertăm*, însă tu nu ierți, tu nu te rogi pentru altceva lui Dumnezeu, decât să te lipsească de orice apărare și iertare. O să-mi spui: *eu nu cutesc să zic: Iartă-mi mie, precum și eu iert*, ci numai: *Iartă-mi!* - Și ce e cu asta? Chiar dacă nu zici tu, Dumnezeu așa face. Și lucrul acesta ni l-a deslușit prin cuvintele ce urmează după aceea (după *Tatăl nostru*) - *căci dacă* - zice Evanghelistul - *nu veți ierta oamenilor, nici Tatăl vostru Cel ceresc nu vă va ierta vouă*. Să nu socoți deci a fi o prevedere că nu spui toată rugăciunea, și să nu faci rugăciunea pe jumătate, ci să te rogi așa cum te-a învățat El, pentru ca și nevoia de a spune zilnic această rugăciune umplându-te de teamă, să te silească a ierta pe aproapele tău. Nu-mi spune: *L-am îmbiat adesea, l-am rugat, am stăruit și tot nu s-a împăcat*. Să nu te lași, până nu se va împăca. Căci Domnul n-a spus: *Lasă darul tău și du-te de te roagă de fratele tău*, ci: *Du-te, împacă-te!* Așa că, chiar dacă îl rogi mult, nu te lăsa, până nu-l îndupleci.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 195-196)

„L-ai rugat adesea și adesea ai fost respins? Dar vei primi cu atât mai mare răsplată. Căci cu cât acela se îndărătnicește și tu stăruie în îndemnul tău, cu atât îți va crește simbria. Cu cât isprava aceasta întâmpină mai multe greutăți, iar împăcarea mai multă trudă, cu atâta și păcatul aceluia e mai mare și mai strălucite cununile răbdării tale. O astfel de putere nu numai s-o lăudăm, ci s-o arătăm și în fapte, și să nu dăm înapoi până nu ne vom întoarce iar la vechea prietenie. Căci nu e de ajuns să nu vătămăm, să nu asuprim și să nu purtăm în cuget ură dușmanului, ci trebuie să-l facem să fie cu bunăvoință pentru noi.

Aud pe mulți spunând: eu nu-l urăsc, nu sunt supărat, n-am nimic a împărți cu dânsul. Dar Dumnezeu n-a poruncit ca să n-ai nimic a împărți cu el, ci să ai multe laolaltă cu el. De aceea îți e frate, de aceea nu a zis: *Iartă fratelui tău ce ai împotriva lui*, ci: *Du-te, mai întâi împacă-te*

cu el, chiar dacă are ceva împotriva ta, și să nu te lași până nu unești acel mădular (cu restul trupului) spre bună înțelegere.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XX-a, pp. 196-197)

„Nici Hristos nu ne-a sfătuit să facem aceasta numai pentru binele dușmanilor, ci pentru binele nostru, al celor ce le iertăm lor păcatele. Când îl ierți pe dușmanul care s-a mâniat pe tine, primești mai mult decât dai.

- Cum se poate să primesc mai mult?

- Da, dacă ierți dușmanului tău greșelile, ți se iartă și ție greșelile făcute față de Stăpân. Acestea sunt mari, de nevindecat și de neiertat, acelea, ușoare, lesne de potolit și de iertat. Ascultă ce spune Eli, preotul, fiilor lui: *De păcătuiește un om față de alt om, să se roage pentru el. Dar de va păcătui omul față de Dumnezeu, cine se va ruga pentru el?* (I Regi 2, 25). Prin urmare, păcatul acesta nu se șterge ușor prin rugăciune. Prin rugăciune nu se șterge, dar se șterge prin iertarea păcatelor aproapelui. Din pricina aceasta, Hristos a numit păcatele săvârșite față de Dumnezeu zece mii de talanți, iar pe cele făcute față de aproapele nostru, o sută de dinari (Matei 18, 23-35). Iartă, dar, o sută de dinari, ca să ți se ierte zece mii de talanți.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 46-47)

„Hristos Și-a dat sufletul Lui pentru cei care Îl urau, iar tu continui să dușmănești pe vecinul tău? Cum poți pași spre Masa păcii? Hristos nu S-a dat în lături ca să moară pentru tine, iar tu, pentru ambiția ta, nu vrei să pui capăt urii? Merită oare iertare o astfel de purtare?

- M-a supărat, îmi spui, m-a păgubit mult!

- Ei, și ce-i cu asta? Te-a păgubit negreșit cu bani, dar nu te-a omorât cum a omorât Iuda pe Hristos. Și Hristos, chiar acest Sânge pe care l-a vărsat, l-a dat pentru mântuirea celor ce l-au vărsat Sângele. Poți să-mi spui ceva la fel cu aceasta? Dacă nu ierți pe dușman, nu-i faci rău lui, ci ție. Dușmanului i-ai făcut de multe ori rău, dar numai în viața aceasta; pe tine însă te-ai făcut prin asta de neiertat în ziua Judecății.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 57)

„- Mi-a făcut rău mare, îmi spui, m-a nedreptățit de mii de ori, a atârnat primejdie deasupra vieții mele.

- Ei, și ce-i cu asta? Dar nu te-a răstignit cum au răstignit iudeii pe Domnul. Dacă nu ierți aproapelui tău relele pe care ți le-a făcut, nici Tatăl tău nu-ți va ierta păcatele tale. Cu ce cuget spui: *Tatăl nostru Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău și celelalte?* Hristos Și-a dat Sângele, pe care Acela l-a vărsat, spre mântuirea celor ce l-au vărsat. Poți să faci ceva la fel cu acesta? Dacă nu-i ierți pe dușman, nu-i faci rău lui, ci ție. Dușmanului i-ai făcut de multe ori rău, dar numai în viața aceasta; ție însă ți-ai făcut prin asta de neiertat pedeapsa în viața ce va să fie.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, VI, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 72)

„Dumnezeu a spus: *Dacă îți aduci darul tău la altar și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, lasă acolo darul tău, înaintea altarului, și mergi mai întâi și împacă-te cu fratele tău și apoi vino și adu-ți darul tău* (Matei 5, 23-24). Noi însă ne apropiem de altare dușmănindu-ne cu alții, purtând în sufletul nostru ură împotriva fraților noștri. Dumnezeu atât de mult Se îngrijește ca noi să trăim în pace unii cu alții, încât rabdă să rămână nesăvârșită jertfa ce l-o aducem, să întrerupem slujba către Dumnezeu numai din dorința ce o are de-a pune capăt dușmăniei și urii ce o avem unii față de alții. Iar noi ținem socoteală atât de puțin de această dorință a Lui, încât păstrăm zile întregi dușmănia, spre propria noastră pagubă.” (*Despre căință (I)*, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 61-62)

„Hristos a poruncit ca acela ce face rău să se ducă și să se împace cu cel căruia i-a făcut rău, pentru că acela care a făcut răul poate fi mai cuprins de dorința de răzbunare, pe când cel ce a suferit răul poartă neconținut în sufletul lui dorința de răzbunare.” (*Despre căință (I)*, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 62)

„Hristos ne poruncește să lăsăm darul la altar și, mai întâi, să ne împăcăm cu fratele nostru, ca să cunoaștem că nu trebuie să amânăm împăcarea noastră nici atunci când Îi aducem închinăciune, cu atât mai mult trebuie să facem asta în alte timpuri, când ne ocupăm de lucruri pământești. Pe față purtăm masca împăcării, dar în lăuntrul sufletului nostru ținem cea mai neîmpăcată ură. Ne dăm bună ziua unii altora atunci când ne ducem la biserică, dar de obicei bună ziua o spunem numai cu buzele. Acest lucru însă nu îl vrea Domnul. Domnul vrea să iubim din suflet pe fratele nostru, să-i dăm, din inimă, bună ziua. Aceasta este într-adevăr salutare, cealaltă, mască și fățarie; cel care dă în acest chip bună ziua și nu iubește, mai mult îl supără pe Dumnezeu decât Îl potolește. Dumnezeu cere de la noi dragoste sinceră, dragoste înrădăcinată adânc în sufletul nostru, nu dragostea aceasta pocită pe care adeseori o arătăm oamenilor. Purtăm pe buze numele dragostei, dar am stins puterea ei, iar aceasta este încă o dovadă că fărădelegile noastre au pus stăpânire pe noi, căci spune Hristos: *Din pricina înmulțirii fărădelegii, se va răci dragostea multora* (Matei 24, 12). Și acestea le facem noi creștinii, cărora ni s-a poruncit să nu ne mâniem, să nu avem dușmani, iar dacă avem dușmani, dușmânia noastră să țină numai o zi, căci s-a spus: *Soarele să nu apună peste mânia noastră* (Efeseni 4, 26).” (*Despre căință (I)*, 3, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 63)

„Hristos însă nu vrea ca noi să mărginim la atâta iertarea greșităilor noștri, ci să ajungem să-i numărăm printre cei mai buni prieteni. Din această pricină, după cum am spus mai sus, ne-a poruncit să ne rugăm pentru ei. Chiar dacă nu te răzbuni pe cel ce ți-a greșit, dar dacă îți întorci fața de la el, dacă te uiți urât la el, dacă ții deschisă în suflet rana, n-ai îndeplinit porunca ce ți-a poruncit-o Hristos.” (*Despre căință (I)*, 5, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 68)

„Pentru ce nu voiești tu să ierți? *M-a mâhnit foarte adânc, zici tu, mi-a făcut o nedreptate înmiiță, m-a adus chiar la primejdie de viață*. Dar ce sunt toate acestea? El, totuși, nu te-a răstignit, ca jidovii pe Domnul ! Dacă tu nu ierți mâhnirea pricinuită ție de aproapele tău, nici Tatăl cel ceresc nu-ți va ierta ție păcatele tale; și cu ce conștiință vei putea tu să te rogi și să zici: *Tatăl nostru, care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău*, și celelalte mai departe?

Hristos tocmai pentru mântuirea oamenilor a dat însuși sângele Său, pe care aceștia l-au vărsat. Ce poți tu să faci, care să se asemene cu aceasta? Când tu nu ierți pe vrăjmașul tău, strici nu atât lui, cât ție însuși, gătindu-ți pentru ziua cea viitoare a Judecății o osândă veșnică. Căci Dumnezeu de nimenea nu se îngrețosează așa de tare și pe nimenea nu osândește așa de mult ca pe cel ce rămâne neîmpăcat, a cărui inimă este umflată de mânie și aprinsă de izbândire.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 139-140)

„... dacă ne lipsește împăcarea, atunci, de am avea mii de fapte bune, toate acelea vor fi deșarte și zadarnice.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 142)

„Ascultă cu luare aminte: când tu ierți vrăjmașului greșalele pe care le-a făcut el împotriva ta, ți se vor ierta și ție păcatele pe care le-ai săvârșit împotriva lui Dumnezeu. Acestea din urmă sunt multe și abia de iertat, iară cele dintâi sunt chiar ușor de iertat. Păcatele tale împotriva lui Dumnezeu sunt cei zece mii de talanți din Evanghelie; iară păcatele aproapelui împotriva ta numai cei o sută de dinari. Dacă tu ierți aproapelui tău cei o sută de dinari, se vor

ierta și ție cei zece mii de talanți.” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 163)

„Petru deci s-a apropiat de Dascălul său, în vreme ce toți ceilalți ucenici tăceau, și a zis: *De câte ori va greși fratele meu și eu îl voi ierta? oare până de șapte ori?* (Matei 18, 21). Întreabă și dă totodată și răspunsul. Înainte de a afla, o face pe darnicul. Petru știa bine părerea Dascălului său, știa că e aplecat spre iubirea de oameni și că are să-I facă plăcere mai mult decât toți dacă iartă păcatele semenilor și nu le cercetează cu asprime; și, de aceea, voind să fie pe placul Legiuitorului, a zis: *oare până de șapte ori?* Dar ca să afli ce este omul și ce este Dumnezeu, ca să afli că dărnicia omului, oricât de mare ar fi ea, în comparație cu dărnicia lui Dumnezeu este mai săracă decât orice sărăcie, și că ceea ce este o picătură față de oceanul nesfârșit aceea este bunătatea noastră față de nespusa iubire de oameni a lui Dumnezeu, după ce Petru a spus: *oare până de șapte ori?*, după ce a socotit că a fost tare, dar nu și generos, ascultă ce răspunde Domnul: *Nu-ți zic ție până de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte!* (Matei 18, 22). Unii socot că Domnul a zis să iertăm de șaptezeci de ori, dar nu-i așa, ci aproape de cinci sute de ori, căci de șaptezeci de ori câte șapte fac patru sute nouăzeci. Să nu socotești că e grea porunca, iubite! De vei ierta o dată, de două ori sau de trei ori pe zi pe cel care-ți greșește, de-ar fi cel ce te supără tare ca piatra, de-ar fi mai sălbatic chiar decât dracii, nu va fi atât de nesimțitor ca să cadă din nou în aceleași păcate, ci, înțeleptit de deasa iertare, va ajunge mai bun și mai blând; iar tu, la rândul tău, dacă ești pregătit să nu ții seamă de atâtea ori greșelile ce-ți fac alții, deprins de prima, de a doua și de a treia iertare, nici n-ai să mai simți apăsarea unui astfel de lucru greu, iar odată îndeletnicit cu deasa iertare, nici n-ai să mai fii rănit de greșelile semenilor tăi.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p.227)

„... de-ai ierta pe fiecare zi de șaptezeci de ori câte șapte fratelui tău păcatele lui, nici așa n-ai făcut un lucru mare, ci ești departe cu mult, nespus de mult, de bunătatea lui Dumnezeu; nu ierți atâta cât ți se iartă.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 229)

„*Dacă aduci darul tău la altar*, spune El, *și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, du-te și împacă-te mai întâi cu fratele tău, și apoi vino și adu-ți darul* (Matei 5, 23-24). Vezi că pretutindeni pune înainte pe cele ale noastre, că nu pune nimic mai presus de dragostea și pacea cu aproapele?” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 240)

„... când ne gândim la cele ce am suferit de la semenii noștri, să ne gândim și la cele pe care le-am făcut Stăpânului, și atunci, de frica propriilor noastre păcate, vom putea alunga iute din suflet mânia ce-o avem împotriva celor ce ne-au greșit. Dacă trebuie să ne aducem aminte de greșeli, apoi trebuie să ne aducem aminte numai de greșelile noastre; iar dacă ne aducem aminte de greșelile noastre, niciodată nu ne vom mai gândi la greșelile pe care ni le-au făcut alții; după cum, iarăși, dacă le uităm pe ale noastre, își fac iute culcuș în gândurile noastre greșelile altora față de noi.” (*Cuvânt la pilda celui ce datora zece mii de talanți*, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 242)

„Dacă nu îl nedreptățești pe vrăjmașul tău, dar ții în inima ta dușmănie și ură față de el, încă nu ai împlinit porunca Domnului. Și cum vrei ca Dumnezeu să Se milostivească asupra ta, dacă tu nu arăți prin fapte că îi iubești pe cei care ți-au greșit?

Poate îmi vei spune: *Vrăjmașul meu este atât de rău, încât dacă îi arăt dragoste și bunătate, nu numai că nu se îndreaptă, dar se umflă și mai mult în pene*. Tu ține porunca Domnului, iar dacă dușmanul tău se va înrăi și mai mult ca urmare a bunătății tale, Dumnezeu, în înțelepciunea Sa, nu îl va ierta.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 248)

„Dacă tu ierți păcatele aproapelui tău, și păcatele tale vor fi iertate încă din această viață și nu le vei mai purta cu tine spre veșnicie. Dumnezeu nu ți le va mai socoti atunci când te va judeca.

Așa cum poate ai înțeles, când îl ierți pe vrăjmașul tău, primești mult mai mult decât dai. De multe ori săvârșești păcate departe de ochii celorlalți. Dar gândește-te că în ziua Judecății, toate acestea vor ieși la lumină dinaintea întregii omeniri și atunci, suferința ta va fi fără margini, căci conștiința te va arde. Dar dacă îl ierți pe aproapele tău, poți scăpa de această durere și rușine fără sfârșit. Ne încredințează de aceasta Însuși Dumnezeu: *Că de veți ierta oamenilor greșalele lor, ierta-va și vouă Tatăl vostru Cel ceresc. Iar de nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru nu vă va ierta greșalele voastre* (Matei 6, 14-15).” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 249)

„Să ne împăcăm cu cei care au ceva împotriva noastră, pentru că nici rugăciunea, nici postul, nici milostenia, nici virtuțile nu ne vor putea izbăvi de iad în ziua Judecății, dacă sufletul nostru este pătat de această patimă.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 263)

„Dar ca să știi, din cele ce vom spune acum, că este cu puțință să împăcăm pe orice om care se poartă cu vrăjmășie cu noi, te întreb: ce este mai sălbatec decât leul? Dar însă și pe acesta îl îmblânzesc oamenii, meșteșugul lor silindu-i firea și cel mai sălbatec dintre fiare devine mai blând decât oaia, umblând prin târg și nevătămând pe nimeni. Deci ce îndreptare vom avea și ce iertare când pe fiare le îmblânzim, iar pe oameni zicem că nu putem să-i potolim niciodată, nici să-i facem să se întoarcă cu dragoste spre noi? Mai ales că la fiare blândețea nu este firească, precum nu este sălbăticia la om. Ce răspuns vom avea când biruim firea și zicem că nu putem îndrepta voința cea liberă?” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 125)

„Dacă tu mai întâi vei ierta și Dumnezeu te va lăuda și vei lua toată plata. Iar de vei aștepta ca tu mai întâi să fii cinstit și apoi să cinstești pe aproapele, nici un lucru mare n-ai făcut. Căci cel ce a făcut începătură cinstei, acela va lua toată plata. Deci să nu așteptăm ca noi să fim cinstiți mai întâi decât alții, ci noi să alergăm cinstind pe aproapele și totdeauna să facem începutul iertării. Să nu socotim că acest lucru este defăimător și înjositor, deoarece iertarea a încheiat multe prietenii, a tăiat multe certuri și a potolit multe răutăți.

Deci să nu te lenevești, o iubitule, de lucrarea aceasta, ci de va fi cu puțință pe toți cei ce-i întâlnești, oricare ar fi ei, să le dai tu mai întâi cinstea iertându-i. Iar dacă aproapele va apuca mai înainte decât tine, arată-i și mai mare cinste.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 134-135)

„Când vei vedea pe vrăjmașul tău, sau îți va veni în minte chipul lui, uită toate cele de mahnire pe care le-ai auzit. Iar de nu vei putea să le uiți, pune-le pe seama diavolului și adună-ți numai pe cele bune pe care ți le-a grăit sau făcut cândva acela. Căci de vei înceta să pomenești acestea, degrab vei înceta vrajba.” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, p. 137)

„Să nu avem în suflet dor de răzbunare, ca nu cumva rugându-ne când spunem: *Iartă-ne nouă, precum și noi iertăm greșităilor noștri* (Matei VI, 12), să ne rugăm împotriva noastră. Înfricoșătoare sunt cuvintele acestea! Cel ce le rostește, aproape că strigă așa lui Dumnezeu: *Am iertat, Stăpâne, iartă-mă! Am dezlegat, dezleagă-mă! Le-am lăsat, lasă-mi-le! Dacă le-am*

ținut, ținemi-le! Dacă n-am iertat vecinului păcatele lui, nu mi le ierta nici Tu pe ale mele. Cu măsura cu care am măsurat, măsoară-mi și Tu mie!” (Omilie despre pocăință și despre cei ce pleacă de la Sfânta Liturghie..., în vol. Din ospățul stăpânului, p. 188)

„Chiar dacă cineva are vreun dușman, să se împace cu el, punând în mintea sa de ce fel de daruri va avea parte de la Stăpân el, cel cufundat în atâtea păcate, și să-i ierte aproapelui pornirile contra sa. Căci zice: *fiecare dintre voi să nu gândească rău față de aproapele în inima sa* (Zah., 8, 17)” (Prima cateheză către cei ce urmează a fi luminați, în vol. Cateheze baptismale, p. 40)

„De va merge cineva la un vrăjmaș al lui ca să se împace cu el și a căzut la picioarele lui de l-a îmbrățișat, l-a sărutat, a lăcrimat, l-a rugat, acela de ar fi fost și fiară sălbatică, pentru osârdia aceluia, adevărat se va îmblânzi. Deci făcând așa, pe tine te mântuiești de greșeli, iar pe acela îl întorci spre prietenie, și atunci l-ai dobândit și pe el și pe tine.” (Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 54)

„Ce fiară este mai sălbatică decât leul? Dar oamenii îl domesticesc și se face domestic ca și oaia și umblă prin târg și nimeni nu se teme de el. Ce dar, fiarele le domesticim și pe oameni zicem că nu putem?” (Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 54)

„Deci și tu, când vei vedea pe vrăjmașul tău sau îți vei aduce aminte de dânsul, nu zice că atâtea și atâtea a făcut și te aprinde de mânie, ci le uită pe toate și zi: diavolul le strică toate, iar nu el, și-ți adu aminte de-ți va fi zis vreodată vreun cuvânt bun și curând vei potoli vrajba.” (Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 55)

„Că de vom și ierta noi pe cei ce ne-au făcut strâmbătate și ne-au ocărât, dar Dumnezeu nu lasă pe drept să piară, și ascultă să-ți spun o istorie. Odinioară Mariam, sora proorocului Moise, a muștrat și a hulit pe Moise pentru că și-a luat soție pe fata preotului Iotor, care fusese mai înainte elin. Dar Dumnezeu ce a făcut? I-a dat stricăciune pe tot trupul ei și a făcut-o necurată pentru hula aceea adusă fratelui ei, iar fericitul Moise se ruga să gonească acea boală Dumnezeu de pe trupul ei. Dar Dumnezeu nu-l ascultă, ci-i zice: *Blândețele și nerăutatea o primesc, iar ea lasă să se pedepsească până la sfârșitul vieții ei, dar nu și în viața de sus*. Pentru aceea, și tu adu-ți aminte de înfricoșătoarea zi a lui Dumnezeu și socotește cu gândul tău că acolo sunt toate goale și descoperite și nici o taină nu se ascunde. Drept aceea, de vei ierta păcatele fratelui tău care se vor vedea, acolo mergi la judecată slobod. Iată deci că mai multe iei decât dai.” (Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 56)

„Pentru că ascultă ce zice Petru către Hristos: *De câte ori să-mi greșească fratele meu și să-l iert? Oare ajunge de șapte ori? Și părându-i că va avea cinste mare pentru aceasta, Iisus Hristos i-a zis: Nu-ți zic ție de șapte ori, ci până de șaptezeci de ori câte șapte*, care se face numărul de 490 de ori. Adică aceasta arată să iertăm totdeauna pe cei ce ne greșesc, că nu se bucură de altceva Dumnezeu ca atunci când nu răsplătește cineva rău pentru rău.” (Din vol. Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur, p. 59)

„Și de fapt, cum ne vom ridica noi la acest grad de perfecțiune mai presus de morala înțelepților lumii acesteia, mai presus de morala evreilor? Vrem să fim noi pentru Dumnezeu copii supuși și evlavioși? Să iertăm.” (Din vol. Bogățiile oratorice, p. 577)

„Cuvintele: *Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i să mănânce și dacă însetează, dă-i să bea*, nu le-a rostit Pavel întâia oară, ci Solomon (Prov., 25, 21). Pavel a folosit cuvintele lui Solomon ca să arate ascultătorilor săi că este cea mai mare rușine să socotească grea și împovărătoare, acum, când s-a dat o poruncă atât de mare, o lege veche, pe care adeseori au împlinit-o cei vechi.” (Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: *«Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 6, în vol. Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie..., p. 118)

„Să nu vorbim de rău pe dușmani și nici să le facem rău. Dimpotrivă, să le facem bine după putere. Că nouă ne facem bine mai mult decât lor. *Dacă veți ierta greșalele dușmanilor voștri*, spune Hristos, *vi se vor ierta și vouă greșalele voastre* (Matei 6, 14). Iartă greșalele făcute de robi, ca să capeți de la Stăpân iertarea greșalelor tale. Spui că dușmanul ți-a făcut rău mare? Să știi: cu cât vei ierta mai mult, cu atât mai mult vei fi iertat! Pentru aceasta am fost învățați să spunem: *Ne iartă nouă ... precum și noi iertăm*, - ca să cunoaștem că noi hotărâm măsura iertării noastre. Prin urmare, cu cât mai mult rău ne face dușmanul, cu atât mai mult bine ne face. Să ne grăbim, dar, să ne zorim ca să ne împăcăm cu cei pe care suntem supărați, fie că s-au supărat pe noi pe drept, fie pe nedrept. Că dacă te-ai împăcat aici jos, ai scăpat de judecata de dincolo.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 122-123)

„Chiar dacă ni s-a făcut rău pe nedrept, noi suntem datori să iertăm pe cei ce ne-au făcut rău. Și uită-te cum îi împinge și-i zorește Domnul pe cei cărora li s-a făcut rău pe nedrept, să se împace cu dușmanii lor: *Dacă-ți aduci darul tău la altar*, spune Domnul, *și acolo îți aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta ..., împacă-te mai întâi cu fratele tău* (Matei 5, 23-24). N-a spus: *Du-te la biserică, adu jertfă*, ci: *împacă-te, și apoi adu jertfă! Lasă jertfa jos*, spune Hristos, *pentru ca nevoia aducerii de jertfă să te silească, și, fără să vrei, să te împaci cu cel cu care pe drept ești supărat*. Iată că și în altă parte îl îndeamnă iarăși să se ducă la cel ce i-a făcut rău, spunând: *Iertați celor ce v-au greșit ca și Tatăl vostru să vă ierte greșalele voastre*. Nu-i mică răsplata ce-o dă, ci foarte mare, și depășește mărimea faptei noastre bune.

Gândindu-ne dar la toate acestea, gândindu-ne și la răsplata ce-o avem dacă iertăm, gândindu-ne că nu cu multă muncă și osteneală ne putem șterge păcatele, să iertăm pe cei ce ne-au făcut rău. Ceea ce abia reușesc alții cu post, cu plânsete, cu rugăciuni, cu sac și cu cenușă și mărturisire deasă, aceea putem s-o facem noi ușor, fără sac, fără cenușă și fără post! Să ștergem numai din suflet mânia! Să iertăm din toată inima pe cei ce ne-au făcut rău! Iar Dumnezeuul păcii și al dragostei, izgonind din sufletul nostru toată mânia, amărăciunea și urgia, să ne învrednicească să trăim în unire unii cu alții, la fel de desăvârșit ca și mădularele trupului nostru, și într-un suflet, cu o gură și cu o inimă să-I înălțăm neconținut cântările de mulțumire ce I le datorăm.” (*Către cei ce n-au venit la biserică; și la cuvântul apostolic care zice: «Dacă flămânzește dușmanul tău, dă-i pâine...»*, 7, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 123-124)

INIMA (curată)

„*Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu* (Matei 5, 8).

Iată și aici tot o răsplată duhovnicească. Prin *cei curați cu inima* Domnul înțelege sau pe cei care săvârșesc toată virtutea și nu au în cugetul lor nici un pic de răutate trupească și sufletească”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 180)

INIMA (înfrântă și smerită)

„Fariseul, adică, a numărat înaintea lui Dumnezeu dreptatea sa, postul său și plata zeciuieiilor, celălalt însă a grăit cuvintele smereniei, și păcatele sale i s-au iertat. Cu toate acestea, Dumnezeu n-a ascultat numai cuvintele acelea, ci s-a uitat în inima din care ieșeau, și aflând-o smerită și înfrântă, s-a îndurat de dânsul, în a Sa iubire de oameni.” (*Cuvânt la Duminica Vameșului și a Fariseului*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, pp. 6-7)

„Iată semnul unei inimi zdrobite: a nu te mânia și a nu te supăra pe cei care te nedreptățesc sau te jignesc, ci a răspunde cu blândețe și demnitate.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 194)

INIMA (Lumina din inimi)

„Noi însă să le arătăm prin fapte izbânde de viață noastre și să aprindem cu împlinire focul virtuții. Să strălucești, zice, în mijlocul lumii ca niște luminători (Flp. 2, 15), căci Dumnezeu a încredințat fiecăruia dintre noi o folosință mai mare și decât a soarelui, mai mare decât a cerului, decât a pământului și a mării, și cu atât mai mare încă, cu cât mai mari sunt cele duhovnicești decât cele trupești. Când noi privim cercul soarelui și admirăm corpul, frumusețea și strălucirea astrului, să ne gândim iarăși că mai mare și mai frumoasă este lumina din noi, după cum și întunericul este mai mare dacă nu suntem cu băgare de seamă; fiindcă o noapte adâncă stăpânește lumea întreagă.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia IV, p. 41)

INIMA (Dumnezeu mângâie inimile celor ce se încred în El)

„Cel ce a plăsmuit inimile noastre deosebi și cunoaște toate lucrurile noastre (Ps., 32, 15), numai Acela poate vindeca inima; El poate să intre în conștiința noastră, să ne atingă inima și să ne mângâie sufletul. Dacă nu ne mângâie El inimile, mângâierile omenești sunt zadarnice și fără de folos; după cum, iarăși, când ne mângâie Dumnezeu nu ne poate vătăma nimănui, de ne-ar necăji mii și mii de oameni. Când Dumnezeu întărește inima, nimănui n-o poate clătina.” (Omiliile despre pocăință, omilia a patra, p. 72)

INSULTELE (aduse aproapei)

„Tu numești pe Dumnezeu Tată, și cu toate acestea insultă pe fratele tău? Judecă singur, din ce cauză și de unde tu numești Tată pe Dumnezeu? Poate că de la natură? Dar nu o poți zice aceasta; poate că prin virtutea ta? Dar nici aceasta nu o poți susține. Așadar, de unde? De nicăieri decât numai din filantropia Lui, din iubirea Lui cea părintească, din mila Lui cea mare. Deci când tu numești Tată pe Dumnezeu, nu numai aceasta să o ai în vedere, că insultând tu comiți fapte nedemne de cea înrudire nobilă, ci încă și aceea că înrudirea cea nobilă tu ai câpătat prin filantropia Lui. Deci dacă tu ai primit înrudirea din filantropia Lui, nu necinstești cea filantropie, purtându-te către frații tăi cu cruzime. Chemi pe Dumnezeu Tată, și tu insultă? Dar această purtare nu este demnă de fiii lui Dumnezeu, ci departe de dânsii astfel de necuviințe grave. Care e anume lucrul Fiului lui Dumnezeu? Acela de a ierta păcatele dușmanilor Lui, de a se ruga pentru cei ce L-au răstignit, a-și vărsa sângele Lui pentru cei ce-L urau.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIV, p. 144)

„Pe noi înșine ne-am lovit, iar nu pe acela, pe noi ne-am rănit, iar nu pe el.” (Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni, omilia XIV, p. 145)

INSULTELE (nu este nimic mai greu de suferit ca insulta)

„Da, nu este nimic, nu este nimic mai greu de suferit ca insulta; ea, mai cu seamă, poate sfâșia sufletul omului. Iar când cuvintele insultei sunt mai insultătoare, atunci flacăra mâniei este de două ori mai mare. Să nu socotești că spui o vorbă întâmplătoare când numești *nebun* pe fratele tău! Răpind fratelui tău ceea ce ne deosebește de animale, ceea ce mai ales ne arată că suntem oameni - mintea și judecata -, îl lipsești de orice noblețe. Să nu ne uităm numai la cuvinte, ci și la faptele și patimile la care ele dau naștere! Să ne gândim ce rană mare face cuvântul și la ce rău duce! Din pricina aceasta Pavel n-a scos din împărăția cerurilor numai pe desfrânați, pe destrăbălați, ci și pe cei ce insultă. Și pe bună dreptate! Cel care insultă pângărește virtutea dragostei, aduce aproapei mii de nenorociri, face ca dușmăniile să dăinuiască veșnic, departe mădularele lui Hristos, alungă în fiecare zi pacea atât de dorită de

Dumnezeu, dând, cu insultele, loc larg diavolului în lume și făcându-l mai puternic”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 211)

INSULTELE (despre cel ce-L insultă pe Dumnezeu)

„Dar dacă cel ce insultă pe tatăl lui nu mai este fiu al aceluia, apoi cel ce insultă pe Tatăl nostru Cel ceresc cum va mai putea fi fiu? Singur s-a pogorât, singur a ieșit din noblețe, pentru că a insultat pe Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XXII, p. 224)

INTERESUL

(urmărirea interesului comun, nu doar numai a celui personal)

„*Precum și eu întru toate tuturor plac, necăutând folosul meu, ci al celor mulți, ca să se mântuiască* (1 Cor. 10, 33). *Fiți mie următori, precum și eu lui Hristos* (1 Cor. 11, 1). Acesta este dreptarul Creștinului celui desăvârșit, aceasta este hotărnicirea cea cu amănunțime, aceasta este culmea cea mai înaltă de desăvârșire: a nu căuta folosul de obște, ceea ce și el arătând, a zis: *precum și eu lui Hristos*.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXV, p. 261)

„Când tu nu împarți folosul cu alții, nici o izbândă mare nu vei putea avea. Aceasta o dovedește cel ce a adus înapoi talantul întreg și a fost tăiat în două fiindcă nu l-a înmulțit. Deci și tu, frate, chiar de ai sta nemâncat, chiar de ai dormi pe pământ, chiar de ai mânca cenușă și ai plânge întruna, însă cu nimic nu vei folosi pe altul, nimic mare nu ai făcut. Fiindcă chiar și pe bărbații aceia mari și puternici din vechime aceasta mai cu seamă i-a făcut însemnați. Cercetează cu amănunțime viața lor și vei vedea lămurit că nimeni pe atunci nu se gândea la ale sale, ci fiecare la ale aproapelui, pentru care au și strălucit atât de mult. Căci și pe vremea lui Moisi multe și mari minuni și semne s-au făcut, însă nimic din acestea nu l-a făcut atât de mare și slăvit ca acel fericit glas pe care l-a rostit către Dumnezeu, zicând: *De vei ierta lor păcatul, iartă-i, iar de nu, apoi șterge-mă și pre mine din cartea vieții* (Ieș. 22, 32). Tot astfel a fost și David, pentru care și zicea: *Eu, păstorul, am greșit, și eu am făcut rău, dar aceștia ce au făcut? Fie mâna ta asupra mea și asupra casei tatălui meu* (2 Împ. 24, 17). Tot așa și Avraam nu căuta folosul său, ci al celor mulți. Pentru aceea se și primejduia și ruga pe Dumnezeu nu pentru ceea ce i se cuvenea lui. Aceștia au strălucit în acest chip, dară tu gândește-te și cum s-au vătămat cei ce au căutat numai ale lor. Într-adevăr, nepotul acestuia, fiindcă a auzit: *De vei merge tu spre dreapta, eu mă voi duce spre stânga* (Fac. 13, 9), apoi alegându-și partea, și-a căutat numai folosul său, dar nu l-a găsit, fiindcă țara lui a fost arsă cu foc din cer, iar cea a lui Avraam a rămas neatinsă. Iona de asemenea, fiindcă nu căuta folosul celor mulți, ci numai al său, s-a primejduit chiar a se pierde; cetatea ninivitenilor a rămas pe loc, iar el se zbătea, se zbuciuma și se afunda în valurile mării, și numai când a căutat folosul celor mulți, a găsit și pe al său. Tot așa și Iacov, necăutând în turmele de oi folosul său, s-a bucurat pentru aceasta de mare belșug. De asemenea și Iosif, căutând folosul fraților săi a aflat pe al său. Căci fiind trimis de tatăl său, el nu a zis: *De ce să mă duc? Nu ai auzit că din pricina vedeniei și a visurilor, ei (frații) au uneltit a mă învinovăți și a mă pierde, și mă găsesc vinovat pentru că tu mă iubești? Ce nu vor face cu mine avându-mă în mijlocul lor?* Nimic din acestea nu a spus și nici nu a gândit, ci a ales înainte de toate slujirea fraților săi. Pentru aceea s-a și bucurat apoi de toate bunătățile, care l-au și făcut foarte slăvit și strălucit. Tot așa și Moisi – căci nimic nu ne oprește a vorbi de el și a doua oară, și a vedea cum el trecea cu vederea pe cele ale sale și căuta numai pe ale altora. Acesta fiind crescut în palatele împărătești, fiindcă a socotit ca o bogăție mai mare decât toate bogățiile egiptenilor batjocora lui Hristos, apoi aruncând din mâinile sale totul, s-a făcut părtaș relor ce le îndurau Iudeii, și

nu numai că el nu s-a robit, ci și pe aceia i-a scăpat din robie. Mari cu adevărat sunt aceste fapte și vrednice de o purtare îngerească, însă faptele lui Pavel au întrecut pe toate celelalte.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXV, pp. 262-263)

„În adevăr, iubiților, că toți ceilalți de pe atunci părăsindu-și bunătățile lor, voiau mai bine a se împărtăși cu relele aproapelui, dar Pavel a făcut încă și mai mari decât acestea. El nu a voit numai a se împărtăși din nenorocirile altora, ci voia chiar a fi în cele mai de jos rele, numai alții să se găsească în cele mai mari bunătăți. Nu este totuna a fi în dezmiardări, și lepădând dezmiardările, să fii în suferință, cu a te găsi tu însuși în suferințe și a-i face pe alții să se bucure de liniște și cinste. Aici, deși este mare lucru a schimba cele bune cu cele rele pentru binele fratelui, totuși faptul are în sine și oarecare mângâiere, fiindcă ai părtăși în nenorociri – dar a voi numai tu să te găsești în suferințe, pentru ca alții să se bucure de cele bune, aceasta firește că nu a putut ieși decât dintr-un suflet întinerit și din cugetul fericitului Pavel. Și nu numai prin aceasta, ci și prin altă măreție cu mult mai înaltă întrece Pavel pe toți cei pomeniți mai sus. De pildă Avraam și ceilalți toți se aruncau în primejdii în viața aceasta, și apoi toți îndeobște cereau moartea, pe când Pavel cerea să cadă chiar și din slava vieții viitoare pentru mântuirea altora. Am a mai spune și a treia măreție a lui Pavel. Și care este aceasta? Că unii dintre Iudei, deși poate stăteau în fruntea celor ce meșteșugeau multe neajunsuri, dar le era încredințată povățuirea lor, răbdau cu toate acestea, căci se petrecea cu dânșii ceea ce s-ar petrece bunăoară cu un părinte al unui fiu rău, însă fiu. Dar iată că Pavel voia să fie anatema pentru dânșii, deși nu-i era încredințată lui privegherea și îngrijirea de dânșii, fiindcă el a fost trimis apostol al neamurilor.

Ai văzut măreție de suflet și înălțime de cugetare, întrecând chiar înălțimea cerurilor? Pe acesta dar râvnește-l, iar de nu poți, apoi măcar pe cei ce au strălucit în legea veche. Că astfel vei găsi folosul tău, dacă vei căuta pe al aproapelui. Astfel că, dacă te lenevești a te îngriji de fratele tău, cel puțin înțelegând că altfel nu te vei putea mântui, lipește-te de dansul și de foloasele lui. Sunt de ajuns chiar și cele spuse pentru a ne încredința că altminteri nu este cu putință a găsi folosul nostru.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXV, pp. 263-264)

„... gândește-te că dacă, de pildă, ți s-ar aprinde casa, iar cei ce locuiesc în apropiere, gândindu-se numai la folosul lor, nu ar sări în ajutor, ci încuindu-se în case ar sta ascunși de teamă ca nu cumva intrând cineva să dosească ceva din casă – gândește-te, zic, câtă pedeapsă nu vor suferi? Fiindcă chiar focul aruncându-se asupra caselor lor, le va arde totul, și fiindcă nu au înțeles folosul lor, au prăpădit, pe lângă cele ale aproapelui, și pe cel ale lor. Căci Dumnezeu voind a lega pe oameni unii de alții, a pus o astfel de nevoie în împrejurările ce ne leagă, încât de folosul aproapelui se leagă și folosul nostru, și întreaga lume astfel este alcătuită. Pentru aceea și în corabie, dacă căpitanul, lăsând în timp de furtună folosul celor mulți, și-ar căuta numai de ale sale, apoi degrab se va scufunda și el împreună cu cei dinlăuntru. De asemenea, și meșteșugurile, dacă și-ar căuta fiecare folosul său, apoi viața nu ar putea sta, și nici meșteșugul care caută aceasta. Pentru aceea și lucrătorul de pământ nu seamănă numai atâta grâu pe cât i-ar ajunge lui, fiindcă degrab s-ar pierde pe sine, și pe alții, ci caută folosul celor mulți. Tot așa și ostașul nu înfruntă primejdiile ca să scape numai el, ci ca să pună în siguranță și cetățile, și cetățenii din ele. Încă și neguțătorul nu aduce atâta marfă câtă îi trebuie lui, ci câtă trebuie și altora. Dar dacă ar zice cineva *că fiecare face de acestea nu gândindu-se la folosul meu, ci la al său, căci și banii sunt ai lui, și câștigând siguranță și slavă, el toate acestea le face – încât căutând de folosul meu, caută de al său* – apoi aceasta tocmai o zic și eu, și așa fi dorit s-o aud mai demult; pentru aceasta am făcut și atâta vorbă, ca să arăt că atunci își caută aproapele de folosul său, când se gândește la folosul tău. Fiindcă altminteri oamenii nu ar fi suferit ca să caute și să îngrijească de ale aproapelui, dacă nu s-ar afla în această nevoie, apoi pentru aceea Dumnezeu a legat și împerecheat atâtea nevoi, încât

nu a lăsat ca cineva să-și caute mai întâi folosul său, dacă nu se călăuzește după foloase străine. Aceasta firește că nu este lucru omenesc, adică a alerga în folosul aproapelui, iar de aceasta trebuie a ne încredința dacă nu de aici, cel puțin din cele rânduite de Dumnezeu.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXV, p. 264)

„... zicea Pavel: *Nimeni să nu caute al său, ci fiecare al altuia* (1 Cor. 10, 24), fiindcă folosul său propriu zace în folosul aproapelui, și al acestuia în al celui alt. După cum cineva având ascuns sub casa megieșului aurul său, s-ar lepăda de a se duce și a-l căuta și dezgropa și, prin urmare, nu ar mai vedea niciodată acel aur, tot așa și aici, căci cel ce nu voiește a căuta în folosința aproapelui folosința sa, nu se va învrednici de cununile date pentru aceasta. Căci Dumnezeu pentru aceea a pus folosul nostru în așa fel încât să fim legați unii de alții. După cum cineva deșteptând pe un copil somnoros, l-ar face a urma pe fratele său când nu ar voi de la sine, prin aceasta încredințează fratelui ceea ce îi este plăcut și iubit, ca astfel dorința acestuia de a-l avea sub stăpânirea sa să nu se împuțineze, ceea ce se și întâmplă, tot așa și aicea Dumnezeu a dat folosul fiecăruia aproapelui său, ca astfel să alergăm unii în ajutorul altora și să nu fim dezbinați. Și dacă voiești să știi, apoi aceasta ar putea-o vedea cineva petrecându-se chiar și cu noi cari vă vorbim acum, căci folosul meu în tine stă, și folosința ta în mine. Pentru că îți este trebuit a învăța cele ce sunt plăcute lui Dumnezeu, însă aceasta mi s-a încredințat mie, ca astfel prin mine să o capeți, și pentru aceea te găsești silit a alerga la mine. Dar și mie îmi este folositor ca tu să te faci mai bun, fiindcă pentru aceasta eu voi lua o plată mare. Dar aceasta iarăși stă în tine, și din această pricină mă văd silit a te urmări pas cu pas, ca astfel tu să te faci mai bun, în același timp și folosința mea să o iau de la tine, sau mai bine zis prin tine.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXIII, pp. 350-351)

INVIDIA (definiția)

„Căci invidia este un animal veninos, un animal necurat, o răutate voită, care nu merită iertare, o răutate care nu se poate scuza, rădăcina și maica tuturor relelor.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LV, 3, p. 273)

INVIDIA (nașterea invidiei)

„Căci de nicăieri nu vine invidia, decât din faptul de a te lipi cu trupul și sufletul de cele de aici, sau mai bine zis, de toate relele. Pentru că dacă ai crede cu adevărat că averea, ca și slava lumii acesteia nu-nseamnă nimic, nu i-ai invidia pe cei care au. Dar, fiindcă privești acestea cu lăcomie, le admiri și-ți tremură inima gândindu-te la ele, de aceea te și muncește gândul de slavă deșartă, iar toate acestea vin din faptul că tu le admiri pe cele din viața de aici. Privești cu ochi răi că cineva s-a îmbogățit? Totuși un astfel de om e vrednic mai mult de milă și de lacrimi decât de invidiat. Tu însă răspunzi râzând: *Eu sunt vrednic de plâns, iar nu el*. Desigur că și tu ești vrednic de plâns, dar nu pentru că ești sărac, ci pentru că te crezi pe tine însuși vrednic de jale. Noi îi plângem pe aceia care, deși nu pățimesc nici un rău, sunt totuși veșnic nemulțumiți, și îi plângem nu pentru că nu pățimesc nimic ci pentru că deși nu suferă, ei cred totuși că suferă.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, pp. 51-52)

„Acest viciu este diabolic. Acest viciu este mai urât decât toate, acest viciu nu este de ajuns ca să ne scoată din împărăția cerurilor. Și din ce cauză se naște el în noi? Ce! Fiindcă noi vedem pe frații noștri ridicându-se la cinste, înălțându-se în soarta lor, îmbrăcând strălucirea celor mai înalte poziții? Ce aberație, ce lipsă, nu numai de sens creștin, ci chiar de bun simț! Căci în sfârșit ce sunt aceste onoruri, această soartă, această strălucire? Ce sunt ele dacă nu o vanitate, pentru că ele dispar atât de rapid? Un pericol grozav, pentru că ele sting orice

viață naturală și aprind jocul tuturor patimilor. Un sclavaj, pentru că ne înlănțuie în continuu, supraîncărcându-ne de datorii, ne înalță în noi înșine, ne fac tributarii lumii și greșelilor ei.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 190)

INVIDIA (manifestarea)

„Așa e invidia! Invidiosul nu poate suferi în liniște fericirea altora; socotește fericirea altora propria-i nenorocire; îl macină binele vecinului”. (*Omilia la Facere*, omilia LII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 186)

„Ochiul invidiosului seacă de necaz, viața lui nu este decât o comoară continuă; el îi privește pe toți oamenii ca pe dușmanii săi și chiar pe aceia care nu i-au făcut nici un rău. El se întristează că Dumnezeu este cinstit; de ceea ce se bucură diavolul, el se bucură la fel.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LV, 3, p. 273)

„Și ce ar fi mai rău decât aceasta? Un astfel de om nu se luptă numai contra fratelui său, ci chiar contra voinței lui Dumnezeu. Înțelegând, scapă de această boală (...) scapă de miile de rele. De ce introduci un război în cugetul tău? De ce umpli sufletul tău de tulburare? De ce îți faci singur rău? De ce răstorni totul pe dos? Și cum vei putea cere iertarea păcatelor tale, dacă te comporți așa? Dacă Dumnezeu nu iartă păcatele celor ce nu le iartă pe ale altora, apoi cum va da iertare celor ce nedreptățesc pe alții, care cu nimic i-au nedreptățit? Faptul acesta este dovada celei mai josnice răutăți. Unii ca aceștia luptă împotriva Bisericii împreună cu diavolul, și poate chiar mai rău decât diavolul, fiindcă de diavol se poate păzi cineva, pe când de aceștia, care sub masca prieteniei aprind pe furiș focul, în care singuri ei mai întâi se bagă, și pătimesc de o boală ce nu numai că nu merită mila și compătimirea altora, ci are în sine chiar mult ridicol.

De ce ești galben? Spune-mi, de ce tremuri de necaz și stai ca și cuprins de frică? Ce rău ți s-a întâmplat? Că fratele tău este strălucit, renumit și binevăzut? Tocmai de aceea tu ar trebui să te încununezi, să te bucuri și să slăvești pe Dumnezeu, fiindcă aproapele tău a devenit strălucit și renumit. Deci te revolți că Dumnezeu se slăvește? Acum vezi spre ce latură se îndreaptă lupta mea? *Dar – zici tu – eu nu mă revolt că Dumnezeu se slăvește, ci fiindcă fratele meu este slăvit.*

Însă prin el se ridică slava lui Dumnezeu, și tot atunci și războiul pe care-l duci împotriva lui. *Dar nu aceasta mă întristează – zici tu –, ci faptul că ai vrea ca și prin tine să se slăvească Dumnezeu.* Tocmai de aceea bucură-te că fratele tău progresează, și Dumnezeu atunci se va slăvi și prin tine, și toți vor zice: *binecuvântat este Dumnezeu care are astfel de slugi ce nu cunosc invidia, și care se bucură de faptele cele bune ce se săvârșesc prin ei.*

Ce zic eu despre frate? Chiar de ți-ar fi dușman sau te-ai război cu el, însă Dumnezeu prin el se slăvește, iar trebuie pentru aceasta a-l face prieten, pe când tu pe prieten îl faci dușman pentru că Dumnezeu se slăvește prin progresele lui.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, pp. 114-115)

„... cel stăpânit de această patimă, de ale sale păcate nu se grijește defel, iar pentru binele străinilor el se topește de ciudă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 329)

„Cu ce oare am putea asemui această patimă? Deopotrivă mi se pare a fi cu un măgar leneș și îngreuiat de grăsimea trupului, care ar fi înhămat cu un cal ager și zburător, și care nici el nu ar voi să se miște, în același timp și pe tovarășul lui l-ar trage în jos prin greutatea trupului său. Întocmai așa și zavistnicul, ca să se izbăvească de acest vierme primejdios și adânc, nimic gândește și nici încearcă a face, ci toate le face ca și pe cel ce zboară către cer să-l împiedice și să-l doboare, făcându-se prin aceasta un râvnitor neîntrecut al diavolului. Că

și acela văzând pe om în Rai, nu numai că nici el nu a încercat a se schimba din apucăturile sale, ci încă a făcut toate chipurile ca și pe acela să-l scoată din Rai. Și iarăși văzând pe om șezând în cer și pe alții grăbindu-se a ajunge acolo, el întrebuințează aceleași uneltiri, împiedicând pe cei ce se grăbesc a ajunge la cer, îngrămădindu-și prin aceasta o mai mare văpaie asupra capului său.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 329)

„Ieri și alaltăieri îți era prieten, și vorbeai cu el, și stăteai la masă cu el; apoi fiindcă deodată l-ai văzut sporind, ai aruncat masca prieteniei și ți-ai pus-o pe cea a dușmăniei, sau mai bine zis, a nebuniei, fiindcă este o adevărată nebunie a te atinge de bunătățile aproapelui tău. Acest fapt este fapt de nebuni și de câini turbați. Căci și privirile lor sunt îndreptate cu furie asupra aproapelui, fiind asmuțiți, așa zicând, de pizmă.

Este mai bine a avea cineva înlăuntru al său un șarpe învârtindu-se decât a avea pizmă, fiindcă pe șarpe cel puțin îl poate vărsa dinlăuntru prin doctorii, sau că îl poate liniști prin mâncare, în vreme ce pizma nu se rostogolește numai înlăuntru pântecelui, ci se cuibărește și înlăuntru sufletului, și astfel patima este greu de scos de acolo. Șarpele fiind înlăuntru nu s-ar atinge cât de puțin de trupul omului dacă are mâncare - în vreme ce pizma, chiar de i-ai întinde mii de mese, roade chiar sufletul, mușcându-l din toate părțile, rănindu-l, sfâșiindu-l. Și nici o mângâiere alta nu află, prin care să se poată opri de la această nebunie, fără numai una singură: neizbânda celui pizmut. Numai așa se liniștește, sau mai drept vorbind nici așa, fiindcă dacă vede pe acesta mergându-i rău, vede în același timp și pe un altul mergându-i bine, și atunci aceleași dureri le simte din nou, și astfel pretutindeni rane, pretutindeni dureri, căci pentru unul ca acesta nu este nimeni pe pământ pe care să nu-l vadă că-i merge bine.

Dar covârșirea bolii acesteia merge atât de departe, că cel cuprins de ea chiar în casă de s-ar încuia pe sine, și acolo ar pizmui pe bărbații cei cevhi, încetați din viață.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, pp. 242-243)

„Cel ce are invidie luptă împotriva propriului lui bine și vrea mai degrabă să sufere nenumărate necazuri decât să-l vadă pe vecinul său fericit, chiar și atunci când slava aceluia s-ar răsfrânge și asupra lui. Poate fi o ticăloșie mai mare ca asta?” (*Omilii la săracul Lazăr*, cuvântul IV, în vol. *Omilii la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 104)

„S-au schimbat cuvintele apostolului! În loc să spunem: *Și dacă pătimește un mădular, pătimeșc toate mădularele împreună cu el; iar dacă este slăvit un mădular, se bucură toate mădularele împreună cu el* (1 Cor., 12, 26), ar trebui să spunem: *Dacă pătimește un mădular, se bucură toate celelalte mădulare; iar dacă este slăvit un mădular, suferă toate celelalte mădulare.*” (*Tratatul despre preoție*, cartea a treia, cap. 10, în vol. *Despre preoție*, p. 80)

„Cel care invidiază nu se mulțumește decât atunci când semenul său nu dobândește nimic. Fericirea sa este nefericirea celui alt. Există o nebunie mai mare ca aceasta? Omul invidios se topește ca o lumânare văzând că vecinului său îi merge bine. Astfel, el nu numai că se lipsește de bunătățile cerești, dar nici în această viață nu are liniște. Molia nu roade lâna și nici viermele carnea așa cum invidia roade și distruge inima și măruntaiele omului invidios.

Nu este nici o greșală dacă îi numim pe invidioși fiare și demoni. Așa sunt invidioșii sau chiar mai răi, pentru că fiarele se năpustesc asupra noastră numai când sunt flămânde sau când noi le stărnim, însă invidioșii, de multe ori chiar și atunci când le facem bine, se poartă ca și cum i-am fi nedreptățit. Demonii simt dușmănie față de noi, dar nu și față de ceilalți demoni, în vreme ce oamenii invidioși nu țin cont de nimic. Aceștia nu se îngrijesc de mântuire și își dau sufletul la iad, umplându-și inimile cu tristețe și tulburare fără nici un motiv.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 233)

„Așa cum porcul este mulțumit când se tăvălește prin noroi, și diavolul, când ne face rău, la fel se bucură omul invidios de răul semenului său. Se simte foarte bine când cineva din

jurul său pățește o nenorocire. Nefericirea celui alt este fericirea sa și fericirea celui alt este nefericirea sa. Așa cum scarabeul se hrănește cu murdărie, la fel se hrănește și omul invidios cu suferințele altora.

Oamenii văd cum este înjunghiat un animal și le pare rău de el. Însă cel invidios vede că semenul său are parte de binefaceri, și suferă, se face fiară sălbatică și se îngălbenește de ciudă.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 234)

„Iar zavistnicul, când altul păgubește și-și pierde munca lui, atunci se bucură și face de bine socotește nenorocirile și pagubele altora. Dar ce este alta mai rea decât aceasta? Că răutățile lui nu le cercetează iar de binele altora se topește și se lipsește pe sine de a merge în Rai și nici în lumea aceasta n-are nici un bine.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 51)

„În ce chip diavolul se bucură de pierzarea și stricăciunea noastră, așa și cel ce zavistuieste pe alții, când li se întâmplă vecinilor câte o pagubă sau alt rău, atunci se veselește și se odihnește pentru primejdiile altora și binele altora îl are ca răul său, și în ce chip râmele se hrănesc cu gunoaie, așa și zavistnicii aceștia, cu primejdiile altor oameni se îngrașă și sunt împreună și vrăjmași și luptători firii omenești, pentru că ceilalți oameni, când văd o vită necuvântătoare întristându-se când e jughiată, le pare rău, iar zavistnicii, când văd pe cineva că li se face bine, ei se fac fiare sălbatică și de răutatea zavistiei lor, le pier firea și li se îngălbinesc obraji și tremură ca și Cain.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 51-52)

„Acest fel de răutate este zavistia, că de multe ori face și ucidere, nu pofteste să vadă cu blândețe binele și sporul sau sănătatea vecinilor lui, că se arde de zavistie, văzând binele pe care-l au ceilalți frați.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 53)

„Una dintre cele mai dezastruoase patimi ale noastre este în mod sigur invidia. Invidiosul nu poate suferi împărțire; nimeni alături de el nu are dreptul de a poseda, de a triumfa, de a se bucura; nimeni nu poate după el nici să apară, nici să îndeplinească un rol. Nu este pe pământ loc decât pentru el.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 29)

INVIDIA (nu este păcat mai rău decât invidia)

„Nu este păcat mai rău decât invidia. Desfrânatul chiar dacă simte oarecare plăcere, săvârșește păcatul în scurtă vreme; invidiosul însă se chinuie și se pedepsește pe sine însuși înaintea celui invidiat, iar păcatul lui nu încetează niciodată, ci lucrează neconținut.

După cum porcul se bucură de mocirlă, iar diavolul de vătămarea noastră, tot așa și invidiosul se bucură de răul semenului său. Atunci se liniștește și răsuflă ușurat, când peste semenul său a venit un necaz sau o rușine; socotește nenorocirile altora propriile sale bucurii, iar fericirea și bunăstarea altora, propria sa nenorocire. Nu urmărește să aibă el bucurie, ci semenul său să aibă necazuri și scârbe. Nu merită, oare, să lovești cu pietre și să stâlcești în bătai pe acești oameni ca pe câinii turbați, ca pe diavolii afurisiți și ca pe iele?²⁵⁴ După cum unii gândaci se hrănesc cu murdărie omenească, tot așa și invidioșii se hrănesc cu nenorocirile altora: sunt dușmanii și vrăjmașii oamenilor. Celorlalți oameni le e milă când se junghie un animal; dar tu, invidiosule, devii fiară, tremuri, te îngălbenești la față când vezi că unui om îi merge bine”. (*Omilia la Matei*, omilia XL, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 486-487)

²⁵⁴ Ielele erau considerate acele zâne rele, în număr de trei, care paralizează pe oameni; ele sunt stăpânele vânturilor și joacă noaptea în vârtejul văzduhului, unde răpesc pe muritori; luat din iele, paralizat; cf. Lazăr Șăineanu, *Dicționar universal al limbei române*, ediția a VI-a, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1929, p. 302 – n.n.

„Că invidia face din om diavol; face din om demon sălbatic. Invidia a săvârșit cel dintâi omor; invidia n-a mai cunoscut glasul sângelui (Fac., 4, 2-8); invidia a pângărit pământul; mai târziu invidia, deschizând gura pământului, a înghițit și a omorât pe Datan, Core și Abiron și pe tot poporul acela (Num., 16, 1-35)”. (*Omilia la Matei*, omilia XL, III, în col. PSB, vol. 23, p. 487)

INVIDIA (gravitatea)

„Omul invidios ajunge, ca să spun așa, rob și lucrează totul împotriva mântuirii lui.” (*Omilia la Facere*, omilia LXI, II, PSB, vol. 22, p. 274)

„Nu este nimic mai rău decât invidia și gelozia.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XXXV, 1, p. 166)

„Dacă cineva ar vindeca trupul tău cel bolnav, chiar de ți-ar fi dușman, totuși după aceea îl vei considera întâiul între prietenii tăi; dar pe cel ce împodobește trupul lui Hristos, adică Biserica, și care îți e prieten, tu îl consideri ca dușman?! Cum ai putea să dovedești în alt mod războiul împotriva lui Hristos?

De aceea, chiar de ar face cineva minuni, chiar de ar trăi în feciorie, chiar de ar posti, chiar de s-ar culca jos pe pământ, și prin aceste virtuți ar ajunge la înălțimea îngerilor, totuși pentru o asemenea faptă va fi mai pângărit decât curvarii și preacurvarii, și mai nelegiuit decât tâlharii și profanatorii de morminte.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 115)

„Cu ce ar putea compara cineva un astfel de suflet (pătruns de invidie – n.n.)? Cu care viperă? Cu ce șarpe? Cu ce vierme? Cu ce vietate? Nimic nu este mai spurcat, nimic mai rău ca un astfel de suflet. Aceasta a răsturnat bisericile, aceasta a zămislit ereziile, aceasta a înarmat mâna frățască și a făcut ca să se mânjească dreapta lui în sângele dreptului, aceasta a pângărit legile naturii, acesta a deschis porțile morții și a prefăcut blestemul acela în fapt văzut de toți, nu l-a lăsat pe acel ticălos (Cain) ca să-și amintească nici de durerile părinților și nici de altceva, ci atât de mult l-a înfuriat și l-a împins la o așa mânie, încât chiar Dumnezeu îndemnându-l și zicându-i: *la tine se va întoarce, și tu-l vei stăpâni pe acela* (Facere 4, 7), totuși nici așa nu s-a muiat. Deși Dumnezeu trecuse cu vederea păcatul lui, ba încă i-a supus și pe fratele său, cu toate acestea boala lui era fără leac, chiar dacă s-ar fi întrebuințat mii de doctorii, ea totuși și-ar fi dat pe față putreziciunea și puroiul din ea. De ce te scârbești tu, o, nenorocitul și mai ticălos decât toți ticăloșii? Pentru că Dumnezeu a fost cinstit? Dar aceasta este cugetare satanică. Pentru că fratele tău a izbutit? Dar și tu erai liber a izbuti în fapta bună, ba chiar a-l întrece; așa că de voiești a-l birui, nu-l sfășia și nici da pierzării, ci lasă-l în viață, ca să se păstreze pentru generațiile viitoare ideea de luptă dreaptă; biruiește-l cât timp este în viața aceasta, căci numai așa și cununa îți va fi mai strălucită, pe când ucigându-l, singur ți-ai luat hotărârea de a fi un învins!

Dar vai, ura și invidia nu vor să știe de nimic!” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, pp. 116-117)

„Nimic nu împarte și nu învrăjbește atât de mult ca pizma și zavistia, această boală cumplită, care este lipsită de orice iertare și mai pustiitoare decât toate relele, fiind ca însăși rădăcina tuturor relelor. Iubitorul de argint atunci este mulțumit, când dânsul ia sau răpește de la altul, pe când zavistnicul atunci este mulțumit când altul nu ia, iar când nu el ia. Nenorocirea altora el o crede binefacerea sa, și nicidecum fericirea sa, făcându-se dușman de obște al firii oamenilor și vătămând măduarele lui Hristos; decât care ce ar putea fi mai nebunesc lucru? Dracul firește că zavistuieste, însă pe oameni, și nicidecum pe draci; iar tu om fiind, zavistuiesti pe oameni, și te răscoli asupra celui de același neam cu tine, ceea ce nici

dracul nu face? Și de ce iertare te vei învrednici, de ce îndreptățire, când văzând pe fratele tău sporind, tu, în loc să te bucuri și să te veselești și să te încununezi de aceasta, tremuri de pizmă și te îngălbenești?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, pp. 328-329)

„... pretutindeni se întâmplă acest fapt: cel ce este zavistuit, dacă priveghează și este treaz, se arată încă mai strălucit, iar cel ce zavistuiește își adună singur mai mare rele. Așa, de pildă, și Iosif s-a făcut strălucit; așa și Aaron preotul, căci zavistia celor ce-l pizmuiau a făcut pe Dumnezeu de a-l încuviința și o dată, și de două ori, și a făcut a-i înverzi toiagul. Astfel și Iacov s-a bucurat de o mare îmbelșugare și de toate celelalte. Astfel și zavistnicii își adaogă mii de rele pe lângă dâșii.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, pp. 329-330)

„Cerul este neajuns de cel ce are o astfel de patimă, dară mai nainte de cer chiar și viața de acum este de nesuferit unui astfel de om. Nici un vierme sau molie nu ar putea să roadă lemnul sau lâna așa de grozav după cum frigurile zavistiei rod chiar oasele zavistnicilor, pe lângă că vatămă și înțelepciunea sufletului lor. Deci ca și pe noi, și pe alții să putem a izbăvi de mii de rele, să alungăm din sufletul nostru acest păcat care este mai vătămător decât orice oftică, ca astfel împluternicindu-ne, să putem a sfârși cu bine și lupta de față, în același timp și de cununile viitoare să ne învrednicim.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 330)

„Nu vezi pe grădinari, pe truditorii pământului cum toți la aceeași aleargă? Că unul, de pildă, sapă, altul răsădește, un altul acoperă rădăcinile, un altul udă ceea ce a răsădit, un altul leagă răsădul și un altul curăță pământul de tot viermele stricător, și toți către una privesc: mântuirea sadului.

Dar cu pizma nu se petrece așa; căci ceea ce eu sădesc, un altul clatină și dezrădăcinează. Lasă cel puțin ca aceea ce am sădit să se prindă bine, ca astfel să se facă mai puternică decât vrăjmășia. Nu lucrul meu îl smulgi, ci pe al tău; eu am sădit, iar tu trebuie a uda. Iar dacă ai clătinat planta, ai scos-o din rădăcină și nu mai ai pentru ce s-o uzi. Dar poate că vezi pe grădinar că-i merge bine? Nu te teme, căci nici eu nu sunt ceva, și nici tu. *Nici cel ce sădește și nici cel ce udă este ceva* (I Cor., 3, 7), căci al unuia singur este lucrul acesta: al lui Dumnezeu. Așa că dacă tu smulgi cele sădite, apoi te lupți cu Dumnezeu.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, p. 243)

„Cine n-a invidiat vreodată pe semenul său? Și, totuși, și această faptă ne face mai răi decât păgânii și vameșii; și este știut de toată lumea că cei care sunt mai răi decât păgânii și vameșii nu pot scăpa de gheenă.” (*Apologia vieții monahale*, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 204)

„Nimic nu-i dezbină mai mult pe oameni decât invidia, care e o boală neînchipuit de grea și mult mai primejdioasă decât iubirea de argint, căci ea este rădăcina tuturor relelor.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 233)

„Rău mare este invidia. Există ceva mai rău decât ea? Poate preacurvia. Dar cel care săvârșește preacurvie măcar, pe de o parte, simte o anumită plăcere, iar pe de altă parte, păcătuiește doar câteva minute, pe când cel care invidiază nu se odihnește zi și noapte, căci invidia este un vierme care îi roade inima fără încetare.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 233-234)

„Iată de ce, chiar dacă ai face minuni sau ai fi curat cu trupul, dacă ai posti și te-ai nevoi și dacă ai ajunge la virtuțile îngerilor, nu ești decât un păcătos, pentru că a pus stăpânire pe tine patima invidiei. Nu te deosebești cu nimic de închinătorii la idoli, dacă îi iubești pe cei care te iubesc. Gândește-te atunci care este starea ta dacă îi urăști pe cei care te iubesc. Este mai rău să invidiezi decât să dușmănești, pentru că cel care dușmănește se potolește dacă

dispare pricina dușmăniei lui și chiar și-l face prieten pe dușmanul său, pe când cu cel care invidiază așa ceva nu se întâmplă niciodată. Cel care dușmănește își arată pe față patima, pe când invidiosul o ține ascunsă. Cel care dușmănește are un anumit motiv pentru care se comportă astfel, pe când invidiosul nu are nici un motiv, în afară de patima sa și de îndemnul satanei.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 235)

„De ce suferi, omule, pentru fericirea semenului tău? Dacă trebuie să suferi pentru ceva, să suferi pentru nefericirea ta, nu pentru bunăstarea celui alt. Invidia ta este o nebunie, după cum vezi și tu, de aceea ești de neiertat. Desfrânatul poate aduce în apărarea sa faptul că l-a îndemnat dorința cărnii, criminalul aduce furia, hoțul, sărăcia. Dar tu ce motiv ai avut? Nici un alt motiv decât răutatea ta nemăsurată.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 237)

„Nu este alt păcat mai rău care desparte pe om de Dumnezeu și de oameni ca zavistia, adică pizma.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 51)

„Căci în ce chip mănâncă cariul lemnul și molia lâna, așa și zavistia sufletul și oasele oamenilor celor zavistnici, care mai răi sunt decât fiarele și dracii, că fiarele sau pentru treaba hranei sau de noi fiind întărite se pornesc cu mânie, iar oamenii zavistnici, când le face cineva bine, ca și când le-ar face vreo strâmbătate. Dracii spre noi oamenii sunt nemilostivi și amar vrăjmași iar spre ceilalți draci, care sunt tovarășii lor, au dragoste, dar oamenii zavistnici fug de adunarea și de vorba cea firească și nici mântuirea lor nu o poftesc, pentru că se zice că zavistia nu știe a cinsti ceea ce este de folos. Unii ca aceștia pururea se află plini de tulburare și de mâhnire și sufletele lor merg la iad, că nu este păcat mai rău decât zavistia, adică decât pizma, pentru că preacurvarul se alege cu ceva dulceață și apoi în scurtă vreme se curățește de păcat, că îmbătrânește sau se îmbolnăvește și acelea-l opresc și se pocăiește și se mântuiește, iar zavistnicul, mai înainte de cel ce se zavistuieste, el pe sine se muncește și se pedepsește și nu părăsește păcatul niciodată, ci se face ca porcul care se tăvălește în gunoi și se aseamănă cu diavolul.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 51)

„Că de ar face cineva măcar semne și minuni, sau curăția fecioriei s-o aibă, sau postire sau mâinile să și le întindă spre milostenie, sau jos pe pământ să doarmă, încât pentru aceste bunătăți să ajungă să fie întocmai cu îngerii și să aibă patima zavistiei, unul ca acela este mai păcătos și mai pângărit decât toți păcătoșii. Că de vreme ce a-i iubi pe cei ce ne iubesc n-avem mai multă plată decât păgânii, dar cel ce-i urăște pe cei ce-l iubesc pe el și-i zavistuieste, unde va sta ticălosul? Că și decât războiul este mai rău zavistnicul. Pentru că cel ce dă război, dezlegându-se pricina certei a încetat războiul, iar zavistnicul niciodată nu se face prieten nimănui și în ce chip cel ce năpăstuiește nu năpăstuiește ci se năpăstuiește, așa și acela ce ponegrește pe vecinul lui pe sine se dă și se sinucide.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 52)

„Ce-ți pare rău, frate, pentru binele fratelui tău? S-ar cădea să ne pară rău de cei ce pătimesc rău, dar nu de cei ce sunt la bine, pentru că curvarul are oarecare dulceață și de aceea păcătuiește; la fel și hoțul, are ca motiv sărăcia. Dar tu, cel ce zavistuiesti, ce răspuns ai să dai? Nici un răspuns, numai pagubă și răutate mai rea, că de vreme ce Hristos poruncește să iubim pe vrăjmașii noștri și noi urâm pe cei ce ne iubesc pe noi, ce seamă vom da lui Dumnezeu? Diavolul numai zavistuieste pe oameni, iar nu pe diavoli, iar tu fiind om, zavistuiesti pe oameni? Mare păcat este zavistia, fraților, și noi vedem pe acela ce-l bântuiește un drac necurat ca acesta, că așa îl face ca nici un bine să nu aibă la dânsul pentru că se zice că zavistia nu știe a cinsti ceea ce este de folos.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 53)

„Însă mai ales către Dumnezeu se ridică sacrilega invidie, împotriva Lui. Ea-l combate pe Dumnezeu cu o îndrăzneală nedreaptă. Căci în sfârșit cui îi revine cinstea binelui împlinit

dacă nu lui Dumnezeu? Și fiindcă Dumnezeu este slăvit, noi ne mâniem?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 189)

„Ce este mai criminal? Ce este mai de pedepsit la tribunalul lui Dumnezeu? Ce să spui despre un mizerabil care a dat foc unei biserici? Însă s-o știm, mai devastatoare este invidia căci ea se leagă chiar de turma lui Iisus Hristos, și mai lung, mai învârtos, mai sângeros decât toate războaiele, ea distruge dumnezeiescul staul. Și excesele invidiei nu numai că sunt necredincioase și crude, ele sunt încă de râs.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 190)

INVIDIA (este pierzătoare pentru cel ce o întreține și pricinuitoare de har și strălucire pentru cei invidiați)

„După cum viermele născut de lemn mănâncă mai întâi lemnul care l-a născut, tot așa și invidia strică mai întâi sufletul celui care a născut-o și aduce peste cei invidiat cu totul altceva decât dorește. Nu mi te uita, iubite, ce se întâmplă celor invidiați la început, ci privește sfârșitul. Gândește-te că răutatea celor ce invidiază aduce mai mare strălucire celor invidiați. Cei invidiați atrag pe Dumnezeu în ajutor și se bucură de harul Cel de sus, iar invidiosul, lipsit de acest har, cade ușor în mâna tuturor și, înainte de a fi biruit de dușmani, e biruit de propria lui patimă, pentru că, mâncat ca de niște fâlci nevăzute, ajunge, ca să spun așa, de se îneacă. Cunoscând, dar, acestea, să fugim, vă rog, de vătămarea acestei patimi, să o izgonim cu toată puterea din sufletul nostru. Este mai pierzătoare decât toate patimile; ne vatămă însăși mântuirea noastră. Diavolul este izvoditorul ei ”. (*Omilii la Facere*, omilia XLVI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 144)

„Cumplită patimă este invidia! Când pune stăpânire pe suflet, nu-l lasă până ce nu-l înnebunește desăvârșit pe om. Invidia vatămă chiar sufletul în care s-a născut pentru că invidiosul reușește să facă celui invidiat tocmai contrariul decât ceea ce voiește: îl face pe cel invidiat mai strălucit, mai slăvit, mai vestit; iar lucrul acesta este iarăși altă rană și mai adâncă în sufletul invidiosului.” (*Omilii la Facere*, omilia LXI, I, în col. PSB, vol. 22, p. 272)

„Gândește-te și la aceea că tu, cu invidia ta, nu faci rău celui pe care-l invidiezi, ci ție îți înfigi sabia în tine însuși”. (*Omilii la Matei*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 488)

„Cu cât invidiezi mai mult, cu atât îi faci mai mare bine celui invidiat. Dumnezeu rânduiește așa lucrurile. Când vede pe cel nevinovat nedreptățit, îl înalță și mai mult, îl face și mai strălucitor, iar pe tine te pedepsește. Dacă Dumnezeu nu lasă nepedepsiți pe cei care se bucură de nenorocirile dușmanilor - *Nu te bucura de căderea dușmanilor tăi*, zice Scriptura, *ca nu cumva să te vadă Dumnezeu și să nu-I plăci Lui* (Prov., 24, 17-18) -, cu atât mai mult pe cei care invidiază pe cei care nu le-au făcut nici un rău. Să tăiem deci fiara cea cu multe capete. Că invidia are multe chipuri. Dacă cel care iubește pe cel care-l iubește nu face nimic mai mult decât vameșul, unde se va găsi cel care urăște pe cel care nu i-a făcut nici un rău? Cum va scăpa de iad când este mai rău decât păgânii? De aceea mă doare cumplit inima, că noi, care am primit poruncă să imităm pe îngeri, dar, mai bine spus, pe Stăpânul îngerilor, imităm pe diavol”. (*Omilii la Matei*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 488)

„Așa e invidia! Uneltește totdeauna împotriva propriului ei bine; roade pe cel invidios și-l aruncă în nenumărate necazuri”. (*Omilii la Matei*, omilia LXII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 724)

„Invidia, fraților, este un lucru grozav și urât; da, dar invidiosului și nu celor ce li se poartă invidie. Ea îi întuneacă pe primii, îi infectează, introducând în sufletul lor un pumnal ucigător; că dacă ea le face rău celor pe care îi atacă, acest rău este ușor și fără de importanță, și câștigul care le revine întrece ofensa. Și nu numai că este așa cu invidia, ci și cu celelalte patimi; și răul care-l produce recade, nu asupra celui ce suferă, ci asupra celui ce a făcut răul.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XVI, 1, p. 76)

„Nimic nu este mai rău, în sfârșit, decât invidia; voind să-l piardă pe altul, invidiosul se pierde pe sine însuși.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LV, 3, p. 273)

„Am mai multă grijă de cei ce invidiază decât de cei invidiați. Nu! Pentru că cei ce invidiază sunt mai ales cei mai păgubiți și ei se pierd pe ei înșiși, pe când cei invidiați pot fi chiar încununati, dacă vor. Să-ți dau o pildă: Pavel cel drept este cântat și laudat în fiecare zi, iar uciderea lui a ajuns prilej de slavă.” (*Omilia a II-a la Rusalii*, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 222)

„Și pentru că ți-am spus mai înainte că cel care invidiază și vorbește de rău își face rău sieși, nu celui cărui îi dorește răul, trebuie să-ți explic acum ce am vrut să spun. Îți voi da mai multe exemple.

Cu ce l-a vătămat Cain pe Abel atunci când l-a omorât din invidie? Fără să vrea, l-a trimis mai devreme în Împărăția cerurilor. Pe când el, dimpotrivă, a fost aspru pedepsit pentru păcatul său.

La fel Isav: cu ce l-a vătămat el pe Iacov? Iacov s-a îmbogățit, dobândind nenumărate bunătăți materiale, pe când el a ajuns să rătăcească prin locuri străine.

Preabunului Iosif, ce rău au reușit să-i facă frații săi, care puțin a lipsit să nu-l omoare din pricina invidiei? Aceștia au ajuns să sufere de foame și să fie în primejdie de a-și pierde viețile, pe când Iacov a ajuns stăpânitorul Egiptului, al doilea după Faraon.

Toate aceste exemple ne arată că atunci când invidiem pe cineva, îi facem acestuia, fără voia noastră, un mare bine. Pentru că Dumnezeu există și le vede pe toate. Și dacă este nedreptățit un om care nu nedreptățește pe nimeni, cu atât mai mult este acesta binecuvântat și slăvit, în același timp, tu care invidiezi, ești pedepsit. Și cum să nu fii pedepsit când invidiezi un om care nu ți-a făcut nici un rău, dacă ești pedepsit și atunci când nu te bucuri pentru binele vrăjmașului tău? Cum să fie iertată ura ta față de un om nevinovat, când Domnul ne spune în Evanghelie că oamenii care îi iubesc numai pe cei de care sunt iubiți nu fac mai mult decât ce fac vameșii (Mat., 5, 46).” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 236-237)

„Cu cât zavistuiești, cu atât mai mari bunătăți îi faci celui pe care îl zavistuiești, iar pe tine te faci vrednic de atâtea munci împreună cu dascălul tău, diavolul, pentru că Dumnezeu este cunoscător de inimi și toate acestea le vede, ori de vor fi bune, ori de vor fi rele și când vede pe acela ce-i fac alții strâmbătăți că rabdă cu mulțumire, atunci îl face pe acela mai bun decât ceilalți, iar pe cei ce fac strâmbătăți îi muncește, că de muncește pe cei scumpi și nemilostivi, cu mult mai vârtos va munci pe cei zavistnici și asupritori.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 53)

INVIDIA (urmările distrugătoare)

„Invidia e rădăcina crimei. Așa s-a întâmplat la început cu Cain și cu Abel. Cain nu putea aduce fratelui său vreo vină, mare sau mică! Dar când a văzut că Stăpânul universului primește cu plăcere darurile aduse de fratele său ca jertfă, iar pe ale sale nu le primește din pricina trândăviei sale, îndată i s-a deșteptat invidia în suflet, iar în minte i-a încolțit rădăcina uciderii, invidia a dat rodul acela aducător de moarte; și uciderea a fost înfăptuită”. (*Omilia la Facere*, omilia LIV, II, în col. PSB, vol. 22, p. 205)

„Mare rău e invidia. Te aruncă în brațele nebuniei”. (*Omilia la Facere*, omilia LV, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 227)

„Invidia l-a ucis pe Abel, ea a căutat viața lui David, i-a făcut să sufere pe atâția drepti; ea i-a îndemnat pe evrei să omoare pe Iisus Hristos.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XLVIII, 1, p. 232)

„... invidia, această patimă întunecată, care, după ce a orbit odată sufletul, nu-i mai permite să vadă binele, nici să se îndrepte să mai facă ceva cinstit.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXIV, 3, p. 332)

„Să luăm din inimile noastre invidia ucigătoare. Nici un pumnal nu este mai distrugător, nici un vierme rozător nu ne va mai umple de putreziciune!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 183)

„Ea împlinește două fapte de disprețuit între toate: ea trădează iubirea, ea strică sufletul.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 183)

„După ce a ucis prietenia, ea distruge sufletul care o lasă să intre. Ea produce în el dezastre de tot felul. Mai bună era o viperă în interiorul nostru decât invidia în inima noastră. Prin mușcătura ei, totul se strică în interiorul nostru: gândurile, sentimentele, voințele, limbajul, acțiunile, purtarea, totul devine pumnal, totul se îmbracă sub aspectul diabolic.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 189)

INVIDIA (eliberarea din robia ei)

„... să izgonim invidia din sufletul nostru, ca să atragem asupra-ne bunăvoința lui Dumnezeu”. (*Omilia la Facere*, omilia XLVI, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 145)

„- Cum vom scăpa, dar, de acest păcat? Dacă ne vom gândi că, după cum desfrânatului nu-i este îngăduit să intre în biserică, tot așa nici invidiosului; ba cu mult mai mult acestuia decât aceluia. Acum însă noi nici nu socotim invidia păcat. De aceea nici nu ne sinchisim. Dacă însă am ajunge să ne dăm seama bine că invidia e un mare păcat, ne-am dezbrăca ușor de el. Plângi deci și suspină! Bocește și roagă pe Dumnezeu! Fii încredințat că ești stăpânit de un greu păcat și pocăiește-te! Dacă gândești așa, scapi repede de boală.

- Dar cine nu știe că invidia este un păcat?

- Toată lumea o știe! Dar nu toți au despre invidie aceeași părere proastă ca despre desfrânare și adulter. Pe cine l-a mustrat conștiința când a invidiat? Cine a rugat pe Dumnezeu pentru acest păcat, ca Dumnezeu să-i fie milostiv? Nimeni, niciodată! Dar dacă postește și dă săracului câțiva bănuți și e invidios, oricât de invidios ar fi, nu socotește că a făcut un mare păcat, deși este stăpânit de cea mai grozavă patimă”. (*Omilia la Matei*, omilia XL, III, în col. PSB, vol. 23, p. 487)

„Spune-mi, pentru ce invidiezi pe semenul tău? Pentru că-l vezi încărcat de onoruri și vorbit de bine? Dar nu te gândești cât rău aduc onorurile celor care nu sunt cu luare aminte asupra lor? Îi împing spre slava deșartă, spre mândrie, spre îngâmfare, spre dispreț; îi fac mai trândavi; pe lângă toate acestea, onorurile se veștejesc repede. Și ceea, ce-i mai cumplit e că păcatele pe care le nasc onorurile rămân veșnice, pe când plăcerea apare și dispare. Spune-mi: pentru acestea îl invidiezi?”. (*Omilia la Matei*, omilia XL, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 488)

„Căci dacă trebuie să ne necăjim cu cei ce se necăjesc, cu atât mai mult nu trebuie să le purtăm invidie celor ce sunt cinstiți.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LV, 3, p. 273)

„Care este leacul acestui rău? Cu toții să ne rugăm în comun lui Dumnezeu pentru ei (pentru cei cuprinși de invidie – n.n.), și un singur glas să înălțăm pentru ei, ca pentru niște îndrăciți (demonizați), căci aceștia sunt mai de plâns decât aceia, fiindcă nebunia lor izvorăște din intenție. Deci, această boală are nevoie de rugăciuni și cereri multe. Dacă cel ce nu iubește pe fratele său, chiar de și-ar goli punga în folosul săracilor, și chiar dacă ar face lucruri strălucite în Biserică, totuși cu nimic nu se folosește mai mult, dar încă cel ce se luptă cu fratele său, care nu l-a nedreptățit cu nimic, de câtă pedeapsă oare nu se face vinovat? Un asemenea om este mult mai rău decât păgânii.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 116)

„Să fugim, deci, de această boală urâcioasă, fiindcă în caz contrar nu vom putea fugi de focul acela care este gătit diavolului, dacă nu vom scăpa de această boală, și vom scăpa doar atunci, când ne vom gândi cum ne-a iubit și pe noi Hristos, și cum tot El ne-a poruncit de a ne iubi unii pe alții.

Cum ne-a iubit pe noi Hristos? Prin aceea că și-a dat sângele Său pentru noi care eram dușmani și-l nedreptățisem foarte mult. Aceasta fă și tu cu fratele tău, fiindcă de aceea a zis: *Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul* (Ioan 13, 34).

Și încă mai mult, căci nu s-a mărginit aici, ci Însuși El a făcut așa față de dușmanii Săi. Poate că nu voiești să-ți dai viața pentru fratele tău? Atunci de ce verși sângele lui, și faci cu totul contrar poruncii lui neascultând? Deși El ceea ce a făcut nu a făcut-o din datorie, pe când tu făcând așa, îndeplinești o datorie morală impusă de stăpân. De altfel chiar cel ce a primit iertare de la acel stăpân pentru o mie de talanți, și la urmă cerea de la datornicul său 100 de dinari, nu a fost pedepsit pentru aceasta numai, ci pentru că cu toată bunătatea arătată de stăpân către el, nu a devenit mai bun, nici nu a urmat pe stăpânul său, care a pus începutul bunătății și binefacerii, și a întors datoria, căci aceasta era și obligația lui. Tot ceea ce facem, facem îndeplinindu-ne datoria. De aceea și zicea: *Așa și voi, când veți face toate cele poruncite vouă, să ziceți: Suntem slugi netrebnice, pentru că am făcut ceea ce eram datori să facem* (Luca 17, 10).” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia VII, p. 118)

„Între apostoli nu era nici o pizmă, ci cu toții un singur lucru aveau în vedere: întemeierea Bisericii – și de-ar fi fost lucrătorul cât de mic și nebăgat în seamă, toți ceilalți îl aplaudau cu cea mai mare grabă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, p. 141)

„... să nu facem cu totul dimpotrivă, adică să nu disprețuim relele și nenorocirile aproapelui, nici să pizmuim bunătățile lui, fiindcă unele ca acestea sunt fapte de-ale nebunilor și ale smintiților. Fiindcă și cel ce își scoate un ochi dă dovadă de cea mai mare nebulie, precum și cel ce-și taie mâna dă strălucită dovadă de smintire. Deci dacă aceasta se petrece cu mădularele trupului, apoi asemenea fapt și când se petrece cu frații este semn de mare nebulie, și nu puțină vătămare pricinuieste. Deci întrucât strălucește aproapele tău, și frumusețea ta se vede, și întregul trup este împodobit, căci frumusețea și strălucirea lui nu-l înconjoară numai pe el, ci te face și pe tine a te mândri de ea. Deci dacă tu îl vei umili pe dânsul, întregul trup îl vei face întunecat și înjosit, și nenorocirea ai întins-o atunci preste toate mădularele lui, precum și dacă îl păstrezi în strălucire, păstrezi frumusețea întregului trup. Nimeni de pildă nu zice că *este frumos ochiul*, ci că *cutare este frumoasă* sau *ce frumoasă este cutare*, și dacă poate este lăudat și admirat și ochiul, apoi este lăudat după lauda adresată de obște tuturor celorlalte.

Așa se întâmplă și în Biserică, că adică dacă unii sunt lăudați și aplaudați, apoi de lauda aceasta se bucură obștea întreagă. Că dușmanii nu împart niciodată laudele, ci încă le împreunează și le unesc. Deci dacă cineva strălucește în darul cuvântului, apoi nu numai pe acela îl laudă, ci pe întreaga Biserică, căci nu zic *ce minunat bărbat este cutare*, ci *iată ce minunat dascăl au creștinii*, așa că lauda aceasta ei o fac de obște pentru cei din Biserică. Apoi dacă Elinii împreunează totdeauna laudele, adică le unesc și nu le adresează numai unuia, ci la toți îndeobște, tu le împarți și războiești trupul tău, și stai împotriva propriilor mădulare? Nu știi că acest fapt pe toate le răstoarnă pe dos? Căci *toată împărăția ce se împerechează între sine... și toată cetatea sau casa ce se împerechează între sine, nu va sta* (Mt. 12, 25).” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 328)

„Dacă tu voiești poate a fi râvnitor, eu nu te împiedic, numai în scop de a ajunge la aceeași înălțime cu el, iar nicidecum spre a-l pogorî pe dânsul de acolo; nu cu scop de a-l înjosi, ci spre a te ridica și tu la aceeași înălțime și să arăți aceleași virtuți ca el. Aceasta este pizmă sau râvnă frumoasă, a urma, iar nu a război; a nu te scârbi pentru binele altora, ci a te neliniști pentru relele tale – ceea ce pizma face cu totul dimpotrivă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 329)

„Vă rog ca, părăsind această cale rea și primejdioasă, să ne întoarcem spre această pizmă nobilă numită râvnă, căci o asemenea pizmă este mai înflăcărată decât orice foc puternic și din ea izvorăsc bunătățile cele mai mari. Astfel și Pavel povățuia spre credință pe cei dintre Iudei, zicând: *Că doară aș face trupul meu să râvnească, și să măntuiesc pe vreunul dintr-înșii* (Rom. 11, 14). Cel ce râvnește sau pizmuiește după cum voia Pavel, nu se scârbește când vede pe altul sporind, ci când se vede pe sine rămas în urma aceluia. Nu așa însă face și zavistnicul, ci când vede pe altul făcând bine, atunci se neliniștește și se scârbește, și întocmai ca un trântor, se dezmiardă la durerile și nenorocirile străine, iar el nu încearcă a ridica niciodată pe aproapele, ci dimpotrivă, căci plânge de ciudă când vede pe altul ridicat, ba încă face totul spre a-l doborî cu desăvârșire.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 329)

„Iubiților, să fugim de pizmă sau zavistie. Pentru ce pizmuiești, spune-mi? că fratele tău a primit vreun har? Dar de la cine l-a primit, spune-mi, oare nu de la Dumnezeu? Așadar, tu prin aceasta îți îndrepti supărarea și necazul împotriva aceluia care a dat acel har. Ai văzut ce fel de rău trage după sine pizma, la ce înălțime de păcate duce pe cineva și ce prăpastie sapă pizmașului? Să fugim deci de dânsa, iubiților, și nici să nu mai zavistuim pe nimenea, dară și pentru cei ce zavistuiesc să ne rugăm lui Dumnezeu și să facem totul spre a le stinge această patimă, iar nu ca acei proști cari, voind a-i învinovați, fac totul ca încă mai mult să aprindă flacăra. Noi însă să nu facem așa, ci să-i plângem și să-i jelim, căci ei singuri sunt cei nedreptățiți, având cu dânșii acel vierme care întruna le roade inima, și adăugându-și într-înșii o otravă care este mult mai amară decât orice venin.

Să rugăm deci pe iubitorul de oameni Dumnezeu, ca și patima acelor să o prefacă, dar și pe noi să ne ferească a cădea în acea boală.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXI, p. 330)

„Ce nebunie mai e și asta? Spune-mi: de ce faci astfel? Ce te-a apucat? Te necăjește faptul că fratele tău este fericit, important și faimos? Dimpotrivă, pentru acestea ar trebui să te bucuri și să-I mulțumești lui Dumnezeu. Toți creștinii suntem un trup, iar capul nostru este Hristos și fiecare suntem mădularii unii altora (Rom., 12, 5). De aceea, atunci când se întristează și suferă un mădular, și celelalte suferă cu el, iar când unul dintre mădularii se bucură și este fericit, atunci și celelalte sunt bucuroase (1. Cor., 12, 26), căci printr-un mădular se slăvește întreg trupul, dar și capul, adică Hristos. Cu toate acestea, tu, în loc să te bucuri, suferi. Suferi pentru că este slăvit Dumnezeu. Iată până unde te duce patima ta!” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 234)

„Nefericiți sunt și au fost toți oamenii invidioși din toate timpurile și din toate locurile, pentru că se chinuiesc din pricina răutății lor și, mai mult decât atât, sunt izgoniți de Dumnezeu pentru acest păcat înfricoșător. Nu le rămâne altceva de făcut decât să se pocăiască și să dobândească smerenie și dragoste, ca să primească liniște sufletească și bunăvoința lui Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 240)

„Ce alt rău va fi mai mare ca această amețală și nebunie? Spune-mi frate, ce tremuri așa și te înroșești? Ce rău și s-a făcut ție, ticăloase? Că s-a făcut fratele slăvit și strălucit ți s-ar cădea să te bucuri și să slăvești pe Dumnezeu, căci vezi trupul cel asemenea ție, parte luminoasă și strălucită. Ce zici, că *prin mine ar vrea Dumnezeu să se slăvească*? Bucură-te

dar îmbogățindu-se și sporind fratele, că se slăvește iarăși Dumnezeu prin tine că, deși a fost vrăjmaș și potrivnic, Dumnezeu printr-însul S-a slăvit. S-ar cădea să faci pentru aceasta pe vrăjmaș prieten, iar tu faci pe prieten vrăjmaș. De vreme ce Dumnezeu se slăvește prin norocul aceluia, dar tu în ce chip arăți pe Dumnezeu ca împărat al aceluia pentru facerea de bine?” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 52)

ISPITELE (atacul ispitelor)

„Vrăjmașul nostru este pirat - iar piratul nu vestește timpul când are să năvălească, ci de multe ori cade asupra noastră când dormim și nu avem nici o grijă.” (*Cele dintâi omilii la Facere*, cuvântul al nouălea, p. 123)

„Nu cei ce fac fapte mășave, fie cât de mici, înfurie acea fiară sălbatică, ci cei ce fac cele bune. Așa că atunci când vezi vreun bărbat drept făcând fapte mari și suferind mii de rele, tu să nu te minunezi, ci dimpotrivă, atunci să te minunezi, când diavolul primind multe răni, ar sta liniștit și ar primi rănilor cu nepăsare. Fiindcă nici atunci când șarpele ar fi întruna înțepat, și s-ar înfuria și repezi împotriva celui ce-l înțeapă, încă nu ar trebui a ne mira. Căci și diavolul se repede împotriva tuturor mai grozav decât orice șarpe, și întocmai ca o scorpie scoțându-și acul, se ridică în sus.

Dar nu aceasta să vă înfricoșeze pe voi, fiindcă pe cel ce se întoarce de la război în urma biruinței, firește că-l vei vedea plin de sânge, și de multe ori rănit. Deci și tu când vezi pe cineva făcând milostenie și celelalte mii de bunătăți, și prin aceasta tăind puterea diavolului – să nu te minunezi la urmă dacă îl vei vedea căzut în ispite și primejdii, și nici să te sperii, fiindcă tocmai pentru aceea a căzut în ispite, pentru că a lovit cu putere pe diavolul. *Dar, zici tu, cum de i-a îngăduit Dumnezeu una ca aceasta?* Ca mai mult încă să se încununeze, și diavolul să primească încă mai multe răni.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XLIII, p. 464)

„... unui slab chiar Pavel poate să-i aducă vătămare, pe când pe cel tare nici Satana nu poate să-l vatăme vreodată.” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, pp. 44-45)

„Căci de ce preoți s-a bucurat Avraam?, spune-mi! De ce învățători? de ce catehează? de ce îndemn? de ce sfat? acolo unde nu era nici scris, nici lege, nici prooroci, nici nimic altceva din unele ca acestea. Ci naviga pe o mare nenavigată, mergea pe un drum neumblat, și aceasta deși provenea dintr-o și un tată necredincios. Și totuși acestea nu l-au vătămat cu nimic, ci a strălucit atât de mult prin virtute încât a anticipat prin fapte pe Cel care după mult timp, după prooroci și Lege și după o atât de mare pedagogie, avea să-i educe pe oameni prin semne și minuni, pe Hristos (...)” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărâdelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu*, XIII, 1-2, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, p. 304)

„Vezi că aceia fără minte și nepăsători nu câștigă nimic din cele ce le sunt de folos, dar cei cu minte teafără și treji scot cel mai mare folos din cele pentru care alții se scandalizează? Acest lucru poate fi văzut și în cazul lui Iuda și al lui Iov. Fiindcă Iuda n-a fost mântuit nici de Hristos Care a îndreptat lumea, dar Iov n-a fost vătămat nici de diavolul care i-a pierdut pe atâția. Unul deși a pățit mii de rele a fost încununat; dar acela care a văzut și a făcut el însuși semne, care a înviat morți și a izgonit demoni – căci și el primise această putere – care a auzit zeci de mii de lucruri despre Împărăție și gheenă, care a luat parte la acea foarte înfricoșătoare Cină și se bucurase și se bucurase de tot atâta favoare și purtare de grijă cât și Petru, Iacob și Ioan, sau mai bine zis de mult și multă – căci pe lângă cealaltă purtare de grijă și pogorământ de care a avut parte, căci i se încredințaseră și banii pentru săraci –, acesta a

fost cuprins atunci de un delir atât de mare și, primindu-l pe satan prin iubirea de argint, a devenit în gândul său trădător și a săvârșit răul de căpetenie vânzând un asemenea sânge pe treizeci de arginți și trădând pe Stăpânul cu o sărutare. Câți crezi că nu s-au lăsați scandalizați atunci de faptul că trădarea fusese făcută de un ucenic?” (*Scrisori din exil, Către cei ce se scandalizează de fărădelegile și persecuțiile comise și despre Pronia lui Dumnezeu, XIV, 13-15, în vol. Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență..., p. 311*)

ISPITELE (cauzele ispitelor)

„Cine însă este ușuratic la minte și nu are un îndemn tare spre bine, acela cade în păcat și se aruncă pe sine în pierzare, chiar de nu ar fi diavolul.” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post, în vol. Omilii la Postul Mare..., p. 41*)

„Noi admitem că la foarte multe păcate Satana ne ademenește; însă la cele mai multe noi înșine ne dedăm, prin trândăvia și lenevirea noastră. Nicăieri nu zice Sfânta Scriptură că, la fratricidul lui Cain Satana ar fi fost în joc. Dar să presupunem că Satana a șoptit lui Cain gândul cel rău, totuși vinovăția păcatului rămâne asupra aceluia care a primit șoptirea, a urmat ei și i-a dat cel dintâi prilej de a se apropia de sufletul său.

De asemenea, nici amăgirea Evei nu se poate în totul prescrie Satanei, ci femeia a fost înșelată și de propria ei poftă. Aceasta o arată însăși Sfânta Scriptură prin cuvintele: *Și a văzut femeia că bun este pomul la mâncare, și a plăcut ochilor la vedere, și luând din rodul lui, a mâncat* (Fac. 3, 6).

Însă zicând eu acestea, nu voiesc să eliberez pe Satana de ocară, că el pândește pe fiii omenești, ci voiesc să zic numai că, dacă noi n-am păcătui cu propria noastră voință, nimeni n-ar putea să ne arunce în pierzare. Iară cel ce se lasă amăgit așa lesne ca Eva, sau precum Cain, acela de dinainte trebuie să fi fost ușuratic la minte și nu cu destulă pază asupra sa, căci Satana n-ar fi avut atâta putere dacă sufletul ar fi fost priveghetor și cu îngrijire de mântuirea sa.” (*Cuvânt la Duminica întâi a Sfântului și Marelui Post, în vol. Omilii la Postul Mare..., pp. 45-46*)

ISPITELE (ferirea de ispite)

„Să nu mergem în întâmpinarea încercărilor, ci să fugim de ele și să le evităm”. (*Omilii la Matei, omilia XIV, I, în col. PSB, vol. 23, p. 165*)

„Nu suntem așa de ușor biruiți când nu vedem cele ce ne ispitesc, ca atunci când ele stau înaintea ochilor. Mai ușor poți înfrâna pofta de femei când nu vezi femeie frumoasă, decât când te uiți mereu la ea.” (*Cuvânt de laudă la Sfântul Mucenic Lucian, II, în vol. Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți, p. 290*)

ISPITELE (felurile ispitelor)

„- Dar care sunt săgețile diavolului?

- Poftele cele rele, gândurile cele necurate, patimile cele pierzătoare, mânia, invidia, gelozia, urgia, ura, pofta de bani, și la toate celelalte păcate.” (*Omilii la Facere, omilia III, V, în col. PSB, vol. 21, p. 54*)

„Atâtea și atâtea căi de pierzare a croit diavolul celor ce vor să-i slujească!”. (*Omilii la Facere, omilia XIII, II, în col. PSB, vol. 21, p. 149*)

„Pentru că primul om, prin ascultarea de diavol, a păcătuit față de Dumnezeu și a călcat legea, Hristos te învață cu prisosință să nu ascuți de diavol nici când îți poruncește să faci o

faptă de poruncă. Dar pentru ce vorbesc de călcare de lege? Chiar dacă ți-ar spune demonii să faci ceva folositor, nu le da ascultare! De pildă Hristos a închis gura acelor demoni care-L predicau Fiul al lui Dumnezeu (Luca 4, 41). Pavel, iarăși, la fel a certat pe demonii care strigau, deși spusele lor erau cuvinte de folos; ci, muștrându-i cumplit și oprind viclenia lor, i-a alungat, cu toate că predicau învățături mântuitoare, închizându-le gurile și poruncindu-le să tacă (Fapte 16, 16-18).

Pentru aceasta nici în pustie Hristos n-a dat ascultare spuselor diavolului.

- Ce i-a spus?

- *Nu numai cu pâine va trăi omul!*

Cuvintele Sale au acest înțeles: Dumnezeu poate și cu cuvântul hrăni pe cel flămând. Prin aceste cuvinte Hristos îi aduce mărturie din Vechiul Testament (Deut., 8, 3), iar pe noi ne învață să nu ne depărtăm niciodată de Stăpân, fie de flămânzim, fie de suferim un alt necaz”. (*Omilia la Matei*, omilia XIII, II, în col. PSB, vol. 23, p. 156)

„Că dușman de moarte ne este diavolul și, a pornit împotriva noastră război neîmpăcat. Nu ne sânguim noi atât pentru mântuirea noastră, cât se sânguește el pentru pierderea noastră.

Să-l urâm, deci, de moarte, nu numai cu cuvintele, ci și cu faptele; nu numai cu mintea, ci și cu lucrurile și să nu facem nimic din cele ce ne poruncește el, că așa vom face pe acelea ce ni le poruncește Dumnezeu. Diavolul, da, făgăduiește multe, nu ca să ne dea, ci ca să ne ia. Ne făgăduiește bunuri din furtișaguri și răpiri, ca să ne răpească împărăția și dreptatea: pune înaintea noastră comorile cele de pe pământ ca niște curse și lațuri ca să ne lipsească și de acestea și de comorile cele din ceruri; voiește să ne îmbogățim aici ca să nu ne îmbogățim dincolo. Dacă nu poate cu bogăția să ne scoată din moștenirea cea cerească, atunci apucă altă cale, calea sărăciei. Cum a făcut cu Iov. Când a văzut că bogăția cu nimic nu l-a vătămat, împletește cu sărăcia curse, nădăjduind să-l biruie prin ea. Poate fi, oare, ceva mai fără de judecată? Nu! Că cel ce poate îndura cu cuminenie bogăția, cu mult mai mult îndură cu bărbăție sărăcia; cel ce nu dorește averile când le are, nu le caută nici când îi lipsesc, așa precum nici atunci fericitul acela, ci prin sărăcie a ajuns din nou mai strălucit”. (*Omilia la Matei*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 160)

„Pe lângă altele, diavolul a făcut-o și pe aceasta că nu ne mai dăm seama de rele, că alungă rușinea cu mulțimea celor ce săvârșesc răul”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 921)

„Cumplit lucru, cumplit lucru este când faci loc în suflet patimilor rele. De aceea trebuie să le îndepărtăm prin orice mijloc și să nu le lăsăm intrare liberă; când ajung de pun stăpânire pe suflet și-l biruie, dau naștere la mare vâlvătaie, ca și focul ce cade pe lucruri care se aprind ușor. Vă rog deci să faceți totul ca să le opriți intrarea. Să nu băgați în sufletul vostru orice păcat, mângâindu-vă cu acest gând fără de folos, spunând: Ce lucru mare e fapta aceasta, ce mare lucru cealaltă? De aici se nasc mii și mii de rele. Că diavolul, ticălos fiind, pentru a pierde pe oameni se folosește de multă viclenie, de multă stăruință, de mult pogorământ. Își începe atacul cu lucruri mici”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXVI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 969)

„Ia ascultă ce spune Solomon: *Dă-ți seama că mergi prin mijlocul curselor*. N-a spus că mergi *pe lângă* curse, ci: *prin mijlocul curselor*. Din amândouă părțile ne pândesc prăpăstiile, vicleșugurile. S-a dus cineva în târg și a văzut pe un dușman și s-a și aprins numai la vederea lui; a văzut un prieten căruia îi mergea bine și l-a pizmuit; a văzut un sărac, l-a disprețuit și nu s-a uitat la el; dacă a văzut un bogat, l-a pizmuit; a văzut pe unul asuprit și s-a mâhnit; a văzut pe unul asuprind pe cineva și s-a necăjit; a văzut o femeie frumoasă, și s-a prins (în laț). Vezi, iubitele, ce de curse? De aceea spune Solomon: *Dă-ți seama, că mergi prin mijlocul curselor*. Curse sunt și acasă, și la masă și la întruniri. Adesea, unul cu nechibzuință, vorbind plin de

încredere în mijlocul prietenilor, a rostit vreo vorbă ce nu trebuia spusă și a dat de o primejdie așa de mare, încât și-a surpat toată casa.

Prin urmare, trebuie totdeauna să cercetăm lucrurile cu luare aminte. Adesea, pentru cei ce n-au luat seama, și soția a ajuns o cursă, adesea copiii, prietenii, vecinii.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, p. 87)

„Să știi, spune Scriptura, că prin mijlocul lațurilor treci (Înț. Is. Sir., 9, 13). Ispitele în valuri, grijile multe și mari, războiul demonilor neîntreput, iar răvășirile patimilor, continue.” (*Cuvânt de laudă la cel întru Sfinți, Părintele nostru Eustație, arhiepiscopul Antiohiei celei Mari*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 386)

„... acest duh rău, ca dintr-o cetățuie, dă de acolo de sus tuturor oamenilor în fiecare zi porunci nelegiuite și ticăloase, nu numai pentru desfacerea căsătoriilor, nici numai pentru împărțirea și pentru confiscarea averilor, nici numai pentru uciderea pe nedrept a oamenilor, ci dă porunci cu mult mai cumplite decât acestea: poruncește să fie smuls sufletul din legătura lui cu Dumnezeu, lângă care se simțea atât de bine, să fie dat slugilor lui necurate și să fie silit să trăiască împreună cu ele. Slugile, o dată ce au pus mâna pe suflet, se poartă cu el cu nerușinare și ocări, așa cum e și firesc să facă niște demoni răi, care cu furie și cu înverșunare doresc pierderea și rușinarea noastră. Dezbracă sufletul de toate hainele virtuții și-l îmbracă cu zdrențele viciului, zdrențe murdare, sfâșiate și pline de miros urât; și ajunge sufletul mai urât la înfățișare decât dacă ar fi gol. Iar după ce l-au umplut de toată necurătenia lor, slugile duhului celui rău nu încetează de a se lăuda cu aceste umilințe cu care au copleșit sufletul. Nu cunosc sațiu al acestei împreunări ticăloase și nelegiuite, sunt ca bețivii: cu cât beau mai mult, cu atât le arde mai mult gura după băutură. Tot astfel și slugile duhului celui rău, mai cu seamă atunci se înverșunează împotriva sufletului și se năpustesc cu mai multă furie și mai sălbatic asupra lui, când îl fac să păcătuiască mai mult, când îl săgetează din toate părțile cu ideile lor nelegiuite, când îl mușcă, când varsă în el otrava cugetării lor; și nu lasă sufletul din mâini până ce nu ajunge să gândească și să lucreze ca ei, sau până ce nu vadă că sufletul a părăsit trupul.” (*Apologia vieții monahale*, 7, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 201-202)

„Poftele trupului apoi iau cu năvală mai cumplit pe cei ce trăiesc în lume; îi subjugă prin ochi și chipul frumos și trupul bine întocmit; iar un cuvânt de rușine lăsat auzului ne tulbură mintea; de multe ori, și un cântec de desfrâu înmoaie tăria sufletului nostru. Dar pentru ce vorbesc de aceste mari ispite? Adeseori, un lucru ce pare a fi cu totul neînsemnat, de pildă mirosul de parfum pe care îl lasă o curtezană în urma ei, robește sufletul prin simpla vedere.” (*Omilia la săracul Lazăr*, cuvântul III, în vol. *Omilia la săracul Lazăr. Despre soartă și Providență...*, p. 70)

„Diavolul reia cele trei șiretlicuri care i-au reușit atât de bine la primii noștri părinți, și pe care le folosește atât de stăruitor cu fiecare din noi: ispita slavei deșarte și a curiozității, ispita mândriei, ispita senzualității; acela este izvorul întreit de unde ies toate celelalte seducții.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 289)

„Privitor la armele dușmanului, care sunt ele? Care sunt săgețile aprinse, pe care le trage el asupra sufletului nostru? Pofța rea, gândurile necurate, afecțiunile stricate; mâniile nestăvilite, invidia, ura, cupiditatea, patimile rușinoase și tot ceea ce poate oferi răul în varietăți diferite” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 455)

ISPITELE (folosul răbdării ispitelor)

„Omul tare, cu grijă de el și treaz, ajunge prin aceste ispite mai puternic; și cu cât se prelungesc necazurile, pe atât îi crește și bărbăția; pe când omul trândav și nepăsător se clatină

și cade îndată, de-ar veni doar o boare trecătoare de ispită; cade, nu din pricina naturii ispitelor, ci din pricina slăbiciunii voinței”. (*Omilia la Facere*, omilia II, V, în col. PSB, vol. 21, p. 45)

„Diavolul chiar când vede că n-o poate scoate la capăt cu noi ne părăsește de teama ca nu cumva el însuși să ne dea prilejul să dobândim mai multe cununi”. (*Omilia la Matei*, omilia XV, VIII, în col. PSB, vol. 23, p. 189)

„Acel demon viclean i-a putut răpi (lui Iov – n.n.) averile, dar nu i-a putut răpi dragostea cea către Dumnezeu, ci chiar mai puternic l-a făcut; și încercându-l cu tot felul de necazuri, l-a făcut să se împodobească cu și mai multe bunuri. De aceea diavolul era în încurcătură mare; cu cât îi dădea mai multe lovituri, cu atât îl vedea că ajunge mai puternic.” (*Omilia la Matei*, omilia XIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 160)

„Să nu ne îpușinăm în ispite, căci nimeni nu poate să fie în tovărășia lui Hristos dezmierdându-se, dormitând și lenevind-se, nimeni, zic, din cei ce viețuiesc o astfel de viață moleșită, ci numai cei ce trăiesc în ispite și necazuri, cei ce călătoresc pe cărarea cea strâmtă, numai aceia vor sta aproape de Dânsul. Căci și El pe aceeași cale a călătorit, pentru care și zicea: *Fiul Omului nu are unde să-și plece capul* (Mt., 8, 20). Deci nu te întrista fiind necăjit, gândindu-te cu cine te întovărășești, cum te cureți prin ispite și câte câștigi de aici.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia I, p. 11)

„Nu au fost dâșii ispitiți în zadar, ci prin acele ispite s-au făcut încercați prin răbdare; și încă ceva mai mult, căci nu zice simplu *răbdare*, ci încă ceea ce era mai mult decât răbdarea: *bucurie*. Și chiar nici bucuria aceasta nu o spune cum s-ar întâmpla, ci *prisosița bucuriei lor* - fiindcă multă și negrăită bucurie le pricinuiseră lor acele ispite.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XVI, p. 155)

ISPITELE (îngăduirea ispitelor de către Dumnezeu)

„Hristos a făcut și a suferit totul pentru învățarea noastră; a primit să fie dus în pustie și să se lupte cu diavolul, ca fiecare om botezat să nu se tulbure dacă după botez suferă încercări și ispite mai mari la care nu se aștepta, ci să îndure totul cu curaj, știind că tot ce i se întâmplă e firesc să i se întâmple. De aceea ai luat arme, nu să trândăvești, ci să lupți! De aceea nici Dumnezeu nu oprește încercările care vin peste tine după ce te-ai botezat; în primul rând, ca să cunoști că prin botez ai ajuns cu mult mai puternic; în al doilea rând, ca să rămâi smerit și să nu te mândrești cu măreția darurilor primite la botez, pentru că încercările pot să-ți înfrângă cerbicia; în al treilea rând, ca vicleanul diavol, care pune încă la îndoială îndepărtarea ta de el, să se încredințeze, prin încercările la care te supune, că l-ai părăsit depărtându-te definitiv de el; în al patrulea rând, ca să ajungi, prin încercări, mai tare chiar decât fierul; în al cincilea rând, ca să capeți o dovadă evidentă a visteriilor încredințate ție. Nici nu s-ar năpusti diavolul asupra ta, dacă nu te-ar vedea într-o mai mare cinste. De aceea și la început s-a năpustit asupra lui Adam, tocmai pentru că-l văzuse bucurându-se de mare slavă; De aceea a pornit războiul cu Iov, pentru că-l văzuse încununat și laudat de Dumnezeul universului.

- Atunci pentru ce Hristos spune: *Rugați-vă ca să nu intrați în ispită?* (Matei 26, 41) m-ar putea întreba cineva.

- Tocmai pentru a ne arăta că Iisus nu S-a dus în pustie că a vrut să Se ducă, ci că a fost dus de Duhul potrivit unei rânduiei dumnezeiești, lăsându-ne să înțelegem să nu ne băgăm singuri în încercări, ci să le înfruntăm cu curaj atunci când suntem târați în ele”. (*Omilia la Matei*, omilia XIII, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 153-154)

„Un organizator de jocuri atletice publice, dacă ar avea un prieten printre atleți, n-ar voi să-l încununeze numai pentru că este prieten cu el, ci și pentru ostenele sale, pentru vrednicia

lui; și aceasta mai cu seamă pentru că îl iubește. Tot așa și Hristos; pe aceia pe care-i iubește, pe aceia mai ales vrea să-i vadă biruitori și prin propriile lor puteri, nu numai prin ajutorul Lui”. (*Omilia la Matei*, omilia LV, I, în col. PSB, vol. 23, p. 634)

„Spun (apostolii – n.n.) că toate acestea (ispitele, încercările și necazurile – n.n.) au fost îngăduite de Dumnezeu și pentru smerita cugetare a lor, și pentru întărirea altora. *Ca să nu mă înalț*, zice, *datu-s-a mie îmbolditor îngerul satanei*, și iarăși: *ca să nu cugete cineva de mine mai mult decât vede și aude ceva de la mine* (2 Cor., 12, 7 și 6); și iarăși: *ca să nu fim nădăjduind spre noi* - dară aici mai mult ca să arate puterea lui Dumnezeu. Ai văzut cât câștig este din ispite? Căci și puterea lui Dumnezeu a arătat-o aici, în același timp și harul Lui l-a descoperit încă mai mult.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia IX, pp. 93-94)

„Ispitele, prin firea lor, sunt făcute să ne trezească atunci când moțăm, să ne deștepte și să ne facă mai cu băgare de seamă. Când vezi deci, iubitele, o ispită care acum se stinge, apoi iar se aprinde, să nu te descurajezi, nici să fii abătut, ci ai bune nădejdi, socotind în tine însuși că Dumnezeu nu din ură, nici din scârbă ne dă pe mâinile dușmanilor, ci pentru că vrea să ne facă mai râvnitori și să ne apropie mai mult de Sine. Drept aceea să nu ne descurajăm, nici să nu deznădăjduim de schimbarea spre mai bine, ci să ne așteptăm că foarte curând va veni seninul, și, lăsând în seama lui Dumnezeu sfârșitul tuturor larmelor ce ne împresoară, iarăși să ne vedem de ale noastre și să punem iar la mijloc învățătura obișnuită.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XIV-a, pp. 59-60)

„Însă cine zice luptă, zice adversari, și cine zice adversari zice ispită. Pentru ca noi să triumfăm trebuie ca să se angajeze luptă, și o luptă nu se poate angaja decât dacă suntem atacați. De acolo sunt mulțimea dușmanilor pe care ni-i prezintă Dumnezeu și peste care trebuie să triumfăm.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 287)

„Dumnezeu urmărește un întreit scop în ispitirile noastre. Prin ele noi ne dezvoltăm energia noastră și noi înșelăm forțele noastre. Prin ele ni se oferă o ocazie strălucită de a arăta cerului și pământului ruptura noastră cu diavolul și unirea noastră de neatins cu Dumnezeu. Ele sunt în sfârșit cele care ne arată mărimea și prețul cuceririi veșnice a cărei condiție sunt ele.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 289)

ISPITELE (Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai presus de puterile noastre)

„Dumnezeu ne-a dat lupte pe măsura noastră și nu a lăsat peste puterile noastre nici o durere sau osteneală.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a III-a, p. 51)

„Dar iubirea lui Dumnezeu dă măsură intensității suferințelor, nu numai duratei lor. Așa cum antrenorul nu-i antrenează pe toți tinerii în același fel pentru luptă, ci celor slabi le dă adversari slabi iar celor mai puternici adversari voinici. I afel și Dumnezeu dă fiecăruia dintre noi ispite după măsura puterilor lui. După cum spun eApostolul, ispitele pe care le înfruntăm sunt pe măsura noastră. Și Dumnezeu nu îngăduie să fim încercați mai presus de puterile noastre, ci atunci când vine o ispită ne dă și calea de ieșire din ea, ca s-o putem răbda (I Corinteni 10, 13). Prin asemenea metode tămăduiește și mântuiește Domnul sufletele noastre, și de aceea trebuie să-I mulțumim și să-L slăvim.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 31-32)

ISPITELE (biruirea lor)

„Prin multă cugetare asupra dumnezeieștilor Scripturi, să oprim orice atac al vicleanului demon. Când ne cede că studiem mult cărțile duhovnicești, nu numai că nu ne atacă, dar nici

nu îndrăznește să cate la noi, pentru că știe că încercarea lui e zadarnică și că îndrăzneala se întoarce pe capul lui”. (*Omilii la Facere*, omilia XXXVII, I, în col. PSB, vol. 22, p. 41)

„Când suntem tulburați de patimi sau de pofte rele sau de ură sau de mânie sau de invidie, să ne gândim la Cel ce locuiește în noi și să alungăm departe de noi niște gânduri ca acestea. Să ne rușinăm de covârșitorul har dat nouă de Dumnezeu.” (*Omilii la Facere*, omilia VIII, VI, în col. PSB, vol. 21, p. 106)

„Și uită-te unde L-a dus Duhul! Nu L-a dus în oraș sau în piață, ci în pustie, pentru că Duhul voia ca diavolul să-L ispitească pe Iisus nu numai prin foame, ci voia ca și pustietatea locului să-i dea diavolului prilej de ispită. Că atunci mai cu seamă ne atacă diavolul când ne vede singuri, cu noi înșine. Așa a ispitit-o pe femeie la început, când era singură și nu era cu ea bărbatul. Dimpotrivă, când diavolul vede că suntem cu alții și adunați mai mulți la un loc nu are atâta cutezanță și nici nu ne atacă. Mai cu seamă pentru aceasta trebuie să venim cât mai des la biserică, ca să nu fim prinși ușor de diavol”. (*Omilii la Matei*, omilia XIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 154)

„... *demonul nu găsește odihnă*, ca să arate că demonii cu uneltirile lor pun negreșit mâna pe omul care nu se cumințește. Și ar trebui să se cumințească pentru două pricini: prima, că a suferit mai înainte; a doua, pentru că a scăpat. Dar, mai bine spus, mai este și o a treia pricină: amenințarea că are să sufere ceva și mai rău”. (*Omilii la Matei*, omilia XLIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 514)

„Când în munte a fost ispitit de diavol Hristos l-a biruit și l-a doborât la pământ, deși încă nu știa că era Hristos. Cu aceste cuvinte însă l-a prins în plasă: prin blândețe l-a doborât, prin bunătate l-a biruit. Fă și tu la fel! Dacă vezi că un om ajunge diavol și se apropie de tine, biruie-l și tu tot ca Hristos. Ți-a dat Hristos putere să fii ca El după puterea ta. Nu te spăimânta când auzi aceste cuvinte. Atunci spăimântează-te că nu ești ca El”. (*Omilii la Matei*, omilia LXXVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 893)

„Sunt și ispите pe care cineva nu le poate suferi. Și care sunt? Toate, cum s-ar zice, fiindcă puțința de a le învinge stă în ajutorul lui Dumnezeu, pe care îl putem câștiga numai prin voia noastră. Pentru aceea, ca să afli și să vezi că nu numai pe acele ispите care covârșesc puterile noastre, dar nici chiar pe cele omenești nu este cu puțință a le răbda cu ușurință fără de ajutorul de sus, a adăogat: *Ci împreună cu ispita va face și sfârșitul, ca să o puteți suferi*. (1 Cor. 10, 13) *Nici chiar ispитеle cele cumpătate, zice, nu le putem împrăstia cu ale noastre puteri, ci și aici avem trebuință de ajutorul lui, ca să putem scăpa, și mai înainte de a scăpa să putem răbda. Căci numai el dă omului și răbdare, în același timp adaogă și o grabnică scăpare, așa că prin aceasta ispita se face ușoară de purtat. Aceasta o dă a se înțelege când zice: va face și sfârșitul, ca să o puteți suferi, și la sfârșit pune totul în seama lui Dumnezeu.*” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIV, pp. 248-249)

„După cum soarele își sloboade razele sale asupra multor spurcăciuni și apoi iarăși și le trage tot curate, tot așa și noi, ba încă chiar mai mult, învărtindu-ne în mijlocul lumii, vom rămânea curați dacă vom voi.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXV, p. 260)

„Văzând cursele, să ne gândim cununa cerească.” (Din vol. *Despre Rai și Scriptură. Despre iubirea lui Dumnezeu pentru noi. Despre «Șezut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta»*, p. 28)

„Căci și păsările, câtă vreme despică văzduhul înalt, nu sunt prinse; tot așa și tu, cât timp vei privi la cele de sus, nu vei fi prins cu ușurință, nici în laț, nici în vreo cursă. Diavolul e păsărar; zboară deci mai presus de trestiile²⁵⁵ lui. Cine zboară în sus, nu se va mai minuna de nici unul din lucrurile omenești, ci, după cum, când ne-am suit în vârful unui munte înalt, ni

²⁵⁵ Tâlcuirea D-lui Prof. Ștefan Bezdechi: Trestia din care a făcut lațul. (n.s. 1, p. 87)

se par așa de mici și zidurile și orașul, iar oamenii în mersul lor pe pământ seamănă cu niște furnici, tot astfel, când te-ai înălțat cu mintea pe culmea înaltă a înțelepciunii, nu te mai poate mișca nici unul din lucrurile omenești, ci toate ți se vor părea mici: bogăția, slava, puterea, acestea și altele de acest fel, când te uiți la cele cerești.” (*Predicile despre statui*, Partea a II-a, predica a XV-a, pp. 87-88)

„Nici sărăcia, nici nevoia, îndeobște nimic din cele dinafară nu poate să ne împiedice, de a birui pe Satana îndeobște. Este adevărat că Satana ne ispitește, dar nimeni să nu pășească pragul casei sale până ce nu va fi rostit cuvintele: *Mă lepăd de tine, Satano, și de toată desfătarea ta, și de toată slujba ta, și mă dau ție Hristoase!* Nu ieși niciodată din casă fără să fi rostit cuvintele acestea. Ele trebuie să fie pentru tine toiag, o armă și o tărie neînvinsă. Pe lângă aceste cuvinte mai fă și semnul Sfintei Cruci pe fruntea ta, și atunci nici un om, nici chiar Satana nu te va vătăma, când totdeauna te va vedea așa înarmat. Atunci tu vei ridica semnul de biruință asupra Satanei, și vei dobândi cununa dreptății” (*Cuvânt la 7 Ianuarie, ziua Sfântului Ioan Botezătorul*, în vol. *Predici la duminici și sărbători...*, p. 266)

„Cel care vede pe dușman gata de atac aleargă repede și se alătură celui care poate să-l ajute. Tot așa fac și copiii: când văd ceva de care se tem, își găsesc scăparea la sânul mamei; se agață de hainele ei, se țin cu tărie de ele și nu se desprind oricât ar căuta cineva să-i smulgă.” (*Despre necazuri și biruirea tristeții (I). Către Staghirie, ascetul care era chinuit de demon. Cuvânt de sfătuire*, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 128-129)

„Și tu dar, când îți vine vreo bântuială sau de la oameni sau de la diavoli, la Dumnezeu aleargă, pe Stăpânul tău Îl cheamă, că Dumnezeu pururea cu noi este, că zice în Scripturi: *Încă grăind tu, îți voi zice iată-Mă*, ca și cum ți-ar zice Dumnezeu că tu încă nu sfârșești cuvântul tău și iată-Mă că sunt lângă tine și aud ce-Mi zici. Tu încă nu sfârșești rugăciunea ta și El îți dă sănătatea sufletului și a trupului tău.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 155)

IUBIREA DE ARGINȚI (definiția)

„Da, *rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint* (I Tim., 6, 10) (...) Culmea păcatelor, acropola păcatelor, ca să spun așa, este goana nebună după bani”. (*Omilii la Facere*, omilia XX, V, în col. PSB, vol. 21, p. 242)

„Iubirea de argint nu se numește doar faptul de a pofti multe, ci cu deosebire de a fi împătimit după bani. A pofti mai mult decât e necesar, aceasta este iubirea de argint cea mai grozavă.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 122)

„Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor.” (*Omilii la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 122)

„Iubirea de arginți nu este o poftă firească, ca cele pe care le-a pus Dumnezeu în om atunci când l-a plăsmuit. Cum sunt, de pildă, poftele mâncării și somnului, în anumite limite, firești și necesare, pentru că dacă nu sunt satisfăcute omul moare. Poftea trupească este naturală, nu este însă și necesară, întru-cât mulți au biruit-o și o biruiesc fără să pățească vreun rău. Poftea banilor, dimpotrivă, nu este nici naturală, nici necesară. Este de prisos. De aceea faptul de a ne lăsa stăpâniți de ea depinde cu totul de voința noastră.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 45)

IUBIREA DE ARGINȚI (- rădăcina tuturor relelor)

„Că iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor” (I Timotei 6, 10). De aici izvorăsc dușmăniile, certurile și războaiele, de aici intrigile, batjocurile și bănuielile, de aici omorurile,

tălăriile și profanarea mormintelor. Din cauza iubirii de argint, nu numai cetățile și țările, ci și drumurile, și locurile cele nelocuite, și munții, și văile, și dealurile, și cu un cuvânt fiecă palmă de pământ din lumea întreagă este plină de sânge și de omoruri. Și nici marea n-a scăpat de acest rău, căci și pe ea s-a așezat cu cea mai mare furie, căci și acolo se găsesc pirai care o hăituiesc în toate părțile și își bat capul de a găsi vreun mijloc nou de hoție. Din cauza iubirii de argint s-au răsturnat și legile firii, s-au zguduit legăturile familiale și s-au corupt înseși legile dumnezeiești. Tirania aceasta a iubirii de argint nu numai contra celor vii și-a înarmat mâinile, ci chiar și contra celor morți, și nu se dă în lături nici înaintea morții, ci spărgând sicriele își întinde mâinile spurcate asupra trupurilor celor morți, și cel scăpat de viață nu poate scăpa din ghearele ei. Orișicâte rele ai vedea în lume, fie în casă, fie în târg, fie în tribunale, fie în palatele împărătești, fie oriunde, toate le vei vedea izvorând de aici. Acest rău a umplut totul de sânge și omoruri, a aprins flacăra gheenei, acesta a făcut ca cetățile cu nimic să nu fie mai bune decât pustiul, ba încă cu mult mai rău.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XI, pp. 194-195)

„Iubirea de arginți este rădăcina relelor. Întunecă sufletele noastre, ne face să nesocotim chiar legile firii, ne scoate din minți, nu ne lasă să mai ținem seamă nici de prietenie, nici de înrudire, de nimic. O dată ce ne-a betegit ochii minții, ne face să mergem în întuneric. Și ca să vezi bine că așa este, uită-te cât de multe bunătăți a alungat din sufletul lui Iuda iubirea de argint. Când iubirea de argint a intrat în sufletul lui, ea a învăluit cu vâlul uitării totul: părtășia cu Hristos, prietenia, împărțirea aceluiași trai, învățătura aceea minunată. Bine a spus Pavel că *rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint* (I Tim., 6, 10).” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 65)

IUBIREA DE ARGINȚI (nașterea ei)

„Nimic nu ne face să iubim atât de mult banii ca dragostea de slavă! Pentru dragostea de slavă oamenii au în jurul lor turme de robi, roiuri de eunuci, cai îmbrăcați în aur, mese de argint și celelalte pe care le născocesc mai de batjocură decât acestea! Că nu le născocesc ca să împlinească o lipsă, nici ca să le facă plăcere, ci ca să le arate altora!”. (*Omilia la Matei*, omilia XX, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 263-264)

„Dacă nu poți disprețui averile, cum crezi că ai să poți birui altă patimă? Cum ai să poți birui pofta, dorința de slavă, mânia, furia? Nu te crede nimeni de-ai spune asta! Se spune că pofta trupului, mânia și furia i se datoresc felului cum este alcătuit trupul fiecărui om; doctorii atribuie tot alcătuirii trupului patimile mari; ei susțin că oamenii mai focosi sunt mai desfrânați, pe când cei cu temperament rece sunt înclinați spre mânie și furie; dar nimeni n-a auzit vreodată pe cineva spunând că este cineva zgârcit din pricina alcătuirii trupului lui. Deci iubirea de argint se datorește numai trândăviei și este o boală a unui suflet nesimțitor la durerea altuia”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, V, în col. PSB, vol. 23, p. 923)

„Să nu considerăm că iubirea bogățiilor este un tiran; să nu imputăm această tiranie decât lașității noastre. Mulți oameni zic că ei nu știu ceea ce este argintul. Această dorință nu ne este naturală; dorințele naturale sunt născute cu noi de la început și multă vreme nu s-a știut ce este aurul și argintul. De unde s-au produs în noi aceste dorințe după bogății? Din slava deșartă și din părerea noastră cea mare despre noi înșine. Printre dorințele care se află în om, unele sunt necesare, altele sunt naturale și sunt care nu sunt nici una nici alta. Spre exemplu: sunt dorințe care dacă nu sunt împlinite, fac să moară trupul, și acelea sunt naturale și necesare, ca dorința de a mânca, de a bea, de a dormi. Pofta trupului este naturală, dar nu este necesară; cei mai mulți au stăpânit-o și nu au murit. Iubirea bogățiilor nu este nici naturală, nici necesară, ci în

plus. Dacă vrem, noi vom înlătura jugul acestei tiranii.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXIV, 3, p. 382)

„Strămoșii noștri din vechime nici măcar nu știau ce-i banul, nu umblau după aur și argint. Așadar cum de a apărut atât de stăruitor iubirea de arginți la oamenii care au venit după ei? Din pricina slavei deșarte și a plăcerilor trupești, dar și din cauza trândăvirii și a necredinței în pronia lui Dumnezeu.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 45)

IUBIREA DE ARGINȚI (manifestarea ei)

„Un iubitor de argint nu-i bun de nici o treabă, fie că e căpetenie de oști, fie că stă în fruntea popoarelor; dar, mai bine spus, nu-i bun de nici o treabă nu numai în treburile cele de obște, dar nici în treburile lui proprii. De vrea să se însoare, nu-și ia femeie virtuoasă, ci pe cea mai rea din toate; de vrea să-și cumpere casă, nu cumpără o casă pe măsura unui om liber ci una să-i aducă cât mai mult venit; de vrea să-și ia o slugă, apoi o ia pe cea mai rea. Dar pentru ce vorbesc eu de comanda unei oști, de conducerea unui popor, de chivernisirea casei? De este împărat, este mai ticălos decât toți ticăloșii, este o ciumă a omenirii, este mai sărac decât toți săracii pământului. Răpește averile tuturor, dar socoate că are mai puțin decât toți. Măsurând pe cele ce are cu dorința de a avea pe cele pe care nu le are încă, le socoate pe cele ce le are o nimica față de cele pe care vrea să le aibă.

De aceea și spune cineva: *Nimic nu-i mai nelegiuit ca iubitorul de argint*. Iubitorul de argint este dușmanul lui însuși și dușman de obște al întregii lumi. Se îndurerează că pământul nu face aur în loc de spice de grâu, că izvoarele nu izvorăsc aur în loc de apă și că munții nu sunt de aur în loc de piatră. Se necăjește când anul e îmbelșugat, e negru la față când lumea o duce bine; întoarce spatele oricărei trebi care nu poate să-i aducă bani; îndură orice, chiar când e vorba să câștige numai doi bănuți. Urăște pe toți; și pe săraci și pe bogați; pe săraci, ca nu cumva să vină să-i ceară; pe bogați, că nu are averile lor. Socotește că toți stăpânesc avuțiile lui și se uită urât la toți, ca și cum ar fi nedreptățit de toți. De îndestulare nu știe, saț nu cunoaște. Este mai nenorocit decât toți oamenii”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXX, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 911-912)

„Pofta e așa făcută, că nu se stinge când îi dai mai mult, ci, dimpotrivă, se prinde și mai tare cu cât îi dai mai mult; întocmai ca focul: cu cât pui mai multe lemne pe el cu atât ajunge mai puternic și mai sălbatic; și pofta de bani atunci mai cu seamă crește, când îi dai mai mult aur. Deci dacă dorința de mai mult e semn de sărăcie, iar dacă bogatul are această dorință, atunci el este cel sărac. Vezi că atunci sărăcește sufletul când omul este bogat și că atunci se îmbogățește când omul este sărac? Iar dacă vrei, să-ți dau un exemplu. Să ne închipuim doi oameni: unul care are o mie de talanți, iar altul zece; să luăm și unuia și altuia talanții. Care din ei va suferi mai mult? Negreșit cel care a pierdut o mie de talanți. Și n-ar fi suferit mai mult dacă nu i-ar fi iubit mai mult; iar dacă-i iubește mai mult înseamnă că-i dorește mai mult, înseamnă că el este mai sărac. Dorim mai cu seamă ceea ce nu avem; că pofta se naște din lipsă; unde-i sațiu nu-i poftă; că atunci mai cu seamă însetăm, când nu avem apă”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXX, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 913)

„Dragostea de bani se așează în mintea bogaților ca într-o cetățuie și, de acolo de sus, le dă în fiecare zi porunci pline de toată fărădelegea; și nici un bogat nu i se împotrivesc!” (*Omilia la Matei*, omilia XXI, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 273-274)

„Să-l întrebăm pe iubitorul de avuții dacă nu-i trec prin minte niște gânduri ca acestea, dacă nu omoară cu gândul pe toți, pe prieteni, pe rude și chiar pe părinți. Dar iarăși, nici nu-i nevoie să-l întrebăm pe el! Că toți cei stăpâniți de boala aceasta știu că părinții le sunt povară.

Socoate împovăraător și greu ce e dulce și plăcut tuturor, copiii.” (*Omilia la Matei*, omilia XXVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 360)

„Dar, o, iubire de arginți! Prefaci totul în bani! Din pricina aceasta s-au întors toate pe dos. De ferești pe cineva, îl ferești pentru că are bani; de-l vaiți pe cineva, îl vaiți pentru că n-are bani. Toți nu vorbesc de altceva decât de bani: cum s-a îmbogățit cutare, cum a sărăcit cutare. Dacă pleacă cineva în armată, dacă se însoară, dacă învață vreo meserie, dacă se apucă de orice altceva, nu pune mâna pe lucru până nu află mai întâi dacă poate ajunge ușor bogat.” (*Omilia la Matei*, omilia XC, III, în col. PSB, vol. 23, p. 1003)

„Când cel ce se bolnăvește de această poftă vede prin târg slugi care aleargă în toate părțile, când vede cai strălucind de aurul ce este pe hamurile de pe dâșii, când vede oamenii împodobiți cu hainele cele mai scumpe, atunci întunericul cel mai mare îl cucerește. Și ce spun eu de case și de turnătoriile de aur? Eu cred că niște astfel de oameni, dacă ar vedea numai icoana bogăției, și încă s-ar tulbura, s-ar sălbătici și ar turba, așa că întunericul de pretutindeni îi înconjoară. Când ei văd icoana împăratului, nu admiră frumusețea pietrelor, nici aurul, nici haina cea de adevărată porfiră, ci chiar se și topesc. După cum acel nenorocit îndrăgostit, chiar dacă ar vedea numai icoana femeii iubită de el, și se pironeste cu privirea la acel lucru neînsuflețit, tot așa și acesta, văzând icoana neînsuflețită a bogăției, pătimește de același dor nebun, fiindcă este stăpânit de cea mai tiranică patimă. El trebuie sau să stea în casă, sau dacă se duce în târg, să se întoarcă degrab acasă, fiindcă mult i-au întristat ochii, și a primit în suflet mii de răni. Și după cum acela nimic alta nu vede înaintea ochilor fără numai pe femeia iubită de el, tot asemenea trece cu vederea pe cei săraci și toate celelalte dinaintea lui – ca nici măcar o mângâiere cât de mică să nu găsească – și privirile îi sunt întoarse numai la cei bogați, aducând în sufletul lui focul cel mai grozav prin privirea acelora. Foc este cu adevărat această patimă nenorocită; foc care mistuie pe cel căzut în ea, și chiar de nu ne-ar fi amenințat cu gheena și cu osânda, totuși cele de aici încă sunt o mare osândă; căci a fi cineva veșnic muncit de această boală grozavă și a nu-i mai da de leac niciodată este o osândă din cele mai mari – și deci numai aceasta ar fi de-ajuns ca să-l facă a fugi de această boală.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XI, p. 111)

„... strigă pe fiecă zi neomenoasa, cruda și tirana iubire de argint, celor robiți de dânsa? – Pună-se, zice, cele ale noastre înaintea tuturor mincinoșilor, tâlharilor și șarlatanilor, spre îmbuibare, iar nicidecum înaintea celor flămânzi și cari au trebuință de hrană!... Apoi atunci nu voi sunteți cei cari faceți pe oameni tâlhari? Nu voi sunteți cari dați hrană focului pizmăreților? Oare nu voi învățați pe alții a fi vicleni și dositori, punându-le înainte bogățiile voastre întocmai ca pe o momeală atrăgătoare? Ce nebunie este aceasta? Căci într-adevăr, este un fel de nebunie și smintire văzută, de a păstra cuferele pline de haine, iar pe fratele tău, cel după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, a-l trece cu vederea gol, tremurând de frig, și poate de-abia ținându-se drept în picioare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXI, p. 219)

„Dâșii nu zic că *Voiam a avea averea lui cutare*, ci ar dori ca și munții să se prefacă în aur, și casele, și tot ce se vede, și astfel ei cu poftele lor ajung într-o altă lume, fiindcă pătimesc la nesfârșit și nicăieri nu se sfârșește pofta lor.

Cine ar putea să înfățișeze prin cuvânt furtuna cea mare din cugetele acelora, valurile și întunericul ce-i cuprind? Dar unde sunt valuri și furtună, ce plăcere ar mai fi? Nu este nici una, ci vuiet și scârbă, și nouri întunecați în loc de ape, cari aduc o mare tristețe.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXXVII, p. 399)

„Iubitorul de argint niciodată nu se va depărta de această poftă, nu numai fiindcă nu poate să răpească avutul tuturor, ci și pentru că oricâte ar avea, socotește că nimic nu are – pe când cel ce disprețuiește averile, totul va crede și va socoti de prisos și nu-și va chinui în zadar

sufletul cu pofte nesfârșite. Nimic nu este atât de chinuitor pentru un om, ca o dorință lipsită de împlinire, ceea ce dovedește mai cu seamă părerea cea stricată. Căci te gândește: cel ce dorește averi și-și agonisește multe, el totuși se găsește ca și cum n-ar avea nimic. Dar oare ce ar putea fi mai nesuferit ca această boală? Și nu numai acesta este răul cel mare, ci și aceea că, având averi, el crede totuși că nu are nimic, și se zbugiumă ca și cum n-ar avea nimic. Chiar de ar putea răpi avutul tuturor, el mai mult încă se mâhnește. Chiar de ar câștiga o sută de talanți, el totuși se tulbură că nu a câștigat o mie. De ar câștiga o mie, este mâhnit că nu a câștigat un milion și, în sfârșit, orice câștig, fie cât de mare, pentru dânsul este un adaos la sărăcie, căci cu cât ar câștiga mai mult, cu atât mai mult va dori. Așadar, cu cât cineva va câștiga mai mult, cu atât se face mai sărac, fiindcă cel ce dorește mai mult este cel mai mare sărac. Când cineva are o sută de talanți, nu este tocmai atât de sărac, când însă are o mie de talanți, atunci mai cu seamă este sărac, căci el nu se mai mulțumește cu mii ca la început, ci i se pare că are nevoie de milioane. Deci dacă a dori și nu a izbuti în dorință o numești plăcere, apoi atunci mi se pare că tu nu cunoști firea plăcerii adevărate. Cum că aceasta nu este plăcere, ci chin, să o cercetăm și din altă parte. Când suntem însetați, nu oare pentru aceea suntem mulțumiți blând, că adică conținem setea și, prin urmare, pentru aceea a bea este o plăcere, căci ne izbăvește de niște chinuri grozave? Firește că așa este. Dar dacă am voi să stăm pururea în această poftă, apoi atunci nu vom avea nici un cuvânt de apărare de pedeapsa bogatului aceluia din Evanghelie, fiindcă și dorința aceluia de a-și astâmpăra setea cu o picătură de apă era osândă, câtă vreme nu se găsea nimeni care să i-o împlinească. Și tocmai acest rău mi se pare că-l suferă veșnic și iubitorii de argint, căci și sufletul lor arde după averi, mai mult decât al celor însetați. Bine a spus cineva că iubitorii de argint sunt idropicoși, fiindcă precum cei idropicoși purtând multă apă în trupul lor, ard încă mai mult, tot așa și iubitorii de argint, cu cât au averi mai multe, cu atât doresc mai mult. Pricina este că nici idropicoșii nu au apa în locurile convenite, și nici iubitorii de argint nu au pofta lor în marginile judecății sănătoase.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, p. 147)

„Deschide sufletul fiecăruia, și al celui ce disprețuiește averile, și al celui ce nu le disprețuiește, și vei vedea că acesta din urmă se aseamănă cu cei nebuni, căci el nu voiește nici a vedea, nici a auzi ceva, pe când cel dintâi se aseamănă cu un liman slobod de orice valuri și el este prietenul tuturor, pe când celălalt este dușmanul tuturor. Acesta, chiar de i-ar lua cineva ceva, ele totuși nu se supără, sau de i-ar da cineva ceva, el nu se mândrește, ci are cu dânsul o slobozenie însoțită de toată siguranța. Acela este silit de împrejurări a linguși și a se fățarnici înaintea tuturor, pe când acesta înaintea nimănui.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, p. 148)

„Câteodată odrăsește această boală grozavă și în sufletele săracilor, și atunci încă mai mult le zădărește sărăcia lor. De se găsește vreun sărac iubitor de argint, apoi atunci acela este iubitor de argint nu atâta în bani, pe cât în sărăcie și în foamete, fiindcă el nu caută a se bucura în liniște de cele cu cumpătare, ci și pântecul îl are îndreptat spre foamete, și trupul și-l pedepsește cu golătatea și cu frigul, și pretutindeni se înfățișează mai nenorocit decât cei legați de prin temnițe; pururea plânge și se vaită, ca și cum ar fi mai ticălos decât toți oamenii, chiar de ar avea înaintea ochilor lui mii de săraci. Acesta dacă se duce în piață capătă mii de ghionturi, de se duce la baie sau la teatru, de asemenea, și nu numai de la privitori, ci și de la cei de pe scenă, când mai ales vede multe din acele femei pierdute strălucind de aurul de pe ele. Acesta, când călătorește pe mare, gândindu-se la acele corăbii încăpătoare de mii de oameni, la mărfurile din ele, cum și la câștigul negustorilor, de supărare crede că nici nu trăiește; de călătorește pe pământ, apoi gândindu-se la țarinile dinaintea sa, la mahalalele târgurilor, la hanurile de acolo, la băile ce se văd, cum și la veniturile acestora, se crede pe sine a fi mort; de-l vei privi când se găsește acasă la dânsul, vei vedea cum singur el își

deschide rănile ce a fost căpătat în oraș, care încă mai mult îi vatămă sufletul, și o singură mângâiere vede la toate relele ce-l muncesc, adică moartea și scăparea lui de aici. Aceasta nu o pătimește numai cel sărac, ci și cel bogat care este tras de această boală, și încă cu cât mai mult decât cel sărac, cu cât această asuprire la el se vede încă mai aprinsă și beția încă mai mare. Pentru aceea se și crede pe sine mai sărac decât toți săracii, și chiar că este mai sărac, fiindcă sărăcia și bogăția nu se judecă după măsura lor, ci după așezarea celui stăpânit de ele.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 247)

„Nici un stăpân – chiar de ar fi cel mai tiran – nu poruncește astfel de porunci crude și barbare, ca cele ce urmează: necinstește-ți, zice, sufletul fără vreun folos; bate-ți joc de Dumnezeu, disprețuiește însăși natura, și chiar tată de ți-ar fi, sau mamă, tu nu avea nici o sfială, ridică-te asupra lor. Acestea sunt poruncile arghirofiliei, sau a iubirii de argint.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVIII-a, p. 200)

„Sau oare nu despre acestea legiuiește iubirea de argint? Fii obraznic și fără de rușine, zice, fii îndrăzneț fără margini, spurcat și de nesuferit, fără milă, omorător de tată și de mamă, mai mult fiară sălbatică decât om. Să întreci orice șarpe cu veninul ce iese din tine, pe orice lup cu răpirea, și chiar de ar fi nevoie ca să ajungi la răutatea diavolului, nu te da în lături. Ignoră total pe binefăcătorul tău. Oare nu acestea le spune, și nu de acestea se aud?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVIII-a, p. 201)

„Lacomii de averi sunt cu atât mai nesățioși decât curvarii, cu cât sunt supărați de o poftă mai mică sau, mai drept vorbind, aceasta nici nu mai este poftă, ci trândăvie. Căci aici pofta este atât de naturală, încât, chiar de nu s-ar apropia cineva de femeie, totuși natura își face treaba, pe când acolo nimic din acestea nu se întâmplă.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Tit*, omilia V, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 174)

„Sunt tare nedumerit și nu pot înțelege pentru ce tot neamul omenesc, ca să întrebuițez acest cuvânt pentru ce tot neamul omenesc nu găsește nici o plăcere acolo unde plăcerea i se oferă cu ușurință și fără nici o piedică și, dimpotrivă, caută plăcere tocmai în lucrurile însoțite de griji, de greutate și de necazuri. Pentru ce nu le face oamenilor atâta plăcere argintul expus în prăvăliile negustorilor câtă plăcere le face argintul pe care-l au în casa lor? Pentru ce, deși argintul din prăvălia negustorilor e mai strălucitor și nu aduce asupra sufletului nici grijă și nici tulburare?

- De ce? mi se răspunde; pentru că argintul din prăvălia negustorilor nu-i argintul meu, pe când cel din casă e al meu.

- Prin urmare nu argintul îți produce plăcere, ci lăcomia ta dă naștere plăcerii! Dacă n-ar fi așa, ar trebui să simți aceeași plăcere când privești argintul din casa ta ca și atunci când îl privești în prăvălia negustorilor.” (*Despre Feciorie*, 68, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 117)

„Negreșit, poate fi numit om cu griji omul care se îngrijește de lucruri pe care nu le va putea folosi multă vreme, iar de multe ori nu se folosește de ele nici chiar puțină vreme...” (*Despre Feciorie*, 74, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 124)

„Iubirea de arginți îl aruncă în nenumărate griji, nedreptăți, înșelăciuni, certuri și alte păcate, care-l fac și pe el victimă, și pentru lume vrăjmaș. De aceea spune Apostolul: *Cei ce vor să se îmbogățească, aceia cad în ispită și în cursă și în multe poftă nebunești și vătămătoare, care-i cufundă pe oameni în ruină și-n pierzare* (I Timotei 6, 9).” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 44)

„Această stăpână este mai sălbatică decât orice barbar și mai cumplită decât orice fiară și mai necruțătoare decât orice diavol, căci îi prinde pe cei robiți ei și îi poartă în ceasul de acum²⁵⁶ prin piață și le dă însărcinări grele și nu le îngăduie nici măcar un pic să răsuflă din pricina chinuitoarei munci la care îi supune.” (*Omilia aceluiași, rostită în biserica Sfintei Irina, despre râvna celor prezenți la biserică și despre ușurătatea celor care lipsesc și despre cântare; și că firea nu este pricină s-o oprească pe femeie de a apuca pe calea virtuții*, în vol. *Cateheze maritale*, pp. 72-73)

„Din sânul acestei nopți nefericitul nu știe să mai zărească nimic, nici muștrările conștiinței sale, nici crima vieții sale, nici pericolul grozav pentru viitorul său, pretutindeni și în toate el nu vede decât aurul. El are ochi numai pentru aur, și inimă, și gând și o voință fierbinte; pentru privirile lui toate sunt moarte, inteligența lui este nemișcată, inima lui este de gheață. Asemenea desfrânatului care n-are priviri și gânduri decât pentru obiectul lui necurat al patimii sale și rămâne nesimțit la restul; tot așa omul bogăției nu zărește nimic altceva în lume decât ceea ce-i este lucrul și profitul.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 519)

IUBIREA DE ARGINȚI (gravitatea)

„După cum bețivii cu cât beau mai mult cu atât ard mai mult de sete și aprind și mai cumplit cuptorul, tot așa și cei robiți de tirania poftei după bani nu-și potolesc niciodată pofta, ci cu cât adună mai mult cu atât li se mărește mai mult văpaia și aprind și mai cumplit cuptorul. Nu-i vede, oare, pe cei dinaintea noastră, că după ce cuprinseseră, ca să spun așa, întreaga lume, au plecat de aici goi și sărmani, câștigând de pe urma ostinelilor lor atâta numai cât să dea socoteală și să fie osândiți pentru toate cele făcute de ei? Averile rămase de la ei le-au împărțit unii și alții, dar păcatele săvârșite cu strângerea averilor le-au luat cu ei, ca să sufere pedeapsa marii mâniei dumnezeiești, negăsind de nicăieri nici o mângâiere”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXI, VII, în col. PSB, vol. 21, pp. 406-407)

„Nu vorbesc de aur, ci de pofta deșartă și nebună după aur! Pofta aceasta scoate picătură cu picătură sângele din oameni, ucide și-i mai cumplită ca o fiară, sfâșiind pe cei ce-i cad în ghiare; și ceea ce-i mai rău e că nu-i lasă pe cei sfâșiați să simtă sfâșierea. Ar trebui ca aceia care îndură niște suferințe ca acestea să întindă mâna la cei ce trec pe lângă ei și să-i cheme-n ajutor, dar ei dimpotrivă se bucură de aceste sfâșieri. Poate fi, oare, o ticăloșie mai mare ca aceasta?”. (*Omilia la Matei*, omilia IX, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 119)

„Dacă un bolnav cu mare temperatură ar răpi de la cineva un vas cu apă și și-ar potoli cu ea pofta lui vătămătoare, cui am putea spune că a făcut rău? Celui căruia i s-a răpit vasul cu apă sau celui care l-a răpit? Negreșit celui care a răpit vasul, că și-a mărit febra și și-a înrăutățit boala. Tot așa gândește și de iubitorul de avuții și de iubitorul de argint. Că acesta este cuprins de niște friguri cu mult mai cumplite decât acela; jefuind, își aprinde și mai mult flacăra”. (*Omilia la Matei*, omilia LI, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 597)

„Nu este, nu este o mai mare nebunie decât nebunia celui robit de avuții. Pare că stăpânește, dar e stăpânit; pare că este domn, dar e rob; are lanțuri împrejurul lui și se bucură; face mai sălbatică fiara și se veselește; ajunge rob și se bucură și saltă; vede cum câinele cel turbat se repede la sufletul lui - și ar trebui să-l lege și să-l lase să piară de foame -, dar el îi dă mâncare din belșug, ca să se repeadă și mai mult la el și să ajungă și mai furios.

Gândindu-ne, dar, la toate acestea să dezlegăm lanțurile, să ucidem fiara, să alungăm boala, să scoatem din sufletul nostru nebunia aceasta, ca să ne bucurăm de liniște, de sănătate înfloritoare (...)” (*Omilia la Matei*, omilia LI, VI, în col. PSB, vol. 23, p. 598)

²⁵⁶ Tâlcuirea Pr. Marcel Hanceș: ceasul rugăciunii în Biserică (n.s. 157, p.73)

„Iubirea de arginți l-a făcut pe Iuda și vânzător și jefuitor de cele sfinte.

Ascultați toți iubitorii de argint, toți câți sunteți bolnavi de boala lui Iuda! Ascultați și feriți-vă de boala aceasta! Dacă Iuda, care a fost împreună cu Hristos, Care a săvârșit atâtea minuni, care s-a bucurat de atâtea învățături, s-a scufundat într-o prăpastie atât de mare, pentru că nu s-a desprins de boala aceasta, cu mult mai mult voi, care nici nu ascultați Scripturile și care sunteți și mereu prinși de grijile lumii acesteia, cu mult mai mult voi veți fi mai ușor doborâți de patima aceasta dacă nu veți avea grijă neconținut de voi înșivă. În fiecare zi era Iuda cu Acela Care nu avea unde să-și plece capul (Matei 8, 20), în fiecare zi îl învăța, cu cuvântul și cu fapta să nu aibă nici aur, nici argint, nici două haine (Matei 10, 9-10), și totuși nu s-a înțeleptit. Și cum nădăjduiești tu să scapi de boala iubirii de arginți, când nu te îngrijești deloc și nici nu-ți dai multă silință?” (*Omilii la Matei*, omilia LXXX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 910)

„Tirania banilor este mare; dovada, tânărul acesta. De-am săvârși toate virtuțile, dragostea de bani le prihănește pe toate. Pe bună dreptate a spus Pavel că este rădăcina tuturor relelor: *Iubirea de argint este rădăcina tuturor relelor* (I Tim. 6, 10)” (*Omilii la Matei*, omilia LXIII, I, în col. PSB, vol. 23, p. 726)

„Ce este un mormânt? O piatră sub care stă un trup mort. Este, oare, vreo deosebire între trupurile iubitorilor de arginți și pietrele mormintelor? Nu! Dar, mai bine spus, sunt chiar mai de plâns decât mormintele. Că trupul lor nu este o piatră, care are sub ea un trup mort, ci un trup mai nesimțitor decât pietrele, un trup care poartă de colo-colo un suflet mort.” (*Omilii la Matei*, omilia LXXXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 922)

„Iubitorul de argint nici de averile ce le are nu se va bucura, căci ceea ce are nu se îndură a cheltui, ci mai degrabă ar voi să i se taie carnea de pe trup, decât să cheltuiască banii, pe când cel ce disprețuiește averile a și câștigat un bun mare, acela de a se bucura cu multă slobozenie de ceea ce are și a se folosi de avutul său. Deci ce este mai plăcut? A se bucura cineva în liniște de averile sale, sau ca, trăind sub stăpân atât de aspru ca bogăția, să nu îngăduie nimănui a se atinge de ale sale?” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, pp. 146-147)

„Să fugim de această străină boală, să fugim de rădăcina tuturor relelor, să fugim de gheena de aici, fiindcă pofta de averi este o adevărată gheenă.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XIV, pp. 147-148)

„Nimic nu este așa de războinic ca iubirea de argint, nimic nu face pe cineva mai sărac ca iubirea de argint, fie el bogat, fie sărac.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 247)

„Cum de numește Pavel păcatul acesta *rădăcina relelor*? Apoi aceasta o spun și eu; însă numai nouă ni se pare că este rădăcina relelor, iar nu că ar fi de la firea lucrului. Și dacă voiți, să facem asemuire și să vedem care anume poftă este mai tiranică: aceea a banilor sau a trupurilor? Și care se va găsi că vatămă pe oamenii mari, aceea negreșit că este cea mai tiranică. Așadar, să vedem pe care bărbat mare a stăpânit pofta de bani? Nici pe unul, ci numai pe cei de jelit și de disprețuit, ca Ghiezi, Ahaav, Iuda și preoții iudeilor - pe când pofta trupurilor a cuprins pe marele Prooroc David. Și aceasta o spun nu ca și cum aş da iertare celor cuprinși de această poftă, ci pregătindu-i ca încă mai mult să fie cu trezvie. Când îți arăt că patima este mare, atunci mai cu seamă îți arăt că cei cuprinși de acea patimă sunt lipsiți de toată iertarea. Că poate dacă nu știai de acea fiară sălbatică, ai fi putut să alergi la aceasta; iar acum când știi, și totuși cazi în cursă, ce răspuns vei avea?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXIII, p. 211)

„Cumplită este această tiranie a iubirii de argint și totodată este de ajuns pentru a pierde sufletul. Nu se smintește cineva atât de tare din cauza beției, cât se smintește din cauza iubirii de argint! Nu devine nimeni atât de netrebnic din cauza nebuniei, cât devine din cauza iubirii de argint.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 120)

„Cât de mare este tirania banilor, sau, mai bine zis, vai de ticăloșia celor robiți banilor de bunăvoia lor! Nu au banii acea putere mare de a ne robi, ci noi suntem foarte demoralizați și moleșiți, înjosiți și pământești, noi, cei trupești, noi, cei tâmpiți, și nicidecum că ar avea banii acea putere mare. Căci ce poate face banul, spune-mi? Ești surd și nesimțitor. Dacă diavolul nu este nimic, demonul cel spurcat, el, cel atât de viclean, și care pe toate le încurcă, apoi banii, ce putere au? Dacă vezi argint, închipuiește-ți că este cositor. Dar nu poți? Atunci ceea ce este adevărat să crezi: că el este pământ fiindcă într-adevăr pământ este.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VII-a, p. 81)

„... când odată iubirea de arginți orbește ochii duhului nostru, atunci noi umblăm cu totul în întuneric. Ca să te convingi desăvârșit despre aceasta, socotește numai cât de multe lucruri în sufletul lui Iuda iubirea de argint le-a dat uitării. Îndată ce ea a intrat în acest suflet, s-a uitat toată petrecerea cu Domnul, toată acea sfântă legătură și societate, însăși învățătura cea admirabilă a lui Hristos, toate acestea au fost uitate. Pentru aceea, cu drept zice Pavel: *Rădăcina tuturor răutăților este iubirea de argint* (I Tim., 6, 10).” (*Cuvânt la Sfânta și Marea Joi*, în vol. *Omilia la Postul Mare...*, p. 167)

„... omul care-i preocupat de averi nu este numai robul banilor, ci și al slavei și al cinstei și al vieții prezente; într-un cuvânt, este rob tuturor lucrurilor trecătoare din lumea aceasta. De aceea Pavel a numit banii și averile rădăcină a tuturor relelor (I Tim., 6, 10).” (*Despre Feciorie*, 81, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 138)

„Sufletul care se va lipi de iubirea de argint nu va putea lesne să se izbăvească, că precum pasărea se prinde în vergelile care se pun cu vâsc nu mai are scăpare, așa pățește și iubitorul de arginți.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 123)

IUBIREA DE ARGINȚI (urmările păgubitoare)

„Totuși zidurile se dărâmă îndată și cad; și chiar dacă ar rămâne în picioare nu ne-ar fi de vreun folos, după cum nu ne sunt nici casele cele mari și strălucitoare. Casele acestea nu pot primi pe cetățeanul cerului; iar cel care are patria cea de sus nu suferă să stea în ele”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 307)

„Și după cum copiii sunt aspru bătuți când nu-și fac lecțiile și se iau cu joaca, tot așa și noi vom primi cea mai cruntă pedeapsă dacă acum ne cheltuim toată râvna cu clădiri de case și de acareturi, iar la înfricoșătoarea judecată nu vom putea să arătăm, prin fapte, lecțiile cele duhovnicești. Nimeni nu va fi exceptat: tată, frate, oricine. Toate casele și acareturile noastre vor pieri, dar osânda, strânsă de pe urma lor, rămâne veșnic, e nemuritoare. Așa se întâmplă și cu copiii: când tatăl le strică jucăriile, pentru că sunt leneși și nu-și caută de carte, copiii plâng neconținut!”. (*Omilia la Matei*, omilia XXIII, IX, în col. PSB, vol. 23, pp. 307-308)

„Îmi vorbești de atâtea și atâtea hectare de pământ, de zece, de douăzeci sau chiar multe case, de tot atâtea băi, de mii de robi sau de două ori atâția, de trăsuri ferecate în aur și argint! Eu îți spun numai atât! Dacă fiecare dintre voi, bogaților, și-ar părăsi sărăcia lui - că bogăția voastră e sărăcie față de aceea de care vreau să vă vorbesc - și ajunge proprietarul întregii lumi; dacă fiecare din voi ar avea în stăpânirea lui atâția oameni câți sunt acum peste tot pe pământ și mare; dacă fiecare din voi ar stăpâni toate: lumea, pământul, marea, casele, orașele

și neamurile; dacă pretutindeni toate izvoarele ar izvorî aur în loc de apă, ei bine, eu voi spune că un om atât de bogat nu face trei parale dacă pierde împărăția cerurilor! Dacă se chinuiesc cumplit cei care iubesc aceste bogății trecătoare, atunci când nu le dobândesc, ce n-ar mângâia, oare, dacă și-ar da seama cât de mari sunt bogățiile cele negrăite de pe lumea cealaltă? Nimic. Nu-mi vorbi mie de bogăția averilor, ci gândește-te la paguba mare ce o suferă îndrăgostiții de averi din pricina averilor lor! Pierd cerul de dragul bogăției lor; pătesc la fel ca unul care pierzând onorurile cele mari din palatele împărătești, are numai o grămadă de băligar și se fudulește cu ea. Că întru nimic nu se deosebește mulțimea bogătaşilor de o grămadă de băligar. Dar, mai bine spus, băligarul e mai bun decât averile; e de folos și pentru îngrășarea pământului și pentru încălzitul băilor și pentru multe alte treburi de acest fel; dar aurul îngropat la nimic din acestea nu este de folos. Și de-ar fi numai nefolositor! Dar așa, dacă nu este întrebuințat cum trebuie, aurul aprinde multe cuptoare în sufletul stăpânului lui, dă naștere la nenumărate rele. Din pricina asta scriitorii păgâni au numit iubirea de argint acropolă a răutăților, iar fericitul Pavel a numit-o, cu mult mai bine și mai nimerit, rădăcină a tuturor relelor (I Tim., 7, 10)". (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 733-734)

„Domnul le-a grăit:

Ce vi se pare? Un om avea doi feciori; și a zis celui dintâi: Du-te astăzi și lucrează în via mea! Iar el răspunzând a zis: Nu vreau, dar mai pe urmă, căindu-se, s-a dus. Și mergând la al doilea i-a spus la fel; iar acela răspunzând, a zis: Eu, Doamne, voi merge și n-a mers. Care din acești doi a făcut voia tatălui? Iar ei au zis: Cel dintâi (Matei 21, 28-31).

Îi muștră iarăși prin pilde! Arată în chip ascuns nerecunoștința iudeilor și ascultarea neamurilor, foarte mult osândite de ei. Cei doi feciori sunt aceste două popoare: iudeii și neamurile; și așa s-a întâmplat și cu neamurile și cu iudeii. Neamurile, deși n-au făgăduit să asculte, deși n-au auzit legea, au arătat, cu fapta, că ascultă; iudeii, deși au spus: *Toate câte va spune Dumnezeu vom face și vom asculta* (Ieș., 19, 8), cu fapta n-au ascultat. Dar ca nu cumva iudeii să creadă că legea le va fi de folos, Hristos le arată că însăși legea îi va osândi. Același lucru îl spune și Pavel: *Nu auzitorii legii sunt drepti înaintea lui Dumnezeu, ci făcătorii legii se vor îndreptăți* (Rom., 2, 13). Și pentru ca să-i facă pe iudei să se osândească singuri, îi pune pe ei să rostească hotărârea de osândire, așa cum a făcut în pilda următoare, cu lucrătorii cei răi trimiși să lucreze în vie (Matei 21, 33-41)". (*Omilia la Matei*, omilia LXVII, II, în col. PSB, vol. 23, pp. 773-774)

„Din toate patimile, patima aceasta este cea mai cumplită. Din pricina ei, jefuirea mormintelor, din pricina ei, crimele, din pricina ei, războaiele și luptele, din pricina ei, orice rău. Un iubitor de argint nu-i bun de nici o treabă, fie că e căpetenie de oști, fie că stă în fruntea popoarelor; dar, mai bine spus, nu-i bun de nici o treabă nu numai în treburile cele de obște, dar nici în treburile lui proprii. De vrea să se însoare, nu-și ia femeie virtuoasă, ci pe cea mai rea din toate; de vrea să-și cumpere casă, nu cumpără o casă pe măsura unui om liber ci una să-i aducă cât mai mult venit; de vrea să-și ia o slugă, apoi o ia pe cea mai rea. Dar pentru ce vorbesc eu de comanda unei oști, de conducerea unui popor, de chivernisirea casei? De este împărat, este mai ticălos decât toți ticăloșii, este o ciumă a omenirii, este mai sărac decât toți săracii pământului. Răpește averile tuturor, dar socoate că are mai puțin decât toți. Măsurând pe cele ce are cu dorința de a avea pe cele pe care nu le are încă, le socoate pe cele ce le are o nimica față de cele pe care vrea să le aibă.

De aceea și spune cineva: *Nimic nu-i mai nelegiuit ca iubitorul de argint*. Iubitorul de argint este dușmanul lui însuși și dușman de obște al întregii lumi". (*Omilia la Matei*, omilia LXXX, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 911-912)

„Lacomii se tem să nu iasă pe drept din casa lor ceea ce a intrat pe nedrept; tremură de frică să nu vină peste ei cele mai cumplite necazuri; se mânie, se înfurie și pe ai lor și pe

străini. Vin peste ei unele peste altele: când tristețea, când frica și mânia; și, ca și cum ar trece din prăpastie în prăpastie, întind capul în fiecare zi după averile care n-au intrat încă în stăpânirea lor. De aceea nici nu se bucură de averile pe care le au; asta și pentru că se tem să nu li se ia, dar și pentru că nu se gândesc la altceva decât la averile pe care încă n-au pus mâna. Și după cum cel veșnic însetat, chiar dacă ar bea apa a mii și mii de izvoare, tot nu simte bucurie, pentru că nu se satură, tot așa și iubitorii de argint, nu că nu se bucură, dar se mai și chinuie - oricât de multe averi ar în jurul lor - pentru că nu cunosc sfârșitul unei astfel de poftă. Așa pătimesc iubitorii de argint aici pe pământ. Dar să vorbim și de ziua viitoare. Chiar dacă ei nu vor lua aminte la ce spun, totuși e de neapărată nevoie să o spunem. În ziua cea viitoare îi vei vedea pe unii ca aceștia osândiți și chinuiți. Pe ei îi osândește Domnul când spune: *Am flămânzit și nu Mi-ați dat să mănânc; am însetat și nu Mi-ați dat să beau* (Matei 25, 42); iar când spune: *Duceți-vă în focul cel veșnic, care a fost gătit diavolului* (Matei 25, 41); îi trimite acolo pe cei care s-au îmbogățit în chip necinstit și rău. Din ceata iubitorilor de argint face parte sluga cea rea, care n-a dat tovarășilor săi averile stăpânului său (Matei 24, 48-51); din ceata lor face parte și cel care a ascuns talantul în pământ (Matei 25, 24-30), ca și cele cinci fecioare nebune (Matei 25, 8-12). Oriunde te-ai duce, vei vedea pedepsiți pe iubitorii de argint. Vor auzi când: *Prăpastie între noi și voi* (Luca 16, 26), când: *Duceți-vă de la Mine în focul care a fost gătit diavolului* (Matei 25, 41); când vor fi tăiați în două vor pleca acolo unde este scrâșnirea dinților (Matei 24, 51). Îi vei vedea alungați de pretutindeni; nu-și vor găsi loc nicăieri, ci numai în iad”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 922-923)

„Să vedem acum și cât de rău își fac loruși iubitorii de argint. Merg goi prin oraș, că nu au pe ei haina virtuții. Iar dacă nu li se pare rușinos lucrul acesta, apoi și asta se datorește cumplităii lor nebunii, că nici nu-și dau seama de nerușinarea lor. Le este rușine când sunt cu trupul gol, dar se laudă când umblă cu sufletul gol. Iar dacă vreți vă voi spune și pricina nesimțirii lor.

- Care-i pricina?

- Pentru că sunt goi între mulți goi; de aceea nu se rușinează, după cum nici noi, la baie nu ne rușinăm unii de alții. Dacă ar fi mulți oameni îmbrăcați cu haina virtuții, atunci rușinea le-ar sări mai bine în ochi. Dar așa, asta merită mai cu seamă multe lacrimi că, fiind mulți răi, faptele rele nu mai sunt o rușine.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXXI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 921)

„... cel ce iubește argintul nu va putea să se hotărască niciodată să se folosească de el; el va fi păzitorul și robul lui și nu stăpânul. El se pune pentru a aduna în fiecare zi tot mai mult, și se teme să sacrifice cea mai mică parte din sumă; el își va refuza cea mai mică risipă și va fi mai sărac decât toți săracii; căci nimic nu va ști opri lăcomia lui. Dar argintul nu este făcut pentru a fi păzit într-un vas, el este făcut ca să te folosești de el. Dacă pentru a-l ascunde de alții, noi îl introducem în pământ, este cineva mai nenorocit ca și noi, care alergăm dintr-o parte în alta ca să adunăm acest argint, ca să-l ascundem apoi și să-l sustragem de la folosul comun?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVII, 3, p. 468)

„Iubiților, să fugim de iubirea de argint, care face pe om sărac, care strică sufletul, care este prietena gheenei, vrăjmașa Împărăției Cerurilor, mama tuturor relelor la un loc, și să disprețuim banii, ca astfel să ne bucurăm de bunătățile vieții veșnice.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXIII, p. 247)

„Nu e cu putință să vadă vreodată fața lui Hristos omul iubitor de argint, acesta e un lucru cu neputință!” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, p. 122)

„Cel ce este rob al banului nu poate fi în același timp și rob adevărat al lui Dumnezeu. Însuși Hristos a arătat acest lucru cu neputință: *nu puteți să slujiți lui Dumnezeu și lui mamona* (Mt., 6, 24) și *nimeni nu poate să slujească la doi domni* (Mt., 6, 24), fiindcă dau

porunci care se împotrivesc una alteia. Hristos, de exemplu, spune: *fie-ți milă de cei care sunt flămânzi*, pe când mamona spune: *dezbracă-l pe cel sărac și ia-i ceea ce are*; Hristos spune: *lipsește-te de ceea ce ai*, în timp ce mamona spune: *ia și ceea ce nu ai*. Ai văzut contrarietatea? Ai văzut războiul? Ai văzut cum nu poate cineva asculta pe amândoi, ci pe unul trebuie să-l disprețuiască? Dar despre acest lucru mai că nu e nevoie de vorbă. Mă întrebați cum așa? Dar nu vedem oare acest lucru petrecându-se și în realitate, adică nu-L vedem pe Hristos disprețuit și pe mamona cinstit? Vedeți că deși cuvintele sunt grele, faptele sunt cu mult mai grele. Acum desigur că sufletul, dacă ar fi curat de patimă câtuși de puțin, ar putea să judece cu dreptate, pentru că se află de partea aceasta (în slujba lui Dumnezeu), însă trecând el de cealaltă parte (în slujba lui mamona) și fiind cuprins de pofta banilor ca de friguri, și găsindu-se el în toiul plăcerii, nu are judecată curată, nici limpede, iar tribunalul lăuntric nu-i deloc imparțial. Hristos spune, de pildă: *Așadar, oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate să fie ucenicul Meu* (Lc., 14, 33), iar mamona zice: *ia de la cel flămând până și pâinea cea de toate zilele*. Hristos zice: *pe cei din sângele și din neamul tău să nu-i treci cu vederea* (Isaia, 58, 7 – n.tr.), iar mamona zice: *să nu miluiești pe cei din sângele și din neamul tău, ba disprețuiește chiar și pe mama și pe tatăl tău*. Dar ce spun eu de mamă și de tată când el se leapădă până și de sufletul său? Și toate acestea sunt ascultate cu supunere! Vai! Cum cel care poruncește să fie cineva barbar, neîmblânzit și crud față de aproapele său este ascultat mai mult decât cel ce poruncește blândețea! De aceea suntem amenințați cu gheena, de aceea cu focul cel nestins, cu viermele cel neadormit ...” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, pp. 123-124)

„Aceste preținse bunuri nu pot nici să te scape de moarte, nici să te izbăvească de boală și nici nu pot împiedica bătrânețea sau orice altceva din cele necesare și cerute de legea naturii. Și cu toate acestea te mai lași încă stăpânit de ele! Spune-mi, care-ți e câștigul? Beții, lăcomie în mâncăruri, dezmierdări absurde și de tot felul, toate acestea ne chinuiesc mai rău decât cei mai tirani stăpâni, doar atât câștigăm din bogăție și altceva nimic, fiindcă nici noi nu vrem să câștigăm altceva, pentru că dacă am vrea, am putea moșteni, cu această bogăție, chiar și cerul!” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a XI-a, p. 201)

„Căci ce rău nu izvorăște din bani, sau, mai bine zis, nu din bani, ci din reaua intenție a celor ce nu știu să facă uz precum trebuie de bani?” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVII-a, p. 191)

„Iubitorul de bani nu are nici un prieten. Și ce spun eu de prieten? Când el nu cunoștea nici chiar pe Dumnezeu, fiind stăpânit de acea poftă. Nu vedeți pe titani pășind cu sabia în mână? Deși în acel mit este mai mult o reprezentare de nebunie; dar aceștia cu adevărat sunt nebuni, îndrăciți și ieșiți din minți. Dacă le-ai putea descoperi sufletul lor, l-ai găsi astfel alcătuit, încât nu o sabie, nici două, ci mii de săbii sunt într-însul, pe nimeni cunoscând, ci împotriva tuturor turbat, împotriva tuturor aruncându-se și împungând pe toți, sfâșiind nu câini, ci suflete de oameni, aruncând blesteme grozave până și asupra cerului. Toate sunt răsturnate și nimicite de astfel de oameni, stăpâniți de mania banilor. Pe cine, deci să învinovățesc mai mult? Eu nu știu; fiindcă molima aceasta pe toți stăpânește, pe unii mai mult, pe alții mai puțin, dar în fine pe toți. Precum un foc, căzând pe niște materii arzătoare, totul strică și pustiește, tot așa și nebunia aceasta a răsturnat pe dos lumea întreagă. Regi, stăpânitori, oameni de rând, săraci, femei, bărbați, până și copii, toți în fine la fel sunt stăpâniți de acest rău. La fel ca atunci când se abate asupra pământului un întunerice grozav nimeni nu se simte liniștit, așa se petrece și cu această boală pustiitoare.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVII-a, p. 192)

„Avarul lipsește pe un altul de bani, dar se lipsește și pe dânsul de iubirea altora, sau mai bine zis de toți este învinovățit.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia I, pp. 54-55)

„Așa este rădăcina cea rea a iubirii de argint. Înebunește sufletele cuprinse de ea mai grozav ca dracii, le face să nu mai cunoască pe nimeni, nici pe sine, nici pe vecini, nici legile firii, scoate pe om din minți, îl face nebun. Uită-te câte bunătăți a alungat din sufletul lui Iuda iubirea de arginți. Legăturile cu Învățătorul, prietenia, statul la masă, minunile, învățătura, îndemnul, sfaturile. Pe toate acestea iubirea de argint le-a dat uitării. A avut dreptate Pavel să spună: *Rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint* (I Tim., 6, 10).” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, III, în vol. *Predici la sărbători împăratești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 50)

„Cine este pricina atâtor rele din lume? Iubirea de bani, pofta cea fără de minte a bogăției, această boală nelecuită, acest foc ce nu se stinge niciodată, acest despot care asuprește pe toată lumea.” (*Cuvânt la Ziua Sfinților patruzeci de Mucenici*, în vol. *Omilii la Postul Mare...*, p. 63)

„Nu există om mai lipsit de omenie decât iubitorul de arginți. Pe toți îi urăște, și pe cei săraci și pe cei bogați; pe săraci de frică, nu cumva să-i ceară ajutor, pe cei bogați de invidie, pentru că nu are banii lor. Nu știe ce înseamnă milostenie, iubire de oameni, compătimire. Este împotriva oricărei încercări de ajutor social. Orice lucrare, chiar și cea mai importantă, dacă nu-i aduce câștig îl lasă indiferent. Din contră poate face orice ca să-și mărească fie și cu puțin bogăția. Patima lui pentru bani nu-și găsește saturare, nu cunoaște mulțumire. Iar această patimă îl cufundă din ce în ce mai adânc în păcatul cel cu multe chipuri, în diverse răutăți, în zădărnicia lumii. De aceea diavolul nu se ostenește mult cu bogății. Îi încătușează lesne cu bogății și-i duce la pierzanie.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 45)

„Că dacă dobândim copil nu ne sârguim să îl facem bun, ci să-i luăm nevastă bogată. Nu să-l facem cu bune deprinderi, ci să-l facem bogat. Dacă ne apucăm de oarecare îndeletnicire, nu căutăm una care să ne ferească de păcate, ci ca să aducă mare câștig. Și toate se fac pentru bani. Pentru aceea se strică toate, că suntem robiți patimii [ερως] acesteia de înavuțire.” (*Omilia despre căsătorie. Din comentariul la Efeseni*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 93)

IUBIREA DE ARGINȚI (lupta împotriva ei)

„Hristos, vorbind despre fecioare, a spus: *Cine poate urma calea aceasta, s-o urmeze. Însă desăre bani și averi a vorbit diferit: Oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate fi ucenic al meu* (Luca 14, 33). Astfel, fecioria, pe care puțini o pot păstra, a lăsat-o în voia fiecărui om, iar lepădarea de averi a poruncit-o pentru toți.

Să izgonim, așadar, departe de noi iubirea de arginți și lăcomia. Căci cel ce este biruit de o patimă severă și greu de războit nu va fi pedepsit rău, dar cel ce este biruit de una ușoară și lesne de stăpânit nu va putea da răspuns la înfricoșătoarea Judecată a Domnului.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 46)

IUBIREA DE ARGINȚI (remedii)

„Dacă am voi să o biruim, nimic nu ne mai împiedică să scăpăm de această nebulie și o dată cu ea să smulgem din suflet și să tăiem toate patimile pierzătoare. Să nu socoți că este lucru greu și împovărător să disprețuiești banii! Când mă gândesc că mulți oameni, pentru o ambiție goală și fără de folos, cheltuiesc mulți talanți de aur pe ceea ce nu trebuie, ci ca să culeagă laude de la oameni, de la niște oameni care-și pierd vremea în piață, de la oameni de trei parale, ca să culeagă laude care se sfârșesc înainte de lăsatul serii, iar de cele mai multe

ori nu țin nici până înserează, ba, chiar înainte de sfârșitul zilei, îi cuprind mii de amărăciuni de banii cheltuiți; când mă gândesc iarăși la alții, prinși de rătăcirea filosofiei grecești, dar îndrăgostiți și ei de laudele oamenilor, pentru dobândirea cărora se străduiesc cât pot, se despart de toate averile lor, își păstrează pentru ei numai toiagul și mantaua de filosof și așa o duc toată viața, preferând să îndure orice oboseală și orice necaz numai ca să fie lăudați de oameni; deci, când mă gândesc la toți aceștia, nu știu de cuvânt de apărare sau ce iertare mai putem noi avea când nu vrem să ne despărțim nici de cea mai mică parte din averile noastre pentru porunca dată nouă de Dumnezeu și pentru slava cea nemuritoare și fără de sfârșit, ci suntem mai răi decât aceia și nici nu ne gândim cât de mare este deosebirea între noi și ei; nu ne gândim că aceia se despart de atâtea averi pentru laudele nefolositoare ale oamenilor, ale celor de aceeași fire cu ei, pe când noi de multe ori nu vrem să dăm celor din nevoi cât de puțin pentru Stăpânul nostru Care ne-a dat și averile noastre și ne-a făgăduit și acele nespuse daruri”. (*Omilia la Facere*, omilia XX, V, în col. PSB, vol. 21, p. 242)

„Nu căuta, dar, să faci totul dintr-o dată; ci, dacă ți se pare greu să te lepezi dintr-o dată de averi, pășește pe scara aceasta, care te duce la cer, încetul cu încetul, treaptă cu treaptă. După cum celor bolnavi de friguri, cărora li se varsă fierea în ei, nu numai că nu li se stinge setea dacă mănâncă și beau, ci li se aprinde și mai mult arșița, tot așa și cu iubitorii de averi; aceștia aprind și mai mult pofta aceasta rea – mai amară chiar decât fierea - dacă o hrănesc cu averi. Atunci o sting, când scot din sufletul lor pofta de câștig, după cum mâncarea puțină și golirea stomacului scapă pe om de boala de fiere.

- Dar cum ajungi să-ți scoți din suflet pofta de câștig?

- Dacă te gândești că nu-ți va înceta pofta de câștig atâta vreme cât ești bogat, atâta vreme cât te topești de dorința de a avea mai mult. O dată scăpat de averi, vei pune capăt și acestei boli. Nu umbla, dar, după cât mai multe averi, ca să nu umbli după lucruri ce nu le poți atinge, ca să nu te îmbolnăvești de o boală fără leac, ca să nu ajungi un om vrednic de milă, înnebunit după averi”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 731)

„Așadar, ca să nu ne chinuim zadarnic sufletul, să părăsim dragostea de averi, care ne supără neconținut și niciodată nu poate să tacă, și să ne îndreptăm spre o altă dragoste, care ne face fericiți și are multă ușurință. Să dorim comorile cele de sus! Nici oboseala nu-i atât de mare, iar câștigul, nespus. E cu neputință să nu izbutești când priveghezi cât de cât, când ești cu mintea trează, când disprețuiești averile, după cum neapărat trebuie să pierzi comorile cele de sus când ești rob de averi și înlănțuit de ele”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, III, în col. PSB, vol. 23, p. 732)

„- Cum se poate vindeca rana aceasta grea?

- Dacă te gândești ce fac din sufletul tău bogățiile; dacă te gândești cât îl întunecă, cât îl pustiesc, cât îl fac de nerușinat, cât îl urătesc. Dacă te gândești câte rele ai săvârșit ca să aduni atâtea averi; dacă te gândești cu câte oboseli și cu câte primejdii îți păstrezi bogățiile. Dar, mai bine spus, nici nu le poți păstra până la sfârșit, ci tocmai când ai înlăturat toate primejdiile, atunci vine moartea și de multe ori aruncă toate bogățiile tale mâinile dușmanilor tăi, iar pe tine te duce cu mâinile goale, fără poți lua ceva din toate averile tale, ci numai rănilor și buboaielor ce le-ai căpătat din pricina lor. Așa pleacă sufletul tău de pe lumea aceasta!

Când vezi, dar, pe cineva strălucind pe dinafară din pricina hainelor și din pricina suitei lui numeroase, cercetează-i cu de-amănuntul conștiința lui și vei găsi înăuntru numai pânză de pănjen, vei vedea mult praf”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 732-733)

„Pentru aceea vă rog a tăia boala chiar de la început. După cum frigurile la început, când lovesc pe cineva, nu-l înfierbântă mult cu setea pe bolnav, dar după aceea, sporind fierbințeala, îl fac a suferi grozav de sete, și chiar de i-ar da un altul oricât de multă băutură, tot nu i-ar stinge setea, ci încă mai mult se aprinde cuptorul, tot așa se petrece și cu această

patimă. Dacă noi nu o vom împiedeca de la început ca să intre în sufletul nostru, și nici nu vom închide ușile, apoi odată intrată, va face multă stricăciune celor ce o vor primi.

Căci, iubiților, și cele bune, precum și cele rele, când vor dăinui în noi mai mult timp, se fac mai puternice. Acest fapt l-ar putea vedea cineva petrecându-se și în toate celelalte împrejurări din fire. O plantă de pildă, când este sădită de curând, cu ușurință se poate smulge, dar cu trecerea timpului înrădăcinându-se tare, numai este așa de ușor ca la început, ci este nevoie de o mai mare osteneală. Și o clădire de curând făcută se poate răsturna ușor de cei ce nu sunt mulțămiiți cu ea, pe când dacă va fi bine înțepenită, apoi multe greutatea va aduce celor ce ar voi să o dărâme. Chiar și fiara sălbatică dacă s-a cuibărit undeva pe un timp mai îndelungat, cu greu va fi alungată de acolo. Deci pe cei ce n-au fost cuceriți până acum de această patimă eu îi sfătuiesc să nu se lase a fi stăpâniți, căci este mai ușor a se păzi cineva ca să nu cadă, decât ca după ce a căzut să se ridice; iar pe cei ce au fost de-acum cuceriți de această patimă și sfâșiați îi vestesc că dacă se vor preda pe dânșii unui doftor cu cuvântul, le făgăduiesc nădejde de mântuire, cu harul lui Dumnezeu. Dacă vei cugeta la cei ce au pățimit de această boală, au căzut în ea și s-au ridicat după aceea, vei avea nădejdi plăcute pentru izbăvirea de ea.

Și cine a căzut în această boală, iar după aceea s-a ridicat ușor? Zaheu acel pomenit de evanghelist. Cine ar putea fi mai biruitor de bani ca vameșul? Dar iată că fără de veste el s-a făcut filosof și a stins toată văpaia poftei. Matei apostolul de asemenea, căci și acesta a fost vameș, trăind într-una numai în răpire. Dar și el degrabă s-a izbăvit de această patimă, a stins setea de bani și s-a îndeletnicit cu nevoința duhovnicească. Deci pe aceștia și pe alții ca dânșii avându-i în vedere, nici tu să nu te deznădăjduiești, căci dacă voiești, apoi degrabă vei putea să te ridici.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XI, pp. 111-112)

„Și dacă voiești, apoi îți vom prescrie, după rânduiala doftorilor, ce anume trebuie să faci cu cea mai mare amănunțime. Deci mai înainte de orice trebuie a izbuti să nu deznădăjduiești și nici să te împruțezi pentru mântuirea ta, iar după aceea să nu ai în vedere numai pildele celor ce s-au izbăvit, ci și suferințele celor ce au stărut în păcat. După cum noi trebuie a ne gândi la Zaheu și la Matei, tot așa trebuie a ne gândi și la Iuda vânzătorul, și la Ghiezi, și la Ahar, și la Ahav, și la Anania și Safira, ca astfel prin cei dintâi să scoatem din sufletul nostru deznădăjduirea, iar prin cei de-al doilea să tăiem lenevirea noastră, și sufletul nostru să nu cadă jos față cu sfăturile puse înaintea lui. Și să ne dascălim pe noi înșine a spune ceea ce ziceau și Iudeii acei cari se apropiaseră de Petru și-l întrebau: *Ce trebuie să facem ca să ne mântuim?* (Fap. 2, 37) și vom auzi atunci ce trebuie să facem. Și ce trebuie să facem? Să cunoaștem nimicnicia lucrurilor omenești, și cum că bogăția este ca o slugă care fuge și este nerecunoscătoare, și că îi scufundă în mii de rele pe cei ce o au. Acestea și altele de acestea să ni le spunem într-una. Și după cum doftorii mângăie pe bolnavii cari cer într-una apă rece, spunând că le vor da, însă mai întâi spun că izvorul este departe, că vasul lipsește, sau că timpul nu îngăduie acuma, sau și altele de acest fel – căci dacă s-ar învoi îndată la cererea lor, prin aceasta le-ar ațâța mai mult pofta – tot așa să facem și noi față de iubitorii de argint. Când, de pildă, ei spun: *Voim să ne îmbogățim*, noi nu de îndată să le spunem că bogăția este un rău mare, ci să fim de aceeași părere cu dânșii, spunându-le că și noi voim aceasta, însă la timpul potrivit, și că noi voim adevărata bogăție, *care poartă cu sine plăcere nepieritoare pentru tine care ai strâns-o, iar nu pentru alții, ba încă de multe ori chiar pentru dușmani*. Apoi să aducem la mijloc și cuvinte despre adevărata filosofie, spunând că noi nu poruncim a nu se îmbogăți cineva, ci numai a nu se îmbogăți rău, fiindcă este cu puțință a se îmbogăți cineva și fără lăcomie, și fără răpire sau silnicirea aproapelui, și fără ca să audă blesteme din partea tuturor. Cu niște astfel de vorbe mângâindu-i mai dinainte, să nu le vorbim defel despre gheena, căci cel ce este împătimit de această boală nu ar suferi deodată niște astfel de cuvinte. Pentru aceea, toate vorbele să le aducem numai la împrejurările din viața aceasta, și să le

zicem: *Pentru ce voiești a te îmbogăți prin lăcomie? Voiești să strângi aurul și argintul pentru alții, iar pentru tine mii de blesteme și de învinuiri? Căci cel dezbrăcat de tine se zbuciumă, fiind lipsit de cele trebuitoare, se văicărește asupra ta și-ți atrage mii de clevetiri, și venind seara, el se perindă prin piață în dreapta și în stânga, și rătăcește pe toate cărările, neștiind unde-și va adăposti trupul în vremea nopții. Și cum se va culca oare muncit și chinuit de stomac, împresurat de foame și de lipsă, priveghind, de multe ori fiind frig, sau ploaia căzând asupra lui? Tu, după ce te-ai îmbăiat, te reîntorci acasă, îmbrăcându-te cu haine moi, vesel și încântat, și alergând cu grăbire la cina cea aleasă ce ți s-a pregătit, pe când acela rătăcește prin târg, fiind alungat într-una de frig și de foame, merge pe drum cu capul în pământ și cu mâinile întinse înainte, și nici nu îndrăznește măcar a rosti câteva cuvinte celui plin și îmbuibat, pentru haina ce-i trebuie, ba încă de multe ori fiind batjocorit, el pleacă mai înainte de a deschide gura. Deci când te duci acasă și te culci pe patul tău, când ai în casă o lumină strălucitoare, când masa îți este gata și încărcată cu de toate, atunci adu-ți aminte de acel mișel și nenorocit, care ca și câinii se perindă pe străzi, prin glod și întuneric, și care de multe ori nu se duce de acolo la casa sa, nici la femeia sa, nici pe patul său, ci la un așternut de paie, ca și câinii cei turbași pe care-i vedem pribegind în timpul nopții. Tu, dacă ai vedea chiar o mică picătură de apă străbătând prin acoperământul casei, răcolești toată casa, chemând slugile, și toate mișcându-le, pe când acela stând în paie sau în glod, înfășurat în zdrențe, rabdă frigul cel mai aspru!*

Dar oare care fiară sălbatică nu s-ar înduioșa în asemenea împrejurări? Cine este atât de crud și neomenos, încât să nu fie blând cu astfel de nenorociți? Și cu toate acestea, sunt unii cari ajung la atâta sălbăcie, încât spun că acești nenorociți pătimesc cele vrednice de dânșii. Ar trebui ca ei să plângă și să le fie milă de acești nenorociți, căutând a le alina nenorocirile, iar nu să-i mai învinovățească cu cruzime și neomenie. Pe aceștia eu i-aș întreba: Pentru ce oare pătimesc aceia cele vrednice de pățimit? Că voiesc a se hrăni și a nu pieri de foame? *Nu, zic ei, ci pentru că sunt leneși și nu muncesc.* Și tu nu risipești oare fără să muncești? Dar ce? Oare nu faci o treabă cu mult mai rea decât orice lenevire, răpind, siluind și obijduind pe alții? Mai bine ar fi fost ca și tu să te fi lenevit în acest chip, fiindcă este cu mult mai bună lenevirea decât a răpi avutul altuia. Acum însă te vâri și în nenorociri străine, nu numai ca și cum nu ai face nimic, ci încă și învinuind pe acei nenorociți.

Să le mai povestim apoi și de nenorocirile străine, de acei orfani rămași fără nici un sprijin, de cei ce stau prin temnițe, de cei ce se zbuciumă prin tribunale, de cei ce sunt cu frică în viață, de văduviile cele neașteptate ale femeilor, de prefacerile și schimbările cele fără de veste ale celor bogați, și cu frica aceasta să le muiem cugetul. În povestirile despre alții să îi facem a se teme, ca nu cumva lucruri de acestea să se petreacă și cu dânșii. Căci când ei vor auzi că fiul cutărui lacom și hrăpitor, că femeia cutărui care a făcut multe fapte tiranice, după moartea soțului ei a pățimit mii de rele, că cei nedreptățiți s-au răsculat asupra femeii și asupra copiilor aceluia hrăpitor și cu toții au pornit război din toate părțile, chiar dacă ar fi dintre cei mai nesimțitori, până la urmă se vor teme a nu pătimi și ei așa, și se vor face mai înțelepți, temându-se ca nu cumva și ai lor să pătimească astfel după moartea lor. Când noi spunem acestea, să nu le spunem ca și cum i-am sfătui sau i-am povățui, ca nu cumva cuvintele noastre să le pară prea greoaie, ci să le ia ca în formă de istorisire. Chiar și când vorbim altele, pururea să pășim spre o asemenea discuție, și neconținut să-i aducem la astfel de povestiri, neîngăduind a vorbi de altceva, fără numai de acestea: cum casa cea strălucită a cutărui hrăpitor a căzut, cum a rămas pustie, cum toate cele dinlăuntru au căzut pe mâini străine, câte judecăți sunt în fiecare zi asupra averii aceluia, câte împrejurări nenorocite, câte dintre slugile aceluia au ajuns acuma să ceară de pomană și câte au murit prin temnițe. Și toate acestea noi să le spunem căinând pe răposat, în același timp și disprețuind cele de aici, ca astfel și cu mila, și cu frica să muiem cugetul lor cel împietrit. După ce, în sfârșit, îi vom vedea că s-au înfricoșat de acele povestiri, atunci vom putea să aducem vorba și de gheena, însă nu ca și

cum i-am speria, ci ca fiindu-ne milă și căinând pe acei nenorociți cari au căzut în acest păcat. Să le spunem deci atunci: *Și ce trebuie a vorbi de cele de aici? Căci ale noastre nu rămân numai aici, și niște astfel de oameni vor primi și pedeapsa cea mai grozavă când se vor duce în cealaltă viață, unde vor găsi râuri de foc, viermele cel neadormit, întunericul cel nesfârșit și pedepsele cele veșnice.*

Dacă noi le șoptim într-una astfel de povestiri, o dată cu dâșii ne vom îndrepta și pe noi, izbăvindu-ne de o astfel de boală, iar în ziua aceea vom avea lăudător al nostru pe însuși Dumnezeu, după cum și Pavel zice: „Și atunci lauda va fi fiecăruia de la Dumnezeu.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XI, pp. 112-115)

„Cum să stingem focul? Ei bine, se poate face aceasta, chiar dacă para lui s-ar ridica până la cer, numai de vom vrea; atunci vom putea stinge acea văpaie. Căci după ce s-a ridicat prin voință se va stinge tot prin voință. Oare nu voința noastră a aprins acest foc? Astfel, tot voința va putea să-l stingă, numai dacă vom vrea. Și cum se va putea deștepta în noi puterea de a vrea? Dacă vom cunoaște deșertăciunea și nimicnicia acestei poftes absurde: că ducându-ne de aici, averea nu ne va întovărăși, și chiar aici deseori ne părăsește; că averea rămâne tot aici, dar rănilile ce am căpătat dintr-însa, ne întovărășesc și dincolo. Dacă vom cunoaște că acolo este multă bogăție; și dacă o vom compara cu acea bogăție, o vom găsi pe aceasta mai prejos de tina cea din mlaștină; dacă vom cunoaște miile de primejdii ce le are cu sine, și că plăcerea izvorâtă dintr-însa este momentană, și totdeauna amestecată cu mâhnire. Dacă ne vom gândi bine la acea bogăție a vieții de veci, desigur că o vom putea cu ușurință să o disprețuim pe aceasta. Dacă vom ști că bogăția aceasta cu nimic nu ne folosește, nici spre câștigarea slavei, nici spre sănătate, și nici spre altceva, ci din contră, ne cufundăm în prăpastie și pierzare. Aici te îmbogățești și ai mulți sub tine; acolo însă ducându-te, te vei vedea gol și lipsit de orice. Dacă pe acestea le-am rumega neconținut în mintea noastră, și le-am auzi și de la alții, poate că ar fi ceva nădejde de îndreptare, poate că ar fi vreo izbăvire de această osândă grozavă.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a XVII-a, p. 193)

„Cu cât este mai frumos și mai strălucitor aurul decât cositorul și plumbul, cu atât este mai frumos și mai strălucitor cerul decât aurul și argintul și decât orice altă materie prețioasă. Privirea cerului este lipsită de grijă, pe când privirea aurului și argintului este încărcată totdeauna de nenumărate griji, care pun în umbră toată plăcerea ce-o avem de pe urma aurului și argintului, nu-ți place să privești cerul, și-ți place să privești argintul? Privește atunci argintul expus în prăvăliile negustorilor!

Spre rușinea voastră grăiesc așa (I Cor., 6, 5), ca să întrebunțez cuvintele fericitului Pavel. Grăiesc spre rușinea voastră așa, pentru că vă văd atât de înnebuniți de dragostea de bani.” (*Despre Feciorie*, 64, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, pp. 116-117)

„... fecioria este în stare să usuce această rădăcină și să dea naștere altei rădăcini, o rădăcină foarte bună, care odrăslește toate bunătățile: libertatea, îndrăznirea, curajul, zelul înflăcărat, dragostea fierbinte de cele cerești, disprețul tuturor celor pământești. În acest chip se realizează buna cuviință și alipirea stăruitoare de Domnul”. (*Despre Feciorie*, 81, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 138)

IUBIREA DE STRĂINI

„Sărăcia nu este deloc piedică pentru iubirea de străini și că nu este nevoie de bogății și bunuri pentru a primi pe săraci, ci trebuință este în tot locul și vreme de virtute și de liberă voie [προαιρεσις], care să aleagă evlavie.” (*Despre Aquila și Priscilla; și că nu se cuvine să grăim de rău pe preoții lui Dumnezeu. Cuvântul 2*, în vol. *Cateheze maritale*, p. 159)

IUBIREA (- culme a virtuților)

„Cea mai mare virtute este dragostea, bunătatea, milostenia. Aceste virtuți depășesc chiar virtutea fecioriei. Deci, dacă vrei să fii egal cu apostolii, nimic nu te împiedică! E de ajuns numai să săvârșești virtutea dragostei și nu ești întru nimic mai mic decât apostolii”. (*Omilia la Matei*, omilia XLVI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 543)

„Dumnezeu pune dragostea mai presus de toate”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 902)

IUBIREA (- calea mântuirii)

„Iubirea este calea mântuirii. Pe această cale să umblăm, ca să moștenim viața veșnică.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 146)

IUBIREA (- rădăcina și izvorul oricărui bine)

„Iubirea este un bine mare; este oare un lucru mai nestăpânit ca și focul, care se ridică chiar până la cer și a cărui furie nimic nu poate s-o oprească?” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXIII, 1, p. 373)

„... iubirea este rădăcina, izvorul și maica oricărui bine și că fără ea nimic din celelalte nu ne este de vreun folos.” (*Despre necunoașterea lui Dumnezeu*, cuvântarea I, p. 16)

IUBIREA (datoria iubirii)

„Iubirea este o datorie care rămâne mereu neachitată. Cu cât lucrăm pentru a o achita, cu atât datoria crește. Când e vorba de foloase bănești, îi admirăm pe cei care nu au datorii, pe când, atunci când e vorba de foloasele iubirii, îi fericim pe cei care sunt foarte îndatorați. De aceea apostolul Pavel scrie: *Nimănui cu nimic să nu-i fiți datori, decât cu iubirea unuia față de altul* (Romani 13, 8). Prin aceste cuvinte vrea să ne arate că datoria dragostei trebuie totdeauna s-o achităm și totodată să rămânem îndatorați. Niciodată să nu încetăm să fim îndatorați cu ea, câtă vreme ne aflăm în această viață. Căci pe cât de grav și supărător este să datoreze cineva bani, tot atât de vrednic de osândire este să nu datoreze iubire. Iubirea este o datorie care rămâne, cum am spus, mereu neachitată. Fiindcă această datorie este cea care mai presus de orice ne alcătuiește viața și ne leagă mai strâns între noi.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 136)

IUBIREA (măreția iubirii)

„Cel ce are iubire este mai vrednic de admirat decât cel care chiar și pe morți îi învie. Și acest lucru e firesc. Pentru că învierea din morți, ca minune, depinde cu totul de sfântul har, pe când iubirea depinde de buna intenție și de râvna evlavioasă a fiecăruia.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 142)

IUBIREA (minunata lucrare a iubirii)

„Căci precum focul moaie ceara, tot astfel și căldura dragostei împrăstie orice îngâmfare și ușurătate mai iute chiar ca focul.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 108)

„Nimic nu poate convinge sufletul nostru de a persista în virtute, ca puterea cea mare a iubirii.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Galateni*, p. 109)

IUBIREA (puterea iubirii)

„Plini de iubire, plini de blândete, plini compătimire erau și sfinții. Gândiți-vă la Pavel care, deși era în primejdie să fie dat flăcărilor, deși rămânea neclintit la încercări, deși nu se temea decât de Dumnezeu, deși nu-i păsa de nimic, nici chiar de iad, când a văzut lacrimile persoanelor iubite, s-a înmuiat. Acest puternic, s-a emoționat și a spus: *Ce faceți? Plângeți și-mi sfâșiați inima?* (Fapte 21, 13). Și veți întreba: Au putut lacrimile să zdrobească sufletul acela de diamant? Sigur că da. Pentru că, așa cum el însuși a spus, pe toate le biruia cu puterea dragostei, însă nu și dragoste care-l sufoca și biruia. Iată ce i-a plăcut lui Dumnezeu! Omul pe care nu l-a putut zdrobi marea sălbatică, au putut să-l biruie câteva lacrimi de iubire. Atât de mare este puterea acesteia!

Vreți să-l vedeți și pe Pavel plângând? Iată ce spune într-o altă împrejurare: *Timp de trei ani, noaptea și ziua n-am încetat să vă sfătuiesc, cu lacrimi, pe fiecare din voi* (Fapte 20, 31). Marea lui dragoste l-a făcut să-i fie teamă ca nu cumva iubirii lui creștini să pățească vreun rău, și cu lacrimi îi sfătuia.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 140)

IUBIREA (nașterea iubirii)

„Virtutea izvorăște din dragoste, și dragostea din virtute. Cum este, vă spun eu. Cel virtuos nu preferă banii înaintea prieteniei, nici că este răzbunător, nici nu nedreptățește pe aproapele, nici nu-l bârfește, ci toate le suferă cu curaj. Dragostea de acestea depinde; și iarăși, cel ce iubește, toate acestea le suferă. Astfel deci toate acestea la un loc sunt între dânsle legate, și una pe alta se fortifică. Cum că iubirea izvorăște din virtute se dovedește și de aici; căci a zice: *Când se vor înmulți fărădelegile, se va răci dragostea* tocmai aceasta a invederat; iar când zice: *Cel ce iubește pe aproapele, a îndeplinit legea* (Rom., 13, 8), arată că virtutea purcede din dragoste. Așa că e absolut necesar a fi una din două: ori foarte iubitor, ori foarte virtuos. Pentru că cel ce are una din două, va avea și pe cealaltă, și viceversa: cel ce nu știe a iubi, săvârșește și multe viclenii, iar cel viclean nu știe a iubi.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia IX, p. 98)

IUBIREA (manifestarea iubirii)

„Iubirea, de asemenea, nu știe ce înseamnă interesul. De aceea Pavel ne povățuiește: *Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale celui alt* (I Corinteni 10, 24). Iubirea nu știe ce înseamnă nici invidia, căci cine iubește cu adevărat consideră binele aproapelui ca pe al său. Astfel iubirea, încet-încet, îl preschimbă pe om în înger. După ce îl scapă de mânie, de invidie și de oricare altă patimă tiranică, îl scoate din starea naturală omenească și-l așează în starea îngerității eliberări de patimi.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 132-133)

„Iubirea ți-l arată pe aproapele ca pe un alt sine al tău, te învață să te bucuri pentru fericirea lui, ca și cum ar fi fericirea ta, și să te întristezi la necazurile lui, ca și cum ar fi necazurile tale. Iubirea face din mulți un trup și din sufletele lor vase ale Sfântului Duh. Căci Duhul păcii nu odihnește acolo unde împărătește dezbinarea, ci acolo unde stăpânește unirea sufletelor. Iubirea, de asemenea, face ca toți să se folosească de bunurile fiecăruia, după cum vedem în faptele Apostolilor: *Iar inima și sufletul mulțimii celor ce au crezut erau una: și nici unul nu zicea că este al său ceva din averea sa, ci toate le erau de obște?* (Fapte 4, 32).

În afară de acestea, iubirea dăruiește oamenilor putere mare. Nu există fortăreață atât de tare de greu de dărâmat și necucerită de dușmani, cum este o mulțime de oameni care se iubesc și care sunt strâns legați cu rodul dragostei, buna. înțelegere. Chiar și atacurile diavolului pot fi respinse, pentru că, înfruntându-l împreună, devin nebiruiți, zădărnicesc unelțile lui și primesc cununile strălucitoare ale iubirii. Așa cum coardele lirei, deși sunt multe,

scot un sunet dulce dacă conlucrează toate armonios mânuite de degetele muzicianului, la fel și cei care au bună înțelegere, ca o altă liră de iubire, scot o melodie minunată. De aceea Pavel îi povățuiește pe credincioși să caute să fie în orice împrejurare în același cuget, să-i considere pe ceilalți mai presus de ei. pentru ca dragostea să nu fie nimicită de slava deșartă, să fie uniți, să se cinstească unul pe altul, să se slujească unul pe altul.

Iubirea ne face blânzi, pentru că împiedică lăcomia, desfrâul, invidia și alte patimi să ne stăpânească sufletele. În general nu există patimă, nu există păcat pe care să ne distrugă iubirea. Mai lesne este să scape de flăcările sobei o creangă uscată, decât păcatul de focul iubirii.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 138-139)

„Iubirea este însușirea adevăratului creștin și-l arată pe ucenicul răstignit al lui Hristos, care nu are nimic în comun cu lucrurile pământești.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 142)

„Căci dragostea are marele avantaj că nu are legătură, precum alte virtuți, cu anumite răutăți. Lepădarea de cele materiale, de pildă, se leagă deseori de slava deșartă, ușurința de a învăța cu ambiția, facerea de minuni cu mândria, milostenia cu desfrâul, smerita cugetarea cu înălțarea lăuntrică etc. Acestea nu există în iubire, în iubirea adevărată. Omul care iubește trăiește pe pământ ca și cum ar trăi în cer, cu liniște și fericire neumbrite, cu sufletul curățat de invidie, zavistie, mânie, mândrie, rea dorință. Așa cum nimeni nu-și face rău sieși, la fel nici el nu-i face rău aproapelui său, pe care-l consideră ca pe un alt sine. Iată omul iubirii- un înger pământesc!” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 143)

IUBIREA (de Dumnezeu)

„Pavel nu s-a purtat așa de nerecunoscător ca noi! Pavel ardea atât de tare cu duhul, era atât de înflăcărat de dragostea de Dumnezeu, încât a rostit, a strigat și a grăit acele cuvinte vrednice de sufletul lui: *Cine ne va despărți?* Ce poate, oare să mă despartă, spune el, de dragostea lui Dumnezeu? Ceva din cele ce se văd? Ceva din cele nevăzute? Nu!

Apoi voind să enumere amănunțit pe toate și să ne arate tuturora dragostea lui puternică pentru Stăpânul său, a adăugat: *Necazul sau strâmtorarea, sau foametea, sau prigonirea, sau goliciunea, sau primejdia, sau sabia?* (Rom., 8, 35). O, suflet înnebunit de o nebunie, care are maică înțelepciunea! Care din necazurile ce vin asupra mea, spune Pavel, va putea să mă despartă de dragostea de Dumnezeu? Necazurile cele din fiecare zi? Nicidecum! Strâmtorările? Nici astea! Poate prigoana? Deloc! Foametea? Nici ea! Primejdiile? Dar pentru ce vorbesc eu de foamete, de goliciune și de primejdii? Poate sabia? Însăși moartea, strigă Pavel nu va reuși să mă despartă de dragostea lui Hristos! E cu neputință, cu totul cu neputință!

Nimeni altul n-a fost învrednicit să iubească atâta pe Stăpân ca acest fericit suflet! Grăia ca și cum ar fi fost fără de trup, ca și cum ar fi trăit, ca să spun așa, în sferele cele de sus, ca și cum ar fi socotit că nici nu calcă pe pământ. Dorul lui de Dumnezeu, dragostea lui înflăcărată i-a mutat mintea de la cele materiale la cele spirituale, de la cele prezente la cele viitoare, de la cele ce se văd la cele ce nu se văd. Așa e credința, așa e dragostea de Dumnezeu!

Și ca să nu cunoști sufletul mare a lui Pavel, iată că cel care iubea atâta pe Stăpânul, că cel care ardea de dorul Lui este prigonit, urmărit și biciuit, iată că îndură nenumărate rele, spunând: *În ostenele mai mult, în bătaie peste măsură, la moarte adeseori; de la iudei am primit de cinci ori câte patruzeci fără una; de trei ori am fost bătut cu toiege; o dată am fost bătut cu pietre; o noapte și o zi am petrecut în adânc; în călătorii adeseori, în primejdii pe râuri, în primejdii între frații cei mincinoși, în osteneală și în trudă* (II Cor., 11, 23–27). A suferit atâtea și totuși se bucura și se veselea. Știa și era încredințat că ostenele de aici îi sunt pricină celor mai mari răsplăți, că primejdiile dau naștere cununilor.” (Omilia la *Facere*, omilia LV, I–III, în col. PSB, vol. 22, pp. 216-217)

„Dai, oare, Stăpânului atât cât primești? Cât cheltuiești tu pentru Dumnezeu? Și totuși și pentru această sărmană cheltuială, care trece o dată cu lumea aceasta, primești răsplăți nemuritoare și bunătăți nespuse!” (*Omilia la Facere*, omilia LXV, IV, în col. PSB, vol. 22, p. 321)

„Că de asta dragostea noastră de Hristos este mai slabă, pentru că ne irosim toată puterea dragostei noastre în dragostea de cele lumești; răpim, ne lăcomim, suntem robi slavei deșarte. Poate fi, oare, ceva mai de plâns?” (*Omilia la Matei*, omilia IV, IX, în col. PSB, vol. 23, p. 61)

„Și cine este atât de nebun să nu-l iubească pe Stăpânul său? Și ceea ce zic, eu știu că nici unul din voi nu-l va minți, nici cu inima, nici cu gura. A spune că-l iubești, și a nu face ceea ce fac cei ce-și iubesc prietenii, este un lucru ridicol și înaintea lui Dumnezeu și înaintea oamenilor. Apoi pentru că este nu numai util, și foarte dăunător, de a-l mărturisi pe Iisus Hristos numai cu gura, și de a se lepăda de El prin fapte, eu vă rog să-L mărturisiți în mod egal prin faptele voastre, ca Iisus Hristos să ne recunoască în acea zi, unde El va duce înaintea Tatălui pe aceia ce sunt vrednici *de a fi primiți de El*.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, Omilia XX, 3, p. 99)

„Azi noi auzim spunându-se de mulți oameni, că ei se tem de Domnul și-L iubesc și vedem că dezmint cuvintele prin faptele lor. Ori, Dumnezeu vrea să fie iubit prin fapte. Pentru aceea le zicea El ucenicilor Săi: *Dacă Mă iubiți păziți poruncile Mele*.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXV, 1, p. 383)

„Iisus Hristos ne-a împăcat cu Sine, atunci când noi eram dușmanii Lui; acum noi suntem prietenii Lui, să rămânem în iubirea Lui. El a început să ne iubească primul, să-L iubim și noi după ce ne-a iubit El atâta. El nu ne iubește pentru propriul Lui interes, El n-are nevoie de nimic, să-L iubim deci noi pentru utilitatea și folosul nostru. Atunci când noi eram vrăjmașii Lui, El ne-a întâmpinat cu iubirea Sa, să-L iubim și noi pe acest prieten care ne dă atâta mărturie despre iubirea Sa și despre finețea Sa.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVI, 3, p. 394)

„Vai! Dacă L-am iubi la fel pe Iisus Hristos, totul ne va părea aici jos o umbră, o închipuire și un vis. Noi vom spune la fel cu apostolul: *Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Iisus Hristos? Oare necazul sau strâmtoarea?* Sfântul Pavel n-a zis: argintul, sau bogățiile, sau frumusețea, căci aceste lucruri sunt foarte rele și ridicole. Ci el propune ceea ce era mai minunat: foamea, prigonirile, moartea (Rom., 8, 35). Și cu toate acestea apostolul a disprețuit toate lucrurile acestea ca un nimic; dar noi, pentru puțin argint ne despărțim de Viața și de Lumina noastră.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVII, 3, p. 467)

„Iubiților, să-L iubim după cum se cuvine a-L iubi, căci aceasta este plata cea mare, aceasta este împărăția și plăcerea, aceasta mulțumirea, slava și cinstea, aceasta lumina, aceasta fericirea cea mare, pe care cuvântul nu o poate exprima, pe care mintea nu o poate pricepe îndeajuns.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, p. 83)

„Ascultă pe Petru cum se înflăcărase de dragostea Lui, și cum Îl pune mai presus de suflet, de viață, și mai presus de orice, iar când s-a lepădat de El nu se jalea atât de pedeapsă, pe cât că s-a lepădat de Cel iubit, ceea ce era pentru el mai amar ca orice pedeapsă. Și toate acestea le arăta mai înainte de venirea Sfântului Duh, și neconținut îi sta în cale și îi zicea: *Unde Te duci* (Ioan 13, 36); și iarăși: *Doamne, la cine ne vom duce?* (Ioan 6, 68), sau: *Doamne, cu Tine sunt gata să merg și în temniță, și la moarte* (Luca 22, 33). Astfel, pentru ei Hristos era totul, și înaintea iubitului lor nu ar fi preferat ei nici cerul, nici împărăția cerurilor. Zic ei: *Tu îmi ești îndeajuns în locul tuturor acelorora*. Și de ce te minunezi că Petru astfel se găsea față de Hristos? Ascultă și pe profetul care spune: *Că pe cine am eu în cer afară de Tine? Și afară de Tine, ce am dorit pe pământ?* (Psalm 72, 24), adică *nu doresc nimic din cele de sus, nici din cele de jos, decât numai pe Tine*. Aceasta este dragostea cea adevărată, aceasta iubire înflăcărată se numește.

Dacă noi am iubi în acest mod, apoi nu numai cele prezente, dar chiar și cele viitoare nu le vom băga de seamă față de această dragoste, și dezmiertându-ne cu ea, vom scoate de aici împărăția cerurilor.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia V, pp. 83-84)

„Nu este nimic pe care dragostea adevărată să nu-l poată birui; și când mai ales e la mijloc dragostea de Dumnezeu, apoi cel ce are o asemenea dragoste este mai presus de orice. Nici focul, nici sabia, nici sărăcia, nici boala, nici moartea, nici nimic altceva de acest fel nu i se va părea greu unui asemenea om, ci râzând de orice, el va zbura la cer, și nu va fi cu nimic mai prejos decât cei ce se găsesc acolo, și numai spre o unică frumusețe va avea el privirea ațintită: spre slava lui Dumnezeu. Deci nici cele dureroase ale vieții acesteia nu vor putea înjosi viața lui, după cum nici cele bune și plăcute nu-l vor putea mândri și îngâmfă.

Deci, iubiților, să avem o asemenea dragoste. Nimic nu poate fi deopotrivă cu această dragoste. Să avem, zic, asemenea dragoste atât în interesul celor prezente, cât și al celor viitoare. Dacă aş putea zice astfel, o asemenea dragoste, prin însăși firea ei, ar trebui să o avem cu înțâietate față de toate, fiindcă numai așa putem să scăpăm de torturile vieții prezente și ale celei viitoare, și să ne bucurăm de împărăția cerurilor. Însă nici izbăvirea de gheenă, nici câștigarea împărăției cerurilor nu ar putea fi ceva mai mult decât o asemenea dragoste de care vorbesc eu, adică decât dragostea pentru Hristos, fiindcă a iubi pe Hristos, și în același timp a fi iubit de El, este mai presus de orice.

Dacă chiar și între noi, oamenii, dragostea este resimțită ca fiind mai presus de orice altă plăcere, dar când acestea amândouă se petrec cu Dumnezeu, când Îl iubim și când ne iubește, care minte omenească ar putea oare să ne reprezinte deplin și întocmai fericirea unui astfel de suflet binecuvântat? Desigur că nici o minte, ci singură experiența directă a acestei supreme fericiri.

Deci pentru ca prin experiență să putem noi cunoaște această mulțumire duhovnicească, acea viață fericită și tezaurul nenumăratelor bunătăți dumnezeiești, să lăsăm totul la o parte și să câștigăm o asemenea dragoste, atât pentru mulțumirea noastră sufletească, cât și pentru slava lui Dumnezeu, Cel iubit de către noi...” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia IX, pp. 162-163)

„Cel ce iubește pe tată ori pe mamă mai mult decât pe Mine nu este vrednic de Mine (Matei 10, 37). De aceea și sufletului nostru, care este cel mai apropiat fiecăruia dintre noi, poruncește a-L iubi pe El mai înainte decât chiar pe sine, fiindcă voiește a fi iubit de noi mai mult decât orice altceva. Căci și noi, când nu simțim o iubire mare către cineva, nu avem nevoie de iubire mare din partea aceluia, chiar de ar fi el cât de mare, sau cât de renumit, însă când iubim cu căldură pe cineva, atunci, cât de mic ar fi acela și de nebăgat în seamă, totuși punem mare preț pe iubirea lui. De aceea și El consideră ca slavă a Sa nu numai a fi iubit de noi, ci de a și suferi pentru noi ceea ce a suferit. Însă pe cele pe care le-a suferit, și care constituiau slava Lui, El le-a suferit numai pentru dragoste, pe când ceea ce noi suferim pentru Dânsul nu suferim numai pentru dragoste, ci și pentru măreția Celui dorit și iubit de noi, ceea ce cu drept cuvânt s-ar putea numi slava noastră. Când noi suferim totul pentru Dânsul, atunci alergăm chiar și în primejdiile cele mai mari, ca și pentru o cunună neveștejită, și nici boala, nici sărăcia, nici umilința, nici clevetirea, ba nici chiar moartea nu o considerăm atât de greoaie și de insuportabilă. Dacă vom fi treji, prin toate acestea vom câștiga foarte mult, pe când dacă vom dormi, nici chiar de la cele contrare nu vom avea vreun folos.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia X, pp. 177-178)

„De un singur lucru, însă, este nevoie, adică de a-L iubi cu adevărat, și apoi toate celelalte ni se vor adăuga.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, p. 289)

„Și de ce am putea fi noi oare vrednici, dacă Pavel, pentru dragostea și iubirea lui Hristos, nu admiră nici chiar pe cele din ceruri, pe când noi preferăm dragostei lui Hristos pe cele din noroi și din țărână? De ce am putea fi vrednici, zic, când ei pentru dragostea lui Hristos ar fi primit a cădea și în gheenă, și din împărăția cerurilor, dacă ar fi fost vorba, pe când noi nu disprețuim nici chiar viața prezentă? Oare suntem noi vrednici măcar de încălțăminte la El, dacă suntem atât de departe de mintea lui cea mare? Deși Dumnezeu, fiind iubitor de oameni și foarte blând, a făcut cu noi ceea ce face un tată iubitor de copii, care, văzând că fiul său se îngreuiază în vorbire, născocesc o altfel de pronunție a cuvintelor, fiindcă noi nu avem către El dragostea și dorul cuvenit, ne pune înainte multe altele, numai ca să ne poată ține pe lângă El; dar noi nici așa nu-l stăm cu adevărat alături, ci alergăm iară și iară la jocurile cele copilărești ale lipsei de înțelepciune. Nu așa, însă, făcea Pavel, ci, ca un copil nobil, liber și iubitor de tată, caută numai conviețuirea cu tatăl, iar de celelalte nici nu aducea vorba; sau, mai bine zis, el făcea mai mult chiar decât un asemenea copil. El nu prețuiește pe Dumnezeu la fel cu cele ale sale, ci, când se uită la El ca la tată, celelalte nu le consideră întru nimic, și preferă de a fi bătut și pedepsit împreună cu El decât, despărțindu-se de El, să se dezmiere.

Să ne cutremurăm deci, noi, câți pentru dragostea lui Hristos nu disprețuim nici măcar banii, sau mai bine zis, câți nu disprețuim banii pentru noi înșine. Pavel pătimea totul pentru Hristos, nu pentru împărăția cerurilor, nici pentru cinstea cea de la El, ci pentru dragostea cea către El, pe când pe noi nici Hristos, nici cele ale Lui nu ne pot trage din lucrurile pământești, ci întocmai ca niște șerpi, sau vipere, sau porci, sau ca toate acestea la un loc, așa ne tăvălim în țărână.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XV, pp. 300-301)

„... să iubim pe Dumnezeu după cum se cuvine a-L iubi, ca astfel să ne bucurăm cu plăcere de această cinste. Dacă cineva având femeie iubită, și încă nu simte nici unul din necazurile zilnice, dar încă cel ce are o astfel de dragoste sfântă și dumnezeiască? Cugetă singur, de câtă plăcere se va bucura unul ca acesta. Aceasta este și împărăția cerurilor, aceasta este dobândirea tuturor bunurilor, aceasta este adevărată mulțumire, adevărată bucurie și fericire, sau, mai bine zis, orișice aș spune eu, niciodată nu voi putea să reprezint după cum se cuvine această virtute, ci numai experiența singură poate să ne arate acest bun neprețuit. De aceea și proorocul zicea: *Desfată-te întru Domnul*; și în alt loc: *Gustați și vedeți că bun este Domnul* (Psalmi 36, 4; 33, 9).

Așadar, să ne convingem și să ne desfătăm cu dragostea Lui, căci numai așa vom vedea împărăția cerurilor și vom trăi viață îngerească. Numai așa viețuind aici, pe pământ, întru nimic nu vom fi mai prejos de cei ce viețuiesc în ceruri, iar după mutarea noastră de aici ne vom prezenta înaintea tronului lui Hristos mai străluciți decât toți, și ne vom bucura de slava Lui cea negrăită.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, pp. 445-446)

„Și noi să iubim pe Hristos, căci ne este ușor, dacă vom voi; fiindcă și Pavel de la fire a fost ca și noi. Pentru aceea s-au și scris toate cele ale lui Pavel de mai înainte de întoarcerea lui la Creștinism, cu totul potrivnice celor petrecute după aceasta, ca astfel noi să aflăm că aceasta este din voință și că celor ce voiesc toate le sunt ușoare.” (*Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni*, omilia XXII, p. 231)

„Și dacă pentru dragostea aceasta ar trebui să dăm banii, sau trupurile, sau chiar sufletul nostru, să nu crădăm nimic. Că nu este de ajuns a spune numai prin vorbe că-L iubim, ci trebuie a da dovadă și prin fapte - fiindcă nici El nu și-a arătat dragostea către noi numai prin vorbe, ci și prin fapte. Arată deci și tu această dragoste prin fapte și fă toate cele plăcute Lui, căci numai așa te vei folosi însuși de roadele acestei dragoste. El nu are trebuință de nimic de la noi, ceea ce mai cu seamă și dovedește adevărul dragostei Sale, căci deși nu are trebuință, și nici că se găsește în vreo trebuință de dragostea noastră, El totuși întrebuințează toate

mijloacele spre a fi iubit de noi. Pentru aceea și Moise zicea: *Că ce anume cere Domnul Dumnezeu de la tine, fără numai a-L iubi pe El și a fi gata să mergi după Dânsul?* (A 2-a Lege 10, 12). Așa că atunci când El poruncește de a-L iubi, tocmai atunci, zic, arată că te iubește. Că nimic nu uneltește atât mântuirea noastră ca a-L iubi pe DânsuL.” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXX, p. 267)

„Dacă tu bunăoară ai fi bolnav de friguri, și chiar aproape de moarte, și te-ar lua cineva și ți-ar da vreun medicament folositor, oare nu ai prefera pe binefăcătorul tău înaintea tuturor? Ba încă și numele medicamentului binefăcător, nu l-ai avea veșnic în minte? Deci dacă noi păstrăm în sufletele noastre până și timpurile, locurile și împrejurările prin care ne-am folosit, apoi cu atât mai mult trebuie a păstra în sufletul nostru faptele petrecute cu mântuirea noastră. Fii așadar ca amorezat după dragostea evanghelică. Prin dragoste tu te-ai mântuit, și tot prin ea ai devenit fiu al lui Dumnezeu.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XVII, p. 163)

„Și privește că nu numai credința este necesară, ci și dragostea. Fiindcă și acum sunt mulți care cred că Hristos este Dumnezeu, însă nu-l iubesc pe El, și nici nu fac cele ale celor ce iubesc. Căci în ce fel Îl iubesc, dacă pe toate celelalte le preferă înaintea lui Hristos, ca de pildă: averi, naștere, noroc, observațiile semnelor, prezicere, ghicire în zborul păsărilor? Când noi viețuim spre ocara Lui, apoi spune-mi: ce fel de dragoste avem către El? Dacă cineva are un prieten sincer și fierbinte, măcar așa să iubească pe Hristos; măcar așa să iubească pe Fiul lui Dumnezeu, Cel dat pentru mântuirea noastră, a dușmanilor Lui, pentru Care nici un bine n-am făcut. Și ce spun eu, că nici un bine n-am făcut? Când, din contră, am făcut mari rele, am cutezat lucruri nepermise, după miile de binefaceri și îngrijiri din partea Lui.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a III-a, p. 43)

„Să se cerceteze fiecare pe sine și să vadă toate câte face pentru oameni. Am fi foarte fericiți, dacă am face atâtea pentru Dumnezeu, pe câte facem pentru oameni, pentru slava din partea oamenilor, pentru frica sau cinstea ce le dăm lor.” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia I, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, pp. 203-204)

„Să nu devenim atât de trândavi pentru mântuirea sufletelor noastre, ci să o iubim și să ne interesăm după putere pentru câștigarea ei. Toate să le punem pentru iubirea Lui: și suflet, și bani, și slavă, și orice, să le punem, zic, pentru mântuirea noastră, cu bucurie, cu bunăvoință, cu veselie, nu ca și cum i-am da Lui ceva, ci ca și cum ne-am da nouă înșine. Aceasta este legea celor ce iubesc: își închipuie că întâmpină binele, când ei întâmpină numai rele pentru cei iubiți. Astfel deci să ne găsim și noi față de Stăpânul nostru” (*Comentariile sau explicarea Epistolei către Filimon*, omilia II, în vol. *Comentariile sau explicarea Epistolei a doua către Timotei...*, p. 217)

„Am venit, spune El, să-l despart pe fiu de tatăl lui, pe noră de soacra ei, pe fiică de mama ei (Matei 10, 35).

Te întreb: De unde a prezis acestea dacă era simplu om, un om ca toți oamenii?

Spusele lui Hristos au acest înțeles. Avea să se întâmple ca într-o casă unul să fie credincios, iar altul necredincios. Hristos a prezis că tatăl are să-l tragă la necredință pe fiul lui, de aceea a spus: *Atât de mare va fi puterea prediciei, încât fiii îi vor disprețui pe tați, fiicele pe mame, copiii pe părinți. Vor voi nu numai să-i disprețuiască pe cei ai lor, ci chiar să-și dea viața, să sufere și să pătimească totul numai să nu se lepede de credință.* De unde I-a venit Lui gândul că are să fie copiii mai cinstiți decât părinții, părinților mai dulce decât copiii, bărbaților mai de dorit decât femeile? Și asta nu numai într-o casă, nici în două sau trei sau zece, sau douăzeci sau o sută, ci pe întinsul întregii lumi, în toate orașele și țările, pe pământ, pe mare, în ținuturile locuite și nelocuite. Și iarăși, nu poți spune că a spus așa, și nu

s-a înfăptuit. Mulți, la început, dar mai bine spus încă și acum, sunt urâți pentru credință, sunt alungați din casele părintești, și pentru nimic nu se mai întorc în ele, căci le este îndestulătoare mângâiere să sufere acestea pentru Hristos”. (*Către iudei*, cuv. V, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 315)

„Dacă dragostea trupească robește atât de mult sufletul, încât îl face pe îndrăgostit să se îndepărteze de toate cele din viață și să stea ținut numai sub tirania iubitei, câte nu va fi oare în stare să facă dragostea lui Hristos și teama de a nu ne înstrăina de El?” (*Despre căință (I)*, 7, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 75)

„Și să nu te minunezi; dacă dragostea pentru oameni a făcut adeseori ca oamenii să înfrunte moartea, ce nu poate face dragostea pentru Hristos? Ce greutate nu poate ușura? Astfel, Pavel pe toate le răbda cu ușurință, deoarece se uita numai la Hristos pe care-L dorea; toate suferințele ce le îndura de dragul lui Hristos le socotea superioare oricărei plăceri sau desfătări; și într-adevăr, așa era.” (*Despre căință (I)*, 7, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 76)

„Până în ceasul de acum și flămânzim și însetăm și suntem goi și suntem palmuiți și pribegim și ne ostenim lucrând cu mâinile noastre; ocărăți fiind, binecuvântăm; prigonți fiind, răbdăm; huliți fiind, mângâiem (I Corinteni 4, 11-13). Și iarăși: *Am ajuns ca un gunoi al lumii, lepădătura tuturor până acum* (I Corinteni 4, 13). Căci odată ce și-a întors privirile sufletului către cer și a fost uimit de frumusețea de acolo, nu mai suferea să-și întoarcă din nou privirile spre pământ. Era în aceeași stare cu un om sărac și nevoiaș care stă toată viața închis într-o colibă întunecoasă și sărmană, dar care, după ce va fi văzut palatele împărătești strălucind de bogăția aurului și de scânteierile nestematelor, n-ar mai vrea nici cu mintea să se mai gândească la sărăcăcioasa lui colibă, ci va face totul spre a se muta, de i-ar fi cu putință, în locuința cea împărătească. Tot astfel și Fericitul Pavel: o dată ce a privit frumusețile cerești, disprețuia sărăcia de aici; trăia printre oameni, silit de legăturile trupului, dar nu-și îndrepta privirile spre nimic din cele de pe pământ, ci-și mutase întreaga ființă spre cetatea cerească.” (*Despre căință (I)*, 7, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, p. 77)

„Dragostea de Hristos atât de mult îl stăpânea pe Pavel, încât, dacă ar fi fost vorba să sufere pentru Hristos chinurile cele veșnice ale iadului, nu s-ar fi dat în lături. Pavel nu slujea lui Hristos așa cum Îi slujim noi, năimiții, care ne temem de iad și dorim împărăția cerurilor; dimpotrivă, era cuprins de o dragoste cu mult mai bună și mai fericită decât aceasta: suferea și făcea totul nu pentru alt motiv, ci numai ca să-și potolească dragostea ce-o avea pentru Hristos. Dragostea de Hristos a pus stăpânire pe gândirea lui atât de puternic, încât chiar ce era mai de preț în ochii lui, adică a fi împreună cu Hristos, pentru care disprețuia și iadul, și împărăția cerurilor, chiar și de aceasta de bunăvoie s-ar fi înstrăinat, preferând de dragul lui Hristos să îmbrățișeze și să primească cu multă râvnă căderea aceea nespusă din împărăția cerurilor ca pe unul dintre cele mai dorite lucruri.” (*Despre căință (I)*, 7, în vol. *Despre mărginita putere a diavolului. Despre căință...*, pp. 77-78)

„Să iubim căci iubirea este ușoară. – Căci nu această frază: *Cum să iubești pe Dumnezeu?*, trebuie să se afle pe buzele noastre. Ci ceastălaltă: *Cum să nu iubești pe Dumnezeu?* (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 21)

„Două obstacole vor opri întotdeauna în noi dezvoltarea inimii spre Dumnezeu: păcatul și iubirea bunurilor pământești. – Când ne atrage ispita, când patima ne fascinează, să-i zicem: *Mergi! Retrage-te, eu sunt al lui Dumnezeu pe care-L iubesc*. Când lumea cu bunurile sale cele false ne cheamă s-o iubim, să ne gândim cât sunt de trecătoare, schimbătoare, nevrednice de noi, aceste bunuri grosolane. *Precum dorește cerbul izvoarele apelor, așa te dorește, însetează după Tine inima mea*.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 22)

„El pretinde totul: inteligență, voință, viață privată, personală, inimă, viață publică, jertfă de sine, eroismul și martiriul, El vrea să fie slujit până la moarte.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 52)

„Cu ce iubire transcendentă nu va trebui să iubim această iubire întrupată? Luând seamă de tot ce a făcut El pentru noi, cum s-a devotat El, s-a dat pentru noi, cu câtă vehemență, cu cât devotament, cu cât eroism nu va trebui să răspundă iubirea noastră pentru El?” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 58)

„Să iubim pe Dumnezeu noi care nu suntem decât mizerie și țărână. Să-l iubim pe Dumnezeu disprețuind pentru El toate lucrurile de pe pământ. Să-l iubim pe El pentru a avea în El toate bunurile!” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 322)

„Noi, când ne iubește Dumnezeu, facem din această iubire divină hrana inimii noastre, ținta vieții noastre. Să-L iubim pe Dumnezeu în Sine însuși, să-L iubim în aproapele, să-L ajutăm în săracii Săi. Iubirea divină să ne fie suprema noastră fericire și suprema noastră măreție.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 334)

IUBIREA (de Dumnezeu – ce o împiedică?)

„Voi nu puteți să slujiți în același timp și lui Dumnezeu și argintului (Lc., 16, 13); în mod necesar trebuie să-l iubești pe unul și să-l urăști pe celălalt. Iată ce ne strigă experiența din înălțime și destul de tare: cei ce n-au nici o dorință de a se îmbogăți, care râd și o disprețuiesc, iată pe cei ce-l iubesc pe Dumnezeu, cum trebuie să fie iubit; căci un suflet cuprins de iubirea bogățiilor nu se va abține ușor de la fapte și nici de la cuvintele care trezesc mânia lui Dumnezeu, pentru că el slujește un alt stăpân care-i poruncește lui să facă ceea ce oprește legea Domnului.

Pentru aceasta întoarceți-vă la voi, ieșiți din somnul vostru; și gândind la Cel care-i suntem slujitori, să nu iubim decât împărăția Lui; să plângem și să gemem asupra vremurilor trecute, în care vreme noi am fost robii păcatului și argintului; să ridicăm cu o credință tare acest jug greu și să-l purtăm cu răbdare pe acela al lui Iisus Hristos care este dulce și ușor.” (Comentar la Evanghelia de la Ioan, omilia VIII, 2, p. 43)

IUBIREA (de aproapele)

„Vă rog, să nu fim fără inimă, ci să împlânzim cugetul nostru și mai întâi să ne învățăm să întrecem în dragoste pe aproapele nostru; și, după cum spune fericitul Pavel, să socotim pe ceilalți a fi mai de cinst decât noi (Filip., 2, 3); să nu suferim a-i iubi mai puțin decât ne iubesc ei, ci să-i întrecem în dragoste, să nu ne lăsăm întrecuți, să le arătăm o dragoste mai mare și mai fierbinte. Dragostea mai cu seamă ține și susține viața noastră și prin asta ne deosebim de animale și de fiare; prin putința noastră – și asta atârnă de voința noastră – de a păstra rânduiala convenită nouă și de a ne uni strâns cu semenii noștri”. (Omilia la Facere, omilia IV, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 66)

„Stăpânul ne poruncește ca nu numai să îndurăm cu curaj nedreptățile ce ni le fac alții, ci să-i și miluim pe cei ce ne fac rău. *Cel care vrea să se judece cu tine*, spune El, *și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa* (Matei, 5, 40). Noi, dimpotrivă, adeseori chiar încercăm să facem rău aproapelui sau chiar să ne răzbunăm pe cel ce ne-a făcut rău, deși ni s-a poruncit să iubim nu numai pe cei ce ne iubesc, – *că aceasta o fac și vameșii* (Matei, 5, 46) –, ci să iubim și pe cei ce ne urăsc; noi, însă, nu iubim cu dragoste egală nici pe cei ce ne iubesc”. (Omilia la Facere, omilia XXIV, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 299)

„Păcatul s-a întins acum atât de mult, că sunt rari chiar cei care iubesc pe cei care îi

iubesc. De unde să mai avem nădejde de mântuire, când suntem mai răi ca vameșii, așa precum spune Hristos: *Dacă iubiți pe cei care vă iubesc pe voi, ce lucru mare faceți? Nu și vameșii fac la fel?* (Matei, 5, 46). Hristos, vrând să ne ridice pe culmea virtuții, vrea să fim mai buni decât vameșii; noi, însă, ne silim să fim mai prejos ca ei. Și pentru ce vorbesc eu de vameși? Suntem mai răi decât hoții, decât jefuitorii de morminte, decât ucigașii. Fiecare din aceștia iubește pe cel care îl iubește și de multe ori își primejduiește și viața pentru prietenul lui. Pot fi oare oameni mai de plâns ca noi, care, după ce am fost învredniciți de iubirea cea mare a lui Dumnezeu, suntem mai răi decât cei ce săvârșesc nenumărate fărâdelegi?”. (*Omilia la Facere*, omilia LII, V, în col. PSB, vol. 22, pp. 191- 192)

„Că pentru Hristos dragostea valorează totul. Ea este mama tuturor bunătăților, semnul de recunoaștere al ucenicilor Lui (Ioan 13, 35), ține strâns legate pe toate cele ale noastre, este trebuincioasă tuturor. Pe bună dreptate, deci, Hristos taie cu multă tărie rădăcinile și izvoarele urii, că ele vatămă dragostea. Nu socoti, deci, o exagerare cuvintele lui Hristos, ci gândește-te la faptele mari săvârșite prin îndeplinirea acestor porunci și minunează-te de blândețea acestor legi! Nimic nu-I este atât de drag lui Hristos ca unirea și legătura în dragoste a unora cu alții. De aceea și El însuși și prin ucenicii Lui - și prin cei din Noul Testament și prin cei din Vechiul Testament - vorbește foarte mult de porunca dragostei, răzbunând și pedepsind aspru pe cei ce o disprețuiesc. Desființează dragostea și ai adus și înrădăcinat în lume păcatul. De aceea și spunea Hristos: *Când se va înmulți fărâdelegea, se va răci dragostea multora* (Matei 24, 12). Așa a ajuns Cain ucigaș de frate, așa Isav, așa frații lui Iosif! Așa au năvălit pe lume o mulțime de nenorociri! Pentru că s-a răcit dragostea! De aceea și Hristos taie din rădăcină, cu foarte multă grijă, tot ce o vatămă”. (*Omilia la Matei*, omilia XVI, VIII, în col. PSB, vol. 23, pp. 211-212)

„Majoritatea oamenilor au cu totul alte temeiuri de dragoste și prietenie. Unul iubește pentru că e iubit; altul, pentru că este cinstit; altul, pentru că cutare i-a fost de folos la o nevoie sau la o afacere oarecare; altul, pentru altă pricină asemănătoare. Cu greu vei găsi pe cineva care, pentru dragostea de Hristos, să iubească pe aproapele său cu adevărat și așa cum trebuie să-l iubească. Pe cei mai mulți dintre oameni îi leagă unii de alții afacerile și treburile lumești. Pavel n-a iubit așa, ci pentru Hristos. Din pricina aceasta la Pavel, chiar când nu era iubit așa cum iubea el, dragostea lui nu se stinge, pentru că-i pusese rădăcină puternică dragostea de Hristos”. (*Omilia la Matei*, omilia LX, III, în col. PSB, vol. 23, p. 702)

„Ce poți să spui? Că te ocărăște cel pe care l-ai cinstit? Că a vrut să te junghie cel căruia i-ai făcut bine? Dar dacă-l iubești de dragul lui Hristos, atunci această dragoste te face să-l iubești și mai mult. Pricinile care duc în celelalte feluri de dragoste la răcirea dragostei tocmai acelea duc aici la sporirea ei. Mai întâi, că un om care-ți răspunde la dragoste cu ură este pentru tine pricină de răsplată; în al doilea rând, că omul acesta care-ți răspunde la dragoste cu ură are nevoie de mai mult ajutor, de mai mare îngrijire. De aceea pe omul care iubește pe oameni de dragul lui Hristos nu-l interesează din ce familie e cutare, din ce țară, dacă e bogat, dacă îi răspunde la dragoste cu dragoste sau altceva asemănător, ci fie că-l urăște, fie că-l ocărăște, fie că-l ucide, el continuă să-l iubească, pentru că are îndestulătoare pricină de iubire pe Hristos; de aceea și stă neclintit, tare și nemișcat în dragostea sa, că se uită la Hristos. Că și Hristos tot așa a iubit pe dușmani, pe cei nerecunoscători, pe ocărători, pe hulitori, pe cei ce-L urau, pe cei ce nici nu voiau să-L vadă, pe cei care preferau lemnele și pietrele în locul Lui. I-a iubit cu cea mai înaltă dragoste, față de care alta la fel nu poți găsi. *Mai mare dragoste ca aceasta nu are nimeni*, spune Hristos, *ca să-și pună cineva sufletul lui pentru prietenul lui* (Ioan 15, 13). Uită-te cum continuă să-i iubească pe cei care L-au răstignit, pe cei care L-au batjocorit! Vorbește și Tatălui despre ei, spunând: *Iartă-le lor, că nu știu ce fac!* (Luca 23, 34), iar după înviere a trimis și pe ucenicii Lui la ei.

Să căutăm, dar, și noi această dragoste, să năzuim spre ea, ca să ajungem imitatorii lui Hristos”. (*Omilia la Matei*, omilia LX, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 702-703)

„Punând față în față iubirea ta de oameni cu iubirea Lui, să cunoști că chiar dacă ai ierta de șaptezeci de ori câte șapte, chiar dacă ai ierta neconținut pe toți cei ce-ți greșesc, iubirea ta de oameni față de bunătatea lui Dumnezeu cea nemărginită - de care ai să ai atâta nevoie când ai să fii judecat și ai să dai seamă de faptele tale - e ca o picătură de apă față de un ocean nemărginit; dar, mai bine spus, chiar cu mult mai mult. De aceea a și adăugat zicând:

Asemănatu-s-a împărăția cerurilor cu un împărat care a vrut să se socotească cu slugile sale. Și începând să se socotească cu ele, i s-a adus un datornic cu zece mii de talanți. Neavând el cu ce să plătească, a poruncit să-l vândă pe el, pe femeia lui, pe copiii lui și toate câte avea (Matei 18, 23-25).

Acest datornic însă, după ce s-a bucurat de iubirea de oameni a stăpânului său, s-a dus și a sugrumat pe tovarășul lui care-i datora o sută de dinari. Stăpânul mâniat a poruncit să-l bage iarăși la închisoare până ce va plăti tot.

Ai văzut cât de mare este deosebirea dintre păcatele ce le facem față de oameni și cele pe care le facem față de Dumnezeu? Este atâta deosebire câtă este între zece mii de talanți și o sută de dinari; dar, mai bine spus, chiar cu mult mai mult”. (*Omilia la Matei*, omilia LXI, I, în col. PSB, vol. 23, pp. 704-705)

„Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău. Aceasta este cea dintâi și cea mai mare poruncă iar a doua, asemenea acesteia: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși (Matei 29, 37-39).

- Pentru ce a spus: *Asemenea acesteia?*

- Pentru că porunca aceasta, a doua, deschide drum celei dintâi și este și ea la rândul ei întărită de aceasta”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXI, I, în col. PSB, vol. 23, p. 811)

„Noi nu trebuie să arătăm numai unii față de alții atașamentul care ne leagă cu prietenul, ci pe acela care leagă pe un mădular cu alt mădular, voi nu veți afla mai tare legătură a prieteniei și a părinților, nici un nod așa de puternic ca acesta. Precum un mădular din trup nu poate să spună despre un alt mădular: *de unde îmi vine legătura strânsă pe care o am eu cu el?*; la fel voi nu puteți spune despre fratele vostru. *Căci noi toți fiind botezați în același duh, pentru a nu fi decât un singur trup* (1 Cor., 12, 12) (...) și ca prin această părintime și această prietenie reciprocă, să facem toți împreună funcțiunile aceluiași trup. Să nu disprețuim dar pe aproapele nostru, dacă nu vrem să ne disprețuim pe noi înșine. *Căci nimeni nu-și urăște trupul său, ci îl hrănește și îl spală* (Efes., 5, 29).” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XV, 3, p. 75)

„Poruncă nouă vă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum v-am iubit Eu pe voi, așa să vă iubiți și voi unul pe altul (34). Cum era adevărat că ucenicii auzind aceste cuvinte și lucruri, vor fi cuprinși de teamă și de groază, așa ca niște oameni cu totul părăsiți, Învățătorul lor îi mângâie, și pentru a-i face mai siguri și pentru a-i întări, El plantează în inima lor rădăcina tuturor felurilor de virtuți, adică iubirea; ca și cum ar zice: fiindcă eu plec, voi sunteți triști și abătuți; dar dacă vă iubiți unii pe alții veți fi mai tari și mai curajoși. Pentru ce nu le-a zis el cu aceste cuvinte? Fiindcă felul în care le-a zis era mult mai folositor și mult mai avantajos.

Întru aceasta vor cunoaște mulți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii de alții. (35). Prin aceste cuvinte, Iisus Hristos le arată că întărindu-i în iubire și însemnați cu acest semn, nimic nu-i va risipi pe cei ce s-au unit în acest fel. Apoi, Mântuitorul le-a făcut această precizare după ce trădătorul a ieșit și s-a despărțit de ei. Dar pentru ce numește El nouă o poruncă din legea veche? Aceasta fiindcă a făcut-o nouă prin felul în care a răspândit-o El; întrucât zicând: *Dacă veți avea dragoste unii față de alții*, a adăugat: *Precum v-am iubit Eu*. Eu nu Mi-am achitat o datorie, Eu nu v-am iubit ca răsplată pentru meritele voastre din trecut,

ci am început Eu primul să vă iubesc, zice El, și să vă fac bine; astfel trebuie ca voi, la fel, să faceți bine prietenilor voștri, chiar fără a avea față de ei o obligație imediată. Și fără a vorbi de minuni a căror putere trebuie să le dea El să facă, El îi deosebește prin iubire. Pentru ce? Fiindcă aceea face, aceea caracterizează caracterul sfinților; fiindcă iubirea este temelia oricărei virtuți. Fiindcă mai întâi prin iubire ne câștigăm noi mântuirea noastră. Așa, zice Iisus Hristos, este ucenicul Meu, și toți vă vor lăuda dacă vor vedea că imitați iubirea Mea.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXII, 3, pp. 370-371)

„Cel ce are voința și intenția îndreptate spre iubirea de oameni și milostenie, chiar de ar avea averi, el totuși stă în fruntea celor nenorociți, și de ar vedea pe cineva plângând, va plânge și el cu dânsul; de ar vedea pe cineva nedreptățit, iute îi va lua apărarea; de ar vedea pe vreun om necăjit, el îi va întinde mâna. Căci având cu sine tezaurul tuturor bunătăților, adică suflet milostiv și iubitor de oameni, de acolo vor izvorî toate cele necesare fraților lui, și se va bucura de toate recompensele acordate de Dumnezeu.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIX, p. 393)

„Arată (Apostolul Pavel – n. n.) și cauzele pentru care noi suntem datori a ne iubi unii pe alții: *În iubire frățească, unii pe alții iubiți-vă* (12, 10), fiindcă sunteți frați, și din aceleași nenorociri și dureri ați fost dezrobiți; deci și pentru aceasta este drept de a vă iubi unul pe altul.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, pp. 411-412)

„*Dragostea să fie nefățarnică, caldă, îndoită, sporită în cel mai înalt grad, cu alte cuvinte dragoste fierbinte. Ce folos dacă tu iubești fără vicleșug, însă nu iubești cu căldură? De aceea și zice: Cu dragoste frățească unul pe altul iubind, adică, iubește; însă cu căldură, să iubești. Nu aștepta ca să fii iubit de altul, ci tu aleargă spre acela, apucă tu mai înainte decât el, căci astfel vei culege tu mai întâi rodul dragostei aceuia.*” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXI, p. 412)

„*Că cel ce iubește pe aproapele, legea a împlinit.* Să nu-ți închipui, deci, că a iubi este dintr-o favoare, căci aceasta încă este o datorie. Tu datorezi dragoste fratelui tău pentru înrudirea duhovnicească ce o ai cu el; și nu numai pentru aceasta, ci pentru că suntem mădulare unul altuia, și dacă ea lipsește, atunci totul s-a nimicit. Deci iubește pe fratele tău, fiindcă dacă din această iubire câștigi atâtea, că ai împlinit întreaga lege, apoi ca unul ce vei fi recompensat pentru aceasta, tu ai datoria să-l iubești.

Pentru că (poruncile): Să nu săvârșești adulter; să nu ucizi; să nu furi; să nu mărturisești strâmb; să nu poștești... și orice altă poruncă ar mai fi, se cuprind în acest cuvânt: Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși (13, 9).

El nu zice simplu *să îplinești*, ci *se cuprind*, adică arată că în dragoste se recapitulează pe scurt toate faptele prevăzute de lege.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 440)

„... punând și măsură egală între amândouă felurile de dragoste, pentru cea dintâi (iubirea față de Dumnezeu – n. n.), zice: *din toată inima ta, și din tot sufletul tău*, iar pentru dragostea cea către aproapele: *ca pe tine însuși*. Pavel însă vorbește numai de dragostea cea de-a doua, dragostea către aproapele, care dacă lipsește, apoi cu nimic nu ne va folosi cea dintâi. După cum noi când iubim pe cineva zicem: *Dacă iubești pe acela, pe mine mă iubești*, tot așa și Hristos, arătând aceasta, zice: *la fel ca aceasta este*, și tot de aceea zicea și lui Petru: *De Mă iubești, paște oile Mele* (Ioan 21, 16).” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXIII, p. 441)

„*Iubirea nu face rău aproapelui; iubirea este deci împlinirea legii* (13, 10).

Ai văzut cum dragostea către aproapele are amândouă însușirile în sine? Pe de o parte depărtarea de rele, căci zice: *nu face rău*, iar pe de altă parte lucrează faptele bune, căci zice:

iubirea este deci împlinirea legii, adică, nu ne inspiră numai învățătura pe scurt a celor ce trebuie a face, ci și îndeplinirea faptelor bune tot dragostea este care o face mai cu ușurință. Căci dragostea nu se încearcă numai ca să ne învețe a afla cele ce ne sunt de folos, ceea ce este de datoria legii, ci ne ajută chiar și în săvârșirea acelor, și cu un cuvânt ea ne pune în poziție de a îndeplini fapta bună în totalitatea ei, iar nu numai în parte.

Să ne iubim, deci, unii pe alții, căci prin aceasta dăm dovadă că iubim pe Dumnezeu, Care ne iubește pe noi. Printre oameni se întâmplă, că dacă iubești pe cel iubit și de altul, se răscoală acesta, pe când aici, el ne cere ca să luăm și noi parte la această dragoste, iar pe cel ce nu ia parte îl urăște. Dragostea omenească este plină de invidie și zavistie, pe când cea dumnezeiască este scutită de orice patimă, și de aceea caută tovarăși în iubire, căci zice: *Iubește și tu împreună cu Mine, și atunci te voi iubi și Eu mai mult. Ai auzit cuvintele acestui înflăcărat iubitor? Dacă vei iubi – zice – pe cei ce-i iubesc Eu, atunci voi crede că și Eu sunt iubit de tine cu înflăcărare.*” (Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel, omilia XXIII, pp. 441-442)

„*Ci să râvniți, zice, darurile cele mai bune, și încă mai înaltă cale arăt vouă*, vorbind aici de dragostea cea către aproapele. Apoi urmând a păși cu vorba spre dragoste și spre lauda acestei virtuți, mai întâi el toate acele haruri le doboară, punându-le de față cu dragostea, arătând cu multă înțelepciune că fără dânsa nimic nu este. Dacă el deodată le-ar fi vorbit de dragoste, și spunându-le: *cale arăt vouă*, ar fi adăogat după aceasta îndată *iar calea aceasta este dragoste* și nu ar fi adus vorba prin asemuire, apoi chiar de ar fi răs unii de cele vorbite, totuși cei mai mulți nu ar fi putut pricepe lămurit puterea dragostei, ci ar fi rămas în nedumerire. Pentru aceea nici nu o descoperă el de la început, ci mai întâi ridicând cugetul ascultătorilor prin vestea că mai înaltă cale le va arăta, și prin aceste cuvinte însuflându-le așa zicând dorința de a cunoaște acea cale, ba încă sporindu-le acea dorință, el mai întâi prin asemuirile ce le face arată că fără dragoste toate acele haruri nu sunt nimic, ațâțându-i oarecum și împingându-i spre trebuința cea mai mare de a se iubi unul pe altul, precum și că lipsa dragostei este pricina tuturor relelor. Încât și pentru aceasta dragostea s-ar putea arăta mare, de vreme ce harurile singure nu numai că nu i-au unit, ci încă și fiind uniți i-au învrăjbit, pe când dragostea pe toți cei învrăjbiți din pricina harurilor, prin sine însăși îi va uni și-i va face un trup. Însă nu spune aceasta de-a dreptul, ci pune tocmai aceea ce doreau ei, adică și dragostea este har, și încă cea mai înaltă cale spre a ajunge la toate celelalte haruri. *Încât dacă nu voiești, zice, a iubi pe fratele tău pentru că trebuie a-l iubi, cel puțin arată-i dragostea spre a-ți însuși un har mai îmbelșugat.*” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, p. 335)

„...nimic nu arată mai bine pe ucenicul lui Hristos ca faptul de a iubi pe alții.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, p. 339)

„*Precum și Fiul Omului nu a venit ca să i se slujească, ci ca să slujească și să dea sufletul său răscumpărare pentru mulți* (Mt. 20, 28), arătând că astfel trebuie a iubi, încât a și muri pentru cei iubiți, căci aceasta mai ales este al iubi pe dânsul.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, p. 340)

„Hristos a spus că semnul adevăratei iubiri față de dânsul este numai dragostea către aproapele. *De mă iubești, Petre, zice, mai mult decât aceștia, paște oile mele.* Ai văzut cum și aici a dat a înțelege că dragostea este mai mare chiar și decât mucenicia? Dacă cineva ar avea un copil iubit, pentru care și-ar da și sufletul, și dacă un altul ar iubi pe tată, însă față de fiu nu ar avea nici o grijă, firește că aceasta foarte ar mânia pe tată și nu ar mai voi să știe nimic de dragostea ce-i arată lui însuși, din pricina disprețului arătat fiului. Deci dacă acest lucru se petrece cu tatăl și cu fiul său, apoi cu atât mai mult fiind vorba de Dumnezeu și de oameni, fiindcă Dumnezeu este mai iubitor decât toți părinții. Pentru aceea deci zicând: *Întăia și cea*

mai mare poruncă este să iubești pre Domnul Dumnezeuul tău, a adăogat îndată: iar a doua – și nu a tăcut, ci a adăogat: deopotrivă acesteia, să iubești pre aproapele tău ca însuși pre tine (Mt. 22, 39). Și privește cu câtă strășnicie cere și această iubire, căci dacă pentru Dumnezeu cere ca dragostea să fie *din toată inima și din tot sufletul*, pentru aproapele zice ca să-l iubească *ca însuși pre sine*, ceea ce este egal cu *din toată inima și din tot sufletul*. Dacă aceasta s-ar păzi cu toată strășnicia, apoi nu ar mai fi nici bogat, nici sărac, nici rob, nici slobod, nici mic, nici mare, nici diavolul nu ar mai fi cunoscut, și nu zic numai de diavol, ci și de altul ca dânsul, sau mai drept vorbind, chiar de ar fi sute și mii de acest fel, totuși nu ar putea face nimic dacă este dragoste.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, pp. 340-341)

„Când ne stă dinainte diadema dragostei, aceasta este de-ajuns spre a ne arăta pe adevăratul ucenic al lui Hristos, și nu numai nouă, ci și necredincioșilor. *Întru aceasta, zice, va cunoaște lumea că sunteți ucenici ai mei, de veți avea dragoste între voi* (In. 13, 35). Astfel că acesta este semnul cel mai mare decât toate semnele, dacă prin el se cunoaște ucenicul lui Hristos. De ar face cineva mii de semne și minuni, însă s-ar răscula împotriva altora, va fi luat în râs de necredincioși, precum și de nu ar face nici un semn, însă se arată cu dragoste și iubește pe alții, unul ca acela este și cinstit, în același timp și neînvins. Fiindcă și pe Pavel pentru aceea îl admirăm, nu pentru că învia pe cei morți, și nici pentru că vindeca pe cei leproși, ci pentru că zicea: *Cine este neputincios, și eu să nu fiu neputincios? Cine se smintește, și eu să nu ard?* (2 Cor. 11, 29). Mii de semne de ai pune față cu acestea, totuși nimic nu vei mai adăoga, fiindcă și pentru dânsul zicea că îl așteaptă o cunună mare, nu pentru că făcea semne și minuni, ci pentru că cu cei neputincioși se făcuse neputincios. *Care dar îmi este plate? Ca binevestind, fără plată să pun eu Evanghelia lui Hristos?* (1 Cor. 9, 18), zice. Și chiar când se asemuiește pe sine cu ceilalți apostoli, nu spune că *mai multe semne am făcut decât dânsii*, ci *mai mult decât toți aceia m-am ostenit* (1 Cor. 15, 10). Dar și atunci când voia mai bine a muri, o cerea pentru mântuirea ucenicilor. *Că mai bine îmi este a muri, zice, decât lauda mea să o facă cineva zadarnică* (1 Cor. 9, 15), nu fiindcă se lăuda el, ci ca să nu se pară că-și bate joc de dânsii. Nicăieri nu-l vedem lăudându-se de izbânde sale, dacă timpul și împrejurările nu cereau, dar și când era silit a face aceasta, atunci singur se numește pe sine *fără de minte*. Și dacă vreodată se și laudă, apoi se laudă întru neputințe, întru batjocuri, întru suferințele ce și dânsul le avea împreună cu cei bătuiți, ceea ce și aici zice: *Cine este neputincios, și eu să fiu neputincios?* Aceste cuvinte sunt mai mari și mai însemnate chiar și decât primejdiile, pentru care și pune acestea mai la urmă, înălțând vorba.” (Comentariile sau Tâlcuirea Epistolei întâi către Corinteni, omilia XXXII, pp. 344-345)

„Mare păcat este, iubiților, și de a nu iubi pe aproapele; dar încă și fiind iubit cineva, să nu iubească, desigur că este cu mult mai mare. Că dacă cel ce iubește pe cel ce îl iubește nu este fapt mai mare ca al vameșilor, apoi cel ce nici aceasta nu o are este împreună cu fiarele cele sălbătice, sau mai bine zis, chiar și mai jos decât acestea. Ce spui, omule? Nu iubești pe cel ce te iubește? Și pentru ce trăiești atunci? La ce ești tu folositor atunci? În ce anume lucruri? În cele politice? În cele deosebi? În nimic, căci nimic în lumea aceasta nu poate fi mai netrebnic ca omul ce nu știe a iubi. Legea aceasta a iubirii au cinstit-o de multe ori până și tâlharii, ucigătorii și spărgătorii de case; ba până și cei ce se împărtășesc numai din pâine și din sare s-au schimbat, prefăcându-se cu totul, iar tu care nu numai din pâine și sare te împărtășești (...) nu iubești? Cei ce iubesc într-un chip necinstit, iată că-și cheltuiesc întreaga lor avere cu muierile curve; iar tu, având o iubire curată și cinstită, ești atât de rece, atât de netrebnic și neputincios, că chiar și fără cheltuială nu primești a iubi?

Dar cine, zici tu, este atât de ticălos, cine este atât de sălbatic încât să lepede și să urască pe cel ce îl iubește? Bine faci că nu crezi că s-ar putea petrece un asemenea fapt necuviincios; dar dacă eu ți voi arăta pe mulți de acest fel, cum vom mai suferi rușinea? Când tu, de pildă,

vorbești de rău pe cel iubit; când auzind pe un altul vorbindu-l de rău, și nu-i iei apărarea; când sporind, tu îl pizmuiești - apoi atunci ce fel de dragoste ai către el? Deși nu este de ajuns a arăta dragoste către cineva numai prin faptul de a nu-l pizmui, sau a nu-l dușmăni sau război, ci de a-l ține strâns și a-l înălța cu laude pe cel iubit: dar încă când tu totul faci și grăiești spre a-l doborî, apoi atunci ce ar putea fi mai ticălos ca un astfel de suflet?” (*Tâlcuiri la Epistola a doua către Corinteni*, omilia XXVII, pp. 241-242)

„Dumnezeu a înrădăcinat în natura noastră dragostea de a ne iubi unii pe alții. *Toată vita, zice, iubește pe cea asemenea ei și omul pe aproapele lui* (Sirah 13, 18). Vezi, deci, că de la natură avem în noi germenul virtuții.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia II, p. 19)

„Nimic nu vatămă atât de mult neamul omenesc, decât disprețuirea prieteniei și a dragostei și necăutarea lor cu multă râvnă, spre a le stăpâni precum iarăși nimic nu înalță pe cineva, decât urmarea lor cu toată puterea. Aceasta învederând-o și Hristos, zice: *că dacă doi dintre voi se vor învoi pe pământ în privința unui lucru pe care îl vor cere, se va da lor de către Tatăl Meu, Care este în ceruri, și iarăși: iar din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci* (Matei 18, 19; 24, 12). Aceasta a născut toate eresurile și toate dezbinările, căci din a nu iubi pe frați vine invidia celor ce propășesc, din invidie apoi vine pofta de a astăpâni, iar pofta de a stăpâni naște dezbinările.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a II-a, p. 25)

„Iubirea aceea care stă în a iubi pentru Dumnezeu, nu are acest principiu de dragoste către unul numai, ci către toți ca și către frați. Unul ca acesta se va găsi cu milă și înduioșare, către unii ca de aceeași credință, către alții ca și către frați de sânge, către alții fie dânsii eretici sau elini, sau iudei, ca către niște frați după natură, fiind însă răi și netrebnici; pentru toți însă el lăcrimează și suferă. În aceasta vom fi deopotrivă cu Dumnezeu, dacă pe toți îi iubim, până și pe dușmani, iar nu dacă facem minuni sau semne. Pentru că și pe Dumnezeu Îl admirăm desigur și când face minuni, însă cu atât mai mult încă, când își arată filantropia, când este iertător și fără răzbunare. Deci, dacă acest lucru este vrednic de multă admirare fiind vorba de Dumnezeu, apoi cu atât mai mult fiind vorba de oameni; căci e mai presus de orice îndoială că aceasta ne face a fi admirați.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia III, p. 84)

„Nu avem nevoie nici de osteneli, nici de sudori, ca să ne iubim unul pe altul. Dragostea este o cale automată, care duce la virtute. După cum se petrece cu drumul cel mare, că dacă cineva îi află începutul, se conduce chiar de el, și nu are nevoie de conducător, tot așa și cu dragostea, căci de-ndată ce ai făcut începutul cu ea, de-ndată vei fi condus de dânsa și povățuit. *Dragostea aproapelui rău nu lucrează* (Rom., 13, 10). Dacă s-ar înțelege cineva pe sine singur, cum se găsește față de dânsul, apoi așa se va găsi și față de aproapele. Nimeni nu se invidiază pe sine, toate cele bune și le dovedește singur, pe sine se preferă înaintea tuturor, totul voiește a face pentru sine. Deci, dacă noi ne găsim așa și față de alții, toate relele sunt îndepărtate, nu mai sunt dușmăni, nu mai este lăcomie, căci cine ar prefera să se lăcomească contra sa? Nimeni, ci cu totul din contră, căci toate le vom avea în comun, și nu vom înceta de a ne aduna la un loc împreună. Dacă noi facem așa, răutatea nu mai poate avea loc; căci cine s-ar putea urî singur pe sine? Cine s-ar mânia pe sine singur? Oare nu încă mai mult ne-am ierta unii altora? Dacă ne găsim astfel față de aproapele, niciodată nu va fi răutate.

Dar, zici tu, cum este cu puțință ca să iubească cineva pe aproapele, ca pe sine singur? Dacă n-ar fi făcut și alții așa, poate că bine ai crede acest fapt ca peste puțință, iar dacă au făcut așa, apoi prin aceasta, se învederează că noi nu facem așa din cauza trândăviei noastre. De altfel nimic cu neputință nu ne poruncește Hristos, de vreme ce mulți chiar au covârșit poruncile Sale, și cine oare a făcut așa? Pavel, Petru, și toată ceata sfinților. De voi spune însă

că aceștia au iubit pe aproapele lor, nimic mare n-am grăit; dâșii însă au iubit pe dușmanii lor.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XIX, p. 246)

„Multe sunt în adevăr care caracterizează creștinismul, dar mai mult decât toate este dragostea și pacea către alții.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XXXI, p. 357)

„Domnul a spus: *Că unde sunt doi sau trei adunați întru numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor* (Matei 18, 20). Se găsesc oare doi sau trei adunați întru numele Lui? Se găsesc, dar rareori. De altfel nu vorbește de o simplă adunare și unire locală a oamenilor. Nu cere numai asta. Vrea ca, împreună cu unirea, să existe la cei adunați acolo și alte virtuți. Prin aceste cuvinte, așadar, vrea să spună: *Dacă cineva Mă va avea pe Mine ca temelie a iubirii lui față de aproapele, și împreună cu această iubire are și celelalte virtuți, atunci voi fi împreună cu el*. Acum însă, cei mai mulți oameni au alte scopuri. Nu întemeiază pe Hristos iubirea lor. Cineva iubește pe altcineva, pentru că și acela îi arată iubire; altul îl iubește pe cel care l-a cinstit; iar altul îl iubește pentru că i-a fost de folos la vreo treabă de-a lui. E greu să găsești pe cineva care-l iubește pe aproapele doar din dragoste pentru Hristos, căci ceea ce-i leagă pe oameni sunt de obicei interesele materiale, însă o iubire cu atâtea lipsuri este batjocoritoare și trecătoare. La cea mai mică problemă — vreun cuvânt jignitor, daune bănești, invidie, ambiție sau ceva asemănător — iubirea aceasta, care nu are temelie duhovnicească, se destramă.

Dimpotrivă, iubirea care-L are ca pricină și temelie pe Hristos, este statornică și nepieritoare. Nimic n-o poate destrăma, nici calomniile, nici primejdii, nici chiar amenințările cu moartea.” (Din vol. *Problemele vieții*, p.131)

„Trebuie să știm că iubirea nu este ceva voluntar. Este obligatorie. Ești dator să-l iubești pe fratele tău, atât pentru că ești înrudit duhovnicește cu el, cât și pentru că vă sunteți mădulare unul altuia. Dacă lipsește dragostea, vine nimicirea.

Ești dator însă să-l iubești pe fratele tău și dintr-un alt motiv: pentru că ai câștig și folos, de vreme ce prin iubire plinești toată legea lui Dumnezeu. Astfel, fratele pe care-l iubești devine binefăcătorul tău.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 134-135)

„Necesitatea iubirii n-o învățăm numai din cuvintele lui Dumnezeu, ci și din faptele Lui. O astfel de lecție este felul în care ne-a zidit pe noi. Dumnezeu, creându-l pe primul om, a stabilit ca din el să se nască toți ceilalți oameni, ca să fim considerați toți ca un singur om și să ne legăm prin dragoste. Legătura de iubire a tuturor oamenilor a impus-o cu înțelepciune prin schimburile pe care suntem nevoiți să le avem între noi. Căci a dat mulțime de bunătăți în lume, însă nu pe toate pretutindeni, ci în fiecare țară anumite feluri. Astfel, suntem obligați să facem negoț, dând cele care ne prisosesc și primind pe cele de care avem nevoie, iubindu-i pe semenii noștri.

La fel a făcut Dumnezeu și cu fiecare om în parte. N-a îngăduit fiecăruia să aibă toate cunoștințele, ci unuia să aibă cunoștințe de medicină, altuia de zidărie, altuia de vreo altă știință sau meșteșug etc., ca să avem nevoie unul de altul și în felul acesta să ne iubim unul pe altul.

La fel se întâmplă și cu harismele duhovnicești, cum spune Apostolul; *Unuia i se dă prin Duhul cuvânt de înțelepciune, iar altuia, cuvânt de cunoaștere, unuia, faceri de minuni, iar altuia profeție, unuia, deosebirea duhurilor, iar altuia, felurimea limbilor, iar altuia, tălmăcirea limbilor* (I Corinteni 12, 8, 10).” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 136-137)

„Domnul, înainte de a fi predat în mâinile iudeilor și de fi răstignit, a dat o poruncă pe care a numit-o nouă, porunca iubirii: *Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unii pe alții* (Ioan 13, 34). Însă de ce a numit-o nouă, de vreme ce exista și în Vechiul Testament? Pentru că a dat-o într-un fel nou, îmbunătățit, superior. De aceea a adăugat: *Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții*. Iubirea Mea pentru voi, voia să le spună, nu este ca răsplată

la ceva pe care Mi l-ați oferit, căci eu v-am iubit primul. În același fel și voi trebuie să le faceți bine semenilor voștri, nu ca răsplată, ci din iubire spontană.” (Din vol. *Problemele vieții*, p.141)

„Hristos a așezat iubirea de aproapele ca dovadă de iubire desăvârșită pentru El. *Dacă Mă iubești*, i-a spus apostolului Petru, *păstorește oile Mele* (Parafrază la Ioan 21, 16). Mare taină este și aceasta, faptul că iubirea are mai mare valoare decât mucenicia.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 142-143)

„Celor ce sunt într-o unire cu dragostea se veselește Dumnezeu în ei.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 61)

„Primul motiv care ne obligă să-i iubim pe frații noștri este că Dumnezeu o vrea aceasta. În El este o voință absolută neschimbată. Altădată Iisus Hristos ne avertizează că *legea și profeții întregi* sunt cuprinși în iubire, și că iubirea singură împlinește *legea în deplinătatea ei*.

La voința lui Dumnezeu să adăugăm exemplul lui Dumnezeu. Cum Dumnezeu ne-a iubit pe noi, noi trebuie să-i iubim pe frații noștri, și iubirea Lui este deodată modelul și măsura la a noastră.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 100)

IUBIREA (de Dumnezeu și iubirea de aproapele)

„Aceasta-i capul virtuților, aceasta-i temelia tuturor poruncilor lui Dumnezeu. Dragostea de Dumnezeu merge mână-n mână cu dragostea de aproapele. Cel ce iubește pe Dumnezeu nu va nesocoti pe aproapele său, nu va pune banii și averile mai presus de semenii săi; dimpotrivă va fi larg la inimă și la pungă, aducându-și aminte de Cel ce a spus: *Cel ce a făcut unuia din acești frați mai mici ai Mei, Mie a făcut* (Matei, 25, 40). Gândindu-se că prin ajutorul dat semenului său Însuși Stăpânul universului este Cel Ce-și împrăziă ajutorul dat, va face pe toate cu multă tragere de inimă și va da milostenie cu brațele deschise. Nu se va uita la nevrednicia celui din fața lui, ci la măreția Celui Care i-a făgăduit că-și împrăziă cele date săracilor.” (*Omilia la Facere*, omilia LV, III, în col. PSB, vol. 22, p. 217)

„Voi vedeți, frații mei, că iubirea lui Dumnezeu este amestecată și confundată cu iubirea aproapelui; aceste două iubiri sunt legate împreună, ca și o funie. Iată de ce Mântuitorul dă deodată două porunci și câteodată El nu dă decât una singură; căci aceste două iubiri sunt de nedespărțit. Nu se poate avea una fără cealaltă. (...) Mântuitorul nu ne dă numai porunca iubirii, ci ne prescrie și măsura, zicând: *Precum v-am iubit Eu*. (...) Dar pentru ce Mântuitorul înalță peste tot iubirea? Fiindcă iubirea este semnul ucenicilor; fiindcă iubirea formează și întreține virtutea. Pentru acest motiv Sfântul Pavel care era un adevărat ucenic al lui Iisus Hristos, care a dovedit și a simțit în el însuși efectele iubirii, zice așa de mari lucruri și o numește *împlinirea legii*.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXVII, 1, p. 397)

„Însuși Hristos ne-a încredințat că toată legea și învățătura proorocilor se cuprind în iubire (Matei 22, 40). Și iată cât de sus a așezat-o: a stabilit două porunci de iubire și hotarele fiecăreia. Prima, zice, este să-L iubești pe Domnul Dumnezeul tău; iar a doua, la fel de importantă, este să-l iubești pe aproapele tău ca pe tine însuși (Matei 22, 37-39). Cât de înaltă este iubirea de oameni și bunătatea lui Hristos! Dragostea față de El, deși suntem cu mult inferiori Lui, o așează pe o treaptă cu dragostea față de aproapele nostru. Tocmai de aceea hotarele acestor două porunci de iubire aproape că sunt identice. Despre prima, iubirea de Dumnezeu, a spus: *din toată inima ta și din tot sufletul tău* (Matei 22, 37); iar pentru a doua, iubirea de aproapele, a grăit: *a pe tine însuși* (Matei 22, 39). Și e de la sine înțeles că fără a doua, prima nu folosește la nimic.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 135)

„Căci în ce fel trupul fără de suflet nu se cheamă om, nici sufletul fără de trup, așa nici dragostea către Dumnezeu, dacă nu avea dragostea celui de aproape și de o credință cu el.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 61)

„Este imposibil să-l iubim pe Dumnezeu dacă nu-i iubim pe frații noștri care sunt ca și noi fii ai lui Dumnezeu. Este imposibil pe de altă parte de a-i iubi pe frații noștri dacă noi nu-L iubim pe Dumnezeu. Pentru ce? Fiindcă singurele motive de a-i iubi pe semenii noștri se scot din Dumnezeu. Unde nu este Dumnezeu, iubirea nu poate fi. Atâta timp cât Dumnezeu n-a fost nici cunoscut, nici iubit, ura omului împărătea pe pământ, și printre caracterele pe care i le atribuie Sfântul Pavel societății păgâne, el semnalează pe acela de a fi fără compătimire, fără interior, fără bunăvoință.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 100)

IUBIREA (reciprocă dintre oameni)

„Dragoste cere de la noi Pavel, nu însă cum s-ar întâmpla, ci acea dragoste care ne unește la un loc și ne face nedezlipiți unul de altul, și care cu atâta precizie ne leagă unul lângă altul, așa cum sunt conlegate membrele corpului între ele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia XI, p. 107)

IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul)

„Să nu avem milă de păcat, ci de nenorocirea păcătosului.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 6, p. 304)

IUBIREA (jertfelnicia iubirii)

„Și a slujit Iacov pentru Rahila șapte ani; și erau înaintea lui ca niște zile puține, pentru că o iubea (Fac., 29, 20). Când ești rănit de dragoste nu mai ții seamă de greutate; înduri totul cu ușurință, oricât de multe ar fi primejdiile, oricât de mari ar fi greutatea; un singur lucru urmărești: să-ți îplinești dorul”. (*Omilia la Facere*, omilia LV, II, în col. PSB, vol. 22, p. 215)

IUBIREA (dovada iubirii)

„Dar care e dovada iubirii? Acea de a iubi pe cel ce te urăște. Voiesc a vă spune un exemplu, permiteți-mi, și nu-l pot găsi în cele duhovnicești, drept care vă voi spune unul din cele lumești. Nu vedeți pe cei amorezați? În ce mod sunt batjocoriți de amantele lor, și câte ele făuresc asupra-le, câți bani păgubesc, și cu toate acestea îi ard de dorul lor și le iubesc mai mult decât sufletele lor? Nu vedeți cum ei își petrec nopțile perindându-se pe la ușile lor? De acolo să luăm exemplu, nu adică să iubim astfel de femei stricate, ci în astfel de chip să iubim pe dușmani. Spune-mi deci, oare nu se poartă cu ei aceste femei mai batjocoritor decât cu toți ceilalți dușmani? Nu cheltuiesc cu ele toată averea? Nu sunt insultați în față, și nu li se ordonă într-un mod mai înjositor decât chiar servitoarelor lor? Și cu toate acestea ei nu se îndepărtează de ele.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VII, p. 68)

IUBIREA (statornică)

„Însă cum va fi iubirea statornică? Ne-o arată tot Apostolul, spunând: *întreceți-vă cu cinstirea* (Romani 12, 10). În felul acesta se și plăsmuiește dragostea, și rămâne statornică. Căci, adevărat, nu există mijloc mai bun pentru păstrarea iubirii, cât să-l cinstim pe celălalt. Astfel și iubirea devine mai vie, și respectul reciproc mai adânc.

Dincolo de cinstire, trebuie încă să arătăm că ne pasă de problemele celuilalt, pentru că îmbinarea cinstirii cu purtarea de grijă dă naștere celei mai arzătoare iubiri. Nu ajunge să iubim numai cu inima, ci sunt necesare și acestea două, cinstirea și interesul pentru celălalt, care sunt manifestările dragostei, și totodată și condițiile ei. Ele se nasc din iubire, dar și nasc iubire.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 134)

IUBIREA (trebuie să-i cuprindă pe toți oamenii în brațele ei)

„Iubirea noastră trebuie să-i cuprindă pe toți oamenii. Dacă pe unii îi iubim, iar pe alții nu, niciodată dragostea noastră nu va fi mai presus decât a oamenilor necredincioși. Creștinii nu trebuie să iubească așa cum iubesc necredincioșii.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 353)

IUBIREA (vrăjmașilor)

„Să iubim pe dușmani și să le facem bine. Dar pentru ce spun: Să le facem bine? Trebuie să ne rugăm pentru ei, să rugăm pe Stăpânul, să-I cerem să poarte de grijă de ei! Acest lucru, mai mult decât toate, ne va fi de ajutor în ziua cea înfricoșătoare și vom șterge cu totul păcatele noastre, dacă ne purtăm așa cu dușmanii noștri.

Da, porunca este mare și grea; dar dacă te gândești la răsplata ce se dă celor ce o îndeplinesc, nu ți se pare deloc grea, oricât ar fi de grea.

- Care e răsplata?

- *Dacă faceți aceasta*, spune Domnul, *veți fi asemenea Tatălui vostru Celui din ceruri* (Matei, 5, 45).

Și ca să se facă mai lămurit cuvântul, a adăugat: *Că răsare soarele Lui peste răi și buni și plouă peste drepti și nedrepti* (Matei, 5, 45).” (*Omilia la Facere*, omilia IV, VII, în col. PSB, vol. 21, p. 65)

„*Imită*, îți spune Domnul, *pe Dumnezeu după puterile tale omenești! După cum Acela face să răsară soarele nu numai peste cei drepti, ci și peste cei ce fac rele, și după cum El nu dă ploi numai peste cei buni, ci și peste cei răi, tot așa și tu, dacă nu iubești numai pe cei ce te iubesc, ci și pe cei ce te dușmănesc, imiți, după puterea ta, pe Dumnezeu.*

Ai văzut cum Hristos a urcat pe cea mai înaltă culme pe cel ce poate săvârși această virtute? Dar nu te gândeai, iubite, numai la aceea că e grea porunca! Ci mai înainte de asta, gândește-te de ce mare cinste ai să fii învrednicit. Cinstea aceasta să-ți facă mai ușoară greutatea și povara. N-ar trebui, oare, să mulțumești că, făcând bine dușmanului, găsești prilej să ți se deschidă ușile îndrăznirii către Dumnezeu și să ți se șteargă păcatele?

Dar poate că dorești să te răzbuni pe dușmanul tău, să-i plătești la fel, ba poate chiar mai mult celui ce ți-a făcut rău. Și ce folos ai de aici, când pe lângă că nu ai nici un câștig cu răzbunarea ta, mai ai să fii și osândit pentru fapta asta înaintea înfricoșătorului județ pentru că ai falsificat legile date de El? spune-mi, dacă un împărat de pe pământ ar da o lege ca supușii săi sau să iubească pe dușmani, sau să fie osândit la moarte, spune-mi, n-ar alerga toți de frica morții acesteia trupești să împlinească legea? De câtă osândă nu ești vrednic, dar, dacă de frica morții trupești, pe care și fără asta o aduce negreșit asupra noastră legea firii, primești să faci orice, iar de frica morții celei veșnice nici nu-și pasă, disprețuind legea dată de Stăpânul tuturor?

Dacă fără să-mi dau seama spun aceste lucruri unor oameni care nu iubesc la fel nici pe cei care îi iubesc pe ei. Cine ne va scăpa, oare, de osânda aceea, când nu numai că stăm departe de porunca iubirii de vrăjmași, dar nici nu facem ce fac vameșii? *Dacă iubiți pe cei ce vă iubesc*, spune Hristos, *ce lucru mare faceți? Nu și vameșii fac așa?* (Matei, 5, 46). Ce nădejde de mântuire mai avem, când nici asta nu o facem?”. (*Omilia la Facere*, omilia IV, VII-VIII, în col. PSB, vol. 21, pp. 65-66)

„Gândește-te, iubite, cât e de mare virtutea aceasta a iubirii de dușmani din răsplățile pe care le-a făgăduit Dumnezeu universului celor care săvârșesc această virtute. După ce a spus: *Iubiți pe dușmanii voștri, binecuvântați pe cei ce vă prigonesc, rugați-vă pentru cei ce vă supără* (Matei, 5, 44), a adăugat, pentru că poruncile atingeau chiar cea mai înaltă culme a virtuții: *Ca să fiți asemenea Tatălui vostru celui din ceruri, că răsare soarele Lui peste răi și buni și plouă peste drepți și nedrepți* (Matei, 5, 45). Ai văzut cu cine se aseamănă, după puterile omenești, cel care nu numai că nu se răzbună pe dușmani, dar chiar se străduiește să se roage pentru ei? Să nu ne lipsim, dar, din pricina trândăviei noastre, de niște daruri ca acestea și niște răsplăți care depășesc orice cuvânt, ci în tot chipul să căutăm să săvârșim virtutea aceasta, silind și învățând cugetul nostru să se plece poruncii lui Dumnezeu. De aceea și eu am făcut acest îndemn, am vorbit de pilda aceasta, am arătat cât de mare e această virtute și cât câștig avem de pe urma ei, tocmai pentru ca, atât cât mai este încă vreme, fiecare din noi să-și dea toată silința, dacă are vreun dușman, să se împace cu el, arătându-i multă dragoste. Să nu-mi spui mie că l-ai rugat o dată și de două ori și n-a vrut să se împace. Dacă facem lucrul acesta din toată inima, apoi nu vom înceta până ce nu-l vom birui cu stăruința noastră mare, până nu-l vom atrage și până ce nu-i vom face să lase ura ce ne-o poartă. Crezi că îi faci cu asta aceluia vreun bine? Nu! Nouă ne facem bine! Cu fapta aceasta atragem bunăvoința lui Dumnezeu asupra noastră, dobândim mai dinainte iertare de păcate și dobândim multă îndrăznire înaintea lui Dumnezeu. Dacă ne vom împăca cu dușmanii noștri, vom putea să ne apropiem cu conștiință curată de această sfântă și înfricoșătoare masă și să rostim cu îndrăznire cuvintele acelea cuprinse în rugăciunea ce o spunem când ne împărtășim”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, VIII, în col. PSB, vol. 21, pp. 347-348)

„Plecând, dar, de aici, fiecare să se împace cu dușmanii săi, să se grăbească tare ca spre o mare comoară, să nu zăbovească deloc. Dacă trebuie să se ostenească, dacă trebuie să-l caute pe dușmanul său, dacă trebuie să facă cale îndepărtată, dacă sunt greutăți, să caute să ridice din cale toate aceste obstacole. Un singur lucru să urmărim: cum putem împlini porunca aceasta a Stăpânului, ca să primim răsplata ascultării. Credeți că nu știu ce greu și anevoios este să te duci la dușmanul tău, să-i stai în față și să-i vorbești? Dar dacă te gândești la vrednicia acestei porunci, la măreția răsplății, dacă te gândești că ție-ți faci bine, nu dușmanului, atunci toate îți vor părea lesnicioase și ușoare”. (*Omilia la Facere*, omilia XXVII, VIII, în col. PSB, vol. 21, p. 349)

„Să nu ne supărăm pe cei care ne fac rău, chiar dacă aceștia sunt din cei cărora le-am făcut noi bine – aceasta este cea mai înaltă filosofie – nici să ne înfuriem pe cei care ne ocărăsc, chiar dacă sunt mai prejos de noi cei care ne insultă, ci cu bunătate și blândețe să le potolim mânia lor. Că nu este purtare mai frumoasă și cu rezultate mai bune ca aceasta! O astfel de purtare aduce pace statornică în sufletul nostru, ne face să stăm ca într-un port, este temelul liniștei noastre”. (*Omilia la Facere*, omilia XXXIV, I, în col. PSB, vol. 22, p. 5)

„Gândindu-ne, dar, la pedeapsa grozavă ce ne așteaptă dincolo și la rușinea cumplită de aici, să ne ducem odată, rogu-vă, cu mintea la noblețea firii omenești, să ascultăm de învățătura lui Hristos și să iubim din inimă nu numai pe cei ce ne iubesc, ci, smulgând din sufletele noastre orice invidie și ură, să ne străduim să iubim și pe cei care ne dușmănesc. Nu-i cu puțință să ne mântuim altfel decât mergând pe această cale. Să ne străduim să iubim mai mult pe cei care ne urăsc decât pe cei care ne iubesc, pentru că dragostea de vrăjmași ne aduce mii și mii de bunătați. Așa vom putea afla iertarea păcatelor noastre și ne vom putea ruga lui Dumnezeu cu inima înfrântă și suflet zdrobit. Când sufletul nu urăște pe nimeni, are cugetul cu întemeiere liniștit, atunci cheamă cu mintea trează pe Stăpân și atrage asupra-i mare ajutor de sus...”. (*Omilia la Facere*, omilia LII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 192)

„Dacă îndurăm cu blândețe și cu liniște nedreptățile oricărui om, atunci ne bucurăm de

mai mare și bogat ajutor de sus. Să nu ne împotrivim, deci, celor ce vor să ne facă rău, ci să îndurăm răul cu curaj, știind că Stăpânul universului nu ne va trece cu vederea. Numai, să ne purtăm cu inima curată. Că spune Scriptura: *A Mea este răzbunarea; Eu voi răsplăti, zice Domnul*". (Omilii la Facere, omilia LVII, III, în col. PSB, vol. 22, p. 235)

„Într-adevăr, este cea mai mare virtute, nu când căutăm să iubim și să slujim cu orice chip pe cei ce se poartă bine cu noi, ci când atragem spre noi cu marea noastră blândețe pe cei ce vor să ne facă rău”. (Omilii la Facere, omilia LVIII, V, în col. PSB, vol. 22, p. 254)

„Hristos n-a poruncit numai să iubești pe dușmani, ci să te și rogi pentru ei. Ai văzut pe câte trepte ne-a urcat și că ne-a dus pe culmea virtuții? Uită-te, numărând treptele de jos în sus! Prima treaptă: să nu începi să faci rău; a doua: după ce răul a fost săvârșit, să nu răsplătești răul cu rău; a treia: să nu faci celui ce te-a supărat ceea ce ai suferit tu, ci să fii liniștit; a patra: lasă să ți se facă rău; a cincea: lasă să ți se facă mai mult rău decât vrea cel ce-ți face rău; a șasea: nu urî pe cel ce ți-a făcut asta; a șaptea: iubește-l; a opta: fă-i chiar bine; a noua: roagă-te lui Dumnezeu pentru el.

Ai văzut ce înaltă filozofie? De aceea are și răsplată strălucită! Pentru că porunca aceasta este mare și are nevoie de un suflet tânăr și de multă străduință, de aceea îi pune și o atât de strălucită răsplată, cum n-a pus nici unei alte porunci de mai înainte. Aici nu mai pomenește de pământ, ca acelora blânzi, nici de mângâiere, nici de milă, ca acelora ce plâng și celor milostivi, nici de împărăția cerurilor, ci de ceva mai măreț decât toate acestea: de asemănarea cu Dumnezeu, atât cât este cu putință omului, că zice: *Ca să fiți asemenea Tatălui vostru Celui din ceruri*". (Omilii la Matei, omilia XVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 237)

„... Care răsare soarele Lui peste cei răi și peste cei buni și plouă peste cei drepți și peste cei nedrepți. Că și Dumnezeu, ne spune Hristos, nu numai că nu urăște, dar face și bine celor care-L ocărăsc. Te face asemenea cu Dumnezeu, deși nu este vreo egalitate între tine și El, nu numai din pricina covârșitoarei Lui bunătăți, ci și din pricina nespusei Lui vrednicii. Tu ești disprețuit de un om ca și tine; Dumnezeu este disprețuit de un rob, căruia i-a făcut nenumărate binefaceri; tu, când te rogi pentru dușmanul tău, nu dai decât cuvinte; Dumnezeu dă dușmanilor Lui lucruri foarte mari și minunate: le dă tuturor soare și ploaie la vreme; și totuși te face asemenea cu El, atât cât este cu putință unui om.

Nu urî, deci, pe cel ce-ți face rău, când el e pricinuitorul unor bunătăți ca acestea și te urcă la o atât de mare cinste! Nu blestema pe cel ce te prigonește! Altfel suferi și prigoana și ești lipsit și de rod; suferi și paguba și pierzi și răsplata! Dar ar fi cea mai mare prostie să rabzi ce-i mai greu și să nu înduri ce-i mai ușor! ”. (Omilii la Matei, omilia XVIII, IV, în col. PSB, vol. 23, pp. 237-238)

„De socotești grele poruncile acestea, atunci gândește-te că pentru aceasta a venit Hristos, ca să le sădească în sufletul nostru, ca să ne facă folositori și dușmanilor și prietenilor noștri; pentru aceasta a poruncit să avem grijă și de unii și de alții: de frați, când spune: *De-ți aduci darul tău* (Matei 5, 23); de dușmani, când legiuiește să-i iubim și să ne rugăm pentru ei. Hristos caută să ne convingă să-i iubim și să ne rugăm pentru dușmanii noștri, nu numai dându-ne ca pildă pe Dumnezeu, ci dându-ne ca pildă chiar pe păcătoși. Că spune:

Dacă iubiți pe cei ce vă iubesc pe voi, ce plată aveți? Nu și vameșii fac același lucru? (Matei 5, 46).

Aceasta o spune și Pavel: *încă nu v-ați împotrivit până la sânge luptând cu păcatul* (Evr., 12, 4).

Dacă iubești pe vrăjmași ești alături de Dumnezeu; dacă părăsești această poruncă ești alături de vameși. Ai văzut că nu este atât de mare deosebire între porunci cât de mare este deosebirea între persoane? Să nu ne gândim, dar, că este grea porunca, ci să ne gândim și la răsplată, să ne gândim cu cine ne asemănăm dacă o îndeplinim și cu cine suntem egali dacă o

călcăm. Domnul ne poruncește să ne împăcăm cu fratele nostru și să nu încetăm până ce n-am stărpit dușmănia; dar când vorbește de toți nu ne supune la această nevoie, ci ne cere numai atât cât depinde de noi, făcându-ne și prin aceasta ușoară legea. Pentru că Hristos spusese mai înainte ucenicilor: *Au prigonit pe profeții cei mai dinainte de voi* (Matei 5, 12), de aceea, ca nu cumva din pricina acestor cuvinte să se poarte dușmănos cu iudeii, le poruncește nu numai să îndure pe prigonitori, dar să-i și iubească”. (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, V, în col. PSB, vol. 23, p. 239)

„În sfârșit aduce și cununa strălucitoare a acestor porunci, zicând: *Rugați-vă pentru dușmanii voștri* (Matei 5, 44). Ne urcă pe cea mai înaltă culme a filozofiei! Că după cum este mai mult să fii pălmuit decât să fii blând, să-ți dai și cămașa odată cu haina decât să fii milostiv, să fii nedreptățit decât să fii drept, să urmezi pe cel ce te lovește și te silește decât să fii făcător de pace, tot așa este mai bine să binecuvântezi pe cei ce te prigonesc decât să fii prigonit. Vezi că Domnul ne urcă încetul cu încetul până la bolțile cerului?

De ce am fi vrednici, oare, noi, care am primit porunca să fim asemenea lui Dumnezeu, când nu suntem egali nici vameșilor? Că vameșii, păcătoșii și păgânii iubesc pe cei ce-i iubesc; când nu facem nici aceasta - că n-o facem odată ce pizmuim bunul nume al fraților noștri! - ce pedeapsă nu vom suferi stând mai jos decât păgânii, deși ni s-a poruncit să depășim pe cărturari? Spune-mi, cum vom vedea împărăția cerurilor, cum vom pași pragurile acelea sfinte, când nu suntem mai buni nici decât vameșii? Aceasta a vrut să spună Hristos prin cuvintele: *Nu și vameșii fac același lucru?*”. (*Omilia la Matei*, omilia XVIII, VI, în col. PSB, vol. 23, pp. 240-241)

„Că atunci veți primi și mai mare răsplată când veți arăta o dragoste atât de mare chiar față de cei pe care-i socotiți nevrednici. Nu vă spun cuvintele mele; iar voi n-aveți alt învățător pe pământ; și eu vă dau ceea ce am primit; dându-vă nu cer nimic mai mult de la voi decât numai dragostea voastră. Iar dacă sunt nevrednic și de aceasta, voi fi totuși îndată vrednic de ea, pentru că vă iubesc; că mi s-a poruncit să iubesc nu numai pe cei ce mă iubesc, ci și pe dușmani. Cine ar fi, dar, atât de crud, cine atât de sălbatic, încât, după ce a primit o lege ca aceasta, chiar de-ar fi plin de nenumărate păcate, ar mai putea să întoarcă spatele și să urască pe cei care-l iubesc? Ne-am împărtășit din masa cea duhovnicească, să ne împărtășim și din dragostea cea duhovnicească! Dacă tâlharii de drumul mare își uită sălbăticia când stau la masă unii cu alții, ce cuvânt de apărare mai putem avea noi, care ne împărtășim mereu cu trupul Domnului, dar nici blândețea aceloră n-o imităm? Pentru mulți oameni îndestulătoare pricină de iubire a fost nu numai masa, ci și orașul în care locuiau. Noi, însă, care trăim despărțiți unii de alții, de ce iertare mai suntem vrednici când avem și același oraș și aceeași casă și aceeași masă și aceeași cale și aceeași ușă și aceeași rădăcină și aceeași viață și același Păstor și același împărat și același învățător și același Judecător și același Creator și același Tată și când toate ne sunt comune?!”. (*Omilia la Matei*, omilia XXXII, VII, în col. PSB, vol. 23, pp. 403-404)

„Nu vă spun să murim pentru dușmanii noștri, deși ar trebui s-o facem; dar, pentru că suntem mai slabi, spun deocamdată numai atât: cel puțin să nu dușmănim pe prietenii noștri, să nu invidiem pe cei ce ne fac bine. Nu spun deocamdată să facem bine celor ce ne fac rău; doresc și asta; dar pentru că sunteți legați mult de cele pământești, vă spun atât: căutați să nu vă răzbunați! Sunt, oare, credința și învățătura noastră teatru, sunt fătărie? Pentru ce atunci faceți lucruri cu totul potrivnice credinței și învățăturii noastre? Nu s-au scris în zadar toate câte a făcut Domnul în timpul răstignirii și care puteau să-i întoarcă pe iudei la credință. Nu s-au scris în zadar, ci ca tu să imiți bunătatea lui Hristos, să râvnești iubirea Lui de oameni. Pe cei care au venit la El să-L prindă i-a făcut să se dea înapoi și să cadă la pământ (Ioan 18, 6), a vindecat urechea slugii arhiereului (Luca 22, 51), și celor ce au venit să-L prindă le-a vorbit

cu blândețe (Ioan 18, 1-8). Când era sus pe cruce a făcut mari minuni: a întunecat soarele, a despicat pietrele, a înviat morți (Matei 27, 51-52), a înfricoșat în vis femeia judecătorului (Matei 27, 19). Chiar când era judecat, S-a purtat cu multă blândețe; iar blândețea Lui, nu mai puțin ca minunile, putea să-i atragă pe iudei la credință; a făcut nenumărate profeții în timpul judecății; iar când era pe cruce a strigat: *Părinte, iartă-le lor păcatul!* (Luca 23, 34). Când era în mormânt, câte n-a făcut pentru mântuirea iudeilor! Dar după înviere nu i-a chemat, oare, îndată pe iudei, nu le-a iertat păcatele, nu le-a pus înaintea mii și mii de bunătați? Poate fi, oare, ceva mai minunat ca aceasta? Cei care L-au răstignit și L-au ucis au ajuns după răstignire fii ai lui Dumnezeu. Ce purtare de grijă o poate egala pe aceasta?

Când auzim acestea să ne acoperim fețele de rușine că stăm atât de departe de Acela Care ne-a poruncit să-L imităm. Să căutăm să vedem cât de departe stăm de El, ca să ne osândim pe noi înșine, pentru că ducem război acelora pentru care Hristos Și-a dat sufletul Său, pentru că nu voim să ne împăcăm cu aceia pentru care, pentru ca să-i împace cu Dumnezeu, Hristos nu S-a dat înapoi nici de la junghiere”. (*Omilia la Matei*, omilia LXXIX, III, în col. PSB, vol. 23, pp. 901-902)

„Oamenii pe care El i-a umplut de mii de bunătați, cărora le-a făcut bine, nu o dată sau de două ori, ci de mai multe ori, L-au numit demonizat și nebun și nu numai că nu s-a răzbunat, ci n-a încetat să le facă bine. Și ce zic eu, de a le face bine? El își dă viața Sa pentru ei și îl roagă pe Tatăl Său pentru cei ce L-au răstignit. Aceste exemple, pe care ni le dă dumnezeiescul Mântuitor, să le urmăm la fel și noi înșine, căci aceasta înseamnă a fi adevărat ucenicul lui Iisus Hristos, fiind blând și răbdător.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LX, 4, p. 300)

„Nimic nu este mai potrivit ca să potolească mânia lui Dumnezeu ca a-i iubi pe vrăjmașii voștri și de a le face bine celor ce ne fac rău. Atunci când cineva v-a făcut vreun necaz, nu asupra lui trebuie să vă ațintiți voi privirile voastre, ci asupra diavolului, care l-a împins și l-a îndemnat. Vărsați-vă toată mânia voastră împotriva diavolului și aveți milă de cel ce v-a supărat și care este sub stăpânirea lui. Dacă minciuna vine de la diavol, cu atât mai mult prin influența lui se mânie fără motiv; atunci când cineva râde de voi, gândiți-vă că diavolul este cel ce-l însuflețește; aceste cuvinte nu pot să iasă din gura unui creștin. Unui creștin căruia i s-a poruncit să plângă și care a auzit aceste cuvinte: *Vai vouă celor ce râdeți acum!* (Lc., 6, 25), dacă râde, dacă face necazuri, dacă se mânie, sigur nu merită muștrările noastre, ci el este vrednic de lacrimile noastre. Iisus Hristos însuși s-a tulburat gândindu-se la Iuda.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXIV, 3, p. 445)

„Și cum este cu puțință, zici, de a fi cineva fiu al lui Dumnezeu? Dezbrăcându-te de toate patimile omenesti și arătând blândețe către cei ce te batjocoresc și te nedreptățesc, căci și Tatăl tău cel ceresc astfel Se arată către cei ce Îl defaimă. De aceea, de multe ori zicând această vorbă, El n-a pronunțat-o simplu: *ca să fiți deopotrivă Tatălui vostru*, ci numai după ce le-a zis: *Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatăcă și vă prigonesc* (Matei 5, 44); numai după aceasta, zic, a adăugat și acest premiu. Nimic nu ne poate apropia atât de mult de Dumnezeu, și nu ne face deopotrivă cu El, ca această virtute la care suntem chemați. De aceea și Pavel când zice: *Fiți următori ai lui Dumnezeu* (Efeseni 5, 1), spune ca să ne facem imitatori ai lui Dumnezeu și prin aceasta.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIX, p. 391)

„Chiar de ar voi cineva să te sfășie, totuși tu să nu-l sfășii, și nici să rostești acea vorbă aspră: *Dacă mă iubește, îl iubesc și eu, iar dacă nu mă iubește pe mine ochiul cel drept, atunci îl scot pe el*, căci asemenea vorbe sunt ale lui Satan, vrednice de vameși și de micimea de suflet a celor ce necredincioși. Tu însă, care ești chemat spre o viață mai înaltă, și care ești

înscris în ceruri, ești răspunzător și de legi mai înalte. Deci nu vorbi de acestea, ci chiar când el n-ar voi să te iubească, tu să-i arăți mai mare dragoste, ca astfel să-l poți atrage spre tine. Căci și el este un mădular al trupului tău, iar când un mădular al trupului nostru se rupe prin vreo împrejurare oarecare, atunci noi facem tot ce ne stă în putință de a-l uni iarăși cu restul trupului, și atunci mai multă îngrijire avem de el. Chiar și plata ne va fi mai mare, dacă nevoind el a ne iubi, noi îl vom atrage spre noi, fiindcă dacă Hristos ne poruncește de a chema la ospăț pe cei ce nu pot să ne răsplătească, ca astfel să se mărească răsplata, apoi cu atât mai mult trebuie a face aceasta fiind vorba de dragoste. Dacă cel iubit de tine te iubește și el, atunci el singur ți-a întors plata, pe când dacă nu te iubește, el a făcut prin aceasta pe Dumnezeu datornic către tine. Și afară de aceasta, când el te iubește, nici nu are nevoie de vreo mare grabă sau de vreo mare favoare din partea ta, pe când dacă nu te iubește, atunci tocmai are nevoie de ajutorul tău. Deci cauza ajutorului nu o schimbă în cauza trândăviei tale, și nici nu zice: *Deoarece este într-o stare rea, de aceea nu mă interesez de el*, fiindcă starea lui cea rea nu este nimic altceva decât răcirea dragostei. Tu, însă, încălzește pe cel răcit!

Dar dacă el nu se încălzește? Zici tu. Ei bine, atunci tu stăruie în a-ți face datoria ta. *Dar dacă el – zici – se strică și mai mult?* Iată că și atunci el îți pricinuieste o mai mare răsplată, și tu dai o vie dovadă ca ești adevărat urmaș al lui Hristos. Căci dacă semnul de distincție al ucenicilor Lui este de a se iubi unii pe alții, după cum zice: *Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenici ai Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții* (Ioan 13, 35), apoi a iubi până și pe cei ce ne urăsc, poți înțelege cât de mare virtute este. Și stăpânul tău se ruga și iubea pe cei ce-l urau, și cu cât erau mai slabi și neputincioși, cu atât și el se îngrijea de dânșii, și strigă zicând: *Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi* (Matei 9, 12), și primea cu mulțumire de a sta la ospăț cu vameșii și cu păcătoșii, și pe cât de mare necinste i-a făcut adunarea iudeilor, tot pe atât de mare cinste și îngrijire a arătat el către ei, sau mai drept vorbind, chiar mai mult.

Pe El, deci, imită-l și tu. A-L imita pe El nu este un lucru mic și nebăgat în seamă, căci fără de aceasta nu poate plăcea lui Dumnezeu nici chiar cel ce-L mărturisește pe El, după cum zice și Pavel. Să nu zici că *Sunt urât, și de aceea nici eu nu iubesc*, căci tocmai pentru aceasta ești îndatorat a iubi. De altfel, nici nu este cu putință ca iubind pe cineva, să fii urât numaidecât de acela, ci chiar de ar fi cineva fiară sălbatică, tot iubește pe cei ce-l iubesc pe el. *Aceasta, zice, o fac și păgânii și vameșii* (Matei 5, 46). Deci dacă fiecare iubește pe cei ce-l iubesc, dar încă cel ce este iubit chiar și după ce el a urât pe altul, cum să nu iubească? Aceasta deci arată-o, și să nu încetezi niciodată de a zice aceste cuvinte: *Cu cât tu mă vei urî mai mult, cu atâta eu am să te iubesc mai mult!* și atunci ai potolit orice ceartă și ai împrăștiat orice răceală. Boala aceasta vine sau de la mândrie, sau de la răceală; însă puterea dragostei pe amândouă acestea le încălzește și le vindecă. Nu vezi pe cei amorezați cum sunt pălmuiți, scuipați, ocărâți și mii de alte rele pătimind de la acele femei de moravuri ușoare? Dar ce? Oare batjocorile acelea au slăbit amorul lor? Nicidecum, ci încă mai mult l-au aprins. Deși poate acele femei de moravuri ușoare sunt dintr-un neam prost și de disprețuit, pe când cei ce pățimesc batjocori din partea lor sunt poate din părinți buni, străluciți și cu multă cinste în lume, totuși nimic din acestea nu-i poate slăbi în dragostea lor, nici nu-i poate depărta de amantele lor. Oare nu trebuie să ne fie rușine, că noi nu putem arăta nici măcar atâta dragoste aproapelui nostru, pe cât o arată cei amorezați către acele femei pierdute? Dragostea cea după Dumnezeu nu are la noi oare nici atâta putere, pe cât are amorul acela drăcesc? Și nu înțelegi tu, că dragostea cea după Dumnezeu este cea mai puternică armă, contra diavolului? Nu vezi că demonul acela a stat de față, că a atras spre sine pe cel urât de tine și că voiește a-l dobândi de partea sa? Și tu treci pe lângă el trădând premiul luptei? Căci fratele tău stă atunci în mijloc ca premiu, și dacă tu sari în ajutorul lui, atunci ai câștigat cununa, iar dacă te-ai lenevit, atunci ai plecat neîncununat.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, pp. 495-497)

„Așadar, încetează de a mai spune acea vorbă satanică: *Dacă ochiul mă urăște (adică, dacă cel mai de aproape al meu mă urăște), nici eu nu pot să-l văd*. Nimic nu este mai urâcios ca această vorbă, deși cei mai mulți o țin aceasta drept dovadă a unui suflet nobil; nimic nu este nai dobitocesc, nimic mai prostesc, nimic mai nebunesc. De ceea tocmai eu jelesc, căci cele ale răutății se cred ca virtute; că a fi înfumurat și a disprețui pe aproapele, se crede a fi ceva strălucit și cinstit, ceea ce este cursa cea mai mare a diavolului, căci, atunci răutatea este îmbrăcată în haine de sărbătoare, și de aceea cu greu dispăre. Pe mulți am auzit chiar eu lăudându-se și fălindu-se că ei nici nu se apropie măcar de cei ce i-au disprețuit odată, deși Stăpânul nostru se și mândrește pentru aceasta. De câte ori oamenii nu L-au batjocorit? De câte ori nu L-au disprețuit? Și cu toate acestea, El n-a încetat de a alerga în ajutorul lor. Așadar nu spune că *Nu pot vedea în ochi pe cei ce mă urăsc*, ci zi mai bine: *Nu pot să disprețuiesc pe cei ce mă disprețuiesc*. Acest cuvânt este al ucenicului lui Hristos, iar celălalt este al diavolului. Acest cuvânt face pe oameni străluciți și slăviți, pe când acela îi face spurcați și nerușinați. De aceea admirăm noi pe Moise, căci Dumnezeu i-a zis: *Lasă-Mă dar acum să se aprindă mânia Mea asupra lor, să-i pierd*, totuși el n-a putut să-i disprețuiască, deși de multe ori îl disprețuiseră, ci a răspuns lui Dumnezeu, zicând: *Rogu-mă acum, de vrei să le ierți păcatul acesta, iartă-i; iar de nu, șterge-mă și pe mine din cartea Ta, în care m-ai scris* (Ieșirea 32, 10, 32), căci el era prieten al lui Dumnezeu și urmaș – adică imitator – al Său.

Deci să nu ne mândrim de cele de care trebuie tocmai să ne acoperim obrazul de rușine, și nici să vorbim vorbe de-ale destrăbălaților și oamenilor josnici: *Știu eu cum să disprețuiesc mii ca el!* Ci chiar de ar vorbi cineva așa, noi să facem haz de el și să-i astupăm gura, fiindcă el se mândrește de cele de care ar trebui să se rușineze.” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XXVII, pp. 497-498)

„Și după ce a fost răstignit Hristos ce n-a făcut pentru ei? Nu le-a trimis apostoli? Nu a făcut minuni? Nu a pus în mișcare totul pentru dânșii? Astfel deci trebuie a iubi pe dușmani, astfel trebuia a imita pe Hristos. Astfel a făcut Pavel. Fiind bătut cu pietre și suferind de la ei mii de rele, el toate le făcea pentru dânșii.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Efeseni*, omilia VII, p. 70)

„Poate că te vorbește cineva de rău? Tu iubește-l pe el. *Dar cum este cu puțință?* zici tu. Este cu puțință numai dacă tu ai voi. Dacă tu îl iubești, vorbindu-te de bine, nu ai nici un folos, fiindcă ai făcut aceasta nu pentru Domnul, ci pentru laudă.

Poate că te-a vătămat cineva? Fă-i bine, căci dacă îi faci bine în schimbul binelui pe care și tu l-ai avut de la el, nu ai făcut vreun lucru mare. Ai fost poate nedreptățit și păgubit mult! Tu caută să răsplătești cu cele contrare. Da, vă rog; căci numai așa vom fi în buna orânduială cu cele ale noastre. Să încetăm de a mai nedreptăți și urî pe dușmani. Dumnezeu ne poruncește de a iubi pe vrăjmași, dar noi chiar și pe El, Care ne iubește, Îl alungăm.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a III-a, p. 46)

„După cum se întâmplă cu pruncii, care purtați în brațe lovesc cu palma fața tatălui lor, iar acestuia cu nimic nu-i scade dragostea de tată, tot așa și noi, chiar de am fi bătuți de necredincioși, totuși cu nimic nu trebuie să ni se împuțineze dragostea către ei.” (*Tâlcuiri la Epistola întâi către Timotei*, omilia a VI-a, p. 68)

„*Iubiți pe vrăjmașii voștri*. (Mt., 5, 44). Iubește pe vrăjmașii tăi, căci cu aceasta nu lor le faci bine, ci ție însuși. Cum așa? Apoi te faci egal lui Dumnezeu. Acela dacă este iubit de tine, n-a câștigat nici un lucru mare, căci este iubit de un egal al său, iar tu dacă iubești pe egalul tău, te faci deopotrivă cu Dumnezeu. Ai văzut dar că nu lui îi faci bine, ci ție singur? Că premiul nu aceluia se dă, ci ție. *Dar dacă acela este rău?*, zici tu. Apoi cu atât mai mare va fi și răsplata, și în locul răutății lui tu trebuie a face bine, chiar de i-ai face cât de mult bine, iar

el ar fi rău. Dacă acela n-ar fi rău tare, desigur că nici plata ta nu s-ar putea mări. Așa că cauza de a nu-l iubi sub cuvânt că este rău, tocmai ea este cauza de a-l iubi. Depărtează de la tine pe antagonist, și vei îndepărta motivul cununilor. Nu vezi pe luptători cum umplând saci cu nisip, se exercită la luptă? Tu însă nu ai nevoie de a face așa, căci viața este încărcată de cele ce te pot exercita la luptă, și care te pot întări. Nu vezi că și copacii cu cât vor fi mai mult legănați de vânt, cu atât se fac mai puternici și mai deși? Și noi, dar, dacă vom fi îndelung răbdători, ne vom face mai puternici.” (*Comentariile sau Explicarea Epistolei către Evrei*, omilia XIX, p. 247)

„Celor de pe timpul legii vechi nu li se cerea altceva decât să-și iubească prietenii, acum însă fapta aceasta mare și minunată este atât de nedesăvârșită, încât chiar dacă o îndeplinești nu ești întru nimic mai presus decât vameșii (Matei 5, 47).” (*Despre Feciorie*, 83, în vol. *Despre Feciorie, Apologia vieții monahale, Despre creșterea copiilor...*, p. 142)

„Cel ce are dragoste creștină, oricâte neplăceri ar suferi de la un om, nu încetează să-l iubească; căci nu este influențat de patimile sale, ci este insuflat de Iubire, de Hristos. Tocmai de aceea iubirea creștină, cum spunea Pavel, nicicând nu va pieri.

Și, adevărat, ce pricină ai putea aduce, pentru care să încetezi să-l mai iubești pe aproapele tău? Faptul că, pe când tu îl cinsteai, acela te înjura? Sau faptul că, pe când tu săvârșeai fapte bune în folosul lui, acela voia să te vatăme? Dar dacă-l iubești întru Hristos, aceste cauze te vor face nu să-l urăști, ci să-l iubești și mai mult. Căci toate cele care distrug iubirea obișnuită, născută din interes, întăresc iubirea creștină. Cum? În primul rând, întrucât cel care se poartă în chip vrăjmaș cu tine, îți aduce răsplată de la Dumnezeu; și în al doilea rând, fiindcă acela, fiind bolnav duhovnicește, are nevoie de compătimirea și de sprijinul tău.

Prin urmare, cel care are iubire adevărată continuă să-l iubească pe aproapele, chiar dacă acesta îl urăște sau îl înjură sau îl amenință, cu mulțumirea că iubește pentru Hristos și deci Îl și urmează pe Hristos, Care, asemenea iubire a arătat vrăjmașilor Săi. Nu numai că S-a jertfit pentru cei care L-au urât și L-au răstignit, dar L-a și rugat pe Tatăl Lui să-i ierte: *Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac!* (Luca, 23, 34).” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 131-132)

„Apostolul Pavel, după ce ne spune să îi binecuvântăm pe vrăjmași, ne mai îndeamnă: *Bucurați-vă cu cei ce se bucură; plângeți cu cei ce plâng* (Rom., 12, 15). Așadar, pentru că se poate ca să binecuvântăm cu buzele, dar în inima noastră să nu avem dragoste față de vrăjmașii noștri, Sfântul Apostol ne îndeamnă să fim părtași la bucuriile și tristețile lor. În felul acesta, dovedim cu adevărat că-i iubim.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 320)

„Vrăjmașii tăi, care au primit de la tine faceri de bine, îți vor fi mari apărători în ziua judecății și tu te vei slobozi de multe păcate. Și deși ai făcut nenumărate greșale, dar împlinind porunca care zice: *Iertați vrăjmașilor voștri, ca și Tatăl vostru să vă ierte greșalele voastre*, vei lua iertare de toate păcatele tale. Iar aici îți vei petrece viața cu bună nădejde și pe toți îi vei avea prieteni. Căci cei ce văd că iubești așa de mult pe vrăjmașii tăi și pe fiii acelora, cum nu vor dori să fie prieteni ai tăi, dorind să facă și să pătimească toate pentru tine? Iar când vei dobândi de la Dumnezeu atâta dragoste, încât pe toți îi vei avea doritori ție de toate cele bune, ce întristare vei mai simți? Și cine va petrece viață mai fericită decât tine?” (*Cuvânt cum că este primejdios a merge la teatre imorale care provoacă la desfrânări; cum că David, în cele ce a făcut lui Saul, a covârșit întru totul virtutea iertării; și cum că a suferit cu blândețe nedreptatea este la fel cu a da milostenie*, în vol. *Din ospățul stăpânului*, pp. 143-144)

„Când vezi că-ți cade vrăjmașul în mâinile tale, nu crede că este vremea muncii lui, ci este vremea mântuirii lui, pentru că atunci să-ți fie mai milă de vrăjmașul tău, când poți să-i faci mai rău și nu-i faci. Deci de vom face așa vrăjmașilor noștri și-i vom ierta de greșelile lor, care lucru este mai mare decât toate bunătățile, ne vom învrednici de vom dobândi binele cel

viitor și veșnic, întru Iisus Hristos Domnul nostru.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, p. 59)

„Iar de nu va vrea el nicidecum să te iubească, tu tot să arăți spre dânsul dragoste ca să-l întorci către tine, că toți creștinii sunt ale tale mădulari, că mădularul când se va despărți de la trupul omului pentru vreo nevoie sau pentru vreo primejdie, facem meșteșuguri în tot felul ca să-l aducem la loc. Așa se cade să facem și pentru fratele care nu are dragoste, pentru că atunci ai mai mare laudă de la Dumnezeu când îl tragi la dragostea ta, că ne poruncește Dumnezeu să chemăm spre prietenie pe cei ce nu pot să ne răscumpere, ca să se înmulțească plata răscumpărării; cu mult mai mult se cade să facem aceasta pentru prietenia și dragostea fratelui nostru; de iubești pe cineva și te iubește și el pe tine, iată că-ți răsplătește datoria prieteniei, iar acela ce iubește și nu este iubit îl face pe Dumnezeu datornic în locul aceluia (...) Că rea neputință este dacă se răcește dragostea, dar tu încălzește mădularul acela ce s-a răcit.” (Din vol. *Mărgăritarele Sfântului Ioan Gură de Aur*, pp. 60-61)

IUBIREA (roadele iubirii)

„... așa este iubirea: ni-i face prezenți în continuu pe prietenii noștri care sunt absenți.” (Comentar la *Evanghelia de la Ioan*, omilia LXXXVII, 3, p. 467)

„Dar deoarece nimic nu este mai presus de iubirea de Dumnezeu, a așezat-o deasupra tuturor, spunând: *De-aș grăi în limbile oamenilor și ale îngerilor, dar dacă n-am iubire, făcutu-m-am aramă sunătoare și chimval zăngănitor. Și de-aș avea darul profeției și de-aș cunoaște toate tainele și toată știința și de-aș avea credința toată să pot muta și munții, dar dacă n-am iubire, nimic nu sunt* (I Corinteni 13, 1-2). Și nu s-a oprit aici, ci a adăugat că, chiar moartea pentru credință ar fi nefolositoare, dacă lipsește iubirea (I Corinteni 13, 3). De ce a pus atât de mult bază pe însemnătatea iubirii? Întrucât cunoștea, ca un cultivator înțelept al sufletelor noastre, că, atunci când dragostea se înrădăcinează bine în lăuntrul nostru, vor răsări din ea, toate virtuțile.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 137-138)

„Dacă în societatea noastră ar stăpâni dragostea, n-ar exista deosebiri, n-ar fi sclavi și oameni liberi, stăpâniți și stăpâni, săraci și bogați, mici și mari. De asemenea, diavolul și demonii săi ar fi cu totul necunoscuți și lipsiți de putere. Căci dragostea este mai puternică decât toate zidurile și mai tare decât toate metalele. Pe ea n-o cuceresc nici bogăția, nici sărăcia; sau mai bine-zis, acolo unde stăpânește ea, nu există bogăție și sărăcie, ci doar bunătățile amândurora: de la bogăție sărăcia le ia pe cele necesare întreținerii sale, iar de la sărăcie bogăția ia lipsa de griji. În felul acesta dispar și grijile bogăției și temerile sărăciei.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 144)

„Însă de ce vorbesc doar de foloasele pe care iubirea le provoacă celorlalți? Iubirea în sine e atât de frumoasă! Cu câtă bucurie și pace umple sufletul care o deține! Acesta este unul din marile ei privilegii. Celelalte virtuți, precum postul, privegherea, înfrânarea, sunt însoțite de o anumită osteneală, și de multe ori provoacă celorlalți invidie. Iubirea însă, dincolo de alte foloase ale sale, provoacă o dispoziție foarte plăcută și niciodată trudă. Așa cum albină adună suc de nectar din diferite flori și-l duce în stup, la fel și iubirea adună de pretutindeni bunătățile și le aduce în suflet, unde locuiește. Și rob dacă este cel ce are iubire în suflet, robia lui i se pare mai plăcută ca libertatea, pentru că se bucură să i se dea porunci decât să dea porunci, să slujească decât să fie slujit, să ajute decât să fie ajutat. Iubirea schimbă natura lucrurilor și, având mâinile pline de toate bunătățile, se apropie de noi cu blândețe mai mare decât cea maternă și cu dărnicie mai presus de cea împărătească. Lucrările ostenitoare și grele le face ușoare și lesnicioase, descoperindu-ne dulceața virtuții și amărăciunea răutății. Vă voi aduce câteva exemple:

Să dăruiești altora pare lucru greu, iubirea însă îl face ușor. Să iei de la ceilalți pare ceva plăcut, iubirea însă îl face respingător. Să-i vorbești de rău pe ceilalți pare îmbucurător, iubirea însă îl face amar. Pentru iubire cea mai mare bucurie este să-i vorbească de bine și să-i laude pe toți.

Mânia iarăși, oferă o mulțumire sălbatică, însă nu omului iubirii, fiindcă el nu cunoaște mânia. Dacă semenul său îl necăjește nu se înfurie, ci izbucnește în lacrimi, rugăminți și implorări. Dacă-l vede pe semenul lui păcătuind, jelește și se îndurerează sufletește. Dar durerea aceasta este dulce, căci lacrimile și întristarea dragostei sunt mai presus de orice râsete și orice bucurie. Pacea și odihna pe care le simt cei ce plâng pentru ființele iubite n-o simt cei care râd.

Poate că mă veți întreba: Nu oricare iubire, fie ea și abstractă, aduce bucurie? Nu. Doar iubirea adevărată aduce bucurie curată și sănătoasă. Și iubirea adevărată nu este cea lumească, cea josnică, care are în ea răutate și viciu, ci cea creștină, cea duhovnicească, cea pe care ne-o cere Pavel, cea care urmărește interesul aproapelui. Această iubire o avea Apostolul, care spunea: *Cine este slab și eu să nu fiu slab? Cine se poticnește și eu să nu ard?* (II Corinteni 11, 29).

Nimic nu-l mânie pe Dumnezeu cât nepăsarea noastră față de aproapele. De aceea a poruncit să fie pedepsit sever robul care a arătat neîndurare față de semenii lui. De aceea a spus că ucenicii Săi trebuie să aibă ca însușire iubirea. Pentru că iubirea, în mod normal, duce la interesul pentru aproapele.” (Din vol. *Problemele vieții*, pp. 144-146)

„Nimic nu umple mai mult sufletul de desfătare decât faptul de a iubi și de a fi iubit.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 352)

„Din iubire ies toate darurile. - Din iubire se nasc toate virtuțile. - Din iubire curge nesecata milostenie.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 174)

„La cel care iubește nici o jertfă nu-i este imposibilă, nici un efort nu-l costă, nici un devotament nu-i este povară. Smerenie, iubire, răbdare, iertarea generoasă, milostenia largă, faptele multiple ale milosteniei, râvna pentru suflete, zidirea și exemplele sfinte: totul se adună, totul se strânge în sufletul care posedă iubirea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 177)

„Iubirea știe să schimbe în virtuți cele mai stricate înclinări ale noastre. Acolo unde se iubește nu poate fi vorba de certuri, de animozități, de mâнии; avariția este necunoscută, răpirile și furturile nu vor ști să existe, nedreptățile și tristețile lor urmări nu se vor aclimatiza niciodată acolo unde împărățește iubirea.” (Din vol. *Bogățiile oratorice*, p. 177)

IUDA ISCARIOTEANUL

„Pentru că, spune-mi, cum a fost cu puțință ca pe tine, cel neluat în seamă și necunoscut de nimeni, El te-a chemat și te-a făcut unul din cei doisprezece apostoli, te-a făcut partaș învățaturii Lui, ți-a făgăduit mii de bunătăți, te-a învrednicit să faci minuni, te-ai împărtășit la masa Lui ca toți ceilalți, din cuvintele, din călătoriile și din apropierea zilnică de El și toate acestea nu au fost de ajuns pentru a te împiedica de la acea faptă plină de rușine? Din ce cauză L-ai vândut? Cu ce L-ai găsit vinovat, o, nenorocitul? Ce bine nu ți-a făcut? Cunoștea bine cugetul tău și n-a încetat nicicând de a-l îmboldi și de a-i insufla cele cu privire la El. De multe ori a spus înaintea ta: *Adevărat ădălesc vouă, că unul dintre voi Mă va vinde* (Mt., 26, 21). De multe ori a muștrat fapta pe care urma s-o săvârșești, ba chiar știindu-te stăpânit de asemenea gânduri necurate, El te-a curățat și nu te-a scos din ceata sfântă a apostolilor; încă te mai suferea, încă te mai socotea ce pe unul dintre cei doisprezece apostoli, atât de mult te cinstea, atât de mult te iubea! Iar la urmă, o, de trei ori, nenorocitul, luând ștergarul și încingându-se, a spălat cu mâinile Sale cele preacurate picioarele tale cele murdare și nici prin aceasta n-a putut să te împiedice? Furai din banii săracilor, dar a răbdat-o și pe asta, din

dorința de a nu se ajunge la un rău și mai mare, însă nimic nu te-a convins. Fiară sălbatică să fi fost, piatră, oare n-ar fi trebuit să te schimbi în fața binefacerilor Lui, în fața minunilor și a învățăturilor Lui? Însă El te chema chiar așa sălbăticit cum erai și prin faptele Sale minunate te îndemna mereu pe tine, cel mai nesimțitor decât pietrele! Însă tu cu nici un chip nu te-ai făcut mai bun decât pietrele!

Vă mirați, poate, de atâta sminteală din partea trădătorului? Temeți-vă mai degrabă de nenorocirea lui! A devenit atât de nesimțitor din cauza iubirii de argint, din cauza dragostei după bani (...) Pe cei stăpâniți de ea îi face necucernici și îi aduce la atâta nesimțire încât să nu cunoască pe Dumnezeu, chiar dacă ar fi primit din partea Lui mii de binefaceri.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia a VII-a, pp. 120-122)

„Întristează-te și plângi cu amar, dar nu pentru Iisus Cel vândut, ci pentru vânzător. Cel vândut a mântuit lumea, vânzătorul, însă, și-a pierdut sufletul. Cel vândut stă la dreapta Tatălui în ceruri, vânzătorul, însă, este acum în iad, suferind chinul cel cumplit. Pe el plânge-l, pe el jalește-l, pentru el suspină, pentru că și Stăpânul nostru pentru el a lăcrimat. *Văzându-l Iisus*, spune Scriptura, *S-a tulburat și a zis: Unul din voi Mă va vinde* (Ioan 13, 21). Cât e de mare milostivirea Stăpânului! Că cel vândut plânge pentru vânzător! *Văzându-l, Iisus S-a tulburat și a zis: Unul din voi Mă va vinde.*

- Pentru ce S-a întristat Domnul?

- Pentru ca să ne arate și dragostea Lui, dar totodată să ne și învețe că totdeauna este drept să plângem nu pe cel ce suferă rău, ci pe cel ce face rău.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 45-46)

„- Ca să cunoști că, peste tot, scriitorii Sfințelor Scripturi le scriu pe toate așa cum s-au întâmplat, cu adevăr, că nu ascund nimic, nici chiar pe acelea ce par de ocară. Tocmai acestea, ce par de ocară, acestea arată iubirea de oameni a Stăpânului. Pe vânzător, pe tâlhar, pe hoț l-a învrednicit de atât de mari bunătăți și a continuat să-l țină lângă El până în cel din urmă ceas; îl sfătuia, îl îndemna, purta grijă de el în tot chipul. Nu e de vină Domnul dacă el n-a luat aminte. Dovada, femeia cea păcătoasă. Ea s-a mântuit că a luat aminte de ea însăși. Ca să nu te deznădăduiești, dar, uită-te la femeia cea păcătoasă. Ca să nu te încrezi în tine, uită-te la Iuda. Amândouă sunt pustiitoare: și încrederea, și deznădejdea. Încrederea face să cadă pe cel ce stă, iar deznădejdea nu-l lasă pe cel căzut să se ridice. Pentru asta Pavel îndemna, zicând: *celui ce i se pare că stă, să ia aminte să nu cadă* (I Cor., 10, 12). Ai și o pildă, și alta. Ucenicului i s-a părut că stă, și a căzut, femeia păcătoasă era la pământ, și s-a ridicat.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, II, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 48)

„- *Ce voiți să-mi dați, și eu vi-L voi da vouă?*

- Spune-mi, Iudo, pentru ce Îl vinzi? Ce vină mică sau mare ai avut să-L aduci de ai vândut pe Învățătorul? Că ți-a dat putere peste draci? Că ți-a dat putere să vindeci bolile? Că ți-a dat putere să cureți leproși? Că ți-a dat putere să învii morți? Că te-a întărit împotriva tiraniei morții? Această răsplată Îi dai tu pentru aceste binefaceri?

Ce voiți să-mi dați, și eu vi-L voi da vouă? Ce nebunie! Dar, mai bine spus, ce iubire de argint! Iubirea de argint a născut toate relele. Iuda a vândut pe Învățătorul pentru că a poftit argintul.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 49-50)

„Așa este rădăcina cea rea a iubirii de argint. Înnebunește sufletele cuprinse de ea mai grozav ca dracii, le face să nu mai cunoască pe nimeni, nici pe sine, nici pe vecini, nici legile firii, scoate pe om din minți, îl face nebun. Uită-te câte bunătăți a alungat din sufletul lui Iuda iubirea de arginți. Legăturile cu Învățătorul, prietenia, statul la masă, minunile, învățătura, îndemnul, sfaturile. Pe toate acestea iubirea de argint le-a dat uitării. A avut dreptate Pavel

să spună: *Rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint* (I Tim., 6, 10).” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 50)

„Ce voiți să-mi dați, și eu vi-L voi da vouă? Câtă nebunie cuprind aceste cuvinte!

Spune-mi, Iudo, dai pe Cel ce ține toate, pe Cel ce are putere peste demoni, pe Cel ce a poruncit mării, pe Stăpânul întregii firi?

Domnul, ca să înfrângă mândria lui Iuda și ca să arate că dacă n-ar fi voit, n-ar fi fost vândut, ascultă ce face: în timpul vânzării, când au năvălit asupra Lui, cu ciomege, făclii și lumini, i-a întrebat: *Pe cine căutați?* (Ioan 18, 4). Și ei nu cunoșteau pe Cel pe Care aveau să-L prindă. Atât era de neputincios Iuda să-L vândă, că nici nu-L vedea în fața lui pe Cel pe Care trebuia să-l vândă, cu toate că erau făclii și atâta lumină. Asta a vrut Evanghelistul să spună prin cuvintele: *Aveau făclii și lumini, dar nu-L vedeau*.

În fiecare zi Domnul îi aducea aminte lui Iuda, și prin fapte și prin cuvinte, arătându-i că vânzarea Îi era cunoscută. Nu-l muștra pe față înaintea tuturor, ca să nu-l facă mai nerușinat, dar nici n-a trecut sub tăcere vânzarea Sa, ca să nu creadă Iuda că nu o cunoaște și să încerce fără teamă vânzarea, ci neconținut spunea: *Unul dintre voi Mă va vinde*, dar nu-l dădea de față pe vânzător. Și a grăit Domnul multe cuvinte și despre iad, multe cuvinte și despre Împărăția cerurilor, a arătat puterea ce-o are peste amândouă: puterea de a osândi pe păcătoși și puterea de a cinsti pe cei de ispravă. Iuda însă a disprețuit toate aceste cuvinte. Dumnezeu nu l-a atras cu sila, pentru că Dumnezeu ne-a făcut stăpâni să alegem și faptele rele și faptele bune, pentru că vrea să fim buni de buna noastră voie. De asta, dacă nu vrem, nu ne silește, nici nu ne forțează. Că dacă ești bun cu sila, pentru că Dumnezeu ne-a făcut stăpâni să alegem și fapte bune și fapte rele, pentru că vrea să fim buni de buna noastră voie. De asta, dacă nu vrem, nu ne silește, nici nu ne forțează. Că dacă ești bun nu cu sila, atunci nu ești bun. Așa și Iuda. Era stăpân pe voia lui, era în puterea lui să nu asculte și să nu se plece în fața iubirii de argint. Dar pentru că n-a vrut, i s-a întunecat mintea, și-a vândut mântuirea sa și a zis: *Ce voiți să-mi dați, și eu vi-L voi da vouă?* Evanghelistul, ca să pună în lumină orbirea și nebunia lui Iuda, zice: *În timpul năvalei, Iuda, cel ce a zis: «ce voiți să-mi dați i eu vi-L voi da vouă?», stătea alături de ei* (Ioan 18, 5).” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 50-51)

„Domnul nostru Iisus Hristos a fost dat în mâinile arhiereilor de ucenicul Lui. Dar tu, iubitu, când auzi asta, nu te întrista, nici nu te mâhni că a fost vândut Stăpânul. Dar, mai bine spus, suspină chiar și plângi, dar nu pentru Iisus Cel vândut, ci pentru cel ce L-a vândut, pentru Iuda. Iisus Cel vândut a mântuit lumea, iar Iuda, vânzătorul, și-a pierdut sufletul. Iisus Cel vândut stă la dreapta Tatălui în ceruri, iar Iuda, vânzătorul, este acum în iad, suferind chinul cel veșnic și cumplit. Pentru asta suspină, pentru asta lăcrimează, pentru că și Stăpânul nostru Iisus Hristos, când l-a văzut pe Iuda, S-a tulburat și a lăcrimat. *Văzându-l Iisus*, spune Scriptura, *S-a tulburat și a zis: «Unul dintre voi Mă va vinde»* (Ioan 13, 21).

- Și pentru ce S-a tulburat?

- Pentru că S-a gândit că Iuda, după atâta învățătură, după atâtea sfaturi n-a simțit în ce prăpastie s-a aruncat.

Văzând, dar, Stăpânul nebunia ucenicului, i S-a făcut milă de el și de asta S-a tulburat și a lăcrimat. Evangheliștii vorbesc mereu despre tulburările și lacrimile Domnului ca să ne încredințeze de adevărul întrupării Sale.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 59-60)

„Ce voiți să-mi dați, și eu vi-l voi da vouă?

Spune-mi, Iudo, asta te-a învățat Învățătorul în atâta vreme? Atât de repede ai uitat desele Lui îndemnuri? Oare nu spunea Domnul: *Să nu aveți aur, nici argint* (Matei 10, 9), tocmai ca să pună capăt de la început marii tale nebunii după bani? Nu te sfătuia, zicând: *Dacă te va lovi cineva peste obrazul cel drept, întoarce-i lui și pe celălalt* (Matei 5, 39)? Spune-mi, pentru ce ai vândut pe Învățătorul? Că ți-a dat putere peste demoni? Că ți-a dat putere să vindeci bolile? Că ți-a dat putere să cureți leproșii? Că ți-a dat putere să faci alte minuni la fel cu acestea? Această răsplată îi dai pentru aceste binefaceri?” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 65)

„Cât este de mare iubirea de oameni a lui Hristos! Cât este de mare nrecunoștința lui Iuda! Stăpânul îl hrănea, iar robul L-a vândut! Robul L-a vândut, luând treizeci de arginți, iar Hristos și-a vărsat Sângele Lui pentru noi. Și Și-ar fi dat Sângele Lui chiar spre iertarea păcatelor vânzătorului, dacă vânzătorul ar fi voit.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 70)

„Ce a făcut atunci diavolul? L-a tulburat și i-a întunecat mintea cu tristețe. S-a ținut de el până ce l-a făcut să se spânzure și să plece astfel din această lume înainte să apuce să se pocăiască. Dacă trăia, putea și el să se mântuiască, la fel ca cei care L-au răstignit pe Hristos. Dacă pe aceia i-a mântuit, rugându-Se pe Cruce Tatălui ceresc pentru ei, nu există nici o îndoială că și pe cel care l-a trădat, dacă se pocăia, avea să-l primească cu dragoste. Dar, vai! Iuda s-a înecat în marea tristeții și a deznădejdiei.” (Din vol. *Problemele vieții*, p. 343)

IUDA (Domnul Hristos i-a oferit lui Iuda multe căi de îndreptare)

„Cei ce au venit să-L prindă s-au dat înapoi și au căzut la pământ atunci când Domnul a rostit câteva cuvinte. Dar pentru că nici așa ei n-au părăsit nerușinarea lor, Domnul S-a dat pe Sine, aproape ca și cum le-ar fi zis: *Eu am făcut tot ce a depins de Mine, Mi-am descoperit puterea Mea, v-am arătat că încercați lucruri cu neputință de săvârșit. Am voit să curm răutatea voastră. Dar pentru că voi n-ați voit, ci, dimpotrivă, stăruiți în nebunia voastră, iată Mă predau singur vouă.*

Am spus acestea ca să nu învinuiți pe Hristos, zicând:

- Pentru ce nu l-a schimbat pe Iuda? Pentru ce nu l-a făcut înțelept și blând?

- Cum trebuia să-l facă blând? Cu sila sau de bunăvoința lui? Dacă l-ar fi făcut bun cu sila, n-ar fi ajuns bun, căci nimeni nu ajunge bun cu sila. Dacă Domnul trebuia să-l facă bun de buna lui voie, cu libera alegere a lui Iuda, atunci Hristos a făcut tot ceea ce putea să-i îndrepte voința și sufletul. Dacă Iuda n-a voit să primească leacul, nu-i vina doctorului, ci a celui care n-a vrut să fie vindecat. Vezi dar câte a făcut Hristos ca să-l facă mai bun și să-l mântuie! L-a învățat toată filosofia, cu fapta, cu cuvântul; l-a făcut mai puternic decât dracii; l-a făcut să săvârșească multe minuni; l-a înfricoșat cu chinurile iadului, l-a îndemnat cu făgăduința Împărăției; neconținut l-a muștrat pentru gândurile lui ascunse; l-a muștrat, dar nu l-a dat de față; a spălat picioarele lui o dată cu ale celorlalți ucenici; a stat cu el la masă; n-a lăsat nimic la o parte, nici mare, nici mic. Dar el, de buna lui voie, a rămas neîndreptat.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 51-52)

„Cât este de mare iubirea de oameni a lui Hristos! Cât este de mare nebunia lui Iuda! Ce nebunie! Iuda L-a vândut cu treizeci de arginți; dar Hristos nici după asta n-a refuzat să-Și dea Însuși sângele Lui cel vândut spre iertarea păcatelor vânzătorului, dacă Iuda ar fi vrut.

Și era și Iuda de față și a luat parte la Sfânta Masă. După cum a fost spălat pe picioare de Domnul o dată cu ceilalți ucenici, tot așa a luat parte Iuda și la Sfânta Masă, ca să nu aibă nici

un cuvânt de apărare dacă stăruie în răutatea lui. Domnul i-a arătat toată dragostea Sa, dar Iuda a continuat să-și păstreze gândul său cel rău.” (*Omilia I la Vânzarea lui Iuda*, V, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 55)

„Ce mare e mila Domnului, ce mare-i bunătatea Lui! Cel vândut suferă pentru vânzător! Când Domnul l-a văzut pe Iuda că stăruie în răutatea lui, *S-a tulburat și a spus: «Unul dintre voi Mă va vinde»*. Uită-te câtă îndelungă răbdare, câtă iubire de oameni! Cruță pe nerecunoscător, nu vrea să-l facă de rușine! Dimpotrivă, bagă spaima în toți ucenicii, îi neliniștește, numai ca să-i dea prilej acestuia să-și revină din nebunia lui. Dar când sufletul ajunge nesimțitor și nu mai primește sămânța evlaviei, nu mai primește nici îndemn, nici sfat. Se întunecă de patimă și se aruncă în prăpastie. De asta nici Iuda n-a câștigat nimic de pe urma unei atât de mari și îndelungi răbdări.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, I, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, pp. 60-61)

„... să nu învinuiți pe Hristos, zicând:

- Pentru ce nu l-a schimbat pe Iuda? Pentru ce nu l-a făcut mai bun?

- Și cum trebuia să-l facă înțelept și bun? Cu sila sau cu bunăvoința lui? Dacă l-ar fi făcut mai bun cu sila, n-ar fi ajuns bun, căci nimeni nu ajunge bun cu sila. Dacă Domnul trebuia să-l facă bun de buna lui voie, cu libera alegere a lui Iuda, atunci Hristos a făcut pe toate cele ce puteau să-l facă bun pe Iuda. Dacă Iuda n-a voit să primească leacurile, nu-i vina doctorului, ci-i vina aceluia care a vrut să fie vindecat.

Vrei să afli câte a făcut Hristos ca să-l facă mai bun? I-a dăruit putere ca să facă multe minuni, i-a spus mai înainte despre vânzare, n-a lăsat nimic la o parte din ceea ce trebuia să-i facă să fie ucenic.” (*Omilia a II-a la Vânzarea lui Iuda (Cuvânt în Sfânta și Marea Joi)*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 66)

IUDEII

„Pe bună dreptate i-a numit Ioan și pui de viperă! Se spune că puiul de viperă iese la lumină omorând pe aceea care i-a dat naștere, mâncându-i pântecele. Așa au făcut și saducheii și fariseii; și-au ucis părinții, iar dascălii lor i-au sfâșiat cu mâinile lor²⁵⁷.” (*Omilia la Matei*, omilia XI, II, în col. PSB, vol. 23, p. 133)

„Adevărată rasă de vipere, adevărați șerpi și ceva mai răi, dacă este posibil; neam rău, adulter, stricat ...” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia XVI, 1, p. 76)

„Și fiindcă ei n-au mers după Dânsul, atunci El Însuși merge după ei, îndreptându-i și împiedicându-i de a duce mai departe răutatea, purtându-se cu ei întocmai ca și un părinte iubitor față de copilul său cel îndărătnic întru totul, pretutindeni însoțindu-i și urmărindu-i. De aceea nu numai pe Ieremia îl trimitea în Egipt, ci și pe Iezechiel în Babilon, tot în acest scop. Iar profeții nu se împotriveau, fiindcă vedeau pe Stăpânul lor iubindu-i atât de mult. Profeții se purtau față de ei după cum s-ar purta un rob recunoscător, care ar milui pe un copil decăzut, în cinstea tatălui său care e amărât și întristat de purtarea copilului. Și ce nu au pățimit proorocii pentru ei? Erau tăiați cu fierăstrăul, alungați, batjocoriți, uciși cu pietre, și mii de rele sufereau, iar după toate acestea alergau iarăși în ajutorul lor. Nici Samuel n-a lipsit a plânge pe Saul, deși fusese batjocorit de acesta și suferise rele nevindecate. Cu toate acestea, nu-și mai amintea de acele rele, ci-l plângea întruna. Ieremia a compus pentru poporul iudeu

²⁵⁷ În cele din urmă, L-au ucis pe Hristos, Binefăcătorul lor și al întregii lumi. Nici după ce a înviat nu au crezut în El, ci au uneltit vicleșuguri pentru a ascunde adevărul Învierii, prigonindu-L pe El și pe urmașii Lui, izbind mai departe cu piciorul în țepușă, neînțelegând, în nebunia și învârtosarea inimii lor, că nu te poți împotrivi lui Dumnezeu fără să te rănești. - n.n.

și plângeri scrise, și când mai marele perșilor i-a dat voie, acordându-i toată libertatea de a locui unde va voi, el a preferat să stea acolo și să împărtășească cu poporul său toate relele și ticăloșiile în țară străină. Tot așa și Moise, părăsind palatele împărătești, a alergat la nenorocirile lor. Daniel, timp de douăzeci și mai bine de zile, a stat nemâncat, supunându-se singur la un astfel de post greu, numai ca să-i împăce cu Dumnezeu. Și cei trei tineri, pe când se aflau în cuptorul cu foc și într-o așa de mare văpaie, îi adresau rugăciuni pentru dânsii. Nu erau mârniți pentru ei înșiși, scăpați din acel cuptor în mod miraculos, ci fiindcă atunci mai ales simțeau a avea mai mult curaj, de aceea se rugau pentru ei. De aceea și ziceau: *Cu suflet zdrobit și cu duh umilit să fim primiți de Tine* (Cântarea celor trei tineri, 15). Pentru ei și Iisus al lui Navi și-a rupt hainele; pentru ei și Iezechiel plângea și se văicărea, văzându-i în nenorociri. Pentru ei și Isaia zicea: *Lăsați-mă să plâng amar* (Isaia 22, 4), iar mai înainte de aceasta, fiindcă nu îndrăzneam a se ruga pentru izbăvirea de toate relele, cerea un termen oarecare și zicea: *Până când, Doamne!* (Isaia 6, 11).” (*Omilia la Epistola către Romani a Sfântului Apostol Pavel*, omilia XIV, pp. 277-278)

„Să nu vă mirați că i-am făcut ticăloși pe iudei. Sunt într-adevăr ticăloși și nesăbuiți. Le-au căzut în brațe din cer atâtea bunătăți, și ei cu mare grabă le-au zvârlit și le-au aruncat. Le-a răsărit de cu vreme Soarele dreptății, dar au întors spatele razei și stau în întuneric. Noi am trăit în întuneric, dar am fost atrași spre lumină și am scăpat de întunericul rătăcirii. Ei au fost ramurile rădăcinii celei sfinte, dar s-au rupt (Cf. Rom., 11,17). Noi n-am avut nici o părtășie cu rădăcina, dar am dat rod de bună-credință. Ei i-au citit pe profeți de mici copii, dar L-au răstignit pe Cel profețit. Noi n-am auzit cuvintele cele dumnezeiești, dar ne-am închinat Celui profețit. De aceea sunt iudeii ticăloși, că aruncă bunătățile trimise lor, în timp ce alții le răpesc și le atrag spre ei. Ei au fost chemați la înfiere, dar au căzut în rândul câinilor. Noi am fost câini, dar datorită harului lui Dumnezeu am fost în stare să îndepărtăm de la noi starea de dobitocie de mai înainte și să ne urcăm la cinstea de fii”. (*Către iudei*, cuv. I, 2, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 243-244)

„Nu sunt oameni mai ticăloși decât iudeii! Totdeauna aleargă împotriva mântuirii lor! Când trebuiau să păzească legea, o călcau în picioare, acum însă, când a încetat legea, se ambiționează să o păzească. Poate fi oare om mai de plâns decât ei, care-L mânia pe Dumnezeu nu numai prin călcarea legii, ci chiar prin păzirea ei? De aceea se spune în Scriptură: *Voi cei tari în cerbice și netăiați împrejur la inimă, voi pururea stați împotriva Duhului Sfânt* (Fapte 7, 51). Nu numai pentru că voi călcați legea, ci și pentru că voiți să o păziți atunci când nu mai e timpul s-o păziți: *tari în cerbice*. Bine le-a spus: *tari în cerbice!* Că n-au luat asupra lor jugul lui Hristos, deși era bun; căci jugul lui Hristos nu-i nici greu, nici povară!” (*Către iudei*, cuv. I, 2, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 244)

„Este timpul să arăt că și demonii locuiesc acolo, nu numai în sinagogă, ci chiar în sufletele iudeilor. Domnul spune: *Când duhul cel necurat iese din om, umblă prin locuri fără de apă, căutând odihnă; dacă nu găsește, spune: «Mă voi întoarce în casa mea». Atunci merge și ia cu el alte șapte duhuri mai rele decât el și intră în el; și vor fi cele de pe urmă ale omului aceleia mai rele decât cele dintâi. Așa va fi și cu neamul acesta viclean.* (Matei 12, 42-45, Luca 11, 24-26). Ai văzut că locuiesc draci în sufletele lor? Ai văzut că iudeii de acum sunt mai răi decât cei de mai înainte? Și pe bună dreptate! Atunci îi cinsteau pe profeți, dar acum insultă pe Însuși Stăpânul profeților”. (*Către iudei*, cuv. I, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 256)

„Trebuie oare să le dăm bună ziua, să le adresăm cuvânt? Nu trebuie oare să fugim de ei ca de ciumă și ca de o boală a întregii lumi? N-au săvârșit ei tot felul de răutăți? N-au cheltuit toți profeții multe și lungi cuvinte pentru învinuirea lor? Ce grozăvie, ce chip de nelegiuire nu este întunecată de crimele lor? I-au jertfit pe fii și pe fiicele lor demonilor; n-au vrut să știe de

odraslele lor, au uitat durerile nașterii, au călcat în picioare creșterea de copii, au răsturnat din temelii legile înrudirii, au ajuns mai răi decât fiarele. Fiarele de multe ori își dau viața și disprețuiesc propria lor mântuire ca să-și apere puii; iudeii, fără să-i silească cineva, i-au înjunghiat pe cei născuți din ei, ca să slujească dușmanilor vieții noastre, blestemaților draci. De ce să ne cutremurăm mai întâi: de necredința lor sau de cruzimea și de neomenia lor? Că și-au jertfit fiii sau că au jertfit demonilor? Dar prin destrăbălarea lor n-au lăsat oare în umbră cele mai desfrânate animale? Ascultă ce spune Profetul despre desfrânarea lor: *Au ajuns niște cai înnebuniți după iepe! Fiecare nechează după femeia aproapelui său* (Ier., 5, 8). N-a spus: fiecare o dorea pe femeia aproapelui, ci a arătat foarte bine nebuneasca lor desfrânare folosindu-se de cuvântul *a necheza*, care exprimă desfrânarea la cai.

Despre ce altceva voiți să vă mai vorbesc? Despre jafurile lor, despre lăcomia lor, despre trădarea săracilor, despre hoțiile lor, despre neguțătoriile lor? Dar o zi întreagă nu mi-ar ajunge ca să vorbesc despre toate!” (*Către iudei*, cuv. I, 6-7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 256-257)

„Păcatul acesta al uciderii lui Hristos este mai mare decât toate păcatele. Prin urmare, este de prisos cuvântul vostru că robia voastră de acum se datorează păcatelor voastre de fiecare zi. Nu din pricina vieții voastre deci, ci din pricina acelei îndrăzneii sunteți în robia de azi. Pentru că dacă n-ar fi aceasta, Dumnezeu nu și-ar fi întors fața de la voi atâta vreme, chiar de ați fi săvârșit mii de păcate”. (*Către iudei*, cuv. VI, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 348)

„De aceea și eu îi urăsc pe iudei, pentru că au Legea, dar ocărăsc Legea și încearcă să-i amăgească pe cei simpli. Vina nu le-ar fi atât de mare dacă ar lupta împotriva lui Hristos fără să creadă în profeți. Așa însă, sunt lipsiți de orice iertare, pentru că spun că ei cred în profeție, dar ocărăsc pe Cel profețit de ei”. (*Către iudei*, cuv. VI, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 358)

„Nimeni să nu osândească îndrăzneala cuvintelor mele! Cea mai mare îndrăzneală și nelegiure este a nu gândi așa despre iudei. Nu trebuie oare să-i judec astfel când se iau la harță cu Dumnezeu, când se împotrivesc Duhului Sfânt?” (*Către iudei*, cuv. VII, 1, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 362)

„Nu mai este nici preoția Vechiului Testament și nici nu va mai fi!” (*Către iudei*, cuv. VII, 4, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 372)

„O, câtă necunoaștere! O, câtă nesimțire! Acesta era pururea obiceiul lor: când se lasă în delăsare, se abat și uită de Binefăcător; iar când sunt strămtorați cât de puțin atunci se pleacă și se smeresc. Pentru aceea și fericitul David, arătând aceasta, a zis: *Când îi ucidea pe ei, atunci Îl căutau* (Ps., 77, 34).” (*Îndemnul aceluiasi ca să ne depărtăm de desfrătărie, de lux și de beție mai mult decât orice, buna măsură. Cuvânt către neofiti*, în vol. *Cateheze baptismale*, p. 88)

IUDEII (atitudinea unora dintre iudei față de Mântuitorul)

„Iar după ce a început minunile, câte calomnii? Unii Îl numeau samaritean și demonizat zicând: *Ești samaritean și ai demon* (In., 8, 48), alții Îl numeau înșelător zicând: *Acesta nu e de la Dumnezeu, ci înșală mulțimea* (In., 7, 12); alții Îl numeau vrăjitor zicând: *Cu stăpânul demonilor scoate pe demoni* (Mt., 9, 34), și repetau neconținut acestea și-L numeau potrivnic al lui Dumnezeu, mincinos și bețiv și prieten al celor ticăloși și stricați. Căci zice El: *A venit Fiul Omului mâncând și bând, și ei zic: Iată om mâncăcios și băutor de vin, prieten cu vameșii și păcătoșii* (Lc., 7, 21). iar când a vorbit cu desfrânata L-au numit prooroc mincinos zicând: *Dacă ar fi prooroc, ar ști cine este femeia aceasta care vorbește cu el* (Lc., 7, 39). Și

în fiecare zi își ascuteau dinții împotriva Lui. Și nu numai iudeii se războiau cu El, dar nici chiar cei care păreau a fi frați nu se purtau sănătos față de El, ci războiul s-a iscat chiar din casa Lui. Vezi, așadar, cum chiar și aceștia erau stricați, din cele pe care le-a adăugat evanghelistul zicând: *Nici chiar frații Lui nu credeau în El* (In., 7, 25).

Dar pentru că mi-ai amintit de mulți oameni care s-au poticnit și au rătăcit, gândește-te cât de mulți s-au poticnit în vremea răstignirii? Unul L-a vândut, alții au fugit, alții L-au tăgăduit și părăsindu-L toți a fost dus legat El Singur. Gândește-te câți L-au văzut mai înainte lucrând semnele, înviind morți, curățind leproși, izgonind demoni, înmulțind pâini, lucrând și celelalte lucruri uriașe, și în vremea aceea s-au poticnit văzându-L dus și legat singur escortați de soldații de rând, urmat de preoți iudei care făceau gălăgie și turbare, și pe toți vrăjmașii avându-L singur în mijlocul lor amenințat de ei, iar pe vânzătorul (Iuda) de față și vesel în acest timp? Dar când L-au biciuit? Pe cât se pare era o mulțime nesfârșită. Fiindcă era un strălucit paznic care-i aduna pe toți și o metropolă era cea care primea drama nelegiuirii în miezul zilei.

Gândește-te câți erau de față atunci și s-au poticnit văzându-L legat, biciuit, șiroind de sânge, anchetat de tribunalul guvernatorului și nefiind de față nici un ucenic? Dar când au început să se facă împotriva Lui una după alta acele neconținute batjocuri și când Îl încununau cu spini, când Îl îmbrăcau în mantie, când îi puneau în mână o trestie, când I se închinau căzându-I la picioare, când puneau în mișcare tot felul de batjocuri și de râs? Câți gândești că s-au scandalizat, câți s-au tulburat, câți s-au mâhnit când Îl loveau peste obraz și-I spuneau: *Proorocește-ne, Hristoase, cine-i cel ce te-a lovit* (Mt., 26, 62), când L-au dus și L-au purtat de acolo până acolo, și și-au pierdut toată ziua în aceasta: în batjocuri, ocară și râs în mijlocul unui teatru alcătuit din spectatori iudei? Dar când L-a pălmuit sluga arhiereului? Dar când soldații au împărțit hainele Lui? Dar când a fost urcat pe cruce gol purtând pe spate semnele bicelor și L-au atârnat de ea? Fiindcă nici atunci fiarele sălbatice nu s-au înmuiat, ci s-au făcut și mai înnebunite, au întins încă mai mult tragedia și au sporit batjocura.

Căci unii spuneau: *Tu Care dărași templul și în trei zile Îl înalți*, iar alții ziceau: *Pe alții i-a mântuit, dar pe Sine însuși nu poate să Se mântuiască* (Mt., 26, 40). Dar când L-au batjocorit dându-I să bea dintr-un burete fiere și oțet? Dar când tâlharii Îl ocărau? Dar când – lucrul acela înfricoșător și preanelegiuit, de care vorbeam și mai sus – au spus că tâlharul și spărgătorul acela, plin de mii de omoruri, e mai demn de a fi eliberat decât El și L-au preferat împotriva alegerii judecătorului pe Baraba, vrând nu numai să-L răstignească, dar și să-L îmbrace într-o reputație proastă? Căci socoteau că din acestea pot face astfel încât El să apară mai rău decât tâlharul și atât de nelegiuit încât n-a putut fi scăpat nici de iubirea de oameni, nici de vrednicia sărbătorii. Fiindcă toate acestea le-au făcut ca să-I calomnieze reputația, căci de aceea au răstignit împreună cu El doi tâlhari. Dar adevărul n-a fost umbrat, ci a strălucit încă mai mult.” (*Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, scrisoarea VII, 3e-4a,b,c, în vol. *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență...*, pp. 147-149)

IUDEII (unii dintre iudei Îl tăgăduiesc pe Mântuitorul Hristos)

„Ce cuvânt de dezvinovățire ar mai putea găsi iudeii că n-au primit pe Hristos după ce au avut mărturiile atâtor profeți, după ce au văzut că magii L-au primit numai prin arătarea unei stele și că s-au închinat Celui născut? Ceea ce au făcut cu ninivitenii, trimițând pe Iona (Iona 1, 2), ceea ce au făcut cu samarineanca (Ioan 4, 7), cu cananeanca (Matei 15, 22), aceea au făcut și cu magii. De asta le și spunea Hristos: *Bărbății niniviteni se vor scula și-i vor osândi! Împărăteasa de la miazăzi se va scula și va osândi neamul acesta* (Matei 12, 41, 42). Îi vor osândi, că aceia au crezut în El pe temeiul unor mărturii foarte slabe, pe când iudeii n-au

crezut, deși au avut cele mai puternice mărturii”. (*Omilia la Matei*, omilia VI, III, în col. PSB, vol. 23, p. 80)

„Tu, însă, uită-mi-te cât de preciși sunt profeții! Profetul Isaia a vestit mai dinainte nașterea, zicând: *Și ar fi dorit să fi fost arse cu foc, că Prunc s-a născut nouă, Fiul, și ni s-a dat nouă* (Isaia 9, 5-6). Dar iudeii tulburându-se n-au căutat să vadă ce s-a întâmplat, nici să meargă după magi, nici să-L afle. Așa au fost iudeii! Mai certăreți și mai nepăsători decât toți oamenii. Ar fi trebuit ca chiar ei să se mândrească că printre ei s-a născut împăratul, că au atras la ei pe perși, că au să aibă pe toți oamenii supuși lor, că lucrurile mergeau spre mai bine și că împărăția lor ajunsese chiar de la început așa de strălucită. Dar ei nici așa nu s-au făcut mai buni; și doar nu de mult scăpaseră de robie. Dar chiar dacă iudeii n-ar fi știut nimic de aceste lucruri înalte și nespuse, era firesc să se gândească, numai pe temeiul celor petrecute sub ochii lor, că dacă acum tremură atâta de împăratul nostru abia născut, cu mult mai mult se vor teme și se vor supune Lui mai târziu, când Pruncul va crește și când cele ale noastre vor fi mai strălucite decât cele ale barbarilor. Dar nimic din acestea nu i-a trezit. Atât de mare le era prostia și o dată cu asta și invidia”. (*Omilia la Matei*, omilia VI, IV, în col. PSB, vol. 23, p. 83)

„Dar uită-te la nespusa purtare de grijă a lui Dumnezeu față de idei! A sădit vie, a înzestrat-o cu tot ce-i trebuia, a desăvârșit-o. Când i-au ucis slugile, a trimis alte slugi; când le-au ucis și pe acelea, a trimis pe Fiul Său; după ce și Fiul a fost ucis, Tatăl îi cheamă la nuntă; dar n-au voit să vină; apoi a trimis alte slugi; dar ei le-au ucis și pe acelea. Și numai atunci îi ucide și pe ei, când nu li se mai putea vindeca boala. Că boala lor era de nevindecat se vede de acolo că ei n-au crezut, în timp ce desfrânatele și vameșii au crezut. Deci iudeii sunt osândiți nu numai pentru că au săvârșit acele nelegiuiri, ci și pentru că alții au putut săvârși fapte bune”. (*Omilia la Matei*, omilia LXIX, I, în col. PSB, vol. 23, p. 794)

„Căci ce iertare mai pot avea cei care au văzut puterea Lui strălucind pretutindeni și cuprinzând în scurtă vreme întreaga lume, dar ei stăruiesc încă în încăpățânarea lor? Că a fost propovăduită atunci Evanghelia pretutindeni, ascultă ce zice Pavel: *Evanghelia fiind propovăduită la toată făptura cea de sub cer* (Col. 1, 23). Aceasta este și cel mai mare semn al puterii lui Hristos, că în douăzeci sau treizeci de ani cuvântul Evangheliei a ajuns până la marginile lumii.” (*Omilia la Matei*, omilia LXXV, II, în col. PSB, vol. 23, p. 852)

„Luați, dar, un miel fără cusur, de parte bărbătească, de un an, și jertfiți-l. Ungeți cu sângele lui ușorii ușilor casei voastre (le spune Moise – n.n.) pentru ca, venind îngerul, să-i cruțe din pricina chipului sângelui de pe ușorii ușilor, dacă nu-i cruța de dragul lor. Acestea s-au făcut nu din pricina îngerului, ci din pricina sângelui, care i-a mântuit pe iudei. Nu putea, oare, îngerul să cunoască deosebirea dintre egipteni și iudei? Nu putea să-i cunoască pe egipteni și evrei, el, care cunoștea pe cei întâi născuți? Deci, când te ocărăște iudeul și-ți spune: *Nădăjduiești în sânge?*, spune-i și tu lui: *Nu îți este rușine, nerușinatule? Tu ai fost mântuit cu sânge de oaie, și eu să nu mă mântuiesc cu Sângele Stăpânului meu?*” (*Cuvânt la Fericitul Avraam*, III, în vol. *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți*, p. 568)

„Au auzit iudeii un glas din ceruri, nu glasul Fiului, ci glasul Tatălui, grăind despre Hristos la râul Iordanului: *Acesta este Fiul Meu cel iubit* (Matei 3, 17), și iudeii au spus: *Acesta este înșelătorul* (Matei 27, 63). Ai văzut război pe față? Ai văzut luptă vădită? Ai văzut că în orice împrejurare este nevoie de simțăminte înalte, de suflet cinstit, care să nu fie cuprins mai înainte de patimă?” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. III, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, p. 53)

„Dar pentru că nu era lămurit despre cine spune glasul cuvintele ce le spunea, a venit și Duhul cel Sfânt în chip de porumbel, atrăgând glasul asupra capului lui Hristos. Dar cu toate că L-a predicat pe Hristos și cu glasul, cu toate că L-a arătat și cu Duhul, iar mai târziu și Ioan

striga: *Nu sunt vrednic să-I dezleg cureaua încălțămintelor* (Luca 3, 16), cu toate că au fost și alte mii și mii de mărturii, și cu fapta și cu cuvântul, iudeii au rămas față de toate orbi; dar, mai bine spus, le-au văzut pe toate, dar n-au dat ascultare nici celor spuse, nici celor săvârșite, pentru că sufletul lor era cuprins mai dinainte de nebunia de a dobândi slavă de la oameni. Aceasta o spune evanghelistul: că mulți iudei au crezut în El, dar nu-L mărturiseau din pricina căpeteniilor, ca să nu fie scoși afară din sinagogă (Ioan 9, 22; 12, 42). Chiar Hristos spunea: *Cum puteți crede voi care primiți slavă unii de la alții, și nu căutați slava cea de la singurul Dumnezeu?* (Ioan 18, 4).” (*Despre schimbarea numelor*, cuv. III, în vol. *Despre schimbarea numelor. Despre răbdare. Despre milostenie...*, pp. 53-54)

IUDEII (unii dintre iudei nu L-au mărturisit pe Hristos și L-au trădat)

„Acea (evreii – n.n.) l-au trădat din plăcere față de oameni. Ei știau că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu cel unic, dar nu l-au mărturisit din teamă pentru mai marii lor, și pentru a nu fi aruncați din sinagogă.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia VIII, 1, pp. 40-41)

IUDEII (despre iudeii ce se pretindeau a fi creștini și loveau în credința noastră)

„... se adresează apoi iudeilor de pretutindeni, care, pretinzându-se creștini, lovesc în credință; de aceea îi numește *câini* și *lucrători răi*, sfătuindu-i pe filipeni să se ferească de ei.” (*Omilia la Epistola către Filipeni*, omilia I, p. 16)

IUDEII („căzut-au neamurile în groapa pe care au făcut-o”²⁵⁸)

„Căzut-au neamurile în groapa pe care au făcut-o; în cursa aceasta pe care au ascuns-o, s-a prins piciorul lor (Ps., 9, 15). Iată frații mei, iată ce li s-a întâmplat evreilor. Ei ziceau: *trebuie să moară Iisus, de teamă ca Romanii să vină să dărâme orașul nostru și neamul nostru*. Ei L-au omorât și imediat aceste necazuri au căzut peste ei; și ceea ce au făcut ei pentru a le evita, pe drept este ceea ce le-a atras. Dar acest Iisus pe care ei L-au jertfit fricii și furiei lor, trăiește în cer și cei ce au urmat patima și ura lor, au fost aruncați în iad.” (*Comentar la Evanghelia de la Ioan*, omilia LXV, 1, p. 333)

IUDEII (cu privire la sinagoga evreiască)

„Dar, negreșit, mi se va spune că și iudeii se închină lui Dumnezeu. Doamne ferește! Să nu se spună una ca asta! Nici un iudeu nu se închină lui Dumnezeu.

- Cine spune asta?

- Fiul lui Dumnezeu! *Dacă ați ști pe Tatăl Meu, spune El, M-ți ști și pe Mine; dar nici pe Mine nu mă știți, nici pe Tatăl Meu nu-L știți* (Ioan 8, 19). Ce mărturie mai vrednică de credință decât aceasta să-ți aduc?

Mai îndrăznește cineva dar să spună că sinagoga nu-i locaș de închinare la idoli, odată ce iudeii nu-L cunosc pe Tatăl, odată ce iudeii L-au răstignit pe Fiul, odată ce iudeii au respins ajutorul Duhului? În sinagoga lor nu I se slujește lui Dumnezeu, Doamne ferește! Sinagoga lor e locaș de slujire idolească.

Cu toate acestea, unii creștini privesc sinagogile ca pe niște locuri vrednice de cinste. Și asta n-o spun de la mine, ci o știu din experiență. Acum trei zile am văzut o femeie liberă, o creștină, cu bună-cuviință în îmbrăcăminte și purtări, era silită de un ticălos și un nesimțitor, după înfățișare creștin - n-aș spune că un om care a îndrăznit o astfel de faptă pote fi creștin

²⁵⁸ Ps., 9, 15.

adevărat -, să intre în sinagoga evreilor și să jure acolo pentru o pricină pusă de la el la îndoială. Femeia, apropiindu-se de mine, m-a chemat în ajutor și mi-a cerut să împiedic silnicia cea nelegiuită, căci nu-i era îngăduită ei, care se împărtășise de Dumnezeuiștile Taine, să intre în sinagogă. Aprins de mânie și înflăcărat, n-am îngăduit să fie târâtă să săvârșească nelegiuirea aceea și am smuls-o din mâinile lui. L-am întrebat pe siluitor dacă e creștin. Când mi-a mărturisit că e creștin, l-am muștrat cu asprime; l-am făcut smintit și neghiob; i-am spus că nu-i cu nimic mai bun decât un dobitoc, dacă el, care spune că se închină lui Hristos, târăște pe un altul în peșterile iudeilor, cei care L-au răstignit pe Hristos. I-am vorbit mult”. (*Către iudei*, cuv. I, 3, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, pp. 247-248)

„Dar, mai bine spus, sinagoga este mai necinstită chiar decât crâșma! Sinagoga nu este numai locuință de tâlhari și de crâșmari, ci locuință de demoni!” (*Către iudei*, cuv. I, 4, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 250)

„E drept, nu se află în ea idoli, dar locuiesc demoni. Și asta o spun nu numai despre sinagoga de aici, din oraș, ci și despre cea din Dafne. Prăpădul e mai mare acolo; de aceea i-au și dat sinagogii aceia numele Matroana. Am auzit că mulți credincioși se duc acolo și dorm în locul acela. Dar, Doamne ferește, n-am să-i numesc niciodată pe astfel de oameni credincioși. Pentru mine este tot atât de spurcată și sinagoga Matroanei, și templul lui Apollo. Iar dacă cineva îmi va osândi îndrăzneala cuvintelor, ei bine eu pe unul ca acesta îl voi osândi ca pe cel mai mare nebun. Spune-mi, nu-i oare loc de necredință, chiar dacă nu-s idoli acolo, locul în care locuiesc demoni? Nu-i oare mai mare vătămarea sufletească în locul acela unde se adună ucigașii lui Hristos, unde este izgonită crucea, unde este hulit Dumnezeu, unde nu se cunoaște Tatăl, unde se ocărăște Fiul, unde se leapădă harul Sfântului Duh, dar, mai bine spus, unde sunt chiar demonii? În templul idolilor necredința e vădită și descoperită; nu poate momi cu ușurință și nici nu poate înșela pe un om cu minte și înțelept; în sinagogă iudeii spun că se slujește lui Dumnezeu, că sunt urâți idoli, că sunt cinstiți profeții; prin aceste cuvinte pregătesc momeala și îi prind în lațurile lor pe creștinii simpli și nepricepuți. Prin urmare, sunt la fel de necredincioși și iudeii, și păgânii, dar înșelăciunea săvârșită de iudei e mai cumplită. În sinagoga lor se află un jertfelnic, jertfelnic nevăzut de înșelăciune! Pe el nu se jertfesc oi și tauri, ci suflete de oameni”. (*Către iudei*, cuv. I, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 255)

„Mai mare nelegiuire este să te duci la sinagogă decât la teatru. La teatru săvârșești un păcat, la sinagogă îți pierzi credința! Nu spun asta ca să vă îndemn să vă duceți la teatru! Și ăsta e un lucru rău! Ci ca să vă feriți mai mult de sinagogă decât de teatru”. (*Către iudei*, cuv. IV, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 304)

„Spune-mi, la sinagogle lor alergi? Nu îți este teamă că are să te trăsnească Dumnezeu de sus? Nu știi că și dacă nu furi, dar dacă ești văzut în peștera tâlharilor primești aceeași osândă? Dar pentru ce vorbesc eu de tâlhari? Știți bine cu toții și vă aduceți aminte de acei oameni blestemați, de șarlatanii aceia care au dat jos statuile împăraților din orașul nostru. Vă aduceți aminte că nu numai cei care au îndrăznit să săvârșească această faptă, ci și cei care au fost doar văzuți că erau de față la cele întâmplare au fost duși la tribunal, au fost târați cu ceilalți și au primit cea mai grea pedeapsă?

Iar tu te silești să alergi acolo unde-i ocărăț Tatăl, unde-i hulit Fiul, unde-i lepădat Duhul cel Sfânt și de viață făcător? Spune-mi, nu îți este teamă, nu te cutremuri când intri în locurile acelea spurcate și necurate? Spune-mi, ce apărare, ce iertare vei avea când te împingi de bună voie spre prăpastie, când te arunci singur în adânc?” (*Către iudei*, cuv. VI, 6, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 357)

„Pe scurt, dacă socotești că sinagoga este sfântă pentru că se află în ea Legea și cărțile profeților, ar fi cu cale să socotești sfinți și idoli, și templele idolilor. Odinioară au avut iudeii

război și au biruit filistenii; au luat chivotul și l-au dus în templul lor (Cf. 1 Regi 5, 1-2). A fost oare sfânt templul acela pentru că a avut chivotul? Deloc! Dimpotrivă, și spurcat și necurat”. (*Către iudei*, cuv. VI, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 359)

„Dacă Hristos spunea despre templu, atunci când erau în el Heruvimi, când era chivotul, când înflorea încă harul Duhului, că *l-ați făcut peșteră de tâlhari* (Matei 21, 13) și *casă de neguțătorie* (Ioan 2, 16), din pricina fărădelegilor iudeilor și a crimelor lor, ce nume vrednic putem găsi sinagogilor lor acum, când i-a părăsit harul Duhului, când au pierit toate cele sfinte, când ei săvârșesc această slujbă nelegiuită, luându-se la harță cu Dumnezeu? Dacă atunci când religia iudaică era în floare, templul era peșteră de tâlhari, acum, de-ai numi sinagoga casă de desfrâu, loc de nelegiuire, sălaș de draci, întăritură a diavolului, prăpăd de suflete, prăpastie și adânc a toată pierzania, și tot ai numi-o mai puțin decât merită!” (*Către iudei*, cuv. VI, 7, în vol. *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, p. 360)

INDEX TEMATIC

ACTIVITATEA. *Vezi* și MUNCA;

ADAM (starea primordială). *Vezi* și ADAM (primii oameni trăiau în bună pace cu animalele), SFINȚENIA (sfinții au trăit în bună pace cu animalele);

ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat și eliberarea de ele). *Vezi* și CRUCEA, DUMNEZEU FIUL (Hristos – Răscumpărătorul nostru);

ADAM. *Vezi* și BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră);

ADULTERUL. *Vezi* DESFRÂNAREA (adulterul);

AGAPELE. *Vezi* MASA (agapele frățești);

AJUTORAREA (aproapelui). *Vezi* și BINELE (săvârșirea binelui), FAPTELE BUNE, MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), MILOSTENIA, PREOȚIA (preoții să transmită cele duhovnicești credincioșilor, iar aceștia să-i ajute pe preoți în cele necesare trupului), RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții);

AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor). *Vezi* și CREDINȚA, NĂDEJDEA (în Dumnezeu), PRIETENIA (cu Dumnezeu);

ALTARUL. *Vezi* BISERICA (altarul);

ANIMALELE. *Vezi* și ADAM (starea primordială), ADAM (primii oameni trăiau în bună pace cu animalele), SFINȚENIA (sfinții au trăit în bună pace cu animalele);

ANTIHRISTUL. *Vezi* și DIAVOLUL, LUMEA (sfârșitul lumii);

APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Pavel). *Vezi* și SCRIPTURA (epistolele pauline);

APOSTOLII (propovăduirea Evangheliei – greutățile întâmpinate). *Vezi* și PROPOVĂDUIREA;

APOSTOLII. *Vezi* și SFINȚENIA;

ATEISMUL. *Vezi* și CREDINȚA, DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu), DUMNEZEU FIUL (Învierea Domnului Hristos din morți; îndoiala lui Toma), DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți – argumente și mărturii);

BATJOCURA. *Vezi* și DEFĂIMAREA (aproapelui), INSULTELE, OCARA;

BĂRBAȚII (se cuvine ca bărbații să se roage cu capul descoperit). *Vezi* și FEMEIA (purtarea acoperământului capilar), RUGĂCIUNEA;

BEȚIA. *Vezi* și ÎNFRÂNAREA (de la alimente), LĂCOMIA PÂNTECELUI;

BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”). *Vezi* și IERTAREA APROAPELUI, RĂUL (biruirea lui), RĂUL (suferirea răului), RĂZBUNAREA (remedii);

BINEFACERILE. *Vezi* DUMNEZEU (binefacerile Lui revărsate asupra noastră);

BINELE (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră). *Vezi* și CONȘTIINȚA;

BINELE (săvârșirea binelui). *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), FAPTELE BUNE, MILOSTENIA, MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții);

BISERICA („porțile iadului nu o vor birui”). *Vezi* și BISERICA (opozanții Bisericii), (nimic nu este mai puternic decât Biserica);

BISERICA (despre rugăciunea de acasă și cea săvârșită în biserică, cu preoții, îngerii și credincioșii). *Vezi* și BISERICA (frecventarea bisericii), RUGĂCIUNEA;

BISERICA (frecventarea bisericii). *Vezi* și BISERICA (despre rugăciunea de acasă și cea săvârșită în biserică, cu preoții, îngerii și credincioșii), RUGĂCIUNEA;

BISERICA (nimic nu este mai puternic decât Biserica). *Vezi* și BISERICA („porțile iadului nu o vor birui”), BISERICA (opozanții Bisericii);

BISERICA (opozanții Bisericii). *Vezi* și BISERICA (nimic nu este mai puternic decât Biserica), BISERICA („porțile iadului nu o vor birui”);

BISERICA (să-i îndemnăm pe cei ce nu frecventează biserica, să participe la slujbele ei). *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), PREDICA (ascultarea predicii și expunerea ideilor ei de către credincioși și altora);

BISERICA. *Vezi* și CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică), FEMEIA („în biserică să tacă”);

BLÂNDEȚEA. *Vezi* și ÎNȚELEPCIUNEA (și blândețea);

BLESTEMUL. *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), DUȘMĂNIA, IERTAREA APROAPELUI, IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), IUBIREA (vrăjmașilor), RUGĂCIUNEA (Îl supără pe Dumnezeu cei ce se roagă pentru a fi pedepsiți vrăjmașii lor), URA;

BOGĂȚIA (îmbogățirea în chip nedrept și lacom – gravitatea). *Vezi* și MILOSTENIA (să nu judecăm pe cei cărora le oferim milostenie), RĂPIREA (bunurilor celor săraci de către cei bogați), SĂRĂCIA (urgisirea săracilor);

BOGĂȚIA (nefericirea celor bogați). *Vezi* și FERICIREA (aparenta fericire a celor bogați);

BOLILE. *Vezi* și ISPITELE (folosul răbdării ispitelor), ÎNCERCĂRILE, NECAZURILE (răbdarea necazurilor), NENOROCIRILE, SUFERINȚA, TRISTEȚEA (remedii);

BOTEZUL. *Vezi* și CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică), MIRUNGHEREA, POCĂINȚA (- „al doilea botez”);

BUCURIA. *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (Nașterea după trup a Domnului Hristos – despre bucuria de la Nașterea Domnului), VOIOȘIA;

CARNEA. *Vezi* HRANA (consumul cărnii);

CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică). *Vezi* și ERETICII, EREZIILE, SCHISMA;

CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă). *Vezi* și CHEFURILE, DANSURILE, DISTRACTIILE, PETRECERILE;

CĂSĂTORIA („iar femeia să se teamă de bărbat”). *Vezi* și CĂSĂTORIA (femeia să asculte de bărbat);

CĂSĂTORIA (femeia să asculte de bărbat). *Vezi* și CĂSĂTORIA („iar femeia să se teamă de bărbat”), FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute);

CĂSĂTORIA (fidelitatea conjugală). *Vezi* și DESFRÂNAREA (adulterul), GELOZIA;

CĂSĂTORIA (împreunarea soților – înfrânarea la bună vreme). *Vezi* și AVORTUL, CONTRACEPȚIA, ÎMPREUNAREA TRUPEASCĂ, POFTELE (pofța este înăscută în noi pentru nașterea de prunci);

CERȘETORIA. *Vezi* și MILOSTENIA;

CERTAREA (Domnului). *Vezi* și PEDEPSELE (trimise de Dumnezeu oamenilor);

CHEFURILE. *Vezi* și CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă), DANSURILE, DISTRACTIILE, PETRECERILE;

CITIREA. *Vezi* și CREDINȚA (dreaptă...), ÎNVĂȚĂTURA (adevărată și mântuitoare), DOGMELE, PROFETII (cărțile profeților), RUGĂCIUNEA (și citirea cărților sfinte), SCRIERILE (sfintilor), SCRIPTURA;

CLEVETIREA. *Vezi* și JUDECAREA APROAPELUI, PREOȚIA (clevetirea și judecarea preoților de către mireni – gravitatea);

CONȘTIINȚA (legea conștiinței). *Vezi* și BINELE (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră);

CONTRACEPȚIA. *Vezi* și AVORTUL, CĂSĂTORIA (împreunarea soților – înfrânarea la bună vreme), ÎMPREUNAREA TRUPEASCĂ, POFTELE (pofța este înăscută în noi pentru nașterea de prunci);

COPIII. *Vezi* și EDUCAȚIA, NAȘTEREA (de prunci), PĂRINȚII TRUPEȘTI;

CREAREA LUMII. *Vezi* și CREAREA OMULUI, ÎNGERII (crearea îngerilor);

CREAREA OMULUI. *Vezi* și OMUL;

CREAȚIA. *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Pronia dumnezeiască), OMUL (- coroana și regele creației);

CREDINȚA (și fapta). *Vezi* și DOGMELE (și viața duhovnicească);

CREDINȚA. *Vezi* și AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor), ATEISMUL, BOLILE (mintale), DRAGOSTEA (și credința), DUMNEZEU FIUL (Învierea Domnului Hristos din morți; îndoiala lui Toma), DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți – argumente și mărturii), ÎNVĂȚĂTURA, NĂDEJDEA (în Dumnezeu), OMUL (credincios), PĂRINȚII SFINȚI (- apărători ai dreptei credințe), SCRIERILE (sfinților);

CREȘTINISMUL (prigonirea creștinilor). *Vezi* și MARTIRIUL;

CREȘTINISMUL. *Vezi* și BUNURILE (comuniunea bunurilor în epoca primară a creștinismului);

CRUCEA (- capul tuturor bunătăților). *Vezi* și CRUCEA (mântuirea ne-a venit prin cruce);

CUVÂNTUL (și fapta). *Vezi* și FAPTELE, VORBIREA (și făptuirea);

DANSURILE. *Vezi* și CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă), CHEFURILE, DISTRACTIILE, PETRECERILE;

DARURILE (primite de noi de la Dumnezeu). *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt), OMUL (Dumnezeu ne-a înzestrat cu multe daruri pe care trebuie să le folosim spre slava Lui și mântuirea noastră), PROOROCIILE (proorocia și glosolalia);

DEFĂIMAREA (aproapelui). *Vezi* și BATJOCURA, INSULTELE, ÎNJURĂTURILE, OCARA;

DEPRINDEREA (puterea deprinderii). *Vezi* și OBICEIUL (puterea obiceiului);

DESĂVÂRȘIREA. *Vezi* și ÎNGERII (desăvârșirea îngerilor);

DESCÂNTECELE. *Vezi* și DESTINUL, GHICIREA VIITORULUI, ORACOLELE, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE, VRĂJITORIA;

DESFRÂNAREA (adulterul). *Vezi* și CĂSĂTORIA (fidelitatea conjugală);

DESFRÂNAREA. *Vezi* și ÎNFRÂNAREA;

DESTINUL. *Vezi* și DESCÂNTECELE, GHICIREA VIITORULUI, ORACOLELE, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE, VRĂJITORIA, ZODIILE;

DEZNĂDEJDEA (să nu deznădăjduim de mântuirea noastră). *Vezi* și MÂNTUIREA;

DEZNĂDEJDEA (de pe urma păcatelor – remedii). *Vezi* și POCĂINȚA (exortatie la pocăință), POCĂINȚA (nu există păcate care să poată birui generozitatea Stăpânului);

DIAVOLUL (războiul purtat de el împotriva noastră). *Vezi* și ISPITELE, LUPTA DUHOVNI-CEASCĂ, PATIMILE, PĂCATELE;

DIAVOLUL. *Vezi* și OMUL (posedat de diavol), POCĂINȚA (- izgonitoare și biruitoare de demoni);

DISCERNĂMÂNTUL. *Vezi* și BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră), DREAPTA SOCOTEALĂ;

DISTRACTIILE. *Vezi* și CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă), CHEFURILE, DANSURILE, PETRECERILE;

DOGMELE (și viața duhovnicească). *Vezi* și CREDINȚA (și fapta);

DOGMELE. *Vezi* și CREDINȚA (dreaptă...), ÎNVĂȚĂTURA, PĂRINȚII SFINȚI, SCRIERILE (sfinților), SCRIPTURA;

DRAGOSTEA. *Vezi* și IUBIREA;

DREAPTA SOCOTEALĂ. *Vezi* și BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră), DISCERNĂMÂNTUL;

DUHOVNICUL. *Vezi* PREOȚIA;

DUMNEZEU (atribute – veșnicia). *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (eternitatea lui Dumnezeu Cuvântul);

DUMNEZEU (contemplarea lui Dumnezeu). *Vezi* și CREAȚIA (contemplarea creației);

DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu). *Vezi* și DUMNEZEU FIUL („lumea nu L-a cunoscut”);

DUMNEZEU (mila lui Dumnezeu). *Vezi* și MILA;

DUMNEZEU (Revelația divină). *Vezi* și SCRIPTURA (Dumnezeu a vorbit oamenilor „față către față”, apoi prin făpturi și prin Scripturi);

DUMNEZEU (sălășluirea lui Dumnezeu în noi). *Vezi* și DUMNEZEU VIAȚA SFINTEI TREIMI (sălășluirea Sfintei Treimi în noi);

DUMNEZEU (binefacerile Lui revărsate asupra noastră). *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (Hristos – Binefăcătorul nostru);

DUMNEZEU VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea persoanelor Sfintei Treimi). *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (I se cuvine aceeași cinstire ca și Tatălui și Fiului);

DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (sălășluirea Sfintei Treimi în noi). *Vezi* și DUMNEZEU (sălășluirea lui Dumnezeu în noi);

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Binefăcătorul nostru). *Vezi* și DUMNEZEU (binefacerile Lui revărsate asupra noastră);

DUMNEZEU FIUL. *Vezi* și CRUCEA (Hristos, în cer, este nedespărțit de Cruce), NECAZURILE (Domnul Hristos – ajutor și mângâiere în necazuri), SMERENIA (Hristos – model de smerenie);

DUMNEZEU FIUL („lumea nu L-a cunoscut”). *Vezi* și DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu);

DUMNEZEU FIUL (eternitatea lui Dumnezeu Cuvântul). *Vezi* și DUMNEZEU (atribute – veșnicia);

DUMNEZEU FIUL (Hristos – Răscumpărătorul nostru). *Vezi* și ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat și eliberarea de ele), CRUCEA, SĂRBĂTORILE (Paștele);

DUMNEZEU FIUL (Înălțarea Domnului Hristos la cer). *Vezi* și SĂRBĂTORILE (Înălțarea Domnului);

DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos). *Vezi* și SĂRBĂTORILE (Crăciunul);

DUMNEZEU FIUL (minunile Domnului Hristos). *Vezi* și MINUNILE;

DUMNEZEU FIUL. *Vezi* și PILDELE („Și fără pilde nu le grăia nimic”);

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul...). *Vezi* și PREOȚIA (harul dumnezeiesc lucrător prin preoți), PREOȚIA (harul lucrează și prin preoții nevrednici);

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (I se cuvine aceeași cinstire ca și Tatălui și Fiului). *Vezi* și DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea persoanelor Sfintei Treimi);

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt). *Vezi* și DARURILE (primite de noi de la Dumnezeu), GLOSOLALIA, OMUL (Dumnezeu ne-a înzestrat cu multe daruri pe care trebuie să le folosim spre slava Lui și mântuirea noastră), PROOROCILE (proorocia și glosolalia);

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Pronia dumnezeiască). *Vezi* și CREAȚIA;

DUMNEZEU DUHUL SFÂNT. *Vezi* și OMUL (duhovnicesc), PROFETII (lucrarea Duhului Sfânt în profeti);

DUPLICITATEA. *Vezi* și FĂȚĂRNICIA, VICLENIA;

DUȘMĂNIA (remedii). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), IERTAREA APROAPELUI, IUBIREA (vrăjmașilor), RĂUL (biruirea lui), RĂUL (suferirea răului), RĂUL (ținerea de minte a răului), RĂZBUNAREA (remedii);

DUȘMĂNIA. *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), BLESTEMUL, IERTAREA APROAPELUI, IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), IUBIREA (vrăjmașilor), RUGĂCIUNEA (Îl supără pe Dumnezeu cei ce se roagă pentru a fi pedepsiți vrăjmașii lor), URA;

EDEN. *Vezi* ADAM (grădina Edenului);

EDUCAȚIA. *Vezi* și COPIII, PĂRINȚII TRUPEȘTI (nu firea, ci virtutea îi face pe oameni părinți);

ERETICII. *Vezi* și CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică), ETERODOCȘII, SCHISMA;

EREZIILE. *Vezi* și ÎNVĂȚĂȚURA (învățăturile rele);

ETERODOCȘII. *Vezi* și CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică), ERETICII, SCHISMA;

EUHARISTIA (primirea ei). *Vezi* și EUHARISTIA (să-i oprim pe cei ce vor să se împărtășească, nevrednici fiind), PREOȚIA (să nu îngăduie preotul să se împărtășească cineva stăpânit de vreun păcat);

EVLA VIA. *Vezi* și ÎNȚELEPCIUNEA (și evlavia);

FAPTA. *Vezi* și CUVÂNTUL (și fapta), VORBIREA (și făptuirea);

FAPTELE (bune). *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), BINELE (săvârșirea binelui), MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), MILOSTENIA, RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții), VIRTUȚILE;

FAPTELE (despre destăinuirea faptelor noastre bune). *Vezi* și MÂNDRIA;

FAPTELE. *Vezi* și CUVÂNTUL (și fapta);

FĂGĂDUINȚA. *Vezi* și DUMNEZEU (făgăduințele lui Dumnezeu);

FĂȚĂRNICIA. *Vezi* și MÂNDRIA, SLAVA DEȘARTĂ;

FECIORIA. *Vezi* și MONAHISMUL;

FECIORIA. *Vezi* și VĂDUVIA;

FEMEILE (purtarea acoperământului capilar). *Vezi* și BĂRBAȚII (se cuvine ca bărbații să se roage cu capul descoperit);

FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute). *Vezi* și CĂSĂTORIA, SFĂTUIREA;

FERICIREA. *Vezi* și BOGĂȚIA (nefericirea celor bogați), BUCURIA, SCRIPTURA (Fericirile), VOIOȘIA;

FRICA. *Vezi* și IADUL (frica de chinurile Iadului), MOARTEA (frica de moarte);

FURTUL. *Vezi* și PAGUBELE, POCĂINȚA (tâlharul de pe cruce – pildă de pocăință), RAIUL (tâlharul pocăit a „furat” Raiul);

GHICIREA VIITORULUI. *Vezi* și DESCÂNTECELE, DESTINUL, ORACOLELE, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE, VRĂJITORIA, ZODIILE;

GLOSOLALIA. *Vezi* și DARURILE (primate de noi de la Dumnezeu), DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt), PROOROCILE (proorocia și glosolalia);

GLUMELE. *Vezi* și RÂSUL;

HARISMELE. *Vezi* DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harismele);

HARUL. *Vezi* DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul...);

HOMOSEXUALITATEA. *Vezi* DESFRÂNAREA (homosexualitatea);

HULA. *Vezi* și ÎNJURĂTURILE;

IADUL. *Vezi* și ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR, MÂNTUIREA, RAIUL;

IADUL (nu a fost făcut pentru noi ci pentru diavol). *Vezi* și ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR (a fost pregătită dintru început pentru noi);

IDOLATRIA. *Vezi* și ZEII;

IERTAREA APROAPELUI. *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), BLESTEMUL, DUȘMĂNIA (remedii), IUBIREA (vrăjmașilor), OCARA (răbdarea ocărilor), RĂUL (suferirea răului), RĂUL (biruirea lui), RĂUL (ținerea de minte a răului), RĂZBUNAREA (remedii), RUGĂCIUNEA (Îl supără pe Dumnezeu cei ce se roagă pentru a fi pedepsiți vrăjmașii lor), URA;

INSULTELE (despre cel ce-L insultă pe Dumnezeu). *Vezi* și HULA (împotriva Duhului Sfânt);

INSULTELE. *Vezi* și BATJOCURA, DEFĂIMAREA (aproapelui), ÎNJURĂTURILE, OCARA;

IOAN. *Vezi* APOSTOLII (despre Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan);

ISPITELE (folosul răbdării ispitelor). *Vezi* și BOLILE, ÎNCERCĂRILE, NECAZURILE (răbdarea necazurilor), SUFERINȚA, TRISTEȚEA (remedii);

ISPITELE. *Vezi* și DIAVOLUL (lansează ispite și tentații, însă multe din ele au drept cauză nepăsarea noastră);

IUBIREA (vrăjmașilor). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), BLESTEMUL, IERTAREA APROAPELUI, DUȘMĂNIA (remedii), IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), RĂUL (suferirea răului), RĂUL (biruirea lui), RĂUL (ținerea de minte a răului), RĂZBUNAREA (remedii), RUGĂCIUNEA (pentru iertarea și bunăstarea vrăjmașilor), URA;

IUBIREA. *Vezi* și DRAGOSTEA, DUMNEZEU (iubirea lui Dumnezeu pentru noi), FUNCȚIILE (iubirea de onoruri și funcții lumești), IUBIREA DE ARGINȚI, ÎNDRĂGOSTIȚII, PĂRINȚII TRUPEȘTI (iubirea datorată și arătată părinților trupești);

IUBIREA DE STRĂINI. *Vezi* și OSPITALITATEA;

IUDEII. *Vezi* și DUMINICA (păzirea sâmbetei de către iudei), DUMINICA (înlocuirea sabatului cu Duminica), DUMNEZEU FIUL (suferințele provocate Binefăcătorului nostru de furia iudeilor), PEDEPSELE (trimise de Dumnezeu poporului iudeu);

ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR (pierderea Împărăției cerurilor). *Vezi* și IADUL;

ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR. *Vezi* și ADAM (grădina Edenului), ADAM (starea primordială), IADUL, RAIUL, VIAȚA (viitoare);

ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR (a fost pregătită dintru început pentru noi). *Vezi* și IADUL (nu a fost făcut pentru noi ci pentru diavol);

ÎNDEMNURILE. *Vezi* și FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute), MUSTRAREA, SFĂTUIREA;

ÎNFRÂNAREA (de la alimente). *Vezi* și BEȚIA, HRANA, LĂCOMIA PÂNTECELUI;

ÎNFRÂNAREA. *Vezi* și DESFRÂNAREA (și înfrânarea);

ÎNFRÂNAREA (de la păcate). *Vezi* și PĂCATELE (remedii și eliberarea de ele);

ÎNJURĂTURILE. *Vezi* și HULA;

ÎNVĂȚĂTURA (adevărată și mântuitoare). *Vezi* și CITIREA, CREDINȚA (dreaptă...), DOGMELE, PĂRINȚII SFINȚI, SCRIERILE (sfînților), SCRIPTURA, SFINȚENIA, ȘTIINȚA;

ÎNVIEREA. *Vezi* DUMNEZEU FIUL (Învierea...), ÎNVIEREA (trupurilor);

JUDECAREA APROAPELUI. *Vezi* și CLEVETIREA, PREOȚIA (clevetirea și judecarea preoților de către mireni – gravitatea);
 JUDECATA (universală). *Vezi* și CUVÂNTUL (pentru orice cuvânt deșert vom da seamă în ziua Judecării), DUMNEZEU FIUL („Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”);
 JURĂMÂNTUL. *Vezi* și DUMNEZEU (jurământul lui Dumnezeu);
 LĂCOMIA PÂNTECELUI (remedii). *Vezi* și MASA (cumpătarea la masă);
 LĂCOMIA PÂNTECELUI. *Vezi* și BEȚIA, HRANA, ÎNFRÂNAREA (de la alimente);
 LIBERUL ARBITRU. *Vezi* și BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră), DISCERNĂMÂNTUL, LIBERTATEA;
 LINGUȘIREA. *Vezi* și MUSTRAREA, PRIETENIA (de dorit sunt rănilor prietenului, iar de la dușmani sunt rele și săruturile);
 LITURGHIA (Hristos săvârșește toate în Sfânta Liturghie, împrumutând mâna și limba preotului). *Vezi* și TAINELE (Sfinte; toate în Taine le săvârșește Hristos împrumutând mâna și limba preotului pentru a sonoriza și a face văzută prezența Lui);
 LITURGHIA. *Vezi* și EUHARISTIA, PREOȚIA (preotul ca liturghisitor), SLUJBELE (sfintele slujbe);
 LUMEA. *Vezi* și VIAȚA;
 LUMEA (este învinsă de ucenicii lui Hristos din toate timpurile). *Vezi* și MARTIRIUL („buni, biruitori mucenici”);
 LUMEA (sfârșitul lumii). *Vezi* și MOARTEA (necunoașterea ceasului morții);
 LUPTA DUHOVNICEASCĂ. *Vezi* și DIAVOLUL (războiul purtat de el împotriva noastră), ISPITELE, PATIMILE, PĂCATELE (lupta cu păcatul), VIAȚA (lupta vieții);
 LUXUL ȘI ÎMPODOBIRILE. *Vezi* și OMUL (starea exterioară a omului descoperă starea interioară a lui și o înrăurește pe aceasta), PARFUMURILE ȘI MIRESMELE;
 MAMA. *Vezi* și PĂRINȚII TRUPEȘTI;
 MÂNDRIA. *Vezi* și FAPTELE (bune; despre destăinuirea faptelor noastre bune), FĂȚĂRNICIA, SLAVA DEȘARTĂ, VANITATEA;
 MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire). *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), BINELE (săvârșirea binelui), BISERICA (să-i îndemnăm pe cei ce nu frecventează biserica, să participe la slujbele ei), FAPTELE (bune), MILOSTENIA, PREDICA (ascultarea predicii și expunerea ideilor ei de către credincioși și altora), PREOȚIA (preoții să transmită cele duhovnicești credincioșilor, iar aceștia să-i ajute pe preoți în cele necesare trupului), RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții);
 MÂNTUIREA. *Vezi* și DEZNĂDEJDEA (să nu deznădăjduim de mântuirea noastră), PREOȚIA (mântuirea preoților);
 MARTIRIUL. *Vezi* și BISERICA (mucenicii întăresc Biserica și sfarmă uneltirile și ereziile), IUBIREA (de Dumnezeu), PĂTIMIRILE (răbdare pentru Hristos), SUFERINȚA (pentru Dumnezeu);
 MARTIRIUL (persecutorii). *Vezi* și MOARTEA (groaznicul sfârșit al persecutorilor);
 MARTIRIUL („buni, biruitori mucenici”). *Vezi* și LUMEA (este învinsă de ucenicii lui Hristos din toate timpurile);
 MASA (cumpătarea la masă). *Vezi* și LĂCOMIA PÂNTECELUI (remedii);
 MILA. *Vezi* BLÂNDEȚEA (și mila);
 MILA. *Vezi* și DUMNEZEU (mila lui Dumnezeu);
 MILOSTENIA (nemilostivirea). *Vezi* și ZGÂRCENIA;
 MILOSTENIA. *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), BINELE (săvârșirea binelui), CERȘETORIA, FAPTELE (bune), MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), PRAZNICUL, PREOȚIA (preoții să transmită cele duhovnicești credincioșilor, iar aceștia să-i ajute pe preoți în cele necesare trupului), RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții);
 MINCIUNA. *Vezi* și ADEVĂRUL (și minciuna);
 MINUNILE. *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (minunile Domnului Hristos), DUMNEZEU FIUL (prooroциile și minunile Mântuitorului);
 MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului). *Vezi* și OMUL (păcătos), PĂCATELE, SFINȚENIA (sfînții și păcătoșii), VIRTUȚILE ȘI PĂCATELE;
 MOARTEA (frica de moarte). *Vezi* și FRICA;
 MOARTEA (necunoașterea ceasului morții). *Vezi* și LUMEA (sfârșitul lumii), VIRTUȚILE;

MOARTEA. *Vezi* și CRUCEA (străjuiește la căpătâiul celor adormiți), EUHARISTIA (primirea ei înaintea morții), MONAHISMUL (moartea îi eliberează pe monahi din această lume și îi introduce în ceruri), POCĂINȚA (în fața morții), PRAZNICUL, SUFLETUL (după moartea trupului), SUFLETUL (moartea sufletului);

MONAHISMUL. *Vezi* și CĂSĂTORIA (și monahismul), FECIORIA, LEPĂDAREA DE SINE, SĂRĂCIA;

MUCENICIA. *Vezi* MARTIRIUL;

MULȚUMIREA (adusă lui Dumnezeu). *Vezi* și RĂBDAREA (însoțită de mulțumirea către Dumnezeu), RECUNOȘȚINȚA (noastră către Dumnezeu), RUGĂCIUNEA (de mulțumire);

MUNCA. *Vezi* și ACTIVITATEA;

MUSTRAREA. *Vezi* și IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), ÎNDEMNURILE, LINGUȘIREA, MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), PRIETENIA, SFĂTUIREA;

NĂDEJDEA (în Dumnezeu). *Vezi* și AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor), CREDINȚA; NECAZURILE (răbdarea necazurilor). *Vezi* și BOLILE, ISPITELE (folosul răbdării ispitelor), SUFERINȚA, TRISTEȚEA (remedii);

NECREDINȚA. *Vezi* ATEISMUL;

NEDREPTATEA. *Vezi* DREPTATEA (nedreptatea);

NENOROCIRILE. *Vezi* și ÎNCERCĂRILE, NECAZURILE, PAGUBELE;

NEPĂSAREA. *Vezi* și DEZNĂDEJDEA (și nepăsarea);

NOROCUL. *Vezi* și ORACOLELE, SUFERINȚA (celor dreپți și „norocirea” păcătoșilor);

OBICEIUL (puterea obiceiului). *Vezi* și DEPRINDEREA (puterea deprinderii);

OCARA. *Vezi* și BATJOCURA, INSULTELE, ÎNJURĂTURILE;

OCARA (răbdarea ocărilor). *Vezi* și IERTAREA APROAPELUI;

OMUL (despre cei virtuoși și dreپți). *Vezi* și OMUL (virtuos), SFINȚENIA;

OMUL (Dumnezeu ne-a înzestrat cu multe daruri pe care trebuie să le folosim spre slava Lui și mântuirea noastră). *Vezi* DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt), DARURILE (primitive de noi de la Dumnezeu), GLOSOLALIA, PROOROCIILE (proorocia și glosolalia);

OMUL (duhovnicesc). *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul ...), TRUPUL (mortificarea trupului);

OMUL (păcătos). *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (pătimaș), PATIMILE, PĂCATELE, SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii), VIRTUȚILE (și păcatele);

OMUL (pătimaș). *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (păcătos), PATIMILE, PĂCATELE, SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii), VIRTUȚILE (și păcatele);

OMUL (valoarea omului). *Vezi* și SUFLETUL (valoarea sufletului);

OMUL. *Vezi* și CREAREA OMULUI;

OMUL (Dumnezeu ne-a înzestrat cu multe daruri pe care trebuie să le folosim spre slava Lui și mântuirea noastră). *Vezi* și DARURILE, DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt);

ORACOLELE. *Vezi* și DESTINUL, DESCÂNTECELE, GHICIREA VIITORULUI, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE, VRĂJITORIA, ZODIILE;

OSPITALITATEA. *Vezi* și IUBIREA DE STRĂINI;

PAGUBELE (suportarea cu ușurință a răpirii bunurilor proprii). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), DREPTATEA (nedreptatea – suferirea nedreptății), IERTAREA APROAPELUI, RĂPIREA (bunurilor celor săraci de către cei bogați), RĂUL (biruirea lui), RĂUL (suferirea răului), RĂZBUNAREA (remedii), URA;

PARASTASELE. *Vezi* MOARTEA (rugăciunile și milosteniile pentru cei chemați la Domnul), PRAZNICIUL;

PARFUMURILE ȘI MIRESMELE. *Vezi* și LUXUL ȘI ÎMPODOBIRILE;

PATIMILE. *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (păcătos), OMUL (pătimaș), PĂCATELE, SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii), VIRTUȚILE (și păcatele);

PAVEL. *Vezi* APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Pavel), SCRIPTURA (epistolele pauline);

PĂCATELE. *Vezi* și FRICA (de păcat), IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (pătimaș), POCĂINȚA (lipsa pocăinței – gravitatea), SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii), VIRTUȚILE (și păcatele);

PĂCATELE (nerecunoașterea păcatelor – gravitatea). *Vezi* și POCĂINȚA (lipsa pocăinței - gravitatea);

PĂCATELE (păcatul săvârșit de cineva cu o funcție mai înaltă are o gravitate mai mare și aduce mai multă sminteală). *Vezi* și SMINTEALA;

PĂCATELE (lupta cu păcatul). *Vezi* și DIAVOLUL (războiul purtat de el împotriva noastră), LUPTA DUHOVNICEASCĂ, VIAȚA (lupta vieții);

PĂCATELE (remedii și eliberarea de ele). *Vezi* și ÎNFRÂNAREA (de la păcate);

PĂRINȚII SFINȚI. *Vezi* și SCRIERILE (sfinților), SFINȚENIA;

PĂRINȚII TRUPEȘTI. *Vezi* și COPIII, EDUCAȚIA, MAMA;

PĂTIMIRILE (răbdare pentru Hristos). *Vezi* IUBIREA (de Dumnezeu), MARTIRIUL, SUFERINȚA (pentru Dumnezeu);

PEDEPSELE (trimise de Dumnezeu oamenilor). *Vezi* și CERTAREA (Domnului);

PEDEPSELE. *Vezi* și COPIII (pedepsirea copiilor pentru păcatele părinților), ÎNCHISOAREA (pedepsirea cu închisoarea a celor ce se fac vinovați de fapte rele), POTOPUL;

PEDEPSELE (motivele pentru care nu toți cei răi sunt pedepsiți aici și nu toți cei buni sunt cinstiți). *Vezi* și SUFERINȚA (celor drepti și „norocirea” păcătoșilor);

PERSECUTORII. *Vezi* MARTIRIUL (persecutorii), MOARTEA (groaznicul sfârșit al persecutorilor);

PETRECERILE. *Vezi* și CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă), CHEFURILE, DANSURILE, DISTRACTIILE;

PETRU. *Vezi* APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Petru);

PLÂNSUL (pentru păcate). *Vezi* și LACRIMILE (de pocăință), MĂRTURISIREA PĂCATELOR, POCĂINȚA;

POCĂINȚA (nu există păcate care să poată birui generozitatea Stăpânului). *Vezi* și DEZNĂDEJDEA (de pe urma păcatelor – remedii);

POCĂINȚA. *Vezi* și LACRIMILE (de pocăință), MĂRTURISIREA PĂCATELOR, PLÂNSUL (pentru păcate);

POCĂINȚA. *Vezi* și SMERENIA (și pocăința);

POCĂINȚA (lipsa pocăinței – gravitatea). *Vezi* și PĂCATELE (nerecunoașterea păcatelor – gravitatea);

POMENIRILE. *Vezi* MOARTEA (rugăciunile și milosteniile pentru cei chemați la Domnul), PRAZNICUL;

PREACURVIA. *Vezi* DESFRÂNAREA (adulterul);

PREDESTINAREA. *Vezi* și DESTINUL, DESCÂNTECELE, GHICIREA VIITORULUI, ORACOLELE, SUPERSTIȚIILE, VRĂJITORIA;

PREDICA (ascultarea predicii și expunerea ideilor ei de către credincioși și altora). *Vezi* și BISERICA (să-i îndemnăm pe cei ce nu frecventează biserica, să participe la slujbele ei);

PREDICA (ascultarea predicii și expunerea ideilor ei de către credincioși și altora). *Vezi* și MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire);

PREDICA. *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (în cuvântări și, în general, în vorbire, Mântuitorul S-a coborât la puterea de înțelegere a ascultătorilor Săi), MARTIRIUL (martirii ne predică Evanghelia prin viața și faptele lor), PREOȚIA (preotul este dator să predice cuvintele lui Dumnezeu spre slava Lui și mântuirea oamenilor);

PREOȚIA (cleветirea și judecarea preoților de către mireni – gravitatea). *Vezi* și CLEVETIREA, JUDECAREA APROAPELUI;

PREOȚIA (preotul ca liturghisitor). *Vezi* și EUHARISTIA, LITURGHIA;

PREOȚIA (preotul este dator să predice cuvintele lui Dumnezeu spre slava Lui și mântuirea oamenilor). *Vezi* și PREDICA;

PREOȚIA (harul lucrează și prin preoții nevrednici). *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul...),

PREOȚIA (harul dumnezeiesc lucrător prin preoți);

PREOȚIA (episcopul – responsabilitatea acestuia). *Vezi* și PREOȚIA (responsabilitatea preotului);

PREOȚIA (responsabilitatea preotului). *Vezi* și PREOȚIA (episcopul – responsabilitatea acestuia);

CREAȚIA (contemplarea creației). *Vezi* și DUMNEZEU (contemplarea lui Dumnezeu);

PREOȚIA (să nu îngăduie preotul să se împărtășească cineva stăpânit de vreun păcat). *Vezi* și EUHARISTIA (primirea ei ...), EUHARISTIA (să-i oprim pe cei ce vor să se împărtășească, nevrednici fiind);

PREOȚIA. *Vezi* și DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („Luați Duh Sfânt...”), MĂRTURISIREA PĂCATELOR (canonul), MĂRTURISIREA PĂCATELOR (în fața preoților);

PRIETENIA (cu Dumnezeu). *Vezi* și AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor);

PROOROCII. *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (proorociile și minunile Mântuitorului);

PROPOVĂDUIREA. *Vezi* și APOSTOLII (propovăduirea Evangheliei ...), SCRIPTURA (Evanghelia – propovăduirea ei);

PSALTIREA. *Vezi* SCRIPTURA (Psaltirea);

RAIUL. *Vezi* și ADAM (grădina Edenului), ADAM (starea primordială), IADUL, ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR, VIAȚA (viitoare);

RÂSUL. *Vezi* și GLUMELE;

RĂPIREA (bunurilor celor săraci de către cei bogați). *Vezi* și BOGĂȚIA (îmbogățirea în chip nedrept și lacom - gravitatea), DREPTATEA (nedreptatea), SĂRĂCIA (urgisirea săracilor);

RĂUL (biruirea lui). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), IERTAREA APROAPELUI, RĂUL (suferirea răului), RĂZBUNAREA (remedii);

RĂUL (suferirea răului). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), DREPTATEA (nedreptatea – suferirea nedreptății), IERTAREA APROAPELUI, PAGUBELE (suportarea cu ușurință a răpirii bunurilor proprii), RĂUL (biruirea lui), RĂZBUNAREA (remedii);

RĂUL (ținerea de minte a răului). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), IERTAREA APROAPELUI, RĂUL (suferirea răului), RĂUL (biruirea lui), RĂZBUNAREA (remedii);

RĂUL. *Vezi* și BINELE (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră), BINELE (și răul); RĂZBUNAREA (remedii). *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), IERTAREA APROAPELUI, RĂUL (biruirea lui), RĂUL (suferirea răului);

RECUNOȘȚINȚA (noastră către Dumnezeu). *Vezi* și MULȚUMIREA (adusă lui Dumnezeu), RUGĂCIUNEA (de mulțumire);

REVELAȚIA. *Vezi* DUMNEZEU (Revelația divină), SCRIPTURA (Dumnezeu a vorbit oamenilor „față către față”, apoi prin fapte și prin Scripturi);

RUGĂCIUNEA (de mijlocire pentru alții). *Vezi* și AJUTORAREA (aproapelui), BINELE (săvârșirea binelui), FAPTELE BUNE, MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), MILOSTENIA;

RUGĂCIUNEA (de mulțumire). *Vezi* și MULȚUMIREA (adusă lui Dumnezeu), RECUNOȘȚINȚA (noastră către Dumnezeu);

RUGĂCIUNEA (Îl supără pe Dumnezeu cei ce se roagă pentru a fi pedepsiți vrăjmașii lor). *Vezi* și BLESTEMUL, DUȘMĂNIA, IERTAREA APROAPELUI, IUBIREA (vrăjmașilor), URA;

RUGĂCIUNEA. *Vezi* și BĂRBAȚII (se cuvine ca bărbații să se roage cu capul descoperit), BISE-RICA (frecventarea bisericii), BISERICA (despre rugăciunea de acasă și cea săvârșită în biserică, cu preoții, îngerii și credincioșii), PĂRINȚII TRUPEȘTI (rugăciunea părinților pentru părinții lor);

RUGĂCIUNEA. *Vezi* și PREOȚIA (rugăciunile păstorilor pentru părintele lor duhovnicesc), PREOȚIA (rugăciunile părintelui duhovnicesc pentru păstoriții săi), SFINȚENIA (rugăciunile sfinților pentru mântuirea noastră);

RUGĂCIUNEA (pentru conducătorii țării). *Vezi* și STATUL;

SĂRĂCIA (urgisirea săracilor). *Vezi* și BOGĂȚIA (îmbogățirea în chip nedrept și lacom – gravitatea), DREPTATEA (nedreptatea), MILOSTENIA (să nu judecăm pe cei cărora le oferim milostenie), RĂPIREA (bunurilor celor săraci de către cei bogați);

SĂRĂCIA. *Vezi* și BOGĂȚIA (și sărăcia);

SĂRBĂTORILE (Crăciunul). *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos);

SĂRBĂTORILE (Înălțarea Domnului). *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (Înălțarea Domnului Hristos la cer);

SĂRBĂTORILE (Paștele). *Vezi* și CRUCEA, DUMNEZEU FIUL (Hristos – Răscumpărătorul nostru);

SÂMBĂTA. *Vezi* DUMINICA (păzirea sâmbetei de către iudei), DUMINICA (înlocuirea sabatului cu Duminica);

SCHISMA. *Vezi* și CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică), ERETICII, EREZIILE;

SCLAVIA. *Vezi* SLUGILE;

SCRIPTURA (Dumnezeu a vorbit oamenilor „față către față”, apoi prin fapte și prin Scripturi). *Vezi* și DUMNEZEU (Revelația divină);

SCRIPTURA (Evanghelia). *Vezi* și MARTIRIUL (martirii ne predică Evanghelia prin viața și faptele lor);

SCRIPTURA (epistolele pauline). *Vezi* și APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Pavel);

SCRIPTURA (Fericiile). *Vezi* și FERICIREA;

SFĂTUIREA. *Vezi* și FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute), ÎNDEMNURILE, MÂNTUIREA (ajutorarea altora la mântuire), MUSTRAREA;

SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii). *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (păcătos), OMUL (pătimăș), PĂCATELE, VIRTUȚILE (și păcatele);

SFINȚENIA. *Vezi* și MARTIRIUL, MOARTEA (sfinții în fața morții), POCĂINȚA (sfinții – modele de pocăință), SMERENIA (sfinții – pildă de smerenie);

SFINȚENIA. *Vezi* și APOSTOLII;

SFINȚENIA (sfinții și păcătoșii). *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), VIRTUȚILE (și păcatele);

SFINȚENIA. *Vezi* și MOARTEA (sfinții în fața morții), OMUL (despre cei virtuoși și drepti), OMUL (virtuos), PĂRINȚII SFINȚI, SĂRBĂTORILE (pomenirea mucenicilor), SMERENIA (sfinții – pildă de smerenie), SUFERINȚA (motivele suferinței sfinților);

SFINȚENIA (sfinții au trăit în bună pace cu animalele). *Vezi* și ADAM (starea primordială), ADAM (primii oameni trăiau în bună pace cu animalele), ANIMALELE;

SIMONIA. *Vezi* PREOȚIA (simonia);

SIMPLITATEA. *Vezi* ÎNȚELEPCIUNEA (și simplitatea);

SIMȚURILE. *Vezi* OMUL (simțurile);

SLAVA DEȘARTĂ. *Vezi* și FĂȚĂRNICIA, MÂNDRIA, VANITATEA;

SLUJBELE (sfintele slujbe). *Vezi* și LITURGHIA, TAINELE;

SMERENIA. *Vezi* și BLÂNDEȚEA (și smerenia), MÂNDRIA (remedii pentru eliberarea de patima mândriei);

SMINTEALA. *Vezi* și PĂCATELE (păcatul săvârșit de cineva cu o funcție mai înaltă are o gravitate mai mare și aduce mai multă sminteală);

SOARTA. *Vezi* DESTINUL, NOROCUL, ORACOLELE, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE;

SODOMIA. *Vezi* DESFRÂNAREA (homosexualitatea);

STATUL. *Vezi* și BISERICA (și statul), LEGEA (civilă), RUGĂCIUNEA (pentru conducătorii țării);

STĂRUINȚA. *Vezi* și RUGĂCIUNEA (stăruința în rugăciune);

SUFERINȚA (pentru Dumnezeu). *Vezi* și IUBIREA (de Dumnezeu), MARTIRIUL, PĂTIMIRILE (răbdare pentru Hristos);

SUFERINȚA. *Vezi* și BOLILE, ISPITELE (folosul răbdării ispitelor), ÎNCERCĂRILE, NECAZURILE (răbdarea necazurilor), SUFERINȚA (sfinții – pildă de răbdare a suferinței), TRISTEȚEA (remedii);

SUFERINȚA (celor drepti și „norocirea” păcătoșilor). *Vezi* și PEDEPSELE (motivele pentru care nu toți cei răi sunt pedepsiți aici și nu toți cei buni sunt cinstiți);

SUFLETUL (valoarea sufletului). *Vezi* și OMUL (valoarea omului);

SUFLETUL. *Vezi* și ANIMALELE (sufletul animalelor), FRUMUSEȚEA (sufletului), LINIȘTEA (sufletească), MILOSTENIA (sufletească), MULȚUMIREA (sufletească cea după Dumnezeu), PACEA (lăuntrică), POSTUL (sufletesc), TRUPUL;

SUFLETUL. *Vezi* și MOARTEA (- ieșirea sufletului din trup);

SUPERSTIȚIILE. *Vezi* și DESTINUL, DESCÂNTECELE, GHICIREA VIITORULUI, NOROCUL, ORACOLELE, PREDESTINAREA, VRĂJITORIA;

ȘTIINȚA. *Vezi* și CREDINȚA, DOGMELE, ÎNVĂȚĂTURA;

TESTAMENTUL. *Vezi* MOARTEA (testamentul);

TRISTEȚEA (remedii). *Vezi* și BOLILE, BUCURIA, DEZNĂDEJDEA, ISPITELE (folosul răbdării ispitelor), NECAZURILE (răbdarea necazurilor), SUFERINȚA, VOIOȘIA;

TRUPUL (mortificarea trupului). *Vezi* și OMUL (duhovnicesc);

TRUPUL. *Vezi* și FRUMUSEȚEA (trupului);

TRUPUL. *Vezi* și MOARTEA (- ieșirea sufletului din trup);

UCENICUL. *Vezi* PREOȚIA (duhovnicul și ucenicul);

UNELTIRILE. *Vezi* și DIAVOLUL (uneltirile diavolului);

URA. *Vezi* și BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc”), BLESTEMUL, DUȘMĂNIA, IERTAREA APROAPELUI, IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul), IUBIREA (vrăjmașilor), RUGĂCIUNEA (Îl supără pe Dumnezeu cei ce se roagă pentru a fi pedepsiți vrăjmașii lor);

VANITATEA. *Vezi* și FĂȚĂRNICIA, MÂNDRIA, SLAVA DEȘARTĂ;

VĂMILE VĂZDUHULUI. *Vezi* MOARTEA (vămile văzduhului);
 VIAȚA (lupta vieții). *Vezi* și LUPTA DUHOVNICEASCĂ;
 VIAȚA (viitoare). *Vezi* și IADUL, MÂNTUIREA, ÎMPĂRĂȚIA CERURILOR, MOARTEA, RAIUL;
 VIAȚA. *Vezi* și DUMNEZEU FIUL (Hristos – viața noastră), LUMEA, VIRTUȚILE (viața trăită în virtuți face pe cei din jur să o admire și să o urmeze);
 VIAȚA (lupta vieții). *Vezi* și LUPTA DUHOVNICEASCĂ;
 VIRTUȚILE (și păcatele). *Vezi* și MOARTEA (dreptului și moartea păcătosului), OMUL (virtuos și omul păcătos), PĂCATELE, SFINȚENIA (sfinții și păătoșii);
 VIRTUȚILE. *Vezi* și FAPTELE (bune), MOAȘTELE (sfinte – ne sunt nouă și veșnică aducere aminte de virtute), SUFLETUL (împodobirea sufletului cu virtuți);
 VOIOȘIA. *Vezi* și BUCURIA;
 VRĂJITORIA. *Vezi* și DESCÂNTECELE, DESTINUL, GHICIREA VIITORULUI, ORACOLELE, SUPERSTIȚIILE;
 ZAVISTIA. *Vezi* INVIDIA;
 ZEII. *Vezi* și IDOLATRIA;
 ZGÂRCENIA. *Vezi* și MILOSTENIA (nemilostivirea)
 ZODIILE. *Vezi* și DESTINUL, GHICIREA VIITORULUI, NOROCUL, ORACOLELE, PREDESTINAREA, SUPERSTIȚIILE.

CUPRINS

Cuvântul autorului.....	5
Lista cărților utilizate la alcătuirea Antologiei	7
I. Viața Sfântului Ioan Gură de Aur	11
II. Opera	17
III. Personalitatea Sfântului Ioan Gură de Aur	19
ACTIVITATEA	31
ADAM (starea primordială)	31
ADAM (grădina Edenului).....	34
ADAM (lucrarea lui Adam în Eden).....	34
ADAM (primii oameni trăiau în bună pace cu animalele)	34
ADAM (numele „Adam”).....	34
ADAM (pune nume animalelor, el fiind stăpânul lor)	35
ADAM (pomul cunoștinței binelui și răului din Eden)	36
ADAM (pomul vieții din raiul desfătării).....	37
ADAM (porunca dată de Dumnezeu primilor oameni)	37
ADAM (diavolul invidia, fericirea primilor oameni).....	39
ADAM (ispitirea primilor oameni de către diavol).....	39
ADAM (căderea în păcat a primilor oameni).....	41
ADAM (izgonirea protopărinților din Raiul desfătării).....	45
ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat)	48
ADAM (consecințele căderii primilor oameni în păcat și eliberarea de ele).....	54
ADAM (pedepsele primite de protopărinții noștri pentru păcatul lor)	54
ADAM (pedepsirea Evei de către Dumnezeu).....	55
ADAM (pedeapsa primită de Adam pentru păcatul comis)	56
ADAM (pedeapsa primită de șarpe).....	57
ADAM (urmașii primei perechi de oameni)	57
ADEVĂRUL	57
ADEVĂRUL (și minciuna).....	58
AFACERILE (necinstite).....	59
AGHEASMA (mare).....	59
AJUTORUL (dat de Bunul Dumnezeu oamenilor).....	59
AJUTORAREA (aproapelui)	61
AJUTORAREA (reciprocă a oamenilor)	63
AMÂNAREA (faptelor bune și folositoare)	64
ANATEMA.....	64
ANIMALELE (sufletul animalelor).....	66
APOSTOLII (- oameni simpli și necărturari).....	66
APOSTOLII (au fost înșuțuriciți de Hristos să propovăduiască și să facă minuni)	67
APOSTOLII (au fost învățați de Duhul Sfânt în tot adevărul).....	69
APOSTOLII („a lui Hristos bună mireasmă suntem”).....	69
APOSTOLII (propovăduirea lor)	70

APOSTOLII (propovăduirea lor – greutățile întâmpinate)	77
APOSTOLII (viața dumnezeiască a apostolilor).....	80
APOSTOLII (despre Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan)	81
APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Pavel).....	81
APOSTOLII (despre Sfântul Apostol Petru)	94
APOSTOLII (după moartea lor au fost mai cinstiți decât împărații)	94
ASCEZA	94
ASCEZA (folosul).....	95
ATEISMUL.....	95
ATEISMUL (atitudinea noastră față de cei necredincioși)	98
AVORTUL (gravitatea)	98
BATJOCURA (batjocorirea altuia - gravitatea).....	98
BATJOCURA (batjocoritorul este vrednic de dispreț).....	99
BATJOCURA (răbdarea batjocurii).....	99
BATJOCURA (suportarea în tăcere și neosândire a acuzelor batjocoritoare ce ni se aduc)	102
BATJOCURA (adevărata batjocură).....	102
BATJOCURA (fericiți sunt cei ce suferă batjocură pentru adevăr și pentru mărturisirea numelui lui Hristos).....	102
BĂILE PUBLICE COMUNE (vătămarea sufletească de care sunt cuprinși cei ce merg la băile comune).....	103
BĂNUIALA (ferirea de bănuiala cea rea).....	103
BĂRBAȚII (purtarea lor).....	103
BĂRBAȚII (se cuvine ca bărbații să se roage cu capul descoperit).....	104
BĂRBAȚIA (adevărata bărbăție)	105
BĂTAIA (prin bătaie îl rănești pe cel creat după chipul lui Dumnezeu)	106
BĂTAIA (încercarea de a-i opri pe cei ce-ți produc reciproc vătămări corporale).....	106
BĂTAIA (înving cu adevărat doar cei ce evită lupta).....	107
BĂTAIA (e o faptă de om înțelept a o răbda)	107
BĂTAIA (remedii).....	107
BĂTAIA („Eu însă vă spun vou: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt”)	108
BĂTRÂNETEA (venerabilă)	109
BETIA (definiția)	109
BETIA (nașterea beției).....	110
BETIA (manifestarea acestei patimi)	110
BETIA (gravitatea).....	111
BETIA (urmările distrugătoare ale beției)	113
BETIA (remedii)	115
BETIA (nu vinul este rău, ci beția).....	117
BINECUVÂNTAREA („Binecuvântați pe cei ce vă prigonesc!”)	117
BINELE (săvârșirea binelui de dragul lui Dumnezeu).....	117
BINELE (săvârșirea binelui – folosul)	117
BINELE (întreaga viață trebuie să săvârșim binele).....	118
BINELE (răsplătirea binelui).....	118
BINELE ȘI RĂUL (cunoașterea binelui și a răului este sădită în firea noastră).....	118
BISERICA (definiția).....	119
BISERICA (- așezământ dumnezeiesc și largă comuniune în Hristos)	120
BISERICA (- trupul lui Hristos)	120
BISERICA (- comuniunea credincioșilor)	121
BISERICA (- spital al sufletelor).....	121
BISERICA (- mama noastră spirituală).....	122
BISERICA (Hristos e capul Bisericii iar noi trup și mădulare)	122

BISERICA (originea divină a Bisericii).....	123
BISERICA (nașterea Bisericii).....	123
BISERICA („plămădirea” Bisericii din coasta lui Hristos).....	124
BISERICA („Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea”)	124
BISERICA (temelia Bisericii).....	124
BISERICA (numele și numirile Bisericii).....	125
BISERICA (în Biserică se cade să existe legătura dragostei)	125
BISERICA (nu cunoaște deosebirea dintre stăpân și slugă)	126
BISERICA (aici „paște împreună lupul cu mieii”)	126
BISERICA (unitatea Bisericii).....	126
BISERICA (mucenicii întăresc Biserica și sfarmă uneltirile și ereziile).....	127
BISERICA (nimic nu este mai puternic decât Biserica)	127
BISERICA („portile iadului nu o vor birui”)	127
BISERICA (ierarhia bisericească).....	131
BISERICA (mântuirea omului în Biserică).....	131
BISERICA (altarul).....	132
BISERICA (catapeteasma).....	132
BISERICA (frecventarea bisericii)	132
BISERICA (frecventarea bisericii - folosul).....	136
BISERICA (despre rugăciunea de acasă și cea săvârșită în biseric, cu preoții, îngerii și credincioșii)	143
BISERICA (să-i îndemnăm pe cei ce nu frecventează biserica, să participe la slujbele ei)	145
BISERICA (pregătirea pentru a merge la biserică)	149
BISERICA (despre darurile ce trebuie aduse la biserică)	150
BISERICA (atitudinea în biserică).....	151
BISERICA (nefrecventarea bisericii - pretexte)	154
BISERICA (nefrecventarea bisericii - gravitatea)	157
BISERICA (neorânduiala din unele biserici).....	160
BISERICA (și statul).....	160
BLÂNDEȚEA (definiția)	161
BLÂNDEȚEA (- mama tuturor bunătăților)	161
BLÂNDEȚEA (nașterea ei).....	161
BLÂNDEȚEA (folosul)	161
BLÂNDEȚEA (nu întotdeauna este bun, ci când împrejurarea o cere).....	161
BLÂNDEȚEA (și înțelepciunea).....	161
BLÂNDEȚEA (și mila).....	162
BLÂNDEȚEA (și smerenia)	162
BLESTEMUL (blestemarea cuiva - gravitatea).....	162
BLESTEMUL (cei ce blestemă își fac loruși rău)	163
BLESTEMUL (cauzele blestemului).....	163
BLESTEMUL (atitudinea bunului creștin față de blestem)	163
BLESTEMUL (nu le este permis creștinilor a blestema).....	163
BLESTEMUL (remedii)	164
BOGĂȚIA (definiția)	165
BOGĂȚIA (- întreruperea circuitului iubirii dumnezeiești).....	165
BOGĂȚIA (adevărată)	166
BOGĂȚIA (cu adevărat bogat nu este cel care stăpânește multe, ci cel care miluiește pe mulți).....	166
BOGĂȚIA (cei mai bogați dintre oameni sunt cei ce se mulțumesc cu ceea ce posedă)	167
BOGĂȚIA (merge după cel ce o alungă și fuge de cel ce o urmărește)	167
BOGĂȚIA (firea bogăției)	167
BOGĂȚIA (duhovnicească).....	168

BOGĂȚIA (materială și bogăția duhovnicească)	168
BOGĂȚIA (pământească și bogăția cerească)	169
BOGĂȚIA (buna ei chivernisire)	170
BOGĂȚIA (reaua ei chivernisire)	178
BOGĂȚIA (râvnirea bogăției)	179
BOGĂȚIA (pofa bogatului după bogăție crește neîncetat)	180
BOGĂȚIA (goana după bogății)	180
BOGĂȚIA (gravitatea agonisirii cu nesat a bogăției)	182
BOGĂȚIA (pofa de avuții nu se poate însoți cu dreptatea)	184
BOGĂȚIA (nu bogăția în sine este rea, ci lăcomia și avariția)	184
BOGĂȚIA (îmbogățirea în chip nedrept și lacom)	185
BOGĂȚIA (despre moștenirea bogăției dobândită prin nedreptate)	186
BOGĂȚIA (- sclavă sau stăpân?)	186
BOGĂȚIA (punerea ei în păstrare de <i>stăpân</i> spre paguba și nenorocirea lui)	187
BOGĂȚIA (atrage neplăceri și primejdii numeroase)	188
BOGĂȚIA (nefericirea celor bogați)	191
BOGĂȚIA (urmările păgubitoare ale posesiunii egoiste)	192
BOGĂȚIA (remedii recomandate celui avar)	196
BOGĂȚIA (sfaturi pentru cei bogați)	196
BOGĂȚIA (și sărăcia)	197
BOLILE (cauze ale bolilor)	203
BOLILE (motivele îngăduirii lor de către Dumnezeu)	204
BOLILE (mentale)	204
BOLILE (mângâierea noastră în boli și suferință)	204
BOLILE (răbdarea în boală)	204
BOLILE (suportarea lor cu îndelungă răbdare, rugăciune și iubire)	205
BOLILE (răbdarea lor cu mulțumire către Dumnezeu)	207
BOLILE (folosul răbdării lor)	207
BOLILE (sfaturi pentru cei bolnavi)	208
BOTEZUL (- nașterea spirituală a noastră)	208
BOTEZUL (- moarte și înviere cu Hristos)	209
BOTEZUL (diferite numiri date Botezului)	211
BOTEZUL (preînchipuirea Botezului în Vechiul Testament)	212
BOTEZUL (iudaic)	213
BOTEZUL (Tăierea împrejur)	213
BOTEZUL (Tăierea împrejur și Botezul)	215
BOTEZUL (lui Ioan)	216
BOTEZUL (lui Ioan și botezul lui Hristos)	217
BOTEZUL (Mântuitorului în apa Iordanului)	218
BOTEZUL (din apă și Duh)	222
BOTEZUL (apa Botezului)	224
BOTEZUL (îndemn la primirea Botezului)	224
BOTEZUL (copiilor)	224
BOTEZUL (pregătirea pentru primirea Botezului)	224
BOTEZUL (nașii de la Botez)	225
BOTEZUL (ritualul Botezului și semnificațiile lui)	225
BOTEZUL (în numele Sfintei Treimi)	226
BOTEZUL (săvârșirea lui prin întreită afundare)	227
BOTEZUL (Duhul Sfânt Se pogoară peste fiecare din cei ce se botează)	227
BOTEZUL (nu te botează preotul, ci Dumnezeu e Cel Ce-ți ține capul cu putere nevăzută)	227

BOTEZUL (Hristos e Cel ce te botează; El numai împrumută gura și mâna preotului, pentru a se face auzit și văzut).....	228
BOTEZUL (atitudinea catehumenului în timpul Botezului).....	228
BOTEZUL (legămintele și lepădările de la Botez).....	228
BOTEZUL (exorcismele de la botez)	231
BOTEZUL (efectele binefăcătoare ale Botezului)	231
BOTEZUL (recomandări pentru neofiti)	236
BOTEZUL (ferirea de păcatele de după botez).....	238
BOTEZUL (păcatele săvârșite după Botez sunt pedepsite mai aspru)	238
BOTEZUL (despre al doilea botez sau despre repetarea botezului).....	238
BOTEZUL (sângelui - martiriul)	239
BUCURIA (neîncetată a celor virtuosi)	239
BUCURIA (adevărată bucurie)	239
BUCURIA („Bucurați-vă cu cei ce se bucură!”).....	239
BUCURIA (în Domnul).....	240
BUCURIA („Bucurați-vă pururea întru Domnul !”).....	241
BUCURIA (de aici, de pe pământ, și cea din viața viitoare).....	242
BUCURIA (căi spre agonisirea bucuriei)	242
BUCURIA (duhovnicească – dobândirea ei)	242
BUCURIA (nelegiuitorilor).....	243
BUNĂTATEA (exortatie la bunătate)	243
BUNĂTATEA (roadele bunătății)	243
BUNURILE (comuniunea bunurilor în epoca primară a creștinismului).....	243
CAMĂTA (- legătura nedreptății).....	244
CAMĂTA (gravitatea)	244
CAMĂTA (remedii).....	245
CAMĂTA (sfaturi pentru cămătari).....	246
CATEHUMENII (nu este permis catehumenilor să se roage împreună cu credincioșii în biserică)	246
CĂRȚILE (scrierea de cărți)	246
CĂSĂTORIA (definiția).....	246
CĂSĂTORIA („va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va lipi cu femeia sa și vor fi amândoi un trup”)	246
CĂSĂTORIA („Taina aceasta mare este”)	248
CĂSĂTORIA (este instituită de Dumnezeu și binecuvântată de El)	248
CĂSĂTORIA (familia – Biserica de acasă).....	248
CĂSĂTORIA (în vechime).....	248
CĂSĂTORIA (la vârstă tânără).....	249
CĂSĂTORIA (pregătirea pentru căsătorie)	250
CĂSĂTORIA (alegerea miresei/mirelui – criterii).....	250
CĂSĂTORIA (zestrea fetelor).....	258
CĂSĂTORIA (încheierea căsătoriei – condiții).....	259
CĂSĂTORIA (între rudeni este nepermisă)	259
CĂSĂTORIA (păstrarea castității până la căsătorie)	259
CĂSĂTORIA (așezarea cununii pe capetele mirilor)	260
CĂSĂTORIA (cununia religioasă)	260
CĂSĂTORIA (printre cei invitați la nuntă să se numere mai ales săracii, căci odată cu ei vine și Hristos la nuntă).....	260
CĂSĂTORIA (petrecerea de nuntă)	260
CĂSĂTORIA (căsnicia fericită)	267
CĂSĂTORIA (viața duhovnicească a familiei).....	267
CĂSĂTORIA (armonia și buna înțelegere în familie).....	268

CĂSĂTORIA (greutățile căsniciei).....	269
CĂSĂTORIA (complementaritatea și ajutorul reciproc al celor doi soți).....	274
CĂSĂTORIA (dragostea dintre soți).....	274
CĂSĂTORIA (îngăduința soților unul față de celălalt)	277
CĂSĂTORIA (îndatoririle și sarcinile soților)	278
CĂSĂTORIA (îndatoririle soțului).....	281
CĂSĂTORIA (îndatoririle soției).....	282
CĂSĂTORIA (femeia să asculte de bărbat).....	283
CĂSĂTORIA („iar femeia să se teamă de bărbat”)	286
CĂSĂTORIA (femeile să se supună bărbaților lor).....	288
CĂSĂTORIA (câștigul căsătoriei)	290
CĂSĂTORIA (scopurile căsătoriei).....	291
CĂSĂTORIA (fidelitatea conjugală).....	292
CĂSĂTORIA (împreunarea trupeză a soților)	293
CĂSĂTORIA (împreunarea trupeză a soților - înfrânarea la bună vreme)	294
CĂSĂTORIA (înfrânarea soților de la poftele trupesti)	296
CĂSĂTORIA (albă).....	296
CĂSĂTORIA (sfaturi pentru o bună conviețuire a soților)	296
CĂSĂTORIA (sfaturi pentru soț)	302
CĂSĂTORIA (sfaturi pentru soție)	304
CĂSĂTORIA („ce a unit Dumnezeu, omul să nu despart”).....	306
CĂSĂTORIA (neînțelegerea dintre soți).....	306
CĂSĂTORIA (violența manifestată de soț asupra soției).....	306
CĂSĂTORIA (bănuielile de infidelitate).....	307
CĂSĂTORIA (cartea de despărțire din Vechiul Testament).....	307
CĂSĂTORIA (divorțul).....	308
CĂSĂTORIA (a doua).....	313
CĂSĂTORIA (și monahismul)	320
CÂNTAREA (psalmilor)	320
CÂNTAREA (religioasă)	321
CÂNTECELE (ascultarea și învățarea cântecelor desfrânate)	321
CĂRTIREA	322
CEARTA (gravitatea)	322
CERȘETORIA (despre „traficantii de Hristos”)	323
CERTAREA (Domnului).....	323
CHEFURILE	323
CIMITIRUL (- loc de odihnă).....	324
CIMITIRUL (- școala înțelepciunii)	324
CINSTEA (cinstește-te pe tine însuți!).....	325
CINSTEA (dorința de a fi cinstiți de oameni).....	325
CINSTIREA (lui Dumnezeu).....	325
CINSTIREA (aproapelui)	326
CIRCUMCIZIUNEA	326
CITIREA (cărților sfinte)	326
CITIREA (cărților sfinte - folosul).....	327
CLEVETIREA (îndreptată asupra celor virtuosi)	329
CLEVETIREA (manifestarea ei)	329
CLEVETIREA (gravitatea).....	330
CLEVETIREA (paguba sufletească a celui ce zămislește clevetirea).....	331
CLEVETIREA (ascultarea cuvintelor clevetitoare – gravitatea).....	332
CLEVETIREA (atitudinea noastră la auzul clevetirilor ce ni se aduc).....	332
CLEVETIREA (să nu ne întristăm când suntem clevetiți).....	333

CLEVETIREA (urmările pierzătoare ale clevetirii).....	334
CLEVETIREA (remedii)	335
COMPĂTIMIREA	340
COMPORTAMENTUL	340
COMUNIUNEA.....	341
COMUNIUNEA (comunicarea și comuniunea).....	341
CONȘTIINȚA (- tribunalul lui Dumnezeu în om)	341
CONȘTIINȚA (ne îndeamnă la bine și ne avertizează despre rău)	344
CONȘTIINȚA (legea conștiinței).....	344
CONȘTIINȚA (cercetarea conștiinței)	344
CONȘTIINȚA (curățirea conștiinței)	347
CONȘTIINȚA (curată)	347
CONȘTIINȚA (muștrarea conștiinței).....	348
CONȘTIINȚA (întunecarea ei)	351
CONȘTIINȚA (chinul conștiinței)	351
CONȘTIINȚA (adormirea conștiinței)	352
CONTRACEPȚIA.....	353
CONVERTIREA (definiția).....	353
CONVORBIRILE (duhovnicești)	353
COPIII (creșterea copiilor).....	354
COPIII (neamul dăinuie prin copii).....	354
COPIII (iubirea părinților față de copiii lor)	354
COPIII („copii ascultați de părinții voștri întru Domnul”).....	355
COPIII (sunt datori să-și asculte și să-și iubească părinții)	355
COPIII (neascultarea părinților trupești, când aceștia sunt piedică pentru virtute)	355
COPIII („tu îl bați pe feciorul tău cu toiagul, dar scapi sufletul lui de împărăția morții”).....	355
COPIII (pedepsirea copiilor pentru păcatele părinților)	355
COPIII („De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor”).....	357
COPIII (purtarea de grijă pentru mântuirea părinților răi)	357
COPIII (pot practica virtutea, chiar dacă părinții lor trupești nu o cultivă).....	357
COPIII (responsabilitatea copiilor cât privește cele făptuite de ei).....	357
CORECTITUDINEA	358
CREAREA LUMII.....	358
CREAREA LUMII (cauza și motivul creației)	362
CREAREA OMULUI	363
CREAREA OMULUI (Dumnezeu a suflat în fața lui suflare de viață).....	370
CREAȚIA.....	370
CREAȚIA („Toate sunt de la El, prin El și în El”)	373
CREAȚIA (contemplarea creației).....	373
CREAȚIA (contemplând creația cunoaștem pe Creator)	373
CREAȚIA (în creație vedem meșteșugul lui Dumnezeu, dar și slăbiciunea firii ei)	374
CREAȚIA („făptura a fost supusă deșertăciunii”).....	374
CREAȚIA („făptura împreună suspină și împreună suferă până acum”)	375
CREAȚIA (transfigurarea creației)	375
CREDINȚA (definiția).....	375
CREDINȚA (- faptă de virtute, dar și un dar al Duhului)	376
CREDINȚA (- vederea cu ochii minții a celor ce nu se văd).....	376
CREDINȚA (- dar adresat de Dumnezeu libertății sufletului).....	377
CREDINȚA (desăvârșită).....	377
CREDINȚA (puterea credinței)	377
CREDINȚA (îndoiala în credință)	377

CREDINȚA (mărturisire de credință)	377
CREDINȚA (să o păstrăm și să o păzim)	378
CREDINȚA (apologia credinței)	378
CREDINȚA (dreaptă).....	378
CREDINȚA (dreaptă și viețuirea neîntinată)	378
CREDINȚA (dreaptă - mărturisirea dreptei credințe)	379
CREDINȚA (dreaptă – prigonirea ei)	379
CREDINȚA (se arată prin fapte).....	379
CREDINȚA (ce o ajută?)	380
CREDINȚA (necesitatea credinței).....	380
CREDINȚA (folosul credinței)	380
CREDINȚA (roadele credinței)	382
CREDINȚA (și raționamentele omenești).....	382
CREDINȚA (și cunoașterea)	383
CREDINȚA (și fapta).....	384
CREDINȚA (și faptele rele).....	385
CREȘTINISMUL (despre religia creștină).....	385
CREȘTINISMUL (dăinuie prin propria-i putere)	385
CREȘTINISMUL (îndeosebi iubirea și pacea caracterizează creștinismul).....	386
CREȘTINISMUL (numele de „creștin”)	386
CREȘTINISMUL (cine sunt creștinii?).....	386
CREȘTINISMUL (creștinii – luminătorii lumii).....	387
CREȘTINISMUL (creștinii – ostași al lui Hristos)	387
CREȘTINISMUL (creștinii – locuitori ai cerului)	387
CREȘTINISMUL (creștinilor Dumnezeu le-a încredințat taine mari)	387
CREȘTINISMUL (viața virtuoasă a creștinilor)	388
CREȘTINISMUL (purtarea creștinilor)	388
CREȘTINISMUL (pilda vieții creștine)	389
CREȘTINISMUL (împotrivorii învățaturii creștine).....	389
CREȘTINISMUL (dezbinarea dintre creștini)	390
CREȘTINISMUL (pângărirea religiei noastre).....	390
CREȘTINISMUL (sfaturi pentru creștini)	390
CRUCEA (definiții ale Crucii).....	390
CRUCEA (- capul tuturor bunătăților)	391
CRUCEA (- apărătoarea și sprijinitoarea noastră și armă asupra diavolului)	393
CRUCEA (- semn al Împărăției)	393
CRUCEA (- semn mântuitor).....	394
CRUCEA (- lemnul cel de viață făcător).....	394
CRUCEA (- dovada marii iubiri a lui Dumnezeu pentru noi)	394
CRUCEA (Hristos, în cer, este nedespărțit de Cruce)	394
CRUCEA (preînchipuirea Sfintei Cruci în Vechiul Testament)	394
CRUCEA (cinstirea lemnului crucii pe care a fost răstignit Domnul).....	395
CRUCEA (mântuirea ne-a venit prin cruce)	395
CRUCEA (însemnarea cu Sfânta Cruce)	397
CRUCEA (cinstirea Sfintei Cruci).....	399
CRUCEA (creștinii trebuie să poarte cu ei sfânta cruce)	400
CRUCEA („cuvântul crucii, celor pieritori nebie este...”)	400
CRUCEA (străjuiește la căpătâiul celor adormiți).....	401
CRUCEA („mie să nu-mi fie a mă lăuda decât în Crucea Domnului Hristos”)	401
CRUCEA („a-ți lua crucea”)	402
CRUCEA (este slavă și cinste).....	402
CRUCEA (ubicuitatea Sfintei Cruci în lume).....	402

CUMPĂTAREA (folosul cumpătării).....	403
CUNOAȘTEREA (de sine).....	403
CURAJUL (definiția).....	403
CURĂȚIA (definiția).....	404
CURĂȚIA (necurăția).....	404
CURĂȚIA (sufletească și trupească).....	404
CURCUBEUL (- legământul lui Dumnezeu cu oamenii).....	404
CUVÂNTUL (pentru orice cuvânt deșert vom da seamă în ziua judecării).....	405
CUVÂNTUL (și fapta).....	405
CUVÂNTUL (și viața).....	405
DANSURILE (consecințele nefaste ale dansurilor rușinoase).....	406
DARURILE (primite de noi de la Dumnezeu).....	407
DEFĂIMAREA (definiția).....	408
DEFĂIMAREA (aproapelui – gravitatea).....	408
DEFĂIMAREA (consecințele dăunătoare ce se resfrâng atât asupra celui defăimat, cât și a defăimătorului).....	408
DEFĂIMAREA (lepădarea defăimării).....	409
DEPRIMAREA (definiția).....	409
DEPRIMAREA (remedii).....	410
DEPRIMAREA (suportarea ei cu noblețe – folosul).....	410
DEPRINDEREA (puterea deprinderii).....	411
DESĂVÂRȘIREA (definiția).....	411
DESĂVÂRȘIREA (atingerea desăvârșirii).....	411
DESCÂNTECELE.....	411
DESFĂTAREA (cea mântuitoare și desfătarea cea vătămătoare).....	415
DESFĂTAREA (cea vătămătoare din lumea aceasta).....	415
DESFĂTAREA (despre petrecerea întru desfătarea lumii).....	416
DESFĂTAREA (definiția).....	416
DESFĂTAREA (cu privirea).....	416
DESFĂTAREA (cu gândul).....	418
DESFĂTAREA (în inimă).....	419
DESFĂTAREA (adulterul).....	419
DESFĂTAREA (homosexualitatea).....	423
DESFĂTAREA (pedofilia).....	426
DESFĂTAREA (nașterea ei).....	428
DESFĂTAREA (manifestarea acestei patimi).....	428
DESFĂTAREA (gravitatea).....	429
DESFĂTAREA (urmările pierzătoare).....	431
DESFĂTAREA (lupta împotriva ei).....	431
DESFĂTAREA (remediile și eliberarea de desfrânare).....	432
DESFĂTAREA (și înfrânarea).....	436
DESTINUL.....	437
DEZNĂDEJDEA (- bucuria diavolilor).....	440
DEZNĂDEJDEA (nașterea ei).....	441
DEZNĂDEJDEA (gravitatea).....	441
DEZNĂDEJDEA (urmările pierzătoare ale deznădejdiei).....	441
DEZNĂDEJDEA (de pe urma păcatelor – remedii).....	442
DEZNĂDEJDEA (să nu deznădăjduim de mântuirea noastră).....	443
DEZNĂDEJDEA (vindecarea de deznădejde).....	445
DEZNĂDEJDEA (și nepăsarea).....	448
DIAVOLUL (- răul dus la extrem).....	448
DIAVOLUL (- biruit de Domnul Hristos).....	449

DIAVOLUL (numele „diavol”)	449
DIAVOLUL (diferite numiri ale diavolului)	450
DIAVOLUL (căderea dintru început a diavolului)	450
DIAVOLUL (- „stăpânitorul” lumii acesteia)	451
DIAVOLUL (este josnic și spurcat).....	451
DIAVOLUL (motivele pentru care a îngăduit Hristos diavolilor să intre în porci)	451
DIAVOLUL (puterea limitată a diavolului).....	452
DIAVOLUL (se împotrivesc lucrurilor lui Dumnezeu).....	454
DIAVOLUL (lucrarea diavolilor)	454
DIAVOLUL (îngăduința lui Dumnezeu pentru existența și lucrarea demonilor)	454
DIAVOLUL (manifestă ură față de Dumnezeu, față de noi și față de întreaga creație)	457
DIAVOLUL (pervertește, schimbă și răstoarnă totul)	458
DIAVOLUL (patria lui Satan)	458
DIAVOLUL (spațiul unde bânuie și ispitește diavolul).....	458
DIAVOLUL (uneltirile diavolului).....	458
DIAVOLUL (fără vrăjmaș nu există lupt, fără luptă nu există cunună).....	462
DIAVOLUL (războiul purtat de el împotriva noastră).....	462
DIAVOLUL (lansează ispite și tentații, însă multe din ele au drept cauză nepăsarea noastră).....	464
DIAVOLUL („desfătarea” diavolului).....	464
DIAVOLUL (despre cum se poate apăra omul de diavoli).....	464
DIAVOLUL (dușmanii diavolului: lucrările luminii și virtutea)	465
DIAVOLUL (când se lasă biruit diavolul?)	465
DIAVOLUL (foloasele pe care ni le aduce lupta cu diavolul)	465
DIAVOLUL (Pronia divină întoarce în contra diavolului meșteșugurile acestuia pregătite spre căderea noastră).....	466
DIAVOLUL (atitudinea noastră față de diavol).....	466
DIAVOLUL (nu avem nimic în comun cu diavolul).....	466
DIAVOLUL (Satana).....	466
DIAVOLUL (scoaterea diavolilor din oamenii posedați de ei)	466
DISCERNĂMÂNTUL	467
DISCERNĂMÂNTUL (avem în firea noastră un criteriu natural prin care deosebim binele de rău)	467
DISPREȚUIREA (aproapelui - gravitatea)	468
DISPREȚUIREA (aproapelui - gravitatea și remediile)	468
DISPREȚUIREA (îndemn la prețuirea aproapelui)	469
DISPREȚUIREA (mângâiere pentru cei disprețuiți)	470
DISTRACȚIILE	470
DOGMELE (păstrarea dogmelor stabilite de Sfinții Părinți)	471
DOGMELE (cunoașterea dogmelor Bisericii).....	471
DOGMELE (înalte – pătrunderea lor cu mintea).....	471
DOGMELE (explicarea dogmelor prin diferite raționamente)	471
DOGMELE (să nu ne tulbure nimeni dogmele drepte cu invențiile propriilor gânduri)	471
DOGMELE (nimic nu este mai puternic decât adevărul dogmelor).....	472
DOGMELE (și viața duhovnicească)	472
DOGMELE (rele).....	472
DORUL (de Dumnezeu)	472
DRAGOSTEA (- rădăcina tuturor bunătăților).....	473
DRAGOSTEA (- dascăl desăvârșit)	473
DRAGOSTEA (- calea care le întrece pe toate)	473
DRAGOSTEA (- temelia și culmea virtuților).....	475
DRAGOSTEA (- plinirea tuturor poruncilor lui Dumnezeu)	475

DRAGOSTEA (- semnul de recunoaștere al ucenicilor lui Hristos).....	475
DRAGOSTEA (elogiu dragostei)	476
DRAGOSTEA (Imnul dragostei).....	478
DRAGOSTEA (unde dragoste nu e, nimic nu e).....	480
DRAGOSTEA („ținta poruncii este dragostea”)	480
DRAGOSTEA („toate cu dragoste să fie”).....	480
DRAGOSTEA (nașterea ei în sufletul omului).....	481
DRAGOSTEA (trezirea dragostei în aproapele nostru).....	481
DRAGOSTEA (manifestarea ei).....	481
DRAGOSTEA (felurile ei).....	482
DRAGOSTEA (adevărată)	483
DRAGOSTEA (pătimașă)	485
DRAGOSTEA (duhovnicească).....	485
DRAGOSTEA (minunile dragostei)	486
DRAGOSTEA (unde este dragoste, toate relele sunt alungate).....	486
DRAGOSTEA (adună la un loc pe cei ce sunt la mari depărtări)	486
DRAGOSTEA (puterea dragostei).....	486
DRAGOSTEA (epectaza dragostei).....	488
DRAGOSTEA (folosul).....	488
DRAGOSTEA (roadele ei)	488
DRAGOSTEA (și credința).....	488
DREAPTA SOCOTEALĂ.....	488
DREPTATEA („Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate”)	489
DREPTATEA (nedreptatea – gravele urmări ale săvârșirii ei)	489
DREPTATEA (nedreptatea – suferirea nedreptății).....	489
DREPTATEA (nedreptatea – folosul câștigat prin suferirea ei)	490
DREPTATEA (nedreptățile făcute lui Dumnezeu – răzbunarea lor)	492
DUMINICA (păzirea sâmbetei de către iudei).....	492
DUMINICA (înlocuirea sabatului cu Duminica).....	492
DUMINICA (serbarea Duminicii)	493
DUMNEZEU (despre Dumnezeu)	493
DUMNEZEU (frumusețea lui Dumnezeu)	494
DUMNEZEU (când vrea să spună ceva despre El, Se folosește de imagini omenești, pe măsura slăbiciunii ascultătorilor).....	494
DUMNEZEU („Deșteaptă-Te, pentru ce dormi, Doamne?”).....	495
DUMNEZEU (aducerea aminte de Dumnezeu).....	496
DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu)	496
DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu – argumentul cosmologic)	496
DUMNEZEU (existența lui Dumnezeu - argumentul teleologic).....	496
DUMNEZEU (atribute divine).....	497
DUMNEZEU (atribute - aseitatea)	497
DUMNEZEU (atribute – atotprezența)	497
DUMNEZEU (atribute – preștiința).....	497
DUMNEZEU (atribute - neschimbabilitatea)	498
DUMNEZEU (atribute – veșnicia).....	498
DUMNEZEU (atribute - unitatea).....	498
DUMNEZEU (lucrarea lui Dumnezeu în lume)	498
DUMNEZEU (binefacerile Lui revărsate asupra noastră)	499
DUMNEZEU (contemplarea lui Dumnezeu).....	502
DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu).....	503
DUMNEZEU (cunoașterea lui Dumnezeu în viața viitoare)	508
DUMNEZEU (lumina dumnezeiască)	512

DUMNEZEU („Dumnezeu este iubire”)	513
DUMNEZEU (iubirea lui Dumnezeu pentru noi)	513
DUMNEZEU (e propriu lui Dumnezeu a face bine)	529
DUMNEZEU (mila lui Dumnezeu)	529
DUMNEZEU (pedagogia divină)	529
DUMNEZEU (judecățile lui Dumnezeu – neînțelegerea lor de către noi)	530
DUMNEZEU (iconomia lui Dumnezeu)	534
DUMNEZEU (amenințările venite din partea lui Dumnezeu către noi)	534
DUMNEZEU (făgăduințele lui Dumnezeu)	534
DUMNEZEU (jurământul lui Dumnezeu)	535
DUMNEZEU (sălășluirea lui Dumnezeu în noi)	535
DUMNEZEU (vorbirea despre Dumnezeu)	537
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (Treimea cea de o ființă și în trei Ipostasuri)	538
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (expunere de credință în Sfânta Treime)	538
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (Ființa și energiile divine)	539
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (aproprierea)	540
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (una și aceeași este voința Tatălui și a Fiului)	540
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea Fiului cu Tatăl)	540
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (egalitatea Persoanelor Sfintei Treimi)	544
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (dumnezeirea Persoanelor Sfintei Treimi)	546
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (deoființimea Persoanelor Sfintei Treimi)	547
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (din Tatăl Se naște Fiul și purcede Duhul Sfânt)	549
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (nașterea Fiului din Tatăl)	550
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (nașterea Fiului din Tatăl din veșnicie)	550
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (trimiterea Duhului Sfânt în lume de către Fiul)	551
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (împreuna lucrare a Persoanelor Sfintei Treimi)	552
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (însușirile, calitățile și proprietățile Persoanelor)	553
DUMNEZEU. VIAȚA SFINTEI TREIMI (sălășluirea Sfintei Treimi în noi)	553
DUMNEZEU FIUL (numele „Iisus”)	553
DUMNEZEU FIUL (numele „Hristos”)	554
DUMNEZEU FIUL (puterea numelui „Hristos”)	554
DUMNEZEU FIUL (numirile atribuite Domnului Hristos)	554
DUMNEZEU FIUL (Hristos - Dumnezeu adevărat și om adevărat)	555
DUMNEZEU FIUL (lucrarea dumnezeiască și cea omenească în Hristos)	557
DUMNEZEU FIUL („Fiul lui Dumnezeu este și fără tată și fără mamă”)	557
DUMNEZEU FIUL (Hristos – nașterea din Fecioară)	558
DUMNEZEU FIUL (nașterea după trup a Domnului Hristos)	560
DUMNEZEU FIUL (Nașterea după trup a Domnului Hristos – despre bucuria de la Nașterea Domnului)	561
DUMNEZEU FIUL (nașterea din Fecioară – despre cele ce s-au petrecut la nașterea Domnului)	561
DUMNEZEU FIUL (nașterea din Fecioară – despre steaua care s-a arătat la naștere)	562
DUMNEZEU FIUL (Nașterea <i>de sus</i> din Tatăl și nașterea <i>de jos</i> din Fecioară)	563
DUMNEZEU FIUL (Întruparea – Taina Întrupării)	564
DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos)	564
DUMNEZEU FIUL (Întruparea – „la plinirea vremii”)	567
DUMNEZEU FIUL (Întruparea - cauzele și scopul întrupării)	567

DUMNEZEU FIUL (Întruparea Domnului Hristos - eveniment uimitor și neasemuit pentru umanitate).....	569
DUMNEZEU FIUL (Întruparea – efectele Întrupării asupra omului și a creației)	570
DUMNEZEU FIUL (unirea celor două firi în Hristos).....	570
DUMNEZEU FIUL (Întruparea – roadele Întrupării Domnului Hristos).....	571
DUMNEZEU FIUL (chipul strălucitor și frumos al Domnului Hristos)	572
DUMNEZEU FIUL (despre Cuvântul lui Dumnezeu)	572
DUMNEZEU FIUL (puterea și stăpânirea Domnului Hristos).....	573
DUMNEZEU FIUL („Hristos ieri și azi și în veci e Același”).....	573
DUMNEZEU FIUL („Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”)	573
DUMNEZEU FIUL (Hristos – Viața noastră)	574
DUMNEZEU FIUL („Eu sunt viața și voi sunteți mlădițele”)	574
DUMNEZEU FIUL (Hristos – Binefăcătorul nostru).....	574
DUMNEZEU FIUL („Nu vă mai numesc robi, ci prieteni”)	575
DUMNEZEU FIUL (Hristos - Pedagogul nostru)	575
DUMNEZEU FIUL (Hristos – Învățătorul nostru suprem)	576
DUMNEZEU FIUL („Tatăl nu judecă pe nimeni, ci toată judecata a dat-o Fiului”).....	576
DUMNEZEU FIUL (în cuvântări și, în general, în vorbire, Mântuitorul S-a coborât la puterea de înțelegere a ascultătorilor Săi).....	577
DUMNEZEU FIUL (despre viața pământească a Fiului Omului).....	577
DUMNEZEU FIUL (despre rugăciunea Domnului Hristos)	577
DUMNEZEU FIUL (îmbrăcăminte Mântuitorului)	577
DUMNEZEU FIUL (slava Domnului Hristos).....	577
DUMNEZEU FIUL („Lumea nu L-a cunoscut”)	578
DUMNEZEU FIUL (Hristos și vestiții înțelepți, eroi și împărați ai lumii).....	579
DUMNEZEU FIUL (dumnezeirea lui Hristos).....	580
DUMNEZEU FIUL (Hristos nu e simplă creatură)	584
DUMNEZEU FIUL („frații” Domnului)	586
DUMNEZEU FIUL (minunile Domnului Hristos).....	586
DUMNEZEU FIUL (minunile care i se atribuie Mântuitorului în timpul copilăriei Sale)....	588
DUMNEZEU FIUL (proorociile Mântuitorului)	589
DUMNEZEU FIUL (proorociile și minunile Mântuitorului)	590
DUMNEZEU FIUL (suferințele provocate Binefăcătorului nostru de furia iudeilor).....	590
DUMNEZEU FIUL (pătimirile și răstignirea lui Hristos pe cruce)	591
DUMNEZEU FIUL (preînchipuirea Jertfei lui Hristos pe cruce).....	593
DUMNEZEU FIUL (pătimirile Domnului – meditarea noastră la acestea).....	593
DUMNEZEU FIUL („Părinte, de este cu putință, să treacă de la Mine acest pahar, dar nu precum Eu voiesc, ci precum voiești Tu”)	593
DUMNEZEU FIUL (moartea lui Hristos pe Cruce).....	596
DUMNEZEU FIUL (motivele acceptării morții Sale pe Cruce)	598
DUMNEZEU FIUL (minunile ce s-au întâmplat la moartea Domnului Hristos pe Cruce)	598
DUMNEZEU FIUL (Hristos - Biruitorul morții)	599
DUMNEZEU FIUL (Hristos – Stăpânitor asupra vieții și a morții)	601
DUMNEZEU FIUL (Hristos – Răscumpărătorul nostru)	601
DUMNEZEU FIUL („În El trăim, ne mișcăm și suntem”)	613
DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți)	613
DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți; arătările după Înviere)	614
DUMNEZEU FIUL (Învierea Domnului Hristos din morți; îndoiala lui Toma).....	615
DUMNEZEU FIUL (Învierea lui Hristos din morți – argumente și mărturii)	616
DUMNEZEU FIUL (pogorârea Domnului Hristos la Iad)	630
DUMNEZEU FIUL (trupul lui Hristos după Înviere).....	630
DUMNEZEU FIUL (Învierea și Înălțarea la cer).....	631

DUMNEZEU FIUL (Înălțarea Domnului Hristos la cer)	631
DUMNEZEU FIUL („Veniți, învățați de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima”)	633
DUMNEZEU FIUL (a doua venire a Domnului Hristos).....	635
DUMNEZEU FIUL („Iar despre ziua și ceasul acela nimeni nu știe ... nici Fiul, ci numai Tatăl”).....	638
DUMNEZEU FIUL (eternitatea lui Dumnezeu – Cuvântul)	639
DUMNEZEU FIUL („Eu voi fi cu voi până la sfârșitul veacurilor”)	640
DUMNEZEU FIUL (sălășluirea Domnului Hristos în noi)	640
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (I se cuvine aceeași cinstire adusă Tatălui și Fiului).....	640
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dumnezeirea Duhului Sfânt)	641
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (nu e creatură).....	641
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („Luați Duh Sfânt...”)	642
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („harul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi cu toți!”).....	642
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dobândirea harului Duhului Sfânt)	643
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul Duhului Sfânt nu se micșorează din cauza mulțimii celor ce-l primesc)	645
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul se împarte și nu se desparte, nici nu se sfârșește).....	645
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harul – Dumnezeu oprește harul Duhului când este supărat pe noi)	645
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Dumnezeu nu este cu noi dacă lipsește harul Duhului Sfânt).....	645
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (unde este harul, acolo este bucuria)	645
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (lucrarea harului Duhului Sfânt)	646
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT („Duhul să nu-l stingeți!”).....	647
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (retragerea temporară și pedagogică a harului Duhului Sfânt dăruit nouă).....	647
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Duhul Sfânt – Izvorul bunătăților ce duc la mântuire).....	647
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli în limbi ca de foc).....	648
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (darurile Duhului Sfânt)	649
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (harismele Duhului Sfânt)	653
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (dacă n-ar fi Duhul, n-ar fi Biserica)	654
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (Pronia dumnezeiască.....	654
DUMNEZEU DUHUL SFÂNT (sălășluirea Duhului Sfânt în noi)	662
DUPLICITATEA (ferirea de această patimă execrabilă și demascarea ei).....	663
DUȘMĂNIA (- bucuria diavolului)	664
DUȘMĂNIA (manifestarea ei).....	664
DUȘMĂNIA (pricinuieste rău mai ales celui ce o îmbrățișează)	664
DUȘMĂNIA (gravitatea)	664
DUȘMĂNIA (consecințele nimicitoare de suflet ale acesteia)	665
DUȘMĂNIA (remedii).....	666
EDUCAȚIA (copiilor)	669
EDUCAȚIA (lipsirea copiilor de o educație aleasă - gravitatea)	685
EDUCAȚIA (religioasă a copiilor)	688
EDUCAȚIA (lipsa educației religioase a copiilor - gravitatea)	697
EREDITATEA	703
ERETICII (cine sunt ei?).....	704
ERETICII (diferite numiri date ereticilor)	704
ERETICII (manifestarea lor).....	704
ERETICII (răstălmăcesc Scriptura și caută mereu argumente împotriva mântuirii lor).....	704
ERETICII (ferirea de comuniunea lor)	705
ERETICII (atitudinea noastră față deeretici).....	707

ERETICII (gravitatea ereziilor acestora)	709
ERETICII (gravitatea și urmările pierzătoare ale ereziilor acestora)	711
ERETICII (în ereziile lor, nu au parte de iertare de la Dumnezeu)	711
ERETICII (condamnarea ereziilor acestora)	711
ERETICII (combaterea ereziilor acestora)	711
ERETICII (întoarcerea de la erezie la învățătura cea dreaptă)	715
EREZIILE (definiția)	716
EREZIILE (nașterea lor)	716
EREZIILE (aderarea la diverse erezii a celor slabi în credință)	717
EREZIILE (ferirea de învățăturile eretice, ucigătoare de suflet)	718
EREZIILE (urmările distrugătoare ale ereziilor)	718
EREZIILE (slăbiciunea lor întemeiată pe minciună le face să dispară)	718
ETERODOCSII	718
EUHARISTIA (- Trupul și Sângele lui Hristos)	719
EUHARISTIA (- masa cea dumnezeiască)	719
EUHARISTIA (- pâinea cea spre ființă)	720
EUHARISTIA (- leac mântuitor)	720
EUHARISTIA (- doctoria nemuririi)	720
EUHARISTIA (- Sfânta Mulțumire)	720
EUHARISTIA (- unirea cu Hristos)	721
EUHARISTIA (- inhabitarea reciprocă a lui Hristos în noi și a noastră în El)	722
EUHARISTIA (când săvârșim Sfânta Euharistie, vestim moartea și învierea Lui)	723
EUHARISTIA („Cel ce aduci și Cel ce Te aduci, Hristoase...”)	723
EUHARISTIA (anamneza)	723
EUHARISTIA (caracterul sobornicesc al Euharistiei)	723
EUHARISTIA („Acesta este trupul Meu”)	724
EUHARISTIA (aducerea Jertfei nesângeroase)	724
EUHARISTIA (prefacerea darurilor)	724
EUHARISTIA (Hristos Se aduce jertfă și Se împarte credincioșilor)	724
EUHARISTIA (Hristos Se împarte, nu Se desparte și niciodată nu Se sfârșește)	725
EUHARISTIA (primirea ei)	725
EUHARISTIA (primirea Sfintei Euharistii numai după ce ne-am spovedit păcatele)	725
EUHARISTIA (este necesar a se ține post înainte de primirea Sfintei Împărtășanii)	726
EUHARISTIA (primirea ei „spre iertarea păcatelor și spre viața de veci”)	726
EUHARISTIA (primirea ei înaintea morții)	726
EUHARISTIA (deasa ori rara împărtășire?)	726
EUHARISTIA (primirea ei – condiții)	727
EUHARISTIA (cum să ne apropiem de Sfânta și înfricoșata Masă)	737
EUHARISTIA (necesitatea primirii Sfintei Euharistii)	739
EUHARISTIA (primirea ei - folosul)	739
EUHARISTIA (atitudinea bunului creștin după primirea Sfintei Euharistii)	742
EUHARISTIA (primirea ei cu nevrednicie - gravitatea)	743
EUHARISTIA (să-i oprim pe cei ce vor să se împărtășească, nevrednici fiind)	746
EUHARISTIA (cuvânt împotriva celor ce se apropie foarte rar de Sfintele Taine)	746
FAPTELE („Iar cel ce va face și va învăța, acesta mare se va chema în împărăția cerurilor”)	747
FAPTELE (săvârșirea lor după voia lui Dumnezeu)	747
FAPTELE (spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea noastră să le săvârșim)	747
FAPTELE (săvârșirea unei fapte bune ne îmboldește la alte fapte bune)	748
FAPTELE (scopul săvârșirii lor)	748
FAPTELE (să conștientizăm că Dumnezeu știe și vede toate și atunci nu vom greși)	749
FAPTELE (starea sufletească, intenția și gândul cu care se săvârșesc faptele)	749

FAPTELE (efortul omului și ajutorul lui Dumnezeu în săvârșirea faptelor bune).....	749
FAPTELE (săvârșirea faptelor bune)	750
FAPTELE (îndemn la săvârșirea faptelor bune)	751
FAPTELE (bune – săvârșirea lor cu osteneală).....	751
FAPTELE (bune – săvârșirea lor cu smerenie și în ascuns).....	752
FAPTELE (scopul săvârșirii faptelor bune)	752
FAPTELE (bune – săvârșirea lor spre slava lui Dumnezeu).....	752
FAPTELE (pilda faptelor bune).....	752
FAPTELE (despre destăinuirea faptelor noastre bune).....	753
FAPTELE (să nu socotim faptele noastre ca fiind mărețe și să nu cerem Domnului răsplată pentru ele).....	754
FAPTELE (împotrivitorii săvârșirii faptelor bune)	754
FAPTELE („ca văzând faptele voastre bune, să slăvească pe Dumnezeu din ceruri”)	755
FAPTELE (bune - folosul săvârșirii lor)	756
FAPTELE (răsplătirea faptelor bune).....	756
FAPTELE (trupului și faptele sufletului).....	756
FAPTELE (faptele rele - remedii).....	756
FAPTELE (faptele rele chinuie conștiința omului).....	757
FAPTELE (după faptă și răsplată)	757
FAPTELE (fapta și cuvântul).....	757
FĂȚĂRNICIA.....	758
FECIORIA (definiția)	758
FECIORIA (elogiu fecioriei)	758
FECIORIA (măreția fecioriei).....	761
FECIORIA (valoarea ei)	761
FECIORIA (în Vechiul Testament)	761
FECIORIA (în creștinism și în alte religii).....	761
FECIORIA (ereticilor)	762
FECIORIA (îndemn la trăirea în feciorie).....	763
FECIORIA (îmbrățișarea fecioriei)	766
FECIORIA (îmbrățișarea ei prin silă și constrângere - gravitatea).....	766
FECIORIA (îmbrățișarea fecioriei - împotrivitorii)	767
FECIORIA (ar dispărea neamul omenesc dacă ar trăi toți în feciorie?).....	767
FECIORIA (despre fecioarele cuviincioase).....	768
FECIORIA (viețuirea virtuoasă a feciorelnicilor).....	768
FECIORIA (purtarea fecioarelor)	768
FECIORIA (lupta și nevoițele celor ce voiesc a trăi în feciorie).....	769
FECIORIA (mucenicia fecioriei).....	771
FECIORIA (folosul fecioriei)	772
FECIORIA (răsplata primită de cei feciorelnici de la Hristos)	772
FECIORIA (sfaturi pentru fecioare)	772
FECIORIA (încălcarea făgăduinței fecioriei – gravitatea).....	772
FECIORIA (și căsătoria)	773
FECIORIA (și milostenia).....	776
FEMEILE („bărbatul tău te va stăpâni”)	776
FEMEILE („femeia în biserică să tac”)	776
FEMEILE (purtarea lor).....	777
FEMEILE (purtarea acoperământului capilar).....	778
FEMEILE (sfaturile femeilor decăzute).....	779
FERICIREA (definiția)	779
FERICIREA (fericiți sunt cei...).....	779
FERICIREA (dobândirea fericirii).....	780

FERICIREA (în ce constă fericirea?).....	781
FERICIREA (aparenta fericire a celor bogați).....	781
FILOSOFIA (definiția)	782
FILOSOFIA	782
FILOSOFIA (philosophia antiqua și philosophia christiana).....	782
FILOSOFII (păgâni).....	785
FRAȚI (creștinii ortodocși sunt frați în Hristos - Fratele lor)	787
FRICA (cea bună și mântuitoare).....	787
FRICA (de Dumnezeu)	787
FRICA (de păcat)	789
FRICA (remedii)	789
FRUMUȘETEA (trupească și frumusețea sufletească)	790
FRUMUȘETEA (trupului).....	790
FRUMUȘETEA (sufletului).....	791
FRUMUȘETEA (de aici, de pe pământ și cea din viața viitoare)	791
FUNCȚIILE (înalte).....	792
FUNCȚIILE (iubirea de onoruri și funcții lumești).....	792
GÂNDURILE (curate)	793
GÂNDURILE (păcătoase – eliberarea de ele)	793
GÂNDURILE (paza gândurilor).....	793
GELOZIA.....	794
GENEALOGIA	795
GHICIREA VIITORULUI.....	796
GLOSOLALIA.....	797
GLUMELE (ce nu se cuvîn)	799
GRIJA (de cele duhovnicești)	800
GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (definiția)	800
GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (gravitatea).....	801
GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (urmările păgubitoare)	801
GRIJILE LUMEȘTI ÎNROBITOARE (remedii)	801
HRANA (consumul cărnii)	804
HRANA (cumpătarea în mâncări).....	804
HRANA („mâncăm ca să trăim, nu trăim ca să mâncăm”)	805
HULA (împotriva Duhului Sfânt)	805
HULA (împotriva lui Dumnezeu)	806
HULA (împotriva lui Dumnezeu; pedepsirea hulitorului).....	807
HULA (împotriva lui Dumnezeu – lepădarea ei).....	807
HULA (hulirea aproapelui)	808
IADUL	808
IADUL (Dumnezeu ne amenință cu iadul pentru a ne scăpa de iad)	814
IADUL (iadul nu a fost făcut pentru oameni, ci pentru diavoli)	816
IADUL (deasa cugetare la chinurile din iad)	816
IADUL (existența iadului)	817
IADUL (să nu căutăm unde este iadul, ci să ne păzim pentru a nu ajunge în el)	822
IADUL (frica de chinurile iadului)	823
IADUL (chinurile diferite ale păcătoșilor din Iad)	823
IADUL (starea păcătoșilor din Iad)	831
IADUL (veșnicia chinurilor iadului)	832
IADUL (de după Judecata Universală)	835
IADUL (după judecata universală sfinții nu-i vor putea să-i mângâie sau să-i ajute pe cei din iad, chiar rude de-ar fi)	835

IADUL (Dumnezeu, celor din Rai care au rude ce se chinuie în Iad, le va stinge mila față de aceștia din urmă)	835
ICOANELE (cinstirea sfințelor icoane)	835
IDOLATRIA (felurile actuale de idolatrie)	836
IERTAREA APROAPELUI	836
INIMA (curată).....	855
INIMA (înfrântă și smerită).....	855
INIMA (Lumina din inimi)	856
INIMA (Dumnezeu mângâie inimile celor ce se încred în El)	856
INSULTELE (aduse aproapelui).....	856
INSULTELE (nu este nimic mai greu de suferit ca insulta)	856
INSULTELE (despre cel ce-L insultă pe Dumnezeu).....	857
INTERESUL (urmărirea interesului comun, nu doar numai a celui personal)	857
INVIDIA (definiția)	859
INVIDIA (nașterea invidiei).....	859
INVIDIA (manifestarea)	860
INVIDIA (nu este păcat mai rău decât invidia).....	862
INVIDIA (gravitatea).....	863
INVIDIA (este pierzătoare pentru cel ce o întreține și pricinuitoare de har și strălucire pentru cei invidiați).....	866
INVIDIA (urmările distrugătoare).....	867
INVIDIA (eliberarea din robia ei).....	868
ISPITELE (atacul ispitelor).....	871
ISPITELE (cauzele ispitelor)	872
ISPITELE (ferirea de ispite)	872
ISPITELE (felurile ispitelor).....	872
ISPITELE (folosul răbdării ispitelor)	874
ISPITELE (îngăduirea ispitelor de către Dumnezeu).....	875
ISPITELE (Dumnezeu nu îngăduie să fim ispitiți mai presus de puterile noastre).....	876
ISPITELE (biruirea lor)	876
IUBIREA DE ARGINȚI (definiția)	878
IUBIREA DE ARGINȚI (- rădăcina tuturor relelor).....	878
IUBIREA DE ARGINȚI (nașterea ei).....	879
IUBIREA DE ARGINȚI (manifestarea ei)	880
IUBIREA DE ARGINȚI (gravitatea).....	884
IUBIREA DE ARGINȚI (urmările păgubitoare)	886
IUBIREA DE ARGINȚI (lupta împotriva ei)	890
IUBIREA DE ARGINȚI (remedii)	890
IUBIREA DE STRĂINI.....	894
IUBIREA (- culme a virtuților).....	895
IUBIREA (- calea mântuirii).....	895
IUBIREA (- rădăcina și izvorul oricărui bine)	895
IUBIREA (datoria iubirii)	895
IUBIREA (măreția iubirii)	895
IUBIREA (minunata lucrare a iubirii)	895
IUBIREA (puterea iubirii)	896
IUBIREA (nașterea iubirii)	896
IUBIREA (manifestarea iubirii).....	896
IUBIREA (de Dumnezeu).....	897
IUBIREA (de Dumnezeu – ce o împiedică?).....	903
IUBIREA (de aproapele).....	903
IUBIREA (de Dumnezeu și iubirea de aproapele)	911

IUBIREA (reciprocă dintre oameni)	912
IUBIREA (să iubim pe păcătos și să urâm păcatul).....	912
IUBIREA (jertfelnicia iubirii)	912
IUBIREA (dovada iubirii).....	912
IUBIREA (statornică).....	912
IUBIREA (trebuie să-i cuprindă pe toți oamenii în brațele ei).....	913
IUBIREA (vrăjmașilor)	913
IUBIREA (roadele iubirii)	921
IUDA ISCARIOTEANUL	922
IUDA (Domnul Hristos i-a oferit lui Iuda multe căi de îndreptare).....	925
IUDEII	926
IUDEII (atitudinea unora dintre iudei față de Mântuitorul)	928
IUDEII (unii dintre iudei Îl tăgăduiesc pe Mântuitorul Hristos)	929
IUDEII (unii dintre iudei nu L-au mărturisit pe Hristos și L-au trădat)	931
IUDEII (despre iudeii ce se pretindeau a fi creștini și loveau în credința noastră)	931
IUDEII („căzut-au neamurile în groapa pe care au făcut-o”).....	931
IUDEII (cu privire la sinagoga evreiască).....	931
INDEX TEMATIC	934